

La coperta originale in mezza pergamena del sec. XVIII è conservata, con quelle degli altri volumi della pubblicazione, in custodia di cartoncino (collocazione: 31. 7. F. 10-13 bis).

4/8/2010

Ruscelli Massa

PRIMA SECVNDAE PARTIS
Summæ Theologiæ

S. THOMAE DE AQVINO
DOCTORIS ANGELICI,
ORDINIS PRAEDICATORVM.

De { *Vltimo fine humanæ vitæ.*
{ *Virtutibus, & Vitijs in genere.*

CVM COMMENTARIIS R. D. D. THOMÆ DE VIO CAIETANI, CARDINALIS S. XISTI.

Quæ verò tùm in textu, cùm in Commentarijs Quæstionum, & Articulorum continentur, Quatuor sequentes INDICES aptissimè dilucidant.

Theologorum autem disputantium citationes, sicut in frontispicio totius Summæ apparet, ad maiorem studiosorum commoditatem, nunc diligentissimè

IN LVCEM EDITÆ.

Eiusdem verò S. Tho. De Præscientia, & Prædestinatione Tractatu in fine posito.

VENETIIS, APVD IVNTAS
M D LXXXVIII.
Cum Licentia Superiorum, ac Priuilegiis.

IN PRIMA SECVNDÆ HABENTVR.

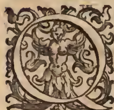
Commentaria Reuerendissimi Cardinalis S. Sisti D. Th. doctrinam explicantia,

Et Quæstio S. D. De Præscientia, & Prædestinatione.

AD REVERENDISSIMVM IN CHRISTO PATREM, ET D. D. NICOLAVM DE FLISCO, S.R. Ecclesiæ Episcopum Cardin. Sabinensem.

Thomæ De Vio Caietani, tunc Prædic. ordinis Generalis Magistri, nunc Sancti Xisti presbyteri Cardinalis, in Primæ Secundæ D. Thomæ Aquinatis Commentarios.

PRÆFATIO.

QVI Orthodoxam Ecclesiam Reuerendissime in Christo Pater, pomarium esse cultissimum fœcundisque arboribus consitum dixerint, non modo eos non aberrare vspiam, sed rectissime etiam sentire contenderim; quippe qui à principe illo uatum Moise, in ipsis prope historiæ suę foribus assertum hoc propalam fore, ac procul, ab ænigmatibus esse non ambigant. Neque enim aliud paradisus ille a Deo plantatus, aquis irriguus plãtis, pomiferis consitus, in quo & primus est homo positus, quàm Christi refert Ecclesiam, baptismi fonte vitæque arbore (quæ Christus est) tum diuorum hominum disciplinis, illustrium plantarijs exornatam. In hunc, cum multi ad eximendam famem, capiendaque pocula passim adcurrant, accessi & ego, & mea sponte cupidus, tum maxime ab Aquinate Salomone (ita enim appellare libet) accitus (quis enim tam mentis inops, ac stolidus, vt aduocantem ad conclusum hortum dilectos suos, vt comedant fructus pomorum suorum, non libenter audiat, non gradu concito sequatur?) accessi. Neque nuper solum, sed quàm primum mihi per ætatem licuit ac sub opacis proceræ illius ac feracis arboris ramis, procul a sæculi curis, procul a passionum æstibus recreatus, ad radices diu admirans potius arboris celsitudinem, pomorumque copiam ac suauitatem, quam delibans admodum, sessitaui: vbi vero auctis viribus illam conscendi, pomaq; ad libitum colligens, degustaui, tantus me subito illorum amor incessit, vt non diebus, non noctibus, a legendis illis ac vorandis abstineam. Sed qui me voluptate hac affectum męror inualerit, nescio, dum exceptis paucis, reliquos vel in mãdendis siliquis, vel estringendis glandibus occupatos, a nostræ procul arboris dulcedine video

constitisse. Quam ego rem nō aliunde puto, q̃ ex infirmis viribus, neq; ad censum commodis prouenire, cū simile veri nullo pacto fiat, vt vbertatem tantam negligerent. Hos itaque, Pater amplissime miseratus, cum nobisipsis tantum nati non simus, curaui, collectis pomis ac prębitis, ne ieiuni ac famescentes interirent. Quod cum aliàs in lucubrationibus meis effecissem, idem nunc in Commentarijs in Secundę Primā, ea potissimum ratione feci, quod præter illius præstantiā, tum in Theologia, tum in ea Philosophię parte, quę de moribus agit, hic mihi Liber ita videbatur esse omnibus necessarius, vt absq; illo fieri, vel ingenti cum iactura, vel nullo modo posset. Complectitur enim prima illa rerum capita, sine quibus aut caliges in cæteris, opus est, aut cæcutias. Adde & vtilitatem, quæ tāta in illo est, vt a cunctis simul ordinibus, ad hunc sit quasi ad perennem ac lympidum fontem adcurrendum. Quis etenim Doctorum, sine Thoma, non aridus videri poterit ac ieiunus? Quis sacerdotū non Baculo Aquinatis innixus, in expiandis peccatis populorum, non sæpe cespitabit? Eneruati proculdubio erūt, ac sine uiribus absq; hoc de pulpitis declamātes, in tantaq; legum affluentia, periti Cæsarei, Pontificijq; Iuris inopes & egētes. Sicuti vero Aquinatis Thomæ inter Prędicatores principis, fructus decerpere nullus debuit, prius quā Caietan. Thomas in Prædicatorij gregis specula cōstitutus, ita profecto a nullo melius accipiendi sunt, atq; auidius comedendi, quam ab eo, qui Prædicatores tanta est charitate complexus, vt bonos in illis mores confirmans, nunc restituens collabentes, in fouendis protegendisq; illis, & omnibus præstet, & a nemine superetur. Accedit, quod nobilissimi viri, ac supra fidē doctissimi (qualis est Aquinas noster) nobilissimo in primis & inter eruditos quotidie uictitanti, Commentaria iure quodam debita uidentur. Quæ duo, q̃ pari nexu in te vnū coiuerint, nō hominibus iam, sed ipsis ēt (si licet) brutis ac lapidibus colliquescit. Possemq; ego stolidior aliquādo forsitam uideri, si amorem tuum ac studium in eruditos uiros, si ēt familiæ tuæ, tum Pontificibus summis, tum longo Senatorum agmine (quanto. s. nullā in toto Christiano orbe reperias) exornatæ, recēsere laudes parauero. Superest, Reuerendissime pater ac domine, vt qñ neq; aurum neq; argentum mihi est, ac si maxime adesset (ea tua est integritas, quæ ad collucentia solum ista & fluxa non inhiet) vt hæc mea munera, ea qua dantur fronte, recipias & calathi tenuitatem, ipsorum fructuum, quos tibi nunc damus, & ampliores in posterum pollicemur, dulcore ac pinguedine metiaris. Vale feliciter.

CANONIZATIO S. THOMAE DE AQVINO ORD. PRÆDICATORVM,

Per Dom. Joannem Papam XXII. MCCCXXIII. 18. Die Iulij.

IOANNES Episcopus seruus seruorũ Dei. Venerabilibus fratribus vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis ac dilectis filijs electis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archid. Archipresbyteris alijsq; ecclesiarum prælatis, ad quos literę istę peruenerint salutem & Apostolicã benedictionem. Redemptionem misit vas populo suo, cũ Dei verbũ in virginalis vteri, thalamo sancti spiritus, cooperatione conceptũ caro factum est, & habitauit in nobis verbo suo nos instruens exemplo docens cęlestia reserans, occulta depromens miraculis roborans, ac [illegible] eloquij testimonijs futura eadem esse cõfirmans, tandẽ se Deo patri in ara crucis hostiam acceptabilem offerens peccata nostra pio cruore detersit descendensq; ad inferos ac die tertia resurgens a mortuis, & per quadraginta dies apparẽs Discipulis, & loquens de regno Dei, ipsis cernentibus est eleuatus in cœlum, & captiuã ducẽs captiuitatem dedit dona hominibus, quibus patefecere cœlum innotuit reserata dudum clausa in se credentibus, ianua paradisi. patet ergo cœlum credentibus, patet humilibus patet etiam his maxime qui honestatis paupertatis & obedientiæ votis se Deo aquo stulti per inobedientiam discesserunt voluntaria sponsione deuouent. Regnum enim cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud dum proprijs subactis affectibus uiolentia quędam ad superiora cõscendunt Hæc igitur B. Th. de Aquino ordinis fratrum prædicatorum, sacræ theologiæ doctor, nobilis quidem genere sed nobilior conuersatione, fama clarus, uita clarissimus, sedula meditatione reuoluens & attenta deliberatione discernens, dum adhuc infra pubertatis annos existeret ipsius ordinis prędicatorũ habitum suscepit in eo inuito et patre qui eius fęlicibus actibus inuidebat cõstantius mãsit ac in ipso tandẽ regularẽ professionẽ emisit ubi in breui adeo sciẽtia uita & moribus profecit, vt ætate adhuc iuuenis ad sacerdotium promoueretur & ad eiusdem Theologię magisterium Parisius loco vtiq; celeberrimo assumptus magno in ibi sui, suiq; ordinis ac Parisieñ. studij fauore per multorum annorũ curricula cathedram regeret magistralẽ. Quippe cum illi vita existentiã, conuersatio famã doctrina pareret opinionẽ, opera diuulgationẽ, eademq; tam breui confecta tpe admirationem merito exhiberent, vt illud psal. Rigans montes de superioribus su s de fructu operũ tuorum satiabitur terra in eo uerissime impleretur, quod utiq; thema idem sanctus dum esset in sacra pagina suscepturus assumpsit quodq; ut fertur reuelatione sibi prius suam orationem facta didicerat dum propter iuuentutem suam ipse se inabilem ad magisterium reputans quid proponeret in instanti principio hæsitaret. Nam & in primitiuis scientijs & diuersis philosophiæ partibus, vt non esset ociosus, sed operaretur terram, necnon in sacrę scripturæ pagina: tam super nouũ quàm vetus testamentũ scripta plurimaq; alia Dei opera in Dei laudem fideique dilatationem eruditionemque studentium, clara cum sciens esset famosa cum cognitus non absq; speciali Dei infusione perfecta. Doctrina quippe prudẽtiũ facilis, & oĩno scientis signum est posse docere. Profecit utiq; vir peritus a terrenorum ambitione semotus, & ad cęlestium assecutionem intentus ꝑfecto uacans studio intendebat Dei, pręte rmittebat terrena ut assequeretur ęterna, pręte rmittebat diuina ut roboraretur in schola, cum singulis diebus antequàm lecturus ascenderet, cathedram vel distraheretur ad aliam missam unam celebraret, aliam audiret vel duas integras missas si non celebrasset audiret, in quibus & alias in oratione cum in illa foret assiduus lachrymarum effusione mentis suę dulcedinem deuotionemq; Deo, cui nihil est absconditum reuelabat. Cumq; castitatis nitore canderet parsimonia deuota hanc custodiebat humilitatem. hanc eandem sobrietate medica nutriebat, adeo ut multi eum in carne uirginitate mansisse incorruptũ extimarent. Quod eiusdem sancti confessor ordinis memorati qui longo tempore ipsius confessionem audierat publice, vt ad nos testimonio fide digno peruenit coram omnibus die defunctionis eiusdem asseruit dicens. Ego confessionem generalem istius sancti uiri audiui de quo testificor, quia ita inueni eum purum sicut puerum quinque annorum, quia nunquam suę carnis senfit corruptelam. Qui præterea vir dei cibis religiosorum vestimentisq; communibus contentus cõuersatione mitis benignitate suauis, pietate misericors, humilitate subiectus cęteraque uirtutum uarietate redimitus, horum supercilium mulierumque cautius consortia spernebat, non elatus non pręeminens nec etiam disputans quod & interdum disputanti solet esse cõmercium iactator affectus, ut ampulosus etiam si sibi eadem inijcerentur ab alijs in illo palestrice silogizationis exercitio uteretur. Totus igitur Dei famulus diuinis operibus intentus aut eruditioni qua pręcellebat, aut prędicationi qua innotus erat aut orationi qua deuotus aut scripturę sacrę qua profundus sedulus uacabat adeo ut pręter naturalis necessitatis aut quietis horas nullum sibi aut uix temporis spatium relinquere ociosum. Appropinquante aũt die qua de hoc sęculo migraturus erat ad dominum, quaque deuicto triumphatoq; mundo in perpetuas ęternitates recipiendus erat in patria, nam bonorum laborum gloriosus est fructus cum a fęlicis recordationis Gregor. Pap. X. prædecessore nostro ad Lugdunense concilium diceretur esse uocatus de Neapoli veniens ubi tunc temporis more solito famosè legebat ut doctor, & per maritimam transiens cum ad monasterium Fossæ Nouæ ordinis Cistercien. Terraciuensis diocœ. parumper disgressurus pes dies aliquot antea ad ipsum ut illuc deferretur affectuose depostulans peruenisset, intrans monasterium plenus Dei spiritu hæc uerba protulisse refertur. Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam

elegi

elegi eam. Quod verum eſſe euentus edocuit:& ſacri corporis ſui illic facta tumulatio manifeſtat. Cœpit enim
illic in infirmitate grauari eadem viribus paulatim deſtitui infirmitatem tamen ipſam, & ſi dierum plurium
non impatienter tolerans ſed equanimiter totus vt erat humilis patientia ſupportans:qua ſibimet leniret infir
mitatem: Deo obedientia placeret: miniſtris de ſe quod non extendebat aggeneraret reuerentiam: imitandę
quoque patientię exempla præberet: adeo ꝙ eiuſdem monaſterij foſſę nouę fratres inibi Deo deuotius famu-
lantes hæc in ſancto viro religionis exempla contemplantes illius tunc infirmantis corpore prompti obſeqjs
mancipati:quem utique tanta refertum patientia fore cernebant: ſinguli ligna de ſilua:ſinguli queq; illi oportu
na voluntariè proprijs humeris deferebant; non extimantes fore conueniens, vt brutorum animalium humeri
importandis eidem rebus accommodis præſtarēt obſequia: qui tantarum virtutū prærogatiua pollebat. Cūq;
in eadem infirmitate de qua obijt ſanctiſſimi Dei & domini noſtri Ieſu Chriſti corpus in cibum ſumendū ſibi
& viaticum deferretur totus profuſus in lachrymis, & dulci amore eiuſdem anima aſſueta dulcedine Dei li-
quefacta inter cætera multa, & decora quæ protulit hæc, vel ſimilia fidei,& deuotionis verba toto illius mona
ſterij Conuentu multiſque dictorum prædicatorum, & minorum ordinum aſſiſtentibus fratribus eructaſſe re-
fertur. Ego de iſto ſanctiſſimo corpore domini noſtri Ieſu Chriſti,& alijs ſacramētis multa docui, multa ſcripſi
in fide Ieſu Chriſti & ſanctę Romanæ Eccleſiæ cuius correctioni cuncta ſubijcio, cuncta ſuppono. Recepto de
inde ab ipſo eodem uiuifico ſacramento cunctiſq; alijs ſacramentis eccleſiæ, debita ueneratione cum lachry-
marum effuſione ſuſceptis tertio die obdormiuit in domino: cui credidit quem amauit & tota mentis affectio-
ne dilexit. Fidelis ſeruus,& prudens non pertinax non proprio ſenſui, aut prudentię innitēs,& nulla de ſe ſciē
tię ſuæ ſuperbus. nam qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimetur a gloria, vnde ſapiēter doctor idem atque humi-
liter, vt præfati ſumus omnem ſuam verbo, uel ſcripto doctrinam ad eiuſdem eccleſiæ fidei normam fidei de-
uotione reduxit: qui Petri ore diffuſam ſtabilem nouerat:& nullis concuſſionum flatibus agitandā: cum prius
veram diuinitatis Chriſti recognitionem: qua reſpondit: tu es Chriſtus filius Dei uiui ab ipſo audire meruit: tu
es Petrus,& ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam. Et alibi. Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fi-
des tua. dumque pro Petro Chriſtus rogat pro eius eccleſia intercedit. Verum quia dignum erat,& conſonum,
vt quem Deus viuentem in hoc ſęculo tantis ſuis donis gratijſque perfecerat; aſſumptum in cælis ſanctifica-
tum forę hominibus declararet: multis eundem virum dei prius ipſius de hac uita tranſitum: licet,& antea nō
nulla feciſſe memoretur; magniſque fecit clarere miraculis: multis clariſq; ſignis glorioſis coruſcare, ut illud.
pſal. merito de ipſo dicamus. Scitote quia mirificauit dominus ſanctum ſuum: ſicque uita eius atteſtaretur mi-
raculis,& illius miracula uitæ teſtimonium perhiberent. De quibus pauca, de multis in Dei laudem,& ſancti
huius commendationem, & ædificationem fidelium idoneis approbata teſtibus pręſentibus ſubnectemus.

Poſt ſeptimum namque menſem, uel circa a die obitus ipſius ſancti Thomæ de Aquino cum corpus eius qđ
in Capella ſancti Stephani dicti Monaſterij, per idem tempus ſepultum extiterat: ad ſepulchrum eiuſdem pri-
mū, ſ. iuxta altare maius eccleſię monaſterij ãndicti, vn̄ ad tp̄s p monacos eiuſdē Monaſterij timoris cā ſubla
tū fuerat, ne corpus ipsū oīno de dicto Monaſterio tolleret p tranſlationē denuo exhumatū deferri exinde
decreuiſſēt, in apertura ipſius ſepulchri eiuſdē Capellæ ſancti Stephani tanta fragrantis odoris ſuauitas emana-
uit, ꝙ totam ipſa Capellā clauſtrumq; ipſius Monaſterij, qđ diffusū eſt, puta eadē ſuauitate repleuit. quæ de
ipſius corpore prout ex ſollicita curioſaq; monachorum indagine eſt, repertum mirificę fundebatur. propter
quod maiore per monacos concepta ad ipſum deuotione totus Conuentus proceſſionaliter: Priore tamen di-
cti Monaſterij, cum quibuſdam ex Monacis paramentis induto corpus ipſum, ad præfatum primum eius ſe-
pulchrum honorificè detulerunt, cantantes in craſtino propter illa, quæ viderant Miſſam veluti de vno Con-
feſſore ſolenniter: cum reputarent incongruum ſi Miſſa de requiem æternam, ac ſi pro defuncto, pro illo can-
tarent. Hanc ſimilem fragrantiā poſt ſeptem annorum ſpatium, quidam ex teſtibus. quidam verò poſt 14. an-
norum ſpatium ſenſiſſe ſe referunt. dum corpus ipſum diuerſis ex cauſis, per temporum vices ſedulo inſpe-
xiſſent. Quippe odor carnis eius munditiam Deo acceptam exprimebat: orationum eius odoramenta repræ-
ſentabat: famam quoque eius claram diffuſionem virtutum,& illarū aromata nō celabat. ¶ Quidā arte cirur
gicus: ſed p decennium infirmitate podagricus: ita ꝙ ire per ſe, vel ambulare nequaquam abſq; baculorū ſuſtē-
tatione, aut aliorum ſuffragio poterat: ſe Deo & beato Thomæ deuouens iuxta eius tumulū incūbens orōne
facta ſanus proſilijt,& currens: Deum laudans ꝙ meriti eius eſſent de tam longe infirmitatis langore curatus.
¶ Alter quidam ex horribili quadam uiſione fantaſmatis timiditate percuſſus pedibus manibuſque contractus
fuit:& ore ac facie diſtortus ſenſibus carens,& omni virtute deſtitutus ita ꝙ loqui non poterat ſed mortuo ſi-
milis videbatur: adeo, ut ignem eius membris admotum nullatenus ſentiret portatus ad tumulum illius poſt
morulam liber,& ſanus omnino a dicto ſepulchro ſurrexit. ¶ Alius dum non deuotè de ſancto ſentiret uirtu
tem Dei in ſancto in ſe duplicem eſt expertus, infirmitatis dum contemnit: ſanitatis dum a contemptus culpa
diſceſſit. Nā cū ſibi deuotionis cā a quodā Capellano plures uenerandę reliquię mōſtrarentur ipſe quoq, oſtē
ſor precioſiores adhuc ſe habere reliquias. videlicet manum fratris Thomæ de Aquino fateretur illico hūc de-
riſoriè de his truphantem, cum eas videre non curaret dicens ſanctus non eſt: ſed quidam ordinis Prædicatorū
frater: tremor appręhendit,& caput eius ad modum magnę ciſtę groſſum,& valde ponderoſum ſibi eſſe uide-
batur. Sed infirmitate correptus,& pęnitens ſimileq; da ſua incredulitate dictiſque deplorans dum ueniam a
ſacerdote petitam obtinuit reuerenter manum eiuſdē ſancti deoſculans confeſtim a tremore,& inflatione ca-
pitis liberatus euaſit: ſenſitq; progredientē, vt retulit maximū ex dictā manu ſuauitatis odorē. Qui odor eñ ip-
ſius curati caputio perſonęq, ex tactu manus eiuſdē per magnū tp̄s inhęreret multis eundē poſtmodum percipiē
tibus ſciſcitantibuſq; quid eſſet hoc ſigno narrare, quod acciderat,& ſi nolens miraculum cogebatur. ¶ Nota-
rius qdam dum ad menſam ſanus accederet ſurgens ab illa graui ſquinantiæ infirmitate percuſſus eſt. Duobus
diebus ppea linguam mouere non potuit, & loquelam amiſit. Cumq; multa medicorum remedia ei adhibita
quin eadem infirmitas in augmentum procederet non prodeſſent. immo de illo deſperarent ad ſanctum con-
ceptam

ceptam deuotionem, vt ad tumulū eius deferretur, quam lingua nō ualebat manus suæ scriptura deprompsit. Verum cum illuc repugnante uxore sua, quia mulieribus intrare præfati monasterij ecclesiā nō liceret, nequaquam duceretur ipse hoc infirmus aduertēs infra seipsum eidē beato uiro se ut eum liberaret affectuosius commendauit, cœpit ex hinc linguam ducere meliorari & conualere, ac breui tpis interuallo perfecte curatus fuit Dum alius quidā per septem hebdomadas, & ultra febre quotidiana, malo epatis, & stomaci affligeretur quadam die veneris, cū peius haberet auditis quibusdam miraculis, quę per uirū dei facta esse dicebantur cum se ad ipsum deuotione sequenti die Sabbati de sero, vxoris suæ suasibus eaque præsente deuouisset, die Dñicæ proximo in mane se a præfatis infirmitatibus plene repperit liberatū. ¶ Mulier quædam cū filium suum duorum mensiū decumbentem periclitari non immerito formidaret pro eo pñti φ per menses quatuor, ex surditate adeo grauata esset, vt decies exclamata uagientem et puerum vix audiret viri sui inductione qui mestua una cum illa cōis filij periculo condolebat prædicto viro dei, vt eam ab eadem infirmitate eriperet, obnixius deuouit. Emissoq; voto cum nocte secuta dormisset in crastino se liberatā sancti meritis repperit ut optabat. ¶ Puella gutturis sui fauces squinantiæ. habens infirmitate constrictas in tm, ut nec quid sumere solidum aut liquidum ualeret & anhelitus sibi meatus, vt vix respirare posset includeretur, dū deuotè se beato viro a matre persuasa commendaret, ductaq; foret in crastinum ad dictum monasterium Fossę nouę superpositis gutturi suo dicti viri sancti & reliquijs, in quadam capsa delatis confestim melioratam se sensit, panem comedit perfecteq; sanata redijt. ¶ Quidam præfati monasterij Fossę Nouæ conuersus adeo grauem in brachio dextro & spatula dolorē patiebatur, ut ipsum brachium quod per trium mensiū, cum dimidio spatium detulerat suspensum ad collum ei esset inutili dolore præsertim uehementer afflictum, qui cum requisitū medicorum remedium inhæreret & amplius dolore grauaretur, dum dicto sancto pro sua liberatione, se quodam emisso voto commendasset seq; supra eius tumulum posuisset, ibidem obdormiuit ac excitatus, deinde a quodam dicti monasterij monaco brachiū, quod lintheo prius habebat, incumbens collo adhuc dependenti extractū ab eo, reperit excitatorumq; a somno more, dum ambas manus capiti suo, vt ipsum scalperet apposuisset se liberatū intellexit ac astantibus quod notū fuerat miraculum reuelauit. ¶ Infans quidā quatuor ann. tumorem & ruborem in costis, & cute vsq; ad pedem patiebatur adeo afflictiuum, vt nec a matre sua uel alio tangi sine læsione, & clamore, suo aliquatenus potuisset mouere, se non potuerat per mensem in tanto dolore & in anxietate fuit. a medicis spes curationis eius, sine incisione puerile non inueniebatur, illaq; si fieret perpetuo eum in persona futurum impeditum mestis amaritudine, mentibus nunciabat. deficiente natura artisq; suffragio non inuento recursum est ad Deum, qui gloriosus est in sanctis suis faciens prodigia. Nam mater infantuli quæ ipsum diligebat, vt mater eum B. T. deuotius cōmendauit, vt a dicta infirmitate sine incisione suis meritis liberaret, delatus est puer ad monasteriū, positus super tumulum sancti postq; aliquantulam morulā sanus idem surrexit. ¶ Hæc sunt igitur testimonia tua Deus, quæ de hoc viro iusto nobis credibilia facta sunt nimis. nam si testimonium hoīum accipimus, testimoniū Dei maius est quo aīam eius cęlum possidere iam credimus intercessorem ipsum expectamus, ac inter sanctorum agmina quasi stellam matutinam eū fidimus esse locatum vnde fidē tuam in nobis bone Iesu, nutris spem erigis dilectionis charitatem accendis. Lætetur itaq; mater ecclesia, exultet Italia, parens campania iocundetur, prædicatorū sacer ordo iam iubilet, religiosorum deuotio concrepet, doctorum turba cōplaudat, ascendat ad studia iuuenes, prouecti non torpeant, senes delectentur in illis, omnes in humilitate proficiāt, prouecti contemplationem non deserant, mandata Dei seduli exequantur. Nam dedit illi Deus cor ad præcepta & legem uitæ & disciplinæ, & sapientia humiliati exaltauit caput illius in medio ecclesiæ aperuit os eius, & impleuit eum dñs spiritu sapientiæ & intellectus stolam glorię induit illum. nam veritas quæ est Christus ipsa veris non fictis doctoribus pollicetur qui elucidant me uitam æternam habebunt, quamuis ipse verus iustitiæ sol stellarū illustratione nō egeat nec illarum iradiatione cū illuminentur ab ipso clarescat. Habitat. n. lucem inaccessibilem qui est splendor glorię & figura substantiæ eius idcirco tenebris non obscuratur: ut deficiat aut nebulis offuscatur, vt suæ claritatis radios nō diffundat. cæterum quia tōnis ordo depostulat, vt triumphantem in cęlis ecclesiam, deuota in terris militans subsequatur illū ueneratione præcipue percolat, quem in cęlestibus agminibus positum Deum glorificare cognoscitur, nos de sanctitate vitæ ac miraculorum veritate confessoris eiusdem non semel tm, sed primo & secundo, non festinè, sed maturè inquiri fecimus & per nos etiam & fratres nostros S. R. E. Cardinales inquisitionem huius exacta discussione examinauimus diligenter, vt tanto firmius quanto maturius tanto certius quanto disquisitius inquisitum & examinatū existeret, in sic arduo difficiliq; negocio procedere ualeremus. Difficile namq; extimamus q̄ in terra sunt & q̄ in prospectu sunt inuenimus cū labore q̄ aūt in cęlis sunt quis inuestigabit? Cumq; p huius nſam & eorundē fratrū nrorum examinationē sollicitā & sollicitudinē exaiatā vitā eius sanctā & miracula uera eius meritis facta ꝓbata esse cōstiterit & supplicantib. nobis idipsum humiliter & deuote multis, tūc p̄laris apud sedē Apost. ex nstibus de dictorū fratrū nrorū concilio & assensu auctoritate Dei oīpotentis, Pris & Filij Spūs sancti, & beatorū Petri & Pauli Apostolorū eius ac nra eū sanctorū cōfessorū cathalogo duximus ascribendū Ideoq; uniuersitatē vestrā monemus & hortamur attente p apostolica nobis scripta pcipiendo mādantes quatenus 9 Martij festū cōfessoris eiusdē deuote ac solēniter celebretis & faciatis à vestris subditis ueneratione debita celebrari, vt pia eius intercessiōe & hic a noxijs ꝓtegi & in futuro sempiterna gaudia cōsequi valeatis. Vt aūt ad venerabile eius sepulchrū ardētius & affluētius Christiani populi cōfluat multitudo ac celebrius eiusdē cōfessoris colat festiuitas oībus vere pœnitentib. & cōfessis qui cū reuerētia illuc in eodē festo annuatim accesserint ipsius suffragia petituri de oīpotentis Dei misericordia & eorūdē beatorū Petri & Pauli Apost. eius auctoritate cōfisi vnū annū & xl. dies accedentibus uero annis singulis ad prædictū sepulchrum, infra septē dies festū, ipsum immediate sequentes centum dies, de iniuncta sibi pœnitentia relaxamus. Datum Auinione xv. Calendas Augusti, Pontificatus nostri anno septimo.

Explicit Canonizatio B. Thomæ de Aquino ordinis Prædicatorum.

INDEX HVIVS
PRIMAE SECVNDAE PARTIS,
In quo loca communia Theologica explicantur.

FINIS.

PRIMAE SECVNDAE PARTIS SVMMÆ DIVI THOMÆ AQVINATIS.

QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

Qualis sit hæc doctrina, & ad quæ se extendat.

QVAESTIO PRIMA. ARTICVLI.

1 VTRVM *homini conueniat agere propter finem.*
2 *Vtrum agere propter finẽ sit proprium rationalis naturæ.*
3 *Vtrum actus hominis recipiãt speciem ex fine.*
4 *Vtrum sit aliquis finis vltimus humanæ vitæ.*
5 *Vtrum unius hominis possint esse plures vltimi fines.*
6 *Vtrum homo ordinet omnia in vltimum finem.*
7 *Vtrum idem sit vltimus finis omnium hominum.*
8 *Vtrum in illo vltimo fine aliæ creaturæ conueniant.*

QVÆSTIO II.

De beatitudine hominis, in quibus consistat. Et primo, Vtrum beatitudo hominis consistat in diuitijs.
2 *Vtrum consistat in honoribus.*
3 *Vtrum in fama, siue gloria.*
4 *Vtrum in potestate.*
5 *Vtrum in aliquo corporis bono.*
6 *Vtrum in voluptate.*
7 *Vtrum in aliquo bono animæ.*
8 *Vtrum in aliquo bono creato.*

QVÆSTIO III.

De beatitudine, quid sit. Et primo, Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.
2 *Vtrum si est aliquid creatum, sit operatio.*
3 *Vtrum sit operatio sensitiuæ partis, aut intellectiuæ tãtum.*
4 *Vtrũ si est intellectiuæ, sit operatio ĩtellectus, an volũtatis.*
5 *Vtrum si est operatio intellectus, sit operatio intellectus speculatiui, aut practici.*
6 *Vtrum, si est operatio intellectus speculatiui, cõsistat in speculatione scientiarum speculatiuarum.*
7 *Vtrum sit in speculatione substantiarum separatarum, scilicet angelorum.*
8 *Vtrum sit in sola speculatione Dei, qua p essentiã uidetur.*

QVÆSTIO IIII.

De his quæ exiguntur ad beatitudinem. Et primo, Vtrum delectatio requiratur ad beatitudinem.
2 *Vtrum in beatitudine sit principalis visio, quàm delectatio.*
3 *Vtrum ad beatitudinem requiratur comprehensio.*
4 *Vtrum requiratur rectitudo voluntatis.*
5 *Vtrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus.*
6 *Vtrum requiratur ad eam perfectio corporis.*
7 *Vtrum requirantur ad eam aliqua exteriora bona.*
8 *Vtrum requiratur ad eam societas amicorum.*

QVÆSTIO V.

De adeptione beatitudinis. Et primo, Vtrum homo possit cõsequi beatitudinem
2 *Vtrum vnus homo possit esse beatior alio.*
3 *Vtrum aliquis possit esse in hac vita beatus.*
4 *Vtrum beatitudo habita possit amitti.*
5 *Vtrum hõ per sua naturalia possit acquirere beatitudinẽ.*
6 *Vtrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creaturæ.*
7 *Vtrum requirantur aliqua opera hominis ad hoc q̃ homo beatitudinem consequatur a Deo.*
8 *Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.*

QVÆSTIO VI.

De voluntario & inuoluntario. Et primo, Vtrum in humanis actibus inueniatur voluntarium.
2 *Vtrum inueniatur in animalibus brutis.*
3 *Vtrum voluntarium possit esse absque omni actu.*
4 *Vtrum violentia voluntati possit inferri.*
5 *Vtrum violentia causet inuoluntarium.*
6 *Vtrum metus causet inuoluntarium simpliciter.*
7 *Vtrum concupiscentia causet inuoluntarium.*
8 *Vtrum ignorantia causet inuoluntarium.*

QVÆSTIO VII.

De circunstantijs humanorũ actuum, in quib. voluntarium & inuoluntarium inuenitur. Et primo, Vtrum circunstantia sit accidens actus humani vel quid sit.
2 *Vtrum circunstantiæ humanorum actuũ sint cõsiderandæ à theologo.*
3 *Vtrũ cõuenientes enumerentũ circunstãtiæ in 3. Ethicorum.*
4 *Vtrum sint principales circunstantiæ propter quid, & ea in quib. est operatio, ut dicitur in 3. ethicorum.*

QVÆSTIO VIII.

De voluntate quorum sit ut volitorum. Et primo, Vtrum voluntas sit tantum boni.
2 *Vtrum voluntas sit tãtum finis, an eorum q̃ sunt ad finem.*
3 *Vtrum volũtas, si est eorum quę sunt ad finem, uno actu moueatur in finem & in ea quæ sunt ad finem.*

QVÆTSIO IX.

De motiuo voluntatis. Et primo, Vtrum voluntas moueatur ab intellectu.
2 *Vtrum ab appetitu sensitiuo.*
3 *Vtrum moueat seipsam.*
4 *Vtrum moueatur ab aliquo exteriori principio.*
5 *Vtrum moueatur a corpore cælesti.*
6 *Vtrum moueatur a Deo solo, sicut ab exteriore principio.*

QVÆSTIO X.

De modo quo voluntas mouetur. Et primo, Vtrum voluntas ad aliquid naturaliter moueatur.
2 *Vtrum moueatur de necessitate a suo obiecto.*
3 *Vtrum moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.*
4 *Vtrũ moueatũ de necessitate ab exteriori motiuo, q̃d est Deus*

QVÆSTIO XI.

De fruitione, quæ est actus voluntatis. Et primo, Vtrum frui sit actus appetitiuæ potentiæ.
2 *Vtrum frui conueniat tantum rationali creaturæ, an etiam animalibus brutis.*
3 *Vtrum fruitio sit tantum vltimi finis.*
4 *Vtrum sit solum finis habiti.*

QVÆSTIO XII.

De intentione, quæ est actus voluntatis. Et primo, Vtrum intentio sit actus intellectus, vel voluntatis.
2 *Vtrum sit tantum vltimi finis.*
3 *Vtrum aliquis possit simul duo intendere.*

3 Vtrum

QVAE-

QVÆ-

QVÆSTIO LXXXIX.

De veniali peccato secundum se. Et primo, Vtrum veniale causet maculam in anima.
2 De distinctione peccati venialis prout figuratur per lignū, fœnum, & stipulam. 1 ad Corint.
3 Vtrū homo in statu innocentiæ potuerit peccare venialiter.
4 Vtrum angelus bonus, vel malus possit peccare venialiter.
5 Vtrum primi motus sensualitatis infidelium sint peccata venialia.
6 Vtrum peccatum veniale possit esse simul in aliquo cum solo peccato originali.

QVÆSTIO XC.

De exteriori principio actuum mouente ad bonum, s. de lege in communi quantum ad eius essentiam. Et primo, Vtrū lex sit aliquid rationis.
2 De fine eius, Vtrum s. lex ordinetur semper ad bonum commune sicut ad finem.
3 De causa eius, Vtrum, scilicet cuiuslibet sit facere leges.
4 De promulgatione ipsius, Vtrum, s. promulgatio sit de ratione legis.

QVÆSTIO XCI.

De legibus quantum ad earum doctrinā. Et primo, Vtrum sit aliqua lex æterna.
2 Vtrum sit aliqua lex naturalis.
3 Vtrum sit aliqua lex humana.
4 Vtrum sit aliqua lex diuina.
5 Vtrum sit vna tantum, vel plures.
6 Vtrum sit aliqua lex peccati, seu fomitis.

QVÆSTIO XCII.

De lege quantum ad suos effectus. Et primo, Vtrum effectus legis sit homines facere bonos.
2 Vtrum effectus, seu actus legis sint imperare, vetare, permittere, & punire, vt legisperitus dicit.

QVÆSTIO XCIII.

De legibus in speciali quantum ad leges singulares, & de ipsa lege æterna. Primo, Quid sit lex æterna.
2 Vtrum sit omnibus nota.
3 Vtrum omnis lex ab ea deriuetur.
4 Vtrum necessaria, & æterna subijciantur legi æternæ.
5 Vtrum contingentia naturalia subijciantur legi æternæ.
6 Vtrum omnes res humanæ subijciantur legi æternæ.

QVÆSTIO XCIIII.

De lege naturali. Et primo, Quid sit lex naturalis.
2 Quæ sunt præcepta legis naturalis.
3 Vtrum omnes actus virtutum sint de lege naturali.
4 Vtrum lex naturalis sit vna apud omnes.
5 Vtrum sit mutabilis.
6 Vtrum possit a mente hominis deleri.

QVÆSTIO XCV.

De lege humana secundum se. Et primo, De vtilitate legis humanæ.
2 De eius origine, Vtrum scilicet deriuetur a lege naturali.
3 De qualitate eius.
4 De diuisione eiusdem.

QVÆSTIO XCVI.

De lege humana quantum ad eius potestatem. Et primo, Vtrum lex humana debeat poni in communi.
2 Vtrum lex humana debeat omnia vitia cohibere.
3 Vtrum omnium virtutum actus habeat ordinare.
4 Vtrum imponat homini necessitatem quantum ad forum cōscientiæ.
5 Vtrum omnes homines legi humanæ subdantur.
6 Vtrum his qui sunt sub lege, liceat agere præter verba legis.

QVÆSTIO XCVII.

De lege humana quantum ad eius mutationem. Et primo, Vtrum lex humana sit mutabilis.
2 Vtrum lex humana debeat semper mutari, quando aliquid melius occurrit.
3 Vtrum lex humana per consuetudinem aboleatur, & Vtrū consuetudo obtineat vim legis
4 Vtrum vsus legis humanæ per dispensationem rectorum debeat immutari.

QVÆSTIO XCVIII.

De veteri lege secundum se. Et primo, Vtrum lex vetus sit bona.
2 Vtrum sit a deo.
3 Vtrum sit a deo mediantibus angelis.
4 Vtrum data sit omnibus.
5 Vtrum omnes obliget.
6 Vtrum congruo tempore fuerit data.

QVÆSTIO XCIX.

De lege veteri quantum ad præcepta eius, scilicet, De præceptorum eius distinctione. Et primo, Vtrum veteris legis sint plura præcepta, vel vnum tantum.
2 Vtrum lex vetus contineat aliqua præcepta moralia.
3 Vtrum præter moralia præcepta contineat aliqua cærimonialia.
4 Vtrum propter hæc contineat aliqua iudicialia præcepta.
5 Vtrum propter præcepta moralia cærimonialia & iudicialia contineat aliqua alia.

QVÆSTIO C.

De præceptis veteris legis, & de moralibus. Primo, Vtrum omnia præcepta moralia veteris legis sint de lege naturæ.
2 Vtrum sint de actibus omnium virtutum.
3 Vtrum omnia præcepta moralia veteris legis reducantur ad decem præcepta decalogi.
4 De distinctione præceptorum decalogi.
5 De numero præceptorum decalogi.
6 De ordine eorundem.
7 De modo tradendi ipsa.
8 Vtrum sint dispensabilia.
9 Vtrum modus obseruandi virtutem cadat sub precepto.
10 Vtrum modus charitatis cadat sub præcepto.
11 De distinctione aliorum præceptorum moralium.
12 Vtrum præcepta moralia veteris legis iustificent.

QVÆSTIO CI.

De præceptis cæremonialibus veteris legis secundum se. Et primo, Quæ sit ratio præceptorum cæremonialium.
2 Vtrum sint figuralia.
3 Vtrum debuerunt esse multa.
4 De distinctione ipsorum.

QVÆSTIO CII.

De præceptis cęrimonialibus quantum ad suas causas. Et primo, Vtrum præcepta cęrimonialia habeant causam.
2 Vtrum habeant causam literalem, vel solum figuralem.
3 De causis sacrificiorum.
4 De causis sacramentorum.
5 De causis sacrorum.
6 De causis obseruantiarum.

QVÆSTIO CIII.

De præceptis cæremonialibus quantum ad eorum durationem. Primo, Vtrum pręcepta cærimonialia fuerint ante legem.
2 Vtrum in lege aliquam virtutem habuerit iustificandi.
3 Vtrum cessauerint Christo veniente.
4 Vtrum sit peccatum mortale ea obseruare post Christum.

QVÆSTIO CIIII.

De præceptis iudicialibus in communi. Et primo, Quę sint iudicialia pręcepta.
2 Vtrum sint figuralia.

FINIS.

PRINCIPALIVM SENTENTIARVM
PRIMÆ SECVNDÆ PARTIS
DIVI THOMAE AQVINATIS ANNOTATIO.

A

siuo

&

B

D

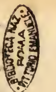
Doloris

finis

Prima

L

Legi

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

O.

Odio

Sacer-

T

Tristitiam

FINIS.

COMMENTARIORVM PRIMAE SECVNDAE D. THO. AQVINATIS COPIOSISSIMVS INDEX.

A

Amoris

C

quia

Non

Non quàm citius potest deliberat, qui inter deliberādum ad aliud diuertit, ac per hoc qui ad aliud aspiciet uane, non q̄ cito potest de seipso deliberat, & sic est reus omissionis præcepti diuertendo, non quàm cito potest deliberando, q. 89. ar 6 f. 196. col. 4 I

¶ Denominatiuum extrinsecum nihil formale addit super denominatiuum formale, q. 20. arti. 4. fol. 51. col. 3. K

¶ Deriuatio. Actus.

¶ Desiderium. Intellectum humanum nō cognita prima causa nisi an est, habere naturale desiderium ad cognoscendam primam causam quid est, quomodo intelligatur, q. 3 ar. 8 f. 11. col. 1. E

¶ Desperatio ex parte obiecti est prior timore, & illius cā: timor uero ex parte modi attingēdi obiectū est desperationis causa, q 45. ar. 2. fol 91. col. 1. B

¶ Dialectica. Tam dialectica quàm demonstratiua docens est una, sed in usu est differentia, quia dialectica etiam utens est una, demonstratiua uero multiplex, q 57. ar. 9. f. 117. col 2. E

¶ Dispensationi rectoris subiacet defectus in persona uel casu, q. 97. ar. 4. f. 211. col. 1. E

Seclusa consuetudine, ex hoc ipso quòd aliquis constitutus est rector multitudinis, commissa quoque est sibi authoritas dispensandi in lege superioris, scilicet quo ad leuia, quo ad frequentia, & quo ad propria. Ibid. col. 2. B

¶ Dispersa inferius esse unita superius uerum est cæteris paribus, q. 23. ar 4. f 57. col. 3. F

¶ Dispositio. Hæc uerba literæ, In omni inordinata dispositione specifica sumitur ex parte causæ extrinsece, uel intrinsece, effectiue, uel formalis, de intrinseca uel quasi intrinseca causa propria uerificātur, non materiali ut sic: quoniam nulla res ponitur in esse per materiam, sed ex qua ponitur in esse quæ est ut formalis, & actiua, & non solum materiæ rationem habens diuersimode, q. 82. arti. 2. folio 180. col. 1. B

¶ Distinctiua specifice per se sunt diuersificatiua rationis formalis eius quod distinguitur, q. 72. art 2. fol. 152. col. 1. D

¶ Doctrina tanto certior est, quanto uniuersalior, & remotior ab opinionibus, q. 67. ar. 2. f. 139 col 4 K

¶ Dona sunt necessaria, & a uirtutib. distincta. Ad Scotum, q. 68. ar. 1 f. 142. col. 1. C

Dona spectantia ad intellectum nō distinguuntur penes specularinum & practicum. Ad anthorem, q. 68. ar. 4. f. 143. col. 4. H

Dona omnia licet se habeant ut exequentia in ordine ad instinctum Spiritussancti, sicut morales uirtutes in ordine ad rationem: si comparentur tamen dona inter se, aliqua dicuntur dirigentia, & aliqua exequentia, q. 69. f. 145. col. 3. H

E

EBRIVS. In ebrio esse duo peccata, s. ebrietatem, & peccatum sequens, intelligendum est secundū subiectam materiam, idest, secundum se duo peccata, non quod in hoc retineant dualitatem, sed alterum transit in circunstantiam primi, q. 76. ar. 4. fol. 168. col. 1. B

¶ Electio non conuenit brutis animalibus, quia cū appetitus electiuus sit liber ad eligendum, & non eligendum, & ad hoc uel illud eligendum, appetitus sensitiuus est ad utrunque naturaliter determinatus, q. 13. ar. 2. f. 31. col. 1. & 2

Electio quæ est actus interior uoluntatis, in electionibus prælati, uel principis, est electio nominationis talis personæ & c. quia electio est eorum, quæ sunt in potestate eligentis, q. 13. ar. 4. f. 32. col. 3. K

Electio semper est quo ad specificationem, & exercitium actus libera, simplex autem actus uoluntatis non est, uniuersaliter quo ad specificationem actus liber, q. 13. ar. 6 f 33. col. 2 A

Supposito quòd uoluntas uelit eligere, duobus æqualibus propositis secundum aliquam conditionem uoluntas non arcetur ad neutralitatem, sed potest ad considerandum aliquam eminētiam in altero mouere, & inuenta, uel apposita, eligere alterum, q. 13 ar. 6. ad 3 Ibidem. E

Electio licet sit partis superioris ut principaliter eligētis, est tamen partium obsequentium, ut exequentium, q. 56. ar 4 f. 113. col 3 F

Electio includit intentionem finis, quoniam electio est eorum quæ sunt ad finem, propter finem, q. 58. ar. 4 & 5. f. 19. col. 3 K. col. 4. 1. 7. Intentio

¶ Esse ens in ratione contingit dupliciter, q. 8. ar. 1. fol. 22. col. 3. F

Esse immateriale rerum licet sit earum esse secūdum quid, est tamen in se, & in ordine uniuersi esse simpliciter, & nobilius, q 66. ar. 4. f. 137. co. 2. B

¶ Ætatis defectus excusans a mortali, multo magis excusat a ueniali, q 89 ar 6. f 196. col. 3. G

¶ Euangelium dicitur tempore Apostolorum secūdū ueritatem in uniuerso orbe prædicatum secundum reputationem, de orbe enim secūdum notitiam habitato hoc, & similia intelliguntur, q 106. folio 140 col. 1. B

¶ Euentus cōe cōe uocabulum ad effectum per se, & per accidens significat id quod quomodolibet ex actione prouenit, q. 20. ar 5 f 52. col. 1. A

Euentus quicunque sequens, siue per se, siue per accidens, siue frequenter, siue raro, modo sit præuisus, & nolitus; siue directe siue indirecte addit ad bonitatem, uel malitiam actus, quia hoc spectet ad uoluntatem magis deordinatam in malis, & magis affectam in bonis ibid. E

¶ Exclusio non fit a concomitantibus, & præsuppositis, q. 22. ar. 3 f. 55 col 2. E & fol. 182. col 1. E

¶ Excommunicatus. Sciens Sortem sibi notum esse nominatim excommunicatum, & tamen communicans cum eo in diuinis ex hoc quòd non actualiter sibi occurrit, hunc esse excommunicatum, excusatur a mortali, quæst. 6. ar. 8. fol. 20. col. 1. E. Ignorantia.

¶ Extasis. Pluries accidentia contingentia patientibus extasim, & huiusmodi causantur ex sua apprehensione originaliter, quamuis forte consuetudo mutata in naturam, etiam inuitos postmodum afficiat, q. 17. ar. 7. ad 2. f. 39. col. 2. B. uer. Cordis

¶ Extremo non solum extremum, sed medium opponitur, q. 22. ar 1. f. 54 col. 2. E

F

FIDES, & spes acquisitæ tam respectu naturaliū, quàm supernaturalium, non sunt uirtutes, quia non sunt obiectis proportionatæ, q. 62 arti. 3. folio 127. col. 4. G

Fidei uirtutis subiectum est intellectus a uoluntate bene motus, spei autem subiectum est uoluntas affecta meritis. Ad Scotum, q. 65. ar 4. f. 135. col. 1. C

Fidei obiectum esse non uisum, uel non apparens intelligitur

Non

fet ens est a seipso, potest multiplicari, & non multiplicari, q. 113. artic. 6 ad 2. fol 262. columna tertia, F

Idem realiter & conuertibiliter, impossibile est separari, sed quæ sunt idem realiter, & non conuertibiliter, possunt separari ex parte qua non est conuertibilitas. Ibidem.

¶Ignis cessante motu cœli non posset comburere stipulam, quia secundus motor a primo dependet. quæstio. 109 art. 1. fol. 245 col 3. F

¶Ignorantia duplex. Vna priuans usu rationis, altera priuans sola scientia eius quod scire tenetur. Et hæc est duplex, scilicet, iuris, & facti, quæstione 76. articul. 4 fol. 167. col. 3. G

Ignorantia ex parte rei scitæ, est secundum triplicem scientiam triplex. quæst 67. articul. 4. ad 1. fol. 168. colum. 2. E

Sufficienter enumerantur duæ tantum ignorantiæ eius quod quis scire tenetur, scilicet, affectata ut liberius peccet, & per negligentiam. q. 76. art. 2. fol. 166. col. 2. A

Ignorantia ex parte rei ignoratæ tantum, idest, non ex parte ignorantis, idest, non culpabilis, excusat totaliter ab inuoluntario id quod est effectus proprius ignorantiæ, siue det operam rei licitæ, siue illicitæ, fol. 167 col. 1. B

Ignorantia causans per accidens actum vt remotio prohibentis, de se, idest, de sua propria ratione, sibi uendicat quod actus ille sit inuoluntarius. Ignorantia siquidem ut remotio prohibentis, est causa non per se, sed per accidens inuoluntarij: ignorantia autem ut absentia scientiæ, est causa per se inuoluntarij, q. 76. ar. 31. fol. 166. col. 3. I

Ignorantia est causa per accidens peccati. Non ens enim non est causa per se entis, & ponitur causa ut remouens prohibens, seu remotio prohibentis, quæstione 76. articul. primo, fol. 165. columna 3 K

Quomodo intelligenda sint hæc literæ uerba, Inquantum remanet in ignorante de voluntario, intantu remanet de intensione peccati, & secundum hoc non erit per accidens peccatum, q. 76. art. 3. fo. 167. col. 2. B

Ignorantia tollentem totaliter vsum rationis excusare a toto, est verum per se loquendo, sed per accidens contingit non excusari: cum enim ignorantię tali coniungitur quod est uoluntaria culpabiliter, tunc ratione istius accidentis non excusat a toto, q. 76. art 4 f 168. col. 1. I

Ignorantia semper excusat a toto inuoluntario ut sit. Et quando dicitur, quod aliquando excusat a tanto, sed non a toto, intelligitur de ipso inquantum habet rationem uoluntarij, quæst. 76 art. 3 fol. 167. colum. 1. D

Ignorantia concomitans, seu quæ nõ est causa actus peccati, quia non causat inuoluntarium actum, ideo non excusat a per se spectantibus ad actum illum. Cum quo tamen stat, quod excusat ab omnino per accidens, quia nullus fit ex illa ignorantia in eo actus uolendi illa. Ibidem. fol. 166. columna. 4 K

Ignorantia non est secundum se peccatum, quia omne secundum se uitium morale opponitur secundu se alicui virtuti morali: ignorantia autem non opponitur alicui uirtuti morali, sed scientię. Et quia non est secundum se peccatum, oportuit respondendo dicere secundum quid est peccatum, & dictum est secundum negligentiam, q. 76. arti. 2. fol. eodem col. 1. B

Cum inter ignorantiam malelectionis, & ignorantiam iuris differentia sit, quod ignorantia electionis consistit in ipsa uoluntatia actuali in consideratione: ignorantia uero iuris in uolũtatia habituali priuatione scientiæ, quandocumque aliquis ex actuali obliuione eius quod scit, & habitualiter meminit, operatur, neutram ignorãtiam incurrit: quoniam omnium reminisci supra hominis est facultatem, quæst 6. ar. 8. fol. 20. col. 1. C. uer. Excommunicatus.

Peccata quæ sunt secundum se mala, & fiunt ex ignorantia iuris, sunt eiusdem speciei, cuius essent si fierent a sciente, quia sunt uoluntarij in seipsis per se, & directe, non solum materialiter, sed formaliter secundum conuersionem ad obiectum: quamuis secundum contrarietatem ad uirtutem indirecte & per accidens sint inuoluntarij, quæst. 76. artic. 4. fol. 167 col. 3. H

Peccata quæ fiunt ex culpabili propter negligentiam ignorantia facti, non sunt eiusdem speciei cuius essent facta a sciente, sed spectant ad species peccatorum directe uolitorum: quia plus requiritur ad rationem speciei propriæ quàm ratio voluntarij, oportet enim esse per se intentum id unde species sumitur, q. 76. arti 4. fol. 168. col. 1. B

Peccata quæ fiunt ex ignorantia iuris positiui, quæ nõ sunt secundum se mala, sed solum quia prohibita, quia obiectum formale velatur, non sunt eiusdem speciei facta ab ignorante ius, & a sciente. Ibidem.

Peccata facta ex ignorantia facti culpabiliter, siue sint secundum se mala, siue non, redeunt ad naturam suæ speciei: quoniam culpa impedit velamen ignorantiæ a locando actum extra intentum. Ibidem. E

Ignorantia adiuncta sequenti peccato non auget, sed diminuit illud, quia plus adimit de grauitate illius quàm apponat de grauitate propria. Ibidem. col. 3 I

Quando ignorantia non aufert propriam & perfectam speciem deliberato peccato quod ex ea fit, nõ aufert per consequens id quod ex propria specie sibi uendicat, scilicet esse mortale, & esse mortale grauioris ordinis: Quando uero ignorantia distrahit sequens peccatum in speciem alterius peccati, puta, ebrietatis, uel uenationis non discretissimæ, tunc quia peccatum sequens non sortitur propriam speciem, quantumcumque secundum se esset mortale, aut grauioris ordinis, non facit actum ex ueniali mortalem, nec ex mortale lenioris ordinis, mortalem grauioris ordinis, quamuis aggrauet ut circunstantia: quia circunstantia non habẽs propriam speciem, numquam aggrauat in infinitum, numquam transfert in proprium ordinem Ibidem. K

An maior sit ignorantia peccantis ex passione quàm malitia. quæstio. 78. articu 4 ad. 1. fol. 173. columna 3. C

Ignotũ non specificat quo ad reposita p se in specie, secus

subiecto per se, sed motus ipse, & operatio, quæst. 10. articu. 1. ad 2. fol. 27. colum. 4. F

N

NATVRÆ determinatio nõ est minus efficax quàm determinatio habitus, est tamen minus faciens, & explicans opus suum quàm determinatio habitus acquisiti: quia habitus acquisitus in ipsa acquisitione expulit insurgentia contraria, naturalis autem determinatio non, unde assimilatur habitui infuso potius quàm acquisito, quęst. 56. artic. 6. fol. 114. colum. 3. K

In naturalibus, quia sunt determinata ad unum, sufficit inclinatio ad conueniens ad dissonandum ab inconuenienti: in animalibus autem, quia cedunt in contraria secundũ seipsa, nõ sufficit animali amor conuenientis pro odio disconuenientis, sed utrumque seorsum, quæstio. 23. articul. 4. fol. 57. colum. 1. A

Naturæ corruptæ appellatione quid intelligendum sit, quæst. 109. artic. 2. 3. & 4. fol. 246. colum 1. D

An naturæ ordo reparari non possit, nisi Deo voluntatem hominis ad se trahente per gratiam, quæst. 109. artic. 7 fol. 250. colum. 1. A

Quomodo vulnera humanæ naturæ consistant in destitutione virium animę à proprio ordine naturali ad uirtutem, cum peccatum nullum bonum naturæ tollat, quæstion. 85. articul. 3. fol. 185. colum. 1. E

¶ Negligentia est nomen æquiuocum, uel quasi æquiuocum ad peccatum oppositum prudentiæ, & ad peccatum oppositum studiositati, & illa est in intellectu, & ista in uoluntate, quæst. 76. artic. 2. fol. 166. colum. 2. A

¶ Numerus. Quomodo possit esse verum, quòd inter species numerorum est ordo per accidens, & processus in infinitum, quia accidit numero præexistẽti quòd ei addatur unitas, quæst. 1. artic. 4. ad 2. fol. 3. colum. 3. H

O

OBEDIENTIA oritur ex ꝓpinquitate, sed propinquitas est duplex, scilicet similitudinis & proportionis. Et secundum similitudinem quidem quanto actus est nobilior, tanto proprior secundum naturam suam est rationi, & aptior ut sequatur eam. secundum proportionem uero quanto bonum proprium, ad quod aliquid infra latitudinem obsequentium ordinatur, est magis consonum rationi, tanto magis subditur eius imperio, uel imperium.

¶ Odium diuiditur in odium inimicitiæ, & abominationis, sicut amor in amorem amicitiæ, & concupiscentiæ, quæst. 29 artic. 1. fol. 65 c. 1 E

Vniuersaliter odium est dissonantia à malo obiecto & causa, quia oportet malum obiectum esse odio habitum, sed quia diuersum in utroque odio constituitur obiectum, quia unius persona, alterius res, varietas apparet, & non est, quoniam utrobique id quod habet rationem mali obiecti, & causę odij ab negatur ab affectu, & dissonat, Ibid. colum 2. C

Odij obiectum, & causa non est malum simpliciter, sed malum huic, quæst. 29 articu. 1. fol. 65. colum. 1. B

Aliud est odio haberi, & aliud non amari, quæst. 29. artic. 4. fol. 66. colum. 1. C

¶ Obiectum ut obiectum non dicit causam effectiuã, & propterea potest distingui aliter quam effectiue, scilicet formaliter, quæst. 54. articu. 2. fol. 108. colum. 1. A

Obiectum ad hoc quòd specificet actum, uoluntatis, exigitur quòd sit formaliter per se & directe intentum: non exigitur autem quòd sit primo intentum, quæstione. 72. articulo. 9. fol. 156. colum. 1. E

Quæ sit differentia inter obiectum potentiæ, & secundum se obiectum potentiæ, quæst. 8. artic. 2. fol. 22. colum. 4. F

Obiectum potentiæ passiuę comparatur ad ipsam ut causa motus, uel actus ipsius. Et sic cum uis appetitiua sit passiua, uniuersaliter obiectum proprium cuiusq; actus appetitus est causa actiua illius, quæst. 27. artic 1. fol. 16 colum. 4 I

Per hanc propositionem, Obiectum mouet determinando actum ad modum principij formalis, à quo in rebus naturalibus actio specificatur, intendit litera, quòd obiectum mouet in genere causæ formalis. Non dixit autem absolute quòd mouet ut principium formale, ut insinuaret ꝙ nõ est principium formale intrinsecum, sed extrinsecum, non tamen separatum ut idea, sed coniunctum, quęst. 9. artic. 2. fol. 24. colum. 2. C

¶ Operationis actiuę nobilitas pensatur ex forma, quę est actionis principium, quæst. 51. articu. 2. fol. 102. colum. 4. G

Operationes distinctæ contra passiones, sunt operationes ad alterum, quæst 60. arti. 2 fol. 122. colum. 4. I.

Vnumquodque esse propter suam operationem, quomodo intelligatur, quæst 3. artic. 2. fol 4. 8. colum. 3. G

Optimũ simpliciter, nullo adiecto sit melius. quæst. 34 artic. 3. fol. 76. colum. 2. B

Ordinare & conferre, rationis propria opera sunt, conueniunt autem uoluntati, ut intellectum participat, quæst. 17. artic. 3. fol. 37. colum 4 k

Ordinare aliquis in bonum commune, est totius multitudinis, uel alicuius vicem gerentis totius multitudinis. quæst 90. artic. 3 fol. 197. colum 4 k

Ordinari in summum bonũ contingit tripliciter, primo in communi secundo in speciali, confuse tamen tertio in speciali, & distincte, quęst. 19. artic. 9. fol. 48. colum. 2. E

P

PASSIO. Ratio obiecti passionis appetitus sensitiui integratur ex bonitate vel malitia, præsentia uel absentia, uel in differentia & apprehensione, quæst. 30. artic. 1. fol. 2. B

Passionum quædam sunt quarum obiecta consistunt explicite in applicatione huius ad hoc, quædam, autem non quæstione 46. articul. 2. fol. 92. colum. 2. C

Passionum genera sunt quatuor, scilicet motus in bonũ, motus a malo, quies in bono, & inquietudo in malo

malum

malum rationis ex eo ipso quòd contrariatur bono rationis, abducat a Deo fine naturali, & consequenter supernaturali, quæst. 71. articul. 6. ad ultimum fol. 151 colum. 1. E

Peccatum ex hoc ipso quòd est contrarium rationi formaliter, habet quod est contrarium Deo obiectiue, non effi acitet, sed obiectiue, idest non quod Deo ipsi aliquid ex tali cõtrarietate adimatur, sed quantum est ex effectu peccantis. Ibid.

Literæ processus a peccato in ordine ad peccantem ad peccatum secundum se, est bonus, quæstion 72. artic 1. Ibidem. colum 4. F

Peccatum in ordine ad peccantem, & ad intentionem peccantis, & ut uoluntatium, & secundum se, idem sunt: quia secundum se sumptum claudit in sua ratione esse a peccante, sic quòd ex hoc sortitur peccati rationem, & peccatum est a peccante ex hoc quòd eius uoluntate est uoluntatium, quod per intentionem quæ est respectu finis, qui est propriũ obiectum uoluntatis, exprimitur. fol. 152. colum. 2 B

Si peccata distinguerentur secundum oppositas virtutes, in idem rediret, scilicet quòd distinguerentur secundum obiecta, quia virtutes distinguuntur per obiecta: sed non idem rediret quo ad hoc, quòd haberentur d. st. nctiua propria usq; ad species specialissimas uitiorum, & peccatorum q. 72. art. 1. ad 2 fol. 152. c. 2 E

Id quod concurrit per accidens, quamuis necessario, non dat speciem peccato, sic enim concurrit inordinatio, auersio, reatus, & huiusmodi. Ibidem.

Peccata non distinguuntur specie secundum re..tus pœnarum, quæstio. 72. articul. 5. fol. 153. columna 3 G.

Peccatum veniale & mortale non distinguuntur ex parte conuersionis, vnde peccata habent speciem, sed ex parte auersionis, vnde peccata non habent speciem: & iuxta duos modos deordinationis auersiuæ constituuntur hæc duo peccata. Cum enim peccando auersio fit a fine, est peccatum mortale: cum autem peccando auersio non simpliciter, sed quædam fit citra tamen postergationem finis, tunc fit peccatum ueniale, circa quodcunque obiectum hæc accidant. quæst. 72. artic 5. ibidem colum 4 F

Peccatum veniale & mortale non distinguuntur penes hoc, quod mortale est contra præceptum, ueniale contra consilium, utrumque siquidem sub p æcepto cadit, ad Scot. Ibidem. I

Peccati commissio, & omissio uirtutis oppositæ, non distinguuntur specie morali, quæst 72. art. 6 f 154. colum. 1. E

Peccata non distinguuntur specie secundum d necessitatem præceptorum: esse enim contra legem, seu legis præceptum spectat ad auersionẽ peccati: peccatum autem non habet speciem ex parte auersionis. ergo, Ibid. col. 2. A

Peccati diuisio in peccatum cordis, oris, & operis potest intelligi dupliciter primo per modum diuisionis in partes subiectiuas: secundo per modum quasi totius integralis in suas partes consequenter se habentes, & hoc modo tractatur. q. 72. artic 7. ibidem col. 3. H

Peccata quæ perfectionem non habent, nisi in opere, se habent ad peccata cordis, oris, & operis, quasi vt totum integrale ad suas partes: quædam uero perficiuntur solo corde, uel ore, & sic peccatum diuiditur in peccatum cordis, oris, & operis ut in veras & perfectas peccati species, Ibid K

Distinctio secundum gradus in peccato cordis oris, & operis, non est distinctio specifica secundum species imperfectas, siue peccatum cordis & oris ordinentur ad peccatum operis ut imperfectum ad perfectum per modum simplicis prosecutionis, siue p modum cuiusdam intermedij termini, quia unicũ tantum est motiuum obiectiue, quæst. 72. articu. 7. Ibid colum 4 G

Peccata reponenda sunt in solis speciebus suorum p se obiectorum, formaliter & directe, uolitorum, quæst 72 artic. 9 fol 156. colum. 2. D

Peccati grauitas est duplex, quædam substantialis, & ista attenditur penes per se primo ob ectũ: & quædam accidentalis, & hæc est multiplex: nam quædam consequitur directe ad peccatum, quædam in directe, quædam superuenit, quædam comitatur, & multis breuiter modis accidens grauitas uariatur, sicut cætera consequentia, quæst. 73. artic. 8. fol. 158. colum 4 G

Stat quòd peccatum inferat maius nocumentum nõ substantialiter, & sit minus graue substantialiter. Ibid. I

Omne peccatum est subiectiue in uoluntate: quon'ã in omni peccato concurrit actio uoluntatis positiue, uel priuatiue. quæst 74 articu. 1. fol. 160. colum. 1. E

Idem peccatum potest secundum diuersa esse in pluribus subiectiue, sicut potest diuersimode esse a pluribus, patia namque in actionibus immanentibus sunt esse in, & esse ab operante, I bi c. 2. A

In motibus præcedentibus actus uoluntatis est peccatum commissionis: quia quando committitur aliquis actus inordinatus uoluntatis, siue uolũtarius sit positiue, siue negatiue est peccatum commissionis, ut patet in delectationibus malis non impetratis, sed nec exclusis, quæst 74. artico 3 Ibid colum. 4 F

Peccare quia consistit in agere, & propterea ad hoc quòd aliqua potent a peccet mortaliter, non sufficit quòd sit mota a uoluntate, sed oportet ut secundum se libere agat, oportet quòd secundum modum propriæ libertatis potentiæ, attribuamus ei peccare. quæst 74. artic 4 fol. 16 . colum 2 E

Peccati causæ ex parte peccãtis sunt quatuor, scilicet ratio, uoluntas, sensus, & eius appetitus: ex parte uero obiecti una iuxta unitatem completi obiecti plura tamen complectentis respõdentia prædictis potentijs quæst. 75 art. c 2. fol. 164 colum. 3 G

Peccati obiectum est bonum apparens dissonum rationi, Ibid.

Peccati causæ extraneæ ex parte obiecti sunt duæ, scilicet persuasor, & sensib lia: ex parte autẽ subiecti nulla est, quia solus Deus hinc est extra quæst. 75. artic 3 Ibid. colum. 4 K

Peccata facta ex ignorantia priuante totaliter vsum rationis, non sunt extra genus moris, nec secundum se peccata, sed sunt circunstantiæ peccatorũ pertinentes ad circunstant ã, quo d. significantem effectum: & propterea obseruandæ sunt in istis, regulæ

Q

R

S.

Simili-

tamen

Virtus intellectualis, puta prudẽtia, includitur in morali, & econuerso moralis in intellectuali, scilicet prudentia. Cum enim prudentia proprie attendatur secundum suum proprium & praecipuum actum, qui est recte praecipere, & ipse sit principium rectę electionis, uirtus moralis cui attribuitur electio ꝓ ꝓprio actu, pendet necessario ex prudẽtia: & rursus quia ipsum recte praecipere pendet ab appetitu recto, consequens est quòd prudentia pendeat ab appetitu recto, q 58. artic. 4. & 5. fol. 119. col. 2. B. colu. 3. H

Consistere in medio computatur inter proprietates virtutis ponitur autem in diffinitione uirtutis, sicut saepe proprietates notiores admittuntur in diffinitionibus, ut latentes differentiae insinuentur, q. 64. in princip. f. 130 col. 2. C

Virtus secundum essentiam est in medio, quae est in medio duorum uitiorum. Secundum effectum uero dicitur uirtus esse in medio quae in propria materia circa quam est, medium facit inter plus & minus illius, seu in illa, ad illam, illi & c. q. 64. ar. 1. Ibidem. E

Virtus moralis non secundum essentiam, sed secundũ effectum media inter passiones dicitur, quia scilicet inter passiones constituit medium eligendo eas in illa quantitate, &c. quia in medio secundum rationem constituuntur. hoc enim effectus uirtutis moralis est, q. 19. f. 120 col. 2. B

In uirtutibus medium rationis consistit in affirmatione propriae materiae, & omnium conditionum spectantium ad rationem rectam: medium autem rei cõsistit in aequalitate rei ad rem, seu personam alteram. q. 64. ar. 2 f. 130 col. 4 H

Virtutis intellectualis secundum se mensura nec practicae, nec speculatiuae est aliquod uirtutis genus, quia procederetur in infinitum, q. 64. ar. 3. fol. 131. colu. 3. F

Virtus intellectualis quae uocatur intellectus siue cognitio principiorum, secundũ se est in medio duorum contrariorum, Ibid. col. 2. C

Virtus theologica non consistit in medio nec ex parte obiecti, nec ex parte actus, Ad Sco. q. 64 ar. 4 fol. 132. col. 1. B

Vim aliquam animae existentem in potentia ad agere, uel non agere, & ad agere hoc, uel illud, indigere duobus motoribus, quomodo intelligatur, q. 9. ar. 1 f. 24. col. 1. A

Vitii nomine significatur habitus uitii, peccati autem nomine actus ipse uitii, q 71. in princip. fol 148. colum. 3. H

Vbicunque est uirtus in medio, contingit & per excessum, & per defectum peccare siue simul, siue separatim, siue uno, siue pluribus uitiis, non est curae, quaest. 64. artic. 4. fol. 131. col. 4 G. & fol. 132. colum. 1. A

Vnumquodque est magis & minus tale secundum sui constitutiui propriam latitudinem. q. 22 ar. 2. ad 1. fol. 54. col. 4. I

Vnumquodque sicut agitur, ita aptum natum est agi, & econuerso, quaestion. 49. articul. 3. fol. 92. colum. 2. C

Volitio omnis exigit quid, & cur. q. 18. ar. 9 fol. 43. colum. 4. I

Non quicunque vult praemissas, seu antecedens, vult conclusionẽ, seu consequens in seipso: in sua autẽ causa quicunq; vult antecedens, vult consequens simpliciter, uel ut in pluribus, q. 13. ar. 6. ad. primum f. 33. col. 2 B

Ad rationem uoluntarii indirecte, non sufficit potestas in uolũtate, & negatio prouisionis, sed oportet tria concurrere, s. posse, debere, & non uelle, uel nõ imperare, q. 6 ar. 3 f. 18. col. 4 G

Ad rationem uoluntarii indirecte non sufficit potestas, & negatio, sed adesse oportet obligationem & debitum q. 18 ar. 5. f. 44. col. 2. I

Cum uoluntarium dicatur dupliciter, scilicet uel quia uolitum, uel quia in potestate uoluntatis, quomodo licuit in litera ex hoc quòd primus actus uoluntatis non potest esse uoluntarius primo modo, inferri quòd nullo modo est uoluntarius. q. 9. ar. 4 fo. 25. col. 3 G

Vota, & contractus, et caetera facta ex metu etiam cadente in constantem uirum, sunt uoluntaria, quãuis aliquid h. beant inuoluntarii admistum, ac per hoc si mala sunt ardua, peccata sunt mortalia, q. 6. ar. 3 f 18. col. 4. I

Voluntatis actuum tres ordines, primus secundum lineam rectam, & respectu eiusdem obiecti secundus. Secundum reflexionem super hunc, uel illum. Tertiues secundum ipsos actus reflexos inter se. fo. 37. col. 1. C

Duplex est habitudo uoluntatis ad volitum tam finẽ, quàm id quod est ad finem Prima secundum quod uolitum est in uoluntate: secunda, secundum quod uoluntas ad volitum in se realiter tendit, q. 16. ar 4. f. 36. col. 4 K

Quãuis primus actus vo'untatis sit ex instinctu dato ab exteriori, nõ obiecto, sed ex causa effectiua Deo, ipsa tamen iam ex hac finis uolitione seipsam mouet ad volendum alia propter finem, quod brutis non conuenit: quia ad omnia mouentur ex instinctu q. 9 ar. 4. f. 26. col. 1. E

Voluntas resp: ctu primi actus habet vt mota tãtum, & Deus vt mou. ns. Et nomine primi actus non intelligitur solus ille quẽ uoluntas in principio omnium operationum suarum habet, sed quicunque primus absque consilio, & praeuio motiuo ad bonum, q. 3. ar. 2 f. 225. col. 4 H

Voluntas dicitur moueri non solum à bono vniuersali apprehenso per rationem, sed etiam à bono apprehenso per sensum, inquantum bonum apprehẽsum per sensum permittit concurrere cum apprehenso per rationẽ in idem motiuum, ita quòd motiuum uoluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rationem in sua puritate, sed ẽc coniunctum cum bono apprehenso per sensum, q. 10. ar 3. f. 28. c 3. K

Ad volendum sufficit voluntas cum obiecto, sed ad volendum à se, ita quòd ly. a se, dicat causalitatem applicandi seipsum ad uolendum, non sufficit voluntas cum obiecto, sed exigitur voluntas praeuolens finem. quaestion. 9. articul. 4. fol. 26 col. 1. A

Voluntatis obiectum esse uniuersale bonum, quomodo intelligatur, quaest. 1. articul. 7 & 8. fol. 7. col. 1. A

In hac literae ꝓpositione, Volũtatis obiectũ est finis, sermo est de primo & formali obiecto uoluntatis. q 1 ar. 1.

Voluntas quantum ad propositum potest dupliciter considerari, scilicet ut res est, & ut causa est, & in ratione causæ uoluntas & natura secundum proprias causandi differentias distinguuntur. Et quia ratio causę in natura ad causam spectat inquantum res est, hinc apparet quòd voluntas ut eiusque causę rationem habet.

Quia ulterius natura est causa essentialiter prior causa voluntaria, apparet quòd voluntas non solum natura quædam est, sed prius habet naturæ rationem causalitatemque propriam. Quia demum in causis essentialiter ordinatis coniunctis in unũ, id quod est prioris causæ proprium participatur a posteriori, ut supremum infimi attingat infimum supremi, apparet quòd uoluntatis, prima opera oportet esse naturalia, & prius ipsam uelle aliquid naturaliter quàm libere, quæst. 10. arti. 1. ad 1. f. 27. col. 3. F

Impossibile est voluntatem peccare absque ignorantia, vel errore intellectus: quia uoluntas est solum boni, uel apparentis boni. Sed ignorantiæ nomine in proposito intelligitur etiam ipsa actualis inconsideratio, q. 77. ar. 2. f. 169. col. 1. C

Voluntas simpliciter diuinæ uoluntatis in uolito formaliter conformis, illa sola est, quæ sub ratione boni non apparentis, sed ueri exercetur. q. 19. arti. 10. fol. 48. col. 2 E

Vulnera humanæ naturæ, quomodo ponantur effectus peccati, cum superius dictum sit, quòd concupiscentia quæ importat hæc vulnera, est ipsum peccatum originale, nihil enim est sui ipsius effectus, q 85. ar. 3. f. 185. col. 4 G

Z

ZELVS sumitur dupliciter, scilicet causaliter pro ferventi dilectione, & formaliter pro tristitia deficientium sibi, vel amicis, quæst. 28. art 4. fol. 64. col. 1. D

FINIS

PRIMA SECVNDAE SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS S. THOMÆ AQVINATIS

Cum commentarijs.

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Xysti Presbyteri Cardinalis, artium, & sacræ Theologiæ, Doctoris celeberrimi,

QVANQVAM propositum meum fuerit, super libros de anima cępta perficere, antequam nouū hoc opus aggrederer: magis tamen debitum arbitratus sum prosequi commentationes sup Summā D. Th. Tum quia hoc est directe ea, q̄ ad salutis uiam spectant, docere: Tum qa doctrina hęc in Italia satis dormit, & tñ opportuna est ualde. Non intēdu āe singulos articulos in sequētibus formare: sed iuxta subiectam materiā, ubi op⁹ fuerit, immorari: ita tñ q̄ nullus prætermittatur articulus ēt clarissimus, cui⁹ memoria nō fiet, quaten⁹ & discussa, & omissa īdustriæ tribuanť. Suscipianť āt uelim hæc, sicut & cætera nra, si, & inquantū rōni cōsonant. Neq;.n.eis fidē dari maiorem posco, q̄ ex sit, q ex rōne gigni nata est. Verun tamen memores sint q̄ acribologia mathematica non est expetēda ī moralib⁹, ut dř in 1. Meth. D. igiť Th. intercessione fretus ad textum propero.

SVPER QVAE. I. ART. I.

Medina ar. 1.

IN tit. 1. art. q. 1. scito, q̄ hic non q̄riť de hoc, uel de illo agere: sed uniuersaliter, Verū agere hominis sit pp finem: hunc.n. sensum, & argumenta, & conclusio respōsiua manifestant.

¶ In corpore eiusdem art. dubium occurrit circa discursum, quo ponitur dřia inter actiones hoīs & humanas. Et concludiť, solas illas esse humanas quarum hō est dñs. Procedit.n. lia ab hoīe, inquantū hō, ad hoīem, inquantum est ad processum, & quo distinctionem.

PROLOGVS.

Lib. 2. Ortho. fidei cap. 12.

QVIA, sicut Dam. *dicit, Hō factus ad imaginē Dei dř, secundum qđ p imaginē significať intellectuale, & arbitrio liberū, & p se potestatiuum: postq̄ prędictum est de exēplari, s. de Deo, & de his, quæ processerunt ex diuina potestate secundum eius uoluntatem, restat ut consideremus de eius imagine, i. de homine, secūdum quod & ipse est suorū operum principium, quasi liberum arbitrium habens, & suorum operum potestatem.

QVAESTIO I.

De ultimo fine hominis, in octo articulos diuisa.

VBI primo cōsiderādum occurrit de ultimo fine humanę uitę, & deinde de his, p q̄ hō ad hūc finē peruenire pōt, uel ab eo deuiare. Ex fine.n. oportet accipere rōnes eorū, q̄ ordinantur ad finē. Et qa ultim⁹ finis humanę uitæ ponit eē beatitudo, oportet primū cōsiderare de ultimo fine in cōmuni deinde de beatitudine.

Circa primum quærūtur octo.

¶ Primo, Vtrum hominis sit agere propter finem.

¶ Secundo, Vtrum hoc sit proprium rationalis naturæ.

¶ Tertio, Vtrum actus hominis recipiant speciem a fine.

¶ Quarto, Vtrum sit aliquis ultimus finis humanæ uitę.

¶ Quinto, vtrum unius hominis possint esse plures ultimi fines.

¶ Sexto, vtrum homo ordinet omnia in ultimum finem.

¶ Septimo, vtrum idem sit finis ultimus omnium hominū.

¶ Octauo, vtrum in illo ultimo fine hominum omnes aliæ creaturæ conueniant.

ARTICVLVS I.

Vtrum homini conueniat agere propter finem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd homini non conueniat agere pp finē.[b] Causa.n. nāliter prior est: sđ finis habet rōnem ultimi, ut ipsum nomen sonat, ergo finis nō habet rōnem causæ: sed pp illud agit hō, qd est causa actionis, cū hęc præpositio; pp; designet habitudinē causæ. ergo homini non conuenit agere propter finem.

B dñs suorum actuū. & tñ constat q̄ cōinc est, qđ cōuenit hoī, inq̄sum hō, q̄ qđ conuenit ei, inquantum dñs suorum actuū. Quicqd.n. hēt hō, inquantum dñs, hēt inquantum hō, sed non econuerso, ut patet de actu intellectus præuaniente actum uoluntatis. Hic.n. conuenit homini, inquantum a cæteris aīantib⁹ differt: & tñ illius nō est hō dñs, quia præuenit uoluntatē. Et sic totus literæ processus ruere uidetur.

¶ Ad hoc dř, q̄ decisio, q̄ sit in corpore, intelligēda est ꝓprie & formaliter de actiōe. & nō extēso uocabulo actionis ad omnē opationē. Vocať āt ꝓprie actio hoīs, quam exercēdo dř agere: & non penes quā magis dř agi, q̄ agere. Mō cōstat, q̄ prima opatio intellectus, q̄ facit dubiū in ꝓposito, ē mere nālis ēt antecedenter, & ppea nō est cōputāda inter actiōes: sēdm ipsam.n. hō nō dř agere, sed agi potius, ut ī 2. art. uniuersaliter de nālib⁹ actionibus ita dicit. Negandū est ergo, q̄ aliqua actio conueniat hoī, ut hō, quæ non cōueniat ei, ut dñs, & econuerso. Et licet per illā primam operationē hō differat a cæteris animalibus, quia illa est intellectualis: non tamen differt ab eis p illam tanquàm per actionem. Differt ēm homo in agendo à cęteris animalibus per hoc, quòd est dominus suorum actuum: quamuis in essendo & operando, de quib. non est præsens negotium, per aliud differat. & sic stat solida litera & quo

1 *Porrecta per totum.* Infr. ar. 2. cor. & q. 6 ar. 1. cor. & q. 28. ar. 6. cor. & q6. 94. art. 2. cor. & q6. 109. ar. 6. cor. & 3. contr. c. 2. & opus. 3. 6. 100.

¶ 2 Præt. Illud[h] quod est ultimus finis, nō est propter finem: sed in quibusdā, actiones sūt ultimus finis, vt patet per Phil. in 1. Eth.* ergo nō omnia homo agit propter finem.

¶ 3 Præt. Tunc vr̃ hō agere pp[h] finē, qn̄ deliberat: sed multa hō agit absq; deliberatione, de quibus ēt qn̄que nihil cogitat, sicut cum aliqs mouet pedē uel manum aliis intentus, uel fricat barbam, non ergo homo omnia agit propter finem.

SED CONTRA. Oia q̄ sunt in aliquo gn̄e deriuant̄ a pricipio illius gn̄is: sed finis est principiū in operabilibus ab homine, ut patet per Philos. in * 2. Phys. ergo homini conuenit omnia agere propter finem.

RESP. Dicendum, q actionū quæ ab hoīe aguntur, illæ solæ proprie dr̃ humanæ, quæ sunt propriæ hominis inquātum est homo. Differt autem homo ab aliis irrationalibus creaturis in hoc, q est suorum actuum dn̄s. Vnde illæ solæ actiones uocantur proprie humanæ, quarum hō est dominus. Est autem homo dominus suorum actuum per rationem & uoluntatem: unde & liberum arbitrium esse dr̃ facultas uoluntatis & rōnis. Illæ ergo actiones proprie humanæ dn̄r, quæ ex uolūtate deliberata procedunt: si quæ autē aliæ actiones homini conueniant, possunt dici quidē hominis actiones, sed non proprie humanæ, cum nō sint hominis, inquantum est homo. Manifestum est autem, quòd omnes

¶ In corpore eiusdem art. circa illam propositionem, Obiectum uoluntatis est finis, dubium est: qa aut est sermo de formali ac primo obiecto, aut non. Si sic, falsum est. nam finis est pars subiectiua obiecti uolūtatis: qa uolūtas extēdit se ad finē, & ad ea, q̄ sunt ad finem. si nō, tūc probatio conclusionis inualida est: nā constat q in reliqua p̄missa, s. Actiones oēs procedētes ab aliqua potentia, procedunt scd̄m rōnem sui obiecti, a perte loquitur d̄ obiecto primo & formali.

c.t.10.5.

¶ Ad hoc dr̃, q litra loquitur de primo & formali obiecto uolūtatis, ut patet in rn̄sione ad scd̄m, & de fine in actu exercito: & ppea addidit finē bonum, dicēdo, finis & bonū: hoc.n. exercet finalem causalitatē. Nec obstant ea quæ sunt ad finem, qm̄ ea q̄ sunt ad finē, ut sic, non appetuntur nisi rōne finis. vn̄ rō eadē sp est omnium uolitorum. s. finis, diuersimode tn̄. s. in se, uel in alio participata: & hoc formaliter uel uirtualiter: & q̄d dico pp uolita, uel nolita naturaliter, seu absolute. de quibus in s. libro tractatum est.

tex.85.t.2
tex.89.t.1

¶ In calce eiusdem art. dubium Nouitiorū occurrit, Qm̄ ex hoc q uoluntatis obiectum formale est finis, cōclusum est, q oēs actiones humanæ sunt pp finē debebat nanq; concludi. ergo oēs actiones humanæ tendunt in finē: sicut ex hoc q color est obiectum uisus, concluditur. ergo oīs operatio uisus tendit in colorem. Et in proposito, ex hoc q bonum est obiectum uoluntatis. ergo omnis operatio uoluntatis tendit in bonum.

¶ Ad hoc dr̃, q quia tendere in aliquid, cōe est oī tendenti in terminum: fieri aūt, uel esse pp aliqd, specialiter est appropriatum causalitatis finis expressioni, & doctrina ex propriis tradenda est: ideo licet potuisset concludi, Ergo oēs actiones humanæ tendunt in finem, quia si sunt pp finem, tendunt in finem: oportuit tn̄ specificare proprium modum tendendi in causam finalem, & dicere ergo sunt pp finem. Et scito, q id q̄d in actu signato significat esse, fieri, agere pp finem, significat in actu exercito tēdere in bonum ut sic, qa bonum exercet rōnem finis. Et propterea idem ēt est tendere in bonum ut sic, & pp finē, sed author ly pp finem; usus est ad claritatem doctrinæ de fine in actu signato: uocabulis utens, ut cōiter philosophi faciunt: sicut ēt de agere & tendere, & aliis huiusmodi est sermo. Agere.n. ducē belli propter finem, significat hoc, quod exercet dirigere aciem exercitꝰ ad consequendam uictoriam & gloriam. Et similiter esse pp finem exercetur per hoc, quod est esse melius, utilius, conuenientius, & alia huiusmodi bonitatem importantia.

¶ In rn̄sione ad primum eiusdē art. circa illa uerba, Finis ut est primus in intētione, hēt rōnem causæ: dubium occurrit, An res sit finis secundum q̄d est in intentione, an secundum quod est in rerum natura. Difficultant.n. hoc diuersæ conditiones finis: dr̃.n. de fine, q est prima cā, q cā causarum, q mouet agens, q mouet non motum. Et rursus de eodem dr̃, q est ultimum, q optimum, q penes defectum assecutionis ipsius dr̃ agens; frustra egisse. Ex his enim vr̃, q esse finem conuenit rei secundum esse in rerum natura: nam illud est ultimum, optimum, & quo non prouenientē dr̃ frustra. Ex prioribus autem apparet, q esse finem conuenit rei secundum esse in intentione: nam secūdū illud est primum, & causæ omnem causalitatem exterorum, & est mouens non motum. Verba quoque sancti Tho. hic, & Auer. in 12. Met. commen. 36. non consonare vr̃, dum hic dr̃ q res, prout est prior secundum intentionem, habet rōnem finis: ibi uero dr̃, q balneum secundum q̄d est anima, est agens desiderium: secundum uero esse extra, est finis. Vt igitur res non remaneat ambigua, primo ponam tres propositiones, declarando illas: deinde probabo illas. & sic rerum patebit ueritas. Prima propositio est, Esse in intentione, non est ratio finis, sed eius

F condicio. Secunda est, Esse in executione, nec ratio, nec conditio finis est, sed coincidens illi. Tertia est, Esse in rerum natura, est ratio finis.

¶ Ad quarum euidētiam scito primo, q sicut in causalitate efficientis distinguendum est de rōne efficiendi, & conditione efficientis (dicimus enī cum medicus medetur, q rō medendi est ars medicinæ: conditio uero medicantis est existere esse sit gratulate quodā subsistēs &c.) ita in causalitate finali distinguēdū est inter rōnem finalizandi, & conditionem finalizantis, & ut experientia in nobisipsis testatur, inter agens & finē quo ad hoc rn̄ interest, q uniuersaliter loquēdo rō agendi est forma, iuxta illud tertij phy. tex. 17. Semper existimabitur species aliqua mouere. Cōditio uero agentis est sic subsistere, uel in subsistente esse: iuxta illud primi Me. Actiones sunt subsistentium. Rō autem finalizandi est esse rei, quæ finis dicit. Conditio uero finalizātis est esse sic in intentione. Scito secundo, q esse in natura ab esse in executione, licet nō distinguatur sicut unum esse ab alio esse, distinguitur tn̄ adeo ab eo, ut eē in executione, ut sic, significet esse ut pendens ab agente: esse uero in rerum natura, hoc nec includit, nec excludit, immo fundare pōt causalitatem, ex qua dependet agens & eius executio. Et sic patet sensus propositionū positarum. Probantur aūt sic. Finis, bonum & appetibile, eiusdem sunt rōnis & cōditionis: ut patet ex 2. Phy. & 1. Eth. ergo rō appetibilis est rō finis, & conditio appetibilis est conditio finis, & econuerso. Et similiter, Quod nō est rō unius, non est rō alterius, n ō constat, q rō, q sanitas appetatus, est esse nō in anima (nam non appetit infirmus sanitatem in anima) sed in rerum natura. ergo esse sanitatis in rerum natura, est ratio finalizandi. Et rursus constat, quòd sanitas nunq̄ appeteretur, nisi obiecta & cognita. ergo esse in intentione, est conditio finalizantis. Et rursus constat, q appetibile mouet non motum. ergo esse in executione, quod est esse in dependentia ad agens, non est ratio nec conditio finis: sed quia finis generationis, & forma geniti coincidunt in idem numero ex 2. phyh. rō esse in executione, coincidens quoddam est. Et si quæras de esse, sanitatis in rerum natura, an finalizandi rō sit ut est, aut qm̄ futurum est: respondeo q utroque tempore respectu diuersorum actuum appetitus, cuius proprium est obiectum finis & bonum. Nam esse in rerum natura sanitatis futurum, mouet finaliter appetitum secūdum actum desiderij. Et idem esse postmodum phs, mouet appetitum ēt finaliter secundum actum delectationis. Habet.n. hoc singulare genus causæ finalis, ut causalitatem suam actu exerceat ēt hās tn̄ esse in anima tanquā conditionem causæ: nec hoc est magis mirum, q̄ mirabilis sit diuersa natura causandi. Verum aduerte hic duo. Primum est, q

K rō desiderabilis non excludit esse in rerum natura præsentialiter: qm̄ esse sanitatis desideratur non solū dū non est, sed usque quo habeatur inclusiue, proportionaliter tamē, q sicut agens agit donec sanitas habeatur inclusiue: ita sanitas ipsa finalizat Et sicut illud agit ut in uia, & ut in termino ita finis proportionaliter. Aequale enim oportet esse tempus finalizandi tempori agendi: alioquin agens ageret non propter finem. Secundum est, q ratio delectabilis non excludit esse in intentione ut cōditionē, ut patet in animalibus. Vnde ex hoc q rō finalizandi est quandoque esse in rerum natura præsentialiter, non excluditur uniuersaliter dictum huius literæ, s. quòd secundum q est in intentione, habet rationem finis. semper enim exigitur ista cōditio. & si in pure naturalibus illam quæris, memēto q opus naturæ est opus intelligentiæ, & cessabit quæstio. Ex his autem facile patet consonantia ac rō dictorum de fine. De fine.n. dicitur, q est finis secundum q est in intentione. Et uerum est, prout ly secundum

actiones, quæ procedunt ab aliqua potẽtia, causant ab ea ſm rõnem sui obiecti. Obiectũ aũt voluntatis est finis & bonum: vnde[m] oportet q omnes actiones humanę propter finẽ sint.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q finis etsi sit postremus in executione, ẽ tamẽ primus in intẽtione agentis: & hoc modo habet rationem causæ.

AD 2m dicendum, q si qua actio humana sit vltimus finis, oportet eam esse voluntariam: aliàs non esset humana vt dictũ est[o]. Actio autem aliqua dupliciter dicitur voluntaria. Vno modo, quia imperatur a voluntate, sicut ambulare, vel loqui: alio modo, quia elicitur à voluntate, sicut ipsum uelle. Impossibile autem est quòd ipse actus a voluntate elicitus sit ultimus finis: C nam obiectum uoluntatis est finis, sicut obiectum visus est color. [q] Vnde sicut impossibile est, quòd primum visibile sit ipsum uidere, quia omne videre est alicuius obiecti visibilis: ita impossibile est, quòd primum appetibile, quod est finis, sit ipsum velle. Vnde relinquitur, quòd si qua actio humana sit vltimus finis, quod ipsa sit imperata a voluntate: & ita ibi aliqua actio hominis, ad minus ipsum velle, est propter finem. Quicquid ergo homo faciat, verum est dicere, q homo agat pp finẽ, etiam agẽdo actionẽ quę est vltimus finis.

AD 3m dicendum, quòd huiusmodi actiones non sunt B proprie humanæ: quia non procedũt ex deliberatione rationis, quæ est proprium principium humanorum actuum, & ideo habent quasi finem imaginatum, non autem per rationem præstitutum.

ARTICVLVS II.

Vtrum agere propter finem sit proprium rationalis naturæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd agere propter finem sit proprium rationalis naturæ: homo enim cuius est agere pp finem, [h] nunquam agit pp finem ignotum: sed multa sunt, quæ non cognoscunt finem, vel quia omnino carent cognitione, sicut creaturæ insensibiles, vel qa nõ apprehendunt rationem finis, sicut bruta animalia. videtur D ergo propriũ esse rationalis creaturæ agere propter finem.

annodũ, seu in quantum, denotat conditionem finis. Et quòd est A vltimus, optimus, & secundũ esse extra, & pfectũ &c. & verũ est prout denotatur ratio finis. Sed esto cautus, q aliud est dicere, Finis rõ est vltima, optima, pfecta, esse extra &c. & aliud est dicere, Finis rõ est in statu optimo, vltimo, perfecto extra animũ &c. In primo denotat, q rõ finalizãdi sit talis secundũ se formaliter. In secundo vero, q habeat talẽ statũ quasi conditionem requisitã ad finalizandũ. Vnde prima concedat: secũda aũt, vtpote falsa, neganda est. (Concl. m.) Sanitas enĩ desideratur secundũ esse perfectissimũ quo ad rõnem desiderabilis: sed cũ desideratur, non habeat statum pfectissimũ: imò illa desideratur vt habeatur. Qđ aũt obijcit de frustra, nihil officit: nam frustra non dr p priuationem causalitatis finalis: sed per priuationẽ assecutionis ex parte efficientis, (*In cor. art.) præsupposita causalitate finali. Quod.n. agit pp finem, si non assequatur illum, frustra laborasse dr. Et si instetur, qa in ipsa assecutione finis causalitas est finalis, iã patet responsio, q est tunc cõsummatio finalizãdi, sicut & agendi. Et sic ex rõne ipsius frustra, nihil aliud habetur, nisi q rõ finalizandi est esse in (D. 359.) rerũ natura: & q esse in rerum natura, futurum quidem finalizat: nouiter aũt pñens consummat finalizationem desiderij. qđ totum & veritati, & doctrinæ huic consonat. Auer. quoq; verba, quantũ ad propositum spectat, de finis rõne, nobis attestãtur: nam de hac quoad rõnem finis, dicit, q est esse extra: quod nos docuimus, quantum vero ad esse intra, q sit uel non sit cõditio nihil dicit. Quòd vero dicit, quod secundum esse intra est agẽs, alterius negotij est, & tractatum primo libro. quare &c.

¶ In responsione ad secundum circa rõnem qua ostenditur, q actus voluntatis non potest esse vltimus finis: dubium occurrit, An intendat de vltimo fine, ut res dicitur finis: aut de vltimo fine, vt adeptio rei, dicitur finis. si litera enim intendit de vltimo fine primo modo, constat, q non solũ actus voluntatis, sed nullus actus cuiuscunq; potentiæ potest esse finis vltimus: sic.n. solus Deus est finis vltimus. si autem intendit de fine secũdo modo, tunc maior, sc. licet finis est obiectum voluntatis; hoc modo intellecta, esset probanda. Negatur enim de facto, a ponentibus felicitatem in actu voluntatis. ponunt enim actum amandi deum vltimum finem, vt adeptionem: ipsum vero Deum vt esse adeptum. & sic secundum illos diceretur ad hanc rationẽ literæ, quòd finis ut res, est obiectum voluntatis: finis vero vt adeptio, est actus elicitus voluntatis.

¶ Ad hoc responderi potest, quantum ad propositum spectat, primo q litera loquitur de vltimo fine integraliter, & non pro hac, vel illa eius parte, vel quasi parte, scilicet re vel adeptione: ita q maior est, Finis vltimus simpliciter, & non secundũ aliquid eius, est obiectum voluntatis: & est illa propositio inductiue nota. nam nunquam in numerum inuenitur potẽtia finem vt res, contra finem, ut adeptio. Auarus enim pro obiecto eodẽ respicit habere pecuniam; & infirmus habere corpus sanũ &c. Sub hac autem propositione nõ potest sumi de actu intellectus, sicut de actu voluntatis, q non est obiectum primum voluntatis verissimum: de actu vero intellectus est falsum, qm nõ solũ bonũ, sed bonum cognitum, est obiectum primũ voluntatis. Et sic rõ literæ de fine simpliciter intellecta, infert intẽtũ. s. q actus volũtatis nõ põt esse vltimus finis: quia non põt esse obiectũ primo voluntatis. Scdo põt dici, q iste sermo põt intelligi de fine, eo mõ quo res dr finis. sed nõ est sermo de fine vltimo cõmunissimo, qualis ẽ de[us], sed pprio hoĩs, de quo hoc occultũ lra pãdit, q si ẽ aliqua actio hoĩs q illa nõ põt esse act[us] elicitus volũtatis. Nec est eadẽ rõ de actib. alterius potẽtiæ, puta intellect[us], qa illa ex quo põt esse obiectũ volũtatis, non prohibet ex hoc, qn sit finis vt res. Et propterea forte lra nõ affirmatiuè, sed cõditionaliter dicit, si aliqua actio hoĩs est vltimus finis. Sat. n. est huic lræ saluata, q ẽt si hõ ageret actionẽ, q esset vltimus finis, vt res ẽ vltimus finis, adhuc verificaret, q tũc ageret ẽt pp finẽ, quia vellet illã actionẽ. & sic ipsũ velle esset pp finẽ. (2 Porrecta per totum.) Nec subeat hæc dubitatio, quõ actio illa vltima, in qua cõsistit felicitas vltima, sit imperata apud doctrinam S. Th. qm ponit volũtatẽ & intellectũ naturali motu ferri in Deũ oblatũ cũ lumine gloriæ. Hæc.n. solues intuẽdo, q loqr de hoĩe inquãtũ hõ, & nõ quatenus diuinæ cõsors ẽ naturæ p gloriã. Et si hãc lræ rõnem notaueris, pspicies interpretationẽ principalis cõclusionis rñsiuæ positæ in corpore huius ar. scilicet, Omnes actiones humanæ sunt propter finẽ. ly.n. oẽs, non distribuit pro omnibus actionibus seorsum sumptis, sed pro singulis perfecte, seu integraliter sumptis. Si enim aliqua actio intellectus est vltimus finis, illa secundum se sola non potest esse propter finem: sed ipsa ratione eius velle, a quo pendet. quod in se participatiue claudit, est propter finem: & sic omnes actiones humanæ sunt propter finem.

(*12. q. 50. ar. 2. co. & 2. cõtra c. 46. Et li. 3. c. 1. fin. 16. 24. 109. 110 fin. & 111. Et vni. art. 5. cor. & 2. phy. le. 4. ca. 2. prin. & le. 10. prin.)

E

SVPER QVÆST. I. AAT. II.

Ferr. 2. cont. c. 46. lib. 3. c. 1. *Medina art. 2.*

IN art. 2. dubium occurrit, quid intersit inter apprehendere finem, & apprehendere rõnem finis. Hanc enim differentiã constituit litera radicem differentiæ inter rationalia, & irrationalia sensitiua in agendo propter finem. Non enim potest dici quòd per finem intelligitur hic finis, & per rationem finis intelligitur quidditas finis; quoniam mulier præparans cibos, ut comedat hora prandij, quidditatem comestionis nec in vniuersali, nec in particulari nouit: sed ad hunc finem, quia est tunc comedere, apprehensum ordinat præparationem suam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum ratio finis consistat in hoc, quod est esse, cuius causa, seu propter quid cognoscere rõnem finis est cognoscere habitudinem finis ad id quod est ad finem. Qui enim proportionem horum cognoscit, ad finem se mouere potest: & qui non nouit, non potest. Cuius signum est, quòd apprehenso aliquo fine, puta sanitate, nihil agimus propter ipsam, donec cognoscamus habitudinem eius ad exercitium

...tem, vel dictam, vel potionem &c. In cognitiona ergo proportionis, seu habitudinis rei quæ est finis, ad id quòd est ad finem vt sic, consistit cognoscere rationem finis. Et hinc oritur differentia in mouendo se ad finem cognitum, & non mouere se: vt in litera dicitur:

*tex. 42. tom. 2.

¶In eodem 2. ar. in respon. ad tertium nota rationem optimam, quia a opus naturę est opus intelligentiæ.

*tex. 49. tom. 2.

SVP. QVÆST. I. ART. III.
Medina art. 3.

IN tertio artic. dubium occurrit circa processum literæ. Nam digredi videtur a principio actiuo ad principium finale: dum assumit vniuersaliter, quòd actio specificatur ab actu, qui est principium agendi, vt calor calefactionis: & subsumit, ꝙ finis est obiectum voluntatis, ac per hoc principium actus deliberatiui voluntate: & sic concludit finem ut principium specificare actionem humanam. Constat.n. ꝙ finis non est actus qui sit principium agēdi: sed est finis propter quem agēs principio agendi agit, malus igitur videtur processus literæ.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ finis, est non solum finis, sed obiectum uoluntatis: ac per hoc loco formæ quæ est principium agendi. Balneum.n. loquit Auer. in anima est agens desiderium. Ergo contra hoc instetur, *quia nō saluatur iuxta hanc responsionē sermo formaliter. s. ꝙ finis specié det actioni humanæ, sed res q̄ est finis intēdēdum est, ꝙ finis, inquantum finis, habat ꝙ sit obiectum voluntatis, & sit ratio agendi tali potentiæ, cuius est proprium obiectum: & sic est sermo formalis, ꝙ finis specificat actionem humanam, & nulla digressio in processu cōmissa est. Sed diuersus modus habendi rationem agendi inclusus in minorem, apparentiam

¶2 Pręt. Agere propter finem, est ᵇ ordinare suam actionē ad finem: sed hoc est rationis opus ergo non conuenit his, quę ratione carent

F

¶3 Pręt. Bonū ʰ & finis est obiectū voluntatis: sed voluntas in ratione est, vt * dicitur in 3. de anima. ergo agere propter finē non est nisi rationalis naturæ.

SED CONTRA est, quod philosophus * probat in 2. Phys. ꝙ non solum intellectus, sed etiā natura agit propter finem.

G

RESPON. Dicendum, quòd omnia agentia necesse est agere ꝑpter finem. Causarum enim adinuicem ordinatarum, si prima subtrahatur, necesse est alias subtrahi. Prima autē inter oēs causas est causa finalis, cuius ratio est: quia materia non consequitur formam, nisi secundū quod mouetur ab agente. Nihil enim reducit se de potentia in actum: agens autem nō mouet nisi ex intentione finis. Si enim agens non esset determinatum ad aliquem effectum, non magis ageret hoc quàm illud. Ad hoc ergo quod determinatum effectum producat, necesse est quòd determinetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis. Hæc autem determinatio sicut in rationali natura ꝑ rationalem fit appetitum, qui dicitur voluntas: ita in alijs fit per inclinationem naturalem, q̄ dicitur appetitus naturalis. Tamen considerandum est, quòd aliquid sua actione, vel motu tēdit ad finem dupliciter. Vno modo, sicut seipsum ad finem mouens vt homo: Alio modo, sicut ab alio motū ad finem. sicut sagitta tendit ad determinatum finem ex hoc, ꝙ mouet a sagittante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo quæ rōnem habent, seipsa mouent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas uolūtatis & rationis. Illa verò quæ ratione carent, tendunt in finē propter naturalē inclinationē, quasi ab alio mota, non autem à seipsis, cū non cognoscant rōnem finis: & iō nihil in finē ordinare possunt, sed solū in finē ab alio ordinantur. Nam tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale, vt * supra habitum est. Et ideo ᵐ propriū est naturæ rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens, vel ducens ad finem. Naturæ vero irrationalis quasi ab alio acta vel ducta, siue in finē apprehēsum, sicut bruta aīalia: siue in finē nō apprehēsū, ⁿ sicut ea, q̄ omnino cognitione carent.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quando homo per seipsum agit ꝑp finem, cognoscit finē: sed quando ab alio agit vel ducit, puta cum agit ad imperium alterius, vel cum mouetur altero impellente, non est necessariū ꝙ cognoscat finem: & ita est in creaturis irrationalibus.

AD 2m dicendum, ꝙ ordinare in finem, est eius qd seipsum agit in fine. Eius uero quod ab alio agitur in finem, est ordinari in finem, quòd potest esse irrationalis naturę, sed ab aliquo rationem habente.

I

AD 3m dicendum, ꝙ obiectū voluntatis est finis & bonum in vniuersali. Vnde non potest esse voluntas in his, quæ carent ratione & intellectu, cum non possint apprehendere vniuersale. Iest est in eis appetitus naturalis, vel sensitiuus, determinatus ad aliquod bonū particulare. Manifestū aūt ē ꝙ particulares causæ mouentur a causa vniuersali; sicut cū rector ciuitatis, qui intendit bonū cōmune, mouet suo imperio omnia sua particularia officia ciuitatis. & ideo necesse est qnòd omnia, quæ carent ratione, moueantur in fines particulares ab aliqua voluntate rationali, quæ se extendit in bonum vniuersale, scilicet à voluntate diuina.

dat dubio. Ipsum enim esse propter ꝙ voluntas agit, est esse quo voluntas agit, nec sibi debetur alio modo quo agit, seu ratio agendi.

*p.p.q. 22. a. 2. & q. 105. ar. 5. Concl.

¶In eod. artic. nolo repetere scripta supra primam partem: sed in responsione ad primum nota illa verba, Vt hoc ipsum est de ratione actus. Ex his enim patet, quàm conformis S. Thom. sit doctrina superius tradita de distinctione intrinseca quarundam rerum, scilicet potentiarum, actuum, motuum, & huiusmodi, per extrinseca, a quibus rationes earum absolui nequeunt,

¶In eod. 3. articul. in responsiona ad tertium aduerta, quòd author non negat pluralitatem finium etiam proximorum absolute, sed specificantium actum. Vnius enim numero actus prout semel egreditur ab operante, (ꝙ dicitur propter accidentes intentiones in continuando actum) vnus solus est finis proprius, à quo est species velut substantialis: a cæteris autem accidentales species sunt, vt inferius clarificabitur de circumstantijs,

ARTICVLVS III.
Vtrum actus hominis recipiant speciem ex fine.

K

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd actus humani non recipiant speciem à fine. ᵇ Finis enim est causa extrinseca: sed unumquodque habet speciem ab aliquo principio intrinseco. ergo actus humani non recipiunt speciem a fine.

¶2 Præt. Illud quod dat speciem, oportet esse ʰ priꝰ: sed finis est posterior in esse. ergo actus humanus non habet speciem a fine.

¶3 Præt. Idem non potest esse nisi in una specie: ʰ sed eundē numero actum contingit ordinari ad diuersos fines. ergo finis nō dat spēm actib. humanis.

SED CONTRA est, quod dicit * August. in lib. de moribus Eccl. & Manichæorum. Secundum quod

Porrecta per totum.
* inf. 18. 4. & q. 13. a. 2. & 1. & q. 72. ar. 3. & 3. Et 2. di. 40. a. 2. cor. Et mal. q. 2. ar. 4. ad 3.
*lib. 2. ca. 11. circa prin. to. 1.

finis est culpabilis vel laudabi- A lis, secundū hoc sunt opera nostra culpabilia, vel laudabilia.

Respon. Dicendū, q vnumquodq; sortitur speciem ſm actum, & non secundum potentiam: vnde ea quæ sunt composita ex materia & forma, cōstituuntur in suis specieb. per proprias formas. Et hoc etiā considerandū est in motibus pprijs. Cum enim motus quodāmodo distiguatur per actionem, & pas- B sionem, vtrumq; d horū ab actu speciem sortitur. Actio quidem ab actu, qui est principium agēdi: passio vero ab actu, qui est terminus motus nostri. Vnde calefactio actio, nihil aliud est, q̄ motio quædam à calore procedēs: calefactio vero passio, nihil aliud ē quàm motus ad calorē. Diffinitio aūt manifestat rōnē speciei. & vtroque modo actus humani, siue considerentur per C modum actionum, siue p modū passionum, speciē a fine sortiūtur. vtroque enim modo posśūt considerari actus humani, eo q homo mouet seipsum, & mouetur a seipso. Dictum est autem * supra, quòd actus dicuntur humani, in quantum procedunt à voluntate deliberata. Obiectū aūt voluntatis est bonum & finis: & ideo manifestū est, quòd principium humanorum actuū D inquantum sunt humani, est finis: & similiter est terminus eorundem. Namsi ad quod terminatur actus humanus: est id qđ voluntas intēdit tanquàm finē: sicut in agentibus naturalibus, forma generati est conformis formæ generātis. Et qavt * Ambrosius dicit super Lucam, Mores propriè dicuntur humani, * actus morales propriè speciem sortiunt ex fine. * nam idē sunt E actus morales, a & act b humani.

Ad primvm ergo dicendum, quòd finis nō est omnino aliqd extrinsecū ab actu, quia cōparatur ad actū, vt principiū, vel terminus: & hoc idem ipsum ē de ratione actus, vt scilicet sit ab aliquo quantum ad actionē, & vt sit ad aliquid, quantum ad passionem.

Ad 2m diceudum, q finis se cundum quod est prior in intētione, vt * dictum est, secundū hoc pertinet ad voluntatem: & hoc modo dat speciem actui humanò, siue morali.

Ad 3m dicendum, q idem actus numero secundum quod semel egreditur ab agente, non ordinatur nisi ad vnum finem proximum a quo habet speciē: sed potest ordinari ad plures fines remotos, quorum vnus est finis alterius. Posśibile tamen est, q vnus actus ſm speciē naturæ ordinet ad diuersos fines voluntatis: sicut hoc ipsum qđ est occidere hoiem, quod ē idē secundum speciem naturæ, pōt ordinari sicut in finem ad cōseruationem iustitiæ, & ad satisfaciendum iræ: & ex hoc erunt diuersi actus ſm speciem moris, quia vno modo erit actus virtutis, alio modo erit actus vitij. Non enim motus recipit speciē ab eo quod est terminus per accidens, sed solum ab eo qđ est terminus per se. Fines autē morales accidunt rei naturali: & econuerso, ratio naturalis finis accidit morali. & ideo nihil prohibet actus, qui sunt ijdem secundum speciem naturæ, esse diuersos secundum speciem moris, a & econuerso.

Articvlvs IIII.

Vtrum sit aliquis vltimus finis humanæ vitæ.

Ad qvartvm sic procedit. Videtur quòd nō sit aliqs vltimus finis humanæ uitæ, sed procedatur in finibus in infinitum. Bonum enim secundum suā rōnē est diffusiuum sui, vt patet per * Dionys. 4. cap. de diuiin. nomin. Si ergo quod procedit ex bono, ipsū ēt ē bonū: oportet q illud bonū diffundat aliud bonū, & sic pcessus boni ō in infinitū: sed b bonū hēt rōnem finis. ergo in finib. est processus in infinitū.

¶ 2 Præterea. Ea h quæ sunt rationis, in infinitum h multiplicari posśūt: vnde & mathematicæ quātitates in infinitum augentur. Species etiam numerorum propter hoc possunt esse infinitæ, quia dato quodlibet numero, alium maiorem excogitare potest: sed desiderium finis sequitur apprehensionem rationis. ergo uidetur quòd in finibus procedatur in infinitum.

¶ 3 Præt. Bonū, & finis est obiectū volūtatis, sed uoluntas infinities pōt b reflecti supra se ipsā. posśū. n. velle aliqd, & velle me velle illud, & sic in infinitū. ergo in finib. humanę voluntatis pcedit in infinitū.

4 Porrecta per totum. *3. d. 3. q. 1. ar. 2. c. *cap. 4. de diui. nomi. in prīcip.

SVP. QVÆST. I. ART. IIII.

S. bona. 3. ſ. d. 27. q. 1. a. 3
Scot. 3 ſ. d. 27. q. 1.
Ricca. 3. ſ. d. 27. q. 1
Medina ar. 4.

In art. 4. eiusdem quæstio. dubiū est circa rńsionē ad primū, cū dr̄, q de rōne boni est, q aliquid ab ipso effluat. Nā si huc est verū, seqnit primo q de rōne boni, qđ est essentia diuina est q aliqd ab ipsa effluat. *D, 6t. Et cū illud qđ ē de rōne alicuius, necessario cōueniat illi, sequit q necessario ab essentia diuina aliqd effluat. Et sic nō libere, sed necessariò res effluxerūt in esse à deo. Seqr scdo, q intellectus diuinus moderando effluxū bonorū a primo bono auferas a bono id qd est de rōne eius: qđ & impossibile est, & non est fas tribuere diuinæ sapientiæ, quę disponit oīa suauiter. Probat sequela: qa cōstituendo vltimū bonū inferius, cū illud, q̄a bonū est, habeat de rōne sua q aliquid ab eo effluat: & q̄a vltimū nihil ab eo effluit, oportet q sit ablatum ab eo, id quod est de ratione eius.

*Art. 1. huius quęst. ¶ Ad hoc dr̄, q inter finē & bonū hoc interest, q cū finis hēat duo s. esse, obiectū appetitus (habet. n. rōnē appetibilis) & esse cām finalē: Finis. n. alicuius est finis: Et secundum horum oritur ex primo: qā finis ex eo q appetibilis, causat finaliter bonū, exercet rōnem finis quu ad primum. propterea & in 1. Ethi. dr̄, Bonū est qđ oīa appetunt. Et diuina essētia habet rōnē boni respectu suæ naturalis volūtatis, vt pntè proprīū obiectū illius, cuius conliat nō ēē finē positiue, sicut nec aliā cām. secundū aūt exprimit noīe finis, & ppterea bonū exercet finē in seipso, & in his q̄ sunt ad finē, vt pote appetibilis rōnē habētia: finis aūt distinguit contra ea q̄ sunt ad finē, vt cā ab. eff: ctu. Ex his aūt deducit, cū duplex sit effluxus a bono, s. in appetitu, & in re. & primus in ista vocatur secundū ordinē intentionis, secundus, executionis: si sit sermode effluxu in appetitu, cōstat q de rōne boni est, non q appetat, sed q sit appetibile: ac p hoc non q ab eo aliqd effluat, sed q sit tale, à quo effluat appetitus sui. Et si contra hoc opponat processus in infinitū, quia si quodlibet bonū pariet sui amorē, & ille amor cū sit bonū, pariet sui amorē, & sic in infinitū. facilis est rńsio ex rńsione ad tertium, q hoc cū sit per accidens, non incōuenit sortiri infinitatem sicut in actib. reflexis intellectus. Si. n. eodē actu in obiectū & actū mens nostra ferretur, in primo actu esset status, sicut est in intellectu angeli. Si vero sit sermo de effluxu in re sic tāto magis cōstat, q non est de rōne boni diffundere se, sed esse diffusiuū sui: qm bonū ad actualē diffusionē sui in re, nō puenit imediate, sed mediante cā efficiēte, voluntate s cuius ē obiectum, a qua fit, q sit actualiter finis alicuius cuius erat finis aptitudinaliter tantum. & propterea prima obiectio nihil officit.

*In præfatione I Lucæ nō procul a fine tomo 5. Concl. m.

*Art. 1. huius quęst.

¶ Ad secundū aūt dicendum est, q cū bonū multipliciter dicat sicut & ens: nō ē vnicū iudiciū de omni bono dandū: sed discernēdum est, q aliquid dr̄ bonum, qa est qđ est bonū: aliqd, qa est quo aliquid est bonum: aliquid vt actio boni, aliquid vt terminus consummans esse

esse bonum, & huiusmodi. Et dicēdū q vnumquodq; eo mō quo est bonū, est diffusiuum sui in appetitu, & similiter vnūquodq; eo mō quo ē bonum, est effusiuum sui in se, idest, cōmunicatiuū sui, vel vt prīcipiū, vel vt terminus, vel vt subiectū, vel vt passio &c. Et sic diuina sapientia & finem cōstituit processui bonorū à primo bono, dū finita ea constituit in numero, pōdere, & mēsura, & nullū bonū eo, qd est de rōne sua, priuauit; sed tñ nō eodē mō distribuit modos cōmunicationis, vt simul eā communionum & status daret bonis. Ab vltimo nanq; bono, etsi nō emanet aliquid in se vlterius, ast tñ hoc bonū, q est terminare effluxū boni, & pficere ac cōsūmare rē in esse pfecto: qd nō paruū boni est.

*Tex. 8. tomo. 3.

*Text. 31. tomo. 2.

¶ In eodē a. art. dubiū occurrit circa rñsionē ad secundū, quo pacto pōt esse verū, q in sec species numerorū sit ordo p accidens, & processus in infinitū: quia accidit numero pexistenti, q ei addat vnitas. Vi. n. in primis cōtra cōem animi cōceptionem, scil cet, q inter spēs est ordo p se & probatur rōne: quia vna species, puta trinitas, est p se prior, quaternitate, & quaternitas est par se posterior trinitate, & simile est de trigono & tetragono.

¶ Ad hoc dr breuiter, quia extra moralia est materia hæc, quòd aliud est loqui de ordine entium, & aliud de ordine eorū vt causæ & causati sermo pn̄sens est de ordine finium, idest causarum finalium. & propterea de ordine causandi loquendo, dicitur q numerus præcedens est cā p accidens numeri sequētis: quia accidit numero pexistenti, puta octonario vt sic, q

Concl. 2.

Concl. p.

& non est aliquis vltimus finis humanæ voluntatis.

Sed contra est, quod Philosophus* dicit 2. Meta. q qui infinitum faciunt, auferunt naturā boni: sed bonum est qd habet rōnē finis ergo cōtra rōnē finis est q procedatur in infinitum necesse est ergo ponere vnum vltimum finem.

Respon. Dicēdum, q per se loquendo, impossibile est in finibus pcedere in infinitū ex quacunq; parte. In omnib. enim q̄ per se habent ordinē adinuicē, oportet q remoto primo, remoueantur ea quæ sunt ad primū. Vnde Philosophus* probat in 8. Phys. q nō ē possibile in causis mouentib. procedere in infinitū, qa non esset primum mouēs, quo subtracto alia mouere nō possunt, cū nō moueāt nisi p hoc, q mouent à primo mouente. In finibus aūt inuenitur duplex ordo, s. ordo intētionis, & ordo executionis: & in vtroque ordine oportet esse aliquid primum. Id. n. quod est primum in ordine intentionis, est quasi principium mouens appetitū, vnde subtracto principio, appetitus à nullo moueret. Id aūt qd est principiū in executione, est vnde incipit operatio: vñ isto principio subtracto nullus inciperet aliqd operari. Principiū aūt intētionis est vltimus finis: principium aūt executionis est primū eorū, q̄ sunt ad finem. Sic ergo* ex neutra parte possibile est in infinitū procedere.* qa si nō esset vltim9 finis, nihil appeteret, nec aliqua actio terminaret, nec ēt quiesceret intentio agētis. Si aūt nō esset primū in his q̄ sunt ad finē, nullus inciperet aliqd operari, nec terminaret consiliū, sed in infinitū pcederet. Ea verò q̄ nō habent ordinē p se, sed p accidēs sibijnuicē coniungunt, nihil prohibet infinitatē habere: causę enim p accidens indeterminatæ sunt. Et p hoc etiam modo contingit esse infinitatem per accidens in finibus, & his quæ sunt ad finem.*

Ad primum ergo dicendū, q de rōne boni est, q aliquid ab ipso effluat, nō tñ q ipsum ab alio pcedat. & iō cū bonū habeat rōnē finis, & primum bonū sit vltimus finis, rō ista non probat q nō sit vltimus finis: sed q a fine primo supposito procedatur in infinitū inferius versus ea, q̄ sunt ad finē, & hoc quidē competeret, si cōsideraretur sola virtus primi boni, quæ est infinita. Sed quia primum bonum habet diffusionem sēm intellectum, cuius est secundum aliquam cām certam profluere in causata, aliquis certus modus adhibetur bonorum effluxui à primo bono, a quo oia alia bona participāt virtutem diffusiuam: & iō diffusio bonorū non procedit in infinitū, sed sicut dicitur Sapien. 11. Deus omnia disposuit in numero, pondere, & mensura.

Ad 2m dicendum, q in his q̄ sunt per se, rō incipit à principijs naturaliter notis, & ad aliquem terminum progredit. vnde Philosophus pbat in primo *Posteriorū, q in demonstrationibus non est processus in infinitum: quia in demonstrationibus attenditur ordo aliquorum p se adinuicē cōnexorū, & non per accidens. In his aūt quæ p accidēs cōnectūt, nihil prohibet rōnē in infinitū procedere: Accidit aūt q̄titati, aut numero pexistenti inquantū huiusmodi, q ei addat quātitas, aut vnitas: vñ in huiusmodi nihil prohibet rōnem procedere in infinitum.

Ad 3m dicendū, q illa multiplicatio actuū volūtatis reflexę supra seipsā p accidēs se habet ad ordinē finiū: qd patet ex hoc quòd circa vnū & eundē actum indifferenter semel, vel pluries, supra seipsam volūtas reflectit.

ARTICVLVS V.

Vtrum vnius hominis possint esse plures vltimi fines.

AD QVINTVM sic proceditr. Vr, q possibile sit volūtatē vni9 hois in plura ferri simul sicut in vltimos fines. Dicit. n.* Aug. 19 de Ciuitate Dei, q qdā vltimū hois finem posuerūt in quatuor, s. in voluptate, in qete, in bonis naturæ, & in uirtute: hęc aūt manifeste sūt plura. ergo vnus hō pōt cōstituere vltimū finē suę volūtatis in multis.

¶ 2 Præterea. Quæ non opponūtur adinuicem, se inuicem non excludunt: sed p. multa inueniūt in rebus, quę sibijnuicē nō opponuntur. ergo si vnum pona-

ad datur vnitas, & fiat nouenarius. Obiectio autem militat de ordine specierum absolute, non in ratione causæ & causati: sed si studiose inquiritur, quomodo in speciebus numerorum, figurarum, & proportionum datur processus in infinitum, & tamē communiter dicitur, quòd in per se ordinatis entibus non datur processus in infinitū: dicendum est, q illud commune dictum intelligendum est de entibus simpliciter, non de entibus secundum quid. Huiusmodi autē species, cum non sint, nec esse possint in actu, sed semper sint in actu permisto potentiæ, vt patet in 9. Meta. non sunt inter entia, nisi secundum quid, vt est infinitum, & propterea non de eis in te. ig verum dictu quòd in entib. habentibus per se ordinem, non est processus in infinitum.

*Tex. 6. tomo. 1.

SVP. QVÆST. I. ART. V.

Ferd 2. 5. d. ; & q 1. a. 2. Medina. ar 5.

IN articul. quinto eiusdem primæ q. aduertendum, quòd in eligo ipsum debeo ul ferri tam affectu, quàm effectu. seu habitu, dum de v... ratione in corpore. procedit enim ex diuersis capitibus: nam prima ex eo quòd vltimus finis habet rationem boni perfecti respectu illius: secunda ex eo, quòd habet rationem primi boni naturalis: tertia ex eo, quòd habet rationem primi specificantis. Et licet prior a ratio clarius conuincat, & propterea illa vtitur in responsionibus argumentorum: eodem tamen modo omnes clarificant. Nam sicut repugnat, diuitias, (verbi gratia,) ex una parte, & voluptatem ex altera parte, constituere simul duo bona cōpleta vnius, qa sequitur neutrū seorsū ē sufficiens, ac p hoc vtriq; aliquid deficit, & vtrū que est

Porre. a *per totum.*

*Inf. q. 12 ar. 3. ad 1. & q. 13. ar. 3. ad tertium. Et 2. d. 38. ar. 1. cor. Et 3. d. 31. q. 1. ar. 1. corp. Et mal. q. 14. art. 2. cor. fin.

*Lib. 19. c. 1. tomo 5.

eſt incõpletũ: ita repugnat hæc eadẽ cõſtituere ſimul duo prima bona nãlia: qa neutrũ eſſet primũ à quo interperet motus uoluntatis. Et ſimiliter repugnat eadẽ cõſtituere duo prima ſpecificantia: qa neutrũ eorũ eſſet ſpecificãs primum: vnde hę rõnes directę concludunt unitatem formalem ultimi finis: unoquoq; (qa hẽt rõnem completi nãlis & ſpecificãtis) primo ſimul concluduntur, ꝗ impoſſibile eſt ſimul poni hmõi rõnẽ formalem in diuerſis regionibus ... ita ut diſtinguatur ipſa rõ formalis in eis, & ſiant ſimul duo ultimi fines unius hoĩs: cum quo ſtare ſtat, ut illa eadẽ, ꝗ rõ iſta ponat in pluribus tanꝙ partibus integrantibus unum ſubiectũ adæquatum illius.

¶ Sed nõ hic occurrit nouitiorũ dubiũ, Quo ſtant hæc duo ſimul, ꝗ quilibet peccator conſtituat ſibi ultimum finem in illo commutabili bono, ad quod intẽdit, cũ auertitur à deo peccando mortaliter: & ꝗ non habeat ſimul in habitu diuerſa ut ultimos fines, cũ contingat eũ dẽ habere ſimul cẽ tot diſparatis pctis mortalibus, puta gula, & iniuſtitia: ita ꝗ neutri per alterum afficiatur, ſed ebrietas eum ſecũdum ſe delectat, & ſimiliter iniuſtitia.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, ꝗ oẽs fines proximi peccatorũ mortaliũ uniuntur in uno ultimo fine, qui eſt ipſemet peccator, qñ amor ſui uſq; in contemptum Dei conſtituit ciuitatem Babilonis, ſicut amor Dei uſque ad contẽptũ ſui, Ieruſalem. Vñ hmõi peccator nec in gulę, nec in iniuſtitię apparenti bono, ſeorſum conſtituit ultimum finem, eorum ſignum eſt, qa neutrũ ſibi ſufficit: ſed oĩa commutabilia bona, ad quæ peccator conuertitur referuntur ad unum cõe in finẽ, q eſt ſimpliciter ultimus ſibi. Supſummet, qui oĩa appetit ut confectẽ ad bonum propriũ: ita ꝗ hmõi bona nõ

D.614. concl.m.

Cap.1.nõ longe a prin.10.5.

¶ ...

tur ultimus finis uolũtatis, non A propter hoc alia excluduntur.

¶3 Præt. Voluntas per hoc ꝗ cõſtituit ultimũ finẽ in aliquo, ſuã liberã[b] potentiã nõ amittit. ſed anteꝗ cõſtitueret ultimũ finem ſuũ in illo, puta i uoluptate, poterat conſtituere finem ſuũ ultimum in alio, puta in diuitijs. ergo etiam poſtquam conſtituit aliquis ultimum finẽ ſuæ uolũtatis in uoluptate, põt ſimul cõſtituere ultimum finem in diui- B tiis. ergo poſſibile eſt uni[9] hoĩs uolũtatem ſimul ferri in diuerſa, ſicut in ultimos fines.

SED CONTRA. Illud in quo qeſcit aliqs ſicuti ultimo fine, hominis affectui dñat, qa ex eo totius uitæ ſuę regulas accipit: vñ de guloſis dr Phil. 3. Quorum deus uẽter eſt, quia. ſ. cõſtituũt ultimum finem in deliciis uentris: ſed ſicut dr Matth. 7. Nemo põt duobus dominis ſeruire, ad C inuicẽ. ſ. nõ ordinatis. ergo impoſſibile eſt eſſe plures ultimos fines unius hominis ad inuicem non ordinatos.

RESPON. dicendum, ꝗ[d] impoſſibile[m] eſt, ꝗ uolũtas unius hoĩs ſimul ſe habeat ad diuerſa ſicut ad ultimos fines,[e] cuius rõ poteſt triplex aſſignari.

PRIMA eſt, qa cũ unumquodque appetat ſuã perfectionẽ, illud appetit aliqs ut ultimum fi- D nem, qđ appetit ut bonũ perfectũ, & cõpletiuũ ſuiipſius. Vñ[9] Aug. dicit 19. de ciuit. Dei: Finẽ hoĩum nunc dicimus, nõ ꝗ conſumit ut non ſit, ſed ꝗ perficit ut plene ſit. Oportet igitur ꝗ ultimus finis ita impleat totum hoĩs appetitũ, ꝗ nihil extra ipſum appetendũ relinquatur: qđ eſſe nõ põt, ſi aliqđ extraneum ad ipſius perfectionẽ requiratr. unde non põt eſſe ꝗ in duo ſic E tendat appetitus, ac ſi utrunq; ſit bonum perfectiuum ipſius.

¶2[a] rõ eſt, Quia ſicut in pceſſu ronis, principiũ eſt id, qđ naturaliter cognoſcit: ita in proceſſu rõnalis appetitus, q eſt uolũtas, oportet eẽ principiũ id qđ naturaliter deſiderat. hoc autẽ oportet eſſe unũ: qa natura nõ tẽdit niſi ad unum. Principium aũt in proceſſu rõnalis appetit[9] eſt ultimus finis, vñ oportet id, in quod tendit uoluntas ſub rõne ultimi finis, eſſe unum.

¶3[a] rõ eſt, Quia cũ actiones uolũtariæ ex fine ſpeciẽ ſortiant, ſicut[9] ſ habitũ eſt, oportet ꝗ a fine ultimo, qui eſt cõis ſortiantur rõnem generis: ſicut & naturalia ponuntur in gñe ẽm formalem rõnem cõem. Cum igiť omnia appetibilia uolũtatis, in quantum hmõi, ſint unius gñis oportet ultimum finẽ eẽ unũ: B & pcipue, qa in quolibet gñe eſt unũ primũ principiũ: ultim[9] aũt finis habet rõnẽ primi principij, ut[9] dictum eſt. Sicut autẽ ſe habet ultimus finis hominis ſimplr ad totum humanum genus: ita ſe habet ultimus finis huius hominis ad hunc hominem. vñ oportet, ꝗ ſicut omniũ hominũ eſt nãliter unus finis ultimus, ita huius hoĩs uoluntas in uno ultimo fine ſtatuatur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝗ C omnia illa plura accipiebantur in rõne unius boni perfecti ex his conſtituti ab his, qui in eis ultimum finem ponebant.

AD 2[m] dicendum, ꝗ etſi plura accipi pñt, q̃ ad inuicem oppoſitionem non habeant: tñ bono pfecto opponiť, ꝗ ſit aliqđ de perfectione rei extra ipſam.

AD 3[m] dicendum, ꝗ ptãs uolũtatis nõ hẽt, ut faciat oppoſi- D ta eſſe ſimul: quod cõtingeret, ſi tenderet in plura diſparata, ſicut in ultimos fines, ut ex[9] dictis patet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo omnia quæ uult, uelit propter ultimum finem.

AD SEXTVM ſic proceditr. Vr ꝗ non omnia q̃cunq; uult hõ, pp ultimũ finem uelit. Ea. n. E q̃ ad finem ultimũ[h] ordinãtur, ſeriosa dñr, quaſi utilia: ſed iocoſa a ſeriis diſtinguunt. ergo ea quæ hõ iocoſe agit, non ordinat in ultimum finem.

¶2 Præt. Philoſoph[9] dicit in principio[9] Metaph. ꝗ ſcientiæ ſpeculatiuæ pp[h] ſeipſas quærunt: nec tñ põt dici ꝗ quælibet earũ ſit ultimus finis. ergo nõ omnia quæ homo appetit, ꝓpetit propter ultimum finem.

appetentur fines ulti mi ſimpliciter, ſed ut fines ultimi partiales ut. ſ. partes boni proprij, qđ eſt ſimpliciter finis ultimus. illi[9] & intentui to oĩ pctõ mortali. Ita aut docet impoſſibile eſſe, ꝗ unius ſimul ſint plures fines ultimi ſimpliciter. Et ppea nulla eſt contrarietas inter propoſita. Art.4.

SVP. QVAEST. I. ART. VI.

Ferr. 4. cont. c. 100. Cap. 1. d. c q 3. con. 1. Medina art. 6.

IN 6 ar. Vnũ oportet præ oculis ſemper hẽre, ut non fallamur. ſ. diſtinctionem inter ultimum finẽ hoĩs formaliter, uel materialiter, q̃ in art. 7. exprimunť. Vlum[9]. n. finis formaliter, nihil aliud eſt q̃ bonũ perfectum ...; ut in 5. dĩ ar. Et de ultimo fine formaliter hic 6. art. uerificať primo & de ultimo aũt fine materialiter uerificatur ſecundario, ut. ſ. induitur illius rõnẽ formalẽ: oportet. n. qcdque hõ uult, ꝗ uelit pp ſuam perfectionẽ: ſin, ut in nõ laudẽ Ethic. Arrabile quidẽ bonũ, uniuſcuiuſque aũt proprium. Et ſi hæc aduertiſſet Scotus, non dixiſſet forte qd ſcripſit in 4. diſ. 49. illa q. Vtrum oĩa q̃ appetit hõ, appetat pp beatitudinẽ. Tenet. n. partem negatiuã: q̃ hõ poteſt libero appetitu uelle non pp beatitudinẽ tam negatiue, q̃ contrarie. Negatiue qdẽ, tũ qa intellectus põt aliud q̃ beatitudinẽ cogitare, & conſequẽter uolũtas illud uelle: tũ qa intellectus põt aliqđ bonũ cõſiderare ut bonum in ſe, non conſiderando ut bonũ ad finẽ: ergo & uoluntas põt uelle illud. Contrarie uero, qa ſtante certitudine de beatitudine in Deo &c. & malit a fornicatione, põt homo uelle fornicari. Sed hæc ſic ſlime cedũt, ſi beatitudo, (de qua hic ſermo non eſſet, ut ſi rõ ultimi finis hominis, & beatitudinis formaliter eſſet eadẽ quo ad hanc difficultatem) recte conſideretur. Nos enim loquimur de ultimo fine formaliter: & de u[9] In cor. ar. 6 Porrecta per totum. Infr. q. 60. a. 2. cor. & 4. d. 49. q. 1. a. 3. q. 4 Et 1. 1. õtra Gẽ. cap. 100. *Ca. 2. nõ longe a prin. 10. 3.

q nihil pôt appeti ni si ipse, aut pp ipsum. Et q nec negatiue, nec contrarie pôt aliter appeti. Et ad primũ motiuũ Scoti, patet solutio in lra in rñsione ad tertiũ in hoc art. ubi dr q intellectio aliud cogitãte uoluntas uolt pp ultimũ finem uirtualiter, & si non actualiter. & hoc sufficit. Ad secundum uero patet rñsio ex dictis in eo art. ad primũ & ad secũdũ. Inde.n.hr, q quodcũque partiale bonum appetatur, appetit saltem ut bonum appetenus: & consequẽter pp ultimum finẽ. Nã ut in eodem corpore dr, inchoatio alicuius ordinatur ad cõsummationem eius. Ad motiuum aũt de cõtrarie appetibili, manifesta est rñsio: qm nullus pôt appetere cõtrarium suæ plenæ perfectionis. qm quicquid appetit, appetit ut perfectionẽ habeat aliquam, quis appetat contra talem rem quæ est ultimus finis, ut patet in peccante mortaliter, & pter illam, ut patet in peccãte uenialiter. Nec te moueat, q ẽt act* speculatiuos diligimus pp finem, qm ut hic, & infer.ius in q.13.ar. 3 ad primum, dicere pores, dicũtur non pp aliud, non per negationem ultimi finis, sed per negationẽ alterius proximi & proprij finis. Et similiter dicuntur fines aliorum non per affirmationem ultimi finis, sed in illo ordine &c.

Cap.1. nõ multum a prin. t.5

Concl.m

¶3 Præt. Quicunque ordinat aliqd in finem cogitat, h de illo fine: sed non semper hõ cogitat de ultimo fine in oi eo quod appetit, aut facit. nõ ergo omnia homo appetit, aut facit, pter ultimum finem. F

Sed contra est, quod dicit * Augustinus 19. de Ciuit. Dei. Illud est finis boni nostri, pter quod amantur cætera, illud autem propter seipsum.

Respon. Dicendum, quòd m necesse est q omnia quæ hõ appetit, appetat propter ultimum finem.* & hoc apparet duplici rõne. Primo quidem, quia quicquid hõ appetit, appetit sub rõne boni: quod quidem si non appetitur ut bonum perfectum, qđ est ultimus finis, necesse est ut appetatur ut tendẽs in bonum perfectum: quia semper inchoatio alicuius ordinat ad consummationẽ ipsius: sicut patet tam in his quæ fiunt a natura, quàm in his quæ fiunt ab arte, & ita omnis inchoatio perfectionis ordinatur in pfectionem cõsummatam, quæ est per ultimum finem. Secundo, quia ultimus finis hoc mõ se habet in mouendo appetitum, sicut se habet in aliis motionib* primum mouens. Manifestum est autem quòd causæ secundæ mouentes, nõ mouent, nisi secũdũ qđ mouentur a primo mouente: unde secunda appetibilia nõ mouent appetitum nisi in ordine ad primũ appetibile, quod est ultimus finis. G H I

Ad primum ergo dicendum, quòd actiones ludicræ nõ ordinantur ad aliquem finem extrinsecum: sed tantum ordinantur ad bonum ipsius ludentis, prout sunt delectantes, uel requiem præstantes. bonum autem cõsummatum hominis, est ultimus finis eius.

Et similiter dicendum ad secundum de scientia speculatiua, quæ appetitur ut bonum quoddam speculantis, quod comprehenditur sub bono completo & perfecto, quod est ultimus finis. K

Ad tertium dicendum, quòd non oportet ut semper aliquis cogitet de ultimo fine, quandocunque aliquid appetit uel operatur: sed uirtus primæ intentionis quæ est respectu ultimi finis, manet in quolibet appetitu cuiuscunque rei, etiam si de ultimo fine actu non cogitetur: sicut nõ oportet, quòd qui uadit per uiam, in quolibet passu cogitet de fine.

ARTICVLVS VII.

Vtrum sit unus ultimus finis omnium hominum.

In articulum 7. & 8. nihil occurrit scribendum.

7
Porrecta per totum.
Supra ar. 5. cor & 2 Eth. lec. 9 fin.

Ferr. 1. cont. c. 75. lib. 3. c. 17. Medina ar. 7.

Ad septimum sic proceditur. Videtur quòd nõ omnium hominum sit unus finis ultimus. Maxime enim uidetur h ultimus finis esse hominis incommutabile bonum: sed quidam auertuntur ab incommutabili bono peccando, non ergo omniũ hominum unus est ultimus finis.

¶2 Præt. Secundũ h ultimum finem tota uita hominis regulat. Si igit esset unus ultimus finis omniũ hominum, sequeretur q in hominibus non essent diuersa studia uiuendi: quod patet esse falsum.

¶3 Præt. Finis est actionis terminus: actiones autẽ sunt singularium. h Homines autem etsi cõueniãt in natura speciei, tamen differunt secũdum ea quæ ad indiuidua pertinent. non ergo omnium hominum sit unus ultimus finis.

Sed contra est, quod * Aug. dicit 13. de Trin. q omnes homines conueniunt in appetendo ultimum finem, qui est beatitudo. Ca. 3. & 4. to. 3.

Respondeo. Dicendum, q de ultimo fine possumus loqui dupliciter. Vno mõ secundum rõnem ultimi finis: Alio mõ ẽm id, in quo finis ultimi rõ inuenitur. m Quantum igitur ad rationem ultimi finis, omnes cõueniunt in appetitu finis ultimi: * qa omnes appetunt suam perfectionem adimpleri, q est rõ ultimi finis, ut dictum est. * Sed p quatum ad id, in quo ista rõ inuenitur, nõ omnes homines cõ ueniunt in ultimo fine: q nam quidam appetunt diuitias, tanquã consummatum bonum: quidã uero uoluptatem: quidã uero quodcunq; aliud, sicut & oi gustui delectabile est dulce. Sed quibusdam maxime delectabilis est dulcedo uini, quibusdam dulcedo mellis, aut alicuius talium. Illud tamen dulce oportet simpliciter esse melius delectabile, in quo maxime delectatur, qui habet optimum gustũ: & similiter illud bonum oportet esse completissimũ, quod tanquãm ultimum finem appetit habens affectum bene dispositum. Concl.m Art 5. huius q. Concl.p

Ad primum ergo dicendum, q illi qui peccant, auertuntur ab eo, in quo uere inuenitur ratio ultimi finis: non autem ab ipsa ultimi finis intẽtione, quam quærunt falso in aliis rebus.

Ad 2m dicendum, q diuersa studia uiuendi contingunt in hominibus propter diuersas res, in quibus quæritur ratio summi boni.

Ad 3m dicendum, q etsi actiones sint singularium, tamen primum principium agendi in eis est natura, quæ tendit ad unum, ut dictum est.

8
Porrecta per totum.
Art. 5. huius quæst. Inf q. 109 a. 2. & 2. d. 38. ar. 1 & 2. cor. & 1. cõtra c. 75 & lib. 3. c. 17. 25. & 27. fi. & 97 & ueri. c. 5. ar 6. ad quartum. *Cap. 10. circa pri. & c. 4. prima parte añ med.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in illo ultimo fine aliæ creaturæ conueniant.

Ad octavum sic proceditur. Videtur quòd in ultimo fine hominis ẽt omnia alia conueniãt. h Finis.n. respondet principio: sed illud qđ est principium hominum, s. Deus, est etiam principiũ omnium aliorum. ergo in ultimo fine hominis omnia alia communicant.

¶2 Præt. Dio. dicit in lib. de diui. no.* q Deus conuertit oia ad seipsum, tanq ad h ultimum finem: sed

sed ipse est ultimus finis hois, qa solo ipso fruēdū A est. ergo in fine ultimo hominis ēt alia conueniūt.

¶3 Præt. Finis ultim[a] hois est obiectū uoluntatis: sed bonū uoluntati est bonū usū, q est[b] finis oium. ergo necesse est, q in ultimo fine hoīs oia conueniant.

SED CONTRA est, q ultimus finis hominum est beatitudo, quàm omnes appetunt, ut Aug. dicit: † sed non cadit in animalia expertia rationis, ut beata sint, sicut • August. dicit in lib. 83. Quæstionum. non ergo in ultimo fine hominis alia conueniant.

RESP. dicendū, q sicut philos. dicit in 5. Meta. * Finis dupliciter dr. s. cuius, & quo. i. ipsa res, in qua rō boni inuenit, & usus, siue adeptio illius rei: sicut B si dicamus, q motus corporis grauis finis est uel locus inferior, ut res, uel hoc qđ est esse in loco inferiori, ut usus: & finis auari est, uel pecunia, ut res: uel possessio pecuniæ, ut usus. Si ergo loqnamur de ultimo fine hoīs quātū ad ipsam rē, q est finis,[m] sic in ultimo fine [d] hoīs oia alia cōueniūt,[a] qa De[9] est ultim[9] finis hoīs, & oium aliarū rerū. Si aūt loquamur de ultimo fine hoīs q̄tū ad cōsecutionē finis,[p] sic in hoc fine hoīs nō cōicant creaturæ irrationales.[q] Nā homo, & alię rōnales creaturæ cōsequunt ultimum finē cognoscēdo, & amado Deum, quod nō cōpetit aliis creaturis, quæ adipiscunt ultimum C finē, inquantum participant aliquam similitudinē Dei, sm quod sunt, uel uiuunt, uel etiā cognoscunt.

Et per hoc patet responsio ad obiecta: nam beatitudo nominat adeptionem ultimi finis.

† 19. de Ciu. Dei. c. 1. & 11. de Trinit. c. 3. & 4.

* lib. 83. q. q. 5. to. 4.

* tex. 11. tomo 3.

Concl. m. D. 797. 1113.

Concl. p.

QVAESTIO II.

De his, in quibus hominis beatitudo consistit, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de beatitudine. Primo quidem in quibus sit. Secundo, quid sit. Tertio, qualiter eam consequi possumus.

Circa primum quęruntur octo.

¶ Primo, Vtrum beatitudo consistat in diuitiis.
¶ Secundo, Vtrum in honoribus.
¶ Tertio, Vtrum in fama, siue in gloria.
¶ Quarto, Vtrum in potestate.
¶ Quinto, Vtrum in aliquo corporis bono.
¶ Sexto, Vtrum in uoluptate.
¶ Septimo, Vtrum in aliquo bono animæ.
¶ Octauo, Vtrum in aliquo bono creato.

SVPER QVÆST. II. ARTIC. I.

9 Porrecta per totum. 3. cō. c. 30 Et op. 3. c. 108. 262. & 264. Et opusc. 20. li. 1. c. 8. Et Math. 5. c. 3. 4. & 5. Et 1. Ethi. lec. 5. fin.

Ferr. 3. cont. c. 30. S. Bon. 1 s. d. 1. q. 1. ar. 2. Scot. 1. sent. dist. 1. q. 3. Riccar. 1. sen dist. 1. q. 2. Duran. 1. sen. dis. 1. q. 1. Mairo. 1. sen dist. 1. q. 2. Bacco. 1. sen. dist. 1. q. 1. Egi. 1. s. d. 1. q. 1 pr. pri. Medina art. c 1.

IN ar. 1. quæst. 2. in arg. in oppositum aduerte, q licet beatius sit dare, q accipere iuxta Dni sententiā, simpliciter loquēdo, quia date est affluentiæ, accipere indigentiæ; in hoīs tñ beatitudine, qa beatitudine indiget, subsistit beatitudinis cōsistentia accipiēdo seu retinēdo, & ex ipsa emanat erogatio, ut consequens.

* prosa 2. cir. princ.

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo hominis consistat in diuitiis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q beatitudo hominis in diuitiis cōsistat. Cū n. beatitudo sit ultimus finis hoīs, in eo cōsistit, qđ maximè in hoīs[b] affectu dominat: hmōi autem sunt propriæ diuitiæ. dr enim Ecclesiaō. Pecuniæ obediunt oia. ergo in diuitiis beatitudo hoīs cōsistit.

¶2 Præt. Secundū Boet. in 3. de cōsol.* Beatitudo ē status oium bonorū aggregatione pfectus: sed i pecuniis hoīa possideri uīr, qa ut phil. dicit i 5. Eth.* Ad hoc num[9] ē iuēt[9], ut sit quasi fideiussor hndi p eo, qđcūq; hō uoluerit. ergo i diuitiis btitudo cōsistit.

* c 5. & 1. poly. c. 6. & 7. to. 5.

¶3 Præt. Desideriū summi boni cū nunquā deficiat, uī esse [b] infinitum: sed hoc maxime in diuitiis inuenitur, quia auarus non implebitur pecunia, ut dicitur Eccles. 5. ergo in diuitiis beatitudo cōsistit.

SED CONTRA. Bonum hominis in retinēdo beatitudinem magis consistit, quàm in emittendo ipsam: sed sicut Boet.* in 3. de cō sol. dicit. Diuitiæ effundendo, magis quàm coaceruando melius nitēt: siquidem auaritia semper odiosos, claros facit largitas: ergo in diuitiis beatitudo non consistit.

* Lib. 2. pro sa 5. circa princ.

RESPON. dicendū, q [m] impossibile est beatitudinē hoīs in diuitiis cōsistere.[a] Sunt. n. duplices diuitiæ, ut philos. dicit in 1. Polit.* s. naturales & artificiales. Naturales quidē diuitiæ sunt, quibus homini subuenit ad defectus naturales tollendos: sicut cibus & potus, uestimēta, uehicula, & habitacula, & alia hmōi. Diuitiæ artificiales sunt, quibus sm se natura nō iuuatur, ut denarii: sed ars humana eos adinuenit pp facilitatē cōmutationis, ut sint quasi mensura rerū uenalū. Manifestū est aūt, q in diuitiis C naturalibus beatitudo hoīs esse nō pōt. Quęrūtur enim hmōi diuitiæ ad sustentandam naturam hominis: & ideo nō pñt esse ultimus finis, sed magis ordinantur ad hominem, sicut ad finē. unde in ordine naturæ omnia hmōi sunt infra hominem, & pp hominem facta, sm illud Psal. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Diuitiæ autem artificiales nō quęruntur, nisi pp naturales. Nō enim quęrerentur, nisi quia per eas emuntur res ad usum uitæ necessariæ: unde multo minus habent rationem ultimi finis. Impossibile est igitur beatitudinem, quæ est ultimus finis hominis, in diuitiis esse.

Concl. m.

* cap. 6. à medio. tomo 5.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q oia corporalia obe- D diunt pecuniæ quantū ad multitudinē stultorū, qui sola corporalia bona cognoscūt, q̄ pecunia acqri pñt. Iudiciū autē de bonis humanis nō debet sumi a stultis, sed a sapientibus: sicut & iudiciū de saporibus ab his, qui habent gustum bene moderatum.

AD 2m dicendū, q pecunia pñt haberi oia uenalia, nō autem spiritualia, quæ uendi non pñt: unde dicitur Prouerb. 17. Quid prodest stulto diuitias habere, cum sapientiam emere non possit?

AD 3m dicendum, q appetitus naturalium diui- E tiarum non est infinitus, quia sm certam mēsuram sufficiūt naturæ: sed appetitus diuitiarum artificialium est infinitus, quia deseruit concupiscētiæ inordinatæ, quæ non modificatur, ut patet per Philos. in 1. Polit. • Aliter tamen est infinitum desiderium diuitiarum, & desiderium summi boni: nam summū bonum quanto perfectius possidetur, tanto ipsum magis amatur, & alia contemnuntur: quia quanto magis habetur, magis cognoscitur. & ideo dicitur Eccles. 24. Qui edunt me, adhuc esurient. Sed in appetitu diuitiarum, & quorumcunque temporalium bonorum, est econuerso: nam quādo iam habentur, ipsa contemnuntur, & alia appetuntur, secundum quod significatur Ioan. 4. cum Dñs dicit:

* cap. 6. à me. to. 5

Qui bibit

SVPER QVÆST. II. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 53.
Medina artic. 2.

IN art. 2. in corpore no. q ipsa felicitas cõstituit excellentiã, ut per hoc videas, q angeli appetẽdo beatitudinẽ, appetierunt excellentiam, quæ est obiectum superbiæ.

10 *Porrecta per totum.* 3. c. 6 & 58. Et opu. 3. c. 108. 264 & Matt. 5. & 1. Ethi. lect. 5. *c. 9. 10. 5. SVPER QVÆST. II. ART. III.

IN art. 3 aduerte, q author non affirmat beatitudinẽ nostrã cõsistere in gloria et apud Deum, sed dicit depẽdere illam ex cognitione diuina, q habet de nobis, in qua cõsistit gloria nostra apud Deũ, & merito, quia, ut patebit, beatitudo nostra nõ consistit in cognosci, sed in cognoscere, quãuis dependeat a cognosci à Deo, quia scientia Dei est causa rerum, & perficiatur seu decoretur per cognosci ab angelis, & sanctis.

†c. 3. 10. 5.

*4. Ethic. c. 3. 10. 5. & libro 8. c. 14.

Qui bibit ex hac aqua, per quã F tpalia significãtur, sitiet iterũ: & hoc ideo, quia eorũ insufficientia magis cognoscitur cum hñr. & ideo hoc ipsum ostẽdit eorũ imperfectionem, & quod in eis summum bonum non consistit.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo hominis consistat in honoribus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q beatitudo hois in honoribus consistat. Beatitudo G enim, siue felicitas, est h pmium uirtutis, vt philos. dicit i 1. Eth.* sed honor maxime vr̃ esse id, qd est uirtutis præmium, ut philos. dicit in 4. Ethic.† ergo in honore maxime consistit beatitudo.

¶ 2 Præt. Illud h q couenit Deo, & excellẽtissimis, maxime vr̃ esse beatitudo, q̃ est bonũ pfectũ: sed hmõi est honor, ut phil. dicit in 8 Eth.* & 1. Tim. 2. dicit Apos. Soli Deo honor & gloria: ergo H in honore consistit beatitudo.

¶ 3 Præte. Illud h quod est maxime desideratum ab hominibus, est beatitudo: sed nihil uidetur esse magis desiderabile ab hominibus, quam honor: quia homines patiuntur iacturã in omnibus aliis rebus, ne patiantur aliquod detrimentum sui honoris: ergo in honore beatitudo consistit.

SED CONTRA. Beatitudo est in beato: honor autem non est in eo qui honoratur, sed magis in honorãte, qui reuerẽtiã exhibet honorato, ut philos.

c. 5. 10. 5. dicit in 1. Eth. ergo i honore beatitudo nõ cõsistit.

Concl. m. RESPON. dicendũ, q m impossibile est beatitudi- I nẽ consistere in honore. n Honor. n. exhibet alicui pp aliquã eius excellentiã, & ita est signum & testimoniũ quoddã illius excellentiæ, q̃ est in honorato: excellentia autem hominis maxime attendit circa beatitudinem, quę est hominis bonum perfectum, & ẽm partes eius, idest, ẽm illa bona, quibus aliqd beatitudinis participatur: & ideo honor potest quidem consequi beatitudinem: sed principaliter in eo beatitudo consistere non potest.

D. 710. AD PRIMVM ergo dicendũ, q honor d non est pmium uirtutis, pp quod uirtuosi operant: sed accipiunt honorẽ ab hominibus loco pmij, quasi a nõ K habentibus ad dandum maius. Verum autẽ pmium uirtutis est ipsa beatitudo, pp quam uirtuosi operantur: si autem propter honorem operarentur, iam non esset uirtus, sed magis ambitio.

AD 2m dicendũ, q honor debet Deo, & excellẽtissimis, in signũ uel testimoniũ excellentiæ præexistentis, non q ipse honor faciat eos excellentes.

AD 3m dicendũ, q ex naturali desiderio beatitu-

In corp. artic. dinis, quã cõsequitur honor, ut dictũ est, cõtingit q hoies maxime honorẽ desiderant: unde quærunt hoies maxime honorari a sapientibus, quorum iudicio credunt se esse excellentes, uel felices.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo hominis consistat in fama, siue gloria.

Ferr. 3 cont. c. 29. — *S. Bonau. 1. sent dist. 1. q. 2. art. 3.*
Scot. 1. sent. dist. 1. q. 1. — *Duran. 1 sent. dist. 1. q. 2.*
Mairo 1. sent. dist. 1. q. 1. — *Bacco. 1 sent dist. 1. q. 1.*
Medina artic. 3.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃, q beatitudo hois cõsistat in gloria. In eo enim vr̃ beatitudo consistere, quod redditur sanctis pro tribulationibus, quas in mundo patiũtur: huiusmodi aũt est gloria. dicit enim Apost. Rom. 8. Non sunt condignæ passiones huius tpis ad futuram h gloriam, quæ reuelabitur in nobis: ergo beatitudo consistit in gloria.

11 Porrecta per totum. 3. cont. c. 29. Et opusc. 3. c. 108. & 264. Et op. 80. li. 1 c. 7. & 8.

¶ 2 Pręt. Bonũ est h diffusiuũ sui, ut patet per Dionys. 4. c. de diu. no.* Sed per gloriam bonum hois maxime diffunditur in notitiam aliorum, quia gloria, ut Amb.† dicit, nihil aliud est, q̃ clara cũ laude notitia: ergo beatitudo hominis consistit in gloria.

c. 4. circa princ.

†id habet Aug. in li. 83. quæst. q. 31. circa fin.

¶ 3 Præt. Beatitudo est h stabilissimũ bonorũ: hoc aũt esse vr̃ fama, uel gloria, q a per hãc quodammodo homines æternitatẽ sortiuntur: vnde Boe. dicit in li. de consol.* Vos immortalitatem uobis propagare uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis: ergo beatitudo consistit in fama, seu gloria.

*Lib. 2. prosa 7. post med.

SED CONTRA. Beatitudo est uerũ hois bonũ: sed famã, seu gloriã cõtingit eẽ falsã: ut. n. dicit Boe. in li. 3. de cõsol.* Plures magnũ sępe nomẽ falsis uulgi opinionib. attulerũt, quo qd turpi⁹ excogitari pt? Nã q falso pdicant, suis ipsi necesse ẽ laudib. erubescãt. nõ ergo beatitudo hois ɔsistit i fama, seu glia.

*Lib. 3. de cons. prosa 6. circa princ.

Concl. m. RESPON. dicẽdũ, q m impossibile est beatitudinẽ hois in fama, seu gloria humana cõsistere: nã gloria nihil aliud est, q̃ clara notitia cũ laude, ut Amb. dicit.* Res aũt cognita aliter cõparaṫ ad cognitionẽ diuinã, & aliter ad cognitionẽ humanã. Humana. n. cognitio a rebus cognitis causaṫ: sed diuina cognitio est causa rerũ cognitarũ. vnde pfectio humani boni, q̃ beatitudo dr̃, nõ põt causari a notitia humana: sed magis notitia humana de beatitudine alicuius, pcedit, & quodãmodo causaṫ ab ipsa humana beatitudine, uel inchoata, uel pfecta. Et iõ in fama, uel in gloria nõ põt cõsistere hois beatitudo: sed bonũ hois depẽdet sicut ex causa ex cognitione Dei: & ideo ex gloria, q̃ est apud Deũ, dependet beatitudo hois, sicut ex cã sua, ẽm illud Ps. 90. Eripiã eũ, & glorificabo eũ: longitudine dierũ replebo eũ, & ostenda illi salutare meũ. Est et aliud cõsiderandum, q humana notitia sæpe fallitur, & præcipue in singularibus cõtingentibus, cuiusmodi sunt actus humani: & ideo frequenter humana gloria fallax est: sed quia Deus falli nõ potest, eius gloria semper uera est, pp quod dr̃ 2. ad Corin. 10. Ille probatus est, quem Deus commendat.

*Id habet August. in li. 83. qst. q. 31. circa finem.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q Apost. nõ loquiṫ ibi de gloria, q̃ est ab hoibus: sed de gloria, q̃ est a Deo corã angelis eius: vnde dr̃ Mar. 8. Filius hois confitebitur eum in gloria Patris sui coram angelis eius.

AD 2m dicendum, q bonum alicuius hominis, quod per famam, uel gloriã est in cognitione multorum, si cognitio quidem uera sit, oportet q deriuetur à bono existente in ipso homine: & sic præsupponit perfectam beatitudinem, uel inchoatam.

Si autem

SVPER QV. II. ART. IIII. V. VI. Fer. 3 cont. c. 31. Medina ar. 4.

IN ar. quarto nihil occurrit. ¶ In quinto aūr, speculabilia 1 prima parte declarata sunt. ¶ In sexto uero tñ ad primū habetur quæ stione quæ in q. 4. ar. tic. 2. tractabitur.

Si aūt cognitio falsa sit, nō concordat rei & sic bonū nō inueniť in eo, cuius fama celebris hi: vñ patet, ꝙ fama nullo mō pôt facere hominem beatum.

Ad 3ᵐ dicēdū, ꝙ fama ñ hêt stabilitatē: imò falso rumore de facili pdiť, & ſi ſtabilis aliqñ pseueret, hoc ē p accñs: ſed beatitudo hêt p ſe ſtabilitatē, & ſp.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beatitudo hominis consistat in potestate.

12 Porrecta per totum. 3. contra cap. 31. Et opusc. 3. c. 208. & 264.

AD QVARTVM sic pceditur. Vř ꝙ beatitudo cōsiſtat in ptāte. Oia. n. appetunt * aſſimilari Deo, tanq̄ ultimo fini, & primo principio: ſed homines qui in potestatib. ſunt, propter ſimilitudinē poteſtatis maxime vñr eſſe Deo conformes, vñ in Scriptura, Dij uocantur, ut patet Exo. 13. Dijs non de trahes. ergo in poteſtate beatitudo conſiſtit.

¶ 2 Præt. Beatitudo eſt bonū ᵇ perfectū: ſed pfectiſſimum eſt, ꝙ homo ēt alios congrue poſſit regere, quod conuenit his qui in poteſtate ſunt conſtituti. ergo beatitudo conſiſtit in poteſtate.

¶ 3 Præt. Beatitudo cum ſit maxime appetibilis, opponitur ei, quod ᵇ maxime eſt fugiendum ſed homines maxime fugiunt ſeruitutem, cui cōtraponit poteſtas. ergo in poteſtate beatitudo conſiſtit.

SED CONTRA. Beatitudo eſt pfectū bonum: ſed poteſtas eſt maxime impfecta; ut n. dicit Boe. 3. de cōſol. * Poteſtas humana ſolicitudinū morſus expellere, formidinū aculeos uitare neqt: & poſtea: Potentem cenſes, cui ſatellites latus ambiunt? qui quos terret, ipſe plus metuit? non igitur beatitudo conſiſtit in poteſtate.

* Prosa 5. cir. med.

Concl. RESP. dicēdū, ꝙ ᵐ impoſſibile eſt beatitudinē ī poteſtate conſiſtere ⁿ pp duo. Primo quidē, quia poteſtas hêt rōnē principij, ut patet i 5. Met. * beatitudo aūt habet rōnē ultimi finis. Secūdo, q̄a poteſtas ſe hêt ad bonū, & ad maū: beatitudo aūt eſt proprium, & perfectū hōis bonum; vñ magis poſſet conſiſtere beatitudo aliqua in bono uſu poteſtatis, q̄ eſt per uirtutē: q̄ in ipſa poteſtate. Pñt aūt quatuor gñales rōnes induci ad oſtendendū, ꝙ in nullo pmiſſorum exteriorū bonorū beatitudo cōſiſtat: quarū prima eſt, Quòd cū beatitudo ſit ſummū hōis bonum, nō compatitur ſecū aliqđ malū, oīa aūt pdicta poſſunt inueniri & in bonis & ī malis. Secunda rō eſt, quia cum de rōne beatitudinis ſit, ꝙ ſit p ſe ſufficiens; ut patet in 1. Eth. * hoc neceſſe eſt, ꝙ beatitudine adepta, nullum bonum neceſſariū homini deſit. adeptis aūt ſingulis pmiſſorum pñt adhuc multa bona homini neceſſaria deeſſe, puta ſapientia, ſanitas corporis, & hmōi. Tertia, q̄a cum beatitudo ſit bonū pfectū; ex beatitudine non pôt aliquod malum alicui prouenire, qđ non conuenit premiſſis. Dř. n. Eccl. 5. ꝙ diuitiæ interdū conſeruantur in malum domini ſui: & ſimile patet in alijs tribus. Quarta ratio eſt, quia ad beatitudinem homo ordinatur per principia interiora, cū ad ipſam naturaliter ordinet. Præmiſſa aūt quatuor bona magis ſunt a cauſis exteriorib. & ut plurimū a fortuna: vñ & bona fortunæ dñr: unde patet, ꝙ in præmiſſis nullo mō beatitudo conſiſtit.

* tex. 17. tom. 3.

* c. 7. 10. 5.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ diuina poteſtas eſt ſua bonitas: unde uti ſua poteſtate non poteſt, niſi bene, ſed hoc in hominibus non inuenitur: unde non ſufficit ad beatitudinem, quòd homo aſſimiletur Deo quantum ad poteſtatem, niſi aſſimuletur ei quantum ad bonitatem.

AD 2ᵐ dicēdū, ꝙ ſicut optimum eſt, quòd aliqs utatur bene poteſtate in regimine multorum: ita peſſimum eſt, ſi male utatur, & ita poteſtas ſe habet ad bonum, & ad malum.

AD 3ᵐ dicēdū, ꝙ ſeruitus eſt impedimentū boni uſus poteſtatis: & iō naturaliter hoīes eā fugiūt. & nō quaſi in poteſtate hoīs ſit ſummū bonum.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo corporis bono.

Fer. 3. cont. c. 32. 33. Medina a. 5.

AD QVINTVM ſic pceditur. Vř ꝙ beatitudo hominis conſiſtat in bonis corporis. dicitur. n. Eccle. 30. Non eſt cenſus ſupra cenſum ſalutis corporis: ſed in eo quod eſt ᵇ optimum, conſiſtit beatitudo. ergo conſiſtit in corporis ſalute. 13 Porrecta per totum. Iof. q6. 3. ar. 3. cor. Et 4. d. 49 q. 1. ar. 1. q. 1. Et 3. cont c. 32 & 17. pil. Et opuſc. 3. ca. 264. a. Et Pſal. 32. Et 1. Eth. le. 10 * ca. 5. nō lōge a pri cip.

¶ 2 Præt. Dion. dicit 5. c. de diui. no. * quòd ſi eſſe eſt melius, q̄ uiuere, & uiuere melius q̄ alia quæ cōſequuntur: ſed ad eſſe uel uiuere hominis requiritur ſalus corporis; cum ergo beatitudo ſit ſummū bonum hominis, uidetur quòd ſalus corporis maxime pertineat ad beatitudinem.

¶ 3 Præt. Quanto aliquid eſt cōius, tanto ab altiori principio dependet, q̄a quanto eſt cā ſuperior, tanto eius uirtus ad plura ſe extendit: ſed ſicut cauſalitas cauſæ efficientis conſideratur ſm influētiā, ita cauſalitas finis attenditur ſm appetitum. ergo ſicut prima cauſa efficiēs, eſt quę in omnia influit, ita ultimus finis eſt quod ab omnib. deſiderat: ſed ipſum ᵇ eſſe eſt quod maxime deſideratur ab omnibus. ergo in his quæ pertinent ad eſſe hominis, ſicut eſt ſalus corporis, maxime cōſiſtit beatitudo

SED CONTRA eſt, ꝙ ſm beatitudinē homo excellit oia alia animalia: ſed ſm bona corporis a multis aialib. ſuperať, ſicut ab elephāte in diuturnitate uitæ: a leone, in fortitudine: a ceruo, in curſu. ergo beatitudo hoīs nō conſiſtit in bonis corporis.

RESP. Dicēdū, ꝙ ᵐ impoſſibile eſt beatitudinē hoīs in bonis corporis conſiſtere ⁿ pp duo. Primo quidē, quia impoſſibile eſt, ꝙ illius rei, quæ ordinatur ad aliud ſicut ad finē, ultimus finis ſit eiuſdē conſeruatio in eſſe. unde gubernator non intēdit, ſicut ultimū finē, cōſeruationē nauis ſibi commiſſæ, eo ꝙ nauis ad aliud ordinať ſicut in finem. ſ. ad nauigādū. Sicut aūt nauis cōmittiť gubernatori ad dirigendū, ita hō eſt ſuæ uolūtati & rōni cōmiſſus, ſm illud quod dř Eccl. 5. De⁹ ad initio cōſtituit hoiem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ homo ordinat ad aliquid, ſicut ad finem: non. n. homo eſt ſummū bonū. vñ impoſſibile eſt, ꝙ ultimus finis rationis & uolūtatis humanæ, ſit conſeruatio humani eſſe. Secūdo, q̄a dato ꝙ finis rōnis & uoluntatis humanæ eſſet conſeruatio humani eſſe: non tamen poſſet dici, ꝙ finis Conclu.

nis hoīs esset aliqđ corporis bonū. Esse.n.hoīs cōsi-
stit in anima, & in corpore: & quāuis esse corporis
depēdeat ab aīa, esse tñ humanæ animæ nō depen-
p.p. q8. 75. & 90. D. 641. det a corpore, ut sup. ostensum est, ipsumq; cor-
pus est pp animā, sicut materia ᵈ pp formā, & in-
stra pp motorē, ut per ea suas actiones exerceat:
unde oīa bona corporis ordinantur ad bona ani-
mæ, sicut ad finē. Vnde impossibile est, ꝙ in bonis
corporis beatitudo cōsistat, quæ est ultimus finis.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ sicut corpus or-
dinatur ad animā, sicut ad finē, ita bona exteriora
ad ipsum corpus: & iō rōnabilr bonū corporis ꝓ-
fert bonis exteriorib. quæ p cēsum significant, si-
cut & bonū animæ ꝓfert oībus bonis corporis.

D.559. AD 2ᵐ dicendum, ꝙ esse ᵈ simplr acceptum, ſm
qđ includit in se oēm pfectionē essendi, ꝑeminet
uitæ, & oīb. pfectionib. subsequentib. Sic igitur ip-
sum esse ꝓhabet in se oīa bona subsequētia: & hoc
mō Dion. loquitur. Sed si cōsideret ipsum esse, put
participatur in hac re, uel in illa, q̄ nō capiunt to-
tā pfectionē essendi, sed habent esse imperfectū,
sicut est esse cuiuslibet creaturæ, sic manifestū est,
Eodē loco citato. ꝙ ipsum esse cū perfectione supaddita, est eminen-
tius. unde & Dio. ibidem dicit, ꝙ uiuentia sunt me-
liora existentib. & intelligentia uiuentibus.

AD 3ᵐ dicēdum, ꝙ qa finis rñdet principio, ex
illa rōne ꝓbatur, ꝙ ultimus finis est primū princi-
piū essendi, in quo est oīs essendi perfectio: cuius
similitudinem appetunt, ſm suam perfectionem,
quædam quidem ſm esse tantum, quædam secun-
dum esse uiuens, quædam secūdum esse uiuens, &
intelligens, & beatum. & hoc paucorum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum beatitudo hominis consistat in uoluptate.

14 Porrecta per totum. 4. dist. 44. q. 1. ar. 3. q. 4. ad 1. & 4. Et 3. cōtr. c. 27 & 33. Et li. 4. c. 83. Et opusc. 2 ca. 108. Et Mat. 5. Et 1. Eth. le. 5. & lect. 10. *ca. 1. t. 5. † Propo-sit. t. 10. 3.

Fer. 3. cont. c. 27. 33. *Medina ar. 6.*

AD SEXTVM, sic pceditur vř, ꝙ beatitudo hoīs
in uoluptate cōsistat. Beatitudo.n. cum sit ulti-
mus finis, nō appetitur ꝓpter aliud, sed alia ꝓpter
ʰ ipsam: sed hoc maxime couenit delectationi (ri-
diculum est.n. ab aliquo quærere, ꝓpter quid ue-
lit delectari, ut dicitur in 10. Eth.)* ergo beatitu-
do maxime in uoluptate & delectatione cōsistit.

¶ 2 Præt. Cā prima ᵇ uehemētius imprimit, q̄ secū-
da, ut dř in li. de causis. Influētia aūt finis attendiť
ſm eius appetitū. Illud ergo vř habere rōnē finis
ultimi, qđ maxime mouet appetitum: hoc aūt est
uoluptas, cuius signū est, ꝙ delectatio intm absor-
bet hominis uoluntatē & rōnē, ꝙ alia bona cōtē-
nere facit. ergo vř ꝙ ultimus finis hominis, q. est K
beatitudo, maxime in uoluptate consistat.

¶ 3 Præt. Cū appetitus sit boni, illudʰ qđ oīa appe-
tunt, vř esse bonum optimum: sed delectationem
oīa appetunt, & sapientes, & insipientes, & ēt ra-
tione carētia. ergo delectatio est optimū. Cōsistit
*Prosa 7. ergo in uoluptate beatitudo, ꝙ est summū bonum.

SED CONTRA est, ꝙ* Boet. dicit in 3. de consol.
Tristes exit* eē uoluptatū, q̄sq̄s reminisci libidinū
suarū uolet, itelliget: q̄ si bea:os efficere pñt, nihil
cāx esset, q̄n pecudes quoq; beatæ esse dicantur.

RESPON. Dicendū, ꝙ qa delectationes corpora-
les plurib. notæ sunt, assumpserūt sibi nomē uolu-

F ptatū, vt dř 7. Eth.* in qb. tñ beatitudo principalr
nō cōsistit: quia in unaquaq; re, aliud est qđ perti- *c. 14. t. 5.
net ad essentiā eius, aliud est ꝓpriū accidēs ipsius:
sicut in hoīe, aliud est qđ est animal rōnale morta-
le, aliud qđ est risibile. Est igiť cōsiderādū, qđ oīs
delectatio ᵈ est quoddā ꝓpriū accidēs, qđ cōseqť D.437.
beatitudinē, uel aliquā beatitudinis partē. Ex hoc
enim aliqs delectatur, qa hēt bonū aliqđ sibi con-
ueniēs, uel in re, uel in spe, uel saltē in memoria.
Bonū aūt cōueniēs, si qdē sit pfectū, est ipsa hoīs
beatitudo: si aūt sit impfectū, beatitudo est quædā
participata, uel ꝓpinqua, uel remota, uel saltē ap-
G parēs. Vñ manifestū est, ꝙ nec ipsa delectatio, q̄ se-
quit bonū pfectū, ē ipsa essentia beatitudinis, sed
quoddā cōsequēs ad ipsam, sicut p se accidēs. Vo-
luptas aūt corporalis nō pōt ēt mō pdicto seq bo-
nū pfectū: nā seqtur bonū qđ apprehendit sensus,
q. est uirtus animæ corpore utēs. Bonū aūt qđ pti-
net ad corpus, qđ apprehēdiť ſm sensum; nō pōt
esse pfectū hominis bonū. Cū.n. anima rōnalis ex-
cedat ꝓportionē materiæ corporalis, pars animæ
q̄ est ab organo corporeo absoluta, quādā hēt in-
finitatē respū ipsius corporis, & partiū animę cor-
pori cōcreatarū: sicut inuisibilia sunt quodammō
H infinita respū materialiū, eo quòd forma p mate-
riā quodamō cōtrahiť, & finiť: vnde forma a ma-
teria absoluta, est quodāmō infinita. Et iō sensus,
q. est uis corporalis, cognoscit singulare, qđ est de-
terminatū p materiā: intellectus uero q. est uis a
materia absoluta, cognoscit vle, qđ est abstractū
a materia, & cōtinet sub se infinita singularia. Vñ
patet, ꝙ bonū cōueniēs corpori, qđ per apphen-
sionē sensus delectationē corporalē causat, non
est pfectū bonū hoīs, sed est minimum quidam in
cōparatione ad bonū animæ. unde Sap. 7. dř, quod
oē aurum in cōparatione sapientiæ, arena est exi-
I gua. Sic igitur ᵐ neq; uoluptas corporalis est ipsa Conclu.
beatitudo, nec est per se accidens beatitudinis.ⁿ

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ eiusdē rōnis est, qđ
appetat bonū, & qđ appetatur delectatio, q̄ nihil
est aliud q̄ quietatio appetitus in bono: sicut ex ea-
dē uirtute naturę est, ꝙ graue ferať deorsum, & ꝙ
ibi quiescat. Vñ sicut bonū p seipsum appetiť, ita
& delectatio pp se, & non propter aliud appetiť,
si ly pp, dicat causam finalem. Si uero dicat cām
formalem, uel potius cām motiuam, sic delectatio
est appetibilis pp aliud. i. propter bonū quod est
delectationis obiectum, & per cōsequens est prin-
cipiū eius, & dat ei formā. Ex hoc.n. delectatio hēt
qđ appetatur, quia est quies in bono desiderato.

AD 2ᵐ dicēdū, ꝙ uehemēs appetitus delectatio-
nis sensibilis cōtingit ex hoc, ꝙ opatiōes sensuū,
qa sunt principia nřę cognitiōis sūt magis pcepti-
biles: vñ ēt a plurib. delectatiōes sētibiles appetūť.

AD 3ᵐ dicendū, ꝙ eomō oēs appetunt delectatio-
nes, sicut & appetunt bonum: & tñ delectationē
appetunt ratione boni, & non econuerso, ut dictū *In corp. artic.
est.* unde non sequitur, quòd delectatio sit maxi-
mum, & per se bonum: sed ꝙ unaquæq; delectatio
cōsequatur aliquod bonū, & aliqua delectatio cō-
sequatur id, quod est per se, & maximum bonū.

ARTI-

ARTICVLVS VII.

Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono animæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q beatitudo consistat in aliquo bono animæ. Beatitudo. n. est quoddã hominis bonum. hoc aũt per tria diuiditur, q̃ sunt bona exteriora, bona corporis, & bona animæ, sed beatitudo nõ consistit in bonis exteriorib. neque in bonis corporis, sicut supra ostensum* est. ergo cõsistit i bonis animæ.

¶2 Præt. Illud cui appetim⁹ aliquod bonum, magis amamus q̃ bonum qđ ei appetimus: sicut magis amamus amicũ, cui appetimus pecuniã, q̃ pecuniam: sed unusquisq;, quodcunque bonũ sibi appetit: ergo seipsum amat magis q̃ omnia alia bona: sed beatitudo est quod maxime amatur. quod patet ex hoc, q propter ipsam omnia amantur, & desiderantur. ergo beatitudo consistit in aliquo bono ipsius hominis: sed nõ in bonis corporis. ergo in bonis animæ.

¶3 Præt. Perfectio est aliqd ei⁹ qđ perficitur: sed beatitudo est quædã perfectio hominis. ergo beatitudo est aliqd hominis: sed non est aliqd corporis, ut ostensum est.* ergo beatitudo est aliqd aĩæ: & ita cõsistit i bonis aĩę.

SED CONTRA est, q sicut Augu. dicit in li.* de doctrina Christiana. Id, in quo constituit beata uita, pp se diligendũ est: sed homo non est propter seipsum diligendus, sed quicquid est in homine, est diligendum ꝓpter Deum. ergo in nullo bono animæ beatitudo consistit.

RESP. Dicendum, q sicut supra dictũ est, * Finis dupliciter dicitur. s. ipsa res, quam adipisci desideramus, & usus seu adeptio, uel possessio illius rei. Si ergo loquamur de ultimo fine hominis quãtũ ad ipsam rẽ, quã appetimus sicut ultimũ finem, impossibile est, q ultimus finis hominis sit ipsa aĩa, uel aliqd eius. Ipsa. n. anima in se cõsiderata, ẽ ut in potẽtia existẽs; fit. n. de potentia sciente, actu sciens: & de potentia uirtuosa, actu uirtuosa. Cũ aũt potentia sit pp actũ, sicut pp complementum, impossibile est, q id quod est secũdum se in potẽtia existens, hẽat rõnẽ ultimi finis: unde impossibile est, q ipsa anima sit ultim⁹ finis suiipsius: sĩr ẽt neque aliquid eius, siue sit potentia, siue actus, siue habitus. Bonũ. n. qđ est ultimus finis, est bonum perfectum complens boni appetitum. Appetitus aũt humanus, q est uoluntas, est boni uniuersalis: quodlibet bonum aũt inhærens ipsi animæ, est bonũ participatũ. & per cõsequens particulatũ. unde impossibile est: q aliqđ eorum sit ultimus finis hominis. Sed si loquamur de ultimo fine hoĩs quantum ad ipsam adeptionẽ, uel possessionẽ, seu quẽcunq; usum ipsius rei, quæ appetitur ut finis, sic ad ultimũ finẽ ꝑtinet aliquid hominis ex parte animæ, quia homo ꝑ animã beatitudinem consequitur. Res ergo ipsa q̃ appetit ut finis, est id, in quo beatitudo consistit, & quod beatum facit: sed huius rei adeptio uocatur beatitudo. unde dicendum est, q beatitudo est aliquid animę: sed in quo consistit beatitudo, est aliquid extra animam.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q secundum quod sub illa diuisione comprehẽduntur omnia bona, quæ homini sunt appetibilia, sic bonum animæ dr̃ non solum potentia, aut habitus, aut actus: sed & obiectũ quod est extrinsecum: & hoc mõ nihil prohibet dicere id, in quo beatitudo consistit, esse quoddam bonum animæ.

AD 2m dicendum, quantum ad propositũ pertinet, quòd beatitudo maxime amatur tanq̃ bonum concupitum: amicus autem amatur tãquam id, cui concupiscitur bonum, & sic etiam homo amat seipsum: unde non est eadem ratio amoris utrobiq;. Vtrum aũt amore amicitiæ aliquid homo supra se amet, erit locus considerãdi cũ de charitate aget.* 2.2. q.26. articu. 3.

AD 3m dicendum, q beatitudo ipsa, cum sit perfectio animæ, est quoddam animæ bonum inhærens: sed id, in quo beatitudo cõsistit, quod. s. beatum facit, est aliquid extra animã, ut dictum est.* *In corp. art.

ARTICVLVS VIII. 16 Porrecta per totum.

Vtrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono creato. 1.q.12.ar. 1.c.& cõ.

Fer. 4. cont. c. 4. 54. *Medina ar. 8.* 82 art. 2. cor. Fi 2;

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudo hominis cõsistat in aliquo bono creato. 2.q.8;.ar d a culo

SVPER QV. II. AR. VII. ET VIII.

Medina ar. 7.

15 Porrecta per totum.

IN art. 7. & 8. dubiũ occurrit de fundamento utriusque, scilicet, Obiectũ uolũtatis nostræ est uniuersale bonum: quia aut intendit per uniuersale bonũ, totum, seu omne bonũ, aut bonum ĩ uniuersali. Si secundo modo, uerũ est, & bene probatur, Quòd sicut obiectũ intellectus est uerũ, nõ tamen in hoc particulari, sed in uniuersali: ita obiectum uolũtatis est bonum non ĩ hoc particulari, sed in uniuersali: sed ex hoc sensu non sequitur. ergo obiectũ uoluntatis est bonũ uniuersale in essendo, q ẽ Deus. Si primo modo, tunc non probat per hoc, q obiectum intellectus est uerum uniuersale: quoniam hoc uerificatur de uero uniuersali in prædicãdo, & nõ de omni uero, nec ipsa ueritate diuina, q̃ est omne uerum: quoniam nec hoc uerum, Deus est trinus, cadit sub obiecto itellect⁹: nec ea, quæ non licet homini loqui, & in cor hominis nõ ascẽdũt, nec ascẽdere possent. (*ar. 5. & 6 huius q.)

¶Ad hoc dicitur, q ꝓprie loquẽdo, neutro modo intelligit fundamentũ illud: sed sensus est, q sicut obiectum intellectus est uerum uniuersale. i. non contractum ad tale, uel tale uerũ, sed absolute: ita obiectum uoluntatis est bonum uniuersale. i. non contractũ ad tale, uel tale bonũ, sed absolute: & si huic fuerit adiuncta subintellecta differentia inter bonum & uerũ ex 6. Metaphysic. s. q uerum & falsum sũt in anima, bonum autem & malum in rebus: sequitur q in illa re sola erit beatitudo nostra, q̃ est obiectum uoluntatis humanæ, in qua est bonum absolute: ac per hoc in solo Deo ẽ, qa in cæteris non est bonum nisi cõtractum. & hæc est manifesta intentio literæ. Quæ contra obiectũ intellectus obiciunt, de limitatione ueri, facile soluunt, dicẽdo q sicut nullũ est ens, ad qđ nõ possit actua intellectus terminari aliquo mõ. ita nullũ est verum quod ipsum omnino subterfugiat: Deum nãq; & oĩa attingere põt. Sed quia non põt nosster intellectus tali modo Deũ cognoscere &c. ideo committit fallaciam figuræ dictionis, mutando. Quid in Quõ. Ex impotentia siquidẽ modi cognoscẽdi prouenit, quod oportet aliquid latere omnem intellectũ creatũ, & nõ ex limitatione ueri obiecti intellectus, quasi tale uerum debeat esse obiectũ. Cuius signum infallibile est, q2 quibuscũque ueris oblatis intellectui, adhuc posset intellect⁹ aliud nouum uerũ oblatũ cognoscere, vel credere. intellectus. n. non fit minor ex cognitione præcedentium, ut dicit 3 de anima. qđ impossibile eẽt, si uerum limitatum esset adæquatum obiectum intellectus. (*Artic. 5.) (*Li. 1. c. 3. & 22. l. 3) (In q. præce. articu. 8.)

¶In responsione ad primum in art. 8. ul de Nouitie, authoris intentum de illa propositione, Supremũ infimi attingit infimum supremi: quòd intelligitur de attinctione secũdum proximitatẽ naturę, quę in similitudine earũ propinqua cõsistit & nõ de ordinati in finẽ attinctione ad finem ultimum.

to. Dicit.n. Dion. 4.c. de di. no.* ꝙ diuina sapientia F coniūgit fines primorū, principijs secundorum: ex quo potest accipi, ꝙ summū inferioris naturę sit G attingere infimum naturæ superioris: sed summū hominis bonū est beatitudo, cū ergo angelus naturæ ordine sit sup. hominem, ut in primo habitū est, † vr̄ quòd beatitudo hominis consistat in hoc, quod aliquo modo attingit ad angelum.

¶ 2 Præt. Vltimus finis cuiuslibet rei est in suo * pfecto, vñ pars est pp totum, sicut pp finem: sed tota uniuersitas creaturarū, q̄ dr̄ maior mūdus, cōparatur ad hoīem, qui in 8. Phys.* dr̄ minor mundus, sicut perfectū ad imperfectū. ergo beatitudo hominis consistit in tota uniuersitate creaturarum. G

¶ 3 Præt. Per hoc hō efficitur beatus, ꝙ eius natura le desideriū quietatur: sed desiderium hominis non extenditur ad maius bonum, q̄ ipse h capere pōt. cum ergo hō non sit capax boni, quod excedit limites totius creaturæ, uidetur ꝙ per aliquod bonum creatū homo beatus fieri possit, & ita beatitudo hominis in aliquo bono creato consistit.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 19. de ciu. Dei. † ut uita carnis, anima est: ita beata uita hominis, Deus est, de quo dicitur, Psal. 143. Beatus populus cuius Dominus, Deus eius est. H

Conclu. m RESP. Dicendū, ꝙ m impossibile est beatitudinē hois esse in aliquo bono creato. n Beatitudo.n. est bonū perfectū, qd̄ totaliter quietat appetitū, alioquin nō esset ultimus finis, si adhuc restaret aliqd appetendū. Obiectū aūt uoluntatis quæ est appetitus humanus, est vr̄e bonū, sicut d obiectū intellectus est vr̄e uerū: ex quo patet, ꝙ nihil pōt quietare uoluntatē hominis nisi bonū vr̄e, quod nō inuenitur p in aliquo creato, sed solū in Deo: qa oīs creatura hēt bonitatē participatā. vñ solus Deus uoluntatem hominis implere pōt, secundū quod dicitur in Ps. 102. Qui replet i bonis desideriū &c. I pIn solo igitur Deo beatitudo hominis consistit. q

Conclu. p

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ superius hominis attingit qdē infimū angelicæ naturæ per quanda similitudinē, nō tñ ibi sistit, sicut i ultimo fine, sed pcedit usq; ad ipsum uniuersalē fontē boni, q est uniuersale obiectū beatitudinis omnium beatorū tanquam infinitum & perfectum bonum existens.

AD 2m dicēdū, ꝙ si totum aliquod non sit ultimus finis, sed ordinetur ad finem ulteriorem: ultimus finis partis nō est ipsum totū, sed aliqd aliud. Vniuersitas aūt creaturarū, ad quam comparatur hō, ut pars ad totū, non est ultimus finis: sed ordi- K natur in Deū, sicut in ultimū finem. unde bonū uniuersi nō est ultimus finis hominis, sed ipse Deus.

AD 3m dicēdum, ꝙ bonum creatum non est minus quam bonum, cuius est homo capax ut rei intrinsecæ & inhærentis: est tamen minus quàm bonū, cuius est capax ut obiecti, qd̄ est infinitum: bonum autem quod participatur ab angelo, & a toto uniuerso, est bonum finitum & contractum.

QVAESTIO III.

Quid sit beatitudo, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est quid sit beatitudo, & quæ requirantur ad ipsam.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

¶ Secūdo, Si est aliquid creatū, utrū sit operatio.

¶ Tertio, Vtrum sit operatio sensitiuæ partis, an intellectiuæ tantum.

¶ Quarto, Si est operatio intellectiuæ partis, utrū sit operatio intellectus, an uoluntatis.

¶ Quinto, Si est operatio speculatiui intellectus, aut practici.

¶ Sexto, Si est operatio itellectus speculatiui, utrū cōsistat iu speculatione sciētiarū speculatiuarū.

¶ Septimo, Vtrum consistat in speculatione substantiarum separatarum, s. angelorum.

¶ Octauo, Vtrum in sola speculatione Dei, qua p essentiam uidetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

Medina ar. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ beatitudo sit aliqd increatum. Dicit.n. Boet. in 3. de cōsol.* Euc Deū ipsam h beatitudinē, necesse est cōsiteri. 17

¶ 2 Præt. Beatitudo est h summū bonū: sed esse summū bonum conuenit Deo. cū ergo nō sint plura summa bona, vr̄ ꝙ beatitudo sit idē quod Deus.

¶ 3 Præt. Beatitudo est h ultimus finis, in quē naturaliter humana uoluntas tanq̄ in finem tendit: sed in nullum aliud uoluntas tanq̄ in finem tendere debet nisi in Deum, quo solo fruendum est, ut Aug. dicit.† ergo beatitudo est idem quod Deus.

SED CONTRA. Nullum factum est increatū: sed beatitudo hominis est aliquid factum, quia secundum Aug. 1. de doct. Christ.* Illis reb. fruēdum est, quę nos beatos faciunt. ergo beatitudo non est aliquid increatum.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut sup. dictū est,* finis dr̄ dupl̄r. Vno mō ipsa res, quā cupim a adipisci, sicut auaro est finis pecunia: Alio mō, ipsa adeptio uel possessio, seu usus, aut fruitio eius rei q̄ desiderat: sicut si dicat, ꝙ possessio pecuniæ est finis auari, & frui re uoluptuosa est finis intēperati. Primo ergo mō, ultimus hois finis est bonū increatū, s. Deus, q solus sua infinita bonitate pōt uoluntatē hois pfecte implere. Secundo aūt mō, ultimus finis hominis est creatū aliquid in ipso existens, qd̄ nihil est aliud q̄ adeptio, uel fruitio finis ultimi: ultim a aūt finis uocat beatitudo. Si m ergo beatitudo hoīs cōsideret quātū ad cām, uel obiectum, sic est aliquid increatum: si aūt consideretur quantum ad ipsam essentiam beatitudinis, sic est aliquid creatum. n *Conclu. m*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus est beatitudo p essentiā suā: non.n. p adeptionē aut participationē alicuius alterius beatus est, sed p essentia suā. Homines aūt sunt beati, sicut ibidem dicit Boet.* p participationem: sicut & dij p participationem dñr. ipsa autem participatio beatitudinis sm quam homo dr̄ beatus, aliquid creatum est.

AD 2m dicendum, quòd beatitudo dicitur esse summum hominis bonum, quia est adeptio, uel fruitio summi boni.

AD 3m dicēdum, ꝙ beatitudo dicitur ultimus finis per modum quo adeptio finis dicitur finis.

ARTI-

Marginal notes (left): Et 4. co. 112.7 & 17 & c. 14. Et op. 1. ca. 108. & 204. Et opu. 10. li. 1. c. 8. & 9. Ps. 32. * c. 1. par. 1. aliquā * li. 1. ca. 108. * tulu aute Finem. * q. 75. a. 1. 7. & 108. a. 8. & q. 111. * li. 8. Phy fi. tex. 17. tom. 2. † ca. 26. in prin. to. 5. D. 7. a. 2. D. 2 a 2 293.

Marginal notes (right): *Porrectā per totum.* Inf. q. 26. ar. 3. & 4. d. 49. q. 1. art. 2. q. 1. cor. * Prosa 10 cir. med. † libra de doc. Chri li. 1. c. 4. 5. & 22. t. 5. * li. 1. ca 3. in princ. tom. 3. * q. 1. a. 8. & q. ptēc. art. 7. * ead. pr. 10. li. 3. de conso.

ARTICVLVS II.

Vtrum beatitudo sit operatio.

Egid. 2. sent. dist. 26. q. 2. art. 3. Riccar. dist. 26 q. 6. Medina artic. 2.

18 Porrecta per totum. 1. di. 1. q. 1 ar. 1. Et 3. di. 34. q. 1. art. 5. cor. Et 4. d. 49. q. 1. art. 2. q. 2. & q. 4 arti. 2. Et quolib. 8. art. 19. co. Eti. Ethi. lec. 1. Et 9. Metap. lc. 9. 6. Profa 2. cit. ptin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr, q beatitudo nō sit operatio. Dicit. n. Apost. Ro. 6. Habetis fructū uestrū in sanctificationē, finē uero uitā ęternā: sed uita nō est operatio, sed est ipsum esse uiuētiū. ergo ultimus finis, q est beatitudo, nō ē opatio. ¶2 Præt. Boet. dicit i 3. de cōsol.† q beatitudo ē status oīum bonorū aggregatione pfectus: sed status nō noīat operationē. ergo beatitudo nō ē opatio. ¶3 Præt. Beatitudo signat aliqd in beato existens, cū sit ultima perfectio hois: sed operatio nō significat, ut aliquid existens in operante, sed magis ut ab ipso procedēs. ergo beatitudo nō est operatio. ¶4 Præt. Beatitudo pmanet i beato: opatio aūt nō pmanet, sed trāsit. ergo beatitudo nō est operatio. ¶5 Præt. Vnius hois est una beatitudo: operationes aūt sunt multæ: ergo beatitudo nō est opatio. ¶6 Pręt. Beatitudo inest beato absque interruptione: sed operatio humana frequenter interrumpitur, puta somno, uel aliqua alia occupatione, uel quiete. ergo beatitudo non est operatio.

•ca. 7 post med. to. 5. SED CONTRA est, q philos. dicit in 1. Ethic. • q fœlicitas est operatio ſm uirtutem perfectam.

RESPON. dicendum, q ſm qd beatitudo hois est aliquid creatū in ipso existēs, necesse est dicere, q beatitudo hois sit operatio. Est. n. beatitudo ultima hois perfectio: unumquodq; aūt intantū perfectū est inquantū est actu, nā potētia sine actu imperfecta est. oportet ergo beatitudinem in ultimo actu hois cōsistere. Manifestū est aūt, q operatio est ultimus actus operātis: unde & actus secūdus a philosopho nominat in 2. de ani.* Nā hñs formā, pôt esse in potētia operās: sicut sciēs, est in potētia considerās. Et inde est, q in aliis rebus, res unaquæq; dr esse pp suā operationem, ut dr in 2. de cęlo.† necesse est ergo beatitudinē hois operationē esse.•

• tex. 2. adiūcto 3. & 6. 10 2. † tex. 17. tomo 2. Coml. m. D. 170.

AD PRIMVM ergo dicendū, q uita dr dupliciter. Vno modo, ipsum esse uiuētis, & sic beatitudo nō est uita.* Ostēsum est enim, q esse unius hois qualecūque sit, nō est hois beatitudo: solius. n. Dei beatitudo est suū esse. Alio modo dr uita, ipsa operatio uiuentis, ſm quā principiū uitæ in actū reducit: & sic nominamus uitā actiuam, uel cōtemplatiuam, uel uoluptuosam: & hoc modo uita ęterna dr ultimus finis, qd patet per hoc, qd dr Io. 17. Hæc est uita ęterna, ut cognoscāt te Deum uerum & unum.

•q. 2. ar. 5.

• Loco in arg. citato AD 2m dicendū, q Boet.* diffiniendo beatitudinem, cōsideravit ipsam cōem beatitudinis rōnem. Est enim communis beatitudinis ratio, q sit bonū commune perfectū, & hoc significauit, cum dixit, Quòd est status omniū bonorū aggregatione perfectus, p qd nihil aliud significat, nisi, q beatus est in statu boni perfecti. Sed Arist. • expressit ipsam essentiā beatitudinis, ostēdēs p qd hō sit in hmôi statu: q per operationē quandā. & ideo in 1. Ethic. • ipse ēt ostēdit, q beatitudo est bonum perfectum.

• Loco in arg. citato •c. 7. 10. 5.

• Tex. 16. tomo 3. AD 3m dicendū, q sicut dr in 9 Metaph. • duplex est actio, una q procedit ab operāte in exteriorem materiā, sicut urere & secare. & talis opatio nō pôt esse beatitudo: nā talis operatio nō est actus, & pfectio agētis, sed magis patiētis, ut ibidē dr.* Alia est actio manens in ipso agente, ut sentire, intelligere, & uelle: & hmôi actio est perfectio & actus agentis. & talis operatio potest esse beatitudo. *Eo. te. 16

AD 4m dicendū, q cū beatitudo dicat quādā ultimā perfectionē, ſm q diuersæ res beatitudinis capaces, ad diuersos gradus perfectionis pertingere pñt, ſm hoc necesse est, q diuersimode beatitudo dicat. Nā in Deo est beatitudo per essentiā, qa ipsum esse eius, est operatio eius: qa nō fruit alio, sed seipso. In Angelis aūt, beatitudo est ultima pfectio ſm aliquā operationē, qua cōiūgunt bono increato: & hæc operatio est in eis unica & sempiterna. In hominibus aūt ſm statū pñtis uitę, est ultima pfectio ſm operationē, qua homo cōiungitur Deo. Sed hæc operatio nec cōtinua pôt esse, & per consequēs nec unica est: qa opatio intercisione multiplicat, & pp hoc in statu pñtis uitæ, perfecta beatitudo ab hoie haberi nō pôt. unde phil. in 1. Ethi.* ponēs beatitudinē hois in hac uita, dicit eā imperfectā, post mul a cōcludens. Beatos aūt dicimus, ut hoies: sed pmittit nobis a Deo beatitudo pfecta, qn erimus sicut angeli in cœlo, sicut dr Matth. 22. Quantū ergo ad illā beatitudinē perfectam cessat obiectio: quia una, & cōtinua, & sempiterna operatione in illo beatitudinis statu mēs hois Deo cōiungit: sed in pñti uita quantū deficimus ab unitate & cōtinuitate talis operationis, tm deficimus abea titudinis pfectione. Est tñ aliqua participatio beatitudinis: & quāto operatio pôt esse magis continua & una, tāto plus habet rationē beatitudinis. & ideo in actiua uita, q circa multa occupat, est minus de rône beatitudinis, q in uita contēplatiua, q uersat circa unū. i. circa ueritatis cōtēplatione: & si aliqñ homo actu nō operet hmôi operationem: tñ quia in prōptu habet eā, semper potest operari. Et quia ēt ipsam cessationem, puta causa somni, uel occupationis alicuius naturalis, ad operationem prædictā ordinat, quasi vr operatio continua esse. Et per hoc patet solutio ad quintū, & ad sextum.

*Cap. 10. in fi. to. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum beatitudo sit operatio sensitiuæ partis, aut intellectiuæ tantum.

Ferr. 3. cont. c. 33 37. 1 ap. 4 dist. 49. q. 2. con. 3. Medina artic. 3.

AD TERTIVM sic procedit. Vr, q beatitudo cōsistat ēt in operatione sensus. Nulla. n. operatio inuenit in hoie nobilior operatione sensitiua, nisi intellectiua. Sed operatio intellectiua dependet in nobis ab operatione sensitiua, qa nō possumus intelligere sine phātasmate, ut dr in 3. de an.* ergo beatitudo cōsistit ēt in operatione [illegible]. ¶2 Præt. Boe. dicit in 3. † de cōsol. Quòd beatitudo est status oium bonorū aggregatione pfectus: sed qdā bona sunt sensitiua, q attingim p [illegible] tionē. ergo vr, q opatio sēsus requirat ad beatitudinē. ¶3 Præt. Beatitudo est bonū perfectum [illegible] 1. Eth.* qd nō esset, nisi homo pficeret per [illegible] ſm oēs partes suas: sed per operationes [illegible] q [illegible]

quædã partes animæ perficiuntur. ergo operatio sensitiua requiritur ad beatitudinem.

SED CONTRA. In operatione sensitiua communicant nobis bruta animalia, non autem in beatitudine. ergo beatitudo nõ cõsistit in operatione sensitiua.

RESPON. dicendum, q ad beatitudinẽ potest aliquid pertinere tripliciter. Vno modo essentialiter: Alio modo antecedenter: Tertio modo cõsequẽter. G Essentialiter quidem nõ potest ptinere operatio sensus ad beatitudinem: nam beatitudo hominis consistit essentialiter in coniunctione ipsius ad bonum increatum, quod est ultimus finis, ut supra ostensum est,* cui homo coniungi non potest per sensus operationem. Similiter etiam, quia sicut ostensum est,* in corporalibus bonis beatitudo hominis non consistit, quæ H tamẽ sola per sensus operationem attingimus. Possunt autẽ operationes sensus pertinere ad beatitudinem antecedenter, & consequenter. Antecedẽter quidem ẽm beatitudinẽ imperfectam, qualis in præsenti uita haberi potest: nam operatio intellectus præexigit operationẽ sensus. Consequenter autem in illa perfecta beatitudine, quæ expectatur in cælo: quia post re I surrectionem ex ipsa beatitudine animæ, ut Aug. dicit in epistola ad Dioscorum, * fiet quędam refluentia in corpus, & in sensus corporeos, ut in suis operationibus perficiantur: ut infra magis patebit, cũ de * resurrectione agetur. Non autem tunc operatio, qua mẽs humana Deo cõiungitur, a sensu depẽdebit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q obiectio illa probat, q operatio sensus requirit antecedẽter ad beatitudinem imperfectam, qualis in hac uita haberi potest.

AD 2^m dicendũ, q beatitudo perfecta, qualem angeli habẽt, habet congregationẽ omnium bonorum per coniunctionẽ ad uñem fontem totius boni, non q indigeat singulis particularibus bonis: sed in hac beatitudine imperfecta requirit cõgregatio bonorũ sufficiẽtiũ ad perfectissimã operationẽ huius uitę.

AD 3^m dicẽdũ, q in perfecta beatitudine perficitur totus homo, sed in inferiori parte per redundantiam a superiori: in beatitudine autem imperfecta prę sentis uitæ econuerso, a perfectione inferioris partis procedit ad perfectionẽ superioris.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si beatitudo sit intellectiuæ partis, sit operatio intellectus, an uoluntatis.

AD QVARTVM sic procedit. Vr, q beatitudo cõsistat in actu uoluntatis. Dicit enim * Aug. 19. de Ciu. Dei, qd beatitudo hominis in pace * consistit. unde in Psal. 147. Qui posuit fines tuos pacem: sed pax ad uolũtatẽ pertinet. ergo beatitudo hominis in uoluntate consistit.

¶ 2 Præt. Beatitudo est summum bonum: sed bonũ est obiectum uoluntatis. ergo beatitudo in uoluntatis operatione cõsistit.

¶ 3 Præt. Primo mouenti respondet * ultimus finis: sicut ultimus finis totius exercitus est uictoria, quæ est finis ducis, qui omnes mouet: sed primum mouẽs ad operandum est uoluntas, quia mouet alias uires, ut infra dicetur. ergo beatitudo ad uoluntatem pertinet.

¶ 4 Præt. Si beatitudo est aliqua operatio, oportet q sit * nobilissima operatio hominis: sed nobilior est Dei dilectio, quæ est actus uolũtatis, quàm cognitio, quæ est operatio intellectus, ut patet per Apost. 1. ad Corinth. 13. ergo vr, q beatitudo consistat in actu uoluntatis.

¶ 5 Præt. Aug. dicit in 13. de Tri.* q beatus est qui * habet omnia q uult, & nihil uult male. & post pauca subdit. † Et appropiquat K beato, qui bene uult quodcunq; uult: bona enim beatũ faciunt, quorũ bonorum iã habet aliqd, ipsam s. bonam uoluntatẽ. ergo beatitudo in actu uoluntatis cõsistit.

SED CONTRA est, quod dominus dicit Io. 17. Hæc est uita ęterna, ut cognoscant te Deum uerũ unum: uita autem ęterna est ultimus finis, ut dictũ est. ergo beatitudo hominis in cognitione Dei cõsistit, quæ est actus intellectus.

RESP. dicẽdũ, q ad beatitudinẽ, sicut supradictũ est, * duo requiruntur. Vnũ, q est esse beatitudinis: aliud, quod est quasi per se accidens eius. s. delectatio ei adiuncta. Dico ergo, q quantum ad id, q est

SVPER QVÆST. III. ART. IIII.
Ferr. 3. cont. c. 25. 26. Medina artic. 4.

IN hac 3. quæstio. vsque ad quartũ articulũ, nihil occurrit scribendũ, nisi q in secũdo articulo tria notãda specialiter sunt. Primũ in corpore, q cum dr, Vnũquodq; est pp suã operatio. &c. pôt dupliciter intelligi. Primo sicut pp id, q est eius finis: & sic falsissimũ est. Alio modo sicut propriũ complementum: & sic est uerum, ita q unumquodq; habens operationem esse pp suam operationem, nihil aliud est quam esse pp seipsum in actu cõpleto & perfecto. (Concl. m.)

¶ Secundũ, in responsione ad secundum. s. q cum dr Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, nõ est prædicatio essentialis, sed causalis: ita q intelligatur beatitudo, ut causa est status talis ut effectus: quia ipsa beatitudinis essentia est, per quam est talis status: ut in litera dr. (*art. 1. huius quæst. *q. 2. ar. 5. Concl. p.)

¶ Tertium, in responsione ad tertium, q memor sis ambiguitatis tã simpliciter, q̃ apud authorem de subiecto actionis transeuntis: pp q forte litera apposuit ly magis, dicendo q est magis perfectio patiẽtis. Nam secundum ueritatẽ actio immanens principaliter est pp perficiendum agens ipsum, actio uero trãsiens principaliter est pp perficiendũ aliud. Verum autem sicut actio immanẽs redũdat in alterum, ita quoq; actio transiens perficiat agens: non est moralis negotij, sed alibi discutietur, si Deus dederit. (* aliquan tulum an te mediũ epist. est epist. 56. to. 2. *In 3. par te, sed nõ comple.)

¶ In isto 4. arti. disputatio illa consueta occurrit de beatitudine, Vtrum essentialiter sit actus intellectus, uel uoluntatis. Scotus enim in 4. dist. 49. q. 4. rationem hic allatam credit se soluere, ac infringere, & multipliciter probat intentionem suum. s. q consistat in actu uoluntatis. Rationem igitur carpit in duobus. Primo in illa propositione, Beatitudo est consecutio finis: distinguendo enim ait, q duplex est consecutio finis. Altera, prima uia generationis, altera prima uia perfectionis: & q beatitudo consistit essentialiter in consecutione prima secundum ordinem perfectionis. Talis autem non est uisio finis, sed amor finis uisi, uisio enim est consecutio prima uia originis. In hoc ergo secũdum ipsum primo peccat hæc ratio: quia assumit, q beatitudo consistit in consecutione prima uia generationis. Secundo arguit illam defectus, quia s. non sufficienter seruatur actus uoluntatis circa finem. Ponit enim litera duos tñ. s. desiderium & quietationem: cum (si proprie de quiete loquimur) detur tertius: quoniam quies proprie delectatio est, & præter eã est amor, iuxta illud Augustini: Appetitus inhiantis sit amor fruentis: & in hoc ternario amore, qui etiam quies in fine dici potest, consistere dicit beatitudinem, nec hoc ratio literæ excludit, sed quietem delectationis tantum. Intentũ autem suum. s. quòd beatitudo formaliter sit actus uoluntatis, idest, amor ultimi finis uisi, probat tripliciter. Primo sic: Beatitudo formalis consistit in actu propinquiori ultimo fini extrinseco, quæ est beatitudo obiecta. ergo consistit in actu uolũtatis. Antecedens patet: quia quanto propinquius simpliciter ultimo fini, tanto magis habet rationem finis ulterioris. Consequentia uero probatur, . quia

(20 Porrecta per totum. Inf. q. 26. artic. 2. & art. 3. cor. Et 2. con. c. 25. & 26 & 27. §. 2. Et mal. q. 16. artic. 2. ad 6. Et ue. q. 1. ac ti. 5. ad 8. Et quol. 8 arc. 19. Et opusc. 3. c. 107. * lib. 19. c. 10. & 11 to. 5. *c. 5. in si to. 3. † eod. lib c. 6. circa med. to. 5 *q. 2. ar. 6.)

essētialiter ipsa beatitudo, d impossibile est ꝙ consistat in actu uolūtatis. Manifestū est.n.ex pmissis, ꝙ beatitudo est cōsecutio d finis ultimi: cōsecutio autē finis non cōsistit in ipso actu uoluntatis. uoluntas aūt fert in finē & absentē, cū ipsum desiderat: & præsentē, cū in ipso requiescens delectat. Manifestū aūt ꝙ ipsum desideriū finis, non est cōsecutio finis, sed est motus ad B finē: delectatio aūt aduenit uoluntati ex hoc, ꝙ finis est præsens: nō aūt econuerso, ex hoc aliqd fit præsens, quia uolūtas delectat in ipso. oportet igit aliquid aliud esse q̃ actū d uoluntatis, p quod fit finis ipse præsens uolūtati: & hoc manifeste apparet circa fines sensibiles. Si.n.consequi pecuniā, esset per actū uolūtatis, statim a principio cupidus C cōsecutus esset pecuniā, qn vult eā habere: sed a principio quidē est absens ei: cōsequit aūt ipsam per hoc, ꝙ manu ipsam apprehendit, uel aliquo hmōi. & tunc iam delectatur in pecunia habita. Sic igitur & circa intelligibilē finē cōtingit. nā a principio uolumus cōsequi finē intelligibilē: cōsequimur aūt ipsum per hoc ꝙ fit præsens nobis per actū intellectus. & tunc uoluntas D delectata conquiescit in fine iā adepto. sic igit m essentia beatitudinis in actu intellectus cōsistit, sed ad uoluntatē ptinet delectatio beatitudinē cōsequēs, n sm quod Aug. dicit 10. cōfes. * ꝙ beatitudo est gaudiū de ueritate: quia scilicet ipsum gaudiū est consummatio beatitudinis.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ pax ptinet ad ultimū hois finē, nō quasi essētialiter sit ipsa beatitudo: sed quia antecedenter & ꝯñr hēt se ad ipsam. Antecedenter qdē, inquantū iā sunt remota oia pturbātia: & impediētia ab ultimo fine. Consequenter uero, inquantum iā homo adepto ultimo fine, remanet pacatus desiderio quietato.

AD 2m dicendū, ꝙ primū obiectum uoluntatis non est actus eius: sicut nec primū obiectū uisus est uisio, sed uisibile. vñ ex hoc ipso ꝙ beatitudo ptinet ad uoluntatem, tanq̃ primū obiectū eius, sequit quòd non pertineat ad ipsam tanquam actus ipsius.

AD 3m dicendū, ꝙ finē primo apprehendit intellectus q̃ uoluntas, tamen motus ad finē incipit in uoluntate: & ideo uoluntati debetur id, quod ultimo cōsequitur consecutionem finis, scilicet delectatio, uel fruitio.

AD 4m dicendum, ꝙ dilectio præeminet cognitioni in mouēdo: sed cognitio præuia est dilectioni in attingendo. Non.n.diligit nisi cognitū: ut dicit Aug. in 10. de Trinit. * Et ideo intelligibilem finē primo attingimus per actionē intellectus, sicut & finem sensibilem primo attingimus per actionem sensus.

AD 5m dicēdū, ꝙ ille qui hēt oia quæ vult, ex hoc est beatus, quòd habet ea quæ vult: quod quidem est per aliud quàm per actum uolūtatis. Sed nihil male uelle requirit ad beatitudinē, si-

---

qu'a finis ultimus ut sic, est proprium obiectum actus uolūtatis: Ex quo potest sic argui. Actus tendens ex se in finem vt sic est ei propinquior illo, qui nō ex se vt sic, in ipsum tendit. Talis est actus uoluntatis respectu actus intellectus. Probatur, quia finis est proprium obiectum appetitus, ut in 1. q. diximus. Scdo sic. Amare & intelligere. ordinate se habēt. Aut igitur amare est pp intelligere ut finē: & hoc non, quia secdm Ansel. li. 2. Cur deus hō, peruersus esset ordo, amare ut intelligeret. ergo intelligere est pp amare vt finē. ergo amor est finis ultimus formalis. Tertio sic. Actus uolūtatis inter intrinseca, est summe uolendus. ergo in eo consistit beatitudo formalis seu intrinseca. Consequentia nota: & antecedēs probatur. Voluntas plus appetit perfectionē sui in ultimo fine, q̃ intellectus. ergo actus ille suus est summe inter intrinseca uolandus. hoc antecedēs probatur. Volūtas naturaliter plus appetit appetitu naturali sui perfectionē, q̃ intellect⁹. ergo ex appetitu libero, recto tñ: quia liber rectus consonat nāli. Arguitur quoq; ab alijs, quæ uide si uis in Capreolo. 49. d. q. 4.

¶ Ad euidentiā obiectorū contra rōnē literæ, scito, ꝙ perspicaciter aduertentibus, nihil qd distinguendū esset, ptermissum in litera est: Consecutionē in primis dupliciter esse, n si æquiuocatio cōcedatur, fictio est. qm nos hus utēdo ut plures, consecutio nō uocatur rei cōsecutæ amor. unde arguēs, quia illā ppositionē, Beatitudo ē cōsecutio finis, euitare nō potuit, æquiuocauit cōsecutionis uocabulū, ut suā psequeret opinionē. Quod aūt amor non habeat rōnem cōsecutionis, ex eo probabit: quia amor est rei habitæ, & amor quidē rei non habitæ. Patet, ꝙ nō est cōsecutio ex hoc ipso ꝙ est rei nō habitæ: amor aūt rei habitæ ex hoc ipso nō est cōsecutio, ꝙ cōsecutionē supponit, quia est rei habitæ: unde prima Scoti obiectio sup æquiuocatione fundat: & ideo nihil ualet. Quāuis ēt assumat falsum. s. ꝙ amor dei sit pfectior eius uisione, ut in litera di. Ex his aūt apparet solutio alterius obiectionis. Litera n. nō ptermisit amorē, sed dupliciter illū exclusit. Primo excludēdo delectationē, qm in ea clauditur amor: nō.n. delectamur præsentib. coniūctis, nisi amatis. Secūdo excludendo desideriū & delectationē. Cū.n. illud sit non habiti, hoc uero habiti, & amor sit nō habiti & habiti: inquātū est non habiti, excludit eadē rōne qua desideriū, quia. s. hoc qd amat, nō hēt præsens: inquantū uero est habiti, exclud eadē rōne, qua delectatio: quia. s. amor rei habitæ aduenit uolūtati ex hoc, ꝙ est habita, & nō econuerso. Et in nullo diminuta est litera: sed rōne solida intentū cōclusit. Et contra opinionem oppositā militat, si sciat ea quis uti sic, Amor abstrahit ab habito, & nō habito obiecto, quia est utrinsque, ut patet de amore amicitiæ & concupiscentiæ, & de actu charitatis, qui eiusdem est speciei in via & in * patria. ergo non est cōsecutio obiecti beati. ergo non est beatitudo formalis. Et probat hic rō de quacunq; consecutione: quia abstrahens non est ex propria ratione vlla cōsecutio. & hoc est directe intentum literæ huius.

¶ Ad rationē aūt primam Scoti pro intento suo, dicetur negādo sequelā. Et ad probationē dī, ꝙ maior est uera cæteris paribus, sicut cæteræ cōparatiuæ sunt intelligēdæ. In proposito aūt cætera non sunt paria: qm actus uisionis est quasi para ipsius finis: & est finis, non ponens in numerum cum fine extrinseco. Deus .n. visus est finis, & non sunt duo fines. s. deus & uisio: sicut inductiue patet in alijs finibus &c. vnde actus uoluntatis est ppinquior inter actus tendentes in finē integrū: sed propinquior illo est, qui est quasi pars finis. Amamus enim non solū bonū, sed bonū cognitū, & pp illud &c.

¶ Ad secundum dī, ꝙ uerbum Anselmi saluatur in uia, in qua melior est dei dilectio, q̃ intellectio. Sed in patria, quamquā deus amatus nō ametur pp uidere ipsum, sed pp ipsum deum amore amicitiæ, quia tñ amatur uisus, ita ꝙ uisio nō concurrit ibi per accidens, sed per se, ipse amor beatificus ordinat in uisionē ut finē. Amat enim beatus uisionē illam, vt adeptionem finis: quod est amare illam ut finē. & amor ut est cōcupiscentiæ, ordinatur in uisionē ut finem; & amare est propter uisionē. Nec tñ hoc est peruersitas aliqua, sed peruersitas esset de amore, ut est amicitiæ: quia sic deus ordinaretur ad visionem a tali amore. Nunc autem ponitur summum concupiscibile ipsa adeptio dei, quæ est per uisionem: quod est uerum.

¶ Ad tertium aūt negat antecedens. & ad probationem dī, ꝙ uoluntas, cū sit appetitus animalis, qui datus est a natura aialibus primo pp totū suppositū, & non pp seipsum appetitū (quia ad hoc sufficit appetitus naturalis) non summè vult actu elicito perfectionē suā, neque intellectus ut sic, sed suppositi, quæ est cōsecutio ultimi finis. Vnde probatio illa ab appetitu naturali uoluntatis, ad appetitū qui est actus elicitus eiusdē, non ualet pp rōnē dictā, quia scilicet inclinatio naturalis est primo pp ipsam potentiā appetentē: actus aūt elicitus animalis est primo pp suppositū appetens: Et io tendendo primu in bonū intellectus nō quatenus intellectus, sed quatenus est suppositi, maxime consonat naturæ suæ potētiæ, inquantū alalis est: quia ut dictū est, pp animal ipsum data est primo. Multa quoq; scripta sunt superi⁹ in q. 1a ar. 3. facientia ad materia hanc, quare trāseundū puto:

D.271.

*ar.1. huius quest. & q.2. D.625.

D.308. & 21.

Concl. m

*c.23. ante mediū to.1. & 2.

*c.1. & 2. tom.3.

cur quædam debita dispositio ad ipsam: uoluntas autem bona ponitur in numero bonorũ, quę beatum faciunt pront est inclinatio quædam in ipsa: sicut motus reducitur ad genus sui termini, ut alteratio ad qualitatem.

ARTICVLVS V.

Vtrum beatitudo sit operatio intellectus speculatiui, an practici.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q beatitudo consistat in operatione intellectus practici. Finis enim ultimus cuiuslibet creaturæ consistit in assimilatione [h] ad Deum: sed homo magis assimilatur Deo per intellectum practicũ, qui est cã rerum intellectarum, quam per intellectum speculatiuum, cui[a] scientia accipitur a rebus. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quàm speculatiui.

¶ 2 Præt. Beatitudo est [b] perfectum bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinat ad bonum, q̃ speculatiuus, qui ordinat ad uerũ. Vnde & sc̃dm perfectionẽ practici intellectus dicimur boni, non aũt secundũ perfectionẽ speculatiui intellectus: sed s̃m eam dicimur scientes, uel intelligẽtes. ergo beatitudo hois magis cõsistit in actu itellect[9] practici, q̃ speculatiui.

¶ 3 Præt. Beatitudo est [h] quoddã bonũ ipsius hois: sed speculatiuus intellectus occupat magis circa ea quæ sunt extra hoiem: practicus autem intellectus occupatur circa ea quæ sunt ipsi[a] hominis, scilicet circa operationes & passiones eius. ergo beatitudo hois magis consistit in operatione intellectus practici, quàm intellectus speculatiui.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 1. de Trin.* q contemplatio promittitur nobis, actionum omnium finis, atq; æterna perfectio gaudiorum.

RESPON. Dicendum, q [m] beatitudo magis consistit in operatione speculatiui intellectus, q̃ practici: [o] quod patet ex tribus. Primo quidẽ ex hoc, q si beatitudo hominis est operatio, oportet q sit optima operatio hois: optima aũt operatio hominis est, quæ est optimæ potẽtiæ F respectu optimi obiecti. Optima aũt potentia est intellectus, cuius obiectum optimũ est bonum diuinum, quod quidem nõ est obiectum practici intellect[9]: sed speculatiui: vnde in tali operatione, scilicet in contemplatione diuinorum, maxime consistit beatitudo. Et qa unusquisq; v̄r esse id, quod est optimum in eo; vt dicitur in 9. & 10. Ethic.* ideo talis operatio est maxime G propria homini, & maxime delectabilis. Secundo, apparet idẽ ex hoc, q cõtemplatio maxime quæritur propter seipsam: actus aũt intellectus practici nõ quæritur p̄p seipsum, sed propter actionem: ipsę autem actiones ordinantur ad aliquem finem: unde manifestum est, q ultimus finis non potest consistere in uita actiua, quæ pertinet ad intellectum practicum. Tertio idem H apparet ex hoc, q in uita contemplatiua homo cõicat cum superioribus, scilicet cũ Deo & angelis, quibus per beatitudinẽ *assimilatur: sed in his quæ pertinent ad vitam actiuam etiam alia animalia cum homine aliqualiter cõicant, licet imperfecte: & ideo ultima & perfecta beatitudo, quæ expectatur in futura uita, tota principaliter consistit in contemplatione. I Beatitudo aũt imperfecta, qualis hic haberi põt, primo quidẽ & principaliter cõsistit in contemplatione: secundario vero in operatione practici intellectus ordinãtis actiones & passiones humanas, ut dicitur in 10. Eth.

AD PRIMVM ergo dicendum, q similitudo prædicta intellectus practici ad Deũ, est secundum proportionalitatẽ, quia scilicet habet se ad suũ cognitum, K sicut Deus ad suũ: sed assimilatio intellectus speculatiui ad Deũ, est secundum unionem, uel informationẽ, quæ est multo maior assimilatio. & tamen dici potest, quòd respectu principalis cogniti, q est sua essentia, non habet Deus practicam cognitionem, sed speculatiuam tantum.

AD 2[m] dicendum, quòd intellectus practicus habet bonum, quod est extra ipsum: sed intellectus speculatiuus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem ueritatis: & si illud bonum sit perfectum, ex eo totus hõ pficitur, & fit bonus: qđ qdẽ intellectus practicus nõ hẽt, sed ad illud ordinat

SVPER QVÆST. III. ART. V.

Medina art. 5.

IN artic. 5. circa illa uerba, Diuinum bonum non est obiectum intellectus practici: Scotica occurrit dubitatio ex prologo primi sent. ubi ex eo q Deus est obiectum rectificatiuũ intellectus creati ad rectam operationẽ uolũtatis, puta amoris ipsius dei & ex ipso sumũtur prima principia praxis, ut pote ex ultimo fine uult Deũ esse obiectũ intellectus practici, cuius oppositum hic dicitur. Sed ad hoc & similia facile patet responsio ex dictis in 1. lib. Ad obiectũ siqdẽ practici intellectus, seu habitus exigitur, q hæc & similia habeat puta. h. n. habet hæc eleuare in re superioris ordinis, supra practicũ est. Ridiculũ autẽ puto dicere, q euangelio Trinitatis mysteria uisa, practicam uñ cognitionem patiunt. oportet hic tenere illud philosophi, Quolibet p̄terea re cõtraria, sol citum esse, stultum est &c.

¶ In eodem 5. articul. circa illa uerba: Actus intellectus practici nõ quæritur propter seipsum, sed propter actionẽ: dubium occurrit, qm̃ nobilius non est propter ignobilius ut finem. constat autẽ actum intellectus practici esse nobiliorem actione ergo &c.

¶ Ad hoc omissis aliorum responsionibus, qualescũq; sint, respõdetur, q actus intellectus practici, põt dupliciter sumi. Vno mõ ut actus est intellectus & sic procul dubio nobilior est actione. Alio mõ ut practicus est, & sic ẽ ignobilior actione. Sed cõtra hoc est, quia causa actiua nõ est ignobilior effectu: actus autẽ intellectus practici ut sic, est causa actiua act. &c. ergo. Ad hoc & similia dici põt, q quicquid sit de causa pure actiua, negandum est q causa quodãmodo actiua, quodammodo dispositiua non sit imperfectior: qm̃ etsi nõ in quorum actiua, in quantum tamen dispositiua imperfectior est, & ordinatur ad id, pro quo disponit ut finem. Sic autem est in proposito: nam actio intellectus practici, etsi in genere causæ efficientis sit causa actionis, seu factionis, est nihilominus etiã causa eiusdẽ dispositiua. Disponit. n. homo pactũ intellectus practici ad recte agendũ, uel faciendum. Cum. n. tam ad recte agendum, quàm faciendũ, pluribus homo indigeat, actum practici intellectus, ad hoc quærimus, ut dispositi simus ac propinqui ad recte agendũ, uel faciendum: & sic recte agere, uel facere fiat est. Melius tamẽ, iudicio meo, dicitur, q aliud est comparare causam actiuam effectui, & aliud actioni qm̃ ad illum comparatur ut æque, aut magis perfecta, ad hãc ut imperfectior: qm̃ actio causæ actiuę est actus, & perfectio eius: & cõsequẽter causa actiua comparatur ad actionem, ut potentia ad actum. Sic autẽ est in proposito: qm̃ actus intellectus practici ut sic, respicit actionem, seu factionẽ, vt actionẽ eius: est. n. propter ipsam ut sui complementum. Cum ergo dicitur, q causa non est ignobilior effectu &c. dico q etsi nõ est ignobilior effectu, est tamen ignobilior actione, ut potentia est ignobilior actu: & q tã actio, quàm factio cõparatur ad actum intellectus practici, ut practicus est, vt actio & perfectio illius, ut eius ipsum complementum practici testatur Aristo. operatiuum. Consilit. n. q operarius actu ẽ operari, dominicatiuus dominicare, & medicus medeti. vnde quo ad actionẽ, in principio moraliũ Aristo. dixit, Huiusmodi sermonem

Porrecta per totum.

*1. q. 6. 20. art. 8 & 4. ...

*Et opu. 3. c. 264 & 1. Eth. lec. 10.

*ca. 10. in prin. &c. 8. parum ante ime diũ 10. 3.

*Li. 9. c. 4. & 8. li. 10. c. 7. ad fi. nẽ to. 3.

*ca 7. & 8 tom. 3.

nem suscipimus, non ut scientes scimus, sed operantes. & idē est iudicium de scientia artium: nā non ut scientes, sed ut operātes scimus, artes discimus, quarum est facere.

¶ In eodem artic. 5. in responsione ad primū, recolēda sunt ea quæ in primo libro in prologo secundo. quæst. 14. de practico & speculatiuo diximus: & cōsequēter* illa interpretanda sunt uerba literæ huius, ꝙ Deus habet sciētiam speculatiuam tantū de seipso. Est. n. hic sermo iuxta cōmunē loquēdi usum, quo omnis scientia, aut practica, aut speculatiua dicit̃.

SVPER QVÆST. III. ARTIC. VI.

21 *Medina. art. 6*

Porrecta per totum. IN articulo 6. eiusdē. q. 3. nota, quare prima principia, scilicet. De quolibet dicitur esse, uel nō esse &c. licet scdm ambitū terminorū extendant se ad omnia simpliciter: in nobis, idest, in nostra cognitione, nō se extendunt ultra, id quo ducere possunt sensibilia: quia scilicet sunt accepta a sensib. & ab eis dependent quo ad species & usū. Ex hoc. n. prouenit ꝙ, ośa quo sensibilium species ducūt, cognoscere nos facere possunt.

* 2. 2. q. 167. art. 1. 2. ad 1. Et op. 3. cap. 104. 262. & 164.

* lib. 10, c. 7. a med. tom. 5.

¶ In eodē articulo dubiū occurrit circa illā propositionē. Nihil pficitur ab aliquo inferiori, nisi scdm ꝙ in inferiori est aliqua participatio superioris. Hæc, quam quasi maximam litera assumit, habet manifestas instantias, ut cū homo pficitur ab igne, dū calefit: & qd magis urget, cū sensus pfic ĩ ab extraneo sensibili, quod constat esse inferioris ordinis, cum sit in genere inanimatorū, sēsus autē in ordine animæ sensitiuæ.

* In prin. 1. li. to. 1.

† eod. lib. t. c. 2. non procul a prin. to. 1.

¶ Ad euidentiā huius dicendum est, ꝙ propositio illa p maxima habenda est: sed non est intelligenda de pfectione scdm quid, sed simpliciter. ita ꝙ sensus est, Nihil perficitur simpliciter per aliquid inferius, nisi &c. Et per hoc excluditur omnis instantia de perfectionib. acci-

* Art. 2 huius quæst. ad 4. arg.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ ratio illa pcederet, si ipsemet homo esset ultimus finis: tunc. n. consideratio & ordinatio actuum & passionū eius esset beatitudo. Sed quia ultimus hominis finis est aliud bonū extrinsecū, scilicet Deus, ad quē p operationē intellectus speculatiui attingimus: ideo magis beatitudo hominis in* operatione intellectus speculatiui cōsistit quàm in operatione intellectus practici.

ARTICVLVS VI.

Vtrum beatitudo consistat in consideratione scientiarum speculatiuarum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videt̃ ꝙ beatitudo hominis cōsistat in cōsideratione sciētiarum speculatiuarum. Philosophus. n.* dicit in libr. Ethic. ꝙ † felicitas est operatio scdm perfectam uirtutē. & distinguēs uirtutes* speculatiuas, non ponit nisi tres, scientiā, sapientiā, & intellectum, quæ omnes pertinent ad considerationem sciētiarum speculatiuarum. ergo ultima hominis beatitudo in consideratione sciētiarū speculatiuarum consistit.

¶ 2 Præt. illud uidet̃ esse ultima hominis beatitudo, qđ naturaliter desideratur ab omnibus, ppter seipsum: sed huiusmodi est cognitio speculatiuarū sciētiarum: quia ut* dicitur in 1. Metaph. Omnes homines natura scire desiderant. & post pauca † subdit̃, Quod speculatiuæ sciētiæ, ppter seipsas quærunt̃, ergo in ꝯsideratione sciētiarū speculatiuarum cōsistit beatitudo.

¶ 3 Præt. Beatitudo est ultima hominis pfectio. Vnūquodque autem perficitur, secundum qđ reducit̃ de potentia * in actū: intellectus autē humanus reducitur in actum per cōsiderationē sciētiarū speculatiuarū. ergo uidet̃, ꝙ in huiusmodi cōsideratio ne ultima hois beatitudo ꝯsistat.

SED CONTRA est, qđ dicitur Hier. 9. Non glorief̃ sapiēs in sapientia sua: & loquitur de sapientia speculatiuarū sciētiarū. non ergo ꝯsistit in harū ꝯsideratiōe ultima hominis beatitudo.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicūt supra dictum est, duplex est hominis beatitudo, una pfecta: A & alia imperfecta. Oportet aūt intelligere pfectā beatitudinē quæ attingit ad ueră beatitudinis rōnem. beatitudinē aūt imperfectā, quæ non attingit, sed participat quādā particularem beatitudinis similitudinē. sicut est perfecta prudentia in hoie, apud quē est rō rerum agibiliū: imperfecta aūt prudentia est in quibusdam aĩalibus brutis, in B quibus sunt quidam particulares instinctus ad quædā opera similia operibus prudentiæ.ᵐ Perfecta igitur beatitudo in cōsideratione scientiarū speculatiuarū essentialiter cōsistere nō pōt.* Ad cuius euidentiā considerandū est, ꝙ cōsideratio speculatiuæ sciētiæ non se extēdit ultra uirtutē principiorū illius scientiæ, quia in principijs sciētiæ, uirtualiter tota scientia cōtinet̃. Prima aūt principia scien C tiarū speculatiuarū sunt per sensum accepta, ut patet p Philosophū in principio* Metaph. & in fine† Poster. Vnde tota ꝯsideratio scientiarū speculatiuarū nō pōt ultra extendi, q̃ sensibilium cognitio ducere pōt. In cognitione aūt sensibiliū non pōt cōsistere ultima hominis beatitudo, q̃ est ultima eius perfectio. Non. n. aliquid perficitur ab* ali D quo inferiori, nisi sñ qđ in inferiori est aliqua participatio superioris. Manifestum est aūt ꝙ forma lapidis, uel cuiuslibet rei sensibilis, est inferior hoie: vnde per formā lapidis non pficitur intellectus inquātū est talis forma, sed inquantū in ea participat̃ aliquid simile alicui, quod est supra intellectū humanū, scilicet lumen intelligibile, uel aliquid hmōi. Omne aūt quod est E p aliud, reducit̃ ad id qđ est per se. unde oportet ꝙ vltima pfectio hois fit p cognitionē alicuius rei, quæ sit supra intellectū humanū.* Oſ̃sum est aūt, ꝙ per sensibilia non pōt deueniri in cognitionem substantiarū separatarū, quæ sunt supra intellectū humanū: unde relinquit̃ ꝙ hois ultima beatitudo non possit esse in cōsideratione speculatiuarum scientiarum. Sed sicut in formis sensibilibus participatus aliqua similitudo substantiarum superiorum, ita cōsideratio scientiarum speculatiuarum est quędā participatio ueræ & perfectæ beatitudinis.

* p. p. q. 88. art. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Philosophus loquitur in lib. Ethic. de felicitate imperfecta qualiter in hac uita haberi potest, ut* supra dictum est.

dētalibus. Subiectum. n. scdm quid tantum perficit̃ ab huiusmodi perfectiuis: radix autem huius propositionis est, qa cū semper agēs honorabilius sit patiente, oportet ut eo modo, quo aliqd est pfectibile ab aliquo agente, eodē modo sit ignobilius illo. si est perfectibile ab eo scdm quid, est ignobilius scdm quid: & si est perfectibile simpliciter, est ignobilius simpliciter. Et quia omne agens agit sibi simile, nec aliter agēs perficit patiens, nisi similitudinem suam ei communicando, eiusdē rationis est cōparare aliquid perfectibile ad perfectionē formalem, & propriū agens illius quo ad hoc, quod est esse nobilius, uel ignobilius. Ex hoc. n. prouenit, ꝙ nihil perficitur simpliciter ab aliquo inferiori, nisi qđ participat superius. Nā si simpliciter perficitur ab illo, est simpliciter inferius illo pfectiuo: & si illud perfectiuum est inferius, nūquàm ut sic, perfic et simpliciter suum superius: quia esset simpliciter superius & inferius respectu eiusdem: quod est impossibile. Et qa intellectus non scdm quid, sed simpliciter perficitur ab intelligibili: quia est perfectio propria, & uelut substantialis forma, non minus quā quodcūq; naturale perfectiuum materiæ primæ, ut in tertio de anima ab Auerroi exprimit̃, & ab Aristotel. inchoat̃: ideo impossibile est quòd aliquid inferius intellectu perficiat ipsum, nisi in quan-

D. 1077.

* li. 1. Metaph. non procul a princ. to. 3. & lib. 2. Poste. tex. ul. parum ante medio to. 1.

quantum participat aliquid superius. Et propter hoc Arist. posuit intellectum agentem superiorem intellectu possibili perfectiuum ipsius.

¶ Ad primam igitur instantiam non oportet aliter respondere quia homo nō nisi secundū quid perficit ab igne, & similibus.

¶ Ad secundum autē de sensu, dicitur, q res sensibiles sine dubio sunt inferiores sensibus. Viuens. n. p̄stantius est non uiuēte, præcipue in tam alto gradu uitali constitutū: sed inquātum sunt pfectiuę sensus, ut sic participāt superiorē naturā, quàm sit sensus: quia in eis est participatio aliqua substantiarum immaterialium, quas angelos dicimus. Sunt. n. productiuæ specierū sine materia, quarum est susceptiu* sensus, & in earum susceptione perficitur simpliciter. Signum huius est modus agendi: cū n. modus agendi corporū ut sic, sit ut moueant mota: incorporaliū autē sit mouere non mota, ex hoc ipso quòd sensibilia in perficiendo sensus, mouent non mota, insinuatur q in hoc naturam superiorem natura corporea participant: & hoc iam docuit author alibi. Stat ergo solida maxima illa, quam semper notabis, si uis rectè philosophari, & uidebis uoluntariè dici, q lapis potest perficere intellectū separatum, & alia huiusmodi cattanea a uera ratione philosophiæ.

23 Porrecta per totum. 1. q. 64. ar. 1. ad 1. & q. 89. ar. 2. ad 3. Et 3. contra. c. 44 Et ueri. q. 20 a 3. ad 4. Et op. 2. c. 108. & 164.

*in hom. 26. in euā. post med. illius.

¶ In eodem sexto articulo dubium occurrit commune. 6. 7. & 8. articulo circa processum literæ: quoniam digredi uidetur a perfecta beatitudine simpliciter, ad perfectam beatitudinem hominis. Licet enim pfecta beatitudo simpliciter, cōsistat in suprema coniunctione ad summum simpliciter: perfecta tamē beatitudo talis rei infimę, qualis est homo, cōsistit in cōiunctione qualicūque, idest, sibi pportionata ad summum: & sic diceretur quòd beatitudo hominis cōsistit in illa cognitione dei, quam ex sensibilibus habere potest, quia ista est sibi proportionata. nec oportet, quòd omne per aliud reducatur ad id quòd est per se in eodem: sed sufficit quòd in tota latitudine illa, puta beatitudinis, ut scilicet beans per aliud, reducatur ad beans p se sed, nō oportet q beās per aliud hominem, reducatur ad beās p se hominē, qa homo est talis gradus infimi.

†ca. 4 non pcul a pri cip. illius.

¶ Ad hoc dicit, q de homine dupliciter possumus loqui. Primo F secundum id qđ ex natura sua natus est acquirere. Et sic procul dubio dicēdū esset, q sufficit nos esse beatos ut homines, non simpliciter, ut dicit 1. Eth. q cōsistit in cognitione dei, quā hic: & illa, quā in aīa separata naturaliter habere possum*. Alio modo secūdū id ad qđ hō est diuinitus institut*: & sic qa factus est ut summū bonū intelligeret &c. ordinatus ē ad beatitudinē perfectā simpliciter. Et qa sic cōsiderat hominē theologus, quia in ordine ad drū reuelatū considerat oīa: ideò nulla digressio est in litera & ratio effi rax est, q per aliud, reducendum est ad per se, etiam respectu hominis: quia homo est infra latitudinem capacium beatitudinis per se & perfectè. *ar. præc.

Ad 2m dicendū, q naturaliter desideratur nō solū pfecta beatitudo, sed ēt qualiscunq; similitudo, uel participatio ipsius.

Ad 3m dicendū, q per considerationem scientiarū speculatiuarū reducitur intellectus nr aliquo modo in actum: non aūt in ultimum & completum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum beatitudo consistat in cognitione substantiarum separatarum, scilicet angelorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd beatitudo hominis consistat in cognitione substantiarum separatarum, id est angelorum. Dicit enim Gregorius in quadam homilia.* Nihil prodest interesse festis hominum, si non contingat interesse festis angelorum. per quod finalem beatitudinem designat: sed festis angelorum interesse possumus per eorum contemplationem. h ergo uidetur, quòd in contemplatione angelorū ultima hominis beatitudo cōsistat.

¶ 2 Præt. Vltima pfectio uniuscuiusq; rei est, ut coniungatur suo h principio. Vnde & circulus dicitur esse figura perfecta, quia habet idem principiū & finem: sed principium cognitionis humanæ est ab ipsis angelis, per quos homines illuminantur, ut dicit † Dionys. 4. cap. de cœlesti hierarch. ergo perfectio humani intellectus est in contemplatione angelorum.

¶ 3 Præt. Vnaquæque natura pfecta est, quando coniungitur superiori h naturæ: sicut ultima perfectio corporis est, ut coniungatur naturæ spirituali: sed supra intellectum humanum ordine naturæ sunt angeli. ergo ultima perfectio humani intellectus est, ut coniungatur per cōtemplationem ipsis angelis.

SED CONTRA est, qđ dr Hier. 9. In hoc glorietur, qui gloriať, scire & nosse me. ergo ultima hois gloria, uel beatitudo, non consistit nisi in cognitione Dei.

RESPONDEO, Dicendū, q sicut * dictū est, perfecta hominis beatitudo nō consistit in eo, qđ G est perfectio intellectus, ſm alicuius participationē, sed in eo quod est per essentiā tale. Manifestum est aūt q unūquodq; intantum est perfectio alicuius potentiæ, inquantum ad ipsum pertinet ratio proprij obiecti illius potentiæ: proprium autē obiectum intellectus est uerū. Quicquid ergo habet ueritatē participatam, contemplatū nō facit intellectum perfectum ultima perfectione. H Cum autem eadem sit dispositio rerū in esse, sicut in ueritate, ut dr in 2. *Metaphys. quæcunq; sunt entia p participationem, sunt uera per participationē. Angeli aūt habēt esse participatū, quia solius d Dei suū esse est sua essentia, ut in primo * ostensum est: unde m relinquitur, q solus Deus sit ueritas per essentiam, & quòd eius contemplatio faciat d perfectè I beatum. Aliqualem autem beatitudinem imperfectā nihil phibet attendi in contemplatione angelorum, & etiam altiorē quàm in consideratione scientiarum speculatiuarum n.

AD PRIMVM dicendum, quòd festis angelorū intererimus nō solum contemplantes angelos,* sed simul cum ipsis, Deum.

AD 2m dicendum, q secundū illos, qui ponunt animas humanas esse ab angelis creatas, satis K conueniens ur, quòd beatitudo hominis sit in contemplatione angelorum, quasi in cōiunctione ad suū principiū: sed hoc est erroneum, ut in primo * dictum

¶ In eodem sexto articulo nota, q tanta est differentia, inter obiectū per se, & per aliud, q licet Deus & substantiæ separatæ p sensibilia sic a nobis intelligantur, ut in huiusmodi cōtemplatione felicitas ab Aristotele fuerit posita: qa tamen non sunt obiecta, nec intellecta a nobis hic, nisi per aliud, scilicet p species sensibilium, ideo duo in litera cōcluduntur, & q cognitio nostra nō transcēdit metas sensibilium: & q non pōt esse felicitas, quæ consistit in cōtemplatione alicuius superioris, scilicet ut p se obiecti: & hoc manifeste sequit ad primū. Quod ideo uerum est: quia quicquid cognoscimus de superioribus, cognoscimus inquantum per sensibilia præsentantur, per uiam dependentiæ, uel similitudinis, uel negationis, & huiusmodi: quod nihil aliud est quàm perfecte cognoscere sensibilia perfectiua nostri intellectus. Sūt enim huiusmodi cognoscibilia in nostris obiectis, uelut effectus in causis in cognoscendo apud nos: propter quod sapienter censent, qui dicunt nos per studium nūquam cognoscere de superioribus, nisi quia est. Cognitio namque ab effectu, & remotorum est.

*tex. 4. & 5. D. 46 t. *p. p. q. 3. ar. 4. & q. 65. art. 1. cum l. m D 274. *p. p. q. 90. ar. 3.

SVPER QVÆST. III. ART. VII.

Ferr. 3. cont. cap. 44.
Medina art. 7.

IN hoc articu. septimo nota duo.

¶ Primo titulum, q appellatione cognitionis substantiarum separa-

separatarum, cointelligitur & cognitio quæ hr de deo, cognoscendo substantias separatas. Sicut.n. in præcedenti art. in cognitione sensibiliũ cointelligebatur cognitio dei, & substantiarũ separatarũ p sensibilia: ita porportionaliter hic intelligẽdũ est. Secundo, q̃ simile accidere põt dubium, da pfectione ultima intellectus dubio præcedenti de beatitudine. Nã licet perfectio vltima itellectus ut sic, oporteat q̃ sit verũ per essentiam, perfectio tñ vltima intellectus talis, puta hois sufficit q̃ sit verũ tale. Et simili solutione dicẽdum est, q̃ si esset sermo de vltima perfectione, ad quã naturę studio ueniri põt, nõ oportet ad uerum per essentiã puenire, nisi participatum in tali per se perfectiuo proprio intellectus talis, qđ est verum tale. Sed quia est sermo de ultima perfectione, ad quã intellectus noster institutus supponit, ideo oportet capacitatem eius p uerum p essentiã perfici, non per aliud mediũ obiectũ. Sic.n. intelligẽda debes perfectionẽ intellectus per ipsum uerũ per essentiam in hoc loco, relinquẽdo discussioni sequentis articuli, & aliis, An talis perfectio sit uisio diuinæ essentiæ, & p speciẽ, aut sine specie.

*p.p.q. 111.

24 *Porrecta per totum.*

*supra ar. 4. Et 1.q. 12.ar.4.q. 26.ar.2.& 3.& 1.d.3. q.1.art.1. Et 2.d.4. ar.1.Et 4.d.49.q.1. ar.2.q.1. Et q.4.q. 1.ar.5. Et 3.cont.c. 25 & 37. Et opu.3. c.104.106. 107.108. 151.166. 167.168. 175.262. & 164.

cap.1.in fine illi.

SVPER QVAES. III. AR. VI. VII. & VIII.

Fer. 3.cont. cap.25.37. cap.1.d.1.q.1.con.6. Medina. art.8.

Circa articulos eosdem, videlicet 6. 7. & 8. vide tertiũ contra Genti. vbi de felicitate diffuse per multa capitula dispnt & & aduerte in octauo art. q̃ illa uerba literæ, q̃ intellectus humanus non cognita prima cã nisi, an est, hẽt naturale desideriũ ad cognoscendũ primã causam, quid est & nõ ea cũ ambiguitate, propterea, quia naturale desiderium nõ excedit uim naturæ, nec est ad supernaturalem operationem non solũ ipsius, sed oĩs intelle-

cancel.m

est. Vnde vltima perfectio intellectus humani est per cõiunctionẽ ad Deum, qui est principium & creationis animæ, & illuminationis eius. Angelus aũt illuminat tanquàm minister, ut in primo* habitũ est: vnde suo ministerio adiuuat hoiem vt ad beatitudinẽ perueniat, non aũt est humanæ beatitudinis obiectum.

AD 3m dicendum, q̃ attingi superiorẽ naturam ab inferiori contingit dupliciter. Vno mõ, fm gradũ potentię participãtis: & sic ultima pfectio hois erit in hoc, q̃ homo attinget ad cõtemplandũ, sicut angeli cõtẽplantur. Alio mõ, sicut obiectũ attingitur a potẽtia: & hoc modo vltima perfectio cuiuslibet potentiæ est, ut attingat ad id, in quo plene inuenit ratio sui obiecti.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum beatitudo hominis sit in uisione diuinæ essentiæ.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ beatitudo hois non sit in uisione ipsius diuinæ essentiæ. Dicit enim *Dionys. in 1. cap. mysticæ theologiæ. Quòd per id quod est supremum intellectus, homo Deo cõiungitur sicut omnino ignoto: sed id qđ videtur per essentiã non est omnino ignotum; ergo ultima intellectus perfectio seu beatitudo, non consistit in hoc, quòd Deus per essentiam uideatur.

¶ 2 Præt. Altioris naturæ perfectio, altior est: sed hæc pfectio diuini intellectus ppria, ut suã essentiam uideat; ergo ultima pfectio itellectus humani ad hoc nõ pertingit, sed infra subsistit.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Iohannis 3. Cum apparuerit, similes ei erimus, & uidebimus eum, sicuti est ipse.

RESPON. Dicendum, q̃ ultima & perfecta beatitudo nõ potest esse, nisi in uisione diuinæ essentiæ. Ad cuius euidentiã duo consideranda sunt. Primo qdẽ, q̃ homo non est pfecte beatus, quamdiu restat sibi aliquid desiderandũ, & quærendũ. Secundũ est, q̃ vniuscuiusque potentiæ perfectio attendit secundũ ra-

A tionẽ sui obiecti. Obiectum aũt intellectus est quod quid est, id est, essentia rei, ut *dr in 3. de anima: unde intantũ procedit perfectio intellectus, inquantum cognoscit essentiam alicuius rei. Si ergo intellectus aliquis cognoscat essentiã alicuius effectus, p quã nõ possit cognosci essentia causæ, ut scilicet sciatur de cã, quid est, non dr intellectus attingere ad cãm simpliciter, quàuis

B per effectũ cognoscere possit de cã, an sit. Et ideo remanet naturaliter homini desideriũ, cũ cognoscit effectũ, & scit eũ habere cãm, ut ẽt sciat de cã, quid est: & illud desideriũ est admirationis, & causat inquisitionẽ, ut dr in principio * Metaphysicæ. puta, si aliquis cognoscẽs eclipsim solis consideraat, q̃ ex aliqua cã procedit, de qua, quia nescit quid sit, admiratur, & admirãdo

C inquirit: nec ista inquisitio qnieſcit, quousq; perueniat ad cognoscendũ essentiam causæ. Si igitur intellectus humanus cognoscẽs essentiam alicuius effectus creati, non cognoscat de Deo nisi, an est: nondũ pfectio eius attingit simpliciter ad cãm primã, sed remanet ei adhuc naturale desideriũ inquirẽdi cãm: unde nondum est perfecte beatus. Ad perfectã igĩ beatitudi-

D nẽ requirit, q̃ intellectus pertingat ad ipsam essentiã primę causę. & sic pfectionẽ suã habebit per unionẽ ad Deũ sicut ad obiectũ, in quo solo beatitudo hominis cõsistit, ut supra dictũ ẽ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Dionys. loquitur de cognitione eorum qui sunt in uia, tendentes ad beatitudinem.

AD 2m dicendũ, q̃ sicut *supra dictũ est, finis potest accipi

E dupliciter. Vno modo, quantum ad rẽ ipsam q̃ desideratur: & hoc mõ idẽ est finis & superioris & inferioris naturæ, imò omnium rerũ, ut *supra dictum est. Alio mõ, quantũ ad consecutionẽ huius rei: & sic diuersus est finis superioris & inferioris naturæ fm diuersam habitudinẽ ad rẽ talẽ. Sic igĩ altior est beatitudo Dei suã essentiã intellectu cõprehendentis, q̃ hois, uel angeli uidentis, & non comprehendentis.

ctus creati. Sed hæc citius soluitur, si desiderium naturale distinguitur iuxta prædicta in 1. lib. in prin. Desideriũ nanq; põt dici naturale a natura, ut subiecto tñ. & sic naturaliter desideramus uisionem dei: & a natura ut subiecto & mõ & sic procedunt obiectiones. Nec ppea aliquid adimit efficaciæ huius rõnis: qm perfecta beatitudo neutrũ hmõi desiderium imperfectũ reliquit. Posset quoq; dici, q̃ author tractat de hoie vt theologus, cuius (vt in secundo contra Genti. c.4. di) est considerare creaturas non secundum proprias naturas, sed vt ad Deum sunt relatæ. Et sic, licet homini absolute non insit naturale hmõi desideriũ, est tñ naturale homini ordinato a diuina prouidẽtia in illam patriam &c. Et hæ duæ responsiones sunt generales ad omnem hmõi materiã. specialiter tñ ad hanc huius articuli materiam descendendo, dici põt, q̃ intellectus humanus sciens, an est, de Deo, & cõ a, desiderat naturaliter scire de deo, quid est, inquãtum sub numero causatum comprehenditur, & non absolute nisi per quandam cõsequentiam. Et hoc est uerũ: quia inditum est naturaliter, ut uiso effectu, desideremus nosse qd est cã, quicquid sit illa.

¶ Aduerte hic Nouitie duo. Primo, quòd idem est cognoscere quod quid est dei, & uidere Deum per essentiam: hoc enim manifeste in pro articulo ultimi huius tituli habes. Secundo, quod perfecta beatitudo cõstituitur ex quidditatiua cognitione dei. Ita quod differentia constitutiua cognitionis in hoc quòd sit cognitio qdditatiua dei, est constituta in hoc, quòd est dei uisio: & est constitutiua beatitudinis ultimæ in hoc, quòd sit perfecta. & consequenter secundũ tñ latitudinem uisione Dei, ita in beatitudine perfecta.

*tex. 16. to.2.

*c.2.circa med. t. 3

*ar.1. huius quæst.

*ar.1. huius quæst.

*q.1 a.6.

QVAESTIO. IIII.

De his, quæ ad beatitudinem exigũtur: in octo articulos diuisa:

DEINDE considerandum est de his, q̃ exiguntur ad beatitudinem.

ET Circa hoc quæruntur octo.

¶Primo. Vtrũ delectatio requiratur ad beatitudinem.

¶Secũdo. Quid sit principalius in beatitudine, vtrũ delectatio, uel uisio. G

¶Tertio. Vtrum requiratur cõprehensio.

¶Quarto. Vtrum requiratur rectitudo voluntatis.

¶Quinto. Vtrum ad beatitudinem hõis requiratur corpus.

¶Sexto. Vtrum perfectio corporis.

¶Septimo. Vtrum aliqua exteriora bona.

¶Octauo. Vtrum requiratur societas amicorum. H

ARTICVLVS I.

Vtrum delectatio requiratur ad beatitudinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio non requiratur ad beatitudinẽ. Dicit.n. Augustinus in 1. de Trinitat.* ꝙ uisio est tota [h] merces fidei: sed id quod est præmium, uel merces uirtutis, est beatitudo, ut patet ꝑ Philosophũ in 1.* Eth. ergo nihil aliud requirit̃ ad beatitudinem, nisi sola uisio. I

¶2 Præ. [h] Beatitudo est [h] ꝑ se sufficientissimum bonũ ut Philosophus dicit 1.* Ethic. Quod autẽ eget aliquo alio, non est ꝑfecte sufficiens. cum igit̃ essentia beatitudinis in uisione Dei consistat ut* ostensum est: vr̃ ꝙ ad beatitudinẽ oon requirat̃ delectatio.

¶3 Pręt. Operationẽ fęlicitatis, seu beatudinis oportet esse nõ K ipeditã, ut dr̃ in 10.* Eth. sed [h] delectatio impedit actionẽ intellectus: corrumpit.n. æstimationem prudentię, ut dr̃ in 6.* Ethi. ergo delectatio non requiritur ad beatitudinem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 10.* confess. ꝙ beatitudo est gaudium de ueritate.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ quadrupliciter aliqd requirit̃ ad aliud Vno modo, sicut præambulum F uel ꝑparatoriũ ad ipsum: sicut disciplina requirit̃ ad sciẽtiã. Alio mõ, sicut ꝑficiẽs aliqd sicut aĩa requirit̃ ad uitã corporis. Tertio mõ, sicut coadiuuans extrinsecus, sicut Amicus requirit̃ ad aliqd agendũ. Quarto mõ, sicut aliqd cõcomitãs: ut si dicamus ꝙ calor requirit̃ ad ignẽ: & hoc mõ delectatio requirit̃ ad beatitudinẽ. Delectatio.n. causat̃ ex hoc, ꝙ appetitus requiescit in bono adepto: vñ cũ beatitudo nihil aliud sit, q̃ adeptio summi boni, [m] non põt esse beatitudo sine delectatione cõcomitãte.[n]

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ ex hoc ipso ꝙ merces alicui redditur, voluntas merentis qescit, quod est delectari: unde in ipsa ratione mercedis redditæ delectatio includitur.

AD 2m dicendum, ꝙ ex ipsa uisione Dei causatur delectatio vnde ille, qui Deum uidet, delectatione indigere non potest.

AD 3m dicendum, ꝙ delectatio cõcomitans operationem intellectus, non impedit ipsam, sed magis eam confortat, ut dr̃ in 10.* Ethic. Ea.n. quæ delectabiliter facimus, attentius & ꝑseuerãtius operamur. Delectatio aũt extranea impedit operationem quandoq; quidem ex intentionis distractione, quia sicut * dictum est, ad ea quibus delectamur, magis intenti sumus: & dũ uni uehementer intendimus necesse est, ꝙ ab alio intentio retrahatur quandoq; autem etiã ex contrarietate: sicut delectatio sensus contraria rationi, impedit æstimationem prudentiæ magis quàm æstimationẽ speculatiui intellectus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in beatitudine sit principalius uisio, quàm delectatio.

26 Porrecta per totum. Supra ar. 1. & locis ibi notatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio sit principalius in beatitudine q̃ uisio. Delectatio enim, ut dicitur in 10.* Ethi. est perfectio operis: sed [h] ꝑfectio est potior ꝑfectibili. ergo delectatio est potior operatione ĩtellectus, q̃ ẽ uisio. * cap. 4. a medio to mo. 5.

¶2 Præt. Illud propter quod aliquid est appetibile, est potius: sed operationes [h] appetuntur propter delectationẽ ipsarũ: vñ & natura in operationibus necessariis ad conseruationem indiuidui & speciei delectationẽ apposuit, ut hmõi operatiões ab aĩalibus non negligantur. ergo delectatio est potior in beatitudine, q̃ operatio intellectus, q̃ est uisio.

¶3 Præterea. Visio respondet fidei, [h] delectatio

SVPER QV. IIII. ART. I.

Cap. 1. d. 1. q. 1. cont. 3. Medina ar. 1.

IN hoc art. 1. 4. qõnis Nouitiorũ dubium occurrit, quõ litera saluetur, dicẽs, ꝙ delectatio causatur ex hoc, ꝙ appetitus requiescit in bono adepto, cum apud authorẽ delectatio sit quies appetitus, ut hic etiã in responsione ad primũ expresse dicitur.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ constet de certa conclusione, uerba quoq; apparent qñq; dissona ꝑ interpretanda sunt. Et sic est sensus lr̃ę huius, ꝙ delectatio causatur ex hoc, ꝙ appetitus requiescit in bono adepto, i. delectatio, quæ est ipsa actualis quies, causatur ex hoc, ꝙ appetitus se hẽt ad bonũ adeptũ, ut quiescens ad id in quo est quies. Ex hoc namq; ꝙ appetitus ꝑuenit ad talem statũ, ꝙ bonum adeptũ sit, sequitur quies q̃ est delectatio: litera aũt circumloquitur; ly esse in tali statu, nõie quiescentis, ea rõne: quia quies sign ficat esse in termino. & ex hoc ꝙ appetitus est in termino sui motus adepto bono constat se qui delectationem

'25 Porrecta per totum. Supra q. 3. a. 4. cor. & 2. d. 18. ar. 2. cor. & 4. d. 49. q. 3. ar. 4. qõ. 5. Et opu. 3. c. 107. 166. * cap. 8. a medio. * ca. 9. 10. 5.

SVPER QV. IIII. ART. II.

Cap. 2. d. 1. q. 1. ar. cõ. 6. Medina ar. 2.

IN 2. ar. circa rñsionem ad secundum dubia occurrunt, & de rõne reddita dictæ inter ordinem appetitus sensitiui & intellectiui. & de consonantia dictorum. Superius.n. in quæstione secunda, articulo sexto, ad primum, dixit, ꝙ delectatio ꝑ se & non ꝑ aliud appetit̃, si ly ꝑ dicat cãm finalẽ: hic vero & alibi ex proposito, ut in 3. contra Gent. ca. 26. vult ꝙ delectationes sint ꝑ operationes. Non consonat quoq; ꝙ naturalis ordo appetibilium ab appetitu sensitiuo sit contrarius ordini statuto ab institutore naturę: nã absq; errore res naturales diriguntur.

* ca. 7. & 8. 10. 5. ; * q. 3. ar. 8. * ca. 6. * li. 6. c. 5. tom. 5.

¶Si ergo institutor naturæ delectatiões sensibiles instituit ꝑ operationes ut finẽ: ergo ab appetitu sensitiuo naturaliter appetẽda est, & consequenter appetitur delectatio sensibilis ꝑ operationem, & non econuerso: difficile quoq; est uidere, quõ ex hoc, ꝙ apprehensio sensitiua non attingit ad cõem rõnem boni sed particularis boni, quod est delectabile, sequitur sicut effectus ex cã ꝙ appetitus sensitiuus fertur in operationẽ ꝑ delectationẽ. & quia falsum vr̃ assumptũ: qm̃ cognitio sensitiua extendit se ad bonũ non delectabile scdm̃ sensum, ut patet cum hirundo colligit paleas & lutum pro nido: non quia delectet eã tactus, aut uisus paleæ aut luti, sed ꝑ utilitatem: & quia nõ solum causalitas, sed cõnexio medii cũ conclusione nõ apparet.

* ep. 23. a. e medium, to. 5.

conel.

¶ Ad euidentiã harũ quatuor dubitationũ sciendum est primo, ꝙ delectatio & operatio, seu bonũ conuenientem causans delectationem, de quo est delectatio, dupliciter põt considerari, primo scdm̃ se absolute, secũdo in respectu ad inuicem: & hoc dupliciter, uel s. ut unũ appetibile formaliter: uel ut multa appetibilia formaliter. Si absolute considerentur, utrumq; eorum est ꝑpter se appetibilia: ita ꝙ neutrũ ꝑ alterum ut finẽ. & ro est: quia utrumq; habet in se vñ finiat simpliciter appetituũ motũ absq; ordine ad alterum, ut finem. Diuiso. o. bono trifariã, in honestum, delectabile, & utile: solũ utile scdm̃ se est ꝑ aliud, ut finem: & hoc

* ca. 4. 10. 5. *In ista solutione.

ãt, siue fruitio charitati: sed charitas est maior fide, ut dĩt Apost. 1. ad Corin. 13. Ergo delectatio, siue fruitio est potior uisione.

SED CONTRA Causa est potior effectu: sed uisio est cã delectationis ergo uisio est potior quàm delectatio.

B

RESPON. Dicendum, q̃ istam qõnem mouet Philosophus in 10. *Ethic. & eã insolutã dimittit. Sed si q̃s diligenter cõsideret ex necessitate oportet q̃ operatio intellectus, q̃ est uisio, sit potior delectatione. Delectio.n. cõsistit in quadam quietatione uoluntatis: q̃ aũt uolũtas in aliquo quietet, nõ est nisi pp bonitatẽ eius in quo quietat. Si ergo uoluntas quietat in aliqua operatione ex bonitate operationis pcedit quietatio uoluntatis nec

C

uolũtas quærit bonũ ppter quietationem: sic.n. ipse actus uoluntatis esset finis, qđ est p̃ pmissa:* sed iõ q̃rit qđ quietet in operatione, qa operatio est bonũ eius. Vñ manifestũ est, q̃ principalius bonum est ipsa operatio, in qua quietat uoluntas, q̃ quietatio uoluntatis in ipso.*

D

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut philosophus ibidem* dicit Delectatio perficit operationẽ sicut decor iuuẽtutẽ, qui est ad iuuentutem consequens: vñ delectatio est quædam perfectio concomitans visionem, non sicut perfectio faciens uisionem sua specie perfectam esse.

AD 2m dicendũ, q̃ apprehensio sensitiua nõ attigit ad cõem rõnem boni, sed ad aliquod bonum particulare, quod est delectabile. & ideo sm appetitũ sensitiuum, qui est in animalibus, operationes quæruntur pp delectationem: sed intellectus apprehendit uniuersalem rõnem boni, ad cuius consecutionẽ sequitur delectatio: vñ principalius intendit bonũ, q̃ delectationẽ. Et inde est, q̃ diuinus intellectus, q est institutor naturæ, delectationes apposuit pp operationes. nõ est ãt aliqd æstimandum simpliciter sm ordinẽ sensitiui appetitus: sed magis secundũ ordinem appetitus intellectiui.

AD 3m dicendum, q̃ charitas nõ quærit bonum dilectum pp delectationẽ: sed hoc est ei cõsequens, ut delectet in bono adepto quod amat. & sic delectatio non respõdet ei ut finis, sed magis uisio, per quam primo finis fit ei præsens.

D

ARTICVLVS III.

Vtrum ad beatitudinem requiratur comprehensio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ad beatitudi

hoc intendebat author in q. 2. superius, ubi dixit delectationem appeti non propter aliud, ut finem. Et Arist. in 10. Et hic deridet quærentem, pp quid quis delectatur. Si autem sumuntur hæc duo, ut unum appetibile formaliter, sic non est quæstio, an hoc propter illud, aut ecõuerso: sed totum appetitur sub ratione illius quod formale est & hoc, ut patebit, accidit in appetitu sensitiuo. Si uero comparetur adinuicem, aut ex parte appetibilis, & tunc delectatio est ppter operationẽ: quia maius bonum est honestum, q̃ delectabile & ut diffuse probatur in prædicto loco contra Gent. & hic aliqualiter tangitur, natura apposuit delectationes propter operationes ut finẽ. Et hoc intendit hic author, & in prędicto libro. Aut ex parte appetentis, & sic si appetitus est inordinatus, non est sollicitandum de ordine: si autem est ordinatus, tunc uidetur secundum literã, q̃ appetitus sensitiuus tendit in operationes pter delectationes: intellectiuus autem ecõuerso, appetit delectationes propter operationes. Sed quid de hoc sentiendum sit, in hac disputatione dicetur. Et ex his patet solutio primi dubij. Scito secundo, q̃ de appetitu sensitiuo duplex est dicẽdi modus. Potest enim dici, quòd appetitus sensitiuus appetit bonũ sensibile, ut unum appetibile, & delectationem consequentem ut aliud appetibile: & potest dici, quòd appetitus sensitiuus appetit quidem utrumque horum, sed sub ratione unius appetibilis, scilicet boni delectabilis. Et si hæc secũda uia sustinetur, facile est soluere secundum dubium dicendo, quòd appetitus sensitiuus non appetit operationes propter delectationes, ut unum appetibile propter aliud finale: sed operationes propter delectationes formaliter, ita quòd delectatio est ratio formalis, quòd operatio sit finis appetitus sensitiui: sicut accidit cum aliquis secundum appetitum intellectiuum recte desiderat aliquid solum ut delectabile, quærens delectationem, ut medicinam: & secundum hoc appetitus sensitiuus nõ tendit in appetibilia ordine contrario, naturali ordini: quoniã etsi naturalis ordo diligat delectationem propter operationes finaliter, non prohibet tamen quin operationes appeti possint sub ratione delectabilis, ut unum appetibile ab eo qui nullum natum est appetere finem, nisi bonum delectabile. Si uero sustineatur prima uia, tunc nulla apparet uia euadendi, nisi dicẽdo quòd licet secundum se hæc sint sic ordinata: tamen in ordine ad appetitum sensitiuum præpostere se habent, sicut licet substantia sit secundum se prior cognita accidente: tamen in ordine ad cognitionem nostram p̃postere se habent sed tunc oporteret reddere causam huius præposteri ordinis in appetitu sensitiuo, sicut patet causa in exemplo dato de cognitione nostra: & non apparet causa, nisi dicatur, quòd delectabile est magis conueniens appetitui sensitiuo, quàm coniunctum bonum de quo est delectatio: sed hoc nihil est. Hoc.n. est quod quæritur, quare delectabile tenet primũ locum respectu appetitus sensitiui, & secundum naturæ ordinem non debetur ei primus locus. Et quàmuis litera hanc primam uiam sonet: dũ aliũ ordinem inter operationem & delectationem dicit respectu appetitus sensitiui & simpliciter: mihi tamen uidetur, quòd secunda uia sola sit intenta in litera. Et moueor ad hoc ex assignata ratione in litera, quia scilicet sensitiua cognitio non se extendit ad communem boni rationẽ sed delectabilis tantũ. ita quod licet sensitiua pars appetat appetitu naturali operationem, ut unum appetibile, & delectationem, ut aliud appetibile, quia ambo sunt secundum se bona illi conuenientia, & nihilominus etiã appetat delectationẽ propter operationem, sicut graue quietem deorsum ppter esse deorsum: appetitu tamẽ animali qui est actus elicitus, & non fertur nisi in apprehensum sensitiue ut sic, nõ appetit operationes, & delectationes, ut duo appetibilia, sed ut unum formaliter, scilicet operationes, ut delectabiles: quia sensitiua cognitio etsi extendat se ad operationes, ut patet in secundo de anima, non tamen extenditur se ad eas sub ratione boni nisi delectabilis. & sic appetere operationes propter delectationes formaliter vocat in litera appetitur operationum, propter delectationes finaliter. nõ quia operatio ordinetur in delectionem: sed quia non appetitur nisi sub ratione illius, quod est appetit propter illam finaliter, & negatiue quia non propter alium finem: & positiue tanquàm materia finis, non tanquam ordinata materialiter ad finem. Et ex his patet solutio secundi dubij. Scito tertio, quòd cum bonum diuiduatur in bonum per se, & propter aliud: & propter se distinguatur in delectabile, & honestum, cognoscere bonum secundum communem rationẽ boni, est apprehendere bonum secundum omnes sui differentias. Sensitiua autem cognitio non sic, quia non propter se, sed propter salutem data est, ut patet in de sensu & sensa. solum ad bonum propter aliud, idest, utile, & propter se, ut delectabile se extendit. Non enim appetunt animalia animali appetitu uidere propter hoc bonum, quòd est uisio, aut odorare propter bonum, quod est odorare: sed inquantum utilia, aut delectabilia sunt. In cuius signum non pugnant animalia, nisi propter delectabilia, irascibili testimonium reddente de fine cõcupiscibilis: & ex his patet solutio ultimorum dubiorum. Iam enim patet, & quòd sensus cognitio non se extendit nisi ad delectabile ut finem: ad utile enim tendit propter delectabile: & quõ ex hoc ipso manifeste sequitur, quòd operationes appetit ut delectabiles & propter quid hoc est, quia scilicet sensitiuæ cognitionis gradus primus existens delectabile nõ transcendit bonum, ut finẽ cognitum, quòd est obiectum appetitus animalis.

*cap 6.7. & 8 10.5.
*q.1.ar.1. ad 2.
concl.
* Eodẽ li. Et hic ca. 4. post medium to. 5.
27 Porrecta per totum. 1. dist. 1. q. 1. ar. 1. cor. 4. dist. 49. q. 4. art. 5. q. 1. cor.

E

SVPER QVÆST. IIII. ART. III.

Medina art. 3.

IN hoc artic. 3. aduerte Nouitie, primo in corpore articuli, q̃ per realem habitudinem amantis ad amatũ, non intelligit

habitu-

*epi. 112. c. 9. 10. 2.

habitudo realis, vt distinguitur contra habitudinem rationis: quoniam cum sit impossibile haberi quandoque, ut in litera dicitur, & ad futurum, nō pōt esse realis relatio: sed sumit̃ realis, ut distinguitur cōtra affectionalem. Est nāque amatū in amante p amorem ipsum secundum affectum, & desideratur ut sit iunctum eidem secūdum rem: vnde habitudo, de qua est sermo, dicit̃ realis determinata a termino ita ꝙ habitudo realis nihil aliud sonat in proposito, quam habitudinem ad cōiunctionem secundum rem. Secundo, ꝙ ex responsione ad ultimū non habes, ꝙ cōprehensio spectat ad intellectū: sed ꝙ nullam operationē addit supra uisionem: sed solam relationē resultantē in uoluntate ex uisione, quæ est in intellectu. Visio enim ponens Deum in esse præsentiali, facit per hoc alterum extremum huius relationis: est. n. uisio uelut unio rei tenendæ cum eo qd tenebit.

*q. 79. & per 4. qō. sequētes.

SVPER QVÆS. IIII. ART. IIII.

Medina. art. 4.

IN articu. quarto pro quanto probatur in corpore quòd ad beatitudiné concomitanter, necesse exigitur rectitudo uolūtatis, quia uidetur ipsa essentia bonitatis &c. Aduerte tria. Primo rationem ipsam: secundo eius efficaciam: tertio aliquem defectum. quo ad primum ratio consistit in hoc. Ipsa essentia bonitatis ita se habet ad uidentem Deum, sicut ratio boni ad creaturam rationalem: sed creatura rationalis nō potest diuertere a ratione boni. ergo uidens Deū non potest diuertere ab essentia bonitatis: sed hoc est habere uoluntatem rectam. ergo. Prima propositio fundatur super hoc, quòd ipsa bonitatis essentia in se quidem cōtinet omnem boni rationem longe excellētius, quàm ratio

*Augustinus ad Paulinam, de videndo Deū. Attingere mentem Deū, magna est beatitudo: ᵇcomprehendere aūt est ipossibile. ergo sine cōprehensione ē beatitudo.

¶ 2 Præt. Beatitudo est pfectio hoīs s̄m intellectiuam partē, in qua non sunt aliæ potentiæ, q̃ intellectus & voluntas, vt in primo * dictum est: sed intellectus sufficienter perficitur per uisionem Dei: voluntas aūt per ʰ delectationem in ipso. ergo non requiritur comprehensio tanquā aliquod tertium.

¶ 3 Præt. Beatitudo in ʰ operatione consistit. Operationes autem determinant̃ s̄m obiecta: obiecta aūt gñalia sunt duo, verū, & bonum: uerū correspondet uisioni, & bonum correspōdet dilectioni. ergo non requirit̃ cōprehensio quasi aliquod tertium.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit 1. ad Cor. 9. Sic currite, vt cōprehendatis: sed spūalis cursus terminatur ad beatitudinē. unde ipse dicit 2. ad Ti. vlt. Bonū certamen certaui, cursum cōsūmaui, fidē seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. ergo cōprehēsio req̃rit̃ ad beatitudinē.

RESPON. dicendū, ꝙ cū beatitudo consistat in consecutione ultimi finis, ea quæ requirunt̃ ad beatitudinē sunt cōsideranda ex ipso ordine hoīs ad finem. Ad finem aūt intelligibilem ordinat̃ homo, partim quidem per intellectū: partim aūt per uoluntatē. Per intellectū quidem, inquantū in intellectu præexistit aliqua cognitio finis imperfecta. Per uolūtatem aūt, primo quidē per amorē, qui est primus motus uoluntatis in aliquid: secundo aūt per realē habitudinē amantis ad amatum, q̃ quidē pōt esse triplex. Qñq; enim amatum est præsens amanti, & tunc iā non quæritur: qñq; aūt non est præsens, sed impossibile est ipsum adipisci, & tunc ēt non quæritur: qñq; autē possibile est ipsum adipisci, sed est eleuatū supra facultatē adipiscentis, ita ut statim haberi nō possit: & hæc est habitudo sperātis ad speratū, quę sola habitudo facit finis inquisitionem. Et istis tribus respondent aliqua in ipsa beatitudine. Nā perfecta cogni-

tio finis respondet imperfectæ: pñtia vero ipsius finis respondet habitudini spei: sed delectatio in præsentia consequitur dilectionē, vt * supra dictum est. Et ideo ⁿ necesse est ad beatitudinē ista tria concurrere, scilicet visionē, quæ est cognitio pfecta intelligibilis finis: cōprehensionē, q̃ importat pñtiā finis: delectationē uel fruitionē, q̃ importat quietationem rei amātis in amato. ⁿ

G AD 1ᵐ ergo dicendum, ꝙ cōprehensio dr̃ dupliciter. Vno modo inclusio comprehensi in cōprehendente: & sic omne qđ comprehenditur a finito, est finitū vnde hoc modo Deus cōprehendi non ᵈ pōt ab aliquo intellectu creato. Alio modo cōprehensio nihil aliud nominat, quā tentionem alicuius rei, quæ iam præsentialiter hr̃: sicut aliquis q̃ñs aliquem, dicitur eum com-

H prehendere, quando tenet eum. & hoc modo comprehensio requiritur ad beatitudinem.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ sicut ad uolūtatē pertinet spes & amor, quia eiusdem est amare aliquid, & tendere in illud non habitum: ita etiam ad uolūtatem pertinet comprehensio & delectatio, qa eiusdem est habere aliquid, & quiescere in illo.

I AD 3ᵐ dicendum, ꝙ comprehensio non est aliqua operatio præter uisionem: sed quædā habitudo ad finem iam habitum. Vnde etiam ipsa uisio, uel res uisa, quæ præsentialiter adest, obiectum comprehensionis est.

ARTICVLVS IIII.

Verum ad beatitudinem requiratur rectitudo uoluntatis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ rectitudo uolū-

K tatis non requiratur ad beatitudinem. Beatitudo enim consistit in operatione intellectus, vt dictū est: sed ad perfectam intellectus operationē non requirit̃ rectitudo uoluntatis, per quā homines mundi dñr. dicit enim Aug. in lib. retractationum: Non approbo quod in oratione dixi, Deus qui non nisi mundos verum scire voluisti. Responderi enim potest, multos etiam non mundos multa scire ʰ uera. ergo rectitudo uoluntatis non requirit̃ ad beatitudinē.

¶ 2 Præt. Prius non dependet a posteriori: sed ⁿ operatio intellectus est prior, q̃ operatio uolūtatis.

boni. Ex quo ponitur clare actualiter que ul sa, &c. oportet ut non minoris sit efficaciæ in continendo ac fecundando omnē uoluntatis motum, quā ratio boni. Secunda uero patet inductione, quia cum actus uolūtatis sit uelle, aut nolle: & nolle aliquid includat uelle sui oppositi, & uelle nō possit esse nisi respectu boni in re, uel in apparētia, ut experimur in nobis, consequens est, ꝙ uoluntas non possit aliquo peccato resilire a boni ratione. Quoad efficaciā autem rationis scito, quòd satis est hæc rationi ad propositum, quòd uolūtas necessitetur ab essentia bonitatis uisa, quo ad communem specificationem actus, quæ tamen cōstituit rectitudinem in actibus uoluntatis. Intendit namque litera, quòd sicut uoluntas omnis a boni ratione necessitatur quoad specificationē eorem actus, quia omnis uoluntas tendit in bonum in se, uel in apparentia si aliquid vult: ita uoluntas uidēns Deum si quid vult, oportet quòd uelit ratione essentiæ bonitatis uisę, quoniam est ei ratio omnia uolendi & nolendi. Et sicut uoluntas omnis libere pōt uelle quodcūque obiectum in specie, sub boni tamen in communi ratione: ita uoluntas uidēns Deum, sub ratione tamē bonitatis diuinę. In hoc autem est differentia quòd communis ratio boni ex hoc ꝙ est ratio uoluntatis, non rectificat eam, quī potest uoluntas sub illa etiam apparens bonum appetere: ipsa uero bonitatis essentia ex hoc ipso, quòd est ratio uoluntatis, est rectificatio eius. Recte. n. uelle nihil aliud est, quàm secundum

*art. 1. huius quæst.

Concl. m.

D. 366.

28 *Porrecta per totum.* Infra q. 5. ar. 4. & 7. cor. Et opu 3. cap. 173.

*q. 3. ar. 4

*lib. 1. retractat. c. 4. nō longe a principio. 10. 1. & li. 1. so li lo. c. 1.

dum deū velle: & sic patet vis rōnis. Ex qua tertio habetur, & sufficienter, q. beatus nō pōt peccare non solū in sensu cōposito, & pp cām extrinsecam, id est, Deum pperuo rectificaturum voluntatem beati: sed pp intrinsecam cām ipsam s. voluntatis naturam approximato sibi sic, i. per actualem visionem, tali obiecto, s. bonitate per essentiam. Vnde vitanda est hic Scoti phantasia in 4. dist. 49. q. 6. tenētis q. ab extrinseco tm̄ beatus est impeccabilis. Nec tñ rñdet huic rōni, nec arguit. sed remittit se ad primū sensum, cuius argumenta in 1. lib. q. 82. art. 2. soluta sunt. Et sic ex verbis eius rñderet ad huic rōni, q. quantūcunque videatur bonitas dei, adhuc voluntas remanet libera: tñ patet, q. concessio huius cōsequentis nihil obstat proposito: qm̄, vt tam dictum est, sat est impeccabilitati, q. voluntas si vult (velit aūt quicquid vult) oporteat q. velit rōne bonitatis diuinæ: sicut modo si vult, oportet q. velit rōna boni. Huiusmodi enim necessitates nihil obstant libertati, quàmuis prima auferat libertatē peccandi, quæ tamen non est libertas, nec libertatis pars, sed libertas peccandi.

Concil. m.

*q. 3. ar. 8.

SVP. QVÆST. IIII. ART. V.

Ferr. 4. cont. c. 47.
Medina ar. 5.

IN ar. 5. in responsione ad quintum occurrit dubium ad hoiem, & simpliciter. Ad hoiem quidē, quia S. Thom. in 4. sent. distinct. 49. q. 1. ar. 4. q. 1. expresse beatitudinē animæ augeri et intēsiue resumpto corpore sustinet. Cuius oppositum hic docet. Simpliciter aūt, quia rō ad illud ducit, scilicet, Anima resumpto corpora erit perfectior io sa secūdum naturam. ergo operatio eius erit pfectior. ergo & beatitudo erit in sa perfectior. ergo non solum extensiue. Et augetur ex hac rōne dubium, quia in

ergo beatitudo q̄ est perfecta operatio intellectus, non depēdet a rectitudine voluntatis.

¶ 3 Prę. Quod ordinat ad aliqd tāquàm ad finē, nō est necessariū adepto iam fine, sicut nauis postquam puenit ad portū: sed rectitudo voluntatis q̄ est p virtutem, ordinatur ad beatitudinem tanquā ad finem. ergo adepta beatitudine non est necessaria rectitudo voluntatis.

SED CONTRA est, qđ dr̄ Mat. 5. Beati mundo corde: qm̄ ipsi Deum videbunt. & Heb. vltim. Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.

RESP. Dicendū, q. rectitudo uoluntatis requiritur ad beatitudinē & antecedenter, & concomitāter. Antecedenter qdē: qa rectitudo volūtatis ē pp debitum ordinē ad finē ultimum: finis aūt cōparatur ad id quod ordinat ad finē, sicut forma ad materia. Vnde sicut materia nō pōt cōsequi formam, nisi sit debito mō disposita ad ipsā: ita nihil consequit finem, nisi sit debito mō ordinatum ad ipsum. & iō nullus potest ad beatitudinē puenire, nisi habeat rectitudinē uoluntatis. Concomitāter aūt, qa sicut dictū est, beatitudo ultima consistit in uisione diuinæ essentiæ, q̄ ē ipsa essentia bonitatis. & ita uolūtas uidētis Dei essentiā, ex necessitate amat qcquid amat sub ordine ad Deū: sicut uolutas nō uidētis dei essentiā, ex necessitate amat qcquid amat sub cōi rōne boni q̄ nouit & hoc ipsum est quod facit uoluntatem rectam. Vnde manifestum est, quòd beatitudo non potest esse sine recta uoluntate.

AD PRIMVM ergo dicendū, q. Augustinus loquitur de cognitione veri, quod non est ipsa essentia bonitatis.

AD 2m dicēdum, q. oīs actus uoluntatis procedit ab aliquo actu intellectus: aliqs tñ actus uoluntatis est prior, quàm aliquis actus intellectus. Volūtas. n. tendit in finalē actū intellectus, q. est beatitudo: & iō recta inclinatio uolūtatis præexigit ad beatitudinem: sicut rectus motus sagittæ ad percussionem signi.

G

AD 3m dicendū, q. non omne quod ordinatur ad finē, cessat adueniente fine: sed id tm̄ quod se habet ī rōne imperfectionis, ut motus. unde instrumēta motus nō sunt necessaria, postquā peruenitur ad finē: sed debitus ordo ad finem est necessarius.

ARTICVLVS V.

Vtrum ad beatitudinem hominis requiratur corpus.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q. ad beatitudinē reqratur corpus. Perfectio enim uirtutis & gratiæ præsupponit h perfectionem naturæ: sed beatitudo ē pfectio uirtutis & grę. Anima aūt sine corpore nō habet perfectionem naturę, cū sit pars naturaliter humanæ naturæ: oīs aūt pars est imperfecta a suo toto separata. ergo aīa sine corpore non potest esse beata.

H ¶ 2 Pręt. Beatitudo ē operatio q̄dā perfecta, ut supra dictū est: sed operatio pfecta sequit esse perfectum, quia nihil operatur nisi s̄m quod est ens in actu. cū ergo anima non habeat esse b perfectum qñ est a corpore separata, sicut nec pars separata a toto: uidetur q. anima sine corpore non possit esse beata.

¶ 3 Pręt. Beatitudo est perfectio b hoīs: sed aīa sine corpore non est homo, ergo beatitudo non

I pōt esse in anima sine corpore.

¶ 4 Præt. Secundū Philosophum in 10. Ethi. Operatio fęlicitatis in qua cōsistit beatitudo, ē nō h impedita: sed operatio aiæ separatæ ē īpedita, qa ut dicit Augustin. 12. super Genes. ad lrām, inest ei naturalis qdā appetitus corpus administrādi, quo appetitu retardat quodammō ne to ta intentione pergat in illud summum cęlū, id est, in uisionem essentiæ diuinæ. ergo anima sine cor-

K pore non potest esse beata.

5 ¶ Præt. Beatitudo est sufficiens bonum, & h q̄etat desideriū: sed hoc non conuenit aiæ separatæ, quia adhuc appetit corporis unionem, ut August. dicit ergo anima separata a corpore non est beata.

¶ 6 Præt. Homo in beatitudine est angelis h æqualis: sed anima sine corpore non æquatur angelis, ut Augustin. dicit ergo non est beata.

SED CONTA est, quod dicitur Apocal. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd duplex est beatitudo. Vna imperfecta, quæ habetur in hac uita: & alia perfecta, quæ in Dei uisione

L. 12. super Gen. ad lit. c. 35 ad me. t. 3

Eo. li. 12. sup. Gen. c. 35. to. 3

corpore huius articuli assumitur hæc ratio; & concludit operatio, in qua consistit beatitudo perfectior. ¶ Ad hoc simul dicendum est simpliciter, & secundum hominem. Sciendum est igitur ex præsenti articulo, q. tripliciter intelligi potest, animā sepa atim impediri ex appetitu corporis a perfecta beatitudine. Primo per modū 19 contrarietatis, ita q. sicut videns corporaliter impeditur propter dolorem pedis: ita anima separata propter affectum corporis distrahatur aliqualiter a perfecta uisione Dei: & hoc in littera reprobatur. Secūdo per modum defectus intensiui, ita q. ex hoc, q. anima separata deficit in perfectione suæ naturæ, deficiat etiam in attētione suæ operationis, defectu in essendo causāte defectum in operando. Et quoniam cæteris paribus operatio attentior est magis intensa, & minus habens intensionis, est remissior, ut patet in uisu. & auditu: ex hoc sequitur, q. anima beata resumpto corpore est beatior intensiue non ex parte obiecti, aut luminis gloriæ: sed ex parte attentioris uisionis consequente perfectionem animæ in essendo. Et hanc viam tanquàm probabilem sustineri posse dixit author in 4. sent. vnde ibi inchoās huiusmodi intentionem, dicit: Potest etiā dici, quòd etiam beatitudo intensiue &c.
Verum

Porrecta per totum.
3. q. 7. ar. 4. ad 1. & q. 15 ar. 10 cor. & ad 2. Et 4. di. 49 q. 4. ar. 5. q. 2 cor. & ad 1. & 4. cōtra. c. 47. & po. q. 5. ar. 10 cor. Et opusc. 3. ca. 153. Et lob 19. fin.

*q. 3. ar.

*C. 6. to. 5.

*C. 35. circ. med. to. 3.

cōſiſtit. Manifeſtū eſt autem, ꝙ F m ad beatitudinē huius vitæ, de neceſſitate requirit corpus.ⁿ Eſt n. beatitudo hui⁹ vitæ operatio ītellect⁹ vel ſpeculatiui, vel practici. Operatio aūt intellect⁹ in hac uita nō pōt eſſe ſine phātaſmate, qđ nō ē niſi i organo corporeo, vt i 1.* habitū ē: & ſic beatitudo q̄ in hac vita haberi pōt, depēdet quodāmō ex corpore.

Sed circa beatitudinē pfectā, q̄ in dei viſione cōſiſtit, aliq po- G ſuerunt, ꝙ non pōt aīæ aduenire ſine corpore exiſtēti, dicētes ꝙ aīæ Sāctorū a corporib. ſeparatæ, ad illā beatitudinem nō p ueniunt vſq; ad diē iudicij, qñ corpora reſument: qđ quidē apparet eē falsū & authoritate, & rōne. Authoritatē qdē: qa Apoſtolus dicit. 2. ad Corin. 5. Quādiu ſumus in corpore, pegrinamur a Dño. & q̄ ſit rō peregrinatiōis, oſtēdit ſubdēs; Per fidē H n. ambulamus, & nō per ſpēm. Ex quo apparet, ꝙ q̄diu aliquis ambulat p fidē, & nō p ſpēm, carens uiſione diuinæ eſſentiæ, nōdū eſt deo pſens. Aīæ aūt ſanctorū a corporib. ſeparatę, ſunt deo pſentes. vñ ſubdit: Audem⁹ aūt, & voluntatē habem⁹ bonā peregrinari a corpore, & pſentes eſſe ad Deū. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ aīę ſanctorum ſeparatę a corporib. ambulant p ſpēm, dei I eſſentiā uidentes, in quo eſt uera beatitudo. Hoc ēt p rōnē apparet: nā intellectus ad ſuā operationē nō indiget corpoř niſi pp phātaſmata, in qb. ueritatē intelligibilē cōtuet, ut in 1.* dictū eſt. Manifeſtū eſt aūt, ꝙ diuina eſſentia p phātaſmata uideri nō pōt, ut ī 1.* oſtēſū eſt. Vñ cū in viſione diuinę eſſētię pfecta hoīs beatitudo cōſiſtat, ⁿ n depēdet beatitudo pfecta hoīs a cor K pore: vñ ſine corpoř pōt aīa eſſe beata. ¶ Sed ſciēdū, ꝙ ad pfectionē alicuius rei dupliciter aliquid ptinet. Vno mō, ad ꝯſtituēdā eſſentia rei: ſicut aīa reqrit ad pfectionem hoīs. Aliomodo requirit ad pfectionē rei, quod ptinet ad bene eſſe eius: ſicut pulchritudo corporis, vel uelocitas ingenij ptinet ad pfectionē hoīs. Quāmuis ergo corpus primo mō ad pfectionē beatitudinis humanæ nō ptineat, ptinet tñ ſcđo mō. Cū n. operatio depēdet ex natura rei, q̄to aīa pfectior erit ī ſua natura, tāto pfectius habebit ſuā ꝓpriā operationē, in qua fęlicitas ꝯſiſtit. vñ* Aug. in 12. ſuper Gene. ad lřam, cū q̄ſiuiſſet, vtrū ſpiritibus defunctorū ſine corporib. poſſit ſumma illa beatitudo pbeti, rñdit, ꝙ non ſic poſſunt uidere incommutabilē ſubſtantiam, ut ſancti angeli uident, ſiue alia latentiore cauſa: ſiue ideo quia eſt in eis naturalis quidam appetitus corpus adminiſtrandi. c.

Ad 1ᵐ ergo dcđm, ꝙ beatitudo eſt pfectio aīæ ex parte intellectus, ſm quē aīa tranſcendit corporis organa, non aūt ſm quod eſt forma naturalis corporis. Et iō illa naturalis pfectio manet, ſm q̄ ei beatitudo debetur, licet non maneat illa naturę perfectio, ſecundum quam eſt corporis forma.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ aīa aliter ſe habet ad eē, q̄ aliæ partes. Nā eſſe totius, nō ē alicuius ſuarū partiū: vñ uel pars oīno deſinit eſſe deſtructo toto, ſicut partes aīalis deſtructo aīali, vel ſi remanent, habēt aliud eē in actu, ſicut pars linę habet aliud eē quàm tota linea: ſed aīæ humanæ remanet eſſe cōpoſiti poſt corporis deſtructionē. & hoc iō, qa idē eſt eſſe ᵈ formæ & materiæ: & hoc idē eſt eſſe cōpoſiti. Aīa aūt ſubſiſtit in ſuo eſſe, vt in 1.* oſtenſum ē. vnde relinquit ꝙ poſt ſeparationem a corpore pfectum eſſe habeat, unde pfectā operationem habere poteſt, licet non ᵈ habeat perfectam naturam. D.973. *p.p.q.75 art.2. D.174.

Ad 3ᵐ dicendū, ꝙ beatitudo eſt hoīs ſm intellectum: & iō remanente intellectu pōt in eſſe ei beatitudo: ſicut dentes Aethiopis pñt eſſe albi, ēt poſt euulſionem; ſm quos Aethiops dicitur albus.

Ad 4ᵐ dicendū, ꝙ dupliciter aliqd impedit ab alio. Vno mō, p modū ꝯrietatis, ſicut frigus ipedit actionē caloris: & tale impedimentū operationis repugnat fęlicitati. Alio mō, p modū cuiuſdā defectus: qa. ſ. res impedita non habet quicqd ad omnimodā eius pfectionē requirit: & tale impedimentū operationis nō repugnat fęlicitati, ſed oīmodæ pfectiōi ipſius. & ſic ſeparatio aīę a corpore dř aīam retardare, ne tota intentione tendat in uiſionē diuinæ eſſentiæ. Appetit enim aīa ſic frui deo, ꝙ ēt ipſa fruitio deriuet ad corpus p redūdantiā ſicut ē poſſibile: & iō q̄diu ipſa fruit Deo ſine corpore, appetitus eius ſic quieſcit in eo, ꝙ tñ adhuc ad participationem eius uellet ſuum corpus pertingere.

Ad 5ᵐ dicendū, ꝙ deſideriū animæ ſeparatę totaliter qeſcit ex parte appetibilis, qa habet id qđ ſuo appetitui ſufficit: ſed ñ totaliter reqeſcit ex parte appetentis, quia illud bonum non poſſidet ſm oēm modū quo poſsidere uellet. & iō corpe reſūpto beatitudo creſcit, nō ᵈ intenſiue, ſed extenſiue. D.275.

Ad 6ᵐ dicendum, ꝙ id qđ ibidem dř, ꝙ ſpiritus defunctorum non ſic vident Deū ſicut angeli, non eſt intelligendū ſm inæqualitatem quantitatis, qa ēt modo aliquę aīæ beatorum ſunt aſſumptæ ad ſuperiores ordines angelorum, clarius uidentes Deū q̄ inferiores angeli: ſed intelligitur ſm inæqualitatem proportionis: quia angeli ēt infimi habent omnem perfectionem beatitudinis, quam ſunt habituri: non autem animæ ſeparatæ ſanctorum.

Concl. m. Verum hanc opinionē in hoc loco vt falſam negauit, ipſaque negatione ex ſua officina illam haberi minime voluit, & merito, vt patebit. Tertio p modū defectus extēſiui: ita ꝙ ex hoc, ꝙ aīa ſeparata deficit in pfectione extēſiua ſuę naturæ; dū non ſe extendit ad corpus, & ſ- *p.p.q.84 art.7. tegritatē humanę naturæ ad q̄ nata eſt ſe extēdere, & pnnet hoc ad pfectionē eius: qm hæc ipſius natura reqrit: deficiat quoq; in pfectione extenſiua ſuæ operationis qua beatur: punet. n. ad pfectionem operatiōis beantis, aīam, qđ ex ipſa redundet beatitudo in corpus, vt Auguſt. dicit in epiſtola ad Dioſcorū, Tā potēti natura Deus fecit aīam &c vt habes in art. ſequenti, & hæc ē doctrina tradita i hoc art. & rōnabiliter, qm defectus pfectionis in aīa ſeparata; non eſt defectus pfectionis intenſiue, qm hæc aīa ñ ſuſcipit magis, & minus ſecundū ſubſtantiam: ſed eſt defectus pfectionis extenſiuæ. Conſentaneum autē eſt, vt defectus animæ defectum operationis, & extenſiuus extēſiuū cauſet, & nō intenſiuū. Ad rōnem ergo in oppoſitū dř, ꝙ eſt ibi ſophiſma cōſequētis, a magis pfecta operatione ad magis intenſā deſcendēdo. Perfectum enim communius eſt quàm intēſum, qm, ut patet i 5. Metaphy. eſt id cui nihil deeſt de requiſitis *q.84. ar. 7. ad ipſum: & cōſequēter penes acceſſum eu ſulcunq; reqſiti, opatio ſeu res pfectior ē. *p.p.q.12. Intenſior aūt nō niſi penes augmētū intrinſecum &c. & per hæc oīa clara remanent. ¶ In reliquis aūt huius quæſtionis tribus art. nihil ſcribendū occurrit, niſi ꝙ in vltimo art. ad primū, Gloria eſſentialis beatitudinis nō eſt intelligēda intrinſece, tāquam de eſſentia beatitudinis, ſed tanquàm cā eſſentialis illius: qm ex hoc ꝙ deus cōmēdat hūc tali dignū gradu, beatus hi & eli: ſciētia nāque dei eū laude, cā eſt perfectiua rerum.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ad beatitudinem requiratur aliqua perfectio corporis. Medina art. 6.

AD sextum sic procedit. Vr quod perfectio corporis nō requirat ad beatitudinē hominis perfectā. Perfectio enim corporis est quoddā corporale bonū: sed supra ostensum est, quod beatitudo nō cōsistit in corporalibus bonis. ergo ad beatitudinē hominis non requiritur aliqua perfecta dispositio corporis.

¶ 2 Præt. Beatitudo hominis cōsistit in visione diuinę essētiæ, ut supra ostēsum est: sed ad hanc operationem nihil exhibet corpus, ut dictū est. ergo nulla dispositio corporis requiritur ad beatitudinem.

¶ 3 Præt. Quāto intellectus est magis abstractus a corpore, tāto perfectius intelligit: sed beatitudo cōsistit in perfectissima operatione intellectus. ergo oportet oibus modis aiam eē abstractā a corpore. nullo ergo mō requiritur aliqua dispositio corporis ad beatitudinē.

SED CONTRA. Præmium uirtutis est beatitudo. unde dr Ioā. 13. Beati eritis, si feceritis ea: sed sanctis repromittit pro præmio nō solū uisio Dei, & delectatio, sed et corporis bona dispositio. dicit. n. Isa. ult. Videbitis, & gaudebit cor uestrū, & ossa uestra quasi herba germinabūt. ergo bona dispositio corporis requiritur ad beatitudinem.

RESPON. Dicēdū, quod si loquamur de beatitudine hois, qualis in hac uita pōt haberi, manifestum est, quod ad eā ex necessitate reqrit bona dispositio corporis. Cōsistit. n. hæc beatitudo sm philosophū, in operatione uirtutis perfectę. Manifestū est aūt quod per inualitudinē corporis, in omni operatione uirtutis hō impediri pōt. Sed si loquamur de beatitudine perfecta, sic qdā posuerunt, quod non reqritur ad beatitudinē aliqua corporis dispositio: immo requirit ad eā, ut omnino aia sit a corpore separata. vnde Aug. 12. de ciui. Dei introducit uerba Porphyrii dicētis: Quòd ad hoc quod sit beata aia, omne corpus fugiendū est. Sed hoc est inconueniēs: cū. n. naturale sit animæ corpori uniri, nō pōt esse quod perfectio aiæ naturalē eius perfectionē excludat. Et ideo dicendū est, quod ad beatitudinē oibus modis perfectā requirit perfecta dispositio corporis & antecedēter, & cōsequenter. Antecedēter quidem, quia ut Aug. dicit 12. super Gen. ad literā, Si tale sit corpus, cuius sit difficilis & grauis administratio, sicut caro quæ corrūpit, & aggrauat aiam auertit mens ab illa uisione summi cęli. unde cōcludit, quod cū hoc corpus iā nō erit aiale, sed spirituale; tunc angelis adęquabit, & erit ei ad gloriā qd sarcinę fuit. Cōsequēter uero, qa ex beatitudine aiæ fiet redundātia ad corpus, ut & ipsum sua perfectione potiat. vnde Aug. dicit in epist. ad Dioscorū. Tā potēti natura Deus fecit aiam, ut ex eius plenissima beatitudine redūdet in inferiorē naturā incorruptionis uigor.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in corporali bono non consistit beatitudo, sicut in obiecto beatitudinis: sed corporale bonum potest facere ad aliquē beatitudinis decorem, uel perfectionem.

AD 2m dicendū, quod etsi corpus nihil conferat ad illā operationem intellectus, qua Dei essentia uidetur, tū posset ab hac impedire & ideo requirit perfectio corporis, ut non impediat eleuationem mentis.

AD 3m dicendū, quod ad perfectā operationē intellectus requiritur quidē abstractio ab hoc corruptibili corpore, quod aggrauat animam: nō aūt a spirituali corpore, quod erit totaliter spiritui subiectū, de quo in tertia parte huius operis dicetur.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ad beatitudinē requirantur aliqua exteriora bona. Medina art. 7.

AD septimvm sic proceditur. Vr quod ad beatitudinem requirantur etiam exteriora bona. Qd enim in præmiū sanctis promittit, ad beatitudinē ptinet: sed sanctis repromittunt exteriora bona, sicut cibus & potus, diuitiæ & regnū. dr. n. Luc. 22. Ut edatis, & bibatis sup mēsam meā in regno meo & Mat. 6. Thesaurizate uobis thesaurū in cęlo. & Mat. 25. Venite benedicti patris mei, possidete regnum. ergo ad beatitudinē requiruntur exteriora bona.

¶ 2 Præt. Secundū Boet. in 3. de cōsol. Beatitudo est status oium bonorū aggregatione perfectus: sed exteriora sūt aliqua hois bona, licet minima, ut Aug. dicit. ergo ipsa et requiruntur ad beatitudinem.

¶ 3 Præt. Dns Mat. 5. dicit. Merces uestra multa est in cęlis: sed esse in cœlis, significat esse in loco. ergo saltē locus exterior requiritur ad beatitudinē.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 72. Quid enim mihi est in cœlo? & a te quid uolui super terram? quasi dicat, nihil uolo nisi hoc quod sequitur, Mihi adhærere Deo bonum est. ergo nihil aliud extra Deum ad beatitudinem requiritur.

RESPON. Dicendū, quod ad beatitudinē imperfectā, qualis in hac uita pōt haberi, requirunt exteriora bona, nō quasi de essentia beatitudinis existentia, sed quasi instraliter deseruientia beatitudini, quæ cōsistit i operatione uirtutis, ut dr in 1. Ethic. Indiget. n. hō in hac uita necessariis corporis tā ad operationē uirtutis cōtēplatiuę, q et ad operationē uirtutis actiuæ, ad quam et plura alia requirunt, quibus exerceat opera actiuę uirtutis. Sed per ad beatitudinem perfectam, quæ in uisione Dei consistit, nullo modo huiusmodi bona requiruntur. Cuius ratio est, quia omnia huiusmodi bona exteriora, uel requiruntur ad sustentationem animalis corporis, uel requiruntur ad aliquas operationes, quas p animale corpus exercemus, quę humanę uitę conueniunt. Illa autem perfecta beatitudo, quę in uisione Dei consistit, uel erit in anima sine corpore, uel erit in anima corpori iuncta, non iam animali, sed spirituali; & ideo nullo modo huiusmodi exteriora bona requirūtur ad illā beatitudinē, cū ordinētur ad uitā animalē. Et quia in hac uita magis accedit ad similitudinē illius perfectæ beatitudinis fęlicitas cōtemplatiua, quàm actiua, utpote et Deo similior, ut ex dictis patet: ideo minus indiget huiusmodi bonis corporis, ut dicitur in 10. Ethic.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod oēs illę corporales promissiones quę in sacra scriptura continentur, sunt metaphorice intelligendæ sm quod in scripturis solēt spiritualia per corporalia designari, ut ex his quæ nouimus, ad desiderandū incognita cōsurgamus, sicut Gre. dicit in quadam Hom. Sicut per cibum

Margin notes (left column): 50 Porrecta per totum. — Supra ar. 5. & locis ibi indu. — q. 2. p toto. — q. 3. ar. 8. art. 5. præceden. — concl. m — Cap. 26. in princi. & lib. 22. cap. 26. in princi. tomo 5. — concl. p — Cap. 35. tomo 5. — Aliquantulū ante mediū & est epist. 56. tom. 3.

Margin notes (right column): 51 Porrecta per totum. 2. 2. q. 18. ar. 3. ad 4. — Prosa 2. circa principium. — Lib. 2. de lib. arbit. c. 19. & 1. retract. c. 9. tom. 1. — concl. m — Cap. 7. — concl. p. — q. 3. ar. 5 — Cap. 8.

cibũ, & potũ intelligĩt delectatio beatitudinis: p diuitias, sufficiẽtia q̃ a homini sufficiet Deus: p regnũ, exaltatio hominis usque ad coniunctionẽ cũ Deo.

AD 2m dicẽdũ, q̃ bona ista deseruiẽtia aĩali uitæ nõ cõpetunt uitæ spirituali, in qua beatitudo pfecta consistit. Et tamen erit in illa beatitudine oĩum bonorũ cõgregatio, quia quicquid bonũ inuenitur i istis, totũ habebitur in summo fonte bonorũ.

Lib. 1. c. 9. nõ remote à fi. to. 4. AD 3m dicendum, q̃ secundum Aug. in lib. de ser. Do. in monte: Merces sanctorum nõ dicitur esse in corporeis cælis: sed per cælos intelligitur altitudo spiritualium bonorũ. Nihilominus tamẽ locus corporeus .s. cælum empyreũ a derit beatis, non propter necessitatem beatitudinis: sed secundum quandam congruentiam & decorem. G

ARTICVLVS VIII.

12 Porrecta per totum. *Vtrum ad beatitudinem requiratur societas amicorum.* *Medina art. 8.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ amici sint necessarii ad beatitudinẽ. Futura .n. beatitudo in scripturis frequenter nomine gloriæ designatur: sed gloria cõsistit in hoc, q̃ bonũ hominis ad[h] notitiam multorũ deducitur. ergo ad beatitudinem requiritur societas amicorum. H

¶ 2 Præt. Boetius dicit, q̃ nulliush boni sine cõsortio iucũda est possessio: sed ad beatitudinẽ requirit̃ delectatio. ergo etiam requiritur societas amicorũ.

¶ 3 Præt. Charitas in beatitudine perficitur: sed charitas extẽdit se ad dilectionẽ Dei, & h pximi. ergo vr̃, q̃ ad beatitudinẽ requirat̃ societas amicorũ.

SED CONTRA est, quod dicit Sapien. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, scilicet, cũ diuina sapientia, quæ consistit in contemplatione Dei: & sic ad beatitudinem nihil aliud requiritur.

concl. in Cap. 9. & 11. RESPON. Dicendũ, q̃m si loquamur de fęlicitate præsentis vitæ, sicut Philosophus dicit in 10.ᵒ Eth. Fęlix indiget amicis, nõ q̃dẽ pp utilitatẽ, cũ sit sibi sufficiens: nec pp delectationẽ, quia habet in seipso delectationẽ perfectã in operatione uirtutis: sed pp bonã operationẽ, ut .s. eis benefaciat, & ut eos inspiciens benefacere delectet̃, & ut ab eis in bene faciẽdo iuuet̃.ª Indiget .n. hõ ad bene operandum auxilio amicorũ tam in operibus uitæ actiuæ, q̃ in

concl. p in operibus uitæ cõtẽplatiuæ. Sed si p loquamur de perfecta beatitudine quæ erit in patria, nõ reqrit̃ societas amicorũ de necessitate ad beatitudinẽ. ¶ q̃a hõ hẽt totã plenitudinẽ suæ pfectionis in Deo: sed ad bene esse beatitudinis facit societas amicorũ. K

Cap. 25. post medium to. 3. Vnde Aug.ª dicit 8. super Gen. ad literã, q̃ creatura spũalis, ad hoc q̃ sit beata, nõ nisi intrinsecus adiuuat̃ æternitate, ueritate, charitate creatoris: extrinsecus vero, si adiuuari dicenda est fortasse hoc solo adiuuatur, quod se inuicem uident, & de sua societate gaudent.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ gloria, quæ est essentialis beatitudini, est quam habet homo non apud hominem, sed apud Deum.

AD 2m dicendum, q̃ uerbũ illud intelligitur, qñ in eo bono quod habetur, non est plena sufficiẽtia.

F quod in proposito dici non potest: quia omnis boni sufficientiam habet homo in Deo.

AD 3m dicendum, quòd perfectio charitatis est essentialis beatitudini quantum ad dilectionem Dei, non quantum ad dilectionem proximi. Vnde si esset una sola anima fruens Deo, beata esset nõ habẽs proximũ quem diligeret: sed supposito proximo, sequit̃ dilectio eius ex perfecta dilectione Dei. vnde quasi eoncomitãter se habet amicitia ad perfectam beatitudinem.

QVAESТ. V.

De adeptione beatitudinis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de ipsa adeptione beatitudinis.

ET Circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrũ homo possit cõsequi beatitudinem.

¶ Secundo, Vtrum unus hõ possit esse alio beatior.

¶ Tertio. Vtrum aliquis possit esse in hac uita beatus.

¶ Quarto. Vtrum beatitudo habita possit amitti.

¶ Quinto utrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem.

¶ Sexto, Vtrum homo cõsequatur beatitudinem per actioẽ alicuius superioris creaturæ.

I ¶ Septimo, Vtrum requirantur opera hominis aliqua ad hoc q̃ homo beatitudinem consequatur a Deo.

¶ Octauo, Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo possit consequi beatitudinem.

AD PRIMVM sic pcedit̃. Vr̃ q̃ hõ beatitudinẽ adipisci nõ possit. Sicut .n. natura rõnalis est supra sensibilẽ,ʰ ita natura intellectualis est supra rõnalem, ut patet p * Dion. in lib. de di. no. in multis locis: sed bruta aĩalia quę habẽt naturã sensibilẽ tĩo, nõ possunt puenire ad finẽ rõnalis naturæ: ergo nec hõ qui est rõnalis naturæ, põt peruenire ad finẽ intellectualis naturæ, qui est beatitudo. Cap. 5.

¶ 2 Præt. Beatitudo uera cõsistit, in uisione Dei, q̃ est ueritas pura: h sed homini est connaturale ut ueritatẽ intueat̃ in rebus materialibus, unde species intelligibiles in phãtasmatib. intelligit, ut dr̃ in * 3. de aĩa. ergo nõ põt ad beatitudinem peruenire. Tex. 35

¶ 3 Præt. Beatitudo consistit in adeptione summi boni

SVPER QV. V.

IN quæst. 5. aduertẽdum est, q̃ licet visio Dei per essentiã, & beatitudo formalis intellectualis creaturæ coincidant realiter, vt ex supradictis patet: quia tamen distinguuntur formaliter, ideo diuersa sũt quæsita ista formaliter a quæsitis in prima parte, q. 12. Decuit enim tam perfectum doctorem complere omnia formaliter. Nihil igitur est superfluum.

SVPER QV. V. ART. I.

Medina art. 1.

IN hoc art. 1. q. 5. nota, q̃ author ex duobus capacitatem hoĩs respectu perfecti boni ostendens, alterũ naturale, quod hic experimur, scilicet cognitionem ipsius Dei vniuersalis & sommi boni, quam ex studio acquirimus, dũ cognoscimus Deũ esse eom. qui si uideretur, beatret. & appetitum qualẽconque in ipso Deo quiescendi: alterum quodammodo naturale, quod pbamus, s. q̃ oĩs intellectus est capax (quãuis remote) diuinæ visionis ex hoc ipso quod intellectus est. in secundo aũt & tertio nihil occurrit. 55 Porrecta per totum.

bonũ

boni: sed aliquis non pōt puenire ad summum, nisi trāscendat media; cū igitur inter Deū & naturā humanā media sit natura angelica, q̄ hō h trascēdere non pōt, videtur q̄ non possit beatitudinē adipisci.

SED CONT. est, quod dicitur in Psalm. 93. Beatus homo, quem tu erudieris Domine.

RESP. Dicendū, q̄ beatitudo noīat adeptionē pfecti boni. Quicūq; ergo ē capax pfecti boni, pōt ad beatitudinē puenire. Quòd àt hō boni pfecti sit capax, ex hoc apparet, q̄ eius intellectus pōt pprehendere uniuersale & pfectū bonū, & eius uolūtas appetere illud: & iō m hō pōt beatitudinē adipisci. n Apparet ēt idē ex hoc, q̄ hō est capax uisionis diuinæ essētiæ, sicut in 1.* habitū est: in qua qdē uisione perfectam hois beatitudinem consistere diximus.

AD 1m ergo dicendū, q̄ aliter excedit natura rōnalis sensitiuā, & aliter intellectualis rōnalē. Natura.n. rōnalis excedit sēsitiuā quātū ad cognitionis obiectū, q̄a sēsus nullo mō pōt cognoscere uniuersale, cuius* rō ē cognoscitiua: sed intellectualis natura excedit rōnalē quantū ad modū cognoscēdi intelligibilē ueritatē. Nā intellectualis natura statim apprehēdit ueritatem, ad quā rōnalis natura p inquisitionē rōnis ptingit, vt patet ex his quæ in 1.* dicta sunt: & iō ad id qđ intellectus apprehendit, ratio p quendā motū ptingit: unde rōnalis natura cōsequi pōt beatitudinē, quæ est pfectio intellectualis naturæ: tñ alio mō q̄ angeli. Nam angeli cōsecuti sunt eam statim d post principiū suæ cognitionis: hoies autem per tempus ad ipsam perueniunt. sed natura sensitiua ad hūc finem nullo modo pertingere pōt.

AD 2m dicendum, quòd hoi sm statū pñtis uitæ, ē cōnaturalis modus cognoscēdi ueritatē intelligibilē p phātasmata: sed post hoius uitæ statum hēt alium modum connaturalem, ut in 1.* dictum est.

AD 3m dicēdum, q̄ hō nō pōt trāscēdere angelos gradu naturæ, ut.s. naturaliter sit eis superior: pōt tñ eos trāscēdere p operationem intellectus, dū intelligit aliquid sup angelos esse, quod hoies beatificat, qđ cū perfecte cōsequetur, pfectè beatus erit.

Concl. m — *q. 12.a.1* — *D. 752.* — *q.79.a.8* — *D.160* — *D. 190* — *q.74.a.7 & q6. 89. art. 1.*

34 *Porrecta per totum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum unus homo possit esse beatior altero.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̄ q̄ unus hō alio nō possit eē beatior. Beatitudo.n. ē pmiū uirtutis, ut philosophus dicit in 1.* Eth. sed p operib. uirtutum oibus h æqualis merces redditur. dr̄.n. Matt. 20. q̄ oēs qui operati sunt in uinea, acceperūt singulos denarios: qa ut dicit Gre.* æqualē æternæ uitæ retributionē fortiti sūt. ergo uni⁹ nō erit beatior alio.

¶ 2 Prꝑt. Beatitudo est summū bonum: sed h summo non pōt esse aliquid maius. ergo beatitudine unius hominis non potest esse alia maior beatitudo.

¶ 3 Prꝑt. Beatitudo cū sit pfectū & sufficiēs h bonū, desideriū hoīs quietat: sed nō quietatur desideriū, si aliqđ bonū deest, qđ suppleri possit. si aūt nihil deest q̄ suppleri possit, non poterit esse aliqd aliud maius bonū. ergo vel hō non est beatus: uel si ē beatus, non potest alia maior beatitudo esse.

SED CONTRA est, quod dicitur Io. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt: per quas, ut Aug. dicit,* diuersæ meritorū dignitates intelligūtur in uita æterna. Dignitas aūt uitæ æternæ, q̄ pro merito datur, ē ipsa beatitudo. ergo sūt diuersi gradus beatitudinis, & non omnium est æqualis beatitudo.

4.d.49. q.1.ar. 4. q. 2. Ca.9.10.5 — *Ho. 19. in euāg. parum ante med.* — *De S. virg. nec. 26 tia. 67. in Io. an. medid to. 9.*

RESP. Dicendū, q̄ sicut * supra dictū est in rōne beatitudinis duo includūtur .s. ipse finis ultimus, q̄ est summū bonū, & adeptio, uel fruitio ipsi⁹ boni. m Quantū igitur ad ipsū bonū, qđ est beatitudinis obiectū, & cā, non pōt esse una beatitudo alia maior, n quia nō est nisi unū sūmū bonū .s. Deus, cuius fruitione hoies sunt beati: sed p quantū ad adeptionē hmōi boni, uel fruitionē, pōt aliquis alio eē beatior: quia quāto magis hoc bono fruitur, tāto beatior ē. Cōtingit āt aliquē perfectius frui Deo, q̄ aliū ex eo, q̄ ē melius dispositus, uel ordinat* ad eius fruitionē, & sm hoc pōt aliquis alio beatior esse.

q.1.a1.8. & q.2.a.7 — *concl. m* — *concl. p.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod unitas denarii significat unitatē beatitudinis ex parte obiecti: sed diuersitas mansionū significat diuersitatem beatitudinis secundum diuersum gradum fruitionis.

AD 2m dicendū, q̄ beatitudo dicitur esse sūmū bonum, inquantum est summi boni perfecta possessio, siue fruitio.

AD 3m dicēdum, q̄ nulli beato deest aliqđ bonū desiderandū, cū habeat ipsū bonū infinitū, q̄ est bonū oīs boni, ut * Augu. dicit: sed dr̄ aliquis alio beatior ex diuersa eiusdē boni participatione. Additio aūt aliorum bonorum non auget beatitudinem: vñ Aug. dicit in 5.† confes. Qui te, & alia nouit, non p̄pter illa beatior: sed propter te solum beatus.

** ca.56. parū ante med. t. 2. & 13. d tri.c.7.8.3 † Li.5.cōfes.cap 4. cir.princ. to.1*

ARTICVLVS III.

35 *Porrecta per totum*

Vtrum aliquis in hac uita possit esse beatus.

Medina art. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt q̄ beatitudo possit in hac uita haberi. Dicitur.n. in Psa. 118. h Beati immaculati in uia, qui ambulāt in lege Domini: hoc autem in hac uita contingit. ergo aliquis in hac uita potest esse beatus.

¶ 2 Præt. Impfecta h participatio sūmi boni nō adimit rōnem beatitudinis, alioquin unus nō eēt beatior alio: sed in hac uita hoies pñt participare summum bonū cognoscendo, & amando Deum, licet imperfectè. ergo hō in hac uita pōt esse beatus.

¶ 3 Prꝑt. Quod ab oib. dr̄, non pōt totaliter falsum esse. Vr̄.n. naturale, q̄ in pluribus est, natura autem non totaliter deficit: sed plures ponunt h beatitudinē in hac uita, ut patet per illud Ps. 143. Beatū dixerunt populum cui hæc sunt. s. p̄sentis uitæ bona. ergo aliquis in hac uita potest esse beatus.

Inf. ar. 5 cor. & q. 63. art. 1. cor. & 3. d. 27. q. 2. a. 2. co. & 4. dist. 49. q. 1. a. 1 q. 1. ad 5. Et uer q. 14. a. 2. cor. & 1. Eth. lec. 16. fin.

SED CONT. est, quod dr̄ Iob 14. Homo natus de muliere, breui uiuens tempore, repletur multis miserijs: sed beatitudo excludit miseriam. ergo homo in hac uita non potest esse beatus.

RESPON. Dicēdū, quod aliqualis beatitudinis participatio in hac uita m haberi pōt: perfecta āt & uera beatitudo non pōt haberi in hac uita. n & hoc quidem considerari pōt dupliciter. Primo quidē ex ipsa cōmuni beatitudinis rōne. Nam beatitudo, cū

concl. m.

fit pfectũ & sufficiens bonũ oẽ F malum excludit, & oẽ desideriũ implet: in hac aũt uita non põt oẽ malũ excludi: multis.n.malis pñs uita subiacet, quæ uitari non pñt, & ignorantiæ ex parte intellectus, & inordinatæ affõni ex parte appetitus, & multiplicibus pęnalitatib. ex parte corporis, ut* Aug. diligẽter ꝓsequitur 19. de ciuit. Dei. Similiter ẽt boni desideriũ in hac uita satiari non põt: naturaliter.n. hõ desiderat G ꝑmanentiã eius boni, qđ habet. Bona ãt pñtis uitę trãsitoria sũt, cũ & ipsa uita trãseat, q̃ naturaliter desideramus, & ea ꝑpetuo permanere uellemus: qa naturaliter hõ refugit mortẽ: vñ impossibile ẽ, ꝙ in hac uita uera beatitudo habeat. Scđo, si consideret id, in quo spãliter beatitudo cõsistit. s. uisio diuinæ essẽtiæ, q̃ non põt hoi ꝑuenire[d] i hac uita, ut i 1. *oñsũ ẽ. Ex qb* manifeste appa H ret, ꝙ nõ pt aliqs ĩ hac vita verã, & perfectã beatitudinẽ adipisci.

Ad 1m ergo dicendum, ꝙ beati dicũtur aliqui in hac uita, uel pp spem beatitudinis adipiscẽdæ in futura uita, scđm illud Ro. 8. Spe salui facti sumus: uel propter aliquam participationẽ beatitudinis, secundũ aliqualem summi boni fruitionem.

Ad 2m dicendum, ꝙ participatio beatitudinis põt eẽ imper I fecta dupliciter. Vno modo, ex parte ipsius obiecti beatitudinis qđ quidem secundum sui essentiam non vr: & talis imperfectio tollit rõnem ueræ beatitudinis. Alio modo põt eẽ imperfecta ex parte ipsius participantis, q qui dẽ ad ipsum obiectum beatitudinis scđm seipsũ attingit. s. Deũ: sed imperfecte per respectũ ad modũ quo Deus seipso fruitur. & talis imperfectio nõ tollit ue K ram rationem beatitudinis: qa cum beatitudo sit operatio quædam, ut* supra dictum est, uera ratio beatitudinis consideratur ex obiecto, quod dat speciem actui, non autem ex subiecto.

Ad 3m dicendum, ꝙ homines reputant in hac uita esse aliquam beatitudinem ꝓpter aliquam similitudinem ueræ beatitudinis: & sic nõ ex toto in sua æstimatione deficiunt.

Articulus IIII.

Vtrum beatitudo habita possit amitti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ beatitudo possit amitti. Beatitudo.n. ẽ pfectio q̃dã: sed oĩs pfectio inest pfectibili scđm modũ ipsius: cũ igitur hõ scđm naturã suã sit[h] mutabilis, vr ꝙ beatitudo ab hoĩe mutabiliter participet: & ita videtur ꝙ hõ beatitudinẽ possit amittere.

¶ 2 Prętr. Beatitudo cõsistit i actione intellectus, q subiacet uolũtati:[h] sed uolũtas se hẽt ad opposita. ergo vr ꝙ possit desistere ab operatione, qua hõ beatificat: & ita homo desinet esse beatus.

¶ 3 Prętr. Principio rñdet finis: sed beatitudo hois habet principiũ, quia hõ non semper fuit beatus. ergo uidetur quod habeat finẽ.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Math. 25. de iustis, quod ibũt in vitã æternam: quę, ut dictũ est,* est beatitudo sanctorum. Quod aũt est ęternum, nõ deficit. ergo beatitudo non potest amitti.

RESPON. dicendũ, ꝙ si loquamur de beatitudine imperfecta, qualis i hac uita põt fieri, sic põt amitti. Et hoc patet in fęlicitate cõtẽplatiua, q̃ amittit, vel per obliuionẽ, puta cũ corrũpit scĩa ex aliqua ægritudine: uel per aliquas occupationes, qbus totaliter abstrahitur aliqs a cõtẽplatione. Patet ẽt idẽ in fęlicitate actiua. Volũtas.n. hois trãsmutari põt, ut uidelicet degeneret à virtute, in cuius actu principaliter cõsistit fęlicitas. Si ãt uirt9 remanet integra, exteriores trãsmutationes pñt quidẽ beatitudinẽ talẽ ꝑturbare, inquantũ impediũt multas operationes uirtutũ, nõ tñ pñt eã totaliter auferre: qa adhuc remanet opatio uirtutis, dũ ipsas aduersitates hõ laudabiliter sustinet. Et qa beatitudo huius uitæ amitti potest, quod uidetur esse contra rationem beatitudinis: iõ philosophus dicit in 1. Ethic.* aliquos esse in hac uita beatos non simpliciter, sed sicut homines, quorũ natura mutationi subiecta est. Si uero loquamur de beatitudine perfecta, quæ expectatur post hanc uitã, sciendum quod Origenes posuit,† quorundam Platonicorum[*] errorem sequens, quod post ultimam beatitudinem homo potest fieri miser. Sed[m] hoc manifeste apparet esse falsum dupliciter.[n]

¶ Primo quidem ex ipsa communi ratio-

*C. 10. in fine.

†Li. 1. Periar. c. 5. 2 mod. & li. 2. c. 3. & 4 concl. m

* Alias quorũdã philosophorum.

SVPER QVÆST. V. ART. IIII.

Fer. 3. cont. cap. 61. 62

Medina art. 4.

IN 4. ar. aliquãtulum immorandum ẽ. Scoto igitur primo in 1i. 4. ar. dictam inter ꝑpetuitatem, & inamissibilitatẽ beatitudinis. Perpetuitas.n. significat durationẽ quãdã: inamissibilitas aũt significat immutabilitatẽ quandã. hæc ergo est spẽs immutabilitatis, illa durationis. Et qm duratio mẽsurata est mutabilis, uel immutabilis, ꝑ intima ruraliter inest alicui rei sempiternæ imutabilitas, q̃ ꝑpetuitas: immo hæc est illius effectus, ut ex 4. 10. 1. li. coniuncta nonę apparet. Cũ igitur hic q̃ritur, Vtrũ beatitudo possit amitti, est qõ non de perpetuitate formaliter, sed de inamissibilitate, quę est perpetuitatis causa.

*C. 5. 6. 7. 8. 10. 5.

D. 4. ar. 2

*q 12. ar. 11.

¶ Scoto scđo in corpe art. ꝙ prima rõ in litera allata pro cõclusione, quæ & in 4. sent. dist 49. q. 1. art. 1. q. 4. tangitur, male vr intelligi a Scoto in 4. di. 49. q. 6. Põt siquidem dupliciter intelligi, ꝙ beatitudo sit quietatiua oĩs desiderii: primo ut sẽsus sit, ꝙ beatitudo formalis, ẽ formalis impletio oĩs desiderii. Et hic sensus est falsus: & sic illarũ Sco. reprehendit. Secũdo, ut sit sensus, ꝙ beatitudo formalis ẽ inferens impletionẽ omnis desiderii, expulsionemq; oĩs mali, quocunque modo illud contingat. ita ꝙ rõ beatitudinis in cõi exigit, ꝙ inferat satietatẽ omnis desiderii naturalis abstrahẽdo a tali, uel tali mõ. Et hic sẽsus est uerus, & intentus tam hic, q̃ in 4. sen. Ex hoc.n. sequitur manifeste, ꝙ beatitudo exigit inamissibilitatem, ut in litera deducitur. Alioquin dolor, uel timor inesset beato. Vñ dupliciter Sco. ibid. defecisse vr. Primo, qa nõ distinxit inter immutabilitatẽ seu inamissibilitatem, & ꝑpetuitatem: & quæ d immutabilitate dicũtur, & de perpetuitate consequenter, de ꝑpetuitate formaliter accipit. Scđo, quia esse immutabilitatẽ de rõne beatitudinis, intelligitur formaliter, aut uirtualiter: qm, ut dr 10. Meta. Corruptibile, & incorruptibile, aut sunt substantia, aut in substantia: & tñ ipse formaliter accepit de ꝑpetuitate. Scito tertio, ꝙ secũda rõ litteræ ethicæ ualde est apud uere philosophos, qui non in aere loquuntur, sed uoluntatem in bonũ tantum, & uoluntatẽ rectam in uere bonũ tantum ferri posse nouerunt.

*q. 5. ar. 2

¶ In rñsione ad primũ eiusdẽ art. habes duo notanda. Primo, ꝙ beatitudo est immutabilis, & cõsequẽter incorruptibilis: ac ꝑ hoc differt plusquã genere ab aliis actib9 corruptibil. bonis, iuxta doctrinam Aristo. 10. Metaph. Scđo causas immutabilitatis eius, formalem. s. quia est pfectio cõsummata: effectiuam uero diuinam uirtutem: materialem autem, hominem eleuatum in participationem æternitatis. Et hoc tertium, pro quanto includit quod beatitudo formalis mensuratur æternitate participata, & non æuo, impugnatur a Scoto in loco allegato: quia tamen satisfecimus ei in 1. libr. q6. 10. non replicandum censeo. ¶ & his si addatur bonitas per essentiam, cuius adeptio est beatitudo, uidebitur & reliqua causa, scilicet, finalis ipsius beatitudinis. ¶ Ex primo horum habes, ꝙ beatitudo hæc non se habet ad perpetuitatem, sicut albedo

Porrecta per totum.

*1. q6. 64. a. 2. cor. & 1. d. 8. q. 4 ar. 2. cor. h. & 3. cõtra. c. 61. & 62. & opus. 2. c. 166. & 10. 20. lect. 3.

*Ar. 2. huius quæst.

do se habet et ad eā, si a Deo ppetuo cōseruaret, q̄n albedo illa esset in se corruptibilis, & p accidens ppetua; beatitudo aūt pfecta, de qua loquitur est secundū se incorruptibilis, & p se sibi vēdicat perennitatē, & propterea se habet ad ppetuitatē, sicut figura cælestis. Ex secūdo aūt notum habes modū, quo beatitudo hæc constituitur immutabilis, s. eleuādo subiectum supra mutabilitatē. Ex hoc n. q̄ mens humana eleuatur in æternitatis ordinē, oportet q̄ pficiatur in ordinē immutabiliū: q̄m æternitas immutabilitatē sequitur. Oībus aūt beatitudinis causis supra mutabilitatē existentibus, necesse est beatitudinem ipsam immutabilem esse.

A ne beatitudinis. Cū.n. ipsa beatitudo sit pfectum bonum & sufficiens, oportet q̄ desideriū hominis qetet, & omne malum excludat. Naturaliter aūt homo desiderat retinere bonū qđ habet, & q̄ eius retinēdi securitatē obtineat: alioq̄n necesse est, q̄ timore amittēdi, vel dolore, de certitudine amissionis affligat̃. Reqritur igitur ad verā beatitudinē, q̄ hō certa habeat opinionē, bonum, quod habet nunq̄ se amis- B surum, quę quidē opinio si uera sit, cōsequēs est, q̄ beatitudinē nunq̄ amittet: si aūt falsa sit, hoc ipsum est quoddā malū, falsam opinionē habere: nā falsum est malum intellectus, sicut uerū est bonū ipsius, vt dr̃ in 5. Ethi.* Nō igitur iam uere erit beatus, si aliquod malum ei inest.

*c.2.& 3.

¶ Secundo idē apparet, si cōsideretur rō beatitudinis in speciali. Ostensum est.n. supra,* q̄ pfecta beatitudo hois C in visione diuinæ essentiæ consistit. Est aūt impossibile, q̄ aliquis uidens diuinam essentiam, uelit eam non uidere: quia omne bonū habitum quo aliqs carere vult, aut est insufficiens, & quæritur aliquid sufficientius loco eius: aut habet aliquod incommodum annexū, pp quod in fastidium venit. Visio āt diuinæ essentiæ replet aiam omnibus bonis, cū cōiungat fonti totius bonitatis: unde dr̃ in Psal.16. Satiabor cū apparuerit gloria tua. & Sap.7. dr̃. Venerunt mihi oīa bona pariter cum illa. s. cum contemplatione sapientiæ. Similiter ēt non habet aliqđ in commodum adiunctum: quia de cōtemplatione sa- D pientiæ dr̃, Sap.8. Non habet amaritudinē cōuersatio illius, nec tædium conuictus eius. Sic ergo patet, q̄ propria uoluntate beatus non pōt beatitudinē deserere. similiter ēt non pōt eam perdere Deo subtrahente: quia cum subtractio beatitudinis sit q̄dam pęna, non potest talis subtractio a Deo iusto iudice prouenire, nisi pro aliqua culpa, in q̄ cadere non pōt, qui Dei essentiam videt, cū ad hāc uisionē ex necessitate sequat̃ rectitudo uoluntatis, ut supra ostensum est.* Similiter ēt nec aliquod aliud agens pōt eā subtrahere: quia mens Deo cōiuncta super oīa alia eleuatur, & sic ab huiusmodi coniunctio- E ne nullū aliud agens potest ipsam excludere. Vnde inconueniens vr̃, q̄ per quasdam alternationes tēporū transeat hō de beatitudine ad miseriam, & econuerso: quia hmōi temporales alternationes esse non pñt, nisi circa ea quæ subiacent tpi & motui.

*q 3.ar.8

*q.4.ar.4.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ beatitudo est perfectio consummata, quæ omnem defectum excludit a beato: & ideò absque mutabilitate aduenit eā habenti, faciente hoc uirtute diuina, quæ hominē subleuat in participationem æternitatis transcendentis omnem mutationem.

AD 2m dicendū, q̄ voluntas ad opposita se ha- A bet in his, quæ ad finem ordinatur: sed ad ultimum finem naturali necessitate ordinatur; quod patet ex hoc quod homo non potest non uelle esse beatus.

AD 3m dicendū, q̄ beatitudo habet principium ex conditione participantis: sed caret fine pp cōditionē boni, cui* participatio facit beatum. vñ ab alio ē initiū beatitudinis, & ab alio ē qđ caret fine.

ARTICVLVS V.

Vtrum homo per sua naturalia possit acquirere beatitudinem. 37 *Porrecta per totum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ q̄ homo per sua naturalia possit beatitudinem conse- B qui. Natura.n. non deficit in necessarijs: sed nihil est homini tā necessarium, quàm id p quod finē vltimum cōsequit̃. ergo hoc naturæ humanæ non deest. Potest igitur homo per sua naturalia beatitudinem consequi.

*infra q.62.ar.1.& 3. Et 1.q.12.ar.4.& q.94.ar.1. Et 4.d.49 q.2.art.6. Et 3.contra g 52.147 157.& 159 princ. & Ro.1. lo. 6.6.

SVP. QVÆS. V. ART. V.

Ferr. 3.cont.c.52.147. Medina.ar.5.

IN art. quinto defendenda esset hæc conclusio, 3 in litera posita, nisi diffuse tractata fuisset in 1. lib. q.12.ar.4. ubi responsum est Scoto eā impugnanti in 4. dist. 49. q.2. quare uide ibi &c.

¶ 2 Præt. Homo cum sit nobilior irrationalibus creaturis, uidetur esse sufficiētior: sed irrationales creaturæ p sua naturalia possūt consequi suos fines. ergo multo magis homo per C sua naturalia potest beatitudinem consequi.

¶ 3 Præt. Beatitudo est operatio perfecta, secundū Philosophum.* Eiusdem autem est incipere rē, & perficere ipsam. Cum igitur operatio imperfecta, quæ est quasi principiū in operationib. humanis, subdatur naturali hois potestati, qua suorū actuū est dñs, vr̃ q̄ per naturalē potentiā possit ptingere ad operationem perfectam, quæ est beatitudo.

*Li.1.Eth. c.7. 10. 5.

SED CONTRA. Homo est principium naturaliter actuum suorum per intellectum & uoluntatē: sed vltima beatitudo sanctis præparata excedit intellectum, & uoluntatem. dicit enim Apostolus 1. ad D Corinth.2. Oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. ergo homo per sua naturalia non potest beatitudinem consequi.

RESP. Dicendum, q̄m beatitudo imperfecta, quę in hac uita haberi pōt, pōt ab hoīe acquiri p sua naturalia eo mō, quo & virtus in cuius operatiōe cōsistit,* de quo infra dicet̃:* sed beatitudo hois pfecta, sicut supra dictum est, † consistit in uisione diuinæ essentiæ. Videre aūt Deum per essentiā est supra naturā non solum hois, sed ēt oīs creaturæ, vt in primo ostensum est. Naturalis.n. cognitio cu- E iuslibet creaturæ est secundum modum substantię eius: sicut de intelligentia dr̃ in lib. de causis, q̄ cognoscit ea q̄ sunt supra se, & ea quæ sunt infra se secundum modum substantiæ suæ: oīs aūt cognitio, quæ est secundum modum substantiæ creatæ, deficit a uisione diuinæ essentiæ, quæ in īfinitum excedit oēm substantiam creatam, vnde p nec hō, nec aliqua creatura, potest consequi beatitudinem ultimam per sua naturalia.¶

Concl.m. *q.63. †q.1 art.8. *q.12.ar. ar.4. *concl. p*

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ sicut natura non deficit homini in necessarijs, quamuis non dederit sibi arma & tegumenta sicut alijs animalibus, quia dedit ei rōnē & manus, quibus possit hęc sibi acq-

rete, ita nec deficit homini in necessarijs, quàmuis F non daret sibi aliquod principiũ, quo posset beatitudinē cōseq. hoc enim erat impossibile: sed dedit ei liberũ arbitriũ, quo possit cōuerti ad Deũ, q eũ faceret beatũ. Quæ enim per amicos possumus, p nos aliqualiter possumus, dicitur in 3. Ethico.†

†C.3. post med. ultī tom. 5.

AD 2m dicendũ, ꝙ nobilioris cōditionis ē natura, q̃ pōt cōseq. pfectũ bonũ, licet indigeat exteriori auxilio adhoc cōseqnẽdũ, q̃ naturaq̃ nō pōt cōseq. pfectũ bonũ, se cōsequit quoddã bonũ imperfectũ licet ad consecutionē eius non indigeat exteriori auxilio, ut Philosoph. dicit in 2. de cęlo:* Sicut me lius est dispositus ad sanitatē, q pōt conseq. pfectã G sanitatē, licet hoc fit p auxiliũ medicinæ q̃ qui solũ pōt cōsequi quandam imperfectam sanitatē sine medicinæ auxilio & iō creatura rōnalis, q pōt consequi perfectum beatitudinis bonum indigens ad hoc diuino auxilio, est pfectior q̃ creatura irrationalis, quæ hmōi boni nō est capax, sed quoddã bonũ imperfectum consequitur uirtute suæ naturæ.

*A tex. 60 usque ad 66. to. 2.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ qñ iperfectũ, & pfectũ sūt eiusdē spēi, ab eadē uirtute causari possunt: nō aũt hoc est necesse, si sunt alteri⁹ spēi. Nō. n. qcquid pōt cāre dispositionē materiæ, pōt ultimã perfectionem conferre: imperfecta aũt operatio, q subiacet natu H rali hoīs potestati, nō est eiusdē spēi cũ operatiōe illa pfecta, quæ est hoīs beatitudo, cũ operationis spēs dependeat ex obiecto. unde ratio non sequit.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo consequatur beatitudinem per actionem alicuius superioris creaturæ.

SVPER QVÆST. V. ART. VI.

18 Porrecta per totum.

Medina ar. 6.

IN art. 6. 7. & 8. nihil aliud scribēdũ occurit, nisi ꝙ materia 8. art. tractata ē in 1. li. q. 82. ar. 1. ubi solutæ sūt rōnes Scoti quare uide ibi. Et hic completur tractatus primus huius libri.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr ꝙ homo possit fieri beatus p actionē alicuius superioris creaturæ, s. angeli. Cũ. n. duplex ordo inueniat in reb. unus partiũ uniuersi ad inuicē: alius to- I tius vniuersi ad bonũ, qđ est extra vniuersum: prim⁹ ordo ordinat ad sm, sicut ad finē, vt dr̃ 12. Metaphy.* Sicut ordo partiũ exercit⁹ adinuicē, est pp ordinē totius exercitus ad ducē: sed ordo partiũ uniuersi adinuicē, attendit sm, qđ superiores creaturæ h agunt in inferiores, ut in 1. dictũ est.† Beatitudo aũt consistit in ordine hois ad bonum, quod est extra uniuersum, quod ē De⁹ ergo per actionem superioris creaturæ, s. angeli in hominem, homo beatus efficitur.

*Tex. 52. & 53. t. 1.

†p. p. q. 11. ar. 1. ad 3. art.

¶2 Pręt. Quod est in potentia tale, potest reduci in K actum per id, quod est h actu tale: sicut quod est potentia calidum, fit actu calidum per id, quod ē actu calidum: sed homo est in potētia beatus: ergo pōt fieri actu beatus per angelum, qui est actu beatus.

¶3 Pręt. Beatitudo cōsistit in operatione intellect⁹, ut supra dictũ ē: *sed angelus pōt h illuminare intellectum hominis, ut in primo habitum est. ergo angelus potest facere hominem beatum.

*q. 3. ar. 5.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus.

RESPON. Dicendum, ꝙ cum omnis creatura naturæ legib. sit subiecta, vtpote habēs limitatã uirtutē & actionem, illud quod excedit naturam creatam, non pōt fieri uirtute alicuius creaturæ. & iō si quid fieri oporteat quod sit supra naturam, hoc fit immediate à Deo: sicut suscitatio mortui, illuminatio cæci, & cætera hmōi. Ostensum * est autem, ꝙm beatitudo est quoddam bonum excedens naturam creatam. unde impossibile est ꝙ per actionem alicuius creaturæ conferatur: sed homo beatus fit solo Deo agente, si loquamur de beatitudine pfecta. Si verò loquamur de beatitudine iperfecta, sic eadē rō est de ipsa, & de uirtute, in cuius actu consistit.*

*art. pce. con. l. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ plerunq; cōtingit in potentijs actiuis ordinatis, ꝙ pducere ad ultimũ finē pertinet ad supremã potentiã: inferiores verò potentiæ coadiuuant ad consecutionē illius ultimi finis disponendo. Sicut ad artē gubernatiuã quæ præest nauifactiuæ, ptinet usus nauis, pp quē nauis ipsa fit. Sic igitur in ordine uniuersi hō quidē adiuuatur ab angelis ad conseqnendũ ultimũ finē sm aliqua præcedentia, quibus disponitur ad eius consecutionem: sed ipsum ultimum finē consequit per ipsum primum agentem, qui est Deus.

AD 2m dicendum, ꝙ quando aliqua forma actu existit in aliquo secundum esse perfectum & naturale, potest esse principium actionis in alterum, sicut calidum per calorem calefacit: sed si forma existit in aliquo imperfectè, & non secundum esse naturale, non potest esse principium cōicationis sui ad alterum: sicut intentio coloris qui est in pupilla non potest facere album: neque etiam omnia quæ sunt illuminata, aut calefacta, possunt alia calefacere, & illuminare: sic. n. illuminatio & calefactio essent usque ad infinitũ. Lumen aũt gloriæ, per qđ Deus uidetur, in Deo quidem est perfecte secundũ esse naturale: in qualibet autem creatura est imperfecte, & secundum esse similitudinarium, uel participatum. Vnde nulla creatura beata potest communicare suam beatitudinem alteri.

AD 3m dicendũ, ꝙ angelus beatus illuminat intellectum hominis, uel etiam inferioris angeli, quã tum ad aliquas rōnes diuinorum operum: non aũt quantum ad uisionem diuinæ essentiæ, ut in primo dictum est.* Ad eam enim uidendam omnes immediatè illuminantur a Deo.

*p. p. q. 106. art. 1. ad 1. & 2. arg.

ARTICVLVS VII.

Vtrum requirantur aliqua opera bona ad hoc, quòd homo beatitudinem consequatur a Deo.

Medina artic. 7.

19 Porrecta per totum.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr ꝙ non requirantur aliqua opera hois ad hoc, ut beatitudinē consequatur a Deo. Deus enim, cum sit agens infinitæ uirtutis, non h præexigit in agendo materiam, aut dispositionem materiæ, sed statim potest totũ producere: sed opera hois cùm non requirantur ad beatitudinem eius, sicut cã efficiens, ut dictũ est,* non possunt requiri ad eã, nisi sicut dispositiones ergo Deus qui dispositiones non præexigit in agēdo, beatitudinem sine præcedentib. operib. cōfert.

*Inf. q. 6. in tradectione. Et 3. q. 62. ar. 3. ad 1. & opusc. 3. c. 171.

*ar. præc.

¶2 Pręt. Sicut Deus est actor beatitudinis immediatè, h ita & naturã immediate instituit. sed in prima institutione naturæ produxit creaturas nulla dispositione

ſpoſitione præcedẽte, uel actione creaturæ, ſed ſta tim fecit unumquodq; perfectum in ſua ſpecie. ergo uidetur, ꝙ beatitudinem conferat homini ſine aliquibus operationibus præcedentibus.

¶ 3 Præt. Apl'us dicit Ro. 4.[b] beatitudinẽ hoīs eẽ, cui Deus cõfert iuſtitiã ſine operib. nõ ergo reqrunt aliqua opera hoīs ad beatitudinem cõſequendam.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Io. 13. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea. ergo per actionem ad beatitudinem peruenimus.

q. 4. ar. 4. RESP. Dicendũ, ꝙ rectitudo uolũtatis, ut ſup. di ctũ eſt,[a] reqrit ab beatitudinẽ, cũ nihil aliud ſit, ꝙ debitus ordo uolũtatis ad ultimũ finẽ, q ita exigit B ad cõſecutionẽ ultimi finis, ſicut debita diſpoſitio materiæ ad cõſecutionẽ formę: ſed ex hoc nõ oſtẽ dit, ꝙ aliqua operatio hoīs dẽat pcedere eius beati tudinẽ. Poſſet. n. Deus ſimul facere uolũtatẽ recte tẽdẽtẽ in finẽ, & finẽ cõſequẽtẽ: ſicut qñque ſimul materiã diſponit, & inducit formã, ſed ordo diui næ ſapiẽtiæ exigit ne hoc fiat. ut n. dr in 2. de cęlo.

Tex. 64. 65. 66. t. 2. [a] Horũ q nata ſunt habere bonũ pfectũ, aliqd hẽt ipſum ſine motu, aliqd uno motu, aliqd pluribus. Hře aũt pfectũ bonũ ſine motu, conuenit ei quod naturaliter hẽt illud: habere aũt beatitudinẽ natu raliter, eſt ſolius Dei. vñ ſolius Dei ppriũ eſt, ꝙ ad C beatitudinẽ non moueat̃ p aliquã operationẽ pce dẽtẽ. Cũ aũt beatitudo excedat oẽm naturã crea Concl. m tã,[m] nulla pura creatura cõueniẽter beatitudinem cõſeqtur abſq; motu operationis, p quã tendit in ipſam[a]: ſed angelus q eſt ſuperior ordine naturæ, q hõ, cõſecutus eſt eã ex ordine diuinæ ſapientiæ uno motu operationis meritoriæ, ut in primo ex q. 62. a. 5 poſitũ ẽ:[a] Hoīes aũt cõſequunt ipsã multis motib. operationũ, q merita dñr. vñ eſt ſm Philoſophum, li. 1. Eth. ca. 9. & li. 10. ca. 6. 7 & 8. to. 5. † beatitudo eſt pmium uirtuoſarum operationum.

AD PRIMUM ergo dicẽdum, ꝙ operatio hoīs nõ pexigit ad pſecutionẽ beatitudinis pp iſufficiẽtiã D diuinæ uirtutis beatificãtis, ſ; ut ſeruet ordo ĩ reb.

AD 2[m] dicendũ, ꝙ primas creaturas ſtatim Deus pfectas produxit abſq; alia diſpoſitione, uel ope ratione creaturæ pcedẽte: qa ſic inſtituit prima in diuidua ſpecierũ, ut p ea natura ppagaret̃ ad po ſteros. Et ſilr, qa p Chr̃m qui eſt Deus, & hõ, beati tudo erat ad alios deriuada, ſm illud apli ad Heb. 2. Qui multos filios ĩ gloriã adduxerat: ſtatim a prin cipio ſuæ cõceptionis, abſq; aliqua operatione me ritoria pcedẽte, aĩa eius fuit btã: ſed hoc ẽ ſingula re ĩ ipſo. Nã pueris baptizatis[d] ſubuenit meritum D. 269. Chri ad btitudinẽ cõſequẽdã, licet d̃ſint ĩ eis meri ta ppria, eo ꝙ p baptiſmũ ſũt Chri mẽbra effecti. E

AD 3[m] dicẽdũ, ꝙ apoſtolus loqt de beatitudine ſpei, quã hr̃ p gratiam iuſtificantẽ, q quidẽ nõ da tur pp opera pcedẽtia. Non. n. habet rationẽ termi ni motus, ut beatitudo: ſed magis eſt principium motus, quo ad beatitudinem tenditur.

ARTICULUS VIII.

Vtrum omnis homo appetat beatitudinem.

Fer. 1. cont. c. 88. li. 3. c. 96. Capr. d. 1. q 3. ar. 1. con. 2. & 4. d. 49 q. 3. con. 1. 2. Medina. 8.

Infr. q. 10. ar. 1. & 2. AD OCTAVUM ſic procedit. Vř ꝙ nõ oẽs appetãt beatitudinẽ. Nullus. n. põt appetere,[b] qđ igno rat, cũ bonũ appheñſum ſit obiectũ appetitus, ut dr̃ Et 1. q. 19. ar. 1. & q. 81. ar. 1. & 2. cor. Et 1. contra. c. 88. & li. 3. ca. 97. Et ver. q. 22. ar. 5. & 6. Et mal. q. 6. cor. & ad 7. 9. & 10. Et 1. Eth. co. 5. 6. in 3. de aĩa, ſed multi neſciunt quid ſit beatitudo, qđ, ſicut Aug. dicit in 13. de Trin. † patet ex hoc, ꝙ quidã poſuerũt beatitudinẽ in uoluptatib. corpo ris, quidam in uirtute animæ, quidam in aliis rebus non ergo omnes beatitudinem appetunt.

¶ 2 Præt. Eſſentia beatitudinis, eſt uiſio eſſẽtiæ diui næ, ut dictũ ẽ:[a] ſed aliq opinant hoc eẽ impoſe, ꝙ Deus p eſſentiã ab hoĩe uideat̃, vñ[h] hoc nõ appe tũt. ergo nõ oẽs homines appetunt beatitudinem.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 13. de Tri.[a] Quòd btũs ẽ q ha bet oĩa[h] q uult, & nihil male uult: ſed ñ oẽs hoc Lib. 5. de aſa tex. 29 34. & 49. to. 2. uolũt, quidã. n. male aliqua uolũt, & tñ uolunt illa ſe uelle. non ergo omnes uolunt beatitudinem.

SED CONTRA eſt, quod Augu. dicit 13. de Tri. † Si † Capr. 4. cir. prin. to. 3. unus dixiſſet, Oẽs beati eſſe uultis, miſeri eſſe non uultis, dixiſſet aliqd qđ nullus in ſua nõ cognoſce ret uoluntate. quilibet ergo uult eſſe beatus. q. 3. ar. 8 Cap. 1. & 5. tom. † Capr. 5. cit. ſ. to. 3.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ beatitudo dupl'r pt cõſide rari. Vno mõ ſm cõem rõnẽ beatitudinis: & ſic[m] ne Concl. m ceſſe eſt, ꝙ oĩs hõ beatitudinẽ uelit:[r] rõ aũt beati tudinis cõis eſt, ut ſit bonũ pfectũ, ſicut dictũ eſt.[a] q. 1. ar. 5. & 7. Cũ aũt bonũ ſit obiectũ uoluntatis, pfectũ bonũ eſt alicuius, ꝙ totaliter eius uoluntati ſatisfacit. un de appetere beatitudinẽ, nihil aliud eſt, q̃ appete re ut uolũtas ſatietur: quod q libet uult. Alio mo do poſſumus loq de beatitudine ſm ſpecialẽ ratio nẽ, quantum ad id, in quo beatitudo cõſiſtit. Et ſic non omnes cognoſcunt beatitudinem: quia neſciunt cui rei communis ratio beatitudinis conueniat: & per conſequẽs,[r] quantum ad hoc, non omnes eam Concl. uolunt. Vnde patet reſponſio ad primum.

AD 2[m] dicẽdũ, ꝙ cũ uolũtas ſequat̃ appheñſionẽ intell's; ſeu rõnis: ſicut cõtingit ꝙ aliqd eſt idẽ ſm rẽ, quod tñ eſt diuerſum ſm rõnis conſiderationẽ: ita cõtingit, ꝙ aliqd eſt idẽ ſm rẽ: & tñ uno mõ ap petitur, alio mõ non appetitur. Beatitudo ergo po teſt conſiderari ſub rõne finalis boni, & pfecti, q eſt cõis ratio beatitudinis: & ſic naturaliter, & ex neceſſitate uolũtas in illud tẽdit, ut dictum eſt.[a] Po In corp. ar. & q. 1. ar. 5. teſt ẽt conſiderari ſecundum alias ſpeciales cõſide rationes, uel ex parte ipſius operationis, uel ex par te potentiæ operatiuæ, uel ex parte obiecti: & ſic non ex neceſſitate uoluntas tendit in ipſam.

AD 3[m] dicẽdũ, ꝙ iſta diffinitio beatitudinis, quã qdã poſuerũt. Beatus eſt, q hẽt oĩa q uult, uel, cui oĩa optata ſuccedũt, quodamõ intellecta, eſt bona & ſufficiẽs: alio uero mõ eſt imperfecta. Si. n. intelli gatur ſimpl'r de oĩb. q uult hõ naturali appetitu: ſic uerũ eſt, ꝙ q hẽt oĩa q uult, eſt beatus. Nihil. n. ſa tiat naturalẽ hoīs appetitũ, niſi bonũ pfectum, qđ eſt beatitudo. Si uero intelligatur de his, q hõ uult ſm appheñſionẽ rõnis, ſic habere qdam q hõ uult, non ptinet ad beatitudinẽ, ſed magis ad miſeriam, inquantum huiuſmodi habita impediunt hoĩem, ne habeat quæcunque uult naturaliter. ſicut ẽt rõ accipit; ut uera interdum, quæ impediũt a cogni tione ueritatis. Et ſm hãc cõſiderationẽ Aug.[a] ad dit ad pfectionẽ beatitudinis, ꝙ nihil mali uelit: q Locis in argu. ſed contra et tatis. uis primum poſſet ſufficere, ſi recte intelligeretur, ſcilicet, ꝙ beatus eſt, qui habet omnia quæ uult.

SVP. QVÆST. VI.

QVæ geritur in de- uisione. sec p sitione 6. q̃ stionis adductæ, quæ authore tractanda om nia concipiens, per ima distinctione sepa rationum huius libri, a secunda secundæ: deinde secunda d. se parat tractatu de ac tibus humanis Vniuersali, a tractatu qualibet parte ne pe in quæstione 49. Tertia autē distinctione tra ctatum. ipsum de ac tibus disting. inita q̃ primo de proprijs ho minis, deinde de com munibus in q.6.22 & sequentibus tractan dum dicit. Sequentes autem distinctiones dant loca conditioni bus, circunstantijs, & actibus propriis ho minis, quibus fque sua, usque ad 21. q. inclu siue.

SVP. QVÆST. VI. ART. I.

Medina ar. 1.

Circa primum præ dictum q.6. du bium occurrit de illa propositione in cor pore posita, scilicet. Quod nullam habet notitiam finis, & si in eo sit principium ac tionis, uel motus, nō tamen eius quod est agere, uel moueri ꝓp finem, est principiū in ipso, sed in alio. Aduersatur siquidē huic sententiæ tam authoritas, q̃ ratio. Authoritas quidem Arist. 2. Phy. ubi probantis ex proposito, q̃ natura agit propter finem, unde arguitur sic. Naturalia agunt propter finem: natu ralia agunt a princi pio intrinseco, sine notitia finis. ergo agē tia a principio intrin seco, sine finis noti tia, agunt propter fi nem. cuius oppositū in litera dicitur. Et confirmatur, quia si in naturalibus ratio ne casibus est prin cipiū agendi, & non est principium de ly: ꝓp finē; cū tota dis sensio Arist. ab alijs, cōtra quos disputat in 2. Physic. consistat non in hoc, q̃ natu ralia agāt (de hoc. n. non disputatur) sed in hoc, q̃ agant pro pter finem, uel nō ꝓp finē, & concludatur pars affirmatiua. o portet dicere, q̃ natu

QVÆSTIO VI.

De uoluntario & inuoluntario, in octo articulos diuisa.

QVIA igitur ad beatitu dinē ꝑ actus aliquos necesse est peruenire: oportet consequēter de humanis actib. cōsiderare, ut sciamus quib. actib. perueniat ad beatitudinē, uel impediat beati tudinis uia. Sed quia operatio nes, & actus circa singularia sūt ideo oīs operatiua sciētia i par- G ticulari cōsideratione perficit. Moralis igitur consideratio, q̃a est humanorum actuum, primo quidem tradenda est in uniuer sali: secundo uero in particulari. ¶Circa uniuersalē aūt cōsidera tionē humanorū actuū, primo quidē considerandum occurrit de ipsis actib. humanis: Secundo de principiis eorū. Humanorū aūt actuū quidam sunt hominis proprij, quidam sunt homini, & H alijs animalib. cōes. Et quia bea titudo est propriū hominis bo num, propinquius se habēt ad beatitudinē actus, qui sunt pro prie humani, q̃ actus, qui sunt homini, aliisque animalib. com munes. Primo ergo consideran dū est de actibus, qui sunt pro prii hominis: Secundo, de actib. qui sunt homini, aliisque anima libus communes, qui dicunt ani mæ passiones.

¶Circa primū duo considerāda occurrunt. Primo, de considera tione humanorū actuum: Secu do, de distinctione eorū actuū. Cum aūt actus humani proprie dicantur, qui sunt uoluntarij, eo q̃ uoluntas est rationalis appe titus, qui est proprius hominis: oportet considerare de actib. in quantū sunt uoluntarij. Primo ergo considerandū est de uolun tario, & inuoluntario in cōi. Se- K cundo, de actibus qui sunt uolū tarij, quasi ab ipsa uoluntate eli citi, ut immediate ipsius uolun tatis existentes. Tertio, de actib. q̃ sunt uoluntarii, quasi a uolun tate imperati, q̃ sunt ipsius uo luntatis mediātib. alijs potētiis. Et quia actus uolūtarij habent quasdam circunstātias, ꝯm quas diiudicātur, primo cōsiderandū est de uolūtario, & inuolūtario, & cōsequēter de circūstātiis ip-

F sorū actuū, in quib. uoluntariū, & inuoluntarium inuenitur.

CIRCA primum q̃runtur octo.

¶Primo, Vtrum in humanis acti bus inueniatur uoluntarium.

¶Secundo, Vtrum inueniatur in animalibus brutis.

¶Tertio, Vtrum uoluntarium esse possit absque omni actu.

¶Quarto, Vtrum uiolentia uo luntati possit inferri.

¶Quinto, Vtrum uiolentia cau set inuoluntarium.

¶Sexto, Vtrum metus causet in uoluntarium.

¶Septimo, Vtrum concupiscen tia inuoluntarium causet.

¶Octauo, Vtrum ignorantia.

ARTICVLVS I.

Vtrum in humanis actibus inueniatur uoluntarium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in humanis actibus non inueniatur uolunta rium. Voluntarium enim est, cu ius [b] principium est in ipso, ut patet per Greg. Nicenum *, & Damas. † & Arist. * sed principiū humanorum actuum non est in ipso homine, sed est extra. nā ap petitus hominis mouet ad agen dum ab appetibili quod est ex tra, quod est sicut mouens non motū, ut dicitur in 3. de anima. † ergo in humanis actibus nō inuenitur uoluntarium.

I ¶2 Præt. Philosophus in 8. Phy sic. * probat, q̃ non inuenitur in animalib. aliquis actus nouus, q̃ nō perueniat ab alio [b] motu ex teriori: sed oēs actus hominis sunt noui, nullus enim actus ho minis æternus est. ergo princi pium omniū humanorū actuū est ab extra: non igitur in eis in uenitur uoluntarium.

¶3 Præt. Qui uoluntarie agit, [b] ꝑ se agere potest: sed hoc homini non conuenit. dicitur enim Io. 15. Sine me nihil potestis face re. ergo uoluntarium in huma nis actibus non inuenitur.

SED CONTRA, est, quod dicit Damascenus in 2. lib. * quod uoluntarium est actus, qui est operatio rationalis: tales autē sunt actus humani. ergo in actibus humanis inuenitur uoluntarium.

RESPONDEO, Dicendum, [m] q̃ oportet in actib. humanis uoluntariū esse [n]. Ad cuius euidentiā cō siderādū est, q̃ quorundam actuū principium est in agente, seu in eo quod mouet: quorundam autem

ra, quæ est intrinsecū agendi principiū, nō solum est principiū agendi, sed agendi propter finem: natu ralia enim, ut sic agūt propter finem.

¶Circa illam aliam propositionem in eo dem corpore, scilicet Quodcunq; sic agit, uel mouetur a prin cipio intrinseco, q̃ habet aliquam noti tiam finis, habet in seipso principiū sui actus non solum, ut agat, sed etiā ut agat propter finē: dubiū occurrit, quia contra dicit determinatio ni factæ in 1. art. q. 1. ubi conclusum est, esse proprium rationa lis naturæ agere pro pter finem, ita ut mo ueat se ad finem. hic enim expresse dicit, quòd huiusmodi, ut animalia, mouent se ad finem quia aliquā cognitionem finis ha bent, quomodo hæc hæc simul?

¶Circa deductam in eodem corpore pro positionem ex prædi cta, scilicet unde hu iusmodi dicūtur nō mouere seipsa, sed ab alijs moueri: dubium quoq; occurrit, quo niam constat, quòd uegetabilia mouent seipsa motu augmen ti ad omnes differen tias positionis, & ta men carent notitia finis. Falsum ergo est quòd huiusmodi, sci licet carentia finis no titia, non dicuntur mouere seipsa. Et cō firmatur, quia in pri ma parte q. 18. arti cu. 1. in responsione ad secundum, expres se dicit author, quod hæc mouent seipsa.

¶Ad primæ dubita tionis euidentiam, scito, quod hoc quod est agere propter fi nem, potest habere principium duplicis ordinis. Alterum sci licet propr. ordinis: alterum subordina ti. Propter quidem ordinis

Nicenus li. 5. ca. 32. cir. prin.
† Dam. li. 2. ortho. fidei. c. 24
* Aristo. 3 ethi. ca. 1. to. 5.
† li. 3. tex. 54. tom. 5
* Li. 8. Phy sic. tex. 28. tom. 2.
c. 22. 24.
Conc. 1. m

motuum, vel actuum principiũ A ẽ extra. Cũ.n. lapis mouetur sursum, principiũ huius motionis est extra lapidẽ, sed cum mouetur deorsũ, principiũ huius motionis est in ipso lapide. Eorũ autẽ, q̃ a principio intrinseco mouentur, quædã mouent seipsa, q̃dam aũt non. Cum enim omne agẽs seu motũ, agat seu moueatur pp finem (vt supra habitum est*) illa perfectè mouent a ptincipio intrinseco, in quib. est aliquod intrinsecum principiũ, nõ solum ut moueantur, sed ut moueant in finẽ. Ad hoc aũt q; fiat aliquid pp finem, requiritur cognitio finis aliqualis. Quodcũq. igitur sic agit, uel mouet a principio intrinseco, qđ habet aliq̃ notitiã finis, habet i seipso principiũ sui actus non solũ ut agat, sed ẽt vt agat pp finem. Quod aũt nullam notitiam finis habet etsi tñ eo sit principiũ actionis C vel motus, non tñ eius quod est agere, uel moueri pp finem, est principium in ipso, sed in alio, a quo ei imprimit principiũ suæ motiõis in finem. unde nõ dicũtur mouere seipsa, sed ab alijs moueri. Quæ uero habent notitiam finis, dicunt seipsa mouere: quia in eis est principiũ nõ solum vt agant, sed ẽt ut agant pp finem. Et iõ, cum utrunq; sit ab intrinseco pricipio, s. q; agũt, D & q; pp finem agunt, horũ motus & actus dicuntur uolũtarij. Hoc aũt importat nomẽ uoluntarij, q; motus & actus sit a propria inclinatione: & inde est q; voluntariũ dr̃ esse sm̃ diffinitionẽ Arist. & Greg. Niceni, & Damas.* non solũ cuius principiũ est intra, sed cum additione sciẽtiæ. Vnde cum homo maxime cognoscat finẽ sui operis, & se moueat seipsum, in eius actib. maxime uoluntarium inuenitur. E

Ad primvm dicendum, q; nõ omne principium, est principiũ primum. Licet ergo de rõne uolũtarij sit, q; principium eius sit intra: non tñ est contra rõnem voluntarij, q; principium intrinsecum causetur, uel moueat ab exteriori principio: quia nõ est de rõne uoluntarij, q; principiũ intrinsecum sit principium primum. Sed tñ sciẽdum, quòd cõtingit aliquod principium motus, esse primum in genere, qđ tñ non est primum simpliciter: sicut in genere alterabiliũ, primũ alterans est corpus cæleste: quod tamen non est primũ mouens simpliciter, sed mouet motu locali a superiori mouẽte. Sic igitur principiũ intrinsecũ uoluntarij actus, qđ est uis cognoscitiua & appetitiua, est primũ principiũ in gñe appetitiui motus, q̃uis moueat ab aliquo exteriori sm̃ alias species motus. B

Ad 2m dicendum, q; motus animalis nouus præuenit quidẽ ab aliquo exteriori motu, quantũ ad duo. Vno mõ, inquantũ p motũ exteriorẽ pſentatur sensui aĩalis aliquod sensibile, qđ apprehensum mouet appetitũ: sicut deo videns ceruũ per eius motũ appropinquantẽ, incipit moueri ad ipsum. Alio mõ, inquantum p exteriorẽ motũ incipit aliqualiter immutari naturali immutatione corp⁹ aĩalis, puta p frigus, vel calorẽ. Corpore aũt imutato p motum exterioris corporis, immutatur ẽt p accidens appetitus sensitiuus, qui est virtus organi corporei: sicut cũ ex aliqua alteratione corporis cõmouetur appetitus ad cõcupiscentiã alicuius rei: sed hoc non est contra rationẽ uoluntarij, vt dictũ est. * Huiusmodi. n. motiões ab exteriori principio sunt alterius generis.

Ad 3m dicendũ, q; Deus mouet hominẽ ad agendũ non solum sicut pponẽs sensui appetibile, vel sicut immutãs corpus, sed ẽt sicut mouens ipsam uolũtatẽ; quia omnis motus tã uolũtatis quàm naturæ, ab eo procedit sicut a primo mouente. Et sicut nõ est cõtra rõnẽ naturæ, q; motus naturæ sit a Deo, sicut a ptimo mouẽte, inquantũ natura est quoddã instrm̃ Dei mouẽtis: ita nõ est cõtra rõnẽ actus voluntarij, q; sit a Deo, inquantũ uoluntas a Deo mouetur: est tamẽ communiter de ratione naturalis & uolũtarij mot⁹, q; sint a principio intrinseco.

Articvlvs II.

Vtrum voluntarium inueniatur in animalibus brutis.

AD 2m sic proceditur. Vr̃ q; uoluntarium non sit in brutis animalibus. Voluntarium enim a voluntate dr̃; uoluntas aũt cum sit in ratione, vt — 2. dis. 25. artic. 1. ad tertium.

ordinis principiũ est, quod propria virtute hoc facit. Subordinatũ uero, quod superioris uirtutis participatiõe solum hoc facit. Et quoniam agere pp finem, collationem quandam eius quod est ad finem, ad ipsum finẽ manifeste importat: conferri autem in finem absq; cognitiõe (etsi fingendi detur licentia) intelligi nequit, oportet ut de ratione principij propria uirtute actiui propter finẽ sit cognitio: ac per hoc principium propria uirtute agens pp finem, constet necessario ex gradu cognoscitiuo. Et consequenter si quid non cognoscitiuum agit pp finẽ, & si habeat principiũ agendi pp finem, nõ habet principium nisi subordinati ordinis, quod. s. ex hoc, q; est impressio quædã, a cognoscitiuo principiat pp finẽ. Et hoc modo naturalia agũt pp finem: ita q; æquiuocatio est hic inter literam hanc, & secundum Physic. actõ est. Author siquidem loquitur de principio agente pp finem propria uirtute & de tali verissimum est dicere q; in solis cognoscitiuis est principiũ agẽdi pp finem: quia ut in litera dr̃, ad hoc q; aliquid fiat pp finẽ, requiritur aliqualis notitia finis: pp quod a philosophis dicitur, q; opus naturæ, est opus intelligentiæ. In secũdo aũt physic. & alijs, est sermo de qualicũque principio, & sic late loquendo concedimus, & q; in naturalibus est principiũ agẽdi, & agendi pp finẽ. Natura.n. ab intelligẽtia veniens, est principium subordinati ordinis agendi pp finẽ, & non est principiũ propria uirtute directiuum in finẽ. & sic omnia consonant.

¶ Ad secundam autẽ dubitationem dr̃, qđ quia aĩalia imperfecte cognoscunt finem, ut in 2 artic. huius q. dr̃, ideo etiam imperfecte mouent se ad finẽ: & est tanta imperfectio illa, ut uix nisi participatione quadã moueant se ad finẽ, sicut prudentia sunt, & ordinant in finem. pp quod simpliciter negari põt, qđ mouẽt se ad finem, sicut q; ordinant aliquid in finẽ: q̃uis concedatur simpliciter, q; mouent se. Et põt nihilominus cum additione dici, quod imperfecte mouent se pp finẽ, & sic in proposito accidit: nam superius fuit sermo simpliciter, hic autem est sermo secundum quid manifestatum in 2. artic. Posset quoque dici, ut dicet ad tertiũ dubium, q; quia habentia cognitionem sensitiuã, medium locum tenẽt inter naturalia, quę nullo modo cognoscũt finẽ, & rationalia quæ oĩno cognoscũt finẽ, mõ in hoc, modo in illud extremorũ declinant. In prima nãq; q. quia de agere pp finem simpliciter & p se erat sermo, cũ naturalib. cõputata sunt. Hic uero quia de voluntario cõiter sumpto, vt ẽt ad brutorũ participationẽ se extendit, inchoat doctrina, cum rationalibus connumerata sunt.

Ad tertiam dubitationem dicitur, q; quia medium utrunque sapit extremum, & modo illud, modo alterũ subinduit: ideo accidit ut vegetabilia, quę media sunt inter pure naturalia quæ non mouent se, & animalia quæ mouent se, modo dicantur mouere se, & modo dicãtur non mouere se. Quando enim distinguuntur vegetabilia contra naturalia, ut ibi sit, dr q; mouẽt se: qñ autem cõtra animalia quæ cognoscitiua sunt, ut hic, dicitur q; non mouẽt se.

Marginal notes: q. 1. art. 2. — Locis in arg. 1. citatis. — *Ad precedentem arg.

SVP. QVAEST. VI. ART. II.

Egid. 2. s. d. 25. q. 1. a. 2. D. Bon. d. 25. ar. 1. q. 1. Medina ar. 2.

IN secundo ar. aduerte, q; id quod supe-

dicitur in 3. de anima:* non, potest esse in brutis animalibus. ergo neque voluntarium in eis inuenitur.

¶2 Præt. Secundum hoc, ꝙ actus humani sunt[h] voluntarij, homo dicitur esse dominus suorum actuum: sed bruta animalia non habent dominium sui actus. nõ enim agunt, sed magis aguntur, vt Damasce. dicit. ergo in brutis animalibus non est voluntariũ.

¶3 Præt. Damasce.† dicit, ꝙ act[9] [h] voluntarios sequitur laus, uel vituperiũ: sed actibus brutorũ aĩalium non debetur neq; laus, neque uituperium. ergo in eis non est uoluntarium.

SED CONTRA est, quod dicit Philosophus in 3. Ethico.* quòd pueri, & bruta animalia communicant uoluntario: & idem dicunt Grego. Nicenus, & Damasce.†

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* ad rõnem uoluntarij requiritur, ꝙ principium act[9] sit intra cum aliqua cognitione finis. Est aũt duplex cognitio finis, perfecta scilicet, & imperfecta. Perfecta quidem finis cognitio est, quando non solũ apprehenditur res quæ est finis, sed ẽt cognoscitur ratio finis, & proportio eius quod ordinatur ad finem ipsum: & talis cognitio finis competit soli rõnali naturę. Imperfecta autẽ cognitio finis est, quæ in sola finis apprehẽsione consistit sine hoc, ꝙ cognoscatur rõ finis, & proportio act[9] ad finẽ. & talis cognitio finis reperitur in brutis animalib. p sensum, & æstimationẽ naturalẽ. Perfectam igitur cognitionẽ finis sequitur uoluntariũ ẽm rõnem perfectã, prout scilicet apprehẽso fine aliquis põt deliberans de fine, & de his quæ sunt ad finẽ, moueri in finem, uel nõ moueri. Imperfectã aũt cognitionem finis sequitur uolũtariũ ẽm rõnẽ imperfectã, prout scilicet apprehendens finẽ, nõ deliberat, sed subito mouet in ipsũ. Vnde[m] soli rõtionali naturę cõpetit uoluntarium ẽm, rõnem perfectam: sed secundũ rationẽ imperfectam, competit etiam brutis.*

AD PRIMVM ergo dicendũ,
F ꝙ voluntas nominat rationalẽ appetitũ: & ideo non põt esse in his quæ ratione carent uolũtariũ aũt denominatiue dr̃ a uoluntate, & põt trahi ad ea in quibus est aliqua participatio uoluntatis secundum aliquam cõuenientiam ad uolũtatẽ. & hoc modo uoluntariũ attribuit animalib. brutis, inquãtum scilicet, per cognitionem aliquam mouentur in finem.

G AD 2m dicendum, ꝙ ex hoc contingit, ꝙ homo est dominus sui actus, ꝙ habet deliberationẽ de suis actibus. Ex hoc enim ꝙ ratio deliberans se habet ad opposita, uoluntas in utrunque potest: sed secundũ hoc uoluntarium non est in brutis animalibus, ut dictum est.*

AD 3m dicendũ, ꝙ laus, & uituperiũ consequuntur actum uoluntariũ secundũ perfectam
H uoluntarij rationem, qualis nõ inuenitur in brutis.

ARTICVLVS III.

Vtrum voluntarium possit esse absque omni actu.

AD TERTIVM sic procedit. Vr ꝙ voluntariũ non possit esse sine actu. Voluntariũ enim dicitur, quod[h] est a uoluntate: sed nihil põt esse a uoluntate, nisi per aliquẽ actũ, ad min[9] ipsius uoluntatis. ergo uoluntarium non potest esse sine actu.

¶2 Præt. Sicut per actũ uoluntatis dicitur aliquis uelle, ita cessãte actu uolũtatis dr̃ non[h] uelle: sed non uelle inuoluntariũ causat, quod opponitur uoluntario. ergo voluntariũ non potest esse actu uolũtatis cessante.

¶3 Præt. De rõne uoluntarij est cognitio,[h] ut dictũ est,* sed cognitio est per aliquem actum, ergo uoluntarium non potest esse absque aliquo actu.

K SED CONTRA, Illud, cuius domini sumus, dicitur esse uoluntarium: sed nos domini sumus eius quod est agere, & non agere, uelle & non uelle. ergo sicut agere, & uelle est uoluntarium: ita & non agere, & non uelle.

RESPON. Dicendum, ꝙ uoluntarium dicitur, qđ est a uoluntate. ab aliquo autem dicitur esse aliqd dupliciter. Vno modo directe, quod scilicet procedit ab aliquo, inquantum est agens. sicut calefactio a calore. Alio modo indirecte, ex hoc ipso ꝙ nõ agit: sicut submersio nauis dicitur esse a gubernatore, inquantum desistit a gubernando.

Sed sciendum, ꝙ non semper id quod sequitur ad

*Et 3. dis. 28. q. 1. ar. 4. ad 3. Et ver. q. 23 ar. 2. ad 1. Et 3. Eth. lec. 4. & lec. 5. col. 1.
*Text. 42. tom. 2.
†Lib. 2. c. 24. & 22.
*Ca. 1. nõ lõge a fin.
†Dam. li. 2. c. 24. Nicenus li. 5. c. 4. circa prin. li.
*Art. pc.
*In corp. art.
Infra. q. 71. ar. 5. ad 2. Et 2. d. 25. art. 3. cor. & ad 5. Et mal. q. 2. art. 1. ad 2.
*Art. pc.

superius, in primo scilicet q. articulo secundo, appellauit euthoi vnico uocabulo cognoscere rationem finis, & nos exposuimus consistere in cognitione proportionis inter finem, & id quod est ad finẽ modo explicatur ex parte vtriusque extremi. s. finis & eius ꝙ est ad finem: & dicitur ꝙ est cognoscere ex parte finis, rationem finis: ex parte uero eius quod est ad finem, proportionem illius ad finẽ: & intendit per rationem finis, non quod quid est, ut distinguitur contra indiuiduũ sed rationem formalem siue uniuersaliter, siue particulariter vt distinguitur cõtra rem, id est, ꝙ oportet cognoscere rem, quæ denominatur finis, ut stat sub denominatione finis. verbi gratia, Mulier præparatura prandium, non solum nouit hoc futurum prandium, sed nouit ipsum ut finẽ, tunc, ibi, suæ præparationis & c. alioquin nõ ratiocinaretur ex prandio ad præparenda, nec moueretur ad operationem: & similiter nouit non solum has carnes hanc horam &c. sed ut proportionatas nunc, hic sic &c. ad talem finẽ: & hoc est perfecte cognoscere finem, & nosse rationem finis.

SVP. QVAES. VI. ART. III.

Medina. ar. 3.

Circa tertium quęstionis articulos vsque ad ultimũ exclusiue, nihil occurrit scribendum. Aduertendum tamẽ est, quòd tertius articulus fundamentum ẽ multarum ueritatũ, cum de peccatis disputatur, & specialiter omissionem: unde & eo in locis propriis utemur. Singulariter tamen nunc, ex hoc articul. commendandum est memoriæ, quod ad rationem uoluntarij indirecte non sufficit potestas in uoluntate, & negatio prouisionis: sed oportet tria concurrere. scilicet, posse, debere, & non velle, eo non imperare. & propterea nõ valet argumentum, ꝙ: Hoc potuit e uoluntate prohiberi, & non est prohibitum. ergo est voluntarium. Et hoc est ualde notandum propter eos qui sunt ebenime sensiuua, & generatiue, & non ex præcepto intellectus. Oportet enim diligẽter attendere, si debet, & quando debet impedire. Quartus vero, in secundo argumento iuncto suæ responsioni, occasionem dat disputandi, an obiectum moueat uoluntatem actiue. Sed quia de motiuo uoluntatis erit specialis quæstio in litera, illucusque differtur. Sextus regulam tradit in iudicandis votis, contractibus &c. factis ex metu cadente in constantem uirum, dum omnia huiusmodi vere uoluntaria docemur: quàmuis aliquid habeant inuoluntarij admixtum, ac per hoc si mala sunt eidem, ut periuria, infamiæ, & similia, peccata sunt mortalia. Esto tamen cautus in materia matrimonij: quia Ecclesia vult ꝙ non solum sit uoluntarium, sed plene uoluntarium, vt in quarto sententiarum habes. Compatiuntur quoqꝫ humana iura, his quæ metu fiunt, libertatẽ plenam fouendo, nõ voluntarium in his negando.

Gonsal. m.

ad defectũ actionis, reducitur sicut in cām in agẽs, ex eo q non agit: sed solum tũc, cũ pôt, & dẽt agere. Si enim gubernator non posset nauẽ dirigere, vel nõ esset ei cõmissa gubernatio nauis, nõ imputaretur ei nauis submersio, q̃ p absentiã gubernatoris contingeret. Quia igitur uoluntas uolẽdo, & agẽdo, pôt impedire hoc, qđ est non uelle, & non agere, & aliqñ dẽt hoc qđ est non uelle, & nõ agere, imputat ei, quasi ab ipsa existens: & sic volũtariũ pôt esse absq; actu, qñq; quidẽ absq; actu exteriori cũ actu interiori, sicut cũ vult nõ agere: aliqñ autem & absque actu interiori, sicut cum nõ vult.

conclu.

Ad primvm ergo dicendũ, q voluntariũ dr̃ non solũ qđ procedit a uoluntate directe, sicut ab agẽte, sed ẽt qđ est ab ea indirecte, sicut a non agente.

Ad 2m dicendũ, q non uelle dr̃ dupliciter. Vno mõ, prout sumit in ui unius dictionis, ẽm quod est infinitiuũ huius uerbi; Nolo. unde sicut cũ dico, Nolo legere, sensus est, Volo non legere: ita hoc qđ ẽ, Non uelle legere, significat, Velle nõ legere, & sic, Non uelle, cãt inuoluntariũ. Alio mõ sumitur in ui orationis, & tunc non affirmatur actus uoluntatis: & huiusmodi, Non uelle, non causat inuoluntariũ.

Ad 3m dicendum, q eo modo requiritur ad uoluntariũ actus cognitionis, sicut & actus uoluntatis, vt s. sit in potestate alicuius cõsiderare, & uelle, & agere: & tunc sicut non uelle, & non agere, cum tẽpus fuerit, est uoluntarium, ita ẽt nõ cõsiderare.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum violentiã voluntati possit inferri.

Medina artic. 4.

44 Porrecta per totum. *1. q. 82. ar. 1. co. & ad 1. Et 4. d. 29. ar. 1. Et veri. q. 22. ar. 5 & 8. & q. 24. ar. 1. c. 4 Et Ro. 6. le. 4. *Tex. 54. tom. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q uoluntati possit uiolentia inferri. Vnumquodq;. n. pôt cogi à potentiori: sed aliquid est humanæ voluntati potentius, scilicet Deus. ergo saltem ab eo cogi potest.

¶ 2 Præt. Omne passiuum cogitur a suo actiuo, qñ immutatur ab eo: sed uoluntas est uis passiua: est enim mouens motum, ut dicitur in 3. de anima * cũ ergo aliquando moueatur a suo actiuo, uidetur q aliquando cogatur.

¶ 3 Præt. Motus violẽtus est, qui est contra naturã: sed motus uoluntatis aliquando est contra naturã, ut patet de motu uoluntatis ad peccandum, qui est contra naturam, ut Damasc. † dicit. ergo motus voluntatis potest esse coactus.

†Li. 4. Orthodo. fidei. c. 21. *Cap. 10. tom. 5.

Sed contra est, quod August. dicit in 5.* de ciuitate Dei, Quòd si aliquid fit uoluntate nõ fit ex necessitate: omne autem coactum fit ex necessitate ergo quod fit ex uoluntate, non pôt esse coactũ: ergo uoluntas non potest cogi ad agendum.

Resp. Dicendũ, q duplex est actus uoluntatis, Vnus quidẽ, q est ẽius immediate, uelut ab ipsa elicitus, s. uelle. Alius qui est actus uoluntatis a uoluntate imperatus, & mediãte alia potẽtia exercitus, ut ambulare, & loq, q a uoluntate imperantur mediãte potentia motiua. Quantũ igit ad actus a uoluntate imperatos, uoluntas uiolentiã pati pôt, in quantũ p uiolentiã exteriora mẽbra impediri possunt, ne imperium voluntatis exequant: sed quantum ad ipsũ propriũ actũ uoluntatis, non pôt ei violẽtia inferri. Et huius est rõ, quia actus uolũtatis nihil est alind, q̃ inclinatio quædã procedens ab interiori principio cognoscente: sicut appetitus naturalis est qdã inclinatio ab interiori principio, & sine cognitione: qđ aũt est coactũ, uel uiolentũ, est ab exteriori principio: unde ↄtra rõnẽ ipsius actus uoluntatis est, q sit coactus, uel uiolentus: sicut ẽt est ↄ rõnem naturalis inclinationis, uel motus lapidis, q feratur sursum (pôt. n. lapis per uiolẽtiã ferri sursũ) sed quod iste motus uiolentus sit ex eius naturali inclinatione, esse non pôt. Similiter ẽt potest homo per uiolentiã trahi: sed quod hoc sit ex eius uoluntate, repugnat rationi violentiæ.

conclu.

concl. p

Ad primvm ergo dicendum, q Deus, qui est potentior quàm uoluntas humana, potest volũtatẽ mouere, secundum illud prouerbium, Prouerb. 21. Cor regis in manu Dei est: & quocunque uoluerit, vertet illud. Sed si hoc esset per uiolentiam, iã non esset cum actu uoluntatis: nec ipsa uoluntas moueretur, sed aliquid contra uoluntatem.

Ad 2m dicendum, q nõ semper est motus uiolẽtus, qñ passiuũ immutatur a suo actiuo, sed qñ hoc fit ↄ interiorẽ inclinationẽ passiui: alioquin oẽs alterationes, & generationes simpliciũ corporũ essent innaturales, & uiolentæ: sunt aũt naturales pp naturalẽ aptitudinẽ interiorẽ materiæ, uel subiecti ad talem dispositionẽ. Et similiter qñ uolũtas mouetur ab appetibili ẽm propriam inclinationem, non est motus uiolentus, sed voluntarius.

Ad 3m dicendũ, q id, in quod uoluntas tendit peccãdo, etsi sit malũ, & contra rõnalẽ naturã ẽm rei veritatẽ, apprehenditur tñ ut bonũ, & conueniens homini ẽm aliquam delectationem sensus, vel secundum aliquem habitum corruptum.

ARTICVLVS V.

Vtrum violentia causet inuoluntarium.

Medina art. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt q violentia non causet inuoluntariam. Voluntariũ enim & inuoluntarium, secundum voluntatem dicuntur. Sed uoluntati violentia inferri non potest, ut ostensum est.* ergo violentia inuoluntariũ causare non potest.

45 Porrecta per totum. *Sup. ar. 4 co. & inf. ar. 6. ad 1. & q. 73. ar. 6. co. Et 3. d. 29. q. 1. ar. 6. ad 1. Et ma. q. 6. co. †Li. 2. c. 24. prod. *3. ethi. c. 1. to. 5.

¶ 2 Præt. Id quod est inuoluntariũ, est cum tristitia, ut Damas. & Philosophus dicunt: † sed aliqnãdo patitur aliquis violentiam, nec tamẽ inde tristatur. ergo uiolentia non causat inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Id qđ est à uolũtate, nõ pôt esse inuolũtarium, sed aliqua uiolenta sunt a uolũtate, sicut cũ aliquis cũ corpore graui sursum ascendit: & sicut cũ aliqs inflectit mẽbra contra naturalem eorũ flexibilitatem. ergo uiolentia non cãt inuoluntariũ.

Sed contra est, qđ Philosophus & Damasc. dicunt,* q aliquid est inuoluntarium per uiolentiã.

*locis si. ci. iam citatis.

Respon. Dicendũ, q uiolentia directe opponitur uoluntario, sicut etiam & naturali. Cõe est. n. uoluntario & naturali, quod utrunq; fit a principio intrinseco, uiolentũ autem est a principio extrinseco: & pp hoc, sicut in rebus, quæ cognitione carent, uiolẽtia aliqđ facit contra naturã, ita in rebus cognoscẽtibus, facit aliqđ esse cõtra uoluntatem

tem:quod aût est contra naturam,dicitur esse innaturale:& similiter quod est contra uoluntatem, dr̃ esse inuoluntariũ.vnde * uiolẽtia uoluntariũ cãt.*

Concl. ** Ad 1m ergo dicendũ, ꝙ inuolũtariũ uoluntario opponitur. Dictũ * est aũt supra, ꝙ uoluntariũ dr̃ nõ solum actus, qui est immediate ipsius uolũtatis, sed ẽt actus a uolũtate imperatus. Quantũ igit̃ ad actũ, qui est immediate ipsius uolũtatis, ut supra dictũ est,† uiolentia uolũtati inferri nõ pôt: sed quãtũ ad actũ imperatũ, uolũtas pôt pati uiolentiã: & quantũ ad hunc actũ uiolentia inuoluntariũ facit.

art. præced.

Ibid. præced.

Ad 2m dicendũ, ꝙ sicut naturale dr̃, quod est secundũ inclinationẽ naturæ: ita uoluntarium dr̃, qđ est ẽm inclinationẽ uoluntatis. Dr̃ aũt aliquid naturale dupliciter. Vno modo, quia est a natura, sicut a principio actiuo: sicut calefacere est naturale igni. Alio mõ, ẽm principiũ passiuum, quia s.est innata inclinatio ad recipiendũ actionẽ a principio extrinseco: sicut motus cœli dr̃ esse naturalis, pp aptitudinẽ natu alẽ cœlestis corporis ad talẽ motũ, licet mouens sit uoluntariũ. Et similiter uoluntariũ pôt aliquid dici dupliciter. Vno mõ, ẽm actionẽ, puta cũ aliquis vult aliquid agere. Alio modo, ẽm passionem s.cum aliquis vult pati ab alio: unde cũ actio infert̃ ab aliquo exteriori, manente in eo qui patit̃ uoluntate patiendi, nõ est simpl'r uiolentũ: quia licet ille qui patit̃, nõ ꝯferat agendo, ꝯfert tñ uolendo pati: unde non pôt dici inuoluntariũ. G

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ sicut Philosophus dicit in octauo Phys.* Motus ai lis, quo interdũ mouet̃ aîal ꝯ naturalẽ inclinationẽ corporis, etsi nõ sit naturalis corpori, est tñ quodammodo naturalis aîali, cui naturale est, ꝙ ẽm appetitũ moueatur: & ideo hoc non est uiolentũ simpliciter, sed ẽm quid. Et simil'r est dicendũ, cum aliquis inflectit mẽbra contra naturalem dispõnem: hoc enim est violentum ẽm qđ, scilicet quantũ ad membrum particulare: non tamen simpliciter, quantum ad ipsum hominem.

tex. 27. tom. 2.

H

Articvlvs VI.

Vtrum metus causet inuoluntarium simpliciter.

Medina art. 6.

46 *Porrecta per totum. Infr. ar 7. 7. ad 1. & 2. Et 4. d. 29 q. 1. ar. 2. Et quo. li. 5. ar. 10. Et 2. cor. 1. r. h. e. 3. co. 3. Et 3. Ethic. co. 1. & 4. & 5.*

Ad sextvm sic proceditur. Videt̃ ꝙ metus causet inuoluntariũ simpliciter. Sicut.n.uiolentia est respectu eius, quod contrariatur præsentialiter uolũtati, ita metus est respectu futuri mali, qđ re pugnat uolũtati: sed uiolẽtia cãt inuoluntariũ simpliciter. ergo & metus inuolũtariũ simpl'r causat.

¶ 2 Præt. Quod est ẽm se tale, quolibet addito remanet tale: sicut qđ ẽm se est calidũ, cuicunq; coniungatur nihilominus est calidum, ipso manente: sed illud qđ per metum agitur, ẽm se est inuoluntarium. ergo ẽt adueniente metu est inuoluntarium.

¶ 3 Præt. Quod sub cõdõne tale est, ẽm quid est tale: quod aũt absq; cõdõne est tale, simpliciter est tale. sicut qđ est necessariũ ex ꝯdõne, est necessarium ẽm quid: quod aũt est necessariũ absolute, est necessarium simpliciter. Sed id quod per metũ agit̃, est inuoluntariũ absolute. nõ est aũt voluntariũ, nisi sub ꝯdõne, scilicet ut uitet̃ malũ qđ timet̃. ergo id, qđ p metũ agitur, est simpliciter inuoluntariũ.

li. 5. c. 30. ante me.

Sed contra est, quod Greg. Nicen. dicit * & ẽt Philosophus, † quod huiusmodi, quæ per metum aguntur, sunt magis uoluntaria, quã inuolũtaria. F

li. 3 Ethic. ca. 1. non multũ ꝓcul a prin cip.

Respon. Dicendũ, ꝙ sicut Philosophus dicit in 3. Ethi.* & idẽ dicit Greg. Nicen. in lib. suo de homine. † Huiusmodi, quæ per metũ aguntur, mixta sunt ex uoluntario, & inuoluntario. Id.n. quod per metũ agitur, in se consideratũ non est uoluntariũ: sed fit uoluntariũ in casu, scilicet, ad uitandũ malũ quod timet̃. Sed si quis recte ꝯsideret, * magis sunt hmôi uoluntaria, ꝙ inuoluntaria: * sunt enim uoluntaria simpliciter, inuoluntaria aũt ẽm quid. Vnumquodq;.n. simpliciter esse dr̃, ẽm quod est in actu: ẽm aũt quod est in sola apprehensione, non est simpliciter, sed ẽm quid. Hoc aũt quod per metũ agit̃, ẽm hoc est in actu, scđm quod fit. cu enim actus in singularibus sint, singulare aũt inquantum hmôi, est hic, & nunc, secundũ hoc id qđ fit, est in actu, ẽm quod hic est, & nunc, & sub alijs cõdõnibus indiuidualib. Sic aũt hoc quod fit per metũ, est uoluntarium, inquantũ scilicet est hic, & nunc: prout scilicet in hoc casu est impedimentũ maioris mali, qđ timebat̃: sicut proiectio mercium in mare fit uoluntariũ tpe tẽpestatis pp timorẽ periculi. vnde manifestũ est, ꝙ simpliciter uoluntariũ est, unde & cõpetit ei rõ uoluntarij: quia principiũ eius est intra. Sed qđ accipiat̃ id quod per metũ fit, ut extra hũc casum existens, prout repugnat uoluntati, hoc nõ est nisi ẽm rõnem tm̃: & ideo est inuoluntariũ ẽm quid, idest, prout cõsiderat̃ extra hũc casũ existẽs.

li. 3. Eth. ca. 1. non remote a princip.

Nicen. li. 5. c. 1.

concl.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ea quæ agunt̃ p metum & per uim, non solũ differunt secundũ præsens, & futurum: sed ẽt secundum hoc, ꝙ in eo qđ agitur per uim, uoluntas non consentit, sed oĩno est ꝯ motum uoluntatis: sed id quod per metũ agit̃, fit uoluntarium, ideo quia motus uoluntatis fertur in id, licet non pp seipsum, sed propter aliud, scilicet ad repellendum malũ quod timetur: sufficit.n. ad rõnem uoluntarij, ꝙ fit pp aliud uoluntarium. Voluntariũ enim est non solum quod pp seipsum uolumus ut finem, sed ẽt quod propter aliud uolumus ut propter finem. Patet ergo ꝙ in eo quod p uim agitur, uoluntas interior nihil agit: & ideo, ut Greg. Nicen. dicit * ad excludendum ea, quæ p metum agunt̃, in diffinitione uiolenti non solum dr̃, ꝙ uiolentum est, cuius principium est extra, sed additur, nihil conferente uim passo: quia ad id quod agitur per metum, uoluntas timentis aliquid confert. I

li. 5. c. 1.

Ad 2m dicendũ, ꝙ ea quæ absolute dñr, quolibet addito remanent talia, sicut calidũ, & album: sed ea quæ relatiue dñr, uariant̃ scđm cõparationẽ ad diuersa: quod.n. est magnum cõparatum huic, est paruum cõparatum alteri. Voluntariũ autem dr̃ aliquid non solum pp se quasi absolute, sed ẽt propter aliud quasi relatiue. & ideo nihil prohibet aliquid, quod de se nõ esset uoluntarium, alteri cõparatum fieri uoluntarium, p cõparationẽ ad aliud. K

Ad 3m dicẽdum, ꝙ illud quod per metum agit̃, absq; cõdõne est uoluntarium, idest, scđm quod actu agitur: sed inuoluntarium est sub condıtione, idest, si talis metus nõ immineret, unde secundum illam rationem magis potest concludi oppositum.

SVP. QVÆS. VI. ART. VIII.

Medina ar. 8.

47 *Porrecta per totum.* 22.q.1.12. art.1.cor. & 3. Eth. lect.1. cõ. 5.& lect.4

IN 8. autem artic. diligenter aduertendum est, q cum ignorãtia consequẽs voluntatem triplicitet ponatur, s. affectata, mala electionis, & iuris: & prima differat ab alijs in hoc: q ipsa est obiectũ actus voluntatis; est enim volita: aliæ vero sunt quasi obiectum volũtatis potentis, & debẽtis ipsas abijcere. Sũt autem hæ voluntariæ, quia voluntas põt, & debet actualiter cõsiderare, & applicare ad opus, & sic excludere ad ignorantiam malæ electionis: & similiter velle acquirere scientiam sibi necessariã tempore debito, & sic excludere ignorantiam iuris. *Cap. 5. tomo 5.* Inter has aũt duas cã differẽtia sit, q ignorantia electionis cõsistit in ipsa volũtatis actuali inconsideratione, ignorantia uero iuris in volũtaria habituali priuatione scientiæ, quicunque aliquis ex actuali obliuione eius quod scit, & habitualiter meminit, operatus, neutram ignorantiã incurrit: quoniam omniũ reminisci, supra hominis est facultatẽ. *Li. 2. fidei Orth. cap. 24.* Quocirca si quis certa intentione perseuerans nullo modo peccandi, mortaliter, & sciens contractum talem sapere usuram *concl.* & nihilominus nõ recolens actualiter eius quod habitualiter scit, facit talẽ contractũ, nõ peccauit mortaliter. Et similiter sciens Sortẽ sibi notũ esse nosatim excõicatum, & tñ cõicans cum eo in diuinis: ex hoc q non actualiter sibi occurrit hũc esse excõicatum, excusat a mortali. Quilibet. n. in se ipso experitur non esse in potestate sua, q recordetur eorũ quæ habitualiter meminit, pp quod ĩconsideratio hæc, cũ nõ sit concomitans, nec consequens, quia non est omnino in potestate nostra, locanda est sub antecedente: causat enim inuoluntarium simpliciter, & ipsa nullo mõ est uolita: ac per hoc ex.

ARTICVLVS VII.

Vtrum concupiscentia causet inuoluntarium.

Medina artic. 7.

AD SEPTIMVM sic proceditr. Videtur q comcupiscentia causet inuoluntarium. Sicut. n. metus est quędã passio ita & cõpiscentia: sed metus causat quodammodo inuolunrarium. ergo etiam concupiscentia.

¶ 2 Præt. Sicut p timorem timidus agit contra id qđ proponebat: ita [h] incontinens propter concupiscentiam: sed timor aliquo modo causat inuoluntariũ. ergo & concupiscentia.

¶ 3 Præt. Ad uoluntarium requiritur cognitio: sed cõcupiscẽtia corrumpit cognitionẽ. dicit. n. Philosophus in 6. Ethic.* q delectatio, siue cõcupiscentia delectationis, corrũpit æstimationem prudentiæ ergo concupiscentia causat inuoluntarium. C

SED CONT. est qđ Damas. dicit:* Inuoluntariũ est misericordia, uel indulgentia dignũ, & cũ tristitia agitur: sed neutrum horum competit ei, qđ per concupiscentiam agitur: ergo concupiscẽtia nõ causat inuolũtariũ.

RESPON. Dicendum, q concupiscensia non causat inuoluntariũ: sed magis facit aliqd uolũtarium. Dicitur. n. aliquid uoluntarium ex eo, q uoluntas in id fer- D tur: p cõcupiscentiã autem uoluntas inclinatur ad uolendũ id qđ cõcupiscit. & ideo [m] cõcupiscentia magis facit ad hoc, q aliquid sit uoluntarium, quàm q sit inuoluntarium [n].

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q timor est de malo, cõcupiscẽtia autẽ respicit bonũ: malũ autem scđm se contrariatur uolũtati, sed bonũ est uoluntati consonum: unde magis se habet ti- E mor ad causandum inuoluntarium, quàm concupiscentia.

AD 2m dicẽdum, q in eo qui p metũ aliqd agit, manet repugnantia uoluntatis ad id qđ agitur, scđm quod in se consideratũ: sed in eo qui agit aliquid per cõcupiscentiam (sicut est incontinens) nõ manet prior uolũtas, qua repudiabat illud qđ concupiscit, sed mutat ad uolẽdum id qđ prius repudiabat. & ideo qđ A per metum agitur, quodãmodo est inuolũtariũ: sed qđ per concupiscentiã agitur, nullo modo. Nã incontinens cõ cupiscentiæ agit contra id qđ prius pponebat, non autem contra qđ nũc vult: sed timidus agit ꝯ id quod etiam nunc secundum se vult.

cusat non solũ a peccato, sed a censuris consequentibus culpã. Et hæc pro consolatione bonarũ mẽtiũ, ibi culpã timẽtiũ, ubi nõ reperit, notãda applicandaq; sũt occurrenob. casibus.

AD 3m dicendum, q si cõcupiscentia totaliter cognitionẽ auferret, (sicut cõtingit in illis qui pp cõcupiscentiã fiunt amẽtes,) sequeretur q concupiscentia uoluntarium tolleret, nec rñ proprie es- B set ibi inuoluntariũ: qa in his quæ usum rationis nõ habent, neque uolũtariũ est, neq; inuoluntariũ: sed quandoq; in his quæ per cõcupiscentiam aguntur, non totaliter tollitur cognitio, quia non tollitur potestas cognoscendi, sed solum consideratio actualis in particulari agibili: & tamen hoc ipsum est uoluntarium, secundum quòd uoluntarium dicitur, quod est in potestate uoluntatis, ut non agere, & non uelle: similiter autem & non considerare, potest enim uoluntas passioni resistere, ut infra dicetur. † †q.77. ar. 6. & 7.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ignorantia causet inuoluntarium.

48 *Porrecta per totum.* Inf. q.19. art.6.cor. & q.76. ar. 3. & 4. & 2. d. 39. q. 1. art. 1. d. 4. & d. 4. art. 1. ad 3. Et mal. q. 3. art. 8. cor.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q ignorantia nõ causet inuoluntariũ. Inuoluntariũ enim ueniam meretur, ut Dama. dicit:* sed interdũ qđ per [h] ignorantiã agitur, ueniam nõ meretur, secundũ illud 1. ad Corin. Si quis ignorat, ignorabit. ergo ignorantia non causat inuoluntarium.

¶ 2 Præt. Omne peccatũ est cũ [h] ignorãtia, scđm illud Prou. 14. Errant, qui operantur malũ. Si igitur ignorantia inuoluntariũ causet, sequeret q omne peccatum esset inuoluntariũ: quod est contra Aug. † dicentem, q omne peccatum est uoluntarium. * Lib. 2. c. 24. † Lib. 1. retra. ca. 15. patẽ ante medium.

D ¶ 3 Præt. Inuoluntariũ cum tristitia est, ut Damas. dicit:* sed quædam [h] ignoranter aguntur & sine tristitia: puta, si aliquis occidit hostem, quem quærit occidere, putans occidere ceruum. ergo ignorantia non causat inuolunrarium. *Dam. lib. 2. Ortho. fidei, c. 24.*

SED CONTRA est, quod Damasc. † & Philosoph* dicunt, quòd inuoluntarium quoddã est per ignorantiam. † Loco nunc dicto 3. Eth. cap. 1.

RESPON. Dicendũ, q ignorantia hẽt causare inuoluntariũ ea rõne, qua priuat cognitionẽ, q̃ præexigitur ad uoluntariũ, ut supra dictũ est:* non tñ quælibet ignorantia hmõi cognitione priuar. Et E ideo sciendũ, q ignorantia tripliciter se hẽt ad actum uoluntatis. Vno modo, concomitanter: alio mõ, ꝯñr: tertio modo, antecedenter. Concomitanter quidem, qñ ignorantia est de eo quod agitur, tñ ẽr si sciretur, nihilominus ageret. Tunc. n. ignorantia non inducit ad uolendũ vt hoc fiat, sed accidit simul esse aliquid factũ, & ignoratũ: sicut in exẽplo posito, scilicet cũ aliquis uellet quidẽ occidere hostẽ, sed ignorãs occidit eũ, putãs occidere ceruũ: & talis ignorãtia nõ facit inuoluntariũ, ut Philosop. dicit,* quia nõ cãt aliquid quod sit repugnãs uolũtati: sed facit non uoluntariũ, quia nõ põt esse actu uolitũ, quod ignoratũ est. Consequenter aũt se ha- * Art. 1. * Li. 3. Eth. c. 1. to. 5.

bet ignorātia ad uoluntatē in F quantū ipsa ignorātia est uolūtaria: & hoc cōtingit dupliciter sm duos modos uoluntarijs supra positos* Vno modo, q a actus uolūtatis fert in ignorantiā: sicut cū aliqs ignorare vult, uel ut excusatiōnem peccati habeat, uel ut nō retrahatur a peccādo, sm illud Iob. 21. Scientiā uiarū tuarū nolumus. & hæc dicit ignorātia affectata. Alio modo dicit ignorantia uoluntaria eius qđ quis pōt scire, & debet. sic.n. non agere, & non uelle, uoluntarium dicitur, *ut supra dictum est. Hoc igitur modo dicitur ignorantia, siue cū aliquis actu, nō considerat, qđ cōsiderare pōt, & debet, quæ est ignorātia malę electionis uel ex passione, uel ex habitu ꝓueniens: siue cum aliquis notitiam quā dēt habere, non curat acqrere. Et sm hunc modum ignorantia uniuersalium iuris, quæ quis scire tenetur, uoluntaria dicitur, quasi p negligentiā proueniēs. m Cū autē ipsa ignorantia si uoluntaria aliquo istorū modorū, nō pōt causare simpliciter inuoluntariū: causat tamen sm quid inuoluntariū,* inquantum pręcedit motum uoluntatis ad aliquid agendum, qui nō esset sciētia pręsente. Antecedenter autem se habet ad uoluntatē ignorantia, qñ non est uoluntaria, & tamē est causa nolendi quod alias nō uellet. sicut cum aliquis homo ignorat aliquam circunstātiam actus, quam non tenebatur scire, & ex hoc aliquid agit, qđ nō faceret, si sciret. puta, cū aliqs diligētia adhibita nesciēs aliquē transire per uiam, proijcit sagittā, qua interficit transeūtē & *talis ignorātia causat inuoluntarium simpliciter.* Et p hoc patet respōsio ad obiecta. Nam prima ratio procedit de ignorātia eorū, q̄ quis tenet scire: secunda autem de ignorantia electionis, quæ quodammodo est uoluntaria, ut dictum est.* tertia uero de ignorantia, quæ concomitanter se habet ad uoluntatem.

QVAESTIO VII.

De circunstantijs humanorum actuum in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de circunstantijs humanorū actuū. Et circa hoc quærunt quatuor.

¶Primo, Quid sit circunstantia.

¶Secundo, Vtrū circūstātię sint circa humanos actus attendendæ a Theologo.

¶Tertio, Quot sūt circunstātię.

G ¶Quarto, Quæ sunt in eis principaliores.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circunstantia sit accidens actus humani.

Medina art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q circunstantia non sit accidens actus humani. Dicit.n. Tullius in rethoricis, q circunstantia est, p quā argumētationi authoritatē, & firmamētū h adiungit oratio: sed oratio H dat firmamentū argumentationi, ꝑcipue ab his q̄ sunt de substātia rei ut diffinitio, genus, & spēs, & alia huiusmodi, a quib* ēt Tullius Oratorem argumētari docet. ergo circunstantia non est accidens humani actus.

¶2 Prēt. Accidentis propriū est inh esse: qđ autem circūstat, nō inest, sed magis est extra: ergo circunstantiæ non sunt accidētia humanorum actuum.

I ¶3 Prēt. h Accidētis nō est accidens: sed ipsi humani actus sunt quædam accidētia. nō ergo circunstātiæ sunt accidētia actuū.

SED CONTRA Particulares cō ditiōes cuiuslibet rei singularis dicuntur accidentia indiuiduantia ipsam: sed Philosophus in 3.* Ethi. circunstantias nominat particularia, idest, particulares singulorum actuum cōditiones ergo circunstantiæ sunt accidentia indiuidualia humanorum actuum. *Cap. 1. ante med. & post. 10. s.

RESPON. Dicendum, quòd quia nomina, secū K dum *Philosophum, sunt signa intellectuum, necesse est quòd secundum processum intellectiuę cognitionis, sit etiam nominationis processus. Procedit autem nostra cognitio intellectualis, a notioribus ad minus nota: & ideo apud nos a notioribus nomina transferuntur ad significandum res minus notas. & inde est, quòd sicut dicitur in 10. *Metaphysico. ab his, quæ sunt secundum locum, procellit nomen distantiæ ad omnia contraria: & similiter nominibus pertinentibus ad motum localem utimur ad significādum alios motus, eo quòd

*Lib. 1. perihier. c. 1. tom. 1.

*Text. 13. & 14. to. 3

corpora

SVPER QVÆST. VII.

Circa totā septimam quæst. de circunstātijs, nihil occurrit hoc in loco dubitādum: qm̄ discussio harum circunstātiarum in speciali, posta de persona, modo, tēpore, & loco sacris, ad posteriores spectat tractatus. Summariè tñ scito, q circunstantia ipsis sacri est aggrauans peccatū, nō tñ apponens speciem sacrilegij, nisi fiat in contemptum tēporis sacri. Circunstātia vero sacri loci, quamuis oīa aggrauet peccata p accidens, illa tamē sola ad sacrilegij speciem trahit, quæ sanctitati loci directè opponuntur, aut annexæ immunitati, ut effusioni sanguinis, uel seminis humani, q̄ impediunt exhibēdum ibidem diuinū cultū, ad quē directè sanctificatur locus & uiolentæ extractiōes, quæ immunitati cōtrariantur, & his similia. Personę quoque circunstātia nō transfert in aliā speciem, nisi peccatum uoto, vel statui eius directè aduersetur: ut si religiosus fornicet, io sacrilegium cōmittit: si autem blasphemat, solius blasphemiæ reus est, sicut alius blasphemās. Quid autē.i. effectus, quādo est præuisum & uolitum, trahit in ipsius speciem: ut si mulier pergens ad ecclesiā: scit se ibidē adamandā, & hoc vult, quamuis non propterea uadat, sed ꝑ audiendam Missam, actus ille ex illo effectu mali speciem trahit. Circa Quid, i. conditiones obiecti, ut magnū, & paruū in re oblata, & Quomodo: quis actꝰ multū aggrauent, in aliā tñ speciem transferre actus non adeo. Cur demū manifeste dat aliam actui speciē: & si prædictis adiunxeris, q circunstātię necessario cognoscēdæ à spirituali iudice, sūt transferentes in aliā speciem, & cum hoc aggrauantes in infinitum, idest, addētes scđm se rōnē peccati mortalis, scies q̄ sunt circunstantiæ necessariæ, & quę nō. Sed caue ne illas, quæ multum grauant, mortali silētio prętereas: & maxime circunstantiā, Quid, q̄ inter principales in 4. ar. cōputatur. Magni.n. refert abstulisse centū, & abstulisse centū cum dāno inde pauperis, & pupillorū, puellarum nubilū, & huiusmodi, q̄ spectant ad circunstantiā, Quid. Illud autē hic notato, q inter circūstātias, nec Arist. nec Tulli*, nec diuus Tho. computauit, Quoties. Et ratio, est quia circunstantiæ, ut in 1. dicit ar. circa eūdem sunt actum: numerus autem operationū non circunstat unam & eandem operationē: sed ad diuidit alia, & aliā operationem. Non n. scđm furtum est circunstantia primi, aut ecōuerso: nec tertium secundi, & sic deinceps. Ex quo sequitur, q quia nō minus tenetur quis confiteri de scđo, peccato, quàm de primo. & non minus de centesimo, q̄ de quocunque alio: q non sufficit dicere, q pluties furatus est, sed oportet explicare quoties furatus est, si numeri meminerit; & si nō meminit, exprimere debet q̄ frequenter, sic, ut uerisimilis numerus habeat. Scito quoq; demum, q id, quod de fine specificante, & adiuncto distinguitur in respon sione ad 3. in ar. 3. explanabitur inferius in q. 18. ar. 4. ubi inchoate uidetur opposita doctrina.

*Artic. 3. ad 1.

*Artic. 3.

Concl. 1

Concl. 2

*In corp. art.

*Infra ar. 3. cor. & q. 18. ar. 3. 4. & dist. 16. q. 3. ar. 1. & q. 1. Et mal. q. 2. ar. 4. ad 5. & ar. 5. corp. princ. & 3. Ethi. lect. 3. co. 2. fin.

49 Porrecta per totum

*In lib. Topicor.

corpora, q̃ loco circũscribunt, sunt maxime nobis nota: & inde est q̃ nomẽ circunstantiæ ab his q̃ in loco sunt, deriuat ad actus humanos. Dr̃ aũt in localibus aliquid circũstare, qđ est qdẽ extrinsecũ a re, tñ attingit ipsam, uel appropinquat ei ſm locũ. Et iõ q̃cunq; cõdõnes sunt extra substantiã actus, & tñ attingunt aliquo mõ actũ humanũ, circũstantiæ dñr: qđ aũt est extra substantiã rei, ad rẽ ipsam pertinens, accidens eius dr̃. vnde [m] circunstantiæ actuũ humanorũ, accidentia eorũ dicenda sunt. [a]

Concl.[m]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ orario quidẽ dat firmamentũ argumentationi, primo ex substantia actus, secundario uero ex his q̃ circunstant actum. B Sicut primo accusabilis redditr aliquis ex hoc, q̃ homicidiũ fecit: secundario uero ex hoc, qđ dolo fecit, uel pp lucrum, uel in tẽpore, uel in loco sacro, aut aliquid aliud huiusmodi: & ideo signanter dicit, quod per circunstantiam oratio argumẽtationi firmamentum adiungit, quasi secundario.

AD 2m dicendũ, q̃ aliqđ dr̃ accidẽs alicuius dupliciter. Vno mõ, q̃a inest ei: sicut albũ dr̃ accidens Sortis. Alio mõ, q̃a est simul cum eo in eodẽ subiecto: sicut dr̃, q̃ albũ accidit musico, inquantũ coueniunt, & quodãmõ se cõtingũt in uno subiecto. & p hunc modũ dñr circũstantiæ accidentia actuum. C

[a] in solut. præced.

AD 3m dicendum, q̃ sicut [a] dictum est, accidens dr̃ accidenti accidere pp conuenientiam in subiecto: sed hoc cõtingit dupl'r. Vno modo, ſm qđ duo accidentia cõparatur ad unũ subiectum absq; aliquo ordine, sicut album & musicũ ad Sortẽ. Alio mõ, cum aliquo ordine, puta quia subiectũ recipit unũ accidens alio mediãte: sicut corpus recipit colorẽ mediante superficie, & sic unum accidẽs dr̃ ẽt alteri inesse: dicimus.n. colorem esse in superficie. Vtroq; aũt mõ circunstantiæ se habent ad actus: nã aliquæ circunstantiæ ordinatæ ad actũ, pertinent ad agentẽ nõ mediãte actu, puta locus, & cõdõ p-D sonę: aliq̃ vero mediãte ipso actu, sicut mod' agẽdi.

ARTICVLVS II.

Vtrum circunstantiæ humanorum actuum sint considerandæ a Theologo.

10 Perrella] per totum. 4. dist. 16. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1. & q. 2. cor.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt̃ q̃ circunstantiæ humanorũ actuũ non sint considerandæ a Theologo. Non.n. cõsiderant a Theologo actus humani, nisi ſm qđ sunt aliquales, idest, boni, uel mali: sed [b] circũstantię nõ vñr posse facere act' aliquales, q̃a nihil qualificat, formaliter loquẽdo, ab eo qđ est extra ipsũ, sed ab eo qđ in ipso est. ergo circũstãtiæ actuũ nõ sũt a Theologo ɔsiderãdę. E

¶ 2 Præt. Circunstantiæ sunt [h] accidẽtia actuũ: sed uni infinita accidunt. & ideo, vt dr̃ in 6. [a] Met. nulla ars, uel scientia est circa ens per accidens, nisi sola sophistica. ergo Theologus non habet considerare circunstantias humanorum actuum.

[a] tex. 4. to- mo 3.

¶ 3 Præt. Circunstantiarũ cõsideratio [b] ptinet ad Rhetorẽ: rhetorica aũt ñ ẽ pars theologiæ. ergo cõsideratio circunstãtiarũ nõ ptinet ad Theologum.

SED CONT. Ignorantia circunstantiarũ causat inuoluntariũ, ut [a] Damasc. & Greg. Nicenus dicũt: sed inuoluntarium excusat a culpa, cuius consideratio pertinet ad Theologum. ergo & cõsideratio circunstantiarum ad Theologum pertinet.

[a] lib. 2. ca. 24. lib. 5. cap. 2.

RESP. Dicendũ, q̃ [m] circunstantiæ pertinent ad cõsiderationẽ Theologi [a] triplici rõne. Primo q̃dẽ, quia Theologus considerat actus humanos, ſm quod per eos homo ad beatitudinẽ ordinatur. Omne aũt qđ ordinatur ad finẽ, oportet esse proportionatũ fini: actus aũt proportionantur fini ſm cõmensurationẽ quandã, quę fit per debitas circunstantias: unde cõsideratio circunstantiarũ ad Theologũ pertinet. Secundo, quia Theologus cõsiderat actus humanos, ſm qđ in eis inuenitur bonũ & malũ, melius & peius, & hoc diuersificat ſm circunstãtias, ut [a] infra patebit. Tertio, quia Theologus considerat actus humanos, ſm qđ sunt meritorij, uel demeritorij, qđ cõuenit actibus humanis, ad qđ requirit q̃ sint uolũtarij. Actus aũt humanus iudicat̃ uoluntarius, uel inuoluntarius, ſm cognitionẽ, uel ignorantiã circunstantiarũ, ut [a] dictum est: & ideo cõsideratio circunstantiarũ pertinet ad Theologũ.

concl. m

[a] q. 18. art 10. & 11. & q. 73 art. 7.

[a] in arg. Sed cõtra.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ bonũ ordinatũ ad finem, dr̃ utile, qđ importat relationẽ quandã. vnde Philosophus dicit in 1. [a] Ethic. qđ in ad aliquid bonũ est utile: in his aũt quæ ad aliquid dñr, denominatur aliqnid non solũ ab eo qđ inest, sed ẽt ab eo quod extrinsecus adiacet, ut patet in dextro & sinistro, æquali & inæquali, & similibus: & ideo cũ bonitas actuum sit inquantum sunt utiles ad finẽ, nihil prohibet eos bonos, uel malos dici secundũ proportionem ad aliqua, quæ exterius adiacent.

[a] cap. 7. cir ca princ. tom. 5.

AD 2m dicendum, q̃ accidentia, quæ omnino p accidẽs se hñt, relinquuntur ab omni arte pp eorum incertitudinẽ & infinitatẽ: sed talia accidentia non habent rõnem circunstantiæ, quia, ut [a] dictum est, sic circunstantiæ sunt extra actum, q̃ tamen actũ aliquo modo contingunt ordinatæ ad ipsum: accidentia autem per se cadunt sub arte.

[a] art. 1. huius quæst.

AD 3m dicendũ, q̃ consideratio circunstantiarũ pertinet ad Moralẽ, & Politicum, & ad Rhetorem. Ad moralẽ quidẽ, prout ſm eas inuenitur, uel prętermittitur mediũ uirtutis in humanis actibus, & passionibus: ad Politicũ aũt & Rhetorem, ſm quod ex circunstantijs actus redduntur laudabiles, uel vituperabiles: excusabiles, uel accusabiles, diuersimode tamen. Nam quod Rhetor persuadet, Politicus dijudicat. Ad Theologum aũt, cui oẽs aliæ artes deseruiunt, pertinent omnibus modis prædictis: nã ipse hẽt considerationes de actibus virtuosis, & uitiosis cũ morali: & cõsiderat actus, ſm quod merentur pœnam, uel præmiũ, cum Rhetore & Politico.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter enumerentur circunstantiæ in tertio Ethicorum.

Medina art. 3.

cc Perrella per totum. 4. d. 11. 16. q. 3. art. 1. q. 2. & 3. Etima q. 2 art. 6. cor. lec 3. Eth. le. 3. fi. [a] cap. 1. tomo 5.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter circunstantiæ numerent̃ in 3. [a] Eth. Circunstantia.n. actus dr̃, qđ [b] exterius se habet ad actum: hmõi autem sunt tẽpus & locus. ergo solæ duæ sunt circunstantię, scilicet Quando, & Vbi.

¶ 2 Præt. Ex circunstantijs accipit̃ quid [u] bene, uel male fiat: sed hoc ptinet ad modũ act'. ergo oẽs circunstan-

cunstantiæ includunt sub una, q̃ est modus agẽdi.
¶ 3 Præt. Circũstãtiæ nõ sũt de substãtia act⁹: sed ad substãtiã act⁹ ptinere videnť hcãę ipsius act⁹. ergo nulla circunstantia dẽt sumi ex cã ipsius actus. Sic ergo neq; qs, neque pp qd, neque circa quid, sunt circunstantiæ. nã qs, pertinet ad cãm efficientẽ: pp quid, ad finalem: circa quid, ad materialem.

c. 1. post medium tom. 5. SED CONT. ẽ authoritas Philosophi in 3.* Ethic.

RESP. Dicẽdũ, q̃ Tulli⁹ in sua Rhetorica assignat septẽ circũstãtias, q̃ hoc uersu continenť. Quis, *concl.* qd, ubi, qb. auxilijs, cur, quõ, qñ. Cõsiderandũ ẽ.n. in actib. qs fecit, qbus auxilijs, vel instrumẽtis fecerit, qd fecerit, ubi fecerit, cui fecerit, quõ fecerit, G & qñ fecerit. Sed Arist. in 3.* Eth. addit aliã. s. circa *c. 1. post medium tom. 5.* qd, q̃ a Tullio cõprehendit sub qd. Et rõ huius annumerationis sic accipi põt: nã circunstantia dr, quasi extra substantiam actus existẽs: ita tñ q̃ aliquo modo attingit ipsum. contingit aũt hoc fieri tripliciter. Vno mõ, inquantum attingit ipsũ actũ. Alio mõ, inquantũ attingit cãm actus. Tertio mõ, inquantũ attingit effectũ. Ipsum aũt actum attingit uel per modum mẽsuræ, sicut tempus & locus: uel per modũ qualitatis actus, sicut modus agendi. Ex parte aũt effectus, ut cũ considerať quid aliquis fecerit: ex parte uero cãæ actus, ad quatũ cãm finalẽ H accipitur pp quid: ex parte aũt causæ materialis, siue obiecti, accipit circa quid: ex parte uero causę agẽtis principalis, accipitur qs egerit: ex parte uero cãæ agentis instrum ẽtalis, accipit qbus auxilijs.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ tempus & loc⁹ circunstãt actum per modum mensuræ; sed alia circunstant actum, inquantum attingunt ipsum quocunque alio mõ, extra substantiam eius existẽtes.

AD 2ᵐ dicendũ, q̃ iste modus, qui est bene uel male, non ponitur circunstantia, sed cõsequens ad omnes circunstantias: sed specialis circũstãtia ponitur modus, qui pertinet ad qualitatem actus, puta, q̃ aliquis ambulet uelociter, uel tarde: & q̃ aliquis percutit fortiter, uel remisse. & sic de alijs. I

AD 3ᵐ dicendũ, q̃ illa conditio cãæ, ex qua substantia actus dependet, non dr circũstantia, sed aliqua cõditio adiuncta: sicut in obiecto nõ dr circũstantia furti, q̃ sit alienũ (hoc enim ptinet ad substantiam furti) sed q̃ sit magnũ uel paruum. & sic ẽ de alijs circunstantijs, quę accipiunť ex parte aliarum cãrum. Non enim finis qui dat spẽm actus, est circunstantia, sed aliqs finis adiunctus: sicut q̃ fortis fortiter agat pp bonũ fortitudinis, non est circunstantia: sed si fortiter agat pp liberationẽ ciuitatis, uel populi Christiani, uel aliqd hmõi. Similiter ẽt ex parte eius, qđ est quid. Nã q̃ aliquis perfundens aliquẽ aqua, abluat ipsum, non est circunstantia ablutionis: sed q̃ abluendo infrigidet, uel calefaciat, & sanet, uel noceat, hoc est circunstantia.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sint principales circumstantiæ, propter quid, & ea in quibus est operatio.

*12 Porrecta per totum. *4. d. 16. 0. 3. art. 2. q.* *Medina art 4.*

AD QVARTVM sic procediur Vr, q̃ nõ sint principales circunstantiæ, pp quid, & ea in qb. ẽ F operatio, ut dr 3. Eth. Ea.n. in qb. ẽ operatio, vr esse loc⁹, & tẽpus, q̃ nõ videt eẽ pricipalia iter circũstãtias, cũ sint maxime extrinseca ab actu. Ea ergo i qb. ẽ operatio, ñ sũt principalissimæ circũstãtiarũ. *1. & d 33. q. 1. art. 3. q. 2. ad 4. & 3. Eth. lec. 6.*

¶ 2 Præt. Finis est extrinsecus rei: non ergo uidetur esse principalissima circunstantiarum. *a me dio to. 3.*

¶ 3 Prẹt. Principalissimum in unoquoque, est causa eius & forma: sed cã ipsius actus est persona agens, forma autem actus est modus ipsius. ergo istę duę circunstantiæ uidentur esse principalissimæ.

SED CONTRA est quod* Greg. Nicenus dicit, q̃ principalissimæ circunstantiæ sunt, cuius gratia agitur, & quid est quod agitur. *li. 5. c. 3. in fine.*

RESP. Dicendũ, q̃ actus proprie dicuntur humani, sicut* supra dictũ est, prout sunt uoluntarij: uoluntatis aũt motiuũ & obiectũ est finis. & iõ prin*q. 1. ar. 1.* cipalissima estoium circũstantiarũ illa, q̃ attingit *Concl.* actũ ex parte finis: s. Cuius grã, secundaria uero q̃ attingit ipsã substãtiã actus, id est, Quid fecit: aliæ uero circũstantiæ sũt magis, uel minus principales ẽm qđ magis, uel minus ad has appropinquant.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ per ea, in quibus ẽ operatio, Philosophus nõ intelligit tẽpus & locũ, sed ea q̃ adiũgunt ipsi actui. vnde Greg. Nicenus quasi exponẽs dictũ Philosophi, loco eius qđ Philosophus dixit, in quib. est operatio, dicit, quid agit. *loco cita to in arg Sed cõtra.*

AD 2ᵐ dicendũ, q̃ finis etsi non sit de substatia actus, est tamen causa actus principalissima, inquã tum mouet agentem ad agendum. unde & maxime actus moralis speciem habet ex fine.

AD 3ᵐ dicẽdũ, q̃ psona agẽs, cã est actus ẽm qđ mouet a fine, & ẽm hoc principaliter ordinať ad actũ: aliæ uerõ cõdõnes psonę ñ ita pricipaliter ordinať ad actũ. Mod⁹ ẽt nõ ẽ substãtialis forma act⁹ hoc.n. attendiť in actu ẽm obiectũ, uel finẽ, & terminũ: sed est quasi quædam qualitas accidentalis.

QVAEST. VIII.

De voluntate, quorum sit vt voluntarium, in tres artic. diuisa.

DEINDE considerandũ est de ipsis* actib. uolũtarijs in spãli. Et primo, de actib. qui sũt immediate ipsius uolũtatis, uelut a uoluntate eliciti. Secũdo de actibus imperatis a uoluntate: uolũtas autem mouetur & in finem, & in ea quæ sunt ad finem.

K ¶ Primo igit considerandũ est de actib. uoluntatis, quib. mouet in finẽ: & deinde de actib. eius, qui bus mouetur in ea, quæ sunt ad finẽ. Actus aũt uolũtatis in finẽ videntur esse tres. s. uelle frui, & intendere. Primo ergo cõsiderabimus de uolũtate. Secundo, de fruitione. Tertio, de intentione.

¶ Circa primũ cõsideranda sunt tria. Primo quidem, quorũ uolũtas sit. Secundo, a quo moueať. Tertio, quomodo moueatur.

SVPER QVÆST. VIII.

Circa introductionem quęstionis octauę, qm ibi distinguitur actus uoluntatis in eos q̃ sunt finis & in eos q̃ sunt eorũ quæ sunt ad finem: dubium occurrit, an detur in uoluntate actus neuter. Scotus. n. in primo sẽt. dist. 1. quæst. 3. in 1. articu. tenet dari actum in uoluntate tendentem in aliquid nec ut finem, nec ut ad finem: & probat sic. Voluntati potest offerri aliquod bonum absolute, non sub ratione propter se, nec propter aliud boni. Et uoluntas potest habere aliquem actum circa tale obiectũ nõ ordinatum, ïntellectu ostendente qualiter illud uolendũ est. ergo

ergo non pôt uoluntas assentira illi nec pp se, nec pp aliud, sed absoluta. Gregorius autem de Arimino in primo sententiarũ, dist. 1. q. 1. articulo primo, tenens oppositum soluit hanc Scoti rõnem, concesso assumpto, negando sequelã. Licet, inquit possit ostendi uoluntati bonum neutraliter, & uoluntas possit circa illud habere actum, non poterit tñ habere actum neutralem, sed necessario aut pp se, aut pp aliud. Mihi autẽ uĩ, q sedm rẽ non datur actus neuter: pie tñ interpretando sustineri posset.

¶ Ad cuius euidentiã sciẽdũ, q cum inter cõtradictoria nõ sit mediũ: & distinctio uoliti penes pp se, & pp aliud, sit distinctio p contradictoria uolitum.n.pp se aut intelligitur positiue: & hoc est impossibile, quia sicut nihil est a se positiua, ita nihil est propter se positiua aut intelligitur negatiue, id est, non propter aliud: & sic habetur distinctio contradictoria Nec obstat si diceret ea Scoto ubi supra ad quæst. penultimam, quòd ad rationem finis non sufficit esse uolitum, non propter aliud negatiue: sed oportet esse illa uolitum non pp aliud cõtrarie: hoc.n. si uerum est, in idem oportet redire: quia cum aliquid est uolitum non pp aliud negatiue, tunc affirmatur, q illud est uolitũ & negatur relatio ad aliud in illo ut uolito cum uero dr, q aliquid est uolitum non pp aliud contraria, affirmatur, q illud est uolitum, & negatur relatio ad aliud in illo ut uolito: & ponitur fundamẽtum negatæ relationis ad aliud aliquid, repugnãs relationi ad aliud importatæ in ly pp aliud. Sicut cum dico, nõ album contrarie, pono fundamentum negatæ albedinis, aliqd repugnãs albedini fundamentum autem negatæ relationis ad aliud in fine uolito, cum non sit ex parte rei, nec apprehensionis apud Scotum, erit ex ipso actu uolitionis: itaq uolitum ex hoc ipso habet rationem uoliti, non propter aliud contrarie: quia repugnat sibi, ut sic uolito amari propter aliud. Et si hoc quidem intelligatur quantum ad illum actum, bene dictũ est, & in idem redit cum uolito non propter aliud negatiue: quia quilibet actus uolitionis cadens super bono absque resolutione ad aliud ex hoc ipso q fertur in illud bonum ut terminũ, nec tendit ultra, ponit in illo fundamentum relatæ negationis: sicut in motu locali, ex hoc ipso quòd motus uel aliquo loco medio, vt termino actualiter terminante motum illum, ex hoc ipso hẽt rõnem finis, & contrarij termini respectu termini a quo, quãtum ad illum motum, Si autem intelligatur quantum ad oẽm actum possibilem superuenire uoluntati, stante illo, si stare pôt, tunc falsissimum est, qm cum hoc, quòd aliquid ametur ut finis, stat q ametur etiam pp aliud superioris ordinis ut finem, ut patet in amore actuum speculatiuorum, qui amantur pp se ut fines: ut patet 9. Meta. & in 1. Ethic. & amantur pp deum, ut supremum finem. Licet igitur negatio, & negatio contrarie plurimum differant: in hac tñ materia, ubi fundamentum positiuum idem est, se inferent Et qñcumq; aliquid amatur, & non pp aliud, aliud pp se ut finis, & econuerso amatur. In hoc.n. finem constitui dicimus, in quo ultimus uolitionis hominis est terminus. Constat aũt q qñ aliquid amatur actualiter, & non pp aliud negatiue, q ultimus illius uolitionis terminus, est illud volitum: in hoc ergo erit finis illius actus: & hoc proculdubio est uerum tenendum. Quod eũt decipit oppositum dicentes, est, q aliqua sunt quædam absolute uolita, uel nolita, quæ neutralia uidentur, sed nõ sunt. patet de hac uita martyrum, & proiectione mercium in mare. Martyres.n. nolunt uiuere absolute, & cum hoc uolunt pp deum priuari uita. Et similiter negotiatores nolunt proiicere merces, & cum hoc nolunt perdere uitam, saluando merces. In istis.n. uĩ, q nec pp se nec pp aliud sint uolita, aut nolita. Sed si quis diligenter inspiciat, martyr amet hãc uitam pp se, quãuis amat eam pp propriã ipsius uitæ bonitatẽ absque relatione ad aliud finem: sed quia magis amat deum, & dei gloriã ac testimonium q propriam uitam, ideo uult oppositum uitæ pp aliud. s. deum. & simile est de alijs indicium. Ad rõnem ergo Scoti dr, q licet intellectus possit aliquid præsentare, ut bonum absolute, abstrahẽdo a propter se, & pp aliud in actu signato: impossibile tñ est, q repræsentet aliquid ut bonum absoluta tali absolutione, ut sic abstrahat à pp se, & pp aliud in actu exercito: qm oportet omne bonum repræsentatum, aut sedm propriam bonitatem, aut sedm alienam, aut sedm utranque repræsentari: & siquidem sedm propriam, repræsentatur ut pp se in actu exercito: hoc.n. exercet ly pp se. Qñcunq;.n. repræsentatur delectabile, & appetitur, non oportet q repræsentetur cum hac additione q est pp se bonũ, q esset in actu signato: sed sufficit repræsentari sedm propriam bonitatem delectabilitatis. & tunc repræsentatur, & appetitur pp se in actu exercito. Qñcunq; uero repræsentatur sedm alienam bonitatem, repræsentatur ut pp aliud in actu exercito. Exercetur.n. ly; pp aliud, per esse utile, aut expediens &c ad aliud. Qñ autem sedm utranq; bonitatem, utrumque simul concurrit, ut cum repræsentatur aliquid ut bonum absolute, puta uita, saluatio mercium, conseruatio membri, delectatio &c. dico q repræsentatur bonũ pp se in actu exercito, si est bonũ honestũ, aut delectabile: uel pp aliud, puta finẽ minus amatum sicut bonum utile, ut saluatio mercium, q absolute est uolita, quia utilis ad exteriora bona, minus tñ amata q uita, q orta tempestate est in periculo, & eodem mõ appetitur ordinate. Propter q, si qs hic absolute uolita, quorũ tñ opposita malumus pp finẽ magis amatum dicat esse uolita nec pp se nec pp alia pp illam imperfectionem, & propterea dari actũ neutrũ in uoluntate, sententiam teneat, sed linguam cohibeat. Simpliciter igitur negato dari in uoluntate actum neutrum: & cum Diuo Thoma in litera, distinguito in actum respectu finis, aut propter finem.

Porrecta per totum. 1. q. 19. ar. 9. cor. Et 1. dis. 46. ar. 2. ad 2. & 2. di. 3. q. 4. ad 2. & 4. d. 45. q. 1. ar. 3. q. 1. co. & 1. contra, c. 96 §. 2. & uer. q. 14. art. 1. cor.

CIRCA primum quæruntur tria.

¶ Primo, Vtrum voluntas sit tantum boni.

¶ Secundo, Vtrum sit tantum finis, an etiam eorum quę sunt ad finem.

¶ Tertio, Si est aliquo modo eorum quæ sunt ad finem, vtrũ uno motu moueatur in finẽ, & in ea quæ sunt ad finem.

B

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas sit tantum boni.

AD PRIMVM sic proceditur. Vĩ q uoluntas non tñ sit boni. Eadem.n. est potentia[b] oppositorũ. sicut uisus albi, & nigri: sed bonũ & malum sunt opposita. ergo uoluntas non solũ est boni, sed etiam mali. C

¶ 2 Præ. Potentiæ rõnales se hñt ad[b] opposita prosequendo, sm* Philosophũ: sed uoluntas est potẽtia rõnales, est.n. in rõne ut dr in 3.† de anima: ergo uoluntas se habet ad opposita. Non ergo tantum ad uolendum bonum, sed etiam ad uolendum malum.

*li. 9. meta. tex. 3. to 3.
†lib. 3. de aia text. 42. to. 2.

¶ 3 Præ. Bonũ & ens cõuertunt D sed uoluntas nõ solũ est entiũ, sed ẽt nõ entiũ: uolumus.n. qñque non ambulare, & nõ loqui: uolumus ẽt interdũ qdam futura, quæ nõ sunt entia in actu. ergo uoluntas nõ tantũ est boni.

SED CONTRA est, quod* Dio. dicit. 4. c. de diuin. no. Quòd malum est præter uoluntatem, & q omnia bonum appetunt.

* c. 4. par. 4. aliquãtulum ante finem.

RESPON. Dicendum, q uoluntas est appetitus quidam rationalis: omnis autẽ appetitus non est nisi boni. cuius rõ est quia appetitus nihil aliud est, q quædã inclinatio appetentis in aliqd. Nihil aũt inclinat, nisi in aliqd simile & conueniens. Cũ igitur oĩs res, inquantũ est ens, & substantia, sit quoddam bonũ, necesse est ut oĩs inclinatio sit in bonum: & inde est q Philosophus dicit in 1.* Ethi. quòd bonum est quod omnia appetunt.

Concl.

*li. 1. Ethi. in principio l. to. 3.

Sed considerandum est, q cũ oĩs inclinatio consequatur aliquam formã, appetitus naturalis consequitur formã in natura existentem: appetitus aũt sensitiuus, uel ẽt intellectiuus seu rationalis, qui dr uoluntas, sequitur formam apprehensam: sicut

SVPER QVÆST. VIII. ART. I.

Ferr. 1. cont. c. 96.
Cap. d. 1. p. s q. p. ar. 1 conc. 1.
Medina ar. 1.

Circa primum artic. octauæ quæstio diligenter aduerte duo. Primo quòd sermo tituli, & corporis articuli de uoluntate, est de actu uolũtatis qui est uelle. Hoc.n. est inclinatio: hæc est appetitus actualis, quo potentia appetitiua inclinatur in conueniens sibi. hic sequitur formam apprehensam, ut sic: hic est solũ

respectu

igitur id, in quo tendit appetitus naturalis est bonū existēs in re: ita id, in quod tendit appetitus aīalis, uel uoluntarius, est bonū apprehensum. Adhoc igitur q̧ uolūtas in aliquid tendat, nō requiritur q̧ sit bonum in rei ueritate, sed q̧ apprehendatᵈ in rōne boni. & pp hoc Philosophus dicit in 2. * Physic. q̧ finis est bonum, uel apparens bonū. G

* tex. 31. co. 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̧ eadam potentia est oppositorum, sed non eodē modo se hēt ad utrunq;. Voluntas igitur se hēt & ad bonum, & ad malum: sed ad bonū appetēdo ipsum: ad malū uero, fugiēdo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni vocatur uoluntas, secundum qd̄ nominat actū uoluntatis. sic.n. nunc loquimur de uolūtate. Fuga autē mali magis dicitur noluntas: vnde sicut uoluntas est boni, ita noluntas est mali. H

AD 2m dicendum, q̧ potentia rōnalis non se hēt ad quælibet opposita ,psequēda, sed ad ea, q̄ sub suo obiecto conuenienti cōtinentur. Nā nulla potētia prosequitur, nisi suum conueniēs obiectum: obiectum aūt uoluntatis est bonum. Vn̄ ad illa opposita prosequenda se hēt uolūtas quæ sub bono cōprehenduntur sicut moueri & quiscere, loqui & tacere, & alia hmōi: in vtrūq; enim horum fertur uolūtas sub ratione boni. I

AD 3m dicendū, q̧ illud qd̄ non est ens in rerum natura, accipitur ut ens in rōne. vn̄ negationes & priuationes, entia dicūtur rōnis, p quem ēt modum futura, prout apprehenduntur, sunt entia. Inquantum igitur sunt hmōi entia, apprehendunt̄ sub ratione boni, & sic uoluntas in ea tendit. Vnde philosophus dicit in 5. * Ethi. quòd carere malo habet rationem boni.

* c. 1. circa medium, to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntas sit tantum finis, an etiam eorum quæ sunt ad finem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ q̧ uoluntas non sit eorū quæ sunt ad finem, sed tm̄ finis. Dicit.n. Philosophus in 3. * Eth. q̧ ʰ uoluntas est finis: electio autem eorum quæ sunt ad finem.

54 Porrecta per totum. veri. q. 22 ar. 3. ad 9

* cap. 2. in medio, to. 5.

¶ 2 Præ. Ad ea quæ sunt ʰ diuersa gn̄e diuersæ potentiæ aīæ ordinantur, ut dr̄ in 6. * Eth. sed finis, & ea q̄ sunt ad finem, sunt in diuerso gn̄e boni. Nam finis, qui est bonum honestum, uel delectabile, est in gn̄e qualitatis, uel actionis aut passionis: bonū aūt quod dr̄ vtile, quod est ad finē, est in ad aliquid, ut dr̄ in primo. * Ethi. ergo si uoluntas est finis, nō erit eorum q̄ sunt ad finem.

* c. 1. a medio, tom. 5.

* ca 7. circa princ. to. 5.

¶ 3 Præt. ᵇ Habitus proportionātur potētijs, cum sint earum pfectiones: sed in habitibus, qui dicunt̄ artes operatiuæ ad aliud ptinet finis, & ad aliud quod est ad finē. sicut ad gubernatorē ptinet usus nauis, q est finis eius: ad nauifactiuā uero cōstructio nauis, quæ est pp finem ergo cū uoluntas sit finis. nō erit eorum quæ sunt ad finem.

SED CONTRA est, qa in rebus K naturalibus p eandem potentiā aliquid pertrāsit media, & pertin-

respectu boni, &c. Secundo nota. non minus in responsione ad tertium, q̧ esse eōs in rōne, contingit dupliciter Primo p modū conditionis secundo per modum obiecti. Accipi ut ens in ratione primo modo conuenit omni ei quod intelligitur: qm̄ nihil actu intelligitur, nisi habeat hanc conditionem. s. q̧ est in rōne seu in intellectu, quicquid sit illud esse. Accipi aūt ut ens in rōne secundo modo, cō uenit ei, quod sub aliqua entis ratione quasi uestitū consideratur: sicut enim non admisceta se tumori 1020 bus, consideratur sub rōna securi: & nō comedere, sub rōne sani: & se non peccaturum, sub rōna sancti. In hac rōtione, hoc sed modo sumitur esse ear in rōne: qm̄ ex eo q̧ negationes, priuationes & futura considerant̄, sub aliqua entis & boni rōne appetuntur. Et ad hoc directe affert auctoritas Aristo. q̧ carere malo, sub boni rōne est. Notanter et de priuationibus, negationibus & futuris, hoc dictū est: qm̄ reliqua bona sub entis ratione sunt nō solū in rōne. sed in rerū natura, ac p hoc nō sunt hæc diminutiua denominatione obtenta. Ista uero, qa in rerum natura non hn̄t entis rōnem, sed in rōne tm̄, hn̄t tn̄ fundamentum in re æq uocū: iō entia in rōne dicta sunt, & boni in eis rōnē sic saluari.

SVPER Q. VIII. ART. II.

Cap. 1. dist. 1. q. artic. 1. con 2.

Medina ar. 2.

IN articulo secūdo eiusdē quæst. dubiū occurrit de titulo qd. s. significat in hoc titulo, ly, uoluntas. Si sumit̄ p ipsa potētia uolitiua, extra ppositū est: ut patet & principio q̄nis ubi ppositū est, q̧ de actu uolūtatis q est uelle, tractandum est. Si sumitur pro uolitione, ut in q̄stione ad primū argumentū in primo art. declarat litera, obstant scd̄m argumentum & tertium, & argumentum in oppositū, & distinctio polita in principio corporis articuli huius. hæc. n. oīa de potentia qua uolumus. loquuntur. Si sumitur ut pro utraq; scilicet potētia & uolitione, obstat æquiuocatio: uolūtas. n. æquiuocū est ad potētiā, & operationē. ¶ Ad hoc dr̄, q̧ præsens titulus, sicut, & præcedens, intelligitur de uoluntate pro uolitione: & q̧ tam argumentum scd̄m q̄ tertiū, arguit cōtra hunc sensum, sed p locū a fortiori. Si.n. finis, & ea q̄ sunt ad finē, exigunt diuersas potentias, sequitur q̧ exigunt diuersos actus, ut patet. Rō aūt in oppositū, & distinctio in corpore articuli allatæ sunt, & pp materiam rōnabiliter. (vt dictum est) tactā in pd̄ctis duobus argumentis: & pp perfectionē doctrinæ, & pp proximitatem inter primū simpliciterq; uolūtatis actū, scilicet uelle, & potentiam uolitiuam: pp quod eōdē noīe uocatur uoluntas, non æquiuoce, sed per prius, & posterius. Et hæc eadem propinquitas fuit ēt, iudicio meo, iō & secundi & tertij argumentorum Consistit aūt cognitio hæc in rōtione obiecti, vt in litera dicitur, & nunc nunc declarabitur.

¶ In corpore articuli eiusdē dubium occurrit de assignata communione obiecti respectu potentiæ, & actus eius simplicis: q̄ scilicet est dr̄a inter obiectum potentię, & scd̄m se obiectum potentiæ. Dr̄. n. ro ista, q̧ proprium obiectum simplicis actus potentiæ. est id qd̄ est scd̄m se obiectum potētiæ: aut. n. ly scd̄m se, distinguitur contra secundum accidēs. aut contra scd̄m aliud. Quocumq; autē modo sumatur, æquale, immo idē oīno erit proprium obiectum potētiæ & proprium obiectum simplicis actus, quod est contra litteram uolentem potentiam extendere se ad proprium obiectū actus simplicis, & obiectum actus nō simplicis. Probatur sequela: quia tā obiectum per accidens, q̄ obiectum per aliud, extra formalē rōnē p se obiecti potentiæ est. ¶ Ad hoc breuiter dr̄ q̧ hic sumitur, scd̄m se, ut distinguitur cōtra p aliud, non quomodolibet, sed infra latitudinem perfectam: ita q̧ scd̄m se sumitur pp se primū, & opponitur quod est p se secundo. Sicut dicimus, q̧ habere tactū cōuenit aīali p se primo: homini uero per aliud, i. per se secundo, quia propter animal. Constat autem, q̧ per se secundo, nō egreditur latitudinē per se adæquati obiecti. unde in proposito quia bonum in sua communitate est obiectum potentiæ uolitiuæ, & bonum est commune ad bonū per se primo, idest finem, puta honestum uel delectabile. & ad bonum per se secundo, idest, id quod est ad finem, puta utile: obiectum simpliciter actus huius potentiæ infertur, q̧ est secundum se obiectum idest, finis, qui solus amatur non propter aliud.

¶ Circa probationem exclusiuæ cōclusionis in corpore eiusdem articuli dubium, occurrit duplex. Primo, quia medium contrariatur cōclusioni. Est. n. medium, Q̄d ea quæ sunt ad finem, non sunt bona, uel uolita nisi pp finem Ex hoc arguitur sic, Actus qui fertur in ea quæ sunt ad finem secundum omnem rōnem appetibilitatis eorum, non est negandus ferri in ea, quæ sunt ad finem: sed uolitio est huiusmodi secundum literā. quia fertur in illa: tantum ōe finis: & illa non sunt appetibilia, nisi rōne finis Secundū dubium est: quia si uolitio fertur in ea quæ sunt ad finem, inquantum, in eis finem vult, uolitio erit idem q̧ electio: quoniam electio, non est eorum, quæ sunt ad finem, nisi propter

git ad terminũ: sed ea quæ sunt ad finẽ, sunt quædam media per q̃ peruenitur ad finẽ, sicut ad terminũ. Ergo si uolũtas ẽ finis, ipsa ẽt est eorum q̃ sunt ad finem.

Resp. Dcẽdm, ꝙ voluntas qñq; dr̃ ipsa potentia, qua uolumus: qñq; aũt ipse voluntatis actus. Si m ergo loquamur de uoluntate ẽm qđ noiat potentiam, sic se extendit & ad * finem, & ad ea q̃ sunt ad finem. n Ad ea.n.se extẽdit vnaquæque potentia, in q̃b. inueniri põt quocunque mõ rõ sui obiecti: sicut visus se extẽdit ad oĩa, quæcunque participant quocunque mõ colorẽ. Rõ autẽ boni, qđ est obiectum potentiæ uolũtatis, inuenit nõ solũ in fine, sed ẽt in his q̃ sunt ad finem. ° Si ãt loquamur de uolũtate ẽm qđ noiat ꝓprie actum, sic ꝓprie loquendo est finis tm̃. q Oĩs.n.actus denoĩatus a potẽtia, noiat simplicẽ actũ illius potentiæ: sicut intelligere noiat simplicem actum intellectus. Simplex autẽ actus potẽtiæ est in id, quod est ẽm se obiectum potentiæ: id aũt qđ est pp se bonũ & uolitũ, est finis: vñ uoluntas ꝓprie est ipsi' finis. Ea uero q̃ sunt ad finẽ, non sunt bona, vel volita pp seipsa, sed ex ordine ad finẽ: vñ uoluntas in ea non fert, nisi quatenus fert in finẽ. vñ hoc ipsum qđ in eis vult, est finis: sicut & intelligere proprie est eorum, q̃ ẽm se cognoscunt, s. principiorũ. Eorũ aũt q̃ cognoscũt p principia, nõ dr̃ eẽ intelligẽtia, nisi inquãtum in eis ipsa principia cõsiderantur. Sic.n.se hẽt finis in appetibilibus, sicut se hẽt principiũ i intelligibilibus, ut dr̃ in 7.* Eth.

Ad primum ergo dcẽdm, quòd Phil. loquitur de uoluntate, ẽm quod proprie noiat simplicem actum uoluntatis, non autẽ ẽm quod nominat potentiam.

Ad 2m dcẽdm, ꝙ ad ea q̃ sunt diuersa gñe ex æquo se hñtia, ordinãtur diuersæ potentiæ: sicut sonus & color sunt diuersa genera sensibilium, ad q̃ ordinantur auditus & uisus. Sed utile, & honestũ nõ eẽ æquo se hñt, sed sicut qđ est ẽm se, & ẽm alterum: hmõi autem sp referuntur ad eandem potẽtiam, sicut p potẽtiam uisiuam sentitur & color, & lux, per quam color uidetur.

Ad 3m dcẽdm, ꝙ non qcqd diuersificat habitum, diuersificat potentiam. Habitus.n. sunt q̃dã determinationes potentiarũ ad aliquos sp̃ales actus: & tñ q̃libet ars operatiua cõsiderat, & finẽ, & id quod est ad finem. Nam ars gubernatoria considerat quidẽ finẽ, ut quem operat: id ãt quod est ad finem, ut quod imperat. Econtra uero, nauificatiua cõsiderat id quod ẽ ad finẽ, ut quod operatur: id uero quod est finis, ut ad quod ordinat id quod operatur. Et iterum in unaquaq; arte operatiua, est & aliqs finis ꝓprius, & aliqd quod est ad finẽ, quod proprie ad illam artẽ pertinet.

Articvlvs III.

Vtrum uoluntas eodem actu moueatur in finem, & in id quod est ad finem.

Ad tertium sic proceditur. Vr̃ ꝙ eodem actu uoluntas ferat in finem, & in id quod est ad finẽ: quia ẽm* Phil. vbi est vnũ propter alterum, ibi h est unum tm̃: sed uoluntas non uult id qđ est ad finẽ, nisi pp finẽ. ergo eodem actu mouet in utrumque.

¶ 2 Præt. Finis est h rõ uolendi ea q̃ sunt ad finẽ, sicut lumẽ est rõ uisionis colorũ: sed eodem actu vr̃ lumẽ, & color. ergo idem est motus uolũtatis, quo uult finẽ, & ea quæ sunt ad finem.

¶ 3 Præt. Idẽ numero mot' h nãlis est, q p media tendit ad ultimũ: sed ea q̃ sunt ad finem cõparant ad finẽ, sicut media ad ultimum. ergo idem motus uolũtatis est, quo uoluntas fertur in finem, & in ea quæ sunt ad finẽ.

Sed contra. Actus diuersificãtur h ẽm obiecta: sed diuersę species boni sũt finis, & id qđ est ad finẽ, qđ dr̃ utile. ergo non eodem actu uoluntas fertur in utrunque.

Resp. Dcẽdm, ꝙ cum finis sit ẽm se uolitus, id autẽ qđ est ad finẽ, inquantum hmõi, nõ sit uolitũ nisi pp finẽ, manifestũ est, ꝙ uoluntas põt ferri in finẽ, inq̃tum hmõi, sine hoc, ꝙ feratur in ea quæ sũt ad finem: sed m in ea q̃ sunt ad finem, inquantum hmõi non potest ferri, nisi feratur in ipsum finem. *concl.m* n Sic ergo uoluntas in ipsum finem dupliciter fertur. s. vno mõ absolute ẽm se: alio mõ, sicut in rõne uolẽdi ea, quæ sunt ad finem. Manifestum est ergo, ꝙ o unus & idem motus uoluntatis est, quo fertur in finem, sm quod est rõ uolendi ea, quæ sunt ad finem, & in ipsa quæ sunt ad finem. *concl.p* q Sed alius actus est, quo fertur in ipsum finem absolute, & qñque præce-

pp finẽ. Infirmus.n.s. eligit potionẽ amarã, nisi sub rõne sanis. & eodem mõ unit eãdem, inquantum sanitationem sapit.

¶ Ad horũ euidentiã sciendũ, ꝙ sicut, q̃tum ad ꝓpositum spectat, principia dupliciter se hñt ad conclusionẽ, s. sm habitudinem significatã p ly pp, & significatam p ly in: *Concl.m* nam pp principia sciũtur conclusiones in demonstratione, & in conclusionib. euidenter resolutis relucent, ee vñr principia, *D.625.* & primum quidẽ consistit in actu sciẽ, sm uero in actu intellectus, qui est habitus principiorum: sic proportionabiliter finis dupliciter, s. sm prædictas duas habitudines se habet ad id, qđ est ad finem. *concl.p* Est.n. ꝓpter quem appetitur quod est ad finem, & appetitur in ipso quod est ad finem. Et primũ quidem, s. appetere quod est ad finem pp finẽ, ad electionem spectat: sm uero, s. appetere in eo qđ est ad finem, ipsum finem, ad uolitionem pertinet. Vñ appetere medicinam pp sanitatẽ, electionis est: appetere aũt in oblata medicina sanitatem, simplicis uolitiõis est. Accidit autẽ hic actus uolitionis, qñ in eo qđ est ad finem, clarè relucens desideratus finis offertur. Et ex hoc patet rñsio ad dubia. Nã ad primum dr̃, qđ recte negat a uolitione, ꝙ sit circa ea q̃ sunt ad finem: quia non fert in ea eo mõ quo sunt ad finem, sed simpliciter, ut est dictum. Vñ propositio illa maior. Actus, qui fertur sm oẽm rõnẽ &c. eget additione. s. & oĩ modo, quo sunt appetibilia: & sic falsa est minor. Ad sm uero iã inchoatiue patet responsio. Amplius autem patebit, cum de electione tractabitur.

li.2.Phy. tex.29. Et .7. eth.c. 8. a med. 10.2. & 5.

SVP. QVÆST. VIII. ART. III.

Circa titulum tertii art. eiusdem 8.q̃õ. q. dubiũ occurrit, An s. q̃ratur hic de ipsa uolitione, aut uniuersaliter de actu uoluntatis. Si de uolitione sola, uana est q̃õ. Nam in præcedenti art. determinauit author, ꝙ uolitio est finis tm̃. Si.n. uolitio nõ est eorũ q̃ sunt ad finẽ, frustra q̃ritur de ipsa, an sit vna, vel plures respũ eorum q̃ sunt ad finẽ, & in finem. Si de oĩ actu uoluntatis, extra limites propositi est, q̃a hoc de uolitione q̃õ est, & hoc quæsitũ articulus huius quæstionis esse debet.

¶ Ad hoc breuiter dr̃ dupliciter. Primo, ꝙ volitio & habet rõnẽ uolitionis, & habet rõnem motus uolũtatis in finem. Et licet inq̃rum uolitio est, exclusa sit ab his q̃ sunt ad finem: inquantum tñ est motus uoluntatis i finem, non excluditur ab his q̃ sunt ad finẽ: & ppea quæsitum est hic, Vtrum motus uoluntatis in finem, & in id quod est ad finẽ, sit unus numero, vel non. Et licet eẽ motũ voluntatis in finẽ, sic cõe uolitioni, & pluribus aliis actibus uolũtatis, quia tñ uolitio ẽ primus motus uoluntatis in finem, idcirco q̃õ de eodẽ, uel diuersa in motu uoluntatis in finem, ad q̃õnẽ de primo motu spectat. Scdo (& quasi in idem redit) dr̃, ꝙ quia præsens articulus non est de aliquo uno actu, sed de unitate uel pluralitate actuum respectu horum obiectorum, scilicet finis, & eius quod est ad finem, merito locutus est in q̃õe de primo actu, cuius proprium obiectum est finis, & potentiam primo ducit ad finem.

*Inf. q.12. a.4. cor. & 3.d.14.ar. 2.q.4.co. & veri. q. 2.a.14.co. & ad 3. *lib.3.topi.c. 2.pa rũ a prin. to. 1.*

¶ Circa doctrinam huius tertii articuli, pro quanto dicitur, ꝙ q̃ñ uoluntas mouetur in id quod est ad finem inquan-

dit spe. Sicut cum aliquis primo vult sanitatẽ, & postea deliberãs quo mõ possit sanari, vult cõducere medicum vt sanetur: sic ẽt & circa intellectum accidit. Nam primo aliqs intelligit ipsa principia ẽm se: postmodũ autẽ intelligit ea in ipsis conclusionibus, ẽm quod assentit conclusionibus propter principia.

G

Ad primum ergo dcẽm, q rõ illa procedit ẽm quod voluntas fertur in finem, vt est rõ uolẽdi ea quæ sunt ad finem.

Ad 2m dcẽm, q qñcunque vr̃ color, eodem actu vr̃ [d] lumen: põt tamen videri lumẽ sine hoc q videatur color. Et similiter, quandocunque quis uult ea quæ sunt ad finem, vult eodem actu finem: non tamen econuerso.

H

Ad 3m dicendum, q in executione operis, ea q̃ sunt ad finem habẽt se ut media: & finis, vt terminus. Vñ sicut motus nãlis interdum sistit in medio, & nõ ptingit ad terminum: ita qñq; operatur aliqs id, quod est ad finẽ, & tñ nõ consequitur finẽ: sed in volẽdo est ecõuerso: nam uoluntas per finem deuenit ad uolendum ea, quæ sunt ad finẽ: sicut & intellectus deuenit in conclusiones per principia, quæ media dñr. Vnde intellectus aliqñ intelligit medium, & ex eo non pcedit ad cõclusionem: & similiter voluntas aliqñ uult finẽ, & tñ non pcedit ad uolẽdũ id, qd est ad finem. Ad illud uero qd in 9rium obiicit, patet solutio p ea, quæ * supra dicta sunt. Nam utile & honestum, nõ sunt species boni ex æquo diuisæ, sed se hñt sicut propter se: & propter alterũ: unde actus uoluntatis in unũ potest ferri sine hoc, q ferat in alterum, sed non econuerso.

*a.2.ad 2

QVAEST. IX.

De motiuo volũtatis, in sex art. diuisa.

DEINDE considerandum est de motiuo uoluntatis.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum uolũtas moueatur ab intellectu.

Inquantum hmôi, mouetur unoq; necessario eodem motu in finẽ o[...] dubium ex Greg. de Arimino in 1. sen. dist. 1. q. 1. art. 2. Ex triplices siquidem rationes arguit, & dicit oppositũ. Primo ex eo, q uolitio finis, est cã uolitionis eius qd est ad finem. Idem .n. non est cã sui ipsius. Et confirmatur, quia cum dr. q uolo medicinam pp sanitatẽ, designatur q uolo medicinam pp uolitã sanitatẽ. Et confirmatur: q sicut conclusio nota est pp principia, ita id q est ad finem, est uolitum pp finem: sed ibi notitia est cã notitiæ, ut patet. Postea ergo hæc uolitio fit a uolitione. Scdo, ducendo ad inconueniens: quia sequeretur, q appetens pp finem, sp actu appeteret finem, qd patet esse falsum, tũ qr sunt multi fines subordinati, de quib. actualiter appetẽs non cogitat: tum, qr actualis de fine cogitatio de

D.745 fine, ut in orante deũ in principio in ipsum moto, deinde cõtinuã te orõnẽ absq; actuali cogitatione de Deo. Tertio, ducẽdo quoq; ad incõueniẽs, quia sequeret, q idem actus uoluntatis esset simul uolitio, & nolitio, vt patet cum quis odit pctm pp deũ. Si eñ est unus actus, erit simul uelle deum ut finẽ, & nolle peccatum, ut repugnans fini.

¶Ad horũ euidẽtiam, scito primo, q finis, & id qd est ad finẽ, & similiter cõclusio, & principiũ, dupliciter accipi pñt. Primo sm se, & sic nõ sunt ad phs ppositum: nihil eñ refert ad ppositum, an inter se hæc se habeãt ut cã & causatũ, an econuerso. Alio ergo mõ sumunt ut uolita, uel cognita a nobis. Et sic de eis est phs sermo: & uertit in dubiũ, an cũ uolitũ est aliqd pp aliud ut finem, eadem numero uolitio sit circa utrumq; an sint duæ simul uolitiones, quarũ una est cã alterius. Et simile est cũ cognoscit cõclusio pp principia, an. s. sint duæ cognitiones quarum una est cã alterius, an una circa utrãq;. Scito scdo, q in dictũ de hac qõne, oĩno contrarium pferẽ ab his, q hæc considerant per modum rerum nãlium, aliis censentibus eẽ oĩno unũ motum, aliis oĩno distinctos. Qui .n. examinãt rem hanc per modum nãlis motus, & uident q motus uoluntatis in eo q est ad finem, ut sic, habet p uno, & eodem termino utrunq; diuersimode, qa id qd est ad finem ut mãle, & finem ut formale, iudicant cõsequenter, q hic motus est oĩno unus, sicut uisus coloris & luminis: & simile est in conclusione, & principio. Qui uero rã hæc per modum nãlium causatum examinant, & uident q cõclusio non aliter cognoscitur pp principium, nisi quia cognoscitur p principium cognitũ. Oĩs .n. doctrina & disciplina, ex præexistẽte fit cognitione: & similiter q id, qd est ad finem, nõ amatur aliter pp finem, nisi qa amatur pp finem uolitum. cõcludunt, attenta distinctione causæ, & causati, oĩmodã eorũ distinctionẽ D. autẽ Th. media uia incessit, & posuit motum uoluntatis in eo, qd est ad finem pp finem, esse unum quidem numero, pluralitatẽ uero formalẽ in eo. vidit .n. q aĩa nostra tripliciter se hẽt ad obiecta. s. habitualiter, actualiter, & uirtualiter. Et q inter motũ uoluntatis in aliqd habitualiter & actualiter, medius est motus uoluntatis in illud uirtualiter: & simile est in intellectu. Cum .n. habẽs charitatem, peccat uenialiter, habitualiter quidem diligit deũ, sed non actualiter, ut patet, nec uirtualiter: quia pctm nõ est dirigibile in deum. Cum aũt hñs charitatem, ambulat, uel pdicat, & qcqd aliud non male facit, quãmuis de deo non cogitet, actualiter, actus tñ ille non solum talis uirtuosus est, sed charitatis: & uoluntas tunc uirtualiter fertur in deum, & non solum habitualiter,

F

ter, qd cõuenit dormiẽti, & peccãti ueníaliter. Et sic unico actu numero uolũtas fert in pp finẽ, & in ipsum finẽ: & sic saluatur identitas numeralis motus, & distinctio causarũ quodãmõ, dũ unus est actus numerositate subiecti, & plures numerositate formæ. Et ex his facul rñdetur ad obiecta. Ad primũ qdẽ dr, q finis, & id qd est ad finẽ, ut uolita, dupliciter se habẽt. Primo formaliter, & seorsum sm se: & sic diuersis uolitionib. amãtur, & una est cã alterius. Scdo, ut unũ uirtualiter clauditur in alio: & sic unica uolitiona subiecto amant & eodem mõ dr ad cõfirmationes. Est .n. hoc uolitum pp illud uolitum, uirtualiter participatum in hoc. Et cõclusio nota pp principia uirtualiter participata in cõclusione. Sic .n. ad minus occurrũt ut rõ uidẽdi cõclusionẽ, & similiter ut rõ amãdi, q est ad finem. Dico aũt ad minus, qa nihil phibet ẽt actualiter unico actu tẽdere in eleemosynã pp deũ in illã ut mãm, in hoc ut formã: sicut unica visio corporalis tẽdit in colorem & lumen. Ea namq; quæ sunt ad finem, comparãtur ad finem, ut mã ad formã, ut patet ex supradictis in q. 5. Et scito, q in hmôi, quæ unico actu ad utrunque terminãtur, ly p, nõ dicit causam uolitionis, sed uoliti: dicit eñ causam, quare illud mãle terminat actũ uolẽdi, & nõ dicit aliã uolitionẽ causantem istam, nisi uirtualiter. & simile est in intellectu. Ad sm quoque patet, quid dicendum, q. s. sp appetẽs qd est ad finem, appetit finem non habitualiter, sed actualiter, ut extẽdit se ad actualiter & uirtualiter. Est .n. uirtualiter, ut aliquo infra latitudinẽ actualis usus: alioquin nunq̃ impleret illud præceptum. Oĩa in gloriam dei facite &c. Facere .n. actualiter, opari importat. Ad tertium dr, q nolle in hoc differt a non uelle, q hoc est negatio actus, illud uero est actus negatiuus. i. velle non. Oĩa aũt actus negatiuus appetitus claudit in se uirtualiter, seu participatiue, actum positiuum sõ. principium & radicem. Odium .n. fuga, & tristitia, amorem claudũt in se oppositorum, ut de se patet. Vnde nullum inconueniens est, unum actum unumero, numerositate subiecti, esse uelle, & nolle, respectu diuersorũ. Odiũ enim peccati propter deum, est & actus charitatis respectu dei, & refutationis respectu peccati. At si quis dixerit, q aduersarij hæc omnia concederent: sed ipsi impugnant quoad actualẽ uolitionem utriusque &c. dicitur eis, quòd discant scribere, cũ impugnant opiniones, & cognoscant se errare: quia non distinxerunt nisi actualiter & habitualiter, omittentes uirtualiter, & nõ uidentes, quod actu fertur in aliquid, qui actum facit uirtualiter in illud. Et hæc sint hic dicta pro luce motus uoluntatis in eo, quod ad finem propter finem, quãuis magis forte spectent ad q. 12. ar. 4. ubi de intentione disputabitur.

I

K

SVPER QVÆST. IX.

Circa titulum nonæ qõnis, aduerte Nouit e, quòd qoia idem est actus potentiæ, & id in quod potentia reducitur a suo motiuo, cum mouere nihil aliud sit, quàm reducere de potentia ad actum: ideo ad præsentem tractatum de actibus uoluntatis, spectat disserere de motiuo uoluntatis, i. potentiæ uolitiuæ: hoc enim nihil aliud est, quàm disserere de causa actus ipsius uoluntatis. Rursus, quia nunc tractatur de primo actu uoluntatis, s. de uolitione: ideo nunc inuestiganda est causa actuum uoluntatis, quod fit quærendo, a quo potentia uolitiua moueatur, i. reducatur ad actum.

¶ Secundo, Vtrum moueatur ab appetitu sensitiuo.

¶ Tertio, Vtrum uoluntas moueat seipsam.

¶ Quarto, vtrum moueatur ab aliquo exteriori principio.

¶ Quinto, vtrum moueatur a corpore cœlesti.

¶ Sexto, Vtrum uolũtas moueatur a solo Deo, sicut ab exteriori principio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ uolũtas moueatur ab intellectu.

Inf. q. 67. ar. 1. Et 1. q. 82. a. 4. Et uerit. q. 22. a. 1. & 2. & q. 22. art. 12. & ma. q. 4. a. 2. cor. & ad 13. & q. 6. cor. & ad 10. & 12.

AD PRIMVM sic proceditur. vĩ q voluntas non moueatur ab intellectu. Dicit. n.* Aug. super illud Ps. Cõcupiuit aïa mea desiderare iustificationes tuas, Prævolat ĩtellectus, sequitur tardus, aut nullꝰ effectus: scim. bonum, nec delectat agere: hoc ãt nõ eẽt, si uoluntas ab intellectu mouereť: quia motus mobilis sequiť motionẽ mouentis. ergo intellectus nõ mouet uolũtatẽ.

* Ps. 118. ser. 8. non procul a fine to. 8.

¶ 2 Præt. Intellectus se hẽt ad uoluntatem, ut demõstrans appetibile, sicut imaginatio demõstrat appetibile appetitui sẽsitiuo: sꝫ imaginatio demõstrãs appetibile, nõ mouet appetitũ sensitiuũ: immo quãq; ita nos habemus ad ea, q̃ imaginamur, sicut ad ea, q̃ in pictura nobis ostẽduntur, ex quibus non mouemur, ut dĩ in lib. de anima, ergo neque ẽt intellectus mouet uoluntatem.

* li. 2. tex. 154. to. 2.

¶ 3 Præt. Idem respectu eiusdẽ non est mouens & motum: sed uoluntas mouet intellectum, intelligimus enim quando uolumus: ergo intellectus nõ mouet uoluntatem.

SED CONTRA est quod Phil. dicit 3. de * anima, qđ appetibile intellectũ, est mouẽs nõ motũ: uoluntas aũt est mouens motũ.

tex. 54. t. 2.

SVPER QVÆST. IX. ART. I.

Cap. 2 d. 25 q. 1. con. 1 & d. 24 q. 1. con. 4. Medina a. 1.

CIrca art. 1. q. 9 corporis primam partem, dubiũ occurrit non dissimulãdũ, ubi author distinctionẽ ponit, q duplicit aliqua vis aïæ est in potentia ad diuersa, uno mõ quantum ad agere, uel nõ agere: al mõ quantũ ad agere hoc, uel illud. Et subdit, q eget motore quantum ad duo, & q alterum horum. s. primum, se tenet ex parte subiecti: secundum uero ex parte obiecti. Est nã que hic dubiũ, q, licet verum sit, & ex processu lřæ phetur, q id quod est in potentia ad illa duo, egeat motore quo ad duo, nõ tñ est pbatũ, nec uerum, q egeat duob. motorib. altero ex parte subiecti, altero ex parte obiecti: siquidẽ experientia, authoritate, & rõe hoc conuinciť. Experimur .n. q aqua, q̃ est in potentia ad pati, & nõ pati, & ad pati hoc vel illud, puta raritatẽ, uel densitatem, eget motore a quo & patiatur, & patiatur hoc, puta raritatẽ. Ab eodẽ tñ agente, rarefactiuo. s. utrunque hẽt. & simile est in aliis naturalibus. Arist. quoque in 2. de aïa, manifeste uult. q sensitiui secunda mutatio fit ab obiecto. Et constat, q scđa mutatio sensitiui est, qñ uisus reduciť de potẽtia ad actũ sũm, in qua reductione visus & fit uidẽs, & fit uidẽs hoc, puta albũ obiectũ. Nõ ergo uisus eget duplici motore, altero ad hoc q uideat, & altero ad hoc q uideat albũ. Suffragatur demũ rõnẽ patet ex eo q potentia vnica vnicum adæquatum actum rñdentem unico adæquato motori exigit, alioquin non esset inter hæc tria adæquatio: non ergo eget una potentia duobus motoribus e regione diuersis, quales sunt ex parte obiecti, & ex parte subiecti.

¶ Ad hoc breuiter dicendum est, q hmõi dubium pcedit ex malo intellectu distinctionis factæ in litera. Ad cuius euidentiã sciẽto, q potentiæ sunt duplicis ordinis. Quædam sunt, quæ solo pprio actu exercent: quædam vero, in quibus exercitium proprij actus distinguitur ab actu ipso. In primo ordine sunt omnes potentiæ nãles, & aïales, quatenus supiori impio non subiunt. In scđo ordine sunt oẽs potentiæ, quibus utimur cum uolumus. Potentiæ primi ordinis ab eodem motore hñt opari, & opari hoc. Potentiæ uero scđi ordinis ab alio motore hñt usum, & ab alio hñt actum specificum, quia vius aliud est ab actu specificato: vñ distinctio posita in lřa per ly, exercitiũ actus, intelligit usum pprie dictum, qui est actus uoluntatis, vt principij primi: aliarũ vero potẽtiarum, vt exequentium, ita q lřa p aïe in potentia ad agere, non intendit potentiã ad ipsum suum agere, & non agere secundum seipsã: sed potentiam ad agere, & non agere, scđm quod subsunt usui. Potentia. n. uisiua (ut ab uno exẽplo discas oẽs) si referatur ad uidere, & non uidere ut sic, & uidere hoc, puta album uel nigrum, ab eodem motore puta albo, reducitur & in actum uidendi, & in actum uidendi albũ. Et hoc est cõparare potentiam ad suum actum, & obiectum scđm se. Si aũt referatur ad uidere, & uidere album, ut subsunt usui, sic cum usus sit actꝰ potẽtiæ uisiuæ nõ secundum se, sed ut exequẽtis uoluntatẽ principiantem usum, sic alio eget motore ad hoc, q reducatur in actum usus: & alio ad hoc, ut reducatur in actum suæ propriæ speciei. Et hic est sensus uerus huius distinctionis, & lřæ, & intẽtus. Verus quidem, quia ut inferius patebit, Vsus est actus uoluntatis, ut imperantis, & reliquarum uirium, ut exequentiũ. Et constat q oẽs potentiæ aïæ applicantur a uoluntate ad suos actus, quod nihil aliud est, quàm exercitium actus, & usus, seu usus illarum. Consonat uero huic uerus sensus obiectiones in oppositũ nihil militant cõtra istum sensum. Prima enim obiectio loquitur de potentiis primi ordinis. Secunda de potentiis relatis ad suos actus secundum se, non secũdum qđ subsunt usui. Tertia quoq; de potẽtiis, & actibus, & actiue sũm se, loquitur. Stat. n. q unica potẽtia sũm se, egeat uno motore, & ut subest alteri, egeat alio, ut patet. Quòd aũt hoc sit intẽtum in lřa, patet ẽt ex uerbo lřæ, ubi dĩ, quantum ad exercitium, uel usum actus. Et inferius in qõne de Vsu apertissime exprimitur, q Vsus nihil aliud est, quàm applicatio potentiarũ ad sua opa. Constat. n. q per exercitiũ actus, hic nihil aliud intelligiť nisi applicatio potentiæ ad sui opatiõẽ, agere. s. uel non agere. Et sic manifeste saluať q hoc est ex parte subiecti, & illud obiecti &c. Et sic Scotus, cũ cæteris, quos refert in 2. sẽten. d. 42. q. 1. tractãdo modũ, quo cogitatio subest uolũtati, aduertisset ad hoc. s. q non subest, nisi ut subest actui uolũtatis, qui est Vsus, uidisset primo, q idẽ est iudiciũ de applicatione intellectus ad secundas cogitationes, & oculi ad uidendum, manus ad opandũ &c. Diuertisset secundo a tot extraneis phãtasiis. Conclusisset tertio, q hoc spectat ad tractatũ de Vsu, quo. s. Vsus, sit actus uolũtatis, de quo infra tractabiť. Hæc dixerim, ne aliquis iẽ fac lem in difficilẽ uersã legens, nondum in scripto timeat.

¶ Circa ultimã partẽ eiusdẽ art. dubiũ primo occurrit de illa ppositione assumpta in lřa, Obiectũ mouet determinando actum ad modũ principij formalis, a quo in rebus nãlibus actio specificať, ut calefactio a calore. Aut author intendit, q obiectum moueat ad modũ principij sũm rẽ. I. sũm illud genus causæ, quo mouet principiũ actionis in nãlibus: aut q obiectum moueat in genere causæ formalis, & exẽplariter cætera afferuntur. Si. n. intendit primum, obstat statim subsumpta ppositio. s. Primũ aũt formale principiũ est ens, & uerum uniuersale. Quia tunc prima ppositio assumeret de principio effectiuo; Quo est. n. calor, quo calidum calefacit, calefactionis principium in gñe causæ efficiẽtis: quamuis in ordine ad calefaciens se habeat ut principiũ formale. Scđa aũt ppositio subsumeret de principio formali: & sic processus nihil concluderet. Et confirmatur. Ista. n. rãtio ad hoc qa obiectum hẽt rõnẽ principij formalis, & obiectũ intellectꝰ est primum principium formale. ergo ubi appar, q si prima ppositio non saluatur de principio formali, nihil fit. Si aũt intendit secundum, tunc obstant primo dicta sua in prima parte qõ ubi dĩ, q obiectum tam potentiæ actiuæ quàm passiuæ, specificat: qa obiectum potentiæ actiuæ est finis, passiuæ uero est agens, & ab utroque operatio specificatur: non ergo obiectum mouet in genere causæ formalis, sed quandoque finalis, & quandoq; effectiue. Deinde obstant multa philosophorum dicta, puta q appetibile, qđ est obiectum uoluntatis, mouet ut finis, & ut agens.

¶ Ad hoc dĩ, q procul dubio author intendit, q obiectum mouet in genere causæ formalis, alioqu nihil concluderet: sed nõ dixit absolute, q mouet ut principium formale, ut insinuaret, q non est principium formale intrinsecum, sed extrinsecum, non tñ separatum, ut idea, sed coniunctum. Calor. n. non solum est principium formale calefaciendi, sed ẽt calefactionis quodammõ. Dicitur aũt quodammõ quia calor inquantum est principium effectiuum calefactionis, est eius principium in gñe causæ efficientis. Inquantum uero est principium determinatiuum illius ad speciem, est principium eius in gñe causæ formalis extrinsece, coniunctæ. s. Nec obstant huic sententiæ allata in oppositum: quia aliud est loqui de motione talis, uel talis obiecti, & aliud est loqui de motione obiecti absolute. Conceditur namque. q tale obiectum mouet finaliter, & tale effectiue &c. & hoc dĩ in locis allegatis. Sed non conceditur q motio conueniens obiecto absolute sit effectiua, aut finalis, sed formalis, quàmuis extrinsece. Obiectum .n. est ueluti extrinseca forma actus. vñ author eũ posuisset, q

Resp. Dcđm, q intm̃ aliqd indiget moueri ab aliquo, inquantū est in potētia ad plura. Oportet.n. vt id qđ est in potentia, reducat in actū p aliquid, qđ est actu, & hoc est mouere. Dupliciter aūt aliqua vis aīæ inuenit eē in potentia ad diuersa. Vno mō, quantum ad agere, vel non agere. G Alio mō, quantum ad agere hoc, vel illud: sicut visus qñq; videt actu, & qñque non videt: & qñq; videt album, & qñq; videt nigrum. Indiget igit mouēte q̄tum ad duo. s. quantum ad exercitium, vel vsum actus: & quantum ad determinationem actus quorum primum est ex parte subiecti, qđ qñque inuenit agens, qñque non agēs. Aliud autē est ex parte obiecti, ſm qđ specificatur actus: H motio autem ipsius subiecti est ex agēte aliquo. Et cum oē agēs agat pp finē, vt * s̄ ońsum est, principium hu' motionis ē ex fine. Et inde est q ars ad quā ptinet finis, mouet suo impio artem, ad quam pertinet id qđ est ad finem: sicut gubernatoria ars imperat nauifactiuæ, vt in 2.° Phy. dr̃. Bonū autem in cōi, qđ hēt rōnem finis, est obiectū voluntatis: & iō ex hac parte voluntas mouet alias potentias aīæ ad suos actus. I Vtimur .n. aliis potentiis cum uolumus: nam fines & perfectiones oīum aliarum potentiarum cōprehenduntur sub obiecto voluntatis, sicut quædā particularia bona. Sp autē ars, vel potētia, ad quā ptinet finis uniuersalis, mouet ad agēdum artē, uel potētiā, ad quam pertinet finis particularis sub illo uniuersali cōprehēsus: K sicut dux exercitus, qui intēdit bonum commune, s. ordinem totius exercitus, mouet suo imperio aliquem ex tribunis, qui intendit ordinem unius aciei. Sed obiectum mouet determinando actum ad modum principij formalis, a quo in rebus nālib. actio specificatur, sicut calefactio à calore. Primum autē principiū formale, est ens & verū uniuersale, quod est obiectum intellectus: & iō isto mō motionis intellectus mouet voluntatem; sicut p̄sentans ei obiectū suū.

Ad primum ergo dcđm, q ex illa authoritate non hr̃, q intellectus non moueat: sed q nō moueat ex necessitate.

Ad 2m dcđm, q sicut imaginatio formæ sine æstimatione cōuenientis vel nociui, non mouet appetitū sēsitiuū; ita nec apprehēsio veri sine rōe boni & appetibilis. vñ intellectus speculatiuus nō mouet, sđ intellectus practicus, ut dicitur in 3.° de aīa.

Ad 3m dcđm, q uolūtas mouet intellectū quātū ad exercitium actus: qa & ipsū uerū, qđ est perfectio intellectus, cōtinetur sub uniuersali bono, ut quoddā bonū particulare. Sed q̄tū ad determinationē actus, q̄ est ex parte obiecti, intellectus mouet uolūtatē: qa & ipsū bonū apprehendit ſm quādā spālē rōnē cōprehensam sub uniuersali rōne ueri. & sic patet q non est idē mouens & motum, secundum idē.

Articvlvs II.

Vtrum voluntas moueatur ab appetitu sensitiuo.

Ad secvndvm sic proceditr̄. Videtur q voluntas ab appetitu sensitiuo moueri nō possit. Mouēs.n. & agēs est p̄stantius patiēte, vt † Aug. dicit 12. super Gen. ad lram: sed appetitus sensitiuus est inferior uolūtate, quæ est appetitus intellectiuus, sicut sensus est inferior intellectu. ergo appetitus sensitiuus non mouet intellectum.

¶ 2 Præ. Nulla uirt' particularis pōt facere effectum uniuersalē:

Determinatio actus ad hoc uel illud, se tenet ex parte obiecti, naturam obiecti non ut tale, uel tale est, sed absolute ut obiectū est contemplatur in ordine ad determinationē actus, vidit q nō determinabat actum ut efficiens, nec ut finis: quia nihil horum oī obiecto determinanti actum cōuenit: sed ad genus causæ formalis recurrēdū eēt. hoc .n. & oi uero obiecto cōuenit, & p se conuenit illi. Dixi aūt uerè obiecto, pp multorum loquēdi vsū terminos obiecta secūdaria uocantiū: hæc.n. nō mouēt, quia uere obiecta non sunt, sed termini potius opationū. Sicut natura leonis termin' est intellectionis diuinæ: & securitas rustici regalis prouidentiæ.

¶ Circa efficaciā p̄cessus p̄sen positi in lra, dubium occurrit: qm̃ aut non concludit, q intellectus mouet uoluntatem, qđ est intentum; aut concludit q intellectus mouet oēs uires aīæ ex parte obiecti, qđ est falsum. Cum eñ ex hac rōne nihil aliud explicite habeat nisi q obiectum intellectus ex eo, q primū principiū formale, est primū determinatiuū actuum ad speciē. Ex hoc autē aut sequit q intellectus mouet extetas potentias, iuxta illam maximam: Primum in unoquoque gn̄e, est cā omnium eorū q̄ sunt, post aūt si non subintelligit hæc maxima, Voluntate & absque nexu aliquo, infertur. ergo intellectus ex hoc, q eius obiectū est primū principiū formale, habet q moueat uoluntatem: q̄uis eñ hoc, s. intellectum mouere uoluntatē ex parte obiecti, sit uerū, & notū. quia p̄sentat ei obiectū: nō tñ est notū q hoc habet ex hoc, q eius, s. intellectus obiectum est primū formale, in quo tñ cōsistit tota uis rationis literæ.

¶ Ad euidētiam huius dubitationis, scito, q author primas radices attingens utriusq; motionis propositę in lra, s. ex parte subiecti, & ex parte obiecti, quēadmodū primū agēs in tota aīa, ac per hoc mouens ad usū actus, intulit eē uoluntatem quia ad eā spectat primum principium finale (ut clare patet in lra) ita mō primū mouēs inter partes aīę ad specificatiuū actus, infert eē intellectū ex eo, q ad ipsum spectat primū principiū formale: & si quidē ex parte obiectorū tñ discussio eēt, par eēt utrobique iudicium, s. q quemadmodum primum principium finale est rō reliquorū bonū: ita primum principium formale, qđ est obiectum intellectus, est rō, in suo tñ ordine, s. in gn̄e causæ formalis, reliquorū obiectorū. Oīa.n. obiecta ut sic, sub ente & uero, ut particularia qđā, continentur: sed ex parte potentiarum animæ loquendo, est quodāmō par, & quodāmō non par utrobique rō. Quo ad primitatem.n. par est rō: qm̃ quemadmodū (ue dictum est) quia uolūtas est primum finale principium, ipsa inter partes animæ est primum mouēs ad exercitium: ita, quia intellectus est primum formale principium ipse inter partes animę est primum mouens ad specificationem. formalis.n. p̄cipij opus hoc est. Quo ad extensionem aūt, nō est par rō: quia uolūtatis motio extendit se ad oēs aīæ uires subditas &c. Motio aūt intellectus nō extendit se directe nisi ad uoluntatem. & rō diuersitatis huius, est modus causandi diuersus. Motio.n. uolūtatis, quia est per modum imperij extensiua, ex sua rōne est. Motio autem intellectus, quia est per modū p̄sentatis, ad id tm̃ directe se extendit, cui p̄sntat. Vñ author in lra, postquam posuit vñ inferebatur, q intellectus est primum mouens, quia s. eius est primū principium formale, statim subdidit unde haberet, q motio eius ad voluntatē extendit ponens modum, quo intellectus motionem hanc facit, s. p p̄sntationem obiecti, & dixit: Et isto mō motionis intellectus mouet uoluntatem, sicut p̄sntans ei obiectum suū. Hæc .n. verba non solū explanatiua sunt ueritatis in se, sed connexiua & deductiua intenti, ut explanauimus, & per hæc patet clare responsio ad obiecta.

Medina ar. 2.

SVP. QVÆST. IX. ART. II.

Circa corpus secundi articuli eiusdē q̄ōnis, dubium occurrit pro Nouitiis: quia ratio, quare appetitus sensitiuus mouet uoluntatem, assignatur ex parte dispositionis subiecti appetentis. Et tamen in calce cōcluditur, quòd appetitus sensitiuus mouet uoluntatem ex parte obiecti: quomodo hæc conclusio sequitur ex illis præmissis.

¶ Ad hoc dicitur, q conclusio dicta ex p̄missis illis habetur, si sane litera intelligatur. Lıqı autem.n. intelligi potest, q dispō appetitus

q.1.ar.2.

* Tex.25. to.2

Concl.

D.752 Concl.

*Text.46 & seq. 2.2

Inf.art.9 cor.h. & q.10.a.3. & q.77.a.1. & veri. q.5.ar.10. cor. & q. 22.a.9.ad 3.& 6.

*Lib.12.c.16.cir.medium t.3.

petitus sensitiui moueat uoluntatē. Vno mō directe & immediate, tanquā scilicet immutans ipsam siue quoad exercitiū actus, siue quo ad specificationē actus. Et hoc est falsū. Alio mō occasionaliter & mediate: & hoc mō immutat ex parte obiecti, idest, quo ad specificationē actus, nō quo ad exercitiū: & hoc fit sic. Quēad modum.n. frigescēti corpori conueniens fit calefactiuum eius & ex hoc occasionaľ in tali homine apprehēsio calefactiui ut conuenientis, & p̄sentatum uoluntati desideratur &c. ita irato appetitui conueniens fit uindicta & ex hoc occasionatur, q intellectus practicus apprehēdit repercussionē, ut cōuenientē, huic, unde &c. Et sic percussio apprehēsa ut cōueniēs nunc &c. mouet uoluntatē obiectiue. Et sic patet, qđ dispositio appetitus, quamuis se teneat ex parte subiecti, non mouet tamen uoluntatē, nisi ex parte obiecti, quia nō mouet ipsam, nisi pro quanto redundat in talē apprehensionē obiecti uoluntatis: Constat.n. uoluntatem ab obiecto apprehenso, ut sic, moueri. Vnde author in litera duplicem posuit radicē talis, uel talis apprehensionis obiecti, alterā ex parte ipsius obiecti, puta q est bonum, uel malum sedm se: alterā ex parte appetentis. utrinque. n. conuenientia uel disconuenientia oritur, ut in litera dicitur.

*tex. 40 t. 2.

*ar. 1 præc.

*4. tom. 5.

sed appetitus sensitiuus est uirtus A particularis, cōsequitur.n. particularem sensus apprehensionē. ergo non potest causare motū uoluntatis qui est uniuersalis, vel ut cōsequens apprehensionem uniuersalem intellectus.

¶ 3 Præt. Vt probatur in 8.* Physic. Mouens non mouetur ab eo qđ h mouet, vt sit motio reciproca: sed uoluntas mouet appetitum sensitiuum obedit rationi. ergo appetitus sensitiuus nō mouet uoluntatem.

Sed contra est, qđ dr̄ Iacobi 3. Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, nō autem abstraheretur quis a concupiscentia, nisi uolūtas eius moueretur ab appetitu sensitiuo, in quo appetito est cōcupiscentia. ergo appetitus sensitiuus mouet uoluntatem.

Respon. Dicēdū, q sicut * supra dictum est, id quod apprehenditur sub rōne boni & cōuenientis, mouet uoluntatē p modum obiecti. Quòd aūt aliquid uideaľ bonū & conueniens, ex duobus contingit, scilicet ex cōditione eius qđ proponiť, & eius cui proponiť: conueniens.n. sm relationē dr̄, unde ex utroq;, extremorū dependet. Et inde est q iustus diuersimode dispositus, non eodē modo accipit aliquid, ut cōueniēs, & ut nō cōueniēs D Vnde, ut Philosoph* dicit in 3.* Ethic. Qualis unusquisq; est, talis finis vř ei. Manifestū est aūt, q sm passionē appetitus sensitiui immutaľ homo ad aliquā dispōnem. vnde sm qđ homo est in passione aliqua, vř sibi aliqd cōueniens, qđ nō vř ei extra passionē existenti: sicut irato vř bonum, qđ non videtur quieto. & m per hunc modum ex parte obiecti, appetitus sensitiuus mouet uoluntatem.

concl. m

Ad Primvm ergo dicendū, q nihil prohibet id, qđ est simpľr & sm le præstantius, quoad aliqđ est esse debilius. Volūtas simpľr p̄stantior est, q̄ appetit* sensitiuus: sed quoad istū, in quo passio dnaľ, inq̄tū subiacet passioni, p̄eminet appetit* sensitiu*.

Ad 2m dicendum, q actus, & electiones hoīum sunt circa singularia. Vnde ex hoc ipso q appetitus sensitiuus est uirtus particularis, hēt magnam uirtutē ad hoc, q per ipsum sic disponatur homo, ut ei aliquid uideaľ sic, uel aliter, circa singularia.

*ca. 3. post medium. tom. 5.

Ad 3m dicendū, q sicut Philosophus dicit in 1.* Polit. Ratio, in qua est uoluntas, mouet suo imperio irascibilem, & concupiscibilē: non quidem despotico principatu, sicut mouetur seruus a dn̄o: sed principatu regali, seu politico, sicut liberi homines reguntr a gubernante, qui tn̄ possunt contra mouere. Vnde & irascibilis, & concupiscibilis possunt in contrariū mouere ad uoluntatem: & sic nihil prohibet, uoluntatem aliquādo ab eis moueri.

Articvlvs III.

Vtrum uoluntas moueat seipsam.

Ad tertivm sic procedit. Videtur q uoluntas non moueat seipsam. Omne enim B mouens, inquantum hmōi, est in actu, quod aūt mouetur, est in potentia: nā motus est actus existentis in potentia, inquantū hmōi: sed non est idem in potentia, & in actu h respectu eiusdē. ergo nihil mouet seipsum: neq; ergo uoluntas seipsam mouere potest.

¶ 2 Præt. Mobile mouetur ad præsentiam h mouentis: sed uoluntas semper sibi est præsens. si C ergo seipsam moueret, semper moueretur. qđ patet esse falsū.

¶ 3 Præt. Voluntas moue tur ab intellectu, ut * dictum est. Si igiť uoluntas mouet seipsam, sequiť q idem simul h moueatur a duobus motoribus immediate, qđ uidetur inconueniens. non ergo uoluntas mouet seipsam.

*ar. 1. huius quęst.

Sed contra est, quia uoluntas domina est sui, actus, & in ipsa est uelle, & non uelle: quod non esset, si non haberet in potestate mouere se ipsam ad uolendum. ergo ipsa mouet seipsam.

*ar. 1. huius quęst.
*qu. præc. ar. 2.

Respon. Dicendū, q sicut * supra dictum est, Ad uoluntatem pertinet mouere alias potentias ex ratione finis, qui est uoluntatis obiectū: sed, sicut* dictū ē hoc mō se hēt finis in appetibilibus, sicut principiū in intelligibilibus. Manifestū est aūt q intellectus per hoc, q cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actū, quantū ad cognitionem conclusionum: & hoc mō mouet seipsum. Et similiter m uoluntas per hoc, q vult finem, mouet seipsam ad uolendum ea, quæ sunt ad finem.

concl. m

Ad Primvm ergo dicendū, q uoluntas non sm E idem mouet, & mouetur: unde nec sm idem est in actu, & in potentia: sed inquantum actu uult finē, reducit, se de potentia in actum respectu eorum quæ sunt ad finem, ut scilicet actu ea uelit.

Ad 2m dicēdum, q potentia uoluntatis semper actu est sibi p̄sens: sed actus uoluntatis, quo uult finē aliquando, non semper est in ipsa uolūtate: per hunc autem modum mouet seipsam: unde non sequitur, quòd semper seipsam moueat.

Ad 3m dicendū, q nō eodem mō uoluntas mouetur ab intellectu, & seipsa. Sed ab intellectu quidem mouetur sm rōnē obiecti: a seipsa uero, quantum ad exercitium actus, secundum rationem finis.

Svper Qvæst. IX. Artic. III.

Cap. 1. d. 1. q. 3. a. 1. in proba. 3. con.
Medina ar. 3.

In titulo articuli tertij eiusdem q. aduerte, q aliud est quærere, Vtrum uoluntas moueat seipsam in qualibet suo actu: & aliud quærere, Vtrum uoluntas moueat seipsam. Stat n. pars affirmatiua istius quæsiti cū negatiua illius. Stat. n. q uoluntas moueat seipsā quo ad aliquē suū actū, & cōsequēter uerū sit dicere, q mouet seipsā: & tn̄ n̄ moueat seipsā, quo ad oēm suū actū. Ad præsentem ergo quęstionem non pertinet, nisi, An uoluntas reducat seipsam de potētia ad actum: siue hoc sit quo ad aliquē, siue quo ad omnē sui actū, sufficit.

58 *Porrecta per 1 tom.* *veri qst. 22. a. 9. co. & ad 1. Et mal. qst. 3. a. 3. cor. & q. 6. cor. & ad 4. & 10.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur ab aliquo exteriori principio.

AD 4m sic proceditur. Videtur q uolūtas non moueatur ab aliquo exteriori. Motus. n. uolūtatis est uolūtarius: sed de rōne uolūtarij ē, q sit a [b] principio intrinseco, sicut & de rōne naturalis. nō ergo motus uolūtatis est ab aliquo extrinseco.

¶ 2 Præt. Volūtas uiolentiā pati nō pōt, ut supra ostēsū est. sed uiolentū [h] est cuius principium est extra. ergo uoluntas nō pōt ab aliquo exteriori moueri.

¶ 3 Præt. Qd sufficiēter [h] mouet ab uno motore, nō indiget moueri ab alio: sed uolūtas sufficiēter mouet seipsam. nō ergo mouetur ab aliquo exteriori.

SED CONTRA. Voluntas mouetur ab obiecto, vt dictum est: sed obiectum uoluntatis potest esse aliqua exterior res sensui proposita. ergo uolūtas potest ab aliquo exteriori moueri.

RESPON. Dicendū, q [m] ēm qd uoluntas mouet ab obiecto, manifestum est, q moueri pōt ab aliquo exteriori: sed & eo mō, quo mouet quantū ad exercitiū actus, adhuc necesse est ponere uoluntatē ab aliquo principio exteriori moueri. [n] Omne. n. qd qnq; est agens in actu, & qnq; i potētia, indiget moueri ab aliquo mouēte. Manifestū est aūt, q uolūtas incipit uelle aliquid, cū hoc prius nō uellet. Necesse est ergo q ab aliquo moueatur ad uolendū: & qdē, sicut dictū est, ipsa mouet seipsam inquantū p hoc, q vult finem, reducit seipsam ad uolēdū ea q̄ sunt ad finē: hoc aūt nō pōt facere nisi consilio mediante. Cum. n. aliqs vult sanari, icipit cogitare quō hoc consequi posit, & per talē cogitationē peruenit ad hoc, q potest sanari per medicū: & hoc vult. Sed quia non semper sanitatem actu uoluit, necesse est q inciperet uelle sanari ab aliquo mouēte. Et si quidē ipsa moueret seipsā ad uolendū, oportuisset q mediante cōsilio hoc ageret ex aliqua uolūtate p̄supposita: hoc aūt nō ē pcedere in infinitū. Vn̄ necesse ē ponere, q in primū motū uolūtatis uoluntas pdeat ex instinctu alicui[o] exterioris mouētis, ut Arist. cludit i quodā cap. Ethicę Eudimicæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q de rōne uoluntarij est, q principiū eius sit intra: sed nō oportet q hoc principiū intrinsecū sit primū principiū non motū ab alio. Vnde motus uolūtari[o] etsi hēat principiū proximū intrinsecū, tn̄ principiū primū est ab extra: sicut & primū principiū motus naturalis est ab extra, quod scilicet mouet naturam.

AD 2m dicendum, q hoc non sufficit ad rationem uiolenti, q principium sit extra: sed opor-

SVPER QVÆST. IX. ART. IIII.

Ferr. 3. co n. c88. 89. Cap. 2. d. 25. q. 1. con. 2. Medina ar. 4.

CIrca rationem, & conclusionem in corpore quarti ar. eiusdem quæstionis, dubium occurrit. Circa rōnē quidem qa ad actū uolendi sufficit obiectū apprehensum præsens, & uolūtas (inquit Sco. in quolib. q. 31.) non ergo requiritur exterius agens: nec q præuolendo incipiat uelle, ut ratio litteræ prima vult. Arguit. q ratio literæ constituit sophisma cōsequentis. Cū. n. uolūtariū, ut superius patet, dupliciter dicatur, uel quia uolitum, uel quia in potestate uoluntatis. litera ex hoc qd primus actus uolūtatis non potest esse uolūtarius primo modo infert, q nullo modo est uoluntarius. ergo &c. ubi patet manifestus error. Et confirmatur, qa alio modo est uoluntarium ipsum uolitum, alio modo ipsa uolitio. nā illud ut obiectū, hoc ut actus: ac per hoc illud mediante actu: hoc absq; medio. Cū. n. uolo legere, nō solū legere est uolūtariū, sed et illud uelle, quo uolo legere, quamuis dissimiliter: qa legere mediāte uelle: ipsum autē uelle, se ipso. Et tamē ratio literæ, qa primū uelle nō pōt esse uolitū ut obiectū, cōcludit q nō est in potestate uolūtatis, sed ex instinctu superioris: cū tn̄ dici posset, qd licet primū uelle nō possit esse uolitū, ut obiectū, est tn̄ uolitū ut actus: & sic non oportet, q sit uolitus cōsilio mediante. Præterea. Tota uis rōnis literæ cōsistit in hac exclusiua, Volūtas mouet se mediante consilio, seu ex aliqua uoluntate præsupposita tantum. Et tamen neque hic, neque in præcedenti ar. probata est quo ad utranque expositionē. Probatū est. n. q uoluntas mouet se hoc mō, sed non est probatū q non alio modo: super qua tamen negatiua fundatur tota uis rationis in litera, ut patet, intuenti, ergo &c. Contra conclusionem uero Scotus, ubi supra K arguit: quia si uoluntas in primo actu, naturali instinctu moueretur ab intellectu naturaliter moto, uoluntas naturaliter moueretur: & sic homo esset unum animal brutum.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis scito tria. Primū est fundamētum huius rōnis, & est id qd dictū est. s. q uoluntas mouet se nō alio mō, quàm ex uoluntate finis. Sed radix huius fundamēti non est prætermissa ab authore, sed in primo articulo huius qōnis posita, scilicet, q principiū motionis ad exercitiū actus, est ex fine: qa omne agēs agit pp finē. Et in ar. 3. repetita & applicata, cū dicitur, q ad uoluntatē pertinet mouere alias potentias ex rōne finis. Est ergo uis rōnis huius hęc. Omne agens agit pp finē, appetitū uel appetitu naturali, uel animali, seu intellectuali: sed uolūtas mouendo tam alias potentias, q̄ se, est agens. ergo actio illa est ab ea ex appetitu finis uel naturalis, uel animali &c. Sed non ex appetitu naturali: quia sic non moueret se, sed dās naturam moueret illam eo modo, quo grauia & leuia mouētur a generante nec esset uoluntariū illud agere, ut patet: cuius oppositum significat uoluntatem mouere se. ergo est ex appetitu animali, seu intellectuali, idest, ex uolitione finis, quod est intētum. Agere. n. ex præuolitione finis, & mediante consilio idem sunt: sicut cognoscere ex principijs, & mediāte syllogismo, idē est. Hæc aūt ratio pcedit ex per se notis cōmunib[o] animi cōceptionibus, ut de se patet. unde nollā hēt calūniā & utranq; exponentē illius exclusiue probat & cōplectitur euidentē. Et p hoc patet responsio ad ultimā obiectionē cōtra rōnē. Scito secūdo, q, ut inferius q. 16. ar. ulti. ad 3. & q. 17. ar. 5. ad tertium patet, uoluntarij actus uoluntatis sic supra seipsos reflectuntur, ut quilibet eorum implicite, uel explicite, formaliter, uel uirtualiter, habeat rōnē uoliti obiectiue, & nō solum per modum actus. Dum. n. eligo uitam contēplatiuā, cōsentio i talē electionē, & utor uolūtate mea ad actum eligēdi applicādo illā. Et sic electio ipsa ē actus, & est uolita ut obiectū, & consensus usus. Et econtra, dum utor uolūtate mea, applicando illam ad amandū Deum, consentio in talē usum, & eligo illū: & sic usus hēt rōnē actus, & est hoc est uolitus ut obiectū cōsensus & electionis. Et similiter dū consentio in amicitiā diuinā, utor uolūtate, applicando ad consensum, & eligo eundē: & similiter cōsensus est actus & uolitus, ut obiectum electionis & usus. Quia igitur nō qnādoq;, sed semp cū uolūtas mouet se, uult seipsā applicādo se ad uolēdū, uel nolendū &c. Et omnis huiusmodi actus ē implicite uel explicite, formaliter uel uirtualiter uolitus, ut obiectū: licitum fuit authori ex negatione uolūtarij obiectiue in huiusmodi actibus, inferre negationem uoluntarij simpliciter. Et hoc nō solum quasi gratia materiæ, scilicet actuū huiusmodi, in quibus uoluntarium, ut actus, nō inuenitur sine uoluntario, ut obiectum, ut dictum est sed et gratia formę: quia si subtiliter perspiciatur distinctio uolūtarij in uoluntarium, ut uolitum & uoluntarium: quia in potestate uolūtatis nō est distinctio in disparata genera uolūtarij, sed est distinctio distinctorum modorū penes directe uel indirecte: Voluntariū enim uel uolitum, est directe uoluntarium, uoluntarium uero, quia in potestate uoluntatis est indirecte, ea indirectione: quia. s. subest potestati uoluntatis, ut sit obiectū aius uolentis, aut nolentis: hac enim sola ratione uoluntariū induit. Vnde cum uoluntarium secundo modo, in idem redeat cū uolūtario primo mō, licuit ex omnimoda negatione uolūtarij primo modo, inferre formaliter negationē uoluntarij simpliciter. Vt enim iam patet, uoluntarium, quia in potestate uolūtatis ad uoluntarium simpliciter uel obiectum, reducitur sicut obiectū indirecte ad obiectū directe, & consequenter sub omnimoda negatione obiecti utriusq; modi negatio cōprehēdit. Et p hoc patet responsio ad alias nostras obiectiones cōtra rōnē. Scito tertio, quòd

Margin notes: 49 Porrecta per totum. Inf. q. 17 art. 5. ad 2. & q. 80. ar. 1. corp. & 1. q. 125 a. 4. & qō. 106. ar. 2. cor. & q. 111. art. 2 cor. et 3. contra. c. 88. & 89. ° q. 6. a. 4. ° ar. 1. huius quæst. concl. m. ° ar. præc. ° libr. 7. mor. eud. demior. a. 18. 10. 5.

tet addere, ꝙ nullam conferat vim patiens: quod nō cōtingit, dum volūtas ab exteriori mouet̄: nā ipsa est q̄ vult, ab alio tñ mota. Esset autem motus iste uiolentus, si esset cōtrarius motui uoluntatis, quod in proposito esse non potest: quia sic idem vellet, & non uellet.

B Ad 3m dicendum, ꝙ uolūtas quantum ad aliquid sufficienter se mouet, & in suo ordine, s. sicut agens proximum: sed non potest seipsam mouere quantū ad omnia, ut * ostensum est. unde indiget moueri ab alio, sicut a primo mouente.

ARTICVLVS V.

Vtrum voluntas moueatur a corpore cælesti.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ uoluntas humana corpore cælesti moueatur. Omnes enim motus uarij, & multiformes, reducuntur sicut in causam, in motum [h] uniformem, q̄ est motus cęli, ut probatur octauo † Physic. sed motus humani sunt uarij, & multiformes, incipientes postquàm prius nō fuerant, ergo reducuntur in motū cęli, sicut in causam, qui est uniformis secundum naturam.

¶ 2 Præt. Secundū August. in 3.* de Trin. Corpora inferiora mouent per corpora superiora: sed motus humani corporis, q̄ causat̄ a uoluntate, nō posset reduci i motū cæli, sicut in cām, nisi ēt [h] uolūtas a cęlo moueret̄. ergo cęlum mouet uoluntatem humanam.

¶ 3 Prǽt. Per obseruationē cęlestium corporū Astrologi quędā uera prænuntiant de humanis actib. futuris, q̄ sunt a uolūtate: qđ nō esset, si corpora cęlestia uoluntatem hoīs [h] mouere nō possent: mouetur ergo uolūtas humana a cælesti corpore.

SED CONTRA est, qđ † Dama. dicit in 2. lib. ꝙ corpora cælestia non sunt causæ nostrorum actuum: essent aūt si uoluntas, q̄ est humanorum actuum principium, a corporib. cælestib. mo-

ueretur: non ergo mouetur uoluntas a corporibus cælestibus.

RESPON. Dicendum, ꝙ eo [m] modo, quo uoluntas mouet̄ ab inferiori obiecto, manifestū est ꝙ uolūtas potest moueri a corporibus cælestibus, [n] inquantū s. corpora exteriora, quæ sensui proposita mouent uolūtatē, & ēt ipsa organa potentiarū sensitiuarum, subiacent motibus cælestiū corporū. Sed eo mō, quo uoluntas mouetur, quantum ad exercitium actus, ab aliquo exteriori agēte, adhuc qdā posuerunt corpora cęlestia directe imprimere in uolūtatē humanam: sed hoc est impossibile. Volūtas enim, ut dr̄ in 3. de anima, * est in rōne. Rō autem est potētia aīæ,

C non alligata organo corporali. vnde relinquitur, ꝙ uolūtas sit potētia oino immaterialis, & incorporea. Manifestū est aūt, ꝙ nullū corpus agere pōt in rem incorporeā, sed potius ecōuerso, eo ꝙ res icorporeæ & imateriales sūt formalioris, & uniuersalioris uirtutis, q̄ quæcūq; res corporales. vn̄ impossibile ē, ꝙ corpus cęleste iprimat directe i

D intellectū, aut uolūtatē. † Et pp hoc Arist. in lib. * de aīa, recitans opinionē dicētiū, ꝙ talis est uolūtas in hoib. qualē in eis iducit pr̄ deorū, uirorūq; . s. Iupiter, p quē totū cælū intelligunt, attribuit eis q̄ ponebant intellectū nō differre a sensu. Oēs. n. uires sēsitiuæ, cū sint actus organorū corporaliū, p accidens moueri pñt a cęlestib. corporib. moris. s. corporib. quorū sūt actus: sed

E quia dictū est, qđ appetit[s] intellectiuus quodāmō mouetur ab appetitu sensitiuo, [t] indirecte reducunt motus cælestium corporum in uoluntatem, inquantum scilicet per passiones appetitus sensitiui uoluntatem moueri contingit. concl. ſ

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ multiformes mot[u] volūtatis humanæ reducunt̄ in aliquam cām uniformē, quæ est in intellectu, & uoluntate superiori: qđ nō pōt dici de aliquo corpore, sed de aliqua superiori substantia immateriali. vn̄ nō oportet ꝙ motus uolūtatis in motū cęli reducat̄, sicut in cām.

AD 2m dicēdū, ꝙ motus corporales humani reducunt̄ in motū cęlestis corporis, sicut in cām, in-

quòd aliud est loqui de volitione: & aliud de uolitione a uoluntate applicante seipsam ad uolendū. Volitio enim nil aliud dicit, nisi operationem uoluntatis, qua vult: & certum est quòd ad volendum sufficit uoluntas cum obiecto. Sed ad uolendū à se, ita quòd ly, a se, dicat causalitatem, applicantem seipsam ad vulendum, nō sufficit uoluntas cū obiecto, sed exigitur uolū tis præuolens finē. & io hoiū est, quia velle a se, non solū importat uelle, sed agere, seu mouere: quod quia oportet fieri pp finem, præexigit natura, uel tps appetitum finis, ut dictum est. & nō aduertere hoc, causa est loquendi. Et quia actio ipsa est magis pp finem, quàm obiectum, & uolitio quàm uolitum; ut patet cum amo deum, diuus Thomas q supra hoc, ꝙ agens agit pp finem, ędificabat, applicationem uoluntatis ad uolendum rōne uoliti pp finem contemplatus maxime est: & ex ea sic accepta, ueritatem inuenit, atque docuit. Vnde quàmuis uolitum ut obiectum, habeat directiue rōnem voliti, quàm uolitum ut actus: uoluntariū tñ ut actus, habet magis rationem eius q̄ est esse pp finē, quam obiectum actus. Et propterea hoc in loco, ubi tota uis consistit in hoc, ꝙ est esse volitū pp finē, actio ipsa per modū actionis exercita primum tenet locum. Et per hæc patet responsio ad rationem Scoti.

¶ Ad id uero quod contra conclusionē obijcitur, facillime respondetur, negando sequelam. Quāmuis enim primus actus uoluntatis sit ex instinctu dato ab exteriori, non obiecto, sed cā effectiua, Deo: ipsa tamen ñ ex hac sua uolitione seipsā mouet ad uolendū alia pp finem, quod bruti non cōuenit, qm ad oīa mouētur ab instinctu. Est g͡ authoris sententia, ꝙ sicut generās graue, dat graui naturalem appetitum motus & loci deorsum, & propterea cessante impedimēto; graue ex appetitu accepto mouetur deorsum, & quiescit: ita generās uoluntatē dat ei naturalem inclinationē in bonum, ita ꝙ pro-

A posito per intellectum bono, absque impedimento, uolūtas tendit in illud actu elicito, qui est uolitio. Et hic actus dr̄ esse ab exteriori agente, ea rōne, qua motus grauis a generante dicitur, & merito: quia ad hunc actum uoluntas non concurrit ut propter finem agens, sed ut ad finem tendens ex directione superioris agentis, ordinantis ipsam in hoc. Et propterea hic act[9] licet sit uelle, & uolūtatis, & a uoluntate vt eliciente actum: concl. m non tamen est uolūtarius: quia non est a voluntate ut applicante se ad uolendū sed naturalis: quia dator naturæ applicat ipsam mediante inclinatione data ad volendum. Oportet enim, ut in litera dr̄, dari processum in infinitum in uoluntarijs, nisi deueniatur ad unum non uoluntarium, sed naturalē actum uoluntatis, in quo sit status.

SVP. QVÆS. IX. ART. V.

Ferr. 3. cont c. 84.
Palud. 2. d. 15. q. 3.
Medina ar. 5.

IN corpore quinti articuli dubium occurrit, Quare res immaterialis, formalior, & uniuersalioris naturæ, & uirtutis quàm sit corpus, pōt directe moueri a corpore ut ab obiecto: & non pōt moueri ab eo ut a motore ad exercitiū. Sicut enim ad primam motionē sufficit in mouente concl. p maior nobilitas secū dum quid. ut in hac questione, articulo secundo ad primū dr̄, na in secunda: ut patet ex hic. ꝙ uolūtas mouet intellectū ad exercitiū: & tñ apud diuum Thom. est secundum quid tñ nobilior intellectu. Et rursus ratio assignata in litera non minus excludit primam motionem, quàm secundam. Ex hoc enim quòd mens est forma.

* In cor. art.

60 *Porrecta per totum.* 1.q.15.ar.3. & 4. Et 22.q.95.a.5.6.&7. Et 2.d.15.q.1.art.2.&5. Et 3. contra ca 84. usque 93. Et uer.q.5.ar.9.&10. Et opu.2.ca.129.150.&161.& opusc.10.art.19.& opusc.21.cap.5.& opusc.26.

† Li.8.tex.76.t.2.

* Cap.4.in prin.t.3.

† Cap.7. parum a med.

* Text.42 to.2.

* Li.1.tex.150.to.5.

malloris, & uniuersa horũ, uirtutis, q corpus, excludit passiua corpore nõ solũ ut efficiente, sed etiã ut a formali principio, qd ẽ excludere motiuũ ab eo p modũ obiecti, ut in 1.art. huius ... dictum est.

Ad hoc breuiter dr, q secũdũ ueritatem neutro mõ corp[a] põt agere in rẽ imateriale pp rõnẽ allatam, & plures alias, quas uide, 2. vis, in 3. contra Gent. c. 84. & 85. Vñ & in 1. parte dictũ ẽ, & declaratũ, q phantasmata nõ nisi facta in actu lumine intellectus agentis. po'sũt mouere intellectum. Et usque adeo diuus Thom. in q. 84. art. 6. hoc põderauit, ut cõcluderet, q totã cognitiõ sensibilis, usque.f. ad cogitatiuã inclusiue, non est cã intellectualis nũtiæ, sed ẽ materia cãæ, f. intellectus agentis. Rõ aũt quare cõcedit & hic, & alibi, q uolũtas seu intellectus, mouet ab exteriori tãquã ob iecto, & non tãquã a motore ad exercitiũ, est, qa ad mouendũ obiectiue exteriora cõcurrunt, & si nõ sufficienter, tñ inchoatiue mediate, & ut materia obiecti. Ad mouẽdũ aũt ad exercitium, nullo mõ cõcurrunt ex parte motoris ad exercitiũ. Est. n. talis motor solus De[o] cũ ipsa uniẽtate, ut in q̃õne patet.

*Art. 2. huius q. & p. p. 80. & 81.

*Patom a princ. li. ...

Ca 17. circa fin. t. 3.

SVPER QVAES. IX. ART. VI.

Ferr. 3. cont c. 88. 89. Cas. 2. d. 25. q. 1. com. 3 Medina ar 6.

In art. 6. eiusdẽ q̃stio. aduerte duo. Primo, q in titulo exprimitur ly, sicut ab exteriori principio: non oportet in corpore articuli, cũ decã motus naturalis, uel uolũtarij agẽ. facere, uel subintelligere disiunctiuã: puta, q cõntra, c. non põt causari, nisi a dãte naturã, seu uoluntatẽ, uel a seipso. Hoc n. licet uerũ sit absolute, in genere tñ exterioris princip[ij] h cõprehendit ipsummet qa est principiũ intrinsecũ, sed solummõ datur naturæ, aut uoluntatis. Secundo, q in q̃stione ad tertium hi, q De[o]

6t Porrecta per totum. Inf. q. 80. ar. 2. Et 1. 2. q. 105. ar. 4 & q. 111. ar. 2. Et 3. contra, c. 88. 89. 91. & 91 prs. Et mal. q. 3. a. 3. cor. & q. 16. ar. 5. cor. & d. 13.

quãtũ ipsa dispositio organorũ ẽgrua ẽ ad motũ aliqualiter ex ipressiõe cęlestiũ. corporũ, & ĩquãtũ ẽt appetitus sensitiuus ẽmouet ex impressione cęlestiũ corporũ: & ulterius inquãtũ corpora exteriora mouent fm motũ cęlestium corporũ, ex quorũ cõcursu uolũtatis incipit aliqd velle, & ñ uelle: sicut adueniẽte frigore ĩcipit aliqs uelle facere ignẽ: sed ista motio uolũtatis est ex parte obiecti exteri[o] psẽtati, nõ ex parte interioris instinct[o].

Ad 3[m] dicendũ, q sicut dictũ est, appetitus sensituus est actus organi corporalis: unde nihil p hibet ex impressione corporũ cælestiũ aliquos esse habiles ad irascendum, uel concupiscẽdũ, vel aliquam hmõi passionem: sicut & ex complexione naturali plures hoium sequuntur passione: quib. soli sapientes resistũt. Et iõ, ut inplurib. uerificant quę pronuntiantur de actibus hominum fm considerationem cælestium corporum. Sed tamen, ut Ptolemæus dicit in Cẽtiloquio, Sapiens dominatur astris, scilicet, quia resistens passionib. impedit per uoluntatem liberã, & nequaquam motui cælesti subie ctam, hmõi cælestium corporũ effectus: uel, ut * Aug. dicit 2. super Gene. ad literam, fatendum est, qñ ab Astrologis uera dicũtur, instinctu quodam occultissimo dici, q̃ nescientes humanæ mentes patiuntur, quod cum ad decipiendum homines fit spirituum seductorum operatio est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum voluntas moueatur a Deo solo, sicut ab exteriori principio.

Ad sextvm sic proceditur. Vĩ q uoluntas non a solo Deo moueatur, sicut ab exteriori principio. Inferius enim natũ ẽ moueri a suo superiori, sicut corpora inferiora a corporibus cælestibus: sed uoluntas hois habet aliquid superius post Deum s. angelum. ergo uolũtas potest moueri, sicut ab exteriori principio, etiam ab angelo.

¶ 2 Præt. Actus uoluntatis sequitur actum intellectus sed intellectus hominis reducitur in suum actum non solum a Deo, sed ẽt ab angelo per illuminationes, vt Dionys. dicit ergo eadem ratione & uoluntas.

¶ 3 Prẽt. Deus non est cã nisi bonorum, fm illud Genes. 1. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erãt valde bona. Si ergo a solo Deo uoluntas hois moueretur, nunquãm moueretur ad malũ cum tñ uoluntas sit qua peccatur, & rectè uiuitur, ut * Aug. dicit.

Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Phil. 2. Deus est q operat in nobis uelle, & pficere.

Respon. Dicendum, q motus uoluntatis est ab intrinseco, sicut & motus naturalis. Quãuis aũt rẽ naturalem possit aliquid mouere, qd nõ est cã naturę rei motæ; tñ motũ naturalẽ cãre nõ põt, nisi quod est aliqualiter cã naturæ. Mouetur enim lapis sursum ab hoie, qui naturam lapidis nõ causat, sed hic motus nõ est lapidi naturalis: naturalis autem motus eius nõ cãtur nisi ab eo, qd causat naturã, unde dr in 8. Phys.* q generans mouetur secũdum locum grauia & leuia. Sic ergo hominem uoluntatem habentem contingit moueri ab aliquo, qui non est causa eius: sed p q motus uoluntarius eius fit ab aliquo principio extrinseco, quod non est causa uoluntatis, est impossibile. uoluntatis autem causa nihil aliud esse potest, quãm Deus. Et hoc patet dupliciter, Primo quidẽ ex hoc q uoluntas est potentia animæ rationalis, quę a solo Deo causatur per creationem, vt in 1. dictum ẽ.* Secundo uero ex hoc, q uoluntas habet ordinem ad uniuersale bonum. unde nihil aliud potest esse uoluntatis cã, nisi ipse Deus, qui est uniuersale bonum. Omne aũt aliud bonũ p participationem dr, & est quoddã particulare bonum: particulari. aũt cã non dat inclinationem uniuersalem. Vnde nec materia prima, quæ est in potentia ad omnes formas, potest causari ab aliquo particulari agente.

Ad primvm ergo dicendum, q Angelus non sic est supra hominem, quòd sit causa uoluntatis eius: sicut corpora cælestia sunt causa formarum naturalium, ad quas consequuntur naturales motus corporum naturalium.

Ad 2[m] dicendum, q intellectus hominis mouetur ab angelo ex parte obiecti, quod sibi proponitur virtute angelici luminis ad cognoscendum. & sic etiam uoluntas ab exteriori creatura potest moueri, vt * dictum est.

Ad 3[m] dicendum, q Deus mouet uoluntatẽ hominis, sicut uniuersalis motor, ad uniuersale obiectum uoluntatis, quod est bonũ. Et sine hac uniuersali motione homo non potest aliquid uelle: sed homo per rõnem determinat se ad uolendũ hoc, uel illud, quod est uere bonum, uel apparens bonũ. Sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliqd determinate uolendũ, qd est bonum: sicut in his, quos mouet per gratiam, vt * infra dicetur.

non solũ potentiam uoluntatis dat, sed adiu. non ... ad uolendi clausum in omni actu uolẽdi ipsam, s. uolitionem boni. In omni enim uolitione hęc uol tñ claud. s. ut principiũ in cõclusiõe Et ppea in litera dr. q. hac uolitione nolũ ... p rõnem determinat se ad hoc, uel illud bonũ, uere uel apparens ter, & hoc illa pfupi politia uolitione, nihil oĩno uelle põt sicut nec fine principiorũ cognitione, intellectus aliquid noscere põt. Et hæc uolitio est illa, ad q dictũ est oportere uoluntatem moueri ab alio, & quo ad exercitiũ actus. Secundũ hanc n. fertur actu in finẽ, & ex hac vult quicquid vult.

*Ca 4. de diui. no. & ... nõ temere a prin.

*Lib. 1. retracta. c. 9 ... me. t. 1.

*Tex. 17. 19. 20. 31. ... concl. p

*p. p. q. 90 art. 2. & ...

*Art. 4.

*q. 109. & 112.

QVÆ-

SVPER QVAEST. X. ART. I.

Scot.1.d.q.4. Mauro.1.d.q.7. Egi.1.f.d.1.q.3.pri.prin. Cap.1.d.1.q.3.ar.1.con.3.& 4.d.49.q.3.con.2. Medina ar.1.

IN q̄ōnis decimæ ar.1. scito q ly;naturaliter; in titulo positum,sumitur ut distinguitur contra ly;libere.

¶In corpore eiusdē primi art.dubiū occurrit,ex eo,q author diuerterevi a proposito dū quæstio est de naturali, ut distinguit̃ cōtra liberū: & solutio quæstionis est de naturali,ut distinguitur contra accidentale,ut patet in litera.

¶Ad hoc breuiter dr̃, q quia naturale, ut distinguit̃ cōtra liberū,sequit̃ ad naturale,i.substantiale (omne.n.substātiale,ē naturale) ex hoc q author declarauit,ſ uoluntate inueniri motū naturalem,i. substantialē, optime satisfecit quęsito,An sit talis mot⁹ naturalis, vt distinguit̃ cōtra liberū. Ea aūt fuit iō processus:q videlicet iō signata p nomē naturalis apertenda erat. vñ si oīs subā, naturā ē,q quid secundū subſtātiā inest, secūdū naturā inest,at p hoc, & substātiale & naturale ē:scdm substātiā aūt inest, q:qd p se inest: ergo iuxta hāc naturæ significationē,qua & uolūtas natura est, p se inest, & secundū substātiā, & naturaliter, idem sunt.Hæc aūt æquiualere naturali, ut distinguitur cōtra liberū,patet ex eo,qa liberū habet pro cā,uelle naturale aūt,esse. Id enim solū libere fit,qd fit qa vult: & id solum naturaliter inest,quia est,ut in prima parte dictū est. Quicquid autem, secundum substantiam,seu per se inest,clare patet quòd inest, quia talis esse,substantialis est,& non quia sic vult. Nulla ergo diuersio hic fuit, sed alia perscrutatio naturalis, ex qua doceremur naturalitatem in omnibus inuenire,sicut author fecit. Ex hac enim rōne naturalis, adiuncta altera propositione communi, scilicet q per se prius est his,quæ non sunt per se,intulit uniuersalem regulam,scilicet,quòd principium conuenientium alicui inest naturaliter,id est,per se,& secundum substantiam,& quia est talis naturæ,& non quia vult. Ex hac.n. regula, subintellecta minore,scilicet q motus conuenientes uoluntati,sunt ordinari secundum rationem principij,& principiati, quod est per se notum, statim habetur intentum,s. quòd aliquis motus inest uoluntati secundum substantiam per se naturaliter,quia est talis,& non quia vult.

Porrecta per 1.tum. 1.q.41.ar.2. co. Et uc.q.22. ar.5.& 9. Et ma.q.16 arti.4. ad 5.

*Et etiā tex.49.10.8.

¶In eiusdem articuli corpore,nota triplex poni naturaliter uolitum. Primum bonum:secundo beatitudinem:tertio omne conueniens uolenti secundum suam naturam. Et de primis quidē duobus,euidens ratio in litera redditur:de tertio autem non. Vnde & dubitatur & de ipso,& de eius ratione. De ipso quidē, quia experimur oppositum,dum eligimus non conuenientia secundum naturam,ut nescire,non uiuere. Nec euaditur dicendo,quòd hoc appetimus per accidens: quoniam opposita eorum,quæ naturaliter uolumus,nec per se,nec per accidens uelle possumus:ut patet de primo & secundo. De ratione uero,scilicet,quia per uoluntatem appetimus etiam pertinētia ad alias potentias, & totum hominem: quandoquidem nulla apparet connexio huiꝰ ad illam conclusionem. Vnde enim sequitur. Per uoluntatem appetimus etiam pertinentia ad alias potētias & totum hominem;ergo naturaliter uolumus omnia cōuenientia

QVAESTIO X.

De modo quo voluntas mouetur, in quatuor articulos diuisa;

DEINDE considerandū est de modo,quo uoluntas mouetur.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum uoluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

¶Secundo, Vtrum de necessitate moueatur a suo obiecto.

¶Tertio, Vtrū de necessitate moueatur ab appetitu inferiori.

¶Quarto, Vtrum de necessitate moueatur ab exteriori motiuo, quod est Deus.

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

AD PRIMVM sic procedit̃. Videtur q volūtas nō moueat̃ ad aliquid naturaliter. Agēs enim naturale diuidit̃ ꝯ h uolūtariū, ut patet in principio 2.* Phy. non ergo uoluntas ad aliquid naturaliter mouetur.

¶2 Præt. Id quod est[h] naturale,ī est alicui semp,sicut igni eē calidū: sed nullus motus inest uoluntati semper:ergo nullus motus est naturalis uoluntati.

3 Præt. Natura est determinata ad[h] vnū:sed uoluntas se habet ad opposita, ergo uoluntas nihil naturaliter vult.

B SED CONTRA est, q motus uoluntatis sequitur actum intellectus:sed intellectus aliqua intelligit naturaliter. ergo & uoluntas aliqua vult naturaliter.

RESPON. Dicendum, q sicut Boetius dicit in lib.de duab. naturis,* & Philosophus in 5.† Metap. Natura dicitur multipliciter:quandoq; enim dicitur principium intrinsecum in reb. mobilibus:& talis natura est uel materia, uel forma materialis, ut patet in 2.* Physic. Alio modo dicitur natura quælibet substantia,uel quodlibet ens:& s̄m hoc

C illud dicitur esse naturale rei,qđ conuenit ei secundum suā substantiam.& hoc est, quod per se inest rei. In omnib. aūt, ea quæ non per se insunt, reducunt̃ in aliquid qđ per se inest, sicut in primum:& iō necesse est, q hoc mō accipiendo naturā, semp[d] principiū in his q̄ cōueniunt rei sit naturale:& hoc manifeste apparet ī ītellectu. Nā pricipia ītellectualis cognitiōis sūt natura-

D

A ila uolentib.secūdum suam naturā. Ad primum horū breuiter dr̃,q sicut in rebus exterioribus naturale inuenitur dupliciter, s.semper,uel frequenter,(Motus enim cælestes,naturales sunt ac vniuersaliter, & semper indeficientes a naturali cursu: motus aūt inferiores naturales sunt ut in pluribus.& frequenter indeficiētes) ita & in uoluntatis motib. naturalib. inuenit̃ naturalitas utroq; mō. Nā ad quędā uolūtas sic naturaliter est determinata, ut nō possit aliquo pacto uelle oppositū. Ad qdā sic naturaliter determinata ē, ut possit p accidēs oppositū uelle. In primo ordine, sunt duo prima uolita in lr̃a numerata. In secūdo uero ē tertiū uolitorū genus:vñ ad hoc tertiū uolitū uolūtas nō plus vř naturaliter inclinata, q̄ uolūtas affecta habitu uirtutis acq̄sitę ad op⁹ il lius uirtutis,nisi p q̄ ista inclinatio ex natura potior ē,q̄ ex acq̄sito habitu. Et sicut uoluntas in iustitia habituata pōt iniuste facere,ita uolūtas naturaliter īclinata ad bonū cōueniēs uolēti secūdū suam naturā, pōt eius oppositū uelle.

¶Ad secdm uero dr̃,q licet uerba illa lr̃æ, si sola sumant̃,nō inferāt nisi extēsionē uolūtatis. & eius obiecti ad hoc tertiū:si tñ intelligant̃ cōiūcta p̄cedēt. inferūt naturalitatē mot⁹ volūtatis in hoc tertium. Ad cuius euidētiā scito, q uoluntas tripliciter sumitur,s.ut quædam potentia:secundo, ut eliciens ex quodam in quiddam:tertio,ut appetitus ipsius totius uolentis. Et quidem quia uoluntas potentia quædam est, ideo naturaliter fertur in bonum,quod est uolitum,primo positū in lr̃a. Quælibet.n. potentia naturaliter determinata est ad suum obiectū,ita quod non pōt in oppositum. Quia uero est uolitiua cuiusdā ex quodam secundū rōnem causæ & causati:ideo naturaliter vult beatitudinem,quæ finale principium est: quod uolitum,est secundo positum. Quia aūt est a natura data uolenti,non solum ut uelit sibi ipsi uoluntati, sed ēt ut uelit ipsi uolenti secundum seipsum & suas partes:iō naturaliter vult bonum conueniens uolenti secundum suam naturā:quod est volitum tertio loco in litera positum. Quodlibet enim horum trium habet rōnē primi per se,& secundū substantiā. Obiectum.n.& primo respectū principiū,est causa cæterorum: proprium uero ipsa principij

E rationem claudit.n. Amicabilia.n.quę sunt ad alios,ueniunt ex amicabilibus ad se. Et si hoc longius repetendum esset,dicendū esset,q quia uolitio pendet ex uolito & uolente,utrunque initiū uoluntariorū motuum inditum esse oportet. Et ex uolito quidē inditus est uoluntati motus in beatitudinem,qui,vt pote mot⁹ in finē primariū,complectēs in se totā obiecti perfectionē, principiū ex ea parte ē reliquorū motuū. ex parte uero uolentis,inditus est uoluntati motus in propriū bonū:utrumq; e.n. tradidit Aris.cū dixit,Amabile qdē bonū,unicuiq; aūt propriū. Cū igit̃ author ex hoc,q uoluntate uolumus nō solū ad ipsam spectantia,sed etiam ad uolentem,intulit q naturaliter uolumus conuenientia secundum naturam,uerā cām reddidit, intendēs p medio assumere,q uoluntatem forum sumus pro nobis,ac per hoc ad proprium bonū determinatam. Vnde & in q. de uirtu. ar.5.& inferius in q.50.& 56. Nulla uirtus in uoluntate ponit̃ ad ppriū uolētis bonū:quia ad hoc naturaliter determinata ē.

¶In respōsione ad primū eiusdē artic.aduerte distinctionem de

*Boetius paulo a principio lib.

†tex.5.&.1.

*tex 4. vł esse,1.2.

D.196.

uoluntate.consideratur.n.multipliciter. Sed quantū ad proposi tū litera insinuat dupliciter.s.ut res,& ut causa.Est.n.& in genere rei res talis,puta,apta nata uelle & in genere cāæ,cā talis,puta,libera.Cū aūt uoluntas distinguit cōtra naturā,nō distinguit ut res talis contra talē rē,sed ut cā talis, contra cām talem. Est.n. res talis, s.apta nata uelle, natura qdā habens sibi connaturalia, sicut & cæteræ naturæ:sed talis cā s. libera ut sic,nō est talis cā,qualis cā natura. Hæc.n. est cā,quia est: ac per hoc est cā determinata ad unū. Illa uero causat,quia vult:ac per hoc est cā libera ad utrūlibet. Vnde distinguuntur voluntas & natura in rōne causæ,secundū proprias causandi differentias. Propter quod & in secundo Phys. & in 9. Metaph. non nisi in ordine earū, uel principiorū distinguunt. Et si in his perspexeris, quod rō causæ in natura spectat ad eam, inquantum res est,uidebis patenter, quod volūtas utriusq; rōnem habet. Nam quatenus res talis est per modum naturæ, causalitatē habet: quicquid enim causat aliquid,quia talis res ē, naturaliter causat illud. Quatenus uero electiua e per modū proprium,idest,libere,a proposito ad utrū liber &c. causalitatē habet, & non naturaliter:quicquid enim causat quia vult,libere causat. Et si ulterius perspexeris,quod natura (ut in litera dr) est cā essentialiter prior cā uoluntaria,quia esse in utroq; est prius quam operari &c. uidebis quoq;, quod uoluntas non solum natura quædam est, sed prius habet naturæ rōnem,& causalitatem,quàm propriā. Et si postremo penetraueris, quod in causis essentialiter ordinatis,coniunctissimum unitatem,id quod est prioris causæ proprium, participatur a posteriori,ut supremū infimi,attingat infimū supremi uidebis, quod volūtatis prima opera oportet esse naturalia,& prius ipsā uelle aliqd naturaliter,quàm libere. Et hanc subtilitatē si perspicacitér sectatus fueris,habebis clarā solutionē Scoticæ argumentationis in materia de processione Spiritus sancti,& du naturalitate uolūtatis. quæ oīa in prima parte tractata sunt. Distinximus enim uoluntatē contra naturā,nō solū in genere causæ, sed in genere rei. Et id intuli omnimodam dispatationē, cum in sint causæ essent aliter subordinatæ,ut hic, & in q. præcedente, art.4.de cetum adhuc patet. Voluntas.n. non solum prius habet naturæ rōnem,ut in litera dicitur, quam causalitatis propriæ:sed uelle naturale oportet esse principium uolendi libere. ¶In responsione ad secundum,diligentissime nota doctrinā ibi traditam circa distinctionē conuenientiū alicui naturaliter.

l.per se,& secundū substantiā,i.consequentia formā uel actū, & consequentia materiā,uel potentiā,& conditionē eorundē: quod.s.perseitas in illis infert coæuitatē absolute:in istis uero non absolute,sed quod in certa dispositione. Et cā est differentia inter potentiam & actum,ut in litera dr. Ex hac enim doctrine habes,ut docte, quod non solum aptitudo ad motū & operationem inest subiecto per se,ut grauitas & risibilitas: sed motus ipse & operatio ut descēsus & risus &c.

liter nota. Similiter etiam principiū motiuū uolūtariorū oportet eē aliqd naturaliter uolitū. Hoc aūt ē bonū in cōi,in qd uolūtas naturaliter tēdit: sicut ēt quelibet potētia in suū obiectū,& ēt ipse finis ultimus,qui hoc mō se habet in appetibilibus, sicut prima principia demonstrationū in intelligibilib. & uniuersaliter oia illa quæ conueniunt uolenti sm suam naturā. Nō.n. per voluntatem appetimus solū ea, quæ pertinent ad potētiā uolūtatis: sed,ēt ea, quæ pertinent ad singulas potētias, & ad totū hominē. Vñ naturaliter hō vult nō solū obiectū uolūtatis,sed ēt alia quæ cōueniūt alijs potētiis, ut cognitionē ueri, quæ cōuenit itellectui:& eē,& viuere,& hmōi alia, quæ respiciūt ꝯsistētiā naturalē: quæ oia ꝯprehēdūt sub obiecto uolūtatis,sicut qdā particularia bōa.

AD PRIMVM ergo dicendū,quod volūtas diuiditur contra naturā,sicut vna cā contra aliam;quædam.n. fiunt naturaliter,& quædā fiunt uoluntariè. Est aūt alius modus causandi proprius uoluntati, quæ est domina sui actus,præter modum,qui conuenit naturę,quæ est determinata ad unū. Sed qa uoluntas in aliqua natura fundat, necesse ē quod modus proprius naturæ,quantū ad aliquid, participetur a uoluntate:sicut qd ē prioris cāæ, participat a posteriori. Est.n. prius in unaquaq; re ipsū esse,quod est per naturā, quam uelle, qd est per uoluntatē, & inde ē quod voluntas naturaliter aliqd vult.

AD 2m dicendū, quod in reb. naturalibus id, quod est naturale, quasi consequens formam tm, semper actu inest, sicut calidū igni. Qd aūt est naturale sicut consequens materiam, nō semper actu inest, sed quandoque sm potentiam tm. Nam forma est actus: materia uero potētia. Motus aūt est actus existētis in potentia:& iō illa quæ pertinēt ad motū,uel quę sequunt motū in reb. naturalibus, non semper insunt: sicut ignis non semper mouet sursū,sed qñ est extra locū suum. Et similiter nō oportet quod uolūtas, quæ de potētia in actū reducit,dū aliquid vult, semper actu uelit: sed solū qñ est in aliqua dispositione determinata. Voluntas aūt Dei,quæ est actus purus,semper est in actu uolēdi.

AD 3m dicendum, quod semper naturæ respōdet unū proportionatū naturæ. Naturę.n. in genere,rñdet aliquid unū in genere:& naturæ in specie acceptæ, rñdet unū in specie: naturę aūt indiuiduatæ, rñdet aliquid unū indiuiduale. Cum igit uolūtas sit quædā uis immaterialis,sicut & intellectus,rñdet sibi naturaliter aliquod unum cōe.s. bonū: sicut etiam intellectui aliquod vnum cōe.s.uerum, uel ens, uel quicquid est hmōi. Sub bono autem cōi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum uoluntas determinatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas moueatur de necessitate a suo obiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr quod uoluntas de necessitate moueat a suo obiecto. Obiectū enim uolūtatis comparat ad ipsā, sicut motiuū ad mobile ut patet i tertio de aia: sed motiuū, si sit sufficiēs,ex necessitate mouet mobile. ergo uolūtas ex

¶In rōne ad tertiū eleuato mentē in celsitudinē doctrinę huius,& intuere, quod unū indiuiduū immaterialis ordinis æqualet non tm infinitis indiuiduis materialib. sub una specie, sed ēt sub uno genere,ēt analogo. Habes.n. hic, quod cū ordo uniuersi habeat, quod natura determinata sit ad unū proportionaliter, s. generice, specifice, uel indiuidualiter: ac per hoc bono absolute cū sit unū genere analogo,dubitasse rindere natura aliqua una genetice: & similiter uoluntati,qa est una secūdū spēm,debuisset rūdere unū secūdū spēm, subiunctū est,quod quia uolūtas est immaterialis ordinis, determinata est ad unū i genere analogo bonum.s.quasi natura immaterialis eminētius prehabeat quicquid genus spēs suæ haberet. Et uere sic est, in cuius signū hic intellectus noster æquiualet toti uniuersitati corporeę naturæ. Est aūt rō huius quia quæ sunt dispersa in inferiorib. sunt unita in superiorib. Eadē enim rōne tāta est amplitudo immaterialis potētię,ut uniuersi simpliciter capax sit. ¶In eadē rōne,cauendo Nouitię,ne idē sit a pauci sub sua tibi offerat: & cōtrarietas inter rōnis huius calē,& corporis culi insurgat, dū ibi dictū est, qdā esse particularia bona sub obiecto uolūtatis contenta,ad quæ uoluntas naturaliter tēdit,ac per hoc determinata est naturaliter,ut esse,uiuere &c. hic aūt dr sub bono cōi: utrobique enim indefinita,seu particularis est locutio:et propterea neutra alteri repugnat. Hic enim expresse dr, Sub bono cōi multa cōprehēduntur,ad quorū nullum determinat uolūtas. Multa,dixit,non oia. Ibi quoque manifeste de quibusdam,s. conuenientibus uolenti secundum naturam, loquitur.

D. 1203

61 Porrecta per totum.

Inf. q. 80. ar. 1. cor. fi. Et 1. q. 82. ar. 1. et 2. Et ueri. q. 22. art. 5. et 6. Et mal. q. 6. cor. et ad 7. et 10. tex. 54. tom. 2.

SVP. QVAEST. X. ART. II.

Scot. 4 s d. 49 q. 6.
Cap. 1. d. 1. q. 3. ar. 1. con. 3. & 4. d. 49 q. 3. con. 2.
Medina ar. 2.

IN titulo articuli secundi eiusdē qōnis, Necessariū sumitur proprie,quod.s. impossibile est aliter se habere. Et est ser-

necessitate potest moueri a suo [h] obiecto.

¶ 2 Præt. Sicut uolũtas ẽ uis immaterialis, ita & intellectus, & utraq; potentia ad obiectũ vle ordinat̃ (ut† dictũ est) sed intellect[9] ex necessitate mouet̃ a suo [h] obiecto. ergo & uolũtas a suo.

¶ 3 Præt. Oẽ qđ qs vult, aũt ẽ finis, aut aliqd ordinatũ ad finẽ: sed finem aliquis ex necessitate B vult, ut uidet̃, q̃a ẽ sicut principiũ ĩ speculatiuis, cui ex necessitate assẽtimus: finis aũt ẽ rõ uolẽdi ea q̃ sũt ad finẽ: & sic vr̃ ẽt ꝙ ea, q̃ [h] sũt ad finẽ, ex necessitate uelimus. Volũtas ergo ex necessitate mouet̃ a suo obiecto.

SED CONTRA ẽ, ꝙ potẽtiæ rõnales s̃m Philosophũ, sũt ad opposita: sed uolũtas ẽ potentia rationalis, ẽ.n. in rõne, ut dicit̃ i 3.* de aĩa. ergo uolũtas se hẽt ad C opposita. Nõ ergo ex necessitate mouet̃ ad alterũ oppositorũ.

RESPON. Dicendũ, ꝙ uolũtas mouet̃ dupliciter. Vno modo, quantũ, ad exercitiũ actus. Alio mõ quãtũ, ad specificationẽ act[9], q̃ ẽ ex obiecto.[m] Primo ergo mõ uolũtas a nullo obiecto ex necessitate mouet̃.[n] Põt.n. aliqs de quocũq; obiect[o] nõ cogitare: & per ꝯñs neq; actu uelle illud. Sed quãtũ ad s̃m motionis D modũ, uolũtas ab aliquo obiecto ex necessitate mouet̃: ab aliquo aũt non. In motu.n. cuiuslibet potẽtiæ a suo obiecto, cõsiderãda ẽ rõ, ꝑ quã obiectũ mouet potẽtiã. Visibile.n. mouet uisũ sub ratione coloris actu uisibilis. Vñ si color ꝓponat̃ uisui, ex necessitate mouet, ipsũ, nisi aliqs uisũ auertat, qđ ꝑtinet ad exercitiũ actus. Si aũt ꝓponeret aliqd uisui, qđ nõ oĩbus modis esset color ĩ actu, sed s̃m aliqd esset tale, s̃m aũt aliqd nõ tale: non ex necessitate uisus tale obiectũ uideret. Posset.n. intẽdere ĩ ipsũ ex ea ꝑte, qua nõ ẽ coloratũ ĩ actu, & sic ipsũ nõ uideret. Sicut aũt coloratũ ĩ actu, ẽ obiectũ uisus: ita bonũ ẽ obiectũ uolũtatis. Vnde si ꝓponat̃ aliqđ obiectũ uoluntati, qđ sit vlr bonũ, & s̃m oẽm cõsiderationẽ, ex necessitate uolũtas in illud tẽdit, si aliqd uelit: non.n. poterit uelle oppositum. Si aũt C ꝓponat̃ sibi aliqđ obiectũ, qđ nõ s̃m quãlibet considerationẽ sit bonũ: nõ ex necessitate uolũtas fert̃ in illud. Et q̃a defectus cuiuscunque boni habet rõnẽ nõ boni, ideo [p] illud solũ bonũ qđ est perfectũ, & cui nihil deficit, est tale bonũ, qđ uoluntas nõ põt non uelle, [q] qđ est beatitudo.[r] Alia aũt quęlibet particularia bona, inquantũ deficiunt ab aliquo bono, pñt accipi ut D nõ bona: & s̃m hãc cõsiderationẽ pñt repudiari, uel approbari a uolũtate [s] quæ põt in idẽ ferri s̃m diuersas considerationes.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ

mo de necessitate naturali, que scilicet agẽtia & patientia in uniuerso cõnectuntur, calefactibile calefactiuo. & uisus uisibili &c.

¶ In principio corporis eiusdem 2. ar. dubium occurrit de conclusione, & de eius ratione. De conclusione quidem, qua dicitur ꝙ uolũtas a nullo obiecto de necessitate mouetur ad exercitium actus: qm̃ uoluntas à deo clare uiso, necessario mouet̃ ad exercitium actus. Non.n. põt nõ amare, ac frui illo, ut in 1. parte dictum est de rõne, qua dr̃, põt.n. aliquis de quocunq; obiecto nõ cogitare. & per consequens actu non uelle illud: quia uoluntas nõ habet in ptãte sua cogitationem præsentatiuã primi obiecti, nec refutatiuã illius & similiter uisionis dei clare ꝑsentati. Iã n. dictũ est, ꝙ primus actus nõ est in potestate uoluntatis: falsum est ergo ꝙ põt aliquis de quocunque obiecto non cogitare.

¶ Ad hæc dicit̃, ꝙ uerba literę intellecta formaliter, omnes soluunt obiectiones, doctrina siquidẽ prius tradita nõ aduersat̃ ꝑsenti. Ad quorũ euidentiã opus est distinctione. s. ꝙ aliud est dicere. Volũtas necessario mouet̃ ab obiecto ad exercitiũ actus & dicere, Volũtas sic disposita necessario mouetur ad exercitiũ actus. Primum.n. denotat efficaciã obiecti supra uoluntatẽ, ꝙ. s. talis, & tãta efficacia est naturæ, ꝙ põt uoluntatẽ ad exercitium actus necessario ducere. Et hoc negat in ꝑsenti cõclusione, dũ asseritur, ꝙ nullũ obiectũ ut sic, & quãtum est ex sue efficacia, põt naturali necessitate cõpellere uoluntatẽ ad exercitiũ actus. Secundum uero denotat naturã uoluntatis, de qua dictũ est, quòd hẽt quendam motum naturalem, & quòd non habet semper illũ actu, sed qñ est in certa dispõne: & hoc prædictũ est, & uere. Et ex hoc prouenit, ꝙ uoluntas deũ clare uisum necessario amet: ¶ est.n. tũc in ea dispõne tali, ꝙ ex natura sua actu prouenit amor, & delectatio talis obiecti. Et similiter in 1. actu uoluntatis, quẽ habemus naturaliter uelle aliud, nõ hẽt necessitatem exercitij ab obiecto, sed a natura existẽte ĩ tali dispõne, ꝙ ad eã naturali necessitate sequit̃ uelle. Vñ qñcunq; uolũtas necessario mouet̃ ad exercitiũ, necessitas illa nunquã est ab obiecto, sed a natura, & naturæ datore. Et ꝑ hoc patet respõsio ad utrunq; obiectorũ. Et ad primũ quidẽ explicita. Ad scdm uero, quo ad materiã & ad formã, dicitur, ꝙ uerissimũ est, ꝙ uolũtas põt de quocunq; obiecto nõ cogitare, quantũ est ex parte obiecti: sic.n. author loquit̃. sed sophisma figuræ dictionis est inferre: ergo uolũtas in tali dispositione existens, põt non cogitare: mutat̃.n. qd in quale. Oportet ergo diligenter in hoc ar. aduertere, ꝙ formalis est sermo de efficacia obiecti ut sic: obiectiones aũt aliũde, q̃ ex obiecto robur habent: & ideo nihil obstãt. Et si horũ ulteriorẽ resolutionẽ cupis, recolito supradictorum, scilicet quòd uoluntas quo ad exercitium, tres tantum habet motores, scilicet, seipsam, suam naturam, & deũ ut agentẽ, non ut obiectum. Ex his enim patet, ꝙ modus exercitij non aliũde est. vñ siue libere sit e

A necessario uoluntas exerceat suum actum, non quàm ex parte obiecti causa requirenda est, sed agentis, ut dictum est, triplicis. & in hoc quiescat intellectus tuus.

¶ In eiusdem corporis et conclusione 2. s. quòd obiectũ undiq; bonum, necessario mouet, nec deficit ab hoc, nisi ꝑ defectum alicuius boni: et dubiũ occurrit ex Sco. in 4. d. 49. q. 11. dicente, ꝙ ista rõ nõ cõcludit necessariam motionẽ simpliciter: sed ꝙ si uoluntas debet habere actum circa tale obiectũ, oportet ꝙ habeat actũ uolitiõis, cũ quo tñ stat, ꝙ ipsa põt suspendere actũ suũ. Sed quia ex his, & processu suo manifeste patet, ꝙ nõ impugnatur sensus formalis literæ, sed quẽ ipse accepit: ideo sibi ipsi curã sui relinquo. Diuus.n. Tho. loquitur de motione ex parte obiecti, quę est ad specificationem actus: & vult ꝙ necessario mouet obiectum undiq; bonũ, qđ est uerissimum simpliciter & formaliter: ita enim necessario specificet, quid ẽ obiectiue mouere, qđ impossibile est aliter se habere: qm̃ nõ põt nõ specificari actus uoluntatis ab eo, ut patet, q̃uis possit actus uolũtatis nõ fieri. Vnde cũ in litere dicitur, ꝙ uolũtas nõ põt non uelle beatitudinẽ, lys non uelle, nõ sumit̃ negatiue, sed cõtrarie. i. ꝑ nolle: ut manifestant sub dicta uerba in alio mẽbro. s. repudiari, uel approbari. Sed, quod fellit aliquos, hæc ẽ distinctio inter motionem ad specificationem & exercitium actus.

¶ Circa doctr nã traditam in hoc ar. & pręcedentibus, aduerte, ꝙ scdm qđ uoluntas respicit duos motores, alterũ ad exercitiũ, alterũ ad specificationẽ: dupliciter inuenitur in ea naturalitas. s. scdm determinationẽ ad exercitiũ, & scdm determinationẽ ad speciem. Est.n. uolũtas naturaliter determinata ad eliciendum actum aliquem, puta primum &c. Et est rursus naturaliter determinata ad obiectum aliquod, puta bonum &c. Et hę determinationes ita se habent, ꝙ prima infert secundam, & non econuerso. Si.n. uoluntas determinata naturaliter est ad eliciendum actũ: hoc nõ est nisi respectu obiecti, ad quod naturaliter determinata est: sed si determinata est naturaliter ad obiectum, non ꝓpterea determinata est ad exercitium actus respectu illius, ut patet in litera unde determinatio quo ad exercitium, uehementior, ac naturalior est: includit alteram, & e cõtra.

¶ Circa calcem eiusdem corporis ar. aduerte, ꝙ quia, (ut prædiximus) uoluntas ad triũ uolitorũ genus, puta esse uiuere &c. determinata est naturaliter, quo ad specificationẽ, ut in pluribus & a causa ut in pluribus, non necessario prouenit effectus: põt.n. impediri. Idcirco in litera dicitur, quod, quælibet particularia bona, etiã esse, uiuere, intelligere, non necessario mouent uoluntatẽ ad specificationẽ actus. possunt enim repudiari: sic tamen quòd prædicta ut in pluribus, nõ repudiantur. Sed sic uoluntas in ea fertur, uolitionis actu in illa tendit, & raro nolitionis: ut contingit in desperantibus, & similibus.

Margin: †Ar.1.ad 3. — *Text.42. tom.3. — Concl. m — concl. p — concl. t

¶In responsione ad ultimum eiusdem ar. notato; ꝙ esse, uiuere & huiusmodi, dupliciter sumi possunt. Primo ut sunt quædam particularia bona secũdum seipsa: & sic possunt (licet raro) repudiari, eo ꝙ defectum habent annexũ alicuius boni qđ appetit, ut patet in occidentibus se. Appetunt. n. quòddam bonũ, puta libertatem, cuius oppositum coniungit suæ uitæ &c. Alio mõ, ut sũt necessario cõnexa beatitudini: & sic quãtum ẽ ex parte sui, nõ possunt repudiari. Sed

*In corp. art. si uolũtas hẽat actum in ea, ut sic, oportet ꝙ hẽat circa ea actũ uolitionis, sicut circa beatitudinẽ pp rõnẽ in litera assignatã. Dixi autẽ, quantũ est ex parte sui: qa licet hæc sic cõnexa, hẽant sic tãtã efficaciã, ut necessitent ad

*In corp. art. specificationẽ: si tñ cõnexio illa incognita, uel in cõsiderata, uel nõ sufficiẽter uisa sit, ab huiusmodi efficacia impedit. qđ tamẽ nõ oportuit hic authorem exprimere, tũ quia de obiecti efficacia ex parte sui est sermo: qa semp subintelligitur debita approximatio. Ex cuius defectu prouenit hoc.

sufficiens motiuũ alicuius potẽtiæ, nõ est nisi obiectum qđ totaliter hẽt rõnẽ motiui: si autẽ in aliquo deficiat, nõ ex necessitate mouebit, ut dictum est.*

Ad 2m dicendum, ꝙ intellectus ex necessitate mouetur a tali obiecto, qđ est semp, & ex necessitate uerum: nõ autem ab eo quod põt esse uerum & falsum, scilicet a cõtingenti, sicut & de bono dictum est.*

Ad 3m dicẽdum, quòd finis vltimus ex necessitate mouet uoluntatem, quia est bonũ pfectũ: & similiter illa, q̃ ordinantur ad hũc finẽ, sine qbus finis haberi non põt, sicut esse, & uiuere, & hmõi. Alia uero, sine qbus finis haberi põt, non ex necessitate vult, qui vult finẽ: sicut cõclusiones, sine qbus principia possũt esse, ꝗuera ñ ex necessitate credit, q̃ principia credit.

Articulus III.

Vtrum uoluntas moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.

Ad tertium sic procedit. Videtur ꝙ uoluntas ex necessitate moueatur a passione appetitus inferioris. Dicit enim Apostolus Ro. 7. Non. n. qđ uolo bonum, hoc ago: sed qđ odi malum, illud facio, qđ dicitur propter concupiscẽtiã, quę est passio quędã. ergo uoluntas ex necessitate mouet a passione.

Cap. 4. to. 5. ¶2 Præt. Sicut dicitur in 3. Ethicor. Qualis unusquisque ẽ, talis finis uidet ei: sed nõ est in potestate uoluntatis, ꝙ statim passionẽ abijciat. ergo nõ est in potestate uoluntatis, ꝙ non uelit illud, ad quod passio se inclinat.

¶3 Præt. Causa uniuersalis nõ applicatur ad effectũ particularẽ, nisi mediãte causa particulari: vñ ratio, vl̃is nõ mouet, nisi mediante æstimatione particulari: ut dicit in 3. de anima. sed sicut se hẽt ratio vl̃is ad æstimationẽ particularẽ, ita se habet uolũtas ad appetitũ sensitiuũ. ergo ad aliquod particulare uolendũ nõ mouet uolũtas, nisi mediãte appetitu sensitiuo. ergo si appetitus sensitiuus sit p aliqua passionẽ ad aliqd dispositus, uolũtas nõ poterit in ɔ̃riũ moueri.

Sed contra ẽ qđ dicit Gene. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. nõ ergo uolũtas hois, ex necessitate mouet ab appetitu inferiori.

G Respon. Dicendum, ꝙ sicut supra dictũ est,* passio appetit' sensitiui mouet uolũtatẽ ex ea parte, qua uolũtas mouet ab obiecto, inquantũ. s. hõ aliqualiter dispositus p passionẽ, iudicat aliqd esse cõueniẽs & bonũ, qđ extra passionẽ existens nõ iudicaret. Hmõi autẽ immutatio hõis p passionẽ, duobus modis contingit. vno mõ, sic, ꝙ totaliter ratio ligat, ita ꝙ homo usũ rationis nõ hẽt: sicut cõtingit in his,

H qui pp uehementẽ irã, uel cõcupiscentiam, furiosi, uel amẽtes fiunt, sicut & pp aliquã aliã pturbationẽ corporalẽ. Hmõi. n. passiones nõ sine corporali trãsmutatione accidũt: & de talibus eadẽ est ratio, sicut & de animalibus brutis, q̃ ex necessitate sequũtur impetũ passionis: in his. n. nõ est aliquis rõnis motus, & p cõsequens, nec uolũtatis. Aliquãdo aũt ratio nõ totaliter absorbet a passione, sed remanet quantũ ad aliquid iudiciũ rõnis liberũ, & ẽm hoc remanet aliqd de motu uoluntatis. Inquãtũ ergo ratio manet libera, & passioni nõ subiecta, intantũ uolũtatis motus, q̃ manet, nõ ex necessitate tẽdit ad hoc ad qđ passio inclinat: & sic aut motus uoluntatis nõ est in hoie, sed sola passio dñatur: aut si motus uolũtatis fit, nõ ex *necessitate sequit passionẽ. a concl. in D. 98.

Ad 1m ergo dicẽdũ, ꝙ etsi uolũtas ñ possit facere qn mot' ɔcupiscẽtiæ insurgat, de quo Apost. dicit Ro. 7. Qđ odi malũ, illud facio. i. ɔcupisco: tñ pt uolũtas ñ uelle ɔcupiscere, aut ɔcupiscẽtiæ ñ ɔsẽtire, & sic ñ ex necessitate sequit ɔcupiscẽtiæ motũ.

Ad 2m dicendũ, ꝙ cũ in hoie duæ sint naturæ, intellectualis. s. & sensitiua, qñdoq; qdem est homo aliqualis uniformiter ẽm totã aiam, quia. s. uel pars sensitiua totaliter subijcit rõni, sicut contingit in uirtuosis: uel ecõ uerso, rõ totaliter absorbet a passione, sicut accidit in amentib. Sed aliqñ etsi rõ obnubilet a passione, remanet tñ aliquid rõnis liberũ, & ẽm hoc potest aliquis uel totaliter passionem repellere: uel saltem se tenere, ne passionem sequat.

SVPER QVÆST. X. ART. III.

64 Porrecta per totum. Medina ar. 3.

Circa 3. a. doctrinã aduerte, ꝙ inde habes, quã liberum sit tam in delectabilibus, quàm in contrarijs scdm tactum, uelle & nolle. Passiones. n. huiusmodi aut totaliter absorbent rõnẽ, & sic nihil uolũtatis restat: aut aliquid eius relinquũt, & sic libertatis tantũdem dimittunt. Et quis sic pp dispositionẽ subiecti uoluntas maxime inclinetur ad actũ conformem appetitus sensitiuo: qa in libera restat, miraculo nõ est opus ad eliciendum hmõi actũ, ut Greg. de Arimino in 1. sent. d. st. 1. q. 2. ar. 2 putauit.

¶Circa illa uerba. s. Voluntas nõ solum mouetur a bona uniuersali apprehẽso p rõnem, sed a bono apprehenso p sensum, dicta in

*Tex. 58. tom. 2. ar. 3. eiusdem to. q. aduerte, quòd dupliciter intelligi possunt. Primo, ut bonum apprehensum, per sensũ & bonum apprehensum per rationẽ, sint duo motiua uoluntatis sic, ꝙ quandoque uoluntas ab uno, quandoque ab altero mo-

F uetur: & hic sensus repugnat supra dictis, & est falsus. Repugnat quidem, quia iam dictum, probatumque est, quòd nullum corporeum potest mouere directe uoluntatẽ. Falsus uero, est qa si sensus solus possit mouere uoluntatẽ sic, homo posset uelle, absq; rõnis usu, & consequenter posset peccare, & benefacere, quod non est intelligibile: implicat. n. esse actum liberi arbitrij absque rõnis usu. Secundo igitur intelligi possunt, ut bonũ apprehensum p sensum permittatur cõcurrere cũ apprehenso p rõnẽ in idẽ motiuum, ita ꝙ motiuum uoluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rõnem in sua puritate: sed ẽt cõiunctũ cum bono apprehẽso p sensum. Et hic est sensus uerus & intentus. Verus quidem quia sicut intellectus mouet a phãtasmate non scdm se, sed scdm quod stat sub lumine intellectus agentis, q est uerus eius motor: ita bonũ particulare apprehensum, non secundum se, sed secũdum quod substat uniuersali apprehẽso per rationem, quod est uerũ uolũtatis motiuum, mouet uoluntatem. Intentus autẽ, quia ex hoc intẽrumpẽ similitudo in argumẽto obiecta, inter uolũtatem, appetitumque sensitiuum, & rationem uniuersalem ac particularem. Nã uolũtas ab utroq; simul tamen mouetur, ac per hoc nõ indiget appetitu particulari. Ratio uero uniuersalis, inquantũ hmõi (sic. n. distinguit contra rationem particularẽ) nũquam particulare attingit: & ppea particulari eget rõne, ut ad particulare descẽdat.

*q. prę art. 2.

In tali enim dispōne, quia homo fm diuersas partes animæ diuersimode disponitur, aliud ei videtur secundum rationē, & aliud secundum passionem.

A Ad 3m dicēdū, φ uolūtas nō solū mouet a bono vlr apprehēso p rōnē: sed ēt a bono apprehēso p sensum. & iō pōt moueri ad aliqd particulare bonū absq; passione appetitus sensitiui. Multa .n. uolumus, & operamur absq; passione p solā appetitus electionē, ut patet in his, in quib. rō renitit passiōi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur de necessitate ab exteriori motiuo, quod est Deus.

Medina artic. 4.

65 *Porrecta per totum.* AD QVARTVM sic proceditur. Videtur φ uoluntas ex necessitate moueatur a Deo. Omne. n. agens, cui resisti nō potest, ex h necessitate mouet: sed Deo, cum sit infinitæ uirtutis, resisti nō potest. vnde dicitur Rom. 9. Voluntati eius quis resistit? ergo Deus ex necessitate mouet uoluntatem.

Art huius qst. † c. 3. ante med. to. 6 ¶ 2 Præt. Voluntas ex necessitate mouetur in illa, q̄ naturaliter vult (vt dictū est*) sed hoc est unicuique rei naturale, quod Deus in eo h operatur, ut Aug. dicit 26.† contra Faustum. ergo uolūtas ex necessitate vult omne illud, ad quod a Deo mouetur.

¶ 3 Præt. Possibile est, quo posito non sequit impossibile. Sequitur aūt impossibile, si ponatur φ uolūtas non uelit hoc, ad quod Deus eam mouet, quia secundum hoc operatio Dei esset inefficax: h non ergo est possibile uoluntatem non uelle hoc, ad qd Deus eam mouet. ergo necesse est eam hoc uelle.

SED CONTRA est, qd dr Eccl. 15. Deus ab initio constituit hoiem, & reliquit eum in manu consilij sui. non ergo ex necessitate mouet uoluntatē eius.

nō procul a fi. RESPON. Dicendū, φ sicut Diony. dicit 4. c. de di. no.* Ad prouidentiā diuinā non ptinet naturā rerū corrūpere, sed seruare. vnde oīa mouet fm eorum cōdōnē, ita φ ex causis necessarijs per motionē diuinā sequunt effectus ex necessitate: ex causis autē contingentibus sequunt effectus cōtingēter. Quia igitur uoluntas est actiuū principium non determinatū ad unū, sed indifferenter se habens ad multa: sic Deus ipsam mouet, qd non ex necessitate ad unū determinat, sed remanet motus eius cōtingēs, & nō necessari*, nisi in his, ad q̄ naturaliter mouet.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ uoluntas diuina non solū se extendit vt aliquid fiat per rem, quā mouet: sed ut ēt eo modo fiat, quo congruit naturæ ipsius. Et ideo magis repugnaret diuinæ motioni, si uolūtas ex necessitate moueret, qd suæ naturæ nō competit, q̄ si moueret libere, put competit suæ naturę.

AD 2m dicendū, φ naturale est unicuiq;, qd Deus operat in ipso, ut sit ei naturale. Sic. n. vnicuique cōuenit aliquid, fm qd Deus vult, φ ei conueniat: nō aūt vult, φ quicquid operatur in rebus, sit eis naturale, puta, φ mortui resurgant: sed hoc vult unicuiq; esse naturale, φ potestati diuinæ subdat.

AD 3m dicendū, φ si Deus mouet uoluntatē ad aliquid, impossibile est huic positioni, φ uoluntas ad illud non moueatur, non tamen est impossibile simpliciter: unde non sequitur, φ uoluntas a Deo ex necessitate moueatur.

QVAESTIO XI.

De fruitione, quæ est actus uoluntatis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de fruitione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum frui, sit actus appetitiuæ potentiæ.

¶ Secundo, Vtrum soli rationali creaturæ conueniat, an etiā animalibus brutis.

B ¶ Tertio, Vtrum fruitio sit tantum ultimi finis.

¶ Quarto, Vtrum sit solum finis habiti.

ARTICVLVS I.

Vtrū frui, sit actus appetitiuæ potētiæ.

AD PRIMVM sic procedit. Vr φ frui nō sit solū appetitiuæ potētiæ. Frui enī, nihil aliud esse vr, q̄ fructū h capere: sed fructū humanę uitæ, quæ est beatitudo, accipit intellectus, in cui*

C actu beatitudo cōsistit, ut supra ostensum est*. ergo frui nō ē appetitiuæ potētiæ, sed intellect*. *q. 3. ar. 8

¶ 2 Præt. Quælibet potētia hēt propriū h finē, qui est eius pfectio, sicut uisus finis est cognoscere visibile, audit* pcipere sonos, & sic de alijs: sed finis rei ē fructus eius. ergo frui ē potētiæ cuiuslibet, & nō solū appetitiuę.

¶ 3 Præt. Fruitio h delectationē q̄dā importat: sed delectatio

D sensibilis ptinet ad sensū, q delectat in suo obiecto, & eadē rōne delectatio itellectualis ad intellectum. ergo fruitio pertinet ad apprehensiuam potentiam, & non ad appetitiuam.

SED CONTRA est qd Augu. dicit 1. de doctr. Christiana*, & in 10. de Tri. Frui, ē amore inhęrere alicui reipp seipsā: sed amor ptinet ad appetitiuā potētiā. ergo & frui ē act* appetitiuę potētię. *cap 4. in prin. cap. 10. to. 10

E RESPON. Dicēdū, φ fruitio & fructus ad idē pertinere vr, & vnū ex altero deriuari. Quid autē a quo, nihil ad propositū refert, nisi φ hoc probabile vr, φ id, quod magis est manifestum, prius ēt fuerit noīatū. Sunt aūt nobis primo manifesta, q̄ sunt sensibilia magis: unde à sensibilib. fructibus nomē fruitionis deriuatū vr. Fructus aūt sensibilis est id, qd ultimum ex arbore expectatur, & cū quadā suauitate pcipit. Vnde fruitio pertinere videtur ad amorem, uel delectationem, quā aliquis hēt de ultimo expectato, qd est finis. Finis aūt, &

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

S Bona. 1. d. q 1. ar. 2.
Scot. 1. d. q. 3.
Riccar. 1. d q. 1.
Duran. 1. d. q. 1.
Mairo. 1. d. q. 2.
Bacco. 1. d. q. 1.
Egi. 1. S. d. 1 q. 1 prsa. 3
Medina. ar. 1.

IN primo art. q. 11. aduerte, φ author in corpore artic. ex rōne fructus intulit solū, φ fruitio ad appetitiuā partē ptinet, nec determinauit an amorē, an delectationē significet: qm satis erat suæ qōni, φ ad appetitum spectaret. Aequiuocant tn̄ scito no a'ulum hoc apud Thomistas, & Scotistas. Nos. n fruitionis noie, significamus delectationē, formaliter loquendo, amorē aūt cōnotatiue & cāliter: illi uero significāt formaliter amorē amicitiæ. Vnde oportet, cū disputāt, se inuicē pdeclarare, ne de se inuicē rideāt, quolibet putāte alterū extra ppositū loq. Suadit aūt Scotus in 1. sent. dist. 1. q. 3. ex cōstructione. s. qa fruor construit cū ablatiuo significante obiectū ex ui tāsitionis. ergo significat actū, puta amorē, & nō passionē puta delectationē. Dr enim fruor deo, sicut amo deū. & non sicut delector de deo. Hæc, inquā, suasionis h hēt suasiōis, qm cōstructio hic trāsitiua, nō est nisi possessiue. grāmatice loquēdo. cōstruit. n. cū ablatiuo, uel genitiuo, ex eo φ est deponens possessiuū. vn̄ ex hoc nō hr, φ significet actū, sed stat φ significet passionē p modū possessionis: & vere sic est. Frui. n. importando delectationē, denotat rē, qua fruimur, a nobis possideri. Hæc aūt perspicuū magis erat a Grammaticis, & Oratoribus persuaderi quo l nos dicimus: nobis enim viendum

66 *Porrecta per totum.* Infra ar. 2. cor. Et 1. d. 1. qō. 1. ar. 2.

igit͂ id, in quo tendit appetitus naturalis est bonū existēs in re: ita id, in quod tendit appetitus aialis, uel uoluntarius, est bonū apprehensum. Adhoc igitur ꝙ uolūtas in aliquid tendat, nō requiritur ꝙ sit bonum in rei ueritate, sed ꝙ apprehendat͂ [d] in rōne boni. & pp hoc Philosophus dicit in 2.* Physic. ꝙ finis est bonum, uel apparens bonū.

G

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ eadam potentia est oppositorum, sed non eodē modo se hēt ad utrunq;. Voluntas igit͂ se hēt & ad bonum, & ad malum: sed ad bonū appetēdo ipsum: ad malū uero, fugiēdo illud. Ipse ergo actualis appetitus boni uocatur uoluntas, ſm qd͂ nominat actū uoluntatis. sic.n.nunc loquimur de uolūtate. Fuga autē mali magis dicitur noluntas: vnde sicut uoluntas est boni, ita noluntas est mali.

AD 2m dicendum, ꝙ potentia rōnalis non se hēt ad quaslibet opposita ꝓsequēda, sed ad ea, q̄ sub suo obiecto conueniēti cōtinentur. Nā nulla potētia prosequit͂, nisi suum conueniēs obiectum: obiectum aūt uoluntatis est bonum. Vñ ad illa opposita prosequenda se hēt uolūtas quæ sub bono cōprehenduntur sicut moueri & quiscere, loqui & tacere, & alia hmōi: in vtrūq; enim horum fertur uolūtas sub ratione boni.

AD 3m dicendū, ꝙ illud qd͂ non est ens in rerum natura, accipitur ut ens in rōne. vñ negationes & priuationes, entia dicūtur rōnis, ꝑ quem ēt modum futura, prout apprehenduntur, sunt entia. Inquantum igit͂ sunt hmōi entia, apprehendunt͂ sub ratione boni, & sic uoluntas in ea tendit. Vnde philosophus dicit in 5.* Ethi. quòd carere malo habet rationem boni.

ARTICVLVS II.

Vtrum uoluntas sit tantum finis, an etiam eorum quæ sunt ad finem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr͂ ꝙ uoluntas non sit eorū quæ sunt ad finem, sed tm̄ finis. Dicit.n. Philosophus in 3.* Eth. ꝙ [b] uoluntas est finis: electio autem eorum quæ sunt ad finem.

H ¶2 Præ. Ad ea quæ sunt [b] diuersa gñe diuersæ potentiæ aiæ ordinantur, ut dr͂ in 6.* Eth. sed finis, & ea q̄ sunt ad finem, sunt in diuerso gñe boni. Nam finis, qui est bonum honestum, uel delectabile, est in gñe qualitatis, uel actionis aut passionis: bonū aūt quod dr͂ vtile, quod est ad finē, est in ad aliquid, ut dr͂ in primo.* Ethi. ergo si uoluntas est finis, nō erit eorum q̄ sunt ad finem.

I ¶3 Pręt. [h] Habitus proportionātur potētijs, cum sint earum ꝑfectiones: sed in habitibus, qui dicunt͂ artes operatiuę ad aliud ptinet finis, & ad aliud quod est ad finē. sicut ad gubernatorē ptinet usus nauis, q est finis eius: ad nauifactiuā uero cōstructio nauis, quæ est pp finem ergo tū uoluntas sit finis. nō erit eorum quæ sunt ad finem.

K SED CONTRA est, q̄ in rebus naturalibus ꝑ eandem potentiā aliquid ꝑtrāsit media, & pertin-

---

respectu boni, &c. Secundo nota non minus in responsione ad tertium, ꝙ esse ens in rōne, contingit dupliciter. Primo ꝑ modū conditionis: secundo per modum obiecti. Accipit ut ens in ratione primo modo conuenit omni et quod intelligitur: qm̄ nihil actu intelligitur, nisi habeat hanc conditionem. s. ꝙ est in rōne seu in intellectu, quicquid sit illud esse. Accipi aūt ut ens in rōne secundo modo, cōuenit ei, quod sub aliqua entis ratione quasi uestitū consideratur: sicut cūm non admiscere se rumoribus, consideratur sub rōne securi: & nō comedere, sub rōne sani: & se non peccaturum, sub rōne sancti. In hac distinctione, hoc secundo modo sumitur esse ens in rōne: qm̄ ex eo ꝙ negationes, priuationes & futura considerant͂, sub aliqua entis & boni rōne appetuntur. Et ad hoc dicendū affert auctoritatē Aristo. ꝙ carere malo, sub boni rōne est. Notanter aūt de priuationibus, negationibus & futuris, hoc dictū est: qm̄ reliqua bona sub entis ratione sunt nō solū in rōne, sed in rerū natura, ac ꝑ hoc nō sunt hæc diminutiua denominatione rōnis entia. Ista uero, q̄ in rerum natura non hn̄t entitatem, sed in rōne tm̄, hn̄t etiā fundamentum in re aliquo modo: iō entia in rōne dicta sunt, & boni in eis rōnē sit saluari.

1010

* tex. 31. to. 2.

SVPER Q. VIII. ART. II.

Cap. 1. dist. 1. q. artic. 1. con. 2.

Medina ar. 2.

IN articulo secūdo eiusdē quæst. dubiū occurrit de titulo qd͂. s. significat in hoc titulo. ly, uoluntas. Si sumit͂ ꝑ ipsa potētia uolitiua, extra ꝓpositū est: ut patet & principio q̄ōnis ubi ꝓpositū est, ꝙ de actu uoluntatis q est uelle, tractandum est. Si sumitur pro uolitione, ut in solutione ad primū argumentū in primo art. declarat litera, obstant scd̄m argumentum & tertium, & argumentum in oppositū, & distinctio posita in principio corporis articuli huius. hæc.n. oīa de potentia qua uolumus. loquuntur. Si sumitur ut pro utraq; scilicet potētia & uolitione, obstat æquiuocatio: vnlūtas.n. æquiuocū est ad potētiā, & operationē. ¶Ad hoc dr͂, ꝙ præsens titulus, sicut, & præcedens, intelligitur de uoluntate pro uolitione: & ꝙ iam argumentum scd̄m q tertiū, arguit cōtra hunc sensum, sed ꝑ locū a fortiori. Si.n. finis, & ea q̄ sunt ad finē, exigunt diuersas potentias, sequitur ꝙ exigunt diuersos actus, ut patet. Rō aūt in oppositū, & distinctio in corpore articuli allatæ sunt, & pp materiam rōnabiliter. (ut dictum est) tactā in ꝑd. q̄ōis duobus argumentis: & pp perfectionē doctrinæ, & pp proximitatem inter primū simplicēq; uoluntatis actū, scilicet uelle, & potentiam uolitiuam: pp quod ēt nolle uocatur uoluntas, non æquiuoce, sed per prius, & posterius. Et hæc eadem propinquitas fuit ēt, iudicio meo, cā & secundi & tertij argumentorum. Consistit aūt cognitio hæc in cōione obiecti, ut in litera dicitur, & nunc nunc declarabitur.

¶In corpore articuli eiusdē dubium occurrit de assignata communione obiecti respectu potentiæ, & actus eius simplicis: q̄ scilicet est dr̄ia inter obiectum potentię, & scd̄m se obiectum potentiæ. Dr͂.n. in lra, ꝙ proprium obiectum simplicis actus potentiæ. est id qd͂ est scd̄m se obiectum potētiæ: aut.n. ly scd̄m se, distinguitur contra secundum accidēs. aut contra scd̄m aliud. Quocumq; autē modo sumatur, æquale, immo idē oīno erit proprium obiectum potētiæ & proprium obiectum simplicis actus, quod est contra literam nolentem potentiam extendere se ad proprium obiectū actus simplicis, & obiectum actus nō simplicis. Probatur seque la: quia tā obiectum per accidens, q̄ obiectum per aliud, extra formalē rōnē ꝑ se obiecti potentiæ est. ¶Ad hoc breuiter dr͂ ꝙ hic sumitur, scd̄m se, ut distinguitur cōtra ꝑ aliud, non quomodolibet, sed infra latitudinem perfectam: ita ꝙ scd̄m se sumitur pp se primū, & opponitur quod est ꝑ se secundo. Sicut dicimus, ꝙ habere tactū cōuenit aiali ꝑ se primo: homini uero per aliud, i. per se secundo, quia propter animal. Constat autem, ꝙ per se secundo, nō egreditur latitudinē per se adæquati obiecti. unde in proposito quia bonum in sua communitate est obiectum potentiæ uolitiuæ, & bonum est commune ad bonū per se primo, idest finem, puta honestum uel delectabile, & ad bonum per se secundo, idest, id quod est ad finem, puta utile obiectum simplicis actus huius potentię in fertur, ꝙ est secundum se obiectum idest, finis, qui solus amatur non propter aliud.

*c. 1. circa medium, to. 5.

54 *Porrecta per totum.* veri. q. 22 ar. 3. ad 9

*cap. 2. in medio, to. 5.

*c. 1. a medio, tom. 5.

* ca. 7. circa princ. to. 5.

¶Circa probationem exclusiuæ cōclusionis In corpore eiusdem articuli dubium, occurrit duplex. Primo, quia medium contrariatur cōnclusioni. Est.n. medium, Qd̄ ea quæ sunt ad finem, non sunt bona, uel uolita nisi pp finem. Ex hoc arguitur sic, Actus qui fertur in ea quæ sunt ad finem secundum omnem rōnem appetibilitatis eorum, non est negandus ferri in ea, quę sunt ad finem: sed uolitio est huiusmodi secundum literā. quia fertur in illa sub ratione finis: & illa non sunt appetibilia, nisi rōne finis. Secundū dubium est, quia si uolitio fertur in ea quæ sunt ad finem, inquantum, in eis finem uult, uolitio erit idem ꝙ electio: quoniam electio, non est eorum, quæ sunt ad finem, nisi

propter

git ad terminũ: sed ea quæ sunt ad finẽ, sunt quædam media per q̃ peruenitur ad finẽ, sicut ad terminũ. Ergo si uolũtas ẽ finis, ipsa ẽt est eorum q̃ sunt ad finem.

RESP. Dcđm, q̃ uoluntas qñq; dr̃ ipsa potentia, qua uolumus: qñq; aũt ipse uoluntatis actus. Si ergo loquamur de uoluntate ẽm qđ noiat potentiam, sic se extendit & ad finem, & ad ea q̃ sunt ad finem. Ad ea. n. se extẽdit vnaquæque potentia, in q̃b. inueniri põt quocunque mõ rõ sui obiecti: sicut visus se extẽdit ad oĩa, quæcunque participant quocunque mõ colorẽ. Rõ autẽ boni, qđ est obiectum potentiæ uolũtatis, inuenit nõ solũ in fine, sed ẽt in his q̃ sunt ad finem. Si ãt loquamur de uolũtate ẽm qđ noiat ꝓprie actum, sic ꝓprie loquendo est finis tm̃. Ois. n. actus denoiatus a potẽtia, noiat simplicẽ actũ illius potentiæ: sicut intelligere noiat simplicem actum intellectus. Simplex autẽ actus potẽtiæ est in id, quod est ẽm se obiectum potentiæ: id aũt qđ est pp se bonũ & uolitũ, est finis: vñ uoluntas ꝓprie est ipsi finis. Ea uero q̃ sunt ad finẽ, non sunt bona, vel volita pp seipsa, sed ex ordine ad finẽ: vñ uoluntas in ea non fert, nisi quatenus fert in finẽ. vñ hoc ipsum qđ in eis vult, est finis: sicut & intelligere proprie est eorum, q̃ ẽm se cognoscunt, s. principiorũ. Eorũ ãt q̃ cognoscunt p principia, nõ dr̃ ẽe intelligẽtia, nisi inquãtum in eis ipsa principia cõsiderantur. Sic. n. se hẽt finis in appetibilibus, sicut se hẽt principiũ i intelligibilibus, ut dr̃ in 7. Eth.

AD PRIMVM ergo dcđm, quòd Phil. loquitur de uoluntate, ẽm quod proprie noiat simplicem actum uoluntatis, non autẽ ẽm quod nominat potentiam.

AD 2m dcđm, q̃ ad ea q̃ sunt diuersa gñe ex æquo se hñtia, ordinatur diuersæ potentiæ: sicut sonus & color sunt diuersa genera sensibilium, ad q̃ ordinantur auditus & uisus. Sed utile, & honestũ nõ ex æquo se hñt, sed sicut qđ est ẽm se, & ẽm alterum: hmõi autem sp referuntur ad eandem potẽtiam, sicut p potẽtiam uisiuam sentitur & color, & lux, per quam color uidetur.

AD 3m dcđm, q̃ non qcqd diuersificat habitum, diuersificat potentiam. Habitus. n. sunt q̃dã determinationes potentiarũ ad aliquos spẽles actus: & tñ q̃libet ars operatiua cõsiderat, & finẽ, & id quod est ad finem. Nam ars gubernatoris considerat quidẽ finẽ, ut quem operat: id ãt quod est ad finem, ut quod imperat. Econtra uero, nauificatiua cõsiderat id quod ẽ ad finẽ, ut quod operatur: id uero quod est finis, ut ad quod ordinat id quod operatur. Et iterum in unaquaq; arte operatiua, est & aliq̃s finis p prius, & aliqđ quod est ad finẽ, quod proprie ad illam artẽ pertinet.

ARTICVLVS III.

Vtrum uoluntas eodem actu moueatur in finem, & in id quod est ad finem.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q̃ eodem actu uoluntas ferat in finem, & in id quod est ad finẽ: quia ẽm Phil. vbi est vnũ propter alterum, ibi est unum tm̃: sed uoluntas non uult id qđ est ad finẽ, nisi pp finẽ. ergo eodem actu mouet in utrumque.

¶ 2 Præt. Finis est rõ uolendi ea q̃ sunt ad finẽ, sicut lumẽ est rõ uisionis colorũ: sed eodem actu vr̃ lumẽ, & color. ergo idem est motus uolũtatis, quo uult finẽ, & ea quæ sunt ad finem.

¶ 3 Præt. Idẽ numero mot' nãlis est, q p media tendit ad ultimũ: sed ea q̃ sunt ad finem cõparant ad finẽ, sicut media ad ultimum. ergo idem motus uolũtatis est, quo uoluntas fertur in finem, & in ea quæ sunt ad finẽ.

SED CONTRA. Actus diuersificã tur ẽm obiecta: sed diuersæ species boni sũt finis, & id qđ est ad finẽ, qđ dr̃ utile. ergo non eodem actu uoluntas fertur in utrunque.

RESP. Dcđm, q̃ cum finis sit ẽm se uolitus, id autẽ qđ est ad finẽ, inquantum hmõi, nõ sit uolitũ nisi pp finẽ, manifestũ est, q̃ uoluntas põt ferri in finẽ, tanqum hmõi, sine hoc, q̃ feratur in ea quæ sũt ad finem: sed in ea q̃ sunt ad finem, inquantum hmõi non potest ferri, nisi feratur in ipsum finem. Sic ergo uoluntas in ipsum finem dupliciter fertur. s. vno mõ absolute ẽm se: alio mõ, sicut in rõne uolẽdi ea, quæ sunt ad finem. Manifestum est ergo, q̃ unus & idem motus uoluntatis est, quo fertur in finem, ẽm quod est rõ uolendi ea, quæ sunt ad finem, & in ipsa quæ sunt ad finem. Sed alius actus est, quo fertur in ipsum finem absolute, & qñque præce-

pp finẽ. Infimus n. si eligit potionẽ amarã, nisi sub rõne sanitatis: eodem mõ uult eãdem, inquantum sanitatẽ sapit.
¶ Ad horũ euidentiã sciendum, q̃ sicut, q̃tum ad propositum spectat, principia duplicitet se hñt ad conclusionẽ. s. ẽm habitudinem signatam p ly pp, & signatam p ly in: nam pp principia sciuntur conclusiones in demonstratione, & in conclusionib. euidenter resolutis relucent, ac vbi principia, & primum quidẽ consistit in actu sciẽ, sm uero, in actu intellectus, qui est habitus principiorum: sic proportionabiliter finis duplicitet, s. sm prædictas duas habitudines se habet ad id, qđ est ad finem. Est. n. ꝓpter quem appetitur quod est ad finem, & appetitur in ipso quod est ad finem. Et primũ quidem, s. appetere quod est ad finem pp finẽ, ad electionem spectat sm uero, s. appetere in eo qđ est ad finem, ipsum finem, ad uolitionem pertinet. Vñ appetere medicinam pp sanitatẽ, electionis est: appetere aũt in oblata medicina sanitatem, simplicis uolũtatis est. Accidit aũt hic actus uolitionis, q̃ in eo qđ est ad finem, est tãquam desideratus finis offertur. Et ex hoc patet rñsio ad dubia. Nã ad primum dr̃, qđ recte negat a uolitione, q̃ sit circa ea q̃ sunt ad finem: quia non fert in ea eo mõ quo sunt ad finem, sed simpliciter, ut est dictum. Vñ propositio illa maior. Actus, qui fertur sm oẽm rõnẽ &c. eget additione. s. & eo modo, quo sunt appetibilia: & tũc falsa est minor. Ad sm uero iã inchoatiue patet responsio. Amplius autem patebit, cum de electione tractabitur.
SVP. QVÆST. VIII. ART. III.
Circa titulum tertii art. eiusdem 8. q̃õ. q. dubiũ occurrit, An s. tractat hic de ipsa uolitione, aut uniuersaliter de actu uoluntatis. Si de uoluntate sola, uana est q̃õ. Nam in præcedenti art. determinauit author, q̃ uolitio est finis tñ. Si

Concl. m
D. 6 15.
Concl. p
li. 2. Phy. tx. 29. Et 7. eth. c. 1. a med. & 2. & 5.

.n. uolitio nõ est eorũ q̃ sunt ad finẽ, frustra q̃ritur de ipsa, an sit vna, vel plures respũ eorum q̃ sunt ad finẽ, & in finem. Si de oĩ actu uoluntatis, extra limites propositi est, q̃a hoc de uolitione q̃õ est, & hoc quæsitũ articulus huius quæstionis esse debet.
¶ Ad hoc breuiter dr̃ dupliciter. Primo, q̃ uolitio & habet rõnẽ uolitionis, & habet rõnem motus uolũtatis in finem. Eiicit itaq̃ tum uolitio est, exclusa sit ab his q̃ sunt ad finem: inquantum tñ est motus uoluntatis in finem, non excluditur ab his q̃ sunt ad finẽ: & ppea quæsitum est hic, Vtrum motus uoluntatis in finem, & in id quod est ad finẽ, sit unus numero, vel non. Et licet eẽ motũ uoluntatis in finẽ, sit eõe uolitioni, & pluribus aliis actibus uolũtatis, quia tñ uolitio ẽ primus motus uoluntatis in finem, idcirco q̃õde eodẽ, uel diuersa tu motu uoluntatis in finem, ad q̃õnẽ de primo motu spectat. Secũd & quasi in idem redit) dr̃, q̃ quia præsens articulus non est de aliquo uno actu, sed de unitate uel pluralitate actuum respectu horum obiectorum, scilicet finis, & eius quod est ad finem, meritolocutus est in q̃õnẽ de primo actu, cuius proprium obiectum est finis, & potentiam primo ducit ad finem.
¶ Circa doctrinam huius tertii articuli, pro quanto dicitur, q̃ q̃ uoluntas mouetur in id quod est ad finem inquan-

Conf. q. 12. a. 4. cor. & 3. d. 14. ar. 2. q. 4. co. & veri. q. 2. a. 14. co. & ad 3.
lib. 3. topi. c. 2. pa tũ a prin. to. 1.
concl. m
concl. p

dit: pe. Sicut cum aliquis primo vult sanitatē, & postea deliberā: quo mō possit sanari, vult cō ducere medicum vt sanetur: sic ēt & circa intellectum accidit. Nam primo aliqs intelligit ipsa principia s̄m se: postmodū autē intelligit ea in ipsis conclusionibus, s̄m quod assentit conclusionibus propter principia.

AD PRIMVM ergo dcd̄m, q̃ rō illa procedit s̄m quod voluntas fertur in finem, vt est rō uolēdi ea quæ sunt ad finem.

AD 2m dcd̄m, q̃ qñcunque vī color, eodem actu vī * lumen: pōt tamen videri lumē sine hoc q̃ videatur color. Et similiter, quandocunque quis uult ea quę sunt ad finem, vult eodem actu H finem: non tamen econuerso.

AD 3m dicendum, q̃ in executione operis, ea q̃ sunt ad finem habēt se ut media: & finis, vt terminus. Vñ sicut motus nālis interdum sistit in medio, & nō ptingit ad terminum: ita qñq; operatur aliqs id, quod est ad finē, & tñ nō consequitur finē: sed in volēdo est ecōuerso: nam uoluntas per finem deuenit ad uolendum ea, quæ sunt ad finē: sicut & intellectus deuenit in conclusiones per principia, quæ media dñr. Vnde intellectus aliqñ intelligit medium, & ex eo non pcedit ad cōclusionem: & similiter G voluntas aliqñ uult finē, & tñ non pcedit ad uolēdū id, qđ est ad finem. Ad illud uero qđ in 3ᵐ obiicit, patet solutio p ea, quæ * supra dicta sunt. Nam utile & honestum, nō sunt species boni ex æquo diuisæ, sed se hñt sicut propter se: & propter alterū: unde actus uoluntatis in unū potest ferri sine hoc, q̃ ferat in alterum, sed non econuerso.

QVAEST. IX.

De motiuo volūtatis, in sex art. diuisa.

DEINDE considerandum est de motiuo uoluntatis.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum uolūtas moueatur ab intellectu.

Inquantum hmōi, mouetur: quoq; necessario eodē motu in F finē, occurrit dubium ex Greg. de Arimino in 1. sen. dist. 1. q. 2. art. 2. Ex triplici siquidem capite arguit, & dicit oppositū. Primo ex eo, q̃ uolitio finis, est cā uolitionis eius qđ est ad finem. Idem autem non est cā sui ipsius. Et confirmatur: quia nam uolo q̃ uolo medicinam pp sanitatē, designatq; uolo medicinam pp uolitā sanitatē. Et confirmatur: qa sicut conclusio nota est pp principia, ita id q̃ est ad finem, est uolitum pp finem: sed ibi notitia est cā notitiæ, ut patet 1. Poster. ergo hæc uolitio sit a uolitione. Scdo, ducendo ad inconueniens: quia sequeretur, q̃ appetens pp finem, sp actu appeteret finem, qđ patet esse falsum, tū qa sunt multi fines subordinati, de quib. actualiter appetēs non cogitat: tum, qñ actualis de fine cogitatio D.745 desinit, ut in orante deū in principio in ipsum moto, deinde cōtinuāte orōnē absq; actuali cogitatione de Deo. Tertio, ducēdo quoq; ad incōueniēs, quia sequeret, q̃ idem actus uoluntatis esset simul uolitio, & nolitio, vt patet cum quis odit pctm̄ pp deū. Si eñ est unus actus, erit simul uelle deum ut finē, & nolle peccatum, ut repugnans fini.

¶Ad horū euidētiam, scito primo, q̃ finis, & id qđ est ad finē, & similiter cōclusio, & principiū, dupliciter accipi pñt. Primo s̄m se, & sic nō sunt ad phs ppositum: nihil eñ refert ad ppositum, an inter se hæc se habeāt ut cā & causatū, an econuerso. Alio ergo mō sumunt ut uolita, uel cognita a nobis. Et sic de eis est phs sermo: & uertit in dubiū, an cū uolitū est aliqd pp aliud ut finem, eadem numero nolitio sit circa utrumq;, an sint duæ simul uolitiones, quarū una est cā alterius. Et simile est cū cognoscit cōclusio pp principia, an. s. sint duæ cognitiones quarum una est cā alterius, an una circa utrāq;. Scito scdo, q̃ in dictū de hac qōne, oīno contrarium pfert ab his, q hæc considerant per modum rerum nāliũ, aliis censentibus eē oīno unū motum, aliis oīno distinctos. Qui. n. examināt rem hanc per modum nālis motus, & uidens q̃ motus uoluntatis in eo q̃ est ad finem, ut sic, habet p uno, & eodem termino utrunq; diuersimode, qa id qđ est ad finem ut mãle, & finem ut formale, iudicant cōsequenter, q̃ hic motus est oīno unus, sicut uisus coloris & luminis: & simile est in conclusione, & principio. Qui uero rē hāc per modum nāliũ causarum examinant, & uident q̃ cōclusio K non aliter cognoscitur pp principium, nisi quia cognoscitur p principium cognitū. Oīs. n. doctriua & disciplina, ex præexistēti sit cognitione: & similiter q̃ id, qđ est ad finem, nō amatur aliter pp finem, nisi qa amatur pp finem uolitum. cōcludunt, attenta distinctione causæ, & causati, oīmodā eorū distinctionē. D. autē Th. media uia incessit, & posuit motum uoluntatis in eo, qđ est ad finem pp finem, esse unum quidem numero, pluralitatē uero formalē in eo. vidit. n. q̃ aīa nostra tripliciter se hēt ad obiecta. s. habitualiter, actualiter, & uirtualiter. Et q̃ inter motū uoluntatis in aliqd habitualiter & actualiter, medius est motus uolūtatis in illud uirtualiter: & simile est in intellectu. Cum. n. habēs charitatem, peccat uenialiter, habitualiter quidem diligit deū, sed non actualiter, ut patet, nec uirtualiter: quia pctm̄ nō est dirigibile in deum. Cum aūt hñs charitatem, ambulat, uel pdicat, & qcqd aliud non malefacit, quāuis de deo non cogitet actualiter, actus tñ ille non solum talis uirtutis est, sed charitatis. & uoluntas tunc uirtualiter fertur in deum, & non solum habitualiter, qđ cōuenit dormiēti, & peccanti uenialiter. Et sic unico actu numero uolūtas fertur pp finē, & in ipsum finē: & sic saluatur idētitas numeralis motus, & distinctio cārū quodāmō, dū unus est actus numerositate subiecti, & plures numerositate formæ. Et ex his faciliter dr̄ ad obiecta. Ad primū qdē dr̄, q̃ finis, & id qđ est ad finē, ut uolita, dupliciter se habēt. Primo formaliter, & seorsum s̄m se: & sic diuersis uolitionib. amātur, & una est cā alterius. Scdo, ut unū uirtualiter clausum in alio: & sic unica uolitione subiecto amant & eodem mōdl ad cōfirmationes. Est. n. hoc volitum pp illud uolitum, virtualiter participatum in hoc. Et cōclusio nota pp principia uirtualiter participata in cōclusione. Sic. n. ad minus occurrūt nt sō uidēdi cōclusionē, & similiter ut tō amādi q est ad finem. Dico āt ad minus, qa nihil phibet ēt actualiter unico actu tēdere in eleemosynā pp deū in illā ut mām, in hoc ut formā: sicut unica visio corporalis tēdit in colorem & lumen. Ea namq; quę sunt ad finem, comparātur ad finem, ut mā ad formā, ut patet ex supradictis in q. 5. Et scito, q̃ in hmōi, quæ unico actu ad utrunque terminātur, ly p, nō dicit causam uolitionis, sed uoliti: dicit eñ causam, quare illud māle terminat actū volēdi, & nō dicit aliā uo- *a. 2. ad 2

I litionē causantem istam, nisi uirtualiter. & simile est in intellectu. Ad s̄m quoque patet, quid dicendum, q̃. s. sp appetēs qđ est ad finem, appetit finem non habitualiter, sed actualiter, ut extēdit se ad actualiter & uirtualiter. Est. n. uirtualiter, uel aliquo infra latitudinē actualis usus: alioquin nunq̃ impleret illud præceptum. Oīa in gloriam dei facite &c. Facere. n. actualiter, operari importat. Ad tertium dr̄, q̃ nolle in hoc differt a non uelle, q̃ hoc est negatio actus, illud uero est actus negatiuus. i. velle non. Oīs aūt actus negatiuus appetitus claudit in se uirtualiter, seu participatiue, actum positiuum sui principium & radicem. Odium. n. fuga, & tristitia, amorem claudūt in sa oppositorum, ut de se patet. Vnde nullum inconueniens est, unum actum numero, numerositate subiecti, esse uelle, & nolle, respectu diuersorū. Odiū enim peccati propter deum, est & actus charitatis respectu dei, & refutationis respectu peccati. At si quis dixerit, q̃ aduersarij hæc omnia concederent: sed ipsi impugnant quoad actualē uolitionem utriusque &c. dicitur eis, quòd discant scribere, cū im- K pugnant opiniones, & cognoscant se errare: quia non distinxerunt nisi actualiter & habitualiter, omittentes uirtualiter, & nō uidentes, quod actu fertur in aliquid, qui actum facit uirtualiter in illud. Et hæc sint hic dicta pro luce motus uoluntatis in eo, quod ad finem propter finem: quamuis magis forte spectent ad q. 12. ar. 4. ubi de intentione disputabitur.

SVPER QVÆST. IX.

Circa titulum nonæ qōnis, aduerte Nouitie, quòd quia idem est actus potentiæ, & id in quod potentia reducitur a suo motiuo, cum mouere nihil aliud sit, quàm reducere de potētia ad actum: ideo ad præsentem tractatum de actibus uoluntatis, spectat disserere de motiuo uoluntatis, i. potentiæ uolitiuæ: hoc enim nihil aliud est, quàm disserere de causa actus ipsius uoluntatis. Rursus, quia nunc tractatur de primo actu uoluntatis, s. de uolitione: ideo nunc inuestiganda est causa actuum uoluntatis, quod sit quærendo, a quo potentia uolitiua moueatur, i. reducatur ad actum.

SVPER QVAEST. IX. ART. I.

Cap. 2 d. 25 q. 1. con. 1 & d. 24 q. 1, con. 4 — Medina a. 1.

Circa art. 1. q. 9 corporis primam partem, dubiũ occurrit non simulãdũ, ubi author distinctionẽ ponit, q duplicitet aliqua vis aiæ est in potentia ad diuersa, uno mõ q̃tum ad agere, uel nõ agere: al omõ q̃tũ ad agere hoc, uel illud. Et subdit, q eget motore q̃tum ad duo, & q alterum horum. s. primum, se tenet ex parte subiecti. sẽm uero ex parte obiecti. Est nãque hic dubiũ, q licet verum sit, & ex pcessu lrę pbetur, q id quod est in potentia ad illa duo, egeat motore quo ad duo, nõ tñ est pbatũ, nec uerum, q egeat duob. motorib. altero ex parte subiecti, altero ex parte obiecti: siquidẽ exper ẽtia, authoritate, & rõe hoc conuincit. Experimur n. q aqua, q est in potentia ad pati, & nõ pati, & ad pati hoc vel illud, puta raritatẽ, uel densitatem, eget motore a quo & patiatur, & patiatur hoc, puta raritatẽ. Ab eodẽ tñ agente, rarefactiuo. s. utrunque hẽt. & simile est in aliis nãlibus. Arist. quoque in 2. de aia, manifeste uult, q sensitiue secunda mutatio fit ab obiecto. Et constat, q scda mutatio sensitiui est, qñ uisus reducit de potẽtia ad actũ sñm, in qua reductione visus & fit uidẽs, & fit uidẽs hoc, puta albũ obiectũ. Nõ ergo uisus eget duplici motore, altero ad hoc q uideat, & altero ad hoc q uideat albũ. Suffragari demũ rõnẽ patet ex eo q potentia vnica vnicum adæquatum actum tendentem unico adæquato motori exigit, alioquin non esset inter hæc tria adæquatio: non ergo eget una potentia duobus motoribus e regione diuersis, quales sunt ex parte obiecti, & ex parte subiecti.

Inf. q. 17. ar. 1. Et 1. q. 81. a. 4. Et uert. q. 5. a. 1. & 2. & q. 22. artic. 11. & ma. q. 4. a. 2 cor. & ad 13. & q. 6. cor. & ad 10. & 12.
* ps. 118. ser. 8. non procul a fine to. 8.
* lt. 2. tex. 154. to. 2.

¶ Secundo, Vtrum moueatur ab appetitu sensitiuo.

¶ Tertio, Vtrum uoluntas moueat seipsam.

¶ Quarto, vtrum moueat ab aliquo exteriori principio.

¶ Quinto, vtrum moueat a corpore cœlesti.

¶ Sexto, Vtrum uolũtas moueatur a solo Deo, sicut ab exteriori principio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ voluntas moueatur ab intellectu.

AD PRIMVM sic proceditur. vĩ q voluntas non moueatur ab intellectu. Dicit. n. * Aug. super illud Ps. Cõcupiuit aĩa mea desiderare iustificationes tuas, Præuolat ĩtellectus, sequitur tardus, aut null[9] effectus: scin. bonum, nec delectat agere: hoc ãt nõ eẽt, si uoluntas ab intellectu moueret: quia motus mobilis sequit motionẽ mouentis. ergo intellectus nõ mouet uolũtatẽ.

¶ 2 Præt. Intellectus se hẽt ad uoluntatem, ut demõstrans appetibile, sicut imaginatio demõstrat appetibile appetitui sẽsitiuo: sed imaginatio demõstrãs appetibile, nõ mouet appetitũ sensitiuũ: immo qñq; ita nos habemus ad ea, q̃ imaginamur, sicut ad ea, q̃ in pictura nobis ostẽduntur, ex quibus non mouemur, ut dr̃ in lib. de anima, ergo neque ẽt intellectus mouet uoluntatem.

¶ 3 Præt. Idem respectu eiusdẽ non est mouens & motum: sed uoluntas mouet intellectum, intelligimus enim quando uolumus: ergo intellectus nõ mouet uoluntatem.

SED CONTRA est quod Phil. dicit 13. de * anima, qd̃ appetibile intellectũ, est mouẽs nõ motũ: uoluntas aũt est mouens motũ.

tex. 54. t. 2

¶ Ad hoc breuiter dicendum est, q hmõi dubium pcedit ex malo intellectu distinctionis factæ in litera. Ad cuius euidentiã sciendũ, q potentiæ sunt duplicis ordinis. Quædam sunt, quæ solo pprio actu exercent: quædem vero, in quibus exercitium proprij actus distinguitur ab actu ipso. In primo ordine sunt omnes potentiæ nãles, & ãiales, quatenus supiori impio non subiunt. In scdo ordine sunt oẽs potentiæ, quibus utimur cum uolumus. Potentiæ primi ordinis ab eodem motore hñt opari, & opari hoc. Potentiæ uero scdi ordinis ab alio motore hñt usum, & ab alio hñt actum specificum, quia vins aliud est ab actu specificato: vñ distinctio posita in lra per ly; exercitium actus; intelligit usum pprie dictum, qui est actus uoluntatis, vt principij primi: aliarũ uero potẽtiarum, vt exequentium, ita q lra p esse in potentia ad agere, non intendit potentiã ad ipsum suum agere, & non agere secundum seipsa: sed potentiam ad agere, & non agere, scdm quod subsunt usui. Potentia. n. uisiua (ut ab uno exẽplo discas oẽs) si referatur ad uidere, & non uidere ut sic, & uidere hoc, puta album uel nigrum, ab eodem motore puta albo, reducitur & in actum uidendi, & in actum uidendi albũ. Et hoc est cõparare potentiam ad suum actum, & obiectum scdm se. Si aũt referatur ad uidere, & uidere album, ut subsunt usui, sic cum usus sit act[9] potẽtiæ uisiuæ nõ secundum se, sed ut exequẽtis uoluntatẽ principiantem usum, sic alio eget motore ad hoc, q reducatur in actum usus: & alio ad hoc, ut reducatur in actum suæ propriæ speciei. Et hic est sensus uerus huius distinctionis, & lræ, & intẽtus. Verus quidem, quia ut inferius patebit, Vti est actus uoluntatis, ut imperantis, & reliquarum uirium, ut exequentiũ. Et constat q oẽs potentiæ aĩæ applicantur a uoluntate ad suos actus, quod nihil aliud est, quàm exercitium actus, & uti, seu usus illarum. Consonant oĩa huic uero: q̃m obiectiones in oppositũ nihil militant cõtra istum sensum. Prima enim obiectio loquitur de potentiis primi ordinis. Secunda de potentiis relatis ad suos actus secundum se, non secũdum qd̃ subsunt usui. Tertia quoq;

A de potẽtiis, & actibus, & actiuis sñm se, loqtur. Stat. n. q unica potẽtia sñm se, egeat uno motore, & ut subest alteri, egeat alio, ut patet. Quòd aũt hoc sit intẽtum in lra, patet ẽt ex uerbo lræ, ubi dr̃, quantum ad exercitium, uel usum actus. Et inferius in q̃õne de Vti, apertissima exprimitur, q Vti, nihil aliud est, quàm applicatio potentiarũ ad sua opa. Constat. n. q per exercitiũ actus, hic nihil aliud intelligit nisi applicatio potentiæ ad suã opationẽ, agere. s. uel non agere. Et sic manifesta saluat q hoc est ex parte subiecti, & illud obiecti &c. Et sic Scotus, cũ cæteris, quos refert in 2. sẽten. d. 42. q. 1. tractãdo modũ, quo cogitatio subest uolũtati, aduertisset ad hoc. s. q non subest, nisi ut subest actui uolũtatis, qui est Vti, uidisset primo, q idẽ est iudiciũ de applicatione intellectus ad secundas cogitationes, & oculi ad uidendum, manus ad opandũ &c. Diuertisset secundo a tot extraneis phãtasiis. Conclusisset tertio, q hoc spectat ad tractatũ de Vti, quo. s. Vti, sit actus uolũtatis, de quo infra tractabit. Hæc dixerim, ne aliqui tẽ fac lem. n. difficilẽ uersã legens, nondum in scripto umeat.

¶ Circa ultimã partẽ eiusdẽ art. dubiũ primo occurrit de illa ppositione assumpta in lra, Obiectũ mouet determinando actum ad modũ principij formalis, a quo in rebus nãlibus actio specificat, ut calefactio a calore. Aut author intendit, q obiectum moueat ad modũ principij sñm rẽ. i. sñm illud genus causæ, quo mouet principiũ actionis in nãlibus: aut q obiectum moueat in genere causæ formalis, & exẽplariter cætera affei untur. Si. n. intendit primum, obstat statim subsumpta ppositio. i. Primũ eũt formale principiũ est ens, & uerum uniuersale. Q̃a tunc prima ppositio assumeret de principio effectiuo: Quo est. n. calor, quo calidum calefacit, calefactionis principium in gñe causæ efficientis: quamuis in ordine ad calefaciens se habeat ut principiũ formale. Scda aũt ppositio subsumeret de principio formali: & sic processus nihil concluderet. Et confirmatur. Ista rõ tẽdit ad hoc q obiectum hẽt rõnẽ principij formalis, & obiectũ intellect[9] est primum principium formale. ergo ubi appat, q si prima ppositio non saluatur de principio formali, nihil fit. Si aũt intendit secundum, tunc obstant primo dicta sua in prima parte qõ. ubi dr̃, q obiectum tam potentiæ actiuæ quàm passiuæ, specificat: qa obiectum potentiæ actiuæ est finis, passiuæ uero est agens, & ab utroque opatio specificatur: non ergo obiectum mouet in genere causæ formalis, sed quandoque finalis, & quandoq; effectiuæ. Deinde obstant multa philosophorum dicta, puta q appetibile, qd̃ est obiectum uoluntatis, mouet ut finis, & ut agens.

¶ Ad hoc dr̃, q procul dubio author intendit, q obiectum mouet in genere causæ formalis, alioqn nihil concluderet: sed nõ dixit absolute, q mouet ut principium formale, ut innuaret, q non est principium formale intrinsecum, sed extrinsecum, non tñ separatum, ut idea, sed coniunctum. Calor. n. non solum est principium formale calefaciendi, sed ẽt calefactionis quodammõ. Dico aũt quodammõ quia calor inquantum est principium effectiuum calefactionis, est eius principium in gñe causæ efficientis, inquantum uero est principium determinatiuum illius ad speciem, est principium eius in gñe causæ formalis extrinsecæ, coniunctæ. s. Nec obstant huic sensui allata in oppositum: quia aliud est loqui de motione tal. s. uel talis obiecti, & aliud est loqui de motione obiecti absolute. Concedimus namque, q tale obiectum mouet finaliter, & tale effectiue &c. & hoc dr̃ in locis allegatis. Sed non conceditur q motio conueniens obiecto absolute sit effectiua, aut finalis, sed formalis, quàmuis extrinsece. Obiectum. n. est uelut extrinseca forma actus. vñ author cũ posuisset, q

Determinatiu actus ad hoc uel illud, se tenet ex parta obiecti, na- turam obiecti non ut tale, uel tale est, sed absolute ut obiectum est contemplatus in ordine ad determinationé actus, vidit q non de- terminabat actum ut efficiens, nec ut finis: quia nihil horum ob obiecto determinanti actum conuenit: sed ad genus causæ forma- lis recurrédú cét. hoc .n. & oi uere obiecto cōuenit, & p sa conue- nit illi. Dixi aút uere obiecto, pp multorum loquédi vsú terminos obiecta secūdaria uo- cantiú: hæc.n. nō mo- uét, quia uera obiecta non sunt, sed termini potius opationū. Sicut natura leonis termin' est intellectionis diui- næ: & securitas rustici ragalis promdentiæ.

¶ Circa efficaciá pces- sus pfati positi in lra, dubium occurrit: qm aut non concludit, q intellectus mouet uo- luntatem, qd est inten tum; aut concludit q intellectus mouet oes uires aiæ ex parte obie cti, qd est falsum. Cum enim ex hac rōne nihil aliud explicite habeat nisi q obiectum intel lectus ex eo, q primū principiú formale, est primú determinatiuú actuum ad specie. Ex hoc autē aut sequit q intellectus mouet ex- tetas potentias, iuxta illam maximam: Pri- mum in unoquoque gñe, est cā oium eoru q sunt, post aūt si non subintelligit hæc ma- xima, Vnitatis & abs que nexu aliquo, infer tur. ergo intellectus ex hoc, q eius obiectū est primū principium for male, habet q moueat uoluntatem: q̃uis enim hoc, s. intellectum mo uere uoluntaté ex par te obiecti, sit uerú, & nuiú, quia pfentat ei obiectū: nō tñ est nouú q hoc habet ex hoc, q eius, s. intellectus obie ctum est primú forma le, in quo tñ cōsistit ro ta ius sationis literæ.

¶ Ad euidétiam huius dubitationis, scito, q author primas radi- ces tangens utriusq; motionis propositæ in lra, s. ex parte subiecti, & ex parte obiecti, quē admodú primú agés in tota aia, ac per hoc mouens ad usú actus, intulit eé uoluntatem quia ad eā spectat pri- mum principium fi- nale (ut clare patet in lra) ita mó primú mo- uēs inter partes aiæ ad specificationé actus, infert eé intellectú ex eo, q ad ipsum spectat primú principiú formale: & si quidē ex parte obiectorú tm di- scussio esset, par esset utrobique iudicium, s. q quemadmodum primum principium finale est rō reliquorū finiú: ita primum principium formale, qd est obiectum intellectus, est rō, in suo tñ ordine, s. in gñe causæ formalis, reliquorú obiectorú. Oia.n. obie cta ut sic, sub ente & uero, ut particularia qdá, continentur: sed ex parte potentiarum animæ loquendo, est quodāmō par, & quō dāmō non par utrobique rō. Quo ad primitatem.n. par est rō: q̃m quemadmodú (ut dictum est) quia uolútas est primum finale principium, ipsa inter partes animæ est pri- mum mouēs ad exer- citium: ita, quia intel- lectus est primum for- male principium ipse inter partes animę est primum mouens ad specificationem. for- malis.n. pricipii opus hoc est. Quo ad exten sionem aūt, nō est par rō: quia uolútatis mo- tio extendit se ad oés aiæ uires subditas &c. Motio aūt intellectus nō extendit se directe nisi ad uoluntatem. & rō diuersitatis huius, est modus causandi di uersus. Motio.n. volū- tatis, quia est per mo- dum imperij extensi- ua, ex sua rōne est. Mo tio autem intellectus, quia est per modú pn tatis, ad id tm directe se extendit, cui pntat. Vn author in lra, post quam posuit vn infe- rebatur, q intellectus est primum mouens, quia s. eius est primú principium formale, statim subdidit unde haberet, q motio eius ad voluntaté extendit ponens modum, quo intellectus mouet, hanc facit, s. p pntatio nem obiecti, & dixit: Et isto mō motionis intellectus mouet uo- lūtatem, sicut pntans ei obiectum suū. Hæc .n. verba non solú ex- planatiua sunt ueritatis in se, sed connexi- ua & deductiua inten ti, ut explanauimus, & per hæc patet clare re- sponsio ad obiecta.

D.75 2. Concl.

* Tex.46 & seq. l.2

q.1.ar.2.

* Tex.25. to.2

Concl.

Resp. Dcēm, q intm̃ aliqd in- diget moueri ab aliquo, inquan tú est in potētia ad plura. Opor tet.n. vt id qd est in potentia, re ducat in actú p aliquid, qd est a- ctu, & hoc est mouere. Duplici- ter aūt aliqua vis aiæ inuenit eē in potentia ad diuersa. Vno mō, quantum ad agere, vel non age re. Alio mō, quantum ad agere hoc, vel illud: sicut visus qñq; vi det actu, & qñque non videt: & qñq; videt album, & qñq; videt nigrum. Indiget igit mouēte q- tum ad duo. s. quantum ad exer- citium, vel vsum actus: & quan- tum ad determinationem actus quorum primum est ex parte su biecti, qd qñque inuenit agens, qñque non agēs. Aliud autē est ex parte obiecti, śm qd specifi- catur actus: motio autem ipsius subiecti est ex agēte aliquo. Et cum oē agēs agat pp finē, vt * s oñsum est, principium hui' mo- tionis ē ex fine. Et inde est q ars ad quā ptinet finis, mouet suo impio artem, ad quam pertinet id qd est ad finem: sicut guberna toria ars imperat nauifactiuæ, vt in 2.* Phy. dr. Bonū autem in cōi, qd hēt rōnem finis, est obie ctū voluntatis: & iō m est hac par te voluntas mouet alias poten- tias aiæ ad suos actus [a]. Vtimur .n. aliis potentiis cum uolumus: nam fines & perfectiones oīum aliarum potentiarum cōprehen duntur sub obiecto voluntatis, sicut quædā particularia bona. Sp autē ars, vel potētia, ad quā ptinet finis uniuersalis, mouet ad agēdum artē, uel potētiā, ad quam pertinet finis particularis sub illo uniuersali cōprehēsus: sicut dux exercitus, qui intēdit bonum commune, s. ordinem to tius exercitus, mouet suo impe- rio aliquem ex tribunis, qui in- tendit ordinem unius aciei. Sed obiectum mouet determinando actum ad modum principij for- malis, a quo in rebus nālib. actio specificatur, sicut calefactio à calore. Primum autē principiú formale, est ens & verú uniuer- sale, quod est [d] obiectum intel- lectus: & iō [e] isto mō motionis intellectus mouet voluntatem, sicut pſentans ei obiectū suū. ¶

G Ad primvm ergo dcēm, q ex illa authoritate non hr, q intel- lectus non moueat: sed q nō mo ueat ex necessitate.

Ad 2m dcēm, q sicut imagina tio formæ sine æstimatione cō- uenientis vel nociui, non mouet appetitú sēsitiuú; ita nec appre- hēsio veri sine rōe boni & appe tibilis. vñ intellectus speculati- uus nō mouet, sed intellectus pra cticus, ut dicitur in 3. de aia. ¶

H Ad 3m dcēm, q uolútas mouet intellectú quātú ad exercitium actus: qa & ipsú uerú, qd est per fectio intellectus, cōtinetur sub uniuersali bono, ut quoddā bo- nú particulare. Sed qtú ad deter minationē actus, q est ex parte obiecti, intellectus mouet uolú taté: qa & ipsú bonú apprehen dit śm quādā spālē rōne cōpre- hensam sub uniuersali rōne ue- ri. & sic patet q non est idē mo- uens & motum, secundum idē.

I

Articvlvs II.

Vtrum voluntas moueatur ab appeti- tu sensitiuo.

K

Ad secvndvm sic proceditr. Videtur q voluntas ab ap- petitu sensitiuo moueri nō pos- sit. Mouēs.n. & agēs est [b] pstan- tius patiēte, vt † Aug. dicit 12. su- per Gen. ad lram: sed appetitus sensitiuus est inferior uolūtate, quæ est appetitus intellectiuus, sicut sensus est inferior intelle- ctu. ergo appetitus sensitiuus non mouet intellectum.

¶ 2 Præ. Nulla uirt' h particularis pōt facere effectum uniuersalē:

Medina ar. 2.

SVP. QVÆST. IX. ART. II.

Circa corpus secun di articuli eiusdē qōnis, dubium occur- rit pro Nouitiis: quia ratio, quare appetitus sensitiuus mouet uo- luntatem, assignatur ex parte dispositionis subiecti appetentis. Et tamen in calce cōclu- ditur, quòd appetitus sensitiuus mouet uo- luntatem ex parte obiecti: quomodo hæc conclusio sequitur ex illis præmissis.

¶ Ad hoc dicitur, q conclusio dicta ex pmissis illis habetur, si sa- ne litera intelligatur. Sup. aūt.n. intelligi patet, q dispō ap- petitus

Inf. art. 3. cor. fi. & q. 10. a. 3. & q. 77. a. 1. & veri. q. 5. ar. 10. cor. & q. 22. a. 9. ad 3. & 6.

* L. b. 12. c. 16. cir. me dium t. 3.

petitus sensitiui moueat uoluntatē. Vno mō directe & immediate, tanquàm scilicet immutans ipsam siue quoad exercitiū actus, siue quoad specificationē actus. Et hoc est falsū. Alio mō occasionaliter & mediate: & hoc mō immutat ex parte obiecti, idest, quoad specificationē actus, nō quo ad exercitiū: & hoc sit sic. Quēadmodum.n. frigescēti corpori cōueniens sit calefactiuum eius & ex hoc occasionat in tali homine apprehēsio calefactiui ut conuenientis, & psentatum uoluntati desideratur &c. ita irato appetitui conueniens fit uindicta & ex hoc occasionatur, q intellectus practicus apprehēdit repercussionē, ut cōuenientē, huic, nūc &c. Et sic percussio apprehēsa ut cōueniēs nunc &c. mouet uoluntatē obiectiue. Et sic patet, qd dispositio appetentis, quamuis se teneat ex parte subiecti, non mouet tamen uoluntatē, nisi ex parte obiecti, qa nō mouet ipsam, nisi pro quanto redundat in talē apprehensionē obiecti uoluntatis. Constat.n. uolūtatem ab obiecto apprehenso, ut sic, moueri. Vnde author in litera duplicem posuit radicē talis, uel talis apprehensionis obiecti, alterā ex parte ipsius obiecti, puta q est bonum, uel malum sedm se: alterā ex parte appetentis. utrinque. n. conuenientia uel d. sconuenientia oritur, ut in litera dicitur.

*tex.40.t.2.
*ar. præc.
*4.tom.5.

sed appetitus sensitiuus est uirtus particularis, cōsequitur.n. particularem sensus apprehensionē. ergo non potest causare motū uoluntatis qui est uniuersalis, vel ut cōsequens apprehensionem uniuersalem intellectus.

¶ 3 Præt. Vt probatur in 8.* Physic. Mouens non mouetur ab eo qd mouet, ut sit motio reciproca: sed uoluntas mouet appetitus sensitiuus obedit rationi. ergo appetitus sensitiuus nō mouet uoluntatem.

Sed contra est, qd dr Iacobi 3. Vnusquisq; tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, nō autem abstraheretur quis a concupiscentia, nisi uolūtas eius moueretur ab appetitu sensitiuo, in quo appetito est cōcupiscentia. ergo appetitus sensitiuus mouet uoluntatem.

Respon. Dicēdū, q sicut * supra dictum est, id quod apprehenditur sub rōne boni & cōuenientis, mouet uoluntatē p modum obiecti. Quòd aūt aliquid uideat bonū & conueniens, ex duobus contingit, scilicet ex cōditione eius qd proponit, & eius cui proponit: conueniens.n. sm relationē dr, unde ex utroq; extremorū dependet. Et inde est q iustus diuersimode dispositus, non eodē modo accipit aliquid. ut cōueniēs, & ut nō cōueniēs. Vnde, ut Philosoph dicit in 3.* Ethic. Qualis unusquisq; est, talis finis vr ei. Manifestū est aūt, q sm passionē appetitus sensitiui immutat homo ad aliquā dispōnem. unde sm qd homo est in passione aliqua, vr sibi aliqd cōueniens, qd nō vr ei extra passionē existenti: sicut irato vr bonum, qd non uidetur quieto. & * per hunc modum ex parte obiecti, appetitus sensitiuus mouet uoluntatem. [concl. m]

Ad Primum ergo dicendū, q nihil prohibet id, qd est simplr & sm se præstantius, quoad aliqd esse debilius. Volūtas igit simplr pstantior est, q appetit sensitiuus: sed quoad illū, in quo passio dnat, inqtū subiacet passioni, pęminet appetit sensitiu.

Ad 2m dicendum, q actus, & electiones hoim sunt circa singularia. Vnde ex hoc ipso q appetitus sensitiuus est uirtus particularis, hēt magnam uirtutē ad hoc, q per ipsum sic disponatur homo, ut ei aliquid uideat sic, uel aliter, circa singularia.

Ad 3m dicendū, q sicut Philosophus dicit in 1. * Polit. Ratio, in qua est uoluntas, mouet suo impe-

*ca.3. post medium. tom.5.

A rio irascibilem, & concupiscibilē: non quidem despotico principatu, sicut mouetur seruus a dño: sed principatu regali, seu politico, sicut liberi homines regunt a gubernante, qui tñ possunt contra mouere. Vnde & irascibilis, & concupiscibilis possunt in contrariū mouere ad uoluntatem: & sic nihis prohibet, uoluntatem aliquādo ab eis moueri.

Articvlvs III.

Vtrum uoluntas moueat seipsam.

A D tertivm sic procedit. Videtur q uoluntas non moueat seipsam. Omne enim

B mouens, inquantum hmōi, est in actu, quod aūt mouetur, est in potentia: nā motus est actus existentis in potentia, inquantū hmōi: sed non est idem in potentia, & in actu respectu eiusdē. ergo nihil mouet seipsum: neq; ergo uoluntas seipsam monere potest.

¶ 2 Præt. Mobile mouetur ad præsentiam mouentis: sed uoluntas semper sibi est præsens. si

C ergo seipsam moueret, semper moueretur. qd patet esse falsū.

¶ 3 Præt. Voluntas mouetur ab intellectu, ut * dictum est. Si igit uoluntas mouet seipsam, sequit q idem simul moueatur a duobus motoribus immediate, qd uidetur inconueniens. non ergo uoluntas mouet seipsam.

Sed contra est, quia uoluntas domina est sui, actus, & in ipsa est uelle, & non uelle: quod non esset, si non haberet in potestate mouere se ipsam ad

D uolendum. ergo ipsa mouet seipsam.

Respon. Dicendū, q sicut * supra dictum est, Ad uoluntatem pertinet mouere alias potentias ex ratione finis, qui est uoluntatis obiectū: sed, sicut * dictū ē hoc mō se hēt finis in appetibilibus, sicut principiū in intelligibilibus. Manifestū est autē q intellectus per hoc, q cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actū, quantū ad cognitionem conclusionum: & hoc mō mouet seipsum. Et similiter * uoluntas per hoc, q vult finem, mouet seipsam ad uolendum ea, quæ sunt ad finem. [concl. m]

E Ad primvm ergo dicendū, q uoluntas non sm idem mouet, & mouetur: unde nec sm idem est in actu, & in potentia: sed inquantum actu uult finē, reducit, se de potentia in actum respectu eorum quæ sunt ad finem, ut scilicet actu ea uelit.

Ad 2m dicēdum, q potentia uoluntatis semper actu est sibi psens: sed actus uoluntatis, quo uult finē aliquando, non semper est in ipsa uolūtate: per hunc autem modum mouet seipsam: unde non sequitur, quòd semper seipsam moueat.

Ad 3m dicendū, q nō eodem mō uoluntas mouetur ab intellectu, & seipsa. Sed ab intellectu quidem mouetur sm rōnē obiecti: a seipsa uero, quantum ad exercitium actus, secundum rationem finis,

*ar.1.huius quęst.
*ar.1.huius quęst.
*qu. præc. ar.2.

SVPER QVÆST. IX. ARTIC. III.

Cap.1. d.1. q.1. a.1. in probat. 1. con. Medina ar.3.

IN titulo articuli tertij eiusdem q. aduerte, q aliud est quærere, Vtrum uoluntas moueat seipsam in quolibet suo actu: & aliud quærere, Vtrum uoluntas moueat seipsam. Stat n. para affirmatiua istius quæstiōis cū negatiua illius. Stat. n. q uoluntas moueat seipsā quo ad aliquē suū actū, & cōsequēter uerū sit dicere, q mouet seipsā: & tñ si moueat seipsā, quo ad oēm suū actū. Ad præsentem ergo quęstionem non pertinet, nisi, An uoluntas reducat seipsam de potētia ad actum: siue hoc sit quo ad aliquē, siue quo ad omnē sui actū, sufficit.

58 Porrecta per 8 tom. *veri dst. 22.a.9.co. & ad 1. Et mal. q6. 1.a.3.cor. & q.6.cor. & ad 4. & co.

SVPER QVÆST. IX. ART. IIII.

Ferr. 1. con. n. c. 88. 89. Cap. 2. d. 25. q. 1. con. 2. Medina ar. 4.

Circa rationem, & conclusionem in corpore quarti ar. eiusdem quæstionis, dubium occurrit. Circa rōnē quidem qa ad actū uolendi sufficit obiectū apprehensum præsens, & uoluntas (inquit Sco. in quo lib. q. 16.) non ergo requiritur exterius agens: nec q̄ præuolendo incipiat uelle, ut ratio litteræ prima uult. Arguit q̄ ratio literæ committit fallaciā consequentis. Cū. n. uoluntariū, ut superius patet, dupliciter dicatur, uel quia uolitum, uel quia in potestate uoluntatis, litera ex hoc q̄ primus actus uoluntatis non potest esse uoluntarius primo modo infert, q̄ nullo modo est uoluntarius. ergo &c. ubi patet manifestius error. Et confirmatur, q̄ alio modo est uoluntarium ipsum uolitum, alio modo ipsa uolitio. nā illud ut obiectū, hoc ut actus: & per hoc illud mediante actu, & hoc absq; medio. Cū. n. uolo legere, nō solū legere est uoluntariū, sed et illud uelle, quo uolo legere, quamuis dissimiliter: q̄ legere mediante uelle: ipsum autē uelle, se ipso. Et tamē ratio literæ, q̄ primū uelle nō pōt esse uolitū ut obiectū, cōcludit: q̄ nō est in potestate uoluntatis, sed ex instinctu superioris: cū tñ dici posset, q̄ licet primū uelle nō possit esse uolitū, ut obiectū, est tñ uolitū ut actus: & sic non oportet, q̄ sit uolitus cōsilio mediante. Præterea. Tota uis rōnis literæ cōsistit in hac exclusiua, Volūtas mouet se mediante consilio, seu ex aliqua uoluntate præsupposita tantum. Et tamen neque hic, neque in præcedenti ar. probata est quo ad utranque expositionē. Probatū est. n. q̄ uoluntas mouet se hoc mō, sed non est probatū q̄ non alio modo: super qua tamen negatiua fundatur tota uis rationis in litera, ut patet, intuenti. ergo &c. Contra conclusionem uero Scotus, ubi supra arguit: quia si uoluntas in primo actu, naturali instinctu moueretur ab intellectu naturaliter moto, uoluntas naturaliter moueretur: & sic homo esset unum animal brutum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur ab aliquo exteriori principio.

AD 4m sic proceditur. Videtur q̄ uolūtas non moueatur ab aliquo exteriori. Motus. n. uolūtatis est uolūtarius: sed de rōne uolūtarij ē, q̄ sit a [b] principio intrinseco, sicut & de rōne naturalis. nō ergo motus uolūtatis est ab aliquo extrinseco.

¶ 2 Præt. Volūtas uiolentiā pati nō pōt, ut supra ostēsū est: sed uiolentū [h] est cuius principium est extra. ergo uoluntas nō pōt ab aliquo exteriori moueri.

¶ 3 Præt. Qđ sufficiēter [h] mouet ab uno motore, nō indiget moueri ab alio: sed uolūtas sufficiēter mouet seipsam. nō ergo mouetur ab aliquo exteriori.

SED CONTRA. Voluntas mouetur ab obiecto, vt dictum est: sed obiectum uoluntatis potest esse aliqua exterior res sensui proposita. ergo uolūtas potest ab aliquo exteriori moueri.

RESPON. Dicendū, q̄ [m] sm qđ uoluntas mouetur ab obiecto, manifestum est, q̄ moueri pōt ab aliquo exteriori: sed & eo mō, quo mouetur quantū ad exercitiū actus, adhuc necesse est ponere uoluntatē ab aliquo principio exteriori moueri. [n] Omne. n. qđ quandoq; est agens in actu, & quandoq; ī potētia, indiget moueri ab aliquo mouēte. Manifestū est aūt, q̄ uolūtas incipit uelle aliquid, G cū hoc prius nō uellet. Necesse est ergo q̄ ab aliquo moueatur ad uolendū: & quidē, sicut dictū est, ipsa mouet seipsam inquantū p hoc, q̄ vult finem, reducit seipsam ad uolēdū ea q̄ sunt ad finē: hoc aūt nō pōt facere nisi consilio mediante. Cum. n. aliqs vult sanari, īcipit cogitare quō hoc consequi possit, & per talē cogitationē peruenit ad hoc, q̄ potest sanari per medicū: & hoc vult. Sed quia non semper sanitatem actu uoluit, necesse est q̄ inciperet uelle sanari ab aliquo mouēte. Et si quidē ipsa moueret seipsā ad uolendū, oportuisset q̄ mediante cōsilio hoc ageret ex aliqua uolūtate psupposita: hoc aūt nō ē pcedere in infinitū. H Vñ necesse ē ponere, q̄ in primū motū uolūtatis uoluntas pdeat ex instinctu alicuius [a] exterioris mouētis, ut Arist. cludit ī quodā cap. Ethicę Eudimicæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ de rōne uoluntarij est, q̄ principiū eius sit intra: sed nō oportet q̄ hoc principiū intrinsecū sit primū principiū non motū ab alio. Vnde motus uolūtarius etsi hēat principiū proximū intrinsecū, I tñ principiū primū est ab extra: sicut & primū principiū motus naturalis est ab extra, quod scilicet mouet naturam.

AD 2m dicendum, q̄ hoc non sufficit ad rationem uiolenti, q̄ principium sit extra: sed opor-

¶ Ad euidentiā huius difficultatis scito tria. Primū est fundamētum huius rōnis, & est id qđ dictū est. s. q̄ uoluntas mouet se nō alio mō, quàm ex uoluntate finis. Sed radix huius fundamēti non est prætermissa ab authore, sed in primo articulo huius quōnis posita, scilicet, q̄ principiū motionis ad exercitiū actus, ē ex fine: q̄ omne agēs agit pp finē. Et in ar. 3. repetita & applicata, cū dicitur, q̄ ad uoluntatē pertinet mouere alias potentias ex rōne finis. Est ergo uis rōnis huius hęc. Omne agens agit pp finē, appetitū uel appetitu naturali, uel animali, seu intellectuali: sed uolūtas mouendo tam alias potentias, q̄ se, est agens. ergo uolendo ita est ab ea ex appetitu finis uel naturalis, uel animali &c. Sed non ex appetitu naturali: quia sic non moueret se, sed dās naturam moueret illam eo modo, quo grauia & leuia mouentur

F a generante nec esset uoluntariū istud agere, ut patet: cuius oppositum significat uoluntatem mouere se. ergo est ex appetitu animali, seu intellectuali, idest, ex uolitione finis, quod est intētum. Agere. n. ex præuolitione finis, & mediante consilio idem sunt: sicut cognoscere ex principijs, & mediāte syllogismo, idē est. Hæc aūt ratio pcedit ex per se notis cōmunibus animi cōceptionibus, ut de se patet. unde nullā hēt calūniā & utraq; exponentē illius exclusiue probatā cōplectitur euidentē. Et p hoc patet responsio ad ultimā obiectionē cōtra rōnē. Scito secūdo, q̄ ut inferius q. 16. ar. ulti. ad 3. & q. 17. ar. 5. ad tertium patet, uoluntarij actus uoluntatis sic supra se ipsos reflectuntur, ut quilibet eorum implicite, uel explicite, formaliter, uel uirtualiter, habeat rōnē uoliti obiectiue, & nō solum per modum actus. Dum. n. eligo uitam contēplatiuā, cōsentio ī talē electionē, & utor uolūtate mea ad actum eligēdi applicādo illā. Et sic electio ipsa ē actus, & est uolita ut obiectū, & consensus usus. Et econtra, dum utor uoluntate mea, applicando illam ad amandū Deum, consentio in talē usum, & eligo illū: & sic usus hēt rōnē actus, & cū hoc est uolitus ut obiectū cōsensus & electionis. Et similiter dū consentio in amicitiā diuinā, utor uolūtate, applicando ad consensum, & eligo eundē: & similiter cōsensus est actus & uolitus, ut obiectum electionis & usus. Quia igitur nō quādoq;, sed semp cū uolūtas mouet se, uult seipsā applicādo se ad uolēdū, uel nolendū &c. Et omnis huiusmodi actus ē implicite uel explicite, formaliter uel uirtualiter uolitus, ut obiectū: licitum fuit authori ex negatione uoluntarij obiectiue in huiusmodi actibus, inferre negationem uoluntarij simpliciter: Et hoc nō solum quā gratia materiæ, scilicet actuū huiusmodi, in quibus uoluntatium, ut actuum, K nō inuenitur sine uoluntario, ut obiectum, ut dictum est sed et gratia formæ: quia si subtiliter perspiciatur distinctio uoluntarij in uoluntarium, ut uolitum & uoluntarium: quia in potestate uolūtatis nō est distinctio in disparata genera uolūtarij, sed est distinctio distinctorum modorū penes directe uel indirecte: Voluntariū enim ut uolitum, est directe uoluntarium, uoluntarium uero, quia in potestate uoluntatis est indirecte, ea ratione quia. s. subest potestati uoluntatis, ut sit obiectū eius uolentis, aut nolentis: hac enim sola ratione uoluntariū induit. Vnde cum uoluntarium secundo modo, in idem redeat cū uolūtario primo, mō, licuit ex omnimoda negatione uolūtarij primo modo, inferre formaliter negationē uoluntarij simpliciter. Vt enim iam patet, uoluntarium, quia in potestate uolūtatis ad uoluntarium simpliciter ut obiectum, reducitur sicut obiectū indirecte ad obiectum directe, & consequenter sub omnimoda negatione obiecti utriusq; modi negatio cōprehēdit. Et p hoc patet responsio ad alias nostras obiectiones cōtra rōnē. Scito tertio,

quòd

Marginal notes: [c] Porrella. per t tam. Inf. q. 17 art. 5. ad 3. & q. 80. ar. 1. corp. & 1. q. 125 a. 4. & q. 96. 106. ar. 2. cor. & q. 111. art. 2 cor. et 3. contra. c. 88. & 89. [d] q. 6. a. 4. — [a] ar. 1. huius quæs. — concl. m. — [a] ar præc. — [a] lib. 7. mor. eud. demior. c. 18. io. 5.

quòd aliud est loqui de volitione:& aliud de volitione ut a uo- A luntate applicante seipsam ad uolendũ. Volitio enim nil aliud dicit, nisi operationem uoluntatis, qua vult:& certum est quòd ad volendum sufficit uoluntas cum obiecto. Sed ad uolendũ à se, ita quòd ly; a se, dicat causalitatem; applicantem seipsam ad volendum, nõ sufficit uoluntas cũ obiecto, sed exigitur uolũtas præuolens finẽ. & iõ huius est, quia velle a se, non solũ importat uelle, sed agere, seu mouere: quod quia oportet fieri pp finem, præexigit natura, uel rõe appetitum finis, ut dictum est. & nõ aduertere hoc, causa est loquendi. Et quia actio ipsa est magis pp finem, quàm obiectum, & uolitio quàm volitum; ut pater cum amo deum, diuus Thomas. q supra hoc, q agens agit pp finem, ædificabat. applicationem uolũtatis ad uolendum in rõne uoliti pp finem contemplatus maxime est:& ex ea sic accepta, ueritatem inuenit, atque docuit. Vnde quàmuis uolitum ut obiectum, habeat directius rõnem voliti, quàm uolitum ut actus uoluntatis ũ ut actus, habet magis rationem eius q est esse pp finẽ, quam obiectum actus. Et propterea hoc in loco, ubi tota uis consistit in hoc, q est esse volitũ pp finẽ, actio ipsa per modũ actionis exercita, primum tenet locum. Et per hæc patet responsio ad rationem Scoti.

¶ Ad id uero quod contra conclusionẽ obiicitur, facillime respondetur, negando sequelam. Quàmuis enim primus actus uoluntatis sit ex instinctu dato ab exteriori, non obiecto, sed cã effectiua, Deo: ipsa tamen iã ex hac finis uolitione seipsã mouet ad uolendũ alia pp finem, quod brutis non cõuenit, q̃ ad oĩa mouẽtur ab instincto. Est g authoris sententia, q sicut generãs graue, dat graui naturalem appetitum motus & loci deorsum, & propterea cessante impedimẽto; graue ex appetitu accepto mouetur deorsum, & quiescit: ita generans uoluntatẽ dat ei naturalem inclinationẽ in bonum, ita q proposita per intellectum bono, absque impedimento, uolũtas tendit in illud actu elicito, qui est uolitio. Et hic actus dr esse ab exteriori agente, ea rõne, qua motus grauis a generante dicitur, & merito, quia ad hunc actum uoluntas non concurrit ut propter finem agens, sed ut ad finem tendens ex directione superioris agentis, ordinantis ipsam in hoc. Et propterea hic act.[*] licet sit uelle, & uolũtatis, & a uoluntate ut eliciente actum: non tamen est uolũtarius: quia non est a voluntate ut applicante se ad uolendũ sed naturalis: quia dator naturæ applicat ipsam mediante inclinatione data ad volendum. Oportet enim, ut in litera dr, dari processum in infinitum in uoluntarijs, nisi deueniatur ad unum non uolũtarium, sed naturalẽ actum uoluntatis, in quo sit status.

* In cor. art.

60

Porrecta per totum. 1.q.15.ar. 3. & 4. Et 22.q.95. a.5.6.& 7. Et 2.d.15. q.1.art.2. & 3. Et 3. contra gẽ. 84. usque 93. Et ue. 51.q.5.ar. 9.& 10. Et opu.2.ca. 129.130. & 161. & opusc. 10. artt.19.& opusc. 25. cap. 5. & opusc. 26.

† Li.8.tex. 76.t.2.

* Cap.4.in prin.t.3.

† Cap. 7. paruum a med.

concl. n

SVP. QVÆS. IX. ART. V.

Ferr. 3.cont c.84.
Palud.2.d.15.q.3.
Medina ar.5.

*Text.42. to.2.

IN corpore quinti articuli dubium occurrit, Quare res immaterialis, formalior, & uniuersalioris naturæ, & uirtutis quàm sit corpus, põt directe moueri a corpore ut ab obiecto:& non põt moueri ab eo ut a motore ad exercitiũ. Sicut enim ad primam motionẽ sufficit in mouente maior nobilitas secundum quid. ut in hac quæstione, articulo secundo ad primũ dr, ita in secunda: ut patet ex hoc, q uolũtas mouet intellectũ ad exercitiũ: & tñ apud diuum Thom. est secundum quid tñ nobilior intellectu. Et rursus ratio assignata in litera non minus excludit primam motionem, quàm secundam. Ex hoc enim quòd mens est forma-

concl. p

*Li.3.tex. 150.to.1.

concl.s

†

tet addere, q nullam conferat vim patiens: quod nõ cõtingit, dum volũtas ab exteriori mouet: nã ipsa est q̃ vult, ab alio tñ mota. Esset autem motus iste uiolentus, si esset cõtrarius motui uoluntatis, quod in proposito esse non potest: quia sic idem vellet, & non uellet.

AD 3m dicendum, q uolũtas quantum ad aliquid sufficienter se mouet, & in suo ordine, s. sicut agens proximum: sed non potest seipsam mouere quantũ ad omnia, ut * ostensum est. unde indiget moueri ab alio, sicut a primo mouente.

ARTICVLVS V.

Vtrum voluntas moueatur a corpore cælesti.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q uoluntas humana corpore cælesti moueatur. Omnes enim motus uarij, & multiformes, reducuntur sicut in causam, in motum h uniformem, q est motus cęli, ut probatur octauo † Physic. sed motus humani sunt uarij, & multiformes, incipientes postquàm prius nõ fuerant. ergo reducuntur in motũ cęli, sicut in causam, qui est uniformis secundum naturam.

¶ 2 Præt. Secundũ August. in 3.* de Trin. Corpora inferiora mouent per corpora superiora: sed motus humani corporis, q causat a uoluntate, nõ posset reduci i motũ cæli, sicut in cãm, nisi ẽt h uolũtas a cęlo moueret. ergo cęlum mouet uoluntatem humanam.

¶ 3 Pręt. Per obseruationẽ cęlestium corporũ Astrologi quędã uera prænuntiant de humanis actib. futuris, q sunt a uoluntate: qđ nõ esset, si corpora cęlestia uoluntatem hois h mouere nõ possent: mouetur ergo uolũtas humana a cælesti corpore.

SED CONTRA est, qđ † Damã. dicit in 2. lib. q corpora cælestia non sunt causæ nostrorum actuum: essent aũt si uoluntas, q̃ est humanorum actuum principium, a corporib. cælestib. mo- ueretur: non ergo mouetur uoluntas a corporibus cælestibus.

RESPON. Dicendum, q eo m modo, quo uoluntas mouet ab inferiori obiecto, manifestũ est q uolũtas potest moueri a corporibus cælestibus, * inquantũ B s. corpora exteriora, quæ sensui proposita mouent uolũtatẽ, & ẽt ipsa organa potentiarũ sensitiuarum, subiacent motibus cælestiũ corporũ. Sed eo mõ, quo uoluntas mouetur, quantum ad exercitium actus, ab aliquo exteriori agẽte, adhuc qdã posuerunt corpora cęlestia directe imprimere in uolũtatẽ humanam: sed hoc est impossibile. Volũtas enim, ut dr in 3. de anima,* est in C rõne. Rõ autem est potẽtia aiæ, non alligata organo corporali. vnde relinquitur, q uolũtas sit potẽtia oino immaterialis, & incorporea. Manifestũ est aũt, q nullũ corpus agere põt in rem incorporeã, sed potius ecõuerso, eo q res icorporeæ & imateriales sũt formaliores, & uniuersalioris uirtutis, q̃ quæcũq; res corporales. vñ impossibile ẽ, q D corpus cęleste iprimat directe i intellectũ, aut uolũtatẽ. ¶ Et pp hoc Arist. in lib.* de aĩa, recitans opinionẽ dicẽtiũ, q talis est uolũtas in hoib. qualẽ in eis inducit pr deorũ, uirorũq;. s. Iupiter, p quẽ totũ cælũ intelligunt, attribuit eis q ponebant intellectũ nõ differre a sensu. Oẽs n. uires sẽsitiuæ, cũ sint actus organorũ corporaliũ, p accidens moueri pñt a cęlestib. corporib. motis. s. corporib. quorũ sũt actus: sed E quia dictũ est, qđ appetitus intellectiuus quodãmõ mouetur ab appetitu sensitiuo, * indirecte redundant motus cælestium corporum in uoluntatem, inquantum scilicet per passiones appetitus sensitiui uoluntatem moueri contingit.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q multiformes mot. uolũtatis hum. næ reducunt in aliquam cãm uniformẽ, quæ est in intellectu, & uoluntate superiori: qđ nõ põt dici de aliquo corpore, sed de aliqua superiori substantia immateriali. vñ nõ oportet q motus uolũtatis in motũ cęli reducaf, sicut in cãm.

AD 2m dicẽdũ, q motus corporales humani reducunt in motũ cęlestis corporis, sicut in cãm, in-

quātū ipsa dispositio organorū ꝯgrua ē ad motū aliqualiter ex īpressiōe cęlestiū. corporū, & īquātū ēt appetitus sensitiuus ꝯmouet ex impressione cælestiū corporū: & ulterius inquātū corpora exteriora mouent̄ ſm motū cæleſtium corporū, ex quorū cōcursu uolūtatis incipit aliqd velle, & ñ uelle: ſicut adueniēte frigore īcipit aliqs uelle facere ignē: ſed iſta motio uolūtatis eſt ex parte obiecti exteri⁹ p̄sētati, nō ex parte interioris instinct⁹.

AD 3ᵐ dicendū, ꝙ ſicut dictū eſt, appetitus ſensitiuus eſt actus organi corporalis: unde nihil ꝓhibet ex impreſſione corporū cæleſtiū aliquos eſſe habiles ad iraſcendum, uel concupiſcēdū, vel aliquam hmōi paſſionem: ſicut & ex complexione naturali plures hoium ſequuntur paſſiones, quib. ſoli ſapientes reſiſtūt. Et iō, ut in plurib. uerificant̄ quę pronuntiantur de actibus hominum ſm conſiderationem cæleſtium corporum. Sed tamen, ut Ptolemæus dicit in Cētiloquio, Sapiens dominatur aſtris, ſcilicet, quia reſiſtens paſſionib. impedit per uoluntatem liberā, & nequaquam motui cælesti ſubiectam, hmōi cæleſtium corporū effectus: uel, ut * Aug. dicit 2. ſuper Gene. ad literam, fatendum eſt, qn̄ ab Aſtrologis uera dicūtur, instinctu quodam occultiſſimo dici, q̄ neſcientes humanæ mentes patiuntur, quod cum ad decipiendum homines fit ſpirituum ſeductorum operatio eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum uoluntas moueatur a Deo ſolo, ſicut ab exteriori principio.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vī ꝙ uoluntas non a ſolo Deo moueatur, ſicut ab exteriori principio. Inferius enim natū ē moueri a ſuo ſuperiori, ſicut corpora inferiora a corporibus cæleſtibus: ſed uoluntas hoīs habet aliquid ſuperius poſt Deum ſ. angelum. ergo uolūtas poteſt moueri, ſicut ab exteriori principio, etiam ab angelo.

¶ 2 Præt. Actus uoluntatis ſequitur actum intellectus ſed intellectus hominis reducitur in ſuum actum non ſolum a Deo, ſed ēt ab angelo per illuminationes, F vt Dionyſ. dicit ergo eadem ratione & uoluntas.

¶ 3 Pręt. Deus non eſt cā niſi bonorum, ſm illud Geneſ. 1. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erāt valde bona. Si ergo a ſolo Deo uoluntas hoīs moueretur, nunquam moueretur ad malū, cum tn̄ uoluntas ſit qua peccatur, & recte uiuitur, ut * Aug. dicit.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus dicit ad Phil. 2. Deus eſt q
G operat̄ in nobis uelle, & ꝑficere.

RESPON. Dicendum, ꝙ motus uoluntatis eſt ab intrinſeco, ſicut & motus naturalis. Quāuis aūt rē naturalem poſſit aliquid mouere, qđ nō eſt cā naturę rei motæ; tn̄ motū naturalē cāre nō pōt, niſi quod eſt aliqualiter cā naturæ. Mouetur enim lapis ſurſum ab hoie, qui naturam lapidis nō cauſat, ſed hic motus nō eſt lapidi naturalis: naturalis autem motus eius nō cātur niſi ab eo, qđ
H cauſat naturā, unde dr̄ in 8. Phyſi.* ꝙ generans mouetur ſecūdum locum grauia & leuia. Sic ergo hominem uoluntatem habentem contingit moueri ab aliquo, qui non eſt cauſa eius: ſed ꝙ motus uoluntarius eius ſit ab aliquo principio extrinſeco, quod non eſt cauſa uoluntatis, eſt impoſſibile. uoluntatis autem cauſa nihil aliud eſſe poteſt, quàm Deus. Et hoc patet dupliciter, Primo quidē ex hoc ꝙ uoluntas eſt potentia animæ rationalis, quę a ſolo Deo cauſatur per creationem, vt in 1. dictum ē.* Secundo uero ex hoc, ꝙ uoluntas habet ordinem ad uniuerſale bonum. unde nihil aliud poteſt eſſe
I uoluntatis cā, niſi ipſe Deus, qui eſt uniuerſale bonum. Omne aūt aliud bonū ꝑ participationem dr̄, & eſt quoddā particulare bonum: particularis aūt cā non dat inclinationem uniuerſalem. Vnde nec materia prima, quæ eſt in potentia ad omnes formas, poteſt cauſari ab aliquo particulari agente.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Angelus non ſic eſt ſupra hominem, quòd ſit cauſa uoluntatis eius: ſicut corpora cæleſtia ſunt cauſa formarum naturalium, ad quas conſequuntur naturales motus corporum naturalium.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ intellectus hominis moue-
K tur ab angelo ex parte obiecti, quod ſibi proponitur virtute angelici luminis ad cognoſcendum. & ſic etiam uoluntas ab exteriori creatura poteſt moueri, vt * dictum eſt.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ Deus mouet uoluntatē hominis, ſicut uniuerſalis motor, ad uniuerſale obiectum uoluntatis, quod eſt bonū. Et ſine hac uniuerſali motione homo non poteſt aliquid uelle: ſed homo per rōnem determinat ſe ad uolendū hoc, uel illud, quod eſt uere bonum, uel apparens bonū. Sed tamen interdum ſpecialiter Deus mouet aliquos ad aliqd determinate uolendū, qđ eſt bonum: ſicut in his, quos mouet per gratiam, vt * infra dicetur.

maioris, & uniuerſaliori, virtutis, q̄ corpus, excludit paſſio a corpora nō ſolū ut effectiuo, ſed etiā ut a formali principio, qđ ē excludere motionē hūo ꝑ modū obiecti, ut in 1. arti. huius q. dictum eſt.

¶ Ad hoc breuiter dr̄, ꝙ ſecūdū ueritatem neutro mō corp⁹ pōt agere in rē īmaterialē ꝑp rōnē allatam, & plures alias, quas uide, ſi vis, in 3. contra Gent. c. 84. & 85. Vñ & in 1. parte dictū ē, & declaratū, ꝙ phantaſmata nō niſi facta in actu lumine intellectus agentis, poſſūt mouere intellectum. Et uſque adeo diuus Thom. in q. 84. art. 6. hoc pōderauit, ut cōcluderet, ꝙ tota cognitio ſenſibilis, uſque .ſ. ad cogitatiuā incluſiue, non eſt tā intellectualis notitiæ, ſed ē materia cāx, ſ. intellectus agentis. Rō aūt quare cōcedit & hic ſtalib, ꝙ uolūtas, ſeu intellectus, mouet ab exteriori tāquàm obiecto, & non tāquàm a motore ad exercitiū, eſt, qa ad mouendū obiectiue exteriora cōcurrunt, & ſi nō ſufficiēter, tñ inchoatiue mediate, & ut materia obiecti. Ad mouēdū aūt ad exercitium, nullo mō cōcurrunt ex parte motoris ad exercitiū. Eſt n. talis motor ſolus De⁹ cū ipſa uoluntate, vt in q̄one patet.

SVPER QVAES. IX. ART. VI.

Ferr. 3. cont c. 88. 89. Cap. 2. d. 25. q. 1. con. 3 Medina ar 6.

IN art. 6. eiuſdē q̄ſtio. aduerte duo. Primo, ꝙ qa in titulo exprimitur ly ſicut ab exteriori principio, non oportet in corpore articuli, cū de cā motus naturalis, uel voluntarij agit, facete, uel ſubintelligere diſiunctiuā: puta, ꝙ non pōt cauſari, niſi a dāte naturā, ſeu uoluntatē, uel a ſeipſo. Hoc. n. licet uerū ſit abſolute, in genere tñ exterioris principij ſi cōprehendit ipſum met, qa eſt principiū intrinſecū, ſed ſolummō dator naturæ, aut uoluntatis. Secundo, ꝙ in rōſione ad tertium hī, ꝙ De⁹ non ſolū potentiam voluntatis dat, ſed actū uolendi clauſum in omni actu uolēdi ipſam, ſ. uolitionem boni. In omni enim uolitione hæc uolitio clauditur, ut principiū in cōcluſiōe. Et ꝓpterea in litera dr̄, ꝙ ex hac uolitione uolūtas ꝑ rōnem determinat ſe ad hoc, uel illud bonū, uere uel apparenter, & hac illa ꝓſuppoſita uolitione, nihil oīno uelle pōt: ſicut nec ſine principiorū cognitione, intellectus aliquid noſſe pōt. Et hæc uolitio eſt illa, ad q̄ dictū eſt oportere uolūtatem moueri ab alio, ēquo ad exercitiū actus. Secundū hanc n. fertur actu in finē, & ex hac vult quicquid vult.

*Ar. 2. huius q. & p. p. 80. & 81.
*Parom a ptine. libri.
Ca 17. circa fin. t. 3.
Et Ferretta per totum. Inf. q. 80. ar. 1. Et 1. q. 105. ar. 4. & q. 111. ar. 2. Et 3. contra, c. 88. 89. 91. & 92 prī. Et mal. q. 3 a. 3. cor. & q. 16. ar. 5. cor. & d. 13.
*Ca. 4. de diui. no. nō remote a prin.
*Lib. 1. retracta. c. 9 ſ me. t. 1.
*Tex. 17. 19. 10. 31. 2 ſtra. concl. et concl. ꝑ
*p. p. q. 90 ar. 2. & 6.
*Art. 4.
*q. 109. & 112.

QVAESTIO X.

De modo quo uoluntas mouetur, in quatuor articulos diuisa:

DEINDE considerandū est de modo, quo uoluntas mouetur.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum uoluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

¶ Secundo, Vtrum de necessitate moueatur a suo obiecto.

¶ Tertio, Vtrū de necessitate moueatur ab appetitu inferiori.

¶ Quarto, Vtrum de necessitate moueatur ab exteriori motiuo, quod est Deus.

ARTICVLVS I.

Vtrum uoluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ uolūtas nō moueatur ad aliquid naturaliter. Agēs enim naturale diuidit̃ contra uolūtariū, ut patet in principio 2. Phy. non ergo uoluntas ad aliquid naturaliter mouetur.

¶ 2 Præt. Id quod est naturale, inest alicui semp, sicut igni eē calidū: sed nullus motus inest uoluntati semper: ergo nullus motus est naturalis uoluntati.

D

¶ 3 Præt. Natura est determinata ad vnū: sed uoluntas se habet ad opposita, ergo uoluntas nihil naturaliter vult.

SED CONTRA est, q̄ motus uoluntatis sequitur actum intellectus: sed intellectus aliqua intelligit naturaliter. ergo & uoluntas aliqua vult naturaliter.

B

RESPON. Dicendum, q̄ sicut Boetius dicit in lib. de duab. naturis,* & Philosophus in 5. † Metap. Natura dicitur multipliciter: quandoq; enim dicitur principium intrinsecum in reb. mobilibus: & talis natura est uel materia, uel forma materialis, ut patet in 2.* Physic. Alio modo dicitur natura quælibet substantia, uel quodlibet ens: & s̄m hoc

C

illud dicitur esse naturale rei, qđ conuenit ei secundum suā substantiam. & hoc est, quod per se inest rei. In omnib. aūt, ea quæ non per se insunt, reducunt̃ in aliquid qđ per se inest, sicut in primum: & iō necesse est, q̄ hoc mō accipiendo naturā, semp principiū in his q̄ cōueniunt rei sit naturale: & hoc manifeste apparet ī ītellectu. Nā pricipia ītellectualis cognitiōis sūt natura-

D

*Boetius paulo a principio lib.

† tex. 5. & 3.

* tex. 4. vſ esse, 1. 2.

D. 196.

SVPER QVAEST. X. ART. I.

Scot. 1. d. q. 4. Marro. 1. d. q. 7. Egi. 1. ſ d. 1. q. 3. pri. prin. Cap. 1. d. 1. q. 3. ar. 1. con. 3. & 4. d. 49. q. 3. con. 2. Medina ar. 1.

IN q̄onis decimæ ar. 1. notādū, q̄ ly; naturaliter; in titulo positum, sumitur ut distinguitur contra ly; libere.

¶ In corpore eiusdē primi art. dubiū occurrit, ex eo, q̄ author diuertere videtur a proposito: dū quæstio est de naturali, ut distinguit̃ cōtra liberū: & solutio quæstionis est de naturali, ut distinguitur contra accidentale, ut patet in litera.

¶ Ad hoc breuiter dr, q̄ quia naturale, ut distinguit̃ cōtra liberū, sequit̃ ad naturale, i. substantiale (omne. n. substantiale, ē naturale) ex hoc q̄ author declarauit, ī uoluntate inueniri motū naturalem, i. substantialē, optime satisfecit quæsito, An sit talis mot⁹ naturalis, vt distinguit̃ cōtra liberū. Ea aūt fuit rō processus: q̄a videlicet iō significata p nomē naturalis aperienda erat. vn̄ si oīs subā, natura ē, & quid secundū substātiā inest, secūdū naturā inest, ac per hoc, & substātiale & naturale ē secūdm substātiā aūt inest, q̄ qđ p se inest: ergo iuxta hāc naturæ significationē, qua & uolūtas natura est, p se inēt, & secundū substātiā, & naturaliter, idem sunt. Hæc aūt æqualere naturali, ut distinguitur cōtra liberū, patet ex eo, q̄a liberū habet pro cā, uelle naturale aūt, esse. Id enim solū libere fit, qđ fit q̄a vult: & id solum naturaliter inest, quia est, ut in prima parte dictū est. Quicquid autem, secundum substantiam, seu per se inest, clare patet quòd inest, quia talis esse, substantialis est, & non quia sic vult. Nulla ergo diuersio hic fuit, sed alia perscrutatio naturalis, ex qua doceremur naturalitatem in omnibus inuenire, sicut author fecit. Ex hac enim rōne naturalis, adiuncta altera propositione communi, scilicet q̄ per se prius est his, quæ non sunt per se, intulit uniuersalem regulam, scilicet, quòd principium conuenientium alicui inest naturaliter, id est, per se, & secundum substantiam, & quia est talis naturæ, & non quia vult. Ex hac. n. regula, subintellecta minore, scilicet q̄ motus conuenientes uoluntati, sunt ordinati secundum rationem principij, & principiati, quod est per se notum, statim habetur intentum, s. quòd aliquis motus inest uoluntati secundum substantiam per se naturaliter, quia est talis, & non quia vult.

62 Porrecta per 1. tam. 1. q. 41. ar. 2. co. Et in ue. q. 22. ar. 5. & 9. Et ma. q. 16. arti. 4. ad 5.

* Et etiā tex. 49. 10. 2.

E

¶ In eiusdem articuli corpore, nota triplex poni naturaliter uolitum. Primo bonum: secundo beatitudinem: tertio omne conueniens uolenti secundum suam naturam. Et de primis quidē duobus, euidens ratio in litera redditur: de tertio autem non. Vnde & dubitatur & de ipso, & de eius ratione. De ipso quidē, quia experimur oppositum, dum eligimus non conuenientia secundum naturam, ut nescire, non uiuere. Nec euaditur dicendo, quòd hoc appetimus per accidens: quoniam opposita eorum, quæ naturaliter uolumus, nec per se, nec per accidens uelle possumus: ut patet de primo & secundo. De ratione uero, scilicet, quia per uoluntatem appetimus etiam pertinētia ad alias potentias, & totum hominem: quandoquidem nulla apparet connexio huiusmodi ad illam conclusionem. Vnde enim sequitur. Per uoluntatem appetimus etiam pertinentia ad alias potētias & totum hominem: ergo naturaliter uolumus omnia cōuenientia uolentib. secūdum suam naturā. Ad primum horū breuiter dr, q̄ sicut in rebus exterioribus naturale inuenitur dupliciter, s. semper, uel frequenter, (Motus enim cælestes, naturales sunt ut vniuersaliter, & semper indeficientes a naturali cursu: motus aūt inferiores naturales sunt ut in pluribus, & frequenter indeficiētes) ita & in uoluntatis motib. naturalib. inuenit̃ naturalitas utroq; mō. Nā ad quędā uolūtas sic naturaliter est determinata, ut nō possit aliquo pacto uelle oppositū. Ad q̄dā sic naturaliter determinata ē, ut possit p accidēs oppositū uelle. In primo ordine, sunt duo prima uolita in lr̄a numerata. In secūdo uero ē tertiū uolitorū genus: vn̄ ad hoc tertiū uolitū uolūtas nō plus vī naturaliter inclinata, q̄ uolūtas affecta habitu uirtutis acq̄sitę ad op⁹ illius uirtutis, nisi p q̄ to inclinatio ex natura potior ē, q̄ ea acq̄sito habitu. Et sicut uoluntas in iustitia habituata pōt iniuste facere, ita uolūtas naturaliter īclinata ī bonū cōueniēs uolēti secū dū suam naturā, pōt eius oppositū uelle.

¶ Ad secūdm uero dr̄, q̄ licet uerba illa lr̄æ, si sola sumant̃, nō inferāt nisi extēsionē uoluntatis, & eius obiecti ad hoc tertiū: si tñ intelligant̃ cōiūcta p cedētib. inferūt naturalitatē mot⁹ uolūtatis in hoc tertium. Ad cuius euidētiā sciendū, q̄ uoluntas tripliciter sumitur, s. ut quædam potentia: secundo, ut eliciens ea quodam in quiddam: tertio, ut appetitus ipsius totius uolentis. Et quidem quia uoluntas potentia quædam est, ideo naturaliter fertur in bonum, quod est uolitum, primo positū in lr̄a. Quælibet. n. potentia naturaliter determinata est ad suum obiectū, ita quod non pōt in oppositum. Quia uero est uolitiua cuiusdā ex quodam secundū rōnem causæ & causati: ideo naturaliter vult beatitudinem, quæ finale principium est: quod uolitum, est secundo positum. Quia aūt est a natura data uolenti, non solum ut uelit sibiipsi uoluntati, sed ēt ut uelit ipsi uolenti secundum seipsum & suas partes: iō naturaliter vult bonum conueniens uolenti secundum suam naturā: quod est uolitum tertio loco in litera positum. Quodlibet enim horum trium habet rōnē primi per se, & secundū substantiā. Obiectum. n. & primo respectū principiū, est causa cæterorum: proprium uero infra principij rationem clauditur. Amicabilia. n. quę sunt ad alios, ueniunt ex amicabilibus ad se. Et si hoc longius repetendum esset, dicendū esset, q̄ quia uolitio pendet ex uolito & uolente, utrunque initiū uoluntariorū motuum inditum esse oportet. Et ex uolito quidē inditus est uoluntati motus in beatitudinem, qui, vt potē mot⁹ in finē primariū, complectēs in se totā obiecti perfectionē, principiū ex ea parte ē reliquorū motuū. ex parte uero uolentis, inditus est uoluntati motus in propriū bonū: utrumque. n. tradidit Aris. cū dixit, Amabile q̄dē bonū, unicuiq; aūt propriū. Cū igit̃ author ex hoc, q̄ uoluntate uolumus nō solū ad ipsam spectantia, sed etiam ad uolentem, intulit q̄ naturaliter uolumus conuenientia secundum naturam, neā cām redd. dic, intendēs p medio assumere, q̄ uoluntatem sumus pro nobis, ac per hoc ad proprium bonū determinatam. Vnde & in q. de uirtu. ar. 5. & inferius in q. 50. & 56. Nulla uirtus in uoluntate ponit̃ ad ppriū uolētis bonū: quia ad hoc naturaliter determinata ē.

¶ In responsione ad primū eiusdē artic. aduerte distinctionem de-

uoluntate. consideratur.n. multipliciter. Sed quantū ad proposi F tū litera insinuat dupliciter. s. ut res, & ut causa. Est.n. & in genere rei res talis, puta, apta nata uelle & in genere cāæ, cā talis, puta, libera. Cū aūt uoluntas distinguit̄ cōtra naturā, nō distinguit̄ vt res talis contra talē rē, sed ut cā talis, contra cām talem. Est.n. res talis, s. apta nata uelle, natura qdā habens sibi connata multa, sicut & cæteræ naturæ: sed talis cā, s. libera ut sic, nō est talis cā, qualis est natura. Hæc.n. est cā, qa est, ac per hac est cā determinata ad unū. Illa uero causat, qa vult: ac per hoc est cā libera ad utrūlibet. Vnde distinguuntur voluntas & natura in rōne causæ, secundū ꝓprias causandi differentias. Propter q̄ & in secundo Physi. & in 9. Metaph. non nisi in ordine earū, uel principiorū distinguunẗ. Et si in his perspexeris, q̄ iō causæ in natura spectat ad eam, inquantum res est, uidebis pariter, q̄ volūtas utriusq; cāæ rōnem habet. Nam quatenus res talis est per modum naturæ, causalitatē habet: qcquid enim causat aliquid, quia talis res ē, naturaliter causat illud. Quatenus uero electiua ē per modū proprium, idest, libere, a ꝓposito ad utrūlibet &c. causalitatē habet, & non naturaliter: quicquid enim causat quia vult, libere causat. Et si ulterius perspexeris, q̄ natura (ut in litera dr̄) est cā essentialiter prior cā uoluntaria, quia esse, in utroq; est prius q̄ operari &c. uidebis quoq;, q̄ uoluntas nō solum natura qdam est, sed prius habet naturæ rōnem, & causalitatem, quàm ꝓpriā. Et si postremo penetraueris, q̄ in causis essentialiter ordinatis, coniunctissime ordinem, id quod est proprio causæ proprium, participatur a posteriori, ut supremū infimi, attingat infimū supremis, uidebis, q̄ volūtatis prima opera oportet esse naturalia, & prius ipsā uelle aliqđ naturaliter, quàm libere. Et hanc sublimitatē si ꝑspicatius secutus fueris, habebis clarā solutionē Scoticæ argumentationis in materia de processione Spiritus sancti, & de naturalitate uolūtatis: q̄ oīa in prima parte tractata sunt. Distinxit enim uoluntatē contra naturā, nō solū in genere causę, sed in genere rei. Et id intulit omnimodam disparationē, cum tn̄ hæ causæ essent eiusdem subordinatæ, ut hic, & in q. præcedente, art. 4. de earum actibus patet. Voluntas.n. non solum prius habet naturæ rōnem, ut in litera dicitur, quam causalitatis propriæ: sed uelle naturale oportet esse principium uolendi libere.

¶ In responsione ad secundum, diligentissime nota doctrinā ibi traditam circa distinctionē conuenientium alicui naturaliter. s. per se, & secundū substantiā, i. consequentia formā uel actū, & consequentium materiā, uel potentiā, & conditionē eorundē: q̄. s. perfectas in illis inferre coæquitaté absolute: in istis uero non absolute, sed q̄ in certa dispositione. Et cā est differentia inter potentiam & actum, ut in lr̄a dr̄. Ex hac enim doctrina habes, uir docte, q̄ non solum aptitudo ad motū & operationē inest subiecto p se, ut grauitas & risibilitas: sed motus ipse & operatio, vt descēsus & risus &c. ¶ In rñsione ad tertiū eleuata mente in celsitudinē doctrinę huius, & intuere, q̄ unū indiuiduū immaterialis ordinis æquiualet non tm̄ infinitis indiuiduis materialib. sub una specie, sed ēt sub uno genere, ēt analogo. Habet.n. hic, q̄ tū ordo uniuersi habeat, q̄ natura determinata sit ad unū proportionaliter. s. generice, specifice, uel indiuidualiter: ac p hoc bono absolute cū sit unū genere analogo, debuisset rñdere natura aliqua una generice: & similiter uoluntati, qa est una secūdū spēm, debuisset rñdere unū secūdū spēm, subiunctū tñ est, q̄ quia uolūtas est immaterialis ordinis, determinata est ad unū i generis analogi bonum. s. quasi natura immaterialis eminēter præhabeat quicquid genus spēi suæ haberet. Et uere sic est. In cuius signū hic intellectus noster æquiualet toti uniuersitati corporeę naturæ. Est aūt rō huius quia quæ sunt dispersa in inferiorib. sunt unita in superiori. Eadē enim rōne tāta est amplitudo immaterialis potētię, ut uniuersi simpliciter capax sit. ¶ In eadē rñsione, caueto Nouitie, ne determinata ꝓ uniuersali se tibi offerat: & aberratiētas inter rñsionem huius calcē, & corporis articuli insurgat, dū ibi dictū est, qdā esse particularia bona sub obiecto uolūtatis contenta, ad q̄ uoluntas naturaliter tēdit, ac p hoc determinata est naturaliter, ut esse, uiuere &c. hic aūt dr̄ sub bono cōi: utrobique enim indefinita, seu particularis est locutio: et ꝓpterea neutra alteri repugnat. Hic enim expresse dr̄, Sub bono cōi multa cōprehēduntur, ad quorū nullum determinaẗ uolūtas. Multa, dixit, non oīa. Ibi quoque manifeste de quibusdam, s. conuenientibus uolenti secundum naturam, loquitur.

aniel.m

liter nota. Similiter ēt ᵐ principiū motiuū uolūtariorū oportet eē aliqđ naturaliter uolitū. Hoc aūt ē bonū in cōi, in qđ uolūtas naturaliter tēdit: sicut ēt qlibet potētia in suū obiectū, & ēt ipse finis ultimus, qui hoc mō se habet in appetibilibus, sicut prima principia demonstrationū in intelligibilib. & uniuersaliter oīa illa quæ conueniunt uolenti sm suam naturā. ⁿNō.n. p voluntatem appetimus solū ea, q̄ pertinent ad potētiā uolūtatis: sed ēt ea, quæ pertinent ad singulas potētias, & ad totū hominē. Vñ naturaliter hō vult nō solū obiectū uolūtatis, sed ēt alia q̄ cōueniūt alijs potētijs, ut cognitionē ueri, q̄ cōuenit intelle- H ctui: & eē, & viuere, & hmōi alia, q̄ respiciūt cōsistētiā naturalē: q̄ oīa cōprehēdūt sub obiecto uolūtatis, sicut qdā particularia bōa.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ volūtas diuiditur cōtra naturā, sicut vna cā contra aliam; quędam.n. fiunt naturaliter, & quędā fiunt uoluntariè. Est aūt alius modus causandi proprius uoluntati, q̄ est domina sui actus, præter modum, qui conuenit naturę, q̄ est determinata ad unū. I Sed qa uoluntas in aliqua natura fundaẗ, necesse ē q̄ modus ꝓprius naturæ, quantū ad aliquid, participetur a uoluntate: sicut qđ ē prioris cāe, participatur a posteriori. Est.n. prius in unaquaq; re ipsū esse, quod est p naturā, q̄ uelle, qđ est p uoluntatē, & inde ē q̄ voluntas naturaliter aliqđ vult.

Ad 2ᵐ dicendū, q̄ in reb. naturalibus id, quod est naturale, K quasi consequens formam tm̄, semper actu inest, sicut calidū igni. Qđ aūt est naturale sicut consequens materiam, nō semper actu inest, sed quandoque sm potentiam tm̄. Nam forma est actus: materia uero potētia. Motus aūt est actus existētis in potentia: & iō illa quæ pertinēt G ad motū, uel quę sequunẗ motū in reb. naturalibus, non semper insunt: sicut ignis non semper mouet sursū, sed qñ est extra locū suum. Et similiter nō oportet q̄ uolūtas, q̄ de potētia in actū reducit̄, dū aliquid vult, semper actu uelit: sed solū qñ est in aliqua dispositione determinata. Voluntas aūt Dei, quæ est actus purus, semper est in actu uolēdi.

Ad 3ᵐ dicendum, q̄ semper naturæ respōdet unū proportionatū naturæ. Naturę.n. in genere, rñdet aliquid unū in genere: & naturæ in specie acceptæ, rñdet unū in specie: naturę aūt indiuiduatæ, rñdet aliquid unū ᵈindiuiduale. Cum igit̄ uolūtas sit quædā uis immaterialis, sicut & intellectus, rñdet sibi naturaliter aliquod unum cōe. s. bonū: sicut etiam intellectui aliquod vnum cōe. s. uerum, uel ens, uel quicquid est hmōi. Sub bono autem cōi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum uoluntas determinatur. D.1103

Articvlvs II.

Vtrum voluntas moueatur de necessitate a suo obiecto.

Ad secvndvm sic procedit̄. Vī q̄ uoluntas de necessitate moueaẗ a suo obiecto. Obiectū enim uolūtatis comparaẗ ad ipsā, sicut motiuū ad mobile ut patet ī tertio de aīa: sed motiuū, si sit sufficiēs, ex necessitate mouet mobile. ergo uolūtas ex

61 *Porrecta per totum.* Inf. q. 80 art. 10. Et 1. q. 82 a. 1. et 2. Et uer. q. 22. art. 5. et 6. Et mal. q. 6. cor. et ad 7. et 10. ¹ tex. 14. tom. 2.

SVP. QVAEST. X. ART. II.

Scot. 4 sd. 49 q. 6.
Cap. 1. d. 1. q. 3 ar. 1 con. 3. & 4. d. 49 q. 3. con. 2.
Medina ar. 2.

In titulo articuli secundi eiusdē qōnis, Necessariū sumitur ꝑte & proprie, q̄. s. impossibile est aliter se habere. Et est sermo

necessitate potest moueri a suo h obiecto.

¶ 2 Præt. Sicut uolũtas ẽ uis immaterialis, ita & intellectus, & utraq; potentia ad obiectũ vr̃e ordinaẽ (ut†dictũ est) sed intellect⁹ ex necessitate moueẽ a suo h obiecto. ergo & uolũtas a suo.

¶ 3 Præt. Oẽ qđ q̧s vult, aũt ẽ finis, aut aliqd ordinatũ ad finẽ: sed finem aliquis ex necessitate B vult, ut uideẽ, q̧a ẽ sicut principiũ i speculatiuis, cui ex necessitate assẽtimus: finis aũt ẽ rõ uolẽdi ea q̃ sũt ad finẽ: & sic vr̃ ẽẽ ꝙ ea, q̃ h sũt ad finẽ, ex necessitate uelimus. Volũtas ergo ex necessitate moueẽ a suo obiecto.

Sed contra ẽ, ꝙ potẽtiæ rõnales ẽm Philosophũ, sũt ad opposita: sed uolũtas ẽ potentia rationalis, ẽ.n. in rõne, ut diciẽ i 3.*de aĩa. ergo uolũtas se hẽt ad C opposita. Nõ ergo ex necessitate moueẽ ad alterũ oppositorũ.

Respon. Dicendũ, ꝙ uolũtas moueẽ dupliciter. Vno modo, quantũ, ad exercitiũ actus. Alio mõ quãtũ, ad specificationẽ act⁹, q̃ ẽ ex obiecto. m Primo ergo mõ uolũtas a nullo obiecto ex necessitate moueẽ. n Põt.n. aliqs de quocũq; obiect⁰ nõ cogitare: & per ꝯñs neq; actu uelle illud. Sed quãtũ ad ẽm motionis D modũ, uolũtas ab aliquo obiecto ex necessitate moueẽ: ab aliquo aũt non. In motu.n. cuiuslibet potẽtiæ a suo obiecto, cõsiderãda ẽ rõ, p quã obiectũ mouet potẽtiã. Visibile.n. mouet uisũ sub ratione coloris actu uisibilis. Vñ si color ꝓponaẽ uisui, ex necessitate mouet, ipsũ, nisi aliqs uisũ auertat, qđ ptinet ad exercitiũ actus. Si aũt ꝓponereẽ aliqd uisui, qđ nõ oĩbus modis esset color i actu, sed ẽm aliqd esset tale, ẽm aũt aliqd nõ ta B le: non ex necessitate uisus tale obiectũ uideret. Posset.n. intẽdere i ipsũ ex ea pte, qua nõ ẽ coloratũ i actu, & sic ipsũ nõ uideret. Sicut aũt coloratũ ĩ actu, ẽ obiectũ uisus: ita bonũ ẽ obiectũ uolũtatis. Vnde si ꝓponaẽ aliqđ obiectũ uoluntati, qđ sit vr̃ bonũ, & ẽm oẽm cõsiderationẽ, ex necessitate uolũtas in illud tẽdit, si aliqd uelit: non.n. poterit uelle oppositum. Si aũt C ꝓponaẽ sibi aliqđ obiectũ, qđ nõ ẽm quãlibet considerationẽ sit bonũ: nõ ex necessitate uolũtas ferẽ in illud. Et q̧a defectus cuiuscunque boni habet rõnẽ nõ boni, ideo p illud solũ bonũ qđ est perfectũ, & cui nihil deficit, est tale bonũ, qđ uoluntas nõ põt non uelle, q qđ est beatitudo. r Alia aũt quælibet particularia bona, inquantũ deficiunt ab aliquo bono, pñt accipi ut D nõ bona: & ẽm hãc cõsiderationẽ pñt repudiari, uel approbari a uolũtate s quæ põt in idẽ ferri ẽm diuersas considerationes.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ

mo de necessitate naturali, qua scilicet agẽtia & patientia in uniuerso cõnectuntur, calefactibile calefactiuo. & uisus uisibili &c.

¶ In principio corporis eiusdem 2. ar. dubium occurrit de conclusione, & de eius ratione. De conclusione quidem, qua dicitur ꝙ uolũtas a nullo obiecto de necessitate mouetur ad exercitium actus: q̃m uoluntas à deo clare uiso, necessario moueẽ ad exercitium actus. Non.n. põt nõ amare, ac frui illo, ut in 1. parte dictum est de rõne, qua dẽ, põt.n. aliquis de quocunq; obiecto nõ cogitare, & per consequens actu non uelle illud: q̧a uoluntas nõ habet in ptãte sua cogitationẽm præsentatiuã primi obiecti, nec refusationẽ illius & similiter uisionis dei clare p̃sentati. Iã n. dictũ est, ꝙ primus actus nõ est in potestate uoluntatis: falsum est ergo ꝙ põt aliquis de quocuoque obiecto non cogitare.

*Ar. 1. ad 1.

¶ Ad hæc dicit, ꝙ uerba literę intellecta formaliter, omnes soluunt obiectiones, doctrina siquidẽ prius tradita oĩ aduersaẽ p̃senti. Ad quorũ euidentiã opus est distinctione. s. ꝙ aliud est dicere. Volũtas necessario moueẽ ab obiecto ad exercitiũ actus & dicere, Volũtas sic disposita necessario mouetur ad exercitiũ actus. Primum.n. denotat efficaciã obiecti supra uoluntatẽ. ꝙ s. talis, & sic efficacis est naturæ, ꝙ põt uoluntatẽ ad exercitium actus necessario ducere. Et hoc negat in p̃senti cõclusione, dũ asseritur, ꝙ nullũ obiectũ ut sic, & quãcum est ca sua efficacia, põt naturali necessitate cõpellere uoluntatẽ ad exercitiũ actus. Secundum uero denotat naturã uoluntatis, de qua dictũ est, quòd hẽt quendam motum naturalem, & quòd non habet semper illũ actu, sed q̃n est in certa dispõne: & hoc prædictũ est, & uere. Et ex hoc prouenit, ꝙ uoluntas deũ clare uisum necessariò amat: est.n. tũc in dispõne tali, ꝙ ea natura sua actu prouenit amor, & delectatio talis obiecti. Et similiter in 1. actu uoluntatis, quẽ habemus naturaliter uelle illud, nõ hẽt necessitatem exercitij ab obiecto, sed a natura existẽte ĩ tali dispõne, ꝙ ad eã naturali necessitate sequiẽ uelle. Vñ q̃ñcunq; uolũtas necessario moueẽ ad exercitiũ, necessitas illa nunquã est ab obiecto, sed a natura, & naturæ datore. Et p hoc patet respõsio ad utrunq; obE iectorũ. Et ad primũ quidẽ explicite. Ad scđm uero, quo ad materiã & ad formã, dicito, ꝙ uerissimũ est, ꝙ uolũtas põt de quocunq; obiecto nõ cogitare, quantũ est ex parte obiecti: sic.n. author loquiẽ. sed sophisma figuræ dictionis est inferre: ergo uolũtas in tali dispositione existens, põt non cogitare: mutaẽ.n. qđ in quale. Oportet ergo diligenter in hoc ar. aduertere, ꝙ formalis est sermo de efficacia obiecti ut sic: obiectiones aũt aliũde, q̃ ex obiecto robur, habent: & ideo nihil obstãt. Et si horũ ultimã resolutionẽ cupis, recolito supradictorum, scilicet quòd uoluntas quo ad exercitium, tres tantum habet motores, scilicet, seipsam, suam naturam, & deũ ut agentẽ, non ut obiectum. Ex his enim patet, ꝙ modus exercitij non aliũde est. vñ fiut libere sic e

*Text. 42. tom. 2.

Concl. m

A necessario uoluntas exerceat suum actum, nunquàm ex parte obiecti causa requirenda est, sed agentis, ut dictum est, triplicis. & in hoc quiescat intellectus tuus.

¶ In eiusdem corporis ar. conclusione 2. s. quòd obiectũ undiq; bonum, necessariò mouet, nec deficit ab hoc, nisi pp defectum alicuius boni: 1 dubiũ occurrit ex Scoto in 4. d. 49. q. 12. dicente, ꝙ ista rõ nõ cõcludit necessariam motionẽ simpliciter: sed ꝙ si uoluntas debet habere actum circa tale obiectũ, oportet ꝙ habeat actũ uolitionis, cũ quo tñ stat, ꝙ ipsa põt suspendere actũ suũ. Sed quia ex his, & processu suo manifeste patet, ꝙ nõ impugnatur sensus formalis literæ, sed quẽ ipse accepit: ideo sibi ipsi eũ cũ suis relinquo. Diuus.n. Tho. loquitur de motione ex parte obiecti, quę est ad specificationem actus: & uult ꝙ necessario mouet obiectum undiq; bonũ, qđ est uerissimum simpliciter & formaliter: ita enim necessario specificat, quod ẽ obiectiue mouere, qđ impossibile est aliter se habere: q̃a nõ põt nõ specificari actus uoluntatis ab eo, ut patet, q̃uis possit actus uolũtatis nõ fieri. Vnde cũ in litera dicitur, ꝙ uolũtas nõ põt non uelle beatitudinẽ; lyt non uelle, nõ sumiẽ negatiue, sed cõtrarie. i. ꝙ nolle: ut manifestant sub dicta uerba alio mẽbro. s. repudiari, uel approbari. Sed, quod fallit aliquos, hæc ẽ distinctio inter motionem ad specificationem & exercitium actus.

concl. p

concl. r

¶ Circa doctr. nã traditam in hoc ar. & præcedentibus, aduerte, ꝙ scđm qđ uoluntas respicit duos motores, alterũ ad exercitiũ, alterũ ad specificationẽ: dupliciter inuenitur in ea naturalitas. s. scđm determinationẽ ad exercitiũ, & scđm determinationẽ ad speciem. Est.n. uolũtas naturaliter determinata ad eliciendum actum aliquem, puta primum &c. Et est rursus naturaliter determinata ad obiectum aliquod, puta bonum &c. Et hę determinationes ita se habent, ꝙ prima infert secundam, & non ecõuerso. Si.n. uoluntas determinata naturaliter est ad eliciendum actũ: hoc nõ est nisi respectu obiecti, ad quod naturaliter determinata est: sed si determinata est naturaliter ad obiectum, non ꝓpterea determinata est ad exercitium actus respectu illius, ut patet in litera. unde determinatio quo ad exercitium, uehementior, ac naturalior est, includit alteram, & addit.

¶ Circa calcem eiusdem corporis ar. aduerte, ꝙ quia, (ut prædiximus) uoluntas ad trium uolitorũ genus, puta esse uiuere &c. determinata est naturaliter, quo ad specificationẽ, ut in pluribus & a causa: ut in pluribus, non necessario prouenit effectus: põt.n. impediri. Ideirco in litera dicitur, quod, quælibet particularia bona, etiã esse, uiuere, intelligere, non necessario mouent uoluntatẽ ad specificationẽ actus. possunt enim repudiari: sic tamen quòd prædicta ut in pluribus, nõ repudiatur. Sed sic uoluntas in ea fertur, uolitionis actu in illa tendit, & ratio nolitionis: ut contingit in desperantibus, & similibus.

¶ In responsione ad ultimum eiusdem ar. notato, q esse, uiuere & huiusmodi, dupliciter sumi possunt. Primo ut sunt quædam particularia bona secundum seipsa: & sic possunt (licet raro) repudiari, eo q defectum habent annexū alicuius boni qđ appetit, ut patet in occidentibus se. Appetunt. n. quoddam bonū, puta libertatem, cuius oppositum coniungit suæ uitæ &c. Alio mō, ut sūt necessario cōnexa beatitudini: & sic quātum ē ex parte sui, nō possunt repudiari. Sed si uolūtas hēat actum in ea, et sic, oportet q hēat circa ea actū uolitionis, sicut circa beatitudinē pp rōnē in litera assignatā. Dixi autē, quantū est ex parte sui: qa licet hæc sic cōnexa, hēant sic tātā efficaciā, ut necessitent ad specificationē: si tñ cōnexio illa incognita, uel in cōsiderata, uel nō sufficiēter nisa sit, ab huiusmodi efficacia impedit. qđ tamē nō oportuit hic authorem exprimere, tū quia de obiecti efficacia ex parte sui est sermo: qa semp subintelligitur debita approximatio. Ex cuius defectu prouenit hoc.

SVPER QVÆST. X. ART. III.

Circa 3. a. doctrinā aduerte, q inde habes, quā n liberum sit tam in delectabilibus, quàm in contrarijs secdm tactum, uelle & nolle. Passiones. n. huiusmodi aut totaliter absorbent rōnē, & sic nihil uolūtatis restat: aut aliquid eius relinquūt, & sic libertatis tantūdem dimittunt. Et q̄uis tūc pp dispositionē subiecti uoluntas maxime inclinetur ad actū conformem appetitui sensitiuo: qa tñ libera restat, miraculo nō est opus ad eliciendum hmōi actū, ut Greg. de Arimino in 1. sent. dist. 1. q. 2. ar. 2 putauit.

¶ Circa illa uerba. s. Voluntas nō solum mouetur a bono uniuersali apprehēso p rōnem, sed a bono apprehenso p sensum, dicta in ar. 3. eiusdem 10. q. aduerte, quòd dupliciter intelligi possunt. Primo, ut bonum apprehensum, per sensū & bonum apprehensum per rationē, sint duo motiua uoluntatis sic, q quandoque uoluntas ab uno, quādoque ab altero mo-

sufficiens motiuū alicuius potētiæ, nō est nisi obiectum qđ totaliter hēt rōnē motiui: si autē in aliquo deficiat, nō ex necessitate mouebit, ut dictum est.*

Ad 3m dicendum, q intellectus ex necessitate mouetur a tali obiecto, qđ est semp, & ex necessitate uerum: nō autem ab eo quod pōt esse uerum & falsum, scilicet a cōtingenti, sicut & de bono dictum est.

Ad 3m dicēdum, quòd finis vltimus ex necessitate mouet uoluntatem, quia est bonū pfectū: & similiter illa, q̄ ordinantur ad hūc finē, sine qbus finis haberi non pōt, sicut esse, & uiuere, & hmōi. Alia uero, sine qbus finis haberi pōt, non ex necessitate vult, qui vult finē: sicut cōclusiones, sine qbus principia possūt esse, uera ñ ex necessitate credit, q principia credit.

ARTICVLVS III.

Vtrum uoluntas moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.

Ad tertium sic procedit. Videtur q uoluntas ex necessitate moueatur a passione appetitus inferioris. Dicit enim Apostolus Ro. 7. Non. n. qđ uolo bonum, hoc ago: sed qđ odi malum, illud facio, qđ dicitur propter concupiscētiā, quę est passio quædā. ergo uoluntas ex necessitate mouet a passione.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur in 3.* Ethicor. Qualis unusqsq ē, talis finis uidet ei: sed nō est in potestate uoluntatis, q statim passionē abijciat. ergo nō est in potestate uoluntatis, q non uelit illud, ad quod passio se inclinat.

¶ 3 Præt. Causa uniuersalis nō applicatur ad effectū particularē, nisi mediāte causa particulari: vñ ratio, vlis nō mouet, nisi mediante æstimatione particulari: ut dicit in 3. de anima. sed sicut se hēt ratio ūlis ad æstimationē particularē, ita se habet uolūtas ad appetitū sensitiuū. ergo ad aliquod particulare uolendū nō mouet uolūtas, nisi mediāte appetitu sensitiuo. ergo si appetitus sensitiuus sit p aliqua passionē ad aliqd dispositus, uolūtas nō poterit in ꝯriū moueri.

Sed contra ē qđ dicit Gene. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. nō ergo uolūtas hois, ex necessitate mouet ab appetitu iferiori.

Respon. Dicendum, q sicut supra dictū est,* passio appetitus sensitiui mouet uolūtatē ex ea parte, qua uolūtas mouet ab obiecto, inquantū. s. hō aliqualiter dispositus p passionē, iudicat aliqd esse cōueniēs & bonū, qđ extra passionē existens nō iudicaret. Hmōi autē immutatio hōis p passionē, duobus modis contingit. vno mō, sic, q totaliter ratio ligat, ita, q homo usū rationis nō hēt: sicut cōtingit in his, q pp uehementē irā, uel cōcupiscentiam, furiosi, uel amētes fiunt, sicut & pp aliquā aliā pturbationē corporalē. Hmōi. n. passiones nō sine corporali trāsmutatione accidūt: & de talibus eadē est ratio, sicut & de animalibus brutis, q̄ ex necessitate sequūtur impetū passionis: in his. n. nō est aliquis rōnis motus, & p cōsequens, nec uolūtatis. Aliquādo aūt ratio nō totaliter absorbet a passione, sed remanet quantū ad aliquid iudiciū rōnis liberū, & sm hoc remanet aliqd de motu uoluntatis. Inquātū ergo ratio manet libera, & passioni nō subiecta, intantū uolūtatis motus, q manet, nō ex necessitate tēdit ad hoc ad qđ passio inclinat: & sic aut motus uoluntatis nō est in hoie, sed sola passio dñatur: aut si motus uolūtatis sit, nō ex necessitate sequit passionē.

Ad 1m ergo dicēdū, q etsi uolūtas ñ possit facere q n mot' ꝯcupiscētiæ insurgat, de quo Apost. dicit Ro. 7. Qđ odi malū, illud facio. i. ꝯcupisco: tñ pt uolūtas ñ uelle ꝯcupiscere, aut ꝯcupiscētiæ ñ ꝯsētire, & sic ñ ex necessitate sequit ꝯcupiscētiæ motū.

Ad 2m dicendū, q cū in hoie duæ sint naturæ, intellectualis. s. & sensitiua, qñdoq; qdem est homo aliqualis uniformiter sm totā aiam, quia. s. uel pars sensitiua totaliter subijcit rōni, sicut contingit in uirtuosis: uel ecōuerso, rō totaliter absorbet a passione, sicut accidit in amentib. Sed aliqñ etsi rō obnubilet a passione, remanet tñ aliquid rōnis liberū, & sm hoc potest aliquis uel totaliter passionem repellere: uel saltem se tenere, ne passionem sequat.

nectur: & hic sensus repugnat supra dictis, & est falsus. Repugnat quidem, quia iam dictum, probatumque est, quòd nullum corporeum potest mouere directe uoluntatē. Falsus uero, est qa si sensus solus possit mouere uoluntatē uīe, homo posset uelle absq; rōnis usu, & consequenter posset peccare, & benefacere, quod non est intelligibile: implicat. n. esse actum liberi arbitrij absque rōnis usu. Secundo igitur intelligi possunt, ut bonū apprehensum p sensum permittatur cōcurrere cū apprehenso p rōnē in idē motiuum, ita q motiuum uoluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rōnem in sua puritate: sed ēt cōiunctū cum bono apprehēso p sensum. Et hic est sensus uerus & intentus. Verus quidem quia sicut intellectus mouet a phātasmate non scdm se, sed scdm quod stat sub lumine intellectus agentis, q est uerus eius motor: ita bonū particulare apprehensum, non secundum se, sed secūdum quod substat uniuersali apprehēso per rationem, quod est uerū uolūtatis motiuum, mouet uoluntatem. Intentus autē, quia ex hoc intercimit similitudo in argumēto obiecta, inter uolūtatem, appetitumque sensitiuum, & rationem uniuersalem ac particularem. Nā uolūtas ab utroq; simul ratione mouetur, ac per hoc nō indiget appetitu particulari. Ratio uero uniuersalis, inquantū hmōi (sic. n. distinguit contra rationem particularē) nūquam particulare attingit: & ppea particulari egettōne, ut ad particulare descēdat.

* In corp. art.
* In corp. art.
64 Porrecta Medina ar. 3. per totum.
* Cap. 4. to. 5.
* Tex. 58. tom. 2.
* q. prec. art. 2.
concl. in D. 9[?]

In tali enim dispōne, quia homo ſm diuerſas partes animæ diuerſimode diſponitur, aliud ei videtur ſecundum rationē, & aliud ſecundum paſſionem.

Ad 3m dicēdū, ꝙ uolūtas nō ſolū mouet a bono vñ apprehenſo ꝑ rōne: ſed ēt a bono apprehēſo ꝑ ſenſum. & iō pōt moueri ad aliqđ particulare bonū abſq; paſſione appetitus ſenſitiui. Multa .n. uolumus, & operamur abſq; paſſione ꝑ ſolā appetitus electionē, ut patet in his, in quib. rō renitit̄ paſſiōi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur de neceſſitate ab exteriori motiuo, quod eſt Deus.

Medina artic. 4.

65 *Porrecta per totum.* AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ uoluntas ex neceſſitate moueatur a Deo. Omne. n. agens, cui reſiſti nō poteſt, ex b neceſſitate mouet: ſed Deo, cum ſit infinitæ uirtutis, reſiſti nō poteſt. vnde dicitur Rom. 9. Voluntati eius quis reſiſtit? ergo Deus ex neceſſitate mouet uoluntatem.

Art. huius qſt. ¶ 2 Præt. Voluntas ex neceſſitate mouetur in illa, q̄ naturaliter vult (vt dictū eſt:) ſed hoc eſt unicuique rei naturale, quod Deus in eo b operatur, ut
† c. 5. ante med. to. 6 Aug. dicit 26.† contra Fauſtum. ergo uolūtas ex neceſſitate vult omne illud, ad quod a Deo mouetur.

¶ 3 Præt. Poſſibile eſt, quo poſito non ſequit̄ impoſſibile. Sequitur aūt impoſſibile, ſi ponatur ꝙ uolūtas non uelit hoc, ad quod Deus eam mouet, quia ſecundum hoc operatio Dei eſſet inefficax: b non ergo eſt poſſibile uoluntatem non uelle hoc, ad qđ Deus eam mouet. ergo neceſſe eſt eam hoc uelle.

SED CONTRA eſt, qđ dr̄ Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hoiem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. non ergo ex neceſſitate mouet uoluntatē eius.

* nō procul a fi. RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut Diony. dicit 4. c. de di. no.* Ad prouidentiā diuinā non ꝑtinet naturā rerū corrūpere, ſed ſeruare. vnde oīa mouet ſm eorum cōdōnē, ita ꝙ ex cauſis neceſſarijs per motionē diuinā ſequunt̄ effectus ex neceſſitate: ex cauſis autē contingentibus ſequunt̄ effectus cōtingēter. Quia igitur uoluntas eſt actiuū principium non determinatū ad unū, ſed indifferenter ſe habens ad multa: ſic Deus ipſam mouet, qđ non ex neceſſitate ad unū determinat, ſed remanet motus eius cōtingēs, & nō neceſſari*, niſi in his, ad q̄ naturaliter moueſ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ uoluntas diuina non ſolū ſe extendit vt aliquid fiat per rem, quā mouet: ſed ut ēt eo modo fiat, quo congruit naturæ ipſius. Et ideo magis repugnaret diuinæ motioni, ſi uolūtas ex neceſſitate moueret̄, qđ ſuæ naturæ nō ꝑpetit, q̄ ſi moueret̄ libere, ꝓut ꝑpetit ſuæ naturę.

AD 2m dicendum, ꝙ naturale eſt unicuiq;, qđ Deus operat̄ in ipſo, ut ſit ei naturale. Sic. n. vnicuique cōuenit aliquid, ſm qđ Deus vult, ꝙ ei conueniat: nō aūt vult, ꝙ quicquid operatur in rebus, ſit eis naturale, puta, ꝙ mortui reſurgant: ſed hoc vult unicuiq; eſſe naturale, ꝙ poteſtati diuinæ ſubdat̄.

AD 3m dicendū, ꝙ ſi Deus mouet uoluntatē ad aliquid, impoſſibile eſt huic poſitioni, ꝙ uoluntas ad illud non moueatur, non tamen eſt impoſsibile ſimpliciter: unde non ſequitur, ꝙ uoluntas a Deo ex neceſsitate moueatur.

A QVAESTIO XI.

De fruitione, quæ eſt actus uoluntatis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de fruitione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum frui, ſit actus appetitiuæ potentiæ.

¶ Secundo, Vtrum ſoli rationali creaturæ conueniat, an etiā animalibus brutis.

B ¶ Tertio, Vtrum fruitio ſit tantum ultimi finis.

¶ Quarto, Vtrum ſit ſolum finis habiti.

ARTICVLVS I.

Vtrū frui, ſit actus appetitiuæ potētiæ.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ frui nō ſit ſolū appetitiuæ potētiæ. Frui em̄, nihil aliud eſſe vr̄, q̄ fructū b capere: ſed fructū humanę uitæ, quæ eſt beatitudo, accipit intellectus, in cui*
C actu beatitudo cōſiſtit, ut ſupra oſtenſum eſt*. ergo frui nō ē appetitiuæ potētiæ, ſed intellect*.

¶ 2 Præt. Quælibet potētia hēt propriū b finē, qui eſt eius ꝑfectio, ſicut uiſus finis eſt cognoſcere viſibile, auditꝰ ꝑcipere ſonos, & ſic de alijs: ſed finis rei ē fructus eius. ergo frui ē potētiæ cuiuslibet, & nō ſolū appetitiuę.

¶ 3 Præt. Fruitio b delectatiōnē quādā importat: ſed delectatio
D ſenſibilis ꝑtinet ad ſenſū, q dele ctat̄ in ſuo obiecto, & eadē rōne delectatio itellectualis ad intellectum. ergo fruitio pertinet ad apprehenſiuam potentiam, & non ad appetitiuam.

SED CONTRA eſt qđ Augu. dicit 1. de doctr. Chriſtiana*, & in 10. de Tri. Frui, ē amore inhęrere alicui rei ꝑp ſeipſā: ſed amor ꝑtinet ad appetitiuā potētiā. ergo & frui ē actꝰ appetitiuę potētię.

E RESPON. Dicēdū, ꝙ fruitio & fructus ad idē pertinere vñr, & vnū ex altero deriuari. Quid aūt ē a quo, nihil ad propoſitū refert, niſi ꝙ hoc probabile vr̄, ꝙ id, quod magis eſt maniſeſtum, prius ēt fuerit noiatū. Sunt aūt nobis primo maniſeſta, q̄ ſunt ſenſibilia magis: unde à ſenſibilib. fructibus nomē fruitionis deriuatū vr̄. Fructus aūt ſenſibilis eſt id, qđ ultimum ex arbore expectatur, & cū quadā ſuauitate ꝑcipit̄. Vnde fruitio pertinere videtur ad amorem, uel delectationem, quā aliquis hēt de ultimo expectato, qđ eſt finis. Finis aūt, &

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

S Bona. 1. d. q. 1. ar. 2.
Scot. 1. d. q. 3.
Riccar. 1. d. q. 1.
Duran. 1. d. q. 1.
Marro. 1. d. q. 2.
Bacco. 1. d. q. 1.
Egi. 1. S. d. 1. q. 1. prſa. 3
Medina. ar. 1.

IN primo art. q. 11. aduerte, ꝙ author in corpore artic. ex rōne fructus intulit ſolū, ꝙ fruitio ad appetitiuā partē ꝑtinet, nec determinauit an amorē, an delectationē ſignificet: quia ſat erat ſuæ qōni, ꝙ ad appetitum ſpectaret. Aequiuocari tñ ſcito uocabulum hoc apud Thomiſtas, & Scotiſtas. Nos .n. fruitionis
66 *Porrecta per totum.* noie, ſignificamus delectationē, formaliter loquendo, amorē aūt cōnotatiue & cāliter: illi uero ſignificāt formaliter amorē amicitiæ. Vnde oportet, cū diſputāt, ſe inuicē ꝑdeclarare, ne de ſe inuicē rideāt, quoniam. Inſt. ar. 2. cor. Et 1. d. 1. qō. 1. ar. 2. quolibet putāte alterū extra ꝓpoſitū loq. Suaſio aūt Scoti in 1. ſent. diſt. 1. q. 3. ex cōſtructione. ſ. *q. 3. ar. 8 quia fruor conſtruit̄ cū ablatiuo ſignificante obiectū ex ui tranſitionis. ergo ſignificat actū, puta amorē, & nō paſſionē puta delectationē. Dicimus enim fruor deo, ſicut amo deū. & non ſicut delector de deo. Hæc, inquā, ſuaſio nihil hēt ſuaſiōis, quia cōſtructio hic trāſitiua, nō eſt niſi poſſeſſiue. grāmatice loquēdo. cōſtruit̄. n. cū ablatiuo, uel genitiuo, ex eo ꝙ eſt deponens poſſeſſiuū. vñ ex hoc nō hr̄, ꝙ ſignificet actū, ſed ſtat ꝙ ſignificet paſſionē ꝑ modū * cap 4. in princ. cap. 10. 10. to. poſſeſſionis: & vere ſic eſt. Frui. n. importando delectationē, denotat rē, qua fruimur, a nobis poſſideri. Lōge aūt perſpicuū magis erat a Grammaticis, & Oratoribus perſuaderi quod nos dicimus: noibus enim vtendum

utendū est, vt plures. ·concl.. m. Cōstat aūt frequentissimū Gramaticorū vsu, nō nisi ad delectationē spectare: vñ & dñt, q̄ significat cū gaudio uti. Nō.n. dicimus fruor cātu.i. amo cātū: sed .i. delectationē percipio de cantu. Neq; cū dī, Veni, fruamur cupitis amplexibus, Prouerb.c.7 insinuamur ad amādū: sed ad delectationē percipiendā. Et Paulus cū Philemoni dicit, Ego te fruar in Dño, non Ego te amabo: sed, ego de te delectabor in Dño, sonat. Abusiue igit frui, p amore formaliter sumi pōt: ppriè aūt non, nisi æquocando ad placitū. ¶ In visione ad scdm *q.9.ar.2. eiusdē primi articuli, disce, q̄ qa bonū est cōe ad oīa genera, sicut & ens: sicut q̄libet pfectio, quilibet finis, quodlibet obiectum scdm suā specialē rōnem hēt rōnē entis, ita & boni. Videre.n. & uisibile, ut sic, sunt entia, & bona: & notificatio huius est, qa q̄libet potētia appetit naturaliter suam pfectionē, suū finē, suum obiectū, ut sic. Vnde uerū, inquantū uerū, quia est naturali appetitu appetitū ab intellectu, est species boni, & similiter uisibile, & intelligere, & uidere, & rel qua. quia ergo ista sunt boni species, & cōtinentur sub bono in cōi, qd est obiectū uolūtatis, ut ppria sub cō. duplicitet appetuntur, primo appetitu naturali ab his quorum sunt bona propria: secundo appetitu animali a uolūtate, sub cuius obiecto cōtinētur. & ppea sequunt illa duo quæ in litera exprimuntur.

67 Porrecta per totum. inf q. 12. ar.5.ad 2. Et 1. dist. 1.q.4 ar.3 *c.3.& 22 tom. 3.

SVPER QVÆST. XI. ART. II.

Scot.1.d q.5.
Riccar. 1.d.q.2.a.2.
Cap.1.S.d.1.q.1.ar.2. con.3.
Medina.ar.2.

In reliquis qōnis 11. articulis nihil scribēdum occurrit.

bonū, est obiectū appetitiuę potētiæ: vñ manifestū est, qđ frui F tio est act⁹ appetitiuæ potētię.*

Ad primvm ergo dicendū, q̄ nihil prohibet unū & idē, ſm diuersas rōnes, ad diuersas potentias ptinere. Ipsa igit visio Dei, inquātū est uisio, est actus intellectus: inquantū aūt est bonū, & finis, est uoluntatis obiectū, & hoc mō est eius fruitio: & finē hunc intellectus ɔsequitur tanquàm potētia agēs: uolūtas aūt G tanquàm potentia mouens ad finē, & fruens fine iam adepto.

Ad 2m dicendū, q̄ perfectio, & finis cuiuslibet alterius potētiæ, cōtinet sub obiecto appetitiuæ, sicut propriū sub cōi, ut dictū est supra.* Vnde pfectio, & finis cuiuslibet potentiæ, inq̄tū est quoddā bonū, pertinet ad appetitiuā, p qđ appetitiua potētia mouet alias ad suos fines, & ipsa cōsequitur finē, qn̄ quęlibet aliarū pertingit ad finem. H

Ad 3m dicendū, q̄ in delectatione duo sunt.s. perceptio conuenientis, q̄ ptinet ad apprehensiuā potentiā: & complacentia eius, qđ offertur vt cōueniēs: & hoc ptinet ad appetitiuā potentiā, in qua rō delectatiōis ɔplet.

Articvlvs II.

Vtrum frui conueniat tantum rationali creaturæ, an et animalibus brutis.

Ad secvndvm sic procedit. I Videtur q̄ frui solūmodo sit hoium. Dicit.n. Aug. in primo de doctr. Christiana*, q̄ nos homines sumus, q h fruimur & utimur: nō ergo alia aīalia frui pñt

¶ 2 Præt. Frui ē vltimi h finis: sed ad ultimū finē nō pñt ptingere bruta aīalia. ergo eorū nō ē f. ui

3 ¶ Præt. Sicut appetitus sensitiuus est sub intellectiuo, ita appetitus h naturalis est sub sensitiuo: si igit frui ptinet ad appeti- K tū sensitiuū, vr̄ q̄ pari rōne possit ad naturalē pertinere. quod patet esse falsum, qa eius non est delectari. ergo appetitus sensitiui non est frui: & ita non conuenit brutis animalibus.

Sed contra est, qđ Aug. dicit in li. 83. q.* Frui quidem cibo, & qualibet corporali uoluptate, nō absurde existimant & bestię.

*q.30. ante mediū tom. 4.
*ar.pr.ac. ad *.
*ar. præc. ad 1.& in corp.

Resp. Dicendum, q̄ sicut ex pdictis hr̄,* frui nō est actus potentiæ puenientis ad finē, sicut exequentis: sed potētiæ imperantis executionē. Dictū * est. n. q̄ est appetitiuæ potētiæ. In rebus aūt cognitione carentib. inuenit quidē potentia pertingens ad finē p modū exequentis, sicut graue tendit deorsum, & leue sursum. Sed potētia, ad quā pertinet finis p modū imperātis, nō inueniī in eis, sed in aliqua superiori natura, quæ sic mouet totā naturā p imperiū, sicut in habētibus cognitionē appetitus mouet alias potētias ad suos actus. Vnde manifestū est, q̄ in his, q̄ cognitione carēt, q̄uis pertingāt ad finē, nō inuenitur fruitio finis, sed solū in his q̄ cognitionē hn̄t. Sed cognitio finis est duplex, pfecta, & imperfecta. Perfecta qdem, qua non solum cognoscit id, qđ est finis & bonū, sed rō vl̄s finis & boni: & talis cognitio est solius rōnalis naturæ. Imperfecta aūt cognitio est, qua cognoscit particulariter finis & bonū: & talis cognitio est in brutis aīalibus, quorū & uirtutes appetitiuæ nō sunt imperātes libere, sed ſm naturalē instinctū ad ea, q appre hendūt, mouent: vñ rōnali naturæ ɔuenit fruitio ſm rōnē pfectam: brutis aūt aīalibus ſm rationem imperfectam: alijs autem creaturis nullo modo.*

D.714. concl. m

Ad 1m ergo dicendum, quòd Augu. loquitur de fruitione perfecta.

Ad 2m dicēdū, q̄ nō oportet q̄ fruitio sit ultimi finis simplr: sed ei⁹ qđ hr̄ ab unoquoq; p ultimo fine.

Ad 3m dicendū, q̄ appetitus sensitiuus cōsequit aliquam cognitionē: non aūt appetitus naturalis, præcipue prout est in his, quæ cognitione carent.

Ad 4m dicendum, q̄ Aug. ibi loquitur de fruitione imperfecta, quod ex ipso modo loquendi apparet. dicit.n. q̄ frui non adeo absurde existimantur, & bestiæ scilicet sicut, Vti, absurdissime dicerētur. Lib. 83. q. quæ. 30.

Articvlvs III.

Vtrum fruitio sit tantum ultimi finis.

S Bona.1 d.q.2.ar.3. Scot.1.d.q.1. Riccar.1.d.q.3.
Duran.1.d q.2. Bacco.1.d.q.1. Mairo.1.d.q.1.
Egi.1.d d.1.q.1.princ.3. Cap.1.d.1.a.1.con.5. Medina.ar.3.

68 Porrecta per totum. q.12.ar.2. ad 3.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur q̄ fruitio nō sit tm̄ ultimi finis. Dicit.n. Apost. ad Philemonem. Ita frater, ego h te fruar in Dño: sed manifestum est, q̄ Paulus nō posuerat ultimū suum finē in homine. ergo frui non tantum est ultimi finis.

¶ 2 Prer. h Fructus est, quo aliquis fruit: sed Apost. dicit ad Gala. 5. Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax, & hmōi, quæ non habent rationem ultimi finis. non ergo fruitio est tantnm ultimi finis.

¶ 3 Præt. Actus uoluntatis supra seipsos reflectuntur. Volo eīn me uelle, & amo me amare: sed frui est actus uolūtatis. Voluntas enim est per quā fruimur, ut Augu. dicit 10. de Trin.* ergo aliquis fruit sua fruitione: sed fruitio non est vltimus h finis hominis, sed solum bonū increatum, quod est Deus. non ergo fruitio est solum ultimi finis.

* cap. 10. ante medium to. 3.

Sed cont. est, qđ Aug. dicit 10. de Tri.* qđ non fruitur si quis id, qđ in facultatē uolūtatis assumit, pp aliud appe it: sed solū ultimus finis est, qui non pp aliud appeti e go solius ultimi fi is est fruitio.

*ca.11 ante mediū tom. 3.
*ar. 1. h tus quæ.

Resp. Dicendū, q̄ sicut dictū est,* ad rōnem fructus duo pertinent.s. q̄ sit ultimum, & q̄ appetitū quietet quadam dulcedine, uel delectatione. Vltimum autem est simpliciter, & ſm quid: simpliciter quidem,

quidem, quod ad aliud non refertur: sed ẽm quid, quod est aliquorũ ultimũ. Quod ergo est simpliciter ultimũ, in quo aliquid delectat, sicut in ultimo fine, hoc q̃ppe ꝓprie dr fructus, & eo ꝓprie dr aliqs frui. Quod aũt in seipso nõ est delectabile, sed tm̃ appetit in ordine ad aliud sicut, potio amara ad sanitatẽ, nullo mõ fructus dici põt. Quod aũt in se hẽt quandã delectationẽ, ad quã qdã p̃cedentia referunt, põt quidẽ aliquo mõ dici fructus: sed non ꝓprie, & ẽm completã rõnem fructus, eo dicimur frui. Vñ Aug. in 10. de Trini. dicit,* qd fruimur cognitis, in qbus uolũtas delectata cõquiescit, nõ ãt q̃escit simpliciter nisi in ultimo: quia quãdiu aliqd expectat, motus uolũtatis remanet in suspẽso licet iã ad aliqd puenerit. sicut ĩ motu locali, licet illud qd est mediũ ĩ magnitudine, sit pricipiũ & finis, nõ tñ accipit ut finis in actu, nisi qñ in eo quiescitur.

*cap. 10. ante mediam to. 3.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ sicut Aug. dicit in primo de doctrina Christiana, Si dixisset, Te fruar & nõ addidisset, In Dño: uideret finẽ dilectationis in eo posuisse: sed quia addidit, In Dño: in Dño se posuisse finẽ, atq; ĩ eo frui significauit, ut sic fratre se frui dixerit, non tanq̃ termino, sed tanq̃ medio.

*Cap. 33. post medium to. 3.

Ad 2m dicendũ, q̃ fructus aliter cõparat ad arborẽ ꝓducentẽ, & aliter ad hoiem fruentẽ. Ad arborẽ quidẽ ꝓducentẽ cõparat, ut effectus ad cãm: ad fruentẽ aũt, sicut ultimũ expectatũ, & delectãs. Dicuntur igit ea, q̃ enumerat ibi Apostolus, fructus: qa sunt effectus quidã Spiritus sancti in nobis, uñ & fructus Spiritus dicunt, nõ ãt ita, q̃ eis fruamur tanq̃ ultimo fine. Vel aliter dicendũ, q̃ dicuntur fructus ẽm Ambros. qa ꝑ se petenda sunt: nõ quidẽ ita q̃ ad beatitudinẽ nõ referatur: se quia in seipsis habent, unde nobis placere debeant.

*Gl. inter linearis ad Gala. 5. id hẽt & refert ipsea. dis.

Ad 3m dicendũ, q̃ sicut s̃. dictũ est,† finis dr dupliciter. Vno mõ ipsa res: alio mõ adeptio rei: q̃ quidem non sunt duo fines, sed unus finis in se cõsideratus, & alteri applicatus. Deus igit est ultimus finis, sicut res q̃ ultimo q̃ritur fruitio aũt sicut, adeptio huius ultimi finis. Sicut igit non est alius, finis Deus, & fruitio Dei, ita eadẽ rõ fruitiõis ẽ, qua fruimur Deo, & qua fruimur diuina fruitione. Et ea dẽ rõ est de beatitudine creata, q̃ i fruitione ɔsistit.

†q. 1. ar. 8. & q. 2. ar. 7.

Articvlvs. IIII.

Vtrum fruitio sit solum finis habiti.

Medina art. 4.

69 *Porrecta per totum.*

A D quartvm sic proceditur. Vr̃ q̃ fruitio non sit nisi finis habiti. Dicit. n. Aug. 10. de Trini.* q̃ frui, est cũ gaudio uti, nõ adhuc spei, sed iam rei: sed quandiu non habetur, non est gaudium rei, sed spei. ergo fruitio non est nisi finis habiti.

*Cap. 11. ante medium to. 3.

¶ 2 Præ. Sicut dictũ est,† Fruitio non est ꝓprie, nisi ultimi finis, qa solus ultimus finis quietat appetitũ sed appetitus nõ quietatur nisi in fine iã habito. ergo fruitio ꝓprie loquẽdo, nõ est nisi finis habiti.

†art. 3.

¶ 3 Præ. Frui, est capere fructũ: sed nõ capit fructus nisi qñ iã finis hr̃. ergo fruitio nõ ẽ nisi finis habiti.

Sed contra. Frui, est amore inhærere alicui rei ꝓp seipsam, ut Aug. dicit: sed hoc põt fieri ẽt de re nõ habita. ergo frui potest esse ẽt finis non habiti.

*Lib. 1. de doctri. Christ. c. 4. in prin to. 3.

Respon. Dicendum, q̃ Frui, importat cõparationem quandã uoluntatis ad ultimum finem, ẽm qd uolũtas hẽt aliqd ꝓ ultimo fine. Hr̃ aũt ultimus finis dupliciter, uno mõ pfecte: & alio mõ ĩpfecte. Perfecte qdẽ qñ hr̃ nõ solũ in intẽtione, sed ẽt in re: ĩpfecte aũt, qñ hr̃ in intẽtione tm̃. Est ergo pfecta fruitio iã habiti finis realiter: sed ĩpfecta ẽ etiã finis nõ habiti realiter, sed in intentione tm̃.

concl.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ Aug. loquitur de fruitione pfecta.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ qes uolũtatis dupliciter ĩpeditur, Vno mõ ex parte obiecti, qa. s. nõ est ultimus finis, sed ad aliud ordinat: Alio mõ ex parte appetẽtis finẽ, q̃ nõdum adipiscitur finẽ. Obiectũ aũt est quod dat spec̃ actui: sed ab agẽte depẽdet modus agẽdi, ut sit pfectus, uel imperfectus ẽm cõditionẽ agẽtis: & iõ eius, qd nõ est ultimus finis, fruitio est ĩpropria quasi deficiẽs a spẽ fruitionis. Finis ãt ultimi nõ habiti, est fruitio ꝓpria qdẽ, sed imperfecta, ꝓp imperfectum modũ hñdi ultimum finem.

Ad 3m dicendum, q̃ finem accipere, uel habere dicitur aliquis non solum secundum rem, sed etiã secundum intentionem, ut dictum est.*

*In corp. art.

Qvaestio XII.

De intentione, in quinque articulos diuisa.

D Einde considerandum est de intentione.

Et Circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrũ intentio sit actus intellectus, uel uoluntatis.

¶ Secundo, Vtrum sit tantum finis ultimi.

¶ Tertio, Vtrum aliquis possit simul duo intendere.

¶ Quarto, Vtrum intentio finis sit idem actus cum uoluntate eius quod est ad finem.

¶ Quinto, Vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

Articvlvs I.

Vtrum intentio sit actus intellectus uel voluntatis.

Egid 2. s. d. 38. q. 2. ar. 1.
Cap. 1. d. 1. q. 2 ar. 1. con. 4.
Nedina ar. 1.

A D primvm sic procedit. Vr̃. q̃ intentio sit actus intellectus, & nõ uoluntatis. Dr̃. n. Matth 6. Si oculus tũs fuerit simplex, totũ corpus tuũ lucidum erit: ubi p oculũ significat intẽtio, ut dicit Aug.* in lib. de sermo. Dom. in mon. sed oculus cũ sit instrm̃ uisus, significat apprehensiuam potentiam. ergo intẽtio non est actus appetitiuæ potentiæ, sed apprehensiuæ.

¶ 2 Præt. Ibidem Aug. dicit, † q̃ intẽtio, lumẽ uocat a Dño, ubi dicit. Si lumen qd in te est, tene-

Svper Q. XII.

C Irca responsionẽ ad quartũ ar. 1. q. 12. aduerte diligentissima distinctionẽ in lra positã, qm̃ multa hinc documẽta habes. Finis in primis. inquãtũ finis, ut hinc hẽt, cõsiderat tripliciter, ita q̃ licet id, qd est ad finẽ, ut sic, non nisi uno mõ consideret & amet ipse ũ finis ut sic, tripliciter consideratur, & triplici actu uoluntas fert in finẽ ut sic. s. uolitiõe, fruitione, & intẽtiõe. Rõ aũt huius est: qa ad finis rõnẽ integrandã tria exiguunt. bonitas ipsa ꝑ se amabilis, & negatio ulterioris ordinis, & terminatio aliorũ ad ipsum, Oportet. n. finẽ, ut sic, ꝑ se, & nõ ꝑ aliũ finẽ, & alia ꝑ ipsum amari. Et finis qdẽ quatenus ꝑ se amabilis est, ad actũ uolitiõis spectat: quatenus uero non ultra ducit, ad fruitionem spectat, quiete termino significas, quatenus aũt ad ipsum alia ordinanda sunt intentionẽ terminat. Hẽs & hinc, q̃ cũ id qd est ad finem absolute amatiũs rõnẽ induit: & similiter cũ in eo ultĩ, & eodẽ mõ cũ appetit ut p p̃ceuẽt a assequendum. Quo ãt distinguunt plures uolun tatis actus, respectu, eiusq̃ est ad finem, infrascribetur

70 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 19. ar. 1. co. Et 2. d. 38. a. 3. Et uerit q. 13. a. 13 Et mal q. 16. ar. 11. ad 3.
*lib. 2. cap. 21. circa medium to 4.
†lib. 2. ca. 21. to. 4.

hæ

intendere finē id, quod mouet ad finem ab alio, sic. F natura dr intēdere finē, quasi mota ad suum finem à Deo, sicut sagitta a sagittante & hoc mō ēt bruta aīalia intendunt finē, inquantū mouent ab instinctu naturali ad aliqd. Alio mō, intendere finē est mouētis, prout.s. ordinat motū alicuius, uel sui uel alterius in finē, quod est rōnis tm: unde per hunc modum bruta non intendunt finem, quod est pprie & principaliter intendere, ut dictum est.

concl. — co — art. 1.

Ad primum ergo dicendum, q rō illa procedit, sm quod intendere est eius, quod mouet ad finem:

Ad 2m dicendum, q fruitio non importat ordinationem alicuius in aliquid, sicut intentio, sed absolutam quietem in fine.

Ad 3m dicendū, q bruta aīalia mouent ad finē, nō quasi cōsiderantia, q p motum suū possint cōsequi finē, qd est pprie intēdentis, sed quasi cōcupiscētia finē naturali instinctu, mouent ad finē quasi ab alio mota, sicut, & cætera q mouent naturalr.

SVPER Q. XIII.

Circa quæst. 13. ordinem, & actuū numeratorū, numerum, & ordinē, plura sunt dicenda. sed locis proprijs reseruanda. Nunc illud ūn dicēdū est, qua re prius de electione, q de consilio tractandum sit, cum consilium præcedat electionem.

¶ Ad hoc breuiter dr, q licet absolute cōsilium sit prius electione, & causa ac p hoc prius, de consilio utpote cā, q de electione tractandum uidea tur: ordo tn doctrinę hēt, q prius de ipsa electione scdm se, & deinde de eius cā tractetur, & merito, ut prius tractetur qd est & deinde cā extrinseca illius. Vn insequētibus prius author tractat de actibus, seu passionibus, & de rebus, & deinde de cau sis eius.

QVAESTIO XIII.

De electione, quæ est actus voluntatis, respectu eorum quæ sunt ad finem, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerādū est de actibus uolūtatis, q sunt in cōparatione ad ea, q sunt ad finē, & sunt tres, eligere cōsentire, & uti: electionem aūt præcedit cōsilium. Primo ergo considerandum est de electione. Secundo, de consilio. Tertio, de consensu Quarto, de usu.

Circa electionem quæruntur sex.

¶ Primo, Cuius potētiæ sit act⁹ utrum uoluntatis, uel rōnis.

¶ Secundo, Vtrum electio cōueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrum electio sit solū eorum, quæ sunt ad finē, vel etiam quandoque finis.

¶ Quarto, Vtrum electio sit tantum eorum q p nos aguntur.

¶ Quinto, Vtrum electio sit solum possibilium.

¶ Sexto, Vtrum hō ex necessitate eligat, vel libere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum electio sit actus voluntatis, vel rationis.

75 Porrecta per totum. 1.q.83.ar. 3.cor. Et 2.d.24.q. 1.ar 2. Et uerit.q.22 ar.15.&13 Eth.le 6. & 2.3.lc. 6.lect.2 fi na. c.3.10 mo.5.

Cap.1.d.1.q.2.art.1.con.3. *Medina art.1.*

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q electio nō sit actus uoluntatis, sed rōnis. Electio.n. collationem quandā importat, qua unum alteri pfertur: sed conferre est rationis. ergo electio est rōnis.

¶ 2 Præt. Eiusdē est syllogizare, & concludere: syllogizare aūt in operabilibus est rationis: cum igitur electio sit quasi conclusio in operabilibus, ut dr in 7. Ethic. uidetur quòd sit actus rationis.

¶ 3 Præt. Ignorantia non ptinet ad volūtatē, sed ad uim cognitiuam: est autē quædā ignorantia electionis, ut dr in 3. Eth. † ergo uidetur q electio nō pertineat ad uolnntatem, sed ad rationem.

† cap 1. to mo 5.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. Ethi. q electio est desideriū eorū, q sunt in nobis: desiderium aūt est actus uoluntatis. ergo & electio.

* Cap. 3. p pe finem to. 5.

Respon. Dicendum, q in noie electionis impor tat aliquid ptinens ad rōnem, siue ad intellectū: & aliquid ptinens ad voluntatē. Dicit.n. Philosophus in 6. Eth. q electio est appetitiuus intellectus, uel appetitus intellectiuus. Qñcunq; aūt duo concurrunt ad aliqd unū cōstituendū, unū eorū est ut formale respectu alterius. Vñ Greg. Nic. † dicit q electio, neq; est appetitus sm seipsam, neq; consiliū solum: sed ex his aliquod cōpositū. Sicut.n. dicimus aial ex aīa & corpore cōpositū esse, neq; uero corpus esse sm seipsum neq; aiam solā, sed utrunq; ita & electionē. Est aūt considerandū in actibus aię, q actus, qui est essentialiter unius potentiæ, uel habitus, recipit formā & speciē a superiori potētia uel habitu, sm qd ordinat inferius a superiori. Si.n. aliqs actū fortitudinis exerceat pp Dei amorē actus quidē ille materialiter est fortitudinis, formaliter uero charitatis. Manifestū est aūt, q rō quodāmō uoluntatē pcedit, & ordinat actū eius, inquantū.s. H uoluntas in suū obiectū tendit sm ordinē rōnis, eo q uis apprehensiua appetitiuæ suū obiectū repsentat. Sic igr ille actus, quo uoluntas tendit in aliqd, qd proponit ut bonū, ex eo q p rōnem est ordinatum ad finē, materialiter quidē est uoluntatis, formaliter aūt rōnis. In hmōi aūt, substantia actus materialiter se hēt ad ordinem, qui imponitur a superiori potentia: & ideo electio substātialiter nō est actus rationis, sed uoluntatis. Perficitur.n. electio in motu quodam aię ad bonum, quod eligitur: vnde manifeste actus est appetitiuæ potentię.

* L. 6. Eth. c. 2. to. 5.

† Lib. 5. c. 4.

D. 771.

concl.

D. 541.

Ad primum ergo dicendum, q electio im- I portat collationem quandam præcedentem, non quòd essentialiter sit ipsa collatio.

Ad 2m dicendū, q conclusio syllogismi, q fit in oparabilibus, ad rōnem pertinet, & dr snia, uel iudicium, qua sequitur electio: & ob hoc ipsa conclusio pertinere vr ad electionē, tanq ad consequens.

Ad 3m dicendum, q ignorantia dicitur esse electionis: non q ipsa electio sit sciētia, sed quia ignoratur quid sit eligendum.

ARTICVLVS II.

K

Vtrum electio conueniat brutis animalibus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q electio brutis aīalibus conueniat. Electio.n. est appetitus aliquorum pp finem, ut dr in 3. Ethi. sed bruta aīalia appetunt aliquid propter finē: agunt enim propter finem & ex appetitu: ergo in brutis animalibus est electio.

¶ 2 Præt. Ipsum nomē electionis significare uidetur, q aliquid p alijs accipiat: sed bruta anima-

SVPER Q. XIII. ART. II.

Medina ar. 2.

76 Porrecta per totum. 2. d. 25. 2. 1. ad 6. & 7. Et 5 Metaphy. le. 13. fi. * Ca. 3. circa finem tom. 5.

Circa rationem, omisso primo assensu positam in secūdo art. dubium occurrit de illius efficacia. Fundatur enim ratio super differentia inter appetitū intellectiuum & sensitiuum in hoc, q appetitus sensitiuus naturaliter est determinatus ad unum particulare. Intellectiuus vero ad bonum in communi.

lia accipiūt aliquid p̄alijs: ſicut manifeſte apparet, q ouis vnā herbā comedit, aliā refutat. ergo in brutis animalib. ē electio.

¶ 3 Præt. Vt dr̄ in 6. Eth.* Ad prudētiā ptinet, q aliquis bene eligat hea quæ ſunt ad finem: ſed prudētia cōuenit brutis animalib*. unde dicit in principio Metaphyſ.* q prudentia ſunt ſine diſciplina, q̄cunq; ſonos audire nō potētia ſunt, ut apes: & hoc ēt ſenſui manifeſtum uidetur: Apparent.n. mirabiles ſagacitates in operib. animaliū, ut apū, & aranearū, & canū. Canis .n. inſequens ceruū, ſi ad triuiū uenerit, odoratu quidē explorat, an ceruus primā, uel ſecūdā viā tranſiuerit: q ſi inuenerit nō tranſiſſe, iā ſecurus per tertiam uiā incedit ut explorādo, quaſi utēs ſyllogiſmo diuiſiuo, quo cōcludi poſſet ceruū per illam uiam incedere, ex quo nō incedit per alias duas, cum nō ſint plures. ergo videtur, quòd electio brutis animalibus conueniat.

SED CONTRA, eſt quod Greg. Nicenus dicit,* q pueri, & irrationalia uoluntarie quidem faciunt, non tñ eligentia. ergo in brutis aīalibus non eſt electio.

RESP. Dicēdū, q cū electio ſit acceptio unius reſpectu alterius, neceſſe eſt q electio ſit reſpectu plurium, q̄ eligi pñt: & iō in his, q̄ ſunt penitus determinata ad unū, electio locum nō hēt. Eſt aūt dr̄ia inter appetitū ſenſitiuū, & uoluntatē: quia (ut ex p̄dictis patet)* appetitus ſenſitiuus eſt determinatus ad unū particulare ſm ordinē naturæ: uoluntas aūt eſt quidē ſm naturæ ordinē determinata ad unū cōe, qd̄ eſt bonū, ſed indeterminate ſe hēt reſpectu particulariū bonorū. Et iō propne voluntatis eſt eligere, nō aūt appetitus ſenſitiui, qui ſolus eſt in brutis aīalibus: & pp hoc ᵐ brutis animalib. electio nō cōuenit.ⁿ

AD PRIMVM ergo dicendum, q nō oīs appetitus alicuius pp finē, vocatur electio, ſed cū quadā diſcretione unius ab altero, B quæ locū habere non pōt, niſi ubi appetit* pōt ferri ad plura.

AD 2ᵐ dicendū, q brutū aīal accipit unū præ alio: quia appetitus eius eſt naturaliter determinatus ad ipſum: unde ſtatim qñ p ſenſum, uel p imaginationē repræſentaī ſibi aliquid, ad qd̄ naturaliter inclinaī ei* appetitus, abſq; electione mouet ad ipſum: ſicut ēt abſq; electione, C ignis mouet ſurſū, & ñ deorſū.

AD 3ᵐ dicendū, q ſicut dr̄ in 3. Phyſ.* Motus, eſt actus mobilis à mouēte: & iō uirtus mouētis apparet in motu mobilis. Et pp hoc, in oībus, quę mouent̄ a rōne, apparet ordo rōnis mouētis, licet ipſa, q̄ à rōne mouent̄, rōnem non habeant. Sic.n. ſagitta directe tendit ad ſignum ex motione ſagittantis, ac ſi ipſa rōnem haberet dirigētē. & idē apparet in motibus horologiorum, & oīum ingeniorū humanorū, q̄ arte fiunt. Sicut aūt cō- D parantur artificialia ad artē humanam: ita comparātur omnia naturalia ad artem diuinā. Et iō ordo apparet in his, q̄ mouent̄ ſm naturam: ſicut & in his, quæ mouentur ſm artem, ut dr̄ in 2. Phyſic.† Et ex hoc contingit, q in operibus brutorum aīalium apparēt quædā ſagacitates, inquantū habent inclinationē naturalē ad quoſdā ordinatiſſimos proceſſus, utpote a ſumma arte E ordinatos. Et pp hoc, etiā quædam animalia dicuntur prudentia, uel ſagacia, non quòd in eis

A muni: hæc autem differentia aut aſſumit falſum, aut eſt ineffi-caa. Nam ſi intendit, q appetitus ſenſitiuus eſt determinatus ad unum particulare, id eſt, vnū numero, falſum aſſumit. Cōſtat .n. q appetitus ſenſitiuus ouis non eſt determinatus ad hanc numero herbā, alioquin non poſſet comedere aliā. Si aūt intendit q eſt determinatus ad unū particulare, i. ſpāle, puta delectabile ſcdm tactū, tunc inefficax eſt proceſſus quia ſicut ſtante determinatiōe naturali appetitus intellectiui ad bonum in cōi, ſtat q electiuus ſit particularium bonorū cōtētorū ſub bono in cōi: ita ſtāte determinatione naturali appetitus ſenſitiui ad tale bonum in genere, uel in ſpecie, ſtat q ſit electiuus particularium bonorum contentorū ſub illo cōi. Sicut.n. appetitus intellectiuus indeterminatus eſt ad particularia ſui obiectiti ita appetitus ſenſitiuus indeterminatus eſt ad particularia ſui obiecti. Vnde ex maiori uniuerſalitate obiecti illius appetitus q̄ iſtius, nō pōt inferri: niſi q electio illius ad multo plura ſe extendit, q̄ electio iſti*, & ſic in litera inferetur, q iſte eligit, & iſte non.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis ſciendum eſt quod dupliciter aliqua potentia determinata inuenit ad obiectum. Primo ſcdm ſeipſam: ſecūdo ſecundū ſuū actū exercitū. & determinatio quidem potentiæ ſecundū ſeipſam attēditur penes habitudinē potentiæ ad obiectū formale adæquatum. Omnis.n. potentia ad obiectum aliquod, eſt ſic determinata. Determinatio uero ſcdm actū exercitum, attēditur penes habitudinē actus poſiti in rerum natura ad obiectum. Eſt aūt, ut a notioribus doctrina fiat, inter intellectum & ſenſum differentia in hoc, quòd intellectus nec ſecundum ſe, nec ſecundum ſuum exercitum actum determinatus eſt, niſi ad ens in communi: ita quòd non ſolum intellectus, ſed intelligere in actu exercito, ita indeterminationē retinet, quòd terminari poteſt ad ens in communi. Senſus uero, licet ſecundum ſe ſit determinatus non ad hoc ſenſibile, ſed tale genus ſenſibile, puta uiſibile: ſentire tamen, puta uidere in actu exercito, nunquàm eſt ad obiectum in communi, aut communiter, puta coloratum uniuerſale, aut coloratum uage: ſed ſemper eſt ad hoc coloratum determinatum. Vnde ad partem appetitiuam deſcendendo, dicitur, quòd inter appetitū intellectiuum, & ſenſitiuū, tanta eſt differentia, q ille nec ſecundum ſe, nec ſecundum ſuum actum exercitum, determinatus eſt niſi ad bonum in communi: iſte uero ſecūdum ſe quidem determinatus eſt ad ſpeciale bonum, puta cōueniens naturæ ſenſitiuæ: ſecundum actū uero ſuū exercitū, determinatus eſt ad hoc ſingulare bonū, nūc, hic, ſic, & c. oblatū. Licet.n. appetitui ſenſitiuo nō adæquet hoc ſingulare, ſed tale genus bonum: ipſi tñ in ſingulis ſuis actib. ſe ac centi adæquant ſingillatim ſingularia, hic, nunc, ſic: quibus nō accidūt hæ circunſtantiæ, ſed eis quaſi cōſtituūtur. Ouis.n. (ut in rōne ad ſcdm in litera dr̄) refutando illā herbā, & hanc acceptādo, facit hoc: quia determinatus eſt appetitus eius, ut in actu exercito hanc, nūc, hic, ſic oblatā proſequat̄. Et hæc manifeſte eſt intentio literæ, ut prædicta rō clarificat, & ex ea hr̄ intentū: quia ex utraq; determinatione infertur negatio utriuſq; libertatis inuētæ in electione. Appetitus ſiquidem electiuus & eſt liber ad eligendū, & nō eligendum, & ad hoc, vel illud eligendū. Ex hoc aūt q appetitus ſenſitiuus determinatus eſt ſcdm ſeipſū ad ſpeciale bonū, hr̄ negatio primę libertatis: quia non eligere, nō cōtinetur ſub illo ſpāli bono, qd eſt eius adæquatū obiectū: ac per hoc non pōt appetitu haberi. Ex eo uero q appetitus ſenſitiu* ſcdm ſuū actū exercitum neceſſitatur naturaliter ad hoc determinatum particulare oblatū, nunc, hic, ſic & c. hr̄ negatio ſecundę libertatis. Quod.n. ad hoc determinatū eſt, nō pōt in aliud declinare. Itaq; patet hæc pariter ratio ad obiecta, & quàm efficax ſit literæ ratio.

¶ In reſponſione ad ſecundum, & tertiū eiuſdem 2. artic. aduerte, quòd cum ars non poſſit dare naturæ ſubſtātiam actus, ſed modum: & electio non ſignificet modū actus, ſed ipſum actum ſubſtantialiter, nulla arte fieri poteſt, vt aliquod brutum eligat: ſed qd apparet diſcretionis & electionis in operibus ſimiarum, canum, & ſimilium mire diſciplinatorum, hi illo eodem modo, quo a naturali inſtinctu aguntur. Sicut enim naturalem inſtinctum ſic ordinatum, ſortita ſunt animalia quædam, (ut in litera dicitur:) ita habitus acquiſitus in illis ex frequentia actuum inclinat illos per modum inſtinctus: & hoc ipſum quòd inclinabilia ſunt animalia, ſecundum huiuſmodi, mores ex natura habent inchoatiue, completiue uero ab aſſuefactione.

* Cap. 11. in medio. tom. 5.

*Cap. 1. nō procul à princ. to. 5.

* lib. 5. ca. 4. circ. princip.

* 1. 2. ar. 2. ad 3. & q. 6. ar. 2.

concl. ...

*Tex. 11. & ſequentibus, uſque ad 19. præcipue, tom. 2.

*Text. 49. to. 2.

¶ Super

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur ab aliquo exteriori principio.

AD 4^m sic proceditur. Videtur quod uolūtas non moueatur ab aliquo exteriori. Motus enim uolūtatis est uolūtarius: sed de rōne uolūtarij ē, quod sit a [h] principio intrinseco, sicut & de rōne naturalis. nō ergo motus uolūtatis est ab aliquo extrinseco.

¶ 2 Præt. Volūtas uiolentiā pati nō pōt, ut supra ostēsū est: sed uiolentū [h] est cuius principium est extra. ergo uoluntas nō pōt ab aliquo exteriori moueri.

¶ 3 Præt. Qđ sufficiēter [h] mouet ab uno motore, nō indiget moueri ab alio: sed uolūtas sufficiēter mouet seipsam. nō ergo mouetur ab aliquo exteriori.

SED CONTRA. Voluntas mouetur ab obiecto, vt dictum est: sed obiectum uoluntatis potest esse aliqua exterior res sensui proposita. ergo uolūtas potest ab aliquo exteriori moueri.

RESPON. Dicendū, quod [m] sēm qđ uoluntas mouet ab obiecto, manifestum est, quod moueri pōt ab aliquo exteriori: sed & eo mō, quo mouet quantū ad exercitiū actus, adhuc necesse est ponere uoluntatē ab aliquo principio exteriori moueri. [n] Omne enim qđ quandoq; est agens in actu, & quandoq; in potētia, indiget moueri ab aliquo mouēte. Manifestū est aūt, quod uolūtas incipit uelle aliquid, cū hoc prius nō uellet. Necesse est ergo quod ab aliquo moueatur ad uolendū: & quidē, sicut dictū est, ipsa mouet seipsam inquantū per hoc, quod vult finem, reducit seipsam ad uolēdū ea quæ sunt ad finē: hoc aūt nō pōt facere nisi consilio mediante. G Cum enim aliquis vult sanari, incipit cogitare quō hoc consequi possit, & per talē cogitationē peruenit ad hoc, quod potest sanari per medicū: & hoc vult. Sed quia non semper sanitatem actu uoluit, necesse est quod inciperet uelle sanari ab aliquo mouēte. Et si quidē ipsa moueret seipsā ad uolendū, oportuisset quod mediante cōsilio hoc ageret ex aliqua uolūtate præsupposita: H hoc aūt nō ē procedere in infinitū. Vnde necesse ē ponere, quod in primū motū uolūtatis uoluntas prodeat ex instinctu alicuius exterioris mouētis, ut Arist. concludit in quodā cap. Ethicæ Eudimicæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod de rōne uoluntarij est, quod principiū eius sit intra: sed nō oportet quod hoc principiū intrinsecū sit primū principiū non motū ab alio. Vnde motus uolūtarius etsi hēat principiū proximū intrinsecū, I tñ principiū primū est ab extra: sicut & primū principiū motus naturalis est ab extra, quod scilicet mouet naturam.

AD 2^m dicendum, quod hoc non sufficit ad rationem uiolenti, quod principium sit extra: sed opor-

SVPER QVÆST. IX. ART. IIII.

Ferr. 3. co n. 88. 89. *Cap. 2. d. 25. q. 1. con. 2.* *Medina ar. 4.*

Circa rationem, & conclusionem in corpore quarti ar. eiusdem quæstionis, dubium occurrit. Circa rōnē quidem quia ad actū uolendi sufficit obiectū apprehensum præsens, & uolūtas (inquit Sco. in quolib. q. 21.) non ergo requiritur exterius agens: nec quod præuolendo incipiat uelle, ut ratio litteræ prima vult. Arguit quod ratio literæ continet sophisma cōsequentis. Cū enim uolūtariū, ut superius patet, dupliciter dicatur, uel quia uolitum, uel quia in potestate uoluntatis: litera ex hoc quod primus actus uolūtatis non potest esse uolūtarius primo modo infert, quod nullo modo est uolūtarius, ergo &c. ubi patet manifestus error. Et confirmatur, quia alio modo est uoluntarium ipsum uolitum, alio modo ipsa uolitio: nā illud ut obiectū, hec ut actus: ac per hoc illud mediante actu, & hoc absq; medio. Cū enim uolo legere, nō solū legere est uolūtariū, sed et illud uelle, quo uolo legere, quamuis dissimiliter: quia legere mediāte uelle: ipsum autē uelle, se ipso. Et tamē ratio litteræ, quia primū uelle nō pōt esse uolitū ut obiectū, cōcludit: quod nō est in potestate uolūtatis, sed ex instinctu superioris: cū tñ dici posset, quod licet primū uelle nō possit esse uolitū, ut obiectū, est tñ uolitū ut actus: & sic non oportet, quod sit uolitus cōsilio mediante. Præterea. Tota uis rōnis literæ cōsistit in hac exclusiua. Volūtas mouet se mediante consilio, seu ex aliqua uoluntate præsupposita tantum. Et tamen neque hic, neque in præcedenti ar. probata est quo ad utramque expositionē. Probatū est enim quod uoluntas mouet se hoc mō, sed non est probatū quod non alio modo: super qua tamen negatiua fundatur tota uis rationis in litera, ut patet intuenti, ergo &c. Contra conclusionem uero Scotus, ubi supra K arguit: quia si uoluntas in primo actu, naturali instinctu moueretur ab intellectu naturaliter moto, uoluntas naturaliter moueretur: & sic homo esset unum animal brutum.

Porrecta. per t tom. Inf. q. 17 art. 5. ad 2. & q. 80. ar. 1. corp. & 1. q. 125 a. 4. & q6. 106. ar. 2. cor. & q. 111. art. 2 cor. et 3. contra. c. 88. & 89. *q. 6. a. 4. *ar. 1. huius quæst. concl. m.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis scito tria. Primū est fundamētum huius rōnis, & est id quod dictū est. s. quod uoluntas mouet se nō alio mō, quàm ex uoluntate finis. Sed radix huius fundamēti non est prætermissa ab authore, sed in primo articulo huius quōnis posita, scilicet, quod principiū motionis ad exercitiū actus, ē ex fine: quia omne agēs agit pp finē. Et in ar. 3. repetita & applicata, cū dicitur, quod ad uoluntatē pertinet mouere alias potentias ex rōne finis. Est ergo uis rōnis huius hec. Omne agens agit pp finē, appetitū uel appetitu naturali, uel animali, seu intellectuali: sed uolūtas mouendo tam alias potentias, quā se, est agens. ergo actio ista est ab ea ex appetitu finis uel naturali, uel animali &c. Sed non ex appetitu naturali: quia sic non moueret se, sed dās naturam moueret illam eo modo, quo grauia & leuia mouētur F a generante nec esset uoluntariū illud agere, ut patet: cuius oppositum significat uoluntatem mouere se. ergo est ex appetitu animali, seu intellectuali, id est, ex uolitione finis, quod est intētum. Agere enim ex præuolitione finis, & mediante consilio idem sunt: sicut cognoscere ex principijs, & mediāte syllogismo, idē est. Hæc aūt ratio procedit ex per se notis cōmunibus animi cōceptionibus, ut de se patet. unde nullā hēt calūniā & uitauq; exponentis illius exclusiua proba. si cōplectitur euidentē. Et per hoc patet responsio ad ultimā obiectionē cōtra rōnē. Scito secūdo, quod, ut inferius q. 16. ar. ulti. ad 3. & q. 17. ar. 5. ad tertium patet, uoluntarij actus uoluntatis sic supra se prios reflectuntur, ut quilibet eorum implicite, uel explicite, formaliter, uel uirtualiter, habeat rōnē uoliti obiectiue, & nō solum per modum actus. Dum enim eligo uitam contēplatiuā, cōsentio in talē electionē, & utor uolūtate mea ad actum eligēdi applicādo illā. Et sic electio ipsa ē actus, & est uolita ut obiectū, & consensus & usus. Et econtra, dum utor uoluntate mea, applicando illam ad amandū Deum, consentio in talē usum, & eligo illū: & sic usus hēt rōnē actus, & cū hoc est uolitus ut obiectū cōsensus & electionis. Et similiter dū consentio in amicitiā diuinā, utor uolūtate, applicando ad consensum, & eligo eundē: & similiter cōsensus est actus & uolitus, ut obiectum electionis & usus. Quia igitur nō quādoq; sed semper cū uolūtas mouet se, utitur seipsa applicādo se ad uolēdū, uel nolendū &c. Et omnis huiusmodi actus ē implicite uel explicite, formaliter uel uirtualiter uolitus, ut obiectū: licitum fuit authori ex negatione uolūtarij obiectiue in huiusmodi actibus, inferre negationem uoluntarij simpliciter: Et hoc nō solum quasi gratia materiæ, scilicet actuū huiusmodi, in quibus uoluntarium, ut actus, nō inuenitur sine uoluntario, ut obiectum, ut dictum est: sed & gratia formæ: quia si subtiliter perspiciatur distinctio uolūtarij in uoluntarium, ut uolitum & uoluntarium: quia in potestate uolūtatis nō est distinctio in disparata genera uolūtarij, sed est distinctio distinctorum modorū penes directe uel indirecte. Voluntariū enim ut uolitum, est directe uoluntarium: uoluntarium uero, quia in potestate uoluntatis est indirecte, ea indirectione quia s. subest potestati uoluntatis, ut sit obiectū eius uolentis, aut nolentis: hac enim sola ratione uoluntariū induit. Vnde cum uoluntarium secundo modo, in idem redeat cū uolūtario primo mō, licuit ex omnimoda negatione uolūtarij primo modo, inferre formaliter negationē uoluntarij simpliciter. Vt enim iam patet, uoluntarium, quia in potestate uolūtatis ad uoluntarium simpliciter ut obiectum, reducitur sicut obiectū indirecte ad obiectum directe, & consequenter sub omnimoda negatione obiecti utriusq; modi negatio cōprehēdit. Et per hoc patet responsio ad alias nostras obiectiones cōtra rōnē. Scito tertio, quod

*ac præc. * Lib. 7. mor. Eudemior. c. 18.

quòd aliud est loqui de volitione: & aliud de volitione ut a uo- A luntate applicante seipsam ad uolendū. Volitio enim nil aliud dicit, nisi operationem uoluntatis, qua vult: & certum est quòd ad volendum sufficit uoluntas cum obiecto. Sed ad uolendū à se, ita quòd ly, a se, dicat causalitatem applicantem seipsam ad volendum, nō sufficit uoluntas cū obiecto, sed exigitur uolūtas præuolens finē. & ratio huius est, quia velle a se, non solū importat uelle, sed agere, seu mouere: quod quia oportet fieri pp finem, præexigit naturam, uel ipse appetitum finis, ut dictum est. & nō aduertere hoc, causa est loquendi. Et quia actio ipsa est magis pp finem, quàm obiectum, & uolitio quàm volitum, ut patet cum amo deum, diuus Thomas. q supra hoc, q agens agit pp finem, ædificabat applicationem uolūtatis ad uolendum in rōne uoliti pp finem contemplatam maxime est: & ex ea sic accepta, ueritatem inuenit, atque docuit.

* In cor. art.

60 Vnde quàmuis uolitum ut obiectum, habeat directius rōnem voliti, quàm uolitum ut actus: uoluntariū tū ut actus, habet magis rationem eius q est esse pp finē, quam obiectum actus. Et propterea hoc in loco, ubi tota uis consistit in hoc, q est esse volitū pp finē, actio ipsa per modū actionis exercitæ primum tenet locum. Et per hæc patet responsio ad rationem Scoti.

Ferrera per totum. 1.q.15.ar. 3. & 4. Et 12.q.95. a.5.6.&7. Et 2.d.15. q.1.art.2. & 3. Et 3. contra c. 84. usque 93. Et uer. q.5. ar. 9 & 10. Et opu.2.c.129. 130. & 161. & opus. 10. arti.19. & opus. 15. cap. 5. & opus. 26. † Li.8.tex. 76.t.2. * Cap.4.in prin.t.3.

¶ Ad id uero quod contra conclusionē obijcitur, facillime respondetur, negando sequelam. Quàmuis enim primus actus uoluntatis sit ex instincto dato ab exteriori, non ab obiecto, sed cā effectiua, Deo: ipsa tamen iā ex hac finis uolitione seipsā mouet ad uolendū alia pp finem, quod brutis non cōuenit, qm̄ ad oīa mouētur ab instincto. Est igr authoris sententia, q sicut generās graue, dat graui naturalem appetitum motus & loci deorsum, & propterea cessante impedimēto; graue ex appetitu accepto mouetur deorsum, & quiescit: ita generator uoluntatis dat ei naturalem inclinationē in bonum, ita q pro-

† Cap. 7. parum a med.

posito per intellectum bono, absque impedimento, uolūtas tendit in illud actu elicito, qui est uolitio. Et hic actus dē esse ab exteriori agente, ea rōne, qua motus grauis a generante dicitur, & merito: quia ad hunc actum uoluntas non concurrit ut propter finem agens, sed ut ad finem tendens ex directione sapientis agentis, ordinantis ipsam in hoc. Et propterea hic actus licet sit uelle, & uoluntatis, & a uoluntate ut eliciente actum: non tamen est uoluntarius: quia non est a voluntate ut applicante se ad uolendū sed naturalis: quia dator naturæ applicat ipsam mediante inclinatione data ad volendum. Oportet enim, ut in litera dr̄, dari processum in infinitum in uoluntarijs, nisi deueniatur ad unum non uoluntarium, sed naturalē actum uoluntatis, in quo sit status. *concl.*

SVP. QVÆS. IX. ART. V.

Ferr. 3. cont c. 84.
Palud. 2.d. 15. q. 3.
Medina ar. 5.

IN corpore quinti articuli dubium occurrit, Quare cū immaterialis, formalior, & uniuersalioris naturæ, & uirtutis quàm sit corpus, pōt directe moueri a corpore ut ab obiecto: & non pōt moueri ab eo ut a motore ad exercitiū. Sicut enim ad primam motionē sufficit in mouente maior nobilitas secū dum quid. ut in hac quæstione, articulo secundo ad primū dr̄, ita in secunda: ut patet ea hoc. q uolūtas mouet intellectū ad exercitiū: & tñ apud diuum Thom. est secundum quid tñ nobilior intellectu. Et rursus ratio assignata in litera non minus excludit primam motionem, quàm secundam. Ea hoc enim quòd mens est forma- *concl. p* * Li.3.tex. t 50.to.2. * Text.42 to.2.

tet addere, q nullam conferat vim patiens: quod nō cōtingit, dum volūtas ab exteriori mouetur: nā ipsa est q̄ vult, ab alio tñ mota. Esset autem motus iste uiolentus, si esset cōtrarius motui uoluntatis, quod in proposito esse non potest: quia sic idem vellet, & non uellet.

AD 3^m dicendum, q uolūtas quantum ad aliquid sufficienter se mouet, & in suo ordine, s. sicut agens proximum: sed non potest seipsam mouere quantū ad omnia, ut * ostensum est. unde indiget moueri ab alio, sicut a primo mouente.

ARTICVLVS V.

Vtrum uoluntas moueatur a corpore cælesti.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ q uoluntas humana corpore cælesti moueatur. Omnes enim motus uarij, & multiformes, reducuntur sicut in causam, in motum † uniformem, q est motus cęli, ut probatur octauo † Physic. sed motus humani sunt uarij, & multiformes, incipientes postquàm prius nō fuerant. ergo reducuntur in motū cęli, sicut in causam, qui est uniformis secundum naturam.

¶ 2 Præt. Secundū Augusti. in 3.* de Trin. Corpora inferiora mouent per corpora superiora: sed motus humani corporis, q causat a uoluntate, nō posset reduci i motū cæli, sicut in cām, nisi ēt uolūtas a cęlo moueret. ergo cęlum mouet uoluntatem humanam.

¶ 3 Pręt. Per obseruationē cęlestium corporū Astrologi quędā uera prænuntiant de humanis actib. futuris, q sunt a uolūtate: qđ nō esset, si corpora cęlestia uoluntatem hois † mouere nō possent: mouetur ergo uolūtas humana a cælesti corpore.

SED CONTRA est, qđ † Dama. dicit in 2. lib. q corpora cęlestia non sunt causæ nostrorum actuum: essent aūt si uoluntas, q̄ est humanorum actuum principium, a corporib. cælestib. mo- ueretur: non ergo mouetur uoluntas a corporibus cælestibus.

RESPON. Dicendum, q eo * modo, quo uoluntas mouet ab inferiori obiecto, manifestū est q uolūtas potest moueri a corporibus cælestibus, * inquantū B corpora exteriora, quæ sensui proposita mouent uolūtatē, & ēt ipsa organa potentiarū sensitiuarum, subiacent motibus cælestiū corporū. Sed eo mō, quo uoluntas mouetur, quantum ad exercitium actus, ab aliquo exteriori agēte, adhuc qdā posuerunt corpora cęlestia directe imprimere in uolūtatē humanam: sed hoc est impossibile. Volūtas enim, ut dr̄ in 3. de anima, * est in C rōne. Rō autem est potētia aīæ, non alligata organo corporali. vnde relinquitur, q uolūtas sit potētia oīno immaterialis, & incorporea. Manifestū est aūt, q nullū corpus agere pōt in rem incorporeā, sed potius ecōuerso, eo q res icorporeæ & imateriales sūt formalioris, & uniuersalioris uirtutis, q̄ quæcūq; res corporales. vñ impossibilē ē, q corpus cęleste iprimat directe i D intellectū, aut uolūtatē. ¶ Et pp hoc Arist. in lib.* de aīa, recitans opinionē dicētiū, q talis est uolūtas in hoib. qualē in eis īducit pr̄ deorū, uirorūq; .s. Iupiter, p quē totū cælū intelligunt, attribuit eis q ponebant intellectū nō differre a sensu. Oēs. n. uires sēsitiuæ, cū sint actus organorū corporaliū, p accidens moueri pñt a cęlestib. corporib. motis. s. corporib. quorū sūt actus: sed E quia dictū est, qđ appetit † intellectiuus quodāmō mouetur ab appetitu sensitiuo, * indirecte redūdant motus cælestium corporum in uoluntatem, inquantum scilicet per passiones appetitus sensitiui uoluntatem moueri contingit. *concl. f* †

AD PRIMVM ergo dicendū, q multiformes mot* volūtatis humanæ reducunt in aliquam cām uniformē, quæ est in intellectu, & uoluntate superiori: qđ nō pōt dici de aliquo corpore, sed de aliqua superiori substantia immateriali. vñ nō oportet q motus uolūtatis in motū cęli reducat, sicut in cām.

AD 2^m dicēdū, q motus corporales humani reducunt in motū cęlestis corporis, sicut in cām, in-

quãtũ ipsa dispositio organorũ ɔgrua ẽ ad motũ aliqualiter ex ipressiõe cęlestiũ. corporũ, & ĩquãtũ ẽt appetitus sensitiuus ɔmouet ex impressione cælestiũ corporũ: & ulterius inquãtũ corpora exteriora mouent ẽm motũ cælestium corporũ, ex quorũ cõcursu uolũtatis incipit aliqd velle, & ñ uelle: sicut aduenięte frigore ĩcipit aliqs uelle facere ignẽ: sed ista motio uolũtatis est ex parte obiecti exteri° psẽtati, nõ ex parte interioris instinct°.

Ad 3m dicendũ, q sicut *dictũ est, appetitus sensitiuus est actus organi corporalis: unde nihil ꝓhibet ex impressione corporũ cælestiũ aliquos esse habiles ad irascendum, uel concupiscẽdũ, vel aliquam hmõi passionem: sicut & ex complexione naturali plures hoium sequuntur passiones, quib. soli sapientes resistũt. Et iõ, ut in plurib. uerificant quę pronuntiantur de actibus hominum ẽm considerationem cælestium corporum. Sed tamen, ut Ptolemæus dicit in Cẽtiloquio, Sapiens dominatur astris, scilicet, quia resistens passionib. impedit per uoluntatem liberã, & nequaquam motui cælesti subiectam, hmõi cælestium corporũ effectus: uel, ut * Aug. dicit 2. super Gene. ad literam, fatendum est, qñ ab Astrologis uera dicũtur, instinctu quodam occultissimo dici, q nescientes humanæ mentes patiuntur, quod cum ad decipiendum homines fit spirituum seductorum operatio est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum voluntas moueatur a Deo solo, sicut ab exteriori principio.

AD SEXTVM sic proceditur. Vĩ q uoluntas non a solo Deo moueatur, sicut ab exteriori principio. Inferius enim natũ ẽ moueri a suo h superiori, sicut corpora inferiora a corporibus cælestibus: sed uoluntas hois habet aliquid superius post Deum s. angelum. ergo uolũtas potest moueri, sicut ab exteriori principio, etiam ab angelo.

¶ 2 Præt. Actus uoluntatis sequitur actum intellectus sed intellectus hominis reducitur in suum actum non solum a Deo, sed ẽt ab angelo per illuminationes, F vt Dionys. dicit ergo eadem ratione & uoluntas.

¶ 3 Pręt. Deus non est cã nisi bonorum, ẽm illud Genes. 1. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erãt valde bona. Si ergo a solo Deo uoluntas hois moueretur, h nunquàm moueretur ad malũ, cum tñ uoluntas sit qua peccatur, & recte uiuitur, ut * Aug. dicit.

Sed contra est, quod Apostolus dicit ad Phil. 2. Deus est q G operaẽ in nobis uelle, & ꝑficere.

Respon. Dicendum, q motus uoluntatis est ab intrinseco, sicut & motus naturalis. Quàuis aũt rẽ naturalem possit aliquid mouere, qđ nõ est cã naturę rei motæ; tñ motũ naturalẽ cãre nõ põt, nisi quod est aliqualiter cã naturæ. Mouetur enim lapis sursum ab hoie, qui naturam lapidis nõ causat, sed hic motus nõ est lapidi naturalis: naturalis autem motus eius nõ cãtur nisi ab eo, qđ H causat naturã, unde dř in 8. Physi.* q generans mouetur secũdum locum grauia & leuia. Sic ergo hominem uoluntatem habentem contingit moueri ab aliquo, qui non est causa eius: sed p q motus uoluntarius eius fit ab aliquo principio extrinseco, quod non est causa uoluntatis, est impossibile. uoluntatis autem causa nihil aliud esse potest, quàm Deus. Et hoc patet dupliciter, Primo quidẽ ex hoc q uoluntas est potentia animæ rationalis, quę a solo Deo causatur per creationem, vt in 1. dictum ẽ.* Secundo uero ex hoc, q uoluntas habet ordinem ad uniuersale bonum. unde nihil aliud potest esse I uoluntatis cã, nisi ipse Deus, qui est uniuersale bonum. Omne aũt aliud bonũ ꝑ participationem dř, & est quoddã particulare bonum: particulari, aũt cã non dat inclinationem uniuersalem. Vnde nec materia prima, quæ est in potentia ad omnes formas, potest causari ab aliquo particulari agente.

Ad primum ergo dicendum, q Angelus non sic est supra hominem, quòd sit causa voluntatis eius: sicut corpora cælestia sunt causa formarum naturalium, ad quas consequuntur naturales motus corporum naturalium.

Ad 2m dicendum, q intellectus hominis moue- K tur ab angelo ex parte obiecti, quod sibi proponitur virtute angelici luminis ad cognoscendum. & sic etiam uoluntas ab exteriori creatura potest moueri, vt * dictum est.

Ad 3m dicendum, q Deus mouet uoluntatẽ hominis, sicut uniuersalis motor, ad uniuersale obiectum uoluntatis, quod est bonũ. Et sine hac uniuersali motione homo non potest aliquid uelle: sed homo per rõnem determinat se ad uolendũ hoc, uel illud, quod est uere bonum, uel apparens bonũ. Sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliqd determinate uolendũ, qđ est bonum: sicut in his, quos mouet per gratiam, vt * infra dicetur.

QVÆ-

Marginal notes: *Ca. 4. de diui. no. nõ remote a prin. — *Lib. 1. retracta. c. 9 & me. c. 2. — *Tex. 17. 29. 30. 31. 2 fere. concl. — *p. p. q. 90 ar. 2. & 4. — *Art. 4. — *q. 109 & 112. — *Ar. 2. huius q. & p. p. 80. & 81. — *Parom a ptine. libri. — Ca 17. circa fin. 1. 3.

maioris, & uniuersalioris, virtutem, q corpus, excludit passiua corpore nõ solũ ut effectiuo, sed etiã ut a formali principio, qđ ẽ excludere motionẽ ab eo ꝑ modũ obiecti, ut in 2. artic. huius q. dictum est.

¶ Ad hoc breuiter dř, q secũdũ ueritatem neutro mõ corp° põt agere in rẽ immaterialẽ pp rõnẽ allatam, & plures alias, quas uide, si vis, in 3. contra Gent. c. 84. & 85. Vñ & in 1. parte dictũ ẽ, & declaratũ, q phantasmata nõ nisi facta in actu lumine intellectus agentis, possũt mouere intellectum. Et usque adeo diuus Thom. in q. 84. art. 6. hoc pondera uit, ut cõcluderet, q tota cognitio sensibilis, usque. s. ad cogitatiuã inclusiue, non est cã intellectualis notitiæ, sed ẽ materia cãæ, s. intellectus agentis. Rõ aũt quare cõcedit & hic, & alibi, q uolũtas, seu intellectus, mouet ab exteriori tãquàm ob iecto, & non tãquàm a motore ad exercitiũ, est qa ad mouendũ obiectiue exteriora cõcurrunt. & si nõ sufficiẽter, tñ inchoatiue mediate, & ut materia obiecti. Ad mouẽdũ aũt ad exercitium, nullo mõ cõcurrunt ex parte motoris ad exercitiũ. Est n. talis motor solus De° cũ ipsa uolũtate, vt in qõne patet.

SVPER QVÆS. IX. ART. VI.

Ferr. 3. cont. c. 88. 89. Cap. 2. d. 25. q. 1. con. 3 Medina ar 6.

IN art. 6. eiusdẽ q̃stio. aduerte duo. Primo, q qa in titulo exprimitur ly, sicut ab exteriori principio, non oportet in corpore articuli, cũ de cã motus naturalis, uel uoluntarij agit, facere, uel subintelligere distinctionẽ puta, q non põt causari, nisi a dãte naturã, seu uoluntatẽ, uel a seipso. Hoc. n. licet uerũ sit absolute, in genere tñ exterioris principij ñ cõprehendit ipsum met qa est principiũ intrinsecũ, sed solummõ dator naturæ, aut uoluntatis. Secundo, q in rõne ad terminũ hĩ, q De° noo solũ potentiam voluntatis dat, sed actũ uolendi clausum in omni actu uolẽdi ipsam, s. uolitionem boni. In omni enim uolitione hæc uolitio claud. s. ut principiũ in cõclusiõe Et ppea in litera dř, q ex hac uolitione uolũtas ꝑ rõnem determinat se ad hoc, uel illud bonũ, uere uel apparenter, & sine illa psupposita uolitione, nihil omnino uelle põt: sicut nec sine principiorũ cognitione, intellectus aliquid nosse põt. Et hæc uolitio est illa, ad q̃ dictũ est oportere uolũtatem moueri ab alio, ẽ quo ad exercitiũ actus. Secundũ hanc n. fertur actu in finẽ, & ex hac vult quicquid vult.

Marginal notes: 6r. Porrecta per totum. Inf. q. 80. ar. 1. Et 1. q. 105. ar. 4. & q. 111. ar. 2. Et 3. contra, c. 88. 89. 91. & 92. prĩ. Et mal. q. 3. a. 3. cor. & q. 16. ar. 5. cor. & d. 13.

SVPER QVAEST. X. ART. I.

Scot. 1. d. q. 4. Mairo. 1. d. q. 7. Egi. 1. d. 1. q. 3. pri. prin. Cap. 1. d. 1. q. 3. ar. 1. con. 3. & 4. d. 49. q. 3. con. 2. Medina ar. 1.

IN q̃one decimæ ar. 1. Scito q ly, naturaliter: in titulo positum, sumitur ut distinguitur contra ly, libere.

QVAESTIO X.

De modo quo voluntas mouetur, in quatuor articulos diuisa;

DEINDE considerandũ est de modo, quo uoluntas mouetur.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum uoluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

¶ Secundo, Vtrum de necessitate moueatur a suo obiecto.

¶ Tertio, Vtrũ de necessitate moueatur ab appetitu inferiori.

¶ Quarto, Vtrum de necessitate moueatur ab exteriori motiuo, quod est Deus.

ARTICVLVS I.

Vtrum voluntas ad aliquid naturaliter moueatur.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur q volũtas nõ moueat ad aliquid naturaliter. Agẽs enim naturale diuidit̃ ꝯ b uolũtariũ, ut patet in principio 2. Phy. non ergo uoluntas ad aliquid naturaliter mouetur.

¶ 2 Præt. Id quod est naturale, inest alicui semp, sicut igni eẽ calidũ: sed nullus motus inest uoluntati semper: ergo nullus motus est naturalis uoluntati.

D

¶ 3 Præt. Natura est determinata ad vnũ: sed uoluntas se habet ad opposita, ergo uoluntas nihil naturaliter vult.

SED CONTRA est, q motus uoluntatis sequitur actum intellectus: sed intellectus aliqua intelligit naturaliter. ergo & uoluntas aliqua vult naturaliter. B

RESPON. Dicendum, q sicut Boetius dicit in lib. de duab. naturis,* & Philosophus in 5. † Metap. Natura dicitur multipliciter: quandoq; enim dicitur principium intrinsecum in reb. mobilibus: & talis natura est uel materia, uel forma materialis, ut patet in 2.* Physic. Alio modo dicitur natura quælibet substantia, uel quodlibet ens: & s̃m hoc illud dicitur esse naturale rei, qđ conuenit ei secundum suã substantiam. & hoc est, quod per se inest rei. In omnib. aũt, ea quæ non per se insunt, reducunt in aliquid qđ per se inest, sicut in primum: & iõ necesse est, q hoc mõ accipiendo naturã, semp principiũ in his q̃ cõueniunt rei sit naturale: & hoc manifeste apparet i itellectu. Nã pricipia itellectualis cognitiõis sũt natura- C

*Boetius pau'n a principio lib.

† tex. 5. c. 1.

*tex. 4. vs esse, 1. 2.

¶ In corpore eiusdẽ primi art. dubiũ occurrit, ex eo, q author diuertat se a proposito: nã quæstio est de naturali, ut distinguit̃ cõtra liberũ: & solutio quæstionis est de naturali, ut distinguitur contra accidentale, ut patet in litera.

¶ Ad hoc breuiter dr, q quia naturale, ut distinguit̃ cõtra liberũ, sequit̃ ad naturale, i. substantiale (omne. n. substãtiale, ẽ naturale) ex hoc q author declarauit, s uoluntatẽ inueniri motũ naturalem, i. substantialẽ, optime satisfecit quęsito, An sit talis mot' naturalis, vt distinguit̃ cõtra liberũ. Ea aũt fuit tõ processus: q a uidelicet iõ signata p nomẽ naturalis aperianda erat. vñ si oĩs suba, natura ẽ, q quid secundũ substãtiã inest, secũdũ naturã inest, at p hoc, & substãtiale & naturale ẽ: s̃cdm substãtiã aũt inest, q quod p se inest: ergo iuxta hãc naturæ significationẽ, qua & uolũtas natura est, p se inest, & secundũ substãtiã, & naturaliter, idem sunt. Hæc aũt æquiualere naturali, ut distinguitur cõtra liberũ, patet ex eo, q a liberũ habet pro cã, uelle naturale aũt, esse. Id enim solũ libera fit, qđ fit q a vult: & id solum naturaliter inest, quia est, ut in prima parte dictũ est. Quicquid autem, secundum substantiam, seu per se inest, clare patet quòd inest, quia talis esse, substantialis est, & non quia sic vult. Nulla ergo diuersio hic fuit, sed alia perscrutatio naturalis, ex qua doceremur naturalitatem in omnibus inuenire, sicut author fecit. Ex hac enim rõne naturalis, adiuncta altera propositione communi, scilicet q per se prius est his, quæ non sunt per se, intulit uniuersalem regulam, scilicet, quòd principium conuenientium alicui inest naturaliter, id est, per se, & secundum substantiam, & quia est talis naturæ, & non quia vult. Ex hac. n. regula, subintellecta minore, scilicet q motus conuenientes uoluntati, sunt ordinati secundum rationem principij, & principiati, quod est per se notum, statim habetur intentum, s. quòd aliquis motus inest voluntati secundum substantiam per se naturaliter, quia est talis, & non quia vult.

62 Porrecta per s. tum. 1. q. 4. ar. n. co. Et dũ ma. q. 22. ar. 5. & 9. Et ma. q. 26 arti. 4. ad 5.

*Et etiã tex. 49. in. 2.

¶ In eiusdem articuli corpore, nota triplex poni naturaliter uolitum. Primo bonum: secundo beatitudinem: tertio omne conueniens uolenti secundum suam naturam. Et de primis quidẽ duobus, euidens ratio in litera redditur: de tertio autem non. Vnde & dubitatur & de ipso, & de eius ratione. De ipso quidẽ, quia experimur oppositum, dum eligimus non conuenientia secundum naturam, ut nescire, non uiuere. Nec euaditur dicendo, quòd hoc appetimus per accidens: quoniam opposita eorum, quæ naturaliter uolumus, nec per se, nec per accidens uelle possumus: ut patet de primo & secundo. De ratione uero, scilicet, quia per uoluntatem appetimus etiam pertinẽtia ad alias potentias, & totum hominem: quandoquidem nulla apparet connexio huius ad illam conclusionem. Vnde enim sequitur. Per uoluntatem appetimus etiam pertinentia ad alias potẽtias & totum hominem: ergo naturaliter uolumus omnia cõuenien-

A tia uolentib. secũdum suam naturã. Ad primum horũ breuiter dr, q sicut in rebus exterioribus naturale inuenitur dupliciter, s. semper, uel frequenter, (Motus enim cælestes, naturales sunt ut vniuersaliter, & semper indeficientes a naturali cursu: motus aũt inferiores naturales sunt ut in pluribus, & frequenter indeficiẽtes) ita & in uoluntatis motib. naturalib. inuenit̃ naturalitas utroq; mõ. Nã ad quędã uolũtas sic naturaliter est determinata, ut nõ possit aliquo pacto uelle oppositũ. Ad q̃dã sic naturaliter determinata ẽ, ut possit p accidẽs oppositũ uelle. In primo ordine, sunt duo prima uolita in lra nominata. In secũdo uero ẽ tertiũ uolitorũ genus: vñ ad hoc tertiũ uolitũ uolũtas nõ plus vĩ naturaliter inclinata, q̃ uolũtas affecta habitu uirtutis acq̃sitę ad op' illius uirtutis, nisi p q̃ ta inclinatio ex natura potior ẽ, q̃ ex acq̃sito habitu. Et sicut uoluntas in iustitia habituata põt iniuste facere, etiã uolũtas naturaliter inclinata ad bonũ cõueniẽs uolẽti secũdũ suam naturã, põt eius oppositũ uelle.

¶ Ad s̃cdm uero dr, q licet uerba illa lrę, sola sumant̃, nõ inferãt nisi extẽsionẽ uolũtatis, & eius obiecti ad hoc tertiũ: si tñ intelligant̃ cõiũcta p̃cedẽtib. inferũt naturalitatẽ mot' uolũtatis in hoc tertium. Ad cuius euidẽtiã scito, q uoluntas tripliciter sumitur, s. ut quædam potentia: secundo, ut aliciens ex quadam in quiddam: tertio, ut appetitus ipsius totius uolentis. Et quidem quia uoluntas potentia quædam est, ideo naturaliter fertur in bonum, quod est uolitum, primo positũ in lra. Quælibet. n. potentia naturaliter determinata est ad suum obiectũ, ita quod non põt in oppositum. Quia uero est uolitiua cuiusdã ex quodam secundũ rõnem causæ & causati: ideo naturaliter vult beatitudinem, quæ finale principium est: quod uolitum, est secundo positum. Quia aũt est a natura data uolenti, non solum ut uelit sibi ipsi uoluntati, sed ẽt ut uelit ipsi uolenti secundum seipsum & suas partes: iõ naturaliter vult bonum conueniens volenti secundum suam naturã: quod est volitum tertio loco in litera positum. Quodlibet enim horum trium habet rõnẽ primi per se, & secundũ substantiã. Obiectum. n. & primo respectũ principiũ, est causa cæterorum: proprium uero infra principij rationem clauditur. Amicabilia. n. quę sunt ad alios, ueniunt ex amicabilibus ad se. Et si hoc longius repetendum esset, dicendũ esset, q quia uolitum pendet ex uolito & uolente, utrunque initiũ uoluntariorũ motuum inditum esse oportet. Et ex uolito quidẽ inditus est uoluntati motus in beatitudinem, qui, ut pote mot' in finẽ primariũ, complectẽs in se totã obiecti perfectionẽ, principiũ ex ea parte ẽ reliquorũ motuũ: ex parte uero uolentis, inditus est uoluntati motus in propriũ bonũ: utrumque. n. tradidit Aris. cũ dixit, Amabile qdẽ bonũ, unicuiq; aũt propriũ. Cũ igit̃ author ex hoc, q uoluntate uolumus nõ solũ ad ipsam spectantia, sed etiam ad uolentem, intulit q naturaliter uolumus conuenientia secundum naturam, etiã rõnẽ reddidit, intendẽs p medio assumere, q uoluntatem sortiti sumus pro nobis, ac per hoc ad proprium bonũ determinatam. Vnde & in q. de uirtu. ar. 5. & inferius in q. 50. & 56. Nulla uirtus in uoluntate ponit̃ ad p̃priũ uolẽtis bonũ: quia ad hoc naturaliter determinata ẽ.

¶ In responsione ad primũ eiusdẽ artic. aduerte distinctionem de

D.196.

voluntate consideratur.n.multipliciter. Sed quantũ ad proposi F tũ litera insinuat dupliciter.s.ut res,& ut causa. Est.n.& in genere rei res talis,puta,apta nata uelle & in genere cãe,cã talis,puta,libera.Cũ aũt uoluntas distinguitur cõtra naturã,nõ distinguitur ut res talis contra talẽ rẽ,sed ut cã talis, contra cãm talem. Est. n. res talis, s.apta nata uelle, natura qdã habens sibi connaturalia, sicut & cæteræ naturæ:sed talis cã s. libera ut sic,nõ est talis cã,qualis est natura. Hæc.n. est cã,quia est:ac per hoc est cã determinata ad unũ. Illa uero causat,quia vult:ac per hoc est cã libera ad utrũlibet. Vnde distinguuntur voluntas & natura in rõne causæ, secundũ pprias causandi differentias. Propter qđ & in secundo Phys. & in 9. Metaph. non nisi in ordine earũ, uel principiorũ distinguunt. Et si in his perspexeris, qđ rõ causæ in natura spectat ad eam, inquantum res est,uidebis pariter,qđ uolũtas utramq; cãe rõnem habet. Nam quatenus res talis est per modum naturæ, causalitatẽ habet: quicquid enim causa talis quid,quia talis res ẽ, naturaliter causat illud. Quatenus uero electiua ẽ per modũ proprium,idest,libere,a pposito ad utrũlibet &c. causalitatẽ habet, & non naturaliter:quicquid enim causat quia vult,libere causat. Et si ulterius perspexeris,qđ natura (ut in litera dr) est cã essentialiter prior cã uoluntaria,quia esse, in utroq; est prius q̃ operari &c. uidebis quoq;,qđ uoluntas nõ solum natura qdam est, sed prius habet naturæ rõnem,& cãlitatem,quàm ppriã. Et si postremo penetraueris,qđ in causis essentialiter ordinatis,coniunctis in uno subiecto,id quod est prioris causæ proprium, participatur a posteriori,ut supremum infimi,attingat infimũ supremi: uidebis,qđ uolũtatis prima operũ oportet esse naturalia,& prius ipsã uelle aliqd naturaliter,quàm libere. Et hanc subtilitatẽ si pspicacis sectatus fueris,habebis clarã solutionẽ Scoticæ argumentationis in materia de processione Spiritus sancti,& de naturalitate uolũtatis: q̃ oĩa in prima parte tractata sunt. Distinguitur enim uoluntatẽ contra naturã,nõ solũ in genere causæ, sed in genere rei. Eãdẽ inrulit quamquodam disparationẽ, cum istæ sint causæ essentialiter subordinatæ,ut hic,& in q. præcedente, art.4. de eorum actibus patet. Voluntas n. non solum prius habet naturæ rõnem,ut in litera dicitur, quam causalitatis propriæ:sed uelle naturale oportet esse principium uolendi libere. In responsione ad secundum,diligentissime notato doctrinã ibi traditam circa distinctionẽ conuenientiũ alicui naturaliter.

liter nota. Similiter ẽt principiũ motiuũ uolũtariorũ oportet eẽ aliqd naturaliter uolitũ. Hoc aũt ẽ bonũ in cõi,in qđ uolũtas naturaliter tẽdit: sicut ẽt q̃libet potẽtia in suũ obiectũ,& ẽt ipse finis ultimus,qui hoc mõ se habet in appetibilibus, sicut prima principia demonstrationũ in intelligibilib.& uniuersaliter oĩa illa quæ conueniunt uolenti ſm suam naturã. Nõ.n. p voluntatem appetimus solũ ea, q̃ pertinent ad potẽtiã uolũtatis: sed ẽt ea, quæ pertinent ad singulas potẽtias, & ad totũ hominẽ. Vñ naturaliter hõ vult nõ solũ obiectũ uolũtatis,sed ẽt alia q̃ cõueniũt alijs potẽtiis, ut cognitionẽ ueri, q̃ cõuenit intellectui:& eẽ,& viuẽ,& hmõi alia, q̃ respiciũt cõsistẽtiã naturalẽ: q̃ oĩa cõprehẽdũt sub obiecto uolũtatis, sicut q̃dã particularia bõa.

AD PRIMVM ergo dicendũ,qđ volũtas diuiditur cõ naturã,sicut vna cã contra aliam; quędam.n. fiunt naturaliter,& quædã fiunt uoluntariè. Est aũt alius modus causandi proprius uoluntati, q̃ est domina sui actus,præter modum,qui conuenit naturę,q̃ est determinata ad unũ. Sed qa uoluntas in aliqua natura fundat, necesse ẽ qđ modus pprius naturæ,quantũ ad aliquid, participetur a uoluntate:sicut qđ ẽ prioris cãæ, participat a posteriori. Est.n.prius in unaquaq; re ipsũ esse,quod est p naturã, q̃ uelle, qđ est p uoluntatẽ, & inde ẽ qđ voluntas naturaliter aliqd vult.

AD 2m dicendũ, qđ in reb.naturalibus id, quod est naturale, quasi consequens formam tñ, semper actu inest, sicut calidũ igni. Qđ aũt est naturale sicut consequens materiam, nõ semper actu inest, sed quandoque ſm potentiam tñ. Nam forma est actus: materia uero potẽtia. Motus aũt est actus existẽtis in potentia:& iõ illa quæ pertinẽt ad motũ,uel quę sequunt motũ in reb.naturalibus, non semper insunt: sicut ignis non semper mouet sursũ,sed qñ est extra locũ suum. Et similiter nõ oportet qđ uolũtas, q̃ de potẽtia in actũ reducit,dũ aliquid vult, semper actu uelit: sed solũ qñ est in aliqua dispositione determinata. Voluntas aũt Dei,quæ est actus purus,semper est in actu uolẽdi.

AD 3m dicendum, qđ semper naturæ respõdet unũ proportionatũ naturæ. Naturę.n.in genere,rñdet aliquid unũ in genere:& naturæ in specie acceptæ, rñdet unũ in specie: naturę aũt indiuiduatæ, rñdet aliquid unũ indiuiduale. Cum igit uolũtas sit quædã uis immaterialis,sicut & intellectus,rñdet sibi naturaliter aliquod unum cõe.s. bonũ: sicut etiam intellectui aliquod vnum cõe.s.uerum, uel ens, uel quicquid est hmõi. Sub bono autem cõi multa particularia bona continentur, ad quorum nullum uoluntas determinatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas moueatur de necessitate a suo obiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr qđ uoluntas de necessitate moueat a suo obiecto. Obiectũ enim uolũtatis comparat ad ipsã, sicut motiuũ ad mobile ut patet i tertio de aĩa: sed motiuũ,si sit sufficiẽs,ex necessitate mouet mobile. ergo uolũtas ex

& per se,& secundũ substantiã,i. ne consequentia formã uel actũ, & consequentia materiã,uel potentiã,& conditionẽ eorundẽ: qđ s. perficiunt in illis inferre conuenit absolute: in istis uero non absolute,sed qđ in certa dispositione. Et cã est differẽtia inter potentiam & actum,ut in lra dr. Ex hac enim doctrina habes,ut docte, qđ non solum aptitudo ad motũ & operationẽ inest subiecto p se,ut grauitas & uisibilitas: sed motus ipse & operatio ut descẽsus & uisus &c. In responsione ad tertiũ eleuato mente in celsitudinẽ doctrinę huius,& intuere,qđ unũ indiuiduũ immaterialis ordinis æqualet non tñ infinitis indiuiduis materialib. sub una specie, sed ẽt sub uno genere,ẽt analogo. Habes.n. hic, qđ cũ ordo uniuersi habeat, qđ natura determinata sit ad unũ proportionaliter, s. generice, specifice, uel indiuidualiter:ac p hoc bono absolute cũ sit unũ genere analogo, debuisse rñdere naturæ aliqua una generice: & similiter uoluntati,qa est unũ secũdũ spẽm,debuisset rñdere unũ secũdũ spẽm, subiunctũ tñ est,qđ quia uolũtas est immaterialis ordinis, determinata est ad unũ i genere analogo bonum.s.quasi natura immaterialis eminẽter prehabeat quicquid genus spẽi suæ haberet. Et uere sic est. in cuius signũ hic intellectus uoster æquiualet toti uniuersitati corporeę naturæ. Est aũt rõ huius quia quæ sunt dispersa in inferiorib. sunt unita in superiori. Eadẽ enim rõne tãta est amplitudo immaterialis potẽtię,ut uniuersi simpliciter capax sit. In eadẽ rñsione,cauendo Nouitię,ne ideo sit a p uniuersali subiecerat: & cõtra sicuti uterque rõnis huius calefacit & corporat cult insurgat, dũ ibi dictũ est, qdã esse particularia bona sub obiecto uolũtatis contenta,ad q̃ uoluntas naturaliter tẽdit,ac p hoc determinata est naturaliter,ut esse,uiuere &c. hic uero dr sub bono cõi utrobique enim indefinita,seu particularis est locutio:et pptera neutra alteri repugnat. Hic enim expresse dr,Sub bono cõi multa cõprehẽduntur,ad quorũ nullum determinat uolũtas. Multa,dixit,non oĩa. Ibi quoque manifeste de quibusdam,s. conuenientibus uolenti secundum naturam, loquitur.

D.1203

61 Porrecta per totum. Inf. q. 80. ar. 1. cor. & fi. Et 1. q. 82. ar. 1. et 2. Et uerit. q. 22. art. 5. et 6. Et mal. q. 6. cor. et ad 7. et 10. 'tex. 34. com. 2.

SVP. QVAEST. X. ART. II.

Scot.4 s.d.49 q.6.

Cap.1.d.1.q.3.ar.1.con.3.& 4.d.49 q.3.con.2.

Medina ar.2.

IN titulo articuli secundi eiusdẽ qõnis, Necessariũ sumitur re et proprie,qđ s. impossibile est aliter se habere. Et est ser-

mo

modo a necessitate naturali, que scilicet agentia & patientia in universo cõnectuntur, calefactibile calefactiuo. & uisus uisibili &c.

¶ In principio corporis eiusdem 2. ar. dubium occurrit de conclusione, & de eius ratione. De conclusione quidem, qua dicitur, q uolũtas a nullo obiecto de necessitate mouetur ad exercitium actus: quia uoluntas à deo clare uiso, necessario mouetur ad exercitium actus. Non.n. põt nõ amare, et frui illo, ut in 1. parte dictum est de rõne, quia dr, põt. n. aliquis de quocunq; obiecto nõ cogitare. & per consequens actu non uelle illud: q uoluntas nõ habet in ptãte sua cogitationem præsentatiuã primi obiecti, nec refutationẽ illius & similiter uisionis dei clare psentatæ. Iã n. dictũ est, q primus actus nõ est in potestate uoluntatis: falsum est ergo q põt aliquis de quocunque obiecto non cogitare.

†Ar. 1. ad 3.

¶ Ad hæc dicit, q uerba literę intellecta formaliter, omnes soluunt obiectiones, doctrina siquidẽ prius tradita nõ aduersatur psenti. Ad quorũ euidentiã opus est distinctione. s. q aliud est dicere. Volũtas necessario mouetur ab obiecto ad exercitiũ actus & dicere, Volũtas sic disposita necessario mouetur ad exercitiũ actus. Primum. n. denotat efficaciã obiecti supra uoluntatẽ, q. s. talis, & sic efficacis est naturæ, q põt uoluntatẽ ad exercitium actus necessario ducere. Et hoc negatur in psenti cõclusione, dũ asseritur, q nullũ obiectũ ut sic, & quantum est ex sua efficacia, põt naturali necessitate cõpellere uoluntatẽ ad exercitiũ actus. Secundum uero denotat naturã uoluntatis, de qua dictũ est, quòd hẽt quendam motum naturalem, & quòd non habet semper illũ actu, sed qñ est in certa dispõne: & hoc prædictũ est, & uere. Et ex hoc prouenit, q uoluntas deũ clare uisum necessario emet: tũ. n. tũc in dispõne tali, q ea natura sua actu prouenit emor, & delectatio talis obiecti. Et similiter in 1. actu uoluntatis, quẽ habemus naturaliter uelle illud, nõ hẽt necessitatem exercitij ab obiecto, sed a natura existẽte in tali dispõne, q etiã naturali necessitate sequitur ualle. Vñ quãcunq; uolũtas necessario mouetur ad exercitiũ, necessitas ille nunquã est ab obiecto, sed a natura, & naturæ datore. Et p hoc patet responsio ad utrunq; obiectorũ. Et ad primũ quidẽ explicita. Ad scdm uero, quo ad materiã & ad formã, dicito, q uerissimũ est, q uolũtas põt de quocunq; obiecto nõ cogitare, quantũ est ex parte obiecti: sic. n. author loquitur. sed sophisma figuræ dictionis est inferre: ergo uolũtas in tali dispositione existens, põt non cogitare: mutatur. n. qd in quale. Oportet ergo diligenter in hoc ar. aduertere, q formalis est sermo de efficacia obiecti ut sic: obiectiones aũt aliũde, q̃ ex obiecto robur habent: & ideo nihil obstãt. Et si horũ ulteriorẽ resolutionẽ cupis, recolito supradictorum, scilicet quòd uoluntas quo ad exercitium, tres tantum habet motores, scilicet, seipsam, suam naturam, & deũ ut agentẽ, non ut obiectum. Ex hic enim patet, q modus exercitij non aliũde est. vñ siue libere sit

*Text. 42. com. 2.

Concl. m

necessitate potest moueri a suo obiecto.

¶ 2 Præt. Sicut uolũtas ẽ uis immaterialis, ita & intellectus, & utraq; potentia ad obiectũ vle ordinat (ut dictũ est) sed intellect ex necessitate mouet a suo obiecto. ergo & uolũtas a suo.

¶ 3 Præt. Oẽ qđ qs vult, aũt ẽ finis, aut aliqđ ordinatũ ad finẽ: sed finem aliquis ex necessitate vult, ut uidet, qa ẽ sicut principiũ i speculatiuis, cui ex necessitate assẽtimus: finis aũt ẽ rõ uolẽdi ea q̃ sũt ad finẽ: & sic vr ẽt q ea, q sũt ad finẽ, ex necessitate uelimus. Volũtas ergo ex necessitate mouet a suo obiecto.

B

SED CONTRA ẽ, q potẽtiæ rõnales fm Philosophũ, sũt ad opposita: sed uolũtas ẽ potentia rationalis, ẽ. n. in rõne, ut dicit i 3. de aĩa. ergo uolũtas se hẽt ad opposita. Nõ ergo ex necessitate mouet ad alterũ oppositorũ.

C

RESPON. Dicendũ, q uolũtas mouet dupliciter. Vno modo, quantũ, ad exercitiũ actus. Alio mõ quãtũ, ad specificationẽ act, q ẽ ex obiecto. Primo ergo mõ uolũtas a nullo obiecto ex necessitate mouet. Põt. n. aliqs de quocũq; obiecto nõ cogitare: & per pñs neq; actu uelle illud. Sed quãtũ ad fm motionis modũ, uolũtas ab aliquo obiecto ex necessitate mouet: ab aliquo aũt non. In motu. n. cuiuslibet potẽtiæ a suo obiecto, cõsiderãda ẽ rõ, p quã obiectũ mouet potẽtiã. Visibile. n. mouet uisũ sub ratione coloris actu uisibilis. Vñ si color pponat uisui, ex necessitate mouet, ipsũ, nisi aliqs uisũ auertat, qđ ptinet ad exercitiũ actus. Si aũt pponerẽt aliqđ uisui, qđ nõ oĩbus modis esset color i actu, sed fm aliqđ esset tale, fm aũt aliqđ nõ tale: non ex necessitate uisus tale obiectũ uideret. Posset. n. intẽdere i ipsũ ex ea pte, qua nõ ẽ coloratũ i actu, & sic ipsũ nõ uideret. Sicut aũt coloratũ i actu, ẽ obiectũ uisus: ita bonũ ẽ obiectũ uolũtatis. Vnde si pponat aliqđ obiectũ uoluntati, qđ sic vlr bonũ, & fm oẽm cõsiderationẽ, ex necessitate uolũtas in illud tẽdit, si aliqd uelit: non. n. poterit uelle oppositum. Si aũt pponat sibi aliqđ obiectũ, qđ nõ fm quãlibet considerationẽ sit bonũ: nõ ex necessitate uolũtas fert in illud. Et qa defectus cuiuscunque boni habet rõnẽ nõ boni, ideo illud solũ bonũ qđ est perfectũ, & cui nihil deficit, est tale bonũ, qđ uoluntas nõ põt non uelle, qđ est beatitudo. Alia aũt quęlibet particularia bona, inquantũ deficiunt ab aliquo bono, pñt accipi ut nõ bona: & fm hãc cõsiderationẽ pñt repudiari, uel approbari a uolũtate quæ põt in idẽ ferri fm diuersas considerationes.

D

AD PRIMVM ergo dicendũ, q

A necessario uoluntas exerceat suum actum, nunquàm ex parte obiecti causa requirenda est, sed agentis, ut dictum est, triplicis. & in hoc quiescat intellectus tuus.

¶ In eiusdem corporis ex. conclusione 2. s. quòd obiectũ undiq; bonum, necessariò mouet, nec deficit ab hoc, nisi pp defectum alicuius boni, dubium occurrit ex Scoto in 4. d. 49. q. 11. dicente, q ista rõ nõ concludit necessariam motionẽ simpliciter: sed q si uoluntas debet habere actum circa tale obiectũ, oportet q habeat actũ uolitionis, cũ non tñ stat, q ipse põt suspendere actũ suũ. Sed quia ex his, & processu suo manifeste patet, q nõ impugnant sensus formaliter literæ, sed quẽ ipse acceperat: ideo sibi ipsi curã sui relinquo. Diuus. n. Tho. loquitur de motione ex parte obiecti, quę est ad specificationem actus: & uult q necessario mouet obiectum undiq; bonũ, qđ est uerissimum simpliciter & formaliter: ita enim necessario specificat, quod ẽ obiectiue mouere, qđ impossibile est aliter se habere: quãuis nõ põt nõ specificare actus uoluntatis ab eo, ut patet, quis possit actus uolũtatis nõ fieri. Vnde cũ in litere dicitur, q uolũtas nõ põt non uelle beatitudinẽ: lyt non uelle, nõ sumitur negatiue, sed cõtrarie. i. p uolle: ut manifestant sub dicta uerba in alio mẽbro. s. repudiari, uel approbari. Sed, quod fallit aliquos, hæc ẽ distinctio inter motionem ad specificationem & exercitium actus.

concl. p

concl. s

¶ Circa doctrinã traditam in hoc ar. & precedentibus, aduerte, q scdm qđ uoluntas respicit duos motores, alterũ ad exercitiũ, alterũ ad specificationẽ: dupliciter inuenitur in ea naturalitas. s. scdm determinationẽ ad exercitiũ, & scdm determinationẽ ad speciem. Est. n. uolũtas naturaliter determinata ad eliciendum actum aliquem, puta primum &c. Et est rursus naturaliter determinata ad obiectum aliquod, puta bonum &c. Et hę determinationes ita se habent, q prima infert secundam, & non econuerso. Si. n. uoluntas determinata naturaliter est ad eliciendum actũ: hoc nõ est nisi respectu obiecti, ad quod naturaliter determinata est: sed si determinata est naturaliter ad obiectum, non propterea determinata est ad exercitium actus respectu illius, ut patet in litera. unde determinatio quo ad exercitium, uehementior, ac naturalior est: includit alteram, & addit.

E

¶ Circa calcem eiusdem corporis ar. aduerte, q quia, (ut prædiximus) uoluntas ad triũ uolitorũ genus, puta esse uiuere &c. determinata est naturaliter, quo ad specificationẽ, ut in pluribus & a causa ut in pluribus, non necessario prouenit effectus: põt. n. impediri. Idcirco in litera dicitur, quod quęlibet particularia bona, etiã esse, uiuere, intelligere, non necessario mouent uoluntatẽ ad specificationẽ actus: possunt enim repudiari: sic tamen quòd prædicta ut in pluribus, nõ repudiantur. Sed sic uoluntas in ea fertur, uolitionis actu in illa tendit, & raro nolitionis: ut contingit in desperantibus, & similibus.

¶ In responsione ad ultimum eiusdem ar. notato; q esse, uiuere & huiusmodi, dupliciter sumi possunt. Primo ut sunt quædam particularia bona secūdum seipsa: & sic possunt (licet raro) repudiari, eo q defectum habent annexū alicuius boni qd appetit, ut patet in occidentibus se. Appetunt. n. quoddam bonū, puta libertatem, cuius oppositum coniungit suæ uitæ &c. Alio mō, ut sūt necessario cōnexa beatitudini: & sic quātum ē ex parte sui, nō possunt repudiari. Sed

*In corp. art.

si uolūtas hēat actum in ea, ut sic, oportet q hēat circa ea actū uolitionis, sicut circa beatitudinē pp rōnē in litera assignatā. Dixi autē, quantū est ex parte sui: qa licet hæc sic cōnexa, hēant sic tātā efficaciā, ut necessitent ad

*In corp. art.

specificationē: si tñ cōnexio illa incognita, uel in cōsiderata, uel nō sufficiēter nota sit, ab huiusmodi efficacia impedit. qd tamē nō oportuit hic authorem exprimere, tū quia de obiecti efficacia ex parte sui est sermo: qa semp subintelligitur debita approximatio. Ex cuius defectu prouenit hoc.

SVPER QVÆST. X. ART. III.

64 Porrecta Medina ar. 3. per totum.

Circa 3. a. doctrinā aduerte, q inde habes, quàm liberum sit tam in delectabilibus, quàm in contrarijs scdm actum, uelle & nolle. Passiones. n. huiusmodi aut totaliter absorbent rōnē, & sic nihil uolūtatis restat: aut aliquid eius relinquūt, & sic libertatis tantūdem dimittunt. Et quis sic pp dispositionē subiecti uoluntas maxime inclinetur ad actū conformum appetitui sensitiuo: qa tñ libera restat, miraculo nō est opus ad eliendum hmōi actū, ut Greg. de Arimino in 1. sent. dist. 1. q. 2. ar. 2 putauit.

*Cap. 4. to. 5.

¶ Circa illa uerba. s. Voluntas nō solum mouetur a bono uniuersali apprehēso p rōnem, sed a bono apprehenso p sensum, dicta in ar. 3. eiusdem in q. aduerte, quòd dupliciter intelligi possunt. Primo, ut bonum apprehensum, per sensu & bonum apprehensum per rationē, sint duo motiua uoluntatis sic, q quandoque uoluntas ab uno, quādoque ab altero mo-

*Tex. 18. tom. 2.

F uetur: & hic sensus repugnat supra dictis, & est falsus. Repugnat quidem, quia iam dictum, probatumque est, quòd nullum corporeum potest mouere directe uoluntatē. Falsus uero, est qa si sensus solus possit mouere uoluntatē, tūc, homo posset uelle, absq; rōnis usu, & consequenter posset peccare, & benefacere, quod non est intelligibile: implicat. n. esse actum liberi arbitrij absque rōnis usu. Secundo igitur intelligi possunt, ut bonū apprehensum p sensum permittatur cōcurrere cū apprehenso p rōnē in idē mouendum, ita q motiuum uoluntatis non solum est bonum uniuersale apprehensum per rōnem in sua puritate: sed & cōiunctū cum bono apprahēso p sensum. Et hic est sensus uerus & intentus. Verus quidem quia sicut intellectus mouet a phantasmate non scdm se, sed scdm quod stat sub lumine intellectus agentis, q est uerus eius motor: ita bonū particulare apprehensum, non secundum se, sed secūdum quod substat uniuersali apprehēso per rationem, quod est uerū uolūtatis motiuum, mouet uoluntatem. Intentus autē, quia ex hoc interimit similitudo in argumēto obiecta, inter uolūtatem, appetitumque sensitiuum, & rationem uniuersalem ac particularem. Nā uolūtas ab utroq; simul ratione mouetur, ac per hoc nō indiget appetitu particulari. Ratio uero uniuersalis, inquantū hmōi (sic. n. distinguit contra rationem particularē) nūquam particulare attingit: & ppea particulari eget rōne, ut ad particularia descēdat.

*q. prece art. 2.

sufficiens motiuū alicuius potētiæ, nō est nisi obiectum qd totaliter hēt rōnē motiui: si autē in aliquo deficiat, nō ex necessitate mouebit, ut dictum est.*

Ad 2m dicendum, q intellectus ex necessitate mouetur a tali obiecto, qd est semp, & ex necessitate uerum: nō autem ab eo quod pōt esse uerum & falsum, scilicet a cōtingenti, sicut & de bono dictum est.*

G

Ad 3m dicēdum, quòd finis vltimus ex necessitate mouet uoluntatem, quia est bonū pfectū: & similiter illa, q ordinantur ad hūc finē, sine qbus finis haberi non pōt, sicut esse, & uiuere, & hmōi. Alia uero, sine qbus finis haberi pōt, non ex necessitate vult, qui vult finē: sicut cōclusiones, sine qbus principia possūt esse, uera ñ ex necessitate credit, q principia credit.

H

ARTICVLVS III.

Vtrum uoluntas moueatur de necessitate ab inferiori appetitu.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q uoluntas ex necessitate moueatur a passione appetitus inferioris. Dicit enim Apostolus Ro. 7. Non. n. qd uolo bonum, hoc ago: sed qd odi malum, illud facio, qd dicitur propter concupiscētia, quę est passio quædā. ergo uoluntas ex necessitate mouet a passione.

I

¶ 2 Præt. Sicut dicitur in 3. *Ethicor. Qualis unusquisque ē, talis finis uidet ei: sed nō est in potestate uoluntatis, q statim passionē abijciat. ergo nō est in potestate uoluntatis, q non uelit illud, ad quod passio se inclinat

¶ 3 Præt. Causa uniuersalis nō applicatur ad effectū particularē, nisi mediāte causa particulari: vñ ratio, vlis nō mouet, nisi mediante æstimatione particulari: ut dicit in 3. de anima *sed sicut se hēt ratio ulis ad æstimationē particularē, ita se habet uolūtas ad appetitū sensitiuū. ergo ad aliquod particulare uolendū nō mouet uolūtas, nisi mediāte appetitu sensitiuo. ergo si appetitus sensitiuus sit p aliqua passionē ad aliqd dispositus, uolūtas nō poterit in ɔtriū moueri

Sed contra ē qd dicit Gene. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. nō ergo uolūtas hois, ex necessitate mouet ab appetitu iferiori

G

Respon. Dicendum, q sicut supra dictū est,* passio appetitus sensitiui mouet uolūtatē ex ea parte, qua uolūtas mouet ab obiecto, inquantū. s. hō aliqualiter dispositus p passionē, iudicat aliqd esse cōueniēs & bonū, qd extra passionē existens nō iudicaret. Hmōi autē immutatio hōis p passionē, duobus modis contingit. vno mō, sic, q totaliter ratio ligat, ita, q homo usū rationis nō hēt: sicut cōtingit in his, q pp uehementē irā, uel cōcupiscentiam, furiosi, uel amētes fiunt, sicut & pp aliquā aliā perturbationē corporalē. Hmōi. n. passiones nō sine corporali trāsmutatione accidūt: & de talibus eadē est ratio, sicut & de animalibus brutis, q ex necessitate sequūtur impetū passionis: in his. n. nō est aliquis rōnis motus, & p cōsequens, nec uolūtatis. Aliquādo aūt ratio nō totaliter absorbet a passione, sed remanet quantū ad aliquid iudiciū rōnis liberū, & sm hoc remanet aliqd de motu uoluntatis. Inquātū ergo ratio manet libera, & passioni nō subiecta, intantū uolūtatis motus, q manet, nō ex necessitate tēdit ad hoc ad qd passio inclinat: & sic aut motus uoluntatis nō est in hoīe, sed sola passio dñatur: aut si motus uolūtatis fit, nō ex *necessitate sequit passionē.

*Concil. in D. 381.

Ad 1m ergo dicēdū, q etsi uolūtas ñ possit facere qn motus ɔcupiscētiæ insurgat, de quo Apost. dicit Ro. 7. Qd odi malū, illud facio. i. ɔcupisco: tñ pt uolūtas ñ uelle ɔcupiscere, aut ɔcupiscētiæ ñ ɔsētire, & sic ñ ex necessitate sequit ɔcupiscētiæ motū.

Ad 2m dicendū, q cū in hoīe duæ sint naturæ, intellectualis. s. & sensitiua, qñdoq; qdem est homo aliqualis uniformiter sm totā aiam, quia. s. uel pars sensitiua totaliter subijcit rōni, sicut contingit in uirtuosis: uel ecōuerso, rō totaliter absorbet a passione, sicut accidit in amentib. Sed aliqñ etsi rō obnubilet a passione, remanet tñ aliquid rōnis liberū, & sm hoc potest aliquis uel totaliter passionem repellere: uel saltem se tenere, ne passionem sequat.

La

In tali enim dispóne, quia homo ſm diuerſas partes animæ diuerſimode diſponitur, aliud ei uidetur ſecundum ratione͂, & aliud ſecundum paſſionem.

AD 3m dicendū, ꝙ uolūtas nō ſolū mouet a bono vſi apprehenſo ꝑ ro͂ne͂: ſed et a bono apprehe͂ſo ꝑ ſenſum. & iō pōt moueri ad aliqḋ particulare bonū abſq; paſſione appetitus ſenſitiui. Multa .n. uolumus, & operamur abſq; paſſione ꝑ ſolā appetitus electione͂, ut patet in his, in quib⁹ rō renitit̄ paſſiōi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas moueatur de neceſſitate ab exteriori motiuo, quod eſt Deus.

Medina artic. 4.

65 *Porrecta per totum.* AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ uoluntas ex neceſſitate moueatur a Deo. Omne. n. agens, cui reſiſti nō poteſt, ex ʰ neceſſitate mouet: ſed Deo, cum ſit infinitæ uirtutis, reſiſti nō poteſt. vnde dicitur Rom. 9. Voluntati eius quis reſiſtit? ergo Deus ex neceſſitate mouet uoluntatem.

¶ 2 Præt. Voluntas ex neceſſitate mouetur in illa, ꝙ naturaliter vult (vt dictū eſt*) ſed hoc eſt unicuique rei naturale, quod Deus in eo ʰ operatur, ut Aug. dicit 26.† contra Fauſtum. ergo uolūtas ex neceſſitate vult omne illud, ad quod a Deo mouetur.

*Ar. 2 huius qſt. † c. 3. ante med. to. 6

¶ 3 Præt. Poſſibile eſt, quo poſito non ſequit̄ impoſſibile. Sequitur aūt impoſſibile, ſi ponatur ꝙ uolūtas non uelit hoc, ad quod Deus eam mouet, quia ſecundum hoc operatio Dei eſſet inefficax: ʰ non ergo eſt poſſibile uoluntatem non nelle hoc, ad qḋ Deus eam mouet. ergo neceſſe eſt eam hoc uelle.

SED CONTRA eſt, qḋ dr̄ Eccl. 15. Deus ab initio conſtituit hoīem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. non ergo ex neceſſitate mouet uoluntate͂ eius.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut Diony. dicit 4. c. de di. no.* Ad prouidentiā diuinā non ꝑtinet naturā rerū corrūpere, ſed ſeruare. vnde oīa mouet ſm eorum cōdōne͂, ita ꝙ ex cauſis neceſſarijs per motione͂ diuinā ſequunt̄ effectus ex neceſſitate: ex cauſis aute͂ contingentibus ſequunt̄ effectus cōtinge͂ter. Quia igitur uoluntas eſt actiuū principium non determinatū ad unū, ſed indifferenter ſe habens ad multa: ſic Deus ipſam mouet, qḋ non ex neceſſitate ad unū determinat, ſed remanet motus eius cōtinge͂s, & nō neceſſari⁹, niſi in his, ad ꝙ naturaliter mouet̄.

* nō procul a fi.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ uoluntas diuina non ſolū ſe extendit vt aliquid fiat per rem, quā mouet: ſed ut et eo modo fiat, quo congruit naturæ ipſius. Et ideo magis repugnaret diuinæ motioni, ſi uolūtas ex neceſſitate moueret̄, qḋ ſuæ naturæ nō ꝑpetit, ꝙ ſi moueret̄ libere, ꝓut ꝑpetit ſuæ naturę.

AD 2m dicendum, ꝙ naturale eſt unicuiq;, qḋ Deus operat̄ in ipſo, ut ſit ei naturale. Sic. n. vnicuique cōuenit aliquid, ſm qḋ Deus vult, ꝙ ei conueniat: nō aūt vnlt, ꝙ quicquid operatur in rebus, ſit eis naturale, puta, ꝙ mortui reſurgant: ſed hoc vult unicuiq; eſſe naturale, ꝙ poteſtati diuinæ ſubdat̄.

AD 3m dicendū, ꝙ ſi Deus mouet uoluntate͂ ad aliquid, impoſſibile eſt huic poſitioni, ꝙ noluntas ad illud non moueatur, non tamen eſt impoſſibile ſimpliciter: unde non ſequitur, ꝙ uoluntas a Deo ex neceſsitate moueatur.

A QVAESTIO XI.

De fruitione, quæ eſt actus uoluntatis, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de fruitione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum frui, ſit actus appetitiuæ potentiæ.

¶ Secundo, Vtrum ſoli rationali creaturæ conueniat, an etiā animalibus brutis.

B ¶ Tertio, Vtrum fruitio ſit tantum ultimi finis.

¶ Quarto, Vtrum ſit ſolum finis habiti.

ARTICVLVS I.

Vtrū frui, ſit actus appetitiuæ potētiæ.

AD PRIMVM ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ frui nō ſit ſolū appetitiuæ potētiæ. Frui em̄, nihil aliud eſſe vr̄, ꝙ fructū ʰ capere: ſed fructū humanę uitæ, quæ eſt beatitudo, accipit intellectus, in cui⁹ actu beatitudo cōſiſtit, ut ſupra oſtenſum eſt*. ergo frui nō ē appetitiuæ potētiæ, ſed intellect⁹.

C

* q. 3. ar. 8

¶ 2 Præt. Quælibet potētia hēt propriū ʰ fine͂, qui eſt eius ꝑfectio, ſicut niſus finis eſt cognoſcere viſibile, audit⁹ pcipere ſonos, & ſic de alijs: ſed finis rei ē fructus eius. ergo frui ē potētiæ cuiuslibet, & nō ſolū appetitiuę.

¶ 3 Præt. Fruitio ʰ delectatione͂ quādā importat: ſed delectatio D ſenſibilis ꝑtinet ad ſenſū, ꝙ delectat̄ in ſuo obiecto, & eadē rōne delectatio itellectualis ad intellectum. ergo fruitio pertinet ad apprehenſiuam potentiam, & non ad appetitiuam.

SED CONTRA eſt qḋ Augu. dicit 1. de doctr. Chriſtiana*, & in 10. de Tri. Frui, ē amore inhęrere alicui rei ꝑp ſeipſā: ſed amor ptinet ad appetitiuā potētiā. ergo & frui ē act⁹ appetitiuę potētię.

* cap 4. in priu. cap. 10. to. 10

E RESPON. Dicēdū, ꝙ fruitio & fructus ad idē pertinere vr̄, & vnū ex altero deriuari. Quid au tē a quo, nihil ad propoſitū refert, niſi ꝙ hoc probabile vr̄, ꝙ id, quod magis eſt manifeſtum, prius ēt fuerit noīatū. Sunt aūt nobis primo manifeſta, ꝙ ſunt ſenſibilia magis: unde a ſenſibilib. fructibus nome͂ fruitionis deriuatū vr̄. Fructus aūt ſenſibilis eſt id, qḋ ultimum ex arbore expectatur, & cū quadā ſuauitate ꝑcipit̄. Vnde fruitio pertinere uidetur ad amorem, uel delectationem, quā aliquis hēt de ultimo expectato, qḋ eſt finis. Finis aū-, &

SVPER QVÆST. XI. ART. I.

S Bona. 1. d. q 1. ar. 2.
Scot. 1. d. q. 3.
Riccar. 1. d q. 1.
Duran. 1. d. q. 1.
Mairo. 1. d. q. 2.
Bacco. 1. d. q. 1.
Egi. 1. S. d. 1 q. 1 prſa. 3
Medina. ar. 1.

IN primo art. q. 11. aduerte, ꝙ authoe in corpore artic. ex rōne fructus intulit ſolū, ꝙ fruitio ad appetitiuā parte͂ ptinet, nec determinauit an amore͂, an delectatione͂ ſignificet: quā ſat erat ſuæ qōni, ꝙ ad appetitum ſpectaret. Aequiuocati th̄ ſcito non ablom hoc apud Thomiſtas, & Scotiſtas. Nos. n fruitionis noīe, ſignificamus delectatione͂, formaliter loquendo, amore͂ aūt cōnotatiue & cāliter: illi uero ſignificāt formaliter amore͂ amicitiæ. Vnde oportet, cū diſputāt, ſe inuice͂ ꝑdeclarare, ne de ſe inuice͂ rideāt, quolibet potēte alterū extra ꝑpoſitū loq. Suaſio aūt Scoti in 1. ſent. diſt. 1. q. 3. ex cōſtructione. ſ. qa fruor conſtruit̄ cū ablatiuo ſignificante obiectū eius uis fruitionis. ergo ſignificat actū, puta amore͂, & nō paſſione͂ puta delectatione͂. Dī enim fruor deo, ſicut amo deū. & non ſicut delector de deo. Hæc, inquā, ſuaſio nihil hēt ſuaſōis, quā cōſtructio hic tranſitiua, nō eſt niſi poſſeſſiue. grāmatice loquēdo. cōſtruit̄. n. cū ablatiuo, uel genitiuo, ex eo ꝙ eſt deponens poſſeſſiuū. vn̄ ex hoc nō hr̄, ꝙ ſignificet actū, ſed ſtat ꝙ ſignificet paſſione͂ ꝑ modū poſſeſſionis: & vere ſic eſt. Frui. n. impo. tandu delectatione͂, denotat ié, qua fruimur, a nobis poſſideri. Hoc aūt perſpicuū magis erat a Grammaticis, & Oratoribus perſuaderi quod nos dicimus: nobis enim utendum

66 *Porrecta per totum.* Inſt. ar. 2. cor. Et 1. d. 1. qō. 1. ar. 1.

uendũ eſt, vt plures. Cõſtat aũt frequentiſſimo Gramaticorũ vſu, nõ niſi ad delectationẽ ſpectare: vñ & dñt, q̃ ſignificat cũ gaudio uti. Nõ.n. dicimus fruor cãtu.i. amo cãtũ: ſed i. delectationẽ percipio de cantu. Neq; eũ dñ, Veni, fruamur cupitis amplexibus, Prouerb. c. 7 inuitamur ad amãdũ: ſed ad delectationẽ percipiendã. Et Paulus cũ Philemoni dicit, Ego te fruar in Dño. non Ego te amabo: ſed, ego de te delectabor in Dño, ſonat. Abuſiue igit frui, p amore formaliter ſumi põt: ꝓprie aũt non, niſi æquiuocando ad placitũ.

¶ In uiſione ad ſcdm eiuſdẽ primi articuli, diſce, q̃ qa bonũ eſt cõe ad oĩa genera, ſicut & ens: ſicut q̃libet pfectio, quilibet finis, quodlibet obiectum ſcdm ſuã ſpecialẽ rõnem hẽt rõnẽ entis, ita & boni. Videre.n. & uiſibile, ut ſic, ſunt entia, & bona: & notificatio huius eſt, qa q̃libet potẽtia appetit naturaliter ſuam pfectionẽ, ſuũ finẽ, ſuum obiectũ, ut ſic. Vnde uerũ, inquantũ uerũ, quia eſt naturali appetitu appetitũ ab intellectu, eſt ſpecies boni, & ſimiliter uiſibile, & intelligere, & uidere, & reliqua. quia ergo iſta ſunt boni ſpecies, & cõtinentur ſub bono in cõi, qđ eſt obiectũ uolũtatis, ut propria ſub cõi, dupliciter appetuntur, primo appetitu naturali ab his quorum ſunt bona propria: ſecundo appetitu animali a uolũtate, ſub cuius obiecto cõtinẽtur. & ppea ſequunt illa duo quæ in litera exprimuntur.

SVPER QVÆST. XI. ART. II.

Scot. 1. d. q. 5.
Riccar. 1. d. q. 2. a. 2.
Cap. 1. S. d. 1. q. 1. ar. 1. con. 3.
Medina ar. 2.

IN reliquis qõnis 11. articulis nihil ſcribẽdum occurrit.

bonũ, eſt obiectũ appetitiuę potẽtiæ: vñ manifeſtũ eſt, qđ frui tio eſt act⁹ appetitiuæ potẽtię.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ nihil prohibet unũ & idẽ, ſm diuerſas rõnes, ad diuerſas potentias ptinere. Ipſa igit viſio Dei, inquãtũ eſt uiſio, eſt actus intellectus: inquantũ aũt eſt bonũ, & finis, eſt uoluntatis obiectũ, & hoc mõ eſt eius fruitio: & finẽ hunc intellectus ꝯſequitur tanquam potẽtia agẽs: uolũtas aũt tanquam potentia mouens ad finẽ, & fruens fine iam adepto.

AD 2m dicendũ, q̃ perfectio, & finis cuiuslibet alterius potẽtiæ, cõtinet ſub obiecto appetitiuæ, ſicut propriũ ſub cõi, ut dictũ eſt ſupra.* Vnde pfectio, & finis cuiuslibet potentiæ, inq̃tũ eſt quoddã bonũ, pertinet ad appetitiuã, pp qđ appetitiua potẽtia mouet alias ad ſuos fines, & ipſa cõſequitur finẽ, qñ quęlibet aliarũ pertingit ad finem.

AD 3m dicendũ, q̃ in delectatione duo ſunt. ſ. perceptio conuenientis, q̃ ptinet ad apprehenſiuã potentiã: & complacentia eius, qđ offertur vt cõueniẽs: & hoc ptinet ad appetitiuã potentiã, in qua rõ delectatiõis ꝯplet.

ARTICVLVS II.

Vtrum frui conueniat tantum rationali creaturæ, an & animalibus brutis.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur q̃ frui ſolũmodo ſit hoium. Dicit.n. Aug. in primo de doctr. Chriſtiana*, q̃ nos homines ſumus, q h fruimur & utimur: nõ ergo alia aĩalia frui pñt

¶ 2 Præt. Frui ẽ vltimi h finis: ſed ad ultimũ finẽ nõ pñt ptingere bruta aĩalia. ergo eorũ nõ ẽ frui.

3 ¶ Præt. Sicut appetitus ſenſitiuus eſt ſub intellectiuo, ita appetitus h naturalis eſt ſub ſenſitiuo: ſi igit frui ptinet ad appetitũ ſenſitiuũ, vr q̃ pari rõne poſſit ad naturalẽ pertinere. quod patet eſſe falſum, qa eius non eſt delectari. ergo appetitus ſenſitiui non eſt frui: & ita non conuenit brutis animalibus.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit in li. 83. q.* Frui quidem cibo, & quolibet corporali uoluptate, nõ abſurde exiſtimant & beſtię.

RESP. Dicendum, q̃ ſicut ex pdictis hr,* frui nõ eſt actus potentiæ puenientis ad finẽ, ſicut exequẽtis: ſed potẽtiæ imperantis executionẽ. Dictũ * eſt. F n. q̃ eſt appetitiuæ potẽtiæ. In rebus aũt cognitione carentib. inuenit quidẽ potentia pertingens ad finẽ p modũ exequentis, ſicut graue tendit deorſum, & leue ſurſum. Sed potẽtia, ad quã pertinet finis p modũ imperãtis, nõ d inuenit in eis, ſed in aliqua ſuperiori natura, quæ ſic mouet totã naturã p imperiũ, ſicut in habẽtibus cognitionẽ appetitus mouet alias potẽtias ad ſuos actus. Vnde manifeſtũ eſt, q̃ in his, q̃ cognitione carẽt, quis pertingãt ad finẽ, nõ inuenitur fruitio finis, ſed ſolũ in his q̃ cognitionẽ hñt. Sed cognitio finis eſt duplex, pfecta, & imperfecta. Perfecta qdem, qua non ſolum G cognoſcit id, qđ eſt finis & bonũ, ſed rõ vñis finis & boni: & talis cognitio eſt ſolius rõnalis naturæ. Imperfecta aũt cognitio eſt, qua cognoſcit particulariter finis & bonũ: & talis cognitio eſt in brutis aĩalibus, quorũ & uirtutes appetitiuæ nõ ſunt imperãtes libere, ſed ſm naturalẽ inſtinctũ ad ea, q̃ apprehendũt, mouent: vñ m rõnali naturæ ꝯuenit fruitio ſm rõnẽ pfectam: brutis aũt aĩalibus ſm rationem imperfectam: alijs autem creaturis nullo modo.*

D. 714.

concl. m.

AD 1m ergo dicendum, quòd Aug. loquitur de fruitione perfecta.

AD 2m dicẽdũ, q̃ nõ oportet q̃ fruitio ſit ultimi fi H nis ſimplr: ſed ei⁹ qđ hr ab unoquoq; p ultimo fine.

AD 3m dicendũ, q̃ appetitus ſenſitiuus cõſequit aliquam cognitionẽ: non aũt appetitus naturalis, præcipue prout eſt in his, quæ cognitione carent.

AD 4m dicendum, q̃ Aug. ibi loquitur de fruitione imperfecta, quod ex ipſo modo loquendi apparet. dicit.n. q̃ frui non adeo abſurde exiſtimantur, & beſtiæ ſcilicet ſicut, Vti, abſurdiſſime diceretur.

lib. 83. q. quæ. 30.

ARTICVLVS III.

Vtrum fruitio ſit tantum ultimi finis.

S. Bona. 1. d. q. 2. ar. 3. Scot. 1. d. q. 1. Riccar. 1. d. q. 3. Duran. 1. d. q. 2. Bacco. 1. d. q. 1. Mairo. 1. d. q. 1. Ægi. 1. d. 1. q. 1. princ. 3. Cap. 1. d. 1. a. 1. con. 5. Medina ar. 3.

68 Porrecta per totum. q. 12. ar. 1. ad 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ fruitio nõ ſit tñ ultimi finis. Dicit.n. Apoſt. ad Philemonem. Ita frater, ego h te fruar in Dño: ſed manifeſtum eſt, q̃ Paulus nõ poſuerat ultimũ ſuum finẽ in homine. ergo frui non tantum eſt ultimi finis.

¶ 2 Pręt. h Fructus eſt, quo aliquis fruit: ſed Apoſt. dicit ad Gala. 5. Fructus ſpiritus eſt charitas, gaudium, pax, & hmõi, quæ non habent rationem ultimi finis. non ergo fruitio eſt tantum ultimi finis.

¶ 3 Præt. Actus uoluntatis ſupra ſeipſos reflectuntur. Volo em me uelle, & amo me amare: ſed frui K eſt actus uolũtatis. uoluntas enim eſt per quã fruimur, ut Auguſt. dicit 10. de Trin.* ergo aliquis fruit ſua fruitione: ſed fruitio non eſt vltimus h finis hominis, ſed ſolum bonũ increatum, quod eſt Deus. non ergo fruitio eſt ſolum ultimi finis.

* cap. 10. ante medium to. 3.

SED CONT. eſt, qđ Aug. dicit 10. de Tri.* qđ non fruitur ſiquis id, qđ in facultatẽ uolũtatis aſſumit, pp aliud appetit: ſed ſolũ ultimus finis eſt, qui non pp aliud appetitur: ergo ſolius ultimi finis eſt fruitio.

* ca. 11 ante medium tom. 3. * ar. 1. h. tus quæſt.

RESP. Dicendũ, q̃ ſicut dictũ eſt,* ad rõnem fructus duo pertinent. ſ. q̃ ſit ultimum, & q̃ appetitũ quietet quadam dulcedine, uel delectatione. Vltimum autem eſt ſimpliciter, & ſm quid: ſimpliciter quidem,

concl. m. — D. 656. — *q. 9. ar. 1. — 67 Porrecta per totum. inf q. 12. ar. 3. ad 2. Et 1. diſt. 1. q. 4. ar. 3 — * c. 3. & 22 tom. 3. — * q. 30. ante mediũ tom. 4. — * ar. præc. ad *. — * ar. præc. ad 1. & in corp.

quidem, quod ad aliud non refertur: sed ſm quid, A quod eſt aliquorũ ultimũ. Quod ergo eſt ſimpliciter ultimũ, in quo aliquid delectaẽ, ſicut in ultimo fine, hoc qppe ꝓprie dr̃ fructus, & eo ꝓprie dr̃ aliqs frui. Quod aũt in ſeipſo nõ eſt delectabile, ſed tm̃ appetiẽ in ordine ad aliud ſicut, potio amara ad ſanitatẽ, nullo mõ fructus dici põt. Quod aũt in ſe hẽt quandã delectationẽ, ad quã q̃dã pcedentia referunẽ, põt quidẽ aliquo mõ dici fructus: ſed non ꝓprie, & ſm completã rõnem fructus, eo dicimur frui. Vñ Aug. in 10. de Trini. dicit,* qđ fruimur cognitis, in q̃bus uolũtas delectata cõquieſcit, nõ ãt q̃eſcit ſimpliciter niſi in ultimo: quia quãdiu aliq̃d B expectaẽ, motus uolũtatis remanet in ſuſpẽſo licet iã ad aliq̃d puenerit. ſicut ĩ motu locali, licet illud qđ eſt mediũ ĩ magnitudine, ſit pricipiũ & finis, nõ tñ accipiẽ ut finis in actu, niſi qñ in eo quieſcitur.

** cap. 10. ante medium to. 3.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ſicut Aug. dicit in primo de doctrina Chriſtiana.* Si dixiſſet, Te fruar & nõ addidiſſet, In Dño: uidereẽ finẽ dlectationis in eo poſuiſſe: ſed qnia addidit, In Dño. in Dño ſe poſuiſſe finẽ, atq; ĩ eo frui ſignificauit, ut ſic fratre ſe frui dixerit, non tanq̃ termino, ſed tanq̃ medio.

**Cap. 33. poſt medium to. 3.*

AD 2m dicendũ, ꝙ fructus aliter cõparaẽ ad arborẽ ꝓducentẽ, & aliter ad hoĩem fruentẽ. Ad arborẽ quidẽ ꝓducentẽ cõparaẽ, ut effectus ad cãm: C ad fruentẽ aũt, ſicut ultimũ expectatũ. & delectãs. Dicũtur igiẽ ea, q̃ enumerat ibi Apoſtolus, fructus: q̃a ſunt effectus quidã Spiritus ſancti in nobis, uñ & fructus Spiritus dicunẽ, nõ ãt ita, ꝙ eis fruamur tanq̃ ultimo fine. Vel aliter dicendũ, ꝙ dicantur fructus ſm Ambroſ.* q̃a ꝓp ſe petenda ſunt: nõ quidẽ ita ꝙ ad beatitudinẽ nõ referatur: ſe quia in ſeipſis habent, unde nobis placere debeant.

**Gl. interlinearis ad Gala. 5. id hẽt: & refert illi ſen. diſ. 1.*

AD 3m dicendũ, ꝙ ſicut ſ. dictũ eſt, † finis dr̃ dupliciter. Vno mõ ipſa res: alio mõ adeptio rei: q̃ quidem non ſunt duo fines, ſed unus finis in ſe cõſideratus, & alteri applicatus. Deus igiẽ eſt ultimus finis, ſicut res q̃ ultimo q̃ritur fruitio aũt ſicut, adeptio huius ultimi finis. Sicut igiẽ non eſt alius, finis D Deus, & fruitio Dei: ita eadẽ rõ fruitiõis ẽ, qua fruimur Deo, & qua fruimur diuina fruitione. Et eadẽ rõ eſt de beatitudine creata, q̃ ĩ fruitione ↄſiſtit.

† q. 1. ar. 8. & q. 2. ar. 7.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum fruitio ſit ſolum finis habiti.

Medina art. 4.

69 *Porrecta per totum.*

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ fruitio non ſit niſi finis habiti. Dicit. n. Aug. 10. de Trini.* ꝙ frui, eſt cũ gaudio uti, nõ adhuc ſpei, ſed iam rei: ſed quandiu non habetur, non eſt gaudium rei, E ſed ſpei. ergo fruitio non eſt niſi finis habiti.

** Cap. 11. ante medium to. 3.*

¶ 2 Præ. Sicut dictũ eſt, † Fruitio non eſt ꝓprie, niſi ultimi finis, q̃a ſolus ultimus finis quietat appetitũ ſed appetitus nõ quietatur niſi in fine iã habito. ergo fruitio ꝓprie loquẽdo, nõ eſt niſi finis habiti.

† art. 3.

¶ 3 Præ. Frui, eſt capere fructũ: ſed nõ capiẽ fructus niſi qñ iã finis hẽ. ergo fruitio nõ ẽ niſi finis habiti.

SED CONTRA. Frui, eſt amore inhærere alicui rei ꝓp ſeipſam, ut Aug. dicit:* ſed hoc põt fieri ẽt de re nõ habita. ergo frui poteſt eſſe ẽt finis non habiti.

**Lib. 1. de doctri. Chriſt. c. 4. in principio. to. 3.*

RESPON. Dicendum, ꝙ Frui, importat cõparationem quandã uoluntatis ad ultimum finem, ſm qđ uolũtas hẽt aliq̃d ꝓ ultimo fine. Hr̃ aũt ultimus finis dupliciter, uno mõ pfecte: & alio mõ impfecte. Perfecte q̃dẽ qñ hr̃ nõ ſolũ in intẽtione, ſed ẽt in re: impfecte aũt, qñ hr̃ in intẽtione tm̃. Eſt ergo pfecta fruitio iã habiti finis realiter: ſed ĩpfecta ẽ etiã finis nõ habiti realiter, ſed in intentione tm̃.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Aug. loquitur de fruitione pefecta.

AD 2m dicẽdũ, ꝙ q̃es uolũtatis dupliciter ĩpeditẽ, Vno mõ ex parte obiecti, q̃a. ſ. nõ eſt ultimus finis, ſed ad aliud ordinaẽ: Alio mõ ex parte appetẽtis finẽ, q̃ nõdum adipiſcitur finẽ. Obiectũ aũt eſt B quod dat ſpeciẽ actui: ſed ab agẽte depẽdet modus agẽdi, ut ſit pfectus, uel impfectus ſm cõditionẽ agẽtis: & iõ eius, qđ nõ eſt ultimus finis, fruitio eſt ĩpropria quaſi deficiẽs ã ſpẽ fruitionis. Finis ãt ultimi nõ habiti, eſt fruitio ꝓpria q̃dẽ, ſed impfecta, ꝓp imperfectum modũ hñdi ultimum finem.

AD 3m dicendum, ꝙ finem accipere, uel habere dicitur aliquis non ſolum ſecundum rem, ſed etiã ſecundum intentionem, ut dictum eſt.*

**In corp. art.*

QVAESTIO XII.

De intentione, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de intentione.

ET Circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrũ intentio ſit actus intellectus, uel uoluntatis.

¶ Secundo, Vtrum ſit tantum finis ultimi.

¶ Tertio, Vtrum aliquis poſſit ſimul duo intendere.

¶ Quarto, Vtrum intentio finis ſit idem actus cum uoluntate eius quod eſt ad finem.

¶ Quinto, Vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

ARTICVLVS I.

Vtrum intentio ſit actus intellectus uel uoluntatis.

Egid 2 ſ. d. 38. q. 2. ar. 1.
Cap. 1. d. 1. q. 2 ar. 1. con. 4.
Medina ar. 1.

AD PRIMVM ſic procediẽ. Vr̃. ꝙ intentio ſit actus intellectus, & nõ uoluntatis. Dr̃. n. Matth 6. Si oculus tũs fuerit ſimplex, totũ corpus tuũ lucidum erit: ubi p oculũ ſignificaẽ intẽtio, ut dicit Aug.* in lib. de ſermo. Dom. in mon. ſed oculus cũ ſit inſtrm̃ uiſus, ſignificat apprehenſiuam potentiam. ergo intẽtio non eſt actus appetitiuæ potentiæ, ſed apprehenſiuæ.

**Lib. 2. ca. 21. circa medium to 4.*

¶ 2 Præt. Ibidem Aug. dicit, † ꝙ intẽtio, lumẽ uocat a Dño, ubi dicit. Si lumen qđ in te eſt, tene

† lib. 2. ca. 21. to. 4.

SVPER Q. XII.

Circa reſpõſionẽ ad quartũ ar. 1. q. 12. aduerte diligentiſſime diſtinctionẽ in lr̃a poſitã, q̃a multa h̃ ne documẽta habes. Finis in primis. inquantũ finis, ut hĩc hẽs, cõſideraẽ tripliciter, uis ꝙ licet id, qđ eſt ad finẽ, ut ſic, non niſi uno mõ conſideretẽ & ametẽ: ipſe tñ finis ut ſic, tripliciter conſideraẽ, & triplici actu uoluntas ferẽ in finẽ ut ſic. ſ. uolitiõe, fruitione, & intẽtiõe. Rõ aũt huius eſt: q̃a ad finis rõnẽ integrandã tria exiguntẽ, bonitas ipſa ꝓp ſe amabilis, & negatio ulterioris ordinis, & terminatio aliorũ ad ipſum, Oportet. n. finẽ, ut ſic, ꝓp ſe, & nõ ꝓp aliũ finẽ, & alia ꝓp ipſum amari. Et finis q̃dẽ quatenus ꝓp ſe amabilis eſt, ad actũ uolitiõis ſpectat: quatenus uero non ulterius ducit, ad fruitionem ſpectat, q̃a quietẽ ĩ termino ſignificat, quatenus aũt ad ipſum alia ordinanda ſunt intentionẽ terminat. Hĩc & hinc, ꝙ cũ id qđ eſt ad finem abſolute amatiuus rõnẽ induit: & ſimiliter eũ in eo ſiſtẽ, & eodẽ mõ cũ appetiẽ ut ꝓ pcedẽs a ↄſſequendum. Qũo ãt diſtinguunẽ plures uoluntatis actus, reſpectu, eius qđ eſt ad finem, inferius dicetur

70 Porrecta per totum. 2. 2. q. 19. ar. 1. co. Et 2. d. 38. a. 3. Et uerit q. 23. a. 13 Et mal q. 16. ar. 11. ad 3.

bræ sunt &c. sed lumen ad cognitionem pertinet ergo & intentio.

¶ 3 Præt. Intensio[a] designat ordinationem quandam in finem: sed ordinare est rationis: ergo intentio non pertinet ad uoluntatem, sed ad rationem.

¶ 4 Præt. Actus uoluntatis non est nisi finis, uel eorũ q̃ sunt ad finẽ: sed actus uolũtatis[b] respectu finis vocat uoluntas, seu fruitio: respectu aũt eorum, quæ sunt ad finem, est electio, a quibus differt intentio. ergo intentio non est actus voluntatis.

ca 7. circa finem innuitur. et li. 11. c. 3. et 4. clarius, et c. 6. to. 3.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in 10. de Trini.* ꝙ uolũtatis intẽtio copulat corpus uisum uisui: & similiter speciem in memoria existẽtẽ, ad aciẽ aĩ interius cogitãtis, est igĩ intentio actus uoluntatis.

RESP. Dicendũ, ꝙ intẽtio sicut ipsum nomẽ sonat significat in aliud tendere. In aliqđ aũt tẽdit & actio mouentis, & motus mobilis; sed hoc, ꝙ motus mobilis in aliquid, tendit, ab actione mouenti, ꝓcedit. Vñ intentio primo, & principaliter ꝑtinet ad id, qđ mouet ad finẽ. vñ dicimus architectorem, & oẽm præcipientẽ mouere suo imperio alios ad id, ad qđ ipse tendit. Voluntas aũt mouet oẽs alias uires aĩæ ad finem, ut s.* habitum est: unde manifestum est, ꝙ[m] intentio proprie est actus uolũtatis.[n]

*q. 9. ar. 1.

conclu.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ intentio nominat oculus metaphorice, non quia ad cognitionẽ ꝑtinet, sed quia cognitionem præsupponit, per quam proponit uoluntati finis, ad quẽ mouet: sicut oculo ꝓuidemus, quo tendere corporaliter debeamus.

AD 2m dicendum, ꝙ intentio dr̃ lumen, q̃a manifesta est intendenti. Vnde & opera dicuntur tenebræ, quia homo scit quid intendit, sed nescit quid ex opere sequatur, sicut Aug.* ibidem exponit.

*lib. 2. de Ser. Dñi in monte, c. 21. a medio ad finem usq; to 4.

AD 3m dicendũ, ꝙ uoluntas quidẽ non ordinat, sed tñ in aliquid tẽdit ſm ordinem rõnis. unde hoc nomen Intentio; noĩat actũ uoluntatis, ꝓsupposita ordinatione rõnis ordinantis aliquid in finem.

AD 4m dicendũ, ꝙ intẽtio est actus uolũtatis respectu finis: sed uolũtas respicit finem tripliciter. Vno mõ absolute: & sic dr̃ uoluntas ꝓut absolute uolumus uel sanitatẽ, uel si qđ aliud est hmõi. Alio mõ cõsiderat finis, ſm qđ in eo qescit: & hoc mõ fruitio respicit finẽ. Tertio mõ cõsiderat finis, ſm quod est terminus alicuius, qđ in ipsum ordinat: & sic intentio respicit finem. Non .n. solum ex hoc intendere dicimur sanitatem, quia uolumus eam: sed quia uolumus ad eam per aliquid aliud peruenire.

ARTICVLVS II.

Vtrum intentio sit tantum ultimi finis.

71 Porrecta per totum. 2. 2. q. 180 ar. 1. cor. Et 2. d. 38 art. 3. Et uer. q. 22. ar. 13. co. *sent. 1.

Medina art 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt ꝙ intentio tm̃ ultimi finis. Dicitur .n. in lib. sententiarũ Prosperi,* Clamor ad[b] Deum est intentio cordis: sed Deus est ultimus finis humani cordis. ergo intẽtio semper respicit ultimum finem.

¶ 2 Præ. Intẽtio respicit finẽ ſm quod est terminus, ut dictum est:† sed terminus hẽt rationem[h] ultimi finis. ergo intentio semper respicit ultimum finem.

† ar. 1. ad 3.

¶ 3 Præ. Sicut intẽtio respicit finem,[h] ita & fruitio: sed fruitio semper est ultimi finis. ergo & intentio.

SED CONTRA. Vltimus finis humanarũ uoluntatum est unus. s. beatitudo, ut s. dictum est.* Si igitur intentio esset tantum ultimĩ finis, non essent diuersæ hominum intentiones: quod patet esse falsum.

*q. 1. ar. 7.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est,* Intentio respicit finẽ ſm qđ est termin⁹ motus uolũtatis. In motu aũt pt̃ accipi termin⁹ dupl'r. Vno mõ ipse terminus ultimus, in quo qescit, q est terminus totius mot⁹. Alio mõ aliqđ mediũ, qđ est principiũ unius partis motus, & finis, uel terminus alteri⁹. Sicut in motu, quo itur de A, in C, per B. C. est terminus ultimus: B autem terminus, sed non ultimus, & utriusq; potest esse intentio: unde[m] etsi semper sit finis, non tamen oportet, ꝙ semper sit ultimi finis.[n]

*ar. 1. huius quæst.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ intentio cordis, dr̃ clamor ad Deum, nõ ꝙ Deus sit obiectum intẽtionis semp, sed quia est intentionis cognitor: uel quia cum oramus, intentionem nostram ad Deum dirigimus, quæ quidem intentio uim clamoris hẽt.

AD 2m dicendũ, ꝙ terminus habet rationem ultimi finis, sed nõ semper ultimi respectu totius, sed quandoque respectu alicuius partis.

AD 3m dicendum, ꝙ fruitio importat quidẽ qetem, quæ est in fine, quod ꝑtinet solum ad ultimũ finem: sed intentio importat motum in finem, non autem in quietem: unde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquis possit simul duo intendere.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr̃, ꝙ nõ possit aliqs sil' intẽdere plura. Dicit .n. Aug. i lib. de ser. Dñi in monte, ꝙ non põt hõ simul intendere[h] Deum, & commodum corporale: ergo pari ratione neque aliqua alia duo.

*Lib. 2. ex ca. 21. 22. 24. & 25. to. 4.

¶ 2 Præt. Intentio nominat motũ uolũtatis ad terminũ: sed unius motus non pñt esse[h] plures termini ex una parte. ergo uoluntas nõ põt sil' multa intendere.

¶ 3 Præt. Intentio præsupponit actũ rõnis, siue itellectus: sed nõ cõtingit simul[h] plura intelligere, ſm Philosophũ.* ergo et neque ꝯtingit simul plura itẽdere.

* lib. 2. Top. ca. 4. in declaratiõe 13 loci to. 1.

SED CONTRA. Ars imitatur naturã: sed natura ex uno instrõ intẽdit duas utilitates, sicut lingua ordinat ad gustũ, & ad locutionẽ, (ut dr̃ i 3. de aĩa) ergo pari rõne ars, uel rõ, põt simul aliqd unũ ad duos fines ordinare: & ita põt aliqs sil' plura itẽdere.

* In fine, & libr. 2. tex. 38.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ aliqua duo pñt accipi dupliciter uel ordinata adinuicẽ, uel nõ ordinata. Et si qdẽ adinuicẽ fuerit ordinata manifestũ est ex ꝑmissis,* ꝙ hõ põt simul multa intẽdere. Est .n. intentio nõ solũ finis ultimi, (ut

*ar. 2. huius quæst.

SVPER Q. XII. ART. III.

72 Porrecta per totum. Veri. q. 13 ar. 13 cor.

Egid. 2. s. d. 38. q. 2. artic. 2.
Tho. arg. d. 38. q. 1. ar. m. 3.
Medina. ar. 3.

CIrca decisionem tertij arti. eiusdẽ q. 12. omisso. 2. artic. eiusdem dubium occurrit, ꝓp quid, cũ uoluntas non feratur nisi in cognita, & nõ feratur simul, nisi in simul cognita, de intellectu negatur, ꝙ contingit multa simul intelligere: & de uoluntare conceditur, ꝙ cõtingit multa simul intendere.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ rõ est, quia intellectus attingit plura non nisi ut unũ, uolũtas uero ut plura. Existentibus si qdẽ tribus iã in intellectu, q̃ in uoluntate, puta locutione, gustatione & lingua intellectus locutionẽ & gustũ simul intelligit, ut in uno uniuntur organo linguæ. Voluntas uero ecõtra, unũ linguæ organũ vult ꝓp duo opera, locutionẽ. s. & gustationẽ, ita ꝙ cũ finis in operabilibus sit, ut principiũ i speculabilib⁹, mediũ, seu pricipiũ i intellectu pluriũ est unũ mediũ uero seu,

principium in intentione non oportet esse unū, sed contingit esse plura. Et ppea de intentione conced pluralitas simul, quæ negaṫ de intellect. &c.

†ar. 2 huius quæst.

D. 199. SVPER Q. XII. ART. IIII.

Egid. 2 sē d. 38. q. 2. arti. 3.
Medina. ar. 4.

Circa quarti articuli decisionem, recuideto qđ scripsi superius in q. 8. art. 3. ¶ Circa rñsionem ad tertium, nota rñsionem datam, ut ex ea habeas, q actus uolūtatis in hoc intentionis noīe significatus, importat motū in finem, ut terminū aliorum, ita q motus iste primo attingit terminum & deinde terminabilia in ipsum. electio uero econtra, primo attingit terminabilia deinde terminū. Et sic se habent sicut descēsus, & ascensus. intentio.n. descendit à principio ad ea, q̄ sūt ad ipsum. Electio uero ab his ascendit ad hoc ipsum principium. Et signū affert in litera, quia qñque intendimus, non electis adhuc mediis ad finē, ut patet i quotidiana experientia. ¶ De quinto articulo nihil scribendum occurrit.

Concl. m
*q. 1. ar. 5.
*ar. 1. ad 3.

dictum est,) † sed ēt finis medii: A simul aūt intēdit aliquis & finē proximum, & ultimū: sicut confectionē medicinæ & sanitatē. Si aūt accipiant duo adinuicem nō ordinata, sic ēt simul hō pōt plura intēdere: qđ patet ex hoc q hō unū alteri pēligit, q a melius est altero. Inter alias aūt cōditiones, qbus aliqd est melius altero una est, q ad plura ualet: vñ pōt aliqd pēligi alteri ex hoc q ad plura ualet: & sic manifeste ᵐ hō simul plura intēdit.*

AD PRIMVM ergo dicendū, q Aug. intelligit hoiem nō posse simul Deū, & cōmodū tpale intēdere, sicut ultimos fines: qa ut s̄. ostensum est,* non pōt esse plures fines ultimi unius hoīs.

AD 2m dicendū, q unius motus pōt ex una parte esse plures termini, si unus ad aliū ordinet: sed duo termini adinuicē nō ordinati ex una parte, unius mot⁹ esse nō pōt. Sed tñ cōsiderandū C est, q id qđ nō est unū s̄m rē, pōt accipi, ut unū s̄m rōnem. Intentio aūt est motus uoluntatis in aliqd pordinatū i rōne, sicut dictum est: * & iō ea q̄ sunt plura s̄m rē, pñt accipi, ut unus termi nus intentionis, put sunt vnum s̄m rōnem, uel quia aliqua duo concurrunt ad integrandū aliquid unum: sicut ad sanitatē cōcurrunt calor & frigus cōmensurata: uel quia aliqua duo sub D uno cōi continentur, quod pōt esse intentū, puta, acquisitio uini, & uestis cōtinetur sub lucro, sicut sub quodam cōi. vnde nihil prohibet, quin ille qui intendit lucrum, simul hæc duo intendat.

AD 3m dicendū, q sicut in primo dictū est, * ↄtin git hō plura intelligere, īquātū sūt aliquo mō vnū.

*q. 85. ar. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum intentio finis sit idem actus cum uoluntate eius, quod est ad finem.

71 *Porrecta per totum.* Supra q. 8. ar. 3. Et 2. d. 38 artic. 4. Et 3 d. 14 ar 1. q. 4. co. Et uer. q. 22 ar. 14. * ca 7 ad finē Ethi. 2. 1. c. 6. & 4. to. 3.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q nō sit unus & idē motus intētio finis, & uoluntas eius, qđ est ad finē. Dicit.n. Aug. in 10. de Tri. * q uoluntas uidendi ħ fenestrā, finē hēt fenestræ uisionē: & altera est uoluntas p fenestrā uidendi ħ trāseuntes. Sed hoc ptinet ad intentionē, q uelim uidere trāseuntes p fenestram: hoc aūt ad uoluntatē eius qđ est ad finē, q uelim uidere fenestrā. ergo alius est motus volūtatis intētio finis, & ali⁹ uolūtas eius, qđ est ad finē.
¶ 2 Prǣt. Actus distinguunt s̄m obiecta: sed ħ finis, & id qđ ē ad finē, sūt diuersa obiecta. ergo alius mot⁹ uolūtatis ē itētio finis, & uolūtas ei⁹ qđ ē ad finē.
¶ 3 Præt. Volūtas eius qđ est ad finē, dr electio: sed nō est ħ idē electio, & intētio. ergo nō est idē mot⁹ A intentio finis, cū uoluntate eius quod est ad finem.

SED CONTRA est, q id, quod est ad finē, se hēt ad finē ut mediū ad terminū: sed idē motus est qui p medium transit ad terminum in rebus naturalibus. ergo & in rebus uoluntariis idem motus est intentio finis, & uoluntas eius quod est ad finem.

RESP. Dicēdū, q motus uoluntatis in finem, & in id qđ est ad finē, pōt cōsiderari dupliciter. Vno mō, s̄m qđ uoluntas in utrunq; fert absolute & s̄m se: & ᵐ sic sunt simpliciter duo motus uoluntatis in utrunq;. * Alio mō, pōt considerari s̄m qđ uoluntas fert i id, qđ est ad finē pp finē: & sic p unus & idē B subiecto motus uoluntatis est tendens ad finē, & in id, qđ est ad finē. Cū.n. dico, Volo medicinā pp sanitatē, nō designo nisi unū motū uoluntatis: cuius rō est, q a finis, rō est uolendi ea, q̄ sunt ad finē. Idē aūt actus cadit sup obiectū, & sup rōnem obiecti: sicut eadē uisio est coloris, & luminis, (ut s̄. dictum est.) * Et est simile de intellectu, q a si absolute principium, & conclusionē consideret, diuersa est consideratio utriusq;: in hoc aūt q conclusioni pp principia assentit, est unus actus intellectus tm̄.

concl. m
concl. p
*q. 8. ar. 3 ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Aug. loquitur de uisione fenestræ, & uisione transeuntiū per fenestrā s̄m quod uoluntas in utrunq; absolute fertur.

AD 2m dicendum, q finis, inquantum est res q̄dam, est aliud uoluntatis obiectum, q id quod est ad finem: sed inquantum est ratio uolendi id quod est ad finem, est unum & idem obiectum.

AD 3m dicendū, q motus, qui est unus subiecto, pōt rōne differre s̄m principiū, & finē, ut ascensio & descensio: sicut dr in 3. Phys. * Sic igit inquantū motus uoluntatis fert in id, qđ est ad finē, put ordinatur ad finē, est electio: motus aūt uoluntaris, q fertur in finē s̄m quod acquiritur p ea q̄ sunt ad finem, uocatur intentio cuius signum est, q intentio finis esse potest, etiam nondum determinatis his, quæ sunt ad finem, quorum est electio.

* tex. 21. to. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum intentio conueniat brutis animalibus.

Medina art 5.

74 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 110 ar 1. cor. & 2. d. 38 ar. 3. cor. & ad 2.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt quòd bruta animalia intendant finem. Natura enim in his q̄ cognitione carēt, magis distat a rationali natura, q̄ natura sensitiua, quæ est in animalibus brutis: sed natura ħ intendit finem etiam in his quæ cognitione carent, (ut probaṫ in 2. Physi.) * ergo multo magis bruta animalia intendunt finem.
¶ 2 Præ. Sicut itētio ē finis, ita ħ & fruitio: sed fruitio ↄuenit brutis aīalibus, (ut dictū ē.) † ergo & itētio.
¶ 3 Præ. Eius est intendere finē, ħ cuius est agere pp finē, cū intendere nihil sit, nisi in aliud tendere: sed bruta animalia agunt pp finem. mouetur.n. animal uel ad cibum quærendum, uel ad aliquid huiusmodi. ergo bruta animalia intendunt finem.

* li. 2 tex. 77 & seq.
† q. 11. ar. 2.

SED CONTRA Intentio finis importat ordinationem alicuius in finē, qđ est rōnis. Cum igitur bruta aīalia non habeāt rōnem, vr q non intendant finē.

RESP. Dicendum, q (sicut supra dictum est) Intende, est in aliud tendere, quod quidem est & mouentis & moti. Secdm quidem igitur quod dicitur

* ar. 1. huius quæst.

inten-

intendere finē id,quod mouetur ad finem ab alio,sic natura dr intēdere finē,quasi mota ad suum finem à Deo,sicut sagitta a sagittante & hoc mō ēt bruta aīalia intendunt finē, inquantū mouent ab instinctu naturali ad aliqd. Alio mō,intendere finē est mouētis,prout.s.ordinat motū alicuius, uel sui uel alterius in finē,quod est rōnis tm:unde per hūc modum bruta non intendunt finem, quod est ꝓprie & principaliter intendere,ut dictum est.

Ad primvm ergo dicendum,ꝙ rō illa procedit, ſm quod intendere est eius,quod mouet ad finem:

Ad 2m dicendum,ꝙ fruitio non importat ordinationem alicuius in aliquid,sicut intentio,sed absolutam quietem in fine.

Ad 3m dicendū, ꝙ bruta aīalia mouent ad finē, nō quasi cōsiderantia, ꝙ ꝑ motum suū possint cōsequi finē,qđ est ꝓprie intēdentis, sed quasi cōcupiscētia finē naturali instinctu,mouent ad finē quasi ab alio mota, sicut, & cætera q̃ mouent nturalr.

SVPER Q. XIII.

Circa quæst. 13. ordinem,& actuū numeratorū, oumetum,& ordinē,pluta sunt dicenda.sed loca propria reseruanda. Nunc,illud un di cēdū est, qua e prius de electione,q̃ de coo silio tractandum sit, cum consilium præcedat electionem.

¶Ad hoc breuiter dr, ꝙ licet absolute cōsilium sit prius electione,& eiuscā ac ꝑ hoc prius,de consilio utpote cā, q̃ de electione tractandum uidetur ordo th doctrinę hēt, ꝙ prius de ipsa electione ſcdm se, & deinde de eius cā tractetur, & merito, ut prius tractetur qđ est & deinde cā extrinseca illius. Vñ insequēti bus prius author tractat de actibus, seu passionibus,& de rebus,& deinde de cau sis eius.

QVAESTIO XIII.

De electione,quæ est actus voluntatis, respectu eorum quæ sunt ad finem,in sex articu los diuisa.

Consequenter consi derādū est de actibus uolūtatis,q̃ sunt in cōparatione ad ea, q̃ sunt ad finē, & sunt tres,eligere cōsentire,& uti:electionem aūt præcedit cōsilium. Primo ergo considerandum est de electione. Secundo, de consilio.Tertio,de consensu Quarto,de usu.

Circa electionem quæruntur sex.

¶Primo, Cuius potētiæ sit actus utrum uoluntatis, uel rōnis.

¶Secundo, Vtrum electio cōueniat brutis animalibus.

¶Tertio, Vtrum electio sit solū eorum, quæ sunt ad finē, vel etiam quandoque finis.

¶Quarto,Vtrum electio sit tantum eorum q̃ ꝑ nos aguntur.

¶Quinto,Vtrum electio sit solum possibilium.

¶Sexto,Vtrum hō ex necessitate eligat,vel libere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum electio sit actus voluntatis,vel rationis.

75 Porrecta per totum. *Cap. 1. d. 1. q. 2. art. 1. con. 3.* *Medina art. 1.*

1. q. 83. ar. 3. cor. Et 2. d. 24. q. 1. ar. 2 Et uer. q. 22 ar. 15. Et 3 Eth. le 6. & 3. d. 1. 6. le 6. 2 fi na, c. 1. to mo. 5.

Ad primvm sic proceditur. Vr ꝙ electio nō sit actus uoluntatis,sed rōnis.Electio.n.collationem quandā importat, qua unum alteri pfertur:sed conferre est rationis.ergo electio est rōnis.

¶2 Præt.Eiusdē est syllogizare,& concludere:syllogizare aūt in operabilibus est rationis: cum igitur electio sit quasi conclusio in operabilibus, ut dr in 7.Ethic. uidetur quòd sit actus rationis.

¶3 Præt. Ignorantia non ꝑtinet ad volūtatē,sed ad uim cognitiuam: est autē quædā ignorantia electionis,ut dr in 3.Eth. ergo uidetur ꝙ electio nō pertineat ad uoluntatem,sed ad rationem. cap 1. to mo 5.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 3. Ethi. ꝙ electio est desideriū eorū, q̃ sunt in nobis: desiderium aūt est actus uoluntatis.ergo & electio. Cap. 2. & pe finem to. 5.

Respon. Dicendum,ꝙ in nōie electionis impor tat aliquid ꝑtinens ad rōnem, siue ad intellectū: & aliquid ꝑtinens ad uoluntatē. Dicit.n.Philosophus in 6.Eth. ꝙ electio est appetitinus intellectus,uel appetitus intellectiuus. Quæcunq; aūt duo concurrunt ad aliqd unū cōstituendū, unū eorū est ut formale respectu alterius.Vñ Greg. Nic. dicit ꝙ electio, neq; est appetitus ſm seipsam, neq; consiliū solum:sed ex his aliquod cōpositū.Sicut.n.dicimus aial ex aia & corpore cōpositū esse,neq; uero corpus esse ſm seipsum neq; aiam solā,sed utrunq; ita & electionē.Est aūt considerandū in actibus aiæ,ꝙ actus,qui est essentialiter unius potentiæ,uel habitus,recipit formā & speciē a superiori potētia uel habitu,ſm qđ ordinat inferius a superiori. Si.n.aliqs actū fortitudinis exerceat ꝑꝑ Dei amorē actus quidē ille materialiter est fortitudinis , formaliter uero charitatis.Manifestū est aūt,ꝙ rō quodāmō uoluntatē ꝑcedit , & ordinat actū eius,inquantū.s. uoluntas in suū obiectū tendit ſm ordinē rōnis,eo ꝙ uis apprehensiua appetitiuæ suū obiectū repsentat. Sic igit ille actus,quo uoluntas tendit in aliqd, qđ proponit ut bonū,ex eo ꝙ ꝑ rōnem est ordinatum ad finē,materialiter quidē est uoluntatis, formaliter aūt rōnis.In hmōi aūt,substantia actus materialiter se hēt ad ordinem,qui imponitur a superiori potentia:& ideo electio substātialiter nō est actus rationis,sed uoluntatis. Perficitur.n.electio in motu quodam aiæ ad bonum,quod eligitur:vnde manifeste actus est appetitiuæ potentię. Vi 6. Eth. c. 2. to. 5. Lib. 5. c. 4. D. 771. concl. D. 541.

Ad primvm ergo dicendum,ꝙ electio importat collationem quandam præcedentem, non quòd essentialiter sit ipsa collatio.

Ad 2m dicendū,ꝙ conclusio syllogismi, q̃ fit in oparabilibus,ad rōnem pertinet, & dr sñia,uel iudicium,quā sequitur electio: & ob hoc ipsa conclusio pertinere vr ad electionē, tanq̃ ad consequens.

Ad 3m dicendum, ꝙ ignorantia dicitur esse electionis:non ꝙ ipsa electio sit sciētia,sed quia ignoratur quid sit eligendum.

ARTICVLVS II.

Vtrum electio conueniat brutis animalibus.

Ad secvndvm sic proceditur.Vr ꝙ electio brutis aialibus conueniat.Electio.n.est appetitus aliquorum ꝑꝑ finem, ut dr in 3.Ethi. sed bruta aialia appetunt aliquid propter finē : agunt enim propter finem & ex appetitu:ergo in brutis animalibus est electio.

¶2 Præt.Ipsum nomē electionis significare uidetur, ꝙ aliquid ꝑ aliis accipiatur:sed bruta anima-

SVPER Q. XIII. ART. II.

Medina ar. 2.

76 Porrecta per totum. 2. d. 25. q. 2. ad 6. & 7. Et 5 Metaphy. le. 13. fi. Ca. 3. circa finem tom. 5.

Circa rationem, omisso primo articulo positum iofecūdo att. dubium occurrit de illius efficacia. Fundatur enim ratio super differentia inter appetitū intellectiuum & sensitiuum in hoc,q appetitus sensitiuus natu raliter est determinatus ad uonm partem. Intellectiuus vero ad bonum in com muni.

lia accipiũt aliquid p̃alijs: ſicut manifeſte apparet, ꝙ ouis vnã herbã comedit, aliã refutat. ergo in brutis animalib. ẽ electio.

¶ 3 Præt. Vt dr̃ in 6. Eth.* Ad prudẽtiã ptinet, ꝙ aliquis bene eligat hea quæ ſunt ad finem: ſed prudẽtia cõuenit brutis animalib*. unde dicit̃ in principio Metaphyſ.* ꝙ prudentia ſunt ſine diſciplina, q̃cunq; ſonos audire nõ potẽtia ſunt, ut apes: & hoc ẽt ſenſui manifeſtum uidetur: Apparent.n. mirabiles ſagacitates in operib. animaliũ, ut apũ, & aranearũ, & canũ. Canis .n. inſequens ceruũ, ſi ad triuiũ uenerit, odoratu quidẽ explorat, an ceruus primã, uel ſecũdã viã tranſiuerit: ꝙ ſi inuenerit nõ tranſiſſe, iã ſecurus per tertiam uiã incedit uc explorãdo, quaſi utẽs ſyllogiſmo diuiſiuo, quo cõcludi poſſet ceruũ per illam uiam incedere, ex quo nõ incedit per alias duas, cum nõ ſint plures. ergo videtur, quòd electio brutis animalibus conueniat.

SED CONTRA, eſt quod Greg. Nicenus dicit,* ꝙ pueri, & irrationalia uoluntarie quidem faciunt, non tñ eligentia. ergo in brutis aĩalibus non eſt electio.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ electio ſit acceptio unius reſpectu alterius, neceſſe eſt ꝙ electio ſit reſpectu plurium, q̃ eligi pñt: & iõ in his, q̃ ſunt penitus determinata ad unũ, electio locum nõ hẽt. Eſt aũt dĩa inter appetitũ ſenſitiuũ, & uoluntatẽ: quia (ut ex pdictis patet)* appetitus ſenſitiuus eſt determinatus ad unũ particulare ẽm ordinẽ naturæ: uoluntas aũt eſt quidẽ ẽm naturæ ordinẽ determinata ad unũ cõe, qđ eſt bonũ, ſed indeterminate ſe hẽt reſpectu particulariũ bonorũ. Et iõ propriæ voluntatis eſt eligere, nõ aũt appetitus ſenſitiui, qui ſolus eſt in brutis aĩalibus: & pp hoc ᵐ brutis animalib. electio nõ cõuenit.ᵃ

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ nõ oĩs appetitus alicuius pp finẽ, vocatur electio, ſed cũ quadã diſcretione unius ab altero, quæ locũ habere non põt, niſi ubi appetit᷑ põt ferri ad plura.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ brutũ aĩal accipit unũ præ alio: quia appetitus eius eſt naturaliter determinatus ad ipſum: unde ſtatim qñ p ſenſum, uel p imaginationẽ repræſentat᷑ ſibi aliquid, ad qđ naturaliter inclinat᷑ ei⁹ appetitus, abſq; electione mouet᷑ ad ipſum: ſicut ẽt abſq; electione, ignis mouet᷑ ſurſũ, & ñ deorſũ.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ ſicut dr̃ in 3. Phyſ.* Motus, eſt actus mobilis à mouẽte: & iõ uirtus mouẽtis apparet in motu mobilis. Et pp hoc, in oibus, quę mouent̃ à rõne, ꝑparet ordo rõnis mouẽtis, licet ipſa, q̃ à rõne mouent̃, rõnem non habeant. Sic.n. ſagitta directe tendit ad ſignum ex motione ſagittantis, ac ſi ipſa rõnem haberet dirigẽtẽ. & idẽ apparet in motibus horologiorum, & oĩum ingenioꝝ humanorũ, q̃ arte fiunt. Sicut aũt cõparantur artificialia ad artẽ humanam: ita comparãtur omnia naturalia ad artem diuinã. Et iõ ordo apparet in his, q̃ mouent̃ ẽm naturam: ſicut & in his, quæ mouentur ẽm artem, ut dr̃ in 2. Phyſic.† Et ex hoc contingit, ꝙ in operibus brutorum aĩalium apparẽt quædã ſagacitates, inquantũ habent inclinationẽ naturalẽ ad quoſdã ordinatiſſimos proceſſus, utpote a ſumma arte ordinatos. Et pp hoc, etiã quædam animalia dicuntur prudentia, uel ſagacia, non quòd in eis

munl: hæc autem differentia aut aſſumit falſum, aut eſt ineffi-cax. Nam ſi intendit, ꝙ appetitus ſenſitiuus eſt determinatus ad unum particulare, id eſt, vnũ numero, falſum aſſumit. Cõſtat .n. ꝙ appetitus ſenſitiuus ouis non eſt determinatus ad hanc numero herbã, alioquin non poſſet comedere aliã. Si aũt intendit ꝙ eſt determinatus ad unũ particulare, i. ſpãle, puta delectabile ſcdm tactũ, tunc inefficax eſt proceſſus qm ſicut ſtante determinatiõe naturali appetitus intellectiui ad bonum in cõi, ſtat ꝙ electiuus ſit particularium bonorũ cõtẽtorũ ſub bono in cõi: ita ſtãte determinatione naturali appetitus ſenſitiui ad tale bonum in genere, uel in ſpecie, ſtat ꝙ ſit electiuus particularium bonorum contentorũ ſub illo cõi. Sicut.n. appetitus intellectiuus indeterminatus eſt ad particularia ſui obiecti: ita appetitus ſenſitiuus indeterminatus eſt ad particularia ſui obiecti. Vnde ex maiori uniuerſalitate obiecti illius appetitus q̃ iſtius, nõ põt inferri: niſi ꝙ electio illius ad multo plura ſe extendit, q̃ electio iſti⁹. & ſic in litera infertur, ꝙ ille eligit, & iſte non.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis ſciendum eſt quod dupliciter aliqua potentia determinata inuenit̃ ad obiectum. Primo ſcdm ſeipſam: ſecũdo ſecundũ ſuũ actũ exercitũ, & determinatio quidem potentiæ ſecundũ ſeipſam attẽditur penes habitudinẽ potentiæ ad obiectũ formale adæquatum. Omnis.n. potentia ad obiectum aliquod, eſt ſic determinata. Determinatio uero ſcdm actũ exercitum, attẽditur penes habitudinẽ actus poſiti in rerum natura ad obiectum. Eſt aũt, ut alibi* in doctrina fiat, inter intellectum & ſenſum differentia in hoc, quòd intellectus nec ſecundum ſe, nec ſecundum ſuum exercitum actum determinatus eſt, niſi ad ens in communi: ita quòd non ſolum intellectus, ſed intelligere in actu exercito, ita indeterminationẽ retinet, quòd terminari poteſt ad ens in communi. Senſus uero, licet ſecundum ſe ſit determinatus non ad hoc ſenſibile, ſed tale genus ſenſibile, puta uiſibile: ſentire tamen, puta uidere in actu exercito, nunquàm eſt ad obiectum in communi, aut communiter, puta coloratum uniuerſale, aut coloratum uage: ſed ſemper eſt ad hoc coloratum determinatum. Vnde ad partem appetitiuam deſcendendo, dicitur, quòd inter appetitũ intellectiuum, & ſenſitiuũ, tanta eſt differentia, ꝙ ille nec ſecundum ſe, nec ſecundum ſuum actum exercitum, determinatus eſt niſi ad bonum in communi: iſte uero ſecũdum ſe quidem determinatus eſt ad ſpeciale bonum, puta cõueniens naturæ ſenſitiuæ: ſecundum actũ uero ſuũ exercitũ, determinatus eſt ad hoc ſingulare bonũ, nũc, hic, ſic, &c. oblatũ. Licet.n. appetitui ſenſitiuo nõ adæquet̃ hoc ſingulare, ſed tale genus boni: ipſi tñ in ſingularibus ſuis actib. ſe exercentibus adæquant̃ ſingillatim ſingularia, hic, nunc, ſic: quibus nõ accidũt hæ circunſtantiæ, ſed eis quaſi cõſtituũtur. Ouis.n. (vt in reſponſione ad ſcdm in litera di) refutando illã herbã, & hanc acceptãdo, facit hoc: quia determinatus eſt appetitus eius, ut in actu exercito hanc, nũc, hic, ſic oblatã proſequat̃. Et hæc manifeſta eſt intentio literæ, ut prædicta iõ clarificat, & ex ea hẽt intentũ: qm ex utraq; determinatione infertur negatio utriuſq; libertatis inuẽtæ in electione. Appetitus ſiquidem electiuus & eſt liber ad eligendũ, & nõ eligendum, & ad hoc, vel illud eligendũ. Ex hoc aũt ꝙ appetitus ſenſitiuus determinatus eſt ſcdm ſeipſũ ad ſpeciale bonũ, hẽ negatio primę libertatis: quia non eligere, nõ cõtinetur ſub illo ſpãli bono, qđ eſt eius adæquatũ obiectũ: ac per hoc non põt appetitus illud appetere. Ex eo uero ꝙ appetitus ſenſitiu⁹ ſcdm ſuũ actũ exercitum neceſſitatur naturaliter ad hoc determinatum particulare oblatũ, nunc, hic, ſic, &c. hẽ negatio ſecundę libertatis. Quod.n. ad hoc determinatũ eſt, nõ põt in aliud declinare. Et per hæc patet extenſio ad obiecta, & quàm efficax ſit literæ ratio.

¶ In reſponſione ad ſecundam, & tertiã eiuſdem 2. artic. aduerte, quòd cum ars non poſſit dare naturæ ſubſtantiam actus, ſed modum: & electio non ſignificet modũ actus, ſed ipſum actum ſubſtantialiter, nulla arte fieri poteſt, vt aliquod brutum eligat: ſed qđ apparet diſcretionis & electionis in operibus ſimiarum, canum, & ſimilium mira diſciplinatorum, ſit illo eodem modo, quo a naturali inſtinctu aguntur. Sicut enim naturalem inſtinctum ſic ordinatum, ſortita ſunt animalia quædam, (vt in litera dicitur:) ita habitus acquiſitus in illis ex frequentia actuum inclinat illos per modum inſtinctus: & hoc ipſum quòd inclinabilia ſunt animalia, ſecundum huiuſmodi, mores ex natura habent inchoatiue, complectiue uero ab aſſuefactione.

* Cap. 12. in medio. tom. 5.
* Cap. 1. nõ procul a prin. to. 3.
* lib. 5. ca. 4. cir. principio.
* q. 1. ar. 2. ad 3. & q. 6. ar. 2.
concl. in
* Tex. 11. & ſequentibus, uſque ad 19. præcipue, tom. 2.
* Text. 49. to. 2.

ſit aliqua ratio, uel electio: quod ex hoc apparet, ꝙ F
omnia quæ ſunt unius naturæ, ſimiliter operantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum electio ſit ſolum eorum, quæ ſunt ad finem, uel etiam quandoque ipſius finis.

Inf ar. 4. & 6. cor. Et 3.q. 8. a 4 cor. & lib. 4 contra ca. 95. Et opu. 2. ca. 177. Et 3. Eth. lect. 1. Et 1. Perih. le 14. fine *c. 12. poſt mediū, tomo 5. *cap. 2. tomo 5. ar. 1. ad 2.

Ferr 3. con. c. 95. Cap. d 1. q 2. concl. 4. Medina ar 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ electio non ſit tm̃ eorum, quæ ſunt ad finem. Dicit. n. Philoſophus in 6. Eth. ꝙ electionē rectā facit h uirtus. Quæcunq; aūt illius gratia nata ſunt fieri, non ſunt virtutis, ſed alterius potentiæ: illud aūt cuius gratia fit aliquid, eſt finis. ergo electio eſt finis.

¶ 2 Præt. Electio importat præacceptionē unius, reſpectu alterius: ſed ſicut eorū q̃ ſunt ad finē, unum pōt præaccipi alteri, ita ēt diuerſorū h finiū. ergo electio pōt eſſe finis, ſicut & illorū quę sūt ad finē.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſoph. dicit in 3. Eth.* ꝙ uolūtas eſt finis: electio aūt eorū, q̃ ſunt ad finē.

RESPON. Dicendū, ꝙ (ſicut iā dictū eſt) Electio ꝯſequit̄ ſniam uel iudiciū, qđ eſt ſicut cōcluſio ſyllogiſmi operatiui: unde illud cadit ſub electione, qđ ſe hēt ut cōcluſio in ſyllogiſmo operabiliū. Finis aūt in operabilib. ſe hēt vt principiū, & non ut cōcło, vt Philoſoph. dicit in 2. Phyſ.* vnde m finis, inquantū eſt hmōi, nō cadit ſub electione.* Sed ſicut in ſpeculatiuis nihil ꝓhibet id, qđ eſt unius demōſtrationis, uel ſciētiæ principiū, eſſe cōcłonem alterius demōſtrationis, vel ſciæ, primū tñ principiū indemonſtrabile nō pōt eſſe cōcluſio alicuius demōſtrationis, uel ſciæ: ita ēt cōtingit id, qđ eſt in una operatiōe ut finis, ordinari ad aliqd vt ad finē, & hoc mō ſub electione cadit. Sicut in operatiōe medici, ſanitas ſe hēt ut finis: unde hoc ñ cadit ſub electiōe medici, ſed hoc ſupponit tanq̃ principiū: ſed ſanitas corporis ordinat̄ ad bonū aīæ. Vñ apud eū, q habet curā de aīę ſalute, pōt ſub electiōe cadere eſſe ſanū, uel eſſe infirmū: nā Apoſt. dicit 2. ad Cor. 12. Cū aūt infirmor, tūc † fortior ſum & potēs I ſed ultimus finis nullo modo ſub electione cadit.

*tex. 89. tomo. 5. concl. m

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ fines proprij uirtutū ordinantur ad beatitudinem, ſicut ad ultimū finem: & hoc modo poteſt eſſe eorum electio.

AD SECVNDVM dicendum, ꝙ (ſicut ſupra habitum eſt) vltimus finis eſt unus tm̃: unde ubicunq; occurrunt plures fines, inter eos poteſt eſſe electio, ſecundum quod ordinantur ad ultimum finem.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum electio ſit tantum eorum, quæ per nos aguntur.

AD QVARTVM ſic procedit̄. K Videtur ꝙ electio nō ſit ſolū reſpectu humanorū actuū. Electio. n. eſt eorū q̃ ſunt ad finē: ſed ea q̃ ſunt ad finē non ſolum ſunt actus, ſed ēt h organa, vt dr̄ in 2. Phyſ. ergo electiones non ſunt tm̄ humanorum actuum.

¶ 2 Præt. h Actiua à cōtēplatione diſtinguitur: ſed electio ēt in cōtemplatione locum habet, prout. ſ. una opinio alteri præeligit̄. F ergo electio non eſt ſolum humanorum actuum.

¶ 3 Præt. Eliguntur hoīes ad aliqua officia, uel ſæcularia uel eccleſiaſtica, ab his h qui nihil erga eos agunt. ergo electio non ſolum eſt humanorū actuum.

SED CONTRA, eſt qđ Philo. dicit in 3. Eth. ꝙ nullus eligit niſi ea, quæ exiſtimat fieri ꝑ ipſum.

RESP. Dicēdū, ꝙ ſicut intentio eſt finis, ita electio, eſt eorū, G quæ ſunt ad finem: finis autem uel eſt actio, uel res aliqua. Et cum res aliqua fuerit finis, neceſſe eſt ꝙ aliqua humana actio interueniat, uel inquantū homo facit rē illā, quæ eſt finis, ſicut medicus facit ſanitatem, q̃ eſt finis eius:* unde & facere ſanitatē dr̄ finis medici: uel inquantū hō aliquo mō utitur, uel fruit̄ re, quæ eſt finis, ſicut auaro eſt finis pecunia, uel poſſeſſio pecuniæ. Et eodē modo dicendū eſt de eo, qđ eſt ad finē: q̃a neceſſe eſt ut id, qđ eſt ad finē, uel ſit actio, uel res aliqua interueniēte aliqua actione, ꝑ quā facit id qđ eſt ad finē, uel utit̄ eo. Et m ꝑ hunc modū electio ſemꝑ eſt humanorū actuū. a concl. m.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ organa ordinant̄ H ad finem, inquantū hō utitur eis propter finem.

AD 2m dicendū, ꝙ in ipſa cōtemplatione eſt aliquis actus intellectus aſſentientis huic opinioni, uel illi: actio uero exterior eſt, quæ contra contemplationem diuiditur.

AD 3m dicendum, ꝙ homo qui eligit epūm, uel principē ciuitatis, eligit nominare ipſum in talem dignitatem: alioquin ſi nulla eſſet eius actio ad conſtitutionem epiſcopi, uel principis, nō cōpeteret ei electio. Et ſimiliter dicēdum eſt, ꝙ quandocunq; dr̄ aliqua res præeligi alteri, adiungit̄ ibi aliqua operatio eligentis.

ARTICVLVS V.

Vtrum electio ſit ſolum poſſibilium.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur ꝙ electio nō ſit ſolum poſſibilium. Electio. n. eſt actus h uoluntatis (vt dictum eſt*:) ſed uolūtas eſt poſſibilium, & impoſſibilium, vt dicitur in 3. Ethi. † ergo & electio.

¶ 2 Præt. Electio eſt eorū quæ ꝑ nos h aguntur, ſicut dictum eſt: nihil ergo refert quantū ad electionē, utrum eligatur id, quod eſt impoſſibile ſimpliciter, uel id, quod eſt impoſſibile eligēti: ſed frequēter ea quæ eligimus, perficere non poſſumus, & ſic ſunt impoſſibilia nobis. ergo electio eſt impoſſibilium.

¶ 3 Præt. Nihil hō tentat agere, niſi eligendo: ſed B. Benedictus dicit. Quòd ſi Prælatus aliqd im

SVP. QVÆS. XIII. ART. IIII.

Medina. ar. 4.

77 Porrecta per totum. Infr. ar. 5. co. q. 1. ar. 7.

TErtio ar. omiſſo, in reſponſione ad tertiū 4. ar. aduerte, aliquos minus ꝑſpicaces, nec diſcernētes terminos moraliū, & legū, hinc dicere, ꝙ in electionib° ꝑ d ctorū ſinguli non eligūt, ſed nominant eligendū: cū hoc nec ſonum afferit hic litera, ſed dicit, ꝙ electio, q̃ eſt actus interior uolūtatis, hōmi electionibus eſt electio nominationis iſta lis perſonæ &c. quia electio eſt eorum q̃ ſunt in poteſtate eligentis. Eidē eſt, quo ad hoc, iudiciū de ſingulis eligentibus, & de toto collegio, ſeu perſona formāli decretum electionis nomine collegij, Licet. n. dicat: Eligo talē, ſubintelligitur, Eligo ius dare, uel nominare, uel aliqd ſimile: ꝙ ſ. eſt ī ꝑtāte eligētis. Cap. 2.

SVP. QVÆT. XIII. ART. V.

Medina. ar. 5.

78 Porrecta per totum. Veri. q. 22. ar. 13. ad 12. Et 3. Ethic. lec. 5. fin. ar. 1. *ca. 2. parum ante medium. a 4. huius quæſt.

IN reſponſione ad 1. 5. ar. aduerte, ꝙ diſtinctio ibi facta de uolūtate cōpleta & incōpleta, non ſic eſt accipienda, quaſi uolūtas incōpleta ſit uelle nō deliberatū, aut nō capax meriti & demeriti: quia ſenſus iſte eſt falſus. Pōt. n. quis deliberate uelle expellere Deum de regno ſuo, ſi poſſet: & ſimilia: ubi cōſtat inueniri pctm̄ mortale. Sed cōpletio, & incōpletio uoluntatis attendit̄ ſcdm modū motus uolūtatis (ut in litera dicitur.) Ex eo. n. ꝙ uolūtatis motus ē ad rē media operatione exteriori aſſequendā, diſponendū &c. perfectus nō ē ꝑfectione apta natam ueniri in genere motus uolūtatis, niſi terminet̄ ad bonū agibile: quamuis perfectus ſit quo ad conſenſum, deliberationem, & huiuſmodi

possibile præceperit,[h] tentandum est. ergo electio A potest esse impossibilium.

Cap. 1. parũ ante mediũ to. 5. SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. Ethic.* quòd electio non est impossibilium.

Artic. 4. RESPON. Dicendum, q̃ (sicut dictũ est,) Electiones nostræ referunt̃ semp ad nostras actiones: ea autẽ, q̃ p nos aguntur, sunt nobis possibilia. unde necesse est dicere, q̃ electio non sit nisi possibiliũ. similiter ẽt ratio eligẽdi aliqd est, ut ex hoc possimus consequi finẽ: uel ex hoc, q̃ ducit ad finẽ. Per id autẽ qđ est impossibile, nõ põt aliquis consequi finẽ: cuius signũ est, quia cũ in consiliando perueniunt hoĩes ad id, qđ est eis impossibile, discedunt B quasi nõ ualẽtes ulterius pcedere. Apparet ẽt hoc manifeste ex pcessu rõnis pcedente: sic. n. se hẽt id qđ est ad finẽ, de quo electio est ad finẽ, sicut conclusio ad principiũ. Manifestũ est autẽ, q̃ cõclusio impossibilis nõ seqtur ex principio possibili: unde nõ põt esse, q̃ finis sit possibili, nisi id qđ ẽ ad finẽ, *D. 394.* fuerit possibile. Ad id autẽ qđ est[d] impossibile, nullus mouetur: unde nullus tenderet in finem, nisi p hoc qđ apparet, id, qđ est ad finẽ, esse possibile. un- *concl. m* de id[m] qđ est impossibile, sub electione nõ cadit.*

AD PRIMVM ergo, dicendũ, q̃ uolũtas media est inter intellectũ, & exteriorẽ operationẽ, nã intel- C lectus pponit uolũtati suũ obiectũ, & ipsa uolũtas causat exteriorẽ actionẽ. Sic igit̃ principiũ motus uolũtatis considerat̃ ex parte intellectus, q appre-hẽdit aliqd, ut bonũ in vlĩ: sed terminatio, seu pfectio actus uolũtatis attendit̃ sm ordinẽ ad operationẽ, p quã aliqs tẽdit ad cõsecutionẽ rei: nã motus uolũtatis est ab anima ad rẽ: & ideo pfectio actus uolũtatis attendit̃ sm hoc, qđ est aliquid bonũ alicui ad agendũ. Hoc autẽ est possibile: & iõ uolũtas cõpleta non est, nisi de possibile, qđ est bonũ uolenti: sed uolũtas incõpleta est de impossibili, q̃ sm quosdã uelleitas dicitur: qa scilicet aliquis uel- D let, illud si esset possibile. Electio aũt nominat actũ uoluntatis iam determinatũ ad id, qđ est huic agendum: & ideo nullo modo est nisi possibilium.

AD 2[m] dicẽdum, q̃ cum obiectum uoluntatis sit bonũ apprehensum: hoc modo iudicandum est de obiecto uoluntatis, sm quod cadit sub apprehensione. Et iõ sicut qñque uolũtas est alicuius qđ apprehenditur ut bonum, & tñ nõ est uere bonũ: ita quandoq; est electio eius qđ apprehẽditur ut possibile eligenti, quod tamen non est ei possibile.

AD 3[m] dicẽdum, q̃ hoc ideo dicitur, quia, an aliqd sit possibile, subditus nõ debet suo iudicio dif- E finire: sed in unoquoq; iudicio superioris stare.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo ex necessitate eligat, uel libere.

AD SEXTVM sic proceditur. Videt̃ q̃ homo ex necessitate eligat. Sic. n. se hẽt finis ad eligibilia, ut principia ad ea, q̃ ex principijs cõsequũtur, ut patet in 7. Ethi.* sed ex pricipijs ex necessitate deducunt̃ [h]cõclusiones. ergo ex fine de necessitate A mouetur aliquis ad eligendum.

¶ 2 Præt. Sicut dictũ est,† electio cõsequit̃ iudiciũ rõnis de [h] agẽdis: sed rõ ex necessitate iudicat de aliquibus pp necessitatem præmissarum. ergo vr̃ q̃ etiam electio est necessitate sequatur.

¶ 3 Præt. Si aliqua duo sũt penit[9] æqualia, nõ magis mouet̃ homo ad unũ, q̃ ad aliud: sicut famelicus si hẽt cibũ æqualiter appetibilem in diuersis partibus, & B sm æqualẽ distantiam, non magis mouetur ad unũ, q̃ ad alterũ, ut Plato dixit,* assignans rationẽ quietes terræ in medio, sicut dicit̃ in 3. de cœlo.† Sed multo min[9] põt eligi, qđ accipit̃ ut minus, q̃ q̃ accipit̃ ut æquale. ergo si pponant̃ duo, uel tria, uel plura, inter, q̃ unũ maius appareat,[h] impossibile est aliqđ aliorũ eligere. ergo ex necessitate eligit̃ illud, qđ eminẽti[9] apparet C sed. omnis electio ẽ de oĩ, eo, qđ uidetur aliquo mõ melius. ergo omnis electio est necessitate.

SED CONTRA ẽ, qđ electio, ẽ actus potentiæ rõnalis, q̃ se hẽt ad opposita scđm Philosophũ.

RESPON. Dicendũ, q̃ homo non ex necessitate eligit: & hoc ideo, quia qđ possibile ẽ nõ esse, nõ necesse ẽ esse. Quòd autẽ possibile sit nõ eligere, uel eligere, hui[9] ratio ex duplici homi D nis ptãte accipi, põt. Põt. n. homo uelle, & nõ uelle, agere, & nõ agere: põt ẽt uelle hoc, aut illud, cuius ratio ex ipsa uirtute rõnis accipit̃. Quicqd. n. ratio põt apprehẽdere ut bonũ, i hoc uolũtas tẽdere põt. Põt autẽ ratio apprehẽdere ut bonũ nõ solũ hoc, qđ ẽ uelle. aut agere: sed hoc ẽt q̃ ẽ nõ uelle, & nõ agere. Et rursũ i omnib[9] particulari- rib[9] bonis põt cõsiderare rõnẽ E boni alicuius, & defectũ alicuius boni, qđ hẽt rõnem mali: & sm hoc põt unũquodq; huiusmodi bonorũ apprehẽdere, ut eligibile, uel fugibile. Solũ autẽ perfectũ bonũ, quod est beatitudo, non põt ratio apprehendere sub rõne mali, aut alicuius defectus: & ideo ex necessitate beatitudinẽ homo vult, nec põt uelle nõ esse beatus, aut miser. Electio autẽ cũ non sit de fine, sed de his, q̃ sunt ad finẽ, (ut iam dictũ est,) non est perfecti boni qđ est beatitudo, sed aliorũ particulariũ bonorũ, & iõ [m]hõ ñ ex necessitate, sed libere eligit[n]. *Art. 3. huius quæst.*

Margin notes: *79* *[o] vt recta [o] r totum.* — *1. q. 115. ar. 1. cor. Et 2. 2. q. 104. ar. 1. co. Et ueri. q. 22 art. 6. & q. 24. ar. 1. Et ma. q. 6. 1. Perihe. lec. 14. & li. 7. Eth. c. 8. tamen dio. to. 5.* — *† ar. 1. huius quæst.* — ** Hoc habetur i 2. de cœlo. tex. 71. & 90. ea sent. Anaximandr.* — *† Li. 9. Metaph. tex. 3. tom. 3.*

SVPER QVÆ. XIII. ART. VI.

Medina ar. 6.

Circa corpus 6. ar. eiusdẽ 13. quæsti. aduerte, q̃ author utranque libertatẽ, scilicet, quo ad exercitium actus, & quo ad specificationem, tribuit electioni, ut patet in litera, intendẽs ex hoc differẽtiã manifestare inter actũ simplicẽ uoluntatis, & electionis. Simplex nanq; actus uoluntatis, scilicet uolitio, seu nolitas, de quo supra tractatũ est, nõ est uniuersaliter liber quo ad specificationẽ actus: q̃m ad aliquod obiectũ necessario terminat̃, ita q̃ non põt ad oppositũ terminari, ut patet ex supradictis. Electio autẽ, & quo ad exercitiũ actus, & quo ad specificationẽ semper est libera, ut hic dicitur.

¶ In rñsione ad 1. eiusdẽ art. 6. habes, q̃ non qcunque vult pmissas, seu antecedẽs vult conclusionẽ, seu cõsequens in seipso, uel qa nõ semp consequẽs est necessariũ ad ueritatẽ, seu uolũtatem antecedentis: uel quia dato, q̃ sic sit scđm rem, nõ tamẽ hoc actualiter apparet, & iudicat̃. Differt. n. nihil, esse uel apparere, quo ad appetitum: in sua autẽ causa quicunq; vult antecedens, vult consequens simpliciter, uel ut in pluribus.

¶ In rñsione ad 3. aduerte diligenter, q̃ responsio formaliter satisfacit primæ radici argum. scilicet de æqualibus: & insinuat satisfactionẽ omnibus tactis in argumento. Intẽdit. n. q̃ duobus æqualibus ppositis scđm aliquã conditionẽ, uolũtas non arctatur ad neutralitatẽ, sed põt ad considerandam aliquam eminentiam in altero mouere se & inuẽta uel apposita eligere alterum. Et eadem rõne, proposito uoluntati aliquo eligibili eminentiori alijs, non necessitat̃ uoluntas ad eligendum illud: quia potest mouere ad considerandum in altero aliquid aliud quo præstet, & sic illud eligere. Et hæc intellige, supposito quòd uolũtas uelit eligere: sim-

simpliciter usquequaque, & absolute uoluntas à toto genere eligibilium liberata est, ad nullumque necessario inclinatur: sed sicut in duobus primis argumentis libertatem eligendi quoad exercitium actus impugnauit, ita hoc tertio argumento libertatem quoad specificationem actus impugnauit: & propterea ex parte obiecti eligibilis solutionem formaliter dedit, ut sui moris est.

*Art. 1. ad 1.

SVP. QVÆS. XIIII. ART. 1.

IN quæst. 14. nihil occurrit scribendum usque ad quintum art. nisi reddere attentos lectores, ut in primo art. meminerint, quod consilium significat inquisitionem completam, id est, usque ad iudicium inclusiue. Non enim ipsa inquisitio absque iudicio, consilium est, nisi inchoatiue, ut manifeste patet ex responsione ad secundum & tertium, & ex usu loquendi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod non semper ex principijs ex necessitate procedit cōclusio: sed tūc solū, qñ principia non pñt esse uera si cōclusio non sit uera. Et similiter non oportet quod semper ex fine insit homini necessitas ad eligendum ea, quæ sunt ad finē: quia nō omne qđ est ad finem, tale est, quod fine eo finis haberi nō possit, aut si tale sit, nō semper sub tali ratione consideratur.

AD SECVNDVM dicendum, quod sńia, siue iudicium rōnis de reb. agendis est circa contingentia, quæ à nobis fieri possunt, in quibus conclusiones nō ex necessitate sequuntur ex principijs necessarijs, absoluta necessitate, sed necessarijs solum ex conditione: ut, si currit, mouetur.

AD TERTIVM dicendū, quod nihil prohibet, si aliqua duo æqualia proponantur fm unam considerationem, quin circa alterum cōsideretur aliqua condō, per quā emineat, & magis flectatur uoluntas in ipsum, quàm in aliud.

QVAESTIO XIIII.

De consilio, quod electionem præcedit, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de consilio. Et circa, hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum consilium sit inquisitio.

¶ Secundo, Vtrum consilium sit de fine, uel solum de his quæ sunt ad finem.

¶ Tertio, Vtrum consilium sit solum de his, quæ à nobis aguntur.

¶ Quarto, Vtrum consilium sit de omnibus, quæ à nobis aguntur.

¶ Quinto, Vtrū cōsiliū pcedat ordine resolutorio.

¶ Sexto, Vtrum consilium procedat in infinitum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum consilium sit inquisitio.

80 Porrecta per totum. 1.2. q. 49. art. 5. cor. Et 3. d. 35. q. 2. q. 1. cor. *li. 1. Orthod. fidei, c. 22. *1.p. q. 14. art. 7.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod consilium non sit inquisitio. Dicit enim * Damas. quod consilium est appetitus: sed ad h appetitū, nō pertinet inquirere. ergo consilium non est inquisitio.

¶ 2 Præt. Inquirere, intellectus discurrētis est, & sic Deo nō cōuenit, cuius cognitio nō est discursiua (ut in primo* habitū est): sed cōsiliū Deo attribuit. dicitur. n. ad Eph. 1. quod operatur omnia fm consiliū uoluntatis suæ: ergo consilium non est inquisitio.

¶ 3 Præt. Inquisitio est de rebus dubijs: sed cōsiliū datur de his, quæ sunt circa bona h certa fm illud Apost. 1. ad Corinth. 7. De uirginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autē do: ergo consilium non est inquisitio.

*Lib. 5. ca. 5. circa pr. incip. & 14.

SED CONTRA est, qđ Greg. Nyssen. dicit. Oē qđē consiliū, qō est nō aurem omnis quæstio, consiliū.

RESPON. Dicendū, quod electio, sicut* dictum est, F consequitur iudicium rōnis de rebus agendis: in rebus autem agēdis multa incertitudo inuenitur: quia actiones sunt circa singularia cōtingentia, quæ pp sui uariabilitatē incerta sunt. In rebus autē dubijs & incertis rō nō profert iudicium absque inquisitione præcedente: & ideo m necessaria est inquisitio rōnis ante iudicium de eligendis, & hæc inquisitio consilium uocatur, * pp quod Philosophus dicit in 3. * Ethic. quòd electio est appetitus præconsiliati.

Concl. m * Cap. 3. circa finē tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod qñ actus duarū potentiarū adinuicem ordinant, in utroque est aliquid, quod est alterius potentiæ: & ideo uterque actus ab G utraque potētia dominari pōt. Manifestū est autē, quod actus rōnis dirigentis in his, quæ sunt ad finē, & actus uoluntatis, fm regimen rōnis in ea tendentis, ad seinuicē ordinant: unde, & in actu uoluntatis, q est electio, apparet aliquid rōnis, s. ordo: & in consilio qđ est actus rōnis, apparet aliqđ uolūtatis, sicut materia; quia cōsiliū est de his, q hō uult facere, & ēt sicut motiuū: quia ex hoc quod hō uult finē, mouet ad cōsiliandū de his, q sunt ad finē: & iō Philosop * dicit in 6. * Eth. quod electio ē intellect * appetitiuus, ut ad electionem utrunque cōcurrere ostendat: ita * Damascen. dicit, quod consilium est appetitus inquisitiuus, H ut consilium aliquo modo pertinere ostendat, & ad uoluntatem, circa quam, & ex qua fit inquisitio, & ad rationem inquirentem.

* Cap. 2. circa finē tom. 5. * Lib. 2. Orthod. fi dei, c. 22.

AD 2m dicendū, quod ea quæ dicuntur de Deo, accipienda sunt absque omni defectu, qui inuenitur in nobis: sicut in nobis scientia est conclusionum p discursum à causis ī effectus. Sed sciētia dicta de Deo significat certitudinē de omnibus effectibus in prima causa absque omni discursu: & similiter cōsiliū attribuit Deo, quantū ad certitudinē sententiæ uel iudicij, q in nobis prouenit ex inquisitione consilij, sed hmōi inquisitio in Deo locum non habet: & I ideo consilium fm hoc, Deo, non attribuitur, & secundum hoc * Dama. dicit, quòd Deus non consiliatur. Ignorantis enim est consiliari.

* Lib. 2. Orthod. fi. dei, c. 22.

AD 3m dicendum, quod nihil prohibet aliqua esse certissima bona, fm sententiam sapientū, & spiritualium uirorum, quæ tamen non sunt certa bona, fm sententiam plurium, uel carnalium hominum: & ideo de talibus consilia dantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum consilium sit de fine, uel solum de his, quæ sunt ad finem.

81 Porrecta per totum. 1. 2. 35. ar. 1. ad 2. Et q. 47. ar. 1. ad 2. Et 3 d. 35. q. 2. art. 4. q. 1. co. Et 3. Ethic. lect. 8.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod consilium non solum sit de his quæ sunt ad finē, K sed etiam de fine. Quæcūque enim dubitationē hñt, de his pōt inquiri: sed circa operabilia humana contingit esse dubitationē de fine, & nō solū de his q sunt ad finē. Cū igit inquisitio circa operabilia sit consilium, uidetur quod consilium possit esse de fine.

¶ 2 Præt. Materia cōsilij sunt operationes humanæ: sed qđa h operationes humanæ sunt fines, ut dicit in primo * Ethic. ergo consilium potest esse de fine.

* In prin. lib.

SED CONTRA est, quod * Greg. Nyssenus dicit, quod nō de fine, sed de his, quæ sunt ad finē, est cōsiliū.

* Lib. 5. c. 1. a med.

RESP. Dicendū, quod finis in operabilibus hēt rōnem principij, eo quod rōnes eorū, quæ sunt ad finē,

ex fine

ex fine sumantur. Principiũ aũt non cadit sub qõne: sed principia oportet supponere in oi inqsitione. unde cũ consilium sit qstio, de fine nõ est cõsiliũ, sed solum de his, q̃ sunt ad finẽ: tñ contingit id, qđ est finis, respectu quorundã ordinari ad aliũ finẽ: sicut ẽt id, quod est principium unius demonstrationis, est conclusio alterius. Et iõ id, quod accipitur ut finis in una inquisitione, põt accipi ut ad finẽ in alia inquisitione: & sic de eo erit consilium.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q id, qđ accipitur ut finis, est iã determinatũ: vñ quandiu hr̃ ut dubium, non habetur ut finis: & iõ si de eo consilium hr̃, nõ erit consilium de fine, sed de eo quod est ad finem.

AD 2m dicendum, quòd de operationib. est cõsilium, inquantum ordinantur ad aliquem finem. Unde si aliqua operatio humana sit finis, de ea, inquãtum huiusmodi, non est consilium.

ARTICVLVS III.

Vtrum consilium sit solum de his, quæ a nobis aguntur.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q consilium non sit solum de his quę agũtur a nobis. Cõsilium.n. collationẽ quandã importat: sed collatio inter multos potest fieri ẽt de reb. immobilibus, q̃ non fiunt a nobis, puta, de naturis rerũ. ergo consilium non solum est de his, quæ aguntur a nobis.

¶2 Præt. Hoies interdũ cõsilia qrunt de his, q̃ sũt lege statuta, vñ & Iurisconsulti dicunt: & tñ eorũ q qrunt hmõi consiliũ, non est leges facere: ergo cõsilium non solum est de his, quæ a nobis aguntur.

¶3 Pręt. Dicunt ẽt quidã consultationes facere de futuris euentibus, q tñ nõ sunt in potestate nr̃a. ergo cõsiliũ non solũ est de his, quæ a nobis fiũt.

¶4 Præt. Si consilium esset solum de his, quæ a nobis fiunt, nullus cõsiliaret de his, quæ sunt p aliũ agenda: sed hoc patet esse falsum: ergo consilium non solum est de his, quæ a nobis fiunt.

SED CONTRA est, qđ Greg. Nyssenus dicit. Cõsiliamur, de his, q̃ sũt in nobis, & p nos fieri possunt.

RESP. Dicendũ, q cõsiliũ ꝓprie, importat collationẽ iter plures habitã, qđ & ipsũ nomẽ designat. Dr̃.n. cõsiliũ, quasi considiũ, eo q multi consideũt ad simul cõferẽdũ. Est aũt cõsiderandũ, q in particularib. cõtingẽtibus ad hoc, q aliqd certũ cognoscat plures cõditiones, seu circũstãtias cõsiderare oportet, quas ab uno nõ facile ẽ cõsiderari, sed a plurib. certius pcipiunt, dũ qđ unus cõsiderat, alijs nõ occurrit. In necessariis aũt, & uniuersalib. ẽ absolutior, & simplicior ꝯsideratio, ita q magis ad hmõi cõsiderationẽ unus p se sufficere põt. Et iõ inqsitio cõsilij ꝓprie ptinet ad ꝯtingẽtia singularia: cognitio aũt veritatis i talib. si hẽt aliqd magnũ, ut p se sit appetibilis, sicut cognitio uniuersaliũ & necessariorũ: sed appetit inqʒ ẽ utilis ad operatiõẽ, qa actiões sũt circa cõntingentia singularia. Et iõ dicẽdũ est, q proprie consilium est circa ea, quæ agunt a nobis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q consilium importat collationem, non quamcunque, sed collationem de rebus agendis, ratione iam dicta.

AD 2m dicendum, q id, quod est lege positum, quãuis non sit ex operatione quęrentis consiliũ; tamen est directiuum eius ad operandum: quia ista est una ratio, aliquid operandi mandatum legis.

AD 3m dicendum, q consilium non solũ est de his quæ aguntur, sed de his quæ ordinantur ad operationes: & pp hoc consultatio dr̃ fieri de futuris euentib. inquantum homo per futuros euentus cognitos dirigitur ad aliquid faciendum, uel uitandũ.

AD 4m dicendũ, q de aliorũ factis consiliũ qrimus, inquantũ sunt quodã mõ unũ nobiscũ, uel p vnionẽ affectus, sicut amicus solicitus est de his, q̃ ad amicũ spectant, sicut de suis, uel p modũ instrumenti. Nã agens principale, & instrale, sunt quasi una causa, cum unum agat per alterum: & sic dñs consiliatur de his quæ sunt agenda, per seruum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum consilium sit de omnibus, quæ a nobis aguntur.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃ q consiliũ sit de omnibus, quę sunt per nos agenda. Electio.n. est appetitus præcõsiliati (vt dictũ est) sed electio est de omnib. q̃ p nos aguntur. ergo & consilium.

¶2 Præt. Consilium importat inquisitionem rõnis: sed in omnibus, quæ non per impetum passionis agimus, procedimus ex inquisitione rationis. ergo de omnibus, quæ aguntur a nobis, est consilium.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 3. Ethi. q si per plura aliquid fieri põt, consilio inquiritur, per quod facillime & optime fiat: si aũt p vnũ, qualiter p illud fiat sed omne quod fit, fit per unũ, uel per multa. ergo de omnibus, quæ fiunt a nobis, est consilium.

SED CONTRA est quod Gregor. Nyssenus dicit, quòd de his, quæ secundum disciplinam, uel artem sunt, operibus, non est consilium.

RESP. Dicendũ, q consiliũ est inqsitio qdã, vt dictũ est. De illis aũt inquirere solemus, q̃ in dubiũ ueniunt: vñ & rõ inquisitiua, q̃ dr̃ argumentũ est rei dubiæ faciens fidẽ. Quòd aũt aliqd in operabilib. humanis non sit dubitabile, ex duob. cõtingit. Vno mõ, qa p determinatas uias procedit ad determinatos fines, sicut cõtingit in artibus, q̃ habent certas vias operãdi: sicut scriptor nõ consiliat quõ dẽt trahere lras, hoc enim determinatũ ẽ p artẽ. Alio mõ, qa non multũ refert utrũ sic, uel sic fiat: & ista sunt minima, quæ parũ adiuuant, uel impediũt respectu finis cõsequendi. Quod aũt parũ est, quasi nihil accipit rõ: & iõ de duob. non consiliamur, q̃uis ordinentur ad finẽ, ut Philosophus dicit, s. de rebus paruis, & de his quæ sunt determinata qualiter fieri debent, sicut est in operationib. artiũ, pter quasdam coniecturales, ut Gregor. Nyssenus dicit, ut puta, medicinalis, negotiatiua, & huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q electio præsupponit consilium ratione iudicii. vel sententiæ. Vnde quando iudicium, uel sententia manifesta, est absq; inquisitione, non requiritur consilii inquisitio.

AD 2m dicendum, q rõ in rebus manifestis non inquirit, sed statim iudicat; & iõ nõ oportet in omnibus, quæ rõne aguntur, esse inquisitionẽ cõsilii.

AD 3m dicendum, q qñ aliquid per unum põt fieri, sed diuersis modis, potest dubitationem habere, sicut & quando fit per plura: & ideo opus est cõsilio. Sed quando determinatur non solum res, sed modus, tunc non est opus consilio.

Marginal notes: concl. — 82 Porrecta per totum. 2.2. q 47. a.1. cor. Et 3.d. 35. q. 2. art. 4. q 1. cor. & 3 Eth. lec. 7. — Lib. 5. c. 5 — concl. — 1 a cor. art. — 83 Porrecta per totum. Et 3. d. 35. q. 2. a. 4. q 1. cor. Et Ps. 19. Et 3 Eth. lec. 7. Art. 1. — Cap. 3. in medio, to mo 5. — Li. 5. c. 5. — Art. huius quæst. — concl. — Li. 3. Eth. c. 2. 10. 5. — Li. 5. c. 5.

SVPER Q. XIIII.
ART: V.

IN quinto autem articulo dubium est, quia lra contradicere sibi ipsi vi. Art.n. & q processus a causis ad effectus est compositiuus;& q processus consilij est a fine ad id, qd ē ad finem: & tn concludit, q processus consilij nō est compositiuus, sed resolutiuus: ac si finis nō esset cā, & id, qd ē ad finē, nō esset effectus. sed econuerso.

84 *Porrecta per totum.*

¶ Ad hoc dr, q cū inter finē acquisibilē,& id, qd est ad finē, sit duplex simplex habitudo,& una modificet in altera, pōt simpliciter procedi tēminando a fine, ad ea, q sunt ad finē. Primo secundū simplicē habitudinē causæ finalis ad suū effectū, ut sic. Et hic ē processus a fine, ut sic, ad id qd est ad finē, ut sic. Et hic est compositiuus, & suus oppositus est resolutiuus, sicut uniuersal ter uerificatur de processu à cā ad effectū, & econuerso. Secundo, secundum simplicē habitudinē effectus efficiendi ad cām, à qua effici dēt. Et hic est pcessus ab effectu ad cām, & est resolutiuus, & suus oppositus est cōpositiuus, quia à cā ad effectum, neuter autē horū est processus cōsilij. Non primus, qa consiliū est de efficiēdis a nobis, ut patet in art. 3. & 4. In pcessu aūt primo, nihil dr de agendo, sed tm de fine, & ad finē, ut sic. Nec secundus, qa consiliū est de his, q sunt ad finē. ut patet in ar. 2. Et iō hoc in responsione ad tertiū huius quinti articuli ponderauit author, ut agenda a nobis, nō cadere sub cōsilio uoluit, an fini possibilia nisi ut congrua & pcongrua fini. In secūdo aūt processu nihil dr de fine, & ad finē, ut sic: sed tm de agenda re, & cā illius. Tertio igitur, pōt procedi secundum qd tam finis, q id, qd est ad finem, inuenitur in agendis: ita q nō procedatur nec à fine puro, nec ab agendo puro: sed à fine affectādo ad id, quod est agendum finem, & sic deinceps retrocedendo. Et hic processus est processus consilij: quod est de agēdis, ut ad finem, & de his quæ sunt ad finē, ut agenda resolutorie. Et licet processus iste mistus uideatur, & non nisi secundū partes iudicandus cōpositiuus, & resolutiuus, dr tamen simpliciter resolutiuus: qa de fine, & eo qd ē ad finem, ratiocinatur tm in materia agēda, & pp agendum resolutorie, idest, a posterioribus secundum esse. Ita q sicut Musica, licet consideret numerū, ut in sonis, & econuerso sonos, ut proportionales secundum numerū (& pp hoc media ponitur scientia) quia tñ de numero non nisi in materia soni, et pp sonū tractat, simpliciter dici pōt scientia physica, et sub ea comprehenditur, eo q nō abstrahit à materia sensibili. Ita in proposito, consilium, quia (ut dictum est) finem, et ad finem in materia agenda tm, et propter agendum et quomodo agendū à posterioribus secūdū esse in priora considerat, resoluere simpliciter dicitur.

Ca. 3. paulo post principiū tom. 5.

Ca. 3. post medium, tom. 5.

Concl. m

85 *Porrect. per totum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum consilium procedat ordine resolutorio.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q consilium non pcedat modo resolutorio. Cōsilium.n. est de his quæ a nobis aguntur: sed operationes nostræ non procedunt modo resolutorio, sed magis modo compositiuo .s. de simplicibus ad composita. ergo consilium non semper procedit modo resolutorio.

¶ 2 Præt. Consilium est inqsitio rationis: sed rō a prioribus incipit, & ad posteriora deuenit, secūdū conuenientiorē ordinē: cū igit pterita sint priora psentib. & præsentia priora futuris, in consiliando vr esse procedendū a præsentibus, & præteritis i futura, qd non pertinet ad ordinē resolutorium. ergo in consilijs non seruatur ordo resolutorius.

¶ 3 Præt. Consiliū non est nisi de his, quæ sunt nobis possibilia, vt dr in 3. Ethic. sed an sit nobis aliquid possibile, perpendit ex eo, qd possumus facere, uel non possumus facere, ut ueniamus in illud. ergo in inqsitione cōsilij a psentib. icipere oportet.

SED CONTRA est, qd Philosophus dicit in 3. Eth. q ille, q cōsiliatur, vr quærere, & resoluere.

RESP. Dicendū, q in omni inquisitione oportet incipere ab aliquo principio: qd quidem, si sicut ē pri in cognitione, ita et sit pri in esse, non ē pcessus resolutori, sed magis cōpositiu. Procedere.n. a causis in effectus est processus compositiuus: nā cāæ sunt simpliciores effectib. Si aūt id, quod est prius in cognitione, sit posterius in esse, est pcessus resolutori: vt pote, cū de effectib. manifestis iudicamus, resoluendo in causas simplices. Principium aūt in inquisitione cōsilij, est finis, q quidē ē prior in intentione, posterior tñ in esse: & secundū hoc oportet, q inquisitio consilij sit resolutiua, incipiendo .s. ab eo, quod in futuro intendit, quousq; perueniat ad id, quod statim agendum est.

AD PRIMVM ergo dicendum, q consilium est de operationib. sed ratio operationum accipitur ex fine: & ideo ordo ratiocinandi de operationibus, est contrarius ordini operandi.

AD 2m dicendū, q ratio incipit ab eo, quod est prius secundum rationē: nō autem semper ab eo, quod est prius tempore.

AD 3m dicēdū, q de eo quod est agendum propter finem, non quæreremus scire, an sit possibile, si non esset congruum fini: & ideo prius oportet inquirere, an conueniat ad ducendū in finem, quàm cōsideret, an sit possibile.

ARTICVLVS VI.

Vtrum consilium procedat in infinitum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr q inquisitio consilii pcedat in infinitum. Consilium enim, inquisitio est de particularibus, in quibus est operatio: sed singularia sunt infinita. ergo inquisitio consilii est infinita.

¶ 2 Præt. Sub inquisitione consilii cadit cōsiderare non solū qd agendum sit, sed et quo modo impedimenta tollantur: sed quęlibet humana actio potest impediri, & impedimentum tolli potest per aliquam rationē humanam. ergo in infinitum remanet qrere de impedimentis tollēdis.

¶ 3 Præt. Inquisitio sciētię demōstratiuæ non pcedit in infinitū, qa est deuenire in aliqua principia per se nota, quæ omnimodā certitudinē habēt sed talis certitudo non pōt inueniri in singularibus contingentibus, quæ sunt uariabilia, & incerta: ergo inquisitio consilii procedit in infinitum.

SED CONTRA. Nullus mouet ad id, ad qd impossibile est q perueniat (vt dr in primo de cęlo) sed infinitū ipossibile est trāsire: si igit inqsitio cōsilii sit infinita, null cōsiliari inciperet: qd patet eē falsū. Ex lib. 1. de cælo tex. 33.

RESPON. Dicendum, q inquisitio consilii est finita in actū, ex duplici parte .s. ex parte principii, & ex parte termini. Accipitur enim in inquisitione consilii duplex principium, Vnum propriū ex ipso genere operabilium: & hoc est finis, de quo non est consilium, sed supponitur in consilio vt principium, vt dictum est. Aliud quasi ex alio genere assumptum: sicut & in scientiis demonstratiuis una scientia supponit aliqua ab alia, de quibus non inquirit. Huiusmodi autem principia, quæ in inquisitione consilii supponunt, sunt, quæcūq; sunt p sensum accepta, ut pote, q hoc sit panis, uel ferrū: & qcunq; sunt per aliq scientiam speculatiuam, uel practicam in uniuersali cognita, sicut q mœchari est a Deo prohibitū, & q homo non potest viuere, nisi nutriatur nutrimēto conuenienti: & de istis non inquirit consiliator. Terminus autē inquisitionis est id, qd statim est in potestate nostra, vt facia-

concl. m

Art. 2. hu iusq quæst.

vt faciamus. Sicut enim finis habet ratione principij, ita id quod agitur propter finem, habet rönem conclusionis: unde id, quod primo agendū occurrit, habet rönem ultimæ conclusionis, ad quam inquisitio terminatur. ¶ Nihil aūt prohibet, consiliū potentia infinitum esse, s̄m quod in infinitum possunt aliqua occurrere consilio inquirenda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd singularia non sunt infinita actu, sed in potentia.

AD 2m dicēdū, φ licet humana actio possit īpediri, nō tñ semp habet impedimentū paratū: & iō nō semper oportet consiliari de impedimēto tollēdo.

AD 3m dicendū, φ in singularib. cōtingentibus potest aliquid accipi certū, etsi non simpliciter, tñ vt nunc, prout assumitur in operatione. Sortē.n. sedere, nō est necessariū: sed eum sedere, dum sedet, est necessarium: & hoc per certitudinē accipi pōt.

QVAESTIO XV.

SVPER Q. XV. ART. I.

De consensu, qui est actus voluntatis, in comparatione eorum, quæ sunt ad finem, in quatuor articulos diuisa.

Circa 15. quæst. primos tres articulos, quod esset dicendū, in sequēti qōne consulto dicetur.

DEINDE considerandum est de consensu.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum cōsensus sit actus appetitiuæ, uel apprehensiuæ uirtutis.

¶ Secundo, Vtrum conueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrū sit de fine, uel de his q̄ sunt ad finem.

¶ Quarto, Vtrum consensus in actum pertineat solum ad superiorem animæ partem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū consensus sit actus appetitiuæ, vel apprehēsiuæ uirtutis.

16 Porrecta per totum. Inf.q.74. ar.7.ad 1. Et 4.d.29. art.i.cor. *Cap. 12.

AD PRIMVM sic procedit᷑. Vř φ consentire pertineat solū ad partē aiæ apprehensiuā. Augu. enim 12. de* Trinit. consensum attribuit superiori rōni: sed rō noiat apprehensiuam uirtutem: ergo consentire pertinet ad apprehensiuam uirtutem.

¶ 2 Præt. Consentire, est simul sentire: sed sentire, est apprehensiuæ potentiæ: ergo & consentire.

¶ 3 Præt. Sicut assentire dicit applicationē intellectus ad aliquid, ita & consentire: sed assentire ptinet ad intellectum, qui est uis apprehensiua: ergo & consentire ad uim apprehensiuam pertinet.

*Cap. 2. post med. & c. 22.

SED CONTRA est, quod* Damasc. dicit in 2. lib. φ si aliquis iudicet, & non diligat, non est sententia, id est, consensus: sed diligere ad appetitiuam uirtutem pertinet. ergo & consensus.

RESP. Dicēdū, φ consentire importat applicationem sensus ad aliquid. Est aūt propriū sensus, φ cognoscitiuus est rerum præsentium. Vis.n. imaginatiua, est apprehensiua similitudinū corporalium ēt reb. absentibus, quarum sunt similitudines: intellectus aūt apprehensiuus est uniuersalium rōnum quas potest apprehendere indifferenter, & præsentibus & absentibus singularibus. Et quia actus appetitiuæ uirtutis est quædam inclinatio ad rem ipsam s̄m quandam similitudinem, hinc est, φ ipsa applicatio appetitiuæ uirtutis ad rē, s̄m q̄ ei inhæret, accipit nomē sensus, quasi experientia quandā sumens de re, cui inhæret, inquantū co placeet sibi in ea. Vñ Sap. 1. dř. Sētite de Dño in bonitate: & s̄m hoc consentire est actus appetitiuæ uirtutis. Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ sicut dicitur in 3.* de anima, Voluntas in ratione consistit: unde cum Augustinus attribuit consensum rationi, accipit rationem, s̄m quod in ea concluditur uoluntas. *Tex.42.

AD 2m dicendum, φ sentire, proprie dictum, ad apprehensiuam potentiam pertinet: sed secundum similitudinem cuiusdam experientiæ, pertinet ad appetitiuam, ut * dictum est. *In corp. ar.

AD 3m dicendū, φ assentire, est quasi ad aliud sentire, & sic importat quandam distantiam ad id, cui assentitur: sed consentire, est simul sentire, & sic importat quandam coniunctionem ad id, cui consentitur: & ideo uoluntas, cuius est tendere ad ipsā rem, magis proprie dicitur consentire. Intellectus autem, cuius operatio non est s̄m motum ad rem, sed potius econuerso, ut in primo* dictum est, magis proprie dicitur assentire: quamuis unū pro alio poni soleat. Potest etiam dici, quod intellectus assentit, inquantum a uoluntate mouetur. *p.p.q.16. art.1. & q. 27.ar.4. & q.59.ar.2.

ARTICVLVS II.

Vtrum consensus conueniat brutis animalibus.

17 Porrecta per e tum. Infr.q.16. ar.2.corp.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vř φ consensus conueniat brutis animalibus. Consensus.n. importat determinationem appetitus ad unum: sed appetitus brutorū animālium sunt determinati ad vnū. ergo consensus in brutis animalib. inuenitur.

¶ 2 Præt. Remoto priori, remouetur posterius: sed consensus præcedit operis executionem. si ergo in brutis non esset consensus, non esset in eis operis executio: quod patet esse falsum.

¶ 3 Præt. Hoīes interdū cōsentire dicunt᷑ in aliquid agēdū ex aliqua passione, puta, cōcupiscētia uł ira sed bruta aīalia ex passiōe agūt. ergo in eis ē cōsēsus.

*Lib.2.Ortho. fidei cap.22.

SED CONTRA est, qđ * Dam. dicit, φ post iudiciū hō disponit, & amat quod ex consilio iudicatū est, quod uocatur sententia, idest, consensus: sed consiliū nō est in brutis animalib. ergo nec consensus.

RESPON. Dicendū, φ consensus, proprie loquendo, non est in brutis animalibus, cuius ratio est: quia consensus importat applicationem appetitiui motus ad aliquid agendum: eius autem est applicare appetitiuum motum ad aliquid agendum, in cuius potestate est appetitiuus motus: sicut tangere lapidem, conuenit quidem baculo, sed applicare baculū ad tactum lapidis, est eius, qui habet in potestate mouere baculū. Bruta aūt animalia non habent in sui potestate appetitiuū motum, sed talis motus in eis est ex instinctu naturæ, unde brutū aīal appetit quidem, sed non applicat appetitiuum motum ad aliquid: & propter hoc non proprie dicitur, cōsentire, sed solū rōnalis natura, quæ habet in potestate sua appetitiuum motum, & potest ipsum applicare, uel non applicare ad hoc, uel ad illud. concl.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ in brutis animalib. inuenitur determinatio appetitus in aliquid, passiue tm: consensus uero importat determinationem appetitus non solum passiuam, sed magis actiuam.

AD 2m dicendum, quòd remoto priori, remouetur posterius, quod proprie ex eo tantū sequitur

quitur. Si aût aliquid ex plurib. sequi possit, nô pp F hoc posterius remouet uno prioru remoto; sicut si induratio possit fieri & à calido, & frigido (nã lateres indurãt ab igne, & aqua ꝯgelata indurat ex frigore) nõ oportet ꝙ remoto calore, remoueat idurario. Executio aût operis si solû sequit ex ꝯsensu, sed êt ex impetuoso appetitu, qualis ê in brutis aialib.

Ad 3m dicendum, quòd homines, qui ex passione agunt, possunt passionem non sequi, non autem bruta animali : vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

88 *Vtrum consensus sit de fine, vel de his, quæ sunt ad finem.*

Porrecta per totum. AD TERTIVM sic procedit. Vr ꝙ consensus G sit de fine, quia, Propter quod unumquodq; & illud h magis: sed his, quæ sunt ad finem, consentimus propter finem: ergo fini consentimus magis.

¶ 2 Præt. h Actio intêperati, ê finis ei9, sicut & actio virtuosi, est finis eius: sed intêperatus consentit in proprium actû: ergo consensus potest esse de fine.

¶ 3 Præt. h Appetimus eorû, q̃ sunt ad finê, ê electio, q.13.ar.3 vt* supra dictû est. Si igitur consensus esset solû de his, quæ sunt ad finê, in nullo ab electiõe differre: *Li.2.Ortho.fidei c.22. videret: qđ patet esse falsum p' Dama. qui dicit, ꝙ post affectiõnê, q̃ uocauerat sniam, fit electio. nõ ergo consensus est solum de his, quæ sunt ad finê. H

Lib.2.Ortho.fidei c.22. SED CONTRA est, quod Dama. ibidê dicit, ꝙ sensus, siue snia est, qñ homo disponit, & amat quod ex consilio iudicatum est: sed consilium nõ est nisi de his quæ sunt ad finem. ergo nec consensus.

RESP. Dicendû, ꝙ consensus noiat applicationê appetitiui mot9 ad aliqđ pexistês in ptate applicãtis. In ordine aût agibiliû, primo qdê oportet sumere apprehẽsionê finis, deinde appetitû finis, dei de ꝯsiliû de his, q̃ sût ad finê, deinde appetitû eorû, q̃ sût ad finê. Appetit9 aût in ultimû finê têdit naturaliter: vñ & applicatio motus appetitiui i finê apprehẽsû, ñ habet rõnê cõsẽsus, sed simplicis uoluntatis. De his aût, q̃ sût post ultimû finê, inquãtû sût ad finem, sub cõsilio cadût: & sic põt eê de eis ꝯsẽsus, inquãtû mot9 appetitiu9 applicat ad id, qđ ex ꝯsilio iudicatû ê. Mot9 uero appetitiu9 i finê, ñ applicat cõsilio, sed magis cõsiliû ipsi, q a cõsiliû ꝓsupponit appetitû finis, sed appetit9 eorû, q̃ sût ad finê, ꝓsupponit determinatiõê ꝯsilij. Et iõ applicatio appetitiui mot9 ad determinatiõê ꝯsilij, ꝓprie ê ꝯsẽsus vñ cû cõsiliû ñ sit nisi de his, q̃ sût ad finê, cõsensus, ppriè loquêdo, ñ ê nisi de his, q̃ sunt ad finê. I *Concl.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut conclusiones scimus per principia, horum tñ non est sciẽtia, sed quod maius est, s. intellectus: ita cõsentimus his, quæ sunt ad finem propter finem, cuius tamen nõ est consensus, sed quod maius est, scilicet uolûtas.

AD 2m dicendum, ꝙ intemperatus habet pro fine delectationem operis, propter quàm consentit in opus, magis, quàm ipsam operationem.

AD 3m dicendû, ꝙ electio addit supra cõsensû quanda relationem respectu eius, cui aliquid ꝓeligitur: & iõ post cõsensum adhuc remanet electio. Põt n. contingere, ꝙ per consilium inueniant plura ducẽtia ad finem, quorum dum quolibet placet, in quodlibet eorû consentitur: sed ex multis, quę placent, ꝓaccipimus unû, eligendo. Sed si inueniat unum solû quod placeat, non differût res cõsensus & electio, sed rõne tñ: ut consensus dicatur secundum quod placet ad agendum; electio autem secûdum quod præfertur his, quæ non placent.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum consensus in actũ pertineat solum ad superiorem animæ partem.

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ consensus ad agendum non semper pertineat ad superiorem rationẽ. Delectatio G enim consequitur operationẽ, & perficit eã, sicut decor iuuentutẽ, sicut dr in 10. Ethic. sed h consensus in delectationẽ pertinet ad inferiorem rationẽ, ut dicit Aug. in 12. de* Tri. ergo consensus in actum nõ pertinet ad solam superiorem rationem.

¶ 2 Præt. Actio, in quam cõsentimus, dr esse volûtaria: sed multarû potẽtiarû ê ꝓducere actiones uolûtarias. ergo nõ sola superior rõ consentit in actum. H

¶ 3 Præt. Superior ratio intẽdit h æternis inspiciendis, & cõsulendis, ut Aug. dicit in 12. de* Tri. sed multotiens hõ cõsentit in actû non pp rões æternas, sed pp aliquas rões temporales, uel êt pp aliquas aiæ passiones. non ergo cõsentire in actû pertinet ad solam superiorem rationem.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit 12. de* Tri. Non põt peccatû I efficaciter ꝑpetrandû mente decerni, nisi illa mêtis intentio, penes q̃ summa potestas est mêbra i op9 mouêdi, uł ab opere cohibêdi, ma'e actiõi cedat, & seruiat.

RESP. Dicendum, ꝙ finalis sẽtentia semper pertinet ad eum, qui superior est, ad quẽ pertinet de alijs iudicare. Quãdiu n. iudicandû restat qđ proponitur, nõ dû datur finalis sententia. Manifestû est aût ꝙ superior rõ est, q̃ K habet de oibus iudicare, q a de sensibilib. p rõnes humanas iudicam9: de his uero, q̃ ad rõnes humanas ptinẽt, iudicamus ẽm rõnes diuinas, quæ pertinẽt ad rõnem superiorem. Et ideo quã diu incertum est, an ẽm rationes diuinas resistatur, uel nõ, nullû iudiciû rõnis habet rõnem finalis sententię. Finalis aût snia de agendis, est cõsensus in actû: & iõ m cõsensus in actum pertinet ad rõnem superiorẽ, n ẽm tamẽ

SVP. QVÆST. XV. ART. IIII.

89 *Porrecta per totum* 1.2.q.110 ar.1.cor.

CIrca quartû uero articulû plura occurrunt dubia. Primû est, q̃ auctor contradicit sibi i eor pore, & in responsione ad primû. Repugnant n. hæc duo, s. quãdiu incertû est, an secundum rões diuinas resistatur, uel non, nullû iudiciû rõnis habet rationê finalis sniæ. Et consẽsus in delectationem cogitationis pertinet ad rationem inferiorẽ. (Ca.4.parlo post med. to.3. *Cap.12. tomo 3.) Et patet repugnãtia, quia cõsensus in delectationem cogitationis, est quandoq; peccatum mortale, & consequenter finalis snia, & contra rões diuinas quodammodo. Ergo stat, ꝙ ratio inferior, & contra rões diuinas, ꝙ fit mortale peccatû, (*Cap.7. i fine.t.3.) & non finalis sententia. Et si est finalis sẽtentia, & contra rationes diuinas, quomodo ad rationem inferiorem spectat? Et augetur dubitatio quia Aug. 12. de Trin. cap. 12 unde quęstio hæc manat, expresse dicit, ꝙ talis consensus spectat ad rationem inferiorem solum. Sic, inquit, habendum puto, quasi sola mulier comederit. (*Cap.12. circa mediû to.3.) Secundum est, de distinctione, quæ fit in responsione ad primum de cogitat õe, ut est actio quędã, & ut est ad aliã actionẽ ordinata: quia non uidetur ad propositum, sed potius ad oppositum. Non ad propositum quidem, quia cogitatio delectans, in quã consentire, dr rõ inferior, non ordinatur ad actionem. Est enim cogitatio delectatio morosa absq; uoluntate operis, ut patet per Aug. ibidem. Ad oppositum uero, quia cogitatio, ut est actio quædam delectans, est ipsa cogitatio morosę delectationis. Et hoc ipsa secundum literam præsens. *Concl. m*

quod rõne uoluntas includitur, sicut* supra dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q consensus in delectationem operis, ptinet, ad superiorẽ rationẽ, sicut & cõsensus in opus: sed cõsensus i delectationẽ cogitationis, pertinet ad rõnẽ inferiorẽ, sicut ad ipsam pertinet cogitare: & tñ de hoc ipso, qd est cogitare, uel nõ cogitare, inquã tũ cõsideratur ut actio quædã, hẽt iudiciũ superior ratio, & similiter de delectatione ɔsequẽte: sed inquantũ accipitur, ut ad actionẽ aliã ordinatũ, sic pertinet ad inferiorem rõnẽ. Qd.n. ad aliud ordinat, ad inferiorem artem, artem uel potentia pertinet quàm finis, ad quem ordinatur: unde ars q̃ est de fine, architectonica, seu pricipalis uocat.

AD 2m dicẽdũ, q qa actiones dicunt uolũtariæ, ex hoc q eis cõsentimus, nõ oportet, q ɔsensus sit cuiuslibet potẽtię, sed uolũtatis, a qua dicit uolũtarium, q̃ est in ratione, sicut* dictũ est.

AD 3m dicendũ, q ratio superior dicitur consentire. nõ solũ quia ẽm rationes æternas semper moueat ad agendum: sed ẽt quia secundum rationes æternas non dissentit.

QVAEST. XVI.

De usu, qui est actus uolũtatis, in comparatione ad ea, quæ sunt ad finem.

DEINDE considerandum, est de usu.

Et circa, hoc quæruntur. quatuor.

¶ Primo, Vtrum, Vti, sit actus uoluntatis.

¶ Secũdo, Vtrũ conueniat brutis animalibus.

¶ Tertio, Vtrũ, sit tantum eorũ, q̃ sunt ad finem, uel ẽt finis.

¶ Quarto, De ordine usus ad electionem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum, Vti, sit actus uoluntatis.

AD PRIMVM sic pceditur. Videtur q Vti, non sit actus uolũtatis. Dicit.n. Augu. in 1. de* doct. christ. q Vti, est id, qd in usum uenit, ad aliud obtinẽdũ referre: sed referre aliqd ad aliud, ẽ rõnis, cuius ẽ cõferre, & ordinare. ergo Vti, ẽ actus rationis: non ergo uoluntatis.

¶ 2 Pręt.* Dam. dicit, q homo impetũ facit ad operationẽ, & dicit impetus: h deinde utit, & dicit usus. Sed operatio pertinet ad potentiã executiuam: actus autem uoluntatis non sequit actum executiuæ potentię, sed executio est ultimũ. ergo usus non est actus uoluntatis.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in lib. 83. *q. Omnia, q̃ facta sunt, in usum hominis facta sũt: qa omnibus utitur ratio, iudicãdo, ea q̃ hominibus data sunt: sed iudicare de rebus a Deo, creatis, ptinet h ad rõnẽ speculatiuã, q̃ omnino separata uidet, à uoluntate, quæ est principiũ humanorũ actuũ. ergo uti non est actus uolũtatis.

SED CONTRA est, q Aug. dicit. in 10. de Tri. Vti, est assumere aliquid in facultatẽ uoluntatis.

RESPON. Dicendũ, q usus rei alicuius importat applicationẽ rei illius ad aliquã operationẽ: unde & operatio, ad q̃ applicam* rẽ aliq̃, dicit usus eius: sicut equitare, ẽ usus eq, & pcutere, est usus baculi. Ad operationẽ aũt applicamus & pricipia interiora agẽdi. s. ipsas potẽtias aię, uel mẽbra corporis, ut itellectũ ad intelligendũ, & oculũ ad uidẽdũ, & res exteriores, sicut baculum ad percutiendũ. Sed manifestũ est, qd res exteriores nõ applicamus ad aliq̃ operationẽ nisi p pricipia intriseca, q̃ sũt potẽtię aię, aut habitus potẽtiarũ,

præsentem spectat ad rõnẽ superiorem. ergo oppositum habet eius, quod intenditur ab Aug. & ipso. s. quod consensus in delectationem morosam spectat ad rationem inferiorem.

¶ Ad euidentiam horum scito primo, q cogitatio quãdoq; sumitur secundũ se hẽt rõnẽ ordinati in aliquã aliã operationẽ: qñq; uero secundũ se, hẽt rõnẽ ipsius ultimi operis. Dico autẽ secdm se, ad excludendũ ordinẽ ex parte intẽtionis cogitantis. Tũa cogitatio hẽt rõnem ultimi operis, qñ ipsa ut cogitatio est, sumitur, prout. s. est inquisitio, uel cognitio ueri, & hmõi. Tunc autẽ hẽt cogitatio rõnem ordinati in aliud opus, quãdo ipsa rõne operis cogitati sumitur: quia. n. rõne cogitati operis sumitur, pp ipsum opus secdm se est. Et quãuis ab hoc cogitante non exerceatur propter opus perpetrandum, exercetur tñ propter opus perpetrabile. Tãta autem est differentia inter cogitationẽ, hoc, uel illo mõ sumptã, ut cogitatio pp opus cogitatum, sit in coordinatione eorum, quę sunt pp aliud: & propterea (ut in litera dicitur) spectat ad inferiorem rõnem. Cogitatio uero secdm seipsam, sic in coordinatiõe operũ: & propterea spectet ad superiorẽ rõnẽ, sicut cætera ultima opera. Scito secdo, q rõ inferior cõsideratur dupliciter, Vno mõ secdm se alio: mõ, ut participat superiorẽ rõnẽ, cui & suppositaliter, & identice coniuncta ast: & q licet rõ inferior secdm se, nõ hẽat finalẽ sententiam, ut participat tamẽ superiorẽ, iudicat finaliter, & mortaliter. Vnde ad primũ dubiũ dicitur, q consensus in delectationẽ cogitati operis mortalis, puta fornicationis, uel uindictæ, hẽt in se duo. Primũ est, qd caret cõsumatione, quã apta nata, est habere talis delectatio secũdũ suum genus. Cum enim delectatio cogitati operis, sit eiusdem rationis cum delectatione perpetrati operis, & delectatio tãtum sicut imperfectum, & perfectum, & secundum se sit propter illam: si habet consensum in cogitationem, & operationem, habet cõsummatum cõsensum. Si autem in cogitationem tãtũ, habet imperfectũ consensum eo modo, quo talis est imperfecta in genere ac malis, & secundum hoc dicitur deficere a finali sententia, quàm scilicet secundum se apta nata est habere, & ad rationem inferiorẽ spectare, utpote secundum se uia ad aliud: & q ad solam mulierem, id est inferiorem rõnẽ spectat, quia sailicet deest consensus ille ordinãs ad opus, qui spectat ad uerum, utpote ultimus in genere agibilium. Scdm est, q sit absque contradictiona superioris rationis: & ex hoc habet rõnem finalis sententię, ut peccati mortalis &c. ut patet in quæstione de ueritate. q. 15. art. 4. ad 6. & 11. ita q cõsensus iste in delectationem hmõi, & est rationis inferioris scdm se, quia est in id quod scdm se propter aliud opus: & deficit à superiori ratione, quia non est in opus: & est rationis inferioris, ut participat superiorem, quia sit contra regulas æternas illa non contradicente & ut in responsione ad ultimum in litera dicitur, est rationis superioris, quia scdm rationes ęternas nõ dissentit. Et hoc intendit etiam Augusti. circa finem illius capituli, ubi pp cõiunctionem utriusq; rõnis in uno homine, totũ hominem ex hmõi consensu damnandum concludit. Et est finalis sententia circa cogitati operis solã delectationẽ, & nõ est finalis sententia de agendis, que restat ulterior sententia, quam apta nata est habere huiusmodi delectans cogitatio, scilicet de ordine ad exercendum opus: pp quas duas finales sententias in litera, primo nominatur in allegatis obiectionibus uerbis, finalis sententia absolute: deinde descẽditur ad finalem sententiam de agendis, & dicitur q est consensus in opus. & sic patet, q dicta literæ consonant. Ad secundum uero dubium dicendum est, quòd pcedit ex malo intellectu literæ. Per cogitare enim, ut est actio quædam, intendit author cogitationem secũdum se: per illud uero, ut in aliud ordinatur, intendit cogitationem propter cogitatum opus, ut exposuimus. Et uult, q consensus in cogitationem secundum se, spectet ad rationem superiorem, quia est opus ultimum, ut patet de contemplatione. Consensus uero in cogitationem propter opus cogitatum, spectet ad inferiorem, quia est secũdum se uia ad aliud. Ita q non ponit author in litera tres, sed duos tantum ordines, scilicet operum, & cogitationum. Et declarat, quòd cogitationes secundum se, clauduntur sub ordine operum, ita quòd cum illis opera non distinguuntur, nisi cogitationes ratione operis cogitati, ut uiæ à termino. Et de his uide in q. de ueritate, quæstione & articulo prædictis.

*Art. 1. ad 2.

*q. 6. art. 1.

90 Porretta per t tum. 1. di. 1. q. 2. art. 2.

*Cap. 4. & lib. 10. de Tri. ca. 10. paulo a principio to. 3.

*li. 2. Ortho. fidei cap. 22.

*Idẽ Aug. 19. de ciu. c. 4.

*Q. 3. in fine, to. 4.

*Cap. 11. ante medium to. 3.

aut organa, quæ sunt corporis membra. Ostensum est aũt supra, q̃ uolũtas est, q̃ mouet potentias aĩæ ad suos actus, & hoc est applicare eas ad operationẽ: vñ manifestũ est, q̃ Vti, primo & principaliter ẽ uolũtatis tanq̃ primi mouẽtis, rõnis aũt tanq̃ dirigentis: sed aliarũ potẽtiarũ tanq̃ exequentiũ, quæ cõparantur ad uoluntatem, à qua applicantur ad agendũ, sicut instr̃a ad principale agens. Actio aũt proprie nõ attribuitur instr̃o, sed principali agenti: sicut ædificatio, ædificatori, non aũt instr̃is. Vnde manifestum est, q̃ Vti m[d], proprie est actus uoluntatis.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ratio quidem in aliud refert, sed uoluntas tendit in id, quod est in aliud relatum per rationem, & secundum hoc dicitur, quòd Vti, est referre aliquid in alterum.

AD 2[m] dicendũ, q̃ Damasc. loquitur de usu secũdum quod pertinet ad executiuas potentias.

AD 3[m] dicendũ, q̃ etiam ipsa ratio speculatina applicatur ad opus intelligendi, uel iudicandi à uolũtate: & ideo intellectus speculatiuus uti dr̃, tanq̃ a uoluntate motus, sicut aliæ executiuæ potentiæ.

ARTICVLVS II.

Vtrum Vti, conueniat brutis animalibus.

91 AD 2[m] sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ Vti, cõueniat brutis aĩalibus. Frui. n. est nobilius q̃ uti, quia vt Aug. dicit in 10. de Trin. Vtimur eis, q̃ ad aliud referimus, quo fruendũ est: sed h frui ꝯuenit brutis aĩalibus, (vt sup. dictũ est.) ergo multo magis ꝯuenit eis Vti.

¶ 2 Præt. Applicare mẽbra ad agendũ, est vti mẽbris: sed bruta animalia applicãt mẽbra ad aliquid agendũ, sicut pedes ad ambulandum, cornua ad ꝑcutiendum. ergo brutis animalibus conuenit Vti.

SED CONTRA, est qđ * Aug. dicit in lib. 83. q. Vti aliquid nõ põt, nisi animal, qđ rõnis est particeps.

RESPON. Dicendũ, q̃ (sicut * dictũ est.) Vti, est applicare aliquod principiũ actionis ad actionẽ: sicut consentire, est applicare motũ appetitiuũ ad aliqđ appetendũ, ut * dictum est. Applicare aũt aliquid ad alterum non est nisi eius, quod habet super illud arbitrium: quod non est nisi eius, qui scit referre aliquid in alterum, qđ ad rationẽ pertinet: & ideo * solum animal rationale & consentit, & utitur.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Frui, importat absolutũ motũ appetitus in appetibile: sed Vti, importat motũ appetit' ad aliquid in ordine ad alterũ. Si ergo cõparentur Vti, & Frui, q̃tũ ad obiecta, sic Frui est nobilius, q̃ Vti, q̃a id, qđ est absolute appetibile, est melius q̃ id, qđ est appetibile solũ in ordine ad aliud. Sed si cõparentur quantũ ad uim apprehensiuã præcedentẽ, maior nobilitas requirit ex parte usus, quia ordinare aliquid in alterũ, est rõnis: absolute aũt aliquid apprehendere potest etiam sensus.

AD 2[m] dicendũ, q̃ aĩalia per sua mẽbra aliquid agunt instinctu naturæ, nõ ꝑ hoc, q̃ cognoscãt ordinẽ membrorũ ad illas operationes: vnde nõ dr̃ ꝓprie applicare mẽbra ad agendũ, nec uti mẽbris.

ARTICVLVS III.

Vtrum usus possit esse etiam ultimi finis.

92 AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ usus possit esse ẽt ultimi finis. Dicit enim Aug. in 10. de * Tri. Omnis qui fruitur, utitur: sed vltimo fine fruitur aliquis. ergo ultimo fine aliquis utitur.

¶ 2 Præt. Vti, est assumere aliquid in facultatẽ uolũtatis (vt * ibi dictũ est) sed nihil magis assumitur a uolũtate, q̃ ultimus finis. ergo usus põt esse ultimi finis.

¶ 3 Præt. Hilarius dicit in 2. de † Tri. quòd æternitas est in Patre, species in imagine, idest, in Filio, usus in munere, idest in Spiritusancto: sed Spiritus sanctus cum sit Deus, est ultimus finis.

SED CONTRA est, qđ dicit Aug. in lib. 83. * q. Deo nullus rectè utitur sed fruitur T sed solus Deus est ultimus finis. ergo ultimo fine non est utendum.

RESP. Dicẽdũ, q̃ Vti, sicut * dictum est, importat applicationẽ alicuius ad aliquid: quod aũt applicatur ad aliud, se habet in rõne eius qđ est ad finẽ. & ideo * Vti, semper est eius, quod est ad finẽ: ꝑp quod & ea, q̃ sunt ad finẽ accõmoda, utilia dñr, & ipsa utilitas, interdũ usus nõiatur. Sed considerandũ est, q̃ vltimus finis dr̃ dupliciter. Vno modo simpliciter: & alio modo quo ad aliquẽ. Cum. n. finis, vt supra * dictum est, dicatur qñq; quidẽ res, qñq; aũt adeptio rei, uel possessio eius, sicut auaro finis est uel pecunia, vel possessio pecuniæ, manifestũ est q̃, simpliciter loquẽdo, vltimus finis est ipsa res. Non. n. possessio pecuniæ est bona, nisi ꝑp bonũ pecuniæ: sed quo ad hunc, adeptio pecuniæ est finis ultimus: non. n. quæreret pecuniã auarus, n si vt haberet eam. Ergo simpliciter loquendo & proprie, pecunia homo aliqs fruitur, quia in ea ultimũ finẽ constituit: sed inquãtum refert eam ad possessionem, dicitur uti ea.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ Aug. loquitur de usu cõiter, secundum quod importat ordinem finis ad ipsam fruitionem, quam aliquis quærit de fine.

AD 2m dicendũ, q̃ finis assumitur in facultatem uoluntatis, ut uolũtas in illo quiescat. Vnde ipsa requies in fine, q̃ fruitio est, dr̃ hoc modo usus finis: sed id, qđ est ad finẽ, assumitur in facultatẽ uoluntatis non solũ in ordine ad usum eius, qđ est ad finẽ, sed in ordine ad aliã rẽ, in qua uoluntas quiescit.

AD 3[m] dicendũ, q̃ usus accipitur in uerbis Hilarij, ꝑ quiete in ultimo fine, eo mõ quo aliquis, cõiter loquendo, dr̃ uti fine ad obtinendũ ipsum, sicut * dictũ est. unde Aug. in 6. de Tri. dicit, q̃ illa delectatio, fęlicitas, uel beatitudo usus ab eo appellatur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum usus præcedat electionem.

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ usus præcedat electionẽ. Post electionem enim nihil sequitur, h nisi executio: sed usus cum pertineat ad uoluntatem, præcedit executionẽ. ergo præcedit etiam electionẽ.

¶ 2 Præt. Absolutũ est ante h relatum: ergo minus relatũ est ante magis relatum: sed electio importat duas relationes, unã eius quod eligitur ad finem, aliã vero ad id, cui præeligitur: usus autẽ importat solã relationem ad finẽ: ergo usus est prior electiõe.

¶ 3 Præt. Voluntas utitur alijs potentijs, in quãtum mouet eas: sed

93 SVP. QVÆST. XVI. ART. IIII.

Circa q̃nis 16. articul. quartum. omissis primis trib aduerte, & memoriæ commendato distinctionẽ duplicis habitudinis uolũtatis ad uolitũ, tã finẽ, quàm id qđ est ad finẽ. Est .n. duplex hæc habitudo diuersã ratione, & tripliciter, ut in litera dr̃, differunt. Primo, quia prima est, s[e]c[und]m qđ uolitum est in uoluntate: secunda uero, s[e]c[und]m qđ uoluntas ad ipsum uolitũ in se realiter tendit. Secdo, q̃a prima

Marginalia: *q. 9. ar. 1. — concl. — D. 1210. — Porrecta per totum. Sup. q. 11. ar. 10. ad 4. — † Cap. 10. paulo post princip. — *q. 11. art. 2. — *q. 30. circa med. tom. 4. — *Art. pce. — *q. præc. art. 1. 2. 3. — concl. — Porrecta per totum. — *Cap. 11. ante medium to. 3. — *Loco nũc proxime dicto. — † paulo post princ. lib. — *q. 30. nõ procul a fine to. 4. — concl. — *Art. 1. *q. 3. ar. 1. & q. 5. ar. 2. — *In corp. & ad 1[m]. — *Cap. 10. circa medium to. 3.

ma comparatur ad secūdam, ut imperfectum ad perfectum: & propterea ex prima itur ad secundā. Tertio, quia in prima perfectio attenditur, ſcđm q̄ perfectio cadit supra uelle. Tūc.n.uoluntas est perfecta in prima habitudine respectu finis, quando cōplete vult finē, & respectu eius qđ est ad finē, quando complete vult illud. In secūda uero, pfectio attendit ſcđm qđ pfectio determinat habere. Tunc.n. uolūtas est pfecta in secunda habitudine respectu eius qđ est ad fin am, qn hēt illud realiter, & respectu finis, qn realiter obtinent illū. Vnde aliud est uoluntatē pfecte intendere, eligere, uelle, cōsentire &c. & aliud est ipsā perfecte habere uolitū, intētū, electū &c. Et qa hæc sūt diuersarū rōnū: ideo quantūcunq; crescat primæ uolūtatis pfectio, semper remanet in sua impfectiōe respectu secūdæ, & nunq̄ puenit ad secūdā. ¶ Circa eiusdem quæstionis 16. eūdē quartū articulū, notandū occurrit, ꝙ ex litera hac, & superioribus, tres ordines actuum uolūtatis colligunt. Primus est ſcđm lineā rectā, & respectu eiusdē obiecti. Secundus, ſcđm reflexionē super hūc, uel illum. Tertius secundū ipsos reflexos inter se. Iuxta primum ordinem, duodecim motus sic ordinantur. Primo apprehendit finis (uerbi gratia) diuina gloria. Secundo est uolūtas illius. Tertio imperfecta eius fruitio. Quarto, intētio eiusdem: & hic finitur prima uoluntatis habitudo ad finē. Cū.n. prędicta insint perfectā habet in seipsa finem. i. perfecte vult finem. Et hinc inchoat prima quoq; uolūtatis habitudo ad id, qđ est ad finem intentio.n. ad id descensum præbet. Quinto igitur est consiliū de his, q̄ sunt ad finē. Sed qa consiliū uoluntariū est, & a uoluntate mouetur ratio ad consiliandū, & hæc motio usus uere est: ideo quinto loco usus ratione ad consiliū, locatur a S. Tho. in litera, dū in corpore articuli dicit. Sed qa uoluntas ēt quodāmodo mouet rōnē, & utitur ea &c. Et sic sexto loco est cōsilium de his, quæ sunt ad finē, (uerbi gratia) de studio theologiæ, bonitate morū, & similium. Septimo est consensus adhærens cōclusioni, puta qđ ista placēt. Octauo est electio, præferens alterū conclusorum, puta, bonitatē morū, & theolog ā alijs scientiis &c. Et hic (ut in litera dr) finitur primo habitudo uoluntatis ad id, qđ est ad finē. hēt.n. tunc in ea perfecte id, qđ est ad finē. i. perfecte vult id, qđ est ad finē. Nono est præceptum, seu imperiū, dato quo est sequēs nō, quo pcipit electa executioni mandari. Et inchoat secunda habitudo uoluntatis ad id, qđ est ad finē: qm̄ iā incipit descēdere ad hoc, ut hēat ipsum realiter. Decimo est uti, quo (ut in resp̄sione ad primū litera dicit) uolūtas mouet potentias executiuas, applicās eas ad executionē, puta, pedes ad eundū ad studiū, & intellectū ad studendū &c. Vndecimo est executio ipsa assecutiuā p id, qđ est ad finē, ipm finē, puta, p iter & studium &c. Dei glorificationem uidere. Et sic duodecimo cōsummatur totus progressus fruitione perfecta superueniente, q̄ (ut dictum fuit) de fine habito realiter est. Iuxta ſcđm uero ordinē

*q.9.ar.3.
*q.15.art.3.ad.3.
*Lib.2.Orth. fidei c.22.

uolūtas mouet ēt seipsam, ut* dictū ē, ergo ēt utitur seipsa, applicando se ad agēdum, sed hoc facit cum consentit. ergo in ipso consensu est usus: sed consensus præcedit e'ectionem, ut* dictum est, ergo & h usus.

SED CONTRA est, qđ* Dama. dicit, ꝙ uoluntas post electionē impetum facit ad operationē, & postea utitur. ergo usus seq tur electionem.

RESPON. Dicendum, ꝙ uolūtas duplicē habitudinē hēt ad uolitum. Vnā quidem, ſm quod est quoddāmodo in uolēte per quandā proportionē, uel ordinē ad uolitū. Vnde & res, quæ naturaliter sunt proportionatæ ad aliquē finē, dicuntur appetere illum naturaliter: sed sic habere finē, est impfecte habere ipsum. Omne autē imperfectum tendit in perfectionē: & ideo tā appetitus naturalis, q̄ uoluntarius, tendit ut habeat ipsum finē realiter, qđ est perfecte habere ipsum. & hæc est secunda habitudo uoluntatis ad uolitum. Volitū autē nō solū est finis, sed id, qđ est ad finē: ultimū autem qđ pertinet ad primā habitudinem uoluntatis, respectu eius qđ est ad finem, est electio: ibi.n. completur proportio uoluntatis, ut cōplete uelit id, qđ ē ad finē: sed usus iā ptinet ad secūdā habitudinē uolūtatis, qua tendit ad cōsequendū rē uolitā. Vnde manifestū est, ꝙ m usus sequit electionē, si tñ accipiatur usus, ſm qđ uoluntas utitur executiua potētia mouēdo ipsam. n Sed qa uolūtas ēt quodāmdo rōnē mouet, & utit ea, pōt intelligi usus B eius, qđ est ad finē, ſm qđ est in consideratione rōnis referentis ipsum in finē: & p hoc modo usus præcedit electionem. ¶

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ipsam executionē operis pcedit motio, qua uolūtas mouet ad exequēdū, seqtur aūt electionē: & sic cū usus ptineat ad pdictā motionē uolūtatis, mediū ē inter electionē & executionē.

AD 2m dicendum, ꝙ id, qđ est C p essentiā suā relatū, posterius ē absoluto: sed, id, cui attribuūt relationes, nō oportet ꝙ sit posteri*, imo q̄to cā ē prior, tāto hēt relationes ad plures effect*

AD 3m dicendū, ꝙ electio pcedit usū, si referant ad idem. Nihil autē phibet, ꝙ usus unius pcedat electionē alteri*. Et qa actus uolūtatis reflectūtur supra seipsos ī quolibet actu volūtatis pōt accipi ꝯsēsus, & electio, & D usus: ut si dicat, ꝙ uolūtas ꝯsentit se eligere, & cōsentiāt se cōsentire, & utit se ad cōseatiēdū & eligēdū, et sēper isti act* ordinati ad id, qđ ē pri*, sūt priores.

A quo locantur actus uolūtatis, ut reflectūtur supra seipsos (ut in responsione ad tertium dr) tres uolūtatis actus ad minus inueniuntur in quolibet actu libero, & prioritas, & posterioritas in hoc ordine attēditur iuxta prioritatē, & posterioritatē illius actus liberi supra quē cadūt: ita ꝙ (ut in calce literæ dr) isti actus ordinati ad id, qđ est pri*. i. cadētes supra priorē actū, sunt priores seipsis cadentibus supra posteriorē actum: (verbi gratia) eū, aliqs cōsentit acquirēdis moribus, sūt ibi implicite tres alij actus cadētes supra illū cōsensum. s. usus, cōsensio, & electio. Nā uolūtas utit se ad cōsentiendū, & cōsentit se cōsentire, & eligit consentire. Et similiter cū exigit bonos mores, sūt iterū implicite tres idē actus. Nā uolūtas utitur sa ad eligendū, cōsentit electioni, & eligit illā. Et similiter accidit cū uit ratione ad cōsiliū. uel executiuis potentijs ad opus. Nā uolūtas cōsentit usui, eligit usū, & utit se ad uti. Et qa cōsensus est actus naturaliter prior electione: ideo isti act* cadētes supra cōsensum, sūt priores seipsis cadentibus supra electionē. Et sic ordinant isti actus respectu diuersorū, supra q̄ cadūt in hoc scđo ordine iuxta illorū, supra q̄ cadūt, ordinē. Et inueniunt implicite, & explicite. In primo autem ordina ordinantur respectu eiusdē & explicite, & ſcđm lineā rectā. Iuxta tertiū autē ordinē scito, ꝙ licet in litera iuxta secundum ordinem, comparētur isti actus reflexi cadētes supra unum actū ad seipsos cadentes supra alium: non tamen comparantur singuli reflexi inter se, quis quo sit prior, an scilicet, cum isti actus reflectuntur supra consensum, Vti, præcedebat consensum reflexum, uel econtra. & similiter de electione. Et quamuis posset dici, ꝙ author tradēs eorū ordinē ſcđm lineā rectā, in qua attenditur ordo eorum respectu eiusdem, insinuauit eundem ordinem secundum reflexionem supra eundem actum ita ꝙ idem est ordo hic, & ibi, quia utrobique sunt respectu eiusdem: & sic uideretur, quòd primo consensus, deinde electio, & ultimo uti locare debet. Mihi tamen ex authore uidetur dicendum, quòd Vti, tenet primum locum, cōsensus secundum, & electio tertiū. Et ratio est duplex, prima, quia est uniuersalius cæteris: consensus quoque absolutior est quam electio. Nam Vti, est actiua libera applicatio ipsius uolūtatis, quàm cuiuscunque alterius ad quodcumque opus. Cōsensus uero, est actiua libera applicatio solius apparitus acceptantis, seu adhærentis alicui quod cōstat sub se minus comprehendere. Consensus quoque acceptationem: electio uero acceptationem præscindo alijs importat, qđ constat posterius esse. Secunda est, quia etiam in ordine primo iam dicto secundum lineam rectam, quamuis uti executiuis potētijs ad acquirendum secundum est: reale, sit posterius electione & consensu: simpliciter tamen & absolute, Vti, præcedit cōsensum & electionem: quia Vti præuenit consilium, ut dictum est, absque reflectione. Tractauit tamen author prius de electione, quā de consensu, & Vti, ut à notioribus fieret disciplina.

concl. m
concl. p
E

¶ super

QVAESTIO XVII.

De actibus imperatis a uoluntate, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de actibus imperatis à uoluntate.

Et circa hoc quæruntur nouē.

¶Primo, Vtrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis. G

¶Secundo, Vtrum imperare pertineat ad bruta animalia.

¶Tertio, De ordine imperij ad vsum.

¶Quarto, Vtrum imperium, & actus imperatus, sint unus actus, uel diuersi.

¶Quinto, Vtrum actus uoluntatis imperetur.

¶Sexto, Vtrum actus rationis.

¶Septimo, Vtrum actus appetitus sensitiui. H

¶Octauo, Vtrum actus animæ vegetabilis.

¶Nono, Vtrum actus exteriorū mēmbrorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum imperare sit actus rationis, uel uoluntatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q imperare nō sit actus rationis, sed uolūtatis. Imperare enim est [h] mouere quoddam. I Dicit enim Auic. q quadruplex est mouens. s. perficiens, disponens, imperans, & consilians: sed ad uoluntatem pertinet mouere omnes alias vires animæ, (vt dictum est *supra.) ergo imperare est actus uoluntatis.

¶2 Præt. Sicut imperari ptinet ad id, qđ est subiectum, ita imperare pertinere vr̄ ad id, qđ est maxime [h] liberū: sed radix libertatis est maxime in uoluntate. K ergo uoluntatis est imperare.

¶3 Præt. Ad imperiū statim sequitur actus: sed ad actū [h] rōnis nō statim sequit̄ actus: nō. n. qui iudicat aliquid esse faciēdū, statim illud operatur: ergo impare nō est actus rōnis, sed uoluntatis.

SED CONTRA est, qđ * Grego. Nissenus dicit, & ēt * Philosophus, q appetitus obedit rōni. ergo rationis est imperare.

RESPON. Dicendum, q [m] imperare est actus rōnis, pręsupposito tn̄ actu uoluntatis. [n] Ad cuius euidentiā considerandum est, q quia actus uoluntatis, & rōnis supra seinuicem pnt̄ ferri, prout. s. rōcinatur de uolēdo, & uoluntas vult ratiocinari, cōtingit actū uolūtatis præueniri ab actu rōnis, & ecōuerso. Et quia uirtus prioris actus remanet in actu sequēti, ɔtingit qnq; q est aliquis actus uolūtatis, ſm quod manet uirtute in ipso aliqd de actu rōnis (ut *dictū est de usu & electione) & econuerso, aliquis est actus rōnis, ſm quod uirtute manet in ipso aliqd de actu voluntatis. Imperare aūt est quidē essentialiter actus rōnis: imperans. n. ordinat eum, cui imperat ad aliquid agendū, intimando, uel denuntiando: sic aūt ordinare per modū cuiusdam insimationis, est rōnis: sed ratio potest aliquid intimare, uel denūtiare dupliciter, Vno modo absolute, quę quidē intimatio exprimit̄ p uerbū indicatiui modi: sicut si aliquis alicui dicat, Hoc est tibi faciendū. Aliqn̄ aūt rō intimat aliqd alicui, mouēdo ipsum ad hoc: & talis intimatio exprimit̄ per uerbū imperatiui modi, puta, cū alicui dr̄, Fac hoc. Primum aūt mouens in uiribus animæ ad exercitiū actus, est uoluntas, ut *supra dictū est. Cū ergo ſm mouens nō moueat, nisi in uirtute primi mouētis, sequit̄ q hoc ipsum, qđ rō mouet imperādo, sit ei ex uirtute uoluntatis. Vnde relinquitur [d] q imperare sit actus rōnis præsupposito actu uoluntatis, in cuius uirtute rō mouet per imperium ad exercitiū act9.

AD PRIMVM ergo dicendum, q imperare, [i] nō est mouere quocunq; modo, sed cum quadā intimatione denunciatiua ad alterum, quod est rationis.

AD 2m dicendum, q radix libertatis est uoluntas, sicut subiectum: sed sicut cā, est rō. Ex hoc eīn uoluntas libere potest ad diuersa ferri, qa ratio potest habere diuersas cōceptiones boni: & ideo philosophi diffiniunt liberū arbitriū, quod est liberum de ratione iudicium, quasi ratio sit cā libertatis.

AD 3m dicēdū, q rō illa cōcludit, q imperiū n̄ sit act9 rōnis absolute, sed cū q̄dā motiōe, ut *dictū ē.

SVPER QVÆST. XVII. ART. I.

Circa primum articulum q. 17. aduerte, q ad imperij rationē tria concurrunt. Ordinatio alicuius ad aliquid: intimatio: & motio. Cum enim præcipitur, Dilige deum, ordinatur aliquis ad amandum deum, & intimatur hoc ei, & mouetur ad hoc ab imperante.

Ordinatio aūt, & intimatio, ad rōnem spectant: motio aūt ad voluntatē. unde actus imperij componitur ex eo, q est intellectus, & ex eo, q est uoluntatis. Et quia iuxta doctrinā habitam superius in q. 13. art. 1. actus cōpositus ex duob. spectantibus ad diuersas potētias, illius est potentiæ essentialiter, & elicitiue, cuius est materialiter, seu quātū ad substantiā actus, (vt patet in actibus habituū.) (Mori. n. pp Christum, licet sit a charitate & fortitudine, elicitiue est fortitudinis, quia ipsius est quo ad materiale, qđ in imperando uoluntas concurrat ut suprema potētia, quia ut primum mouēs ad exercitiū, & quod est a superiori potētia in actu cōposito, se hēt ut formale: qđ uero ab inferiori, ut materiale & substantia actus) consequens est, ut ordinatio intimatiua in imperio se habeat vt materia, & motio ut forma, ac per hoc imperiū est elicitiue, & essentialiter actus rōnis, uolūtatis uero primordialiter quo ad formam. Testatur aūt hoc actus ꝓprius prudentiæ, quē constat oportere esse actum rationis, & est recte præcipere Prudens. n. post inuentionem, & iudicium, quæ spectant ad eubuliam, gnomen, & synesin, hēt propriū actum, qui est recte præcipere. Est igitur præceptum, seu imperium actus rationis participantis uoluntatem, ut primū mouens. Et hoc in loco diligenter attendito, q non considerata participatione mutua uolūtatis ab intellectu, & intellectus a uoluntate: nec discernere quid sit potentijs conueniat ex se ipsis, & qd ex alterius participatione, cū sit enucleandi à cōibus animi cōceptionib. Et quamuis quolibet

F profetente contraria, solicitum esse, stultum censeatur: quæ tn̄ ab illustribus uiris, de quorum numero fuit Scotus, contraria asseruntur, non possum preterire. Putat ipse uoluntatē esse collatiuam, & ordinatiuam, non ut sapit intellectū: sed hoc potius conuenire intellectui, & uoluntati, sc̄dm aliquā eis cōem naturam, puta immaterialitatem, ut patet in 2. sen. dist. 6. q. 1. & in quolibeto. q. 17. Hoc aūt esse falsum, ex cōi animi conceptione, qua tenem*, q ordinare, intellectus seu rōnis est, patet. Quod enim ordinandi actus, sapientiæ, prudētięq; arti &c. conueniat, liquet. Quòd uero solus intellectus ordinet, ex eo patet, qđ quicqd ordinit in naturalibus, & uolūtarijs est, a rōne proficiscitur, & in illā resoluitur. Opus enim naturæ, est opus intelligentiæ: & electiones in q- bus maxime apparet ordo, quia sūt eorū, quæ sunt ad finē pp finem, a consilio proficiscuntur ordināte hoc in illud. Voluntas. n. eligens, & utēs, tendit in res secundū ordinem ratiocinationis ueræ, uel falsæ, impliciter, formaliter, uel uirtualiter, dirigētis hæc in illa. Vnde cū pluralitas sine necessitate admittenda nō sit, & in principijs natura studeat paucitati, & omnis ordo, qui apparet in uoluntate, saluatur optime in resoluēdo in intellectum, & cōi animi conceptione, (vt dictū est) habeat, q conferre & ordinare, rōnis proprium opus est, abijcienda est Scotica hæc phantasia, pcedens ex indiscretiōe eius quod uoluntati conuenit secūdū se, uel ut participat intellectum.

¶In rōtione ad sedm, notato distīctionē de radice libertatis formaliter, uel cāliter, & quòd

---

94 Porrecta per totum.

Inf. q. 60. art. 1. cor. fi. Et 2. 2. q. 81. art. 1. & 10. corp. Et ver. q. 22. art. 12. ad quartū. Et quo. 9 at. 12.

*q. 9. at. 1.

* li. 4. ca. 9. in prin. & c. 5. ante med.

* Arist. 1. Eth. cap. ult. to. 5. circa m.

*q. 16. art. 1. & q. 13 art. 1.

*q. 9. at. 1.

D. a 1 13.

*In corp. art.

quòd radix libertatis formaliter, est volun tas: causaliter, est rô: nec hoc dr sed proba tur: quia ex hoc uolû tas est formaliter libe ra, quia rô est opposi torum. Quia.n. uolû tas à bono cognito oritur, libera uolûtas ab oppositis bonis co gnitis absq; determi natione ad alterum, nascitur. Ex hoc n li- bet est medicus ad p̄- bendâ potionê sana- tiuam, uel ægritati- uam, quia medicina est sani, & ægri oñsi- ua, absq; determina- tione voluntatis ad alteram partem se- quendam.

95 Porrecta per totum. Sup. q. 11. ar. 1. cor.

Præter missis arti- culis, secûdo, ter tio, quarto, quinto, & sexto, circa duos se quêtes articulo simul dubium occurrit, An in istis qstis intenda tur uniuersaliter, an indefinite, seu parti- culariter. Et est rô du bii, quia si intendit uniuersaliter, falsa vr decisio tam sepe mi, q̄ octaui articuli. Se- primi quidê quia qñ que vult quis tristari & condolere amico &c. & tñ non tristat. Octaui uero, quia se- pissimè uolens semi nat, ita q̄ uô solû cô- cupiscentia seminis, sed ipsa seminatio uoluntaria est. Et con stat q̄ seminatio par tis est uegetatiuæ.

* Cap. 1. a medio.

* Lib. 2. c. 22.

* ar. p̄ced.

Concl.

¶ Ad hoc di. q̄ inten- tio authoris est loqui uniuersaliter, & q̄ actus appetitus sensi- tiui, pro quanto pen- dêt ea parte aiæ, uni uersaliter subsunt im perio rônis, & uolun tatis nec est uerû, q̄ uelit quis pfecte im- perio tristari, & non tristetur: quâuis plu- ries contingat, q̄ uel let quis tristari, & nô tristatur, quia non p- fecte hoc vult. Et hoc dico, si nô hêt dispo- sitionem organi re- pugnantem. Sicut.n. contingit totaliter im pediri actum ex par- te organi, dicête Ari- stot. q̄ si senex acci- piat oculum iuuenis, uidebit ut iuuenis, ita actum tristitiæ Quâ uis in hoc casu pu- ê. q̄ quia tristitia p̄det ex dispositione orga ni, quod qñq; est in dispositû ad hoc, p̄- pterea ita modica est

ARTICVLVS II.

Vtrum imperare pertineat ad animalia bruta.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur q̄ imperare cô ueniat brutis animalibus, quia s̄m Auic. Virtus imperans mo- tû, est appetitiua: & uirtus exe- quens motum, est in musculis, & in neruis: sed utraq; uirtus est in brutis animalibus. ergo impe rium inuenit in brutis aialibus.

¶ 2 Præt. De rône serui est, q̄ ei imperetur: sed corpus côpara tur ad aiam, sicut seruus ad do minû, sicut dicit Philosophus i 1.* Poli. ergo corpori imperatur ab aia, etiam in brutis, quæ sunt côposita ex anima, & corpore.

¶ 3 Præt. Per imperium hô fa- cit impetum ad opus sed impe- tus in opus inuenit in brutis aia libus, ut* Dam. dicit. ergo in bru tis aialibus inuenit imperium.

SED CONTRA Imperium est act^a rônis, vt (dictû ê:) sed i bru tis nô est rô. ergo neq; imperiû.

RESPON. Dicendum, q̄ impe- rare, nihil aliud est, q̄ ordinare aliquê ad aliqd agendû cû qua- dâ intimatiua motione. Ordina re autem est proprius actus rô- nis: vñ impossibile est, q̄ in bru tis aialibus, in quibus nô est rô, fit aliquo modo imperium*.

AD PRIMVM ergo dicendû, q̄ uis appetitiua dr imperare mo- tum, inquantum mouet rationê imperantem, sed hoc est solum in hoibus: in brutis autem aiali- bus uirtus appetitiua non est p̄ prie imperatiua, nisi imperati- uum sumatur large p̄ motiuo.

D

AD 2^m dicendû, q̄ in brutis aialibus corpus quidem hêt vñ obediat: sed aia non habet unde imperet, quia non habet unde ordinet. Et ideo non est ibi ratio imperantis, & imperati: sed solû mouentis, & moti.

AD 3^m dicendum, q̄ aliter in uenitur impetus ad opus in bru tis aialibus, & aliter in hoibus. Hoies. n. faciunt impetum ad opus p̄ ordinationem rônis, vñ hêt in eis impetus rônem impe rii: in brutis autê fit impetus ad opus p̄ instinctû naturæ: q. a. s. ap petitus eorû statim apprehenso conuenienti, uel inconuenienti, naturaliter mouetur ad p̄secu-

A tionê, uel fugâ: vñ ordinant ab alio ad agendû: nô aût ipsa seip- sa ordinant ad actionê. & iô in eis est impetus, sed nô imperiû.

ARTICVLVS III.

Vtrum usus precedat imperium.

AD TERTIVM sic procedit. Vr q̄ usus p̄cedat imperiû. Imperium.n. est actus rônis, p̄- supponens^b actum uoluntatis, ut s̄. dictû est:* sed usus est actus uoluntatis, ut supra dictum est.

B * ergo usus præcedit imperium.

¶ 2 Præ. Imperium est aliquid eo rum quæ ad finê ordinant.^b eo- rum autem quæ sunt ad finê, est usus. ergo uidetur, quòd usus sit prius quàm imperium.

¶ 3 Præt. Ois actus potentiæ mo tæ a uoluntate, usus dr: quia uo- luntas utitur aliis potentiis (ut supra dictû est) sed imperium est actus rônis, put mota est a uo- luntate, sicut dictû est.* ergo im perium est quidam usus: côe au

C tem est prius proprio. ergo usus est prius, quàm imperium.

SED CONTRA est, quod Dam. dicit,* q̄ impetus ad operationê præcedit usum: sed impetus ad operationem fit per imperium. ergo imperium præcedit usum.

RESPON. Dicendum, q̄ vsus eius quod est ad finem, s̄m quod est in rône referente ipsum in fi nem, p̄cedit electionê, (ut s̄. di- ctum est.)* unde multo magis p̄-

D cedit imperiû: sed usus eius, qd̄ est ad finê, s̄m quod subdit po- tentiæ executiuæ, sequit impe- rium,* eo q̄ usus utentis coniun ctus est cû actu eius, quo quis utitur. Non.n. utitur aliquis ba- culo, antequâ aliquo modo per baculû operetur. Imperium autê non est simul cum actu eius, cui imperatur sed naturaliter prius est imperium, q̄

E imperio obediatur, & aliquando etiam est prius te pore: unde manifestum est, q̄ imperium est prius, quàm usus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nô omnis actus uoluntatis præcedit hunc actû rationis, qui est imperiû: sed aliquis præcedit, scilicet electio, & aliquis sequitur, s. usus, q. a post determinationem consilii, quæ est iudiciû rationis, uoluntas eligit, & post electionê ratio imperat ei, per quod agen- dum est quod eligitur: & tunc demum uoluntas ali cuius incipit uti exequêdo imperiû rationis, quan doque quidê uoluntas alterius, cum aliquis impe- rat alteri: quandoque autê uoluntas ipsius imperan tis, cum aliquis imperat sibiipsi.

AD 2^m dicendû, quòd sicut actus sunt præuii po

tentiis

tristitia, ut appareat non tristari. Inter actua autem appeti- tus sensitiui, & partis uegetatiuæ, hoc inter est, q̄ actus appetit^s sensitiui subsunt im perio in ordine ad p̄- pria principia electiua, & propria obie- cta: actus uero partis uegetatiuæ neutro mô subsunt imperio sed concupiscentia, & applicatio eorum. sicut aliorû actiuo- rum, & passiuorum naturalium. Cadit.n. sub imperio rônis cô- cupiscere hoc pul- chrû, ita q̄ & in ptâte hois est concupiscere & non concupiscere & concupiscere hoc, & non hoc. Sed non cadit sub rônis impe rio, qd̄ uirtus gnati- ua emittat, uel non emittat semen: aut qd̄ gnet, aut non: aut hoc, uel illud: quam- uis cadat sub impe- rio applicatio uirtu- tis gnatiuæ cum sua actione, si hêt. Sicut non cadit sub impe- rio, quòd ignis calefacit aut lapide, sed hoc pendet ex uirtu te lapidis percussi &c. quâuis applicatio la pidis, & ferri cû suis efficaciis ad excutien dum, sub imperio ca dat. Vñ non qñq; sic & qñq; non pars ge neratiua imperio sub- ditur: sed nunq̄ actus eius, ut sic, imperio subdit. quâuis ipsius cum sua efficacia & actione, quæ naturâ sequuntur, applicabili tas imperio subsit ra tionis, & p̄pea inter uoluntaria côputat.

96 Porrecta per totum.

* Art. 1.

* q. 16. ar. 1.

* q. 1 ar. 1.

* Li. 2. Orthod. fidei. c. 22.

Concl.

* q. p̄ced. ar. 4.

tentiis, ita obiecta actibus: obiectū aūt usus, est id, quod est ad finem. Ex hoc ergo, q ipsum imperiū est ad finem, magis pōt concludi, quod imperium sit prius usu, quàm quod sit posterius.

AD 3m dicendum q sicut actus uoluntatis utentis rōne ad imperandum pcedit ipsum imperiū: ita etiam potest dici, q & istum usum uoluntatis pcedit aliquod imperium rationis, eo q actus harum potentiarum supra seipsos inuicem reflectuntur.

ARTICVLVS IIII.

97 *Vtrum imperium, & actus imperatus, sint actus unus, vel diuersi.*

Porrecta per totum. nf.q.20. ar. 3.cor. & ad 1. Et 3.q.19.a. 2.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q actus imperatus non sit unus actus cum imperio. Diuersarū.n. potentiarum diuersi sunt actus: sed alterius potētiæ est actus imperatus, & alterius ipsum imperiū: quia alia est potentia, quæ imperat, & alia, cui imperat. ergo nō est idē actus imperatus cū imperio.

¶2 Præt. Quæcunq; pōt ab inuicē separari, sunt diuersa, (nihil.n. separat a seipso) sed aliqn actus imperatus separatur ab imperio, præcedit enim quādoque imperium, & nō sequitur actus imperatus ergo alius actus est imperium, ab actu imperato.

¶3 Præt. Quæcunq; se habent secundū prius & posterius, sunt diuersa: sed imperiū naturaliter præcedit actum imperatum. ergo sunt diuersa.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit, * q ubi est unum pp alterū, ibi est unum tm: sed actus imperatus nō est nisi pp imperium. ergo sunt unum.

*Li.2.Topic.cap.2 parum a principio to.1.

RESPON. Dicendum, q nihil phibet aliqua esse fm quid multa, & fm qd unū. Quinimo oia multa sunt fm aliqd unum, ut Dion. dicit ulti. cap. de diui. no.* Est tn̄ dña attendenda in hoc, q quædā sunt simpliciter multa, & fm quid unū: qda uero econuerso. Vnū aūt hoc modo dr, sicut & ens. Ens āt simpliciter est substantia, sed ens fm quid, est accidēs, uel ēt ens rōnis. Et iō qcunq; sunt unū fm substantiā, sunt unū simpliciter, & multa fm quid. Sicut totum in gñe substātiæ cōpositū ex suis partibus vel integralibus, uel essentialibus, est unū simpliciter, nā totū est ens & substantia simpliciter: partes uero sunt entia & substantiæ in toto. Quæ uero sunt diuersa fm substantia, & unū fm accidens, sunt diuersa simpliciter, & unum fm qd: sicut multi hoies sunt unus populus, & multi lapides sunt unus aceruus, q̄ est unitas cōpositionis, aut ordinis. Sitr etiā multa indiuidua, q̄ sunt unum gñe, uel specie, sunt simpliciter multa, & fm quid unū: nā esse unū gñe, uel specie, est esse unū fm rōnem. Sicut aūt in gñe rerū naturalium aliquod totū cōponit ex materia, & forma, ut hō ex aīa & corpore, qui est unū ens naturale, licet habeat multitudinem partium: ita ēt in actibus humanis actus inferioris potentiæ materialiter se hēt ad actū supioris in quāū inferior potentia agit in uirtute supioris mouentis ipsā. Sic.n. & actus mouētis primi formaliter se habet ad actū instrumenti: unde patet q m imperium, & actus imperatus sunt unus actus humanus: sicut quoddam totum est unum, sed est secundum partes multa.

*Cap.ulti mopaulo post principiū ea.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q si essent potentiæ diuersæ adinuicem non ordinatæ actus eatū essent simpliciter diuersi: sed qn̄ una potentia est mouēs alterā, tunc actus earum sunt quodāmodo unus: nā idē est actus mouentis, & moti, ut dr in 3. phys.*

*Tex. 20. & 21. & pxime post dentuaus to.2.

AD 2m dicendū, q ex hoc, quòd imperium, & actus imperatus possunt abinuicē separari, habetur q sunt multa partibus: nā partes hominis possunt abinuicē separari, quæ tamen sunt unū toto.

AD 3m dicendū, quòd nihil prohibet in his quæ sunt multa partibus, & unum toto, unū esse prius alio: sicut anima quodammodo est prius corpore, & cor est prius aliis membris.

ARTICVLVS V.

Vtrum actus uoluntatis imperetur.

Porrecta per totum. 2.d.24.q. 1.ar.1.co. Et mal.q. 3.ar.3.ad 5.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr q actus uoluntatis non sit imperatus Dicit.n. Aug. in 8.* confes. Imperat aīus, ut uelit aius, nec tn̄ facit: uelle āt est actus uoluntatis. ergo actus uolūtatis nō imperat.

*Ca.9.pa tum ante medium to.1.

¶2 Præt. Et conuenit imperari, cui cōuenit imperiū intelligere: sed uoluntatis nō est intelligere imperiū, differt.n. uoluntas ab intellectu, cuius est intelligere. ergo actus uoluntatis non imperatur.

¶3 Præt. Si aliquis actus uoluntatis imperatur, pari ratione oēs imperantur: sed si omnes actus uoluntatis imperantur, necesse est in infinitum procedere: quia actus uoluntatis præcedit actū imperantis rationis, (ut * dictū est,) qui uoluntatis actus si iterum imperatur, illud iterum imperiū præcedet aliquis rationis actus, & sic in infinitum: hoc autē est inconueniens, quòd procedatur in infinitū: non ergo actus uoluntatis imperatur.

*Art.1.

SED CONTRA Omne quod est in ptāte nostra, subiacet īperio nostro: sed actus uolūtatis sunt maxime in ptāte nostra: nā oēs actus nostri intantū dicuntur in ptāte nostra esse, inquantū uoluntarii sunt. ergo actus uoluntatis imperantur a nobis.

RESPON. Dicendū, q (sicut · dictū est) imperiū nihil aliud est, q̄ actus rationis ordinantis cū quadā motione aliquid ad agendū. Manifestū est autē, q ratio potest ordinare de actu uolūtatis: sicut.n. potest iudicare, q bonū sit aliquid uelle, ita potest ordinare imperando, q homo, uelit: ex quo patet quòd m actus uoluntatis d potest esse imperatus.

*Art. D.77.

Concl. D.715.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut * Augustī. ibidē dicit, Animus quando perfecte imperat sibi, ut uelit, tunc iā uult: sed q aliquādo imperet, & non uelit, hoc contingit ex hoc, quòd nō pfecte imperat. Imperfectū autē imperiū contingit ex hoc, quòd ratio ex diuersis partibus mouetur ad imperandum uel non imperandum: unde fluctuat inter duo, & non perfecte imperat.

AD 2m dicendū, quòd sicut in mēbris corporalibus quodlibet membrum operatur non sibi soli, sed toti, corpori, ut oculus uidet toti corpori: ita etiā est in potentiis animæ. Nā intellectus intelligit non solū sibi, sed omnibus potentiis: & uoluntas uult non solum sibi, sed omnibus potentiis: & ideo homo imperat sibiipsi actum uoluntatis, inquantum est intelligens, & uolens.

* Li. 8. co fess. cap. 9 circa me dium to. 1.

AD 3m dicendum, quòd cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur, qui rationi subditur. Primus autem uoluntatis actus ex rationis ordina-

tione

tione non est, sed ex instinctu naturæ, aut superioris causæ, (ut* supra dictum est,) & ideo non oportet quòd in infinitum quod procedatur.
*q. 9. ar. 4.

ARTICVLVS VI.

Vtrum actus rationis imperetur.

99 Porrecta per totum. q. 1. 1112. ar. 1. ad 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr quòd actus rationis non possit esse imperatus. Inconueniēs enim videtur, quòd h aliquid imperet sibiipsi: sed ratio est quæ imperat, (ut* supra dictum est: ergo rationis actus non imperatur.
* Art. 1.

¶ 2 Præt. h Id quod est per essentiā, diuersum est ab eo, quod est per participationem: sed potētia, cuius actus imperatur a ratione, est iō p participationem, ut dicitur in 1.* Ethic. ergo illius potentiæ actus non imperatur, quæ est ratio per essentiam. B
*Cap. ultimo, to. 5.

¶ 3 Præ. Ille actus imperatur, qui est in potestate nostra: sed cognoscere, & iudicare uerū quod est act* rationis, non est semper in potestate nostra nō ergo h actus rationis potest esse imperatus.

SED CONTRA. Id quod libero arbitrio agimus, nostro imperio agi potest: sed actus rōnis exercentur per liberū arbitrium. dicit. n. Dama.* quòd libero arbitrio hō exquirit, & scrutatur, & iudicat, & disponit. ergo actus rationis possunt esse imperati.
*Lib. 2. de fide c. 22.

RESPON. Dicendū, q quia ratio supra seipsam reflectitur, sicut ordinat de actibus aliarū potentiarū, ita ēt pōt ordinare de suo actu: vñ ēt actus suus pōt esse imperatus. Sed attendendū est, q actus rōnis pōt considerari dupliciter. Vno modo, quantū ad exercitium actus: sic m actus rationis sp imperari pōt n sicut cū inducit alicui q attendat, & ratione utat. Alio modo quantū ad obiectū, respectu cuius duo actus rationis attendunt. Primo quidē, ut ueritatē circa aliquid apprehendat, & hoc non est in potestate nostra: hoc. n. contingit p uirtutē alicuius luminis, uel naturalis, uel supnaturalis: & iō p quantū ad hoc, actus rationis non est in ptāte nr̄a, nec imperari pōt. q Alius aūt actus rōnis est, dum his, quæ apprehendit, assentit. Si igit fuerint talia apprehēsa, quibus naturaliter intellectus assentiat (sicut prima principia) r assensus taliū, uel dissensus nō est i ptāte nr̄a, sed in ordine naturę: & iō, pprie loquendo, naturæ īperio subiacet. s Sunt āt q̄dā apprehēsa, q̄ nō adeo cōuincūt intellectū, q̄n possit assentire, uel dissentire, uel saltē assensū uel dissēsū suspēdere p p aliquā cām: & n ī talibus assensus ipse uel dissensus in ptāte nr̄a est, & sub imperio cadit. u C
Concl. m
conclu. p D
conclu. r
conclu. u

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō hoc mō imperat sibiipsi, sicut & uoluntas mouet seipsam, (ut* s. dictū est) inquantum. s. utraque potentia reflectit supra suum actum, & ex uno in aliud tendit. E
*q. 9. ar. 3.

AD 2m dicendum, q p p diuersitatem obiectorum, quæ actui rationis subduntur, nihil phibet rationē seipsam participare: sicut in cognitione conclusionum, participatur cognitio principiorum.

AD 3m patet responsio ex dictis.

100 Porrecta per totum. Infra. q. 50. art. 3. et q. 56. ar. 4. Et ueri. q. 25. ar. 4.

SVPER Q. XVII. ART. VII.

IN rñsione ad secūdum articuli septimi, collecto ex lite-

ARTICVLVS VII.

Vtrum actus appetitus sensitiui imperetur.

AD SEPTIMVM sic pceditur. Vr q actus sensitiui appetitus non sit imperatus. Dicit. n. Apostolus ad Rom. 7. Nō. n. qd̄ uolo bonū, h hoc ago. & Gl.* exponit, q hō vult nō cōcupiscere, & tñ cōcupiscit: sed concupiscere est actus appetitus sensitiui. ergo actus appetitus sensitiui non subditur imperio nostro. A

¶ 2 Præt. Materia corporalis soli Deo obedit, quātū ad trāsmutationē h formalē, (ut in primo † habitū est:) sed actus appetitus sensitiui hēt quādā formalē trāsmutationē corporis. s. calorē vel frigus. ergo actus appetitus sēsitiui nō subdit īperio humano. B

¶ 3 Præt. Propriū motiuū appetitus sensitiui est apprehēsum sm sensum, uel imaginationem: sed non est in ptāte nr̄a sp, q aliqd apprehendamus sensu, uel imaginatione ergo actus appetit* sensitiui ñ subiacet īperio nr̄o.

SED CONTRA est quod* Gregorius Nissen* dicit, q obediēs rationi diuidit in duo, in desideratiuū, & irascitiuū, q̄ ptinēt ad appetitum sensitiuū. ergo actus appetitus sensitiui subiacet imperio rationis. C

RESPON. Dicendum, q secundum hoc aliquis actus imperio nr̄o subiacet, put est in potestāte, nr̄a (ut* s̄ dictum est) & ideo ad intelligēdum qualiter actus appetitus sensitiui subdat imperio rationis, oportet considerare qualiter sit in potestate nr̄a. Est autē sciendum, q appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiuo, qui dr̄ uolūtas q appetitus sensitiuus est uirtus organi corporalis, non aūt uolūtas. Oīs aūt actus uirtutis utentis organo corporali, dependet nō solum ex potentia aīæ, sed ēt ex corporalis organi dispositione, sicut, uisio ex potentia uisiua, & qualitate oculi, p quā iuuat, uel impedit: vñ & actus appetitus sensitiui nō solū dependet ex vi appetitiua, sed ēt ex d dispositione corporis. Illud autē, qd̄ est ex parte potētiæ aīæ, sequit apprehensionē: apprehensio aūt imaginationis, cū sit particularis, regulatur ab apprehensione rōnis, q̄ est vl̄is: sicut virtus actiua particularis a uirtute actiua uniuersali. Et iō m ex ista parte actus appetitus sensitiui subiacet imperio: rōnis n qualitas āt & dispositio corpis nō subiacet imperio rōnis. Et iō p ex hac parte im- D E
concl. m
conclu. p

ta ordine apprehensionis, appetitus, motus cordis, & qualitatis sequentis, aspice, quòd uarius motus cordis ex apprehensione, & appetitu animali nascens, corpus mouet & alterat secū dum diuersas qualitates: alteratū aūt corpus uarie etiā afficit imaginationē, et appetitum, ut superius habitū est, et uarie disponitur ipsum corpus ex hoc ad sanitatem ad cor, ad habitudinē hanc, uel illā. Et cum hęc aspexeris, videbis q plurics accidētia, cōtingentia, plonis patientibus ecstasim, et hmōi, causantur ex sua apprehensiōe originaliter: quādam forte cōsuetudo mutata in naturā, & inuitas postmodum afficiat. Cuius signū est, q si diutius ad oppositos mentis actus se toto conatu transferunt, ab hmōi accidentibus desciunt, ut experientia fide digna didici: quamuis ex oībus his motus cordis manifeste appareat in his sufficiens testimoniū afferat, q secūdum naturalē causatū ordinē hæc fiāt, secūdū quas materia corpalis nec pprio intellectui nec angelico, sed diuino tātū obedit ad alterationē, nisi mediāte motu locali pp quod saluandū hæc sūt dicta. q In responsione ad tertium eiusdē septimi articuli aduerte duo. Primum est, q imaginatio quātūcunq, sed considerata totum à rōne, subest imperio rōnis sī tamen imaginabilia sunt: qm̄ imaginatio nata est ad imperiū rōnis formare noua phantasmata infra latitudinē intellectorū: quod dicimus pp cæcum natū cuius imaginatio nunq̄ formabit phantasma coloris, qui nec a ratione eius intelligit. Scdm est, quòd tā imaginari, uel non imaginari hoc

* Est glo. Aug. li. 3. contra Iulia. ca. 26. to. 7.
† p. p. q. 105. ar. 1. et q. 110. ar. 2.
* Lib. 4. c. 8. circa mediū et cap. 9. in princip.
* Arti. 6.
D. 22 r.

re hoc, uel illud, subesse intelligitur nrō imperio, quatenus pēdet F ex parte aiæ, sicut de appetitu sensitiuo dictū est. Contingit.n. ex corpis dispositione, uel repentino motu, improbas pati imaginationes nullo imperante. Et in hoc est magna latitudo, inuō ut aliqui patiantur hmōi imaginationes sic, ut uigilantib. appareāt, sicut aliis apparēt dormientib. Et hinc plerunq; fit, ut dicāt se uidisse, uel audiuisse, qd tñ non fuit in ueritate, sed sicut in sōniis, (vt patet nō solū in phreneticis, sed melancholicis.) Vñ sublatis impedimentis ex parte corpis, in ptāte nostra est has imaginationes excludere, & alias assumere sc̄dm imperium rōnis pfectum: sed contingit negligentib. pp impfectum imperiū, plerunq; malas imaginationes, quas dicūt se pati cōtra uoluntatē, & non est sic: quia ex impfecto patiunť impio.

concl. 3

* cap. 3. a me 10. 5.

peditur quin motus sensitiui appetitus totaliter subdat̄ imperio rōnis.¶ Cōtingit āt ēt qñdoq;, q motus appetitus sēsitiui subito ɔcitatur ad apprehensionē imaginationis, uel sensus: & ᵍ tūc ille motus est ꝑter imperiū rōnis, ᶠ quis potuisset impediri a rōne, si ꝑuidisset. vnde Philosop. dicit in 1. politic. q rō ꝑest irascibili, & cōcupiscibili, nō principatu despotico, q est dñi ad seruū: sed ptincipatu politico, aut regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio. G

Ad primvm ergo dicendū, q hoc, q hō vult non ɔcupiscere, & tñ ɔcupiscit, cōtingit ex dispōne corpis, per q̄ impeditur appetitus sensitiuus, ne totaliter sequatur imperium rōnis. vnde & Apost. ibi. subdit: Video aliā legē in mēbris meis, repugnantem legi mentis meæ. Hoc etiam cōtingit pp subitum motum concupiscentiæ, vt ᵃ dictum est. H

Ad secvndvm dicendū, q qualitas corporalis dupliciter se hēt ad actū appētitus sēsitiui, vno mō ut ꝑcedens, prout aliqs ē aliqualiter dispositus ꝑm corpus ad hāc, vel illā passionē. Alio mō, vt ɔsns: sicut cū ex ira aliquis incalescit. Qualitas igit ꝑcedens nō subiacet imperio rōnis, q a vel ex ē natura, uel ex aliqua ꝑcedēti motione, q̄ non statim q̄escere pōt: sed qualitas ɔ̄ns sequitur imperium rōnis, quia sequitur motū localē cordis, qd diuersimode mouet, secundū diuersos actus sensitiui appetitus. I

Ad 3ᵐ dicendum, quòd quia ad apprehensionē sensus reqrit̄ sensibile exterius, nō est in ptāte nostra apprehendere aliquid sēsu, nisi sensibile pñte, cuiᵒ pñtia non semper est in potestate nostra. Tūnc.n. hō pōt uti sensu cū voluerit, nisi sit impedimentū ex parte organi. Apprehensio aūt imaginationis subiacet ordōni rōnis sc̄dm modum virtutis, vel debilitatis imaginatiuæ potentiæ. Quod.n. hō non possit imaginari quæ rō cōsiderat, contingit, vel ex hoc, q nō sunt imaginabilia, sicut incorporalia: uel propter debilitatem uirtutis imaginatiuę, quæ est ex aliqua indispositione organi. K

ARTICVLVS VIII.

Vtrum actus animæ uegetabilis imperetur.

AD octavvm sic proceditur. Videtur quod actus uegetabilis animę imperio rationis subdantur. vires.n. sensitiuę nobiliores sunt virib. animæ uegetabilis: sed uires animæ sensitiuæ ᵇ subduntur imperio rationis: ergo multo magis vires animę uegetabilis.

¶ 2 Præt. Hō dr̄ minor mundus, quiaᵃ sic anima est in corpore, sicut Deus in mundo: sed Deus sic est in mundo, q omnia quæ sūt in mūdo, obediūt eius imperio, ergo & omnia quæ sūt in homine, obediunt imperio rationis, etiam vires uegetabilis animæ.

¶ 3 Præt. Laus, & uituperiū non cōtingit, nisi in actib. qui subduntur imperio rōnis: ᵇ sed in actib. nutritiuę, & gñatiuæ potentiæ, contingit esse laudē & vituperiū & uirtutē, & uitiū, sicut patet in gula & luxuria, & uirtutibus oppositis. ergo actus harum potentiarū subduntur imperio rōnis.

Sed contra est, qᵃ Gregor. Nissen. dicit, q id, quod non persuadetur a ratione, est nutritiuum, & generatiuum.

Respon. Dicendum, quod actuū quidā ꝑcedunt ex appetitu naturali, quidā āt ex appetitu aiali, uel intellectuali. Omne.n. agēs aliquo mō appetit finem: appetitus aūt naturalis non consequitur aliquā apprehensionē, sicut seqtur appetitus animalis, & intellectualis: ratio autem imperat ꝑ modū apprehensiuæ virtutis. Et ideo actus illi, qui procedūt ab appetitu intellectiue, vel animali, possunt a rōne imperari, non autem actus illi, qui procedūt ex appetitu naturali: hmōi.n. actus sunt uegetabilis animæ.

SVPER QVÆST: XVII.

ART. VIII.

IN responsione ad tᵐ 8. art. dubium occurrit de rōne assignata ibid. s. q quāto aliquis actus ē immaterialior, tanto est nobilior, & magis subditur imperio rōnis. Cōtradicit.n. hoc Arist. 1. Polit. & author in art. præcedenti, & experientię. Experimur.n. q corporis mēbra magis obediūt rōni, quam passiones appetitus sensitiui. Et dictum est, q rō præest appetitui sensitiuo, non totaliter, corpori āt sic &c. Et tñ sc̄dm hanc rōnem passiones appetitus sensitiui, cum sint actus spiritualiores, deberent magis imperio rōnis subdi, quam motus manus, & pedis.

*In corp. ar.

¶ Ad hoc di. q obedientia oritur ex propinquitate: sed ꝑpinquitas est duplex, similitudinis s. & ꝑportionis. Et sc̄dm similitudinem quidē, q̄to actus est nobilior, tanto propior, sc̄dm naturam suam est rōni, & aptior ut sequatur eā. Sc̄dm proportionem uero, quanto bonum proprium, ad qd aliquid intra latitudinē obsequentium ordinatur, est magis cōsonum rōni, tāto magis subditur eiᵒ imperio. Constat aūt q appetitᵘ sensitiuus, & corpus aptum natum obsequi rōni, sic se habent ad ꝑpria bona, q ille ex natura propria inclinatur ad bonū, qđque contrarium rōni. Caro.n. concupiscit aduersus spūm, & spiritus aduersus carnē. Istud uero ex natura sua nō inclinatur ad bonū dissonum rōni, imò a natura fabricatū est habile ad motum cōsonum rōni. Cuius duo signa sunt. Primum, q corpora cælestia ad solum rōnale motū habilia sunt, nihil omnino hñtia impedimenti ad obediendū rōni motrici. Sc̄dm, q in nobis nullus nouus motus animalis nostrorum mēbrorum subducit ab obedientia rōnis, nisi pudendorum, quæ ad maxime delectabile sc̄dm sensum, q ē obiectum appetitus sensitiui, ordinantur de quo scriptum est: Video aliā legē in mēbris meis, repugnantē legi mentis meæ. Appetitus ergo passiones, licet ex natura nobilitate magis obediāt rōni, quā corporis motus: pp cōtrarietatem tñ annexā bono proprio ad rōnē, non plene rōni subdūtur: pp cuius cōtrarietatis defectum, corporis mēbra plene subduntur rationis imperio ad suos aīales motus. Et hoc intelligē Nouitie, qñ infirma sunt naturali dispōne. Si.n. infirmitate, aut lassitudine indisposita sint, hoc ex materiæ necessitate contingit. Appetitus āt sensitiuus ex sua inclinatione naturali tēdit in bonū dissonās rōni, ut dictum est.

ICI Porrecta per totum

Inf. q 50. a. 3. ad 1. & 2. 2. q. 148. art. ad 1 & 3. q. 15. ar. 2 ad 1. & q. 29. art. 2. cor. & 2. di. 20. q. 1 a. 2. ad 3. & uerī. q. 13. art. 4. cor. 4. & quol. 4. a. 21 cor. & 3. Eth. 6.

¶ In rñsione ad ultimum octauiartic. nota duo. Primum est, q dispō requisita ad motum horum mēbrorum, non est illa qualitas, de qua superius dictum est, q seqtur passionē appetitᵘ mediante motu cordis: sed ē qualitas naturalis soli naturæ subiecta, p quam motus ille non uoluntarius, sed naturalis est. Secundum est, q in litera duæ causę ex Arist. tanguntur, quare mēbra hæc hēat motum proprium naturalē. Prima est, quia quodlibet eorum ē quasi separatum animal. Secunda ē, quia qđlibet

*li. 4. c. 15. in princ.

*li.4.c.15. in prin.

comel.m.

beteorum est principium. Ex prima.n.habetur, q motus iste non subdit imperio superioris ptis: ex quo .n. quasi separatu animal scdm seipsu, hét motum non imperatum ab alio. Ex scda uero, q motus iste est naturalis. qa principia oportet eé naturalia.

unde, ut* Grego. Nissen. dicit, q uocatur naturale, quod gñatiuũ & nutritiuum: & pp hoc [m] actus uegetabilis animæ non subduntur imperio rationis.[n]

Ad primum ergo dicẽdũ, q q̃to aliquis actus ẽ immaterialior, tanto est nobilior, & magis subditus imperio rõnis. Vnde ex hoc ipso, q uires aię uegetabilis nõ obediunt rationi, apparet has uires infimas eẽ.

Ad 2[m] dicendũ, q similitudo attenditur quantũ ad aliquid, quia .s. sicut Deus mouet mundũ, ita aĩa mouet corpus, non at quãtum ad omnia: non.n. anima creauit corpus ex nihilo, sicut Deus mundũ, propter quod totaliter subditur eius imperio.

Ad tertium dicendum, q uirtus & uitium, laus & uituperiũ nõ debẽtur ipsis actib. nutritiuæ, uel gñatiuæ potẽtiæ, quę sũt digestio, & formatio corpis humani: sed actib. sensitiuæ partis ordinatis ad actus gñatiuæ, uel nutritiuæ, puta, in cõcupiscẽdo delectationẽ cibi, & uenereorũ, & utẽdo scd̃m quod oportet, uel non secundum quod oportet.

Articulus IX.

Vtrum actus exteriorum membrorum imperentur.

101 Porrecta per totum 1.q.81.a.3.ad 2.& 2.q.168 a.1.co.& a.dis.10. q.1.ar.2. Ad3.&ver si.q.25 a.4.ad 5.a.5.ad 14. & mal.q. 7.ar.2.ad 15. *ar.præc. †li.4.c.15 *C.16.nõ pcul a fi. to.5. *Ca.9.pa rũ a prin. to.1.

Ad nonum sic procedit. vr q mẽbra corpis nõ obediãt rõni quantũ ad actus suos. Cõstat .n. q [h] mẽbra corpis magis distant a rõne, q̃ uires aię uegetabilis: sed uires aię uegetabilis nõ obediũt rõni, ut dictũ e. ergo multo minus mẽbra corpis.

¶2 Præt. Cor est principiũ motus aĩalis: sed motus [h] cordis nõ subdit imperio rõnis: dicit.n.† Gre. Nis. q pulsatiuũ non ẽ psuasibile rõne: ergo motus mẽbrorũ corporaliũ non subiacet imperio rationis.

¶3 Præt. Aug. dicit 14.* de ci. Dei, [b] q motus mẽbrorum genitalium aliqñ importunus est nullo poscẽte: aliqñ aũt destituit inhiantem, & cum in aĩo concupiscentia ferueat, friget in corpore: ergo motus membrorum non obediunt rationi.

Sed contra est, q Aug. dicit 8.* conf. Imperat animus, ut moueatur manus, & tanta est facultas, ut uix a seruitio discernatur imperium.

Resp. Dicẽdũ, q mẽbra corpis sũt organa q̃dam potẽtiarũ aĩæ: unde eo mõ, quo potẽtiæ aĩæ se hñt ad hoc, q obediant rõni, hoc mõ se hñt ẽt corporis mẽbra. Quia igit uires sẽsitiuę subdunt imperio rõnis, non aũt uires naturales: iõ oẽs motus membrorũ, q̃ mouent a potẽtiis sensitiuis, subdũtur impio rõnis. Motus aũt membrorum, qui consequuntur uires naturales, non subduntur imperio rationis.

Ad primum ergo dd̃m, qd̃ mẽbra nõ mouẽt seipsa, sed mouẽtur p potẽtias aię, quarũ, qdã sũt rõni uiciniores, quam uires animę uegetabilis.

Ad 2[m] dd̃m, q in his q̃ ad intellectũ, & uolũtatẽ ptinẽt, primũ inuenit id, qd̃ ẽ ẽm naturã ex quo alia deriuant, ut a cognitione principiorũ naturalr notorũ, cognitio cõclõnum: & a uolũtate finis naturaliter desiderati, deriuat electio eorũ q̃ sũt ad finẽ:

A ita ẽt in corporalib. motib. principiũ ẽ ẽm naturã. Principiũ at corpalis motus ẽ a motu cordis: unde motus cordis ẽm naturã ẽ, & nõ ẽm uoluntatẽ. Cõsequit.n. sicut p se accidẽs uitã, q̃ est ex unione corporis & aĩæ: sicut motus grauiũ, & leuiũ consequit formã substantialẽ ipsorũ: vñ & a generãte moueri dñr scd̃m philosoph. in 8. phys. * & pp hoc motus iste uitalis dicitur. vnde Greg. Nissen. dicit, q sicut generatiuũ, & nutritiuũ nõ obedit rõni: ita nec pulsatiuũ quod est uitale. Pulsatiuum aũt appellat motũ cordis, qui manifestatur per uenas pulsatiles. *Te.29.& seq. *li.4.c.15 in princ. & c.16.

Ad 3[m] dd̃m, q sicut Aug. dicit in 14. de * ciu. Dei. *C.16.non pcul a fin. to.5

B Hoc q motus genitaliũ membrorũ rõni nõ obedit ẽ ex pœna peccati, ut .s. aĩa suæ inobediẽtiæ ad Deũ in illo pcipue mẽbro pęnã inobedientię patiat, p qd̃ pc̃tm originale ad posteros traducit. Sed qa per peccatũ primi parentis (ut inf. dicet) natura est sibi relicta subtracto supnaturali dono, qd̃ homini diuinitus erat collatũ, iõ cõsiderandã ẽ rõ naturalis, quare mot[9] hmõi mẽbrorũ spãliter rõni nõ obedit, cuius cãm assignat* Aris. in lib. de causis motus aĩaliũ, dicens inuoluntarios esse motus cordis, & mẽbri pudendi. s. qa ex aliqua apprehẽsione hmõi mẽbra cõmouent, inquantũ .s. intellectus & phantasia C repñtãt aliqua, ex quib. consequunt passiones aĩæ, ad quas ɔsequitur motus horũ membrorũ: non tñ mouent ẽm iussum rõnis aut intellectus, quia .s. ad motũ horũ membrorũ requirit aliqua alteratio naturalis .s. caliditatis, & frigiditatis, q̃ qdẽ alteratio non subiacet imperio rõnis: spãliter at hoc accidit in his duob. mẽbris, quia utrunq; illorũ membrorũ est quasi quoddã animal separatum inquantum est principium uitæ. Principium aũt est uirtute totũ. cor.n. principiũ est sensuum, & ex membro genitali nisus exit seminalis, q̃ est uirtute totum aĩal: & iõ habent proprios motus naturaliter: quia principia D oportet esse naturalia, ut * dictum est. *q.85.a.1 *Ca.8. in prin. *in solu. ad 2.

Quaest. XVIII.

De bonitate, & malitia humanorum actuum in generali, in undecim articulos diuisa.

Super quæst. XVIII.

Circa qõnẽ 18. intuum, recolito ex supradictis qd nõ sit actionis humanæ, & mali moralis. Primũ .n. sonat actus uolũtarios: secundum, priuatonẽ boni debiti actioni uoluntariæ.

Post hoc cõsiderãdũ ẽ de bonitate, & malitia humanorũ actuũ. Et primo, qũo actio humana sit bona, uel mala. Scd̃o, de his q̃ consequũtur ad bonitatẽ, uel malitiã humanorum E actuũ puta, meritũ, uel demeritũ, peccatũ & culpa.

¶Circa primũ occurrit triplex consideratio. Prima est de bonitate, & malitia humanorũ actuũ in generali. Scd̃a de bonitate & malitia interiorũ actuum. Tertia, de bonitate, & malitia exteriorũ actuum.

Circa primum quæruntur undecim.

¶Primo, vtrum omnis actio sit actio bona, uel aliqua sit mala.

¶Secundo, vtrum actio hominis habeat, q sit bona, uel mala ex obiecto.

¶Tertio, vtrum hoc habeat ex circunstantia.

¶Quarto, vtrum hoc habeat ex fine.

¶Quin-

¶ Quinto, Vtrum aliqua actio hominis sit bona, vel mala in sua specie. F

¶ Sexto, Vtrũ act⁹ hẽat speciẽ boni, uel mali ex fine

¶ Septimo, Vtrũ species q̃ ẽ ex fine, ꝯtineaẽ sub specie, q̃ est ex obiecto, sicut sub gñe, aut ecõuerso.

¶ Octauo, Vtrum sit aliquis actus indifferens secundum suam speciem.

¶ Nono, Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum indiuiduum.

¶ Decimo, Vtrum aliqua circunstantia constituat actum moralem in specie boni, uel mali.

¶ Vndecimo, Vtrum omnis circunstantia augens bonitatem, uel malitiam, constituat actum moralem in specie boni, uel mali. G

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis humana actio sit bona, uel aliqua mala.

103 Porrecta per totum. Iof. art. 2. co. & q. 73 art. 7. ad 1 Et mal. q. 2. art. 1. 2 & 3. & 5. co.

AD PRIMVM sic proceditẽ. Vr ꝙ ois actio hoïs si, bona, & nulla sit mala. Dicit enim * Dio. 4. c. de di. no. Quòd malũ non agit nisi virtute h boni: sed virtute boni nõ sit malũ. ergo nulla actio est mala.

¶ 2 Præt. Nihil agit, nisi ſm qđ est actu: non est aũt aliquid malũ ſm quod est h actu, sed ſcđm qđ potẽtia priuatur actu. Inquantũ aũt potentia perficitur p actum, est bonum, ut dr̃ in 9. * Metap. Nihil ergo agit inquantũ est malũ, sed solũ inquantum est bonum. omnis ergo actio est bona, & nulla mala. H

*ca. 4. par. 4. a medio *Text. 10. to. 3. *ca. 4. par. 4. aliquao tulũ a pil.

¶ 3 Pręt. h Malũ non potest esse causa nisi per accidens, ut patet per * Dion. 4. cap. de di. no. sed omnis actionis est aliquis per se effectus: nulla ergo actio est mala, sed omnis actio est bona.

SED CONTRA est, qđ Dñs dicit Io. 3. Omnis q̃ male agit, odit lucem. est ergo aliqua actio hoïs mala.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ de bono, & malo in actionibus oportet loqui, sicut de bono, & malo in rebus, eo ꝙ unaquæq; res talẽ actionẽ producit, qualis est ipsa. In rebus aũt unumquodq; tm̃ hẽt de bono, quã tum hẽt de esse: bonũ enim, & ens conuertunẽ, (ut in primo * dictũ est.) Solus aũt Deus hẽt totam plenitudinem sui esse ſcđm aliquid unum & simplex: vnaquæq; res uero habet plenitudinẽ essendi sibi conuenientẽ secundũ diuersa. Vnde in aliquibus cõtingit, ꝙ quantum ad aliquid habent esse, & tñ eis aliquid deficit ad plenitudinẽ essendi eis debitam: sicut ad plenitudinem esse humani requiritur, ꝙ sit quoddã cõpositum ex animã, & corpore, habens oẽs potentias, & instr̃a cognitionis & motus. Vnde si aliquid horũ deficiar alicui homini, deficit ei aliquid de plenitudine sui esse: quantũ igitur habet de esse, tm̃ hẽt de bonitate: inquãtũ uero aliquid ei deficit de plenitudine essendi, intm̃ deficit à bonitate, & dr̃ malum: sicut homo cæcus habet de bonitate ꝙ uiuit, & malum est ei ꝙ caret uisu. Si uero nihil haberet de entitate, uel bonitate, neq; malũ, neq; bonũ dici posset: sed quia de rõne boni est ipsa plenitudo essendi, siquidẽ alicui aliquid defuerit de debita essendi plenitudine, non diceẽ simpl̃r bonũ, sed ſcđm quid, inquantũ est ens: poterit tñ dici simpl̃r ens, & ſcđm quid non ens, vt in primo * dictũ est. Sic igiẽ dicendũ est, ꝙ ᵐ ois actio inquantũ hẽt aliquid de esse, intm̃ hẽt de bonitate: inquantũ uero deficit ei aliquid de plenitudine essendi, q̃ debetur actioni humanæ, intm̃ deficit a bonitate, & sic dr̃ mala: ⁿ puta, si deficiat ei uel determinata q̃titas ſm rõnẽ, uel debitus locus, uel aliquid hmõi. I K

*q. 5. ar. 3 * p. p. q. 5. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ malum agit in virtute boni deficientis. Si enim nihil esset ibi de bono, neque esset ens, neque agere posset. Si autẽ non esset deficiens, non esset malũ. vnde & actio causata est quoddam bonum deficiens, quia secundum quid, est bonum, simpliciter autem, malum.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ nihil prohibet aliquid esse secundum quid in actu, unde agere possit: & secundum aliud priuari actu, unde causet deficientem actionem: sicut homo cæcus actu habet uirtutẽ gressiuã per quam ambulare potest: sed inquantũ caret visu, qui dirigit in ambulando, patitur defectum in ambulando, dum ambulat cespitando.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ actio mala potest habere aliquem effectum per se, ſm id quod hẽt de bonitate & entitate: sicut adulteriũ est cã generationis humanæ, inquantũ habet cõmistionem maris, & fœminæ, non autem inquantum caret ordine rõnis.

ARTICVLVS II.

Vtrũ actio hoïs habeat bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ actio non habeat bonitatem, uel malitiam ex obiecto. Obiectum enim actionis est res: in h rebus autem non est malũ, sed in usu peccantium, vt Aug. dicit in lib. 3. de * doct. Christ. ergo actio humana non habet bonitatem, uel malitiam ex obiecto.

¶ 2 Præt. Obiectũ cõparaẽ ad actionem ut materia: bonitas autem rei non est h ex materia, sed magis ex forma quæ est actus. ergo bonum, & malum non est in actibus ex obiecto.

¶ 3 Præt. Obiectũ potẽtię actiuę cõparaẽ ad actionẽ, sicut effect⁹ ad cãm: sed bonitas cãæ nõ h dependet ex effectu, sed magis ecõuerso: ergo actio humana ñ hẽt bonitatẽ, vł malitiã ex obiecto.

SED CONT. est qđ dr̃ Oseæ 9. Facti sũt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt. Fit aũt homo Deo abominabilis propter malitiã suæ operationis. ergo malitia operationis est ſm obiecta mala, quæ homo diligit: & eadẽ ratio est de bonitate actionis.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut * dictũ est, bonũ & malũ actionis, sicut & cęterarũ rerũ, attendiẽ ex plenitudine essendi, uel defectu ipsius. Primũ aũt qđ ad plenitudinẽ essendi pertinere vr̃, ẽ id, qđ dat rei speciẽ: sicut aũt res naturalis hẽt speciem ex sua forma, ita actio hẽt speciẽ ex obiecto, sicut, & mot⁹ ex termino. Et iõ sicut prima bonitas rei naturalis

SVP. QVAES. XVIII. ART. II.

104 Porrecta per totum. Inf. q. 19. art. 1. & 2. co. & q. 21 art. 1. co. & 2. dist. 36. art. 5. co. * cap. 12. parum a principio. 3.

Circa art. 2. quæst. eiusdem, omisso primo, aduerte primo, ꝙ author quasi plus determinans, q̃ quæsierit, non solum dicit, ꝙ actus ẽ bon⁹ moraliter ex obiecto, sed ꝙ hẽt bonitatẽ primam, & specificã ab eo. Cũ n. omnis quæstio sit quæstio medij (vt patet 2. Posteriorum) optime rñdet simul, quia est, & pp quid est actus bonus moraliter ex obiecto: quia scilicet est specificãs primũ. Aduerte secundo, ꝙ licet in primo horũ, scilicet, ꝙ prima bonitas moralis in actu sit ex obiecto, sequaẽ Scotus authoris doctrinam, in secundo tñ horum dissentit in quolibet q. 18. art. 1. putans ꝙ determinatio ex obiecto ita cõstituat bonitatem actus moralis, ꝙ nullã specificã bonitatẽ det illi, sed capacitatẽ eius bonitatis specificæ in genere moris. hæc quidẽ dicit, sed non probat: & tamen constat, quòd amare deum, & odium dei, actus matrimonialis adulte-

* Art. 1.

adulteriũ, & similia, bonitatẽ & malitiam hẽnt speciaficã ex obiecto, ita q̃ nõ solũ bonitatẽ, uel malitiã generis, seu cõmunẽ dat obiectũ, ut uti re sua, aut aliena: sed & specialissimã, generare ex propria, aut ex aliena uxore.

attẽdit ex sua forma q̃ dat spẽm ei, i a & prima bonitas act⁹ moralis attendit ex obiecto cõuenienti: unde & à qbusdã uocat bonũ ex genere, puta, uti re sua. Et sicut in reb⁹ naturalibus primũ malũ ẽ, si res generata nõ ꝯsequit formã specificã, puta, si nõ generet homo, sed aliqd loco hominis: ita m primũ malũ i actionib⁹ moralib⁹ ẽ qd est ex obiecto, sicut accipere aliena: & dr malũ ex gñe, gñe pro spẽ accepto, eo mõ loquendi, quo dicimus humanũ genus totã humanã spẽm. B

concl. in D.671.

AD PRIMVM ergo Dicẽdũ, q̃ licet res exteriores sint i seipsis bonæ, tamẽ nõ semp hẽnt debitã proportionem ad hanc, uel illã actionem: & ideo inquantum considerantur ut obiecta talium actionum non habent rationem boni.

AD 2m dicendum, quòd obiectum non est materia ex qua, sed materia circa quã: & habet quodãmodo rationem formæ, inquantum dat speciem.

AD 3m dicendum, q̃ nõ semp obiectũ actionis humanę, est obiectũ actiuę potẽtię. Nã appetitiua potẽtia est quoddamodo passiua, inquantũ mouetur ab appetibili: & tamẽ est principiũ humanorũ C actuũ. Neque ẽt potentiarũ actiuarũ obiecta semp hẽnt rõnẽ effectus, sed qñ iã sunt trãsmutata: sicut alimẽtũ trãsmutatũ, est effectus nutritiuæ potẽtię; sed alimentũ nondũ transmutatũ cõparat ad potẽtiã nutritiuã, sicut materia circa quã operatur. Ex hoc aũt q̃ obiectũ est aliquo mõ effectus potẽtiæ actiuæ, sequit, q̃ sit terminus actionis eius, & ꝑ ꝯsequẽs q̃ det ei formã & spẽm: mot⁹.n. hẽt spẽm à terminis. Et quãuis et bonitas actionis nõ causetur ex bonitate effectus, tamen ex hoc dr actio bona, q̃ bonũ effectum inducere põt: & ita ipsa proportio actionis ad effectum, est ratio bonitatis ipsius. D

ARTICVLVS III.

105 Porrecta per totum. In fr. q. 42. art. 6. cor. Et mal. q. 2. ar. 5. co. & q. 7. art. 4. corp. Et quol. 4. a. 16. cor. Et 4. di. 36. a. 5. cor. q. 7. ar. 1. tex. & c. 3.

Vtrum actio hominis sit bona uel mala ex circunstantia. Medina ar. 3.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr q̃ actio nõ sit bona uel mala ex circũstãtia. Circũstãtię.n. circũstãt actũ sicut b extra ipsũ existẽtes, (ut dictũ ẽ) sed bonũ & malũ sũt i ipsis reb⁹, ut dr i 6. † Metaphys. ergo actio nõ hẽt bonitatẽ, vł malitia ex circũstãtia.

¶ 2 Præt. Bonitas, uel malitia actus maxime ꝯsideratur in doctrina morum: sed circunstantiæ, cũ sint quædam accidentia actuum, uidẽtur esse præter ꝯsiderationem artis: quia nulla ars considerat, id qd est b per accidens, ut dr in 6. Meta. ergo b onitas, uel malitia actionis non est ex circunstantia.

tex. 4. to. 3.

¶ 3 Præt. Id quod conuenit alicui sm suam substantiam, non attribuitur ei per aliquod accidens: sed bonum, & malum cõuenit actioni b secundũ suã substantiam, qa actio ex suo genere põt esse bona uel mala, ut dictum est. ergo non conuenit actioni ex circunstantia, q̃ sit bona, uel mala.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in lib. * Ethic. q̃ uirtuosus operatur scdm quod oportet, & quando oportet, & secundum alias circunstantias. ergo ex cõtrario, uitiosus scdm unumquodq; uitium operatur quando non oportet, ubi nõ oportet: & sic de alijs circunstantijs: ergo actiones humanæ secundum circunstantias sunt bonæ, uel malæ.

*art. præced. *lib. 2. c. 6. tom. 5.

RESPON. Dicendũ, q̃ in rebus naturalibus nõ inuenitur tota plenitudo ꝑfectionis, q̃ debetur ei ex forma substãtiali, q̃ dat spẽm: sed multũ superadditur ex superueniẽtibus accidentib⁹, sicut i homine ex figura, ex colore, & sic de alijs, quorũ si aliqd desit ad decentẽ habitudinẽ, consequtur malũ: ita ẽt est in actione. Nã plenitudo bonitatis ei⁹ nõ tota consistit in sua specie, sed aliqd additur ex his, q̃ adueniunt tamq̃ accidẽtia qdam, & hmõi sunt circunstantiæ debitæ: unde si aliquid desit, quod requiratur ad debitas circũstãtias, erit actio mala. B

concl. in

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ circunstantiæ sunt extra actionem, inquantũ nõ sunt de essentia actionis, sunt tamẽ in ipsa actione uelut qdam accidentia eius: sicut & accidẽtia, q̃ sunt in substantijs naturalibus, sunt extra essentias earum.

AD 2m dicẽdum, quòd non omnia accidentia ꝑ accidens se hẽnt ad suã substantiam, sed quædã sũt per se accidentia, quæ in unaquaque arte cõsiderãtur: & per hunc modum considerantur circunstantiæ actuum in doctrina morali.

AD 3m dicendum, q̃ cũ bonũ conuertatur cum ente, sicut ens dicitur scdm substantiã, & scdm accidens: & ita & bonum attribuitur alicui & scdm esse suum essentiale, & scdm esse accidẽtale, tam in rebus naturalibus, quàm in actionibus moralibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actio humana sit bona, uel mala ex fine.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vr q̃ bonũ, & malũ in actibus humanis nõ sint ex fine. dicit.n. Dionys. 4. c. de di. no. * q̃ nihil respiciẽs b ad malum operat. Si igit ex fine deriuaret operatio bona, uel mala, nulla actio esset mala: qd patet esse falsum.

¶ 2 Præt. Bonitas actus est aliqd in ipso existẽs: b finis aũt est causa extrinseca. non ergo scdm finẽ dicitur actio bona uel mala.

¶ 3 Præt. Cõtingit aliquam, b bonam operationem ad malũ finẽ ordinari, sicut cũ aliqs dat eleemosynam propter inanẽ gloriã E & ecõuerso, aliquã b malã operõnẽ ordinari ad bonũ finẽ, sicut cũ qs furat, ut det pauperi; non ergo est ex fine actio bona uel mala.

SED CONTRA ẽ, q̃ Boeti⁹ dicit i Topic. * q̃ cui⁹ finis bon⁹ ẽ, ipsũ quoq; bonum est; & cuius finis malus est, ipsum quoq; malũ est.

RESPON. Dicendum, q̃ eadem est dispositio rerum in bonitate, & in esse. Sunt.n. quædam, quorũ esse ex alio non dependet: & in his sufficit considerare ipsum eorum esse absolute. Quędã uero sunt,

SVPER QVÆ. XVIII. ART. IIII.

Egid. 2. s. d. 37. q. 2. a. 3. Medina. ar. 4.

Circa quartũ art. eiusdẽ 18. quæst. omisso tertio, aduerte quadruplicem bonitatẽ in litera positã actionis humanę, sic, ut omnẽ bonitatẽ cõuenire illi intelligas in qua actio humana. Omnis.n. humana actio quantum eãque uitiosa, cõtinetur sub genere actionis humanæ: qa est actus à rõne, & nolunt tate & sic hẽt bonitatem & charitatẽ actionis humanæ: & quãtũ hmõi entitatis habet, & sibonitatis, & scdm hoc (ut infra dicet) omnis nostra, quamuis mala, actio est a deo.

¶ Circa distinctionem huius quadruplicis bonitatis in litera, dubiũ occurrit: qa supra in q. 7. bonitas sinis posita est inter circũstantias: hic aũt diuiditur cõtra bonitatem ei. & inistãrum.

¶ Ad

106 Porrecta per totum. Inf. q. 73. ar. 1. ad. 1. *cap. 4. in part. 4. ali quantulũ a princ.

*li. 3. ca. 1. non procula prin.

¶Ad hoc dicitur, q finis etiam adiunctus, pôt referri ad actũ interiorem uolũtatis, & ad actũ exteriorẽ. Si referatur ad actum interiorẽ, nõ est circunstantia, sed ad substantiã actus specificatiue cõcurrens. Si aũt referatur ad actũ exteriorẽ, finis adiunctus hẽt rõnẽ circũstantiæ. Et sic cũ aliquis mœchatur, ut furet, furtum est circũstantia fornicationis exterioris, & specificatio interioris uelle: ppter qd in sexto articulo, huiusq; dr, q hmõi finis, puta, furtũ, specificat & fornicationẽ exteriorẽ formaliter, & nõ materialiter, s. ut stat sub illo interiori uelle, & nõ scdm se. Idẽ ergo finis est circunstãtia, & specificatio, relatus ad eundẽ & actũ exteriorẽ humanũ diuersimode, scilicet formaliter, & materialiter. Et quia sermões isti sũt formales, merito bonitas ex fine ut specifica, distinguitur contra bonitatem ex circunstantia et a finis.

¶In rñsione ad tertiũ eiusdẽ quarti artic. dubiũ occurrit. Quo fit possibile actum bonũ ex genere & circũstantijs, ordinari ad malũ finẽ, aut ecõuerso: quia est mal⁹ uel bonus ex fine adiũcto ergo nõ uariat ex fine. Et tenet sequela quia qlibet finis adiunctus hẽt rõnẽ circunstãtiæ respectu actus exterioris scdm se, ut dictũ est. Vt ergo implicatio in adiecto, cũ dr act⁹ mal⁹ ex genere ex circũstãtijs ad bonũ finẽ, aut ecõuerso act⁹ bonus ex genere & circũstãtijs ad malũ finẽ. Qualis. n. est ex circunstãtijs finis, ad talẽ est finẽ adiunctũ, & ecõuerso. Constat aũt, q tot⁹ hic sermo scilicet de fine ut circũstãtia, & fine malo, ad quẽ actus bon⁹, & bono, ad quẽ actus mal⁹ ordinat, de fine adiũcto intelligit, ut patet ex supradictis.

¶Ad hoc potest dupliciter dici. Primo, q licet actus malus etiã ex circunstantia omnis finis nõ possit ordinari in bonũ finẽ: actus tamen malus etiam ex circũstantia finis, potest ordinari in finem bonum (uerbi gratia) Fornicari ppter furari, propter prodigũ esse propter usurpationẽ status, propter uindictam exercendam, & sic deinceps, addendo finem finis semper malũ, impossibile est ordinari in bonũ. Esset. n. malus ex circunstantia omnis finis, & sic esset implicatio in adiecto: sed fornicari pp furari, quamuis sit actus malus ex genere & circunstãtia finis, pôt tamẽ ordinari in bonũ pp eleemosynam dandam. Sed quia circunstantia finis nõ arctatur magis ad unã finẽ, q̃ plures: aut plures, quàm oẽs possibiles adiungi: ideo dicitur scdo, q in hoc, & similibus sermonibus, intelligendum est de circunstantijs manẽtibus pure circunstantijs, & nõ de circũstãtijs trãseuntibus specificantia actũ. Vnde cũ circũstantia finis trãseat in specificans actũ, ut in sexto articulo author docet inferius, cõsequens est, q cũ dr, q actus bon⁹ ex genere, & circũstãtijs, pôt ordinari in malũ finẽ, intelligit de circunstãtijs non transeuntibus respectu eiusdẽ actus in specificãs: & similiter de malo. Et sic cessat obiectio, quia finis, qui est circũstantia actus exterioris scdm se, transit in specificãs, & sic nõ excipit finis ab alijs, quia circũstãtia: sed quia non manet in sua puritate, sed trãsit in specificans. Et hoc oportet bene notare, & recolere in sequentibus, ubi de duab⁹ bonitatibus moralib⁹ s. ex hoc, & fine, ac circũstantijs erit sermo.

quorũ esse depẽdet ab alio: unde oportet q cõsiderentur per cõsideration ẽ ad causam, à qua dependent. Sicut aũt esse rei dependet ab agente & forma, sic bonitas rei dependet a fine. Vnde in psonis diuinis, q̃ non hẽt bonitatẽ dependẽtem ab alio, nõ cõsideratur aliqua ratio bonitatis ex fine. Actiones autẽ humanæ, & alia, quorũ bonitas depẽdet ab alio, hẽnt rõnẽ bonitatis ex fine à quo depẽdẽt, præter bonitatẽ absolutã, quæ in eis existit. Sic igit in actione humana, bonitas quadruplex psiderari pôt. Vna quidem ẽm genus, prout scilicet est actio: quia quantum hẽt de actione, & entitate, tantum hẽt de bonitate, ut dictum est.* Alia uerò ẽm speciem quæ accipitur ẽm obiectũ conueniens. Tertia scdm circũstantias, quasi secundum accidẽtia quædam. Quarta aũt scdm finem, quasi secundum habitudinem ad bonitatis causam.

Ad primvm ergo dicendum, q bonum, ad quòd aliquis respiciẽs operatur, nõ semper est uerum bonũ, sed qñq; uerum bonum, & quãdoq; apparẽs: & ẽm hoc, ex fine sequit actio mala.

Ad 2m dicẽdum, quòd quamuis finis sit causa extrinseca, tamen debita proportio ad finem & relatio ipsũ, inhæret actioni.

Ad 3m dicendum, q nihil phibet actioni habenti unã pdictarum bonitatem, deesse aliã: & ẽm hoc contingit actionem, quæ est bona scdm speciem suã uel scdm circunstantias, ordinari ad finem malum, uel econuerso: non tamẽ est actio bona simpliciter, nisi omnes bonitates concurrant: quia quilibet singularis defectus causat malum: bonum aũt cãtur ex integra cã, ut Dion. dicit 4. c. de diuinis noib.*

Articvlvs V.

Vtrum aliqua actio humana sit bona, uel mala in sua specie.

Ad qvintvm sic pceditur. Videtur q actus morales non differant specie secundum bonum & malum. Bonum enim & malum in actibus inuenitur cõformiter his reb⁹ (ut dictũ ẽ.*) Sed in rebus bonum & malum non diuersificant speciem: idem enim specie est homo bon⁹, & malus. ergo neque etiam bonũ & malum in actibus diuersificant speciem.

¶2 Præt. Malũ, cum sit priuatio, est quoddam non ens: sed non ens nõ pôt esse differentia, ẽm Philosophũ in 3. Metaph.* Cum ergo differentia constituat speciem, uř q aliquis actus ex hoc, q est malus nõ constituatur in aliqua specie: & ita bonum & malum non diuersificant speciem humanorum actuum.

¶3 Præt. Diuersorũ actuũ scdm speciem, diuersi sunt effectus: sed idem specie effectus pôt cõsequi ex actu bono, & malo, sicut homo generatur ex adulterio, & ex matrimoniali concubitu: ergo actus bonus & malus non differunt specie.

¶4 Præt. Bonum & malum dr in actibus quandoque secundũ circunstantiam, ut dictum est:* sed circunstantia cùm sit accidens, nõ dat speciem actui: ergo actus humani nõ differũt specie propter bonitatem, & malitiã.

Sed contra. Secũdum Philosophũ in 2. Eth.* Similes habitus, similes actus reddunt: sed habitus bonus & malus differunt specie, ut liberalitas & prodigalitas: ergo & actus bonus & malus differunt specie.

Respon. Dicendum, q omnis actus speciẽ hẽt ex suo obiecto

Svper Q. XVIII. Artic. V.

Egid. 2. S. d. 40. q. 2. a. 3. Tho. arg. d. 40. ar. 1. Medina ar. 5.

Circa quintũ articulũ huius decimæ octauæ quæstionis, & specialiter in rñsione ad scdm, dubiũ magnũ eluicidandũ est quõ stant hæc duo simul, s. Differẽ re scdm bonũ & malũ, cõstituunt distinctas, & contrarias species actuũ moraliũ: et malũ non est natura aliqua, sed nihil, ut August. & Dion. dicũt. Si. n. act⁹ moralis malus, puta, intemperantia species est aliqua, imo etiam cõtraria speciei temperantiæ, sicut nigredo albedini, sequit, q differentia mali ẽ natura aliqua, & non priuatio. Cõstat. n. q priuatio nulla pôt cõstituere speciẽ act⁹, aut habitus, aut cuiusq; rei. Si aũt malũ scdm totã suã formalẽ latitudinẽ, priuatio, nihilque est, nulla erit in moralibus mali species positiua: de hac enim loquimur: & per hoc nulla uere & proprie contrarietas inter actum, habitũque iustitiæ & iniustitiæ, temperantiæ & intemperantiæ: qd est cõtra cõmunem doctrinam. Oportet. n. utrunque contrariũ, ut sic, esse ans positiuum formaliter, & non tantum subiectiue.

¶Ad claritatẽ huius obscure difficultatis scito, quod dicere nõ auderẽ, nisi expressa diui Th. sñia i prima parte. q. 48. ar. 1. ad 2. & 3. cõtra Gẽ. c. 9. explicaret, qd hic tangitur. s. q malũ genus, & differentia in moralibus formaliter est ens positiuũ, & bonũ

Margin notes: *artic. 1. * artic. 1. * par. 4. post ea e. dum. cor. Perrotta per totum. * Mal. 4. 2. ar. 4. ad 5. & a. 5. cor. * artic. 2. * text. 10 tom. 3. * art. 3. hu-ius quæst. * cap. 1. & 2. tom. 5.

sicut supra dictũ ē*. vnde oportet ꝙ aliqua dr̃ia obiecti faciat diuersitatē speciei in actib. Est aũt cõsiderandũ, ꝙ aliqua dr̃ia obiecti facit dr̃iam speciei in actibus, ſm qđ referunt̃ ad vnũ principiũ actiuũ, quæ non facit dr̃iam in actibus, ſm quod referuntur ad aliud principiũ actiuũ: quia nihil qđ est ꝑ accidēs, cõstituit speciē, sed solũ qđ est per se. Põt aũt aliqua dr̃ia obiecti esse per se in cõparatione ad **B** unũ principiũ, & per accidens in comparatione ad aliud: sicut cognoscere colorē, & sonũ, ꝑ se differunt per cõparationē ad sensum, nõ aũt per cõparationē ad intellectũ. In actibus aũt, bonũ, & malũ dr̃ per cõparationē ad rõnem: quia vt Dionys. dicit 4. c. de di. no.* Bonũ hoīs est ſm rõnem esse, malũ aũt quod est ꝑter rõnem. Vnicuiq; .n. rei est bonũ, qđ conuenit ei ſm suã **C** formã: & malũ, quod est ei præter ordinē suæ formæ. Patet ergo ꝙ dr̃ia boni & mali circa obiectũ considerata, cõparat̃ per se ad rõnē, scilicet ſm quod obiectũ est ei cõueniens, uel non conueniens. Dr̃ aũt aliqui act⁹ humani, uel morales, ſm qđ sũt à rõne. Vnde manifestũ est, ꝙ bonũ, & malũ diuersificant speciē in actibus moralibus: dr̃iæ enim per se diuersificãt speciē. **D**

Ad primum ergo dicēdum, ꝙ ēt in rebus naturalibus bonũ & malũ, quod est secundum naturã, & ꝯ naturã, diuersificant speciē naturæ. Corpus.n. mortuũ, & corpus viuũ, non sunt eiusdē speciei: & similiter bonũ, inquãtum est secundũ rationē: & malum, inquantũ est præter rationem, diuersificãt speciē moris.

Ad 2m dicendum, ꝙ malũ importat priuationē nõ absolutã, **E** sed cõsequētē talē potentia. Dr̃ enim malus actus ſm suam speciē, non ex eo, ꝙ nullũ hēat obiectũ, sed quia hēt obiectũ non conueniens rõni, sicut tollere aliena: vnde inquantũ obiectũ est aliquid positiue, potest constituere speciem mali actus.

Ad 3m dicendum, ꝙ actus cõiugalis, & adulteriũ, ſm qđ comparantur ad rõnē, differunt specie, & hēnt effectus specie dif- **A** ferentes: quia unũ eorũ meret̃ laudē & premiũ, aliud vituperiũ & pœnã. Sed secundũ ꝙ cõparantur ad potentiã generatiuã, nõ differũt specie: & sic hēnt vnum effectum ſcđm speciem.

Ad 4m dicendum, ꝙ circunstantia qñq; sumitur vt dr̃ia essentialis obiecti, ſcđm quod ad rõnem comparatur: & tũc põt dare speciē actui morali. Et hoc oportet esse, qñcunque circun- **B** stantia trãsmutat actum de bonitate in malitiam: non.n. circũstantia faceret actum malũ, nisi per hoc, ꝙ rationi repugnat.

Articulus VI.

Vtrum actus habeat speciem boni, uel mali ex fine.

Ad sextum sic proceditur. Videtur ꝙ bonum & malum, qđ est ex fine, nõ diuersificent speciē in actib. Actus enim hēnt speciē ex obiecto: sed h finis est ꝑter rõnem obiecti: ergo **C** bonum & malũ, qđ est ex fine, nõ diuersificant speciem actus. ¶ 2 Præt. Id qđ est h per accidēs, non constituit speciē, (vt dictũ est:) * sed accidit alicui actui ꝙ ordinetur ad aliquē finē, sicut ꝙ aliquis det eleemosynã ꝑꝑ inanem gloriã: ergo ſcđm bonũ & malũ, quod est ex fine, nõ diuersificantur actus ſcđm speciem. ¶ 3 Præt. h Diuersi actus secundũ **D** speciē, ad unũ finē ordinari possunt: sicut ad finē inanis gloriæ ordinari possunt actus diuersãrũ uirtutũ, & diuersorũ uitiorũ. non ergo bonum & malum, qđ accipitur secundum finem, diuersificat speciem actuum.

Sed contra est, quod supra ostensum est*, quod actus humani habent speciē a fine. ergo bonũ & malum, quod accipitur ſcđm finem, diuersificat speciem actuum. *q. 1. ar. 3

Respon. Dicendũ, ꝙ aliqui actus dñr humani, in **E** quantum sunt uoluntarij, sicut s. dictũ est*. In actu *q. 1. ar. 1 aũt uoluntario inuenitur duplex actus, scilicet act⁹ interior uoluntatis, & actus exterior: & uterq; horum actuũ habet suũ obiectum. Finis aũt proprie est obiectum interioris actus uolũtarij: id aũt circa quod est actio exterior, est obiectũ eius. Sicut igit̃ actus exterior accipit spēm ab obiecto, circa qđ est: ita actus interior uoluntatis accipit speciē a fine, sicut a proprio obiecto. Id aũt qđ ē ex parte uoluntatis, se hēt ut formale ad id, qđ est ex parte exterioris actus: quia uoluntas utitur mebris ad agendũ, sicut instrũs, neq; actus exteriores hēnt rõnem moralitatis, nisi inquãtũ sunt uolũtarij. Et iõ actus Concl.

*q. 1. ar. 3. in se quamuis sit malum homini secũdũ rationē: sicut forma mortui est quoddam ens, & bonũ in se, quamuis sit malũ viuo. Est itaq; iniustitiæ act⁹, & habitus ſcđm suã speciē moralē, formaliter ens positiuũ, & cõtrariũ iustitiæ: nec ex hoc sequit̃ ꝙ malũ sit natura aliqua, aut ens. Sed æquiuocatio accidens his obscuritatē parit. Malũ enim æquiuocũ est ad malũ vere & proprie, & ad malũ genus dr̃as. & spēs moraliũ. Pro quo nota, ꝙ malum absolute loquēdo, significat priuationem boni debiti, qh. sicut &c. Malũ aũt in moralibus, qñq; significat priuationē boni ſcđm rõnem debiti, qh, sicut &c. actui humano, uel habitui. *par. 4. inter med. & finem. Quandoq; aũt significat ens contrarium actui, uel habitui humano bono: ita ꝙ inter significationē mali in moralibus, & absolute, hoc interest, ꝙ malũ absolutum, formaliter est nihil: denominatiue aũt est ens. In moralibus aũt, malũ, qđ est pars subiectiua mali in cõi, eodem mõ se hēt, scilicet ꝙ formaliter est nihil, denominatiuē uero est ens, sed ꝑter hoc in moralibus & ipsum ens formaliter cõtrariũ actui, vel habitui bono moraliter, uocat̃ malũ ſcđm suã speciē: vbi manifeste patet æquiuocatio. Est igit̃ in moralib⁹ malũ dupliciter, scilicet priuatiue: & hoc est simpliciter & formaliter malũ, qđ est nihil, cuius Deus nõ est author: & contrarie, & hoc est in se bonum, & est a Deo: quãuis priuatio sibi annexa, a nullo forte sit, sicut nec potentia peccandi quoad priuatiuum. Sed de hoc alias. Ad propositum sufficiat hæc intellexisse, & cũ his totum radicē, scilicet, ꝙ quia nullus operat̃ a'piciēs ad malũ, oportet in malo actu uoluntatis inuenire bonũ aliqđ uerũ, uel apparēs, cũ priuatione bonitatis alicuius spectantis ad rectã rõnē. Et pro quãto actus ille ad bonũ fert̃, speciem sortitur positiuam, ex qua dr̃ malus contrarie: pro quanto uero priuationē bonitatis debitæ hēt annexã, est malus priuatiue. In eod. art. notato rñsionem ad 4. vt coniungas eã doctrinæ penultimi, & vlt. art.

Concl.

Svp. Qvæs. XVIII. Art. VI.

Medina ar. 6.

In 6. ar. eiusdē q. 18. dubiũ est circa illa verba in corpore articuli, Finis proprie est obiectũ interioris actus uoluntarij. Videt̃ enim hoc esse falsũ. Nã obiectũ electionis manifeste est id, qđ est ad finē: immo ita hoc distinguit̃ a uolitione & intētione, vt superius patet, & in 3. Ethi. Et eadē difficultas est de cõsensu & vsu, de quib. dictũ est, ꝙ sunt respectu eius, qđ est ad finem. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ obiectũ formale oĩs actus volũtatis est finis, eo ꝙ est ēt ratio eorũ, q̃ sunt ad finem. vnde author ad insinuandũ hanc formalitatē obiecti, apposuit ly proprie, dicens, Finis aũt proprie: & hoc in sequentibus præ oculis habendum est. ¶ In rñsione, ad ſcđm eiusdē art. congrega diligenter verba literæ, ut euadas difficultates. Nõ.n. dr̃ in litera, ꝙ soli actui exteriori accidit ordinari in talē finē: hoc enim esset falsum. Põt namque ēt interiori uolũtatis actui accidere ordo in talē finē, ut pascere inimicum diligente Deum ꝑꝑ consequendũ regnũ, uel aliquid huiusmodi: sed dr̃ in litera

Porrecta per totum. *inf. q. 19. ar. 5. ã 1 2. di. 40. art.*

*art. 3. huius quæst.

tera q talis ordo nō accidit interiori actui voluntatis qui cōparatur ad exteriorem, vt formale ad materiale: ita q non omni actui interiori denegant hanc accidentalitatē: sed illi qui hēt se ad exteriorē, ut formale. Ille actus autē qui se hēt ut formalis (vt iā determinatū est superius) est actus imperans, qn̄ aūt ipse actus interior voluntatis ordinatur ad aliū finē, tunc se hēt vt actus imperatus: & in eundē incidit ordinē cū actu exteriori. habeto igit & hoc præ oculis ut intelligas in hoc tractatu, actus interioris volūtatis nomine, ipsum, non vt imperatū, sed uel secundū se uel imperātem: sic n. cō ra exteriorem distinguitur.

*ca. 2. paulo post prin. t. 5. *in cor. & q. 1. art. 1.

humani spēs formaliter considerāt s̄m finē, materialiter aūt scd̄m obiectū exterioris actus.* vnde Philosoph* dicit in 5. Eth. *Quod ille qui furatur, vt committat adulterium, est per se loquendo, magis adulter q̄ fur.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q fi nis hēt rōnē obiecti, vt dcm̄ ē.*

AD 2m dicēdū, q ordinari ad talē finē, etsi accidat exteriori actui, si tn̄ accidit actui interiori volūtatis, q cōparaē ad exteriorē, sicut formale ad materiale.

AD 3m dicendū, q qn̄ multi actus specie differentes ordinātur ad unū finem, est quidē diuersitas speciei ex parte exteriorū actuum, sed unitas speciei ex parte actus interioris.

ARTICVLVS VII.

Vtrum species, quæ est ex fine, contineatur sub specie, quæ est ex obiecto, sicut sub genere, uel econuerso.

Medina art. 7.

109* *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 11. art. 1. ad 2.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q species bonitatis, q̄ est ex fine, cōtineat sub spē bonitatis, q̄ est ex obiecto, sicut species sub genere: puta, cū aliquis vult furari vt det eleemosynā. Actꝰ.n. hēt speciē ex obiecto (vt dictū est:*) sed impossibile est q h aliquid cōtineat in aliqua alia specie, q̄d sub propria specie ꝯ cōtineē: qnia idē non pōt esse in diuersis speciebus nō subalternis. ergo species, q̄ est ex fine, cōtinetur sub specie, q̄ est ex obiecto.

*ar. præc. & 2. & q. 1. ar. 3.

¶ 2 Præt. Semper ultima dr̄ia cōstituit speciem specialissimam: sed dr̄ia, quæ est h ex fine, vr̄ esse posterior q̄ dr̄ia, quæ est ex obiecto, quia finis hēt rōnē ultimi. ergo species, quæ est ex fine, continetur sub specie, q̄ est ex obiecto, sicut species specialissima.

¶ 3 Præt. Quāto aliqua dr̄ia est h magis formalis, tanto magis est specialis: quia dr̄ia comparatur ad genus, ut forma ad materia: sed species, q̄ est ex fine, est formalior ea q̄ est ex obiecto, ut dictū ē*. ergo spēs, q̄ est ex fine, ꝯtinet sub specie, q̄ est ex obiecto, sicut spēs spālissima sub genere subalterno.

*ar. 2 huius quæst.

SED CONTRA. Cuiuslibet generis sunt determinatæ dr̄ię: sed actus eiusdē speciei ex parte obiecti: pōt ad infinitos fines ordinari: puta, furtū ad infinita bona, uel mala. ergo species, q̄ est ex fine, nō cōtinet sub specie, q̄ est ex obiecto, sicut sub genere.

RESPON. Dicendū, q obiectum exterioris actus dupliciter pōt se hēre ad finē uoluntatis. Vno mō, sicut per se ordinatū ad ipsum: sicut bene pugnare, p se ordinaē ad uictoriā. Alio modo p accidens, sicut accipere rē alienā, per accidens ordinaē ad dandū eleemosynā. Oportet aūt, vt Philosophus dicit in 7. Metaph.* q dr̄iæ diuidentes aliqđ genus, & cōstituētes spēcie illius generis, per se diuidant illud: si aūt per accidens, nō rectè procedit diuisio: puta, si quis dicat, Animaliū aliud rationale, aliud irrationale: & aīalium irrationaliū, aliud alatum, aliud

* text. 43. tom. 10.

F non alatum. Alatū enim, & non alatū, non sunt per se determinatiua eius quod est irrationale. Oportet aūt sic diuidere, Aīalium aliud habens pedes, aliud nō habens pedes: & habentiū pedes, aliud hēt duos, aliud quatuor, aliud multos: hæc enim per se determinant priorē dr̄iam. Sic igit qn̄ obiectū non est per se ordinatum ad finē, dr̄ia specifica, quæ est ex obiecto, non est per se determinatiua eius quod est ex fine, nec econuerso. Vnde una istarū specierum non est sub alia: sed tunc actus moralis est sub duabus speciebus, quasi disparatis. vnde dicimus q ille qui furatur, ut mœchet, cōmittit duas malitias

G in uno actu. Si uero obiectū per se ordineē ad finē, una dictarū dr̄iarū est p se determinatiua alterius: unde una istarū specierum cōtinebitur sub altera. Considerandum aūt restat, quæ sub qua. Ad cuius euidentiā primo cōsiderandū est, q quanto aliqua dr̄ia sumitur a forma magis particulari, tanto magis est specifica. Secundo, q quanto agens est magis vl'e, tanto ex eo est forma magis vl'is. Tertio, q quanto aliquis finis est posterior, tanto rūdet agenti vniuersaliori. Sicut uictoria, quę est ultimus finis exercitus, est finis intentus a summo duce: ordinatio aūt huius aciei, uel illius, est finis intentus ab ali

H quo inferiorū ducū. Et ex istis sequitur, q dr̄ia specifica, q̄ est ex fine, est magis generalis: & differentia quæ est ex obiecto per se ad talem finē ordinato, est specifica respectu eius.* Voluntas enim cuius proprium obiectū est finis, est uniuersale motiuū respectu oīum potentiarum animæ, quarum propria obiecta, sunt obiecta particularium actuum.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q s̄m substantiā suā non pōt aliquid esse in duabus speciebus, quarum una sub altera non ordinet. Sed s̄m ea, quæ rei adueniunt, pōt aliquid sub diuersis speciebus contineri. Sicut hoc pomum secundum colorem, conti

I netur sub hac specie, scilicet albi: & s̄m odorem, sub specie bene redolentis. Et similiter actus, qui secundum substantiam suam est in una specie naturę, secundū conditiones morales superuenientes, ad duas species referri potest, ut supra dictum est.*

*q. 1. ar. 3. ad 3.

AD 2m dicendum, q finis est postremum in executione, sed est primum in intentione rationis, s̄m quam accipiuntur moraliū actuum species.

AD 3m dicendū, q dr̄ia comparatur ad genus, vt forma ad materiam, inquantum facit esse genus in actu: sed ēt genus consideratur ut formalius specie (s̄m q est absolutius, & minus contractum.) vn

K de & partes diffinitionis reducūtur ad genus causę formalis, ut dr̄ in lib. Physic.* & s̄m hoc, genus est causa formalis speciei: & tāto erit formalius, quanto communius.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum suam speciem.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur q non sit aliquis actus indifferens secundū suam

SVP. QVAES. XVIII. ART. VIII. ET IX.
Egid. 2. S. d. 40. q. 2. ar. 3.
Dur. d. 40. q. 1.
Scot. d. 40. q. 1.
Cap. 2. d. 40. q. 1. con. 1.
S. Bon. 2. s. d. 41. q. 3. a. 3.
Scot. 2. s. d. 41. q. 1.
Riccar. 2. s. d. 40. q. 3.
Duran. 2. s. d. 41. q. 1.
Cap. 2. s. d. 40. q. 1. c. 1.
Medina ar. 8. & 9.

Circa octauum, & nonū præcipue articulum, dubiū occurrit de illa conditionali.

li 2. text. 31. to. 2.

110 *Porrecta per totum.* 2. d. 1. q. 3. ad 3. Et 2. dist. 40. art. 5. Et mal. q. 2. ar. 4. p 10. & 5. cor. & quol. 9. art. 15. cor.

tionali. Si actus a ratione deliberatiua procedens non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & hēt rationem mali. Super hac namque propositione fundatur doctrina authoris, negātis dari in indiuiduo actū humanum indifferentē, seu mediū inter bonum & malū moraliter. Et quidē Sco. in 2. sen. di. 41. sustinere conatur oppositū tripliciter. Primo, quia nō omnis actus humanus debet habere huiusmodi bonitatē, uel malitiā. Scdo, quia actus ex qbus fit habitus uirtutis moralis, nō est mal' (ut patet) nec bonus moraliter, quia nō est ex uirtute morali. ergo. Tertio, qa habens uirtutē, nō semp tenet illa uti: ac p hoc pōt quādoque operari, nō male, nō utēdo uirtute. Nec ponit solū actū indifferentē, sed ēt habitū indifferentē generatū ex hmōi actibus. In quolib. quoque q. 18. art. primo, directe ēt contra hāc eandem rationalē somniat triplicē actū & habitum, s. bonum, & malum priuatiue, & malū contrarie: fundatq; se super dictis Boetij sup pdicamēta, in prima ꝓprietate qualitatis, uolētis iniustitiā non priuationē, sed cōtrariū iustitiæ significare: & sup rōne distinctionis iter priuatiue, & cōtrarie opposita. Et expresse dicit, q si quis actū nō ordinet ad finē debitum, talis est malus priuatiue, nō cōtrarie: sed si ordinetur ad finē indebitū, túc est malus cōtrarie. uultq; Dio. c. 4. de di. no. Malū cōtingit ex singularibus defectib. intelligi de malo priuatiue, non cōtrarie. In scd'o quoque sen. di. 7. q. 1. contradicit totaliter p̄dicti doctrinæ, uolens q bonū & malū moraliter, ex parte obiecti careāt medio, ex parte uero circunstantiæ habeāt mediū. Ergo ea non datur humanus actus indifferens ad bonum & malum moraliter ex obiecto: sed bene datus talis actus indifferēs ex parte circunstantiarum. Et ratio primi assignatur, quia oportet actū habere obiectū: obiectum aūt oportet esse uel cōuenientem actui scd'm rectam rōnem uel discōuenientem. Ratio uero secundi non alia assignatur, nisi quia si quis det eleemosynam pauperi non propter finem, de quo non cogitat, nec secundum alias circunstantias, talis actus non est bonus moraliter: quia non debite circunstantionatus: nec malus, quia non propter indebitum finem, puta, uanam gloriā. ergo indifferēs, & priuatiue tantum malus, non contrarie. Sed hæc non solum uero non cōsonant, sed sibijpsis forte aduersantur. Si.n. actus, & habitus indifferēs, & malus priuatiue, coincidūt apud ipsū (ut ex p̄dicta distin. 7. accipi pōt) cum malum priuatiue, & cōtrarie, ut Scot accipit in actu morali sint idē, ut probabitur, sequetur q actus indifferens, & malus contrarie, coincidant: qd' implicat. Si aūt quatuor quis dixerit genera actuum, & habituum moraliū scd'm bonum, & bonum, & malū moraliter, gratias agamus illi, qui ea adinuenit in nostris moribus, q nec ipse, nec alius in moribus, proprijs, aut alienis potuit experiri. Proponant, quæso, in speciebus, & suis indiuiduis actus istos deliberatos, & aduertāt errorē suum. Quatuor ergo agenda hic sunt. Nā primo obiectis: Scdo fundamentis satisfaciendū est. Tertio, de indifferentia actus scd'm obiectum, seu speciem. Et quarto, quod non datur actus indifferens in particulari, ostendendum est. Procedemus autem ordine retrogrado, monstrātes primo, quòd omnis actus humanus in actu exercito, est bonus, aut malus moraliter. Arguitur ergo sic primo: Omnis actus otiosus est malus contrarie: sed omnis actus deliberatus priuatus debito fine, est otiosus. ergo malus contrarie. Matur est Iesu Christi, Matthæi duodecimo de uerbo otioso. Idem enim est iudicium de reliquis actibus

Aug. enchi. c. 11. tom. 3. In prædica. ca. de opposi.

*q. 1. ar. 3.

*art. 1. huius quęst.

li. 2. c. 21. & 28. to. 4.

*art. 1.

*In corp art.

251 Porrecta per totum. 2. di. 40. ar. 5. cor. & 4. dis. 26. q. 1. ar. 4. corp. Et mal. q. 2. art. 5.

*art. præced.

*c. 1. a medio. & c. 2. in fine & 6. simul. tom. 5.

speciē. Malū.n. est priuatio boni, scd'm Augustinum*: sed priuatio & habitus sunt opposita immediata s'm Philosophū ergo nō est aliquis actus, q s'm spēm suam sit indifferens, quasi mediū existens inter bonū & malū.

¶2 Præt. Actus humani hēnt speciē a fine, uel obiecto, (ut dictū est*): sed omne obiectū, & omnis finis hēt rōnē boni, uel mali: ergo ois actus human' s'm suā speciē, est bonus uel malus: null' ergo est indifferens s'm speciem.

B ¶3 Præt. Sicut dictū est*, Actus dicit' bonus, q hēt debitā perfectionē bonitatis: malus, cui aliqd de hoc deficit: sed necesse ē, qd' omnis act' uel hēat totā plenitudinē suę bonitatis, uel aliqd ei deficiat. ergo necesse, ē q ois act' scd'm spēm suā, sit bon', uel malus, & nullus indifferens.

C SED CONTRA est, qd Augustinus dicit in libro de serm. Dom. in mont.* q sūt qdam facta media, q possunt bono, uel malo aīo fieri, de quibus est temerariū iudicare: sūt ergo aliq actus scd'm spēm suā indifferentes.

D RESPON. Dicendū, q sicut dictum est*, Actus omnis hēt speciē ab obiecto: & actus human' q dicit' moralis, hēt speciem ab obiecto relato ad pricipiū actuum humanorū, qd' est ratio. Vnde si obiectū actus includat aliquid, qd' ꝯueniat ordini rōnis, erit actus bonus scd'm suā speciē, sicut dare eleemosynā indigēti. Si aūt includat aliqd, quod repugnet ordini rōnis, erit malus actus scd'm speciē, sicut furari, qd' est tollere aliena. Contingit aūt q obiectū act' nō includit aliqd pertinens ad ordinē rōnis, sicut leuare festucā de terra, ire ad campum, & hmōi: & m tales actus secundum speciē suam sunt indifferentes n.

E AD PRIMVM ergo dicēdū, q duplex est priuatio: quædam, quę consistit in priuatū esse, & hæc nihil relinquit, sed totū aufert: ut cæcitas totaliter aufert uisū, & tenebra lucem, & mors uitā.

A Et inter hāc priuationē, & habitū oppositū, nō pōt esse aliqd' mediū circa ꝓpriū susceptibile. Est aūt alia priuatio, q consistit in priuari: sicut ægritudo est priuatio sanitatis, non q tota sanitas sit sublata, sed qd' est quasi q dā uia ad totalē ablationē sanitatis, quæ fit per mortē. Et ideo talis priuatio cū aliqd reliquat, nō semp est immediata cū opposito habitu, & hoc mō malū ē priuatio boni, ut Simplicius dicit in cōmēto sup lib. Prædicamētorū: q a nō totū bonū aufert. sed aliqd reliqt: un' pōt esse aliqd mediū iter bonū, & malū.

AD 2m dicendū, q omne obiectū, uel finis, hēt aliquā bonitatem uel malitiā, saltem naturalē, nō tamen semper importat bonitatē, uel malitiā moralem, q cōsideratur per comparationem ad rōnem, ut dictū est *& de hac nunc agitur.

AD 3m dicendū, q non quicquid hēt actus, pertinet ad speciem eius unde etsi in rōne suę speciei non contineatur quicquid ptinet ad plenitudinē bonitatis ipsius, nō propter hoc ē ex specie sua malus, nec ēt bonus: sicut hō s'm suā speciem neque uirtuosus, neq; uitiosus est.

ARTICVLVS IX.

Vtrum aliquis actus sit indifferens secundum indiuiduum.

AD NONVM sic ꝓceditur. Vr q aliquis actus secundum indiuiduum, sit indifferēs. Nulla.n. species est, q sub se nō cōtineat, uel cōtinere possit aliqd' idiuiduū: sed aliqs act' ē indifferēs s'm suam spēm, ut dictum est*. ergo vr q aliquis actus indiuidualis pōt esse indifferens.

¶2 Præt. Ex indiuidualibus actibus causantur habitus cōformes ipsis, ut dr' in 2. Ethic* sed aliquis habitus est indifferēs. dicit.n. Philosophus in 4. Ethic. de quibusdam, sicut de placidis, & prodigis, q nō sunt mali: & tamen constat, quòd non sunt boni, cū recedāt a uirtute, & sic sūt indifferētes s'm habitū. ergo aliqs act' indiuiduales sunt indifferentes.

¶3 Præt. Bonū morale ptinet ad uirtutē, malū aūt morale pertinet ad uitiū: sed cōtingit qnque, quòd homo actum, qui ex specie sua est indifferens, non

ordinat ad aliquē finē uitij, uel uirtutis. ergo ɔtingit aliquē actū idiuidualē esse indifferentē.

SED CONTRA ē, qđ Gregori⁹ dicit in quadā homilia *Otiosū uerbū est, qđ utilitate rectitudinis aut rōne iustæ necessitatis aut piç utilitatis caret sed uerbū otiosū est malū, qa de eo reddēt hoīes rōnē in die iudicij, ut dr̄ Matth. 12. Si aūt non caret rōne iustæ necessitatis, aut piç utilitatis, est bonū. ergo omne uerbū aut est bonū, aut malū, pari ergo rōne & qlibet ali⁹ act⁹, uel ē bonus, uel malus: null⁹ ergo indiuidualis actus est indifferens.

*libro 7. mor. c. 25. anta medium id haba; Et hom. 16. in Euā. in hoe.

G RESP. Dicendū, q contingit quādoq; aliquē actū esse indifferentem ſm speciem, qui tñ est bonus, uel malus in indiuiduo cōsideratus: & hoc ideo, quia actus moralis, sicut dictum est*, nō solum hēt bonitatem ex obiecto, à quo hēt speciem: sed ēt ex circunstātijs, q̄ sunt quasi q̄dam accidētia. Sicut aliqd ɔuenit indiuiduo hominis ſm accidentia indiuidualia, qđ non cōuenit homini ſm rōnē speciei. Et oportet q quilibet indiuidualis actus hēat aliquā circūstātiā, p quā trahaī ad bonū, uel malū, ad minus ex parte intētionis finis. Cum. n. rōnis sit ordinare, actus à rōne deliberatiua procedēs, si nō sit ad debitū finē ordinatus ex hoc ipso repugnat rōni, & hēt rōnē mali. Si uero ordinetur ad debitū finē, conuenit cū ordine rōnis: unde hēt rōnē boni. necesse est aūt q uel ordinetur, uel non ordinetur ad debitū finē: unde necesse est omnē actū hoīs à deliberatiua rōne procedentem, in indiuiduo consideratum, bonū esse, uel malū. Si aūt non procedit a rōne. H

*art. 3.

Concl.

F [commentary:] ...bus otiosū. Minor ē nota ex terminis: otiosum. n. ex priuatione finis debiti dr̄, & est. Qđ autē ad finem debitū non ordinatur, non solū illū nō assequitur: sed ēt sine spe huiōi assecutionis fit. ¶ Praet. Si priuatio debiti finis in actu humano, nō constituit actū malū contrariè: pari rōne, imo maiore, nullius alterius circunstantiæ priuatio cōstituet actū humanū malū cōtrarie. Patet sequela, qa circunstātia finis est prima, & magis intima. Falsitas uero cōsequentis patet ex eo, q ēt actus boni ex genere suo, si fiant quando non debent, & ubi non debent sunt moraliter mali: ut patet de actu coniugali, & ex supradictis authoribus de circunstātijs, Aristot. Tullio &c.

¶ Praeter(& ast ratio literæ.) Ratio deliberatiua qñ agit, debet agere pp debitū finem qa debet agere ex rōne recta. Recta aūt ratio dictat, q unicuiq; deberi quod sibi debetur: ac per hoc, q actio ordinetur in finē debitum. Si ergo agit, & nō propter debitum finē. ergo priuat actionem fine debito, quando oportet. Hoc autē est manifeste malum contrarie, sicut priuare hominē bono sibi debito: hæc de primo communicando cum Sco. in uocabulis. Quòd autem aliquis actus sit secundū obiectum indifferens, probatione nō eget, sed inductione. Leuare siquidem festucam de terra, ire, ad agrum, & similia, deliberate actus humani sunt: & tamen obiecta relata ad rationem, nec conuenientiam, nec disconueniētiam important. Volitio enim terminata ad hoc uolitum, puta, ire ad agrum, nihil habet ex tali uolito boni uel mali: quoniam tale uolitum nec cōsonat, nec dissonat uolitioni secundum rectā rationem, ut de se patet: unde potest & bene & male indifferenter fieri: hæc de secundo. Fundamentū autem Scoti, est distinctio inter priuationem, & contrarietatem, quam pluries repetit. Et in hoc quidem deceptus est dupliciter. Primo quia aliud est loqui de illis in communi, & aliud de istis in tali materia. Licet enim in communi priuatio non inferat cōtrarium: in aliqua tamen materia conuertuntur priuatio, & contrarium, ut ipse Sco. fatetur. Hoc autem maxime accidit in materia morali secūdum bonum, & malum: quoniam sicut in naturalibus priuatio formę substātialis nunquam inuenitur, nisi adiuncta oppositæ formę substātiali: ita in moralibus priuatio substantialis bonitatis moralis nunquàm inuenitur, nisi adiūcta oppositæ bonitati. Nunquàm enim uoluntas deliberate actū suū debita sibi bonitate secundum ratonē priuat, nisi tendendo in aliquod aliud bonū uere, uel apparenter oppositū illi bono. Si enim declinat in bonū non oppositum, cum non opposita possint esse simul, non declinabit in priuationē illius. Et omnium horum radix est, quia agens non intendit in priuationē boni, nisi quia intendit aliud bonū incompossibile illi priori, ac per hoc habentem annexam priuationem alterius. Secūdo, quia ratio mali culpæ, de quo est sermo, cuius Deus non est author, nō consistit in malitia contrarie, sed in malitia priuatiue: ut ex supradictis patet. Et si actus humanus non esset malus cōtrarie, sed priuatiue tantum, actus ipse esset malus moraliter, & peccatum &c. (Verbi gratia, pro Nouitijs.) Cęcitas, quæ est malum naturæ in oculo, insinuat duo: puta, oculum, dispositionem cōtrariam uisui, & priuationem uisus debiti. Si in oculo esset priuatio uisus debiti absque illa dispositione contraria, cæcitas esset malum oculi. Dispositio namque illa, cum positiua res sit, nō constituit rationem mali, sed boni: sed priuatio uisus debiti in oculo apto nato, quando &c. constituit rationem mali. Sic ergo in actu humano, qui est capax boni & mali moraliter, declinata bono morali, dato quòd nō perueniat ad bonum contrariū, qđ uocatur, secundum philosophiam moralem, malū contrarie, ex hoc ipso q est priuatus bonitate sibi debita, qū &c. mali moralis genere, & propriam rōnē hēt: qđ est esse malū priuatiue. Habent. n. se in actu humano malo hæc duo, sic licet priuatio bonitatis debitę, malū cōtrarie, & actus humanus. sicut cæcitas, dispositio cōtraria uisui, & oculus. Ex distinctione igit priuationis & cōtrarij, oppositū potius sequitur ei, qđ intēdit Sco. hęc de tertio. Quo ad quartū, oportet stabilire in hac sicut, & in cæteris disputationibus, q. Malū nomine, in moralib⁹ intelligi[..] uocatū est q. cū malū moraliter continetur sub malo absolute, q sicut malū est priuatio boni debiti subiecto, qñ sicut &c. ita malum moraliter est priuatio bonitatis debitæ secūdum rōnē. qñ. sicut &c. in actu humano. Et sine act⁹ humanus hēat secūdum suam speciem contrarietatem bono, siue non, ratio peccati culpæ & mali moraliter, in illa priuatione consistit formaliter. Igitur cantaigitur proprie accidit, dicere, q actio humana non propter finem debitum facta ex indifferentes, ex eo tantum quòd priuatus est fine debito, quādo oportet, &c. mali moralis rationem habet. Nec opus est contrarietate ad hoc, quòd mali rationem habeat: quamuis opus sit ea ad hoc, quòd speciem habeat positiuam in moralibus malis, ut patet ex supradictis. Ex his patet responsio ad primū eorū, quę inducuntur ex 4. d. 11. 2. Ex quo enim omnis actus deliberatus debet habere finem: quia omne agens agit propter finem. & secundum Anselmum allegatum a Sco. In omni uolitione est inuenire quid, & cur, oportet quòd omnis humanus actus debeat habere bonitatem, uel malitiam I in suo exercitio. Si enim ad debitum finem ordinatur cum suis circunstantijs, est bonus: si non, ipso facto est malus: quia priuatus debita sibi tunc &c. bonitate.

¶ Ad secundum uero dr, quòd actus iusti, ex quibus fit iustitia, sunt boni moraliter, quamuis non sint totaliter perfecti, quia non fiunt prompte, faciliter, delectabiliter, & breuiter, ut fiunt ab habituatis. unde sophisma consequens est, Actus non fiunt ex uirtute iustitiæ habituali. ergo non sunt iusti.

¶ Ad tertiū autem dr, q licet habēs uirtutē nō teneatur ad semper utendū illa: tenetur tñ qñcunq; operatur, ut forma uirtutum, id est, recta ratione, ac per hoc nunquam potest indifferenter operari.

¶ Ad primum autem inductorum ex Quol. arg. patet responsio. Licet enim secundū Boe & ueritatem, aliud sit priuatio iustitię, & aliud iniustitia habitus: ratio tamen mali consistit in ipsa priuatione iustitiæ, quando, sicut &c. unde & iniustitia ipsa actualis & habitualis contraria iustitiæ, non habet rationem mali, nisi ratione priuationis. Ipsa igitur priuatio est primo malum: & K cuicunque conuenit malum, per ipsam conuenit, & non ratione contrarietatis. Mirum est autem de isto homine exponēte, quòd illa Diony. authoritas 4. c. de diui. no. Malum ex singularibus defectibus, intelligitur de malo priuatiue: & ex alia parte dicente, quòd malum priuatiue est indifferens. Sequitur. n. ex his, q Dionysius ibi de malo, tractat de indifferentie, & q bonum consurgit ex causa integra: indifferens autē ex singularibus defectibus. Istos autem habitus indifferentes, quos Sco. fingit, experientia testari uidetur chimericos esse, eo quòd nemo appareat habituatus ad indifferentia. Ad ea demū, quę ex septima distin. 2. inducta sunt, respondendo dicitur, quod ratio primi, nihil penitus ualet a necessitate obiecti ad immediationē boni & mali moralis in eodē procedens. Stat enim q obiectum est necessarium, & tñ neutrum, ut patet ex dictis. Et si necessitas inferret immediationē boni & mali, cum in omni uolitione non solū quid, sed etiā, cur, exigatur, concedat quoque quòd respectu finis omnis actus aut malus, aut bonus. Exemplum uero pro ratione

secundi

deliberatiua, sed ex quadā imaginatione, sicut cū aliquis fricat barbā, uel mouet manū aut lapidē, talis actus nō est, proprie loquēdo, moralis, uel human⁹, cum hoc habeat actus à rōne: & sic erit indifferēs, quasi extra genus moraliū actuū existens.

Ad primum ergo dicēdum, q aliquē actū esse indifferentē ſm suā speciē, pōt esse multipliciter. Vno mō sic, q ex sua specie debeat ei, q sit indifferens: & sic procedit rō: sed tñ illo mō nullus actus ex sua specie est in differens. Non.n. est aliqđ obiectū humani actus, qđ nō possit ordinari, uel ad malū, uel ad bonū per finē, uel circunstantiā. Alio mō, pōt dici indifferēs ex sua spē, qa non hēt ex sua specie q sit bonus, uel malus: vnde p aliquid aliud pōt fieri bonus, vel malus. Sicut hō nō habet ex sua specie, q sit albus, vel niger: nec tñ hēt ex sua specie q non sit alb⁹, aut niger. Pōt.n. albedo uel nigredo superuenire homini aliūde, q̄ à principijs speciei.

Ad 2m dicendum, q Philosophus* dicit illū esse malū, pprie, q est alijs hoībus nociuus: & ſm hoc dicit, pdigū nō esse malū, qa nulli alteri nocet, nisi sibiipsi: & similiter de oībus alijs, qui nō sunt pximis nociui. Nos aūt hic dicimus malū cōiter, oē qđ est rōni rectæ repugnās: & ſm hoc, omnis indiuidualis actus ē B bonus, uel malus, ut dictū est.*

Ad 3m dicendum, q oīs finis a rōne deliberatiua intētus, ptinet ad bonum alicuius uirtutis, uel ad malū alicui⁹ uitij. Nā hoc ipsum, qđ aliquis agit ordinate ad sustētationē, vel qetē sui corporis, ad bonū uirtutis ordinat in eo, q corp⁹ suū ordinat ad bonū uirtutis: & idē patet in alijs.

Articulus x.

C *Vtrum aliqua circunstantia cōstituat actum moralem in specie boni, uel mali.*

Ad decimum sic proceditur. Videt q circunstantia non possit constituere aliquā speciē boni, uel mali actus. Species.n. actus, ē b ex obiecto: sed circunstātiæ, differūt ab obiecto. ergo circūstātiæ nō dāt speciē actus.

¶2 Præt. Circunstātiæ cōparanē ad actum moralem, sicut acci-

*locis in argu. citatis.

Super q. att.

* In corp art.

tit. Porrecta per totum. Sup. at. 5. ad 4 & ii. st. art. 11. co. & q. 71 art. 7. cor. & ad 1. & 2. dist. 36. art. 5. cor. & 4. q. 16. q. 3. art. 2. q. 3. co. & d. 41 at. 4. q. 1. corp. Et mal. q. 2. ar. 6. per to. & att. 7. com & q. 7. att. 4. co.

secundi implicat: quia si quis det elemosynā pauperi, & nō pp malū finē, & nihil cogitet de fine actualiter, nō pp hoc agit nō pp finē: quia aut agit pp finē virtualiter: aut agit pp finem, qđ est obiectū ipsum. Iam.n. dictum est, q obiectū uoluntatis est finis: dat.n. elecmosynā pauperi, ut det elecmosynā pauperi. hoc aūt cōstat esse bonū. Implicat ergo, dicere actū humanū absq; fine. Quòd si aliæ circunstantiæ ad actum bonū necessariæ omittantur, cōstat actū esse malū, & nō indifferentē. Si enim malū cōsisteret impositiua oppositis circūstātiis, malū à deo esset, sicut cætera positiua. sed de his hactenus.

¶ In rñsione ad primum octaui arti uli, dubiū duplex occurrit. Primū est, quia æquiuocari vr de medio. Nā tō literæ loquit de medio p participationē: actus aūt indifferens est mediū per abnegationē utr. Secundum est, quia falsum est, q malum morale oīn tollat totum bonū morale sibi oppositum. Actus nanq; intemperantiæ vndiq; malus, tollit totū bonū temperantiæ ab illo actu, quamuis non tollat bonū actionis humanæ, vt pote subiectum: sicut nec ulla priuatio tollit subiectum.

¶ Ad primū botū dr, q quia tō literæ inducitur ad satisfaciendū mouuo argumenti.s. Priuatio, & habitus sunt opposita immediata, non est descendendum ad tale, uel tale medium, sed standum est in formali, scilicet habere, uel non habere medium. & hoc solum intendit litera, scilicet, quòd quædam priuatiue opposita habent medium: quia priuatio consistit in priuari, ac per hoc non tollit totum oppositum.

¶ Ad secundum dicitur, q malum morale dupliciter intelligi potest non tollere totum oppositum, primo permissiue, idest, nō est necesse q tollat totum bonum oppositum: & hoc est manifeste uerū. Date nanq; eleemosynam indigenti propter inanem gloriam, est malum morale: non tamen tollit totam bonitatem moralem ab actu illo: quia actus est bonus moraliter ſcdm substantiam, malus aūt secundum circunstantiā finis. Et hunc sensum nō esse alienū ab authore, illa uerba literæ innuunt, sed certalis priuatio nō semp est immediata cū opposito habitu: quasi insinuet, q sicut in cōi sufficit priuationi in priuari, q non oportet esse immediatā opposito habitui: ita in spec ali sufficit malo, q non oportet ipsum priuare toto bono opposito. Secundo pōt intelligi positiue, seu per se. Et sic uerificatur, pro quāto omnis actus quantumcunq; malus, oportet q habeat hanc bonitatem moralem, q.s. ordinetur ad beatitudinem: & sit bonus bonitate finis cōmunissimi formaliter, ut patet ex supradictis. Et sic malum morale non pōt tollere totā bonitatē moralem: sicut nec ægritudo totam sanitatem in corpora perseuerante in uita. Et hac intelligēde malo, & bono morali non ſcdm hanc, vel illā rōnē, puta, secundū speciem, uel obiectum (Sic namque aliquis actus nullam habet bonitatē, ut in litera dicitur) sed simpliciter, ſcdm quod inuenitur in creatura in actu exterioris: sic enim oportet beatitudinem actum omnem respicere.

¶ Circa calcem 9 art. est dubium motum à Durando in 2. sent. dist. 40. quia non videtur uerum, quòd actus ex imaginatione procedentes, ut fricatio barbæ, motio baculi &c. sint extra genus moris: quia actus hominis, qui subest libero arb. quoad hoc, q est impediri, uel non impediri, non est extra genus moris: sed

A actus isti sunt huiusmodi, ut patet. ergo Maior patet ex eo, quòd aliter in sensualitate non esset malum mortaliter, propterea quia liberum arb. potuit impedire, & non impedire.

¶ Ad hoc dr, q S. Tho. intendit de actibus illis, qui non possunt a libero arb. impediri, utpote prouenientes ex qualitatibus naturalibus: uel ex apprehensione alicuius occurrētis terribilis, uel delectabilis. Sed hoc uerbis literæ cōtradicit, expresse specificantis tales actus, qui uere sunt ex imaginatione causaliter: & sunt motus locales exteriores mēbrorū nostrorum subiectorum totaliter imperio rōnis, ut motus manus ad barbā: & motus baculi à manu &c. quos constat potuisse impediri à liber. arb. Aliter ergo dicendū est, q quia unūquodque est tale nō ſcdm quod est in potentia, sed secundū qđ est actu: nec aliquid reponitur in genere per id, qđ pōt esse, sed per id, qđ est (non enim superficies spectat ad genus coloris, quia pōt esse alba, aut nigra) ideo actus oīs, qui actualiter a sola est imaginatione, quamuis possit subesse imperio rationis, nō est in gñe moris. Et si contra hoc obijciatur: quia actus sensualitatis sunt in genere moris ex hoc solū q potuerunt impediri. negatur hoc: qm actus sensuales, qui dīr uoluntarij, quia non impediti à

D uoluntate potente præuenire singulos, non solum potentia, sed actu, subsunt uoluntati nō positiue, sed priuatiue stricte, s. non per actū elicitū, aut imperatū à uoluntate, sed per strictā priuationē actus eliciti & imperati: fiunt enim absque præuentione uoluntatis potentis, & debentis præuenire. Notanter aūt dicit, priuatiue stricte, & non negatiue: quia ut ex q. 6 art. 3. superius patet, ad rōnem uoluntarij indirecte non sufficiunt prius, & negatio: eadē esse oportet obligationem, seu debitū. vnde non reducuntur in uoluntatem, ut causam priuatiue, actus quicunq; ab imaginatione, & quibuscunq; alijs inferioribus uiribus ex hoc, q uoluntas pōt eos impedire, & non impedit. Et consequenter non sunt ex hoc in genere uoluntarij, & consequenter, nec moris: sed ex hoc, q uoluntas pōt, & debet impedire, & nō impedit. Tunc.n. est uera priuatio in subiecto apto nato sub rōne debiti, & non solū possibilis: unde tunc, & intm actus sensuales sunt uoluntarij, qñ, & inquantum potuit, & debuit uoluntas impedire.

E Constat aūt ex hoc, q impedire, est positiuū quoddam, q non obligatur semper, & ad semper uoluntas ad impediendū: ne p hoc qñ imaginatio actus causat illo tpe, quo uoluntas non dēt, quamuis possit, tunc actus illi sunt extra genus uoluntarij, & moris. Actus autem hi præcipue esse possunt, qui indifferentes sunt secundum suam speciem, ut mouere baculum &c.

SVPER QVÆST. XVIII. ART. X. ET XI.

Medina ar. 10. & 11.

Circa decimum, & undecimum articulos, unà cum responsione ad quartum, in quinto articulo huius quæstionis de... [illegible] ... & ... genere consideranda, quod sicut in naturalibus quædam accidentia sunt secundū se formæ, ut albedo, & dulcedo: quædam aūt tantū modo cōditiones præsuppositæ formarum, ut magis, minus, maius, fortiter, uelociter, & alia hmōi: ita in moralibus circunstantiæ duplices, qdā ſcdm sa

 bonitates

dentia eius,ut dictũ est:sed [h] accidens non constituit speciem. ergo circunstantia nõ cõstituit aliquã speciem boni, uel mali.

¶ 5 Præt. Vnius rei nõ sunt plures species: vnius aũt actus sunt plures [h] circũstantiæ. ergo circũstantia non cõstituit actũ moralẽ i aliqua specie boni, uel mali.

SED CONTRA. Locus est circũstantia quędã: sed locus constituit actũ moralẽ in quadã specie mali. furari.n. aliqđ de loco sacro, est sacrilegiũ. ergo circũstantia constituit actũ moralẽ in aliqua specie boni, vel mali.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut species rerũ naturalium constituunt̃ ex naturalibus formis: ita species moraliũ actuũ constituunt̃ ex formis, prout suntã ratione cõceptæ, sicut ex supradictis* patet. Quia uero natura determinata est ad unũ, nec põt esse processus naturæ in infinitũ, necesse est peruenire ad aliquã vltimã formã, ex qua sumat̃ dr̃ia specifica, post quã alia dr̃ia specifica esse non possit. Et inde est q̃ in rebus naturalibus, quod est accidens alicui rei, non põt accipi vt dr̃ia constituens speciẽ: sed processus rõnis non est determinatus ad aliquid vnum. Sed quolibet dato, põt ulterius procedere. & iõ, qđ in actu vno accipit̃ ut circunstantia superaddita obiecto, qđ determinat speciẽ actus, põt iterũ accipi à rõne ordinante, ut principalis cõditio obiecti determinantis speciẽ actus. Sicut tollere alienum, hẽt speciẽ ex ratione alieni: ex hoc.n. constituit̃ in specie furti. Et si cõsideret̃ super hoc rõ loci, uel tp̃is, se habebit in rõne circunstantiæ: sed quia rõ ẽt de loco, vel de tp̃e, & alijs hm̃oi ordinare põt, cõtingit conditionẽ loci circa obiectũ, accipi vt contrariam ordini rõnis: puta, q̃ rõ ordinat iniuriã nõ esse faciendã loco sacro: vnde tollere aliquid alienũ de loco sacro, addit specialẽ repugnãtiã ad ordinẽ rõnis. Et iõ locus, qui prius cõsiderabat̃ ut circunstantia, nunc cõsideratur ut principalis condĩo obiecti rõni repugnans. Et per hunc modũ, [m] q̃ncunq; aliqua circunstantia respicit spẽalẽ ordinẽ rõnis uel pro, vel ꝯ, oportet q̃ circũstãtia det speciẽ actui morali uel bono, uel malo. [a]

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ circunstantia, s̃m quod dat speciem actui, consideratur ut quædã condĩo obiecti, sicut dictũ est*, & quasi q̃dam specifica dr̃ia eius.

AD 2[m] dicendum, q̃ circunstantia manens in rõne circunstantiæ, cũ habeat rõnẽ accidentis, non dat speciẽ: sed inquantũ mutat in principalẽ conditionẽ obiecti, s̃m hoc dat speciem.

AD 3[m] dicẽdum, q̃ nõ oĩs circunstantia cõstituit actũ moralẽ in aliqua specie boni, uel mali. cũm nõ q̃libet circũstãtia importet aliquã consonantiã, uel dissonantiã ad rõnẽ. Vnde non oportet, licet sint multæ circũstantiæ unius actus, q̃ unus act[9] sit in pluribus speciebus: [r] licet etiam non sit inconueniens, q̃ unus actus moralis sit in pluribus speciebus moris etiam disparatis, ut dictum est. •

ARTICVLVS XI.

Vtrum omnis circunstantia augens bonitatem, uel malitiam, constituat actum moralem in specie boni, uel mali.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ omnis circunstantia pertinens ad bonitatem, uel malitiã, det speciem actui. Bonum enim & malum, sunt differẽtiæ specificæ moralium actuum. Quod ergo facit [b] differentiã in bonitate uel malitia moralis actus, facit differre s̃m dr̃iam specificã, quod est differre s̃m speciem. sed id, qđ addit in bonitate uel malitia actus, facit differre s̃m bonitatẽ, & malitiã. ergo facit differre s̃m speciẽ. ergo oĩs circũstãtia addẽs in bonitate, vl̃ malitia act[9], ꝯstituit spẽm.

¶ 2 Præt. Aut circũstantia adueniens hẽt in se aliquã rõnẽ bonitatis, uel malitiæ, aut nõ. Si non, nõ põt addere i bonitate, uel malitia act[9]: q̃a qđ nõ est bonũ, nõ põt facere maius bonũ: & qđ nõ est malũ, ñ põt facere maius malũ. Si aũt hẽt in se rõnẽ [h] bonitatis, uel malitiæ, ex hoc ipso hẽt quandã speciem boni, uel mali. ergo oĩs circũstantia augẽs bonitatẽ, uel malitiã, ꝯstituit nouã speciẽ boni, uel mali.

¶ 3 Præt. Secundũ Dio. 4. c. de di. no.* Malũ causat̃ ex singularibus [h] defectibus: q̃libet aũt circunstantia aggrauans malitiã, hẽt specialẽ defectum. ergo quælibet circunstantia hẽt nouã speciẽ peccati. Et eadẽ rõne quælibet augens bonitatem, vr̃ addere nouam speciem boni: sicut quælibet unitas addita numero, facit nouam speciẽ numeri. Bonum enim consistit in numero, pondere, & mensura.

SED CON. Magis, & minus nõ diuersificãt spẽm: sed magis, & min[9] est circũstãtia addẽs in bonitate, vel malitia. ergo ñ oĩs circũstãtia addẽs ĩ bonitate, vl̃ malitia ꝯstituit actũ moralẽ in spẽ boni, vl̃ mali.

RESPON Dicendũ, quòd sicut dictum est*, circũstantia dat speciem boni, uel mali actui morali, inquan-

---

bonitatis, uel malitiæ: ut sunt oẽs actus uirtutũ & uitiorũ: quædam conditiones tñ suppositarũ uirtutũ, uel mali actũ, ut maius & minus, magis & minus, & his similia. Differentia inter istas circunstantias manifesta est: quia istæ duę nunquã faciunt actũ bonũ uel malũ, quamuis augeant, uel minuant bonitatem, uel malitiam. Primæ aũt faciunt actũ bonum, uel malũ, & id est in promptu: quia primę apponunt ex se bonitatẽ uel malitiã, secundæ non. Dr̃ia rursus inter eas est, q̃ primæ s̃cdm se sunt species quædam moraliũ habentes propria obiecta conuenientia, vel disconuenientia rationi: ut patet de furto facto in luco sacro. Actui namque furti adiungit̃ iniuria loci sacri, quæ hẽt propriã speciẽ ex loco sacro, obiecto rõni, ut iniuriã patiẽte: est namq; obiectũ hoc s̃cdm se rõni dissonans. Scdæ aũt nõ sunt secundũ se species moralium, nec habent propria obiecta: & ex hoc sequitur, q̃ primę dant speciem actui, quem circunstant, qñ actus est circa illud circunstantiæ obiectũ: ita q̃ sunt quasi duo actus, vnus circa obiectum actus, & alter circa obiectũ circunstantiæ: ut in furto ex loco sacro apparet, scilicet acceptio alieni, & iniuria loco sacro irrogata. Et ppea in litera dr̃, q̃ circunstantiæ mutantes, seu dantes speciem, transeunt in conditiones principales, seu dr̃ias obiecti. Iam enim stabilitum est, ex obiecto haberi speciẽ bonitatis & malitiæ moralis actus. Et ex eadẽ radice dictũ fuit in litera quinti articuli, in r̃sĩone ad quartũ q̃ q̃ncunq; circunstantia transmutat actũ de bonitate in malitiam, dat actui speciẽ: quia repugnat rõni. Ex hoc nanq; q̃ s̃cdm se rationi repugnat, habet vtrunq;, scilicet & q̃ malitiã secundum se importet, & q̃ sic, vel habeat propriũ obiectum rõni repugnans: ac per hoc in propria specie reponat actũ, quem constituit malũ. Constitutio enim actus in esse mali ex obiecto est. Constat aũt trãsmutationem actus de bonitate in malitiã, constitutionẽ esse in esse mali. Aduerta secundo, q̃ in litera ex his locis habes duas regulas gñales de circunstantijs dantibus species moralibus actib. Prima est nunc dicta, q̃ q̃cunque circunstantia facit actũ de bono, aut non bono malum, dat speciem. Secunda est hic in art. 10. q̃ q̃cunq; circũstantia respicit spãlem, idest, secundũ se, propriũ ordinem rõnis, dat speciẽ. Vtraque est expõita, & vtramq; oportet notare & recolere in q̃st. 72. vbi de specificatione peccatorũ agitur.

Responsio secunda.

*qu. 7. ar. 1.
*art. 5.
Oued. m
*In corp.
*art. 8. ad 1. & q. 1. ar. 3. & ad 3.
113 Porrecta per totum.
* Inf. q. 73. art. 7. cor. & 4. dis. 16. q. 3. art. 2. q. 3. cor. Et mal. q. 2. art. 7.
* In part. 4. a medio illius.
*ar. præc.

quantum respicit spãlem ordinẽ rationis. Contingit aũt qñq; ꝙ circunstantia non respicit ordinem rõnis in bono, vel malo, nisi præsupposita alia circũstantia, a qua actus moralis habet spẽm boni, uel mali. Sicut tollere aliquid in magna q̃titate, uel parua, nõ respicit ordinẽ rõnis in bono, vel malo, nisi p̃supposita aliqua alia conditione, per q̃ actus habeat malitiã, uel bonitatem: puta hoc, qđ est esse alienũ quod repugnat rõni. Vnde tollere alienum in magna, uel parua quantitate non diuersificat speciem peccati: tamen potest aggrauare, uel diminnere peccatũ. Et similiter est in alijs malis, vel bonis: vñm non oĩs circuostãtia C addens in bonitate, uel malitia, uariat speciem moralis actus.[n]

AD PRIMVM ergo dicẽdnm, ꝙ in his quæ intenduntur, & remittunt, differentia intentionis & remissiõis nõ diuersificat speciem: sicut quod differt in albedine ẜm magis & minus, nõ differt secundum speciem coloris. Et siſr qđ facit diuersitatẽ in bono, uel malo, scđm intensionem & remissionẽ, non facit differen D tiã moralis actus secũdũ spẽm.

AD 2[m] dicendũ, ꝙ circunstãtia aggrauans peccatũ, uel augens bonitatem actus, quandoque nõ habet bonitatẽ, uel malitiam secundũ se; sed per ordinẽ ad aliã condõnem actus, ut dictũ ẽ:[e] & iõ ñ dat nouã spẽm, sed auget bonitatẽ, uel malitiã, quæ est ex alia cõditione actus.

AD 3[m] dicẽdũ, ꝙ non q̃libet circunstantia inducit singularẽ defectũ ẜm seipsã, sed solũ ẜm ordinẽ ad aliqd aliud. Et siſr nõ superaddit nouã pfectionẽ, nisi p comparationẽ ad aliqd aliud: & p tãto licet augeat bonitatẽ, uel malitiam, nõ tamen semper variat speciem boni, uel mali.

QVAESTIO XIX.

De bonitate & malitia actus interioris voluntatis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandũ ẽ de bonirate actus interioris uoluntatis. Et circa hoc quærun tur decem.

¶ Primo, Vtrum bonitas uolũtatis dependeat ex obiecto.

¶ Secundo, Vtrum ex solo obiecto dependeat.

¶ Tertio, Vtrũ depẽdeat ex rõne

¶ Quarto, Vtrum dependeat ex lege æterna.

¶ Quinto, Vtrũrõ errãs obliget.

¶ Sexto, Vtrum uolũtas contra legem Dei, sequens ratiouem errantem, sit mala.

¶ Septimo, Vtrũ bonitas uolũtatis in his, quæ sunt ad finẽ, dependeat ex intentione finis.

¶ Octauo, Vtrum quãtitas bonitatis, uel malitiç in uolũtate, sequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.

¶ Nono, Vtrũ uolũtatis bonitas dependeat ex conformitate ad uoluntatem diuinam.

¶ Decimo, Vtrũ necesse sit uolũtatẽ humanam cõformari diuinæ uoluntati in uolito ad hoc, quòd sit bona.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex obiecto.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ bonitas uolũtatis nõ depẽdeat ex obiecto. E Voluntas enim nõ põt esse nisi boni: quia malũ est præter uolũtatem, ut Dion. dicit 4. c. de di. no.[o] Si igitur bonitas uoluntatis iudicaretur ex obiecto, sequeretur ꝙ omnis uoluntas esset bona, & nulla esset mala.

¶ 2 Præt. Bonũ per prius inue-

SVPER QVÆST. XIX. ART. I.

Medina artic. 1.

Circa primum articulum q. 19. dubium occurrit de illa propositione: Bonũ & malũ sunt per se differentiæ actus voluntatis. Aut. n. intendit de actib. volũtatis simpliciter, aut in genere moris. Si de actu volũtatis simpliciter, tũc sequeretur ꝙ unus numero actus uolũtatis substantialiter esset in duab. specieb disparatis: qđ nõ est intelligibile. Patet sequela de consensu in adulteriũ pp furtũ. Si de actu volũtatis, vt est in genere moris, cũ esse in genere moris accidat uolũtatis actibus, sequit̃, ꝙ non sint eorũ p se differẽtiæ illæ, q̃ sũt moraliũ p se differẽtiæ. vt bonum, & malũ. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ cũ bonũ, & malũ (ut a S. Tho. in pri[ma] parte, q. 48. ar. 1. ad secũdũ, didicimus) in solis moralib. constituant spẽs, & actus uolũtatis simpliciter sint in genere naturaliũ: oportet dicere, ꝙ bonum, & malũ, nõ sunt p se differentiæ actus uoluntatis, ita qđ actus volũtatis nõ differũt spẽ secundũ se, secũdũ p se differentias boni & mali, seu qđ idẽ est, secundũ spẽs moraliũ. Quod aũt actus uoluntatis sint in genere naturaliũ & specifice, patet ex trib. supradictis. Primo, ex distinctione actuũ uolũtatis absq; ad mistione moraliũ superius facta, triũ circa finẽ, & triũ circa ea q̃ sunt ad finẽ. Secũdo, ex eo, ꝙ unus numero actus uolũtatis ẽ in diuersis speciebus moraliũ disparans, eo ꝙ sunt eius accidentia: sicut idẽ pomũ in specieb. albi, & dulcis. Tertiò, ex eo, ꝙ aliq̃ actus uoluntatis habet obiectum indifferẽs ad bonũ, & malũ morale. extra p se aũt differentias alicuius non inuenitur ipsũ. Quòd aũt huius oppositum non intendat hic author, non solũ ex p̃dictis, sed ex præsenti hĩ littera, uolente actum uoluntatis sic secundum boni, & mali differentias distingui, sicut actus rõnis secundũ differentias ueri, & falsi. Constat enim, ꝙ unus numero rõnis actus, puta, opinio actualis, ꝙ Sortes sedet, est successiue uerus, & falsus absq; sui mutatiõe: qđ esset impossibile, si differentia secundum uerum, & falsum, esset per se diuisiua, ac constitutiua actus rationis: neque enim aliqđ vnum indiuiduum coloris est modo album, modo nigrũ. Sicut A igitur actus rõnis suam hẽt absolute spẽm, differentiãq; constitutiuã, susceptiuã ueri & falsi: ita actus uoluntatis propriũ hẽt genus, differentias, ac spẽs, in genere naturæ puenientia genus, & spẽs moraliũ. Q̃n aũt hæc litteræ uerba accipienda sunt, uidendũ restat. Difficultatẽ habent nõ solũ ex perseitate, sed ex perseitate tali, s. differentiarũ. Plus. n. exigitur ad hoc, ꝙ bonũ, & malũ sint p se differẽtiæ actus, quàm ꝙ sint p se spectantia ad actũ. Facile siquidẽ patet, ꝙ in definitione boni & mali moralis ponit̃ uoluntatis actus, q̃n sunt circa uolũtatũ, ac p hoc ad perseitatem se. mdi modi spectant: sed ad hoc ꝙ sint per se differẽtiæ, perseitas primi modi requirit̃, quæ cũ non sit, dupliciter dici põt aut ꝙ hic sumit̃ per se, ut distinguitur cõtra p aliud, & actus uoluntatis in genere actuum, ut sit sensus, Quòd bonũ & malũ sunt actus uoluntatis differẽtiæ p sa, idest, non p aliud in genere actuũ: & secundũ hæc ponitur differentia inter actus humanos uolũtatis, & aliarũ potentiarũ in hoc, ꝙ bonũ, & malũ distinguunt actus aliarũ virtutũ mediantibus actibus uolũtatis: q̃n non nisi quatenus uoluntatis sunt. Actus aũt uoluntatis distinguũt p se, idest, nõ p aliqd aliud. Insinuat quoq; ꝙ licet bonũ, & malũ sint p se differentiæ cõstitutiuæ cõditionũ superuenientiũ actib. uolũtatis, & non ipsorũ actuũ secundũ se, applicando eas ad actus ipsos, respiciunt actus uolũtatis p se, alios p aliud: aut qđ hic sumitur p se proprie, ut distinguitur cõtra p accidens: & actus uoluntatis non in genere naturæ, sed ut est in genere moris, vt sit sensus, Quòd bonum, & malum moraliter sunt per se differentiæ actus uoluntatis in genere moris. Et secundum hoc fundatus hic explicanda, & hinc deducenda in sequenti articulo differentia inter bonitatem, ac malitiam actus uoluntatis, & aliorum actuum humanorum in hoc, quòd bonum, & malum moralia ad alios actus, ut sunt in genere moris, se habent ut differentiæ per sa, & ut ordinatæ inter se per accidens, vt & circunstantiæ. Ad actum uero uoluntatis in genere moris, se habent ut per se differentiæ, & non aliter: ut in sequenti articulo plenius patebit. Et hic proculdubio sensus est intentus

consil. m. c. 2.

*Tri corpn.

114 Porrecta per t. sum.

*par. 4 nõ mul. ũ remote ante finem.

faciendus ab authore, & sibi stātis ualde ē: sed difficultates eius in se quæu sunt claræ art. ¶ Circa corpus eiusdē articuli dubiū est, an eodē modo sumanf bonū, & malū, in ratione, eum dr: Bonū & malum sunt per se differentiæ actus uolūtatis. & in eius sub iūcta rône, cū subdit: Nā bonū, & malū p se ad uolūtatē ptinet sicut uerū & falsū ad rônē. Quod.n. eodē mō sumanf, s. de bono & malo morali, tractatus ipse moralis, & cōuersificatio te stanf. Malū.n. in cōi, non constituit aliq̃ spēm, ut pdictum ē. Quòd aūt diuersimo de sumanf, s. in ratione pro moralib. & in rône pro transcēdētibus, ex proportionalitate adiuncta ueri, & falsi insinuat ir. Verū enī & falsū ad nrām rônem, sicut bonū & malū in cōi ad nrām uoluntatē se habent. ¶ Ad hoc dr, q̃ licet i ratione, bonū & malū, non nisi pro bono & malo morali sumi possint, qm̃ in solis moralib. bonū & malū sunt p se differentiæ constitutiuæ: i rône tñ utroq; mō sumi possunt & p moralib. & pro transcendentibus. Pro moralib. quidē, qa ex hoc, q̃ hæc p se spectant ad uoluntatē, sequit q̃ eorū differentiæ p se distinguant actus eius, mī cōposito. Pro trāscendentib. uero, qa ex hoc qd uolūtas p se in primo mō p. se tatis recipit bonū, tanquàm proprium obiectū, & consequēter malū: ex hoc tanquàm ex prima radice procedit, ut ad bonum in moralibus, uoluntatis actus per se, ut propitium luice petiuū, cōcurrat, & non per alios actus illorum differentijs dr sit ng atue, sed per se, vt exposuimus. Et hic sensus est profundior, & magis dignus tāto authore, ut i tertio cōtra Gent. capi. nono, uidere poteris. ¶ Ex his etiam ad tertiū eiusdē primi articuli, sic intellige, q̃ licet obiectum uoluntatis sit bonū bonitate naturæ idem tñ bonū, vt conueniens i. eun

*c. 5. circa med ü tom. 5.
*cap. 1. in prin. t. 5.
*q. 19. ar 1 senel. m
*q. 5. ar. 4
*In corp. & q. 18. ar. 5.
Perrcila per totum.

nitur in fine: unde bonitas finis inquantū hmôi, nō depēdet ab aliquo alio: sed ẽm Philosophū in 6. Ethi.* Bona actio est finis, licet factio nunq̃ sit finis: ordinat.n. semp sicut ad finē, ad aliqd factū. ergo bonitas act* voluntatis ñ depēdet ex aliquo obiecto.

¶ 3 Præt. Vnumquodq; quale ē, tale alterū facit: sed obiectū uoluntatis ē bonū bonitate naturæ. ñ ergo pt pstare voluntati bonitatē moralē. moralis ergo bonitas volūtatis ñ depēdet ex obiecto.

Sed contra est, qd Philosophus dicit in 5. Eth.* q̃ iustitia ē, ẽm q̃ aliqui uolunt iusta: & eadē rône uirtus est, ẽm q̃ aliq̃ vult bona: sed bona uolūtas ē, q̃ ē ẽm uirtutē. ergo bonitas uolūtatis est ex hoc, q̃ aliqs vult bonum.

Resp. Dicēdū, q̃ bonū, & malū sunt per se differētiæ act* uolūtatis. Nā bonū, & malū p se ad voluntatē ptinet, sicut uerum & falsum ad rône, cuius actus p se distinguit differētia ueri, & falsi, put dicimus opinionē eē uerā, vel falsam. unde uolūtas bona, & mala, sunt actus differentes ẽm spēm. Differentia aūt speciei in actib. est ẽm obiecta, ut dictū est.* & iō bonum, & malum in actibus uolūtatis, proprie attenditur secundum obiecta.

Ad primum ergo dicendū, q̃ volūtas non semper est ueri boni, sed quandoq; est apparentis boni, quod quidē habet rônem aliquā boni, nō tñ simpliciter conuenientis ad appetendū: & pp hoc actus uoluntatis nō est bonus semper, sed aliqñ malus.

Ad 2m dicendum, q̃ quamuis aliquis actus possit esse ultimus finis hois, ẽm aliquem modum: non tñ talis actus est actus uoluntatis, ut supra dictum est.*

Ad 3m dicendum, q̃ bonū p rône repræsentat uoluntati, ut obiectū: & inquantū cadit sub ordine rônis, ptinet ad gen* moris, & cāt bonitatem moralē in actu uoluntatis. Rô.n. principiū est humanorū, & moralium actuum, ut supra dictum est.*

Articvlvs II.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex solo obiecto.

Ad secvndvm sic proceditur. Vr q̃ bonitas uolūtatis non dependeat solū ex obiecto. Finis enim affinior est uoluntati, quā alteri potētiæ: sed act* aliarū potentiarum recipiūt bonitatē non solū ex obiecto, sed ēt ex fine, ut ex supradictis patet.* ergo ēt actus uoluntatis recipit bonitatem non solum ex obiectio, sed etiam ex fine.

¶ 2 Præt. Bonitas actus non solū est ex obiecto, sed etiam ex circūstantijs, ut supra dictum est:* sed secundum diuersitatē circūstantiarū cōtingit esse diuersitatē bonitatis, & malitiæ in actu uolūtatis, puta, q̃ aliquis uelit qñ debet, & ubi debet, & quantum dēt, & quomodo dēt, uel prout dēt. ergo bonitas uolūtatis non solum dependet ex obiecto, sed etiam ex circunstantijs.

¶ 3 Præt. Ignorātia circunstātiarum excusat maliciā uoluntatis, ut s. habitū ē; sed hoc nō eēt, nisi bōitas, & malitia uolūtatis a circūstātijs depēderet: ergo bōitas & malitia uolūtatis depēdet ex circūstātijs, & ñ à solo obiecto.

Sed contra. Ex circunstātiis inquantum hmôi, actus non habet spēm, ut supra dictum est;* sed bonū & malum sunt specificæ differētiæ actus uolūtatis, ut dictū est.* ergo bonitas, & malitia uolūtatis, nō depēdet ex circunstantijs, sed ex solo obiecto.

Resp. Dicendū, q̃ in quolibet genere quanto aliquid est prius tanto est simplicius, & in paucioribus consistens, sicut prima corpora sunt simplicia: & iō inuenimus q̃ ea, quæ sunt prima in quolibet genere, sunt aliquo mō simplicia, & in uno ɔsistūt. Principium aūt bonitatis, & malitiæ humanorū actuum, est ex actu uolūtatis: & iō bonitas, & malitia uoluntatis secundum aliquid unum attenditur: aliorum uero actuum bonitas, & malitia potest secundum diuersa attendi. Illud autem unum, quod est principium in quolibet genere, non est per accidens, sed per se: quia omne quod est per accidēs, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad principium. & ideo bonitas uoluntatis ex solo uno illo dependet, quod per se facit bonitatem in actu scilicet ex obiecto, & non ex circunstantiis, quæ sunt quædam accidentia actus.

Ad primum ergo dicendum, quòd finis est obiectum voluntatis, non autem aliarum virium. vnde quantum ad actum uoluntatis non differt bonitas, quæ est ex obiecto a boni-

*q. 18 art. 4.
*q. 18 ar. 5.
*q. 6 ar. 8
*q. 18 ar. 10.
*q. 18 ar. 5.
senel. m

dum rônis ordinem, est bonum moris obiectiue: & sic dat bonitatem moralem formaliter actui.

SVPER Q. XIX. ART. II.

M. dubitat. a.

In articulo secundo eiusdem quæstionis in responsione ad primum, aduerte vltima uerba, & scito q̃ tria insinuant. Primo, q̃ differt tunc bonitas obiecti à bonitate finis i actu uolūtatis, qñ finis pendet ex fine. Secundo, q̃ tunc ēt differt, qñ uoluntas pendet ex uolūtate. Tertiò, q̃ utrūque horum est per accidens. Primū significat, qd qñ sunt plures fines per se subordinati, & politi simul, vt cum quis vult medicinam sanatiuam pp adeūdam milit & pp victoriam formalis bonitas obiecti, puta, esse sanum, differt à bonitate alterius finis, puta, militiæ. Secundum uero, q̃ qñ uoluntas unius finis, puta, adulterij, depēdet ex uoluntate alterius per accidens, finis prioris, puta, furti, ut cum quis vult adulterari ut furet, malitia quoque obiecti, puta, adulterij, differt à malitia finis puta, furti. Tertium autem, s. q̃ utrunque horū est per accidēs, significat q̃ accidit actui uolūtatis differentia hæc bonitatis vtroq; modo: qa accidit fini subordinari alteri fini: & accidit uoluntati depēdere ex alia uolūtate: sicut accidit moueri, q̃ moueat. N. si. n. accideret, oi fini, & omni uolitioni cōueniret.

De

De dña aũt utriusq; bonitatis in actibus aliarũ uiriũ, hic tacta, in sequen. quæstione ex proposito erit sermo diffusus.

¶ Circa pdicta verba dubiũ occurrit: quia dña finis, & eius qđ est ad finē, nō p accidēs spectat ad uoluntatē, nec uolũtas p accidēs intēdit & eligit. ergo nō solũ p accidens, sed p se, differt quoad uolũtatē bonitas ex fine, & ex obiecto. Illa.n. ad intentionem, hæc ad electionem spectat.

¶ Ad hoc dr, q licet nihil illorũ assumptorũ cōcurrat p accidēs ad uolũtatē, nō tamē ualida est sequela: qa bonitas finis, & eius qđ est ad finē, ut sic est, una mēt scilicet finis, & id qđ est ad finē distinguunt. Vñ id qđ ē ad finē, dupliciter cōparari pōt ad uolũtatē. Vno m̄ ut sic, & non hēt aliā bonitatē, sed finis est ei rō formalis. Alio m̄ scdm aliquã aliã ppriã bonitatē: & sic nō est ut ad finē, sed ut scorsum uolitũ. Et sic differt bonitas obiecti a fine sed per accidens, ut in litera dicitur.

tate, quæ est ex fine; sicut in actibus aliarũ uirium, nisi forte p accidens, put finis dependet ex fine, & uoluntas ex uolũtate.

Ad 2^m dicendum, q supposito q uoluntas sit boni, nulla circunstantia pōt eã facere malã. Quod ergo dr, q aliquis vult aliquod bonum qn non debet, pōt intelligi dupliciter. Vno modo ita, q illa circunstantia referat ad uolitum: & sic uoluntas non est boni: quia uelle facere aliqd qn non debet fieri, non est uelle bonum. Alio modo ita, q referatur ad actum uolendi: & sic impossibile est, q aliquis uelit bonum qn non debet: quia semp homo debet uelle bonum, nisi forte p accidens, inquantũ aliquis uolēdo hoc bonũ, impedit ne tunc uelit aliquod bonũ debitũ: & tunc nō incidit malũ ex eo, q aliqs vult illud bonũ, sed ex eo, q non vult aliud bonũ. & sic dē de aliis circũstātiis.

Ad 3^m dicendum, q circunstantiarũ ignorantia excusat malitiam uoluntatis scdm quod circunstantiæ se tenēt ex parte voliti, inquantum s. ignorat circunstantias actus, quem uult.

ARTICVLVS III.

Vtrum bonitas uoluntatis dependeat ex ratione.

Medina ar. 3.

116 *Porrecta per totum.* *Inf. q. 21. ar. 1. cor.* AD TERTIVM sic procedit. Vr, q bonitas uolũtatis non dependeat a ratione. [b] Prius enim non dependet a posteriori: sed bonum p prius ptinet ad uoluntatem quàm ad rationem, ut ex s̃ dictis patet. ergo bonũ uolũtatis nō depēdet a rōne.

¶ 2 Pręt. Philosophus dicit in 6. Ethicorũ, [*] q bonitas intellectus practici, est uerum conforme [b] appetitui recto: appetitus aũt rectus est uoluntas bona. ergo bonitas rationis practicæ magis depēdet a bonitate uoluntatis, quàm econuerso. *q. 9. ar. 1. lib. 6. eth. c. 2. to. 5.*

¶ 3 Pręt. Mouens nō depēdet ab eo [b] quod mouet, sed econuerso: uoluntas autem mouet rationem, & alias uires vt supra dictum est. [*] ergo bonitas uoluntatis non dependet a ratione. *q. 9. ar. 1.*

SED CONTRA est, qđ Hilarius dicit in decimo de Trinitate. [*] Immoderata est oĩs susceptarũ uoluntatum ptinacia, ubi non rōni uoluntas subiicitur: sed bonitas uoluntatis consistit in hoc, quòd nō sit immoderata ergo bonitas uoluntatis dependet ex hoc, quòd sit subiecta rationi. *in principio libri.*

RESPON. Dicendũ, q sicut dictũ est, [*] Bonitas voluntatis ppriè ex obiecto depēdet: obiectũ aũt voluntatis ppoinit ei p rōnē. Nã bonũ intellectũ est obiectũ uolũtatis pportionatũ: ei bonũ aũt sensibile, uel imaginariũ, nō est pportionatũ volũtati, sed appetitui sēsitiuo: qa uolũtas pōt tēdere in bonum vniuersale, qđ rō apprehēdit. Appetitus aũt sensitiuus nō tendit nisi in bonũ particulare, qđ apprehendit uis sensitiua: & iō [m] bonitas uoluntatis depēdet a rōne eo m̄, quo depēdet ab obiecto. [*] *ar. 1. & 2.*

Ad primum ergo dicendũ, q bonũ sub ratione boni, idest, appetibilis, p prius pertinet ad uoluntatem, quàm ad rationem: sed tamē p prius ptinet ad rationem sub ratione ueri, q ad uoluntatem sub ratione appetibilis: quia appetitus uoluntatis non pōt esse de bono, nisi prius a ratione apprehendat.

Ad 2^m dicendũ, q Philosophus ibi loquit de intellectu practico, scdm qđ est cōsiliatiuus, & rōcinatiuus eorũ q sunt ad finē: sic. n. pficit p prudentiam. In his aũt q sunt ad finē, rectitudo rōnis cōsistit in cōformitate ad appetitum finis debiti: sed tamē & ipse appetitus finis debiti præsupponit rectam apprehensionem de fine, quæ est per rationem. *li. 6 Eth. c. 2.*

Ad 3^m dicendum, q uoluntas quodammodo mouet rōnem: & ratio alio modo mouet uoluntatem, ex parte scilicet obiecti, ut supra dictũ est. [*] *q. 9. ar. 1*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex lege æterna.

Medina ar. 4.

117 *Porrecta per totum. Inf. q. 21. art. 1. cor.* AD QVARTVM sic pcedit. Videt q bonitas uoluntatis humanæ nō dependeat a lege æterna. Vnius. n. una est regula & mēsura sed regula humanæ uolũtatis, ex qua ei bonitas depēdet, est rō recta. ergo nō dēpēdet bonitas uolũtatis a lege ęterna.

¶ 2 Pręt. Mensura est hōgenea mensurato, ut dr. 10. Metaph. sed lex æterna nō est hōgenea uolũtati humanę. ergo lex æterna nō pōt esse mēsura voluntatis humanæ, ut ab eo bonitas eius dependeat. *tex. 4. to. 1.*

¶ 3 Pręt. Mēsura dēt esse certissima: sed lex æterna est nobis ignota. ergo nō pōt esse nostræ uolũtatis mensura, ut ab ea bonitas uolũtaris nræ dependeat.

SED CONTRA est, qđ Aug. [*] dicit 22. li. cōtra Faustum, q pctm est factum dictum, uel cōcupitum aliquid cōtra ęternam legem: sed malitia uoluntatis est radix peccati. ergo cum malitia bonitati opponat, bonitas uoluntatis depēdet a lege æterna. *ca. 27. in princi. to. 6.*

RESPON. Dicendũ, q in oibus causis ordinatis, effectus plus dependet a cã prima, quã a cã secũda: quia cã secunda nō agit, nisi in uirtute primæ causæ: Quòd aũt rō humana sit regula uoluntatis humanæ, ex qua eius bonitas mensuret, hēt ex lege æterna, q est rō diuina. Vñ in psal. 4. dr: Multi dicunt, Quis ondit nobis bona? Signatũ est sup nos lumē vultus tui, dñe: quasi diceret, Lumē rōnis, qđ in nobis est, intm pōt nobis ondere bona, & nrãm uoluntatē regulare, inquãtũ est lumē vultus tui. i. a vultu tuo deriuatum. Vñ manifestũ est, q multo magis [m] depēdet bonitas uoluntatis humanæ a lege ęterna, q a rōne humana: & ubi deficit humana rō, oportet ad rationem ęternam recurrere.

Ad primum ergo dicendũ, q unius rei nō sunt plures mensuræ proximæ: possunt tamen esse plures mensuræ, quarum una sub alia ordinetur.

Ad 2^m dicendũ, q mensura proxima est [d] homogenea mensurato non autem mensura remota. *D. 18.*

Ad 3^m dicendum, q licet lex æterna sit nobis ignota, secundum quod est in mēte diuina: innotescit

ſcit tñ nobis aliqualiter, uel per rônem naturalem quę ab ea deriuatur ut propria eius imago, uel per aliqualem reuelationem ſuperadditam.

ARTICVLVS V.

Vtrum voluntas diſcordans a ratione errante ſit mala.

AD QVINTVM ſic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ uoluntas diſcordãs a rône errãte nõ ſit mala. Rõ.n.eſt regula uoluntatis humanæ inquãtum, [h] deriuat̃ a lege æterna ut dictũ eſt: ſed rõ errans nõ deriuat̃ a lege æterna. ergo rõ errãs G non eſt regula uoluntatis humanę. non eſt ergo uoluntas mala, ſi diſcordat a rône errante.

¶ 2 Præt. Scd̃m Aug. [a] Inferioris ptãtis p̃ceptũ nõ obligat, ſi [b] cõtrariet̃ p̃cepto ptãtis ſuperioris ſicut ſi Proconſul iubeat aliqd, quod imperator prohibet: Sed rõ errãs qñq; proponit aliquid quod eſt contra p̃ceptum ſuperis, ſ. Dei cuius eſt ſumma ptãs. ergo dictamen rationis errantis H nõ obligat. nõ eſt ergo uolũtas mala, ſi diſcordet a rône errãte.

¶ 3 Præt. Oĩs uolũtas mala reducit̃ ad aliquam ſpẽm malitiæ: ſed uolũtas diſcordãs a rône errãte nõ põt reduci ad [b] aliquã ſpeciẽ malitiæ, puta, ſi rõ errãs errat in hoc, ꝙ dicat eſſe fornicandum, uoluntas eius qui fornicari non vult, ad nullam malitiam reduci poteſt ergo uoluntas diſcordans a rône errãte nõ eſt mala. I

SED CONTRA, ſicut in primo dictũ eſt, Cõſcientia nihil aliud eſt q̃ applicatio ſcientiæ ad aliquẽ actũ: ſciẽtia aũt in rône eſt uolũtas ergo diſcordãs a rône errãte eſt ꝯtra cõſciẽtiã: ſed oĩs talis uolũtas eſt mala. dr̃.n. Ro. 14. Omne qđ nõ eſt ex fide, peccatũ eſt. i. omne quod eſt cõtra cõſcientiã. ergo uolũtas diſcordans a ratione errante eſt mala.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ cũ cõſciẽtia K ſit quodãmõ dictamẽ rõnis, (eſt eñ q̃dã applicatio ſcientiæ ad actũ, ut in primo dictũ:) idẽ eſt quærere. Vtrũ uoluntas diſcordans a rône errante ſit mala, qđ, quærere, Vtrũ cõſciẽtia errãs obliget.

Circa qđ aliq diſtinxerũt tria gñã actuũ. Quidã eñ ſunt boni ex gñe: qdã ſunt indifferẽtes: qdam ſunt mali ex gñe. Dicũt ergo, ꝙ ſi rõ, uel cõſciẽtia dicat aliqd eſſe faciẽdũ qđ ſit bonũ ex ſuo gñe, nõ eſt ibi error. Silr, ſi dicat aliquid nõ eſſe faciendũ, q eſt malũ ex ſuo gñe: eadẽ.n. rône p̃cipiunt̃ bona qua, ꝓhibent̃ mala. Sed ſi ratio, uel conſcientia L dicat alicui, ꝙ illa q̃ ſunt ſcd̃m ſe mala, hõ teneat̃ facere ex p̃cepto: uel ꝙ illa q̃ ſunt ſcd̃m ſe bona ſint ꝓhibita, erit rõ, uel cõſciẽtia errans. Et ſilr, ſi rõ, uel cõſcientia dicat alicui, ꝙ id qđ eſt ſcd̃m ſe indifferẽs, ut leuare feſtucã de terra, ſit ꝓhibitũ, uel p̃ceptũ erit rõ uel cõſcientia errans. Dicunt ergo, ꝙ rõ vel cõſciẽtia errãs circa indr̃ia ſiue p̃cipiendo, ſiue ꝓhibendo, obligat: ita ꝙ uoluntas diſcordãs a tali rône errãte, erit mala, & pctm̃: ſed rõ, uel cõſcientia errãs p̃cipiendo ea, q̃ ſunt p ſe mala, uel ꝓhibẽdo ea, q̃ ſunt p ſe bona, & neceſſaria ad ſalutẽ, non obligat. vñ in talibus uolũtas diſcordãs à rône, uel cõſciẽtia errante, nõ eſt mala. Sed hoc irrationabiliter dr̃. In indifferẽtibus.n. uoluntas diſcordãs a rõtione, uel conſciẽtia errãte eſt mala aliquo mõ ꝓp obiectũ, a quo bonitas, uel malitia uoluntatis dependet: non aũt ꝓp obiectũ ſcd̃m ſui naturã, ſed ſcd̃m qđ p accidẽs a rône apprehendit̃ ut malũ, ad faciẽdũ, uel ad vitandũ. Et q̃a obiectũ uoluntatis eſt id, qđ ꝓponit̃ a rône ut dictũ eſt, [*] ex quo aliqd ꝓponit̃ a rône ut malũ, uoluntas, dũ in illud fert̃ accipit rônem mali. hoc aũt cõtingit nõ ſolũ in indifferentibus, ſed ẽt in p ſe bonis, uel malis. Non ſolũ.n. id, qđ eſt indifferẽs, põt accipere rônẽ boni, uel mali p accidẽs, ſed ẽt id, qđ eſt bonũ, põt accipere rônẽ mali: uel illud, qđ eſt malũ, rônẽ boni, ꝓp apprehenſionẽ rônis: puta, abſtinere a fornicatione, bonũ quoddã eſt: tñ in hoc bonũ nõ fert̃ uolũtas, niſi ſcd̃m qđ a rône ꝓponit̃. Si ergo ꝓponat̃ ut malum a rône errante, fert̃ in hoc ſub rône mali: vñ uoluntas erit mala, q̃a vult malũ, nõ qdẽ id, qđ eſt malũ p accidẽs, ꝓp apprehenſionẽ rõnis. Et ſimiliter credere in Chriſtũ, eſt p ſe bonũ, & neceſſariũ ad ſalutẽ: ſed uolũtas nõ fert̃ in hoc, niſi ſcd̃m qđ à rône ꝓponitur. Vnde ſi a ratione proponatur ut malum, uoluntas feretur in hoc ut malum: non quia illud ſit malum ſcd̃m ſe, ſed q̃a eſt malũ per accidens ex apprehẽſione rõnis. Et iõ Philoſophus dicit in 7. Ethi. [*] ꝙ p ſe loquendo, incontinens eſt, qui nõ ſequit̃ rationem rectam p accidens autem, qui nõ ſequitur etiam rationem falſam. Vnde dicendum ꝙ ſimpliciter [d] [m] omnis uoluntas diſcordans a ratione ſiue recta, ſiue errante, ſemper eſt mala. [n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ iudicium rõnis errantis licet non deriuet̃ a Deo: tamen rõ errans, iudicium ſuum ꝓponit ut uerum & p conſequens ut a Deo deriuatum, à quo eſt oĩs ueritas.

AD 2m dicendum, ꝙ uerbum Aug. hẽt locũ, qñ cognoſcit̃ ꝙ inferior ptãs p̃cipit aliquid cõtra p̃ceptum ſuperioris ptãtis. Sed ſi aliqs crederet, quòd p̃ceptum Procõſulis, eſſet p̃ceptum Imperatoris, cõtemnendo p̃ceptum Proconſulis, cõtemneret p̃ceptũ Imperatoris. Et ſimiliter, ſi aliquis hõ cognoſceret, quòd rõ humana dictaret aliquid contra p̃ceptum Dei, non teneret̃ rõnem ſequi: ſed tunc ratio non totaliter eſſet errans, ſed qñ ratio errans proponit aliquid ut p̃ceptum Dei: tunc idem eſt contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum.

AD 3m dicendũ, quòd ratio, quando apphendit aliquid ut malum, ſemp apprehendit illud ſub aliqua

SVPER Q. XIX. ART. V ET VI.

Egid. 2. ſ d. 39. q. 3. artic. 3.
Durand. d 39 q 5.
Cap. 2 d 39 q 1. con. 2.
Medina ar. 5.

CIrca materiam quinti & ſexti articuli, omiſſo tertio & quarto, aduerte cõfeſſor, qđ de poſitio erroneæ rõnis fit nõ ſolũ p oppoſitã rônẽ, aut ueritatis cognitionẽ, ſed ẽt p excõcluſionẽ ad applicationem ad opus. uerbi gratia, Mulier audiens à p̃dicatore, ꝙ uti alienis capillis eſt pctm̃ mortale, q̃a eſt ſimolatio, concipienſq; ex rône audita, & authoritate p̃dicatoris, talẽ uſum eſſe pctm̃ mortale: & ex alia parte uellet uti hmõi capillis: & inde rône, hinc appetitu mouẽte, neſcit ſoluere rationis erroneæ cõtrarię appetit in ſuo tñ putans aliſq; ſolutione rõnis id ſibi licere utit̃ talibus capillis. In hoc, & ſimilibus, nõ eſt ꝓprie loquendo, uolũtas diſcordãs à rône errante q̃a nõ fit contra cõſcientiã. Et rõ eſt, q̃a licet maneat rõ errans in ſe, non manet tñ applicata ad hoc uelle, nec actualiter, nec uirtualiter, ſed deponitur applicatio illa: ac per erroneã conſcientiã, q̃ in applicatione cõſiſtit. Licite aũt hoc abſque ulla alia rône fit, ẽt ſi ex impetu vel libitu fiat: q̃a rõ erronea nõ hẽt in ſe vim liger ſed quatenus acceptatur. Vñ ex quacumq; cã nõ acceptetur, uel i ſe, uel in applicatione, non ligat.

118 Torrecta per totum. 2.d.39.q.3.a.2.c.ũ & art.3 ꝓ to & 4.d.9. at.3.q.2.ad 2. Et ueri.q.17. artic 4 Et mal. q.2. ar 2 ad 8 Et quol.3 art. 27.& quol. 8. art. 13.& 15.& quo li.ꝑ at.15 eo.& Ro. 14. le. 2.& le.3.ſi. Et Gal.5.

*21. p̃ced.

*In ſcd̃m 6. de vet. Domini a medio. to. 10.

*q. 79 ar. 13.

*p.p.q.79 ar.13.

*q.8.ar.1.

*c.3 & li. 5. c.9. ante medium to.5.

Concl. D.384.

qua rõne mala: puta, qa priatur diuino pcepto, uel A quia est scandalũ, uel pp aliquod hmõi: & tunc ad talem speciẽ malitiæ reducitur talis mala uolũtas.

ARTICVLVS VI.

Vtrum voluntas concordans rationi erranti sit bona.

Egid. 2 s.d.39.q.3.art.3. Dur.d 39.q.5.
Cap.2.d.39.q.1.con 3. Medina ar.6.

119 *Porrecta per totum. Sup.ar.5. & locis ibi in ductis.*

AD SEXTVM sic pceditũ. Vr q volũtas pcordãs rõni erranti sit bona. Sicut.n. volũtas discordans a rõne, redit in id qđ rõ iudicat malũ, ita uoluntas concordans rõni, tendit in id qđ rõ iudicat bonũ: sed uoluntas discordãs a rõne ẽt errante, est mala. ergo uoluntas cõcordans rõni ẽt erranti, est bona. B

¶2 Præt. Voluntas concordans pcepto Dei & legi æternæ, sp est bona: sed lex æterna, & pceptum Dei proponitur nobis p apprehẽsionẽ rõnis ẽt errãtis ergo uoluntas cõcordans ẽt rõni erranti, est bona.

¶3 Præt. Voluntas discordans a rõne errante est mala. Si ergo uoluntas concordans rõni erranti sit ẽt mala, vr q ois uoluntas habentis rationem errantem, sit mala: & sic talis homo erit perplexus, & ex necessitate peccabit, quod est inconueniens. ergo uoluntas concordans rationi erranti est bona.

SED CONTRA. Voluntas occidentium Apostolos erat mala: sed tñ concordabat rõni erranti ipsorũ C sm illud Ioan.16. Venit hora, ut omnis qui interficit uos, arbitreť obsequiũ se pstare Deo. ergo uoluntas concordans rationi erranti põt esse mala.

RESP. Dicendũ, q sicut pmissa qo eadẽ est cum qõne, qua qrit. Vtrũ cõsciẽtia erronea liget: ita ista qõ eadẽ est cũ illa qua qrit, Vtrũ cõsciẽtia erronea excuset. Hæc aũt qo depẽdet ab eo, qđ s. de ignorãtia dictũ est. Dictũ est.n s. q ignorãt ia qñq; cãt inuoluntariũ, qñq; aũt nõ. Et qa bonũ, & malũ: morale cõsistit in actu, inquantũ est uolũtarius, ut ex pmissis patet, manifestũ est, q illa ignorãtia, q cãt inuoluntariũ, tollit rõnem boni, & mali moralis, D nõ aũt illa q inuoluntariũ nõ cãt. Dictũ est ẽt s. q ignorantia, q est aliquo mõ uolita siue directe, siue indirecte, nõ cãt inuoluntariũ. Et dico ignorantiã directe uoluntariã, in quã actus uoluntatis fertur: indirecte aũt pp negligentiã, ex eo q aliqs nõ vult illud scire qđ scire teneť, ut s. dictũ est. Si igitur rõ, uel cõsciẽtia erret errore uoluntario uel directe, uel pp negligẽtiã, qa est error circa id, quod quis scire tenet, tunc talis error rõnis, uel cõsciẽtiæ, nõ excusat, qn uoluntas cõcordãs rõni, uel cõsciẽtiæ sic erranti, sit mala. Si aũt sit error, qui cãt inuoluntariũ, pueniens ex ignorãtia alicuius E circunstantiæ absq; omni negligẽtia, tũc talis error rõnis, uel cõsciẽtiæ excusat, ut uoluntas cõcordãs rõni errãti nõ sit mala: puta, si rõ errãs dicat, q hõ teneať ad vxorẽ alterius accedere, uolũtas cõcordans huic rõni errãti est mala, eo, q error iste puenit ex ignorãtia legis Dei, quã scire teneť. Si aũt rõ erret in hoc, q credat aliquã mulierẽ submissã, esse suã uxorẽ, & ea petẽte debitũ, uelit eã cognoscere, excusatur uoluntas eius, ut nõ sit mala: quia error iste ex ignorantia circunstantiæ prouenit, quæ excusat, & inuoluntarium causat.

q.6.ar.8 *ar.2.huius quest.* *q.6.ar.8* *q.6.ar.3* *Concl.* *Concl.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut Diony. dicit in 4.ca. de di. nomin. Bonũ cãtur ex integra cã, malũ aũt ex singularibus defectibus. Et iõ ad hoc q dicať malũ id, in qđ fert volũtas, sufficit, siue q sm suã naturã sit malũ, siue q apphendať ut malũ: sed ad hoc q sit bonũ, requirit q utroq; mõ sit bonum.

par. 4. a medio illius.

AD 2m dicẽdũ, q lex æterna errare nõ pt, sed rõ humana põt errare: & iõ uolũtas cõcordãs rõni humanæ nõ sp est recta, nec sp ẽ pcordãs legi æternæ.

AD 3m dicendũ, q sicut in syllogisticis, uno inconuenienti dato, necesse est alia sequi: ita in moralibus, uno inconuenienti posito, ex necessitate alia sequunť: sicut supposito, q aliqs qrat inanem gloriã, siue pp inanẽ gloriã faciat qđ facere teneť siue dimittat, sp peccabit. Nec tñ est hõ pplexus, qa põt intentionẽ malã dimittere: & similiter supposito errore rõnis, uel cõsciẽtiæ, q pcedit ex ignorãtia non excusante, necesse est q sequať malũ in uolũtate. Nec tñ est hõ pplexus; qa põt ab errore recedere, cum ignorãtia sit uincibilis, & uoluntaria.

ARTICVLVS VII.

Vtrum voluntatis bonitas in his, quæ sunt ad finem, dependeat ex intentione finis.

SVPER Q. XIX. ART. VII.

Cap. 2.d.38.q.1.con.1. Medina ar.7.

120 *Porrecta per totum. 2.d.38.a.4. ad 4. & ar. 5. cor. & di. 40. ar.2. & in expo. lib. Ar.*

AD SEPTIMVM sic pceditũ. Vr q bonitas uoluntatis nõ depẽdeat ex intẽtione finis. Dictũ est.n.s. q bonitas uolũtatis depẽdet ex solo obiecto: sed i his q sunt ad finẽ, aliud est obiectũ voluntatis, & aliud finis intentus. ergo in talibus bonitas uolũtatis ñ depẽdet ab intẽtione finis.

Circa titulũ articuli septimi, aduerte, licet hactenus de volũtate, idest de actu interiori voluntatis, in hac quæstione tractum fuerit, hoc articulo, quæstio est de volũtate, id est, de actu interiori voluntatis, vt distinguitur cõtra intentionem. Ea autem necessitas quæstionis huius fuit: quia voluntas ab intentione sæpe distingui solet, & plurimum intentio dicitur in cõtinua motum frequentia, voluntasq; ex intẽtione accusari, vel excusari.

¶2 Præt. Velle seruare mandatũ Dei, ptinet ad uoluntatẽ bonã sed hoc põt referri ad malũ finẽ, s. ad finẽ inanis gloriæ, uel cupiditatis, dũ aliqs vult obedire Deo pp temporalia consequenda. ergo bonitas uoluntatis nõ depẽdet ab intẽtiõe finis.

¶3 Præ. Bonum, & malum sicut diuersificant uoluntatem, ita diuersificant finẽ sed malitia uoluntatis nõ dependet a malitia finis intenti. Qui.n. vult furari vt det eleemosynã, uoluntatẽ malã hẽt, licet intendat finẽ bonũ. ergo etiã bonitas uolũtatis nõ depẽdet a bonitate finis itẽ.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 9. confessionũ, q intentio remuneratur a Deo: sed ex eo aliqu d remuneratur a Deo, quia est bonũ. ergo bonitas voluntatis ex intentione finis dependet.

RESP. Dicendũ, q intentio dupliciter se põt habere ad uoluntatem, Vno modo ut pcedens: alio modo ut consequens. Præcedit quidem causaliter intentio uoluntatem, qñ aliquid uolumus pp intentionem alicuius finis: & tunc ordo ad finem, consideratur ut ratio quædã bonitatis ipsius uoliti, puta, cum aliquis vult ieiunare propter Deum: habet enim ieiunium rationem boni ex hoc ipso, q sit propter Deum. Vnde, cum bonitas uoluntatis dependeat a bonitate uoliti, ut s. dictum est, necesse est

concl. art.1.& 2.

ex q̄ dependeat ex intentione finis.ⁿ Consequitur aũt intentio uoluntatem, qñ accedit uoluntati p̄exisēti, puta, si aliquis uellet aliquid facere, & postea referat illud in Deũ: & p tunc primæ uolũtatis bonitas nõ depēdet ex intētione sequēti,ᵍ nisi quatenus reiterat actus uolũtatis cũ sequēti itētione.

concl. p

Ad primvm ergo dicendũ, q̄ quando intentio est causa uolendi, ordo ad finem accipitur, ut quędam ratio bonitatis in obiecto, ut dictum est.*

*In corp. ar.

Ad 2ᵐ dicendũ, q̄ uoluntas nõ pōt dici bona, si fit ᵈ intentio mala cã uolendi. Qui.n. vult dare eleemosynã pp inanē gloriã consequēdã, vult id, qđ de se est bonũ sub rõne mali: & iõ, put est uolitum ab ipso, est malũ. vñ uoluntas eius est mala. Sed si intentio sit cõsequēs, tũc uolũtas potuit esse bona: & p intētionē sequentē nõ depranat̃ ille actus uoluntatis, qui pcessit, sed actus uoluntatis qui iterat̃.

D.232. & 18 1200.

Ad 3ᵐ dicendũ, q̄, sicut iã dictũ est,* malũ cõtingit ex singularibus defectibus, bonũ ãt ex tota & integra cã. Vñ siue uoluntas sit eius qđ est fm se malũ, & sub rõne boni, siue sit bona sub rõne mali semper voluntas erit mala: sed ad hoc q̄ sit uoluntas bona, requiritur q̄ sit boni sub ᵈ ratione boni.i. quòd uelit bonum, & propter bonum.

*art.6.ad 6.

D.196.

SVPER Q. XIX. ART. VIII.

Medina ar.8.

121 Porrecta per totum.

In titulo articuli, octaui uoluntas sumitur ut in præcedēti articulo.

Sup. ar.7. ad 2. Et ma. q. 2. at. 2. ad 8.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte primo q̄ author plus determinat, q̄ quæ fecit. Quæsiuit. n. de quantitate uolũtatis & intentionis: determinat aũt de quantitate p̄dictorum, & actus ēt exterioris: & hoc ad pfectionem doctrinæ & pp identitatem rõnis, quoad hoc, in voluntate, & actu exterioris sublatis impedimentis. Aduerte secundo, q̄ in lra distinguitur tã uoluntas. q̄ actus exterior, respectu. s. secundũ se, & ut stat sub intentione: & dr, q̄ nec quãtitas ex obiecto, nec quãtitas ex modo intentionis descendit necessario in actũ uolitionis aut actus exterioris scđm se, seu materialiter. i. ut tendunt in sua obiecta propria: sed quãtitas utraq;. s. ex obiecto, & modo intentionis, redundat in utrũque actũ. s. uoluntatis, & exterioris, ut stant sub intentione, seu formaliter. i. ut tẽdunt in finem, quem respicit intentio.

glos. interl. ibid.

*ar pced.

¶ In rũsione ad tertiũ eiusdē articuli dubiũ

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quantitas bonitatis, vel malitiæ in voluntate, sequatur quantitatem boni, vel mali in intentione.

Ad octavvm sic pceditur. Vr̃ q̄ quantitas bonitatis in voluntate, dependeat ex quantitate bonitatis in intētione: quia sup illud Matth. 12. Bonus hõ de thesauro bono cordis sui pfert bona: dicit glo.* Tñ boni quis ᵇ facit quantũ intendit: sed intentio non solũ dat bonitatē actui exteriori, sed ēt uoluntati, ut dictũ est.* ergo tñ aliquis hēt bonam uoluntatē, quantũ intēdit.

¶ 2 Præt. Augmentata ᵇ cã augmentat̃ effectus: sed intentionis bonitas est cã bonæ uoluntatis ergo quantũ quis intēdit de bono tantum uoluntas est bona.

¶ 3 Præt. In malis, quantũ aliqs intendit, tñ peccat. Si. n. aliquis proijciens lapidem, intenderet facere homicidium, reus esset homicidij. ᵇ ergo pari rõne in bonis, tñ est bona uoluntas, quantũ aliquis bonũ intendit.

Sed contra. Pōt esse intentio bona, & uolũtas mala. ergo pari rõne pt esse intētio magis bona, & uoluntas minus bona.

Resp. Dicendũ, q̄ circa actũ & intentionē finis, duplex quãtitas pōt cõsiderari. Vñ ex parte

F obiecti, quia vult maius bonum uel agit. Alia ex intētione actus quia intense vult, uel agit: quod est maius ex parte agentis. Si igitur loquamur de quãtitate utriusque quantum ad obiectũ, manifestum est, q̄ quantitas actus non sequitur quantitatem intentionis: quod quidem ex parte actus exterioris contingere potest dupliciter. Vno modo, quia obiectum, quod ordinat̃ ad finē

G intentum, nõ est pportionatũ fini illi: sicut si quis daret decem libras, nõ posset conseq sũã intentionē, si intenderet emere rē ualentem centũ libras. Alio modo pp impedimenta, quæ super uenire possunt circa exteriorē actum, quæ non est in ptāte nostra remouere: puta, aliquis intēdit ire usq; Romam, & occurrũt ei impedimenta, q̄ nõ pōt hoc facere. Sed ex parte interioris

H actus uoluntatis nõ est nisi uno mõ: quia interiores actus uoluntatis sunt in ptāte nr̃a, non autē exteriores actus. Sed uoluntas pōt uelle aliquod obiectũ non pportionatũ fini intento: * & sic uoluntas, q̃ fert̃ in illud obiectũ absolute consideratum, nõ est tm̃ bona quantum est intentio. ⁿ Sed qa ēt ipsa intētio quodãmodo pertinet ad actum voluntatis, inquãtũ. s. est ratio eius

I propter hoc, redundat quantitas bonæ intentionis in uoluntatem., ᵍ inquantum. s. uoluntas vult aliqđ bonũ magnũ ut finē: licet illud, p quod vult conseq tñ bonũ, nõ sit dignum illo bono. Si uero consideretur quantitas intentionis, & actus scđm intensionem utriusq;, sic intensio intentionis redundat in actum interiorem, & exteriorē uoluntatis: quia ipsa intentio quodam

K mõ se hēt formaliter ad utrũq;, ut ex s. dictis patet: licet materialiter intentione recta existente intēsa possit esse actus interior, uel exterior, non ita intensus, materialiter loquendo, puta, cum aliquis non ita intēse vult medicinã sumere, sicut uult sanitatem: tñ hoc ipsum quod est intense intendere sanitatem, redundat formaliter in hoc, quod est intense uelle medicari. Sed tñ hoc est considrandum, quòd intensio actus interioris, uel exterioris, potest referri ad intentionem ut obiectum, puta, cum aliquis intendit intense uelle, uel aliquid intense operari, & tamen non propter hoc intense uult, uel operatur: quia quantita-

occurrit qđn uerificatur, qđ quantũ mala est intentio, tm̃ mala est uoluntas, en. s. uerificatur de uoluntate materialiter, & secũdum se: aut formaliter, & ut stat sub intentione. Si scđn mõ, nulla est differentia inter quãtitatē bonitatis, & malitiæ i hoc qm̃, ut in corpe articuli patet, quantitas intentionis bonæ redũdat in uoluntatē, & actum formaliter. Si primo mõ, sic conuincitur falsum manifeste: qm̃ neutra malitia necessario descendit ex intentione in uoluntatem materialiter.

¶ Ad hoc dr, quod ea quæ dicta sunt in corpore articuli uerificãtur de quantitate bonitatis, & malitiæ. Et de bonitate quidē in lra patet: de malitia aũt eisdē rõnibus pbatur. Quòd. n. quantitas malæ intentionis ex obiecto, nõ necessario descēdat in uoluntatem scđm se, patet ex hoc, qđ intēdens aliquod magnũ malum pōt uelle uti aliquo medio nõ sufficienter consono tãto malo: sicut si quis uellet emere epatum & offerret solas preces. Quod ēt quãtitas malę intentionis ex mõ, nõ descendat in quantitatē actus secũdum se patet ex hoc, q̄ cõtingit itēse intēdēti adulteriũ, minᵉ libēter frangere murum, p quē ingrediat̃ ad intētum hñdum. Cum igitur nõ oportet esse uerũ, q̄ quã cum mala est intētio, tm̃ mala sit uoluntas materialiter: relinquitur, ut uerificet̃ hoc dictum de uoluntate formaliter, idest, ut stat

concl. ●

conclu. p

* q. 12. art. 4.

conclu.

tē intenti boni non sequiť bonitas actus interioris, vel exterioris,* ut dictum est*. Et inde est, quod non quantū aliquis intendit mereri, meretur: quia quantitas meriti consistit in intensione actus*, vt infra dicetur*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod glossa illa loquitur quantum ad reputationē Dei, qui precipue considerat intentionē finis. Vnde alia glossa dicit ibidem, quòd thesaurus cordis, intētio est, ex qua Deus iudicat opera. Bonitas enim intentionis, ut dictum est*, redundat quodammō in bonitatē uolūtatis, quę facit ēt exteriorē actū apud Deum meritoriū.

AD 2m dicēdū, quod sola bonitas intentionis nō est tota cā bonæ voluntatis: vñ rō non sequitur.

AD 3m dicēdum, quod sola malitia intētionis sufficit ad malitiā volūtatis. Et iō etiam quantū mala est intentio, tm̄ ēt mala est voluntas: sed non est eadem ratio de bonitate, ut dictū est*.

ARTICVLVS IX.

Vtrum bonitas voluntatis dependeat ex conformitate ad voluntatem diuinam.

AD NONVM sic proceditur. Vr quòd bonitas uolūtatis humanæ non dependeat ex cōformitate uoluntatis diuinę. Impossibile est enim uoluntatē hominis conformari uolūtati diuinę: ut patet p id, qd̄ dr̄ Isai. 55. Sicut exaltātur cæli, a terra, ita exaltatæ sunt uiæ meæ a vijs uestris: & cogitationes meę a cogitationibus vestris. Si ergo ad bonitatem uoluntatis requireret conformitas ad diuinā uoluntatem, sequeret, quod impossibile esset hominis uoluntatē esse bonam: quod est inconueniens.

¶2 Præt. Sicut uolūtas nostra deriuat a uolūtate diuina, ita sciētia nostra deriuatur a sciētia diuina: sed non requiritur ad sciētiam nostram, quod sit conformis scientiæ diuinę. multa enim Deus scit, quæ nos ignoramus. ergo nec requiritur quod voluntas nostra sit conformis uoluntati diuinæ.

¶3 Præt. Volūtas est actiōis principium: sed actio nostra nō pōt conformari actioni diuinæ. ergo nec uoluntati.

SED CONTRA est, quod dicit A Matt 26. Nō sicut ego uolo, sed sicut tu uis: quod dicit, quia rectū vult esse hominem, & ad Deum dirigi, ut Aug. dicit in Enchir.* Rectitudo autem uoluntatis est bonitas eius. ergo bonitas uolūtatis dependet ex conformitate ad voluntatem diuinam.

RESP. Dicendū, quod sicut dictū est,* Bonitas uoluntatis dependet ex intentione finis: finis aūt vltimus uoluntatis humanæ est B summum bonū, quod est Deus, ut supra dictum est*. Requiritur ergo ad bonitatem humanæ uoluntatis, quod ordinetur ad summū bonū: hoc aūt bonum primo quidem & per se, cōparatur ad uoluntatem diuinam ut obiectum propriū eius. Illud autem quod est primū in quolibet genere, ē mensura, & rō omniū quæ sunt illius generis. Vnūquodq; autē rectum, & bonum est, inquantū C attingit ad propriam mensurā, ergo ad hoc quod uoluntas hominis sit bona, requiritur quod conformetur uoluntati diuinæ*.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod voluntas hominis nō potest cōformari uoluntati diuinæ per æquiparantiam, sed per imitationē. Et similiter conformatur scientia hoīs scientiæ diuinæ, in quantum cognoscit uerum: & actio hominis actioni diuinę, in D quantum est agenti conueniēs: & hoc per imitationem, non autem per æquiparantiam. Vnde patet solutio ad secundum, & ad tertium argumentum.

ARTICVLVS X.

Vtrum necessarium sit voluntatem humanam conformari voluntati diuinæ in volito ad hoc, quòd sit bona.

AD DECIMVM sic proceditur. Vr quod uoluntas E hoīs non debeat semper conformari diuinæ voluntati in uolito. Non enim possumus uelle qd ignoramus. Bonum enim apprehensum, est obiectū uolūtatis: sed qd Deus uelit ignoramus in plurimis. ergo non potest humana uoluntas diuinæ voluntati conformari in uolito.

¶2 Præt. Deus vult damnare aliquem, quē præscit in mortali peccato moriturū. Si ergo hō teneretur conformare uoluntatem suam diuinæ uoluntati in volito, sequeretur quod hō teneretur uelle suam damnationem: quod est inconueniens.

¶3 Præt. Nullus tenet uelle aliqd, qd est contra pietatē: sed si hō uellet illud qd Deus vult, hoc esset quāq; contra

*In isto art.

*q. 114. ar. 4.

*In corp. art.

*ar. 7. ad 2. & 3.

123 *Porrecta per totum.* 1. d. 48. ar. 1. Et uer. q6. 23. ar. 7. cor.

stat sub intētione. Et ad obiectionē contra hoc, dr̄, quod stante hoc saluatur differentia inter quātitatē bonitatis & malitiæ in hoc, quod quātitas malitiæ intētionis, est semper quātitas malitiæ uoluntatis formaliter, sicut qd absolute cōstituit eā uiā malā: quātitas uero bonitatis intentionis non oportet quod sit quātitas bonitatis uolūtatis. Et iō differētię ē quia sicut simpliciter, ad simpliciter ita magis ad magis. Cōstat aūt, quod malitia in intētione sufficit ad cōstituendā voluntatē malā, bonitas aūt non: quia bonū constat ex cā integra, malum aūt ex particularibus defectibus. Vñ dādo eleemosynā pp inanem gloriā, nō solū intentio est mala, sed ēt actus formaliter: & consequenter quanto peior est intentio, tāto peior erit actus formaliter. Sicut absolute cōcedit, quod actus dantis eleemosynā pp inanem gloriā, est malus: ita absolute concedēdū est, quod actus dātis eleemosynam pp maximam affectionē inanis gloriæ, est peior. Et similiter si fiat pp malum malum, puta, subuersionē fidei: sed furando diuitem pp subueniendū pauperibus, bonitas intētionis non constituit bonitatē actus: & consequenter quātitas bonitatis in intētione, nō cōstituit quātitatē bonitatis in actu. In quo. n. nō ponit bonitas, in eo nec quātitas illius cogitari potest. & hęc est intentio literæ.

SVP. QVAES. XIX. ART. IX.

Medina ar. 9.

IN articulo nono circa illa uerba, Ad bonitatem uolūtatis humanæ requirit, quod ordinetur in summū bonum: memento quod ordinari in summū bonum, contingit tripliciter. Vno modo secundum cōe., & hoc cōe est bonis, & malis: quilibet. n. pp aliquid, operatur apparēs sibi summū bonum. Alio modō in spāli, confuse tñ. sicut qui nesciens in quo consistat summū bonum, puta, in uisione Dei, vel in Deo, operetur pp summū bonū qd in ueritate ē summum bonum: & hoc potest conuenire bonis. Tertio ē in spāli & distincte: ut si quis operari intendit pp deum cognoscendū, amandū &c. Et hoc ēt contingit dupliciter, puta, pp cognitionē, amoremq; &c. ad quā natura pōt, & ad quā gratia Dei eleuat. In proposito igitur, ad bonitatē uolūtatis humanæ requiritur, quod ordinetur ad summū bonum non apparēter, sed quod in ueritate est summum confuse, uel distincte, naturaliter, uel supernaturaliter secundū statū personę. Quod dico pp Gētiles, & ignorātes. si. n. scdm proportionem concessi sibi luminis, in uerū sūmū bonū ordinēt actiones suas, bonæ moraliter erunt, & si non, non.

*Hic cōcor pt ma 1 Ps 12. in per illud, Rectos decet col au dauo. c. 8.

*ar 7.

*q. 1. ar. 8.

SVP. QVAES. XIX. ART. X.

Medina art. 10.

IN articulo 10. sūgito uerba in solutione ad primū, uerbis in corpore articuli: & memor suprad dictorū in artic. 6. quæstionis primæ, aduerte, quod quia uelle aliquid sub rōne boni, ē uelle illud pp summum bonū implicite, ideo quod uoluntas uolens aliquid sub rōne boni, est cōformis diuinæ uolūtati in uolito formaliter, qd est velle pp diuinum, & cōe bonū. Sed caue ne pp hoc dicas cōem uoluntatē semper cōformari diuinę in uolito formaliter: quia nullus operatur aspiciens ad malum, sed ad aliquā boni rōnem. Et consequenter uolūtas mala cōformatur diuinæ uolūtati in

concl.

123 *Porrecta per totum.* 1of q. 19. ar. 2 ad 3. & 22. q. 104. ar. 4. ad 3. & 1. d. 48. ar. 3 & 4. Et ver q. 23. ar. 7. & 8. Et op. 9. q. 87.

in volito formaliter.
hoc enim falsum est:
Licet.n.voluntas q̄cū
cunq; mala, inquātū
habet aliqd boni, sit
conformis diuinæ uo
lūtati, ac p hoc possit
sc̄dm id dici confor
mis diuinæ uolunta-
ti i uolito formaliter,
sicut pōt sc̄dm qd di-
ci bona: simpliciter tñ
illa sola uolūtas ē cō-
formis diuinæ uolū-
tati in uolito forma-
liter, q̄ sub rōne boni
nō apparentis, sed ue
ri exercet. Ad hanc.n.
conformitaté tene-
mur, cū illa, q̄ est se-
cundū boni rōnē ii-
ueueri, siue apparētis
nati sum⁹. In hac ɔsi-
stere, virtutis opus ē.

*Aug. cō-
cione 1.
de prima
parte Ps.
tom. 8.

pietatē, puta; cū Deus vult mo-
ri patrē alicuius: si filius hoc idē
vellet, ꝫ pietatē eēt. ergo nō te-
net cōformare uoluntatē suam
voluntati diuinæ in uolito.

Sed contra est, q̄a sup illud
Psal. 32. Rectos decet collauda-
tio, dicit gl. *Rectum cor habet,
q̄ vult qđ Deus vult: sed q̄libet
tenet̄ hr̄e rectū cor. ergo q̄libet
tenetur uelle quod Deus vult.

¶ 2 Præt. Forma volūtatis est ex
obiecto, sicut & cuiuslibet act⁹.
si ergo tenet̄ hō ɔformare uolū
tatē suā uolūtati diuinæ, req̄rit̄
q̄ teneat̄ conformare in uolito.

¶ 3 Præt. Repugnantia uolūtatū
ɔsistit i hoc, q̄ hoīes diuersa uo-
lūt: sed q̄cunq; habet uoluntatē
repugnantē diuinæ uolūtati, habet malā uolūtatē.
ergo quicunq; non cōformat uoluntatē suā uolū-
tati diuinæ in volito, habet malam uoluntatem.

*art. 3.

Resp. Dicendū, q̄ sicut ex prędictis patet,* Volū
tas fertur in suum obiectū, sm̄ qđ a rōne proponit̄.
Contingit aūt aliquid a rōne considerari diuersi-
mode, ita q̄ sub una rōne est bonū, & sm̄ aliā rōnē
non bonū: & iō si uoluntas alicuius uelit illud esse,
sm̄ quod habet rōnem boni, est bona: & uolūtas al
terius, si uelit illud idem nō esse, sm̄ qđ habet rōnē
mali, erit uoluntas ēt bona. Sicut iudex habet bonā
voluntatem, dum vult occisionē latronis, q̄a iusta
est, uoluntas aūt alterius, puta, uxoris, uel filij, qui
vult non occidi ipsum, inquantum est sm̄ naturam
mala occisio, est ēt bona. Cū aūt uoluntas sequa-
tur apprehēsionem rōnis, uel intellectus, sm̄ quod
ratio boni apprehensi fuerit cōior, sm̄ hoc & uo-
luntas fertur in bonum communius: sicut patet in
exemplo proposito. Nam iudex habet curam boni
cōis, quod est iustitia: & iō vult occisionē latronis,
quę habet rōnem boni sm̄ relationē ad statū cōem.
Vxor autem latronis considerare habet bonū pri-
uatum familiæ, & secundum hoc vult maritū la-
tronē nō occidi. Bonū autem totius uniuersi est id,
quod ē apprehēsum a Deo, qui est uniuersi factor,
& gubernator: unde quicquid vult, vult sub ratio-
ne boni, cōis, quod est sua bonitas, quæ est bonum
totius uniuersi. Apprehensio autem creaturæ secū
dū suam naturam, est alicuius boni particularis p-
portionati suæ naturæ. Contingit aūt aliquid esse
bonum sm̄ rationem particularem, quod non est
bonū secundum rationem uniuersalem: aut econ-
uerso, ut dictū est. *Et ideo contingit, q̄ aliqua uo
luntas est bona uolens aliquid secundū rōnē par-
ticularem consideratū, quod tamen Deus non vult
secundum rationem uniuersalem, aut econuerso.
Et inde est etiam, q̄ possunt diuersæ uoluntates di-
uersorum hominū circa opposita esse bonæ, pro-
ut sub diuersis rationibus particularibus uolūt hoc
esse, uel non esse. Nō ē aūt recta uoluntas alicuius
hominis uolentis aliquod bonum particulare, nisi
referat illud in bonum commune, sicut in finem:

*In isto
art.

F cum etiam naturalis appetitus cuiuslibet partis or-
dinetur in bonum commune totius. Ex finem autē
sumitur quasi formalis ratio uolendi illud, quod ad
finē ordinatur: unde ad hoc quòd aliquis recta uo-
luntate uelit aliquod particulare bonum, oportet
quòd illud particulare bonū sit uolitū materialiter:
bonū autem commune diuinū, sit uolitum formali
ter. Voluntas igitur humana tenetur conforma- concl. 1.
ri diuinæ uoluntati in uolito formaliter: *tenetur
enim uelle bonū diuinū & commune, sed non ma-
terialiter, ratione iam dicta.* Sed tamen *quantum
ad utrumque, aliquo modo uoluntas humana con
G formatur uoluntati diuinæ: *quia secundum quod
conformatur uoluntati diuinæ in communi ratio-
ne uoliti, conformatur ei in fine ultimo: sm̄ autem
quod non conformatur ei in uolito materialiter,
conformatur ei sm̄ rationem causæ efficientis: q̄a
hanc propriam inclinationem consequētem natu-
ram, uel apprehensionē particularem huius rei, ha
bet res a Deo, sicut a cā effectiua: unde consueuit
dici, q̄ conformatur, quantum ad hoc, uoluntas
hominis uoluntati diuinæ: quia vult hoc, quod De⁹
vult eū uelle. Est & alius modus conformitatis sm̄
rationem, causæ formalis, ut scilicet homo uelit
H aliquid ex charitate, sicut Deus uult. Et ista etiam
conformitas reducitur ad conformitatem forma-
lem, quæ attenditur ex ordine ad ultimum finem,
quod est proprium obiectum charitatis.

*In isto
met art.
concl. 2.

Ad primum ergo dicendum, quòd uolitum di-
uinum, secundum rationem cōem, quale sit, scire
possumus. Scimus enim, q̄ Deus quicquid uult, uult
sub rōne boni: & iō quicunque uult, aliqd sub qua
cunque rōne boni, habet uoluntatem conformem
uolūtati diuinæ, quantū ad rōnem uoliti: sed in par
ticulari nescimus quid Deus uelit: & quantū ad hoc
nō tenemur conformare uolūtatem nostrā diuinæ
I uoluntati. In statu tñ gloriæ omnes uidebunt in sin
gulis, q̄ uolēt, ordinem eorū ad id, quod Deus circa
hoc uult: & iō nō solum formaliter, sed materiali-
ter in omnibus suam uoluntatē Deo cōformabūt.

Ad 2^m dicendū, q̄ Deus non uult damnationem
alicuius sub ratione damnationis: nec mortem ali-
cuius, inquantum est mors: quia ipse uult oēs hoīes
saluos fieri: sed uult ista sub rōne iustitiæ. unde suf-
ficit circa talia, q̄ homo uelit iustitiam Dei, & ordi
nem naturę seruari: unde patet solutio ad tertiū.

Ad primum uero quod in contrarium obijcieba
tur, dicendum, q̄ magis uult quod Deus uult: qui
K cōformat uoluntatem suam uoluntati diuinæ quā-
tum ad rationē uoliti, quàm qui cōformat quantū
ad ipsam rem uolitam: quia uoluntas principalius
fertur in finem, quàm in id quod est ad finem.

Ad 2^m dicendum, q̄ species, & forma actus ma-
gis attenditur secundum rationem obiecti, quàm
secundum id, quod est materiale in obiecto.

Ad 3^m dicendum, q̄ nō est repugnantia uolun-
tatum, quando aliqui diuersa uolunt nō secun-
dum eandem rationē: sed si sub una ratione esset
aliquid ab uno uolitum, quod alius nollet, hoc in-
duceret repugnantiam uoluntatum: quod tamen
non est in proposito.

QVÆ.

QVAESTIO XX.

De bonitate & malitia exteriorum actuum humanorum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de bonitate, & malitia quantũ ad exteriores actus.

ET circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum bonitas, & malitia per prius sit in actu uolũtatis, uel in actu exteriori.

¶Secũdo, Vtrũ tota bonitas, vel malitia actus exterioris depẽdeat ex bonitate uoluntatis.

¶Tertio, Vtrum sit eadem bonitas, & malitia interioris, & exterioris actus.

¶Quarto, Vtrũ actus exterior aliqd addat de bonitate, vel malitia supra actũ interiorẽ.

¶Quinto, Vtrũ euentus sequẽs aliquid addat de bonitate, vel malitia ad actũ exteriorẽ.

¶Sexto, Vtrũ idẽ actus exterior possit esse bonus, & malus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum bonitas, uel malitia per prius sit in actu uoluntatis, uel in actu exteriori.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd bonum & malum per prius consistat in actu exteriori, q̃ in actu uoluntatis. Voluntas.n.habet bonitatẽ ex obiecto, vt s̃. dictum est:* sed actus exterior est h obiectũ interioris actus uoluntatis: dicimur enim uelle furtũ, uel uelle dare eleemosynam: ergo malũ & bonum per prius est in actu exteriori, quàm in actu uoluntatis.

¶2 Præt. Bonũ per prius conuenit h fini, quia ea q̃ sunt ad finẽ, hẽt rõnem boni ex ordine ad finẽ: actus aũt uoluntatis nõ põt esse finis, vt sup. dictũ est:* act⁹ aũt alterius potentiæ põt esse finis. ergo per prius consistit bonum in actu potentiæ alterius, quàm in actu uoluntatis.

¶3 Præt. Actus uolũtatis formaliter se habet ad actũ exteriorẽ, ut supra dictũ est: sed id qđ est formale, h est posterius, nã forma aduenit materiæ: ergo per prius ẽ bonũ, & malũ in actu exteriori, q̃ in actu uoluntatis.

B SED CONTRA est qđ Aug. dicit in lib. Retractationum,* q uoluntas est, qua peccat, & recte viuit. ergo bonũ & malũ morale p prius cõsistit in uoluntate.

RESP. Dicendũ, q aliqui act⁹ exteriores pñt dici boni, uel mali dupliciter. Vno mõ scđm genus suum, & scđm circunstantias in ipsis consideratas: sicut dare eleemosynam, C seruatis debitis circunstantijs, dr̃ esse bonũ. Alio modo dr̃ aliqd esse bonum, uel malum ex ordine ad finem: sicut dare eleemosynam pp inanem gloriam, dr̃ esse malum. Cum aũt finis sit propriũ obiectum uoluntatis, manifestũ est, q ista ratio boni, uel mali, quam hẽt actus exterior ex ordine ad finem, per prius inuenitur in actu uoluntatis, & ex eo deriuatur ad actum exterio D rẽ. Bonitas aũt, uel malitia, quã hẽt actus exterior scđm se pp debitam materiam, & debitas circunstantias, nõ deriuat a volũtate, sed magis à rõne. Vnde, si * consideretur bonitas exterioris actus sm quod est in ordinatione, & appræhensione rationis, prior est, quàm bonitas actus uoluntatis: sed, si consideretur secundum quod est in exe E cutione operis, sequitur bonitatem uoluntatis, quæ est principium eius.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q actus exterior est obiectum uoluntatis inquãtum proponitur uoluntati a rõne, ut quoddã bonum apprehensum, & ordinatum per rationẽ: et sic est prius

SVPER QVAEST. XX. ART. I.

Medina ar. 1.

CIrca q̃õnis 20. art. 1. diligenter notato terminos tituli. s. actũ uolũtatis, actũ exteriorem, & prioritatẽ bonitatis moralis. Actus uoluntatis sumi põt dupliciter, uno mõ scđm se: alio mõ vt est forma, seu conditio actuũ exteriorũ humanorũ: hic sumit primo mõ. Similiter actus exterior sumit tripliciter, primo, secũdũ id pcisè qđ hẽt à potẽtia executiua, & re, tpe, loco, seclusa obediẽtia volũtatis. Et sic, cũ nõ sit capax bonitatis, uel malitiæ moralis: qm hæc circa uoluntaria uñ fiũt, non sumit. Alio mõ sumitur, ut est cõpositũ ex supradictis, & actu uoluntatis, ita q ex ipso & uolũtatis actu fit unus numero actus: & sic ẽt non sumit hic. esset.n. cõparatio partis ad totũ, & econuerso. Tertio mõ sumit scđm id, qđ hẽt ex se, & qđ patitur ex actu volũtatis ita q distinguat actus exterior uoluntarius cõtra ipsũ actũ uoluntatis in se, quicqd sit illud, qđ significat, ly, uolũtarius: & hoc mõ sumit in pposito, vbi cõparat act⁹ exterior humanus actui interiori uolũtatis in se, cui prius cõueniat bonitas moralis: & est sermo de prioritate naturæ, & exteriori à uolũtate. Actus.n. intellectus hoc in loco actus exterior uocat: currit. n. cursu aliorũ a uoluntate.

124 *Porrecta per totum. q. 19. ar. 1.* ¶In corpore eiusdem art. aduerte primo diligẽter, q sicut de ceteris rebus tractando, de rebus doctrinã facimus existentib. tpe suo in rerũ natura: & tñ easdẽ in abstractione concepta discutimus, & examinam⁹, & ea, q̃ de illis, quàuis abstracte cõceptis, secundũ se uera depręhendimus, in eisdẽ in rerũ natura inuentis verificamus, ut patet inductiue: ita de actibus humanis exterioribus loquẽdo, intelli ge, q actus talis, puta, uti re sua qñ oportet, *q. 1. arti. 1. ad 2.* ubi oportet &c. est secũdũ se actus formaliter bonus moraliter ex genere & circunstãtijs: sic uti sapere, uidere, &c. sunt qđã scđm se formaliter bona trãscẽdenter, et q positi in rerũ natura hmõi actus, sunt ẽt formaliter boni: nec est alia bonitas, qua est bonus actus abstracte conceptus, et actus in rerũ natura positus: sicut A non est alia humanitas, qua hõ abstracte cõceptus est hõ, & qua hõ positus in rerũ natura est hõ: sed bene est alius essendi modus, quia in rerũ natura, & in abstractione. Scito secundo, q aliud est loqui de actibus absolute, aliud vt sunt obiecta, aliud vt sunt in rerũ natura, aliud ut sunt in executione. Quæ.n. conueniũt alicui absolute, cõueniunt in rerũ natura, nisi conueniant or repugnanter (ut alibi dictũ est:) q̃ autẽ cõueniunt ut obiecta sunt, & quæ ut in executione sunt, habitudines important ad *q. 18. ar. 2.* ea, quorũ sunt obiecta, & e quibus fiunt &c. Prælibata aũt uolui hæc esse, ut intelligas primo, q actus exterior, verbi gratia, Vti re sua absolute, est *lib. 1. ca. 9. circa medium to. 1.* formaliter bonus moraliter: ac p hoc positus in rerum natura, est ẽt formaliter bonus moraliter: & positus in esse obiectiuo uolũtatis nostræ, est bonus ẽt obiectiue: & positus in executiõe, est effectiue bonus. Secundo, q quia idẽ est loqui de conditionibus scđm se rei absolute, & in rerũ natura, non distingues inter bonitatẽ moralẽ actus exterioris scđm se, & ut in rerum natura, sed pro eodẽ cõputes: ac per hoc cum dr̃, q bonitas ex materia, & circunstantijs prius conuenit actui extra scđm se, q̃ uoluntati, intelligas, q prius conuenit hmõi bonitas actui exteriori in rerum natura, q̃ uoluntati. Et cum his intelligas tertio, q prius conuenit bonitas illa actui exteriori obiectiue, quam in executione. Et sic pri⁹ conuenit hæc bonitas actui exteriori scđm *concl. in* se: ac per hoc in rerũ natura absolute: secũdo, ipsimet obiectiue: tertio, actui uoluntatis cui obijcitur: quarto, ipsimet in executione: sicut sanitas primo conuenit animali, siue abstracte concepto, siue in rerum natura: deinde conuenit medicinæ, & quibuscunque alijs. Scito quarto, q si quęras rationem, quare bonitas actus exterioris ex materia, & circunstantijs prius conuenit ipsi, quàm uoluntati: in litera resoluitur dup ex ratio. Prima est, quia conuenit ipsi per se, et consequenter uoluntati per ipsam. Non enim iõ tollere aliena est malus actus moraliter, quia velle hoc, est malum, sed ecõuerso, quia hoc est malũ

moraliter: ideo uoluntas eius est mala. Secunda est, quia hæc bo F nitas pendet a ratione, & non a uoluntate: sed quomodo hoc verum sit, in sequenti tractabitur ar. Et quod reliquum est .s. quomodo bonitas actus propria exterioris in executione sit a uoluntate, in 3. art. tractabitur.

F pendet ex uoluntate: & idem est iudicium de utraque bonitate.

¶Ad primum horum dr, q̄ hic non comparatur finis actui exteriori, ut argm̄ credit: sed comparatur bonitas uel malitia ex fine in actu exteriori inuenta, bonitati, uel malitiæ ex gñe & circūstantiis in eodem existent. uerbi gratia; In hoc actu uti re sua qñ oportet &c. pp bonum patriæ, inuenitur duplex bonitas. s. ea s ne, quia pp bonum patriæ: & ex gñe, & circūstantiis, quia re sua qñ oportet &c. & sit hic comparatio earum, & dicitur primo q̄ bonitas hæc in fine in actu inuenta pendet p se ex interiori actu uoluntatis: quia finis ex hoc quod est propriū uoluntatis solius obiectum, confert interiori actui uoluntatis primo bonitatem sui ita q̄ uoluntatis actus est primo bonus tali bonitate, & per ipsum talis bonitas cōuenit, cuicunque conuenit: & consequenter actus humanus exterior p̄fatam habet, quod ut tali bonitate bonus ex actu interiori uoluntatis. Dicitur secundo, quod bonitas ex genere: & circunstantiis in eodem actu inuenta, non pendet ea uoluntate: quia non ideo hic actus est sic bonus, quia uelle ipsum est bonum,

SVP. QVÆST. XX.

ART. II.

bonū, q̄ actus uolūtatis: inquantum uero consistit in executione operis, est effectus uoluntatis, & sequitur uoluntatem.

Ad 2m dicendum, q̄ finis est prior in intentione, sed est posterior in executione.

Ad tertium dicendum, q̄ forma scd̄m q̄ est recepta in materia, ē posterior uia generationis, q̄ materia, licet sit prior natura: sed scd̄m quod est in cā agente, est omnib. modis prior. Voluntas aūt cōparatur ad actū exteriorem, sicut causa efficiēs: unde bonitas actus uoluntatis ē forma exterioris actus, sicut in causa agente existens.

Articulus II.

Vtrum tota bonitas, & malitia exterioris actus dependeat ex bonitate uoluntatis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod tota bonitas, & malitia actus exterioris depēdeat ex uoluntate. Dicitur.n. Matt.7. Non potest arbor bona malos fructus facere: nec arbor mala facere fructus bonos: per arborē autem intelligitur uoluntas, & per fructum opus, secundum glos.* ergo non potest esse, q̄ uoluntas interior G sit bona, & actus exterior sit malus, aut econuerso.

2 Præterea, Aug. dicit in lib. Retractationum*, q̄ nō nisi h uoluntate peccatur: si ergo non sit peccatum in uoluntate, nō erit pctm̄ in exteriori actu: & iō tota bonitas, & malitia exterioris actus ex uoluntate dependet.

3 Præterea, Bonum, & malū de quo nūc loquimur, sunt dr̄e H moralis actus: differentiæ autem per se diuidunt genus secundū philosophum in 7. Metap.* cum igitur actus sit moralis ex eo, quod est b uoluntarius, uidetur quod bonū & malum accipitur

* est Aug. li. 1. cont. Iul. c. 8. a med. to. 7
* li. 1. ca. 9 cir. med. to. 1
* l. 7. Met. tex. 42. to mo 3.

Egid. 2. s. d. 40. q. 1. ar. 3. Medina ar. 4.

IN hic 2. artic. statim dubium occurrit, quomodo post determinationem, q̄ bonitas aliqua prius cōuenit actui exteriori, q̄ uoluntati dubitari recte potest, an tota eius bonitas pendeat ex uoluntate. Si.n. prius actui conuenit quā uoluntati aliqua bonitas, liquet q̄ illa non pendet a uoluntate. Prius .n. non depēdet a posteriori: ac p hoc constat, q̄ non tota bonitas actus exterioris pendet ea uoluntate. Nulla ergo est hic rationabilis quæstio.

¶Ad hoc dicitur, q̄ quia actus exterior uoluntati includit in sui dependentiam a uolūtate: ideo stat, q̄ boni-
125 *Porrecta per totum* tas prius secundū naturam insit ipsi actui humano exteriori, q̄ uoluntati. Adhuc restat ambiguum, an & illa bonitas, quæ prius ei conuenit, dependeat a uoluntate. Licet.n. prius non depēdeat a posteriori, qd̄ tñ prius inest alicui, potest dependere ab eo, cui posterius inest. Et est simile, si concluso, q̄ sanum prius inest animali, q̄ medicinæ, quæratur an sanitas animalis depēdeat a medicina.

¶Circa doctrinam in corpore eiusdem secundi art. traditā, dubium occurrit quadruplex. Primo, quia sicut bonitas ex materia & circunstantiis est ex ratione, ita bonitas finis: neque.n. finis, neque actus quicunque pertinet ad genus moris, nisi ut stat sub ordine rationis. Ratio ergo est causa omnis bonitatis: utraque ergo bonitas debuit in rationem reduci, & non altera in uoluntatem & altera in rationem, ut in litera fit.

¶ Secundum dubium est: quia aut hic sermo est de actu exteriori absolute, aut ut est in executione. Si absolute, cum sic præueniat uoluntatem, ut obiectum, nihil aliud est dicere, q̄ bonitas actus exterioris, non est a uoluntate, quā dicere, q̄ bonitas obiecti uoluntatis non est a uoluntate, & cum hoc cōe sit utrique uoluntatis obiecto. s. fini, & actui extrinseco, debuit de utroq. dici, q̄ non dependet a uoluntate, & non dispar iudicium proferri, ut in litera fit. Si autem, ut est effectus uoluntatis, cū bonitas utraque ex obiectis ad actum uoluntatis, & ex actu uoluntatis in actum exteriorem imperatum & factum deueniat, par quoq; debuit proferri sententia, quod utraque. s. est a uoluntate dependēte ab obiecto sub ratione, & non sicut in litera fit, altera tantum bonitas in uoluntatem reduci.

¶Tertium dubium est, quia cum una circunstantiarum actus exterioris, sit finis, oportet q̄ bonitas actus exterioris ex gñe & circunstantiis dependeat a uoluntate: quoniam ab ea depēdet bonitas ex fine, ut in litera dicitur. Est ergo implicatio dicere, q̄ bonitas actus exterioris ex fine dependet a uoluntate: & q̄ bonitas eius ex genere, & circunstantiis non dependet ex ea. clauditur enim in hac bonitas ex fine.

¶Quartum dubium est directe contra bonitatē actus exterioris in executione: quia cum respectu uoluntatis obiectum, & finis coincidant, ut dictum est, actus exterior obiectum uoluntati, oportet quod sit eius finis, ac per hoc uoluntas sit bona ex eo. sicut ex fine. Et tunc sic, bonitas ex fine in actu exteriori pendet tota ex uoluntate, quia finis est obiectum propriæ uoluntatis: sed bonitas actus exterioris est bonitas ex fine, quia actus exterior obiectum, & finis est uoluntatis. ergo tota bonitas act' exterioris sed econuerso: sed pendet ex ratione: inter potentias enim animæ principia moralis bonitatis, uel malitiæ sunt ratio, uel uoluntas. Si ergo uoluntas non est per se causa huius, relinquitur, q̄ ratio sit. Et reuera, ratio est principium non solum huius, sed etiam omnis bonitatis, & malitiæ moralis, quia est principium totius esse moralis: sed quia bonitas inuenta in exteriori actu ex fine pendet non solum ex ratione, sed etiam per se ex uoluntate interiori, ex genere autem & circunstantiis, ex ratione solum: iō illa in uoluntatem, ut proximam per se causam, hæc in rationē deducta est.

¶Ad secundum dicitur, quòd licet hic sermo sit de actu exteriori simpliciter, & non restricto ad executionem: tamen iungendo ipsum cum dictis in articulo præcedenti, potest dici, quòd hic est sermo de actu exteriori utroque modo, ut in litera patet. Et cum contra primum membrum obiicitur: respondetur primo, quod non est idem loqui de actu exteriori absolute, & ut obiectum est uoluntatis. & consequenter non est idem dicere. Actus exterior est secundum se bonus uel malus, & non ex uoluntate: & dicere, quòd obiectum uoluntatis est bonum secundum se, & non ex uoluntate. Actus enim exterior secundum se, abstrahit ab obiecto non obiecto uoluntatis. Dicitur secundo, quòd hic etiam incidit error, sicut in priori dubio: quia non K fit comparatio obiecti ad obiectum, puta, actus exterioris ad finem: sed bonitatis actus ex fine, ad bonitatem eiusdem ex genere & circunstantiis. Vnde dato, quòd idem sit iudicium de bonitate actus & finis, quod. s. neutra pendet ex uoluntate, non tamen est idem iudicium de bonitate ex fine participata in actu, & bonitate eiusdem secundum genus & circunstantias: quia illa ex uoluntate, hæc non, pendet: & hoc fit in litera. Tertio dicitur, quòd si comparetur obiectum ad obiectum, adhuc aliquid singulare insinuaretur in actu, quod non in fine, dicendo, quòd bonitas actus extrinseci obiecti non est ex uoluntate, quia hoc obiectum differt a fine dupliciter. Primo, quia est actio quædā. Scdo, q̄a est depēdēs a uoluntate, est.n. actus humanus: finis autē nec est depēdēs aliquid a uoluntate, nec actionē aliquam exprimit. unde dicere de actione a uoluntate dependente, qd̄ nec dependet in propria bonitate ab actu interiori uoluntatis, aliquid annotatione dignum est: non sic de fine, quoniam liquidem &. Ad id uero quod contra secundum membrum obiicitur, dicitur, quòd licet actus exterior in executione habeat bonitatem

utranque

vtranque ex uoluntate, & uoluntas ab obiectis, dissimiliter tamē A hoc si: quia bonitas ex fine descendit in actum interiorem uoluntatis per se & formaliter: in actum uero exteriorem in executione, denominatiue tantū. Bonitas uero ex genere, & circunstātia ex obiecto deriuatur in actū interiorē, denominatiue tantū, & p eū in actū exteriorem formaliter: sicut ex sano in animali, denominatur medicina sana, qua animal fit sanū formaliter: unde oē de utraq; bonitate eadē ratio, ēt in executione. Et ad hoc insinuandū, in litera desecta bonitate dr, q uoluntas sedm qd in rōnē fertur, hēt hanc bonitatē, quasi nō hēat ipsam simpliciter, sed in ordine ad aliud: sicut cōiter accidit in hmōi denominationibus. Sed tunc insurgit quæstio mota in quarto dubio, Quare bonitas uocata ex fine, inest uoluntati formaliter, & uocata ex obiecto, nō præcipua eum obiectum etiam sit finis uoluntatis: & hæc quæstio soluetur in solutione quarti dubij.

*cap.7.parum ante med. c.4.

*art. præced.

*q. præce. ar.6. & 7.

in actu solū ex parte uoluntatis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. contra Mendaciū*, q quædam sunt, quæ nullo quasi bono fine, aut bona uoluntate possunt bene fieri.

RESP. Dicendū, q sicut iam dictum est,ᵃ In exteriori actu pōt cōsiderari duplex bonitas, uel malitia. Vna ꝯm debitā materiā & circunstantias: Alia ꝯm ordinē ad finē. Et illa quidē, quæ est ꝯm ordinē ad finē, tota depēdet ex uoluntate: illa aūt, quæ est ex debita materia, uel circunstantijs, dependet ex rōne. & ex hac dependet bonitas uoluntatis secundum quod in ipsam fertur.

Est aūt considerandū, q sicut supra dictum est*, ad hoc q ali- B quid sit malū, sufficit vnus singularis defectus: ad hoc autē q sit simpliciter bonū, nō sufficit vnū singulare bonū, sed requiritur integritas bonitatis. Si igitur uoluntas sit bona, & ex obiecto ꝓprio, & ex fine: ꝯñs est, actū exteriorē esse bonū: Sed ᵐ nō sufficit ad hoc, q actus exterior sit bonus bonitate † uoluntatis, q̄ est ex intētione finis.ᵃ Sed si ᵖ uoluntas sit mala siue ex intētione finis, siue ex actu uolito; ꝯñs est, actū exteriorem esse malum.ᵍ

AD PRIMVM ergo dicendū, q uoluntas bona, prout significat per arborem bonā, est accipienda ꝯm quod habet bonitatē ex actu uolito, & ex fine intento.

AD 2ᵐ dicendū, q nō solū ali-

Ideo bonitas ex fine, qui concurrit per se, inest formaliter: bonitas autem ex obiecto, denominatiua. Sed hæc responsio peccat sedm nō causam, ut causam. Ex hoc. n. q differentia duarum bonitatū in actu interiori uoluntatis est per accidens non, sequitur q utraque secundum se, aut altera, insit denominatiua eidem: stat. n. q distinctio earum cōcurrat per accidens in eodē, & tñ utraque, sedm se insit: sicut stat concessum creditoris & debitoris in eādem plateam esse p accidēs, & tñ iter utriusq; secundū se, ad illū locū esse. Dicitur aliter, q quia actus exterior in casu posito non concurrit sub rōne finis, sed obiecti, licet sit finis: imo distinguitur contra finem, ad dr bonitas ex fine, & bonitas ex obiecto: & sola bonitas ex fine sit formaliter in uolūtate: quia sola est ex proprio obiecto eius, bonitas in actu interiori uolūtatis ex fine, est formaliter, & ex obiecto, est denominatiue. Et sedm hoc oportet dicere, q qñ actus exterior ē Concl. 1 concl. 2

¶ Ad tertium ergo dubium dicitur, quòd si posset separari bonitas alicuius finis, ut circunstantia est, à bonitate eiusdē, ut specificans respectu eiusdem actus, facile dici posset distinguēdo, q finis ut circunstātia, spectat ad bonitatē actus exterioris ex genere, & circunstantijs: finis aūt ut specificans, spectat ad uolūtatē: & sic nō esset implicatio dicere, quòd bonitas ex fine in actu exteriori, pendet ex uoluntate: & quòd bonitas ex genere, & circūstantijs, etiam finis, non pendet ex uoluntate: quia in prima ꝓpositione esset sermo de bonitate ex fine specificante actū exteriorē formaliter sumptum: in sedā uero de bonitate ex fine & circunstantia eiusdē materialiter sumpti. Sed quia intelligi nō potest, q idē numero actus exterior moralis sit talis materialiter sumptus ex aliquo fine, ut circunstantia, & nō sit talis formaliter sumptus ex eodē fine, ut specificante (nō. n. si quis orat ut furetur, intelligi potest, quòd oratio sit mala ex furto circūstantia, & oratio ut uolita, sit non mala ex furto specificante. Et rursus, quia finis ut finis licet adiunctus, est circunstantia actus exterioris moralis, ut ex supradictis patet: & finis ut finis est obiectum proprium uoluntatis) ideo dicendum est, q bonitas ex fine siue circunstante, siue specificante, media uoluntate ad exteriorem actū pertinet: ita quòd actus exterior non habet bonitatē ex fine circunstante, nisi dependēte a uoluntate: & bonitas ex fine deriuatur in actum interiorem uoluntatis specificatiue, & formaliter: in actum uero exteriorem formaliter sumptū, idest, ut stat sub intentione: specificatiue quoq; sed secūdario: in eūdē autem materialiter sumptum, ut adiacens circunstātia. Cum ergo comparatur bonitas exterioris ex fine, ad bonitatem eiusdē ex genere, & circunstantijs, intelligere ex circunstantijs mancntibus puta circunstantijs, qualis nō est circunstantia finis: quia, ut superius est dictum, stat sub ītu specificans, & consequenter substantiale.

¶ Ad quartum dubiū, antequàm respondeatur, aduertendum est, quòd quia quærit de diuersitate bonitatis in ipso actu uoluntatis ex fine, & ex actu uolito, seu obiecto: & contra hanc diuersitatem arguit, & hæc diuersitas dicitur consistere, in hoc: quòd bonitas ex fine inest uoluntati formaliter: bonitas autē ex actu uolito inest ipsi uoluntati denominatiue, propter rationem supradictam, scilicet quia inter actus, bonitas ex fine primo saluatur in uoluntatis actu, cuius finis est proprium obiectum: bonitas autem ex materia & circunstantijs, primo saluatur in ipso actu exteriori. Quia ergo hæc sunt connexa, primo uidebitur quare finis bonificat uolūtatem formaliter, & actus uolitus, qui est etiam finis: quia obiectum, & finis respectu uolūtatis est idē, nō bonificat ipsam formaliter: sed denominatiue, & sic deinde formaliter satisfiet quæsito. Dicitur ergo, quòd qm, ut in arti. 2. quæstio. præcedentis dictū est, differentia bonitas actus interioris uoluntatis ex obiecto, & fine, per accidens inuenitur in eodem:

finis, dat bonitatē actui interiori formaliter: qñ uero est obiectū C tantū, dat bonitatē interiori actui denominatiue. Verbi gratia, Si quis vult fornicari, non ꝓp alium adiunctum finē, actus interior uolūtatis erit in specie fornicationis formaliter: quia fornicari est finis. Si quis uero vult fornicari propter furari, tūc actus interior uolūtatis erit in duabus speciebus, scilicet in specie furti formaliter: in specie uero fornicationis denominatiua. Sed qm superius dictum est, quòd uoluntas in quodcunque fertur, aut fertur sub ratione finis, aut propter finē: & quando fertur, in propter finem: fertur formaliter in finem: ideo non cōsonat dicere, q actus exterior in casu posito non est uolitus ut finis, sed ut obiectum tñ. Oportet enim ut finem, uel propter finem esse uolitum, sed non propter finem tantum: quia etiam secundum se propter propriam bonitatem est uolitus: unde & in propria reponit spē actū interiorem uoluntatis, licet denominatione. Ergo. Et cōfirmatur, quia in 2. ar. ꝓcedentis qōnis. ubi dicitur, quòd non differt in uoluntate bonitas ex fine & obiecto, expresse obiectum ipsum uocatur finis, cum subditur, nisi sicut D finis dependens ex fine. Aliter ergo distinguendo de fine & subfine: & q quando quis vult fornicari ut furetur, furtum est finis: fornicatio uero subfinis: & quòd finis facit actum interiorē formaliter talem, subfinis autem denominatiua. Sed hæc respōsio non satisfacit: qm ex distinctione subfinis à fine, nihil aliud apparet sequi, nisi quòd finis principalem locū tenet, & subfinis secundariū: ac per hoc si finis bonificat formaliter actū interiorem uoluntatis, cum subfinis claudatur infra latitudinem finis, etiā ipse bonificabit eundem formaliter, licet secundario. Aliter ergo occurrit dicendum. Ad cuius euidentiā nota tria: Primum est, quòd sicut sunt duo genera humanorū actuum scilicet actus interior, uoluntatis, & actus uoluntatis exterior: ita dantur duo propria bonificatiua actuū formaliter, scilicet, finis, & materia, cum circunstantijs. Et finis quidem ut sic, bonificatiuus est interioris actus uoluntatis, ita quòd ipse est primo formaliter bonus ex fine: materia autem cum circunstantijs, bonificatiua est E actus exterioris uoluntarij, ita quòd ipsa primo est formaliter bonus ex materia, & circunstantijs. Secundum est, quòd licet multipliciter contingat bonitatem deriuari ab uno in aliud, puta, sicut ex fine, uel obiecto, seu materia circa quam, uel circunstantia, uel actione: in proposito dupliciter contingit bonitatem actus deriuari in alium actum. Vno modo ut sic: ita quòd quia talis actus, inquantum actus, est bonus, ideo ille alius actus, inquantum actus, est bonus. Alio modo, ut alter eorum, uel uterque induit rationem finis, uel obiecti cuiusuis alterius. Differentia autem inter has duas deriuationes est, quòd prima deriuatio, ut diuo Thomæ placet in calce sequentis articuli, est secundum denominationem tantum, ita quòd nec actus exterior ab interiori, nec interior ab exteriori sit bonus

G 2 forma-

qs uolũtate peccat, qñ vult malum finem, sed etiam quando vult malum actum.

Ad 3ᵐ dicendũ, q̃ uoluntariũ dr̃ non solũ actus uolũtatis, sed ẽt actus exteriores, prout a uoluntate procedunt, & rõne: & iõ circa utrosque actus potest esse differẽtia boni & mali. G

Articvlvs III.

Vtrum bonitas & malitia sit eadem exterioris & interioris actus.

126 Perrella per totum. Inf. ar. 4 ad 2.

AD tertivm sic procedit. Vr̃ q̃ non eadẽ sit bonitas uel malitia actus interioris uoluntatis & exterioris act⁹. Actus n. interioris principiũ, ẽ uis animæ interior apprehensiua uel appetitiua. Actus aũt exterioris principiũ, est potentia exequẽs motũ. Vbi aũt sunt diuersa principia actionis, ibi sunt [h] diuersi actus: actus aũt ẽ subiectũ bonitatis, uel malitię. Nõ põt aũt esse idẽ accidens in diuersis subiectis, ergo nõ põt esse eadẽ bonitas interioris & exterioris act⁹.

G ¶ 2 Præt. Virtus est, quæ bonum facit habentẽ, & op⁹ eius bonũ reddit: ut dr̃ in 2. Ethico.* sed alia est uirtus intellectualis in potentia imperante, & alia uirtus moralis in potentia imperata, ut patet in principio 2. Ethic.* ergo alia est bonitas actus interioris, q̃ est potẽtię imperantis, & alia est bonitas actus exterioris, q̃ est potentiæ imperatæ. *c.6. s pῡ cip. to. 5. *li. 2. eth. c. 1. to. 5.

H ¶ 3 Præter. Causa & [h] effect⁹ idẽ

formaliter, sed denominatur ideo bonus, quia est ab illo, aut ad illum. Secunda autem deriuatio, quando est a fine, (quia de alijs non est cura præsens) scdm formalem est inhæsionem bonitatis. Vnde cum quis vult fornicari, ut furetur, licet furtum sit actus exterior: quia tñ cõcurrit ad actum interiorẽ uolũtatis ut finis, qualificat eum formaliter, & reponit in specie furti formaliter. Tertiũ est, q̃ ratio finis boni uel mali & act⁹ boni uel mali inueniuntur separate & cõiunctæ. Separate quidẽ, q̃ s. est finis & non actus: ut cum qs vult deum esse, & ecõuerso, q̃ est actus, & non finis, ut cum qs vult actum indifferẽtem, puta, leuare festucam de terra: uel uolitum nisi pp̃ finẽ, ut protectionem mercium in mare. Coniunctæ uero ita q̃ fini cõiungit act⁹, sicut cũ qs vult fornicari pp̃ furari: furari. n. tunc hẽt primo rationẽ finis, cui substernitur actus furandi: uel actui coniungitur finis, sicut in exemplo posito, fornicari, tenet primo rationem actus, cui cõiungit ratio finis: dum non solum ille vult incurrere malũ furti, sed ẽt malũ fornicationis, qui pp̃ furtũ non incurreret malum incestus materni. Hoc. n. signum est, quod vult, uel horret etiam malitiam actus talis scdm se, quod est uelle illum ut finem. Ex his autem dicitur ad motũ dubium, quòd sermo dicens, quòd finis qualificat formaliter actum interiorẽ uoluntatis, actus autem exterior denominatiue tantum, intelligẽdus est formaliter, inquantum finis, & inquantum actus: cum quo tamen stat quòd actus exterior, ut finis, qualificet uolũtatis actũ interiorem formaliter siue actus exterior rationem habeat finis principalis siue secundarij. Vnde sicut nõ inconuenit, q̃ in exẽplo posito, scilicet cũ quis vult fornicari, (vt furetur) quod furti malitia ex genere, & circunstantijs, deriuetur formaliter in actum interiorem uoluntatis, inquantum habet rõnẽ finis, & non deriuetur in eundẽ, nisi denominatiue, inquantũ habet rationẽ actus: ita non incõueniẽ q̃ fornicationis malitia ex genere & circunstantijs, inquantum hẽt rõnẽ actus, non deriuetur in actum interiorem uoluntatis, nisi denominatiue: & inquantũ habet quãdam finis rõnẽ deriuetur in eundem formaliter. Et sic, cum idem est actus, & finis omnino, ut cum vult quis fornicari, non propter alium finem &c actus interior uoluntatis ex fornicatione, ut hẽt rõnem finis est malus formaliter. Et ex eadem, ut habet rationẽ actus, est malus denominatiue. Stat ergo solutio in formali, q̃ actus uolitus inquantũ actus, & inquantum finis, distinguendus est: & q̃ de ipso inquantũ actus uerificatur, q̃ aliter bonificat, & aliter, & aliunde est bonus. Et scdm hoc patet, q̃ non eodem modo tota bonitas actus exterioris in executione comparatur ad uoluntatem: quia sola illa, quæ ex fine est, a uoluntate pendet: reliqua enim a seipso per uoluntatem descendit in seipsum in executionem. Et sic omnia consonant: immo (ut in sequentibus huius quæstionis patebit.) non uidetur possibile saluare doctrinam authoris, De identitate & diuersitate: & de additione bonitatis & malitiæ actus exterioris ad interiorem, nisi sic eam intelligendo.

SVPER QVAEST. XX. ARTIC. III.

Cap. 2. d. 42. q. 1. con. 6.
Medina artic. 3.

IN titulo articuli tertij eiusdem vigesimæ quęstionis, quęstio est De identitate numerali, &c.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte duo. Primũ est. Dupliciter aliqua accidentia distinguuntur, numero scilicet, uel propter numerationem subiecti: ut albedo in Sorte, & platone: uel propter numerationem essentiæ, ut albedo & dulcedo in eodẽ pomo. Et propterea litera intendens, quòd utraque bonitas est una, & utraque extra, & ponens quòd uterque actus est unus actus in genere moris, vult quod quandoque sit una numerositate subiecti & essentiæ, quandoque duæ numerositate essentiæ non subiecti: quia utrique actus, est unum subiectum numero. Secundum est, quòd hinc expresse, (ut responsio ad tertium manifestat,) habes, quòd deriuatio bonitatis uel malitiæ ex actu in actum, non est formalis, sed denominatiua tantum.

¶ Sed sũt hic plura dubitatione digna. Primũ est, si actus exterior, & interior sunt unus act⁹, & unũ subiectũ numero i genere moris, quorsum ista q̃stio de prioritate, dependẽtia & causalitate bonitatis & malitiæ moralis unius ab altero? Hæc. n. cũ diuersitatẽ supponãt p accidẽs ad moralem doctrinã spectare uidenẽ. Scdm est, q̃ author diminutus vi. Bonitas. n. actus exterioris, tripliciter se hẽt ad bonitatẽ actus interioris. Primo, ut habens omnino candam bonitatẽ, ut potio amara. Secũdo, ut habens omnino aliã secundum se, ut bene ambulari propter sanitatẽ. Tertio, ut habens ex se, & non ex alio fine: ut cũ actus exterior pp̃ se est uolitus, puta contẽplatio, uel adulteriũ: hic. n. tertius modus in litera non ponitur, & tamen frequentissimus est, dũ uolumus actus uirtutum, uel uitiorum non propter aliũ finem. Tertium est, quia uoluntaria vi doctrina authoris quo ad hoc, quòd deriuatio bonitatis uel malitiæ actus ab actu, nõ est secundum formam, ut calidum deriuatur ex calido: sed secundũ denominationẽ, ut sanũ denominatur in urina à sano in animali. Quartum est circa ipsam conclusionẽ, cõtra quã arguit Scotus in quol. quæst. 18. tripliciter probando, q̃ non est eadem bonitas, uel malitia actus interioris & exterioris. Primo, authoritate Aug. 13. de Tri. dicentis, q̃ male uiuendo miser est, minus tamẽ esset, si nihil eorũ, quæ perperam uoluit, habere potuisset. Secundo ratione, quia alia est integritas requisitorũ secundum rõnẽ rectam ad bonitatẽ actus interioris, & alia requisitorũ ad bonitatẽ actus exterioris. ergo. Tertio etiam rõna, quia nihil est causa, medium, & ratio sui ipsius: sed actus interior bonus & exterior bonus se habent in bonitate ut causa & causatum, ut immediatum, & mediatum, & huiusmodi. ergo. Quarto arguit cõtra idem Grego. de Arimino in libro sententiarum. Actus exterior est malus, & non est illud malum quod est actus interior: ergo sunt duo mala. probatur minor: quia adulteriũ, nõ est uelle adulterari, nec homicidium est, uelle hominem occidere, & sic de alijs Sunt etiam apud Capreolũ in 42. dist. 1. multa, quæ uide ibi: ex his enim solutis satisfactum credimus.

¶ Ad primum horum dr̃, q̃ sicut in naturalibus, qñ unum omnino constat ex pluribus, non per accidens, nec frustra quæritur quid ex quo in altero redundat, ut patet in compositis ex materia, & forma: ita in moralibus, licet actus imperans, et imperatus sint unus numero actus, non ut simplex, sed ut compositus, non frustra, nec per accidens quæritur, quid, ex quo procedat.

K ¶ Ad secundum dicitur, quòd hæc obiectio testatur illã esse authoris mentem, quàm in præcedenti articulo diximus, scilicet, quòd distinctio bonitatis ex fine, et actu intelligitur formaliter, idest, inquantum finis et inquantum actus. Propterea. n. nõ oportuit tertium membrum in litera poni: sed sub secundo mẽbro comprehenditur, quandocunq; actus exterior est secundũ se bonus: vñ quando quis vult fornicari, non propter aliũ finẽ, malitia actus interioris et exterioris est alia, et alia, non specie sed numero: ita q̃ actus interior uoluntatis, est malus formaliter propria malitia fornicationis, quam habet ex fornicatione vt finis: at actus exterior est malus etiam formaliter propria malitia fornicationis, quam habet ut actus ex genere suo:

¶ Ad tertium dicitur, q̃ doctrina hæc non est uoluntaria, sed in litera tangitur eius fundamentum: quia scilicet, quando aliqd dicitur tale ex ordine ad aliud, dicitẽ denominatiue: et nõ oportet dici formaliter. Quod enim habet aliquid in se formaliter, dicitur tale secundum seipsum, ut patet inductiue. Constat

autem

esse nō pōt. nihil.n. est cā suipsius:sed bonitas act⁹ interioris ē cā bonitatis act⁹ exterioris, aut ecōuerso, ut dictū est. ergo nō pōt esse eadē bonitas utriusq;.

SED CONTRA est, qd supra ostēsum est, q actus volūtatis se habet vt formale ad actū exteriorē:ex formali aūt & materiali fit unū. ergo est una bonitas actus interioris & exterioris.

RESP. Dicendū, q sicut supra dictum est, Actus interior uolūtatis, & actus exterior, put cōsiderant in genere moris, sūt un⁹ actus. Cōtingit aūt qnq; actū, q ē vn⁹ subiecto, hēre plures rōnes bōitatis, uł malitię, & qnq; vnā tm̄. Sic ergo dcēm, q qnq; ē eadē bonitas, uel malitia interioris actus & exterioris: qnq; alia, & alia. Sicut.n. dictū ē, pdictæ duæ bōitates, uel malitię. s. interioris & exterioris act⁹ adinuicē ordinant: cōtingit aūt in his, q ad aliud ordināt, q aliqd ē bonū ex hoc solū, q ad aliud ordinatur: sicut potio amara ex hoc solo ē bona, q ē sanatiua: unū ñ ē alia bonitas sanitatis & potionis, sed una & eadē. Qnq; uero illud qd ad aliud ordinat, hēt in se aliq rōnē boni, ēt pter ordinē ad aliud bonū: sicut medicina saporosa hēt rōnē boni delectabilis pter hoc, q ē sanatiua. Sic ergo dicēdū, q qn act⁹ exterior est bonus, uel malus solū ex ordine ad finē, tunc est oino eadē bonitas, & malitia actus uoluntatis, q p se respicit finē, & act⁹ exterioris, q respicit finē mediāte actu uolūtatis. Cū aūt act⁹ exterior hēt bonitatē, uel malitiā ſm se. s. ſm materiā, uel circūstātiā, tūc bōitas exterioris act⁹ est una, & bonitas uoluntatis, q est ex fine, ē alia: ita tn̄ q bōitas finis ex uolūtate redūdat in actū exteriorē: & bonitas materię & circunstantiarū redūdat in actū uoluntatis, sicut iā dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō illa probat, q actus interior, & exterior sunt diuersi secundū genus naturæ: sed tū ex eis sic diuersis, constituitur unū in genere moris, ut supra dictum est.

AD 2m dicēdū, q sicut dr̄ 6. Eth. Virtutes morales ordinant ad ipsos act⁹ uirtutū, q sūt quasi fines: prudētia aūt, q est in rōne ad ea, q sunt ad finē: & pp hoc reqrunt diuersæ uirtutes: sed rō recta de ipso fine uirtutū ñ hēt aliā bonitatē, quàm bonitatem uirtutis, ſm qd bonitas rōnis participat in qualibet uirtute.

AD 3m dicēdū, q qn aliqd de uno deriuat in alterū, sicut ex cā agēte uniuoca, tūc aliud est qd est in utroq; sicut cū calidū calefacit, alius numero ē calor calefaciētis, & calor calefacti, licet idē spē. Sed qn aliqd deriuat ab uno in alterū ſm analogiā uel pportionē, tūc est tm̄ unū numero: sicut à sano qd ē in corpore aīalis, deriuat sanū ad medicinā, & urinam: nec alia sanitas ē medicinę, & urinæ, q sanitas animalis, quā medicina facit, & urina significat: & hoc mō a bonitate uolūtatis deriuat bonitas actus exterioris, & econuerso, scilicet ſm ordinem unius ad alterū.

est, q actus interior voluntatis dr̄ bonus ex actu exteriori in ordine ad ipsū. Dr̄.n. uelle furari, malū, qa est ad malū. Et similiter actus exterior dr̄ ex actu interiori malus, in ordine ad ipsū. Dr̄.n. actio manus, qua furat, mala, qa ordinat a mala uolūtate. Vñ cū multiplicare entia sine necessitate, nō sit rōnabile, & ordo sit manifestus adinuicē, & sufficiat ad saluandū eorū bonitates & malitias: superfluū ē ponere, q ēt sit deriuatio formalis, ut caloris à calore. Et confirmatur, qa si in damnatione condēnū, hmōi act⁹ ab actu ponat deriuatio formalis: oportebit eadē rōne postmodū dicere, cū actus vnius uirtutis imperat ab alia, puta fortitudinis à charitate, ut i martyrib. q a charitate in uolūtate deriuat charitas alia in actū exteriorē, & similia, q absurda sunt. Iace ergo fundamētū hoc, q deriuatio bonitatis, & malitiæ, & talis bonitatis, & talis malitiæ in actu ab actu, ut sic, est ñ formalis, sed denolatiua seu non p modū uniuocationis, sed attributionis, & ex ea illa esse sicut ubi multa moralia. & hoc bñ nota.

¶Ad quartū uero dubium rñdendo dr̄, q ex eo ubi bonitate illa Augu. nihil aliud dr̄, nisi forte q exterior actus addit, & facit hoīem peiorē: qd qualiter uerū sit, in sequenti patebit art. Prima uero rō non cōcludit uniuersaliter, q oīs bonitas exterioris actus sit alia ab oī bonitate interioris actus, sed q aliqua (qd grans cōcedimus,) q si de oī esset intentio, oporteret probare. Constat.n. q eadē est integritas requisitorū ad bonitatē ex fine actus uolūtatis interioris, & exterioris, licet dissimiliter ad utrunq; se habeat integritas illa, ut patet, cū aliquis vult propter finem aliqd nulla alia ratione moraliter bonum, nisi propter finem. Et hæc loquendo de his actibus in genere moris, licet forte impossibile sit in genere naturę, eadem utrique conuenire: quod forte Scotum decepit. Secunda autem ratio eiusdem, ex malo intellectu positionis nostræ procedit. Non.n. dicimus q eadem numero bonitas sit cā, & causata, sed dicimus q sicut sanitas una numero non diuersificatur in animali, medicina, & urina, & cum hoc, a sanitate aīalis deriuatur sanitas in urina, & medicina: ita dicimus, quòd eadē numero est bonitas utriusq; actus: & quòd ex altero in alterū deriuatur secundum denominationē. Vnde concedēdo, quòd idē non est cā nec ratio mediātis sumptus, negat sequela, ergo alterius bonitatis, qa est sophisma cōsequentis: oporteat dicere. ergo alterius bonitatis, uel pportionis, uel attributionis adseruā, bonitas actus interioris est cā bonitatis exterioris, id est, pportionis actus exterioris ad bonitatē interiorem, & econuerso: & sic de aliis attributionibus, secundū quas deriuat denominatio. Ad id qd affertur ex Greg. si non fiat uis in uerbis negatur sequela: non enim ualet, Vrina est sana, & aīal est sanū: & Vrina sana nō est aīal sanū, neq; ecōuerso. ergo sunt duæ sanitates; quia stat numerus habentiū diuersimode cum unitate numerali rei habitæ. Dixi aūt, si non fiat uis in uerbis, quia pōt formari argumentū in adiectiuis, & substantiuis: & si in his fiat uis, iam scis ex prima parte, quòd uoia substantiua non plurificant sine plurificatiōe formæ: sed de reb. nūc ē qō. Pōt quoq; distingui minor, & dici, q cū dr̄, & hos malum nō est illud, materialiter qdē est uerū, formaliter aūt falsum: quia licet actus exterior malus nō sit interior malus, nec econuerso: malitia tn̄ uni⁹ est malitia alterius: sicut sanitas aīalis & sanitas vrinæ.

¶In rñsione ad secūdum eiusdem 3. art. aduerte, q quia argumētū tēdebat ad hoc, ut quia duæ uirtutes exigunt ad bonificādum hos duos actus, singula singulis referendo: rō duæ essent eorum bonitates: qlibet.n. uirtus bonificat actū suum. Rñsio primo pcutit radicē, & intendit q non pp diuersitatē inter actū interiorē, & exteriorem, oportet diuersa uirtute, s. morali & intellectuali: sed pp diuersitatē finis, & eius qd est ad finē. nā moralis s fine, itellectualis uero in his q sunt ad finē, pficit. Deinde q ad quēlibet actū virtutis concurrit bona rō, & bonus appetitus, quorum primum spectat ad uirtutem intellectualē, secundum ad moralem, & hoc erat materia argumenti: rō subdit, q bonitas moralis tactæ rōnis de ipso fine uirtutum, id est de eodem, da quo est uirtutis moralis, est alia a bonitate morali ipsius uirtutis moralis: ac p hoc actus pendens ex recta ratione, & recto appetitu, non propterea habet duas bonitates morales: quomodo autem, & quare hoc sit, subiungitur dicendo, Secundum quòd bonitas rationis participatur in qualibet uirtute, idest, ideo non est distincta bonitas moralis utriusq; quia in qualibet uirtute participatur bonitas rationis. Et scito, quòd ly, bonitas determinans rationem, cū dicitur, bonitas rationis participatur, dupliciter intelligi potest. Primo in se ipsa rationis. ut est res cuius pars capitur: & sic non significat bonitatem moralem formaliter, sed bonitatem intellectualem formaliter. Rectitudo enim rationis, quæ eius est bonitas, non moralis, sed intellectualis bonum est formaliter: primordialiter autem, & causaliter bonitas est moralis, secundo in ipsis participantibus, vt est pars capta, & sic est bonitas moralis: imo pars omnis bonitatis moralis, & causa in omnibus uirtutibus moralibus, quocunque modo intelligatur, hæc litera non refert. Super.n. dictum est, q non est alia bonitas moralis, & q ratione participationis ipsius, in quamlibet coincidit uirtutem moralem.

*Art. 1. & 2. huius quæst. & q. 18. ar. 6.
*q. 18. ar. 6.
*q. 17. ar. 4. & q. 18. art. 6.
*Art. 1.
*q. 17. ar. 4.
Cap. 1. in fine, t. 5.
D. 108.

SVPER QVAEST. XX. ART. IIII.

Egid. 2. 5. d. 40. q. 1. ar. 2. D. Bon. d. 42. ar. 1. q. 2. Ric. d. 4. q. 5. Cap. 2. d. 41. q. 1. con. 2. Medina ar. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus exterior aliquid addat de bonitate, & malitia supra actum interiorem.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr quod exterior actus nō addat in bonitate, vel malitia supra actū interiorē. Dicit enim Chrys. sup Matth. *Volūtas est, quæ aut remuneratur pro bono, aut cōdēnatur pro malo: opera autē testimonia sunt uolūtatis. non ergo quærit Deus opera propter se, ut sciat quō iudicet: sed propter alios, ut oēs intelligant, quia iustus est Deus: sed malū vel bonū magis est æstimandū secundum iudiciū Dei, quā secūdū iudiciū hominum. ergo actus interior nihil addit ad bonitatem, uel malitiam super actum interiorem.

¶2 Præt. Vna, & eadē est bonitas interioris, & exterioris actus, ut dictū est:* sed augmentū fit per additionē vnius ad alterū. ergo actus exterior nō addit in bonitate, vel malitia super actum interiorē.

¶3 Præt. Tota bonitas creaturæ nihil addit supra bonitatē diuinā, quia tota deriuatur à bonitate diuina: sed bonitas actus exterioris quandoq; tota deriuatur ex bonitate actus interioris: quandoq; autē ecōuerso, ut dictū est,* nō ergo unū eorū addit in bonitate, vel malitia supra alterū.

SED CONTRA. Omne agēs intendit consequi bonū, & uitare malū. Si ergo per actū exteriorē nihil additur de bonitate, uel malitia, frustra, qui habet bonā voluntatē, uel malā, facit opus bonum, aut desistit a malo opere: quod est inconueniens.

RESP. Dicēdū, quod si loquamur de bonitate exterioris actus, quā habet ex bonitate finis, tūc actus exterior nihil addit ad bonitatē, nisi contingat ipsā uolūtatem secundum se fieri meliorē in bonis, uel peiorē in malis: quod quidē videtur posse contingere tripliciter. Vno modo secundum numerū, puta, cū aliquis vult aliquid facere bono fine, uel malo: & tūc quidē nō facit, postmodū autē vult & facit, duplicatur actus volūtatis, & sic fit duplex bonū, uel duplex malū. Alio modo, quātū ad extensionem, puta, cū aliquis vult facere aliquid bono fine, vel malo, & propter aliquod impedimētū desistit: alius autē cōtinuat motū uolūtatis quousq; opus perficiat, manifestū est quod huiusmodi uolūtas est diuturnior in bono, vel malo, & secundū hoc est peior, uel melior. Tertio, secundū intensionem: sunt enim quidam actus exteriores, qui inquantū sunt delectabiles, uel pœnosi, nati sūt intēdere uoluntatē, uel remittere. Constat autē, quod quanto volūtas intēsius tendit in bonū, vel malū, tāto est melior, uel peior. Si autem loquamur de bonitate actus exterioris, quā habet secundū materiā, & debitas circūstantias, sic cōparatur ad volūtatē ut terminus, & finis: & hoc modo addit ad bonitatē, uel mali-

---

IN titulo articuli quarti eiusdē quæstionis aduerte, quod hic dicte quæstioni de actu exteriori, ut est in rerum natura.

¶ In articulū quartū eiusdē 20. q. tripliciter dubitatur. Primo circa primū mēbrū, s. quod actus exterior nihil addat bonitati, supra actū interiorem quo ad bonitatē, quæ est ex fine. Manifesta enim contradictio uerita ti, & secundo mēbro: quoniam si quis fornicari vult, ut furetur, & dat de pretio fornicationē propter accessum ad furtū intentū, certū est, quod sicut iste peior est factus fornicando, ita peior factus est furādo. Furtū autē est actus exterior, & actus interior uoluntas s. est ex eo malus malitia, quæ est ex fine. ergo quo ad malitiā, quæ est ex fine, actus exterior addit in malitia supra malitiam actus interioris.

¶ Secundū dubiū est circa secundū membrū. An uolūtas quātū ex se, est parata: sed propter impotentiā cessās ab opere, sit perfecta, ac si operaretur. Et est ratio dubij, quia author uocat eā perfectā & consummatam. Et rursus ponit in eo defectū perfectionis, quæ est ex actu exteriori.

¶ Tertiū dubiū est circa illud quod dicitur s. quod in uolūtarius defectus in faciendo, nō tollit aliquid de præmio, ual pœna. Hoc enim patet esse falsū tā apud diuinum, quàm apud humanū iudiciū. Martyr enim solū uolūtate subeūda, propter defectū exterioris martirij, perdit aliquid de præmio, quia caret aureola. Et similiter, qui similiter noluit percutere clericum, caret pœna excommunicationis: & qui uoluit occidere, caret pœna mortis. Quarto loco essent forte, aliarius iudicio, adducēdæ obiectiones receptæ a Capreolo in 42. di. 2. Sed quoniam solutis his, apparebit aut solutio, aut impertinentia earum, omitto.

¶ Ad euidentiam horum recolito primo, quòd sicut sanum in vrina non addit aliquid sanitatis supra sanitatem animalis: ita bonum a fine in actu exteriori, nihil bonitatis addit supra bonum actum interiorem uoluntatis. Et ratio utrobique est eadē, quia denominatio tantum extrinsecum nihil formæ addit supra denominatiuum formale: unde et hoc quòd author posuit, quod bonitas a fine, est formaliter in solo actu interiori, oportet consequenter dicere, quod actus exterior nihil bonitatis illius addit: quoniam tali bonitate bonus est, quasi extrinseca denominatione. Et quia haec affirmatio est cathegorica affirmationis, negatio erit eā negationis, & acutius sensus secundum bonitatem, quam habet actus interior voluntatis ex actu exteriori uolito, actus exterior in rerum natura, quia est formaliter bonus tali bonitate, addit ad bonitatē actus interioris, non aliā bonitatē, aut aliū bonitatis gradū: sed ipsam eandem bonitatem apponit in suo perfectissimo essendi modo, s. formaliter, ac per hoc terminat, perficit, & consummat motū uoluntatis in ipsum ex propria forma, quā in se, & ex se habet. Vnde melius est uolens, & faciens actu bonū, quā uolens facere, & nō faciens. Recolito secūdo, quod doctrinæ hæc de bonitate ex fine & actu, intelligitur formaliter, idest, inquātū huiusmodi: & uidebis, quod quā actus, & finis coincidunt, tunc actus exterior addit, & non addit supra actum interiorem in bonitate & malitia: quia inquantū bonus ex fine ut sic, non addit: ut autē bonus secundū se, sic addit. Et secundū hoc ad primū dubiū dicitur, quod ille furando fit procul dubio peior, nō quia malitiæ ex fine in uoluntate actus exterior ut malus, ex illa aliquid addat, sed quia illi malæ uolūtati addit actus exterior secūdū se malus formaliter. Vel nota aduertere hic, quod aliud est dicere, quod actus exterior non addit in bonitate & malitia ex fine actui interiori: & aliud est dicere, quod finis cōsecutus nō addit in bonitate & malitia volūtati bonæ, uel malæ ex fine. Primū enim docemur in litera, secūdū autē minime: quia ponitur ex litera hic oppositū huius secundi, in ratione secundi mēbri, vbi dicitur, quod inclinatio perficitur in hoc, quod cōsequitur finē. Et potest cōfirmari: quia finis est per se primo bonus. Et propterea si actus exterior inquantū per se bonus, addit in bonitate, oportet quod finis, inquantum per se primo bonus, addat etiam bonitate: & hoc est uerum absque dubio. Vnde cum finem habeat rationem finis, eius consecutio, etiam si non esset actus, adderet in bonitate, uel malitia.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod, vt ex art. 4. q. 16 superius patet, uoluntas potest dici, & esse cōpleta dupliciter. Vno modo secundum illam habitudinem, qua volitum est in uoluntate. Alio modo secundū illā, qua uolūtas tendit in realem assecutionem uoliti. Iuxta primum modum significatur perfectio uoluntatis per hoc, quod est uelle perfecte: iuxta secundum uero per hoc, quod est habere perfecte, ut ibidem dictum est. Vnde uoluntas parata operari si posset, est perfecta uolūtas, quia perfecte vult, & hoc spectat ad primæ habitudinis perfectionem: & est imperfecta simpliciter, quia nō peruenit ad hoc, quòd realiter habeat id quod vult, & nata est habere. Omnis enim motus deficiens a termino, est imperfectus per priuationem perfectionis in assecutione termini consistentis. Et cū prima perfectio sit alterius rationis a secunda: & tota latitudo primæ comparetur ad secundam, ut imperfectum ad perfectum, vt superius patet, consequens est, quod quantumcunq; crescat, & intensissimus sit interior actus uoluntatis, solus nunquàm perueniet ad hoc, quòd sit perfectus simpliciter sine assecutione exterioris. Propter quod Saluator dicit Io. 15. Maiorem charitatē nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis: ponat, dixit, non, uelit ponere.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd sicut sermo præsens est de bono & malo moraliter, non secundum hanc, uel illam legem: ita etiam de præmio & pœna secūdum exigentiam actus boni, vel mali, & non secundum hanc, uel illam legem, nisi forte di ul nam. Igitur distinguendū est de præmio, & pœna essentiali, uel acciden-

127 Porrecta per totum. Infr. q. 24. art. 3. cor. Et 2. 2. q. 76. art. 4. ad c. Et 2. d. 40. art. 3. Et mal. q. 2. ar. 2. ad 8.

*ex home. 19. I Mat. aliquātulū a princip. cap. 10. a.

*Art. pre.

*Art. pre.

concl.

Concl.

accidentali,& dicendum q uoluntas parata,quamuis non operant propter impotentiā,nihil de præmio, uel pœna perdit essentiali,quia hoc respondet primæ proportioni uoluntatis:quāuis careat aliqua accidentali renumeratione, uel pœna respondenti ipsi exercitio actus exterioris.

A audire.Falsum aūt esse conuincitur ex rōne sic. Actus non recipit additionem in bono,uel in malo scd̄m id qd̄ est p accidens & in paucioribus: sed euentus per accidens, & in paucioribus ex hoc,q est præuisus,nō trāsit ex per accidens & raro, in p se, aut frequēter.ergo euētus talis ex hoc q ē præuisus, nō addit bonitate,uel malitia. Maior hi in calce corporis huius articuli. Minor est p se nota: q præuisio sola nihil confert uolūtati. Nō n. ex hoc q aliqs puidet aliqd, est bonus,uel malus: nec ex hoc,q aliquis puidet aliquid p accidēs futurū ex suo acto, ppea male facit: alioquin Chrs pdicēs ex manifestatione sui futura tot scelera Iudæorū, male fecisset manifestādo se. Et occidēs suū inuasorē,puidēdo eius mortē,& defendendo se,peccaret.Vnde sup eadē radice formatur alia rō sic. Præuisio euentus mali p accidēs nō facit actū malū.ergo præuisio euentus mali p accidēs futuri, nō facit actū peiorē,si erat mal° iuxta illā regulā. Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis &c.Et cōfirmatur: q faciēs actū bonū,puta,uadēs ad ecclesiā,& puidens q ex eo sequenť alia bona p accidēs,& nō acceptās illa, nec odio habēs,sed illās in sola præuisione,nō ppea facit actū meliorē:& tamē expresse in litera primi mēbri dr̄,q præuisus effectus addit ad bonitatem. Quid ergo dicemus? Dicendum est, si litera non est defectiua, quòd author intendit de euentu quocunque præcogitato,sic,q descendat in uoluntatē ita q uoluntas feratur in ipsum directe, uel indirecte: ita q non intendit nisi de euētu præuiso, & uolito siue,directe, siue indi- concl. m

SVPER QVÆ. XX. ARTIC. V.

Medina art. 5.

IN titulo art.5.nota duos terminos. Euentus n. cōmune uocabulū ad effectū p se,& p accidēs,significat id. qd̄ quomodolibet ex act° prouenit. Addere uero,psupponit id, cui addit, & ad augmentū spectat :unde addere ad malitiā,psupponit malitiā in actu:& addere ad bonitatē,præsupponit bonitatē in eodē. Vnde nō quæriť hic,an act° ex euentu reddať malus, uel bonus: sed an actus malus ex malo euētu reddať peior,& bonus ex bono euētu melior. Prima n. quæstio iam soluta est,cū determinatū est, unde actus moralis,& unde act° uoluntatis sit bonus, uel malus, scilicet ex suo obiecto &c.

D.791. 1202. ¶In corpore arti. dubiū magnū occurrit, q a durissima, & falsa doctrina vř hic tradita.Distinguitur siquidē. q euento spōt dupliciter se habere,aut ut pcogitatus,aut nō. Si ut pcogitat°,addit ad bonitatē, uel mali *Artic. 1. tiā: si nō,tūc dupliciter,aut p se sequiť, & ut in pluribus: & sic ē addit,aut p accidēs & in paucioribus: & tūc nō addit. Ex hac. n. doctrina habeťin primo mēbro distinctionis,q euentus sequens siue p se, siue 118 *Porrecta per totum. per accidens,siue frequēter,siue rarissime, Inf.q.74. artic.8. Et dummodo sit puisus, addit ad bonitatē,uel ma.q.1.a.3.ad 15.& malitiā. Hoc aūt esse q.3.ar.10. ad 5. durissimū uerbū ex eo patet,q siqs committens actū peccati uenialis, pcognoscēs ex eo siue alia culpa sua alios peccare mortaliter,peccaret mortaliter. Et sic mulier pulchra, & adamata ab aliquibus, & sciēs *Cap. 6. in princip. tomo 5. cū egreditur, illos in eam appetendā exarsuros,non posset causa alicui° uenialis solatij,ire ad ptiū hortū ab'q; peccato mortali: & infinita similia vř sequi, quæ homo forte non sufferet

tiā uolūtatis:*q a oīs inclinatio, uel motus pficitur in hoc, q cō sequitur finē,uel attingit terminū:unde nō est pfecta uoluntas nisi sit talis,q opportunitate data operet. Si uero passibilitas desit uolūtate existēte pfecta, ut operareť si posset,defectus pfectionis, q est ex actu exteriori, est simplr inuoluntariū. Inuolū B tariū,aūt sicut nō mereť pœnā, uel pmiū in operādo bonū, aut malū:ita nō* tollit aliqd de premio,uel de pœna,si homo inuoluntarie simpliciter deficiat ad faciendum bonum, uel malum.

AD PRIMVM ergo dicendū,q Chrysostomo.loquitur,qnādo uoluntas hominis est consummata,& nō cessatur ab actu,nisi pter impotentiam faciendi.

AD 2m dicendum,q ratio illa C procedit de bonitate actus exterioris,quā hēt à bonitate finis: sed bonitas act° exterioris, quā hēt ex materia & circunstātijs, est alia à bonitate uoluntatis, q est ex fine:non aūt alia à bonitate uoluntatis, quam hēt ex ipso actu uolito, sed comparatur ad ipsam,ut ratio, & causa eius,sicut supra dictū est.*Et per hoc etiam patet solutio ad tertium.

ARTICVLVS V.

Vtrum euentus sequens, aliquid addat de bonitate,uel malitia ad exteriorem actum.

AD QVINTVM sic proceditť. Vr q euentus sequens addat ad bonitatē,uel malitiam actus.h Effectus. n. uirtute præexistit in causa: sed euentus consequunť actus, sicut effectus causas.ergo uirtute præexistunt in actibus.Sed unumquodq; scd̄m suā uirtutē iudicatur bonū, uel malū:nā uirtus est, q bonū facit habentem,ut dr̄ in 2.Ethic.* ergo euentus addunt aliquid ad bonitatem,uel malitiam actus.

¶2 Præt.bona quæ faciūt auditores,sunť effectus quidā cōsequentes ex pdicatione doctoris: sed hmōi bona redundāt ad meritum pdicatoris, ut patet per Id quod dr̄ Philippensiū 4. Fratres mei charissimi & desideratissimi gaudiū meū,& corona mea. ergo euentus sequens addit ad bonitatem,uel malitiam actus.

¶3 Præt.Pœna nō addiť,nisi crescēte culpa.Vnde dr̄ Deuter.25. Pro mēsura peccati erit,& plagarū modus:sed ex euentu sequente additur ad pœnā. dr̄. n. Exod.21.q si bos fuerit cornupeta ab heri & nudius terti°, & cōtestati sunt dominū eius, nec reclusit eū,occideritq; uirū aut mulierē:& bos lapidibus obruetur, & dominū illius occident. Nō aūt occidereť,si bos nō occidisset hominē,ēt nō reclusus. ergo euentus sequens addit ad bonitatem,uel malitiā actus.

¶4 Præt.Si aliquis ingerat causā mortis percutiēdo,uel sententiā dādo,& mors nō sequatur,non contrahitur irregularitas:ptraheretur aūt si mors sequeretur. ergo h euētus sequens addit ad bonitatem,uel malitiam actus.

SED CONTRA. Euent° sequēs nō facit actū malū,q erat bon°: nec bonū,q erat malus, puta,si aliquis det eleemosynā pauperi qua ille abutatur ad peccatum, nihil deperit ei, q eleemosynā facit:& similiter si aliquis patiē D ter ferat iniuriā sibi factā, non pp hoc excusať ille,q fecit. Ergo euentus sequens nō addit ad bonitatem,uel malitiam actus.

RESPON. Dicendū,q euētus sequēs aut est pcogitatus, aut nō.Si m est pcogitat°,manifestū ē,q addit ad bonitatē,uel malitiā *.Cū. n. aliquis cogitās,q ex opere suo multa mala posšūt sequi,nec pp hoc dimittit:ex hoc apparet uolūtas ei° esse magis inordinata.Si autem E euentus sequens non sit præcogitatus, tunc distinguēdum est:quia si p per se sequitur ex tali actu,& ut in pluribus,scd̄m hoc euentus sequens addit ad bonitatem,uel malitiā actus.q Manifestū est.n.meliorē actū esse ex suo genere, ex quo possunt plura bona sequi:& peiorem, ex quo nata sunt plura mala sequi.Si nero p accidēs,& ut in paucioribus, tūc euētus sequēs nō addit ad bonitatē,uel ad malitiā actus.* Nō.n.datur iudiciū de re aliqua scd̄m Illud qd̄ est p accidens,sed solū scd̄m illud qd̄ est p se. concl. p concl. s

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uirtus causæ existimatur secundum effectus per se: non autem

indirecte. Et hic sensus pôt sumi, ut expositus ab ipsomet infra in 10 q.73.art. 8. ad primum, ubi dicit, quod euétus sequés, si sit præuisus & intétus, addit ad bonitaté, uel malitiá actus, sicut supra dictú est, cú de bonitate & malitia humano rú actuú ageretur. Et quia in corpore illius articuli, ponit sub nó intento uolitú indirecte, ideo cósulto dixi, quod intétio authoris est loqui de puiso & uolito, siue directe, siue indirecte. Et pôt quoque hicmet sensus ex hac litera sumi dú dr uoluntas magis inordinata. Cum. n. uoluntas non sedatur in ordinata ex actu exteriori, nisi inquantú uolito, consequens est, quod nec eius euentu deordinesí nisi uolito: & consequé ter ex eodé nô magis de ordinatur, nisi uolito. Iotendit ergo in primo mébro siue per se, siue per accidens, si ue frequenter, siue ta so, & breuiter, euentus quomodolibet actionis propriæ fit præuisus, & uolitus, addit ad bonitaté uel malitiam actus: & hoc est manifestú: quia hoc spectat ad uoluntaté mag s deordinatam in malis, & magis affectam in bonis.

129 *Porrecta per totum.* Iosr.q.72. art. 6.c.Et 22. q. 99. art.2 ad. 2. & ar 3 ad 2. Et 2. di.40.art. 4. Et ma. q.2.art 4. Et uerì.q. 1.ar.4.c.& q.2.art. 3. cor. *Tex.39.& 40. to. 2. *Tex. 34. 20. 21. 10. 2.

SVP. QVAEST. XX. ARTIC. VI.

Cap. 2. 4.40.q. 1.con. 3. Medina ar. 6.

IN ar. 6. eiusdé uí gésimæ quæ. nihil occurrit scribendum, nisi redderelectorem utteotú quod nô dicit author, eundé numero actú uoluntatis nô posse esse successiue bonú, & malú: sed dicit eundé numero, actú secundú genus moris. Actus. n. uoluntatis scdm se est in genere naturæ, & scdm suas conditiones in genere moris. Et hoc dixerim pp Durandum in 2. dist 40. quæst. secda, ne quis pinet contra hanc doctrinam militare.

secundú effectus est per accidés.

AD 2m dicendú, quod bona, quæ auditores faciunt, consequútur ex prædicatione doctoris, sicut effectus per se: unde redundát ad præmiú prædicatoris, et præcipue quando sunt præintenta.

AD 3m dicendú, quod euétus ille, pro quo illi pœna infligéda mandat, & per se sequitur ex tali causa, & iterú ponitur ut præcogitatus: & ideo imputat ad pœná.

AD 4m dicendú, quod ratio illa procederet, si irregularitas sequeretur culpam: non aút sequitur culpam, sed factum propter aliquem defectum sacramenti.

ARTICVLVS VI.

Vtrum idem actus exterior possit esse bonus, & malus.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr quod unus actus possit esse bonus, & malus. Motus. n. est unus, qui est h cótinuus, ut dr in 5. Physi.* sed unus motus cótinuus pôt esse bonus, & malus puta, si aliquis continue ad ecclesiá uadens, primo quidem intédat inanem gloriam, postea intendat Deo seruire. ergo unus act* potest esse bonus, & malus.

¶ 2 Præt. Scdm Philosophum in 3. physic. *Actio, & passio sunt h unus actus, sed pôt esse passio bona, sicut Christi: & actio mala, sicut Iudæorum. ergo unus actus potest esse bo.*, & malus.

¶ 3 Præt. Cú seruus sit quasi instrumétú domini, actio serui é actio dñi, sicut actio istrumeti é actio artificis: sed pôt cótigere, quod actio serui procedat ex bona uolútate dñi, & sic sit bona: & ex uolútate mala serui, & sit mala. ergo idé act* pôt esse bon* & mal*.

SED CONTRA. Cótraria nô pôt esse i eodé: sed bonú, & malú sút contraria. ergo unus actus non potest esse bonus, & malus.

RESPON. Dicendú, quod nihil prohibet aliquid esse unú, scdm qd est in uno genere: & esse multiplex scdm quod refertur ad aliud genus: sicut superficies continua est una, secundum quod consideratur in genere quantitatis: tamen est multiplex, secundum quod refertur ad genus coloris, si partim sit alba, & partim nigra: & scdm hoc nihil prohibet aliquem actum esse unum secundum quod refertur ad genus naturæ, qui tñ nô est unus scdm qd refertur ad gen* moris: sicut & econuerso, ut dictú est.* Ambulatio.n.

*Artic. 3.

continua, est unus actus scdm genus naturæ, pôt tñ cótingere quod sint plures scdm gen* moris, si mutetur ambulantis uoluntas, quæ est principiú actuú moralú. Si ergo accipiatur unus actus, prout est in genere moris, impossibile est quod sit bonus, & mal* bonitate, & malitia morali: & tñ si sit unus unitate naturæ, & nó unitate moris, pôt esse bon* & mal**. *concl.* D.63.

AD PRIMVM ergo dicendú, quod ille motus continuus, qui procedit ex diuersa intétione, licet sit un* unitate naturæ, nô est tamen unus unitate moris.

AD 2m dicendú, quod actio & passio ptinent ad genus moris, inquantum habent rône uoluntarii. Et ideo scdm quod diuersa uoluntate dicuntur uoluntaria, scdm hoc sút duo moraliter, & potest ex una parte inesse bonum, & ex alia malum.

AD 3m dicendú, quod actus serui, inquantum procedit ex uoluntate serui, nô est actus domini: sed solú inquantú procedit ex mandato domini. unde sic non facit ipsum malum mala uoluntas serui.

QVÆSTIO XXI.

De iis, quæ consequuntur actus humanos, ratione bonitatis, & malitiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandú est de his, quæ consequuntur actus humanos ratione bonitatis uel malitiæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum actus humanus inquantum est bonus, uel malus, habeat rationem rectitudinis, uel peccati.

¶ Scdo, Vtrum habeat rationé laudabilis, uel culpabilis.

¶ Tertio, Vtrum habeat rônem meriti, uel demeriti.

¶ Quarto, Vtrú habeat rôné meriti, uel demeriti apud Deum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum actus humanus inquantum est bonus, uel malus, habeat rationé rectitudinis, uel peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt quod actus human* inquantum est bonus, uel mal*, non habeat rationem rectitudinis, uel peccati. Peccata. n. sunt monstra in natura, ut dr in 2. Physic.* móstra aút non sunt actus, sed sunt quædam res generatæ præter ordiné naturæ. Ea aút, quæ sunt scdm arté, & rationem, imitantur ea quæ sunt scdm naturá, ut ibidem dicitur: ergo actus ex hoc, quod est inordinatus & malus, non habet rôné peccati.

¶ 2 Præt. Peccatum, ut dicitur in 2. Phys.* accidit in natura & arte, cum non peruenitur ad finem in-

SVPER Q. XXI. ARTIC. I.

Cap. 2. d. 35. q. 1. con. 1. Medina ar. 1.

IN titulo primi art. quæsti 21 aduerte, quod cú quæritur, Vtrú act* humanus, inquátum bonus uel malus hét hoc, uel illud, pôt intelligi illa reduplicatio in nota, Primo ut determinatio bonitaté, uel malitiá absolute, & sic nô sumitur hic, quia hoc esset idé qd quærere de cóueniétibus bono, uel malo absolute, qd nô spectat ad moralem, sed metaphysicum. & essent falsæ istiones. Alio mô, ut determinat bonitaté, uel malitiá propriá, seu contractá ad actú humanú. Et hic est intentus sensus quæstioó & istiones: ita quod intendit author quod, An actus humanus ex sua bonitate, uel malitia, ut sic, habeat rônem recti, laudabilis, meritorii, & apud Deú: uel. i. ad & similiter peccati, culpabilis, demeritorii & apud Deú. Et ut patet in litera, determinat parté affirmatiuá, ita quod actus humanus constituit in esse boni, uel mali, quasi ex eá formali, & sup hoc fundatur, quod ex ordine ad finem recti, uel peccati, ex ordine ad alteros laudabilis uel culpabilis, ex ordine ad alterú meritorii, uel demeritorii.

130 *Porrecta per totum.* Mal. q. 2. a. 2. ad tertium. *Tex. 82. tom. 2. *Tex. 82. tom. 2.

meritorij rōnē hēt. Et nō sunt hæc sumē da vt disparata: sed ut ex additione se habentia. Meritorium namque supponit, & præexigit laudabile, & laudabile rectū, & rectū bonū moraliter.

tentum à natura uel arte: sed bo- A nitas, uel malitia actus humani maxime consistit in intentione finis, & eius prosecutione: ergo videtur quòd malitia actus non inducat rationem peccati.

¶ 3 Præt. Si malitia actus induceret rōnem peccati, sequeref ꝙ ubicunq; esset h malū, ibi esset peccatū. Hoc aūt est falsum: nam pœna, licet habeat rationem mali, non tñ habet rationem peccati: non ergo ex hoc, ꝙ aliquis actus est malus, habet rationem peccati.

* q. 19. ar. 4.

Sed contra. Bonitas actus humani, vt s̄. ostensū est,* principaliter depēdet a lege æterna, & per ꝯñs malitia eius in hoc cōsistit, ꝙ discordat à lege æterna: sed hoc facit rōnē peccati. Dicit. n. Aug. 22. cōtra Faustum,* ꝙ peccatū est factū, uel dictū, vel cōcupitū aliquid, ꝯ legē æternā. ergo actus humanus ex hoc, ꝙ est malus, habet rationem peccati. B

* Cap. 27. in princ. to. 6.

Resp. Dicendū, ꝙ malū in plus est q̄ peccatū, sicut, & bonū ī plus est q̄ rectū. Quęlibet. n. priuatio boni in quocunq; ꝯstituit rōnē mali: sed peccatum ꝓprie cōsistit in actu, q agit ꝑ finē aliquē, cū non habeat debitū ordinē ad finē illū. Debitus aūt ordo ad finē ſm aliquā regulā mensuratur, q̄ quidem C regula in his, q̄ ſm naturā agunt, est ipsa virtus naturæ, q̄ inclinat in talē finē. Qñ ergo actus procedit à virtute naturali ſm naturalē inclinationē in finē, tūc seruat rectitudo in actu, quia mediū non exit ab extremis. s. actus ab ordine actiui principij ad finē: qñ aūt à rectitudine tali actus aliquis recedit, tūc incidit rō peccati. In his vero, quæ agunt ꝑ uoluntatē, regula proxima est rō humana: regula aūt suprema est lex æterna. Qñcunque ergo actus hoīs ꝓcedit in finē ſm ordinē rōnis, & legis æternæ, tūc actus est rectus: qñ aūt ab hac rectitudine obliquat, tūc dr̄ peccatū. Manifestū est aūt ex præ- D missis,* ꝙ oīs actus uoluntarius est malus ꝑ hoc, ꝙ recedit ab ordine rōnis, & legis æternæ: & oīs act⁹ bonus concordat rōni, & legi æternæ. vnde sequit, ꝙ m actus humanus ex hoc, quòd est bonus, uel malus, habeat rationem rectitudinis, uel peccati. ⁿ

* q. 19.

conclu. m

Ad primum ergo dicendum, quòd monstra dicuntur esse peccata, inquantum producta sunt ex peccato in actu naturæ existente.

Ad 2m dicendū, ꝙ duplex finis. s. vltimus, & propinquus. In peccato aūt naturæ deficit qdē actus à fine ultimo, q est ꝑfectio generati, nō aūt deficit à quocunq; fine ꝓximo: operat. n. natura aliquid for- E mādo. Silr in peccato voluntatis, semper est defectus ab ultimo fine intēto, qa nullus act⁹ uolūtatis malus, ē ordinabilis ad beatitudinē, q̄ est ultimus finis: licet nō deficiat ab aliquo fine ꝓximo, quē uolūtas intēdit, & ꝯsequit. Vnde ēt cū ipsa intētio huius finis ordinet ad finē ultimum, in ipsa intētione hmōi finis pōt inueniri rō rectitudinis, & peccati.

Ad 3m dicendum, quòd unumquodq; ordinatur ad finem per actum suum: & ideo ratio peccati, q̄ consistit in deuiatione ab ordine ad finem, proprie consistit in actu: sed pœna respicit personam peccantem, ut in primo dictum est.*

* P. p. q. 48.

Articvlvs II.

Vtrum actus humanus, inquantum est bonus uel malus, habeat rationem laudabilis, uel culpabilis.

Medina art. 2.

Ad secundum sic proceditur. Videtur ꝙ act⁹ humanus ex hoc, ꝙ est bonus, uel malus, non hēat rōnē laudabilis, uel culpabilis. h Peccatū. n. cōtingit in his, q̄ agunt à natura, vt dr̄ in 2. Phy.* sed tñ ea, q̄ sunt naturalia, non sunt laudabilia, nec culpabilia, ut dr̄ in 3. Eth.† ergo act⁹ humanus ex hoc, ꝙ est malus, vel peccatū, nō hēt rōnē culpæ: & ꝑ ꝯñs, nec ex hoc ꝙ est bonus, hēt rōnem laudabilis.

21 Parrell. per totum. 1. d. 24. a. 1 q. 2. co. Et 4. d. 16. q. 1. ar. 1. q. 1. ad primū & q. 6. ar. 2. ad 1. Et mal. q. 2. ar. 2. ad tert. d. Text. 82. 81. 84. † Cap. 5. tom. 5. * Tex. 82. tom. 2.

¶ 2 Præt. h sicut cōtingit peccatū in actibus moralibus, ita & in actib. artis: qa ut dr̄ in 2. Phy.* peccat Grāmaticus nō recte scribens, & Medicus nō recte dans potionē: sed non culpat artifex ex hoc, quòd aliquid malum facit, quia ad industriā artificis pertinet, ꝙ possit, & bonum opus facere, & malum, cū uoluerit. ergo videtur, ꝙ etiam actus moralis ex hoc ꝙ est malus, non habeat rationem culpabilis.

¶ 3 Præt. Dion. dicit in 4. cap. de di. no.* ꝙ malum est h infirmū, & impotēs: sed infirmitas, uel impotētia, vel tollit, uel diminuit rōnē culpæ: non ergo actus humanus est culpabilis ex hoc, quòd est malus.

* P. 4. a med.

C Sed contra est, qđ Philosoph⁹ dicit, ꝙ laudabilia sunt uirtutū opera: vituperabilia aūt, uel culpabilia opera ꝯria. Sed act⁹ boni, sunt actus uirtutis: quia virtus est q̄ bonū facit habentē, & opus eius bonum reddit, ut dr̄ in 2. Eth.* vnde actus oppositi sunt actus mali: ergo actus human⁹ ex hoc ꝙ est bonus, uel malus, hēt rōnē laudabilis, uel culpabilis.

* Cap. 6. in prin. t. 5.

Resp. Dicēdū, ꝙ sicut malū est in plus, q̄ peccatū, ita peccatū est in plus, q̄ culpa. Ex hoc. n. dr̄ actus culpabilis, uel laudabilis, ꝙ imputat agēti. Nihil. n. est aliud laudari, uel culpari, q̄ imputari alicui malitiā, vel bonitatē sui act⁹. Tūc. n. actus imputat agē- D ti, qñ est in ptāte ipsius, ita ꝙ hēat dñium sui actus: hoc aūt est in oībus actibus uoluntarijs: quia ꝑ uoluntatem hō dñium sui actus hēt, ut ex supradictis patet;* Vnde relinquit, ꝙ m bonū, uel malū in solis actibus uolūtarijs constituit rōnem laudis, uel culpæ n in quibus idē est malum, peccatum & culpa.

* q. 1. art. 1. & 2.

Concl. m

Ad 1m ergo dicēdū, ꝙ act⁹ nāles nō sūt in ptāte nālis agētis, cū natura sit determinata ad unū: & iō licet in actib. nālibus sit peccatū, ñ tñ est ibi culpa.

Ad 2m dicendum, ꝙ rō aliter se hēt in artificialibus, & aliter in moralibus. In artificialibus. n. rō ordinat ad finē particularē, qđ est aliquid per rōnem excogitatū. In moralibus aūt ordinat ad finē cōem totius humanæ uitæ: finis aūt particularis ordinat ad finē cōem. Cum. n. peccatū sit per deuiationem ab ordine ad finē, ut dictū est,* in actu artis cōtingit dupliciter esse peccatū. Vno mō, ꝑ deuiationē a fine particulari intēto ab artifice: & hoc peccatum erit propriū arti, puta, si artifex intēdēs facere bonū opus, faciat malū: uel intendens malū, faciat bonū. Alio mō per deuiationē à fine cōi humanæ vitæ: & hoc mō, dicetur peccare, ēt si intēdat facere malū op⁹, & faciat ꝑ qđ alius decipiat. Sed hoc peccatū nō est propriū artificis, inquantū artifex, sed inquantum hō est. Vnde ex primo peccato culpat

* Artic. 1.

artifex inquantũ artifex: ſed ex ſecũndo culpať hõ, inquãtũ homo. Sed in moralibus, ubi attendiť ordo rõnis ad finẽ cõem humanę vitæ, ſemper peccatũ, & malũ attendiť ꝑ deuiationẽ ab ordine rõnis ad finẽ cõem humanæ uitæ: & iõ culpať ex tali pecca to hõ & inquantũ eſt hõ, & inquãtũ moralis eſt. Vnde Philoſoph[a] dicit in 6. Eth.* ꝙ in arte uolẽs peccãs ẽ eligibilior, circa prudẽtiã aũt minus: ſicut, & in virtutib. moralib[a], quarũ prudẽtia eſt directiua.

*Cap. 5. circa fine m, tom. 5.

AD TERTIVM dicendũ, ꝙ illa infirmitas, quæ eſt in malis uoluntarijs, ſubiacet poteſtati hominis: & ideo nec tollit, nec diminuit rationem culpæ.

SVP. QVAEST. XXI. ART. III.

132 Porrecta per totum. 2. diſt. 40. ar. 5. Et 4. diſt. 16. q. 3. art. 1. q. 5. ad primũ. Et mal. q. 2. art. 2. ad tertium.

Medina art. 3.

IN calce ultimi art. eiuſdem qoæſt. aduerte illa vltima verba. Quaoiũ eſt ex ipſa rõoe actus: dupliciter enim ois alicuius actus humanus põt habere rõnem meritorij, vel demeritorij. Primo ex ipſa rõne actus: ſecundo ex ſtatu perſonæ agentis. Et hoc qdẽ ſecundo mõ non ois actus humanus ẽ meritorius, uel demeritorius, ſed exiſtenus iu ſtatu gratię. Primo uero mõ oĩ actus humanus ẽ meritorius, vel demeritorius: & ut præſeruet et ſe author addidit, quantũ eſt ex ipſa rõoe actus. Et hoc intellige loquendo de merito vitæ æternæ, ſeu ſimpliciter apud Deũ. Latiſſime .n. loquendo de merito: ois actus bonus retributionem, & malus punitionẽ expoſcit. Et qñ difficultas illa, an ois actus exiſtentis in gratia ſit meritorius, uel demeritorius reſpectu uitæ æternæ, ex præcepto charitatis pendet: & inferius de his erit ſermo in qoæſt. 100. idcirco illoc uſq; differantur ſoluenda argumenta Scoti in quolibetis, quæſt. 17. & in 2. ſent. diſt. 41. & Durandi in 40. diſt. 2.

¶ In reliquis huius quæſtionis nihil occurrit ſcribendum.

ARTICVLVS III.

Vtrum actus humanus inquantum eſt bonus, uel malus, habeat rationem meriti, uel demeriti.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ actus humanus non hẽat rõnem meriti, & demeriti ꝑꝑ ſuam bonitatem, uel malitiã. Meritũ.n. & demeritum dr̃ per ordinẽ ad retributionẽ, q̃ locũ ſolũ hẽt in his, quæ ad [b] alterum ſunt: ſed non omnes act[9] H humani boni, uel mali ſunt ad alterum, ſed quidã ſunt ad ſeipſum: ergo non ois actus humanus bonus, uel malus, habet rationem meriti, uel demeriti.

¶ 2 Præt.[b] Nullus meretur pęnã, uel pręmium ex hoc, ꝙ diſponit vt vult de eo, cuius eſt dñs: ſicut ſi hõ deſtruat rẽ ſuã, non puniť, ſicut ſi deſtrueret rẽ alterius: ſed homo eſt dominus ſuorum actuum: ergo ex hoc, quòd bene, I vel male diſponit de ſuo actu, nõ meretur pœnam, uel p̃miũ.

¶ 3 Præt.[b] Ex hoc, ꝙ aliqs ſibiipſi acquirit bonũ, nõ meretur vt ei bene fiat ab alio: & eadẽ rõ eſt de malis. Sed ipſe actus bonus ẽ quoddã bonũ, & perfectio agentis: actus aũt inordinatus eſt qđdã malũ ipſius: non ergo ex hoc, ꝙ homo facit malum actum, uel bonũ, meretur, vel demeretur.

SED CONTRA eſt, qđ dr̃ Iſaiæ 3. Dicite iuſto, qm̃ bene: qm̃ fructum adinuentionum ſuarũ comedet. Væ impio in malum: retributio.n. manuum eius fiet ei.

RESP. Dicendum, ꝙ meritum, & demeritum dr̃r in ordine ad retributionẽ, quæ fit ẽm iuſtitiam. Retributio aũt ẽm iuſtitiam fit alicui ex eo, quod agit in profectũ, uel nocumentum alterius. Eſt aũt conſiderandum, ꝙ unuſquiſq; in aliqua ſocietate uiuens, eſt aliquo modo pars, & membrorũ totius ſocietatis. Quicunq; ergo agit aliquid in bonum, uel malũ alicuius in ſocietate exiſtentis, hoc redundat F in totã ſocietatẽ: ſicut qui lædit manũ, per ɔ̃ñs, lædit hoiem. Cũ ergo aliquis agit in bonũ, uel malũ alterius ſingularis perſonæ, cadit ibi dupliciter rõ meriti, uel demeriti. Vno mõ, ẽm quod debeť ei retributio à ſingulari perſona, quam iuuat, uel offendit: Alio mõ ẽm qđ debeť ei retributio à toto collegio. Qñ uero aliquis ordinat actum ſuum directe in bonũ, uel malũ totius collegij, debet ei retributio primo quidẽ, & principaliter à toto collegio: ſecundario vero ab omnibus collegij partibus. Cũ uero aliquis agit, qđ in bonũ propriũ, uel malũ vergit, ẽt debeť ei retributio, inquantũ ẽt hoc uergit G in cõe, ẽm qđ ipſe eſt pars collegij: licet nõ debeať ei retributio inquantũ eſt bonũ, uel malũ ſingularis perſonæ, quæ eſt eadẽ agenti, niſi forte à ſeipſo ẽm quandã ſimilitudinẽ, prout eſt iuſtitia hoĩs ad ſeipſum. Sic igitur patet, ꝙ actus bonus, uel malus hẽt rõnem laudabilis, uel culpabilis ẽm qđ eſt in ptãte uoluntatis: rõnẽ uero rectitudinis, & peccati ẽm ordinẽ ad finẽ:[m] rõnẽ uero meriti, & demeriti ẽm ſecundũ retributionem iuſtitiæ ad alterum.[n] concl.m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ qñq; actus hoĩs boni, uel mali, etſi nõ ordinantur ad bonũ, uel malũ alterius ſingularis perſonæ: tñ ordinantur ad bonũ, uel ad malum alterius, qđ eſt ipſa communitas.

AD 2[m] dicendũ, ꝙ homo, qui habet dominium ſui actus, ipſe ẽt inquantum eſt alterius, ſcilicet cõmunitatis, cuius eſt pars, meretur aliquid, uel demeretur, inquantũ actus ſuos bene, uel male diſponit: ſicut etiam ſi alia ſua, de quibus communitati ſeruire debet, bene, uel male diſpenſat.

AD 3[m] dicendũ, ꝙ hoc ipſum bonum, uel malum, quod aliquis ſibi facit per ſuum actum, redundat in communitatem, ut dictum eſt.*

* In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum actus humanus inquantum eſt bonus, uel malus, habeat rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

Medina art. 4.

133 Porrecta per totum. Et Hebr. 6. lect. 3.

AD QVARTVM ſic proceditur: Vr̃ ꝙ actus hoĩs bonus, uel malus, non hẽat rõnẽ meriti, uel demeriti per cõparationẽ ad Deum: quia, ut dictũ eſt,* meritũ & demeritũ importat ordinẽ ad recõpenſationẽ profectus, uel damni ad [a] alterũ illati: ſed bonus actus hoĩs, uel malus non cedit in aliquẽ profectũ, uel damnũ ipſius Dei: dr̃ enim Iob. 35. Si peccaueris, quid ei nocebis? porro ſi iuſte egeris, quid donabis ei? ergo actus hoĩs bonus, uel malus non hẽt rationẽ meriti, uel demeriti apud Deum.

* art. 3.

K ¶ 2 Præt.[b] Inſtrm̃ nihil mereť, uel demereť apud eũ, q vtiť inſtrõ, quia tota actio inſtrĩ eſt utentis ipſo: ſed hõ in agendo eſt inſtrm̃ diuinæ uirtutis principaliter ipſum mouentis: vnde dr̃ Iſa. 10. Nunquid gloriabiť ſecuris contra eũ qui ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra ɔ̃ eũ à quo trahitur? ubi manifeſte hominẽ agentẽ cõparat inſtrõ: ergo hõ bene agẽdo, uel male non meretur, uel demeretur apud Deum.

¶ 3 Præt. Actus human[9] hẽt rõnẽ meriti, uel demeriti, inquãtũ ordinať ad alterũ: ſed [h] nõ ois actus humanus ordinať ad Deũ. ergo nõ oẽs actus boni, uel mali habent rõnem meriti, uel demeriti apud Deũ.

SED CONTRA eſt, quod dicitur Eccl. ult. Cun-

cta, quæ fiunt, adducet Deus in iudiciũ siue bonũ, A siue malũ: sed iudiciũ importat retributionem, respectu cuius meritum, uel demeritum dicitur: ergo omnis actus hominis bonus, uel malus habet rationem meriti, uel demeriti apud Deum.

*Art. 1. RESPON. Dicendũ, q sicut dictũ est, Actus alicuius hois hẽt rõnem meriti, uel demeriti, sm qđ ordinať ad alterũ uel rõne eius, uel rõne cõitatis: utroq; aũt mõ actus nostri boni, uel mali hñt rõnẽ meriti uel demeriti apud Deum. Rõne quidem ipsius, inquantũ est ultimus hoĩs finis: est aũt debitũ, ut ad finẽ vltimũ oẽs actus referant, ut ẽ habitum est. vñ, qui facit actũ malũ non referibilẽ in Deũ, B nõ seruat honorẽ Dei, qui vltimo fini debeť. Ex parte uero totius cõitatis uniuersi qa in qualibet cõitatione ille, qui regit cõitatẽ, pcipue hẽt curã boni cõis: vñ ad eum ptinet retribuere p his, q bene, uel male fiunt in cõitate. Est aũt Deus gubernator & rector totius uniuersi, sicut in primo habitũ est: & specialiter rõnalium creaturarũ. Vñ manifestũ est, q actus humani hñt rõnem meriti, uel demeri p comparationem ad ipsum: alioquin sequerer, q Deus non haberet cura de actibus humanis.

concl.

* q. 19. ar. 10.

* c. 91. ar. tic. 6.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q p actũ hoĩs Deo sm se nihil põt accrescere, uel deperire: sed tñ hõ, C quãtũ in se est, aliqđ subtrahit Deo, uel ei exhibet, cũ seruat, uel nõ seruat ordinẽ quẽ Deus instituit.

AD 2m dicendũ, q hõ sic mouet a Deo ut instrm q tñ non excludit quin moueat seipsum p liberũ arbitrium, ut ex supradictis patet: & ideo per suum actum meretur, uel demeretur apud Deum.

* q. 10. ar. 4.

AD 3m dicendum, q homo non ordinať ad cõitatem politicam sm se totum, & sm oĩa sua: & iõ non oportet q quilibet actus eius sit meritorius uel demeritorius p ordinem ad communitatẽ politicam. Sed totum, q homo est, & q potest, & hẽt, ordinandum est ad Deum: & ideo omnis actus ho- D minis bonus, uel malus habet rõnem meriti, uel demeriti apud Deum, quãtum est ex ipsa rõne actus.

SVPER Q. XXII. ART. I.

Medina ar. 1.

Circa rationẽ passionum magis proprie assignadã in 1. art. 22. q. dubium occurrit: qa cũ oĩs passio aĩæ, de qua est sermo, sit cũ aliqua dispositione, lenis trãsmutatione corporali (qm oportet motũ cordis à naturali suo motu aliquãliter recedere) sequitur, q oĩs passio est cum trãsmutatione in deterius, & nulla sit in melius.

¶ Ad hoc dr, q absolute loquendo, concedendũ est, q oĩs passio aiæ est cũ aliqua præternaturali mutatione, qa cordis motus mitior, aut remittitur à suo naturali motu: & ex hoc, illa opere aiæ, q. s vocamus eius passiones, hñt rõnem, & nomen passionis. Vtrũ quę sunt pternaturales mutationes dicť ultitudo & motus mela respectu magis malæ hẽt rõnẽ meliorisiõ passiones illæ, q ad peius declinant, magis pro prie passiones dicuntur. Declinare autem peius mutationes illæ q sunt materia passio num consistentiũ in fuga, seu tetractione, ut timor & tristitia, q illæ, q sunt materia passionum consistentiũ in extensione seu prosequutione, ut amor, & letitia qa uita humana consistit in uitali extensione cordis ad totum corpus. Et ppea in illa dr, q tristitia hẽt magis rõnem passionis, q lętitie. Ista n. præter onaturalitatem solũ in tẽsionis motus hẽt. illa ultre pter naturalitatem remissionis motus, hẽs motũ contra riũ uitali extensioni cordis ad corporis partes. Ex eadẽ quoq; radice. s. meioris recessus a naturali passione, quæcunq; in tẽ se hñt magis rõnẽ in passionem, q remisse: motus. o. corporalis maioribus intercenit. Hæc enim, quæ dicimus, notãtes dicimus absolute dici: quã si esset sermo non absolute, sed in ordine ad hunc melancholice. uel ut quõlibet dispositum, nihil prohiberet, quod trasmutatio appositæ passio nis, puta, lætitię, sit naturalis simpliciter & illi: pternaturalis eũt huic. sic, nũc, inuento. Alteru. n. extremorũ nõ solũ extremũ sed mediũ opponi, ut dr in 5. Phys. & motus cordis, qui hũc, nũc, sic & ext intensior simpliciter etiam ipsi bene disposito potest esse naturalis. ut.

Per ordinem per totum. 1. d. 15. q. 1. ar. 1. Et ver. q. 26. ar. 1. & 2. cor.

* q. 71. ar. 5.

† text. 19. 20. e 1. & seq.

* Li. 6. c. 2. inter principium & medium.

* Text. 18 to. e.

Concl.

QVAESTIO XXII.

De subiecto passionum animæ, in tres articulos diuisa.

POst hoc considerãdũ est de passionibus aĩæ. ¶ Et primo, in gñali. Scđo, in speciali. In gñali aũt quatuor occurrũt circa eas consideranda. Primo quidem de subiecto earũ. Secundo, de dria earũ. Tertio, de cõparatione earũ adinuicem. Quarto, de malitia, & bonitate ipsarũ.

CIRCA primum quærunt tria.

¶ Primo, Vtrum aliqua passio sit in anima.

¶ Secũdo, Vtrũ magis ĩ parte appetitiua, q in apprehensiua.

¶ Tertio, Vtrum magis sit in appetitu sensitiuo, quàm intellectiuo, qui dicitur uoluntas.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliqua passio sit in anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videť q nulla passio sit in aiã. Pati. n. est pprium materiæ: sed anima non est cõposita ex materia, & forma, ut in primo habitum est. ergo nulla passio est in anima.

¶ 2 Præt. Passio est motus, ut dr in 3. Phys. sed anima non mouetur, ut probatur in 1. de Aĩa. ergo passio non est in anima.

¶ 3 Præt. Passio est via in corruptionẽ: nã oĩs passio magis facta, abiicit a substantia, ut dr in lib. Topicorũ: sed aĩa est incorruptibilis ergo nulla passio ẽ i aĩa.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Ro. 7. Cũ essemus in carne, passiones peccatorũ, q p legem erant, operabant in membris nr̃is: peccata aũt sunt pprie in aĩa: ergo, & passiones, q dicunť peccatorũ, sunt in aĩa.

RESPON. Dicendum, q pati dicit tripliciter. Vno modo cõiter, sm q omne recipere est pati, ẽt si nihil abijciať a re: sicut si dicať aerem pati, qñ illuminať: hoc autem magis est pfici, q pati. Alio modo dicit pprie pati, qñ aliquid recipit cum alterius abiectione: sed hoc contingit dupliciter. Quãdoq; n. abijcit id qđ nõ est cõueniens rei: sicut cũ corpus animalis sanať, dicit pati, quia recipit sanitatem ægritudine abiecta. Alio modo, qñ ecõuerso contingit, sicut ægrotare dicit pati, quia recipiť infirmitas sanitate abiecta: & hic est pprijssimus modus passionis. Nã pati dicit ex eo, q aliquid trahit ad agentẽ: qđ aũt recedit ab eo, qđ est sibi cõueniẽs, maxime vr ad aliud trahi. Et similiter in 1. de gñatione dr, quòd quando ex ignobiliori gñať nobili, est gñatio simpliciter, & corruptio secundum quid: e conuerso aũt qñ ex nobiliori ignobilius gñať. Et his tribus modis contingit esse in anima passionem: nam sm receptionem tantum dr, quòd sentire, & intelligere est quoddã pati. Passio aũt cum abiectione nõ est, nisi sm trãsmutationem corporalem: vnde passio pprie dicta, non potest competere animæ nisi p accidens, inquantum. s. compositum patiť. Sed in hoc est diuersitas: nam qñ huiusmodi transmutatio fit in deterius, magis pprie habet rationem passionis, quàm

ut infirmi videant contingere, cum ad aliqualem lætitiã excita F ti à cordis pssura leuantur. Signũ aũt, q in omni passione aĩæ fit transmutatio aliqua præternaturalis in corde, est, neminem in passione eidem actualiter diutius perdurata, sine corporali læsione aut curatione.

re. idest, à uera agente appetitiua autem non patitur uere.
¶ Ad hoc dr̃, q sumitur passio vare, & non metaphorice: & q appetibile, ut dicit Auer. in 5. Metaphys. 36. secundum quod est in anima, est agens desiderium, & trahit ad se finem, at est in res ita q differentia assignata in litera, consistit in hoc, q agens in

¶ In tẽsione ad primum, & scdm aduerte, q quia motus animi, qui uocantur aĩæ passiones. s. amor, timor, ira, & alia hmõi hñt rõnem passionis proprie. scdm quod interueniẽt in eis aliqua trãsmutatio corporalis: & hmõi trãsmutatio est annexa motui aĩæ: idõ hmõi actus appetitiui aĩalis hñt quidẽ rõnẽ passionis, rõne annexi: hñt aũt rõnem appetitiui motus, & talis, puta, irq; uel timoris ſcdm se: pp quod in litera dicitur, q aĩæ conuenit hmõi pati
* Tex. 12. 10. 2. per accidens: & alibi, scilicet in 26. quæst. de ueritate dr̃, q irasci timere &c. conueniũt aĩæ per se: & re uera hoc hẽt compositum
* Tex. 63. 10. 2. rõne animæ, illud ratione corporis.

qñ fit in melius: vñ tristitia magis proprie est passio, q̃ lætitia.

AD PRIMVM igitur dicendũ, q pati ſm quod est cũ obiectione, & transmutatione, propriũ est materiæ: vñ non inuenit nisi in compositis ex materia, & forma: sed pati, put importat receptionẽ solã, nõ est necessariũ q fit materiæ, sed põt esse cuiuscũque existẽtis in potẽtia. Aĩa aũt, etsi non sit cõposita ex materia & forma, hẽt tñ aliqd potentialitatis, ſcdm quã cõuenit sibi recipere, & pati: ſcdm qđ intelligere, pati est, ut dr̃ in 3. de aĩa.* G

AD 2m dicẽdũ, q pati, & moueri, etsi non cõueniat animæ p se, conuenit tamen ei per accidens, ut in 1. de anima dicitur.

AD 3m dicendũ, q rõ illa pcedit de passione, quæ est cũ transmutatione ad deterius: & hmõi passio aĩæ cõuenire nõ põt nisi p accidens: p se aũt conuenit cõposito, quod est corruptibile. H

SVPER Q. XXII. ART. II.

Medina ar. 2.

IN corporeartic. 2. aduerte, quòd cũ determinatũ fuerit in 1. artic. quòd motus animi habet rationem passionis, ex adiuncta transmutatione corporali, puta cerquisp̃am, quòd ex maiori propinquitate ad huiusmodi transmutationẽ, dabuisset dubium, an appetitiua, uel apprehẽsiua pars sapiat passionẽ. Et licet hoc lictũ fuisset, & eadẽ cõclusio ab authore alibi ex hac tradice hẽat,

331 porrecta per totum. Inf. q. 4. ar. 1. cor. Et 3. q. 15 ar. 4. cor. Et ueri. q. 26 art. 3. corp. & ad 18 Et Dio. 2. c. lec. 5. fi. & t. Pe. la. 1. * Tex. 5. 10 sum 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum passio magis sit in parte appetitiua, quàm in apprehensiua.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q passio magis sit in parte animæ apprehensiua, q̃ parte appetitiua. Quod.n. est primũ in quolibet genere, videt esse maximũ illorum, quæ sunt in genere illo, & causa aliorũ, ut dr̃ in 2.* Metaph. sed passio prius inuenitur in parte apprehẽsiua, q̃ in parte appetitiua. non.n. patit pars appetitiua, nisi passione pcedẽte in parte apprehẽsiua. ergo passio est magis in parte apprehẽsiua, q̃ i parte appetitiua.

¶ 2 Præt. Quod est magis actiuũ vr̃ esse minus passiuum, actio.n. passioni opponitur: sed pars appetitiua est magis actiua, q̃ pars apprehensiua. ergo vr̃, q in parte apprehẽsiua magis sit passio.

¶ 3 Præ. Sicut appetitus sensitiu* est uirtus in organo corporali, ita, & uis apprehẽsiua sensitiua: sed passio aĩæ fit, prie loquẽdo, ſcdm trãsmutationẽ corporalem. ergo nõ magis est passio in parte appetitiua sensitiua, q̃ in apprehensiua sensitiua.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in 9. de* Ciui. Dei, q mot* animi, Græci pathos; nostri aũt, sicut Cicero, pturbationes; quidã affectiones uel affectus; qdã uero, sicut in Greco hr̃, expressius passiones uocant; ex quo patet, q passiones aĩæ sunt idem quod affectiones: sed affectiones manifeste ptinent ad partẽ appetitiuam, & non apprehensiuã. ergo & passiones magis sunt in appetitiua, quàm in apprehensiua.

I RESPON. Dicendũ, q sicut* iã dictũ est, noĩe passionis importatur, q patiens trahatur ad id, quod est agentis. Magis aũt trahitur anima ad rem per uim appetitiuã, q̃ p uim apprehẽsiuã: nam p uim appetitiuam anima habet ordinem ad ipsas res, put

partem apprehẽsiuã, trahit ipsum ad se in esse intentionale, & hic sistit, ad hoc enim actio hæc, & passio ordinat. Appetibile aũt agens in partẽ appetitiuam, trahit ipsam effectiue ad hoc ut iũgat sibi realiter, quouis mõ coniungat ista coniunctio realis, sufficit. n. quòd passio illa p se ordinet ad realem coniunctionem. Quod ãt a multis uertatur in dubiũ, an apetibile agat in appetitum, eis relinquatur hæc dubitatio, nos enim experimur incuti nobis à malis futuris apprehensis, timorẽ, a præsentibus tristitiam, & a delectabilibus coniunctis delectationem, etiã si nolimus sicut a sensibilibus sensationes.
* Ca. 4. in princ. to. 5.
¶ In responsiona ad primum, dubium occurrit, quia si in his, quæ pertinent ad defectum, intensio non attenditur penes accessum ad aliqđ maius oportet. falsã redde, aut accipere eã à doctrina tradita in 2. Metaph. allegata in argumẽto. q̃ in 1. posteriorum. s. Propter quod unũquodq; tale, illud magis: deinde qa uidemus, q potẽtia maior est penes accessũ ad materiam primam. Cõstat autẽ potentiam defectum sonare.
* Art. præced.
¶ Ad hoc dicit, quòd doctrina hic tradita non solum dicta, sed probata ratione est, quia scilicet, ratio pri

eo q nulla uis apprehensiua causat transmutationẽ corporalẽ nisi mediante appetitiua: ac per hoc appetitiua ppinquior passioni magis eã participat: ita q materialiter cadat in aius rõne, ut in rñsiona ad 3. in litera dr̃: Alius tamen exorsus author ex propriis rõnibus motuũ apprehensiuæ. & appetitiuæ intentum uenatus est ita q seclusa transmutatione corpali, inuenit appetitiuũ motũ habere magis rõnem passionis. Cum. n. secluso corpore pati cõsistat in recipere ab agẽte, & trahi in illud. omne. n. agens assimilando sibi patiẽs, trahit illud ad se, & pars apprehẽsiua minus trahat ad agens, q̃ pars appetitiua: cõsequens est, q passionis cõiter dictæ magis habeat rõnem pars appetitiua, q̃ apprehensiua. Et pbatur minor in lra: q pars apprehensiua trahitur ab agente ad hoc, ut sit ipsum secundum esse intentionale pars uero appetitiua trahitur ab agẽte ad hoc, ut iungat sibi secundum esse naturale. Sed accidit dubitatio, quia aut hic est sermo de passione, ut est ab agente, aut cõiter, ut est siue ab agẽte, siue a fine. Si primo mõ, tũc ambigua vr̃ rõ: cũ de appetibili an moueat effectiue appetitũ, magna qõ est. Si secundo mõ, tũc nihil ualet rõ: qa magis patitur, qui proprie patitur, q̃, qui metaphorice finis aũt metaphorice agit. Ex hoc igit q appetitus magis trahitur ad suum obiectũ, q pars apprehensiua ad suũ, non sequitur quòd magis patiatur: quoniã apprehensiua patitur uere K

nationis, & defectus consistit in hoc, scilicet, in recessu a perfecto. Regulare quippe est, quod unumquodq; est magis minus, tale secundum sui constitutiui propriam latitudinem, ut patet inductiue. Defectiua igitur cum constituãtur per hoc, quod est deficere ab aliquo, quanto magis ab illo deficiunt, tanto magis erunt defectiua. hæc enim est propria latitudo deficiẽtis ut sic. Ex hoc autem quòd defectiua, ut sic, penes maiorem elongationem à perfectione magis defectiua sunt, consequens est, quòd maior defectus non sit à minori defectu ut propria causa, sed ex ipsa elongatione interueniente. Sicut enim imperfectioni intentio est penes accessum ad causam, quia perfectio effectus est ex causa, ita si in malis defectus consequens esset ex præcedente in sua causa, ut propria causa defectus, effectus intenderetur secũdum accessum ad causam. Et ex hoc patet solutio primæ obiectionis. In defectiuis enim causa defectiua, non est propria causa effectus defectiui quo ad defectum: sed ex hoc quòd magis elongatur à perfectioni, magis defectiuum est. Vnde licet pars apprehensiua sit causa appetitiuæ, & potentialitas in apprehensiua causet potentialitatem in appetitiua, maior tamen potentialitas inuenitur in appetitiua ex hoc ipso, quòd magis recedit ab actu, quam apprehensiua, quòd est dictu, quòd potentialitas sua nõ tota est a potentialitate apprehẽsiuæ, sed ex necessitate

adue-

aduenient. Ad secundam aūt obiectionem dr̃, q̃ quia, ut dr̃ 10. Met. Mensura debet esse certissima, nihil prohibet quò ad nos defectus mensurari penes accessum ad aliquod positiuum summe deficiens: sicut infirmitates maiores, & minores dicimus p accessum ad mortem: & similiter potentialia apud nos p accessum ad materiā primam, cū in rei ueritate ille p recessum a uita, & iste p accessum ab actu, maiores uel minores sunt. *e.&to.3.

¶ In rñsione ad scd̃m, aduerte, q̃ non concedit author q̃ uis appetitiua sit magis actiua simpliciter, sed quò ad prîncipiandū actum exteriorē. Vis enim apprehēsiua cū moueat appetitiuā, est magis in actu simpliciter, & magis actiua quodā modo: appetitiua āt efficacior est ad actum exteriorē quia ei obediūt uires executiuæ, & quia primum mouens est ad exercitium actus quod tñ totum, in littera dr̃. hēt ex eodē, ex quo hēt q̃ sit magis passiua: ex natura namq; appetitus est, & q̃d tendat in bonū in finē, in rem scd̃m seipsam. Cōstat nāq; q̃ ea hoc q̃d finis est obiectū appetitus, supremus appetitus, habet q̃ sit motiuus simpliciter ad exercitiū, & uniuersaliter, q̃ appetitus mouet mēbra ut patet ex tertio de anima.

SVP. QVÆS. XXII. ART. III.

Medina artic. 3.

IN artic. 3. dubium hic soluendū occurrit, q̃d in pluribus locis moueri pōt, & est dubium ad hoīem. s. sanctū Thomā. s. quo pacto ipse in prima parte q. 82. ar. 4 ponit dñtiam inter motionē intellectus à uoluntate, & ecōuerso in hoc q̃ intellectus finaliter uoluntas uero effectiue mouet. Et hic uult q̃ bonum intellectū, est actiuum in uoluntatem.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ bonū apprehensum mouet appetitum duplicitet, effectiue. s. & finaliter. Effectiue quidem, cūdo ipsum actum appetitus, finaliter uero, qñ ipse actus in appetitu causatus tendit in bonum apprehensum, ut finem: differenter tū apprehensum bonum causat utroq; modo, quia ad causandum effectiue, utitur esse ut forma, ad causandum uero finaliter, utitur esse, ut esse appetibile. n. puta sanitas apprehensa rōne sui esse quasi forma, facit in appetitu desiderium sui ut sit in esse, rea li, iuxta illud Auerrois in 12. Metaphysicæ, commento 36. Balneum in anima agit desiderium, &c. Vnde inter caeteras causalitates effectiuas, & hanc, qua appetibile mouet appetitum, du-

in seipsis sunt. Vñ Philosophus dicit in 6.* Metaph. q̃ bonū, & malū, q̃ sunt obiecta appetitiuę potētiæ, sūt in ipsis rebus: uis āt apprehensiua, nō trahit ad rem ſm quod in seipsa est, sed cognoscit eā ſm intentionē rei, quā in se hēt, uel recipit scd̃m propriū modum. Vñ, & ibidem dr̃, q̃ uerum & falsum, q̃ ad cognitionē ptinent, nō sūt in rebus, sed in mente. vñ patet, q̃ rō passionis magis inuenit in parte appetitiua, q̃ in parte apprehēsiua.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ intēsio ecōuerso se hēt in his q̃ ptinēt ad pfectionem & in his q̃ ptinēt ad defectū. Nā in his, q̃ ad pfectionē ptinent, attendit intēsio p accessū ad unū primū principiū, cui quāto est aliquid ppinquius, tāto est magis intensum: sicut intēsio lucidi attendit p accessū ad aliqd summe lucidū, cui quāto aliqd magis appropinquat, tāto est magis lucidū: sed in his, q̃ ad defectū ptinet, attēdit intēsio, nō p accessū ad aliqd summū, sed p recessū a pfecto: qa in hoc rō priuationis, & defectus cōsistit, & iō quāto minus recedit a primo, tāto est minus intēsū: & pp hoc in principio sp iuenit paruus defect⁹ q̃ postea pcedēdo magis multiplicatur. Passio autē ad defectū ptinet; qa est alicuius, ſm qd est in potētia. vñ in his, q̃ appropinquāt primo pfecto, s. Deo, inuenit parū de rōne potētiæ, & passionis, in aliis aūt consequenter plus: & sic ēt in priori ui animę, scilicet apprehensiua, inuenitur minus de ratione passionis.

AD 2m dicendū, q̃ uis appetitiua dr̃ esse magis actiua: qa est magis principiū exterioris act⁹ & hoc hēt ex hoc ipso, ex quo habet q̃ sit magis passiua: s. ex hoc q̃ hēt ordinē ad rē, put est in seipsa: p actionē.n. exteriorē uenimus ad consequendas res.

AD 3m dicēdū, q̃ sicut in primo* dictū est dupliciter organū aīæ pt trāsmutari. Vno mō trāsmutatione spūali, ſm q̃ recipit intentionē rei. Et hoc p se inuenit in actu apprehensiuæ uirtutis sensitiuæ: sicut oculus immutatur à uisibili, nō ita q̃ coloret sed ita q̃ recipiat intētionē coloris. Est āt & alia naturalis trāsmutatiō organi, put organum trāsmutat, quātū ad suā naturalē dispositionē, puta q̃ calefit aut infrigidat, uel alio mō sit trāsmutat. Et hmōi trāsmutatio p accidēs se hēt ad actū apprehēsiuę uirtutis sensitiuę puta cū oculus fatigat ex forti intuitu, uel dissoluit ex uehemētia uisibilis, sed ad actū appetitus sensitiui p se ordinat hmōi trāsmutatio: vñ in diffinitione motuum appetitiuæ partis, materialiter ponit aliqua naturalis transmutatio organi: sicut dr̃ q̃ ira est accesio sanguinis circa cor. Vñ patet, q̃ ratio passionis magis inuenitur in actu sensiuæ uirtutis appetitiuæ, quàm in actu sensitiuæ uirtutis apprehensiuæ, licet utraque sit actus organi corporalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum passio sit magis in appetitu sensitiuo, quàm intellectiuo, qui dicitur uoluntas.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃, q̃ passio non magis sit in appetitu sēsitiuo, q̃ in appetitu intellectiuo. Dicit.n.* Dion. 2.c. de di.no. q̃ Hierotheus ex quadā est doctus diuiniore inspiratiōe non solū discens, sed ēt h pariēs

plex est dñia. Prima licet occulta, est quia reliquis, forma est ratio agendi, unde & passum assimilatur agenti: in hac uero ut bonum inuenitur omnifariam. obiectum formale appetitus esse, induit rationem formæ, unde appetitus non suscipit similitudinem agentis, sed conueniens sibi in ordine ad tale appetibile. Scd̃a est manifesta: qa in cæteris, cā efficiētiua non per se est nisi effectiua. In hac uero necessario ipsa effectiua, est finalis non pcedens, sed p se: qm per se effectus eius est actus p se tendens: in cām illā ut finē. Propterqd Auerrois in De substantia orbis reprehendit dicentes, finē nō esse agens, dicendo q̃ finis significat agens significatione necessaria. Quæ uero causalitas ista nō est, nec pōt esse pure effectiua, sed est effectiua, & finalis cōnumerata est cōtra finalē a sancto Thoma in prima parte & alibi: qa aūt in ueritate interuenit causalitas effectiue, iō hic, & alibi qñq; exprimit, q̃ bonū apprehensū, est actiuū, & appetit⁹ est passiuus &c. Est ergo dñtia inter intellectum, & uoluntatē in mouendo in hoc, q̃ uoluntas mouet effectiue intellectum & alias alias uires quo ad exercitiū actus, intellectus aūt mouet illā finaliter, & cū hoc effectiue ad specificationē actus: & illa efficiētia, q̃ necessario iūgitur fini pp qd ut dictū est, finalis tm̃ causalitas expressa est. Quòd aūt hęc sit authoris mens, nō solū ex dictis nūc haberi pōt sed ex superius dictis. s. q̃ intellectus rōne obiecti mouet appetitū in gñe cāæ fur malis, de quo tñ nulla in prima parte loco allegato fit mētio. ¶ Ex hoc enim habeo quòd si etiā cum distinctione exclusiua, author diuisisset intellectum mouere uoluntatem finaliter solū, adhuc starent, quę diximus, eo q̃ exclusio non sit à concomitātibus. Et ut dictū est, causam finalem cum comitatur efficiēs supradicto modo, & formalis respectu actuū, ut superius explanatum fuit. *p.p.q.78 ar.3. 536 Porrecta per totum. *ca.2.par. 3. in fina illius.

SVPER QVÆST. XXII. ART. III.

IN articulo tertio dubium, occurrit de hoc, quod ēt in primo articulo dictum est. s. quòd in sola anima & appetitu intellectiuo, nulla sit proprie passio. Est autem ratio dubij, quia Scotus in primo sent. distin. prima quæst. 3 & in 4. sent. distin. 49. qu. 7. ponit in uoluntate non solum operationes, sed passiones spiritua-les.

spūales. Et quantum ipse insinuare vi, intē dis, ꝙ uoluntas tunc operatur, qñ contingit obiectum. Tunc aūt patitur, qñ recipit ab obiecto ita ꝙ operatio contingit potētiā obiecto, passio autem non, sed ab obiecto ē ut causa efficiente iā tum. Nulla āt. hæc rōne probat in generali sed forse super ipsius passionis nomen inniꝰ, & authoritate Arist. usus, ꝙ delectatio sequitur operationem, quasi p se notum accepit, quod falsum credimus. Passionis.n. nomē imprimis in immaterialib. uel ad solam receptionē ut in intellectu vel ad receptionem per modum rei, q̄ trahit i n aliud, ut in appetitu intellectiuo cōstat inueniri ex 3.de ani. & 5.Metap. & hoc ꝓprie loquendo. *c.22. cit. ptin. Metaphorice. n. consueuimus actus uoluntatis similes passionib. appetitus sensitiui uocare passiones ut uelle uindictā, *.bidem uocamus iram: & uelle malū alicui, uocamus odium. Et hæc locutio multos, iudicio meo, fefellit. *ar.1.& 2 ad 3. Quòd aūt delectatio sequatur operationē, hoc accidit ei inquātum est passio: non.n. omnis passio sequitur sic operationem: imò stat, ꝙ passio sit pr ma operatio appetitiua, ut patet de amore. Et tu potes sic inspicere, qd dicimus. Amor ē passio, imò prima omnī passionum; & tamen amor est operatio tā in appetitu sensitiuo, quā intellectiuo. ergo distō inter passionem *in argu. sed cout. & operationem appetitus nulla est Minor patet: quia amor maxime contingit obiectum, & apud Scot. est ipsa essentia beatitudinis.

¶ Præt. Delectatio est passio, & hēt pro obiecto, & non solum pro cā, delectabila. ergo delectatio est coniungens obiecto: ꝓbatur assumptum. qa uidēs deum, delectatur de deo tanquā obiecto sūmo delectabili: & qui hēt delectationē morosam, delectatur de re cogitata turpi, ut obiecto delectabili, ac si esset in re, & non solū ut cā efficiente. Di

diuina: sed passio diuinorū non pōt pertinere ad appetitum sensitiuū, cuius obiectum est bonū sensibile, ergo passio ē in appetitu intellectiuo, sicut & i sēsitiuo. F

2 Præt. Quanto actiuū est potētius, [h] tāto passio est fortior: sed obiectū appetitus intellectiui, ꝙ est bonū uniuersale, est potētiꝰ actiuum, q̄ obiectum appetitus sensitiui, ꝙ est particulare bonū ergo rō passionis magis inuenitur in appetitu intellectiuo, quā in appetitu sensitiuo. G

3 Pręt.[h] Gaudiū & amor passiones quædam esse dñr: sed hęc inueniuntur in appetitu intellectiuo, & non solū in sensitiuo: alioquin nō attribuerentur in scripturis Deo & angelis. ergo passiones nō magis sūt in appetitu sēsitiuo, quam in intellectiuo.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Damasc.* in 2. li. describēs aīales passiones: Passio ē motꝰ appetitiuę uirtutis sensibilis in imaginatione boni, uel mali. & aliter.* Passio est motus irrōnalis animæ p susceptionem boni, & mali. H

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ sicut iā * dictū ē, Passio ꝓprie inuenit ubi ē transmutatio corporalis, q̄ quidē inuenitur in actibus appetitus sensitiui, & nō solū spūalis, sicut ē in apprehēsione sēsitiua, sed ēt nālis. Iu actu āt appetitus intellectiui nō requiritur aliqua trāsmutatio copalis qa hmōi appetitus nō est uirtus alicuius organi: vñ patet, ꝙ [m] rō passionis magis proprie inuenit in actu appetitus sensitiui, q̄ intellectiui, ut etiam[n] patet p diffinitiones * Damasc. inductas. I

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ passio diuinorū, ibi dr̄ affectio ad diuina, & cōiunctio ad ipsa p amorem, quod tamen fit sine transmutatione corporali. K

AD SECVNDVM dicendū, ꝙ magnitudo passionis non solū depēdet ex uirtute agentis, sed ēt ex passibilitate patientis: qa, q̄ sūt bñ passibilia, multū patiuntur ēt a paruis actiuis. Licet ergo obiectū appetitꝰ itellectiui sit magis actiuum, quam obiectū appetitu sensitiui, tamē appetitus sēsitiuus est magis passiuus.

AD 3[m] dc̄m, ꝙ amor, & gaudiū, & alia hmōi, cū attribuūtur Deo, uel angelis, aut hominibus s̄m appetitū intellectiuū, significant simplicē [a] actū uoluntatis cū similitudine effectus absq; passione. unde dicit Aug. 9.* de ci. Dei. Sancti angeli, & sine ira puniūt, & sine miserię cōpassione subueniunt: & tñ istarum nomina passionū, cōsuetudine locutionis humanæ ēt in eos usurpantur pp quandā operū similitudinē, non pp affectionum infirmitatem.

QVAEST. XXIII.

De differentia passionum ab inuicem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de passionū differentia adinuicem.

Et circa hoc quæruntur quattuor.

¶ Primo, vtrū passiones, q̄ sūt in cōcupiscibili, sint diuersæ ab his quæ sunt in irascibili.

¶ Scd̄o, vtrū cōtrarietates passionum irascibilis, sint secūdum contrarietatem boni & mali.

¶ Tertio, vtrū sit aliqua passio non habens contrarium.

¶ Quarto, vtrū sint aliquæ passiones differētes in spē i eadē potētia, nō contrariæ ad inuicē.

ARTICVLVS I.

Vtrum passiones, quæ sunt in concupiscibili, sint diuersæ ab his, quæ sunt in irascibili.

AD 1[m] sic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ passiones eædē sint in irascibili. & in cōcupiscibili. Dicit.n. Philos. in 4. ethic. * ꝙ [h] passiones animæ sunt, quas sequit gaudiū & tristitia: sed gaudiū & tristitia sūt in ꝯcupiscibili. ergo oēs passiōes sūt in ꝯcupiscibili, nō ergo sūt alię i irascibili, & aliæ in ꝯcupiscibili.

2 Præt. Mat. 13. sup illud, Simile est regnum cælorum fermento, &c. dicit gloss.* Hier. In ratione possideamus prudentiam, in irascibili [b] odium uitiorum, in concupiscibili desiderium uirtutum: sed odium est in concupiscibili, sicut & amor cui contrariatur, ut dicit in secundo * Topic. ergo eadem passio est in concupiscibili, & irascibili. *est gloss. Hier. in istū locū to.5

3 Præt. passiones & actus differunt spē [h] s̄m obiecta: sed passionum irascibilis & concupiscibilis eadem obiecta sunt, s. bonum & malum. ergo eędē passiones sunt irascibilis & concupiscibilis. *li.2.top. c.3. in lo. 25. to.1.

SED CONTRA. Diuersarū potentiarū actus sunt specie diuersi, sicut uidere & audire: sed irasci-

cito ergo, ꝙ passiones in appetitu sensitiuo sunt uere operationes, causatę tn ab appetibili, & hñtes pro obiecto appetibila. D

Sed dña consistit in hoc, ꝙ in appetitu sēsitiuo sunt pm atq; cū passione corporali: in appetitu uero intellectiuo non: & p exclusionem huius cōpassionis dicuntur in eo simplices actus, similes tñ passionib. sensitiui appetitus. *li.9.ca.5 cir.fi.to.5 Hæc nunc sufficiēt in cōi: In speciali autem inferius cum delectatione, & tristitia tractabit sermo eius.

SVPER QVÆST. XXIII.

ART. I.

Medina ar.1.

Circa 1. artic. q.23. quia hic inchoas distō passionū, aduerte, ꝙ oportet in toto hoc tractatu seruare illud, Quolibet profitente contraria, solicitum esse, stultum est. 137 *Porrecta per totum.* Dico aūt hoc, quia nō omnibus concessum apparet, ut distincte & proprie de hmōi passionib. locuti fuerint. Sco. in 3. ut 10 3. sen. di. 14. apparet, reprehendit dicētes, obiectum irascibilis eē arduum: & uolēs eius obiectum esse offendens, dicit ꝙ semper qñ irascibilis hēt actū suum, est ibi nolle nō solū concupiscibilis, sed irascibilis. ueri. q.26 ar.4. Ex quibus manifeste apparet, ꝙ apud ipsum irascibilis nunquam est respectu boni, sed mali tñ respuendi, sustinendi, puniendi, & si quid aliud est hmōi; *c.5. circa prin. to.5 ac p hoc in uanis irascibilis errauit. Spes n. q̄ ē prima passio irascibilis, oportet ꝙ ne ge-

bilis,& ɔ̃cupiſcibilis ſũt duę potentiæ diuidẽtes appetitũ ſẽſitiuũ,ut in 1.* dictũ eſt.ergo cũ paſſiones ſint motus appetitus ſenſitiui,ut * ſupra dictum eſt,paſſiões,quæ ſunt in iraſcibili,erũt aliæ ſm ſpeciem a paſsionibus, quæ ſunt in concupiſcibili.

Res.Dicẽdũ,ꝙ [m] paſsiones,q̃ ſunt in Iraſcibili, & in concupiſcibili differunt ſpẽ.* Cum.n.diuerſę potẽtię habeãt diuerſa obiecta,ut in 1.* dictũ eſt, neceſſe ẽ, B ꝙ paſsiones diuerſarũ potẽtiarũ ad diuerſa obiecta referantᷣ: võ multo magis paſsiões diuerſarũ potentiarum ſpẽ differũt.Maior n. differentia obiecti requiritᷣ ad diuerſificandam ſpẽm potentiarũ, quàm ad diuerſificandã ſpẽm paſsionum,vel actuum.Sicut.n. in naturalib. diuerſitas generis cõſequitᷣ diuerſitatẽ potẽtię materiæ,diuerſitas aũt ſpẽi diuerſitatẽ formæ in eadẽ materia: ita C in actib.aię actus ad diuerſas potẽtias ptinẽtes,ſunt nõ ſolũ ſpẽ ſed ẽt genere diuerſi.Actus aũt, vel paſsiones reſpicientes diuerſa obiecta ſpãlia cõprehẽſa ſub vno cõi obiecto unius potẽtiæ, differunt ſicut ſpẽs illius generis. Ad cognoſcẽdum ergo quæ paſsiones ſunt in iraſcibili , & q̃ in ɔ̃cupiſcibili,oportet aſſumere obiectũ utriuſq; potẽtiæ.* Dictũ ẽ aũt i primo,ꝙ obiectũ po- D tẽtiæ cõcupiſcibilis ẽ bonũ, uel malũ ſenſibile ſimpliciter acceptũ,qđ eſt delectabile,uel doloſũ:ſed qa neceſſe ẽ,ꝙ interdum aĩa difficultatẽ, uel pugnã patiatur adipiſcẽdo aliquod hmõi bonũ,uel ſugiendo aliquod hmõi malũ,inquantum hoc eſt quodã modo eleuatum ſupra facilẽ poteſtatem aĩalis:ideo ipſum bonũ vel malum ſm qđ habet rõnem ardui uel difficilis,ẽ obiectũ ira- E ſcibilis. Quęcũq; ergo paſsiões reſpiciũt abſolute bonũ, uel malũ,ptinent ad cõcupiſcibilẽ, ut gaudiũ,triſtitia , amor, odiũ,& ſimilia . Quęcũq; uero paſsiões reſpiciunt bonũ , uel malũ ſub rõne ardui,prout eſt aliqd adipiſcibile,uel fugibile cũ aliqua difficultate,ptinẽt ad iraſcibilẽ,ut audacia,& timor,ſpes,& hmõi.

Ad primvm ergo dicẽdũ,ꝙ ſicut in primo·dictũ eſt,ad hoc uis A iraſcibilis data eſt animalibus, vt tollantur,impedimenta, quibus concupiſcibilis in ſuũ oblectũ tendere prohibetur , uel pp difficultatem boni adipiſcendi: vel pp difficultatem mali ſuperandi.& ideo paſsiones iraſcibilis oẽs terminantur ad paſsiões concupiſcibilis: & ſecundũ hoc etiam paſsiones quæ ſunt in iraſcibili,cõſequitᷣ gaudiũ & triſtitia,quæ ſunt in concupiſcibili.

Ad 2[m] dicendum,ꝙ odiũ uitiorũ attribuit * Hier.iraſcibili , non pp rationem odij, quæ proprie cõpetit concupiſcibili, ſed propter impugnationem , quæ pertinet ad iraſcibilem.

Ad 3[m] dicendũ, ꝙ bonũ inq̃tũ eſt delectabile, mouet cõcupiſcibilẽ:ſed ſi bonũ habeat quãdã difficultatẽ adadipiſcẽdũ,ex hoc ipſo hẽt aliqd repugnãs cõcupiſcibili: & iõ neceſſariũ fuit C eſſe aliã potentiã, quæ in id tenderet:& rõ eſt eadẽ de malis, & hæc potẽtia ẽ iraſcibilis : vñ ex ɔ̃ſequenti paſsiones concupiſcibilis, & iraſcibilis ſpẽ differunt.

Articvlvs II.

Vtrum contrarietas paſsionum iraſcibilis , ſit ſecundum contrarietatem boni , & mali.

Ad secvndvm ſic procedit. Vr ꝙ contrarietas paſsionum iraſcibilis non ſit , niſi ſm ɔ̃rietatẽ boni,& mali.b Paſsiões D enim iraſcibilis ordinantᷣ ad paſſiones concupiſcibilis,ut * dictũ eſt:ſed paſsiones cõcupiſcibilis nõ contrariantur niſi ſm cõtrarietatẽ boni,& mali,ſicut amor & odium , & gaudium & triſtitia.ergo nec paſsiões iraſcibilis.

¶2 Præt.Paſsiões differũt ſm obiecta,ſicut & h mot*, ſm terminos:ſed ɔ̃rietas ñ ẽ in motib.niſi ſm ɔ̃rietatẽ terminorũ,ut patet E i q.nto·Phyſ.ergo neq; in paſsionib.eſt ɔ̃rietas paſsionũ, niſi ſm cõtrarietatẽ obiectorũ. obiectũ aũt appetitus eſt bonũ, uel malum.ergo in nulla potẽtia appetitiua poteſt eſſe contrarietas paſsionum, niſi ſecundum contrarietatem boni , & mali. *tex. 48. tom. 2.

¶3 Præt·Omnis paſsio animæ attenditur h ſecundũ acceſſum & receſſum, ut Auicen. dicit in 6. de nanaturalibus;ſed acceſſus cauſatur ex ratione boni, receſſus autem ex ratione mali: quia ſicut bonum eſt,quod omnia appetunt, ut dicitᷣ in primo· Ethi. *in prin. pri. li. eth. tom. 5. ita malum eſt,quod omnia fugiunt.ergo contrarietas in paſsionibus animæ non poteſt eſſe , niſi ſecundum bonum & malum.

---

*p.p.q.81. art.2. *q.22.ar.2. getur ab ea, nec ullã rõnem inuenio, niſi forte ex 26.diſt. eiuſdẽ tertij qs aſſumat iſtam,ſcilicet,quia arduum aut ſignificat abſens, aut excedens facultatẽ potẽtiæ,cui dᷣ arduũ,aut excedẽs oĩa mala ſibi contraria: ſed nihil horũ ẽ. ergo &c. hæc aũt petitio,aut diſtinctio,nihil obſtat:qm̃ arduũ *concl.m* nihil horũ formaliter ſignificat,ſed difficultatem in bono uel *p.p.q.77 ar.3. malo. Arduæ.n.res dicimus,q̃ difficultatẽ ac ppea celſitudinẽ q̃dã habent:d ſſicilia.n. aggredi non paruũ reputat,& difficilibus ſuccumbere, vel ea fugere,nõ multũ uituperam*. Quòd aũt bonũ difficile , & bonũ abſolute egeãt d uerſis potentijs, in prima parte dictũ ẽ, & in qſtione ad tertiũ hic oſtendiᷣ,ex eo quod bonũ difficile habet , vñ repugnet concupiſcẽtię.Offendens ergo eſt unum cõtentũ ſub obiecto iraſcibilis,pro quanto ſpectat ad aliq eius D.84. paſſionẽ, puta, iram: adæquatũ aũt obiectũ eſt difficile , ſiue arduũ.Et ſcito , ꝙ cũ ponitur dña inter obiectũ cõcupiſcibilis & iraſcibilis, qa illi* bonũ abſolute,illi*bonũ arduũ,perinde ẽ ac ſi *p.p.q.81. art.2. diceret,ꝙ concupiſcibilis obiectum eſt bonum ſenſibile , nullo addito:iraſcibilis uero bonũ determinatũ ad rõnẽ ardui, ſeu difficilis . Ita ꝙ illud eſt ſimplex , hoc eſt quaſi cõpoſitũ.Vñ nõ fallatis,putans,ꝙ cõcupiſcibilis feratur ĩ bonũ,& iraſcibilis in illius difficultatẽ: ſed ſcito, & qđ cõcupiſcibilis fertur in bonũ, & ꝙ iraſcibilis fertur bonũ arduum . Oĩs nãq; appetitus obiectum eſt bonũ:& ira, vt dñ in ſecundo Rhetoricorum , capitulo primo , eſt appetitus apparentis punitiõis, quod bonũ eſt in re, vel apparentia manifeſte,nec refert an idẽ aut diuerſum ſit bonũ a bono arduo. ſat eſt.n. ꝙ diſtinguũtur formaliter. Si in dicta authoritate in qõne de ueritate, quæſtione uigeſimaquinta, *p.p.q.81. ar.2. & in tertio ſententiarum diſtinctione uigeſimaſexta , ſcrutatus fuer s,inuenies,ꝙ obiectũ concupiſcibilis ẽ bonũ ſẽſatũ,iraſcibilis uero æſtimatũ : illã mouent ſpẽs ſenſibilium, iſtam intentiones elicitæ.

SVP. QVAES. XXIII. ART. II.

Medina art.2.

In 2.art. multa eſſent dubitanda,ſi actus paſſionũ nominatarũ examinãdi eſſent ſingillatim. Sed qm̃ hoc ſuis proprijs locis reſeruatᷣ,unũm *loco ſ ar. citato. eſt diſcutiẽdũ,qũo.ſ. contrarietas inter bonũ , & malũ ſpectat ad iraſcibilẽ.Aut.n.ſ. tell gᷣ de bono, & malo abſolute ,& ſic ſpectat ad cõcupiſcibilẽ: aut de bono: & malo vt ſubſunt arduitati, & ſic ſi cõſideratᷣ ſub rõnib boni, & mali, ſed ſub rõne ardui:ſicut ſi loqueremur de ligno & lapide , ut ſubſunt albedini .

¶ Ad hoc dᷣ , qđ ſicut bonũ abſolute cõtrariatur malo abſolute ita bonũ arduũ malo arduo : & ſicut hæ ſunt altera ab illis,ita cõtrarietas eſt alia a contrarietate, licet cõicent in noĩe, quia vtraq; dᷣ ſecũdũ bonũ,& malũ. Vnde cũ *q18 Porrecta per totum. Inf. q.40. ar. 4. &c. 41.ar 1.2. 2.& 3.diſ. 26 q.1.ar. 1. cor. & veri.q.26. ar.4.* ꝗrunt,aut &c ſtᷣderᷣ, ꝙ neutro mõ proprie loquendo:qꝛ,ut pdictum eſt,bonũ & malũ non concurrũt p accidens,ut ſubſunt, ſ.difficultati:ſed totũ hoc bonũ arduũ, uel malũ arduũ p ſe cõcurrit , ita qđ cõtrarietas boni & mali difficiliũ ſpectat ad *art.1.ad 2. iraſcibilẽ:ſunt n.quędã boni & mali ſpẽs, bonũ difficile,& malũ difficile. Et eum in litera diſtinguiᷣ bonumarduum , in ly bonum.

bonum: & in ly, arduum, non est distinctio in subiectū & accidens, sed unius fundamēti in plures particulares, seu in adæquatas rōnes: sicut distinguere eē nigredo in id qd habet luminis, & id qd habet obumbrationis. Et intēdit lra, q quia bonum arduū habet rōnem, & unde attrahat, & unde se repellat: ideo &c. Atestaē aūt huic sensui q arduum in litera ponitur depulsiuum & attractiuū: quod non fieret, si secundum se sumeret: nunc autem fit, quia & aliquod bonū arduum est depulsiuū, ut obiectū est desperationis, & aliquod malum arduum est attractiuum, ut obiectum audaciæ.

*c.7.to.5.

*tex.19.20 a 1. & alijs seq. to. 2.

*a tex. 46. vsque ad 52. to. 2.

Sed contra. Timor & audacia sunt cōtraria, ut patet in 3.* Eth. sed timor & audacia nō differunt ſm bonū & malū, quia vtrunq; est respectu aliquorum malorū. ergo non ois contrarietas passionū irascibilis est secundum contrarietatē boni & mali. F

Resp. Dicendū, q passio quidā motus est, vt dr in 3.* Physic. Vnde oportet contrarietatem passionū accipere ſm contrarietatem motuum, vel mutationū. G Est autem duplex cōtrarietas in mutationibus & motibus, vt dr in 6.* Physic. una quiddē ſm accessum & recessum ab eodē termino: quæ quidē contrarietas ē pprie mutationū, i. generationis, q̄ est mutatio ad esse, & corruptiōis, q̄ ē mutatio ab eē. Alia aūt ſm cōtrarietatē terminorū, quæ proprie est contrarietas motuum: sicut dealbatio, quæ est motus a nigro in album, opponitur

D.980. denigrationi, quæ est motus ab albo in nigrum. Sic H igitur in passionibus animæ, duplex cōtrarietas inuenitur: una quidem, secundū cōtrarietatē obiectorum, s. boni & mali: alia uero, secūdū accessū & recessū ab eodē termino. In passionib. quidē concupiscibilis inueniē prima contrarietas tm, quæ. s. est secundū obiecta. In passionib. aūt irascibilis inuenitur utraque, cuius ratio est: quia obiectum cōcupi-

ar. pced. scibilis, ut supra dictū est, est bonū, uel malū sēsibile absolute. Bonū aūt inquantū bonū, non pōt esse terminus, ut a quo, sed solū ut ad quem: quia nihil refugit bonum inquantum bonū, sed oia appetunt ipsum. Similiter nihil appetit malū inquātū hmōi, I sed oia fugiunt ipsum: & pp hoc, malum non hēt rationem termini ad quem, sed solū termini a quo. Sic igitur ois passio concupiscibilis respectu boni, est ut in ipsum, sicut amor, desiderium, & gaudiū. Ois uero passio respectu mali est ut ab ipso: sicut odiū, fuga, seu abominatio & tristitia. Vñ in passionibus concupiscibilis, non pōt esse cōtrarietas secundū accessū & recessum ab eodē obiecto: sed obiectū irascibilis ē sensibile bonū, uel malū, nō qdē absolute, sed sub rōne difficultatis, vł arduitatis, vt

*ar. pced. *supra dictū est. Bonū aūt arduum, siue difficile habet rōnem, ut in ipsum tendatur inquantum est bo K num, quod ptinet ad passionem spei, & ut ab ipso recedatur, inquātū est arduū & difficile, qd ptinet ad passionē desperationis. Similiter malū arduū habet rōnē ut uitetē inquātū ēst malum, & hoc ptinet ad passionē timoris: hēt ēt rōnem ut in ipsum tēdatē, sicut in quoddā arduum, p qd. s. aliquid euadit

somel. subiectionē mali, & sic tendit in ipsum audacia. m Inuenitur ergo in passionibus irascibilis contrarietas secundū contrarietatem boni, uel mali, sicut inter spem & timorem. Et iterum secundū accessum & recessum ab eodē termino, sicut inter audaciā & timorem. * Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Articvlvs III.

Vtrum sit aliqua passio animæ non habens contrarium.

Medina artic. 3.

139 Porrecta per totum.

Ad tertivm sic pcedit. Vr q ois passio aiē habeat aliqd cōtrariū. Ois enim passio aiæ uel est i irascibili, uel ī cōcupiscibili, sicut* supra dictū est: sed h utræq; passiones habent contrarietatē suo modo. ergo ois passio animæ habet contrarium. *ar. pced.

¶ 2 Præt. Omnis passio animæ habet bonū, uel malū pro obiecto, q̄ sunt obiecta uniuersaliter appetitiuæ partis: sed passioni, cuius obiectum est bonū h opponitur passio, cuius obiectum est malum. ergo omnis passio habet contrarium.

¶ 3 Præt. Omnis passio animæ est secūdū accessum uel secundum recessum, ut* dictum est: sed cuilibet accessui h contrariatur recessus, & econuerso. ergo omnis passio animæ habet contrarium. *ar. pced.

Sed contra. Ira est quædam passio animæ: sed nulla passio contraria ponitur iræ, ut patet in 4.* Eth. ergo non omnis passio habet contrarium. *c. 5. parū a princip. tom. 5.

Respon. Dicendū, q m singulare est in passione iræ, q non pōt habere contrarium neque secundū accessū & recessum, neque ſm contrarietatem boni & mali.* Catur enim ira ex malo difficili iā iniacente, ad cuius præsentiam necesse est, q aut appetitus succumbat, & sic non exit terminos tristitiæ, q̄ est passio concupiscibilis: aut habet motum ad inuadendū malū læsiuū, qd pertinet ad iram: motum aūt ad fugiendum habere non pōt, quia iam malū ponitur pręsens uel præteritum: & sic motui irę nō cōtrariatur aliqua passio ſm cōtrarietatē accessus & recessus. Similiter ēt nec secundū cōtrarietatē boni & mali: qa malo iniacenti opponiē bonū iam adeptum, quod iam nō pōt habere rōnē ardui, uel difficilis: nec post adeptionē boni remanet ali9 motus, nisi quietatio appetitus in bono adepto, quæ ptinet ad gaudiū qd est passio ꝯcupiscibilis. Vñ motus iræ nō pōt habere aliquē motū animæ ꝯtrariū, sed solummodo opponiē ei cessatio a motu, sicut Philosophus dicit in sua * Rhetorica, q mitescere opponitur ei quod est irasci: quod non est oppositum contrarie, sed negatiue, vel priuatiue. Et per hoc patet responsio ad obiecta. *ca. 3. l. 6.

Articvlvs IIII.

Vtrum sint aliquæ passiones differentes specie in eadem potentia, non contrariæ adinuicem.

Ad qvartvm sic procediē. Vr q nō possint in aliqua potentia esse passiones specie differētes, & nō contrariæ adinuicē. Passiones. n. animæ differūt ſm obiecta: obiecta aūt passionū animæ sunt h bonū & malū, secūdū quorū differentiā passiones habent contrarietatē. ergo nullæ passiones eiusdē potētiæ, non habentes contrarietatem adinuicem differunt specie.

¶ 2 Præt. Differentia speciei est differentia secundū formā: sed

Svper Q. XXIII. Art. IIII.

Cap. 1. d. 1. q. in respon. ad 10. Aur. cō. 3. cō. Medina ar. 4.

140 Porrecta per totum. tom. q. 25. ar. 3. & 4. cor. & 2. Eth. lec. 5

Articulo tertio omisso, circa quartum, dub ū occurrit quadruplex. primum est, quid intendat author per illam distinctionē factam in litera, de differentia actiuorū duplicitet. primo secūdū naturā: secundo secundū uirtutē. uirtus enim naturæ effectus est. Secundum est q author digreditur; proponit. n. differentiam actiuus secundum uirtutem, & tamen non declarat

rat nisi differentiam effectus prout scilicet datur coaptatio, motus, & quies: immo potius declarat cum differētia effectus idētitatem actiuæ uirtutis, cum dicit: quia ex eadem causa aliquid quiescit in loco, p quā mouebatur ad locū. Tamē est, cū in naturalibus sufficiat inclinatio ad conueniens ad dissonandū ab inconuenienti, ut patet in grauibus & leuibus, leuitas. n. ignis est ei ratio consonādi loco sursū, & dissonādi ad deorsū: & similiter motus sursū est motiuo sursū, & fuga a deorsū: & similiter quies sursum sufficit ei ad ponendā quietē deorsū uiolentā. Cur, inquā, in naturalibus sufficit unitas, & in animalibus requirit pluralitas? cū econuerso deberet esse: quia q̄ dispersa sūt in inferiorib*, unita sūt in superiori. unde nō uī, ꝙ amor & odiū sint duæ passiones, sed una met passio est amor respectu boni, & odiū respectu sui contrarij, differēs scdm respectum ad diuersa: sicut in naturalibus leuitas est amor sursū, & odium deorsū. & sic de alijs. Et hoc ut rationabile: quia eadē rōne aliqs appetit unū contrarium, & odit aliud: & quāto alterū intēditur, tanto & alterum crescit: ita quòd cōgeneratio, & coaugmētatio, & corruptio identitati attestantur. Quartum est, quomodo malū causet depulsione, cum omne agens producat sibi simile: ac per hoc trahat patiens ad sui participationem: unde sicut bonum causat ad se, ita malum.

* tex. 14. com. 3.

* artic. 2.

concl.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd actiua possunt distingui dupliciter. primo scdm differentias ipsarum naturarū agentiū, & hæc distinctio est clara. Alio modo, secūdum differentias uirtutum actiuarum, & hæc est obscura. Ad cuius euidētiam scito, quòd actiua dupliciter inueniuntur, scilicet in esse naturæ, & in esse apprehenso. In agentibus in esse naturæ, manifestum est, quòd distinctio eorum secūdum naturas est alia a distinctione eorum secundum uirtutes: elementa enim & animalia alia distinctione distinguuntur scdm naturas eorum, & alia scdm uirtutes eorum, licet istæ oriantur ex illis. In agentibus autem quia apprehensa, distinctio naturarū patet, cū eibus talis differens ab illo alio secundum speciem apprehensus, mouat appetitum: distinctio aūt secundum uirtutem est secundum diuersam rōnē apprehensionis, ita quod eadem res secundum naturam diuersimode apprehensa non qualicunque diuersitate, sed diuersitate bonitatis, uel malitiæ præsentis, uel futuræ, uel absolute, ut inferius in distinctione & tractatu passionū patebit. Alia enim ratione mouet malum præsens apprehēsum, & alia futurum: illud. n. mouet ad tristitiā, ad hoc timorem: unde ostendit, ꝙ illud hēt uirtutem actiuam ad inferendam illam passionem, hoc ad inferēdam istā: ita ꝙ ex ipsa diuersa ratione, qua apprehenditur, eadem res hēt diuersam uirtutē mouendi appetitum: & hoc intendit litera, uolens, qd passiones non distinguantur penes distinctionē naturarum agentium, sed uirtutum, quæ ad differentias apprehensionis spectant. obiectum nāque appetitus non est, res, sed res apprehensa. Et propterea differētia formalis passionum non solum ex distinctione rei, sed distinctione rei ut apprehensa constat. Et hinc habes, ꝙ passio odij, & iræ, & similium, non diuersificantur specie ex diuersitate malorum, puta mortis, uerberis, carceris &c. Differentia enim naturarum materialiter & non formaliter cōcurrit. Vtrum autē diuersitas na-

omnis differentia secundum formā est secundum aliquam contrarietatē ut dr̄ in 10. Metaphysi. ergo passiones eiusdē potentiæ, q̄ nō sunt contrariæ, non differunt specie.

¶ 3 Præt. Cū oīs passio animæ consistat in accessu, uel recessu, ad bonū, uel ad malum, necesse uī̄ ꝙ oīs differentia passionum animæ sit uel secundum differētiam boni, uel mali, uel secundum differentiam accessus, uel recessus, uel secundum maiorem, uel minorem accessum, uel recessū. Sed primę duę differentiæ inducūt contrarietatē in passionibus animæ, ut* dictū est. tertia aūt differentia non diuersificat spēm: quia sic essent infinitæ species passionū animæ. ergo non pōt esse, ꝙ passiones[b] eiusdē potentiæ animæ differāt[c] specie, & non sint contrariæ.

Sed contra, Amor & gaudium differūt specie, & sunt in concupiscibili, nec tñ contrariātur adinuicem, quin potius unū est causa alterius. ergo sunt aliq̄ passiones eiusdem potentiæ, q̄ differūt specie, nec sūt ꝯtrariæ.

Respon. Dicendū, ꝙ passiones differunt secundum actiua, q̄ sunt obiecta passionū animæ.* Differentia aūt actiuorū pōt attendi dupliciter. Vno mō, secundum speciē, uel naturam ipsorū actiuorum, sicut ignis differt ab aqua: Alio mō, secundum diuersam uirtutem actiuam. diuersitas aūt actiui, uel motiui quātū ad uirtutē mouendi pōt accipi in passionib* animæ scdm similitudinē agētium naturaliū. Omne. n. mouēs trahit quodāmodo ad se patiēs, uel a se repellit: trahēdo qdē ad se, tria facit i ipso. Nā primo qdē dat ei inclinationē, uel aptitudinē, uti ipsū tēdat: sicut cùm corpus leue, qd̄ est sursū, dat leuitatem corpori generato, per quā hēt inclinationē, uel aptitudinē ad hoc, ꝙ sit sursū. Scdo si corpus generatū est extra locū propriū, dat ei moueri ad locū. Tertio dat ei quiescere, i locū cū peruenerit: quia ex eadem causa aliquid quiescit in loco, per quā mouebatur ad locū: & similiter intelligendum est de causa repulsionis. In motibus autem appetitiuæ partis bonū habet quasi uirtutē attractiuā: malū aūt uirtutē repulsiuā. Bonū ergo primo in potentia appetitiua causat quādā iclinatio

naturarum diuersificet habitus harum passionum, seu ipsas in genere moris, inferius examinabitur.

¶ Ad scdm dubiū dr, qd̄ in agentibus naturalibus est considerare duo: s. inquantū agunt, & inquantū attrahunt. Et si quidem consideremus inquantū agunt, sic patet, ꝙ idē generatiuum corporis leuis eodē modo se habens, & unica actione, dat oīa. dando siquidem ei naturam, dat consequenter leuitatem, & motum ad locum absentē, & quietem in præsenti. Sed si cōsideramus inquantum attrahunt, sic uis generatiua naturaliter, q̄ est sursū, aliter, & aliter se habens, ad corpus trahit: nā absolute trahit p modū coaptātis: ut absēs uero p motū, ut p̄sens uero per quietē: in agētibus uero oīa alia quatenus apprehēsa sunt, agere & attrahere, simul cōcurrunt, ita ꝙ bonū apprehensū absoluta infert passionē amoris, & sic trahit p amorē. Et apprehensum ut futurū, infert passionē desiderij, qui est motus ad se, & sic trahit p motū: & apprehensū ut p̄sens infert passionē delectationis, & sic trahit per quietē. unde si uis generatiua sursū manēs diuersis dispositionibus se habēs ad corpus mobile actionib* distictis illa tria daret curreret plene similitudo Nunc aūt, quia nō sic est, author non est digressus, sed usus est similitudine agentis naturalis, inquantū attrahit, ut in litera manifesta dr, et inquātū triplex effectus impatiēta fit, ut sic, distinctionē passionū in anima diceremus. Et si horū duorū dubiorum solutiones diligenter notaueris, uidebis quomodo est eadē, & quomodo diuersa rō appetibilis, seu finis, ut tendat in ipsum, & quiescatur in eo. est. n. eadē scdm naturam, & diuersa scdm uirtutem, quod est esse eandem materialiter, & diuersam formaliter respectu passionum. Amor. n. desiderium & gaudium respectu eiusdem non materialiter, sed formaliter distinguuntur, qd esse non posset ex obiecti, natura, neque ex obiecti cōditionibus, puta p̄sentia, uel absentia, & huiusmodi, si se haberent in anima, sicut approximatio perfectior, uel imperfectior in naturalibus: actu hæc. n. nō uariāt effectū specifice, ut patet. unde si hæc perspicaciter considerasset Scotus in tertio, distinctione uigesima sexta, hanc improbatam nunc phantasiam non dixisset.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd sicut anima est supra naturam, ita modus tendendi in contraria in animalibus est supra modum, quo natura se habet. Est autem modus naturæ, ut non nisi sequendo conueniens, dissonet ab inconuenienti, ita quòd non respicit conueniens & inconueniens secundum seipsa, sed tantum prosequendo conueniens. Ignis enim prosequendo suā calefactionem, destruit frigus: & motus sursum, relinquit deorsum, & trahit secum uiolenter aliquid minus graue. Et radix huius est, quia natura est determinata ad unum. quia inclinat, & operatur quia est, ut alibi declarauimus. Anima autem sensitiua quæ operatur, quia apprehendit, non ad unum determinata est, sed iuxta differentiam contrarietatemque apprehensorum, ipsa contraria secundum se recipit, ac per hoc non sufficit animali amor conuenientis pro odio disconuenientis, sed utrumque sancitum: ordinate tamen exigit, ut animaliter appetitus eius sic habeat ad contraria. Sicut enim opportuit ad hoc, quòd animaliter appeterentur etiam

naturalia, ut alimenta, inesse animalibus appetitū eorū, qui sic F
actat eleuitur, puta desideriū, & delectatio animalis consequēs:
ita oportuit ad hoc, q̄ animaliter animal se hēat appetendo, ad
contraria, ut in ipsa scđm seipsa tendat. Neque hoc est degnerare a natura, sed eleuati supra illam. Et cum dī q̄ dispersa inferius sunt unita superius, uerum est exterioris patibus: nō sic aūt est in proposito. tendere in cōtraria scđm se, & tēdere in eā solum prosequēdo sibi conueniens, nō sunt paria: sed primum est longe maius, quia per se aliquatipsa cōtraria: scdm uero alterū per accidens respicit. & ideo non est mirū, si plura exigit, iam, n. patet ex parabola dispositiu ad sanitatem. in scđo de cęlo & mūdo, q̄ in nob liori gradu cōsistit egens pluribus auxilijs ad maius, q̄ paucis ad minus. Nec est uerum, q̄ amor & odium congenerentur, & coalescant, & condesinant formaliter. Cum. n. amor causetur ex bono apprehenso, stat bonum aliquod sæpius apprehendi, & multum amari absque consideratione contrarij: unde fit & crescit amor formaliter, & nō fiet, nec crescet odium formaliter, sed uirtualiter tñ, seu in fuit ad ee, scilicet amore opposito. Manifestum autem hoc uideatur in delectab li cōtēplatione carente contrario & in assuetis delectabilibus nunquā de rō trarijs cogitantibus. Eadem aūt rōne non formaliter, sed uirtualiter, unum contrariorum appetitur, & reliquum refutatur: q̄a alteri formalis ratio est bonum, alteri malum, & amatum bonum est radix repellendi mali contrarij.

D. 102.

*Artic. 1.

¶Ad quartum dubium dicitur, q̄ differentia inter actiua quia sunt, & actiua quia apprehēsa, soluit qōnem. Actiua enim quia sunt, cum sint determinata ex natura propria ad producēdum illi simile, non possunt nisi ad se trahendo per uiam assimilationis agere, siue bona, siue mala sint illis, in quæ agunt. Actiua uero quia apprehensa, quia apprehensio ad bonum animalis ordinatur (datur enim uis tam apprehensiua, q̄ appetitiua animali) propter bonum ipsius animalis actiua sunt, nō ad se, sed ad animal ipsum trahēdo: unde causant in animali id, quod cōuenit animali in ordine ad tale obiectum, & non id quod cōuenit tali obiecto: unde malum apprehensum nō causat in animali mo- K tum ad se, sed a se. hoc. n. est causare conueniēs animali in proportione ad tale obiectum. propter qđ sicut bonum apprehēsum diuersimode agit in animal attrahendo per consonantiam, uel motum, uel quietem: ita malum apprehensum depellendo dissonantiam, fugam, & inquietudinem.

¶Circa segregationem passionum in eodem 4. artic. factam, dubium occurrit, Primo ad hominem, quia ipsemet author, in 3. sentent. distinct. 26. quæst. 1. art. 2. ad 3. & 5. ponit delectationem esse etiam passionem irascibilis. Scotus quoque in 3. sentent. distinct. 34. ponit tristitiam esse etiam passionem irascibilis, assignans differentiam inter tristitiam irascibilis, & concupiscibilis: quia ista cum restrictione organi, illa cum accensione sanguinis. Et probat diuersitatem earum, quia si offendens offeratur ut impossibile repelli, causatur maior tristitia in concupiscibili & tamen non causatur propter ira, & consequenter nec tristitia irascibilis, cum qua est ira appetendo uindictā: & postmo-

nē, seu aptitudinē, seu connaturalitatē [d] ad bonum qđ pertinet ad passionē amoris: cui per contrariū respōdet odiū ex parte mali. Scđo, si bonū sit nondū habitū, dat ei motū ad essequendum bonum amatum: & hoc ptinet ad passionē desiderij, uel concupiscentiæ, & ex opposito ex parte mali est fuga, uel abominatio. Tertio, cū adeptum fuerit bonum, dat appetitus quietationē quandam in ipso bono adepto: & hoc ptinet ad delectationem, uel gaudium cui opponitur ex parte mali, dolor, uel tristitia. In passionibus aūt irascibilis pſupponitur quidē aptitudo, uel inclinatio ad pſequendum, bonū, uel fugiendum malum ex concupiscibili, q̄ absolute H respicit bonū uel malū: & respectu boni nondum adepti est spes & desperatio: respectu aūt mali nondū iniacentis est timor & audacia: respectu autem boni adepti non est aliqua passio in irascibili: quia iam nō hēt rationem ardui, ut * supra dictum est, sed ex malo iā iniacēti sequitur passio iræ. Sic igit patet, q̄ i ɔcupiscibili sūt tres ɔiugationes I passionum. s. amor & odiū, desideriū & fuga, gaudiū & tristitia. Similiter in irascibili sūt tres, s. spes & desperatio, timor & audacia, & ira, cui nulla passio opponit. Sūt ergo oēs passiones specie differētes, undecim: sex qdē G in cōcupiscibili, & quinq; in irascibili, sub qbus oēs animæ passiones continentur. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO XXIIII.

De bono & malo in animi passionibus in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de bono & malo circa passiones animæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum bonū & malum morale possit in passionibus animæ inueniri.

¶Secundo, Vtrum omnis passio animæ sit mala moraliter.

¶Tertio, Vtrū oīs passio addat, uel diminuat ad bonitatē, uel malitiam actus.

¶Quarto, Vtrū aliqua passio sit bona, uel mala ex sua specie.

dum eum delectatione propria exercens illam.

¶Ad hoc breuiter dicendum est, quòd nisi æquiuoce loquamur, segregatio in litera facta seruanda est. Amor enim & desideriū, & delectatio & tristitia, & si qđ est eiusmodi, si sumantur pro naturalibus dissonantijs, uel consonantijs potentiarum, uel actuum, & huiusmodi, æquiuoce dicuntur de eisdem ut sunt passiones animales. Et primo quidem modo communes sunt omnibus potentijs: & forte sic intellectū est in locis allegatis in opposi. ti. Secundo autem modo, propriæ sunt concupiscibilis quæ in litera hac enumerantur, & propriæ irascibilis, quæ ei tribuuntur. Quod si quis dicat authores hos de animalibus passionibus in prædictis locis loqui, nolo contendere, quia rationabiliter loqui uidētur: sed dicam, quòd diuus Thomas mutauit in melius sententiam, dum in hoc libro oppositum docuit, ut asseritur in quæstione trigesima secunda, articulo sexto, ad tertium, patet, delectationem de ipso uincere, quā ol. in tribuit irascib li, ponens cum alijs delectationibus concupiscibilis. Et ueritas hic ratio potest, ut licet uis quælibet animæ sit de ea uis, ita uis delectabilis & desideratiua. Neque enim conueniens secundū tactum causat delectationem in concupiscibili, & conueniens scđm auditum: non omne enim delectabile scđm quemcunque sensum, immo etiam secundum æstimationem, & quancunque sensitiuam uirtutem causat delectationē in concupiscibili, qua sola, animal natum est formaliter delectari animaliter de quocūq; sibi coniuncto bono, sicut sola irascibili natū est uindicare de quocunq; coniuncto malo. Ad Scotū aūt dico, q̄ cum passio animæ in actu suo, & in motu materiali sit conterminis, ita q̄ si passio cōsistit in accessu, motus quoque illius corporalis est accessorius, & si consistit in recessu, motus quoq; illius cōsistit in retractione: & constet q̄ tristitia consistat in retractione, cōsequēs est q̄ motus corporalis tristitiæ cōsistat in retractione. Vnde & cōtra philosophiā ē duplex tristitiæ organū, & q̄ tristitia ex accēsione, quā cōstat i accessu consistere, causetur materialiter. Et Scotus uidetur deceptus a seipso, quia K noluit uerba Aristotelis in secundo Rhetoricæ intelligere, dicentis, quòd ira est cum tristitia, & quòd ita ueri, quasi mel. Passiones enim irascibilis incipiunt a passionibus concupiscibilis, & in eas terminant. Et propterea ira incipit a tristitia, & terminatur in delectationem. Sic ratio autem probans distinctionem dolorum, risu digna uidetur (ut enim patet ab Aristotele ibidem, & Auicenna in sexto naturalium, quando nocetur alicui, ita quòd impossibilis apparet ultio, tristitia magna quidem est, & sola, idest, non causans iram: quia non causatur ira sine spe puniendi) ex hoc autem arguere, ergo, quādo causatur ira, est alia tristitia, cum qua est ira, puerile uidetur. hoc enim nihil aliud infert, nisi ergo sola tristitia nō causat iram. Et hoc est uerum: quia requiritur etiam spes ultionis. Est enim ira, ut inferius patebit, & ex diffinitione Aristot. ibidem patet, ex multis resultans passionibus.

¶Super

SVPER TITVLVM QVAEST. XXIIII.

Medina ar. 1.

141 *Porrecta per totum.* Inf. q. 59. ar. 1. cor. ad 2. Et 2. 2. q. 55. art. 1. ad 1. Et 2. di. 36. art. 2. Et ma. q. 10. art. 1. ad 1. & q. 12. art. 2. ad 1. & ar. 5. cor. † in præfat. non procul a fine, to. 5.

Circa tit. q. 24. aduerte, quod quia superius tractatum fuit de actibus proprijs hominis, modo uero de cōibus: ideo dño tractatus de bonitate & malitia morali actuū extra uoluntatē oportuit facere. Et superi' quidē quo ad actus proprios homini, nunc vero quo ad actus cōmunes homini, & alijs, quales sunt passiones, quæ uoluntariæ dupliciter sunt, sicut alij exteriores actus, ut in calce corporis primi articuli dicitur: quod intellige secundū doctrinam superius datā, quod scilicet tunc imputatur, quia potest, & debet eam prohibere, & non prohibet.

*ca. 4. nō proc. a fine. † q. 22.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonum & malum morale possit in passionibus animæ inueniri.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quod nulla passio animæ sit bona, uel mala moraliter. Bonū. n. & malū morale est propriū hoīs, mores enim propriè dicuntur humani, ut † Ambrosi* dicit super Lucā: sed passiones non sunt propriæ hominum, sed sunt ēt alijs animalibus cōmunes. ergo nulla passio animæ est bona, uel mala moraliter.

B ¶ 2 Præt. Bonū, uel malum hoīs est sm rationem esse, uel præter rōnem esse, vt Dion. dicit 4. c. de * diui. no. sed passiones aiæ non sunt in rōne, sed in appetitu sensitiuo, ut † supra dictū est. ergo nō pertinent ad bonum, uel malum hoīs, quod est bonū morale.

ca. 5. & 5. ¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 2. Ethic. quod passionibus neq; laudamur neq; vituperamur: sed sm bona & mala moralia laudamur & uituperamur. ergo passiones non sunt bonæ, uel malæ moraliter. C

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 14. de † ciuit. Dei, de passionibus animæ loquens, Mala sunt ista, si malus est amor: bona, si bonus.

† cap. 7. post medium, & ca. 9. to. 5.

Resp. Dicendum, quod passiones animæ dupliciter possunt considerari, uno modo, sm se, Alio modo, sm quod subiacent imperio rationis & voluntatis. Si igitur sm se considerentur, prout. s. sunt motus quidam irrationalis appetitus, sic nō est in eis bonū, uel malum morale, quod dependet a ratione, vt * supra dictum est. Si aūt considerentur sm quod subiacent imperio rōnis & uoluntatis, sic est in eis bonum, uel malū morale. Propinquior enim est appetitus sensitiuus ipsi rōni & uoluntati, quàm mēbra exteriora, quorū tñ motus & actus sunt boni, uel mali moraliter, sm quod sunt uoluntarij: vnde multo magis, & ipsæ passiones secundum quod sunt uolūtariæ, possunt dici bonæ, uel malæ moraliter. Dicuntur aūt uolūtariæ, uel ex eo quod a uolūtate imperantur, uel ex eo quod a uoluntate nō prohibētur. D

*q. 19. ar. 3. D. 228. concl. m

Ad primvm ergo dicendum, quod istæ passiones secundum se consideratæ, sunt communes hominibus, & animalibus alijs, sed secundum quod a ratione imperantur, sunt propriæ hominibus. E

Ad 2m dicēdum, quod etiam inferiores uires appetitiuæ dicuntur rationales, secundum quod participant aliqualiter rationem, ut dicitur in 1. Eth.*

* cap. vlt.

Ad 3m dicendum, quod Philosophus dicit, quod non laudamur, aut uituperamur secundū passiones absolute consideratas: sed non remouet, quin possint fieri laudabiles, uel uituperabiles sm quod a rōne ordinantur. unde subdit, Non enim laudatur, aut vituperatur qui timet, aut irascitur: sed qui aliqualiter, idest secundum rationem, uel præter rationem.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis passio animæ sit mala moraliter.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur quod omnes passiones animæ sunt malæ moraliter. Dicit. n. Aug. 9. de * ciui. Dei, quod passiones animæ quidā uocant morbos, uel perturbationes aiæ: sed ois morbus, uel perturbatio aiæ ē aliqd malū moraliter. ergo ois passio aīæ moraliter mala est.

B ¶ 2 Præt. Dama. dicit, quod operatio quidē quæ sm naturā, motus est, passio uerò quæ præter naturā: sed quod est præter naturā in motibus animæ, hēt rōnem peccati & mali moralis. unde ipse * alibi dicit, quod diabolus uersus ē ex eo quod est sm naturā, in id quod est præter naturam. ergo hmōi passiones sunt malæ moraliter.

C ¶ 3 Præt. Omne quod inducit ad peccatū, hēt rationem mali: sed huiusmodi passiones inducunt ad peccatum. vnde Roma. 8. dñr passiones peccatorum. ergo videtur quò sint malæ moraliter.

Sed contra est, quod Aug.* dicit in 14. de † ciuit. Dei, quod rectus amor omnes istas affectiones rectas hēt. Metuunt. n. peccare, cupiunt perseuerare, dolent in peccatis, gaudēt in operibus bonis.

Respon. Dicendum, quod circa hāc qōnē diuersa fuit snia Stoicorū, & Peripateticorū. Nā Stoici dixerūt, oēs passiones esse malas: Peripatetici uerò dixerūt, passiones moderatas esse bonas: quæ quidē dria licet magna uideat sm vocē, tñ sm rem uel nulla est, uel parua, si quis utrorumq; intentiones cōsideret. Stoici. n. nō discernebant inter sensum & intellectū, & per ɔñs nec inter intellectiuū appetitū & sensitiuū, unde nec discernebāt passiones aiæ a motibus uoluntatis: sm hoc quod passiones aiæ sunt in appetitu sensitiuo: simplices aūt motus uolūtatis sunt in intellectiuo: sed oēm rōnabilē motū appetitiuæ partis uocabāt uoluntatē, passiones aūt dicebāt motū pgredientem extra limites rōnis. Et iō eorū sniam sequēs Tullius in 3. lib. de * Tusculanis qōst oēs passiones uocat aiæ morbos: ex quo argumentat, quod qui morbosi sunt, sani nō sunt: & qui sani nō sunt, insipiētes sunt. vnde insipiētes insanos dicim'. Peripatetici uero oēs motus appetit' sensitiui passiones uocāt: unde eas bonas æstimant, cū sunt a rōne moderatæ: malas aūt cū sunt pter moderationē rōnis. Ex quo patet, quod * Tullius in eodē lib. Peripateticorū sniam, qui approbabāt mediocritatē passionū, incōuenienter improbat, dicēs, quod oē malū ēt mediocre uitādū ē. nā sicut corpus ēt mediocriter ægrū, sanū nō ē: sic ista

*lib 4. fol. 3. a princ. lib. concl. m *lib. 3. fol. 5. a princ. lib. numerando.

SVPER Q. XXIIII. ART. II.

Medina art. 2.

In rūsione ad secūm secundi art. restat adhuc dubium: quia si ois passio est cum pternaturalitate aliqua motus cordis, ergo ois passio nocet naturæ: ac per hoc ex genere suo est mala moraliter, quādo est uoluntaria.

¶ Ad hoc dr dupliciter. Primo ex parte corporeæ naturæ, quod licet ois passio exeat limites naturalis motus, non tñ ois passio nocet, aut habet aliquid præter naturā: quia hoc cōsonat naturæ, ut quōq; motus cordis oartetur. Sed quia hoc vr esse per accidens, pp incidentia: scilicet ideo melius dr ex parte rōnis, quia. s. recta ratio dictat, quod pp aliquod bonum corpori ēt nocumentum inferat. Et ppea sicut absque malitia morali actos exteriores, puta, ambulatio, motus manuū, & corporis in bello, & in uarijs exercitijs fiunt cū ampliori motu, quam esset naturalis, & cū læsione corporis: ita absq; morali malitia eligit præternaturalis motus cordis pp actus appetitus sensitiui pro aliquo opportuno exercendo, puta, pro vindicta, pro compassione &c.

142 *Porrecta per totum.* Inf. q. 59. ar. 2. & 3. Et 2. 2. q. 123. ar. 10 corp. Et mal. q. 12. ar. 1. cor. & 1. Eth. le. 16. & li. 2. le. 5. & 7. phys. le. 6. *cap. 4. in princ. & li. 4. ca. 9. † li. 2. ortho. c. 12. *lib 4. ortho. fidei cap. 21. † ca. 9. paulū a princ. tom. 5.

mediocritas morborũ, nel pasſionũ aĩæ ſana nõ ẽ. F Nõ.n. paſsiões dñr morbi uel ꝑturbationes aĩæ, niſi cũ carẽt moderatiõe rõnis. vñ patet rñſio ad 1m.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ in oĩ paſsione aĩæ addit̃ aliqd, vel diminuit̃ a nãli motu cordis, inquantũ cor intẽnſis, uel remiſsius mouet̃, ſm ſyſtolẽ, aut diaſtolẽ: & ſm hoc hẽt paſsionis rõnẽ: tñ non oportet, ꝙ paſsio ſemper declinet ab ordine naturalis rõnis.

Ad 3m dicendũ, ꝙ paſsiones aĩæ inquantũ ſunt pręter ordinẽ rõnis, inclinãt ad peccatũ: inquantũ aũt ſunt ordinatæ à rõne, pertinent ad virtutem.

ARTICVLVS III.

Vtrũ paſſio addat, uel diminuat ad bonitatẽ, uel maliciã actus G

Medina. art. 3.

143 Porrecta per totum. Inf. q. 77 ar. 6 Et ve ri. q. 26. a. 7. Et mal. q. 3. ar. 11. *in ca. cuius tit. eſt: Cæſaris oratio in princ.

Ad tertium ſic proceditur. Videt̃ ꝙ paſsio quãcunq; ſemper diminuat de bonitate act⁹ moralis. Omne.n. qđ impedit iudiciũ rõnis, ex quo dependet bonitas actus moralis, diminuit per ↄñs bonitatẽ actus moralis: ſed h oĩs paſsio impedit iudiciũ rõnis. dicit.n. Saluſtius in * Catilinario: Omnes hoĩes qui de rebus dubijs conſultant, ab odio, ira, & amicitia, atq; miſericordia uacuos eſſe decet. ergo omnis paſsio diminuit bonitatẽ moralis actus.

¶ 2 Præt. Actus hoĩs quanto eſt h Deo ſimilior, tãto eſt melior: vnde dicit Apoſt. Ephe. 5. Eſtote imitato- H res Dei ſicut filij chariſsimi. ſed Deus, & ſancti Angeli puniũt ſine ira, ſine miſerię cõpaſsione ſubueniũt, ut Aug. dicit in 9. de * ciui. Dei. ergo eſt meli⁹ hmõi opera agere ſine paſsione aĩæ, q̃ cũ paſsiõe.

*ca. 5. circa finem tom. 5.

¶ 3 Præt. Sicut malũ morale attẽdit̃ p ordinẽ ad rõnẽ, ita & bonũ morale: ſed malum morale diminuit̃ p paſsionẽ. minus.n. peccat, qui peccat ex paſsiõe, q̃ q peccat ex induſtria. ergo mi⁹ bonũ operat̃, q operat̃ cũ paſsione, q̃ qui operatur ſine paſsione.

*c. 5. parũ ante medi. to. 5.

Sed contra eſt, qđ Aug. dicit 9. * de ciui. Dei, ꝙ paſsio miſericordiæ rationi deſeruit, qñ ita ꝑbetur miſericordia, ut iuſtitia cõſeruet̃, ſiue cũ indigenti tribuitur, ſiue cum ignoſcitur pœnitenti: ſed nihil, quod deſeruit rationi, diminuit bonum morale. ergo paſsio animæ non diminuit bonum moris.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ Stoici, ſicut ponebãt oẽm paſsionẽ aię eſſe malã: ita ponebãt ↄñr. Oẽm paſsionẽ aĩæ diminuere actus bonitatẽ: oẽ.n. bonũ ex ꝑmiſtione mali, uel totaliter tollit̃, uel fit minus bonũ. Et hoc qdẽ uerũ eſt, ſi dicamus paſsiones aĩæ ſolũ inordinatos motus ſenſitiui appetitus, prout ſunt ꝑturbationes, ſeu ægritudines: ſed ſi paſsiones ſimpliciter noĩemus oẽs motus appetitus ſenſitiui, ſic ad ꝑfectionẽ humani boni ꝑtinet, ꝙ ẽt ipſę paſsiones K ſint moderatæ p rõnẽ. Cũ.n. bonũ hoĩs ↄſiſtat in rõne, ſicut in radice: tãto illud bonũ erit ꝑfecti⁹, quãto ad plura, q̃ hoĩ cõueniũt deriuari põt. vnde nullus dubitat, quin ad ꝑfectionẽ moralis boni ꝑtineat, ꝙ actus exteriorũ membrorũ p rõnis regulã dirigatur. Vnde cũ appetitus ſenſitiuus poſsit obedire rõni, ut * ſupra dictũ eſt, m ad ꝑfectionẽ moralis, ſiue humani boni ꝑtinet, ꝙ ẽt ipſæ paſsiones aĩæ ſint regulatę p rõnẽ.* Sicut igit̃ melius eſt, ꝙ hõ & uelit bonũ, & faciat exteriori actu: ita ẽt ad ꝑfectionẽ boni moralis ꝑtinet, ꝙ hõ ad bonũ moueat̃, nõ ſolũ ſm uolũtatẽ, ſed ẽt ſm appetitũ ſenſitiuũ: ſm illud qđ in Pſal. 83. dr̃, Cor meũ & caro mea exultauerunt in Deũ viuũ: ut cor accipiam⁹ ꝑ appetitu itellectiuo, carnẽ aũt ꝑ appetitu ſẽſitiuo.

* q. 17. ar. 7. m coarct.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ paſsiones aĩæ dupliciter ſe pñt hr̃e ad iudiciũ rõnis. Vno modo antecedenter: & ſic cũ obnubilent iudiciũ rõnis, ex quo dependet bonitas moralis actus, diminuunt actus bonitatẽ. Laudabilius.n. eſt, qđ ex iudicio rõnis aliquis faciat opus charitatis, q̃ ex ſola paſsione miſericordię. Alio mõ ſe hñt ↄñr, & hoc dupliciter. vno modo p modũ redundantię, quia. ſ. cũ ſuperior pars aię intenſe mouet̃ in aliquid, ſequit̃ motũ eius ẽt pars inferior: & ſic paſsio exiſtens ↄñr in appetitu ſenſitiuo, eſt ſignũ intenſionis uolũtatis. & ſic indicat bonitatẽ moralẽ maiorẽ. Alio mõ, per modũ electionis, quando ſcilicet homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua paſsione, ut promptius operetur cooperante appetitu ſenſitiuo: & ſic paſsio animę addit ad bonitatem actionis.

Ad 2m dicendũ, ꝙ in Deo, & in angelis non eſt appetitus ſenſitiuus, neq; ẽt membra corporea: & ideo bonũ in eis non attenditur ſm ordinationem paſsionũ, aut corporeorum actuũ, ſicut in nobis.

Ad 3m dicẽdũ, ꝙ paſsio tẽdẽs in malũ ꝑcedens iudiciũ rõnis, diminuit peccatũ: ſed ↄñs aliquo ꝑdictorũ modorũ, auget ipſũ, uel ſignat augmẽtũ ei⁹.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua paſſio ſit bona, uel mala ex ſua ſpecie.

Ad quartum ſic ꝑcedit̃. Vr̃ ꝙ nulla paſsio animę ſm ſpeciẽ ſuam ſit bona, uel mala moraliter. Bonũ enim & malũ morale attenditur ſecundũ rationẽ: ſed paſsiones ſunt in appetitu ſenſitiuo, & ita id quod I eſt ſecundũ rõnẽ, accidit h eis. cũ ergo nihil, quod eſt per accidens, pertineat ad ſpeciẽ rei, videtur quòd nulla paſsio ſecundũ ſuã ſpeciẽ ſit bona uel mala.

¶ 2 Pręt. Actus & paſsiones hñt ſpẽm ex obiecto. ſi ergo aliqua paſsio ſm aliquã ſuã ſpeciẽ eſſet bona, uel mala, oporteret ꝙ paſsiones, quarũ obiectũ eſt bonũ, bonę eſſent ſcđm ſuã ſpẽm, vt amor, deſideriũ, & gaudiũ: & paſsiones, quarũ obiectũ eſt malũ, eſſẽt malę ſcđm ſuã ſpẽm, vt odiũ, timor & triſtitia: h ſed hoc patet eſſe falsũ, nõ ergo aliqua paſsio ẽ bõa, vl' mala ex ſua ſpẽ.

¶ 3 Pręt. Nulla ſpecies h paſsionũ eſt, q̃ non inueniat̃ in alijs aĩalibus: ſed bonũ morale non inuenit̃ niſi in hoĩe. ergo nulla paſsio aię bona ẽ, uel mala ex ſpẽ.

Sed contra, eſt quod Aug. dicit 9. de * ciu. Dei, ꝙ miſericordia pertinet ad virtutem. Philoſ. etiam dicit in 2. * Ethi. quòd uerecundia eſt paſsio lauda *cap. 5. t. 4

SVPER Q. XXIIII. ART. IIII.

Medina art. 4.

144 Porrecta per totum. à a. q. 118 art. 1. cor. Et 4 d. 15. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4. Et diſ. 50. q. 2. art. 4. q. 3. ad 1. & mal. q. 10. art. 1.

In iſto tertio articulo, in quarto notanda ſunt, duo ꝑ Nunc ⁊c. Primũ eſt, ꝙ ſicut nõ ſola exteriorũ actuũ ſunt diſtincta, ſic ꝙ aliqua ſignificãt actũ exteriorẽ, ut terminatur ad aliquid diſſonum rationi, ut furtũ, & adulteriũ: & aliqua, ut terminatur ad aliquid conſonũ rõni, ut orare Deum, & ſubuenire pauperi: & aliqua naturaliter, ut ambulare, & loq: ita contingit in paſsionibus: quædam.n. ſignificant paſsiones ut rationi conſonas, ut miſericordia: quædam, ut diſſonas, ut inuidia: quædã neutraliter, ut triſtitia. Et ſicut de exterioribus actibus dictum eſt, ꝙ ſunt ſecundum ſe boni, uel mali ex obiecto: ita eodẽ modo intellige de paſsionib. Et ꝙ diſtinctum ſuperius eſt de bonitate ex obiecto, & ex fine: ita applicare memento propoſitum.

Paſſio-

Passiones enim ipsæ ad ipsum morale bonum & malū se habent, sicut exteriores actus, unde & in lit. & est secūdū proposi tum in principio cor poris articuli propo nitur, φ sicut de actibus, ita de passionib. & in calce dr. Sic.n. pertinent ad spēm ex terioris actus, l. bonū & malū moraliter, sic idest, ut obiecta, ita φ ly, pertinent, non respicit passiōes, ut subiectum loquutionis, sed bonum & malū morale, & directe cōplet proportionalē doctrinam de actib. & passionibus.

*q. 18. art. 6. & 7. q. 20.

bilis. ergo aliquæ passiones sunt bonæ, uel malæ ẽm suam spēm.

RESP. Dicendū, φ sicut de actibus dictum est, ita & de passionibus dicendum vr, scilicet spēs actus, uel passionis dupliciter considerari pōt. Vno modo, ẽm qđ ē in genere naturæ, & sic bonum, uel malum morale nō ptinent ad spēm actus uel passionis. Alio mō, ẽm qđ ptinent ad genus moris, prout. s. participāt aliqđ de uoluntario, & iudicio rōnis: & hoc modo bonum & malū morale possunt ptinere ad spēm passionis, ẽm quod accipitur ut obiectū passionis aliqđ de se cōueniēs rōni, uel dissonū a rōne, sicut patet de uerecūdia, quæ est timor turpis: & de inuidia, quæ est tristitia de bono alterius. sic. n. pertinent ad speciem exterioris actus.

AD PRIMVM ergo dicēdū, φ rō illa pcedit de passionib. ẽm qđ ptinēt ad spēm naturæ: pront. s. appetitus, sensitiu in se cōsideratur: ẽm uero qđ appetit sensitiuus obedit rōni, iā bonū & malū rōnis, non est ex passionibus eius per accidens, sed per se.

AD 2m dicēdū, φ passiones quæ in bonū tēdūt, si sit uerū bonū, sunt bonæ, & sīr q̃ a uero malo recedūt: ecōuerso uero, passiones quæ sunt p recessum a bono, & p accessum ad malum, sunt malæ.

AD 3m dicēdum, φ in brutis animalibus appetitus sensitiuus non obedit rōni: & tñ inquantū ducitur quadam æstimatiua naturali, quæ subijcitur rōni superiori, s. diuinæ, est in eis quædam similitudo moralis boni, quantum ad animæ passiones.

A scibilis. Ordo enim passionū est secundum ordinē obiectorum: sed obiectū irascibilis est bonū arduum, quod vr̄ esse supremū inter alia bona. ergo passiones irascibilis uidentur pręesse passionibus concupiscibilis.

¶ 2 Præt. Monēs est prius moto: sed irascibilis cōparatur ad concupiscibilē, sicut mouēs ad motum: ad hoc enim datur aīalibus ut tollantur impedimenta, q. b.

B cōcupiscibilis prohibet frui suo obiecto, ut supra dictum est. Remouens autem phibens habet rationem mouētis, ut dicitur in 8. Phys. ergo passiones irascibilis sunt priores passionibus concupiscibilis.

¶ 3 Præt. Gaudiū & tristitia sunt passiones cōcupiscibilis: sed gaudiū & tristitia cōsequunt ad passiones irascibilis. dicit enim Philosoph in 4. Eth. φ punitio q̄e

C tat impetum iræ, delectationē loco tristitiæ faciēs. ergo passiones cōcupiscibilis sunt posteriores passionibus irascibilis.

SED CONTRA, Passiones cōcupiscibilis respiciunt bonū absolutū: passiones aūt irascibilis respiciunt bonum contractū, scilicet arduum: cum igitur bonum simpliciter sit prius quàm bonū contractum, vr̄ φ passiones cōcupiscibilis ad plura se habent

D quam passiones irascibilis.

RESPON. Dicendum, φ passiones cōcupiscibliis ad plura se habent q̃ passiones irascibilis. Nā in passionibus cōcupiscibilis inuenit aliquid ptinens ad motū, sicut desiderium: & aliquid pertinēs ad quietē, sicut gaudiū & tristitia. Sed in passionibus irascibilis nō inuenit aliquid pertinens ad quietē, sed solū pertinens ad

E motū: cuius ratio est: quia id, in quo iam quiescit, nnn habet rationem difficilis seu ardui, quod est obiectū irascibilis: quies aūt cum sit finis motus, est prior in intentione, sed posterior in executione. Si ergo comparentur passiones irascibilis ad passiones concupiscibilis, quę significant quietem in bono, manifeste passiones irascibilis præcedunt ordine executionis huiusmo di passiones concupiscibilis, sicut spes præcedit gaudium, unde causat ipsum secūdū illud Apostoli Rom. 12. Spe gaudentes. Sed passio concupiscibilis importās quietē in malo. s. tristitia, media est inter duas passiones irascibilis, sequitur enim timorem

proprio per aliquod positiuū in se, quod uou sit in propriis duo antem disparata distinguuntur. abrucem suis positiuis distinctiuis, quorum alterum unum, alterum reliquum cōstituit. Vnde quia bonum, & bonum arduum inhabent sicut commune, & proprium, & non sicut duo propria: ideo in litera dicit, quod tāo in oppositum allata, scilicet bonum arduum, & supremum bonum habere e locum, si bonū quod obiectum est concupiscibilis, aliquid oppositum diceret, idest, si distingueretur contra bonum arduum, ut quoddam aliud particulare, seu propriū bonum: si enim diceret aliquid bono arduo oppositū sub, scilicet proprium distinctiuum. Tunc enim haberent se sicut duo partialia bona, quorum superius proculdubio esset naturaliter prius, sicut uniuersaliter apparet in cæteris. Sed quia se habent sicut commune, & proprium: ideo quamuis bonum arduum sit quid excellentius bono absolute, est tamen posterius: quia illud commune, hoc proprium: illud absolute, hoc contractum: illud enim dicit bonum commune ad bonū in motu, & bonum in quiete: & hoc tantummodo bonum in motu, ut in corpore articuli ostenditur. Cū autem adds, obiectum concupiscibilis cōparat ad obiectum irascibilis, ut commune ad proprium, & ad plura se ex-

141. art. 1. ad 1. Et 3. di. 26. q. 1. art. 3. q. 2. cor. Et uerit. q. 25. a. 2. cor. Et mal. q. 4. ar. 2. ad 12.

*q. 23. ar. 1.

†tex. 32. tom. 2.

*c. 5. paulo post medium, tom. 5.

SVP. QVAES. XXV.

Medina artic. 5.

CIrca titulū quæstionis uigesimæquintæ eduerte. φ p sens quæstio est ordine naturæ, non hoc, vel illo mō, sed simpliciter. Et qm in ordine naturæ applicato ad generabilia, inuenit dupliciter aliquid prius uel posterius, s. secundum intentionem, uel secūdum executionem: ideo in litera utrunque traditur.

SVPER Q. XXV. ART. 1.

Medina ar. 1.

IN responsione ad primū primi est cui adnecte, φ alia est distinctio propriū a proprio, & propriū a cōi. Cōe enim non distinguitur contra

145 Ferrara priorum. Inf. q. 40. ar. 1. cor. Et 2. 2. q.

QVAESTIO XXV.

De ordine passionum adinuicem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādū est de ordine passionum adinuicem.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, de ordine passionum irascibilis ad passiones concupiscibilis.

¶ Secundo, de ordine passionū concupiscibilis adinuicem.

¶ Tertio, de ordine passionum irascibilis adinuicem.

¶ Quarto, de quatuor principalibus passionibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum passiones irascibilis sint priores passionibus concupiscibilis, vel econuerso.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ φ passiones irascibilis sint priores passionib. coucupi-

Cum enim occurrerit malū qđ timebať, cāťur tristitia. Prǫcedit aūt motū iræ: qa cum ex tristitia pcedētet aliquis insurgit in uindictā, hoc ptinet ad motū irǫ: & qa repēdere uicē malis, apphēdit ut bonū, cū irat^9 hoc cōsecutus fuerit, gaudet. Et sic manifestū ē, q̄ oīs passio irascibilis terminať ad passionē ꝯcupiscibilis ptinētē ad qetē. s. uel ad gaudiū vel ad tristitiā. Sed si comparenť passiones irascibilis ad passiōes cōcupiscibilis, q̄ importāt motum: sic manifeste passiones cōcupiscibilis sunt priores, eo q̄ passiones irascibilis addūt supra passiones cōcupiscibilis: sicut & obiectū irascibilis addit s. obiectū cōcupiscibilis arduitatē, siue difficultatē. Spes.n. supra desiderū addit quendā conatū, & quādā eleuationem animi ad consequendū bonū arduum: & sicťtimor addit supra fugam, seu abominationē, quandam depressionem animi pp difficultatem mali. Sic ergo passiones irascibilis mediæ sunt inter passiones cōcupiscibilis, q̄ important motū in bonum, uel in malū: & inter passiones concupiscibilis, q̄ important quietem in bono, uel in malo. Et sic patet, q̄[m] passiones irascibilis & principiū habēt a passionib. cōcupiscibilis, & i passionib. cōcupiscibilis terminatur.[n]

Ad primvm ergo dicendū, q̄ illa rō pcederet, si de rōne obiecti cōcupiscibilis esset aliqd oppositū arduo, sicut de rōne obiecti irascibilis ē, q̄ sit arduū: sđ qa obiecta ꝯcupiscibilis ē bonū absolute, pri^9 naturaliter ē q̄ obiectū irascibilis, sicut cōe, pprio.

Ad 2[m] dicendum, q̄ remouēs prohibens non est mouens p se, sed per accidens. Nunc autē loquimur de ordine passionū per se. Et præterea irascibilis remouet prohibens quietem concupiscibilis in suo obiecto: uñ ex hoc non sequiť, nisi q̄ passiones irascibilis pcedunt passiones cōcupiscibilis ad quietē ptinētes, de quibus ēt tertia rō procedit.

ARTICVLVS II.

Vtrum amor sit prima passionum concupiscibilis.

AD SECVNDVM sic proceditť. Vī q̄ amor non sit prima passionū concupiscibilis. Vis.n. concupiscibilis a cōcupiscētia denominať, q̄ est eadē passio cū desiderio; sed denominatio fit a potiori, ut dr̄ in 2.[h] de aīa ergo cōcupiscētia est potior amore.

¶2 Præt. Amor unionē q̄dā iportat: ē.n. uis unitiua & cōcretiua vt Dio. dicit i 4. c. de† di. no. sʒ cōcupiscētia, uł desideriū ē mot^9 ad vnionē rei ꝯcupitǫ uł desideratǫ ergo ꝯcupiscētia ē prior amoř.

¶3 Præt. Cā est prior effectu, sed delectatio est qñq;[h] cā amoris: qdā.n. pp delectationē amāt ut dr̄ in 8.[i] Eth. ergo delectatio est prior amore. si ergo prima inter passiōes cōcupiscibilis ē amor.

Sed cont. ē, qđ Aug. dicit in 14.† de ciu. Dei, q̄ oēs passiōes ex amoř cāť. Amor.n. inhiās hr̄e qđ amať, cupiditas ē: id aūt habens, eoq; fruēs, lætitia ē. Amor ergo ē prima passionū cōcupiscibilis.

Res. Dicēdū, q̄ obiecta cōcupiscibilis sunt bonū, & malū. Naturaliter aūt ē prius bonū malo, eo q̄ malū est priuatio boni: vñ, & oēs passiones quarū obiectū ē bonū, naturaliter sūt priores passionib. quarū obiectū est malū, unaquæq;. s. sua passione opposita. Quia.n. bonū q̄riť, iō refutať oppositū malū, bonū aūt tē hēt rōnē finis, q̄ qdē ē prior in itētione, sed ē posterior i executiōe. Pōt ergo ordo passionū cōcupiscibilis attēdi uel s̄m intētionē, uel s̄m cōsecutiōē. Scđm qdē ꝯsecutionē illud ē prius, qđ primo fit in eo, qđ tēdit ad finē. Manifestū ē aūt, q̄ oē qđ tendit ad finē aliquē, primo qdē hēt aptitudinē, seu pportionē ad finē nihil.n. tēdit in finē ñ pportionatū: scđo moueť ad finem: tertio quiescit in fine post eius cōsecutionē. Ipsa aūt aptitudo, siue proportio appetitus ad bonū est amor, q̄ nihil aliud est, q̄ cōplacentia boni. Motus aūt ad bonū, est desideriū, uel cōcupiscētia: qes aūt in bono, est gaudiū uel delectatio: & iō[m] s̄m hunc ordinē amor præcedit desideriū, & desiderium pcedit delectationē:[n] sed s̄m[p] ordinem intentionis, est econuerso:[q] nā delectatio intēta cāt desideriū, & amorē. Delectatio.n. est fruitio, q̄ quodam modo est finis, sicut & ipm bonū, ut [*] supra dictū ē.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ hoc mō noiať aliqd, s̄m qđ nobis innotescit. Voces.n. sunt signa intellectuū s̄m[*] Philosophum. Nos aūt ut plurimū p effectū cognoscimus cām: effectus aūt amoris, qñ qdē hr̄ ipsū amatū est delectatio; qñ uero non hr̄, est desiderium uel concupiscentia, vt autem Aug. dicit

h 2. ar. 5 Et 4. contra Gēti. c. 19. Et ueri. q. 26. arti. 4. co. Et Gal. 5. le. 6. & 1. metaph. le. 5. fin. *tex. 49.

† c. 4. par. 1. iiō remote a fine. & p. 2.

*c. 2. 3. & seq. 10. 5.

† c. 7. & 9. tom. 5.

m cconc'. m [illegible]

concl. p

*q 11. ar. 3. ad 3.

*li. 1. peri her. in prin. t. 2.

estendere &c. nō intelligas se habeř sicut vniuersale & particulare, ut aīal & hō: hoc enim falsum est: sed scito, se habere sicut motus simpliciter, de quo est habitus libri Physicorū: & motus ad ubi, de quo est habitus libri De cælo & mundo. Bonum.n. sensibile simpliciter spectat ad concupiscibilem: bonum aūt sensibile determinatū ad arduitatem, spectat ad irascibilem: & sic oīa consonant, s. & distinctio obiectorū, ac potentiarū, & habitudo rōis ad propriū, & maior ambitus illius quā huius, ut patet in simili adducto.

SVP. QVAES. XXV. ART. II.

Ferr. 4. cont. c. 19.

Cap. 3. d. 1. q. 1. con. 5. arg. 4. concl. 3. con.

IN secundo artic. aduerte quām incongrue passionū notitiā tradiderit Sco.*, dicens in primo, dis. 1. q. 4. q̄ appetitus sēsitiui pprie nō ē amare. Cū.n. amor sit prima passio appetitus sensitiui, si amare nō cōueniret proprie appetitui sensitiuo: ergo nec delectari, nec timere proprie cōueniet: à primo.n. reliqua pendent, & amorē ipsum reliquæ passiones includunt. Nā delectamur amato, timemus malū amati, desperamus ab amato, irascimur contra turbans amatū: unde si amatū est improprie, reliquæ erūt passiōes improprie, sicut in rebus naturalib.* Et ulterius, si passiones sunt improprie in appetitu sensitiuo, & secundū ueritatē sunt minus proprie in appetitu intellectiuo, nullibi erunt proprie.

¶ In corpore secundi art. eiusdē quæstionis Nouitiorū dubiū occurrit, quō vulgatum ē inter philosophos, q̄ oīs appetitus ē boni, & q̄ nullus operatur, aspiciēs ad malū. Et nūc in lra dr̄, q̄ obiecta concupiscibilis sunt bonū, & malū.

¶ Ad hoc breuiter dr̄, q̄ quia malum non est obiectum appetitus, ut prosequendū, sed ut fugiendū, & eadē rōne qua bonū appetitur, malū refutatur: iō utrunq; uerificatur, s. & q̄ utrūque est obiectum diuersimode, & q̄ bonū cōiter assignatur, & diuulgatur: qa bonū per se, malū uero per accidēs, idest, p aliud. s. bonū, est obiectum. Veruntamē esto cautus in re hac. Dupliciter enim inuenitur accidentalitas in istis, s. referendo potentiā ad obiectū, & referendo actum ad obiectum. Si consideretur nanque potentia in ordine ad suum p se primo obiectum, sic bonum est p se obiectū oīs appetitus, malum uero per accidens. Et hoc ē qđ resonat cōiter i ore philosophorū: & iō assignatur in art. sequenti, in rñsione ad tertium. Si vero consideretur aliquis spālis actus appetitus i ordine ad suū proprium obiectum, sic, & respectu boni, & respectu mali inuenitť per se, & per accidēs. Actus enim tendens per se in bonum, est per modū prosequētis: & tendens per se in malum, est p modū recedentis. bonū enim est, qđ oīa appetūt: malum uero, qđ oīa fugiunt. Vnde docēs in hoc tractatu author, q̄ desperatio est actus appetitus p accidens respectu boni: quia recedit a bono: & audacia est act^9 p accidens respectu mali, qa accedit ad malū. Timor uero ē actus p se respectu mali, qa fugit ipsū. Inter spāles ergo actus differētia est, q̄ alij per se, alij p accidens respectu

146 Ferrest. per tot uer. 1. q. 20. ar. 1. cuc. Et 1. d. 27. q.

concl. m

spectu boni, uel mali sūt: potētia aūt ipsa p se, solū bonū resp ci. *cap. 12. medio 3.
Et nō ē hic sermo de, ly, p accidēs, ut distinguit contra p se, sicut dicimus, ꝙ albū ædificat non p se, sed per accidēs: sed, ut distinguitur contra per aliud, qđ stat esse per se secundo, ut patet.
¶ In rōsione ad primū eiusdē, scdi articuli. dubiū occurrit circa illa uerba, Inter omnes passiones cōcupiscibilis, magis est sensibilis cōcupiscentia. Falsū. n. hoc vr̄, experientia teste: nā tristitia manifeste magis sentit; ut patet in cruciatibus corporis: & delectationes tactum cōsequentes, uehemētissime sentiunt. Con- D. 105.
stat autem has esse passiones concupiscibilis. ergo.
¶ Ad hoc dr̄, ꝙ passiones esse magis sensibiles cō. igit dupliciter. Primo, ut se tenēt ex parte animæ: Scd'o, ut 147 Porrect. per totum. Sup. qu. 23. art. 4. cor.
se tenēt ex parte corporis. Et ꝙ licet scd'o mō cōcupiscentia nō sit magis sēsibilis, sed dolor, & forte delectatio: primo tamen mō concupiscentia inter passiones cōcupiscibilis est maxime sensibilis: absq; corporali. nā que cō unctione experimur cōcupiscere magis sēnbiliter, q̄ amare, odisse &c. Et qa q̄ se tenet ex parte animæ, est formale ī passionibus: ideo de passionibus istis formaliter loquēdo dictū est, qđ concupiscentia est magis sensibilis.

SVPER QVÆ XXV. ARTIC. III.

IN artic. tertio eiusdem quæst. in rōsione ad scd'm, dubiū occurrit ad hominē: qa ipse author superius in quæst. 23. ar. 2. expresse vult, ꝙ arduū hēat rōnē, ut in ipsū tendic, & sic audacia tendit in ipsum: hic uero docet oppositū, dicens, ꝙ arduū non est ratio accedēdi, uel appetēdi. & ideo spes est prior.
¶ Ad hoc dr̄, ꝙ quia obiectū irascibilis est totū cōtractum, s. bonū arduū, & malum arduū & harū duarū rōnū, scilicet bonitatis, & arduitatis, magis hēt rōnē tractiui bonitas, quā arduitas, ut de se patet: ideo in litera non simpliciter, sed cōparatiue interpretādū est, ꝙ arduū nō est ratio accedēdi & hoc subiūcta uerba insinuāt, s. sed potius bonū, in cuius signū, in nulla passione assignatur arduū p rōne accedendi, nisi in audacia, in qua oportuit hoc fieri: qa obiecto eius existēte malo arduo, & malū est magis repulsiuum q̄ arduū, cōsequens fuit, ꝙ arduū ratio poneret accessus. Est igitur si tecte cōsideretur, arduū comparatum ad bonū, ratio recessus: & cōparatum ad malum, ratio accessus. Et ppea, non est mirū, si mō affirmat, aut negat hoc, modo illud. * artic. 1. *q. 23. ar. 3.

in 10. de Trinit. Amor magis sē-tit, cū eū ꝑdit indigētia. Vnde inter omnes passiones concupiscibilis, magis est sensibilis concupiscentia: & propter hoc ab ea denominatur potentia.

AD 2um dicendū, ꝙ duplex est unio amati ad amantē, Vna quidē realis s̄m coniunctionē ad rē ipsam, & talis unio ptinet ad gaudiū, uel delectationē, q̄ sequitur desideriū. Alia aūt est unio affectiua, s̄m s. qđ aliquid hēt aptitudinem, uel proportionē, pront. s. ex hoc, ꝙ aliquid hēt aptitudinem ad alterū, & inclinationem, iam participat aliquid ei*: & sic amor d unionē importat, quæ quidem unio præcedit motum desiderij.

AD 3um dicendū, ꝙ delectatio causat amorem, scd'm quod est prior in intentione.

ARTICVLVS III.

Vtrum spes sit prima inter passiones irascibiles.

AD TERTIVM sic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ spes nō sit prima īter passiones irascibilis. Vis. n. irascibilis ab ira denominat: cū ergo denominatio fiat à h potiori, vr̄ ꝙ ira sit potior & prior q̄ spes.

¶ 2 Præt. Arduū, ē h obiectū irascibilis: sed magis vr̄ esse arduū, qđ aliquis conet superare malū contrariū, qđ imminet ut futurū, quod pertinet ad audaciā: uel qđ iniacet iam ut præsens, quod pertinet ad iram q̄ qđ conetur acquirere simpliciter aliquod bonum: & similiter magis vr̄ esse arduum, ꝙ conetur uincere malū præsens, quàm malū futurum. ergo ira vr̄ esse potior passio, quàm audacia: & audacia quàm spes: & sic spes non uidetur esse potior.

¶ 3 Præt. Prius occurrit ī h motu ad finem recessus à termino, q̄ accessus ad terminum sed timor & desperatio important recessum ab aliquo, audacia autem, & spes important accessum ad aliquid. ergo timor, & desperatio præcedunt spem, & audaciā.

SED CONTRA, Q̄ato aliqđ ē ꝓpinqus primo, tāto ē prius: sed spes est ꝓpinquior amori, q̄ ē prima passionū. ergo spes ē prior īter oēs passiones irascibilis.

RESPON. Dicendū ꝙ sicut iā A *dictū est, Oēs passiones irascibilis important motum in aliquid: motus aūt ad aliquid in irascibili pōt causari ex duob*, uno mō ex sola aptitudine, seu proportione ad finem, q̄ pertinet ad amorē, uel odium. Alio mō ex præsentia ipsius boni, uel mali, quæ pertinet ad tristitiā, uel gaudiū: & quidē ex præsētia boni nō causatur aliqua passio in irascibili, vt *dictū est, sed ex ꝓsentia mali causatur passio iræ. B Quia igit in uia generationis, seu ꝯsecutionis, ꝓportio uel aptitudo ad finē, ꝓcedit cōsecutionē finis: inde est, ꝙ ira inter omnes passiōes irascibilis, est ultima ordine generationis: inter alias aūt passiones irascibilis, q̄ importāt motū consequentē amorē, uel odiū boni, uel mali, oportet ꝙ passiones quarū obiectū est bonū, scilicet spes, & desperatio sint naturaliter priores passion ib*, quarū obiectū C ē malū, s. audacia & timore: ita tamē ꝙ spes ē prior desperatione: qa spes ē motus in bonū s̄m rōnē boni, qđ de sua rōne ē attractiuū: & ideo ē motus in bonū p se: desperatio aūt est recessus à bono, q̄ nō cōpetit bono s̄m qđ ē bonū, sed s̄m aliqđ aliud unde est quasi p accidens. & eadē rōne timor, cum sit recessus à malo, est prior q̄ audacia. Quòd aūt spes & desperatio sint naturaliter priores, q̄ timor & audacia, ex hoc manifestū, ē ꝙ sicut appetitus boni est ratio quare uitetur malū ita ēt spes, & desperatio, sūt ratio timoris & audaciæ. Nā audacia cōsequtur spē uictoriæ, & timor cōsequitur desperationem uincendi: ira autem consequitur audaciā. D Nullus. n. irascit uindictā appetēs, nisi audeat uindicare, scd'm qđ Auic. dicit ī 6. de naturalib*. Sic ergo patet, ꝙ spes ē prima iter oēs passiones irascibilis. Et si ordine oīum passionū scd'm uiā generationis, scire uelimus, primo occurrūt amor, & odiū scd'o, desideriū & fuga: tertio spes, & d desperatio: q̄rto timor & audacia: q̄nto* ira sexto, & ultimo gaudiū & tristitia, q̄ ꝯsequunt ad oēs passiones, ut dr̄ in 2. Ethicor. ita tamē, ꝙ amor est prior odio, & desideriū, fuga, & spes desperatione, & timor audacia, & gaudiū q̄ tristitia, ut ex • prædictis colligi pōt. n D. 256. D. 258. †ca. 5. et 5. *ex illo a. & ca 2. 2. huius q̄.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ qa ira causat ex alijs passionib*, sicut effect* a causis ꝓcedētib*: ideo ab ea tanquā a manifestiori denoiat potentia.

AD 2um dicendum, quòd arduum non est rō accedēdi, uel appetēdi, sed potius bonū: & ideo spes, q̄ directius respicit bonum est prior: quamuis audacia aliquādo sit in magis arduum, uel etiam ira. 3m

AD 3m dicendū, ꝙ appetitus primo, & p se mouetur in bonū, sicut in propriū obiectū, & ex hoc causat ꝙ recedat a malo: Proportionat. n. mot* appetitiuæ partis, nō qdē motui naturali, sed intētioni naturæ, q̄ p prius intendit finem, q̄ remotionem contrarij, quæ non q̄ritur nisi ꝓꝑ adeptionem finis:

SVP. QVÆST. XXVI. ARTIC. I.

IN articulo quarto eiusdem quæst. ut resolute scias, & primatũ illarum quatuor passionum, colligito, q passiones primariæ exigunt duas cõditiones. Prima est, q sint p se, id est, nihil p accidẽs habẽtes admistũ tam in se, q̃ i suis causis. Sc̃da est, q sint ultimæ in singulis generib⁹. Sũt aũt, si bene distinguit̃ quatuor genera passionum, s. motus in bonũ, motus à malo, quies in bono, & inquietudo in malo. Vltima in primo genere, est spes: in sc̃do, timor: in tertio, delectatio: in quarto, tristitia: & oẽs sunt p se, tã in se, q̃ in suis causis. Et sic cessant oẽs obiectiones, specialiter de ira, q̃ ẽ ulterior motus in bonũ, quã spes: est.n. post spẽ: q tñ consurgit ex per accidens, s. ex audacia, ut in litera dicitur: ideo primatu priuatur.

148 Porrecta per totum. Inf. q. 84. ar. 4 ad 2. Et q6. 123. a. 12. ad 1. & q6. 141. artt. 7. ad 3. & neri. qu. 26. ar. 5. °cap. 3. 7. 8. & 9. 10. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ istę sint quatuor principales passiones, gaudium, tristitia, spes, & timor.

AD QVARTVM sic procedit̃. Vĩ q nõ sint istæ quatuor principales passiones, gaudiũ, & tristitia, spes & timor. Augustin. li. 14. de ciuit. Dei, nõ ponit spẽ, sed h cupiditatẽ loco eius.

¶2 Præt. In passionib⁹ animę est duplex ordo, s. h intentionis, & cõsecutionis seu generationis. Aut ergo pricipales passiões accipiuntur s̃m ordinẽ intentionis, & sic tantũ gaudiũ & tristitia, q̃ sunt finales, erunt principales passiones: aut s̃m ordinẽ consecutionis, seu generationis: & sic erit amor principalis passio. nullo ergo mõ dẽnt, dici quatuor passiones istæ principales, gaudium, & tristitia, spes & timor.

¶3 Præt. Sicut audacia cãtur ex spe, ita timor ex desperatione: aut ergo spes, & h desperatio debent poni principales passiones tanquã causæ, aut spes & audacia tanquam sibijpsis affines.

Metr. ult. in fin. SED CONT. est illud, qđ Boet. in lib. de cõsol. enumerãs quatuor principales passiones, dicit, Gaudia pelle, pelle timorẽ: spemq; fugato, nec dolor adsit.

concl. m RESP. Dicendũ, q m hæ quatuor passiones cõiter principales esse dñr, a quarũ duę, scilicet gaudiũ, & tristitia, principales dñr: qa sunt copletiuæ & finales simplr respectu oium passionũ, unde ad oẽs passiones consequunt̃, vt dr̃ in 2. * Ethic. Timor aũt, & spes sunt principales, non quidẽ quasi cõpletiuæ simplr, sed qa sunt cõpletiuæ in genere motus appetitiui ad aliquid. Nã respectu boni incipit mot⁹ in amore, & procedit in desideriũ, & terminatur in spe: respectu vero mali incipit in odio, & procedit ad fugam, & terminat̃ in timore. Et iõ solet narum quatuor passionum numerus accipi s̃m dñiam pręsentis, & futuri: motus.n. respicit futurũ, sed quies est in aliquo præsenti. De bono igitur præsenti est gaudium, de malo præsenti est tristitia, de bono futuro est spes, de malo futuro est timor: omnes autẽ aliæ passiones, quæ sunt de bono uel de malo, præsenti uel futuro, ad has cõpletiuę reducunt̃. vnde ẽt à quibusdam dñr principales hæ prædictæ quatuor passiones, qa sunt gñales: quod quidem uerũ est, si spes, & timor designant motũ appetitus cõiter tendentẽ in aliquid appetendũ, vel fugiendum.

*c. 5. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Aug. ponit desiderium, uel cupiditatem loco spei, inquantum ad idem pertinere uidentur, idest, ad bonum futurum.

AD 2m dicendũ, q passiones istæ dñr principales secundum ordinem intentionis, & complemẽti. Et quamuis timor & spes non sint ultimæ passiones simpliciter, tñ sunt ultimæ in genere passionũ tendentium in aliud, quasi in futurum: nec potest esse instantia, nisi de ira, quæ tamen non põt poni principalis passio, quia est quidã effectus audaciæ, quæ non potest esse passio principalis, ut * infra dicit̃. *q. 45. art. 2. ad 3.

AD 3m dicendũ, q desperatio importat recessũ a bono, quod est quasi p accidẽs: & audacia importat accessum ad malũ, quod ẽt est per accidens: i õ hæ passiones non possunt esse principales, quia qđ est p accidens, nõ põt dici principale: & sic ẽt nec ira põt dici passio principalis, q cõsequit̃ audaciã.

QVAESTIO XXVI.

De passionibus animæ in speciali, & primo de amore, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de passionibus animæ in speciali. Et primo, de passionibus concupiscibilis. Secundo, de passionibus irascibilis.

¶Prima consideratio erit tripartita. Nã primo considerabimus de amore, & odio. Secũdo, de cõcupiscẽtia, & fuga. Tertio, dẽ delectatiõe, & tristitia.

¶Circa amorem consideranda sunt tria.

¶Primo, de ipso amore. Secundo, de causa amoris. Tertio de effectibus eius.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum amor sit in concupiscibili.

¶Secundo, Vtrum amor sit passio.

¶Tertio, Vtrum amor sit idem quod dilectio.

¶Quarto, Vtrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitiæ, & in amorem concupiscẽtię.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amor sit in concupiscibili.

Palud. 3. d. 27. q. 1. — Medina art. 1.

149 Porrecta per totum. Inf. ar. 2. & 3. dist. 26. qõ. 1. a. cor. fin Et dist. 27. q. 1. ar. 1. Et mal. q. 8. ar. 3. ad 6. & 3. de summa le 4. 17. post medium, to. 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q amor nõ sit in cõcupiscibili. Dicitur enim Sap. 8. Hãc, scilicet sapientia, h amaui, & exquisiui à iuuentute mea: sed concupiscibilis, cum sit pars appetitus sensitiui, non põt tendere in sapientiã, quæ nõ cõprehenditur sensu. ergo amor non est in cõcupiscibili.

¶2 Pręt. Amor vĩ h esse idẽ cuilibet passioni. Dicit.n. Aug. in 14. de ciuit. Dei, Amor inhiãs hr̃e qđ amat̃, cupiditas est: id aũt habẽs, eoq; fruens, lætitia: & fugiẽs qđ ei aduersat̃, timor est: idq; si acciderit sentiẽs, tristitia est: sed nõ ois passio est in cõcupiscibili, sed timor ẽt hic enumerat̃ est in irascibili. ergo nõ est simplr dicendũ, q amor sit in cõcupiscibili.

¶3 Pręt. Dion. in cap. 4 de diu. no. ponit quendã amorem h naturalẽ: sed amor naturalis magis videtur pertinere ad uires naturales, quæ sunt animæ uegetabilis. ergo amor ñ simpliciter ẽ in cõcupiscibili. *cap. 4. in par. 2.

SED CONTRA est quod Philosophus dicit in 2. * Topicorum, q amor est in concupiscibili. *cap. 3. in loco 25.

RESP. Dicendũ, q amor est aliquid ad appetitũ ptinens, cũ utriusq; obiectũ sit bonum: vnde s̃m dñiam appetitus, est dñia amoris: Est.n. quidam appetitus non s̃ns apprehensionẽ ipsius appetentis, sed alterius, & hmõi ẽ appetitus naturalis. Res.n. naturales appetunt quod eis conuenit s̃m suã naturam, non per apprehensionẽ propriã, sed per apprehensionẽ instituentis naturã, ut in 1. li. * dictum est. Alius autem est appetitus consequens appre- *p. p. q. 103 art. 1.

he [illegible]

hensionē ipsi⁹ appetentis, sed ex necessitate, nō ex iudicio libero: & talis ē appetitus sensitiuus in brutis, q tñ in hoibus aliqd libertatis participat, inqtū obedit rōni. Alius aūt est appetitus ɔ̄ns apprehensionē appetētis fm liberū iudiciū, & talis est appetitus rōnalis, siue intellectiuus, q dr̄ uolūtas. In unoquoq; aūt horū appetituū amor dr̄ illud, qđ est principiū motus tēdentis in finē amatū: in appetitu aūt nāli principiū hmōi motus est connaturalitas appetētis ad id, in qđ tendit, q dici pōt amor naturalis: sicut ipsa connaturalitas corporis grauis ad locū mediū est p grauitatē, & pōt dici amor naturalis. Et sic aptatio appetitus sensitiui, uel uolūtatis ad aliqđ bonū, idest, ipsa cōplacentia boni, dr̄ amor sensitiuus, uel intellectiuus seu rōnalis. Amor igit̄ sensitiuus ē in appetitu sensitiuo, sicut amor intellectiu⁹ in intellectiuo appetitu, & ptinet ad ɔcupiscibilē: qa dr̄ p rēspectū ad bonū absolute, nō p rēspectū ad arduū, qđ ē obiectū irascibilis.

D.102.

Concl. D.979.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ auctoritas illa loquitur de amore intellectiuo, uel rationali.

AD 2m dicēdū, φ amor dr̄ esse timor, gaudiū, cupiditas, & tristitia nō qđ ē essentialiter, sed causaliter.

AD 3m dicendū, φ amor naturalis nō solū est in uiribus animæ vegetatiuæ, sed in oibus potentijs animæ, & ēt in oibus partibus corporis, & uniuersaliter in omnibus rebus: qa, ut Diony. dicit 4. cap. De diui. nom. Omnibus est pulchrum, & bonum amabile, cū unaquæq; res habeat connaturalitatē ad id, quod est sibi conueniens fm suam naturam.

ARTICVLVS II.

Vtrum amor sit passio.

150 *Cap. 1. d. 1. q. in rñi ad primū. Aur. con. 3. Medina ar. 2.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd amor non sit passio. Nulla enim virtus, passio est: sed ois amor est virtus quædā, ut dicit Dio. 4. cap. de diui. no. ergo amor non est passio.

¶ 2 Præt. Amor est unio quædam, uel nexus, scđm Aug. in lib. de Trinit. sed unio, uel nexus non est passio, sed magis relatio. ergo amor non est passio.

¶ 3 Præt. Damascen. dicit in lib. 2. quòd passio est motus quidā: amor autem non importat motum appetitus, qui est desiderium, sed principium huiusmodi motus. ergo amor non est passio.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 8. Ethic. quòd amor est passio.

RESPON. Dicendum, φ passio est effectus agētis in patiente: agens aūt naturale duplicē effectū inducit in patiens. Nā primo quidē dat formā, scđo dat motū ɔ̄nntem formā: sicut generans dat corpori grauitatē, & motū ɔ̄nntem ipsam. Et ipsa grauitas, q̄ est principiū motus ad locū connaturalē, p p connaturalitatē pōt quodāmodo dici amor naturalis: sic ēt ipsum appetibile dat appetitui primo quidē quandā coaptationē ad ipsum, q̄ est qdā cōplacentia appetibilis, ex qua sequit motus ad appetibile. Nā appetitiuus motus circulo agit, ut dr̄ in 3. de anima. Appetibile. n. mouet appetitum, faciens se quodāmō in eius intentione: & appetit⁹ tendit in appetibile realiter cōsequēdū, ut sit ibi finis motus, ubi fuit principiū. Prima ergo immutatio appetitus ab appetibili, uocat̄ amor, q nihil est aliud q̄ cōplacentia appetibilis: & ex hac cōplacentia sequit motus in appetibile, qui est desideriū, & ultimo quies, q̄ est gaudiū. Sic ergo cū amor consistat in quadā immutatione appetitus ab appetibili, manifestū est, φ amor est passio, proprie quidē fm quod est in concupiscibili, cōiter autē & extenso nomine, secundum quod est in uoluntate.

P. rrecta per totum. Inf. 21. 3. ad 3. & 4. q. 28. art. 6. ad 1. cap. 4. in par. 1. de clinando ad finē, & ēt pa. 1. 2. lib. 8. de trin. c. 10. habet. 1. 3. cap. 22

ca. 5. pa. iū a medio, to. 5.

text. 55. tom. 2.

concl. m.

AD 1m ergo dicēdū, φ qa uirtus significat principiū motus, uel actionis: iō amor inquātū est principiū appetitiui motus, à Dion. uocatur uirtus.

AD 2m dicendū, φ unio pertinet ad amorē, inquantū per complacentiā appetitus amans se hēt ad id, quod amat, sicut ad seipsum, uel ad aliquid sui. & sic patet, φ amor non est ipsa relatio unionis, sed unio est consequens amorē. vnde & Dionys. dicit φ amor est uirtus unitiua. Et Philosophus dicit in 2. Politicæ, quòd unio est opus amoris.

AD 3m dicēdū, φ amor etsi nō noiet motū appetitus tēdētē in appetibile, noiat tñ motū appetit⁹, quo imutat̄ ab appetibili, ut ei appetibile ɔ̄placeat.

c. 4. par. 4. de diui. no. in principio. D. ins.

Ca. 4. de di. no. in part. 2. & in part. 1. declinan do ad fin. lib. 2. pa lit. ca. 2. a med. t. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum amor sit idem quod dilectio.

151 *Medina art 3.*

AD TERTIVM sic procedit̄. Videt̄ φ amor sit idē qđ dilectio. Dion. eñ 4. cap. de diui. no. dicit, φ hoc mō se hēnt amor & dilectio, sicut quatuor, & bis duo, rectilinea, & rectas habēs lineas: sed ista significāt idē. ergo amor & dilectio significāt idē.

¶ 2 Præt. Appetitiui motus fm obiecta differunt: sed idē ē obiectū dilectiōis, & amoris. ergo sūt idē.

¶ 3 Præt. Si dilectio, & amor in aliquo differūt, maxime in hoc differre vr̄, φ dilectio sit in bono accipienda, amor aūt in malo, ut quidam dixerunt, secundum qđ Aug. narrat in 14. de ciui. Dei. sed hoc modo non differunt, quia, ut ibidem Aug. dicit, in sacris scripturis vtrunq; accipitur in bono, & in malo. ergo amor, & dilectio non differunt, sicut ipse Aug. ibidem concludit, quòd non est aliud amorem, & aliud dilectionem dicere.

SED CONTRA est, φ Diony. dicit 4. cap. de diui. nom. φ quibusdam sanctorum uisum est diuinius esse nomen amoris, quàm nomen dilectionis.

RESP. Dicendum, φ quatuor nomina inueniunt̄ ad idē quodammodo pertinētia, scilicet amor, dilectio, charitas, & amicitia. Differunt tñ in hoc, φ amicitia fm Philosophum in 8. Ethi. est quasi habitus: amor aūt & dilectio significantur per modum actus, uel passionis: charitas aūt utroq; modo accipi pōt, differenter tñ significatur actus per ista tria: nam amor cōius inter ea est. omnis. n. amor dilectio est, uel charitas, sed non econuerso: addit. n. dilectio supra amorem, electionē præcedentē, ut ipsum nomen sonat. vnde dilectio non est in concupiscili, sed in uoluntate tm, & est in sola rationali natura: charitas aūt addit supra amorē perfectionē quandam amoris, inquantum id, quod amatur, magni pretij æstimatur, ut ipsum nomen designat.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ Dion. loquitur de amore, & dilectione secundum quod sunt in appetitu intellectiuo: sic. n. amor idē est qđ dilectio.

Perrecta per totum. 1. d. 10. in expo. lit. & 3. d. 27 q. 2. ar. 1. & d. 4. lec. 9. co. 1. & & 5. & psal. 17. & Ioan. 21. lect. 3. cap. 4. in 1. par. aliquantulū post medium. lib. 14. de ciui. Dei, ca. 7. a ante med. libro 14. de ciui. Dei. ca. 7. in. 9. in. par. te circa med. & 6

ca. 5. parū a medio. to. 5.

concl. m.

AD

AD 2^m. dicendum, ꝙ obiectum amoris est cõmu- F nius quàm obiectum dilectionis, quia ad plura se extendit amor quàm dilectio, sicut * dictum est.

*In corp. art.

AD 3^m dicendũ, ꝙ nõ differunt amor & dilectio ſm drĩam boni & mali, sed sicut * dictũ est, in parte rñ intellectiua: idem est amor & dilectio: & sic loquit ibi * Aug. de amore: vnde parũ post subdit, ꝙ recta uoluntas est amor bonus: & ꝙ peruersa uoluntas est malus amor: qa rñ amor, qui est passio concupiscibilis, plurimos inclinat ad malũ, inde habuerunt occasionẽ, qui pdictam drĩam assignauerunt.

*In corp. art. * cap. 7. & 9 lib. 14. de ciuit. Dei. to. 5.

AD 4^m dicendum, ꝙ ideo aliqui posuerunt ẽt in ipsa uolunrate nomen amoris, esse diuinius nõie di- G lectionis: quia amor importat quandã passionẽ, pcipue ſm qđ est in appetitu sensitiuo, dilectio aũt pręsupponit iudiciũ rõnis: magis aũt in Deũ homo põt tendere per amorẽ passiue quodammodo ab ipso Deo attractus, q̃ ad hoc eũ propria rõ possit ducere, quod pertinet ad rõnem dilectionis, vt * dictũ est: & pp hoc, diuinius est amor quàm dilectio.

*In corp. art.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum amor conuenienter diuidatur in amorem amicitiæ, & amorem concupiscentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ amor inconuenienter diuidatur in amorẽ amicitiæ & cõcupiscẽtiæ. Amor. n. est passio, ^h amicitia uero est habitus, ut dicit Philosophus in 8. Ethic. sed habitus non põt esse pars diuisiua passiõis. ergo amor nõ cõueniẽter diuidit p amorẽ ꝯcupiscẽtię, & amorẽ amicitię.

¶ 2 Præt. Nihil diuiditur per id, quod ei connumeratur. Nõ. n. I hõ connumeratur animali: sed t concupiscentia connumeratur amori, sicut alia passio ab amore. ergo amor non potest diuidi per concupiscentiam.

¶ 3 Præt. Secundũ Philosophũ in 8.† Eth. triplex est amicitia, vtilis, delectabilis, & honesta: sed ^h amicitia vtilis, & delectabilis hẽt cõcupiscẽtiã. ergo cõcupiscẽtia nõ dẽt diuidi ꝯ amicitiã.

†8. Eth. c. 3. tom. 5.

SED CONTRA, Quædã dicimur K amare, qa ea concupiscimus: sicut dr̃ aliquis amare uinum pp dulce, quod in eo cõcupiscit, ut dr̃ in 2.* Topic. sed ad uinum, & ad huiusmodi non habemus amicitiam, ut dicitur in 8.* Ethic. ergo alius est amor concupiscentiæ, & alius est amor amicitiæ.

*cap. 2. parum ante med. t. t. *cap. 11. in medio illius to. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut Philosophus dicit in 2.* Rheto. Amare est uelle alicui bonũ. Sic ergo motus amoris in duo tendit. s. in bonũ qđ quis vult alicui, vel sibi, vel alij, & in illud, cui vult bonũ. ^m Ad illud ergo bonũ qđ quis vult alteri, hr̃ amor concupiscentiæ: ad illud aũt, cui aliquis vult bonum, hr̃ amor amicitiæ: ^n hæc autẽ diuisio est ſm prius, & posterius. Nam id quod amatur amore amicitiæ, simpliciter, & per se amatur: quod aũt amatur amore cõcupiscentiæ, non simpliciter & ſm se amatur, sed amatur alteri. Sicut enim ens per se simpliciter est, quod hẽt esse: ens aũt ſm quid, quod est in alio: ita & bonũ, quod cõuertitur cum ente, simpliciter quidẽ est quod ipsam hẽt bonitatẽ. Quod aũt est bonũ alterius, est bonum secundum quid: & per consequens amor, quo amatur aliquid vt ei sit bonum, est amor simpliciter: amor autem, quo amatur aliquid vt sit bonũ alterius, est amor secundum quid.

*ca 4. in prin. t. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ amor non diuiditur per amicitiam, & concupiscentiam: sed per amorẽ amicitiæ & concupiscentiæ. Nam ille proprie dicitur amicus, cui aliquod bonũ uolumus: illud autem dicimur concupiscere, quod uolumus H nobis. & per hoc patet solutio ad secundum.

AD 3^m dicendum, ꝙ in amicitia, utilis, & delectabilis, vult quidẽ aliquis aliquod bonum amico, & quantum ad hoc saluatur ibi ratio amicitiæ: sed qa illud bonum refert ulterius ad suam delectationẽ, & utilitatem: unde est, ꝙ amicitia vtilis, & delectabilis, inquantum trahitur ad amorem concupiscẽtiæ, deficit à ratione ueræ amicitiæ.

152 *Porrecta per totum.* 1. q. 60. a. 3. cor. & art. 4. ad 3. Et mal. q. 1. ar. 5. cor Et uer. q. 4. ar. 3. Et Dio. 4. li. 9. & 1. & loã. 15. le. 4. * cap. 5. a med. t. 5.

SVPER Q. XXVI. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN quæst. 26. omissis primis tribus articulis, in quarto hoc solũ aduerte. ꝙ distinctiu amoris in amorem amicitiæ, & cõcupiscentię non est tam diuisio amorũ, quàm amatorũ: seu, (& in idẽ redit) nõ est diuisio amoris ſcdm se, sed ſcdm diuersi modeamata. Cũ. n. omne concupitũ alicui concupiscatur, null' amor concupiscẽtiæ est sine amore amicitiæ illius, cui cõcupiscitur Et rursus, cum omni amico aliquod bonũ uelimus, nullus amor amicitiæ est sine amore cõcupiscentię boni concupiti amato. Nõ ergo distinguit amor in amorẽ amicitiæ, & concupiscentiæ, tanquàm in diuersos amores, sed tanquàm in diuersos modos amãdi. Vnus enim, & idẽ amor est amicitiæ respectu amici, & cõcupiscẽtiæ respectu boni illi uoliti. Et si qñq; inuenias diuersos esse amores, sane interpretare, & denominari amorẽ qñq; à concupiscentia, qñq; ab amicitia scito, propter obiectum de quo est sermo, ut patet, cum est sermo de amore ad irrationalia, uel delectabilia, uel utilia: in his n. a concupiscẽtia amor denominatur, q tamen nõ est sine amore amicitiæ ad se, uel alid. Cũ uero de amore parentũ aut filiorum, ab amicitia denominatio fit amoris, qui tamẽ eia cõcupiscit bonum vitæ, &c. concl.

QVAESTIO XXVII.

De causa amoris, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa amoris.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum bonum sit sola causa amoris.

¶ Secundo, Vtrum cognitio sit causa amoris.

¶ Tertio, Vtrum similitudo.

¶ Quarto, Vtrum aliqua alia animæ passionum.

ARTICVLVS I.

Vtrum bonum sit sola causa amoris.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ non solum bonum sit causa amoris. Bonum enim nõ est causa amoris, ^h nisi quia amatur: sed contingit etiã malũ amari, secundũ illud Psal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam: alioquin omnis amor esset bonus. ergo non solum bonum est causa amoris.

SVP. QVÆ. XXVII. ARTIC. I.

Medina ar. 4.

IN corpore primi articuli quæst. uigesimæ septimæ notato, ꝙ ga ratio cõsistit in hoc, Bonũ est propriũ obiectũ amoris: ergo est ppria causa amoris: & pbatur sequela: quia obiectum potentiæ passiuę comparatur ad ipsam, ut causa motus uel actus ipsius: ac per hoc obiectum proprium illius actus huiusmodi potentiæ, est propria causa illius act': amor autem est actus potentiæ appetitiuæ, quę est passiua. Ex his habes de mente diui Thomæ quatuor. scilicet ꝙ uis appetitiua est passiua, & quòd obiectum eius est causa actiua: & ꝙ bonum effectiue causat amorem: & quòd uniuersaliter, obiectum proprium cuiusque actus appeti * est causa actiua illius: quæ multũ me-

153 *Porrecta per totum.* Inf. q. 26. art. 1. Et Dio. 4. L. 12.

* Rhe.ca. 4. post med. memoriæ commendanda sunt. In 4. post med. ſ In siſione ad 3. ſcito Notitiæ, formalē ſiſionem consistere in hoc, q pulchrū ē quædā boni species. *In par.1. patū ante medid & ppea nō obstat adę quatę causalitati boni respectu amoris, q pulchrum sit amabile, nipote, non extraneum ab illo. Connumeratur tamen bono pulchrū in amabilitate: qa addit supra * ca.3.in princ. to. 3.& c.4. *q.26.ar. 1. ad simpliciter: bonū est.n quod simpliciter cōplacet pulchrū autē, quod sedm apprehenſionem, vt in litera dicitur.

¶2 Præt. Philosophus dicit in 2.* Rheto. quod eos, q mala sua dicunt, amamus. ergo uidetur q malum sit causa amoris.

¶3 Præt. Dio. dicit 4. cap. de * diui. no. q non solum bonum, sed ēt pulchrum est oibus amabile.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 8. de * Trinit. Non amatur certe, nisi bonū solum. ergo bonum est causa amoris.

RESPON. Dicendū, q sicut * s. dictum est, Amor ad appetitiuā potentiam pertinet, quæ est uis passiua: unde obiectum eius cōparatur ad ipsam, sicut cā motus uel actus ipsius. Oportet igit ut illud sit ꝓpriè cā amoris qd est amoris obiectū: amoris aūt ꝓpriū obiectū, est bonū: qa, ut * dictū est, amor importat quādā cōnaturalitatē, vel cōplacētiā amātis ad amatū. unicuiq; aūt est bonū id, qd est sibi cōnaturale, & ꝓportionatū: vñ relinquit, q bonū sit ꝓpria cā amoris.

*q.26.ar. 1.& 2.

concl. m.

AD PRIMVM ergo dicendū, q malū nunq amat nisi sub rōne boni. s. inquantum est ſm quid bonū, & apprehenditur ut simpliciter bonum: & sic aliquis amor est malus, inquantum tendit in id, quod non est simpliciter uerum bonum. Et per hunc modum homo diligit iniquitatem, inquantum per iniquitatem adipiscitur aliquod bonum puta, delectationem, uel pecuniam, uel aliquid huiusmodi.

AD 2m dicendū, q illi qui mala sua dicunt, non propter mala amantur, sed pp hoc, q dicunt mala: hoc enim, quod est dicere mala sua, habet rōnem boni, inquantū excludit fictionē, seu simulationē:

AD 3m dicendum, q pulchrum est idē bono sola rōne differens. Cum.n. bonum sit quod oia appetunt, de rōne boni est, q in eo quietetur appetitus: sed ad rōnē pulchri ptinet, q in eius aspectu, seu cognitione quietetur appetitus: vñ & illi sensus præcipue respiciunt pulchrum, qui maxime cognoscitiui sunt. s. uisus, & auditus rōni deseruiētes. Dicimus.n. pulchra uisibilia, & pulchros sonos: in sensibilibus aūt aliorum sensuum non utimur noie pulchritudinis. nō.n. dicimus pulchros sapores, aut odores. Et sic patet, q pulchū addit s bonum quendam ordinem ad uim cognoscitiuam, ita q bonū dicat id, quod simpliciter cōplacet appetitui: pulchrum aūt dicatur id, cuius ipsa apprehēsio placet.

A cognitio non est causa amoris.

¶2 Præt. Eiusdem rationis uidetur esse, quòd aliquid incognitū ametur, & quòd aliquid ametur plusquàm cognoscatur: sed aliqua amantur plusquàm cognoscant, sicut Deus, qui in hac uita pōt per seipsum amari non aūt ꝑ seipsum cognosci. ergo cognitio non est causa amoris.

¶3 Præt. Si cognitio esset causa amoris, nō posset inueniri amor, ubi non est cognitio: sed in oibus rebus inuenit amor, ut dicit Dion. in 4. cap. de diui. no. nō aūt in oibus inuenitur cognitio: ergo cognitio non est cā amoris.

SED CONTRA est, q Aug. probat in 10. de * Tri. q nullus potest amare aliquid incognitum.

RESPON. Dicendū, q sicut dictum est, Bonum est cā amoris per modum obiecti: bonum aūt nō est obiectum appetitus, nisi prout est apprehensum, & ideo amor requirit aliquam apprehēsionem boni quod amatur: & pp hoc Philosophus dicit 9. * Ethi. q uisio corporalis est principiū amoris sensitiui: & similiter contemplatio spiritualis pulchritudinis, uel bonitatis est principiū amoris spiritualis. Sic igit cognitio est causa amoris ea rōne, qua & bonum, quod nō potest amari, nisi cognitum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, q qrit scientiam, non oino ignorat eam, sed ſm aliqd eam ꝓcognoscit, uel in vñi, uel in aliquo eius effectu, uel ꝑ hoc quòd audit eam laudari, ut Aug. dicit 10. de * Trin. Sic autem eam cognoscere non est eam habere sed cognoscere eam perfecte.

AD 2m dicendū, quòd aliquid requiritur ad ꝑfectionē cognitionis, quod nō requiritur ad ꝑfectionem amoris. Cognitio.n. ad rationem ꝑtinet, cuius est distinguere inter ea, quæ ſm rem sunt coniuncta, & componere quodammodo ea, quæ sunt diuersa, unum alteri comparando. Et ideo ad perfectionem cognitionis requirit, q homo cognoscat singillatim quicquid est in re, sicut partes, & uirtutes, & ꝓprietates: sed amor est in ui appetitiua, q respicit rem ſm quòd in se est. Vnde ad perfectionem amoris sufficit, quòd res prout in se apprehēdit, ametur. ob hoc ergo cōtingit, quòd aliqd plus amatur, quàm cognoscatur: quia potest perfecte

ditia inter apprehensiuā & appetitiuā potētiā in hoc, q apprehensio trahit res ad aīam appetitus uero aīam ad res. Ex hoc inq inferunt, q perfectio cognitionis attēditur ſ dm modum, quo pficitur id, qd est distinguere & quę sunt simplicia, at ꝑ hoc ad perfectam cognitionē boni exig & q bonum sedm se apprehendatur, & q distincte cognoscatur sedm partes, proprietates &c. Perfectio āt appetitus amoris nō exigit tot cognitiōes boni, sed prima sufficit e. q bonū sedm se apprehendat qoia appetitus ad bonum, ut est tendit: & inten dit dicere, q quia bonum pficit appetitū sedm quod inuenit in rerum natura apprehēsionē aūt sedm negotiationem intellectus: id amor pōt esse pfectus cognitione existente imperfecta. Sat.n. est appetitui te præsentationē illius boni, quæ nō sufficit in tellectui, sed oportet distinguere v pficiatur. Et similiter, quia cognitio est propria cā amoris, & ꝑ hoc minus cognitionis in fert min amoris: me mēto, q pfectio amoris duplici ex capite, oritur. s. ex parte amātis, & ex parte amant & q cognitio est causa amoris ex parte amati, eadem quippe rōne cognitio est cā amoris qua bonū est cā amoris, ut in litera dicitur: quia bonū cognitum est obiectū appetitus magis aūté & minus l amore ex parte utrosq; s. amātis, & amātis, prouenire pōt: & sic ꝑ pties, q absq; augmento obiecti, ac ꝑ hoc cognitionis pōt augeri amor ex parte amantis. Neq; igitur bonū neq; bonū cognitū est ꝓpria causa amoris, nisi ex parte obiecti.

*In 1. par post me.

*Statim a princ. lib. 10. 3.

*art. præced.

* cap.5.& ca. 12.10 5.

concl. m

*c. 1. circa fi. & c. 2. & 3. 10. 3.

SVPER Q. XXVII. ART. II.

Porrecta per totum. Medina art. 2, 2. 2. q. 26. ar. 2. ad 1. & 1. d. 15. q. 4. ar. 1. ad 3. *q. 35. ante med. 10. 4.

154 IN ar. 2. eiusdē qō. aduerte. q in litera nō negatur, q maior cognitio cāt maiorem amorem, sed q maior amor necessario exigat maiorē cognitionē. Et multū subtilis tō de hoc sed ditur ex illa radicali

ARTICVLVS II.

Vtrum cognitio sit causa amoris.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr q cognitio n sit cā amoris. Quòd.n. aliquid qratur, hoc cōtingit ex amore: sed aliqua quęruntur, q nesciunt, sicut scientię. cū.n. in his idem sit eas hēre, qd eas cognoscere, ut Aug. dicit in lib. 83. * quæst. si cognoscerent, haberent, & nō quærerentur. ergo

...ti, præter quod alia causa eiusdem ex altera parte exigitur: & ideo, minus non infert minus simpliciter.

SVPER QVÆST. XXVII. ART. III.

Medina artic. 3.

IN articulo tertio dubiũ est de mõ quo similitudo est ppria cã amoris. Si.n. ponit cã ex parte obiecti, sequitur contra primũ articulũ, q bonũ absolute nõ est ppria cã amoris, sed bonũ cõtractũ ad simile. Si uero nõ ponit cã ex parte obiecti, cõit tõr* processus in corpore articuli, assignãs obiectũ utriusq; amoris aliquid simile. Et in rñsione ad 2. expresse dr, q amãs in altero qd in se nõ amat, inuenit bonũ similitudinis &c. quasi author conatus fuerit ad saluandũ, q semper bonum simile est obiectum amoris. ¶Ad euidentiã huius dubij scito, q quinq; modis intelligi põt, q similitudo est cã amoris. Primo: ut speciale quoddã bonũ, sicut certa bona spãlia: sicut cũ aliqs vult assimilari alteri, uel alterũ sibi. Et sic similitudo est cã actiua amoris, sicut quodlibet aliud bonũ: & sic nõ est ad ppositum ubi de ppria & adæquata cã amoris est qõ. Scdo, ut rõ determinãs formaliter boni rõnẽ ad hoc, q sit amoris cã. & hoc cõtradicere vr articulo primo, & Aristot. in nono Ethic. & primo Ethic. Et breuiter cõi dicto philosophorũ sonãtibus, q bonũ ut sic, est amabile. & irrationabiliter hoc sustineretur: qa similitudo spãle quoddã bonũ est ac p hoc inadęquata rõ obiecti amoris extendẽtis se ad alia bona. Tertio, ut determinãs formaliter bonum ad hoc, q sit cã amoris in hoc, ita, q bonũ inquãtũ bonũ sit amabile: sed inquãtum bonũ simile, sit amabile huic iuxta illud 9. Ethic. Amabile bonũ, unicuiq; aũt ppriũ: & sicut bonũ nõ est amabile, nisi cognitũ: ita bonũ huic nõ est amabile nisi cognitũ ut bonũ huic. Idẽ aũt vr importare bonum huic, & bonũ simile, extenso similitudinis nõe, ut in lra fit. Quod.n. est actu simile, est huic bonũ quasi idẽ sibi: qđ uero scdm inclinationẽ uel potentiã, est huic bonũ quasi p portionatũ: relatiuæ quoq; importat utrumq; ad subiectũ. i. bonum ppriũ, seu huic, & bonũ simile: & scdm hoc soluet et obiectio in o, posita ex hoc, q in primo articulo tradita est rõ formalis obiectiua amabilis absolute: in hoc uero tertio articulo traditur formalis obiectiua amabilis huic. Sed huic sensui obstat, q tractatus iste in primo & tertio articulo, ut in lra sonat, æque uniuersalis ac abstractus est, ac p hoc sicut ibi de amore absolute, ita hic accipiẽdũ est, & ñ ibi de cã amoris absolute, & hic de cã amoris in hoc interpretandũ est. Quarto, ut cõditio boni ad hoc, q sit cã amoris: ita & bonũ, inquantũ bonum, sit cã amoris obiectiua simpliciter & huic: similitudo sit sit cã ut conditio causæ, sicut singularitas est conditio ois causæ naturalis. Sed qa quod causat ut apprehensum, magis est, cõ causa causantis, ut apprehẽsio, qualiter bonũ est cã amoris, cõstat causare ipsũ non p modum naturæ, sed, ut apprehensum (incognita.n. diligere nequimus) q̃ cõditio sic causantis & similitudo vniuersaliter cõcurrens cũ bono ad causandum amorẽ cãt, ut apprehensa in actu exercito, ut in cõciuibus & cõsanguineis sibi obuiantibus q nõ se diligũt, donec, ut patet, consanguinei, uel cõciues apprehẽdãt: qđ est apprehendi ut similes i actu exercito. Iõ similitudo magis ut rõ approprians iuxta tertiũ modum, q̃ ut cõditio iuxta hũc quartũ cã vr amoris. Quinto, ut dispositio ex parte subiecti, ita q bonũ inquantum bonũ, sit ppria cã amoris ex parte obiecti: & similitudo ad bonũ sit propria cã amoris, ut propria dispositio ex parte subiecti: pp qđ obiectum idẽ cãt mõ amorem, mõ odiũ in eodẽ diuersimoda dispositio ut patet de Themar respectu Amon, in secundo Regũ. Et huic sensui fauet lra in solutione primi argumenti: ubi figulo pp dispositionem ad lucrum alter redditur odiosus. Et in solutione secundi non dixit quòd amat bonũ similitudinis sed q inuenit bonũ similitudinis, in quo dẽspei hoc saluare dispositionẽ ex parte subiecti ad amorem. Nec est uerum, quòd in literæ processu laboretur ad ostendendum similitudinẽ se tenere ex parte obiecti, sed inueniri in obiecto. Similitudo n. cum sit relatio æquiparantiæ in utroq; oportet q saluetur in extremo. vñ ex hoc ipso, q similitudo subiecti ad bonũ est propria cã amoris ex parte subiecti, sequitur necessario, q omne amabile sit simile, quod in lra monstrat. Et hic quinto ...

Concl.

amari, etiã si nõ pfecte cognoscat: sicut maxime patet in sciẽtijs, quas aliqui amãt pp aliquã summariã cognitionẽ, quam de eis hñt puta, q sciunt Rhetoricã esse sciẽtiam, p quam homo potest persuadere: & hoc in Rhetorica amant. Et similiter est dicendum circa amorem Dei. G

AD 3m dicendũ, q ẽt amor naturalis, qui est in oibus rebus causat ex aliqua cognitione, nõ quidem in ipsis rebus naturalibus existẽte: sed in eo, q naturã instituit, ut * supra dictum est.

*q.26.ar.1.

ARTICVLVS III.

Vtrum similitudo sit causa amoris.

H AD TERTIVM sic proceditur. Vr, q similitudo non sit cã amoris. Idem.n.non est cã contrariorum: sed similitudo est cã odij. Dr.n.Prouerbior. 13. q inter superbos sp sunt iurgia. & Philos. dicit in 8.* Ethic. q figuli corrixantur adinuicem. ergo similitudo nõ est causa amoris.

¶2 Præt. Aug. dicit in 4. † Cõfes. q aliquis amãt in alio, quod esse si nollet: sicut hõ amat histrionẽ q nõ uellet esse historio; hoc aũt nõ cõtingeret si similitudo esset propria cã amoris: sic.n. homo amaret in altero, qđ ipse haberet, uel uellet habere. ergo similitudo non est causa amoris.

¶3 Præt. Quilibet homo amat id quo indiget, ẽt si illud nõ hẽat, sicut infirmus amat sanitatẽ, & paup diuitias: sed inqñtũ indiget & caret eis, hẽt dissimilitudinẽ ad ipsa. ergo nõ solũ similitudo sed dissimilitudo est cã amoris.

¶4 Præt. Philosophus dicit in 2. *Retho. q bñficos in pecunias, & salutẽ amam*: & similiter eos q circa mortuos seruãt amicitiã oẽs diligũt: nõ aũt oẽs hñt tales. ergo similitudo ñ est cã amoris.

*Porrecta per totum. Inf q.59. ar. 2. cor. Et de heb do. l. 2. si. Et 4. Eth. co. 1. si. & li. 8. co. 3. * cap. 1. a me. † c. 14. circa mediũ co. 2. * c. 4. pan lo post princ. o. 6.*

SED CONTRA est, quod dicitur Eccle. 13. Omne animal diligit simile sibi.

RESPON. Dicendũ, q similitudo, pprie loquendo, est cã amoris. Sed considerandum est q similitudo inter aliqua põt attendi dupliciter. Vno modo ex hoc, q utrunq; hẽt idẽ in actu: sicut duo hñtes albedinem, dicuntur similes: Alio mõ ex hoc, q vnũ hẽt in potentia, & in quadã inclinatione illud, quod aliud hẽt in actu: sicut si dicamus, q corpus graue existens extra suũ locum, habet similitudinem cum corpore graui in suo loco existẽti: uel etiam fm quod potentia habet similitudinem ad actum ipsum. nam in ipsa potentia quodamodo est actus. Primus ergo similitudinis modus causat amorem amicitiæ, seu beneuolentiæ. Ex hoc.n. q aliqui duo sunt similes, quasi hñtes unam formam, sunt quodammodo unum in forma illa: sicut duos hoies sunt unum in speciei humanitatis, & duo albi in albedine: & iõ affectus unius tendit in alterũ sicut in unum sibi, & vult ei bonum sicut & sibi. Sed secũdus modus similitudinis

I causat amorẽ cõcupiscẽtiæ, uel amicitiã utilis, seu delectabilis: quia vnicuiq; existenti in potẽtia, inquantum huiusmodi, inest appetitus sui actus: & in eius cõsecutione delectatur, si sit sentiens & cognoscens. Dictum est aũt * supra q in amore concupiscentiæ amãs proprie amat se ipsum, cũ vult illud bonũ quod concupiscit: magis autẽ unusquisque seipsum amat, q̃ alium

K quia sibi unus est in substãtia, alteri uero in similitudine alicuius formæ. Et ideo si ex eo, quod est sibi similis in participatione formę, impediat ipsemet à cõsecutione boni quod amat, efficit ei odiosus, non inquãtum est simi-

* q.26.ar.4.

dus proculdubio amplectendus est sine tamen preiudicio. 1. quod ex parte subiecti similitudo est propria ca amoris, quicquid sit ex parte obiecti: & hoc licet sufficere nō dubio salua sensus iste. Vniversaliter tamen, & abstractionem tractatus equalem in primo, & tertio articulo ordinarque articulos huius quæst. ut tractetur in primo articulo de eā ex parte obiecti. s. bonitate, & cognitione: in tertio de eā ex parte subiecti: in quarto, ex parte concomitantium passionum. Iuxta tertiū aūt modum prius de rōnibus obiectiuis ex parte rei: & deinde de conditionibus utriusque, boni formalis f. bonitati & similitudini, fuisset tractandum. Et sic tertius articulus debuit esse secundus, cuius oppositū factum * in corp. art. fuit. Quinto, quod sit sensus intētus ab authore.

¶Circa quartum articulum nihil occurrit pro nunc scribendū.

lis, sed inquantū est proprii boni impeditiuus: & pp hoc figuli corrixant adinuicē qa se inuicē impediunt in proprio lucro: & inter superbos sunt iurgia, quia se inuicē impediunt in propria excellentia, quā cōcupiscunt. & p hoc patet responsio ad primū.

AD 2m dicendū, q in hoc ēt q aliquis i altero amat qd in se se non amat, inuenit bonū similitudinis sēm proportionalitatē: nā sicut se hēt alius ad hoc, qd B in alio amatur, ita ipse se hēt ad hoc, qd in se amat, puta si bonus cantor bonū amet scriptorē, attendit ibi silitudo proportionis secundū q uterque haber, quod conuenit ei secundū suā artem.

AD 3m dicēdū, q ille, q amat hoc, quo indiget, habet silitudinē ad id, quod amat, sicut quod est potētia ad actū, ut*dictū est.

AD 4m dicendū, q sm eandē similitudinē potentiæ ad actū, C ille, qui nō est liberalis, amat eū qui est liberalis inquantū expectat ab eo aliquid, quod desiderat: & eadē rō est de perseuerante in amicitia ad eū, qui non pseuerat: utrobique. n. uidetur esse amicitia propter utilitatē. Vel dicendū, quòd licet non oēs hoīes habeant hmōi uirtutes sm habitū cōpleū, habēt tn̄ eas secundū quadā seminalia rationis, secundū quæ, qui non habet uirtutē, diligit uirtuosum, tanq̄ suę naturali rationi cōformē.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqua alia passionum animæ sit causa amoris.

156 Porrecta per totum. Medina art. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q aliqua alia passio possit esse causa amoris. *cap. 3. tomo 5. dicit enim Philosophus in 8.* Eth. q aliqui amantur propter delectationē: sed delectatio est passio quędam. ergo aliqua alia passio est causa amoris.

¶2 Præt. Desideriū, quędā passio est: sed aliquos amamus propter desideriū alicuius quod ab eis expectamus, sicut apparet in omni amicitia, quę est *c. 1. post medium, tom. 3. pp utilitatē. ergo aliqua alia passio est cā amoris.

¶3 Præt. Aug. dicit in 10. de * Trin. Cuius rei adipiscendæ spem quisque non gerit, aut tepide amat, aut omnino non amat, quàmuis quàm pulchra sit, uideat. ergo spes est etiam causa amoris.

cap. 7. & 9. to. 5. SED CONTRA hoc est, q oēs aliæ affectiones aīæ ex amore causantur, ut Aug. dicit 14. de ciu Dei.

RESPON. Dicendū, q nulla alia passio est, quæ non supponat aliquē amorē, cuius ratio est: quia oīs alia passio aīæ importat motū ad aliquid, uel quietē in aliquo. Oīs autē motus in aliquid, uel quies in aliquo, ex aliqua connaturalitate, uel coaptatione procedit, quæ pertinet ad rationē amoconcl. m ris: vnde m impossibile est, quòd aliqua alia passio A aīæ sit causa uniuersaliter oīs amoris: contingit tn̄ aliquā aliam passionem esse causam amoris alicuius, sicut etiam unum bonum est causa alterius.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd cū aliquis amat aliquid propter delectationē, amor quidē ille causatur ex delectatione, sed delectatio illa iterū causatur ex alio amore pręcedente. nullus enim delectatur, nisi in re aliquo modo amata.

AD 2m dicendū, q desideriū rei alicuius sp præsupponit amorem illius rei: & sic desiderium alicuius rei pōt esse causa, ut res alia ametur, sicut qui desiderat pecuniā amat pp hoc eū, a quo pecuniā recipit.

AD 3m dicendū q spes causat uel auget amorē, & hoc ratione delectationis: quia delectatiōnē causat: & etiā ratione desiderii, quia spes desideriū fortificat: non. n. ita intense desideramus, quæ non speramus, sed tn̄ & ipsa spes est alicuius boni amati.

QVAESTIO XXVIII.

De effectibus amoris, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de effectibus amoris.

ET circa hoc quæruntur sex.

¶Pmo, Vtrum unio sit effectus amoris.

¶Secundo, Vtrū mutua inhęsio.

¶Tertio, utrum ecstasis sit effectus amoris.

¶Quarto, Vtrum zelus.

¶Quinto, Vtrū amor sit passio læsiua amantis.

Sexto, Vtrū amor sit causa omnium, quæ amans agit.

ARTICVLVS I.

Vtrum unio sit effectus amoris.

D AD PRIMVM sic procedit. Videtur q unio non sit effectus amoris. Absentia. n. vnioni repugnat: sed amor compatitur secum absentiam. dicit enim Apost. ad Galat. 4. Bonū æmulamini in bono sp, loquens de seipso, ut gl. dicit: & non tantum cū presens sum apud uos. ergo unio non est effectus amoris.

¶2 Præt. Omnis unio b aut est p essentiam, sicut forma unit̄ ma- E teriæ, & accidens subiecto, & pars toti uel alteri parti ad cōstitutionē totius: aut est p similitudinē uel gn̄s, speciei, uel accidētis: sed amor nō causat vnionem essentiæ, alioquin nunq̄ haberetur amor ad ea, quæ sunt p essentiam diuisa: vnionem aūt, quæ est p similitudinē, amor nō causat, sed magis ab ea causat, ut *dictum est. ergo unio non est effectus amoris.

¶3 Præt. Sēsus in actu b fit sensibi-

SVPER QVÆST. XXVIII.

ART. I.

Medina artic. 1.

IN rūsione ad tertiū primi art. q. 28 scito, q si cōsiderentur oēs unitates concurrentes ad amorē sic amor magis unit, q intellectio: quā causatiuus est unionis realis, si comparetur amor & intellectio, sedm illam solā unionem, quā facit formaliter sic intellectio magis unit, q amor, iuxta illud Auer. tertio de Aīa. Magis sit unum ex intellectu & intellecto, q ex materia & forma. Et rō est illa quā arguendo in ista tangitur, q intellectus i actu, est intellectum in actu: amās aūt nō est amatū in actu. Tāto namq; maior est formalis unio cognitionis, q amoris, quanto maius est se esse aliquid, q habere se ad illud ut sic. Intellectū n. facit formaliter intellectū esse rem intellectam in actu: amor uero n. facit formaliter amātē esse amatū, sed ut amatū, & econuerso. s. amatū ut amantē. & hoc quo ad amorem amicitiæ. In amore uero concupiscentiæ amor unit amato ut alicui suf. amantis: intellectio uero facit formaliter intellectū rē in actu. aliqd intelligēus ĩ cognito ut magis unum formaliter ...

157 Porrecta per totum. 12. q. 20. ar. 1. ad 3. & q. 66. ar. 3. ad 2. Et 3. dist. 27. q. 1. ar. 1. & Dio. 4. lc. 10.

*q. 27. ar. 1. & 4.

effectiue: sed qa vnio mnta cō ter, nō est nisi realis dr. q amor ē uis unitiua, & q est magis unitiuus q cognitio, q oīa sunt uera, referēdo ad unionem realē: & sunt uera, referendo ad effectꝰ separatos a causis. Effectus.n. formales a causis nō secernunt: unde in lra non rñdetur argumēto scdm unionē q est effectus formalis, sed ppo-nit amor scdm unionē finalē, & effectibilem q est realis: quasi diceret, q licet formalis unio cognitionis sit maior scdm se forma li amoris unione, qa tñ sistit infra vnionē similitudinis, minor est simpliciter vnione amoris, claudente in sui latitudine vnionem realem.

*in par.2 & eiu in par.1.declinando ad fin.

le in actu, & intellectus in actu F fit intellectiuū in actu, nō aūt amās in actu fit amatū in actu. ergo unio magis est effectus cognitionis, quàm amoris.

Sed contra est, quod dicit Dion 4 cap. de* diui. no. q amor quilibet est uirtus unitiua.

Respon. Dicendū, q duplex est unio amātis ad amatū. Vna quidem fm rem, puta, cū amatum p̄sentialiter adest amanti. Alia uero fm affectū, q quidem unio G cōsiderāda est ex apprehēsione p̄cedente: nā motus appetitiuus sequit apprehensionem. Cū aūt sit duplex amor. s. cōcupiscentiæ & amicitiæ, uterq; procedit ex quadā apprehēsione unitatis amati ad amātē: cū.n. aliqs amat aliqd, quasi cōcupiscēs illud, apprehēdit illud quasi ptinens ad suū bñ esse. Similiter cum aliquis amat aliquē amore amicitiæ, vult ei bonum, sicut, & sibi vult bonū. vñ apprehendit eum vt alterum se, inquantum. s. H vult ei bonū, sicut, & sibiipsi: & inde est, q amicus dr esse alter ipse. Et Aug. dicit in 4.* Confes. Bñ quidā dixit de amico suo, dimidiū aīæ suæ.m Primā ergo unionē amor facit effectiue,n qa mouet ad desiderandū, & q̄rendū p̄sentiā amati, quasi sibi cōuenientis, & ad se ptinentis.p Scdam aūt unionē facit formaliter,q qa ipse amor est talis unio, uel nexus. vñ Aug. dicit in 8.* De Trini. q amor est quasi iūctura q̄dam duo aliqua copulans, uel copulare appetens, amātē. s. & quod amaf. Quod.n. dicit copulās, referf ad unionē affectus, sine qua nō est amor: qđ uero dicit copulare itēdēs ptinet ad unionē realē.

*ca.6. circa finem to.1. & li. 2. retrat. cap.6.
concl. m
Concl. p
*ca.10. parū a ptin. to.3.

Ad primum ergo dicendum, q obiectio illa procedit de unione reali, quā qdē requirit delectatio sicut causam: desiderium uero est in reali absentia amati, amor uero, & in absentia, & in præsentia.

Ad 2m dicendū, q unio tripliciter se hēt ad amorē. Quædā.n. unio est cā amoris, & hæc qdē ē unio substātialis, quantū ad amorē, quo qs amat seipsū quātū uero ad amorē, quo qs amat alia, est unio similitudinis, ut* dictū est. Quædā uero est essentialr ipse amor, & hæc est unio fm coaptationē affectꝰ q qdē assimilaf unioni substātiali inquātū amās se hēt ad amatū, in amore qdē amicitiæ, ut ad seipsū, in more aūt cōcupiscētiæ, ut ad aliqd sui. Quædā uero unio est effectꝰ amoris: & hæc est unio realis, quā amās q̄rit de re amata: & hæc qdē unio est fm ꝯueniētiā amoris. ut.n. Philosophꝰ dicit 2.* Poli. Aristophanes dixit, q amātes desiderarēt ex ambobꝰ fieri unū: sed qa ex hoc accideret aut ambos, aut alterū corrūpi, q̄rūt unionē q ꝯuenit, & decet: ut. s. siꝰ ꝯuersenf, & siꝰ colloquanf, & i aliis hmōi ꝯiūgant.

*q. præcedent. art. 3.
K
*c.2. post medium to.5.

Ad 3m dicendū, q cognitio pficif p hoc, q cognitū unif cognoscēti fm suā silitudinē: sed amor facit q ipsa res, q amaf, amāti aliquo mō uniaf, ut * dictū est. vñ amor est magis unitiuus, q̄ cognitio.

*ad 2 arg. pced.

Articvlvs II.

Vtrum mutua inhæsio sit effectus amoris.

Ad secundum sic pceditur. Vf q amor non causet mutuam inhæsionem. s. ut amans sit in amato, & ecōuerso. Quod.n. est in altero, cōtinetur in eo: sed non potesth idem esse continēs, & contentum. ergo per amorē nō pōt causari mutua ihæsio, ut amatū sit in amāte, & ecōuerso.

¶2 Præt. Nihil pōt penetrare in interiora alicuius integri, nisi p aliquāh diuisionē: sed diuidere q sunt fm rem coniuncta, non ptinet ad appetitum, in quo est amor, sed ad rōnē. ergo mutua inhæsio nō est effectus amoris.

¶3 Præt. Si p amorem amās h est in amato, & ecōuerso, sequef q hoc modo amatū vniaf amāte, sicut amās amato: sed ipsa unio est amor, ut * dictū est ergo sequitur q sp amās ameſ ab amato: quod patet esse falsum: nō ergo mutua ihæsio est effectꝰ amoris.

Sed contra est, quod dr 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Charitas autem est amor Dei: ergo eadem rōne quilibet amor facit amatum esse in amante.

Resp. Dicendū, q istem effectꝰ mutuæ inhæsionis pōt intelligi, & quātū ad uim apprehēsiuā, & quātū ad uim appetitiuā.n Nam quātū ad uim apprehēsiuā, amatū dr esse in amāte, inquātū amatū immoraf in apprehēsione amantis fm illud Phil. 1. Eo q habeā uos in corde. Amās uero dr esse in amato fm apprehēsionē inquantū amās nō est cōtentus supficiali apprehēsione amati, sed nitif singula, q ad amatū ptinent, intrinsecus disq̄rere, & sic ad interiora eius ingredif: sicut de Spūsancto, q est amor Dei dr 1. ad Corin. 2. q scrutaf ēt profunda Dei. Sed quātū ad uim appetitiuā, amatū dr esse i amāte, put est p qnādā cōplacentiā in eius affectu, ut uel delectef i eo, aut in bonis eius apud p̄ntiam, uel in absentia p desideriū tēdat in ipsum amatū p amorē cōcupiscētiæ. uel in bona, q vult amato eiꝰ p amorē amicitiæ, nō qdē ex aliqua extrinseca cā sic ut cū aliqs desiderat aliqd pp alterū, uel cū aliquis vult bonū alteri pp aliquid aliud, sed pp complacentiam amati interius radicatā. vnde, & amor

SVPER Q. XXVIII. ART. II.

158

Medina a.8.2.

Porrecta per totum.

In art. 2. eiusdē 28. quæst. aduerte tria primo, q quia amor in modo essendi p apprehensionem addit morā in amante, & pscrutationem amati ita q non quæcunq; apprehensio est effectꝰ amoris sed apphēsio quasi continua & pscrutans. Et ex prima cōditione ponif amatum in amante: ex secunda ecōso scdm apprehensionē. Secundo, q in affectu cōe est amori amicitiæ & concupiscentiæ, q amatum constituitur in amante p complacentiam interius radicatā ipsius amati. In eo.n. q complacet sibi interius amās de concupito, uel amico in eo sunt: & hoc ēt respōdet moræ in apprehensione. Diuersimode aūt amans constituitur in amato secundum utrumque amorem, ut in lra: dr quia in concupiscentia constituitur in eo p affectum pfectæ possessionis illius: in amicitia uero p affectum ad amicum & sua, ut ipsemet amicus: & ambo respondent pscrutationi in apprehensione. Tertio, q si hi modi mutuæ inhæsionis in affectu diligenter considerentur, uidebitur q proportionales sunt: & q sicut in apprehensionis tñ ō unica apprehensio scdm duas eius cōditiones utrāque constituit, ut declarauimus: ita in amore. Amans quippe aliquid amore cōcupiscentiæ amat illud alteri, siue ille alter sit ipsemet amās, siue alter. In hoc autē sunt duo. s. complacentia illius concupiti, alioquin no amaret: & affectatio habendi, utēdiq; illo, & ex complacētia amatum in amante

Inf. q. 66. ar. 6. cor. & 3. d. 27. q 1. ar. 1. ad 4.
*ar. 2.
Concl. n

amante constituitur, ex affectu pfecte habe d. &c. ecõuerso. Egreditur enim amans ad ipsum tali affectu. amans quoq; amicitiæ amore amat amicum ut seipsum. In hoc aûtincluduntur duo, primo, ꝙ amans transit in psonã amici. secundo, ꝙ amicus transit in personam amantis. Ex hoc.n. ꝙ amat amicum pp ipsum amicum, vult et seipsum præbere quõ põt: ac per hoc ipse transit in amicũ vo'ũtate, affectu: ac passim neruant bene, uel male afficiatur, sentiuitq; amico sentiente. Ex hoc uero, ꝙ amat amicum ut seipsum, ponit amicus ut ipse: & sic, amicus transit in psonam amantis. & hoc pertinet ad eius complacentiam. Cõplacet enim ut ipsemet, & sic in vtroque amore egressus affectus in amatum cõstituit in eo. Ingressus aût amati p complacentiam in amantem, ut ipse in amicitia, uel al qd sui in cõcupiscentia, constituit econuerso amatum in amante.

dr intimus, & dicuntur viscera charitatis. Econuerso aût amãs ẽ in amato, aliter quidẽ p amorẽ cõcupiscentiæ, aliter p amorem amicitiæ. Amor namq; concupiscentiæ nõ requiescit in quacunq; extrinseca, aut superficiali adeptione, vel fruitiõe amati: sed q̃rit amatũ pfecte habere, quasi ad intima illius pueniens. In amore vero amicitiæ, amans est in amato, inquantũ reputat bona, vel mala amici, sicut sua, B & voluntatẽ amici sicut suã, ut quasi ipse in suo amico uideatur bona, uel mala pati, & affici. & pp hoc, propriũ est amicorũ eadẽ uelle, & in eo dẽ tristari, & gaudere ẽm Philosophũ in 9. Eth. & in 2. Rhet. ut sic inquantũ, q̃ sunt amici, æstimat sua, amãs uideaẽ esse in amato, quasi idẽ factus amato: inquantũ aût econuerso, vult, & agit pp amicũ, sicut pp seipsum, quasi reputans C amicũ idẽ sibi, sic amatũ est in amante. Põt aût, & tertio modo mutua inhæsio intelligi in amore amicitiæ, ẽm uiam redamationis, inquantũ mutuo se amãt amici, & sibiinuicem bona uolunt, & operantur.

*li. 9. Eth. c. 3. med. & libr. 2. Rhet. c. 4. to. 5. E. 6

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ amatũ continet in amante, inquãtum est impressum in affectu eius p quandã complacentiã: ecõuerso uero, amans cõtinetur in amato, inquantum amans sequitur aliquo modo illud, quod est intimum amati. nihil enim phibet diuerso mõ esse aliquid continens, & contẽtum: sicut genus continetur in specie, & ecõuerso. D

Ad 2m dicendum, ꝙ rationis apprehensio pcedit affectum amoris: & iõ sicut rõ disquirit, ita affectus amoris subintrat in amatũ, ut ex *dictis patet.

*In corp. art.

Ad 3m dicendũ, ꝙ illa rõ procedit de tertio mõ mutuæ inhæsionis, q nõ inuenit in quolibet amore.

ARTICVLVS III.

Vtrum ecstasis sit effectus amoris.

Medina artic. 3.

159 *Porrecta per totum.* 2.2. q. 175. ar. 2. Et 3. d. 27. q. 1. ar. 1. ad 4. Et ver. q. 13. ar. 2. ad 9 & 1. cor. 12.

Ad tertivm sic proceditur. Vr ꝙ ecstasis nõ sit effectus amoris. b Ecstasis enim quandam E alienationem importare vr: sed amor non semper facit alienationem, sunt enim amantes interdum sui compotes. ergo amor non facit ecstasim.

¶ 2 Præt. b Amans desiderat amatũ sibi uniri. magis ergo amatum trahit ad se, quàm etiam pergat in amatum extra se exiens.

¶ 3 Præt. Amor vnit amatũ amanti, sicut dictũ est. Si ergo amãs b extra se tẽdit, ut in amatũ pgat: sequit, ꝙ sẽper plus diligat amatũ, quàm seipsum, qd patet esse falsum. nõ ergo ecstasis est effectus amoris.

Ar. 1. Et 2.

Sed contra est, qd Dion. dicit. 4. c. de *diu. no. ꝙ diuinus amor ecstasim facit, & qd ipse Deus pp ter A amorẽ est ecstasim passus. Cũ ergo quilibet amor sit quædã similitudo participata diuini amoris, ut ibidẽm *dr. vr, ꝙ quilibet amor causet ecstasim.

*c. 4. 5 par. 1. decl. nã. do ad fine

*ex c. 4. de diui. nomi.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ ecstasim pati aliqs dr, cũ extra se ponit: qd q dẽ cõtingit, & ẽm uim apprehẽsiuã, & ẽm uim appetitiuã. Scdm qdẽ uim apprehẽsiuã aliqs dr extra se poni, qñ ponit ex cognitionẽ sibi ppriã, uel qa ad superiorẽ sublimat, sicut hõ dũ eleuat ad cõprehendẽda aliqua, q̃ sunt supra sensũ, & iõ iẽ, dr ecstasim pati, inquãtũ ponit extra cõnaturalẽ apprehẽsionẽ rõnis, & sensus: vel qa ad inferiora deprimit, puta, cũ aliqs in furiã, uel amentiã cadit dr ecstasim passus. ẽm appetitiuã uero partẽ dr B aliqs ecstasim pati, qñ appetitus alicuius in alterũ fert, exiẽs quodãmõ extra seipsũ. m primã qdẽ ecstasim facit amor dispositiue, n inquãtũ. s. facit meditari de amato, ut *dictũ ẽ: intẽsa aũt meditatio unius abstrahit ab alijs. Sed secũdã ecstasim facit amor directe, simplr qdẽ amor amicitiæ, amor aût cõcupiscẽtiæ nõ simplr, sed ẽm qd. nã in amore cõcupiscẽtiæ quodãmõ fert amans ex seipsũ, inquãtũ. s. nõ ↄtent' gaudere de bono qd hẽt, q̃rit aliquo extra se: sed qa illud extrinsecũ bonũ q̃rit sibi hre, non exit simpliciter extra se, sed talis affectio i fine infra ipsam C cõcludit. Sed in amore amicitiæ affect' alicui' simplr exit extra se, qa vult amico bonũ, & operat bonũ, quasi gerẽs curã, & puidẽtiã ipsius pp ipsũ amicũ.

concl. m

*ar. pced.

concl. p

Ad 1m ergo dicẽdũ, ꝙ illa rõ pcedit d prima ecstasi.

Ad 2m dicendũ, ꝙ illa rõ pcedit de amore cõcupiscẽtiæ, q nõ facit simpliciter ecstasim, ut *dictũ ẽ.

*I cor. ar.

Ad 3m dicendum, ꝙ ille qui amat, intantũ extra se exit, inquantum vult bona amici, & operat, non tamen vult bona amici magis quàm sua. unde non sequitur quòd alterum plus quàm se diligat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Zelus sit effectus amoris.

Ad qvartvm sic pcedit. Vr D ꝙ zelus nõ sit effectus amoris. Zelus. n. est b cõtẽtionis principiũ. Vñ dr. 1. ad Cor. 3. Cum sit inter uos zelus, & cõtentio &c. sed cõtẽtio repugnat amori. ergo zelus non est effect' amoris.

¶ 2 Præ. Obiectũ amoris ẽ bonũ, qd b ẽ cõicatiuũ sui: sed zelus repugnat cõicatiõi. ad zelũ. n. ptinere vr, ꝙ qs nõ patit cõsortiũ in amato; sicut uiri dicuntur zelare uxores, quas nolunt habere communes cum cæteris. ergo zelus non est effectus amoris.

¶ 3 Præt. Zel' ñ ẽ sine b odio, sicut nec sine amore. dr. n. in Psal. 72. Zelaui sup iniquos. nõ ergo dẽr dici magis effect' amoris, q̃ odij.

SVPER Q. XXVIII. ART. IIII.

Medina art 4.

160 *Porrecta per totum.* Mal q. 10. ar. 1. ad. 11.

Articulo tertio omisso, in quarto ic. 10, ꝙ cum zelus sumatur dupliciter. s. ꝙ aliter proferuent dilectione, & tm maliter pro tristitia desir entium sibi, uel amicis, vt in 2. Rhetoricæ c. 18 & inferius pluries patet, hic sumit proprie. Ad huiusmodi namque tristitia spectat & zelus concupiscẽntiæ, & amicitiæ. ille enim tristat de defectu singularitatis, vel excellentiæ, uel quiete fruitionis: ille de defectu alicuius boni amico. Et utrinlq; tristitia ex amore opposit boni procedit, & cõtra ingerẽtes huiõi mala soliciter.

Sed contra est, quod Dio. dicit. 4. c. *de diui. no. ꝙ Deus appellatur zelotes, propter multum amorem quem habet ad existentia.

*c. 4 1 parte 1. paulo ante finẽ.

Resp: Dicendũ, ꝙ m zelus quocunq; mõ sumatur, ex intensione amoris prouenit. n Manifestũ est. n. ꝙ quãto aliqua virtus intensius tẽdit in aliqd, for-

concl. m

tius

tius repellit oē ꝯtrariū, vel repugnās. Cū igit amor sit q̄dā motus in amatū, ut* Aug. dicit in li. 83. q. Intensus amor q̄rit excludere oē id, q̄d sibi repugnat: aliter tñ hoc cōtingit in amore cōcupiscētię, & aliter in amore amicitiæ. Nā in amore cōcupiscentię, q intensè aliq̄d cōcupiscit, mouet ꝯ oē illud, q̄d repugnat cōsecutiōi, uel fruitioni quietę eius q̄d amat. & hoc mō uiri dñr zelare uxores, ne p cōsortiū aliorū impediat singularitas, q̄ in vxore q̄runt. Sitr ēt q q̄runt excellentiam, mouentur ꝯ eos, q excellere vident, quasi impedientes excellentiā eorū, & iste est zelus inuidiæ, de quo dr in Ps. 36. Noli æmulari in malignantibus, neq; zelaueris facientes iniquitatē. Amor aūt amicitiæ q̄rit bonū amici: unde qñ est intēsus, facit hoiem moueri ꝯ omne illud, q̄d repugnat bono amici: & ſm hoc aliqs dr zelare pro amico, qñ si qua dīr, uel fiūt cōtra bonū amici, repellere studet. Et p hunc ēt modū aliquis dr zelare pro Deo, qñ ea, quæ sunt contra honorem, uel voluntatem Dei, repellere ſm posse conatur, ſm il lud. 3. Reg. 19. Zelatus sum pro Domino exercituū. Et Ioan. 2. sup illud, Zelo domus tuæ comedit me, dicit* gl. Quòd bono zelo comedit, q̄ quilibet praua q̄ viderit, corrigere satagit: si neq̄t, tolerat, & gemit.

[* q. 35. & 66. t. 4.]
[*Est glos. Aug. i eu. Ioh. trac. 10. inter mediū & fin. t. 9.]

Ad primum ergo dicēdū, q̄ Apostolus ibi loq̄t de zelo inuidiæ, q̄ q̄dē est cā cōtentionis, nō cōtra rē amatā, sed p re amata cōtra impedimēta ipsius.

Ad 2m dicendū, q̄ bonū amat, inquantū est cōicabile amanti: unde oē illud q̄d pfectionem huius cōicationis impedit, efficit odiosum: & sic ex amore boni zelus causatur: ex defectu aūt bonitatis cōtingit, q̄ quædā parua bona nō possunt integre simul possideri a multis. & ex amore taliū causat zelus inuidię, nō aūt proprie ex his, q̄ integre possūt a multis possideri. Nullus. n. inuidet alteri de cognitiōe veritatis, q̄ a multis integre cognosci pōt, sed forte de excellentia circa cognitionem huius.

Ad 3m dicendū, q̄ hoc ipsū, q̄ aliqs odio hēt ea q̄ repugnat amato, ex amore procedit: unde zelus proprie ponitur effectus amoris magis, quàm odij.

SVPER Q. XXVIII. ART. V. ET VI.

161 *Medina ar. 5.* *Porrecta per totum.*

In quinto aūt & sexto articulo nihil scribendū occurrit, nisi q̄ notādū est, q̄ author dicit conue nire hmōi passionib. referendo appetitū appetibili, seu forma liter. Quoniam hæc oīa videntur hmōi passionibus, & actib. voluntatis similibus, his passionib. Noteſ quoque responsio ad primum in sexto articulo, quoniam in fine totius tractatus de actibus humanis seruiet proposito.

Articvlvs v.

Vtrum amor sit passio læsiua amantis.

Ad qvintvm sic proceditr. Vr̄ q̄ amor sit passio læsiua. h Languor. n. significat læsionē quandā languētis: sed amor causat languorem. dr̄. n. Cant. 2. Fulcite me floribus: stipate me malis, quia amore langueo. ergo amor est passio læsiua.

¶ 2 Præt. h Liquefactio, est q̄dā resolutio: sed amor est liquefactiuus. dr̄. n. Cant. 5. Aia mea liquefacta est, ut dilect' meus locutus est. ergo amor est resolutiuus: est: ergo corruptiuus. & læsiuus.

3 ¶ Pręt. h Feruor designat quendam excessum in caliditate, qui quidē excessus corruptiuus est: sed feruorē causat ex amore. Dion. n. 7. c.* Cęl. hier. inter cęteras ꝓprietates ad amorē Seraphin ptinētes, ponit calidū & acutū, & sup̄ feruēs.

[*ca. 7. nō remote a prin.]

F Et Can. 8. dicitur de amore, q̄ lampades eius sunt lampades ignis, atque flammarum. ergo amor est passio læsiua, & corruptiua.

Sed contra ē, q̄d dicit Dio. 4 c. de* diu. no. q̄ singula se amāt cōtētiue, idest cōseruatiue. ergo amor nō ē passio læsiua, sed magis ꝯseruatiua, & pfectiua. [*p. 1. inter mediū & finem.]

Resp. Dicēdū, q̄ sicut * supra dictū est, Amor significat coaptationē quādā appetitiuæ uirtutis ad aliquē bonū. Nihil aūt, q̄d coaptatur ad aliquid, q̄d est sibi ꝯueniēs, ex hoc ipso læditur, sed magis si sit possibile, proficit, & melioraſ: q̄d uero coaptaſ ad aliq̄d, q̄d nōn est sibi conueniens, ex hoc lædit, & G deterioratur. m Amor ergo boni cōueniens est perfectiuus, & melioratiuus amātis. amor aūt boni, q̄d non est cōueniens amāti, est læsiuus, & deterioratiuus amantis.* Vñ maxime hō pficit, & melioraſ p amorē Dei: lędit aūt, & deterioratur p amorē peccati, ſm illud Osee. 9. Facti sunt abominabiles, sicut ea, q̄ dilexerūt. Et hoc quidē sic dictū est de amore, quantū ad id, q̄d est formale in ipso, q̄d est. s. ex parte appetitus: q̄tū uero ad id q̄d est materiale in passione amoris, q̄d est immutatio aliqua corporalis, p accidit, q̄ amor sit læsiuus pp excessum immutationis, * sicut accidit in sensu, & in oī actu uirtutis aię, H q̄ exerceſ p aliq̄ immutationē organi corporalis. [*q. 16 a. i. & 2. & q. 27. art. 1.] [concl.] [concl. p]

Ad ea uero, q̄ in ꝑriū objiciunt, dicēdū, q̄ amori attribui possunt quatuor effectus proximi, s. liquefactio, fruitio, languor, & feruor, inter q̄ primū est liquefactio, q̄ opponitur congelationi. Ea. n. q̄ sunt cōgelata, in seipsis cōstricta sunt, ut nō possint de facili subintrationē alterius pati: ad amorē aūt ptinet, q̄ appetitus coapteſ ad receptionē boni amati, put amatū est in amāte, sicut iā* supra dictū est. Vñ cordis cōgelatio uel duritia est dispositio repugnās amori: sed liquefactio importat quandā mollificationē cordis, qua exhibet se cor habile, ut amatū in ipsū subintret. Si ergo amatū fuerit ꝑsens, & I habitū, cātur delectatio, siue fruitio; si aūt fuerit absens, cōsequunt duę passiones, s. tristitia de absētia, q̄ significatur p languorē. Vñ, & Tullius in 3. de * Tusculanis q̄st. maxime tristitiam ęgritudinē noiat & intensū desideriū de cōsecutiōe amati, q̄d significaſ p feruorē. Et isti q̄dē sunt effectus amoris formaliter accepti ſm habitudinē appetitiuæ uirtutis ad obiectū: sed in passione amoris consequunt aliqui effectus his proportionati ſm immutationem. [*art. 2.] [*libri 3. a medio & lib. 4. non remote a prin.]

Articvlvs vi.

Vtrum amor sit causa omnium, quæ amans agit.

K *Medina artic. 6.*

162 *Porrecta per totum.* [3. d. 27. q. 1. a. 1. cor.]

Ad sextvm sic proceditur. Vr̄, q̄ amans non agat omnia ex amore. Amor enim quædam passio est: ut* supra dictum est: sed non omnia, quæ agit homo, agit ex passione, sed q̄dam agit ex electione, & q̄dam ex ignorantia, ut dicitur in 3. * Eth. ergo non omnia, quæ homo agit, agit ex amore. [*q. 16 a. 2] [*cap. 8.]

¶ 2 Præt. Appetitus est h principiū motus, & actiōis in omnibus animalibus, ut patet in 3. * De anima, si igitur omnia, quæ quis agit, agit ex amore, aliæ passiones appetitiuæ partis erunt superfluæ. [*arte. 48. usque ad 55. t. 2.]

¶ 3 Præt. Nihil causaſ simul ā h contrarijs causis: sed q̄dam fiunt ex odio. nō ergo omnia sunt ex amore.

SED CONT. est, ꝙ Dion. dicit 4. c.* de diui. no. ꝙ pp amorē boni oĩa agunt, quæcunq; agunt.

RESPON. Dicendum, ꝙ omne agens agit pp finē aliquē, ut supra dictū est: finis aūt est bonū desideratū, & amatū unicuique. Vnde manifestū est, ꝙ m omne agens, quodcunq; sit, agit quācūq; actionē ex aliquo amore. n

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ obiectio illa procedit de amore, qui est passio in appetitu sensitiuo existens: nos aūt loqmur nūc de amore cōiter accepto, prout cōprehēdit sub se amorē intellectualē, rationalē, animalē, naturalē: sic. n. Dion. loquitur de amore in 4. cap.* de diuin. no.

AD 2m dicendū, ꝙ ex amore, sicut iā dictum est, causatur, & desideriū, & tristitia, & delectatio, & p ɔñs oēs aliæ passiones. vnde ois actio, quæ procedit ex quacunq; passione, procedit ēt ex amore sicut ex prima causa: vnde non superfluunt aliæ passiones, q̃ sunt causæ proximæ.

AD 3m dicendū, ꝙ odiū ēt ex amore causat, sicut * infra dicet.

QVAEST. XXIX.

De odio, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de odio.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum causa, & obiectum odij sit malum.

¶ Secundo, Vtrum odium causetur ex amore.

¶ Tertio, Vtrum odium sit fortius, quàm amor.

¶ Quarto, Vtrum aliquis possit habere odio seipsum.

¶ Quinto, Vtrum aliquis possit habere odio ueritatem.

¶ Sexto, Vtrum aliquid possit haberi odio in uniuersali.

ARTICVLVS I.

Vtrum causa, & obiectū odij sit malū.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt ꝙ obiectū, & cā odij non sit malū. Omne. n. qđ est, inquantum hmōi, h bonum est: si igitur obiectum odij sit malum, sequitur ꝙ nulla res odio habeatur, sed solum defectus alicuius rei, quod patet esse falsum.

¶ 2 Præt. Odire h malū, est laudabile: vñ in laudē quorundā dr 2. Machab. 3. ꝙ leges optime custodiebantur pp Oniæ pontificis pietatē, & aīos odio habentes mala. si igit nihil odiatur nisi malum, sequit, ꝙ oē odium sit laudabile, quod patet esse falsum.

¶ 3 Præt. h Idē non est simul bonum, & malū: sed idē diuersis est odibile & amabile: ergo odium non solū est mali, sed ēt boni.

SED CONTRA. Odium cōtrariatur amori: sed obiectū amoris est bonū, * ut supra dictum est. ergo obiectū odij est malum.

RESP. Dicendū, ꝙ cum appetitus naturalis deriuetur ab aliqua apprehensione, licet nō coniuncta, eadē ratio vr esse de inclinatione appetitus naturalis, & appetitus aīalis, qui sequit apprehensionē ɔiunctā, sicut * sup. dictū est. In appetitu aūt naturali hoc manifeste apparet, ꝙ sicut unūquodq; hēt nālem cōsonātiā, uel aptitudinē ad id, qđ sibi ɔuenit, q est amor nālis: ita ad id, qđ est repugnās, & corruptiuū, hēt dissonantiā naturalē, q̃ est odiū naturale. Sic igit, & in appetitu aiali, seu in intellectiuo amor est cōsonantia q̃dā appetitus in id, qđ apprehendit ut conueniens. Odiū uero est dissonantia q̃dā appetitus ad id, qđ apprehendit ut repugnās, & nociuū. Sicut aūt oē cōueniēs inquantū hmōi, hēt rōnem boni, ita oē repugnās inqnātū hmōi, hēt rōnem mali: & ideo sicut m bonum est obiectum amoris, ita malum est obiectum odij n.

AD 1m ergo dicendū, ꝙ ens inquantum ens, non hēt rōnem repugnantis, sed magis conuenientis: qa oia cōueniunt in ente. sed ens inquātū ē hoc ens determinatū, hēt rōnē repugnātis ad aliquod ens determinatū: &

SVPER QVÆST. XXIX. ART. I.

Medina art. 1.

IN art. 1. q. 29. nota tria. Nouitie, primo in titulo, ꝙ bis dicit obiectum, & causa odij, scilicet cum enumerantur articuli, & cū proceditur ad primum. Ex hoc. n. & primo arg. manifeste habes, malum non solū obiectū, sed causam esse odij. Scdo, in corpore, ꝙ similitudo inter appetitum naturalem, & animalem sobrie intelligatur, scilicet ꝓportionaliter scdm naturas inanimatorū, & animatorum. in illis. n. ut in quæsti. 21. dictum est, idem est cōsonantia & dissonātia, in istis aliud: sicut in illis cōsonantia est proprietas, in istis est actus appetitiuus. Tertio, in cōclusione ad primum, qđ consistit in hoc, ꝙ obiectū, & causa odij non ē malū simpliciter, sed malū huic, qđ est quoddam ens, qđ non est malum huic inquantum ens, qa sic cōuenit, sed inquantum tale, ens quia sic repugnat. Percutiens. n. me quoddam ens, est repugnās mihi, non inquantū ens, sed solum inquātum tale, scilicet offendēs me: sicut aqua est mala igni, inquantum talis, non inquātum ens.

¶ Circa eundem primum art. dubium occurrit de explanatione odij, ꝙ scilicet est dissonantia ad appræhēsum repugnās, seu malū. odium. n. consonare malo testatur inimicitia, dum quis mala ut mala inimico uult: imò hoc est odisse, uelle malum malo.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ sicut amor diuidit in amorē amicitiæ & cōcupiscentiæ, ita & odiū. Et odiū quidem opposit ū amori cōcupiscentiæ, innominatū est: & pōt uocari odium abominationis. Odium uero oppositum amori amicitiæ, odium inimicitiæ uocatur. Et sicut qa amare est uelle bonū alicui, duo ex parte obiecti includit, scilicet ly bonū, & ly alicui: sic ī odii obiectū duo clauduntur, s. malū & psona. Quāuis aūt amor amicitiæ, & cōcupiscētiæ uniformiter se habeāt ad utrūque. s. per modum affirmationis, seu consonantiæ, odium tamen inimicitiæ, & odiū abominationis dissimiliter se habēt ad hæc, nā odiū inimicitiæ hēt se ad psonā p modū negationis & dissonantiæ, ad malū uero p modū affirmationis, & cōsonātiæ. odiū autē abominationis econuerso, ad psonā se hēt p modū affirmationis, & consonantiæ, ad malū autē p modū negationis, & dissonātiæ. Cū. n. alīqs odit flagella, & similia, illis quidē dissonat, & ea ab affectu suo abnegat: seipsum autē, uel alterū, cui illa nollet, affirmat in affectu, eique cōsonat. Econtra uero, cū odit qs hominē, ipsum qdē à suo affectu abnegat illi: q; dissonat. sed malis illis consonat, affirmatq; illa in suo affectu. uult. n. illi malū. Et si diligēter perscrutat* fueris, uidebis ꝙ dissimilitudo ista nō uariat dissonātiā odii à malo obiecto & causa: quia utrobiq; id qđ hēt rōnem mali obiecti & causæ odii, abnegat ab affectu, & dissonat: nā in odio inimicitiæ psona hēt rationē mali obiecti & causæ. Et in odio abominationis nō psona, sed res mala hēt rōnem mali obiecti. & causæ: sicut in amore amicitiæ, obiectū amatū est amicus & in amore cōcupiscentiæ est res concupita. Vniuersaliter igitur odiū est dissonātia à malo obiecto, qa oportet malū obiectū esse odii habitū. sed qa diuersū in utroq; odio cōstituit obiectū qa unius psona, alterius res, uarietas apparet, sed nō est. vñ inimicitia non testat, ꝙ odiū consonat malo obiecto, sed ꝙ illi dissonat ab inimico, ut cōsonet malis illius, unde testat magnam dissonātiam obiecti. Nec fallaris, aud. ēs odiū abominatiōis habere p obiecto rē, nō psonam: & patres propterea matrem non tali odio habere filiar, qbus optat mortē, uel quia non pōt dare eas nuptui, uel quia despicitur à uiro suo pp eas in similib. o. non habēnt odio personæ ut personę, sed ut res: unde non est ad tales odium inimicitiæ, sed abominationis solius aiæ earum, quia repugnat dispositioni earu uel secundum paupertatem, uel grat am ennitio, uel aliquid huiusmodi, in cuius signum nihil mali illis uellent: cuius oppositum de odio inimicitiæ scribitur in secundo Rhetor. sed ultam tantum earum, ut rem eis cōtrariā nolunt. Et quod in exemplo maius

Margin notes: * ar. 4. nō multū ꝓcul a pr. — concl. m — * in parte — * q. 29. a. 2. — 163 Per recta per rotun- — * in al. q. 12. art. 4. cor. — * q. 26. a. 1 — * q. 26. a. 3 — concl. m.

& filiæ audis, in cęteris q̃ sunt ſubditi ad ſeruos, viri ad uaorē, & uniuerſaliter ad oēs odio habitos, nō vt pſonæ ſunt, ſed ut aliqd illius, quaſi nocumenta ſunt, dicta ſtel ligas. De pſonis.n.& reb. formaliter, inq̃tum.ſ. perſonæ, & in quantū res, intellige, quæ diametros de obiectis propriis vtriuſq; odii. Nec obiicias mihi, q̃ immemor ſupradictorū de diuiſione amoris amicitiæ, & cōcupiſcētiæ, nōc penes obiecta diſtinacer in utrūq; odiū. Noſti.n.q̃ bonū uno mō, vtpote ex cā integra: malum autē omn fariā, vtpote ex particularibus defectib. dr. Conſtat aūt, q̃ amor ea parte boni, & odiū ea parte mali, ſe tenet pp quod non eſt miru, ſi odia diſtinguuntur ex pſona, uel re, ut ob:ecti propr: odii, amor at non: ſed ſola habitudo ad pſonā, & rē diuerſimode amatā in quolibet amore diſtinguitur, vt ſuper. declaratum eſt.

164 *Porrecta per totum.* * Sup. q. 26 a. 4 & 1. 3. & tuſ. ar. 3. co. & 14. con. c. 19. * In poſt prædica. c. de Simul.

SVPER QVÆST. XXIX.

ART. II.

Fer. 4. con. c. 19.

Medina art. 2.

ARticu. 2. omiſſo, a quo memoriæ cōmendabis rñſionē ad 1. & applicabit ad poſt prædicamenta.

ſcd'm hoc unū ens eſt odibile alteri, & eſt malum, & ſi non in ſe, tñ per comparationē ad alterū.

AD 2m dicendū, q̃ ſicut aliqd apphenditur ut bonū, qđ nō eſt uere bonū, ita aliqd apphēditur ut malū, qđ nō eſt uere malū: vñ cōtingit quandoq; nec odiū mali, nec amorem boni eſſe bonū.

AD 3m dicendum, q̃ cōtingit idem eſſe amabile, & odibile diuerſis ſm appetitū quidem naturalē ex hoc, q̃ unū & idē eſt conueniens uni ſcd'm ſuam naturā, & repugnans alteri: ſicut calor conuenit igni, & repugnat aq̃. ſm appetitū uero animalem ex hoc, q̃ vnum, & idem apprehenditur ab uno ſub ratione boni, & ab alio ſub ratione mali.

ARTICVLVS II.

Vtrum odium cauſetur ex amore.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur q̃ amor non ſit cā odij. Ea.n. q̃ ex oppoſito diuiduntur, naturaliter ſūt ſimul, vt dr in *pdicamētis: ſed amor, & odiū cū ſint cōtraria, ex oppoſito diuidūtur. ergo naturaliter ſūt ſimul. non ergo amor eſt cā odij.

¶ 2 Præt. vnum cōtrariorū nō eſt cauſa alterius: ſed amor, & odium ſunt contraria. ergo &c.

¶ 3 Præt. poſterius nō ē cā prioris. ſed odiū eſt prius amore, vt vr. nā odiū importat receſſum à malo: amor uero acceſſū ad bonū. ergo amor non eſt cā odij.

SED CONTRA eſt, quod dicit Aug. 14.* de Ciu. Dei, q̃ oēs affectiones cauſantur ex amore. ergo, & odium, cū ſit quædam affectio animæ, cauſatur ex amore.

*c. 7. & 9. 10. 5

RESPONDEO, Dicendum, q̃ ſicut* dictum ē, Amor cōſiſtit in quadā cōueniētia amātis ad amatum: odiū uero conſiſtit in quadā repugnantia, uel diſſonantia. Oportet āt in quolibet prius cōſiderare quid ei cōueniat, q̃ quid ei repugnet. Per hoc.n. aliquid eſt repugnās alteri, quia eſt corruptiuū, vel impeditiuū eius quod eſt cōueniēs: vñ neceſſe eſt, q̃ amor ſit prior odio: & q̃ nihil odio habeatur, niſi p hoc, q̃ cōtrariatur conuenienti, quod amatur: & ſecūdum hoc,* omne odium ex amore cauſatur.

*art. præced. *concl.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ in his q̃ ex oppoſito diuidūtur, quędā inueniūtur, quæ ſūt naturaliter ſimul, & ſcd'm rē, & ſcd'm rōnē, ſicut duæ ſpēs aialis, uel duę ſpēs coloris. Quędā uero ſunt ſimul ſcd'm rōnē, ſed unū realiter eſt prius altero, & cā eius: ſicut patet in ſpēbus numerorū, figurarū, & motuū. Quædā uero nō ſunt ſimul, nec ſcd'm rē, nec ſcd'm rōnē, ſicut ſubſtātia, & accidēs. nā ſubſtantia realiter ē cā accidētis: & ens ſcd'm rōnē prius attribuitur ſubſtantiæ, q̃ accidēti, quia accidēti nō attribuitur niſi inquātū eſt in ſubſtātia. Amor āt, & odiū naturaliter quidē ſunt ſimul ſecūdū rōnē, ſed non realiter: unde nihil prohibet amorem eſſe cauſam odii.

AD 2m dicendū, q̃ amor, & odiū ſunt contraria, qñ accipiuntur circa idem: ſed qñ ſunt de cōtrarijs, non ſunt contraria, ſed ſeinuicem conſequentia. Eiuſdem.n. rationis eſt, quod ametur aliquid, & odiatur eius contrarium: & ſic amor unius rei, eſt cauſa quod eius contrarium odiatur.

AD 3m dicēdum, q̃ in executione prius eſt recedere ab uno termino, quàm accedere ad alterū terminū, ſed in intētione eſt econuerſo: ppter hoc.n. receditur ab uno termino, ut accedatur ad alterū. motus aūt appetitiuus magis pertinet ad intentionem, quàm ad executionem: & ideo amor eſt prior odio, cum utrumque ſit motus appetitiuus.

ARTICVLVS III.

Vtrum odium ſit fortius, quàm amor.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ odiū ſit fortius amore. Dicit.n. Aug. in lib. 83. q. *Nemo eſt qui non magis dolorem fugiat, quā appetat voluptatē: ſed fugere dolorem pertinet ad odiū. appetitus autem uoluptatis pertinet ad amorem. ergo odium eſt fortius amore.

¶ 2. præt. Debilis uincitur a fortiori: ſed amor uincit ab odio, qñ.ſ. amor conuertitur in odiū. ergo odium eſt fortius amore.

¶ 3 præt. Affectio aiæ per effm manifeſtatur: ſed fortius inſiſtit hō ad repellendum odioſum, q̃ ad proſequendum amatū, ſicut etiam beſtiæ abſtinent a delectabilibus pp uerbera, ut Aug. introducit in li. 83. q.* ergo odiū eſt fortius amore.

SED CONTRA Bonū ē fortius quam malū: quia malū non agit niſi virtute boni, vt Dio. dicit c. 4. de diu. no. * ſed odiū, & amor differūt ſm drīam boni, & mali. ergo amor eſt fortior odio.

RESPON. Dicendum, q̃ impoſſibile eſt effm ſua cā eſſe fortiorem. Omne aūt odium procedit ex aliquo amore, ſicut ex cā, ut ſ. dictū eſt, unde * impoſſibile eſt, q̃ odiū ſit fortius amore ſimpliciter, ſed oportet ulterius, q̃ amor ſimpliciter loquendo, ſit odio fortior. Fortius.n. mouet aliquid i finē, q̃ in ea, q̃ ſūt ad finē. Receſſus aūt a malo ordinatur ad conſecutionē boni, ſicut ad finem: vnde ſimpliciter loquendo, fortior eſt motus animæ in bonum, quam in malū: ſed tñ aliquādo uidetur odium fortius amore ppter duo.

q. 36. paulo poſt prin. *ar. 2. huius q. concl.

SVPER QVÆST. XXIX.

165 *Porrecta per totum.*

ART. III.

Medina ar. 3.

IN 3. artic. aduerte primo, q̃ prima rō quare odiū vr fortius mouere, conſiſtit in hoc, q̃ odiū mag. cōſiſtit i immutatione, q̃ amor. Quod declaratur ex parte obiecti, quia.ſ. in amore tñ actus, quā obiectū conſonat diſpōni amātis: ac p hoc nihil eſt ex parte obiecti alteritatis. In odio uero licet actus diſpōni odientis cōſonet, obiectū uero, vtpote malū, ut malū diſſonat, ac p hoc ex pte obiecti alteritas qdā inuenit: & cū mutatio in alteritate cōſiſtat, magis ad mutationis naturā accedet odiū, q̃ amor. Et hæc rō ponitur in litera, cū dr, q̃ repugnantia eius, qđ oditur, magis percipitur, quā cōuenientia amati. Aduerte ſcdo. q̃ ſecunda rō, & manifeſtat ſenſum concluſionis principalis huius articuli. ſ. q̃ odium nō eſt fortius amore, ſed econuerſo: qđ intelligitur nō de quocunq; odio relato ad quēcumq; amorem, & econuerſo, ſed de cōiugatis. Quilibet enim amor hēa

*q. 36. paulo poſt pr. 10. 4 *in prin.

uiolentum odium sibi oppositi, & econuerso. & de his est sermo cōparationis. Et manifestat fortitudinem odij sup amorem extraneũ esse non ex se sed ex amore eius ẽ superante illum alterum amorẽ: ut in rõne ad primũ & secũdũ exprimit. Et sic ex prima rõne odiũ magis quodammodo incitat, q̃ coniugatus amor quia magis sentit: & ex scda magis q̃ extraneus* amor, qa agit uirtute amoris maioris.

* cap. 12. post medium, 10. 5.

SVPER Q. XXIX. ART. IIII.

Medina ar. 4.

ARticulo quarto omisso, quo in fine tractatus utemur in artic. 5. aduerte, q̃ aliud est odio habere & aliud nõ amare: & q̃ aliud est per se, & aliud p accidens. Nihil. n. quãtumcunq; fuerit particularissimam & minimũ bonũ, sub rõne suæ bonitatis repũentatum, odio hr̃ p se loquendo: quia obiecto odij contrariatur tota latitudo boni, nõ amari tñ põt, quia non hẽt s. h adęquate appetitũ &c. p accidẽs aũt põt particulariter bonũ odio haberi, p adinuẽtã. s. rõnem maioris mali, ut quotidie experimur, in cõ. aũt impossibile est: quia quilibet odiens, aliqd amat: ac per hoc nõ omne bonũ odit. Et idẽ est iudiciũ de ente, & uero in cõi. Odiens. n. quodcunq; ens, aut quodcunq; uerũ licet ab alijs dissonet alicui tñ uero, & enti remanet consonans, ac p hoc non abijcit totã entis, aut ueri latitudinẽ à suo affectu sed cõia rõ entis, & ueri semper saluatur consonans &c.

¶ In ultimo articulo nihil occurrit scribẽdum, nisi q̃ diligenter notetur dña inter se, puta, calorem uniuersalem uniuersaliter, & singularem.

166 *Porrecta per totum* 2. 2. q. 25. ar. 7. & 2. d. 42. q. 2. art. 2. q. 2. ad 2. Et Psa. 10. Et Ep. 5. lectio 6.

Primo quidẽ, quia odiũ est magis sensibile q̃ amor. Cum. n. sensus perceptio sit in quadam immutatione, ex quo aliqd iã immutatũ est, non ita sentit, sicut qñ est in ipso immutari: unde calor febris ethicæ q̃uis sit maior, nõ tñ ita sentitur, sicut calor tertianæ: quia calor ethicæ iã uersus est quasi in habitum, & naturã: & pp hoc ẽt amor magis sentit in absentia amati, sicut Aug. dicit in 10. de Trin.* q̃ amor non ita sentit, cũ non pdit eum indigentia: & pp hoc ẽt repugnantia eius quod oditur, sensibilius pcipitur, q̃ cõuenientia eius qđ amatur. Secundo, quia non cõparatur odium ad amorem sibi corrñdentẽ. ẽm. n. diuersitatẽ bonorum, est diuersitas amorũ in magnitudine, & paruitate qbus pportionant̃ opposita odia: unde odiũ qđ corrñdet maiori amori magis mouet q̃ minor amor. Et p hoc patet rñsio ad primũ. nã amor uoluptatis est minor, q̃ amor conseruationis suiipsius, cui rñdet fuga doloris: & ideo magis fugitur dolor, quàm ametur uoluptas.

Ad 2m dicendũ, q̃ odiũ nunquã uinceret amorem, nisi pp maiorem amorẽ, cui odium correspondet: sic hõ magis diligit se, q̃ amicum. & propter hoc, quòd diligit se, habet odio etiam amicum, si sibi contrarietur.

Ad 3m dicẽdũ, q̃ iõ intensius aliqd operat̃ ad repellẽdũ odiosa, qa odiũ est magis sensibile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquis possit habere odio seipsum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃, q̃ aliquis possit seipsum odio habere. Dr̃. n. in Psal. 10. Qui diligit iniquitatẽ, hodit animam suam: sed multi diligunt iniquitatem. ergo multi odiunt seipsos.

¶ 2 Præt. Illum odimus, cui uolumus, & operamur h malum: sed quandoque aliquis uult & operatur sibiipsi malum, puta, qui interimunt seipsos. ergo aliqui seipsos habent odio.

* prosa 5. parum a princ.

¶ 3 Præt. Boetius dicit in 2. de Consol. * q̃ auaritia facit hoies h odiosos: ex quo põt accipi, q̃ ois hõ odit auarũ: sed aliq sũt auari. ergo illi odiũt seipos.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Ephes. 5. q̃ nemo unq̃ carnem suam odio habuit.

A RESPON. Dicendũ, q̃ impossibile est, q̃ aliquis, per se loquendo, odiat seipsũ.* Naturaliter enim unumquodq; appetit bonum, nec põt aliquid sibi appetere, nisi sub rõne boni. nam malum est præter uolũtatem, ut Dio. dicit 4. c. De diui. no.* Amare aũt aliquẽ est uelle ei bonum, ut s̃ dictum est: * unde necesse est, q̃ aliqs amet seipsum, & impossibile est q̃ aliquis odiat seipsum, p se loquendo: p accidens tñ contingit, q̃ aliqs, seipsum odio habeat, & hoc dupliciter. Uno mõ, ex parte boni, quod sibi aliqs uult accidit. n. qñq;, illud quod appetitur ut ẽm qđ bonum, esse simpliciter malum: & ẽm hoc aliqs p accidens uult sibi malum, quod est odire. Alio mõ ex parte suiipsius, cui uult bonum. Unumquodq;. n. maxime est id, quod est principalius in ipso: unde ciuitas dr̃ facere id, quod Rex facit, quasi Rex sit tota ciuitas. Manifestum est ergo, q̃ homo maxime est mens hoĩs. contingit autem, q̃ aliq æstimant se maxime illud, q̃ sunt ẽm naturã corporalẽ, & sensitiuam: unde amant se ẽm, id q̃ æstimant se esse, sed odiunt id quod uere sunt, dum uolunt contraria rõni: & utroque modo ille q̃ diligit iniquitatem odit non solum animam suam, sed etiam seipsum. Et per hoc patet responsio ad primum.

concl. n.

* par. 4. aliquantulũ ante finẽ. q. 26. ar.

C Ad 2m dicendum, q̃ nullus sibi uult & facit malum, nisi inquantum apprehendit illud sub rõne boni: nam, & illi q̃ interimunt seipsos, hoc ipsum, qđ est amori, apprehendunt sub rõne boni, inquantum est terminatiuũ alicuius miseriæ, uel doloris.

Ad 3m dicendum, q̃ auarus odit aliquod accidens suum, non tñ propter hoc odit seipsum: sicut æger odit suam ægritudinem ex hoc ipso, q̃ se amat. Vel dicendum, q̃ auaritia odiosos facit alijs, non autem sibiipsi: quimo causatur ex inordinato sui amore, secũdum quem de bonis temporalibus plus sibi aliquis uult, quàm debeat.

D ARTICVLVS V.

Vtrum aliquis possit odio habere ueritatem.

Medina art. 5.

167 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 34. ar. 1. art.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis non possit habere odio ueritatem. Bonum. n. & ens, & uerum h conuertuntur: sed aliqs non põt habere odio bonitatẽ. ergo nec ueritatẽ.

¶ 2 Præt. Omnes hoies naturaliter scire desiderant, ut dr̃ in principio Met.* sed scientia non est nisi uerorũ. ergo h ueritas naturaliter desideratur, & amatur: sed quod naturaliter inest, semper inest. nullus ergo potest habere odio ueritatem.

* li. 1. metap. in. 5.

E ¶ 3 Præt. Philosophus dicit in 2. Rheto.* quod hoïes amant non fictos, sed nõ nisi h pp ueritatem. ergo hõ naturaliter amat ueritatẽ. nõ ergo eã odio hẽt.

* cap. 4. a medio to mo 6.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Gala. 4. Factus sum uobis inimicus, uerum dicens uobis.

RESPON. Dicendũ, q̃ bonum, & uerum, & ens sunt idem ẽm rem, sed differunt rõne. Bonum. n. habet rõnem appetibilis, non autem ens uel uerum: qa Bonum est quod oïa appetunt. & ideo bonum ẽm rõnem boni, non potest odio haberi nec in uniuersali, nec in particulari. Ens autem, & uerum in uniuersali qdem, odio haberi non possunt: qa dissonantia est causa odij, & conuenientia cã amoris

Ens aũt,& uerũ,ſunt cõia oĩbus ſed * in particula- F ri nihil ꝓhibet quoddã ens, & quoddã uerũ odio haberi, inquantum hẽt rõnem contrarij, & repugnantis:ɔ̃rietas.n.& repugnantia non aduerſaẽ rõni entis,& ueri,ſicut aduerſaẽ rõni boni. Contingit aũt uerum aliquod particulare tripliciter repugnare,uel ɔ̃riari bono amato. Vno mõ ſm qđ ueritas eſt cauſaliter,& originaliter in ipſis rebus:& ſic hõ qñq; odit aliquã ueritatẽ, dum uellet nõ eſſe uerum,qđ eſt uerum. Alio mõ,ſm qđ ueritas eſt in cognitione ipſius hoĩs, q̃ impedit ipſum a ꝓſecutione amati: ſicut ſi aliqui uellẽt nõ cognoſcere ueritatẽ fidei,ut libere peccarent,ex quorũ pſona G dr̃ Iob.21.Sciẽtiã uiarũ tuarũ nolumus. Tertio mõ hr̃ odio ueritas particularis tanquã repugnãs,put eſt in intellectu alterius, puta, cũ aliqs vult iacere in pc̃õ, odit quod aliquis ueritatẽ circa pc̃m ſuũ cognoſcat.& ſm hoc dicit Aug. in 10. Confeſ.* φ homines amat ueritatem lucentẽ odiũt,eam redarguentem.Et per hoc patet reſponſio ad primum.

*ca. 23.a medio to mot.

Ad 2m dicendum,φ cognoſcẽre ueritatẽ, ſm ſe eſt amabi'e.pp quod dicit Aug.*quod amant eã lucentem:ſed per accidens cognitio ueritatis põt eſſe odibilis,inquantũ impedit ab aliquo deſiderato.

*Ibidem.

Ad 3m dicendũ,φ ex hoc procedit, φ non ficti H amantur, φ homo amat ſecundum ſe cognoſcere ueritatem,quam homines non ficti manifeſtant.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aliquid poſſit haberi odio in vniuerſali.

Medina art.6.

168 Porrecta per totum. Sup.ar.5. cor.

AD SEXTVM ſic proceditur. Vr̃ φ odium nõ poſſit eſſe alicuius in uniuerſali. Odium.n.eſt paſſio appetitus ſenſitiui,qui mouetur ex ſenſibili apphenſione: ſed ſenſus non põt apprehendere h vl̃e.ergo odiũ nõ põt eſſe alicuius in vniuerſali.

¶2 Pręt. Odiũ cauſatur ex aliqua diſſonãtia,q̃ h cõitati repugnat: ſed cõitas eſt de rõne uniuerſalis.er I go odium non poteſt eſſe alicuius in vniuerſali.

¶3 Præt.Obiectũ odij eſt malũ: malum aũt eſt in rebus,& non in mente,ut dr̃ in 6.Meta.†cũ ergo h vl̃e ſit ſolum in mente,quę abſtrahit vl̃e a particulari, vr̃ φ odium non poſſit eſſe alicuius uniuerſalis.

†tex.8.10 mo 3.

SED CONTRA eſt, qđ Philoſophus dicit in 2.Rheto.* qđ ira ſp ſit inter ſingularia:odiũ aũt ẽt ad genera.Furem.n.odit,& calumniatorem vnuſquiſq;.

*cap. 4 a medio to mo 6.

RESPON. Dcendum,φ de vl̃i dupliciter cõtingit loqui. Vno modo,ſm quod ſubeſt intentioni vl̃itatis:alio aũt mõ dr̃ de natura, cui talis intentio attribuitur.alia eſt.n.conſideratio hoĩs vl̃is,& alia hoĩs K in eo quod eſt hõ.Si igitur vl̃e accipiaẽ primo mõ, ſic nulla potentia ſenſitiuæ partis, neq; apprehenſiua , neq; appetitiua põt in vl̃e: quia vl̃e fit p abſtractionẽ a mã indiuiduali, in qua radicaẽ oĩs uirtus ſenſitiua.põt tñ aliqua potentia ſenſitiua,& apprehenſiua,& appetitiua ferri in aliquid vl̃iter:ſicut dicimus, φ obiectũ uiſus eſt color ſm genus, non quia uiſus cognoſcat colorẽ vl̃em : ſed qa, φ color ſit cognoſcibilis a uiſu, nõ cõuenit colori in quantum eſt hic color, ſed inquantũ eſt color ſimpliciter.* Sic ergo odiũ ẽt ſenſitiuæ partis,põt reſpicere aliquid in vl̃i: * qa ex natura cõi aliqđ aduerſaẽ aĩali,& nõ ſolũ ex eo,qđ eſt particularis,ſicut lupus oui:vñ ouis odit lupũ gñaliter. Sed ira ſp cauſaẽ ex aliquo particulari , quia ex aliquo actu lædentis: actus aũt particularium ſunt.& pp hoc Philoſoph.dicit,*qđ ira ſemper eſt ad aliquid particulare:odium uero põt eſſe ad aliquid in gñe, ſed P odium ſm, quod eſt in parte intellectiua,cũ conſequatur apprehenſionem uniuerſalem intellectus, poteſt utroque modo eſſe reſpectu uniuerſalis. *

*lib.2. Rhet.c.4. poſt medium to. 6.

Ad primum ergo dicendum , φ ſenſus non apprehendit vl̃e,prout eſt uniuerſale : apphendit tñ aliquid, cui per abſtractionẽ accidit uniuerſalitas.

Ad 2m dicendum , φ id quod cõe eſt omnibus, non poteſt eſſe ratio odij :ſed nihil prohibet aliqđ eſſe commune multis,quod tamẽ diſſonat ab alijs: & ſic eſt eis odioſum.

Ad 3m dicendũ, φ illa obiectio procedit de uniuerſali ſm φ ſubſtat intentioni uñitatis: ſic.n.nõ cadit ſub apprehenſione,uel appetitu ſenſitiuo.

QVAESTIO. XXX.

De concupiſcentia, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de concupiſcentia.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum concupiſcentia ſit in appetitu ſenſitiuo tantum.

¶Secundo, Vtrum concupiſcentia ſit paſſio ſpecialis.

¶Tertio, Vtrum ſint aliquæ concupiſcentiæ naturales,& aliquæ non naturales.

¶Quarto,Vtrum concupiſcentia ſit infinita.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum concupiſcentia ſit tantum in appetitu ſenſitiuo.

Medina art. 1.

169 Porrecta per totum. Inf.q.12. ar.3.ad 1 Et 1.4.26 q.1.ar.1. cor.ba.

AD PRIMVM ſic proceditur.Videtur quòd cõcupiſcentia non ſolum ſit in appetitu ſenſitiuo.Eſt enim quædam concupiſcentia ſapientiæ,ut dicitur Sap.6. Concupiſcentia ſapiẽtiæ deducit ad regnum perpetuum: ſed appetitus ſenſitiuus non poteſt h ferri in ſapientiam .ergo concupiſcentia non eſt in ſolo appetitu ſenſitiuo.

¶2 Præ.Deſideriũ mãdatorũ Dei nõ eſt in appetitu ſenſitiuo:imo Apoſt.dicit Ro.7. Nõ habitat in me, hoc eſt,i carne mea bonũ.h ſed deſideriũ mãdatorũ Dei ſub cõcupiſcẽtia cadit:ſm illud Pſal.118.Concupiuit aĩa mea deſiderare iuſtificatiões tuas ergo cõcupiſcentia non eſt ſolum in appetitu ſenſitiuo.

¶3 Præt.Cuilibet potẽtiæ eſt h cõcupiſcibile proprium bonũ: ergo concupiſcentia eſt in qualibet potentia animæ,& nõ ſolum in appetitu ſenſitiuo.

SED CONTRA eſt, φ Damaſc.dicit,* φ irrationale obediens,& perſuaſibile rationi diuiditur in cõcupiſcentiã,& iram:hæc autem eſt irrationalis animæ pars paſſiua,& appetitiua. ergo concupiſcẽtia eſt in appetitu ſenſitiuo.

*lib. 2. orth. fidei c.12.

RESPON.Dicendum, φ ſicut Philoſophus dicit in 1.Rhetor. Concupiſcentia eſt appetitus delectabilis.Eſt aũt duplex delectatio,ut infra dicet: * una,q̃ eſt in bono intelligibili,quod eſt bonum rõnis:alia quæ eſt in bono ſm ſenſum. Prima quidem delectatio uidetur eſſe animæ tantum. Secunda autem eſt

*c.11.eg procul a princip. q.31.ar. 3.& 4.

anima

animæ, & corporis: quia sensus est uirtus in organo corporeo. vnde, & bonum secundum sensum est bonum totius coniuncti: talis aūt delectationis appetitus vr̄ esse cocupiscentia, q̄ simul pertineat, & ad aīam & ad corpus, ut ipsum nomē cōcupiscentię sonat: vñ concupiscentia, pprie loquēdo, est ī appetitu sēsitiuo, & ī vi cōcupiscibili, q̄ ab ea denominat.

Conci. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q appetitus sapientiæ, uel aliorū spūalium bonorū interdū cōcupiscētia nominatur, uel pp similitudinē quandā, uel pp intensionē appetitus superioris partis, ex quo fit redundantia in inferiorē appetitū, ut simul et ipse inferior appetitus suo modo tendat in spirituale bonum cōsequens appetitum superiorē, & ēt ipsum corpus spūalibus deseruiat, sicut in Psal. 83. dr̄. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum.

AD 2m dicendū, q desiderium magis pertinere pōt, proprie loquendo, nō solū ad inferiorem appetitum, sed etiam ad superiorem. Non. n. importat aliquā consociationem in cupiendo, sicut concupiscētia: sed simplicē motum in rem desideratam.

AD 3m dicendū, q vnicuiq; potentiæ aīæ appetere cōpetit propriū bonū appetitu naturali, qui non sequitur apprehensionē: sed appetere bonum appetitu aīali, qui sequitur apprehensiouē, ptinet solū ad vim appetitiuā. Appetere autē aliquid sub rōne boni delectabilis secundum sensum, quod proprie est concupiscere, pertinet ad uim concupiscibilē.

ARTICVLVS II.

Vtrum concupiscentia sit passio specialis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄, q concupiscentia non sit passio specialis potentiæ concupiscibilis. Passiones. n. distinguūtur secundum obiecta: sed obiectū concupiscibilis est delectabile secundum sensum, quod ēt est obiectum concupiscentiæ, secundum Philosophum in primo Rheto. ergo concupiscentia non est passio specialis in concupiscibili.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in libr. 83. q. q cupiditas est amor rerū trāseuntium, & sic ab amore nō distinguitur: oēs aūt passiones speciales abinuicē distinguuntur. ergo concupiscentia nō est passio specialis in concupiscibili.

¶ 3 Præt. Cuilibet passioni concupiscibilis opponit aliqua passio specialis in concupiscibili ut s. dictū est: sed cōcupiscentiæ nō opponit aliqua passio spālis in concupiscibili. dicit. n. Damasc. q expectatū bonū concupiscētia constituit, psens uero lætitiā: similiter expectatū malū timorem psens uero tristitia: ex quo vr̄, q sicut tristitia cōtraria lętitiæ, ita timor contraria cōcupiscentiæ: timor aūt nō est in cōcupiscibili, sed in irascibili. nō ergo concupiscentia est specialis passio in concupiscibili.

SED CONTRA est, q concupiscētia causatur ab amore, & tēdit in delectationē, q̄ sunt passiones cōcupiscibilis: & sic distiguitur ab alijs passionibus cōcupiscibilis, tanq passio spālis.

RESP. Dicendū, q sicut dictū est, Bonū delectabile secundum sensum est cōiter obiectū cōcupiscibilis: vñ secundum eius drias diuersę passiones concupiscibilis distinguunt. Diuersitas āt obiecti pōt attendi uel secundum naturā ipsius obiecti, uel secundum diuersitatē in uirtute agendi. Diuersitas quidē obiecti actiui, q̄ est secundum rei naturā facit materialē driam passionū: sed diuersitas, quæ est secundum uirtutem actiuā, facit formalē driam passionū secundum q̄ passiones specie differunt. Est aūt alia rō uirtutis motiuæ ipsius finis, uel, boni, secundum quod est realiter psens & secundum quod est absens, nam secundum quod est præsens, facit in seipso quiescere: secundum aūt quod est absens, facit ad seipsum moueri. Vnde ipsum delectabile secundum sensum inquantum appetitum sibi adaptat quodammodo & conformat causat amorem: inquātum uero absens attrahit ad seipsum causat cōcupiscētiā inquantum uero psens quietat in seipso, causat delectationē. Sic ergo concupiscētia est passio differēs spē, & ab amore, & à delectatione: sed cōcupiscere hoc delectabile, uel illud, facit cōcupiscētias diuersas numero.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd bonum delectabile non est absolute obiectum concupiscētiæ, sed sub ratione absentis: sicut & sensibile sub ratione præteriti est obiectum memoriæ. huiusmodi. n. particulares conditiones diuersificant speciem passionum, uel etiam potentiarum sensitiuæ partis, quæ respicit particularia.

AD 2m dicendum, quòd illa prædicatio est per causam, non per essentiam: non enim cupiditas est per se amor, sed amoris effectus. Vel aliter dicendum, quòd Aug. accipit cupiditatem large p quolibet motu appetitus, qui potest esse respectu boni futuri: unde cōprehēdit sub se, & amorē, & spē.

AD 3m dicēdum, q passio, quæ directe opponit cōcupiscētiæ, innominata est, quæ ita se hēt ad malum, sicut cōcupiscētia ad bonum: sed quia est mali

170 Porrecta per totum. 3. d. 26. q. 1. artic. 3. cor.

SVPER Q. XXX. ART. II.

Medina art. 2.

IN quæst. 30. omisso in ar. in secundo aduerte quatuor. Primo, q distinctio in litera facta superius declarata est & in sequenti articulo amplius patefiet. Scdo, q author pp annexam causalitatē actiuā finali superius declaratam, incipit à uirtute actiua, & descēdit ad uirtutē motiuā finis. Et quia finis determinat actiuā sui uirtutē & finem, constat aliter finalizare psentē, aliter absentē: ideo etiā aliter agit psens, & absens: & non se hēt absens, & psens or approximatio, & elongatio se hñt in agētibus naturalib. s. ut cōditiones, sine quibus actio nō fit, sed se hñt ut uirtutes actiuę. Vbi scito, Nouitię, cūe esse omni actiuo, si agit proximū esse passo, unde ab hoc exhibitat actiuum in appetitū tam sensitiuum, q̄ intellectiuum: & approximationē ipsam, quicquid sit, nō esse rōnē, aut uirtutē actiuam, sed conditionē, sine qua non: & de hac, ut pote ad communissimum artificē spectāte non est sermo hic: sed de psentia, & absentia reali dr̄. q concurrunt ad actiuū in appetitum ut in rōnes partiales agendi, ita q distinguūt spēcie passiones. Integratur. n. rō obiecti passionis appetitus sensitiui ex bonitate, uel malitia præsentia, vel absentia, uel indr̄ia, & apprehensione. Et bonitas quidem, & malitia ex natura appetitus exigit. Ois. n. appetitus p se appetit bonū, & fugit malū absentia uero, uel psentia, ut in rñsione ad primū litera dicit, particularitati potentiæ tādet: apprehensio uero aīalitati eiusdem. Tertio, q sermo præsens est de distinctione passionum in gñe naturæ tm̄. Concupiscere. n. delectabile in ppria, uel aliena uxore, in gñe naturæ distinguuntur solo numero sub eadē naturæ specie existētes sed in gñe moris sūt diuersarū specierū, immo diuersarū generum uirtutis, & uitij. Quarto, q ex rñsiona ad scdm, notandum est de Grego. de Arimino in primo sent. dist. 1. q. 2. art. 2. dicente, q nullus doctorum, quos uidit, tenet cupiditatē, seu desiderium distingui essentialiter ab amore. Patet. n. expresse hic, & superius: sed forte excusari pōt in uolūtate, in qua tñ manifeste errat, ponens ēt delectationem esse amorem, ut superius dictum est.

Margin notes: • c. 11. nō procul à pricipio. • q6. 33. post medium, to. 4. • q. 23. li. 2. ortho. fidei c. 12. in fine. • Ex Gre. go. Nysse li. 4. ca. 9. • q. 23. a. 1. • amel. m

absẽtis sicut, & timor, q̃nq; loco eius ponitur timor: sicut & q̃nq; cupiditas loco spei: qđ, n. est paruum bonũ, uel malum, quasi nõ reputatur: & iõ pro oĩ motu appetitus in bonũ, vel in malũ futurũ ponitur spes, & timor, q̃ respiciunt bonũ, uel malum arduum. G

ARTICVLVS III.

Verum sint aliquæ cõcupiscentiæ naturales, & aliquæ non naturales.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ cõcupiscẽtiarũ non sint q̃dã naturales, & q̃dam nõ naturales. Cõcupiscẽtia. n. ptinet ad appetitũ animalẽ, ut dictũ est: *sed appetitus naturalis diuiditur cõtra aĩalẽ. ergo nulla concupiscentia est naturalis.

¶ 2. Præt. Diuersitas materialis non facit diuersitatẽ secũdũ H spẽm, sed solum secundũ numerum, quæ quidem sub arte non cadit: sed si quæ sunt concupiscẽtiæ naturales, & non naturales, nõ differunt nisi scđm [b] diuersa obiecta concupiscibilia: qđ facit materialem differentiã, & scđm numerum tñ. non ergo diuidendæ sunt concupiscentiæ per naturales, & non naturales.

¶ 3. Præt. Rõ contra naturã diuiditur, ut patet in 2. Physic.* si I igitur in homine est aliqua cõcupiscẽtia nõ naturalis, oportet ꝙ sit [b] rõnalis: sed hoc esse non pt, quia concupiscẽtia, cũ sit passio quædã, pertinet ad appetitũ sensitiuum, non autem ad volũtatẽ, quæ est appetitus rationis: non ergo sunt concupiscẽtiæ aliquæ non naturales.

SED CONTRA Ẽ, ꝙ Philosophus in 3. Eth. & in Rhetor.* ponit quasdã concupiscẽtias natu K rales, & quasdam non naturales.

RESPONDEO Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est, *Cõcupiscẽtia est appetitus boni delectabilis. Dupliciter aũt aliqđ ẽ delectabile, vno mõ, quia est cõueniẽs naturę aĩalis, sicut cibus, & potus, & alia hmõi, & [m] hmõi cõcupiscẽtia delectabilis dr̃ naturalis. [n] Alio mõ dr̃ aliqđ esse delectabile, qa est cõueniens aĩali scđm apprehensionem: sicut cũ aliqs apprehendit aliquid ut bonũ, & cõueniẽs: p consequẽs delectatur in ipso: & hmõi p delectabilis cõcupiscentia dr̃ non naturalis, q & solet magis dici cupiditas. Primę ergo concupiscentię naturales cões sunt hominibus, & aliis animalibus, quia utrisq; est aliquid conueniẽs, & delectabile scđm naturã, & in his oẽs hoĩes cõueniũt: unde, & philosophus in 3. Ethi.* uocat eas cões, & necessarias. Sed scđę concupiscẽtiæ sũt proprię hominũ, quorũ propriũ est excogitare aliquid ut bonũ, & conueniens, & præter id, qđ natura requirit. vñ, & in 1. Rhet. *Philosophus dicit, primas cõcupiscentias esse irrationabiles, secundas uero cum ratione. Et qa diuersi diuersimode ratiocinantur, ideo ẽt secundæ dicuntur in 3. Eth.* propriæ, & appositæ. s. supra naturales.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illud idẽ qđ appetitur appetitu naturali, põt appeti appetitu aĩali cũ fuerit apprehẽsũ, & scđm hoc, cibi, & pot[9], & hmõi q̃ appetũtur naturaliter, potest esse concupiscentia naturalis.

AD 2[m] dicẽdũ, ꝙ diuersitas cõcupiscẽtiarũ nãliũ à non natura lib. non est materialis tm̃, sed ẽt quodãmõ formalis, ĩquãtũ pcedit

Medina art. 3.

IN articulo 3. dubiũ occurrit, quia male vr̃ assignari distĩctio concupiscẽtiæ. Oẽ. n. delectabile animaliter, est cõueniẽs apphensum. C. bur. n. & pot[9] si nõ apprehendantr. nõ cõcupiscuntur animaliter, q̃uis appetantur a natura, ut patet in melancholie a nolẽtibus comedere. valde. n. egent cibo, & tñ nõ cõcupiscunt illũ, apprehẽdẽtes, uel se mortuos, uel non egentes &c.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ obiectio procedit ex malo intellectu distĩctionis. Non. n. distinguit delectabile naturale, à delectabili rõnali, propterea ꝙ illud est cõueniens nõ apprehensum, & hoc ẽ conueniens apprehensũ. Cõe. n. est omni delectabili delectatione, quæ est passio appetitus, esse delectabile apprehensum. nec in hoc ponitur differentia in litera: sed hac cõi conditione delectabilis præsupposita, distinctio in litera fit. Ad cuius intellectum recolito doctrinã de amore superius traditam. s. ꝙ similitudo, seu proportio est propria causa ex parte subiecti disponens ad amorem, & dicito, ꝙ cum nec concupiscatur, nec delectet nisi amatum, sicut dupliciter aliquis disponitur ad amandum: ita ad concupiscendum & delectandum. est siquidem aliqs dispositus, & ex natura, & ex æstimatiõne ad amãdum aliquid. ex natura quidem ad amandũ consonũ naturæ, ut cibũ: ex æstimatione uero ad amãdum consonũ æstimanti, ut adorari. Et similiter aliqua cõcupiscẽtia inest nobis ex natura, qua. s. concupiscimus consona naturæ nostræ, apphensa tñ: & aliqua inest nobis ex æstimatione, qua. s. consona concupiscimus nobis reputantibus illa eẽ bona. Et prima quidẽ cõcupiscentia, est naturalis: secunda rõnalis: quia in prima delectabile, qđ est obiectũ concupiscentię, cõsonat naturæ: in secunda rõni. Vnde cũ in litera distinguitur delectabile in cõueniẽs scđm naturã, & scđm apprehensionẽ, ly, scđm, denotat causam conuenientiæ ex parte subiecti, & non ex parte obiecti. s. Cõe. n. est omni delectabili, ut dictum est, esse conueniẽs scđm apprehensionem ex parte obiecti. Si. n. non apprehẽditur ut conueniens, non delectat, ut experientia testatur: unde in concupiscentia rõnali apprehensio concurrit dupliciter. s. obiectiue, ut concurrit in aliis, & dispositiue ex parte subiecti: ppter qđ Arist. in primo Rheto. cap. 13. ponit æstimationem, uel persuationem esse causam huius concupiscentiæ, illius uero naturam.

171 *Porrecta per torum.* Inf. q. 31. ar. 3. & q. 41. art. 3. cor. & q. 77. art. 5. co. & 2. 2. q. 117. ar. 5, ad 2. *a. 1. ad 3. *In princ. li. & clar. tex. 49. to. 2. li. 3. eth. c. 11. Et 1. rhet. c. 11 to. 5. & 6.

F ¶ Circa differentiã positam in litera inter utranque concupiscentiam scđm cõitatem, & proprietatem, dubiũ occurrit, quia concupiscentiæ propriæ sunt ẽt naturales, secundũ naturam indiuidualem: ut patet in his quos naturaliter delectat comedere talẽ uel talem cibum, qui aliis abominabilis est.

¶ Ad hoc dr̃, quòd delectationes propriæ in indiuiduo sunt duplices, quædam cõsonæ naturę indiuiduali: & quædã æstimationi, seu, quod idẽ est, consuetudini ex æstimatione. Primæ ad naturales cõcupiscentias spectant, ut ipsemet Aris. uidetur eas locasse in 1. Rhetor. cap. 13. dũ concupiscẽtiam alimenti secundum unamquamque speciem naturalem posuit: & in 3. Ethico. dixit quòd aliqd naturalitatis habet, qa alia aliis sunt delectabilia: alteræ uero ad rationales concupiscentias spectant, iuxta illud, quod in hac litera dicitur in calce corporis articuli, scilicet, quia diuersi diuersimode ratiocinantur: ideo huiusmodi delectationes ꝓpriæ, & appositæ dicũtur.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd author inde fesse dispositionem specificam ex obiecto sequens (quia in obiecto appetens duo sunt, res, & apprehensio, & ex doctrina præcedenti constat, quòd distinctio rei materialiter concurrete, ad distinctionem apprehensionis contigit: apprehensionem autem prima distinctione diuiditur in absolutam, & discursiuam. Intellectus enim, & ratio primo distinguunt apprehentionem intellectiuam, & his proportionaliter respondentia distinguunt apprehensionem. Igitur author illa, quæ absolute apprehensa delectant, naturaliter concupisci, & illa, quæ ratiocinatione apprehensa delectant, rationaliter concupisci, ac per hoc specie distingui infert, ut patet in litera. Absoluta autem apprehensio hoc in loco excludit non solum actualem discursum, sed omnem collationem, tam formaliter, quàm uirtualiter communiter requisitam. Dico autem hoc propter persuasos ex consuetudine, ac leuitate, qui etsi absoluta apprehensione formaliter ad concupiscentiam rationalem mouentur, uidetur tamen ibi esse apprehensio discursiua virtualiter, vel ex præcedentium efficacia, uel ex dispositione subiecti. Ex hac autem responsione manifeste liquet, quòd apprehensio respectu obiecti appetitus non se habeat ut approximatio actiui, uel passiui, sed ut ratio obiectiua. Et hoc sine dubio oportet omnes fateri ex eo, quòd nihil differt bonum, uel apparens bonum,

ar. 2. concl. a concl. b ca. 11. circa princ. to. 5. c. 11. to. 6. c. 11. to 5.

bonũ: Et ex eo q appetitus ẽ mali tẽdẽs in aere bonũ apphensum ut malũ. Et hæc bñ notabis cõtra Sco. & quoscunq; ponẽtes apprehensionẽ, ut præuiũ quid ad appetitũ, quasi approximatio nẽ actiui ad passiuũ, & appetitum ad cognitionẽ, quasi solo ordine præsuppositionis consequi, q longe est a philosophia.

dit ex diuersitate obiecti actiui: obiectum at appetitus est bonũ apprehensum. unde ad diuersitatẽ actiui ptinet diuersitas apprehensionis, prout. s. apprehẽditur aliquid ut conueniens absoluta apprehẽsione, ex qua causãtur concupiscentiæ naturales, quas philosophus in Rhet.* uocat irrõnales: & prout apprehẽditur aliquid cũ deliberatione, ex qua causantur concupiscentiæ non naturales, quæ pp hoc in Rhet. dicuntur, cum ratione.

Ad 3m dicẽdum, quòd in homine non solum est rõ uniuersalis, quę ptinet ad partẽ intellectiuã, sed ẽt ratio particularis, q̃ ptinet ad partem sensitiuã, ut in 1. lib. dictũ est: & ẽm hoc ẽt cõcupiscentia, q̃ est cum ratione, põt ad appetitum sensitiuum ptinere: & propter hoc appetitus sensitiuus potest ẽt à ratione uniuersali moueri, mediante imaginatione particulari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum concupiscentia sit infinita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q concupiscentia non sit infinita. Obiectũ. n. cõcupiscentiæ est bonũ, qđ hẽt rõnẽ finis: qui aũt ponit infinitũ, h excludit finem, ut dicitur in 2. Met.* concupiscentia ergo non potest esse infinita.

B ¶ 2 Præt. Cõcupiscẽtia est boni conuenientis, cum procedat ex amore: sed infinitũ, h cũ sit improportionatũ, non põt esse cõueniens. ergo concupiscẽtia nõ potest esse infinita.

¶ 3 Præter Infinita non est trãsire, & sic in eis nõ est puenire ad ultimũ: sed concupiscẽti fit delectatio p hoc, q attingit h ad ultimũ finem. ergo si concupiscẽtia esset infinita, sequeretur, q nunquàm fieret delectatio.

C SED CONTRA est, quod philosophus dicit in 1. polit.* q in infinitũ concupiscentia existente, homines infinita desiderant.

RESPONDEO, Dicendum, q sicut dictum est.* Duplex est cõcupiscentia, una naturalis, & alia non naturalis.* Naturalis quidẽ concupiscentia non põt esse infinita in actu, n est. n. eius qđ natura requirit: natura uero sẽp intendit in aliquid finitum, & D certum. unde nunquã hõ concupiscit infinitum cibum, uel infi-

SVPER QV. XXX. ART. IIII.

Medina ar 4.

IN art. 4. titulo aduerte, q concupiscentiã esse infinitã, põt intelligi dupliciter. s. obiectiue, & subiectiue, seu ex parte obiecti, & ex parte actus. Ex parte qdem actus esset finita, uel intensiue, uel sc̃dm successionẽ: & neutro mõ hic directe quæritur. cõia namq; hæc sunt naturalibus. Ex parte aũt obiecti infinita esset, si haberet obiectũ infinitũ, uel sc̃dm perfectionem, uel sc̃dm numerum, uel sc̃dm quantitatẽ continuam manẽtẽ, uel successiuam. Et in hoc sensu hic quæritur, an concupiscẽtia sit infinita.

*li.1.c.11 to.6.

*li.1.rhe. c.11. paulo a prin. to.6.

* p. p. q. 78. art. 4.

¶ In corpore articuli eiusdẽ aduerte, q duplex rõ infinitatis concupiscentiæ in litera assignata, duplicem non solum cãm, sed modum infinitatis in obiecto cõcupiscibilis insinuat. Est primũ duplex cã, altera se tenent ex parte concupiscentis, altera ex parte concupiti. Ex parte siquidem concupiscẽtis, duplex assignata est causa cõcupiscendi. s. dispositio naturalis, & rõnalis: & ex differentia inter naturam, & rõnem redditur rõ infinitatis concupiscẽtiæ rõnalis: quia natura determinata est ad certum: rõ uero non, sed in infinitum procedit: & sic ex eo q obiectũ concupiscentiæ rõnalis consonat rõni, infinitatem compatitur: sicut ẽt rõ apprehẽdẽs infinitas diuitias, infinitũ honorem, infinitũ tempus &c. ut quædam bona. Ex parte aũt concupiti duplex assignatũ est obiectũ, s. finis, & id, quod est ad finem: & ex horum differentia reddit rõ infinitatis concupiscentiæ rõnalis. Ex eo. n. q id, quod est ad finem, commensuratum oportet esse fini, omne concupitũ pp finem est finitum, ac per hoc, oẽ naturaliter concupitũ est finitũ quia pp naturam ut finem. Ex eo autem q finis sine mẽsura appetitur, & rõ de eo quod secundum se est ad finem, facit finem, consequens est ut rõnalis concupiscentia sit quandoque infinita. Non est autem utrobique idem infinitatis modus. s. in honore infinito concupito, & in honore ut fine concupito. In primo. n. infinitas est quasi pars rei appetitæ: in secundo uero est modus, quo res appetita terminat appetitum. In primo namq; reputante aliquo fore sibi bonum, habere infinitas diuitias, concupiscit hoc totũ. s. diuitias infinitas. In secundo uero reputante aliquo summum bonum in uoluptate, uel in diuitiis &c. cõcupiscit talia ut finẽ, qđ est concupiscere absq; determinatione alicuius quantitatis & est talia absq; mensura aliqua terminare appetitum. & hæc infinitas attenditur penes negationẽ termini in obiecto: illa uero quasi penes positionem infinitatis in eodem.

* 172 Porrecta per totum.

¶ Circa sc̃dam rõnẽ dubiũ occurrit: qa sc̃dm illã cõcupiscẽtia naturalis est infinita. probatur. Cõcupiscẽtia naturalis aut tẽdit in aliqd ut finẽ, aut non. si tendit in aliquid ut finẽ, ergo est infinita: qa finis infinite appetitur. Si in nihil tendit ut finẽ, sequitur primo, q est infinita: quia omnis actus tendẽs ad aliquid sine fine.

A est infinitus. Sequitur secundo, q nullum delectabile appetitur naturali concupiscentia: quia delectabile per se appetitur, ut patet in 10. Ethic. & finis rationem habet.

¶ Ad hoc dr, q concupiscentia naturalis, & rõnalis conueniunt in hoc, qđ utraque est passio animalis, & tendit in bonum sc̃dm utranque rõnẽ boni, s. finis, & pp finẽ, seu per se, & per aliud, ut patet in operibus animalium. Hirundo. n. appetit apprehensam paleam, ut bonũ utile ad nidum &c. appetit uero apprehensum delectabile in cibo, & generatione pp se, differunt aũt in hoc, q illa a natura dirigitur, hæc à rõne. Directio aũt appetitus à natura manifeste patet in appetitu naturali, in quo liquet ad nullam rẽ eẽ inclinationem, nisi commẽsuratam naturę. Nõ enim materia appetit formam, nisi proportionatã sibi: neq; grauitas inclinat ad locũ, nisi proportionatũ sibi: nec corpus animalis inclinatur in calidum, & frigidũ, nisi proportionatum sibi. unde obiectum appetitus naturalis est cõmensuratum, seu pportionatũ naturæ & non est res secũdũ se, nisi forte per accidens res aliqua p se sit proportionata illi naturæ: ut esse deorsũ p se commensuratur graui, ac per hoc magis, & maxime appetitu s. Concupiscentia aũt naturalis non differt ab appetitu natura quo ad obiectũ, sed quoad modũ: naturaliter siquidem, & aĩaliter appetere cibum necessariũ, in mõ differunt: quia animaliter appetere, est appetere illũ apprehẽdẽdo p actũ proprium: naturaliter uero est absq; cognitione, & p prium actu inclinationem habere in illum. Quatenus igitur cõcupiscẽtia naturalis in obiectũ tendit apprehensum, in finẽ, & per finem tendit: quatenus uero à natura dirigitur, finis ille modificatur commẽsuratione ad naturam, qđ est ordinari ad naturã ut ad finẽ non apprehensum, sed inditũ: & propterea repugnat obiecto cõcupiscẽtiæ naturalis appeti ut finis simpliciter, sicut repugnat ei appeti absq; cõmensuratione ad naturã. Cõcupiscẽtia aũt rõnalis, quia ad obiectũ apprehensũ sc̃dm se tendere permittitur, reputante aliquo id sibi p bono ex ipsa commensuratione obiecti ad rõnem, infinitate modificatum sortitur effectũ. Ex eo E . n. q in uoluptate constituit quis finẽ, uoluptas non commensuratur illius rõni, ut appetibile, n. si ut infinite appetibile. ut patet. Est ergo dña inter rõnalis, & naturalis concupiscentiæ obiectũ, non q alterius finis, alterius id, qđ est ad finẽ, obiectũ est, sed qđ alterius. s. rõnalis obiectũ, & est finis, & hẽt totaliter rõnẽ finis: alterius uero. s. naturalis obiectũ, etsi sit finis, non tamen hẽt totaliter rõnem finis, tum quia hẽt rõnem modificati ad naturã: tũ quia ordinatur ad alium finẽ inditũ. s. naturã. Ad obiectionẽ ergo primã patet quid dicendũ est: formaliter n. dicitur, q cõcupiscẽtia naturalis tendit in aliquid dupliciter. s. ut apprehensũ, & ut inditum. & conceditur, q stando in apprehẽsis tẽdit in aliqd ut finem, sed nõ ut totaliter exercẽtem rõnem finis: quia tota latitudo suorũ obiectorũ apprehẽsorũ subordinatur naturæ ut fini: & ppterea nõ ẽ infinita, sed terminata ad obiectũ apphensũ terminũ, & finẽ, ut dictum est. Ad sc̃dm uero dicitur eodem modo, quod delectabile est secundum se formaliter obiectum, & finis, naturalis concupiscentiæ, modificatum tamen commẽsuratione

*tx. 8. c. 5

*c. 6 post med. t. 5.

*art. prec. concl. m

tinet ad nřam: & sub ordinatiõ hoi indito, q est natura · pp qđ cõcupiscentia naturalis ipsius delectabilis satiat. Rõalis aũt cõcupiscẽtia dlectabilis insatiabilis ẽ, vt patet in psõnis deditis venereis.
¶ Circa resolutionem ad primũ in eodẽ articulo aduerte, q illa uerba literæ, prout cõcupiscitur semel in actu, explicãda sunt sup secundo mẽbro, ita q sensus est, q cõcupiscibile prout cõcupiscitur semel in actu, est finitum: uel qa ẽ finitũ scđm rẽ, uel quia ẽ finitũ scđm apprehẽsionẽ. Põt.n.cõcupisci semel in actu iam finitũ q̃ infinitũ secũdũ rẽ, ut patet in concupiscente simul infinitá pecuniam. Apponit ãt has duas conditiones .s. unitatis, & actualitatis: qa pluriũ cõcupiscẽtiarũ nihil phibet infinitũ cõcupiscibile esse obiectũ: & similiter cõcupitũ in potentia põt infiniti rõnẽ hẽre sed semel, & in actu concupitũ nõ nisi finitũ, uel ut finitũ ẽ. Apposuit aũt author uerba illa inter primũ, & scđm mẽbrũ in litera, cũ tñ utriq; mẽbro pposita clariorẽ efficerẽt sensum pdictũ, ut meritã ipsius finiti secũdũ sẽ à finito scđm rõnẽ discerneret. Finitũ.n. scđm rẽ ex parte sui hẽt, q semel in actu concupiscatur. Infinitũ ãt nõ ex parte sui, sed rõnis apprehẽdẽtis ut finitũ, hẽt ut semel i actu cõcupisc at.

˟ar. 3.
˟ c.6. post med. t.5.
˟ eod. r. Pol. ca.6. to.5.

nitũ potũ. Sed sicut in natura cõtingit esse infinitũ in potentia p successionẽ: ita hmõi cõcupiscẽtiá contingit infinitá esse p successionẽ. ut.s. post adeptũ cibum: iterũ alia uice desideret cibũ, uel qđcunq; aliud, qđ natura requirit: qa hmõi corporalia bona cũ adueniũt, nõ ppetuo manẽt, sed deficiũt. Vnde dixit Dñs Samaritanæ. Io. 4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterũ: sed p concupiscẽtia non naturalis oĩno ẽ infinita. G q sequit.n. rõnẽ, ut dictũ est;˟ rõni ãt competit in infinitũ pcedere: vñ, qui concupiscit diuitias, pt eas concupiscere non ad aliquẽ certũ terminũ; sed simpliciter se diuitẽ esse, quãtũcũq; pt. Põt, & alia rõ assignari fm philosophũ in 1. pol.˟ quare qđá concupiscẽtia sit finita, & quædá infinita. Sẽper.n. concupiscentia finis, ẽ infinita: finis.n. p se concupiscit, ut sanitas: unde maior sanitas magis concupiscitur, & sic in infinitũ: H sicut si albũ p se disgregat magis albũ, magis disgregat. Concupiscentia uero eius qđ ẽ ad finẽ; non est infinita: si fm illá mẽsurá appetitur, q̃ conuenit fini. vnde qui finẽ ponũt in diuitiis, habẽt concupiscentiá diuitiarũ i infinitũ, qui ãt diuitias appetũt pp necessitatẽ uitæ, concupiscũt diuitias finitas sufficiẽtes ad necessitatẽ uitæ, ut philosoph˟ di cit ibi.˟ Et eadẽ est rõ de concupiscẽtia quarũcũq; aliarũ rerũ.

Ad primvm ergo dicendum, q oẽ qđ concupiscitur, accipit ut quoddá finitũ, vel quia est finitum fm rẽ, prout concupiscitur ˟semel in actu: uel quia est finitum, scđm quod cadit sub apprehensione. Non.n. potest sub ratione infiniti apprehendi: quia infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra sumere, ut dicitur in 3. physi.˟

˟ te.63. to.2.

K Ad secvndvm dicendũ, quod ratio quodámodo est uirtutis infinitæ, inquantum potest in infinitum aliquid considerare, ut apparet in additione numerorum, & linearum: unde infinitum aliquo modo sumptum, est proportionatum rationi. Nam uniuersale, quod ratio apprehendit, est quodammodo infinitum, inquantum in potentia continet infinita singularia.

Ad tertivm dicendum, quod ad hoc, quod aliquis delectetur, non requiritur quod omnia consequatur, quæ concupiscit: sed quod in quolibet concupito, quod consequitur, delectetur.

QVAEST. XXXI.

De delectatione secundum se, in octo articulos diuisa.

Deinde cõsiderãdũ est, đ dlectatiõe, & tristitia. ¶ Circa delectationem uero considerãda sũt quatuor. Primo, de ipsa delectatione secũdũ se. Scđo, de causis delectationis. Tertio, de effectib. ei˟. Quarto, de bonitate, & malitia ipsius.

Circa primum quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum delectatio sit passio.
¶ Scđo, vtrum sit in tempore.
¶ Tertio, verũ differat à gaudio.
¶ Quarto, vtrum sit in appetitu intellectiuo.
¶ Quinto, De cõparatione delectationũ superioris appetit˟, ad delectationem inferioris.
¶ Sexto, de cõparatione delectationũ sensitiuarũ adinuicem.
¶ Septimo, vtrum sit aliqua delectatio non naturalis.
¶ Octauo, vtrũ delectatio possit esse contraria delectationi.

Articvlvs I.

Vtrum delectatio sit passio.

Ad primvm sic procedit. Vr q delectatio non sit passio. Damas.n. in 2. lib.˟ distinguit operationem a passione, dicẽs, qđ operatio est motus, qui est secundũ naturam: passio uero est motus contra naturam: sed delectatio ʰ est operatio, ut philosophus dicit in 7. & 10. Ethic. ergo delectatio non est passio.

¶ 2 Præt. Pati, ẽ ᵇ moueri, ut dr̃ i 3. phy.˟ sed delectatio nõ cõsistit in moueri, sed in motũ esse, causat.n. delectatio ex bono iá adepto. ergo delectatio nõ ẽ passio.

¶ 3 Præt. Delectatio cõsistit in quadá perfectione delectati, perficit.n. operationem, ut dr̃ in 10. Ethi. † sed perfici, non est pati, ʰ uel alterari, ut dr̃ in 7. physi. & in 2. de Anim. ergo delectatio nõ ẽ passio. † li.10. eth. ca.4 post me. to.5.

Sed contra est, quòd August. in 10. & 14. de ciui. Dei, & ponit delectationem, siue gaudium, uel lætitiam inter alias passiones animæ. ˟ li.14. de ciui. Dei c.7. 8. & 9.

Respondeo, Dicendum, quod motus appetitus sensitiui proprie passio nominatur, sicut supra dictum est.˟ Affectio autem quæcunque ex apprehensione sensitiua procedens, est motus appetitus sensitiui: hoc autem necesse

˟ a medio tom.5.
˟ q 22 ar. 3.

SVPER QVÆST. XXXI. ART. I.

Medina ar. 1.

In 1. ar. q. 31. collige requisita ad delectationẽ, & unde qñque exigit subiectũ, obiectũ, & tres actus.s. coniunctiones eorũ, quæ diuersimode hs (ut inferius patet) q̃ significat ly, coniũ cognitionis tñ obiecti, q̃ coniunctionis: & hanc significat ly, sensibilis, & immutationis appetitus, quæ est formalis delectatio: & hanc significat ly, motus aĩ: obiectũ exigit connaturalitatẽ, quá significat ly, naturam existentem: coniunctio uero exigit simultatem, quá significat ly, tota simul. Et sic diffinitio adunat omnia, q̃ inferius singillatim discutienda sunt.

¶ In secundo uero nota, q illa uerba, Si bonum adeptum sit omnino intrãsmutabile, delectatio, nec per se, nec p accidens erit in tẽpe, intelliguntur de bono adepto ut adepto: ita q non solum ipsum scđm se, sed vt adeptũ sit oĩno intrãsmutabile, quale erit bonũ beãs in patria.

¶ In tertio uero aduerte, q illa uerba in calce totius articuli. s. q illis omnibus. s. lætitia, exultatione, & iucunditate non utimur, nisi in naturis rõnalibus intelligida sunt scđm proprietatẽ, q scilicet non utimur eis proprie, nisi in rõnalibus. Dico ãt hoc pp exultationẽ, quæ etiam pecoribus attribuitur, ut Augu. dic˟ in epist. ad Dardanũ, & in Psal. Montes exultauerũt ut arietes, & colles sicut agni ouium.

171 Parisis per tem. Iná. ar. 4. ad 2. & 3. 5. cor. & ad 2. & 4 dist. 49. q 1. ar. 1 q. 1.
˟ li. 2. ort. fidei c.11
˟ li. 7. eth. c.12. & 13 Et lib. 10 c.1. 3. 4. 6. & 7.
˟ lib. 4. de ... 16. 18. tom. 2.

cesse

cesse est ꝓpetere delectationi. Nã sicut Philosoph⁹ A dicit in 1. Rhet.* Delectatio ẽ quidã motus aĩæ, & ꝯstõ simul tota, & sensibilis in naturã existẽtẽ. Ad cuius intellectũ ꝯsiderandũ est, ꝙ sicut cõtingit in rebus naturalib. aliqua ꝯsequi suas pfectiones naturales, ita hoc ꝯtingit in aĩalibus: & quis moueri ad perfectionẽ nõ sit totũ simul, tñ ꝯsequi nãlem perfectionẽ, est totũ simul. Hæc aũt est dr̃ia inter aĩalia, & alias res naturales, ꝙ aliæ res nãles qñ cõstituũt in id, qđ ꝯuenit eis sm̃ naturã, hoc non sentiunt; sed aĩalia hoc sentiunt: & ex isto sensu cãtur quidã motus aĩæ in appetitu sensitiuo, & iste mot⁹ est delectatio. Per hoc ergo qđ dr̃, ꝙ delectatio est B motus aĩæ, ponit̃ in genere: ꝑ hoc aũt ꝙ dr̃, ꝯstõ in existentẽ naturã. i. in id, qđ existit in natura rei, ponit cã delectationis. s. præsentia cõnaturalis boni. Per hoc aũt qđ dr̃, simul tota, ostendit ꝙ ꝯstõ non dẽt accipi prout est in ꝯstitui, sed prout est in cõstitutũ esse, quasi in termino motus. Nõ. n. delectatio est generatio, prout Plato posuit, sed magis consistit in factũ esse, vt dr̃ in 7. Ethic.* Per hoc aũt ꝙ dr̃, sensibilis, excludunt perfectiones rerũ insensibiliũ, in quibus nõ est delectatio. Sic ergo patet, ꝙ cũ delectatio sit motus in appetitu aĩali ꝯñs apprehensionẽ sensus, ᵐ delectatio est passio animæ.* C

*li. 1. Rhet. c. 10. in si. to. 6.

*lib. 7. Ethic. c. 12. & lib. 10. c. 3. tom. 5.

Concl. m

AD 1ᵐ ergo dicendũ, ꝙ operatio connaturalis non impedita, est perfectio secunda, vt hr̃ in 2.* de Anima: & ideo qñ constituitur res in propria operatione connaturali, & non impedita, sequitur delectatio, q̃ consistit in perfectum esse, ut dictũ est. † Sic ergo cum dicitur, ꝙ delectatio est operatio, non est prædicatio per essentiam, sed per causam.

*lib. 2. ex tex. 2. 5. & 6. simul. to. 2. † in corp.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ in aĩali duplex motus considerari põt, vnus sm̃ intentionẽ finis, qui pertinet ad appetitũ: alius scđm executionẽ finis, qui pertinet ad exteriorẽ operationẽ. Licet ergo in eo, qui iam ꝯsecutus est bonũ, in quo delectatur, cesset motus executionis, quo tendit ad finẽ: nõ tñ cessat motus D appetitiuę partis, q̃ sicut prius desiderabat nõ habitũ, ita postea delectat̃ in habito. Licet. n. delectatio sit qes q̃dam appetitus considerata præsentia boni delectantis, quod appetitui satisfacit: tamen adhuc remanet immutatio appetitus ab appetibili, ratione cuius delectatio motus quidam est.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ q̃uis nomẽ passionis magis ꝓprie ꝯueniat passionib. corruptiuis, & in malũ tẽdẽtibus, sicut sunt ęgritudines corporales, & tristitia, & timor in aĩa: tñ ẽt in bonũ ordinant̃ aliq̃ passiones, vt s̃. dictum est.* & m hoc delectatio dr̃ passio. E

q6. 22. & 23. art. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum delectatio sit in tempore.

174 *Porrecta per totum. Inf. art. 5. cor. Et 4. d. 49. q. 3. ar. 1. q. 3. Et ueri. q. 8. ar. 14. ad 12. lib. 1. Rhe. c. 10. in fi.*

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic procedit̃. Vr̃ ꝙ delectatio sit in tpe. Delectatio enim est ʰ motus quidã, ut in 1. Rhet.* Philosophus dicit: sed motus omnis est in tempore. ergo delectatio est in tempore.

¶ 2 Pr̃t. Diuturnum, uel morosum dicitur aliqđ ʰ secundum tp̃s: sed aliquę delectationes dicuntur morosę. ergo delectatio est in tempore.

¶ 3 Pr̃t. Passiones aĩæ sunt ʰ vnius gñeris: sed aliq̃ passiones animæ sunt in tpe. ergo, & delectatio.

SED CONT. est, qđ Philosoph. dicit in 10. Ethic.* Quòd scđm nullũ tp̃s accipiet quis delectationẽ.

*lib. 10. Ethi. c. 4. & 5. to. 5.

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid ꝯtingit esse in tpe dupliciter, uno mõ scđm se: alio mõ ꝑ aliud, & quasi per accidens. Quia. n. tp̃s est numerus successiuorũ, illa scđm se dñr esse in tpe, de quorũ rõne est successio, uel aliquid ad successionẽ pertinẽs: sicut motus, quies, locutio, & alia hmõi: scđm aliud uero, & non per se dñr esse in tpe illa, de quorum rõne nõ est aliqua successio, sed tñ alicui successiuo subiacent: sicut esse hoiem, de cui rõne nõ habet successionem: non. n. est motus, sed terminus motus, uel mutationis, scilicet generationis ipsius: sed quia humanũ esse, subiacet causis transmutabilibus, scđm hoc, hoiem esse, est in tpe. Sic igitur dicẽdũ est, qđ ᵐ delectatio scđm se quidẽ non est in tpe ᵃ. Est. n. delectatio in bono iã adepto, quod est quasi terminus motus: sed si illud bonũ adeptũ transmutationi subiacet, erit delectatio per accidens in tpe: si autem sit omnino intransmutabile, delectatio non erit in tempore nec per se, nec per accidens. *Concl.* m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut dr̃ in 3. de Anima †, Motus dupliciter dicitur. Vno mõ, qui est actus imperfecti, scilicet existentis in potentia, inquantum hmõi: & talis motus est successiuus, & in tempore. Alius autem motus est actus perfecti. i. existẽtis in actu, sicut intelligere, sentire, & uelle, & huiusmodi, & etiam delectari: & huiusmodi motus non est successiuus, nec per se in tempore.

† lib. 3. de ani. text. 28. to. 2.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ delectatio dicitur morosa, uel diuturna secũdum quod per accidẽs est in tpe.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ aliæ passiones non hẽnt pro obiecto bonum adeptũ, sicut delectatio: unde plus habent de rõne motus imperfecti, q̃ delectatio: & per ꝯñs magis delectationi cõuenit nõ esse in tpe.

ARTICVLVS III.

Vtrum delectatio differat a gaudio.

Medina art. 3.

175 *Porrecta per totum. Inf. q. 45. ar. 2. & 7. cor. & q. 41. art. 2. cor. Et di. 17 o ar. 2. ac. Et 4. d. q. 3. at q. 1. a*

AD TERTIVM sic proceditur. Videt̃ ꝙ gaudium sit oĩno idem quod delectatio. Passiones enim animæ differunt scđm obiecta: sed idem est obiectũ gaudij, & delectationis, scilicet bonũ adeptũ. ergo gaudium est omnino idem quod delectatio.

¶ 2 Pr̃t. Vnus motus non terminatur ad duos terminos: sed ʰ idem est motus qui terminatur ad gaudium, & delectationem, scilicet concupiscentia. ergo delectatio, & gaudium sunt omnino idem.

¶ 3 Pr̃t. Si gaudium est aliud à delectatione, uidetur ꝙ pari ratione, & lętitia, & exultatio, & iucunditas significent aliquid aliud à delectatione, & sic erunt omnes diuersę passiones, quod uidetur esse falsum. non ergo gaudium differt à delectatione.

SED CONTRA est, quod in brutis animalibus nõ dicimus gaudium, sed in eis dicimus delectationẽ. non ergo est idem gaudium, & delectatio.

RESPON. Dicendum, ꝙ gaudium, vt Auicenna dicit in lib. suo de Anima, est quædam species delectationis. Est. n. considerandum, quod sicut sunt q̃dam concupiscentiæ naturales, quædam autẽ non naturales, sed consequuntur rõnem, ut supra dictũ est: † ita ẽt delectationum quædã sunt naturales, & † q. 1 ar. 3.

quædam

quædã non naturales, quę sunt cum rõne. Vel sicut Damas. * & Greg. Nysse. † dicunt, Quędam sunt corporales, quędam aiales, qđ in idẽ redit. Delectamur eñ, & in his, quę naturaliter cõcupiscimus ea adipiscentes, & in his, q̃ concupiscimus ſm rõnẽ: B sed nomen gaudij nõ hẽt locũ, nisi in delectatione, quę consequit̃ rõnem: unde gaudium non attribuimus brutis aialibus, sed solũ nomen delectationis. Omne aũt, quod cõcupiscimus ſm naturam, possumus ẽt cum delectatione rõnis concupiscere, sed non econuerso: unde de omnibus, de quibus est delectatio, põt esse gaudium in habentibus rõnem, quamuis non semper de oĩbus sit gaudium. Qñq; enim C aliquis sentit aliquã delectationẽ scđm corpus, de qua rñ non gaudet secundũ rõnem. & secundum hoc patet, ꝙ [m] delectatio est in his, plus quàm gaudium. [n]

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ cũ obiectũ appetitus aialis sit bonũ apprehensum, diuersitas apprehensionis pertinet quodãmodo ad diuersitatẽ obiecti: & sic delectationes aiales, q̃ dñr ẽt gaudia, distinguunt à delecta- D tionibus corporalibus, q̃ dñr solum delectationes, sicut, & de concupiscẽtijs supra dictũ est. *

Ad 2m dicendũ, ꝙ similis dña inuenitur ẽt in cõcupiscentijs: ita quod delectatio rñdeat concupiscentiæ, & gaudium rñdeat desiderio, quod magis vr̃ pertinere ad concupiscentiã aialem, & sic secundum differentiã motus, est etiam differentia quietis.

Ad 3m dicendum, ꝙ alia no- E mina ad delectationẽ pertinentia, sunt imposita ab effectibus delectationis, nã lætitia imponitur à dilatione cordis, ac si diceret, latitia, exultatio uero dr̃ ab exterioribus signis delectationis interioris, quę apparent exterius, inquantum. s. interius gaudiũ prosilit ad exteriora. Iucunditas uero dr̃ à quibusdã specialibus lætitię signis, uel effectibus: & tñ oia ista noia vĩr ꝑtinere ad gaudiũ. non enim vtimur eis nisi in naturis rõnalib⁹.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum delectatio sit in appetitu intellectiuo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio non sit in appetitu intellectiuo. Dicit enim Philosophus in 1. Rhet. * ꝙ [h] delectatio est motus quidam [h] sensibilis, qui non est in parte intellectiua. ergo delectatio nõ est in parte intellectiua.

¶ 2 Præt. [h] Delectatio est passio quędã: sed oĩs passio est in appetitu sensitiuo. ergo delectatio nõ est nisi in appetitu sensitiuo.

¶ 3 Præt. [h] Delectatio est communis nobis, & brutis ergo nõ est nisi in parte, quę nobis, & brutis communis est.

SED CONTRA est, quod in Ps. 36. dr̃, Delectare in Domino: sed ad Deum non potest extendi appetitus sensitiuus: sed solũ intellectiuus. ergo delectatio põt esse in appetitu itellectiuo.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ sicut dictum est *, delectatio quædã sequitur apprehensionem rõnis. Ad apprehensionem aũt rõnis non solũ cõmouetur appetitus sensitiuus per applicationem ad aliquid particulare, sed ẽt appetitus intellectiuus, qui dr̃ uoluntas. & ſm hoc, [m] in appetitu intellectiuo, siue in uoluntate, est delectatio, [n] quæ dr̃ gaudiũ, nõ aũt delectatio corporalis. Hoc tñ interest inter delectationem utriusq; appetitus, ꝙ delectatio appetitus sensibilis est cũ aliqua transmutatione corporali: delectatio aũt appetitus intellectiui nihil aliud est, q̃ simplex motus volũtatis. & ſm hoc Ang. dicit i

*Lib. 2. de orth. fide. c. 13 & 22. in princ. †Lib. 4. ca. 10. & 12. i fine.

*q. prece. ar. 3. ad 2.

*inf. q. 2. 3. ar. 1. cor. Et. 1. dist. 45. ar. cor. Et. 4. di. 49 q. 3. ar. 1. q. 1. & 2. *L. 1. rheto. cap. 10. in fi.

*ar. prec.

SVPER QVAEST. XXXI. ART. IIII.

Medma. ar. 4.

CIrca dicta in 4. artic. Scotica subtilitas discutienda occurrit: ipse nanq;, ut superius allegatum est, ponit in uoluntate non solũ operationes, sed passiones, illas liberas, illas naturales: illas à uoluntate in uolũtate, illas in uolũtate ab obiecto unde in 3. senten. dist. 15. ex proposito probate nititur tristitiã in uolũtate nõ esse operationẽ eius, sed passionẽ quadrupliciter. primo, qa si esset operatio, aut esset uelle, aut nolle: sed nõ ẽ uelle, ut patet, nec nolle, ut probatur: qa deus, & beati possunt nolle, & tamẽ non possunt tristari. Secundo, qa summe uolẽte Sorte aliquid euenire, si illud eueniat, tristabit: & tamẽ in eo nõ fiet aliqua operatio simpliciter, nec secundũ aliquẽ gradũ, qa iam ponit qđ summe nouit. Tertio, qa operatio est immediate in potestate uoluntatis, ut patet de uelle, & nolle. Tristari autem nõ est in potestate uolũtatis, cum nolitum aduenit. Quarto, qa operatio est, & à uolũtate, & in uolũtate: tristitia aũt est qđẽ in uolũtate, sed nõ a uolũtate: est. n. de his, q̃ nobis nolentib. accidũt.

Cont l. m.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis more hoc i tractatu, scilicet de delectatione, quia oppositorum eadem est disciplina, nec inferius specialiter quęretur de tristitia, an sit in uolũtate: scito, ꝙ si solæ delectationes, & tristitiæ essent passiones, cum ipsæ consequantur alios motus appetitus, amatum, & odiũ formaliter, uel uirtualiter (nihil. n. delectat nisi amatum & nihil cõtristat nisi odio habitum, seu nolitum) dicendum uideretur, ꝙ passiones differunt ab operationibus in uoluntate: quia illæ immediatę sunt illi, hæ autẽ mediãtibus illis: sed qm̃, ut ex dictis patet, amor est prima passio, quæ tamen in uoluntate manifeste est operatio: ideo nõ potest talis conditio uniuersaliter assignari passionibus translatis in uoluntatem. Propter ꝙ ad tales passiones descẽdendo, dico quatuor. Primo ꝙ tam delectatio quàm tristitia est à uolũtate, & in uolũtate, ꝓbatur. Omnis motus uolũtatis est à duobus motoribus, altero quo ad specificationẽ, altero quo ad exercitiũ: & motor quo ad primũ est obiectũ, quo ad secũ- F dũ uero est triplex, scilicet deus, natura, & libertas, ut ex supra dictis patet: & quocunq; horum causante, uoluntas ipsa causat ut ex supradictis patet. Igitur omnis motus uoluntatis causatur a uoluntate quo ad exercitium actus, ab obiecto autem quo ad specificam determinationem. Delectatio igitur, & tristitia, cũ sint animi motus secũdũ appetitũ intellectiuũ ut modo loquimur, a uolũtate sunt, & in uoluntate, quia immanentes actus sunt. Secũdo ꝙ delectatio, proprie loquẽdo non est uelle, nec tristitia nolle, probatur: qa superius fruitio actus specie distinctus ẽ cõtra uelle, & intẽdere: constat autem, quòd delectatio in uolũtate aut ẽ fruitio, aut eius species. Et pari ratione tristitia, ut ibi inuenitur, distinguẽda uidet̃ à nolle & hoc loquendo proprie de uelle, & nolle. Et si large uocabulo per uelle, omnis acceptatio uoluntatis, & per nolle omnis refutatio significetur, ut Augustini authoritas in litera allata sonat, dicens ꝙ lætitia est uoluntas: sic delectatio est uelle, & tristitia nolle. Tertio ꝙ tã delectatio, quàm tristitia est à uoluntate ut natura, seu naturaliter declarat̃ ex ante dictis: & quòd aliqua operatio est à uoluntate naturaliter, & quòd fruitio dei clare uisi est naturalis. & probatur: quia non in potestate nostra esse uidet̃ tristari, uel delectari, apprehensis delectabilibus, & tristabilibus ipsũ uolũtati. i. uolitis, aut nolitis à nobis. Quarto, quòd delectatio, & tristitia habẽt magis rationem passionis in uoluntate, quàm amor, & odium: pro quanto illæ sunt uniuersaliter à uoluntate ut natura, hęc non. Et ideo uoluntas ad hoc se habet magis actiue, quàm ad illas immediate: quoniã ad hoc cũ dominio, ad illas non. Et propterea putatę sunt uerę passiones. i. causatę solũmodo ab obiectis immediate, cum tamen sint operationes naturales ipsius uolũtatis, cõsequentes ab ipsa, & in ipsa ex obiectis apprehẽsis, & uolitis, aut nolitis formaliter, uel uirtualiter. Et qm̃ hoc mediũ est inter esse oĩo passiones, ut Scot. posuit, & esse oĩno operationes uoluntatis: ideo obiecta utramque ueritatem participant, soluẽda tamẽ simpliciter sunt, & dicendũ ad primũ, ꝙ tristitia, proprie loquendo, nec est uelle, nec nolle,

Porrecta per totum.

concl. m.

sed

*c.6. & 8. circa pri. 10.5. sed operatio cõtraria fruitioni, cõiter tñ loquendo, est nolle: nõ tñ sequitur, ergo põt esse in deo, uel beatis: quia nõ ẽ omne nolle. non. n. se habet cõuertibiliter, sed sicut animal, & homo.

¶Ad secundũ, ꝙ sum me nolente Sorte aliquid euenire, & tñ eueniente tristabitur, resultante ex euẽtu apprehenso in uolũtate nouo motu tristitiæ, nec inconuenit cõcedo eũ illis in abusione uocabulorum, ꝙ cũ summa nolitione obiecti absolute, uel futuri, adueniat alia nolitio eiusdẽ iã præsentis: sic. n. causat tristitiam. Aliter. n. mouet præsens, & aliter absẽs obiectum, ut dictum est:

¶Ad tertium negatur ꝙ oĩs operatio sit immediate in potestate uoluntatis: imo aliquã nunꝗ, ut prima: aliqua mediate, ut delectatio, mediante. s. apprehensione, uel amore obiecti.

*li.7. eth. c.vl. circa finẽ. to.5.

†c vl. non remote a fine.

¶Ad quartum, dr, ꝙ cum hoc, ꝙ tristitia est de his, quæ nobis nolentib. accidũt, stat ꝙ sit à uoluntate ut natura immediate.

SVP. QVÆS. XXXI. ART. V.

*c. ul. non procul a fine.

Medina. ar. 5.

IN articulo quinto nota illa uerba, Vnde, & delectationes sensibiles nõ sunt totæ simul. Ex hoc. n. patet, ꝙ cũ de rõne delectationis dr, ꝙ est tota simul, intelligit de ea per se: licet per accidens cõtingat oppositũ. Cõiũctio. n. in qua delectatio cõsistit, nõ est successiua nisi rõne motus adiũcti, ut hic dr: & ex hoc ipso deficit à perfectione delectationis illa, quæ hoc accidẽs habet annexum, ex quo nõ est tota simul. Delectatio igitur secundũ se est tota simul, & absque tpe, ut in articulo secũdo discussum est: per accidens aũt aliqua est non tota simul, & in tempore.

177 *Ferrolla per totum.*

*Inf. q. 38 art. 4. cor. Et 4. d. 49. q. 3. art. 5. q. 5. Et 1. Eth. le. 13. coit. Et 12 Met. le. 6.

4. de ciuit. Dei, ꝙ cupiditas, & lætitia nihil est aliud, quàm uoluntas in eorum consecutione, quę volumus. A

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ in illa diffinitione Philosophi, sensibile ponit̃ cõiter pro quacunque apprehensione. Dicit. n. Philosophus in 10. Eth.* ꝙ ſm omnem sensum est delectatio, similiter autem, & secundũ intellectum, & speculationem: uel potest dici, ꝙ ipse diffinit delectationem appetitus sensitiui. B

Ad 2m dicendũ est, ꝙ delectatio habet rõnem passionis, proprie loquendo, inquantum ẽ cũ aliqua transmutatione corporali: & sic non est in appetitu intellectiuo, sed ſm simplicem motum. sic enim etiam est in Deo, & in angelis: vnde dicit Philosophus in 7. Eth. * quòd Deus una simplici operatione gaudet. Et Dio. dicit in fin. cæle. Hierar.† ꝙ angeli nõ sunt susceptibiles nostræ passibilis delectationis, sed congaudent Deo secundum incorruptionis lætitiam. C

Ad 3m dicendũ ꝙ in nobis non solũ est delectatio, in qua cõicamus cum brutis: sed etiam in qua cõicamus cum angelis. vnde ibidem Dionys. dicit, * ꝙ sancti homines multotiens fiũt in participatione delectationũ angelicarum: & ita in nobis est delectatio non solum in appetitu sensitiuo, in quo communicamus cum brutis, sed etiam in appetitu intellectiuo, in quo cõmunicamus cum angelis. D

ARTICVLVS V.

Vtrum delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus, & intelligibilibus.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur ꝙ delectationes corporales, & sensibiles sint maiores delectationibus spiritualibus intelligibilibus.h Oẽs enim aliquam delectationem sequuntur, secundũ Philosophũ in 10. Eth.* sed plures sequuntur delectationes sensibiles, quàm delectationes spirituales intelligibiles. ergo delectationes corporales sunt h maiores. E

*c. 2. Et 3. to. 5.

2 ¶Pręt. Magnitudo cãę ex effectu cognoscit̃: sed delectatiões h corporales habẽt fortiores effect⁹. trãsmutãt. n. corpus, & quibusdã insanias faciũt, ut dr in 7. Ethi.* ergo delectatiões corporales sũt fortiores *c. ps circa me. t. 5.

3 ¶Pręt. Delectatiões corporales oportet temperare, & refrænare propter earum h vehementiam: sed delectationes spirituales non oportet refrænare. ergo delectationes corporales sunt maiores.

Sed contra est, qđ dr̃ in Psal. 118. Quàm dulcia faucib. meis eloquia tua super meli ori meo. Et Philosophus dicit in 10. Ethi.* ꝙ maxima delectatio est, quæ est secundum operationem sapientiæ. *c. 7. & 8. to 5.

Respon. Dicendũ, ꝙ sicut iã dictũ est,* Delectatio ꝓuenit ex cõiunctione ꝯuenientis, cũ sentit̃, & cognoscit̃. In operib. aũt aiæ, ꝓcipue sensitiuę, & itellectiuę, est hoc cõsiderandũ, ꝙ cũ nõ transeant in materiã exteriorẽ, sunt actus, uel ꝑfectiones d operantis, scilicet intelligere, sentire, uelle, & huiusmodi: nam actiones, q̃ transeunt in exteriorẽ materiã, magis sunt actiones, & ꝑfectiones materię trãsmutatæ: Motus enim est actus mobilis à mouente. Sic igitur ꝑdictæ actiones aiæ sẽsitiuæ, & intellectiuę, & ipsæ sunt quoddam bonũ operantis, & sunt ẽt cognitæ ꝑ sensum, uel intellectum: unde ẽt ex ipsis consurgit delectatio, & non solum ex eorũ obiectis. Si m igitur cõparẽt delectationes intelligibiles delectationib. sensibilibus, ſm qđ delectamur in ipsis actionib. (puta, in cognitione sensus, & in cognitione intellectus) non est dubiũ, ꝙ multo sunt maiores delectatiões intelligibiles, quàm sensibiles.* Multo. n. magis delectatur hõ de hoc, ꝙ cognoscit aliquid intelligẽdo, quàm de hoc, quòd cognoscit aliquid sentiendo: quia intellectualis cognitio & ꝑfectior est, & ẽt magis cognoscitur, quia intellectus magis reflectitur supra actũ suũ, quàm sensus. Est ẽt cognitio intellectiua magis dilecta: nullus. n. est q nõ uellet magis carere uisu corporali, quàm uisu intellectuali, eo mõ quo bestiæ, uel stulti carẽt sicut Aug. dicit in lib. de ciuit. Dei.* Sed si r comparẽtur delectationes intelligibiles spũales delectationibus sensibilibus corporalibus, sic ſm se, & simpliciter loquẽdo, delectationes spũales sunt maiores: & hoc apparet ſm tria, q̃ requirunt̃ ad delectationem, s. bonum coniunctum, & id, cui cõiungit̃, & ipsa coniunctio. Nã ipsum bonũ spirituale, & est maius, q̃ corporale bonũ, & est magis dilectũ: cuius signũ est, ꝙ hoĩes ẽt à maximis corporalib. uoluptatibus abstinent, ut non ꝑdant honorẽ, qui est bonum intelligibile: similiter ẽt ipsa pars intellectiua est multo nobilior, & magis cognoscitiua, quã pars sensitiua. Coniunctio ẽt utriusque est magis intima, & magis ꝑfecta, & magis firma. Intimior quidẽ est, quia sensus sistit circa exteriora accidẽtia rei: intellectus uero penetrat usq; ad rei essentiam. Obiectũ enim intellectus est quod qđ est ꝑfectior aũt est, qa coniunctioni sensibilis ad sensum adiũgitur motus, q est actus imperfectus: unde, & delectationes sensibiles nõ sunt totę simul, sed in eis aliquid ꝑtransit, & aliqd expectat̃ cõsummandũ, ut patet in delectatione ciborũ, & uenereorũ: sed intelligibilia sunt absque motu, unã delectationes tales sunt totæ simul, est ẽt infirmior, qa delectabilia corporalia sũt corruptibilia, & citò deficiũt: bona uero spũalia sunt incorruptibilia: sed quo ad nos, dele-

concl. no (beside "Si m igitur cõparẽt delectationes intelligibiles")

D. 1122. (beside "materiã exteriorẽ … operantis")

*li. 14. de tri. ca. 14. post mediũ, to. 5. concl. p (beside "Sed si r comparẽtur")

concl. s (beside "sed quo ad nos")

delectatiões corporales sunt magis vehemẽtes ꝑ ꝑtria. Primo, q̃a sẽsibilia sũt magis nota quo ad nos, quàm intelligibilia. Scd̃o ẽt, q̃a delectationes sẽsibiles, cũ sint passiones sensitiui appetitus, sunt cũ aliqua transmutatione corporali, qđ nõ cõtingit ĩ delectationib. spũalibus, nisi ꝑ quandã redũdantiã à superiori appetitu ĩ inferiorẽ. Tertio, q̃a delectationes corporales appetunt̃ ut medicinæ q̃dã ꝯ corporales defectus, vel molestias, ex quib. tristitię q̃dã cõsequũt: vñ delectationes corporales, tristitijs hmõi superuenientes, magis sentiuntur: & ꝑ consequens, magis acceptantur, q̃ delectationes spũales, quæ non habent tristitias ꝯrias, ut infra * dicetur. *q.34. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ iõ plures sequunt̃ delectationes corporales: quia bona sensibilia sũt magis, & pluribus nota: & ẽt quia hoĩes indigent delectationibus, vt medicinis ꝯ multiplices dolores, & tristitias. Et cum plures hoĩum nõ possint attingere ad delectationes spũales, q̃ sunt ꝑprie uirtuosorũ, cõsequens est, q̃ declinent ad corporales.

AD 2m dicendũ, q̃ transmutatio corporis magis contingit ex delectationibus corporalibus, inquã tum sunt passiones appetitus sensitiui.

AD 3m dicẽdũ, q̃ delectationes corporales sunt secundũ partẽ sensitiuã, q̃ regulat̃ rõne: & iõ indigent tẽperari, & refrænari ꝑ rõnẽ, sed delectationes spũales sunt secundũ mentẽ, quæ est ipsa regula: vnde sunt secundũ seipsas sobriæ, & moderatæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum delectationes tactus sint maiores delectationibus, quæ sunt secundum alios sensus.

ADSEXTVM sic proceditur. Vr̃ q̃ delectationes, q̃ sũt secũdũ tactum, nõ sint maiores delectationib. quæ sunt secũdũ alios sensus. Illa enim delectatio vr̃ esse maxima, qua exclusa, gaudium omne cessat: sed talis est delectatio quæ est secũdũ uisum. Dr̃.n. Tobiæ 5. Quale gaudiũ erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumẽ cęli ñ video? ergo delectatio, q̃ ẽ ꝑ visum, ẽ maxima inter sensibiles delectationes.

¶2 Præt. Vnicuique fit delectabile illud, quod amat, vt Philosophus dicit in 1. Rhetor. * sed inter alios sensus maxime diligit̃ visus. ergo delectatio, quæ est secundum uisum, est maxima.

¶3 Præt. Principiũ amicitiæ delectabilis, maxime est uisio: sed cã talis amicitiæ est delectatio. ergo secundum uisum uidetur esse maxime delectatio.

SED CONTRA est, q̃ Philosophus dicit in 3. Eth. * q̃ maxime delectatiões sunt secũdũ tactũ.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut iam dictum est, * Vnumquodq; inquantũ amatur, efficitur delectabile: sensus autem, ut dr̃ in 1. Met. * ꝑ duo diligũtur, s. ꝑ cognitionẽ, & ꝑ vtilitatem: vñ, & vtroque modo contingit esse delectationem secundũ sensum: Sed quia apprehendere ipsam cognitionem tanq̃ bonũ quoddã, proprium est hoĩs: iõ primæ delectationes sensuũ, q̃. s. sunt secũdum cognitionẽ, sunt ꝑprię hoĩum: delectatiões aũt sensuũ, inquantũ diliguntur ꝑ utilitatem, sunt cões oibus animalibus. Si igitur loquamur de delectatione sensus, quę est rõne cognitionis, manifestum est, q̃ secundũ uisum est maior delectatio, quàm ſm aliquẽ aliũ sensũ. Si autem loquamur de delectatione sensus, quæ est rõne utilitatis, sic maxima delectatio ẽ secũdũ tactũ. Vtilitas. n. sensibiliũ attenditur secundũ ordinẽ ad ꝯseruationẽ naturæ aialis: ad hãc aũt utilitatẽ propinquius se habent sensibilia tactus. Est. n. tactus cognoscitiuus eorũ, ex quibus cõsistit animal. s. calidi, & frigidi, & humidi, & sicci, & hmõi: vñ secundũ hoc declaratiões, q̃ sunt secũdũ tactũ, sunt maiores, quasi fini propinquiores: & ꝑ hoc ẽt aialia alia, q̃ non habent delectationẽ secundũ sensũ, nisi rõne utilitatis, nõ delectantur secundũ alios sensus, nisi in ordine ad sensibilia tactus. Neque. n. odoribus leporum canes gaudent, sed cibatione: neque leo uoce bouis, sed comestione, ut dicitur in 3. Eth. * Cum igitur delectatio tactus sit maxima rõne utilitatis, delectatio aũt uisus ratione cognitionis, si quis vtranq; comparare velit, inueniet simpliciter delectationẽ tactus esse maiorem delectatione uisus, secundũ qđ consistit infra limites sensibilis delectationis: * quia manifestũ est q̃ id, quod est naturale, in unoquoq; est potentissimum. Huiusmodi aũt delectationes tactus sunt, ad quas ordinantur concupiscentię naturales, sicut cibi, & uenerea, & huiusmodi. Sed si consideremus delectationes uisus, secundum quod uisus deseruit intellectui, sic ꝑ delectationes uisus erunt potiores ea ratione, qua, & intelligibiles delectationes sunt potiores sensibilibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ gaudium, sicut supra dictum est, * significat animalem delectationem, & hæc maxime pertinet ad uisum: sed delectatio naturalis magis pertinet ad tactum.

AD 2m dicendum, q̃ uisus maxime diligitur ꝑpter cognitionem, eo q̃ multas rerum differentias nobis ostendit, ut ibidem dicitur. *

AD 3m dicendũ, q̃ alio modo delectatio est cã amoris carnalis, & alio mõ visio: na delectatio, & maxi-

*c.10. post med. t.1. — *ar.3. — *li.1. Met. circa prĩ. tom.3. — *li.1. metap. nõ à prĩ. cõ.3. — *c.11. t.6. — *c.10. t.5. — *art.2. — *q.34. ar. 4. — concl. — concl.

SVP. QVÆS. XXXI. ART. VI.

Medina ar.6.

IN articulo sexto aduerte, q̃ cũ dr̃. q̃ delectationes tact' sunt ad quas ordinãtur concupiscẽtię naturales, põt intelligi. Primo eũ pertinere, ut s. ad solas delectationes sẽ suum inquãtũ utiles, q̃ appellant̃ in litera delectationes tact', ordinentur cõcupiscẽtiæ naturales: & hinc sensum iosinuat distinctio harum delectationũ contra delectationes sensuum, quanti uim factum concupiscere, eũ illę sint naturales, istæ nõ: & iõ illæ potiores. Sed cõtra hunc sensũ occurrit authoritas Aristotelis in primo Rhetoricæ capitulo de amore suo, ponẽs cõcupiscentias & delectationes naturales, quæcunque sunt, nõ per estimare aliquid: & subdit, q̃ tales sũt quæcunque dicunt̃ esse natura: & subdit sensibus olbus. Et cõfirmatur rõne, quia pulchra delectat v sũ: & similiter suaues cantus auditũ, & sunt absque aestimatione

Terrecita per totum. *1.2.q.15. art.3.cor. Et q. 141. ar 4.q.1.et ad 3. & ar. 7.cor. Et 4.d.49 q. 3.art 1.q. 1. Et mal. q. 14. art. 4 cor. & ad 1.

tate, & absque existimatione, sola natura li conuenientia, ut experientia testatur. Secundo ita pot' intelligi, secundũ excellentiam, vt. s. ad primas delectatiões maxime ordinent' concupiscentiæ naturales. Et ex hoc habet intẽtum authoritate naturalitate q̃a ex hoc, q̃ naturale est potẽtissimum in vnoquoque magis naturale ẽ potentius: ac per hoc delectabilis, ad quas ꝑcipue ordinant' concupiscẽtiæ naturales, sunt maiores. Põt ẽt tertio dici, q̃ licet ambæ delectationes, s. tactus, & uisus, sint secũdum se naturales cũ suis concupiscentijs: comparatæ tñ adinuicem, delectatio uisus habet rõnẽ aialis, & delectatio tactus, naturalis: quia tactus fundamentum est, & necessarium naturæ, visus aũt ad bene esse posterius aduenit. Et quia litera cõparat delectationẽ horum duorum sensuũ ideo illã, quæ tactus est, distinxit contra istã, ut naturalẽ cõtra aialem. & huic sẽsui fauent cõparatiua ad primũ in lra posita.

maxime, quæ est ſm tactũ, est cã amicitiæ delectabilis per modum finis: viſio autem eſt cauſa, ſicut vnde eſt principium motus, inquantũ per uiſum amabilis imprimit ſpecies rei, quæ allicit ad amandum, & ad concupiſcendum eius delectationem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum aliqua delectatio ſit non naturalis.

Medina artic. 7.

179 *Porrecta per totum.* AD SEPTIMVM ſic proceditẽ. Vr̃ φ nulla delectatio ſit innaturalis. Delectatio.n.in affectibus animæ proportionatur quieti in corporibus: ſed appetitus corporis naturalis nõ quieſcit niſi in loco connaturali. ergo nec quies appetitus aialis, q̃ B eſt delectatio, poteſt eſſe niſi in aliquo connaturali. nulla ergo delectatio eſt non naturalis.

Li.i. tex. c.11. circa prin. t.6. ¶2 Præt. Illud qđ eſt ɔ̃ naturã, ẽ uiolẽtũ: ſed omne violentũ eſt ɔtriſtans, ut dr̃ in 5. Metaph. ergo nihil, quod eſt contra naturam, eſt delectabile.

art.1. huius q. ¶3 Prẽt. Conſtitui in propriam naturã, cum ſentitur, cauſat delectationẽ, ut patet in diffinitiõe Philoſophi ſupra poſita: ſed cõſtitui i naturã, unicuiq; eſt naturale; qa motus naturalis eſt, q eſt ad terminũ naturalem. ergo omnis delectatio eſt naturalis.

c.11. a principio, & e.vi. to.5. SED CONTRA eſt, quod Philoſophus dicit in 7. Ethic. φ quædam delectationes ſunt ægritudinales, & contra naturam. C

ex eo co. Et 5. habetur, to... RESPON. Dicendum, φ naturale dr̃, qđ eſt ſm naturam, ut dr̃ in 2. Phyſi.* Natura aũt in hoĩe dupliciter ſumi põt, Vno modo prout intellectus, & rõ eſt potiſſime hoĩs natura: quia ſm eam hõ in ſpecie conſtituitur, & ſecundum hoc naturales delectationes hoium dici poſſunt: quæ ſunt in eo, qđ cõuenit homini ſecundum rõnem: ſicut delectari in cõtemplatione ueritatis, & in actibus uirtutum, eſt naturale hoium. Alio modo põt ſumi natura in hoĩe ſecundum quod condiuiditur rõni, ſ. id, quod eſt cõe homini, & alijs, præcipue φ rõni non obedit: & ſecundum hoc ea, quæ pertinent ad conſeruationem corporis, uel ſecundum indiuiduum, ut cib. potus, lectus, & hmõi: uel ſecũdum ſpeciẽ, ſicut venereorum uſus dicuntur homini delectabilia naturaliter. ſecundũ utraſq; aũt delectationes cõtingit aliquas eſſe i naturales, ſimpliciter loquẽdo, ſed connaturales ſecundũ qđ. Contingit.n.in aliquo indiuiduo corrũpi aliqđ principiorũ naturaliũ ſpẽi: & ſic id, quod eſt ɔ̃ naturam ſpẽi, fieri per accidens naturale huic indiuiduo: ſicut huic aquæ calefactæ eſt naturale, φ calefaciat. Ita igitur contingit, φ id, qđ eſt ɔ naturam hoĩs, uel quantum ad rõnem, uel quantum ad corporis conſeruationem, fiat huic homini connaturale pp aliquam corruptionem naturę in eo exiſtentem: quæ quidem corruptio põt eſſe, uel ex parte corporis, ſicut ex ægritudine, ſicut febricitantibus dulcia uidentur amara, & econuerſo: ſiue pp malam complexionẽ, ſicut aliqui delectantur in comeſtione terræ, uel carbonũ, uel aliquorũ hmõi: uel etiam ex parte animæ, ſicut pp conſuetudinem aliqui delectantur in comedendo hoies, uel in coitu beſtiarum, aut maſculorum, aut aliorum huiuſmodi, quæ non ſunt ſecundum naturam humanam. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

concl. (margin, beside "turale, φ calefaciat")

ARTICVLVS VIII.

Vtrum delectatio poſſit eſſe delectationi contraria.

AD OCTAVVM ſic proceditẽ. Vr̃ φ delectationi non ſit delectatio ɔ̃ria. Paſſiones.n. aiæ ſpẽm, & ɔ̃rietatẽ recipiunt ſm obiectũ: obiectũ aũt delectationis eſt bonũ. cũ igit bonũ non ſit contrarium bono, ſed bonũ malo contrarietur, & malũ malo, ut dicitur in prædicamentis: videtur quòd delectatio non ſit contraria delectationi.

¶2 Pr̃gt. Vni eſt ɔ̃-iũ unũ ut pbatur in 10. Metap.† ſed delectatio ni ɔtraria ẽ triſtitia: nõ ergo delectationi ɔtraria ẽ delectatio.

¶3 Præt. Si delectationi cõtraria eſt delectatio, hoc nõ ẽ niſi pp contrarietatẽ eorũ, in quib. aliquis delectatur: ſed hæc differẽtia ẽ materialis, cõtrarietas aũt eſt differẽtia ſm formã, ut dr̃ in 10. Met.* ergo cõtrarietas nõ ẽ delectationis ad delectationẽ.

SED CONTRA, Ea, quæ ſe impediũt in eodẽ genere exiſtẽtia ſecũdũ Philoſoph. ſũt cõtraria: ſed quædã delectationes ſeinuicem impediunt, ut dicitur in 10. Ethic.† ergo aliquæ delectationes ſunt contrariæ.

RESP. Dicendũ, φ delectatio in affectionibus aiæ, ſicut dictũ eſt,* proportionatur quieti in corporibus naturalib. Dicũtur D aũt duæ quietes eſſe contrariæ, quæ ſunt in contrarijs terminis ſicut quies q̃ eſt ſurſum, ei, q̃ eſt deorſũ, ut dr̃ 5. Phyſi.* vñ, & cõtingit in affectibus animæ duas delectationes eſſe contrarias.

AD PRIMVM ergo dicendũ, φ verbum illud Philoſophi, eſt intelligendũ, ſm qđ bonũ, & malum accipit in uirtutibus, & uitijs: nã inueniunt̃ duo cõtraria E uitia, non aũt inuenit uirtus contraria uirtuti. In alijs aũt nil prohibet duo bona eſſe adinicẽ cõtraria: ſicut calidũ, & frigidũ, quorũ unũ eſt bonum igni, alterum aquæ. Et per hunc modũ delectatio põt eſſe delectationi contraria, ſed hoc in bono uirtutis eſſe non põt: quia bonum virtutis nõ accipitur, niſi p conuenientiã ad aliqđ unũ ſ. rõnẽ.

AD 2m dicendum, φ delectatio ſe habet in affectib. aiæ, ſicut qes naturalis in corporibus: eſt.n. in aliquo conuenienti, & quaſi connaturali. Triſtitia aũt ſe habet ſicut quies uiolenta. Triſtabile.n. repugnat appetitui animali, ſicut loc° quietis uiolẽtæ appetitui naturali: quieti aũt naturali opponit

SVP. QVÆS. XXXI. ART. VIII.

Medina ar. 8.

ARticulo ſeptimo omiſſo, circa octauum in reſpõſione ad tertium, dubium occurrit: quia ſuperius in q. 30. art. ſecundo dictum eſt, φ differentia obiecti ſecundum naturam facit materialem diuerſitatem paſſionũ, hic uero dicitur φ obiecta delectationũ diuerſificant nõ ſolũ materialiter ſed formaliter delectationẽ. 171 *Porrecta per totum.*

¶Ad hoc dicẽdũ breuiter, q. doctrinæ ſuperiori nõ repugnat præſens: quod ſibi didicimus, φ diuerſitas obiecti ſecundum virtutem cauſat diuerſitatem paſſionũ, nõ autem diuerſitas ſecundum naturam. Et utrunque eſt uerum uniuerſaliter intellectum: non enim omnis diuerſitas naturæ obiecti diuerſificat ſpeciem paſſionis nunc uero dicimus, φ aliqua diuerſitas naturæ obiecti (ſ. illa ſcilicet quę redundat in diuerſam rationẽ delectabilis) diuerſificat ſpeciem paſſionis conſtat autem hæc ſibi inuicem non aduerſari, nec hoc eſt ſingulare in delectatione: nam idem eſt de concupiſcentia iudicium. Cũ n. concupiſcẽtia ſit appetitus delectabilis, ad delectationẽ, q ſe habeat vt motus ad quietem ipſum terminãtẽ cõſequens eſt, φ delectabilib. ex ſtentib. cõtrarijs, ac p hoc diſtinctis ſpẽ, neceſſe ſit, & delectationes, & cõcupiſcentias eſſe contrarias, ac per hoc ſpecifice diſtinctas.

*In poſt p̃ dic. ca. de oppoſitis circa pri. tom. 1. †Tex. 37. to. 3. *text. 13. to. 1. *li. 10. Meta. tex. 13. & 14. & 3. †c. 5. Iter principiũ & mediũ to. 5. *ar. 2. huius q. li. 5. Phy. tex. 54. t. 2. *concl.*

& quies uiolenta eiusdem corporis, & quies naturalis alterius ut dicitur in 5. Physi.* unde delectationi opponitur; & delectatio, & tristitia.

AD 3m dicendũ, q ea in quibus delectamur, cũ sint obiecta delectationis, non solum faciunt differentiã materialẽ, sed ẽt formalem, si sit diuersa rõ delectabilitatis. Diuersa.n. rõ obiecti diuersificat speciẽ actus, uel passionis, ut ex supradictis patet *.

QVAEST. XXXII.

De causa delectationis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis delectationis.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum operatio sit cã propria delectationis.

¶Secũdo, Vtrum motus sit causa delectationis.

¶Tertio, Vtrũ spes, & memoria.

¶Quarto, Vtrum tristitia.

¶Quinto, Vtrũ actiones aliorũ sint nobis delectationis cã.

¶Sexto, Vtrum benefacere alteri sit causa delectationis.

¶Septimo, Vtrum similitudo sit causa delectationis.

¶Octauo, Vtrum admiratio sit causa delectationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum operatio sit causa propria delectationis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, q operatio ñ sit ppria & prima cã delectationis. ut.n. Philosoph* dicit in 1. Rhet.* Delectari, consistit in hoc, qđ sensus aliqđ patiatur. Requirit.n. ad delectationẽ cognitio, sicut dictũ ẽ: *sed p pri* sunt cognoscibilia h obiecta operationũ, q̃ ipsę operationes. ergo operatio ñ est propria causa delectationis.

¶2 Præ. Delectatio potissime cõsistit h in fine adepto: hoc enim ẽ qđ præcipue concupiscitur: *sed ñ sẽp operatio ẽ finis, sed qñq; ipsũ operatũ. ñ ergo operatio ẽ ppria, & p se, cã delectationis.

¶3 Præt. b Otiũ, & requies dicunt p cessationem operationis; hęc autem sunt delectabilia, vt dr in 1. Rheto.* non ergo operatio est propria causa delectationis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit 7. & 10. Eth.* q delectatio est operatio connaturalis, & non impedita.

G RESP. Dicendũ, q sicut supra dictum est,* ad delectationẽ duo requiruntur. s. consecutio boni connenientis, & cognitio hmõi adeptionis: utrunq; aũt horũ in quadã operatione consistit. Nã actualis cognitio operatio ẽ quædã: similiter bonum conueniẽs adipiscimur aliqua operatione.

H ipsa ẽt operatio propria, est qđdã bonũ cõueniens: vñ m oportet, q omnis delectatio aliquam operationem consequatur. *

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ipsa obiecta operationum non sunt delectabilia, nisi inquãtum coniungunt nobis, uel p cognitionẽ solã, sicut cũ delectamur in cõsideratione, uel inspectiõe aliquorũ, uel quocunq; alio modo simul cũ cognitione: sicut cũ

I aliqs delectat in hoc, q cognoscit se habere quodcũq; bonum puta, diuitias, uel honorẽ, uel aliqd hmõi, q̃ quidẽ non essent delectabilia, nisi inquãtũ apprehendunt ut habita. Vt.n. Philosophus dicit in 2. Polit.* Magnam delectationẽ habet, putare aliquid sibi propriũ, q̃ procedit ex naturali amore alicuius ad seipsum. Habere aũt hmõi, nihil est aliud quàm uti eis, uel posse uti: & hoc est per aliquam operatio

K nem, unde manifestũ est, q omnis delectatio in operationem reducitur sicut in causam.

AD 2m dicendum, q etiã in illis, in quibus operationes non sunt fines, sed operata ipsa, operata sũt delectabilia inquãtũ sũt habita, vel facta, quod refert ad aliquem usum, uel operationẽ.

AD 3m dicendũ, q operatio-

SVPER QVÆST. XXXII. ART. I.

Medina ar. 1.

Circa primum articulum q. 32. dubium occurrit, An operatio sit propria cã delectationis, ut constitutio in cõnaturale bonũ: an indistincte. Et ut clarior sit qõ, recolito, q in diffinitione delectationis positi sunt duo actus pro cã delectationis. s. cognitio, & cõstitutio (& qa nulli dubiũ est q cognitio ẽ operatio, si ea rõne operatio est cã ppria delectationis, qa oportet cognitionem interuenire ut cãm) qõnis solutio clara ẽ. Quia vero satis ambiguũ est, an constitutio sit necessario operatiu: idẽ si ea rõne operatio cã propria delectationis dr, quia nimirum ita que constitutio talis in connaturale bonũ causans delectationẽ est operatio, singulare dictum, & disputabile est. Et est inter hos duos sensus tanta differẽtia, q in primo indistincte, & sine cõtradictione aliqua operatio ponit cã delectationis: in secundo uero operatio ponit prima cã eiusdẽ, & ut constituens in connaturale. Et p parte affirmatiua huius secundi sensus sunt uerba authoris in litera uolentis, q consecutio boni conuenientis consistat in operatione. Et in responsione ad pri mum dicitur, q quæ habemus, non delectant, nisi apprehensa ut habita: & habere nihil aliud est quã eis uti, uel posse uti: quod est per aliquam operationẽ. Pro parte uero negatiua est, quia proprium esse, & uiuere, & alia huiusmodi delectant: & tñ constitutio nostra in eis non est per operari, sed per esse. Delectant quoq; nos multa, in quibus cõstituimur non per operari, sed p recipere, seu pati: ut patet cũ ca lefieri, uel refrigerari delectamur: delectat, & conueniens locus in quo per esse in loco, non per operari constituimur.

¶Ad euidentiam huius dubij scito, quòd quia delectatio geus rõnem habet, consecutio boni connaturalis exigitur ad cãndam delectationem propter consecutum esse, quod est totum simul, & consecutum esse exigitur per esse, quod est magis à motu elongatum. Et

F propterea magis causa est delectationis consecutum esse, quàm consecutio, & magis esse quàm consecutum esse. In cuius signũ scientiæ, & uirtutes olim acquisitæ, uel indicæ modo, ut inexistentes apprehensæ delectant, & non solum quando acquisitæ sunt, aut secundũ acquisitionis memoriam. Et omnis consecutio, & omne consecutum est se delectas, inquantum ponis in aliquo esse consono. Vñ cũ in diffinitione delectationis dr. q delectatio est constitutio tota simul in naturã &c. noĩe constitutionis intellige non solũ consecutũ esse, sed esse: siue sit tale esse per constitutionem, siue non. Constituit enim Deus gloriosus in esse sine constitutione, & delectationẽ tamen summam apprehensam in eo tacit: & nos nostrum esse apprehensum delectat non quia à natura cõstitutum, sed quia inest nobis. Nihil.n. minus delectaret, si non aliunde haberemus: pro intellectu sñ literæ expresse dicentis utrunq; reqsitum ad delectatiõis cãm in operatione consistere, distingue, & dicito, q delectabilia sunt duplicia, quędam congenita, & quædam superuenientia. Et quod authos de superuenientibus solicitus in litera, consecutionis nomine intentionẽ suã significauit, & noluit cõsecutionem in operatione consistere extenso operationis uocabulo ad oẽm actionem, passionem, motumq;. Delectabilia quippe oĩa, quæ supueniunt, iungunt nobis motu aliquo, uel ut obiecta operationũ immanentiũ, uel saltẽ ut materia usus ut in responsione ad primum, & secundũ dr. Nectamen tacuit omnino authos de cõstitutione causante delectationem in congenitis: nam in ar. 7. expresse dixit, q simile inquantum vnum, ẽ delectabile. Constat enim q unitas similium, est unitas in essendo: & qa (ut dicitur in 1. Rhet. Aristot.) simile delectat ut ipsum et, consequens est, quod cõstitutio in delectatione congenitorum sicut & in delectatione similium, fit secundum esse, etiam si nulla inde operatio prouenirẽt. Et per hæc patet solutio obiectorum, & quæstionis.

¶Circa

*Lib. 5. Phy. tex. 54. & 55. tom. 2.

*quæst. 23.

172 *Porrecta per totum.*

*4 di. 49. q. 1. ar. 5. q. 4. cor.

*C. 11. t. 5

*q. 31. ar. 1.

*Cap. 11. nõ procul à prin. t. 6.

*Lib. 7. c. 12. & 13. & lib. 10. ca. 4 & 5. tom. 5.

*q. præcedẽ. ar. 1.

*Li. 2. Pol. ca. 2. ante medium tom. 3.

Conci. n

nes sunt delectabiles, inquantũ sunt proportionatæ, & connaturales operanti. Cũ aũt uirtus humana sit finita, secũdũ aliquam mensurã operatio est sibi ꝓportionata. vnde si excedat illã mensurã, iã nõ erit sibi proportionata, nec delectabilis, sed magis laboriosa, & accidiosa: & secũdũ hoc otium & ludus, & alia, quæ ad requiem pertinent, delectabilia sunt, inquantum auferunt tristitiam, quę est ex labore.

ARTICVLVS II.

Vtrum motus sit causa delectationis. *Media art 2.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ motus non sit causa delectationis: Quia, sicut supra dictũ est,* bonũ præsentialiter adeptũ est cã delectationis. vñ Philosophus in 7. Eth.* dicit, ꝙ delectatio nõ cõparatur generationi, sed operationi rei iã existentis. Id aũt, qđ mouetur ad aliud, nondũ habet illud, sed quodammõ est in uia gñationis respectu illius, secũdũ qđ oĩ motui adiungitur gñatio, & corruptio, vt dr̃ in 8. Phys.* ergo motus non est causa delectationis.

¶ 2 Præt. Motus præcipue laborem, & lassitudinẽ inducit in operib': sed operationes ex hoc, quòd sunt laboriosæ, & lassantes, non sunt delectabiles, sed magis afflictiuę. ergo motus nõ est causa delectationis.

¶ 3 Præt. Motus importat innouationẽ quandã, q̃ opponitur cõsuetudini: sed ea quæ sunt cõsueta, sunt nobis delectabilia, ut Philosoph. dicit in 1. Rhet.* ergo motus non est cã delectationis.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit in 8. Confess.* Quid est hoc, dñe Deus meus, cũ tu in æternũ tibiipsi sis gaudiũ, & qđdã de te circa te semp gaudeant, ꝙ hæc rerũ pars alterno defectu, & ꝓfectu, offensionibus, & cõciliationibus gaudet? Ex quo accipitur, ꝙ hoĩes gaudẽt, & delectanẽ in quibusdam alternationibus: & sic motus vr̃ esse cã delectationis.

RESP. Dicendum, ꝙ ad delectationẽ tria requiruntur. s. bonũ delectans, coniunctio delectabilis, & tertiũ quod est cognitio huius cõiunctionis; & secũdũ hæc tria motus efficitur delectabilis,* vt Philosophus dicit in 7. Ethic. & in 1. Rhe.* Nam ex parte nostra, qui delectamur, transmutatio efficit nobis delectabilis ꝓpter hoc ꝙ natura nr̃a transmutabilis est, & ꝓpter hoc, quod est nobis cõueniens nũc, non erit cõueniens postea: sicut calefieri ad ignẽ est conueniens hoĩi in hieme, non aũt in æstate. Ex parte uero boni delectantis, quod nobis coniungitur, fit ẽt transmutatio delectabilis: quia actio cõtinuata alicuius agẽtis auget effectũ, sicut quãto aliqs diutius appropinquat igni, magis calefit, & desiccat.* Naturalis aũt habitudo in quadã mẽsura cõsistit: & iõ qñ cõtinuata pñtia delectabilis superexcedit mẽsuram nalis habitudinis, efficit remotio eius delectabilis. Ex parte uero ipsi' cognitionis, qa

¶ Circa causam delectationis ex parte obiecti, scilicet bonum cõueniens, dubium occurrit, an sit conueniens formaliter, an denominatiue, idest, an obiectum causans delectationẽ sit res denominata a relatione conuenientiæ, an sit ipsa conuenientia. Quòd n. res sit absoluta, quæ denominatur cõueniens, ꝓbatur ex cõmuni cõditione actiuorũ. ratio n. agẽdi in quolibet actiuo res absoluta est, relatio autẽ actiui, aut approximationis cõditio ẽ sine qua nõ. Cõstat autem ꝙ bonum conueniẽs actiuũ est delectationis. Quòd autẽ sit ipsa cõuenientia, ꝓbatur ex eo, ꝙ nisi apprehẽdatur aliqd ut cõueniens, nõ causat delectatio.

173 *Porrecta per totum.*

¶ In hac dubitatione inuenio Scotum in 4. sent. distin. 49.* tenuisse, ꝙ conueniens, & disconueniens secũdũ sola absoluta dicunt rationes causandi delectationem, & tristitiam: secũdũ relationes uero dicit esse causas, sine quibus non, ut relationes actiui, & approximationis, nec aliud inuenio eius fundamentum. Mihi uero uidetur, ꝙ relatio conuenientiæ uel disconuenientiæ in actu exercito, concurrat ad causandam delectationẽ, uel tristitiam, ut ratio agendi. & mouetur ex eo, ꝙ delectatio, & tristitia de eodem differunt specie, utpote contrariæ. ergo delectabile, & tristabile eorum obiecta, & propria per se positiue actiua differunt specie secũdum rationes agendi illas, sed non secũdũ rationes absolutas. ergo secundum rationes respectiuas conuenientiæ, & disconuenientiæ. Prima sequela patet notatis terminis appositis in consequẽte ad excludendas causas excedentes, aut ꝑ accidens, aut negatiue, ut nauta præsens, uel absens causat contraria, & differentiam actiuorum secundum impertinentia, aut sublata, & alia huiusmodi. Oportet enim contrarias actiones à contrarijs rationibus agendi procedere in naturaliter agentibus proprijs, qualia sunt delectabile uel tristabile. Destructio uero consequentis patet ad sensum: experimur enim quòd idem absolutũ, puta calor, modo causat delectationẽ, modo tristitiam, apprehensus, uel sensatus ut conueniens, uel disconueniens. Existente igitur forma absoluta eadem, & facta uariatione de delectabili in tristabile propter uariationem de conuenientia in disconuenientiam, & per se causatis contrarijs actionibus, ac passionibus, scilicet delectatione & tristitia, manifestum fit, quòd conuenientiæ, & disconuenientia ut rationes agendi concurrunt. Et confirmatur hoc, quia illud qđ concurrit ad causandam delectationem, uel tristitiam ut apprehensum, non se habet ut conditio approximationis, sed ut ratio agendi: quoniam apprehensum est, ꝙ mouet appetitum, ut ratio agendi, sed conuenientia uel disconuenientia cõcurrit ad hæc, ut apprehensa: quoniam quantumcunque aliquis frigens calefieret conuenienter, nisi perciperet illud ut conueniẽs in actu exercito, ut exercet conuenientiam, non delectaretur: & hoc manifestius apparet in delectatione uel tristitia imaginationem, uel rationem cõsequente. Ouis enim nunquàm fugeret lupum, nisi apprehenderet ipsum ut disconuenientem, eliciendo ex ipso intentionem inimici. Et continue experimur propter uarias relationes importantes conuenientiã, uel disconuenientiam apprehensas de aliquo, uarie immutari à delectatione in tristitiam & econuerso terminantes certas passiones. & qđ forte fallit putantes oppositum, est, qa non aduertunt, ꝙ relationes sunt in genere formarum actiuarum ut apprehensæ, quamuis non sint in genere actiuorũ formarum ut existentes. Et qui negat hoc, neget quoque æstimatiuam, cuius obiectũ sunt intentiones insensatæ, elicitæ ex sensatis, ut ouile, amicum, inimicũ &c. ex quibus causanẽ passiones in animalibus. Põt quoque esse causa deceptionis nõ distinguere inter apprehẽdere relationẽ alicuius in actu signato uel exercito. Verbigratia, Ouis nutrit agnum ut terminum lactationis, nõ ꝙ oportet eam apprehendere ipsam relationẽ termini, ꝙ esset apprehẽdere in actu signato, sed quia apprehendit agnum ut exercentem relationem termini lactationis, & simile est in alijs. Ex talibus n. apprehensionibus relationũ causant passiones, qđ forte Scotus non negaret. & sic dictæ sunt duæ delectationis causæ, scilicet constitutio, & bonũ connaturale: reliqua autẽ, scilicet apprehẽsio, superius dilucidata est. ad hæc n. tria reducentur omnia causantia delectationem, quæ per totam hanc trigesimam secundam disputantur, & in 1. Rhetor. tanguntur. operatio enim delectat, & ut constitutio, & ut bonum conueniens: motus, ut afferens bonum conueniens, uel auferens disconueniens: memoria, & spes ut supplentes constitutionem: tristitia per accidens, ratione oblationis uel memoriæ. alienæ actiones, ut in proprio nos bono faciunt constitutas passione, uel æstimata possessiue, uel identitate: benefacere quoque, & simile, & admirari ad eadem spectare, exercitatis non est difficile deducere. Vnum tamen in his aduerte quòd quia in his, quæ ad appetitum spectant, nihil differt esse aut apparere propterea delectatio causatur ex æstimato habere, ex æstimato possidere, et repræsentato abundare, & similibus: & non solum ex habere, possidere, abundare, & similibus, in huiusmodi enim ipsa imaginatio hocum delectans sic constituit in cõnaturale bonum, ut supplens uicem ipsius habere, & non solum ut apprehensio talis, autem est dispositio cordis, qui delectantur principatu, honore & similibus.

*4. di. 49. q. 1. art. 2. ad 3.
*q. preced art. 1.
*c. 12. to. 5.
*tex. 14. in fine, to. 2.
*c. 11. non procul a principio tomo. 6.
*c. 1. post med. to. 1.
*li. 7. eth. c. 7. Et. 1. Rh. c. 11. to. 5. & 6.

¶ Super

nõ desiderat cognoscere aliqđ totũ, & pfectũ. Cũ ergo aliqua nõ poterũt apprehẽdi tota simul, delectat in his trãsmutatio, ut unũ trãseat, & alterũ succedat, & sic totũ sẽtiat. vnde Aug. dicit in 4. Cõfes. * Nõ uis utiq; stare syllabã, sed trãsuolare, ut aliæ ueniãt, & totũ audias: ita semp oia, ex qb. vnũ aliquid cõstat, & nõ sunt oia simul, plus delectãt oĩa, q̃ singula, si possint sentiri oĩa. Si ergo sit aliqua res; cuius natura sit i trãsmutabilis, & ñ possit i ea fieri excessus nãlis habitudinis p priuationẽ delectabilis, & q̃ possit totũ suũ delectabile simul intueri, nõ erit ei trãsmutatio delectabilis: & q̃tò aliq̃ delectationes plus adhoc accedũt, tãto plus pτinuari põt.

Ad 1m ergo dicẽdũ, q̃ id, qđ mouet, etsi nondũ hẽat pfecte id, ad qđ mouet, incipit tñ iam aliquid hr̃e eius, ad qđ mouet: & ẽm hoc ipse motus habet aliqđ delectationis, deficit tñ à delectationis perfectione: nã pfectiores delectationes sunt in reb. immobilibus. Motus ẽt efficit delectabilis inquantum per ipsum fit aliquid cõueniens, quod prius cõueniens nõ erat, uel defuit esse, ut supra dictum * est.

Ad 2m dicendũ, q̃ motus laborẽ, & lassitudinẽ inducit, secundũ quod transcẽdit habitudinẽ naturalem: sic aũt motus non est delectabilis, sed scđm quod remouẽtur contraria habitudinis naturalis. H

Ad 3m dicẽdũ, q̃ id, qđ ẽ ɔsuetũ, efficit delectabile, inquantũ efficit nãlẽ: nã cõsuetudo est quasi altera natura. Motus aũt ẽ delectabilis, nõ qđ ẽ quo recedit à cõsuetudine, sed magis ẽm qđ p ipsũ impedit corruptio nãlis habitudinis, q̃ posset prouenire ex assiduitate alicuius operationis. Et sic ex eadẽ cã cõnaturalitatis efficit ɔsuetudo delectabilis, & motus.

ARTICVLVS III.

Vtrum spes, & memoria sint causa delectationis.

Medina art. 3.

174 AD TERTIVM sic proceditur. Videt q̃ memoria, & spes nõ sint cãæ delectationis. Delectatio.n.ẽ đ bono p̃nti, vt Dama. dicit: sed memoria, & spes sũt đ abstẽti. est.n. memoria p̃teritorũ, spes vero futurorũ. ergo memoria, & spes ñ sũt cã delectatiõis. I

¶ 2 Præt. Idẽ nõ est cã ɔ̃riorũ: sed spes est cã afflictionis. dr̃.n. Prouerb. 14. Spes, q̃ differtur, affligit animam. ergo spes non est causa delectationis.

¶ 3 Præt. Sicut spes cõuenit cum delectatione in eo, quod est de bono: ita ẽt, & concupiscentia, & amor. non ergo magis debet assignari spes causa delectationis, quàm concupiscentia, uel amor.

Sed cont. est, quod dr̃ Rom. 12. Spe gaudentes. & in psal. 76. Memor fui Dei, & delectatus sum. K

Respon. Dicendũ, q̃ delectatio cãtur ex præsentia boni cõuenĩẽtis, ẽm qđ sentit, vel qualitercunq; pcipit. Est aũt aliqđ præsens nobis dupliciter, Vno mõ, scđm cognitionẽ, prout.s. cognitum est in cognoscente scđm suã similitudinẽ: A'io mõ, scđm rẽ, prout.s. unũ alteri realiter cõiungit uel actu, uel potẽtia scđm quẽcnnq; cõiunctionis modũ. Et q̃a maior est cõiunctio scđm rẽ, q̃ scđm similitudinẽ, q̃ est coniunctio cognitionis, itẽ maior est coniunctio rei in actu q̃ in potentia: iõ maxima est delectatio, quæ sit per sensum, qui requirit præsentiã rei sensibilis. Scđm aũt gradum tenet delectatio spei, q̃ in qua nõ solũ est delectabilis cõiũctio scđm apprehẽsionẽ, sed ẽt scđm facultatem, uel possibilitatem adipiscendi bonum, quod delectat. Tertium autem gradum tenet delectatio memoriæ, quæ habet solam coniunctionem apprehensionis.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ spes, & memoria sunt quidẽ eorum, quæ sunt simpliciter absentia, quæ tñ secundum quid sunt præsentia, scilicet, uel secundũ apprehensionẽ solam, uel secundum apprehensionẽ, & facultatem, ad minus æstimatam.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ nihil p̃hibet idẽ ẽm diuersa, esse cãm ɔ̃riorũ. Sic igit spes, inquantũ hẽt præsentẽ G æstimationẽ boni futuri, delectationẽ cãt: inquantum aũt caret p̃sentia eius, causat afflictionem.

Ad 3m dicendũ, q̃ amor, & concupiscẽtia delectationẽ causant. Omne.n. amatũ fit delectabile amanti, eo q̃ amor est qđã unio, uel connaturalitas amãtis ad amatũ. Similiter ẽt omne concupitũ est delectabile cõcupiscenti, cũ cõcupiscentia sit pcipue appetitus delectationis: sed tñ spes, inquantũ importat quandã certitudinẽ realis p̃sentiæ boni delectantis, quã non importat, nec amor, nec cõcupiscentia, magis ponit cã delectationis, q̃ illa: & similiter magis q̃ memoria, q̃ est de eo, qđ iã trãsijt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tristitia sit causa delectationis.

Medina art. 4.

175 AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ tristitia non sit causa delectationis. Contrarium enim non est causa contrarij: sed tristitia contrariatur delectationi. ergo non est causa delectationis.

¶ 2 Præt. Contrariorũ ɔ̃rij sunt effectus: sed delectabilia memorata sunt cã delectationis. ergo tristia memorata sunt cã doloris, & nõ delectationis.

¶ 3 Præt. Sicut se habet tristitia ad delectationem, ita odium ad amorẽ: sed odium nõ est causa amoris, sed magis econuerso, ut supra dictum est.* ergo tristitia non est causa delectationis.

Sed cont. est, quod in Psal. 41. dicitur, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Per panẽ aũt refectio delectationis intelligit: ergo lacrymæ, q̃ ex tristitia oriũtur, possunt esse delectationis cã.

Resp. Dicendũ, q̃ tristitia põt dupliciter considerari, Vno modo, scđm quod est in actu: Alio modo, scđm quod est in memoria: & utroq; modo tristitia põt esse delectationis cã. Tristitia quidẽ in actu existẽs est cã delectationis, inquantũ facit memoriã rei dilectæ, de cuius absentia aliquis tristatur, & tñ de sola eius apprehensione delectatur. Memoria aũt tristitiæ fit cã delectationis, pp subsequentẽ euasionẽ: nam carere malo accipit in rõne boni. unde secundum qđ homo apprehendit se euasisse ab aliquib. tristibus, & dolorosis, accrescit ei gaudij materia, scđm qđ Aug. dicit 22. de Ciuit. Dei.* Quòd sæpe læti tristium meminimus, & sani dolorũ sine dolore, & inde amplius læti, & grati sumus. Et in 8. Cõfess. dicit,* Quòd quanto maius fuit periculum in p̃lio, tanto maius erit gaudiũ in triũpho.

Ad primum ergo dicendum, q̃ contrariũ qñq; per accidens est causa contrarij, sicut frigidũ quandoq; calefacit, ut dicitur in 8. Physic.* & similiter tristitia

Marginal notes: * lib. 4. Cõfess. c. 11. a medio. — * In corp. art. — Porrecta per totum. Inf. q. 40. art. 8. Et * 2. q. 30. art. 1. ad 3. Et 12. Me. le. 6. * lib. 2. ... ch. fidei, c. 12. in fi. — Concl. — concl. p. — Concl. 3 — Porrecta per totum. Inf. q. 35. art. 3. ad 1. & q. 48. ar. 1. cor. * q. 29. ar. 2. — concl. — * Cap. 31. & ultimo medio. to mo 5. id quoq; habet Cicero 4. moral. in fi. † lib. 8. Cõfess. c. 3. a re medio. tom. 1. * li. 8. text. 8. tom. 2.

tristitia per accidens est delectationis causa, inquantum fit per eam apprehensio alicuius delectabilis.

AD 2m dicẽdum, q tristitia memorata, inquantũ sunt tristitia, & delectabilibus contraria, nõ causant delectationẽ, sed inquantum ab eis homo liberatur: & similiter memoria delectabilium ex eo, q sunt amissa, potest causare tristitiam.

AD 3m dicendum, q odium ẽt per accidens põt esse causa amoris prout scilicet aliqui diligunt se, inquantum conueniunt in odio unius, & eiusdem.

ARTICVLVS V.

Vtrum actiones aliorum sint nobis causa delectationis.

176 *Perrecta per totum.* *Medina ar. 5.*

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr̃ q actiones aliorũ nõ sint nobis delectationis cã. Causa.n. delectationis est proprium bonũ h cõiunctum: sed aliorum operationes non sunt nobis coniunctę. ergo non sunt nobis causa delectationis.

¶ 2 Præt. Operatio est proprium bonũ operantis. si igitur operationes aliorum sint nobis cã delectationis pari rõne omnia alia bona aliorum erunt nobis h delectationis, causa: quod patet esse falsum.

¶ 3 Præt. Operatio est delectabilis, h Inquantũ ꝓcedit ex habitu nobis innato. unde dr̃ in 2. Eth.* q signũ generati habitus oportet accipere fientẽ in opere delectationẽ: sed operationes aliorũ nõ ꝓcedũt ex habitibus, q ĩ nobis sũt, sed interdũ ex habitibus, q sunt in operãtibus. nõ ergo operationes aliorũ sũt nobis delectabiles, sed ipsis operãtibus.

Cap. 3. in principio to. 5.

SED CON. ẽ, qđ dr̃, i scd'a Canonica Ioãnis. Gauisũ ualde, q a iueni đ filijs tuis ambulãtes i ueritate.

Art. 1. huius quæst.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut iã dictũ ẽ,* ad delectatio nẽ duo requirunt. cõsecutio ꝓprij boni, & cognitio ꝓprij boni cõsecuti. Tripliciter ergo operatio alteri* põt eẽ delectationis cã. Vno mõ inquãtum p operationẽ alicui* ꝯsequmur aliqđ bonũ, & fm hoc operationes illorũ, q nobis aliqđ bonũ faciũt, sũt nobis delectabiles, q a bene pati ab alio ẽ delectabile. Alio mõ fm qđ p operationes aliorum efficit nobis aliqua cognitio, uel aliqua æstimatio ꝓprij boni, & pp hoc hoĩes delectãt i hoc q laudãtur, uł honorãt ab alijs, q a. s. p hoc accipiũt ęstimationẽ, in seipsis aliqđ bonũ eẽ: & q a ista ęstimatio fortius generat ex testimonio bonorũ & sapiẽtiũ, iõ i horũ laudibus, & honoribus hoĩes magis delectant. Et q a adulator ẽ apparẽs laudator, pp hoc ẽt adulationes qbusdã sũt delectabiles. Et q a amor ẽ alicui* boni, & admiratio ẽ alicui* magni, idcirco amari ab alijs & i admiratiõe haberi ẽ delectabile, inquãtũ p hoc fit hoĩ æstimatio ꝓpriæ bonitatis, uel magnitudinis, ĩ qbus aliqs delectat. Tertio mõ inquãtũ ipsæ operationes aliorũ si sint bonæ, ęstimãt ut bonũ ꝓpriũ pp uim amoris, q facit ęstimare amicũ quasi eundẽ sibi: & pp odium, qđ facit æstimare bonũ alteri* eẽ sibi ꝯrũ, efficit mala operatio inimici delectabilis. unde dicit 1. ad Corinth. 13. quòd charitas non gaudet super iniquitate, con gaudet autem ueritati.

AD PRIMVM ergo dicendum, q operatio alteri* põt esse mihi coniuncta, uel per effectum, sicut in primo modo, uel per apprehensionem, sicut in secũdo modo, uel per affectionẽ, sicut in tertio mõ.

AD 2m dicendũ, q ratio illa ꝓcedit quãtũ ad tertium modum: non autẽ inquantũ ad duos, primos.

AD 3m dicendum, q operationes aliorũ etsi nõ procedant ex habitibus, q in me sunt, causant tñ ĩ me aliqđ delectabile, uel faciũt mihi æstimationẽ siue apprehensionẽ ꝓprij habitus uel procedunt ex habitu illius, qui est unum mecum per amorẽ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum benefacere alteri sit causa delectationis.

Medina ar. 6. 177 *Perrecta per totum.*

AD SEXTVM sic ꝓceditur. Vr̃, q benefacere alteri non sit delectationis cã. Delectatio.n. causatur h ex consecutione proprij boni, sicut supra dictũ est:* sed benefacere non pertinet ad cõsecutionẽ proprii boni, sed magis ad emissionem. ergo magis uidetur esse causa tristitiæ, q̃ delectationis.

Arti. præced.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 4. Eth.* q illiberalitas cõnaturalior est hominibus, q̃ ꝓdigalitas: sed ad ꝓdigalitatẽ ptinet h benefacere alijs, ad illiberalitatẽ aũt ptinet desistere à benefaciẽdo. cũ ergo operatio ꝯnaturalis sit delectabilis unicuiq;, ut dr̃ ĩ 7. & 10. Eth.* vr̃ q bñfacere aliis nõ sit cã delectationis.

Cap. 1. a medio. to. 5.

Lib. 7. ca. 12. & 13. & li. 10. c. 4. & 5. to. 5.

¶ 3 Præt. Cõtrarii effectus h ex cõtrariis causis ꝓcedunt: sed q dã, q ptinent ad malefacere, sunt naturaliter hoĩ delectabilia, sicut uincere, redarguere, uel increpare alios, & ẽt punire inquantũ ad iratos, ut dicit Philosophus in 1. Rhet. * ergo benefacere magis est causa tristitiæ, quàm delectationis.

Ca. 11. to mo. 6.

SED CONTRA est, quod Philosoph. dicit in primo Politicor.* quòd largiri, & auxiliari amicis, aut extraneis, est delectabilissimum.

Li. 1. Pol. ca. 5. ante med. t. 5.

RESPON. Dicẽdũ, q hoc ipsũ, qđ ẽ m bñfacere alteri, põt tripliciter eẽ delectationis cã*. Vno mõ p cõparationẽ ad effectũ qđ ẽ bonũ i altero cõstitutũ: & fm hoc, inquantũ bonũ alteri* reputam* quasi nostrũ bonũ pp unionẽ amoris, delectamur i bono, qđ p nos fit aliis, ꝑcipue amicis, sicut i bono p prio. Alio mõ p cõparationẽ ad finẽ: sicut cũ aliqs p hoc, q alteri bñfacit, sperat conseq aliqđ bonũ sibiipsi, uel à Deo, uel ab hoĩe: spes aũt delectationis ẽ cã. Tertio mõ p cõparationẽ ad principiũ, & sic hoc, qđ ẽ bñfacere alteri, põt esse delectabile p cõparationẽ ad triplex principiũ. Quorũ unũ ẽ facultas bñfaciẽdi, & fm hoc bñfacere alteri fit delectabile, inquãtũ p hoc fit hoĩ q dã imaginatio abũdantis boni ĩ seipso existẽtis, ex quo possit aliis cõmunicare: & iõ hoĩes delectant i filiis, & operib* p priis. sicut qbus cõmunicãt ꝓpriũ bonũ. Aliud principiũ ẽ habitus inclinãs, fm quẽ bñfacere fit alicui connaturale: unde liberales delectabiliter dãt aliis. Tertiũ principiũ ẽ motiuũ, puta cũ aliqs mouetur ab aliquo quẽ diligit, ad benefaciendũ alicui: oĩa .n. q facimus, uel patimur pp amicum, delectabilia sunt, quia amor præcipua causa delectationis est.

AD PRIMVM ergo dicendum est, q emissio inquantum est indicatiua proprii boni, est delectabilis: sed inquantum euacuat proprium bonum, põt esse contristans, sicut quando est immoderata.

AD 2m dicendum, qđ prodigalitas habet immoderatam emissionem, quæ repugnat naturæ: & ideo

ideo prodigalitas dicitur esse contra naturam.

Ad 3m dicẽdum, q uincere, redarguere, & punire, nõ ẽ delectabile inquantũ est in malũ alterius, sed inquantũ ptinet ad ꝓpriũ bonũ, qd plus homo amat, q odiat malũ alterius. Vincere.n. est delectabile naturaliter, inquantũ p hoc fit æstimatio propriæ excellẽtiæ: & pp hoc oẽs ludi i qbus est concertatio, & in qbus põt esse uictoria, sũt maxime delectabiles, & uniuersaliter oẽs ɔcertationes, sm qd hẽnt spẽ uictoriæ. Redarguere aũt, & increpare põt esse dupliciter delectationis causa. Vno mõ, inquantũ facit homini imaginationẽ ꝓpriæ sapiẽtiæ, & excellẽtiæ: increpare.n. & corripere est sapiẽtũ & maiorũ. Alio mõ, sm qd aliqs increpando, & reprehendendo, alteri benefacit, qd ẽ delectabile, ut dictũ est: irato aũt est delectabile punire, inquantũ vr remouere apparentẽ minorationẽ, q vr esse ex ꝓcedenti læsione. Cũ.n. aliqs est ab alio læsus, vr ꝑ hoc ab alio minoratus esse: & iõ appetit ab hac minoratione liberari ꝑ retributionem læsionis. Et sic patet q benefacere alteri, per se põt esse delectabile: sed malefacere alteri non est delectabile, nisi inquantum uidetur pertinere ad proprium bonum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum similitudo sit causa delectationis.

Medina ar. 7.

178 *Porrecta per totum.*

Ad septimvm sic ꝓcedit. Vr q similitudo non sit causa delectationis. Principari.n. & pᵉsidere quãdã dissimilitudinẽ importat: sed pricipari, & pᵉsse naturaliter ẽ delectabile, ut dr i 1. Rhet.* ergo dissimilitudo magis ẽ causa delectationis, q similitudo. *Cap. 11. non procul a fine, to. 6.

¶ 2 Præt. Nihil magis est dissimile delectationi, q tristitia: sed illi, q patiũtur tristitiã, maxime sequunt delectationes, ut dicitur in 7. Eth.* ergo dissimilitudo est magis causa delectationis, quàm similitudo. *Cap. 14. circa medium to. 5.

¶ 3 Prӕt. Illi, qui sunt repleti aliquibus delectationibus, nõ delectantur in eis, sed magis fastidiunt eas, sicut patet in repletione ciborũ. non ergo similitudo est delectationis causa.

Sed contra est, qd similitudo ẽ causa amoris, ut dictum est supra:* amor aũt est causa delectationis. ergo similitudo est causa delectationis. *q. 27. a. 3.

Respon. Dicendũ, q similitudo est qdam unitas, unde id, qd est simile, inquatũ est unũ, est delectabile, sicut & amabile, ut sup. dictũ est.* & si quidẽ id, qd est simile, proprium bonũ non corrũpat, sed augeat, est simpl'r delectabile, puta hõ homini, & iuuenis iuueni. Si uero sit corruptiuũ ꝓprij boni, sic p accidẽs efficit fastidiosum uel cõtristãs, non quidẽ inquantũ est simile, & vnũ, sed inquantũ corrumpit id, qd est magis unũ. Qd aũt aliquid simile corrumpat propriũ bonũ, cõtingit dupliciter. Vno mõ, quia corrũpit mensurã proprij boni per quendam excessum. bonũ.n. ꝓcipue corporale, ut sanitas in quadã cõmensuratione consistit, & pp hoc superabundãtes cibi, uel quælibet delectationes corporales fastidiũtur. Alio mõ, per directam contrarietatẽ ad propriũ bonũ, sicut figuli abominantur alios figulos, non inquantũ sũt figuli, sed inquãtũ per eos amittunt excellentiam propriam, siue proprium lucrum, quæ appetuut sicut propriũ bonũ. Concl. *q. 27. a. 3.

Ad primvm ergo dicendũ, q cũ sit qdã cõicatio principãtis ad subiectũ, ẽ ibi qdã similitudo tñ sm quandã excellentiã, eoq pricipari, & pᵉsse ptinẽt ad excellentiã ꝓprij boni sapientũ.n. & meliorum est principari, & pᵉsse: unde p hoc fit hõi propriæ bonitatis imaginatio, uel quia per hoc q homo principatur & pest, alijs benefacit, qd est delectabile.

Ad 2m dicẽdũ, q id, in quo delectatur tristatus, etsi nõ sit simile tristitiæ, est tñ simile hõ ɔtristato: qa tristitiæ ɔriant ꝓprio bono ei9, & tristat. & iõ appetit delectatio ab his q in tristitia sunt, ut cõferẽs ad propriũ bonũ, inquatũ ẽ medicatiua cõtrarij. Et ista ẽ causa, quare delectationes corporales, q sũt cõtrariæ quadã tristitiæ, magis appetunt, q delectationes intellectuales, q nõ hẽnt cõtrarietatẽ tristitiæ, ut infra dicet.* Exinde ẽt ẽ, q oĩa aĩalia naturaliter appetũt delectationẽ: qa semp anima l laborat p sensum, & motũ: & pp hoc ẽt iuuenes maxime delectationes appetũt p multas trãsmutationes in eis existentes, dũ sũt iu statu augmenti. & ẽt melancholici ueheme̅ter appetunt delectationes ad expellendum tristitiã: qa corpus eorũ quasi prauo humore corroditur, ut dicitur in 7. Ethico. * q. 35. a. 5. *Cap. 14. post medium illius. to. 5.

Ad 3m dicendũ, q bona corporalia in quadã mẽsura ɔsistũt: & iõ superexcessus similiũ corrũpit ꝓpriũ bonũ, & pp hoc efficit fastidiosum, & cõtristãs, inquantũ contrariatur bono ꝓprio hominis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum admiratio sit causa delectationis.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur q admiratio non sit causa delectationis. Admirari.n. ẽ ignorãtis naturæ, ut Dã. dicit:* sed ignoratio nõ ẽ delectabilis, sed magis sciẽtia. ergo admiratio nõ ẽ cã delectatiõis.

¶ 2 Præt. Admiratio ẽ principiũ sapiẽtiæ, quasi uia ad inquirẽdũ ueritatẽ, ut dr i princi. Metaph.

† Sed delectabilius est cõtẽplari iã cognita, q inqrere ignota, ut Philosophus dicit in 10. Eth.* cũ hoc habeat difficultatẽ, & impedimentũ, illud aũt non habeat: delectatio aũt causatur ex operatione non impedita, ut dr in 7. Ethic. Tergo admiratio non ẽ causa delectationis, sed magis delectationem impedir.

¶ 3 Præt. Vnusquisq; in cõsuetis delectat: unde operationes habituũ per cõsuetudinẽ acquisitorũ sunt delectabiles: sed cõsueta non sunt admirabilia, ut dicit Aug. sup Io.* ergo admiratio cõtrariat cãæ delectationis.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 1. Rhetor. † quòd admiratio est delectationis causa.

Respon. Dicendũ, quòd Adipisci desiderata est delectabile, ut supra dictum est.* & ideo quanto

SVPER Q. XXXII. ART. VIII.

Medina art. 8.

179 *Porrecta per totum.*

Circa octauũ eiusdem 32. quæst. artic. relinqu sanum aliter d sensu, scito, q admirãs in ipsa admirationis actu vr habere tria. Primo, nouitatẽ, uel aliud extra consuetum desideria sciẽdi collationẽ illius cum occulta causa: tertio, naturalẽ quandã concupiscentiã cognoscẽdi causã, sicut uniuersaliter imperfecta appetũt perfici. Et propterea admirari cõstituit habẽtẽ in re, qd est secundum naturã. Nescire.n. & cõfitere, & appetere scire, cõnaturalia sunt, & naturaliter in his gaudet anima. Præter hæc autem tria, quæ omni miranti communia uidentur, inest scrutatoribus rationalis cõcupiscentia sciẽdi causam, quæ est causa delectationis, sicut cætera desideria, ut in artic. 3. ad tertiũ habes.

l. 1. Orth. fidei, ca. 22. † *Cap. 2. circa medium to. 3.* *7. paulo post prin. cr. tom 5.* † *ca. 12. & 13. & li. 10 c. 4. & 5. 10. 5.* *tract. 24 circa principium. & li. 50. hom. hom. 32.* † *lib. 1. Rhet. ca. 11. post medium to. 6.* *a. 3. ad

aliuuas

aliciuius rei amatæ magis accrescit desideriũ, tanto magis p adeptionẽ accrescit delectatio: & ẽt ĩ ipso augmẽto desiderij fit augmentũ delectationis, ſm qđ fit ẽt spes rei amatæ, sicut s̄. dictũ est, * ꝙ ipsum desiderium ex spe est delectabile. Est aũt admiratio desideriũ quoddã sciẽdi, qđ in hoĩe ꝯtingit ex hoc, ꝙ videt effectũ, & ignorat cãm: uel ex hoc, ꝙ cã talis effectus excedit cognitionẽ, aut facultatẽ ipsi*. & iõ admiratio est cã delectationis, inquantũ hẽt adiunctã spẽ ꝯsẽdi cognitionẽ eius, qđ scire desiderat. Et pp hoc, ᵐ oĩa admirabilia sũt delectabilia *, sicut q̃ sunt rara, & oẽs repræsentationes rerum, ẽt quæ in se non sunt delectabiles. Gaudet.n. anima in collatione unius ad alterũ: quia conferre vnum alteri, est proprius, & connaturalis actus rõnis, ut Philosophus dicit in sua Poetica. * & pp hoc etiã liberari a magnis periculis, magis est delectabile, quia est admirabile, vt dicitur in primo Rhetor. *

*Art. 3.

Conc. m

* in artis Poeticæ c. 2. non lõge a prin. tom. 6.

* capit. 11. post med. cap. 10. 6.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ admiratio nõ est delectabilis inquantũ hẽt ignorãtiã, sed inq̃tũ hẽt desideriũ addiscẽdi cãm, & inquãtũ admirãs aliqđ nouũ addiscit, scilicet talẽ esse, quẽ nõ æstimabat.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ delectatio duo hẽt, scilicet quietẽ in bono, & hmõi quietis pceptionẽ. Quantũ igit̃ ad primũ, cũ sit pfectius cõtẽplari ueritatẽ cognitã, q̃ inquirere ignotã contẽplationes rerum scitarũ p se loquendo, sunt magis delectabiles, q̃ inquisitiones rerũ ignotarũ: tñ per accidens, quãtũ ad ſm, cõtingit ꝙ inquisitiones sunt qñq; delectabiliores, ſm qđ ex maiori desiderio pcedũt. Desideriũ aũt maius excitat̃ ex pceptione ignorãtię: vñ maxime hõ delectat̃ ĩ his, q̃ de nouo iuenit, aut addiscit.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ ea, q̃ sunt consueta, sunt delectabilia ad operandũ, inquantũ sunt quasi connaturalia: sed tñ ea, quæ sunt rara, pñt esse delectabilia uel ratione cognitionis, quia desideratur eorũ scientia, inquantum sunt mira: uel rõne operationis, quia ex desiderio magis inclinatur mẽs ad hoc, ꝙ intense in nouitate operet̃, ut dr̃ in 10. Eth. * Perfectior.n. operatio causat pfectiorẽ delectationẽ.

*cap. 4. inter mediũ & finem. 10. 5.

QVAESTIO XXXIIII.

De effectibus delectationis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus delectationis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum delectationis sit dilatare.

¶ Secundo, Vtrum delectatio causet sui sitim, uel desiderium.

¶ Tertio, Vtrũ delectatio impediat vsum rationis.

¶ Quarto, Vtrum delectatio perficiat operationẽ.

ARTICVLVS I.

Vtrum delectationis sit dilatare.

Medina art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ dilatatio nõ sit effectus delectationis. ʰ Dilatatio enim vr̃ ad amore magis ptinere, ſm ꝙ dicit Apost. 2. ad Corint. 6 Cor nostrũ dilatatũ est. Vnde, & de præcepto charitatis in Psal. 118. dicitur, Latum mandatum tuum nimis: sed delectatio est alia passio ab amore. ergo dilatatio nõ est effectus delectationis.

180 Porrecta per totum. Inf. q. 37. art. 2. cor.

¶ 2 Præt. Ex hoc, ꝙ aliquid dilatatur, efficit̃ capacius ad recipiendũ: sed ʰ receptio pertinet ad desideriũ, quod est rei nondum habitæ. ergo dilatatio magis vr̃ pertinere ad desiderium, q̃ ad delectationem.

¶ 3 Præt. ʰ Constrictio dilatationi opponit̃: sed constrictio vr̃ ad delectationem pertinere. nam illud constringimus, quod firmiter uolumus retinere: & talis est affectio appetitus circa rem delectantem. ergo dilatatio ad delectationem non pertinet.

SED CONTRA est, qđ ad expressionem gaudij dr̃ Isai. 60. Videbis, & afflues: & mirabit̃, & dilabitur cor tuum. * Ipsa ẽt delectatio ex dilatatione nomen accepit, ut lætitia nominetur, sicut s̄. dictum est.

Resp. Dicendũ, ꝙ latitudo est q̃dã dimẽsio magnitudinis corporalis. vnde in affectionibus animæ nõ nisi ſm metaphorã dr̃. ᵐ Dilatatio aũt dr̃ quasi motus ad latitudinẽ, & competit delectationi ſm duo, quæ ad delectationẽ requirunt̃, quorũ unum est ex parte apprehensiuæ virtutis, quę apprehendit coniunctionẽ alicuius boni cõuenientis. Ex hac aũt apprehensione apprehendit se hõ perfectionẽ quandã adeptũ, quæ est spũalis magnitudo: & ſm hoc aius hoĩs dr̃ per delectationẽ magnificari, seu dilatari. Aliud aũt est ex parte appetitiuæ virtutis, q̃ assentit rei delectabili, & in ea quiescit, quodammodo se pbens ei ad eã interius capiendã, & sic dilatatur affectus hominis per delectationem, quasi se tradens ad continendũ interius rẽ delectantem.

*q. 31. art. 1. ad 3.

Concl. m

Ad primvm dicendum, ꝙ nihil prohibet in his, quæ dñr metaphorice, idem diuersis attribui ſm diuersas similitudines: & ſm hoc, dilatatio pertinet ad amorẽ ratione cuiusdam extensionis, inquantũ affectus amantis ad alios extenditur, ut curet non solum, quæ sua sunt, sed quæ aliorum: ad delectationem uerò pertinet dilatatio, inquantum aliquid in seipso ampliatur, ut quasi capacius reddatur.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ desideriũ hẽt quidẽ aliquã ampliationẽ ex imaginatione rei desideratæ, sed multo magis ex pñsentia rei iã delectantis, quia magis præbet se animus rei iã delectanti, quàm rei nõ habitæ desideratæ, cũ delectatio sit finis desiderij.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ ille qui delectatur, cõstringit quidẽ rem delectantẽ, dum ei fortiter inhæret, sed cor suum ampliat, ut perfecte delectabili fruatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum delectatio causet sui sitim, uel desiderium.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ delectatio nõ causet desideriũ suiipsius. Omnis.n. motus cessat, cũ peruenerit ʰ ad quietẽ: sed delectatio est quasi q̃dã quies motus desiderij, ut sup. dictũ est. * cessat ergo motus desiderij, cũ ad delectationẽ peruenerit. nõ ergo delectatio causat desideriũ.

181 Porrecta per totum. 4. dist. 49. q. 3. art. 2. ad 3.

* q. 23. art. 4 & q. 30. art. 2.

¶ 2 Præt. ʰ Oppositum non est causa sui oppositi: sed delectatio quodammodo desiderio opponitur ex parte obiecti. nam desiderium est boni non habiti: delectatio uero boni iam habiti. ergo delectatio non causat desiderium suiipsius.

¶ 3 Præt. ʰ Fastidiũ desiderio repugnat: sed delectatio plerunq; cãt fastidiũ. nõ ergo facit sui desiderium

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Ioã. 4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum, per aquam autẽ significatur, secũdum Aug.* delectatio corporalis.

*Tract. 15. super Io. non multũ remote ante mediũ. tom. 9.

RESP. Dicendũ, quod delectatio dupliciter põt cõsiderari. Vno mõ ſm quod est in actu: alio mõ ſm quod est in memoria. Itẽ sitis, uel desideriũ põt dupliciter accipi. Vno mõ proprie, ſm quod importat appetitũ rei nõ habitæ: alio mõ cõiter ſm quod importat exclusionẽ fastidij. Scdm igit quod est in actu, delectatio nõ cãt sitim, uel desideriũ suiipsius, per se loquẽdo, sed solũ per accidẽs. Si tñ sitis, uel desideriũ dicat rei nõ habitæ appetitus*, tũc delectatio non cãt simpliciter sitim, uel desideriũ: nã delectatio ẽ affectio appetitus circa rẽ præsentẽ. Sed cõtingit rẽ pñtẽ nõ pfecte haberi, & hoc põt esse, uel ex parte rei habitæ, vel ex parte habẽtis. Ex parte quidẽ rei habitæ, eo quod res habita nõ est tota simul, vñ successiue recipit: & dũ aliquis delectat in eo, quod hẽt, desiderat potiri eo, quod restat: sicut qui audit primã partẽ uersus, & in hoc delectatur, desiderat alterã partẽ uersus audire, ut Aug. dicit 4. Cõfess.* Et hoc mõ oẽs fere delectationes corporales faciũt suiipsarũ sitim quousq; cõsummentur, eo quod tales delectationes cõsequunt aliquẽ motũ, sicut patet in delectationib ciborũ. Ex parte aũt ipsius habẽtis, sicut cũ aliquis aliquã rẽ in se pfectã existẽtẽ nõ statim perfecte hẽt, sed paulatim acquirit: sicut in mũdo isto, percipiẽtes aliquid imperfecte de diuina cognitione, delectamur, & ipsa delectatio excitat sitim, vel desideriũ pfectæ cognitiõis: ſm quod põt intelligi quod hr Eccl. 24. Qui bibũt me, adhuc sitiẽt. Si uero per sitim, uel desideriũ intelligat sola intẽsio affectus tollens fastidiũ, sic delectationes spũales maxime faciũt sitim, uel desideriũ suiipsarũ. Delectationes n. corporales, quia augmẽtatæ, uel cõtinuatæ faciũt superexcrescẽtiã naturalis habitudinis, efficiunt fastidiosæ, ut patet in delectatione ciborũ. Et propter hoc quñ aliquis iã puenit ad pfectũ in delectationibus corporalibus, fastidit eas, & quñq; appetit aliquas alias: sed delectationes spũales nõ superexcrescunt nãlẽ habitudinẽ, sed pficiũt naturã. unde cũ puenit ad consummationẽ in ipsis, tũc sunt magis delectabiles, nisi forte per accidẽs, inquantũ operationi cõtẽplatiuæ adiungunt aliquæ operationes uirtutũ corporaliũ, quæ per assiduitatẽ operandi lassant. Et per hũc modũ ẽt põt intelligi quod dr Eccle. 24. Qui bibit me, adhuc sitiet. Quia ẽt de angelis, qui perfecte Deũ cognoscunt, & delectant in ipso, dr 1. Petr. 1. quod desiderãt in eũ pspicere. Si uero cõsideret delectatio, put est in memoria, & nõ in actu, sic per se nata est cãre suiipsius sitim, & desideriũ, quñ hõ redit ad illã dispõnẽ, in qua erat sibi delectabile quod præterijt: si uero immutatus sit ab illa dispõne, memoria delectatiõis ñ cãt ĩeo delectationẽ, sed fastidiũ, sicut pleno existẽti, memoria cibi.

*cap. 11. a med. t. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod quñ delectatio ẽ pfecta, tũc hẽt omnimodã quietẽ, & cessat motus desiderii tẽdẽtis in nõ habitũ: sed quñ impfecte hr, tũc nõ oĩno cessat motus desiderii tẽdẽtis ĩ nõ habitũ.

AD 2m dicendum, quod id, quod imperfecte hr, ſm quid habetur, & secundum quid non habet: & ideo, simul de eo potest esse & desiderium, & delectatio.

AD 3m dicendum, quod delectationes alio mõ causant fastidiũ, & alio modo desideriũ, ut dictũ est.*

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum delectatio impediat vsum rationis.

Medina art. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt quod delectatio nõ impediat vsum rõnis. Quies. n. maxime pfert ad debitũ rõnis usum. vnde dr in 7. Physic.* quod in sedendo, & quiescendo fit aĩa sciens & prudens. & Sapien. 8. Intrans in domũ meã conquiescã cum illa, scilicet sapientia: sed delectatio est quædã quies. ergo non impedit, sed magis iuuat rationis vsum.

182

*Post tex. 20. inf. q. 34. ar. 1. ad 1. Et 2. 2. q. 15. art. 3. & q. 53. a. 6. Et 4. d. 49. q. 3. a. 4. q. 1. ad 4. Et ma. q. 10. art. 1. ad 7.

¶ 2 Præt. Ea, quæ non sunt in eodem, etiam si sint contraria, non se impediunt: sed delectatio est in parte appetitiua, usus aũt rõnis in parte apprẽhensiua. ergo delectatio non impedit rationis vsum.

¶ 3 Præt. Quod impedit ab alio, vr quodamodo transmutari ab ipso: sed usus apprẽhẽsiuæ uirtutis magis mouet delectationẽ, quã à delectatiõe moueat: ẽ. n. cã delectatiõis. ergo delectatio ñ ipedit vsũ rõnis.

*text. 20. tom. 2.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 6. Eth.* quod delectatio corrumpit existimationem prudentiæ.

*cap. 5. to mo 5.

RESP. Dicendũ, quod sicut dr in 10. Eth.* Delectationes, ppriæ adaugent operationes, extraneæ uero impediũt*. Est ergo quædam delectatio, quæ hr de ipso actu rõnis: sicut cũ aliquis delectatur in cõtemplãdo, uel ratiocinãdo, & tali delectatio nõ impedit usum rõnis, sed adiuuat: quia illud atentius operamur, in quo delectamur. attentio aũt adiuuat operationẽ: sed delectationes corporales impediũt vsũ rõnis triplici rõne. Primo quidẽ, rõne distractionis: quia, sicut iã dictum est, ad ea, in quibus delectamur, multũ attẽdimus. Cũ aũt attẽtio fortiter inhæserit alicui rei, debilitat circa alias res, uel totaliter ab eis reuocat, & ſm hoc, si delectatio corporalis fuerit magna, uel totaliter impediet usũ rõnis ad se intẽtionẽ animi attrahẽdo, uel multũ ipediet. Scdo, rõne ptrarietatis: quædã. n. delectationes, maxime superexcedẽtes, sũt cõ ordinẽ rõnis. & per hũc modũ Philosoph. dicit 6. Eth.* quod delectationes corporales corrũpũt existimationẽ prudẽtiæ, nõ aũt existimationẽ speculatiuã, cui delectatio nõ ꝯriat, puta, quod triangulus hẽt tres angulos æquales duob rectis: ſm aũt primũ modũ utranq; impedit. Tertio mõ, ſm quandã ligationẽ, inquantũ. s. ad delectationẽ corporalẽ sequtur quædã trãsmutatio corporalis, maior ẽt quã in alijs passionibus, quanto uehementius afficitur appetitus ad rem pñtem, quã ad rem absentem: huiusmodi autem corporales perturbationes impediunt usum rationis, sicut patet in uinolentis, qui habent usum rationis ligatum, uel impeditum.

*cap. 5. rum ante med. t. 5.

*q. 4. art. 1. ad 3.

*cap. 5. to mo 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod delectatio corporalis habet quidem quietem appetitus in delectabili, quæ quies interdũ contrariatur rationi, sed ex parte corporis semper habet transmutationem, & quantum ad utrumq; impedit rationis vsum.

AD 2m dicendum, quod uis appetitiua, & apprẽhensiua sunt quidem diuersæ partes, sed unius animæ: & ideo cũ intentio animæ uehementer applicat ad actum unius, impeditur ab actu contrario alterius.

AD 3[m] dicendum, ꝙ usus rationis requirit debitum usum imaginationis, & aliarum uirium sensitiuarum, quæ utuntur organo corporali: & ideo ex transmutatione corporali usus rationis impeditur, impedito actu uirtutis imaginatiuæ, & aliarum sensitiuarum. A

ARTICVLVS IIII.

Vtrum delectatio perficiat operationem.

181 *Medina art.4.*

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ delectatio non perficiat operationē. Omnis.n.humana operatio ab usu rōnis dependet: sed [h] delectatio impedit usum rōnis, ut dictum est.* ergo delectatio nō perficit, sed debilitat operationē humanā. B

¶2 Præt. Nihil est pfectiuū suipsius, uel [h] suæ cāæ: sed delectatio est operatio, ut dr̄ in 7.& 10.Ethic.† qđ oportet ut intelligatur uel essentialiter, uel causaliter. ergo delectatio non perficit operationem.

¶3 Præt. Si delectatio perficit operationē, [h] aut pficit ipsam sicut finis, aut sicut forma, aut sicut agēs: sed nō sicut finis, quia operationes non q̄runt pp delectationē, sed magis econuerso, ut sup. dictum est:* nec iterū per modū efficientis, qa magis operatio est cā efficiens delectationis: nec iterum sicut forma. non enim perficit delectatio operationem, C ut habitus quidam, secundum Philosophum in 10. Ethi.* delectatio ergo non perficit operationem.

Porrecta per totum. Iof.q.34. arti.4. ad tertiū, & q.40.a.1. cor. Et 4. dist.17.q.2.ar.1.q.2. ad 1. Et veri.q.26.ar.10. cor.& ad 2.

*att. præced.

†Lib. 7. Eth.c.12. & 13. & lib. 10. c. 6. & 3. & 4. 10. c.

*art. præced.

SED CONTRA est, quod dicitur ibidem, quod delectatio operationem perficit.

*Lib. 10. Eth. c. 4. post medium illius tom.5.

RESPON. Dicendum, ꝙ * delectatio dupliciter operationem perficit.* Vno modo per modū finis, non quidem secundum quod finis dr̄ id, propter quod aliquid est, sed ſm quod omne bonum completiue superueniens, potest dici finis: & secundū hoc dicit Philosoph. in 10. Eth.* ꝙ delectatio perficit operationem, sicut quidam superueniēs finis, inquantum scilicet super hoc bonum, qđ est operatio, superuenit aliud bonum quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono p̄supposito. D Secundo modo, ex parte causæ agētis, non quidem directe: quia Philosophus dicit in 10. Ethi.* quòd perficit operationē delectatio, non sicut medicus sanum, sed sicut sanitas: indirecte autem, inquantum scilicet agens, quia delectatur in sua actione, uehementius attendit ad ipsam, & diligentius eam operatur: & secundum hoc dicitur in 10. Ethico.* quòd delectationes adaugent proprias operationes, & impediunt extraneas.

Concl.

*Lib. 10. Eth.ca.4. post medium illius 10. 5.

*Eod.lib. & ca.o. citat.

*Lib. 10. Eth.ca.5. parū ante med.t.5.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non omnis delectatio impedit actum rationis, sed delectatio corporalis, quæ non consequitur actum rationis, sed actum concupiscibilis, qui per delectationem augetur: delectatio autem, quæ consequitur actum rationis, fortificat rationis usum. E

AD 2[m] dicendum, ꝙ sicut dicitur in 2. Phys.* contingit quòd duo sibiinuicem sunt causa, ita ꝙ vnū sit causa efficiens, & aliud causa finalis alterius. & per hunc modum operatio causat delectationem sicut causa efficiens. delectatio autem perficit operationem per modum finis, ut dictum est.*

*Tex. 30 tom.2.

*In corp. art.

AD 3[m] patet responsio ex dictis.

QVAESTIO XXXIIII.

De bonitate, & malitia delectationū, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de bonitate, & malitia delectationum. ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum omnis delectatio sit mala.

¶Secundo, Dato ꝙ non, Vtrum omnis delectatio sit bona.

¶Tertio, Vtrum aliqua delectatio sit optima.

¶Quarto, Vtrum delectatio sit mensura, uel regula, secundum quam iudicetur bonū, uel malum in moralibus.

SVPER QVÆST. XXXIIII.

OMissa quæstione uigesimatertia, circa quæstionem 34. aduerte, ꝙ author post tractatū de bonitate, & malitia passionū in communi, examinare oōēs bonitatē, & malitiā passionū in speciali, circa duas tñ passiones, s. delectationē, & tristitiam quæstiones mouet singillatim d bonitate & malitia. & ratio est qa ad istas terminatur oēs aliæ passiones, & ab eis quodāmō regulantur, ut infra habetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis delectatio sit mala.

Medina art.3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt̄, ꝙ oīs delectatio sit mala. Illud.n.quod corrūpit prudentiā, & [h] impedit rōnis usum, vr̄ esse ſm se malum: quia bonum hoīs est ſm rōnem esse, vt Dio. dicit in 4.c. de diui.no.* sed delectatio corrūpit prudentiam, & impedit rōnis vsum: & tanto magis, quanto delectationes sunt maiores. vnde in delectationibus venereis, q̄ sunt maximæ, impossibile est aliquid intelligere, vt dr̄ in 7.Ethi.† Et Hier. ēt dicit sup Mat:* ꝙ illo tpe, quo cōiugales actus gerunt, præsentia Sancti Spiritus non dabitur, ēt si propheta uideat esse, qui officio generationis obsequit. ergo delectatio est ſm se malū. ergo omnis delectatio mala.

184 *Porrecta per totum.* 4. dis. 19. q.3. ar.4. q.1. co. Et ueri.q.15. a.4. Et 10. Eth. lec.1. a.1.& 4.

*pa. 4. nō remote a fin.

†Cap. 11. non pcul a fine.

*Hiero. 5 ep. de monogamia a medio tom.1.

¶2 Præt. [h] Illud qđ fugit uirtuosus, & prosequit aliquis deficiens à virtute esse ſm se malū, & fugiendū: quia, vt dr̄ in 10. Eth.† Virtuosus est quasi mensura, & regula humanorū actuum. Et Apostolus dicit 1. ad Corin.2. Spiritualis iudicat omnia: sed pueri, & bestiæ, in quibus non est uirtus, prosequuntur delectationes: fugit aūt eas temperatus. ergo delectationes secundum se sunt malæ, & fugiendæ.

†Cap. 5. paulo ante finem tom.5.

¶3 Præt. [h] Virtus, & ars sunt circa difficile, & bonū, vt dr̄ in 2. Ethic.* sed nulla ars ordinata est ad delectationē. ergo delectatio non est aliquid bonum.

*Cap. 3. non mul tum ante fin. to. 5.

SED CONTRA est, qđ in ps. 36. dr̄: Delectare in Domino. cum igitur ad nihil mali authoritas diuina inducat, vr̄ quòd non omnis delectatio sit mala.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut dr̄ in 10. Eth.* aliqui posuerunt oēs delectationes esse malas, cuius ratio vr̄ fuisse: quia intentionē suā referebant ad solas delectationes sensibiles, & corporales, quæ sunt magis manifestæ. Nā & in cæteris intelligibilia à sensibilib9 antiq Philosophi nō distinguebāt, nec intellectū à sensu, ut dr̄ in li. de Ani.* Delectatiōes aūt corporales arbitrabant̄ dicendū oēs esse malas, ut sic homines, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes, ad medium virtutis pueniant. Sed hæc existimatio non fuit cōueniens: cum enim nullus possit uiuere sine aliqua

*Cap. 2. & 3. tom. 5.

*Li. 3. tex. 150. t. 2.

Sed contra est, qđ Dominus dicit Ioã.4. Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum. per aquam autẽ significatur, secũdum Aug.* delectatio corporalis.

*Tract.15. super Io. non multũ remote ante mediũ. tom.9.

Resp. Dicendũ, ꝙ delectatio dupliciter pôt cõsiderari. Vno mô ẽm qđ est in actu: alio mô ẽm quod est in memoria. Itẽ sitis, uel desideriũ pôt dupliciter accipi. Vno mô proprie, ẽm qđ importat appetitũ rei nõ habitæ: alio mô cõiter ẽm qđ importat exclusionẽ fastidij.[m] Scđm igiť qđ est in actu, delectatio nõ cãt sitim, uel desideriũ suiipsius, ꝑ se loquẽdo, sed solũ ꝑ accidẽs. Si tñ sitis, uel desideriũ dicať rei nõ habitæ appetitus[n], tũc delectatio non cãt simpliciter sitim, uel desideriũ: nã delectatio ẽ G affectio appetitus circa rẽ præsentẽ. Sed cõtingit rẽ ꝓsentẽ nõ ꝑfecte haberi, & hoc pôt esse, uel ex parte rei habitæ, vel ex parte habẽtis. Ex parte qđẽ rei habitæ, eo ꝙ res habita nõ est tota simul, vñ successiue recipiť: & dũ aliquis delectať in eo, qđ hẽt, desiderat potiri eo, qđ restat: sicut qui audit primã partẽ uersus, & in hoc ꝗ delectatur, desiderat alterã partẽ uersus audire, ut Aug. dicit 4. Cõfes.* Et hoc mõ oẽs fere delectationes corporales faciũt suiipsarũ sitim quousq; cõsummenť, eo ꝙ tales delectationes cõsequunť aliquẽ motũ, sicut patet in delectationib* ciborũ. Ex parte aũt ipsius habẽtis, sicut H cũ aliquis aliquã rẽ in se ꝑfectã existẽtẽ nõ statim perfecte hẽt, sed paulatim acquirit: sicut in mũdo isto, percipiẽtes aliqđ imperfecte de diuina cognitione, delectamur, & ipsa delectatio excitat sitim, vel desideriũ ꝑfectę cognitiõis: ẽm qđ pôt intelligi qđ hř Eccl.24. Qui bibũt me, adhuc sitiẽt.[p] Si uero ꝑ sitim, uel desideriũ intelligať sola intẽsio affectus tollens fastidiũ, sic delectationes spũales maxime faciũt sitim, uel desideriũ suiipsarũ[q]. Delectationes .n. corporales, qa augmẽtatæ, uel cõtinuatæ faciũt superexcrescentiã naturalis habitudinis, efficiunť fastidiosæ, ut patet in delectatione ciborũ. & ꝑꝑ I hoc qñ aliquis iã ꝑuenit ad ꝑfectũ in delectationibus corporalibus, fastidit eas, & qñq; appetit aliquas alias: sed delectationes spũales nõ superexcrescunt nalẽ habitudinẽ, sed ꝑficiũt naturã. unde cũ ꝑueniť ad consummationẽ in ipsis, tũc sunt magis delectabiles, nisi forte ꝑ accidẽs, inquantũ operationi cõtẽplatiuæ adiunguntť aliquæ operationes uirtutũ corporaliũ, q̃ per assiduitatẽ operandi lassanť. Et per hũc modũ ẽt pôt intelligi qđ dř Eccle. 24. Qui bibit me, adhuc sitiet. Quia ẽt de angelis, q̃ perfecte Deũ cognoscunt, & delectanť in ipso, dř 1. Petr. 1. ꝙ* desiderãt in eũ ꝓspicere. Si uero cõsideret delectatio ꝓut est in memoria, & nõ in actu, K sic ꝑ se nata est cãre suiipsius sitim, & desideriũ[s], qñ s. hõ redit ad illã dispõnẽ, in qua erat sibi delectabile qđ præterijt: si uero immutatus sit ab illa dispõne, memoria delectatiõis ñ cãt ĩeo delectationẽ, sed fastidiũ, sicut pleno existẽti, memoria cibi.

*cap.11.a med. t.1.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ qñ delectatio ẽ ꝑfecta, tũc hẽt omnimodã quietẽ, & cessat motus desiderii tẽdẽtis in nõ habitũ: sed qñ imꝑfecte hř, tũc nõ oĩno cessat motus desiderii tẽdẽtis ĩ nõ habitũ.

Ad 2[m] dicendum, ꝙ id, quod imperfecte hř, ẽm quid habetur, & secundum quid non habeť: & ideo simul de eo potest esse & desiderium, & delectatio.

Ad 3[m] dicendum, ꝙ delectationes alio mõ causant fastidiũ, & alio modo desideriũ, ut dictũ est.*

*In corp. art.

Articvlvs III.

Vtrum delectatio impediat vsum rationis.

Medina art.3.

Ad tertium sic proceditur. Videť ꝙ delectatio nõ impediat vsum rõnis.[h] Quies .n. maxime ꝯfert ad debitũ rõnis usum. vnde dř in 7. Physic.* ꝙ in sedendo, & quiescendo fit aĩa sciens & prudens. & Sapien. 8. Intrans in domũ meã conquiescã cum illa, scilicet sapientia: sed delectatio est q̃dã quies. ergo non impedit, sed magis iuuat rationis vsum.

¶ 2 Præt. Ea, quæ non sunt[h] in eodem, etiam si sint contraria, non se impediunt: sed delectatio est in parte appetitiua, usus aũt rõnis in parte appręhensiua. ergo delectatio non impedit rationis vsum.

¶ 3 Pręt. Qđ impediť ab alio, vř quodãmodo transmutari ab ipso: sed usus appręhẽsiuę uirtutis magis mouet[h] delectationẽ, q̃ à delectatiõe moueať: ẽ .n. cã delectatiõis. ergo delectatio ñ ĩpedit vsũ rõnis.

181 Porrecta per totum. Inf. q.34. ar.1. ad 1. Et 2.2. q.15. art.3. & q.53. a.6. Et 4. d.40. q.3. a.2. q.3. ad 3. & art.5. q.1. ad 4. Et ma. q.10. art.1. ad 7.

*text.20. tom.2.

Sed cont. est, qđ Philosophus dicit in 6. Eth.* ꝙ delectatio corrumpiť existimationem prudentiæ.

*cap.5. tomo 5.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut dř in 10. Eth.*[m] Delectationes ꝓpriæ adaugent operationes, extraneæ uero impediũt[n]. Est ergo q̃dam delectatio, q̃ hř de ipso actu rõnis: sicut cũ aliquis delectatur in cõtẽplãdo, uel ratiocinãdo, & talis delectatio nõ impedit usum rõnis, sed adiuuat: qa illud atentius operamur, in quo delectamur. attentio aũt adiuuat operationẽ: sed delectationes corporales impediũt vsũ rõnis triplici rõne. Primo qđẽ, rõne distractionis: quia, sicut iã dictum est,* ad ea, in q̃bus delectamur, multũ attẽdimus. Cũ aũt attẽtio fortiter inhæserit alicui rei, debilitať circa alias res, uel totaliter ab eis reuocať, & ẽm hoc, si delectatio corporalis fuerit magna, uel totaliter impediet usũ rõnis ad se intẽtionẽ animi attrahẽdo, uel multũ ĩpediet. Scđo, rõne ꝯtrarietatis: q̃dã .n. delectationes, maxime suꝑexcedẽtes, sũt ꝯ ordinẽ rõnis. & ꝑ hũc modũ Philosoph. dicit ĩ 6. Eth.* ꝙ delectationes corporales corrũpũt existimationẽ prudẽtię, nõ aũt existimationẽ speculatiuã, cui delectatio nõ ꝯriať, puta, ꝙ triangulus hẽt tres angulos æquales duob* rectis: ẽm aũt primũ modũ utranq; impedit. Tertio mõ, ẽm quandã ligationẽ, inquantũ s. ad delectationẽ corporalẽ seq̃tur q̃dã trãsmutatio corporalis, maior ẽt q̃ in alijs passionibus, quanto uehementius afficitur appetitus ad rem ꝓsentem, q̃ ad rem absentem. huiusmodi autem corporales perturbationes impediunt usum rationis, sicut patet in uinolentis, qui habent usum rationis ligatum, uel impeditum.

*cap.5. parum ante med. t.5. concl. m

*q.4. art.1. ad 3.

*cap.5. tomo 5.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ delectatio corporalis habet quidem quietem appetitus in delectabili, quæ quies interdũ contrariatur rationi. sed ex parte corporis semper habet transmutationem, & quantum ad utrumq; impedit rationis vsum.

Ad 2[m] dicendum, ꝙ uis appetitiua, & appręhensiua sunt quidem diuersæ partes, sed unius animæ: & ideo cũ intentio animæ uehementer applicať ad actum unius, impeditur ab actu contrario alterius.

AD

Ad 3m dicendum, q usus rationis requirit debitum usum imaginationis, & aliarum uirium sensitiuarum, quæ utuntur organo corporali: & ideo ex transmutatione corporali usus rationis impeditur, impedito actu uirtutis imaginatiuæ, & aliarum sensitiuarum.

A

ARTICVLVS IIII.

Vtrum delectatio perficiat operationem.

Medina art. 4.

181 *Porrecta per totum.* Inf. q. 14. art. 4. ad tertiũ, & q. 40. a. 8. cor. Et 4. dist. 17. q. 2. ar. 3. q. 2. ad 1. & ueri. q. 26. ar. 10. cor. & ad 2.

Ad quartum sic procedit. Videtur q delectatio non perficiat operationē. Omnis. n. humana operatio ab usu rõnis dependet: sed h delectatio impedit usum rõnis, ut dictum est.* ergo delectatio nõ perficit, sed debilitat operationē humanã.

B

¶2 Præt. Nihil est pfectiuũ suipsius, uel h suæ cãæ: sed delectatio est operatio, ut dr in 7. & 10. Ethic.† qđ oportet ut intelligatur uel essentialiter, uel ca u saliter. ergo delectatio non perficit operationem.

¶3 Præt. Si delectatio perficit operationē, h aut pficit ipsam sicut finis, aut sicut forma, aut sicut agēs: sed nõ sicut finis, quia operationes non qrunt pp delectationē, sed magis econuerso, ut sup. dictum est:* nec iterũ per modũ efficientis, qa magis operatio est cã efficiens delectationis: nec iterum sicut forma. non enim perficit delectatio operationem, ut habitus quidam, secundum Philosophum in 10. Ethi.* delectatio ergo non perficit operationem.

C

*arti. præced. † Lib. 7. Eth. c. 12. & 13. & lib. 10. c. 6. & 3. & 4. to. 5. *art. præced.

Sed contra est, quod dicitur ibidem, quod delectatio operationem perficit.

*Lib. 10. Eth. c. 4. post medium illius tom. 5. Concl.

Respon. Dicendum, q m delectatio dupliciter operationem perficit.* Vno modo per modũ finis, non quidem secundum quod finis dr id, propter quod aliquid est, sed ẽm quod omne bonum completiue superueniens, potest dici finis: & secundũ hoc dicit Philosoph. in 10. Eth.* q delectatio perficit operationem, sicut quidam superueniēs finis, inquantum scilicet super hoc bonum, qđ est operatio, superuenit aliud bonum quod est delectatio, quæ importat quietationem appetitus in bono pͣsupposito. Secundo modo, ex parte causæ agētis, non quidem directe: quia Philosophus dicit in 10. Ethi.* quòd perficit operationē delectatio, non sicut medicus sanum, sed sicut sanitas: indirecte autem, inquantum scilicet agens, quia delectatur in sua actione, uehementius attendit ad ipsam, & diligentius eam operatur: & secundum hoc dicitur in 10. Ethico.* quòd delectationes adaugent proprias operationes, & impediunt extraneas.

*Lib. 10. Eth. ca. 4. post medium illius to. 5.

D

*Eod. lib. & ca. ubi citat.

*Lib. 10. Eth. ca. 5. parũ ante med. t. 5.

Ad primum ergo dicendum, q non omnis delectatio impedit actum rationis, sed delectatio corporalis, quæ non consequitur actum rationis, sed actum concupiscibilis, qui per delectationem augetur: delectatio autem, quæ consequitur actum rationis, fortificat rationis usum.

E

Ad 2m dicendum, q sicut dicitur in 2. Phys.* contingit quòd duo sibiinuicem sunt causa, ita q vnũ sit causa efficiens, & aliud causa finalis alterius. & per hunc modum operatio causat delectationem sicut causa efficiens. delectatio autem perficit operationem per modum finis, ut dictum est.*

*Tex. 30 tom. 2.

*In corp. art.

Ad 3m patet responsio ex dictis.

QVAESTIO XXXIIII.

De bonitate, & malitia delectationũ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandũ est de bonitate, & malitia delectationum. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum omnis delectatio sit mala.

¶Secundo, Dato q non, Vtrum omnis delectatio sit bona.

¶Tertio, Vtrum aliqua delectatio sit optima.

¶Quarto, Vtrum delectatio sit mensura, uel regula, secundum quam iudicetur bonũ, uel malum in moralibus.

SVPER QVÆST. XXXIIII.

Omissa quæstione 33 gestimatertia, circa quæstionem 34. aduerte, q author post tractatũ de bonitate, & malitia passionũ in communi, examinare uolēs bonitatē, & malitiã passionũ in speciali, circa duas tñ passiones, s. delectationē, & tristitiam quæstiones mouet singillatim de bonitate & malitia. & ratio est qa ad istas terminatur oēs aliæ passiones, & ab eis quodãmõ regulantur, ut infra habetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnis delectatio sit mala.

Medina art. 3.

184 *Porrecta per totum.* 4. dis. 19. q. 1. ar. 4. q. 1. co. Et neri. q. 15. a. 4. Et 10. Eth. lec. 1. a. 3. & 4.

Ad primum sic proceditur. Videt, q oĩs delectatio sit mala. Illud. n. quod corrũpit prudentiã, & h impedit rõnis usum, vr esse ẽm se malum: quia bonum hoĩs est ẽm rõnem esse, vt Dio. dicit in 4. c. de diui. no.* sed delectatio corrũpit prudentiam, & impedit rõnis vsum: & tanto magis, quanto delectationes sunt maiores. vnde in delectationibus venereis, q sunt maximæ, impossibile est aliquid intelligere, vt dr in 7. ethi.† Et Hier. ẽt dicit sup Mat: q illo tpe, quo cõiugales actus gerunt, præsentia Sancti Spiritus non dabitur, ẽt si propheta uideat esse, qui officio generationis obsequit. ergo delectatio est ẽm se malũ. ergo omnis delectatio mala.

*Pa. 4. nõ remote a fin. †Cap. 11. non pcul a fine. *Hiero. l. ep. de monogamia a medio tom. 1.

¶2 Præt. h Illud qđ fugit uirtuosus, & prosequit aliquis deficiens à virtute esse ẽm se malũ, & fugiendũ: quia, vt dr in 10. Eth.† Virtuosus est quasi mensura, & regula humanorũ actuum. Et Apostolus dicit 1. ad Corin. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed pueri, & bestiæ, in quibus non est uirtus, prosequuntur delectationes: fugit aũt eas temperatus. ergo delectationes secundum se sunt malæ, & fugiendę.

†Cap. 5. paulo ante finem tom. 5.

¶3 Præt. h Virtus, & ars sunt circa difficile, & bonũ; vt dr in 2. Ethic.* sed nulla ars ordinata est ad delectationē. ergo delectatio non est aliquid bonum.

*Cap. 1. non multum ante fin. to. 5.

Sed contra est, qđ in ps. 36. dr: Delectare in Domino. cum igitur ad nihil mali authoritas diuina inducat, vr quòd non omnis delectatio sit mala.

*Cap. 2. & 3. tom. 5.

Resp. Dicendũ, q sicut dr in 10. Eth.* aliqui posuerunt oēs electationes esse malas, cuius ratio vr fuisse: quia intentionē suã referebant ad solas delectationes sensibiles, & corporales, quæ sunt magis manifestę. Nã & in cæteris intelligibilia à sensibilib' antiq Philosophi nõ distinguebãt, nec intellectũ à sensu, ut dr in li. de Ani.* Delectatiões aũt corporales arbitrabant dicendũ oēs esse malas, ut sic homines, qui ad delectationes immoderatas sunt proni, a delectationibus se retrahentes, ad medium virtutis peruenirent. Sed hæc existimatio non fuit cõueniens: cum enim nullus possit uiuere sine aliqua

*Li. 3. tex. 150. t. 2.

SVPER QVÆST. XXXIIII.

ART. III.

Medina ar. 3.

IN ar. 3. dubiū Tho. occurrit mihi molestū occurrit pp illa uerba. Aliqua delectatio hoīs pōt dici optimū inter bona humana. Repugnat siquidē hoc doctrinæ authoris tenētis opationē pcedentem, puta, uisionem Dei, esse optimū inter bona humana.

186 ¶ Ad hoc licet diuersimode dici possit, puta, φ delectatio ē optimū, at accidēs, opera no āt ī substātia, iuxta dictū in q. 2. ar. 6. ael φ delectatio ē optimū in genere motuū appetitiuorum, uel φ est optimū sc̄dm se, quia hēt in se uī ultimo quietet appetitū, licet hēat aliud optimū melius ipso, non ut bono magis bonū, sed ut optimo in ordine optimū alterius ordinis. honestom n & delectabile duorū bonorū ordines constituunt. Ad litteram tñ loquendo, distinguo: q̄ aut est sermo de bonitate naturæ, aut moris. Si quis n inspexerit, φ tractatus iste de bonitate, & malitia ē moralis, uidebit φ hic est de optimo morali terrā. Sum me consonā te rōni, omittendāq; esse bi contradicēnem aliis dictis S. Th. puta φ actio est nobilior, φ est finis ei delectationis. Hæc. o. omnia ad maiore bonitate naturæ spectāt: delectatio siquidē, & operatio consequētē eadē numero bonitate moralis, bona sūt. Eadē q̄ p̄ consonantia, ael dissonantia cōsonāt, uel dissonant cū rōni, ac p hoc optimam operationē sequens delectatio, optima est ab minori bonitate, & eō magis, nec minus bona moraliter. Nec obstat huic sensui, q in subiectione ad scdm f. ²ª resp. author vr vel lc. φ delectatio ē melior actu uirtutis, q̄a quitur hoc. n. author non dicitq; nec intēdit dicere: sed scdm resp. ibi data resp. iecet maiori propositioni argumentu, quæ est cōsisma propositio. s. Optimū nullo adiecto

Porrecta per totum

* 4. di. 49. q. 3. a. 4. q. 3. & 3. c6. c. 16. ad 1. & 10. eth. lec. 4.

* q. 31. a. 1

* a. 2. huius quæst.

* apud Aristot. li. 10. eth. c. 2. tom. 5.

ne delectabile ē bonū bonitate morali, q̄ attenditur s̄m rōnē.

A Ad 2 m dicēdū, φ iō delectatio nō q̄rit pp aliud, q̄a ē q̄es in fine. fine aūt cōtingit esse bonū & malū, quis nunq̄ sit finis, nisi s̄m qd̄ est bonū quo ad hunc, ita etiam est de delectatione.

Ad 3m dicēdū, φ hoc mō oīa appetūt delectationē, sicut, & bonū, cū delectatio sit q̄es appetitus ī bono: sed sicut cōtingit nō oē bonū, qd̄ appetitur, esse p se & uere bonū, ita nō oīs delectatio est per se, & uere bona.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliqua delectatio sit optimum.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr φ nulla delectatio sit optimū. Nulla. n. generatio est optimū, nā generatio nō pōt esse ultimº finis: sed h delectatio p̄seq̄t generationē nā ex eo, φ alq̄d cōstituit̄ ī suā naturā, delectat̄, ut supra dictū ē. * ergo nulla delectatio pōt esse optimū.

¶ 2 Præt. Illud qd̄ est h optimū, nullo addito pōt fieri melius: sed delectatio aliquo addito fit melior. est enim melior delectatio cum uirtute q̄ sine uirtute. ergo delectatio nō est optimū.

¶ 3 Præt. Id h qd̄ est optimum, ē uniuersaliter bonū, sicut per se bonū existens. nam qd̄ est per se, est prius & potius eo qd̄ est p accidens: sed delectatio nō ē uniuersaliter bonū, ut dictū est * ergo delectatio nō ē optimū.

SED CONTRA. Beatitudo, est optimū, cum sit finis humanæ uitæ: sed beatitudo nō ē sine delectatione dr̄ enim ī psalm. 15. Adimplebis me lætitia cū uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.

RESPON. Dicendū, φ * Plato nō posuit oēs delectationes esse malas, sicut Stoici: neq; omnes esse bonas, sicut Epicurei: sed quādā esse bonas, & quasdā esse malas, ita tñ φ nulla sit summum bonum, uel optimū. Sed quantū ex eius rationibus datur intelligi, in duobus deficit. In uno quidē, q̄a cū uideret delectationes sensibiles, & corporales ī quodā motu, & generatione cōsistere, sicut patet

B in repletione ciborū, & hmōi, æstimauit oēs delectationes cōseq. generationē, & motū: unde cū generatio, & motus sint actª impfecti sequeret̄ φ delectatio nō haberet rōnem ultimæ perfectionis: sed hoc manifeste apparet falsum in delectationibª intellectualibus. Aliq̄s. n. nō solū delectatur in gn̄atione scientiæ, puta, cum addiscit, aut miratur, sicut supra dictum est: sed etiam in contemplando secundum scientiam iam acquisitam. Alio uero mō quia dicebat optimum illud, qd̄ est simpliciter summū bonū, qd̄. s. est ipsū bonum quasi abstractū, & non participatum, sicut ipse Deus ē summum bonum: nos aūt loquimur de optimo in rebus humanis: optimū aūt in unaquaq; re ē ultimus finis. Finis aūt utª sup. dictū ē, dupliciter dr̄. s. ipsa res, & usus rei: sicut finis auari, est uel pecunia, uel possessio pecuniæ. & s̄m hoc, ultimus finis hominis dici pōt, uel ipse Deus, q est summum bonū simpliciter, uel fruitio ipsius, q̄ importat delectationem quādam in ultimo fine, & p hūc modū aliqua delectatio hominis pōt dici optimum inter bona humana.

D Ad primvm ergo dicendum, quòd non omnis delectatio cōsequitur generationem, sed aliquæ delectationes consequuntur operationes perfectas, ut * dictum est: & ideo nihil prohibet aliquam delectationem esse optimam, etsi nō oīs sit talis.

Ad 2m dicendum, φ ratio illa procedit de optimo simpliciter, p cuius participationem oia sunt bona, vñ ex nullius aditione fit melius: sed in aliis bonis uniuersaliter uerum est, φ quodlibet bonum ex additione alterius fit melius. Quamuis posset dici, φ delectatio non est aliquid extraneū ab operatione uirtutis, sed concomitās ipsā, ut in 1. Eth. dr̄.

E Ad 3m dicendum, φ delectatio non habet φ sit optimum ex hoc, quòd est delectatio, sed ex hoc φ est perfecta quies in optimo. unde non oportet, φ omnis delectatio sit optima, aut etiam bona: sicut aliqua scientia est optima, non tamen omnis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum delectatio sit mensura, uel regula, secundum quam iudicatur bonum, uel malum, in moralibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd delectatio non sit mensura, uel regula boni, & mali moralis. Omnia. n. mensurantur h primo sui generis, ut dr̄ in * 10. Metap. sed delectatio non est

fit melius: & dicit φ uera de optimo simpliciter, & nō de optimo in genere, quale ē delectatio: & iō dato φ ea actu uirtutis esset melior, adhuc stat φ sit optimā ī genere. Scda uero resp. respondet minori. s. Delectatio additio opationi est melior: & dicit φ operatio non ē adiecta delectationi, sed intranea eidē: & hæc resp. nullam patitur io se calumniā, & nihil extorq̄ ēsoīa saluat. Sic. n. & ē optima moralitē inter bona humana rūme consonans rōni: quia nihil est melius moraliter ipsa: & est minus bona naturaliter operatione, quā sequitur q est optima, & g ene re moris, & naturę in utroq; ordine uisa sit existens, quāis diuersimode: quia in illo cōi ubi, & delectationi, bonitate: i isto, propria. pp quod in isto ordine finit est & delectationis in illo autem non.

* q. 1. ar. 8

SVPER QVÆST. XXXIIII.

ART. IIII.

conclusio

Medina ar. 4.

IN tit. art. 4. aduerte, φ q̄a mēsura est certificatiua, q̄ titatis mēsurabilium, & regula certificatiua dispositionis, & utriusque horum exigit primitatem in cognoscēdo, & quodammō in essendo secūdum alt quod genº causæ, ideo

* in corp. at.

* c. 8. a me d. to. 5.

187 Porrecta per totum. * 4. di. 49. q. 3 ar. 4. q. 1 ad 1. * li. 3 [Meta. tex. 3. & 4.

circa author. proponē du hūc articulū ī enumeratiōe omniū articulorū in principio q. qrit, utrū delectatio sit mensura secūm quā io dicetur: hic uero abso lute, utrū sit mensura, quasi ibi primitatē in cognoscēdo, hic io essendo insinuant. Et io corpore articoli, mensuram secūm cognitionē, & iudiciū determinat: in rñsionibus uero ad primum, & ultimum, causalitatem finalem quodammodo ei tribuit. Et scito, q quia ad rōnē mensuræ, & regulæ nō sufficit primitas in essendo, sed exigitur q sit nobis certissima, idō licet bonum honestum sit secūm se prius, & certius q delectabile, quia consequitur ad illud, & pōt esse bona, & mala delectatio: quia tñ delectatio est nobis magis certa, ideo ipsi attribuitur ratio mensuræ, & operatio ipsa mensuratur quo ad hoc a delectatione, propter qd author studuit in corpore articuli ad probandum rōnē mensuræ in delectatione ex cognitione, & iudicio. Et sic sunt saluare nr. cuuq; prioritatem in essendo, ut patet in rñsione ad tertiū, ubi finis ratiōe, satis large propter hoc saluandū utitur.

¶Circa calcem responsionis ad tertium in eodem quarto articulo, dubium occurrit nouitijs, quiā uidetur sati supradictis. Si. n. bonitas delectatiōis est cā quodāmodo bonitatis in operatione eur ecōuerso, sequitur nō esse eandem numero bonitatem utriusque, cuius oppositum dictum fuit.

¶Ad hoc breuiter dr, q (ut ex superius dictis apparet,) in analoga causalitate seu redūdātia, saluatur identitas numeralis in causa, & causato. vñ hoc nihil obstat propositis: sicut nec bonitati bus actus exterioris, & interioris.

*tex.4.10. 3.

*c.5. post mediū. to.5.

* sup. istud uerb. Psal mistæ to. 8.

†cap. 11. in princ. to.5.

*q 20 ar. 1.

concl. m

primū in genere moraliū, sed p cedunt ipsam amor, & desideriū: nō ergo ē regula bonitatis, & malitiæ in moralibus.

¶2 Præt. Mensurā, & regulā oportet eē h vniformē: & iō motus, q ē maxime uniformis, est mēsura & regulā oium motuū, ut dr, ī 10. *Meta. sed delectatio ē uaria & multiformis, cū qdā earū sint bonæ, & qdā malæ. ergo delectatio non est mensura & regula moralium.

¶3 Præt. Certius iudiciū sumit d effectu p h causā, q ecōuerso sed bonitas, uel malitia operationis ē causa bonitatis, uel malitiæ delectationis, qa bonę delectationes sūt q psequunt bonas operationes, malæ aūt q ma las, ut dr ī 10. Eth. ergo delectationes nō sūt regula, & mēsura bonitatis & malitiæ ī moralib*.

Sed contra, est qd *Aug. dicit sup illud Psal. 7. Scrutās corda, & renes De*. Finis curæ & cognitionis ē delectatio ad quē qs nitit puenire. Et Philosoph. dicit ī 7. Eth. q delectatio ē finis architectus, idest pricipalis, ad quē respicientes, unūquodq; hoc quidem malum, hoc autē bonum simpliciter dicimus.

Respon. Dicendū, q bonitas uel malitia moralis principaliter in uolūtate cōsistit, ut supra dictū est utrū aūt uoluntas sit bona, uel mala, pcipue ex fine cognoscit: id aūt hr pro fine, i quo uoluntas quiescit, quies aūt uoluntatis, & cuiuslibet appetit* i bono, ē delectatio: & iō* sm delectationē uolūtatis hūanę pcipue iudicat hō bon*, uel mal**. Est. n. bon*, & uirtuos*, q gaudet ī operib* uirtutū: mal* aūt q ī operibus malis. Delectationis aūt appetitus sēsitiui nō sūt regula bonitatis, uel malitiæ moralis: nā cib* cōiter delectabilis ē sm appetitū sēsitiuū bonis, & malis: sed uolūtas bonorū delectatur in eis sm cōuenientiam rationis, quam non curat uoluntas malorum.

Ad primum ergo dicendū, q amor, & desideriū sunt priora delectatione in uia generationis: sed delectatio est prior sm rationē finis, qui in operabilibus hēt rationē principij, a quo maxime sumit iudicium, sicut a regula, uel mensura.

Ad 2m dicēdum, quòd ois delectatio in hoc est F uniformis, quòd est quies in aliquo bono: & sm hoc potest esse regula uel mensura. Nam ille bonus est, cuius uoluntas quiescit in uero bo.no: malus autem cuius uoluntas quiescit in malo

Ad 3m dicendum, q cū delectatio pficiat operationē p modū finis, ut *supra dictū est, nō pōt esse operatio pfecte bona, nisi ēt adsit delectatio in bono: nā bonitas rei pēdet ex fine, & sic quodāmodo bonitas delectationis ē cā bonitatis in operatione. *q.33.a.4

QAESTIO XXXV.

De dolore, seu tristitia secundum se, in octo articulos diuisa.

G DEINDE considerandum est de dolore, & tristitia.

¶Et circa hoc primo cōsiderandum est de tristitia seu dolore secundum se. secundo, de causis eius.* Tertio, de effectibus ipsius. Quarto, de remedijs* Quinto, de bonitate, uel malitia eius.

Circa primum quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum dolor sit passio animæ.

¶Secūdo, Vtrum tristitia sit idem quòd dolor.

¶Tertio, Vtrum tristitia, seu dolor sit contraria delectationi.

¶Quarto, Vtrū ois tristitia oi delectationi ꝯtrariet.

H ¶ Quinto, Vtrum delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.

¶Sexto, Vtrum magis fugiēda sit tristitia, quàm delectatio appetenda.

¶Septimo, Vtrū dolor exterior sit maior, q dolor (interior.

¶Octauo, De speciebus tristitiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dolor sit passio animæ.

Medina ar. 1.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q dolor nō sit passio animę. Nulla. n. passio animæ ē i corp ore, sed dolor pōt eē ī corpore. dicit. n. August. in lib. de* uera relig. q dolor, q h dr corporis est, corruptio repentina salutis eius rei, quā male utēdo anima corruptioni abnoxiauit. ergo dolor nō ē passio animę.

¶2 Præt. Ois passio animæ ptinet ad ui appetitiua: sed dolor nō pertinet ad uim appetitiuā, sed magis apprehensiuā. dicit. n. Aug. in lib. de * natura boni, quòd dolorem in corpore facit h sensus resistens corpori potentiori. ergo dolor non est passio aię.

¶3 Præt. Ois passio aię ptinet ad appetitū aialem, sed dolor nō ptinet ad appetitū aialē, sed magis h ad appetitū nalē. dicit. n. Aug. 8. *sup Genes ad litterā: Nisi aliqd bonū remāsisset i natura, nulli* boni

K amissi esset dolor i pęna. ergo dolor nō ē passio aię.

Sed contra est, qd Aug 14. de ciuit. Dei. ponit dolorē inter passiones animæ, inducens illud Virgil. Hinc metuent, cupiunt gaudentq; dolentque.

Resp. Dicendum, q sicut ad delectationem duo requiruntur. s. coniunctio boni, & perceptio hmōi coniunctionis. ita ēt ad dolorem duo requirūtur. s. coniunctio alicuius mali, quod ea ratione est malū, quia priuat aliquod bonum, & perceptio hmōi coniunctionis. Quicquid aūt coniungitur, si nō habeat, respectu eius cui coniungitur, rōnē boni, uel mali, non pōt causare delectationem, uel dolorē. ex quo patet, q aliquid sub ratione boni, vel ma-

188 Porrecta per totum.

1. q. 34. ar. 7. & 9. & q. 85. art. 1. c.

*c. 12. pa. 2 a priu. tom. 1.

*c. 20. pau lo post priu. to. 6.

*c. 14. circa mediū to. 3.

*cap. 8. a méd. circa fi. to. 5.

li ē obiectū delectatiōis, & doloris. Bonū aūt, & malū ioqtū hmōi, sunt obiecta appetitus. vñ patet, ꝙ delectatio, & dolor ad appetitū ptinēt, ois aūt motus appetitiuus, seu inclinatio ɔ̄ns apphensionē ptinet ad appetitū intellectiuū, uel sensitiuū: nā inclinatio appetit⁹ naturalis nō cōsequit̄ apphensionē ipsius appetentis, sed alterius, ut in 1. dictū est. Cū igit̄ delectatio, & dolor p̄supponāt i eodē subiecto sensū, uel apphensionē aliq̄, manifestū est, ꝙ dolor sicut, & delectatio, est in appetitu intellectiuo, uel sensitiuo. Ois aūt mot⁹ appetit⁹ sensitiui dr̄ passio ut supra dictū est: & pcipue illi, q̄ in defectū sonāt. vñ dolor scd̄m qđ ē in appetitu sensitiuo, ppriissime dr̄ passio aiæ: sicut molestiæ corporales pro priæ passiones corporis dicuntur. unde, & Aug. 4. de ciuitate Dei, dolorē spāliter ægritudinē noīat.

*p. p. q. 103. ar. 1.

*q. 22. a. 1. concl.

*c. 7. circa finem. & c. 8. t. 5.

Ad 1ᵐ ergo dicēdū, ꝙ dolor dr̄ esse corporis: qa cā doloris ē in corpore, puta, cū patimur aliqđ nociuū corpori, sed mot⁹ doloris semp ē in aīa: nā corpus non pōt dolere nisi dolente aīa, ut Aug. dicit.

*li 12. sup. genes. ad literam c. 24. to. 3.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ dolor dr̄ esse sensus, non qa sit actus sensitiuæ uirtutis, sed quia requiritur ad dolorem corporalem, sicut ad delectationem.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ dolor de amissione boni demonstrat bonitatē naturæ, non quia dolor sit actus naturalis appetitus, sed quia natura aliquid appetit ut bonum, quod cum remoueri sentitur, sequitur doloris passio in appetitu sensitiuo.

ARTICVLVS II.

189 Porrella per totum. 3. q. 15. a. 6. cor. Et 3. d. 15. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. Et ver. q. 26. ar. 3. ad 9. & artic. 4. ad 4. †c. 7. in fi. & c. 8. t. 5.

Vtrum tristitia sit idem quod dolor. Medina art. 2.

Ad secundvm sic proceditur. Vr̄ ꝙ tristitia non sit dolor. Dicit. n. Aug. 14. de ciu. Dei, ꝙ dolor in corporibus dicitur, h tristitia autem dicitur magis in anima. ergo tristitia non est dolor.

¶ 2 Præt. Dolor non est nisi de præsenti malo: sed tristitia potest esse de præterito, & de futuro, sient pœnitentia est tristitia de præterito, & anxietas de futuro. ergo tristitia omnino à dolore h differt.

¶ 3 Præt. Dolor non vr̄ consequi nisi sensum tactus: sed tristitia potest consequi ex oībus sensibus. ergo tristitia non est dolor, sed se habet h in pluribus.

Sed contra est, quod Apost. dicit ad Ro. 9. Tristitia est mihi magna, & cōtinuus dolor cordi meo, pro eodem utens tristitia, & dolore.

Resp. Dicendū, ꝙ delectatio, & dolor ex duplici apphensiōe cāri possunt, uel ex apphensione exterioris sensus: uel ex apphensione interiori siue intellect⁹, siue imaginationis. Interior aūt apphēsio ad plura se extendit, q̄ exterior, eo ꝙ quæcunq; cadunt sub exteriori apprehensiōe, cadūt sub interiori, sed nō ecōuerso. Sola igit̄ illa delectatio, q̄ ex interiori apprehensione cāuturt, gaudiū noīat, ut supra dictū est, & sit̄ ille solus dolor, q ex apprehensiōe interiori causāt, noīatur tristitia. Et sicut illa delectatio, q̄ ex exteriori apprehensione cāuturt, delectatio qdē noīatur, non aūt gaudium: ita ille dolor, q ex exteriori apprehensione causatur, nominat̄ qdem dolor, non aūt tristitia. Sic igit̄ tristitia est qdam species doloris, sicut gaudiū delectationis.

*q. 31. ar. 3.

concl.

Ad 1ᵐ ergo dicēdū, ꝙ Aug. loqt̄ ibi q̄tū ad usum vocabuli, qa dolor magis vsitat̄ in corporalib. dolorib. q̄ sunt magis noti, quàm in dolorib. spūalib.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ sensus exterior non pcipit nisi præsens, uis autem cognitiua interior pōt percipere p̄sens, præteritum, & futurum: & ideo tristitia pōt esse de p̄senti, præterito, & futuro. dolor autem corporalis, qui sequitur apprehensionem sensus exterioris, non potest esse nisi de præsenti.

Ad 3ᵐ dicēdū, ꝙ sensibilia tactus sunt dolorosa nō solū inquātū sunt improportionata uirtuti apphensiuę, sed ēt inq̄tū cōtrariant̄ naturę: aliorū uero sensuū sensibilia possunt qdē eē improportionata virtuti apphēsiuę, ñ tñ cōtrariant̄ naturę, nisi in ordine ad sensibilia tact⁹. vñ sol⁹ hō, q̄ est aial pfectū in cognitione, delectat̄ in sensibilib. aliorū sensuū scd̄m se ipsa: alia uero aialia nō delectant̄ in eis, nisi scd̄m qđ referunt̄ ad sensibilia tactus, ut dr̄ in 3. Eth. & iō de sensibilib. aliorū sensuū nō dr̄ esse dolor, scd̄m qđ contrariat̄ delectationi naturali, sed magis tristitia, q̄ cōtrariat̄ gaudio aiali. Sic igitur si dolor accipiat̄ pro corporali dolore, quod usitati⁹ est, dolor ex opposito diuidit̄ cōtra tristitia scd̄m distinctionem apphensionis interioris, & exterioris, licet quantū ad obiecta, delectatio ad plura se extendat q̄ dolor corporalis. Si uero dolor accipiat̄ communiter, sic est genus tristitiæ, ut dictum est.

*cap. 10. a medio to mo 5.

*in corp. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum tristitia, seu dolor, sit contraria delectationi. Medina artic. 3.

190 Porrella per totum. 4. i. 49 q. 3. ar. 1. q. 1.

Ad tertivm sic proceditur. Vr̄ ꝙ dolor delectationi non contrarietur. Vnum. n. cōtrariorum h non est causa alterius: sed tristitia pōt esse cā delectationis. dr̄. n. Mat. 5. Beati, qui lugent: quoniā ipsi consolabuntur. ergo non sunt contraria.

¶ 2 Præt. Vnū contrariorū h nō denominat aliud: sed in quibusdā ipse dolor, uel tristitia est delectabilis, sicut Aug. dicit in 3. Cōfes. ꝙ dolor in spectaculis delectat. Et 4. Cōfes. dicit, ꝙ fletus amara res est, & tñ qñq; delectat. ergo dolor ñ cōtrariat̄ delectatiōi

*c. 2. & 4. confes. c. 5. in fi. t. 1.

¶ 3 Præt. Vnū cōtrariorū h nō est materia alteri⁹, qa cōtraria simul esse nō possunt: sed dolor pōt eē materia delectationi. dicit. n. Aug. in li. de pœnit. Sęper pœnitēs doleat, & d dolor gaudeat. & Philosophus dicit in 9. Eth. qđ ecōuerso malus dolet de eo, ꝙ delectat⁹ ē. ergo delectatio, & dolor nō sūt cōtraria.

*li. de uer. & fals. pœ n. c. 13. circa fin. to. 4. *li. 9. eth. c. 4. a 16

Sed contra est, quod Aug. dicit 14. de ciu. Dei, ꝙ lætitia est uoluntas in eorum consensione, q̄ uolumus: tristitia autem est uoluntas in dissensione ab his, quæ uolumus: sed consentire, & dissentire sunt contraria. ergo lętitia, & tristitia sunt contraria.

Resp. Dicēdū, ꝙ sicut Philosoph⁹ dicit 10. Met. Contrarietas est dr̄a scd̄m formā: forma aūt, seu spēs passionis, et motus sumit̄ ex obiecto, uel termino. vñ cū obiecta delectationis, & tristitiæ, seu doloris sint cōtraria, s. bonū p̄sens, & malum præsens, sequit̄ ꝙ dolor, & delectatio sint cōtraria.

*li. 10. me ta. tex. 13. & 14. t. 3.

concl.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ nihil prohibet unū contrariorum esse causam alterius per accidens: sic autem tristitia pōt esse causa delectationis. Vno qdē mō, inquantū tristitia de absentia alicui⁹ rei, uel de p̄sentia cōtrarij, uehemētius q̄rit id, in quo delectet̄: sicut sitiēs vehemētius q̄rit delectationē potus

tus, vt remediũ q̃ tristitiã q̃ patit. Alio mõ, inq̃tũ ex magno desiderio delectationis alicuius, nõ recusat aliq̃s tristitias pferre, ut ad illã delectationẽ perueniat. & vtroq; mõ luctus pñs ad cõsolationẽ futuræ vitæ pducit: qa ex hoc ipso, q̃ hõ luget, p peccatis vl̃ p dilatiõe gloriæ meret cõsolationẽ æternã. Sĩr meret ẽt eã aliq̃s ex hoc, q̃ ad ipsã cõsequẽdã nõ refugit labores, & angustias pp ipsã sustinere.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, q̃ dolor ipse põt esse delectabilis p accidẽs, inq̃tũ s. hẽt adiunctã admirationẽ, ut in spectaculis: uel inquãtũ facit recordationẽ rei amatæ, & facit pcipere amorẽ eius, de cuius absẽtia dolet. Vñ cũ amor sit delectabilis: & dolor, & oĩa q̃ ex amore cõsequunt, inq̃tũ in eis sentit amor, sũt delectabilia: & pp hoc ẽt dolores in spectaculis possũt esse delectabiles, inquantũ in eis sentit aliq̃s amor conceptus ad illos, q in spectaculis cõmemoranť.

Ad 3ᵐ dicendum, q̃ uolũtas, & ratio supra suos actus reflectuntur, inquantũ ipsi actus uoluntaris, & rõnis accipiuntur sub rõne boni, uel mali: & hoc modo tristitia põt esse materia delectationis, uel econuerso, non per se, sed per accidens, inquantũ scilicet vtrunq; accipitur in ratione boni uel mali.

SVPER Q. XXXV. ART. IIII.

OMissis primis tribus articulis q̃stionis trigesimæquintæ, circa quartum duo occurrunt aduertenda. Primum est, q̃ author non loquit hic de absolutis, ut distinguuntur contra relatiua, sed determinat seipsum de qualis absolutione intendit, s. de specificatione ab extrinseco: qd̃ qualiter intelligatur, in prima parte dictũ ẽ diffuse est. Secundum est, q̃ author posuit intẽperantiam, & iustitiã sub absolutis, non qa non ipsæ specificenť ab extrinseco, cũ sint actus aut habitus, sed vel exemplariter, uel accipiẽdo eas, ut qualitates. Sicut. n. potentiæ aĩæ sumunť ut potẽtiæ, & vt pprietates naturæ: ita act⁹, & habitus ut sic, & ut qualitates secundum se.

191 *Porrecta per totum.* Inf art. 6. cor. fi. & q. 38. ar. 1. ad prim. Et 1. q. 46. ar. 8 ad 2. Et 4. d. 14. q. 1. art. 4. q. 2. cor.

*Li 7. eth. c. vlt. t. 5.

*li. 7. eth. c. vlt. t. 5.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnis tristitia omni delectationi contrarietur.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃, q̃ oĩs tristitia omni delectationi contrarietur. Sicut. n. albedo, & nigredo sunt cõtrariæ species coloris, ita delectatio, & tristitia sũt cõtrariæ spẽs aĩæ passionũ: sed albedo, & nigredo vniuersaliter sibi opponuntur. ergo ẽt delectatio, & tristitia.

¶ 2 Præt. Medicinæ p contraria fiũt: sed qlibet delectatio est medicina cõtra quãlibet tristitiam vt patet p Philosoph. in 7.* Eth. ergo quælibet delectatio cuilibet tristitiæ contrariatur.

¶ 3 Præt.* Cõtraria sunt, q̃ seinuicẽ impediunt: sed qlibet tristitia impedit qlibet delectationẽ, ut patet per illud quod dr̃ 10.* Eth. ergo quælibet tristitia cuilibet delectationi contrariatur.

Sed contra. Cõtrariorũ nõ est eadẽ cã: sed ab eodẽ habitu procedit, q̃ aliquis gaudeat de uno, & tristetur de opposito. ex charitate. n. cõtingit gaudere cũ gaudentibus, & flere cũ flentibus, vt dr̃ Ro. 12. ergo nõ omnis tristitia omni delectationi contrariatur.

Resp. Dicẽdũ, q̃ sicut dr̃ in 10.* Meta. Cõtrarietas ẽ dĩa ẽm formã: forma aũt est, & gñalis, & spãlis, vñ cõtingit esse aliqua cõtraria ẽm formã generis, sicut uirtus, & uitiũ: & ẽm formã spẽi, sicut iustitia, & iniustitia. Est aũt cõsiderandũ, q̃ qdã specificanť ẽm formas absolutas, sicut substantiæ, & qualitates: qdã uero specificãt p cõparationẽ ad aliqd ex, sicut passiones, & motus recipiũt spẽm ex terminis, siue ex obiectis. In his ergo quorũ spẽs cõsiderãť ẽm formas absolutas, ptingit qdẽ spẽs, q cõtinenť sub cõtrarijs generib. nõ eẽ cõtrarias ẽm rõnẽ spẽi: nõ tñ cõtingit, q̃ habeat aliq̃ affinitatẽ uel cõueniẽtiã adinuicẽ. Intẽperãtia. n. & iustitia, q̃ sũt in cõtrariis generibus, uirtute. s. & uitio, nõ cõtrariant adinuicẽ scd̃m rõnẽ pprię spẽi, nec habent aliq̃ affinitatẽ, nel cõueniẽtiã adinuicẽ. Sed in illis, quorũ spẽs sumunť scd̃m habitudinẽ ad aliqd extrinsecũ, cõtingit, q̃ spẽs cõtrariorũ generũ nõ solũ nõ sunt cõtrariæ adinuicẽ, sed ẽt habent q̃dã cõuenientiã, & affinitatẽ: eo q̃ eodẽ mõ se habere ad cõtrariã, cõtrarietatẽ inducit; sicut accedere ad albũ, & accedere ad nigrũ, hẽnt rõnẽ cõtrarietatis. sed cõtrario mõ se hẽe ad cõtraria, hẽnt rõnẽ similitudinis, sicut recedere ab albo, & accedere ad nigrũ: & hoc maxime apparet in cõtradictiõe, q̃ est principiũ oppositionis. Nã in affirmatiõe, & negatione eiusdẽ cõsistit oppositio, sicut albũ, & ñ albũ in affirmatione aũt unius oppositorũ, & negatione alterius attendit cõuenientia, & similitudo, ut si dicã, nigrũ, & ñ albũ. Tristitia aũt & delectatio, cũ sint passiones, specificanť ex obiectis, & qdẽ scd̃m genus suũ cõtrarietatẽ hẽnt: nã unũ ptinet ad psecutionẽ, aliud uero ad fugã, q̃ se habent in appetitu, sicut affirmatio & negatio i rõne, ut dr̃ i 6.* Eth. Et iõ tristitia, & delectatio, q̃ sunt de eodẽ, habẽt oppositionẽ adinuicẽ scd̃m spẽm: tristitia uero, & delectatio de diuersis. si qdẽ illa diuersa nõ sint diuersa opposita, sed disparata, ñ habẽt oppositionẽ ad inuicẽ scd̃m rõnẽ spẽi, sed sunt ẽt disparata, sicut tristari de morte amici, & delectari in cõtẽplatiõe. Si vero illa diuersa sint cõtraria, tũc delectatio, & tristitia nõ solũ nõ habent cõtrarietatẽ scd̃m rõnẽ speciei, sed ẽt habent conuenientiam, & affinitatem, sicut gaudere de bono, & tristari de malo.

G

H

*li. 6. eth. c. 2. to. 5. comm. 10

I

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ albedo, & nigredo non habent spẽm ex habitudine ad aliqd exterius, sicut delectatio, et tristitia: vñ non est eadem ratio.

Ad 2ᵐ dicendum, q̃ genus sumit ex materia, ut patet in 8.* Met. in accidentibus aũt loco materiæ est subiectum.* Dictum est aũt q̃ delectatio, & tristitia contrariantur ẽm gñs: & ideo in qualibet tristitia est contraria dispositio subiecti dispositioni, q̃ est in qualibet delectatione. nã in qualibet delectatione appetitus se hẽt ut acceptans id, qd̃ hẽt: in qualibet aũt tristitia se hẽt ut fugiens. & iõ ex parte subiecti quælibet delectatio est medicina contra qlibet tristitiam: & qlibet tristitia est impeditiua cuiuslibet delectatiõis, pcipue tñ qñ delectatio tristitiæ contrariatur ẽt secundum speciem. Vnde patet solutio ad tertium. Vel aliter dicendum, q̃ etsi non omnis tristitia contrarietur omni delectationi secundum speciem, tamen quantum ad effectum cõtrariatur. nam ex uno confortatur natura animalis: ex alio uero quodammodo molestatur.

*li. 8. tex. 6. t. 2.
*in cor. art.

K

192 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 9. a. 4. ad 2. & q. 180. ar. 8. cor. Et 3. q. 46. a. 7. ad 4. Et 4. d. 49. q. 3. ar. 5. q. 2. Et op. 2. c. 168. Et Phil. 7. le. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrũ delectationi contẽplationis sit aliqua tristitia contraria. Medma artic. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr̃ q̃ delectationi contemplationis sit aliqua tristitia contraria.

traria,dicit.n.Apost.2.ad Cor.7.Quę ſm Deũ eſt triſtitia,pœnitentiā in ſalutē ſtabilē operat: ſed reſpicere ad Deũ ptinet ad ſuperiorē rōnem, cuius eſt contemplationi uacare, ſm Aug.in 12.de Trinit. ergo delectationi contēplationis opponit triſtitia.

*li.12.c.3 4.& 14.10 mo 1.

¶2 Præt.Contrariorũ contrarii ſunt effectus. ſi ergo unum ꝯriorum cōtemplatum eſt cā delectationis,aliud erit cauſa triſtitiæ:& ſic,delectationi cōtemplationis erit triſtitia contraria.

¶3 Præt.Sicut obiectũ delectationis eſt bonum,ita obiectum triſtitiæ eſt malũ:ſed contemplatio pōt habere mali rationē dici:.n.Philoſop.in 12.*Met. ꝙ quædā inconueniens eſt meditari. ergo contemplationis delectationi poteſt eſſe cōtraria triſtitia.

*li.12 me. tex. 51.10. 1.

¶4 Præt.Operatio qlibet, ſm qđ non eſt impedita, eſt cā delectationis,ut dr in 7.& 10.*Eth.ſed operatio contēplationis pōt multipliciter impediri,uel ut totaliter nō fit,uel ut cum difficultate fit.ergo in cōtemplatione pōt eſſe triſtitia delectationi ꝯria.

*li.7.Eth. cap. 12.& li. 10 c.4. & 5. to.5.

¶5 Præt.Carnis afflictio eſt cā triſtitiæ:ſed ſicut dr Eccl.ultimo,Frequēs meditatio, carnis ē afflictio. ergo cōtēplatio hēt triſtitiā delectationi cōtrariā.

Sed contra eſt,qđ dr Sapien.8.Nō hēt amaritudinē cōuerſatio illius.ſ.ſapientiæ, nec tædiũ cōuictus eius,ſed lætitiā,& gaudiũ.cōuerſatio aũt,& cōuictus ſapiētię eſt p contēplationē. ergo nulla triſtitia eſt, q̄ ſit ꝯria delectationi contēplationis.

Resp. Dicēdũ, ꝙ delectatio contēplationis pōt itelligi dupliciter. Vno mō ita,qđ cōtēplatio ſit delectationis cā,& nō obiectũ: & tũc delectatio non eſt de ipſa cōtēplatione,ſed de re cōtēplata. Contingit aũt cōtēplari aliqđ nociuũ,& cōtriſtās ſicut & aliqđ cōueniens & delectās: vñ ſi ſic delectatio cōtēplatiōis accipiat,nihil phibet delectationi cōtēplationis eſſe triſtitiā cōtrariā. Alio mō pōt dici delectatio cōtēplationis,q̄a cōtēplatio eſt eius obiectũ & cā,puta,cũ aliqs delectat̄ de hoc ipſo, qđ cōtēplat̄.& ſic,ut dicit* Grego. Nyſſen.ei delectationi,q̄ eſt ſm cōtēplationē, nō opponit̄ aliqua triſtitia:& hoc idē Philoſophus dicit in 1.Topic.& in 10.Ethi.ſed hoc eſt intelligendũ p ſe loquēdo, cuius rō eſt q̄ triſtitia p ſe cōtrariat̄ delectationi, q̄ eſt đ cōtrario obiecto:ſicut delectationi, q̄ eſt đ calore cōtrariat̄ triſtitia, q̄ eſt de frigore. Obiecto āt cōtēplationis nihil eſt cōtrariũ . cōtrariorũ.n. rōnes,ſm qđ ſunt apprehēſæ, nō ſunt cōtrariæ, ſed vnũ cōtrariũ eſt rō cognoſcēdi aliud.vñ delectationi,q̄ eſt in cōtēplādo,p ſe loquēdo,nō pōt eſſe aliqua triſtitia cōtraria, ſed nec ēt hēt triſtitiā annexā,ſicut corporales delectationes,q̄ ſunt ut medicinæ q̄dā cōtra aliquas moleſtias, ſicut aliqs delectat̄ i potu ex hoc,ꝙ anxiat̄ ſiti: qñ aũt iā tota ſitis eſt repulſa,ēt ceſſat delectatio potus.Delectatio.n. contēplationis nō cāturex hoc, ꝙ excludit aliqua moleſtia, ſed ex hoc ꝙ eſt ſm ſeipſam delectabilis: nō eſt.n.gñario,ut dictũ eſt,*ſed operatio q̄dā pfecta. Per accidēs aũt admiſcet̄ triſtitia delectationi apprehēſionis,& hoc dupliciter.Vno mō,ex parte organi:alio mō, ex impedimento apprehenſionis. Ex parte quidē organi admiſcet̄ triſtitia uel dolor apprehenſioni, directe quidē in uiribus apprehen

*li.4.c.12. in fine. & c.10.

*q.34.ar. 1.

ſiuis ſenſitiuæ parti, q̄ hñt organũ corporale, uel ex ſenſibili,qđ eſt cōtrarium debitę cōplexioni organi:ſicut guſtus rei amaræ,& olfactus rei fœtidæ: uel ex continuitate ſenſibilis conuenientis,qđ per aſſiduitatē facit ſuperexcreſcentiā naturalis habitus,ut* ſ.dictũ eſt, & ſic reddit apprehenſio ſenſibilis,q̄ prius erat delectabilis,tædioſa.ſed hæc duo directe in contemplatione mentis locũ non hñt q̄a mens non hēt organum corporale,vñ*dictũ eſt in auctoritate inducta, ꝙ non hēt cōtēplatio mētis nec amaritudinē,nec tædiũ. Sed quia mēs humana utitur in cōtēplādo uiribus apprehēſiuis ſenſitiuis in quarum actibus accidit laſſitudo,iō indirecte admiſcet̄ aliqua afflictio,uel dolor contēplationi:ſed neutro mō triſtitia cōtēplationi adiūcta p accidēs cōtrariat̄ delectationi eius. Nā triſtitia q̄ eſt de impedimento cōtēplationis, nō cōtrariat̄ delectationi ꝯtēplationis,ſed magis hēt affinitatē,& ꝯuenientiā cum ipſa,ut ex*ſupradictis patet. Triſtitia uero uel afflictio,q̄ ē de laſſitudine corporali, nō ad idē genus refert̄, unde eſt penitus diſparata:& ſic manifeſtum eſt,ꝙ*delectationi,quæ eſt de ipſa cōtēplatione,nulla triſtitia contrariatur, nec adiungitur ei aliqua triſtitia niſi per accidens.

*q.33.ar. 2.

* in arg. Sed contra.

*art. præced.

Concl.

Ad primum ergo dicendũ,ꝙ illa triſtitia,quæ eſt ſcđm Deũ, non eſt de ipſa contēplatione mentis, ſed eſt de aliquo,qđ mens contēplat̄.ſ.de peccato, qđ mens conſiderat ut cōtrariũ dilectioni diuinę.

Ad 2m dicendũ,ꝙ ea q̄ ſunt contraria in rerum natura,ſcđm quod ſunt in mente non hñt contrarietatem. Non.n.rōnes contrariorum ſunt contrariæ. ſed magis vnum contrarium eſt rō cognoſcendi aliud, pp quod eſt una ſcientia contrariorum.

Ad 3m dicendũ,ꝙ contēplatio ſcđm ſe nunquā habet rōnem mali, cum contēplatio nihil aliud ſit q̄ cōſideratio ueri,quod eſt bonũ intellectus: ſed p accidens tantum,inquantum.ſ.contemplatio uilioris impedit contemplationē melioris,uel ex parte rei contēplatæ,ad quā inordinate appetitus afficit̄.

Ad 4m dicendum,ꝙ triſtitia quæ eſt de impedimento cōtēplationis,non contrariatur delectationi cōtemplationis,ſed eſt ei affinis,ut*dictum eſt.

Ad 5m dicendũ,ꝙ afflictio carnis,p accidēs,& indirecte ſe hēt ad cōtēplationē mentis,ut*dictũ eſt.

* in corp. ar.

* in corp. ar.

Articvlvs VI.

Vtrum magis ſit fugienda triſtitia quàm delectatio appetenda.

Ad sextvm ſic pcedit. Vr ꝙ magis ſit fugiēda triſtitia, q̄ delectatio appetēda. Dicit.n. Aug.in li.83.*q.Nemo eſt, q nō magis dolorē fugiat,q̄ appetat voluptatē.Illud aũt in quo cōiter oīa cōſentiũt, vr eſſe naturale. ergo naturale eſt, & conueniens, quòd plus triſtitia fugiatur, quàm delectatio appetat̄.

¶2 Præt.Actio contrarii facit ad velocitatē, & intēſionē motus Aqua.n.calida citius,& fortius gelat, ut dicit Philoſophus in li.

Svper Q. XXXV. ART. VI.

Medina ar. 6.

793 Porrecta

ARticulo quinto ... circa ... conſide ... uerte, ꝙ ſuperius in q. 25. articulo tertio, vbi odiũ compa... eſt amori in fortitudine, duæ ... rōnes dictæ ſunt,quare per accidens odiũ eſt fortius amore,ſ ex ſēſu, & mala coniugata ... ne hic adducũ cōparatur delectatio ... triſtitia, tales rōnes afferũtur,ſcilicet ex ſēſu,ex mala coniugat one, & cæ

Per totum. 12.2.q.138 ar. 1.cor. Et 3.d.27. ad 3. Et 4 d 49.q.1. ar. 3.q.1. ... 10.4.lib. 83.quæſt. q.16.paulo poſt princ.

†Meteo, sed fuga tristitiæ est ex contrariet contristãtis: appetitus aũt delectationis non est ex aliqua ꝯtrarietate ꝯtristãtis, sed magis ꝓcedit ex cõuenietia delectãtis. ergo maior est fuga tristitię, q̃ appetitus delectationis.

¶3 Præt. Quãto aliquis ſm rõnẽ [b]fortiori passiõi repugnat, tãto laudabilior ẽ, & uirtuosior: qa uirtus est circa difficile & bonũ, ut dr̃ in 2. Eth.* sed fortis, q resistit motui, quo fugit̃ dolor, est virtuosior, q̃ tẽperatus, qui resistit motui, quo appetitur delectatio. dicit.n. Philosophus in 1. * Rhet. ꝙ fortes, & iusti maxime honorant̃. ergo vehemẽtior est motus, quo fugit̃ tristitia, q̃ motus quo, appetit̃ delectatio.

SED CONTRA. Bonum est, fortius q malum, ut patet p Dio. 4. c. de ● diui. no. sed delectatio est appetibilis p p bonũ qđ est eius obiectũ: fuga aũt tristitiæ est p p malũ. ergo fortior est appetitus delectationis, q̃ fuga tristitiæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ p se loquẽdo, appetit' delectatiõis est fortior q̃ fuga tristitiæ, cuius rõ est: q a cã delectationis est cõueniens bonũ, causa aũt doloris, siue tristitię, est aliquod malum repugnans. Cõtingit aũt aliquod bonum esse conueniẽs absq; omni dissonãtia: non autem potest esse aliquod malum totaliter absque omni conuenientia repugnans. vnde delectatio põt esse integra, & ꝑfecta, tristitia aũt est ſp ſm partẽ: vñ naturaliter maior est appetitus delectationis, q̃ fuga tristitię. Alia vero rõ est: qa bonũ qđ est obiectũ delectationis, p seipsum appetit̃: malũ aũt qđ est obiectũ tristitiæ, est fugiendũ inquantũ est priuatio boni. qđ aũt est p se, potius est illo, qđ est p accidẽs: cuius ẽt signũ apparet in motib' naturalibus. Nã oĩs motus naturalis intensior est in fine cũ appropinquat ad terminũ suæ naturę cõuenientẽ, q̃ in principio, cũ recedit a termino suæ naturæ nõ cõuenienti, quasi natura magis tendat in id, qđ est sibi cõueniens, q̃ fugiat id, qđ est sibi repugnans: vñ & [m] inclinatio appetitiuæ uirtutis, p se loquẽdo, uehemẽtius tẽdit in delectationẽ, q̃ fugiat tristitiã.* Sed [p] p accidens cõtingit, ꝙ tristitiã aliqs magis fugit, q̃ delectationẽ appetat,* & hoc tripliciter. Primo quidẽ ex parte apprehẽsionis: qa ut Aug. dicit 10. de * Tri. amor magis sentit, cũ eum ꝑdit indigẽtia. ex indigẽtia aũt amati ꝓcedit tristitia, q̃ est ex amissione alicuius boni amati, uel ex incursu alicui' mali cõtrarij. delectatio aũt nõ hẽt indigentiã boni amati, sed qescit in eo iã adepto. Cũ igit̃ amor sit cã delectationis, & tristitiæ, tanto magis fugit̃ tristitia, quãto magis sentit̃ amor ex eo ꝙ contrariat̃ amori. Scđo ex parte causæ cõtristantis, uel dolorẽ inferẽtis, quæ repugnat bono magis amato, q̃ sit bonũ illud, i quo delectamur. Magis.n. amam' ꝯsistẽtiã corporis naturalẽ, q̃ delectationẽ cibi: & iõ timore doloris, q ꝓuenit ex flagellis, uel aliis hmõi, q ꝯriant bonæ consistẽtiæ corporis, dimittimus delectationẽ ciborum, uel aliorũ hmõi. Tertio ex parte effectus. s. inquantum tristitia impedit non unam tantum delectationem, sed oẽs.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ illud qđ Aug. dicit, qđ dolor magis fugit̃, q̃ uoluptas appetat̃, est uerũ p accidẽs, & non per se: & hoc patet ex eo, qđ subdit. Qñq; quidem ẽt uidemus immanissimas bestias à maximis voluptatib. abstinere dolorũ metu, quæ contrariatur uitæ, quæ maxime amatur.

AD 2m dicendũ, ꝙ aliter est in motu, q est ab interiori: & aliter in motu, q est ab exteriori. Motus .n. q est ab iteriori, magis tẽdit ĩ id qđ est ꝯueniẽs, q̃ recedat a ꝯrio, sicut* dictũ est de motu naturali: sed motus q est ab extrinseco, intẽdit̃ ex ipsa ꝯrietate, qa unũqđq; suo mõ nitit̃ ad resistẽdũ ꝯrio, sicut ad ꝯseruationẽ suiipsius. Vñ motus uiolẽtus intẽdit in principio, & remittit̃ in fine. Motus aũt appetitiuæ partis est ab intrinseco, cum sit ab aia ad res. & iõ p se loquẽdo, magis appetit̃ delectatio, q̃ fugiat̃ tristitia. sed motus sensitiuæ partis est ab exteriori, quasi a rebus ad aiam: vñ magis sentiat̃, qđ est magis contrarium, & sic ẽt per accidens, inquãtum sensus requiritur ad delectationem, & tristitiã magis fugitur tristitia, q̃ delectatio appetatur.

AD 3m dicendũ, ꝙ fortis nõ laudat̃ ex eo, ꝙ ſm rõnẽ nõ uincit̃ a dolore, uel tristitia quacũq;, sed ex ea, q cõsistit in ꝑiculis mortis: q qdẽ tristitia magis fugit̃, q̃ appetat̃ delectatio ciborũ, uel venereorũ, circa quã est tẽperãtia, sicut vita magis amat̃, q̃ cibus uel coitus: sed tẽperatus magis laudat̃ ex hoc ꝙ nõ ꝓsequitur delectationes tactus, q̃ ex hoc, ꝙ non fugit tristitias contrarias, ut patet in 3.* Ethic.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dolor exterior sit maior quàm interior.

Medina art. 7.

AD SEPTIMVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ dolor exterior sit maior, q̃ dolor cordis interior. Dolor.n.† exterior causat̃ ex cã repugnãte bonæ cõsistentiæ corporis, in quo est uita dolor aũt interior cãtur ex aliqua imaginatione [b] mali. cũ ergo uita magis ametur, q̃ imaginatum bonum, vr̃ ſm prædicta, ꝙ dolor exterior sit maior, quàm dolor interior.

¶2 Præt. Res magis mouet, q rei [b] similitudo: sed dolor exterior ꝓuenit ex reali cõiũctione alicuius ꝯtrarii: dolor aũt interior ex similitudine ꝯrii apprehẽsa. ergo maior ẽ dolor exterior, q̃ dolor interior.

¶3 Præt. Causa ex [c] effectu cognoscitur: sed dolor exterior hẽt fortiores effectus. facilius.n. homo moritur propter dolores exteriores, quàm propter dolorem interiorem. ergo exterior dolor est maior, & magis fugitur, quàm dolor interior.

SED CONTRA est, qđ dr̃ Eccl. 25. Oĩs plaga, tristitia cordis est: & oĩs malitia, neqtia mulieris. ergo sicut neqtia mulieris alias neqtias supat, ut ibi intẽdit, ita tristitia cordis oẽm plagã exteriorẽ excedit.

RESPON. Dicendũ, ꝙ dolor exterior, & interior in vno conueniunt, & in duobus differunt. Conueniunt

& ex effectu, ut patet in lra: q̃m non experimur odium ita impedire amorem oẽm, sicut tristitia delectatioẽ: q̃m nec amor ita confortat naturã, sicut delectatio. nec odium debilitat illã sicut tristitia.

¶ In responsione ad secũdm aduerte, ꝙ motus ab extrinseco ex parte actiui est fortior in prĩcipio ex rõne cõtrarietatis, qua vnũquodq; & se ipsum imprimere & opposito cõtrarianti obsistere nitit̃. & hoc intẽdit litera. Et ex hoc sequit̃ ꝙ triste coniũctum fortius agit, vt pote contrariũ, & cõsequenter magis sentitur priuatio delectabilis, q̃ sentiebat̃ ipsius coniunctio: & sic p accidens uehementius fugit̃ tristitia, q̃ acceptabatur delectatio, rõne tñ cuius hęc fugitur. ex parte aũt patientis, motus ab extrinseco dẽt esse minor in principio, qa magis contrariatur in principio.

¶ 1. sum tia. 4. c. 2. a medio.

* Ca. 5. nõ procul a fine, to. 5.

* ca. 9. nõ remote a fine, to. 6.

* par. 4. a medio.

concl. m

Concl. p

* Circa 6. lib. to. 3.

* In corp. art.

* Lib. 3. ca. 11. to. 5.

194

* Perrolla per totum. Inf. q. 37. ar. 1. ad 3.

nium quidē in hoc, φ utercq; est motus appetitiuæ. A virtutis, ut* s. dictū est sed differūt ſm illa duo q̄ ad tristitiā, & delectationē requirunt. ſ. ſm cām, q̄ est bonū uel malū coniunctū, & ſm apprehenſionē. Cā. n. doloris exterioris est malū coniunctū, quod repugnat corpori: cā aūt interioris doloris est malū coniunctū, qđ repugnat appetitui. Dolor ēt exterior ſequit apprehenſionē ſenſus, & ſpecialiter tactus: dolor aūt interior ſequit apprehenſionē interiorē, uel imaginationis. ſ. uel ēt rōnis. Si ergo cō parat cā interioris doloris ad cām exterioris vna p ſe ptinet ad appetitū, cuius est utercq; dolor: alia vero p aliud. Nā dolor interior est ex hoc, φ aliqd re B pugnat ipſi appetitui: exterior aūt dolor ex eo, qđ repugnāt appetitui, qa repugnat corpori. ſp aūt qđ est p ſe, prius est eo, qđ est p aliud: vñ ex parte iſta dolor interior pēminet dolori exteriori. Similiter ēt ex parte apprehēnſionis: nā apprehēnſio rōnis, & imaginatioois altior est, q̄ apprehēſio ſenſus tactus: vñ m ſimpliciter, & p ſe loquēdo, dolor interior potior est, q̄ dolor exterior: n cuius ſignū est, φ ēt dolores exteriores aliqs uoluntarie ſuſcipit, ut euitet interiorē: & inquantū nō repugnat dolor exterior interiori appetitui, fit quodāmō delectabilis, & iucūdus interiori gaudio. qñq: tñ dolor ex C terior est cū interiori dolore, & tunc dolor augetur: nō ſolū. n. interior est maior q̄ exterior, ſed ēt vniuerſalior. Quicqd. n. est repugnās corpori, pōt eſſe repugnans interiori appetitui: & q̄cquid apprehēditur ſenſu pōt apprehēndi imaginatione, & rōne ſed nō conuertit, & ideo ſignanter in authoritate adducta * dicitur: Omnis plaga, tristitia cordis est: quia etiam dolores exteriorum plagarum ſub interiori cordis triſtitia comprehunduntur.

Ad primvm ergo dicēdū, φ dolor interior pōt ēt eſſe de his, q̄ ꝯriant uitæ: & ſic cōparatio doloris interioris ad exteriorē non est accipiēda ſm diuer D ſa mala, quæ ſunt cauſa doloris, ſed ſm diuerſam cōparationem huius cauſæ doloris ad appetitum.

Ad 2m dicendū, φ triſtitia interior nō ꝓcedit ex ſimilitudine rei apprehēſa, ſicut ex cā. Nō. n. hō triſtat interius de ipſa ſimilitudine apprehēſa, ſed de re cuius est ſimilitudo, q̄ qdē res tāto pfectius apprehēdit p aliquā ſimilitudinē, quāto ſimilitudo est magis immaterialis, & abſtracta: & iō dolor interior, p ſe loquēdo, est maior tanq̄ de maiori malo exiſtēs pp hoc φ interiori apprehēſiōe magis cognoſcit malū.

Ad 3m dicēdū, φ immutationes corporales magis cauſant ex dolore exteriori, tum quia cā dolo- E ris exterioris est corrumpens coniunctum corporaliter, quod exigit apprehēnſio tactus: tū ēt quia ſenſus exterior est magis corporalis, q̄ ſenſus interior: ſicut, & appetitus ſenſitiuus, q̄ intellectiuus. & pp hoc, ut * ſupra dictum est, ex motu appetitus ſenſitiui magis corpus immutatur: & ſimiliter ex dolore exteriori magis, quàm ex dolore interiori.

SVPER Q. XXXV. ART. VIII.

Medina ar. 8.

Ouuiſſo ſeptimo articu. cir. a octauū einſdem qōnis aduerte, φ id qđ viumis

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ſint tantum quatuor ſpecies triſtitiæ.

Ad octavvm ſic ꝓcedit. Vr φ * Damaſ. inconuenienter quatuor triſtitiæ ſpēs aſſignet, q̄ ſunt acedia, achos, uel anxietas ſm † Grego. Nyſſen. miſericordia, & inuidia. Triſtitia b. n. delectationi opponit: ſed delectationis uō aſſignant aliq̄ ſpēs. ergo nec triſtitiæ ſpēs dēnt aſſignari.

¶ 2 Præt. Pœnitentia est qdā b ſpecies triſtitiæ, ſimiliter ēt nemeſis, & zelus, ut dicit Philoſo. 2.* Reth. q̄ quidē ſub his ſpeciebus nō cōprehenduntur. ergo inſufficiens est eius pdicta diuiſio.

¶ 3 Præt. Ois diuiſio dēt eſſe p b oppoſita. ſed pdicta nō hñt oppſitionē adinuicem. nā ſm Greg. Accidia est triſtitia uocē amputās: anxietas uero est triſtitia aggrauās: iuidia uero est triſtitia in alienis bonis. mīa āt est triſtitia i alienis malis. ꝯtingit āt aliquē triſtari, & de alienis malis, & ð alienis bonis, & ſit cū hoc iteri* aggrauari, & exteri* uocē amittere. ergo pdicta diuiſio nō ē ꝯueniēs.

Sed contra est authoritas utriuſque, ſcilicet Gregorij Niſſen. & Damaſc.*

Respon. Dicendum, φ ad rōnem ſpeciei ptinet, φ ſe habeat ex additione ad genus: ſed gñi pōt aliquid addi dupliciter. Vno mō, φ p ſe ad ipſum ptinet, & uirtute continet in ipſo, ſicut rōnale additū aïali: & talis additio facit ueras ſpēs alicuius gñis ut p Philoſophū patet in 7. & 8. * Met. Aliqd uero addit gñi, quaſi aliqd extraneū a rōne ipſius, ſicut ſi albū aïali addat, uel aliqd hmōi: & talis additio nō facit ueras ſpēs gñis, ſm quod cōiter loquimur de gñibus, & ſpeciebus. Interdum tñ dr aliquid eſſe ſpecies alicuius gñis pp hoc, φ hēt aliquid extraneum, ad quod applicatur gñis rō: ſicut carbo, & flamma dicunt eſſe ſpecies ignis pp applicationem naturæ ignis ad materiā alienā. Et ſimili mō loquēdi, dicuntur aſtrologia & pſpectiua ſpēs mathematicę, inquantū principia mathematica applicantur ad materiā naturalē. Et m hoc mō loquendi aſſignantur hic ſpēs triſtitiæ p applicationē rōnis triſtitiæ ad aliquid extraneū: quod quidē extraneū accipi pt, uel ex parte cauſæ & obiecti, uel ex parte effectus. n Proprium. n. obiectū triſtitiæ est ꝓpriū malū: vñ extraneū obiectū triſtitiæ accipi pōt, uel ſm alterum tm, quia. ſ. est malum, ſed non propriū: & ſic est miſericordia, q̄ est triſtitia de alieno malo, inquantum tamen æſtimatur ut proprium, uel quantum ad utrunq; quia neq; est de proprio, neq; de malo, ſed de bono alieno: inquantum tamen bonum alienum æſtimatur ut proprium malū, & ſic est inuidia. Proprius aūt effectus triſtitię cōſiſtit in quadā fuga appetitus: vñ extraneum circa effectū triſtitiæ poteſt accipi quantum ad alterum tm qa. ſ. tollitur fuga: & ſic est anxietas, quæ ſic aggrauat aïum ut nō appareat aliqđ refugium, vnde alio nomine dr anguſtia. Si uero intantum procedat talis aggrauatio, ut ēt exteriora mēbra immobiliter ab opere qđ ptinet ad accidiā, ſic erit extraneū quātū ad utrunq; quia nec est fuga, nec est in appetitu. Ideo autē ſpecialiter accidia dr uocem amputare,

quia

Margin notes:

* art. 1. huius queſt.
concl. m
* In argu. Sed contra.
* q. 22. ar. 4.
195 Porrecta per totum.
Inf. q. 41. ar. 4. ad 1. Et 2. 2. q. 35. art. 4. ad 3. Et 3. d. 26 q. art. 3. cor. ſi. Et uer. q. 26. ar. 4 ad 6.
* lib. 2. ca. 14.
ſpeciebus. triſtitiæ dr, ſic intelligo, φ cū effectus triſtitiæ cōſiſtat in appetitu fuguo qđ contingit dees ſe refugium aliqđ cōſtituit anxietas, uel anguſtia ubi deeſt ly, fugitiuus. qđ uero in tm triſtitia eſt, φ nec appetibile aliqđ ex il la relinquit ſed ſolū contrariū contriſtās, tunc conſtituitur accidia: ubi ēt deeſt ly, appetere. uel appetitos. i. actus appetendi, nō iō triſtādi actū.
ἄχος ἄχθος
† lib. 4 ca. 12.
* libr. 2. Rhet. ca. 9. & tt. 10 mo 6.
* Locis in arg. 1. citatis.
* li. 8. Metaph. tex. 10. & 11. tom. 3.
concl. m

q̃a uox inter oẽs exteriores mot' magis exprimit interiorẽ conceptũ, & effectũ non solum in homi nibus, sed ẽt in alijs aialibus, ut dicit in 1.Polit.* *Ca.1.eir. med. to. 1.

Ad primum ergo dicendũ, q delectatio causatur ex bono, quod uno modo dr: & ideo delectationis non assignantur tot species, sicut tristitiæ, quæ causatur ex malo quod multifariam contingit, vt dicit Diony. 4. cap. de * diuinis nomin. * Par.4.a medio.

Ad 2m dicendũ, q pænitentia est de malo proprio, quod per se est obiectum tristitiæ, vnde non pertinet ad has species: zelus uero, & nemesis sub inuidia continentur, ut infra * patebit. *q.seq.ar. 2.

Ad 3m dicendũ, q diuisio ista non sumitur ſm oppositiones specierum, sed ſm diuersitatẽ extraneorum, ad quæ trahitur rõ tristitiæ, ut dictũ est. * * In corp. art.

QAESTIO XXXVI.

De causis tristitiæ seu doloris, in quatuor articulos diuisa,

Deinde considerandum est de causis tristitiæ. Et Circa hoc q̃runtur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ causa doloris sit bonũ amissum, uel magis malum coniunctum.

¶ Secundo, Vtrum cõcupiscẽtia sit causa doloris.

¶ Tertio, Vtrum appetitus vnitatis sit causa doloris.

¶ Quarto, Vtrũ ptãs, cui resisti non potest, sit cã doloris

Articvlvs I.

Vtrum causa doloris sit bonum amissum vel malum coniunctum.

Ad primvm sic ,pcedi. Vr q bonum amissum sit magis cã doloris, q̃ malum coniunctũ. Dicit.n.Aug.in lib. * de octo q̃stionibus Dulcitij, dolorẽ esse de amissione bonorũ tẽporaliũ eadẽ. ergo rõne q̃libet dolor ex amissione alicuius boni ɔtingit. *Lib.8.q. Dulcitij c.1.a me. to.4.

¶ 2 Præ. Supra dictum est * q dolor qui delectationi contraria tur, est de eodẽ, de quo est delectatio: sed delectatio ẽ de bono, sicut s. dictũ est. * ergo dolor est principa'r de amissione boni. * q p̃ced. ar.4. *q.35.ar. 4.

¶ 3 Præt. Secundum Aug. * 14. de ciu: Dei, Amor est cã tristitię, sicut & aliarũ affectionũ aiæ: sed obiectũ amoris est bonũ. ergo dolor, uel tristitia magis respicit bonũ amissũ, q̃ malũ cõiunctũ. *Cap.7.& 9.10.5.

Sed contra est, quod Dam. * dicit i 2.li q expectatũ malũ timorẽ ɔ'stituit, p̃ns uero tristitiã.

Respon. Dicendum, q si hoc mõ se hẽrẽt priuationes i apprehẽsione aiæ, sicut se hñt in ipsis rebus, ista q̃o nullius momenti esse videret. Malũ.n. vt in 1.lib.* habitũ est, est priuatio boni: priuatio aũt in rerum natura nihil est aliud, q̃ carentia oppositi habitus. ſm hoc ergo idẽ esset tristari de bono amisso, & de malo habito: sed tristitia est motus appetitus apprehensionẽ sequẽtis in apprehẽsione aũt ipsa priuatio hẽt rõnem cuiusdã entis: vñ dr ens rationis, & sic malum cũ sit priuatio, se habet per modũ contrarij. Et ideo quantum ad mot ũ appetitiuũ, differt, vtrum respiciat principalius malũ coniunctum uel bonũ amissum. Et quia motus appetitus aĩalis hoc modo se hẽt in opetibus aię, sicut motus naturalis in rebus naturalibus, ex cõsideratione naturaliũ motuũ ueritas accipi p̃t. Si.n. accipiamus in motibus naturalibus accessũ & recessũ, accessus p se respicit id qđ est cõueniẽs naturæ recessus aũt p se respicit id, qđ est ɔ̃riũ. sicut graue p se recedit à loco superiori, accedit ãt naturaliter ad locũ inferiorẽ. Sed si accipiamus cãm utriusq; motus. s. grauitatẽ, ipsa grauitas p prius inclinat ad locum deorsum, q̃ retrahat a loco sursum, a quo recedit ut deorsũ tendat. Sic igit cũ tristitia in motibus appetiuis se hẽat p modũ fugæ, uel recessus delectatio ãt p modũ ,psecutionis, uel accessus: sicut delectatio p prius respicit bonũ adeptum quasi proprium obiectũ, ita tristitia respicit malũ coniunctũ: sed cã delectationis, & tristitiæ. s. amor, p pri' respicit bonũ, q̃ malũ * Sic ergo eo mõ, quo obiectũ est cã passionis, magis ,pprie est cã tristitię uel doloris, malũ coniunctum, q̃ bonum amissum. *p.p.q.48 ar.1. concl.

Ad primvm ergo dicẽdum, q ipsa amissio boni apprehenditur sub rõne mali, sicut & amissio mali apprehenditur sub rõne boni: & ideo Aug. dicit dolorẽ ,puenire ex amissione tẽporalium bonorũ.

Ad 2m dicendum, q delectatio, & dolor ei contrarius respiciunt idem, sed sub contraria ratione: nam si delectatio est de pręsentia alicuius, tristitia est de absentia eiusdem. In uno autem contrariorũ includitur priuatio alterius, ut patet in 10. Metaph. * & inde est, quòd tristitia, quæ est de contrario, est quodammodo de eodem sub contraria ratione.

Ad 3m dicendum, q quando ex vna causa proueniunt multi motus, non oportet q oẽs principalius respiciant illud, quod principalius respicit causa, sed primus tantum. vnusquisq; autem aliorium principalius respicit illud, quod est ei conueniens secundum propriam rationem.

SVPER Q XXXVI. ART. I.

Medina art. 1.

IN 1. artic. q. 36. momento doctrinę superius datæ in 1. arti. quęst. 8. q̃do priuationes ex piuntur ut entia, & bona in rõne. eodem.n. iudicio sumuot rõnem contrarij mali: sicut.n. mulierem tangere, sumitur ut bonũ, ita ẽsu militur ut malum.

¶ Sed occurrit vnum dubiũ non dissimulãdum: si bonum amissum, & malum coniunctum in re coinci dunt: quia malum in priuatione boni consistit, & ppea in motu naturali nulla quo dãmõ esset hæc q̃o, ut in lĩa dr, cum in rõne utrũq; iduat rõnẽ entiũ, quæ resistat inter ea dñia, ob qoam malum coniunctum sumatur rõnem contrarij potius, q bonum amissum & ob quam tristitia respicit bonũ amissum sub ratione mali coniuncti, & nõ econuerso. 196 Porrecta per totum.

¶ Ad hoc dr, q licet tã amissio boni, q̃ malũ possit habere rõnem, entis: apprehendi siquidem p̃t, & amissio utiæ, & malũ mortis sub rõne sacrificij diuini &c. inter ipsa tñ in re, & in ratione hoc interest, q in re, otriusq; rõ consistit in priuatione boni, ut in litera deducitur In rõne autẽ rõ boni amissi consistit in priuatione rõ uero mali consistit in positione Amissio siquidem boni ,pæsentatur in rõne priuationis conueniẽtis, ut patet: malum uero coniunctũ p̃sentatur sub rõe ĩ rõnem disconuenientis quod constat habere rõnem entis contrarij bono amisso q habet rõnem conuenientis, itaq; illa met priuatio, q̃ i re est priuatio boni, & malũ, apprehensa ut priuatio boni offertur ut priuatio: & quantum est ex se, moueret appetitum ut priuatio conueniẽtis. Apprehensa uero ut malũ, offert, & mouet appetitum ut disconueniens, ac p hoc ut ens contrarium: & hoc experitur in nobis dũ priuati rebus, amico, uel quacunq; re, & priuationem conueniẽtis, & appositionẽ disconuenientis diuersimo de flemus, illud referẽdo ad ea, quæ habebamus, uel sperabamus & hoc ad ea quę patimur aut timemus usq; tamen adeo malũ uẽdicat sibi monete ad tristitiã, ut ẽt ipsa priuatio boni non causet eã, nisi ut sapit rõnẽ mali, quia non nisi ut sapit disconuenientiã, ut in respon sione ad primũ in lĩa habetur. N. S. n. ut di scõnuenientiam participans haberet, nun deploraretur. malũ. ergo coniunctum est p se primo causans tristitiam. bonum ãt amissum p se. secundo ex parte obiecti.

197 Porrecta per totum. Infar. 4. cor.

SVPER Q. XXXVI. ART. II. Medina art. 2.

IN art. 2. nota Nouine, q̃ malum, q̃d est obiectum tristitiæ, ponitſinis appetitiui motus non vt prosequendus, sed vt fugiendus, vñ &c. est tristitiæ finis.

ARTICVLVS II.

Vtrum cõcupiſcentia ſit cauſa doloris.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vř q̃ concupiſcentia non ſit cã doloris, ſeu triſtitię. Triſtitia.n. p̃ ſe reſpicit malũ, ut dictũ eſt:* cõcupiſcentia aũt ẽ motus q̃dam appetit⁹ in bonũ, motus autem, qui eſt in unũ cõtrarium,h non eſt cã motus, qui reſpicit aliud contrarium. ergo concupiſcentia non eſt cauſa doloris.

*Art. pce.

*Li. 5. Or. fidei c. 12 in fine.

¶ 2 Præt. Dolor, ſecundum Damaſce.* eſt deh pręſenti, concupiſcentia autem eſt de futuro. ergo concupiſcentia non eſt cauſa doloris.

¶ 3 Præt. Id quod h per ſe eſt delectabile, non eſt cã doloris: ſed concupiſcentia eſt ſecundum ſeipſam delectabilis, ut Philoſophus dicit in 1. Rhet. * ergo concupiſcentia non eſt cauſa doloris, ſeu triſtitiæ.

*C. 11. cir. prin. t. 6.

*Ca. 24. ſ prin. t. 3.

SED CONTRA eſt, q̃d Aug. dicit in Ench. * Subintrãtib. ignorãtia agẽdarũ rerũ, & cõcupiſcẽtia noxiarũ, comites ſubinferũt error, & dolor: ſed ignorãtia ẽ cã erroris. ergo cõcupiſcẽtia eſt cã doloris.

RESP. Dicendũ, q̃ triſtitia eſt motus q̃dã appetitus aialis: motus aũt appetitiuus hẽt, ſicut dictũ ẽ,* ſimilitudinem appetitus naturalis, cuius duplex cã aſsignari põt. Vna p̃ modũ finis: alia ſicut vñ ẽ principiũ motus, ſicut deſcenſionis corporis grauis cã ſicut finis, eſt locus deorſũ: principiũ aũt motus eſt inclinatio naturalis, q̃d eſt ex grauitate: cã aũt motus appetitiui p̃ modũ finis, eſt eius obiectũ: & ſic ſupra dictũ eſt, * q̃ cã doloris ſeu triſtitię eſt malũ coniunctũ. Cã aũt ſicut vñ eſt principiũ ralis, mot* eſt interior inclinatio appetitus, q̃ q̃dẽ p̃ prius inclinaẽ ad bonũ, & ex cõſequenti ad repudiãdũ malũ p̃rariũ: & iõ hmõi motus appetitiui p̃imũ principiũ eſt amor, q̃ eſt prima inclinatio appetitus ad bonũ conſequendũ. Scđm aũt principiũ eſt odiũ, q̃d eſt inclinatio prima appetitus ad malũ fugiẽdũ: ſed q̃a cõcupiſcentia, uel cupiditas eſt primus effectus amoris, quo maxime delectamur, vt ſ. dictũ ẽ:* iõ frequenter †Aug. cupiditaẽ, uel concupiſcentiã p̃ amore ponit, vt ſupra dictũ eſt. * & hoc m mõ cõcupiſcentiã dicit eſſe uniuerſalẽ cãm doloris: ſed ipſa concupiſcentia ſm̃ propriam rõnẽ conſiderata, eſt interdum cã doloris.* Oẽ.n. q̃d impedit motũ, ne perueniat ad terminũ, eſt cõtrariũ motui: illud aũt q̃d eſt cõtrariũ motui appetitus, eſt cõtriſtãs, & ſic p̃ p̃ns concupiſcentia fit cã triſtitiæ, inq̃tũ de retardatiõe boni cõcupiti, uel totali ablatiõe triſtamur. Vñs aũt cã doloris eſſe nõ põt: quia magis dolemus de ſubtractione bonorũ p̃ſentium, in quibus iã delectamur, quãm futurorum quæ concupiſcimus.

*Art. pce.

D. 690.

*Ar. pce.

*Art. 6. q. 32.

†Li. 14. de Ciu. Dei c. 7. 8. & 9

*q. 30. ar. 2. ad 2.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ inclinatio appetitus ad bonum conſequendũ, eſt cã inclinationis appetitus ad malũ fugiendum, ſicut dictũ eſt * & ex hoc cõtingit, q̃ motus appetitus qui reſpiciũt bonũ, ponunẽ cã motuum appetitus, qui reſpiciunt malum.

*In corp. art.

AD 2m dicẽdum, q̃ illud q̃d cõcupiſcit etſi realiter ſit futurũ, ẽ tñ quodãmõ p̃ſens inq̃tũ ſperaẽ. Vel põt dici, q̃ licet bonũ concupitũ ſit futurũ, tñ impedimentũ p̃ſentialiter appouit, q̃d dolorem cãt.

AD 3m dicendum, q̃ concupiſcentia eſt delectabilis, quandiu manet ſpes adipiſcendi quod concupiſcitur, ſed ſubtracta ſpe per impedimentum appoſitum, concupiſcentia dolorem cauſat.

ARTICVLVS III.

Vtrũ appetitus vnitatis ſit cã doloris.

SVPER Q. XXXVI. ART. III. Medina ar. 3.

IN 3. & 4. ar. eiuſdẽ q̃ſtio. 3 6. nihil occurrit ſcribendũ, ſed tu collige cãs triſtitiæ & ex parte obiecti habes p̃ ſe primo malũ coniunctum, & p̃ ſe ſcdo bonũ amiſſum, & p̃ſtem maiorẽ, ut auferenẽ hoc ex parte uel o ſubiecti habes amorem boni, & appetitũ vnitatis &c.

198 Porrecta per totum. 4. d. 15. q. 2. ar. 3. q. 1. cor.

AD TERTIVM ſic procedit. Vř q̃ appetitus unitatis nõ ſit cauſa doloris. Dicit.n. Philoſo. in 10. Ethic.* q̃ hæc opinio, q̃ poſuit repletionem eſſe cauſam delectationis, & inciſionẽ cãm triſtitiæ, uidetur eſſe facta ex delectationibus, & triſtitijs q̃ ſunt circa cibum: ſed non oĩs delectatio, uel triſtitia eſt hmõi. ergo appetitus h unitatis non eſt cã vniuerſalis doloris, cum repletio ad unitatem pertineat, inciſio uero multitudinem inducat.

*c. 3. in me. c. t. 4.

¶ 2 Præt. Quælibet ſeparatio unitati opponitur. ſi ergo dolor cauſaretur ex appetitu unitatis, h nulla ſeparatio eſſet delectabilis, quod patet eſſe falſum in ſeparatione omnium ſuperfluorum.

¶ 3 Præt. h Eadẽ ratione appetimus coniunctionem boni, & remotionẽ mali: ſed ſicut coniunctio pertinet ad vnitatẽ, cum ſit unio q̃nqdã, ita ſeparatio eſt cõtrariũ unitati. ergo appetitus unitatis nõ magis dẽt poni cauſa doloris, q̃ appetitus ſeparationis.

SED CONTRA eſt, q̃d Aug. dicit in 3. de lib. arbit.* q̃ ex dolore, quem beſtiæ ſentiunt, ſatis apparet in regendis, amandiſq; ſuis corporibus, q̃ ſint animæ appetentes unitatis. Quid.n. eſt aliud dolor, niſi q̃dam ſenſus diuiſionis, uel corruptionis impatiens?

*Cap. 23. poſt me. tom. 1.

RESP. Dicẽdũ, q̃ eo mõ, quo cõcupiſcẽtia, uel cupiditas boni eſt cã doloris, ẽt appetitus unitatis, uel amor, cã doloris ponẽdus eſt. Bonũ.n. uniuſcuiuſq; rei i quadã unitate cõſiſtit, put. Luna aq; ræq; res hẽt in ſe unita illa, ex q̃bus cõſiſtit eius p̃fectio. vñ, & Platonici poſuerũt unũ eẽ principiũ, ſicut, & bonũ naturaliter unũquodq; appetit unitatẽ, ſicut, & bonitaẽ, & p̃p hoc m ſicut amor, uel appetitus boni, eſt cã doloris, ita ẽt amor, uel appetitus unitatis.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ non omnis unio p̃ficit rationem boni, ſed ſolum illa, a qua dependet eſſe perfectum rei. & p̃p hoc etiam non cuiuſlibet appetitus unitatis eſt cã doloris, uel triſtitiæ, vt q̃dã opinabanẽ, quorũ opinionẽ ibi Philoſophus excludit per hoc, q̃ quædam repletiones non ſunt delectabiles: ſicut repleti cibis nõ delectantur in ciborum ſumptione. Talis enim repletio, ſiue unio magis repugnaret ad perfectum eſſe, q̃ ipſum cõſtitueret: unde dolor nõ cauſatur ex appetitu cuiuſlibet unitatis, ſed eius, i qua cõſiſtit p̃fectio naturę.

AD 2m dicendũ, q̃ ſeparatio poteſt eſſe delectabilis, uel inquantum remouetur illud q̃d eſt contrariũ perfectioni rei, uel inquantũ ſeparatio hẽt aliq̃ vnionem adiunctam, puta, ſenſibilis ad ſenſum.

AD 3m dicendum, q̃ ſeparatio nociuorũ, & corrumpentium appetitur, inquantum tollunt debitã vnitatem: unde appetitus hmõi ſeparationis nõ eſt prima cauſa doloris, ſed magis appetitus vnitatis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum potestas, cui non potest resisti, sit causa doloris.

Medina artic 4.

199 Porrecta per totum.

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ potestas maior non debet poni causa doloris. Quod enim est in h potestate agentis, nondum est præsens, sed futurum: dolor autem est de malo præsenti. ergo potestas maior non est causa doloris.

¶ 2 Præt. Nocumentum illatū est cā doloris: sed nocumentum potest inferri ēt à potestate h minore. ergo potestas maior non debet poni causa doloris.

¶ 3 Præt. h Cāæ appetitiuorum motuū sunt interiores inclinationes animæ: potestas aūt maior est aliquid exterius. ergo non debet poni causa doloris.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in li. de natura* boni. In animo dolorem facit uolūtas resistens potestati maiori: in corpore dolorem facit sensus resistens corpori potentiori.

*Cap. 20. nō pcul. a princ. tom. 6.

RESPON. Dicendū, ꝙ sicut supra dictū est, * malū cōiunctum est cā doloris, uel tristitiæ p modū obiecti. Id ergo, qđ est cā coniunctionis mali, dēt poni cā doloris, uel tristitię. Manifestū est aūt hoc esse cōtra inclinationē appetitus, ut malo pñtialiter inhæreat; qđ aūt est cōtra inclinationē alicuius, nūquam aduenit ei nisi p actionē alicuius fortioris: & H iō ptās maior ponit esse cā doloris ab Augustino.* Sed sciendū est, ꝙ si potestas fortior intm̄ inualescat, ꝙ mutet cōtrariā inclinationē in inclinationē propriā, iā nō erit aliqua repugnātia, uel uiolētia: sicut qñ agens fortius, corrūpendo corpus graue, aufert ei inclinationē, qua tendit deorsū, & tūc ferri sursum non est ei uiolentū, sed naturale. Sic igr̄, si m aliqua ptās maior intantū inualescat, ꝙ auferat inclinationē uolūtatis, vel appetitus sensitiui, ex ea nō sequit dolor, uel tristitia: sed tūc solū sequit, qñ remanet inclinatio appetitus in cōtrariū. n & inde est ꝙ * Aug. dicit, ꝙ uoluntas resistens potestati fortiori cāt dolorē. si enim nō resisteret, sed cederet consentiendo, non sequeret dolor, sed delectatio.

*Ar. 1. huius qst.

*Loco in argu. Sed cōtra citato.

concl. m

*lib. de nat. boni ca. 20. nō procul a prin. t. 6.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ maior potestas dolorem causat non secundum quod est agens in potentia, sed secundum quod est agens actu, dum scilicet, facit coniunctionem mali corruptiui.

AD 2m dicendū, ꝙ nihil prohibet aliq̄ ptātem, q̄ nō est maior simplr, esse maiorem quantū ad aliqd: & sm hoc aliquod nocumentum inferre potest. Si autem nullo modo maior esset, nullo modo posset nocere, vnde non posset causam doloris inferre.

AD 3m dicendū, ꝙ exteriora agētia possunt esse cā motuū appetitiuorū inq̄ū causant pñtiā obiecti: & hoc mō potestas maior ponitur cā doloris.

SVP. Q. XXXVII.

Circa quæst. 37. nihil occurrit scribendum, nisi ut qui uolunt videre naturas passionum aduertant ad regulā in 4. artic. traditam, s. ꝙ duplici existente motu in qualibet passione, scilicet appetitus & corporis, motus corporis similis est motui animi, in hoc, quòd est se habere per modum prosecutionis, uel fugæ. Et si his attenderis, uidebis nō dari illas duas tristitias, quas superius reprobauimus.

QVAESTIO XXXVII.

De effectibus doloris, vel tristitiæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus doloris, uel tristitiæ. Et circa hoc quæruntur quatuor.

F ¶ Primo, Vtrum dolor auferat facultatem addiscendi.

¶ Secundo, Vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitię, uel doloris.

¶ Tertio, Vtrū tristitia, uel dolor debilitet oēm operationem.

¶ Quarto, Vtrū tristitia noceat corpori magis quàm aliæ passiones animæ.

ARTICVLVS I.

Vtrum dolor auferat facultatem addiscendi.

Medina artic. 1.

100 Porrecta per totum.

G AD PRIMVM ergo sic procedit. Vr ꝙ dolor non auferat facultatē addiscēdi. Dr̄ n. Isa. 26. Cū feceris h iudicia tua in terra, iustitiā discēt oēs habitatores orbis. & ifra: In tribulatiōe murmuris doctrina tua eis: sed ex iudiciis Dei, & tribulatiōe seqr̄ dolor, seu tristitia in cordib. hoium. ergo dolor, uel tristitia ñ tollit, sed magis auget facultatē addiscēdi.

¶ 2 Præt. Isa. 28. dr̄. Quem docebit scientiam: & quē intelligere faciet auditū? Ablactatos à lacte, auulsos ab uberibus, idest, a h delectatiōib. Sed dolor, & tristitia maxime tollunt delectationes. impedit. n. tristitia oēm delectationem, vt dr̄ in 7. Eth.* Et Eccles. 11. dicitur, quòd malitia unius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ. ergo dolor non tollit, sed magis præbet facultatem addiscendi.

*Cap. 14. circa prī. tom. 5.

¶ 3 Præt. Tristitia interior h pēminet dolori exteriori vt supra dictū ē: * sed simul cū tristitia pōt hō addiscere. ergo multo magis simul cū dolori corporali.

*q. 35. ar. 7.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 1. Soliloq. Quamq̄ accerrimo dolore dētiū his diebus torquerer, non quidem sinebar aio uoluere nisi ea, quę iā forte didiceram, à discendo aūt penitus impediebar, ad quod mihi tota intentione animi opus erat.

*Cap. 12. cir. med. tom. 1.

RESP. Dicendum, ꝙ qa oēs potentiæ aiæ in una I essentia aiæ radicant, necesse est ꝙ qñ intentio aiæ vehementer trahit ad operationē unius potentię, retrahatur ab operatione alterius. unius. n. aiæ non potest esse nisi una intentio: & pp hoc si aliquid ad se trahat d totam intentionem aiæ, uel magnā partē ipsius, nō cōpatitur secum aliquid aliud qđ magnā attentionem requirat. Manifestum est aūt ꝙ dolor sensibilis maxime trahit ad se intentionem aiæ: qa naturaliter unumquodq; tota intentione tendit ad repellendum cōtrarium, sicut ēt in rebus naturalibus appatet. Similiter etiam manifestum est, ꝙ ad addiscendum aliquid de nouo, requiritur studium, K & conatus cū magna intentione, ut patet per illud quod dr̄ Prouerbiorum. 2. Si quæsieris sapientiam quasi pecuniam; & sicut thesauros effoderis eam, tūc intelliges disciplinam. Et ideo si m sit dolor intēsus, impeditur homo ne tūc aliquid addiscere possit: & tantum pōt intendi, ꝙ nec etiam instante dolore pōt homo aliquid considerare etiam qđ prius sciuit. In hoc tamen attenditur diuersitas sm diuersitatem amoris, quem homo habet ad addiscendū, vel considerandū, n q̄ à quanto maior fuerit, magis retinet intētionē animi, ne oino ferat ad dolorē.

D. 198.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ tristitia moderata, quæ excludit euagationē animi, potest cōferrę

ad

ad disciplinã suscipiẽdam, & pcipue eorũ, p q̃ hõ sperat se posseã tristitia liberari:&hoc mõ i tribulatione murmuris hoĩes doctrinã Dei magis recipiũt.

AD 2m dicendũ, ꝙ tã delectatio, q̃ dolor inquantũ ad se trahũt aĩæ intẽtionẽ, impediũt consideratiõnẽ rõnis. unde in 7. Ethi. dr̃, ꝙ impossibile est in ipsa delectatione nenereorũ aliqd intelligere:sed tñ magis trahit ad se intentionẽ aĩæ dolor, q̃ delectatio, sicut & uidemus in reb. naturalibus, ꝙ actio corporis naturalis magis intenditur in contrariũ, sicut aqua calefacta magis patitur à frigido, ut fortius cõgeletur. Si ergo dolor, seu tristitia fuerit moderata, per accidens põt conferre ad addiscendum inquantum aufert superabundãtiam delectationũ, sed p se impedit, & si intendatur, totaliter aufert.

*Cap. 11. nõ procul à fi. to. 5.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ dolor exterior accidit ex læsione corporali, & ita magis hẽt trãsmutationẽ corporalẽ adiũctã q̃ dolor iterior, q tñ ẽ maior sm illud qd̃ ẽ formale i dolore, qd̃ ẽ ex parte aĩæ. & iõ dolor corporalis magis impedit cõtẽplationẽ, q̃ requirit oĩmodã qetẽ, q̃ dolor iterior: & tñ ẽt dolor interior si multũ intedat, ita trahit intentionẽ, ut nõ possit homo de nouo aliqd addiscere. unde, & Grego. pp tristitiã intermisit Ezechielis expositionẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum aggrauatio animi sit effectus tristitiæ, uel doloris. *Medina ar. 2.*

201 *Porrecta per totum.*

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ ꝙ aggrauatio aĩ nõ sit effectus tristitiæ. Dicit. n. Apost. 2. ad Corinth. 7. Ecce hoc ipsũ cõtristari uos sm Deum, quantã in uobis operatur solicitudinẽ, sed defensionẽ, sed indignationẽ &c. sed solicitudo, & indignatio ad quãdã erectionẽ animi ptinẽt q̃ aggrauationi opponit nõ. ergo aggrauatio ẽ effectus tristitię.

¶ 2 Prę. Tristitia delectatiõi opponit: sed effect9 delectatiõis ẽdilatatio, cui ñ opponit aggrauatio, sed cõstrictio. ergo effect9 tristitię ñ dẽt poni aggrauatio.

¶ 3 Præ. Ad tristitiã ptinet absorbere, ut patet p illud qd̃ Apost. dicit 2. ad Corinth. 2. Ne forte abundãtiori tristitia absorbeat q ẽ eiusmodi: sed qd̃ aggrauat, nõ absorbet, q̃nimmo sub aliquo pôdero sõ deprimit: qd̃ aũt absorbet, itra absorbẽs includitur. ergo aggrauatio nõ dẽt poni effectus tristitiæ.

*Gre. li. 4. cap. 12. *Dã. li. 2. de fi. c. 14.

SED CONTRA est, quod Gregor. * Nyssę. & * Damasce. ponunt tristitiam aggrauantem.

RESP. Dicendũ, ꝙ effectus passionũ aĩæ q̃nq; metaphorice nominant sm similitudinẽ sensibiliũ corporũ, eo ꝙ motus appetitus animalis sũt similes inclinationib. appetit9 naturalis: & p hũc modũ feruor attribuit amoris, dilatatio delectationi, & aggrauatio tristitiæ. Dr̃. n. hõ aggrauari ex eo, ꝙ aliquo põdere impedit à pprio motu. Manifestũ est aũt ex pdictis, ꝙ tristitia cõtingit ex aliquo malo pñti, qd̃ qdẽ ex hoc ipso ꝙ repugnat motui uolũtatis, * aggrauat aĩum, inquãtũ impedit iptũ ne fruat eo, qd̃ vult: & siqdẽ nõ sit tãta uis mali cõtristatis, ut auferat spẽ euadẽdi, licet anim9 aggrauet quãtũ ad hoc, ꝙ i pñti nõ potit eo, qd̃ vult, remanet tñ motus ad repellẽdũ nociuũ cõtristãs. Si uero superexcrescat uis mali in tm̃, ut spẽ euasionis excludat, tunc simpliciter impeditur ẽt interior motus aĩ angustiati, ut neq; hac, neq; il'ac diuertere ualeat. & q̃nq; etiã impeditur exterior motus corporis, ita quòd remaneat homo stupidus in seipso. *

*q. 36. a. 1.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ illa erectio animi prouenit ex tristitia, quæ est secundum Deum, propter spem adiunctam de remissione peccati.

AD 2m dicẽdũ, ꝙ quantũ ad motũ appetitiuũ pertinet ad idẽ referẽ cõstrictio, & aggrauatio. Ex hoc. n. ꝙ aggrauat aĩus, ut ad exteriora libere pgredi ñ possit, ad seipsũ retrahit quasi ĩ seipso cõstrictus.

AD 3m Dicẽdũ, ꝙ tristitia absorbere hoiem dr̃, qñ sic totaliter uis cõtristãtis mali afficit animum, ut oẽm spem euasionis excludat: & sic ẽt eodẽ mõ aggrauat & absorbet. quędã. n. se consequuntur in his quę metaphorice dicunt, quæ sibi repugnare uidentur, si secundum proprietatem accipiantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum tristitia, uel dolor debilitet omnem operationem. *Medina ar. 3.*

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ ꝙ tristitia nõ impediat oẽm operationẽ. Solicitudo. n. ex tristitia causatur, ut patet p authoritatẽ Apli * inductã: sed solicitudo adiuuat ad bñ operandũ. Vñ Apost. dicit 2. Timo. 2. Solicite cura teipsũ exhibere operarium inconfusibilem. ergo tristitia non impedit operationẽ, sed magis adiuuat ad bene operandũ. 202 *Porrecta per totum.* Inf q. 19. a. 1. ad. 3. Et q. 19. a. 3. ad 2. *art. præc. argu. 1.

¶ 2 Præt. Tristitia causat in multis cõcupiscentiã, ut dicitur in 7. Ethic. sed concupiscentia facit ad intensionem operationis. ergo, & tristitia.

¶ 3 Præt. Sicut quædam operationes propriæ sunt gaudentiũ, ita & quædam operationes his, qui contristantur, sicut lugere: sed unumquodq; augetur ex sibi conuenienti. ergo aliquę operationes nõ impediuntur, sed meliorantur propter tristitiam.

SED CONTRA est, qd̃ Philos. dicit i 10. Ethi. * ꝙ delectatio pficit operatiõnẽ: & ẽ uerso, tristitia ipedit. *Ca. 4. to. 5.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut iã dictũ ẽ, * Tristitia q̃nq; nõ ita aggrauat, uel absorbet aĩum, ut oẽm motũ iteriorẽ, & exteriorẽ excludat, sed aliq mot9 q̃nq; ex ipsa tristitia cãnt Sic ergo operatio ad tristitiã dupliciter põt cõparari. Vno mõ, sicut ad id, de quo ẽ tristitia: & sic * sic tristitia quãlibet operationẽ ipedit. Nũquã. n. illud qd̃ cũ tristitia facim9, ita bñ facim9 sicut illud, qd̃ facim9 cũ delectatione, uel sine tristitia. cui9 rãtio: ẽ qa uolũtas ẽ cã operationis humanę, vñ qñ opatio ẽ, d̃ qua aliqs cõtristat, necesse ẽ, ꝙ actio debilitet. Alio mõ, cõparat operatio ad tristitiã sicut ad pricipiũ, & ad cãm, & * sic necesse ẽ, ꝙ operatio talis ex tristitia augeat * sicut q̃to aliqs magis tristat de re aliqua, tãto magis conat ad expellẽdã tristitiã, dũmõ remaneat spes expellẽdi: alioquin nullus motus, uel operatio ex tristitia causaretur. Et per hoc patet responsio ad obiecta. *Art. præc. concl. m. concl. p.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tristitia magis noceat corpori, q̃ aliæ animæ passiones. *Medina ar. 4.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ tristitia nõ inferat maxime corpori nocumentũ. Tristitia. n. habet esse spirituale in anima: sed ea, q̃ habent tantum esse spirituale, non causant trãsmutationẽ corporalẽ, sicut patet de intentionibus colorum, q̃ sunt in aere, à quibus nullum corpus coloratur. er- 201 *Porrecta per totum.* Inf. q. 4. & 1. 1. co. & 4. d. 15 q. 2. a. 3. q. 1. a. 2. co.

go tristitia non facit aliqđ corporale nocumētū. F

¶2 Prǽt. Si facit aliqđ corporale nocumentū, hoc non est nisi inquātum habet corporalem transmutationē h adiunctam: sed corporalis transmutatio inuenitur in omnib. animæ passionibus, ut supra dictum est.* ergo nō magis tristitia, quàm aliæ animæ passiones, corpori nocet.

*q.22.ar.1.ad 3.

¶3 Prǽt. Philosopħ. dicit in 7. Ethico.* q̃ iræ, & concupiscētiæ qbusdā insanias faciunt, qđ vř esse maximū nocumentū, cū ratio sit excellentissimū eorū, q̃ sunt in homine: desperatio ēt vř esse magis nociua, q̃ tristitia, cū sit cā tristitiæ. ergo tristitia nō magis nocet corpori, quàm aliæ animæ passiones. G

*Cap. 3. circ. med. to 5.

SED CONTRA est, qđ dř Prouerbiorū 17. Animus gaudens ætatem floridā facit. spiritus tristis exsiccat ossa. Et Prouerbiorum 25. Sicut tinea uestimento, & uermis ligno, ita tristitia uiri nocet cordi. Et Eccles. 38. A tristitia festinat mors.

concl. m RESPON. Dicendū, q̃ m tristitia inter oēs aīæ passiones magis corpori n nocet cui⁹ ratio est: qa tristitia repugnat humanę uitę quantū ad spēm motus sui, & nō solū quātū ad mēsurā, seu quātitatē, sicut aliæ aīæ passiones. Cōsistit. n. humana uita i quadā motione, q̃ a corde in cætera mēbra diffundit: q̃ qdē motio cōuenit naturę humanę s̃m aliquā determinatā mēsurā. Si ergo illa motio ꝓcedat ultra mēsurā debitā, repugnabit humanę uitæ s̃m quātitatis mēsurā, nō aūt s̃m similitudinē speciei. Si aūt impediat ꝓcessus huius motionis, repugnabit uitę s̃m suā spēm. Est aūt attēdendū i oibus animæ passionib. q̃ transmutatio corporis, q̃ ē in eis materialis, est cōformis, & proportionata motui appetitus, q̃ est formalis, sicut in oibus materia proportionat formæ. Illę ergo aīæ passiones q̃ importāt motū appetitus ad ꝓsequendū aliqđ nō repugnāt uitali motioni s̃m speciem, sed pñt repugnare s̃m quantitatē, ut amor, gaudiū, desideriū, & hmōi: & iō i ista s̃m spēm suam iuuat naturā corporis, sed pp excessum pñt nocere. Passiones aūt, quæ importat motum appetitus cum, fuga, uel retractione quadam repugnant uitali motioni non solū secundum quantitatem, sed etiam secundum speciem motus: & ideo simpliciter nocent, sicut timor, & desperatio, & præ oibus tristitia, q̃ aggrauat aīum ex malo p̄senti, cuius est fortior impressio, quàm futuri.

*In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ qa aīa naturaliter mouet corpus, spūalis motus aīæ naturaliter est cā transmutationis corporalis: nec est simile de spūalibus intētionibus, q̃ non hēnt naturaliter ordinē mouēdi alia corpora, q̃ nō sūt nata moueri ab aīa.

AD 2m dicendū, q̃ aliæ passiones hēnt trāsmutationē corporalē cōformē, s̃m suā speciē motioni uitali: sed tristitia contrariā, ut supra dictum est.*

AD 3m dicendū, q̃ ex leuiori cā impeditur usus rōnis, q̃ corrūpatur uita, cum uideamus multas ęgritudines usum rationis tollere, quæ nondum adimunt uitam: & tñ timor, & ira maxime nocumētū corporāle afferunt ex permistione tristitię, pp absentiā eius qđ cupitur. Ipsa etiam tristitia quandoque rationem aufert, sicut patet in his, qui pp dolorem in melancholiam, uel in maniam incidunt.

QVAESTIO XXXVIII.

De remedijs tristitiæ, seu doloris, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de remedijs doloris seu tristitiæ.

Et circa hoc quęrūtur quinque.

¶ Primo, Vtrum dolor, uel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem.

¶ Secūdo, Vtrū mitigetur p fletū

¶ Tertio, Vtrum per compassionem amicorum.

¶ Quarto, Vtrum per contemplationem ueritatis.

¶ Quinto, Vtrum per somnum, & balnea.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dolor, uel tristitia mitigetur per quamlibet delectationem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ non q̃libet delectatio mitiget quēlibet dolorē, seu tristitiā. Nō. n. delectatio tristitiam mitigat, nisi inquantum ei h contrariat. Medicinę. n. fiunt per contraria, ut dř in 2. Ethic.* sed nō quęlibet delectatio contrariat cuilibet tristitiæ, ut supra dictum est. ergo non q̃libet delectatio mitigat quālibet tristitiā.

¶2 Prǽt. Illud quod causat tristitiā, nō h mitigat tristitiā: sed aliquæ delectationes causant tristitiā, qa, ut dř in 9. Ethi.* Malus tristat, qm̃ delectatus est. nō ergō oīs delectatio mitigat tristitiā.

¶3 Prǽt. Aug. dicit in 4. Confess. † q̃ ipse fugit de patria, in qua conuersari solitus erat cū amico suo iā mortuo: minus eū quærebant oculi eius, ubi eum uidere solebant. ex quo accipi potest, q̃ illa, in quib⁹ nobis amici mortui, uel absentes cōicauerūt, efficiuntur nobis de eorum morte K uel absentia dolētibus h onerosa: sed maxime cōicauerunt nobis in delectationibus. ergo ipsę delectationes efficiunt nobis dolētib. onerosę. nō. ergo q̃libet delectatio mitigat q̃libet tristitiā.

SED CONTRA est, qđ Philosoph. dicit in 7. Eth.* q̃ expellit delectatio tristitiā, & q̃ cōtraria, & q̃ contingens, si sit fortis.

RESP. Dicendū, q̃ sicut ex * p̄dictis patet, Delectatio est qdā quies appetitus in bono cōueniēti: tristitia aūt est ex eo, q̃ repugnat appetitui. vñ sicut

SVP. Q. XXXVIII. ART. I.

Medina art. 1.

IN quęst. 38. duo tñ tum occurrunt notanda. Primum est in 2. ar. in rñsionibus ad 1. & 3. q̃ in flente sūt tria, ipse tristatus, obiectū contristans, & effectus tristitiæ, puta flere. & sūt duæ contrariæ habitudines inter tristatū, & contristans. & inter tristatū, & effectū. Nā inter illa est habitudo discōuenientiæ: inter ista cōuenientię. & ppea effectus ipse, puta fletus habens in se utrūque, quia, & est effectus consonus tristi, & p̄sentat obiectū cōtristans utcūm, licet tūc obiecti tristitiā augeat, pp qđ, & fletus cōtinuatur: recepi tñ tñ sui delectat, & tristitiā minuit. & quia res magis tūnc sui, quàm alterius iu dicatur: ō simpliciter conceditur, q̃ fletus mit garetristitiā. Sedm est in art. 4. ad sedm, quōmodo intellectus speculatiuus mouet appetitum, & inferiorem: sunt. n. in contēplatione duo, obiectum, & cōtemplatio eius. Et ea supradictis patet, q̃ contemplatio habet se ut consti tutio intellectus in obiectum cōnaturale. Et propterea licet contemplās triangulum habere tres angulos, ex parte rei contemplatæ nihil dicat, unde appetitus moueat: quia tñ ipsa contemplatio coniungit connaturali bono intellectus, quod est uerum, ex hac parte habet unde moueat appetitum, hęc quæl bet alia constitutio in connaturale bonum. Et inde est, quòd in quocunque genere quis apprehēdat se cognoscere, delectat mag s, & minus secundum quod affectus est sciētiæ. & hac doctrina utere superius, cū de delectatione contēplationis disputas. Quomodo aūt appetitus inferior post moueat planū est ex litera, q̃ ea redundantia fit, ut in q̃stione ad 3. dē.

204 *Porrecta per totum.* Supra q. 35. art. 4. ad 2. & 1. Et inf. ar. 4. cor. Et ar. 5. per 1. & q. 48. ar. 1. Et 3. q. 46. a. 8. ad 2. Et 2. cor. 7.

* Lib. 2. c. 3.

† q. 35. ar. 4.

* Lib. 9. Eth. ca. 4. non longe a fine.

† Aug. 4. confes. c. 7. in fi. to. 1.

* Lib. 7. Eth. c. ul. post me. & li. 10. c. 1. 10. 5.

* q. 33.

cut se hêt delectatio ad tristitiã in motib. appetitiuis, sic se hêt in corporib* quies ad fatigationẽ, q̃ accidit ex aliqua transmutatione innaturali:nã, & ipsa tristitia fatigationẽ quandã, seu ægritudinem appetitiuæ uirtutis importat. Sicut igit̃ qualibet quies corporis remediũ affert contra qualibet fatigationẽ ex quacunq; cã innaturali prouenientem: ita qlibet delectatio remediũ affert ad mitigandã quamlibet tristitiam ex quocunq; procedat. A

concl.m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q licet non omnis delectatio contrarietur omni tristitiæ fm speciem, cõtrariatur tñ secundum genus, ut supra dictum est.* & ideo ex parte dispositionis subiecti, quælibet tristitia per quamlibet delectationem mitigari põt. B

*q. 35.ar. 4.ad 2.

AD 2m dicendum, q delectationes malorũ non causant tristitiã in pñti, sed in futuro, inquanrũ s. mali pœnitẽt de malis, de qbus lætitiã habuerũt, & huic tristitiæ subuenit̃ per cõtrarias delectationes.

AD 3m dicẽdũ, q qñ sunt duæ cãe ad ꝯrios mot* inclinãtes, utraq; alterã impedit: & tñ illa finaliter uincit, q̃ fortior est, & diuturnior. In eo aũt, q tristatur de his, in qbus simul cum amico mortuo, uel absente delectari ꝯsueuit, duæ cãe in ꝯtrariũ inducẽtes inueniunt̃. Nã mors, uel absentia amici recogitata inclinat ad dolorẽ. bonũ aũt p̃sens inclinat C ad delectationẽ, unde utrunq; p alterũ minuit̃: sed tñ quia fortius mouet sensus p̃sentis, q̃ memoria p̃teriti: & amor suiipsius q̃ amor alterius diuturnius manet, inde est q finaliter delectatio tristitiã expellit. Vnde post pauca subdit idem Aug.* q pristinis generibus delectationũm cedebat dolor eius.

*Li.4.Cõfess.c.8.parũ a prin. to.1.

ARTICVLVS II.

Vtrum dolor, uel tristitia mitigetur per fletum.

Medina ar. 2.

105 *Porrecta per totum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q fletus non mitiget tristitiam. Nullus enim h effectus diminuit suam causam: sed fletus, uel gemitus est D effectus tristitiæ, ergo non minuit tristitiam.

Psal. 41. *Cap. 4. 1 fin. Et ca. 7. parum ante me. to. 1.

¶ 2 Præt. Sicut fletus, uel gemitus est effectus tristitiæ, ita risus est h effectus lætitiæ: sed risus non minuit lætitiam. ergo fletus non mitigat tristitiam.

¶ 3 Præt. In fletu repræsentatur nobis malũ contristans: sed imaginatio h rei contristantis auget tristitiã, sicut imaginatio rei delectantis auget lætitiã. ergo uidetur, quòd fletus non mitiget tristitiam.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 4. Confess. q quando dolebat de morte amici, in solis gemitibus, & lacrymis erat ei aliquantula requies.

conclus.m

RESP. Dicendũ, q m lacrymæ, & gemitus nãliter E mitigant tristitiã*: & hoc duplici rõne. Primo quidẽ, qa oẽ nociuũ interius clausum magis affligit, qa magis multiplicat intentio aĩæ circa ipsum: sed qñ ad exteriora diffundit̃, tũc aĩæ intẽtio ad exteriora quodãmõ disgregat̃, & sic interior dolor minuitur. & pp hoc qñ hoĩes, q̃ sunt in tristitijs, exterius suã tristitiã manifestãt, uel fletu, aut gemitu, uel ẽt uerbo, mitigat̃ tristitia. Scdõ, qa semp operatio cõueniens hoĩ fm dispõnẽ in qua est, sibi est delectabilis: fletus aũt, & gemitus sunt qdam operationes cõuenientes tristato uel dolẽti, & ideo efficiuntur eis delectabiles. Cũ igitur oĩs delectatio aliqualiter A mitiget tristitiã, uel dolorẽ, ut dictũ est, * sequitur, q per planctum, & gemitum tristitia mitigetur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ipsa habitudo cãæ ad effectũ cõtrariat̃ habitudini cõtristantis ad contristatũ: nã oĩs effectus est cõueniens suæ cãæ, & p ꝯñs est ei delectabilis. contristans aũt contrariatur contristato: & ideo effectus tristitiæ hẽt contrariã habitudinem magis ad contristatum, q̃ contristans ad ipsum. & propter hoc mitigatur tristitia per effectum tristitiæ ratione contrarietatis prædictæ.

AD 2m dicendum, q habitudo effectus ad cãm ẽ similis habitudini delectãtis ad delectatũ: qa utrobiq; cõueniẽtia inuenit̃. omne aũt simile auget suũ simile: & ideo per risum, & alios effectus lætitiæ augetur lætitia, nisi forte per accidens pp excessum.

AD 3m dicendũ, q imaginatio rei cõtristãtis, quãtũ est de se, nata est augere tristitiã: sed ex hoc ipso q hõ imaginat̃, q facit illud, qd̃ cõuenit sibi fm talẽ statũ, cõsurgit inde qdã delectatio: & eade rõne si alicui subrepat risus in statu, in quo uĩ sibi esse lugendũ, ex hoc ipso dolet tanq̃ faciat id, qd̃ non cõuenit, ut Tullius dicit in 3. de Tuscul. quæstionibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum dolor, & tristitia mitigentur per cõpassionẽ amicorum.

Medina art. 3.

106 *Porrecta per totum.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q dolor amici cõpatientis non mitiget tristitiã. Cõtrariorum. n. cõtrarij sunt effectus: sed sicut Aug. dicit 7. Confess.* Quando cum multis gaudetur, in singulis uberius est gaudiũ: quia feruere faciunt se, & inflammantur ex alterutro. ergo pari rõne, quãdo multi simul tristantur, uĩ quòd sit maior h tristitia.

Iob. 2. fin. Et ca. 16. Et Rom. 12. lect. 5. *lib. 7. Cõfess. c. 4 parũ a prin cip. Et li. 8. c. 4. t. 1.

¶ 2 Præt. Hoc requirit amicitia, ut amoris uicem quis rependat, ut Aug. dicit 4. Cõfess. † sed amicus condolens, dolet de dolore amici dolẽtis. ergo ipse dolor amici h condolentis, est cã amico prius dolenti de proprio malo alterius doloris, & sic duplicato dolore uidetur tristitia crescere.

†Lib 4. c. 10. i prin. to. 1.

¶ 3 Præt. Omne malum amici est contristans, sicut, & malum proprium: nam amicus est alter ipse: sed h dolor est quoddam malum. ergo dolor amici condolentis auget tristitiam amico, cui condoletur.

SED CONTRA est, qd̃ Philosoph. dicit in 9. Ethic.* quòd in tristitijs amicus condolens consolatur.

*Cap. 11. ante me to. 5.

concl.m

RESPON. Dicendũ, q m naturaliter amicus condolẽs in tristitiis est cõsolatiuus n, cuius duplicẽ rõnẽ tãgit Philos. in 9. Ethi. quarũ prima est: qa cũ ad tristitiã ptineat aggrauare, hẽt rõnẽ cuiusdã oneris, a quo aliqs aggrauatus alleuiari conat̃. Cũ ergo aliqs uidet de sua tristitia alios ꝯtristatos, fit ei quasi qdã imaginatio, q illud onus alii cũ ipso ferant, quasi conãtes ad ipsũ ab onere alleuiandũ, & iõ leuius fert tristitiæ onus, sicut ẽt i portãdis oneribus corporalib. ꝯtingit. Scd̃a ratio, & melior, est: qa p hoc, q amici cõtristantur, ei pcipit se ab eis amari, qd̃ ẽ delectabile, ut supra dictũ est,* unde cum oĩs delectatio mitiget tristitiam, sicut supra dictũ est,* sequitur, quòd amicus condolens tristitiam mitiget.

*Ibidem. *q. 32. a. 5. *Ar. 1. hu ius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in utroq; amicitia manifestatur, scilicet, & q congaudet gaudẽti, & quòd condolet dolenti: & ideo utrunque

ratione causæ redditur delectabile.

Ad 2^m dicendum, φ ipse dolor amici ſm ſe con triſtat:ſed conſideratio cauſæ eius,quę eſt amor, magis delectat. Et per hoc patet reſponſio ad 3^m.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per contemplationem ueritatis, dolor, & triſtitia mitigentur.

107 *Medina ar.4.*

Porrecta per totum. AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur φ contemplatio ueritatis non mitiget dolorem. Dr enim Eccl.1. Qui addit ſcientiam,h addit, & dolorē:ſed ſcientia ad contemplationē ueritatis pertinet.nō ergo cōtemplatio veritatis mitigat dolorē. G

¶2 Præt. Contemplatio ueritatis ad intellectū ſpeculatiuum pertinet:ſed intellectus ſpeculatiuus nō h mouet, vt dr in 3.de aia.* cum igitur gaudiū,& dolor ſint quidam motus animi, vr φ contemplatio ueritatis nihil faciat ad mitigationem doloris. **text.58. tom.2.*

¶3 Præt. Remediū ęgritudinis h apponendū eſt,vbi eſt ægritudo:ſed cōteplatio ueritatis eſt in intellectu. nō ergo mitigat dolorē corporalē,qui eſt in ſenſu.

SED CONTRA eſt,quod Aug. dicit in 1. Soliloq. * Videbatur mihi,ſi ſe ille mentibus noſtris ueritatis fulgor aperiret, aut non me ſenſurum fuiſſe illum dolorem, aut certe pro nihilo toleraturum. H **cap.12. parum a med. t.1.*

RESPON. Dicendū,ſicut ſupra dictū eſt,* φ in cōtēplatione ueritatis maxima delectatio pſiſtit. Ois aūt delectatio dolorē mitigat, vt ſ. dictū eſt:* & iō * contēplatio ueritatis mitigat triſtitiā, uel dolorē:& tanto magis,quanto pfectius aliquis eſt amator ſapientiæ.& iō hoies ex cōtemplatione diuina, & futuræ beatitudinis, in tribulationibus gaudēt, ſm illud Iacobi 1. Omne gaudiū exiſtimate fratres mei, cū in tentationes uarias incideritis. & qđ eſt amplius,ēt inter corporis cruciatus, hmōi gaudiū inuenitur,ſicut Tyburtius martyr cum nudatis plātis ſuper ardentes prunas incederet,dixit. Vr mihi, I φ ſuper roſeos flores incedā in noie Ieſu Chriſti. **q.31.a.5* **ar.præc. & artic.1. huius q.* *concl. m*

AD PRIMVM ergo dicendū, φ qui addit ſcientiā, addit dolorem, uel pp difficultatem, & defectum inueniendæ ueritatis. vel pp hoc, φ per ſcientiā hō cognoſcit multa,quæ uoluntati contrariant.& ſic ex parte rerū cognitarum ſcientia dolorē cauſat. ex parte aūt cōtēplationis ueritatis,delectationē.

AD 2^m dicendum, φ intellectus ſpeculatiuus nō mouet animum ex parte rei ſpeculatæ: mouet tñ aīum ex parte ipſius contēplationis,quæ eſt quoddam bonum hominis, & naturaliter delectabilis.

AD 3^m dicendū,φ in uiribus animæ fit redundantia à ſuperiori ad inferius, & ſm hoc delectatio cōtemplationis,quæ eſt in ſuperiori parte, redundat ad mitigandum etiam dolorem, qui eſt in ſenſu. K

ARTICVLVS V.

Vtrum dolor, & triſtitia mitigentur per ſomnum, & balnea.

208 *Medina ars.5.*

Porrecta per totum. **Pſal.49.* AD QVINTVM ſic proceditur. Vr φ ſomnus & balneum non mitigent triſtitiā. Triſtitia enim in aīa conſiſtit:ſed ſomnus, & balneū ad corpus h ptinēt. nō ergo aliquid faciūt ad mitigationē triſtitię.

¶2 Præt. idē effectus nō vr cāri ex contrarijs cauſis:ſed hmōi cū ſint corporalia, repugnant cōtemplationi veritatis, quæ eſt cā mitigationis triſtitiæ, vt dictū eſt.* nō ergo per hmōi triſtitia mitigatur. **art.præc.*

¶3 Pręt. Triſtitia, & dolor, ſm qđ pertinent ad corpus, in quadā tranſmutatione cordis cōſiſtunt: ſed hmōi remedia magis vr pertinere ad exteriores ſenſus, & mēbra, q̄ ad interiorē b cordis diſpoſitionem. non ergo per huiuſmodi triſtitia mitigatur. *βαλανεῖον βαλλειν ἀνίαν*

SED CONTRA eſt,qđ Aug. dicit 9.* Cōfeſ. Audieram balnei nomē inde dictū, φ anxietatē pellat ex aio. Et infra, Dormiui,& euigilaui, & nō parua ex parte mitigatū inueni dolorē meū. Et * inducit qđ in hymno Ambr. dr, φ quies art* ſolutos reddit labo G ris vſui,mēteſq; feſſas alleuat,luct*q; ſoluit anxios. **cap.12. a me.t.1.* **Eo.li.& cap.nunc dicto.*

RESP. Dicendū, φ ſicut ſup. dictū eſt,* Triſtitia ſm ſuā ſpeciē repugnat uitali motioni corporis:& ideo illa, q̄ reformant naturā corporalē in debitū ſtatū uitalis motionis,repugnāt triſtitiæ, & ipſam mitigant. Per hoc ēt φ hmōi remedijs reducitur natura ad debitum ſtatum, cauſatur ex his delectatio:hoc.n.eſt quod delectationē facit, ut ſupra dictū eſt.* unde cū ois delectatio triſtitiam mitiget, * per hmōi remedia corporalia triſtitia mitigat*. **q. præc. art.3.*

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd ipſa debita corporis diſpoſitio, in quantū ſentitur, delectationem H cauſat, & per conſequens triſtitiam mitigat. **q.31.ar.1 concl. m*

AD 2^m dicēdū, φ delectationum vna aliam impedit, ut ſupra dictum eſt:* tñ omnis delectatio triſtitiam mitigat, vñ non eſt inconueniens, φ ex cauſis ſeinuicem impedientibus triſtitia mitigetur. **q.31.a.8*

AD 3^m dicendū, φ ois bona diſpō corporis redūdat quodāmodo ad cor ſicut ad principiū, & finem corporaliū motionū, vt dr in lib. de cā mot* aialiū.

QVAESTIO XXXIX.

De bonitate, & malitia triſtitiæ, ſeu doloris, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de bonitate, & malitia doloris, vel triſtitiæ.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum omnis triſtitia ſit malum.

¶Secūdo, Vtrum poſſit eſſe bonum honeſtum.

¶Tertio, Vtrum poſſit eſſe bonum utile.

¶Quarto, Vtrum dolor corporis ſit ſummum malum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis triſtitia ſit mala.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur φ ois triſtitia ſit mala. Dicit.n.* Greg. Nyſſ. Omnis h triſtitia malū eſt ſuijpſius natura:ſed qđ naturaliter eſt malū, ſemper, & ubiq; eſt malum. ergo omnis triſtitia eſt mala.

¶2 Præt. Illud quod oēs fugiūt,

SVPER Q. XXXIX. ART. I.

Medina ar. 1.

IN 1.artic.q.39. dubium occurrit, de qua bonitate, vel malitia ſit præſens qſt. ſi de naturali ſit,inepte in fine corporis artic. dicitur, Sed quia ſermones morales. Ad moralē n moralis malitia ſpectat. Si de morali, falſa vr doctrina, tum quia ſi triſtitia eſt ſimpliciter mala moraliter, nulla poſſet ratione fieri bona moraliter: cuius oppoſitū in 2.& 3.artic. hr. tū quia ratio inductā in litera, inefficax eſt ad hoc: nam recta ratio hēt quod appetitus qhque priuetur quiete in bono,& anxietur de præſenti malo, ut patet in uolunt. tariè aſſumentibus factum propter Deum. ¶Ad hoc di.qđ hic eſt ſermo de bonitate, & malitia morali, ſicut I ſupe-

209 *Porrecta per totum.* *Inf. q.59. ar.3. Et 3. q.15.ar.5 & 6. Et 3. d.15.q.2. ar.2. q.1. ad 3.& ar. 3.q.2. co. ſi. Et 4.d. 49.q.3 at tic.4.q.3 *li.4.c.12.*

superioribus tractatibus. Ad cuius euidentiam scito primo ex illa, q̄ tristitia pōt dupliciter considerari, primo ex parte cōtristaoris; s̄cdo ex parte scotientis, & repudiātis ipsum malū cōtristans. Appetere tristitiā ex parte cōtristantis, est appetere ipsū contristans, ut sic: appetere ad tristiuā ex parte scotientis, & repudiātis malū, est appetere sensationē, seu cognitionem, & refutationē mali. Clare aūt patet, q̄ primo mō tristitia nō est appetibilis: q̄m contristans ut sic, mali rōnē habet. Secundo uero mō, tristitia est appetibilis ex suppositione. Supposito. n. q̄ cōtristans adsit, bonum est cognoscere, & refutare illud. Sed q̄ tristitia includit hęc oīa simul, iō non habet locū in Deo, nec in beatis & inter habentes nullus appetit tristitiā quo ad oīa ad illā requisita q̄ nullus appetit p̄sentiam cōtristanos, q̄nāmuis mali appetat tristari, supposita p̄sentia cōtristandis absentiæ boni amati, vel offensæ diuinæ &c. Quia igitur tristitia s̄cdm se tota nō est appetibilis, cōsequens est ut nō sit de genere bono rū, cū bonū sit q̄d oīa appetunt. Verum ad morale bonū descendēdo, scito secūdo ex S. Tho. io quolib. q̄ act[*] humani quadrifariā dīt quo ad bonitatē & malitiā: q̄dā sunt p se mali, ut mentiri: q̄dā p se boni, ut colere deum: q̄dā indifferentes, ut leuare festucā de terra: q̄dā solitarie sumpti sonantes malū q̄ tū possunt ex adueniētijs honestari ut fint boni, ut occidere hoīem. hoc. n. solitarie sumptū Ipōrtat aliq̄d incōsonans rōni. Violenta. n. priuatio nitæ humanæ rōni dissonat: sed si addat̄ pp malus bonū ab habente authoritatē &c. efficit̄ cōsonās rōi. nec ppea act[*] mal[*] moraliter, si bonus moraliter: sed etiā q̄ si s̄cdm se, ideō solitariè fieret, esset malus moraliter q̄a sit, circundans hone statis conditionib. est

[*Cap. 11. tom. 5.] [conclus. m] [*li. 7. c. 5.] [concl. p.] [*Cap. 14. circa me. tom. 3.] [*Ca. 1. c. 5.] [*q. 6. ar. 6]

& et uirtuosi, est[m] malum: sed tristitiam oēs fugiunt & uirtuosi: q̄a ut dicitur in 7. Ethic.[†] Etsi prudens non intendat delectari, tamen intendit non tristari. ergo tristitia est malum.

¶ 3 Pręt. Sicut[n] malū corporale ē obiectū, & cā doloris corporalis, ita malū sp̄uale ē obiectū, & cā tristitiæ sp̄ualis; sed oīs dolor corporalis ē malū corporis. ergo oīs tristitia sp̄ualis ē malū aīæ.

SED CONTRA. Tristitia de malo cōtrariat̄ delectatiōi d̄ malo: sed delectatio de malo est mala. vñ in detestatione quorundā d̄r Prouer. 2. q̄ lętant̄ cū malefecerint. ergo tristitia d̄ malo ē bōa.

RESP. Dicendū, q̄ aliquid esse bonū, uel malū pōt dici dupliciter. Vno modo, simpliciter, & secundum se: &[m] sic oīs tristitia ē quoddā malū, n hoc. n. ipsum q̄d est appetitū hoīs anxiari de malo p̄nti, rōnē mali habet: impedit. n. per hoc quies appetitus in bono. Alio modo d̄r aliquid bonum, uel malū ex suppositione alterius, sicut uerecundia d̄r esse bonū ex suppositione alicuius turpis cōmissi, ut d̄r 14. Eth.[*] Sic igitur supposito aliquo cōtristabili, uel doloroso, ad bonitatem ptinet, q̄ aliq̄s de malo p̄nti tristet̄, vel doleat. Quòd. n. non tristaret, vel nō doleret, nō posset esse, nisi q̄a uel nō sētiret, uel q̄a nō reputaret sibi repugnās: & vtrunq; istorū est malū manifeste. & iō[a] ad bonitatē ptinet, ut supposita p̄sentia mali, sequatur tristitia, uel dolor, & hoc ē quod Aug. dicit 8. super Genes. [*]ad lrām. Adhuc est bonum q̄d dolet amissum bonū: nā nisi aliquod bonū remansisset in natura, nullius boni amissi dolor eēt in pęna. Sed q̄a sermones morales sunt in singularib. quorū sūt operationes, illud q̄d est ex suppositione bonū, debet bonū iudicari: sicut q̄d est ex suppositione uoluntariū iudicatur uoluntarium, ut dicitur in 3.[*] Ethic. & [*] supra habitum est.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ Greg. Nyss. loquit̄ de tristitia ex parte mali tristātis, n aūt ex parte sentiētis, & repudiātis malū. Et ex hac ēt parte oēs fugiūt tristitiā, inq̄tū fugiūt malū: sed ē-

A sū, & refutationē mali si fugiūt. Et sic dicēdū ēt ē de dolore corporali: nā sēs[a], & recusatio mali corporalis attestat̄ naturę bōę. Vñ patet rñsio ad 2[m]. & ad 3[m].

ARTICVLVS II.

Vtrum tristitia possit esse bonum honestum.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic procedit̄. Vr̄ q̄ tristitia non hēat rōnem boni honesti. Quod. n. ad B inferos deducit, cōtrariatur honesto: sed sicut dicit Aug. 12. sup Gen. ad lrām, Iacob hoc timuisse vr̄, ne nimia tristitia sic perturbaretur, ut non ad requiē beatorum iret, sed ad inferos peccatorum. ergo tristitia non habet rationem boni honesti.

¶ 2 Pręt. Bonū honestū hēt rōnē laudabilis, & meritorij: sed tristitia[b] diminuit rōnē laudis, & meriti: dicit. n. Apo. 2. ad Co. 9. Vnusq̄sq; put d̄stinauit i corde suo, n C. ex tristitia, aut ex necessitate. ergo tristitia nō ē bonū honestū.

¶ 3 Pręt. Sicut Aug. dicit 14. de ci ui. Dei.[*] Tristitia est de his, q̄ nobis nolentib. accidūt: sed nō uelle ea, q̄ præsentialiter fiunt, est hr̄e uoluntatē repugnantē ordinatiōi diuinæ, cuius prouidētiæ subiacent oīa, q̄ agunt̄. ergo cū cōformitas humanę uoluntatis ad diuinā ptineat ad rectitudinem D uolūtatis, ut s̄. dictū ē,[*] vr̄ q̄ tristitia cōtrariet̄ rectitudini uolūtatis, & sic nō hēat rōnē honesti.

SED CONTRA. Omne q̄d meretur p̄miū uitę æternæ, hēt rōnē honesti: sed tristitia est hmōi, ut patet per id, quod d̄r Matt. 5. Beati, qui lugēt: q̄m ipsi consolabuntur. ergo tristitia est bonum honestum.

RESP. Dicendum, q̄ [m] secundum illam rationē, qua tristitia est bonum, potest esse bonum honestum.[a] Dictum est enim q̄ tristitia est bonum secūdum cognitionem, & recusationem mali, quæ quidem duo in dolore corporali attestantur bonitati E naturæ, ex qua prouenit q̄ sensus sentit, & natura refugit læsiuum, quod causat dolorem. In interiori vero tristitia cognitio mali quandoq; quidem est p rectum iudicium rationis, & recusatio mali est per voluntatem bene dispositam detestantem malum: omne aūt bonū honestū ex his duob. procedit, s. ex rectitudine rōnis, & uoluntatis. vñ manifestū ē, q̄d tristitia potest habere rationem boni honesti.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ omnes passiones animę regulari debent secundum regulam rationis, quę est radix boni honesti, quam transcendit immoderata tristitia, de qua loquitur Augu. & iō recedit à ratione honesti.

[concl. m] [*Art. pre.]

bonus moraliter. In hoc quarto genere socarum intelligito tristitiam, quæ in littera d̄r simpliciter, & s̄cdū se, ideſt, solitarie, mala malitia morali quia si appeteret̄, & haberetur sola, mala moraliter esset, ut patet ex dictis: & tū si appetat̄, & habeatur supposito malo &c. bōa moraliter eē pōt ut in a. & 3. art. patet.

¶ Ad primum igit̄ in oppositum d̄r, q̄ zq. 3. q. 2., 2. uocatur d̄r ly. p se, ut 6. ad 2. & opponit̄ ad p accidēs 3. & q. 46. & v opponitur ad cū ar. 6. ad 2 alio. Quod enim est moraliter malū p se: ideſt, cōtra p accidēs. hēt malitiam in aliquo modo dicendū p se, & cōsequenter nū quām per uttilā. q̄d aūt est malum mota liter p se, ideſt, nō cū alio, habet solitarie malitiam, q̄ ex eōum ctione cum alio pōt & hoc mō tristitia d̄r secundum se mala moraliter.

¶ Ad secundum d̄r, q̄ tō illa non concludit tristitiam esse per se malā moraliter. (ut dictū est) nec ad hoc affertur ab authore: sed concludit, q̄ tristitia est mala moraliter, si solitarie sumatur: quia importat aliquid solitarie sumptum dissonans rationi, scilicet priuationem boni, sequitur dinemque appetitus.

[210] [Porrecta] [per totum.] [*Li. 12. c. 33. nō p. cul a fi. t. 3] [*C. 6. & 7. post me. Etc. & cir. ptin. eius tur. to. 5.] [*q. 19. ar. 10.]

Ad 2m dicendum, q sicut tristitia de malo pcedit ex uoluntate, & rône recta, quæ detestatur malũ: ita tristitia de bono procedit ex rône, & uolũtate puersa, q̃ detestatur bonum. & ideo talis tristitia impedit laudem, uel meritum boni honesti, sicut cum quis facit cum tristitia eleemosynam.

Ad 3m dicendũ, q aliqua pręsentialiter eueniũt quæ non fiunt Deo uolẽte, sed Deo pmittẽte, sicut peccata: vñ volũtas repugnas peccato existẽti, uel in se, vel in alio, nõ discordat à voluntate Dei. mala vero pœnalia p̃sentialiter cõtingunt ẽt Deo uolẽte: non tamen exigitur ad rectitudinem uoluntatis, q ea secundum se homo uelit, sed solum q nõ cõtrarietur ordini diuinæ iustitiæ, ut supra dictũ est.*

*q. 19. artic. 10.

ARTICVLVS III.

Vtrum tristitia possit esse bonum utile. Med. ar 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q tristitia nõ possit esse bonum utile. Dr̃ enim Eccl. 30. Multos occidit h tristitia, & non est utilitas in illa.

211 Porrecta per totum

¶ 2 Præt. Electio ẽ de eo, qđ est utile ao finẽ aliquẽ: sed tristitia non est u eligibilis, quinimo idẽ sine tristitia, q̃ cum tristitia est magis eligendum, ut dr̃ in 3. Topic. ergo tristitia non est bonum utile.

3. q. 15. ar. 6 ad 2 & 1 E... q. 9. ar. 6 ad 2.

¶ 3 Prę. Oĩs res est pp suã operationẽ, ut dr̃ in 2. de cę'o: † sed tristitia impedit operationẽ, ut dr̃ in 10. Ethic. * ergo tristitia nõ habet rõnem boni utilis.

*Ca. 2. 1 6 temote a principio †Text. 17. to. n. 2. *Ca. 5. a fine. to. 5.

SED CONTRA. Sapiens non quærit nisi utilia: sed sicut dicitur Eccles. 7. Cor sapientum ubi tristitia, & cor stultorum ubi lætitia, ergo tristitia est utilis.

RESP. Dicendum, q ex malo præsenti insurgit duplex appetitiu' motus, Vnus quidem est, quo appetitus contrariatr̃ malo p̃ti, & ex m illa parte tristitia nõ habet utilitatem: n quia id, qđ est p̃sens, non põt nõ esse p̃sens. Secundus motus consurgit in appetitu ad fugiendũ & repellendũ malum cõtristãs: & p q̃tũ ad hoc tristitia habet utilitatẽ, si sit de aliquo, qđ est fugiẽdũ. q Est. n. aliqd fugiendũ dupliciter. Vno mõ, pp seipsum ex cõtrarietate, q̃ habet ad bonũ, sicut peccatum: & iõ tristitia de pc̃tõ utilis est ad hoc, q hõ fugiat peccatum, sicut Aposto. dicit 2. ad Cor. 7. Gaudeo, nõ qa ɔtristati estis, sed qa cõtristati estis ad pęnitentiã. Alio mõ, est aliqd fugiendũ, non quia sit s̃m se malum, sed quia est occasio mali, dum uel hõ nimis inhæret ei per amorẽ vel ẽt ex hoc, q præcipitatur in aliquod malũ, sicut patet in bonis temporalibus & secundum hoc tristitia de bonis temporalibus potest esse utilis, sicut dr̃ Eccl. 7. Melius est ire ad domum luctus, q̃ ad domum cõuiuij: in illa. n. finis cunctorum admonetur hominum. Iõ aũt tristitia in omni fugiendo est utilis: quia geminatur fugiendi cã. nã ipsum malum s̃m se fugiendum est, ipsam autem tristitiam s̃m se oẽs fugiunt: sicut ẽt bonũ oẽs appetunt, & delectationem de bono. Sicut ergo delectatio de bono facit, ut bonum auidius quæratur: ita tristitia de malo facit, ut malum vehementius fugiatur.

concl. m

concl. p.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q authoritas illa intelligitur de immoderata tristitia, quæ animũ absorbet. huiusmodi enim tristitia immobilitat animũ, & impedit fugam mali, ut supra dictum est.*

*q. 37. ar. 2.

Ad 2m dicendum, q sicut quodlibet eligibile fit F minus eligibile propter tristitiam: ita quodlibet fugiendum redditur magis fugiendum propter tristitiam, & quantum ad hoc tristitia est utilis.

Ad 3m dicendum, q tristitia de operatione aliqua impedit operationem, sed tristitia de cessatione operationis facit auidius operari.

ARTICVLVS IIII.

Verũ dolor corporis sit summũ malum.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃ q tristitia sit summum malum. Optimo enim opponitur h pessimũ, ut dicitur in 8. Ethi G cor. sed quædam delectatio est optimum, quæ scilicet pertinet ad fœlicitatem. ergo aliqua tristitia est summum malum.

¶ 2 Præt. Beatitudo est summum bonũ hois, quia est ultimus hois finis; sed beatitudo consistit in hoc, q hõ habeat quicquid uelit, & nihil mali uelit, vt supra dictũ ẽ. * ergo summũ bonũ hois ẽ impletio uoluntatis ipsius: sed tristitia consistit in hoc, q accidit aliqd contra h uoluntatẽ, ut H patet p Aug. * 14 de Ciu. Dei. ergo tristitia ẽ summũ malũ hois.

*q. 5. ar. 4

*Li. 14. de ciui. Dei ca. 7. & 8. tom. 5.

¶ 3 Præt. Aug. sic argumẽ: aĩt in 1. Solilo.q.o. * Ex duabus partibus cõpositi sumus, ex aiã. s. & corpore, quarũ pars deterior ẽ corpus. summum aũt bonũ est melioris partis optimum: summum aũt malum pessimum deterioris. est aũt optimum in animo sapientia, in corpore pessimũ dolor. summũ igitur bonũ hois, est sapere: summum malũ dolere.

*Li. 1. Soliloq. c. 12. nõ lõge a prin. t. 1.

SED CONTRA. Culpa ẽ magis malũ, qaàm pęna, ut in 1. habitum est; sed tristitia, seu dolor ptinet ad pęnã pc̃ti, sicut frui rebus mutabilib. ẽ malũ culpę. Dicit. n. Aug. in li. de uera religio. Quis ẽ dolor q dr̃ aĩ, nisi carere mutabilib. rebus, q bus fruebaĩ, aut frui se posse sperauerat? & hoc ẽ totũ qđ dr̃ malũ, i. pc̃tm̃, K & pęna pc̃ti. ergo tristitia, seu dolor nõ est summũ malũ hois.

*p. p. q. 48 art. 6.

*Cap. 12. paulo a prin. t. 1.

RESP. Dicẽdũ, q m impossibile est aliquam tristitiam, seu dolorem esse summum hois malum. n Omnis enim tristitia, seu dolor aut est de hoc, qđ est uere malũ, aut est de aliquo apparenti malo, qđ est uere bonũ. dolor aũt, seu tristitia, quę est de uere malo, non põt esse summũ malũ: ẽ. n: aliqd eo peius. s. uel nõ iudicare esse malũ illud qđ uere est malũ, uel ẽt nõ refutare illud Tristitia aũt, uel dolor, q est de apparenti malo, qđ est uere bonũ, nõ põt esse summũ malũ: qa peius esset oĩno alienatiã uero bono. vñ impossibile est, q aliqua

concl. m

SVP. Q. XXXIX. ART. IIII.

Caie. 1. 2. d 44. q 4. con. 3. Medina art. 4.

212 Porrecta per totum. Inf. q 71. arti. 4. Et mal. q. 2. art. 10.

OMissis 2. & 3. art. eiusdem q. 39. in 4 art. in titulo ad primum aduerte, q dupliciter intelligi; õt q illa duo bona. s. ueritas iudic. j. & rectitudo ordinis sint cõmunia delectationi, & tristitiæ, s. uniuersaliter, uel indefinite. Si intelligatur vniuersaliter glosandum ẽ, deductis impedimentis. cum enim malũ ex particularibus defectibus contingat, & falsum sit malum intellectus: & indebitus ordo, malum uoluntatis, ex defectu alicuo necesse est accidere, & in intellectu falsum iudicium de bono aut malo, & in voluntate indebitus appetendi ordo. Si uero intelligitur indefinite, tunc processus litteræ ad inferendam uniuersalem, s. q in omni tristitia est aliquod bonum, per cuius remotionem posset deterius, interpretandus est secundũ locum a maiori. maiore. enim tristitiæ, & delectationes sunt, quæ ex uere contingentibus malis, aut bonis, & uere apprehensis consurgunt, quàm, q ex apparentibus consurgunt. Apparentia enim imitantur ueritatem: quasi diceret, q quia maximis tristitijs, & delectationibus cõia sũt hęc duo bona. cõsequens est, vt omni tristitia possit esse deterius per priuationẽ alterius illorum duorum bonorum.

tristitia vel dolor, sit summum hominis malum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ duo bona sunt cõia, & delectationi, & tristitiæ.s. iudiciũ uerũ de bono, & malo, & ordo debitus volũtatis approbantis bonũ, & recusantis malũ. Et sic patet, ꝙ in dolore vel tristitia est aliquod bonum, per cuius priuationem põt fieri deterius: sed non in omni delectatione est aliquod malum, per cuius remotionem possit fieri melius. vnde delectatio aliqua põt esse summũ hominis bonum eo mõ, quo supra dictum est, * tristitia aũt non potest esse summum hominis malum.

*q.34.a.3.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ hoc ipsum, quod est voluntatem repugnare malo, est quoddã bonum, & propter hoc tristitia, uel dolor non põt esse summum malum: quia habet aliquam permistionem boni.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ peius est qđ nocet meliori, q̃ qđ nocet peiori. malum autem dr̃, q̃a nocet, ut dicit * Aug. in Ench. unde dolor maius malũ est qđ est malũ aiæ, q̃ qđ est malũ corporis. unde nõ est efficax rõ, quã Aug. iducit nõ ex sẽsu suo, sed ex sensu alteri*.

* cap. 12. tom. 3.

SVPER QVÆS. XL. ART. I.

Medina art. 1.

IN artic. 1. quæst. 40. in rñsione ad tertium aduerte, ꝙ drĩa secundum possibile, uel impossibile dr̃ nõ oino per accidens se habere ad appetitũ. & ꝙ secundũ hanc differt spes à desperatione. Dedit siquidẽ author parum perseitatis huic drĩæ respectu appetitus: qm̃ est de secundarijs differentijs nullam constituẽtibus passionem. Spes enim differt à desperatione, primo p simplicem accessum, & recessum à bono arduo: p possibilitatem aũt, & impossibilitatẽ secundario. vnde, & si desperatio passio sẽsitiua non causet nisi à bono arduo æstimato impossibili, desperatio tñ in uoluntate causatur qñq; ex bono arduo futuro æstimato, quod non erit, quamuis credat possibile: vt pr̃ę se ferunt credentes Deum omnipotentem ad superandum oĩa peccata mundi: & quia æstimantes sunt, sibi nũquàm dãdam veniã, desperant de uita æterna: aliquid tñ perseitatis habere in litera manifestat ex hoc, ꝙ terminus motus causati ab appetitu est obiectum appetitus. ad idẽ.n. consequẽdum mouet qđ appetit: & ex drĩa inter deside-

213 Perrecta per totum. Sup. q. 25. art. 1. cor. & Et 3. di. 26. q. 1. ar. 1. cor. Et var. q. 4. art. 1. cor. Et opusc. 1. ca. 251. † lib. 14. c. 7. 8. & 9. tom. 5.

QVÆSTIO XL.

De passionibus irascibilis, & primo de spe, & desperatione, in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de passionibus irascibilis.

Et primo, De spe, & desperatione. Secundo, De timore, & audacia. Tertio, De ira.

CIRCA primum quæruntur octo.

¶Primo, Vtrum spes sit idẽ qđ desiderium, uel cupiditas.

¶Secũdo, Vtrũ spes sit in vi apprehensiua, uel in vi appetitiua.

¶Tertio, Vtrum spes sit in brutis animalibus.

¶Quarto, Vtrum spei contrarietur desperatio.

¶Quinto, Vtrum causa spei sit experientia.

¶Sexto, Vtrum in iuuenibus, & ebriosis spes abundet.

¶Septimo, De ordine spei ad amorem.

¶Octauo, Vtrum spes conferat ad operationem.

ARTICVLVS I.

Vtrum spes sit idem quod desiderium, vel cupiditas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt̃ ꝙ spes sit idẽ ꝙ desiderium siue cupiditas. Spes.n. ponitur vna quatuor principaliũ passionũ: sed Aug. enumerãs quatuor principales passiones, ponit cupiditatẽ.b loco spei, vt patet in 14. † de ciuit. Dei. ergo

A spes est idem, quod cupiditas, siue desiderium.

¶ 2 Præt. Passiones differunt s̃m h obiecta: sed idẽ est obiectum spei, & cupiditatis, siue desiderij.s. bonũ futurũ. ergo spes est idẽ, ꝙ cupiditas, siue desideriũ. Si dicat̃, ꝙ spes addit supra desideriũ possibilitatẽ adipiscendi bonũ futurũ: ↄ. Id quod p accidens, se habet ad obiectum, nõ uariat speciẽ passionis: sed possibile se hẽt p accidens ad bonũ futurũ, qđ est obiectũ cupiditatis, uel desiderij, & spei. ergo spes nõ est passio specie differẽs à desiderio, vł cupiditate.

b uerum, & spem. pbt facile patere. Multi.n. desiderant principatũ, qui tñ non sperant illum: & multa difficilia bona concupiscũtur, quæ non sperantur, propterea quia non æstimantur ab appetentibus, ut possibilia, eis euenire. vnde, & fatentur se concupiscere, uel desiderare, & non sperare.

B

SED CONTRA. Diuersarũ potentiarũ sunt diuersæ passiones specie differentes: sed spes est in irascibili, desideriũ aũt, & cupiditas in concupiscibili. ergo spes differt specie à desiderio, & cupiditate.

RESP. Dicendũ, ꝙ spẽs passionis ex obiecto cõsiderat̃: circa obiectũ aũt spei, quatuor cõdõnes attendunt̃. Primo quidẽ, ꝙ sit bonũ: non.n. proprie loquendo, est spes nisi de bono, & p hoc differt spes a timore, q̃ est de malo. Scđo, ut sit futurũ: nõ.n. spes ẽ de presentia iã habito: & p hoc differt spes à gaudio, qđ est de bono pñti. Tertio, reqrit̃ ꝙ sit aliqd arduũ cũ difficultate adipiscibile: nõ.n. aliquis dr̃ aliqd sperare minimũ, qđ statim est in sua p̃tate ut habeat. & p hoc differt spes à desiderio, vel cupiditate, q̃ ẽ de bono futuro absolute, vñ ptinet ad ↄcupiscibilẽ, spes ãt ad irascibilem. Quarto, ꝙ illud arduũ sit possibile adipisci: non.n. aliquis sperat id, qđ oino adipisci non põt, & s̃m hoc differt spes à desperatione. Sic ergo patet, ꝙ ᵐ spes differt à desiderio, sicut differunt passiones irascibiles à passionibus concupiscibilis *, & pp hoc spes præsupponit desideriũ: sicut, & oẽs passiones irascibilis præsupponunt passiones cõcupiscibilis, vt sup. dictũ est. *

C

conclus. m *q. 25. a. 8

D

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Aug. ponit cupiditatẽ loco spei pp hoc, ꝙ utrunq; respicit bonũ futurũ. Et quia bonum, ꝙ non est arduum, quasi nihil reputarur, ut sic: cupiditas maximẽ videtur tendere in bonum arduum, in qđ etiam tendit spes.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ obiectum spei non est bonum futurum absolute: sed cum arduitate & difficultate adipiscendi, ut dictum est. *

* In corp. art.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ obiectũ spei nõ tm̃ addit possibilitatẽ sup obiectũ desiderij, Sed ẽt arduitatẽ, q̃ ad aliã potẽtiã facit spẽ ptinere.s. ad irascibilẽ, q̃ respicit arduũ, ut in 1. dictũ est. * Possibile aũt, & ipossibile ñ oino p accidẽs se hũt ad obiectũ appetitiuæ virtutis. Nã appetit* ẽ pricipiũ motiõis: nihil ãt mouet̃ ad aliqd nisi sub rõne possibilis. null*.n. mouet̃ ad id, qđ existimat ipossibile adipisci: & pp hoc spes differt à dsperõne s̃m drĩã possibilis, & ipossibilis.

E

* p p. q. 81. art. 2.

214 Perrecta per totum. 2 2æ q. 18 ar. 1. cor. & 3. d. 26. q. 1 ar. 1. cor. Et q. 2. artic. 2. corp. Et ver. qu. 4. art. 2. cor.

ARTICVLVS II.

Vtrum spes sit in vi apprehensiua, an in vi appetitiua.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ spes pertineat ad vim cognitiuã. Spes enim videtur esse expectatio quædam. dicit.n. Apostolus Ro. 8.

Si aût qđ non videmus, speramus, ꝑ patientiã expectam[a]: sed expectatio vř ad vim cognitiuã ꝑtinere, cui[9] ẽ expectare. ergo spes ad cognitiuã ꝑtinet.

¶ 2 Præt.[b] Idẽ est, vt vř, spes qđ fiducia: vñ, & sperãtes cõfidentes uocamus, quasi pro eodẽ vtẽtes eo, qđ est cõfidere, & sperare: sed fiducia sicut, & fides, videtur ad uim cognitiuã pertinere. ergo, & spes.

¶ 3 Pręt. Certitudo est proprietas cognitiuæ virtutis: sed certitudo [h] attribuitur spei. ergo spes ad vim cognitiuam pertinet.

*Art. pce.

SED CONTRA. Spes est de bono, sicut dictũ est.* Bonum aût inquantum hmôi, non est obiectũ cognitiuæ, sed appetitiuæ virtutis. ergo spes nõ pertinet ad cognitiuam, sed ad appetitiuam uirtutem. G

RESP. Dicendũ, ꝙ cũ spes importet extensionẽ quandã appetitus in bonũ, manifeste ꝑtinet ad appetitiuã uirtutẽ. Motus. n. ad res ꝑtinet proprie ad appetitũ: actio uero uirtutis cognitiuæ perficiť nõ ſm motũ cognoscẽtis ad res, sed potius ſm qđ res cognitæ sunt in cognoscente. Sed qa uis cognitiua mouet appetitiuã, repręsentãdo ei suũ obiectũ, ſm diuersas rõnes obiecti apꝑhẽsi subsequunť diuersi motus in ui appetitiua. Alius. n. motus sequiť in appetitu ex apprehẽsione boni, & alius ex apꝑhensione mali: & fiť alius motus ex appręhẽsione ꝑsẽtis, & futuri, absolnti, & ardui, possibilis, & impossibilis: & ſm hoc spes [m] est motus appetitiuæ uirtutis, ꝯñs appręhensionẽ boni futuri ardui possibilis adipisci[n]. s. extensio appetitus in hmôi obiectum. H

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ qa spes respicit ad bonũ possibile, insurgit dupľr hoi motus spei, sicut dupliciter est ei aliqd possibile. s. ſm ꝓpriã uirtutẽ, & ſm virtutẽ alterius. Quòd ergo aliqs sperat ꝑ ꝓpriã virtutẽ adipisci, nõ dř expectare, sed sperare tm̃, sed proprie dř expectare, qđ sperat ex auxilio uirtutis alienę, ut dicať expectare, quasi ex alio spectare, inqũ. s. uis apꝑhẽsiua ꝑcedẽs nõ solũ respicit ad bonũ, qđ intẽdit adipisci, sed ẽt ad illud cui[9] virtute adipisci sperat, ſm illud Eccl. 51. Respiciẽs erã ad adiutoriũ hoiũ. Mot[9] ergo spei qñq; dř expectatio ꝑꝑ inspectionẽ uirtutis cognitiuæ ꝑcedentem. I

AD 2m dicẽdũ, ꝙ illud, qđ hõ desiderat, & ęstimat se posse adipisci, credit se adepturũ, & ex tali fide in cognitiua ꝑcedẽte, motus sequẽs ĩ appetitu, fiducia noiať. Denoiať. n. mot[9] appetitiu[9] à cognitiõe ꝑcedẽte, sicut effect[9] ex cã magis nota: magis. n. cognoscit uis apꝑhẽsiua suũ actũ, q̃ actũ appetitiuę.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ certitudo attribuiť motui nõ solũ appetitus sensitiui, sed ẽt appetitus nãlis: sicut dř, ꝙ lapis certitudinaliter tendit deorsum, & hoc ꝑꝑ infallibilitatẽ, quã hẽt ex certitudine cognitionis, q̃ ꝑcedit motũ appetitus sensitiui, uel ẽt nãlis. K

ARTICVLVS III.

Vtrum spes sit in brutis animalibus.

AD TERTIVM sic procedit. Videť, ꝙ in brutis aĩalibus nõ sit spes. Spes. n. est de futuro [h] bono, vt Damas. dicit: sed cognoscere futura non ꝑtinet ad aĩalia bruta, quæ habent solum cognitionem sensitiuam, quæ non est futurorum. ergo spes non est in brutis animalibus.

¶ 2 Præt. obiectum spei est bonũ possibile adipisci: sed [h] possibile, & impossibile sunt quædã drĩæ ueri, & falsi, q̃ solũ sunt in mente, ut Philosoph. dicit in 6. Met.* ergo spes non est in brutis animalibus, in quib. non est mens.

*ll. 6. Metaph. tex. 8 to. 1.

¶ 3 Præt. Aug.* dicit super Gen ad literã, ꝙ animalia mouentur [h] uisis: sed spes nõ est de eo, qđ vř. Nã quod uidet quis, quid sperat? ut dicitur Rom. 8. ergo spes non est in brutis animalibus.

*ll. 9. sup Gen. c. 4. ante me. tom. 3.

SED CONTRA. Spes est passio irascibilis: sed in brutis animalibus est irascibilis. ergo & spes.

RESP. Dicendũ, ꝙ interiores passiones aĩalium. ex exterioribus motibus depręhẽdi pñt, ex qbus apparet, ꝙ in aĩalibus brutis est spes. Si. n. canis uideat leporẽ, aut accipiter auem nimis distantem, nõ moueť ad ipsam, quasi nõ sperãs se eã posse adipisci: si aût sit in propinquo, moueť quasi sub spe adipiscendi. Vt. n. supra dictũ est,* appetitus sensitiuus brutorũ aĩaliũ, & ẽt appetitus naturalis rerũ insensibiliũ, sequunť appręhensionẽ alicuius intellectus, sicut, & appetitus naturæ intellectiuæ, q dř uoluntas. Sed in hoc est drĩa, ꝙ uoluntas moueť ex appręhensione intellectus coniuncti, sed motus appetitus naturalis seqtur appręhẽsionem intellectus separati, qui naturã instituit: & similiter appetitus sensitiu[9] brutorũ animalium, quæ ẽt quodã instinctu naturali agunt. Vnde in operibus brutorũ animaliũ, & aliarũ rerũ naturaliũ, apparet similis ꝓcessus, sicut et in artis operibus: et ꝑ hũc modũ in aĩalib. brutis est spes, & desperatio.

*q. 1. ar. 2 & qo. 26. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quãuis bruta aĩalia nõ cognoscant futurũ, tñ ex instinctu naturali mouetur aĩal ad aliquid in futurũ, ac si futurum præuideret. hmôi. n. instinctus est eis inditus ab intellectu diuino præuidente futura.

AD 2m dicendum, ꝙ obiectum spei non est possibile, prout est quædam differentia ueri: sic. n. consequitur habitudinẽ prædicati ad subiectum: sed obiectũ spei est possibile, quod dicitur secundum aliquã potentiam. sic enim distinguitur possibile in 5. Metaph. scilicet, in duo possibilia prædicta.

*text. 17. tom. 5.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ licet id, qđ est futurũ, nõ cadat

SVPER QVAES. XL. ART. III.

215 Porrecta per totum. 3. d. 26. q. 1. artic. 5. cor. *l. 2. ort. fidei c. 1. 2. in fine.

Medina ar. 1.

IN art. 3. om. sso 2. dubium occurrit de eo, quod dř, bruta non cognoscunt futura. vł enim hoc & cõtra sensum, & contra rationem. Contra sensum quidẽ, quia mouenť ad futura, & appetũt illa: timẽt futura, & cauẽt ab illis. Cõtra rõnẽ uero, qa ad pfectionẽ animalis ꝑfecti exigiť ꝙ cognoscat quicqd sibi cõuenit, aut discõueniens est infra latitudinem cognoscibiliũ ꝑ animã sensitiuã, alioqn natura defecisset: sed pars sensitiua extẽdit se ad tẽporis perceptionẽ, ut patet in memoria, & distãtia, quę sedm tẽpus sũt cõuenientia, & nociua animalib. ut patet in his, q̃ timenť, & sperant. ergo animal pfectũ debet percipere futura, q̃ sunt absentia sedm tẽpus, sicut cognoscit distantia secundum locum.

¶ Ad euidentiã huius ambiguitatis sciendũ est, ꝙ ex exterioribus motib. manifeste apparet, in aĩalibus irrationabilibus esse appetitũ motiua respectu futuri, & boni, ut patet de spe, & desperatione: & mali, ut patet de timore. hæc autem apparentia ducit necessario intellectũ ad alterã duarũ causarũ, naturã scilicet, vel appręhensionem futuri. Oportet enim, uel ex instinctu ad hæc moueri, uel ex ipso obiecto cognito. Et si quidẽ ponit, ꝙ aĩalia timẽt, & sperant non ex cognito futuro, sed ex naturæ instinctu, in hus nobilia ponũtur aĩalia. Manifestũ est tñ, ꝙ nobilius est appetere per appręhẽsionẽ, q̃ per naturã, & ꝙ propriũ mouuum aĩaliũ est appetibile cognitũ, ut patet in 3. de aĩa. unde appetere nõ ex obiecto cognito, ex defectu cognitionis prouenit, & ad ignobilitatẽ appetitus spectat. si uerò credis, ꝙ animalia

sub uisu, tñ ex his, quę uidet aïal in præsenti, mouetur eius appetitus in aliquod futurũ uel ꝓsequendum, uel uitandum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spei contrarietur desperatio.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ desperatio nõ sit cõtraria spei. Vni.n.[h] unũ est cõtrariũ, ut dr̃ in 10. * Meta. sed spei contrariatur timor: non ergo contrariatur ei desperatio. B

¶ 2 Pręt. Contraria vñr h esse circa idẽ: sed spes, & desperatio nõ sũt circa idẽ. nã spes respicit bonum, desperatio at̃ est[h] propter aliquod malum impeditiuum adeptionis boni. ergo spes non contrariatur desperationi.

¶ 3 Præ. Motui nõ cõtrariat̃ motus, qes uero opponit̃ motui, ut priuatio: sed desperatio magis vr̃ importare immobilitatẽ, q̃ motũ. ergo nõ contrariat̃ spei, quæ importat motum extensionis in bonum speratum. C

SED CONTRA est, ꝙ desperatio nominatur per contrariũ spei.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ sicut * supra dictũ est. In mutationib. inuenit̃ duplex cõtrarietas. Vna ſm accessũ ad cõtrarios terminos: & talis cõtrarietas sola inuenit̃ in passionib. cõcupiscibilis: sicut amor & odiũ cõtrariãtur. Alio mõ p accessum, & recessum respectu eiusdẽ termini. & talis contrarietas inuenitur in passionib. irascibilis, sicut supra dictũ est. Obiectũ aũt spei, qđ ẽ bonũ arduũ, hẽt quidẽ rõnem attractiui, ꝓut cõsiderat̃ cum possibilitate adipiscẽdi, & sic tẽdit in ipsũ spes, q̃ importat quẽdã accessũ: sed ſm qđ cõsiderat̃ eũ impossibilitate obtinẽdi, hẽt rõnẽ repulsiui: quia ut dicitur i 3. Eth. cum uẽtũ fuerit ad aliqd impossibile, tũc hoĩes discedũt, & sic respicit hoc obiectũ desperatio: vñ iportat motũ cuiusdam recessus, & pp hoc[m] cõtrariat̃ spei, sicut recess' accessui. D

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ timor contrariatur spei ſm contrarietatem obiectorũ, s. boni, & mali. Hæc.n. cõtrarietas inuenitur in passionibus irascibilis, secundum quod deriuant̃ à

animalia timẽt, & sperant ex obiecto futuro cognito, tunc aĩalia ponuntur nobiliter appetere, ut pote ea propria cã appetitus animalis Et seruatur uniformitas passionum eorum: sicut enim amant, & odiunt, delectantur, & tristantur animaliter ex ꝓprijs obiectis illatũ passionũ cognitis mota, ita timẽt &c. Et licet da nobilitate uõ sit dubiũ, de ueritate tñ, q̃stio est. Cũ.n. ex possibilibus faciat natura melius, nec nllã perfectionẽ possibilẽ inuenitri in aliquo genera deneget, & appetere futura cognita, si ponaret, esset nõ paruæ pfectionis in natura sensitiua, ad hoc tota quæst. deuenit, an sit possibile cognoscere futura notitia pura sẽsitiua. Si.n. possibile est, negãdũ nullo pacto est inuenlri i animalibus. si aũt impossibile, nõ defecit natura, sed suppleuit istinctu, quod impossibile erat fieri ab obiecto, ut animalia saluarentur. Ad pspiciendum aũt hoc, oportet cauta ne fallamur, intuẽdo cognitionẽ sensitiuã i nobis: qm̃ in nobis ex cõiũctione ad partẽ intellectiuã pl' aliquid fortita est, q̃ sua puritas se extendit, ut patet de reminiscentia, q̃ est actua parris sensiuuæ, ut dicitur in lib. de Memoria, & reminiscentia: & tamen soli homini conuenit ꝓpter causam iam dictam. Ex actibus quoq; ipsorum animaliũ falli possumus facile: quia cum ex duabus supradictis possint ꝓcedere causis, si una illarum determinate inferatur, erit sophisma cõsequentis: nec est uoluntarium aut temerarium affirmare appetitum animalem futuri, & dubitare de causa eius, an sit cognitio futuri in appetente existens, an in datore naturæ: quoniam manifeste uidemus, in animalibus quosdã actus ex syllogismo procedentes, ut patet ex supradictis, & tamen causam eorum non dicimus discursum i eis, sed instinctum naturę ab arte diuina impressum, ordinate mouẽtem, sicut in horologijs ar[illegible] ordo relucet, & ordinate sonat. sublata ergo uia ex experientia in nobis, & ex actibus posterioribus in aĩalibus, ex ipsa natura cognitionis sẽsitiuę, & futuri, inuestigãdũ hoc restat: futurũ, cum sit tẽporis differentia, constat quòd perceptibile est sensitiua cognitione, quatenus tempus est: quoniam memoria tẽpus præteritum cognoscit determinate, ut heri, & indeterminate, ut olim. Memoramur enim, & quòd heri uidimus, & ꝙ olim nõ certo nobis die audiuimus hoc: unde si futurum perceptioni sensus reprę̃sentat ex ratione propria, qua futurum est, oportet ꝙ hoc habeat ut non secundum id, in quo conuenit cum præterito. & ex hoc apparet, quòd futurum ex hoc, quòd nõ est in seipso, non repugnat perceptioni sensitiuæ: in hoc enim conuenit cum præterito. neutra enim est in seipso: & tamen illud percipitur memorando: proprium autem futuro, ut distinguitur cõtra præteritum, & præsens, est non esse, nec fuisse, ac per hoc nõ immutare nec immutasse sensum. & quoniam non aliter percipitur tempus à parte sensitiua, nisi per immutationem, ideo futurum repugnat perceptioni sensitiuæ. Cum enim tempus sit numerus motus secundũ prius, & posterius, non aliter percipitur sensu tempus, nisi percipiendo quandam distantiã successiuam ab illa mutatione usq; ad illam: & sic depictis in parte sensitiua hac, & illa mutatione percipitur tẽpus, propter quod illius tantum temporis præteriti meminimus, cuius immutatio aliqua depicta retinetur. unde cũ futuri immutationes nõ sint in anima pictæ, quãdiu futurum est, imperceptibile est ei sensitiua parte futurum, ut sic. Et ꝓpterea in litera dicitur, quòd bruta non percipiunt futura, sed spes, & similiter timor: & uniuersaliter qlibet passio irascibilis in eis est motus animalis appetitus secundum substantiam, quia est actus secundus elicitus ex cognitione, seu obiecto cognito ab appetente causatus: sed est naturalis secundum qd, pro quanto natura supplet, nõ obiectum cognitum (futura, ut in litera dr̃, ex pñti cognito sperant) sed proprietatẽ eius: quia sperant futurũ, & nõ ex futuro ab eis cognito mouẽtur. Scito tñ cũ his, ꝙ sicut magna est differentia in dicendo, A est futurũ, & dicẽdo, A erit, quãuis cũ ueritate primæ, stat falsitas secundæ, ut dr̃ in De sommo & uig. ita in essendo, quoniam ab eo quòd res est, uel nõ est, oratio dicitur uera, uel falsa: & similiter in repręsentando, immutãdo, & cognoscendo. primum .n. ad id, qđ in præsenti, de futuro puenit, idest causas futuri, spectat: secũdum ad ipsũ quod futurum est. cum.n. dicimus pluuiã futuram, causas pluuiæ significamus ad esse pparatas ad eã: cũ aũt dicimus, pluuia erit, ipsam pluuiã ponendam in esse dicimus: ubi manifeste liquet, quòd si causæ illæ impediuntur, secundum dictũ nõ fuit uerũ, sed primũ tantum: & consequẽter aliud, & aliud esse significabatur, ut dictũ est. Quia igitur aliud est nosse, quòd A est futurum, & aliud quòd A erit, & differunt penes differentiam præsentis & futuri, quia dum cognoscitur quòd A est futurum, cognoscitur præsens præparatio futuri, dum cognoscitur uero, quòd A erit, cognoscitur ipsum futurũ: & sensitiuæ cognitioni non præsens, sed futurum repugnat, cõsequens est, quòd licet sensitiua pars non possit percipere quod quam timat, percussio comminata erit, aut quod captio prædæ separata erit, nõ prohibetur tamen percipere, quòd futurã est sicut enim ouis uidens lupũ, ex sensatis speciebus elicit & percipit inimicitiã: ita canes uidens leporem sic distantẽ, elicit & percipit prædã futurã. Nihil uideo huic obstare: futuritio.n. sicut & ꝑteritio, inter intentiones elicitas ex speciebus sensatis numerãda vr̃. ppꝰ ꝙ non est extra genus perceptibiliũ sensu, & est præsens. pp quod immutare potest sensitiuã partem, & latet sub speciebus sensatis in respectu ad talia animalia. Sicut enim inimicitia defertur cũ speciebus sensatis ex lupo ab oue, & nõ cũ eiusdem sensatis ab alio lupo: ita intentio futuræ pluuiæ, prædæ, laboris, uindictæ &c. defertur animalibus istis, & non alijs, nisi forte quis dicat, quòd quia intentio futuri refert non ens dicit enim habitudinem ꝑparationis ad id, quod futurum est, quòd constat nõ esse. & nisi cognoscatur præparatio illa, ut sic, non percipit̃ intentio futuri. Sed hoc non obstare uidetur, quia sicut animalia non negantur percipere possibile, uel impossibile, ut sunt differentiæ potentiarum, ut in litera dicitur in responsione ad secundum: ita nec huiusmodi intentiones futurorum. Quòd autem animalia cognoscant possibile ais, uel impossibile ex eo apparet, quòd canis motus ad capiendã coturnicem in aliquanta distantia, eandem coturnicẽ magis sibi propinquantem super arborem se locantem miratur, & desistit a motu appetens illam. nec an mdiuet fiat non ex parte appetitus, sed cognitionis ꝓuenit, permanet siquidem in appetitu, sed apprę̃hendit impossibilem sibi peruentionem usq; ad illam illic, quam prius alibi apprę̃hendebat possibilem: neutrum tamen cognoscit comparando potentiam ad actum.

116 Porrecta per totum.

Supr. q. 23. arti. 2. cor. fin. & ſecun. q. a. 1. c. & ad 3. & 3. di. 26. q. 1. ar. 1. cor. Et veri. q. 4. ar. 1. c.

* tex. 17. 10 mo. 3.

* q. 23. ar. 2.

* q. 23. ar. 2.

* cap. 3. a medio. to. 5.

concl.

actū, aut præsens futuro, aut id qđ est ei, qđ est sic.n. cognoscere rōnis pprie est: sed simplici præsentatione simul offerē, ut quoddā factibile, aut quoddā imminēs, ita φ simul extrema qua si cōfunduntur oblata. Intellectus.n. nat' est adunata diuidere, & ecōtra perfecte: uis aūt sensitiua interior riuus quidam nobilis intellectus, nata est ēt distincta quasi unite simplici th indistinctione: pp qđ animalia nō percipiunt sensu futura, neque possibilia nisi q̄ imminēt nunc, quasi perceptio eorū nō tā se extēdat ad futurū, q̄ ad quodam psens cōfusum, simili mō, quo apud Grāmaticos tēpus pſens ponitur. Et sic simul saluatur litera, φ
217 aīalia non cognoscūt futura: quia non apprehendunt ipsa, ut quia erunt, aut non erūt, qđ est pprie cognoscere futura. Et quia ēt ipsa esse futura nō apprehendunt nisi imminentia, qđ est apprehendere intentionē futuri sub quodā psenti cōfuso, & sustinet φ animalia mouentur ab obiecto proprio, s. futuro apprehenso ad timēdū, sperandum uindicandū &c. Apprehendere n. sic intentionē futuri, sufficit ad hęc φ si alicui hæc nō faciunt saus, meliori in nitatur ratioui.

Porrecta per totum. Inf. q. 42. a. 5. ad 1. & q. 45. a. 3. cor.

*in prin. 2. l. Eth.

*Art. 1. huius quęst. *ca. 3. eius med. tom. 6.

text 34 tom. 2.

*Cap. 8. in ter finem & med. c. tom. 5. *art. 1. huius quęst.

passionibus concupiscibilis sed desperatio cōtrariat ei solū sm ptrarietatē accessus, & recess*.

F AD 2^m dicēdū, φ desperatio nō respicit malū sub rōne mali: sed p accidēs qnq; respicit malū inquantū facit impossibilitatē adipiscēdi: pōt aūt esse desperatio ex solo superexcessu boni.

AD 3^m dicendū, φ desperatio nō importat solā priuationem spei, sed importat quēdā recessū à re desiderata pp æstimatā impossibilitat ē adipiscēdi, unde desperatio psupponit desideriū sicut, & spes. de eo.n. qđ sub desiderio nostro non cadit, neq; spē, neq; desperationē habem*: & pp hoc ēt utrunq; eorū ē de bono, qđ sub desiderio cadit.

ARTICVLVS V.

Vtrum causa spei sit experientia.

Medina ar 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr φ experientia non sit cā spei. m Experientia. o. ad uim cognitiuā ptinet. unde Philos. dicit i 2.* Ethico. φ uirtus intellectualis indiget experimēto & tēpore: spes aūt nō ē i ui cognitiua, sed i appetitiua, ut* dictū ē. ergo experientia nō est cā spei.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2. * Rhe. φ senes sunt difficilis in spei pp experiētiā. ex quo vr φ experiētia sit cā defectus spei, sed nō est h idem cā oppositorū. ergo experientia nō est causa spei.

¶ 3 Præt. Philosoph. dicit in 2. † de cęlo, φ de omnibus enūtiare aliquid, & nihil pretermittere, qnq; est signū stultitiæ: sed φ homo tentet oīa, ad magnitudinē spei ptinere vr: stultitia aūt pueoit ex inexperiētia. ergo inexperiētia vr ēē magis cā spei, q̄ experiētia.

SED CONTRA est, qđ Philosoph. dicit in 3.* Eth. quòd aliqui sunt bonę spei propter multoties, & multos uicisse, quod ad experientiam pertinet. ergo experientia est causa spei.

RESPON. Dicendū, φ sicut * supra dictū est spei. obiectū est bonū futurū arduū possibile adipisci. Pōt ergo aliquid esse cā spei, uel q̄ facit hōi aliqđ esse possibile, uel quia facit eū existimare aliqđ eē possibile. Primo mō est cā spei oē illud, qđ auget potestatē hominis, sicut diuitię, & fortitudo, & inter cætera ēt experientia: nā p experientiā homo acquirit facultatē aliqđ de facili faciēdi, & ex hoc sequit spes. unde Veget* dicit i lib. de re militari. Nemo facere metuit, qđ se bñ didicisse pfidit. Alio mō ē cā spei oē illud, qđ facit alicui existimatio-ē φ aliquid sit sibi possibile: & hoc mō & doctri-a & persuasio q̄libet pōt esse cā spei: & sic ēt experientia est cā spei, inquantū. s. p experientiā fit hoī existimatio, φ aliquid sit sibi possibile, qđ impossibile ante experiētiā reputabat. Sed p hūc modū experiētia pōt eē cā defectus spei, q̄a sicut p experiētiā fit hoī existimatio, φ aliqđ sibi sit possibile, qđ reputabat impossibile: ita ecōuerso p experiētiam fit hoī existimatio, φ aliqđ nō sit sibi possibile, qđ possibile existimabat. Sic ergo m experiētia est cā spei duob* modis: cā aūt defectus spei uno mō, & pp hoc magis dicere possumus eā esse causā spei.* *concl.*

G AD PRIMVM ergo dicendum, φ experientia in operabilibus non solum causat sciētiam, sed ēt cāt quendā habitum pp consuetudinem, qui facit operationem faciliorem: sed, & ipsa uirtus intellectualis facit ad potestatem facile operandi: demonstrat etiam aliquid esse possibile, & sic causat spem.

AD 2^m dicendum, φ, in senibus est defectus spei propter experientiam, inquantum experientia facit existimationem impossibilis. Vnde ibidem subditur, quòd eis multa euenerunt in deterius.

AD 3^m dicendū, φ stultitia, & inexperiētia possunt esse cā spei quasi per accidens, remouendo. s. scientiam, pp quam uere existimatur aliquid esse non possibile: unde ea ratione inexperientia ē cau-H sa spei, qua experientia est causa defectus spei.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in iuuenibus & in ebriosis abundet spes.

Medina ar 6.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr φ iuuentus, & ebrietas nō sint cā spei. Spes.n. importat quādam certitudinē, & firmitatem. Vnde ad Hebr. 6. Spes comparatur ancorę: sed iuuenes, & ebrij deficiunt a firmitate, habent.n. animum de facili mutabilem. ergo iuuētus, & ebrietas nō est causa spei. 218 *Porrecta per totum. Inf. q. 45. ar. 3. cor.*

¶ 2 Præt. Ea, q̄ augent h potestatē, maxime sunt cā spei, ut supra dictū ē:* sed iuuētus, & ebrietas q̄dā I infirmitatē hēnt adiunctam. ergo non sunt cā spei. *Art. pce.*

¶ 3 Præt. h Experientia ē cā spei, ut dictū ē:* sed iuuenib. experiētia deficit. ergo iuuentus nō ē cā spei. *Art. pce.*

SED CONTRA est, qđ Philosoph. dicit in 3. Ethico.* quòd inebriati sunt bene sperantes. & in 2. Rhet. dicitur, † quòd iuuenes sunt bonę spei. *Cap. 8. post medium c. †Cap. 12. paulo post principium to. 6.*

RESP. Dicēdū, φ m iuuētus est cā spei pp tria * ut Philosoph. dicit i 2. Rhet.* & hæc tria possunt accipi sm tres cōditiones boni, qđ ē obiectū spei, qđ ē futurū, & arduū, & possibile, ut dictū ē. Iuuenes. n. multū hēnt de futuro, & parū de pterito: & iō, q̄a memoria est pteriti, spes aūt futuri, parū hēnt de memoria sed multū uiuunt in spe. Iuuenes ēt pp K caliditatē naturæ hēnt multos spiritus, & ita in eis cor ampliatur: ex amplitudine aūt cordis ē, φ aliqs ad ardua tēdat: & iō iuuenes sūt animosi, & bonæ spei. Similiter ēt illi q nō sūt passi repulsā, nec experti impedimēta i suis conatibus, de facili reputāt aliqđ sibi possibile. unde, & iuuenes pp inexperiētia impedimētorū, & defectuū, d facili reputāt aliqđ sibi possibile: & iō sūt bonæ spei. Duo ēt illorū sūt i ebrijs. s. caliditas, & multiplicatio spirituū pp uinū. Et iterū i consideratio periculorū, ut defectuū. Et pp eandem rōnē ēt omnes p stulti, & deliberatione nō utētes, omnia tentāt, & q sunt bonæ spei. *concl. m* *Lib. 2. Rhet. ca. 12. to. 6.* *concl. p*

AD

A Ad primum ergo dicendū, ꝙ in iuuenibus, & in ebrijs licet non sit firmitas ſm rei ueritatem, est tñ in eis ſm eorum æstimationē: reputant. n. ſe firmiter aſſecuturos illud quod ſperant. Et similiter dicendum ad ſm, ꝙ iuuenes, & ebrij habent quidem infirmitatem ſecundum rei ueritatem, ſed ſecundū eorum existimationem habent poteſtatem: quia ſuos defectus non cognoſcunt.

Ad 3m dicēdū, ꝙ non ſolū experientia, ſed ēt io experientia, eſt quodāmodo cā ſpei, ut dictū eſt.*

*Ar. præced.

Articulvs VII.

Vtrum ſpes ſit cauſa amoris.

2 9 Porrecta per totum. Supra. q. 27. art. 4. ad 3. Et inf. q. 62. ar. 4. ad 3. Et 2. 2. q. 17. art. 8. cor. & q. 66. art. 6. ad 2. & ve ri. q. 4. art. 3. cor. *lib. 14. ex c. 7. 10. 9. †q. 32. ar. 3. ad 2. * q. 35. ar 1. † glo. in. interlinea. ibidi.

Medina ar. 7.

B Ad septimum ſic proceditur. Videt̄ ꝙ ſpes nō ſit cauſa amoris: quia ſm August. 14. de Ciuita. Dei.* Prima affectionum animæ eſt amor: ſed ſpes, eſt quædam affectio animæ. amor ergo præcedit spem. non ergo ſpes cauſat amorem.

¶2 Præt. Desiderium præcedit ſpem: ſed desideriū cauſatur ex amore, ut dictum eſt. †ergo etiam ſpes ſequitur amorem. non ergo cauſat ipſum.

¶3 Præt. Spes cāt delectationē, ut ſ. dictū eſt: * ſed delectatio n̄ ē niſi de amato. ergo amor pcedit ſpē.

Sed contra eſt, quod dr̄ Matth. 1. ſuper illud, Abraham genuit Iſaac: Iſaac autem genuit Iacob. C dicit gl. †ideſt fides ſpem, ſpes charitatem: charitas. autem eſt amor. ergo amor cauſatur à ſpe.

Respon. Dicendū, ꝙ ſpes duo reſpicere pōt. Reſpicit. n. ſicut obiectū, bonū ſperatū: ſed quia bonū ſperatum eſt arduū poſſibile, aliqñ aūt fit aliquod arduū poſſibile nobis, nō p nos ſed p alios, iō ſpes ēt reſpicit illud, p qđ fit nobis aliqd. Inquantum igit ſpes reſpicit bonū ſperatū, ſpes ex amore cātur: nō. n. eſt ſpes niſi de bono desiderato & amato. inquātū uero ſpes reſpicit illū, p quē fit aliquid nobis poſſibile, ſic amor cātur ex ſpe, & nō econuerſo. D Ex hoc. n. ꝙ p aliquē ſperamus nobis poſſe puenire bona, mouemur in ipſū ſicut in bonū nr̄m & ſic incipimus ipſum amare. Ex hoc āt ꝙ amamus aliquē. nō ſperamus de eo niſi p accidēs, inquantū ſ. credimus nos reamari ab ipſo. vñ amari ab aliquo facit nos ſperare de eo, ſed amor eius cātur ex ſpe, quā de eo habem⁹. Et p hęc patet rñſio ad obiecta.

concl. m

concl. p

Articulvs VIII.

Vtrum ſpes conferat ad operationem, vel magis impediat.

220 Porrecta per totum.

Medina ar. 8.

Ad octavum ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ ſpes non adiuuet operationē, ſed magis impediat. Ad ſpē. n. E ſecuritas ptinet: ſed ſecuritas parit negligentiam q̄ impedit opationē. ergo ſpes impedit opationē.

¶2 Præt. Triſtitia impedit operationē, ut ſ. dictum eſt. * ſed ſpes quandoque cauſat triſtitiam. dicitur enim Prouerb. 14. Spes quæ differtur, affligit animam. ergo ſpes impedit operationem.

*q. 37. ar. 3.

¶3 Præt. Deſperatio contrariatur ſpei, ut dictū eſt: * ſed deſperatio maxime in rebus bellicis adiuuat operationem. dicitur. n. 2. Reg. 2. quòd periculoſa res eſt deſperatio. ergo ſpes facit contrarium effectum impediendo ſcilicet operationem.

*Ar. 4.

Sed contra eſt, quod dicitur 1. ad Corin. 9. A Quòd qui arat, debet arare in ſpe fructus percipiendi, & eadem ratio eſt in omnibus alijs.

Respon. Dicendū, ꝙ ſpes per ſe hēt ꝙ adiuuet operationē intendendo ipſam, & hoc ex duobus. Primo quidē ex rōne ſui obiecti, quod eſt bonū arduū poſſibile. existimatio. n. ardui excitat attentionē: existimatio uero poſſibilis non retardat conatū: vñ ſequit̄ ꝙ hō intente operet̄ p ſpē. Secundo uero ex ratione ſui effectus: ſpes. n. ut ſupra dictū eſt, * cauſat delectationē, quæ adiuuat operationē, ut ſupra dictum eſt: unde ſpes operationem adiuuat.

concl. m

*q. 32. ar. 3. ad 2. & q. 33. ar. 4. & q. 35. ar. 3.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ ſpes reſpicit bonū B conſequendū, ſecuritas aūt reſpicit malū uitandū: vñ ſecuritas magis uidetur opponi timori, q̄ ad ſpē ptinere: & tñ ſecuritas nō cauſat negligentiā, niſi inquantū diminuit existimationē ardui, in quo ēt diminuitur ratio ſpei: Illa. n. in quibus hō nullū impedimentū timet, quaſi iā non reputantur ardua.

Ad 2m dicendū, ꝙ ſpes p ſe cauſat delectationē. ſed p accidēs eſt, ut cauſet triſtitia, ut ſ. dictū eſt. *

*q. 32. ar. 3. ad 2.

Ad 3m dicendū, quòd deſperatio in bello fit periculoſa propter aliquā ſpem adiunctā. Illi enim qui deſperant de fuga, debilitantur in fugiendo, ſed ſperant mortē ſuam uindicare: & ideo ex hac ſpe acrius pugnant, vnde periculoſi hoſtibus fiunt.

QVAESTIO XLI.

De timore ſecundum ſe, in quatuor articulos diuiſa.

Consequenter conſiderandū eſt primo de timore, & ſecundo de audacia.

Circa timorē conſideranda ſunt quatuor. Primo, De ipſo timore. Secūdo, De obiecto eius. Tertio, De cauſa ipſius. Quarto De effectus.

D

Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum timor ſit paſſio animæ.

¶Secundo, Vtrum ſit ſpecialis paſſio.

¶Tertio, Vtrum ſit aliquis timor naturalis.

¶Quarto, De ſpecieb⁹ timoris.

SVPER Q. XLI.

In tota q. 41. nihil mihi occurrit ſcribendum, niſi q. aduertas, admirationē ab Ariſtotele in 1. Rethorici poni concupiſcētiuam, à Damaſceno vero timorē, aut quia cō. us ea vſus eſt Ariſ. iſte vero ſpecialiter, ut eſt reſpū difficultis mali: aut quia utraq; paſſio in admiratione clauditur. ſ. concupiſcentia, & timor, & rōne illius delectat, rōne illius nō. Et qm̄ experimur admirantes nos delectari ut ſupenus dictum eſt admiratio magis concupiſcētiæ q̄ timoris habet vt th aliquid timoris ſemp habere, dum times malū difficultatis, ut in rñſione ad quartum: uel potius iudicij. ut in reſponſione ad vltimum di. ut unqs. n. malum præſto eſt admirans, laboris. ſ. & erroris ſed hoc communius videtur.

E

Articulvs I.

Vtrum timor ſit paſſio animæ.

3 11 Porrecta per totum. Inf. art. 2. cor.

Medina art. 1.

Ad primvm ſic procedit̄. Vr̄ ꝙ timor non ſit paſſio aiæ. Dicit. n. Damaſ. in lib. 3. * ꝙ timor eſt uirtus ſm ſyſtolen, ideſt, contractionē eſſentiæ desideratiua: ſed nulla uirtus eſt paſſio, ut probatur in 2. Ethic. †ergo timor non eſt paſſio.

*Cap. 23. συστολὴν κατὰ συστολήν † Cap. 5. tom. 5. * Cap. 12. in princ.

¶2 Præt. Oīs paſſio eſt effectus ex præſentia agentis proueniens: ſed timor non eſt de aliquo præſenti, ſed de futuro, vt Dam. * dicit in 2. lib. ergo timor non eſt paſſio.

¶Præt.

¶3 Præt. Ois passio aiæ est motus appetitus sensitiui, qui sequitur apprehensionē sensus: sensus āt nō est apprehensiuus futuri, sed præsentis. cū ergo timor sit de malo futuro, videtur ꝙ nō sit passio aiæ. F

SED CONTRA est, quod Aug. in 14. de Ciui. Dei,* enumerat timorem inter alias animæ passiones.

* Lib. 14. c. 7. 8. & 9 to. 5.

RESP. Dicēdū, ꝙ inter cæteros aiæ motus m post tristitia, timor magis rōnē obtinet passionis n Vt. n. s. dictū est,* ad rōnē passionis primo qdē ptinet, ꝙ sit motus passiuæ uirtutis, ad quā. s. cōparet suū obiectū p modū actiui mouentis, eo qd passio est effectus agētis. & p hūc modū ēt sentire, & intelligere dīr pati. Scđo ꝓpriedr passio motus appetitiuæ uirtutis. Et adhuc magis ꝓptie motus appetitiuæ uirtutis hñtis organū corporale, qui fit cū aliqua transmutatione corporali. Et adhuc ꝓprijssime illi motus passiones dīr q importāt aliqd nocumentū. Manifestū est āt, ꝙ timor, cū sit de malo, ad appetitiuā potētiā ptinet, q̄ p se respicit bonū, & malū ptinet āt ad appetitū sensitiuū. fit. n. cū quadā trāsmutatione. s. cū ꝯctione, ut Dam.* dicit: & importat ēt habitudinē ad malū, sm, ꝙ malū hēt quodāmō uictoriā sup aliquē vñ uerissime sibi cōpetit rō passionis, tñ post tristitiā, q̄ est de p̄senti malo. nam timor est de malo futuro, qđ ñ ita mouet sicut pñs. G H

concl. m

* q. 22. ar. 1.

* Libr. 3. Orth. fidei ca. 23.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ uirtus nominat quoddā principiū actionis: & ideo inquantū interiores motus appetitiuæ uirtutis sunt principia exteriorū actuū, dicuntur uirtutes. Philosophus autē negat passionem esse uirtutem, quæ est habitus.

AD 2m dicendū, ꝙ sicut passio corporis naturalis ꝓuenit ex corporali pñtia agētis: ita passio aiæ ꝓuenit ex aiali pñtia agētis absq; pñtia corporali, uel reali, inquantū. s. malū, quod est futurū, realiter est præsens secundum apprehensionem animæ.

AD 3m dicendū, ꝙ sensus non apprehendit futurum, sed ex eo quòd apprehendit præsens, animal naturali instinctu mouetur ad sperandum futurum bonum uel timendum futurum malum. I

ARTICVLVS II.

Vtrum timor sit specialis passio.

Medina ar. 2.

222 *Porrecta per totum.*

AD SECVNDVM sic procedit. Vr ꝙ timor non sit specialis passio. Dicit. n. Aug. in li. 83. q.* ꝙ quē nō exanimat metus, neq; cupiditas eū uastat, nec ægritudo, i. tristitia eū macerat, nec uētilat gestiēs & uana lętitia: ex quo videtur quòd remoto timore omnes alię passiones b remouentur. non ergo passio est specialis, sed generalis.

* q. 33 nō procul a fine to. 4.

¶2 Præt. Philosophus dicit in 6. Eth.* ꝙ ita se hēt in appetitu ꝓsecutio, & fuga, sicut in intellectu affirmatio, & negatio: sed negatio nō est aliqd spāle in itellectu sicut nec affirmatio, sed aliqd cōe ad multa. ergo nec fuga i appetitu: sed nihil ē aliud timor, q̄ b fuga qđā mali. ergo timor nō ē passio specialis.

* Cap. 2. to. 5.

¶3 Præt. Si timor esset passio spālis, pcipue in irascibili esset. est aūt timor ēt in † cōcupiscibili. Dicit. n. Philosophus in 2. Rhe.* ꝙ timor est tristitia qđā. Et Dama. † dicit, ꝙ timor est uirtus desideratiua: tristitia āt, & desideriū sūt i ꝯcupiscibili, ut s. dictū ē.* nō ē ergo passio spālis cū ptineat ad diuersas potētias.

* Cap. 5.
† Dam. li. 3. ca. 23.
* q. 30. & 35. ar. 1.

SED CONTRA est, quòd condiuiditur alijs passionibus animæ, ut patet per Damas.* in 2. lib.

* Cap. 15.

RESP. Dicēdū, ꝙ passiones aiæ recipiūt spēm ex obiectis. vñ spālis passio est, q̄ hēt spāle obiectū: timor aūt hēt spāle obiectū, sicut & spes. Sicut. n. obiectū spei est bonū futurū arduū possibile adipisci: ita obiectū timoris est malū futurū difficile cui resisti non pōr. vnde m timor est specialis passio aiæ. n

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ oēs passiones aiæ deriuantur ex uno principio. s. ex amore, in quo habent adinuicem connexionē, & ratione huius connexionis remoto timore, remouentur alię passiones animæ, non ideo quia sit passio generalis.

AD 2m dicendū, ꝙ non ois fuga appetitus est timor, sed fuga ab aliquo speciali obiecto, ut dictū est:* & ideo licet fuga sit quoddam generale, tamē timor est passio specialis.

* In corp. ar.

AD 3m dicendū, ꝙ timor nullo mō est in concupiscibili nō. n. respicit malū absolute, sed cū quadā difficultate, uel arduitate, ut ei resisti uix possit. Sed qa passiones irascibilis deriuant a passionibus cōcupiscibilis, & ad eas terminant, ut s dictū est:* iō timori attribuunt ea, q̄ sunt cōcupiscibilis. dr. n. timor esse tristitia, inquantū obiectū timoris est cōtristans, si p̄sens fuerit. vñ & Philosophus dicit ibidem,* ꝙ timor ꝓcedit ex phantasia futuri mali corruptiui, uel cōtristatiui. Similiter, & desideriū attribuitur à Dam.* timori qa sicut spes causat, uel orit a desiderio boni, ita timor est ex fuga mali: fuga āt mali orit ex desiderio boni, ut ex s. dictis patet.*

* q. 25. ar. 1.
* Libr. 2. Rhet. c. 5. in princ.
* Dama. loco in arg. citato.
* q. 25. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit aliquis timor naturalis.

Medina ar. 3.

223 *Porrecta per totum.*

AD TERTIVM sic procedit. Vr ꝙ timor aliquis sit naturalis. Dicit. n. Damas. in 3. lib.* ꝙ est quidam timor b naturalis nolente aia diuidi à corpore.

¶2 Præt. Timor b ex amore oritur, ut dictū est:* sed est aliquis amor naturalis, ut Diony. dicit 4. cap. de diui. no. † ergo etiam est aliquis timor naturalis

¶3 Præt. Timor b opponit spei, ut s. dictū est:* sed est aliqua spes naturæ, ut patet per id quod dr Ro. 4. de b Arahā, quod contra spe naturæ, in spem gratiæ credidit. ergo etiam est aliquis timor naturæ.

* Cap. 23.
* art. 2. ad prim.
† In 2. par.
* q. 40. ar. 4 ad 2.

SED CONTRA. Ea q̄ sunt naturalia, cōiter inueniuntur in rebus aiatis & inanimatis: sed timor nō īuenit ī rebus inaiatis. ergo timor nō est naturalis.

RESPON. Dicēdū, ꝙ aliqs motus dr naturalis, qa ad ipsum inclinat natura: sed hoc cōtingit dupliciter. Vno modo, ꝙ totū pficit à natura absq; aliqua operatione apprehēsiuę uirtutis: sicut moueri sursum, est motus naturalis ignis, & augeri est motus naturalis aialium, & plātarū. Alio mō dr motus naturalis, ad quē natura inclinat, licet nō pficiat nisi p apprehēsionē: qa, sicut s. dictū est,* motus cognitiuę & appetitiuæ uirtutis reducunt in natura sicut in principiū primū. Et p hūc modū ēt ipsi act9 apprehēsiuæ uirtutis ut intelligere, sentire, & memorari, & ēt motus appetitus aialis quoq; dnr naturales. & p hūc modū pōr dici timor naturalis, & distinguit a timore ñ naturali sm diuersitatē obiecti. Est. n. ut Philosophus dicit in 2. Rhe.* timor de malo K

* q. 17. ar. 9 & ad 2. & q. 10 articu. 1.
* Cap. 5. 10 nio 6.

corru-

corruptiuo, qđ natura refugit pp naturale deside-A riũ essendi, & m talis dr̃ esse naturalis. n Et iterũ de malo contristatiuo, qđ nõ repugnat naturæ, sed de siderio, appetitus, & talis timor nõ est naturalis: si-cut et s̃. amor, * cõcupiscentia, & delectatio, distin cta sunt p naturale, & nõ naturale. Sed ẽm primum acceptionẽ naturalis sciendũ est, ꝙ quędã de pas-sionibus aiæ qñq; dñr naturales, ut amor, desideriũ & spes: aliæ uero naturales dici non pñt, & hoc iõ: quia amor & odiũ, desideriũ, & fuga important in clinationẽ quandã ad ꝓsequendũ bonũ, & fugien-dum malũ: q̃ quidẽ inclinatio ꝑtinet ẽt ad appetitũ naturalẽ, & iõ est amor qdã naturalis. & desideriũ, B uel spes põt quodammodo dici ẽt in rebus natura libus cognitione carentibus: sed aliæ passiones aiæ important quosdã motus, ad quos nullo modo suf ficit inclinatio naturalis: uel quia de rõne harũ pas sionũ est sensus, seu cognitio, sicut dictũ est, * ꝙ ap prehensio requirit ad rõnẽ delectationis, & dolo-ris. vñ q carẽt cognitione, nõ pñt dici delectari vel dolore: aut qa hmõi motus sunt ꝯ rõnẽ inclinatio nis naturalis, puta, ꝙ desperatio refugit bonũ pp aliquã difficultatẽ, & timor refugit impugnationẽ mali ꝯrij, ad qđ est inclinatio naturalis: & iõ hmõi passiones nullo modo attribuuntur rebus inaĩatis. C

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

Margin: concl. m — * q. 30. ar. 3. & q. 31. ar. 7. — * q. 31. ar. 4 & q. 35. ar. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter assignentur species timoris.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃ ꝙ inconueniẽter Dama. * assignet sex species timoris. s. segnitiẽ, erubescentiã, uerecundiã, admirationẽ, stuporem, agoniã. Vt n. Philosophus dicit in 2. Rhet. † Timor est de malo contristatiuo. ergo species timoris de bent respondere b speciebus tristitiæ: sunt aũt qua-tuor species tristitiæ, ut s̃. dictũ est. * ergo solũ de-bent esse quatuor spẽs timoris eis correspõdentes. D

¶ 2 Præt. Illud quod in actu b nostro consistit, nostræ potestati subijcitur: sed timor est de malo qđ exce dit potestatem nostrã, ut dictum est. † non ergo se-gnities, & erubescentia, & uerecundia, q̃ respicuũt operationẽ nostrã, debent boni species timoris.

¶ 3 Præt. Timor est de futuro, ut dictũ est: * sed uere cundia est de turpi actu iã cõmisso, ut Greg. Nisse. dicit. † ergo uerecundia non est species timoris.

¶ 4 Præt. Timor nõ est nisi de malo: sed admiratio, & stupor sũt nisi đ magno, h & isolito, siue bono, siue malo. ergo admiratio, & stupor si sũt spẽs timoris. E

¶ 5 Præt. Philosophi ex admiratione sunt moti ad inquirendũ ueritatem, ut dr̃ in principio Meta. * ti-mor aũt non b mouet ad inquirẽdum, sed magis ad fugiendum. ergo admiratio nõ est species timoris.

SED IN CONTRARIVM sufficiat authoritas Damas. & Grego. Nysseni.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est, * timor est de fu turo malo, qđ excedit ptãtẽ timentis, ut. s. ei resisti nõ possit. Sicut aũt bonũ hoĩs, ita, & malũ põt cõsi derari, uel in operatione ipsius, uel in exterioribus rebus. In operatione aũt ipsius hoĩs põt duplex ma lũ timeri. Primo qđẽ labor grauãs naturã: & sic cã-tur segnities, cũ. s. aliqs refugit operari pp timorẽ excedẽtis laboris. Scđo, turpitudo lędẽs opinionẽ. & sic si turpido timeat in actu cõmitẽdo, est erube scẽtia: si aũt sit de turpi iã facto, est uerecũdia. Ma-lũ aũt qđ in exterioribus rebus cõsistit, tripliciter põt excedere hoĩs facultatẽ ad resistẽdũ, Primo q-dẽ rõne suæ magnitudinis, cũ. s. aliqs cõsiderat ali qđ magnũ malũ, cuius exitũ cõsiderare nõ sufficit & sic est admiratio. Scđo, rõne dissuetudinis, qa. s. aliqđ malũ icõsuetũ nr̃æ cõsiderationi offert: & sic est magnũ nr̃a reputatione, & hoc mõ est stupor q cãtur ex insolita imaginatione. Tertio mõ rõne im prouisionis, quia. s. prouideri non põt, sicut futura infortunia timentur, & talis timor dicitur agonia.

Margin: 224 Porrecta per totum. 2. 2 q. 19. ar. 5. ad 1. & 3. d. 26. q. 1. ar. 3. co. & ad 4. — 34. q. 2. ar tic. 1. q. 3. ad 6. & ve ri. q. 26. a. 4 ad 7. — ὄκνος αἰδὼς αἰσχύνη κατάπληξις ἔκπληξις ἀγωνία — * Dama. li. 2. Orth. fi dei ca. 15. † 2. Rhet. c. 5. to. 6. * q. 35. art. 8. † art. 1. † ar. 1. et 2. † lib. 4. ca. 14. par. 1 a princip. * Lib. 1. Me ta. c. 1. in med. † Lib. 4. c. 14. Dam. loco sar. gu. scita to. et sar gu. 3. * ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ illæ species tristi-tiæ, quæ s̃. * positæ sunt, non accipiuntur ẽm diuer sitatem obiecti, sed ẽm effectus, & ẽm quasdã spe-ciales rões: & ideo non oportet ꝙ illæ species tri stitiæ correspondeant illis speciebus timoris, q̃ ac-cipiunt ẽm diuisionẽ ꝓpriã obiecti ipsius timoris.

Margin: * q. 35. ar. 8.

AD 2m dicendũ, ꝙ operatio ẽm quod iã fit, subditur ptãti operantis: sed aliquid circa operationẽ considerari põt facultatẽ operantis excedens, pp quod aliqs refugit actionẽ: & scđm hoc segnities, erubescentia, & uerecundia ponunt spẽs timoris.

AD 3m dicendum, ꝙ de actu præterito potest ti meri cõuitium, uel opprobrium futurum: & secun dum hoc uerecundia est species timoris.

AD 4m dicendũ, ꝙ non qlibet admiratio, & stu-por sunt species timoris, sed admiratio, q̃ est de ma gno malo, & stupor qui est de malo insolito. Vel põt dici, ꝙ sicut segnities refugit laborẽ exterioris ope rõnis ita admiratio, & stupor refugiũt difficultatẽ cõsiderationis rei magnæ & insolitæ, siue sit bona, siue mala, & hoc mõ se hẽat admiratio & stupor ad actũ itellectus, sicut segnities ad exteriorẽ actũ.

AD 5m dicendũ, ꝙ admirans refugit in pñti da re iudicium de eo, quod mirat̃ timens defectum, sed in futurum inquirit: stupens autem timet & in pñti iudicare, & in futuro inquirere. unde admi-ratio est principium philosophandi: sed stupor est philosophicę considerationis impedimentum.

QVAESTIO XLII.

De obiecto timoris, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de obiecto timoris. ET Circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum bonum sit obie ctum timoris, uel malum.

¶ Secundo, Vtrum malum natu-ræ sit obiectum timoris.

¶ Tertio, Vtrum timor sit de ma lo culpæ.

¶ Quarto, Vtrum ipse timor ti-meri possit.

¶ Quinto, Vtrum repentina ma-gis timeantur.

¶ Sexto, Vtrum ea, contra, quæ non est remedium, magis ti-meantur.

SVPER Q. XLII. ART. I.

Medina art. 1.

IN 1. ar. q. 42. dubi tationem facidt il-læ duæ vniuersales af firmatiuę in litera po sitæ. s. Omnis motus appetitiuæ virtutis i-portans prosecutio-nem, habet bonũ pro obiecto & c. Oĩs motus appetitiuæ uirtutis i-portans fugam ha-bet malum pro obie-cto. habent enim in-stantias manifestas. Primæ quidem ob-stat audacia, quæ im portat prosecutionẽ, & tñ obiectũ eius est malum: secundæ uero obstat desperatio, q̃ impor-

importat fugã,& obiectum eius est bonũ.

¶ Ad hoc di.q. fe: mo phi intellig tur de oĩbus p se: lul'antiæ & allatæ sunt de omnibus p accidens. Prosecutio.n p se sibi vẽdicat bonũ, & econuerso. Et similiter fuga p se sibi uendicat malum,& econuerso: vñ nulla prosecutio est mali nisi p accidẽs.s. p coniunctũ bonum. Et hoc modo audacia est motus prosecutiuus mali, ut inf.q. 45. patet.& similiter nulla fuga est boni nisi p accidens.s.pp cõiũctum malũ: & hoc modo desperatio est fuga boni. Et hic tertius modus accidẽtalitatis inuẽtæ i passionibus alç respectu boni,& mali,de quo infra erit sermo.

¶ In toto residuo q. eiusdem ad uerte, q̃ quia obiectũ timoris includit tria.s. malum arduum, futurũ,ex his redditi rõ timendorũ,& non timendorũ. & magis, & minus timẽdorũ. Ex rõne namq; futuri excluduntur multum distantia secdm, tps,& pñtia, & ineuitabilia: q̃ n apprehenduntur aliquo horũ modorum, ut minus futura hñt: ut patet in 2.art. Ex rõne uero m ardui seu difficilis ad euadendũ uel resistẽdum,excluduntur mala,culpæ, timor ipse quodãmodo,& insolita ac repentina magis timẽtur: ut in tertio, quarto,& quinto articulis patet. Ex rõne uero mali non timetur p se,nisi malũ & magis timetur interminabile,ut in primo,& ultimo articulo patet. Et sic hẽs obiectum timoris, & ex ipso rõnes timẽdorũ nnitas,quod potes in aliis facere.

¶ In rãtione ad vltimum ultimi articuli eiusdẽ q.42. breuiter scito q. bonitas rei est duplex.s. spectans ad ipsam rei substantiã, & circumstãtias eã: sicut bonitas caloris est esse calorẽ, ut quatuor uel sex &c. uel esse in tali subiecto aut loco &c. Duratio nõ auget primam bonitatem, sed secdam nõ enim calor diuturnior duo, est secdm se perfectior calore unius horæ: sed hñ est pfectior secdm circunstantiam temporis, & hoc intẽd tã Aristoteles ibi, q̃ author hic: qui iõ in corpore articuli p̃misit, q̃ malũ augetur dupliciter.s. secundũ suã speciẽ,& secdm circunstãtias. phũ.n. p̃posito sat est, q̃ malum apprehendatur ut maius, siue ex hac, siue ex illa proueniat causa nihil refert.

225 Porrecta per totum.

Inf.art.3. & 4 co.& q.42.ar.2 3. & 5.co. & q. 43. ar. i.co.et 2.2. q.19. at. 11.cor. fi.et 3.di. 26.q.1.ar. 2.cor.

* q.33.in princ. to. 4.

† Libr. 2. Rhe.ca.5. tom.6.

*Lib. 2.ca. 12.in fin.

*Ca.2.to. 5.

concl.

* Lib. 83. quæst. q. 33.in pri. to.4.

*q.prçce. ar.7.

ARTICVLVS I.

Vtrum obiectum timoris sit bonum vel malum.

AD PRIMVM sic proceditʳ. Vr̃ q̃ bonũ sit obiectũ timoris. Dicit.n. Aug.in lib.83.q.* q̃ [b] nihil timemus, nisi ne id, qđ amamus, aut adeptũ amittamus, aut nõ adipiscamur speratũ: sed id, quod amamus, est bonum. ergo timor respicit bonum sicut proprium obiectum.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 2. G Rhet. * quod ptãs,& [h] sup alium esse, est terribile: sed huiusmodi est quoddam bonum. ergo bonum est obiectum timoris.

¶ 3 Præt. In Deo nihil malũ esse põt: sed mandatʳ nobis ut Deum timeamus ſm illud ps.33. Timete Deum omnes sancti eius. ergo etiam timor est de bono.

SED CONTRA est, quod Dam. dicit in 2.lib.* quod timor est de malo futuro.

RESP. Dicẽdũ, q̃ timor ẽ qdã mot[9] appetitiuæ uirtutis: ad virtutẽ aut appetitiuã ptinet ꝓsecutio & fuga, vt dr̃ in 6.Ethic.* Est aũt ꝓsecutio boni, fuga aũt mali: vñ quicunq; motus appetitiuę uirtutis importat ꝓsecutionem, hẽt aliqđ bonũ ꝓ obiecto quicunq; ãt importat fugã, hẽt malũ ꝓ obiecto. vñ cũ timor fugã quandã importet, [m] primo,& p se respicit malũ sicut propriũ I obiectũ: [n] põt aũt respicere etiã bonũ ſm qđ hẽt habitudinẽ ad malũ, qđ quidẽ põt esse dupliciter. Vno quidẽ mõ, inquantũ p malũ priuatʳ bonũ. ex hoc aũt ipso est aliqd malũ, qđ est priuatiuum boni: vñ cũ fugiatʳ malum, qa malũ est, sequitʳ ut fugiatʳ, qa priuat bonũ, qđ qs amãdo ꝓsequitʳ: & ſm hoc dicit Aug. q̃ nulla est cã timendi, nisi ne amittatur bonũ amatũ. Alio mõ cõparatʳ bonũ ad malũ, ut cã ipsius, K inquantũ.s. aliqđ bonũ sua uirtute põt inducere aliqđ nocumẽtũ in bono amato. & iõ sicut spes, ut s̃. dictũ est,* ad duo respicit.s. ad bonũ in qđ tendit, & ad id p qđ sperat se bonũ concupitum adipisci: ita ẽt timor ad duo respicit.s. ad malũ qđ refugit, & ad illud bonũ qđ sua virtute potest infligere malum: & p hunc modum Deus timetur ab hoĩe, F inquantum põt infligere pęnã uel, spiritualẽ, uel corporalem. & p hunc etiã modũ timetur potestas alicuius hois, maxime qñ est læsiua, uel qñ est iniusta, qa sic in promptu habet nocumentum inferre: ita etiã timetur super aliũ esse, idest, inniti alij, ut s. in eius potestate sit constitutũ nobis nocumentũ inferre. sicut ille, qui est cõscius criminis, timetur nẽ crimen reuelet. Et p hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum malum naturæ sit obiectum timoris.

Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditʳ. Vr̃ q̃ timor non sit de malo naturæ. Dicit.n. Philosophus i 2. Rhet. * q̃ timor consiliatiuos facit: non autem consiliamur de his, quæ à natura eueniunt, ut dicitur in 3. Eth. † ergo timor non est de malo naturæ. Infr.ar.4 ad 2. et 2. 2. q. 144. ar. 2 cor. * Libr. 2. Rhe. c.5. post mediũ, to.6. † lib. 3.Ethi. ca. 1. non procul a principio, t. 5.

¶ 2 Præt. Defectus naturales semper homini imminent, ut mors, & alia huiusmodi. si igitur de huius- H modi malis esset timor, oporteret quòd homo semper esset in timore.

¶ 3 Præt. Natura non mouet ad contraria: sed malũ naturæ prouenit ex natura. ergo q̃ timendo aliqs refugiat huiusmodi malum, non est à natura. timor ergo naturalis non est de malo naturæ, ad quem tamen hoc malum pertinere uidetur.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3.Eth. * quòd inter omnia terribilissimum est mors, quæ est malum naturæ. * Cap.6. paulo post mediũ to.5.

RESP. Dicendum, q̃ sicut Philosophus dicit in 2. Rhet. * † timor prouenit ex phantasia futuri mali corruptiui, uel contristatiui. Sicut autẽ contristatiuum malũ est, quod contrariatur uoluntati: ita corruptiuum malum est, quod contrariatur naturæ, & hoc est malũ naturæ, vnde de malo naturæ põt esse timor. Sed considerandũ est, quòd malũ naturæ quandoque est à causa naturali, & tunc dicitur malum naturæ, non solũ quia priuat naturæ bonũ, sed etiã quia est effectus naturæ, sicut mors naturalis, & alij huiusmodi defectus. Aliquando uero malũ naturæ ꝓuenit ex causa nõ naturali, sicut mors quæ uiolenter infertur à persecutore, & utroq; modo malũ naturæ quodammodo timetur, & quodãmodo non timetur. Cum enim timor proueniat ex phantasia futuri mali, ut dicit Philosophus, * illud quod remouet futuri mali phantasiã, excludit etiã timorẽ. Quòd aũt non appareat aliquod malũ ut futurũ, potest ex duobus contingere. Vno quidem modo ex hoc, quòd est remotũ, & distans. hoc.n. propter distantiã imaginamur ut non futurum: & ideo uel non timemus, uel parũ timemus. Vt enim Philosophus dicit in 2.Rhe.* Quæ ualde lõge sunt non timentur: sciunt.n. omnes, quòd morientur: sed quia nõ prope est, nihil curant. Alio modo æstimatur aliquod malũ quod est futurum, ut non futurũ, propter necessitatẽ, quæ facit ipsum ęstimate * Ca.5.in princi.to.6. * Libr. 2. Rhet.c.5. in princ. to.6. * Libr. 2. Rhe.ca.5 circa pri. to.6.

vt

Lib. 2. Rhet. c. 5. circa me. tom. 6. vt pſens. vñ Philoſophus dicit in 2. Rhet. Quòd illi A q̃ iã decapitãt, non timet, vidẽtes ſibi neceſſitatẽ mortis imminere. Sed ad hoc ꝙ aliqs timeat, oportet adeſſe aliq̃ ſpẽ ſalutis: ſic igit malũ naturę nõ timet, q̃a nõ apprehẽdit ut futurũ. m Si uero malũ

concl. m naturæ, qđ eſt corruptiuũ, apphẽdatur ut propinquũ, & tñ cũ aliqua ſpe euaſionis, tunc timebitur.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ malum naturæ quandoq; non prouenit a natura, ut dictum eſt: ſecundum tamen quod a natura prouenit, etſi non ex toto uitari poſſit, poteſt tamẽ differri: & ſub hac ſpe poteſt eſſe conſilium de uitatione ipſius.

AD 2m dicendum, ꝙ malum naturæ etſi ſemper B immineat, non tamen ſemper imminet de propinquo, & ideo non ſemper timetur.

AD 3m dicendũ, ꝙ mors, & alij defectus naturæ proueniũt à natura vniuerſali, quibus tñ repugnat natura particularis q̃tũ põt: & ſic ex inclinatione particularis naturę ẽ dolor, & triſtitia de hmõi malis, cũ ſunt pſentia, & timor ſi immineat in futurũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum timor ſit de malo culpæ. Med. ar. 3.

116 Porrecta per totum. AD TERTIVM ſic proceditur. Vr ꝙ timor poſſit eſſe de malo culpæ. Dicit. n. Aug. ſuper Ca

2. 2. q. 144 art. 1. cor. Tract. 9. circa medium c. 9. nonicã Io.* ꝙ timore caſto timet homo ſeparatio- C nẽ a Deo: ſed nihil ſeparat nos à Deo niſi culpa, ſm̃ illud Iſai. 59. Pctã ueſtra diuiſerunt inter uos, & Deũ ueſtrũ. ergo timor poteſt eſſe de malo culpæ.

Lib. 4. in fol. 1. a princ. lib. ¶ 2 Præt. Tullius dicit in 4. de Tuſculanis q̃ſt. ꝙ de his timemus cũ futura ſunt, de quorum pſentia triſtamur: ſed de malo culpæ põt aliquis dolere, uel triſtari. ergo ẽt malum culpæ aliquis poteſt timere.

¶ 3 Præt. Spes timori opponitur: ſed ſpes poteſt eſſe de bono uirtutis, ut patet per Philoſophum in

Ca. 4. parum ante med. um. tom. 1. 9. Eth. & Apoſtolus dicit ad Gal. 5. Confido de uobis in Domino, ꝙ nihil aliud ſapietis. ergo etiam timor poteſt eſſe de malo culpæ. D

4 Præt. Verecũdia eſt quædam ſpecies timoris, ut

q. 41. ar. 4. ſupra dictum eſt: ſed uerecundia eſt de turpi facto quod eſt malum culpæ. ergo & timor.

SED CONTRA eſt, quod philoſophus dicit in 2.

Ca. 5. in princ. tomo 6. Rhetor. quòd non omnia mala timentur, puta, ſi aliquis erit iniuſtus, aut tardus.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ eſt,* ſicut obie

*q. 41. ar. 2. ctũ ſpei eſt bonũ futurũ arduũ, qđ qs põt adipiſci: ita timor eſt de malo futuro arduo, qđ nõ põt de facili uitari. Ex quo põt accipi, ꝙ id, qđ oĩno ſubiacet ptãti, & uoluntati nr̃ę, nõ habet rõnẽ terribilis: ſed illud ſolũ eſt terribile, qđ habet cãm extrinſecã. ma E lũ aũt culpæ propria cãm habet uoluntatẽ huma-

concl. m nam, & iõ n proprie non habet rõnem terribilis: n ſed q̃a uolũtas ab aliquo exteriori põt inclinari ad peccãdum, ſi illud inclinans habeat magnã uim ad inclinandũ, ſm̃ hoc poterit eſſe timor de malo culpæ, inquantũ eſt ab exteriori cã, puta, cũ aliquis timet cõmorari in ſocietate malorũ, ne ab eis ad peccandũ inducatur: ſed ꝓprie loquendo, in tali diſpoſitione magis timet hõ ſeductionẽ, quàm culpam ſecundum propriam rationem, ideſt, inquantum eſt uoluntaria: ſic enim, non habet ut timeatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſeparatio à Deo A eſt quædam pœna conſequens peccatum, & omnis pœna aliquo modo eſt ab exteriori cauſa.

AD 2m dicendum, ꝙ triſtitia, & timor in uno cõueniũt, q̃a vtrunq; eſt de malo: differũt aũt in duob. in vno qdẽ, q̃a triſtitia eſt de malo pſenti, timor de malo futuro. In alio uero, q̃a triſtitia cũ ſit in cõcupiſcibili, reſpicit malũ abſolute, vñ põt eſſe de quocũq; malo, ſiue paruo, ſiue magno: timor uero cũ ſit ĩ iraſcibili, reſpicit malũ cũ quadã arduitate, ſeu difficultate, q̃ tollit, inq̃tũ aliqđ ſubiacet uolũtati: & iõ nõ oĩa timemus, q̃ ſunt futura, de quibus triſtamur cũ ſunt pręſentia: ſed aliqua, quę. ſ. ſunt ardua.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ ſpes eſt de bono, qđ qs põt adipiſci. Põt aũt aliqs adipiſci bonũ, uel p ſe, uel per aliũ: & iõ ſpes põt eſſe de actu uirtutis, q̃ eſt in ptãte noſtra conſtitutus: ſed timor eſt de malo, qđ non ſubiacet noſtrę ptãti: & iõ ſemper malũ, qđ timet, eſt à cã extrinſeca. bonum aũt quod ſperatur, põt eſſe, & à cauſa intrinſeca, & à cauſa extrinſeca.

AD 4m dicẽdũ, ꝙ ſicut ſupra dictũ ẽ,* uerecũdia nõ eſt timor de actu ipſo pcti, ſed de turpitudine, uel ignominia, q̃ ꝯſequit ipm̃, q̃ eſt a cã extrinſeca. *q. 41. ar. 4. ad 2. & 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum timor ipſe timeri poſſit. Med. ar. 4.

AD QVARTVM ſic proceditur. Vr ꝙ timor timeri non poſſit. Omne enim quod timetur, timendo cuſtoditur, ne amittatur: ſicut ille qui timet amittere ſanitatem, timendo cuſtodit eam. ſi igitur timor timeatur, timendo ſe cuſtodiet homo ne h timeat: quod uidetur eſſe inconueniens. 117 Porrecta Per totum.

¶ 2 Præt. Timor eſt quædam fuga: ſed nihil fugit ſeipſum. h ergo timor non timet timorem.

¶ 3 Pręt. Timor eſt de futuro: ſed ille qui timet, iam habet h timorem. non ergo poteſt timere timorem.

SED CONTRA ẽ, qđ hõ põt amare amorẽ, & dolere de dolore. ergo ẽt pari rõne põt timere timorẽ.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt,* Illud ſolũ habet rõnem terribilis, quod ex cã extrinſeca prouenit, non aũt quod prouenit ex uoluntate noſtra. Timor aũt partim prouenit ex cauſa extrinſeca, & partim ſubiacet uoluntati, ꝓuenit qdẽ ex cã extrinſeca, inquantũ eſt paſsio q̃dam ſõs phantaſiam imminentis mali, & ſm̃ hoc põt aliquis timere timorem, n ne. ſ. immineat ei neceſsitas timendi ꝓp ingruentiam alicuius excellentis mali: ſubiacet aũt uoluntati, inquantum appetitus inferior obedit rationi, unde homo poteſt timorem repellere, & ſm̃ hoc timor non poteſt timeri, ut dicit Aug. in li. 83. q.† Sed quia rationibus, quas inducit, aliquis poſſet vti ad oſtendendum ꝙ timor nullo modo timeatur, ideo ad eas reſpondendum eſt. *Ar. præced. concl. m †q. 33. tomo. 4.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ non omnis timor eſt unus timor: ſed ſecundum diuerſa, quæ timentur, ſunt diuerſi timores. nihil ergo prohibet quin † uno timore aliquis præſeruet ſe ab alio timore, & ſic cuſtodiat ſe non timentem tunc illo timore. †

AD 2m dicendum, ꝙ cum ſit alius timor quo timetur malũ imminens, & alius timor, quo timetur ipſe timor mali imminentis, non ſequitur ꝙ idem fugiat ſeipſum, uel quòd ſit idem fuga ſuiipſius.

AD 3m dicendum, ꝙ propter diuerſitatem timorum

morum iam dictam, timore præsenti potest homo F timere futurum timorem.

ARTICVLVS V.

Vtrum repentina magis timeantur. Med. ar. 5.

228 Porrecta per totum. Inf. q. 48. ar. 3. ad 3. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod insolita, & repentina non sint magis terribilia. Sicut enim spes est de bono, ita timor est de malo: sed experiẽtia facit ad augmentum spei in bonis. ergo etiam facit ad augmentum timoris in malis.

Ca. 5. ante med. tom. 6. ¶2 Præt. Philosoph dicit in 2. Rhet.* q magis timẽtur non, q acutæ sunt iræ, sed mites, & astuti: cõstat aũt q illi, qui acutæ irę sunt, magis habent subitos mot*. ergo ea, q̃ sunt subita, sunt minus terribilia. G

¶3 Pręt. Quæ sũt subita, min* cõsiderari possũt: sed tãto aliqua magis timent, q̃to magis cõsiderant. vñ

Ca. 8. in fi. t. 5. Philosoph. dicit in 3. Eth. q aliq uident fortes pp ignorantiã, qui si cognouerint q aliud sit, quàm suspicantur, fugiunt. ergo repentina minus timẽtur.

Cap. 6. a medio, tom. 1. SED CONTRA est, qd Aug. dicit in 2. Cõfes.* Timor insolita, & repentina exhorrescit, rebus, quæ amantur aduersantia, dum pręcauet.

Art. 3. RESP. Dicendũ, q sicut supra dictũ est, obiectũ timoris est malũ imminens, qd non de facili repelli põt: hoc aũt ex duobus contingit, s. ex magnitudine mali, & ex debilitate timentis: ad utrunq; aũt H horũ operatur, q aliquid sit insolitũ, & repẽtinũ.* Primo qdẽ facit ad hoc, q malũ imminens maius appareat. oĩa enim corporalia, & bona, & mala q̃to magis cõsiderant, minora apparẽt: & iõ sicut pp diuturnitatẽ dolor pręsentis mali mitigatur, ut pa-

Li. 1. aliquãtulũ a medio. tet per Tullũ in 3. de Tuscul. quæstionib. ita et ex prę-meditatione minuit timor futuri mali. Secũdo, aliquid esse insolitũ, & repentinũ facit ad debilitatẽ timẽtis, inquantũ subtrahit remedia, quæ hõ potest præparare ad repel'endũ futurũ malũ, quę esse non possunt, quando ex improuiso malũ occurrit.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q obiectum spei est I bonũ, quod quis põt adipisci: & iõ ea, quæ augmẽtant potestatem hominis, nata sunt augere spem, & eadẽ ratione diminuere timorem: quia timor est de malo, cui nõ de facili põt resisti. Quia igitur experientia facit hoiem magis potentem ad operandum, ideo sicut auget spem, ita diminuit timorem.

AD 2m dicendum, q illi qui habent iram acutã, non occultant eam: & ideo nocumenta ab eis illata non ita sunt repentina, quin præuideantur. sed homines mites, & astuti occultant iram: & ideo nocumentum quod ab eis imminet, non potest pręuideri, sed ex improuiso aduenit. & propter hoc Phi K

Loco citato, arg. losophus dicit, quòd tales magis timentur.

AD 3m dicendũ, q p se loquẽdo, bona, vel mala corporalia i principio maiora apparẽt, cuius rõ ẽ: qa vnũquodq; magis apparet cõtrario iuxta se posito. vñ cũ aliqs statim a paupertate ad diuitias trãsit, pp paupertatẽ pexistẽtẽ diuitias magis ęstimat: & cõrio, diuites statim ad paupertatẽ deuenieẽtes, eã magis horrẽt: & pp hoc malũ repẽtinũ magis timetur, qa magis vr esse malũ. sed põt pp aliqd accidens cõtingere, q magnitudo alicuius mali lateat, puta, cũ hostes se insidiose occultant, & tunc uerũ est, q malũ ex diligẽti cõsideratione fit terribilius.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ea, contra, quæ non est remedium, magis timeantur. Medina art. 6. 229 Porrecta per totum.

AD SEXTVM sic procedit. Vr q ea, q̃ nõ hẽnt remediũ, nõ sint magis timẽda. Ad timorẽ.n. requirit, q remaneat aliqua spes salutis, ut supra dictũ est:* sed in malis, q̃ nõ habent remediũ, nulla remanet spes salutis. ergo talia mala nullo mõ timent. *Art. 2.

¶2 Præt. Malo mortis nullũ remedium adhiberi potest, non enim secundum naturam potest esse reditus à morte ad uitam: non tñ mors maxime timetur; ut dicit Philosophus in 2. Rheto.* non ergo ea magis timentur, quæ remedium non habent. *Ca. 5. circa princ. tom. 6.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 1. Eth.* q non est magis bonũ quod est diuturni*, eo, qd est unius diei: neque quod est perpetuum, eo, qd nõ est ppetuũ. ergo eadẽ ratione neque maius malũ: sed ea, quæ non habent remediũ, nõ uidentur differre ab alijs, nisi propter diuturnitatẽ, uel perpetuitatẽ. ergo propter hoc non sunt peiora, uel magis timenda. *Ca. 6. parum ante medium, tom. 5.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 2. Rhetor.* quòd oĩa timenda sunt terribiliora quæcunque, si peccauerint, corrigi non contingit, aut quorum auxilia non sunt, aut non facilia. *Ca. 5. circa med. tom. 6.

RESP. Dicendũ, q obiectũ timoris est malũ. unde illud q facit ad augmentũ mali, facit ad augmẽtũ timoris: malũ aũt auget non solũ sm speciẽ ipsius mali, sed et sm circunstantias, ut ex supra dictis apparet.* Inter cęteras aũt circũstantias diuturnitas, vel et ppetuitas magis vr facere ad augmentũ mali. Ea.n. q sunt in tpe, sm duratione tpis quodãmõ mẽsurant: unde, si pati aliqd in tpe tanto est malũ, pati idẽ in duplo tpe apprehendit ut duplatũ, & secũdũ hanc rõnẽ pati idẽ in infinito tpe, qd est ppetuo pati hẽt quodãmodo infinitũ augmẽtũ: mala aũt, q̃ postquàm aduenerint, nõ possunt habere remediũ, uel nõ de facili, accipiuntur ut perpetua, uel diuturna: & ideo maxime redduntur timenda. *q. 18. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q remediũ mali est duplex. Vnũ, per quod ipeditur futurũ malũ, ne adueniat, & tali remedio sublato auferẽ spes, & p consequens timor: unde de tali remedio nunc nõ loquimur. Aliud remediũ mali est, quo malũ iã præsens remouetur: & de tali remedio nũc loquimur.

AD 2m dicendũ, quod licet mors sit irremediabile malum: tamen quia non imminet de prope, non timetur, ut supra dictum est.* *Art. 2.

AD 3m dicendũ, q Philosophus ibi loquitur de per se bono, quod est bonũ sm speciẽ suã: sic aũt non fit aliquid magis bonũ propter diuturnitatem, vel perpetuitatẽ, sed propter naturã ipsius boni.

QAESTIO XLIII.

De causa timoris, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa timoris. & circa hoc quęruntur duo.

¶Primo, Vtrum causa timoris sit amor.

¶Secundo, Vtrum causa timoris sit defectus.

SVPER Q. XLIII. ART. I.

IN q. 43. tota nihil scribẽdũ occurrit nisi ex utroq; articulo attentum te reddere, ut discas cãs passionũ cognoscere, & discernere ex parte obiecti, & subiecti, & secun-

& fcdm fingulas con ditiones obiecti proprias caufas,& diuer fimode cõftituendo eas, fe te thdere ad quæfita de caufis paffionum.

ARTICVLVS PRIMVS. A

Vtrum caufa timoris fit amor.

Medina ar 1.

230 Porrecta per totum. Inf.art.2. co.Et 2.2. q.19.ar.9. ad 3. Et pf.18.

AD PRIMVM fic proceditur. Videtur ꝙ amor nõ fit cã timoris. Illud.n.quod h introducit aliquid, eft caufa eius: fed timor introducit amorem charitatis, ut Aug.dicit fuper Canonicã Ioã.* ergo timor eft caufa amoris, & non econuerfo.

* Tract.9. ante me. † li.2.Rheto,c.5.&6.

¶ 2 Præt. Philofophus dicit in Rhet. † ꝙ illi maxime h timent, a quib. expectam⁹ imminere nobis aliqua mala: fed pp hoc, ꝙ ab aliquo expectamus malum, magis prouocamur ad odium eius, q̃ ad amorem. B ergo timor magis caufat ab odio, quàm ab amore.

q.42.a.3. ¶ 3 Præt. Supra dictum eft, ꝙ ea, quæ funt à nobis ipfis, non habent rationem h terribilium: fed ea, quæ funt ex amore maxime proueniunt ex intimo cordis. ergo timor ex amore non caufatur.

q.33. in prin.to.4. SED CONTRA eft, qđ Aug.dicit in lib.83.q.* Nulli dubium eft, non aliam effe metuendi cãm, nifi ne id, quod amamus, aut adeptũ amittamus, aut non adipifcamur fperatũ. oĩs ergo timor cãtur ex hoc, ꝙ aliquid amamus. amor igitur eft caufa timoris.

RESP. Dicendũ, ꝙ obiecta paffionum aĩæ fe hñt ad eas, tanq̃ formę ad res naturales, uel artificiales: C q̃a paffiones aĩæ fpeciẽ recipiũt ab obiectis, ficut res pdictæ à fuis formis. Sicut igĩ quicquid eft cã formæ, eft cã rei conftitutæ p ipfam: ita ẽt qcqd, & quocunq; modo eft cã obiecti, eft cã paffionis. Cõtingit aũt aliquid effe cã obiecti, uel p modum cãæ efficiẽtis, uel p modũ difpõnis materialis: ficut obiectũ delectationis eft bonũ apparens ꝯueniens cõiunctũ, cuius cã efficiens eft illud, qđ facit coniunctionẽ, uel qđ facit conuenientiã, uel bonitatẽ, uel apparẽtiã hmõi boni: cã aũt p modũ difpõnis materialis eft habitus, uel q̃cunq; difpõ, fm quã fit alicui cõueniens, aut apparens illud bonũ, qđ eft ei D cõiunctũ. Sic igĩ in ꝓpofito, obiectũ timoris eft ęftimatũ malũ futurũ propinquũ, cui refifti de facili nõ põt: & iõ illud, qđ põt inferre tale malũ, eft cã effectiua obiecti timoris, & p ꝯñs ipfius timoris. Illud aũt p qđ aliqs ita difponiĩ, ut aliqd fit ei tale, ẽ cã timoris, & obiecti ei⁹ p modũ difpõnis materialis: & m hoc mõ amor ẽ cã timoris n. Ex hoc.n. ꝙ aliqs amat aliqđ bonũ, fequiĩ ꝙ priuatiuũ talis boni fit ei malũ, & p ꝯñs, ꝙ timeat ipfum tanquàm malũ.

concl. m

* q. præc. art. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ficut fupra dictũ eft,* Timor p fe, & primò refpicit malũ qđ refugit, quod opponiĩ alicui bono amato: & fic p fe timor E nafciĩ ex amore. fecundario uero refpicit ad id, p quod prouenit tale malũ: & fic per accidens q̃ñq; timor inducit amorem, in quantũ.f. homo q̃ timet puniri a Deo, feruat mandata eius, & fic incipit fperare, & fpes introducit amorẽ, ut fupra dictũ eft*.

*q.40.a.7.

AD 2m dicẽdum, ꝙ ille à quo expectamus mala, primo quidẽ odio hr, fed poftquã ab ipfo iam incipiunt fperari bona, tũc incipit amari. bonũ aũt cui cõtrariatur malũ, qđ timetur, à principio amabaĩ.

AD 3m dicendum, ꝙ rõ illa procedit de eo, qđ eft cã mali terribilis p modũ efficientis: amor aũt eft cã eius per modũ materialis difpofitionis, ut dictũ ẽ.*

* In corp. art.

ARTICVLVS II. A

Vtrum caufa timoris fit defectus.

Medina art.2.

AD SECVNDVM fic proceditur. Videtur ꝙ defectus non fit caufa timoris. Illi.n. qui potentiã habent, maxime h timentur: fed defectus contrariaĩ potentiæ. ergo defectus non eft caufa timoris. 231 Porrecta per totum. Pfal. 26.

¶ 2 Præt. Illi, qui iam decapitantur, maxime funt in h defectu: fed tales non timẽnt, ut dicitur in 2. Rhet. * ergo defectus non eft caufa timoris.

*li.2. Rheto.c.5. circa med. tom 6. †li.2.Rheto.c.5.ante med. to.6.

¶ 3 Præt. Decertare, ex fortitudine ꝓuenit, nõ ex defectu: h fed decertantes timẽt eos, q cũ eifdẽ decer- B tãt, ut dr in 2. Rhet. † ergo defect⁹ nõ ẽ cã timoris.

SED CONTRA. Contrariorum contrariæ funt caufæ: fed diuitiæ, & robur, & multitudo amicorum, & poteftas excludunt timorẽ, ut dicitur in 2. Rhetor. * ergo ex defectu horum timor caufatur.

*Eod.li.& c.poft medi, to.6. *art.præc.

RESP. Dicẽdum, ꝙ ficut fupra dictũ eft, * Duplex cã timoris accipi põt. vna q̃dẽ p modũ materialis difpõnis ex parte eius, qui timet: alia p modũ cãæ efficiẽtis ex parte eius, q̃ timeĩ. m Quantum igitur ad primũ, defectus p fe loquendo, eft cã timoris n. Ex aliquo.n. defectu uirtutis cõtingit, ꝙ non poffit aliquis de facili repellere imminẽs malũ: fed tñ ad C cãndum timorẽ requiritur defectus cũ aliqua menfura. Minor.n. ex defectus, q̃ cãt timorẽ futuri mali, q̃ defectus ꝯñs malũ pfens, de quo eft triftitia: & adhuc effet maior defectus, fi totaliter fenfus mali auferreĩ, uel amor boni, cuius cõtrariũ timeĩ. Quãtũ uero ad fm, uirtus, & robur, p fe loquẽdo, eft cã timoris. ex hoc.n. ꝙ aliquid, qđ apprehẽdiĩ ut nociuũ, eft uirtuofum, ꝯtingit ꝙ eius effectus repelli nõ põt: p ꝯtingit tñ p accidens, ꝙ aliqs defectus ex ifta parte cãt timorẽ, q̃ inquantũ ex aliquo defectu contingit, ꝙ aliquis uelit nocumentũ inferre, puta, pp iniuftitiam, uel q̃a añ læfus fuit, uel quia timet lædi.

concl. m

concl. p

D AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procedit de caufa timoris ex parte caufę efficientis.

AD 2m dicendum, quòd, illi qui iam decapitãtur, funt in paffione præfentis mali: & ideo iftæ defect⁹ excedit menfuram timoris.

AD 3m dicendũ, ꝙ decertantes timẽt nõ pp potẽtiam, qua decretare pfit: fed pp defectũ potẽtię, ex qua cõtingit, quòd fe fuperaturos non confidunt.

QVAESTIO XLIIII.

De effectibus timoris, in quatuor articulos diuifa.

DEINDE confiderandum eft de effectibus timoris. ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum timor faciat cõtractionem.

¶ Secundo, Vtrum faciat confiliatiuos.

¶ Tertio, Vtrum faciat tremorẽ

¶ Quarto, Vtrum impediat operationem. E

SVPER Q. XLIIII. ART. 1.

Medina ar.1.

IN 1.art.q.44. dubiũ occurrit, eo q̃ refponfione ad 3 cõtrariatur corporis. & uniuerfali doctrina de cõfueta mot⁹ corporal s. & mot⁹ a falfo paffionib. nã fcdm uniuerfalẽ doctrinã f corpore radiũ ficut timor cõfiftit i cõtractione animi, ita tranfmutatio illi unita in contractione caloris, & fpirituum: & tamẽ in refponfione ad

232 *Porrecta per totum.* Supra q. 25 art. 1. cor. & q. 45. a. 4. ad 2. & 1.

tertiū dr, q in uerecundia est contractio animi: sed nō naturę corpalis. hoc. n. non stat cum uniuersalitate illius doctrinæ. ¶ Ad hoc dr, q i hmōi passionib. inueniunt duo motus corporales, prim° ab extra ad intus, scdus ab intus ad inferiora, uel superiora: & primus qdē est ille mot°, q ut materia ē passionis: scdus uero effectus potius est, unde dolor, & timor in motu, q est materia passionis, cōueniunt. uterq;. n. est ab extra ad intra: sed in motu q consequit, differūt. Nā ad dolorē sequit motus ad superiora, uel prout opus est, ut in tristione ad scdm dīt In motu motus consequens q̄do q; est ad inferiora & hoc euenit quo ties timor ducit ad frigus ingrossans spiritus: & sic non euenit cum modicus est timor, qualis est etiā uerecūdia cōtractus, siquidē in ea spiritus ad intra, & obiecto timoris nō repugnāte naturæ, sed soli appetitui, non sequit frigus naturæ inimicū: & sic anima diffūdit in faciē ruborē. Semper ergo fit in timore cōtractio ad intus, sed quia non semper fit usq; ad frigus ingrossans: iō in litera negatur cōtractio naturæ corporeæ, non quia non fiat sed q nō fit consūmata usq; ad frig°. In reliquis trib. ar. eiusdē. 44. q. nihil occurrit scribendum.

†q. 41. ar. 4.
†Lib. 4. in fol. 4. a princip. libri.
*Arist. 4. Ethi. c vl. circ. prin. to. 3.
†Lib. 3. Ortho. fidei ca. 23.
*q. 28. ar. 5.
concl. m

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum timor faciat contractionem.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q timor nō faciat cōtractionē. Cōtractione. n. facta, calor, & spiritus b ad interiora reuocant: sed ex multitudine caloris, & spirituū in interiorib. magnificat cor ad audacter aliqd aggrediēdū, ut patet ī iratis, cuius cōtrariū i timore accidit. nō ergo timor facit contractionē. ¶ 2 Præ. Multiplicatis spiritib. & calore i interiorib. p cōtractionē sequi, q hō i uocē prorumpat, ut patet i dolentib. sed timētes non emittunt uocem, sed magis redduntur taciturni. ergo timor non facit contractionem. ¶ 3 Pręt. Verecūdia ē qdā species timoris, ut supra dictū ē:† sed uerecūdati rubescūt, ut dicit Tulli. 4. de Tusculanis q.† & Philos. in 4. Ethic.* rubor aūt faciei nō attestat̄ cōtractioni, sed cōrio. nō ergo cōtractio ē effect° timoris. H

SED CONTRA est, q Dā. dicit i 3. lib.† qd̄ timor est uirtus ſm systolem, idest, ſm contractionē.

RESP. Dicēdū, q sicut s. dictū est.* In passionib. aiæ ē sicut formale ipse mot° appetitiuę potētiæ, sicut aūt materiale, transmutatio corporalis quorū unū alteri pportionat: unde ſm similitudinē, & rōnē appetitiui motus sequit corporalis trāsmutatio m. Quantū aūt ad aīalem motū appetitus, timor cōtractionē quādā importat n, cuius ratio ē: qa timor prouenit ex phantasia alicuius mali imminentis, qd̄ difficile repelli pōt, ut supra dictū ē.* Qd̄ aūt aliquid difficile possit repelli, puenit ex debilitate uirtutis, ut supra dictū est.* Virtus aūt q̄to est debilior, tāto ad pauciora se pōt extēdere, & iō ex ipsa imaginatione, q̄ cāt timorē, sequit qdā cōtractio in appetitu: sicut ēt uidem° in moriētib. q natura retrahit ad interiora pp debilitatē uirtutis. Et uidemus ēt in ciuitatibus, q q̄n ciues timēt, retrahunt se ab exterioribus, & recurrūt, quantū possunt, ad interiora: & ſm similitudinē huius cōtractionis, q̄ pertinet ad appetitū aīalem, o sequit ēt in timore ex parte corporis cōtractio caloris, & spirituum ad interiora ¶.

I

*q. 41. a. 2.
*q. 43. a. 2.
concl. p

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut Philos. dicit in lib. de Problematibus.* licet in timētibus retrahat spiritus ab exteriorib. ad interiora, nō tn̄ ē idē motus spirituū in iratis, & timētibus: nā i iratis pp calorē, & subtilitatē spirituū, q̄ pueniūt ex appetitu uindictæ, interius fit spirituū mot° ab inferiorib. ad superiora, & iō cōgregant spirit°, & calor circa cor, ex quo, sequit q irati reddunt prompti, & audaces ad inuadēdū: sed in timētib. pp frigiditatē ingrossautē, spirit° mouent a superiorib. ad inferiora, q̄ qdē frigiditas cōtingit ex imaginatione defect° uirtutis, & iō nō multiplicant calor, & spiritus circa cor, sed magis a corde refugiūt: & pp hoc, timentes nō prompte inuadunt, sed magis refugiūt.

*In sectione, 27. problem. 3. & 9. to. 6.

E

AD 2m dicendum, q naturale est cuilibet dolēti siue hoi, siue animali, q utatur quocunq; auxilio pōt ad repellendū nociuū psens qd̄ infert dolorē. unde uidemus q animalia dolētia pcutiunt, uel faucibus, uel cornibus. Maximū aūt auxiliū ad oia in animalib. est calor, & spiritus: & iō in dolore natura cōseruat calorē, & spiritū interius, ut hoc utat ad repellēdū nociuū. & iō, ut Philos. dicit in lib. de Problematib.* q multiplicatis spiritib. introrsum, & calore, necesse est q emittantur per uocē: & pp hoc dolentes uix se possunt cōtinere, quin clamēt. Sed in timentib. fit motus interioris caloris, & spirituū à corde ad inferiora, ut dictū est:† & iō timor contrariatur formationi uocis, q̄ fit p emissionem spirituū ad superiora p os: & pp hoc timor tacentes facit: & inde est etiam q timor trementes facit, ut dicit Philosoph. in lib. de Problematibus.*

G

*In sectione. 27. problem. 9. tom. 6.
†Ad arg. præced.

AD 3m dicendū, q pericula mortis non solū cōtrariant appetitui animali, sed ēt cōtrariatur naturæ: & pp hoc in hmōi timore nō solū fit cōtractio ex parte appetitus, sed ēt ex parte naturæ corporalis. Sic. n. disponitur animal ex imaginatione mortis cōtrahens calorē ad interiora, sicut qū naturaliter mors imminet: & inde est q timentes mortē pallescunt, ut dr in 4. Ethic.* sed malū qd̄ timet uerecūdia, non opponitur naturę, sed solū appetitui animali: & iō fit qda contractio ſm appetitum animalem, non aūt ſm naturam corporalem: sed magis anima quasi in se cōtracta, uacat ad mationem spirituum, & caloris, unde fit eorum diffusio ad exteriora, & propter hoc uerecundati rubescunt.

*In sectione. 27 problem. 9. & t. to. 6.
*Cap. 9. parum a p. inc.

ARTICVLVS II.

Vtrum timor faciat consiliatiuos.

231 *Porrecta per totum.*

Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q timor non faciat consiliatiuos. Non. n. est eiusdē b consiliatiuos facere, & cōsilium impedire: sed timor cōsilium impedit. omnis enim passio perturbat quietem, quæ requiritur ad bonum usum rationis. ergo timor non facit consiliatiuos. ¶ 2 Præt. Cōsilium est actus rationis de futuris cogitantis, & deliberantis: sed aliqs h timor est excutiēs cogitata, & mētē à suo loco remouet, ut Tull. dicit in 4. de Tusc. quæstionibus.* ergo timor non facit consiliatiuos, sed magis impedit consilium. ¶ 3 Præt. Sicut consilium adhibet ad uitanda mala, ita ēt adhibetur ad consequenda bona: sed sicut timor ē de malis uitādis, ita spes ē de bonis cōsequēdis. ergo timor n̄ facit h magis cōsiliatiuos, q̄ spes.

K

2. 2. q. 7. a. 9 ad 3. & q. 52. a. 2. ad 4. & q. 129 ar. 7. to. 1. Et psal. 12. fi.
*In fol. 4. a princip. lib.
*Cap. 5. post me. to. 6.

SED CONTRA est, quod Philosoph. dicit in 2. Rhethor.* quòd timor consiliatiuos facit.

RESPON. Dicendū, q aliquis pōt dici cōsiliatiu° dupliciter. Vno modo a uoluntate, seu solicitudine consiliandi:m & sic timor consiliatiuos facit,n qa

concl. m

ut Phi-

† Cap. 5. parū ante med. t. 5.

vt Philosophus in 3. Eth.* dicit. Cōsiliamur de magnis, in quib. quasi nobisipsis discredimus. Et aūt, q̃ timorē incutiūt, nō sunt simplr mala, sed hñt quandā magnitudinē, tū ex eo qđ apprehenduntur, vt quę difficiliter repelli pñtur, tum ēt qa apprehendunt ut de prope existētia, sicut iā dictū est*. vñ hoīes maxime in timorib. q̃runt cōsiliari. Alio mō dr̄ aliquis cōsiliatiuus à facultate bene consiliandi, & sic nec timor, nec aliqua passio consiliatiuos facit: qa hoī affecto s̄m aliquā passionē vr̄ aliquid, uel maius, vel minus, q̃ sit s̄m rei ueritatem: sicut amanti vñr ea q̃ amat, meliora, & timenti ea, quæ timet, terribiliora: & sic ex defectu rectitudinis iudicij quælibet passio, quantū est de se, impedit facultatem bene consiliandi. Et per hoc patet rñsio ad primum.

* q. 42. ar. 2.

Ad 2m dicendum, q̄ quāto aliqua passio est fortior, tanto magis hō s̄m ipsam affectus impedit. & ideo qñ timor fuerit fortis, vult quidē hō cōsiliari, sed adeo perturbat in suis cogitationibus, q̄ consiliū adinuenire non pōt. Si aūt sit paruus timor, qui solicitudinē consiliandi inducat, nec multū rōnem conturbet, potest etiam conferre ad facultatem bene consiliandi ratione solicitudinis consequentis.

Ad 3m dicendū, q̄ ēt spes facit consiliatiuos: qa, ut in 2. Rhet.* Philos. dicit. Nullus cōsiliat de his, de quib. desperat, sicut nec de impossibilibus, ut dr̄ in 3. Eth.† timor tñ facit magis cōsiliatiuos q̃ spes, qa spes ē de bono, ꝓut possumus ipsum cōseq: timor aūt de malo, ꝓut uix repelli pōt, & ita magis respicit rōnē difficilis timor, q̃ spes. i difficilib. aūt, maxime i qb. nobis ñ ɔfidim*, ɔsiliamur, sicut dictū est*.

* cap. 5. a med.
† cap. 3. tomo 5.
* In corp. art.

Articvlvs III.

Vtrum timor faciat tremorem.

Medina ar 3.

214 Porrecta per totum.

Ad tertium sic ꝓcedit. Vr̄ q̄ tremor nō sit effectus timoris. Tremor. n. ex frigore accidit: vidēmus. n. infrigidatos tremere. timor aūt nō vr̄ causare h frigus, sed magis calorē desiccantē, cuius signum est, q̄ timentes sitiunt, & præcipue in maximis timoribus, sicut patet in illis, qui ad mortem ducuntur. ergo timor non causat tremorem.

Sup. ar. 1. ad 2. & 1 q. 27. co. 7.

¶ 2 Præt. Emissio supfluitatū ex h calore accidit, vñ vt plurimū medicinæ laxatiuæ sūt calidæ: sed hmōi emissiōes supfluitatū ex timore frequēter ɔtingūt. ergo timor vr̄ cāre calorē, & sic nō cāt tremorem.

¶ 3 Præt. In timore calor ab exterioribus ad interiora h reuocat. Si igit̄ ꝓp huiusmodi reuocationem caloris in exterioribus hō tremit, uidetur similiter, q̄ in omnibus exterioribus membris deberet causari tremor ex timore: hoc autem non uidetur. non ergo tremor corporis est effectus timoris.

Sed contra est, quod Tullius dicit in 4. de Tusculanis quęstionib.* quòd timorem sequit̄ tremor, & pallor, & dentium strepitus.

* lib. 4. in fol. 4. a princ. libri.

Resp. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est,* in timore fit quædā contractio ab exterioribus ad interiora: & iō exteriora frigida remanent, & m ꝓp hoc in eis accedit tremor*, qui cātur ex debilitate uirtutis continentis membra. Ad hmōi aūt debilitatē maxime facit defectus caloris, qui est instrumentū, quo anima mouet, ut dicitur in 2. de anima.*

* art. 2. huius quæst.
concl. m
* Text. 50. tom. 2.

Ad primum ergo dicēdū, q̄ calore ab exterioribus ad interiora reuocato, multiplicat̄ calor iteri*, & maxime uersus inferiora, idest, circa nutritiuā: & iō cōsūpto humido cōsequit̄ sitis, & ēt interdū solutio uētris, & urinæ emissio, & qñq; ēt seminis, vel hmōi emissio superfluitatū accidit ꝓp ɔ̄ctionē uentris, & testiculorū, ut Philosophus dicit in lib. de ꝓblematibus.* unde patet solutio ad secundum.

Ad 3m dicendum, q̄ quia in timore calor deserit cor, à superioribus ad inferiora tēdens: iō timentibus maxime tremit cor, & mēbra, q̃ hñt aliquā cōnexionē ad pectus, ubi est cor: vñ timētes maxime tremūt i uoce ꝓp vicinitatē uocalis arteriæ ad cor. tremit ēt labiū inferius, & tota inferior mādibula ꝓp cōtinuationē ad cor, vñ, & strepitus dētiū sequitur: & eadē rōne brachia, & manus tremūt. Vel ēt qa hmōi mēbra sunt magis mobilia, ꝓp qđ, & genua tremunt timentibus, s̄m illud Isaiæ. 35. Confortate manus dissolutas, & genua tremētia roborate.

* In sectione 27. problē. 11. to. 6.

Articvlvs IIII.

Vtrum timor impediat operationem.

Medina art 4.

215 Porrecta per totum.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur q̄ timor impediat operationem. Operatio. n. maxime impeditur ex h perturbatione rationis, quæ dirigit in opere: sed timor perturbat rationem, ut dictū est*. ergo timor impedit operationem.

* ar. 2. huius quæst.

¶ 2 Præt. Illi q faciūt aliqd cū h timore, facilius in opatione deficiūt: sicut si aliqs incedat sup trabem in alto positā, ꝓp timorē de facili cadit, non aūt caderet, si incederet sup eandē trabē in imò positā, ꝓp defectū timoris. ergo timor impedit opeˀōnē.

¶ 3 Præt. Pigritia, siue segnities est qdā species h timoris: sed pigritia impedit operationē. ergo & timor.

Sed contra est, qđ Apostol. dicit ad Philip. 2. Cū metu, & tremore uestrā salutē operamini, qđ non diceret, si timor bonam operationem impediret. timor ergo non impedit bonam operationem.

Resp. Dicendū, q̄ opatio hoīs exterior cātur quidē ab aīa sicut à primo mouente, sed a mēbris corporeis sicut ab instrumentis. Contingit aūt operationē impediri, & ꝓp defectū instrī, & ꝓp defectū principalis mouentis. Ex parte igit̄ instrorum corporaliū timor, quantū est de se, semp natus est impedire exteriorē operationem ꝓp defectū caloris, q ex timore accidit in exterioribus mēbris: m sed ex parte aīæ si sit timor moderatus, nō multū rōnē perturbans, confert ad bene operandū n: inquantū causat quandā solicitudinem, & facit hoīem attentius consiliari, & opari. Si uero timor tñ increscat, q̄ rōnem perturbet, & impedit operationem ēt ex parte animæ: sed de tali timore Apostolus non loquitur. Et per hæc patet responsio ad primum.

concl. m

Ad 2m dicendū, q̄ illi qui cadunt de trabe in alto posita, patiuntur perturbationes imaginationis propter timorem casus imaginati.

Ad 3m dicendū, q̄ omnis timens refugit id quod timet, & ideo cū pigritia sit timor de ipsa operatione inquantū est laboriosa, impedit operationem, quia retrahit uoluntatem ab ipsa: sed timor, qui est de alijs rebus, intantum adiuuat operationem, in-

quantũ inclinat uoluntatem ad operandum ea, per quæ homo effugit id quod timet.

QVAESTIO XLV.

De audacia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de audacia. G

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶Pirmo, Vtrum audacia sit contraria timori.

¶Secundo, Quomodo audacia se habet ad spem.

¶Tertio, De causa audaciæ.

¶Quarto, De effectus ipsius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum audacia sit contraria timori.

ADPRIMVM sic proceditr̃. Vr̃ q audacia nõ cõtrarietur timori. Dicit.n. Aug. in lib. 83. q. *quòd audacia uitium est. uitiũ autem uirtuti contrariatur, cũ ergo timor non sit uirtus, sed passio uidetur quòd timori non contrarietur audacia.

¶2 Præt. Vni unum est cõtrariũ: sed timori contrariatur spes. nõ ergo contrariatur ei audacia.

¶3 Præt. Vnaqq; passio excludit h passione oppositã: sed id quod excludit per timorem, est securitas. dicit.n. Augu. 2. Confes.* q timor securitati præcauet. ergo securitas contrariatur timori, non ergo audacia.

SED CONTRA est, qđ Philosophus dicit in 2. Rhetor.* quòd audacia est timori contraria.

RESP. Dicicendũ, q de rõne cõtrariorum est, q maxime a se distent, ut dr̃ in 10. Metaph.* Illud autem, quod maxime distat à timore, est audacia. Timor.n. refugit nocumentum futurum pp eius uictoriã super ipsum timẽtem: sed audacia aggredit̃ periculũ imminens pp uictoriã sui supra ipsum periculũ. unde[m] manifeste timori cõtrariat̃ audacia.[n] K

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ira, & audacia, & oium passionũ noia dupliciter accipi põt. Vno mõ s̃m qđ important absolute motus appetit[a] sensitiui i aliqđ obiectũ bonũ, uel malum: & sic sũt nomina passionũ. Alio mõ, s̃m qđ simul cũ hmõi motu important recessum ab ordine rationis, & sic sunt nomina uitiorum, & hoc mõ loquit̃ August. de audacia: sed nos loquimur nunc de audacia secundum primum modum.

H AD 2m dicendum, q uni s̃m idẽ non sunt plura cõtraria: sed s̃m diuersa, nihil phibet uni plura cõtrariari: & sic dictũ ẽ supra* q passiones irascibilis habent duplicẽ contrarietatẽ, unam s̃m oppositionẽ boni, & mali, & sic timor contrariat̃ spei: alia s̃m oppositionẽ accessus & recessus, & sic timori contrariatur audacia, spei uero, desperatio.

I AD 3m dicendum, q securitas non significat aliquid cõtrariũ timori, sed solã timoris exclusionẽ. Ille.n. dicitur esse securus q non timet: unde securitas opponitur timori sicut priuatio, audacia aũt sicut cõtrarium: & sicut contrarium includit in se priuationem, ita audacia securitatẽ.

ARTICVLVS II.

Vtrum audacia consequatur spem.

AD SECVNDVM sic procedit̃. Vr̃ q audacia non consequatur spem. Audacia enim est

SVPER QVAEST. XLV. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN tota quæst. 45. unum occurrit dubium, quomodo.s. malũ sit obiectũ audaciæ. aut.n. est obiectũ eius p se, aut p accidẽs, si per se, ergo motus appetitus, prosecutiuus est per se respectu mali, cuius oppositũ, dictũ est, & oẽs fatentur dicentes, malum esse qd oia fugiunt: sicut bonum*, quod omnia appetunt. si p accidens, ergo habet aliquid aliud per se obiectum, sicut patet in cæteris operationibus sensus, intellectus, & appetitus. Dicunt̃ n. aliqua per accidens uisa, audita intellecta, appetita: qa pp alia uisa, sensata, cognita, desiderata attinguntur. & tunc q̃ratur quod est obiectum per se audaciæ, an bonum, an malũ. Et augetur difficultas, qa author uarie loqui uidetur in arti. 2. ad tertium expresse dicens, audaciam respicere malũ & in articu. 4. ad 2. dicens. obiectum audaciæ esse compositum ex bono, & malo.

236 Porrecta per totum. Sup. q. 23. arti. 2. co. fin. Et inf. pñti q. arti. 3. co. Et 2. 2. q. 123. ar. 3. ad 3. & q. 129. art. 6. ad scdm.

¶ Ad huius difficultatis euidentiam, primo, referendus est actus audaciæ per* ad ppriũ obiectũ. Scdo, referendus est idem, & scdm se, & ut participans uirtualiter spẽ in suũ obiectum: sic. n. melius elucescet ueritas. Quoad primũ istæ duæ passiones, s. audacia, & desperatio simil'ẽ ingerũt difficultatem: qa ista ẽ ad malũ, & illa à bono, ac p hoc contra naturæ ordinẽ uident̃ se habere. Siquis th aduertat, q in concupiscibili, cuius obiectum est bonum, uel malum absolute nulla est hoc modo passio, sed respectu boni omnes sunt prosecutiuæ, & respectu mali refutatiuæ, uel fugitiue obiicier, quòd aliquid habet tam bonum, quàm malum ex ly, arduo, per quod contrahitur bonum, & malum ad obiectum irascibilis habentis tales passiones, & uere sic est. & propterea in concupiscibili nulla talis passio inuenitur. Quid autem sit illud, non oportet i extraneo genere quærere: quoniã sicut ædificationes. picturæ, & structuræ difficiles, non reponuntur in aliquo alio genere ex difficultate: sed modum quendam sortiũtur illius eiusdem naturæ, quæ difficilis dicit̃. difficultas enim ædificationis ad artẽ ædificandi, & difficultas picturæ ad artẽ pingendi spectat: ita bonũ difficile ex difficultate non intrat latitudinẽ mali, sed infra boni latitudinem sistit: & similiter malum difficile non exit mali latitudinem: quia tamen arduum seu difficile in respectu dicit̃ bonum difficile excedens mẽsuram in maius, eo ipso, q tã difficile est, hẽt unde ad se auertat illũ, cui est, uel [F] vt sic excessiuum: & hoc mõ bonũ arduum est obiectũ desperationis. & similiter malũ difficile non excedens mensurã in malus, licet ex eo, qđ est malũ habeat, unde auertat: ex eo th, q est uelut qddam magnum non excedens mensuram, habet unde trahat. unde author superius in q. 23. art. dixit q malũ arduũ hẽt, ut in ipsum tendat, sicut i qddam arduum: & sic modus mali importat* p ly, arduum, mensuratẽ hẽt attrahere nõ concupiscibilẽ, cuius est fugere magis maius malum, q̃ minus, sed irascibilẽ, cuius est tã bona q̃ mala ardua psequi, ut oportet. Et hoc mõ saluatur q audacia respicit p se aliquo mõ suum proprium obiectum: nec uideo aliter perseitatẽ in ipsa, & desperatione pute sumptis respectu propriorũ obiectorũ. Quòd.n. obiectũ audaciæ sit difficile malũ, ex eo patet, q sicut nullus desperat nisi à desiderato, ac p hoc bono ita nullus audet nisi ad timẽda, ac p hoc mala. hęc de primo. Quo ad scdm facile patet quõ saluat̃ hic p se, & p accidens, & quare. Saluat̃ siquidẽ per se obiectũ prosecutionis, idest, bonũ, & per accidẽs obiectũ eiusdẽ, idest malũ, ex eo, q obiectũ audaciæ, ut participãtis spem, ut in litera dicit̃ compositum est ex bono & malo, ita quòd bonum uictoriæ, seu repulsæ subiectionis imminentis, respicie rationem spei, quòd perinde est, ac dicere, quòd respicit ex participata spe: malum autem respicit ratione sui, propter illud tamen bonum. Est. n. audacię motus spei effectus ex parte obiecti: unde prouida natura, cum egerent animalia nõ solum consonantibus per se motibus ad obiecta appetitus, bonũ scilicet, & malum: sed ẽt dissonantibus ab eiusdem, quoniã quandoque expedit, & fugere bonum aliquod, & psequi malum aliquod, nec potuerit fieri, ut perseitatem secundum propriam cõpositionem haberent, effecit ut saltem respectu concurrentium ad motum perseitas saluaretur, ut sic motus omnis appetitus, & si non secundum se consideratus, ut tamen exercitus, cum requisitis ad ipsum per se obiectum sortiatur.

*q. 83. qst. 31. a medio illius & q. 34. co. 4.

li. 2. c. 6. a medio illi, to. 1.

*li. 2. Rheto. ca. 5. a medio, t. 6.

*li. 10. Metex. 13, to. 3.

concl. m

*q. 23. ar. 2. & q. 40. ar. 4.

237 Porrecta per totum. Sup. q. 25. ar. 3. cor. Et inf. presenti q. a. 3. cor. Et 2. 2. q. 125. a. 2. ad tertium. Et q. 129. ar. 7. cor. Et ueri q. 25. ar. 5. ad secundũ. Et 3. Ethi le. 4. co. 3.

SVPER QVAEST. VLV. ART. II.

Medina art. 2.

CIrca dicta in 2. art. eiusdẽ 45. q. spẽliter dubiũ occurrit, q̃a author sibi ipsi contrarius est. superius enim in q. 25. ar. 3. expresse dixit, quòd desperatio est prior timore, & quòd timor

sequitur

sequitur desperatio de uictoria, sicut audacia ipse eius idem hic ponere apte uolt, quod desperatio sit effectus timoris, sicut audacia spei.

¶ Ad hoc dicendum quod desperatio, & timor possunt dupliciter consyderari scilicet ex parte obiecti, & ex parte modi attingendi obiectum. Si considerentur ex parte obiecti, cum obiectum desperationis sit bonum, timoris uero malum, & bonum naturaliter sit prius malo, sic desperatio est prior timore, ut supra in q. 25. declaratum fuit: & ex hac parte timor nascitur ex desperatione, quia scilicet obiectum desperationis natum est parere obiectum timoris. Bonum.n. arduum aestimatum impossibile, natum est proponere priorationem sui, ut ut quoddam malum superexcedens, quod est obiectum timoris: non est ita illa derivatio timoris, ex desperatione ex parte obiecti, sic accipienda, ut oporteat obiectum timoris ex penitus obiecto desperationis procedere: quia hoc est manifeste falsum, dum sumitur inter spem & metum, sed quia obiectum timoris sæpe semper aliquid de obiecto desperationis. Nullum.n. malum habet rationem timendi, nisi quia bonum oppositum æstimatur, uel dubitatur superexcedens, quod est obiectum desperationis. Si aut considerentur ex parte modi attingendi obiectum, cum utriusque modus consistat in fugiendo, & timori per se desperationi aut per accidens conuenit sub fugere obiectum, & quod est per accidens dependeat ab eo, quod est per se, consequens est, ut timor sit ex hac parte cum desperationis, non ita quod obiectum desperationis sit compositum ex bono & malo, sicut obiectum audaciæ: quia, ut supra in q. 40. art. 4. ad secundum, patet, desperatio ex solo superexcessu boni esse potest, sed ita quod in ipsum bonum superexcedens æstimatum impossibile, fertur uiuat & desperatio: timor quidem in superexcessum, inquantum impeditiuum boni, ac per hoc malum: desperatio uero in ipsum bonum super excedens, fugiendo ipsum. Est aut sanomo uens ad proponendum ex hac parte timoré, ut habeatur ipse obiectum fugæ in desperante, sicut in audace obiectum absolutus appetatur & a desperante fugiatur, palam est quod non fugitur inquantum bonum, nec inquantum matus bonum, sed ratione alicuius impedimenti, saltem est excessus æstimatus impossibilis: & quia impeditiuum boni, mali rationem induit, ex hac parte timor inchoat desperationem. Timoris aut nomine hoc loco non intelligo timorem proprie dictum, ut est passio irascibilis distincta contra fugam, & est quarta passio concupiscibilis contraria desiderio, sed includit illam, ita quod desperatio fugit bonum excedens per fugam omnium impedimentorum, puta, ipsius excessus, qui includitur in timore, & non proprie, & per timorem illius excessus difficilis impedientis impossibilis &c. experimur.n. quod cogitatio impossibilitate consequendi aliquid, desperamus ab illo, timentes: & ideo huius est, quia impossibilitas, seu difficultas est sequendi, & si ea hoc ipso quod impedit bonum consequendum, habeat unde induat tonem mali, ac per hoc sit obiectum abominationis, seu fugæ inclusæ in timorem, non tamen habet unde in duat rationem mali ardui quia tunc est impedimentum boni ardui, licet non

† q. 40. ar. 2.

* Cap. 5. post med. tom. 6.

* Cap. 8. post med. to. 5.

* Art. 22.

bonis

respectu malorum, & terribilium, ut A dr in 3. Eth. spes aut respicit bonum, ut dictum est, †ergo hnt diuersa obiecta, & non sunt unius ordinis. ergo audacia consequitur spem.

¶ 2 Præt. Sicut audacia contrariatur timori, ita desperatio spei: sed timor non sequitur desperationem quinimo desperatio excludit timorem, ut Philos. dicit in 2.* Rhet. ergo audacia non consequitur spem.

¶ 3 Præt.[b] Audacia intendit quoddam bonum scilicet uictoriam: sed tendere in bonum arduum pertinet ad spem. ergo audacia est idem spei: B non ergo consequitur ad spem.

Sed contra est, quod Philos. dicit in 3. ethic.* quod illi, qui sunt bonæ spei, sunt audaces. ergo uidetur audacia consequi spem.

Resp. Dicendum quod sicut iam plu ties dictum est,* omnes huiusmodi passiones animæ ad appetitiuam potentiam pertinent. Omnis aut motus appetitiuæ potentiæ reducitur ad prosecutionem uel fugam: prosecutio aut uel C fuga, est alicuius & per se, & per accidens, per se quidem est prosecutio boni, fuga uero mali: per accidens aut potest prosecutio esse mali propter aliquod bonum adiunctum, & fuga boni, propter aliquod malum adiunctum. quod aut est per accidens, sequitur ad id, quod est per se: & ideo prosecutio mali, sequitur prosecutionem boni, sicut & fuga boni sequitur fugam mali. Hæc aut quatuor pertinent ad quatuor D passiones, nam prosecutio boni pertinet ad spem, fuga mali ad timorem, prosecutio mali terribilis pertinet ad audaciam, fuga uero boni pertinet ad desperationem: unde sequitur, quod[m] audacia consequitur ad spem[n]. Ex hoc.n. quod aliquis sperat superare terribile imminens, ex hoc audacter insequitur ipsum: ad timorem uero sequitur desperatio, ideo.n. aliquis desperat, quia timet difficultatem, quæ est E circa bonum sperandum.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio sequeretur, si bonum & malum essent obiecta non habentia ordinem adinuicem: sed quia malum habet aliquem ordinem ad bonum (est.n. posterius bono, sicut priuatio habitu) ideo audacia, quæ insequitur malum, est post spem, quæ insequitur bonum.

Ad 2m dicendum, quod etsi bonum simpliciter sit prius quam malum, tamen fuga per prius debetur malo, quam bono: sicut insecutio per prius debetur bono, quam malo: & ideo sicut spes est prior, quam audacia, ita timor est prior, quam desperatio: & sicut ex timore non semper sequitur desperatio, sed quando fuerit intensus: ita ex spe non semper sequitur audacia, sed quando fuerit uehemens.

Ad 3m dicendum, quod audacia licet sit circa malum, cui coniunctum est bonum uictoriæ secundum æstimationem audacis, tamen respicit malum: bonum uero adiunctum respicit spes, & similiter desperatio respicit spes, & similiter desperatio respicit bonum directe, quod refugit: malum uero adiunctum respicit timor. unde proprie loquendo, audacia non est pars spei, sed eius effectus: sicut nec desperatio est pars timoris: sed eius effectus: & propter hoc etiam audacia principalis passio esse potest.

Articulus III.

Vtrum defectus aliquis sit causa audaciæ.

Medina ar. 3.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod defectus aliquis sit causa audaciæ. Dicit.n. Philosoph. in lib. de problematibus,* quod amatores uini sunt fortes & audaces: sed ex uino sequitur defectus[h] ebrietatis. ergo audacia causatur ex ebrietatis defectu.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2. Rheto. † quod inexperti periculorum[h] sunt audaces: sed inexperientia, defectus quidam est. ergo audacia ex defectu causatur.

¶ 3 Præ. Iniusta[h] passi audaciores esse solent, sicut et bestiæ cum percutiuntur, ut dr in 3. Eth.* sed iniustum pati ad defectum pertinet. ergo audacia ex aliquo defectu causatur.

Sed contra est, quod Phil. dicit in 2. Rhet. † quod causa audaciæ est, cum in phantasia spes fuerit salutarium, ut prope existentium, timendorum aut, non entium, aut longe entium: sed id, quod pertinet ad defectum, uel pertinet ad salutarium remotionem, uel ad terribilium propinquitatem. ergo nihil, quod ad defectum pertinet, est causa audaciæ.

Respon. Dicendum, quod sicut supra dictum est,* Audacia consequitur spem, & contrariatur timori: unde quæcunque nata sunt causare spem, uel excludere timorem, sunt causa audaciæ[a]. Quia uero timor, & spes, & etiam audacia, cum sint passiones quædam, consistunt in motu appetitus, & in quadam transmutatione corporali, dupliciter potest accipi causa audaciæ, siue quantum ad prouocationem spei, siue quantum ad exclusionem timoris: uno modo quidem ex parte appetitiui motus, alio uero modo ex parte transmutationis corporalis. Ex parte quidem appetitiui motus: qui

238 Porrecta per totum. Sup. q. 25. ar. 2. cor.

* In sect. 27. Probl. 4. to. 6.

† Ca. 5. aliquantulum a med. to. 6.

* Ca. 8. circa me. to. 1.

† Cap. 5. a me. to. 6.

* art. 2. p. c. concl. m.

nō sit ma'ē arduum, authnr. timoris noie vsus est. Desperatio igit ex parte obiecti eā est timoris: timor vero ex parte modi attingēdi obiectū, eā eūdespetanonis, quo fit, ut non æqualiter sit desperatio, & audacia à timore & spe: nā audacia a spe, & ex parte obiecti, bonū.n. est prius malo, & ex parte modi: qa prosecutio boni ex rōne psecutionis mali oritur: desperatio aūt ex parte modi ubi ex timore, seu abominatione nascitur.

sequit apptæhensionē, pvocat spes causans audaciā p ea, q̄ faciunt nos æstimare, q̄ possibile sit adipisci uictoriā, uel s̄m propriā potētiā, sicut fortitudo corporis, experiētia in piculis, multitudo pecuniarū, & alia hmōi: siue p potētiā aliorū, sicut multitudo amicorū, vel quorūcūq; auxiliantiū, & pcipue si hō cōfidat de auxilio diuino. Vñ illi, q se bene hñt ad diuina, audaciores sunt, vt ēt Philos. dicit in 2. Rhet.* G Timor aūt excludit s̄m istū modū p remotionē terribiliū appropinquantiū, puta, quia hō nō hēt inimicos, qa nulli nocuit, qa nō uidet aliqđ periculū imminere. Illis.n. vñr maxime pericula imminere, q alijs nocuerunt. Ex parte uero trāsmutationis corporalis cātur audacia per pvocationē spei, & exclusionē timoris, vel ex his, q̄ faciunt caliditatē circa cor. Vñ Phil. *dicit in lib. de partibus aīalium, q̄ illi qui hñt paruū cor s̄m quantitatē, sunt magis audaces: & aīalia habentia magnū cor s̄m quantitatem, sunt timida: H quia calor nālis nō tm̄ pōt calefacere magnū cor, sicut paruū: sicut ignis non tm̄ pōt calefacere magnā domū, sicut paruā. Et in lib.* de problematib. dicit, q̄ habentes magnū pulmonē sanguineū, sunt audaciores propter caliditatē cordis exinde consequentem. Et ibidē dicit, q̄ uini amatores sunt magis audaces pp caliditatem vini. unde, & supra dictū est,* quòd ebrietas facit ad bonitatē spei: caliditas enim cordis repellit timorē, & causat spem propter cordis extensionem, & amplificationem.

*lib. 3. ca. 4. tom. 4.

*In sectio. 27. p bl. 4. to. 6.

*q. 40. a. 6

Ad primvm ergo dicendū, q̄ ebrietas causat audaciam, non inquantum est defectus, sed inquantū I facit cordis dilatationem, & inquantum etiam facit æstimationem cuiusdam magnitudinis.

Ad 2m dicēdū, q̄ illi q sunt inexperti periculorum, sunt audaciores, nō pp defectū, sed p accidēs, inquantū scilicet pp inexperientiā neq; debilitatē suā cognoscunt, neq; præsentiā periculorū: & ita per subtractionē causæ timoris, sequitur audacia.

Ad 3m dicendū, q̄ sicut Philosoph. dicit in 2. Rheto.* Iniustum passi redduntur audaciores, qa æstimant, q̄ Deus iniustū passis auxiliū ferat, & sic patet q̄ nullus defectus causat audaciā, nisi p accidens, inquantū, s. hēt adiunctā aliquā excellentiā, uel uerā, uel æstimatā, uel ex parte alteri⁹, uel ex pte sui. K

* Ca. 5. in fi. tom. 6.

Articvlvs IIII.

Vtrum audaces sint promptiores in principio, quàm in fine, in ipsis periculis.

239 Porrella per totum. q. 44. art. 3. & 45. art. 1.

Medina ar. 4.

Ad qvartvm sic proceditur. Vr̄ q̄ audaces non sint promptiores in principio, q̄ in ipsis periculis. Tremor.n. ex timore cātur, qui contrariatur audaciæ, ut ex dictis patet: * sed audaces qñq; i principio h tremūt, ut Philosoph. dicit in lib. de problematibus. † ergo nō sunt promptiores in principio, quàm in ipsis periculis existentes.

* 3. Ethi. lect. 14. † In sectione 27. Problem 3. tom. 6.

F ¶ 2 Præt. Per augmentū obiecti augef passio: sicut si bonū ē amabile, & magis bonū est magis amabile: sed h arduū ē obiectū audaciæ. augmētato ergo arduo, augmētatur audacia: sed magis sit arduum, & difficile periculum quando est præsens. ergo debet tunc magis crescere audacia.

¶ 3 Præt. Ex vulneribus inflictis h prouocaf ira, sed ira causat audaciā. Dicit.n. Philos. in 2. Rhet. * q̄ ira est ausiuū. ergo qñ iā sunt in ipsis periculis, & percutiuntur, uidetur quòd magis audaces reddantur.

*cap. 5. in fi. & li. 3. Eth. ca. 8. to. 6. & 5. * capit. 7. post medū, to. 5.

Sed contra est, qđ dr̄ in 3. Eth. * q̄ audaces puolātes sūt, & uolētes añ pericula, i ipsis āt discedūt.

Resp. Dicēdū, q̄ audacia, cū sit quidā motus appetitus sensitiui, sequit apprēhēsionē sensitiuę uirtutis, uirtus aūt sensitiua nō ē collatiua, nec inquisitiua singulorū, q̄ circūstāt rē, sed subitū hēt iudiciū. Cōtingit aūt qñq;, q̄ s̄m subitā apprēhēsionē non pñt cognosci oia, q̄ difficultatē in aliquo negotio afferūt, unde * surgit audaciæ motus ad aggrediēdū periculū: unde qñ iā experiunt ipsū periculum, sentiunt maiorē difficultatē, q̄ æstimauerunt, & iō deficiunt*. Sed ratio est discursiua oium, q̄ afferunt difficultatē negotio: & iō fortes, qui ex iudicio rōnis aggrediunt pericula, in principio uident remissi, quia nō passione sed cū deliberatiōne debita aggrediunt: qñ aūt sunt in ipsis periculis, nō experiuntur aliqđ improuisū, sed qñq; minora illis, q̄ pcogitauerunt, & iō magis persistūnt. Vel ēt, quia pp bonum uirtutis pericula aggrediuntur, cuius boni uoluntas in eis perseuerat, quantacunq; sint pericula: audaces aūt pp solā æstimationē facientem spē, & excludentem timorem, sicut dictum est.*

concl. A

*art. prec.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ ēt in audacib. accidit tremor pp reuocationē caloris ab exterioribus ad interiora, sicut & i timētibus: sed in audacibus reuocaf calor ad cor, in timētib. aūt ad inferiora.

Ad 2m dicendū, q̄ obiectū amoris est simpliciter bonū. unde augmentatū simplr augmētat amorē: sed obiectū audaciæ est cōpositū ex bono: & malo, & motus audaciæ in malū psupponit motū spei in bonū: & iō si tm̄ addatur de arduitate ad periculum qđ excedat spē, nō sequef motus audaciæ, sed diminuitur: si tñ sit motus audaciæ, quanto maius est periculum, tanto maior audacia reputatur.

Ad 3m dicendū, q̄ ex læsione non causaf ira, nisi supposita aliqua spe, ut infra* dicetur: & iō si fuerit tm̄ periculū, qđ excedat spē uictoriæ, nō sequetur ira: sed uerū est, q̄ si ira sequaf, audacia augebitur.

* qu. seq. art. 1.

QVAESTIO XLVI.

De ira secundum se, in octo articulos diuisa.

Erndē considerandū est de ira. Et primo, de ira secundū se. Scđo, de eā factiua irę, & remedio ei⁹. Tertio, de effectu ei⁹. Circa primum quęruntur octo.

¶ Primo, Vtrū ira sit passio spālis

¶ Secūdo, Vtrum obiectum iræ sit bonum, an malum:

SVP. QVÆS. XLVI. ART. I.

Medina art. 1.

In art. 1. quæstionis 46. in responsione ad primum, aduerte, qđ illa verba literæ. Ad irā terminantur, possunt habere duos sensus primus est, qđ singuli motus irascibiles, scilicet motus spei, & motus desperationis, & reliqui, terminantur ad irā, sicut diximus quod amor terminatur ad dele-

delectationem, & hic sensus est falsus: non enim spes terminatur ad iram, ut patet. Secūdus est, q̄d oēs passiones irascibilis terminātur ad irā, id est, finiuntur in ira, tanq̄ ultima passione, & hoc est dicere, q̄d ira est ultima passio, seu ultimus motus huius potētiæ, & notior, & ppea denominauit potentiā: & hic sensus est uerus, ut patet superius dictis.

¶ Tertio, Vtrum ira sit in concupiscibili. A

¶ Quarto, Vtrū ira sit cū rōne.

¶ Quinto, Vtrū ira sit naturalior quàm concupiscentia.

¶ Sexto, Vtrum ira sit grauior, quàm odium.

¶ Septimo, Vtrū ira solum sit ad illos, ad quos est iustitia.

¶ Octauo, De speciebus iræ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ira sit specialis passio.

240 Porrecta per totum. 2.2.q.158 ar.8.co & 3.d.5.q.2 ar.2. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ ira non sit passio specialis. Ab h ira.n.denominatur potentia irascibilis: sed huius potentiæ non est una tantum passio, sed multæ. ergo ira non est passio specialis. B

¶ 2 Præt. Cuilibet passioni spāli est aliquid c̄trariū, ut patet inducēti p singula: sed iræ n̄ ē aliqua passio c̄tra, ut supra dictū est.* ergo ira nō ē passio spālis.

*q.23.ar.3.

¶ 3 Prçt. Vna spālis passio non includit aliā: sed ira includit multas passiones. est enim cū tristitia, & cū spe, & cum delectatione, ut patet per Philosophū in 2. Rhetor.* ergo ira non est passio specialis.

*Cap.2.& 3.t.6.

†Dam.li.2.c.16.

SED CONTRA est, q̄ Damas.* ponit irā spālē passionē. Et similiter Tullius 4. de Tuscul. q̄stionibus.* C

*li.4 in f. 4.a princ. li.& fol.5

RESP. Dicendū, q̄ aliq̄d dr̄ gn̄ale dupliciter, Vno mō p p̄dicationē, sicut aial ē generale ad oīa aialia: Alio mō p cām, sicut sol est ca generalis oium, q̄ generant in his inferioribus, s̄m Dion. in 4. c. de diui. no.* Sicut.n. gen' cōtinet multas drias p̄tāte s̄m similitudinē materiæ, ita cā agens cōtinet multos effectus s̄m uirtutē actiuā. cōtingit aūt aliquē effectū ex cōcursu diuersarū cārū produci. Et qa oīs cā aliquo mō in effectu manet, pōt ēt dici tertio mō, q̄ effectus ex cōgregatione multarū cārū p̄ductus, hēt quandā generalitatē, inquantū cōtinet multas cās quodāmō in actu. Primo ergo mō, ira nō ē passio gn̄alis sed cōdiuisa aliis passionib. (ut s̄. dictū ē) D

*c.4. circa princ. illius.

*q.23.ar.1.& 4.

Sic aūt, nec scd̄o mō: nō est.n. cā aliarū passionū, ut supra dictū est:† sed p hūc modū pōt dici gn̄alis passio amor, ut patet p Aug. in 14. lib. de Ciui. Dei. Amor.n. est prima radix oium passionū, ut s̄. dictū est.† Sed tertio mō, pōt ira dici passio gn̄alis, inq̄tū ex cōcursu multarū passionū cātur. non enim insurgit motus iræ, nisi pp aliq̄ tristitiā illatā, & nisi adsit desideriū, & spes ulciscendi: quia ut Philosoph' dicit in 2. Rhetor.* iratus hēt spē puniendi: appetit.n. uindictā, ut sibi possibilē. unde, si fuerit multū excellens p̄sona, quæ nocumentū intulit. non sequit̄ ira: sed solū tristitia, ut Auic. dicit in lib. de Anima. E

†q.25.a.2.

*li.14.c.7. & 8. t.5.

†q.25.ar.2.

*c.2. circa princ. t.6.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ vis irascibilis denominat̄ ab ira, non quia oīs motus huius potētiç sit ira, sed quia ad irā terminātur oēs motus huius potētiæ, & inter alios eius motus iste est manifestior.

AD 2m dicēdum, q̄ ex hoc ipso, q̄ ira causat̄ ex cōtrariis passionibus. s. a spe, quç est boni, & a tristitia, quæ est mali, includit in seipsa cōtrarietatē: & iō non habet contrariū extra se: sicut ēt in mediis coloribus, non inuenitur contrarietas nisi, quæ est simplicium colorum, ex quibus causantur.

AD 3m dicendum, q̄ ira includit multas passiones, non quidem sicut genus species, sed magis secundum continentiam causæ, & effectus. A

ARTICVLVS II.

Vtrū obiectum iræ sit bonū, vel malū.

AD SECVNDVM sic p̄cedit. Vr̄ q̄ obiectū iræ sit malū. Dicit.n. Greg. Nys.* q̄ ira ē quasi armigera cōcupiscētiæ, inq̄tū s. impugnat, id, q̄d cōcupiscētiā impedit. sed oē impedimētū habet rationē mali. ergo ira respicit malum, tanquam obiectum.

¶ 2 Præt. Ira & odiū conueniunt in effectu. utriusq;.n. est inferre nocumētū alteri: sed odiū respicit malū tanq̄ obiectum, ut supra dictum est.* ergo ēt & ira.

¶ 3 Præt. Ira cātur ex tristitia. vñ Philos. dicit in 7. Eth.* q̄ ira operatur cū tristitia, sed tristitiç obiectum est malum. ergo & iræ.

SED CONTRA ē, q̄d Aug. dicit 2. Cōfes.† q̄ ira appetit uidictā sed appetit' uindictæ ē appetit' boni, cū uindicta ad iustitiā ptineat. ergo obiectū iræ est bonū. C

¶ Prçt. Ira sp̄ ē cū spe, uñ, & delectationē cāt, ut dicit Philos. in 2. Rhet.* sed spei, & delectatiōis obiectū est bonū. ergo, & iræ.

*RESP. Dicēdū, q̄ motus appetitiuç uirtutis sequitur actū uirtutis apprçhēsiuç. uis aūt apprçhēsiua dupliciter aliq̄d apprçhēdit, Vno mō p modū incōplexi, sicut cū intelligimus q̄d ē hō alio mō p modū cōplexi, sicut cū intelligim' albū inesse homini. Vñ utroq; mō uis appetitiua pōt tendere in bonū, & malū, p modū q̄dē simplicis, & incōplexi, cū appetitus simpliciter sequitur, uel inhæret bono, uel refugit malū: & tales motus sunt desideriū & spes, delectatio, & tristitia, & alia hmōi. Per modū aūt cōplexi, sicut cū appetitus fert in hoc, q̄ aliq̄d bonum, uel malū insit uel fiat circa alterū: uł tēdēdo i hoc uł refugiēdo ab hoc: sicut manifeste patet i amore, & odio. Amamus.n. aliquē, in quātū uolum' ei inesse aliq̄d bonū: odimus aūt aliquē, inquantū volumus ei inesse aliquod malum. & similiter est in ira; quicunque enim irascitur, quærit uindicari de aliquo, & sic motus iræ tendit in duo. s. in ipsam uindictā quā appetit, & sperat sicut quoddā bonū, unde, & de ipsa delectatur: tendit etiam in illum, de quo quærit uindictam, sicut in contrariū & nociuū, quod pertinet D E

SVP. Q. XLVI. ART. II.

Medina art. 2.

IN art. 2. eiusdem q. 46. sexto, q̄ distinctio facta in litera: quod motus appetitus fert in obiectū per modum incōplexi. & per modum cōplexi, intelligitur formaliter, & explicite, ut patet in numeratis passionibus p modū incomplexi. Desiderium enim, & spes, si considerent̄ obiecta, s̄m implicita, complexionē habent. nullus.n. desiderat nisi sibi, uel alteri bonū, & similiter nullus sperat bonū nulli. Sed si s̄m explicita obiecta considerent̄, incōplexio inuenitur. est.n. desiderium absentis boni, & spes futuri. Amare aūt ē uelle bonū alicui, ut in 2 Rhetor. dr̄, ubi explicite patet applicatio huius ad hoc ex parte obiecti. Intendit ergo autor q̄ q̄dā passiones sunt, quarū obiecta consistunt explicite in applicatione huius ad hoc, q̄dam aūt nō. Et ex hoc soluunt̄ duæ obiectiones, Prima est de spe, & desiderio, q̄o cōputētur inter eas, q̄ per modū incōplexi sunt, cū respiciant bonū, & personam. Secūdo est, q̄o amor concupiscētiæ, quo amatur uinū respicit uuum obiectū s.: cum sibi ametur, vel alteri, ut superius etiam dictū fuit: & similiter de odio abominationis. patet.n. utriusq; solutio, qa, s. non explicite impor tant applicationē huius ad hoc in obiecto sicut cū amatur amicus, aut irascimur alicui, aut odio habem' aliquē odio inimicitiæ: in his.n. tribus solis explicita applicatio huius ad hoc in obiecto apparet &c.

241 Porrecta per totum. Inf. art. 3. & 6. cor. *li. 4. c. 13. à medio.

*q.29. ar. 1.

*c. 6. post medium tom. 3.

†li. 2. confess. ca. 6. a me. & 14. de ciuit. c. 15. t. 5.

*li. 2. Ret. c. 2. obie mote a princ. t. 6.

ad rônem mali. Est autem duplex differentia attendenda circa hoc iræ ad odiũ, & ad amorẽ, quarum prima est, ꝙ ira semper respicit duo obiecta: amor vero, & odiũ nõq; respiciunt unum obiectũ tm̃, sicut cũm dr̃ aliquis amare unum, uel aliquid hõibi aut ẽt odire. Secunda est, quia utrunq; obiectorũ, quod respicit amor, est bonũ. vult enim amans bonũ alicui tanquàm sibi conuenienti: utrunque uero horum, quæ respicit odiũ, habet rônem mali. vult enim odiens malum alicui, tanquàm cuidam inconuenienti. Sed ira respicit unum obiectũ ſm̃ rône boni, scilicet uindictam, quam appetit: & aliud secundum rationem mali, scilicet hominem nociuũ, G de quo vult uindicari. & ideo est passio quodammodo composita ex contrarijs passionibus. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

Vtrum ira sit in concupiscibili.

Egid. 2. ſ. d 12. q. 1. ar. 1. Medina ar 3.

242 Porrecta per totum. 1. 2. q. 46 a. 1. co. Et 3. d. 26. q. 1. & 2. co. & sensu. eo. 3 fin. *lib. 4. in fol. 4. & 5. a prin. libri. †Aug. ca. 17. †Dam. li. 2. c. 16. Nyssc. li. 4. c. 14.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ ira sit in concupiscibili. Dicit enim Tullius in 4. de Tusculan. quæstio.* Quòd ira est libido quædam: sed libido est in concupiscibili ergo, & ira.

¶ 2 Præt. August. dicit in regula, † ꝙ ira crescit in odium. Et Tullius dicit in eodem libro, ꝙ odium est H ira inueterata: sed odium est in concupiscibili sicut amor. ergo ira est in concupiscibili.

¶ 3 Præt. Damas. & Greg. Nyssc. † dicunt, ꝙ ira componitur ex tristitia, & desiderio: sed utrunq; horũ est in concupiscibili. ergo ira est in concupiscibili.

SED CONTRA. Vis concupiscibilis est alia ab irascibili. si igitur ira esset in concupiscibili, non dominaretur ab ea uis irascibilis.

q. 23. a. 1 RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, Passiones irascibilis in hoc differunt à passionibus concupiscibilis, ꝙ obiecta passionũ concupiscibilis sunt bonũ, & malum absolute: obiecta aũt passionum irascibilis sunt bonum, & malum cũ quadam I

ar. præc. eleuatione, & arduitate. Dictum est autem, ꝙ ira respicit duo obiecta, scilicet uindictã, quam appetit, & eum, de quo uindictam quærit: & circa utrũque quandam arduitatem ira requirit. non enim insurgit mot' iræ nisi aliqua magnitudine circa utrũque existente. Quęcunq; enim nihil sunt, aut modica ualde, nullo mõ digna æstimamus, ut dicit Philosoph. in 2. Rhet.* unde manifestum est, ꝙ ira nõ est in concupiscibili, sed in irascibili.

*c. 2. ante mote a prin. t. 6. concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Tullius libidinẽ nominat appetitum cuiuscunque boni futuri, non K habita discretione ardui, uel non ardui: & secundũ hoc ponit iram sub libidine, inquantum est appetitus uindictæ: sic autem libido communis est ad irascibilem, & concupiscibilem.

AD 2m dicendum, ꝙ ira dicitur crescere in odiũ, non ꝙ eadẽ numero passio, quæ prius fuit ira, post modũ fiat odiũ p quãdã inueteratione, sed p quãdã causalitatẽ: ira. n. per diuturnitatem causat odium.

*q. 25. ar. 1. AD 3m dicendum, ꝙ ira dicitur componi ex tristitia, & desiderio, non sicut ex partibus, sed sicut ex causis. dictum est autem * supra, ꝙ passiones cõcupiscibilis sunt causæ passionum irascibilis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ira sit cum ratione. Med ar. 4.

243 Porrecta per totum.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ ira non sit cum ratione. Ira enim cũm sit passio quædã est in appetitu sensitiuo: sed appetitus sensitiu' nõ sequitur rationis apprehensionem, sed sensitiuæ partis. ergo ira non est cum ratione.

¶ 2 Præt. Animalia bruta carent rône, & tamen in eis inuenitur ira. ergo ira non est cum ratione.

¶ 3 Præt. Ebrietas ligat rationem, adiuuat autem ad iram. ergo ira non est cum ratione.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 7. Eth.* quod ira consequitur rationem aliqualiter.

*ca. 6. a& multũ a prin t. 5. *a. 2 huius qõ. *c. 6. paulo a prin. tom. 5. concl.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est. Ira est appetitus uindictæ, hęc autem collationem importat pœnæ infligendæ ad nocumentum sibi illatum. vnde in 7. Eth. dicit Philosoph.* quòd syllogizans conferendo, quoniam oportet totaliter oppugnare, irascit cõfestim: cõferte aũt, & syllogizare ẽ rõnis. & iõ ira est quodammodo cum ratione.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ motus appetitiuæ uirtutis potest esse cum ratione dupliciter. Vno modo, cum ratione pręcipiente: & sic uoluntas est cum ratione: unde, & dicitur appetitus rationalis. Alio mõ, cum rõne denuntiante: & sic ira est cum rõne. Dicit. n. Philos. in lib. De problematibus,* ꝙ ira est cum rõne, non sicut præcipiente rõne, sed vt manifestante iniuriã. Appetitus. n. sensitiuus immediate rõni non obedit, sed mediante uoluntate.

*In sectio ne 28. problē. 3. t. 6.

AD 2m dicẽdum, ꝙ bruta animalia habẽt instinctum naturalem ex diuina rõne eis inditum, p quẽ habent motus interiores, & exteriores similes motibus rationis, sicut supra dictum.*

*q. 40. ar. 3.

AD 3m dicendũ, ꝙ sicut dr̃ in 7. Eth.* ira audit aliqualiter rõne, sicut nuntiantem, ꝙ iniuriatũ est ei: sed nõ pfecte audit, qa nõ obseruat regulã rõnis i rependendo uindictã. Ad irã ergo reqritur aliqs actus rõnis, & additur impedimentũ rõnis: unde Philosoph. dicit in li. de Problematibus.* ꝙ illi, q̃ sunt multũ ebrii, tãquàm nihil habẽtes de iudicio rõnis non irascuntur: sed qñ sunt parum ebrii, irascũtur tanquàm habentes iudiciũ rõnis, sed imped tum.

*ca. 6. circa princ. tom. 5. *In sectio ne 3. pbl. 2. tom. 6.

ARTICVLVS V.

Vtrum ira sit naturalior, quàm concupiscentia. Med. ar. 5.

SVP. Q. XLVI. ART. V.

244 Porrecta per totum. 2. 2. q. 156 ar. 4. cor.

IN ar. 5. omissis 3. & 4. in terpõsionead t. dubium Nouiorum occurrit, Quopacto ratio sedat iram, inquantũ iratus non totaliter audit imperium rationis. oppositum quæ apparet, dũ iratus non obediens rationi, magis prosequitur, ut experientia testatur. ¶ Ad hoc dicitur, pel mo explanando sententiam authoris, deinde uerba. Intendit author q. quia ratio dupliciter refertur ad iram ... p. 2.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̃ ꝙ ira nõ sit naturalior quam concupiscentia. Propriũ enim hois dr̃, quod sit animal mansuetũ natura: sed mansuetudo opponitur irę, ut dicit philo. in 2. Rhet.* ergo ira nõ est naturalior q̃ cõcupiscẽtia, sed oino vr̃ esse contra hois naturam.

*c. 3. t. 6.

¶ 2 Præt. Rõ contra naturã diuiditur. Ea. n. quę secundum rõnem agunt, non dicimus secũdũ naturam agere: sed ira est cũ rõne, cõcupiscentia aũt sine rõne, ut dr̃ in 7. Eth.* ergo concupiscentia est naturalior q̃ ira.

*c 6. ante med. t. 5

præcepti. Et nuntiat tem quidem semp se exhibet rō: qa ipsam irā respicit, nuoo ando cām uindictæ: p̄cipere uero nō sem per se exhibet: quia moderamen iræ per piendo faceret, qd nō semp accidit. ideirco rō est causa iræ, inquantum nuntiat: & est causa mansuetudinis, inquantum præcipit moderādo. Et quia moooore necessitatio concutit ad irā, & semp. præcipere aūt non: ideo in corpore articuli ex 4. Ethi. dictum, q̄ humanius est punire, q̄ mansuetū esse, ex hac radice verificat. Verba aūt literæ accipienda sunt specifica tiue, ita q̄. ly, inquātu iratus nō totaliter audit imperiū rōnis, determinat cōdōnē, scđm quā ira subtrahibilis est imperio rationis: quia. o. opposita habent fieri circa idē, scđm eandē conditionē, ira oata est obedire, & nata obedire, moderamen suscipere, & nō suscipere sub imperio rōnis: ac si dixisset, qd ira inquantū subest rōni nuntianti; est ab eat inquātū uero subest rōni moderanti, sedat ab ea: ita q̄ ió ex illo actu sedat irā, qui pōt audiri, & nō auditi abitato, ob eu ius non auditionē ol iratus nō totaliter audire imperiū rōnis.

*cap. 6. ante me. to. mo. 5.

*tex. 4.

*Q. 36. a. 1.

¶ 3 Præt. Ira est appetitus vindictæ, concupiscētia aūt maxime est appetitus delectabiliū s̄m tactū, s. ciborū, & uenereorū: hæc aūt sunt magis naturalia homini, quàm vindicta. ergo concupiscentia est h naturalior, q̄ ira.

Sed contra est, quod Philos. dicit in 7. Ethi.* quòd ira est naturalior, quàm cōcupiscētia.

Respon. Dicendū, q̄ naturale dr̄ illud, qđ causatur a natura, vt patet in 2. Physic.* unde vtrum aliqua passio sit magis, vel min⁹ naturalis, considerari non pōt, nisi ex cā sua. Causa aūt passionis, ut supra dictum est*, dupliciter accipi pōt. Vno modo ex parte obiecti: alio mō ex parte subiecti. Si h ergo consideretur cā iræ, & cōcupiscentiæ ex parte obiecti, sic concupiscētia, & maxime ciborū, & uenereorū, h naturalior est quàm ira, inquatum ista sunt magis naturalia q̄ vindicta. Si aūt consideretur cā iræ ex parte subiecti, sic quodāmō ira est naturalior, & quodāmodo cōcupiscentia. Pōt. n. natura alicuius hoīs considerari, vel scđm naturā gn̄is, uel scđm naturam speciei, vel scđm complexionē propriam indiuidui. h Si igitur cōsideretur natura generis, quę est natura huius hoīs, inquantū est aīal, sic naturalior est cōcupiscentia, quàm ira qa ex ipsa natura cōi hēt hō quandā inclinationē ad appetendū ea, q̄ sunt conseruatiua uitę, vel scđm speciem, uel scđm indiuiduū. Si aūt consideremus naturā hoīs ex parte speciei, scilicet, inquātū est rationalis, sic ira est magis nālis hoī, q̄ concupiscentia, inquantum ira est cum rōne magis quàm cōcupiscentia. vnde Phil. dicit in 4. Ethic.* q̄ humanius est punire, quod pertinet ad irā, quàm mansuetum esse: vnūquodq; n. naturaliter insurgit ɔ contraria, & nociua. Si uero consideretur natura huius indiuidui scđm propriā complexionē: sic ira naturalior est quàm concupiscentia, quia. s. habitudinē naturalē ad irascendū, q̄ est ad cōplexione, magis de facili sequitur ira, q̄ concupiscentia, uel aliqua alia passio. Est enim hō dispositus ad irascendū scđm qđ hēt cholericā cōplexionem. cholera aūt inter alios humores citius mouet: assimilatur. n. igni. Et ideo magis est in prōptu, ut ille qui est dispositus scđm naturalē cōplexionem ad iram, q̄ irascatur, quàm de eo, qui est dispositus ad concupiscendum, quòd concupiscat, & pp hoc Philosophus dicit in 7. Eth.* quòd ira magis traducitur à parentibus in filios, quàm concupiscentia.

*cap. 5. a me. tom. 5.

*cap. 6. ante me. to. 5.

Ad primum ergo dicendū, q̄ in hoīe considerari pōt & naturalis cōplexio ex parte corporis, q̄ est t pata, & ipsa ratio. Ex parte igitur cōplexionis corporalis naturaliter hō s̄m suā speciē est non habēs superexcellentia neq; irę, neq; alicuius alterius passionis pp temperamentū suæ cōplexionis: alia uero aīalia s̄m qđ recedunt ab hac qualitate cōplexionis ad dispōnem alicuius cōplexionis extremę, s̄m hoc ēt naturaliter disponūtur ad excessum alicuius passionis: ut leo, ad audaciā: canis, ad iram, lepus, ad timorē, & sic de alijs. Ex parte uero rōnis ē nāle hoī, & irasci, & mansuetū esse, s̄m quòd ratio quodāmodo causat irā, inquantū nuntiat causam iræ, & quodammodo sedat irā, inquantū iratus nō totaliter audit imperiū rōnis, ut supra dictum est.* *art. 4. 1.

Ad 2m dicēdū, q̄ ipsa rō pertinet ad naturā hominis: unde ex hoc ipso, q̄ ira est cū rōne, sequitur q̄ secūdum aliquem modum sit homini naturalis.

Ad 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de ira, & de concupiscentia ex parte obiecti.

Articvlvs VI.

Vtrum ira sit grauior quàm odium.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur q̄ ira sit grauior, q̄ odiū. Dicitur enim Prou. 27. q̄ h ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: odiū autē q̄ aandoq; hēt misericordiam. ergo ira est grauior quàm odium.

¶ 2 Præt. Maius est pati malū, & de malo dolere, quàm simplr pati: sed illi, q hēt aliquem odio, sufficit q̄ ille, quem odit, patiat malum. irato aūt nō sufficit, sed quærit quòd cognoscat illud, & de illo doleat, ut dicit Philosophus in 2. Rhetor.* ergo ira est grauior quàm odium.

¶ 3 Præt. Quanto ad constōnem alicuius plura concurrunt, tanto videtur esse stabilius: sicut habitus permanentior est, qui ex pluribus actibus causatur: sed ira causatur ex concursu pluriū passionum, ut supra dictū est*, non aūt odium. ergo ira est stabilior, & grauior quàm odium.

Sed contra est, quod Augu.* in regula, odium comparat trabi: iram uero festucæ.

Resp. Dicendum, q̄ species passionis, & ratio ipsius ex obiecto pensatur. Est autem obiectum iræ, & odij idem subiecto. nam sicut odiens appetit malū ei, quem odit: ita iratus ei, contra quē irascit r, sed non eadē ratione. sed odiens appetit malum inimici, inquantū est malum: iratus autem appetit malum eius, contra quem irascitur, non inquantum est malū, sed inquantum habet quan-

SVP. QVÆ. XLVI. ARTIC. VI. Medina ar. 6.

In art. sexto loco corpore, aduerte, q̄ ira & odiū inimicitię cōparant, & discutiū tur, & nō odiū abominationis. illud. n. est, qđ vult malū malo, nō hoc. Inimicus odit suā ægritudinē, nulli vult malū. & talius de dictis. Iniquos odiu habui, nul li malū uolui, sed inimicitiæ odio habui, & abominatus est. ¶ In eodē sexto arti. dubiū ad hoc est: qa differētia inter irā & odiū inimicitię falsa videtur quia aut est sermo de malo illi, cui appetitur, aut simpliciter. Si primo mō nō est differentia inter irā, & odium: qm̄ utrobi que appetitur malū illi, ut vindicta. o. est malum punito. Si scđo mō, sequitur impossibile: s cāt ad malū, ut malum, possit esse persecutiua appetitus patet. o. q̄ odiens affectat malū, odilli, qui odio habetur, vult. ¶ Ad hoc dī. q̄ hic est sermo de malo illi, sed formaliter, s. sub rōne, mali: & in hoc differt odium ab ira quia

145 Porrecta per totum. 1. 2. q. 159. artic. 4. E ma. q. 12 ar. 5.

*c. 4. non remote a fine tom. 6.

*sr. 1. huius quęst.

*In regula ca. 37. tom. 1.

dā rōnē boni.s.prout æstimat illud esse iustū, inquantū est uindicatiuū. unde, et supra dictū est,* q odiū est p applicationē mali ad malū: ira aūt p applicationē boni ad malū. Manifestū est aūt q appetere malū sub rōne iusti, min* hēt de ratione mali, q̄ uelle malū alicuius simpliciter.
G Velle.n.malū alicuius, sub rōne iusti, pōt esse ēt ſm uirtutē iustitiæ, si pcepto rōnis obtēperet: sed ira i hoc solū deficit, q non obedit rōnis pcepto i ulciscēdo. unde manifestū ē, q odiū est multo deteri*, & graui*, q̄ ira.

AD PRIMVM ergo dicendum, q in ira, & odio duo possūt cōsiderari.s.ipsū qd desiderat, & itēsio desiderii. Quantū igit ad id, qd desiderat, ira hēt magis misericordiā, q̄ odium quia. n. odiū appetit malū alterius ſm se, nulla mensura mali satiatur. Ea.n.q ſm se appetuntur sine mensura appetuntur, ut Philosophus dicit. 1. Polit.* sicut auarus diuitias. unde dr Eccl. 12. Inimicus, si i uenerit tēpus, non satiabit sanguine. Sed ira non appetit malū, nisi sub rōne iusti uindicatiui: unde qn malū illatū excedit
I mensuram iustitiæ ſm æstimationē irascentis, tunc miseretur unde Philos. dicit in 2. Rheto.* q iratus, si fiant multa, miserebitur: odiens aūt pro nullo. Quantū uero ad intensionē desiderij, ira magis excludit misericordiā q̄ odiū: quia motus iræ est impetuosior pp choleræ inflammationem. unde statim subditur. Impetum concitati spiritus ferre quis poterit.

AD 2m ergo dicendū, q sicut dictū est,* Iratus appetit malum alicuius, inquantū hēt rōnē iusti uindicatiui: uindicta aūt fit p illationē pœnę. Est aūt de rōne pœnę, q sit contraria uoluntati, & q sit afflictiua, & q p aliqua culpa inferat: & iō irat* hoc appetit, ut ille cui nocumentū infert, pcipiat, & doleat, & q cognoscat pp iniuriā illatam sibi hoc prouenire. Sed odiēs de hoc nihil curat: quia appetit malum alterius, inquantū hmōi. nō est autem uerū, q id de quo qs tristatur, sit peius. Iniustitia enim, & imprudentia cum sint mala, qa tñ sūt uoluntaria, nō cōtristant eos quibus insunt, ut dicit Philosoph. in 2. Rhetoricorū.

AD 3m dicendū, q id, qd ex pluribus causis causatur, tūc est stabilius, qn causæ accipiuntur unius rōnis, sed una cā pōt puallere multis alijs: odiū aūt prouenit ex permanentiori cā q̄ ira: nā ira prouenit ex aliqua cōmotione animi pp læsionem illatā sed odium procedit ex aliqua dispositione hoīs, secundum quā reputat sibi contrarium, & nociuum, id qd odit: & ideo sicut
H passio citi* transit, quā dispō, uel habitus: ita ira citi* transit q̄ odium: quisetiam odium sit passio ex tali dispositione proueniēs. & propter hoc Philosoph. dicit in 2. Rheto.* quòd odium est magis insanabile, quàm ira.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ira sit ad illos solum, ad quos est iustitia.

Medina ar. 7.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr q ira non solum fit ad illos, ad quos est iustitia. Non.n. est iustitia hoīs ad res irrationales: sed tñ hō qnq; irascit h reb. irrationalibus, puta, cum scriptor ex ira proijcit pennam, uel eques percutit equum. ergo ira non solum est ad illos, ad quos est iustitia.

¶2 Præt. Non est h iustitia hominis ad seipsum, nec ad ea, quæ sui ipsius sunt, ut dicit in 5. Ethic.* sed hō quandoque sibijpsi irascitur, sicut pœniteos propter peccatū: unde dicit in Psal. 4. Irascimini, & no-
K lite peccare. ergo ira nō solū est ad quos ē iustitia.

¶3 Præt. Iustitia, & iniustitia potest esse alicuius ad totum aliqd genus, uel ad totam aliquam communitatem, puta, cum ciuitas aliquē lædit: sed ira non est ad h aliquod genus, sed solum ad aliqd singularium, ut dicit Philoso. in 2. Rhet.* ergo ira non proprie est ad quos est iustitia, & iniustitia.

SED contrariū accipi pōt a Philos. in 2. Rhet.*

RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū est,* Ira appetit malū, inquātū hēt rōnē iusti uindicatiui: & iō ad eosdē ē ira, ad quos ē iustitia, & iniustitia. Nā iferre uindictā, ad iustitiā pertinet: lædere aūt aliquē, pti-

*Cap. 6. circa fin. & c. 1 in to. 5.
*Cap. 4. non multū remote a fi. to. 6.
*Cap. 2. & 4.
*Ar. 6.

quia ira malum respicit induitū iusti uindicatiui rōnē: odium aūt malū nudū sedm se. & licet sit impossibile appetitū proseq p se malū appetēti, nō tñ est impossibile appetitū p se proseq malū contrario: nullus.n. operatur aspiciēs ad malum sibi, sed bene ad malum contrario: hoc autem fit in odio, non primum. q In eodē 6 ar. in rñsione ad primum, dubiū occurrit circa id, qd de odio dr q insatiabile est. infinitū est, ut.n. hoc falsum, primo, qa cōtingit odio habere aliquē quoad aliquid, puta plationē, uel potestatē sup se, & uelle ei solū hoc malū, s. priuationem illius. Scdo, quia contingit odio habere aliquē solū quo ad excessū in aliqua re, puta, quo ad excessiuas diuitias, & uelle ei solū hoc malū, ut nō sit tm diues. Tertio, qa contingit odio habere aliquē quo ad uitā, ita q uel t ei mortem: & tñ nō uelit ei alia mala, puta, infirmitates, mala, gēa mortis, & similia. Nō ergo odiū est insatiabile & infinitum, sed mensuratū hēt obiectum. Ad hoc pōt dupliciter distingui, primo de odio abominationis, & inimicitiæ: scdo de odio inimicitiæ simpliciter, ual sed n quid, & dicit quod odium insatiabile, & infinitum est odium inimicitiæ simpliciter, quo scilicet, persona non sedm qoid, sed simpliciter odio habetur & qd de hmōi odio loquit Scriptura, loqtur Aristoteles, loquitur author. obiectiones aūt sunt de odio abominationis uel sedm quid: sed quia ratio in litera adducta militat pro omni odio, s. ea, q secūdum se appetuntur, sine mensura appetūtur, ut patet inductiue in auaro, in infirmo &c. & ex 1. Polit. iō aliter dicendū vr, qd diffa inter irā, & odium in hoc, attenditur secūdum ipsum propriū obiectum: ita quod proprium obiectum odii non hēt per se mensuram, & si hēt, hoc est per accidens. Proprium aūt obiectū iræ hēt per se mēsurā: & si in aliquo casu forte non hēt, hoc esset per accidēs. propriū obiectū iræ est uindicta, q cū respiciat offensā receptā, manifeste p se icludit
F proportionē, saltem sedm apparentiam irati ad offensam, ac per hoc p se in mensura consistit. Proprium aūt obiectum odij inimicitiæ est sola persona: odii aūt abominationis res. qcquid aūt odio hr siue psona, siue res, siue excessus, sedm se refutat, & abnegat ab affectu: ac p hoc nō sedm aliquid sic, & sedm aliquid nō & rursus, ac p hoc nō i ordine ad aliud cui cōmensuret: & ppea infinite insatiabiliter q refutat. Nec obstat qd ipsū odio habitū mēsuratū qddam est puta, certos grad* potētiæ, certus psentiæ &c. hoc.n. est p accidēs. Quicqd.n. & quātumcuq; sit illud q odio hr sine mēsura, refutatur, quū in se mēsuratū sit. obijcit .n. odio qcquid obijcitur, ut qddam totū, & non ut certa mensura ab alijs discretū. Propter qd non sufficiens signum distinctiōis odij ab ira accipiunt Confessores, ex hoc, q pœnitens dicit se nō apetisse, nisi certū malum his, quos odisse se dicit, stat. n. & frequentissime cū appetitu certi mali odiū abominationis, qd redit quandoq; in idē eū, odio psonę sedm quid. Cum.n. odio habetur persona secundum aliquā bonam cōditionem, proprie loquendo, obiectum odij est conditio illa non absolute, sed iñ illa persona: & ppea, & persona sub illa conditione, & cōditio in persona odio hr: & sic saluatur odiū abominationis simpliciter, & odium inimicitiæ secundum quid, aliquo mō, pro quanto. s. personæ oppositum malum deliderat.

*Ar. 2. huius quęst.
conclus. in
Cap. 6 a me. lib., tom. 5.
*Cap. 4 circa fin. to. 6.
*In cor. a.
*Cap. 4. declinando ad finem.
*Ex ca. 4. nō remote a fine elicit. to. 6.
246 Perrectā per totum.

SVPER

net: lædere autẽ aliquẽ, pertinet ad iniustitiã vñ tãA
ex parte cãę, q̃ est lęsio illata ab altero, q̃ ẽt ex par
te uindictæ, ei⁹ quã appetit iratus, manifestũ est, ꝙ
ccncl. m ᵐad eosdẽ ptinet ira, ad quos iustitia, & iniustitia.ⁿ

AD PRIMVM ergo dicendum ꝙ sicut s̃. dictũ est.* Ira quis sit cũ rõne, põt tñ ẽt esse in brutis aĩalib⁹ q̃ rõne carẽt inquantũ naturali instinctu p imaginationẽ mouent ad aliquid sĩl. operibus rõnis. Sic igit, cũ in hoĩe sit, & rõ, & imaginatio dupl̃r ĩ hoĩe põt motus iræ insurgere. Vno m̃õ ex sola imaginatione nuntiãte læsionẽ: & sic insurgit aliqs motus iræ ẽt ad res irrõnales, & inaĩatas, s̃m sĩtudinẽ illius motus, q̃ est ĩ aĩalibus ꝯ quodlibet nocinũ: Alio B mõ ex rõne nuntiãte læsionẽ: & sic, ut Philos. dicit 2. Rhe.* nullo modo põt esse ira ad res insensibiles, neq; ad mortuos: tũ quia non dolent, qđ maxime q̃runt irati in eis, quibus irascunt: tũ ẽt quia nõ est ad eos uindicta, cum eorum nõ sit iniuriã facere.

*Art. 4. ad 4.

* Ca. 5. nõ procul a fi. to. 6

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ sicut Philos. dicit in 5. Ethi.* Quædã metaphorica iustitia, & iniustitia est hõis ad seipsum, inquantũ s. rõ regit irascibilẽ, & cõcupiscibilẽ: & s̃m hoc ẽt hõ dr̃ de seipso uindictã facere, & per consequens sibijpsi irasci: proprie aũt, & per se, non contingit aliquem sibijpsi irasci.

* Circa finem lib. to. 6.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ Philosophus in 2. Rhet.* assi- C gnat vnã drĩam inter odiũ, & irã, ꝙ odiũ põt esse ad aliquod genus, sicut habemus odio omne latronum genus: sed ira non est nisi ad aliquod singulare, cuius rõ est: quia odiũ cãtur ex hoc, ꝙ qualitas alicuius rei appręhendit ut dissonans nr̃æ dispositioni, & hoc potest esse uel in uniuersali, uel in particulari: sed ira cãtur ex hoc ꝙ aliquis nos læsit per suum actum, actus aũt oẽs sunt singulariũ, & ideo ira sp est circa aliqđ singulare. Cũ aũt totã ciuitas nos lęserit, tota ciuitas ꝯputat sicut vnũ singulare.

* Ca. 4. nõ multũ remote a fine to. 6.

fratri suo. ubi tangitur ira sine uoce. postea subdit: Qui dixerit fratri suo, Racha, ubi tangitur ira cum uoce, sed necdum pleno uerbo formata. & postea dicit: Qui autẽ dixerit fratri suo, fatue: ubi expletur uox pfectione sermonis. ergo insufficiẽter diuisit Damas. † iram, nihil ponens ex parte uocis.

† Loco in arg. citato.

SED CONTRA est, authoritas* Damasceni, & Gregorij Nysseni.

* Ibidẽ, et Gre. Nysse. li. 4. c. 13.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ᵐ tres species iræ, quas Damas. ponit, & ẽt Greg. Nyss. * sumuntur scd̃m ea, q̃ dant iræ aliqđ augmentũ: ⁿ qđ quidẽ contingit tripliciter. Vno mõ, ex facilitate ipsius motus, & talẽ irã uocat fel, quia citato accendit. Alio mõ, ex par B te tristitiæ causantis irã, q̃ diu in memoria manet: & hæc ptinet ad maniã, q̃ a manedo dr̃. Tertio, ex parte eius qđ iratus appetit. s. vindictæ: & hæc ptinet ad furorẽ, q nũquã qescit donec puniat. vnde Philos. in 4. Ethi.* quosdã irascentiũ nocat acutos, qa cito irascunt: quosdã amaros qa diu retinẽt irã quosdã difficiles, qa nunquã qescunt, nisi puniãt.

concl. m
* Locis in argu. Sed contra citatis.
* Ca. 5. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ omnia illa, p quę ira recipit aliquam perfectionem, non omnino p accidens se habent ad iram, & ideo nihil prohibet secundum ea species iræ assignari.

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ excãdescentia, quã Tullius* ponit, magis vr̃ ptinere ad primam speciem iræ, q̃ perficitur scd̃m uelocitatem iræ, q̃ ad furorem. nihil autem prohibet ut thymosis Græce, quod Latine furor dr̃, utrunq; importet, & uelocitatem ad irascendum, & firmitatem propositi ad puniendũ.

* Loco citato in argum.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ gradus illi iræ distinguuntur secundum effectum iræ, non autem secundum diuersam perfectionem ipsius motus iræ.

SVPER Q. XLVI. ART. VIII.

247 Porrella per totum. 2. 2 q. 158 ar. 5.

Medina ar. 8.

OMisso 7. artic. in quo diligẽter notabis, & memorię mãdabis distinctionem iræ ex imaginatione, & rõne, & aduertes, ꝙ cũ scientificus sermo de ira est, intelligitur de ira ex ratione nunciante.

¶ In 8. l rñsiõe ad primam aduerte, ꝙ autor non aperit intentionẽ suã, an putauerit hasce spẽs eẽ uera Et posset forte dici, ꝙ non sunt neręspẽs ex parte obiecti scd̃m cuius p se drĩas passionũ drĩę sumuntur quis ex parte subiecti specifice distinguantur. Obiectũ. n. ois iræ ono idẽ est. sed ex dispõne uaria fulta. s. celeritate, choleræ memoria, uel appetitu ipsa dinesificat pp ꝙ nõ uideo nisi accidẽtales dr̃ as licet fitoia liter accidẽtales, ut album, & nigrũ ad aĩal.

* Lib. 2. Orthodo. fidei cap. 16.

χολὴ
μῆνις
κότος
θύμωσις
θυμὸς

* Lib. 4. in fol. 5. a princ. lib.

† Lib. 2. c. 16.

* Ca. 5. circa princ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum conuenienter assignentur species iræ. D

AD OCTAVVM sic pcedit. Vr̃ ꝙ Dama.* in cõuenienter assignet tres species iræ. s. fel, maniã & furorẽ. Nullius. n. gñis species diuersificant s̃m aliqđ ʰ accidẽs: sed ista tria diuersificant s̃m aliqđ accidens. principiũ. n. motus iræ, fel vocatur: ira aũt permanens dr̃ mania: furor autẽ est ita obseruans tp̃s in vindictam. ergo non sunt diuersæ spẽs irę. E

¶ 2 Præt. Tullius in 4. de Tusculanis qõnibus, dicit ꝙ excãdescẽtia Gręce dr̃, thymosis, & est ira mõ nascẽs, & mõ desistens. thymosis ãt s̃m Dam. † est idẽ qđ furor. ʰ non ergo furor tp̃s quærit ad uindictam, sed tpe deficit.

¶ 3 Præt. ʰ Greg 22. Moraliũ* ponit tres ʰ gradus iræ. s. iram sine uoce, & ira cum uoce, & irã cũ uerbo expresso, s̃m illa tria, quę Dñs ponit Matth. 5. Qui irascit

QVAESTIO XLVII.

De causa effectiua iræ, & de remedijs eius, in quatuor articulos diuisa. D

DEINDE considerandum est de causa effectiua iræ & de remedijs eius.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum semper motiuũ iræ sit aliquid factum contra eum, qui irascitur.

¶ Scd̃o, Vtrum sola paruipẽsio, uel despectio sit motiuũ iræ.

¶ Tertio, De causa iræ ex parte irascentis.

¶ Quarto, De causa iræ ex parte eius, contra quem aliquis irascitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum semper motiuum iræ sit aliquid factum contra eum, qui irascitur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non semp aliquis irascatur pp aliquid cõtra se factũ. Hõ. n. peccando, nihil contra Deum facere põt. Dr̃. n. Iob. 35. Si multiplicatę fuerint

SVPER Q. XLVI. XLVII. XLVIII. ART. I.

Medina art. 1.

CIrca qõ 46. 47. & 48. simul nota diffinitionẽ irę positam ab Aris. l 2. Rhe Ira ẽ appetitus cũ tristitia, ac spe punitionis apparentis, pp apparentẽ paruipensionẽ eorum, q̃ in ipsum, aut in ipsius aliqua non conuenientẽ. Ex qua diffinitione uidere potes in primis iram passionem cõpositã ex tristitia, & spe, & causis, & consequenter ex malo, & bono ac p hoc ex parte tristitiæ malo desectus & uniuersaliter con tristãtia disponũt ad irã, & in quibus tristitia accepta pmanet, aut renouatur, ita quoque facile surgit. Ex parte uero spei audacia, delectatioq; cõsequitur tam in cogitando, q̃ in sperata præsentia vindictæ.

248 Porrella per totum.

Ex parte

iniquitates tuæ, quid faciesʒ 1 lū dicitur tñ Deus irasci contra hoĩes pp peccata, secūdū illud psal. 105. Iratus est furore dñs in populum suū. ergo non semper aliquis irascitur propter aliquid contra se factum.

¶2 Pręt. Ira appetitus uindictę: sed aliquis appetit uindictā facere, ēt de his, q̄ h contra alios fiunt. ergo non semper motiuū iræ est aliquid contra nos factū.

¶3 Præt. Sicut Philosoph. dicit in 2. Rhet.[*] hoĩes irascunt p̄cipue contra eos, q despiciunt ea circa q̄ ipsi maxime studēt: sicut q studēt in philosophia, irascunt ʒ eos, q philosophiā despiciūt, & simile est in alijs: sed despicere philosophiā nō est nocere ipsi studēti. nō ergo sp irascimur propter id, quod contra nos fit.

¶4 Præt. Ille, q tacet ʒ contumeliantē, magis ipsum ad irā ꝓuocat: ut dicit Chryso. sed in hoc cōtra ipsū nihil agit, q tacet. ergo nō sp ira alicuius ꝓuocatur pp aliquid, qđ contra ipsum fit.

SED CONTRA est qđ Philosophus dicit in 2. Rhe.[*] q ira fit sp ex his, quæ ad seipsum: inimicitia aūt & sine his, q̄ ad ipsum. si .n. putemus talem esse, odimus.

RESPON. Dicendū, q sicut supra dictū est,[a] Ira est appetitus nocēdi alteri sub rōne iusti vindicatiui. Vindicta aut locū non G hēt, nisi ubi p̄cessit iniuria, nec iniuria ois ad uindictā ꝓuocat sed illa sola, quæ ad eū pertinet q appetit uindictam. Sicut. n. unūquodq; naturaliter appetit proprium bonū, ita ēt naturaliter repellit proprium malū: iniuria aūt ab aliquo facta non ptinet ad aliquē, nisi aliqd fecerit qđ aliquo mō fit cōtra ipsū. vñ sequit qđ[*] motiuū iræ alicuius sp sit aliqd cōtra ipsum factū.

H AD PRIMUM ergo dicendū, q ira non dr̄ in Deo scd̄m passionem animi, scd scd̄m iudiciū iustitiæ prout vult uindictā facere de peccato. Peccator. n. peccādo, Deo nihil nocere effectiue pōt, tñ ex parte sua dupliciter ʒ Deū agit, Primo quidem inquātū eū in suis mandatis contēnit.

Ex parte aūt successus speratæ uindictæ ad tristitiā, delectatio F tanto est maior, quanto & medicinæ contra posiq hēt rōnē. De inde hēt nb estum nti nnq; s rem, & personā, res est punit o ap parens persona est ts, qui paruipendit. Ea parte punitionis appetitæ & speratæ uide, q nō est ira ad excellentes psonas, quas nō speramus posse punire nisi pro q̄to (eū alieno adiutorio. puta, diuino) speramus punire: scilicet esset excellens psona respectu irati absolute, nō tñ respectu eius eum adiutorio. q̄. n. p amicos possumus, p nos aliquo mō possum[*]: ut dr̄ 3. Eth. Et q ira nō est nisi ad quos est iustitia punit. o. n. ad iustitiā spectat: & q est finita, & mēsurata punitio cū punibili cōmēsurat & hic multis factis placatur[*].

[*] Cap. 2. post me. to, 6.

Ea parte uero apparētis uide. q ira nō est ad mortuos. scd̄m se, nec ad insensibilia, q bus nō pōt apparere punitio, & q irat[*] appetat punitionē sic vt sentiat punit[*] qd à quo & ꝓ quo patit, ut ī 2. Rhe. dr̄ ex psona vero hēs, q ira non est nisi ad singulares psonas qm̄ singulariū est paruipendere. hēs deinceps cām iræ apparentē paruipensionem: vñ uides ex parte irati cām iræ aliquā excellentiā, quā lædit paruipensio. & ex parte eius cui irascimur, defectum quē dedecet paruipēdere excellentē. deniq; hēs irā non ex qualibet, sed ex cōtra se, uel sua apparente paruipensione cōsurgere. viu dicta n. pro se, uel suis al quo mō fit extraneas. n. oīno iniurias non curamus. Et demū inconuenientē, seu iniustam oportere apparere paruipēsionē uides, si ira exe tati dēt: q̄. n. iuste patiemur, non quærimus uendicare, ut experientia cōmunia testatur in iudicijs. Ex quibus nulla m hi vr clarior dña, qua possit odiū ab ira discerni, q̄ q ira est appetitus mali, ita q sentiat se punitum pro tali: retin odio aūt appetitus est solius mali. Et si uelerūt ea primere affectus suos, saltē in hoc discernetur, si appetierūt malum pro uindicta, seu punitione, aut simpliciter, ut hēat malū: illud. n. ad iram, hoc ad odiū spectat. Et hæc de passionibus dicta sufficiant: nihil. n. aliud pro nunc scribendū occurrit in particulari. Restant in calce totius tractatus, de actibus appetitus tā intellectiui, q̄ sensitiui, aliqua dubia simpliciter, & ad hominem diuum sanctum Thomam.

• Primum est. an præter decē. & septem actus appetitus iā tractatos, sex proprios cōnalibus, & undecim cōes, sint alij actus appetitus distincti specie in esse naturæ ab istis, an sint soli supradicti. Quòd. n. nō sint plures, ex hoc suadet quia diminutus author fuisset omittendo illos, q uero sint plures, ex duobus probatur. primo quare præter omnes dictos est actus uolitionis, seu nolle in uoluntate, de quo non est tractatum.

¶ Secundo, quare p̄ter oēs dictos est in uoluntate actus neuter, quo uoluntas vult bonum absolute, non pp se, nec pp aliud: & quod sit ponendus in uoluntate hic actus neuter, probatur inquit Scotus in 1. sent. dist. 1. q. 3. ar. 1. Voluntas potest ostendi aliquod obiectum bonum absolute apprehēsum, non sub rōne per se, nec propter aliud boni, & uoluntas pōt habere circa tale obiectum aliquem actum, & non necessario inordinatum. ergo potest habere aliquem actum uolendi neutrum. i. nec propter se, nec pp aliud: de hoc autē actu nō est tractatum, ergo assumptum patet, cum quandoq; primo offeratur bonum: & deinde d scrutatur an sit bonum propter se, an propter aliud.

¶ Tertiū dubium est, an oēs undecim actus appetitus, quos passiones dicimus, ut sunt in uoluntate, sint actus uoluntatis specifice distincti in esse naturæ, an nolli sint aliqui sic, & aliqui nō: & an coincidāt cū illis sex in esse naturæ, an sint alij specifice ab illis. Quòd. n. distinguant spē. ex distinctione obiectorū, apparet q uero non distinguant, ex eleuatione inferiorū in superiorem naturā, vf. dispersa. n. inferioribus uniuntur in superiori, q coincidant cū illis sex, inductiue manifestari, pōt amare. n. desiderare, sperare, audere, irasci, uelle, quoddā est, q non coincidāt, apparet ex eo, q seor sum tractatæ sunt. Vt. n. patet in q. 28. ar. 6. & p totū immediate hūc tractatū de passionibus, examinatæ sunt nō solū ut in appetitu sēsitiuo, sed ēt in intellectiuo sunt.

[*] Ca. 4. declinando ad fin. to. 6.

[*] q. 46. ar. 6.

¶ ad primū dubiū dr̄, quod p̄ter dictos decem & septem actus, nullus est alius actus: qm̄ nolle nō est alius a p̄dictis, & actus neuter non dat, ut patebit, nec alius aliq̃s apparet. De nolle in primis dupliciter dicit p̄t primo q nolle coincidit cū uelle: qm̄ oīno nihil aliud signat nolle[*] q̄ uelle nō. Et ad hoc est authoritas S. Tho. supius in q. 6. ar. 3. ad scdm & in 1. sen. d. 6. in expositione lrę. & distin. 46. ad scdm. In oībus. n. his locis vult quòd nolle significat actū uolēdi cū negatione obiecti: sed qm̄ bonū, & malū sūt obiecta appetitus, q̄ui a malō scd̄a lo, & bonum est q oīa appetūt, malū uero quod oīa fugiunt: rationabile est, ut in primo appetitu quorum est rationabilis, fit actus consonus utriq; obiecto: prosecutio. s. respectu boni, & fuga respectu mali: ac p hoc sicut uelle inest pro prosecutione, ita nolle p I fuga. illius n obiectum propriū est bonū, huius aūt malū: & hoc est tenendum, & scd̄m rem, & scd̄m mentem authoris: ut patet superius in q 8. ar. 1. ad primum, ubi ex proposito hoc tractat tanquā in proprio loco: nec oppositum sensit in locis prætinductis, sed tantummodo exposuit p uelle tanquā notius significatum per nolle. Dic ergo q nolle, significat actum positiuū refutatiuum obiecti: & quia fuga in appetitu est sicut negatio in intellectu, ut dr̄ in 6. Ethi. ideo hic actus declaratus est per uelle nō non fuit tñ tacitus ab authore in hoc tractatu actus istius nolitionis, sed inquantum est proprius uoluntati tractatus est cū suo contrario. s. uelle. Oppositorum. n. Eadē est disciplina. Et assignatum est ei obiectum. s. malū, & dictum quid est. s. fuga, ut patet in loco allegato. Inquantum uero rationem habet cōem cū passionibus tractatū est in tractu de odio, & opposito desiderij, desperatione ac timore: sunt n. in uoluntate hæc, nolitiones: & ut dictum est, uniuersaliter passiones tractatæ sunt tam pro pas- K sionibus, q̄ pro actibus uolūtatis similibus passionibus. De actu aūt neutro, q non detur facile, manifestum fit ex hoc, Cum appetitur bonum absolute, concurrunt duæ conditiones in obiecto. s. bonitas terminans actum appetitus, negatio ordinis ad aliud, propter quod appetatur. fertur. n. uoluntas in bonū absolute representatū, sic q appetit ipsum, & non appetit ipsum pp aliud. Ex hoc aūt ulterius procedendo adiuncto, quod bonum pp se non exponitur positiue, sed negatiue: quia sicut nihil est à se positiue sed negatiue, idest non ab alio: ita nihil est propter se positiue sed negatiue, idest non propter aliud, uidebis q cum bonum absolute appetitur, uerus assensus uoluntatis est ad bonum ut finem, & pp se, & non est actus neuter. Et per hoc patet solutio rationis: tam n. patet q est implicatio in adiecto dicere q bonum representatur absolute, & non propter se, nec ꝓpter aliud. Bonum. n. absolute est propter se negatiue: & hoc modo intelligitur pp se, ut distinguit cōtra pp aliud: sicut intelligitur

cum

eũ diſtinguitur ens à ſe contra ens ab alio. Sed aduerte Nouitie, ꝙ ſp ſubintelligit̃ bonũ ſubſtãtũ alioquin pp ſe diceretur de chimæra.qd.n.eſt bonũ non pp eliud, eſt bonũ pp ſe.Quòd ſi cõcédet.quis,ꝙ ſumit pp ſe poſit ue manifeſte diſtinguit bonum pp aliud cõtra nullũ bonũ nõ datur .n. bonum pp ſe poſitiue,niſi ſingatur aliquid quod ſit poſitiue finis ſuiipſius.

¶ Ad ſcdm dubiũ dico,ꝙ nõ uideom re, aut in authore diſtinctiuné ſpecificã in eſſe naturæ actuũ, qui paſſiones dñr in uolũtate poſitorũ, ſed oẽs pter triſtitiam,ad ſupte noſatos ſeptem actus.ſ.uelle, nolle, frui,intendere, eligere,cõſentire,& uti,reduci puto. Author ſi quidẽ ſupius in q.1. ar.2. eũ primũ particulares cõditiones di-

249 *Porrecta per totum.* ſtinguere paſſiones partis ſenſitiuæ,affirmens, oppoſitiq; in parte intellectiuæ inſinuans,amoré.& deſiderũ in parte ſenſitiua, nõ intellectiua diſtingui ſcdm ſpẽm innuit: & ſi de delectatione in uolũtate, & aliis paſſionib. idẽ ſẽſiſſet, nõ poſuiſſet fruitionẽ ſolã ſpẽ diſtinctã ab aliis actibus uolũtatis:ſed tractaſſet de ea in tractatu de delectatione, cum ſit eius ſpẽs. Ad naturã aũt terũ aſpiciendo, neſcio itã in uolontate,niſi uelle oĩa dictã: & amoré,oĩſ uelle bonũ ſibi,uel alteri &c.Triſtitiã ãt õ excep: quia cõtraria eiuſdẽ gñis ſunt, & eadẽ eſt eorũ diſciplina : ac p hoc cũ delectatio in uolũtate diſtinctus ſit ſpẽ actus à uelle,& aliis actibus conſequens eſt ut triſtitia, q ei eſt cõtraria ſit etiã ſpẽ diſtinctus actus a nolle,& cæteris,nec pp e diminutus eſt authori ſim,& ponẽdo fruitionem ſpẽm p ſe in uolũtate, iſinuauit triſtitiã. oppoſitorũ.n.eadem eſt diſciplinæ: & tractando de delectatione,& triſtitia,expreſſe tradidit triſtitiem cõtrariã delectationi in uolũtate,ut patet, ſuperius in q. 35. &

Lo.f. ar.3. & 4. cor.

*Li.2.Ortho. fidei c.16.

*Ca.8.cir. med.to.6

*Ca.2.to. 6.

*Ca.2.in prin.to.6

concl. m

*Cap. c. paulopoſt prin. to.6

ſic ſi decẽ, & ſeptẽ ſupradictis eddant, hi duo actus.ſ.nolle, & triſtari, erunt in uniuerſo actus decem,& nouẽ appetitus diſtincti ſpẽ in eſſe naturæ cõprehendendo ſub fruitione oẽm delectationem uolũtatis.

Secundo inquantũ nocumentũ aliqđ infert alicui,uel ſibi uel alteri,quod ad Deũ ptinet, ꝓut ille cui nocumẽtũ infert,ſub Dei ꝓuidentia,& tutela continet̃.

Ad 2m dicendũ, ꝙ iraſcimur ꝫ illos,qui alijs nocent, & uindictam apperimus, inquantũ illi, quibus nocet̃, aliquo modo ad nos ptinẽt uel p aliquam affinitatem, uel p amicitiam, uel ſaltem per communionem naturę.

Ad 3m dicendũ, ꝙ id,in quo maxime ſtudemus, reputamus eſſe bonũ nr̃m:& iõ cũ illud deſpicit̃, reputamus nos quoq; deſpici, & arbitramur nos læſos.

Ad 4m dicendũ,ꝙ tunc aliqs tacẽs ad irã ꝓuocat iniuriantẽ, qñ vr̃ ex contẽptu tacere,quaſi paruipẽdat alterius irã: ipſa aũt paruipenſio quidam actus eſt.

Articvlvs II.

Vtrum ſola paruipenſio, vel deſpectio ſit motiuum iræ.

AD secvndvm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ non ſola paruipẽſio, uel deſpectio ſit motiuũ iræ. Dicit.n.Dama.* ꝙ iniuriã paſſi,uel æſtimantes pati, iraſcimur: ſed nõ põt iniuriã pati ẽt abſq; deſpectu,uel paruipẽſione.ergo ſi ſola paruipẽſio eſt iræ motiuũ.

¶ 2 Præt. Eiuſdẽ eſt appetere hõ norẽ, & cõtriſtari de paruipenſione: ſed bruta aĩalia nõ appetunt honorẽ.ergo nõ contriſtãtur de paruipẽſione,& tñ in eis ꝓuocat̃ ira pp hoc,ꝙ vulnerantur, ut dicit Philoſophus in 3. Ethi.* ergo nõ ſola paruipenſio uidetur eſſe motiuum iræ.

¶ 3 Præt. Philoſophus in 2. Rhe. *ponit̃ multas alias cãs, iræ,puta oblinionẽ, & exultationẽ in infortunijs,denũtiationẽ malorum,impedimentũ conſequẽdæ ꝓpriæ uoluntatis.non ergo ſola paruipenſio eſt ꝓuocatiuũ iræ.

Sed contra eſt,qđ Philoſ.dicit in 2.Rhe.* ꝙ ira eſt appetitus cũ triſtitia punitionis propter apparentem paruipenſionẽ nõ conuenienter factam.

Resp. Dicendũ,ꝙ *oẽs cauſæ iræ reducunt̃ ad paruipẽſionẽ.* Sũt.n.tres ſpẽs paruipẽſionis vt dr̃ ĩ 2. Rhe.* ſ.deſpectus,epireaſmus.i.impedimẽtũ uolũtatis implendæ,& cõtumeliatio: & ad hæc tria oĩa motiua iræ reducũtur. cuius rõ põt accipi duplex. Prima eſt qa ira appetit nocumentũ alterius,inquantũ hẽt rõnẽ iuſti vindicatiui:& iõ intm̃ q̃rit vindictã, iquãtũ vr̃ eſſe iuſta. Iuſta aũt uindicta nõ fit niſi de eo,qđ eſt iniuſte factũ: & iõ ꝓuocatiuũ ad irã ſp eſt aliqd ſub rõne iniuſti. vñ dicit Philoſophus in 2. Rhet.* ꝙ ſi hoĩes putauerint ab eis qui læſerunt, eſſe iuſte paſſos,non iraſcuntur:non.n.fit ira ad iuſtum. Contingit aũt tripliciter nocumentum alicui inferri.ſ.ex ignorãtia,ex paſſione,& ex electione. Tũc.n.aliqs maxime iniuſtũ facit,qñ ex electione,uel induſtria uel ex certa malitia nocumentũ infert, ut dr̃ in 5. Ethic.* & iõ maxime iraſcimur ꝫ illos quos,putamus ex induſtria nobis nocuiſſe. Si.n.putemus aliquos uel p ignorãtiã,uel ex paſſione nobis intuliſſe iniuriã,uel nõ iraſcimur contra eos, uel multominus. Agere.n.aliqd ex ignorãtia,uel ex paſſione diminuit rõnẽ iniuriæ,& eſt quodammõ ꝓuocatiuũ miſericordię,& ueniæ:illi aũt q ex induſtria nocumentũ inferunt,ex cõtemptu peccare uident̃,& iõ cõtra eos maxime iraſcimur. Vñ Philoſophus dicit in 2.Ret.* ꝙ his,qui pp irã aliquid fecerunt aut nõ iraſcimur,aut minus iraſcimur:non enim pp paruipenſionem uident̃ egiſſe. Secunda rõ eſt,quia paruipenſio excellentiæ hoĩs opponit̃: quæ enim homines nullo modo putãt digna eſſe, paruipendũt, ut dr̃ in 2.Rhe.* Ex omnibus aũt bonis noſtris aliquam excellentiã quærimus: & ideo quodcunq; nocumentum nobis inferat̃, inquantum excellentiæ derogat uidetur ad paruipenſionem pertinere.

*Ca. 1 nõ procul a ſi.to.6.

*Ca. 5.& 8.to.5.

*Ce.3.cir. med.to.6

*Ca.2.nõ procul a prin.to.6

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ex quacunque alia cã aliquis iniuriã patiat̃,q̃ ex contemptu, illa cã minuit rõnem iniuriæ:ſed ſolus contẽptus, uel paruipẽſio rõnẽ iræ auget, & iõ eſt p ſe cã iraſcẽdi.

Ad 2m dicẽdũ,ꝙ licet aĩal brutũ nõ appetat honorẽ ſub rõne honoris, appetit tñ naturalr̃ quãdã excellẽtiã,& iraſcit̃ ꝫ ea, q̃ illi excellẽtię derogãt.

Ad 3m dicendum, ꝙ omnes illæ cauſę ad quandã paruipenſionem reducunt̃. Obliuio.n.paruipenſionis eſt euidens ſignũ: ea.n.q̃ magna ęſtimamus, magis memorię infigimus. Similiter ex quadã paruipenſione eſt, quòd aliquis non uereat̃ contriſtare aliquem,denuntiãdo ſibi aliqua triſtitia. Qui ẽt in infortunijs alicuius hilaritatis ſigna oſdit, vr̃ parũ curare de bono,uel malo eius. Similiter ẽt,q impedit aliquẽ à ſui ꝓpoſiti aſſecutiõe,nõ pp aliquã vtilitatẽ ſibi inde ꝓuenientem, nõ vr̃ multum curare de amicitia eius: & ideo omnia talia inquantũ ſunt ſigna contemptus,ſunt prouocatiua irę.

Articvlvs III.

Vtrum excellentia iraſcentis ſit cauſa iræ.

AD tertivm ſic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ excellentia alicuius non ſit cã,ꝙ facilius iraſcat̃. Dicit.n.Philoſoph.in 2.Rhe.* ꝙ maxime aliqui iraſcuntur, cũ triſtant̃,ut infirmi,& egentes,& q non hñt id, qđ cõcupiſcunt:ſed oĩa iſta ad defectum ptinere vñr. ergo magis facit ꝓnũ ad irã defectus,q̃ excellẽtia. — 250 *Porrecta per totum.*

¶ 2 Pręt. Philoſophus dicit ibidẽ, * ꝙ tũc aliqui maxime

*Ce.2.cir med. to. 6.

*Cap.2.a med.to.6

xime irascuntur, qñ in eis despicitur id, de quo pôt esse suspicio, q̃ uel non insit eis, uel quòd sit in eis debiliter: sed cum putant se multum excellere in illis, in quibus despiciuntur, non curant, sed pdicta suspicio ex defectu prouenit. ergo defectus est magis causa quòd aliquis irascatur, quàm excellentia.

¶3 Præt. Ea, q̃ ad excellẽtiã ptinent, maxime faciũt hoies iucũdos, & bonæ spei eẽ: sed Philosophus dicit in 2. Rhet.* q̃ in ludo, in risu, in festo, in prosperitate, in consummatione operum, in delectatione non turpi, & in spe optima, homines non irascuntur. ergo excellentia non est causa iræ.

*Ca. 3. circa med. to. 6.

Sed contra est, qđ Philoso. in eodem libro dicit,* q̃ hoies propter excellentiam indignantur.

*Ca. 9. to. 6.

Respon. Dicendũ, q̃ cã iræ in eo, qui irascit, dupliciter accipi pôt. Vno mõ fm habitudinẽ ad motiuũ iræ, & sic excellentia est cã ut aliqs de facili irascat.* est. n. motiuũ iræ iniusta paruipensio, ut dictũ est.* cõstat aũt, q̃ quanto aliqs est excellentior, iniustius paruipendit in hoc, in quo excellit. & iõ illi qui sunt in aliqua excellentia, maxime irascunt si paruipendant: puta, si diues paruipendit in pecunia, & rhetor in loquendo, & sic de alijs. Alio mõ pôt considerari cã iræ in eo qui irascit, ex parte dispositionis, q̃ in eo relinquit ex tali motiuo. Manifestũ est aũt, q̃ nihil mouet ad irã, nisi nocumentũ qđ contristat: ea aũt q̃ ad defectũ ptinent, maxime sunt contristantia, qa hoies defectibus subiacẽtes facilius lædunt. Et ista est cã quare hoies, q̃ sunt infirmi, uel in alijs defectibus, facilius irascunt, qa facilius cõtristant. Et p hoc patet rñsio ad primum.

*concl. *Art. pce.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ ille, qui despicitur in eo, in quo manifeste multum excellit, non reputat se aliquam iacturã pati, & iõ non contristatur, & ex hac parte minus irascitur: sed ex alia parte inquãtũ indignius despicitur, hẽt maiorem rõnem irascendi, nisi forte reputet se non inuideri, uel subsannari pp despectum, sed pp ignorãtiam, uel propter aliud hmõi.

Ad 3m dicendum, q̃ oĩa illa impediunt irã, inquãtũ impediunt tristitiã: sed ex alia pte natã sunt prouocare irã, fm qđ faciũt hoiem icõuenientius despici.

Articvlvs IIII.

Vtrum defectus alicuius sit causa, vt contra eum facilius irascamur.

151 Porrecta per totum.

Ad quartvm sic proceditur. Vr q̃ defectus alicuius non sit cã, ut cõtra ipsum facilius irascamur. Dicit. n. Philo. in 2. Rhe.* q̃ his, qui confitentur, & pœnitent, & humilianť, nõ irascimur, sed magis ad eos mitescimus, vñ & canes nõ mordẽt eos, q̃ residẽt: sed hoc ptinet ad paruitatẽ, & defectũ. ergo paruitas alicuius est cã ut minus irascamur.

*Ca. 3. parũ a prin cip. to. 6.

¶2 Præt. Nullus est maior defectus q̃ mortis: sed ad mortuos desinit ira. ergo defectus alicuius non est causa prouocatiua iræ contra ipsum.

¶3 Præt. Nullus æstimat aliquẽ paruũ ex hoc, q̃ est sibi amicus: sed ad amicos si nos offenderint, uel si nõ iuuerint, magis offendimur. vñ dr in ps. 54. Si inimic9 me9 maledixisset mihi, sustinuissẽ utiq;. ergo defect9 alicui9 nõ est cã ut ꝯ ipsũ facil9 irascamur.

Sed contra est, q̃ Philosophus dicit in 2. Rhe.* quòd diues irascitur contra pauperem, si cum despiciat, & principans contra subditum.

*Cap. 2. a med. to. 6.

Resp. Dicendũ, q̃ sicut iam ẽ dictũ est,* Indigna despectio est maxime prouocatiua iræ.* Defectus igit uel paruitas eius ꝯ quẽ irascimur, facit ad augmentum iræ inquantũ auget indignã despectiõne. Sicut. n. quãto aliquis est maior, tãto indignius despicit: ita quãto aliqs est minor, tanto indignius despicit. & iõ nobiles irascunť si despiciant a rusticis, uel sapiẽtes ab insipiẽtibus, uel dñi a seruis. Si uero paruitas, uel defectus diminuat despectiõnẽ indignã, talis paruitas non auget, sed diminuit irã: & hoc mõ illi, qui pœnitẽt de iniurijs factis, & cõfitentur se male fecisse, & humilianť, & ueniã petũt mitigant irã, fcđm illud Prouerb. 15. Responsio mollis frangit irã inquantũ. s. tales uidentur non despicere, sed magis magnipendere eos, quibus se humiliant. Et per hoc patet responsio ad primum.

*Art. 2. & 3. concl.

Ad 2m dicẽdum, q̃ duplex est cã, quare ad mortuos cessat ira. Vna, qa non psũt dolere, & sentire, qđ maxime qrunt irati in his, qbus irascuntur. Alio modo, qa iã uidentur ad ultimũ malorum peruenisse: vñ ẽt ad quoscunq; grauiter læsos cessat ira, inquãtũ eorũ malũ excedit mẽsurã iustę retributiõis.

Ad 3m dicendum, q̃ etiam despectio, quæ est ab amicis, vr esse magis indigna: & ideo ex simili causa magis irascimur contra eos si despiciant uel nocendo, uel non iuuando, sicut, & contra minores.

QVAESTIO XLVIII.

De effectibus iræ, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerãdum est de effectibus iræ. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum ira causet delectationem.

¶ Secũdo, Vtrum maxime causet feruorẽ in corde

¶ Tertio, Vtrum maxime impediat rationis usum.

¶ Quarto, Vtrum causet taciturnitatem.

Articvlvs I.

Vtrum ira causet delectationem.

Medina ar. 1.

152 Porrecta per totum.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ ira non causet delectationem. Tristitia. n. delectationem excludit: sed ira est semper cum tristitia, qa ut dicitur in 7. Eth.* Ois, q̃ facit aliqd propter iram, facit tristatus. ergo ira non causat delectationem.

*Ca. 6. parũ a med. *Ca. 5. in me. to. 5.

¶2 Præt. Phil. dicit in 3.* Eth. q̃ punitio q̃etat impetũ irę delectationem p tristitia faciens: ex quo pôt accipi, q̃ delectatio irato puenit ex punitione, punitio ãt excludit irã. ergo adueniente delectatione ira tollit. non est ergo effectus iræ coniunctus.

¶3 Præt. Nullus effectus impedit causam suã, cũ sit suæ cãæ cõformis: sed delectationes impediũt irã ut dr in 2. Rhe.* ergo delectatio nõ est effectus irę.

*Ca. 3. to. 6. circa med.

Sed contra est, quòd Philosophus in eodem* libro inducit prouerbium, Quòd ira multo dulcior melle distillante in pectoribus uirorum crescit.

*Ca 2. parũ a prin. to 6.

Resp. Dicẽdũ, q̃ sicut Philosophus dicit i 7. Eth.* Delectationes maxime sẽsibiles, & corporales, sũt medicinæ qđã ꝯ tristitiã: & iõ quãto p delectatiõnẽ ꝯ maiorẽ tristitiã, uel anxietatẽ remediũ pstať, tanto delectatio magis pcipit: sicut patet, q̃ qñ aliqs sitis, delectabilior fit ei pot9. Manifestũ est ãt ex pdictis, q̃ mot9 iræ isurgit ex aliqua illata iiuria pstantem,

*Cap. 12. to. 5. *q. 47. ar. 1.

stãte,cui qdē tristitiç remediū adhibet̃ p uindictã: A & iõ** ad pñentiam uindictæ delectatio seqtur,& tã to maior,q̃to maior fuit tristitia. n Si igit̃ uindicta fuerit pñs realiter,fit pfecta delectatio,q̃ totaliter excludit tristitiã,& p hoc qetat motũ iræ: sed anteq̃ uindicta fit pñens realiter, fit irasceti pñens dupl'r.Vno mõ p ipẽ,qa nullus irascit̃ nisi sperans vindictã,ut s̃.dictũ est.* Alio mõ,fm cõtinuã cogitationẽ:vnicuiq;.n.cõcupiscẽti est delectabile imorari in cogitatiõe eorũ,q̃ cõcupiscit:pp qd ẽt imaginatiões sõniorũ sunt delectabiles.& iõ cũ iratus multũ iaio suo cogitet de uindicta,ex hoc delectat̃ tũ d'lectatio ñ ẽ pfecta,q̃ tollat tristitiã,& p ꝯñs itã B

*q.46.ar. ue.1.

AD PRIMVM ergo dicendum,q̃ non de eodẽ iratus tristatur,& gaudet:sed tristat̃ de illata iniuria, delectatur aũt de uindicta cogitata, & sperata.vñ tristitia se habet ad iram sicut principium,sed delectatio sicut effectus,uel terminus.

AD 2m ergo dicendum,q̃ obiectio illa procedit de delectatione, quæ causatur ex reali præsentia vindictæ,quæ totaliter tollit iram.

AD 3m dicendũ, q̃ delectationes p̃cedentes impediunt ne sequat̃ tristitia,& per cõsequens impediũt irã:sed delectatio de uindicta, cõsequit̃ ipsam.

ARTICVLVS II.

Vtrum ira maxime causet feruorem in corde.

251 AD SECVNDVM sic p̃cedit̃.Vr̃ q̃ feruor nõ sit maxime effectus irç.n Feruor.n.sicut s̃.dictũ ẽ ptinet ad amorẽ:sed amor,sicut supra dictũ est princi piũ est, & cã oĩum passionũ.cũ ergo cã sit potior effectu, videtur q̃ ira non faciat maxime feruorẽ.

Porrecta per totum. Veri.q. 26.art.3. c.6. *q.28.ar. 4.

¶2 Præt.Illa,quæ de se excitant feruorem,p tempo ris assiduitatẽ magis augent̃, sicut amor diuturnitate conualescit; sed ira p tractũ tẽporis debilitat̃. dicit.n.Philosoph. in 3.Rheto.* q̃ tempus quietat iram.ergo ira non proprie causat feruorem.

*C.3.post me.c.6.

¶3 Præt.Feruor additus feruori augmẽtat feruorẽ: D sed maior ira supueniens facit irã mitescere,ut Philosoph.dicit in 2. Rhet.* ergo ira non cãt feruorẽ.

*Cap.3.a med.c.6.

SED CONTRA ẽ,qd *Dam.dicit,q̃ ira ẽ feruor ei* q circa cor ẽ, sanguinis ex euaporatione fellis fiẽs.

*Dam.li. 2. fidei Ortho.c. 16.1 pri.

RESP.Dicẽdũ,q̃ sicut *dictũ est,corporalis trãsmutatio,q̃ est in passionibus aĩæ, p̃portionat̃ motui appetitus. Manifestũ est aũt,q̃ quilibet appetitus ẽt naturalis, fortius tendit in id,qd est sibi ꝯriũ si fuerit pñens:unde uidemus,q̃ aq̃a calefacta magis congelat̃, quasi frigido uehementius in ea sidũ a gente. Motus aũt appetitiuus irç causat̃ ex aliqua iniuria illata,sicut ex quodã contrario iniacẽte: & E iõ appetitus potissime tendit ad repellendũ iniuriã p appetitũ uindictæ,& ex hoc sequit̃ magna uehemẽtia & impetuositas in motu iræ. Et q̃a mot* iræ nõ est p modũ retractionis,cui p̃portionat̃ frigus, sed magis p modũ insecutionis, cui p̃portionat̃ calor,cõsequenter,** fit motus irç causatiuus cuiusdã feruoris sanguinis,& spirituũ circa cor,* qd est instrumentũ passionũ animæ.& exinde est,q̃ pp magnã pturbationẽ cordis,q̃ ẽ i ira,maxime apparẽt in iratis indicia q̃dã in exteriorib.mẽbris.vñ Greg. *dicit in 5.Moral.Irç suç stimulis accẽsũ cor palpitat,corpus tremit,lingua se ꝑpedit,facies ignescit,

*q. 44 ar.1.

C.31.circa med.

exasperant̃ oculi,& nequaq̃ recognoscũt̃ noti,ore quidẽ clamorẽ format,sed sẽsus,qd loquat̃,ignorat.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,q̃ amor ipse nõ ita sentit̃,nisi cũ eũ ꝑdit indigẽtia,vt Aug.dicit in 10.*de Trin.Et iõ qñ hõ patit̃ detrimentũ amatæ excellẽtiæ pp iniuria illatã,magis sentit̃ amor:& iõ feruẽtius cor mutat̃ ad remouendũ impedimẽtũ rei amatæ,ut sic feruor ipse amoris p irã crescat, & magis sentiat̃.Et tñ feruor, q̃ consequit̃ calorẽ. alia rõne ptinet ad amorẽ,& ad irã. Nã feruor amoris est cũ quadã dulcedine, & lenitate.est.n. in bonũ amatũ: & iõ assimilat̃ calori aeris,& sanguinis, pp qd sanguinei sunt magis amatiui:& dr̃, q̃ cogit amare iecur,in quo fit quædã generatio sanguinis. Feruor aũt irç est cũ amaritudine ad cõsumendũ, qa tẽdit ad punitionẽ contrarii,unde assimilat̃ calori ignis, & cholerç:& pp hoc Damasce.*dicit,quòd procedit ex euaporatione fellis,& fellea nominatur.

*Circa fi. lib. 1.3.

*Li.2. Ortho. fidei c.16.

AD 2m dicẽdũ,q̃ oẽ illud,cuius cã p tps diminuitur, necesse ẽ q̃ tpe debilitet̃. Manifestũ est aũt q̃ memoria tpe diminuit̃:q̃.n.antiqua sũt,à memoria d' facili excidũt.Ira aũt cat̃ ex memoria iiuriç illatç & iõ cã irç p tps diminuit̃ paulatim,quousq; totaliter tollatur.Maior ẽt vr̃ iniuria qñ primo sentit̃, & C paulatim diminuit̃ eius æstimatio,fm qd magis recedit à pñti sensu iniuriæ.Et sic̃r ẽt est de amore, si amoris cã remaneat in sola memoria. vñ Philos. dicit in 8.Eth.*q̃ si diuturna fiat amici absentia, vr̃ amicitiç obliuionẽ facere:sed in pñtia amici sẽp p tempus multiplicatur cã amicitiç, & iõ amicitia crescit. Et sic̃r esset de ira,si cõtinue multiplicaret cã ipsius:tñ hoc ipsum,q̃ ira cito consumitur,attestatur uehementi furori ipsius.Sicut enim ignis magnus cito extinguitur consumpta materia, ita etiã ira ꝓpter suam uehementiam cito deficit.

*Ca.5.nõ procul a princ.

AD 3m dicendũ,q̃ ois uirtus diuisa in plures partes,diminuit̃:& iõ qñ aliqs iratus alicui,irascit̃ post modũ alteri, ex hoc ipso diminuit̃ ira ad primum, & pcipue si ad fm fuerit maior ira. nam iniuria q̃ excitauit irã ad primũ uidebit̃ comparatione scdç iniuriç,quæ æstimatur maior,esse parua,uel nulla.

ARTICVLVS III.

Vtrum ira maxime impediat rationis usum.

AD TERTIVM sic p̃cedit̃. Vr̃ q̃ ira non impediat rationem.Illud.n.quod est cum rõne,nõ vr̃ esse rationis impedimentũ;sed ira est cum rõne, vt dr̃ in 7.Eth.*ergo ira non impedit rationem. 254

Porrecta per totum. Inf. ar.4. cor.Et 2. 2.q.41.a. 2 ad 3.& q.157.ar. 4.cor. Et mal q.12 ar 1. *L.br.7. Eth.ca.6.

¶2 Præt.Quanto magis impedit̃ rõ,tanto diminuit̃ manifestatio:sed Philosophus dicit in 7.Eth.† q̃ iracundus non est insidiator, sed manifestus.ergo ira non vr̃ impedire usum rationis, sicut concupiscentia,quæ est insidiosa, ut ibidem * dicitur.

† Circa pri. *L.7.Eth. c.6.ci.me

¶3 Præt.Iudiciũ rõnis euidentius fit ex adiunctione contrarii.q̃a contraria iuxta se posita magis elucescunt:sed ex hoc ẽt crescit ira.dicit.n Philosoph.in 2.Rhet.† q̃ magis hoies irascunt̃, si contraria pexistunt,sicut honorati si dehonorentur,& sic de aliis. ergo ex eodẽ ira crescit,& iudicium rõnis adiuuatur.non ergo ira impedit iudicium rationis.

*Loco nunc dicto.

†Li.2.Rhe to.cap.2. post me. tom.5. *L.1.mo ral.c.11. circa pri.

SED CONTRA est, quod Greg.dicit in 5.Moral. quòd ira intelligentiæ lucem subtrahit cum men-

tem

tem permouendo confundit.

RESP. Dicendũ, q mens uel rõ, quãmuis nõ utatur organo corporali in suo ꝓprio actu, tñ q a indiget ad sui actũ quibusdã uiribus sensitiuis, quorũ actus impediũt corpor. pturbato, necesse est q ptubatiões corporales ét iudiciũ rõnis impediãt, sicut patet in ebrietate, & sõno.* Dictũ ẽ aũt, q ira maxime facit pturbationẽ corporalẽ circa cor, ita ut ét usq; ad exteriora mẽbra deriuet: vñ ira inter cæteras passiones manifestius impedit iudicium rõnis, ẽm illud psal. 30. Conturbatus est in ira oculus meus.

*Ar. pce.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q a rõne est principiũ iræ qnantũ ad motũ appetitiuũ, qui est formalis in iras: sed perfectũ iudiciũ rõnis passio iræ pöccupat, quasi non pfecte rõnem audiens pp commotionẽ caloris ueলociter impellentis, quæ est materialis in ira: & quantum ad hoc impedit iudicium rationis.

AD 2m dicẽdũ, q iracundus dr̃ esse manifestus, nõ q a manifestũ sit sibi qd facere dẽat, sed q a manifeste operat non qrens aliq occultationẽ, qd partim cõtingit pp impedimentũ rõnis, q nõ põt discernere qd sit occultandũ, & qd manifestãdũ, nec ét excogitare occultandi uias; partim uero est ex ampliatione cordis, q ptinet ad magnanimitatẽ, q facit ira. vñ, & de magnanimo Philosop. dicit in 4. Eth.* q est manifestus oditor, & amator: & manifeste dicit, & opat. Cõcupiscẽtia aũt dr̃ esse latẽs, & insidiosa: q a ut plurimũ delectabilia, q ɔcupiscunt, hñt turpitudinẽ qdã, & mollitiẽ, in qbus hõ vult latere: in his aũt, q sunt uirilitatis, & excellẽtię, cuiusmodi sunt uindictæ, quærit hõ manifestus esse.

*Cap. 3. a me.

AD 3m dicẽdũ, q sicut dictũ ẽ,* Motus irę a rõne incipit; & iõ ẽm ide appositio ɔrij ad ɔriũ addiuuat iudiciũ rõnis, & auget irã. Cũ.n. aliqs hẽt honorẽ, vel diuitias, & postea incurrit alicuius detrimẽtũ, il lud detrimẽtũ apparet maius, tũ pp uicinitatẽ ɔrij: tũ q a erat inopatũ, & iõ causat maiorem tristitiã. Sicut ét magna bona ex inopinato uenientia causant maiorem delectationem: & secundum augmẽtum tristitiæ pcedentis, consequenter augeẽ, & ira.

*q 46. ar. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ira maxime causet taciturnitatem.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q ira non causet taciturnitatem. Taciturnitas enim locutioni opponitur: sed per crementum iræ usq; ad locutionem puenitur, ut patet p gradus iræ, quos Dñs assignat Matth. 5. dicens: Qui irascitur fratri suo: & qui dixerit fratri suo, Racha: & qui dixerit fratri suo, fatue. ergo ira non causat taciturnitatẽ.

255 Porrecta per totum.

¶ 2 Præt. Ex hoc, q custodia rõnis deficit, cõtingit, q homo ꝓrumpat ad uerba inordinata. unde dr̃ Prouerb. 25. Sicut vrbs patens, & absque murorũ ambitu: ita uir, qui non põt cohibere in loquendo spiritum suum: sed ira maxime impedit iudiciũ rõnis, ut dictum est.* ergo facit maxime profluere in verba inordinata. non ergo causat taciturnitatem.

*Art 3.

3 ¶ Præt. Matth. 12. dr̃, Ex abũdãtia cordis os loquitur: sed p irã cor maxime pturbaẽ, ut dictũ est. ergo maxime causat locutionẽ. non ergo cãt taciturnitatẽ.

SED CONTRA, est qd Greg. dicit in 5. Mora.* q ira p silentiũ clausa, intra mentẽ uehementius ęstuat.

*Ca. 31. non peul a si.

F RES. Dicẽdũ, q ira, sicut iã dictũ ẽ,* & cũ rõne est, & ipedit rõne, et ex utraq; parte põt taciturnitatẽ cãre. Ex parte qdẽ rõnis, qñ iudiciũ rõnis tñ uiget, q etsi nõ cohibeat affectũ ab inordinato appetitu uindictę, cohibet tñ linguã ab inordinata locutiõe. vñ Greg. in 5. Moral. dicit: Aliqñ ita ptur bato aio, quasi ex iudicio silentiũ inducit. Ex parte uero impedimẽti rõnis, quia sicut dictũ est,* pturbatio irę usq; ad exteriora mẽ bra pducit, & maxime ad illa mẽbra, in qb. expressius relucet uestigiũ cordis, sicut in oculis, & i facie, & in lĩgua: vñ, sicut dictũ ẽ,* lingua se ppedit, facies ignescit, exasperaẽ

concl. *Art. pce.

*Cap. 31. a med.

*Art. 2.

*Art. 2.

G oculi. Põt ergo esse tãta pturbatio iræ, q oino ipe diaẽ lingua ab usu loquẽdi, & tũc seqẽ taciturnitas.

AD PRIMVM ergo dicendum, q augmentum irę qñq; est usq; ad impediendũ rõnem a cohibitione linguæ: qñq; autem ultra procedit usq; ad impediẽ dum motum linguæ, & aliorum membrorum exteriorum. Et per hoc etiam patet solutio ad 2m.

AD 3m dicendum, q pturbatio cordis qñq; põt superabundare usq; ad hoc, q per inordinatum mo tum cordis impediatur motus exteriorum mẽbro rum, & tunc causatur taciturnitas, & immobilitas exteriorum membrorũ, & qñq; ét mors. Si aũt non

H fuerit tanta perturbatio, tunc ex superabundantia perturbationis cordis sequitur oris locutio.

QVAESTIO XLIX.

De habitibus in generali, quo ad eorum substantiam, in quatuor articulos diuisa.

POST actus, & passiões considerandum est de principiis humanorũ actuum.

Et primo de principiis intrin-

I secis. Secundo, de principiis extrinsecis. Principium autem intrinsecum est potentia, & habitus: sed quia de potentiis in prima parte dictum est,* nunc restat de habitibus considerandũ.

Et primo qdẽ in gñali. Secũdo uero de uirtutibus, & uitiis, & hmõi aliis habitibus, q sunt humanorum actuum principia.

*Circa ipsos aũt habitus i gña li, quatuor consideranda sunt.

K ¶ Primo quidem, De ipsa substãtia habituum.

¶ Secundo, De subiecto eorum.

¶ Tertio, De cã generatiõis aug mẽti, & corruptionis ipsorũ.

¶ Quarto, De distictiõe ipsorũ.

Circa primũ quærunẽ quatuor.

¶ Primo, Vtrum habitus sit qualitas.

¶ Secundo, Vtrum sit determinata species qualitatis.

¶ Tertio, Vtrum habitus importet ordinem ad actum.

¶ Quarto, De necessitate habi-

SVP. Q. XLIX. ART. I.

Med. art. 1.

IN corp. ar. 1. q. 49. discutienda esset natura habitus prædicamẽti, & postprædicamenti: q quia alterius negocij, ideo uel ad particularem quæstionem, uel ad secundum Metaph. spectabit. propnũto enim præsenti sat est habitũ discutere, de quo est sermo, cuius diffinitio ex 5. Metaph. affertur in litera. scilicet q est dispositio, qua bene, uel ma le disponitur disposi tum secũdum se, uel ad alterum: quã diffinitionem mandabit memoriæ, & figet in ea aciem intelligẽtiæ, quoniam ex ea videbis tota habitus conditiones, quot na tura illius illucescet, vt patebit.

*p. p. q. 77

¶ In responsione ad 3. in eodem, incipe ex iam dicta diffinitione colligere. ex eo namque, quòd habitus est dispositio, & dispositio est ordo habentis partes &c. consequens est, quòd habitus sit ordo habentis partes, cum au tem audis ... non intelligas respectũ ordinis, sed eius tradicem:

256 Porrecta per totum.

radicē. est.n. qualitas habent talē ordinem dispositiõis qppe nomen à positione ordinata partiũ decinanũ vr̃, & ppea a partibus quantitatiuis, quibus primo conuenit positio, nõ solũ ad partes spũales, sed ad habẽtem partes transumptũ est: unde non vr̃, q̃ est ordo partiũ, sed habentis partes. Et q̃nir non sit opus oẽs dispositionis modos saluare ĩ habitu, sicut nec oẽs aĩalis spẽs in hõie: ut adductus th in lrã Simplicius dicit, oẽs saluantur in habitu pro quanto oẽs habitus, uel ẽ habẽnt partes corporales, sicut pulchritudo sanitas, macies, & huiusmodi: uel partes.i. partialia requisita, aut in potentia, ut cõtingit in habentib sciẽtiam, uel uirtutẽ imperfectã: aut in actu, vt cõtingit in habẽntibus pfecte. illi.n. ĩ potentia habent ea, quę requiruntur ad sciẽtiã aut prudentiã, isti vero iam possident.

1.d.1.q.5 ad 5. Et 2.d.24 ar.1. & 2.q.1. cor. Et ua ri. q. 20. ar.2. cor. *lib.83.q. q.71. circa prin.

*In ṕdic. qualitat. *Tex. 24. tom.5.

†In ṕdic. qualitatis t.1.

ARTICVLVS I.

Vtrum habitus sit qualitas.

Medina art.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃, q̃ habitus nõ sit qualitas. Dicit.n. Aug. in lib. 83. q.* q̃ hoc nomẽ habit*, dictũ ẽ ab hoc verbo, h habere: sed habere non solũ ptinet ad qualitatẽ, sed ad alia genera, dicimur.n. habere q̃titatẽ, & pecuniã, & alia hmõi. ergo habitus non est qualitas.

¶2 Præt. h Habitus ponitur unũ prędicamentũ, ut patet in libro Prædicamentorũ: sed unum prędicamentũ non continetur sub alio. ergo habit* nõ est qualitas.

¶3 Præt. Oĩs habitus est dispositio, vt* dr̃ in Prædicamentis: sed dispositio est ordo habentis partes, ut dicitur in 5.* Metaph. hoc aũt ptinet ad ṕdicamentũ situs. ergo habitus non est qualitas.

SED CONTRA est, qđ Philoso. dicit in † Prędicamẽtis, q̃ habit* est qualitas de difficili mobilis.

RESP. Dicendũ, q̃ hoc nomẽ habitus, ab habẽdo est sumptũ, à quo quidẽ nomen habitus dupliciter deriuat̃. Vno qdẽ mõ, scđm q̃ hõ, vel q̃cũq; alia res dr̃ aliqd habere: alio mõ, scđm qđ aliqua res aliquo mõ habet se in seipsa, uel ad aliqd aliud.

Circa primũ considerandũ est, q̃ habere, ẽm qđ dicit̃ respectu cuiuscunq; qđ hr̃, cõe est ad diuersa genera. vnde Philosophus inter post prædicamẽta, habere ponit, q̃.s. diuersa genera cõsequunt̃: sicut. sunt Opposita, & Prius, & Posterius, & alia hmõi. Sed inter ea, q̃ habentur, talis vr̃ esse distinctio, q̃ q̃dã sunt, in quibus nihil est mediũ inter habens, & id, qđ hr̃: sicut inter subiectũ, & qualitatẽ, uel quantitatẽ, nihil est mediũ. q̃dã.n. sunt, in quib. nõ est aliquod mediũ inter utrunq; sed sola relatio, sicut dr̃ aliqs habere sociũ, uel amicũ: q̃dã uero sunt, inter quæ est aliqd mediũ, non qdẽ actio, uel passio, sed aliqd p modũ actionis, uel passionis, prout.s. unũ est ornãs, uel regens, & aliud ornatũ, aut tectũ. unñ Philosoph. dicit in 5.* Metaph. q̃ habitus dicit̃ tanquàm actio q̃dã habentis, & habiti, sicut est in illis, q̃ circa nos habemus: & iõ in his cõstituit̃ unũ spãle genus rerũ, qđ dicitur ṕdicamẽtũ habit*, de quo dicit Philosophus in 5.* Metaph. q̃ inter habentẽ indumẽtũ, & indumẽtũ qđ habet̃, est habit* medi*. Si aũt sumat̃ habere, prout res aliqua dicitur quodã mõ se habere ĩ seipsa, uel ad aliqd aliud, cũ iste modus se habendi sit ẽm aliq̃ qualitatẽ, hoc mõ habitus q̃dã qualitas est, de qua Philosophus in 5.* Metap. dicit, q̃ habitus dicitur dispositio, ẽm q̃ bene, uel male disponit̃ dispositũ, † aut secũdũ se, aut ad aliud, ut sanitas habit* q̃dã est: & sic loquimur nũc de habitu. vñ dicẽdũ est, q̃ "habitus est qualitas".

*Tex. 25. tom.3.

*Loco nunc dicto.

*Tex. 25. tom.3.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ obiectio illa procedit de habere communiter sumpto: sic enim est commune ad multa genera, ut * dictum est. *In corp. art.

AD 2m dicendum, q̃ ratio illa procedit de habitu, secundum quod intelligitur aliquid medium inter habens, & id, quod habetur: sic enim est quoddam prædicamentum, ut * dictum est. *In corp. art.

AD 3m dicendũ, q̃ dispositio quidẽ semp importat ordinẽ alicuius habentis partes: sed hoc cõtingit tripliciter, ut statim ibidẽ Philosophus* subdit, s. aut ẽm locũ, aut ẽm potẽtiã, aut ẽm spẽm, in quo ut Simplicius dicit in* cõmento Prædicamentorũ, cõpræhendit oẽs dispositiones, corporales qdẽ in eo, qđ dicit scđm locũ, & hoc pertinet ad ṕdicamẽtũ situs, qui est ordo partium in loco: quod aũt dicit secundũ potentiã, includit illas dispositiones, quæ sunt in pparatione, & idoneitate nondũ perfecte, sicut scientia, & uirtus inchoata: qđ autẽ dicit secũdũ spẽm, includit perfectas dispositiones, quæ dicuntur habitus, sicut scientia, & virtus complete.

*Tex. 24. tom.3. *In ṕdic. qualit.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus sit determinata species qualitatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt̃, q̃ habitus nõ sit determinata species qualitatis: qa ut* dictũ est, habitus scđm qđ est qualitas, dicit̃ dispositio secundũ quam bene, aut male disponitur dispositũ: sed hoc contingit h secundũ quamlibet qualitatẽ. nã, et secundũ figurã cõtingit aliquid bene, uel male esse dispositũ: et similiter scđm calorẽ, et frigus, et scđm oĩa huiusmodi. ergo habitus non est determinata species qualitatis.

¶2 Præt. Philosophus in* Prædicamentis, caliditatẽ, et frigiditatẽ dicit esse dispositiões, uel habitus, sicut ægritudinẽ, et sanitatẽ: sed calor, et h frigus sunt in tertia spẽ qualitatis. ergo habitus, uel dispositio nõ distinguũtur ab alijs speciebus qualitatis.

¶3 Præt. Difficile mobile non est differẽtia pertinẽs ad gen* qualitatis, sed magis ptinet ad motũ, uel passionẽ: nullũ aũt genus determinatur ad spẽm per differẽtiã h alteri* generis, sed oportet drĩas p se aduenire generi, vt Philosoph. dicit in 7.* Metap. ergo cũ habitus dicat̃ esse qualitas difficile mobilis, uidet̃ q̃ nõ sit determinata spẽs qualitatis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in* Prędicamentis, quòd una species qualitatis est habitus, et dispositio.

RESPON. Dicendum, quòd Philosophus in* Prædicamentis

SVP. Q. XLIX. ART. II.

257 Porrecta per totum.

Med. art. 2.

IN arti. 2. eiusdem quæstionis aduerte, quòd illa uerba in corpore; Modus autem siue determinatio subiecti secundum esse accidentale potest accipi uel in ordine ad naturam &c. si sumantur uniuersaliter absolute, insolubilis apparet quæstio, quomodo sit sufficiens hæc distinctio, cum quantitas ipsa determinet subiectum secũdum esse accidentale, nec minus habet rationẽ modificantis, & determinantis, quàm secunda species qualitatis. Si uero non sumantur uniuersaliter quidem, sed limitate sub antedictis verbis. s. quòd qualitas importat quendã modum substantiæ, & quandam determinationẽ secundum aliquam mensuram, cessant obiecta: quoniam sermo non est nisi de quadã determinatione accidentali, quæ commune nomen accidentalis differentiæ, qualitatem scilicet, sibi vsurpauit.

¶ In responsione ad primum in eodem articulo habẽs quantum operetur ly, bene, vel male, in diffinitione habitus positum.

*Art pce. *In ṕdic. qualitat. tom.1. *Tex. 42. & 41. t.3. *In ṕdic. qualitat. tom.1. *In ṕdic. quali. t.1.

ponit inter quatuor spēs qualitatis, primā dispositionē, & habitū, quarū qdē spērū dr̄ias sic assignat Simplicius in cōmento* Prædicamētorū dicens, ꝙ qualitatū qdā sunt naturales, q̄ ſm naturā insunt, & semper, quędā aūt sunt aduentitię, q̄ ab extrinseco efficiuntur, & possunt amitti: & hæ qdē, quæ sunt aduentitiæ, sunt habitus, & dispositiones ſm facile, & difficile amissibile differentes: naturalium aūt qualitatū quędā sunt ſm id, qđ aliquid est in potentia, & sic est secūda spēs qualitatis: qdā uero ſm quod aliquid ē in actu, & hoc vel in profundū, vel ſm superficiem, si in profundum quidē, sic est tertia spēs qualitatis: ſm uero superficiē est quarta spēs qualitatis, sicut figura, & forma, quæ est figura animati. Sed ista distinctio specierū qualitatis in conueniens vr̄. sunt enim multæ figuræ, & qualitates passibiles non naturales, sed aduentitiæ: & multæ dispositiones non aduentitię, sed naturales, sicut sanitas, & pulchritudo, & hmōi, & pp hoc nō cōuenit ordini spērum: semp. n. qđ naturalius ē, ptius est. Et iō aliter accipienda est distinctio dispositionū, & habituū ab alijs qualitatibus. proprie. n. qualitas importat quendā modū substātię: modus aūt ē, ve dicit* Aug. sup Gen. ad lr̄am, quē mēsura pfigit vñ. importat quādā determinationē ſm aliq̄ mēsurā. & iō sicut id, ſm qđ determinatꝰ potentia materiæ ſm esse substātiale, dr̄ qualitas, q̄ est dr̄ia substātialis: ita id, ſm qđ determinatꝰ potentia subiecti ſm esse accidentale, dr̄ qualitas accidentalis, q̄ est & q̄ dā dr̄ia, ut patet p Philosophum in 5.* Meta. Modus aūt siue determinatio subiecti ſm esse accidentale, pōt accipi uel in ordine ad ipsam naturā subiecti, vel ſm actionē, & passionē, q̄ consequuntur principia naturæ, q̄ sunt materia, & forma, uel ſm quantitatē. si aūt accipiatꝰ modus, uel determinatio subiecti, ſcđm q̄titatē, sic est quarta spēs qualitatis. Et qa q̄titas ſcđm sui rōnē est sine motu, & sine rōne boni, & mali: iō ad quarta spēm qualitatis non ptinet, ꝙ aliqđ sit bene, uel male, cito, uel tarde transiens. Modus aūt siue determinatio subiecti ſcđm actionē, & passionē attenditꝰ in secunda, uel tertia spē qualitatis: & iō in utraq; cōsideratꝰ, ꝙ aliqđ facile uel difficile fiat, uel ꝙ sit cito transiens, aut diuturnum: non aūt consideratꝰ in his aliqđ ptinens ad rōnē boni, uel mali: quia motus, & passiones nō habent rōnē finis. Bonum aūt & malū dr̄ p respectum ad finē: sed modus, & determinatio subiecti in ordine ad naturam rei pertinet ad primā spēm qualitatis, q̄ est habitus, & dispositio. Dicit. n. Philosop. in 7.* Phys. loquens de habitibus aīæ, & corporis, ꝙ sunt dispositiones quędā perfecti ad optimū: dico aūt pfecti, quod est dispositū ſcđm naturā. Et quia ipsa forma, & natura rei est finis, & cuius cā fit aliquid, ut dr̄ in 2.* Phys. iō in prima spē consideratꝰ, & bonū, & malū: et ēt facile, & difficile mobile ſcđm qđ aliqua natura est finis generationis, & motus. vñ in 5.* Metap. Philosophus diffinit habitum, ꝙ ē dispositio, ſcđm q̄ aliq̄s disponitꝰ bene, uel male, & in 2.* Eth. dicit, ꝙ habitus sunt, ſcđm quos ad passiones nos habemus bene, uel male. Qñ. n. est modus conueniens naturæ rei, tunc habet rōnē boni: qñ autem non conuenit, tunc habet rationem mali. & quia natura est id, quod primum consideratur in re: ideo* habitus ponitur prima species qualitatis*.

*In prędic. qualitatis

*Lib. 4. c. 3. in medio tom. 3.

*Tex. 19. tom. 3.

*Tex. 17. & 18. t. 2.

*Tex. 23. tom. 2.

*Tex. 25. tom. 3.

*Ca. 5. tomo 5.

concl.

Ad primum ergo dicēdum, ꝙ dispositio ordinē quendā importat, ut* dictū est. unde non dr̄ aliquis disponi per qualitatē, nisi in ordine ad aliquid: & si addatur bene, uel male, qđ pertinet ad rōnē habitus, oportet ꝙ attendatur ordo ad naturā, quæ est finis. unde ſcđm figurā, uel ſcđm calorē, uel frigus non dr̄ aliquis disponi bene, uel male, nisi secundū ordinē ad naturam rei, ſcđm qđ est conueniens, uel non cōueniens: vñ, & ipsæ figuræ, & passibiles qualitates, ſcđm qđ considerantur ut cōuenientes, uel non conuenientes naturæ rei, ptinent ad habitus, vel dispositiones. Nā figura prout cōuenit naturæ rei, & color, ptinent ad pulchritudinē: calor aūt, & frigus ſcđm qđ cōueniunt naturæ rei, ptinēt ad sanitatē: & hoc mō caliditas, & frigiditas ponuntꝰ ā Philosopho in prima spē qualitatis. Vñ patet solutio ad ſcđm, licet à qbusdā aliter soluatur, ut Simplicius dicit in commento* Prædicamentorum.

*Art. 1 ad 3. arg.

*In eo prędic. qualit. to. 2.

Ad 3m dicendum, ꝙ ista differentia, difficile mobile, non diuersificat habitū ab alijs spēbus qualitatis, sed à dispositione: dispositio aūt dupliciter accipiꝰ. Vno mō, ſcđm qđ est genus habitus: nā in 5.* Metaph. dispositio ponitꝰ in diffinitione habitus. Alio mō, ſcđm qđ est aliqđ ꝯ habitū diuisū: & pōt intelligi dispositio ꝓprie dicta condiuidi ꝯtra habitū dupliciter. Vno mō, sicut pfectū, et imperfectū in eadē spē, ut. s. dispositio dicatur retinens nomen cōe qñ imperfecte inest, ita ꝙ de facili amittitꝰ: habitus aūt qñ perfecte inest, ut non de facili amittatur, et sic dispositio fit habitꝰ, sicut puer fit vir. Alio mō possunt distingui sicut diuersę spēs unius generis subalterni, ut dicantur dispositiones illę qualitates primæ spēi, quib. conuenit ſcđm propriam rōnē ut de facili amittantur, qa habēt causas trāsmutabiles, vt ęgritudo, et sanitas: habitus uero dr̄r illę qualitates, quæ ſcđm suam rōnem habent, ꝙ nō de facili transmutentur, qa habent causas immobiles, sicut sciētiæ, et uirtutes: et ſcđm hoc dispositio non fit habitus, et hoc vr̄ magis cōsonū intentioni Aristo. unde ad huius distinctionis probationē inducit cōem loquendi consuetudinē, ſcđm q̄ qualitates, q̄ ſcđm rōnē suā sunt facile mobiles, si ex aliquo accidenti difficile mobiles reddantur, habitus dicuntꝰ: et econuerso est de qualitatibus, quæ ſcđm suā rōnē sunt difficile mobiles. nā si aliquis imperfecte habeat scientiam, ut de facili possit ipsā amittere, magis dicitur disponi ad scientiam, quàm sciētiam habere. Ex quo patet, ꝙ nomē habitus diuturnitatē quandā importat, non autem nomen dispositionis, nec impeditur quin secundū hoc; facile, et dificile mobile, sint specificę differentiæ, pp hoc ꝙ ista pertinent ad passionē, et motum, et non ad genus qualitatis. nam istæ differentiæ, quamuis per accidens uideantur se habere ad qualitatē, designant tamen proprias, et per se differentias qualitatū: sicut etiam in genere substantiæ frequenter accipiūtur differentiæ accidentales loco substantialiū, inquantum per eas designātur principia essentialia.

*Tex. 25. tom. 3.

SVPER QVAEST. XLIX. ARTIC. III.

IN art. 3. eiusdẽ q. 49. in corpore, & in rñsione ad primũ, dubiũ occurrit ex Scoto in primo dist. 17 q. 2. ubi dicitur sustinere, q habitus nullã hẽat rõnẽ principij actiui ea rõne, qa non est necesse tribuere hoc habitui, nec est rationabile auferre à potẽtia cõpletã cãlitatem actiuã respectu actus, ut ad inuenẽ habitu ad agendũ: qm omnia q attribuunt habitui, saluantur sine hac cãlitate. sed hoc q̃uis Scotus nõ nisi ꝓbabiliter sustineat, id attuli ut ostendat, q nec ꝓbabiliter sustineri pôt. ¶ Et q̃m Durandus in 3. sent. di. 23. q. 1. simpliciter tenet, q habitus nõ facit aliquid ad substantiã, aut modũ actus, id rõnes primo afferẽdæ sunt, deinde ueritas declarãda, & demũ satisfiet obiectis. Probare aũt uidetur ipse quatuor. Primo qd habitus nõ est p se principium modi actus qui est intẽsio. Scdo, q non est p se principiũ modi act⁹ qui est determinatio actus in esse naturæ. Terno, q nõ est p se principiũ modi actus, q est determinatio ad bonum, & malũ moraliter. Quarto, q nõ est p se principiũ modi actus, q est facilitas. Et primũ quidẽ, q .s. habitus non concurrat ut principium actiui ad hoc, ut actus intensior, seu perfectior fiat, probat ex hoc: quia altero duorũ modorũ hoc esset .s. aut quia potentia per habitum esset intensior, & sic actum intensiorẽ ꝓduceret: aut quia potentia, & habitus cõcurrerent ut duo immediata agentia partialia. Primum non pô dici, quia potentia nõ suscipit magis & minus. secundum quoq; teneri nõ pôt: aut. n. essent uniuoce principia, sicut trahentes nauẽ, aut utrũq; requireretur semper ad actum eiusdem speciei. & tenet sequela: quia principia per se requisita ad actũ perfectum in aliqua specie, requiruntur ad oẽm speciei actũ, ut patet inductiue. Et confirmatur, quia effectuũ differentiũ solũ scdm magis, & minus, non oportet causas plus differre, q̃ scdm magis, & minus. Scdm uero, q .s. habitus nõ sit principiũ actus, quoad determinationẽ I esse naturæ, probat per hoc: quia non est per se principium singularitatis actus. ꝑ esse. n. singulare determinatur actus ad esse in rerũ natura. Et q actus nõ hat singularis ab habitu, probat: quia esse singulare est effectus cõis oĩbus actibus, & præuenientibus habitum. Quod aũt habitus non sit per se principium esse moralis, probat: quia tale esse est relatiuũ, cuius nulla est per se actio nisi rõne fundamenti. Cõstat aũt q actus in esse naturæ, qui est fundamentũ esse moralis, non est ab habitu: quia actus similis præueniens habitum, ab habitu nõ est. Quod denique habitus nõ sit principiũ facilitatis ipsius actus, sed agentis, patet ex eo, q idem act⁹ habituato facilis, & nõ habituato difficilis ẽ: hæc de primo. ¶ Quo ad scdm scito, q licet author in hoc tractatu cõius utat habitus noĩe, q̃ posteriores: qm appellatione habitus in hoc tractatu comprehendunt species intelligibiles tam in hoĩe, quàm in angelo, ut patet diligenter consideranti, ut tñ cõueniamus in uocabulis cũ his, qui aduersant, restringendũ est habitus nomẽ in hac disputatione ad eas qualitates, quas cõfitentur esse habitus, ut sunt uirtutes morales, & intellectuales, & hmõi. & de his ostendendum est, quid rei ueritas habeat, quæ melius uidebitur, si attenderimus q causa difficultatis huius est, quia potentiæ operatiuæ, quarum sunt isti habitus, ante istos habitus eliciunt suos actus eiusdem speciei cũ actibus, qui sunt post adeptũ habitum: intellectus aũt noster ante adeptã speciẽ intelligibilem nihil potest intelligere. Si nãq; absq; habitu aliquo potentiæ operatiuæ nõ possent operari, non esset locus specialis q̃ni huic de actiuitate habitus modo aũt in dubiũ uertitur ut patet ex dictis. Si q; igitur perspexerit, q subiectum habitus oportet esse aliquo modo in actu, & aliquo mõ in potẽtia, quia utitur ipso cũ uult, & ꝑficitur ꝑ ipsum: & similiter q habitũ ipsum oportet esse aliquo mõ in actu, & aliquo mõ in potẽtia: qm ꝑficit, & potentialẽ ad actũ scdm cõstituit, ex his uidebit naturã habitus nõ esse extraneã à natura potẽtiarum operatiuarum. sed quemadmodũ cõueniunt I natura actus, & potentiæ proportionaliter, ut patet, ita cõueniunt in natura principij respectu act⁹. Cũ. n. agere sequat actũ, & pati potẽtiã, & potẽtia operatiua scdm id, qd hẽt de actu, principiũ ẽ actiuũ operationis suæ: scdm id uero, qd hẽt de potẽtia, principiũ ẽ passiuũ eiusdẽ, consentaneũ est, ut habitus ꝑficiens potentiã, ut eius ꝓpria ꝑfectio, scdm id, qd hẽt de actu ꝑficiat, & cõpleat actiuitatẽ potentiæ: & scdm id, qd est in potẽtia, ap ꝓpriet potentiam ad susceptionẽ ultimæ ꝑfectionis, idest, operationis ꝑfectæ. Pensandũ est. n. q aĩæ potẽtia operatiua est in potẽtia ad sui cõsummatã ꝑfectionẽ ordine quodam. est nãq; in potẽtia per operationes imperfectas ad habitũ, & per habitũ ad operationẽ ꝑfectã, in qua cõsummat ꝑfectio potẽtiæ operatiuæ. ut si quis diceret, q potẽtia operatiua aĩæ est p se in potẽtia ꝑ actus imperfectos ad actũ ꝑfectũ, sed ꝑ accidẽs interponit habitus: qd irrationabiliter dici patet ex doctrina. 2. Physic. unumquodq;. n. sicut agit, ita aptũ natũ est agi, & ecõtra: cõstat aũt potẽtiæ aĩæ operatiuæ ꝑfectionẽ sic agi, ut p actus imperfectos acquirat habitũ, & per habitũ perfectã operationẽ assequatur. Ea natura igitur huiusmodi potentiarũ est, q ipsæ tali ordine, & talibus mediis ad consummatã perfectionẽ perueniant, ac per hoc habitus ipsi p se mediãt inter potẽtias, & operationes perfectas. Ut aũt qd dicimus de actiuitate habitus respectu actus, euidentius monstretur, in uirtutibus intellectualibus, quas cõstat esse habitus, manifestatur. Et qm innata ẽ nobis uia ex notioribus nobis inchoemus ab arte. Ars est habitus, ut patet in 6. Eth. & est factiuus, & q sit factiuus in genere cãæ effectiuæ, ut ois cauillatio excludatur, ꝓbatur ex 9 Metaph. ubi ars ponitur inter potẽtias actiuas & distinguitur potentia rationalis contra potentiã naturalem q illa est actiua utriusq; contrarij. & propterea non agit, nisi determinata à prohæresi, & tunc agit unum.

¶ Preterea, Domus quę fit in materia, est a domo quæ est in aĩa effectiue: & sanitas à sanitate, & uniuersaliter quodlibet artificiale a sua forma in mente: sed hoc nihil aliud est, quàm esse ab arte. Nihil enim aliud est sanitas in mente medici, quàm ars sanãdi, & similiter domus, quàm ars domificandi: unde ad utrumq; contrariorum se habet. ergo.

¶ Præterea. Quinto Metaph. Statuifica, & breuiter artifex ponitur causa efficiens per se: Polycletus aut, seu subiectum per accidens. ergo ars ipsa est per se principium actiuũ actus. Et qm probabile est, qd sapientibus pluribus uĩ, ex cõi hominum cõsensu patet, hoĩes utendo suis artibus esse causas operũ, adeo qd carẽtes artibus, carent facultate faciendi, & non solũ carent expeditione, delectatione, promptitudine, & facilitate sit ergo procul à probabilibus phãtasia hæc, & dicito ingrediendo interiorẽ hominem, q quemadmodũ ars cũ recta ratio sit factibiliũ, actiua est eorum, ita prudentia, quæ recta rõ est agibiliũ, actiua est eorũ: & similiter quilibet habitus existens in aliqua potentia aĩæ uim actiuã habet, sicut potentia cuius est, ut in corpore articuli dicitur. Nec hoc est derogare actiuitati potentiæ, sed declarare naturam potẽtiarum susceptibilium ipsorum habituum. ad quę nanq; natura non sufficienter determinauit potentiam p seipsam, determinabilem facit per habitũ, ut determinata illo, agat quod per seipsam plene agere non poterat. Ex his autẽ patet, &

ARTICVLVS III.

Utrum habitus importet ordinem ad actum.

AD TERTIUM sic proceditur. Vĩ q habitus nõ importat ordinẽ ad actũ. Vnũquodq;. n. agit ẽm qd est actu: sed Philosophus dicit in 3. de anima, q cum aliquis sit sciens scdm habitum, est ẽt tunc in potentia, aliter tñ quàm ante addiscere. ergo habitus non importat habitudinem principij ad actum.

¶ 2 Præt. Illud qd ponit in diffinitione alicuius, per se conuenit illi: sed ẽe principiũ actionis ponitur in diffinitione potentię, ut patet in 5. Metaph. ergo eẽ principiũ actus p se conuenit potentiæ: qd aũt est per se est principiũ in unoquoq; genere. si ergo ẽt habitus sit principiũ act⁹, sequitur q sit posterior, q̃ potẽtia: & sic nõ erit prima species qualitatis habit⁹, uel dispositio.

¶ 3 Præt. Sanitas qñq; est habit⁹, & similiter macies, & pulchritudo: sed ista nõ dicuntur per ordinẽ ad actũ. nõ ergo est de rõne habitus, q sit principium actus.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit in lib. de bono coniugali, q habitus est, quo aliquid agitur cum opus est. & Cõmentator dicit in 3. de anima, q habitus est quo quis agit cum uoluerit.

RESP. Dicendũ, q habere ordinẽ ad actũ pôt cõpetere habitui, & ẽm rõnem habitus, & ẽm rõnem subiecti, in quo est habitus: scdm quidem rationẽ habitus, cõuenit omni habitui aliquo modo habere ordinem ad actũ. est. n. de ratione habitus ut importet habitudinẽ quandã in ordine ad naturã rei ẽm qd conuenit, uel nõ cõuenit. Sed natura

258 Porrecta per totum. Infr. ar. 4. cor. & q. 50. ar. 2. ad 3.

*Tex. 8.

*Text 17. in fin.

*Cap. 21 paulo a princ. to. 6.

*Lib. 3. de ala. cõ. 8.

D. 698.

to redditus sit facilis, ex redundantia facilitatis operantis, hoc pertinet. hæc de tertio.

¶ In solutione ad primum in 3 art. aduerte, quod sententia authoris, est quod non solum subiectum habitus est in potentia ad operationem, sed actus ipse est actus permissiue potentiæ ad opus, sicut actus primus.

259 Perrotta per totum. Veri. q. 20. art. 1. co. & uer. q. 1. ar. 1. cor. & ad 11. & 13. & q. 2. ar. 2. corp.

SVPER QVÆ. XLIX. ART. IIII.

*Ar. 1. hu ius quæst.

Cap. 3. d. 13 q. 1 con 1.

IN titulo 4. art. dubium occurrit, quare quæstio, An est, præcedit cæteras quæstiones doctrinæ ordine, author tamen tria quærit, antequam quæratur nunc, an habitum esse sit necesse.

¶ Ad hoc dicitur, quod rem aliquam esse, dupliciter quæritur, primo, ut sciatur ipsam esse: & sic oportet primo post quid nominis quærere, an sit nihil. n. est scibile de non ente. & hoc non accidit in proposito: quia habitus esse est per se notum experientia. & quæstionem mouere de hoc esset impotentis discernere inter notum per se, & notum propter aliud. Secundo, ut sciatur eam, qua re est: & hæc quæstio est posterior quæstione. Quid est: quoniam prius oportet scire quidditatem in se, quam ut causam esse rei. constat. n. ex 2. Posteri. medium ad quæstionem, An est, esse quid. propter quod author primo prædicata quidditatiua habitus, in primis trib. articulis quæsiuit, & nunc quarto de ratione, seu causa essendi eius inquirit.

*Tex. 17. 10. 2.

*Art. 2. & 3.

¶ In corpore eiusdem 4. ar. aduerte duo. Primum est, quod differentia inter secundam, & tertiam conditionem requisitam ad habendum habitum, consistit in hoc, quod prima conditione complectente utrunque. s. potentiam, & actum, secunda conditio ex parte actus pluralitatem iam actuum, quam modorum eorundem: tertia autem ex parte potentiæ pluralitatem iam disponentium, quam modorum ipsorum ponit. Secundum est, quod ex ipsa diffinitione habitus, author hæc requisita habet ea ratione namque dispositionis habet distinctionem inter potentiam, & actum, diuersitatemque actuum, & rursus pluralitatem

D. 167.

* p. p. q. 66 ar. 2. D. 167.

ARTICVLVS IIII.

Utrum sit necessarium esse habitum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod non sit necessarium esse habitum. Habitus. n. sunt quib. aliquid disponitur bene, uel male ad aliquid, sicut dictum est: sed per suam formam aliquid bene, uel male disponitur. quia secundum formam aliquid est, bonum sicut, & ens. ergo nulla necessitas est habituum.

¶ 2 Præt. habitus importat ordinem ad actum: sed potentia importat principium actus sufficienter: nam, & potentiæ naturales absque habitibus sunt principia actuum. ergo non fuit necessarium habitus esse.

¶ 3 Præ. Sicut potentia se habet, ad bonum & ad malum, ita, & habitus & sicut potentia non semper agit, ita nec habitus. existentib. igitur potentiis superfluum fuit habitum esse.

SED CONTRA est, quod habitus sunt perfectiones quædam, ut dicitur in 7. * Phys. sed perfectio est maxime, necessaria rei, cum habeat rationem finis. ergo necessarium fuit habitus esse.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Habitus importat dispositionem quandam in ordine ad naturam rei, & operationem, uel finem eius, secundum quam bene, uel male aliquid ad sunt disponitur. Ad hoc autem quod aliquid indigeat disponi ad aliterum, tria requiruntur. Primo quidem, D ut id, quod disponitur, sit alterum ab eo, ad quod disponitur, & sic se habeat ad ipsum, ut potentia ad actum. unde si aliquid sit, cuius natura non sit composita ex potentia & actu, & cuius substantia sit sua operatio, & ipsum sit propter seipsum, ibi habitus uel dispositio locum non habet, sicut patet in Deo. Secundo requiritur quod id, quod est in potentia ad alterum, possit pluribus modis determinari, & ad E diuersa. unde si aliquid sit in potentia ad alterum, ita tamen quod non sit in potentia nisi ad ipsum, ibi dispositio, & habitus locum non habet: quia tale subiectum ex sua natura habet debitam habitudinem ad talem actum. Vnde si corpus cœleste sit compositum ex materia, & forma, cum illa materia non sit in potentia ad aliam formam, ut in 1. * dictum est, non habet ibi locum dispositio uel habitus ad formam, aut A est ad operationem, quia natura cœlestis corporis non est in potentia, nisi ad unum motum determinatum. Tertio, requiritur, quod plura concurrant ad disponendum subiectum ad unum eorum, ad quod est in potentia, quæ diuersis modis commensurari possunt, ut sic disponant bene, uel male ad formam, & ad operationem. unde qualitates simplices elementorum, quæ secundum unum modum determinatum naturis elementorum conue- B niunt, non dicimus dispositiones, uel habitus, sed simplices qualitates. Dicimus autem dispositiones uel habitus sanitatem, pulchritudinem, & alia huiusmodi, quæ important quandam commensurationem plurium, quæ diuersis modis commensurari possunt. Propter quod Philosoph. dicit in 5. * Metaph. quod habitus est dispositio: & dispositio est ordo habentis partes, uel secundum locum, uel secundum potentiam, uel secundum speciem, C ut * supra dictum est. Quia igitur multa sunt entium, ad quorum naturas, & operationes necesse est plura concurrere, quæ diuersis modis commensurari possunt: * ideo necesse est habitus esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per formam perficitur natura rei: sed oportet quod in ordine ad ipsam formam disponatur subiectum aliqua dispositione: ipsa tamen forma ordinatur ulterius ad operatio- D nem, quæ est, uel finis, uel uia in finem: Et si quidem habeat forma determinate unam tantum operationem determinatam, nulla alia dispositio requiritur ad operationem præter ipsam formam. si autem sit talis forma, quæ possit diuersimode operari, sicut est anima, oportet, quod disponatur ad suas operationes per aliquos habitus.

AD 2m dicendum, quod potentia quandoque se habet ad multa: & ideo oportet quod aliquo alio determinetur. E Si uero sit aliqua potentia, quæ non se habet ad multa, non indiget habitu determinante, ut dictum est: & propter hoc uires naturales non agunt operationes suas mediantib. aliquib. habitibus, quia secundum seipsas sunt determinatæ ad unum.

AD 3m dicendum, quod non idem habitus se habet ad bonum, & malum sicut infra * patebit. eadem autem potentia se habet ad bonum, & malum: & ideo necessarij sunt habitus, ut potentiæ determinentur ad bonum.

disponentium. disponitur. n. omne quod disponitur, ad actum aliquem, nec opus est disponi, quod unius tantum actus est capax: & dispositio habentis est partes, idest, pars ualet ex ratione autem uarietatis secundum bene, uel male diuersitas habetur modorum.

¶ Circa requisita ad habitum, dubium in eodem occurrit articulo: quia aut conditiones enumeratæ in litera sufficiunt ad necessitatem habitus, aut non. Si sufficiunt, ergo in mistis, uel saltem in uegetabilib. ponendus est habitus contra doctrinam sequentis quæst. & tenet sequela: quia in his est distinctio potentiæ & actus, & plura concurrunt diuersimode commensurabilia ad disponendum &c. Si non sufficiunt: ergo litera male probauit necessitatem habitus post enumeratas conditiones, subiungens. Quare igitur multa sunt entium ad quorum naturas, & operationes necesse est plura concurrere, quæ diuersis modis commensurari possunt: ideo necesse est habitus esse.

¶ Ad hoc, dicitur, quod ut ex quæstione, sequenti colligitur, habitus sumitur dupliciter, Vno modo proprie, & sic non uult extra animam rationalem inueniri. Alio modo communiter pro habituali dispositione siue ad naturam, siue ad opus in pluribus consistentem, ut in litera hac, dicitur: & sic cum quadam latitudine inuenitur etiam in mistis inanimatis, ut patet de pulchritudine & quia author imitatus naturam, paulatim ab imperfectis ad perfecta, a communibus ad propriam doctrinam tradit, habitum hic communissime sumpsit distinctiue ...ndum: & ideo conceditur, quod illæ conditiones sufficiunt ad habitum, uel dispositionem, primam speciem qualitatis dico. n. sumitur hic habitus: & ideo nulla mentio fit de difficili mobilitate, quæ est altera conditio habitus proprie dicti: & quod 1. 6 inconuenit habitum communiter dictum inueniri in inanimatis, a quibus negabitur habitus proprie sumptus.

*Tex. 24. & 25. 10. 5.

*Ar. 1. huius quæst.

*uel. m

D. 692.

*In cor. a.

*q. 54. ar. 3.

SVPER QVAEST. L. ARTIC. I.

Medius ar. 1.

IN art. 1. 2. & 3. Aft. 50. circa subiectū habitus, aduertendū est, q quia habitus finis est habituationis, & habituari assuescere q̄d ē ideo ubi non inueniatur consuetudo, aut aliquid maius, ibi nō inuenit̃ ppriè habit⁹. Propterea qd existentib. duob. princ. piis, s. natura & uoluntate, ubi est pure natura, nihil est habitus proprie. Si n infinities lapis proijciatur sursum, nō habituabitur ad motū sursum, ut dr in 2. Ethic. ubi aūt est ipsa uoluntas, ibi est perfecte habitus: unde, & de rōne habitus est

260 uoluntarium, ut in artic. 3. author dicit. *Porrecta per totum. li. 3. com. 18.* Et in 3. de ala Auerrois dicit, q habitus ē, quo quis operatur cum uult. Ideo ubi mediū sūt quanto aliqs magis participat al quid rōnis, tanto magis participat habitum. & hinc prouenit primo, q habitus ad operationes sunt principaliter in anima, idest, in ipsis uiribus animæ, & secundario in organis corporeis: qd uide q̄dem principaliter, hæc aūt secundario tanto na ē motum lapidis & pp hoc habituari ad delectationes Venereas, uel cibi, potus, loquacitatis, ludi, blasphemiæ, & similiū, uolentes abstinere, quasi non possunt

In pdic. qualitat. tom. 1. corpore iam assueto ad talē appetitus sequelā. Prouenit secūdo, quod licet in membris corporeis, & partie uegetatiua abituitur nullus sit habitus:

q. prece. art. 2. 3. & 4. in eisdē sit pro quanto, & quomodo obedientia suot rōni sim pectio, habitus sūt secūdario inducti & assuefactiones, ut sic princip. corporis ar dr, & patet in musicis, & al is artificib. quomodo aūt obediat, supenius in quæst. de impetio dictū est. Prouenit tertio, q in animalibus brutis pro qualit. aliquid participat

q. prece. art. 4. obedientia, capacia sunt habituū. Prouenit q̄rto, q cum duplex sit habit⁹ s d naturā, & ad operationē.

QVAESTIO L.

De subiecto habituum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de subiecto habituum. Et circa hocquæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum in corpore sit aliquis habitus.

¶ Secūdo, Vtrū aīa sit subiectū habitus secundū suam essentiam, uel sm suam potētiam.

¶ Tertio, Vtrū in potērijs sēsitiuę partis possit eē aliqs habit⁹.

¶ Quarto, Vtrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.

Quinto, Vtrum in uoluntate sit aliquis habitus.

Sexto, Vtrum in substantijs separatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in corpore sit aliquis habitus.

AD PRIMVM sic pcedit. Vr q in corpore nō sit aliqs habitus. Vt. n. Cōmētator dicit i 3. H. de Anima. h Habitus ē quo qs agit cum uoluerit: sed actiones corporales nō subiacent uolūtati, cū sint naturales. ergo i corpore non pōt esse aliqs habitus.

¶ 2 Præt. Oēs dispositiones corporales sūt h facile mobiles: sed habitus est qualitas difficile mobilis. ergo nulla dispositio corporalis potest esse habitus.

¶ 3 Prę. Oēs dispositiones corporales h subiacēt alteratiōi: sed alteratio nō ē nisi i tertia specie qualitatis, q̄ diuidit̃ ɔ̄ habitū. ergo null⁹ habitus est in corpore.

SED CONTRA ē, qd Philosop. i Prędicamētis, sanitatē corporis, uel infirmitatē insanabilem, habitum nominari dicit.

RESPON. Dicendū, q sicut s. dictū est, Habit⁹ est qda dispositio alicui⁹ subiecti existētis i potētia, uel ad formā, uel ad operationē. Sm ergo, qd habitus importat dispositionē ad operationē, nul.⁹ habit⁹ est principaliter in corpore, sicut i subiecto. Ois. n. operatio corporis ē aut a naturali qualitate corporis, aut ē ab aīa mouēte corpus. Quātū igit ad illas operationes, q̄ sunt a naturas, si disponit̃ corpus p aliquē habitū, qa uirtutes naturales sūt determinatæ ad unū. Dictū ē aūt q habitualis dispositio requirit, ubi subiectū ē i potentia ad multa: operationes uero, quæ sunt ab aīa per corpus, principaliter quidē sunt ipsius corporis. habitus aūt proportionant̃ operationib. unde ex similibus actibus similes habitus causantur, ut dē in 2. Eth. & m ideo disposit ones ad tales operationes principaliter sunt in aīa, in corpore uero pōt esse secundario, h inquātū. s. corp⁹ disponit̃, & habilitatur ad prōpte deseruiendū operationib. aię. Si uero loquamur de dispōne subiecti ad formā, sit habitualis dispositio pōt eē i corpore, qd cōparatur ad aiam sicut subiectū ad formā. & hoc mō sanitas, & pulchritudo, & hmōi, habituales dispositiones dicunt̃, nō tn pfecte habēt rōnē habituū, qa causę eorū ex sua natura de facili transmutabiles sūt. Alexander uero posuit nullo mō habitū, uel dispōnē primæ speciei eē in corpore, ut Simplicius refert in cōmēto Prędicam. sed dicebat primā speciē qualitatis ptinere in aiam. & qd Arist. inducit in Prędicamētis de sanitate, & ægritudine, nō inducit quasi ptineāt ad primā spēm qualitatis, sed p modū exēpli, ut sit sensus, q sicut ægritudo, & sanitas pōt esse facile, uel difficile mobiles, ita ēt qualitates primæ speciei, q̄ dicunt̃ habit⁹, & dispositio. Sed hoc patet eē ɔ̄ intētionē Arist. qa eodē mō loquēdi utit̃ exēplificādo de sanitate, & ægritudine, & de uirtute, & de sciā: & qa i 7. Phys. ponit expresse inter habitus pulchritudinem, et sanitatem.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q obiectio illa pcedit de habitu, sm qd ē dispositio ad operationē, et de actib. corporis, q sunt à natura: non aūt de his, qui sunt ab aīa, quorū principium est uoluntas.

AD 2m dicēdū, q dispositiones corporales si sūt simpliciter difficile mobiles pp mutabilitatē corporaliū causarū: pōt tn eē difficile mobiles p cōparationē ad tale subiectū, qa. s. tali subiecto durante, amoueri nō pñt, qa sūt difficile mobiles p cōparationem ad alias dispositiones: sed qualitates animæ sunt simpl'r difficile mobiles pp immobilitatē subiecti. et h ideo non dicit, q sanitas difficile mobilis simpl'r sit habitus, sed q est ut habitus, sicut in greco h̄r: qualitates aūt animæ dñt simpliciter habit⁹.

AD 3m dicendū, quòd dispositiones corporales, quę sunt in prima specie qualitatis, ut quidam po-

& hic differat a primo in hoc, q illic est inuolūtarie, hic uolūtari, ut i art. 1. 10 tīsione ad primū litera sonat, q habit⁹ ad operatio oē prr⁹ sēdm tēpus & secundum p'. Sed sō oē nocatur sit habitus ad hmōi. n. habitum habituamur. pp qd habitus corporales ad naturam, ut sanitas. pulchritudo, & hmōi, aut negati sūt habitus, ut di de Alex. aut posite sunt imperfecte habitus, idest, dispositiōes habituales, ut litera dē in tīsione ad sedm, & in art. 3. Cū huius memor tīsionis ad sedm in art. 3. quæst. p̄ridentis. q f. non est de rōne habitus s cōi respicere operationem, sed naturā. Alexandri opinionē reprehensione dignā puto, eo q habit⁹ natura in supremo mō habitus eo uerū plato, inferioris ordinis habitus ab habitus gha sub rōne, & dicito q licet primo habitus sint qualitates bn uel male disponētes aīam: secūdario tū et disponentes sic corpus, habitus nomen obtinuerūt, & ad eas nō ēē motū, uidē 7. Phi Et potest o piceret eo porib. nostris, manifeste habit⁹, seu disposit ones habitua les iouuendo, quantū nim io eis hēat consuetudo quo ad ea, q non subsūt rōnis im perio, & ineres n. alijs minutioni, frigo ri, medicinæ, & simili bus, manifeste pati corporaliter sine appetitu uidemus, si cōtra consuetudiē ē factiā, aut patiant̃ consuetudinem hæc tribuunt: qui et am in pure

Cap. 1. & 2. to. 5. comt. m

eod. p

In pdic. qualitat.

Tex. 17. com. 2.

in pure vegetabilib* apparet p' hæc assue tas ...

fuerūt, differūt à qualitatib. tertiæ speciei in hoc, quod qualitates tertiæ speciei sūt ut in fieri, & ut in motu: vnde dīr passiones, uel passibiles qualitates. qn aūt iā p uenerint ad pfectū quasi ad speciē, tūc iā sunt in prima specie qualitatis. Sed hoc improbat* Simplicius in cōmento Prædicamentorū, qa ſm hoc calefactio esset in tertia specie qualitatis: calor aūt in prima: Arist. aūt ponit calorē in tertia. vñ Porphyrius dicit, ſicut Simplici* ibidē refert, quod passio vel passibilis qualitas, & dispositio, & habitus differūt in corporib. ſm intensionē, & remissionē. Qñ.n. aliqd recipit caliditatē ſm calefieri tm̄, nō aūt ut calefacere possit, tūc est passio si sit cito trāsiens, uel passibilis qualitas si sit manēs: qñ aūt iā ad hoc pducit, quod pōt ēē alterū calefacere, tunc est dispō. si aūt ulterius intm̄ cōfirmet quod sit difficile mobilis, tūc erit habitus, ut sic dispō sit qdā intensio, seu pfectio passionis uel passibilis qualitatis, habitus aūt dispōnis. Sed hoc improbat* Simplici*, qa talis intēsio, & remissio nō importat diuersitatē ex parte ipsius formæ, sed ex diuersa participatiōe ipsius subiecti, & ita nō diuersificarent p hoc spēs qualitatis. Et iō aliter dicēdū est, quod ficut * s. dictū ē, cōmensuratio ipsarū qualitatū passibiliū ſm cōuenientiā ad naturā, hñt rōnē dispōnis: & iō facta alteratione circa ipsas qualitates passibiles, q̄ sunt calidū, frigidū, humidū, & siccū, fit ex ɔ̄nti alteratio secundū ægritudinē, & sanitatē: primo aūt, * & per se non est alteratio ſm hmōi habitus, & dispōnes.

*In pdic. qualitat.

*In pdic. ea. qualitat.

*q.49. ar. 2. ad 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima sit subiectum habitus secundum suam essentiam, vel suam potentiam.

261 Medina art. 2.

Porrecta per totum. 3. di. 16. a. 3. ad 4. & 5.

*q.49. ar. 3.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr quod habitus sint in aīa magis ſm essentiā, q̄ ſm potentiā. Dispōnes.n. & habitus dñr in ordine ad naturā, vt* dictū est: sed natura magis attendit ſm essentiā aīæ, q̄ ſm potentias, qa aīa ſm suā essentiā est natura corporis talis, & forma eius. ergo habitus sunt in aīa secundū ejus essentiā, & non secundū potentiam.

¶ 2 Præt. Accidentis non est accidēs, habitus aūt est quoddam accidens: sed potentiæ animæ sunt de genere accidentium, ut in primo * dictum est. ergo habitus non est in anima ratione suæ potentiæ.

* p.p.q. 77.a.1.

¶ 3 Præt. Subiectū est prius eo, qd est in subiecto: sed habitus cū ptineat ad primā speciē qualitatis, est prior q̄ potētia, q̄ pertinet ad scdām speciē. ergo habitus nō est in potentia aīæ ficut in subiecto.

*Cap. vlt. tom.5.

*q.49. ar. 2. ad 3.

SED CONTRA est, qd Philosophus in 1.* Eth. ponit diuersos habitus in diuersis partibus animæ.

RESPON. Dicendū, quod ficut * supra dictum est, Habitus importat dispōnē quandā in ordine ad naturā, uel ad operationē. Si ergo accipiat habitus secūdū qd hēt ordinē ad naturā, sic nō pōt esse in aīa, si tñ de natura humana loquamur: quia ipsa anima ē forma cōpletiua humanæ naturæ. vnde ſcdm hoc magis pōt esse aliquis habit*, uel dispō in corpore p ordinē ad aīam, q̄ in aīa p ordinē ad corpus. Sed si loquamur de aliqua superiori natura, cui* homo pōt esse particeps, ſcdm illud 2. Pet. 1. Vt simus cōsortes naturæ diuinæ: sic * nihil prohibet in aīa ſm suā essentiā esse aliquē habitū. s. gratia*, vt * infra dicet. Si vero accipiat habitus in ordine ad operationē, sic maxime habitus inueniunt in aīa, inquantū aīa nō determinat ad unā operationē, sed se hēt ad multas, qd requirit ad habitū, ut * sup. dictū est. Et quia aīa est principiū opationū per suas potētias: iō * ſm hoc habitus sunt in aīa ſm suas potētias. *

concl. m. *q.110. ar. 4.

*q.49. art. 4.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod essentia aīæ ptinet ad nam humanā nō ficut subiectū dispōnēdū ad aliqd aliud, sed ficut forma, & na, ad q̄ aliqs dispōnit.

AD 2m dicendū, quod accidēs p se nō pōt esse subiectū accidētis: sed qa ēt in ipsis accidentib. est ordo quidam, subiectū ſm qd est sub uno accidente, intelligit esse subiectū alterius, & sic dr unū accidēs esse subiectum alterius, ut superficies coloris: & hoc modo potest potentia esse subiectum habitus.

AD 3m dicendū, quod habitus præmittitur potētiæ, ſm qd importat dispōnem ad naturā. potentia aūt semp importat ordinē ad operationē, q̄ est posterior, * cū natura sit operationis principiū: sed habitus cuius potentia est subiectū, non importat ordinē ad naturā, sed ad operationē, unde est posterior potētia. Vel pōt dici, quod habitus pponit potētiæ ficut cōpletū incōpleto, & actus potētiæ. actus. n. naturaliter est prior, q̄uis potentia sit prior ordine generationis, & temporis, ut dr in 7: & 9. * Metaph.

D. 51.

*Li. 9. Metap. a tex. 13. usque ad 19. Et lib. 7. tex. 17. to. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum in potentijs sensitiuæ partis possit esse aliquis habitus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr quod in potentijs sensitiuæ partis nō possit esse aliquis habitus. Sicut. n. potentia nutritiua pars est irrationalis, ita, & hæc sensitiua: sed in potentijs nutritiuæ partis nō ponit aliquis habitus. ergo nec in potentijs sensitiuæ partis aliquis habitus dēt poni.

¶ 2 Præt. sensitiuæ partes sunt cōmunes nobis, & brutis: sed in brutis non sunt aliqui habitus, qa non est in eis uoluntas, q̄ in diffinitione habitus ponit, ut * supra dictum est. ergo in potētijs sensitiuis nō sunt aliq habitus.

¶ 3 Præt. Habitus aīæ sūt sciā, & uirtutes: & sicut scia refert ad uim apprehensiuā, ita uirtus ad uim appetitiuā: sed i potentijs sēsitiuis nō sūt aliq scientiæ, cū sciētia sit uniuersaliū, q̄s uires sēsitiuæ apprehendere non pñt. ergo ēt nec habitus uirtutū in partibus sensitiuis esse possunt.

SVPER QVAEST. L. ART. III.

Medina ar. 3.

262 Porrecta per totum.

INA. 3. in calce ratiōnis ad tertium aduerte, quod licet habitus & dispōnes naturā concedat absolute in corpore, tāquā in pprio & principali sub. secto, ut in 1. ar. dictū est: habitus tñ dispo... nēs ... ad operationē principaliter in uirib. aīæ imperantibus, seu mouentib. & secūdario in corpore ponit, ut ibidē dictū, & pbatū est: qa habitus operationū pportionantur eisdem ... operatio, & ex similibus actib. similes habitus generātur. ... ratio aūt corporea, contra. ad quā corpus assuetudine promptum redditur non est naturalis, sed uoluntaria, & principaliter animæ, secundario autem corporis. & idem habitus principaliter est in anima.

q.1. ar. 1. ca. & dis. 31. q. 2. a 4. Et uersi. 4. art. 1. cor.

*q. prece. 3. in

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3.* Eth. quod aliquæ uirtutes, scilicet temperantia, & for-

*Cap. 10. prin to. 1

anima, secũdariò aũt in corpore. & ppea in litera nõ simpliciter, sed cũ aduerbio cõparatiuo, magis, negat habitus à mẽbris corporis dũ dr̃, q̃ in eis nõ sunt habitus, sed magis in viribus imperantibus motũ ipsorum. & ex hoc habes, q̃ nimis large locutus est Scotus in 3. sent. dist. 33. cõcedens absolute in manu scriptoris habitũ, & virtutẽ est. n. ibi habitus secũdario tm̃, pp rõnem dictã.

titudo, sũt irrationabiliũ partiũ. F

RESP. Dicendũ, q̃ vires sensitiuæ dupliciter pñt considerari. Vno mõ, s̃m q̃ operant̃ ex instinctu naturæ: Alio mõ, s̃m qđ operant̃ ex imperio rõnis. Secundũ igit̃ qđ operant̃ ex instinctu naturæ, sic ordinant̃ ad vnũ, sicut, & natura: & iõ sicut in potentijs naturalibus nõ sunt aliq̃ habitus, ita ẽt nec in potentijs sensitiuis, s̃m qđ ex instinctu naturę operant̃. Scđm uero q̃ ope G rant̃ ex imperio rõnis, sic ad diuersa ordinari pñt: & sic [m] possunt [d] in eis esse aliqui habitus, quibus bene, aut male ad aliquid disponuntur [e].

concl. m — D. 7011

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ uires nutritiuæ partis nõ sũt natæ obedire ĩperio rõnis, & iõ si sũt in eis aliq̃ habit⁹: sed uires sensitiuæ natæ sũt obedire ĩperio rõnis, & iõ ĩ eis ẽe pñt aliq̃ habit⁹. nã s̃m qđ obediũt rõni, quodãmõ rõnales dñr, ut ĩ 1.° Eth. dr̃.

* Cap. vlt. tom 5.

AD 2m dicendum, q̃ vires sensitiuę in brutis aĩalibus nõ operant̃ ex imperio rõnis: sed si sibi relinquant̃ bruta aĩalia, operant̃ ex instinctu naturæ: & H sic [h] in brutis aĩalibus nõ sunt aliqui habitus ordinat[i] ad operationes, sunt tñ in eis aliquæ dispõnes in ordine ad naturã, ut sanitas, & pulchritudo. Sed q̃a bruta aĩalia à rõne hoĩs p̃ quandã cõsuetudinẽ disponunt̃ ad aliquid operandũ sic, uel aliter, hoc mõ in brutis aĩalibus habitus quodãmõ poni pñt. vñ Aug. dicit in lib. 83. q. * q̃ uidemus immanissimas bestias à maximis uoluptatib. abstinere dolorũ metu, qđ cũ in earũ cõsuetudinẽ uertitur, domitæ, & mansuetæ uocant̃. Deficit tñ rõ habitus quantũ ad usum uolũtatis, q̃a non hñt dñium utendi, uel non vtendi, qđ vr̃ ad rõnem habitus pertinere: & ideo I proprie loquendo, in eis habitus esse non possunt.

* q. 36. nõ longe a princ. t. 4.

AD 3m dicendũ, q̃ appetitus sensitiuus natus est moueri ab appetitu rõnali, ut dr̃ in 3.° de aĩa: sed vires rõnales appræhensiuæ natæ sunt accipere à uirib⁹ sensitiuis: & iõ magis cõuenit, q̃ habitus sint in virib. sensitiuis appetitiuis, q̃ in uirib. sensitiuis appręhẽsiuis, cũ in uirib. sensitiuis appetitiuis nõ sint habitus, nisi s̃m qđ operant̃ ex imperio rõnis. Quãuis ẽt in ipsis interiorib. uirib. sensitiuis appręhensiuis possint poni aliq̃ habitus, s̃m quos hõ fit bene memoratiuus, uel cogitatiu⁹, uel imaginatiuus. vñ ẽt Philosoph. dicit in cap. * de memoria, q̃ cõsuetu- K do multũ operat̃ ad bene memorandũ: q̃a ẽt istæ vires mouent̃ ad operãdũ ex imperio rõnis. uires aũt apprẽhẽsiuę exteriores, ut uisus, & auditus, & hmõi, nõ sunt susceptiuę aliquorũ habituũ, sed s̃m dispõnẽ suæ naturæ ordinant̃ ad suos act⁹ determinatos: sicut, & mẽbra corporis, in quibus nõ sunt habit⁹, sed magis in uiribus imperantibus motum ipsorũ.

* Text. 57. tom. 2.

* Cap. 3. a med. t. 2.

263 Porrecta per totum. infr. q. 51. art. 3. c. & q. 53. ar. 1. c. Et q. 56. ar. 5. & q. 67. art. 2. cor. Et ueri. q. 20. art. 2. cor.

SVPER QVÆST. L. ART. IIII.

Palud 3. d. 33. q. 3. Medina art. 4.

IN art. 4. 50 q. caue ne decipiaris, ne

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in ipso intellectu sit aliquis habitus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ in intellectu nõ sint aliqui habitus. Habitus. n. operationib. cõformant̃, ut * dictũ ẽ: sed [b] opationes hoĩs sunt cões aĩæ, & [h] corpori, ut dr̃ in 1. † de aĩa. ergo, & habitus. sed intellectus nõ est actus corporis, vt dr̃ in 3. de aĩa. ergo intellectus non est subiectum alicuius habitus.

* art. 1. — † lib. 1. de anima. tex. 12. & 66. to. 2. * li. 3. text. 6.

¶ 2 Pręt. Omne, qđ est in aliquo, ẽ in eo p̃ [h] modũ eius in quo ẽ: sed id, qđ est forma sine materia, ẽ act⁹ tm̃: qđ aũt est cõpositũ ex G forma, & materia, hẽt potentiã, & actũ simul. ergo in eo, qđ est forma tm̃, non põt esse aliq̃d qđ sit simul in potẽtia, & actu, sed solũ in eo, qđ est compositũ ex materia, & forma: sed [h] intellectus ẽ forma sine materia. ergo habitus, q̃ hẽt potẽtiã simul cũ actu, quasi mediũ inter utrunq; existens, nõ põt esse in intellectu, sed solũ in cõiuncto, qđ est compositum ex aĩa, & corpore.

¶ 3 Prǽt. Habit⁹ ẽ dispositio s̃m quã aliquis bñ, uel male disponit̃ ad aliquid, ut dr̃ in 5.° Metaph. sed q̃ aliq̃s bñ, uel male sit disposit⁹ ad actũ intellect⁹, p̃uenit ex aliqua corporis dispositione. unde ẽt in 2.° de aĩa dr̃, q̃ molles carne bene aptos mẽte uidemus. ergo habitus cognoscitiui nõ sunt in intellectu, qui est separatus: sed in aliqua potentia, quæ est actus alicuius partis corporis.

* text. 25. to. 3. — * text. 94 to. 2.

SED CONTRA est, q̃ Philos. in 6.° Ethi. ponit sciẽtiam, & sapientiam, & intellectum, qui est habitus principiorum, in ipsa intellectiua parte animæ.

* cap. 1. 3. 6. & 7. habetur. t. 5.

RESP. Dicẽdũ, q̃ circa habitus cognoscitiuos di- I uersimode sũt aliq̃ opinati. Quidã. n. ponẽtes intellectũ possibilẽ esse unũ in omnib. hominib. coacti sũt ponere, q̃ habitus cognoscitiui nõ sũt in ipso intellectu, sed in uirib. interiorib. sensitiuis. Manifestũ est. n. q̃ hoĩes in habitib. diuersificant̃: unde non pñt habitus cognoscitiui directe poni ĩ eo, qđ unũ numero existẽs est oĩbus homib. cõe. unde si intellectus possibilis sit unus numero oĩum hoĩum, habitus sciẽtiarũ, s̃m quos hoĩes diuersificant̃, nõ poterũt eẽ in intellectu possibili, sicut in subiecto: sed erũt in uirib. interiorib. sensitiuis, q̃ sũt diuersæ ĩ diuersis. Sed ista positio primo q̃dẽ est ꝯ intentionẽ Arist. Manifestũ est. n. q̃ uires sensitiuæ nõ sunt rationales p̃ essẽtiã, sed solũ p̃ participationẽ, ut dr̃ in 1.* Eth. Philos. aũt ponit intellectuales uirtutes, q̃ sũt sapiẽtia, sciẽtia, & intellectus, in eo, qđ ẽ rõnale p̃ essentiã: vñ nõ sunt in uirib. sensitiuis, sed in ipso intellectu. Expresse ẽt dicit in 3. † de aĩa, q̃ intellectus possibilis, cũ ꝰ fiat singula, idest, cũ reducat̃ in actũ singulorũ p̃ species intelligibiles, tũc fit s̃m actũ eo mõ, quo sciens dr̃ esse in actu, qđ quidẽ accidit cũ aliquis possit operari p̃ seipsum, scilicet, cõsiderando. Est quidẽ igitur tunc potentia quodammõ, non tñ simpliciter, ut ante addiscere, aut inuenire. Ipse ergo intellect⁹ possibilis est, in quo est habitus

* cap. ult. to. 4. — * locis in argu. Sed contra, citatis. — tex. 18. tomo 2.

confundas rõnem habitus, q̃ est in intellectu, & habitus scientifici: & ppea, quæ, & hic in corpore, & in sequentibus articulis dñr, s. q̃ species intelligibiles sunt habitus intellectus, præcipiti sensu teneas scientiæ habitum esse species intelligibiles ordinatas. hoc. n. hinc nunq̃ habes, nisi scđm sophisma cõsequentis ab habitu, ad talem habitũ descẽdendo. ad hoc enim q̃ in intellectu, & nostro, & angelico sint habit⁹, sat fuit monstrare, q̃ sunt in eis species intelligibiles. & q̃m istę uere habitus determinantes potentiam intellectus ad singula intelligibilia. vtrũ aũt pter species sit aliquis alius habitus, nihil dr̃ hic, sed cum de singulis tractabit̃, determinabitur.

bitus scientiæ, quo pôt considerare ēt cū nō cōsiderat. Secundo ēt hæc positio est ꝯtra rei ueritatē. sicut.n.eius ē potētia, cui⁹ est operatio: ita ēt eius est habitus, cuius est operatio intelligere aūt, & cōsiderare est ꝓprius actus intellectus. ergo, & ᵐ habitus, quo considerat, est proprie in ipso intellectu.*

concl.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ qdā dixerūt, vt *Simplicius refert in cōmēto Prędicamētorū, ꝙ qa oīs operatio hoīs est quodāmō cōiuncti, ut Philosoph. *dicit in 1.° de aīa, iō null⁹ habitus est aīæ tm̄, sed cōiuncti. & ꝑ hoc sequr ꝙ nullus habitus sit in intellectu, cū intellectus sit separatus, ut rō ꝓposita ꝓcedebat: sed ista rō nō cogit. Habitus.n.ñ est dispo**B** sitio obiecti ad potētiā, sed magis dispositio potētiæ ad obiectū: unde habit⁹ oportet ꝙ sit in ipsa potētia, q̄ ē principiū actus, nō aūt in eo, qđ cōparat ad potētiā sicut obiectū. Ipsū aūt intelligere, nō dr̄ cōe esse aīæ, & corpori, nisi rōne phātasmatis, ut *dicitur in 1.° de anima. Patet aūt ꝙ phātasma cōparat ad intellectū possibilē ut obiectū, ut dr̄ in 3.° *de aīa. vñ relinqt, ꝙ habit⁹ itellectiu⁹ sit principalr̄ ex parte ipsi⁹ intellect⁹, nō aūt ex parte phātasmatis, qđ ē cōe aīæ, & corpori. Et iō dicēdū ē, ꝙ itellect⁹ possibilis est subiectū habitus: illi.n. cōpetit esse subiectū habitus, qđ est in potētia ad multa, & hoc ma**C** xime cōpetit intellectui possibili: unde intellectus possibilis est subiectum habituum intellectualiū.

*In pdic. qualitae.
*tex. 12. & 66. & 14.c.2.
*Tex. 66.
*Text. 1. 18. & 39. vim 2.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ sicut potētia ad esse sensibile conuenit materiæ corporali, ita potētia ad esse itelligibile cōuenit intellectui possibili: unde nihil ꝓhibet, in intellectu possibili esse habitum, qui est medius inter puram potentiā, & actum perfectū.

Ad 3ᵐ dicēdū, ꝙ qa vires apphēsiuę interi⁹ ꝓparāt intellectui possibili ꝓpriū obiectū, iō ex bona dispositione harū uiriū, ad quā cooperat bona dispositio corporis, reddit hō habilis ad intelligēdū: & sic habit⁹ intellectiu⁹ secūdario pôt esse in istis **D** viribus, principaliter aūt est in intellectu possibili.

SVPER QVAES. L. ART. V.

S. Bon. 3. f. d. 33. q. 1. a. 1
Scot. 3 f d. 33. q. 1.
Riccar. 3. f d. 33. q. 1.
Mairo. 3 f d. 37. q 1.
Bacco 3. f. d. 33. q. 3.

264 *Porrecta per totum.* Sup. q. 49 ar. 4. Et 2. d. 27. ar. 1. ad 2. Et 3. d. 23. q. 1. ar. 1. co. & d. 27. q. 2. ar. 3. ad 5. Et uer. q. 20. art. 2. co1. Et vir. q. 1. ar. 1. cor.

In art. 5. eiusdem q. 50. edoerte, ꝙ ex relatione ad primū & secundū, colligitur diuersa rō necessitatis habituū in intellectu, & in uoluntate respectu naturaliū. nā in intellectu ē necessitas simpliciter: qm̄ nisi determinetur aliqua spē intelligibili, nihil intelligere pôt. in uoluntate uero, est necessitas ad bene esse: qm̄ nullū est bonum infra naturale obiectū uoluntatis, qđ uolūtas nō possit uelle, licet nō ita prompte absq; quacunq; qualitate super addita. & hoc insinuauit ista dicens, Ad hoc, ꝙ sequator ꝓptior operatio. de necessitate aūt supernaturalium habituū inferius dicetur. Habes quoq; hic expresse distinctione ad secundum, ꝙ qlibet appetitius est mouēs, & motus in genere causæ efficientis, ut patet in litera.

*q. 9. art. 1.

ARTICVLVS V.

Vtrum in uolūtate sit aliquis habitus.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ in uolontate non sit aliquis habitus. Habitus.n.q in intellectu est, sunt spēs intelligibiles, qbus intelligit actu: sed uoluntas non operatur perʰ aliquas species. ergo uoluntas nō est subiectum alicuius habitus.

¶2 Præt. In intellectu agēte nō **E** ponitur aliqi habitus, sicut in itellectu possibili, qa ē ʰ potētia actiua: sed uolūtas ē maxime potētia actiua, qa mouet oēs potētias ad suos act⁹, ut s̄. dictū ē.* ergo in ipsa non est aliqs habit⁹.

¶3 Præt. In potentijs naturalib. non est aliqs habit⁹, quia ex sua natura sunt ad aliqd determinatæ: sed uolūtas ex sua natura ordinat ad hoc, qđ tendat ʰ in bonum ordinatum rōne. ergo in **A** uoluntate non est aliqs habitus.

Sed contra est, ꝙ iustitia est habit⁹ qdam, sed iustitia est in uoluntate: est.n. iustitia habitus quidam s̄m quem aliqui uolūt, & operantur iusta, ut dicitur in 5.* Eth. ergo uoluntas est subiectum alicuius habitus.

*Ca. 1. in prin. t. 5.

Respon. Dicendum, ꝙ omnis potentia, quæ diuersimode pôt ordinari ad agendū indiget habitu, quo bene disponat ad suū actū. uolūtas aūt cū sit potētia rōnalis, diuersimode pôt ad agendū ordinari: & iōᵐ oportet in uolūtate aliquē habitū ponere, quo bene disponat ad suū actū.* Ex ipsa ēt rōne habitus apparet, ꝙ hēt quendam principalem ordinem ad uoluntatem, prout habitus ē, quo quis utitur cum uoluerit, ut supra dictum est.*

concl.
*q. præc. art. 3.

Ad primum ergo dicēdum, ꝙ sicut in intellectu est aliqua spēs, q̄ est similitudo obiecti, ita oportet in uoluntate, & in qualibet ui appetitiua eē aliqd quo inclinetur in suum obiectum, cū nihil aliud sit actus appetitiuæ uirtutis, q̄ inclinatio quædam, ut supra dictum est.* Ad ea ergo ad q̄ sufficienter inclinatur ꝑ naturam ipsius potentiæ, non indiget ali**C** qua qualitate inclināte, sed qa necessariū est ad finē humanæ uitę, ꝙ uis appetitiua inclinet ad aliqd determinatū, ad qđ non inclinat ex natura potentiæ, quæ se hēt ad multa, & diuersa, iō necesse est, ꝙ in uoluntate, & in alijs uiribus appetitiuis, sint q̄dam qualitates inclinantes, quæ dicuntur habitus.

*q. 11. ar. 2. & q. 6. art. 4.

Ad 2ᵐ dicendū, ꝙ intellectus agens est agēs tm̄, & nullo mō patiēs: sed uoluntas, & q̄libet uis appetitiua est mouēs, & motū, ut dr̄ in 3. de aīa.* & iō nō est similis ratio de utroq; nam esse susceptiuū habitus conuenit ei, quod est quodammodo in potētia.

*Tex. 54. tom. 1.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ uoluntas ex ipsa natura po**D** tētiæ inclinat in bonū rōnis: sed qa hoc bonū multipliciter diuersificatur, necessariū est ut ad aliqđ determinatū bonum rōnis uoluntas ꝑ aliquē habitū inclinetur ad hoc, ꝙ sequat ꝓptior operatio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum in angelis sit aliquis habitus.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ in angelis nō sint habitus. Dicit enim Maximus cōmētator Dio.* in 7. c. de cęl. Hierarchia. Nō ꝯuenit arbitrari uirtutes intellectuales, idest, spūales, more accidentiū, quēadmo**E** dū, & in nobis sunt, in diuinis intellectib. s. angelis esse, ut aliud in alio sit sicut in subiectoʰ accidēs.n. omne illinc repulsū ē: sed omnis habitus est accidens. ergo in angelis non sunt habitus.

¶2 Præter. Sicut Dion. dicit in 4. c.* de cęl. Hiera. Sāctę cęlestiū essētiarū dispositiones sup oīa alia Dei bonitatēʰ participāt: sed s̄p qđ est per se, est prius, & potius eo, qđ est ꝑ aliud. ergo angelo-

SVPER QVÆST. L. ART. VI.

Medina ar. 6.

In art. 6. eiusdem quæst. scito primo ꝙ Auerrois in 12. Meta. comment. 25. contendat cum negantibus habitus, & quęcūque accidentia à substantijs separatis, & apud ipsos non inueniri intelligentias contentas esse cognitione illa inferiorū, saltem quam secundum propriam essentiam sortiantur. Diu* aūt Tho. ampliori cognitione intelligētias donauit in prima parte, præter illam per essentiā appositiō individuā ꝑ species, quas hic habitus uocat. Scito secundo, quod sicut

265 *Porrecta per totum.* Inf. q. 51. ar. 1. cor.
*Inter princ. & me. com.
*Inter princ. & med.

sient essentię, & potē tiæ agelicæ sunt alte rius rōnis a' nostris, ita,& hab tus:& ppea non quæras in eniū habitibus uēs illas cō ditiones, quæ de nris sunt enumeratæ in q̄stione pcedēti: sed sicut naturæ sunt magis vnitæ, ita ēt,& habituū. nec oportet, q̄ potentia in eis sit disponibilis p plura diuersimode cōmensurabilia, nisi rōne pluriū specierū quo ad intellectū, quàmuis quo ad uoluntatem multiformitas inueniatur scd'm bonū,& malū, & concutiētes actus ad bene, uel male uelle: & ut in rńsio ne ad tertiū dr, saluātur ibi partes, idest, partialia. Scito tertio Nouitie, q̄ angelum participare ab exteriori, ut in rńsione ad scd'm dr, cōtingit dupliciter. Primo quasi aduentitiā qualitatē ab extra suscipiendo & hoc mō necesse est ponere in angelo habitus supernaturales. Scd'o quasi congenitā à datore naturę, sicut grauia,& leuia habēt motum à generante & hoc mō necesse est ponere in angelo habitus naturales speciē intelligibilē. Licet ergo, q. in corpore art. nō solū respectu aliorū intelligibiliū, sed ēt respectu Dei, necessariū ponit habitū in angelis, manifeste patet exercitatis in doctrina authoris, q̄ cō tēt tā de habitu naturali, quàm sup naturali loquitur: q̄m cō stat, q' ad ipsū, angelos p nullū habitū intelligere Deum naturaliter, sed ppria substantia uti, ut spē intelligibili ad intelligendū Deū, ut in 1. li. patuit: sed ad supernaturalē cognitionē diuino lumine superaddito egēt: & sic rńsio ad scd'm de utroq; participandi mō ab extraneo itelligi pōt.

*Loca citata in 1 ar. praeced.

*Tex. 25. tom. 3.

*C. 7. nō multū a princ. c.

*Loca cite 1 ar. 1.

*In pdica qualitatis.

*q. 49. ar. 4.

concl. m

D. 522. *In pdica. qualita.

rū essentię per seipsas perficiū- F tur ad conformitatē Dei. nō ergo per aliquos habitus: & hæc vr̄ esse rō Maximi, qui ibidē* subdit. Si.n. hoc esset, non utiq; maneret in semetipsa harū essē tia, nec deificari per se, quantū foret possibile, valuisset.

¶ 3 Præt. Habitus est dispositio q̄dā, vt dr̄ in 5*. Meta. sed dispositio, vt ibidē dr̄, est ordo habētis h partes. cū ergo angeli sint simplices substantiæ, vr̄ q̄ in eis nō G sint dispositiones, & habitus.

SED CONTRA est, quod Dion. dicit 7. c.* cęl. Hier. q̄ angeli primę Hier. noiant calefaciētes, & thrōi, & effusio sapiētię, manifestatio deiformis ipsorū habituū.

RESP. Dicēdū, q̄ qdā posuerūt in angelis nō esse habit': sed q̄cunq; dicunt de eis essentialr dr̄. vn̄* Maxim' post pdicta uerba q̄ induximus, dicit. Habitudines earū atq; uirtutes, q̄ in eis H sunt, essentiales sunt pp immaterialitatē. & hoc ēt Simplicius dicit in* cōmento Prædicamētorū. Sapientia, q̄ est in aia, habit' est, q̄ aūt in intellectu, substātia. oia.n. q̄ sunt diuina, & p se, sufficiētia sunt, & in seipsis existētia. q̄ qdē positio partim hēt ueritatē, & partim continet falsitatē. Manifestū est.n. ex* pmissis, q̄ subiectū habitus nō est nisi ens in potētia. Cōsiderātes igit̄ pdi- I cti cōmētatores, q̄ angeli sunt immateriales, & q̄ non est in illis potentia materię, s'm hoc ab eis habitū excluserūt, & oē accidēs. Sed q̄a licet in angelis nō sit potētia materię, est tn̄ in eis aliqua potētia (esse.n. actū purū est propriū Dei): ó** inq̄tū inueniť in eis de potētia, intm in eis pnt habit' inueniri. Sed q̄a potētia materię, & potētia intellectualis substātię, nō est uni' rō- K nis: iō p h̄ pōns, nec habitus d uni' rōnis est utrobiq;. vn̄* Simplici' dicit in cōmento Prædicamētorū, q̄ h habitus intellectualis substantię nō sunt similes his, q̄ sunt hic, habitib. sed magis sunt similes simplicibus, & immaterialibus spēbus, quas continet in seipsa. Circa hmōi tn̄ habitū aliter se hēt intellectus angelicus, & aliter intellectus humanus. Intellectus.n. humanus, cū sit infimus in ordine intellectuū, est in potētia respectu oium intelligibiliū, sicut materia prima respectu oium formarū sensibiliū, & iō ad oia intelligenda idiget aliquo habitu: sed intellectus angelicus nō se hēt sicut pura potētia in genere intelligibiliū, sed sicut actus q̄dā, nō aūt sicut actus purus. hoc.n. solius Dei est, sed cū pmistione alicuius potētię: & tāto min' hēt de potētialitate, q̄to est superior. & iō vt in 1.* dictū est, inq̄tū est in potētia, indiget pfici habitualiter p aliquas spēs intelligibiles ad operationē ppriā. sed inquātū est actu, p essentiā suā pōt aliqua intelligere, ad minus seipsū, & alia s'm modū suæ substātiæ, ut dr̄ in lib.* de causis: & tanto pfectius, quanto est pfectior. Sed q̄a nullus angelus ptingit ad pfectionē Dei, sed in infinitū distat, pp hoc ad attingendū ad ipsū Deū p intellectū, & uoluntatē, indiget aliq̄bus d habitibus tāquā in potētia existēs respectu illius puri actus. vn̄* Dion. dicit, habitus eorū esse deiformes, q̄bus. s. Deo conformātur. Habitus autē, q̄ sunt dispositiones ad esse naturale, nō sunt in angelis, cū sint immateriales.

*p. p. q. 55 art. 1.

*In ppos. 8. & 13. hi hic liber inter opera Arist. D. 167.

*C. 7. cæl. Hiera. parū ante me.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ verbū Maximi intelligendū est de habitibus, & accidētibus materialib.

AD 2m dicendū, q̄ quantum ad hoc, quod conuenit angelis per suam essentiam, non indigent habitu: sed q̄a non ita sunt per seipsos entes, q̄n participent sapientiā, & bonitatem diuinam, ideo inquantum indigent participare aliquid ab exteriori intantum necesse est in eis ponere habitus.

AD 3m dicendū, q̄ in angelis non sunt partes essentiæ, sed sunt partes secundū potentiā, inquantum intellectus eorum per plures species perficitur, & uoluntas eorum se habet ad plura.

QAESTIO LI.

De causa habituum quantum ad generationem ipsorum.

DEINDE considerandum est de causa habituum. Et primo, quantum ad generationem ipsorum. Secundo, quantum ad augmentū. Tertio, quantum ad diminutionem, & corruptionem.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum aliquis habitus sit à natura.

¶ Secundo, Vtrum aliquis habitus ex actibus causetur.

¶ Tertio, Vtrum per unū actum possit generari habitus.

¶ Quarto, Vtrū aliqui habitus sint in hominib. infusi à Deo.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis habitus sit à natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ q̄ nullus habitus sit à natura. Eorum.n. quæ sunt à b natura, vsus non subiacet uolū-

SVPER QVÆST. LI. ART. I.

Ægid. 2. s. d. 8. q. 1. ar. 1. D. Bon. d. 8. ar. 1. q. 1. Alber. ma. de motu. Medina art. 1.

IN corpore art. 1. q. 51. duplex occurrit dubiū. Primū est circa dīam inter inchoationē habitus ex parte aīæ in parte apprehensiua, & appetitiua, quia in intellectu ponit inchoatio quantum ad ipsā substanti. habitus, in uoluntate nō. aut. n. p inchoationē talem intēdit aliquid actuale super ipsum intellectum, aut non. si intendit aliqd actuale, sequitur q' intellectus possibilis non est à principio, sicut tabula rasa, & puta potentia, q̄a habet hmōi actū superadditum. si non, sequitur q̄ par sit rō de intellectu, & appetitu in utroque n. modo sunt semina uirtutum, & ad principia naturalia, & aptitudo pp q̄ uidetur naturaliter inclinatio sit secundū cognitionem, & appetitum.

¶ Secun-

266 Porrecta per totum.

Inf. q. 63. ar. 1. Et 2. 2. q. 47. a. 15. Et 3. d. 33 q. 1. a. 2. q. 1. Et ver. q. 1 ar 8. Et 1 Eth.

tati: sed habitus est, quo qs utit cum uoluerit, ut dicit Cõment. in 3. de anima.* ergo habitus nõ est à natura.

¶ 2 Præ. Natura non facit p duo, quod p unum põt facere: sed potẽtiæ aiæ sũt a natura. si igit habitus potẽtiarũ a natura essẽt, habitus, & potẽtia essent vnũ.

¶ 3 Præ. Natura non deficit in necessarijs: sed habitus sunt necessarij ad bene operandũ, ut s. dictũ est.* si igit habitus aliqui essent à natura, vr q natura non deficeret, qn oẽs habitus necessarios cãret: patet aũt hoc eẽ falsum. ergo habitus nõ ẽ à natura.

SED CONTRA est, q in 6. Ethi. inter alios habitus ponit intellectus principiorũ, qui est à natura. unde, & principia prima dicuntur naturaliter cognita.

RESPON. Dicendũ, q aliquid põt esse naturale alicui dupliciter. Vno mõ, s'm naturã speciei, sicut naturale est homini esse risibile, & igni ferri sursum. Alio modo s'm naturã indiuidui, sicut naturale est Sorti, uel Platoni, esse ægrotatiuũ, uel sanatiuũ s'm ꝓpriam complexionẽ. Rursus secundum utranque naturã potest dici aliquid naturale dupliciter. Vno modo, quia totum est à natura. Alio mõ, q a scd'm aliquid est a natura, & scd'm aliquid est ab exteriori principio: sicut cũ aliqs sanat p seipsũ, tota sanitas est a natura. cũ aũt aliquis sanat auxilio medicinę, sanitas partim est a natura partim ab exteriori principio.* Si igit loquamur de habitu, scd'm qd est dispositio subiecti in ordine ad formã, uel naturã qnolibet p dictorũ modorũ contingit habitũ esse naturalẽ * est. n. aliqua dispositio naturalis, quę debet humanæ speciei, extra quã nullus homo inuenit, & hęc est naturalis scd'm naturã speciei: sed quia talis dispositio quandã latitudinẽ habet cõtingit diuersos gradus hm̃oi dispositionis cõuenire diuersis hoĩbus scd'm naturã indiuidui: & hm̃oi dispositio põt B esse uel totaliter à natura, uel partim à natura, & partim ab exteriori principio, sicut * dictum est de his, qui sanant p artem. Sed habitus, q est dispositio ad operationẽ, cuius subiectum est potentia aiæ, ut dictum est, potest qdẽ esse naturalis, & scd'm naturam speciei, & secundum naturã indiuidui. scd'm qdẽ naturã speciei, secundũ quod se tenet ex parte ipsius aiæ, quæ cũ sit forma corporis est principiũ C specificũ, secundũ aũt naturã indiuidui ex parte corporis, quod est materiale principiũ: sed tñ neutro mõ contingit in hoĩbus esse habitus naturales, ita q sint totaliter à natura. In angelis siquidẽ cõtingit, eo q hñt spẽs intelligibiles naturaliter inditas, qd nõ cõpetit humanæ naturæ ut in 1 dictũ est.* Sunt ergo in D hoĩbus aliqui habitus naturales tanq partim à natura existẽtes & partim ab exteriori pricipio: aliter quidẽ in apprehensiuis potentijs, & aliter in appetitiuis. In apprehẽsiuis. n. potẽtijs põt esse habitus naturalis scd'm inchoationẽ, scd'm naturã spẽi, & scd'm naturã indiuidui. secundũ quidem naturam speciei ex parte ipsius aię, sicut intellectus principiorũ dr esse habitus naturalis. Ex ipsa. n. natura animę in E tellectualis conuenit hoi q statim cognito quid est totũ, & qd est pars, cognoscat quòd omne totũ est maius sua parte: & sic e

*lib. 3. c6. 18. — *q. 49. ar. 4. — Cap. 6. — concl. — * In isto art. — conclu. p — *q. 50. ar. 2. — *q. 55. ar. 2. — conclu. a

¶ Secundum est de rõ habitus assignata in lra. Vt. n. implicare & in se, & cum supradictis: in se quidẽ, quia ponit inclinationem ad propria obiecta spectare ad habitum, & nõ spectare ad ipsum, sed ad potentiã, cum p. s. dictũ sit, quia in articulo quinto q̃onis pcedentis dictũ est, habitum in uoluntate pon pp inclinationẽ ad propria obiecta, quod hic negatur.

¶ Ad primam dubitationẽ dr qd presupposito q intellectus agẽs nõ sit habitus principiorũ, qui ponitur unus ex quinq; habitibus intellectualibus in sexto Ethi. qd nõ est difficile persuadere: duo errores cauendi sunt hic, alter: ne putemus pueriliter unam partẽ habitus, qui dr intellectus, fieri ab intra, & alterã ab extra, & ppea inchoationẽ eius poni à natura p fectionẽ, q nuncupat ab extra. Alter, ne putemus totã illã quidem qualitatẽ, quæ est habitus congenitã nostro intellectui, sed impeditã pp absentiam notitiæ terminorũ. Primum. n. repugnat indiuisibilitati intelligibilis qualitatis: scd'm uero puræ potentiæ, quia intellectus in principio est sicut tabula rasa: putandum aũt magis est, q sicut nutrire, augereq; naturales sunt actus eius non qualitercunq; sed aduenienti alimẽto decocto: sic notitia principiorum habitualis naturaliter fluit aduenientibus ab extra terminis, ita q ad intelligibilẽ pñtiam eorum inditũ est, ut ab aia intellectiua possibili sub lumine agẽtis fluat qualitas illa, q est habitus principiorum, sicut motus grauium & leuiũ a natura grauiũ, & leuiũ. & ut lumẽ effluxit, p perseuerat, quamuis non exeat in actum, impedita phantasia.

Dña igitur inter intellectum & uoluntatem in hoc est, q in intellectu fluit naturaliter habitus quidam pręsentibus ab extra terminis principiorum: in uoluntate aũt nõ, sed sola promptitudo ipsius ad principia, scilicet, bonum prosequendum, & malum fugiendum, & huiusmodi inuenitur à natura.

¶ Ad secundam dubitationem dr dupliciter, secundum quod dupliciter exponi possunt uerba litteræ. Primo, intelligendo per ly propria obiecta, specialia obiecta contenta sub cõ. obiecto illius potentiæ, quod in quæstione præcedenti uocauit aliquod determinatum. uerbi grat a. In uoluntate commune obiectũ est bonum, specialia sunt bonum in passionibus timoris, & audaciæ; bonum in delectationibus, & tristitijs: bonum in cõmutationibus, & huiõi. & sic tñ litteræ alludit dictis in responsione

A ad tertium in art. 3. præcedentis quæstionis. s. q quia in intellectu habitus est necessarius simpliciter, quia est determinatiuus potentiæ ad obiecta: in uoluntate aũt est necessarius ad bñ esse, quare non determinat ad obiectũ, sed facit promptiorẽ &c. ideo ibi est habitus naturalis, hic nõ. Sed hæc tñ sn non ualet: quia intellectus non solũ ad specialia, sed ad communissimũ obiectũ attingendũ determinatur ab habitu ac p hoc extra ppositum est loqui de specialibus obiectis. Dicendũ est ergo, q sermo literæ est formalis, & p propria obiecta intendit ipse uera, propria, & adæquata obiecta potentiarũ appetitiuarũ, de quibus loquitur, & q ideo cõstituit hoc q q a nullo naturalis habitus ad operationẽ in cõ. loquendo, est determinatiue potẽtiã ad obiectũ attingẽdũ, & in intellectu. opus est ista determinatione: quia nisi aliqua spẽ determinet, nihil intelligere põt: in uoluntate aũt, & vniuersaliter appetitu. nõ est opus ista determinatione, quia ꝓuenit ab ipsa appetitiua potentia: qm eius officiũ ex natura, ẽ inclinatio in obiectũ ꝓpriũ. Nihil. n. aliud est appetitus, q inclinatio: ideo in potẽtijs appetitiuis nõ est inchoatio naturalis habitus, ac p hoc nullus est in eis naturalis habitus: in apprehẽsiuis aũt sic. Et sic oĩa cõsonant: quia affirmatio, & negatio nõ cadunt sup idem. affirmat. n. de habitu naturali absolute, qd eius est inclinare ad ꝓpria obiecta: & negat q hoc cõuenire possit habitui in appetitu: quia hoc cõuenit ipsi appetitui. & sic a negatione officij ipsius habitus naturalis procedit ad negationẽ ipsius habitus naturalis in appetitu. necnõ tradens supradicta: qñ hic cõparat potẽtias appetitiuas ad ꝓpria obiecta negat habitus, qd ẽ tunc dixit. ibi uero comparans potentias ad specialia, seu determinata obiecta sub obiecto communi, posuit habitus inclinantes ad illa prompte, faciliter &c. quæ duo in nullo dissonant.

¶ In responsione ad secundum, aduerte rationem quæstionis motæ in prima parte quæstionis &c. nota duo. Primo, differentẽ perfectionem: secundo rationem. Tantum in primus distat, assentiam angeli p seipsam esse similitudinem olum, & per adiunctas species, ut primum ponat perfectionem altissimam, secundum diminutam. & ratio est quia primum ponit essentiam illã vnite habere species rerum: secundum uaro diuisim. Constat. n. quòd unite habere, quæ diuisa sunt, in alijs alterioris perfectionis esse.

nis esse: pſertim quia ptimū ponit ſe uniſe hēre, qd in una ſubſtātia habeatur ſcdm qd in ſubſtātia, & in accidente. Rō aūt in littera poſita pro affirmatione, quare. ſ. per participationē diuinæ ſapientiæ pōt intellectus angelicus eſſe actu ea, q̄ intelligit. nō ſic interpretanda eſt, quaſi intellectus angelicus iſtā actualitatē a diuina ſapiētia, aut ſuſcipiat ſpēs intelligibiles: ſed qa ipſa angelus ſicut eſt ens, ita intelligens. i. ſicut eſt pfectus in eſſe ſubſtātiali, ita eſt pfectus in ſcdo intellectū in actu. Cōſtat aūt qd ens eſt p participationē diuinæ eſſentiæ, ac p hoc cū diuiſione eſſētiæ ab eſſe, eſt ut unitum ſuperius diuidatur inferius. ergo eſt i intelligendo in actu pfectus participādo diuinā ſapientiā, & cōſequēter cū diuiſione ſuſcipit pfectū intellectū in actu eadē rōne. Vñ i ultimo ar. præcedētis q̄ōnis ad ſcdm dr de angelis, quia nō ita ſunt per ſeipſos entes, q̄n participent ſapientiā, & bonitatē diuinā: ideo inquantū participare, indigent ab exteriori, ideo neceſſe eſt in eis ponere habitus. Quia ergo eſsēt ç angelicæ participatiōes qdā ſunt diuinæ eſsētiæ, & in eſſe naturali, & in eſſe intelligibili, et entia per participationē diuinā ſuſcipiunt. quod in ſuperiori participato unitū eſt, ſequitur quod quēadmodū ad hoc ut eſſentia cōplementū eſſendi hēat, indiget eſſe diſt nctō a ſe, ita ad hoc quod cōplementū in eſſe formæ intelligibilis obtineat, ut ſpēs hēat adiunctas rerū aliarū: et ſicut eſſe ab extrinſeco hēt, non th ſic quaſi eſſent a pfuerit abſq; eſſe, & accipiat eſſe ab alio: ſed qa p hoc eſt, q abalio eſt: ita ſpēs additas ab extrinſeco hēt nō ſic: quaſi pfuerit et ſuſcipiat à Deo ſpēs, ſed qa p hoc illas hēt, qa a Deo cōgnatas naturali ſequela ad ppriā eſſentiā poſſidet. et eſt ſermo pñs de naturali ſcientia angelorum, qua ſciunt alia.

*lib. 2. post. text. ult. circa medium to. 2.

est in cæteris. Sed quid ſit totū, F & qd ſit pars, cognoſcere nō pt niſi p ſpēs intelligibiles à phantaſmatibus acceptas. & pp hoc Philoſophus in fine.* Poſteriorū oñdit, q cognitio principiorū pueniт nobis ex ſenſu. ſm vero natura indiuidui eſt aliqs habitus cognoſcitiuus ſm inchoationē naturalē, inquantū vnus hō ex diſpoſitiōe organorū eſt magis aptus ad bñ intelligendū, q̄ alius inquantū ad operationē G intellectus indigemus virtutib⁹ ſenſitiuis. In appetitiuis āt potētijs nō eſt aliqs habitus naturalis ſm inchoationē ex parte ipſius aīæ, quātū ad ipsā ſubſtātiā habitus, ſed ſolū quantū ad principia qdā ipſius. ſicut principia iuris cōis dñr eſſe ſeminalia uirtutū: & hoc iō, qa inclinatio ad obiecta ppria q̄ vř eſſe inclinatio habitus, nō ptinet ad habitū ſed magis ptinet ad ipsā rōnem H potētiarū: ſed ex parte corporis ſm naturā indiuidi ſunt aliq habitus appetitiui ſm inchoationes naturales. ſunt. n. qdā diſpoſiti ex ppria corporis cōplexione ad caſtitatē, uel manſuetudinem, uel ad aliquid huiuſmodi.

Ad primvm ergo dicēdū, q obiectio illa procedit de natura ſm qđ diuidiť ɔ̄ rōnem, & uolūtatem, cum tñ ipſa rō, & uoluntas ad naturā hois pertineant. I

Ad 2m dicendū, q aliqd ēt naturaliter pōt ſuperaddi potētiæ qđ tñ ad ipsā potentiā ptinere nō pōt: ſicut in angelis non pōt ptinere ad ipsā potētiā intellectiuā, q ſit per ſe cognoſcitiua oium, qa oporteret q eſſet act⁹ oium qđ ſolius Dei eſt. Id. n. quo aliquid cognoſcit, oportet eſſe actualē ſiītudinem eius qđ cognoſcit. vñ ſequereť, ſi potentia angeli p ſeipſam cognoſceret K oia, q eſſet ſimilitudo, & actus, oium, vñ oportet q ſuperaddantur potentiæ intellectiuæ ipſius aliquæ ſpecies intelligibiles, q̄ ſūt ſimilitudines rerū intellectarum, quia p participationē diuinæ ſapientiæ, & non p eſſentiā ppriā, pñt intellectus eorū eſſe actu ea, q̄ intelligūt. Et ſic patet q non omne id, quod ptinet ad habitum naturalem, poteſt ad potentiam pertinere.

Ad 3m dicendū, q natura nō ęqualiter ſe habet ad cauſandas oēs diuerſitates habituū: qa quidam pñt cauſari à natura, quidā non, ut ſ. dictū eſt: *& iō non ſequitur ſi aliqui ſint habitus naturales, qđ omnes ſint naturales.

*ad 1. argu.

Articvlvs II.

Vtrum aliquis habitus cauſetur ex actibus.

Ad secvndvm ſic pceditur. Vř q nullus habitus poſſit ex actu cauſari. Habitus. n. eſt qualitas quædam, ut ſupra dictū eſt.* Omnis enim qualitas cauſatur in aliquo ſubiecto, inquantū eſt alicuius receptiuū. cū igitur agens h ex hoc q agit, non recipiat aliquid ſed magis ex ſe emittat, uidetur quòd non poſſit aliquis habitus in agēte ex proprijs actibus generari.

*q. 49. ar. 1.

¶2 Præt. Illud, in quo cauſatur aliqua qualitas, mouetur ad qualitatē illam, ſicut patet in re calefacta uel infrigidata, quod autē pducit actum cauſantē qualitatem mouet, ut patet de calefaciente, uel infrigidante. ſi igiť in aliquo cauſareť habitus p actū ſuiipſius, ſequereť q h idem eſſet mouens, & motū agēs & patiēs: qđ eſt impoſſibile, ut dř in 3.*. Phyſ. *tex. 8.

¶3 Præt. Effectus nō pōt eſſe nobilior ſua cā: ſed habitus eſt nobilior q̄ h actus præcedens habitū, qđ patet ex hoc, q nobiliores actus reddit. ergo habitus non poteſt cauſari ab actu præcedente habitū.

Sed contra eſt, qđ Philoſo. in 2. Ethico. docet habitus uirtutum, & uitiorum ex actibus cauſari. *ca. 1. et 2. to. 5.

Respon. Dicendū, q in agente qñq; eſt ſolū actiuum principiū ſui actus, ſicut, in igne eſt ſolū principiū actiuū calefaciendi, & in tali agente non pōt aliquis habitus cāri ex pprio actu: & inde eſt, q res naturales nō pñt aliquid conſueſcere, uel diſſueſcere, ut dř in 2. Ethi. Inueniť aūt aliqđ agens, in quo eſt principiū actiuū, & paſſiuū ſui actus, ſicut patet in actibus humanis. nā actus appetitiuæ uirtutis pcedunt à vi appetitiua, ſm qđ moueť a ui apprehēſiua repręſentāte obiectū: & ulterius, uis intellectiua, ſcđm qđ rōcinať de concluſionibus, hēt ſicut principiū actiuū ppoſitionē p ſe notā. m Vñ ex talibus actibus pñt in agentibus aliqui habitus cāri, non qdē quātū ad primū actiuū principiū, ſed quātum ad principiū actus, qđ mouet motū.* nā omne quod patiť, & moueť ab alio, diſponiť per actum agentis: unde ex multiplicatis actibus gñatur quędam qualitas in potentia paſſiua, & mota, q̄ noīatur habitus. ſicut habitus uirtutū moraliū cauſanť in appetiuis potentijs, ſcđm quod mouenť à rōne: & habitus ſcientiarum cauſantur in intellectu, ſecundum quod mouetur a primis propoſitionibus.

*prin lib. to. 5.

concl. m.

Ad primvm ergo dicēdū, q agens inquantū eſt agēs, nō recipit aliquid, ſed inquatū agit motū ab alio, ſic recipit aliqd a mouēte, & ſic catur habit⁹.

Ad 2m dicendum, quòd idem ſecundum idem, non poteſt eſſe mouens, & motum. Nihil aūt prohibet

SVPER Q. LI ART. II.

Egid. 2. ſ. d. 3. q. 1. ar. 2. D Bon. d. 3. ar. 1. q. 2. Ric. d. 3. q. 2. Medina art. 2.

In art. 2. eiuſdē. q. 51 notato diligenter, q nobilitas operationis actiuæ penſatur ex forma, quæ eſt actionis principium: et ppterea, ut expreſſa patet licet, actus præcedens habitum ſit ſecundum ſe imperfectus, eſt tamen perfectio ſecundum ſuum principium. et hoc ſufficit: quod bene notabis.

367 *Porrecta per totum.* Inf. q. 63. art. 2. Et mal. q. 2. ar. 11. ad 4. et 6. Et ueri. q. 1. ar. 9. cor. et ad 10. et art. 11. ad 13.

hibet idem à seipso moueri secundum diuersa, ut A in 8. Physi. probatur. *text. 28. to. 2.

Ad 3m dicendũ, q actus pcedẽs habitũ inquãtũ pcedit a principio actiuo, pcedit a nobiliori principio, q̃ sit habitus gñtus: sicut ipsa rõ est nobilius pricipiũ, q̃ sit habit⁹ uirtutis moralis i vi appetitiua p actuũ ɔsuetudines gñatus: & itellectus pricipiorũ est nobilius principiũ, q̃ scien'ja conclusionũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum per unum actum possit generari habitus.

Egid. 2. s. d. 8. q. 2. ar. 1. *D. Bon d 8 ar. 3. q. 1.*
Dur. d. 8. q. 2. *Medina ar. 3.*

268 *Porrecta per totum.* Inf. q. 71. ar. 4. cor. Et 1. d. 17. q. 2. ar. 3. Et ne. q. 1. arti. 9. ad 11. & 13.

AD TERTIVM sic pceditur. Videt quòd p unũ actũ possit habitus generari. Demonstratio. n. actus rationis[b] est: sed per unã demonstrationẽ causatur scientia, quæ est habitus conclusionis unius. ergo habitus potest causari ex uno actu.

¶ 2 Præt. Sicut contingit actus crescere per multiplicationẽ, ita contingit actũ crescere p intensionem: sed multiplicatis actibus generatur habitus. ergo etiam si multum intendatur unus actus, poterit esse causa generatiua[h] habitus.

¶ 3 Pręt. Sanitas, & ægritudo sunt[b] habitus quidã sed ex uno actu contingit hoĩem, uel sanari, uel infirmari. ergo unus actus potest habitum causare. C

SED CONTRA est, qđ Philos. dicit in 1.* Ethic. q una hirundo uer nõ facit, nec una dies: ita utiq; nec beatũ nec felicẽ una dies, nec paucũ tẽpus: sed beatitudo est operatio secundũ habitũ pfectæ uirtutis ut dr̃ in 1.* Ethi. ergo habitus uirtutis, & eadem ratione alius habitus, non causatur per unum actũ. *c. 7. post medium. to 3. *c. 7. et 8. et 10. et c. 11. to. 5. *ar. pręcede.

RESPON. Dicendũ, q sicut iã dictũ est.* Habitus p actũ gñaĩ, inquantũ potentia passiua moueĩ ab aliquo principio actiuo. Ad hoc aũt q aliqua: qualitas causeĩ in passiuo oportet q actiuũ totaliter uincat passiuũ. vñ videmus, q qa ignis nõ pt totaliter uincere suũ cõbustibile, nõ statim iflãmat ipsũ, sed D paulatim abijcit ɔ̃rias dispositiões, ut sic totaliter uincẽs ipsũ, siñtudinẽ suã ipsi imprimat. Manifestũ. est aũt, q principiũ actiuũ, qđ est rõ, non totaliter põt supuincere appetitiuã potẽtiã i uno actu, eo q appetitiua potẽtia se hẽt diuersimode, & ad multa. Iudicaĩ aũt p rõnẽ in actu uno aliqd appetẽdũ ŝm determinatas rõnes, & circunstãtias: vñ ex hoc nõ totaliter uinciĩ appetitiua, potẽtia, ut feraĩ in idẽ, ut in pluribus p modũ naturæ, qđ ptinet ad habitũ uirtutis. & iõn habitus uirtutis nõ pt causari p unũ actũ, sed p multos.[n] In apprehẽsiuis aũt potentijs cõsiderãdũ est, q duplex est passiuũ, unũ qdẽ ipse E intellectus passibilis: aliud aũt intellectus, quẽ uocat* Arist. passiuũ, q est rõ particularis. i. uis cogitatiua cũ memoratiua, & imaginatiua. Respectu igiĩ primi passiui põt esse aliqđ actiuũ, qđ uno actu totaliter uincit potẽtiã sui passiui: sicut una ppositio p se nota cõuincit intellectũ ad assentiẽdũ firmiter cõclusioni, qđ qdẽ nõ facit ppositio pbabilis: vñ [p]ex multis actibus rõnis oportet cãri habitũ opinatiuũ, ẽt ex parte itellectus possibilis. Habitũ ãt sciẽtiæ possibile est cãri ex uno rõnis actu, quantũ ad intellectũ possibilẽ: sed quãtũ ad iferiores uires apprehẽsiuas, necessariũ est eosdẽ actus pluries reiterari, ut aliqd firmiter memoriæ imprimaĩ.[q] Vñ Philos. in lib.* de memoria, & reminiscẽtia dicit, q meditatio cõfirmat memoriã: habitus ãt corpales possibile est causari ex vno actu, si actiuum fuerit magnæ uirtutis, sicut quandoque medicina fortis statim inducit sanitatem. *conclu. m *lib. 3. de aĩa text. 20. to. 2. *conclu. p *Ca. 1. nõ procul. a fine, to. 2.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliqui habitus sint hominibus infusi a Deo.

AD QVARTVM sic pcedit. Vĩ q nullus habitus hoĩbus infundaĩ à Deo Deus. n.[h] ęqualiter B se habet ad omnes. Si igiĩ qbusdã infundit habitus aliquos, omnibus eos infunderet: quod patet esse falsum.

¶ 2 Pręt. Deus operaĩ in oĩbus ŝm modũ, q conuenit naturæ ipsorum: qa diuinæ puidẽtiæ est, naturã saluare, ut dicit Dio. 4. cap. * de diuin. no. sed habitus in hoĩe naturaliter causanĩ ex actibus, † dictum est. non[h] ergo causat C Deus in hominibus aliquos habitus absque actibus.

¶ 3 Præt. Si aliquis habitus à Deo infundiĩ, p illũ habitũ hõ potest multos actus pducere: sed ex illis actibus causaĩ similis[h] habit⁹, ut in 2.* Eth. dr̃. sequiĩ ergo duos habitus eiusdẽ spẽi esse in eodẽ, vnũ acquisitũ, & alterũ infusum quod vr̃ eẽ impossibile nõ. n. duę formæ eiusdem speciei pñt esse in eodẽ subiecto. nõ ergo habitus aliqs infunditur hoĩ à Deo. D *c. 4. par. 4 nõ multum a fi. † ar. præced. *c. 1. et 2. to. 5.

SED CONTRA est, quod dr̃ Eccles. 15. Impleuit eum Dñs spiritu sapientiæ, & intellecrus: sed sapientia, & intellectus quidam habitus sunt. ergo aliqui habitus homini à Deo infunduntur.

RESP. Dicendum, quòd dupli ci ratione[m] aliqui habitus homini à Deo infundũtur.[n] Prima ratio est, quia aliqui habitus sunt, quibus hõ bene disponitur ad fi E nem excedentẽ facultatẽ humanæ naturæ, quæ est ultima, & pfecta hominis beatitudo, ut* supra dictũ est. Et quia habitus oportet esse proportionatos ei, ad quod homo disponitur ŝm ipsos, ideo necesse est quòd etiam habitus ad huiusmodi finem disponentes, excedant facultatem humanę naturæ: unde tales habitus nunquàm possunt homini inesse, nisi ex infusione diuina, sicut est de omnĩbs gratuitis uirtutibus. Alia ratio est, quia Deus potest producere effectus causarum secundarum absque ipsis causis secundis, ut in primo.* dictum est. Sicut igitur quãdoque ad ostensionem suę uirtutis producit sanitatẽ *q. 5. art. 5. *p. p. quæ. 105. ar. 6.

SVPER QVÆS. LI. ART. IIII.

Medina ar. 4.

269 *Porrecta per totum.* 1. d. 17. q. 1. ar. 3. co. et 3. d. 23. q. 3. ar 2. ad 3. Et ve ri. q. 12. a. 1. ad 7.

IN responsione ad 3. 4. ar. omisso ter tio aduerte. q cum duorũ ordinum sint infusi habitus, quidã. s. p accidẽs, & quidã p se infusi. illi nanq; habitus qui pñt ex nostris actibus, aut natura acquiri, sunt per accidens infusi: accidit. n. eis infundi: & isti sunt eiusdẽ rõnis specialissimæ, qñ infunduntur cũ acquisitis. Geometria. n. infusa, & acquisita eiusdem sunt speciei, sicut. oculi dati cæco nato, & oculi aliorũ & de illis in corpore dr̃, q infunduntur quia Deus producit, quãq; effectus cãsarum secundarum absq; ipsis. illi uero habitus q solã infusione fieri pñt sunt p se infusi, eo q nõ accidit actioni eorum præfusio, immo ipsam p se sibi uendicant: & isti sunt habitus essentialiter supnaturales, ut ĩ principio corporis ar. dr̃. & de utrisque uerificatur hic rñio ad tertium, q actus pcedẽtes ex habitu infuso nõ causant aliquem habitum, sed confirmant præexistentẽ. Et in prompto cã est, du p se infusis quidẽ qa improducibiles sunt nisi p infusionẽ, at p hoc exactib⁹ ooftitu. De p accidẽs uero infusis quia duo accidẽtia eiusdem speciei sunt incompossibilia in eodem. *concl. m

absque

abſq; naturali cā, q tñ ꝑ naturā poſſet cauſari, ita F ēt qñq; ad oſtendendā ſuā uirtutē infundit hoī illos ēt habitus, qui naturali uirtute pñt cauſari: ſicut Apoſtolis dedit ſcientiā ſcripturarū, & omniū linguarū, quā homines per ſtudium, uel conſuetudinem acquirere poſſunt, licet non ita perfecte.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Deus quantū ad ſuā naturā æqualiter ſe habet ad omnes: ſed ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ certa ratione quędam tribuit aliquibus, quæ non tribuit alijs.

AD 2m dicendū, quòd hoc quod Deus in omnibus operatur ſecundū modū eorum, non excludit quin Deus quædā operetur, quæ natura operari non poteſt: ſed ex hoc ſequitur, quòd nihil operatur contra id, quod naturæ conuenit. G

D.59.676 9108. AD 3m dicendū, q actus, d qui ꝓducunt ex habitu infuſo, non cauſant aliquē habitū, ſed confirmant habitū ꝓexiſtentē: ſicut medicinalia remedia adhibita homini ſano ꝑ naturā, non cauſant aliquā ſanitatem, ſed ſanitatē prius habitā corroborant.

QVAESTIO LII.

De augmento habituum, in tres articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum eſt de augmento habituū. H

ET Circa hoc quæruntur tria.

¶Primo, Vtrum habitus augeantur.

¶Secundo, Vtrum augeātur per additionem.

¶Tertio, Vtrum quilibet actus augeat habitum.

ARTICVLVS I.

Vtrum habitus augeantur.

AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur quòd habitus augeri non poſſunt. I b Augmentū. n. eſt circa quantitatē, ut dicitur in 5. * Phyſic. ſed habitus non ſunt in genere quantitatis, ſed in genere qualitatis. ergo circa eos augmentum eſſe non poteſt.

¶2 Præt. Habitus eſt n pfectio quædā, ut dr in 7. † Phyſ. ſed pfectio, cū importet finē, & terminum, non uī poſſe recipere magis, & minus. ergo habitus augeri non poteſt. K

¶3 Præt. In his, quæ recipiunt magis, & minus, h contingit eſſe alterationē. alterari. n. dr, quod de minus calido fit magis calidum: ſed in habitibus nō eſt alteratio ut ꝓbatur in 7. * Phyſic. ergo habitus augeri non poſſunt.

SED CONTRA eſt, quod fides eſt quidā habitus, & tñ augeť. vnde diſcipuli Dño dicunt. Dñe, adauge nobis fidē, ut hr Luc. 17. ergo habitus augentur.

RESPON. Dicendū, q augmentū, ſicut, & alia ad quantitatē ꝑtinentia, à quantitatibus corporalibus ad res ſpūales, & intellectuales tranſferunt, ꝑ connaturalitatē intellectus noſtri ad res corporales, quæ ſub imaginatione cadūt. Dr aūt in quātitatibus corporeis aliquid magnum, ſm quod ad debitā pfectionē quātitatis ꝑducit. Vnde aliqua quantitas reputať magna in hoīe, q̄ non reputatur magna in elephate: vnde & in formis dicimus aliqd magnū ex hoc, q eſt pfectū. Et quia bonū habet rōnē pfecti ꝑ hoc in his, quæ nō mole magna ſunt, idē eſt eſſe maius, qd melius ut Aug. dicit in 6. de Tri. Perfectio aūt formæ dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, ſecundū ipſam formā: Alio modo, ſecundū quod ſubiectū participat formā. Inquantū igiť attenditur pfectio formæ ſm ipſā formā, ſic dr ipſa eſſe parua vel magna, puta, magna, uel parua ſanitas, uel ſcientia. Inquantum uero attenditur pfectio formę ſm participationē ſubiecti, dr magis, & minus, puta, magis, vel minus albū, & ſanū. Non aūt iſta diſtinctio ꝓcedit ſm hoc, quòd forma habeat eſſe ꝑter materiā, aut ſubiectū: ſed quia alia eſt cōſideratio eius ſm rōnē ſpeciei, ſuę & alia ſm quod participatur in ſubiecto. Secundū hoc igitur circa intenſionē, & remiſſionē habituū, & formarū, fuerūt quatuor opiniones apud Philoſophos, ut Simplicius narrat in cōmento Prędicamentorū. Plotinus. n. & alij Platonici ponebāt ipſas qualitates, & habitus ſuſcipere magis, & minus ꝑ hoc, q materiales erant, & ex hoc habebant indeterminationē quandā ꝑ materię infinitatē. Alij uero in ↄ̄triū ponebant, q ipſę qualitates, & habitus ſm ſe non recipiebāt magis, & minus: ſed qualia dñr magis, & minus: ſcdm diuerſā participationē, puta, q iuſtitia nō dicať magis, & minus, ſed iuſtū: & hāc opinionē tāgit* Ariſt. in Prędicamētis. Tertia fuit opinio Stoicorū media īter has. poſuerūt. n. q aliq habitus ſcdm ſe recipiūt magis & minus, ſicuti artes: quidā aūt nō, ſicut uirtutes. Quarta opinio fuit quorundā dicentiū, q qualitates, & formę imma-

SVPER Q. LII. ART. I.

S. bona. 1. ſ. d. 17. q. 1. Scot. 1. ſ. d. 17. q. 3. Ricca. 1. ſ. d. 17. q. 1. Duran. 1. ſ. d. 17. q. 5. Mairo. 1. ſ. d. 18. q. 2. Bacco. 1. ſ. d. 15. q. 1. Cap. 1. d. 17. q. 2. con. 6. Medina ar. 1.

IN ar. 1. q. 52. multa ſunt dubia dilucidanda cū Dei gratia. Eſt in primis dubiū circa ſenſum diſtinctionis factæ in corporc ari. q. pfectio, & augmentū formę dr dupliciter, ſcdm ipſā formā, & ſcdm participationē formæ in ſubiecto. Aut. n. intēdit de forma in abſtracto, uel cōcreto. & hoc eſt extra ꝓpoſitū, qa ſpectat diſtinctio hæc ad modos ſignificandi: qō aūt eſt de te: aut de forma ſpecifice. & numeraliter & hoc non quia hæc ſcientia eſt parua, vel magna ſcdm ſeipſā: aut de eſſentia formę & participatione eius in ſubiecto ut litera ſonare uī, & implicat cōtradictionē, ut author dicit in 2. 2. q. 24. art. 4. ad 3, qm ſi participatio formę i ſubiecto intendiť, ipſa quoque ſubſtantia formæ intenditur, ut ibi dicitur.

270 Porrecta per totum. Inf. q. 66. ar. 1. & 2. cor. Et ueri. q. 1. ar. 11. et q. 5. ar. 3. et 10 Ethi. lec. 3.

* Libr. 5. phyſ. tex. 18. to. 2.

† text. 17. et 18. to. 2

* Tex. 15. et 17. to. 2.

¶ Ad hoc dr, q obſcuritatē i hac re facit ly ſcdm quod: dupliciter. n. ſumi pōt. Primo ut denotat rem denominatam tñ, ut cum dr, Sortes eſt albus ſcdm dentes, & ſic non ſumiť in ꝓpoſito. ſic. n. implicat cōtradictionē, formam augeri ſcdm eſſe in ſubiecto, & non ſcdm ſeipſam, utrunq; . n. eſt auctū alio mō ſumiť ut denotat cām ſeu radicē, ut cum dr, q homo ſcdm quod rōnalis, eſt artifex: & hoc mō ſumitur in ꝓpoſito, & eſt ſenſus, q pfectio, & augmentū formæ, aut oritur ex ipſa natura ſpecifica formæ, aut ex participatione eius in ſubiecto, ita q utraq; pfectio, & utrūq; augmētum ubi inuenit, cōe eſt formæ, et ſubiecto ut hēt formā. Dña āt eſt in cā originis, ut clare hēt inferius in q. 53. ar. 2. ad 2. de diminutione, de qua idem eſt quod de augmento iudicium.

¶ Circa illā propoſitionem. Illud ſcdm qd ſortitur aliqd ſpēm oportet eſſe indiuiſibile, in eodē corpora articuli ſubiunctam, dubium occurrit, de qua īdiuiſibilitate eſt ſermo. Aut. n. eſt ſermo de indiuiſibilitate oīmoda. et hoc nō quia cōſtat qñq; eſſe diuiſibile uirtualiter, et materialiter: aut de īdiuiſibilitate formali, et hoc licet ſit uerum, non tñ eſt ad propoſitū, qm loquimur de augmēto, qd ſtat cū indiuiſibilitate formali: aut de indiuiſibilitate materiali, uocando oēm diuiſionem ſiue quantitatiuā, ſiue gradualem ſiue quālibet abſq; varietate ſpecifica materialem, et hoc eſſet ad propoſitū; ſed eſt falſum quia cū multæ ſpecies ſuſcipientes magis, et minus, ſint ſimplices, ut calor, et albedo, nō pōt intelligi ut calor diuidatur ſcdm magis et minus, et A. eius differentia non intendatur, et remittatur, ſicut ipſe calor.

* Ca. 8. circa mediū to. 3 * Et lib. 8 c. 1. to. 3

* In ſpdie qualitatis.

¶ Ad hoc dr, q ꝓprie loquendo ſermo eſt de indiuiſibilitate latitudinis oppoſita diuiſibilitati, quia aliquid

* In prædic. qualitatis a medio il lius to. 1.

teriales nō recipiūt magis, & minus materiales aūt recipiūt. Vt igit̄ hui⁹ rei ueritas manifestet̄, ꝯsiderandū est ꝙ illud, ſm quod sortitur aliquid speciē, oportet esse fixū, & stans, & quasi indiuisibile. quæcunq; eñ ad illud attingunt, sub specie continenẗ: quæcunq; aūt recedunt ab illo, vel in plus, uel in minus, ptinēt ad aliā speciē: uel perfectiorē, uel imperfectiorem. vnde Philos. dicit in 8. Meta.* ꝙ species rerū sunt sicut numeri, in quib. additio, vel diminutio uariat speciē. Si igitur aliqua forma, uel quæcunq; res ſm seipsam, uel ſm aliquid sui sortiatur rōnē speciei, necesse est, ꝙ secundū se considerata habeat determinatam rationē, quæ neq; in plus excedere, neq; in minus deficere possit: & hmôi sunt calor, & albedo, & aliæ hmôi qualitates, quæ non dn̄r in ordine ad aliud, & multo magis substātia, q̄ est per se ens. Illa uero quæ recipiunt speciē ex aliquo ad quod ordinantur, possunt ſm [a] seipsa diuersificari in plus, uel in minus, & nihilominus sunt eadem specie pp vnitatē eius, ad quod ordinant̄, ex quo recipiunt speciem: sicut motus scd̄m se est intensior & remissior, & tñ remanet eadem species pp unitatem termini, ex quo specificatur. & idē pōt considerari in sanitate: nam corpus pertingit ad rōnem sanitatis, secundū qd̄ habet dispositionem cōuenientē naturę animalis, cui pñt dispōnes diuersæ conuenientes esse, unde pōt uariari dispō in plus uel minus, & tñ semper remanet sanitatis ratio. vnde Philosophus dicit in 10.* Eth. ꝙ sanitas ipsa recipit magis, & minus. Nō.n. eadē ē cōmēsuratio i oibus, neq; in uno, & eodē semper: sed remissa pmanet sanitas vsq; ad aliquid. Huiusmodi aūt diuersæ dispositiones uel commensurationes sanitatis se hñt scd̄m excedens, & excessum vñ si nomen sanitatis esset impositum soli perfectissimæ commensurationi, tunc ipsa sanitas non diceretur maior uel minor. Sic igit̄ patet qualiter aliqua qualitas, uel forma possit ſm seipsā [a] augeri, vel minui, & qualiter nō.

B

¶Si uero ꝯsideret̄ qualitatē, uel formā scd̄m participationē subiecti, sic ēt inueniuntur quędā qualitates, & formę recipere magis, & minus, & quædā non. Huiusmodi aūt diuersitatis cām • Simplicius assignat ex hoc, ꝙ substantia scd̄m seipsam nō pōt recipere magis & minus, quia est ens per se. & ideo ois forma, quę substantialiter participatur in subiecto, caret intensione & remissione; unde in genere substantiæ nihil dr̄ scd̄m magis, & minus. Et quia quantitas propinqua est substantiæ, forma & figura etiam consequuntur quantitatem, inde est ꝙ neque ēt in istis dr̄ aliquid secundum magis

C

D

* text. 10. com. 5.

D.151.

*ca.5.paulo post prin.10.5.

D.315.

*In prædicam. qualit.

aliquid habitudinem habet, siue habeat latitudinem vt calor, siue ut ala, siue quouis alio simili mō: sed attribuitur in litera hmôi indiuisibilitas specificanti ut sic, ita ꝙ sensus est, ꝙ specificans inquantū specificans, stat in indiuisibili, idest, caret latitudine, i. non hēt in se aliqua plura. Et tō est, quia specificāt ut sic, cōstituit speciē vt ultimū, & terminus: ultimo aūt, & termino ut sic, repugnat latitudo: si.n. diuisionē aliquā hēt, scd̄m alterū eorū nō determinabit: & rursus secundū aliqd cōstituet, & secundū aliquid non: & rursus nō cōstituet speciē in certo loco, sed scd̄m aliquid in uno, & scd̄m aliquid in altero: & sic species rerū nō haberēt fixa loca, sicut numeri: nec cōstitutiua earū essent sicut constitutiua numerorum inuariabiliter: cū tñ constat ꝙ res specificātes habeant latitudinē, ut obiiciēdo de calore probat̄. Sermo enī noster formalis est, & nihil aliud intendimus, nisi ꝙ res specificās ut sic, stat in indiuisibili, licet ipsamet res nō ut specificans, sed quōd, bet aliter hēat latitudinem. Quomodo autē hoc sit ad propositum negotium pertinent, in sequenti patebit dubio.

¶Circa distinctionē, & dfiam formarū in litera subiunctam, ꝙ quædā scd̄m se, uel aliquid sui sortiunt̄ speciē, & qdā ex alio, ad qd ordinantur: & illę secundum se habent determinatam rōnē neq; in plus, neq; in minus declinabilem: istæ uero possunt secundum se diuersificari in plus, & minus salua unitate specifica pp unitatem eius, ad quod ordinantur, dubiū est & de sensu verborum, & de efficacia ad propositū. De sensu quidem, quia cum dfia sit intrinsecum constitutiuum omnis formæ, nulla est forma, quæ sic sortiatur speciem ab extraneo: quia omnis forma scd̄m se, uel aliquid sui, puta, dfiam, propriam sortitur speciem, ac per hoc omnis forma clauditur sub primo membro, & nulla restat sub secundo. De efficacia uero, qm̄ reuera omnis forma habet propriam dfiam, secundum quam nec in plus, nec in minus specifice declinare potest: sed sub illa dfia in plus, & minus aliqua forma declinat, ut patet de calore, & albedine, nec aliter est in motu, puta, calefactione quàm in calore. Sicut.n. calefactio salua sua specifica unitate undecunq; illam habeat, intenditur, & remittitur, ita & calor: unde specificatio secundum se, uel ex alio in formis, nihil uidetur facere ad propositum &c.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ non est sensus, quòd formarum quædam includunt in sa dfiam constitutiuam, & quædam non: qm̄ differentia est, quæ conducit ad esse, & eius, quod est esse, rei pars est, ut in prædicabilibus dicitur: & stultum est hoc uertere in dubium. sed sensus est, ꝙ quædam formæ habent suam differentiam sine ordine ad aliquod extraneum, ut calor, albedo, & hmôi: quædā uero habent suas dfias cum ordine ad aliquod extraneum, ita ꝙ non sunt absolubiles ab illo extraneo, ut motus, potentiæ, ha-

A bitus, & si quid est hmôi, de quibus in 1. lib. diffuse sermo est habitus. Et hic sensus nullam patitur calumniam, aut falsitatem, ut ibi ostensum est. Efficacia autem sunt hæc ad intentum, qm̄ formæ ex sua natura specifica tantum nihil habent, nisi quòd sortiuntur ex suo specificatiuo, ꝙ in indiuisibili consistere dictū est. Illæ igitur formę, quæ suū specificant indiuisibile sic intus obtinent, ꝙ ad nihil extra ordinant̄, nihil habent ex hoc nisi indiuisibile, ac per hoc scd̄m se non habent augmentū. Illæ aūt, q̄ scd̄m suā propriam dfiam aliquod extraneū licet indiuisibile respiciūt, ex ipsa sua natura accessum ad illud, ac p hoc augmētum in hmôi accessu sortiuntur. Ad quorū maiorem euidentiam scito, ꝙ cū augmentū circa quantitatem uariabilem in plus, aut minus fit, sicut forma sa habet ad quantitatē hmôi, ita se habet ad augmentū: formæ aūt, q̄ extraneū aliqd specificatiuum non respiciūt, nullā scd̄m suā specificam naturam q̄titatē mutabilē sortiunt̄: sed quantitatē tm̄ perfectionis specificæ, ut sic in indiuisibili cōsistētē: formæ aūt, quæ aliquod extraneū specificū respiciunt præter illam specificā perfectionē, sortiuntur aliā quantitatē mutabilē, s. secundū accessum maiorem, uel minorem ad illud specificans: & ideo illæ scd̄m se non augētur, aut minuuntur, istæ sic. Et cōsistit tota uis in hoc, ꝙ licet utrobiq; specificans ut sic, cōsistat in indiuisibili, nec habeat latitudinem, & propterea commune est utrisque quòd specifice nihil potest addi, aut subtrahi, quin uarietur species: habentibus tamen differentiam mendicantem ab extraneo specificante, ex hoc ipso respectu conuenienti formæ secundum suam naturam specificam pure sumptam annexus est motus accessus ad illud maior, & minor, secundum E quem hmôi formæ secundum se dicuntur augeri, uel minui. Tales aūt accessus non possunt poni in aliis formis, qm̄ nihil extra respiciunt specificans, cui diuisibilis hic accessus annecti possit. verbi gratia. Scientia, quia secundum suam naturam respicit scibile, ex hoc ipso quòd non abstrahit à scibili specificante, consequitur ꝙ plus, & minus ad ipsum scibile accedere possit, plura uel pauciora de ipso attingendo. Calor autem nihil præter specificam naturam intrinsecam dicens, nihil habet ut sic, uariabile. Et hæc est intentio authoris de augmento, & diminutione formarum secundum se.

¶Circa augmentum, & diminutionem formarum secundū participationem in subiecto, secundo loco in corpore ar. positam aduerte, quòd quia suscipere magis, & minus latitudinem quandam importat: ideo author ex indiuisibilitate excludente huiusmodi latitudinem, dfiam manifestat inter formas sic augmētabiles, & non augmentabiles: & dupliciter hoc contingit. Primo si forma indiuisibiliter se habeat ad subiectum; tūc enim con-

stat

ſtat q participētio eius latitudinē non hēt.& hoc inuenit inter oēm formā ſubſtantialē,& eius ſubiectū:& rō in litera ponitur, qa .ſ. ſpecificat ſubiectū. ſpecificare.n. actus eſt in indiuiſibili cōſiſtens,ut dictū eſt: & eſt ſermo de ſpecificatione ſubiecti nō in tali,aut tali ſpecie,ſed ſimpliciter,qd ſolū inuenit in forma ſubſtantiali: ceteræ.n.ſpecificant ſcdm quid. Secundo cōtingit, ſi de rōne formæ ſit indiuiſibilitas nō in parte quātitatiuas, ſicut numerus & circulus partes hñt:ſed in plura, quorū aliquo adiuncto, uel adēpto, pfectior, aut minus pfecta ſit: qd eſt carere latitudine. & eſt ſermo de forma, nō de ſpecificante ipſam. Iam.n. dictū eſt. q oē ſpecificans ut ſic, cōſiſtit in diuiſibili: nunc aūt dicimus, q nō ōis forma cōſiſtit in diuiſibili:ſed qdā ſicut ſpecies figurarū. & numerorū,& quædā non, ut multæ qualitates primæ, & tertiæ ſpeciei. calor.n. adēpto aliquo gradu ſuæ latitudinis remiſſior eſt, & appoſito intēſior eſt. Circulus aūt quocunque uariato, aut non remanet circulus,aut æque: & ſic habes, & quare qdā formæ ſecundū ſuas ſpecificas naturas augent, & qdā nō.& hoc pp antiquos:& quare qdā formę ſuſcipiūt magis,& minus, ut reſpiciunt ſubiectū,& qdā non.

F propinquitatē ad ſubſtantiam à Simplicio,ut patet in litera. Et pptea author cū dictū Simplicij non refutauerit,ſed explanauerit,& ampliauerit,in illa cōnumeratione eas dimiſit,qua ille poſuit: & cū hoc,conatus eſt ex ſua explicatione de eadē ſubuſa rōne reddere rōnē. Secundo, q ſubiectū pñtis diſcuſſionis eſt forma nō eſſentialiter quanta quātitate molis, ut in principio corporis art. innuit: qm magnitudo formarū de qua eſt qſtio, circa quā eſt augmentū, & diminutio, q uocant intenſio & remiſſio, diſtinguit in litera cōtra magnitudinē quātitatis molis. & ſic quātitas molis tanquā habens alterius generis magnitudinē, & augmentū, & diminutionē, extra præſentē diſputationem à principio artic. remanſit. Erit ergo ſenſus hoc rō literæ de formis non eſſentialiter quantis quātitate molis, quare qdam ſuſcipiunt magis,& minus, & quædā non: & merito,qa de iſtis eſt dubium: illas.n. conſtat non ſuſcipere magis & minus: nec obſtat q author ēt ad quantitatis continuæ ſpecies aliquas ſermonē extēderit: qm hoc ad pfectionē ſpectat doctrinę &c.

* text.15. tom. e.

aut minus. Vnde Philoſ. dicit in 7. Phyſ.* q cū aliquid accipit formā,& figurā,nō dr alterari, ſed magis fieri. Aliæ uero qualitates, q ſunt magis diſtātes á ſubſtantia, cōiungunt paſſionibus, & actionibus, recipiūt magis,& minus ſm participationē ſubiecti. Pōt h aūt, & magis explicari hmōi diuerſitatis rō. ut.n. * dictū eſt, id a quo aliqd hēt ſpēm, oportet manere fixū, & ſtans in indiuiſibili. Duobus igit modis pōt cōtingere, q forma nō participat ſm magis, & min. Vno mō, qa participans hēt ſpeciē ſm ipſā,& inde ē q nulla forma ſubſtantialis participat ſm magis, & minus; & pp hoc philoſ. dicit in 8.* Met. q ſicut numerus nō hēt magis neq; minus,ſic neque ſubſtātia, q eſt ſm ſpeciem, ideſt, quantū, ad participationē formę ſpecificę,ſed ſiquidē quę cū materia,ideſt, ſm materiales diſpōnes inuenit magis & min in ſubſtātia. Alio mō pōt ɔtingere ex hoc, q ipſa indiuiſibilitas eſt de rōne formæ: vñ oportet q ſi aliqd participet formā illā, q participet illā ſm rōnē indiuiſibilitatis,& inde eſt, q ſpecies numeri nō dñr ſm magis, & minus: qa unaquæq; ſpecies in eis cōſtituit p indiuiſibilē unitatē. & eadē rō eſt de ſpeciebus quātitatis continuæ, q ſm numeros accipiunt,ut bicubitū & tricubitū:& de relationib, ut duplū,& triplū:& de figuris, ut trigonū, & tetragonū. & hác rōnē ponit Ariſt. in* Prædic. ubi aſſignās rōnē quare figurę nō recipiūt magis,& minus,dicit. Quæ qdē recipiūt trigoni rōnē & circuli,& ſiſr trigona,uel circuli ſunt, qa indiuiſibilitas ē de ipſa eorū rōne. vñ qcunq; participant rōnē eorū, oportet q indiuiſibiliter participēt. Sic igit patet, q cū habitus, & diſpōnes dicant ſcdm ordinē ad aliqd,ut dr i 7.* Phyſ. dupl'r pōt intēſio, & remiſſio in habitib,& diſpōnib. ɔſiderari. Vno mō, ſcdm ſe, put dr maior, uel minor ſanitas. vl maior, uel minor ſcia, quę ad plura uel pauciora ſe extēdit. Alio mō, im participationem ſubiecti, put. ſ. æqualis ſcia, uel ſanitas magis recipit in uno q in alio, ſm diuerſā aptitudinē, uel ex natura, uel ex ɔſuetudine. nō.n. habitus, & diſpō dat ſpeciē ſubiecto, neq; iterū in ſui rōne includit indiuiſibilitatē. Qūo aūt circa uirtutem ſe habeat,* infra dicetur.

* q.66.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ſicut nomē magnitudinis deriuatur à quantitatib. corporalib. ad intelligibiles pfectiones formarū, ita ēt, & nomē augmenti, cuius terminus eſt magnum.

AD 2m dicendū, qd habitus q dē pfectio eſt, ſi tñ talis pfectio, q ſit terminus ſui ſubiecti, puta, dās ei eſſe ſpecificum: neq; ēt in ſui rōne terminū includit, ſicut ſpēs numerorū: vñ nihil prohibet qn recipiat magis, & min.

AD 3m dicendū, q alteratio primo quidem eſt in qualitatib. tertiæ ſpeciei: in qualitatib. uero primę ſpeciei pōt eſſe alteratio p poſteri. Facta.n. alteratione ſcdm calidū, & frigidū, ſequitur aial alterari ſcdm ſanū, & ægrū. Et ſimiliter facta alteratione ſm paſſiones appetitus ſenſitiui, uel ſm uires ſenſitiuas appræhenſiuas, ſequit alteratio ſm ſciētiā, & uirtutes, ut dr in 7.* Phyſic.

* text.10. tom.3.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus augeantur per additionem.

AD SECVNDVM ſic procedit. Videtur q augmentum habituū fiat per additionem. Nomen enim augmenti, ut * dictū eſt, à quantitatibus corporalib. tranfertur ad formas: ſed in quātitatibus corporalibus non fit augmentū ſine additione. vnde in 1. de † Generatione dicitur, q augmentum eſt præexiſtenti magnitudini additamentum. ergo & in habitibus non fit augmentum, niſi per additionem.

* In isto art.

* text.10. tom.3.

¶ Circa rōnem aſſignatā in eodē 1. art. quæſ. 52. quare qdā formę, ut participabiles in ſubiecto, ſuſcipiūt magis & minus, & quædā nō, dubiū duplex reſtat. primo de ſpeciebus quantitatis cōtinuæ infra latitudinē cōtinui, ſ. linea, ſuperficie, & corpore. hę.n. in litera nō tractātur, n. ſi ut induunt diſcreti rōnē, puta, bicubitū, tricubitū &c. Et ſic hæ neq; ſpecificāt, neq; indiuiſibilitatē de ſua rōne ſortiunt, & cōſequenter ſuſcipere deberent magis, & minus, ſi rō literæ eſſet ſufficiens: cōſtat aūt q non ſuſcipiunt magis, & minus. Scdo de naturalibus potentijs, q ponuntur in ſecunda ſpecie qualitatis, ut intellectus, uoluntas, cōcupiſcibilis &c. Quæ ēt ſunt abſq; magis, & minus, & tñ nec ſpecificant, nec indiuiſibilitatem hñt.

* In prædic. qual. post medium illius to. 1.

* text.17. tom.2. concl. m

¶ Ad primū ce duplici capite dici pōt. Primo, q hmōi quantitates cōputātę ſunt cū formis ſpecificantib. quo ad hoc, pp earum

¶ Ad ſcdm dr. q naturales potentiæ, q conſequuntur immutabiliter ſubſtantias; cū formis ſpecificantib. connumerantur: unde hoc nihil obſtat. Dico aūt immutabiliter, qa ſi aliquæ conſequerentur mutabiliter, ut durū, & molle, nihil prohibet eas ſuſcipere magis & minus. Alteratione.n. facta fiet magis molle, aut minus: & ſic uniuerſalis regula vi ſtare in formis abſolutis. reſpectiue.n. abſolutarū naturas conſequunt, & ſecundū eas ſuſcipiunt, uel nō ſuſcipiūt magis & minus. duplū.n. non ſuſcipit magis minus: ſi mileaūt ſuſcipit magis, & minus, qa qualitas ſuſcipit magis, & minus &c.

SVPER Q. LII. ART. II.

S. bona. 1. ſ. d. 17. q. 1. Scot. 1. ſ. d. 17. q. 3. Ricca. 1 ſ. d. 17. q. 2. Duran. 1 ſ. d. 17. q. 5. Maira. 1. ſ. d. 17. q. 2. Bacco. 1. ſ. d. 17. q. 1. Cap. 1. d. 17 q. 2. con. 3. 2. d. 18. q. 1. con. 4. Medina ar. 2.

271 Porrecta per totum. Inf. q. 66. art. 1 & 2. Et uerit. q. 1. ar. 11. & q. 5. art. 3. & 10. Eth. lib. 3.

* art. 1. † lib. 1. de generat. tex. 31. to. 2.

IN art. 2. eiuſdē q. dubia duo ſunt. Primū eſt circa diſt. factam in litera. 1. q ſi intēſio in formis intelligitur p additionē, hoc non

¶ 2 Præt. Habitus nô augetᷓ nisi aliquo agente: sed oẽ agens h aliquid facit in subiecto patiẽte, sicut calefaciẽs facit calorẽ i ipso calefacto. ergo ñ pôt eẽ augmẽtum, nisi aliqua fiat additio.

¶ 3 Præt. Sicut id, qđ nô est albû, est in potentia ad albû, ita id qđ est minus albû, est in potentia h ad magis albû: sed id, qđ nô est albû, nô fit albû, nisi ꝑ aduentû albedinis. ergo id qđ ẽ min⁹ albû, nô fit magis albû, nisi ꝑ aliquã aliã albedinẽ supuenientẽ.

Sed contra est, qđ Philos. dicit in 4. Phys. Ex calido fit magis calidû nullo facto in materia calido, qđ ñ esset calidû qñ erat minus calidum. ergo pari rône, nec in aliis formis, quæ augentur, est aliqua additio.

Resp. Dicendû, ꝙ huius quæstionis solutio dependet ex præmissa. Dictû est ẽt supra, ꝙ augmentû, & diminutio in formis, q̃ intenduntur, & remittunt, accidit uno mô non ex parte ipsi⁹ formæ ẽm se ꝯsideratæ, sed ex diuersa participatione subiecti: & iõ hmôi augmentû habituû, & aliarû formarû nô fit ꝑ additionẽ formæ ad formã, sed fit per hoc, ꝙ subiectû magis uel min⁹ B ꝑfecte participat unã, & eandẽ formã n. & sicut ꝑ agens, qđ ẽ actu, fit aliqd actu, calidû quasi đ nouo incipiẽs participare formã, nô ꝙ fiat ipsa forma, ut probat 7. Met. ita ꝑ actionẽ intẽsã ipsius agentis efficiẽ magis calidû, tanquã ꝑfectius participãs formã, ñ tãquã formæ aliqd addat. Si.n. ꝑ additionẽ intelligeretur hmôi augmẽtû i formis, hoc C nô posset eẽ, nisi uel ex parte ipsius formæ, uel ex parte subiecti. Si autem ex parte ipsius formæ, iã dictû est, qđ talis additio vł subtractio spẽm uariaret sicut uariatᷓ spẽ coloris, qñ de

nô pôt esse nisi dupliciter, s. uel ex parte ipsius formæ, uel ex parte subiecti &c. Est.n. distinctio hæc sedm sensû literæ intellecta insufficiens: qm sedm literã additio ex parte formæ nihil aliud significat, q̃ additionẽ specificã. Côstat aũt ꝙ pter additionẽ specificã, & ex parte subiecti, dat tertius modus additionis, s. grad⁹ ad gradû, q in litera umittit, & i pposito ponitur à dicẽtib. ꝙ intẽsio, & remissio fit ꝑ additionẽ gradus ad gradû, uel remotionẽ gradus à gradu insufficiens ergo m detur distio.

¶ Secdm dubiû ualde arduû, & nô nisi cû D. Thomæ adiutorio solubile, ẽ. đ efficacia huius pcessus ad excludendû intensionẽ formarû non fieri ꝑ additionẽ gradus ad gradû. Ratio.n. in litera directe posita côtra additionẽ nô vť locû habere in istis gradib. qui nec distinguunť specie, nec subiecto. Et augeť dubitatio, quia aut author intẽdit excludere opinionẽ dicentẽ, ꝙ intẽsio fit ꝑ additionẽ gradus ad gradû, aut nô: si nô, contra quos ergo disputat? Et rursus diminute tractat materiã hãc omittẽdo hãc principalẽ difficultatẽ. si fit, cû talis opinio nô ponat additionẽ sedm spẽm, nec sedm subiectû, sed sedm gñationẽ noui gradus quomô ex his excludiť?

¶ Ad primû dubiû facile uidetᷓ dicẽdû, ꝙ distinctio est sufficiẽs, & ꝙ uerû est, ꝙ ꝑ augmentû ex parte formæ intendit uarietatẽ specificam, qm utitur hoc termino sicut in ar. pcedente. Sed sciẽdû est, ꝙ quia formæ accidentales intẽsibiles, & remissibiles nô distinguuntur nisi aut formaliter, aut materialiter, & distinctio specifica ex forma est, materialis aũt ex subiecto: ô author ꝑ illam distinctionem non intendit aliã q̃ consuetam, s. aut additio est specifice differentis aut numeraliter, nec datur secûdus modus, quin additio gradus ad gradû intelligitur gradus numeraliter distincti, ut tractando scdm dubiû clarius patebit. Quomô autem ueuerit additionem numeralem solum scdm additionẽ subiecti exercere, in secundo dicetur dubio.

¶ Ad euidentiam secundæ ambiguitatis sciendum est, ꝙ tribus modis potest quis imaginari additionem gradus ad gradû in qualitatib. Primo, ut gradus aliquis præexistens sedm rem actu in aliquo adiungatur formæ existẽti in aliquo gradu nô in summo, sicut quãtitas alimenti additur aiali, qđ augetur. Scdo, ut gradus aliquis præexistẽs nô scdm rẽ, sed sedm intellectû & potentiam actiuã deforis apponatur formæ, nô in summo: sicut aeri illuminato una candela, additur aliud lumen ex alia candela postmodum, & fit magis illuminatus. Tertio, ut gradus aliqs ꝑexistens in potẽtia subiecti educatur de eius potẽtia, & addať præexistẽti, sicut cû forma educiť de potẽtia subiecti, addiť subiecto: pter hos modos nescio aliû, qui ad istos nô reducatur. Sciendum aũt deinde, ꝙ quia additio non potest intelligi, ut sanct Tho. in 2.2. quæ. 24. dicit, absque intellectu duorum. s. eius, cui additur, & eius quòd additur: dualitas aũt sine distinctiona fingi nequit: oportet omnem opinionem ponentem intentionẽ fieri per aditionem, distinctionem horû duorû proponere, uel in re, uel secundû imaginationẽ, quibus additiona facta, possit fieri ex utroq; unû, ut patet. Nec te lateat ꝙ idẽ ẽ iudiciû de additione magis ad minus, & additione gradus ad gradû, & formæ ad formã in eadẽ specie ut patet in lumine. cû.n. aer prius ex candela lucente ut duo illuminatur v.g. ut duo. Et si apponatur alia cã dela æqua uirtutis &c. erit illuminatus ut quatuor, u. patet ex hoc, ꝙ melius ibi legimus: & uniuersaliter, uidemus, ꝙ nô est, si eẽt factû lumẽ maius extẽsiue, puta, plura, lumina & nô maius extẽsiue. Et tñ côstat, ꝙ aliud numero lumẽ fieret, si subiectû occupatû non inueniretur. Et ppea author loquens de additione formæ ad formã eiusdẽ speciei, loquitur &

A de additione gradus ad gradum. gradus.n. caloris ut duo, calor quidã est, & sic de aliis. Examinãdo igiť modos imaginatos additionis in formis, uideamus quomodo additionis ratio, & ueritas inueniať. In primo mô ratio additionis uere saluať, sed nulla ueritas, est.n. impossibile ꝙ gradus existẽs addať existẽti, nisi subiectû subiecto addať. Et tûc nô fieret magis, sed maius, uel accidẽs migraret de subiecto in subiectû: qđ ẽ impossibile. In scdo mô ratio additionis apparẽter saluať est.n. in eo non additio sed additionis modus quidã, ut appareret tum ex eo, qđ deforis uenit sedm ueritatẽ, ut in formarû infusarû intensione, uel secundum æstimationem, ut in lumine: tum ex eo, ꝙ id qđ deforis uenit, intelligitur ut quoddam indiuiduû eiusdem speciei, non qđ est, sed quod esset si seorsum fieret: & sic saluatur quodam modo distinctio numeralis eius quod additur ad id, cui additur. ueritas autẽ deficit, tum qm nulla forma naturalis insensibilis uenit deforis, ut si apud ponentes formas creari, licet quo ad formas supernaturales, châritatem scilicet, & huiusmodi, uerificetur aduentus deforis: sed præsens sermo est communis, tum quoniam non est etiam hic uera additio nisi secundum extranea, prout scilicet agens additur agenti. ut author in 24. quæst. 22. artic. 5. ad 2. dicit. & hæc etiam additio est per accidens: quia plura lucẽtia, aut calefacientia concurrunt ueluti unius totalis agentis. In tertio autem additionis ratio eo solo modo apparet, quo quicquid noui quomodolibet ad genitû antiquo adueniens dicimus. sed D ueritas est, quòd ibi nulla est additio nec quo ad fieri, nec quo ad factum esse: non quo ad fieri, quia non additio est, sed eductio: nec quoad factum esse, quia non saluatur distinctio inter additum, & cui additur: sicut inter formam in facto esse, & materiam. Ad cuius clariorem notitiam scito, quòd additio per eductionem de potentia subiecti gradus ad gradum per intensionem in formis, dupliciter æstimari potest. Primo, quòd se habeant gradus ad inuicem, sicut unitas superueniens unitati in numeris non quo ad discretionem, sed quo ad distinctionem. & hanc phantasiam sequi uidentur ponentes formas intendi per additionem gradus ad gradum. æstimant enim formam compatientem multos eiusdem speciei gradus aduenientes, & recedentes, ac si fingeremus, quòd numerus aliquis intransmutatus secundum substantiam perderet & acquireret diuersas unitates, continuas tamen: & hoc reputatur chimera. Vnde secundo æstimatur, quòd ipsa simplex essentia formæ perfectior fit in hoc ipso, quòd subiectum sibi magis subiicit formaliter, & hoc est ipsam intendi: & quanto magis hoc habet, tanto est magis intensa. Et propterea dicere oportet loquendo de intensiona formæ ut corporaliter respicit subiectum: quòd semper quando est intensior, fit perfectior secundum essentiam, & esse & inesse in subiecto, & econuerso. Nec aliqua ibi interuenit corruptio, sed sola omnium prædictorum augmentatio. Diuus ergo Thomas de additiona formaliter iuxta physicum morem tractans, primum modum, qui solus additionem formalem præfert, distinxit contra alios duos, quos & pro unico computauit: quia quoad intrinseca in hoc proposito non differunt: & quodammodo distinctionis eorum meminit in 2. 2. in loco allegato, & illum semper improbauit: immo in 1. sententia. dist. 17. dicit se non posse illum intelligere formaliter. hos autem, seu hunc firmauit: & hinc quidam, quia tractat in communi, primo ex communibus: quia forma non fit, sed compositum: additio enim nonnulla esset si forma fieret. secundo ex propriis additionis: quia scilicet additum di-

pallido fit album. Si uero hmôi additio intelligat ex parte subiecti, hoc nô posset eẽ nisi uel qa aliqua pars subiecti recipit formã, quã prius nô habebat: ut si dicat frigus crescere in hoie, q prius frigebat in una parte, qñ iã in plurib. partib. friget: uel qa aliqđ aliud subiectũ addit participans eandẽ formã, sicut si calidũ adiungat calido, uel album albo sed ẽm utrunq; istorũ duorũ modorũ nô dr aliquid magis albũ, uel calidũ, sed maius. Sed quia qdam accidentia augẽtur ẽm seipsa, ut * supra dictũ est, m in quibusdã eorũ fieri pôt augmentum per additionem ⁿ. Augetur. n. motus per hoc, q ei aliquid additur uel ẽm tempus in quo est, uel ẽm uiã per quã est: & tñ manet eadem species ppunitatẽ termini. Augetur ẽt nihilominus motus p intensionẽ ẽm participationẽ subiecti, inqtum. s. idẽ modus pôt magis, uel minus expedite, aut prõpte fieri. Similiter ẽt, & scientia pôt augeri ẽm seipsam p additionẽ, sicut cũ aliqs plures cõclusiones geometriæ addiscit, augeť ĩ eo habitus eiusdẽ sciẽtiç ẽm spẽm. Augeť nihilominus sciẽtia ĩ aliquo ẽm participationẽ subiecti p intensionẽ, prout. s. expeditiᵘˢ, & clarius unus hô se hẽt alio in eisdẽ conclusionib. cõsiderãdis. ᵖ In habitibus aũt corporalibus non multũ vr̃ fieri augmentũ p additionẽ ᑫ, quia nô dr̃ animal sanũ simpliciter, aut pulchrũ, nisi scđm oẽs partes suas sit tale: q autem ad perfectiorem commensurationem pducať, hoc ɔtingit ẽm transmutationẽ simplicium qualitatum, quæ nô augentur, nisi scđm intensionem ex parte subiecti participantis. Quomodo autem se habeat circa uirtutes, * infra dicetur. G

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ẽt in magnitudine corporali cõtingit dupliciter augmẽtũ. Vno mô, per additionem subiecti ad subiectũ, sicut est ĩ augmẽto uiuentium. Alio modo, per solam intẽsionem absq; omni additione, sicut est in his, quæ rarefiũt ut dicitur in 4. * Phys.

AD 2ᵐ dicendũ, q cũ augens habitũ, facit quidẽ semp aliqđ in subiecto, nô aũt nouã formã: sed facit q subiectum pfectius participet formam pexistentẽ, aut quòd amplius se extendat. H

AD 3ᵐ dicẽdum, q id, qđ nôdum est album, est in potentia ad formã ipsam, tanquã nondũ habens formã, & iô agens causat nouã formã in subiecto: sed id, qđ est minus calidũ aut albũ, non est in potentia ad formam, cum iã actu formã hẽat: sed est in potentia ad perfectum participationis modum, & hoc ɔsequitur per actionem agentis. t

ARTICVLVS III.

Vtrum quilibet actus augeat habitũ.

AD TERTIVM sic procedit. Videť q quilibet actus augeat habitum. Multiplicata. n.

*Ar pce. concl. m

concl. P

*Q 66. a. 2.

*Tex. 67. to. 2

e 7a Porrecta per totum. 4. di. 52. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2.

Magnitur &c. ut patet in litera. & per hæc patet solutio ad obiecta. Et tu qui graduũ additione ueris disputãdo. si hãc expressurus dicis sententiã, à lapsu solo linguæ cohibendus cessas &c. ¶Circa eandẽ difficultatẽ de intensione, & remissione formarũ in eodẽ 2. ar. 52. q. dubiũ adhuc occurrit ex Scoto 1. ult. q. 17. distinctionis primi sen ten. Ipse siqdẽ nô solus, ut opinor, sententiã istã à diuo Thoma sit impugnauit, ut in aliquã dissẽtiat scđm rẽ duo. n. credunť affirmari, primũ est, q formç intẽdanť pprie, & remittanť, nõ scđm habitudinẽ ad subiectum. scđm est, q certitũa q est forma, qñ intẽdiť, & remittiť, nihil sui reale absolutũ acquirit aut pdit, sed solũ aliquid in ordine ad subiectũ. Et utrunq; Scot. ipugnat. Scđm uerum tñ aũt scđm dictũ nô est S. Tho. sed contra ipsũ, ut ex superadictis patet: vñ nô oportet tẽdere obiecta contra illud Primũ uero dictũ asserit a diuo Tho. ẽ, nec est nouũ q impugneť a Scot. qm discordauit a principio. Diuᵘˢ. n. Tho. posuit formas habere quicqđ hẽnt aut ex rõne formali. s. specifica, aut ex subiecto, seu materia, ita q quicqđ materiale. i. nô specificũ ẽ i eis, ex materia posuit ille aũt non. Et ppea aut hinc latitudinẽ formç scđm magis & minᵘˢ, cũ infra spẽm sit, materialeq; aliqđ ẽt sicia specis, ad subiectũ ceditur, sicut, & cætera materialia, & indiuidualia. Scotᵘˢ aũt sequẽs suas pprietates indiuiduales. vult q si p impossibile forma ita abstraheret à subiecto, qđ nec ẽt aptitudinaliter respiceret subiectum, susciperet magis, & minus: ita q hoc nec conueniť formæ in ordine ad subiectũ, nec oriť quoquo mô ex subiecto, sicut quantitas molis, si per impossibile non haberet inclinationem ad subiectum, adhuc esset maior uel minor. Probat autẽ K hoc, si contraria in summo sunt incompossibilia, remissa uero compossibilia. ergo incõpossibilitas formarum cõsurgit ex gradib. ergo conueniunt formis prinsq̃ respiciant subiecta. Prima consequentia est per se nota: secunda probatur, quia prior est incompossibilitas formarum in se, quàm sit earum in subiecto recipiente: quia enim sibi inuicem repugnant, ideo non possunt recipi in eodem, & non econuerso. ergo &c.

¶Ad hoc dicitur primo, quòd antecedens est falsum loquendo ut loquimur, de contrarijs formaliter non uirtualiter inuentis, ut in medio: & secundum se, non secundum extrinseca: puta animam, uel cœlum, aut formam misti: contraria enim cum ex specifica differentia contraria sint, ut patet 10. Metaphys. per hoc dem sunt incompossibilia in eodem, ut patet ibidem. unde Aristot. omnes conditiones contrariorum, inter quas est incompossibilitas in eodem, reducit ad perfectam differentiam, ut patet ibi. Cõtraria ergo in quocunq; sunt gradu, contraria sunt & incompossibilia in eodem, & alterum cõtra alterum pugnat, quòd autem in mistis maneãt remissa, hoc facit forma misti continens: & nihilominus mutuo contra se nituntur remissa sicut in summo proportionaliter. Di scđo, q dato antecedẽte, prima cõsequentia nô ualet: quia incõpossibilitas formarũ potest esse duplex, una ex cõtrarietate: & hæc cõuenit formis scđm se ex specificis naturis: & hæc nô consurgit ex gradib. sed abstrahit ab eis, sicut & ipsa forma: & hæc incõpossibilitas est prior in formis scđm se, q̃ in subiecto; q tñ nihil facit ad argumẽtum. altera ex gradibus, & hæc cõuenit formis ex illo respectu ad subiectũ, ex quo conuenit eis latitudo in litera aut patet, q formæ, de quarũ rõne nô est indiuisibilitas participabiles à subiecto absq; specificatione eorum habet latitudinẽ. Vnde neq; latitudo, neq; gradᵘˢ, neq; incompossibilitas consurgẽs ex eis, est prior q̃ àm sit eis participabilitas formæ in subiecto. Et cum dicitur, q ista incompossibilitas est prior inter formas in res se, q̃ i subiecto: rñdetur q hic est sophisma ab una habitudine ad subiectũ ad oẽs, seu à negatione prior tantũ in una, ad negationẽ prioritatis in omnib. Aliud ẽ enim dicere, quòd incõpossibilitas ista formarum sit prior in se, quàm incompossibilitas in subiecto. Aliud ẽ dicere, q incõpossibilitas formarũ in se sit prior est respectu ad subiectũ: quia est posterior participabilitate talis formarũ in subiecto, ex qua consurgit incõpossibilitas scđm grenᵘˢ ĩ formia in se, & in subiecto.

¶Ad exemplum autem Scoti de quantitate molis, dicitur quòd quantitati conuenit esse maiorem. & minorem in eadem sp eie non ex hoc quòd est participabilis à subiecto, & ideo nô est simile: sed ex hoc ipso, quia participat naturam materiæ. unde si auferatur ab ea id, quòd habet ex hoc, quòd participat naturam materiæ, neque indiuiduum secundum se, nec maius, nec minus haberet &c.

SVPER QVÆST. LII. ARTIC. III.

Medina art. 3.

IN artic. 3. eiusdem quæstionis quinquagesimæ secundæ, nihil scribẽdum occurrit, nisi pro Nominalis, quòd sicut ante genitum habitum in anima potuit anima intensiori actu generare ipsum, ita post genitũ pôt intẽsiori, actu q̃ sit ille ẽt ad quem se extẽdit pẽens habitᵘˢ, augere eũdẽ, eodẽ uiẽs principio activo intẽtiae, q̃ perᵘˢ usus fuerit. ex hac nãq; parte hẽt uim augmẽtatiuã, vñ hẽt generatiuam: quã iã ad augendum nônihil operetur, iam inchoatus habitus non ea ratione, quia nihil phibet augere aliquid seipsum, ut patet ex secundo de aĩa, qm hoc de augmento

mento proprie sumpto dicitur hoc autem quo loquitur augmentũ, metaphorice dicit augmentum proprie uero est motus intẽsionis, sed ea potius rõne,qa actus est eius habi tu inchoato, qa subie ctũ disponit ppatans ipsum ad perfectius fore ẽdẽ habitũ: & p fectior est, cũ ex tota uirtute habitus procedit, ita ut ad perfe ctionem maiorẽ deducere possit habitũ.

*q. 51. ar. 2.

*cap. 1. & 2. to. 5.

cũ multiplicatur effectus. sed actus sunt cã habituum aliquorum, vt supra dictũ est. ergo habit' augetur multiplicatis actib.

¶ 2 Præt. De similibus idẽ est iudicium: sed oẽs actus ab eodem habitu procedẽtes sunt similes, vt dicitur in 2. Eth. ergo si aliqui actus augeant habitum, quilibet actus augebit ipsum.

¶ 3 Præt. Simile augetur suo simili sed quilibet actus est simili habitui à quo procedit. ergo quilibet actus augebit habitum.

Sed cont. Idẽ nõ ẽ cõtrariorũ cã. sed sicut dr̃ in 2. Eth. aliq act' ab habitu pcedẽtes diminuũt ipsũ vt pote, cũ negligẽter fiũt. ergo nõ oĩs act' habitũ auget.

*c. 1. t. 5.

Resp. Dicendũ, q similes actus similes habitus cãnt, vt dr̃ in 2. Eth. Similitudo aũt, & dissimilitudo nõ solũ attendit fm qualitatẽ eandẽ, vel diuersam, sed ẽt fm eundẽ uel diuersum participationis modum. Est.n. dissimile nõ solũ nigrũ albo, sed ẽt minus albũ magis albo: nã ẽt motus fit a minus albo i magis albũ, tanquã ex opposito in oppositũ, ut dr̃ in 5. Phisi. Quia vero usus habituũ in uoluntate hoĩs cõsistit, ut ex' supradictis patet, sicut cõtingit q aliqs habens habitũ non utĩ illo, uel ẽt agit actũ ptrariũ: ita ẽt põt cõtingere q utitur habitu fm actũ nõ rñdentẽ proportionaliter intẽsioni habitus. Si igit intẽsio actus proportionaliter æquet intensioni habitus, uel ẽt superexcedat, qlibet act' vel auget habitũ, uel disponit ad augmẽtũ ipsius, ut loquamur de augmẽto habituũ ad similitudinẽ augmẽti aialis. Nõ.n. qdlibet alimẽtũ assũptũ actu auget aial, sicut nec qlibet gutta cauat lapidẽ, sed multiplicato alimẽto tandẽ fit augmẽtũ; ita ẽt mul tiplicatis actib. crescit habit'. Si uero intẽsio act' pportionaliter deficiat ab intẽsiõe habit', talis act' nõ disponit ad augmẽtũ habitus, sed magis ad diminutionẽ ipsius'. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

*2. 1. & 2. tom. 5.

*tex. 52. tom. 2.

*q. 49. ar. 3. & q. 50. ar. 5.

SVPER Q. LIII. ART. I.

Med ar. 1.

In q. 53. aduerte ex primo articulo, q apud authorẽ idẽ est iudiciũ de spẽbus intelligibilibus & habitibus principiorum, quo ad corruptibilitatẽ, & incorruptibilitatẽ: & nõ est idẽ iudiciũ de spẽbus ex habitu scientiæ, & uirtu tũ. & ex est ut patet in litera, quia illa sunt à solo intellectu agẽte, ista uero ab aliis causis habẽtibus cõtraria. Nõ quẽ enim phãtasmata ex parte cãs cõcurrãda cessãt: qa aliãs doceri non cũm, sed materiã cãe esse et sunt in parte sensitiua, ad cã. q sunt intellectus: pp qd ẽt hic ex

173 *Porrecta per totum. 1. q. 89 a. 5 cor.*

QVAESTIO LIII.

De corruptione, & diminutione habituum, in tres articulos diuisa.

Deinde considerandum est de diminutione & corruptione habituum.

Et circa hoc quæruntur tria.

¶ Primo. Vtrum habitus corrũpi possit.

¶ Secũdo. Vtrũ possit diminui.

¶ Tertio. De modo corruptionis & diminutionis.

Articvlvs I.

Vtrum habitus corrumpi possit.

Ad primvm sic proceditur. Vr̃ q habitus corrũpi nõ possit. Habitus.n. inest sicut natura qdã. unde operationes fm habitũ sũt delectabiles: sed natura nõ corrũpit manẽte eo, cui' est natura. ergo neq; habitus corrũpi potest manente subiecto.

¶ 2 Præt. Ois corruptio formæ, uel est per corruptionẽ subiecti uel est a cõtrario, sicut ægritudo corrũpitur corrupto aiali, uel ẽt superueniẽte sanitate: sed sciẽtia, q est quidã habitus, non põt corrũpi p corruptionẽ subiecti qa intellect', q est subiectũ eius est substãtia qdã, & non corrũpitur, ut dr̃ in 1. de Anima. Et similiter ẽt non põt corrũpi a cõtrario: nã spẽs intelligibiles non sunt adinuicẽ contrariæ, ut dr̃ in 7. Metaph. ergo habit' sciẽtiæ nullo modo corrũpi potest.

¶ 3 Præt. Ois corruptio est p aliquẽ motum: sed habitus sciẽtiæ qui est in aia, nõ põt corrumpi per motum per se ipsius animæ, quia aia p se nõ mouetur, mouet aũt p accidẽs p motũ corporis. nulla aũt trãsmutatio corporalis vr̃ posse corrumpere spẽs intelligibiles existẽtes in intellectu, cũ intellect' sit p se loc' spẽcierũ sine corpore. uñ ponit q nec p seniũ, nec p mortẽ corrũpunt habitus. ergo scientia corrũpi non põt, & per cõsequens nec habitus uirtutis, qui ẽt est i aia rõnali: & sicut Philosophus dicit in 1. Ethic. Virtutes sunt permanentiores disciplinis.

Sed contra est, qd Philosophus dicit in lib. de longitu. & breuitate uitæ, q sciẽtiæ corruptio ẽ obliuio, & deceptio. peccando etiam aliquis habitũ uirtutis amittit, & ex cõtrariis actibus uirtutes generantur, & corrumpuntur, ut dicitur in 2. Eth.

Resp. Dicẽdũ, q fm se dr̃ aliqua forma corrũpi p ptrarium suũ, p accidens aũt, p corruptionẽ sui subiecti. Si igit fuerit aliqs habitus, cuius subiectũ est corruptibile, & cuius cã habet cõtrariũ, utroque modo corrũpi poterit: sicut patet de habitibus corporalibus, f. sanitate, & ægritudine. Illi uero habit', quorũ subiectum est in corruptibile non possunt corrumpi p accidens. Sunt tñ habitus quidã, qui etsi principaliter sint i subiecto incorruptibili, secũdario tñ sũt in subiecto corruptibili: sicut habitus sciẽtiæ, q principaliter est quidem in intellectu possibili, secũdario aũt in uiribus apprehensiuis sensitiuis, ut' supra dictum est. Et iõ ex parte intellectus possibilis ha-

parte subiecti posuit hoc secundariũ subiectũ, ipsa uocans, q ex eiis ingenij nõ ptrãsibit ieiunus. Aduerte quoq; ex eodẽ ar. q hic expresse plures habes, vñ habitũ sciẽtiæ in nobis non esse spẽs intelligibiles acceptas. ille.n. & singulæ & oẽs carent cõtrariis, scientia aũt non, ut in lra dr̃. Aduerte tertio ex sc̃do articulo, q author nudius psluens proprius iõnibus, nõ solũ ad naturã rei reddit rõnẽ intẽsionis & remissionis, sed ad rei sic signi ficatas, puta concrete vel abstracte ex eadẽ radice defectiue.

¶ In rñsione ad tertiũ postremoin articulo tertio scrupulus occurrens Nouũs remouẽdus est, vt.n. cũ tractat hic tertiũ articulus primo in rñsione ad tertiũ, dũ ibi dr̃, q scientia ex corporalibus motib. non cõrrũpitur in se, sed in sua actu impedit, vt patet in ebrijs hic vero cõformatur rñsione ad' ulnũ, q scientia corrũpit p mutationẽ, cui subiacent uires apprehẽsiuæ interiores, q sub. sunt ipi. Ad hoc.n. dicendũ est, q diligentius pspecta uerba lrẽ sibimuicẽ non aduersant. Primũ.n. dictũ loquitur de motibus partis interioris seu situs uñ: secundum aũt de eisdẽ ut partibus vel non cõpetit cõtrariis cũ habituũ. & intendit authorẽ in pedimenta partis sẽsitiuæ, si non ultra pro grediantur, non corrũpunt scientiã, sed actũ eius: & iõ remanet post motũ. si aũt, vel p diuturnã cessationẽ, vel p positionẽ imaginationẽ ad hoc pgrediant, q ppositiones cõtrariæ aut sy logismus fiat: quia ex parte sensitiua inchoet tũ corruptio hæc efficaciter tamẽ corrumpitur scientia per hmõi obliuionẽ vel deceptionem, ut in litera dicitur in iõ articulo.

*tex. 65. tom. 2.

*text. 91. tom. 5.

*c. 10. in medio to mo 5.

*c. 2. non multũ a prin. t. 5.

*c. 3. in fine & c. 3. & 2. to. 5.

*q. 50. ar. 4 ad 3.

bitus scientię non pôt corrūpi p accidēs, sed solū ex parte inferiorū uiriū sensitiuarū. Est igit̄ cōsiderandū, si possunt hmôi habitus p se corrūpi. Si igit̄ fuerit aliqs habitus q hēat aliqd ꝯriū, uel ex parte sua, vel ex parte suę cāę, poterit p se corrūpi: si uero nō hēt cōtrariū, nō poterit p se corrūpi. Manifestū est aūt, q spēs intelligibilis i intellectu possibili existēs, nō hēt aliqd cōtrariū: neq; iterū intellectui agēti, q est cā eius, pôt aliqd esse cōtrariū. vñ si aliquis habitus sit in intellectu possibili immediate ab intellectu agēte cāatus, talis habitus est incorruptibilis, & p se, & p accidens. hmôi aūt sunt habit⁹ primorū principiorū tā speculabiliū, q practicorū, q nulla obliuione, vel deceptione corrūpi possunt, sicut Philosophus dicit in 6.* Eth. de prudētia, q nō pdit p obliuionē. Aliqs uero habit⁹ est in intellectu possibili ex rōne cāatus .s. habitus cōclusionū, q dr̄ sciētia, cuius cāæ dupliciter pôt aliqd cōtrariū eē. Vno mō, ex parte ipsarū ppositionū, ex qb⁹ rō pcedit: etenim enuntiationi, q est, Bonū est bonū, cōtraria est ea, q est, Bonū nō est bonū, sm̄ Philosophū in 2.* Periher. Alio mō, qtū ad ipsū processū rōnis, put syllogismus sophistic⁹ opponit̄ syllogismo dialectico, vł demōstratiuo. Sic igit̄ patet, q p falsā rōnē pôt corrūpi habitus ueræ opinionis, aut et sciētię. vñ Philosophus dicit, q deceptio est corruptio sciētię, sicut* s. dictū est. Virtutū uero qdā sunt intellectuales, q sunt in ipsa rōne, ut dr̄ in 6. Ethi. de qbus ē eadē rō, q est de sciētia, uel opinione. Quędā uero sunt in parte aiæ appetitiua, q sunt uirtutes morales: & eadē rō est de uitijs oppositis. Habitus aūt appetitiuæ partis causant̄ p hoc, q rō nata est appetitiuam partem mouere: unde per iudiciū rōnis in contrarium mouentis quocunque modo, scilicet, siue ex ignorantia, siue ex passione, uel et ex electione, corrumpit habitus uirtutis, uel uitij.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut dicitur in 7.* Eth. habitus similitudinem habet naturæ, deficit tñ ab ipsa: & ideo cum natura rei nullo modo remoueatur ab ipsa, habitus difficile remouetur.

AD 2m dicendū, q etsi speciebus intelligibilibus non sit aliqd cōtrariū, enuntiationib. tñ, & processui rōnis pôt aliquid esse contrariū,* ut dictum est.

AD 3m dicendum, q scientia non remouetur p motū corporalē quantū ad ipsam radicē habitus, sed solū quantum ad impedimentum actus, inquātū intellectus indiget in suo actu uiribus sensitiuis, qbus impedimentū affertur p corporalem trāsmutationē. Sed p intelligibilē motū rōnis pôt corrūpi habitus scientię, ēt quantum* ad ipsam radicē habitus. & similiter ēt pôt corrumpi habitus uirtutis: tñ quoddā, uirtutes esse permanentiores disciplinis, intelligendum est nō ex parte subiecti, uel cāusæ, sed ex parte actus: nam uirtutū usus est cōtinu⁹ per totam uitam, non autem usus disciplinarum.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus possit diminui. *Med. ar. 2.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̄ q habitus diminui non possit. ¶ Habitus enim est quędam qualitas, & forma simplex: simplex autem aut totum habetur, aut totū amittitur. ergo habitus etsi corrumpi possit, diminui non potest.

¶ 2 Præt. Oē qđ conuenit accidenti, cōuenit eidem sm̄ se, uel ratione sui subiecti: habitus aūt sm̄ seipsum non intenditur, & remittitur, alioquin sequeretur q aliqua spēs de suis indiuiduis prædicaretur sm̄ magis & minus. si igitur sm̄ participationē subiecti diminui possit, sequeretur q aliquid accidat habitui proprium, quod non sit cōe ei, & subiecto cuicunq; autem formę conuenit aliquid propriū pter suum subiectum, illa forma est separabilis, ut dicitur in primo* de anima. sequitur ergo quòd habitus sit forma separabilis: quod est impossibile.

¶ 3 Præt. Rō, & natura habitus, sicut, & cuiuslibet accidentis, consistit in cōcretione ad subiectū: unde & quodlibet accidēs diffinitur p suū subiectū. si igitur habitus sm̄ seipsum nō intendit, neq; remittit neque etiam sm̄ concretionem sui ad subiectum diminui poterit: & ita nullo modo diminuetur.

SED CONTRA est, q ꝯtraria nata sunt fieri circa idē: augmētū aūt, & diminutio sunt cōtraria. cū igitur habitus possit augeri, vr̄ q ēt possit diminui.

RESP. Dicendū, q * habitus dupliciter diminuūtur sicut, & augentur,* ut ex * supradictis patet. Et sicut ex eadem causa augentur, ex qua generātur: ita ex eadem causa diminuūtur, ex qua corrūpūtur. Nam diminutio habitus est quædam uia ad corruptionem, sicut econuerso, generatio habitus est quoddam fundamentum augmenti ipsius.

AD PRIMVM ergo dicendū, q habitus sm̄ se cōsideratus, est forma simplex, & sm̄ hoc nō accidit ei diminutio, sed sm̄ diuersū modū participādi, q puenit ex indeterminatiōe potētię ipsius participātis, quæ .s. diuersimode pôt unā formā participare, uel, quæ potest ad plura, uel ad pauciora extendi.

AD 2m dicendum, q rō illa procederet, si ipsa essentia habitus nullo mō diminueretur: hoc aūt nō ponimus, sed q qdā diminutio essentiæ habitus nō habet principium ab habitu, sed à participante.

AD 3m dicendum, q quocunque modo significetur accidens, habet dependentiam ad subiectū sm̄ suam rōnem, aliter tñ & aliter. Nā accidens significatum in abstracto importat habitudinē ad subiectū, q incipit ab accidente, & terminat̄ ad subiectū, nā albedo dr̄, qua aliqd est album: & iō in diffinitione accidentis abstracti nō ponit̄ subiectū quasi prima pars diffinitionis, q est genus, sed quasi secunda, q est differentia. dicimus enim q simitas est curuitas nasi, sed in concretis incipit habitudo à subiecto, & terminatur ad accidens. dr̄ enim albū qđ habet albedinem, pp quod in diffinitione hmôi accidentis ponitur subiectum tanquam genus, quod ē prima pars diffinitionis: dicimus enim q simum est nasus curuus. Sic igitur id, quod conuenit accidentibus ex parte subiecti, non autem ex ipsa rōne accidentis, non attribuitur accidenti in abstracto, sed in concreto: & huiusmodi est intensio, & remissio in quibusdam accidentibus. unde albedo non dicit magis, & minus, sed album. & eadem ratio est in habitibus, & alijs qualitatibus, nisi q quidam habitus augentur, vel diminuuntur per quandam additionem, vt ex * supradictis patet.

*Ca. 5. in fin. t. 5.
*C. vlt. t. 1
*In ar. ad oppositū.
*C. 1. t. 5.
*C. 10. nō longe a fine to. 5.
*in corp. art.
D. 700
274 Porrecta per totum.
*Tex. 13. tom. 2.
concl.
*Q. 52. ar. tic. 1.
*Q. 52. ar. tic. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus corrumpatur, vel diminuatur per solam cessationem ab opere. *Med. art. 3.*

275 *Porrecta per totum.* 2.2.q.24. art.10. Et 1.d.17.q.2. arti.5. corp. *q.43.art.2.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̃ q̃ habitus nõ corrumpatur, aut diminuatur per solam cessationem ab opere. Habitus enim permanentiores sunt, q̃ passibiles qualitates, vt ex*supradictis appa ret: sed passibiles qualitates non corrumpuntur, neque diminuuntur per cessationẽ ab actu. nõ enim albedo diminuitur, si uisum non immutet, neq; calor si non calefaciat. ergo neque habitus diminuuntur, vel corrumpuntur per cessationem ab actu.

B ¶2 Præt. Corruptio, & diminutio sunt quædam mutationes: sed nihil mutat absq; aliqua cã mouente, cum igitur cessatio ab actu non importet aliquam cãm mouentem, non uidetur q̃ per cessationẽ ab actu possit esse diminutio, uel corruptio habitus.

¶3 Præt. Habitus scientiæ, & virtutis sunt in aĩa intellectiua, q̃ est supra tempus: ea uero, quæ sunt supra tẽpus, non corrumpuntur, neque diminuuntur per temporis diuturnitatem. ergo neque hmõi habitus corrumpuntur, vel diminuunt̃ p tẽporis diuturnitatẽ, si diu aliquis absq; exercitio permaneat.

*Ca.2. nõ multũ a prin. t.2. †Ca.5. nõ longe a prin. t.5.

SED CONTRA est, q̃d* Philo. in li. de longitudine & breuitate uitæ dicit, q̃ corruptio scientię nõ solum est deceptio, sed ẽt obliuio. & ẽt in 8.†Ethi. dicitur, quòd multas amicitias inappellatio dissoluit, & eadem ratione alij habitus uirtutum per cessationem ab actu diminuuntur, uel tolluntur.

*Tex. 27. tom. 2.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut dr̃ in 8.*Phys. Aliquid põt esse mouẽs dupliciter. Vno mõ, p se, q.s. mouet ẽm rõnẽ propriæ formę, sicut ignis calefacit. Alio mõ p accidens sicut id, q̃d remouet prohibens, & hoc mõ cessatio ab actu cãt corruptionẽ, uel diminutionẽ habituũ, inquantũ. s. remouet̃ actus, q̃ prohibebat cãs corrũpentes, uel diminuentes habitũ. Di

*Art. præcedent.

D ctũ est enim, q̃ habitus p se corrũpuntur, uel diminuuntur ex cõtrario agẽte. vñ̃ quorumcunq; habituũ cõtraria subcrescunt p tẽporis tractũ, q̃ oportet subtrahi p actũ ab habitu procedentẽ, hmõi habitus diminuunt̃, vel ẽt tollunt̃ totaliter p diuturnã cessationem ab actu, vt patet ẽt in scientia, & in virtute. Manifestũ est.n. q̃ habitus virtutis moralis facit hoiem promptũ ad eligendũ mediũ in operationibus, & passionibus: cũ aũt aliqs nõ utit̃ habitu virtutis ad moderandas passiones, uel operationes proprias, necesse est q̃ proueniant multæ passiones, & operatiões pter modũ uirtutis ex inclinatione appetit' sensitiui, & aliorũ, q̃ exterius mouẽt vñ corrũpit̃ uirtus, uel diminuit̃ p cessationẽ ab actu. Similiter ẽt est ex parte habituũ intellectualiũ, ẽm quos est hõ prõptus ad rectè iudicãdũ de imaginatis. Cũ igitur hõ cessat ab usu intellectualis habit', insurgunt imaginationes extraneæ, & qñq; ad contrarium ducentes, ita q̃ nisi per frequentem usum intellectualis habitus quodammodo succidantur, vel comprimantur, redditur homo minus aptus ad rectè iudicandum, & qñque totaliter disponitur ad contrarium: & sic per cessationem ab actu diminuitur, vel etiam corrumpitur intellectualis habitus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ita ẽt calor per

A cessationem à calefaciendo corrumperetur, si per hoc incresceret frigidũ, q̃d est calidi corruptiuum.

AD 2m dicendum, quòd cessatio ab actu est mouens ad corruptionem, vel diminutionem, sicut remouens prohibens, vt dictum est. *In corp. art.

AD 3m dicendum, q̃ pars intellectiua animæ ẽm se est supra tempus, sed pars sensitiua subiacet tempori: & ideo per temporis cursum transmutatur quantum ad passiones appetitiuæ partis, & ẽt quantum ad uires apprehensiuas. unde Philosophus dicit* in 4. Phys. q̃ tempus est causa obliuionis. *Tex. 117. & 118. t. 2.

QVAESTIO LIIII.

De distinctione habituum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandũ est de distinctione habituum: Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrũ multi habitus possint esse in una potentia.

¶Secũdo, Vtrum habitus distinguantur secundum obiecta.

C ¶Tertio, Vtrum habitus distinguantur ẽm bonũ, & malũ.

¶Quarto, Vtrũ vnus habitus ex multis habitib. constituatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum multi habitus possint esse in una potentia.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur q̃ non possint esse multi habitus in una potentia. Eorum.n. quæ secundum idem distinguũtur, multiplicato uno multiplicatur, & aliud: sed secũ

D dum idem potentiæ, & habitus distinguuntur. s. secundum actus & obiecta. similiter ergo multiplicantur. non ergo possunt esse multi habitus in una potentia.

¶2 Præt. Potentia est uirtus quędã simplex: sed in uno subiecto simplici non põt esse diuersitas accidentiũ, quia subiectum est cã accidentis: ab uno aũt simplici non videtur procedere nisi vnum, ergo in una potentia nõ

E possunt esse multi habitus.

¶3 Præt. Sicut corpus formatũ p figurã, ita potentia formatũ per habitum; sed unum corpus non põt simul formari diuersis figuris. ergo neq; una potentia, põt simul formari diuersis habitib. nõ ergo plures habitus possunt simul esse in una potentia.

SED CONTRA est, quod intellectus ẽ una potẽtia, in qua tñ sũt diuersarũ scientiarum habitus.

RESP. Dicendum, q̃ sicut

SVPER Q. LIIII. ART. I.

Med. art. 1.

IN 1. art. q.54. aduerte Nouitie, ne fallaris in similitudine habitudinis materiæ ad formam atq; agens: & potentiæ ad habitum, atque obiectũ. Inducit anim, & tenet quantum ad determinationẽ, ad vnitatemque actus ab uno agente: sed nõ est extendẽda ad unitatẽ materiæ. nam oppositum inferi sequeretur. s. q̃ sicut in una materia nõ põt simile esse nisi una forma, sic nec in una potentia plures habitus. Similiter non est extendenda ad proportionem formę, & habitus quo ad simultatẽ, pp eandem causam: sed esto cautus, vt proportionalis similitudo quoad explicita tantum in litera intelligatur, & non fallaris. 276 *Porrecta per totum.* 2.2.q.47. ar.5. cor. Et 3.d.13. q.1.art.1. q.1.cor. & d.35.q.2. ar.3. q.2. ad 3. Et vas. q.15. arti.2. ad 11. Et vir. q.1.art.12. ad 4.

§ In responsione ad primum eiusdem. 1. art. aduerte, q̃ litera non dicit, quòd omnis diuersitas generica obiectorum cõstituat diuersitatem potentiarum, quoniam hoc manifestè est falsum. nam mathematica, & metaphysica, & naturalis, & moralis manifestè habent obiecta diuersorũ generum: de theologia quoq; in principio primæ partis dicitur, q̃ distinguitur genere à mathematica. & verè dicit, quia distinguuntur genere subi[ecti]: sed sat est hic intelligere, q̃ diuersitas aliqua obiectorũ generica constituat diuersitatem potentiarum. [illegible] in hoc stat, q̃ diuersitas potentiarum est necessario generica habi-

*q. 49. ar. 4.

tuum vero nõ est necessariu generica, sed specifica. ex hoc.n. patet, q multiplicatis hab. nõ oportet multiplicare potentias, sicut nec multiplicatis spẽbus genera. Quæ aũt sit illa distinctio generica cõstituens diuersitatem potentiarum, & quæ nõ, discutere alterius negotij est: & erit quæstio specialis.

supradictũ est, habitus sunt dispositiones q̃dã alicuius in potẽtia existentis ad aliqd siue ad naturã, siue ad operationẽ, uel finẽ naturę. Et de illis qdẽ habitibus, q sunt dispositiões ad naturã, manifestũ est q possũt plures eẽ i uno subiecto, eo q vni⁹ subiecti possũt diuersimode partes accipi, ẽm quarũ dispositionẽ habitus dĩr: sicut si accipiantur humani corporis partes humores, prout disponunt ẽm naturã humanã, est ha G bitus uel dispositio sanitatis. Si uero accipiant partes similes, ut nerui, & ossa, & carnes, earũ dispositio in ordine, ad naturã, est fortitudo, aut macies. Si vero accipiant mẽbra, ut man⁹, & pes, & hmõi, earũ dispositio naturæ cõueniẽs, est pulchritudo: & sic[m] sunt[d] plures habitus, uel dispositiões i eodẽ. [n]

conclusionis pars. D. 205.

S[i] uero loquamur de habitib. q sũt dispositiones ad opera, q ,ppriẽ ptinẽt ad potẽtias, sic[m] ẽt cõtingit vni⁹ potẽtię esse habit⁹ plures, [n]cui⁹ rõ ẽ: q a subiectũ habitus est potẽtia passiua, ut s̃ dictũ est.* Potẽtia.n. actiua tm̃ nõ est alicuius habitus subiectũ, ut ex supradictis patet.* Potẽtia aũt passiua cõparat H ad actũ determinatũ uni⁹ spẽi, sicut materia ad formã: eo qđ sicut materia determinat ad unã formã p vnũ agẽs, ita ẽt potẽtia passiua à rõne uni⁹ obiecti actiui determinat ad unũ actũ ẽm spẽm. vñ sicut plura obiecta possunt mouere unã potẽtiã passiuã ita una potẽtia passiua põt eẽ subiectũ diuersorũ actuũ uel pfectionũ scđm spẽm. Habitus aũt sunt quædam qualitates, aut formæ inhærentes potẽtię quib. inclinat potẽtia ad determinatos actus scđm spẽm: vñ ad unã potentiã possunt plures habitus pertinere, sicut, & plures actus specie differentes.

conclusionis pars.

*q. 51. ar. 2.

*q. 51. ar. 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut in reb. natura I lib. diuersitas spẽrũ est scđm formã: diuersitas aũt generũ est scđm materiã, ut dr̃ in 5 Met.* Ea.n. sunt diuersa gener̃, quorũ ẽ materia diuersa: ita ẽt diuersitas obiectorũ scđm gen⁹, facit distinctionẽ potẽtiarũ. Vñ Philos. dicit in 6. Eth.† qđ ad ea, q̃ sũt gñe altera, sũt ẽt aiæ particulę alię. Diuersitas uero obiectorũ ẽm spẽm, facit diuersitatẽ actuũ ẽm spẽm, & p ɔ̃ñs habituũ. Queçũq; aũt sũt diuersa genere, sunt ẽt spẽ diuersa, sed nõ conuertit: & iõ diuersarũ potẽtiarũ [l] sunt diuersi actus spẽ, & diuersi habitus. nõ aũt oportet q diuersi habitus sint diuersarũ potẽtiarũ, sed possunt esse plures unius: & sicut sũt K genera generũ, & spẽs spẽrum, ita etiam cõtingit esse diuersas species habituum, & potentiarum.

*Tex. 15. & 13. t. 3.

† a 3. post med. t. 5.

D. 1156.

AD 2[m] dicendum, q potentia etsi sit quidem simplex secundum essentiam, est tamen multiplex uirtute, secundum quod ad multos actus specie differentes se extendit: & ideo nihil prohibet in una potentia esse multos habitus specie differentes.

AD 3[m] dicẽdũ, q corpus format p figurã sicut p ,ppria terminationẽ. habitus aũt nõ est terminatio potẽtię, sed est dispositio ad actũ, sicut ad ultimũ terminũ: & iõ nõ possent eẽ uni⁹ potẽtię simul plures[d] actus, nisi forte scđm qđ unus cõprehẽdit sub F alio: sicut nec unius corporis plures figuræ, nisi secundũ qđ una est in alia: sicut trigonum in tetragono. Non.n. potest intellectus simul multa actu intelligere, potest tamen simul habitu multa scire.

D. 50.

ARTICVLVS II.

Vtrum habitus distinguantur secundum obiecta.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ q habitus nõ distinguantur scđm obiecta. Cõtraria.n. sunt h spẽ differentia: sed idẽ habitus sciẽtiæ est contrariorũ, sicut medicina sani, & ægri. nõ er G go secundum obiecta spẽ differentia habitus distinguuntur.

¶ 2 Pręt. Diuersę sciẽtię sũt diuersi habit⁹: sed idẽ scibile ptinet ad diuersas sciẽtias. sicut terrã eẽ rotũdã dmõstrat naturalis, & astrolog⁹, ut dr̃ in 2. Phys.* ergo habitus nõ distinguunt ẽm obiecta.

¶ 3 Præt. Eiusdẽ act⁹ ẽ idẽ obiectũ: sed idẽ act⁹ põt ptiner̃ ad diuersos habit⁹ uirtutũ, si ad diuersos fines referat. sicut dare pecu H niã alicui, si sit pp Deũ, ptinet ad charitatẽ: si uero sit pp debitũ soluẽdũ, ptinet ad iustitiã. ergo ẽt idẽ obiectũ pt ad diuersos habit⁹ ptiner̃. n ergo ẽ diuersitas habituũ ẽm diuersitatẽ obiectorũ.

SED CONTRA. Actus differunt spẽ secundum diuersitatẽ obiectorũ, ut supra dictum est: * sed habitus sunt dispositiones q̃dã ad actus. ergo ẽt habitus distinguunt secundũ diuersa obiecta.

RESP. Dicẽdũ, q habitus, & ẽ I forma q̃dã, & est habitus. Põt [a] ergo distinctio habituũ scđm spẽm attẽdi aut scđm cõem modũ, quo formę spẽ distinguunt, aut scđm propriũ modũ distinctionis habituũ. Distinguunt siquidẽ formæ adinuicẽ scđm diuersa principia actiua, eo q oẽ agẽs facit simile scđm spẽm, habit⁹ aũt importat ordinẽ ad aliquid: oĩa aũt, q̃ dñr scđm ordi- K nẽ ad aliquid, distinguuntur secundũ distinctionem eorum, ad quæ dñr. Est aũt habitus dispositio quædam ad duo ordinata, s. ad naturã, & operationem cõsequentẽ naturã. Sic igitur[m] scđm tria, habitus specie distinguunt. Vno quidem mõ, secundũ principia actiua taliũ dispositionũ: alio uero modo, secundũ naturã: tertio vero modo, secundum obiecta specie differentia, [n] ut per sequentia explicabitur.

SVPER Q. LIIII. ART. II.

Porrecta per totum, inf. ar. 3. cor. & q. 60 art. 1. cor. & q. 63. art. 4. cor. Et 5. Eth. le. 1. fi Et 2. de anima le. 6. fi.

Cap. trib. q. 3. con. 3. Med. ar. 2.

IN art. 2. dubiũ occurrit ex Scoto in q. cõnc prolog. petentis sensũ, uerba huius articuli inducẽte, puerse exposita nescio à se, uel ab altero. Acceptũ est n. ex haeresi, q ubi est idẽ scibile, puta, q terra est rotũda per Philosophiã naturalẽ & astrologiã, q ibi n sint distincti habitus, sed sunt distinctæ formę quia nõ distinguunt p obiecta, sed p principia actiua in corpore namq; dr̃. q habitus inquantũ formę, distinguunt per obiecta: & in ratione ad scđm dr̃. q media sũt principia actiua Contra hãc sũam arguit dupliciter. Primo, q a impossibile est aliqua indistincta esse scđm inferius subiectũ, & distincta scđm superius: forma aũt est superius ad habitũ, ut patet. Scdo, quia hoc supponit, obiecta distinguere habitus in alio genere cẽe. q̃ effectiue, quod falsum est, s aliquo modo causant distinctionẽ habituum

*Tex. 17. tom. 2.

*q. 1. ar. 3. & q. 18.

D. 693.

¶ Ad hæc dr̃, q falsa est in primis interpretatio lit. neq;. n. hoc somniauit diu⁹ Thomas, sed intellit, qđ quia habitus, & formæ, & habitus sunt, vtraq; sortiri possũt distinctiua, s. propria formarum, & ,ppria habituũ, & non q cũ distinctione illarum stet indistinctio horũ. vñ in proposito utraq; distinctiua cõcurrũt. s. actiuorũ, & obiectorũ formaliũ. Terrã. n. esse rotundã, & est aliud obiectũ formale, & p aliud mediũ sentum est respectu astrologiæ, & philosophiæ naturalis, ut patet: nec opus est afferendo unum, afferre semp aliud. vnde

concl. D

de patet rhsio ad primū. Ad fcdm vero dr, qd obiectū ut obiectū, nō dicit cām effectiuā, & ppea nō prohibet qnin distinguat aliter q effectiue. & reuera pōt distinguere non solū effectiue, sed formaliter: extrinsece tñ, & finaliter habitus sunt de actibus, ut alias dictū est. Idē enim est iudicium.

Ad primum ergo dicendū, q in distinctione potētiarū, uel ēt habituū, non est cōsiderandū ipsum obiectum materialiter, sed rō obiecti differēs specie, vel ēt genere: quis aūt ɔria specie differant diuersitate rerū, tñ eadē ratio est cognoscēdi utrunque. quia unū per aliud cognoscit. & ideo inquantū cōueniunt in vna ratione cognoscibilis pertinent ad unum habitū cognoscitiuū.

Ad 2m dicendū, q terrā esse rotundā per aliud mediū demonstrat naturalis, & p aliud astrologus. Astrologus.n. hoc demonstrat per media mathematica, sicut p figuras eclipsiū, uel p aliud hmōi. naturalis uero hoc demōstrat p mediū naturale, sicut p motū grauium ad mediū, uel p aliud hmōi. Tota aūt uirtus demonstrationis, quæ est syllogismus faciens scire, ut dr in 1. Post. dependet ex medio: & iō diuersa media sunt sicut diuersa principia actiua, fm quæ habitus scientiarum diuersificantur. (Tex. 5. t. 1.)

Ad 3m dicendū, q sicut Philoso. dicit in 2. Phys.* & in 7. Ethic.† ita se hēt finis in operabilibus, sicut principiū in demonstratiuis. & iō diuersitas finium diuersificat uirtutes, sicut & diuersitas actiuorum principiorū. sūt ēt ipsi fines obiecta actuū iteriorū q maxime ptinent ad uirtutes, ut ex s. dictis patet. (*li. 2. Phy. tex 89. t. 2. †li. 7. Eth. c. 8. a me. tom. 5. *q. 19. ar. 1. & 2.)

SVPER Q. LIIII. ART. III. *Medina ar. 3.*

278 *Porrecta per totum* *art 2. ad 1.*

IN art. 3. nota quōd apud authorē hic non d q impossibile est, q idē habitus transeat de bono in malū, aut econuerso: sed q impossibile ē, q sit bonus, & malus, eo qd sunt bonus & malus diuersarū specierum, & contrarij. impossibile est.n. cōtraria esse simul uni & idem indiuiduo. Et hoc bene nota pro sequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus distinguantur secundum bonum, & malum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt q habitus nō distinguant fm bonū, & malū. Bonū .n. & malū sunt ɔria: sed idē habitus est contrariorū, ut sup. habitū est. ergo habitus nō distinguuntur fm bonum, & malum.

¶ 2 Præt. Bonū conuertitur cum ente, & sic cū sit cōe oibus, nō pōt sumi ut dña alicui specieí, ut patet per Philosophū i 4. Topi.* similiter ēt malū cum sit priuatio, & nō ens, nō pōt esse alicuius entis dña. nō ergo fm bonū, & malū pñt habit specie distingui. (*li. 4. non multū remote a princ.)

¶ 3 Præt. Circa idē obiectū cōtingit esse diuersos habitus malo, sicut circa cōcupiscentias, intemperantiā, & insensibilitatē: & similiter ēt plures habitus bonos. s. uirtutem humanā, & uirtutē heroicā, siue diuinā, ut patet p Philos. in 7. Ethic.* non ergo distinguuntur habitus secundum bonū, & malum. (*cap. 1. circa princ. tom. 5.)

SED CONTRA est, q habitus bon ɔriatur habitui malo, sicut uirtus uitio. sed ɔria sūt diuersa fm speciē. ergo habitus differūt spē fm dñā boni, & mali.

RESPON. Dicendū, q sicut dictum est,* Habitus specie distinguuntur non solū fm obiecta, & principia actiua: sed ēt in ordine ad naturā. quod quidē contingit dupliciter. Vno modo fm conuenientiā ad naturā, uel ēt scdm disconuenientiam ab ipsa: & hoc mō distinguunt specie habitus bonus, & malus. nā habitus bonus dr, q disponit ad actū conuenientē naturæ agentis: habitus aūt malus dr, qui disponit ad actū non ɔuenientē naturæ. sicut actus uirtutū naturæ humanæ conueniunt, eo, qd sunt fm rōnē: actus uero uitiorū cū sint ɔ rōnem, à natura humana discordant: & sic manifestū est, quod fm dñā boni, & mali, habitus specie distinguunt. Alio mō fm naturam habitus distinguunt ex eo, q habitus unus disponit ad actū conuenientē naturę inferiori: alius aūt habitus disponit ad actū conuenientē naturę superiori. & sic uirtus humana, quæ disponit ad actum conuenientē naturę humanæ, distinguit à diuina uirtute, uel heroica, q disponit ad actum conuenientem cuidā superiori naturæ. (*ar. præc.)

Ad primum ergo dicendū, q cōtrariorū pōt esse unus habitus fm q cōtraria ɔueniunt in una rōne: nunquā tñ contingit, q habitus contrarij sint uni speciei. Cōtrarietas.n. habituū est fm cōtrarias rōnes: & ita fm bonū, & malū habitus distinguuntur, scilicet inquū unus habitus est bonus, & alius mal, nō aūt ex hoc qd unus est boni, & alius est mali.

Ad 2m dicendū, q bonū cōe omni enti non est differentia cōstituens speciem alicuius habitus, sed quoddam bonū determinatum, quod est scdm conuenientiam ad determinatam naturam. s. humanā: similiter etiam malum, quod est differentia constitutiua habitus, non est priuatio pura, sed est aliqd determinatum repugnans determinatæ naturæ. (D. 970.)

Ad 3m dicendū, q plures habitus boni circa idē specie distinguuntur scdm conuenientiā ad diuersas naturas: ut dictum est.* plures uero habitus mali distinguuntur circa idem agendū scdm diuersas repugnātias ad id, qd est scdm naturā: sicut uni uirtuti cōtrariant diuersa uitia circa eandem materiā. (*In corp. art.)

ARTICVLVS IIII.

Vtrum unus habitus ex multis habitibus constituatur.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q unus habitus ex pluribus habitibus cōstituat. Illud .n. cuius generatio nō simul pficit, sed successiue, vr cōstitui ex pluribus partibus: sed gñatio habitus nō est simul, sed successiue ex pluribus actibus, ut sup. habitū est. ergo unus habitus constituit ex pluribus habitib.

¶ 2 Præt. Ex partibus ɔstituitur totū: sed uni habitui assignantur multæ partes, sicut Tullius* ponit multas partes fortitudinis, & tēperantiæ, & aliarū uirtutū. ergo unus habit ɔstituit ex plurib.

¶ 3 Præt. De una sola cōclusione pōt scientia haberi actu, & habitu: sed multę cōclōnes ptiñt ad unā sciētiā totā, sicut ad geometriā, uel arithmeticā. ergo vnus habitus cōstituit ex multis.

SED CONTRA Habitus cū sit

SVPER Q. LIIII. ART. IIII.

Capr. d. 3. con. 1. *Medina art. 4.*

279 *Porrecta per totum.* *Sup. q. 51. ar. 2. ad 1.*

IN artic. 4. dubium primo occurrit ex Scoto in prologo primi sententiarum, in assignatiōe primi subiecti habitus, ubi conatur soluere hāc rationem tactam hic in litera Quod sicut potētia una ad multa se extendit propter unitatem obiecti, ita habitus: inquit .n. Scotus, quōd proportiones obiecti ad potentiam, & obiecti ad habitum, sunt diuersæ. nam illa est actiui ad passiuum: ista est causæ ad effectum modo ita est, quōd in quodcunq; passum potest aliquod agens potest omne eiusdem rōnis agens. Prima igitur extrema pportionis actiui ad passiuum, sunt communia ad omnia per se extrema (*q. 51. a. 1.) (*lib. 2. de inuētiōe in fol. 4. ante hnē lib.)

illius proportionis. nam inter illa cōmunissima est adæquatio: quia in quocunq; est ratio vnius, respicit quodcunque in quo est ratio alterius: sed prima extrema causæ, & effectus non sunt communissima, quia inter illa non est adæquatio: non enim sequitur; si communa potest causare habitum, q speciale possit.

qualitas qdā, est forma simplex: sed nullū simplex ɔstituit ex pluribus. ergo unus habitus nō constituitur ex pluribus habitibus.

RESP. Dicendū, q habitus ad operationē ordinatus, de quo nunc principaliter intendimus, est perfectio quædam potentię: G omnis aūt perfectio proportionatur suo perfectibili. Vnde sicut potētia cum sit vna, ad multa se extendit ſm quod conueniunt in uno aliquo, idest, in generali quadā rōne obiecti: ita ēt habitus ad multa se extēdit ſm q habet ordinē ad aliquod vnū,

¶Ad hoc dico, q miror ualde de hoc uiro. constat enim clarissime, q proportiones istæ currunt quo ad adæquationem, & quæcunq; nominata pari passu. quia ea ratione actiuum, & passiuū sic se habent, eadem ratione causa, & effectus. Quemcunque namq; effectum potest causare aliqua causa, potest eiusdem rōnis eū producere, & econuerso: & non minus speciale, in quo saluatur ratio cōis, potest producere effectum illius cōis quam possit agere in passiū illius cōis. Non video quomodo sit intelligibile, cum actiuum respondeat effectui, & patienti, & per hoc respondeat patienti, quia agit in eo suum effectum, quod extrema proportionis actiui ad passiuum adæquentur. & actiui & effectus non. Stat ergo solida ratio literæ, q quia pfectio proportionaē perfectibili &c.

¶In eodem 4. artic. dubium tertium occurrit de habitu scientiæ, quod tangitur in responsione ad tertiū, quō saluatur, q sit vna qualitas simplex. & est quæstio ista, & cum extraneis, & cū Thomistis. Cum Thomistis quidem: quia quidam eorum attribuūt S Tho q putauerit habitum scientiæ esse ordinatas species intelligibiles ad unam formalem rōnem obiecti scibilis. Quidam autem dicunt simplicem qualitatem esse habilitatem ad vsum illarum specierum. Cum alijs uero, dum non asserunt habitū scientificum vnum secundum speciem, & simplicem, extendere se ad tot rerum naturas, quot in vna scientia tractari cōtingit. Thomistæ igitur tenentes habitum scientificum esse species ordinatas &c super authoritatibus S. Tho. se fundant: quarum pręcipuæ sunt ex hoc lib. tres. Prima est ex quæst. 52. artic. 2. ubi author vult, q scientia augetur secundum se per additionem: ex qua arguitur sic. Scientia secundum se augetur per additionem. ergo ipsi secundū se aliquid additur: sed non nisi noua species intelligibilis. ergo species intelligibilis spectat ad habitualē scientiam in seipsa. Secunda est ex q. 65. art. 1. ad primum vbi vult, q Geometra modico studio acquirit scientiam conclusionis, quā nunquam considerauit &c. Ex hoc arguitur, q aliquid nouum acquiritur modico studio. Tertia est ex q. 67. artic. 2. ubi vult, q species intelligibiles se habent ad scientiam vt formales. phantasmata autem ut materialia. Ex hoc arguitur. ergo scientia formaliter est ipsa species intelligibilis. Ex tertia parte affertur art. 2. q. 12. ubi author expresse vult scientiam augeri per successiuā generationem specierum intelligibilium. Et uocat hoc augmentum secūdum essentiam ipsius habitus scientiæ &c. ex quæstione de ueritate. quæst. 8 art 16. ad 4. vbi dicit, q vna tota scientia comprehendit sub se diuersas scientias particulares, quibus conclusiones diuersæ cognoscuntur. Et in quæst. 54. art. 4. ad 8. ubi dicit, q ordinatio aliqualis specierum intelligibilium facit habitum. Et in quæst. 10. art. 2. approbat viam dicentium, quòd species conseruantur in intellectu, quarum ordinatio est habitus scientiæ. Ex tertio quoque sententiarum dist. 14. art. 3. quæst. 4. ubi vult, quòd scientia infusa animæ Christi, sit unus habitus, & tamen multæ species.

¶Aliorum autē occurrit in primis Aureolus, deinde Gregorius de Arimino in prologo primi sententiarum quæst. 3. art. 1. pluribus rationibus. Primo ex parte operationis, quia sequeretur, q habens habitum scientificum primæ cōclusionis in geometria, posset exire in actum sciendi cæteras geometriæ conclusiones, quas nunquam considerauit: hoc est falsum ergo. Probatur sequela: quia habitus scientiæ primæ conclusionis per te, & habitus omnium reliquarum, sunt eiusdem rationis specialissimæ, licet differant secundum perfectum, & imperfectum. Constat autem, q in quemcunque actum pōt aliqua forma, potest quælibet eiusdem rationis specialissimæ. Nec ualet, inquit Gregor. si dicatur quòd ista maxima tenet solum in formis eiusdem rationis, & æque perfectis; quia differentia secundum perfectum, & imperfectum non tollit, aut dat substantiam actionis: sed uariat actionem etiam secundum perfectum, & imperfectum. minimus enim calor potest calefacere, & exsiccare, quamuis non ita perfecte sicut intensus calor. Et confirmatur authoritate Auerois primo cœli. commen. 19. & in 4. cœli commen. 93. expresse dicentis, quòd ubi est eadem forma, est eadem actio secundum speciem, licet mag. vel minus perfecta.

F Secundo, ex parte generationis: quia habitus habentes diuersas generationes, corruptiones, intensiones, & remissiones, sunt diuersi: sed respectu primæ conclusionis geometriæ, & centesimæ, habitus scientifici sunt hmōi. ergo minor quo ad intensionem, & remissionem est clara: quoad corruptionē patet ex obliuione centesimæ demōstrationis, seu medij stante prima: & tūc patet, q oportebit generationē aliā fieri. Tertio ex parte augmentationis. Habitus geometrię per uos dupliciter augetur, scilicet; per actus frequentatos circa eandē conclusionē, & per actus circa diuersas successiue conclusiones. Aut ergo hoc duplici augmentationis modo acquiritur diuersa secundum speciem entitas absoluta in illo habitu, aut eadem: si diuersa, ergo habitus ille non est simplex qualitas. si eadem: ergo siue hoc, siue illo modo generetur, ad idem inclinabit: sicut quia calor eiusdem rationis rem suscipit quomodocunque intendatur, ideo siue à sole, siue ab igne intendatur, in id est potest intensus, & tunc sequitur, & quod frequentans actus circa primam conclusionem, acquirat, seu formet notitiam centesimæ: & quòd demonstrans centesimam conclusionem, intendat notitiam primæ. Quarto, ex parte oppositorum, quia scientia primæ conclusionis non opponitur ignorantiæ etiam prauæ dispositionis tam actualis, quàm habitualis centesimæ, quia stant simul in eodem, ut patet. ergo non est eadem simplex qualitas habitus utriusque. Patet sequela, quia eædem qualitates secundum speciem habent eandem qualitatem secundum H speciem contrariam &c.

¶Ad euidentiam huius difficultatis, quam Thomistæ multi fugere uidentur, dicentes D. Thomam modo declinare in unam, modo in alteram opinionem, etiam in hac prima secundæ, & magis declinare in opinionem dicentem, habitum scientiæ esse ordinatas species: ideo q sententia diui Tho. est, q habitus scientiæ est simplex qualitas extendens se ad omnes conclusiones spectantes ad eandem rationem specialissimam sub hoc genere, qd est scibile. ubi quatuor uidenda sunt. primo, quòd habitus scientiæ est simplex qualitas. Secundo, quomodo se habet ad scire diuersas conclusiones. Tertio, quomodo se habet ad species intelligibiles, & diuersitatem earum. Quarto, quid dicendum obiectis in oppositum.

¶Quo ad primum, supponendo pro nunc dari, & conseruari species intelligibiles in intellectu, & unitatem specificam scientiæ attendi penes unitatem specificā scibilis, non inquantum est I in hoc, uel in illo genere substantiæ, uel quantitatis, sed inquantum est in genere scibilis, quorum utrunq; in doctrina authoris est indubitatum: oportet concedere, q aliqua una habitualis scientia secundum speciem, puta geometria, duas res ponat in intellectu nostro. prima est species intelligibiles linearum, angulorum, figurarum &c. secūda est habilitas ad prompte, faciliter, delectabiliterq; considerandum conclusiones scitas in geometria. Quod enim oportet ponere species intelligibiles ordinatas ad unam, & eandem rationem formalem talis scibilis, patet ex eo, q plura secundum speciem non concurrunt ad unum secundum speciem, nisi aliquo modo ordinata ad illud unum, ut patet in pluralitate heterogeneorum tam in naturalibus, quàm artificialibus. Quomodo enim species intelligibiles subiecti, puta lunæ, & species accidentis, puta eclipsis, & species causæ mediæ, puta interpositæ terræ &c. in unum secundum speciem actum sciendi conuenirēt, nisi aliquo modo ordinatæ: & rursus quomodo tot species, tot rerum contentarum sub una specie scibilis vt K sic, conuenient nisi ordinatæ: ubi enim pluralitas sine ordine, ibi confusio. Quòd autem exigatur habilitas aliqua ad utendum prompte, faciliter &c. speciebus istis sic ordinatis, ex hoc ipso patet, q intellectus cum sit secundum se sicut tabula rasa, non est secundum se ordinatus ad vsum talem taliam sic ordinatorum ad scibile unum: sed oportet per aliquam sibi additam qualitatem respicientem per se primo illud scibile, determinari ad prompte, faciliter, & delectabiliter utendum quibuscunq; speciebus, & actibus in ordine ad illud. hanc autem qualitatem, habilitatē esse constat unam iuxta unitatem sui obiecti, ac per hoc unius speciei specialissimæ, & consequenter qualitatem simplicem, cum species sit qualitatis. His autem duobus in intellectu concurrentibus profecto secundum aliquam scientiam, uidendum restat, quid dicatur non habitus, sed habitus talis, scilicet, scientiæ humanæ, quæ est habitus per demonstrationem acquisitus, rationem essentialiter habet. Notanter autem dixi, non habitus,

bitus quia constat q species intelligibiles apud S. Tho. sunt ha- A bitus intellectuales: & similiter dicit scientiæ humanæ, quia constat in angelis habitus scientiæ nõ esse nisi spẽs intelligibiles. & si aduertere ad hęc duo, fuit forte occasio erroris aliquib. Quòd aũt scientia de qua loquimur, nõ sit essentualiter plures species intelligibiles ordinatæ, sed simplex qualitas, manifestũ est ex hoc, q habitus scientificus est essentialiter in prima specie qualitatis, ut una eius species specialissima. Cõstat namq; q nulla spẽs qualitatis est composita ex plurib. qualitatib. diuersarũ specierũ, quales sunt species intelligibiles. ergo uel scientiæ habitũ negent esse speciẽ aliquam essentialiter in genere qualitatis, ponendo ipsam esse unam ordine sicut exercitum, & in genere relationis formale, & materiale solum in genere qualitatis, q repugnat toti doctrinæ huius tractatus: uel cõcedant ipsam non esse formaliter species ordinatas, sed qualitatem simplicem ad utendum illis. Putandum est igitur, q in una scientia, puta Metaphysica, inuenit intellectus in illa perfectus sic dispositus, quod habet species intelligibiles elementorum mistorum, plantarum, animalium, hominum, quãti, qualis, relationis, motus &c. bene dispositas, quatenus repræsentant gradus Metaphysicales, idest, spectantes ad ens inquantum ens, & quòd habet qualitatem quandam determinantem ipsum non solum ad utendum, sed ponendum, & ordinandum species in tali ordine: & hæc qualitas est essentialiter habitus scientiæ qui dat formaliter intellectui facultatem faciendi huiusmodi dispositionẽ in specieb. & utendi illis prompte, C faciliter, & delectabiliter. Et hoc hẽt ex hoc, q p se primo respicit rõnẽ formalẽ obiecti scibilis specificãtẽ, & unitatẽ specificã cõnectẽ ipsi. primũ. n. in unoquoq; est cã cæterorum: unde qđ il le spẽi ad illud unum ordinent, ea habitu hñt, cui per se primo conuenit ad illud unũ ordinari, & non econuerso: hoc de primo.

¶ Quo ad secundum sciendũ, q, ut patet ex 5. Metaph. & superius allegatum est, de rõne habitus est, q habens ipsum, sit partibile secundum locum, potentiam, uel speciem: & ut Simplicius superius allegatus dixit, scientia imperfecta à scientia perfecta differt in hoc, q illa est, habentis partes in potentia, ista est habentis partes secundum speciem. Ex his aũt hoc solum pro nunc accipito, q habitus scientiæ comparatur ad diuersa scire diuersarum conclusionum ut ad partes, in potentia quidem qñ est imperfectus, in actu uero quando est perfectus. Quod ut plenius intelligas, cogita, q in intellectu in quo oritur geometria, est potentia ad scire primam conclusionem, & potentia ad scire secundam, & poten D tia ad scire tertiam: & sic de aliis. Et quòd habitus scientiæ incipiens perficit intellectum secundum primam potentiam, deinde per secundam demonstrationem extenditur ad perficiendum intellectum secundum secundam potentiam, & per tertiã extenditur ad perficiendum secundum tertiam, & sic deinceps. nec refert si omnes istæ potentiæ sunt multæ partiales potentię, aut sint una: qñ si ponatur una sola potentia scire omnium conclusionum, illa potentia una formaliter, & multis æquiualentes eidem habitui subiicitur paulatim, ac si essent multæ potentię, quib. æquiualet. Si uero ponantur multæ partiales, tunc habitus scientiæ habebit pro partib. subiecti non solum actus multos sciendi, sed potentias ad illos. Quomodolibet ergo ponatur referendum est ad habitũ scientiæ comparatur ad scire diuersarum conclusionum, & potentias sine distinctas, siue non ad illa scire, ut ad partes habentis ipsum. Et ex hoc manifestatur augmentum scientię extensiuum, quod author uocat per additio- E nem. Ex hoc enim quòd intellectus, ut est in potentia ad secundam conclusionem, non remanet interminatus, sed subiicitur illi qualitati simplici respicienti obiectum primum, extenditur habitus ad occupandum nõ partem loci, sed partem potentię, quam prima non actuabat. & hoc bene nota, quoniam his soluẽtur obiecta. Hoc de secundo.

¶ Quo ad tertium, sciendo quòd habitus scientificus quatuor habitudines habet ad species intelligibiles ordinatas. Prima est effectus ad causam: secunda causæ ad effectum: tertia complementi ad inchoationem: quarta totius ad partes nõ essentiales, nec integrales, sed possibiles. Et pro manifestatione primarum duarũ recolere oportet, q sicut in scientia est duplex ordo, primus est partium unius, & eiusdem demonstrationis, secũdus diuersarũ demonstrationum inter se, ita est duplex collectio ordinata specierum intelligibilium. Prima est specierum facientium unam demonstrationẽ; secunda est specierum facientium secundam demonstrationem ex specieb. facientib. primã, & sic deinceps. Prima collectio est cã habitus scientifici: quia est cã ipsius actualis scire, qđ est effectus demonstrationis, qđ est cã ipsius habitꝰ scientifici: habitus. n. sciendi ex actu sciendi generatur. Et sciendũ, q nõ solum collectio specierum pro prima demonstratione est cã sciẽdi, sed habitus sed singulæ collectiones pro singulis succedentib. demonstrationibus sunt causę ipsius habitus, diuersimode tamen: quia prima est cã generatiua, aliæ uero sũt causę augmẽtatiuæ augmento extensiuo: sicut prima demõstratio facit habitũ, subsequentes autem extendunt illum. Secunda aũt collectio quo ad unitatem ordinis, est effectus ipsius habitus, quia intellectus adepto iam habitu, & determinatus iam ad obiectum scibile tale, efficitur potens ad ordinandum alias species ad acquisitã rõnem talis obiecti. Et sicut prima demonstratio in scientia una est principiũ secundæ, ita proportionaliter habitus acquisitus prima demonstratione inchoat scire actuale secundæ conclusionis, adunando ad adunandum, & ordinandum species pro secundã demonstratione, & sic deinceps: & hoc, ut dictum est, quia p se primo respicit formale obiectum. Tertia aũt habitudo patet ex eo, q cum obiectum proprium habitus sit et obiectum, licet partiale potentiæ, & scibile, puta unitas, siue numerus in arithmetica, obiicitur prius ordine generationis intellectui primam demonstrationem formanti per ordinatas illius demonstrationis species, quàm habitui, qui requiritur in intellectu ex scire fa C cto per demonstrationem: sed potentia intellectus ad tale obiectum ut scibile, non nisi inchoatiue determinatur per huiusmodi species ordinatas, quia non nisi ut ordinantur ad scientiam illius obiecti. unde complete determinatur per habitum, quo iam intellectus non ut in uia, quemadmodum per species ordinatas, sed ut in termino: nec per modum passionis transeuntis, quemadmodum per actum sciendi, sed firmiter & quasi immobiliter patet obiectũ illud scibile ut sic. Quarta uero habitudo patet ex pcedenti, & ex repræsentatione specierum, & ex potentiis antedictis, & ex actib. sciendi diuersas conclusiones, & retrogrado ordine procedendo, si actus diuersi sciendi diuersas conclusiones in una scientia sunt ueluti partes habentis habitus, & diuersæ species diuersos huiusmodi actus ordinantur, ut patet, consequens est, ut ipsæ quoq; species in partium coordinationem cedant. Idem quoq; sequitur ex eo, q ad perficiendum potentiam intellectus respectu huius conclusionis, aliæ species ordi- D nantur ab illis, quæ ordinantur ad perficiendum potentiam respectu alterius conclusionis eiusdem scientiæ, & scibilis formaliter: cum et nostra scientia duo exigat, assimilationem intellectus ad res, de quibus est scientia, & determinationem intellectus ad componendum, diuidendum, discurrendumq; inter huiusmodi res, & primum fiat per species intelligibiles: secundum aũt per illam qualitatem, habilitatem, intellectum ad tale scibile & constet quòd primum ordinatur ad secundum, in quo cõsummatur scientia, consequens est q species intelligibiles repræsentando ea de quib. est scientia, claudantur sub scientia tanquàm secundaria sub principali, ac per hoc sciẽtia per seipsam habet actum componendi &c. per species uero habet actum repræsentandi: sicut prudentia per seipsam præcipit, & p eubuliam consiliatur. Cum igitur determinatio intellectus ad scibila plura exigat, & in specieb. intelligibilib. ordinatis inchoatiue sit, & in qualitate illa simplici consummetur, consequens est, quòd species intelligibiles tanquàm partes potentiales scientiæ sint, E uigilandumq; sit, cum de attributis conditionibus, seu actibus scientiæ est sermo, quid ei cõueniat immediate, & quid mediante parte potentiali, quid simpliciter, & quid secundum partem. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, Prima authoritas S. Tho. nihil penitus obstat, quia augmentum per additionem ibi uocatur augmẽtum extensiuum, ut expresse ipsemet se declarat inferius in q. 66. ar. 1. ubi repetita distinctione de augmento formæ secundum seipsam, & ex parte subiecti participantis, dicit, quòd magnitudo, uel paruitas formæ secundum seipsam attenditur secundum ea, ad q se extendit. & quia scientia modo ad pauciora, modo ad plura se extendit: ideo sic suscipit augmentum. Virtus autem moralis quia ad omnia oportet q se extendat, ideo non sic augetur: unde ex hoc quòd author dicit ipsam augeri per additionem, nihil aliud habetur, nisi q augetur extensiue, quia ad plura continue se extendit. ex hoc uero, q dicit secundum seipsam sic augeri,

---

puta, ad unã specialẽ rõnẽ obiecti, uel unã naturã, uel unũ principiũ, ut ex supra dictis patet.* Si igitur cõsideremus habitum secundum ea, ad q se extendit, sic inueniemus in eo quandam multiplicitatem. Sed quia illa multiplicitas est ordinata ad aliqd unũ, B ad qđ principaliter respicit habitus, inde est qm habitꝰ est qualitas simplex non constituta ex plurib. habitib. et si ad multa se extendat. Non. n. unus habitus se extendit ad multa, nisi in ordine ad unum ex quo hẽt unitatẽ.

AD PRIMVM ergo dicẽdum,

*q. 52. ar. 1. & 2.

geri, nõ habetur, q in ipsa sua essentia fiat additio: sed q ex ipsa eius specifica rõne habet, q sic augeatur, ut in illa q.52. declaratum est. Secũda uero authoritas ex quæst.63. inferius, cum exemplariter ab authore inducatur, intelligẽda proculdubio est iuxta sensum à seipso datũ, ubi ex ꝓposito superi⁹ hoc declaravit, s. q.54. art.4. ad tertiũ. Intendit ergo dã acquisitione non terminãte generationẽ sciẽtiæ, sed terminãte augmentationem eiusdẽ: ita quòd geometria medico studio acquirit demonstratione augmentãte scientiam, notitiã conclusionis, quã nũquam consideravit.

G

hoc enim est acquirere scientiã novæ conclusionis, quãmvis nõ sit acquirere scientiã illam simpliciter, idest, acquirit illam inquantum est scientia illius conclusionis, quam nunquam consideravit, quãmvis non acquirat illã scientiam simpliciter. Tertia quoq; authoritas ex quæst.66. inferius, non obstat: quia, ut ex dictis patet, species intelligibiles sunt principia actuum, ex quibus fiunt virtutes intellectuales, ac per hoc dicuntur formales in virtutibus intellectualibus, cum quo patet stare, quòd non sunt ipsæ essentiæ virtutum intellectualium. põt, & aliter exponi illa authoritas, ubi dicetur. sed hoc hic sufficit. Ex his autem clare liquet, quòd author in hoc opere non declinat mõ in hãc mõ in illam viam: sed firmiter tenet, q est simplex qualitas. Ad authoritatem uero ex tertia parte, q.12. allatam dicendum est in primis, q labor est in æquivoco: quia, ut ibi patet, scientia sumitur ibi pro notitia intellectiva habituali, qua cognoscuntur omnia, quæ possunt lumine intellectus agentis cognosci: talem autem notitiam acquisitam constat esse unum aggregatione, & non simplicitate. hic autem loquimur de aliqua una scientia, secundum speciem: unde si tota geometria in nobis per unam solam spẽm naturaliter sciretur, & arithmetica p unam aliam, & Metaphysica p unam aliã & sic deinceps, nihil deperit illam processui, qui fit in illo articulo ex propositionib. eius: & sic nõ vertetetur in dubium, q una scientia scdm spẽm esset simplex qualitas. Probatur hoc quod dixi: quia ex hoc, q post unam speciem generatur alia, augeri dicitur in Christo scientia acquisita secundum essentiam habitus. & uere author nihil aliud intendit, nisi q in Christo fuit augmentatio habitualis notitiæ scdm essentiam, idest, q ipsa essentia habitualis notitiæ augebatur, & hoc probat, quia per additionem formæ ad formam. Et licet

H

hæc expositio sic sufficiens, quia est literalis & satisfacit proposito. posset tamen aliter dici, q quia augmentum scientiæ intẽsivum occultum est, extensivum uero etiam occultum nisi secũdum annexam aggenerationem specierum intelligibilium, & authos scientiæ profectum scdm essentiam distinguebat cõtra profectum quoad effectum: ideo, ex una & eadem parte locãs habitum scientiæ scdm se cum speciebus intelligibilibus, & ex alia effectum à nativoribus. i. specieb. intelligibilibus declaravit profectum sciẽtiæ in Christo. Et vocavit augmentum secundũ essentiam, ut distinguitur contra effectum, & hoc sufficiebat ꝓposito suo: prima tamen expositio amplectenda omnino est. Ad authoritates autem ex q. de ueritate, & tertio sententiarum, q̃uis posset dici, quòd author ante compositam Summam usus est opinione illa, quòd habitus scientificus esset ordinatio specierum: sed postmodum in Summa propriam sententiam dixerit: singulæ tamen authoritates sane intelligi pñt. nam utraq; s. loquitur de particularibus scientiis actualibus. i. diversis demõstrationib. diversarum conclusionum, ad quas scdm species intelligibiles earũ se habet habitus scientiæ, ut totum ad partes potentiales. Et hoc sufficit ad verificandum illud dictum quasi exemplariter. in quæst. 10. non dicit, quòd ordinatio specierum est habitus, sed efficit habitum: quod concedimus, ut patet ex dictis. In q. autem 24. expresse patet, q recitative loquitur, & quòd nihil illius opinionis recitatæ ibi approbat nisi q species conservantur, & vis conservativa sit memoria intellectiva. in tertio demum scientiarum, di. 14. dicta, & allegata, quantæ sint authoritatis, manifestat ipse author in tertia parte, q. 11. artic. ult. ubi iterum tractans eandem quæstionem, determinat oppositum. Unde tu Thomista adverte, ex hoc, quod intellectus habet singulas species secundum singulas naturas, sequitur q habeat diversos habitus ordinantes illas ad diversa subiecta scibilia: non tamẽ quòd ipsæ species sint habitus scientifici, sed sunt habitus intellectus inchoantes habitum scientiæ, & partes eius potentiales, ut dictũ est. Si enim in intellectu nostro essẽt universales formæ, ut sunt in angelis, nõ oporteret iuxta scibi-

K

q successio in generatione habitus nõ cõtingit ex hoc, q pars eius generetur post partem, sed ex eo, q subiectum non statim consequitur dispõnem firmam, & difficile mobilem, & ex eo, q primo imperfecte incipit esse in subiecto, & paulatim perficitur: sicut etiã est de alijs qualitatib.

Ad 2m dicendum, q partes, q singulis virtutib. cardinalib. assignantur, non sunt partes integrales ex quib. constituatur totum: sed partes subiectivæ, sive potentiales, ut infra patebit*.

*q.57.art.6. & 2.2. q.48.

Ad 3m dicendum, q ille, q in

F

lium species ordinare: sed unica specie in totũ unũ scibilis specië se habere unico etiã actu sciẽdi. Et hæc de authoritatib. sufficiat, ex quib: cõiunctis huic doctrinæ cæteras, si q sunt, interpretari posse facile puto. Nũc ad rõnes dicendũ est allatas & firmatas, ut magis ueritas elucescat. Et ad primum dr̃ dupliciter, primo q illa maxima. In quemcunq; actũ potest forma aliqua, põt qlibet eiusdẽ speciei, licet nõ æque ꝑfecte: nõ est uera, nec ꝓbata, nec assumpta ab Auer. nisi in formis simplicib. scdm essentiã & potẽtiã, quales sunt formæ homogeneorum. In formis aũt heterogeneorum, q sunt simplices scdm essentiam, multiplices autem secundum potentiam falsa est. Manifestum. n. est, q animal modo genitum, & post perfectum, sunt eiusdem speciei specialissimæ: & tamen perfectum potest in actum generationis, & imperfectũ nõ. unde propositio illa sic universaliter, est contra Arist. 4. Metheor. ponentem differentiam inter perfectum, & imperfectum in hoc, q perfectum unumquodq; est, cum põt generare sibi simile. unde cum habitus, sit forma simplex in essentia, & multiplex in potentia. habet enim, & species intelligibiles, & potentiam subiecti ad diversas conclusiones ut partes, illas ex parte sui, istas ex parte subiecti sui, consequens est, ut in ipso scientifico habitu locum non habeat propositio illa: sed in aliquid merito põt perfectus, in quod non potest imperfectus. Deinde dr ad maiorem, q hic est sophisma figuræ dictionis, quia mutatur quid inquantũ. Cum. n. demõstrationes, & cõclusiones eiusdẽ sciẽtiæ sint ordinatæ, & una oriatur ex alia, actus sciẽdi sequẽtis includit in se pfectionẽ ꝓcedentis, & addit. Non. n. scit, q resoluere nescit cõclusionẽ quintã in primã: & sic posse in scire quintã cõclusionem, est posse in maius scire q̃ posse in scire primam conclusionem, ac p hoc mutari patet quid inquantum, dum sub ly, in quemcunque actum, subsumitur actus tantus.

¶ Ad secundam dicitur, quod habere diversas generationes, corruptiones, & intẽsiones, cõtingit dupliciter: primo ut sic sit unũ q nullo mõ mutetur alterũ, & sic trãsfert distinctio realis talium. Alio mõ, ut non possit unius esse, nisi in uno alterum reddãtur et sic non infert distinctionem realem illorum. Cum. n. animal aliquod augetur, sic generatur nova quantitas, ut antiqua novo mõ se habeat, & similiter minuitur, & propterea non sequitur. ergo est alia realiter quantitas nova ab antiqua: & simile est in motu intensionis, & remissionis, & sic accidit in habitu scientifico quia cum generatur scire secundæ conclusionis, habitus ꝓcedens extenditur, & econverso minuitur oblivione. Similiter quòd intensive augeatur respectu primæ conclusionis, & non

I

secundæ, perinde est ac si albedo intenderetur in una parte subiecti, & non alia, ut infra patebit.

¶ Ad tertiam rationem dr̃ præmittendo duo: primum est, q actus sciendi habitus scientifici sunt duplices, quidam secundũ unam, & eandem demonstrationem, quidam secundum aliã demonstrationẽ ac conclusionẽ, & hi actus sic se habent, q primi sunt omnino eiusdem rõnis, ut patet: secundi autem aliquo mõ sunt eiusdem rationis, & aliquo modo diversæ. si. n. sumantur in ordine ad diversas species intelligibiles, à quibus fiunt, sic cum species tertiæ demonstrationis distinguantur specie à speciebus secundæ, etiam ipsi actus erunt diversarum rationũ. si uero sumantur in ordine ad habitum scientificum, & eius formale obiectum, sic sunt unius rationis, sicut & habitus, & obiectum sunt unius speciei specialissimæ. Et licet ad habitum pertineant isti actus utroq; mõ, quia tñ principaliter, & immediate pertinent ad ipsum secũdo modo, ideõ licet tolerari possit sermo, dicens actus istos diversarum rationum, formalius tamen dicuntur eiusdem rationis cum de unitate habitus est sermo. Secundum est, quòd habitus scientificus habet duas latitudines diversarum rationum, intensivam scilicet & extensivam, respondentes duplicib. supradictis actib. ita quòd quãdo latitudo intensiva eius augetur ex actib. frequentatis circa idem: identitas uero extensiva augetur ex advenientibus actibus demonstrativis circa diversa & sicut in formis materialib. calor, & latitudines eius intensiva, & extensiva non sunt tres entitates, sed una habens duas conditiones: ita in habitu. Unde ad rationem dicitur, quòd habitus scientiæ augetur per utrosq; actus. s. circa eadem, & circa diversas conclusiones, & q neutrius augmentationis est terminus aliqua omnino nova entitas, & consequenter nec eiusdem, nec diversæ rationis: sed antiqua novo modo se habens scdm latitudines diversarum rationum. Nam augmentum

per

per actus circa idem, terminat habitus secundum latitudinē intensiuam. Augmentum uero per actus circa aliud terminat eūdē habitus secundum latitudinē extensiuā, quā constat conditionem esse alterius rōnis. Ex hoc aūt quod idem habitus habet utramque quantitatē non sequitur quod sit cōpositus ex duabus rebus diuersarum rōnum, sed solum quod habeat duas quātitates non molis, sed perfectionis diuersarū rationum identificatas realiter sibi.

D.676. ¶ Ad quartā rōnem dicit, quod quia habitus sciēt sicut cōparatur ad potentias intellectus respectu diuersarum conclusionū, ut partes subiecti, ut ex 5. Met. deductū est, cōsequens est quod hab tui pficientis intellectum secundum potentiā ad primā conclusionē, non contrariesēt habitus prauæ dispositionis in eodē intellectu secundū potentiā respectu secundæ conclusionis: sicut albo secundum unam partē, nō contrariatur nigredo eiusdē, ut est in parte ppinqua. Fit quoque hoc manifestū

* Q. præced. ar. 3. exemplo motu augmēti extensiui. Cū. n. augmētatio extēsiua ad occupandū nouā locū partē terminet in materialibus formis, & scientifici habitus augmentū extensiuū ad maiorem perfectionem extensiuam euidem terminetur sic, quod potentia intellectus respectu nouæ conclusionis actuatæ per ipsum habitum, quod prius non actuabatur: & econuerso, diminutio, ad minorem scientiam terminatur per hoc, quòd potentia in intellectu respectu scitæ conclusionis subducitur ab esse sub illo habitu, ēsse quēā est ut habitus augmētatione quasi occupet nouā potētiā, seu partē potentiæ, & diminutione quasi relinquat, ac per hoc, nō magis contrariatur habitui ut pficit unam potentiam seu partem potentiæ, seu potentiam partialiter contrarius habitus, ut occupat aliam potentiam, uel partem, uel eandem partialiter, quod, ut dictū est, contrario in una parte contrarium in altera. pportionabiliter nanque hæ se habent in indiuisibilibus secundum quantitatē molis, partes potentiæ, sicut in rebus materialiter quantis partes quantitatiuæ. Hanc aūt proportionē partium potentiæ subiecti habitus scientifici ad ipsum habitum tanti facio, ut affirmem hinc euenire, quod habitus geometriæ augeri pōt intensiue circa quartā conclusionē, & non esse intensus circa quintā & esset ecōuerso, si quinta nō dependeret ex quarta. Prouenit nanque hoc ex eo, quod frequentati actus circa quartā demonstrationē augent intensiue habitū, ut pficit illā partē potētiæ intellectus, quæ respicit hanc cōclusionē, & nō ut pficit aliā, nec ut dictū iā est, refert, si sit una eadē potētia, quæ est multæ æquiualenter, seu partialiter. Nec suspiceris uoluntariā aut chimericā esse hāc partiū potentiæ subiecti habitus adinuentionē. si nanque scripta ista ipsius ab authore notaueris, inuenies inter alia in q. 50. ar. ult. ad ult. quod & in angelis sunt partes potentiæ, in quantum intellectus eorum per plures species perficitur, & uoluntas eorum se hēt ad plura. quid clarius? Hoc est enim quod diximus: nam constat quòd inquantum intellectus noster est in potentia ad aliam, & aliam demonstrationem, & conclusionem, est in potentia ad diuersas species, & ad proportionaliter plura, sicut uoluntas. & hæc de quarto, & tota hac materia.

aliqua scientia acquirit per demōstrationē scientiā conclusionis, vnius, hēt quidē habitū, sed imperfecte. cū uero acquirit per aliquam demonstrationē scientiā conclusionis alterius, nō aggeneratur in eo alius habitus, sed habitus qui prius inerat fit perfectior, utpote ad plura se extendēs, eo quod cōclusiones, & demōstrationes unius scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ex alia.

QVÆSTIO LV.

De virtutibus, quantum ad suas essentias, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandū est de habitibus in speciali. Et quia habitus, ut dictū est,* distinguuntur per bonū, & malū, primo dicendū est de habitibus bonis, qui sunt uirtutes, & alia eis adiūcta, s. dona, beatitudines & fructus. Secundo de habitibus malis, scilicet de uitijs, & peccatis.

¶ Circa uirtutes autē quinque cōsideranda sunt. Primo, de essentia uirtutis. Secūdo de subiecto eius. Tertio, de diuisione uirtutum. Quarto, de causa uirtutis. Quinto, de quibusdam proprietatibus virtutis.

CIRCA Primum quæruntur quatuor.

B ¶ Primo, Vtrum virtus humana sit habitus.

¶ Secundo, Vtrū sit habitus operatiuus.

¶ Tertio, Vtrum sit habitus bonus.

¶ Quarto, De diffinitione uirtutis.

ARTICVLVS I.

Vtrum virtus humana sit habitus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod virtus humana non

C sit habitus. Virtus. n. est vltimū potentiæ, ut dr in 1. de cœlo:* sed ultimum uniuscuiusque reducitur ad genus illud, cuius est vltimum, sicut punctum ad genus lineæ. ergo uirtus non reducitur ad genus habitus.

¶ 2 Præt. August. dicit in 2. de li-

SVPER QVÆST. LV. ART. I.

Ægid. 2 sēt. d. 2 q. 1. ar. 1. Dur. d. 27. q. 1. Ric. d. 27. q. 1. Cap. 3. d. 23 q. 1. con. 2. Medina ar. 1.

IN artic. 1. quæst. 55. dubium occurrit ex Scoto in 3. sentent. dist. 27. q. 3. Ipse enim ponens uirtutem moralem ut sic, non dicere differentiam per se distinctiuā habitus, sed addere super

A naturā habitus relationem cōformitatis, seu coexistentiæ ad rectum dictamen. tenet, quod idē numero habitus immutatus in se, de non uirtute fit uirtus, imo genitus cū rōne erronea, post fit uirtus: nec hoc aliter pbat, nisi quia habitus abstinentiæ genitus ex actibus abstinendi elicitis sine prudētia, aut cū erronea rōne, postmodū adueniente recta rōne, nulla facta mutatione circa illam qualitatē in se, quæ est habitus abstinentiæ, de non uirtute fit uirtus: & posset hoc cōfirmari quia nō esset opus generari illo aliū habitū, ut esset abstinens. Hæc aūt positio repugnat, & doctrinæ authoris, & ueritati. authoris quidē, quia aperte in hac quæstione quādo de essentia virtutis tractat, diuidendo tractatū hunc, postquā tractauit de habitu, ponit uirtutē ut sic, esse habitū, ut in hoc patet ar. & in ult. ar. expresse dicit, quod habitus est genus propinquum uirtutis: quorū nihil esset uerū, si uirtus moralis ut sic, adueniret huic habitui mutato, ut patet. Veritati aūt: quia habitus ille, qui est uirtus moralis habituata ppetitū ad sequelā rōnis ex sua essētia. Ad cuius euidētiā ueritatis, duæ sunt aduertendæ distinctiones. prima est de rōne recta. Est. n. duplex, quædā respectu proprij finis ipsius uirtutis moralis; qui est bonum rationis in tali materia, quod est medium in tali materia determinatum ratione: sicut medium in cibo, & potu est finis abstinentiæ proprius. quædā uero respectu finis extrinseci, prout uita æterna est finis ad quē

D fides formata ordinat abstinentiā. In pposito est sermo de ratione recta secundo modo: quia ipse Scotus expresse loquitur de prudentia, seu actu eius, quæ est recta rō medij uirtutis moralis ut patet in 2. Eth. ex diffinitione uirtutis. Constat autē quod attingere medium est finis proprius moralis uirtutis. Secūda est de effectu formali ipsius habitus, qui uocatur uirtus moralis: dupliciter enim intelligitur. Primo, ut ex sua essentia habitus ille reddat appetitum habituatū ad actū, & non plus. v. g. abstinentia ad abstinendum. Secundo, ut reddat appetitū habituatū ad actum cum oībus eius conditionibus suæ latitudinis. s. ad abstinendum quā, ubi, sicut propter quid &c. oportet existimare habitus huiusmodi naturā esse primo mō, fuit causa illius Scoticæ phantasiæ: diffinitiue autem huiusmodi habitus naturā secundo est ratio ueritatis, nisi. n. appetitus ex natura habitus reperiretur habituatus esset, & iam per modum naturæ determinatus ad abstinendum propter bonum rationis quando, ubi, sicut, quantum rō exposcit, iam appetitus non esset ex tali habitu factus,

E quasi naturaliter obsequens rōni: & sequeretur quod hīs habitū temperantiæ habet appetitum pugnantē contra rōnē secundū eius constantiā, & finem propriū, quod est contra Philosophū, & ueritatem 7. Ethic. & sequeretur quòd omnes uirtutes morales essent scientiæ, iuxta opinionem Stoicorum: & breuiter hoc destruit moralem bonitatē. & potes ratiocinari contra hanc phātasiam sic. Habitus ille, puta abstinentiæ, qui apud te generatus est ex actibus elicitis secundum rationem erroneam oppositā prudentiæ, & postmodum fit uirtus moralis immutatus in se, aut inclinat ea se ad actus similes prioribus, aut dissimiles: non dissimiles, ut patet. ergo ad similes: sed similes sunt uitiosi, quia erronea ratio non excusat, Præterea actus ille, ad quem inclinat talis habituans est ad medium in tali materia, aut ad extrema: si ad medium. est secundum se uera uirtus moralis, quia sibi conuenit tota diffinitio uirtutis data 2. Ethic. s. Habitus electiuus in mediatate consistens &c. si ad extrema. ergo est uitium

180 Porrecta per totum. Inf. q. 56. ar. 3. cor. Et 2. d. 27 ar. 1. Et 3. d. 23 q. 1 ar. 3. q. 1. & 3. Et nu ti. q. 1. ar. 1.

* Li. 1. tex. 116.

be. arbit.* ꝙ uirtus est bonus usus liberi arbitrij: sed usus liberi arbitrij est actus. ergo uirtus non est habitus, sed actus.

¶3 Præ. Habitibus nõ meremur, sed actibus alioquin hõ mereretur continue, et dormiendo: sed virtutibus meremur ergo uirtutes nõ sunt habitus, sed actus.

¶4 Præ. Aug.* dicit in lib. de moribus ecclesiæ, ꝙ uirtutes est ordo amoris. & in lib. 83. q. dicit,† ꝙ ordinatio, quæ uirtus uocatur est fruendis frui, & utendis uti: ordo aũt seu ordinatio noĩat, vel actũ uel relationẽ. ergo uirtus nõ est habitus, sed actus uel relatio.

¶5 Præt. Sicut inueniunt uirtutes humanæ, ita, & uirtutes naturales: sed uirtutes naturales nõ sunt habitus, sed potentię q̃dã. ergo ẽt neq; uirtutes humanæ.

Sed contra est, qđ Philosophus, in lib. Prædicamẽtorũ sciẽtiã, & uirtutẽ ponit esse habit.

Respon. Dicendum, ꝙ uirtus noĩat quãdã potẽtiæ pfectionẽ. Vniuscuiusq;.n. pfectio pcipue consideraĩ in ordine ad suũ finẽ, finis aũt potentiæ actus est: unñ potẽtia dr̃ esse pfecta ẽm qđ determinanĩ ad suũ actũ. Sunt aũt q̃dã potentiæ, q̃ ẽm seipsas sunt determinatæ ad suos actus, sicut potentiæ naturales actiue: & iõ hmõi potentię naturales ẽm seipsas dñt uirtutes. Potentiæ aũt rõnales, q̃ sunt ppriæ hois, non sunt determinatæ ad unũ, sed se hñt indeterminate ad multa: determinanĩ aũt ad actus p habit⁹ sicut ex supradictis patet: & iõ uirtutes humanæ habitus sunt.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ qñq; uirtus dr̃ id, ad quod est uirtus. s. uel obiectũ uirtutis, uel actus eius. Sicut fides dr̃ qñq; id, quod credit, qñq; uero ipsũ credere, qñq; aũt ipse habitus, quo credit: unde quando dicit, ꝙ uirtus est ultimum potentiæ, sumit uirtus p obiecto uirtutis. Id.n. in quod ultimo potentia potest est id, ad quod dr̃ uirtus rei: sicut si aliquis potest ferre centum libras, & non plus, uirtus eius consideraĩ ẽm centum libras, non autẽ secundum 60. Obiectio autem procedebat, ac si essentialiter uirtus esset ultimum potentiæ.

Ad 2ᵐ dicendũ, ꝙ bonus usus liberi arbitrij dr̃ esse uirtus ẽm eãdem rõnem, quia. s. est id, ad quod ordinaĩ uirtus, sicut ad ppriũ actũ. Nihil est enim aliud actus uirtutis, q̃ bonus usus liberi arbitrij.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ aliquo dicimur mereri dupliciter. Vno modo sicut ipso merito eo modo quo dicimur currere cursu: & hoc mõ meremur actibus. Alio modo dicimur mereri aliquo, sicut principio merendi, sicut dicimur currere potentia motiua: & sic dicimur mereri uirtutibus, & habitibus.

Ad 4ᵐ dicendum, ꝙ uirtus dicit ordo, uel ordinatio amoris, sicut id, ad quod est uirtus: per uirtutem enim ordinatur amor in nobis.

Ad 5ᵐ dicendum, ꝙ potentiæ naturales sunt de se determinatæ ad unum, non autem potentiæ rationales: & ideo non est simile, ut dictum est.*

ARTICVLVS II.

Vtrum virtus humana sit habitus operatiuus.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vĩ ꝙ nõ sit ratione virtutis humanæ quod sit habitus operatiuus. Dicit.n. Tullius in 4. de Tusculac. *quæstionibus, ꝙ sicut est sanitas, & pulchritudo corporis, ita est uirtus aĩæ: sed sanitas & pulchritudo nõ sunt habitus operatiui ergo neq; ẽt uirtus.

¶2 Præt. In rebus naturalibus inuenit uirtus non solũ ad agere: sed ẽt ad esse, vt patet p Philosophũ in primo, de cœlo, ꝙ q̃dam hñt virtutem, vt sint semp q̃dã vero non ad hoc, ꝙ sint semper sed aliquo tpe determinato: sed sicut se habet virtus naturalis in rebus naturalibus, ita se habet uirtus humana in rõnalibus. ergo etiam virtus humana non solum est ad agere, sed ẽt ad esse.

¶3 Præt. Philosophus dicit in 7. Physic.* ꝙ uirtus est dispositio pfecti ad optimũ: optimũ autẽ, ad qđ hoiem oportet disponi p uirtutẽ, est ipse Deus, vt pbat Aug. in lib. 2. de moribus Ecclesiæ,* ad quẽ disponiĩ aĩa p assimilationẽ ad ipsum. ergo vĩ ꝙ virtus dicaĩ qualitas q̃dã aĩæ i ordine ad Deũ, tanq̃ assimilatiua ad ipsũ: nõ aũt i ordine ad operationẽ. non igiĩ est habitus operatiuus.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. Ethic. ꝙ virtus vniuscuiusque rei est, quæ opus eius bonum reddit.

Respon. Dicendum, ꝙ uirtus ex ipsa rõne nominis importat quãdam pfectionem potentię, ut supra dictum est. unde cũ duplex sit potentia. s. potẽtia ad esse,* & potentia ad agere, utriusq; potẽtiæ pfectio uirtus uocatur: sed potentia ad esse se tenet ex par

tium, ut patet ibi. Vitium aũt nunquã transit in uirtutem, sicut nec albedo in nigredinem: sunt.n. cõtraria. Discitur ergo, & dicito, ꝙ uirtus moralis sicut quælibet alia, est essentialiter habitus: sed moralis est habituatiua appetitus ad eliciendum actus qñ, ubi, sicut quãtũ oportet pp bonum rõnis. & quia difficile est esse habituatũ ad eliciendum actum sic circũstantionatum nõ difficile est habere habitum uitiosum. & quia habituatus ad abstinendum, uerbi gratia, & nõ propter bonum rõnis assuefit ex illo habitu ad actum abstinentię cũ tali defectu oportet habitũ aliũ gñari, & pręcedẽtem corrũpi, si uerus habitus abstinẽtiæ in esse dẽt, quis facilius gñetur in sic disposito uerus abstinentiæ habitus: ut patet in hoc secundi Ethi. dicente prodigus habituatus ad expendendum nõ pp bonũ rationis, & qñ oporteat &c. si debeat fieri liberalis nõ sufficit ꝙ moueat sola regula ad pp q, & oportet, & oportet &c. sed oportet ut fiat vna simplex qualitas noua habitualis ad prudendum pp bonum rõnis q̃n oportet, sicut, ubi &c. & breuiter si quis meditetur, & diligenter hanc considerauerit inueniet ꝙ hæc phãtasia de uitio in uirtutem, & econuerso, transferret habitum eiusdem. Idem.n. est iudiciũ de habitu genito ex actibus elicitis cũ rõna ecconẽ opposita prudẽtiæ, & de uitioso, nã in utroque est aliquid cõformabile rectæ rõni, puta actus, & neutro tamen, qa defectuosa circunstantia non est cõformabilis rectæ rationi.

*Cap. 19. to. 1 & 1. retr. c. 9.
*Lib. 1 c. 15. to. 1. & 22. ca. lib. 15. de ciui. Dei, to. 5.
†li. 83. q. q 30. paulo a prin. to. 4.
*In prædic. qualit. n 6 paulo a princip. to. 1.
*q 49. ar. 3. conclu.
D. 1172.
D. 87 9.
*In corp ar.

SVPER QVÆS. LV. ARTIC. II ET III.

Egid. 2. s. d. 27. q. 1. artic. 2.
Ric. d. 27. q. 2.

IN ar. 2. & 3. einsdẽ 55. q. dubiũ occurrit ex Scoto, in 1. sen. di. 17. q. 3. opinãte, ꝙ virtus moralis quatenus uirtuus moralis rõnẽ hẽt, non est operatiua: sed quicquid operatur, facit inquantũ est habitus, ita ꝙ nec ex propria rõne ut uirtus, nec ut subest prudentiæ est operatiua: sed ut dictũ est, rõne substrati. s. habitus. In duobus aũt cõtradicere authori vĩ. Primo in hac materia, quia in pñti articulo determinatur, ꝙ de ratione uirtutis in quantũ uirtus, est ꝙ sit habitus operatiu⁹ & in sequẽti, ꝙ sit bonus, & boni operatiuus. Secũdo in cõibus quia cũ sedaria agit apud authorem non solum virtute ppria, sed uirtute primęntia ꝙ in aliquid põt uirtute principalis in qđ non põt propria uirtute: super cuius opposito fundare vĩ Scotus dictũ suum. & qa hoc Metaphisici uidetur negotij, ad propositum non rẽdum est. Scito igitur, ꝙ quia Scotus moralẽ uirtutem ut sic, respectum solum posuit addere supra habitum: ideo cõsequenter negauit ipsam esse operatiuã & rursus, quia bonitatem moralẽ actus posuit in solis relationibus debitæ proportionis actus ad potentiam, obiectum, finem

281
Porrecta per totum.
Inf. q. 16. ar. 1. cor. & q. 71. ar. 1. ad 2. E. 22. q. 58 ar. 1. cor. Et 3. d. 26 q. 2 ar. 1. cor.
*Lib. 4. in fine 6. fo. a princi. libri.
*Tex. 17. to. 2.
*Lib. 1. de mor. c. 11. & li. 2. Ex ca. 3. & 6. & 14 habetur, to. 1.
*Ca. 6. to 5.
*Ar. præc. d.
D. 1c 3.

te materiæ, quæ est ens in potētia: potentia aūt ad agere se tenet ex parte formæ, q̄ est principium agēdi, eo ꝙ unumquodq; agit inquantū est actu. In constitutione autē hominis, corpus se tenet sicut materia, aīa uero sicut forma: & quantū quidem ad corpus, homo cōmunicat cum alijs aīalibus, & similiter quantum ad uires, quæ sunt animæ, & corpori cōmunes. solę autem illæ uires, quæ sunt propriæ animæ. scilicet rationales, sunt hominis tm̄: & ideo uirtus humana, de qua loquimur, non potest ptinere ad corpus, sed ptinet tm̄ ad id, quod est propriū aīæ: unde uirtus humana non importat ordinē ad esse, sed magis ad agere. & iō de rōne uirtutis humanæ est, ꝙ sit habit⁹ operatiuus.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ modus actionis sequit̄ dispositionem agentis. Vnumquodque enim quale est, talia operat̄: & ideo, cum uirtus sit principium aliqualis operationis oportet ꝙ in operante præexistat secundū uirtutē aliqua conformis dispositio: facit autem uirtus operationem ordinatam, & ideo ipsa uirtus est quædā dispositio ordinata in anima, secundū, scilicet quod propriæ potentię aię ordinantur aliqualiter adinuicem, & ad id, quod est extra: & ideo uirtus inquantū est conueniens dispositio aīæ, assimilatur sanitati, & pulchritudini, quę sunt debitę dispositiones corporis: sed p hoc non excluditur quin virtus ēt sit operationis principiū.

Ad 2m dicendum, ꝙ uirtus, q̄ est ad esse, non est propria hoīs sed solū uirtus, quę est ad opera rōnis, quæ sunt propria hoīs.

Ad 3m dicendū, ꝙ cum Dei substantia sit eius actio, summa assimilatio hoīs ad Deum est secundum aliquam operationem. unde, sicut supra dictū est, fęlicitas siue beatitudo, per quā homo Deo maxime conformatur q̄ est finis humanę uitæ, in operatione consistit.

Articvlvs III.

Vtrum uirtus humana sit habitus bonus.

Ad tertivm sic pcedit. Vr ꝙ nō sit de rōne uirtutis, ꝙ sit habitus bonus. Peccatū.n. in malo semper sumitur: sed ēt peccati est aliqua virtus, secundū illud 1. ad Corinth. 15. Virtus peccati, lex. ergo uirtus non semper est habitus bonus.

¶2 Prę. Virtus potentiæ respōdet: sed potentia non solū se habet ad bonum, sed etiā ad malū, secundum illud Isai. 5. Vę qui potentes estis ad bibendū uinum, & uiri fortes ad miscendā ebrietatem. ergo etiā uirtus se habet & ad bonum, & ad malum.

¶3 Præt. Secundum Apostolum 2. ad Corinth. 12. Virtus in infirmitate perficitur: sed infirmitas est quoddam malū. ergo uirtus non solum se habet ad bonum, sed etiam ad malum.

Sed contra est, quod Aug. dicit in li. de moribus Ecclesiæ. Nemo autē dubitabit, ꝙ uirtus animam facit optimam. & Philosophus dicit 2. Eth. ꝙ uirtus est quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

Respnn. Dicendum, ꝙ sicut s. dictū est, Virtus importat perfectionē potētię. vn̄ uirt⁹ cuiuslibet rei determinatur ad ultimū in quod res potest, ut dicitur in primo de cœlo. Vltimum autē, in quod unaquæque potentia potest, oportet ꝙ sit bonū: nam omne malum defectū quendam importat unde Dio. dicit in 4. de di. no. ꝙ omne malū est infirmū & pp hoc oportet ꝙ uirtus cuiuslibet rei dicat̄ in ordine ad bonū: unde uirtus humana, quæ est habitus operatiuus, est bon⁹ habitus, & boni operatiuus.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ sicut perfectum, ita & bonū dicitur metaphorice in malis. Dicitur enim & perfectus fur, siue latro: & bonus fur, siue latro, ut patet p Philosophū in 5. Met. secundum hoc ergo etiam metaphorice in malis dicitur. & sic uirtus peccati dicitur lex, inquantum scilicet per legem occasionaliter est peccatū augmētatum, & quasi ad maximum suū posse pnenit.

Ad 2m dicendum, quòd malum ebrietatis, & nimiæ potationis consistit in defectu ordinis rationis. Contingit autem cum defectu rationis esse aliquam potētiam inferiorem perfectam ad id, quod est sui generis, etiam cum repugnantia uel defectu rationis: perfectio autem talis potentiæ, cum sit cum defectu rationis, non posset dici uirtus humana.

finem tempus, secūdo. sed rectā rōnē sicut pulchritudo nō est aliqua qualitas, sed ęgregatio conuenientiū, puta figuræ, magnitudinis, coloris &c. & relatio nō hēt propriūm principium actiuum, io virtus moralis non est principium actiuum bonitatis, moralis. Et confirmatur, quia relatio consequens necessario extrema, nō habet pprīā cām aliā ab extremis: sic autē respectus cōsequitur extrema posita ex natura extremorū, impossibile est n. aliquē actū sic cōditionatū poni in esse, & rōnē rectā non poni in esse, cum ex natura extremorū cōsequatur in actu talis cōformitas ad rōnem rectā. Nos autē iā primum fundamentum in pcedēn articulo remouimus, declarātes uirtutem moralē addere supra habitū differentiam specificā, sicut hoīem supra aīal, & pp ea cōsequenter fatemur ꝙ uirtus moralis inquantum est uirtus moralis, est principatiua actus moralis. Et ad scda Scoti fundamenta dicim⁹, ꝙ quicqd sit de essentia bonitatis in actu morali, an s. sit qualitas, an relatio, quātū ad propositū spectat, non refert: qm̄ illud cōe dictum, ꝙ relatio non hēt causam actiuam pprīā, intelligi ꝙ de causalitate propria sic, ꝙ terminet ad ipsā solā. nulla.n. cā actiua facit solam relationē, eā quo rā starꝙ habeat p se causam effectiuam cum alio: quod probo. Sūmum bonum in uniuerso hēt cām actiuā p se intendentē illud. sed ordo uniuersi est summū bonū in vniuerso, ut patet in 12. Metap. ergo hēt cām actiuā p se constat ꝙ ordo est relatio. Pręterea Effectus pprius artis p se fit ab arte: sed ordo mao. feste fit ab artibus. Videmus. n. artes dolatiuas ad hoc tēdere, ut ordinate, & mensurate incidant &c. & sic habitus uirtutis moralis facit ordinationem in actu. Vnde in istione ad primū

in hoc secundo articulo litera dicit ꝙ uirtus facit operationē ordinatam. Qūn aūt hoc fiat, non est difficile uidere. si q̄s s. n. consideret, ꝙ habitus uirtutis nō causat seorsum a potentia sed est pfectio potentiæ ad causandū actū ordinatū, uidebit ꝙ potentia pfecta habitu causabit p se, intendēdo non solū operationē sed operationē ordinatā sic: & experientia teste cōuincet, qd est iō illi potentiæ, ꝙ causet regulatā operationem. & hoc. n. dictū est, manifeste liquet in artificialibus a quibus concipimus quid intētus agit. vn̄ fundamentū illud nihil facit pro Scoto ad propositū. Quod aūt addit, ꝙ relatio prima cōsequitur extrema dignā admiratiōe est: nam p extrema aut intendit absoluta aut relationes: hæ sunt, q̄ ro qōnem ueniūnt, a quibus causatur, puta, relationes singulæ ad ipsa, ad incum, ad potentiā, & cæteræ circunstantiæ si absoluta, falsum uī apud te ꝙ posito actu quo ad absoluta tm̄, & recta rōne in esse, oporteat sequi conformitatē: quantumuis apud nos posita recta rōne in actu scdo &c. ut infra dicet impossibile sit sequi actū difformem, sed hoc non est, quia relatio consequit̄, sed quia talis effectus non stat cum tali cā. Dicito ergo. ꝙ uirtus facit operationē ordinatā tāquàm effectū pprium & quòd relatio. t habere sic effectiuā p se cām, non inconueniens, sed oportet q̄sque.

SVPER

q.3.ar.2

283 Porrecta per totum. 2.2.q.58. ar.1.eccl. Et 2.dist. 26.q6.2. & 3.401.

lib.1.c.6 in princ.

c.4.to.5.

art.1 huius quest.

tex.c.16. to.2.

par.4.in medio & clarius in text. medium & finem. comm.

text.28. to.3.

SVPER QV. LV. ART. IIII.

IN art 4 eiusdē 5. quæstionis nota q illa particula in diffinitione uirtutis posita, Qua nemo male utitur dupliciter exponi pt primo ut sonat: & sic soli uirtuti formatæ, anteqnæ non pōt esse informis cōuenit. cōtingit. n. uirtute intellectuali practica ut arte & morali, ut tēperantia, & infusa theologali ut fide male uti ēt ut principijs, applicando ea ad actus prios pp malū finem extraneum. Et qm nihil horum habet pfectam rōnem uirtutis ut infra dicetur: io sic intelligendo, soli uirtuti simpliciter pfectæ hæc particula cōuenit. Secundo pōt exponi limitate, ut infra in litera dicitur qd ly, male uti, importet actū propriū illius uirtutis esse, ut dr io in respōsione ad tertium: & sic ut in corpore articuli dr, hæc particula cōuenit oī uirtuti, & ponitur ad differētiā habituū q sunt ad bonū & malum: & sic intelligēdo diceretur, q uiens arte aut fide pp malū finem, non facit actū fidei aut artis malū, sed actum ordinatū illas facit malū: ac p hoc uirtute nullus male utitur, ut principio mali actus, quamuis male utatur ipsa principiante bonum actum ordinando ad extraneū malū finē: quod tn est impossibile in uirtutibus, q nō pnt esse informes quia aut ordinantur in bonum aut desinunt esse, si ordinatē tur ad malum.

283 Perfecta te. per totum. 2. dis 27. ar. 2. Et 3. d. 23. q. 1. a 1 & q. 3. Et uer. q. 1. ar. 2. per to. & ar 9 ad 1. & 10. ad 15.

* Ca. 5. io pr. to. 5.

* C. to. in pr. to. 5.

AD 3m dicendū, q tanto rōr perfectior esse ostenditur, quanto infirmitates corporis & inferiorū partium magis potest uincere, seu tolerare: & ideo uirtus humana, quæ rationi attribuit, in infirmitate perfici dr: non quidem rationis, sed in infirmitate corporis, & inferiorum partiū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virtus conuenienter diffiniatur.

AD QVARTVM sic pcedit. Vr q non sit conueniens diffinitio uirtutis, quæ solet assignari, scilicet Virtus est bona qualitas mentis, qua recte uiuit, qua nullus male utitur, quā Deus in nobis sine nobis operatur. Virtus enim est bonitas hominis: ipsa enim est quæ bonum facit habērem, sed bonitas non uidetur esse[b] bona. sicut nec albedo est alba: igitur inconuenienter dicit, quòd uirtus est bona qualitas. H

¶2 Præ. Nulla differentia est communior suo genere: cū sit generis diuisiua, sed [h] bonum est cōmunius q qualitas, conuertitur enim cum ente. ergo bonū non debet poni in diffinitione uirtutis, ut differentia qualitatis.

¶3 Præt. Sicut Aug. dicit in 12. de Trinit*. Vbi primo occurrit aliquid quod non sit nobis[h] pecoribusque cōe illud ad mentem ptinet: sed quædam uirtutes, sunt I etiam irrationabilium partium ut Philosophus dicit 13. Eth.* nō ergo omnis uirtus est bona qualitas mentis.

¶4 Præt. [h] Rectitudo uidetur ad iustitiā pertinere: unde idē dicuntur recti & iusti. sed iustitia est spēs uirtutis inconuenienter ergo ponit rectū in diffinitione uirtutis, cū dr, Qua recte uiuit.

* In lib. 2. de li. arb. c. 18. & 19. to. 1.

¶5 Præt. Quicunque superbit de aliquo, male utitur eo: sed multi superbiunt de uirtute. dicit enim K Aug.* in regula quòd superbia etiam bonis operibus insidiatur, ut pereant. falsum est ergo, quòd nemo uirtute male utatur.

* In regu. c. 3. parū a prin. & hi to. 1. de uerb. ap. ser. 15.

¶6 Præt. Homo per uirtutem iustificatur: sed Aug. * dicit super illud Io. Maiora horū faciet: Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. inconuenienter ergo dicitur, quòd uirtutem Deus in nobis sine nobis operatur.

* Colligit ex trac 72 in Ioanno. to. 9.

SED CONTRA est auctoritas Aug. ex cuius uerbis prædicta diffinitio colligitur, & præcipue in 2. de libero arbitrio.

* Ca. 18. & 19. & pr. ret. c. 9. to. 1.

Conclu. RESPON. Dicendum, q * ista diffinitio perfecte cōplectitur totam rationem uirtutis.[a] Perfecta. n. ratio uniuscuiusque rei colligitur ex omnibus causis eius. Comprehendit autem prædicta diffinitio oēs causas uirtutis; causa nanque formalis uirtutis sicut & cuiuslibet rei accipit ex eius genere & differentia, cum dicit, bona qualitas: genus. n. uirtutis qualitas est, differentia autem bonum. esset tñ conuenientior diffinitio, si loco qualitatis, habitus poneretur, qui est genus ppinquum. Virtus aūt non habet materiā ex qua, sicut nec alia accidentia, sed habet materiam circa quam, & materiam in qua scilicet, subiectū.[d] Materia aūt circa quam est obiectum uirtutis, quod non potuit in pdicta diffinitio ne poni, eo q p obiectum determinatur uirtus ad speciem: hic autem assignat diffinitio uirtutis in cōi. unde ponitur subiectum loco causæ materialis, cū dicit, q est bona qualitas mentis: finis autem uirtutis, cum sit habitus operatiuus, est ipsa operatio. D. 610. 813.

Sed notandum, q habituum operatiuorū aliqui sunt semp ad malum, sicut habitus uitiosi: [d] aliqui uero quandoq; ad bonū, & qnq; ad malū: sicut opinio se habet ad uerū & falsum, uirtus āt est habitus sp se habēs ad bonū, & ideo ut discernat uirtus ab his, quæ sp se habent ad malū, dr, Qua recte uiuit: ut aūt discernat ab his, quæ se habent quandoque ad bonū, quandoque ad malū, dicit, Qua nullus male utitur. Causa aūt efficiens uirtutis infusæ, de qua diffinitio dat, Deus est. pp quod dicit, Quam Deus in nobis sine nobis operatur: quę quidē particula si auferatur, reliquum diffinitionis erit commune omnibus uirtutibus & acquisitis, & infusis. D. 632.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod id quod primo cadit in intellectu, est ens: unde unicuiq; apprehenso a nobis attribuimus quòd sit ens, & p consequens q sit unū & bonum, quæ conuertunt cū ente. unde dicimus q essentia est ens & una & bona & q unitas est ens & una & bona: & similiter de bonitate. nō autem hoc habet locū in specialibus formis, sicut est albedo & sanitas. non. n. omne qd apprehendimus, sub rōne albi & sani apprehēdimus. Sed tñ considerandū, q sicut accidentia & formæ nō subsistentes dicunt entia, non quia ipsa habeāt esse, sed quia eis aliquid est: ita ēt dicunt bona uel una, nō quidē aliqua alia bonitate, uel unitate, sed quia est eis aliquod bonū, uel unum. sic igitur & uirtus dicitur [a] bona, quia ea aliquid est bonum. D. 646.

AD 2m dicendū, q bonū quod ponit in diffinitione uirtutis, nō est bonū [d] cōe quod conuertitur cum ente, & est in plus q qualitas, sed est bonū rōnis: sm quod Dionysius dicit in 4 ca. de diu. no. quòd bonum animæ est secundum rationem esse. 1171 D. 68 D. 1011

AD 3m dicendum, q uirtus non potest esse in irrationali parte animæ, nisi inquantū participat rationem, ut dr in 1. Ethic.† & ideo ratio, siue mens est proprium subiectum uirtutis humanę.

* Par. 4. non mul tū remote ante fi.

† C. ult. to

AD 4m dicendū, q iustitię est propria rectitudo, q constituit circa res exteriores, q in usum hominis ueniūt, q sunt ppria materia iustitię, ut i. patebit: * sed rectitudo q importat ordinem ad finē debitū, & ad legē diuinā, q est regula uoluntatis humanę, vt supra dictum est † cōis est omni uirtuti.

* q. 60. ar. 2. & q. 2. 9. 57. ar 1. † Q. 19. ar.

AD

Ad 5^m dicẽdum, quòd virtute pòt aliquis male uti tanquã obiecto, puta, cũ male sentit de virtute, cũ odit eã, uel superbit de ea: nõ aũt tanquã principio usus, ita scilicet, q malus sit actus uirtutis.

Ad 6^m dicẽdũ, q uirtus infusa causatur in nobis a Deo sine nobis agentibus, non tñ sine nobis consentientibus: & sic est intelligendum qđ dr̃, Quam Deus in nobis sine nobis operatur. q uero per nos aguntẽ, Deus in nobis causat, nõ sine nobis agentibus: ipse.n. operatur in omni uoluntate, & natura.

QAESTIO LVI.

De subiecto uirtutis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de subiecto virtutis.

ET circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uirtus sit in potentia animæ, sicut in subiecto.

¶ Secundo, Vtrum vna virtus possit esse in pluribus potentijs.

¶ Tertio, Vtrũ intellect⁹ possit esse subiectũ virtutis.

¶ Quarto, Vtrum irascibilis & concupiscibilis.

¶ Quinto, Vtrum vires appræhensiuæ sensitiuæ.

¶ Sexto, Vtrum uoluntas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtus sit in potentia animæ, sicut in subiecto.

Pal 3 d. 33. q 3. *Medina art. 1.*

184 *Porrecta per totum.* AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q uirtus nõ sit in potentia aiæ, sicut in subiecto. Dicit. n. Aug. in 2. de lib. arb. q uirtus est qua recte uiuitur: viuere aũt non est per potentiã aiæ, sed per eius essentiã, ergo uirtus nõ est in potẽtia aiæ, sed in ei⁹ essentia.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2. Eth. Virtus est q bonũ h facit habentẽ, & opus eius bonũ reddit: sed sicut opus cõstituit per potentiã, ita habẽs uirtutẽ cõstituitur p essentiã aiæ. ergo uirtus non magis pertinet ad potentiã animæ, quàm ad eius essentiam.

¶ 3 Præt. Potentia est in secuda specie qualitatis, virtus aũt est quædam qualitas, ut supra dictum est: qualitatis autem non est qualitas. ergo uirtus nõ est in potentia animæ, sicut in subiecto.

SED CONTRA. Virtus est ultimum potentiæ, ut dicitur in 1. de cœlo: sed ultimum est in eo, cuius est ultimum. ergo uirtus est in potentia animæ.

RESP. Dicendũ, q uirtutẽ pertinere ad potẽtiã aiæ, ex tribus pòt esse manifestũ. Primo quidẽ ex ipsa rõne uirtutis, q importat perfectionẽ potẽtię: pfectio aũt est in eo cuius est pfectio. Scd̃o ex eo, q est habitus operatiuus, ut sup. dictũ est: õis autẽ operatio est ab aĩa per aliquã potentiã. Tertio ex hoc, q disponit ad optimum: optimũ aũt est finis, qui uel est operatio rei, uel aliquid consecutum per operationẽ a potentia egredientem. vnde uirtus humana est in potentia animæ, sicut in subiecto.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q uiuere dupliciter sumitur. Qñq; enim dr̃ uiuere ipsum esse uiuentis, & sic pertinet ad essentiã aiæ, quæ est uiuenti essendi principiũ. Alio mõ uiuere dicit operatio uiuentis, & sic uirtute recte uiuitur, inquantum per eam aliquis recte operatur.

Ad 2^m dicẽdũ, q bonũ uel est finis, uel in ordine ad finẽ dr̃: & ideo cũ bonũ operantis cõsistat in operatiõne, hoc ẽt ipsum qđ uirtus operantẽ bonũ facit, refert ad operationem, & per cõs ad potentiam.

Ad 3^m dicendum, q unum accidens dr̃ esse in alio sicut in subiecto, nõ quia accidẽs p seipsum possit sustentare aliud accidens, sed quia unũ accidens inhæret substantiæ mediante alio accidente, ut color corpori mediante superficie. vnde superficies dicitur esse subiectum coloris, & eo modo potentia animæ dicitur esse subiectum uirtutis. D. 1145.

ARTICVLVS II.

Vtrum una virtus possit esse in pluribus potentijs.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q una uirtus possit esse in duabus potentijs. Habitus. n. cognoscuntur p actus: sed unus actus h progredit diuersimode a diuersis potentijs, sicut ambulatio pcedit a rõne ut dirigente, a uoluntate sicut a mouẽte, & a potentia motiua sicut ab exequẽte. ergo ẽt unus habit⁹ uirtutis põt in plurib⁹ esse potẽtijs. 185 *Porrecta per totum. Inf. q. 60. art. 5. cor.*

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in 2. Eth. q ad uirtutẽ tria h requiruntur. f. scire, uelle, & immobiliter operari: sed scire pertinet ad intellectũ, uelle ad uoluntatẽ. ergo uirtus potest esse in pluribus potentijs. *ca. 4. t. 5.*

¶ 3 Præt. Prudentia est in h rõne, cũ sit recta rõ agibilium, ut dr̃ in 6. Eth. est ẽt in uoluntate, h q a nõ potest esse cum uoluntate peruersa, ut in eodẽ lib. dicit. ergo una uirtus pòt esse in duabus potentijs. *ca. 5. t. 5. ca. 12. in fin.*

SED CONTRA. Virt⁹ est in potẽtia aiæ sicut in subiecto: sed idẽ accidẽs nõ pòt esse in plurib. subiectis. ergo una uirt⁹ nõ pòt esse in plurib. potẽtijs aiæ.

RESP. Dicendũ, q aliquid esse in duobus, contingit dupliciter. Vno mõ sic, q ex æquo sit in utroq; & sic impossibile est una uirtutẽ esse in duabus potentijs: quia diuersitas potentiarũ attenditur sm generales conditiones obiectorum, diuersitas aũt habituũ sm speciales. vnde ubicunq; est diuersitas potentiarum, est diuersitas habituum: sed non cõuertit. Alio mõ potest esse aliquid in duobus, uel pluribus, non ex æquo, sed ordine quodam: & sic una uirtus pertinere pòt ad plures potentias, ita q in una sit principaliter, & se extendat ad alias p modum diffusionis, uel per modum dispositionis, secundum quod una potentia mouetur ab alia, & secundum quod una potentia accipit ab alia. *concl.* D. 1041. 1.771. D. 695. 1171. *concl.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q idem actus nõ potest æqualiter & eodem ordine ptinere ad diuersas potentias, sed sm diuersas rõnes, & diuerso ordine. D. 49.

Ad 2^m dicendũ, q scire præexigit ad uirtutẽ moralẽ, inquãtũ uirtus moralis operat sm rõne rectã: sed essentialiter in appetẽdo uirtus moralis cõsistit.

Ad 3^m dicendum, q prudentia realiter est in ratione sicut in subiecto: sed præsupponit rectitudinem uoluntatis sicut principium, ut infra dicetur. *21 seq. & q. 57. ar. 4*

ARTICVLVS III.

Vtrum intellectus possit esse subiectum virtutis.

SVPER Q. LVI. ART. III. *Medina ar. 3.*

IN artic. 3. & 6. omissis dubiis, dubium occurrit de sensu & verita...

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q intellectus non 186 *Porrecta per totum.*

te literæ: cum ponit dñam inter uirtutem simpliciter & intellectualem, ex huc q aliquis habitus dat facultatẽ faciendi bonum opus: sed non dat q semper operetur recte, vt Grammatica &c. aliquis aũt dat & facultatem faciendi bonũ opus, & dat q aliqs recte utatur facultate, vt iustitia. Est aũt hic multipliciter dubium. primo de qua rectitudine, seu bonitate est sermo, cũ dr, q aliquis habitus dat q recte utatur facultate, an s de bonitate ppria illi habitui, an de bonitate morali. Si de bonitate morali, obstat litera obijciens usui Grammaticæ nõ errorem in moribus, sed in Grammatica, barbarismũ scilicet, & solœcismum, ut patet in litera. si de bonitate propria illi habitui, nulla vr inter habit' dña. quilibet enim cũ quis eo utitur, dat suã bonitatem actui apto nato suscipere illam bonitatẽ. Deinde dubium est pp diuersitatem uocabulorum qua litera vtitur, quid intendit cum dicit, q dat q semper recte operetur: & sub alijs uerbis, q recte utatur facultate, uel sub alijs verbis, q reddit bonũ opus in actu: an scilicet intendat de opere in actu quod informatur habitu, puta de locutione in actu respectu Grammaticæ, concupiscentia respectu temperantiæ &c. an de actu uoluntatis, qui uocatur uti, quo omnibus habitibus vtimur, applicando eos ad operandum in actu cũ uolumus: & rursus intendat semper, an cũ utimur habitu illo. Si namque intendit semper, siue loquatur de uti, siue de opere, falsa manifeste est dña: quia possum cõtra, & pter quemcunq; habitũ acquisitũ & infusum, uti & operari, ut patet in peccantib. Si uero intendit de ipso opere qñ utitur habitu, pat quoq; vr iudicium de arte & uirtute morali. Sicut namq; contingit utentẽ Grammatica, quia non utitur totaliter ea, barbarizare: ita utentem iustitia uel temperantia, quia non totaliter utitur ea secundũ aliquid deficere. Si autem intendit de uti ipso actu uoluntatis, aut respectu operis. & hoc non, quia nulla esset differentia. contingit enim uti concupiscentia contra uel præter temperantiam quam habeo, sicut locutione contra Grammaticam, vel præter eam: aut respectu habitus, & obstant tria. Primum est q in litera dicitur, quòd ista secunda perfectio est respectu operis in actu, prima autem est respectu operis in facultate, quod est esse in potentia, modo opus in actu ab opere in potentia non distinguuntur genere, immo sunt eiusdem speciei specialissimæ: uti autem & opus grammaticæ uel temperantiæ distinguuntur genere, vel specie saltem, ut patet. ergo. Secundum est q hoc, scilicet rectificare ipsum uti, non conuenit omnibus moralibus uirtutibus: quia nec fortitudini, nec temperantiæ, quia sunt infra uoluntatẽ: & litera vult q conueniat omnibus moralibus, dicendo, quia: est iustus uel temperatus: & eadem ratio est de similibus. Tertiũ est, quia aut dat recte uti habitu, sic q non potest illo uti & non recte: & hoc est exclusum, ex eo quòd prudens nõ potest prudentia, & deficere in aliqua circunstantia, sicut Grammaticus barbarizare: aut quia dat recte uti quando vult, & hoc etiam inuenitur in actibus deductis impedimentis organorum &c. & sic nulla esset differentia assignata.

¶ Ad hoc dicitur, q hic est sermo de bonitate secundum illum habitum, & de uti, qui est actus uoluntatis. Nec refert utrum F ad actũ uel habitũ, utrũ semper, uel qñ vtitur habitu, uel qñ vult interpretetis: nulla enim harũ limitationũ opus est. intendit.n. author. q dña inter habitus in proposito hæc est, q quidam sunt, quorum perficere non se extendit ad uti ipso habitu: quidam uero sic. verbi gratia, Ars Grammaticæ est talis, q eius perficere nõ se extendit ad vti Grammatica: quia uti est actus uoluntatis, quẽ nullo pacto pficit ars Grammaticæ: & si ars Grammaticæ perficeret ipsum uti, tunc habens Grammaticam, ex ipso habitu inclinaret & determinaretur ad utendũ recte rectitudine Grãmaticali ipsa Grammatica: & si nõ recte uteret, imputaretur defectui Grammaticæ: mõ aũt non. Iustitia uero quia rectificatiua est ipsius uti, ideo uoluntas terminatr ad recte, idest iuste utendũ iustitia: & ppea si iniuste facit, iustitiæ defectus imputatr. Ex hac igitur dña innascitur, q defectus in artib. & scia ex vsu prouenientes nõ imputãtr ipsis, sed uoluntati: in moralibus aũt defectui ipsorum habituum. Rursus ut melius Nouitij doctrinã hãc imbibãt, & q libet hinc fructũ referat agnitionis suis post, an hẽat uirtutẽ aliquã moralem: sciito q in actibus potentiarũ rõnabilium (de his .n. est sermo) vel habituũ, est considerare duo. unũ est proportio ipsius actus ad ipsam potentiã seu habitum, puta, locutionis ad imaginatiuam appetitumq; motiuum organi &c. & Grãmaticam alterum est usus quo hæc principia a uoluntate libere aplicata sunt ad hunc actum eliciendum. Nunquam namque potentiæ animæ aut habitus ponerent operationes proprias in actu, nisi uoluntas applicaret eas, & eos ad eliciendas operationes: ipsa enim est, quæ utitur omnibus, & hoc est uti, ut patet ex superius dictis in quæstione de Vti. Dupliciter ergo comparatur operatio ad potentiam. Primo secundum se absolute, prout ipsa potentia est apta nata elicere talem actum. Secundo ad ipsammet potentiam, ut stat sub uoluntate vtente, seu applicante ipsam potentiam ad eliciendam operationem in actu secundo. & sic differentia in proposito habituum est, quod quidam habitus sunt perfectiui potentiarum absolute in ordine ad sua opera, & hoc uocatur in litera, quòd dant facultatem faciendi opus bonum, sed non perficiunt easdem potentias, ut stant sub uoluntate utente. & istæ sunt artes & scientiæ, quarum non interest perficere vsum, neque in uoluntate imperante, neque in potentijs exequentibus vt sic. Quidam uero habitus perficiunt potentias non solum absolute, sed etiam ut usuales, siue operatiuæ, siue executiuæ: & hi sunt virtutes morales, & dicuntur in litera dare non solum facultatem boni operis, sed rectum vsum facultatis: quia perficiunt quoad utrumque. Dicuntur etiam reddere opus bonum in actu: quia perficiunt usum, qui est immediata ratio, quòd sint in actu. Ad euidentiam autem solutionum dandarum quæsitis, oportet recolere superius determinata: in primis cum dicitur, quòd habitus dat facultatem, & dat rectum usum, non est intelligendum nisi eo modo quo habitus est natus dare. Non enim habitus dat bonitatem cogendo ad illum, aut ita plene etiam immobiliter subijciendo sibi potentiam, quòd non possit in oppositum, sed per modum inclinantis. Vnde differentia consistit in hoc, quòd ars

*li.1.a.15. tom.1.

*q.55.ar.3.

*li.2.Eth. ca.6.to.5.

*q.præc. art.4.

*q.præc. ar.3. & 4.

sit subiectũ uirtutis. Dicit.n. August. in lib.* de moribus Ecclesiæ, q oĩs uirtus h est amor, subiectũ aũt amoris non est intellectus, sed solum uis appetitiua. ergo nulla uirtus est in intellectu.

¶ 2 Præt. Virtus ordinatr ad h bonũ, sicut ex supradictis patet.* G bonũ aũt non est obiectũ intellectus, sed appetitiuæ uirtutis. ergo subiectũ uirtutis nõ est intellectus, sed appetitiua uirtus.

¶ 3 Præt. h Virtus est, q bonũ facit habentẽ, ut Philosophus dicit:* sed habitus perficiẽs intellectũ nõ facit bonũ habentem, non.n. propter scientiam, vel artem dr hõ bonus. ergo intellectus non est subiectum uirtutis.

SED CONTRA est, qd mens maxime dr intellectus: subiectũ aũt H uirtutis est mẽs, ut patet ex diffinitiõe uirtutis sup. inducta. ergo intellectus est subiectũ uirtutis.

RESP. Dicendũ, q sicut supra dictũ est,* Virt' est habitus quo aliquis bene utitur. Dupliciter aũt habitus aliquis ordinatr ad bonũ actum, Vno mõ, inquantũ per hmõi habitũ acquiritur homini facultas ad bonũ actum: sicut per habitum Grammaticæ I hẽt hõ facultatẽ recte loquẽdi, non tñ Grammatica facit, ut hõ semper recte loquatur. potest.n. Grammaticus barbarizare, aut solœcismum facere. & eadẽ rõ est in alijs scientijs & artibus. Alio mõ aliquis habitus non solum facit facultatẽ agendi, sed ẽt facit, q aliquis recte facultate utatur: sicut iustitia non solũ facit, q hõ sit prõptæ uolũtatis ad iusta operandũ, sed ẽt facit ut iuste operetur. Et quia bonũ sicut & ens, non dr simpliciter aliquid fm id, quod est in potentia, sed fm id quod est in actu, iõ ab hmõi habitibus simpliciter dr homo bonum operari, & esse bonus, puta, quia est iustus uel temperatus: & eadem ratio est de similibus. Et quia uirtus est q bonũ facit habentem, & opus eius bonũ reddit, hmõi habitus simplr dñr uirtutes, qa reddunt bonũ opus in actu, & simpliciter faciunt bonum habentem. Primi uero habitus nõ simpliciter dñr uirtutes, quia non reddunt bonũ opus, nisi in quadam facultate, nec simpliciter faciũt bonũ habentẽ. non.n. dr simpliciter aliquis hõ bonus ex hoc,

K

quòd est sciēs uel artifex, sed dr̄ bonus solum secūdum quid, puta, bonus Grammaticus, aut bonus faber. & pp hoc plerunque scientia & ars contra uirtutem diuiditur: quandoque aūt uirtutes dicuntur, ut patet in 6. Ethi.* ᵐ Subiectum igitur habitus, qui secundum quid dicitur uirtus, potest esse intellectus non solū practicus, sed etiam intellectus speculatiuus absq; omni ordine ad uoluntatē* sic enim Philosophus in 6. Eth.* scientiam, sapiētiam, & intellectum, & etiam artem ponit esse intellectuales uirtutes. ᵖ Subiectū uero habitus, q simpliciter dicitur, uirtus non pōt esse nisi uolūtas, uel aliqua potentia, secundū quod est mota a uolūtate.ᑫ cuius rō est: quia voluntas mouet oēs alias potētias, quæ aliqualiter sunt rationales ad suos actus, ut supra habitum est.* & ideo q̄ homo actu bene agat, contingit ex hoc, q̄ homo habet bonā uoluntatem: vnde uirtus, quę bene facit agere in actu, nō solū in facultate, oportet q̄ uel sit in ipsa uolūtate, vel in aliqua potētia, sm̄ qđ ē a volūtate mota. Cōtingit aūt intellectū a uolūtate moueri, sicut & alias potētias: cōsiderat.n. aliqs aliqd actu, eo q̄ vult: & iō intellectus sm̄ qđ hēt ordinē ad volūtatē, pōt eē subiectū uirtutis simpl̄r dictę. & hoc mō itellect' speculatiu' uel rō, ē subiectū fidei. mouet.n. itellect' ad assentiēdū his q̄ sūt fidei ex iperio uolūtatis. Null'.n. credit nisi uolēs.

B Intellectus uero practic' ē subiectū prudētię. cū.n. prudentia sit recta rō agibiliū, requiritur ad prudentiam, q̄ hō se bene habeat ad principia huius rōnis agendorū, q̄ sunt fines ad quos bñ se hēt hō p rectitudinē uolūtatis, sicut ad principia speculabiliū p naturale lumē intellectus agētis. Et iō sicut subiectū sciæ, q̄ est rō recta speculabiliū, ē intellect' speculatiu' i ordine ad intellectū agētē: ita subiectū prudētię est intellectus pratic' in ordine ad uoluntatē rectam.

C AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ uerbum Aug. intelligendum est de uirtute simpliciter dicta, ñ q̄ oīs talis uirtus sit simpl̄r amor, sed q̄a dependet aliqualiter ab amore, inquantū dependet a uoluntate, cuius prima affectio est amor, ut supra dictum est.*

AD 2ᵐ dicēdū, q̄ bonū uniuscuiusq; ē finis eius: & iō cū uerū sit finis intellectus, cognoscere uerū ē bonus act' intellectus. uñ habitus pficiēs intellectū ad uerū cognoscendū uel in speculatiuis, uel in practicis, dr̄ uirtus.

D AD 3ᵐ dicēdū, q̄ ratio illa pcedit de uirtute simpl̄r dicta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum irascibilis & concupiscibilis sint subiectum virtutis.

AD QVARTVM sic pceditur. Vr̄ q̄ irascibilis, & concupiscibilis non possint esse subiectū uirtutis. Hūoi.n. uires sunt cōes nobis, & brutis: sed nunc loquimur de uirtute sm̄ qđ est propria homini. sic.n. dr̄ uirtus

ex sua ratione non inclinat voluntatem, aut aliquam potentiā A ut subsistat uoluntas ad usum Grammaticæ: quia nec respicit uoluntatem aut potentias sic: moralis autem uirtus ex propria ratione inclinat uoluntatem ad rectum sui usum, quamuis uoluntas non sequatur quidquid hmōi inclinationes habituum: & tunc peccat. & uirtus moralis culpatur, q̄a ab opere proprio, s. perfectione debita actui utendi deficit. minus enim perfecte hr̄ uirtutem a qua subducitur actus, qui dēt illi submitti. Et ex hoc patet q̄ oportet nō limitate *Cap.3. & 4. to.5. q̄ā utitur, aut vult actionem, semper &c. concl. ᵐ Ars.n. nunquam, moralis uirtus semper ex se per modum inclinantis dat rectū usum sui, quia qhque in idē redit applicare habitum actui, & actum supponere habitui: & *Cap.3.4. 6. et 7. to.5. similiter non uti habitu, aut subducere actum ab habitu, nō refert utrum ad habitum uel actum uti referas &c. concl. ᵖ Ad primam obiectionem in oppositum contra hoc, q̄ intelligitur de uti illo habitu, dicitur q̄ licet uerum sit, quòd operat o. quam perficit aliqua uirtus moralis, puta. concupiscētia, differat specie *q.9. ar.1. ab uti concupiscere tū libere exercitū ut sic, coincidit cū uti, immo est ipsum uti in executiua potētia. vndè magna æquiuocatio ē, aut figuræ dictionis, cōparare concupiscentiā in actu, ad cōcupiscentiam in potentia: & cōparare concupiscentiam libere exercitam ut sic, ad concupiscentiā ut est in facultate cōcupiscibili. Argumentū, e. primo mō pcedit, & author loquitur secundo mō. uñ uerbū authoris nihil obstat proposito: q̄a docet operationem in actu non ipsam absolute, sed ipsam ut in actu, idest, secundum id, unde habet quòd sit in actu, idest, secundū usum, ex hoc enim habet quod sit in actu. & propterea, quia E scilicet ex usu est operatio in actu, comperat secundum perfectionem habitus potentiæ, sicut actum potentiæ: & uere sic est. Habitus enim dans solam facultatem bene operandi, dat bonitatem operationis in potentia: habitus autē dans etiam rectum usum eius, dat bonitatem operationis in actu: quia usus constituit operationē in actum, quia est applicatio potentiæ ad ipsā. Ad secundum dicitur dupliciter. Primo, quòd uirtutes in irascibili & concupiscibili, scilicet temperantia & fortitudo, recti ficant uti, quia stabiliunt fines prudētiæ regulatiuæ ipsius uti ex illis finibus ut principijs: & sic extendunt se ad uoluntatem mediate. Secundò, quòd huiusmodi uirtutes rectificant usū, p quāto eget rectificatione, non eget autem rectificatione ōn his uirtutibus, ut est in uoluntate. sed ut est in ipsis potentijs inferioribus: & ideo rectificant concupiscibilem, ut subsunt usui uoluntatis. ipsa autem uoluntas non eget rectificatiuo ad hoc, q̄a ex se determinata est ad rectitudinē omnis sui actus circa bonū

fortitudinis & temperantiæ, ut inferius dicetur. Ad tertiū autem, dictum est, quòd dat per modum inclinantis, quòd semper recte utatur, & non cum hac uel illa limitatione, quod non facit ars. cum hoc tamen stat, ut dictum est, quòd non utatur illo, quòd agat contra, & præter illum agat &c.

vis eodem articulo aduerte subiectū fidei & prudentiæ, ut in locis proprijs fundamēta hic habeat, ubi tractabitur quicquid hinc difficultatis occurrerit. Et si uis uidere quō intellectus in ordine ad uoluntatē sit talium habituum subiectū, conspice naturam actuum propter quos ponuntur. Quia enim credere, est actus intellectus non absolute, sed à uoluntate moti quia nullus credit nisi uolens: consequens est, ut habitus fidei inclinans intellectum ad credendum, perfectio sit eius, ut a uolūtate mobilis. Et similiter, quia præcipere actus ē intellect' a uoluntate moti, ut superius in quæstione de imperio patet, oportet ut prudentia, cuius præcipuus & proprius actus est recte *q.25. ar.1. præcipere in agibilibus, sit perfectio intellectus non absolute, sed ut a uolūtate moti. & hæc bene nota.

SVPER Q. LVI. ART. IIII.

Cap.3.d.33.q.1.ar.1. Med.ar.4.

IN articulo 4. eiusdem 56 q. dubiū occurrit ex Scoto in tertio senten. dist 33. negante in concupiscibili & irascibili, q̄ sunt potentiæ partis sensitiuæ, uirtutes: & uolens q̄ licet possit concedi, q̄ in istis potentijs sit aliquis habitus inclinans ad delectabiliter obsequendum rectæ rationi, non tamen habitus ille est propriè uirtus quia non est habitus electiuus, nec inclinant ad rectas electiones.

287 *Porrecta per totum.* Inf. art. 5. ad 1. Et 3. d. 34. q. 2. ar. 2. ad 2. Et uer. 1. q. art. 4. p tu. et art. 10. ad 3.

¶ Ad euidentiam huius, mitum primo uidetur de hoc lumine, cum fortitudinem, & temperantiam uirtutes enumeratas in secundo Ethicorum posuerit aperte Aristo. in parte irrationali: quare non respondit Arist. & similiter cum fundamentum suū fuerit argumento à Sancto Thoma hic quarto loco factum, & solutum: quare non confutauit responsionem. Dic to ergo cum Aristotele, & authore, quòd appetitus sensitiuus distinctus per irascibilem, & concupiscibilem, est subiectum uirtutis moralis propriæ, temperantiæ scilicet, & fortitudinis: non inquantum communis est nobis, & brutis, sed ut obedibilis rationi, & quòd sibi conuenit diffinitio uirtutis posita in 2. Ethicor. scilicet, quòd est habitus electiuus, dupliciter. Primo, quia est principiū electionis parte sua in ipsa potentia inferiore: inclinat enim temperantia concupiscibilem ad electam abstinentiam, ita q̄ non inclinat solum ad abstinentiam, sed ad abstinentiam electā ut sic. & ratio est in promptu: quia perficit eam ut subsistat electioni, sicut ante dictum est de usu. Electio.n. licet sit partis superio-

sis ut pricipaliter eligentis, ē in partiū obsequentiū ut exequētiū, & adhoc egēt uirtute ut ad participabilē in eis electionē ꝓprij actus determinatæ sunt: & hoc est idē ei qđ consueuit dici de actibus istis ut imperatis. Secundo, qa ē principiū electionis in uoluntate mediante, mediante.s. intentione, ut in lra dř. Cū enī qualis unusquisq; est, talis finis ei uideatur, ut dř tertio Ethi. ex hoc ꝙ aliqs ē talis ex bona dispositiōe temperantiæ, uidebit ei mediū in hmōi passionib. finis bonus & sic in illo formabitur intētio talis boni. ex intēsione aūt finis subsequitur mediodiscursu prudentiæ ex stabilito fine discurrentis conclusiu electionis. & hæc est solutio lrę. Vñ, & habitus est electiuus in proprio subiecto electionis participatæ: & est inclinās ad bonas electiones, dāto earū principiū, qđ ē intētio finis, & in electiōe claudit, ut pricipiū in conclusione.

*p.p.q.81. ar.2. *li.8.ca.5. tom.1. *q.55.ar.4.

humana. non igitur humanę uirtutis pōt esse subiectum irascibilis, & concupiscibilis, quę sūt partes appetitus sensitiui: ut in primo dictum est *.

¶2 Prǽt. Appetitus sensitiuus est vis utens organo corparali: sed bonū uirtutis ñ pōt esse i corpore hois. Dicit.n. Apostolus Rom. 7. Scio, ꝙ ñ habitat i carne mea bonū. ergo appetit⁹ sensitiu⁹ ñ potest esse subiectum uirtutis.

¶3 Prǽt. Aug. probat in li. de moribus Ecclesię, * ꝙ uirtus ñ ē in corpore, sed in aīa, eo ꝙ p aīam corpus regit: vñ ꝙ aliqs corpore bñ utař, totū refert ad aīam. sicut si mihi auriga obtēperas, equos qb. ꝑest, recte regit, hoc totū mihi debeř: sed[h] sicut aīa regit corpus, [h]ita ēt rō regit appetitū sensitiuū. ergo totū rōnali parti debeř, ꝙ irascibilis, & concupiscibilis recte regant: sed uirtus est qua recte uiuitur, ut supra dictum est. uirtus igitur nō est in irascibili, & concupiscibili, sed solum in parte rationali.

¶4 Præt. Principalis actus uirtutis moralis est[h] electio, ut dř i 8. Ethi.* sed electio nō est act⁹ irascibilis, sed rōnis, ut s̄. dictū est.† ergo uirtus moralis nō est in irascibili, & cōcupiscibili, sed in rōne.

*ca.13. in fin. †q.13. ar.1.

SED CONTRA est, quòd fortitudo ponitur esse in irascibili, temperantia autem in concupiscibili: unde Philosophus dicit in 3. Ethicorum.* quòd hę uirtutes sunt irrationabilium partium.

*ca.10. in princ. 3.

RESP. Dicendū, ꝙ irascibilis, & cōcupiscibilis dupliciter cōsiderari possunt. Vno mō ẽm se, inquātū sunt partes appetitus sensitiui: & hoc mō nō cōpetit eis, ꝙ sint subiectū uirtutis. Alio mō possunt cōsiderari inqtū participāt rōnē p hoc, ꝙ natę sūt rōni obedire: & sic irascibilis, uel cōcupiscibilis pōt esse subiectū uirtutis humanę. Sic.n. est principiū humani act⁹ inquātū participat rōnē & in[m] his potētijs necesse est ponere[n] uirtutes. [m] Qđ.n. in irascibili, & ꝯcupiscibili sint aliquę uirtutes, patet. Act⁹ eñ, q ꝓgredit ab una potētia ẽm qđ ē ab alia mota, nō pōt esse ꝑfectus, nisi utraq; potētia sit bene disposita ad actū: sicut actus artificis nō pōt esse cōgruus, nisi ēt artifex sit bene dispositus ad agendū, & ēt ipsum instrm̄. In his igitur, circa q̄ operař irascibilis, & cōcupiscibilis, ẽm quod sunt a rōne motæ, necesse est ut aliquis habit⁹ ꝑficiens ad bñ agēdum sit nō solū in rōne, sed ēt in irascibili, & cōcupiscibili. Et qa bona dispositio potentiæ mouentis motæ attendit ẽm conformitatem ad potentiā mouentem: iō uirtus, quæ est in irascibili, & concupiscibili, nihil aliud est quàm quædam habitualis conformitas istarum potentiarum ad rationem.

*uel. m D.106.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ irascibilis, & cōcupiscibilis scdm se considerate, prout sunt partes appetitus sensitiui, cōes sunt nobis, & brutis: sed scdm quod sunt rōnales per participationem, ut obedientes rōni, sic sunt propriæ hominis: & hoc modo possunt esse subiectum uirtutis humanę.

AD 2m dicēdū, ꝙ sicut caro hois ex se qdē ñ habet bonū uirtutis, fit tñ instrm̄ uirtuosi actus, inquatū mouēte rōne mēbra nostra exhibem⁹ ad seruiēdū iustitię: ita ēt irascibilis, & cōcupiscibilis ex se qdē nō habent bonū uirtutis, sed magis infectionē fomitis: inquantum uero cōformantur rationi, sic in eis aggeneratur bonum uirtutis moralis.

AD 3m dicēdū, ꝙ alia rōne regiř corpus ab aīa, & irascibilis, & cōcupiscibilis à rōne. Corpus enim ad nutū obedit aīæ absque ꝯtradictione in his, in qb. natū est ab aīa moueri. Vnde Philosoph. dicit in 1. Polit.* quod aīa regit corpus despotico principatu idest, sicut dñs seruū. & iō totus motus corporis refertur ad aīam, & ꝑp hoc in corpore non est virt⁹, sed solū in aīa. Sed irascibilis, & cōcupiscibilis non obediunt ad nutū rōni, sed hñt proprios mot⁹ suos, quibus interdum rōni repugnant. unde in eodē li. Philosoph. dicit, * quòd rō regit irascibilē, & cōcupiscibilē principatu politico, quo.s. regunř liberi, q habent in aliqb. propriā uoluntatē: & ꝑp hoc et oportet in irascibili, & concupiscibili esse aliquas uirtutes, quibus bene disponantur ad actum.

*c.1. a medio t.5. *ro.1.Pol. ca.3. post med. t.5.

AD 4m dicēdū, ꝙ in electiōe duo sunt, scilicet intentio finis, quæ pertinet ad virtutem moralem: & præacceptio eius quod est ad finem, quod pertinet ad prudentiam, ut dicitur in 6. Eth.* Quod autē habeat rectam intentionem finis circa passiones aīæ, hoc cōtingit ex bona dispositiōe irascibilis, & cōcupiscibilis: & iō virtutes morales circa passiones, sūt i irascibili, & cōcupiscibili, sed prudētia ē in rōne.

*ca.2. t.9.

ARTICVLVS V.

Vtrum vires apprehensiuæ sensitiuæ, sint subiectum virtutis.

AD QVINTVM sic procedit. Vř, ꝙ in uiribus sensitiuis apprehensiuis interius possit esse aliqua uirtus. Appetitus enim sensitiuus pōt esse subiectū uirtutis, inquantum obedit [h] rōni: sed uires sensitiuę apprehēsiuæ interius rōni obediunt. ad imperiū.n. rōnis operař, & imaginatiua, & cogitatiua, & memoratiua. ergo i his uirib. pōt eē uirt⁹.

¶2 Præt. [h] Sicut appetitus rōnalis, qui est uoluntas, in suo actu pōt impediri, uel ēt adiuuari p appetitū sensitiuū, [h]ita ēt intellectus, uel rō pōt impediri, uel ēt iuuari per uires prædictas. sicut ergo in viribus sensitiuis appetitiuis potest esse uirtus, ita etiam in apprehensiuis.

¶3 Prǽt. Prudētia est q̄dā uirtus, cuius[h] partem ponit Tullius memoriam in sua Rhetorica.* ergo

SVPER Q. LVI. ART. V.

Med art.5.

288

IN art.5. eiusdē 56. q. aduerte Nouitie propter rationē, quæ fit in corpore articuli, duo. Primum, ꝙ hæc duo repugnāt, ꝙ aliquis habitus sit virtus, & ꝙ subiectū eius sit alicia potētia ab illa, quæ est consummatiua operis illius, ad quod perficiēdum ponitur illa uirtus. Et repugnantia fundatur super hoc, ꝙ uirt⁹ sic reddit op⁹ suū bonū, ꝙ nō contingit opus illud uirtute habēte suū perficere, malū esse, ut in litera breuiter dř. ex hoc enim statim patet, ꝙ si opus aliquod, ad quod ponitur uirtus, si consummandum à potentia B, & uirtus illa ponatur in potētia A, ꝙ quantūcunq; uirtus illa habeat

Per rectā per totum. Sup q.50. ar.3 ad 3. Et 3. d.33. q.2. art.4. q.2. ad 6. Et ver. q. 1. ar.4. ad 6. *li.2. de sensu. 1 fol. 4. ante finem lib.

beat suũ perficere in potẽtia, A, & actu et° adhuc opus illud male consummabitã potentia, B, oportet. ergo si uirtus illa dẽt illud opus bonũ sic reddere, ut nõ relinquatur φ fiat malus, φ sit in potẽtia cõsummatiua operis, ut in subiecto. Scdm est φ minore, φ uires interiores apprehensiuæ dupliciter sumũtur, Primo scdm naturã, & sic à natura, & non à uirtute, oẽs habitu determinantur. Alio mõ subsunt rõni; & sic ordinantur ad intellectus perfectionẽ pp qđ ipsũ habitos, qui sunt in his partib. sunt pparatorij ad intellectus actum, & non sunt perfectiui earũ ad proprios actus scdm se: & ideo in litera dr, φ cognitio ueri, ad quam ordinatur oĩs uirtus bonum cognitionis faciens, consummatur intellectu tantum: & ppea in his uiribus nulla est uirtus.

*ca. 1. to. 5.
*ca. 1. to. 5.
*c. 3. a me dio to. 2.
*lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib.

ẽt in ni memoratiua põt esse ali A qua uirtus, & eadẽ rõne in alijs interiorib. apprehẽsiuis uiribus.

Sed contra est, qđ oẽs uirtutes, uel sunt intellectuales, uel morales, ut dr in 2. Eth.* morales aũt uirtutes oẽs sunt in parte appetitiua: intellectuales aũt in intellectu, uel rõne, sicut patet i 6. Eth.* nulla ergo virt⁹ est in virib. sensitiuis apprehensiuis intern[a].

Respon. Dicendũ, φ in uirib⁹ sensitiuis apprehẽsiuis interius B ponunt aliqui habitus: qđ patet ex hoc pręcipue, φ Philos. dicit in lib. de memoria*, φ in memorando unũ post aliud, operatur cõsuetudo, quæ est quasi quædã natura. nihil aũt est aliud habit[a] consuetudinalis q̃ habitudo acquisita p cõsuetudinẽ, quę est in modũ naturæ. Vnde de uirtute dicit Tullius in sua Rhet.* φ est habitus in modũ naturę rõni cõ sentaneus. In hoĩe tñ id, qđ ex C consuetudine acquirit in memoria, & in alijs uirib⁹ sensitiuis apprehẽsiuis, nõ est habit⁹ p se, sed ĩ aliqđ annexũ habitibus intellectiuæ partis, ut sup. dictũ est*. sed tñ si qui sunt habitus in talib⁹ uirib[a], uirtutes dici nõ pñt. uirt[a].n.est habitus pfectus, quo nõ cõtingit nisi bonũ opari. unde oportet, φ uirtus sit in illa potẽtia, q̃ est consummatiua boni operis: cognitio aũt ueri nõ ꝯsummat in uirib. sensitiuis apprehẽsiui[s]. sed hmõi uires sunt quasi ꝑparatoriæ ad cognitionẽ intellectiuã: & iõ [m] in hmõi uiribus nõ sũt uirtutes°, qb⁹ cognoscitur uerum, sed magis in intellectu, uel ratione. D

*art. 2. horus quęst. & q. 50. a. 4. ad 3.
contl. m

Ad primum ergo dicendũ, φ appetit⁹ sensitiu[a] se hẽt ad uoluntatẽ, q̃ est appetitus rõnis, sicut motus ab eo. & iõ op[a] appetitiuæ uirtutis ꝯsummatur in appetitu sensitiuo: & pp hoc appetit⁹ sensitiu⁹ ẽ subiectũ uirtutis. uirtutes aũt sẽsitiuæ apphensiuæ magis se hñt ut mouẽtes respectu intellect[a], eo φ phãtasmata se hñt ad aĩam intellectiuã, sicut colores ad uisum, ut dr in 3. de anima*. & ideo opus cognitionis in intellectu terminatur: & pp hoc virtutes cognoscitiuæ sunt in ipso intellectu, uel ratione. & per hoc patet solutio ad secundum.

*te. 18. to. 2.

Ad 3[m] dicendũ, φ memoria non ponit pars prudẽtię, sicut species est pars generis, quasi ipsa memoria sit q̃dã uirtus p se: sed quia unum eorum, q̃ requiruntur ad prudentiam, est bonitas memoriæ, ut sic quodãmõ se hẽat p modũ partis integralis.

289 Porrecta per tetum. 3. dis. 23. q. 1. ar. 4. q. 1. corp. ad 2. & 3. & dis. 43. q. 2. ar. 4. q. 2. & 4. co. Et uir. q. 1. ar. 5. per to. & ar. 12 ad 6. & q. 3. a. 2. cor.

SVPER Q. LVI. ART. VI.

Medina ar 6.

In articulum. 6. eiusdẽ 56. in quo cõcludit, φ in uoluntate est aliqua uirtus. s. respectu boni diuini, & proximi; & aliqua nõ s. respectu boni proprij, dubiũ occurrit ex Scoto in 3. sẽt. d. 33. cõtra literam partem. putat. n. φ tẽperantia, & fortitudo in uoluntate sint, & ibi propriæ uirtutes in concupiscibili aũt & irascibili non sunt propriæ uirtutes: sed de hoc quantũ ad concupiscibilẽ, & irascibilẽ spectat, tractauimus. unde relinquitur quantũ ad uoluntatẽ discutere rõnes, & cõclusiones. ¶Est igitur dubiũ circa rõnẽ allatam in litera, ad probandũ φ in uoluntate non sit aliqua uirtus ad proprium uolentis bonum. Primo quia falsum vr. φ uoluntas ex propria rõne sit sufficienter determinata ad bonũ rõnis proprij uolentis: q a si sic esset, uolũtas ut in plurib. saltem eligeret tale bonum rõnis: & rursus prompte, faciliter, & delectabiliter tale bonũ eligeret & rursus ad tale bonũ eligẽdum recte eodem mõ determinata esset: hæc sũt falsa. ergo. Sequela probatur: quia determinatio naturæ excludens habitum, supplet qdquid daret habitus i subiecto apto nato, & tãto melius, quanto habitus imitatur naturã: & non econuerso. falsitas aũt consequentis experiẽtia probatur: nã in nobis ipsis hæc experimur. Et rõne cõfirmat. q a si uoluntas esset ea ppria rõne determinata ad tale bonũ, non opus esset cõtinentiæ habitu in uoluntate. Si. n. uoluntas ex se magis aut æque determinata est ad bonũ tale, ac si haberet habitũ uirtutis, & habendo habitum uirtutis, puta, temperantiæ, nõ egeret cõtinentia. ergo inclinata ea propria ratione non egeret continentia: sed per te eget continentia. ergo uolũtas non est

*lib. 3. de aĩa text. 42. to. 2.
*lib. 2. de inuentione in fol. 4. ante finem lib.
*li. 1. eth. ca. ult. & li. 2. ca. 1. to. 5.

ARTICVLVS VI.

Vtrum uoluntas possit esse subiectum uirtutis.

AD SEXTVM sic procedit. Vĩ φ uolũtas nõ sit subiectum alicuius uirtutis[h]. Ad id.n. qđ ꝯuenit potẽtię ex ipsa rõne potẽ A tiæ, nõ requirit aliqs habit⁹: sed q̃ ipsa rõne uolũtatis cũ sit in rõne, ẽm Philosophũ in 3. de aĩa*, est φ tendat in id, qđ est bonũ ẽm rõnem, ad qđ ordinatur omnis uirtus: q a unũquodq; naturaliter appetit ꝓpriũ bonũ. uirtus.n.est habitus p modũ naturæ consentaneus rõni, ut Tulli.* dicit in sua Rhet.† ergo uoluntas non est subiectum uirtutis.

¶2 Præt. Oĩs uirtus aut est intel- B lectualis, aut moralis, ut dr in 1. & 2. Ethic*. sed uirt⁹ intellectualis est sicut in subiecto in intellectu, & rõne, nõ aũt in uolũtate: uirtus aũt moralis est sicut ĩ subiecto in [h] irascibili, & cõcupiscibili, q̃ sunt irrationales p participationẽ. ergo nulla uirtus est in uoluntate sicut in subiecto.

¶3 Præt. Oẽs actus humani, ad quos uirtutes ordinant, sunt uoluntarii. si igit respectu aliquorũ C humanorũ [h] actuũ sit aliqua uirtus in uolũtate, pari rõne respectu oĩm actuũ humanorũ erit uirtus in uoluntate. aut ergo in nulla alia potẽtia erit aliqua uirt⁹, aut ad eũdẽ actũ ordinabunt duæ uirtutes: quod videtur incõueniens. uoluntas ergo non potest esse subiectum uirtutis.

Sed contra est, φ maior pfectio requirit in mouente, q̃ in moto: sed uolũtas mouet irascibilẽ, & cõcupiscibilẽ, multo ergo magis dẽt eẽ uirt⁹ i uolũtate, q̃ in irascibili, & cõcupiscibili. D

Resp. Dicendũ, φ cũ p habitũ pficiatur potentia ad agendũ ibi indiget potẽtia habitu pficiẽte ad bñ agendũ, q qdẽ habitus est uirtus, ubi ad hoc nõ sufficit ꝓpria ratio potẽtiæ. oĩs aũt potentię ꝓpria ratio attendit i ordine ad obiectũ. unde cũ, sicut dictũ ẽ, obiectũ uolũtatis sit bonũ E rõnis uolũtati ꝓportionatũ, q̃tũ ad hoc ñ indiget uolũtas uirtute ꝑficiẽte: sed si qđ bonũ imineat hoĩ uolẽdũ, qđ excedat ꝓportionẽ uolẽtis siue q̃tũ ad totã spẽm humanã, sicut bonũ diuinũ qđ trãscẽdit limitas humanę nãæ, siue q̃tũ ad ĩdiuiduũ, sicut bonũ ꝓximi, ibi uolũtas indiget uirtute. Et iõ hmõi [m] virtutes, q̃ ordinãt affectũ hoĩ i Deũ, uel i ꝓximũ sunt in uolũtate sicut in subiecto [n], ut charitas, iustitia, & hmõi. contl. m

Ad primum ergo dicẽdũ, φ ratio illa hẽt locũ de uirtute, q̃ ordinat ad bonũ ꝓpriũ ipsius uolẽtis,

est ex se inclinata ad tale bonum. Deinde dubitatur, quia si uoluntas determinata ex propria rõne, est ad bonum iustitiæ. ergo nec uirtus iustitiæ in ea esset. Probatur sequela: quia bonum iustitiæ est secundum rõnẽ, & est proprium exercentis iustitiã. iustitia n. bonũ reddit habentẽ, & opus eius bonum. Deinceps arguit Scotus, quia cũ iustitia sit uirtus moralis, & in uoluntate, rõnes, q̃ militant de uoluntate, & uirtute morali, non concludunt. Præterea uoluntas est indeterminata non solũ ad opposita obiecta, sed modus agendi, scilicet recte, & non recte. ergo eget inclinatione ad recte agendum, & hæc est uirtus.

* In corp. ar.

sicut tẽperantia & fortitudo, q̃ sunt circa passiones humanas, & alia hmõi, ut ex dictis patet *.

Ad 2m dicendũ, q̃ rationale p participationem nõ solum est irascibilis, & cõcupiscibilis, sed

Præterea uoluntas non magis est determinata ad unum, quàm intellectus. ergo ex frequentibus rectis electionibus generatur in ea uirtus, sicut intellectus ex frequentibus actibus. Præterea uoluntas non facile, prompte, & delectabiliter se habet sine uirtutis habitu. ergo eget uirtute. Sequela patet, & antecedẽs probatur in uitioso nuper conuerso, qui difficultatem patitur in perseuerando, quia non habet habitum acquisitum uirtutis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum naturaliter amabile sit bonum, unicuique autem proprium, ut experientia testatur, consequens est, ut uoluntati, quæ appetitus est rationalis, amabile sit naturaliter, & bonum, & bonum proprium. Cum autem apud Dionysium 4. cap. de diui. nom. bonum habentis sit secundum rõnem esse, & hoc non conueniat habenti secundum appetitum sensitiuum, oportet quòd conueniat secundum appetitum rationalem. bonum enim appetitus alicuius obiectum constat esse. Igitur obiectum uoluntatis est bonum rõnis, & si huic addatur proprietas, concludetur q̃ proprium bonum secundum rationem est naturale obiectum uoluntatis, ac per hoc uoluntas est ex propria natura inclinata ad proprium bonum secundum rõnem. & quia rationis medium in passionibus concupiscibilis, & irascibilis non est alienum, sed proprium bonum secundum rationem ipsius habentis passiones: adeo naturaliter uoluntas habentis passiones, qualis est uoluntas humana, ex se determinata est ad tale bonum. Sed aduerte, quod aliud est uoluntatem esse naturaliter inclinatam quantum est ex se ad proprium uolentis bonum secundum rationem: & aliud est uolentem esse naturaliter inclinatum ad hoc. primum enim sonat in uoluntate tantũ talem determinationem: secundum simpliciter. Et tanta est inter hæc distantia, ut ex hac radice omnia fere soluenda sint, ut nunc uidebitur. Si n. uolens, puta, Sortes esset determinatus, ita q̃ non egeret habitu ad medium rõnis in passionib. priuous esset ad opera temperantiæ, & fortitudinis, sicut temperati, & fortes: sed quoniam proni sunt in malum ab adolescentia sua sensus hominũ, & caro concupiscit aduersus spiritum, nõ simpliciter, sed in uoluntate tãtum inclinatio hæc ad tale bonũ ponitur. Et quia exercitatio boni in hõi medijs non fit sola uoluntate, sed concurrente parte sensitiua naturaliter secundum inclinata ad concupiscibile sine rationis fræno: ideo non sequitur ex illa inclinatione in uoluntate, quòd ut in pluribus eligamus talia bona, aut quòd prompte, faciliter, & delectabiliter, & quòd recte semper uoluntas ad huiusmodi se habeat: sed bene sequitur cum hac specificatione, quòd uoluntas quantum est ex se, recte se haberet ad huiusmodi ut in pluribus eligeret talia bona, & prompte, faciliter, atque delectabiliter. Ad id uero, quòd de continentia obiicitur, dicitur quòd continentia non eget uoluntas, ut inclinetur inquantum in se est in tale bonum, seu ut resistat insurgentibus passionibus sensitiui appetitus. Et hoc contra hunc tollitur, quia per eundem habitum potentia aliqua inclinatur in unum oppositorum, & reliquo resistit: & rursus naturalis determinatio non est minoris efficaciæ, quàm determinatio habitus. Constat autem quòd si uoluntas esset habituata, non egeret cõtinentia ad resistendum: ergo: respondetur ordine retrogrado, q̃ determinatio naturæ non est minus efficax, quàm determinatio habitus. Est tamen minus faciens, & explicans opus suum, q̃ determinatio habitus acquisiti. & in promptu causa est: quia acquisitus habitus in ipsa acquisitione expulit infirmitatem contrariã. naturalis autem determinatio non: unde assimilatur habitus infuso potius quàm acquisito. Ad primum autem dicitur, q̃ uoluntas sumitur dupliciter. Uno modo, ut coniuncta cõtrario appetitui sensitiuo: & quòd quemadmodum ipsa secundum se est determinata ad tale bonum, ita secundum se est potens resistere contrario obiecto. Et quòd quemadmodum ipsa ut cõiuncta contrario appetitui, non est determinata ad tale bonum, pro quanto impedibilis est a tendentia in tale bonum, ad quod est ex se inclinata, ita sic eget habitu ad resistendũ huiusmodi

F impedimentis. Et si hic instetur, quia uoluntas ut iuncta appetitui sensitiuo est determinata ad bonũ in passionib. appetitus sensitiui per se: & uoluntas ut iuncta appetitui sensitiuo, eget habitu ad resistẽdum passionib. & per se. ergo falsum est, q̃ uoluntas est ex se determinata ad tale bonum, & iuncta sensui eget habitu

omnino, idest uniuersaliter * appetitiuum, ut dr̃ in 1. Ethic. * sub appetitiuo aũt compræhẽditur uoluntas. & ideo si qua uirtus ẽ in uolũtate, erit moralis, nisi sit theologica, ut infra patebit †.

D.206. 1199.
* c. vlt. to. 5.
† q. 62.

sed ut iuncta appetitui sensitiuo habitu, tũque & sic ẽa rudit. Probatur assumptũ, q̃ uoluntas separata non est determinata ad bonũ eligendũ in passionib. ut patet in angelis, & ex rationes quia non est propriũ bonum uolentis. Respondetur, quòd falsum assumitur quo

G ad hoc, q̃ uoluntas ut iuncta sensui determinetur ad bonum in passionibus. Aliud est enim dicere, Voluntas ut iuncta sensui habet inclinationem ad bonum proprium passionum, aliud est dicere, uoluntas ut iuncta sensui habet, quòd inclinatio sua naturalis terminatur ad bonum in passionibus. Primum enim significat quòd coniunctio uoluntatis ad partem sensitiuã sit ratio, quod uoluntati conueniat inclinatio talis. secundum autẽ q̃ coniunctio non sit ratio, quòd inclinatio conueniat, sed quòd inclinat, quam habet terminetur ad tale bonum, & primum quidem falsum est, formaliter loquendo secundum aũs uarĩ. Ad cuius euidentiam scito quòd uoluntati humanæ ex suo genere conuenit, quòd naturaliter inclinetur in proprium bonũ tam, sui, quam uolentis, ut superius in q. 10. patet. hoc. n. commune est omni uoluntati: sed quòd proprium bonum sit in tali materia, s. in passionib. uolentis, hoc est ex coniunctione uolũtatis ad partem sensitiuam. unde inclinatio ipsa uoluntatis in

H proprium bonum, secundum rõnẽ in quacunq; materia sit, est ei naturalis ex propria rõne: sed q̃ hæc sua inclinatio terminetur ad bonum in passionib. sensitiuis habẽtis uoluntatem, est ex cõiunctione uoluntatis ad partẽ sensitiuã. Est igitur in uoluntate nostra, quantũ ex parte uolũtatis est sufficiens determinatio ipsius ad proprium bonum: ac per hoc ad bonum secundum rõnẽ ipsi⁹ uolẽtis: & cũ hoc ex coniunctione ad partẽ sensitiuam sortitur necessitatem habitus ad resistẽdum contrarijs, quib. iungitur. & hæc intelligito sustinendo continentiam esse in uoluntate, q̃d inferius discutietur. Si n. continentia in rõne ponitur, patet q̃ nulla est difficultas in proposito. & cũ uniuersam disputationem iste habes, cuius etsi dicta conclusio non teneatur, multa tamen alia uera, & certa in ea dicta tenenda sunt.

¶ Ad secundum uero dr̃ q̃ ibi est æquiuocatio de bono iustitiæ obiectiue, uel formaliter. Ad bonũ. n. iustitiæ obiectiue non naturaliter inclinatur uoluntas, quia nõ est propriũ, sed alterius. iusti-

I tia. n. in his, q̃ sunt ad alterũ est, & de tali uirtute, & secundum rõnẽ de bono est sermo, cum dr̃, q̃ quæ potentia naturaliter inclinatur in aliquod bonum, nõ eget habitu uirtutis. potentia n. ut sic, obiectum per se primo respicit, & habitus operatiuus de quo est sermo, & uirtus obiectum respiciunt, nec uirtutis est uirtus, nec habitus habitus. obiectio aũt procedit de bono iustitiæ formaliter, quod est formale ipse habitus iustitiæ, ad quod constat potentiam inclinari non mediante alio habitu, ut patet. hoc enim est commune omni uirtuti: illud autem non est commune omni obiecto uirtutum, ut patet.

¶ Ad obiectiones autem ex Scoto sumptas, non quòd ipse afferat eas contra S. Thom. sed quoniam ipse, ut dictum est, dissentiat a S. Thom. & has rationes contra oppositam positionem affert, cuius rationes licet non sint nostræ, ne tamen in Nouitij cauti sint, prodeerunt. Ad primam ergo dicitur, q̃ rationes militantes de moralibus uirtutibus circa passiones, non militant de iustitia: quia bonum illarum est proprium uolentis,

K iustitiæ uero alterum. Ad secundam dicitur, quòd quia bonum rationis in passionibus est medium secundum rationem, & nõ secundum rem in passionibus, ut patet in 3. Ethic. & medium rationis non attenditur secundum quantitatem intensiuã solam, sed secundum omnes circunstantias, scilicet quando oportet, ubi, pp quid &c. & in hoc manifeste includitur recta el generatio uoluntas determinata ex propria rõne ad bonum secundum rõnẽ in passionib. est eo ipso eodem mõ determinata ad recte el generatione eiusdem enim rationis est inclinatio ad utrunque: & defectus in altero alteri defectum inducit. Ad tertium dicitur, quòd est manifesta sophisma. concesso enim, (sicut uerum est) quòd in uoluntate ex frequentibus rectis electionibus sit habitus uirtutis, non sequitur. ergo ex frequentibus electionibus rectis circa talẽ materiã, s. passiones proprias fit in uoluntate habitus uirtutis, ut patet. Et ratio physica est: quia uoluntas non est indeterminabilis ex se, sed determinata ad tale bonum, quod frequentes eligit: habitus autem talis uirtutis non est natus fieri

nisi

nisi in subiecto apto nato, s. determinato. ¶Ad quartum iã patet ratio, q nuper cõuersus, quantum est ex parte uoluntatis secundum se prompte, faciliter, & delectabiliter eligeret bonũ in passionibus simpliciter: aut ipse uolẽs, difficile eligit, pp habitꝰ priores derelictos. iã enim dictum est, q inclinatio hæc uolũtatis intrinseca assimilatur habitui infuso, quem experimur non auferre à nobis difficultatẽ bene operandi: quis quantum est ex parte ipsiꝰ, prõpte, faciliter, & delectabiliter det operari.

*In corp. art.

Ad 3m dicẽdũ, q quædã uirtutes ordinãtur ad bonũ passionis moderatæ, quod est propriũ huius, uel illius hoĩs: & in talib. nõ est necessarium, q sit aliqua uirtus in uolũtate, cũ ad hoc sufficiat natura potẽtiæ, ut dictum est. * sed hoc solũ necessariũ est in illis uirtutib. quæ ordinantur ad aliquod bonum extrinsecũ.

QVAESTIO LVII.

De distinctione virtutum intellectualium, in sex articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandũ est de distinctione uirtutum.

Et primo, quantum ad uirtutes intellectuales. secundo, quantum ad morales. Tertio, quantum ad theologicas.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum habitus intellectuales speculatiui sit uirtutes.

¶Secundo, Vtrum sint tres. s. sapientia, sciẽtia, & intellectꝰ.

¶Tertio, Vtrum habitus intellectualis, qui est ars, sit uirtus.

¶Quarto, Vtrum prudentia sit virtus distincta ab arte.

¶Quinto, Vtrũ prudẽtia sit uirtꝰ necessaria homini.

¶Sexto, Vtrum eubulia, synesis, & gnome sint uirtutes adiunctæ prudentiæ.

SVPER Q. LVII. ART. I.

IN ar. 1. q. 57. in rñsione ad primũ, habet Nouitie distinctionem de opere interiori intellectus, & extra eum à quo dr operatiuum, quod vocatur practicum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habitus intellectuales speculatiui sint virtutes.

Cap. 1. q. 2. con. 4. Medina artic. 1.

290 *Porrecta per totum.*

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q habitus intellectuales speculatiui non sint uirtutes. Virtus enim est habitus operatiuus, ut supra dictum est: * sed habitus speculatiui non sunt operatiui. distinguitur. n. speculatiuũ à practico, idest, operatiuo. ergo habitus intellectuales speculatiui nõ sunt uirtutes.

*q. 55. ar. 2.

¶2 Præt. Virtus est eorũ, p quæ fit hõ felix, siue beatus, eo q felicitas est uirtutis pmiũ, ut dr in 1. Ethi. * sed habitus intellectuales non considerant actus humanos, aut alia bona humana, per quæ hõ beatitudinem adipiscitur, sed magis res naturales, & diuinas. ergo hmõi habitus uirtutes dici nõ possunt.

*c. 9. t. 5.

¶3 Præt. Sciẽtia est habitus speculatiuus: sed sciẽtia, & uirtus distinguunt sicut diuersa genera nõ sub alternatim posita, ut patet per Philos. in 4. Top. * ergo habitus speculatiui non sunt uirtutes.

*c. 2. non procul à prin.

SED CONTRA. Soli habitus speculatiui cõsiderãt necessaria, quæ impossibile est aliter se habere: sed Philosoph. ponit in 6. Ethi. * quasdam uirtutes intellectuales in parte animæ, quæ cõsiderat necessaria, quæ non possunt aliter se habere. ergo habitus intellectuales speculatiui sunt uirtutes.

*c. 2. t. 5.

RESP. Dicẽdũ, q cũ oĩs uirtus dicatur in ordine ad bonũ, sicut s. dictũ est: * duplici rõne aliqs habitus dr uirtus, ut s. dictũ est. * Vno mõ, qa facit facultatẽ bene operãdi: alio mõ qa cũ facultate facit ẽt usũ bonũ: & hoc sicut s. dictũ est, † ptinet solũ ad illos

*q. 55. ar. 3.
*& q. 56. art. 3.
†q. 56. ar. 3.

A habitꝰ, q respiciunt partẽ appetitiuã, eo q uis appetitiua aĩæ est, quæ facit uti omnibus potẽtijs, & habitibus. * Cũ igitur habitus intellectuales speculatiui nõ pficiant partẽ appetitiuã, nec aliquo mõ ipsam respiciant, sed solã intellectiuã, possunt quidẽ dici uirtutes, inquantũ faciunt facultatẽ bonæ operationis, q est cõsideratio ueri, hoc enim est bonũ opus intellectus: non tñ dñr uirtutes secundo mõ, quasi facientes bene uti potentia, seu habitu. * Ex hoc enim, q aliquis habet habitũ scientiæ speculatiuæ, non inclinatur ad utendũ, sed fit potens speculari uerũ in his, quorũ habet scientiã: sed q utatur sciẽtia habita, hoc est mouente uoluntate. Et iõ uirtus, B q pficit uolũtatẽ, ut charitas uel iustitia, facit ẽt bene uti hmõi speculatiuis habitibus: & sm hoc ẽt in actibus horum habituum potest esse meritũ, si ex charitate fiant. sicut Greg. dicit in 6. Moral. * q contemplatiua est maioris meriti, quàm actiua.

*contl. — D. 1185. *cap. 18. post medium & cap. 26.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd duplex est opus, scilicet exterius, & interius. practicũ ergo, uel operatiuum, quod diuiditur contra speculatiuum, sumitur ab opere exteriori, ad quod non habet ordinẽ habitus speculatiuus: sed tamen habet ordinem ad interius opus intellectus, quod est speculari uerũ, C & secundum hoc est habitus operatiuus.

AD 2m dicendũ, q virtus est aliquorum dupliciter. Vno modo sicut obiectorum: & sic huiusmodi virtutes speculatiuæ non sunt eorum, per quæ hõ fit beatus, nisi forte secundum quod ly, per, dicit causam efficientem, uel obiectum completæ beatitudinis, qđ est Deus, quod est summũ speculabile. Alio modo dr esse uirtus aliquorum sicut actuum. & hoc modo uirtutes intellectuales sunt eorũ, p q hõ fit beatus, tum quia actus harũ uirtutũ possunt esse meritorij, sicut dictũ est: * tũ ẽt quia sunt quædã inchoatio perfectæ beatitudinis, quæ in contẽ D platione ueri consistit, sicut supra dictum est †.

*In corp. art. — q. 3. art. 8.

AD 3m dicendũ, q scientia diuiditur ꝯ uirtutẽ secũdo modo dictã, quæ pertinet ad uim appetitiuã.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint tantum tres habitus intellectuales speculatiui, scilicet, sapientia, scientia, & intellectus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr q inconuenienter distinguantur tres uirtutes intellectuales speculatiuæ. s. sapiẽtia scientia, & intellectus. Spẽs enim E non debet condiuidi h generi: sed sapientia est qdã scientia, ut dr in 6. Eth. * ergo sapientia nõ debet condiuidi scientiæ in numero uirturum intellectualium.

¶2 Præt. In distinctione potẽtiarum, habituũ, & actuũ, quæ attenditur sm obiecta, attenditur principaliter distinctio, quæ est h secundum rationem formalẽ obiectorũ, ut ex supradictis patet. † non ergo diuersi habitꝰ debent distingui secũdũ materiale

SVPER Q. LVII. ART. II.

Ferr. 3. con. c. 44. Med. ar. 2.

291 *Porrecta per totum.*

IN art. 2. & specialiter in responsione ad secundum nota quomodo sapientia continet intellectum, & scientiã. nõ enim continet ut partes integrales, cum iam dictum superius sit, q habitus non integratur ex pluribus habitibus, sed continet quasi partes potentiales, habet enim se sapientia ad intellectum, & scientiam sic, q ẽ dd ipsa continet quicquid ille, & eminentiori mõ: unde enim principijs p se nota deducendo cõclusiones, qđ est scientiæ: & ipsa p se nota

Inf q. 68. ar 7. c or. & 2. 2 q. 4. a. 8 cor. & q. 47 art. 5. cor. & p 1 31. art 3 cor. Et 3 cor. t. c. 44. sed virt. q. 1. ar. 12. co. & art. 13. cor. *l 6 eth. c 7. t 5. †q. 54. ar. 2.

principia uera esse ex terminis iudicat, defendit, & inchoat, q intellectos tantūmodo uiderabsolote: & vtronq; habet resoluendo in altissimam cām, qd est eminentius cōtioere & ppea io 6.ethi.& io lrā dr, q cōtiner scientiā, & intellectū.& io 4.Metaphysicæ, uocat scientia, & defendit principia ex terminis.

obiectum, sed ſm rōnē formalē ipſius obiecti: ſed principiū demōſtrationis eſt rō ſciēdi cōcluſiones. nō ergo intellect⁹ principiorū dēt poni habitus alius aut alia virtus à ſciētia cōcluſionū.

¶3 Præt. [b] Virtus intellectualis dr̄ q eſt in ipſo rōnali per eſſentiā: ſed ratio ēt ſpeculatiua ſicut rō cinatur ſyllogizando demōſtratiue, ita ēt rōcinatī ſyllogizādo dialectice. ergo ſicut ſcientia, q cauſatur ex ſyllogiſmo demōſtratiuo, ponitur uirtus intellectualis ſpeculatiua, ita etiam, & opinio.

C.3.6.& 7.t.5. — SED CONTRA eſt, quod Philoſ. 6. Eth. ponit has ſolum tres uirtutes intellectuales ſpeculatiuas. ſ. ſapientiam, ſcientiam, & intellectum.

Ar. pced. — RESP. Dicendū, q ſicut ſupra dictū eſt, Virtus intellectualis ſpeculatiua eſt, p q intellectus ſpeculatiuus pficit ad conſiderandū uerū. hoc.n. eſt bonū opus eius. uerū aūt eſt dupliciter cōſiderabile, Vno mō ſicut p ſe notū: alio mō ſicut p aliud notū. Qd aūt eſt p ſe notū, ſe hēt ut principiū, & pcipit ſtatī ab intellectu: & iō [m] habitus pficiens intellectū ad hmōi ueri cōſiderationē uocat itellectus, [n] q ē habitus principiorū. Verū aūt qd eſt p aliud notū, nō ſtatim pcipit ab itellectu, ſed p inquiſitionē rōnis, & ſe hēt in rōne termini: qd qdē pōt eſſe dupliciter. Vno mō, vt ſit ultimū in aliquo genere: alio mō vt ſit ultimū reſpectu totius cognitionis humanę. Et qa ea, q ſunt poſterius nota quo ad nos, ſūt priora, & magis nota ſm naturā, vt dr̄ in 1. Phyſ.* iō id, qd eſt ultimū reſpectu totius cognitionis humanę, eſt id, qd eſt primū, & maxime cognoſcibile ſm naturā. & [m] circa hmōi ē ſapiētia, [o] q cōſiderat altiſſimas cās, ut dr̄ in 1. Met.* vn̄ cōuenietēr iudicat, & ordinat de oībus: qa iudiciū pfectū, & uniuerſale haberi nō pōt, niſi p reſolutionē ad primas cās. Ad [m] id uero, qd ē vltimū in hoc, uel in illo genere cognoſcibiliū, pficit intellectū ſciētia, [n] & iō ſm diuerſa genera ſcibilium ſunt diuerſi habitus ſcientiarum, cum tamen ſapientia non ſit niſi una.

concl. — coclusionis pars. — *Tex. 5. to. 2. — cōcluſionis pars. — *C.1. circa fi. to. 3 — cōcluſionis pars.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q ſapiētia eſt, qdā ſciētia, inquātū hēt id, qd eſt cōe oībus ſcientijs, ut. ſ. ex principijs cōcluſiones demōſtret: ſed qa hēt aliquid propriū ſupra alias ſcientias, inquātū. ſ. de oībus iudicat, & non ſolum quantum ad concluſiones, ſed ēt quantum ad prima principia: ideo habet rationem perfectioris uirtutis, quàm ſcientia.

AD 2[m] dicendū, q qn̄ rō obiecti ſub uno actu refertur ad potentiā, uel habitū, tunc nō diſtinguunī habitus, uel potentię penes rōnē obiecti, & obiectū materiale: ſicut ad eandē potentiā viſiuā ptinet videre colorē, & lumē qd eſt rō uidendi colorē, & ſimul cū ipſo videt. Principia uero demōſtrationis poſſunt ſeorsū cōſiderari abſq; hoc, q cōſiderent cōcluſiones. Poſſunt ēt cōſiderari ſimul cū cōcluſionibus, prout principia iu cōcluſiones deducunī. Cōſiderare ergo hoc ſcd̄o mō principia ptinet ad ſciētiā, q cōſiderat ēt cōcluſiones: ſed cōſiderare principia ſm ſeipſa, ptinet ad itellectū. Vn̄ ſi qs re-

D.702,

F cte cōſideret, iſtę tres uirtutes non ex æquo diſtinguunī abinuicē, ſed ordine quodā: ſicut accidit in totis potētialib. quorū una pars ē pfectior altera, ſicut aīa rōnalis eſt perfectior q ſenſibilis, & ſenſibilis, q vegetabilis. Hoc.n. modo ſcientia dependet ab intellectu, ſicut a principaliori: & utrunq; depēdet à ſapientia ſicut a principaliſſimo, q ſub ſe continet, & intellectum, & ſciētias, ut de cōcluſionib. ſcientiarum diiudicans, & de principijs earundē.

AD 3[m] dicendū, q ſicut ſ. dictū eſt,* habitus uirtutis determinate ſe habet ad bonū, nullo aūt mō ad malū bonū aūt intellectus eſt uerū: malū aūt ei⁹ G eſt falsū. Vn̄ ſoli illi habitus uirtutes intellectuales dnr, qb. ſemper dr̄ uerū, & nunq falſum. opinio uero, & ſuſpicio poſſunt eſſe ueri, & falſi: & iō non ſunt intellectuales uirtutes, ut dicitur in 6. Eth.*

*Q.55.ar. 3.& 4. — *Ca.3. circa princ. tom.5.

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus intellectuales, qui eſt ars, ſit virtus.

AD TERTIVM ſic procedit. Videtur q ars non ſit uirtus intellectualis. Dicit.[n]. Aug. in lib. de libero arbitrio,* q uirtute nullus male utitur: ſed arte H aliquis male utitur. poteſt enim aliquis artifex ſecundum ſcientiam artis ſuæ male operari. ergo ars non eſt uirtus.

¶2 Pręt. Virtutis nō eſt [h] uirt⁹. artis aūt eſt aliqua uirtus, ut dicit in 6. Eth.† ergo ars non ē uirtus:

¶3 Pręt.[n] Artes liberales ſunt excellētiores, q artes mechanicę: ſed ſicut artes mechanicæ ſuut practicæ, ita artes liberales ſunt ſpeculatiuæ. ergo ſi ars eſſet uir I tus intellectualis, deberet uirtutib. [h] ſpeculatiuis annumerari.

SUPER Q. LVII. ART. III.

Med. a. r. 3.

IN arti. 3. aduerte Nouitie, qd iuxta duplicem bonitatē, ſ. propriā habitus artis, & moralē dum io lra dnr. nā in rñſione ad primū de bonitate ppria artis, * dr̄, q arte nollus male, idest, ad malum opus malitia oppoſita bonitati artis vtitur. ¶Io rñſione uero ad ſcdm, de bonitate moris dr̄, q ad hoc, q hō bene utatur arte, req ritur uirtus moralis, hoc. o. nō exigitur ad faciendū opus artis g fectū: (q̄ñ pōt Grammatica perfectiſſima blaſphemare Deū.) ſed ad bene ſcdm morem utendum arte.

292 *Porrecta per totum.* Inf. q.93. a. 1. cor. Et 1. q. 22. art. 2. cor. Et 2.2. q. 47 arti. 5. cor. Et ue 11. q 5. ar. 1. cor Et 1. Ethic. & poſt prin. *Lib. 2. de libe. arb. c.18.& 19. tom. 1. †Li. 6 eth. ca. 5. circa fin.

SED CONTRA eſt, q Philoſoph. in 6. Eth.* ponit artem eſſe uirtutem, nec tamen connumerat eam uirtutibus ſpeculatiuis, quarum ſubiectum ponit ſciētificam partem animæ.

*Eod. li. c. 5.& 4. t.5.

RESP. Dicēdū, q ars nihil aliud eſt, q rō recta aliquorū operum faciendorū, quorum tn̄ bonum nō conſiſtit in eo, q appetitus humanus aliquo mō ſe hēt, ſed in eo, q ipſum opus qd fit, in ſe, bonum eſt. Non.n. pertinet ad laudē artificis inquātū artifex ē qua uolūtate opus faciat, ſed quale ſit op⁹ qd facit. K Sic igiī ars, proprie loquendo, habitus operatiuus eſt, & tn̄ in aliquo conuenit cum habitib. ſpeculatiuis: qa ēt ad ipſos habitus ſpeculatiuos ptinet qualiter ſe habeat res, quā conſiderant, non autē qualiter ſe habeat appetitus humanus ad illas. Dūmodo enim uerum Geometra demonſtret, non refert qualiter ſe habeat ſm appetitiuā partē utrū ſit lęt⁹ vel iratus: ſicut nec i artifice refert, ut dictū eſt.* & iō [m] eo mō ars habet rōnē uirtutis, ſicut, et habit⁹ ſpeculatiui.* in qtum. ſ. nec ars, nec habit⁹ ſpeculatiuus faciunt bonum opus quantum ad uſum, qd eſt proprium uirtutis perficientis appetitum, ſed ſolum, quantum ad facultatem bene agendi.

*Art. 1. concl.

AD

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ cũ aliquis habens artẽ operat̃ malũ artificiũ, hoc non est opus artis, imò est ꝯ artẽ: sicut ẽt cũ aliquis sciens uerũ mentitur, hoc qđ dicit, nõ est ſm̃ scientiam, sed ꝯ scientiã. vnde sicut scientia se hẽt ad bonũ semper, ut dictũ est*, ita, & ars: & ſm̃ hoc dr̃ uirtus. In hoc tñ deficit à perfecta ratione uirtutis, quia non facit ipsum bonum usum, sed ad hoc aliquid aliud requiritur: quamuis bonus usus sine arte esse non possit.

*ar. præc. ad arg. 1.

Ad 2m dicendũ, ꝙ quia ad hoc vt homo bene utat̃ arte, quã hẽt, requiritur bona uoluntas, quę perficitur per uirtutẽ moralẽ: ideo Phĩosoph. dicit*, ꝙ artis est uirtus, scilicet moralis, inquantũ ad bonũ usum eius aliqua uirtus moralis requiritur. Manifestum est enim, ꝙ artifex per iustitiã, q̃ facit uoluntatẽ rectam, inclinatur ut opus fidele faciat.

*lib. 6. Eth. 5. circ. fin. to. 5.

Ad 3m dicendũ, ꝙ ẽt in ipsis speculabilib. est aliquid per modum cuiusdã operis, puta, constructio syllogismi, aut orationis congruę, aut opus numerandi, uel mensurandi. & ideo quicunq; ad hmõi opera rõnis habitus speculatiui ordinantur, dñr per quandã similitudinẽ artes, scilicet liberales, ad drñam illarũ artium, quæ ordinantur ad opera per corpus exercita, quæ sunt quodãmodo seruiles, in quantũ corpus seruiliter subditur animæ, & hõ secundũ animã est liber. illæ uero scientiæ, quæ ad nullũ hmõi opus ordinantur, simpliciter scientiæ dñr, non autẽ artes, nec oportet si liberales artes sunt nobiliores, ꝙ magis eis conueniat ratio artis.

SVPER QVÆ. LVII. ART. IIII.

493 Porrecta per totum. Inf. art. 5. ad 1. Et 2. 2. q. 47. a. 4. ad 2.

Medina ar. 4.

In arti. quarto in q̃stione ad ſcdm, dubiũ occurrit, eo ꝙ author hic dicit cum Aristot. in 6. Ethic. ꝙ tam ars, q̃ prudentia est in opinatiua parte alæ, q̃ utrib. s. in 6. Ethic. dicitur, distinguitur genere à parte ꝗculari, scientifica: & ut ipse diuus Thomas ibidẽ affirmat, opinatiuũ est cogitatiua, scientificũ aũt intellectum prudẽtia igitur cogitatiua ponit hic, & tñ in quęst. pcedẽte arti. 3. posita est in intellectu.

*cap. 4. 5.

Ad hoc dr̃, ꝙ prudẽtia proculdubio est in intellectu ut se extendit ad singularia: pp qđ oportet duo h̃ c aduertere. Primo, ꝙ intellectus ut extẽsus ad singularia dicit sensus, & cognomi tat cogitatiuã, q̃est ratio particularis: q̃n dato ꝙ intellectus p sensũ cognoscat singulare aliquo mõ, perfecta tñ & directa cognitio actiua, qualis cõuenit prudentiæ, de singularib singulariter nõ conuenit intel lectui, nisi adiuncta sibi cogitatiua, ut in 6. Eth. dr̃ ergo opinatiua pars alę hęc duo insinuat. Ideo diuersa inueniẽ data de ea sententia ẽt à diuo Thoma, dũ 1 6. Ethi. intendo connotatẽ cogitatiuã, illi tribuit opinatiui nomen. Et in prima parte, q. 79. ar. 9 ad tertiũ, intuẽdo principaliẽ intellectum in ipso posuit opinatiuũ: medium n. extremũ utrumq; sapit: ſcdo, ꝙ unus habitus est qñq; in diuersis potẽtijs, sic, ꝙ in una principaliter, & in alia secũdario: & sic prudentia est in intellectu principaliter, & in cogitatiua, & in memoratiua, secũdario. Et ppea diuersa de ipsa dicuntꝙ non repugnant, dũ nunc principale, nũc secundariũ subiectum assignat̃, & de his in secunda secdæ q. 47. amplior erit sermo, cũ prudẽtiæ natura discutiet̃: nũc sufficiat hæc cõmunia ẽt art.

*cap. 5.

*ca. 3. t. 5.

*c. 3. t. 5.

Articvlvs IIII.

Vtrum prudentia sit virtus distincta ab arte.

Ad quartvm sic proceditur. Videt̃, ꝙ prudentia non sit alia uirtus ab arte. Ars.n. est rõ recta aliquorũ operũ: sed diuersa genera h operũ non faciunt ut aliqđ amittat rõnẽ artis. sũt .n. diuersæ artes circa opera ual de diuersa. cũ igit̃ ẽt prudentia sit quædã ratio recta operũ, vr̃ quòd etiã ipsa debeat dici ars.

¶ 2 Præt. Prudentia magis h cõuenit cum arte, q̃ habitus speculatiui. vtrunq;.n. eorũ est circa cõtingens aliter se habere, vt dr̃ in 6. Eth.* sed quidã habitus speculatiui dñr artes. ergo multo magis prudentia debet diri ars.

¶ 3 Præt. Ad prudentiã ptinet h bene cõsiliari, ut dr̃ in 6. Eth.* sed ẽt in quibusdã artibus consiliari contingit, ut dr̃ in 3. Eth.† sicut in arte militari, & gubernatiua, & medicinali. ergo prudentia ab arte nõ distinguitur.

Sed contra est, quod Philosophus distinguit prudentiã ab arte in 6. Ethi.

Resp. Dicendũ, ꝙ ubi inuenitur diuersa ratio uirtutis, ibi oportet uirtutes distingui. Dictũ est aũt supra,* ꝙ aliquis habitus hẽt rõnẽ uirtutis ex hoc solũ, ꝙ facit facultatẽ boni operis: aliquis autẽ ex hoc, ꝙ facit nõ solũ facultatẽ boni operis, sed ẽt vsum. ars aũt facit solum facultatẽ boni operis, quia nõ respicit appetitũ. prudentia autẽ non solũ facit boni operis facultatẽ, sed ẽt vsum: respicit. n. appetitũ tanquã præsupponẽs rectitudinẽ appetit*, cuius drĩę rõ est: quia ars est recta rõ factibiliũ, prudẽtia uero est recta rõ agibiliũ. Differt aũt facere, & agere, q. ut dr̃ in 9. Metaph.* factio est actus transiens in exteriorẽ materiã, sicut ędificare, secare, & hmõi: agere aũt est actus pmanẽs in ipso agente, sicut uidere, uelle, & hmõi. Sic igit̃ hoc mõ se hẽt prudẽtia ad hmõi actus humanos, q̃ sunt vsus potentiarũ, & habituũ, sicut se hẽt ars ad exteriores factiones, quia utraq; est pfecta rõ respectu illorũ, ad q̃ pparat̃. pfectio aũt, & rectitudo rõnis in speculatiuis, depẽdet ex principijs, ex q̃b. rõ syllogizat, sicut dictũ est,* ꝙ sciẽtia depẽdet ab intellectu, q̃ est habitus principiorũ, & psupponit ipsum. in humanis aũt se hñt fines sicut principiã i speculatiuis, vt dr̃ in 7. Eth.† & iõ ad prudentiã, q̃ est recta rõ agibiliũ, requirit̃ ꝙ hõ sit bñ dispositus circa fines, qđ quidẽ ẽ p appetitũ rectũ: & iõ ad prudentiã requirit̃ moralis uirt*, p quã fit appetitus rect*. bonũ aũt artificialiũ nõ est bonũ appetitus humani, sed bonũ ipsorũ operũ artificialiũ: & iõ ars nõ psupponit appetitũ rectũ. & inde est ꝙ magis laudat̃ artifex, q̃ uolens peccat, q̃ q̃ peccat nolẽs. magis aũt ꝯ prudentiã est, ꝙ aliquis peccet uolens q̃ nolẽs: q̃a rectitudo uoluntatis est de rõne prudentiæ, nõ aũt de rõne artis. Sic igitur patet, ꝙ m prudentia est uirtus distincta ab arte.*

*art. 1. & q. 56. a. 3.

D. 237.

*text. 16. tom. 3.

*art. 2. ad 2.

† Cap. 8. post mic. & lib. 6. c. 5. circa med. t. 4.

concl. m

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ diuersa gña artificialiũ oĩa sũt extra hoiem, & iõ nõ diuersificat̃ rõ uirtutis: sed prudẽtia ẽ recta rõ ipsorũ actuũ humanorũ, vñ diuersificatur rõ uirtutis, vt dictum est.*

*In cor p. art.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ prudẽtia magis cõuenit cũ arte, q̃ cũ habitib.* speculatiuis quantũ ad subiectũ, & materiã. utrunq; enim est in opinatiua parte animæ, & circa cõtingens aliter se habere: sed ars magis conuenit cũ habitibus speculatinis in rõne uirtutis, quàm cum prudentia, ut ex dictis patet.*

*ar. præc.

Ad 3m dicendũ, ꝙ prudentia est bene cõsiliatiua de his, quæ pertinẽt ad totã uitã hoĩs, & ad ultimũ finem uitæ humanæ: sed in artibus aliquibus est consiliũ de his, quæ pertinẽt ad fines proprios illarũ artium: vnde aliqui inquantũ sunt bene consiliatiui in rebus bellicis, uel nauticis, dicunt̃ pru-

artifex bene operet, sed q̃ bonũ opus faciat: requireret̃ aũt magis, qđ ipsum artificiatũ bene operaret, sicut q̃ cultellus bene incideret, uel serra bñ secaret, si ꝓprie horũ esset agere, & nõ magis agi, qa nõ hñt dominiũ sui actus. & iõ ars nõ est necessaria ad bñ uiuendũ ipsi artifici, sed solũ ad faciendũ ipsum artificiatũ bonũ, & ad conseruandũ ipsum. Prudẽtia aũt ẽ necessaria hoĩ ad bñ uiuendũ, non solũ ad hoc q̃ fiat bonus.

Ad 2m dicẽdum, q̃ cũ hõ bonũ operat̃ nõ ẽm propriam rõnẽ, sed motus ex consilio alterius, nondum est oĩno perfecta operatio ipsius quantũ ad rõnẽ dirigentẽ, & quantũ ad appetitũ mouentẽ. unde si bonũ operetur, non tamen simpliciter bene, quod est bene uiuere.

Ad 3m dicendũ, q̃ uerũ intellectus practici aliter accipitur, C q̃ uerũ intellectus speculatiui, vt dr̃ in 6. Eth.* nã uerum intellectus speculatiui accipit̃ ꝑ cõformitatẽ intellect⁹ ad rẽ. Et quia intellect⁹ nõ põt infallibiliter ꝯformari rebus in cõtingẽtibus, sed solũ in necessarijs: iõ nullus habitus speculatiuus cõtingentiũ est intellectualis uirtus, sed solũ ẽ circa necessaria. Verũ aũt intellectus practici accipit̃ per cõformitatẽ ad appetitũ rectũ, quæ qdẽ conformitas in necessarijs locũ non hẽt, quæ uoluntate humana non fiunt: sed solũ in cõtingentib⁹, quæ põt à nobis fieri, siue sint agibilia interiora, siue factibilia exteriora, & iõ circa sola cõtingentia ponitur uirtus intellect⁹ practici: circa factibilia qdẽ ars, circa agibilia vero prudẽtia

ARTICVLVS VI.

Vtrum eubulia, synesis, & gnomẽ sint virtutes adiuncte prudentiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videt̃ q̃ inconuenienter adiungant̃ prudẽtiæ eubulia, synesis, & gnomen. Eubulia.n. est habitus, quo bñ ꝯsiliamur, ut dr̃ in 6. Eth.* sed bene consiliari pertinet ad prudentiã, ut in eodẽ lib. dicitur. ergo eubulia nõ est uirtus adiuncta prudentiç, sed magis est ipsa prudentia.

¶2 Præt. Ad superiorẽ pertinet A de inferioribus iudicare. illa ergo uirtus vr̃ suprema, cuius est actus iudiciũ: sed synesis est bene iudicatiua. ergo synesis non est uirtus adiuncta prudentiæ, sed magis ipsa est principalis.

¶3 Præt. Sicut diuersa sunt ea, de qbus est iudicandũ, ita ẽt hđi uersa sunt ea, de qbus est cõsiliandũ: sed circa oĩa cõsiliabilia ponit̃ uirtutis una.s. eubulia. ergo ad bene iudicandũ de agen B dis, nõ oportet ponere ꝑter synesim, aliã uirtutem.s. gnomen.

¶4 Præt. Tulli⁹ ponit in sua Rheto.* tres alias h̃ partes prudẽtiç .s. memoriã præteritorũ, intelligentiam præsentiũ, & prouidẽtiam futurorum. Macrobius ẽt ponit super somniũ Scipionis, † quasdã alias partes prudẽtiæ .s. cautionẽ, docilitatẽ, & alia hmõi. non videntur igitur solæ hmõi uirtutes prudẽtiæ adiũgi.

C SED CONTRA est authoritas Philos. in 6. Eth.* q̃ has tres uirtutes ponit prudẽtiæ adiũctas.

RESP. Dicendum, q̃ in oĩbus potentijs ordinatis illa est principalior, quæ ad principaliorẽ actum ordinatur: circa agibilia aũt humana tres actus rõnis inueniuntur, quorũ primus est cõsiliari: secũdus iudicare: tertius est præcipere. Primi aũt duo respõdent actibus intellectus speculatiui, qui sunt inquirere, & D iudicare. nam consilium inquisitio quædã est: sed tertius actus est proprie practici intellect⁹, inquantũ est operatiuus. nõ.n. ratio habet præcipere ea, quæ per hominem fieri non pñt. Manifestum est aũt, q̃ in his, q̃ per hominẽ fiunt, principalis actus est præcipere, ad quẽ alij ordinãtur: & ideo ᵐ uirtuti, quæ est bene præceptiua.s. prudentiæ, E tanquã principaliori adiũgunt̃ tanquam secũdariæ eubulia, q̃ est bene ꝯsiliatiua, & synesis, & gnome, q̃ sunt partes iudicatiuæ, de quarũ distictione dicet̃.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ prudẽtia est bene cõsiliatiua, nõ quasi bñ consiliari sit immediate actus eius: sed q̃a hũc actũ perficit mediante uirtute sibi subiecta, q̃ est eubulia.

Ad 2m dicẽdũ, q̃ iudiciũ in agẽdis, ad aliqd ulteri⁹ ordinat̃. ꝯtingit.n. aliquẽ bñ iudicare de aliquo agendo, & tñ nõ recte exeq: sed ultimũ complementum est, qñ ratio iã bene præcipit de agendis.

dist. 36. intellectum practicũ in sola cognitione recti ficans, adeo ut prudentiam in sola rõne absque appetitus bonitate ponat, non põt huic difficultati satisfacere. Putat nãq; ipse, q̃ sicut in speculatiuis principia ex terminis, & conclusio ex recto syllogismo scitur necessario, ita in practicis, & sic perficitur rõ practica, & illud sexti Eth. q̃ uerum intellectus practici est conformẽ se habere appetitui recto, glosat, q̃ appetitui recto nõ præcedẽti, sed appetitui naturaliter sequẽti: ita q̃ intellect⁹ præcipiens tunc est uerus, qñ talis est q̃ recta electio est nata sibi esse cõformis: uel in idẽ redit, qñ est cõformatiuus rectæ electionis sibi, siue sequat̃, siue non, recta electio. Sed quãtus sit hic error, manifeste patet ex allata difficultate. Nã quantũcunq; intellectus discurrat, nunquam ad hoc peruenire põt, ut de particularibus cõtingẽtibus habitũ per se uerũ semper acquirat: qũ cũ ab eo qđ res est, uel nõ est oratio dr̃ uera uel falsa, & cõtingentia aliter, & aliter se hẽant, impossibile est, q̃ intellectus oĩ cognitio conformet infallibiliter contingentibus. aut ergo nõ est uirtus prudẽtia illa Scotica, q̃a uirtus intellectualis, ut patet 6. Eth. c. non est oĩs uerorũ: aut si est uirtus, non est circa cõtingentia, & sic nõ est prudentia, sed scientia moralis. Et sicut errauit in hoc, ita ẽt errauit in glosa illa, & in consequentibus, de qu b. infra erit sermo. Tu aũt sectator Arist. & D. Thomæ, cui datũ est videre, q̃ prędicta duo, si retetantur ad pfectionẽ cognitiõis, incõpossibilia sunt, inspice ad literã in hac rõne, & inuenies q̃ diuinum authoris ingeniũ, uidẽs dixit, q̃ ꝑ hanc rõnẽ.s. huius incõpossibilitatis, nulla uirtus intellectualis põt esse intellectu speculatiuo, cuius pfectio consistit in cognoscere circa cõtingentia. vnde ut

*ca. 2. to. 5.

295 Porrecta per totũ 1. q. 2. t. 2. a. t. ed. 1. Et 1. 2 q. 49. corp. si & q. 51. per to. & q. 6. 52. art. 2. toi. Et 3. d. 33. q. 1. art. 1. q. 1. & 4. Et vit. q. 3. a. 13. ad 26. & q. 5. ar. 1. cor.

εὐβουλία σύνεσις γνώμη

*l. 6. Eth. cap. 9.

hæc diceret a . . . refice est ad intellectũ dirigẽd. eius pfectio, ex ꝑ hoc ueritas non cõsistat in cognoscere, sed in eliciendo actu, q̃ pfectus uerus, qui infallibiliter circa contingentia esse possit. talis est aũt intellectus practicus ut sic, cuius perfectio, ac ueritas in actu dirigẽdi cõsistit, quæ directio infallibiliter est uera circa cõtingentia, si consona sit appetitui recto præcedenti: & sic author uirtutem intellectualẽ semper uerã respectu contingentiũ saluauit, non inquantum cognitiuũ, sed inquantum est dirigitiuum ab homine operis ꝑ conformitatem ad appetitũ rectũ. Propterea cũ contrarius nõ solum Nouitie, sed oĩs doctæ, ne cũ de his dictis putas, in intellectu solo sistas. sæpe enim intellectus, ut cognoscens, tñ decernit certa omnes partes miscet particularis, cũ non est cognoscibilis certitudinaliter, ut patet.

*lib. 1. de inuentio ne in fol. 4. ante finem lib.

† lib. 1. in fol. 2. ante med. cap. 8.

*ca 10. & 11. to. 5.

SVPER Q. LVII. ART. VI.

Medina ar. 6.

In eis 6. in hisione ad tertiũ memento Noaitie, q̃ licet dialectice, quãm demonstratiua docens est una: sed in usu est diuersa, quã penitiora, quia dialectica utens est una, demõstratiua uero multiplex, idest, principia rõnũ demonstratiuarũ diuersificantur iuxta diuersitatẽ rerũ scibiliũ, quæ sunt ꝓpria illis: principia uero rõnũ probabilium non diuersificantur iuxta diuersitatẽ rerũ, quia sunt cõia: & hoc.n. est dialecticã utentem esse unã, demonstratiuã multiplicẽ. Diuersitas nãq; h. uel idẽtitas principiorũ sustentũ infert earũ diuersitatẽ.

d. 3. ergo. Alius art.

consul. m

SVPER

AD 3^m dicendum, ꝙ iudicium de unaquaq; re fit per propria principia eius: inquisitio aût nondum est per propria principia, quia his habitis nô esset opus inquisitione, sed iã res esset inuenta: & ideo una sola virtus ordinatur ad bene consiliandum, duæ aût uirtutes ad bene iudicandû, quia distinctio nô est in coibus principijs, sed in proprijs. unde, & in speculatiuis una est dialectica inquisitina de omnibus scientiæ aût demonstratiuæ, quæ sunt iudicatiuæ, sunt diuersæ de diuersis. Distinguuntur aût synesis, & gnomin ẽm diuersas regulas, quibus iudicatur. Nam synesis est iudicatiua de agendis ẽm côem legem: gnomin autem secundû ipsam rationem naturalem in his, in quibus deficit lex communis, sicut plenius infra patebit.*

* 2.2.q. 51. art. 4.

AD 4^m dicendû, ꝙ memoria, intelligentia, & ꝓuidentia, similiter ẽt cautio, & docilitas, & alia huiusmodi non sunt uirtutes diuersæ à prudentia: sed quodammodo côparantur ad ipsam, sicut partes integrales, inquantû oia ista requiruntur ad ꝓfectionẽ prudentiæ. sunt ẽt, & quædam partes subiectiuæ, seu species prudentiæ, sicut œconomica regnatiua, & hmôi: sed prędicta tria sunt quasi partes potentiales prudentię: quia ordinantur sicut secundarium ad principale, & de his infra dicetur.*

*2.2.q.51.

SVPER Q. LVIII. ART. I. ET II.

Medina art. 1.

IN art. 1. & 2. in. In q. 58. aduerte, ꝙ quia formalis est doctrina authoris: ideo licet côclusum sit, ꝙ nô ois uirtus est moralis, specialiter quęsitum est an moralis sit intellectualis decet .n. doctrinã particulatim singula explicare, quãuis ois uirt⁹ humana nô moralis sit intellectualis.

QVAESTIO LVIII.

De distinctione virtutum moralium ab intellectualibus, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandû est de uirtutibus moralibus.

Et primo de distinctione earum à virtutibus intellectualibus. Secundo, de distinctione earum ab inuicem secundum propriam materiam. Tertio, de distinctione principalium, uel cardinalium ab alijs.

CIRCA primum quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum omnis uirtus sit uirtus moralis.

¶ Secundo, Vtrum uirtus moralis distinguatur ab intellectuali.

¶ Tertio, Vtrum sufficienter diuidatur virtus per intellectualem, & moralem.

¶ Quarto, Vtrum moralis uirtus possit esse sine intellectnali.

¶ Quinto, Vtrum econuerso, intellectualis virtus possit esse sine morali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis virtus sit moralis.

296 Porrecta per textum. Inf. q. 68. art. 8. cor. Et 3. d. 23 q. 1. art. 4. q. 1. co. * Cap. 6. post me.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ omnis uirtus sit moralis. Virtus.n. moralis dr̃ à more, idest h consuetudine: sed omnium uirtutû actus cô suescere possumus. ergo omnis virtus est moralis.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 2. Eth.* ꝙ uirtus moralis, est habitus h electiuus in medietate rônis consistens: sed omnis uirtus 1 r̃ esse habitus electiuus, q a actus cuiuslibet uirtutis possumus ex electione facere. ois ẽt uirtus aliqualiter in medio rônis consi- F stit, ut infra patebit.† ergo ois uirtus est moralis.

† q. 64. ar. 2. 3. 4.

¶ 3 Præt. Tullius dicit in sua Rhet.* qđ uirtus est habitus in modû h naturæ rôni ꝯsentaneus: sed cû ois uirtus humana ordinetur ad bonû hois, oportet ꝙ sit côsentanea rôni, cum bonû hois sit ẽm rônem esse, ut Diony. dicit. ergo omnis uirtus est moralis.

* lib. 2. de Inuentione in fol. 4. ante finem lib.

SED CONTRA est, quod Philo. dicit in 1. Eth.* Dicentes de moribus nô dicimus, qm̃ sapiens, uel intelligẽs, sed qm̃ mitis, uel sobrius: sic igit̃ sapiẽtia, & intellectus nô sunt morales: q̃ tñ sunt uirtutes, sicut s̃. dictum est.† nô ergo ois uirtus est moralis.

* In fi. lib. tom. 1.

† q. præc. art. 2.

RESP. Dicendû, ꝙ ad hmôi euidentiã côsiderare G oportet quid sit mos: sic.n. scire poterimus qđ sit moralis uirtus. Mos aût duo significat: qñq;.n. significat côsuetudinẽ, sicut dr̃ Act. 15. Nisi circuncidamini ẽm morẽ Moysi, non poteritis salui fieri. Qñq; uero significat inclinationẽ quandã naturalem, uel quasi naturalẽ ad aliquid agendû: unde, & ẽt brutorum aĩalium dñr aliqui mores. vnde dr̃ 2. Mach. 11. ꝙ leonû more irruentes in hostes prostrauerunt eos, & sic accipit̃ mos in Psal. 67. ubi dr̃. Qui habitare facit unius moris in domo. Et hæ quidẽ duæ significationes in nullo distinguuntur apud Latinos quantû ad uocẽ: in Græco aût distin H guunt̃. nã ethos, qđ apud nos morẽ significat, qñq; hẽt primã longã, & scribitur per η Græcam literã: qñq; hẽt primã correptã, & scribitur per ε Dicit̃ aût uirtus moralis a more, ẽm quod mos significat quandã inclinationẽ naturalẽ, uel quasi naturalẽ ad aliquid agendû, & huic significationi moris, propinqua est alia significatio, quæ significat côsuetudinẽ: nã consuetudo quodãmodo uertitur in naturã, & facit inclinationẽ similẽ naturali. Manifestû est aût qđ inclinatio ad actû ꝓprie côuenit appetitiuę uirtuti, cuius est mouere oẽs potentias ad agendû, ut ex supradictis patet.* & iõ m nô ois I uirt⁹ dr̃ moralis, sed solû illa, q̃ est ĩ vi appetitiua.n

* q. 9. ar. 1 concl.

AD PRIMVM ergo dicendû, ꝙ obiectio illa procedit de more ẽm quod significat consuetudinem.

AD 2^m dicendû, ꝙ ois actus uirtutis pôt ex electione agi: sed electionẽ rectã agit sola uirtus, quę est in appetitiua parte animę. Dictû est.n. supra,* ꝙ eligere est actus appetitiuę partis. unde habitus electiuus, qui. s. est electionis principium, est solum ille, qui perficit uim appetitiuã, quamuis etiã aliorum habituum actus sub electione cadere pñt.

* q. 13. art 1.

* text. 3. in mo 2.

AD 3^m dicendum, ꝙ natura est principium motus, sicut dicitur in 2. Phys.* Mouere autẽ ad agen K dum, proprium est appetitiuę partis: & ideo assimilari naturæ in consentiendo rationi, est propriû uirtutum, quæ sunt in ui appetitiua.

197 Porrecta per totum Infra q. 61. art. 2. Et 3. dist. 23. q. 1. art. 4. q. 1. ad 4. & uer. q. 14. art. 3. ad 9 & uer. q. 1. ar. 12. cor. Et 1. Eth. fin. * lib. 19. c. 1. paulo post prin cip. & lib. 4 ca. 21 & 11. 15. c. 5. tom. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtus moralis distinguatur ab intellectuali.

AD SECVNDVM sic procedit̃. Videtur ꝙ uirtus moralis ab intellectuali non distinguatur. Dicit em̃ Aug. in lib. de ciu. Dei,* ꝙ uirtus est h ars recte vi-

SVPER Q. LVIII. ART. II.

Medina art. 2.

IN art. 2 eiusdẽ 58. q. aduerte. ꝙ ultima uerba in corpore articuli, scil. ꝙ habitus moralis habet rationem uirtutis humanę, inquantum

tum rōni conformatur, non intelliguntur de conformitate superadditæ relationis sed de conformitate essentiali. iam.n. superius dictum, est quod virtus moralis est essentialiter habitus cōformis rōni, & oō sit idem habitus de non uirtute uirtus p superadditam relationem ad rationem rectam & hęc expositio sufficiat pro omnibus similibus verbis authoris tam hic, q̄ alibi.

¶ In eodē 2 arti. tel in quitur difficultas illa in pprio loco dispu tanda. An possit hō cōtra actuale iudiciū operari; iat.n. est proposito de habitibus loq. & necessitatē habitus in appetitu etiā ostendere, ut in litera fit.

uendi: sed ars est uirtus intellectualis. ergo uirtus moralis ab intellectuali non differt.

¶ 2 Præ. Pleriq; in diffinitione virtutum moralium ponunt scientiam, sicut quidā diffiniunt, ꝙ pseuerantia[h] est scientia, uel habitus eorum quibus est immanendum, uel nō immanendū, & sanctitas[h] est sciētia faciēs fideles, & seruātes, q̄ ad Deū iusta: scientia āt est uirtus intellectualis. ergo uirtus moralis non debet distingui ab intellectuali.

* Cap. 6. a medio to mo 5.

¶ 3 Præt. Augu. dicit in 1. Soliloquiorum,* ꝙ uirt⁹[h] est recta & pfecta ratio: sed hoc pertinet ad virtutem intellectualē, ut patet in 6. Ethic.† ergo virtus moralis nō est distincta ab intellectuali.

† Cap. ultimo.

¶ 4 Præt. Nihil distinguit ab eo, quod in eius diffinitione[h] ponit: sed virtus intellectualis ponit in diffinitione uirtutis moralis. dicit.n. Phil. in 2. Ethi.* ꝙ uirtus moralis est habitus electiuus existēs in medietate determinata rōne, put sapiēs determinabit hmōi aūt recta rō determinans mediū uirtutis moralis ptinet ad uirtutē intellectualē, ut dr̄ in 6. Eth.* ergo uirtus moralis nō distinguit ab intellectuali.

* Cap. 6. a medio to mo 5.

* Cap. ultimo.

Sed contra est, quod dr̄ in 1. Ethi.† Determinatur uirtus fm drīam hanc. Dicimus enim harū has, quidem intellectuales, has uero morales.

† Ca. ultimo in fine, to. 5.

Respon. Dicendū, ꝙ oīum humanorū operum principiū primū rō est, & q̄cunq; alia principia humanorū operū inueniant, quodāmō rōni obediūt, diuersimode tñ. Nā q̄dā rōni obediunt oīno ad nutū absq; omni ꝯdictione: sicut corporis membra, si fuerint in sua natura cōsistentia. statim.n. ad imperiū rōnis manus, aut pes mouet ad opus. Vñ Philo. dicit in 1. Polit.* ꝙ aīa regit corpus despotico principatu .i. sicut dñs seruū, qui ius ꝯtradicendi nō hēt. Posuerunt igit quidā ꝙ oīa principia actiua, q̄ sunt in hoīe, hoc modo se hñt ad rōnem: quod quidē si uerum esset, sufficeret ꝙ rō esset pfecta ad bñ agēdū. vñ cū uirtus sit habitus, quo pficimur ad bñ agendum, sequeret ꝙ in sola rōne esset, & sic nulla uirtus esset nisi itellectualis. Et hæc fuit opinio Socratis, q dixit oēs uirtutes eē prudētias, ut dr̄ in 6. Eth.* vñ ponebat, ꝙ hō, scientia in eo existente peccare non poterat, sed quicunque peccabat, peccabat pp ignorantiā. Hoc aūt pcedit ex suppositione falsi; pars.n. appetitiua obedit rōni non oīno ad nutū sed cū aliqua contradictione: vñ Philosophus dicit in 1. Polit.* ꝙ rō imperat appetitiuę principatu politico, quo. s. aliquis pēst liberis, q hñt ius in aliquo contradicendi: vñ Aug. dicit sup Psal.† ꝙ interdum pcedit intellectus, & sequit tardus, aut nullus affectus, intm ꝙ q̄nq; passionibus, uel habitibus appetitiuę partis hoc agitur, ut usus rōnis in particulari impediat: & fm hoc aliqualiter uerū est, quod Socrates dixit,* ꝙ scientia pñte, non peccat: si tñ hæc extēdat usq; ad usum rōnis in particulari eligibili. Sic igitur ad hoc quòd hō bene agat, requiritur ꝙ non solū rō sit bene disposita p habitū uirtutis intellectualis, sed ēt quòd uis appetitiua sit bene disposita p habitū uirtutis moralis. Sicut igit appetitus distinguit à rōne, ita[m] uirtus moralis distinguit ab intellectuali.[n] vnde sicut appetitus est principiū humani actus fm hoc, ꝙ participat aliqualiter rōnem, ita habitus moralis habet rationem virtutis humanæ: inquantum rationi conformatur.

* Cap. 3. post medium, to. 5.

* Cap. ult. to 5.

* Cap. 3. post medium, to. 5.

† Psal. 118. sup illud, Concupiuit anima mea, circa finē concionis 8. inclum pf. to. 8.

* li. 6. Eth. to. 5.

co. el. m

Ad primum ergo dicendū, ꝙ Aug. cōiter accipit artē p qualibet recta rōne, & sic sub arte includitur etiā prudentia, quæ ita est recta rō agibiliū, sicut ars est recta rō factibilium: & fm hoc quod dicit, ꝙ uirtus est ars recte uiuendi, essentialiter conuenit prudentiæ, participatiue autem alijs uirtutibus, prout secundum prudentiam diriguntur.

Ad 2m dicendū, ꝙ tales diffinitiones à quibuscunq; inueniantur datæ, pcesserunt ex opinione Socratica, & sunt exponendæ eo mō, quo de arte* prædictum est: & similiter dicendum est, ad tertiū.

* In solo. ad 1. arg. præced.

Ad 4m dicendum, ꝙ recta rō, quæ est fm prudētiam ponitur in diffinitione uirtutis moralis, non tanquā pars essentiæ eius, sed sicut quiddam participatum in omnibus uirtutibus moralibus, inquantum prudentia dirigit omnes uirtutes morales.

Articvlvs III.

Vtrum sufficienter virtus diuidatur per moralem, & intellectualem.

Ad tertivm sic proceditur. Vr̄ ꝙ uirtus humana nō sufficienter diuidatur p uirtutem moralem, & intellectualem. Prudentia enim uidetur esse aliquid medium inter uirtutem moralem, & intellectualem,[h] connumerat.n. in uirtutibus itellectualibus in 6. Ethic.* & ēt ab omnibus cōiter connumeratur inter quatuor uirtutes cardinales, q̄ sunt morales, ut infra patebit.† non ergo sufficienter diuidit uirtus per intellectualem, & moralem, sicut per immediata.

* Cap. 3. & 5. to. 5.

† q. 61.

¶ 2 Præt. Continentia, & pseuerantia, & ēt patientia, non computant inter uirtutes itellectuales nec[h] ēt sunt uirtutes morales, qa non tenent mediū in passionibus, sed abundāt in eis passiōes. nō ergo sufficiēter diuidit uirt⁹ p itellectuales, & morales.

¶ 3 Præt. Fides, spes, & charitas, q̄dā[h] uirtutes sunt, non tñ sunt uirtutes intellectuales. hæ.n. solū sunt quinq;. s. sciētia, & sapiētia, intellectus, prudētia, & ars, ut dictū est,* nec ēt sunt uirtutes morales, qa non sūt circa passiones, circa quas maxime est moralis uirtus. ergo uirtus non sufficienter diuidit per in-

* q. 57. ar. 2 & 3.

Svper Q. LVIII. ART. III.

Medina ar. 3.

In art. 3. eiusdē q. 58. in respōsione ad secūdū nota Thomista, ne falaris sumens hoc, ꝙ cōtinentia sit subiectiue in ratione pp illa, verba. Deficit m ātōne uirtutis, qa virt⁹ itellectualis &c. Pōt.n. dupliciter intelligi: primo, ut prima facie vr̄, ut reddant rōnē quare continentia non est virtus, quia non est uirtus itellectualis, quia &c. Et hic sensus licet forte à pluribus sit acceptus, falsum tñ, & contrarius huic literæ, & authori est, ut patebit. Alio ergo modo pōt intelligi ut reddant rationē quare continētia non est uirtus, quia in continente non datur uirtus intellectualis faciens rationem bñ se hēre circa materiā continentiæ quod probat quia in eo non est rectus appetitus finis, quē pexig ratio recta habituata uirtute quasi diceret, continentia deficit à ratione uirtutis, quia sius ponatur

298 Porrecta per totum.

tellectuales,& morales. F

Sed contra est, ꝙ Philosophus dicit in 2.Eth.* duplicē esse uirtutē, hanc quidem intellectualem, illam autem moralem.

Respon. Dicēdū, ꝙ virtus humana est quidā habitus pficiens hoiem ad bñ operandum principium autē humanorum actuū in hoie non est nisi duplex, s. intellectus, siue rō, & appetitus: hæc.n.sunt duo mouentia in homine, ut dī in 3.de aīa.* Vnde G ois uirtus humana oportet ꝙ sit pfectiua alicuius istorum principiorum. Si quidē igit̄ sit pfectiua itellectus speculatiui, uel practici ad bonum hois actum, erit uirtus intellectualis: si aūt sit pfectiua appetitiuæ partis, erit uirtus moralis. unde relinquit̄ ꝙ m omnis virtus humana, uel est intellectualis, uel moralis.n

Ad primum ergo dicendū, ꝙ prudentia fm essentiā suā est in H intellectualis virtus: sed fm materiā cōuenit cū virtutibus moralibus. est.n. recta rō agibiliū, ut s. dictum est,* & secundū hoc, virtutibus moralibus cōnumerat̄.

Ad 2m dicendū, ꝙ continentia, & pseuerantia non sunt pfectiones appetitiuæ uirtutis sēsitiuæ: quod ex hoc patet, ꝙ incōtinente, & perseuerante superabundāt inordinatę passiones, quod non esset, si appetitus sen I sitiuus esset pfectus aliquo habitu conformante ipsum rōni. Est aūt continentia,d seu pseuerantia pfectio rōnalis partis, quæ se tenet contra passiones ne deducatūr, deficit tamen à ratione virtutis: quia uirtus intellectiua, quæ facit rōnem se bene habere circa moralia p̄supponit appetitū rectum finis, ut recte se habeat circa principia, i. fines, ex quibus rōcinatur, ꝙ continenti, & pseueranti deest. Neq; ēt pōt esse pfecta operatio, q̄ à duabus potentijs pcedit, nisi utraq; potentia pficiat̄ p debitum habitū: sicut K non sequit̄ pfecta actio alicuius agentis p instrm, si instrm non sit bñ dispositum, quātumcunq; principale agēs sit pfectū. Vnde si appetitus sensitiuus quem mouet rōnalis pars, non sit pfectus quantūcunq; rōnalis pars sit pfecta, actio consequens nō erit perfecta: unde nec principiū actionis erit uirtus, & pp hoc continentia à delectationibus, & pseuerantia à tristitijs non sunt uirtutes, sed aliquid

Ca.1.10.5. minus uirtute, ut Philosophus dicit in 7.Ethi.

Ad 3m dicendum, ꝙ fides, spes, & charitas sunt supra virtutes humanas: sunt enim uirtutes hominis prout est factus particeps diuinæ gratiæ.

F Articvlvs IIII.

Vtrum moralis virtus possit esse sine intellectuali.

Ad qvartvm sic proceditur. Vr ꝙ uirtus moralis possit esse sine intellectuali. Virtus.n. moralis, ut dicit Tullius,* est habitus in modū naturæ h rōni consentaneus: sed natura, etsi consentiat alicui superiori rōni mouēti, nō tñ oportet, ꝙ illa rō naturæ cōiungat̄ in eodē, sicut pa- G tet in rebus naturalibus rōne carētibus. ergo pōt esse i hoie virtus moralis in modū naturæ inclinās ad consentiendū rōni, q̄uis illius hois rō non sit perfecta per uirtutem intellectualē.

¶2 Præt. Per uirtutē intellectualē hō cōsequit̄ rōnis h usum pfectū: sed qñq; cōtingit ꝙ aliq, in qbus nō multū uiget usus rōnis sunt uirtuosi, & Deo accepti. ergo vr̄, ꝙ uirtus moralis possit es- H se sine uirtute intellectuali.

¶3 Præt. Virtus moralis facit inclinationem ad bene h operandū sed qdā hñt naturalē inclinationem ad bñ operandū, ēt absque rōnis iudicio. ergo uirtutes morales pñt esse sine intellectuali.

Sed contra est, quod Greg. dicit in 22. Moral.* q̄ cæteræ uirtutes, nisi ea, q̄ appetunt, prudēter agant, uirtutes esse nequaq̄ pñt. sed prudentia est uirtus in- I tellectualis, ut supra dictum.est. ergo uirtutes morales non possunt esse sine intellectualibus.

Resp. Dicendū, ꝙ uirtus moralis pōt quidē esse sine quibusdā intellectualibus uirtutibus, r sicut sine sapiētia, sciētia, & arte nō aūt pōt esse sine intellectu, & prudētia. Sine prudētia quidē esse nō pōt moralis uirtus, q a moralis uirtus est habitus electiuus .i. faciēs bonā electionē. Ad hoc K aūt ꝙ electio sit bona, duo requirunt̄. Primo, ut sit debita intentio finis: & hoc fit p uirtutē moralē, q̄ nim appetitiuā inclinat ad bonū cōueniens rōni, r qd̄ est finis debitus. Scd̄o, ut hō recte accipiat ea q̄ sunt ad finē: & hoc nō pōt esse, nisi p rōnem recte consiliantē, iudicantē, & pcipientem, quod ptinet ad prudentiam, r & ad uirtutes sibi annexas, ut supra dictum est.* Vnde m uirtus moralis sine prudētia esse nō pōt, & p consequēs nec sine intellectu. n per intellectum enim cogno-

*q.57.ar.4. concl. m

ponatur ꝙ sit uirtus in appetitu siue in ratione exigit hoc, ꝙ in rōne continentis ponatur uirtus intellectualis circa ma. etiā continentiæ, non curando utrum illa virtus intellectualis esset continentia, uel non. Et ꝙ hoc exigat̄, litera supponit tanq̄ cōiter confessum, & inferius probandum: sed in continente nō est taliter virtus intellectualiter. probatur, quia in eo non est rectus appetitus finis, qui est principiū intellectualis uirtutis. & sic author dicens cōtinentiā esse in rōnali parte aīæ comprehendēte in se rōnē, & uoluntē, quia appetitus est rōnalis, & indistincte relinquens cuius sit, distribuitur hoc in secunda secundæ. in hoc eo pprio duas rōnes reddidit quare cōtinentia nō est uirtus, Primam, quæ nunc dicta est, excludentem ipsam à numero etiā intellectualiū uirtutum ex parte superioris partis aīæ: Secundam aūt ex parte inferioris partis s. appetitus sensitiui, cuius actus sunt materia continentiæ, q̄ superius discussa est in suo uniuersali: ꝙ s. habitus pprius alicuius operis non est uirtus, si non sit in consummatiua potentia operis, ut cōtingit in continentiæ, q̄ est in appetitu rōnali & opus consummat̄ ab appetitu sensitiuo.

*Ca.5.10. *Text.48. & sequ. tom.2. concl. m *q.57.ar.4. D.389.

SVPER Q. LVIII. ART. IIII. ET V.

Medina ar.5. Cap.3.d.36.q.1.con.2. 299 Porrecta per totum. Infr ar.5. cor.

In titulo articuli cum 4. & 5. eiusdē 58.q. aduerte, ꝙ dupli ci rōne pñt hæ qōnes moueri. Primo rōne cōnexionis, & sic spectant ad tractatum de connexione uirtutum inferius habendum in qōne 65. Secundo. rōne inclusionis, & sic spectant ad hunc tractatum de distinctione moralis, & intellectualis uirtutis Est n. inter ea nō pura connexio, sed inclusio unius in alia: & ppea admodum distinctionis earū, spectat hęc discussio ptra ita ut postmodum de earum cōnexione nō relinquatur dubitationi locus.

*lib.2.de inuentione in fol. 4. ante finem lib.

¶In eiusdem articulis, & præcipue in vlti mo, diligētissime notato, vir docte terminos, ne coniungat disputare, in æquiuoco, obscuros fieri, & admirari, uitimque. Scito igitur, ꝙ prudētiæ nomine, q̄uis unum significetur, duo intelliguntur. Cū.n. significet rectā rōnem agibilium, quidā intelligunt eam sic infra limites intellectus, ut eā in intellectu absolute credentes nihil aliud significare dicāt, nisi rectum dictamen agibilium ita ꝙ prudētia nil aliud significat nisi rōnem recte monstrantē in particulari agib. i qd qdo, qualiter &c. eligendum sit. & in horum numero est Sco. in 3. sen. dist. 36. & hi errantes in principio moraliū quantū postmodum deuient, & abducāt sequaces facile patet. quidā autē, immo oēs recte sentientes ut Arist diuus Thō. & sequaces, prudē. ut nōie tenēt. hgūt rectā agibilium rōnē appetitu recto particulari s finis factam, & firmatam. Vbi duo sunt declaranda: primo,

*Cap.1.& lib.2.c.15 a med. *q.57.ar.4.

scunt principia naturaliter nota tã in speculatiuis, q̃ in operatiuis. unde sicut recta rõ in speculatiuis inquantum ꝓcedit ex principijs naturaliter cognitis p̃supponit intellectum principiorum, ita etiã prudentia, quæ est recta ratio agibilium.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ inclinatio naturæ in rebus carẽtibus rõne est absque electione, & ideo talis inclinatio nõ requirit ex necessitate rõnem, sed inclinatio uirtutis moralis est cũ electione: & iõ ad suã pfectionẽ indiget, ꝙ sit ratio perfecta per uirtutem intellectualem.

B Ad 2m dicendũ, ꝙ in uirtuoso non oportet ꝙ uigeat usus rationis quantum ad oĩa, sed solũ quantũ ad ea, quæ sunt agenda sm uirtutẽ: & sic usus rationis uiget in omnibus uirtuosis: unde etiam, qui uidẽtur simplices, co

mo, ꝙ ita sit: secundo, qđo sit quod. n. prudentia essentialiter pẽdeat ab appetitu recto, probatur ex 6. Ethi. dupliciter: primo ex oppositis eius: secundo ex proprio actu. Oĩs igitur habitus in rõne solum dummodo non sit congenitus ut habitus principiorum est obliuio, ut patet: prudentia non est obliuio, ut patet ibi: ergo prudentia non est habitus in rõne solum. ¶ Præterea, Delectatio & tristitia, & similiter malitia est corruptiua principij prudẽtię, ut patet in 6. Ethi. sed hæc pendẽt ad appetitũ. ergo prudẽtia pẽdet ex appetitu denique de pbacule recte. A 2o. ppriũs prudentiæ est recte præcipere circa agibilia. ergo prudentia pẽdet ex appetitu recto. Antecedẽs quo ad oẽs partes ꝓbatur primo, ꝙ pcipere sit actus prudentiæ patet ex 6. Ethic. ubi dr̃, quòd prudentia est præceptiua. Secundo, quòd recte præcipere, quia aliter non esset uirtus præceptiua, nisi determinaret ad recte præcipiendum. Tertio, quòd ꝓprius & præcipuus ipsius sit actus, quia conuenit ei ut distinguitur à suis partibus, & est consummatio cæterorum actuũ: patet nanque in 6. Ethi. quòd Arist. primo prudentiam indistincte à suis partibus uenatus ponit ipsam esse consiliatiuam. &c. postm. odũ distinguens ipsam à suis partibus & distribuens singulis sua officia, ea ptesse dat eubuliæ recte consiliari: gnomi aũt, & syneli recte iudicare: prudentiæ autem recte pcipere. hi enim actus omnes uni prudentiæ, & secundum has partes ei conueniunt. Cõstat quoque, quòd de agendis non est consummata rõ per consilium, & iudicium: sed oportet præceptum recto superueniat, quando oportet, & c. propter cuius defectũ multos uidemus non operari prudenter, ut consulte iudicent: præcipere ergo recte est proprius, & præcipuus prudentiæ actus. Consequentia autem probatione non eget, quia sicut præcipere non est intelligibile quin dependeat ab appetitu, præcipit. n. quilibet uolens: ita recte præcipere sibi ipsi in huiusmodi moralibus, non est nisi à recto appetitu. Et hoc est absque dubio tenendum: quomodo autem hoc sit, manifestatur ex ipso actu, & principio. Cũ aliquis prudenter se habet ad ea, quæ abstinentiæ à cibo, & potu sunt, non ideo prudenter se habet, quia recte discurrit circa qualitatem, & quantitatẽ, & tempus sumendi cibi aut potus &c. nec quia recte iudicat in ordine ad conditionem suam &c. sed ꝙ recte inuenta, & iudicata sibi ipsi præcepto imponit. D præcepto autem dico, non quo animus imperfecte imperat sibi uelleitatem quandam sicut accidit tepidis in uia uirtutum, qui nellent quidem actus uir utũ, sed in ueritate non uolunt: sed quo animus perfecte sibi imperat, nõ quia uelle, sed quia uult, ut Aug. disputat in octauo Confessionum. Cum aũt perfecte homo sibi imperat animus appetere cibum, talem, tali hora, propter bonum rationis &c. cibum, & potum, oportet quod hoc actuale imperium ab actuali appetitu boni rationis in tali materia nunc, hic &c. procedat. Nisi enim uellet nunc, hic, hoc bonum &c. non pfecte præciperet & quoniam ex similibus actibus similes habitus generantur, & sicut actus ab actu, ita habitus ab habitu pendet, ó ex frequentatis huiusmodi actibus generatur habitus similis. s. recte præceptiuus in huiusmodi, & dependens ab habitu rectũ reddente appetitum ad finem, ad quẽ prudens imperat, bonũ s. rationis in tali materia, hic nunc, mihi &c. Rursus enim multo consilio, & recto iudicio definitum tale bonum, puta temperantiæ, uel mansuetudinis esse uolendum, & sectandũ ac propterea mihi imponendum, nunc, hic, efficaciter uideb. Cuius sic secundum appetitum dispositus sum. Expertor enim ꝙ fame ficio, aut irascendo, aut irato aliud ut efficae ter prosequẽdum, q̃ non appetentis & non appetens impero mihi abstinentiã, aut mansuetudinem, appetitus autem prosecutionem. & hoc, quia qualis unusquisq; est, talis ei uidetur finis, quo ad prosecutionẽ quæ consistit in præcepto, ut ex supradictis de ordine actuum uoluntatis patet. Vnde cum prudentia habituet me ad præcipiendum in his ipsis consona recto fini moralium actuum uirtutum, & qualis sum secundum appetitum meum talis mihi uidetur finis, consequens est, quod finis meus inquantum apparens mihi principium meæ prudentiæ, ex æqualitate mei tẽdem appetitum dependeat: & sic prudentia non est in ratione absoluta, sed in ordine ad appetitũ & essentialiter dependet ab appetitu, à quo pendet præceptum eius actus, & uariatur apparentia

A finis eius principium. Et nota ꝙ licet utraq; uia ex parte s. actus & ex parte principij prudentiæ habeatur dependentia eius ab appetitu: quia tñ prima uia dependentiam ab appetitu intellectiuo, à quo pendet imperium: secunda aũt dependentiã ab appetitu simpliciter siue intellectiuo, siue sensitiuo, ut est pfectus moraliter. ostẽditur tam Arist. in 6. Ethic. q̃ auctor hic sola una uia est ad declarandã dependentiã prudentię ab appetitu, & merito: qa dependentiã à uirtutibus moralibus tractãt q̃ non in solo intellectiuo appetitu sunt. Ego aũt paululũ foris digressus sũ, ut subuenirẽ imbecillitati nõ penetrantiũ naturas horum habituum, ne fallantur loquentes de tali uirtute intellectuali, in intellectu tñ sistendo

¶ Circa conclusiones eorundem ultimorum artic. eiusdẽ q. 58. aduerte, ꝙ inclusio uirtutis intellectualis, puta prudentię in morali, manifesta ualde est ex diffinitione uirtutis 2. Ethi. Et q̃uis neminem uideatur habere contradictorem, habet tñ difficultatem: qr, ut dictum est ex 6. Eth. & hic, uirtus moralis est tendere in finem principium prudentiæ principium autem nõ dependet a principato, nec prius a posteriori. uirtus igitur moralis non pendet à uirtute intellectuali. quæ est prudentia. Inclusio autem uirtutis moralis in intellectuali, prudentia. s. & habet C Scot. loco allegato oppositum, quia prius non dependet à posteriori: prudentia autem est prior, tum quia est dictamen rectũ, ut dictum fuit: tum quia dictat de fine particulari, & his, q̃ sunt ad finem: tum quia non est assignari actum, quo generetur, illę uirtutes s. morales, & sua prudentia, quia nec intellectus, nec uoluntatis & habet difficultatem propter hoc, quòd medium uirtutis moralis præstituitur à prudentia, ut patet ex diffinitione uirtutis moralis, & experientia: medium aũt est finis uirtutis moralis. uirtus ergo moralis non principiat prudentiam: sed econuerso prudentia dat ei finem principium in moralibus.

¶ Ad euidentiam horum essent multa dicenda quorũ quædam ad q. 76. art. 3. ad tertium spectant, quædam ad q. 47 2. 2. Vnde cum intendam in proprijs locis singula discutere, pro nunc supponendo doctrinam authoris declarandam inferius, scito ꝙ sicut in intellectu speculatiuo sunt duo habitus, scilicet intellectus, & scientia. & scientia uiens propositionibus pertinentibus D ad intellectum demonstrat ex euidentia illarum propositionum, & discursu syllogistice, ita est in intellectu practico etiam in materia agibilium, si in puro intellectu stamus. Ex synderesi enim, qui est habitus principiorum in intellectu practico respectu agibilium, & recta ratione, infra limites intellectus syllogizãdo, concluditur uerum: sed quoniam iudicium tale non nisi de uniuersalibus haberi posset, singularia enim uariabilia, & incerta sunt, iudiciumque infallibile nõ suscipiunt, & prudentia circa singula semper recta est ratio, alioquin uirtus non esset: ideo intellectus, practicus circa agibilia, licet habere possit scientiam moralem infra limites intellectus consistens, tñ nunquàm habebit rectã rõnem agibilium particulariũ hic, nunc &c. qđ est habere prudẽtiam, nisi in ordine ad appetitũ, ut superius dictũ fuit. Est aũt ordo talis in huiꝰ agibilibus, Primo est synderesis in intellectu dictans, & præstituens uirtuti morali suum obiectum, quod est finis: propositiones enim, quæ sunt principia in E agibilibus ca fine, qui habet rationem principij in operabilibus conhetentur: & hic uirtus moralis, ad quam spectat tendere in finem præcognitum, ad finem præstitutum sibi à synderesi tẽdit actu, qui uocatur uelle uel intentio in uoluntate, & in appetitu sensitiuo appetitur per modũ intentionis. Tertio loco uenit prudentia habens se ad synderesim, sicut scientia ad intellectũ speculatiuũ prudentia autem cum sit recta ratio, cuius est discurrere, utitur duabus præmissis, quæ sunt principia cõclusionis. Prima præmissa est ꝓpositio spectans ad synderesim, uerbi gratia. Bonum rõnis tam in passionibus, quam operationibus est prosequendum. Secunda uero præmissa est particularissima. s. Bonum rationis, nunc, hic, saluatur in tali, tanta &c. audacia, uel ira. Et tunc sequitur conclusio præceptiua non in actu signato, idest, ergo hoc est mihi nunc præcipiendum, eligendum, prosequendum: sed in actu exercito. s. ergo actualiter tam in exercitio iudicij, præcepti, electionis, prosecutionis. hoc enim est, qđ multos decipit in hac materia, quoniam propositionẽ ittã à synde-

q carent mundana astutia, p͞fite esse prudẽtes, ſm illud Matt. 10. Estote prudentes ſicut ſerpẽtes, & ſimplices ſicut columbæ.

Ad 3m dicendũ, q naturalis inclinatio ad bonũ uirtutis est quædam inchoatio uirtutis, non aũt est uirtus p͞fecta. hm͞oi.n. inclinatio quanto est perfectior, G tanto potest esse periculoſior, niſi recta rõ adiungatur, p quã fiat recta electio eorum, q̃ conueniunt ad debitum finem: ſicut equus currens ſi ſit cæcus, tanto fortius impingit, & lædit quanto fortius currit: & ideo etſi uirtus moralis nõ ſit ratio recta, ut Socrates dicebat, non tñ ſolum est ſecundum rõnem rectam, inquantum inclinat ad id quod est ſecundum rõnem rectam, ut Pla H tonici poſuerunt, ſed etiã oportet quòd ſit cũ ratione recta, ut Aristoteles dicit in 6. Ethi.*

ſue detectis, quàm prudentia in actu ſignato diſputatur. Etſi F oportet intueri naturam, & uim earum in actu exercito. A prima autem præmiſſa ad ſcdam nõ est ordo immediatus in iſtis, ſicut est in ſpeculatiuis: ſed à propoſitione, quæ est prima præmiſſa. prouenit in appetitu motus eius rectus in finẽ: & ſic ab appetitu, & p͞miſſa illa prouenit ueritas ſcdæ p͞miſſæ. q est particulariſſima: q͞m ex diſpoſitione mea ſcdm appetitũ prouenit, q mihi cõſonet talis finis in particulari, puta tale bonũ, nũc, hic &c. Et de hac p͞miſſa intelligit illud tertij Ethicorum. Qualis unuſquiſq; est talis finis ei uĩ. & ſequit cõcluſio conformis minori ppoſitioni, ſ. cõſiſtens in actu intellectus ab appetitu. ſ. iudiciũ de his, q̃ ſũt ad finẽ, puta iſta ira nũc p͞cipienda illã, & deinde actus appetitus in ordine ad intellectũ. ſ. electio in hoc autẽ ordine ſi qs inſpiciat & unicuiq; ppria iſta tribuere uelit, dicet q, q prudẽtia attendit ſcdm ſuũ ppriũm, & p͞ſpicũ, actum qui est recte p͞cipere, & ipſe est principiũ rectę electionis: & uirtus moralis, cui attribuit electio p ꝓprio actu, ut patet ex ſua diffinitione, pẽdet neceſſario ex prudẽtia. & rurſus quia ipſum recte p͞cipere pendet ab appetitu recto uerificante, minorẽ propoſitionẽ, q̃ est præceptiuæ cõcluſionis principium proximũ. cõſequẽs est, q prudentia pẽdeat ab appetitu recto.

*Cap. ult. parum a medio tomo 5.

¶ Ad prælibandum aũt, quomodo circa obiecta ueritas ſe habeat, inſpicito in eodem ordine, & aduerte q tam uirtus moralis, quàm prudentia plures actus habet. Virtus.n. moralis habet primo actum intẽtionis, ſeu ſimplicis appetitus reſpectu ſui obiecti, quod est finis. ſ. bonum rationis, quod est principium prudentiæ habet deinde actum electionis circa materiam conſonã I fini. ſ. paſſiones, uel operationes tantas, tales, &c. & rõne primi actus præcedit prudentiam, immo uerificat eius minorẽ, & cõcluſionem in ratione ſecundi dependet etiam à concluſione prudentiæ. ſ. præcepto. Ipſa ſimiliter prudentia habet primo actũ iudicij practici in particulari agibili, q non est ſcibile, quia contingens: & ſecundum hunc actum uerificatur de ea, quòd recte iudicat de fine, & ſimilia & ratio est, quia ut dictum est, etiam minor propoſitio est inter principia prudentiæ, & ex fine cõheret. Habet deinde duplicem actum ut concluſionẽ, iudicium. ſ. de his, quę ſunt ad finem, & præceptum eorundem eligendorũ utrunq; enim ex fine particulariſſimo concluditur, & clauditur in iudicio præcipiente, & ſecundũ hos actus determinat & dat medium uirtuti morali, concludendo tantã iram, nunc, hic &c. aſſumendam, & præcipiendo illam, & ſecundum hos actus, cũ dependeant ex minori prudente ex appetitu, manifeſte pendet ex appetitu recto: & quia ſcdm hos actus est principium electio K nis rectæ, talis, tantæq; materiæ: ideo est principium uirtutis moralis: & ſic uirtus moralis in ſolo actu electionis pendet a prudentia. prudentia autem pendet & quo ad actum iudicij de fine particulariſſimo, & medianta hoc quoad actum iudicij de his, quæ ſunt ad finem, & quo ad actum pręcepti dupliciter, ſ. mediate ac dependentia iudicij de fine, & ſecundum ſe: quia de ratione eius est, q ſit actus intellectus moti ab appetitu. Et ſi quis tibi dixeris, quòd uirtus moralis non niſi habitus est electiuus in medio conſiſtens &c. ac per hoc intentio ſiu ſpræcedens prudentiam, non ſpectat ad uirtutem moralem: dic tu quòd in electione ipſa clauditur intentio finis, quoniam electio est eorum quæ ſunt ad finem propter finem: & bene ſe habere eligendo, & appetendo finem, ſe habent ſicut motus ad mediũ, et terminũ. Conſtat autem, q pp eandem naturam tendit aliquid in medium, et terminum unde eadem est uirtus, qua appetitus tendit in finem recte, et ea, quæ ſunt ad illum: propter quod in diffinitione dum dr. q est habitus electiuus, implicite dictum est, quòd et intentiuus finis ſit. Et per hæc patet reſponſio ad oĩa obiecta duobus duntaxat exceptis. ſ. quomodo prudentia det medium uirtuti morali, et non finem, cum medium ſit uniuerſo ſin. ni generetur. Et illud quidem inferius in q. 66. dicet, ac poſtmodum in ſecunda ſecundæ q. 47. conſummabitur Deo dante & diuo Tho. intercedente. Hæc autem Scotica quæſtio facile patet ex eo, q actus iſti intellectus, & uoluntatis non ſolum ſimul fiunt, ſed unus & idẽ numero actus est actus utriuſq;, diuerſimode tñ præcipere enim est actus intellectus formaliter, appetitus autem uirtualiter. & ſimiliter electio est actus appetitus formaliter, intellectus uero uirtualiter, ut ex ſupradictis de actibus uoluntatis patet. Nullum igitur inconueniens est ab actibus uim duplicẽ habentibus, duas fieri ſimul uirtutes.

300 Porrada per totum.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectualis uirtus poſſit eſſe ſine morali.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q uirtus intellectualis poſſit eſſe ſine uirtute G morali. Perfectio.n. prioris nõ dependet à p͞fectione posterioris: ſed rõ est prior appetitu ſenſitiuo & mouens ipſum ergo uirtus intellectualis, q̃ est p͞fectio rõnis, nõ depẽdet à uirtute morali, quę est p͞fectio appetitiuæ partis. potest ergo eſſe ſine ea.

¶ 2 Pręt. Moralia ſunt materia prudẽtię ſicut factibilia ſunt materia artis: ſed ars põt eſſe ſine ꝓpria materia, ſicut faber ſine H ferro. ergo, & prudẽtia põt eſſe ſine uirtutib⁹ moralibus, q̃ tñ inter oẽs itellectuales uirtutes maxime moralibus coniuncta uĩ.

SVPER Q. LVIII. ART. V.

Cap. 3. d. 36 q. 1. con. 1. Medina ar. 5.

Circa dicta in articulo 5. eiuſdem q. 58. ut ſubueniat magis. Nouitijs, & in principijs non relinquatur obſcuritas, ſcribendum occurrit de particularitate, quomodo, & quare appetitus talis facit iudicium tale de fine, quod est declarare illam maximam tertij Ethic. Qualis unuſquiſq; est, talis ei finis uidetur. Sciendum est igitur, q appetitu affecto ad aliquid, puta ad uindictam, ex hoc ipſo q afficitur ad illud, duo ſimul fiunt: nã ipſo fit ipſa affectio ad uindictam, & in uindicta conſurgit relatio conuenientiæ ad talem appetitum, ita quòd uindicta incipit eſſe, & est conueniens tali appetitui, quæ prius non erat conueniens non propter mutationem in uindicta, ſed in appetitu. Cõ I ſonante autem uindicta appetitui in intellectu, conſurgit quòd ratio iudicet eam conuenientem ex hoc, q ratio mouetur ab appetitu ſic affecto. Quia enim ratio mouetur ab appetitu, fit in ratione paſſiua motio: & conſequenter, quia ab appetitu ſic affecto mouetur ratio, fit in ratione paſſiua motio conſonans illi affectioni, & ſic ab appetitu affecto fit proportionaliter rõ, ut ſubſtat appetitui tanq; affecta, & conueniens uindictæ. Et ſic, quemadmodum guſtus affectus amaritudine iudicat oĩa amara, ita ratio infecta, uel bene affecta iudicat ſecundum illã immutationem, qua ab affecto appetitu mouetur, ita q intus exiſtens, q̃d prohibet extraneum, inuenit non ſolum in iudicante ſecundũ appetitum, ſed etiam ſecundum rationem, ut ſubſtat appetitui. In cuius ſignum ratio à tali affectione aut non mota, ut accidit ſedata paſſione: aut non ſufficiẽter mota, ut accidit paſſione nõ prævalente: quamuis ſurgente, aut recte iudicat, aut à recto iu K dicio non omino declinat, ut experientia teſtatur. Et quia prudentia est in rõne, ut ſubſtat appetitui, ut ſupra diximus, ideo appetitus affectio corrumpit æſtimationem prudentiæ redundando in rationem ut eius ſubiectum, & non corrumpit æſtimationem artis, neque Geometriæ, ut dicitur in 6. Ethic. Præſentata igitur per intellectum, noviter uindicta appetitui, quia rõnalis potentia est ad utrumlibet, & determinatur à prohæreſi appetitus, ſua ſe libertate determinat ad uindictam affectando illã, & ex hoc comitatur iudicium rationis quandoq; falſum, qñ. ſ. affectio uindictæ est contra rationem rectam, & iudicat ratio ab affectu infecta uindictam ut conuenientem: & ſic ſequitur concluſio præceptiua, q fiat. hanc autem cauſam ex parte rationis ut eſt ſubiectum prudentiæ aſſignatam, adiuuant duæ aliæ cauſæ, altera ex parte obiecti, altera ex parte communis inclinationis uirium animæ. ex parte ſiquidem obiecti, quia ex ipſa appetitus immutatione conſtituitur in eſſe uero, dũ uindicta eſt uere conueniens appetitui ſic affecto. conſtat namq; intellectum

naturali-

naturaliter inclineri in uerum. Et licet ex hinc nõ fiat obiectũ cõuenieus, & ue ũ, nisi secundum quid, & ppã cõtingat errare intellectũ, iudicando uindictã conuenientẽ simpliciter, idest, sine additione, q̃ tñ non est conueniens nisi sc̃dm quid, quia appetitui sic affecto tñ: nonnullũ tñ uerũ est, uerũ sc̃dm quid, attractiuamq; participat ulm intellectus ad se, & sic affectione appetit⁹ ad uindictã, cõstituunt ipsa uindicta in esse uere cõuenienti sc̃dm qd, & apparenter consequenti simpliciter: quia appetitus aĩalis ẽ primo totius suppositi, ac p hoc consequens uere appetitui offerẽ, ut cõsequens simpliciter ipsi appetẽti &c. Ex parte uero cõis inclinationis uiꝫ ãnimæ, dũ eas experimur uidemus prõptas ad operandum consonæ affectioni prædominanti. Apparet.n.in infirmis sitientibus, quòd præsentanẽ eis oẽs aquæ, quas unquàm uiderunt. & concupiscentibus simulacra delectabiliũ ẽt importuna occurrunt, nunquàm natura induiũ sit, ut obsequiũ prædominanti affectioni, præstent aliæ uires, inter quas cõstat apprehensiuam uim esse. In cuius signũ irato absque deliberatione præsentatur statim uindicta, seu punitio tanquàm cõueniens. Sic ergo sit, ut qualis unusquisq; est, talis ei uideatur finis: & sic appetitus corrũpit æstimationẽ prudẽtiæ.

¶3 Præt. Prudentia est uirtus bene cõsiliatiua, ut dr̃ i 6. Ethi.* sed multi bñ cõsiliant, qbus tñ uirtutes morales desunt. ergo prudẽtia põt eẽ sine uirtute morali.

Sed contra. Velle malũ facere opponit directe uirtuti morali, nõ aũt opponit alicui, qđ sine uirtute morali eẽ põt: opponit aũt prudẽtiæ, quòd uolens peccet, ut dr̃ i 6. Ethi.* ñ ergo prudẽtia põt esse sine uirtute morali.

Resp. Dicẽdũ, quòd aliæ uirtutes itellectuales sine uirtute morali esse possunt: sed prudẽtia sine uirtute morali esse nõ põt. cuius ratio est: quia prudẽtia est recta ratio agibiliũ, nõ aũt solũ in uniuersali, sed ẽt in particulari, in quib. sunt actiones: recta aũt ratio pexigit principia, ex quib. ratio procedit. oportet aũt rõnem circa particularia pcedere nõ solũ ex principijs uniuersalib. sed ẽt ex principijs particularib. Circa principia quidẽ uniuersalia agibilium, hõ recte se hẽt p naturalem intellectum principiorũ, p quem hõ cognoscit, quòd nullũ malum est agendũ, vel ẽt p aliquam scientiã practicã: sed hoc non sufficit ad recte ratiocinandũ circa particularia. Contingit.n. qñq; quòd hmõi uniuersale principium cognitum p intellectum, uel scientiã corrũpitur in particulari per aliquã passionẽ: sicut concupiscẽti, qñ concupiscentia uincit, vr̃ hoc esse bonũ qđ concupiscit, licet sit cõtra uniuersale iudicium rõnis. Et iõ sicut hõ disponitur ad recte se habendũ circa principia uniuersalia p intellectum naturalem, uel p habitũ scientiæ: ita ad hoc quòd recte se habeat circa principia particularia agibiliũ, quæ sunt fines, oportet quòd perficiatur per aliquos habitus, sm̃ quos fiat quodãmodo hoĩ connaturale recte iudicare de fine, & hoc fit per uirtutem moralem. Virtuosus enim recte iudicat de fine uirtutis: quia qualis unusquisq; est, talis finis uidetur ei, ut dicitur in 3. Eth.* & ideo ad rectam rationem agibilium, quæ est prudentia, requiritur quòd homo habeat uirtutem moralem.

Ad primum ergo dicendum, quòd ratio sc̃dm qđ est apprehensiua finis, præcedit appetitum finis: sed appetitus finis præcedit rõnem ratiocinantem ad eligẽdũ ea, q̃ sunt ad finem, qđ pertinet ad prudentiam: sicut ẽt in speculatiuis, intellectus principiorum est principium rationis syllogizantis.

Ad 2m dicendum, quòd principia artificialium non dijudicantur à nobis bene, uel male sc̃dm dispositionem appetitus nostri, sicut fines, qui sunt moralium principia, sed solum per considerationem rõnis: & ideo ars non requirit uirtutem perficientem appetitum, sicut requirit prudentia.

Ad 3m dicendum, quòd prudentia nõ solũ est bene consiliatiua, sed ẽt bene iudicatiua, & bene pceptiua, qđ esse non põt, nisi remoueatur impedimẽtum passionũ corrumpentium iudiciũ, & præceptũ prudentiæ, & hoc per uirtutem moralem.

*Ca. 9. to. 5.
*Ca. 9. circa fin. to. 5.
concl.
*Ca. 4. to. 5.

QVAESTIO LIX.

De distinctione uirtutum moralium secundum comparationem ad passionem, in quinque articulos diuisa.

Deinda cõsiderandũ est de distinctione moraliũ uirtutum adinuicem.

Et quia uirtutes morales, q̃ sunt circa passiones, distinguunt sm̃ diuersitatẽ passionum, oportet primo considerare in communi comparationẽ uirtutis ad passionem. Secũdo distinctionẽ moraliũ uirtutum sm̃ passiones.

Circa primum quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum uirtus moralis sit passio.

¶ Scd̃o, Vtrũ uirtus moralis possit esse cũ passione.

¶ Tertio, Vtrum possit esse cum tristitia.

¶ Quarto, Vtrũ oĩs uirt⁹ moralis sit circa passiones.

¶ Quinto, Vtrum aliqua uirtus moralis possit esse sine passione.

SVPER QVAEST. LIX.

In tota q. 59. nihil scribendũ occurrit, nisi in 1. art. in rñsione ad primum monere, quòd uirtus moralis materiam suã, puta, passiones, uel operationes eligit sc̃dm quosdam limites, sub quibus formã medij suscipiunt: & ppea in litera dr̃, quòd uirtus moralis non est sc̃dm essentiam media inter passiones, sed sc̃dm effectum: quia s. inter passiones cõstituit medium, eligendo eas in illa quãtitate &c. quã in medio sc̃dm rationem constituuntur. hoc enim effectus uirtutis moralis est.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uirtus moralis sit passio.

Medina art. 1.

Ad primum sic proceditr̃. Videtur quòd uirtus moralis sit passio. Medium.n. est eiusdem generis cum extremis. sed uirtus moralis est medium inter passiones. ergo uirtus moralis est passio.

¶2 Præt. Virtus, & uitiũ, cũ sint contraria, sunt in eodẽ genere: sed q̃dã passiones uitia esse dicunt, ut inuidia, & ira. ergo ẽt q̃dã passiones sunt uirtutes.

¶3 Præt. Misericordia, quædã passio est: est enim tristitia de alienis malis, ut supra dictũ est.* hãc autem Cicero locutor egregius, nõ dubitabit appellare uirtutem, ut Aug. dicit in 9. de ciuita. Dei.† ergo passio potest esse uirtus moralis.

Sed contra est, quod dr̃ in 2. Ethicor.* quòd passiones neque uirtutes sunt, neq; malitiæ.

Respon. Dicendum, quòd uirtus moralis non põt esse passio: & hoc patet triplici ratione. Primo quidem, quia passio est motus quidam appetitus sensitiui, ut supra dictum est:* uirtus aũt moralis nõ est motus aliquis, sed magis principium appetitiui motus, habitus quidã existens. Secundo, quia passiones ex seipsis non habent rõnem boni, uel mali. Bonum enim, uel malũ hominis est secundum rõnem. unde passiones secundũ se consideratæ se habẽt: & ad bo-

101 Porrecta. per totum 3. dis. 23. q. 1. art. 3. q. 2.
*q. 35. ar. 8.
†Ca. 5. circa mediũ to. 5.
*Ca. 5. to. 5.
concl.
*q. 22. ar. 3.

ad bonũ, & ad malũ, ſm quod pñt conuenire rõni, F uel nõ couenire: nihil aũt tale põt eſſe virtus, cum virtus ſolũ ad bonũ ſe habeat, vt s̃. dictum eſt.* Tertio, quia dato ꝙ aliqua paſſio ſe habeat ad bonum ſolũ, uel ad malũ ſolum ſm aliquẽ modũ: tñ motus paſſionis inquantũ paſſio eſt, principiũ hẽt in ipſo appetitu, & terminũ in rõne, in cuius ꝯformitatẽ appetitus tẽdit. motus aũt uirtutis eſt econuerſo, principiũ hñs in rõne, & terminũ in appetitu, ſm qđ à rõne mouet. vñ in diffinitione uirtutis moralis dr̃ in 2. Eth.* ꝙ eſt habitus electiuus in medietate ꝯſiſtẽs, determinata rõne, ꝓut ſapiẽs determinabit.

*q. 55. a. 1.

*cap. 6. e med. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ eſt, ꝙ uirtus ſm ſuam G eſſentiã, nõ eſt mediũ inter paſſiones, ſed ſm ſuum effectum, quia ſ. inter paſſiones medium conſtituit.

AD 2m dicendum, ꝙ ſi vitiũ dicatur habitus, ſm quẽ quis male operatur, manifeſtũ eſt ꝙ nulla paſſio eſt uitiũ. ſi uero dicat̃ uitiũ pctm̃, ꝙ eſt actus uitioſus, ſic nihil prohibet paſſionẽ eſſe uitiũ, & ecõtrario cõcurrere ad actũ uirtutis, ſm qđ paſſio, uel contrariatur rationi, uel ſequitur actum rationis.

AD 3m dicendum, ꝙ miſericordia dr̃ eſſe uirtus, idest, uirtutis actus, ſm quod motus ille animi rõni ſeruit, qñ. ſ. ita præbet̃ miſericordia, ut iuſtitia conſeruetur, ſiue cũ indigenti tribuit̃, ſiue cũ ignoſcit̃ H pœnitenti, ut Aug. dicit ibidẽ.* ſi tñ miſericordia dicatur aliquis habitus, quo hõ perficit̃ ad rõnabiliter miſerẽdũ, nihil prohibet miſericordiã ſic dictã, eſſe uirtutẽ. Et eadẽ eſt rõ de ſimilibus paſſionibus.

*lib. 9. de ciu. Dei, cap. 5. in me. to. 5.

ARTICVLVS II.

Vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum paſſione.

102 *Porrecta per totum.* 1. q. 95. a. 2. ad 2. Et 2. 2. q. 58. a. 9. Et 4. diſt. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 3.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ ꝙ virtus moralis cũ paſſione eſſe nõ poſſit. Dicit. n. Philoſ. in 4. Top.* ꝙ mitis eſt, qui h nõ patit̃, patiẽs aũt, qui patit̃, & nõ deducit̃: & eadẽ rõ eſt de oĩbus uirtutibus moralib. ergo oĩs uirtus moralis ẽ ſine paſſiõe.

¶2 Præt. Virtus eſt quædã recta habitudo animę, ſicut ſanitas corporis, ut dr̃ in 7. Phyſ.† vnde h virtus quædã ſanitas animæ eſſe vr̃, vt Tullius dicit in 4. de Tuſcul. quæſt. ● Paſſiones h aũt animæ dicuntur morbi quidã animæ, ut in eodem lib. Tullius dicit.† Sanitas autem non compatitur ſecum morbum. ergo neq; uirtus compatitur animæ paſſionem.

*li. 4 Topi. c. 5. parũ a prin cipio. †li. 7. Phyſic. text. 17. to. 2. *lib. 4. in fol. 6. e prin. lib. †lib. 4. in fol. 5. a pr. n. li. 6. in ſequẽ.

¶3 Præt. Virtus moralis requirit perfectum vſum rõnis etiam in particularibus: ſed hic etiam impedit̃ ꝑ paſſiones. dicit. n. Philoſ. in 6. Eth.* ꝙ delectationes corrumpunt exiſtimationẽ prudentiæ. & Saluſtius dicit in Catilinario, † ꝙ non facile uerum perſpicit K animus, ubi illa officiunt, ſcilicet animi paſſiones. uirtus ergo moralis non poteſt eſſe cum paſſione.

*li. 6. Eth. ca. 5. poſt medium to. 5. †in coniur. Catilinæ ſtatu. Cæſa. orat. o. c. principium.

SED CONTRA eſt, qđ Aug. dicit, in 14 de ciui. Dei. ● Si ꝑuerſa eſt uoluntas, ꝑuerſos habebit hos motus. ſ. paſſionũ: ſi aũt recta eſt, nõ ſolũ inculpabiles, uerũ etiam laudabiles erunt: ſed nullũ laudabile excluditur per uirtutem moralem. uirtus ergo moralis non excludit paſſiones, ſed poteſt eſſe cum ipſis.

*li. 14. de ciuit Dei ca. 6. & 9. to. 5.

RESP. Dicẽdum, ꝙ circa hoc fuit diſcordia inter Stoicos, & Peripateticos, ſicut Aug. dicit 9. de ciui. Dei.* Stoici enim poſuerunt, ꝙ paſſiones animæ non pñt eſſe in ſapiẽte, ſiue uirtuoſo: Peripatetici uero, quorũ ſectã Ariſt. inſtituit, ut Aug. dicit in 9. de ciuit. Dei.* poſuerunt, ꝙ paſſiones ſimul cũ uirtute morali eſſe pñt, ſed ad medium reductæ. Hæc aũt diuerſitas, ſicut Aug.* ibidem dicit, magis erat ſm uerba, q̃ ſm rerum ſentẽtias. Quia. n. Stoici nõ diſtinguebant inter appetitum intellectiuum, qui eſt uolũtas, & inter appetitũ ſenſitiuũ, qui per iraſcibilẽ, & concupiſcibilẽ diuiditur, non diſtinguebant in hoc paſſiones aĩæ ab alijs affectionibus humanis, ꝙ paſſiones aĩæ ſint motus appetitus ſenſitiui: aliæ uero affectiones, quæ uõ ſunt paſſiones aĩæ, ſunt motus appetitus intellectiui, qui dr̃ uoluntas, ſicut Peripatetici diſtinxerunt: ſed ſolũ quantũ ad hoc, ꝙ paſſiones eſſe dicebant quaſcunq; affectiones rõni repugnantes, q̃ ſi ex deliberatione oriant̃, in ſapiẽte, ſeu in uirtuoſo eſſe non pñt. ſi aũt ſubito oriantur, hoc in uirtuoſo põt accidere, eo ꝙ animi uiſa, quæ appellant phantaſias, non eſt in ꝑtãte noſtra utrum aliqñ incidant aĩo: & cum ueniunt ex terribilibus rebus, neceſſe eſt ut ſapientis aĩum moueant, ita, ut paulisper, uel paueſcat metu, uel triſtitia ꝯ̃hatur tanquã his paſſionib. præuenientibus rõnis officium: nec tñ approbant iſta, eiſque cõſentiunt. ut Aug. narrat in 9.* De ciuit. Dei, ab Aulo Gell. dictũ. Si igitur paſſiones dicant̃ inordinatę affectiones, non pñt eſſe in uirtuoſo, ita ꝙ poſt deliberationem eis conſentiat̃, ut Stoici poſuerunt. Si m uero paſſiones dicant̃ quicunq; mot9 appetitus ſenſitiui, ſic pñt eſſe in uirtuoſo, ſm qđ ſunt à ratione ordinati. vnde Ariſt. dicit in 2.* Eth. ꝙ non bene quidã determinant uirtutes impaſſibilitates quaſdã, & quietes, qm̃ ſimpliciter dicunt: ſed deberent dicere, ꝙ ſunt quietes à paſſionibus, quę ſunt ut non oportet, & quando non oportet.

*eod. lib. 9. c. 4. nõ pc. o pri. op. to. 5. *loco nũc dicto ante mediũ cap.

*ca. 4. ante mediũ to. 5.

*eod. in

*ca. 3 parũ ante med. t. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Philoſophus exemplum illud inducit, ſicut & multa alia in libris logicalibus, non ſm opinionem propriam, ſed ſcd̃m I opinionem aliorum. Hæc aũt fuit opinio Stoicorum, ꝙ uirtutes eſſent ſine paſſionibus animæ, quã Philoſophus excludit in 2.* Ethic. dicens, Virtutes non eſſe impaſſibilitates. Poteſt tamen dici, ꝙ cum dicitur, quòd mitis non patitur, intelligendum eſt ſecundum paſſionem inordinatam.

*c. 3. to. 5

AD 2m dicendũ, ꝙ ratio illa, & omnes ſimiles, quas * Tullius ad hoc inducit in libro de Tuſculanis quęſtionibus, procedit de paſſionibus ſecundũ quod ſignificant inordinatas affectiones.

*li. 4. fol. 5. a pri. lib. & inf.

AD 3m dicendũ, ꝙ paſſio pręueniens iudicium rõnis, ſi in animo pręualeat ut ei conſentiatur, impedit conſiliũ, & iudiciũ rationis: ſi uero ſequatur quaſi ex ratione imperata, adiuuat ad exequendũ imperium rationis

ARTICVLVS III.

Vtrum virtus moralis poſſit eſſe cum triſtitia.

Medina art. 3.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videt̃ ꝙ uirtus cum triſtitia eſſe nõ poſſit. Virtutes. n. ſunt ſapientię effectus, ſm illud Sapien. 8. Sobrietatẽ, & iuſtitiam docet, ſcilicet diuina ſapientia, prudentiã, & uirtutẽ: ſed ſapientię ꝯuictus nõ hẽt h amaritudinẽ, ut poſtea ſubdit̃. ergo nec uirtutes cũ triſtitia eẽ pñt.

103 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 58. et 9. Et 4. d. 14. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 3.

¶ 2 Præt.

¶ 2 Præ. Tristitia ẽ ĩpedimẽtũ operatiõis, ut patet p Philos. i 7. & 10. Eth. sed ĩpedimẽtũ bonę operationis repugnat virtuti. ergo tristitia repugnat uirtuti. *c. vl. & 10. Eth. ca. 4. & 5. to. 5.

¶ 3 Præt. Tristitia est qdã animi ægritudo, ut Tullius eam uocat in 3. de Tuscul. qõnibus: sed ægritudo aĩæ cõtrariaf uirtuti, quæ est bona aĩæ habitudo ergo tristitia ꝯriaf uirtuti, nec põt simul esse cũ ea. *li. 4. fol. 1. a princ. lib. & seq.

SED CONTRA est, quod Christus fuit perfectus virtute: sed in eo fuit tristitia. Dicit enim, ut habetur Matth. 26. Tristis est anima mea usque ad mortem. ergo tristitia potest esse cum nirtute.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut dicit Aug. 14. de ciu. Dei, Stoici uoluerunt ꝓ trib. pturbationib. in aio sapiẽtis esse tres eupathias, idest, tres bonas passiones, pro cupiditate. s. uoluptatẽ, ꝓ lętitia gaudiũ, ꝓ metu cautionẽ: ꝓ tristitia uero negauerũt posse aliqd esse in aio sapientis duplici rõne. Primo qdẽ, qa tristitia est de malo, qđ iã accidit: nullũ aũt malũ æstimant posse accidere sapienti. Crediderũt. n. ꝙ sicut solũ hoĩs bonũ est uirtus, bona aũt corporalia nulla bona hoĩs sunt: ita solũ inhonestũ est hoĩs malũ, qđ in virtuoso esse nõ põt. sed hoc irrationabiliter dr. Cũ. n. hõ sit ex aĩa, & corpore cõpositus, id, qđ confert ad uitã corporis cõseruandã, aliqđ bonum hoĩs est, non tamen maximum, quia eo põt homo male uti: unde, & malum huic bono cõtrariũ in sapiente esse potest, & tristitiam moderatã inducere. *li. 8. to. 5. B C

¶ Præ. Etsi uirtuosus sine graui peccato esse possit, nullus tñ inueniẽ q absq; leuib. peccatis uitã ducat, ẜm illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus qa pc̃m nõ habemus, nosipsos seducimus. Tertio, quia virtuosus etsi pc̃m non hẽat, forte qñq; habuit, & de hoc laudabiliter dolet, ẜm illud 2. ad Corin. 8. Quæ ẜm Deũ ẽ tristitia, pęnitentiã in salutẽ stabilẽ operaf. Quarto, quia põt ẽt dolere laudabiliter de pc̃õ alteri: vñ eo mõ, quo uirtus moralis cõpatit alias passiões rõne moderatas, cõpatit ẽt tristitiã. Scđo, mouebãtur ex hoc, ꝙ tristitia est de pñti malo, timor aũt de malo futuro: sicut delectatio de bono pñti, de siderio uero de bono futuro. Põt aũt hoc ad uirtutẽ ptinere, ꝙ aliquis bono habito fruaf, uel ñ habitũ habere desideret, uel ꝙ ẽt malũ futurũ caueat: sed ꝙ malo pñti aĩus hoĩs substernaf, qđ fit p tristitiã, oĩno vř cõtrariũ rõni, vñ cũ uirtute eẽ ñ põt. Sed hoc irrationabiliter dr. Est. n. aliqđ malũ qđ põt esse uirtuoso pñs, ut dictũ est, qđ quidẽ malũ rõ detestaf. vñ appetitus sensitiuus in hoc sequitur detestationẽ rõnis, ꝙ de hmõi malo tristatur, moderate tñ ẜm rõnis iudiciũ. hoc aũt ptinet ad uirtutẽ, ut appetit sensitiu rõni cõformet, ut dictũ ẽ: uñ ad uirtutẽ ptinet, ꝙ tristet moderate in qb. tristãdũ ẽ, sicut et Philos. dicit in 2. Eth. & hoc et utile est ad fugiendũ mala. Sicut enim bona pp delectationem promptius qruntur, ita mala pp tristitiam fortius fugiunt. Sic igitur dicendũ est, quòd tristitia de his, q conueniunt uirtuti, nõ põt simul esse cũ uirtute: qa virtus in proprijs delectaf, sed de his, q quocunque modo repugnant uirtuti, uirtus moderate tristat. D *ar. pced. E *ar. 1. huius q. *cap. 6. & 7. to. 5. concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ex illa authoritate habetur, ꝙ de sapientia sapiens nõ tristatur, tristatur tamen de his, quæ sunt impeditiua sapiẽtiæ: & ideo in beatis, in quibus nullum impedimentum sapientiæ esse potest, tristitia locum non habet. A

AD 2m dicendum, ꝙ tristitia impedit operationem de qua tristamur, sed adiuuat ad ea promptius exequenda, per quæ tristitia fugitur.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ tristitia immoderata ẽ aĩę ęgritudo, tristitia aũt moderata ad bonã habitudinem animæ pertinet secundum statum præsentis uitæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnis virtus moralis sit circa passiones.

Medina artic. 4.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur ꝙ oĩs uirtus moralis sit circa passiones. Dicit enim Philosophus in 2. Eth. quòd circa uoluptates, & tristitias est moralis uirtus: sed delectatio, & tristitia sunt passiones, vt supra dictum est. ergo omnis uirtus moralis est circa passiones. 304 Porrecta per totum. *inf. q. 60. ar. 4. coc. *li. 2. Eth. c. 3. t. 5. †q. 31. ar. 1. & q. 35. art. 1.

2 ¶ Præt. Rationale per participationẽ est subiectũ moraliũ uirtutum, ut dr in 1. Ethic. sed hmõi pars aĩæ est in qua sunt passiones, ut supra dictũ est. ergo omnis uirtus moralis est circa passiones. *c. vl. t. 5. †q. 22. ar. 3.

¶ 3 Præt. In omni uirtute morali est inuenire aliq passionem. aut ergo oẽs sunt circa passiones, aut nulla: sed aliquæ sunt circa passiones, ut fortitudo, & temperantia, ut dicitur in 3. Eth. ergo omnes virtutes morales sunt circa passiones. *c. 6. & 10. to. 5.

SED CONTRA est, ꝙ iustitia, quę est uirtus moralis, non est circa passiones, ut dicitur in 5. Ethi. *ex principio lib. 4. capitulis eli citur.

RESP. Dicendũ, ꝙ uirtus moralis pficit appetitiuã partẽ aĩæ ordinado ipsam in bonũ rõnis. Est aũt rõnis bonũ id, qđ est ẜm rõnẽ moderatũ, seu ordinatũ: unde circa oẽ id, qđ contingit rõne ordinari, & moderari, cõtingit esse uirtutẽ moralẽ. rõ aũt ordinat nõ solũ passiones appetit sensitiui, sed ẽt ordinat operationes appetit intellectiui, q est uoluntas, q nõ est subiectũ passionis, ut supra dictũ ẽ: & iõ non oĩs uirtus moralis est circa passiones, sed q̃dam circa passiones, quædam circa operationes. D *q. 22. ar. 1. concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non oĩs uirt moralis est circa delectationes, & tristitias, sicut circa ꝓpriã materiã: sed sicut circa aliquid qđ sequitur ꝓprium actum. Omnis. n. uirtuosus delectatur in actu uirtutis, & tristatur in ꝯrio, unde Philosophus post præmissa uerba subdit, ꝙ si uirtutes sunt circa act & passiões, omni ãt passioni, & omni actui sequit delectatio, & tristitia, pp hoc uirt erit circa delectationes, & tristitias, s. sicut circa aliquid consequens. *li. 2. Eth. c. 3. a bõiõ ge a princ. to. 5.

AD 2m dicẽdum, ꝙ rõnale p participationẽ nõ solũ est appetit sensitiuus, q est subiectũ passionũ, sed ẽt uoluntas in qua nõ sunt passiões, ut dictũ ẽ. D 1199. *in corp. art.

AD 3m dicendũ, ꝙ in quibusdã uirtutib. sunt passiones sicut ꝓpria materia, in quibusdã aũt non. unde non est eadẽ ratio de omnibus, ut infra ostendet. *q. 60. ar. 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum aliqua virtus moralis possit esse absque passione.

Medina artic. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ uirt moralis possit esse absque passione. Quanto enim uirtus moralis est perfectior, tanto magis superat passiones. ergo in suo perfectissimo esse est omnino absque passionibus. 305 Porrecta per totum. p. l. q. 6o. In 2. sec.

¶2 Præt. Tunc vnumquodque est perfectum, qñ est remotũ a suo contrario, & ab his, q̃ ad contrarium inclinãt: sed passiones inclinant ad pc̃m, qđ uirtuti ɔ̃riatur, unde Rom. 7. nominantur passiones peccatorum. ergo pfecta uirtus est oĩno absq; passiõe.

¶3 Præt. Secundũ uirtutẽ Deo cõformamur, ut patet per Aug. in lib. de Moribus* Ecclesiæ: sed Deus omnia operatur sine passione. ergo uirtus perfectissima est absque omni passione. *Li. 1. de Morib. ecclesiæ c. 6. & 11. t. 1.

Sed contra est, q̃ nullus iustus est, qui non gaudet iusta operatione, ut dicitur in 1.* Eth. sed gaudiũ est passio. ergo iustitia non potest esse fine passione, & multo minus aliæ virtutes. *c. 8. non longe añ fin. t. 5.

Resp. Dicẽdũ, q̃ passiones dicamus inordinatas affectiones, sicut Stoici posuerunt, sic manifestũ est, q̃ uirtus pfecta est sine passionib. si uero passiones dicamus oẽs motus appetit⁹ sensitiui, sic planũ est, q̃ virtutes morales, q̃ sunt circa passiões, sicut circa ꝓpriã materiã, sine passionib. esse nõ possunt (concl.) cuius rõ est: q̃a sm̃ hoc sequeret, q̃ uirtus moralis faceret appetitũ sensitiuũ oĩno otiosum. Non aũt ad uirtutẽ ptinet, q̃ ea, q̃ sunt subiecta rõni, à proprijs actib. uacent: sed q̃ exequant imperiũ rõnis ꝓprios act⁹ agendo. unde sicut uirtus mẽbra corporis ordinat ad actus exteriores debitos, ita appetitũ sensitiuũ ad mot⁹ ꝓprios ordinatos. Virtutes uero morales, q̃ non sunt circa passiões, sed circa operationes, possunt esse sine passionib. & hmõi uirt⁹ est iustitia, q̃a p eã applicatur uoluntas ad ꝓpriũ actũ q non ẽ passio: sed tñ ad actũ iustitię sequit gaudiũ ad min⁹ in uolũtate, qđ nõ est passio. & si hoc gaudiũ multiplicet p iustitię perfectionẽ, fiet gaudij redundantia usq; ad appetitũ sensitiuũ, sm̃ quod uires inferiores sequunt motũ superiorum, ut* supra dictũ est: & sic per redundantiã hmõi quanto magis fuerit perfectior, tanto magis passionem cãt. *q. 17. ar. 7. & q. 24. ar. 3. concl.

Ad primum ergo dicẽdũ, quòd uirtus, passiones inordinatas superat, moderatas autem producit.

Ad 2m dicendũ, q̃ passiones inordinatæ inducunt ad peccandum, non autem si sunt moderatæ.

Ad 3m dicendũ, q̃ bonum in unoquoque cõsideratur sm̃ conditionem suæ naturæ: in Deo autẽ & angelis non est appetitus sensitiu⁹, sicut in hoie. & iõ bona operatio Dei, & Angeli est oĩno sine passiõe, sicut, & sine corpore: bona aũt operatio hoĩs est cum passione, sicut, & cũ corporis ministerio.

QVAESTIO LX.

De distinctione virtutũ moraliũ ad inuicem, in quinque articulos diuisa.

Deinde cõsiderandũ est de distinctiõe virtutum moralium adinuicem.

Et circa hoc quæruntur quinq;.

¶ Primo, Vtrum sit tantum una virtus moralis.

¶ Secundo, Vtrũ distinguant virtutes morales, quæ sunt circa operationes, ab his, quæ sunt circa passiones.

¶ Tertio, Vtrũ circa operatiões sit una tm̃ moralis uirtus.

¶ Quarto, Vtrum circa diuersas passiones sint diuersæ morales uirtutes.

¶ Quinto, Vtrũ virtutes morales distinguantur secundum diuersa obiecta passionum.

Articulvs primvs.

Vtrum sit vna tantum virtus moralis.

Ad primvm sic proceditur. Vr q̃ sit una tm̃ moralis virtus. Sicut.n. in actib. moralibus directio ptinet ad rõnẽ, q̃ est subiectũ intellectualiũ uirtutum, ita inclinatio ptinet ad vim appetitiuã, q̃ est subiectum moraliũ uirtutũ: sed una est intellectualis uirtus dirigens in oĩbus moralib. actibus, s. prudentia. ergo etiam una tm̃ est moralis uirtus inclinans in omnibus moralibus actibus.

¶2 Præt. Habit⁹ non distinguũtur sm̃ materialia obiecta, sed scd̃m formales rõnes obiectorum: formalis aũt rõ boni ad qđ ordinat uirt⁹ moralis, est unũ, s. modus rationis. ergo uidetur q̃ sit una tantum moralis uirtus.

3 ¶ Præt. Moralia recipiũt spẽm a fine, ut * s. dictum est: sed finis oĩum uirtutũ moralium cõis, ẽ vnus, s. felicitas: prop̃rij aũt, & propinqui sunt infiniti, nõ sunt autem infinitæ uirtutes morales. ergo vr̃, q̃ sit una tantum.

Sed contra est, qđ un⁹ habitus non potest esse in diuersis potentiis, ut * s. dictũ est: sed subiectũ uirtutũ moralium est pars appetitiua aĩæ, quæ per diuersas potentias distinguit, ut in primo * dictũ est. ergo non põt esse vna tantum uirtus moralis.

Resp. Dicendum, q̃ sicut * supra dictũ est, Virtutes morales sunt habit⁹ q̃dã appetitiuæ partis: habit⁹ aũt spẽ differunt sm̃ spẽles differentias obiectorũ, ut * supra dictum est, spẽs aũt obiecti appetibilis, sicut, & cuiuslibet rei, attendit scd̃m formã specificã, q̃ est ab agẽte. Est aũt cõsiderandũ, q̃ materia patientis se habet ad agens dupliciter. Quandoque enim recipit formam agentis secundum eandẽ rationem, prout est in agente, sicut est in oĩbus agentibus uniuocis, & sic necesse est, q̃ si agens est unũ specie, q̃ materia recipiat formã unius speciei: sicut ab igne non generatur uniuoce nisi aliquid existens in specie ignis. Aliquando uero materia recipit formã ab agente non scd̃m eandem rationẽ,

Svper Q. LX. Art. I.

Med. ar. 1.

In corpore articuli primi q̃õnis 60. dubiũ occurrit, quõ stet, quod hic dr̃, q̃ rõ est sicut imperans, & mouẽs: appetitiua aũt uis sicut mota, & imperata, cũ doctrina superius posita, q̃ imperiũ est actus rõnis motæ ab appetitu. Si enim in imperãdo appetitus est primũ mouens, nõ est rõ ut imperans, & appetitus imperatus à rõne simpliciter, sed ut mota ẽ ab appetitu: ac p hoc appetitus imperatur à seipso principaliter, & consequenter iste totus processus ẽst fundatus super hoc, q̃ ratio est uelut agẽs æquiuocum, & appetitus uelut patiens æquiuoce à ratione.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ aliud est loqui de rõne, & appetitu i genere naturæ, & aliud loq̃ de eis in genere moris. 106 Perrelle per totum. 3 d. 33 q. 1. ar. 1. q. 1. In genere namq; naturæ iã dictũ fuit, q̃ distinguendum ẽ de motione, uel ad specificationẽ, uel ad exercitiũ actus. & q̃ primũ mouens ad specificationem ꝑtinet ad intellectum, primum uero ad exercitiũ ptinet ad appetitũ. In genere aũt moris, q̃a supponitur uoluntariũ, rõ mouentis, & moti, imperantis, & imperati non quaritur in actibus absolute, sed in actibus uolũtarijs: ita q̃ attẽditur q̃s inter actus uolũtarios siue sint essentialiter intellectus, siue uoluntatis, siue appetitus sensitiui, habet rõnem mouentis, & moti. *q. 1. ar. 1. Et qm̃ hic supponitur rõ uolũtarij uetcõis oĩbus, non attenditur diia mouentis, & moti penes dependentiam à uoluntate: sed q̃m distinguitur penes rõnale p essentiã, & rõnale per participationem, & constat q̃ rõnale p participationẽ deriuatur a rõnali per essentiam: *q. 56. ar. 2. & ideo rõnalis per essentiam, & appetitus rõnalis est p participationẽ: *p. p. q. 80 ar. 2. rõ ideo mouens, & imperans, & appetitiua uis mota, & imperata non simpliciter, sed in moralibus. *q. 58. ar. 1. Moralia enim uolũtatio

ꝓut ē i agēte, sicut patet i generantib. nō uniuocis, ut animal generat a Sole. & tūc formæ receptæ i materia ab eodē agēte, nō sūt uni⁹ speciei, sed diuersificant̄ ſm diuersam proportionē materiæ ad recipiendū influxū agentis: sicut uidem⁹ ꝙ ab una actione Solis generant̄ ꝑ putrefectionem aīalia diuersarū specierū ſm diuersam proportionem materię. Manifestū est autem ꝙ in moralib⁹ rō est sicut imperās, & mouēs: vis aūt appetitiua sicut iperata, & mota. nō aūt appetit⁹ recipit impssionē rōnis quasi uniuoce, q̄a non fit rōnale ꝑ essentiā, sed ꝑ participationē, ut dr̄ in 1. Eth. vnde appetibilia ſm motionē rōnis B cōstituuntur in diuersis speciebus, ſm quod diuersimode se habent ad rōnē: & ita sequitur ꝙ uirtutes morales sint diuersæ

sin non satisfacit: quia nihil speciale dicit in moralib. Q̄d sic pa A tet. Aut sermo literæ, cum dicit manifestum esse, ꝙ in moralib. ratio est mouens, & imperans, appetitiua aūt uis mota, & imperata, est de motione ad speciem, ad exercitium, aut ad utrumq;: si de motione ad speciem, hoc cōmune est tam moralib. q̄ non moralibus. Et rursus ex hoc non haberet intentum: nam ex hoc ꝙ bonū intellectum mouet appetitum, non haberetur pluralitas specifica appetitionum magis quàm intellectionum, cum quia intellectiones sunt causæ & appetitiões causatæ. Immo potius haberetur forte æqua distinctio: quia obiecta adæquata appetitionibus diuersarum specierum, sunt diuersarum rationū intellectio aūt obiecti pars formalis est, quia bonum ut cognitū mouet. Si uero de motione ad exercitium, & hoc commune est tam moralib q̄ non moralib. quoniam semper imperat ut mota è uoluntate, ut patet superius in quæstione de imperio. Et rursus ex hoc non apparet unde sequatur intentum, cum in litera ex motione rōnis supra appetitū nō inferatur. ergo appetitiones sed ergo appetibilia sunt diuersarum rationum, quæ constat non specificare ad motionem exercitij.

¶ Ad hęc ergo dicitur, ꝙ quia proportio oritur rebus, quas comparat, ut distinctis, & proportione rōnis ad appetitum, author pro medio utitur. Oportet ut utraq; uis sumatur ſcdm sibi propria, infra latitudinem tamen moralium: quoniam de huius specieb. generis quæstio est: ac per hoc enim principium proprium moralis esse est ratio, eo ꝙ, ut Dionysius dicit, Bonum hoīs est ſcdm rationem esse, oportet ut tam appetitiua quàm cognoscitiua uis sumatur inquantum rationalis, & in utraque ut rationalis est, spectemus quid proprium rationi, & quid appetitui. & ſcdm hæc iudicium fiat de distinctione specierum moralium, & propter hoc author in litera procedit ex hoc, ꝙ rō est rationalis per essentiam, appetitus per participationem. Quamuis aūt mouere appetitum obiectiue, & imperatiue conueniat intellectui, tam respectu moraliū quàm non moralium: mouere tñ appetitum regulatiue, proprium est ei respectu moraliū. Et de hac motione est hic sermo: in rōne. n. oportet esse legē regulatiuā appetitus, & hēt mouere, & imperare eo mō, quo lex mouet, & imperat: & ꝓpterea in litera uterq; actus tribuitur. Mouet aūt non quo ad exercitium actus, ut patet, sed quo ad specificationem, non qualemcunq; ut communiter facit, sed regulatiuam appetitus, qd solum in moralib. obtinet. Imperat quoq; speciem appetitus, & exercitium eius, & aliorum: quoniam in moralibus oportet legem principari, & ei appetitum omnem obedire: alioquin si uoluntas principatur, accideret illud, Cui nimium licuit, licitum ei pranua uoluntas ire erat, & sensus pro ratione fuit. Et quoniam ratio regulat appetitum mediante appetibili consonanti ipsi rationi: idcirco huius motio non est extra latitudinem motionū ad specificationē. Et rursus idcirco author non immediate intulit. ergo uirtutes morales sunt diuersæ: sed uitādo saltū, & gradatim descendēdo à rōne ad appetibile, & à rōne ad morales uirtutes deuenit. Et merito, quia ratio formas dat appetibilibus, quib. morale genus ingrediuntur. Ex hoc namq; ꝙ appetibilia consonāt, uel dissonant rōni, moralia sunt, ut ex supradictis patet. appetibilia aūt rōni consona adæquata obiecta sunt specierum moralium appetitionum, & uirtutum. Et per hæc, patet solutio omnium obiectorum: quoniam non loquuntur de imperio regulatiuo ut sic, quod spectat ad specificationem actus: & habitus. Nec de motione, & cognitione regulatiua unita in se: quia est superioris ordinis, & participata in obiectis moralium, in quib. distinguitur, & implicatur ut pars formalis eorundem: sed de imperio ad exercitium actus, & de cognitione absolute. Aliud est. n. loqui de obiecto cognito, & aliud de obiecto consono rōni. Cognitio namq; & consonantia, licet in hoc conueniant ꝙ multiplicantur ſcdm obiecta, regula tamen est consonans consonantia, non multiplicatur, & ad hanc dicitur consonans obiectum, cognitum autem ut sic, regulam non connotat.

¶ Circa rñsionem ad primum in eodem primo articulo dubiū occurrit duplex. Primo de ueritate eius qd dr̄, scilicet ꝙ prudentia directiua in omnib. moralib. uirtutum actibus est una secundum speciem specialissimam: de tali enim unitate, & diuersitate est sermo. Secundo, penes quid attenditur unitas specifica rationis formalis obiecti prudentiæ.

¶ Contra primum enim est Scotus in 3. sen dist. 36. art. 2 ostens ꝙ sicut factibilia omnia subsunt arti uni ſcdm speciem: ita nec agibilia uni prudentiæ. est. n. prudentia recta agibiliū ratio, sicut ars factibilium. Oppositum aūt cum Arist. 6. Ethi. diuus. Th. hic tenet: & ꝙ ita sit, probatur efficaciter sic. Recta ratio agibiliū indicat inter agibilia diuersarum uirtutū moraliū. ergo est una respectu oīum uirtutū moralium. Antecedens patet in bonis, & in malis: nam ad rectā rōnē spectat discernere quid nūc, hic, &c. magis expediat punire iniuriā acceptā, an tolerare illā. similiter an magis expediat bellare, an voluptates oblatas prosequi: & sic de aliis spectantibus ad diuersas uirtutes, uitiaq; moralia &c. Consequentia patet ex rōne, & authoritate secundi de aīa, de sensu cōmuni. Vnde sicut nullus sensus proprius sufficit ad iudicandū inter sensibilia propria, nec oēs simul: ita nulla recta ratio alicuius agibilis, nec oēs sufficiunt ad iudicandum inter omnia agibilia, q̄ tñ experimur nos iudicare recta ratione. Aut ergo numerandæ sunt prudentiæ propriæ iuxta species agibilium, & præter has prudentias ponenda est communis prudentia iudicans inter omnia, sicut præter sensus proprios ponitur communis: aut ponenda est una sola pro C dentia, iudicans propria singulariter, & inter omnia. Primum nullus hactenus posuit quantum audi, nec rationabiliter talis multitudo ponitur: quoniam illa sola sufficit. sicut si natura potuisset facere sensum communem sine proprijs, attingentem sensibilia exteriora, utique ipsum solum fecisset. unde cum nihil prohibeat prudentiam illam unam iudicantem inter diuersas agentium species, cognoscere singulas species, cum etiam ad singularia se extendat, ut patet 6. Ethico. rationabile, immo necessarium est unam solam esse prudentiam respectu omnium agibilium. Putandum est ergo, ꝙ prudentia est uirtus altioris ordinis, q̄ sint uirtutes morales: sicut ratio per essentiam est altioris ordinis rationalibus per participationem. propter qd in litera prudentia cōparatur ad uirtutes morales, ut Sol ad species à se productas in materiis inferiorib. & simul dū ostēditur ratio diuersificatiua uirtutum moralium, quia participationes sūt, insinuatur ratio unitatis prudentiæ: quia per essentiā est ratio, D & participata ab aliis: uirtus aūt altioris ordinis oportet ꝙ habeat obiectum proprium unicum altioris ordinis. Et propterea singulæ uirtutes morales hñt pro obiectis singula agibilia: quædam enim sunt obiecta huius, & quædā alterius, ut patet: ipsius aūt prudentiæ obiectum est totum agibile ꝑꝑ qd litera assignās prudentiæ obiectum in respōsione ad primum dicit, quod est contingens agibile, & non tale, uel tale agibile. Contingens autem agibile, quia dupliciter est obiectum prudentiæ, scilicet ut uerum, & ut obiectum. ut uerum quidem, inquantum iudicatur ab ipsa, & hoc spectat ad prudentiam ex parte intellectus: ut bonum autem, inquantum est finis, ad quem præcipit, & hoc spectat ad prudentiam ex parte appetitus. omnibus modis unitatem formalem retinet, ac prudentiæ specificā dat. Sicut enim sensibile obiectum sensus communis, licet in se commune genericum sit unitatem specificam dat sensui communi, ita agibile obiectum prudentię. Et rursus, sicut bonum rōnis in dele- E ctationibus tactus est finis unus temperantiæ: & in timoribus & audacijs, finis unus fortitudinis, & sic de aliis: ita bonum rationis in uniuerso genere agibilium est finis unicus prudētiæ. Oportet. n. altioris ordinis uirtuti respondere finem altioris ordinis: immo ordo mouentium exigit ut altiori motori respondeat finis, ad quē ordinent̄ oēs fines inferiorū: & sic accidit in proposito, dum bonum rationis in istis, & bonum rōnis in illis passionib. ordinātur ad bonum rationis simpliciter, id est, totaliter: & sic tam ex actu quàm ex materia, & obiecto ut uero bono, habetur unitas athoma prudentiæ.

¶ Nunc superest respondere secūdo quæsito, & deinde satisfacere argumento Scoti. Cum quæritur ergo penes quid attenditur ista unitas rationis formalis obiecti prudentiæ? Respondeti potest, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti. si loquimur ex parte obiecti, unitas ista attenditur penes unitatem rationis formalis, qd est contingens agibile, ut in litera in rñsione ad primum dr̄. Contingens enim quod commune est factibili, & agibili determinatū

c. ult. 6.

cond.

ſm ſpeciem,& non una tantū [n].

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ obiectū rōnis eſt uerum, eſt aūt eadem ratio ueri in omnib. moralib. q̄ ſunt contingentia agibilia: unde eſt una ſola uirtus in eis dirigens, ſ. prudentia. Obiectum autem appetitiuę uirtutis eſt bonum appetibile, cuius eſt diuerſa ratio ſm diuerſam habitudinem ad rōnem dirigentē.

AD 2[m] dicendū, ꝙ illud formale eſt unū genere pp unitatem agentis: ſed diuerſificatur ſpecie pp diuerſas habitudines recipiētium, ut* ſupra dictū eſt.

AD 3[m] dicendum, ꝙ moralia nō hēnt ſpeciem à fine ultimo, ſed a finib. proximis, qui quidē ſi infiniti ſint numero, non tamen infiniti ſunt ſpecie.

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtutes morales, q̄ ſunt circa operationes, diſtinguantur ab his, quæ ſunt circa paſſiones.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr ꝙ uirtutes morales nō diſtinguantur abinuicem p hoc, ꝙ quædam ſunt circa operationes, quędam circa paſsiones. Dicit.n. Philoſophus. in 2.* Ethi. ꝙ uirtus moralis eſt circa [h] delectationes, & triſtitias, optimorū operatiua: ſed uoluptates, & triſtitię ſunt paſsiones q̄dam, ut *s̄. dictū eſt. ergo eadē uirtus, q̄ ē circa paſsiones, ē ēt circa operatiōes, utpote operatiua exiſtēs.

G ¶2 Præt. Paſsiones ſunt principia exteriorum operationum ſi ergo aliquæ uirtutes rectificant paſsiones, oportet, ꝙ ēt p conſequēs [h] rectificēt operatiōes. eædē ergo uirtutes morales ſūt circa paſsiones, & opationes.

¶3 Prēt. Ad oēm operationem exteriorē mouet appetit⁹ ſenſitiuus, bn̄, uel male: ſed motus appetit⁹ ſenſitiui ſūt paſsiones. ergo eædē uirtutes, q̄ [h] ſunt circa operationes, ſūt circa paſsiōes.

H SED CONTRA eſt, ꝙ Philoſ.* ponit iuſtitiā circa operatiōes, tēperātiā aūt, & fortitudinē, & māſuetudinē circa paſsiōes quaſdā.

RESP. Dicendū, ꝙ operatio, & paſio dupliciter pōt cóparari ad uirtutē. Vno mō ſicut effect⁹: & hoc mō oīs moralis uirtus hēt aliquas operationes bonas, quarum eſt ꝓductiua, & delectationē aliq̄ uel triſtitiā, quæ

---

ad agibile, unicam rōnem formalē ſortitur, quæ eſt obiectum prudentiæ, ſicut ens mob ile phyſicę. Ex parte uero ſubiecti, unitas iſta attendit penes unitatē modi iudicandi, ſcilicet, ſcdm diſpōnem appetitus, ut author inſinuat in quæſtione de uirtutib. in cōi, art. 13. Omnia.n. agibilia in particulari frequenter iudicamus ſcdm diſpōnē appetitus: nec hæc unitas eſt ſic ex parte ſubiecti, qn incboet ab obiecti natura: qa ex hoc ꝙ agibilia cōſiſtunt in operationibus, & paſsionib⁹, quæ in nobis ſunt, conſurgit ꝙ ſcdm affectū iudicemus ea. vn factibilia, quia ſūt extra nos, non ex affectu, ſed intellectu iudicamus. Quia ergo alia rōne verū decernimus circa agibilia, & alia circa factibilia, & ſcientifica, & hæc ſpālis rō conſiſtit in hoc, qd eſt iudicate ſcdm diſpoſitionē appetitus, & in hoc oia agibilia conueniunt: rō oia agibilia ſub una ueri ratione ab intellectu conſpiciuntur. ac per hoc vna eſt intelligibilis uirtus dirigens ea. Nec obſtat, ꝙ diſpoſitiones appetitus, ſecundū quas ſit iudiciū, ſunt diuerſæ: ſicut non obſtat unitati ſcientiæ diuerſitas principiorū eius. diſpoſitiones namque iſtæ cum ſint affectiones ad fines operū, & fines in operabilibus ſint ſicut principia in ſpeculabilib⁹, ſunt principia, non partes rectæ rationis, quæ eſt uirtus intellectualis, uocata prudentia. Ad motiuum autem Scoti dicitur, ꝙ ſimilitudo de arte, & prudentia non currit quatuor pedibus conſtat enim ex ſexto Ethic ꝙ ars eſt in ratione ſolum: & ideo contingit eius obliuiſci, ſicut. & ſcientiarum, prudentia autem non: & ideo eius omnino eſt obliuio. vnde ad propoſitū dicitur, ꝙ factibilia non ſunt, nec inter ſe, nec in ſuis principijs connexa, ut patet. Agibilia autem, & inter ſe, & in principijs connexa eſſe oportet ad unicam rectam eorum rationē: & ꝙ inter ſe quidē adeo rōcurrant, ut hoc exigant, patet ex frequentibus operationibus eorū occurrentibus in humana uita, quas oportet recta ratione agibilium iudicari, & eligi qd non cōiungitur in diſparatis artibus. Non n oportet ponere unā artē diſcernentem inter actus artis ſutoriæ, & nauigatiuæ: qm hæc diſcretio non eget regula practica, ſed ſcientia, ut patet. Electio aūt huius artis magis quàm illius ad prudentiam ſpectat, ſicut aliæ electiones quarumcunq; operationū. In principijs aūt conexionē exigere manifeſtat, ꝙ error in ꝓprio principio rectæ rōnis reſpectu delectabiliū redundat in errorē principij, & cōcluſionis in terribilibus, & econuerſo. ſi quis.n. recte diſpoſitus ſit ad pericula belli ſubeunda, & male circa uenerea, & præualere contigerit diſpoſitionē ad uenerea oblato obiecto delectabili, omitteret proſequi pericula belli impedientia delectationē: & econuerſo, recte diſpoſitus ad abſtinentiā à ueneris, & male circa timorē periculorū imminente periculo, ſi timor præualuerit, omitteret caſtitatē, ne incidat in formidatū malum, ut de Lucretia dicitur, & quotidiana experientia docere poteſt. & hoc, quia prudentia eſt in ratione, ut ſubest appetitui.

*in corp. art.

307 *Porrecta per totum.* vir. q. ar. 13. cor.

*ca. 3. to. 5.

SVPER QVÆST. LX, ART. II.

Medina ar. 2.

IN tit. art. ſecundi eiuſdem 60. q. aduerte, ꝙ ſicut diſpoſitio eſt ſuperius ad habitus & tamen diſpoſitio diſtinguitur contra habitum appropriato cōmunioris nomine ſibi: ita operatio genus eſt ad actus appetitus ſenſitiui, q uocantur paſſiones, & alias operationes, & tn operationes aliæ ab operationib appetit⁹ ſenſitiui appropriauerunt ſibi operationis nomē: & cōtra paſſiones diſtinguuntur ſub operationis uocabulo, ea (ut puto) rōne, quia actus appetitus ſenſitiui hoc ſpeciale ſortiti ſunt, ꝙ paſſionem corporalem annexam habēt: alijs uero hoc non exigētes in communi remanſerunt uocabulo. Sumitur. ergo hic operatio nō cōmuniter, ſed ut contra paſſionē diſtinguitur, & cōtinet ſub ſe actus exteriores uoluntarios, ut clarius patebit.

*q. 35. ar. 1. q. 35. ar. 2.

¶In corpore articuli nota quatuor Primo ꝙ author diſtinguēs bonitatis rōnē i paſſionib. & operationibus penes habere bonitatem ſcdm cōmēſurationem ad effectum operātis, & habere bonitatē ſcdm ſe, appellat primo operationes ſcdm ſe bonas: & deinde ſecundū commenſurationem ad alterū bonas. ubi uidetur ſibi ipſi oppoſitur, eo ꝙ à medio in extremum alteru declinat Operatio namq; tripliciter pōt conſiderari. Primo ſecundum cōmenſurationem ad affectum operantis. Secundo ſecundū ſe. Tertio ſecundū commēſurationem ad alterum: & omnia iſta membra in litera tāguntur. Et tamen

*li. 5. Eth. in 4. prioribus capit. Et 2. Eth. ca. 3. & 7. to. 3.

I author ſecundum membrum confundit cum tertio. ſi. n. hoc licet quare non licebit confundere ēt ipſum ſecundum cum primo? Sed hoc non te moueat: quoniam iuxta ſubiectam materiam ſermo ſit. operationes namq; diſtinctæ cōtra paſſiones, ſunt operationes ad alterum. In his aūt, quæ ſunt ad alterum, idem eſt dicere, ſecundum ſe, & in ordine ad alterum: quia ſecundum ſe ſunt ad alterum. & propterea licuit authori non cōfundere, ſed explanare ſecundū membrū per tertium, ut clarius in ſequenti articulo explicat dicens ꝙ ſecundum conuenientiam operationis in ſeipſa accipitur ratio debiti, qd conſtat eſſe ad alterum. unde non eſt idem iudicium de coincidentia ſecundi membri cum primo, ut patet.

¶Secundo nota in calce articuli ly, principaliter. Inductione namque in temperantia fortitudine, & iuſtitia, patet paſſiones operationib. & econuerſo, coniungi. In temperantia namq; concupiſcentijs iunguntur comeſtio, potio, generatio: in fortitudine K timori, & audaciæ, aggreſſio periculorum, prælia: in iuſtitia reſtitutionib. emptionib. &c. iungitur ſaltem amor. quia igitur ut plurimum paſſiones, & operationes noſtræ iunguntur, inſinuauit author per ly, Principaliter, ꝙ uirtutes à uirtutib. non ſic diſtinguuntur, ꝙ aliquæ circa ſolas paſſiones, aliquæ circa ſolas operationes: ſed quia principaliter circa paſſiones, uel principaliter circa operationes, ut materiam propriam, ſunt.

¶Tertio nota ex corpore arti. quomō ex concurſu paſſionum, & operationum circa idē plures uirtutes poſſunt eē hūc, ut poſtmodū cum de uitijs tractabitur, quomodo ſpecificationes eorū fiant, melius ipſe diſcutere ſcias. Hinc.n. habes, qd percuſſor ex ira duabus contrariatur uirtutib. iuſtitiæ, & manſuetudini: ſimiliter adulter temperantiam, & iuſtitiam uiolat, & ſic de alijs.

¶Quarto nota, ꝙ ex his, q̄ dicuntur in hoc articulo, duo habentur. Primum eſt, quod bonum, & malum in operationibus ſic attenditur ſecūdū ſeipſas, ut nihil referat qualitercunq; homo

operans

sunt passiones, vt* s. dictum est. A Alio mō pōt comparari operatio ad virtutē moralē, sicut materia circa q̄ ē,& sc̄dm hoc oportet alias esse virtutes morales circa operationes,& alias circa passiões.cu* rō est: qa bonū, & malū i qbusdā operationib. attendit s̄m seipsas, qualitercūque hō afficiatur ad eas, inquantū.s. bonum in eis, & malum accipitur s̄m rōnē cōmensurationis ad alterū:& in talib. oportet B q̄ sit aliqua virt* directiua operationū s̄m seipsas, sicut sūt emptio,& uēditio.& hmōi operationes in qb. attēdit rō debiti, vel indebiti ad alterū:& pp hoc iustitia, & partes eius proprie sunt circa operationes sicut circa ꝓpriā materiā. In qbusdā uero operationib. bonū &malū attendit solū sc̄dm cōmēsurationē ad operātē: & iō oportet in his bonū & malū considerari, C sc̄dm qd hō bene, uel male afficit circa hmōi.& pp hoc oportet q̄ uirtutes in talib. sint principaliter circa interiores affectiones, quæ dñr animæ passiones, sicut patet de tēperātia, fortitudine,& alijs hmōi. Cōtingit aūt q̄ in operationibus, q̄ sunt ad alterū, ꝓpermittatur bonum virtutis pp inordinatam animi passionem, & tunc inquantum corrūpit cōmēsuratio exterio- D ris operationis, est corruptio iustitię: inq̄tū aūt corrūpit cōmēsuratio interiorū passionū, est corruptio alicuius alteri* uirtutis: sicut cū pp irā aliqs aliū ꝑcutir, in ipsa ꝑcussione indebita corrūpit iustitia: in immoderantia uero irę corrūpit māsuetudo, et idē patet in alijs. Et p hoc patet rñsio ad obiecta. Na pria rō ꝓcedit de operatiōe, s̄m qd est effect* uirtutis: alię duę rōnes ꝓcedūt ex hoc, q̄ ad idē cōcurrit operatio, et passio: sed i E qbusdā uirt* ē principaliter circa operatiōnē, in qbusdā circa passionem ratione prædicta*.

ARTICVLVS III.

Vtrum circa operationes sit tantum vna virtus moralis.

Medina art. 3.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Vr̄ q̄ sit una tm̄ uirt* moralis circa operationes. Rectitudo.n. oīum operationū exteriorū vr̄ ad iustitiā ꝑtinere: sed iustitia est una uirt*. ergo una so, la uirtus est circa operationes

¶ 2 Præt. Operationes maxime differētes esse uidēt q̄ ordinant ad bonū unius, et q̄ ordinant ad bonū multitudinis: sed ista diuersitas nō diuersificat uirtutes morales. dicit.n. Philos. in 5.* Eth. q̄ iustitia legalis, q̄ ordinat act* hoīum ad cōe bonū, nō ē aliud à uirtute, q̄ ordinat actus hominis ad unū tantum, nisi secundum rationem. ergo diuersitas operationum non causat diuersitatem uirtutum moralium.

3 ¶ Præt. Si sunt diuersæ uirtutes morales circa diuersas operatiões, oporteret q̄ sc̄dm diuersitatē operationū esset diuersitas uirtutū moraliū: sed hoc patet esse falsum. nā ad iustitiā ꝑtinet in diuersis generibus cōmutationū rectitudinem statuere, et etiam in distributionibus, ut patet in 5.* Eth. non ergo diuersæ uirtutes sunt diuersarum operationum.

SED CONTRA est, q̄ religio est alia uirtus à pietate, quarum tn̄ vtraq; est circa operationes quasdā.

RESP. Dicendum, q̄ oēs uirtutes morales, q̄ sūt circa operationes, conueniunt in quadā generali rōne iustitiæ, q̄ attendit sc̄dm debitū ad alterū: distinguunt aūt sc̄dm diuersas spāles rōnes. cuius rō est, qa in operationib. exteriorib. ordo rōnis instituit, sicut* dictū est, nō sc̄dm ꝓportionē ad affectionē hoīs, sed sc̄dm ipsā cōuenientiā rei in seipsa, sc̄dm q̄ conuenientiā accipit rō debiti, ex quo cōstituit rō iustitię. Ad iustitiam enim ꝑtinere vr̄, ut qs debitū reddat: vñ oēs hmōi uirtutes, quę sunt circa operationes, habēt aliquo mō rōnē iustitię. Sed debitū nō est uni* rōuis in oibus: aliter.n. debet aliqd ęquali, aliter superiori, aliter minori, & aliter ex pacto, vel ex ꝓmisso, vel ex beneficio suscepto. & s̄m has diuersas rōnes debiti sumūt diuersę uirtutes, puta, religio est p q̄ reddit debitū Deo: pietas est p q̄ redditur debitū parentib. uel patriæ:* grã est p quam redditur debitum benefactoribus, & sic de alijs.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ iustitia ꝓprie dicta, est una specialis uirtus, quę attendit ꝑfectā rōnem debiti, quod s̄m æquiualentiā pōt restitui. dr̄ tn̄, & ampliato noīe, iustitia sc̄dm quamcunque debiti redditionē, & sic non est vna specialis uirtus.

AD 2m dicendū, q̄ iustitia, quæ intendit bonū cōe, est alia uirtus à iustitia, quæ ordinatur ad bonum priuatum alicuius: unde, & ius cōe distinguitur à iure priuato. Et * Tullius ponit unam spalem virtutē, pietatē, q̄ ordinat ad bonū patriæ: sed iustitia ordinans hoiem ad bonum cōe est generalis. ꝑ imperium: quia oēs actus uirtutum ordinat ad finē suum.s. ad bonum cōe. Virtus autem sc̄dm quod à tali iustitia imperatur, etiam iustitiæ nomē accipit: & sic virtus à iustitia legali non differt nisi ratione sicut sola ratione differt uirtus operans secundum seipsam, & uirtus operans ad imperium alterius.

AD 3m dicēdum, q̄ in omnib. operationib. ad iustitiam specialem pertinentibus, est eadem rō debiti: & ideo est eadem uirtus iustitiæ, præcipue quantū ad cōmutationes. forte.n. distributiua est alteri* speciei à commutatiua: sed de hoc* infra quęret.

[Margin, right:] *5. Eth. circa fi. p̄cip. tom. 5. — *5. c. 1. & 5. — concl. — *ar. p̄ced. — D. 677. — *lib. 2. de inuētiōe in fo. 4. aote finē lib. — *2. 2. q. 61. ar. 1.

[Commentary:] *q. 59. ar. 4. ad 1. operans afficiatur ad ipsas. Sc̄dm est, q̄ uirtutes morales oēs sūt circa utrasque passiones. s. & operationes: sed differentia est qa aliquæ principaliter operationes, aliquæ principaliter passiones bonificant. hæc aūt duo etsi prima facie uideantur sibi aduersari, qoia si nō refert in bono iustitiæ quo pars afficiatur, oportet iustitiam nō principaliter, sed solū operatiões respicere. Non appatet etiā quō verificetur, q̄ iustitia sit secundario circa passiones, cū restituens debitum satisfaciat iustitiæ, quocunque id aīo faciat. Sed si diligenter doctrina authoris inspiciatur, videbuntur oīa consona, & uera. In operatione nanq; ad alterā, puta emptione, restitutione &c. est duo considerare, primo bonitatem propriā: scd̄o cōem. Cōis bonitas est, quæ ad oēs actus uirtutū exigitur. Et consistit in illis quatuor generalibus conditionib. insinuatis p quatuor virtutes cardinales, requisitis ad oēs uirtutis ꝑfectæ actus, ut ponitur in secundo Ethi. s. rectitudine, firmitate, moderatiōe, & discretiōe. Propria aūt bonitas est, q̄ ex propria rōne uirtutis contra alios distinguitur sortitur. & sc̄dm propriam bonitatē actus iustitiæ nihil refert quo quis aīo actū faciat, dummodo commēsuratum alteri faciat. Secundum uero cōem bonitatē ad actū iustitiæ uirtutis requisitam refert quo aīo restituat; emat, vendat &c. & sic iustitia, & uniuersaliter virtus bonificatiua operationū est principaliter circa operationes, & secundario circa passiones: quia est principaliter circa bonitatem propriā operationi, secundario circa cōem. Quō aūt virtutes circa passiōes sunt principaliter, secūdario, circa operationes clarū est. Tēperātia.n. & liberalitas principaliter respiciūt affectū, & consequēter operationes ut ꝓuenientes ab affectu.

*in ifto arti.

908 Porrecta per totum.

concl.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum circa diuersas passiones diuersæ sint virtutes morales.

109 Medina artic. 4.

Porrecta perperam. Inf. art. 5. cor.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q circa diuersas passiones non sint diuersæ uirtutes morales. Eorum enim, quæ conueniunt in principio, & fine, vnᵒ est habitus, sicut patet maxime in sciētijs: sed omnium passionum unum est principium, s. amor, & omnes ad eundem finem terminātur, s. delectationem, uel tristitiam, vt supra habitum est. ergo circa oēs passiones est una tm̄ moralis uirtus.

q. 25. ar. 1. & 2.

¶ 2 Prēt. Si circa diuersas passiōes essent diuersę uirtutes morales, sequeret q tot essent uirtutes morales, quot passiōes. sed hoc patet eē falsum: qa circa oppositas passiones est una, & eadē uirtᵒ moralis, sicut fortitudo circa timores, & audacias, tēperātia circa delectatiōes, & tristitias. n̄ ergo oportet, q circa diuersas passiōes sint diuersæ uirtutes morales. G

¶ 3 Prēt. Amor, ɔcupiscētia, & delectatio sunt passiones spēᵇ differentes, ut supra habitum est: sed circa oēs has est una uirtus. s. tēperantia. ergo uirtutes morales non sunt diuersæ circa diuersas passiones.

q. 23. ar. 4.

SED CONTRA est, q fortitudo est circa timores, & audacias, temperantia circa concupiscentias, mansuetudo circa iras, ut dicitur in 3. & 4. Eth. H

li. 3. eth. c. 6. & 10. & lib. 4. c. 4. & 5. t. 5. concl. m

RESP. Dicendū, q non pōt dici q circa oēs passiones sit una sola uirtᵃ moralis. Sunt. n. qdā passiones ad diuersas potētias ptinētes: aliæ nanq; ptinent ad irascibilē: aliæ ad cōcupiscibilē. vt s. dictū ē. nec tn̄ oportet q oīs diuersitas passionū sufficiat ad uirtutes morales diuersificādas. Primo qdē, qa qdā passiones sunt, q sibi opponunt scd̃m ɔtrarietatē, sicut gaudiū, & tristitia: timor, & audacia, & alia hmōi: & circa hmōi passiones sic oppositas, oportet eē unā, & eādē uirtutē. Cū. n. uirtᵃ moralis i quadā medietate cōsistat, mediū i ɔtrarijs passionib. scd̃m eādē rōnē instituit: sicut, & in naturalib. idē ē mediū inter contraria, ut inter albū, & nigrū. Scd̃o qa diuersæ passiones inueniunt scd̃m eūdē modū rōni repugnātes, puta, scd̃m impulsū ad id, qđ est ɔtra rōnē, uel scd̃m retractiōnē ab eo, qđ est scd̃m rōnē: & iō diuersæ passiones concupiscibilis n̄ ptinēt ad diuersas uirtutes morales, qa earū motᵒ scdū quendā ordinē seinuicē consequunt, ut pote ad idē ordinati. s. ad cōsequendū bonū, uel ad fugiēdū malū: sicut ex amore ɔcedit concupiscentia, & ex ɔcupiscentia puenit ad delectatiōnē. Et eadem rō est de oppositis: qa ex odio sequit fuga, uel abominatio, q pducit ad tristitiā. Sed passiones irascibilis non sunt uniᵘ ordinis, sed ad diuersa ordinant. Nā audacia, & timor ordinant ad aliqđ magnū periculū: spes, & desperatio ad aliqđ bonū arduū: ira aūt ad superandū aliqđ contrariū, qđ nocumentū intulit. et iō circa passiones diuersæ uirtutes ordināt, ut pote tēperātia circa passiōes cōcupiscibilis. fortitudo circa timores, & audacias: magnanimitas circa spē, & desperationem: mansuetudo circa iras.

q. 23. ar. 1.

concl. f

concl. f

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd oēs passiones conueniunt in uno principio, & fine cōi, non autē in vno proprio principio, seu fine. unde hoc non sufficit ad unitatem uirtutis moralis.

AD 2ᵐ dicendum, q sicut in naturalib. idem est principium, quo receditur ab uno principio, & accedit ad aliud, & in rōnalib. sit eadem rō cōtrario rum: ita et uirtᵃ moralis, quæ in modum naturę rōni consentit, est eadem contrariarum passionum.

AD 3ᵐ dicēdum, q illę passiones ad idē obiectū ordinant scd̃m quendā ordinem, vt dictum est, & ideo ad eandem uirtutem moralem pertinent.

In corp. art.

ARTICVLVS V.

Vtrum virtutes morales distinguātur secundū diuersa obiecta passionū.

AD QVINTVM sic procedit. Vr, q uirtutes morales nō distinguantur secundū obiecta passionū. Sicut enim sunt obiecta passionū, ita sunt obiecta operationū: sed uirtutes morales, q sunt circa operationes, nō distinguuntur secundum obiecta operationum. ad eādē enim uirtutē iustitiæ ptinet emere, uel vendere domū, & equum. ergo ēt nec uirtutes morales, q sunt circa passiones, diuersificantur per obiecta passionum.

¶ 2 Prǣt. Passiones sunt quidam actᵘ, uel motᵘ appetitᵘ sensitiui: sed maior diuersitas requirit ad diuersitatē habituū, q ad diuersitatē actuū. diuersa igit obiecta, q non diuersificant spēm passionis, non diuersificabunt spēm uirtutis moralis. ita. s. q de oib. delectationib. erit una uirtᵘ moralis: & similiter est de alijs.

¶ 3 Prǣt. Magis, & minᵘ non diuersificant spēm. sed diuersa delectabilia non differunt nisi secundū magis, & minᵘ. ergo oia delectabilia ptinent ad unā spe ciem uirtutis, & eadem ratione omnia terribilia, & similiter de alijs. non ergo uirtᵘ moralis distiguit scd̃m obiecta passionū.

¶ 4 Prǣt. Sicut uirtᵘ est operatiua boni, ita ē impeditiua mali: sed circa cōcupiscētias bonorū sunt diuersæ uirtutes. sicut temperantia circa concupiscentias delectationum tactᵘ, & entrapelia circa delectationes ludi. ergo etiam circa timores malorū debent esse diuersę uirtutes.

SED CONTRA est, q castitas ē circa delectabilia venereorum, abstinentia uero est circa delectabilia ciborum, et eutrapeliā circa delectabilia ludorum.

RESP. Dicēdū, q pfectio uirtutis ex rōne depēdet: pfectio aūt passiōis ex seipso appetitu sensitiuo. vñ oportet q uirtutes diuersificent sm ordinē ad rōnem: passiones aūt scd̃m ordinem ad appetitum.

SVPER Q. LX. ART. V.

Med art. 5.

OMissis sing[illegible] ar. tertio, & quarto, quia ille in se cundo articulo, hic quinto [illegible] in titulo quinto dubiū primo occurrit simpliciter, & ad hominem de sub esse oumeratarū uirtutū: sed difficultas simpliciter singulari propriis tractatur. io sedā secūda est dissuasio uero ad hoiem hic occurrit. Vt. n. ad hoc sibi pp̄ cōtrarius de subiecto liberalitatis, & magnificentia: quod [illegible] que pooit: q appetitu sensitiuo, illa n in cō upiscibili, hanc in irascibili: circa passiones sicut alias enumeratas uirtutes. In 3 aūt sent. di. 33 ar. 4. q. 3. & in primo contra Ge. c. 93. & qd plus urget, superius in prima parte q. 21. art 1. ad primū, & expresse ponit eas in uoluntate, & non in parte sensitiua, & circa operationes ut distinguuntur contra passiones.

110 *Porrecta per totum.*

Ad hoc di. q talibus raliter, quām magnificentia respicit passiones, & operationē, illā propioque, hanc remote: & q inquātū respicit operationē ea sua materia, puta sumptus pecuniæ, est in uoluntate. pro qto respicit passionē, & in concupiscibili. Et probatur hæc esse mē ij authoris, quia uti pecunia, qd est principalis actus istarū uirtutū, est actus uoluntatis: q ua uti actus uoluntatis, ut patet superius. Sed ista soluo nihil ualet, qa cum una uirtus non possit esse in duabus potentijs subiectiue æqua-

æqualiter: aut liberalitas erit in concupiscibili, ut subest uolun tati, aut econuerso. non secundum, ut patet: nec primum nisi ratione electionis participatæ, quod est commune omnib. uirtutibus appetitus sensitiui. ergo. Præterea, Author in prima parte nõ solum affirmat has esse in uoluntate, sed negat eas esse in parte sensitiua. vnde ponere utrũque subiectũ, cõtradicit illi. Præterea, Stante ista solutione, pari rõne potuisset poni fortitudo in uoluntate, & cõsequenter proprie in Deo: quia ipsa respicit passionẽ audaciæ, & operationẽ, puta debellationem hostiũ: & secundum istam operationem cõstat, quod põt attribui deo. Et tñ author expresse negat de fortitudine, quia est circa passiones. Dicendũ est ergo, ut mihi vr, quod author aliena opinione superius ĩ prima parte, & in libro contra Gentiles, ubi ex proposito hæc non tractant, & sequẽs alios in antetiorib. scriptis anteq̃ ad summam speculam huius Summæ ascẽderit, illa dixit. Nũc uero secundum propriã sententiam determinat, sic quod in Secunda secũdę, in qua & altius prospexit, cõfirmat hanc determinationem. & ratio est, ut ibi dicitur, quia istæ uirtutes non respiciunt operationes secundum se, ut respicit iustitia, & partes eius, sed ut aliqualiter se hñt ad passiones amoris, s. pecuniæ, & spei in illa. Et ppea nec istæ uirtutes sunt in Deo, nisi metaphorice, aut secundum aliquid. Et eodem mõ dicendũ est de ueritate, quam in primo contra. Gen. numerat inter uirtutes circa actiones, & nõ passiones. omnes enim hic dicũtur circa passiones.

*ar. ꝓced.

*art. 2. & 4. huius quæst.

concl.

¶In eodem q. arti nota Nouitie duo in litera. Primum est, quod cũ ibi dicitur, quòd unum obiectum passionis apprehẽditur sensu, uel imaginatione, uel et rõne: nõ est sermo de aliqua re obiecta, una secundum numerũ, aut speciẽ, sed de unitate obiecti passionis ut obiectum est illius. uerbi gratia, de amabili, de concupiscibili, de delectabili &c. quorum quodlibet unum specie obiectum passionis multiplices sub se genera est comprehendens.

¶Secundum est, quod cum in 3 tertia concluditur, quod uirtutes morales distinguuntur, uel secundum diuersas materias uel diuersas passiones, uel diuersa obiecta, tres modos enumerant non subordinatos, sed disparatos, coincidentes tamen quandoque. Diuersitas nanque materiæ absque diuersitate passionis, & obiecti, faciens diuersitatem uirtutum, inuenitur in magnificentia, & magnanimitate, quarum utraq; est circa spem, utraque circa arduum, sed in diuersa materia, pecunia, & honore. Et idem apparet in liberalitate, & philotimia. Diuersitas uero passionis absq; diuersitate materiæ, & obiecti, faciẽs diuersas uirtutes, inuenitur in fortitudine, & mãsuetudine, quarũ utraq; circa tale malũ, utraq; circa arduũ secundum diuersam passionẽ, timorẽ atq; audaciã, & irã uersatur. Diuersitas demũ obiecti absq; diuersitate materiæ, & passionis, diuersitatẽ uirtutũ faciens, inuenitur in ueritate, amicitia, & eutrapelia: seu urbanitate. oẽs. n. circa dicta, & facta humana, & delectationem seu amorẽ secundum distincta rõe obiecta, s. manifestationẽ affabilitatem, & delectationẽ. Coincidentia autẽ manifesta est in tẽperantia & fortitudine, quarũ materia, & passio, & obiectũ diuersificantur.

vers. 3. ad fin. 10. f.

¶In eodẽ arti. in calce corporis articuli aduerte, quod litera corrupta est, nec in aliquo codice inuenire potui uerũ textũ. Vnde quia Aristotelẽ affert ex secundo Eth. corrigẽdũ duxi quo ad tres dictiones, quarũ duæ sunt mutandæ, & una delenda. Vbi igitur in litera dr quod secundum Aristo. sunt undecim uirtutes morales circa passiões, mutetur numerus undenarius in numerũ denarium, & legatur sunt decẽ. Vbi uero enumerãdo uirtutes ultimo loco dicit, Et iustitia, delendũ est, ut eutrapelia sit ultima. Cũ uero post subiungit, Si igitur addatur iustitia, quę est circa operationes, erũt oẽs duodecim, mutetur duodenarius in undenariũ, & legatur erũt oẽs undecim. Ratio aũt quare litera saluari non põt, est, tũ quia refert se ad Aristotelẽ, qui ut patet in secundo Eth. duodecim medietates ponit, sed decem uirtutes, & duas passiones, & ultra has iustitiã, & uirtutes rationalestũ quia iustitia non est uirtus circa passiones, sed operationes, ut patet 5. Eth. & hic in articulo tertio. Et scito Nouitie, quod author cum nota dilationis concludens numerũ uirtutum moralium, dicendo, Sic igitur patet, quod secundum Aristotel. &c. non infert ex hoc articulo solo, sed iuncta ꝓcedenti, in quo fortitudinem, & mansuetudinem distinxit ex tertio, & quarto Ethicorum. & propterea connumerando uirtutes, has connumerauit, licet earũ in hoc articulo non meminerit.

¶In rñsionibus ad argumenta eiusdem articuli, diligẽtius nota primã tertiã, & ultimã. Primam, quidẽ, quia ex ea habes differentiam inter unicam operationẽ, & unicã passionem in diuersificãdo uirtutem, ex hoc quod passio repugnat rationi, opera-

Obiecta igitur passionũ secundum quod diuersimode ordinant ad appetitũ sensitiuum, causant diuersas passionũ species: secundum uero quod cõparant ad rõnem, causant diuersas species uirtutũ. Nõ est aũt idẽ motus rõnis, & appetit* sensitiui: unde nihil ꝓhibet aliquã drñam obiectorũ cãre diuersitatẽ passionũ, quę nõ cãt diuersitatẽ uirtutũ, sicut quando una uirtus est circa multas passiones, ut* dictũ est: & aliquã et drñam obiectorum causare diuersitatem uirtutũ, quæ non cãt diuersitatẽ passionũ, cũ circa unã passionẽ, puta delectationẽ, diuersæ uirtutes ordinent. Et quia diuersæ passiones ad diuersas potentias ptinentes, semp ptinent ad diuersas uirtutes, ut* dictũ est: iõ m diuersitas obiectorũ, quę respicit diuersitatẽ potentiarum, semper diuersificat species uirtutũ n, puta, quod aliquid sit bonũ absolute, & aliquid bonũ cũ aliqua arduitate. Et quia ordine quodã rõ inferiores hoĩs partes regit, iõ et se ad exteriora extendit, & iõ et secundum quod unũ obiectũ passionis apprehẽdit sensu, uel imaginatione, aut et rõne, & secundum et quod pertinet ad aĩam, corpus uel exteriores res diuersã habitudinẽ hẽt ad rõnem: & pñs natũ est diuersificare uirtutes. Bonũ igit hoĩs, quod est obiectũ amoris, concupiscentię, & delectationis, põt accipi, uel ad sensum corporis ptinens, uel ad interiorẽ aiæ apprehensionẽ. & hoc siue ordinet ad bonũ hoĩs in seipso uel quantũ ad corp*, uel quantũ ad aĩam: siue ordinet ad bonũ hoĩs in ordine ad alios: & oĩs talis diuersitas pp diuersum ordinẽ ad rõnem diuersificat uirtutẽ. Sic igit si cõsideretur aliquod bonũ, si quidem sit p sensum tactus apprehensum, & ad ꝯsistentiã humanę uitæ ptinens in indiuiduo, uel in specie, sicut sunt delectabilia ciborũ, & uenereorũ, erit ptinẽs ad uirtutẽ tpantiæ. Delectationes aũt aliorũ sensuũ cũ nõ sint uehemẽtes, nõ pstant aliquam difficultatẽ rõni: & iõ circa eas nõ ponit aliqua uirt*, quę est circa difficile, sicut, & ars, ut dr in 2.* Eth. Bonũ aũt non sensu, sed interiori uirtute apprehẽsum, ad ipsum hoiem pertinens secundum seipsum, est sicut pecunia, & honor, quorũ pecunia ordinabilis est de se ad bonũ corporis, honor aũt cõsistit in apprehẽsione aiæ. Et hęc quidẽ bona considerari põt, uel absolute, secundum quod pertinet ad concupiscibile: uel cũ arduitate quadam, secundum quod ptinet ad irascibilẽ. Quæ quidã distinctio non hẽt locũ in bonis, quę delectant tactum: quia hmõi sunt qdam infima, & cõpetunt homini, secundum quod cõuenit cum brutis. Circa bonũ igitur pecuniæ absolutę sumptũ, secũdum quod est obiectũ concupiscentiæ, uel delectationis, aut amoris, est liberalitas. Circa bonum autẽ hmõi cum arduitate sumptũ, secundum quod est obiectũ spei, est magnificẽtia. Circa bonum uero quod est honor, si quidẽ sit absolute sumptũ, secundum quod est obiectum amoris, sic est quædam uirtus, quę uocat philotimia, id est, amor honoris. Si uero cũ arduitate cõsideretur, secundum quod est obiectũ spei, sic est magnanimitas. Vnde liberalitas, & philotimia vir ẽe in ꝯcupiscibili; magnificẽtia uero, & magna-

nimitas in irascibili. Bonũ uero hois in ordine ad aliũ non vr̃ arduitatẽ habere, sed accipit̃ ut absolutè sumptũ, prout est obiectũ passionũ concupiscibilis: qđ quidem bonũ pôt esse alicui delectabile ẽm qđ præbet se alteri, vel in his, q̃ serio fiũt, idest, in actionibus p rônem ordinatis ad debitũ finẽ: uel in his, quæ fiunt ludo, idest, in actionib⁹ ordinatis ad delectationẽ tm̃, quę non eodẽ modo se hñt ad rônẽ sicut prima. In serijs aũt se exhibet aliqs alteri dupliciter. Vno mõ, ut delectabilẽ decentib. verbis, & factis: & hoc pertinet ad qnandã uirtutẽ, quã * Arist. nominat amicitiã, & pôt dici affabilitas. Alio modo præbet se aliquis alteri ut manifestũ, per dicta, & facta: & hoc pertinet ad aliã virtutẽ, quã noiat ueritatẽ. Manifestatio.n. propinquus accedit ad rônem, q̃ delectatio, & seria, q̃ iocosa. vnde, & circa delectationes ludorũ est virtus, quam * Philosophus eutrapeliã noiat. Sic igitur patet, q̃ scd̃m * Arist. sunt decẽ uirtutes morales circa passiones, scilicet fortitudo, tpantia, liberalitas, magnificentia, magnanimitas, philotimia, mansuetudo, amicitia, ueritas, & eutrapelia. & distinguuntur ẽm diuersas materias, vel ẽm diuersas passiones, uel secundũ diuersa obiecta. Si igitur addatur iustitia, quæ est circa operationes, erũt oẽs vndecim.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ oia obiecta eiusdem operationis secundũ speciem, eandẽ habitudinẽ habent ad rônem, nõ autẽ omnia obiecta eiusdẽ passionis secũdum speciem: quia operationes non repugnant rationi, sicut passiones.

Ad 2m dicendum, q̃ alia ratione diuersificãtur passiones, & alia uirtutes, sicut * dictum est.

Ad 3m dicendũ, q̃ magis, & minus nõ diuersificant speciẽ, nisi pp diuersam habitudinẽ ad rônẽ.

Ad 4m dicendum, q̃ bonum fortius est ad mouendum, q̃ malum: quia malum nõ agit nisi uirtuta boni, ut Dionys. dicit 4. cap. * de diui. nom. vnde malũ nõ facit difficultatẽ rõni, quæ requirat virtutẽ, nisi sit excellens, qđ vr̃ esse unum in uno genere passionis. unde circa iras non ponitur nisi una uirtus, s. mãsuetudo: & similiter circa audacias una sola, scilicet fortitudo. Sed bonũ ingerit difficultatẽ, quæ requirit uirtutẽ, etiã si non sit excellens in genere talis passionis: & ideo circa cõcupiscẽtias, ponuntur diuersæ uirtutes morales, ut * dictũ est

tio aũt nõ. & subtiliter dixit: qnia cũ habitudo ad rônem cõstituat uirtutis obiectũ, & diuersa habitudo diuersum obiectum, passio, q̃ scd̃m se importat aliquid abducens à rône, importat aliquid egens uirtute ad consonã reddẽdam ipsam rôni, & scd̃m diuersas proprij obiecti materias diuersimode ad rônẽ se habere pôt, & sic diuersa uirtutum obiecta constituet. Operatio autẽ quia scd̃m se rôni non repugnat scd̃m oẽm sui obiecti materiã, eodem mõ ad rônem se hẽt. Tertiã aũt, quæ hic habes quasi exceptionẽ ab illa maxima, Magis, & minus nõ uariant speciem: dico autem quasi exceptionem, quia reuera non est exceptio, sed p accidens magis, & min⁹ uariant hic speciem: quia p adiunctã eis diuersam specifice habitudinẽ ad rônẽ, ut in litera dr̃. Vltima aũt, quia aurea est tota, & semp memoriæ mandanda: unũ tñ testat mirandũ l hac materia, quare Aristoteles nullã uirtutem moralem posuit circa passionẽ tristitiæ propter illi, & tot circa delectationis passionẽ. si suscepta esset hic puincia assignandæ sufficientiæ uirtutũ moraliũ, reddẽda esset ratio: sed quia nec Aristo. mõ exponitur, alteri loco reseruetur.

*li. 4. eth. cap. 6. to. 5.

*li. 4. Eth. c. 8. to. 5.

*li. 2. Eth. c. 7. & li. 4. eth. to. 5.

D. 815.

*in cor. a.

*c. 4. par. 4. inter pri. & medium.

*in cor. a.

QVAESTIO LXI.

De uirtutibus cardinalibus, in quinq; articulos diuisa.

Deinde considerandum est de uirtutibus cardinalibus.

Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum uirtutes morales debeant dici cardinales, uel principales.

¶ Secundo, de numero earum.

¶ Tertio, quæ sint.

¶ Quarto, Vtrum differant abinuicem.

¶ Quinto, Vtrũ diuidantur conuenienter in uirtutes politicas, & purgatorias, & purgati animi, & exemplares.

Articvlvs I.

Vtrum uirtutes morales debeant dici cardinales, uel principales.

Ad primvm sic proceditur. Videt̃ q̃ virtutes morales nõ debeant dici cardinales, seu principales. Quæ enim ex opposito diuidunt̃, sunt simul natura, ut dr̃ in Prędicamentis, & sic unũ non est altero principalius: sed oẽs uirtutes ex opposito diuidunt genus uirtutis. ergo nullæ earũ dẽnt dici pricipales.

¶ 2 Pręt. Finis principalior ẽ his, q̃ sunt ad finẽ: sed uirtutes theologicæ sunt circa finẽ, uirtutes aũt morales sunt circa ea, q̃ sũt ad finẽ. ergo uirtutes morales ñ dẽnt dici principales, seu cardinales, sed magis theologicæ.

¶ 3 Præt. Principalius est qđ est p essentiam, q̃, q̃ est per participationẽ: sed uirtutes itellectuales ptinent ad rônale per essentiã, uirtutes aũt morales pertinent ad rônale per participationẽ, ut * sup. dictũ est. ergo uirtutes morales nõ sũt principales, sed magis uirtutes itellectuales.

Sed contra, est, qđ Ambr. dicit super Lucam, exponens illud, Beati pauperes spiritu. Scimus uirtutes esse quatuor cardinales, scilicet, temperantiam, iustitiam, prudentiã, fortitudinẽ: hæ aũt sunt uirtutes morales. ergo uirtutes morales sunt cardinales.

Respon. Dicendũ, q̃ cum simpliciter de uirtute loquimur, intelligimur loqui de uirtute humana. Virtus aũt humana, ut * supra dictum est, ẽm perfectam rônem uirtutis dicitur, quę requirit rectitudinẽ appetitus. hmôi eñ uirtus nõ solũ facit facultatẽ bene agẽdi, sed ipsũẽt usum boni operis causat.

*q. 58. ar. 1. & 2.

*lib. 5. in lucam. c. 6. to. 5.

*q. 56. ar. 3.

SVPER QVÆ. LXI.

In tit. quæst. 61. aduerte Nouitie, Cardinalis uocabulũ ab Ambro. forte primũ introductũ, à cardine scd̃m Grammaticã deriuarũ: quia nõ nisi metaphorice uirtuti cõuenit, & metaphoræ à scientia eiectæ sint ab Arist. in 2. Pol. idcirco author metaphoram explanans, in quo sensu disputandũ sit in primi articuli titulo ait cardinales, seu principales. cardines. n. sustinẽtes ostiũ, principia sũt sustinendi, seq; uersandi ostij. Et inde cardinales illæ dicunt̃ res, seu dignitates, q̃ quasi sustinẽt, formantq; alias, quasi sup eas innixas: qđ est principatũ tenere: & inde uirtutes illæ dictæ sunt cardinales, q̃ uirtuosam uitã sustinẽt, & super quas uniuersa studiosa uita firmat̃, ac opera ppria explet, qđ est esse inter uirtutes principales simpliciter, nõ respectu hui⁹ uel illius. Et nota Nouitie, q̃ nõ q̃ritur de principalib. habitib. sed de uirtutib. ita q̃ in rône, & latitud. ne uirtutis ut sic q̃ritur, an principalitas debeat moralibus: qđ est comparare morales intellectualib. duo. n. tm̃ posita sunt uirtutũ genera humanarum, de quib. tm̃ author testatũ corpore se loqui. & hoc pp uirtutes theologicas.

Per totum Inf. q. 66. ar. 4. cor. Et 3. dis. 33. q. 1. a. 5. q. 2. Et uer. q. 1. a. 12. ad 24. & q. 5. ar. 1. ad 3. 4. & 11. * in post prędica. de simul. to. 1.

SVPER QVÆ. LXI. ART. I

Medina art. 1.

In art. 1. quæst. 61. nota nihil speculatione, responsionẽ ad primũ. & inde species, quam bene de analogia nominum alibi scripsimus.

sat, sed ẽm imperfectã rõnem uirtutis dr̃ uirtus, q̃ nõ requirit rectitudinẽ appetitus: qa solũ facit facultatẽ bene agendi, non aũt causat boni operis vsum. Cõstat aũt ꝙ perfectũ est principalius imp̃fecto: & iõ uirtutes, q̃ cõtinẽt rectitudinẽ appetitus, dñr principales. hmõi aũt sunt uirtutes morales, & inter intellectuales sola prudentia, q̃ ẽt quodam modo moralis est ẽm materiã, ut ex* supradictis patet. vnde m ꝯueniẽter inter uirtutes morales ponuntur illæ, q̃ dñr principales, seu cardinales.n

*q. 58. ar. 3. ad arg. 1. & q. 57. art. 4. concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ qñ genus vniuocũ diuiditur in suas species, tũc partes diuisionis ex ęquo se hñt ẽm rõnem generis, licet ẽm naturã rei una species sit principalior, & pfectior alia, sicut hõ alijs aialibus. Sed qñ est diuisio alicuius analogi, qđ dr̃ de pluribus scđm prius, & posterius, tũc nihil ꝓhibet unũ esse principalius altero, ẽt scđm cõem rõnem: sicut substantia principalius dicitur ens ꝙ accidens, & talis est diuisio uirtutũ in diuersa genera uirtutum, eo ꝙ bonum rationis non secundum eundem ordinem inuenitur in omnibus.

AD 2m dicẽdũ, ꝙ virtutes theologicæ sunt supra hoiem, ut* sup. dictũ est. Vnde nõ proprie dñr virtutes humanæ, sed super humanæ, uel diuinæ.

*q. 58. ar. 3. ad 3.

AD 3m dicendũ, ꝙ aliæ uirtutes intellectuales, à prudẽtia, etsi sint principaliores, q̃ morales quãtũ ad subiectũ, nõ tñ sunt principaliores quãtũ ad rõnẽ uirtutis, q̃ respicit bonũ, qđ ẽ obiectũ appetit*.

SVPER Q. LXI. ART. II.
Palud. 3. d. 33. q. 4. Medina art. 1.

112 *Porrecta per totum.* IN art. 2. eiusdem quæst. 61. referatur ratio ad primũ ad artic. 3. 66. quæst. ubi ex proposito penes nobilitatẽ comparatio erit intellectualium, & moralium uirtutum.

inf. q. 66. ar. 1. & 4. co. Et 2. 2. prol. & q. 123. ar. 11. & q. 141. ar. 7. Et 3. dist. 33. q. 2. a. 1. q. 4. Et veri. q. 1. ar. 12. ad 25. & 26. & q. 5. ar. 1. q. 17. art. 4. †lib. 6. E. thi. ca. 1. tom. 3. *Cap. 16. ant. prin.

ARTICVLVS II.
Vtrum sint quatuor virtutes cardinales.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ non sint quatuor virtutes cardinales. Prudentia enĩ est directiua aliarũ uirtutũ moralium, ut ex supradictis patet: sed id, quod est directiuũ aliorũ b principalius est. ergo prudẽtia sola est uirtus principalis.

¶ 2 Præt. Virtutes principales sunt aliquo mõ morales: sed ad operationes morales ordinamur per rõnem practicam, & b appetitũ rectum, ut dicitur in 6. † Eth. ergo solæ duæ uirtutes cardinales sunt.

¶ 3 Præt. Inter alias ẽt uirtutes una est b principalior altera: sed ad hoc ꝙ uirtus dicatur principalis, non requiritur quòd sit principalis respectu omnium, sed respectu quarundam. ergo videtur quòd sint multo plures principales uirtutes.

SED CONTRA est, qđ* Greg. dicit in 2. Moral. In quatuor virtutib. tota bona opis structura ꝯsurgit.

RESP. Dicendum, ꝙ numerus aliquorum accipi põt aut ẽm principia formalia, aut ẽm subiecta: & m vtroq; modo inueniũtur quatuor cardinales virtutes n. Principiũ. n. formale uirtutis, de qua nunc loquimur, est rõnis bonũ, qđ quidẽ dupliciter põt cõsiderari. Vno modo, ẽm qđ in ipsa cõsideratione rõnis consistit, & sic erit una uirtus principalis, q̃ dr̃ prudentia. Alio modo, ẽm qđ circa aliquid ponitur rõnis ordo, & hoc uel circa operationes, & sic est iustitia: uel circa passiones, & sic necesse est

concl. m

esse duas uirtutes. Ordinẽ. n. rõnis necesse est ponere circa passiones, cõsiderata repugnãtia ipsarũ ad rõnẽ, q̃ quidẽ põt esse dupr̃. Vno mõ, ẽm qđ passio impellit ad aliquid ꝯtrũ rõni, & sic necesse est, ꝙ passio reprimat, & ab hoc denoiaẽ tpantia. Alio mõ, ẽm qđ passio trahit ab eo, qđ rõ dictat, sicut timor piculorũ, uel laborũ: & sic necesse est, ꝙ hõ firmet in eo, qđ est rõnis, ne recedat, & ab hoc denoiatur fortitudo. Et sñr ẽm subiecta idẽ numerus inuenit. Quadruplex. n. inuenit subiectũ hui* uirtutis, de qua nũc loquimur, s. rõnale p* essentiam, qđ prudentia perficit: & rõnale per participationem, qđ diuidit in tria, idest, in uoluntatẽ, q̃ est subiectũ iustitiæ: & in cõcupiscibilẽ, quæ est subiectũ tẽperantiæ: & in irascibilẽ, q̃ est subiectũ fortitudinis. D. 1199.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ prudentia est simpliciter principalior omnibus: sed aliæ ponuntur principales unaqq; in suo genere.

AD 2m dicendũ, quòd rationale per participationem diuiditur in tria, ut* dictum est.

AD 3m dicendũ, ꝙ oẽs aliæ uirtutes, quarũ una est principalior alia, reducunẽ ad ꝓdictas quatuor, & quãtũ ad subiectũ, & quantũ ad rõnes formales. * In isto art.

ARTICVLVS III.
Vtrum aliæ virtutes magis debeant dici principales, quàm istæ.

SVPER Q. LXI. ART. III.
Medina art. 3.

IN art. 3. mandabis memoriæ, qđ dupliciter istæ quatuor virtutes dñr principales, vel rõne, uel ggña principaliter materiæ. 113 *Porrecta per totum.* Art. prior & posterior & locis ibi notatis. Et 3. d. 33. q. 2. a. 1. q. 4. *li. 4. Eth. cap. 3. † hom. 7. in Euãg. in fine il lius, & in ps. 3. pœnitẽtiali.

AD TERTIVM sic proceditẽ. Videẽ ꝙ aliæ uirtutes magis debeant dici principales, q̃ istæ. Id enim quod est maximũ in unoquoq; genere, videẽ esse b principalius: sed magnanimitas operatur magnũ in oibus uirtutibus, ut dr̃ in 4.* Ethic. ergo magnanimitas maxime debet dici principalis uirtus.

¶ 2 Præt. Illud, p quod aliæ uirtutes firmanẽ, vr̃ esse maxime b principalis uirtus: sed humilitas est huiusmodi, dicit. n. † Greg. ꝙ qui cęteras uirtutes sine humilitate congregat, quasi paleas in uentũ portat. ergo humilitas vr̃ esse maxime principalis.

¶ 3 Præt. Illud vr̃ esse maxime b principale, ꝙ est pfectissimum: sed hoc pertineẽ ad patientiam secundum illud Iacobi 1. Patientia opus perfectum habet. ergo patientia debet poni principalis.

SED CONTRA est, quod* Tullius in sua Rhetorica ad has quatuor omnes alias reducit. * lib. 2. de inuent. a med.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut* supra dictũ est, hmõi quatuor virtutes cardinales accipiunẽ ẽm quatuor formales rõnes uirtutis, de qua loqmur. Quæ qdẽ in aliquib. actib*, uel passionib* principaliter inueniunt: sicut bonũ cõsistens in cõsideratione rõnis, principaliter inuenit in ipso rõnis impio, nõ aũt ĩ cõsilio, neq; in iudicio, ut * s. dictũ est. Sĩr aũt bonũ rõnis, ꝓut ponit in o pationib. ẽm rõnẽ recti, & debiti, principaliter inuenitur in cõmutationib*, uel distributionib*, quę sunt ad alterũ cũ equalitate. Bonũ aũt refrenãdi passiones principaliter inueniẽ in passionib*, quas maxime difficile est reprimere. s. in delectationib. tactus. Bonũ aũt firmitatis ad standũ in bono rõnis ꝯ impetũ passionũ, præcipue inueniẽ in periculis mortis, cõtra quę difficillimum * art. præc. *q. 57. art. 5.

limũ est stare. Sic igiť pdictas quatuor virtutes dupliciter considerare possumus. Vno mõ, fm cões rõnes formales, & fm hoc dñr principales, quasi gñales ad oẽs virtutes, vtputa ꝙ ois virtus, quæ facit bonũ in cõsideratione rõnis dicať prudentia: & ꝙ ois virtus, q̃ facit bonũ debiti, & recti in operationib⁹, dicať iustitia: & ois uirtus, q̃ cohibet passiones, & deprimit, dicať tpantia: & ois virtus, quę facit firmitatẽ animi ꝣ qualcunq; passiones, dicať fortitudo. & sic multi loquunť de istis uirtutib⁹ tã sacri doctores, q̃ ẽt Philosophi, & sic aliæ uirtutes sub ipsis continenť: unde cessant oẽs obiectiones: Alio vero mõ pñt accipi, fm qđ istæ uirtutes deno-G minanť ab eo, qđ est pcipuũ in unaquaq; materia. Et sic sunt spẽales uirtutes ꝣ alias diuersæ: dñr tamẽ principales respectu aliarũ pp principalitatẽ materiæ, puta, ꝙ prudẽtia dicať, q̃ præceptiua est: iustitia, q̃ est circa actiones debitas inter æquales: tẽperantia, q̃ reprimit cõcupiscentias delectationũ tactus: fortitudo, q̃ firmat contra pericula mortis. Et sic ẽt cessant obiectiones: quia alię uirtutes pñt habere aliquas alias principalitates, sed istæ dñr principales rõne materiæ, vt * supradictum est.

concl. — * In isto met art. 3.

F SED CONTRA, est, qđ Aug. dicit in lib. de Morib. Ecclesię, ꝙ quadripartita dř uirt⁹ ex ipsi⁹ amoris uario affectu: & subiũgit de pdictis q̃tuor virtutib. pdictę ergo quatuor uirtutes sũt abinuicẽ distictę.

* lib. 1. c. 15. to. 1.

RESPON. Dicendũ, ꝙ sicut * supra dictũ est, prędictæ quatuor uirtutes dupliciter à diuersis accipiunť. Quidã.n. accipiũt eas, ꝓut significãt qualdã gñales cõdõnes humani animi, q̃ inueniunť in oib. uirtutibus, ita. s. ꝙ Prudentia nihil sit aliud, q̃ qdã rectitudo discretionis in q̃buscunq; actibus, uel materijs: Iustitia uero sit qdã rectitudo animi, per quã hõ operať qđ dẽt in quacunq; materia: Temperantia uero sit qdã dispõ animi, q̃ modũ quibuscunq; passionib⁹, vel operationib. imponit, ne ultra debitũ efferanť: Fortitudo uero sit qdã dispõ aiæ, p quã firmetur in eo, qđ est fm rõnem ꝣ quoscunq; impetus passionũ, uel operationũ labores. Hæc aũt quatuor sic distincta nõ importãt diuersitatẽ habituũ uirtuosorũ quantũ ad iustitiã, tpantiã, & fortitudinem. Cuilibet.n. uirtuti morali ex hoc ꝙ est habitus, cõuenit quædã firmitas, ut a ꝯrio nõ moueať, qđ dictũ est ad fortitudinẽ ptinere: ex hoc uero ꝙ est uirtus, hẽt ꝙ ordineť ad bonũ, in quo importatur rõ recti uel debiti, qđ dicebatur ad iustitiam pertinere: in hoc uero ꝙ est uirtus moralis rationẽ participans, hẽt ꝙ modũ rõnis in omnibus seruet, & ultra se non extendat, qđ dicebatur pertinere ad tpantiam, solum autem hoc, qđ est discretionẽ habere, quod attribuebať prudentiæ, vř distingui ab alijs tribus, inquantum hoc est ipsi⁹ rõnis per essentiã: alia uero tria important quãdam participationẽ rõnis per modũ applicationis cuiusdã ad passiones, uel operationes. Sic igitur fm pdicta, prudentia quidẽ esset uirtus distincta ab alijs tribus: sed aliæ tres nõ essent uirtutes distinctæ abinuicẽ. Manifestũ est.n. ꝙ una, & eadẽ virt⁹, & est habitus, & est uirt⁹, & ẽ moralis. Alij uero, & melius, accipiũt has quatuor virtutes fm qđ determinanť ad materias speciales, unaquęq; quidem illarũ ad unã materiã, in qua principaliter laudať illa generalis conditio, à qua nomen uirtutis accipiť, ut * supra dictum est: & fm hoc manifestũ est, ꝙ prædictę uirtutes sunt diuersi habitus secundũ diuersitatẽ obiectorũ distincti. I

* ar. prec. — concl. — * ar. prec. — concl.

SVPER Q. LXI. ART. IIII.

Porrecta per totum. Inf. q. 66. art. 1. cor. Et 1. 2. q. 123. ar. 2. & 11. cor. & q. 194. art. 2. cor. prinv. Et 3. dis. 33. q. 1. art. 1. q. 3. Et ue. q. 1. ar. 12. ad 14. & 26. Et 2. Ethic. lec. 8.

Medina art. 4.

IN artic. 4. manda memoriæ redundantiã virtutũ, & eius cãm, & modũ habes in litera, ꝙ redundat altera in alterã: quia potens in maius, põt in minus, & ex victoria maioris habilior mẽs redditur ad vincendum minora.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quatuor virtutes cardinales differant abinuicem.

H AD QVARTVM sic proceditť. Videť ꝙ quatuor prędictę virtutes nõ sint diuersæ uirtutes, & abinuicẽ distinctæ. Dicit enim Greg. ĩ 22. Moral. Prudẽtia uera nõ est, q̃ iusta, & tẽperans, & fortis nõ est: nec pfecta tpantia, q̃ fortis, iusta, & prudens nõ est: nec fortitudo integra, q̃ prudẽs, tẽperans, & iusta nõ est: nec uera iustitia, q̃ prudẽs, & fortis, & tpans nõ est. Hoc aũt nõ cõtingeret, si pdictæ quatuor uirtutes essent abinuicẽ distictæ. diuersæ.n. species eiusdẽ gñis nõ denoiant seinuicẽ. ergo pdictæ uirtutes nõ sunt abinuicẽ distictę.

* lib. 22. mor. c. 1. a med.

¶ 2 Præt. Eorũ, q̃ abinuicẽ sunt distincta, qđ est unius, nõ attribuiť alteri: sed illud qđ est tpantiæ, attribuiť fortitudini. dicit.n. † Amb. in 1. lib. de offic. Iure ea fortitudo vocať, quã unusquisq; seipsum uincit, nullis illecebris emollitur, atq; inflectiť. De tpantia ẽt dicit, ꝙ modũ, uel ordinẽ seruat omniũ, q̃ uel agenda, uel dicenda arbitramur. ergo vř ꝙ huiusmodi uirtutes non sunt abinuicẽ distinctę. K

† li. 1. cap. 36. paulo ã princ. tom. 4.

¶ 3 Prӕt Philos.* dicit in 2. Eth. ꝙ ad virtutẽ hæc requirunť. Primũ quidẽ si sciens: deinde si eligẽs, & eligens pp hoc: tertiũ aũt si firmẽ, & immobiliter habeat, & opereť. Sed horũ primũ vř ad prudẽtiã ptinere, q̃ est recta rõ agibiliũ. Scđm. s. eligere, ad tpantiam, ut aliquis nõ ex passione, sed ex electione agat passionib⁹ refrænatis. Tertiũ, ut aliqs pp debitũ finẽ operetur, rectitudinẽ quandã continet, quę vř ad iustitiã ptinere. Aliud. s. firmitas, & immobilitas, pertinet ꝣ ad fortitudinem. ergo quęlibet harum uirtutum est generalis ad omnes uirtutes. ergo non distinguuntur ad inuicem.

* ca. 4. t. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ Greg. loquitur de prædictis quatuor uirtutibus fm primam acceptionem. Vel potest dici, ꝙ istæ quatuor uirtutes denominantur abinuicẽ per redundantiam quandam. Id em quod est prudentiæ, redundat in alias uirtutes inquantum à prudentia diriguntur: unaquæq; uero aliarum redundat in alias ea rõne, ꝙ Qui põt quod est difficilius, põt & id, quod minus est difficile. Vnde, qui põt refrænare concupiscentias delectabiliũ secundũ tactum, ne modum excedant, qđ est difficillimum, ex hoc ipso redditur habilior ut refrænet audaciã in periculis mortis, ne ultra modũ procedat, quod est longe facilius, & scđm hoc fortitudo dř temperata. Temperantia ẽt dicit fortis ex redundantia fortitudinis in temperantiã, inquantum. s. ille, qui per fortitudinem habet animum firmum contra pericula mortis, quod est dif-

ficillimū, est habilior ut retineat animi firmitatē contra impetus delectationū: q̃a, ut dicit *Tul. in 1. de offi. nō est cōsentaneū, ut q̃ metu nō frangit̃, cupiditate frāgat̃: nec q̃ inuictū se à labore p̄stiterit, uinci à uoluptate aliq̃ possit. Et per hoc et patet r̃sio ad 2m. Sic.n. tēperantia in oibus modū seruat, & fortitudo cōtra illecebras uoluptatū aīum seruat inflexū: vel inquātū istę virtutes denominant quasdā generales conditiones uirtutum, uel per redundantiam prædictam.

B

AD 3m dicendū, q̃ illæ quatuor gnales uirtutum conditiones quas ponit *Philosophus, nō sunt propriæ p̄dictis virtutibus sed possunt eis appropriari secū dum modum iam *dictum.

C

ARTICVLVS V.

Vtrum virtutes cardinales conuenienter diuidantur in virtutes politicas, purgatorias, purgati animi, & exemplares.

AD QVINTVM sic p̄ceditur. Vr̃ q̃ incōuenienter hmōi quatuor uirtutes diuidant̃ in virtutes exēplares, purgati aīpurgatorias, & politicas. Vt.n. *Macrobius dicit in 1. sup somnium Scipionis, Virtutes exemplares sunt q̃ in ipsa diuina mēte cōsistūt: sed Philosophus in 10. †Eth. dicit, q̃ ridiculū est Deo hiustitiā fortitudinē, tēperātiā, & prudētiā attribuere. ergo uirtutes huiusmodi nō p̄nt esse exēplares.

D

¶2 Præt. Virtutes purgati animi dicunt, quæ sunt absq; h passionibus. Dicit.n. ibidē * Macrobius, q̃ tēperantiæ purgati animi est terrenas cupiditates non reprimere, sed penitus obliuisci: fortitudinis āt passiones ignorare, nō uincere. Dictum est aūt † s. q̃ hmōi h uirtutes sine passionibus esse non possunt. ergo hmōi virtutes purgati animi esse nō p̄nt.

E

¶3 Præ. Virtutes purgatorias dicit esse eorū, q̃ quadam humanorum fuga solis se inserunt diuinis: sed hoc h vr̃ esse uitiosum. Dicit.n. Tullius iu 1. de * offi. Quòd qui despicere se dicunt ea, q̃ plerique mirat̃. s. imperia, & magistratus, his nō mō laudi, uerum etiā uitio dandū puto. ergo non sunt aliquę uirtutes purgatorię.

¶4 Præt. Virtutes politicas esse dicit, quibus boni uiri k reipublicę consulunt, urbesq; tuent̃: sed ad bonum cōe sola iustitia legalis h ordinat̃, ut Philosophus dicit in 5. * Eth. ergo aliæ uirtutes non debent dici politicæ.

SED CONTRA est, quod † Macrobius ibidē dicit. Plotinus inter philosophiæ p̄fessores cum Platone princeps, Quatuor sūt, inquit, quaternarum gnā uirtutū: ex his primę politicę uocant̃: secundę purgatoriæ: tertiæ āt iā purgati aī: quartæ exemplares.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut * Aug. dicit in lib. r. li. de Moribus Ecclesiæ. Oportet q̃ aīa aliquid sequat̃ ad hoc, q̃ ei possit uirtus innasci, & hoc Deus est, quem si sequimur, bn̄ uiuimus oportet igit̃ q̃ exemplar humanæ uirtutis in Deo p̄existat, sicut & in eo p̄existunt omnium rerum rationes. Sic igit̃ uirtus pōt considerari, uel put est exemplariter in Deo, & sic m dicunt̃ uirtutes exēplares, * ita. s. q̃ ipsa diuina mēs in Deo dicat̃ prudētia: tēperantia uero cōuersio diuinæ intentionis ad seipsum, sicut in nobis tēperantia dr̃ p hoc, q̃ concupiscibilis conformatur rōni: for

SVPER QVÆST. LXI. ART. V.

Medina art. 5.

IN eo tempore art. 5 eiusdem q. 61. aduerte, q̃ distinctio virtutum moralium in politicas, purgatorias, & purgati animi nō est distinctio uirtutū secdm essentiā, sed secdm statū, & actus p̄fectionem. Illi enim denique habitus, qui mō sunt uirtutes politicæ, q̃a passiones ad mediū reducunt, proficiunt in eis ut passiones auferant, & usq; adeo ascendunt, ut passionū obliuiscant, ut in rōnione ad secdm ex Plotino hēs, Potes et inspicere hāc esse mētē authoris ex hoc, q̃ uirtutes purgati animi dicit esse beatorū. Cōstat.n. ex q. 67. in ferius, q̃ eædē uirtutes morales p̄seuerāt in patria differentes secdm status p̄fectionē & actus. Memento th̄ q̃ hic non distinctas has secdm essentiam à moralibus dicimus, cōp̄rehēdēdo sub moralibus acquisitas, & infusas mora. expurgatoriæ nāq;, & purgati aī morales infusæ sunt secdm essentiā politicæ aūt morales acquisitæ secdm ueritatē, q̃qd Plotin⁹ putauerit in hoc d uno. ¶ a responsione ad p̄mum eiusdē articuli aduerte, q̃ Scot. in 3. sens. di. 33. format, q̃ uirtutes morales, q̃ sunt circa passiones, posse poni in angelis & in Deo, tali rōne. Angelus in puris naturalibus p̄t uelle mihi bonū tēperātiæ. ergo in eo pōt esse uirtus tēperātiæ, & eadē rōne in Deo sublata omni imperfectione. Antecedēs p̄bat̃, quia uoluntas angeli non est imperfecta, ita ut oporteat ipsā carere hac bona uolitione, seu electione. Consequentia p̄bat̃, quia talis electio est actus tēperātiæ: probat̃. ego habitu temperantiæ eligo mihi tale bonū. ergo eiusdem rōnis habitu pōt mihi quilibet uelle tale bonū. quia per mihi, & tibi non uariatur rō formalis habitus. Præterea, Angelus præsentato sibi per intellectum obiecto temperantiæ, potest recte eligere quid sibi faciendum esset, si conueniens sibi delectationes tactus. ergo potest in eo esse habitus temperantiæ. Probatur, quia ex frequentatis huiusmodi electionibus fit temperantia.

*Lib. 1. in c. Euius titulus est. Vera magnanimitas duobus ponsimum sita.

* Libr. 2. Eth. ca. 4. to. 5.

*In corp. ar.

¶ 5 Porrecta per totum. 3. d. 33. q. 1. ar. 4. ad 2. et d. 34. q. 1. are. 1. argu. 6. et ad eius so. Et ueri. q. 26. a. 8 ad 3. et uirt. q. 5. ar. 4. ad 7.

*Lib. 1. c. 8. in fol. 2. an med.

† libr. 10. Eth. ca. 8.

* Lib. 1. in fol. 2. an med.

¶ Ad primum horum neganda est sequela, & ad eius probationem negādū est assumptum: quia actus, quo mihi aliquid uult bonum tēperantiæ, non est actus tēperantiæ, sed amicitiæ. Et cū probatur, quia ego eligo mihi hoc bonū p temperantiā. ergo, & quilibet mihi &c. antecedens pōt negari, & consequentia nihil penitus ualet. Antecedens quidē declarat̃, quia aliud est uelle mihi bonū tēperantiæ, & aliud uelle mihi in actu exercito bonū obiectum temperantiæ. i. mediū in delectationibus tactus. Primum.n. desidero mihi, et intemperatus, secdm non primū hēt actus temperantiæ pro obiecto. Secdm exercet ipsum tēperantiæ actū. vnde potes distinguere, ut uel sic intelligant. Moralia uelle bonū tēperantiæ, pōt intelligi dupliciter: primo ut est act⁹ exercitus tēperantię: secdo ut est actus uolūtatis hīs pro obiecto actū tēperantiæ. ut uolitū. Si primo mō sumit̃, sic assumptū est uerū q̃ ego mihi uolo hoc bonum p habitū temperantiæ: sed sequela nihil penitus ualet, quia habitus tēperantię nō ni si ad bōnū sē extēdit, tum, q̃a est electiuus, ac p hoc eorum tm̄ q̃ in nobis sunt p̄terea, tum quia bonū reddit hīte, & opus eius bonum nō alterius tū quia est agibilis, quo a eosum⁹ formaliter boni, & non est sicut ars bonificatiua, factibilium extra nos. Vnde enim dr̃, q̃ p mihi, & tibi nō uariatur rō formalis habitus, rīdeatur q̃ falsum est quia p mihi, & tibi. i. in me, & extra me uariatur rō formalis, & gn̄ica habitus. vā uirtutes morales ab artib. adistinguuntur gnē, quia illę sunt eius q̃d in me & istæ eius q̃d extra, ut patet in 6. Ethi & miror, immo stupeo, q̃uō in mentē huius docti uiri cadere potuit ista p̄positio cū constet, q̃ intēperata mater vult & conat̃ fili. ā habere castā, nō p habitum temperātiæ, ut patet, nec per actum temperantiæ, quia ex frequentatis hōmi uolitionibus, & conatibus ergo filiam tēa, nūquam ipsa mater fiet casta: si uero scdo modo sumatur, iam ex dictis, constat, q̃ sic uelle bonum tēperantiæ siue in se, siue in alio non est actus tēperantiæ, sed amoris naturalis ad se, & amicitiæ ad alterum.

¶ Ad secundum dicitur quòd uelleitas illa, qua quis deliberat se sic electurum, & facturum si sibi conueniret, & si sit actus bonus uel malus moraliter, & ad speciem illius obiecti pertinens, non est tamen actus illius habitus, neq; perfectus, qui elicitur ab habitu, neq; imperfectus, qui generat habitum frequentatus, ut patet de habitu magnificentiæ. Quamuis.n. pauper frequenter deliberet se uelle magnifica facere si posset, nunquam tamē postea erit magnificus, nisi in potentia q̄uis propinqua, ut dicitur in 2. Ethi. & ratio assignatur ex 2. Ethi. quia fabricando, fabri, abstinendo, abstinentes, fortia operando, fortes, & uniuersaliter ipsos actus uirtutū exercendo, & non solum uolendo, uirtuosi.

†q. 59. ar. 2. et 5.

*In loco citato ar. p̄cęe. ad 1. arg.

*Macrob. loco citato in arg. 1.

*C. 1. to. 5

†lib. 1. in fol. 2. an medium libri.

* Cap. 6. a med. to.

tuosi efficimur. Cum aūt deest materia uirtutis alicuius nō pōt se exercere in actu illius uirtutis, licet possit appetere exercitiū illius. & ppea sicut magnificentia non gñatur in eo, q magnos sumptus nō exercet, quamuis uellet si posset: ita tēperantia nō gñatur in eo, qui cōcupiscentias delectabiliū tactus non moderat, quãuis uellet si posset. Et quamuis huius uelle, si posset, in nobis ad eandem speciē reducatur, ad quā spectat ipsū exercitiū, quia actus exercitus in nobis speciē cōstituens, obiectum fit uolitionis, & ad suā trahit speciem: in angelis tñ, in quibus, hmōi actus exercisi nō pñt cadere scdm affectum, nec speciē aliquam cōstituunt, nec uolitionē ad speciem trahūt: sed sunt in hmōi uolitiones actus iustitiæ, qua eorum uolūtas eligit in oībus ēt conditionatis obiectis subesse diuinæ legi. Et hæc dicta sufficiant, ne ridiculo simus philosophis, ponendo vniuoce uirtutes politicas i substantijs separatis.

* vide in Macrob. loco citato in arg. Sed cōtra conclu.

*Ca. 7. nō longe a fi ne, 10. 5.

*ucl. 8

titudo aūt Dei est eius immutabilitas: iustitia uero Dei est obseruatio legis æternæ in suis operibus, sicut * Plotinus dixit. Et qa hō fm suā naturā est aīal politicū, virtutes hmōi, put in hoīe existunt fm conditionē suæ naturæ, politicæ vocant, prout. s. hō fm has uirtutes recte se hēt in rebus humanis gerēdis scdm quem modū hactenus de his virtutibus locuti sumus. Sed quia ad hoīem ptinet, ut ēt ad diuina se trahat quantū pōt, ut ēt Philosophus dicit in 10. * Ethic. & hoc nobis in sacra scriptura cōmēdat multipliciter, ut est illud Mat. 5. Estote pfecti, sicut, & Pater uester cœlestis pfectus est; necesse est ponere quasdā virtutes medias inter politicas, q sūt uirtutes humanę: & exēplares, q sunt uirtutes diuinæ, q quidē uirtutes distinguunt scdm diuersitatē motus, & termini, ita. s. q H quędā sunt uirtutes trāscendentiū, & in diuinā similitudinē tēdentiū: & hæ uocant uirtutes purgatoriæ, ita. s. q prudentia oīa mundana diuinorū cōtēplatione despiciat, omnemq; aīæ cogitationem in diuina sola dirigat: tēperantia uero relinquat inquantū natura patit, q corporis usus requirit: fortitudinis aūt est, ut aīa non terreat pp recessum à corpore, & accessum ad superna: iustitia uero est, ut tota aīa ɔsentiat ad hmōi ppositi viā. I Quædā uero sunt uirtutes iā assequentiū diuinam similitudinem, q uocant uirtutes iā purgati animi ita. s. q prudentia sola diuina intueat, temperantia terrenas cupiditates nesciat, fortitudo passiones ignoret, iustitia cū diuina mente ppetuo fœdere societ, eā. s. imitando: quas quidē uirtutes dicimus esse beatorū, vel aliquorū i hac vita pfectissimorū.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Philosophus loquit de his uirtutibus, scdm qd sunt circa res humanas, puta, iustitia circa emptiones, vel uenditiones fortitudo aūt circa timores, temperantia circa concupiscentias: sic. n. ridiculum est eas Deo attribuere. K

AD 2m dicendū, q uirtutes humanæ sunt circa passiones. s. uirtutes hoīum in hoc mundo conuersantium: sed uirtutes eorū, qui plenā beatitudinem assequunt, sunt absq; passionibus. Vnde * Plotinus dicit, q passiones politicæ uirtutes molliunt. i. ad mediū reducunt: secundæ. s. purgatorię auferunt: tertiæ, quę sunt purgati animi, obliuiscunt: in quartis. s. exemplaribus, nefas est nominari, quamuis dici possit, quod loquit hic de passionibus secundum quod significant aliquos inordinatos motus.

* vide in Macrob. loco citato in arg. Sed cōtra

AD 3m dicendū, q deserere res humanas ubi necessitas imponit, uitiosum est, alias est uirtuosum. Vnde paruī. Tullius præmittit: His forsitan concedendum est rempublicā non capessentibus, qui excellenti ingenio doctrinæ se dederunt, & his, q aut ualetudinis imbecillitate, aut aliqua grauiori cā impediti, à republica recesserunt, cū eius administrandæ ptātē alijs laudēq; cōcederent. qd cōsonat ei, qd * Aug. dicit 19. de ciu. Dei. Otiū sanctū qrit charitas ueritatis, negotiū iustū suscipit necessitas charitatis quā sarcinā si nullus imponit, pcipiendę atque intuendę uacandum est ueritati: si autem imponitur, suscipienda est pp charitatis necessitatem.

*. Loco citato in arg.

*Ca. 19. procul a fi. to. 5.

AD 4m dicendum, q sola iustitia legalis directe G respicit bonum commune: sed p imperium omnes alias uirtutes ad bonum commune trahit, ut in 5. * Eth: dicit Philosophus. Est enim considerandum, q ad politicas uirtutes secundum quod hic dicunt, ptinet non solum bene operari ad commune, sed etiam bene operari ad partes cōmunis, scilicet ad domum, uel aliquam singularem personam.

*C. 1. post med.

QVAESTIO LXII.

De virtutibus Theologicis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de uirtutibus Theologicis. H

ET Circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sint aliquæ uirtutes Theologicæ.

¶ Secūdo, Vtrum uirtutes Theologicæ distinguant ab intellectualibus & moralibus.

¶ Tertio, Quot, & quæ sint.

¶ Quarto, De ordine earum.

ARTICVLVS I.

Vtrum sint aliquæ virtutes theologicæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q non aliquæ uirtutes theologicæ. Vt enim dicitur in 6. * Ethic. uirtus est dispositio perfecti ad optimum. dico autem perfectū, quod est dispositum h secundum naturam: sed id, quod est diuinū est supra naturā hois. ergo virtutes theologicę non sunt uirtutes hominis.

¶ 2 Præt. Virtutes theologicę dicunt quasi h uirtutes diuinæ: sed uirtutes diuinę sūt exēplares, vt ī dictū est, q qdē nō sunt in nobis sed i Deo. ergo uirtutes theologicæ non sunt uirtutes hois.

¶ 3 Præt. Virtutes theologicæ dicunt, quibus ordinamur in h Deū qui est primum principium, & ultimus finis: sed hō ex ipsa natura rōnis, & uolūtatis hēt ordinem ad primum principium, & ad ultimum finem. non ergo requirunt aliqui habitus uirtutū theo-

SVPER Q. LXII. ART. I.

Palud. 3. d. 23. q. 3. Medina ar. 1.

IN primo articulo q. 62. notāda sunt duo. Primū qualitas rōnis. q. s. rō in litera posita procedit ex altera ppositione credita, & altera scita. Creditur. n. q simus ordinati ad beatitudinem supnaturalē. Scitur aūt, q ad proportionatas operationes p totā uitā fini supernaturali oportet proportionata principia quoq; supernaturalia adesse. Et qa cōclusio sequitur debiliorē partē, iō conclusio non est simpliciter scita. & ppea author in litera dicit, q ēt ob hoc istæ uirtutes dicūt diuinæ, quia ex sola diuina doctrina feruntur. Scdo qualitas harū uirtutū: cū enim finis in operabilibus sit princ piū, & beatitudo p hō. q est hois vltimus, ut primum principiū, oportet supponere q prima principia proxima bonarum operationū hēant beatitudinem pro obiecto sicut appatet in nobis respectu felicitatis naturalis in parte namq; apprehensiua habemus habitū principiorum, quo indicatū est ut beatitudo sit appe-

315 Porrella per totum, inf. art. 2. & 3. cor. Et 3. d. 23. q. 1. ar. 4. q. 3. & d. 26. q. 1. ar. 3. c. 3. q. 2. corp. . Et virt. q. 1. a. 5 ad 1. & art. 1. cor. fi.

* Libr. 7. phys. tex. 17. to. 2.

q. 61. ar. 5.

appetēda, oē bonum prosequendū, oē malum fugiendū, & si qua sunt hmōi beatitudini annexa. in parte āt appetitiua habemus naturalē inclinationem in bonum pprium, quæ plus est q̄ uirtus. vnde cōsequēs est, ut ad beatitudinē supnaturalē, proportionaliter ordinemur in utraq; parte: & sic prima principia testa[?] ad operationū ad huiusmodi felicitatē ordinantia, ut ei cōmēsurata de ipso ultimo fine Deo: sed ut obiecto supernaturalis beatitudinis, ectūt in intellectu, & in appetitu, ita inchoātia p modū habitus Deū sic sumptum in mēte nostra, sicut principia naturalia stabiliunt in ea finē naturalē. Et hoc ē quod in litera dī, q p ista principia, quæ uocantur uirtutes theologicæ, ita ordinamur ad beatitudinē supnaturalē, sicut per principia naturalia ad finē connaturalē. Sunt ergo istæ uirtutes de fine tanquā de obiecto proprio: de uirtutibus āt, quæ sūt de his, quę sunt ad finem supernaturalē, quasi proportionatæ, infra erit sermo: sunt.n. uirtutes morales infusæ, ut patebit.

*q.3.ar 5. & q.5.a.7 & q.55.a.3.
*q 3.a.2. ad 4.& a.5.q.5.a.5.

logicarum, quib. ratio, & uoluntas ordinetur in Deum. A

Sed contra est, q præcepta legis sunt de actibus uirtutū: sed de actibus fidei, spei, & charitatis dantur præcepta in lege diuina. dī.n.Eccl.2. Qui timetis Deum, credite illi. itē, Sperate in illū. itē Diligite illū. ergo fides, spes, & charitas sunt uirtutes in Deū ordinantes: sunt ergo theologicę.

Respondeo Dicendum, q p uirtutē perficit hō ad actus, B quib. in beatitudinē ordinat, ut ex * supradictis patet. Est āt duplex hois beatitudo siue felicitas ut* sup. dictū est. Vna quidē proportionata humanæ naturæ, ad q̄. s. hō peruenire pōt per principia suæ naturæ. Alia āt est beatitudo nām hois excedens, ad quā hō sola diuina uirtute peruenire pōt secūdū quandam diuinitatis participationē, secundū qđ dī 2. Pe.1. q per Christum facti sum' C consortes diuinę naturæ. Et qa hmōi beatitudo proportionem humanæ naturæ excedit, principia naturalia hois, ex quib. procedit ad bene agendum secūdū suā proportionē, non sufficiunt ad ordinandū hoiem in beatitudinē prædictā. unde oportet, q superaddant homini diuinitus aliqua principia, per q̄ ita ordinet ad beatitudinem supernaturalē, sicut per principia naturalia or- D dinatur ad finē connaturalē, non tn̄ absque adiutorio diuino: & hmōi principia uirtutes dnr theologicę, tū quia hnt Deū pro obiecto, Inquantum per eas recte ordinamur in Deū: tū quia a solo Deo nobis infunduntur, tū quia a sola diuina reuelatione ī sacra scriptura huiusmodi uirtutes traduntur.

conclu. m

Ad primum ergo dicendū, q aliqua natura pōt attribui alicui rei dupliciter. Vno modo essentialiter, & sic huiusmodi uirtutes theologicæ excedūt hominis, naturā. Alio mō participatiue, sicut lignū ignitum participat naturam ignis, & quodammō fit homo particeps diuinę naturæ, ut* dictum est: & E sic istæ uirtutes conueniunt homini secundum naturam participatam.

* In corp. art.

Ad secundum Dicendum, q istæ uirtutes non dnr diuinæ, sicut quib. Deus fit uirtuosus, sed sicut quib' nos efficimur uirtuosi a Deo, & in ordine ad Deū. unde non sunt exemplares, sed exemplatæ.

Ad 3m Dicendū, quod ad Deū naturaliter rō, & uoluntas ordinatur, prout est naturæ principiū, & finis, secūdū tamen proportionē naturæ. Sed ad ipsum secūdum quod est obiectum beatitudinis supernaturalis, ratio, & uoluntas secundum suā naturam non ordinantur sufficienter.

Articvlvs II.

Vtrum uirtutes theologicæ distinguantur ab intellectualibus, & moralibus.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod virtutes theologicæ nō distinguant a moralibus, & intellectualib. Virtutes .n. theologicæ si sūt in aīa humana, oportet q ħ perficiāt ipsā, uel sm partē intellectiuā, uel secūdū partē appetitiuā, sed uirtutes, q̄ perficiunt partē intellectiuam, dnr intellectuales, uirtutes āt, q̄ perficiunt partē appetitiuā, sunt morales. ergo uirtutes theologicæ non distinguūtur a uirtutibus moralibus, & intellectualibus.

2 Pręt. Virtutes theologicæ dnr, quæ ordinant nos ad Deū ħ: sed inter intellectuales uirtutes ē aliqua, quæ ordinat nos ad Deū. s. C sapientia, q̄ est de diuinis, vtpote cām altissimā considerans. ergo uirtutes theologicę ab ītellectualib. uirtutibus nō distinguūtur.

3 Præt.* Aug. in li. de Morib. ecclesiæ manifestat in quatuor uirtutibus cardinalib. q ħ sūt ordo amoris: sed amor ē charitas, q̄ ponit̄ virt' theologica. ergo virtutes morales nō distinguūt̄ a theologicis.

*li. 1. c. 15 to. 1.

Sed contra. Id qđ est supra naturam hois, distinguitur ab eo, q est secundū na- D turā hois: sed uirtutes theologicæ sunt super naturam hominis, cui secundum naturam cōueniunt virtutes intellectuales, & morales, ut ex * supradictis patet. ergo distinguuntur abinuicem.

*q.58.a.4 & 5.

Resp. Dicendū, q sicut* supra dictū est, habit' spē distinguuntur sm formalē dnam obiectorū. Obiectū āt theologicarū uirtutū ē ipse Deus, q ē ultim' rerū finis, put nostrę rōnis cognitionē excedit. obiectū āt uirtutū intellectualiū, & moraliū est aliquid, q humana rōe cōprēhēdi pōt: vn̄ uirtutes theologicæ spē distinguūt̄ a moralib. & intellectualibus.

q. 54.a.2.
concl. m.

Ad primum ergo Dicendum, q uirtutes intel- E lectuales, & morales perficiunt intellectū, & appetitū hominis secūdū proportionem naturæ humanę, sed theologicæ supernaturaliter.

Ad 2m Dm, q sapientia, quæ a Philosoph. ponit̄ intellectualis uirtus, cōsiderat diuina secūdū q sunt inuestigabilia rōne humana: sed theologica uirtus est circa ea, secūdū quod rōnem humanā excedunt.

Ad 3m Dicendum, q licet charitas sit amor, nō tamen omnis amor est charitas. Cum ergo dī, q omnis uirtus est ordo amoris, pōt intelligi, uel de amore cōiter dicto, uel de amore charitatis. si de amore communiter dicto, sic dicitur quælibet virtus esse ordo amoris, inquātum ad quamlibet cardina-

qua-

SVPER QVÆ. LXII. ART. II.

Palud. 3. d. 26 q 3. Medina ar. 2.

317 Porrecta per totum. Sup. q. 58 ar. 2. & 3. di. 23. q. 1 art. 4 q. 3. ad 4. & veri. q. 14. a. 3. ad 9. & uer. q. 1. a. 12. cor.

1 Nat. 2. eiusd. q. 62. recolito eorū, quæ in princip. 1ª partis dicta sunt de duplici ordine cognoscibiliū de Deo, & uidebis q ordo eorū, quæ rōne naturali cōprehēdūtur, subest ordini eorū, quæ supra naturalē sunt rōnem: & consequenter Deus ipse ut finis est supernaturalū, induit rōnem ultimi totaliter finis. Et propterea in litera dē q ipse Deus est ultimus rerū finis, prout nostræ rōnis cognitionē excedit. oportet igitur te cogitare, q totū uniuersū ex naturalib. & ex supnaturalibus unū quoddā sit, & q Deus ut finis naturaliū est quidē ultimus finis nō simpliciter, sed respectu horū: ut āt est finis supernaturaliū, sic ē ultimus totaliter finis rerū, & sic est obiectū nostræ beatitudinis, q de supnaturaliū numero ē. & si non primum, pp unionē personalē in uerbo, sm tamē locū obtinere uidetur.

SVPER QVÆS. LXII.

ART. III.

Medina ar. 3.

IN ar. 3. einsdē q. in respon. ad primum aduerte, q author reddit rōnem indigētiæ habitus naturalis in intellectu ex indigētia specierū intelligibiliū ad intelligendum, nō q putet habitū naturalem in intellectu, q nocatur intellect⁹ principiorum, esse idem q species intelligibiles, vt patet ea sup. dictis; sed qm intellectū egeat speciebus intelligibilibus ad hoc ut intelligat, est intellectum nō esse per seipsū in actu ita q possit absq; superaddita qualitate exire in actum intelligēdi. Et ex hoc hr̄, q p suā essentiam nō pōt uim habitus naturalis hr̄e & experimur in nobis aliquem naturalē habitum ad intelligēdū hr̄e, respū. s. principiorum tam in speculatiuis, quā in practicis, optima requirit q oporteat in intellectu ponere aliquem habitū naturalem: quasi diceret. Respū finis naturalis oportet ponere aut habitus naturales aut potentias supplentes uices habituū: sed in intellectu non pōt poni q potentia suppleat uicem habitus. qd ex hoc manifestū fit, quia. s. ex se ē adeo in potentia, u egeat aduentitia specie intelligibili, si debet intelligere. ergo oportet in eo apponere naturalē habitū. In uoluntate āt ipsa potentia uices naturalis habitus optime præbet, quia naturaliter ex seipsa inclinatur ad tendendum in finem naturalē, & est sm se appetitus naturaliter coaptat⁹, seu conformis hmōi fini, &c. rō non oportet in ea ponere naturales habitus: secus āt est respectu supernaturalis finis, vt patet in litera. Quid sit āt ista cōformitas appetitus ad finem, cū de charitate tractabitur, patebit: sicut ē d actu spei. Nūc .n. in uniuersali sermo est. Pro nunc sū cogita Nouitie, amicorum uolūtates esse habitualiter conformes

*q. 25. a. 1 & 2.

*q. 63. a. 2 & clar. 2. 2. q. 23. a. 7.

318 *porrecta per totum.* 2. 2. prol. & q. 17. a. 6. & 3. dis. 23. q. 1. a. 5. & di. 26 q. 2. a. 3. q. 1. & ult. q. 1. ar. 5. ad 12. & a. 12 c. fi. & ad 10. & 1. Co ri. 13. le. 2 fi. & lec. 4. fi.

*ar. 1. hui⁹ q.

liū uirtutum requiritur ordinata affectio: omnis āt affectionis radix, & principiū est amor, ut* supra dictū est. Si āt intelligatur de amore charitatis, nō datur p hoc intelligi, q quælibet alia uirtus essentialiter sit charitas: sed q oēs aliæ virtutes aliqualiter a charitate depēdeāt, ut inst. patebit. F

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter fides, spes, & charitas ponantur uirtutes theologicæ.

G

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod incōueniēter ponātur tres uirtutes theologicæ, fides, spes, & charitas. virtutes. n. theologicæ se habēt i ordine ad beatitudinē diuinam, sicut h inclinatio naturæ ad finem cōnaturalē: sed inter uirtutes ordinatas ad finem connaturalē ponitur una sola uirtus naturalis. s. intellectus principiorū. ergo debet poni una sola uirtus theologica. H

2 Præt. Theologicæ uirtutes sunt pfectiores uirtutib. intellectualibus, & moralib. sed inter intellectuales uirtutes h fides nō ponit, sed est aliquid minus uirtute, cū sit cognitio imperfecta. similiter ēt inter uirtutes morales nō ponitur spes h, sed ē aliqd min⁹ virtute cū sit passio. ergo multo minus debēt poni uirtutes theologicæ. I

3 Præt. virtutes theologicæ ordinant aiam hois ad Deū: sd ad deū non pōt aīa hois ordinari nisi p intellectiuā partē, in qua est intellectus, & uolūtas. ergo nō debent esse nisi duæ h uirtutes theologicæ, una quæ pficiat intellectū, alia, quæ perficiat uolūtatē.

SED CONTRA est, q Apost. dicit 1. ad Co. 13. Nunc āt manent fides, spes, charitas, tria hæc. K

RESPON. Dicendum, q sicut supra dictū est, uirtutes theologicæ hoc mō ordinant hominē ad beatitudinem supernaturalē, sicut per naturalem inclinōnem ordinatur hō in finem sibi cōnaturalem: hoc āt cōtingit sm duo. Primo quidem, sm rōnem, uel intellectum, inquantum continet prima principia uniuersalia cognita nobis per naturale lumen intellectus, ex quibus procedit rō tam in speculandis, quam in agendis. Secundo, per rectitudinē uoluntatis naturaliter tendentis in bonum rōnis. Sed hæc duo deficiunt ab ordine beatitudinis supernaturalis, scdm illud 1. ad Cor. 2. Oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. unde oportuit, q quantum ad utrumq; aliquid homini supernaturaliter adderetur ad ordinandum ipsum in finem supernaturalē. Et primo q dem quantum ad intellectū adduntur homini quædam principia supernaturalia, quæ diuino lumine capiuntur, & hæc sunt credibilia m de quibus est fides. n Secundo uero est uoluntas, quæ ordinatur in illum finem, & quantū ad motum intentionis in ipsum tendentem, sicut in id, quod est possibile consequi, p quod pertinet ad spem o: & quantū ad unionē quādam spiritualē, per quā quodāmō transformatur in illum finē, t quod fit per charitatē u. Appetitus. n. uniuscuiusque rei naturaliter mouetur & tendit in finē sibi connaturalē, & iste motus puenit ex quadam conformitate rei ad suum finem.

AD PRIMVM ergo Dicendum q intellectus indiget spēbus intelligibilib. p quas intelligat: & iō oportet q in eo ponatur aliquis habitus naturalis superadditus potentiæ. Sed ipsa natura uoluntatis sufficit ad naturalē ordinē in finē, siue quantū ad intētionē finis, siue quantū ad cōformitatem ad ipsum: sed in ordine ad ea, quæ supra naturā sunt, ad nihil horū sufficit natura potētiæ: & iō oportet fieri superadditionem habitus supernaturalis quā tum ad utrunque.

AD 2m Dicendum, q fides, & spes impfectionē quādam importāt: quia fides est de his, quæ non uidētur, & spes de his, quæ non hñr: unde habere fidem, & spem de his, quæ subduntur humane potestati, deficit a ratione uirtutis: sed habere fidē, & spem de his, quæ sunt supra facultatē naturæ humanæ, excedit omnē uirtutē homini proportionatam sm illud 1. ad Co. 1. Qd infirmum

per idem uelle, & idē nolle habitualiter. i. p hab tur ad hoc inclinantes, quos constat esse amoris.

¶ In respon. ad 2m huius art. & quæstionis nota, q tam fides, quàm spes acquisita est duplex. Vna respū eorum, quæ sub ordine creaturę, seu naturali cadunt. Altera est respū supernaturaliū. s. q Deus est trinus, & incarnatus, & aliorum hmōi. Et licet author in litera nō expresse loquatur nisi de fide, & spe, acquisitis respū eorum, quæ sunt i potestata humana, & eas excludat a numero uirtutū, si tamē attendatur rō, uidebitur q eadem rōne nec fides, nec spes acquisitę respū supernaturaliū sunt uirtutes. Si. n. aduertas, quod obiectū habitū, & actū proportiona iter sibi inuicē rēdere oportet, ac per hoc obiecto supernaturali nec actus, nec habitus naturalis proportionatus est, & q uirtutes oportet esse non qualescunq. habitus, sed dispōnes pfecti ad optimū, reddētes actus pportionatos obiecto, consequēs esse uidebis q fides, & spes acquisita respū supernaturalium, multo minus sunt uirtutes, quam fides, & spes acquisitæ respū eorū, quæ sunt in potestata humana. Si. n. fides, & spes acquisitæ respū possibilium nostrorū deficiunt a rōne uirtutis, quia non sunt proportionatæ obiectis, quia sunt de uisibilib. non uidendo, & de possibilibus haberi non habendo, ut in litera dicitur., & bene, quanto magis fides, & spes acquisita de credibilibus, & sperandis supernaturaliter deficiunt a rōna uirtutis ppter improportionē maiorem qa. s. ad supernaturalia ordināt secundum uires naturales. Quod. n. hic sit improportio, patet. Quòd maior uero da alaiatur ea eo, q plus deficit actus scdm uires naturæ a perfectiona debita ad pportionem tanti obiecti, quam actus fidei de humanis a uisione eorum: hi enim sunt nostri ordinis, & p uirtutem

conel. m

Concl. p.

concl. T

tem creatam pōt mens nostra perfici de his: illi āt sunt diuersorum ordinum. s. naturalis, & supernaturalis, & non nisi p Deum infundentem pōt mens proportionate perfici de illis. Vnde in litera dī, fides, & spes infusæ habent, q̄ sint uirtutes ex eo, q̄ sunt diuini ordinis essentialiter, & non solum quantum ad materiā. ea hoc.n. habent q̄ actus proportionatos obiectis efficiunt efficaces ad contingēdū obiectis: & q̄uis imperfectionem euidentiæ habeant, iustū tamen est, ut qđ infimum ē Dei, fortius sit hominib. Ex hoc āt hēs solōnem tractatorum a Scot. in 3. dist. 3. sent. habes.n. q̄ ad theologicā uirtutem, nisi æq uoce loquamur, exigitur q̄ sit diuini seu supernaturalis ordinis essentialiter, & sic oportet haberi sola infusione diuina, ut & in 1. ar. dictum est Habes quoq; q̄ aliud est loqui de habitu theologico, & aliud de virtute theologica, nā habitus theologicos i nobis acquisitos dari, ut habitum sciæ imperfecte, qualis est theologia nostra, quæ ineuidens est, & opinionis, & fidei, & dilectionis, & spei, non negamus uirtutes āt theologicas acquisitas dari negamus. Et in promptu cā est, quia improportionata sunt acquisita omnia ad actus infallibiliter rectos, & pporuonatos supnaturalib. ut patet ex dict.

319 porrecta per totum.

*a 1. q. 4. a. 7 & q. 6. 17. ar. 7. & 8. & 3. d. 5. 23. q. 1. a. 3. q. 2. & a. 5. & ult. q. 4. art. 5.

*li. 1. c. 37. a med. ill. to. 3.

q. 25. a. 2.

†quæst. 40

SVPER QVÆST. LXII.

ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN ar. 4. eiusdē 62. q. no. q̄ habitꝰ virtutū theolog. earūsimul infundi, pōt intelligi dupliciter. Vno modo sic, q̄ quācunque ifunditur una, infundant̄ tunc oēs. Et hoc ē manifeste falsum, qa quotidie fidelibꝰ pœnitentib. infundit̄ habitus charitatis & nō fidei, neq; spei. Alio mō, ut quandocunq; infunditur una, infundat̄ uel infusa sit alia: & hoc nō saluat ueritatem literæ, qa non saluat simultatē infusionis. Nec ē uerū, qa si baptizet̄ adultꝰ i pctō fornicationis pseuerans, suscipit fidei, speiq. habitū suscipiendo characterē, & est uere fidelis & tn̄ nec suscepit, nec suscepit charitatē hoc ergo mō intelligitur q̄

D. 1177.

A tū est ex parte infundentis, & rōne infusionis, q̄uis ea disp̄ōne recepturi, uel qa perdidit unā, & non alias, uel est indispositus ad unā, & non alias, oppositum contingat. Et hic sensus est formalis, & uerū formalis qdem, qr a infusionem, ut infusio est indicat. Verum āt, quia q̄ū est ex parte infusionis, simul omnes infunduntur: & casus obstātes ea parte recepturi p accidens eueniunt. accidit.n. q̄ hic, q baptizatur, sit indispositus ad charitatem: & similiter q̄ hic baptizatus cadat a charitate, quam simul cum fide, & spe suscepit.

¶In respons. ad 3m eiusd. a. q̄ spes præcedit ordine generōnis charitatem, ut actua utriusq; resp cit Deū, cui spes innititur, & quem charitas amat quāuis subsequatur & hoc ordine charitatem, ut actꝰ utriusque respiciat futurā beatitudinem, q̄ obiectiue est Deus ipse: quā beatitudinem spes respicit ut bonū speratū, & charitas ut amatū. Et quia uirtutes istæ ordinant. s. suos actus ut respiciunt Deum: id dictum est in corpore articu quod s. o dina generōnis spes præcedit charitatem.

D 346.

*q. 65. a. 4 & 2. 2. q. 6. 23. ar. 8.

*q. 40. a. 7

SVPER QVÆST. LXIII.

ART. I.

Palu. 3. d. 33. q. 5.
Medina ar. 1.

IN corpore 1. ar. q. 63. no. quòd illud uerbū literæ. Principia naturaliter cognita, sunt seminaria uirtutū: pōt dupliciter exponi. s. simpliciter, uel accōmode St. n. interpretentur sm̄ distributionem accōmodā clarū est, quod principia consumata dicūt seminaria cæterarum uirtutū: sicut calū dī continere oīa corpa. Si āt intelligantur simpliciter. i. qđ sint seminaria oīum simpliciter uirtutū, tūc sumūtur principia sm̄ naturalem coditionem inchoationem in aia, & sic constat qđ sunt seminaria oīum uirtutū intellectualium, & moralium, quamuis diuersimode: qu a intellectus sunt inchoationes, electiuæ autem, & reliquarū sunt actiua principia mediate, uel immediate, ut patet. seminanq; & inchoationis, & principiationem habet.

qm

est Dei, fortius est hominibus.

AD 3m dicendū, q̄ ad appetitū duo pertinent. s. motus ī finē, & conformatio ad finem p amorē: & sic oportet q̄ in appetitu humano duæ uirtutes theologicæ ponantur. s. spes & charitas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides sit prior spe, & spes, charitate.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod nō sit hic ordo theologicarū uirtutum q̄ fides sit prior spe, & spes prior charitate. Radix.n. est[h] prior eo, qđ ē ex radice: sed charitas est radix oium uirtutum, sm̄ illud ad Eph. 3. i charitate radicati, & fundati. ergo charitas est prior aliis.

2 Præt. Aug. dicit in 1. de doctr. Chr.* nō pōt aliquis diligere, qđ esse nō crediderit: porro si credit & diligit, bene agēdo efficit, vt ēt speret[h]. ergo vr̄ q̄ fides præcedat charitatem, & charitas spem.

3 Præt. Amor [h] est principiū oīs affōnis, ut sup. dictū ē:* sed spes noīat quādā affectionē. ē.n. qdā passio, ut sup. dictū est: ergo charitas, quæ est amor, est prior spe.

SED CONTRA est ordo, quo Apost. ista enumerat, dicēs. Nūc āt manent fides, spes, & charitas.

RESPONDEO Dicendum, q̄ duplex ē ordo[d] . s. gñōnis, & pfectionis. Ordine quidē generōnis quo materia est prior forma, & impfectū pfecto, in uno, & eodē fides pcedit spē, & spes charitatē scd̄m actus: nā habitus simul ī funduntur. Nō.n. pōt in aliquid motus appetitiuus tēdere, uel sperādo, uel amādo, nisi q̄ est apprehensū sensu, aut intellectu, p fidē āt apprehendit intellectus ea, q̄ sperat, & amat: unde oportet q̄ ordine generōnis fides præcedat spem, & charitatē. Similiter āt ex hoc hō aliquid amat, q̄ apprehēdit illud ut bonū suū: per hoc āt q̄ hō ab aliquo sperat se bonum cōsequi posse, reputat ipsum in

B quo spē hēt, quoddā bonū suū: vñ ex hoc ipso q̄ hō sperat ď aliquod procedit ad amādū ipsū, & sic ordine gnōnis scd̄m actꝰ spes præcedit charitatē. Ordine uero pfectionis charitas præcedit fidē & spē, eo q̄ tā fides, q̄ spes p charitatē formatur, & perfectionē uirtutis acquirit. sic.n. charitas ē[d] mater omniū uirtutū, & radix inquantum est omnium uirtutū forma, ut infra dicetur.*

Et p hoc patet rñsio ad primū.

AD 2m Dicendum, q̄ Aug. loquitur de spe, qua qs sperat ex meritis iam habitis se ad beatitudinē peruenturū, qđ est spei formatæ q̄ sequitur charitatē. pōt āt aliqs sperare anteq̄ habeat charitatē, non ex meritis, quæ iam habet,

C sed quæ sperat se habiturum.

AD 3m Dicendum, quod sicut sup. dictū est,* cū de passionibus ageret, spes respicit duo, vnū quidē sicut principale obiectum .i. bonū quod speratur, & respū huius semper amor pręcedit spē: nunquam.n. speratur aliquod bonum, nisi desideratum, & amatū. Respicit ēt spes illum, a quo se

D sperar posse consequi bonum, & respū huius primo quidem spes pręcedit amorem, quāuis postea ex ipso amorē spes augeat̄. per hoc.n. quod aliquis reputat p aliquem se posse consequi aliquod bonum, incipit amare ipsum, & ex hoc ipso quod ipsum amat, postea fortius de eo sperat.

QVAEST. LXIII.

De causa uirtutum, in quatuor articulos diuisa.

E DEINDE considerandum est de causa uirtutum.

¶Et circa hoc, quęruntur quatuor.

Primo, Vtrum uirtus sit in nobis a natura.

Secundo, Vtrum aliqua virtus causetur in nobis ex assuetudine operum.

Tertio, vtrū aliquæ virtutes mo- F rales sint in nobis per infusionē.

Quarto, vtrū uirtutis, q̄ acquirimus ex assuetudine operū, sit eiusdē speciei cū uirtute infusa.

Articvlvs I.

Vtrum uirtus insit nobis a natura.

AD primvm sic proceditur. Videtur, quod uirtus sit ī no- G bis a natura. Dicit.n. Dam. in 3. li. Naturales[h] sūt uirtutes, & æqualiter insunt omnib. & Anto. dicit in ser. ad Monach. Si naturā[b] uolūtas mutauerit, peruersitas ē: conditio seruet, & uirtus est. Et Mat. 4. sup illud, circuibat Iesus, &c. dicit gl. † Docet naturales virtutes .s. iustitiam, castitatem, humilitatē, quas naturaliter hēt homo.

2 Præt. Bonū uirtutis est ſm rōnē esse, ut ex dictis patet, * sed id H q est secūdū rōnem, est hominis naturale, cum rō sit hois natura. ergo uirt⁹ inest homini a natura.

3 Præt. Illud dr̄ esse nobis naturale, q nobis a natiuitate[h] inest: sed uirtutes quibusdā a natiuitates insunt. dr̄.n. Iob 31. Ab infantia creuit mecū miseratio, & de utero egressa est mecū. ergo uirtus inest homini a natura.

Sed contra. Id qđ inest hoī a natura, est omnib. hominibus I cōe, & non tollitur per pc̄tm̄, qa ēt in dæmonib. bona naturalia manent, ut Dio.* dicit in 4. c. đ di. no. sed uirtus nō inest omnib. hominib. & abiicitur per pc̄tm̄. ergo non inest homini a natura.

Respon. Dicendum, q circa formas corpales, aliqui dixerunt q sūt totaliter ab intrinseco, sicut ponētes latitationē formarū: aliq uero, q totaliter sint ab extrīseco, sicut ponētes formas cor- K porales eē ab aliqua cā separata: aliq uero, q partim sint ab intrinseco, inquātū.s. præexistūt in materia in potētia, & partim ab extrinseco, inquātū.s. reducunt ad actū p agēs. ita ēt circa scias, & uirtutes aliqui quidē posuerunt eas totaliter eē ab intrinseco, ita .s. q oēs uirtutes, & sciæ nāliter pexistunt in anima, sed p disciplinā, & exercitiū impedimēta sciæ & uirtutis tollunt, q̄ adueniunt animæ & corpis grauitate: sicut cū ferrū clarificat p limōnem. & hæc fuit opi. Platonic. Alii uero dixerūt, q sunt totaliter ab extrinseco .i. ex influētia intelligentiæ agētis, ut ponit Auic. Alii uero dixerunt, q ſm aptitudinem, sciæ, & uirtutes sunt in nobis a natura, non āt secūdū perfectionē, ut philos. dicit in 2. eth. & hoc *uerius est. Ad cuius manifestōnē oportet considerare, q aliqd dr̄ alicui homini naturale dupliciter. Vno mō ex natura speciei: alio mō ex natura indiuidui. Et qa unumquodq. hēt spēm secundū suam formam, indiuiduat uero secundum[d] materiā, forma uero hois est aīa rōnalis, materia uero copus: id quod cōuenit homini secūdū aīam rōnalem, est ei naturale secūdū rōnem speciei. id uero, quod est ei naturale ſcđm dererminatā corpis cōplexionē, est ei naturale secūdū naturā indiuidui. Quod.n. est naturale homini ex parte corporis secūdum spēm, quodammō refert ad animā, inquātū.s. tale corpus est tali aiæ pportionatum: utroque aūt mō uirtus est homini naturalis secundum quandam inchoationem: secundum quidem naturam speciei inquantum in ratione hois insunt naturaliter quędam principia naturaliter cognita tam scibilium, quàm agendorum, quæ sunt quædam seminaria intellectualium uirtutum, & moralium, & inquantum in uoluntate inest quidam naturalis appetitus boni, quod est secundum rōnem. Secundum uero naturam indiuidui, inquantum ex corporis dispositione, aliqui sunt dispositi, uel melius, uel peius ad quasdam uirtutes, prout .s. uires q̄dam sensitiuæ actus sunt quarundam partium corporis, ex quarundam dispōne adiuuantur, uel impediuntur hmōi uires in suis actibus, & p cōsequēs uires rationales, quibus huiusmodi sensitiuæ uires deseruiunt: & secundum hoc unus homo habet naturalem aptitudinem ad scientiam, alius ad fortitudinem, alius ad temperantiā. & his modis tā uirtutes intellectuales, quam morales secundum quandam aptitudinis inchoationem sunt in nobis a natura, non autem consummatio earum: quia natura determinatur ad unū. Consummatio autem huiusmodi uirturum non est secundum unum modū actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias, in quib. virtutes operātur, & secundum diuersas circunstantias. Sic ergo patet, quod uirtutes[m] in nobis sunt a natura secundum aptitudinem, & inchoationem, non autem secundum perfectionē, præter uirtutes theologicas, quæ sunt totaliter ab extrinseco[n].

Et p hoc patet rñsio ad obiecta. Nā p.imæ duæ

quæ (catchword)

¶ In eodem ar. 1. eius. q. 63. dubiū occurrit de cā reddita in litera, quare cōsūmatio uirtutum nō est a natura, quia natura est determinata ad unū: consummatio āt uirtutum non est ſm unum modū actionis, sed diuersimode ſm diuersas materias in quib. uirtutes operantur, & ſcđm diuersas circunstantias. Dubiū inquam est non de arte, & uirtutib. moralibus, sed de intellectu, & scia. Tam nēpe ars, quàm uirtus moralis principium ē actus diuersimode se habētis ad diuersas, uel materias, uel circunstātias. Temperantia.n. principiū est concupiscendi aliter potū, aliter cibum, aliter nūc, aliter post &c. & hoc ex parte agentis: nā ex parte passi ēt naturaliter, & aliter efficit. & propterea in litera notanter di. ſm unum modum actionis. Actio.n. ex parte agentis se tenet. sed quo pacto intellectus principiorum, & similiter scia aliquadi uersimode agit ſcđm diuersas materias, aut circunstantias, nō apparet. nā intellect⁹ tā in speculatiuis, quam practicis non nō ope ratur .s. cognitis terminis solo naturali lumine: quælibet āt sciētia demonstrando ex uno primo mō, uoā tantum materiā circa quam uersatur, hēt. Et rursus in angelis tam intellectus, quā scia a natura ēt ſcđm consummationē existens, manifestat q neutrū dissonat à natura esse .s. consūmationem, natura.n. est determinata ad unū non solum in nobis, sed in angelis, & in Deo. Ratio igitur literæ deficere uidetur.

¶ Ad hoc dr̄, q qa utrūque istarum .s. intellectus, & sciæ, act⁹ in cōpositione cōsistit, ut patet, & compō secundum diuersas materias diuersimode a recto fit intellectu. Aliter .n. componit scia rem aliquam cū materia remota, & aliter cū materia necessaria. & similiter intellectus aliter cōponit ens cum non ente, & aliter totū cū parte, aliter bonum, & aliter malum cum prosecutione, & fuga: ideo consummatio harū uirtutum non est ſm unum modum actionis, sed diuersimode secundum diuersas materias. Et quamuis unica generalissimo mō .s. componendo, & una secundum rōnem formalē materia .i. obiecto, unica uirtute utatur, cum unitate tamen horum stat diuersas spālium modorum actionis ex parte agentis secūdū diuersas speciales materias, ut patet ex dictis. Et qm̄ in angelis est notitia euidens, & principiorum, & conclusionū non componendo, sed sicut nos intelligimus, q quid est, prima operatione intellectus: ideo in eis non est habitus, nec principiorū, nec conclusionū superadditus speciebus intelligibilibus. & qm̄ species intelligibiles possunt eē a natura, consequens est, q in eis habitus intellectualis pōt esse naturalis ēt secūdum consummationē, in nobis autem non.

120 porrecta per totum.

Sup. q. 51. a. 1. & 2. 2. q. 47. a. 15. & 3. di. 33. q. 1. a. 2. q. 1. & uir. q. 1. a. 8. & Gal. 5. le. 5. & 2. Eth. le. 1.

* Dam. li. 3. Orth. fi. ca. 14. non proca fi.

† Glo. int. lin. ibi.

* q. 55. a. 4. ad 2.

* p. 4. par. a med.

D. 645.

* Circa prin. 115.

D. 731.

SVPER Q. LXIII. ART. II.

Ca. 3. d. 33. q. 1. cra. 2. Palud. 3. d. 33. q. 2. Medina art. 2.

IN art. 2 eiusdẽ q. 63. aduerte, ꝙ licet prima facia author uideaꝰ diminorꝰ qa ad conclusionẽ uniuersalẽ, s. de oibus uirtutib. particularẽ īdem, s. habeniẽ locũ in practicis: tñ inducitur, dũ ex hoc ꝙ uirtutes humanæ ad bonũ modificarũ regula rõnis humanæ ordiuãr, ostendit eas ab actib. humanis in posteũ causari. In practicis. n. uirtutib. cõstat bonũ earũ regulandũ humana rõne. In speculanuis adi bonũ attendi tur scdm conformitatẽ ad rẽ quia bonũ earũ est uerũ, qd constat ab ao, qd est, uel non est pẽnes uirtutẽ uel uero adæquatiõ conclusionẽ. Licet inq̃ sicap pareat, ꝓfundius tñ si speculau fuerimus, inueniamus mediũ adæquata conclusiõ. Nã scientiæ actus lo quo eius bonitas consistit, examinatur à rõne humana in principiis: & actus intellectꝰ principiorũ à principio humanæ rõnis ẽt qd uocatlumen intellectꝰ agentis, in quo est status. Et sicut actꝰ cognoscendi uerũ depẽdet à duobus, s. à cognoscente, & cognitoꝰ: ita non inconuenit hẽra duas mensuras, alterã hinc, alterã inde. Rursus quia ratio ua ni, ut patet in quarto Meta. consistit in ans esse, & nõ ens nõ esse & hoc utrũ indicare, accipera, cognoscera & c. inuenit: ꝯsequẽs est ut uerũ ipsum in unoquoq; dicẽte, acapienia, cognoscẽta scdm ꝓprij luminis facultatẽ dicaꝰ, accipiaꝰ, seu cognoscatur. Et sic ex parte dicentis, sao scientis, ꝓpria rõna mensuratur. Ex qui nuna est q̃ stio da eã uirtutũ ex parra habentis ipsas, qm est quæstio, an ex proprius habẽti actibus generentur, ib au thor supposius depẽdentijs actuũ ab obiectis, & cõmensuratioe nibus eorũ ab illis, ex hoc ꝙ sunt ad bonũ

Porrecta per totum. *Sup. q. 51. ar. 2. & 3. & I. q. 65. ar. 2. cor. & q. 92. a. 1. ad 1. Et 3. dist. 44. q. 2. ar. 1. ad 6. Et 3. dis. 33. q. 1. a. ar. 2. q. 2. Et uir. q. 1. ar. 9.* *In lib. sen. quæ sunt ex Aug. deceerptæ. c. 106. to. 3.* *par. 4.* *q. 51. ar. 2. & 3. & q. 55. art. 4.* *cap. 3. & 4. tom. 6.* *q. 19. ar. 4.*

rõnes procedunt ẽm qđ semina A ctum est, scilicet, ratio humana, & lex diuina. Et quia lex diuina est superior regula, ideo ad plura se extendit: ita ꝙ quicquid regulatur rõne humana, regulaẽ etiam lege diuina, sed non conuertitur.ᵐ Virtus igitur hominis ordinata ad bonum, quod modificatur ẽm regulam rationis humanæ, potest ex actibus humanis causari ⁿ, inquantum huiusmodi actus procedunt à rõne, sub cuius potestate, & regula tale bonum consistit.ᴾ Virtus uero ordinans hominem ad bonum, secundum quod modificatur per legem diuinam, & non per rõnem humanam, non põt causari per actꝰ humanosᵍ, sed cã rum principium est ratio, sed cã tur solum in nobis per operatio nem diuinam. & iõ hmõi uirtutẽ diffiniens Aug. posuit in diffinitione uirtutis. Quam Deus C in nobis, sine nobis operatur. Et de huiusmodi etiam uirtute prima ratio procedit.

riauirtutũ insunt nobis à natura inquantũ rõnales sumus. Tertia uero ratio procedit ẽm qđ ex naturali dispositione corporis, quam hẽt ex natiuitate, unꝰ hẽt aptitudinẽ ad miserendum, alius ad temperate uiuendum, alius ad aliam uirtutem.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliqua uirtus causetur in nobis ex assuetudine operum.

AD SECVNDVM sic proceditẽ. B Vĩ ꝙ uirtutes in nobis causari nõ possint ex assuetudine operũ, qa super illud Rom. 14. Oẽ qđ non est ex fide, peccatũ est, dicit glo. Aug.ᵃ Ois infideliũ uita peccatũ est, & nihil est bonũ sine summo bono: ubi deest ᵇ cognitio ueritatis, falsa est uirtus ẽt in optimis morib. sed fides nõ põt acquiri ex operib. sed cãtur in nobis à Deo, ẽm illud Ephe. 2. Gratia estis saluati ꝑ fidem. ergo nulla uirtus potest in nobis acquiri ex assuetudine operum.

¶2 Præt. Peccatũ cũ cõtrarietur uirtuti, non cõpatitur secũ ᵇ uirtutem: sed hõ nõ põt uitare peccatũ nisi ꝑ gratiam Dei, ẽm illud Sap. 8. Didici ꝙ nõ possum esse aliter cõtinẽs, nisi deus dederit. ergo nec uirtutes aliq̃ possunt in nobis causari ex assuetudine operum, sed solum dono Dei.

¶3 Præt.ʰ Actus q̃ sũt sine uirtu D te, deficiũt à pfectione uirtutis: sed effectus nõ põt esse pfectior cã. ergo uirtus nõ põt causari ex actib. præcedentib. uirtutem.

SED CONTRA est, qđ Dion.ᵉ dicit 4. cap. de Di. no. ꝙ bonũ est uirtuosius q̃ malũ: sed ex malis actib. causanẽ habitus uitiorũ. ergo multo magis ex bonis actib. possunt cãri habitus uirtutum.

RESP. Dicendũ, ꝙ de generatione habituũ ex actib ingenera E liᶠ supra dictũ est: nunc aũt specialiter quantum ad uirtutem considerandũ est, ꝙ sicut supra dictũ est, uirtꝰ hois pficit ipsum ad bonũ: cũ aũt ratio boni consistat in mõ, specie, & ordine, utᵍ August. dicit in lib. de Natura boni, siue in numero, pondere, & mẽsura, ut dr̃ Sap. 11. oportet, qđ bonum hominis ẽm aliquam regulam cõsideretur: quæ quidem est duplex, ut supra di-

AD 2ᵐ dicendũ, ꝙ uirtus diuinitus infusa, maxime si in sua pfectione consideret, non cõpatitur secum aliqđ peccatũ mortale: sed uirtus humanitus acquisita põt secum compati aliquẽ actum peccati, ẽt mortalis: quia usus habitus in nobis est nostræ uoluntati subiectus, utᵉ supra di ctum est. Non aũt ꝑ unum actũ peccati corrumpitur habitꝰ uirtutis acquisitæ: habitui. n. non contrariatur directe actus, sed habitus: et iõ licet sine gratia ᵈ hõ non possit peccatũ mortale uitare, ita ꝙ nunq̃ peccet mortaliter: non tñ impeditur quin possint habitũ uirtutis acquirere, ꝑ quã à malis opibus abstineat ut in plurib. et ꝑ cipue ab his, quæ sunt ualde rationi contraria. Sũt ẽt qdã peccata mortalia, q̃ hõ sine gratia nullo mõ põt uitare, quæ scilicet directe opponuntur uirtutibus theologicis, quæ ex dono gratiæ sunt in nobis: hoc infra manifestius fiet.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ sicutᵉ dictũ est, Virtutũ acquisitarũ pexistunt in nobis qdã semina, siue principia scdm naturã, q̃ quidem principia sunt nobiliora uirtutib. eorũ uirtute acquisitis: sicut intellectus principiorũ speculabiliũ est nobilior sciẽtia cõclusionũ: & naturalis rectitudo rõnis est nobilior rectificatione appetitus, q̃ fit ꝑ participationẽ rõnis, q̃ quidẽ rectificatio ptinet ad uirtutẽ moralẽ. Si igit actus humani inquãtũ ꝓcedũt ex altiorib. principijs, possunt causare uirtutes acquisitas humanas.

habẽtis, & consequẽter in aliquali nume ro, pondare, & mẽsura ipsius habeotis, po sunt principiũ earũ ex parte nostri habeta rõnẽ regulæ nume ranni, pondaran tis, & cõmmansurantis: ut ex hoc discere naramus ꝙ possunt ex no stris actibus in nobis cãri uirtutes, & q̃ nõ. Virtutes. n. ut sic, rõnam boni, rationalia hẽnt, principium a de rationalis boni ut sic regula est: in sequẽti tñ quæst. amplior erit de hoc sermo.

¶In rñsiona ad scdm eiusdem articuli pro nunc tantũ modo no ta, ꝙ duplicita author salnat, quõ stãt hæc duo simul, Hõ non põt uitare peccatum mortale sine gratia. &, Homo põt habere uirtutes ex assuetudine operũ suorũ. primo quia actꝰ peccati mortalis stat cũ uirtute acquisita, & hoc quo ad actꝰ nitiorum contrariorũ uirtutib. acqũsit. Secundo, quia sunt aliqua peccata mortalia alterius ordinis à uitiis cõtrariis uirtutib. acquisitis, ea, s. quæ contrariantur ꝑ ceptis de actib. uirtutum theologicarum. Ex hac. n. doctrina rñ da rñsiõni ad primũ, habes quid da uirtuti bus infidelium sentiẽdum sit: de hoc th latior erit sarmo in q. 65. artic. 2.

¶In rasponsione ad 3. eiusdem arti. nota quo modo author nulli philosophorum secũdus, optime inuanit, in omniũ genere uit tutum nobilitꝰ semꝑ esse generantis: ita ꝙ licet

concl. m *concl. p* *Li. 2. de li. arb. ca. 18. & 19. tom. 1. in Ps. 118. con. 26. tom. 8.* *q. 44. ar. 3. in arg. sec. contra.* *D. 689.* *ar. 1. hu. ius quest. & q. 51. ar. 1.*

sicut actus præcedentes habitũ uirtutis sint secundũm se imperfecti, ut tamen altiori oriuntur principio, generatiui sunt uirtutis.

SVPER QVÆST. LXIII. ART. III.

Cap. 5 d. 13. q. 1 con. 3. *Medina ar. 3.*

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquæ virtutes morales sint in nobis per infusionem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd præter virtutes theologicas non sint aliæ uirtutes nobis infusæ à Deo. Ea enim, quæ possunt fieri à causis secundis, non fiunt immediatè à Deo, nisi forte aliquando miraculosè: quia ut Dionys. dicit, Lex diuinitatis est ultima per media adducere: sed uirtutes intellectuales, & morales possunt in nobis causari per nostros actus, ut* dictũ est. non ergo conuenienter causantur in nobis per infusionẽ.

¶ 2 Præt. In operibus Dei multo minus est aliquid superfluum, quàm in operibus naturæ: sed ad ordinandum nos in bonũ supernaturale sufficiũt virtutes theologicæ. ergo non sunt aliæ uirtutes supernaturales, quas oporteat in nobis causari à Deo.

¶ 3 Præt. Natura nõ facit per duo, quod potest facere per unũ, & multo minus Deus: sed Deus inseruit animæ nostræ semina virtutũ, ut dicit gloss. Heb. 1. ergo non oportet quòd alias uirtutes in nobis per infusionem causet.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap. 8. Sobrietatem, & iustitiã, docet, prudentiam & uirtutem.

RESP. Dicendum, quòd oportet effectus esse suis causis, & principijs proportionatos. Omnes aũt uirtutes tam intellectuales, quàm morales, quæ ex nostris actibus acquiruntur, procedũt ex quibusdam naturalibus principijs in nobis præexistentibus, vt* supra dictum est, loco quorũ naturaliũ principiorum conferunt nobis à Deo uirtutes theologicæ, quib. ordinamur ad finẽ supernaturalem, sicut* supra dictum est. unde oportet quòd his ẽt uirtutibus theologicis proportionaliter respondeant alij habitus diuinitus cãti in nobis, qui sic se habeant ad uirtutes theologicas, sicut se hñt virtutes morales & intellectuales ad principia naturalia uirtutum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd aliquæ quidẽ uirtutes morales, & intellectuales possunt causari in nobis ex nostris actibus, tamen illæ non sunt proportionatæ uirtutibus theologicis: & ideo oportet alias eis proportionatas immediatè à Deo causari.

AD 2m dicendum, quòd uirtutes theologicæ sufficienter nos

In art. tertio eiusdẽ quæst. 63. dubiũ ex Scoto in tertio sentent. distin. 36. occurrit, negante has uirtutes morales infusas, nõ tñ soluente rõnẽ sancti Thomæ. Monetur autem: quia ponere ipsas nec oportet ex parte finis, qm finis supernaturalis sufficienter habetur in aĩa per uirtutes theologicas: nec ex parte modi uel medij: quia fides modũ dat operandi inferioribus in ordine ad Deum, & charitas ordinat ad ipsum oĩa. Ex parte quoq; obiecti posset ex ipso Scoto arguĩ ex 34. distinct. eiusdẽ tertij, ubi impugnat dona: quia quatuor uirtutes cardinales, & tres theologicæ si perfectissime habeantur, sufficienter perficiunt aĩam nostram respectu oĩs obiecti ptinentis ad partẽ practicã agibilium, ut facile est deducere tã de obiecto naturali, q̃ supernaturali: tã de fine ultimo, q̃ de his, q̃ sunt ad finẽ. Theologicæ nanq; uirtutes finem supernaturalem sufficienter respiciunt, & ad ipsum ordinãt actus suos, & aliarũ uirtutum.

122
Porrecta per totum.
Sup. q. 51. ar. 3. & q. 55. art. 4. ad 6. & in 2. q. 65. a. 2. & d. 35. q. 1. art. 2. q. 3. & 4. d. 17. q. 1. art. 3. q. 1. co. & uir. q. 1. ar. 10.
*ar. præc.

¶ Sed ut omnibus liqueat, quòd istas uirtutes morales infusas oportet in anima ponere præter theologicas, ex multis capitibus ostenditur. Primo ex supernaturalis perfectionis complemento: inchoatur enim in nobis supernaturalis perfectio per gratiam, & uirtutes theologicas: & nisi consequerẽtur uirtutes morales supernaturales, perfectio supernaturalis incompleta remaneret: sicut si perfectio naturalis haberet tantum primas uirtutes circa finem scilicet, & non eas, quæ sunt ad finem. Secundo ex proportione effectus ad causam: oportet enim causis naturalibus effectus naturales, & supernaturalibus supernaturales respondere. ergo principijs supernaturalibus, qualia sunt uirtutes theologicæ, oportet assignare effectus supernaturales: quales sunt morales, sicut naturalibus naturales. Et hæc est ratio literæ: & ex hac ratione habes, quòd huic principio quod est charitas, non est proportionatus actus temperantiæ acquisitæ, sed infusæ. Tertio ex parte obiecti: quia modus impositus in passionib. & operationib. secundũm diuinam regulam, & impositus secundum humanam rationem, sunt obiecta formaliter distincta: & utrunque oportet habere, & primum ad infusas, secundum ad acquisitas morales spectat. & hæc ratio tangitur in sequenti articulo. Quarto ex ordine ad finem: quia infusæ ordinant ad uitam diuinam, acquisitæ ad humanam, ut in eodem sequenti articulo patet. Et quia nullus Sco. nullã istarum soluat, ac propterea non esset opus ampliori firmitate: ut tñ Scotistæ ex proprijs se cognoscãt, uide quòd si ratio Sco. ex parte obiecti approbaretur, sequeretur in primis, quòd nec theologicas uirtutes oportet ponere infusas. Probatur, quia ad idem obiectũ perficiũt fides, spes, & charitas acquisitæ de Deo, ad quod perficiũt infusæ, & nihil creditur, nihil speratur, nihil amatur infusis, quod non acquisitis: & quacunq; ratione soluens hoc, soluemus ẽt de moralibus infusis, v.g. si dixerint quòd non æque perfecte fit per acquisitas sicut per infusas, ita etiam hic, & sic de alijs.

¶ Præterea, si nõ ponerent uirtutes morales infusæ, sequeretur quòd baptizato puero, uel adulto quasi neutrali secundũm uirtutẽ, uel uitiũ acquisita, nõ sufficienter prouisum esset: quia perfectius esset respectu finis tantũ: ex quo nullã moralẽ infusam, aut acquisitã haberet uirtutẽ. Et sic nõ posset se qui operatio pfecta in appetitu inferiori, quia ipso existẽte imperfecto operano nõ põt sequi perfecta: sequitur n. deteriorẽ partem, ut conclusio in syllogismo. Dicto ergo, quòd sicut ex articulis fidei multa deducimus credenda ex illis, ita ex theologicis uirtutibus reuelatis uirtutes morales deducimus ponẽdas in aĩa, ut patet ex dictis. Ad rõnes ergo in oppositum di. quòd necessitas ponẽdi has uirtutes est ex fine originalites non in se, sed in his, q̃ sunt pp se. oportet n. alia diuine se habentia ad finem, diuine quoq; se habere ad ea, quæ sunt ad finem, si proportionata oĩa esse debẽt. Oportet ẽt ponere easdem pp medium seu mediũ: quia sicut in uirtutibus acquisitis synderesis non ponit medium nisi mediante prudentia, & morales appetitiuæ medium illud exequuntur: ita in infusis fides finẽ ultimum firmans, & largiens mediante prudentia infusa medium moralib. infusis imponit, & illas oportet medium illud habilitare. Fides ergo medium non dat nisi remote: prudentia autem infusa proxime: oportet autem Dei opera perfecta esse, & ut prima & proxima habeantur principia. Ex parte quoque obiecti oportet easdem ponere, quia aliud est loqui de obiecto formali, & aliud de materia uirtutũ. Et licet per septem illas uirtutes perficiamus circa omnem materiam, non tamen circa omne obiectum formale, idest, perficimur circa omne obiectum, sed non secundum omnem rationem formalem, ut patet ex dictis. Ad id autem quod additur, quòd uirtutes morales acquisitæ, ut imperantur à charitate, ordinantur ad ultimũ finẽ super naturalem: respondetur quòd hoc uerum est, sed non sufficit: quòd dupliciter patet. Primo, quia ad ipsum non ordinantur acquisitæ, ut ad proportionatum secundum se, sed ex parte ordinantis tantum: uirtutes autem morales infusæ ordinantur, ut secundum se proportionatæ ad talem finem supernaturalem. Cum enim utroque modo cõtingat aliquid ordinari ad supernaturalem finem, ille actus ordinatur in illũ ut proportionatus secundũm se, cuius proximus finis in illum ordinatur. Constat autem quòd bonum secundum regulam diuinam, quod est proprius finis moralis infusæ, & bonum secundum humanam regulam, quòd est proximus finis acquisitæ, ita se habent quòd hoc est humani, illud diuini ordinis: & consequenter hoc ex alio tantum, illud etiam ex se habet, quod ad Deum supernaturalem finem ordinetur. Secundo, quia ut ex supradictis patet, uirtutes morales ordinantur à charitate ad Deum, ut res improportionatæ ipsi charitati, utpote inferioris ordinis: oportet autem charitatem media habere sui ordinis &c. Acced. ad hos in ele.

*art. 4. & ter q. 4. q. 11.
*q. 62. a. 1. conc.

de

de sum. Trin. & fide cath. ca. fidei catholicæ, authoritas decerneus uirtutes infundi in baptismo. & qa nō dicit has, uel illas virtutes. omnes quas theologi infundi in baptismo uulgo tenent, intellige.

SVPER Q. LXIII. ART. IIII.

Medina art. 4.

IN artic. 4. nihil addendum occurrit supradictis, nisi ꝙ ex conclusione ad tertiū memor sis colligere, ꝙ infusio dupliciter se hēt ad uirtutes, scilicet, per se, & per accidens. Nam uirtutib. acquisibilibus per actus nostros accidit infundi, qa si infundantur, ordinantur ad actū eūdē specie, ad quē ordinantur acquisitæ: sicut oculi miraculose dati. Virtutibus aūt non acquisibilibus, cum ordinentur ad actus distinctos specie ab his, q nati sunt fieri ab acquisitis, non accidit, sed per se contingit infundi: ita ꝙ ex natura sua hñt ꝙ uēdicent sibi infusibilitatē & ꝓpea in diffinitione uirtutis sumpta ab Augustino dr, Quā Deus in nobis sine nobis operatur. Et hoc scito applicare, cū tractatur, an, uel quō infusio uariet speciē rei infusæ.

321 Porrecta per totum. 3. d. 33. q. 2. art. 2. q. 4. & 4 di. 14. q. 2. ar. 2 ad 4. & d. 30. q. 1. ar. 2. ad 4. & uir. q. 1. arti. 10. ad 7. 8. & 9. & q. 5. art. 4. co.

ordināt in finē supernaturalē, ſm quandā inchoationē, quantū .ſ. ad ipsum Deū immediate, sed oportet ꝓ alias virtutes infusas pficiatur anima circa alias res, in ordine tamen ad Deum.

AD 3m dicendum, ꝙ virtus illorū principiorū naturaliter inditorū, nō se extēdit ultra ꝓportionē naturæ: & iō in ordine ad finē supernaturalē indiget hō pfici p alia pricipia supaddita.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uirtus quam acquirimus ex operum assuetudine, sit eiusdem speciei cum uirtute infusa.

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ uirtutes infusæ non sint alterius speciei à virtutib acquisitis. Virtus enim acquisita, & uirtus infusa ſm prædicta non vñr differre, nisi secundum ordinē ad ultimū finem: sed habitus, & actus humani non recipiunt speciem ab ultimo fine, sed à proximo. non ergo uirtutes morales, vel intellectuales infusæ differūt spē ab acqsitis.

¶2 Præt. Habitus p actus cognoscuntur: sed idē est actus tēperantiæ infusæ, & acquisitæ, ſ. moderati concupiscentias tactus. ergo non differunt specie.

¶3 Præt. Virtus acquisita, & virtus infusa differunt ſm illud qđ est immediate à Deo factū, & à creatura: sed idē est specie hō, quē Deus formauit, & quem generat natura, & oculus, quē cæco nato dedit, & quē uirtus formatiua causat. ergo vr, ꝙ est eadē specie uirtus acquisita, & infusa.

SED CONTRA. Quælibet drīa in diffinitione posita, mutata diuersificat speciē: sed in diffinitione virtutis infusæ ponit, Quā Deus in nobis sine nobis operat, ut supra dictū est. ergo uirtus acqsita, cui hoc nō ꝯuenit, nō est eiusdē speciei cū infusa.

*q. 55. ar. 4.

RESP. Dicendū, ꝙ dupliciter habit distinguunt specie. Vno modo, sicut pdictum est, ſm spāles, & formales rōnes obiectorum. Obiectū aūt uirtutis cuiuslibet est bonū consideratum in materia propria: sicut temperantiæ obiectū est bonū delectabiliū in cōcupiscentijs tactus, cui qdē obiecti formalis rō est à rōne, q instituit modū in his cōcupiscentijs: materiale aūt est id, qđ est ex parte cōcupiscentiarū. Manifestum est aūt, ꝙ alteri rōnis est modus, q imponit in hmōi cōcupiscentijs ſm regulā rōnis humanæ, & ſm regulā diuinā, puta, in sūptione ciborū rōne humana modus statuit, ut non noceat ualetudini corporis, nec impediat rōnis actū. Scđm aūt regulā legis diuinæ reqrit, ꝙ hō castiget corpus suū, & in seruitutē redigat p abstinētiā cibi, & potus, & aliorū hmōi. unde manifestū est, ꝙ tpantia infusa, & acquisita differūt specie, & eadē rō ē de alijs uirtutib. Alio mō habitus distinguunt specie ſm ea, ad q ordinant. Nō n. est eadē specie sanitas hōis, & eq, ꝓ diuersas naturas, ad quas ordinant. Et eodē mō dicit Philosoph. in 3. Polit. ꝙ diuersæ sunt uirtutes ciuiū, ſm qđ bene se hñt ad diuersas politicas. Et p hūc ēt modū differunt specie uirtutes morales infusæ, per quas hoīes bñ se hñt in ordine ad hoc, ꝙ sint ciues sanctorū, & domestici Dei: & aliæ uirtutes acquisitæ, ſm quas hō se bene hēt in ordine ad res humanas.

*q. 54. art. 2.

concl. ex cap. 3. lib. 10. concl. D. 1111. 1180.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ uirt infusa, & acqsita nō solū differūt ſm ordinē ad ultimū finē, sed etiā scđm ordinem ad propria obiecta, vt dictum est.

AD 2m dicēdū, ꝙ alia rōne modificat cōcupiscētias delectabiliū tactus tpantia acquisita, & tpantia infusa, ut dictū est. vñ nō hñt eundem actum.

AD 3m dicendū, ꝙ oculū cæci nati Deus fecit ad eundē actū, ad quē formant alij oculi ſm naturā, & iō fuit eiusdē speciei. & eadem rō esset, si Deus uellet miraculose cāre in hoīe virtutes, q les acqrunt ex actib: sed ita ñ ē in ꝓposito, ut dictū est.

*In corp. art. *In corp. art. D. 1181. 205. *In corp. art.

QVAESTIO LXIIII.

De medio virtutum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de ꝓprietatib uirtutū. Et primo qdem de medio uirtutū. Secundo, de connexione uirtutū. Tertio, de æqualitate earum. Quarto, de ipsarum duratione.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum virtutes morales sint in medio.

¶Secundo, Vtrū mediū uirtutis sit medium rei, vel rationis.

¶Tertio, Vtrum intellectuales virtutes cōsistant in medio.

¶Quarto, Vtrum virtutes theologicæ.

SVPER QVÆST. LXIIII.

IN tit. quæstio. 64. mox dubium occurrit, quō cōsistere in medio inter proprietates uirtutis cōputetur, cū expresse in 2. Ethico. ponatur in diffinitione uirtutis moralis, quæ in litera in argō ad oppositū affertur, quāuis non tota. Sed hoc facile soluitur a recolentibus, ꝙ sæpe proprietates nonores ad mittuntur in diffinitionibus, ut latentes drīæ insinuentur.

SVPER ART. I.

Medina ar. 1.

IN tit. primi art. aduerte, ꝙ uirtutem consistere in medio, contingit dupliciter, ſ. essentialiter, & causaliter. Secūdum essentiam uirtutis est in medio, quæ est in medio duorū vitiorum: sicut temperantia inter luxuriā, & insensibilitatem. Et hoc nō tō conuenit omni uirtuti: q a nō conuenit iustitiæ, ut patet in 5 Eth. & de tali medio nō est hic q̄stio. scđm uero esse tū dicitur esse virtus

ARTICVLVS I.

Vtrum uirtutes morales sint in medio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ virtus moralis non consistit in medio. Vltimū .n. repugnat medij rōni: sed de rōne uirtutis est vltimū. dr enim in 1. de cœlo, ꝙ uirtus est ultimum potentiæ. ergo uirtus moralis non consistit in medio.

¶2 Præt. Illud qđ est maximum, non est medium: sed quædā uirtutes morales tēdunt in aliquod maximū, sicut magnanimitas est circa maximos honores, & magnificētia circa maximos sūpt, vt dr

234 Porrecta per totum. Inf. 21. 4. ad 1. & 4. & 2. 2. q. 17. art. 5. ad 2. & q. 92. art. 1. cor. & 3. d. 33. q. 1. ar. 3. q. 1. & uir. q. 1. ar. 13 &. 1. cœli tco tec. 7. *4. Eth. text. c. 6. 10. 21

in 4.† Ethi. ergo non omnis uirtus moralis est in medio. F

¶ 3 Præt. Si de rõne uirtutis moralis sit in medio esse oportet ꝙ virtus moralis nõ perficiatur, sed magis corrũpatur ꝑ hoc, qđ tendit ad h extremũ: sed quædã uirtutes morales ꝑficiunt per hoc, ꝙ tendunt ad extremũ, sicut virginitas, quæ abstinet ab omni delectabili uenereo, & sic tenet extremũ, & est ꝑfectissima castitas: & dare oĩa pauperibus est ꝑ G fectissima misericordia, uel liberalitas. ergo vr̃ ꝙ nõ sit de rõne uirtutis moralis esse in medio.

Sed contra est, qđ * Philos. dicit in 2. Ethic. ꝙ uirtus moralis est habitus electiuus in medietate existens.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut ex * supradictis patet, uirt⁹ de sui rõne ordinat hoiem ad bonũ. Moralis aũt uirt⁹ ꝓprie est ꝑfectiua appetitiuæ partis aĩæ circa aliquã H determinatã materiã. Mensura aũt, & regula appetitiui motus circa appetibilia est ipsa rõ. Bonũ aũt cuiuslibet mensurati, & regulati cõsistit in hoc, ꝙ cõformet suæ regulæ. sicut bonũ in artificiatis est, ut sequat regulã artis. Malũ aũt per ꝯñs in hmõi est per hoc, ꝙ aliqd discordat à sua regula, uel mensura: qđ qdẽ cõtingit, uel ꝑ hoc, ꝙ superexcedit mensurã, uel ꝑ hoc, ꝙ deficit ab I ea, sicut manifeste apparet ĩ oĩbus regulatis, & mẽsuratis: & iõ patet ꝙ bonum uirtutis moralis cõsistit in adæquatione ad mensurã rõnis. Manifestũ est aũt, ꝙ inter excessum, & defectũ mediũ est æqualitas siue cõformitas: vnde manifeste apparet, ꝙ virtus moralis in medio consistit n.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ uirtus moralis bonitatem hẽt ex regula rõnis: ꝓ materia aũt habet passiones, uel operationes. Si ergo cõparet uirtus K moralis ad rõnem, sic ẽm id, qđ rõnis est, hẽt rõnẽ extremi uni⁹, qđ est conformitas: excessus uero, & defectus hẽt rõnẽ alteri⁹ extremi, qđ est difformitas. Si uero ꝯsideret uirtus moralis ẽm suã materiã, sic hẽt rõnẽ medij inquantũ passionẽ reducit ad regulã rõnis. vñ Philos. dicit in 2. * Ethic. ꝙ uirtus ẽm substantiã medietas est, inquantum regula uirtutis ponit circa ꝓpriã materiam: ẽm optimũ aũt, & bene, est extremitas, scilicet ẽm conformitatẽ rõnis.

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ mediũ, & extrema cõsiderant in actionibus, & passionibus ẽm diuersas circunstãtias: vñ nihil prohibet in aliqua virtute esse extremũ ẽm unã circunstantiã, qđ tñ est mediũ ẽm alias circunstantias ꝑ conformitatẽ ad rõnẽ, & sic est in magnificentia, & magnanimitate. Nã si cõsideret quantitas absoluta eius, in qđ tendit magnific⁹, & magnanim⁹, dicet extremũ, & maximũ: sed si cõsideret hoc ipsum ꝑ cõparationẽ ad alias circunstantias, sic hẽt rõnẽ medij: qa in hoc maxime tendũt hmõi uirtutes ẽm regulã rõnis, idest, ubi oportet, & qñ oportet, & ꝑꝑ, quod oportet: excessus aũt si in hoc maximũ tendatur, qñ non oportet, uel ubi non oportet, uel propter quod non oportet. Defectus aũt est si nõ tendatur in hoc maximũ ubi oportet, & qñ oportet. & hoc est quod Philos. dicit in 4. * Ethic. ꝙ magnanimus est quidẽ magnitudine extremus, eo autem quòd, ut oportet medius.

Ad 3m dicendũ, ꝙ eadẽ rõ est de uirginitate & paupertate, q̃ ẽ đ magnanimitate. Abstinet .n. uirginitas ab oĩbus uenereis, & paupertas ab oĩbus diuitijs ꝑꝑ qđ oportet, & ẽm quod oportet, idest, secundũ mandatũ Dei, & ꝑꝑ uitã æternã. Si aũt hoc fiat ẽm quod nõ oportet, idest, ẽm aliquã superstitionẽ illicitã, uel ẽt propter inanẽ gloriam, erit superfluum. Si aũt non fiat qñ oportet, uel secundum quod oportet, est uitiũ per defectũ, ut patet in trãsgredientibus uotum uirginitatis, uel paupertatis.

†li. 4 Eth. ca. 2. & 3. tom. 5.

*2. 6. post med. t. 5.

*q. 55. art. 3.

concl.

*c. 6. post med. t. 5.

*ca. 3. paulo a princ. to. 5.

D. 1166.

ius in medio, quæ in materia propria circa quã est, mediũ facit inter plus, & minus illius, seu in illa, ad illã, illi &c. sicut iustitia in emptione mediũ ponit inter plus in emptore, & minus in uenditore, pretiũ æquiualens dãdo uenditori, uel econuerso: & temperantia mediũ ponit inter pl⁹, & min⁹ delectari, delectationẽ capiendo qñ, ubi, sicut oportet &c. & hoc ut patebit, cõuenit omni uirtuti, excepta theologicis: & tali medio est qđ solum articulorũ huius quæstionis.

¶ In rñsione ad tertiũ primi artic. nõ te conturbet, ꝙ author ponat tñ uirginitatem, & paupertatẽ mediũ inter superfluum, & diminutũ alterius ordinis, dum superfluũ ponit in superstitiona, uel uanagloria, & diminutum in transgressione uoti, quæ cõstat esse scdm se uitia extrema alterius virtutis, puta, religionis & philotimiæ, seu magnanimitatis. Fecit neq; hoc author, quia nec uirginitas, nec paupertas hẽt specialẽ rõnẽ uirtutis: & cõsequenter spãlia extrema inter q̃ mediet infra proprias materias in ordine ad regulã tam humanam, quàm diuinã, sed ex extrinseco fine, & religionis actu, s. uoto, ut in secunda secundæ tractab' plenius. Quia igitur ex extrinseco rõnẽ sumit spãlis uirtutis, consequens fuit ut extrinseco extrema adhiberentur.

Articulus II.

Vtrum medium uirtutis moralis sit medium rei, uel rationis.

Ad secundum sic proceditur. Videtur ꝙ mediũ uirtutis moralis non sit mediũ rõnis, sed mediũ rei. Bonũ .n. uirtutis moralis consistit in hoc, qđ est in h medio: bonum aũt, vt dr̃ in 6. * Met. est in reb⁹ ipsis. ergo mediũ uirtutis moralis est medium rei.

¶ 2 Præt. Ratio est uis apprehẽsiua: sed uirtus moralis nõ cõsistit in h medio apprehẽsionũ, sed magis in h medio operationum, & passionum. ergo medium uirtutis moralis non est medium rationis, sed medium rei.

¶ 3 Præt. Mediũ, quod accipitur secundũ ꝓportionem arithmeticam, uel geometricã est mediũ rei: sed tale est mediũ h iustitiæ, ut dicitur in 5. † Ethic. ergo medium uirtutis moralis nõ est medium rationis, sed rei.

Sed contra est, quod Philosophus dicit in 2. * Ethi. ꝙ uirtus moralis in medio consistit quo ad nos determinata ratione.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ mediũ rõnis dupliciter põt intelligi. Vno mõ scdm quod mediũ in ipso actu rõnis existit, quasi ipse act⁹ rõnis ad mediũ reducatur. & sic qa uirtus moralis nõ perficit actũ rationis, sed actum uirtutis appetitiuæ, medium uirtutis

SVPER Q. LXIIII. ART. II.

Medina artic.

In 2. art. eiusdẽ 64. qõnis, nota terminos quibus in uirtutibus vtimur secundũ medium rõnis, & medium rei. Medium rationis cum sit modus in materia alicuius uirtutis scdm condõnes regulę exigi duo scdm materiam, & condõnes rõnis, ita ꝙ consistit medium rõnis in affirmatione utriusque, scilicet materiæ propriæ, & illum condionũ spectantium ad rõnem rectam. v. g. Medium rõnis in temperantia est delectari qñ, sicut, quare oportet &c. extrema aũt sumuntur penes negationem vnius, & affirmationẽ alterius: ita ꝙ superfluum affirmat materiã negatis conditionibus: diminutũ uero negat materiam affirmatis conditionibus, uerbi gratia, Vti delectationib⁹, nõ qñ, non quare, non ubi oportet &c. superfluum

325

Porrecta per totum. 2. 2. q. 58. ar. 10 & 3. d. 33. q. 1. art. 3. q. 2. & 4. d. 15. q. 1. art. 1. q. 2. 2. & mal. q. 13. ar. 2. co. & virt. q. 1. art. 13. ad 12. 12. 13. & 17. & quol. 16. ar. 10.

*tex. 8. to. 3.

†ca. 3.

*ca. 6. t. 5.

fluum ast. ast enim delectationibus, quæ sunt temperantiæ materia, plusquàm oportet uti: non vti autem delectationibus quàm oportet, quare oportet &c. diminutũ: est nanq; minus delectari quàm oportet. Medium aũt rei consistit in æqualitate rei ad rẽ, seu ad psonam alteram. Aequalitas aũt cum duplex sit. s. duarũ qtitatũ sicut duo pedalia sunt æqualia, & quinq; & quinq; sũt æqualia, & hæc uocatur æqualitas arithmetica: & duarũ proportionũ, sicut pportio sex ad quatuor, & duodecim ad octo sũt æquales utrobiq; vtrobiq; n. est sesquialtera pportio, i. cõtinẽtia totius, & dimidij, utraq; inuenitur in iustitia. nã cõmutatiua iustitia obseruat mediũ scdm æqualitatẽ qtitatũ: nã qtũ ualet qd accipit, tñ ualet qd dat, ut patet in ẽptione. Iustitia uero distributiua obseruat mediũ scdm æqualitatẽ pportionũ: nã eadẽ proportione fa- cit stet bona, q distribuit, q̃ habẽt inter se psonæ quib distribuitur. Extrema aũt 1 æqualitate qtitatũ sũt plus, & minus scdm qtitatẽ, ut patet. Extrema aũt in æqualitate pportionũ sunt plus, & minus scdm pportionẽ: ita q si, v g. iuter psonas est proportio sesquialtera, superfluum erit si inter res distributas sit pportio dupla, in qua continetur totum bis: diminutum uero si inter res distributas esset proportio sesquitertia, aut sesquiquarta, in qua continetur totum, & tertia pars, vel quarta tantum. Et quoniam medium rei ad alterum est, consequens est ut sit medium inter plus uni, & minus alteri: vel ita quòd plus sit mihi, & minus alteri, ut in commutationibus: uel ita q plus uni parti, et minus alteri, ut in distributionibus. Medium autem rationis quia continet sub se commensuratum sibi, & commensuratum alteri, abstrahit, & sibi, & alteri, sicut animal ab homine, & leone. propter quòd medium rationis in communi consistit inter plus, & minus secundum rõnẽ, in speciali aũt dissimiliter. nam in uirtutibus circa passiones medium rõnis cõsistit inter plus, & minus mihi ipsi eligẽti, sicut medium cõsistit in cõmensuratione ad meipsum: & pp hoc dr in lra, q medium in passionib. sumitur qun ad nos. In iustitia aũt medium rõnis consistit inter plus uni, & minus alteri, sicut, & medium rei: quia non solũ æqualitatẽ eandẽ q̃ rei medium exigit, recta rõ non imponit iustitiæ, sed conditiones etiam nullas ei apponit, nisi redundantes in æqualitatẽ uel inæqualitatẽ rei. Reddere nanq; debitum recta rõ dictat iustitiæ, qñ, & ubi oportet, pro quanto faciunt, uel tollunt rõnem debiti. Et propterea esto cautus, ut discernas circunstantias in materia iustitiæ dupliciter inueniri: primo ut redundãt in æquale, uel inæquale, idest, vt pertinent ad rationem debiti: alio modo ut sunt communes circunstantiæ actus uirtuosi. verbi gratia. Reddere mutuũ acceptum die statuto, spectat ad rationem debiti. Reddere aũt illo die hora incõpacta, puta, qua sumit cibũ impertinẽs ẽ iustitiæ: non enim iniusti, sed imprudentis est hæc electio: & propterea in litera dicitur, q medium rationis in iustitia est medium rei. & ex hoc prouenit quòd extrema, scilicet plus, & minus in iustitia non sumuntur secundum affirmationem materiæ, & negationẽ conditionum, & econtra, ut in alijs moralibus uirtutib. sed secũdum plus uni, & minus alteri. & hinc ẽt prouenit, q iustitia nõ est media inter duas malitias, sicut aliæ uirtutes morales, q mediant inter affirmationẽ materiæ, & negationẽ cõditionũ, ut superfluũ: & negationẽ materiæ, & affirmatam conditiones, ut diminutũ. nã si mediũ rõnis, & extrema in iustitia sumerentur scdm cõditiones, ut in alijs, & non pcise ut redũdãt in mediũ rei, cõtingeret accipere extrema uitia, ut in alijs. Et hæc sint hic dicta p intellectu medij, & extremorum in uirtutib. pro clarificanda Nouitiorum mente.

¶In eodẽ scdo articulo eiusdẽ sexagesimæ quartæ qõnis, declarandũ occurrit Nouitijs, q prima rõ p tñ dr in lra, q pcedit de medio rõnis subiectiuæ: qa cõcludit q mediũ rõnis, qa bonũ ẽ rõnis, est in ipsis actib. rõnis tanq̃ in rebus ipsis, sicut mediũ rõnis cãliter, qd. s. à rõne impositum ẽ operationib. & passionib. est in passionibus & operationibus tanquàm in rebus ipsis.

gencl. m

*Art. pe.

*q. 60. ar. 2.

moralis non est medium rõnis. Alio modo põt dici mediũ rõnis id, quod a ratione ponitur in aliqua materia, & sic mõ ẽ mediũ uirtutis moralis est mediũ rationis: quia (sicut *dictum est) virtus moralis dicitur consistere in medio per conformitatẽ ad rõnem rectam. Sed qñque contingit, q medium rationis est etiam medium rei: & tunc oportet, q uirtutis moralis mediũ sit mediũ rei, sicut est in iustitia. Qñque autem medium rõnis non est mediun rei, sed accipitur per cõparationem ad nos & sic est medium in oibus alijs virtutibus moralibus. cuius rõ est: quia iustitia est circa operationes, quæ consistunt in rebus exteriorib. in quib. rectũ institui dẽt simpliciter, & sm se, ut * supra dictũ est: & ideo mediũ rõnis in iustitia est idẽ cum medio rei, inquãtũ. s. iustitia dat unicuique qd dẽt, & nõ plus, nec minus. Aliæ uero uirtutes morales cõsistũt circa passiões iteriores, in quib. nõ põt rectũ constitui eodẽ mõ, pp hoc q hoies diuersimode se habent ad passiones. & iõ oportet q rectitudo rõnis in passionib. instituatur per respectũ ad nos, qui afficimur sm passiones. Et per hoc patet rñsio ad obiecta. Nã primæ duæ rõnes procedunt de medio rõnis, quod. s. inuenit in ipso actu rationis: tertia uero ratio procedit de medio institiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes intellectuales consistans in medio.

AD TERTIVM sic pceditur. Vr q virtutes intellectuales non cõsistant in medio. Virtutes. n. morales cõsistũt in medio, inquantũ cõformant regulæ rõnis: sed uirtutes intellectuales sunt in ipsa rõne, & sic non vidẽtur habere superiorẽ regulam. ergo uirtutes intellectuales non consistunt in medio.

¶2 Præt. Mediũ uirtutis moralis determinatur à uirtute intellectuali. Dr. n. in 2.* Eth. q uirtus consistit in medietate determinata rõne, prout sapiens determinabit. si igit uirt intellectualis iterũ cõsistat in medio, oportet q determinetur sibi mediũ per aliquã aliam uirtutẽ, & sic

SVPER Q. LXIIII. ART. III.

Medina art. 3.

IN art. 3. einsdẽ sexagesimæquartæ qstionis, multa dubia simul soluẽda occurrunt. Primũ est, quo virtus intellectualis, quæ uocat intellect*, sit I medio, cũ careat contrario. nõ. n. cõtingit oppositũ primorũ principiorum opinari affirmando, aut negando. Secundum est, quomodo stant hæc duo simul, q uerũ intellectus practici consistit in conformitate ad appetitum rectum, ut superius ex 6. Ethic. dicitur, & q ueritas eiusdem habeat pro mensura res, & sit mẽsura appetitus. Ex primo enim habetur, q dependet ab appetitu, & consequenter mensuratur ab eo. Tertium est, quomodo hic dicitur, quòd uirtutis intellectualis mensura non est aliquod genus uirtutis, ut patet in rũsione ad secundũ: et tñ superius in quæstionis sexagesimætertiæ articulo secundo dictũ est, quòd duplex est regula boni hominis ad quod ordinatur virtus, scilicet humana ratio, et lex diuina.

¶Ad euidentiã horum oĩum distingue, q uirtutes oẽs dupliciter possunt accipi, s. secundum se, et ex parte nostri utroque mõ regulã habent. Et in lra quidẽ quàmuis de solis theologicis uirtutibus fiat ista distinctio in articulo sequenti ueritatẽ tñ habet extensa ad oẽs uirtutes diuersimode applicata. nã uirius intellectualis quo ad cognoscere scdm se cõsideratur. qñ in ordine ad rẽ cognitã sumitur. Ex parte uero nrã, cũ secundũ modũ quo in nobis sit aut est, accipitur: quo ad dirigere uero, quod addunt practicæ supra speculatiuas secũdũ se, sunt ipsæ regulæ, et respiciunt regulabilia p eas. vñ ex parte tñ nrã regulã habere pñt, secundũ q̃ in nobis fiunt aut sunt. Virtutes quoq; morales scdm se obiecta respiciunt: ex parte aũt nrã principia qb. in nobis fiũt & sunt. Et qa author sic de uirtutũ mensura, et medio scdm se loquitur, (vt in ar. 4. manifestatur) ió obiecta olaiquæ ex parte nostri se tenent, nihil offi[ciunt] proposito. Et ut ad singula descẽdamus, cognitio in primis principiorum scdm se est in medio duorum contrariorum, v g. Huic acceptioni, Totum est maius sua parte, contrariatur secundum se, ut superfluum, Totũ est minus sua parte: et ut deficiens, Totũ non est maius sua parte: quis ex nrã hæc cognitio est in nobis, qa. s. naturaliter est in nobis, cõtraria loca habere nõ possunt. Verũ quoq; intellectus practici scdm se quidẽ à reb pendet quo ad cognoscere: ex parte aũt nostra ab appetitu recto, qui facit nobis apparere finẽ secun.

326 Porrecta per totum. Iof. art. 4. ad 1. et 2. Et 3. d. 33. q. 1. ar. 3. q. 3. Et vit. q. 1. a. 13. cor. at ad 5. et 19. et q. 4. artic. 2. ad 7.

*ca. 6. t. 5.

fed in ipsius appent' dispositionē. quo ad dirigere uero, ut dictū est, ipsa intellectualis uirtus est regula, & nostro lumini rōnis naturalis, & appetitui cōmensuratur, ut superius declaratū fuit. eadē & rōne uirtutis intellectualis scdm se mēsura, nec practicæ, nec speculatiuæ est aliqd u irtutis genus procedere. n. in infinitū. Sed uirtutū moraliū mensura, q est obiectum nī, uel diuina regula modificatum: nō aliud uirtutū genus ad qd pinet mēsura illa, mēsura est aliquarum aūt uirtutū intellectualiū, pnta prudētia & scientia, q ad ptē p̄a p ienu ta examinatiō mēsura quoq; aliud uirtutum genus scdm se, & ex parte nīa ē primarum aūt uirtutū intellectualium, sc intellectus, & synderesis, mēsura ē ex parte nī non est aliqua uirtus, sed solū naturale lumē ex parte nīa, & res cognita scdm se. Et sic patet responsio ad omnia obiecta.

procedit in infinitū in uirtutibus. F

¶ 3 Prǽt. Medium pprie est inter cōtraria, ut patet p Philos. in 10. Metaph. sed in intellectu nō vr̄ esse aliqua cōtrarietas, cū et ipsa contraria scdm qd sunt in intellectu nō sint cōtraria, sed simul intelligant, ut albū, & nigrū, & sanū, & ægrū. ergo i intellectualib. virtutib. nō est mediū.

SED CONTRA est, q ars ē uirt' intellectualis, vt dr̄ in 6.* Eth. & tñ artis est aliquod mediū ut dr̄ in 2. Eth. ergo etiam uirtus intellectualis consistit in medio.

RESP. Dicēdū, q bonū alicui' rei cōsistit in medio, sm q cōformat regulæ, uel mēsuræ, q̄ contingit transcēdere, & ab ea deficere, sicut* dictū est. Virt' aūt intellectualis ordinat ad bonū, sicut, & moralis, vt dictū est: vn̄ sm qd bonū uirtutis intellectualis se hēt ad mēsura, sic se hēt ad rōnē medij. Bonū aūt uirtutis intellectualis ē uerū: speculatiuæ qdē uirtutis uerū absolute, ut i 6 Eth. dr̄: practicæ aūt uirtutis verū sm cōformitatē ad appetitū rectū: uerū aūt intellectus nostri absolute cōsideratū, est sicut mēsuratū a re. Res enim est mensura intellectus nr̄i, ut dr̄ in 10.* Meth. Ex eo. n. q res est, uel nō est, ueritas ē in opinione, & in oratione. Sic igi' bonū uirtutis intellectualis speculatiuæ cōsistit in quodā medio p cōformitatē ad ipsā rē, sm qd dicit esse qd est, uel nō esse qd nō est, in quo rō ueri cōsistit. Excessus aūt est sm affirmationē falsam, p q̄ dr̄ esse quod non est: defectus aūt accipitur scdm negationē falsam, p q̄ dr̄ nō esse qd est. Verū aūt uirtutis intellectualis practicæ cōparatū qdē ad rē, habet rōnē mensurati: & sic p eodē mō accipitur medium p conformitatē ad rē in virtutibus intellectualib. practicis, sicut in speculatiuis, sed respectu appetitus hēt rōnē regulæ, & mensuræ. Vnde idē mediū, qd est uirtutis moralis, ēt est ipsius prudentiæ, s. rectitudo rōnis: sed prudētiæ qdē est illud mediū ut regulantis, & mēsurantis, virtutis aūt moralis, ut mēsuratæ, & regulatæ. Silr excessus, & defectus accipit diuersimode utrobiq;. K

AD PRIMVM ergo dicendum, q ēt uirtus intellectualis habet suam mensuram, vt* dictum est. & p conformitatem ad ipsam accipitur in ipsa mediū.

AD 2m dicendū, q non est necesse in infinitū procedere in virtutib. qa mēsura, & regula intellectualis virtutis nō ē aliqd aliud gen' uirtutis, sed ipsa res.

AD 3m dicendū, q ipsæ res contrariæ non habēt contrarietatem in anima, qa unū est rō cognoscēdi alterum: & tamen in intellectu est contrarietas affirmationis, & negationis, quæ sunt contraria, ut dr̄ in fine * Perihermenias. Quamuis enim esse, & nō esse nō sint cōtraria, sed cōtradictorie opposita, si cōderent ipsa significata prout sunt in reb. qa alterū est ens, & alterum est pure nō ens: tñ si referant ad actum aiæ, vtrunq; ponit aliqd esse. unde esse, & nō esse sunt contradictoria: sed opinio, qua opinamur q bonū est bonū, est cōtraria opinioni, qua opinamur q bonum non est bonum, & inter huiusmodi contraria medium est uirtus intellectualis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum virtutes theologicæ consistant in medio.

AD QVARTVM sic procedit. Vr̄ q uirtus theologica cōsistat in medio. G Bonum enim aliarū uirtutum consistit in medio: sed virtus theologica excedit in bonitate alias uirtutes. ergo uirt' theologica multo magis est in medio.

¶ 2 Prǽt. Medium uirtutis moralis accipit quidē scdm quod appetitus regulatur p rōnē, intellectualis uero secundum qd intellectus noster mensurat a re: sed uirt' theologica, & pficit intellectū, & appetitū, ut* supra dictū est. ergo etiam uirtus theologica consistit in medio. H

¶ 3 Prǽt. Spes, q̄ est uirt' theologica, medium est inter desperationem, & psumptionem. similiter ēt fides incedit media inter cōtrarias hæreses, ut* Boeti' dicit in lib. de duabus naturis. q enim cōfitemur in Christo unā psonā, & duas naturas, mediū ē inter hæresim Nestorij, qui dicit duas psonas, & duas naturas, & hæresim Euticis, q dicit unā psonā, et unā natura. ergo uirtus theologica cōsistit i medio. I

SED CONTRA. In omnibus, in quib. consistit uirtus in medio, cōtingit peccare p excessum, sicut, et p defectū: sed circa Deū q est obiectū uirtutis theologicæ, non contingit peccare p excessum. dr̄ enim Eccl 43. Benedicentes Deum, exaltate illum q̄tum potestis: maior enim ē omni laude. ergo uirtus theologica non consistit in medio.

RESP. Dicēdū, q sicut* dictū est, medium uirtutis accipit p cōformitatem ad suam regulā, uel mensuram secundum quod contingit ipsam transcendere, uel ab ea deficere. Virtutis autem theologicæ duplex pōt accipi mēsura. Vna quidem secūdum ipsam rōnem uirtutis, et sic mensura, & regula uirtutis theologicæ est ipse Deus. Fides enim nostra regulatur secundum veritatem diuinam: charitas autem secundum

SVPER Q. LXIIII. ART. IIII.

Med ar. 4.

IN ar. 4 eiusdē 64. q dubiū occurrit de illa propositione vniuersali assumpta in lra, arguēdo in oppositū, s. in oib. in qb. virtus consistit in medio, cōtingit peccare p excessum sicut, & p defectum vr̄ n. hoc falsum de iustitia: nā cōsistit in medio, & nō cōtingit peccare nisi vno mō, s. p defectū. Quilibet. n. iniustitiā faciens, uiolat æqualitatē: qa declinat i minus alteri, cui debet æquale si. n. decl. naret in maius illi, non esset iniustitia, ut patet in cōmutatiua iustitia, & ēt in distributiua, in qua si qs maius qu. am psona meretur dederit, uiolat æqualitatē qa alterum minuit h. excessus. ¶ Ad hoc dr̄, q medium iustitiæ cōsistit in uiolat utroq; mō, s. p excessum, & defectū: diuersimode tñ cōtingit hoc circa mediū iustitiæ, & aliarū vir. tutū. Extrema medij aliarū uirtutū consistunt diuersa vitia, inter q media ē virtus, ut sæpi patet in 2. Eth. & ppea alio uitio peccatur scdm excessum, & alio peccatur scdm defectū. Extrema aūt medij iustitiæ non cōstituūt diuersa uitia ppea uno, & eode uitio peccatur per excessum, & defectum: & nō solū uno uiolatur, sed uno actu numero, ut patet in furto. simul. n. violatur medium minus alteri, & plus sibi faciendo: & simile ē in distributiuis uiolatione. simul. n. minus

*text. 22. & 23. t. 3.
*c. 3 & 4 tōm. 5.
*2. Eth. c. 6.
*ar. 1. huius q.
*q. 63. ar. 3.
*c. 2. t. 5.
*tex. 5. c. 3.
concl. m
concl. P
*In corp. ar.
*li. 2 phi. c. vlt. t. 1.
327 Porrecta per totum. 2. 2. q. 17. ar. 5 ad 1. Et 3. dist. 26. q. 1. ar. 3. q. 4. Et ult. q. 1. art. 13. cor. & ad 5. 19. ar. 2. & q. 2. ad 10. & 15. Et Ro. 12. lect. 1.
*q. 62. ar. 3.
*non temere a prin. sed clarius a medio lit.
*ar. 1. huius q.

nus uni, & plus alteri tribuitur. Nec obstat si qñq; solū minus uideatur fieri alteri, & nulli plus, ut in incendijs, & hmōi: hoc .n. ostēdit, q mediū iustitiæ principaliter uiolatio minus, & uere sic est: quia cum æquale sit ad aliquē p minus illi directe uiolatū: sed in semp cōcomitatur plus alteri, uel in re, uel in potestate. Sat est ergo hucusq; q ubicunq; est uirtus in medio, cōtingit, & p excessum, & per defectum peccare: siue simul siue separatum siue uno, siue pluribus. uitiis, non est curæ.

¶ In eodē quæstionis dubiū primo occurrit ex Scoto in 3. sen. dist. 36 docēte, q pōt cōcedi, q uirtus theologica est proprie in medio non ex parte obiecti, sed actus: ita q licet nō possis tendere in nimis uerū aut bonū, quia tēdit in infinitū obiectū, pōt tñ nimis tēdere in illud, & sic uirtus theologica moderatē actū ut medio mō itē dat, & cōsequēter fides ē media inter leuitatē, & [illegible]. Qui cito credit, leuis est corde, & pertinaciam [illegible] uiolārē tōuē, & spes inter præsumptionem, & desperationem.

concl. m | *concl. p*

¶ Dubiū sc̄dm occurrit specialiter de medio respectu fidei. Vt .n. q sc̄dm se hēat medium: quia obiectū suū qđ est quid cōplexū, puta Deū esse trinū, & hmōi, hēt extrema .s. Deū nō esse trinū, & Deum esse trinum essentialiter t hoc .n. est superfluū, illud diminutum.

**in corp.*

¶ Ad primum dubiū dr, primo, q positio illa Scotica est cōtra diuū Thomā, & ueritatē. Contra diuum quidē Thomam expresse dicentem hic de modo actus, q nō pōt esse excessiuus, s. q non potest quis nimis credere, nimis

bonitatē eius, spes aūt s̄m magnitudinē omnipotētiæ, & pietatis ei⁹: & ista est mensura excedens oēm humanā facultatē. vñ nunq̄ potest homo tm̄ diligere Deū, quantū diligi dēt, nec tm̄ credere, aut sperare in ipsū, quātum dēt: vnde multo minus pōt ibi esse excessus. & m̄ sic bonum talis uirtutis nō cōsistit in medio: sed tāto est melius, quanto magis accedit ad summū*. Alia uero regula, uel mēsura uirtutis theologicæ est ex parte nr̄a: qa etsi nō possim⁹ ferri in Deū quātū debemus, debem⁹ tñ ferri in ipsum credēdo, sperādo, & amādo s̄m mensurā nostræ cōdōnis. vnde p accidens pōt in uirtute theologica considerari mediū & extrema ex parte nr̄a. **B** **C**

AD PRIMVM ergo dicendū, q bonū uirtutū intellectualiū, & moraliū consistit in medio p cōformitatē ad regulā, uel mēsurā, quā trāscendere cōtingit, qđ nō est in uirtutib⁹ theologicis, per se loquendo, ut dictum est.

AD 2m dicendum, q uirtutes morales & intellectuales perficiūt intellectum, & appetitum nostrum in ordine ad mensurā, & regulā creatam: virtutes aūt theologicę in ordine ad mensurā, & regulam increatam. vnde non est similis ratio. **D**

AD 3m dicēdū, q spes est media inter p̄sumptionē, & desperationē ex parte nostra, inquantū .s. aliquis p̄sumere dr̄ ex eo, q

sperare, nimis amare, tendendo in Deum. Contra ueritatem uero quia constat, quòd non potest Deus amari nimis, ita quòd actus amandi Deum sit excessiuus: immo modus amandi Deum, secundum Bernardū, est sine mō amare: nec est uerū qđ ille fida dr, qm licet, qui cito credit, leuis sit corde, non tñ qui cito credit Deo, leuis est corde. Præsumptio quoq; ut patet in ratione ad tertium, non est nimiū, quia nimis speret in Deū, sed quia speret bonum excedens propriam conditionem. unde conclusio ista non solum ut falsa, sed ut mala, utpote ponēs modum dilectionis Dei, procul abijciatur.

¶ Ad sc̄dm aūt dr̄ q fides sc̄dm se est de Deo, cuius non sunt extrema. ex parte autem nostri est de Deo per modum compositionis, & diuisionis, ut in secunda secundæ dicitur: & propterea ex parte nostri est in medio, & non secundum se.

SVPER QVAE. LXV. ART. 1.

S. Bona. 3. s. d. 36 q. 1. Scot 3 s. d. 36. q. 1. Riccar. 3. s. d. 36. q. 1. Duran 3. s. d. 36. q. 1. Mairo. 3. s. d. 37. q. 2. Bacco. 3. d. 36. q. 1. Cap. 3. d. 36. q. 1. con. 3. Palud 3. d. 36. q. 3. Medina art. 1.

IN art. primo quæst. sexagesimæquintę, termini duo sunt primo declarandi, quid .s. importet uirtus p̄fecta, & quid uirtus imperfecta, de quib. in litera sermo fit, an differentia hic sit sicut inter calorē remissum, & in summo, an sicut inter dispositionē, & habitū, an sicut inter diuersas formas, puta, opinionē & scientiā. non .n. parui refert quo hæc mō distinguantur. & si quis hic erraret, male posset de connexione uirtutū disputare. Sciendū est igitur, q cōstat uirtutes p̄fectas ab imperfectis non

sperat à Deo bonū qđ excedit suā cōdōnem, uel nō sperat qđ s̄m suā cōndōnem sperare posset: non aūt pōt esse superabundantia spei ex parte Dei, cuius bonitas est infinita. Similiter ēt fides est media inter 2trias hæreses, non p cōparationē ad obiectum, quod est Deus, cui non potest aliqs nimis credere: sed inquantum ipsa opinio humana est media inter contrarias opiniones, ut ex supradictis patet.

QVAESTIO LXV.

De connexione uirtutum, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de connexione uirtutum. ET circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum virtutes morales sint adinuicem connexæ.
¶ Secundo, Vtrū uirtutes morales possint esse fine charitate.
¶ Tertio, Vtrum charitas possit esse fine eis.
¶ Quarto, Vtrum fides, & spes possint esse fine charitate.
¶ Quinto, Vtrum charitas possit esse fine eis.

ARTICVLVS I.

Vtrum virtutes morales sint adinuicem connexæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt̄ q uirtutes morales

p̄prea distingui, quia illæ in summo sunt gradu, istæ oō nā uirtutes cōnexæ, ō sunt solæ pfectæ, ut in litera dī, imēdi positione, ut sequēs q̄stio ostendit. quō aūt distinguātur hæc natura habitus, & dispositionis, manifestatur: habitus .n. & dispō distincta cōtra habitū sc̄dm melius sentientiū, distinguuntur nō modaliter tm: sed essentialiter: ita q qualitas illa, q̄ est dispositio, nunq erit essentialiter habitus: quæuis fortè habitus modū habere possit: sed dispositio est qualitas sc̄dm se facile mobilis: habitus uero est qualitas ex natura sua difficile mobilis. uerū hmōi qualitas hēt duplicē statū: est .n. qñq in se quidē habitus, sed per modū dispositionis inhæret, quia facile corrumpi pōt, ut patet de scientia per primā demōstrationē acquisita, & nō meditatiōe firmata, qñq aūt, & in se est habitus & in statu habitus: q per modū habitus inhæret: & e. sicut adāi in cōmunissimis [illegible] primæ speciei qualitatis inuenitur habitus dupliciter, s. modū dispositionis, & per modū habitus, & p̄ter hæc dispositio siue p modū dispositionis: siue p modū habitus, ita in uirtute, ut sic, q est spēs habitus, inuenit qualitas, quæ est essentialiter uirtus dupliciter scilicet habens statū uirtutis, & non habens statum uirtutis: & præter hæc inuenitur sub specie dispositionis inclinatio seu dispositio ad uirtutē. Ex his autem tribus scilicet uirtute in statu uirtutis, uirtute non in statu uirtutis, & dispositione ad uirtutem, sola prima uirtus perfecta est & dr̄ & in uno ut in quarto articulo dicitur, hæc sola simpliciter, & proprie uirtus dicitur. & ratio in promptu est, quia uirtutem proprie, & simpliciter oportet esse principium operis uirtuosi simpliciter, & non secundum quid. uirtus autem non in statu uirtutis tale opus non facit quia defectuosa est, utpote priuata proprio statu. Sic ergo uirtutis perfectæ nomine qualitas quæ est uirtus, statum uirtutis habens intelligitur. uirtutis autem imperfectæ nomine, licet secundum proprietatem uocabuli sola uirtus secundum essentiam, & deficiens uideatur intelligi, quia uirtus imperfecta dicit uirtutem, & imperfectionem eius, extenso tamen seu accommodato uocabulo, uirtutis imperfectæ nomine intelligitur tam uirtus deficiens in statu, q̄ dispositio ad uirtutem, p̄sertim si est firmata. In quo aūt consistat uirtutis essentia ex q. 55. colligere potes: in quo aūt p̄fectio status uirtutis cōsistat, ex litera quidē unico uerbo habes quo ad morale. s. q inclinat ad bonū bene Ex sc̄do aūt Ethic. explicatius habes,

**arti. 1. & 3. ad 3.*

128 *Porrecta per totum.* Inf. q. 71. ar. 1. Et 2. 2. q. 146. ar 4 Et 3. q. 85 a. 6. cor. Et 3. dis. 36. ar. 1 & 2. & u rt. q 3. ar 10. 2. Et quolib. 12. arti. 23. Et 6 Eth. un.

E

nō sint ex necessitate connexę. virtutes.n.morales qn̄q; causant ex exercitio actuū, ut probat in 2.* Ethi.sed hō pōt exercitari in actibus alicuius h uirtutis sine hoc, q exerceret in actibus alterius uirtutis.ergo una uirtus moralis potest haberi sine altera.

*ca.1.& 2. tom.5.

G ¶2 Præt. Magnificētia,& magnanimitas sūt q̄dā uirtutes morales:sed aliqs pōt hr̄e alias uirtutes morales sine hoc, q h habeat magnificētiā, & magnanimitatē.dicit.n.Philos.in 4.† Eth. q inops nō pōt esse magnific⁹, qui tn̄ pōt habere alias quasdā virtutes,& q ille, qui paruis est dignus,& his se dignificat, temperatus est, magnanimus autē non est. ergo uirtutes morales non sunt connexæ.

†li.4.Eth. ca.2.circa me. to.5.

¶3 Prę. Sicut uirtutes morales pficiūt ptē happetitiuā aię,ita virtutes intellectuales pficiūt par-

sciēt,q eligens,q pp hoc,q immobiliter,habens ipsam, operet: & consequenter imperfecta uirtus est, si aliquid horū deficiat. quis.n.bonum tunc fieret,non tamen bene. Et scito Nouitie,q alicui qualitati inclinanti in bonum aliquid dupliciter deesse pōt aliqua uirtutis conditio,primo de pertinentibus ad speciē, seu essentiam uirtutis,ut si deficeret recta rō uel electio, uel proprius finis in habitu agibilium, non esset in ueritate uirtus nec pfecta nec imperfecta:diceretur tamen uirtus imperfecta, sicut dispositio ad uirtutē. unde si qs habituatus est ad abstinentiæ,uel castitatis materiam non secundum regulam rationis, aut non electione pp ipsum bonū rationis,talis habitus nec est,nec erit unquam uirtus,sed dispositio tantum ad uirtutem. Scdo de pertinentib.ad statum uel uirtutis, ut si deficeret immobilitas aut extensio,aut debita dispositio subiecti, esset quidē imperfecta uirtus sic,q pōt eadem numero esse perfecta,& simpliciter uirtus,ablatis illis defectib.oportebit ergo te cautum esse,cū de uirtute imperfecta est sermo, an intelligatur ibi de imperfecta rōne status,an qa dispositio tm̄ ē.& eadē oportet uti cautela,cū negari inuenetis rōnē proprię,uel simpliciter uirtutis.scies aūt discernere intentionē literæ si scdm nunc dicta inspexeris, an eadem qualitas, quæ negatur uirtus,sit postmodum uirtus,uel non: qm ut patet, si primum inueneris de non uirtute,secundum statum est sermo:si secundum de non uirtute,secundum essentiam. Et hoc si seruaueris,non uagaberis ad quærendum constitutiua uirtutum in esse uirtutis in genere relationis, ut Scotus putauit: sed perfectionem statuum perquires,aut nouæ uirtutis generationem facilem,post talem, ac tantam dispositionem.

H

SVPER QVAEST. LXV. ART. I. 1

IN eodem primo artic.q.65.dubium de connexione uirtutum ex Scoto resurgit.ipse nanq; in tertio sent. dist.36.solā connexionem uirtutis moralis cum prudentia sua , idest, illius materiæ,& non econtra tenens, putat nec prudentiam moralem uirtutem,nec moralem uirtutem prudentiam simpliciter, idest,totius agibilis,nec unam moralem uirtutem ,aliam moralem coexigere: sed simul stare , quòd aliquis sit temperatus in summo,& tamen auarus,iniustus &c. Et ut distincte omnia percipiantur, primo recitabuntur sua motiua : secundo declarabuntur fundamenta ueritatis : tertio satisfiet obiectis. Arguit primo Scotus contra connexionem uirtutum ex hoc,quòd sūt perfectiones partiales. Quando.n.sunt plures perfectiones partiales eiusdem perfectibilis, potest perfectum esse illud perfectibile secundum unam,& imperfectum secundum aliā , ut patet in Sorte respectu uisus,& auditus.Constat autem cardinales uirtutes esse partiales perfectiones mentis nostræ.ergo Secundo ex diffinitione uirtutis 2.Ethic. Quælibet uirtus moralis est habitus electiuus in medietate consistens,determinata ratione,prout sapiens determinabit absque determinatione, & electione medii in alia materia.ergo est uirtus sine cōnexione ad alias uirtutes. Et antecedens patet,quia in diffinitione uirtutis,non ponitur nisi connexio ad prudentiam,seu rationem determinantem mediū in illa materia. Tertio, ex exercitio causante uirtutem:quia pōt aliquis optime se exercere in materia unius uirtutis,& non in materia alterius.ergo non sunt connexæ. tenet sequela,quia uirtus generatur ex actib. Quarto, ex distantia:quia uirtutes eiusdem generis,quę sunt propinquiores, non sunt cōnexæ,puta uirginitas,& castitas coniugalis.ergo à fortiori uirtutes distinctæ secundum genus,ut cardinales, quæ magis distāt, non sunt connexæ. Quinto , deducit ad tria inconuenientia ex connexione. primo , quòd aliqua uirtus esset uirtus antequàm esset uirtus. secundo,quòd nulla uirtus esset prima. tertio,quòd unius actus generaret omnes uirtutes: sequela primi probatur sic,Temperantia per te non est uirtus sine uirtute fortitudinis. ergo fortitudo est prius uirtus , & ex alia parte fortitudo non pōt esse uirtus sine tēperantiæ uirtute. ergo fortitudo non erit uirtus nisi post temperantiam. ergo fuit uirtus anteq̄ esset uirtus. sequela secundi patet:quia ex quo quælibet coexigit aliam, omnes sunt simul,& consequenter nulla prior aut posterior. se-

F quela tertii probatur:quia impossibile est simul haberi tot actus pfectos generatiuos tot uirtutū. Quòd aūt tertium sit inconueniens,probatur.quia unus actus est unius uirtutis:& sicut esset actus unius uirtutis si esset generata , ita est generatiuus unius, & non omnium uirtutum: hæc de primo.

¶Quo ad scdm,scito, connexionē uirtutū cardinaliū conuinci ex isto pcessu, q in litera fit,Virt⁹ moralis exigit prudentiā:prudentia aūt exigit oēs tres virtutes morales. ergo oēs uirtutes morales sūt cōnexæ. Sed quia propositiones hic assumptę diuersimode intelliguntur, oportet eas explanare,& sensum uerū capere , & tunc uidera uim rōnis huius. Prima ergo ppositio,scilicet; Virtus moralis exigit prudentiam,quia ex diffinitione uirtutis,secundi Ethic.allata patet,non negetur, sed distinguitur: quia aut intelligitur de prudentia totali,aut partiali:& uocatur prudentia totalis prudentia respectu omnium agibilium:partialis autem respectu talis materiæ,delectationis ueneresæ,uel periculorum mortis &c. si in assumpta propositione,& diffinitione uirtutis moralis intelligitur de prudentia totali , negatur : si de partiali cōceditur. sed tunc patet manifeste q nihil ualet pcessus,quia prudentia partialis non exigit omnes uirtutes morales.propter istam autem distinctionem oportet ostendere , aut uerificari assumptum de prudentia totali , aut q prudentia partialis exigat oēs uirtutes:& utrumq; simul fiet. ostēdēdo q prudētia partialis:aut nō est prudentia sufficiens ad materiā illius uirtutis.& cōsequenter nō est prudentia.aut est totalis. ostendetur aūt hoc facile ex cōnexione materiarum uirtutū moraliū , & ipsa diffinitione uirtutis.Sic uirtus moralis,puta, tēperantia, est habitus scdm rationē rectam electiuus medii in delectationib. tactus,non prout electionem medii in talibus delectationibus cōtingit corrumpi à tali,aut tali passione:sed simpliciter undecunque contingat ab electione talis medii in electionem extremorum uitiorum declinare.ergo temperantiæ uirtus necessario habituatum reddit animum ad eligendum talem medium secundum prudentiam totalem. Assumptum hoc manifestatur dupliciter:siquidem credi potest,q uirtus moralis,puta temperantia, perficit animum: primo,ut declinat o è tali medio uitiis ex aliqua certa passione : puta ut ex amore concupiscentiæ declinasi

I solet è medio in delectationibus tactus, ita quòd non spectat ad temperantiam inclinare ad eligendum medium in delectationib tactus.nisi pro quanto abducimur à medio ob amorem superfluæ delectationis.secundo autem modo,ut temperantiæ sit inclinare ad tale medium contra quosque impetus ex quacunque passione prouenientes ad abducendum à tali medio · puta ex auaritia,ex timore mortis &c. Differunt autem intantum hi duo modi ut ex hoc pendeat ista ueritas , & secundum primū modum non fiat aliquis temperatus nisi secundum quid: iuxta secundum uero fiat temperatus simpliciter.quoniam,ut patet, iuxta primū modū non est habituatus ad mediū in delectationibus tactus.nisi secundū quid: quia secundū q uitiantur è certo motiuo tantum.secundum uero est habituatus ad mediū in delectationibus tactus totaliter,quia secundum quod oriuntur ex quocunq, motiuo. Quòd autem temperantia primo modo non sit uirtus,sed secundo modo tantum,manifeste ex usu cōuincitur:mulier enim habituata ad castitatem quantum est ex

K amore delectationū,si inops, & auara male merendo uenereis uacat,proculdubio intemperata est:& similiter si timore uerberum,aut infamiæ &c.hoc faciat, idem ergo est dicere,q temperantia non perficit animum contra timores , & alias passiones, ut & inquantum natæ sunt corrumpere electionem medii in delectationibus tactus : & dicere q, qui mœchatur ut furetur, non est mœchus , & meretricem ob solam auaritiā posse simul esse temperatam , & infinita huiusmodi falsa : spectat igitur ad moralem virtutem inclinare ad medium in propria materia non solum excludendo extrema secundum se , sed secundum q connexionem habent cum aliena materia. vt enim in litera dicitur in respōsione ad tertium,& quartum, agibilia,quæ sunt materia uirtutum moralium,sunt ordinata ad inuicem,& propterea unum redondat in aliud : & propterea oportet uirtutem moralem perficere sic animū in propria materia, ut nec ex his, quæ infra limites propriæ materiæ secūdum se sunt,nec ex his,

quæ

quæ intra limites propriæ materiæ ex connexione illius cũ aliis abducatur a medio eligendo in illa materia. & sic patet assũptũ, & restat manifestanda consequentia. s. quod ex hoc sequatur, quod uirtus moralis coexigat prudentiam totalem: hoc ãt sic probatur. Virtus moralis eligit medium in propria materia simpliciter .i. secundũ se, & ut in eã redundant aliæ materiæ. ergo exigit rectã rõnem sui secundum se, & sm̃ comparationem ad alias: sed hoc est prudentia totalis. ergo. Sequela est manifesta ex eo, quod uirtus moralis est electiua secundum rectam rõnem. & sicut est electiua in ppria materia, & sm̃ se, & secundum comparationem ad alias materias: ita oportet quod rõ sit rect[illegible] ficans illam materiam & secundum se, & secundum cõparatiõnem ad alias. Ex defectu nãque rectæ regulæ in hmõi cõparationib' prouenit, quod habitus tut animus in castitate, & non in paupertate, liberalitate, fortitudine, & iustitia, pp auaritiam, aut timorem aut odiũ contra castitatẽ facit. cõparatus siquidem tunc in tali animo bonum castitatis bono pecuniæ, ut euasionis a morte, aut explendi appetitus odii hmõi, & dictatur magis eligendũ nũc hoc apparens bonum, quam illud uere bonum pp passiones, seu affõnes nunc, hic &c. ad hoc magis, quam illud. Quod ãt rõ recta circa unam materiam tam secundum se, quam sm̃ id, quod ex connexione hẽt. sit prudentia totalis, ex illo principio secundi de anim. i. e. de sensu cõi patet. s. quod iudicans inter aliqua duo, oportet cognoscere utrumq. Si n. hanc rectam rõnem oportet com parate hãc materiam reliquis agibilib. oportet eam, quia rõ est, utraq. cognoscere, & quia recta est, circa utraque rectam esse: constat ãt rectã rõnem circa omnia agibilia prudentiam esse totalem. patet igitur ex dictis, quod prudentia partialis non est prudentia nisi sit totalis, & consequenter, ut patebit exigit omnes uirtutes morales: pp quod in calce artic. dr̃, quod defectus prudentiæ circa unam partẽ agibiliũ induceret defectum circa alia. Ex his ãt habes, quõ intelligẽda sit diffinitio uirtutis moralis 2. ethi. quo ad duos terminos. s. electionem medii, & rectam rõnẽ. Intelligitur. n. de electione medii non sm̃ quid, sed simpliciter. i. contra quæcunq; abducentia a recta rõne, nõ sm̃ quid. i. secũdũ partẽ, sed simpliciter, seu totaliter: & sic patet, quod ex diffinitione uirtutis sine glosis appositiuis, excludendo solum sensum sm̃ quid, & attendo sensu simpliciter quod regulariter in diffinitionibus intelligitur, hẽs connexionẽ prudentiæ totaliter ad uirtutem moralem.

¶Explanata autem, & probata 1ª propos. assumpta, reliquum est, ut probetur, & explanetur secunda. s. quod prudentia exigit oẽs uirtutes morales. Hæc propõ, licet possit probari ex parte mãæ, quia sicut temperantia generatur ex frequentib. electionibus medii in delectationibus, ita prudentiam oportet generari ex frequẽtibus iudiciis, & præceptis circa suam materiam, quæ est totũ agibile: melius tamen monstratur propositum ex ipsa rõne prudẽtiæ sm̃ se, ut in litera fit ex parte principiorũ ipsius prudẽtiæ sic. Prudentia est recta rõ consiliatiua, iudicatiua, & præceptiua. ergo rectitudo eius exigit animum tam sm̃ partem appræhensiuam, quam secundum partem appetitiuam, recte, & bene se hẽre circa principia rectæ rõnis, quæ sunt fines agibilium: sed sic se hẽre ad hmõi fines, est habere omnes uirtutes morales principales. ergo prudentia coexigit secundum se omnes uirtutes hmõi. Antecedens patet: sequela uero quo ad partem appræhensiuam est per se nota, quia habitus conclusionum pendet ex habitu principiorum. Quo ad partem uero appetitiuam, licet ex supradictis de prudentia pateat: breuiter tamen quasi repetendo manifestatur sic. Prudentia non est in ratione solum, ut dicitur in 6. eth. quia est in ratione remota ab appetitu, & propter hoc non traditur obliuioni, ut ibidem dicitur. ergo dependet ab appetitu procul dubio recto .i. obiectum autem appetitus est finis. ergo dependet ab appetitu recte se habente ad finem, quod erat intentum. Quod ãt dependeat prudentia ab appetitu recto respũ omnium finiũ agibilium, & non unius tm̃, licet ex redundantia connexionis, possit haberi in litera: tamen probatur ex hoc, quod sicut sciẽtia dependet ex omnibus psius principiis, & non aliquibus tantum, ita quòd Geometria errans in uno principio, non est scien-

-tiam intellectiuam: sed uirtutes intellectuales nõ sunt cõnexæ, potest .n. aliquis habere unã sciam sine hoc, quod habeat aliam. ergo etiam neque uirtutes morales sunt connexæ.

4 Præt. Si uirtutes morales sint cõnexæ, hoc nõ est nisi quia connectunt in prudentia: sed hoc nõ sufficit ad connexionem uirtutum moralium. uidetur. n. quod aliquis possit esse prudẽs circa agibilia, quæ pertinent ad unã uirtutem sine hoc, quod sit prudẽs in his, quæ pertinẽt ad aliam. sicut etiam aliquis põt habere artẽ circa aliqua factibilia sine hoc quod hẽat artẽ circa alia: prudentia autem est recta rõ agibilium. ergo non est necessarium uirtutes morales esse connexas.

B

SED CONTRA est, quod Amb. dicit super Lucam. Connexæ sibi sunt concatenatæq. uirtutes, ut qui unam hẽt, plures hẽre uideatur. † Aug. etiam dicit in 6. de Trin. quod uirtutes, quæ sunt in animo humano, nullo mõ separantur abinuicem. Et Gre. dicit 22. Moral. quod una uirtus sine aliis, aut om

A claritas prudentia non est prudẽtia, nisi oĩa principia recta supponat. fines ãt agibilium cõstat esse principia, ex quib. prudẽtia procedit, & ad quos oportet appræhentionem se recte hẽre: alioquin, & in actu iudicii, quia delectatio corrũpit æstimationẽ prudentiæ, & in actu pcepti, quia est a rõne ut subest appetitui. errabitur.

Et scito, quod licet recta rõ agibilium pẽdeat ex utraq. rectitudine circa fines. s. ex rectitudine partis appræhẽsiuæ, & appetitiuæ, quia tamen rectitudo appræhensiuæ non ẽ ppria prudentiæ, sed cõis sibi, & cæteris uirtutibus intellectualibus circa conclõnes, & authoris diuinum ingenium ex propriis cõsueuit doctrinã facere. õ illam silẽtio præterijt, & rectitudinẽ appetitus, quæ est propria prudentiæ (sola .n. prudentia sm̃ se pendet ex appetitu recto moraliter finis) posuit principiũ prudentiæ, & propterea comparauit ipsam intellectui, qui ẽ habitus principiorũ, dicens, Quod sicut in speculatiuis scĩa pendet ex habitu principiorum, ita in moralib. recta rõ pendet ex recto appetitu finium. Est. n. habitus principiorum in appetitu, quia finis principia sunt operabilium. Quòd demum appetitum recte se hẽre ad fines operabilium, sit hẽre uirtutes morales, patet ex eo, quod eadẽ est uirtus intendens finem proprium alicuius materiæ, & eligẽs medium in illa: ac p hoc, eadem est temperantiæ uirtus, qua quis recto appetitu intendit bonum rõnis in delectõnibus tactus, & qua eligit medium in eisdem sm̃ rectam rõnem. Et sic patet utrius pcessus, qui tanto uerius comprobant, quanto ex sola diffinitione uirtutis moralis, considerando quæ coexigunt particulæ diffõnis deduxit connexionem mutuam uirtutum moralium, cõputata etiam inter eas prudentia. Hæc de secundo.

C

¶Quo ad 3m, respondendo ordinate obiectis, dr̃, quod primæ rõnis maior est falsa, si est uniuersalis, ut esse debet. Sunt. n. multæ partiales perfectiones connexæ, licet non oẽs sint connexæ. intellectus. o. & uoluntas cõnexæ sunt, uisus, & auditus non: unde ex hoc nihil hr̃. Secũda uero rõ ex diffinitione uirtutis iam soluta ẽ, & connunctum est, quod in diffinitione uirtutis oportet cadere rectam rõnem simpliciter, & non sm̃ quid, ut opponens uult, concedens quod non spectat ad tẽperantiæ uirtutem firmare animum, ne timore mortis fornicetur, & sic incidit in foueam magnam. s. quod talis nõ faciat contra temperantiã, cuius oppositum tamen sentit, & præterea committetur. Aut talis recedit a medio tẽperantiæ, aut nõ, si sic, declinat in uitium extremum: ergo est contra rectã rõnem spectantem ad temperantiam si non: ergo fornicationẽ committens ex auaritia solum, & non propter delectationem, nõ peccat contra temperantiam.

D

¶Ad 3m, respon. in litera ad primum, quod materiæ uirtutũ sunt duplices, quædã spectantes ad cõem uitam, quædã ad aliquẽ particularẽ statum. In primis, quæ sunt materiæ uirtutũ cardinaliũ nõ contingit exercere in una, & non in alia recte, sic ut fiat uirtus aliqua, quãuis possit inchoatio aliqua uirtutis generari in istis: ãt contingit fieri unam sine alia actu: sit tamen oĩs dupliciter: primo in potentia propinqua, ut in lia dicitũ in pparatione al, ut alibi dicit author, quia cõnexio uirtutũ solum est cõnexio in recto. i. in prudẽtia, quod dicitur formale in oĩ uirtute. s. p præparationem a[illegible], & deficiente materia. & p hoc patet resp. ad 4m tum quia formaliter tñ. i. sm̃ pparationem animi sufficit castitatẽ coniugalẽ, & uirginitatẽ esse connexas: tum quia falsum est, quod sit maior rõ de connexione spetialiũ, quam generalium uirtutum: quia hatũ materiæ magis connexæ sunt coniunctione occursus reipũ conuersationis humanæ, licet minus connexæ sint coniunctione similitudinis. & propterea istas oportet esse connexas formaliter, & materialiter, illas formaliter tantum.

E

¶Ad quintum dicitur dupliciter iuxta duos modos, quib. connexio ista intelligi potest. Connexio namque uirtutum cum non sit successiua, claudit in se simultatem temporis, ita quod oportet eas in eodem tempore esse, fieri, & corrumpi: sed huiusmodi simultas temporis potest dupliciter intelligi. Primo, secundum rigorem ueritatis. ut. s. in eodem instanti temporis quo est una sit actualiter alia, & in nullo instanti sit una sine alia actualiter: & hic sensus uidetur communiter accipi, & contra eum procedis

*Amb. in illud Lu. 6. Beati pauperes spi. cis. sic hr̃ li. 5. in Luc. to. 5.

*Aug. 6. de Tri. c. 4. in prio. to. 3.

*li. 22. mora. c. 1. ad medium.

nino nulla est, aut imperfecta. & †Tul. dicit in 2. de Tusc. q. Si unā uirtutē confessus es te non hr̄e, nullam necesse es te habiturum.

RESPONDEO Dicendum, q̄ uirtus moralis, pōt accipi, uel pfecta, uel imperfecta. Imperfecta quidē moralis uirtus, ut tēperantia uel fortitudo, nihil aliud ē, q̄ aliqua inclinatio in nobis ēns ad opus aliquod de genere bonorum faciendum, siue talis inclinatio sit in nobis a natura, siue ex assuetudine: & hoc mō accipiendo uirtutes morales, nō sunt connexæ. Videmus enim aliquem ex naturali cōplexione, uel ex aliqua consuetudine eē promptum ad opera liberalitatis, qui tñ nō est promptus ad opera castitatis. Perfecta āt uirtus moralis est habitus inclinans in bonum opus bene agendū:* & sic accipiendo uirtutes morales, dicendū est eas cōnexas esse,* ut fere ab omnib. ponitur. Cuius ratio duplex assignatur, secundū q̄ diuersimode aliqui uirtutes cardinales distinguunt. Vt*.n. dictum est, quidam distinguunt eas secundū quasdā generales conditiones uirtutum utpote, q̄ discretio pertineat ad prudētiā, rectitudo ad iustitiam, moderantia ad temperantiam, firmitas animi ad fortitudinem, in quacunque materia ista considerentur, & secundum hoc manifeste apparet ratio connexionis.

G Non .n. firmitas habet laudem uirtutis si sit sine moderatione, uel rectitudine, aut discretione: & eadem ratio est de aliis. Et hanc rationem connexionis assignat Greg.*22. Moral. dicens, q̄ uirtutes si sint disiunctæ, nō pñt esse perfectæ secundum rōnem uirtutis: quia nec prudentia vera est, quæ iusta, & temperās, & fortis non est. & idem subdit de aliis uirtutibus. & similem rōnem assignat Aug. in 6. de Trin. Alii uero distinguunt prædictas uirtutes secundum materias, & secūdum hoc assignatur ratio connexionis ab Aristot. in 6. Ethic. quia sicut* supra dictum est, nulla uirtus moralis potest sine prudentia haberi, eo quod proprium uirtutis

H moralis est facere electionem rectam, cum sit habitus electiuus. Ad rectam autē electionem non solum sufficit inclinatio in debitum finē, q̄ ē directe per habitū uirtutis moralis: sed etiam q̄ aliquis directe eligat ea, quæ sunt ad finem, quod fit per prudentiam, quæ est consiliatiua, & iudicatiua, & præceptiua eorū, quæ sunt ad finem. Similiter etiā prudentia non potest haberi, nisi ha-

I beantur uirtutes morales, cum prudentia sit recta rō agibilium, quę sicut ex principiis, procedit ex finibus agibilium, ad quos aliquis recte se habet per uirtutes morales. Vnde sicut scien-

dit argū: unde hunc sequendo sensum, conceditur q̄ nulla cardinalium uirtutum est prior aut posterior altera sm̄ tempus: & similiter q̄ nulla est prima positiue ordine temporis, sed qlibet sic est prima negatiue. Negatur & q̄ sequatur temperantiam eē prius uirtutem, quàm sit uirtus. & probatio assumit falsum. s. si temperantia nō ē uirtus sine uirtute fortitudinis: ergo fortitudo est prius uirt*. suf- (*li. 2. infra. 7. a prin. li. numer.) ficit .n. ad hoc, q̄ fortitudo sit simul uirtus ut patet. Nō habeo demū pro inconuenienti, q̄ unico actu in uirtute tot præcedentiū generentur simul oēs uirtutes in esse perfecto: & cum dr̄. Ille actus est unius uirtutis, dico, q̄ ille actus ē actus generatiuus prudentiæ, qui agit in uirtute habituū principiorum prudētiæ. Cū .n. ut ex dictis patet, habitus principiorū prudentiæ in parte apprehensiua sit synderesis, in parte appetitiua sit ad minus triplex habitus trium uirtutum cardinalium, & pluribus habitib. simul uti contingat in ordine ad unum, & prudentia una existens ex oībus his pendeat, & gñatio prudentiæ sit pfectio uirtutum, consequēs est ut actus generatiuus prudentiæ proce- (Concl. m) dat, & a synderesi, & habitib. trib. uirtutū cardinalium nō plus perfectarum, sed ipso actu generante prudentiā esse perfectum (*q. 61. ar. 3. & 4.) accipientium, & sic ille actus dato q̄ esset unius sm̄ uirtutis, puta synderesis. q̄a nulla præsupponitur alia uirtus: esset sm̄ multorum habituum participatiuus, & sic posset multas consummare uirtutes: sicut post generatam prudentiam recte præcipere simul in pluribus materiis, est actus unius uirtutis prudentiæ. s. electiuæ: multarum autem uirtutum moralium principiorum prudētiæ est actus participatiue. Secundo autem modo, simultas temporis intelligitur secundum propinquitatem, ut. s. quæ parum distāt secundum tempus, simul esse dicuntur, iuxta illud. Quod parum distat, nihil distare uidetur, & sic uirtutes morales pluribus actibus quasi simul generantur, & dicuntur connexæ, quia oportet unāquamq; statim aliam comitem habere. & licet hoc uideatur prima facie inconsonum, si quis tamen consideret, q̄ tertio præsens non est metaphysicus, neque mathematicus, sed moralis, in quo nō adamussim certitudo quæritur, & attendat ad alias proprietates uirtutum, q̄ simili modo uerificantur, non usquequaque hoc spernet. Patet namq. q̄ attingere medium non minus cōtingit uirtuti, q̄ connexio: & cōstat q̄ cōtingere mediū uocatur non solū attingere centrum, sed prope. Quare ergo connexio uirtutū nō uocanda est, si prope sint, sed solū in instāti si attinganit? Idem .n. vr̄ in materia connexionis instans, quod in materia de medio punctū centrale. Et scito hic quod ex utroque mō simultaneæ generationis uirtutū saluatur, quòd uirtutes quatenus uirtutes sunt, qualitates sūt absolutæ, quas dicimus habitus, iuxta superius determinata contra Scot. Nam si simultas ista non est instantanea, sed quasi, constat quòd sicut post multos actus ex aliquo iure in uirtute oīum generantur habitus tēperantię, ita & uirtut tēperantię. & sicut augetur habitus, uirtus augetur, & sic de aliis: si āt simultas ista est uere instantanea, tunc sicut una electio cōparatiua pōt esse a multis, immo omnib. uirtutibus cardinalibus postquam sunt genitæ: ita una similis electio pōt esse generatiua simul omniū ita in propinqua dispōne existentium, ut unico actu superueniente in uirtute tot præcedentium generandæ sint secundum suas absolutas entitates. nec in hoc est differentia inter rationem uirtutis, & habitus, ut patet. Manifeste autē cōstat, eum proposito adulterio perpetrādo sub (*C. 1. post med. ill.) instanti pœna mortis eligitur, perseuerare in bono electionem illā esse a prudentia iudicante, & præcipiente, a iustitia ius alterius coniugis tefutante uolūtate, a fortitudine timorem mortis superante, a temperantia delectationem uenetream quādo oportet, &c. recusante. unde si (*C. 4. circ. prin. to. 1. *C. ul. 10. 5. *q. 58. a. 4.) quis sit adeo exercitatus in harum omniū uirtutum actibus, ut deuenerit ad hoc, q̄ si unico actu adhuc exerceretur, fieret in eo uirtus temperātiæ, & similiter de iustitia, & aliis, & ipse in unicū postmodum exeat actum cadentem sup materias omnium uirtutum, ac per hoc æquiualentem quatuor actib. illo unico actu generabuntur simul quatuor habitus uirtutum, quos uirtutes cardinales dicimus. Hoc autem contingeret, si sic dispositus ad uirtutes proposito sibi adulterio aut morte, ut dictum est, eligeret bonum rationis possidere: tunc enim ratione iudicat, & præcepto fieret prudentia, ratione electionis sequentis fierent aliæ uirtutes, & simile est in similibus comparatiuis. Et scias, quod tanto facilius simultaneam generationem in instanti saluabis, quanto ad solum statum uirtutis obligatus saluandum, q̄ fiat in instanti: quoniam uirtutes absque uirtutis statu, utpote imperfectæ, non sunt connexæ. Sed ne uideamur fugere, & quia uero omnia consonate absolute, & simpliciter disputamus, hæc

K de tertio, in quo plus dictum est quam promissum fuerit, ne enim neo adduceret ad credendum habitus uirtutum moralium ex respectibus esse uirtutes, & non essentia, cuius contrarium supra habuimus, &c.

¶In resp. ad primum in eod. art. habes illa uerba. s. q̄ Geometra modico studio acquirit sciam alicuius conclus. quam nūquam considerauit. ex quibus cerrat unt Thomist aliqui de habitu sciæ, ut superius exposuimus: & ideo transeamus.

¶In respon. ad tertium in eodem art. hoc solum restat declarandum, quod in calce illius dicitur. s. quòd causa dependentiæ mutuæ inter prudentiam, & morales uirtutes, est mutua motio rationis, & appetitus. ubi uoia, quod superius dum de actib. uoluntatis tractaretur diximus quòd ratio est primo mouēs ad spec em, & propterea mouet appetitum ex parte obiecti: appetitur autem est primum mouens ad exercitium. & ideo mouet rationem ex parte subiecti. Et in hoc tam excelsum, & primum principium deducit author quasi in primam radicem conne- aionem

tia speculatiua non pôt haberi sine intellectu principiorum, ita nec prudētia sine uirtutibus moralib. ex quo manifeste sequitur, uirtutes morales esse connexas.

AD PRIMVM ergo Dicendum q uirtutū moraliū qdā pficiunt hoiem fm cōem statum .s. quātū ad ea, quæ cōiter in omni uita hoium occurrūt agenda. unde oportet, q hō simul exerceat circa materias omniū uirtutū moraliū. Et si quidem circa oēs exerceatur bene operādo, acqret habitus omniū uirtutū moralium. Si āt exercitetur bene operando circa unam mām, non aūt circa aliam, puta bene se habēdo circa iras, non āt circa concupiscētias acqret quidē habitū aliquem ad refrænandum iras, qui tñ non habebit rōnem uirtutis pp defectū prudētię, q circa concupiscētias corrumpitur: sicut ēt naturales inclinationes non hñt perfectā rōnem uirtutis, si prudētia desit. Quædam uero uirtutes morales sunt, quæ perficiunt hoiem secūdū aliquem eminentem statum, sicut magnificentia, & magnanimitas. Et quia exercitiū circa materias harū uirtutū non occurrit unicuiq. cōiter, pôt aliquis hēre uirtutes morales sine hoc, q habitus harū uirtutū habeat actu, loquēdo de uirtutib. acquisitis: sed tñ acquisitis alijs uirtutib. habet istas uirtutes in potētia propinqua. Cū.n. aliquis per exercitium adeptus est liberalitatē circa mediocres donōnes, & sumptus si superueniat ei abūdantia pecuniarū, modico exercitio acqret magnificentiæ habitū: sicut Geometer modico studio acqrit sciam alicuius conclōnis, q nunquā cō siderauit. Illud āt hēre dicimur, q in promptu est, ut hēamus scdm illud philosop.in 2. phys. Qd parū deest, quasi nihil deesse vr. Et p hoc patet responsi.ad secundū.

AD 3m Dicendum, quod uirtutes intellectuales sunt circa diuersas materias adinuicē nō ordinatas, sicut patet in diuersis sciētijs, & artibus. & iō non inuenitur in eis connexio, quæ inuenitur in uirtutib. moralib. existentibus circa passiones, & operationes, q manifeste hñt adinuicem ordinem. Nam oēs passiōes, a quibusdam primis procedentes .s. amore, & odio, ad quasdā alias terminantur .s. delectōnē, & tristitiā.

Et similiter oēs operationes, q sunt uirtutis moralis materia, hñt ordinē adinuicē, & ēt ad passiones: & iō tota materia moraliū uirtutū sub una rōne prudētię cadit. Habēt tñ oīa intelligibilia ordinē ad prima principia: & fm hoc oēs uirtutes intellectuales depēdēt ab intellectu principiorū, sicut prudētia a uirtutib. moralib. ut dictū ē. Principia āt uniuersalia quorū ē intellect principiorū, nō depēdēt a cōclōnib. de qb sūt reliquæ intellectuales uirtutes, sicut morales depēdēt a prudētia, eo q appetitus mouet quodammō rōnem, & rō appetitū, ut sup. dictū ē. In cor.ar.

AD 4m Dicendū, quod ea, ad q inclinant uirtutes morales, se hñt ad prudentiā sicut principia, nō āt factibilia se hñt ad artem sicut principia, sed solum sicut materia. Manifestū est āt, q etsi rō possic esse recta in una parte materiæ, & nō in alia: nullo tñ mō pôt dici rō recta, si sit defectus cuiuscunque principij. sicut siquis erraret circa hoc principium, Oē totū ē maius sua parte, nō posset hēre sciam geometricā: q a oporteret multū recedere a ueritate in sequētib. Et pterea, agibilia sūt ordinata adinuicē, nō āt factibilia, ut dictū ē: & iō defectus prudentię circa unā partem agibilium, induceret defectū etiā circa alia agibilia, q in factibilib. non contingit. *q.9. ar.2 & q.58.a.5.ad 1. *ad 3.arg. præced.

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtutes morales possint esse sine charitate.

Palu 3.d.36.q.2. Medina ar.2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod uirtutes morales possint eē sine charitate. Dr.n. in lib. sentent Prosperi, q oīs uirtus pręter charitatem, pôt esse cōis bonis, & malis: sed charitas non pôt eē nisi in bonis ut dr ibid. ergo aliæ uirtutes possunt haberi sine charitate.

2 Pręt. Virtutes morales pñt acqri ex actib. humanis, ut dr in 2. ethi. ut charitas nō hr nisi ex infusione, fm illud Ro. 5. charitas Dei diffusa ē i cordib. nostris p Spm sāctū, q datus est nobis. ergo alię uirtutes pôt hri sine charitate.

3 Pręt. Virtutes morales conectunt adinuicē, inqtū depēdēt a prudētia: sed charitas nō dpēdet a prudētia, imò prudētiā excedit secūdū illud Eph. 3. Supeminētē sciæ charitatē Christi. ergo virtutes morales nō cōnectunt charitati, sed sine ea esse possunt.

SED CONTRA est, q dicitur 1. Io. 3. Qui non diligit manet in morte: sed per uirtutes perficitur uita spiritualis. ipsæ.n. sunt quibus recte uiuit, ut Aug. dicit in 2. de libe. arbit. ergo non possunt

SVPER QVÆST. LXV. ART. II.

In Artic. 2. eiusdem 65. quæstio. aduertentia. primo duplicem differentiā ad p positum inter morales infusas, & acquisitas, quia infusæ perficiunt in ordine ad ultimum finem simpliciter, acquisitæ uero in ordine ad ultimū finem in genere .s. boni humani, puta felicitatis positæ in 10. Ethi. & ex hoc secūdo differunt, quia morales infusæ sunt uirtutes simpliciter, acquisitæ uero sēm quid. Non propterea putes authorem hic contrariari philosopho moralium, ac per hoc habitus, & etiam sel quit. Cum.n. uero nec nō sit contrar d.or l cal ec Perihermeneias dē, & unusquisq. uero dicat, si scdm cēt ad ipsum spectaue re ste iudicet, contingit q de eodem diuersi iudicia sic diuersa pferant, ut uideant contraria. non tamē sunt ut patet, si de infirmo medicus iudicet sortū sā morte ex agri iuds ue, de quo qa al totum

1:9 porrecta per totum. Inf. q.71. a.4.cor. & 2.2.q.23. ar.7. & q. 51.a.2.co. & q. 108. ar.2.ad 2. & ueri. q. 14.ac.6. & uit.q.2.a. 3. ad 1. & quoli. 12. a.2. 25. &. 1.1.2.eth. ca.1. & 2. to. 5. *ca. 18 & 19. to. 1.

sionem uirtutū moralid & merito: quia uirtutes morales pficiunt appetitū respō sionis: & ex supradictis constat, q appetitus ex hoc q ppriū eius obiectum est finis, habet q sit primū mouens ad exercendū. per fectio igitur uirtutū moralium spectat ad perfectionē appetitus ut mouētis ad exercitium ac p hoc ut mouentis rōnem, ac per hoc ut inchoantis prudentiam, quæ est in rōne, ut notat ab appetitu. Prudentia uero, quia forma dat agibilius, sub quib. format agibilia, utpote rōni consona, bonos efficiunt habitus, q sunt uirtutes, per hoc intellectum quatenus mouius est ad rōnem, ac per hoc quatenus mouius est ap, entus ex parte obiecti ad uirtutes morales. Quia igitur mutua est motio rōnis, & appetitus, & prudentia in rōne, & uirtutes morales in appetitu spectant ad illas mutuas motiōes, hinc prouenit, ut prudentia, & morales uirtutes mutua quoque connexione sint depēdentes. Et hic eleuate stot mentis oculis in celsi udinem admirabilem doctrina huius d uini doctor s. eiam in his min-mis resolventur in principia.

In tes ponsad 4m. In eodem artic. nota, Noui e, q h ac hēc duplicem differentiā inter artem, & prudē tiam, ex qua fit q artes non sunt cōnexæ, prudentiæ uero non sunt cōnexæ, sed in 1a ē, q ars re.p. cit sactibilia uno mō, in 2. uiminū prudētiæ ctu respicit agibilia dupliciter .s. ut materia, & ut principia. Secunda est, q stando ortobique in sua rōnē materiæ factibilia nō sūt connexa, ut error in uno redundet in aliud: agibilia antē sic sunt ordinata, q error in uno errorē in alio, ut ex prædictis patet.

*Text. 36. to. 2. *D 1177. 5.81.

esse sine dilectione charitatis.

Respondeo Dicendum, ꝙ sicut sup. dictũ est. Virtutes morales ꝓut sunt operatiuæ boni in ordine ad finẽ, qui nõ excedit facultatẽ nãlem hoĩs pñt ꝑ opera humana acquiri: & sic acqsitæ sine charitate esse possunt, sicut fuerũt in multis Gẽtilib. Sedm ãt ꝙ sunt operatiuæ boni ĩ ordine ad ultimum finẽ supernaturalẽ, sic perfecte, & uere hñt rõnẽ uirtutis, & nõ possunt humanis G actib. acquiri, sed infunduntur a Deo: & ꝓhmõi uirtutes morales sine charitate esse nõ possunt. Dictũ ẽ.n. sup.* ꝙ aliæ uirtutes morales non possunt esse sine prudẽtia: prudentia ãt non põt esse sine uirtutib. moralibus, inquantũ uirtutes morales faciunt bene se hr̃e ad quosdã fines, ex quib. procedit rõ prudentiæ. Ad rectã ãt rõnem prudentię multo magis requiritur, ꝙ hõ bene se habeat circa ultimum finẽ, quod fit per charitatẽ, q̃ circa alios fines, qđ fit per uirtutes morales: sicut rõ recta in speculatiuis maxime indiget 1. principio indemõstrabili ꝙ est contradictoria non simul esse uera. Vnde manifestũ fit, ꝙ nec prudentia infusa põt eẽ sine charitate, nec alię uirtutes morales cõsequẽter, q̃ sine prudentia esse nõ possunt. Patet igitur ex dictis, ꝙ solę uirtutes infusę sũt ꝑfectæ, & simpliciter dicẽdæ uirtutes, quia bene ordinant hoĩem ad finẽ ultimũ simpliciter: alię uero uirtutes. s. acquisitæ sũt ẽmqd uirtutes, non ãt simpliciter: ordinãt.n. hoĩem bene respũ finis ultimi in aliquo gñe, nõ ãt respũ finis ultimi simpliciter. Vnde Roma. 14. super illud. Oẽ quod non est ex fide, pctm̃ est dicit* gl. Aug. Vbi deest agnitio ueritatis, falsa est uirtus ẽt in bonis morib.

Ad primvm ergo Dicendum ꝙ uirtutes ibi accipiuntur secundum imperfectã rõnẽ uirtutis: alioquin si uirt⁹ moralis ẽm perfectã rõnẽ uirtutis accipiatur, bonum facit habentem, & per consequens in malis esse nõ potest.

Ad secvndvm Dicendum, ꝙ ratio illa procedit de uirtutib. moralibus acquisitis.

Ad 3m dicendũ, ꝙ etsi charitas excedat sciam, & prudentiã, tamen prudentia depẽdet a charitate, ut dictũ est: * & per ꝯñs omnes uirtutes morales infusæ.

Articvlvs III.

Vtrum charitas possit esse sine aliis uirtutibus moralibus.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur, quod charitas sine aliis uirtutib. moralib. haberi possit. Ad id.n. ad ꝙ sufficit 1 unũ, indebitũ est, ꝙ plura ordinẽtur: sed sola charitas sufficit ad oĩa opera uirtutis implenda, ut patet per id, quod dr̃ 1. ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est, &c. ergo uidet ꝙ habita charitate, aliæ uirtutes superfluerent.

2 Præt. Qui hẽt habitũ uirtutis, de facili operaẽ ea q̃ sunt uirtutis, & ei ẽm se placẽt. unde & signũ habitus ẽ delectatio, q̃ fit in opere, ut dr̃ in 2. ethi.* sed multi hñt charitatẽ absq; pc̃tõ mortali existẽtes, q tñ difficultatẽ in operib. uirtutũ patiuntur, neq; eis H secũdum se placent, sed solum secundum quod referuntur ad charitatem. ergo multi habent charitatẽ, qui non habent alias uirtutes.

3 Præt. Charitas in omnib. sanctis inuenitur: sed qdã sunt sancti, qui tñ aliquibus uirtutib. carẽt. dicit .n. Beda, quod sancti magis humiliantur de uirtutibus, quas non hẽnt, quam de uirtutib. quas habent glorietur. ergo nõ est necessariũ, quod qui hẽt charitatem, omnes uirtutes morales habeat.

Sed contra est, ꝙ ꝑ charitatẽ tota lex impleẽ. Dr̃.n. Ro. 13. ꝙ qui diligit proximũ, legẽ impleuit: sed tota lex impleri nõ põt nisi per oẽs uirtutes morales: qa lex ꝑcipit de oibus actib. uirtutũ, ut dr̃ in 5. eth.* ergo qui hẽt charitate, hẽt oẽs uirtutes morales. Aug.* ẽt dicit in quadam epist. quod charitas includit se omnes uirtutes cardinales.

Respondeo Dicendũ, ꝙ cũ charitate simul infundunẽ oẽs uirtutes morales. cuius rõ est: quia Deus nõ minus ꝑfecte operatur in operib. gratiæ, q̃ in operib. nãæ. Sic ãt uidemus in operib. naturæ, ꝙ nõ inueniẽ principiũ aliquorũ operũ ĩ aliqua re, qn inueniantẽ in ea, quæ sunt necessaria ad hmõi opera ꝑficiẽda: sicut ĩ aĩalib⁹ inueniunẽ organa, qbus perfici possunt opera, ad q̃ peragẽda aĩa hẽt ptãtẽ. K Manifestũ est ãt ꝙ charitas, inquantũ ordinat hominẽ ad finẽ ultimũ, est principiũ oĩum bonorum operũ, q̃ in finẽ ultimũ ordinari possunt: unde oportet ꝙ cũ charitate simul infundantur oẽs uirtutes morales, quibus hõ perficit singula genera bonorũ operũ. & sic patet, ꝙ uirtutes morales infusę non solũ hẽnt connexionem ꝑꝑ prudentiam, sed ꝑꝑ charitatẽ: & quod, qui amittit charitatẽ per peccatũ mortale, amittit omnes uirtutes morales infusas.

Ad primvm ergo Dicendum, ꝙ ad hoc ꝙ actus inferioris potẽtiæ sit perfectus, requiritur ꝙ nõ solũ adsit perfectio in superiori potentia, sed ẽt in inferiori. Si.n. principale agens debito modo se haberet

---

rũ, circulationes promittunt longã uitam astrologus diceret ui cturum dixerit. uterque n. s̃m cãs ꝓprias iudicium uerum protulit, & hoc pacto accidit in proposito: qm̃ de uirtutib. moralib⁹ acquisitis si sedm humanas causas iudiciũ fiat, dicuntur, & sunt inter maxima bona hominis, & simpliciter uirtutes, & hoc spectat ad moralem. Si autem de eisdem iudicandũ sit secũdũ supernaturales, & diuinas cãs, sic sunt & dicuntur uirtutes secundum quid, & hoc spectat ad theologũ. Vnde si non uis i hac re errare, aut despici tanquã uoluntarius creator uirtutũ, attende de quo habitu accin-ctus, naturali .s. an diuino de his loquatur & in quolibet uenerare ueritatem ẽt absolute prolatã: quia sub intelligitur in qualibet arte, & scia, quod gaudeat propriis. Secundo aduerte, quòd sicut prudẽtia acquisita pendet a uirtutib. moralibus, tanquã a proximis principiis stabiliẽtib. proximum prudentiæ finem, & ab appetitu naturali felicitatis, tanquã a primo principio stabiliẽ ultimum finẽ humanum: ita prudentia supernaturalis dependet a moralib. infusis tanquam a proximis principiis fines proximos supnaturales afferentib & a charitate tanquã a primo principio ultimũ supernaturalẽ finem in appetitu firmante. Tertio aduerte, ꝙ hic author ponit uirtutes morales acquisitas in Gentilibus multis, et eum inferius de necessitate gratiæ ad opera moraliter perfecta, & de actionib. infideliũ erit sermo, nooertes potando, qđ hic sermo fuerit de uirtutibus s̃m se, & non in natura lapsa. Quãuis .n. præsens sermo sit de uirtutibus secũdũ se, quia tamen author ipse expresse applicat eum ad Gentiles sine charitate, oportet hãc sustinere doctrinã ẽt in natura infirma, qualis fuit in Gentilibus huiusmodi.

*q. 63. a. 2. & 2.

concl. m.

concl. p. *ar. 1. ho. q. & q. 58. ar. 4.

Hf ad Ro. 14. in glo. ord. sumitus ex li. sen. q̃ sũt ex Aug. decerptæ. c. 106. to. 3.

---

svper qvæs. LXV.

ART. III.

Medina ar. 3.

IN ar. 3. eiusdem q. 65. nihil occurrit scribendum, nisi ꝙ hic uer. de connexione adiuuat illum de necessitate earundem moralium infusarũ cum sequenti, & econuerso, ut in q. 63. superius patet, &c.

in cor. ar.

330 porrecta per totum. Vir. q. 1. a. 10. ad 4. & q. 2. art. 3. ad 8. & q. 5. a. 2. cor. Quol. 12 a. 23. f.

C. 1. s pil. co. 5.

*C. 1. & 2. post med to. 5. idẽ habet Aug. ser. 3 dominic. 4. post 8. epiph qu est ser. 46. de temp. Id ẽt hẽ li. de lau. chari. c. 1. to. 10. & i trac. de 4. uirt. to. 9. concl. m.

beret, nõ sequeret̃ actio pfecta si instr̃m non esset bene dispositum. unde oportet ad hoc ꝙ hõ bene operet̃ in his, quæ sunt ad finem, ꝙ non solum habeat uirtutem, qua bene se habeat circa finẽ, sed ẽt uirtutes, quibus bñ se habeat circa ea, quę sunt ad finẽ. Nã uirtus, q̃ est circa finẽ, se hẽt ut principalis, & motiua respectu earũ, quæ sunt ad finẽ: & iõ cum charitate necesse est ẽt hẽre alias uirtutes morales.

AD 2m dicendum, ꝙ qñque contingit, ꝙ aliquis hñs habitum, patit̃ difficultatem in operando, & p consequens non sentit delectationem, & cõplacentiã in actu pp aliquod impedimentum extrinsecus supueniẽs sicut ille qui habet habitũ scientiæ, patit̃ difficultatem in intelligendo pp somnolentiã, uel aliquam infirmitatem. Et similiter habitus moraliũ uirtutũ infusarum patiunt̃ interdum difficultatem in operando pp aliquas dispositiones ꝯrias pcedentibus, actibus relictas, q̃ quidẽ difficultas non ita accidit in uirtutibus moralibus acquisitis: qa p exercitium actuũ quo acquirunt̃, tollunt̃ ẽt contrariæ dispositiones.

AD 3m dicendũ, ꝙ aliqui sancti dicunt̃ aliquas uirtutes non habere, inquantum patiunt̃ difficultatem in actibus earum rõne iam dicta, * quamuis habitus omnium uirtutum habeant.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fides & spes possint esse sine charitate.

AD QVARTVM sic procedit̃. Vr̃ ꝙ fides & spes nunquã sint sine charitate. Cum enim sint uirtutes theologicę [h] digniores esse uidentur uirtutibus moralibus etiam infusis: sed uirtutes morales infusæ non possunt esse sine charitate. ergo neque fides, & spes.

¶ 2 Præt. Nullus credit nisi uolẽs ut Aug. dicit sup Ioan. * sed charitas est in uoluntate sicut pfectio eius, ut s̃. dictum. † ergo fides non põt esse sine charitate.

¶ 3 Præt. Augu. dicit in Enchiridio * ꝙ [h] spes sine amore esse nõ põt: amor autem est charitas de hoc. n. amore ibi loquitur. ergo spes nõ põt esse sine charitate.

SED CONTRA est, quod Matthæi 1. dicitur in gloss. * ꝙ fides generat spem, spes uero charitatem: sed generans est prius generato, & potest esse sine eo. ergo fides potest esse sine spe, & spes sine charitate.

RESPON. Dicendũ, ꝙ fides & spes, sicut, & uirtutes morales, dupliciter considerari possunt. Vno mõ s̃m inchoationẽ quandã: alio modo s̃m pfectum esse uirtutis. Cum. n. uirtus ordinet̃ ad bonum opus agendum, uirtus quidem perfecta dicitur ex hoc, ꝙ potest in opus perfecte bonum quod quidem est dũ nõ solum bonum est, quod fit sed etiam bene fit, alioquin si bonum sit quod fit, non autem bene fiat, nõ erit perfecte bonum. vnde nec habitus, qui est talis operis principium habebit pfecte rõnem uirtutis: sicut si aliqs operetur iusta, bonum quidẽ facit, sed non erit opus perfectæ virtutis, nisi hoc bñ faciat, i. secundum electionem rectã, qđ est per prudentiam: & iõ iustitia sine prudentia non potest esse uirtus perfecta. Sic igit̃ [m] fides & spes sine charitate psũt quidẽ

*In corp. ar.

*trac. 26. in Io. aliquãtulũ a princ. to. 9.

†q. 62. ar. 1.

* Enchir. ca. 8. non procul a fine to. 3.

*glosa interlinearis ibi.

concl. m

SVPER QVÆST. LXV. ART. IIII.

Palud. 3. d. 16. q. 4. *Medina art. 4.*

IN ar. 4. eiusdem q. 65. aduerte, ꝙ hic est sermo de affirmatione, & negatione uirtutis rõne status, & nõ rõne essentiæ: qm eadẽ numero qualitas affirmat̃, & negat̃ uirtus scdm diuersa tẽpora. Intẽdit ergo author, ꝙ fides & spes sine charitate nõ sũt uirtutes, qa nõ sunt in statu uirtutis: cum charitate ãt sunt virtutes: quia sunt in statu uirtutis. Quare ãt, & quõ hoc accidat, scdm rõnem in lr̃a positã facile apparet theologis quo ad fidem de eius subiecto qđ est intellectus, nõ absolute, sed à uoluntate motus. Ex hoc. n. patet, ꝙ actus fidei. s. credere, Deo cũ non sit ab intellectu absolute, exigit necessario intellectũ motũ à uoluntate ad talẽ actũ, aliter non esset credere, nec fidei actus, ac p hoc bñ credere exigit intellectũ bñ motum a uoluntate, qđ esse nõ põt nisi uolũtas sit bñ affecta Deo, qđ est, p charitatẽ: & sic fides est in suo pfecto statu ex hoc ꝙ hẽt subiectũ, bñ dispositũ & sic est uirtus. Similiter quoq; accidit in spe: qm subiectũ eius est uolũtas affecta meritis, & ppea actus eius s. expectare beatitudinem a Deo, exigit in uolũtate meritũ, sine quo nõ esse sperare: sed hẽre merita cõtingit dupliciter. s. in intensione tm̃, & in re. Et rõ quidẽ uoluntas speret affectu tm̃ meritis in intẽsione actus qdẽ est spei, sed impfectus: si uero speret affecta meritis, in re, tunc spes est in suo pfecto an habente debitam in proprio subiecto dispositionẽ & sic est uirtus &c.

¶ In eodẽ 4. art. nota Nouitię circa illud, Credere est alicui ppria voluntate assentire, ꝙ Scot. in 15. di. 3. sen. in qõne literali nescio quo spũ duct⁹ non vult intellectum moueri à voluntate ad credendũ, sed sufficit eam non contra mouere. Affert enim, ꝙ aliter sequeretur ꝙ proposito in intellectu astra esse paria, posset uoluntas imperare credulitatem. Sed reuera experimur, ꝙ credere est uoluntarium, quàmuis æstimationes, & dubitationes ad alteram partem fiunt à persuasionibus, & apparentijs. unde obiecto sufficiente ad determinandũ intellectum ad alteram partem determinare absq; formidine alterius partis, ut obiectum fidei est, oportet uoluntate supplere mouendo intellectum ad assensum absq; formidine: alioquin fidei actus nunquàm erit, utpote carens sufficienti cã. nec inconueniat ex sola uoluntate credere astra esse paria. Sicut. n. uoluntas terminat potentiã rõnalem ad alterum cõtrariorum, ad quæ neutraliter se hẽt, ut dr̃ 9. Metaph. sic determinat intellectũ ad alterã partẽ contradictionis credendã, & sicut medicus ex solo odio determinat artẽ ad occidendũ infirmũ, ita ex solo amore alicuius quantũcunq; extranei determinat̃ quis ad credendũ id, cuius nullã hẽt rõnem.

331 Ferrecta per totum. Inf. q. 71. ar. 4. cor.

¶ In eodem 4. ar. dubium est de pportionali similitudine in lr̃a posita inter fidem ac spẽ ad charitatẽ & uirtutes morales acquisitas ad prudẽtiã. & rõ dubij est: quia, ut dictũ est hic est sermo de pfectione, & impfectione uirtutũ quo ad statum. ex hoc. n. sequit̃, aut qđ uirtutes morales sine prudentia sunt uirtutes scdm essentiã, licet nõ quoad statũ, si similitudo pportionalis tenet. Cuius tñ oppositũ dictũ est, dũ dictũ est, ꝙ sine recta rõne habitus tẽperantiæ dispositio tm̃ ad uirtutẽ esse põt aut ꝙ similitudo hic pportionalis non teneat.

¶ Ad hoc dr̃, quòd dupliciter intelligi põt, uirtutes morales sine recta rõne esse. Primo, ut sint qualitates habituantes uires aĩę ad tẽperata, ad iusta &c. absq; recta rõne omnino. Et si sic esset, hmõi habitus nõ essent uirtutes aliquo mõ, sed dispositiones ad uirtutes: quia deesset eis essentiale principiũ, ut patet ex diffinitione uirtutis. Et si in hoc sensu uerba lr̃æ suscipiãtur, tunc aut uelut exemplariter allata, aut scdm similitudinẽ aliqualẽ, puta in hoc qđ non sunt uirtutes simpliciter, sed inchoationes uirtutũ, exponenda sunt. Secũdo intelligi põt, ut tales habitus sint sine recta rõne perfecta q̃ est prudentia, & sic similitudo optime occurrit: qm qualitates habituãtes uires animæ ad temperata, ad iusta &c. secundum rectam rationem imperfectam extensiue, puta, quia adhuc non habituauit ad recte præcipiẽdum in comparationibus diuersarum materiarum, sed paulatim ad hoc tenditur, sunt uirtutes secundum essentiam, sed non perfectæ: quia non sunt in statu uirtutis, propter quod dicimus eas non esse connexas; & secundum hoc sicut hmõi uirtutes se hñt ad prudentiã, ita fides, & spes ad charitatem. utrobique enim contingit defectus status ex subtractione principij, & in dispositione subiecti. Virtutes enim morales habẽt pro subiecto appetitum, ut subest rectæ rationi perfectæ, quæ est prudentia simpliciter. & fides, & spes intellectum motum à uoluntate perfecta, & uoluntatẽ affectam meritis præsentibus, quorum utrunq; sola charitate habentur.

betur, & quoniam litera prudentiam pluries nominat: iô hic sensus eligendus ũt.
¶ In eodem 4. art. in rñsione ad primum, aduerte Nouitie, q̃ author distiguit uirtutes in eas secdm proprias rões puta fidei prudẽtiæ, tẽperantiæ &c. & in eas, ut uirtutis pfectæ rõnem hñt. Ita q̃ considerat fidẽ inquantum fides, & rursum fidem inquã tũ est simpliciter uirtus, & sic de alijs: & intendit, q̃ in hoc est diña inter fidem infusam, & prudẽtiã infusam, q̃ licet, neutra inquantum uirtus possit esse sine charitate fides tñ inquantũ fides, esse põt sine illa, quia põt habere sine illa opus suum. Saluatur.n. sine illa intellectus motus à uolũtate ad credendũ Deo secdm regulã diuinæ reuelationis, licet nõ pfecte. Prudentia aũt infusa nec inquantũ prudentia põt esse sine charitate, quia inquantum prudentia depẽdet magis ab ultimo, q̃ à finibus proximis: sicut scientia à primis principijs, & ppea sicut non põt esse sine moralibus infusis, a fortiori nõ pt esse sine charitate. Ex pdictis aũt patet, q̃ aliter se hẽt charitas ad fidẽ & spem, & aliter ad morales acquisitas. Istæ.n. non constituunt in esse uirtutis secdm essentiã, nec secdm statum p charitatẽ, aut aliquid eius: sed dũ imperant ab ea, ad superiorẽ ordinem referuntur: illæ aũt ex charitate pñtia sortiunt pfectionem statas. Propter quod Scotus in 36. d. q. 3. tenent fidem. & spem esse pfectas uirtutes sicut morales sine charitate, minus perspicaciter uidit.

*Ca. 9 to. 5.

*Ca. 6. in princ. to 5.

*In corp. ar.

SVPER Q. LXV. ART. V.

IN arti. 5. eiusdem quæst. nihil scribendum occurrit.

112 Perfecta sed tam

aliqualiter esse: pfecte autẽ uirtutis rõnem sine charitate non habent.[a] Cum.n. fidei opus sit credere Deo, credere aũt sit alicui ppria uoluntate assentire: si non debito modo uelit, nõ erit fidei opus pfectum, q̃ autẽ debito modo uelit, hoc est p charitatem, quæ pficit uoluntatem. Omnis enim rectus motus uolũtatis ex recto amore pcedit, ut Augu. dicit in 14. de ciuit. Dei.* Sic igit fides est quidẽ sine charitate, sed non pfecta uirtus: sicut tẽperantia, uel fortitudo sine prudentia. Et similiter dicendum est de spe: nã actus spei est expectare futurã beatitudinem à Deo, qui quidẽ actus pfectus est, si fiant ex meritis, q̃ quis hẽt qđ nõ põt esse sine charitate. Si aũt hoc expectet ex meritis, q̃ nondum hẽt, sed pponit in futurum acquirere, erit actus imperfectus, & hoc põt esse sine charitate & iõ fides, & spes pñt esse sine charitate: sed sine charitate pprie loquendo, uirtutes non sunt. Nã ad rõnem uirtutis ptinet, ut non solum secundum ipsam aliquod bonum operemur, sed etiam bene, ut dr̃ in 2. Ethi.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ uirtutes morales dependent a prudentia: prudentia aũt infusa nec rõnem prudentię habere pt absq; charitate, utpote deficiente debita habitudine ad primũ principium, quod est ultimus finis. Fides aũt, & spes sm pprias rões nec a prudẽtia, nec a charitate dependent: & iõ sine charitate esse pñt, licet nõ sint uirtutes sine charitate, ut dictũ ẽ.*

AD 2[m] dicendum, q̃ ratio illa pcedit de fide, quæ habet perfectam rationem uirtutis.

AD 3[m] dicendũ, q̃ Aug. loquit ibi de spe, secundum quod aliquis expectat futurã beatitudinem p merita, quæ iam habet quod non est sine charitate.

ARTICVLVS V.

Vtrum charitas possit esse sine fide & spe.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt, q̃ charitas possit esse sine fide & spe. Charitas enim est amor[b] Dei: sed Deus potest a nobis amari naturaliter, etia non præsupposita fide, uel spe futuræ beatitudinis. ergo charitas potest esse sine fide & spe.

¶ 2 Præt. Charitas est[b] radix omnium uirtutum, sm illud Ephes. 3. In charitate radicati & fundati: sed radix aliquando est sine ramis. ergo charitas potest esse aliquando sine fide, & spe, & alijs uirtutibus.

¶ 3 Præt. In Christo fuit[b] pfecta charitas: & ipse tñ nõ habuit fidẽ, & spẽ, qa fuit pfectus cõprehẽsor, ut ĩ dicet.* ergo charitas põt esse sine fide & spe.

SED CONTRA est, q̃ Apostolus dicit Heb. 11. Sine fide impossibile est placere Deo, quod maxime ptinẽt ad charitatem, ut patet sm illud Prouerb. 8. Ego diligentes me, diligo. Spes eti ãest, quæ intro ducit ad charitatẽ, ut ĩ dictum est.* ergo charitas non potest haberi sine fide, & spe.

*par. 3. q. 7. ar. 3. & 4. & q. 9. ar. 2. & q. 15. ar. 10.

*q. 62. ar 4.

RESPON. Dicendũ, q̃ charitas non solum significat amorem Dei, sed ẽt amicitiam quandam ad ipsum, quæ quidem sup amorem addit mutuam redamationem cum quadam cõicatione mutua, ut dr̃ in 8. Eth.* Et q̃ hoc ad charitatem ptineat, patet p id quod dr̃ 1. Ioã. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et 1. ad Corinth. 1. dr̃. Fidelis Deus, p quem uocati estis in societatem filij eius. Hæc autem societas hominis ad Deum, quæ est q̃dam familiaris conuersatio cum ipso, inchoat quidem hic in pñti p gratiam, pficiet autem in futuro p gloriam, quorum utrunq; fide, & spe tenetur. Vnde sicut aliquis non posset cum aliquo amicitiã habere, si discrederet, uel desperaret se posse habere aliquam societatem, uel familiarem conuersationem cum ipso: ita aliquis non põt habere amicitiã ad Deum, quę est charitas, nisi fidem habeat, p quã credat hmõi societatem, & conuersationem hominis cũ Deo, & speret se ad hanc societatẽ ptinere: & sic[m] charitas sine fide, & spe nullo mõ esse pt.[a]

*Ca. 2 & 3. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ charitas no est qualiscunq; amor Dei, sed amor Dei, quo diligiẽ ut beatitudinis obiectũ, ad qđ ordinamur p fidẽ & spẽ.

AD 2[m] dicendum, q̃ caharitas est radix fidei, & spei, inquãtũ dat eis pfectionẽ uirtutis: sed fides, & spes sm rõnẽ ppriã psupponunt ad charitatem, ut ĩ. dictum est, * & sic charitas sine eis esse non põt.

*q. 62. ar. 4.

AD 3[m] dicendũ, q̃ Christo defuit fides, & spes, pp id qđ est aliquid imperfectionis in eis: sed loco fidei habuit apertã uisionem: & loco spei, plenãm comprehẽsionem, & sic fuit pfecta charitas in eo.

QVAESTIO LXVI.

De æqualitate virtutum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de æqualitate uirtutũ. ET Circa hoc quęruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uirtus possit esse maior, uel minor.

¶ Secundo, Vtrum omnes uirtutes simul in eodem existentes sint æquales.

¶ Tertio, De cõparatione uirtutũ moraliũ ad intellectuales.

¶ Quarto, De cõparatione uirtutum moralium adinuicem.

¶ Quito, De cõparatione uirtu-

SVPER Q. LXVI. ART. I.

Medina ar. 1.

IN titulo primi ar. q. 66. memento, q̃ cũ aliquis habitus dicãtur uirtutes secdm qđ ni de uirtutibus intellectualibus ĩ q. 56. & theologicis informibus in q. pcedente dictũ est, & aliq simpliciter ut charitas, & uirtutes cardinales, ac morales oẽs infusę & acq̃sitæ, & totus articuli sermo circa hæc versetur, consequens est ut pñs titulus de uirtutibus

uirtutib. simpliciter accipiatur. Et confirmatur hoc, quia in lra uirt⁹ distinguitur cōtra scientiam & artē. ¶In corpore eiusdem primi articuli, nota primo, q istæ cōparationes in ista posite, inter prudēt. & &c. habebunt in hac eadē quæstione proprios articulos, & iō ibi examinādos relinquo. Nota secūdo, q author loquitur de uirtute pfecta scdm statum, quę sola dicitur simpliciter uirtus, cum negat eā posse intēdi scdm se, qd est intendi p extēsionem ad plura nunc q̄ prius, ut superius declarauimus diffuse. Et hinc manifeste habes, q de intentione authoris est doctrina dicta de cōnexione. s. q uirtus pficit in ppria materia, & iā cōnexa illis materijs. Si enim nō esset hoc, iam posset extēdi, ad quę prius non se extēdebat. Nota tertio, q hinc habetur differentiam quandā inter uirtutes intellectuales, & morales in hoc, q illę ēt imperfectæ scdm statū dicūt uirtutes: istæ aūt nisi sint scdm statum perfectæ, non dicūtur uirtutes. Dr. n. in lrā, q scientia & ars nō semper extendunt se ad oia sua: uirtus aūt ad oia sua se extendit. Et in pmptu cā huius est, q.s. minus exigitur ad cōstituēdū imperfectū, q̄ pfectū: uirtutes aūt intellectuales imperfectę habēt rōnem uirtutis nō em̄ sunt uirtutes nisi secundū qd: morales aūt hēnt pfecte rōnē uirtutis, ut patet ex iā pdictis. Nota quatuor cās in lra augmēti intēsiui uirtutum. s. consuetudinē, naturalē inclinationem, iudicium pspicacius, & grām. Et simul nota duas contra Stoicos rōnes, alteram ex latitudine medij, alterā ex latitudine uiæ ad indiuisibile mediū. Propinquior enim est scdm se indiuisibili, s iustitiæ medio uir pspicacioris iudicij, q̄ minoris acutę, & scdm opus distribuens æqualib. quasi æqualia, quàm multum distantia ab æqualitate. Propinquior quoq; est ad indiuisibile mediū inclinat⁹ naturaliter ad illud, quā non naturaliter: exercitatus, quàm nō exercitatus.

313 *Porrecta per totum.* Inf. art. 2. cor. & q. 73. arti. 2. ad 3. & q. 112. ar. 4. cor. Et 2. 2. q. 5. ar. 4. Et 3. d. 36. art. 4. Et ma. q. 2. ar. 9 ad 8. Et uir. q. 5. ar. 3. *Gl. ordinar. ib. d. *tex. 116. tom. 2. *tc. 19. t. c.

tum intellectualiū adinuicē. A

¶Sexto, De cōparatione uirtutum theologicarū adinuicē.

ARTICVLVS I.

Vtrum uirtus possit esse maior, uel minor.

AD PRIMVM sic procedirur. Vr̄ q uirtus non possit esse maior, uel minor. Dicitur enī in Apoc. 21. q latera ciuitatis Hierusalē sunt ꝥ æqualia: p hæc aūt significant uirtutes, ut glosa dicit ibidem.* ergo omnes uirtutes sunt æquales. nō ergo potest esse uirtus maior uirtute. B

¶2 Præt. Omne illud, cuius rō cōsistit in ᵇ maximo, non pōt esse maius, uel minus: sed rō uirtutis cōsistit in maximo. est. n. uirt⁹ ultimū potētię, ut Philos. dicit in 1. de cœlo.* & Aug. in 2. de lib. arbit. † ait, q uirtutes sunt maxima bona, quib. nullus pōt male uti. ergo vr̄, quòd uirtus nō possit esse maior, neque minor. C

¶3 Præt. Quantitas effectᵃ pēsatur secundū uirtutem ʰ agentis: sed uirtutes pfectę, quę sunt uirtutes infusæ, sunt à Deo, cuius uirtus est uniformis, & infinita. ergo uidetur quòd uirtus non possit esse maior uirtute.

SED CONTRA. Vbicunque potest esse augmentū, & superabūdantia, pōt esse inæqualitas: sed in uirtutib. inuenitur superabūdātia, & augmētū. dr̄. n. Matt. 5. D Nisi abundauerit iustitia uestra plus q̄ Scribarū, & Pharisęorū, nō intrabitis in regnū cęlorū. Et Prouer. 16. dr̄, In abūdāti iustitia uirt⁹ maxima est. ergo vr̄ q uirtus possit esse maior, uel minor.

RESP. Dicendū, q cū q̄ritur, utrum uirtus una possit esse maior alia, dupliciter intelligi pōt q̄stio. Vno mō i uirtutib. spē differentib. & sicᵐ manifestū est q una uirtus est alia maior. ᵒsemp E enim est potior cā suo effectu: & in effectib. tanto aliqd ē potiusᶜ, quāto est cāæ propinquus. Manifestū ē aūt ex dictis, q cā, & radix humani boni est rō: & iō prudentia, quę pficit rōnem, pfertur in bonitate alijs uirtutibus moralib. pficientibus uim appetitiuam, inquantū participat rōnem: & in his etiam tāto est una altera melior, quāto magis ad rōnem accedit. unde, & A iustitia, quæ est in uoluntate, pfert alijs uirtutib. moralibus: & fortitudo, quæ est in irascibili, pfertur temperantiæ quæ ē in cōcupiscibili, q̄ minus participat rōnē, ut patet iⁿ 7. Eth. † Alio mō pōt intelligi quæstio in uirtute eiusdem spēi. & sic scdm ea, quæ dicta sunt supra,* cum de intentionib. habituum agereē, uirtus pōt dupliciter dici maior & minor, uno mō scdm seipsam: alio mō ex parte participantis subiecti. Si igiē scdm seipsam consideret, magnitudo, uel paruitas eius attenditur scdm ea, ad q̄ se extendit.ᵖ Quicūq; B aūt habet aliq̄ uirtutem, puta tēperantiā, hēt ipsā quantum ad oia, ad q̄ se temperantia extendit, ᵠ qd de scientia, & arte nō cōtingit. Non. n. quicunq; est Grāmaticus, scit oia, q̄ ad Grāmaticā ptinēt. & secundū hoc bene dixerunt Stoici, ut Simplici⁹ dicit* in cōmēto Prędicamētorū, q ʳuirtus nō recipit magis neq; minus,ᵘ sicut sciētia uel ars, eo q rō uirtutis consistit in maximo. Si uero cōsideret uirtus ex parte subiecti participātis, sic contingit uirtutē esse maiorē uel minorē, siue scdm diuersa tēpora in eodem, siue in diuersis hominibus: quia ad attingēdū mediū uirtutis, qd est ꝭm rōnē rectam, unus est C melius dispositus quam alius, uel pp maiorē assuetudinem, uel pp meliorem dispositionem naturæ, vel pp pspicacius iudicium rationis, aut etiam propter maius gratiæ donum, quod unicuique donaē scdm mēsurā donationis Christi, ut dicit ad Ephes. 4. Et in hoc deficiebant Stoici, æstimantes nullum esse uirtuosum dicendum, nisi, qui summe fuerit dispositus ad uirtutem. Non enim exigitur ad rōnē uirtutis, q attingat rectæ rōnis mediū in indiuisibili, sicut Stoici putabant, sed sufficit ppe mediū esse, ut in 2. Eth.* dicitur. Idem ēt indiuisibile signū un⁹ propinqus, & prōptius attingit, quā ali⁹, sicut D ēt patet in sagittatorib. trahentib. ad certū signum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q æqualitas illa nō solū est scdm quantitatem absolutam, sed est ēt secundū pportionem intelligenda: q.a oēs uirtutes pportionaliter crescūt in homine, ut infra diceē*.

AD 2ᵐ dicendū, q illud ultimum quod pertinet ad uirtutem, potest habere rationem magis, uel minus boni secundum prædictos modos, cum non sit ultimum indiuisibile, ut dictum est*.

AD 3ⁿ dicēdum, q Deus non operatur secundum necessitatem naturæ, sed secūdum ordinē suæ sapientiæ, secundum quam diuersam mensurā uirtutis hoibus largitur, secundum illud ad Ephes. 4. E Vnicuique uestrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

*c. 6. t. 59. *Q. 52. ac ti. 1. concl. *In pdica. qualitatis. concl. *c. 6. t. 30. *Art. seq. *In corp art.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnes uirtutes simul in eodem existentes sint æquales.

AD SECVNDVM sic procediaur. Vr̄ q non oēs uirtutes in uno, & eodē sint æqualiter intensæ. Dicit enim Apostolus 1. ad Corint. 7. Vnusquisq; enim

SVPER Q. LXVI. ART. II.

Med. ar. 2.

IN titulo articuli secundi quæstionis sexagesimæsextæ, titulum loquitur de uirtutibus sicut in præcedenti titulo, scilicet de uirtutibus simpliciter, ut patet in processu.

314 *Porrecta per totum.* Sup. ar. 1. ad 1. & infra q. 71. ar. 2. ad 3. Et 2. d. 42. q. 2. ar. 5. ad 6. Et 3. d. 36. a. 4. et mal. q. 2. ar. 9. ad 8. Et uirt. q. 5. ar. 3.

sia.

¶ In corpore eiusdem articuli, hoc primum declarandū occurrit Nouit [?] q̄ nō æqualitatis, q̄ ex Augu. ista tractat. cōsistit hoc. Si virtutes nō essent æquales, oporteret q̄ aliqua haberet istas quatuor cōditiones inæquales, nā ad æqualitatē requirit æqualitas oīum, sicut ad cōnexionē simultas omnium: q̄a æqualitas est q̄dā cōnexio uirtutū sc̄dm q̄titatē, ut patet sed non pōt fieri, ut vna uirtus minus habeat de vna illarum quatuor conditionū, quàm de alijs. ergo. Probatur minor ponēdo duos, in quorū vno sit fortitudo minus habēs de cōditione prudentiæ, & in altero fortitudo magis habens prudentiæ, & deducendo ad incōueniens, q̄ similiter sunt æquales in fortitudine, & inæquales in fortitudine & patet sequela quo ad primā partē ex aduersario. quo ad sc̄dam ex ueritate: q̄a alteri᾽ fortitudo est prudentior, ac p̄ hoc maior apparet, q̄ ēt in uno, & eodē oportet æquales esse has quatuor cōditiones i qualibet materia cardinaliū virtutū. idē est enim iudiciū in vno, & eodem, & in duobus.

*Cap. 4. tom. 3.

¶ Declarādū est sc̄do, q̄ q̄a uirtutes sc̄dm inclinatiōes ad p̄prios actus nō sūt æquales nec q̄titatiue, nec p̄portionaliter, ut in lra dr̄: in cōsione ad sc̄dm dr̄. Vnus & idē hō promptior est ad actū uni᾽ uirtutis, q̄ ad actū alterius: & ad hūc sensū reducēda uidentur dicta alibi ab authore. ita q̄ si dicā uirtutes æquales sc̄dm habitū, & nō sc̄dm actū, ut in 36. d. tertij hoc dicentes seq̄ vr̄ author: sed dica, q̄ uirtutes sc̄dm formale in habitu, sunt æquales: sc̄dm, uero materiale sunt inæquales, q̄d est dicere, Habitus uirtutū, ut gnc. ut subiecta uirtuti à prudētia, uel charitate. sunt æquales p̄portionaliter: ut uero ph sūt eadē, ut tēdēcia in p̄pt as materias, sunt inæquales.

*Ar. p̄ced.

concl. m

habet propriū donum à Deo, F alius quidem sic, alius aūt sic: nō esset aūt unum donū magis proprium alicui, quàm alio, si omnes uirtutes dono Dei infusas q̄libet [h] æqualiter haberet. ergo vr̄ quòd nō omnes uirtutes sint æquales in vno, & eodem.

¶ 2 Præ. Si omnes uirtutes essent æque intēsæ in uno, & eodē, sequeretur q̄ quicunque excederet aliquē i una uirtute, [h] excederet ipsum in oībus alijs uirtu G tibus, sed hoc patet esse falsū: q̄a diuersi sancti de diuersis uirtutibus p̄cipue laudantur: sicut Abrahā de fide, Moyses de mānsuetudine, Iob de patientia. vn̄ de quolibet Cōfessore cantat̄ i Ecclesia; Nō est inuētus similis illi, q̄ conseruaret legē Excelsi, eo q̄ q̄libet habuit p̄rogatiuā alicuius virtutis. n̄ ergo oēs uirtutes sūt æquales i uno, & eodē.

¶ 3 Præt. Quanto habitus est in- H tēsior, [h] tanto hō s̄m ipsum delectabilius, & prōptius operat̄: sed experimēto patet, q̄ unus hō delectabilius, & prōpti᾽ operat̄ actū uni᾽ uirtutis, quā actū alterius. non ergo oēs uirtutes sunt æquales in uno, & eodem.

Sed contra est, q̄ Aug. dicit in 6. de Trinita. Quòd quicunq; sunt æquales in fortitudine, æquales sunt in prudētia & tēperātia, & sic de alijs: hoc aūt n̄ es- I set, nisi oēs uirtutes uni᾽ hoīs essent æquales. ergo oēs uirtutes vnius hominis sunt æquales.

Resp. Dicendū, q̄ q̄titas uirtutū, sicut ex dictis patet, pōt attendi dupliciter. Vno mō s̄m rōnē spēi, & sic nō est dubiū, q̄ una uirtus unius hoīs sit maior, q̄ alia, sicut charitas fide, & spe. Alio mō pōt attendi s̄m participationē subiecti, prout. s. intendit̄, uel remittit̄ in subiecto: & [m] K s̄m hoc oēs uirtutes unius hoīs sunt æquales quadā æqualitate proportionis, inquantum æqualiter crescunt in hoīe [o] sicut digiti manus sunt inæquales s̄m quantitatem, sed sunt æquales sc̄dm proportionem, cum proportionabiliter augeant̄ hmōi aūt æqualitatis oportet eodem mō rōnem accipere, sicut, & connexionis. Aequalitas enim est quædā connexio uirtutum s̄m quantitatem. Di- F ctum est autem supra, * quòd ratio connexionis virtutum dupliciter assignari potest. Vno modo secūdum intellectum eorum, qui intelligunt per has quatuor uirtutes, quatuor conditiones generales virtutum, quarum una simul inuenitur cum alijs in qualibet materia: & sic uirtus in qualibet materia non potest æqualis dici, nisi habeat omnes istas conditiones æquales. Et hanc rationem æqualitatis virtutum assignat Aug. in 6. de Tri. * dicens. Si dixeris æquales esse istos fortitudine, sed illum prǽstare prudētia, sequitur quòd huius fortitudo min᾽ prudens sit, ac per hoc nec fortitudine æquales sint, q̄n G est illius fortitudo prudētior: atq; ita de cæteris uirtutib. inuenies, si oēs eadē cōsideratione percurras Alio modo assignata * est rō connexionis uirtutum secundum eos, qui intelligunt hmōi uirtutes habere materias determinatas: & secundum hoc rō connexionis uirtutum moraliū accipitur ex parte prudentiæ, & ex parte charitatis quantum ad uirtutes infusas: non autem ex parte inclinationis, quę ē ex parte subiecti, ut supra dictum est. * Sic igitur, & rō æqualitatis uirtutum potest accipi ex parte prudētiæ quantum ad id, quod est formale in omnib. uirtutibus moralibus. Existente enim ratione æquali- H ter perfecta in uno, & eodē, oportet q̄ proportionaliter secundum rationem rectam medium constituatur in qualibet materia uirtutum. [p] Quantū uero ad id, quod est materiale in uirtutibus moralib. scilicet, inclinationem ipsam ad actū uirtutis, pōt esse vnus homo magis promptus ad actum unius virtutis, quàm ad actum alterius uel ex natura, uel consuetudine, vel etiam ex gratiæ dono [q].

*q. 65. ar. 1.

*Ca. 4. circa princ. tom. 3.

*q. p̄ced. ar. 4.

*q. 65. art. 1. & 2.

concl. p

Ad primum ergo dicendū, q̄ uerbum Apostoli potest intelligi de donis gratiæ gratis datæ, quę nō sunt cōia omnibus, nec omnia æqualia in uno & eodem: vel potest dici quòd refertur ad mensuram I gratiæ gratum facientis, secūdum quam unus abūdat in omnibus uirtutib. plus quàm alius, propter maiorem abundantiam prudentiæ, uel etiam charitatis, in qua connectuntur omnes uirtutes infusę.

Ad 2m dicendū, q̄ vnus [d] sanctus laudatur prę- cipue de una uirtute, & alius de alia propter excellentiorem promptitudinem ad actum unius uirtutis, quàm ad actum alterius. Et secūdum hoc etiam patet responsio ad tertium.

[d] 17.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes morales praeemineant intellectualibus.

AD TERTIVM sic procedit̄. K Vr̄ q̄ uirtutes morales p̄eemineant intellectualib. Quod enim [n] magis est necessarium & permanētius, est melius: sed uirtutes morales sunt permanentiores ēt disciplinis, quæ sunt virtutes intellectuales, & sūt ēt magis necessariæ ad uita humanam. ergo sunt præferendę uirtutibus intellectualibus.

¶ 2 Præt. De rōne virtutis est,

SVPER Q. LXVI. ART. III.

Med. ar. 3.

IN arti. 3. eiusdem 66. quæstionis dubium occurrit circa distinctionem in litera factam de uirtute, quòd sumitur dupliciter, scilicet secundum rationem speciei in ordinē ad obiectū, & secundū ordinem ad actum. Hęc nanq; distinctio conuenientia habet membra: nam uirtus secundum rationem speciei habet ordinē ad actum, & econuerso:

*Porrò per totum. Sup. q. 61. ar. 1. ad 3. & infr. q. 68. ar. 7. & 8. cor. Et 2. 2. q. 23. ar. 6. ad 1. & q. 161. art. 5. cor. Et 4. d. 33. q. 3. ar. 3. co. Et vit. q. 1. ar. 12. cor.

uarso: quia potentiæ & habitus specificantur ex actibus, & actus ex obiectis, ut habetur in secundo de anima.

¶Ad hoc dr̃, ꝙ uirtus dupliciter respicit actū. primo ut specificantē ipsam: Scđo, ut effectū ipsius. & primo mō actus cadit sub primo mēbro implicite, ut obiectio probat: scđo aūt mō spectat ad sedm mēbrū. Intendit. n. author, ꝙ uirtus pōt considerari dupliciter, primo scđm specificā differentiā, seu rōnem ut sic: secūdo scđm hāc conditionem, s. esse principium actus recti: & uult, ꝙ prima consideratio iudicet uirtutē simpliciter, quia scđm proprium cōstitutiuū essentialiter: secunda iudicet eam scđm quid, quia secundum communia. & consequenter uult, ꝙ uirtutes intellectuales sint nobiliores simpliciter, ꝙ̃ morales: quia habēt nobilius obiectum. Morales autem sunt nobiliores secundū quid: quia dant non solum facultatem actus recti, sed facultatem recte utendi ipsa facultate, quod est manifeste esse perfectius principiū actus: & hoc habet uirtus moralis, quia perficit appetitum, cuius est mouere seipsum, & cæteras potentias. Hæc autem ideo breuiter transeo, quia superius declarata sunt.

*ca. 12. in fine. to. 5.

*cap. ult. com. 5.

C

¶In eodem tertio articulo dubium est de rōne in litera assignata, quare obiectum rationis nobilius est obiecto appetitus, quia scilicet ratio apprehendit aliquid in uniuersali: appetitus autē tendit in res, quæ habent esse particulare, tum quia, & ratio apprehendit particulare, & appetitus tendit in uniuersalia. appetimus enim famam, & gloriam in communi, & odimus latronum genus: tum quia res habent nobilius esse in particularib. quàm in uniuersali: quia illud est reale, hoc rationis: illud simpliciter, hoc secundum quid.

¶Ad hoc dicitur, quòd quia de nobilitate intellectus, & uoluntatis in prima parte dictum est, ideo author breuiter pertransiens, hanc rationem affert, in qua duo tanguntur, scilicet modus operandi utriusq;, & cōditiones obiectorum. Vniuersalitas D nanq; & particularitas extra conditiones sunt obiectorum rōnis & appetitus. tendere aūt ad extra, & habere in se, modi sunt operandi, ille appetitus, iste intellectus: & illa quidem in litera exprimitur, iste aūt non, sed insinuatur, & ex opposito, & ex cōditione obiecti, quia uniuersale in aīa est. Est igr̃ nobilior ratio appetitu, quia apprehendit in uniuersali, idest, quia respicit res scđm esse eleuati, in quo uniuntur oīa particularia, ꝗ in re diuisa sunt. Cum. n. dispersa in inferiorib. unita sint in superiori, & particularia in uniuersali uniātur, in seipsis dispergantur, cōsequens est ut uniuersale altioris sit ordinis: & hoc directe intēdit litera, ꝗ ex obiecto testat̃ se procedere. Modus aūt operādi, q optimā quoq; constituere rōnē, hic nō est necius: sed in uti illo memēto cū de uoluntate, & intellectu respectu Dei in patria loquerer: ibi. n. stāte paritate obiecti ex mō preminet intellectus. Ad obiecta aūt in oppositum dr̃, ꝙ psens sermo non comparat rōnē appetitui intellectiuo in spem, sed appetitui cōmuni, uo E luntati, irascibili, & concupiscibili. Vnde patet, quòd sicut ratio per se primo est uniuersalis, & reflexe particularis: ita appetitus per se respicit res in particulari permissiue, inquantum intellectiuus est, respicit uniuersale. Cōparatio autem fit scđm primaria, nō scđm secūdaria obiecta. Dr̃ scđo, ꝙ quia appetitus hoc ipsum ꝙ tendat in uniuersale, habet à ratione ideo ratio, quę ea seipsa hoc habet, & in hoc est nobilior. Et ut excludatur omnis cauillatio, dicito ꝙ uis rationis consistit in hoc, ꝙ ratio tendit ex se in uniuersale, ita ꝙ habet ipsum ut proprium, quòd nulli alteri conuenit: quia appetitus si tendit in uniuersale, habet hoc ex alio, & ut communicatum & participatiue tm̃ cuius signum appetitus tendit in uniuersale magis ex ea parte qua distribuit̃ in particularia, ꝗ̃ inquantum in se unit illa, cuius oppositū accidit in intellectu, & est magnitudo ratione uniuersalis Appetimus n. gloriam in uniuersali, proquanto uellemus gloriam extēdi

ꝙ bonū faciat habentem: sed scđm uirtutes morales dicitur hō bonus, non aūt secundum uirtutes intellectuales, nisi forte secundum solam prudentiam. ergo uirtus moralis est melior ꝙ̃ uirtus intellectualis.

¶3 Præt. Finis est nobilior his, ꝗ sunt ad finem: sed sicut dr̃ in 6. B Eth.* uirtus moralis facit rectā intentionē finis, prudētia aūt facit rectā electionem eorum, ꝗ sunt ad finē. ergo uirtus moralis est nobilior prudentia, ꝗ est uirtus intellectualis circa moralia.

Sed contra. Virtus moralis est in rationali ꝑ participationē: uirtus aūt intellectualis in rōnali ꝑ essentiā, sicut dr̃ in 1. Eth.* sed rationale per essentiam est nobilius, ꝙ̃ rationale ꝑ participationē. ergo uirtus intellectualis est nobilior uirtute morali.

Resp. Dicendū, ꝙ aliquid pōt dici maius uel minus dupliciter. Vno mō, simpliciter. Alio mō, secundum quid. Nihil. n. prohibet aliquid esse melius simpliciter, ut Philosophari, ꝙ̃ ditari: qđ tamen non est melius scđm qđ, idest, necessitatem patiēti. Simpliciter aūt consideratur unumquodq; quando consideratur secūdum propriam rationem speciei: habet antem uirtus speciē ex obiecto, ut ex dictis patet.* Vnde simpliciter loquendo, illa uirtus nobilior est, quæ habet nobilius obiectum. Manifestum est aūt ꝙ obiectum rationis est quàm in particulari.

A ad oēm gloriā. Et similiter odio habemus latronū genus, ꝓquanto ad oēs latrones odiū extendimus: intelligimus hæc in uniuersali ecōuerso pro qto, s. diuisa ad unū cōtemplando tenemus.

¶Ad secundā aūt obiectionē dr̃, ꝙ esse in uniuersali non sumitur pro denominatione, ꝗ dr̃ uniuersalitas, s. ꝓ esse in materiali à quo in anima existente res extra denominatur extrinsece uniuersalis. Constat aūt, ꝙ esse materiale est reale, & nobilioris ac altioris ordinis adeo, ut unū indiuiduum immaterialis ordinis æquiualeat īfinitis particularib. materialiter. Et licet esse immateriale rerū materialiū sit esse earum scđm quid, est tm̃ in se, & in ordine uniuersi esse simpliciter, & eminentius: sicut bos in Sole non est bos simpliciter, tamen esse Solis ꝙ est eminenter bos, est esse simpliciter nobilius. unde consueuit dici, ꝙ bos est simpliciter bos in particulari, & bos, & scđm qd in anima: esse tamē ens nobilius in aīa, quàm in particulari. & hoc sufficit proposito, ubi de nobilitate simpliciter obiecti, & non respectu huius, nec illius specialis ꝓdicati, puta bouis, equi &c. est sermo.

*Q. 60. a. 5.

¶In eodem artic. 3. dubiū est, quia author uidetur in calce articuli quasi retractare conclusionē huius articuli, s. ꝙ uirtutes intellectuales sunt simpliciter loquendo, nobiliores ꝙ̃ morales, dū dicit, ꝙ ratio uirtutis magis cōpetit morali, & ꝙ uirtutes intellectuales sunt nobiliores habitus: quasi dicat, ꝙ nō sunt nobiliores uirtutes, ꝗuis sint nobiliores habitus. Et confirmat̃ hæc sententia ex supradictis in art. 3. q. 56. ubi dictū est, ꝙ uirtutes intellectuales sunt uirtutes scđm quid: morales aūt sunt uirtutes simpliciter, ꝓp rōnē hic tactā, & ibi explicatā: quia. s. moralis ꝑficit ad rectitudinē actus in se, & in eius usu, intellectualis aūt in se tm̄: ex hoc. n. arguitur facile sic. Quod est tale simpliciter, est nobilius in esse tali, quàm quod est tale secundum quid: sed moralis est uirtus simpliciter, intellectualis secundum quid. ergo moralis est nobilior uirtus quàm intellectualis.

¶Ad hoc dr̃ concedēdo, ꝙ author in calce articuli declarauerit intentionem suam, ꝙ intendit has tres propositiones esse ueras & stare simul. Virtutes intellectuales sunt nobiliores moralibus. Virtutes intellectuales sunt nobiliores habitus, quam morales. Virtutes morales sunt nobiliores uirtutes, quàm intellectuales: ꝗm in prima fit cōparatio non scđm hanc uel illam rōnē, sed simpliciter: in secunda in ratione habitus: in tertia in rōne uirtutis. Sed huic expositioni obstat, primo, quia sermo authoris debet esse formalis, ac per hoc in tractatu de uirtutib. nono, dicēs, ꝙ intellectuales uirtutes sunt nobiliores moralibus, debet uerificari formaliter, s. de uirtutibus, inquātū uirtutes sunt. Obstat, secundo, quia author ipse in hac litera uult, ꝙ uirtus inquātum uirtus habet speciem ex obiecto, & ex hoc iudicetur nobilior simpliciter. Si. n. à doctrina sensus formalis tollitur, obiecta incertitudinis plena sunt, ut dr̃ in 4. Metaphysicæ. Dicendum E est ergo, ꝙ intentio authoris hæc est, duas tantum propositiones constituere, s. primā simpliciter, & tertiam secundum quid. i. cū determinatione, ut declarabitur secunda. n. incidit cum prima ut declarabitur. in sensu enim exposito impertinens: nō enim hic de habitus ratione tractatus est.

¶Ad quorū euidentiā sciendum est, ꝙ dupliciter exponi potest sermo de uirtutibus, inquantum uirtutes. pōt nanq; ibi; inquantum determinare rōnē communem uirtutis: & potest determinare specificas differentias uirtutū. si determinet cōmunis ratio uirtutis; sic uirtutes morales sunt nobiliores intellectualib. quia communis ratio uirtutis, ut in litera dr̃, sumitur ex ordine ad actum, in quo præstant morales intellectualibus. si uero determinentur specificæ differentiæ uirtutum, sic intellectuales præstant moralibus: quia habent nobilius obiectū, unde specificas sortiuntur differentias: & totum oppositum est eius, quod præcedens expositio credidit, quia uirtutes intellectuales sunt

simpliciter nõ solũ nobiliure entia, sed nobiliores uirtutes moralib. licet sint ignobiliores sc̃dm communem rõnẽ uirtutis, q̃ magis conuenit moralib. immo eis simpliciter, & intellectualibus sc̃dm quid. Sed hæc maior nobilitas, s. habere communem rõnam uirtutis simpliciter, non dat maiorẽ nobilitatem simpliciter, sed sc̃dm quid: quia spectat ad esse principiũ act⁹. Vnde, ut in litera dr̃, nõ sumitur nobilitas simpliciter maior, sed sc̃dm quid: & similiter ex eo, q intellectuales uirtutes sunt sc̃dm quid uirtutes secundum communẽ uirtutis rationem, non nisi secundum quid ignobiliores censentur. Et propterea in litera concluditur, quòd uirtutes intellectuales, licet minus communem uirtutis rõnem habeãt,

*q.9.ar.3. sunt nobiliores habitus simpliciter, & non in ratione habitus.

concl. m Si enim essent nobiliores in ratiõe habitus tantum, essent nobiliores secundum quid, cum sit prædicatum ualde commune unde prima propositio est simpliciter uera & formalis, scilicet, Virtutes intellectuales sunt nobiliores moralibus: quia ex propriis rationibus specificis uendicant sibi maiorem nobilitatem quàm morales. Tertia autem propositio est uera cum determinatione: unde & in litera non habetur. Nec acceptarem eam nisi cum determinatione hoc modo, uirtutes morales sunt nobiliores uirtutes secundum communem rationem uirtutis, quàm intellectuales: sine hac enim determinatione contradictoriam concederem. Nec obstat doctrina superius habita in quæst. 56. & pluries repetita de uirtute simpliciter, & secundum quid: quia secundum communem uirtutis rationem intelligitur. hunc sensum memento reducere, similia inuenies.

¶In corpore eiusdem articuli aduerte primo, quòd Scotus cum sequacibus, quia tenet uoluntatem nobiliorem intellectu, consequenter ponit uirtutem moralem nobiliorem prudentia, quę est intellectualis. & nõ solũ in hoc principio discordat, sed quia ponit prudentiam & uirtutem moralem circa idem obiectũ, ac per hoc æqua est apud ipsum nobilitas ex parte obiecti, & aperte errat: quia licet sit idem obiectum materiale, puta, agibilia, prudentiæ tamen obiectum est sub ratione ueri, uirtutis autem moralis sub ratione boni: ueri autem ratio nobilior est simpliciter, quia absolutior. Aduerte secundo, ne te decipiat materia intellectualis uirtutis, puta artis, & propterea neges eã nobiliorem simpliciter, respice ad rationem literæ, quia scilicet est de eis in uniuersali, & quiesces non abnegando ignobilitatem secundum quid pro quanto ad uilia experiendo descendit uirtũ que.n. eis conuenit, ut in primo Metaphysicæ dr̃, iudicare scilicet, & agere. & propterea sic suscipere memento, quòd prudentia, & ars sunt circa singularia, ut prius, & essentialius, inquantũ cognoscitiuæ sunt circa uniuersalia: unde nobilitatem simpliciter retinent, ut in litera dicitur.

¶In responsione ad tertiũ eiusdem articuli, dubium arduũ occurrit in uia amborũ, & simpliciter, quomodo. s. sit uerum Prudentiam dirigere morales uirtutes ẽt in præstituendo finem: & simpliciter quidẽ in Sc̃da secundæ discutiendam erit in q. 47. Ad hominem uero nunc duplici rõne differendum puto. Primo, quia hoc repugnat a uł superius dictis, & inferius in Secunda secundæ loco allegato. superioribus quidem pro quanto dictum fuit, quòd prudentia principium, quod est finis, habet à uirtute morali: quia qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. inferioribus autem, quia expresse negabitur ex proposito, prudentiam præstituere finem moralibus uirtutibus. Secundo, quia ex hoc pendet principale intentum huius articuli quo ad prudentiam, an scilicet nobilior sit prudentia uirtute morali, ut tius argumentu tangit.

¶Ad huius difficultatis euidentiam ponendus ante oculos est progressus nostræ mentis in illis, ut ex eo rationem dictorum sumere, & reddere ualeamus, & quid simpliciter, & quid secundum quid intelligatur, discernamus. In mente nostra primo omnium est synderesis, qua non solum omne bonũ prosequen-

nobilius, q̃ obiectum appetit⁹, ratio.n. appręhendit aliquid in uniuersali, sed appetitus tendit in res, q̃ habẽt esse particulare. unde simpliciter loquendo, uirtutes intellectuales, quæ perficiũt rationem, sunt nobiliores quàm morales, quæ perficiunt appetitum. Sed si consideretur G uirtus in ordine ad actũ, sic uirtus moralis, quæ perficit appetitũ, cuius est mouere alias potentias ad actum, ut supra dictũ est, *nobilior est. Et quia uirtus dr̃ ex eo, quod est principium alicuius actus cum sit perfectio potentiæ, sequitur ẽt q[m] ratio uirtutis magis competat uirtutib. moralib. q̃ uirtutibus intellectualibus: quamuis uirtutes intellectuales sint nobiliores habitus simpliciter[n].

Ad primum ergo dicendum, q uirtutes morales sunt magis permanentes, quàm intellectuales pp exercitium earum in his, quæ pertinent ad uitam communem. Sed manifestum est, q obiecta disciplinarum, quę sunt necessaria, & semper eodem mõ se habentia, sunt permanentiora quàm obiecta uirtutum moralium, quæ sunt quædam particularia agibilia. Quod au-

F dum, & malum fugiendum, felicitatem appetendam, & miseriam fugiendam: sed bonum rationis prosequendum, & malum oppositum uitandum iudicamus naturaliter. & hinc in appetitu naturaliter inest non solum inclinatio ad bonum prosequendum, & malum uitandum, ad beatitudinem appetendã, & miseriã fugiendã: sed imperfecta quædam inclinatio ad uiuendum sc̃dm rectam rationem. Et licet synderesis sit uirtus, quia est intellectus principiorum, inclinatio tamẽ hæc appetitus non est uirtus, quia imperfecta est. Ratio autem quare in appetitu non est perfecta naturalis inclinatio, ut sit sufficiens ad uirtutem, sicut in ratione est iudicatorium naturale sufficiens ad uirtutem, est, quia appręhensio trahit res ad se, & iudiciũ perficitur sc̃dm esse, quod res habent in nobis: appetitus autem tendit ad res in se, & perficitur in adeptione rei. Ex hoc.n. prouenit, quòd inclinatio ad bonum eget habitu rectificante electionem, in uoluntate quidem quo ad bonum rationis in operationib. in appetitu uero sensitiuo quo ad bonum rõnis in passionib. qua adipiscatur finem, & ipsa impotens ad hoc à rõne uirtutis deficiat: iudicium aũt naturalis iudicii circa principia tali adminiculo non eget, sed in seipsũ manens recti semper sit principium actus perfecti, qui est iudicare. Synderesis igitur in intellectu iudicante, & proponente non solum finem ultimũ, sed fines proprios uirtutum moralium, dum in passionibus, & operationibus sc̃dm rationem uiuendum iudicat, & appetitu inchoatiue inclinato ad hos fines, scilicet bonum rationis in operationibus, bonum rationis in timoribus, & audacia, bonũ rationis in delectationibus &c. discurritur ex huiusmodi principiis firmatis in intellectu, & inchoatis in appetitu, subsumendo aliquod minus uniuersale, puta, abstinere à delectationibus uenereis, rẽpublicam defendendã, & concluditur modus in delectationibus, & sic de aliis. Hic aũt discursus prudentiæ generatiuus est, & conclusio eius est modus in operationibus, seu pas- J sionibus seruandus, qui nil aliud est quàm medium rationis in materia morali. principium autem eius est synderesis ex parte appręhensiua, & naturalis inclinatio ad bonum rationis in concupiscẽtiis & delectationibus ex parte appetitiua. Ad hunc quoque discursum perfectum, iudicio scilicet, & præcepto, sequitur in appetitu conclusio electionis, qua scilicet eligimus delectationes in ordine ad modum illum, medium illud, bonum illud rationis. In hac enim electione potest perficere simul duo ex parte obiecti, scilicet passiones ipsas modificatas, & modum ipsum. & intueri quòd modus spectat ad finem moralis uirtutis, quia est ipsum rationis bonum participatum in materia morali: passiones autem ipsę spectant ad id, quod est ad finem: utuntur enim eis uirtutes propter bonum rationis. Et sicut prudentia generatur frequenti discursu ex fine, sic præexistente, & concludente medium: ita uirtus moralis generatur ex frequenti electione subsequente simul. genita autem iam utraque uirtus sic connectitur, ut humana ratio non solum synderesi, sed prudentia rectificata de K fine uirtutis illa rectificante eam de finalitio absoluto, ista rectificante eandem de eodem applicato ad minus uniuersala, quam sit uniuersale synderesis, uel etiam ad singulare, quoniam prudentia est etiam singularium r & rursus mota non solum ab appetitu naturali talis finis, sed perfecta uirtute inclinante in talem finem, discurrit ad ulteriores conclusiones, donec perueniatur ad perfectionem status uirtutis, uel ad firmandum easdem, & proportionaliter ad eligendum mouetur appetitus. Hic est progressus mentis nostræ, in quo triplicem aduertere potes distinctionem, unde clarificari ambigua occurrentia possunt. Prima est de fine uirtutis moralis, quòd sumitur dupliciter, scilicet absolute, seu in sua communitate, & applicata ad speciales actus occurrentes in exercitio uitæ humanæ. Secunda est de uirtutibus moralibus & prudentia, quòd sumuntur dupliciter scilicet in fieri, & in facto esse secũdũ essentiam.

Tertia

tē virtutes morales sunt magis necessariæ ad uitā humanā, nō ostēdit eas esse nobiliores simpliciter, sed quo ad hoc. quinimmo virtutes intellectuales speculatiuæ ex hoc ipso, q nō ordinant ad aliud, sicut utile ordinatur ad finē, sūt digniores. Hoc. n. cōtingit, qa ſm eas quodāmō inchoatur in nobis beatitudo, quæ consistit in cognitione ueritatis, sicut supra dictum est.*

B

Ad 2m dicendum, q secundū virtutes morales dicitur homo bonus simpliciter, & non ſm intellectuales uirtutes ea rōne: qa appetitus mouet alias potētias ad suum actum, ut supra dictū est. Vnde per hoc ēt non probatur, nisi quòd virtus moralis sit melior secundum quid.

C

Ad 3m dicendū, q prudētia non solū dirigit uirtutes morales in eligēdo ea, q̄ sunt ad finē, sed etiam in præstituendo finē. Est autem finis uniuscuiusque virtutis moralis attingere mediū in ꝓpria materia: qđ quidē medium determinatur secundū rectam rationem prudentiæ, ut dicitur in 2. & 6. Ethic. †

D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum iustitia sit præcipua inter virtutes morales.

AD QVARTVM sic proceditur. Vī q iustitia non sit præcipua inter virtutes morales. Maius enim est dare alicui de ꝓprio, q̄ reddere alicui quod ei debetur: sed primum pertinet ad liberalitatem, secundum aūt ad iustitiam: ergo uidetur quòd liberalitas sit maior uirtus quàm iustitia.

B

¶2 Præt. Illud vī esse maximum in vnoquoque, quod est perfectissimum in ipso: sed sicut dicitur Iacobi 1. Patientia opus perfectū habet. ergo vī q patientia sit maior quàm iustitia.

¶3 Præt. Magnanimitas h operatur magnum in omnibus uirtutibus, ut dicitur in 4. Ethicorū.* ergo magnificat etiam ipsam iustitiam: est igitur maior quàm iustitia.

C

Sed contra est, qđ Philosophus dicit in 5. Ethic.* q iustitia est præclarissima uirtutum.

Respon. Dicendum, q uirtus aliqua secundum suam speciem potest dici maior, uel minor, uel simpliciter, uel secundum quid. Simpliciter quidem dicitur maior, secundum quod ea maius bonum rationis relucet, ut supra dictum est.* & secundum hoc iustitia inter oēs uirtutes morales præcellit tāquàm propinquior rationi,* quod patet & ex subiecto, & ex obiecto: ex subiecto quidem, quia est in uoluntate sicut in subiecto. volūtas autem est appetitus ra-

D

A Tertia est de dare & accipere finē, quod sumitur dupliciter, s. primo, & non primo. Ex his nanq; liquet primo quod finis uirtutis moralis absolute ꝓstituitur: primo non à prudentia, sed à synderesi & hoc clarū est, qa prudentia ex illo fit. Scđo, q finis idē absolute nō prius intendit à uirtute morali, q̄ sit prudentia, & hoc clarū ē: qa uirtus moralis nō fit ab illo fine illi mediante prudētia. Tertio, qđ prudētiam fieri non depēdet à uirtute morali, sed eius fine, & appetitu recto illiꝰ naturalis inclinationis, q̄ nō est uirtus, sed inchoatio uirtutis. & hoc clarū est, qa intētio recta finis ē principiū prudētiæ: & constat q an prudētiā nō ē virtꝰ moralis. Quarto, q uirtus moralis in fieri depēdet nō solū à synderesi, & recta itētione finis nūc dicta, sed prudētia afferēte finē, inueniendo mediū prius natura, quàm sequat electio generalis uirtutē moralē. & hoc clarū est ex ordine dicto, & diffinitione uirtutis moralis. Quinto, q cōparando prudētiā ad uirtutē moralē in fieri, sic simpliciter uerū est, q prudētia dirigit virtutē moralē ꝓstituēdo illi finē nō primo & absolute, sed applicādo illū ad ſpālē materiā occurrētē. & sic uerificant uerba authoris hic, q̄ pp inuētionē medij prudentiæ ꝓstitutionē finis dantis & non contradicunt superioribus, nec dicētur in secūda secundæ, quæ de prima ꝓstitutione finis & de fine absolute uirtutis moralis loquuntur. Sexto, qđ comparando iam generatā prudētiā, & uirtutē moralē, utraq; facto esse alteri finē applicite præbet diuersimode declaratur hoc quo ad singula: prudentiam in primis constat mediū in morali uirtute semper ostendere, & conseruare uirtutem: deinde moralem constat finis appetitū rectū facere, ac per hoc prudentiæ principiū firmare. ex hoc aūt q appetitus uirtute morali rectificat ad eligendū consonat bono rōnis, quia electio claudit in se intentionē, consequens est, ut eadem uirtute rectificetur ad intendendū illum finem etiam absolute: ita q intentio finis, quæ prius ex synderesi, & inclinatione naturali tm erat recta, ex uirtute morali à prudētia genita sit, & sit recta recte, & sic uirtus moralis in facto esse dat prudētiæ in facto esse finē, & absolute, & nō econtra: & hoc est septimum. Declaratur q non est econtra: quia in parte apprehensiua synderesis est uirtus sufficiens respectu finis absolute: & propter hoc magis vulgatum & cantatum est, quòd virtus moralis dat finem prudentiæ, quàm econtra. ex his autem patet quomodo argumento satisfiat in proposito de nobilitate secundum ueritatem, & hanc rationem. consistit enim vis argumenti in hoc, Virtus finis est nobilior uirtute eorum, quæ sunt ad finem, sicut habitus principiorum est nobilior habitu conclusionū: sed uirtus moralis est respectu finis, prudentia respectu eorū, quæ sunt ad finē. ergo responsio literæ est ad minorē dicens, q prudētia est eorum, q̄ sunt ad finem & finis, & ideo nō sequitur quòd sit ignobilior: sicut sequeretur si esset eorū, quæ sunt ad finē tm. & per hoc soluitur illa confirmatio de habitu principiorū, quia. s. habitus principiorū est nobilior habitu conclusionū tm, non aūt habitu principiorū, & conclusionum: sicut est in proposito ubi secundum ueritatem utraque est principiorum & conclusionum. moralis nanque uirtus est finis, & eorū, q̄ sunt ad finē: facit. n. rectā intentionē & electionē: & similiter prudētia est finis, & eorū, q̄ sunt ad finē, dū inueniendo mediū applicat ipsum rōnis bonū qđ ē finis, ad operationes & passiones, quæ sunt pp finem. Et nota q author nō solum intendit prudētiam esse finis, sed ēt dirigere morales respectu finium, insinuans alteram rationem, s. quòd ad hoc quod habitus respectu finis sit nobilior requiritur q sit perfectus absque mendicatione ab illo, qui est respectu eorum, quæ sunt ad finem, si enim ab illo perficeretur, iā sub illo esset, nec esset independēs: sicut finis independēs est ab alijs, quæ sunt ad finē. Sic aūt accidit in proposito: qa licet uirtus moralis sit finis etiam absolute, quo ipsius non est prudentia, sed synderesis: attamen dependet in fieri, & esse à prudentia, quæ est finis applicate, & eorū, quæ sunt ad finem: & propterea non sequitur, quòd sit nobilior prudentia. Reliqua in secunda secundæ tractanda sūt vbi rationes Scoti in tertio sentent. distin. 36. quòd prudentia sit respectu finis, uidebuntur: & quare in ratione duab. existentibus uirtutibus, scilicet, synderesi, & prudentia, in appetitu una respondeat moralis uirtus respectu finis, et eorum, quæ sunt ad finem intendens, et eligens.

*Q. 3. ar. 6.
*Q. 9. ar. 1. et q. 56. ar. 3.
†li. 2 Eth. c. 6. et 6. Eth. c. ult. tom. 5. 516
Porrecta per totum. Sup. ar. 1. co. & inf. q. 68 ar. 7 co. Et 2. 2. q. 58. ar. 12. et q. 123. a. 12. et q. 141. ar. 8. Et 3. d. 36. q. 1. ar. 3. q. 2. co. Et 4. d. 33. q. 3. ar. 3. cor. Et vit. q. 5. ar. 3. co.
*Cap. 3.
*c. 1. paulo ante fi. tom. 5.
*Ar. 1. huius q.
concl. m

SVPER QVAEST. LXVI. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN articulo 4. eiusdem 66. quæst. dubium Nonullorum occurrit, quomodo fortitudini præferatur iustitia: quia fortitudo rectificat circa mortem, et uitam, iustitia autem circa operationes ad alterum. Nulla nanque operatio est maior ipsa uita, sed pellem pro pelle, et cuncta, quæ habet dabit homo pro anima sua. Sed hoc facile soluitur ex eo, quod iustitia rectificando animum in omnibus operationibus, quæ sunt ad alterū, rectificat etiam respectu uitæ, et mortis. Ad iustitiam enim spectat ponere uitam pro altero, puta pro republica, cui hoc debet: nec inconueniens eundem actum spectare ad iustitiā, & fortitudinem diuersimode: ut in proposito, ponere uitam inquātū habet rationem debiti, spectat ad iustitiam, quæ sicut dat alia bona debita, ita et uitam: inquantū uero habet rationem terribilis spectat ad fortitudinē, cuius est firmare animum ne timeat hoc, sed audeat etc. iustitia tanto est nobilior, quanto uniuersalior circa altera, scilicet est bona rectificās in his, quæ sunt ad alterū.

tionalis, ut ex dictis patet. Secundum aût obiectû siue materiã, qa est circa operationes, quibus hô ordinat nô solû in seipso, sed et ad alterû. vñ iustitia est praeclarissima virtutû, ut dr in 5. Eth. Inter alias aût uirtutes morales, q̃ sunt circa passiones, tanto in unaquaq; magis relucet rõnis bonû, quanto circa maiora motus appetitiuus subdit rõni. Maxime aût in his, q̃ ad hoiem ptinent, est uita, à qua oia alia depêdet. & iõ fortitudo, q̃ appetitiuû motû subdit rõni in his, q̃ ad mortê, & uitam ptinent, primû locû tenet inter uirtutes morales, q̃ sunt circa passiões, tñ ordinat infra iustitiã. Vñ Philos. dicit in 1. Rhet. q necesse est maximas esse virtutes, q̃ sunt alijs honoratissimę, si quidê est uirtus potêtia benefactiua. pp hoe fortes & iustos maxime honorãt: hæc quidê in bello, s. fortitudo, hæc aût, s. iustitia, & in bello, & in pace utilis est. Post fortitudinê aût ordinatur têperantia, q̃ subijcit rõni appetitû circa ea, q̃ immediate ordinant ad uitã uel in eodê sm numerû, uel in eodem sm spêm, s. in cibis, & venereis. & p sic istæ tres virtutes simul cum prudentia dñr esse principales êt dignitate. Secundum quid aût dr aliqua virtus esse maior, sm quod adminiculum, uel ornamentû præbet principali uirtuti: sicut substantia est simpliciter dignior accidente, aliquod tñ accidens est secundum quid dignius substantia, inquantum perficit substantiam in aliquo esse accidentali.

Ad primum ergo dicendum, q actus liberalitatis oportet q fundetur super actû iustitiæ. Non. n. esset liberalis datio, si nô de proprio daret, ut in 2. Polit. dr. vnde liberalitas sine iustitia esse nô posset, quæ sescernit suû à nô suo. Iustitia aût potest esse sine liberalitate: unde iustitia simpliciter est maior liberalitate tanquam cõior, & fundamentû ipsius. Liberalitas autem est secundum quid maior, cum sit quidam ornatus iustitiæ, & supplementum eius.

Ad 2m dicêdum, q patientia dr habere opus pfectû in tolerantia malorû, in qbus nô solû excludit iniustã uindictã, q̃ êt excludit iustitia: neq; solû odiû, qd facit charitas: neq; solû irã, qd facit mansuetudo: sed êt excludit tristitiã inordinatã, q̃ est radix oium pdictorû. & iõ in hoc est pfectior, & maior: qa in hac materia extirpat radicem: non aût est simpliciter pfectior oibus alijs uirtutibus: qa fortitudo nô solû sustinet molestias absq; pturbatione, qd est patientię, sed êt ingerit se eis eû opus fuerit. vnde quicunque est fortis, est patiês, sed nô côuertitur. est aût patientia quædam fortitudinis pars.

Ad 3m dicêdû, q magnanimitas nô pôt esse nisi alijs virtutib. pexistêtibus, ut dr in 4. Eth. unde côparatur ad alias, sicut ornatus earum: & sic sm qd est maior omnibus alijs, non tamen simpliciter.

SVPER Q. LXVI. ART. V.

In ar. 5. eiusd. 66. q. In rñsione ad quartû, nota auream doctrinã, quare sapiê tia rõnes terminorû maxime vniuersal. cõsiderat: ut in 5. Metaph. q. s. ens est prius effectus primæ causæ, qd in prima parte declaratû ê: & qua re iudicat de principijs, qa scilicet eorû câ considerat rõnes terminorû. iudicium enim rei per illius câs sit. Iudicat aût sapientia de principijs ex rõnibus terminorû, non tanquam explicans mediû terminû latentê quo fiat assensus principijs, aut cedatur altera câ ueritatis eorû, sed tãq dãs eis intrinsecã constitutiua eorû rõnes, s. terminorû, & in eadê resoluens illa &c. & ppea defendit illa ex summa arce videns.

ARTICVLVS V.

Vtrum sapientia sit maxima inter virtutes intellectuales.

Ad quintum sic proceditur. Vr q sapientia nô sit maxima inter uirtutes intellectuales. Imperans enim maius ê eo, cui imperatur: sed prudentia uidetur imperare sapientię. dicitur. n. 1. Eth. q quale disciplinarû debitum est esse in ciuitatibus, & quale vnûquodq; addiscere, & usquequo, hæc pordinat, scilicet politica, quæ ad prudentiã pertinet, ut dicitur in 6. Eth. cû igitur inter disciplinas etiã sapiêtia côtineatur, videtur q prudentia sit maior, quàm sapientia.

¶ 2 Præt. De ratione uirtutis est, q ordinet hominem ad felicitatê. est enim uirtus dispositio perfecti ad optimum, ut dr in 7. Physic. sed prudentia est recta ratio agibilium, per quæ homo ad felicitatem perducitur: sapiêtia autê nô côsiderat humanos actus, qbus ad beatitudinê peruenitur. ergo prudentia est maior virtus quàm sapientia.

¶ 3 Præt. Quanto cognitio est perfectior, tanto uidetur esse maior: sed perfectiorem cognitionê habere possumus de rebus humanis, de quibus est scientia, quàm de rebus diuinis, de quibus est sapiêtia, ut distinguit Aug. in 12. de Trini. Quia diuina incomprehensibilia sunt, secundum illud Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens scientiam nostram. ergo scientia est maior uirtus quàm sapientia.

¶ 4 Præt. Cognitio principiorum est dignior quàm cognitio conclusionum: sed sapientia concludit ex principijs indemonstrabilibus, quorum est intellectus, sicut & aliæ scientiæ. ergo intellectus est maior virtus, quàm sapientia.

Sed contra est, q Philos. dicit in 6. Eth. q sapientia est sicut caput inter virtutes intellectuales.

Resp. Dicendum, q sicut dictum est, Magnitudo uirtutis secundum suam speciem considerat ex obiecto: obiectum aût sapientiæ præcellit inter obiecta oium uirtutum intellectualium: côsiderat enim causam altissimam, quę Deus est, ut dr in principio Met. Et qa per causam iudicatur de effectu, & per causam superiorem de causis inferioribus, inde est, q sapientia habet iudiciû de omnibus alijs virtutibus intellectualib. & eius est ordinare oês, & ipsa est quasi architectonica respectu omnium.

Ad primum ergo dicendum, q cum prudentia sit circa res humanas, sapiêtia uero circa câm altissimã, impossibile est quòd prudêtia sit maior uirtute q̃ sapiêtia, nisi ut dicitur in 6. Eth. maximû eorû, quæ sunt in mundo, esset homo. Vnde dicendû est, sicut in eo li. dicitur, quòd prudêtia nô iperat ipsi sapienriæ, sed potius ecôuerso: quia spiritualis iudicat oia, & ipse à nemine iudicatur, ut dicitur 1. ad Corin. 2. Non eñ prudentia habet se intromittere de altissimis, q̃ côsiderat sapiêtia: sed imperat de his, quæ ordinantur ad sapientiam, s. quomodo hoies debeant ad sapientiam peruenire. unde in hoc est prudêtia, seu politica, ministra sapiêtię: introducit. n. ad eam pparans ei uiam, sicut ostiarius ad regem.

Ad 2m dicendû, quòd prudentia considerat ea, qbus peruenitur ad felicitatem: sed sapientia considerat ipsum obiectum felicitatis, quod est altissimum,

mum intelligibile. Et si quidē esset pfecta cōsideratio sapiētię respectu sui obiecti, esset pfecta felicitas in actu sapiētiæ: sed qa actus sapiētiæ in hac uita est imperfectus respectu principalis obiecti, qd̄ est Deus: ideo actus sapiētiæ est q̄da inchoatio, seu participatio futuræ fęlicitatis. & sic propinquius se habet ad fęlicitatem, quàm prudentia.

Ad 3m dicēdū, q̄ sicut Philos. dicit in 1. de aīa,* Vna notitia p̄fert alteri aut ex eo, q̄ est nobiliorū, aut pp certitudinē. Si igit subiecta sint ęqualia i bonitate, & nobilitate, illa q̄ est certior, erit maior uirtus: sed illa, q̄ est min' certa de altiorib. & maiorib. p̄fertur ei, q̄ est magis certa de inferiorib. reb. vnde Philos. dicit in 1. de cælo,* q̄ magnū est de reb. cęlestibus aliqd posse cognoscere, et debili, & topica rōne. Et in 1. de partibus aīalium † dicit, q̄ amabile est magis, paruū aliqd cognoscere de reb. nobiliori bus, quàm multa cognoscere de reb. ignobiliorib. Sapia igit ad q̄ ptinet Dei cognitio, homini maxime in statu hui' uitæ nō pōt pfecte aduenire, ut sit quasi eius possessio, sed hoc soli' Dei est, ut dr̄ in 1. Met.* sed tñ illa modica cognitio, q̄ p sapientiā de Deo haberi potest, omni alij cognitioni pręfertur.

*In prin. illius t. 2.

*Tex. 60. com. 2.

†Li. 1. c. 5. parum a prin. t. 4.

*C. 2. post med. t. 3.

Ad 4m dicēdū, q̄ ueritas, & cognitio principiorū idemōstrabiliū depēdet ex rōne terminorū. Cognito. n. q̄d est totū, & q̄d est pars, statim cognoscit, q̄ oē totū est mai' sua parte: cognoscere. aūt rōnē entis, & non entis, & totius & partis, & aliorū, q̄ cōsequunt ad ens, ex quib. sicut ex terminis cōstituūt principia indemonstrabilia, ptinet ad sapiētiā: qa ens cōe, est pprius effectus causæ altissimæ, s. Dei. Et iō sapientia non solum utitur principijs indemōstrabilibus, quorū est intellectus, cōcludēdo ex eis, sicut et aliæ scientiæ: sed etiam iudicando de eis, & disputando contra negantes. unde sequitur, q̄ sapientia sit maior uirtus, quàm intellectus.

SVPER Q. LXVI. ART. VI.

Ferr. 4. cont. c. 55. Medina art. 6.

In ar. 6 eiusdē 66. quæst. nihil scribē dum occurrit, nisi q̄ omnia notāda sunt.

338 Porrecta per totum. 2. 2. q. 23. ar. 6. et q. 30. art. 4. Et 3. d. 33. q. 2. ar. 4. Et 1. con. ca. 55 ad 13. Et uir. q. 1. art. 2. co. ft. & ad 17. & art. 5. cor. & ad 4. Et co. 1. lec. 3

ARTICVLVS VI.

Vtrum charitas sit maxima inter uirtutes theologicas.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̄ q̄ charitas non sit maxima īter uirtutes theologicas. Cū. n. fides sit in intellectu, spes aūt, & charitas i ui appetitiua, vt s̄. dictū est:* vr̄ q̄d fides cōparet ad spem, & charitatem, sicut uirtus intellectualis ad moralē: sed uirtus intellectualis est maior morali, vt ex dictis patet. † ergo fides è maior spe, & charitate.

¶1 Præ. Quod se habet ex additione ad aliud, vr̄ esse maius eo: sed spes, vt vr̄, se habet ex additione ad charitatem. præsupponit. n. spes* amorē, vt Aug. dicit in Ench. • Addit. n. quendam motum protensionis in rem amatam. ergo spes est maior charitate.

¶3 Præt. Causa est potior effectu: sed fides, & spes sunt causa charitatis. dicitur enim Matth. 1. in glos. † q̄ fides generat spem, & spes charitatem. ergo fides & spes sunt maiores charitate.

*q. 62. ar. 3.

†art. 3.

*cap. 8.

*Gl. inter linearis, sup illud, Abrahā genuit Isaac.

SED CONTRA est, q̄ Apostolus dicit 1. ad Corint. 13. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas.

Resp. Dicendū, q̄ sicut supra dictum est,* magnitudo virtutis secundum suam speciem considerat

*Art. 3.

ex obiecto. cū aūt tres uirtutes theologicæ respiciant Deū sicut propriū obiectū, nō pōt una earū dici maior altera ex hoc, q̄ sit circa maius obiectū, sed ex eo, q̄ una se habet ppinquius ad obiectū, q̄ alia: & m̄ hoc mō charitas est maior alijs. n ā aliæ important in sui rōne quādā distantiā ab obiecto. est enim fides de non visis: spes aūt de non habitis, sed amor charitatis est de eo, q̄ iam hr̄ est. n. amatū quodammodo in amante, & ēt amans per affectū trahitur ad vnionem amati, pp q̄ dr̄ 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ hoc modo non se habent fides, & spes ad charitatē, sicut prudētia ad virtutē moralē. & hoc pp duo. Primo quidem, qa virtutes theologicæ habēt obiectū, quod est supra aīam humanam; sed prudentia, & uirtutes morales sunt circa ea, quæ sunt infra hoiem. in his aūt, quæ sunt supra hoīem, nobilior est dilectio, q̄ cognitio perficitur enim cognitio, s̄m quod cognita sunt in cognoscente: dilectio uero s̄m quod diligens trahitur ad rem dilectam. id autem, quod est supra homīnem, nobilius est in seipso, quàm sit in homine: qa vnūquodq; est in altero p modū ei', in quo est. ecōuerso aūt est in his, q̄ sunt infra hoiem. Secūdo, qa prudentia moderatur mot' appetitiuos ad morales virtutes ptinentes: sed fides non moderatur motū appetitiuū tēdentē in Deū, qui pertinet ad uirtutes theologicas, sed solū ostēdit obiectū. Mot' aūt appetitiu' i obiectū excedit cognitionē humanā, s̄m illud ad Eph. 3. Superuenientē sciē charitatē Chri.

Ad 2m dicendū, q̄ spes præsupponit amorē ei' q̄d qs adipisci se sperat, q̄ est amor concupiscētiæ. quo q̄dē amore magis se amat, qui concupiscit bonū, q̄ aliquid aliud. Charitas aūt importat amorem amicitiæ, ad q̄ peruenitur spe, ut supra dictum est.* Ad 3m dicendum, q̄ cā pficiens est potior suo effectu, non aūt cā disponens. sic. n. calor ignis esset potior, q̄ aīa, ad quā disponit materiā: q̄d patet esse falsum. Sic aūt fides generat spem, & spes charitatem, secundū scilicet quod una disponit ad alterā.

*Q. 62. ar. 4.

QVAESTIO LXVII.

De duratione virtutum post hanc vitam, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de duratione uirtutū post hanc uitam.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primo, Vtrū uirtutes morales maneant post hanc vitam.

¶Secundo, Vtrum uirtutes intellectuales.

¶Tertio, Vtrum fides.

¶Quarto, Vtrū remaneat spes.

¶Quinto, Vtrum maneat aliquid fidei, uel spei.

¶Sexto, Vtrum maneat charitas.

SVPER Q. LXVII. ART. 1.

Ca. 3. d. 33. q. 1. con. 4. Med. ar. 1.

In primo art. q. se xagesimæseptimę sexto Nomine, q. 1. st. n. ēto ilsz de formali, & materiali, nō ē de ipsa essentia uirtutis, tota. n. remanet. sed de actu eius, q̄ nō remanēt refrenās autem pellēs, uel firmās passiōes, q̄ sunt materia eius: sed pticas operatiōi ad sequēdā rōnē rectā. pp̄a dicitur q̄ remanebit ib uirtutes, sed alio modo.

339 Porrecta per totum. Inf. ar. 1. c. et ad 1. et 3. et q. 68. arti. 6. Et 3. d. 33. q. 1. ar. 1. ad 2. Et 3. d. 33. q. 1. ar. 4. d. 14. q. 1. ar. 3. q. 3. Et vir. q. 5. ar. 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum virtutes morales maneant post hanc vitam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ uirtutes morales non maneant post hanc vitam.

Hoies.n.in statu futurę gloriæ erunt similes angelis, vt dr̃ Matth.22. sed ridiculũ est, in angelis ponere virtutes morales, vt dr̃ in 10.Eth.* [*Li. 10.c. 8.t0.5.] ergo neque in hominib.post hanc uitam erunt uirtutes morales.

2 ¶ Præ. Virtutes morales pficiũt hoiem in uita actiua; sed uita actiua nõ manet post hãc uitã. dicit.n. Greg.in 6.Mor.† [†Li.6.moral.ca.28. non procul a fi.] Actiuę uitæ opera cũ corpore trãseũt. ergo uirtutes morales ñ manẽt post hãc uitã.

¶ 3 Prę. Tẽperãtia, & fortitudo, q̃ sũt uirtutes morales, sũt irrõnaliũ partiũ, ut Philo. dicit in 3.Eth.* [*C.10. in prin. t.5.] sed irrõnales partes aiæ corrũpunt corrupto corpore, eo q̃ sunt actus organorũ corporaliũ. ergo vr̃ q̃ uirtutes morales non maneant post hanc uitam. G

SED CONTRA est, quod dicitur Sap.1. quòd iustitia perpetua est, & immortalis.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut Aug. dicit in 14.de Trini.* [*c.9.circa prin. t.3.] Tullius posuit post hãc uitã quatuor uirtutes cardinales nõ esse: sed in alia uita hoies esse beatos sola cognitione naturę, in qua nihil est melius, aut amabili*, ut Aug. dicit ibidẽ, *ea.s.natura, q̃ creauit oẽs naturas. [*eo.lib.& cap.circa med.] Ipse aũt postea determinat hmõi quatuor virtutes in futura uita existere, tñ alio mõ. Ad cuius euidẽtiã sciendũ est, q̃ in hmõi uirtutib. aliquid est formale, & aliqd quasi materiale. Materiale qdẽ est in eis uirtutib. inclinatio q̃dã partis appetitiuę ad passiones, vel operationes s̃m modũ aliquẽ: sed qa est modus determinaẽ a rõne, iõ formale in oibus uirtutib. est ipse ordo rõnis. Sic igiẽ dicẽdũ ẽ, q̃ hmõi uirtutes morales in futura uita nõ manẽt qtũ ad id, qđ est materiale in eis. Nõ.n.habebũt in futura uita locũ concupiscẽtię, & delectationes ciborũ, & venereorũ: neq; ẽt timores, & audacię circa pericula mortis: neque ẽt distributiones, & cõicationes rerũ, q̃ ueniunt in vsum pñtis uitæ. Sed qtũ ad id, qđ est formale, remanebunt in beatis pfectissimæ post hanc uitã, inquãtũ rõ uniuscuiusq. rectissima erit circa ea, q̃ ad ipsum pertinent scđm statum illum: & uis appetitiua oino mouebiẽ scđm ordinem rõnis in his, quæ ad statum illum ptinent. vñ Aug.* [*eo.li.14. c.9 a me. com.3.] ibidẽ dicit, q̃ prudẽtia ibi erit sine ullo periculo erroris: fortitudo sine molestia tolerandorũ malorũ: tẽperãtia sine repugnatione libidinum, ut prudẽtiæ sit nullũ bonũ Deo pponere, uel æquare: fortitudinis ei firmissime inhærere: tẽperãtiæ nullo defectu noxio delectari. de iustitia uero manifestiũ ẽ quẽ actũ ibi habebit. s. esse subditũ Deo: qa ẽt in hac vita ad iustitiã ptinet esse subditũ superiori.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Philosophus loquitur ibi de hmõi uirtutibus moralibus, quantum ad id, quod materiale est in eis: sicut de iustitia, quantum ad commutationes, & distributiones: de fortitudine, quantum ad terribilia, & pericula: de temperantia, quantum ad concupiscentias prauas.

Et similiter dicendum est ad 2m. Ea enim, q̃ sunt actiuæ uitæ, materialiter se habent ad uirtutes.

AD 3m dicẽdum, q̃ status post hanc uitã est duplex. Vnus qdẽ ante resurrectionẽ, qñ aiæ erunt à corporib. separatæ. Alius aũt post resurrectionẽ, qñ aiæ iteratò corporibus suis unientur. In illo ergo resurrectionis statu erunt uires irrationales in organis corporis, sicut, & nũc sũt. vñ, & poterit in irascibili esse fortitudo, & in cõcupiscibili tẽperãtia, inqtũ utraq. uis pfecte erit disposita ad obediẽdũ rõni: sed in statu añ resurrectionẽ partes irrationales nõ erũt actu in aia, sed solũ radicaliter in essentia ipsius, ut i 1. dictũ est.* [*p.p.q.77 ar.8.] vñ nec hmõi uirtutes erũt in actu nisi in radice. s. in rõne, & uolũtate, i qb. sũt seminaria q̃dã harũ uirtutũ, ut dictũ est: sed iustitia q̃ est in uoluntate, ẽt actu remanebit. unde spãliter de ea dictũ est,* [*q.63.ar.1.] q̃ est ppetua, & immortalis, tũ rõne subiecti, quia uoluntas incorruptibilis est, tum etiam pp similitudinem actus, ut prius dictum est*. [*In corp. art.]

ARTICVLVS II.

Vtrum virtutes intellectuales maneant post hanc uitam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q̃ uirtutes intellectuales non maneant post hanc vitã. Dicit.n. Apost. 1.ad Cor.13. q̃ scientia destruetur. & rõ est: qa ex parte cognoscimus. Sed sicut cognitio sciẽtię ẽ ex parte, idest, imperfecta: ita ẽt cognitio aliarũ uirtutum intellectualiũ, quandiu hæc uita durat. ergo omnes uirtutes intellectuales post hanc uitam cessabunt.

¶ 2 Præt. Philosoph. dicit in Prędicamẽtis, q̃ scientia cũ sit habitus, est qualitas difficile mobilis. non.n.de facili amittiẽ, nisi ex aliqua forti trãsmutatione, vel ęgritudine: sed nulla est tãta transmutatio corporis humani, sicut per mortem. ergo sciẽtia, & aliæ uirtutes intellectuales non manent post hanc uitam.

¶ 3 Præt. Virtutes intellectuales pficiũt intellectũ ad bene operandũ pprium actũ: sed actus intellectus non uidetur esse post hanc uitã, eo q̃ nihil intelligit anima sine phantasmate, ut dicitur in 3. de aĩa.* [*Tex. 30. tom.2.] Phantasmata autem post hanc uitam nõ manent, cũ non sint nisi in organis corporeis. ergo uirtutes intellectuales ñ manẽt post hãc uitã.

SED CONTRA est, q̃ firmior est cognitio vniuersalium, & necessariorum, quàm particulariũ, & contingentium: sed in homine remanet post hanc uitã cognitio particulariũ contingentium, puta, eorum, q̃ quis fecit, vel passus est, sm illud Luc.16. Recordare, quia recepisti bona in uita tua, & Lazar* similiter mala. ergo multo magis remanet cognitio uniuersalium, & necessariorũ, q̃ pertinet ad scientiam, & ad alias uirtutes intellectuales.

RES. Dcđm, q̃ sicut in 1. dictũ ẽ,* [*p. p. q. 79.ar.6.] q̃dã posuerũt q̃

SVPER Q. LXVII. ART. II.

Ferr. 3. cont. c. 12.
Med. ar. 2.

140 *Perresta per totum.* [Inf.q.93 ar.6.ad 2. Et 2. d 6. art.4. ad 3. & d. 34. ar. 5. Et 3. con.ca.1. Et ma q. 2. art. 12. Et opusc. 3.c.128.]

IN ar. 2. eiusdẽ 67. q. dub.ũ primo occurrit, quo pacto ẽ uerũ, q̃ si spẽs intelligibiles conseruaẽ in intellectu possibili, q̃ scientia nullo mõ remaneret eũ Auicen. cuius est ista positio, dicat remanere habilitatẽ intellect* ad recipiẽdũ ab intelligẽtia agẽte, q̃ prius recepit. & ista habilitate dicitur aliquis sciens.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ author, ut apparet 2. scđo cõtra Gen.c.74. putat Auicẽnã male prosecutũ positionẽ suã, & q̃ habilitas illa nõ ẽ nisi spẽs sint: & ppea hic nõ ex intẽtione illius opinionis, sed ex intentione authoris dr term nat, q̃ scientia, & uirtutes intellectuales nullo modo, nec formaliter, idest, nec materialiter remanerent asu. [*In pdicam. qualitatis nõ lõge a prin. t.1.]

¶ Dubiũ secũdo in eodẽ loco occurrit, quare author de uirtutũ intellectualiũ duratiõe tractans, earũ essentias tacet. & de principijs earũ, q̃ sunt spẽs intelligibiles, & phantasmata tractat. iam enim ostensum est, q̃ virtutes intellectuales essentia sunt specierum intelligibiliũ, & non species ipsæ.

¶ Ad hoc dr̃ dupliciter. primo, qa doctrina tãto certior est, q̃to vniuersalior, & remotior ab opinionib': iõ author prætermissis opinionib. de esse habitus ad radicẽ accessit, spẽs s. intelligibiles, q̃ sũt prima entia in intellectu, ut ex illis.

species intelligibiles nõ pmanēt in intellectu possibili, nisi quādiu actu itelligit: nec est aliqua cõseruatio specierũ cessante cõsideratione actuali, nisi in uirib. sensitiuis, quæ sunt actus corporaliũ organorũ, scilicet, imaginatiua, & memoratiua: hmõi aũt vires corrumpunt corrupto corpore: & iõ ẽm hoc scientia nullo modo post hãc uitã remanebit corpore corrupto, neq; aliqua alia intellectualis uirt*. Sed hęc opinio est contra sniam Arist. qui in 3. de aĩa dicit, ꝙ intellectus possibilis est in actu, cũ fit singula sicut sciens, cũ tñ sit in potentia ad considerandũ in actu. Est etiã cõtra rõnẽ: quia species intelligibiles recipiũt in intellectu possibili, immobilit ẽm modũ recipiẽtis. vñ, & intellectus possibilis dr locus specierũ, quasi species intelligibiles cõseruans: sed phãtasmata, ad q̃ respiciendo hõ intelligit in hac uita, applicando ad ipsa species intelligibiles, ut in primo dictum est *, corrupto corpore corrumpuntur. vnde quantum ad ipsa phantasmata, quæ sunt quasi materialia in virturib* intellectualibus, uirtutes intellectuales destruuntur destructo corpore. Sed quantum ad species intelligibiles, quæ sunt in intellectu possibili, uirtutes intellectuales manent species aũt se hñt in uirtutibus intellectualibus sicut formales. Vnde m intellectuales a uirtutes manent post hanc uitam, quantum ad id, quod est formale in eis, non autem quantum ad id, quod est materiale n, sicut, & de moralibus dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ verbũ Apostoli est intelligendũ quantũ ad id, qđ est materiale in scientia, & quantũ ad modum intelligendi: quia scilicet neq; phantasmata remanebũt destructo corpore, neq; erit usus sciẽtiæ p cõuersionẽ ad phãtasmata.

AD 2m dicendum, ꝙ per ægritudinẽ corrumpitur habitus scientię quãtũ ad id, qđ est materiale in eo, s. quantum ad phantasmata, nõ aũt quantũ ad species intelligibiles, quæ sunt in intellectu possibili.

AD 3m dicendũ, ꝙ anima separata post mortem, habet alium modũ intelligendi, q̃ per conuersionẽ ad phantasmata, ut in primo dictũ est *. & sic scientia manet, nõ tñ secundum eundẽ modum operandi, sicut & de uirtutibus moralibus dictum est *.

uitã, ut dictũ est *. ergo & fides.

¶2 Præt. 1. ad Corint. 3. dr, Fundamentũ aliud nemo põt ponere, præter id, quod positũ est, qđ est Christus Iesus, idest, b fides Christi Iesu: sed sublato fundamẽto nõ remanet id, qđ superædificatur. ergo si fides nõ remanet post hanc uitam, nulla alia virtus remaneret.

¶3 Præ. Cognitio fidei, & cognitio gloriæ differunt ẽm h pfectũ B & imperfectũ: sed cognitio impfecta põt esse simul cũ cognitione pfecta. sicut in angelo simul põt esse cognitio uespertina cum cognitione matutina, & aliquis homo põt simul hẽre de eadẽ cõcone sciam per syllogismũ demonstratiuũ, & opinionẽ p syllogismũ dialecticũ. ergo ẽt fides simul esse põt post hanc uitã cũ cognitiõne gloriæ.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit 2. ad Corin. 5. Quãdiu sumus C in hoc corpore, pegrinamur à Dño. p fidẽ. n. ambulamus, & nõ p speciẽ: sed illi, q sunt in gloria, nõ peregrinant à Dño, sed sunt ei præsentes. ergo fides nõ manet post hanc uita in gloria.

RESP. Dicendũ, ꝙ oppositio est per se, & propria cã ꝙ vnum oppositum excludat ab alio, inquantũ. s. in oibus oppositis includitur oppositio affirmationis, & negationis. Inuenit autẽ D in quibusdã oppositio ẽm contrarias formas, sicut in colorib. album, & nigrum: in quibusdã aũt ẽm perfectũ, & imperfectũ. unde in alterationibus magis, & minus accipiuntur vt cõtraria, ut cũ de minus calido fit magis calidũ, ut dr in 5. Phys. * Et quia perfectum, & imperfectũ opponuntur, impossibile est ꝙ simul sẽdm idem sit perfectio, E & imperfectio. Est aũt considerandum, ꝙ imperfectio quidem qñq; est de rõne rei, & pertinet ad speciem ipsius, sicut defectꝰ rationis pertinet ad rõnem speciei equi, uel bouis. Et qa unum, & idẽ numero manens non potest transferri de una specie in aliam, inde est ꝙ, tali imperfectione sublata, tollitur species rei: sicut iam non esset bos, uel equus, si esset rõnalis. qñq; uero imperfectio non pertinet ad rationem speciei, sed accidit indiuiduo ẽm aliquid aliud: sicut alicui hoĩ

ARTICVLVS III.

Vtrum fides maneat post hanc uitam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt ꝙ fides maneat post hanc uitã. Nobilior. n. ẽ b fides, q̃ scientia: sed scia manet post hãc

Left margin notes:

his remanẽtib* uirtutes intellectuales concluderet remanere formaliter. sunt em principia formalia oĩs intellectionis, cũ oĩs intellectio fit ab intellectu in actu per speciẽ intelligibilem. Secundo dĩ ꝙ author minus dicit, & plus intendit: nã per species intelligibiles intelligit ipsas, & quod se tenet ex parte ipsarũ, siue sit ordinatio earũ, siue sit habilitas ad utendum eis, siue quodcunq; aliud. totum .n. hoc in uirtutibus intellectualibus tenet se ex parte formalis, & phantasmata cũ pertinentib* ed ea ex parte materialis. Rationabile est autẽ exponere hunc locũ: qm q̃stio est de uirtutib in aĩa, ut separatæ à corpore: ac p hoc quicqd se tenet ex parte aĩæ, cõputat pro uno, & formalis quicquid aũt ex parte corporis, pro alio uno, & materiali. Nominauit aũt tantũ illud formale a speciebus intelligibilibus, utpote certioribus, prioribꝰ, & formalioribus, sẽdm suũ genꝰ.

*tex. 8. 10. 20.

* p. p. q. 85. art. 1. & 2.

concl. m D. 1185.

341 Porrecta per totum. *p. p. q. 89 ar. 1. *Art. pce. Inf. q. 42. 5. Et 2. 2. q. 4 ar. 4. ad 1. & q. 18. art. 2. co. 6. & q. 7. et. 3. ad 3. Et 3. d. 31. ar. 1. q. 1. & 3 Et uer. q. 27. a. 5. ad 6. 6. Et uir. q. 5. ar. 4. ad 10.

SVPER Q. LXVII. ART. III.

Cap. 3. d. 31. q. 1. con. 5. Medina ar. 3.

IN art. 3. eiusdem 1. 67. dubiũ est, an fides & scientia deconferent simul in eo.

Right margin notes:

dẽ sed qm hoc ex p positõ quæretur in 1. q. 2. a.2*. ideo hic pertrãseo: quia tñ hic fundamenta termini pro intellectu termini orũ duo notãda sunt. Primũ est, ꝙ pfẽns articulus de fide, & sequens de spe. directe loquunt de actib. fidei, & spei, & non de habitib. In quinto nã que ert. cõsumãs autẽ quæstionẽ de fidei, & spei duratione de habitꝰ duratione determina qd sentiendum, ut ibi patebit. Quæ igitur de fide. & spe in his duob. legis articulis, ed actus earũ refert. Scdm est, ꝙ cũ dr ꝙ fides importat imperfectionẽ ex parte subiecti, posset bene, & male intelligi, uel nõ intelligi: & cõsequẽter errare in principio: Si q. n. intelligat eã dicere imperfectionem ee parte subiecti r quia ponit actũ imperfectũ, seu diminutũ subiecto, errat. Nã cognitio ꝙ medio probabile aliquis conclusionẽ demõstrabili ponit ẽt actũ imperfectũ, seu diminutũ subiecto: & tñ nõ est fides, nec est compossibilis sciẽtiæ ita. n. cum scientia eiusdem in eodẽ subiecto, ut in litera dicit. non est igitur sermo, ꝙ habitus fidei inclinat subiectũ in actũ imperfectum, ut multi uident intelligere. Quãuis n. hoc uerum sit de actu, & habitu fidei. non tñ hoc est intẽtũ. hæc. n. imperfectio est cõis fidei, & opinioni, & cognitioni pbabili sermo aũt pfens est de imperfectione ppria fidei, qua distinguit ab aliis, & de quo dicitur parte subiecti. Rursus secundum hoc, differẽtia sẽdm pfectũ, & impfectũ, ex parte subiecti esset, sẽdm q̃d. & nõ simpliciter: qm ex hoc nõ habet, ꝙ sumetũ absolute non uideat illud creditũ, sed subiectũ inquãtũ est sub illo habitu, uel actu, non uidetillud credat.

*ar. præc.

*tex. 19. 10. 2.

creditum, ut patet, in litera autem dicitur, quòd fides, opinio, & scientia differunt secundum perfectum, & imperfectũ ex parte subiecti, ita q̃ credens nõ uidet id, qđ creditur : qđ idẽ est ac si diceret, ex parte subiecti simpliciter, & absolute. Ad intelligendum, ergo quõ ex parte subiecti absolute propria imperfectiu fidei sit, scito q̃ fides dr̃ imperfecta ex parte subiecti, quia constituit subiectũ absolute in esse imperfecto, seu qđ in idem redit exigit subiectũ absolute imperfectũ: & est sermo de imperfecto priuatiue, ita q̃ ponit subiectũ absolute priuatũ uisione illius qđ creditur & est simile de istis actib. & motu: ita q̃ sicut motus ex hoc, ipso q̃ inest alicui, constituit ipsum in esse potentiali respectu termini, ac ꝑ hoc in priuatione actuali termini: ita credere, & sperare constituũt subiecta in priuatione crediti, & sperati. Et sicut motus est actus entis in potẽtia ut sic, ita fides est assensus determinatus nõ uidẽtis ut sic. Et spes est appetitus non habẽtis ut sic, & ꝑpterea importat imperfectionẽ subiecti non sc̃dm quid, sed simpliciter: nõ ꝑ accidẽs, sed ꝑ se. Et ꝑpterea sicut motus nõ stat cũ termino excludẽte priuationẽ eius, ita nec spes stat cum eius termino, ut far. quarto dr̃: nec fides stat cũ uisione, quia utrobiq; excludit̃ priuatiua imperfectio subiecti, quã uterq; actus substãtialiter sibi uẽdicabat, ut in litera dr. Et huic sensui attestat̃ litera de perfectione ex parte obiecti, & ex parte medii. Sicut. n. perfectio, uel imperfectiu ꝓprii obiecti, cõstituit cognitionem perfectam, uel imperfectã obiectiue: & similiter perfectio, uel imperfectio ex parte proprii medii constituit perfectã, uel imperfectã cognitionem sc̃dm mediũ: ita imperfectio, uel perfectio proprii subiecti absolute cõstituit cognitionẽ perfectã, uel imperfectã, ex parte subiecti. Nec mireris, si dico subiectũ imperfectũ cõstituere cognitionẽ imperfectã, cum prius dixerim cognitionem imperfectam hm̃õi cõstituere subiectũ in esse imperfecto. Memẽto q̃ cãæ sunt sibiinuicẽ cãæ. & q̃ sicut motus cõstituit formale subiectũ in esse sic actu, & sic in potentia: ita & econuerso subiectũ sic actu, & sic in potẽtia cõstituit subiectiue seu materialiter motũ in esse imperfecto: simile. n. accidit in proposito. Et hanc doctrinã bene notato, qm̃ ex ea habes solutionẽ ad oĩa opposita: & quare fides, opinio, & scientia de eodẽ, sunt impossibiles in eodẽ ex quod quid est eorũ. & hæc sunt pro ar. 3. & 4. &c.

*Ser. 27. de uerb. Apost. in princ. to. 10.

D. 610.

F qñq; accidit defectus rõnis, inquantum impedit in eo rõnis usus ꝑ somnum, uel ebrietatẽ, uel aliquid hm̃õi. Patet aũt q̃ talis imperfectione remota nihilominus substantia rei remanet. Manifestũ est aũt, q̃ imperfectio cognitionis est de rõne fidei: ponitur. n. in eius diffinitione. Fides. n. est substantia sperandarũ rerum, argm̃ non apparentium, vt dr̃ ad Hebr. 11. Et August. dicit* Quid est fides? credere quod nõ G vides. Quòd aũt cognitio sit sine apparitione, uel uisione, hoc ad imperfectionẽ cognitionis ꝑtinet: & sic imperfectio cognitionis est de rõne fidei. vnde manifestũ est, q̃ fides nõ pôt esse perfecta cognitio eadẽ numero manens. Sed ulterius considerandũ est, utrum simile possit esse cum cognitione perfecta: nihil enim prohibet aliquã cognitionẽ imperfectã simul esse aliqñ cũ co- H unitione perfecta. Est igitur considerandum, q̃ cognitio pôt esse imperfecta tripliciter. Vno mõ ex parte obiecti cognoscibilis: alio modo ex parte medij: tertio modo ex parte subiecti. Ex parte quidẽ obiecti cognoscibilis differunt sm̃ perfectum, & imperfectũ cognitio matutina, & uespertina in angelis: nã cognitio matutina est de rebus, sm̃ quod habent esse in verbo: I cognitio autẽ vespertina est de eis, sm̃ quod habent esse in propria natura, quod est imperfectum respectu primi esse. Ex parte uero medij differunt sm̃ perfectũ, & imperfectum cognitio, quæ est de aliqua conclusione ꝑ mediũ demonstratiuum, & per medium probabile. Ex parte uero subiecti differunt sc̃dm perfectum, & imperfectum: opinio, fides,[d] & scientia: nam de rõne o- K pinionis est, q̃ accipiatur unum cum formidine alterius oppositi, unde non hẽt firmam inhæsionem. De ratione uero scientię est, q̃ habeat firmam inhæsionẽ cũ uisione intellectiua: hẽt enim certitudinẽ procedentẽ ex intellectu principiorum. Fides autẽ medio modo se habet: excedit enim opinionẽ in hoc, q̃ habet firmam inhæsionem: deficit uero á scientia in eo, q̃ non habet

visionẽ. Manifestum est aũt, q̃ perfectum, & imperfectum nõ pñt simul esse secundum idem: sed ea, quæ differunt secundum perfectum, & imperfectum, secundum aliquid dẽ possunt esse in aliquo alio eodem. Sic igitur cognitio perfecta, & imperfecta ex parte obiecti nullo mõ pñt esse de eodem obiecto, pñt tñ conuenire in eodẽ medio, & in eodem subiecto. Nihil. n. prohibet, q̃ unus hõ simul, & semel per unum, & idẽ mediũ habeat cognitionẽ de duobus, quorũ unũ est perfectum, & aliud imperfectum: sicut de sanitate, & ægritudine, & bono, & malo. Similiter ẽt impossibile est, q̃ cognitio ꝑfecta, & imperfecta ex parte medij, cõueniant in uno medio: sed nihil prohibet quin cõueniãt in uno obiecto, & in uno subiecto. pôt. n. unus homo cognoscere eandẽ conclusionẽ per medium probabile, & demonstratiuũ. Et est similiter impossibile, q̃ cognitio perfecta, & imperfecta ex parte subiecti sint simul in eodẽ subiecto. Fides aũt in sui rõne hẽt imperfectionem, quæ est ex parte subiecti, ut. s. credens non uideat id, qđ credit: beatitudo aũt de sui ratione habet perfectionẽ ex parte subiecti, ut. s. beatus uideat id, quo beatificatur, ut sup. dictũ est*. Vñ manifestũ est q̃[m] impossibile, est, q̃ fides maneat simul cũ beatitudine i eodẽ subiecto[n]. *.q. 3. art. 8. concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ fides est nobilior q̃ scientia ex parte obiecti, quia eius obiectum est ueritas prima: sed scientia hẽt perfectiorẽ modũ cognoscend i, qui non repugnat perfectioni beatitudinis, s. uisioni, sicut repugnat ei modus fidei.

AD 2[m] dicendũ, q̃ fides est fundamentum quantum ad id, quod habet de cognitione: & ideo qñ ꝑficietur cognitio, erit perfectius fundamentum. * In corp. art.

AD 3[m] patet solutio ex his, q̃* supra dicta sunt. 342

ARTICVLVS IIII.

Vtrum spes maneat post mortem in statu gloriæ. Medina art. 4. Paruell. per totum. 2. 2. q. 18. art. 2. Et

AD QVARTVM sic procedit. Vr̃ q̃ spes maneat post mortẽ in statu gloriæ. Spes. n.[b] nobiliori mo perficit appetitũ humanũ, q̃ uirtutes morales: sed uirtutes morales manẽt post hãc uitã, ut patet per Aug. in 14. de Trin. ergo multo magis spes. ¶ 2 Præt. Spei opponitur[h] timor: sed timor manet post hanc uitã, & in beatis quidem timor filialis, q̃ manet in sæculum, & in damnatis timor pœnarũ. ergo spes pari ratione potest permanere.

¶ 3 Præt[h] Sicut spes est futuri boni, ita, & desideriũ: sed in beatis est desideriũ futuri boni, & quãtũ ad gloriã corporis, quam animæ beatorũ desiderant, ut dicit Aug. 12. super Gen. ad literã: & etiam quantũ ad gloriã animę, secundũ illud Eccl. 24. Qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient. Et 1. Pet. 1. dicitur. In quẽ desiderant angeli

3. d. 31. q. 2. & alr. q. 4. art. 4.

*li. 14. de Trin. c. 9. tom. 3.

* cap. 35. ad med. tom. 3.

prospi-

prospicere. ergo uidetur ꝙ possit esse spes post hãc uitam in beatis. A

Sed contra est, ꝙ Apsto. dicit Ro. 8. Quòd uidet quis quid sperat? sed beati uident id, ꝙ est obiectum spei. s. Deum. ergo non sperant.

ar.prec. Respondeo Dicendum, ꝙ sicut dictũ ẽ, id ꝙ de rõne sui importat imperfectionẽ subiecti, nõ potest simul stare cũ subiecto opposita perfectione perfecto: sicut patet ꝙ motus in rõne sui importat impfõnẽ subiecti. est. n. actus exitis in potẽtia inquantũ hmõi: vñ qñ illa potẽtia reducit ad actũ, iam cessat motus. nõ. n. adhuc albat, postq̃ iã aliquid factum ẽ albũ. spes ãt importat motum quendam in id, quod non hr, ut patet ex his, quæ supra de passione spei diximus:* & ideo* quando habetur id, quod sperat. s. diuina fruitio, iam spes esse non poterit. B

*q. 40. ar. 1. & 2. *concl.

Ad primum ergo Dicendum, ꝙ spes ẽ nobilior uirtutib. moralib. quantũ ad obiectũ, quod ẽ Deus: sed actus uirtutum moraliũ nõ repugnant perfõni beatitudinis, sicut actus spei, nisi forte rõne materiæ, secũdũ quam non manent. Non. n. uirt* moralis perficit appetitũ solũ in id, ꝙ nondũ habetur, sed etiam circa id, quod præsentialiter habetur.

Ad 2m dcm, ꝙ timor est duplex, seruilis, & filialis, ut infra dicet.* Seruilis quidẽ ẽ timor pœnæ, q. C nõ poterit esse in gloria nulla possibilitate ad pœna remanẽte. Timor uero filialis hẽt duos actus. s. reuereri Deũ, & quãtũ ad hũc actũ manet: & timere separari ab ipso, & quantũ ad hũc actũ non manet. separari. n. a Deo hẽt rõnem mali, nullum ãt malum ibi timebit, ẽm illud Proue. 1. Abundantia perfruet, malorum timore sublato. Timor ãt opponitur spei per oppõnem boni, & mali, ut sup. dictũ ẽ*: & iõ timor, qui remanet in gloria, nõ opponit spei. In dãnatis ãt magis põt esse timor pœnæ, q̃ ĩ beatis spes gloriæ: quia in dãnatis erit successio pœnarũ: & sic remanet ibi rõ futuri, ꝙ ẽ obiectũ timoris: sed gloria D sanctorũ est absq; successione ẽm quandã æternitatis participatione, in qua nõ ẽ pteritũ, & futurũ, sed solũ pñs. Et tñ nec ẽt in damnatis est ꝓprie timor: nã sicut sup. dictum* est, timor nunq̃ est sine aliqua spe euasionis, quæ oino in damnatis nõ erit. vñ nec timor, nisi cõiter loquendo, secundum qđ quælibet expectatio mali futuri, dicitur timor.

*2. 2. q. 19 ar. 2

*q. 40. a. 1

*q. 13. a. 1

Ad 3m dcm, ꝙ quantũ ad gloriam animæ nõ potest esse in beatis desiderium, ẽm quod respicit futurum rõne iam dicta.* Dr ãt ibi esse esuries, & sitis ꝑ remotionem fastidii, & eadem rõne dr esse desiderium in angelis. Respectu ãt gloriæ corporis in animab. sanctorum, põt quidem esse desiderium, nõ tamen spes, proprie loquendo, neque ẽm quod spes est uirtus theologica: sic. n. eius obiectum est Deus, non aũt aliquod bonũ creatũ: neque secundũ quod cõiter sumitur, quia obiectũ spei est arduum, ut supra dictum est*. Bonum ãt cuius iam ineuitabilem cãm habemus, non comparatur ad nos in rõne ardui: unde non proprie dicit aliquis, qui habet argentum, sperare se habiturum aliquid, quod statim in potestate eius est ut emat: & similiter illi, qui habẽt gloriam animæ, non proprie dicunt sperare gloriã corporis, sed solum desiderare. E

*q. 33. a. 2

*q. 40. a. 1

Articvlvs v.

Vtrum aliquid fidei, uel spei remaneat in gloria.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur, quod aliqd fidei, uel spei remaneat i gloria. Remoto. n. ꝙ ẽ ꝓprium, remanet id, ꝙ ẽ cõe: sicut dr in li. de causis*, ꝙ remoto rõnali, remanet uiuum, & remoto uiuo, remanet ens: sed in fide est aliquid, ꝙ hẽt cõe cũ beatitudine. s. ipsa cognitio, aliqd ãt qđ est sibi ꝓpriũ. s. ænigma. ẽ. n. fides cognõ ænigmatica. ergo remoto ænigmate fidei adhuc remanet ipsa cognõ fidei.

2 Præt. fides est quoddã spũale lumẽ aiæ, secũdũ illud Ephe. 1. illuminatos oculos cordis uestri in agnitionẽ Dei: sed hoc lumen est imperfectũ respũ luminis gloriæ de quo dr in ps. 35. In lumine tuo uidebimus lumẽ. Lumen aũt imperfectũ remanet b supueniente lumine perfecto: non. n. candela extinguit claritate solis superueniente. ergo vr ꝙ ipsum lumẽ fidei, maneat cum lumine gloriæ.

3 Præt. Substãtia habit* nõ tollit ꝑ hoc, ꝙ h subtrahit materia. põt. n. hõ habitũ liberalitatis retinere ẽt amissa pecunia, sđ actũ hre non põt: obiectũ ãt fidei est ueritas prima nõ uisa. ergo hoc remoto per quod vr ueritas prima, adhuc ꝑt remanere ipse habit* fidei.

Sed contra est, ꝙ fides est q. dã habitus simplex: simplex aũt, uel totũ tollit, uel totũ remanet. cũ igitur fides non totaliter maneat, sed euacuet, ut dictum est, *uidetur, quod totaliter tollat.

Respon. Dicendum, ꝙ quidã dixerunt ꝙ spes totaliter tollit: fides aũt partim tollitur. s. quantum ad ænigma, & partim manet. s. quantum ad substantiam cognitionis: quod quidem si sic intelligatur, quod maneat non idẽ numero, sed idem genere, uerissime dictum est. Fides. n cũ uisione patriæ conuenit in genere, quod est cognitio: spes autem non cõuenit cum beatitudine in genere: comparatur enim spes ad beatitudinis fruitionem, sicut motus ad quietem in termino. Si autem intelligatur, quod eadem numero cognitio, quæ est fidei, maneat in patria, hoc est omnino impossibile.

SVPER QVÆS. LXVII. ART. V.

Medina ar. 5.

In respons. ad 2m, & 3m 5. art. dubiũ occurrit simpliciter, & ad hoiem, authorẽ. s. an habitus fidei, & similiter spei cesset i patria, quia superflue ret: ah quia succedit eis aliqua pfectio incõpossibilis, simpliciter quidẽ occurrit dubium: quia Sco in 3. di. 31. tenet ꝙ cessatio est rõe superfluitatis, & non incõpossibilitatis. & probat hoc, qm in patria nullus habitus ẽ necessarius nisi charitas, qm tanec ad facilitandum, nec ad habilitandũ potẽtiã, nec ad præsentandum obiectum. actus hi succedentes in patria non proprie opponuntur habitib. ꝙ probatur: quia Paul* in raptu uidebat deũ & tamẽ hẽbat habitũ fidei. Ad hoiem uero quia author hic, in respon. ad 2m vi dre, ꝙ est incompossibilitas perfectionis gloriæ ad perfectionẽ fidei. In rõne uero ad 3m dicit, ꝙ esset supfluitas si remaneret habitus fidei non potens exire in actum. 143 Porrectã per totum. 3. di. 31. q. 2. a. 1. q. 1. & 3. & ue q. 27. a. 5. ad 6. & ui. q. 5. a. 4. ad 10. * prop. 1 hr inter ope. Aris. to. 3

¶ Ad aliud dicit, ꝙ euacuatio habitus fidei, & spei ẽ ex utraq; rõne. s. superfluitatis, & incompossibilitatis. succedit. n. utriq; habitui aliquid incõpossibile, licet nõ uniformiter: qm lumini fidei succedit lumen gloriæ ei incõpossibile: habitui uero spei succedit actus talis essentiæ, seu status ut incõpossibilis sit eidẽ. Ad quorũ euidẽtiã sciẽ primo. ꝙ falsũ ẽ, in patria solũ charitatis habitũ eẽ necessariũ. oportet. n. ẽt ponere habitum luminis gloriæ nõ ad aliqd cotũ q̃ dicit arguẽs, sed ad eleuandam aiam ad uidendũ: & hoc oportet Scotistas fateri, quo- *ar. 3. huius q.

qm̃ determinatum per ecclesiam est in clem in c. Ad nostrũ. de hæret. ubi inter errores damnetur, q̃ ala non indigeet lumine g'oriæ eleuente ipsam ad uidendum Deũ, & eo beate fruendum: pp quod in litera dr, q̃ imperfectio luminis fidei, quod ẽ ipse habitus fidei. & perfectio luminis gloriæ opponuntur, sicut claritas aeris, & obscuritas ei⁹

D. 107. Scito secũdo, q̃ licet actus non directe opponatur habitui tã in acquisitis, q̃ infusis habitib. indifferẽter tñ se habent ad corruptionẽ, quasi p modũ sequelæ habit⁹ infusi, & acquisiti, q̃a acquisiti ex uno actu cõtrario non corrumpũtur, ut patet, infusi aũt corrũpũtur ex uno actu cõtrario: fidei. n. habit⁹ non remanet in eo, q uno actu negat Trinitatẽ. Scito tertio, q̃ licet habitui directe nõ opponatur positiue ñ forma habitualis in eodem subiecto, põt tamẽ sine tali opposita forma subiectũ disponi statu incõpossibili tali habitui. desinit nanq. forma nõ solũ p successionem cõtrariæ, sed p subtractionem eorum quib. cõseruabatur, ut patet d̃ lumine. Ex quib⁹ hẽs potes, q̃ fidei habitus euacuatur in patria ex successione oppositæ formę .s. luminis gloriæ per modũ habitus: qd̃ dico pp lumẽ g'oriæ per modũ passionis in raptu Pauli, ut patet in 2.2. q.175. ar.3. Nec obstat obiectio Duren. q.2. 31. di. 3. sent. s. Quæ possunt simul per instans esse possunt simul esse absolute: quia incõpossibilitatem nõ impedit longitudo tẽporis sed natura oppositionis. Dicitur. n. ad hoc, q̃ incompossibilitas cõsurgit ex nã oppõnis: sed oppõ aliquarum spẽrũ non est in actu exercito, nisi in statu earũ cõpletio, ut patet. s. in uiro mãsueto peccante ex passione, seu dispõne modica iræ, in hoc. n. simul stãt habitus mansuetudinis, & non solum actus iræ, sed habitus iræ inchoatiue, qui nihil aliud est quã ipsa ita per modũ passionis. Sic. n proportionaliter, & eadem rõne fuit in Paulo de habitu fidei, & lumine gloriæ: pp imperfectum. n. modum essendi, oppõ quæ est inter hmõi formas exerceri non potuit impedita ab essendi modi perfectione, & ex efficacie oppositi actus. s. uidere Deum nõ p modum transeuntis, & ex incõpossibili statu suppositi. Est. n. beatus in tali statu, cui repugnat hmõi imperfectio habitualis: spei aũt habitus euacuatur & ex efficacia oppositi actus. s. hr̃e Deũ, & ex incompossibili statu suppositi. non. n. est in statu immobilis. s. omnino quiescentis, cui repugnat imperfectio habitualis mobilis. est. n. hmõi mutatio status, subtractio quædam subiecti ipsius habitus. Sicut. n. habitus nõ generetur nisi in subiecto dispositio ita nec conseruatur subtracta illa dispõne a subiecto: & hoc hic contingit. Intellectus. n. ã immobilis ad credendũ, & uoluntas immobilis ad sperandum non nunc, sed simpliciter, sicut nunquã suscipiunt fidei, aut spei habitum, ita nec conseruant. Ex opposito aũt forma habitualis non in eodem subiecto .i. uoluntate, sed in eius ẽã. s. intellectu excluditur, lumine. s. gloriæ, ita q̃ lumen gloriæ p modum habitus .i. immobiliter habitum, est forma habitualis opposita habitui fidei, & spei, sed fidei formaliter, spei uirtualiter: & hoc sufficit ad successionẽ formæ incompossibilis. & hæc ultima uerba sola sufficiũt pro hac ueritate: reliqua uero sunt ad pfectionem. & per hoc patet respon. ad Scot. & decisionẽ ueritatis. Authoris aũt uerba non dissonant: nã in tñs. ad fin. ueritatem absolute dixit, q̃. s. ẽ oppositio faciens incõpossibilitatem.

Non. n. remota[d] differentia alicuius speciei, remanet substantia generis eadem numero: sicut remota differentia cõstitutiua albedinis non remanet eadem substantia coloris numero, ut sic idẽ color numero sit quandoque albedo, quandoque uero nigredo. Non. n. comparatur genus ad differentiam sicut materia ad formam, ut remaneat substantia generis eadem numero differentia remota: sicut remanet eadem numero substantia materiæ, remota forma. genus. n. & differentia non sunt partes speciei, alioquin non prædicarentur de spẽ: sed sicut species significat totũ .i. compositum ex materia, & forma in rebus materialibus, ita differẽtia significat totum, & similiter genus: sed genus denominat totum ab eo, qd̃ est sicut materia: differẽtia uero ab eo, quod est, sicut forma: species uero ab utroque. sicut in homine sensitiua natura materialiter se habet ad intellectiuam: animal aũt dr̃ quod hẽt naturam sensitiuam, rõnale quod habet intellectiuam, homo uero quod habet utrunque: & sic idẽ totum significatur per hæc tria, sed non ab eodem. unde patet q̃ cum differentia non sit nisi designatiua generis, remota differentia, non potest substãtia generis eadem remanere. non. n. remanet eadem animalitas si sit alia anima constituens animal: unde non põt esse, q̃ eadem numero cognitio, quæ prius fuit ænigmatica postea fiat uisio aperta. Et sic patet, q̃ nihil idẽ numero, uel spẽ, q̃ est in fide, remanet in patria, sed solum idem genere.

G

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ remoto rationali, non remanet uiuum idem numero, sed idẽ genere, ut ex dictis patet.

AD 2[m] Dicendum, quod imperfectio luminis cãdelæ nõ opponit perfectioni solaris luminis quia non respiciunt idem subiectũ: sed imperfectio fidei, & perfectio gloriæ opponunt adinuicẽ, & respiciunt idẽ obiectũ. unde nõ possunt esse simul, sicut nec claritas aeris cum obscuritate eius.

H

AD 3[m] Dicendũ, q̃ ille, q amittit pecuniã, nõ amittit possibilitatẽ habẽdi pecuniã, & iõ cõuenienter remanet habit⁹ liberalitatis, sed i statu gloriæ nõ solũ actu tollit obiectũ fidei, q̃ nõ ẽ uisũ, sed ẽt sm possibilitatem pp beatitudinis stabilitatẽ: & ideo frustra talis habitus remaneret.

ARTICVLVS VI.

Vtrum remaneat charitas post hanc uitam in gloria.

I

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod charitas non maneat post hanc uitã in gloria: quia ut dr̃ 1. ad Cor. 13. Cum uenerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est, i. h quod est imperfectũ: sed charitas uiæ est imperfecta. ergo euacuabitur.

cone l. in

¶ In respon. uero ad 1[m], ad argm̃ rñdit q̃ non est similes patria de fide, & de liberalitate in passo iactantiam, quia ibi ẽt potentia aufertur, hic actus tñ: & ppterea sequitur condõnalis istius ueritatis, q̃ frustra remaneret, si remaneret. hãc. n. intendebat, exprimẽdo solũ ipsius consequens. in coras

¶ In respon. ad 2[m] eiusd. 5. artic. nota, q̃ hinc hẽri lumẽ gloriæ esse subiectiue in intellectu, dum dr̃ in litera, q̃ imperfectio fidei, & pfectio gloriæ opponuntur. & respiciunt idem subiectũ. Constat. n. ex ergõ, q̃ de lumine fidei, & lumine gloriæ loquit: & hæc nota pp difficultatẽ illam, an sit in essentia aiæ lumẽ gloriæ, an in intellectu.

¶ In respon. ad 1[m] eiusd. art. not. diligentissime, quod ubicunque tã hic, quã alibi inuenies, q̃ obiectum fidei est, non uisum, uel non apparẽs, & c. intelligitur nõ de obiecto ex parte rei, sed ex parte nostri, ita q̃ nõ uisũ nõ est rõ formalis, nec condõ obiecti fidei ex parte obiecti, sed redũdat i obiectũ ex parte credẽtis, & denominat obiectũ denominatione extrinsec, sumpta ex cõdõne credentis. Iã. n. dictum est, q̃ imperfectio fidei est ex parte subiecti, & nõ obiecti: immo ex parte obiecti excellit scientiam, ut in ar. 3. in respon. ad 3[m] litera dicit: qui habet pro obiecto Deum sicut cæteræ uirtutes theologicæ & propterea quando inuenies obiectum fidei, dici imperfectum, memento prædictę distinctionis, & glose de obiecto ex parte nostri. i. secundum id quod habet ex parte credẽtis non secundum se, & non errabis.

144 porrecta per totam. Inf. q. 111 a. 3. ad 2. & 3. di. 31 q. 2. a. 2. & uer. q. 27. a. 5. ad 6. & vii. q. 2 art. 12. ad 20.

K

SVPER QVÆST. LXVII. ART. VI.

Medina ar. 6.

IN ar 6 eiusd. 67. q. in respon. ad 2[m], not. q̃ ibi negat charitatis obiectũ esse Deũ cognitum: & dr̃ esse ipsum Deum absolute, non q̃ possit diligi nõ cognitus: sed quia cognitio tenet se respũ istius habitus, qui est charitas, non ex parte obiecti, sed subiecti. si .o. teneret se ex parte obiecti, cũ alterius rõnis sit cognitio uiæ, & patriæ, charitas eẽt alterius speciei. & qm̃ imperfecta, uel perfecta cognitio tenẽs se ex parte subiecti, per accidens se habet ad charitatem

ritatem: ið charitas cũ utraque stat, & ex neutrius defectu euacuatur. non sic aũt est de imperfectione ex parte subiecti respẽ fidei, & spei: q̃a per se ad illas pertinet, ut patet ex dictis.

¶ In eiusd. art. respon. ad 3m no. duo, primo q̧ charitas uiæ nũquã pôt peruenire ad æqualitatem charitatis patriæ. & cõsequenter maximus uiator non quã in hac uita habet charitatẽ æqualẽ minimo beatorũ, quem tamen in patria excedet in charitate multũ. Scdo q̧ cã huius est, quia uisio est cã amoris: & hanc cãm tu ponderabis in 2.2 q. 24. ar. 7. Nũc sit prælibato q̧ qntitas charitatis est duplex. s. ex parte subiecti, & ex parte obiecti, & sũt alterius rõnis ad inuicem, & illa, quæ nascitur ex uisiõe, ex parte subiecti se tenet: illa uero, quæ ex natura obiecti ex parte ipsius obiecti se tenet, & hinc prouenit q̧ qñtumcunq; crescat hic charitas, nunquã erit æqualis illi quãtitati, qua bus quantitatibus diuersatum rõnum: sicut quantumcunque crescat linea, nũquã erit æqualis superficiei. sed qñ inferius ea ꝓposito materia hæc tractanda est in loco allegato transeamus.

*art. 3. ha iur q.

ancli. m.

SVPER QVÆSTION. LXVIII.

ART. I.

S. Bon. 3. s d. 34. q. 1. a. 2.
Scot. 3 s d. 34. q. 1.
Ricca. 3. s d. 34. q. 1.
Duran. 3. s d. 34. q. 1.
Bacco. 3. s d. 34 q. 1.
Cap 3 s d. 34 q. 1. cõ. 1.
Medina ar. 1.

IN 1. ar. q. 68. dubiũ occurrit de distõ nadonorum a uirtutib Scot. in 3. sen. dis. 34. impugnat conclõnem, & eius rõnẽ, uo leur, sine afferr one tamen, dona non esse alios habitus, quã habitus uirtutũ. Et contra conclõnem quidem argait. Quia illi habitus sũt ponendi facit in oratore, quibus perficitur circa obiectum quo pfi-

*C. 5. to. 5

aduenïente perfectione gloriæ. A

2 Præt. Habitus, & actus distinguuntur scdm obiecta: sed obiectum amoris ẽ bonũ apprehensum. cũ ergo alia sit apprehẽsio præsentis uitæ, & alia apprehensio futuræ uitæ, uidetur q̧ nõ maneat eadem charitas utrobique.

3 Præt. Eorũ, q̃ sunt unius rõnis. imperfectũ pôt uenire ad æqualitatem pfectionis per continuũ augm̃: sed charitas uiæ nũq̃ pôt peruenire ad æqualitatem charitatis patriæ, quantumcunq; augeatur. ergo uidetur q̧ charitas uiæ non remaneat in patria. B

SED CONTRA est, q̧ Apostolus dicit 1. ad Cor. 13. Charitas nũquam excidit.

RESPON. Dicendum, q̧ sicut sup. dictũ ẽ, qñ imperfẽ alicuius rei nõ est de rõne speĩ ipsius, nihil ꝓhibet idẽ numero q̃ prius fuit impfectũ, postea pfectũ eẽ: sicut hõ p augm̃ perficit, & albedo p intẽsionẽ. Charitas aũt ẽ amor, de cuius rõne nõ est aliqua imperfectio: pôt. n. esse & habiti, & nõ habiti, & uisi, & nõ uisi. unde charitas nõ euacuat per gloriæ perfectionẽ, sed eadẽ numero manet. C

AD PRIMVM ergo Dicendum q̧ imperfectio charitatis per acñs se hẽt ad ipsam, quia non est de rõne amoris imperfectio: remoto aũt eo, q̧ est per accidens, nihilominus remanet substãtia rei: unde euacuata iperfectione charitatis, nõ euacuat ipsa charitas. D

AD 2m dicendũ, q̧ charitas nõ hẽt ꝓ obiecto ipsã cognõnẽ, sic. n. nõ eẽt eadẽ in uia, & in patria: sed hẽt pro obiecto ipsã rem cognitã, q̃ est eadẽ. s. ipsum Deum.

AD 3m Dicendũ, q̧ charitas uiæ p augm̃ nõ pôt peruenire ad æqualitatem charitatis patriæ ppt diffẽ, q̃ est ex parte cãæ: uisio. n. e quædã cã amoris, ut dr̃ i 9. ethic. E *Deus aũt quãto perfecti cognoscitur, tanto perfectius amatur.

QVAEST. LXVIII.

De donis in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de donis.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, Vtrum dona differant a uirtutibus.

Scdo, De necessitate donorũ.

Tertio, vtrũ dona sint habit.

Quarto, Quæ, & quot sint.

Quito, ũtrũ dona sint cõnexa.

Sexto, vtrũ maneãt in patria.

Septimo, De cõparatione eorum adinuicem.

Octauo, De comparatione eorum ad uirtutes.

ARTICVLVS I.

Vtrum dona differant a uirtutibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod dona non distinguantur a uirtutibus. Dicit. n. Gre. in 1. mor. *expõnẽs illũ Iob: Nati sũt ei septẽ filii. Septẽ nobis nascũt filii, cũ per cõceptionẽ boni cogitõis, Sancti spũs septẽ in nobis uirtutes oriuntur. Et inducit illud, q̧ hr̃ Isa. 11. Requiescet super eũ spũs intellectus, &c. ubi enumerantur septẽ Spiritus sancti dona. ergo septẽ dona Spiritus sancti sunt uirtutes.

2 Præt. Ang. dicit in li. *de qõni. Euãg. expõnẽs illud, q̧ hr̃ Mat. 12. Tũc uadit, & assumit septẽ alios spũs, &c. Septẽ uitia sunt c̃tra septẽ uirtutib. Spũs sancti. i. septem donis: sunt aũt septem uitia contraria uirtutib. cõiter dictis. ergo dona non distinguuntur a uirtutibus communiter dictis.

3 Præt. Quorũ est diffinitio eadẽ ipsa quoq; sunt eadẽ: sed diffõ uirtutis ꝯuenit donis. unũquodq;. n. donũ est bona qualitas mentis, qua recte uiuit, &c. Similiter diffinitio doni cõuenit uirtutib. ifusis: est. n. donum datio irredibilis sm philosoph. ergo uirtutes, & dona non distinguuntur.

4 Præt. Plures eorum, quę numerantur inter dona, sunt uirtutes. nam sicut sup. dictum est, *sapiẽtia, & intellectus, & scia, sũt uirtutes intellectuales: consilium aũt ad prudentiam pertinet: pietas aũt spẽs est iustitiæ: fortitudo aũt quædam uirtus ẽ moralis. ergo vr̃ q̧ dona, & uirtutes non distinguãtur.

SED CONTRA est, quod Gre. in 1. Mor.* distinguit septẽ dona, quas dicit significari per septem filios Iob, a trib. uirtutib. theologicis, quas dicit significari per tres filias Iob. & in 2. Mora. *distinguit eadẽ septẽ dona a quatuor uirtutib. ordinalibus, quę dicit significari per quatuor angulos domus.

RESPONDEO Dicendũ, q̧ si loquamur de do-

ei pôt in uita: tales aũt sũt solæ uirtutes theologicæ, intellectuales, & morales. ergo pter istud non sũt alii habitus necessarii i uia. ¶ Contra rõnem vero triplicater. Primo, qa falsum supponitur. s. q̧ rõ moueat uolũtatem, ita q̧ uirtus non sit nisi dispõ obbilis in uoluntate. Secũdo, quia dist̃o beatitudinum a donis & uirtutib. non est sic. Tertio, quia pot idem aliquid esse proportionatũ mouenti primo, & scdo, ac per hoc si p habitũ uirtutis ꝓportionatur potentia sibipsi per eundem sufficienter proportionatur spũi sancto, & consequenter nõ oportet ponere alios habitus pp motionem a spũ sancto, ut ainhot assumit. Assumptũ manifestat, quia ex quo Deus dedit habitũ uoluntati, semper assistit uoluntati, & habitui ad actus sibi cõuenientes: sicut ea quo miraculose illuminauit cæcũ, semper assistit illuminato, ut possit mouere illã potentiã. Sed hæc facile soluunt, si dicta auth. in litera perspiciantur.

¶ Ad primam. n. rõnem quam fecerat s. Tho. in ar. 1. hoc mõ resp. q̧ Maior ẽ diminuta: oportet nãque dr̃e, circa omne obiectum, & omnimõ. Licet. n. dona nõ sint circa alia obiecta, sunt tamen alio mõ, circa illa, quia sũt circa illa, ut actus oriũtur a instinctu spũs sancti.

¶ Ad primam aũt contra rõnem dr̃, quod uerissimum est tanto mouere uolũtatem ex pte obiecti regulando ac præcipiendo, ut patet ex supradictis, uirtutis q. non omnes, sed morales esse dispões appetitus, ut mobilis a ratione.

345 *perfecta per totum.*

*C. a 8. circa prin.

*Li. 1. c. & q. 8. circa med. to. 4

*q. 57. a. 1. & 2.

*Cap. 28.

*C. 36.

no,& uirtute secundum nois ra F tionem, sic nullam oppositionē habent adinuicem. nam ratio uirtutis sumitur secundum quod pficit hominem ad bene agendū, ut sup. dictum est:* ratio autem doni sumitur secundum comparationem ad causam, a qua est. Nihil autem prohibet, illud, ꝙ est ab alio, ut donum, esse perfectiuum alicuius ad bene operandum, pręsertim cum supra diximus,* quod uirtutes quædā nobis sunt infusæ a Deo: unde secūdum hoc, donum a uirtute distingui non pōt. Et ideo quidam posuerunt, quod dona nō essent a uirtutib. distinguenda: sed eis remanet nō minor difficultas, ut .s. rationem assignent, quare quædam uirtutes dicantur dona, & non oēs: & quare aliquæ computantur inter dona, quę nō cōputantur inter uirtutes, ut patet de timore. Vnde alii dixerunt H dona a uirtutib. esse distinguenda: sed non assignauerunt cōuenientem distōnis causam, quæ .s. ita communis esset uirtutib. ꝙ nullo mō donis, aut econuerso. Considerantes .n. aliqui, quod inter septem dona quatuor pertinent ad rationem .s. sapientia, scientia, intellectus, & consiliū: & tria ad uim appetitiuam .s. fortitudo, pietas, & timor posuerūt quod dona perficiebant liberum I arbitrium, secundum quod est facultas rationis: uirtutes uero secundum quod est facultas uoluntatis: quia inuenerūt duas solas uirtutes in rōne, uel intellectu .s. fidem, & prudentiam, alias vero in ui appetitiua, uel affectiua. Oporteret autem, si hæc distō esset conueniens, quod omnes uirtutes essent in ui appetitiua, & oīa dona in ratione. Quidam uero considerantes ꝙ Grego. dixcit in 2. Moral.* quod donum Spiritus sancti, quod in mēte sibi subiecta format prudētiā, tēperantiā, iustitiam, & fortitudinē, eandē mentē munit cōtra singula tentamenta ꝑ septē dona dixerunt ꝙ uirtutes ordinātur ad bñ operandum, dona uero ad resistēdum tentationib. Sed nec ista distinctio sufficit: quia etiam uirtutes tentationibus resistūt inducētibus ad peccata, quæ cōtrariantur uirtutibus. Vnumquodque .n. resistit naturaliter suo contrario, quod præcipue patet de charitate, de qua dicitur Cant. 8. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem. Alii uero considerantes, ꝙ ista dona traduntur in Scriptura, secundum quod fuerunt in Christo, ut patet Isa. 11. dixerunt, quod uirtutes ordinantur simpliciter ad bene operandum: sed dona ordinā G tur ad hoc, ut per ea conformemur Christo, præcipue quātum ad ea, quæ passus est: quia in passione eius præcipue hmōi dona resplenduerūt. Sed hoc etiā non uīr esse sufficiens, quia ipse Dominus pręcipue nos inducit ad sui conformitatem, secūdum humilitatem, & māsuetudinem. Matt. 11. Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Et secundū charitatem. Io. 15. Diligatis inuicem H sicut dilexi uos. Et hæ etiam uirtutes, præcipue in passione Christi resplenduerunt. & iō ad distinguendum dona a uirtutib. debemus sequi modum loquēdi Scripturæ, in qua nobis tradunť, non quidem sub noīe donorum, sed magis sub nomine spirituum. Sic. n. dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spūm sapientiæ, & intellectus, &c. Ex qbus uerbis manifeste datur intelligi, quod ista I septē enumerantur ibi, secūdum quod sunt in nobis ad inspiratione diuina: inspiratio autem significat quandam motionē ab exteriori. Est. n. considerandum, ꝙ in homine est duplex principium mouēs, unum quidem interius, quod est ratio. aliud autem exterius, quod est Deus, ut sup. dictū est,* & etiam philosop. dicit hoc in ca.* de bona fortuna. Manifestum est autem, quòd oē quod mouetur, necesse est proportionatū eē motori: & hæc est perfectio mobilis in quantū est mobile dispō qua disponitur ad hoc, qđ bene moueatur a suo motore. Quanto igitur mouēs est altior, tanto necesse est, ꝙ mobile perfectiori dispōne ei proportioneť: sicut uidemus, ꝙ pfectius oportet esse discipulū dispositum ad hoc, ꝙ altiorē doctrinam capiat a doctore. Manifestum est aūt, quod uirtutes humanę perficiunt hominem secundum quod hō natus.

tione: qm̄ sunt in eo, ut rōnalis est per participationem. appetitus āt non ē pure mobilis, sed motū mouēs ut dr in 3. de an. & ꝑpterea non ē fidelis interpretatio, nisi ad bonum sausum, dicere. Virtutes non esse nisi dispōnes mobilis. Et .n. uirtutes, & dona si sunt dispōnes mobilis a rōne, & spū sctō, ꝙ sunt perfectiones mouantis: sunt. n. insita, seu patientia mouentia sm̄ seipsa uiteranimæ utentes uirtutibus, & donis.

*q. 55. a. 3. & 4.

q. 63. a. 3.

¶ Ad secundam dr. ꝙ non est similis rō de habitudinib & donis ut in q. sequ. patebit: qm̄ actus tantum sūt habitudinas, dona uero habitus

¶ Ad tertiā dr. ꝙ rō illa aut assumit falsū aut non concludit ad propositiūnā propō dicens, ꝙ p idē aliquid est proportionatū secundo & primo mouēti, pōt habere duos sensus. Primus est, ꝙ eadem est forma qua mediāte aliquid fit a secundo, & primo motore, & hic sensus est uerus, & intentus uř a Sco. ut patet in probōna de cæco illuminato, & de habitu in uoluntate. Constat. n. ꝙ per eandē formam uisio fit a uidente, & Deo .s. per potentiam uisiuā, & similiter resō per habitū iustitiæ a uoluntate mera, & a Deo &c. Sed iuxta huna sausum nihil cōcluditur contra nos, sed potius ꝑ nobis, si cōtra: quia nulla uirtur ē talis forma, qua sm̄ mouenr, puta. hō pōt in actū qui elicit a dono spūs sancti & sic falsa est minor .s. ꝙ uirtut habitus red dat potentiā proportionatā scdo mouēti, puta, sibi ipsi poteǔ .x, uel hoīad habendam talē perfectionem .s. actū talem, qualit natos est esse a dono spiritus sancti. unde si hoc sensu maior nō est ad ꝓpositū, & minor nihilominus est falsa. Scdo āt sensus est, ꝙ eadē dispō ē alicuius mobilis, ut moueatur ab inferiori, & superiori motore, & sic ē ad propositum directe, sed non est uara formaliter: qm̄ quemadmodū diuersis formis

*C. 36. ante med.

oportet pesse diuersas dispōes, ita ꝑ diuersis agentib. Forma nāq; ex parte agentis se tenet, & econuerso, cū cōicatio agentis fit: & hoc sensu uera esset minor recta subsūpta .s. ꝙ uirtutes sūt dispōnes uirium alæ, & ad hoc, ut moueātur ab inferiori motore. .s. rōne humana. Ad quorum āt hēa pleniorē intellectū, sciēo, ꝙ imaginamur, ꝙ l hoīe ē triplex subordinatū mouēs ad actus bonos .s. mens humana prædita lumine naturali, & prudētia, mēs humana prædita lumine gratiæ, & fidei, & mens humana pulsata instinctu spūs sancti: & ad hoc, ut uires alæ obediant primo motori, ponunť uirtutes morales acquisitæ tendētes ad media, & fines ab ipo motore pstitutos. Ad hoc āt, ut eædem uires obediant scdo motori superiori, ponūť uirtutes morales infusæ tēdentes ad media, & fines ab illo motore pstitutos. Ad hoc aūt, ꝙ non solum eædem sed oēs uires alæ obediant supremo motori ponuntur dona tēdentia in fines ꝓprios a tali motore ostēsos. Necessitas āt distinguendi duos ordines habituū infusorū ad obediendum illiteraassignatur ex imperfecta participōna mouentis supnaturalis ꝑ habitus uirtutū theologicarū. Si nanq; motor supnaturalis pfecte in nobis per istos habitus haberetur, sicut hř per lumē naturale, & prudentiā. motor nālis sufficere, forte unus ordo obsequentiū habituū īfusorum, sicut sufficit unus ordo naturaliū. Dixi āt forte, quia diuinorū habitur oēs uires habent, ut obedientiales: & dřet q̄s sapiens non indocte, ꝙ ēt hinc oporteret ponere dona, sicut mō, ut oēs uires obsequerantur motori supernaturali sm̄ illam rōnem, qua nunc mouet ꝑ instinctum. uirtutes morales īfusæ essēt ad obsequēdū eidē se.

*q. 9. ar. 4 & 6.

*li. 7. Moral. eudemio. c. 18

secundum illā rōnē, qua mouet p gratiā & fidem, ut participētur in consilijs, & rōcinationibus nostris. Quid aūt esset, si pdicta conditionalis hñs antecedens impossibile, poneretur in esse, non facile dixerim qm poneretur in aliquo consequenti. & ꝙ uirtutes theologales, & morales infusę eēnt alterius ordinis ꝙ nūc sint: & sic vnus ordo infusorū ad obsequendum, & alter ad ꝑcipiendum sufficeret. Seruata igitur vniuocatione uirtutum prima uia, absolute aūt hæc scda uera uidentur: & consequenter absolute eā necessaria distinctionis duorū ordinū infusorum obsequentiū reddita ex imperfecta participatione motoris supernaturalis, absolute est uera. ¶ Et hæc sint pro artt. 1. 2. & 3.

*Li. 7 Mora. Eudemiorum cap. 18.

est moueri p rōnē in his, q̄ interius, uel exterius agit. Oportet igit inesse homini altiores pfectiones, ſm quas sit dispositus ad hoc, ꝙ diuinitus moueat, & istæ pfectiones uocantur dona non solū, qa infundunt à Deo, sed quia ſm ea hō disponit, ut effi iat prōpte mobilis ab inspiratione diuina, sicut dr̃ Isa. 50. cap. Dñs aperuit mihi aurē, ego aūt non contradico, retrorsum non abij. Et Philosophus ēt dicit in cap.* de bona fortuna, ꝙ his, qui mouent p instinctū diuinū non expedit cōsiliari ſm rōnem humanā, sed ꝙ sequant interiorē instinctū, qa mouent a meliori principio, q̄ sit rō humana: & hoc est quod quidā dñt ꝙ dona pficiunt hoiem ad altiores actus, q̄ sint actus uirtutum.

A

B

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ hmōi dona nominantur qñq; uirtutes ſm cōem rōnem uirtutis: hñt tñ aliquid superueniens rōni cōi uirtutis, inquantū sunt quædā diuinæ uirtutes pficientes hominem, inquantū est à Deo motus. Vnde & Philosophus in 7. Ethic.* s. uirtutem cōem ponit quandam uirtutem heroicam, uel diuinam, secundum quam dicuntur aliqui diuini uiri.

*C. 1. to. 5

AD 2m dicendum, ꝙ uitia inquantum sunt contra bonum rōnis, contrariātur uirtutibus, inquantum autem sunt contra diuinum instinctum, cōtrariantur donis. idem enim contrariatur Deo, & rationi, cuius lumen à Deo deriuatur.

AD 3m dicendum, ꝙ diffinitio illa dat de uirtute ſm cōem modū uirtutis. vñ si uolumus diffinitionē restringere ad uirtutes, prout distinguuntur à donis dicemus quod hoc, quod dr̃, Qua recte uiuitur, intelligendum est de rectitudine uitæ, quæ accipit ſm regulam rationis: similiter autem donum, put distinguitur à uirtute infusa, pōt dici id, quod datur à Deo in ordine ad motionem ipsius, quia. s. facit hominem bene sequentem suos instinctus.

AD 4m dicendum, ꝙ sapientia dr̃ intellectualis uirtus, secundum quod procedit ex iudicio rationis: dicitur autem donum, ſm quod operatur ex instinctu diuino. Et similiter dicendum est de alijs.

ARTICVLVS II.

346 Porrecta per totum. Inf. ar. 3. ad 1. & 3.

Vtrum dona sint necessaria homini ad salutem.

Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃, ꝙ dona nō sint necessaria homini ad salutē. Dona. n. ordinant ad quandā pfectionē vltra cōem pfectionē uirtutis: nō aūt est hoī necessariū ad salutē, ut hmōi pfectionem consequat, q̄ est ultra cōem statū uirtutis, quia hmōi pfectio non cadit sub pcepto, sed sub cōsilio. ergo dona non sunt necessaria hoī ad salutem.

¶ 2 Præt. Ad salutem hominis sufficit, ꝙ homo se bene habeat & circa diuina, & circa humana: sed p uirtutes theologicas hō se habet bene circa diuina, p uirtutes autem morales circa humana. ergo dona non sunt homini necessaria ad salutem.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in 2. Moral.* ꝙ Spūs sanctus dat sapientiā ꝯ stultitiā, intellectum ꝯ hebitudinē, consilium contra pcipitationem, fortitudinē contra timorem, scientiā contra ignorantiā, pietatē contra duritiam, humilitatem cōtra supbiam: sed hsufficiēs remedium pōt adhiberi ad oīa ista tollenda p uirtutes. ergo dona non sunt necessaria hoī ad salutem.

*Cap. 36.

SED CONTRA. Inter dona summū vr̃ esse sapientia, infimum aūt timor: utrunq; aūt horū necessariū est ad salutē, quia de sapientia dr̃ Sap. 7. Neminē diligit Deus nisi eū, q cū sapiētia ihabitat. & de timore dr̃ Eccl. 1. Qui sine timore est, nō poterit iustificari. ergo ēt alia dona media sūt necessaria ad salutē.

RESP. Dicendū, ꝙ sicut dictum est,* Dona sunt quædā hoīs pfectiones, qbus hō disponit ad hoc ꝙ bene sequat instinctum diuinū. Vñ in his, in quibus nō sufficit instinctus rationis, sed est necessarius Spiritus sancti instinctus, p consequens est necessariū donum. Rō aūt hoīs est pfecta dupliciter à Deo primo quidē naturali pfectione, ſm. s. lumen naturale rōnis. Alio aūt modo quadā supnaturali pfectione p uirtutes theologicas, ut dictum est* s. Et quis hęc secunda pfectio sit maior, q̄ prima, tñ prima pfectio perfectiori modo hr̃ ab hoīe q̄ secunda. nam prima habetur ab homine quasi plena possessio, secunda aūt habet quasi imperfecta: imperfecte. n. diligimus, & cognoscimus Deum. Manifestū est aūt, ꝙ vnumquodq; quod pfecte habet naturam, uel formam aliquam, aut uirtutem, pōt per se ſcd'm illam operari, non tñ exclusa operatione Dei, qui in oī natura, & uoluntate interius operat: sed id, qd imperfecte habet naturam aliquam, uel formam, aut uirtutem, nō pōt p se operari nisi ab altero moueatur. Sicut sol, quia est pfecte lucidus, p seipsum potest illuminare: luna aūt in qua est imperfecte natura lucis, nō illuminat nisi illuminata. Medicus ēt qui perfecte nouit artē medicinæ, pōt p se operari: sed discipulus eius, qui nondū est plene instructus, non pōt per se operari, nisi ab eo instruatur. Sic igitur quantū ad ea, q̄ subsunt humanæ rationi in ordine. s. ad finem cōnaturalē homini, hō potest operari per iudicium rōnis: si tamē etiam in hoc homo adiuuetur à Deo p specialem instinctū, hoc erit superabundantis bonitatis. Vnde secundū philosophos, non qcunque habebat uirtutes morales acqsitas, habebat uirtutes heroicas, uel diuinas: sed in ordine ad finem ultimum supernaturalem ad quem rō mouet, secundum quod est aliqualiter, & imperfecte informata per uirtutes theologicas nō sufficit ipsa motio rōnis, nisi desuper adsit instinctus, & motio Spūs sancti, secūdum illud Roma. 8. Qui Spū Dei aguntur, hi filij Dei sunt & hæredes. Et in Psal. 142. dicit: Spūs tuus bonus deducet me in terram rectam, qa. s. in hæreditate illius terræ beatorum nullus potest peruenire nisi moueatur, & deducatur à Spiritu sancto. Et ideo m ad illum finē consequendum, necessarium est homini habere donum Spiritus sancti.

*Ar. præced.

*q. 62. ar. 1.

C

D

E

concl.

AD

Ad primum ergo dicendum, quod dona excedunt cõem pfectionem uirtutum, nõ quantum ad genus operum eo modo, quo consilia pcedunt pcepta: sed quantum ad modum operandi, secundum quod mouetur homo ab altiori principio.

Ad 2m dicendum, quod p uirtutes theologicas, & morales non ita pficit homo in ordine ad ultimum finem, quin semp indigeat moueri quodam superiori instinctu Spiritus sancti, ratione iam* dicta.

*In corp. ar.

Ad 3m dicendũ, quod rationi humanæ nõ sunt omnia cognita, neq; oïa possibilia, siue accipiat ut pfecta pfectione naturali: siue accipiat ut perfecta theologicis virtutibus. vñ non põt quantũ ad oia repellere stultitiã, & alia hmôi, de quibus ibi fit mẽtio: sed ille cuius scientiæ, & ptãti oia subsunt, sua motione ab omni stultitia, & ignorantia, & hebetudine, & duritia, & cęteris hmôi nos tutos reddit. & iõ dona Spũs sancti, quæ faciunt nos bñ sequentes instinctum ipsius, dñr ẽ huiusmodi defectus dari.

147 Porrecta per totum.

·Articvlvs iii.·

Vtrum dona Spiritus sancti sint habitus.

Palud 3.d 31.q.2. Medina ar.3.

Ad tertivm sic procedit. Vr, quod dona spiritus sancti non sint habitus. Habitus.n.est qualitas in hoĩe manẽs. est.n. qualitas difficile mobilis, ut dr in pdicamẽtis:* sed ppriũ Christi est, quod dona Spũs sancti in eo requiescant, ut dr Isa. 11. Et Ioan. 1. dr. Sup quẽ videris Spiritũ descendentẽ, & manentẽ super eum, hic est, qui baptizat. Quod exponens Greg. in 2. Mor.* dicit. In cunctis fidelibus Spũs sanctus uenit: sed h in solo Mediatore sp singulariter h pmanet. ergo dona Spiritus sancti nõ sunt habitus.

*In pred qualitat. non lõge a princi. to.1.

*Cap.41. post me. & 42.

¶2 Præt. Dona Spũs sancti pficiunt hominem, secũdum quod agit a Spiritu Dei, sicut dictum est:* sed inquantum homo agit a Spiritu Dei, se habet quodãmõ ut instrm respectu eius: non aũt cõuenit ut h instrumẽtum pficiatur p habitum, sed principale agens. ergo dona Spiritus sancti non sunt habitus.

*Art.1. & 2.

¶3 Præt. Sicut dona Spiritus sancti sunt ex inspiratione diuina, h ita donum pphetiæ: sed pphetia non est habitus, non.n. Spiritus pphetiæ adest prophetis sp, ut Greg. dicit in 1. Hom. Ezech.* ergo neque etiam dona Spiritus sancti sunt habitus.

*Aliquantulum a princi. & lib. 2 mor. ca.41.

Sed contra est, quod Dñs dicit discipulis de Spũ sctõ loquẽs, Ioã. 14. Apud vos manebit, & in uobis erit. Spũs aũt sanctus nõ est in hoĩbus absq; donis eius. ergo dona eius manẽt in hoĩbus. ergo nõ solũ sunt actus, uel passiones, sed ẽt habitus pmanẽtes.

Resp. Dicendũ, quod sicut dictũ est,* dona sunt quædã pfectiones hoïs, quibus disponit ad hoc, quod hõ bñ sequat instinctũ Spiritus sancti. Manifestũ est aũt ex supradictis,* quod uirtutes morales pficiunt uim appetitiuã, fm quod participat aliqualiter rõnem, inquantũ s. nata est moueri p imperiũ rõnis. Hoc igit mõ dona Spiritus sancti se hñt ad hoĩes in cõparatione ad Spiritũ sanctum, sicut uirtutes morales se hñt ad uim appetitiuã in cõparatione ad rõnem. Virtutes aũt morales habitus quidã sunt, quibus uires appetitiuæ disponunt ad prompte obediẽdum rõni: vñ & m dona Spiritus sancti sunt quidam habitus, quibus hõ pficit ad prompte obediẽdũ Spũi sancto. n

*Art.1.

*q.58.ar. 2. et q.56. ar.4.

Ad primvm ergo dicendũ, quod Greg.* ibidẽ soluit dicens, quod in illis donis, sine quibus ad vitã pueniri non põt, Spiritus sanctus in electis omnibus sp manet: sed in aliis non semp manet. Septem autem dona sunt necessaria ad salutẽ, ut dictũ est:* vñ quã tum ad ea Spiritus sanctus semp manet in sanctis.

*Eod. loco in arg. citato.

*Ar.2. huius quæst.

Ad 2m dicendum, quod rõ illa pcedit de instro cuius non est agere, sed solum agi. tale aũt instrm nõ est hõ, sed sic agit a Spiritu sancto, quòd etiã agit inquantum est liberi arbitrij: unde indiget habitu.

Ad 3m dicendũ, quod prophetia est de donis quæ sunt ad manifestationem Spiritus, nõ autem ad necessitatem salutis. vnde non est simile.

Articvlvs iiii.

Vtrum conuenienter septem dona Spiritus sancti enumerentur.

Ad qvartvm sic procedit. Vr, quod inconuenienter septẽ dona Spũs sancti enumerent. In illa.n. enumeratione ponuntur quatuor ptinentia ad uirtutes intellectuales, s. sapientia, intellectus, scientia, & consilium, quod ptinet ad prudentiam: nihil aũt ibi ponit, quod ptineat ad artẽ quæ est quinta uirtus intellectualis: similiter ẽt ponit aliquid ptinens ad iustitiam, s. pietas, & aliquid ptinens ad fortitudinẽ, s. fortitudinis donũ: nihil aũt ponit ibi h ptinens ad tẽperãtiã. ergo isufficiẽter enumerant dona.

SVPER Q. LXVIII. ART. IIII.

148 Porrecta per totum.

Medina a. art.4.

In art.4 eiusdẽ 68. q. aduerte, quod author hoc in loco sequi opinionem, quã postmodũ in 2.2.q.8 ar. 6. relinquit. hic.n. vult, quod dona spectantia ad intellectum distinguũtur penes pra ctica, & speculatiua: ibi uero non: sed vult quòd intellectus sit olum penetratiuus, sapiẽtia olum iudex per cãm altissimã, & similiter sciẽtia p causas creatas seu proprias, & similiter cõsilium olum applicatiuum ad opera, & hoc sequere: quia diuinioris est ingenij.

2.2.q.8 ar.6. Et 3. d.34.q.1. ar.2. et d. 35.q.2.ar tic.2.q.3. et Isa.11. lect.2.co.

¶2 Præt. h Pietas est pars iustitiæ sed circa fortitudinem non ponitur aliqua pars eius, sed ipsa fortitudo. ergo non debuit poni pietas, sed ipsa iustitia.

¶3 Præt. Virtutes theologicæ maxime ordinãt nos ad Deum. cum ergo dona perficiant hominẽ fm quod mouetur a Deo, videt quòd debuissent poni h aliqua dona pertinentia ad theologicas uirtutes.

¶4 Præt. h Sicut Deus timet, h ita ẽt amat, & in ipsum aliqs sperat, & de eo delectat amor aũt, spes, & delectatio sunt passiones cõdiuisæ timori. ergo sicut timor ponit donũ, ita & alia tria debẽt poni dona.

¶5 Præt. h Intellectui adiũgit sapiẽtia, quæ regit ipsũ, fortitudini aũt cõsiliũ, pietati uero sciẽtia: ergo & timori debuit addi aliquod donũ directiuũ. incõuenienter ergo septẽ dona Spũs sancti enumerãtur.

Sed in contrarivm est authoritas Scripturæ Isai. vndecimo.

Resp. Dicẽdũ, quod sicut dictũ est,* dona sunt quædã habitus pficiẽtes hoĩem ad hoc, quod prõpte sequat instinctũ Spũs sancti: sicut uirtutes morales pficiũt uires appetitiuas ad obediẽdũ rõni. Sicut aũt uires appetitiuæ natæ sunt moueri p imperiũ rõnis: ita oẽs uires humanæ natæ sunt moueri p instinctum Dei, sicut a quadã supiori potẽtia. & iõ in oĩbus viribus hoĩs, quæ pñt esse principia humanorũ actuũ, sicut sũt uirtutes: ita ẽt sũt dona. s. i rõne, & i ui appetitiua. rõ aũt est speculatiua, & practica, & i utraq;

*Ar.præced.

conside-

cõsiderat apprahensio veritatis, q̃ pertinet ad inuentionẽ,& ad iudiciũ de ueritate. Ad apprahensionem igitur ueritatis pficitur speculatiua rõ per intellectũ, practica uero p consiliũ. Ad rectè aũt iudicandũ speculatiua quidẽ per sapientiã, practica vero per scientiã perficitur. Appetitiua aũt uirtus in his, quidẽ, quæ sunt ad alterũ, perficit per pietatẽ in his aũt, quæ sunt ad seipsum, perficitur p fortitudinẽ contra timorẽ periculorũ: contra concupiscentiã uero inordinatã delectabiliũ per timorẽ, ſm illud Prouer. 16. In timore Dñi declinat omnis à malo. Et in Psal. 118. Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs em̃ tuis timui. Et sic patet, q̃ [m] hæc dona extendunt se ad omnia, ad quæ se extendunt virtutes tam intellectuales, quàm morales [n].

concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ dona Spiritus sancti perficiunt hominem in his, quæ pertinent ad bene viuendũ, ad quæ non ordinatur ars, sed ad exteriora factibilia. est.n. ars ratio recta non agibiliũ, sed factibilium, vt dr̃ in 6. Eth.* Potest tñ et dici, q̃ quantũ ad infusionem donorũ, ars pertinet ad Spiritum sanctum, qui est principaliter mouens, non aũt ad hoies, qui sunt quædã organa eius dũ ab eo mouent. Temperantiæ aũt rñdet quodammodo donum timoris. sicut enim ad uirtutem temperantiæ pertinet ſm eius propriam rõnem, ut aliquis recedat à delectationibus prauis propter bonũ rõnis: ita ad donum timoris pertinet, q̃ aliquis recedat à delectationibus prauis propter Dei timorem.

*ca.4.t.5.

AD 2m dicendum, q̃ nomen iustitiæ imponitur à rectitudine rõnis, & ideo nomen virtutis est conuenientius q̃ nomẽ doni: sed uomẽ pietatis importat reuerentiã, quam habemus ad patrem, & ad patriam. Et quia pater oium Deus est, et cultus Dei pietas nominatur, ut Aug. dicit in 10. de ciui. Dei* & ideo couenienter donũ, quo aliquis p p reuerentiã Dei bonũ operatur ad oẽs, pietas nominatur.

*ca.1.t.5.

AD 3m dicendum, q̃ animus hois non mouetur à Spiritu sancto, nisi ei ſm aliquem modũ uniatur: sicut instrm̃ non mouetur ab artifice, nisi per contactũ, aut per aliquã alia unionẽ. Prima aũt vnio hois est per fidem, spẽ, & charitatẽ: vnde istę uirtutes præsupponuntur ad dona, sicut radices quædã donorũ. vnde oia dona pertinẽt ad has tres virtutes sicut quædã deriuationes prædictarum uirtutum.

AD 4m dicendũ, q̃ amor, spes, & delectatio hñt bonum pro obiecto: summũ aũt bonũ Deus est. vnde noia harũ passionũ transferunt ad uirtutes theologicas, quib' aia coniungitur Deo. Timoris autẽ obiectũ est malũ, quod Deo nullo mõ cõpetit: vnde non importat coniunctionẽ ad Deũ, sed magis recessum ab aliquibus rebus p p reuerentiã Dei. & ideo non est nomen uirtutis theologicæ, sed doni qđ eminentius retrahit à malis, q̃ uirtus moralis.

AD 5m dicendum, q̃ per sapientiã dirigitur, & hominis intellectus, & hominis affectus: & ideo ponuntur duo correspondentia sapientiæ tanquàm directiuo, ex parte quidem intellectus donũ intellectus: ex parte aũt affectus donum timoris. Ratio.n. timendi Deum præcipue sumitur ex consideratione excellentiæ diuinæ, quam considerat sapientia.

ARTICVLVS V.

Vtrum dona Spiritus sancti sint connexa.

Medina art. 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt q̃ dona non sint connexa. Dicit enim Apost. 1. ad Cor. 12. Alij datur per Spiritũ sermo[h] sapientiæ, alij sermo sciẽ ſm eundẽ Spiritũ: sed sapiẽtia, & sciẽ inter dona Spirit' sancti cõputant. ergo dona Spirit' sancti dant diuersis, & nõ cõnectunt sibiinuicẽ in eodẽ.

149 Porrecta per totum. 2.2.q.19. art.9.co. Et 3.q.67.ar.4.ad 1. Et 1.d.36. artic.1. Et vir.q.5. art.2. ad 6. Et 1.co. 11.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in 14. de Trin.* q̃ [h] scientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipsa fide: sed fidem concomitatur aliquod de donis, ad minus donum timoris. ergo videtur q̃ dona non sint de necessitate counexa in uno, & eodem.

*lib.14.de Tri.ca.1. a medio. to.3.

¶ 3 Præt. Greg. in 1. Moral.* dicit, q̃ minor est sapiẽtia, si intellectu careat: & ualde inutilis ẽ intellect', si ex sapiẽtia nõ subsistat: uile est cõsiliũ, cui opus fortitudinis deest: & ualde fortitudo destituit, nisi p consilium fulciatur: nulla est scientia, si utilitatẽ pietatis non hẽt: & ualde inutilis est pietas, si sciẽntiæ discretionis careat: timor quoq; ipse si non has uirtutes habuerit, nullũ opus bonæ actionis surgit: ex [h] quibus vr̃ q̃ unum donum possit sine alio haberi. non ergo dona Spiritus sancti sunt connexa.

*ca.1.circ. ca med.ũ.

SED CONTRA est, qđ ibidẽ* Greg. pmittit dicens. Illud in Iob filiorũ cõuiuio pscrutãdũ vr̃, q̃ semetipsos inuicẽ pascũt. p filios aũt Iob, de quib' loquitur, significant dona Spiritus sancti. ergo dona Spiritus sancti sunt cõnexa p hoc q̃ se inuicẽ reficiũt.

*li.1.Moral.ca.12. circa medium.

RESP. Dicendum, q̃ huius qõnis ueritas de facili ex pmissis pôt haberi. Dictũ est.n.s.* q̃ sicut uires appetitiuæ disponunt p uirtutes morales in cõparatione ad regimẽ rõnis: ita oẽs uires aiæ disponunt p dona in cõparatione ad Spiritũ sanctũ mouentẽ. Spiritus aũt sanctus habitat in nobis p charitatẽ, ſm illud Ro 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nr̃is p Spiritũ sanctũ, q datus est nobis: sicut & rõ nostra perficit per prudentiã. vñ sicut uirtutes morales cõnectunt sibiinuicẽ in prudentia, ita [m] dona Spiritus sancti cõnectunt sibiinuicẽ in charitate [n], ita.s. q̃ q charitatẽ hẽt, oia dona Spiritus sancti habet, quorum nullum sine charitate haberi potest.

*ar.3.huius quæst.

concl. m.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ sapiẽtia, & sciẽ uno mõ pñt cõsiderari, ſm qđ sunt gratiæ gratis datæ, prout.s. aliquis abũdat in tm̃ in cognitione rerũ diuinarũ, & humanarũ, ut possit et fideles instruere, & aduersarios cõfundere: & sic loquit ibi Apostol. de sapientia, & sciẽ, vnde signẽter fit mẽtio de sermone sapientiæ, & sciẽ. Alio mõ pñt accipi prout sunt dona Spiritus sancti, & sic sapientia, & sciẽtia nihil aliud sunt, q̃ quædam perfectiones humanæ mentis, secundum quas disponitur ad sequendum instinctum Spiritus sancti in cognitione diuinorũ, uel humanorum. & sic patet quòd huiusmodi dona sunt in omnibus habentibus charitatem.

AD 2m dicẽdũ, q̃ Aug. loquitur de sciẽ, exponẽs prædictam authoritatẽ Apostoli: vnde loquitur de scientia prædicto modo accepta, ſm qđ est gratia gratis data, qđ patet ex hoc qđ subdit. Aliud.n. est scire tantũmodo quid hõ credere debeat p adipiscendam uitam beatam, quę nõ nisi ęterna est: aliud

autem

aūt est scire, quemadmodū hoc ipsum. & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quā proprio appellare uocabulo scientiam uidetur Apostolus.

Ad 3m dicendū, q sicut uno mō connexio uirtutū cardinaliū probatur per hoc, q una earū perficitur quodammodo per aliā, ut supra dictū est *. ita Greg. eodem mō vult probare conexionē donorū per hoc, q unū sine alio nō pōt esse perfectum: vnde pmittit dicens. † Valde singula qlibet destituitur, si nō una uirtus alij uirtuti suffraget. non ergo datur intelligi, q unū donū possit esse sine alio, sed q intellectus si esset sine sapiētia, nō posset esse donū: sicut tpantia si esset sine iustitia, nō esset uirtus.

*q.65.ar.1. †li.1.Moral. cap.16.

ARTICVLVS VI

Vtrum dona Spiritus sancti remaneant in patria.

Cap3.d.34.q.1.con.2. Medina art.6.

550 Porrecta per totum. 2.2.q.8.a.7. Et 3.q.7.ar.5.ad 3. Et 3.d.34.q.1.ar.3.& d.35.q.2.art.2.q.3.&ar.4.q.3. *li.1.Moral.ca.16.ante me. *Art.5. *Cap.32.non procul a princ.& c.36.

AD SEXTVM sic procedit. Videt q dona Spiritus sancti nō maneāt in patria. Dicit.n.Greg. in 2 Moral.* q Spiritus sanctus contra singula tentamenta septē donis h erudit mentē: sed in patria non erunt aliqua tentamēta, scdm illud Is.11. Non nocebūt, & non occident in uniuerso monte sancto meo. ergo dona Spiritus sancti ñ erūt in patria.

¶2 Pręt. Dona Spūs sancti sunt habit* qdā, ut s̄. dictū est.* frustra aūt essent habit*, ubi act* esse nō pnt: act* aūt quorundā donorū in patria esse nō pnt. dicit.n. Greg. in 1. Mora.* q intellectus facit audita penetrare, & cōsiliū prohibet esse pcipitē, & fortitudo facit ñ metuere aduersa, & pietas replet cordis viscera operib. misericordiæ: hæc aūt ñ cōpetūt statui pñiæ. ergo hmōi h dona nō erūt in statu gloriæ.

¶3 Prět. Donorū qdā pficiunt hoīem in uita cōtēplatiua, ut sapiētia & intellectus, h qdā in uita actiua, ut pietas, & fortitudo: sed actiua uita cū hac uita terminatur, ut Greg. dicit in 6. Moral.* ergo in statu gloriæ nō erunt omnia dona Spiritus sancti.

*Cap.28. ad fin.

SED CONTRA est, qd Ambr. dicit in lib. de Spiritu sancto. * Ciuitas Dei illa Hierusalē cęlestis ñ meatu alicui* fluuij terrestris abluit, sed ex uitę fonte pcedens Spūs sanctus, cui* nos breui satiamor haustu, in illis cęlestibus spiritib* redundātius vř affluere, pleno septē uirtutū spiritualium feruens meatu.

*li.1.c.20. parum a prin.to.2.

Resp. Dicendū, q de donis dupľr possumus loq. Vno mō quantū ad essentiā donorū, & sic m perfectissime erunt in patria n, sicut patet p authoritatē Ambr.* inductā. Cuius rō est, qa dona Spūs sancti perficiūt mentē humanā ad sequendā motionem Spūs sancti, qd pcipue erit in patria, qñ Deus erit oīa in oībus, ut dř 1. ad Cor.15. & qñ hō erit totaliter subdit* Deo. Alio mō pñt cōsiderari qtū ad materiā circa quā operanť, & sic in pñti hñt opationē circa aliquā materiā, circa quā nō habebūt opationem in statu gloriæ: & scdm hoc nō manebūt in patria q, sicut supra de uirtutib. cardinalib. dictū est*.

concl. m

* In arg. Sedcōtra.

concl. p

*q.67.a.1.

Ad primvm ergo dicendū, q Greg. loquiť ibi de donis, scdm qd cōpetunt statui pñti. sic.n. donis protegimur ꝯ tētamēta malorū: sed in statu glorię cessantib* malis p dona Spūs sācti pficiemur in bono.

Ad 2m dicendū, q Greg. in singulis donis ponit aliqd qd transit cū statu præsenti, & aliquid quod permanet in futuro. Dicit.n. q sapientia mentē de æternorū spe, & certitudine reficit, quorū duorum spes tran sit, sed certitudo remanet: & de intellectu dicit, q in eo q audita penetrat, reficiēdo cor, tenebras eꝰ illustrat, quarū audit* trāsit, qa nō docebit uir fratrē suū, ut dř Hier.31. sed illustratio mentis manebit. De consilio aūt dicit*, qd phibet esse pcipitē, qd est necessariū in præsenti: & iterū, q rōne aium replet, qd est necessariū ēt in futuro. De fortitudine uero dicit, q aduersa nō metuit, qd est necessariū in pñti: & iterū, q cōfidentiæ cibos apponit, qd permanet ēt in futuro. De scia uero unum tm ponit. s. q ignorantię ieiuniū superat, qd ptinet ad statū psentē: sed qd addit; In uentre mētis; pōt figuraliter intelligi repletio cognitionis, quæ ptinet ēt ad statū futurū. De pietate uero dicit, q cordis uiscera misericordiæ operib. replet, qd quidem scdm uerba ptinet tm ad statū psentē: sed ipse intim* affectus pximorū per uiscera designatus, ptinet ēt ad futurū statū, in quo pietas non exhibebit misericordiæ opera, sed cōgratulationis affectū. De timore uero dicit, q pręmit mentē, ne de præsentibus superbiat, qd pertinet ad statū præsentem, & q de futuris cibos spei confortat, quod ēt pertinet ad statū præsentem, quantum ad spem: sed pōt etiā ad statum futurū pertinere, quantum ad confortationem de rebus hic speratis, & ibi obtentis.

*Oīa hæc hēt Greg. 1. Moral. c. 36.

Ad 3m dicendū, q rō illa pcedit de donis quantū ad materiā. Opera.n. actiuę uitę nō erunt materia donorū: sed oīa habebunt actus suos circa ea, q pertinent ad uitā cōtemplatiuā, q est uita beata.

ARTICVLVS VII.

Vtrum dignitas donorum attendatur secundum enumerationem Isaiæ 11.

Medina art.7.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vř q dignitas donorū nō attendiť scdm enumerationē, qua enumerant Isa.11. Illud.n. vř esse potissimū in donis, quod h maximē Deus ab hoīe reqrit: sed maxime reqrit Deus ab hoīe timorem. dř eñ Deuter.10. Et nunc Israel quid dñs Deus tuus petit a te, nisi vt timeas dñm Deum tuum? Et Malach.1. dř Si ego dominus, ubi timor meus? ergo vř q timor, qui enumeratur ultimo, non sit infimum donorum, sed maximum.

551 Porrecta per totum. Isa. 11. lect. 2.

¶2 Præt. h Pietas vř esse quodam bonum uniuersale. dicit enim Apost. 1. ad Timoth.4. Quòd pietas ad omnia utilis est: sed bonum uniuersale pręfertur particularibus bonis. ergo pietas, quæ penultimo enumeratur, uidetur esse potissimum donorum.

¶3 Pręt. Scientia perficit iudicium hoīs, consilium aūt ad inquisitionē pertinet: sed h iudicium pręeminet inquisitioni. ergo scientia est potius donum, q consilium, cum tamen post enumeretur.

¶4 Pręt. Fortitudo pertinet ad uim appetitiuam, scientia aūt ad rationem: sed ratio est eminentior quā appetitiua. ergo, & scientia est h eminentius donum, quām fortitudo, quę tamen primo enumeratur. non ergo dignitas donorū attenditur secundum ordinem enumerationis eorum.

Sed contra est, qd Aug. dicit in lib. de ser. Dñi in mōte. Vř mihi septiformis operatio Spiritus sancti, de qua Isaias loquitur, his gradibus sententijsq; congrua-

*li.1.c.4. nō multū procul a princ.t.4.

congruere, de quibus fit mentio Matth. 5. sed interest ordinis: nam ibi, scilicet in Isaia, numeratio ab excelsioribus cœpit, hic uero ab inferioribus.

Resp. Dicendũ, q dignitas donorum dupliciter põt attendi. Vno mõ simpr. s. p cõparationẽ ad proprios actus, put pcedunt a suis principijs: alio mõ scdm qd. s. p cõparationẽ ad materiã. Simpr aũt loquẽdo de dignitate donorũ, eadẽ est rõ cõparationis in ipsis, & in uirtutibus: qa dona ad oẽs act' potẽtiarũ aiæ pficiunt hoiem, ad quos pficiunt uirtutes, ut s. dictũ est. Vñ sicut uirtutes intellectuales pferuntur uirtutibus moralibus, & in ipsis uirtutib. intellectualibus cõtẽplatiuæ pferunt actiuis, ut sapientia intellectui, & sciẽtia prudentiæ, & arti, ita tñ q sapiẽtia pfertur intellectui, & intellectus sciẽtię, sicut prudẽtia, & synesis eubuliæ: ita ẽt in donis sapiẽtia, & intellectus, sciẽtia & cõsiliũ pferuntur pietati, & fortitudini, et timori, in qb. ẽt pietas pfertur fortitudini, et fortitudo timori, sicut iustitia fortitudini: et fortitudo tẽperãtiæ: sed qtũ ad materiã fortitudo, et 9siliũ pferunt scientię, et pietati: qa. s. fortitudo, et cõsiliũ hẽnt in arduis locũ, pietas aũt, & ẽt scia in cõib. Sic igit' donorũ dignitas ordini enumerationis rñdet, partim qdẽ simpr, scdm qd sapientia, et intellectus oibus pferuntur: partim aũt secundum ordinem materiæ, secundum quod cõsilium, et fortitudo præferunt scientiæ, et pietati.

Ad primum ergo dicendũ, q timor maxime requiritur quasi primordium quoddam perfectionis donorum: quia initium sapientiæ timor Domini, non pp hoc, q sit cæteris dignius. prius enim est secundum ordinem generationis, ut aliquis recedat à malo, qđ fit per timorẽ, ut dr Prouerb. 16. quàm quòd operetur bonum, quod fit per alia dona.

Ad 2m dicendũ, q pietas nõ comparatur in verbis Apostoli oib' donis Dei, sed soli corporali exercitationi, de qua pmittit, q ad modicum utilis est.

Ad 3m dicẽdum, q sciẽtia etsi pferat cõsilio rõne iudicij, tñ consiliũ pfertur rõne materiæ: nã cõsiliũ non habet locum nisi in arduis, ut dr in 3. Eth. sed iudicium scientiæ in omnibus locum habet.

Ad 4m dicendũ, q dona directiua, q ptinent ad rõnẽ, donis exequentibus digniora sunt si considerẽt p comparationẽ ad actus, prout egrediunt à potentijs. Rõ enim appetitiuæ peminet, ut regulãs regulato: sed rõne materiæ adiungitur consiliũ fortitudini, sicut directiuũ exequenti, et similiter sciẽtia pietati, qa. s. cõsiliũ, et fortitudo in arduis locũ habent: scientia autem, et pietas etiam in communibus. et iõ consilium simul cum fortitudine rõne materiæ numeratur ante scientiam, et pietatem.

SVPER Q. LXVIII. ART. VIII.

O Mißis articulis quinto, sexto, & septimo, in octauo attende, proponens hinc rõnẽ q est caput uirtutum, & uirtutes intellectuales & morales, unde Deũ. & uirtutes theologicas, & dona: & uidebis proportionalitatẽ hic teneri quãad excellentiã coniunctionis ad caput: qua author egebat, ut cõcluderet theologicas esse nobiliores donis, & ñ quo ad motionẽ moraliũ ab intellectualibus, & donorũ à theologicis, ibi. ll. n. deh oiũ est, q morales infusæ sic se habent ad theologicales: dona aũt sic se ad ipsas solas, sed adiuncto instinctu Spiritus sancti.

Articulus viii.

Vtrum virtutes sint præferendæ donis.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur q virtutes sint præferendæ donis. Dicit. n. Aug. in 15. de Trinit. de charitate loquens. Nullum est isto Dei dono excellentius, solũ est qđ diuidit inter filios regni æterni, et filios pditionis æternæ. dant, et alia p Spiritũ sanctum munera, sed sine charitate nihil psunt: sed charitas ẽ uirt'. ergo uirtus est potior donis Spiritus sancti.

¶ 2 Præt. Ea, q sunt priora naturaliter, videntur esse potiora: sed virtutes sunt priores donis Spiritus sancti. dicit enim Greg. in 2. Moral. q donũ Spiritus sancti in subiecta mẽte ante alia iustitiã, prudentiam, fortitudinẽ, et tẽperantiã format: et sic eandẽ mẽtẽ septẽ mox uirtutibus, idest, donis temperat, ut contra stultitiã, sapiẽtiã: 9 hebetudinẽ, intellectũ: contra pcipitationẽ, cõsiliũ: 9 timorẽ, fortitudinẽ: 9 ignorãtiã, sciẽtiã: 9tra duritiã, pietatẽ: cõtra superbiam, Dei timorem. ergo uirtutes sunt potiores donis.

¶ 3 Præt. Virtutibus nullus male uti potest, ut Aug. dicit: donis autem potest aliquis male uti, dicit enim Greg. in 1. Moral. q hostiã nostrę precis immolamus ne sapiẽtia eleuet: ne intellectus dũ subtiliter currit, oberret: ne cõsiliũ dũ se multiplicat, cõfundat: ne fortitudo dũ fiduciã pbet, præcipitet: ne scientia dũ nouit, & nõ diligit, inflet: ne pietas dũ se infra rectitudinẽ inclinat, intorqueat: ne timor dũ plus iusto trepidat, in desperationis foueã mergat. ergo virtutes sunt digniores donis Spiritus sancti.

Sed contra est, qđ dona dantur in adiutoriũ uirtutum contra defectus, ut patet in authoritate inducta, & sic vr q perficiant quod virtutes perficere non possunt. sunt ergo dona potiora uirtutibus.

Resp. Dicendũ, q sicut ex supradictis patet, Virtutes in tria genera distinguunt. sunt enim qdã uirtutes theologicæ, qdã intellectuales, qdã morales. Virtutes qdẽ theologicæ sunt, qbus mens humana Deo coniungit. Virtutes aũt intellectuales sunt, quibus rõ ipsa pficitur. Virtutes aũt morales sunt, qb. vires appetitiuę perficiuntur ad obediendum rõni. Dona aũt Spiritus sancti sunt, qbus oẽs uires aię disponuntur ad hoc, q subdantur motioni diuinę. Sic ergo eadem vr esse cõparatio donorũ ad uirtutes theologicas, p quas hõ vnitur Spiritui sancto mouenti, sicut virtutũ moraliũ ad uirtutes intellectuales, per quas perficitur rõ, quæ est uirtutum moralium motiua. Vnde sicut virtutes intellectuales prę feruntur uirtutibus moralibus, & regulãt eas: ita virtutes theologicæ pferunt donis Spiritus sancti, & regulant ea. Vñ Greg. dicit in 1. Moral. q neq; ad denarii perfectionem septem filij, idest, septem dona pueniunt, nisi in fide, spe, & charitate fiat oẽ qđ agunt. Sed si comparemus dona ad alias uirtutes intellectuales, uel morales, dona pferuntur uirtutibus, q qa dona perficiunt uires animæ in cõparatione ad Spiritum sanctũ mouentem: virtutes autem perficiunt, vel ipsam rõnẽ, uel alias uires in ordine ad rõnem. Manifestum est autem, q ad altiorem motorẽ oportet maiori pfectione mobile esse dispositũ. Vnde perfectiora sunt dona uirtutibus.

Ad primum ergo dicẽdũ, q charitas est uirtus theologica, de qua concedimus q sit potior donis.

Margin notes: Art. 3. huius q. — concl. — C. 3. t. 5. — 352 Porrecta per totum. Inf. q. 69 ar. 1. ad 1. Et 2. 2. q. 9. ar. 1. ad 3. Et q. 34. q. 1. ar. 3. ad 5. & d. 35. q. 2. ar. 3. & q. 2. ad 2. Et vir. q. 2. artt. 2. ad 17. Paluđ 1. d. 31 q. 4. Mod. ar. 8. — lib. 15. c. 18. in princ. tom. 3. — Lib. 2. Moral. c. 36. aš medio — Lib. 2. de lib. arb. c. 19. t. c. — c. 35. circa mediũ — In arg. 2 — q. 57. & 58. & 62. — concl. — C. 28. circa mediũ — concl.

AD 2m dicendũ, q aliqd est prius altero dupliciter. Vno mõ ordine pfectionis & dignitatis, sicut dilectio Dei est prior dilectione pximi: & hoc mõ dona sunt priora uirtutib.intellectualib.& moralibus, posteriora vero virtutib.theologicis. Alio mõ ordine generationis, seu dispositiõis: sicut dilectio pximi pced.t dilectionẽ Dei q̃tũ ad actũ, & sic uirtutes morales, & intellectuales pcedũt dona: q̃a p hoc, q hõ bene se habet circa rõnẽ ppriam, disponitur ad hoc, q se bene habeat in ordine ad Deũ.

AD 3m dicendũ, q sapiẽtia, & intellectus, & alia hmõi, sunt dona Spiritus sancti, fm qd p charitatẽ informant, q̃ nõ agit pperã, ut dr 1.ad Cor.13. & iõ G sapiẽtia, & itellectu, & alijs hmõi nullus male utit, fm q sunt dona Spiritus sancti: sed ad hoc q à charitatis perfectione non recedant, unum ab altero adiuuatur. & hoc est quod Greg. intendit dicere.

SVPER Q. LXIX. ET LXX.

Quæstio 69 & 70. Quæstione freque ... meditatio neque tugi egent, oõ expositione: duo th Nouio quo ad speculatione aduertant, alterũ 1o 63.f. q licet dona oĩa supradicta sint se habere ot exequẽtia in ordine ad instinctũ Spiritus sã cti, sicut morales oĩt tutes in ordine ad iõ nẽ, sic õpatent th dona licet se, aliqua dñt dirigẽtia, ut sapientia, scientia, & consilium, & aliqua exequentia, vt reliqua. ¶Alterũ in q.70. q de lectari in aliquo pp se furmaliter, nõ distinguit in lla contra delectari pp se finaliter q̃olibet, se finaliter vlumate: & hoc vel simpliciter, oel in illo ordioe. Oẽ.n. delectans pp se formaliter, est & pp se finaliter aliquo mõi: põt th sobordinari alteri ut finis, ut in eodem primo articulo dicitur.

QVAESTIO LXIX.

De beatitudinibus, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de beatitudinibus.
Et circa hoc quærũtur quatuor.
¶Primo, Vtrũ beatitudines a donis & uirtutib. distinguantur. H
¶Secundo, De præmijs beatitudinum, vtrum pertineant ad hanc uitam.
¶Tertio, De numero beatitudinum.
¶Quarto, De conuenientia præmiorum, quæ eis attribuunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum beatitudines distinguantur à virtutibus, & donis.

Medina artic. 1.

353 Porrecta per totum. q.70.ar.2 cor. Et 3. d.34.q.1. aro.4. Et Isa.1.lec.1. Et Mat.5. li.1.c.9. paulo post prin.

AD PRIMVM sic proceditur. I Vĩ q beatitudines à uirtutibus, & donis non distinguant. Aug. enim in lib. de ser.do.i mõte, * attribuit beatitudines, in Matth. enumeratas, donis Spiritus sancti. Ambr. † aũt super Lucam h attribuit beatitudines ibi enumeratas quatuor uirtutibus cardinalibus. ergo beatitudines non distinguuntur a virtutibus, & donis.

*lib.2.4. †Amb. li. 5.10 Luc. sup illud Lu.6. Beati paupe res spiritu, circa fi.t.5. *q.19.ar. 4. †q.68.ar. 1.

¶2 Præt. Humanæ uoluntatis nõ est nisi duplex regula, s. rõ, & lex æterna, ut supra dictũ est: * sed uirtutes pficiunt hoĩem in ordine ad rõnẽ: dona aũt in ordine ad legẽ æternam Spiritus sancti, ut ex dictis patet. † ergo nõ põt esse h aliquid aliud pertinens ad rectitudinẽ uoluntatis humanæ pter uirtutes, & dona. non ergo beatitudines ab eis distinguuntur.

¶3 Præt. In enumeratione beatitudinum ponitur h mititas, & iustitia, & misericordia, quæ dicũtur esse quædam uirtutes, ergo beatitudines non distinguũtur à donis, & uirtutibus.

SED CONTRA est, quod quædam enumerantur inter beatitudines, quæ nec sunt uirtutes, nec dona, sicut paupertas, & luctus, & pax. differunt ergo F beatitudines à uirtutibus, & à donis.

RESP. Dicendũ, q sicut supra dictũ est, Beatitudo est ultimus finis humanæ uitæ. Dr. n. aliqs iã finẽ habere pp spẽ finis obtinendi. vñ, & Philos. dicit in 1. Eth. * q pueri dñr beati pp spem. Et Apostolus dicit Ro. 8. Spe salui facti sumus. Spes aũt de fine psequendo insurgit ex hoc, q aliquid conuenienter mouetur ad finẽ, & appropinquat ad ipsum, qd q̃dẽ fit per aliquam actionem. Ad finem autem beatitudinis mouetur aliqs, & appropinquat per operationes virtutum, & præcipue per operationes donorum, si loquamur de beatitudine æterna, ad q̃ rõ non sufficit, sed in eam inducit Spiritus sanctus, ad cuius obedientiam, & sequelam per dona perficimur: & iõ m beatitudines distinguuntur qdem à virtutibus, & donis, non sicut habitus ab eis distincti, sed sicut actus distinguuntur ab habitibus*.

*q.2.& 3. *Ca.9. ad fi.t.5.

concl. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q Aug. & Amb. attribuunt beatitudines donis, et virtutibus, sicut act* attribuuntur habitib. Dona aũt sunt eminentiora virtutib. cardinalibus, ut supra dictũ est: * & iõ Ambr. exponẽs beatitudines turbis ppositas, attribuit eas virtutib. cardinalibus. Aug. aũt exponens beatitudines discipulis propositas in monte, tanquam perfectioribus, attribuit eas donis Spiritus sancti.

*q.68 ar. 8.

*Locis sup. ci.t.1.

AD 2m dicendum, q ratio illa probat, quòd non sunt alij habitus rectificantes humanam uitam præter virtutes, & dona.

AD 3m dicendũ, quòd mititas accipitur p actu mansuetudinis. Et similiter dicẽdum est de iustitia, & misericordia. & quãmuis hæc videantur esse uirtutes, attribuuntur tamen donis: quia etiam dona perficiunt hominem circa omnia, circa quæ perficiunt virtutes, ut dictum est. *

*q.68 ar. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum præmia, quæ attribuuntur beatitudinibus, ad hanc vitam pertineant.

Medina artic. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q præmia quæ attribuuntur beatitudinibus, non ptineant ad hanc vitam. Dicuntur enim aliqui beati propter spem præmiorum, ut dictum est: * sed obiectum spei h beatitudo est futura. ergo præmia ista pertinent ad vitam futuram.

354 Porrecta per totum. 2.2.q.8. arti.7. Et Matt.5. *ar. pced.

¶2 Præt. Luc. 6. ponuntur q̃dã pœnæ per oppositũ ad beatitudines, cũ dr, Væ uobis, qui saturati estis, qa esurietis. Væ uobis, qui ridetis nũc, qa lugebitis, & flebitis: sed istæ pœnæ non h intelligũtur in hac uita, q frequenter hoies in hac uita non puniũtur, fm illud Iob. 21. Ducunt in bonis dies suos. ergo nec pmia beatitudinum pertinent ad hanc uitam.

¶3 Præt. Regnum cęlorũ qd ponit pmium paupertatis, est beatitudo cælestis, vt Aug. dicit 19. de ciuit. Dei, plena et saturitas nõ nisi in futura uita habetur, fm illud ps. 16. Satiabor, dum apparuerit gloria tua. Visio etiam Dei, & manifestatio filiationis diuinæ ad vitam futuram ptinent, secundvm illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit qd erimus. scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. ergo h præmia illa pertinent ad vitam futuram.

SED

Sed contra est, qd Aug. dicit in lib. de ser. Dñi A in monte. *Ista quidē in hac vita cópleri pñt, sicut cópleta in Apostolis esse credimus: nam illa omnimoda, & in angelicā formā mutatio, quæ post hāc uitam promittitur, nullis uerbis exponi potest.

*li.1. circa finem pri mi fol. 3. a princ. lib. & c. 9. t. 4.

Resp. Dicendū, q circa ista pmia expositores sacræ scripturæ, diuersimode sunt locuti. Quidam. n. oia ista pmia ad futurā beatitudinē ptinere dñt, sicut Amb. super Luc. *Aug. uero dicit ea ad psentē uitā ptinere. Chrys.† aūt in suis Homilijs, qdā eorū dicit ptinere ad futurā vitā, qdam aūt ad psentē. Ad cuius euidentiā cōsiderandū est, q spes futuræ beatitudinis pōt esse in nobis pp duo. Primo q- B dē pp aliquā pparationē, uel dispositionē ad futurā beatitudinē, qd est per modū meriti: alio mō per quandā inchoationē imperfectā futuræ beatitudinis in uiris sanctis ēt in hac vita. Aliter. n. hr spes fructificationis arboris, cū uirescit frōdibus, & aliter cū iā primordia fructuū incipiunt apparere. Sic igitur [m] ea, quæ in beatitudinibus tangunt tanquā merita, sunt qdam præparationes, uel dispōnes ad beatitudinē, uel perfectā, uel inchoatam [n], ea uero [p] quæ ponuntur tanq̄ præmia, possunt esse uel ipsa beatitudo pfecta, & sic ptinēt ad futurā uitam: vel aliqua inchoatio beatitudinis, sicut est in uiris perfectis, & sic præmia ptinent ad præsentē uitam [q]. Cum. n. aliquis incipit proficere in actibus uirtutū, & donorū, pōt sperari de eo, q perueniet ad perfectionem uiæ, & ad perfectionem patriæ.

*Ambr. li. 5. c. 6. & in Lucā in c. eiuslis titulus est. de beati udinib. t. 5. † Chryso. Homil. 6. ex uarijs locis in Matt. c. 2.

concl. m

concl. p

Ad primum ergo dicendū, q spes est de futura beatitudine sicut de ultimo fine: pōt ēt esse & de auxilio gratiæ, sicut de eo, qd ducit ad finem, sm illud ps. 27. In Deo sperauit cor meū & adiutus sum.

Ad 2m dicendum, q mali etsi interdū in hac uita D tpales pœnas nō patianē, patiuntur tñ spūales. vnde Aug dicit in 1. Confess.* Iussisti dñe, & sic est, ut pœna sibi sit inordinatus animus. Et Philos. dicit in 9. Eth.† de malis, q cōtendit ipsorū aia, hoc quidē huc trahit, illud aūt illuc. & postea concludit. Si aūt sic miserū est malū esse, fugiendū est malitiā intentè: & similiter econuerso, boni etsi in hac uita qnq; nō hēant corporalia præmia, nunquàm tñ deficiūt à spiritualibus ēt in hac uita, sm illud Matth. 9. & Mar. 10. Centuplum accipietis, etiā in hoc sæculo.

*Capi. 12. in fi. to. 1. † Capi. 4. non procul a fi.

Ad 3m dicendū, q oia illa præmia perfectè quidem consumabunt in uita futura, sed interim ēt in hac uita quodāmodo inchoant. Nam regnum cœlorum, ut Aug. dicit, pōt intelligi perfectæ sapiētię initiū, sm quod incipit in eis spiritus regnare. Pos- E sessio ēt terræ significat affectū bonum aiæ quiescentis per desideriū in stabilitate hæreditatis ppetuę per terrā significatę. Consolantur aūt in hac uita per Spiritum sanctū, qui paraclitus, idest, consolator dr, participando. Saturant ēt in hac uita illo cibo, de quo dñs dicit: Meus cibus est, ut faciam uoluntatē Patris mei. In hac ēt uita consequuntur hoies misericordiam Dei. In hac ēt uita purgato oculo per donū intellectus, Deus quodammodo uideri pōt. Similiter ēt in hac uita, qui motus suos pacificant ad similitudinē Dei accedentes, filij Dei nominantur: tamen hæc perfectius erunt in patria.

Articvlvs III.

Utrum conuenienter enumerentur beatitudines.

Medina art. 3.

Ad tertium sic procedit. Videt q inconuenienter enumerent beatitudines. Attribuunt eñ beatitudines donis, ut dictū est. *donorū aūt quędā pertinent ad uitā contemplatiuā, s. sapientia, & intellectus: nulla aūt beatitudo ponit in actu [h] contemplationis, sed oēs in his, q ptinent ad uitā actiuam. ergo insufficienter beatitudines enumerant.

*Porrecta per totum. 3. d. 34. q. 1. art. 4. *art. 1. huius quæst.

¶2 Præt. Ad uitā actiuam non solum pertinet dona exequentia, sed ēt qdam dona dirigentia, ut scia, & consilium: nihil aūt ponit inter beatitudines qd directè ad [h] actum scientię, uel consilij pertinere videat. ergo insufficienter beatitudines tanguntur.

¶3 Præ. Inter dona exequentia in uita actiua, timor ponit ad paupertatē pertinere, pietas autem videt pertinere ad beatitudinē misericordię: [h] nihil autē ponitur directè ad fortitudinem pertinens. ergo insufficienter enumerantur beatitudines.

¶4 Pręt. In sacra scriptura tāgunt multę alię beatitudines, sicut Iob 5. dr. Beatus hō, q corripit à Deo. Et in Psal. 1. dr, Beatus vir, q nō abijt in cōsilio impiorū. Et Prouerb. 3. Beatus vir, q inuenit sapientiam. ergo insufficienter beatitudines enumerant.

Sed contra. Videtur quòd superflue enumerentur. sunt enim septem dona Spiritus sancti: beatitudines autem tanguntur in octo.

Pręt. Luc. 6. ponunt quatuor tm̄ beatitudines. superflue ergo enumerant septē, uel octo in Matth.

Resp. Dicendū, q [m] beatitudines istæ cōuenientissime enumerant[n]. Ad cui9 euidentiā est cōsiderādū, q triplicē beatitudinē aliqui posuerunt. Quidā. n. posuerūt beatitudinē in uita uoluptuosa, quidā in uita actiuia, quidā uero in uita cōtēplatiua. Hæ aūt tres beatitudines diuersimode se hñt ad beatitudinē futurā, cuius spe dicimur hic beati. Nā beatudo uoluptuosa, qa falsa est, & rōni cōria, impedimentū est beatitudinis futurę. Beatitudo uero actiuæ uitæ dispositiua est ad beatitudinē futurā. Beatitudo aūt cōtemplatiua, si sit pfecta, est essentialr ipsa futura beatitudo: si aūt est imperfecta, est qdā inchoatio ei9. & iō Dñs primo qdē posuit quasdā beatitudines quasi remouentes impedimentū uoluptuosæ beatitudinis. Cōsistit. n. uoluptuosa uita in duob9. Primo qdē in affluentia exteriorū bonorū, siue sint diuitiæ, siue sint honores, à qbus qdē retrahit hō p uirtutē sic, ut moderate eis utat: per donū aūt excellentiori mō, ut. s. hō totaliter ea cōtemnat. Vnde prima beatitudo pon. r, Matt. 5. Beati pauperes spiritu, qd pōt referri uel ad contemptū diuitiarū, uel ad contemptū bonorū, qd fit per humilitatē. Secundo uero uoluptuosa uita consistit in sequendo proprias passiones siue irascibilis, siue cōcupiscibilis. A sequela aūt passionū irascibilis retrahit uirtus, ne homo in eis superfluat, sm regulā rōnis: donū aūt excellentiori modo, ut. s. homo sm uoluntatē diuinā totaliter ab eis tranquill9 reddat. Vnde secunda beatitudo ponit, Beati mites. A sequela uero passiorū cōcupiscibilis retrahit uirtus, moderate hmōi passionibus utendo: donum uero

concl.

eas, si necesse fuerit, totaliter abijciendo: quinimò F si necessarium fuerit, uoluntariũ luctũ assumendo. Vnde tertia beatitudo ponitur, Beati qui lugent.

Actiua uero uita in his cõsistit præcipue, q̃ pro ximis exhibemus vel sub rõne debiti, uel sub rõne spõtanei bñficij, & ad primũ quidẽ nos uirt⁹ dispo nit, ut ea, q̃ debemus ꝓximis, nõ recusemus exhibe re, qđ ꝑtinet ad iustitiã. Donum aũt ad hoc ipsum abũdantiori quodã affectu nos inducit, ut. s. ferueñti desiderio opa iustitię ipleam⁹, sicut feruẽti deside rio esuriẽs, & sitiẽs cupit cibũ, uel potũ. Vñ quarta beatitudo ponit̃, Beati, q̃ esuriunt, & sitiũt iustitiã. Circa spõtanea uero dona nos ꝑficit uirt⁹, ut illis G donemus, q̃bus rõ dictat esse donãdũ, puta amicis, aut alijs nobis ꝯiunctis, qđ ꝑtinet ad uirtutẽ libe ralitatis: sed donũ ꝑꝑ Dei reuerẽtiã solũ necessitatẽ cõsiderat in his, q̃b. gratuita bñficia ꝓstat. vnde dr̃ Lucæ 14. Cũ facis prandiũ, aut cęnã, noli uocare amicos, aut frẽs tuos &c. sed uoca pauperes, & debiles &c. qđ ꝓprie est misereri. Et iõ quinta beati tudo ponit̃, Beati, misericordes. Ea uero, q̃ ad cõtẽ platiuã uitã ꝑtinent, uel sunt ipsa beatitudo finalis, uel aliqua inchoatio ei⁹: & iõ ñ ponunt̃ in beatitu dinib⁹ tanq̃ merita, sed tãquã ꝓmia: ponunt̃ aũt tã q̃ merita effect⁹ actiuæ uitæ, q̃b. hõ disponit ad cõ H templatiuã uitã. effect⁹ aũt actiuæ uitæ, quantũ ad uirtutes, & dona, q̃b. hõ ꝑficit in seipso, est mundi tia cordis, ut. s. mens hoĩs passionib⁹ nõ inquinetur. Vnde sexta beatitudo ponit̃, Beati mundo corde. Quantũ uero ad uirtutes, & dona, qb⁹ hõ perficit in cõparatione ad proximum, effectus actiuæ uitæ est pax, secundum illud Isa. 30. Opus iustitiæ pax. Et ideo septima beatitudo ponitur, Beati pacifici.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ actus donorũ per tinentiũ ad uitam actiuam, exprimunt̃ in ipsis meri tis: sed actus donorũ pertinẽtiũ ad uitã ꝯtẽplatiuã, exprimunt̃ in ꝓmijs rõne iã *dicta. Videre. n. Deum I rñdet dono intellectus, & conformari Deo quadã filiatione adoptiua, pertinet ad donum sapientię.

*In corp. arti.

Ad 2m dicendũ, ꝙ in his, q̃ ꝑtinent ad actiuã ui tã, cognitio nõ q̃rit̃ ꝑꝑ seipsam, sed ꝑꝑ opatione, ut ẽt Philos. dicit in 2.* Ethi. Et iõ q̃a beatitudo ali qđ ultimũ importat, nõ cõputant̃ inter beatitudi nes actus donorũ dirigentiũ in uita actiua, quos. s. eliciunt: sicut cõsiliari est act⁹ cõsilij, & iudicare est actus sciæ: sed magis attribuunt̃ eis act⁹ opatiui in qb⁹ dirigunt̃, sicut sciæ lugere, & cõsilio misereri.

*Ca. 2. to. 5.

Ad 3m dicendũ, ꝙ in attributione beatitudinum ad dona, pñt duo cõsiderari. Quorũ unũ est, cõfor mitas materiæ: & ẽm hoc prime oẽs quinq; beatitu K dines pñt attribui sciæ, & cõsilio, tanquã dirigen tibus: sed inter dona exequẽtia distribuunt̃: ita. s. ꝙ esuries, & sitis iustitiæ, & ẽt misericordia ꝑtineant ad pietatẽ, q̃ ꝑficit hoiem in his, q̃ sunt ad alterũ, mititas aũt ad fortitudinẽ. Dicit. n. *Amb. sup Lucã, ꝙ fortitudinis est irã uincere, indignationẽ cohibe re. est. n. fortitudo circa passiones irascibilis: paup tas uero, & luct⁹ pertinet ad donũ timoris, quo hõ se retrahit à cupiditatib⁹, & delectationib⁹ mundi. Alio mõ possumus in his beatitudinib⁹ cõsiderare motiua ipsarũ, & sic quantũ ad aliqua eorũ oportet aliter attribuere. ꝑcipue. n. ad mãsuetudinẽ monet reuerentia ad Deũ, q̃ pertinet ad pietatẽ: ad lugeñ dũ aũt mouet ꝑcipue scia, per quam hõ cognoscit defectus suos, & rerũ mundanarũ, ẽm illud Eccl. 1. Qui addit sciam, addit, & dolorẽ. Ad esuriendũ aũt iustitiæ opera, ꝑcipue mouet animi fortitudo: ad miserendũ uero, ꝑcipue mouet cõsiliũ Dei, ẽm il lud Dan. 4. Cõsiliũ meũ regi placeat: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericor dijs pauperũ. Et hunc modum attributionis sequi tur Aug. in lib.* de sermone Domini in monte.

*Amb. in suo lib. 5. sup Lucã. cuius titul⁹ est, De serm. Iesu & beatitudini bus pro bonũ to. 5.

*li. 1. c. 5. tom. 4.

Ad 4m dicendũ, ꝙ necesse est beatitudines oẽs, G q̃ in sacra scriptura ponunt̃, ad has reduci uel quan tũ ad merita, uel quantũ ad ꝓmia: q̃a necesse est, ꝙ oẽs pertineant aliquo mõ ad uitã actiuã, uel ad ui tã cõtemplatiuã. vñ qđ dr̃, Beat⁹ uir, q̃ corripitur à Dño, ꝑtinet ad beatitudinẽ luct⁹: qđ uero dr̃, Beat⁹ uir, q̃ nõ abijt in cõsilio impiorũ, ꝑtinet ad mundi tiã cordis: qđ uero dr̃, Beatus uir, q̃ inuenit sapien tiam, pertinet ad pręmium septimæ beatitudinis. Et idem patet de omnibus alijs, quæ pñt induci.

Ad 5m dicendũ, ꝙ octaua beatitudo est q̃dã cõ firmatio, & manifestatio oĩum ꝑcedentiũ. ex hoc . n. ꝙ aliq̃s est cõfirmatus in paupertate spũs, & mi H titate, & alijs sequentibus, ꝓuenit ꝙ ab his bonis ꝑꝑ aliquã persecutionẽ nõ recedit. vñ octaua bea titudo quodãmodo ad septem ꝑcedentes pertinet.

Ad 6m dicendũ, ꝙ Lucas narrat sermonẽ Dñi fa ctũ esse ad turbas. vñ beatitudines enumerant̃ ab eo ẽm capacitatẽ turbarũ, q̃ solã uoluptuosam, & tpalẽ, & terrenã beatitudinẽ nouerũt. vñ Dñs per quatuor beatitudines q̃tuor excludit, q̃ ad ꝑdictã beatitudinẽ ꝑtinere vñr. Quorũ primũ est, abũdãtia bonorũ exteriorũ, qđ excludit ꝑ hoc ꝙ dicit, Beati pauperes. Scđm est, ꝙ sit bene hoĩ quãtũ ad corpus I in cibis, & potibus, & alijs huiusmodi: & hoc exclu dit per ẽm ꝙ ponit, Beati, q̃ esuritis. Tertium est, ꝙ sit hoi bene quantum ad cordis iucunditatẽ: & hoc excludit tertio dicens, Beati, q̃ nunc fletis. Quartũ est, exterior hoium fauor: & hoc excludit quarto dicẽs, Beati eritis cũ uos oderint homines. Et sicut* Amb. dicit paupertas ꝑtinet ad tpantiã, q̃ illecebrosa nõ q̃rit: esuries ad iustitiã, q̃a, qui esurit, cõpatitur, & cõpatiendo largit̃: fletus ad prudentiã, cuius est flere occidua, pati odiũ hominũ ad fortitudinem.

*lib. 5. in Luc. in ca. cuius titu lus est de beatitudi nibus nõ remote a fi. to. 5.

Articvlvs IIII.

Vtrum præmia beatitudinum conuenienter enumerentur.

Medina art. 4.

Ad qvartvm sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ ꝓmia beatitudinũ K incõuenienter enumerent̃. In regno. n. cœlo rũ, qđ est uita æterna, bona oĩa cõtinent̃. posito er go regno cœlorũ, nõ oportuit ħ alia ꝓmia ponere.

356. Porrecta per totum. 3. dist. 34. q. 1. art. 4.

¶ 2 Pręt. Regnum cœlorum ponitur pro præmio & in prima beatitudine, & in octaua. ergo ħ eadem ra tione debuit poni in omnibus.

¶ 3 Præt. In beatitudinibus procedit ascendendo, si cut Aug. dicit.* In præmijs aũt vr̃ procedi ħ descen dendo, nã possessio terræ est minus q̃ regnũ cœlo rũ. ergo inconuenienter hmõi præmia assignantur.

*Lib. 1. de ser. dñi in mõte c. 9. nõ remo te a prin. to. 4.

Sed contra est authoritas ipsius Domini, prę mia huiusmodi proponentis.

Respon. Dicẽdum, q̄ præmia ista conuenientissimæ assignantur cõsiderata cõditione beatitudinũ ſm̃ tres beatitudines supra assignatas. Tres.n. primæ beatitudines accipiunt̃ p retractionẽ ab his, in qbus voluptuosa beatitudo consistit, q̃ hõ desiderat qrens id, qđ naturaliter desideratˀ, nõ ubi qrere dẽt.f.in Deo, sed in reb. temporalibus, & caducis: & iõ pmia triũ primarũ beatitudinũ accipiunt̃ ſm̃ ea, q̃ in beatitudine terrena aliq̃ qrunt. Quærũt.n. hoies in reb. exteriorib.f. diuitijs, & honorib. excellentiã quandã, & abundantiã, quorũ utrunque importat regnum cęlorũ, per qđ homo ꝯsequitur excellẽtiam, & abũdantiam bonorum in Deo: & iõ regnũ cęlorum Dñs pauperib. spiritu repromisit. Quęrũt aũt hoies feroces, & immites per litigia, & bella securitatẽ sibi acqrere, inimicos suos destruendo: vñ Dñs repromisit mitibus securã, & quietã possessionẽ terræ uiuentiũ, p q̃ significatur soliditas æternorũ bonorũ. Quærũt aũt hoies in cõcupiscentijs, & delectationibus mundi habere consolarionẽ ꝯ pręsentis vitæ labores: & iõ Dñs consolationẽ uitę lugentibus repromittit. Aliæ uero duæ beatitudines ptinent ad opera actiuæ beatitudinis, q̃ sunt opera virtutũ ordinantiũ hoiem ad proximũ, a quib. operibus aliq̃ retrahunt̃ pp inordinatũ amorẽ proprii boni: & iõ Dñs attribuit illa pmia his beatitudinibus, pp quæ hoies ab eis discedunt. Discedũt.n. aliq̃ ab operibus iustitiæ nõ reddentes debitũ, sed potiᵘˢ aliena rapientes, ut bonis tẽpalib: impleant̃: & ideo Dñs esurientib. iustitiam, saturitatẽ repromisit. Discedunt ẽt aliq̃ ab operib. misericordiæ, ne se immisceãt miseriis alienis: & iõ Dñs misericordib. repromittit misericordiã, p q̃ ab oĩ miseria liberent̃. Aliæ vero duæ vltimæ beatitudines ptinẽt ad cõtẽplatiuã felicitatẽ seu beatitudinẽ: & iõ ſm̃ ꝯueniẽtiã dispositionũ, q̃ ponunt̃ in merito, pmia reddunt̃. nã mũditia oculi disponit ad clare uidẽdũ: vñ mũdis corde diuina uisio repromittit. Cõstituet̃ uero pacẽ, uł in seipso, uł inter alios, manifestat hoiem eẽ Dei imitatorẽ, q̃ ẽ Deus unitatis, & pacis: & iõ p pmijs reddit̃ ei gloria diuinæ filiationis, q̃ est in perfecta coniunctione ad Deum per sapientiã consumatã.

Ad primum ergo dicendũ, q̄ sicut Chrys. dicit, Oĩa pmia ista unũ sunt in re. f. beatitudo æterna, q̃ intellectus humanus non capit: & iõ oportuit q̄ p diuersa bona nobis nota, describereᵗ obseruata cõuementia ad merita, quibus præmia attribuuntur.

Ad 2ᵐ dicendum, q̄ sicut octaua beatitudo est firmitas quędã oĩum beatitudinũ, Ita debentur sibi oĩum beatitudinũ pmia: & iõ redit ad caput, ut intelligant̃ sibi consequenter oĩa pmia attribui. Vel ſm̃ Ambros. pauperib. spiritu repromittit regnũ cælorũ, quantum ad gloriam aĩæ: sed passis persecutionem in corpore, quantum ad gloriam corporis.

Ad 3ᵐ dicendũ, q̄ etiam præmia secundum additionem se habent adinuicem: nam plus est possidere terram regni cęlorũ, quàm simpliciter habere. multa enim habemus, q̃ non firmiter, & pacifice possidemus. Plus ẽ ẽt consolari in regno, quàm habere & possidere: multa enim cum dolore possidemus. Plus est ẽt saturari, quàm simpliciter consolari: nam saturitas abundantiã consolationis importat. Misericordia uero excedit saturitatẽ, ut plus s. homo accipiat, quàm meruerit, uel desiderare potuerit. Adhuc autem maius est Deum uidere: sicut maior est, q̃ in curia regis non solum prandet, sed etiam faciem regis uidet. Summam autem dignitatem in domo regia filius regis habet.

Homil. 15 in Matth. ante mediũ & Hom. 6. ex uarijs locis in Matth.

Lib. 5. in Luc. in c. 6. cuius titulus est de beatitudinibus c. 5.

QVAESTIO LXX.

De fructibus Spiritus sancti, in quatuor articulos diuisa.

DEinde considerandum est de fructibus. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fructus Spiritussancti sint actus.
¶ Secundo, Vtrum differant à beatitudinibus.
¶ Tertio, De eorum numero.
¶ Quarto, De oppositione eorum ad opera carnis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fructus Spiritus sancti, quos Apostolus nominat ad Galat. 5. sint actus.

Medina artic. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur q̄ fructus Spiritussancti, quos Apostolus nominat ad Galat. 5. non sint actus. Id enim cuius est alius fructus, non debet dici fructus, sic enim in infinitum iretur: sed actuum nostrorum est aliqs fructus. dicitur enim Sapient. 4. Bonorum laborum gloriosus est fructus. Et Ioan. 4. Qui metit, mercedem accipit & fructum congregat in vitam æternam. ergo ipsi actus nostri non dicuntur fructus.

¶ 2 Præt. Sicut Aug. dicit in 10. de Tri. Fruimur cognitis, in qbus uoluntas ipsa delectata conquiescit: sed voluntas nostra non dẽt conquiescere in actib. nostris, pp se. ergo actᵘˢ nostri fructᵘˢ dici nõ debẽt.

¶ 3 Pręt. Inter fructus Spiritus sancti enumerant̃ ab Apostolo aliq̃ virtutes. s. charitas, mansuetudo fides, & castitas: virtutes aũt nõ sunt actus, sed habitus, vt s. dictum est. ergo fructus non sunt actus.

Sed contra est, q̄ dr̃ Matth. 12. Ex fructu arbor cognoscitur. i. ex operib. suis homo, ut ibi exponitur a sanctis. ergo ipsi actus humani dicuntur fructus.

Resp. Dicendũ, q̄ nomen fructus à corporalibᵘˢ ad spiritualia est translatum. Dicitur autem in corporalibus fructus id, quod ex planta producit, cum ad perfectionem peruenerit, & quandam in se suauitatem habet. Qui quidem fructus ad duo comparari potest. f. ad arborem producentẽ ipsum, & ad hominem, qui fructum ex arbore adipiscitur. secũdum hoc igitur, nomẽ fructus in rebus spiritualib. dupliciter accipere possumus. Vno modo, ut dicat̃ fructus hominis quasi arboris id, qđ ab eo producitur. Alio modo, ut dicatur fructus hoĩs id, qđ homo adipiscitur: non aũt omne id, quod adipiscit̃ homo, habet rõnem fructus, sed id, qđ est ultimũ delectationem habens. Habet.n. homo agrũ, & arborem, q̃ fructus non dñr, sed solum id, quod est vltimum, quod. f. ex agro, & arbore homo intẽdit habere: & secundum hoc fructus hoĩs dicitur ultimᵘˢ hominis finis, quo debet frui. Si autem dicatur fructus hominis id, quod ex homine producitur, sic ipsi actus humani fructus dicuntur. Operatio.n. est actus secundus operantis, & delectationẽ habet, si sit cõueniẽs operanti. Si igit operatio hoĩs pcedat

Sup. e. 20. per totum.

Gal. 5. lec. 6. co. 1. & 2.

Cap. 10. paulo a princ. t. 5.

q. 55. ar. 1.

ab hoīe ſm facultatē ſuæ rōnis, ſic dr̄ eſſe fruct⁹ rōnis: ſi vero ꝓcedat ab hoīe ſm altiorē uirtutem, q̄ eſt uirtus Spiritus ſancti, ſic dr̄ eſſe operatio hoīs fructus Spirit⁹ ſancti, quaſi cuiuſdā diuini ſeminis. Dicitur in 1. Ioan. 3. Oīs, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniā ſemen ipſius in eo manet.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cū fructus habeat quodāmō rōnē ultimi, & finis, nihil ꝓhibet alicui⁹ fructus eſſe aliū fructū, ſicut finis ad finē ordinatur: Opera igitur noſtra inquantū ſunt effectus qdā Spiritus ſancti in nobis operantis, habent rōnē fruct⁹. ſed inquantum ordinantur ad finem uitę æternę, ſic magis habēt rationem florum. unde dicitur Eccleſ. 24. Flores mei fructus honoris, & honeſtatis.

AD 2m dicēdum, ꝙ cum dr̄ uolūtas in aliquo ꝑꝑ ſe delectari, pōt intelligi dupliciter. Vno mō ſm qd ly, ꝑꝑ dicit cām finalē, & ſic ꝑꝑ ſe ñ delectatur aliqs niſi i vltimo fine. Alio mō ſm qd deſignat cām formalem, & ſic ꝑꝑ ſe aliquis pōt delectari in oī eo, quod delectabile eſt ſm ſuam formam: ſicut patet ꝙ infirmus delectatur in ſanitate ꝑꝑ ſe, ſicut in fine: in medicina aūt ſuaui non ſicut in fine, ſed ſicut in habente ſaporē delectabilē: in medicina aūt auſtera nullo mō ꝑꝑ ſe, ſed ſolum ꝑꝑ aliud. Sic igit dicēdū eſt, ꝙ in Deo delectari dēt hō ꝑꝑ ſe, ſicut ꝑꝑ vltimum finem: in actibus autem virtuoſis non ſicut ꝑꝑ finem, ſed propter honeſtatem, quam continet delectabile in uirtuoſis. vnde Amb. dicit* quòd opera virtutum dicuntur fructus, quia ſuos poſſeſſores ſancta, & ſyncera delectatione reficiunt.

*In li. de Paradiſo, ca. 13. ad finem, t. 4.

AD 3m dicēdū, ꝙ noīa virtutum ſumuntur qñq; pro actibus earum, ſicut Aug. dicit, † ꝙ fides eſt credere quod non uides: & charitas eſt motus animi ad diligendum Deum, & proximum. & hoc mō ſumuntur nomina virtutū in enumeratione fructuū.

†Ser. 27. de verbis Apoſt. hī 1. parte huius. Scdã vero li. 3. de doct. Chri. c. 10. t. 3. & in Enchirid. cap. 8.

ARTICVLVS II.

Vtrum fructus à beatitudinibus differant.

Medina artic. 2.

*Gal. 5. lect. 9.

358 Porrecta per totum.

*q. 69. ar. 3.

AD SECVNDVM ſic ꝓcedit. Vr̄ ꝙ fructus à beatitudinibus non differant. Beatitudines. n. attribuuntur donis, ut ſ. dictū eſt:* ſed dona ꝑficiunt hominem ſecundū quod mouetur à Spiritu ſancto. ergo beatitudines ipſæ ſunt fructus Spiritu ſancti.

¶ 2 Præt. Sicut ſe hēt fructus vitæ ęternæ ad beatitudinem futurā, q̄ eſt rei, ita ſe habent fructus ꝑſentis vitę ad beatitudinē ꝑſentis uitæ, quæ eſt ſpei ſed fructus uitæ æternæ eſt ipſa beatitudo futura. ergo fructus uitæ præſentis ſunt ipſę beatitudines.

¶ 3 Præt. De rōne fructus eſt, ꝙ ſit quiddā ultimū, & delectabile: ſed hoc ꝑtinet ad rōnē beatitudinis, vt ſupra dictum eſt.* ergo eadem rō eſt fructus, & beatitudinis. ergo non debent abinuicem diſtingui.

*Q. 3. & 4. arti.

SED CONTRA. Quorum ſpēs ſunt diuerſæ, ipſa quoq; ſunt diuerſa: ſed in diuerſas partes diuidunt & fructus, & beatitudines, vt patet ꝑ numerationē vtrorumq;. ergo fructus differunt a beatitudinib.

RESP. Dicendum, ꝙ plus requirit ad rōnē beatitudinis, q̄ ad rōnē fructus. nā ad rōnē fructus ſufficit, ꝙ ſit aliqd habens rōnē ultimi, & delectabilis: ſed ad rōnē beatitudinis ulterius requirit, ꝙ ſit aliquid ꝑfectum, & excellens, vnde oēs beatitudines poſſunt dici fructus, ſed non conuertit. ſunt enim fructus quæcunq; virtuoſa opera, in qbus hō delectatur: ſed beatitudines dñr ſolum perfecta opera, quæ ēt ratione ſuæ perfectionis magis attribuūtur donis, quàm uirtutibus, ut ſupra dictum eſt.*

concl.

*Q. 69. ar. 1. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa ꝓbat, quòd beatitudines ſint fructus, non autem ꝙ omnes fructus beatitudines ſint.

AD 2m dicendum, quod fructus uitæ æternæ eſt ſimpliciter ultimus, & perfectus: & iō in nullo diſtinguitur à beatitudine æterna futura. Fruct⁹ aūt ꝑſentis uitæ non ſunt ſimpliciter ultimi, & perfecti: & ideo non omnes fructus ſunt beatitudines.

AD 3m dicendum, ꝙ aliquid amplius eſt de rōne beatitudinis, q̄ de ratione fructus, ut dictum eſt.*

*In corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum fructus conuenienter enumerentur ab Apoſtolo.

359 Porrecta per totum. 3. d. 34. q. 1. ar. 5. co. Et uit. q. 2. ar. 2. ad 12. Et Galat. 5. le. 6.

AD TERTIVM ſic proceditur. Vr̄ ꝙ Apoſtolus inconuenienter enumerat ad Gal. 5. duodecim fructus. Alibi enim dicit eſſe tantum unū fructum ꝑſentis uitæ, ſecundum illud Rom. 6. Habetis fructū veſtrū in ſanctificatione. Et Iſa. 27. dicitur. Hic eſt omnis fructus, ut auferatur peccatum. non ergo ponendi ſunt duodecim fructus.

¶ 2 Præt. Fructus eſt, q ſpirituali ſemine exoritur, vt dictum eſt:* ſed Dñs Matt. 13. ponit triplicem terræ bonæ fructū ex ſpirituali ſemine prouenientem, ſ. centeſimum, ſexageſimum, & trigeſimum. ergo non ſunt ponendi duodecim fructus.

*Ar. 1. huius q.

¶ 3 Præt. Fructus habet in ſui ratione, quòd ſit ultimum, & delectabile: ſed ratio iſta non inuenitur in oībus fructibus ab Apoſtolo enumeratis. Patientia enim, & longanimitas uidentur in rebus contriſtantibus eſſe: fides autem non habet rōnē ultimi, ſed magis rationem primi fundamenti. ſuperflue igitur huiuſmodi fructus enumerantur.

SED CONTRA. Videtur ꝙ inſufficienter, & diminute enumerentur. Dictū eſt enim,* ꝙ oēs beatitudines fructus dici poſſunt, ſed non omnes hic enumerantur: nihil enim hic ponitur ad actum ſapientiæ pertinens, & multarum aliarum uirtutum. ergo uidetur quòd inſufficienter enumerentur fructus.

*Ar. præc.

RESP. Dicendum, ꝙ numerus duodecim fructuum ab Apoſtolo enumeratorū cōueniens eſt, & poſſunt ſignificari ꝑ duodecim fructus, de quibus dicitur Apocal. vlt. Ex utraque parte fluminis lignum uitæ, afferens fructus duodecim. Quia uero fructus dr̄, quod ex aliquo principio procedit ſicut ex ſemine, uel radice, attendēda eſt diſtinctio horum fructuum ſm diuerſum proceſſum Spiritus ſancti in nobis, qui quidem proceſſus attenditur ſecundum hoc, ut in primo mens hominis in ſeipſa ordinetur: ſecundo uero ordinetur ad ea, quæ ſunt iuxta: tertio uero ad ea, quæ ſunt infra. Tūc autem bene mens hominis diſponitur in ſeipſa, quando mens hoīs bene ſe habet in bonis, & in malis. Prima aūt diſpoſitio mentis humanæ ad bonū, eſt per amorem, qui eſt prima affectio, & omniū affectionum radix, ut ſupra dictum eſt:* & ideo inter fructus ſpiritus primo ponit charitas, in qua ſpecialiter Spiritus ſanctus datur ſicut in ꝓpria ſimilitudine

concl.

*Q. 25. ar. 1. & 2.

dine

dine, cũ & ipse sit amor. Vnde dr̃ Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nr̃is per Spiritũ sanctũ, qui datus est nobis. Ad amorẽ aũt charitatis ex necessitate sequit̃ gaudiũ: oĩs.n. amans gaudet ex coniunctione amati. charitas aũt semper hẽt pñsentem Deũ quẽ amat, ſm illud 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Vnde sequela charitatis est gaudiũ: pfectio autem gaudij est pax quãtũ ad duo. Primo qdẽ, quantũ ad qetẽ ab exteriorib^9 cõturbantibus. Non.n. põt pfecte gaudere de bono amato, qui in eius fruitione ab alijs pturbat̃. & iterũ, Qui pfecte cor hẽt in uno pacatum, à nullo alio molestari põt, cũ alia quasi nihil reputet. vnde dr̃ in psal. 118. Pax multa diligentib. legẽ tuã, & nõ est illis scandalũ: quia.s. ab exteriorib. nõ perturbant̃, quin Deo fruant̃. Secundo, quantũ ad sedationẽ desiderij fluctuantis: nõ.n. pfecte gaudet de aliquo, cui nõ sufficit id, de quo gaudet. Hęc aũt duo importat pax.s. ut neq; ab exterioribus pturbemur, & ut desideria nr̃a quiescant in uno: vñ post charitatẽ, & gaudiũ, tertio ponit̃ pax. In malis aũt bene se hẽt mens quantũ ad duo. Primo qdẽ, ut nõ pturbet̃ mens per imminẽtiã malorũ, qd̃ pertinet ad patientiã. Scd̃o, ut non perturbet̃ in dilatione bonorũ, qd̃ pertinet ad longanimitatẽ: nam carere bono, habet rationem mali, ut dicitur in 5.* Ethic.

*Cap. 1. & 9. circa finẽ to. 5.

Ad id aũt qd̃ est iuxta hoiem.s. proximum, bene disponit̃ mens hoĩs. Primo quidẽ, quantũ ad uoluntatẽ bene faciendi, & ad hoc ptinet bonitas. Scd̃o, quantũ ad beneficentiæ executionẽ, & ad hoc ptinet benignitas, dñr.n. benigni, quos bonus ignis amoris feruere facit ad benefaciẽdũ proximis. Tertio, quantũ ad hoc, ꝙ æquanimiter tolerent̃ mala ab eis illata: & ad hoc ptinet mansuetudo, q̃ cohibet iras. Quarto, quantũ ad hoc, ꝙ non solum per irã proximis non noceamus, sed ẽt neq; p fraudẽ, uel per dolũ: & ad hoc pertinet fides, si pro fidelitate sumatur. sed si sumatur pro fide, qua creditur in Deum, sic per hanc ordinatur homo ad id, qd̃ est supra se, ut scilicet homo intellectum suum Deo subijciat, & per cõsequens omnia, quæ ipsius sunt.

Sed ad id, qd̃ infra est, bene disponit̃ hõ, primo quidẽ quantũ ad exteriores actiones per modestiã, quæ in oĩbus dictis, & factis modũ obseruat: quantũ ad interiores cõcupiscẽtias p cõtinẽtiã, & castitatẽ, siue hæc duo distinguant̃ p hoc, ꝙ castitas refrænat hoiem ab illicitis, ꝯtinẽtia uerò à licitis: siue p hoc, ꝙ ꝯtinẽs patitur cõcupiscẽtias, sed nõ deducitur: castitas aũt neq; patitur, neque deducitur.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ sanctificatio fit p oẽs uirtutes, p quas ẽt peccata tollunt̃. vñ fructus ibi singulariter noĩatur p uirtutẽ gñis, qd̃ in multas species diuiditur, ſm quas dñr multi fructus.

Ad 2^m dicendũ, ꝙ fructus cẽtesimus, sexagesimus, & trigesimus nõ diuersificantur ſm diuersas species uirtuosorũ actuum, sed ſm diuersos perfectionis gradus ẽt unius uirtutis: sicut cõtinentia cõiugalis dr̃ significari per fructum trigesimum, cõtinentia uidualis per sexagesimum, uirginalis aũt p centesimũ. Et alijs ẽt modis sancti distinguunt tres euãgelicos fructus ſcd̃m tres gradus uirtutis, & ponuntur tres gradus, quia cuiuslibet rei perfectio attenditur secundum principium, medium, & finem.

Ad 3^m dicendum, ꝙ hoc ipsum qd̃ est in tristitijs non perturbari, rõnem delectabilis habet: & si des ẽt si accipiatur prout est fundamentum, habet quandam rõnem ultimi, & delectabilis, secundum quod continet certitudinem. Vnde glo. exponit, Fides, idest, de inuisibilibus certitudo.

Ad 4^m dicendũ, ꝙ sicut* Aug. dicit s. epistolã ad Gal. Apostol^9 nõ hoc ita suscepit, ut doceret quot sũt, uel opera carnis, uel fruct^9 spiritus: sed ut ostẽderet in quo genere illa uitãda, illa uero sectanda sint. Vnde potuissent, uel plures, uel ẽt pauciores fruct^9 enumerari: & tñ oẽs donorũ, & uirtutũ act^9 põt ſm quandã cõuenientiã ad hæc reduci, ſcd̃m qd̃ oẽs uirtutes, & dona necesse est ꝙ ordinẽt mẽtem aliquo pdictorũ modorũ. Vnde, & actus sapiẽtiæ, & quorumcũq; donorũ ordinantium ad bonũ, reducuntur ad charitatẽ, gaudium, & pacem. Iõ tñ potius hæc, q̃ alia enumerauit: quia hic enumerata magis importãt, uel fruitionẽ bonorũ, uel sedationem malorũ, quod v̄r ad rõnem fructus pertinere.

*In expositione c. 5. ad Gal. aliquãtulum ante finẽ to. 4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fructus Spiritus sancti contrarientur operibus carnis.

160 Porrecta per totum. Gal. 5. leo. 6. fin.

Ad quartum sic procedit̃. V̄r ꝙ fructus nõ ꝯtrarient operib. carnis, q̃ Apostolus enumerat. Contraria.n. sũt i eodẽ gñe: sed opera carnis nõ dicunt̃ fructus, ergo fructus Spirit^9 eis nõ cõtrariant̃.

¶ 2 Præt. Vnũ uni est contrariũ: sed plura ennmerat Apostolus opera carnis, q̃ fructus spiritus. ergo fructus spiritus, & opera carnis nõ contrariantur.

¶ 3 Præt. Inter fructus spiritus primo ponũtur charitas, gaudium, & pax, quibus nõ correspõdẽt ea, quæ primo enumerant inter opera carnis, q̃ sunt fornicatio, immunditia, & impudicitia. ergo fructus spiritus non contrariantur operibus carnis.

Sed contra est, qd̃ Apost. dicit ibidẽ, ꝙ caro cõcupiscit aduersus spiritũ, & spirit^9 aduersus carnẽ.

Resp. Dicendũ, ꝙ opera carnis, & fructus spiritus põt accipi dupliciter. Vno modo, ſm cõem rõnem, & ſm hoc mõ in cõi fructus Spũs sancti cõtrariantur operibus carnis. Spiritus.n. sanctus mouet humanã mentẽ ad id, qd̃ est ſm rõnem, uel potius ad id, qd̃ est supra rõnem: appetitus autem carnis, qui est appetitus sensitiuus, trahit ad bona sensibilia, quę sunt infra hoiem. vnde sicut mot^9 sursum, & motus deorsum cõtrariantur in naturalibus: ita in operibus humanis contrariant̃ opera carnis fructibus spiritus. Alio modo põt considerari ſm prias rõnes singulorũ fructuũ enumeratorũ, & operũ carnis. & sic non oportet, ꝙ singula singulis ꝯponantur, quia sicut* dictũ est, Apostolus non intendit enumerare omnia opera spiritualia, nec oĩa opera carnalia. Sed tñ ſm quandã adaptationem Aug.* super epistolã ad Galat. cõtraponit singulis operib. carnis singulos frctus* sicut fornicationi, q̃ est amor explendæ libidinis à legitimo cõnubio solutus, opponitur charitas, per quam anima coniungitur Deo, in qua etiam est uera castitas: immunditiæ aũt sunt omnes perturbationes de illa for-

concl. *ar. præc. concl. *Loco citato art. præc. ad 4.

nicatione cõceptæ, q̃bus gaudiũ trãquillitatis opponitur. Idolorũ aũt seruitus, per quã bellũ est gestũ aduersus euangeliũ Dei, opponiť paci. Contra ueneficia aũt, inimicitias, & contentiones, animositates, æmulationes, & dissensiones opponunť longanimitas ad sustinendũ mala hominũ, inter quos uiuimus, & ad curandũ benignitas, & ad ignoscẽdũ bonitas. Hæresib* aũt opponiť fides: inuidiæ mansuetudo: ebrietatib* & comessationibus cõtinẽtia.

Ad primum ergo dicendũ, φ id, qđ ꝓcedit ab arbore ꝯ naturã arboris, nõ dr̃ esse fruct* eius, sed magis corruptio q̃dã. Et q̃a uirtutũ opera sunt connaturalia rõni, opa uero uitiorũ sunt ꝯ rõnẽ: ideo G opera uirtutũ fruct* dñt, non aũt opera uitiorum. *Cap. 4. par. 4. in ter me. & finem.

Ad 2m dicendũ, φ bonũ cõtingit uno mõ, malũ uero omnifariã, ut* Diony. dicit 4. ca. de di. no. Vnde, & uni uirtuti plura uitia opponunť: & pp hoc ñ est mirũ, si plura ponunť opa carnis, q̃ fruct* spũs.

Ad 3m patet solutio ex* dictis. *In corp. arti.

F corporalium, uel quarumcunque rerum.

¶ 2 Præt. Virtus nominat quandam perfectionẽ* potentiæ: sed uitium nihil nominat ad potentiam pertinens. ergo uitium non contrariatur uirtuti.

¶ 3 Præt. Tullius dicit in 4. de Tusc. quæstionibus, φ uirtus est quædam sanitas animæ. sanitati aũt opponitur ægritudo, uel morbus, magis quàm uitiũ. ergo uirtuti non contrariatur uitium. *Lib. 4. in fol. 6. a prin. lib.

Sed contra est, qđ dicit* Aug. in li. de Perfectione iustitię, φ uitiũ est qualitas, ẽm quam malus est aĩus: uirtus aũt est qualitas, quæ facit bonũ hõiem, ut ex supradictis patet. ergo uitiũ ꝯriatur uirtuti. *Circa fi nem 4. ra tiocina nonis, to. 7. *q. 55. ar. 3. & 4.

Resp. Dicendũ, φ circa uirtutem duo possumus considerare. s. ipsam essentiã uirtutis, & id, ad quod est uirtus. In essentia qđe uirtutis aliqđ cõsiderari põt directe, & aliqđ ex ꝯñti. Directe quidẽ uirtus importat dispõnem quandã alicuius conuenienter se habentis ẽm modũ suæ naturæ. Vnde Philosoph. dicit in 7.* Phys. φ uirtus est dispõ perfecti ad optimũ, dico aũt perfecti, qđ est dispositũ ẽm naturã. ex cõsequenti aũt sequiť, φ uirtus sit bonitas q̃dã. In hoc. n. cõsistit uniuscuiusq; rei bonitas, φ conueniẽter se hẽt ẽm modũ suæ naturæ. Id, aũt, ad qđ uirtus ordinať, est act* bonus, ut ex supradictis patet.* Scđm hoc igiť tria inueniunť opponi uirtuti*, quorũ ũ ũ est peccatum, qđ opponiť sibi ex parte eius, ad qđ uirtus ordinať. Nã pcĩm proprie noiat actũ inordinatũ: sicut actus uirtutis est act* ordinatus, & debitus. Scđm aũt qđ ad rõnẽ uirtutis consequitur, φ sit bonitas quædã, opponiť uirtuti malitia: sed ẽm id, qđ directe est de rõne uirtutis, opponiť uirtuti uitiũ. Vitium. n. uniuscuiusq; rei esse vř, φ non sit disposita ẽm quod conuenit suæ naturę. Vnde Aug. dicit in 3.* de lib. arb. Quod perfectioni naturæ deesse perspexeris, id uoca uitium. H *Li. 7. tex. 17. to. 2. *concl. m. *q. 56. ar. 3. *Cap. 14. in fin to. 1.

I Ad primum ergo dicẽdũ, φ illa tria non contrariantur uirtuti secundum idem, sed peccatũ quidẽ contrariatur, secundum quod uirtus est operatiua boni: malitia autem secundum quod est bonitas q̃dam: uitium autem proprie ẽm quod est uirtus.

Ad 2m dicendũ, φ uirtus nõ solũ importat perfectionẽ potẽtiæ, q̃ est principiũ agẽdi: sed ẽt importat debitã dispõnẽ ei*, cui* est uirtus. & hoc iõ: q̃a unũquodq; operať ẽm qđ actu est. Requiriť ergo φ aliqđ sit in se benedispositũ, qđ dẽt esse boni operatiuum, & ẽm hoc uirtuti uitium opponitur.

K Ad 3m dicendum, φ sicut Tull. dicit in 4. de Tuscu. quæst. Morbi, & ęgrotationes partes sũt uitiositatis. In corporibus. n. morborũ appellat toti* corporis corruptionẽ, puta febrẽ, uel aliqđ hmõi: ęgrotationẽ uero morbũ cũ imbecillitate: uitiũ aũt, cũ partes corporis inter se dissident. Et quamuis in corpore q̃nq; sit morbus sine ægrotatione, puta, cũ aliquis est interius male dispositus: nõ tñ exteri* pt* pe[d]itur à solitis operationibus. In aĩo tñ, ut* ipse dicit, hæc duo non pñt nisi cogitatione secerni. Necesse est. n. φ q̃ncunq; aliqs interius est male dispositus hñs inordinatũ affectũ, φ ex hoc imbecillis reddať ad debitas opationes exercẽdas: q̃a unaquæq; arbor ex suo fructu cognoscitur, idest, homo ex opere, ut dicitur Matth. 12. sed uitium animi *Li. 4. nõ multũ te mote ante med. li. *Li. 4. Tusc. quæst. in fol. 6. a prin. lib.

SVPER Q. LXXI.

IN tit. q 71. & articulorum aduerte Nou-te, φ licet tractando de uirtutib. non fuerit distinctũ de uirtutis habitu, & actu eius l uocabulis, quia caremus illis nominibus: tñ in hoc tractatu habemus nomina, & uitij quidẽ nomine habitũ uitij significamus: peccati aũt nomine actũ ipsum uitij. pp qđ author utrunq; ponit in principio q̃t onis & in articulis distincte q̃tit de eis. Attentus ergo esto q̃ñ de uitio, & quando de peccato est sermo.

SVPER Q. LXXI. ARTIC. I.

IN 1. artic. memor esto doctrinæ posterioristicæ de p se, & p se 2do, & essentialiter: & uidere poteris, φ sicut hoĩ conuenit primo rationale, & consequenter animal, ita uirtuti sua differentia cõstitutiua, & consequenter cõmune pdicatũ essentiale, l. esse bonitatem. Manda quoq; memoriæ oppositionẽ, & distinctionem horũ triũ, uitij peccati, & malitiæ, ut possis intelligere sequentia.

QVAESTIO LXXI.

De uitijs, & peccatis, in sex articulos diuisa.

Consequenter considerãdum est de uitijs, & peccatis.

Circa quæ sex consideranda occurrunt. Primo quidẽ, de ipsis uitijs, & peccatis ẽm se. Secũdo, de distinctione eorũ. Tertio, de comparatione eorum adinuicẽ. Quarto, de subiecto peccati. Quinto, de causa eius. Sexto, de effectu ipsius.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum uitium contrarietur uirtuti.

¶ Secundo, Vtrum uitium sit cõtra naturam.

¶ Tertio, Quid sit peius, utrum uitium, uel actus uitiosus.

¶ Quarto, Vtrum actus uitiosus possit esse simul cum uirtute.

¶ Quinto, Vtrum in omni peccato sit aliquis actus.

¶ Sexto, De diffinitione peccati, quam Aug. ponit 22. contra Faustum, Peccatum est dictũ, uel factum, uel concupitum contra legem æternam.

ARTICVLVS I.

Vtrum uitium contrarietur uirtuti.

Medina art. 1.

AD primum sic proceditur. Videť φ uitiũ non contrarietur uirtuti.* Vni. n. unum est ꝯrium, ut probatur in 10. Metaph. sed uirtuti ꝯriantur peccatum, & malitia. non ergo cõtrariatur ei uitium, quia uitiũ dicitur etiam si sit indebita dispositio membrorum

370 *Pe resta per totum sup. q. 68. ar. 1. ad 1. & 2. & 1. ter. q. 54. a. 6 ad 1. Et uir. q. 1 ar. 1. ad 1. & 5. & q. 1. ar. 13. corp. *tex. 17.

eod li. nō remotam se med. ut Tul. ibid. dicit, est habitus, aut affectio aĩ in tota uita incōstãs, & a seipsa dissentiens. q̃ quidẽ inueniẽtur ẽt absq; morbo, uel ægrotatione, ut pote cũ ali qs ex infirmitate, uel ex passione peccat. usi i plus se hẽt uitiũ, q̃ ægrotatio, uel morb. sicut ẽt uirtus i plus se hẽt, quã sanitas. nam sanitas ẽt quædam uir te. 7. 10. a tus ponitur in 7. phys.* & ideo uirtuti cōueniẽtius opponitur uitium, quam ægrotatio, uel morbus.

SVPER QVÆST.

LXXI.

ART. II.

Medina ar. 2.

371 *porrecta per totum.* IN ar. 2 eiusd. 71. q. in respon. ad 3. ad uerte, q̃ argm̃ est arduum, & flebilem ingerens difficultatem de ea, q̃ experimur in nostra specie singulari miseria. Admirãdũ quippe est, q̃ cum omnibus speciebus, quas uidemus & infra, quas supra hoiem, statuĩ sit bonum, ut in pluribus: sola humana natura in hac iacet miseria, ut malum habeat ut plurib. & bonum, ut paucioribus, & est sermo de malo contra naturã, & bonum sm̃ naturam. Et author ex Arist. 9 ethic soluit dicens, q̃ causa huius exorbitantiæ est dualitas nãrũ subordinatarum in hoĩe, quarum una contrariatur alteri. Ex hoc nanq; q̃ in hoĩe est rõ, & sensus, & caro concupiscit aduersus spũm, & a bono sensus inclinamur adiũctũ illo aliu principio sed plures sũt inchoantes, quam consummantes: manifeste sequitur, q̃ plures sequuntur bona sm̃ naturam sensiuam, quã peruenientes ad sequendum bonum sm̃ naturam rõnalem. Ex hoc ẽt aliquis malum cõtra naturam rõnalem incurrit, quia in sẽsitiuę naturæ bonis quiescit. Est ẽt, & alia ex eadẽ radice rõ, q̃ bona s. naturæ sensitiuæ bona sũt quoad nos magis cõnaturalia, ut pote ab ineunte ætate in usu, & magis nota, ut pote euidenti experientia sensuum, & magis conuenientia, & ratione promptæ delectãtis, & rõne imminentis oppositi contrastantis in promptu. Rõnis autem bonum post ætatem percipitur, & parum cognoscitur, & parũ mouet tam ipsum quam oppositum malũ, tã culpæ, quã pœnæ, ut experimur. Ostendit ẽt hęc humanæ naturæ infelicitas ipsam non esse eiusdem naturæ cum aliis, quas uidemus: sed altiorẽ ingredi rerũ ordinẽ, parum tamen de illo participando.

Margin notes: 2. 2. q. 154 ar. 12. & 4 di. 41. a. 3 q. 1. ad 1. & mal. q. 14. a. 2. ad 8. & q. 15. ar. 1. ad 7. & Ro. 1. le. 8. & Gal. 5 l. 6. & co. 3 — * Ar. 1. — * q. 63. a. 2 & 3. — * lib. 2 in prin. — * ar. 1. — * ca. 27. in prin. to. 5 — * li. 3. c. 13 a pau. ant. fi. to. 1. — * ar. 5 rac. — * ar. 3 — * li. 3. c. 13 & c. 24. t. 1 — * C. 4. p. 4. nõ multũ rem. a. fi.

ARTICVLVS II.

Vtrum uitium sit contra naturam. B

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod uitiũ non sit contra naturam. Vitiũ. n. ↄtrariatur uirtuti, ut* dictũ est, sed uirtutes non sunt in nobis a natura sed causant in nobis p infusionẽ aut ab assuetudine, ut* dictũ ẽ. ergo uitia non sunt contra nãm.

2 Præt. Ea, q̃ sunt cõtra nãm nõ possũt assuefieri, sicut lapis nunq̃ assuescit ferri sursũ, ut dr̃ in* 2. C eth. sed aliqui assuefiunt ad uitia. ergo uitia non sunt ↄ naturam.

3 Præt. Nihil q̃ est cõtra nãm, inuenit in habẽtib. illã nãm, ut in plurib. sed uitia inueniuntur in hoibus ut in pluribus. quia sicut dr̃ Mat. 7. Lata ẽ uia, q̃ ducit ad pditionem, & multi uadunt per eã. ergo uitiũ non est cõtra naturã.

4 Præt. Pctm̃ cõparatur ad uitiũ, sicut actus ad habitũ, ut ex* sup. dictis patet: sed pctm̃ diffinit esse D dictũ, uel factũ, uel concupitum contra legẽ Dei, ut patet p Augu. 22.* ↄtra Faust. lex autẽ Dei ẽ supra naturam. magis ergo dicẽdm̃ est, q̃ uitium sit contra legẽ, quã sit contra naturam.

SED CONTRA est* quod Aug. dicit in 3. de lib. arb. Oẽ uitium eo ipso quod uitium est, contra naturam est.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut dictũ est,* Vitiũ uirtuti cõtrariat: E uirtus ãt uniuscuiusq; rei cõsistit in hoc, q̃ sit bene disposita sm̃ ↄuenientiã suæ nãæ, ut sup.* dictũ est. unde oportet, q̃ in qualibet re uitiũ dicat ex hoc, q̃ est disposita ↄ id, qd̃ conuenit suæ nãæ. unde, & de hoc unaquæque res uituperatur: a uitio ãt nomẽ uituperationis detractũ creditur. ut* Aug. dicit in 3. de lib. arb. Sed cõsiderandũ est, q̃ natura uniuscuiusq; rei potissime est forma, sm̃ quã res spẽm sortitur. hõ ãt in spẽ cõstituit per aĩam rõnalẽ: & iõ id, qd̃ est ↄtra ordinẽ rõnis, ꝓprie est contra nãm hominis, inquantũ est hõ. quod ãt ẽ sm̃ rõnẽ, est sm̃ nãm hoĩs, inquantũ est hõ. Bonum ãt hoĩs ẽ scd̃m rõnem esse: & malũ hoĩs est pter rõnẽ esse, ut Dio. dicit 4. c. de Diui. no. Vnde uirtus humana, quæ hoiem facit bonũ, & opus ipsius bonũ reddit, intm̃ est scd̃m nãm hoĩs, inquantum conuenit rõni: uitium autem intantum est contra naturam hominis, inquantum est contra ordinem rationis. *concl.*

AD PRIMVM ergo Dicẽdum, q̃ uirtutes etsi non causentur a natura secũdũ suũ esse pfectũ: tñ inclinant ad id, quod est secũdũ nãm. i. secũdũ ordinẽ rõnis. Dicit. n. Tul. in rhet. sua, quod uirtus est habitus in modũ naturę rõni consentaneus. & hoc mõ uirtus dr̃ esse secundum naturam: & per contrariũ intelligitur, quod uitium sit contra naturam. *li. 2. de in uen. in fi. 4. an. fi. li.*

AD 2m dd̃m, q̃ philosop. ibi loquit de his, q̃ sunt contra nãm, secũdũ quod esse contra nãm opponit ei, quod est esse a natura: non ãt secũdũ quod esse cõtra nãm, opponit ei, quod est esse secundũ nãm, eo mõ quo uirtutes dicũtur esse secundum naturam, in quantum inclinant ad id, quod naturæ conuenit.

AD 3m dd̃m, q̃ in hoie est duplex nãæ. s. rõnalis & sensitiua. Et q̃ per operõnẽ sensus hõ puenit ad actus rõnis iõ plures sequũt inclinões naturæ sensitiuæ, q̃ ordinem rõnis. Plures. n. sũt, q̃ assequũtur principiũ rei, q̃ q̃ ad consummationẽ perueniũt. Ex hoc ãt uitia, & pctã in hoinib. prouenjũt, q̃ sequũtur inclinationẽ naturæ sensitiuæ contra ordinem rõnis. *D. 195. 839.*

AD 4m dicendũ, q̃ quicquid est contra rõnem artificiati, est ẽt ↄtra nãm artis, qua artificiatum producitur. lex aũt æterna cõparatur ad ordinẽ rõnis humanæ, sicut ars ad artificiatũ: unde eiusdẽ rõnis est, q̃ uitiũ & pctm̃ sit contra ordinem rõnis humanæ, & q̃ sit contra legem æternam. Vnde* Aug. dicit in 3. de libe. arb. quod a Deo habent oẽs naturæ q̃ naturæ sunt: & intantum sunt uitiosæ, inquãtum ab eius, qua factæ sunt arte discedunt. *ca. 14. in prin. to. 1*

SVPER QVÆTION.

LXXII.

ART. III.

Medina ar. 3.

372 *porrecta per totum.* IN ar. 3. in respon. ad 1m nota, quid per se, & quid per accidens in habitu, & actu iuxta doctrin. in corpore art. ut scias discernere, cũ de nobilitate habitus, & actus est disceptatio. Propter q̃ respon. ad 3m, & si solũ loquat cõparãdo actũ & habitum. *Sup. ar. 2. co. & mal. q. 2. ar. 1. ad 9. & 2. 5. ad 8.*

ARTICVLVS III.

Vtrum uitium sit peius quam actus uitiosus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ uitiũ. i. habit⁹ malus, sit peius, q̃ pctm̃. i. actus malus. Sicut. n. bonũ, qd̃ est diuturnius, ẽ melius: ita malũ qd̃ ẽ diuturnius, est peius: sed habitus uitiosus est diuturnior, q̃ actus uitiosi qui statim transeũt. ergo habitus uitios⁹ est peior, q̃ actus uitiosus.

2 Præt. Plura mala sunt magis

birū in nobilitate, & malitia non tñ negatum inde pntes actū esse simpliciter nobiliorē habitu Ex rōne .n.allata in corpe, & explanata ad primū parte, q actus simpliciter est nobilior, & melior habitu, sicut act⁹ simpliciter actu gm sto potentiæ.& si ne,eo. q est ad finē, simpliciter. tñ quid āt inquantum permanet in subiecto.& hēt in se uirtualiter actū, ut cā efficiens,non in cōuenit excellere.Nō .n.proprie cā est uniuoca, ut Sortes Platonis,sed potius sicut semen:quod est secundaria cā infra uniuocam:ad eandē.n.speciem spectat semē. & effectus,& habitus,& actus :sed effectus, & actus pfectiores sunt res talibus instrumētalibus causis, quam suis effectibus.

*te.19.l.3

fugiēda q̄ unū malūh: sed habit⁹ malus uirtualiter est cā multorū malorū actuum: ergo habitus uitiosus est peius q̄ actus uitiosus.

3 Præt. Cā est potior q̄ effectus: sed habitus pficit actū tā in bonitate,q̄ in malitia.ergo habit⁹ ē potior actu,& i bōitate,& i malitia.

Sed contra. Pro actu vitioso aliquis iuste punitur,non autem pro habitu uitioso,si non procedat ad actū.ergo actus uitiosus ē peior,quam habitus uitiosus.

G

Respon. Dicendum, q habitus medio mō se hēt inter potentiā,& actū. Manifestū est āt,quod actus in bono, & malo p̄eminet potentiæ,ut dr̄ in 9.Met.* Meli⁹ est.n.bene agere,q̄ posse bñ agere : & similiter uituperabilius est male agere,q̄ posse male agere. unde et sequitur, q habitus i bonitate,& in malitia,mediū gradū obtineat inter potētiā,& actū,ut .s.sicut habitus bonus,uel malus

H

p̄eminet in bonitate,uel malitia potētiæ,ita ēt subdat actui:quod ēt ex hoc apparet, q habitus nō dr̄ bonus,uel malus,nisi ex hoc,q inclinat ad actū bonū,uel malū.Vnde p p bonitatē,uel malitiam actus dr̄ habitus bonus,uel malus:& sic^m potior ē actus in bonitate,uel malitia,quam habitus:^n quia, p pter quod unumquodque tale,& illud magis est.

concl.m. D.52.

53

60

Ad primum ergo Dicēdum,q nihil p hibet,aliqd eē simpliciter altero potius, q tñ s m qd ab eo deficit. Simpliciter.n.potius iudicat quod p̄eminet, q̄tū ad id,q p se ɔsideratē in utroq.s m quid āt,quod p̄eminet,s m id,q p acñs se hēt ad utrunq. Oñsū est āt ex ipsa rōne actus & habitus,q act⁹ ē potior i bonitate,& malitia q̄ habitus. Quòd āt habitus sit diuturnior q̄ actus accidit ex eo,q utrūq.inuenit in tali natura,q̄ nō pōt sp agere,& cui⁹ actio ē in motu transeūte.uñ simpl r actus est potior tā in bonitate q̄ in malitia, sed habitus est potior secundum quid.

*in co.art.

Ad 2m dd̄m,q habitus nō ē simpliciter plures act⁹ sed s m qd.i.uirtute.uñ ex hoc nō pōt ɔcludi,q habit⁹ sit simpl r potior i bonitate,uel malitia,q̄ actus.

Ad 3m dd̄m,q habitus est cā actus in genere cāæ efficientis: sed actus est cā habitus in genere causæ finalis secūdū quā consideratur rō boni,& mali:& iō in bonitate,& malitia actus præeminet habitui.

K

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatum simul possit esse cum uirtute.

AD quartvm sic proceditur. Videtur,q actus uitiosus,siue pc̄tm̄,non possit simul esse cū uirtute. Cōtraria^h.n.nō pñt esse simul in eodē:sed peccatum quo

F

dammō contrariatur uirtuti, ut dictū* est.ergo peccatum non pōtest simul esse cum uirtute.

*ar.1.huius q.

2 Præt. Pc̄m̄ est peius q̄ uitium, .i.actus malus,quam habitus malus:sed uitium non^h potest simul esse in eodem cum uirtute. ergo neque peccatum.

3 Præt. Sicut^h pc̄m̄ accidit ĩ reb. uolūtariis,ita^h & in reb.nālib.ut dr̄ in 2.ph.* sed nūq̄ in reb. naturalib. accidit pc̄m̄ nisi per aliquā corruptionē uirtutis nālis:sicut mōstra accidūt corrupto aliquo principio in semine,ut dr̄ in 2.ph.* ergo ēt ĩ reb.uolūtariis,nō accidit pc̄m̄,nisi corrupta aliqua uirtute aiæ:& sic pc̄m̄,& virt⁹ nō pñt esse in eodē.

*te.82.c.5

G

*eod.li.& c.nūcdic.

Sed contra est,q philos.dicit in 2.ethi.quod p ɔ̄ria uirtus generatur,& corrumpitur,sed un⁹ actus uirtuosus non causat uirtutem,ut* sup.habitum est. ergo neque unus actus peccati tollit uirtutem.possunt ergo simul in eodem esse.

*2. eth.c. 1. in fi.& 1.& 2.

*q.51.a.3

Respon. Dicendum,q pc̄m̄ ɔparat ad uirtutē,sicut actus malus ad habitū bonū: aliter āt se.hēt habitus in aia,& forma in re nāli. Forma.n.nālis ex necessitate p ducit operōnē sibi conuenietē, uñ non pōt esse simul cū forma nāli actus forma ɔtrariæ: sicut nō pōt esse cū calore act⁹ infrigidōnis,neque simul cū leuitate motus descēsionis,nisi forte ex uiolētia exterioris mouētis:sed habitus in aia nō ex necessitate p ducit suam operōnē,sed hō utit eo cū voluerit.unde simul habitu in hoīe exite pōt nō uti habitu,aut agere ɔtrariū actum:& sic pōt hñs virtutē p cedere ad actū pci. Actus uero pci si cōparet ad ipsā uirtutē, p ut ē habitus qdā,non p t ipsam corrūpere,si sit unus tm̄.Sicut.n.nō generat habit⁹ per vnū actū,ita nec per unū actū corrūpit,ut su.dictum ē.* Sed si ɔparet actus pcĩ ad cām uirtutū, sic possibile ē q per unū actū pci aliq̄ uirtutes ɔ̄rrūpantur. Quodlibet.n.pc̄m̄ mortale ɔ̄riatur charitati,q̄ ē radix oim uirtutū infusarū,inq̄tū sūt uirtutes:& iō p unū actū pci mortalis exclusa charitate, excludunt p ɔñs oēs uirtutes infusæ,inq̄tū sūt uirtutes. Et hoc dico p p fidē & spē,quarū habitus remanēt ĩformes post pc̄m̄ mortales,& sic nō sunt uirtutes:sed pc̄m̄ ueniale,quod non ɔ̄riatur charitati,nec excludit ipsā,per ɔñs ēt non excludit alias uirtutes:uirtutes vero acq̄sitæ non tolluntur per unū actū cuiuscūque pcĩ. Sic igitur pc̄m̄ ^m mortale non pōt simul esse cū uirtutib.infusis:pōt tamen simul esse cū uirtutib. acquisitis:peccatum uero ueniale pōt simul esse,& cū uirtutibus infusis,& cum acquisitis. n

H

*q.63.a.2 ad 2

I

31

concl. m

K

Ad primvm ergo Dicendū,q peccatū non contrariatur uirtuti s m se,sed secundum suum actum : & ideo peccatum non potest simul esse cū actu uirtutis,potest tamen simul esse cum habitu.

Ad 2m dicendū, q uitiū directe ɔ̄riatur uirtuti,sicut & peccatū actui uirtuoso:& iō uitium excludit uirtutem,sicut peccatum excludit actum uirtutis.

Ad 3m dicēdū, q uirtutes naturales agunt ex necessitate.& iō integra existente uirtute,nūquā pc̄m̄ pōt in actu inueniri:sed uirtutes aiæ non producūt actus ex necessitate.unde non est similis ratio.

373
porrecta per totum.

SVPER QVÆTION. LXXI. ART. IIII.

Sup.q.63 a.2 ad 2. & infr.q. 73.a.1.ad 2.&q.77. a.2. ad 3. & 2.2.q. 24. ar.12. & mal.q. 2.ar.9.ad 11.& v r. q.1.ar.1. ad 5.

Medina ar. 4.

IN ar.4.in respō.ad 2.aduerte, q argō consistente in hoc,q si uirtus non est compossibilis minori malo,puta vitio:ergo nec maiori, puta actui, &c. Rñdet author. q incōpossibilitas non consurgit ex maiori, uel minori bonitate, uel malitia,sed ex directa oppōne: magis aūt opponitur uitiū uirtuti,q̄ peccatū. & ideo &c.

ARTICVLVS V.

Vtrum in quolibet peccato sit aliquis actus.

Egid. 2. sd. 35. q. 1. a. 2.
Tho. arg. d. 35. q. 1.
Bacc. d. 45.
Dur. d. 35. q. 2.
Cap. 2. d. 10 q. 1. con. 2.
Medina ar. 5.

374 *porrecta per totum.* 2. 2. q. 54. a. 2. ad 2. & q. 79. a. 3. & 2. di. 35. a. 1. & d. 41. q. 2. a. 2. ad 4. & po. q. 1. ar. 6. ad 9. & q. 2. 1. a. 1. ad 6. & mal. q. 2. a. 1. *h. 3. e. 18. to. 1. & li. de ue. rel. c. 14

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod in quolibet pctõ sit aliquis actus. Sicut.n. meritũ comparatur ad uirtutẽ, ita peccatum ad uitiũ comparat: sed meritum non põt esse absq; aliquo actu. ergo nec peccatũ potest esse absque aliquo actu. B
2 Præt. Aug. dicit in li. de li. arbi. ꝙ oẽ peccatũ adeo est uoluntariũ, ꝙ si non uoluntariũ, non est pc̃m: sed nõ põt esse aliquid uoluntariũ nisi ꝑ actũ^h uoluntatis. ergo omne peccatum habet aliquem actum.
3 Præt. si pc̃m eẽt absq; aliquo actu, sequeret̃, ꝙ ex hoc ipso, ꝙ aliqs cessat ab actu debito, peccaret: sed ꝯtinue aliqs cessat ab actu debito, ille. s. q nunq̃ actũ debitũ operat. ergo seq̃ret̃, ꝙ ꝯtinue peccaret ꝙ ẽ falsũ. nõ ergo est aliqd peccatum absque actu.

SED CONTRA est, ꝙ dr̃ Iac. 4. Scienti bonũ facere, & uõ facienti, pc̃m est illi: sed nõ facere nõ importat aliquẽ actum. ergo peccatum põt esse absque actu. C

RESPONDEO Dicendũ, ꝙ qõ ista principalr mouet ꝑꝑ pc̃m omissionis, de quo aliq diuersimode opinant. Quidã.n. dõt, ꝙ in oĩ pcõ omissionis est aliqs actus, uel interior, uel exterior. Interior qdẽ sicut cũ aliqs uult non ire ad ecclesiã, qñ ire tenet̃. Exterior ãt, sicut cũ aliquis illa hora, qua ad eccl̃am ire tenet̃, uel ẽt ante, occupat se talib. quib. ab eũdo ad ecclesiã impedit̃: & hoc quodammõ vr̃ in primũ redire. Qui.n. uult aliqid, cũ quo aliud simul eẽ nõ põt, ex ꝯsequẽti uult illo carere, nisi forte nõ ꝑpeo dat ꝙ per hoc qđ uult facere, impeditur ab eo, qđ facere tenetur: in quo casu posset per negligẽtiam D culpabilis iudicari. Alii uero dicunt, ꝙ in peccato omissionis non requiritur aliquis actus: ipsũ.n. non facere quod quis facere tenetur, peccatum est.

Vtraq; ãt opi. s̃m aliqd ueritatẽ hẽt. Si.n. intelligat in pcõ omissionis illud solũ, qđ ꝑ se ꝑtinet ad rõnẽ peccati, *hc qñq; omissionis pc̃m ẽ cũ actu iteriori, *concl. m.* ut cũ aliqs uult nõ ire ad ecclesiã. Qñq. uero absq; oĩ actu, uel interiori, uel exteriori: sicut cũ aliqs hora, qua tenet̃ ire ad ecclesiã, nihil cogitat de eundo, uel nõ eũdo ad ecclesiã. Si uero in pcõ omõnis intelligant̃ ẽt causæ, uel occasiones omittẽdi, sic necesse *concl.* P. ẽ in pcõ omissionis aliquẽ actũ eẽ. *Nõ.n. est pc̃m omõnis, nisi cũ aliqs ꝑtermittit, ꝙ põt facere, & nõ facere, ꝙ aũt aliqs declinet ad nõ faciẽdũ illud, qđ põt facere, & nõ facere, nõ est nisi ex aliqua cã, uel occasione coniũcta, uel ꝑcedẽte: & si qđẽ cã illa nõ sit in ptãte hoĩs, omissio nõ hẽt rõnẽ pc̃i: sicut cum aliqs ꝑꝑ infirmitatẽ ꝑtermittit ad ecclesiã ire. Si uero cã, uel occasio omittẽdi subiaceat uolũtati omissio hẽt rõnẽ pc̃i, & tũc semp oportet ꝙ ista cã inq̃tum est uolũtaria, hẽat aliquẽ actũ ad minus interiorẽ uolũtatis: q. qdẽ actus qñq; directe fert̃ in ipsam omissionẽ, puta, cũ aliqs uult non ire ad ecclesiã vitans laborẽ, & tũc talis act^9 ꝑ se ꝑtinet ad omissionem. Volũtas.n. cuiuscũq. pc̃i ꝑ se pertinet ad pc̃m illud, eo ꝙ uoluntariũ est de rõne pc̃i. Qñdoque aũt actus uolũtatis directe fert̃ in aliud, per ꝙ hõ impedit ab actu debito, siue illud, in ꝙ fert̃ uo: ũtas, sit ꝯiũctũ omissioni, puta, cũ aliqs uult ludere, qñ ad ecclesiam dẽret ire: siue ẽt sit ꝑcedẽs, puta, cũ aliqs vult diu uigilare de sero, ex quo seq̃t̃, ꝙ nõ uadat hora matutinali ad ecclesiã: & tũc act^9 iste interior, uel exterior ꝑ acñs se hẽt ad omissionẽ: qa omissio sequit̃ ꝑter intõnẽ. hoc aũt dicimus per acñs eẽ, ꝙ est ꝑter intõnẽ, ut patet in 2. phy. Vñ manifestũ est, ꝙ tunc pc̃m omissionis hẽt qdẽ aliquẽ actũ ꝯiunctũ, uel ꝑcedẽtẽ, q. tñ ꝑ accidẽs se hẽt ad pc̃m omissionis. Iudiciũ aũt de reb. dandũ est s̃m illud, ꝙ ẽ per se, & nõ s̃m illud quod est per accidens. Vñ uerius dici põt, *concl.* T ꝙ aliquod pc̃m possit esse absq; omni actu. alioquin ẽt ad essentiam aliorum peccatorũ actualium pertinerent actus, & occasiones circunstantes.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ plura requirunt̃ ad bonũ q̃ ad malũ, eo ꝙ bonũ cõtingit ex tota integra cã, malũ aũt ex singularib. defectib. ut Dio. dicit* 4. c. de diu. no. & iõ pc̃m põt cõtingere siue aliquis faciat ꝙ nõ dẽt, siue nõ faciẽdo, ꝙ dẽt: sed meritũ nõ põt eẽ nisi aliqd faciat uolũtarie, qđ dẽt. & iõ meritũ nõ põt eẽ sine actu, sed pc̃m põt esse sine actu. * in pa. 4. a med.

AD 2^m Dicendum quod aliqd dr̃ uoluntariũ non solũ qa cadit super ipsũ actus uolũtatis, sed qa in ptãte nostra est ut fiat, uel non fiat, ut dr̃ in 3. eth. unde ẽt ipsum uelle potest dici uoluntarium, inquantũ in potestate hominis est uelle, & non uelle. *C. 5. to. 5

AD 3^m Dicendũ, ꝙ pc̃m omissionis contrariat̃ ꝑcepto affirmatiuo, quod obligat sẽper, sed non ad sẽ per: & iõ solũ ꝑ tpe illo aliquis cessando ab actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter diffiniatur peccatũ esse dictum, uel factum, uel concupitum contra legem æternam.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̃, ꝙ inconuenienter diffiniat̃ pc̃m cum dr̃, Pc̃m est dictũ, uel factum, uel concupitũ ꝯ legem æternam. Dicunt n. uel factũ, uel concupitum importat aliquem actum^h: sed non oẽ peccatũ importat aliquem actum, ut dictũ *est. ergo hæc diffinitio nõ includit omne peccatum. E

2 Præt. Aug.*dicit in li. de duab. animab. Pc̃m est uolũtas retinẽdi, uel consequẽdi ꝙ iustitia uetat: sed uolũtas sub cõcupiscẽtia cõprehẽditur, secundũ quod cõcupiscẽtia largo mõ sumitur ꝑ oĩ appetitu. ergo sufficiẽt dicere, peccatum est concupitũ contra legem æternam, nec oportuit addere dictum, uel factum.

3 Præt. peccatum proprie consi-

SVPER QVÆS. LXXI.

ART. VI.

Medina ar. 6.

IN ar. 6. dubiũ occurrit ex Greg. de Arim. no. in 2. sen. di. 34. uolente ꝙ peccatũ proprie, quo qui dr̃ formaliter peccans, non est actus, nec est aliquid incõplexe significabile, & hoc ꝑ bastdupliciter. Primo quia peccatũ cõsistit in hoc ꝙ aliquis agit contra rectam rõnẽ: sed hoc non ẽ nisi cõplexe significabile. ergo. Et quia in ꝑceptis affirmatiuis, & negatiuis prohibentur peccata, & affirmantur eorum opposita, ut patet in his solis cõplexe enuntiabilibus benẽ aut prohibetur: quia eõ ꝑcipitur, Nõ mœchaberis, nec uir, nec mulier, nec actus prohibet̃, sed facere actum

375 *Porrecta per totum* Inf. q. 76. a. 1. ad 2. & 2. d. 35 a. 2. cor. & ad 1. & mal. q. 2. a. 1. cor. & ad 2.

*ar. preс. *li. de duab. animab. prin. to. 6 & 1. retra. c. 15. to. 1.

actuni commistionis, quod sola oratione est enuntiabile formaliter, uel æquiualenter. Sed hæc Grego. phantasia a D. Thom. post Aug. & Arist. excluditur dicente hic, q peccatum nil aliud est q̄ actus humanus malus. constat nanque, q actus humanus malus est quid incomplex: significabile: significatur nanq; infinitis nominib. incōplexis, ut fornicōnis, blasphemiæ, & aliis hmōi nominib. Pctm nanque cum uoluntarium sit in actu secundo cōsistens sm ueritaté, aut sumitur materialiter aut formaliter, aut p toto composito. & si quidem sumitur materialiter, constat q actus secundus est, qui quid sit illud, & pōt, & nōaliter, & uerbaliter significari uerbaliter quidē p modum actus: nōaliter autē p modum substātiæ. Si uero sumit formaliter, constat q est priuatio, quæ eodē mō est significabilis, & similiter totum cōpositum: sed quod forte decepit est, quia non discernitur īter pctm in actu exercito, & in actu signato, & pctm in re s. uṁ seu r præuenit significabilitatem utranque. in actu nanque exercito non

*q. 1. a. 3. & q. 18. a. 4. & 6. & q. 20. a. 1. & 2.
*Li. 1. d li. arb. c. 16. & ul. ant. me. to 3.
* li. 83. q. 30. par. a prin. to. 4

stere uidetur in auersione a hfinem bonum, & malum principaliter considerantur secundum finem, ut * ex supradictis patet. unde & * August. in 1. de lib. arbitr. per comparationem ad finem diffinit peccatum dicens, quod peccare nihil est aliud, quā neglectis rebus æternis temporalia sectari. Et in * lib. 83. q. dicit, quòd omnis humana peruersitas est uti fruendis, & frui utendis: sed in præmissa diffinitione nulla fit mentio de auersione a debito fine. ergo insufficienter diffinitur peccatum. G

4 Præt. Ex hoc dr̄ aliquid esse ꝓhibitum, quia legi h contrariatur: sed non oīa peccata sunt mala, qa ꝓhibita, sed quædā sunt prohibita, quia mala. non ergo in cōmuni diffinitione peccati debuit H

nisi uerbo significat: in actu uero signato nōie. Sed qō theologorum & philosophorum de re est, ut abstrahit ab his significandi modis. & per hæc patet respon. ad obiecta: falsum nanq; uti obrque assumitur, nisi in actu exercito, cum dr̄, quòd agere cōtra rōnem, quòd mæchari, &c. non sint incomplexe significabilia. male quoque exponitur Aug. in diffinitione ista. Peccatū est dictum factum, nisi uer ficetur, quòd peccatum est dictio, factio, concupiscentia, uolitio contra legem Dei.

¶ In eod. ar. pro quanto hic tractatur quid est pctm in moralibus, & dr̄, quod est actus uoluntarius malus, scito ut docte, q ut ex sup. dictis in q. 18. habes, Malum æquiuoce dr̄ de malo absolute, & de malo morali: qm̄ malum absolute est formaliter nullius naturæ, sed priuatio, & nihil: malum āt morale est multarum naturarum, sicut color, & alia genera. Vitium. n. intemperantiæ formaliter est una spēs in rerum natura: & similiter actus intēperantiæ formaliter est operatio in certa specie positiua. idem. n. iudicium est de intemperantia habituali, & actuali, quo ad hoc. & qm̄ alia uitium, hæc peccatum est: ideo caue in tractatu de uitiis, & peccatis ne erres in principio, putans uitium, & pctm habere tm̄ rōnem mali rōne priuationis. Oportet namque dicere, quòd peccatum est actus malus dupliciter. s. contrarie, & priuatiue. Intemperantia. n. est actus malus contrarie, pro quanto est actus habēs contrarium obiectum formale obiectu temperātiæ: est uero actus malus priuatiue pro quanto est actus priuatus rectitudine, quā deberet habere. Est āt inter has duas mali rōnes tanta differētia, quod prima, (ut dictum fuit) est res quædam positiua, & a Deo, &c. quòd secunda est, priuatio, est nihil, & non a Deo. prima quoque est prior naturaliter secunda, & est fundm̄ eius, quòd omne peccatum est actus contrarius alicui uirtuti: & ad hmōi contrarietatem sequitur priuatio debitæ rectitudinis. Prima rursus spectat ad conuersionem: secunda aūt ad auersionem inuentam in pctō utroque, & uocatur inordinatio: sed prima contrarie, secūda priuatiue, quamuis usitato uocabulo cum de peccato est disputatio, inordinatio, deformitas, malitia, rō mali, & si quid est hmōi priuatiue sumantur in litera. ergo cum dr̄, quòd peccatū ē actus humanus malus, intellige q malus, & inordinatus utroque mō: utranque. n. inordinationem habet actus ex incommensuratione ad suam regulam. Nam inordinationem contrarie hēt ex obiecto, quod est aliquid appetitum dissonans regulæ & ex hoc cōmitatur inordinatio priuatiue: quia ea hoc actus priuat rectitudine, regulæ, q. a deberet conformari. Et hoc bene no. & fige mēti, si uis authorē intelligere, & si uis contradictores conuincere, naturas uitiorū oppone, & eū oportebit fateri uitia esse uere contrarias naturas positiuas uirtutib. in gnē qualitatis, & contraria sint F

formaliter contraria, cogētur idem dicere de actib. eorū formaliter, ex quibus generantur, & quos eliciunt.

¶ In eod. ar. qm̄ ibi dicitur, quòd inordinatio est quasi formale in pctō, & actus humanus est quasi materiale: dubitari pōt primo de sensu literæ: secundo de re. De sensu quidem, an loquatur de inordinatione utraque, an de altera tm̄. s. priuatiua: & similiter p substantiam actus, an intelligatur actum ipsum in genere naturæ, an etiā sm speciem moralē, sed hæc qō, quia de uerbis, & de reb. constat, non magni facienda est. Verificari nanque pōt de inordōne utraq. quod ē quasi formale in peccato, & substantia actus uolūtarii in genere naturæ ut materiale. Et etiā sola uerificari pōt, q substantia actus in genere naturæ, & moris, ē ut materiale: & inordinō priuatiue est ut formale. ut ex dictis clarius patet. secūda tamen expō magis uf literaliter tutenda. De re igitur ipsa dubium est, quæ duarū inordinationū sit magis de rōne peccati, an s. ordinatio positiua, an inord. natio priuatiua, & hoc est idē qd̄ quærere, quid est magis de rōne pctī, auersio, uel conuersio. Oportet. n. hic, ubi quid est pctm̄ fundamus, pctī quidditatem diligenter inuestigare, qm̄ principium omnis sciæ est, Quod quid est. Et scito, q non facio difficultatē in pctōrum nominib. propriis, puta intemperantia, iniustitia: uel cōi, puta culpa, pctm̄: qm̄ esset qō. non de reb. absolute, sed ut significātur sub uocabulis, & rediret quæst. de nominib. Dico autē hoc, ne quis arguat ex hoc, quod sicut albū purā qualitatē significat, ita malum purā malitiā, & pctm̄ purā priuōnē. Si. n. ex uolum significationib. arguimus, iniustitia actualis, contrarie sumēdo ly, impuram qualitatē signat, & sic oppositas habemus determinōnes de genere, & speciebus: quod est ridiculū afferre inter uiros doctos. De ipsa ergo re, quam pctm̄ dicimus, quocunque nōie uocetur qō est, & Sco. in 2. sen. di. 35. tenet, q inordinō priuatiua, seu auersio est magis de rōne peccati: quia est ipsa essentialis rō peccati. & hoc manifestat p oppositum: quia rectitudo opposita est ipsa essentialis rō uirtutis. & deducit hanc suam positionem ex illo capite. s. q pctm̄ est formaliter priuatio, ad qd̄ sunt tot authoritates a D. Th non habeo explicite quantum recolo oppositum: sed distinguit ipse, & eodem oppositum uf mihi esse uerum, sm doctrinam eius, ut in se. q. in 1. ar. clarius insinuat. Distinguo igitur in primis ex ipso in 2. 2. q. 10. a. 5. quod peccatum est in duob. generibus. s. in genere mali simpliciter, & est in genere uoluntarii, seu moralis mali. & in genere quidem mali simpliciter, reponitur formaliter per inordinationem priuatiue, seu auersionem: in genere āt uoluntarii, seu moralis mali p suam dfiam, quā ex obiecto malo moraliter hēt, reponitur. Et qm̄ obiectum tale, & differentiam talem, in qua inordinatio contrarie consistit, sortitur pctm̄ ex intentione peccantis. unde hēt peccatum, quod sit uolūtariū: auersionem āt, seu inordinationem non sortitur ex intentione, sed consequitur: ideo peccato inquantum uoluntarium: intimius inest inordinatio contrarie, quam priuatiue, & conuersio, q̄ auersio. inquantum uero malum simpliciter, intimius inest inordinatio priuatiue. & auersio, quam conuersio. & si quæras, absolute, & sine additione loquendo, q est dicendum, dico q, qa pctm̄ absolute loquendo, est in genere mali simpliciter, & est uoluntarium, ideo utrunq; absolute recte dicitur. s. & q auersio est de rōne peccati, & formale in peccato, & q conuersio est de rōne peccati, & formans peccatum. Ad comparatiuam autem, quid magis absolute, dico quod conuersio, & ratio est dupliciter, prima, quia peccatum est magis uoluntarium, quam malum: quia est uoluntarium sm se totum, quamuis diuersimode: quia conuersio principaliter, auersio secundario. non est autem malum secundum se totum, sed secundum partem tm̄, s. priuationem I K

*ar. 1. hu. q.
*li. 22. cō. Faust. ca. 27. 1 prin. to. 6
*ar. 1. hu. q.
*q. 1. ar. 1 & 8. 4. 2.

poni, q sit contra legem Dei.

5 Præt. Peccatum significat, malum b hominis actum, ut * ex dictis patet: sed malum hominis est contra rationem esse, ut Diony. dicit 4. cap. de diuin. nom. ergo potius debuit dici, quod peccatū sit contra rationem, quam quod peccatum sit contra legem æternam.

In contrarium sufficit authoritas Aug.

Respon. Dicendum, q sicut ex dictis patet. Peccatum m nihil aliud est, quam actus humanus malus n. quòd autē aliquis actus sit humanus, habet ex hoc, quod est uolūtarius, (sicut ex * supradictis patet) siue d sit uolūtarius quasi a uolūtate elicitus, ut ipsū uelle, uel eligere, siue quasi a uoluntate imperat ut exteriores act,

secun-

uel locutionis, uel operationis. Habet autē actus humanus, ꝙ sit malus ex eo, quod caret debita cōmensuratione. Omnis autem commensuratio cuiuscūq; rei attendit̃ ꝑ comparationem ad aliquā regulā, à qua si diuertat, incommensurata erit. Regula
B
aūt uoluntatis humanæ est duplex. Vna ꝓpinqua, & homogenea, s. ipsa humana rō: aliā uero est prima regula. s. lex æterna, q̃ est quasi ratio Dei. Et iō. * Aug. in diffinitione peccati posuit duo, unum quod ptinet ad substātiam actus humani, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit, Dictū, uel factum, uel cōcupitum: aliud autem quod ptinet ad rōnem mali, qđ est quasi formale in peccato, cum dixit Contra legem æternam.
C

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ affirmatio, & negatio reducũtur ad idem genus, sicut in diuinis genitum, & ingenitũ, ad relationem, ut * August. dicit in 5. de Trinit. & ideo ꝓ eodem est accipiendum, Dictum, & nō dictũ, factum, & non factum.

AD 2m dicēdum, ꝙ prima cā peccati est in uoluntate, q̃ imperat oēs actus voluntarios, in quibus solum inuenit̃ pctm̄: & ideo Augustinus quandoque ꝑ solam uolūtatem diffinit peccatum: sed quia ēt ipsi exteriores actus ptinent ad substantiā peccati, cum sint secundū se mali, vt * dictum est necesse fuit, ꝙ in diffinitione peccati poneretur etiam aliquid pertinens ad exteriores actus.

AD 3m dicendū, ꝙ lex æterna primo, & principaliter ordinat hoīem ad finē, consequenter autem facit bene se habere circa ea, quæ sunt ad finem. &

secunda est, quia conuersio dat pctō ueram speciem, auersio uero dat priuationem speciei. Intemperātia n. ex conuersione ad obiectum, sortitur dñam ueræ speciei in gñe qualitatis; ex auersione aūt priuationem habet speciei temperantiæ. magis aūt cōuenit pctō dña uere specifica. q̃ priuatio speciei. Authoritates aūt allatæ à Scoto, & 16. inducta nihil aliud probant, nisi ꝙ pctō, ut est i gñe mali simpliciter, magis insit auersio. sic. n. essentialis peccati rō in priuatione consistit: sed ut dictum est magis vrget rō peccati inquātum est uoluntariū, scdm quā non est essentialis rō peccati in priuatione, sed in cōtratio ad qđ sequitur priuatio si. a. Dei āt plures malum simpliciter, ad dñā mali moralis qđ nō est malum simpliciter, sed huic (ut diuo Thomę in locis superius allegatis placet.) Sicut enim frigus est in se bonum quoddam, & est malum calido: ita temperantia est in se bonum quoddā, est tñ malum rationali aitæ & sicut ad frigidū qd est contrarium calido, sequitur priuatio calidi, non qa frigus non est calor, sed quia frigidū non est calidū: & hæc priuatio habet rōnem mali in subiecto, cui debetur bonum calidi, qñ, sicut & c. ut patet in corporibus infirmis ex frigore, ita ad intemperantiā sequitur priuatio, non quia nō est tēperantia: hæc est. n. negatio impertinēs, sed quia actus volūtarius subiectus formæ intemperantiæ, non est temperatus. Et qñ debetur tali actui subiecto bonū temperantiæ, ideo huiusmodi priuatio habet rationem mali simpliciter: & sic inordinatio hic, & auersio pertinet ad peccatum, inquantum malū simpliciter inordinatio autem contrarie, & conuersio pertinet ad
D
peccatum inquantum habet rationem mali moralis, & uoluntarij. Et quoniam inordinatio priuatiue est ultimū superueniēs peccato, ideo forte in litera dicitur, ꝙ est quasi formale in peccato: & non dicit absolute, ꝙ est formale & eadem rōne, actus denominatus ab illa dicitur, ꝙ est quasi materiale in peccato. Vtrum autem peccatum, quia includit hæc duo, sit unum per accidens, aut unum per se, & alterum sit annexum: quāmuis hic esset dicendum, ubi de quod quid est peccati tractatur: in sequenti tamen articulo, ubi de specifica distinctione peccatorum tractatur, dicetur.

¶ In eodem sexto articulo, in responsione ad ultimum occurrit dubium, An peccatum in moralibus ex hoc ipso ꝙ est peccatū, sit offensiuum Dei, & similiter auersiuum à Deo: an ex alio habeat, ꝙ sit contra rationem, & ex alio quòd sit offensiuum Dei. In litera. n. distinguitur peccatum secundum has duas rationes & dicitur quòd inquantum est cōtra rationem, tractatur à philosopho morali inquantum est offensiuū Dei à theologo. Quòd
E
enim ex diuersis hæc proueniant, suadet primo ipsa distinctio facta deinde ratio, quia ratio nostra est quoddam ens participatum: Deus autem est ipsum esse per essentiam. constat autem, ꝙ contrarium, uel priuatio entis participati, non est contrarium, nec priuatio entis per essentiam. Peccatum igitur ex hoc quòd est contra rationem humanam, non est offensiuum Dei nec sufficit ad euadendum hoc, dicere quòd quia ratio humana deriuatur à diuina, quòd est contra rationem humanam, est cōtra diuinam, tum quia cognitio sensitiua deriuatur etiam à diuina cognitione, non tamen contrarium cognitioni sensitiuæ, est cōtrarium cognitioni diuinæ: tum quia ex hoc nihil aliud habet, nisi quòd peccatum est contra rationem diuinam, inquantum participata est in rōne humana, quod nihil aliud est, quàm esse contra effectum Dei: & quæstio est de esse contra ipsum Deum ut offensiuum eius, non suorum effectuum.

¶ Præterea si peccatum ut sic, esset offensiuum Dei, & auersiuū
A
ab eo, posset hoc cognosci naturali ratione, & a Philosophis deberet tractari, quorum neutrum apparet.

¶ In oppositū est, quia odiū Dei, & blasphemia Dei, sunt peccata mortalia seclusa omni fide, & gratia: & naturaliter cognoscibilia non solū ꝙ sunt pctā, sed ꝙ sunt offensiua Dei. Et hoc non nisi quia contra rōnem rectā actus odij hēt obiectum. ergo.

¶ Ad hoc dicit̃ ꝙ istæ duæ rōnes in peccato distinguunt̃ nō ut disparatæ, sed ut sub ordinatæ: ita ꝙ pctm̄ esse cōtra rōnem subordinatur, ad esse cōtra Deum, & illud infert hoc, quasi ut inferius suū superius.

¶ Ad cuius euidentiā sciendū est, ꝙ finis vltimus creaturæ rōnalis ut sic, est Deus dupliciter. primo vt obiectū beatitudinis possibilis naturaliter: secundo ut obiectū beatitudinis reuelatæ. * Nec Deus sic, & sic se hēt ut duo disparati fines ultimi, sed qm̄ gr̄a ꝓsupponit, & ꝑficit naturā. Deus vt finis naturalis est finis ultimus quasi in gñe, & quasi subordināt sibi ipsi ut finis est beatitudinis reuelatę tāquā fini ultimo simpliciter. Propter ꝙ, quicquid contrariat̃ Deo ut fini naturali rōnalis creaturæ, repugnat consequenter eidē, ut fini supernaturali: q̄uis nō quicquid ordinatur ad Deū ut finem naturalem, ordinetur ad eundem supernaturalē. Et rō disparitatis est: quia bonum consurgit ex causa integra, malū autem ex particulari quocunq; defectu. cum autem finis moralium uirtutum sit bonum rationis ordinatum ad Deum finem naturalem, ut medium necessarium ad consequendum illum: ita quòd inter bonum rationis, & Deum finem rationalis creaturæ, hæc est connexio necessaria & in ratiocinando, & in exe-
D
quendo, nā inchoando à fine, & ex eo accipiendo rōnem operis ad bonum rationis deuenitur tanquàm à principio ad cōclusionem necessariā: & similiter inchoando ab exequendo bono rationis, proceditur ad Deum ultimum finem. Manifeste. n. constat ꝙ ex summo bono mentis non deducitur malum rōnis, sed bonum, & quòd ad summum mentis bonum non ducit malū rationis, sed bonum. Connexio igitur boni rōnis cum Deo fine naturali, oportet ꝙ peccatum, quod est malum rationis, ex eo ipso ꝙ contrariatur bono rationis, abducat à Deo fine naturali: & consequenter, ut dictum est, supernaturali. Et confirmatur, quia peccans, puta, intemperatus, constituit sibi vltimum finē in bono sensibili, puta, delectatione contraria rationi: ac ꝑ hoc cū non possit unus hēre simul duos vltimos fines, ut in q. prima determinatum est, proponit rem uilissimam Deo, dans ei dignitatem diuinam ultimi finis, iuxta illud apostoli ad Philip. 3. Quorū Deus uenter est. & per hoc auertitur manifeste à Deo
E
summo bono, & offendit ipsum quantum est ex parte sua, auferens illi dignitatem propriam esse ultimum finem operum rationalis creaturæ, & præponens illi aliud, magis diligens illud aliud, q̄ ipsum, quia finis ultimus est maxime amatus. Et hoc qđ ex prima parte q. 48. habetur. s. quòd malum culpæ contrariatur bono diuino in se, qm̄ cōtrariatur amori, quo Deus amatur in seipso non solum charitate infusa, sed acquisita. unde in fertur in q. 73. ar. 7. ad tertium dicitur. quòd auersionem à regula rationis sequitur auersio à Deo, cui homo debet coniungi per rectam rationem. Peccatum igitur seclusa omni fide & pertinente ad illam, est contra bonum rationis, tanquàm proximū finem, & contra bonum diuinū, tanquam ultimum finem, ex hoc ipso quòd est pctm̄: & inordinatio eius est priuatio formalis rectitudinis actus, ferens auersionē ab incommutabili bono, & offensam illius. Et quoniam beatitudo supernaturalis supponit naturalem, ex consequenti quantū est ex se, est contra Deū ut obiectum beatitudinis supernaturalis, & auersiuum ab eo, & offen-

Loco in argu. Sed contra, citato.

* Cap. 16. to. 8. 10. 3.

* In eo. & q. 18. & 20.

offensiuum eius. Supposita à fide pctm ipsum priuat rectitudine non solum legis naturæ seu rõnis, sed diuinæ: opponitur.n. ordini charitatis infusæ, & est offensiuum Dei vltimi finis simpliciter. ha.n. condit omnes non haberent actualiter pctã mortalia si Deus creaturã rõnalem in suis puris naturalibus pcepus, ac finibus reliquisset: q̃uis quantũ est ex se, ut dictũ est repugnarent & supernaturalibus atpote psupponẽtibus naturalia.

¶ Ad primã aũt obiectionẽ in oppositũ patet rñsio. distinctio.n. ex hoc q est distinctio, hẽt magnã latitudinem. Quàmuis posset dici, q author intendit de rõne offensiui, inquantũ est contra Deum supernaturalẽ finẽ, quod pute est theolog. cõsiderare. Sed hue parui refert quia theologis & cõsiderat pctã inquantum sunt cõtra rõnem in ordine ad abductionẽ à Deo sicut & considerat da moralibus uirtutibus acquisitis in ordine ad Deum.

¶ Ad secundam dr, q pctm aliter contrariatur rõnalitati, & aliter Deo. nã uitæ rõnali contrariat formaliter, sicut calidũ frigido, uel tenebra lumini: Deo aũt contrariat obiectiue, nõ efficaciter, sed affectuose, i. nõ q Deo ipsi in se aliquid ea tali contrarietate adimatur, sed quantũ est ex affectu peccantis explicite, ut in odio Dei implicite, ut in adulterio, furto, & hmõi. Vnde ex hoc ipso q pctm est contrarium rõni formaliter, hẽt q est contrariũ Deo obiectiue mõ dicto. non.n est contrariũ rationi formaliter, nisi quia uoluntarium propter quod argumentum, quod de contrarietate formali loquitur, non obstat.

¶ Ad tertiam dr concedendo, q hoc potuit naturaliter cognosci, & dici à Philosophis, ut manifeste patet da odio Dei, quàmuis negantes diuinam prouidentiam circa humanos actus, de his non fuerint soliciti.

ideo in hoc, quod dicit, cõtra legem æterna, tangit auersionẽ à fine, & oẽs alias iordinationes.

Ad 4^m dicendum, q cum dicitur, q non omne peccatum iõ est malum quia est prohibitum, intelligitur de prohibitione facta per ius positiuum. si autem G referatur ad ius naturale, quod continet primo quidem in lege æterna, scd'ario uero i naturali iudicatorio rõnis humanæ, tũc oẽ pctm est malũ, quia phibitũ ex hoc.n. ipso, quod est inordinatum, iuri naturali repugnat.

Ad 5^m dicendũ, q à theologis consideratur peccatum pcipue sm quod est offensa contra Deum: à philosopho autem morali sm quod contrariatur rationi. & ideo Aug.* conuenientius diffinit peccatum ex hoc quod H est contra legem æternam, q̃ ex hoc q est contra rationem, pcipue cum per legem æternam regulemur in multis, quę excedũt rationem humanã, sicut in his, quæ sunt fidei.

*Lib. 1. de lib. arb. c. 6. to. 1.

QVAESTIO LXXII.

De distinctione peccatorum, in nouem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de distinctione peccatorum, uel uitiorum.

Et Circa hoc quæruntur nouem.

¶ Primo, Vtrum pctã distinguãtur specie secundum obiecta.

¶ S'do, De distinctione peccatorũ spiritualiũ, & carnaliũ.

¶ Tertio, Vtrum secundum cãs.

¶ Quarto, Vtrum secundũ eos, in quos peccatur.

¶ Quinto, Vtrum secundũ diuersitatem reatus.

¶ Sexto, Vtrum secundũ omissionem, & commissionem.

Septimo, Vtrum secundum diuersum processum peccati.

¶ Octauo, Vtrum secundũ abundantiam, & defectum.

¶ Nono, Vtrum secũdum diuersas circunstantias.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccata differant specie secundum obiecta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q peccata nõ differant specie secundum obiecta. Actus.n. humani præcipue dicuntur boni, uel mali, p comparationem ad finem, h ut s. ostensum est: cum igitur pctm I nihil aliud sit q̃ actus hominis malus, sicut † dictum est, uidet q secundum fines peccata debeant distingui specie magis, quàm secundum obiecta.

176 Porrecta per totum. Infr. ar. 3. & 4. cor. & ar. 3 ad 1. Et 2. 2. prol. & q. 19. art. 2. co. Et 2. d. 42. q. 2. a. 2. q. 1. ad 2. & q. 2. corp. Et mal. q. 2. art. 6. cor. 14 Et q. art. 3. cor. Et Psa 50 q. 1. ar. 3. Et q. 18. ar. 4. & 6. † q. 71. ar. 1.

SVPER QVÆST. LXXII. ART. I.

Medina art. 1.

IN art. 1. q. 72. sunt multa dubia simul tractanda. Primũ est de conclusione ipsa ex Scoto in secdo sent. dist. 33. uolente q pctã distinguuntur specie ea parta auersionis Et rõ sua est: quia auersio est ipsa formalis rõ peccati: cõuersio si spectat ad materiale. cõstat.n q specificatio est ex formali, & non ex materiale.

¶ Præterea. Peccatum est in duplici genere. s. mali moralis & mali simpliciter, & utroq; modo specificatur. ergo nõ est altera tm specificatio asserenda, reliqua omissa. Et si dicatur, quòd una est priuatiua, & altera positiua, hoc neutram exclusionem causat: quia species alicuius assignãtur iuxta naturam eius. vnde si peccatum est duarum naturarũ, ambæ sunt assignandæ: si unius, una tantum.

¶ Si dicatur q una est per se, & altera per accidens, ut in litera dr, bene respondetur: sed est probandum, & insurgit secundum F dubium de rõne in litera posita. s. quia conuersio, seu talis actus per se intenditur a peccante: inordinatio aũt p accidens. iõ specificatio est ex parte conuersionis &c. Peccat.n. hæc rõ declinãs à p se respectu intentionis peccantis, ad p se respectu peccati. Quæstio nanq; est de spẽ peccati, & nõ de specie intentionis peccãtis. Intentio.n. peccantis est actus uolũtatis. pctm est offensa Dei. vñ dr sophisma figuræ dictionis à specie intẽtionis, ad speciem: peccati sicut ab actu ad actum talẽ.

¶ Et confirmatur dubium, quia considerantur pctm dupliciter. s. sedm se, & in ordine ad hoc uel illud. Et secundum se quidẽ sumitur in qõne: & sic de eo uerificat duo. s. q est uoluntarium & q est inordinatum. In ordine aũt ad peccantis intentionem, sortitur, q unum horum. s. uoluntarium per se alterum. s. inordinatum p accidens habeat ergo pcessus primus à secundum qd ad simpliciter est, dum ex præeminentia uoluntarij in ordine ad intentionẽ peccãtis intulit. ergo pctm secundũ se speciem habet ex illo vno. potuisset nanq; sub sumi: sed alterũ horum. s. inordinatio p se conuenit peccato ut est malum: reliquum uero per accidẽs, seu materialiter: & sic concluditur. ergo species peccati est ex inordinatione. & si hic est sophisma à secundũ quid ad simpliciter, quare nõ ibi, cum utrobiq; procedatur ad peccatum secundum se à peccato ut ab hoc. s. peccãte: uel in hoc, scilicet genere mali.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis non oportet alia fundamẽta iacere: sed declarare fundata da peccato, cũ plura in se claudat, ex quibus non fit unum per se, uno existente priuatiuo, altero positiuo, nunquã poterit iudicium simpliciter dari, nisi supponatur ipsum simpliciter, & absolute esse aliquid per se unũ. sic.n. de ipso nunc loquimur. Et si quidem peccatum est priuatio, ut Sco. in 33. dist. dupliciter tenat cõstat q species eius sumũtur ex parte auersionis, seu inordinationis. si aũt est actus cõtra- K rius uirtuti, constant q species eius sumuntur ex parte conuersionis seu obiecti. Et ex hoc sequitur, q si in hac qõne uertitur in dubium res ipsa, patet responsio. s. q res, quæ uocatur inordinatio priuatiue, specificatur ex habitu opposito: sicut cæcitas & surditas distinguuntur specie ex uisu, & auditu, quibus priuantur subiecta: & res, quę uocatur contrarium uirtuti, specificatur ex obiecto seu fine, sicut uirtutes ipsæ. Si aũt uertitur in dubiũ, res significata peccatorum nominibus, ut de facto uertitur in dubium, quia putantes inordinationem significari formaliter, dicũt q peccatum distinguitur specie scdm oppositorum distinctionem: putantes aũt contrarium significari formaliter. dicũt peccatum distingui specie secundum obiecta, non est omnino clara apud omnes ueritas, cum ex usu doctorum absolute uocantium peccatum nihil, & non à Deo, & similia, apparentiam, oppositam patiatur Dicemus tñ ueritatem ratione firmatam esse, quòd peccatum est unum per se, & est ens contrarium uirtuti, & inordinatio priuata est necessario concomitans ipsum,

vt

¶2 Præt. Malū cū sit h priuatio, distinguitur specie ſm diuersas species oppositorum: sed peccatū est qđdam malum in genere humanorum actuū. ergo peccata h magis distinguuntur specie secundum opposita, quàm secū dum obiecta.

¶3 Præt. Si peccata specie differant scđm h obiecta, impossibile esset idem peccatum specie circa diuersa obiecta inueniri: sed inueniunt aliqua hmōi peccata. Nā superbia est in reb. spiritualibus, & in corporalib. ut* Greg. dicit in lib. 34. Moral. Auaritia ēt est circa diuersa genera rerū. ergo peccata non distinguunt specie secundum obiecta.

SED CONTRA est, q peccatū est dictum, uel factum, uel cōcupitum contra legem Dei: sed dicta, uel facta, uel cōcupita distiguunt specie scđm diuersa obiecta: quia actus p obiecta distinguūt, ut supra dictum est.* ergo etiam peccata secundum obiecta specie distinguuntur.

RESP. Dicendum, q sicut dictū est, ad* rōnē peccati duo cōcurrunt, s. actus uoluntarius, & inordinatio eius, quæ est per recessum à lege Dei. Horum aūt duorum unum per se comparatur ad peccantem, qui intendit talem actum uoluntariū exercere in tali materia: aliud autem, s. inordinatio actus, per accidens se habet ad intentionem peccātis. Nullus. n. intendens ad malū operatur, ut Dio.* dicit 4. cap. de di. no. Manifestū est aūt, q unūquodq; consequtur speciē scđm illud qđ est per se, nō aūt scđm id, quod est p accidens: q a ea, q sunt p accidens, sunt extra rōnem speciei. & iō peccata specie distinguunt ex parte d actuū uoluntariorū magis, q ex parte inordinationis i peccato existētis. Actus aūt uoluntarij distinguunt specie scđm obiecta, ut i superiorib.* ostensum est: unde sequit, q m peccata pprie distinguantur specie scđm obiecta u.

B

AD PRIMVM ergo dicendū, q finis principaliter habet rōnem boni: & ideo cōparatur ad actum uolūtatis, qui est primordialis in oi peccato sicut obiectum. unde in idē redit, q peccata differāt secundū obiecta, uel secundum fines.

C

AD 2m dicendum, q peccatū nō est purad priuatio, sed ē act* debito ordine priuat*: & iō peccata magis distinguunt specie scđm obiecta actuū, q scđm opposita. quāmuis ēt si distinguantur scđm oppositas uirtutes, in idē rediret: uirtutes. n. distinguūtur specie secundum obiecta, ut *supra dictum est.

D

AD 3m dicēdum, q nihil prohibet in diuersis reb. specie, uel genere differentibus, inuenire unam formalē rōnem obieti, à qua peccatum speciē recipit: & hoc mō superbia circa diuersas res excellentia qrit: auaritia uero abundantiā eorum, quæ usui humano accommodantur.

ut informans illud. Et ppea doctores, peccati nomina sæpe utūtur, ad significandū illā adiacentē priuationē, sicut utuntur et nomina beatitudinis ad significandū summā delectationē. Declaro singula. Quòd peccatū sit unū per se, ex hoc patet, q absolute diffiniri distinguique specifice consueuit: hæc. n. de uno per accidēs non quæruntur. Quòd uero sit contrariū uirtuti, ex hoc patet, q aliter non saluatur distinctio specifica peccatorū declarata sequela in peccatis extremis contrariis sibi se, & mediæ uirtuti, Si. n. peccatū intemperantiæ, & peccatū insensibilitatis sunt formaliter inordinationes priuatiuæ, aū priuationes, ut ipsemet Scotus in proposito fatet. distinguant spe cie scđm oppositos actus oportet, q peccata ista sint eiusdem speciei specialissimæ: quia opposita rectitudo, qua priuant, est unius speciei specialissimæ, s. rectitudo temperantiæ, uel tēperantiæ talis. Et similis est iudicium de aliis, & peccatis oppositis aliis uirtutib. moralib. mediis inter duas malitias. consequens hoc est cōtra ueritatē, & Aristot. 2 Ethicis &c. ergo peccatū non est priuatio essent aliter sed contrariū: & specifica distinctio eorū est ex cōtrariis obiectis in esse morali, & non ex priuationib. inordinationis, & auersionis. Et qm hæc ratio sumpta ex parte distinctiui specifici peccatorū conuincit utrunque, s. distinctionē peccatorū ex parte conuersionis, & significatū formale peccati: qm distinctiua specifice per se sunt diuersificatiua rationis formalis eius quod distinguitur: ideo sola pro nūa sufficiat.

*Li. 34. c. 20. 1 ptin. & lib. 15. cap. 19.

*Q. 18. ar. 2. & q. 54. ar. 2.

*Q. præcedenti, ar. 6.

*Pat. 4. illius paulo a ptin. & etiā de clinando ad finem.

¶Ad rationem antem Scoti, quòd peccatum sit priuatio, scilicet quia peccans ex hoc peccat, quòd actum uolūtarium facit absque concordia ad legem, & actus ipse uoluntarius ideo est peccatum, quia potest esse concors regulæ. ergo præcisa ratio peccati est priuatio concordiæ ad legem. Facile respondetur dicēdo, quòd insufficienter resoluit peccatum: tr b. namque existentib. in ipso, duo tantum considerauit. Est enim in peccato intemperantiæ actus uoluntarios, qui est materia bonitatis, & malitiæ moralis: est & malitia moralis contraria temperātiæ, puta, intemperantiæ forma: est & consequens priuatio rectitudinis temperantiæ debitæ illi actui uoluntario. Et licet primum non sit formale peccatum: non sequitur, ergo tertiū, stat enim q sit secundum, sicut in ueritate probatum est asse. Et hæc pro præcedente articulo, & primo dubio Et ad secundum descendamus, dicendo q processus literæ nō est directe ab torētuoe ad peccatū, sed iuxta scđm modū tactū in arguēdo à peccato in ordine ad peccantē ad peccatum scđm se. Nec est processus à scđm quid ad simpliciter: sicut esset arguere à peccato, ut est malum simpliciter, ad peccatū scđm se. Et ratio est, quia peccatū secun

A dum ista totū, & ambas eius partes, s. contrariā, & priuatiuā, intētum habet rōnem peccati, inquantum est à peccante. Intemperantia. n. neq; contraria est rōni, neque priuat rectitudinem rōnis, nisi ut est à peccante: non n. est peccatū nisi peccātis. Et usq; adeo est uerū hoc, q si nullius peccantis esset peccatū non esset. unde intemperantia cōtraria in ordine ad Deū, à quo est, nō est peccatū, & inordinatā concomitās nō cōcomitatur ipsam nisi quatenus est à peccāte Loquis ergo de peccato ut est à peccāte, & de peccato scđm se, idē est: quia scđm se sumptum claudit in sua rōne esse à peccante, sic qđ ex hoc sortitur peccati rōnem: & qm peccatū est à peccante ex hoc, q eius uoluntate est uoluntarium, qđ per intentionem, quę est respectu finis, qui est propriū obiectū uoluntatis, exprimitur, consequens est q peccatū in ord ne ad peccantē, & ad intentionem peccantis, & ut uoluntariū, & scđm se, idem sunt. Et processus literæ ex hoc, q peccatum ut peccatum, est uolūtariū uoluntate peccantis, inferens q specifice distingui, dēt scđm differētias uolūtarii p se, & nō uoluntarii p accidens, est processus optimus à simpliciter ad simpliciter, & nō à scđm quid ad simpliciter. Fuisset autē à scđm quid ad simpliciter, immo ab accidēte ad substantiam, argueret ab inordinatione: quoniam illa est peccatum inquantum uoluntaria & quia non est uoluntaria nisi per accidens, non est peccatum nisi per accidens, per actum scilicet cōtrariū quē cōcomitatur ut est à peccāte. Et ex his patet, q si etiā procederatur à specie intentionis peccantis ad speciem peccati, non esset error: quoniam intentio peccantis ut sic, peccatum est, & inordinata contrarie & priuatiue, sicut cætera peccata.

D. 147. 785.

*q. 18. ar. 2. 992. concl. m

D. 987.

*q. 60. ar. 5.

E

¶In eodem. t. art. 7a q. in sōlutiona ad scđm, dubium occurrit, ex eo q author dicit, q si peccata distinguerentur scđm oppositas uirtutes, in idem rediret, s. q distinguerentur scđm obiecta. hoc. n. repugnat nunc dicto, s. q si distinguerentur scđm oppositas uirtutes, non posset haberi distinctio specifica peccatorū, sed multa peccata distincta specie essent eiusdem speciei.

¶Ad hoc dicitur, quòd intentio authoris est, quòd in idem rediret quoad hoc, quòd distinguerentur per obiecta, quia uirtutes distinguuntur per obiecta: sed non in idem rediret, quoad hoc, quòd haberentur distinctiua propria usque ad species specialissimas uirtutum, & peccatorum: sicut etiam non rediret in idem quoad hoc, quòd haberent proprie species nam priuationes specificæ non sunt proprie species, sed priuationes specierum unde nihil obstant uerba hic authoris determinationi factæ. Et ex hoc articulo nota regulam, quòd id quod concurrit per accidens, quāmuis necessario, nō dat speciē peccato.

SVPER

SVPER Q. LXXII. ART. II.

Medina ar. 2.

577 *Porrecta per totum* Inf. q. 71. a. 5. co. Et 1. 2. q. 118. a. 6. co. Et 1. corp. 6. lec. 3. Et 2. corp. 7.

IN 2. arti. nihil scribendũ occurrit, nisi ut notes in principio corporis, quod I ois peccato inuenit appetit⁹ alicuius boni cõmutabilis, & inordinatio: & consequenter in oi peccato uera est doctrina supradicta de specificatione ex parte cõuersionis, & non auersionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter distinguantur peccata spiritualia a carnalibus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter distinguantur peccata spiritualia à carnalibus. Dicit. n. Apostol⁹ ad Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immũdatia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia &c. ex quo vr quod oia peccatorũ genera sunt opera carnis: sed peccata carnalia dicuntur opera carnis. ergo nõ sunt distinguenda peccata carnalia à spiritualibus.

¶ 2 Præt. Quicunq; peccat, sm carnẽ ambulat, sm illud Ro. 8. Si sm carnẽ uixeritis, moriemini: si aũt spiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis. sed uir tute, uel ambulare sm carnẽ, vr ptinere ad rõnem peccati carnalis. ergo oia peccata sũt carnalia. si er go sũt distinguenda peccata carnalia à spiritualib.

¶ 3 Præt. Superior pars aiæ, quæ est mẽs, uel ratio, spiritus nominatur, scdm illud Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis uestræ. ubi spiritus pro rõne ponit, ut ibi glo. dicit: sed oẽ peccatũ, qđ scdm carnẽ cõmittit, à rõne deriuatur per consensum: quia superioris rationis est consentire in actum peccati, ut infra dicetur. ergo eadẽ peccata sunt carnalia, & spiritualia. non ergo sunt distinguenda adinuicem.

*In gloss. ordinar. & interli neari ibidem. *q. 74. ar. 7.

¶ 4 Præt. Si aliqua peccata spãliter sũt carnalia, hoc potissimẽ intelligendũ vr de illis peccatis, qb. in corp⁹ suũ peccat aliqs: sed sicut Apostol⁹ dicit 1. ad Cor. 6. Oẽ peccatũ qđcunq; fecerit hõ, extra corpus est: qui aũt fornicat, in corp⁹ suũ peccat. ergo sola fornicatio esset peccatũ carnale, cũ tñ Apostol⁹ ad Eph. 5. ẽt auaritiã carnalib. peccatis annumeret.

SED CONTRA est, quod Gregor. 31. Moral. dicit, quod septem capitalium uitiorum, quinque sunt spiritualia, & duo carnalia.

*Cap. 31. a med.

RESP. Dicendũ, quod sicut dictũ est, peccata recipiũt speciẽ ex obiectis. Omne aũt peccatũ cõsistit in appetitu alicuius cõmutabilis boni, qđ inordinate appetit, & põns in eo iã habito inordinate ali qs delectat. ut aũt ex superiorib. patet, duplex est delectatio. Vna qdẽ aĩalis, quæ cõsummat in sola apprehensione alicui⁹ rei ad uotũ habitæ, & hæc ẽt pôt dici delectatio spũalis: sicut cũ aliqs delectat in lau de humana, uel i aliquo hmõi. Alia uero delectatio ẽ corporalis, siue nãlis, quæ in ipso tactu corporali pficit, quæ pôt ẽt dici delectatio carnalis. Sic igit illa peccata, quæ pficiunt in delectatione spũali, uocant peccata spũalia: illa uero, quæ pficiunt in delectatiõe carnali, nocant peccata carnalia: sicut gula, quæ pficit i dlectatione ciborũ: & luxuria, quæ pcit i delectatione uenereorũ: vñ & Apostolus dicit 2. ad Cor. 7. Emundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus.

*Art. pce. *q. 31. ar. 4. *concl.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod sicut gl. ibidẽ dicit, illa uitia dicunt opera carnis, nõ qa in uoluptate carnis pficiant, sed caro sumit ibi p hoie, quæ dũ sm se uiuit, sm carnẽ uiuere dr, ut ẽt Aug. dicit 41. de ci. Dei. Et huius ratio est ex hoc, quod ois rõnis humanæ defectus ex sensu carnali aliquo mõ initiũ habet. Et per hoc ẽt patet responsio ad secundum.

*Ex Aug. sumit sic eo mox dicen. *Ca. 2. a6 procul a fi. & cap. 3. a med. tom. 5.

Ao 3m dicendũ, quod in peccatis ẽt carnalib. est aliqs act⁹ spiritualis, s. actus rõnis: sed finis horũ peccatorũ, à quo denominantur, est delectatio carnis.

AD 4m dicẽdũ, quod sicut gl. ibidẽ dicit, specialiter in fornicationis peccato seruit ai a corpori, intantũ ut nihil aliud i ipso momẽto cogitare hoi liceat: delectatio aũt gulæ etsi sit carnalis, si ira absorbet rõnẽ. Vel pôt dici, quod in hoc peccato ẽt qdã iniuria fit corpori, dũ inordinate maculat: iõ p hoc solum peccato dr spãliter hõ in corpus peccare. Auaritia uero, quæ carnalib. peccatis connumerat, pro adulterio ponit, qđ est iniusta usurpatio uxoris alienæ. Vel pôt dici, quod res in qua delectat auarus, corporale quoddã est, & quãtũ ad hoc connumerat peccatis carnalibus: sed ipsa delectatio nõ ptinet ad carnẽ, sed ad spũm. & iõ Greg. dicit quod est spũale pctm.

*D. 84. *Lib. 31. mora. ca. 31.

SVPER Q. LXXII. ART. III.

Medina art. 3.

578 *Porrecta per totum.* 2. 2. proi. Et 3. dist. 22. q. 1. a. 1. corp.

IN 3. arti. hoc solũ notandũ, quod cũ audire, uel legere soles, quod peccata, & act⁹ humani specificant iuxta diuersitatẽ motiuorũ, intelligas de motiuis in genere causæ finalis, & nõ effectiuæ, i. de his, quæ mouẽt ut fines, id est, de intẽtione finib. & nõ d his, quæ mouẽt pure actiue pp qđ peccatũ adulterii ex timore, uel amore factũ, nõ differt specie. & simile est de aliis causis spulsiuis Aduerte tñ hic, quod sermo ptens est soe melis, ô intelligit de causis actiuis ut hic. Vnde qñ cãz actiuæ inducerent ad aliũ finẽ, tũc nõn ex rõne causæ actiuæ, sed ex rõne finis pôt diuersificari species peccati. Cõtingit n. quod mulier ne pdat dilectũ sacralegũ, consentiat alicui laico: & tũc actus ille ex illo timore erit ẽt in specie sacrilegii, ad qđ cõseruandũ ordinat: q̃uis absolute fuisset simplex fornicatio, uel adulteriũ. Contingit ẽt quod ne pdat bone sua, cõtentiet alicui: & tũc qa nullus redundat ex tali timore impulsiuo finis malus, non datur peccato inde species

ARTICVLVS III.

Vtrum peccata distinguantur specie secundum causas.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod peccata distinguantur specie secundum causas. Ab eodẽ enim hẽt tres speciẽ, à quo hẽt esse: sed peccata hñt esse ex suis causis. ergo ab eis etiam speciem sortiũtur. differunt ergo specie secundum diuersitatem causarum.

¶ 2 Præt. Inter alias causas min⁹ vr pertinere ad speciem causa materialis: sed obiectũ in peccato est sicut eã materialis. cum ergo secũdum obiecta peccata specie distinguantur, vr quod peccata multo magis secundũ alias causas distinguantur specie.

¶ 3 Præt. Aug. super illud psal. Incensa igni, & suffossa: dicit quod omne peccatũ uel ex timore male humiliante, uel ex amore male inflammante. dr. eñ 1. Io. 2. quod oẽ quod est in mundo aut est cõcupiscentia carnis, aut est cõcupiscentia oculorũ, aut superbia vitæ. dicit aũt aliquid esse in mũdo pp peccatum, sm quod mundi noie, amatores mundi significãtur, ut Aug. dicit sup Io. Greg. ẽt 31. Moral. distinguit omnia peccata secundũ septẽ uitia capitalia. oẽs aũt hmõi diuisiones respiciunt causas peccatorum. ergo uidetur quod peccata differãt specie secundum diuersitatem causarum.

*Ps. 79. in 8. *Aug. tra. 2. in me. & ante to mo 9. *cap. 31.

SED CONTRA est, qa sm hoc, oia peccata essent vnius speciei, cũ ex una causa causentur. Dicitur enim Eccl. 10. quod initiũ omnis peccati est superbia.

species. & simile est: de amore, si cōsentiat pp habendū unde ui uat, ut communiter pauperes faciunt. nō .n. ppea incurrūt in aliā speciem: immo minuitur peccatum ex bonitate finis.

Et 1. ad Timotheum vltimo, q radix omnium malorū est cupiditas. Manifestum est aūt esse diuersas species peccatorum. non ergo peccata distinguuntur specie ſm diuersitates causarum.

Resp. Dicendū, q cum quatuor sint cāarum genera, diuersimode diuersis attribuunt. Causa.n.formalis, & materialis respiciunt proprie substantiam rei: & ideo substantiæ ſm formā, & materiā, specie, & genere distinguunt. Agens aūt, & finis respiciunt directe motū, & operationē: & iō motus, & opationes ſm hmōi causas specie distinguuntur, diuersimode tn̄. nā principia actiua naturalia, sūt determinata semper ad eosdē actus: & ideo diuersæ species in actibus naturalibus attendunt nō solū ſm obiecta, quę sunt fines, uel termini: sed ēt ſm principia actiua, sicut calefacere, & infrigidare distinguuntur specie ſm calidum, & frigidum. Sed principia actiua in actibus uoluntarijs, cuiusmodi sunt actus peccatorū, non se habent ex necessitate ad unum: & ideo ex uno principio actiuo, uel motiuo possunt diuersæ species peccatorū procedere: sicut ex timore male humiliante pōt procedere q homo furetur, & q occidat, & q deserat gregem sibi commissum: & hæc eadem pn̄t procedere ex amore. Vnde manifestum est, q [m] peccata non differant specie ſcd̄m diuersas causas actiuas, uel motiuas, sed solum secundum diuersitatē causæ finalis [*]. finis autem est obiectum uoluntatis. ostensum est enim supra, q actus humani habent speciem ex fine.

concl. m

* q.1.ar.3. & q.18.ar.4. & 6.

Ad primum ergo dicendū, q principia actiua in actibus uoluntarijs, cum non sint determinata ad unum, non sufficiunt ad producendum humanos actus, nisi determinetur uoluntas ad unum per intentionē finis, ut patet per* Philosophū in 9 Meth. & ideo à fine perficitur. & esse, & species peccati.

* tex.15.& 16.to.3.

Ad 2m dicendū, q obiecta, ſm qđ cōparantur ad actus exteriores, hn̄t rōnem materiæ circa quam: sed ſcd̄m qđ cōparantur ad actum interiorem uoluntatis, hn̄t rōnem finium, & ex hoc habent q dent speciē actui. Quamuis ēt ſcd̄m quod sunt materia circa quam, habeant rōnem terminorum, à quibus motus specificantur, ut dr̄ in 5. * Phys. & in 10. Ethic. sed tn̄ etiam termini motus dant speciē motibus, inquantum habent rationem finis.

* text.4.& 10. Eth.c.4. to.2.& 5.

Ad 3m dicendū, q illæ diuisiones peccatorum non dantur ad distinguendas species peccatorum, sed ad manifestandas diuersas causas eorum.

SVPER Q. LXXII. ART. IIII.

Medina art.4.

384

Porrecta per totum. 2.d.42.q.2.ar.2.q.2. & psal.25.

In quarto uero articulo, aduerte, q codices multi corrupti sunt euidēter primus.n. ordo debet esse ordo diuinæ legis, secundus rationis, tertius socialis: nisi quis dicat q ly, primus, secundus, & tertius, nō referuntur ad numerationē factam in litera, sed numerationē ſcd̄m naturæ ordinē & qa qō. hæc non est de rebus, dicat q̄s quae vt vult. Et in eodē art. nota regulam uniuersalem datam in r̄nsione ad secundum de intelligēdis, ac exponendis comparationibus eorum, quorū unū clauditur in reliquo: & si scies eā applicare, multas solues qōnes.

Articvlvs IIII.

Vtrum peccatum conuenienter distinguatur in peccatum in Deum, in seipsum, & in proximum.

Ad quartum sic proceditur. Videt q inconuenienter peccatū distinguatur per peccatum qđ est in Deū, in proximū, & in seipsum. Illud.n. quod est cōe h omni peccato, nō dēt poni quasi pars in diuisione pc̄ti: sed cōe est oī peccato, q sit ꝯ Deū. ponit.n. in diffinitione pc̄ti q sit ꝯ legē Dei, vt * sup. dictū est. nō ergo pc̄m in Deū dēt poni quasi pars i diuisione pc̄tōrū.

* q.71.ar.6.

¶ 2 Præt. Omnis diuisio dēt fieri per opposita: sed h ista tria gn̄a pc̄tōrū non sunt opposita. quicumq; .n. peccat in proximū, peccat in seipsum, & in Deum. non ergo peccatum conuenienter diuiditur ſcd̄m hæc tria.

¶ 3 Præt. Ea, h quæ sunt extrinsecus, nō cōferūt speciē: sed Deus, & proximus sunt extra nos. ergo per hæc nō distinguunt peccata ſm speciem. inconuenienter igitur ſcd̄m hæc tria peccatum diuiditur.

Sed contra est, quod Isid. in lib. de summo bono distinguens peccata, dicit q homo dicitur peccare in se, in Deum, & in proximum.

Respon. Dicendum, q sicut * s̄. dictū est, Peccatū est act⁹ inordinatus: triplex aūt ordo in hoīe dēt esse. Vnus qdē ſm cōparationē ad regulam rōnis, prout .s. oēs actiones, et passiones nr̄æ dēnt ſcd̄m regulā rōnis cōmensurari. Alius aūt ordo est p cōparationē ad regulā diuinæ legis, p quā hō in omnibus dirigi dēt. Et si quidē hō naturaliter esset aīal solitariū, hic duplex ordo sufficeret: sed qa homo est naturaliter aīal politicū, et sociale, ut probatur in 1.* Polit. ideo necesse est, q sit tertius ordo, quo hō ordinet ad alios hoīes, quib. conuiuere dēt. Horū aūt ordinū primus cōtinet ſm, & excedit ipsum. Quæcunq; .n. cōtinent sub ordine rōnis, continentur sub ordine ipsius Dei: sed quędam continentur sub ordine ipsius Dei, q̄ excedunt rōnem humanā, sicut ea, quæ sunt fidei, & quæ debentur soli Deo. vnde, qui in talibus peccat, dr̄ in Deum peccare, sicut hæreticus, & sacrilegus, & blasphemus. Sir̄ ēt secundus ordo includit tertiū, & excedit ipsum, quia in oībus, in quibus ordinamur ad proximum, oportet nos dirigi ſm regulam rōnis: sed in quibusdā dirigimur ſcd̄m rōnem quantum ad nos tm̄, non autē quantum ad proximum: & qn̄ in his peccatur, dr̄ homo peccare in seipsum, sicut patet de guloso, luxurioso, & prodigo. qn̄ uero peccat hō in his, quibus ad proximum ordinatur, dr̄ peccare in proximum, sicut patet de fure, & homicida. Sunt aūt diuersa, quibus hō ordinatur ad Deum, ad proximum, & ad seipsum. unde hæc distinctio peccatorū est ſcd̄m obiecta, ſcd̄m quæ diuersificātur species peccatorum. vnde [m] hæc distinctio peccatorū proprie est ſcd̄m diuersas peccatorum species [n]. nā & uirtutes, quibus peccata opponuntur, ſcd̄m hanc dr̄iam specie distinguuntur. Manifestū enim ex * dictis, q uirtutibus theologicis homo ordinatur ad Deum: temperantia uero, & fortitudine ad seipsum, iustitia autem ad proximum.

* q.71.ar.6.

* Cap.2. tom.5.

concl. m

¶ Ex q.64.

Ad primum ergo dicendū, q peccare in Deum, secundum quod ordo, qui est ad Deū includit oēm humanum ordinē, cōmune est omni peccato: sed

quantum ad id, ꝙ ordo Dei excedit alios duos ordines, sic peccatũ in Deũ, est speciale genus peccati. F

AD 2m dicendum, ꝙ quando aliqua, quorũ vnũ includit alterum, abinuicem distinguuntur, intelligitur fieri distinctio non secundum id scd̃m quod vnum continetur in altero, sed secundum id scd̃m quod unum excedit alterum, sicut patet in diuisione numerorum, & figurarum. Non enim triangulus diuiditur, contra quadratum, secundum quod continetur in eo, sed ſm quod exceditur ab eo. & similiter est dicendum de ternario, & quaternario.

AD 3m dicendũ, ꝙ Deus, & proximus quamuis sint exteriora respectu ipsius peccantis, non tamẽ G sunt extranea respectu actus peccati, sed comparantur ad ipsum sicut propria obiecta ipsius.

ARTICVLVS V.

Vtrum diuisio peccatorum, quæ est secundum reatum diuersificet speciem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd diuisio peccatorum, quæ est secundũ reatum, diuersificet speciem, puta, cum diuiditur scd̃m ueniale, & H mortale. Ea Enim, [b] quæ in infinitum differunt, nó possunt esse unius speciei, nec etiam unius generis: sed ueniale, & mortale peccatum differunt in infinitũ. ueniali enim debetur pœna tẽporalis, mortali pœna æterna: mensura autem pœnæ respondet quautitati culpæ, secundum illud Deut. 25. Pro mensura delicti, erit, & plagarum modus. ergo ueniale, & mortale nõ sunt I unius generis, nec dicendum ꝙ sint unius speciei.

¶ 2 Præt. Quædam peccata sunt mortalia [h] ex genere, sicut homicidiũ, & adulteriũ: quædã uero ex suo gñe sunt [h] peccata uenialia, sicut uerbũ otiosum, & risus superfluus. ergo peccatum ueniale, & mortale spẽ differũt.

¶ 3 Præt. Sicut se hẽt actus uirtuosus ad prẹmiũ, ita se hẽt peccatum ad pœnam: sed prẹmium K est finis uirtuosi actus. ergo, & pœna est finis peccati: sed peccata distinguuntur specie scd̃m [h] fines, ut * dictũ est. ergo etiam distinguuntur specie secundum reatum pœnæ.

SED CONTRA. Ea, quæ constituũt speciem, sunt priora, sicut differentiẹ specificẹ: sed pẹna sequitur culpa, sicut effectus eius. ergo peccata nõ differunt specie secundum reatum pœnæ.

RESP. Dicendũ, ꝙ eorum, quẹ specie differunt, duplex differentia inuenitur. Vna quidem, quẹ constituit diuersitatem specierum: & talis differentia nunquã inuenitur nisi in speciebus diuersis, sicut rationale, & irrationale, animatum, & inanimatũ. Alia autem differentia est consequens diuersitatem speciei: & talis differentia etsi in aliquibus consequatur diuersitatem speciei, in aliis tñ põt inueniri, quẹ sunt eadem specie, sicut album, & nigrum consequuntur diuersitatẽ speciei corui, & cygni: tñ inuenitur hmôi differẽtia in eadem hominis specie. Dicendum est ergo, ꝙ [m] differentia uenialis, & mortalis peccati, uel quæcunq; alia dr̃ia, quẹ sumitur penes reatum, non potest esse differentia constituens diuersitatẽ speciei *. Nunquàm enim id, qđ est per accidens, constituit speciẽ; id aũt, quod est præter intẽtionẽ agentis, est per accidens, vt patet in 2. Phys. Manifestum est aũt, quod pœna est præter intentione peccantis: unde per accidens se hẽt ad peccatũ ex parte ipsius peccantis. Ordinatur tñ ad peccatũ ab exteriori, scilicet ex iustitia iudicantis, qui ſm diuersas conditiones peccatorum diuersas pœnas infligit. Vnde differentia, quẹ est ex reatu pœnẹ, potest cõsequi diuersam speciẽ peccatorum, non autem constituit diuersitatem speciei. Differentia aũt peccati uenialis, & mortalis consequitur diuersitatẽ inordinationis, quẹ cõplet rõnem peccati. Duplex .n. est inordinatio, una per subtractionẽ principii ordinis: alia qua ẽt saluato principio ordinis fit inordinatio circa ea, q̃ sunt post principiũ: sicut in corpore aĩalis qñq; quidẽ inordinatio cõplexionis procedit vsq; ad destructionẽ principii uitalis, & hæc est mors: qñq; uero saluo principio uitæ fit deordinatio quẹdã in humoribus, & tunc est ẹgritudo. Principiũ aũt actus totius ordinis in moralibus est finis ultimus, qui ita se hẽt in operatiuis, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis, ut dr̃ in 7. * Ethic. Vnde qñ anima deordinatur per peccatum usque ad auersionem ab ultimo fine, scilicet Deo, cui unimur per charitatẽ, tũc est peccatũ mortale: qñ uero fit deordinatio; citra auersionẽ à Deo, [d] tũc est pcm̃ ueniale. Sicut .n. in corporib. deordinatio mortis, q̃ ẽ p remotionẽ pricipii uitẹ, est irreparabilis ſm: nam: inordinatio

* Cap. 8. post med. to. 5.

D. 259.

SVPER Q. LXXII. ART. V.

Ferr. 3. cont. c. 139. 144. Medina art. 5.

380 IN art. 5. eiusdẽ 72. qõ. nota in primis regulã gñalẽ, ꝙ scd̃m reatus pẹnarum non distiguuntᷣ specie peccata. Et intelligitᷣ etiã hoc de pẹnis vt sic. & ex hoc sequitur, ꝙ peccata ex hoc quòd habent adiunctas pœnas excõicationis, & hmôi, non mutant speciem. vnde pertinent ad speciem ipsius actus subiecti pẹnæ, si sit malus, puta, furti: uel si non sit ex se malus, ad speciem illius uitij., cui subseruitur ea statuto, puta, gulæ, si præcipitᷣ abstinentia: & sic de alijs pensata natura pœnarum quo ad culpam. Excõicatio nãque semper supponit præceptum, irregularitas aũt non. Et simile est de suspensione, & interdicto. De pẹnia aũt alijs, quæ ad ius positiuũ spectant, qñq; implicant præceptum, & qñque nõ. Sufficit hic, ꝙ quantũ est ex ratione pẹnæ non uariatur species. ¶ Auerte secundo, ꝙ author non dicit, ꝙ ueniale, & mortale distinguuntur: quia unum est respectu finis, & alterum eius quod est ad finẽ: imò dicit oppositum, dũ dicit, quòd in eadem specie adulterij inuenitur utrumq;. Sed dicit, ꝙ distinguũtur ex hoc ꝙ unum scilicet mortale auertit à fine: alterum scilicet ueniale de ordinat citra auersionem à fine. Et intendit, ꝙ ueniale, & mortale non distinguuntur ex parte conuersionis, vnde habent peccata speciem: & propterea cõtingit, ꝙ vtrunque sit circa finem. idem tñ est obiectum adulterij, & primi motus eius infidelitatis, & primi motus eius. Sed ex parte auersionis, vnde peccata non habent speciem suam duos modos deordinationis auersiuæ, cõstituuntur hæc duo peccata. Cũ enim peccando auersio sit à fine, est peccatum mortale: cum aũt peccando auersio non simpliciter, sed quædam fit citra tamen postergationẽ finis, tunc fit peccatum ueniale, circa quodcunq; obiectum hæc accidant. ¶ Et hinc patet falsũ esse, quod in 22 dist. secundi, Scotus dicit, ꝙ ueniale, & mortale distinguuntur: quia hoc contra pẹceptũ, illud contra consiliũ. iam .n. patet utrunq; cadere sub præcepto. Sub præcepto namq; adulterij cadit adulterij peccatum: siue completum, quod est mortale: siue imperfectũ, ut primus motus, & hmôi. & simile est de alijs huiusmodi. Falsissimum quoque esse, qđ agens cõtra consilium peccet, Scriptura testante, neminem peccati arguens, quia non ingreditur religionem, qđ est de consilio. Authoritate quoq; Apostol. 1. ad Cor. 7. conuincitur, ubi cum dixisset, De virginibus pẹceptũ non habeo, consiliũ aũt do, subiunxit; Si acceperis vxorem

Porrecta per totum. Inf. q. 88. ar. 1. & 2. & 2. d. 27. q. 2 art. 5. cor. Et 2. d. 42. q. 1. at. 3. & 4. d. 16. q. 3. art. 2. q. 4. ad 5. & 3. contra. c. 139. fin. & 147.

* art. 2. ad 2.

co el. m

* Text. 50. com. 2.

D.1010. uxoré, non peccasti: & si nupserit virgo, nō peccauit. Distinguédū potius erat ex hac parte, q̄ cadere sub pcepto cōtingit dupliciter, primo sic, q̄ eius oppositū sit cōtra præceptū, & hoc est mortale. Scdo sic, q̄ eius oppositum sit præter præceptum, & hoc est ueniale.

¶In articulo eodé in rñsione ad primū, habes solutionem argumétorū Aureoli apud Capreolū in 43. di. 2. sent. cōtra hāc determinationē. Fundant enim oīa argumenta sup specificatione peccatorum ex parte auersionis, offensę, distantię in infinitum, oppositionis ad charitaté, & circunstantiarū, quorū oīa excepto ultimo, ex uno seu eodē soluūtur: quia peccata ex alio specificantur, s. ex obiecto: & ex alio hęc habent, scilicet ex auersione. Quo aūt circūstantia specificet, aut quō faciat de ueniali mortale, infera in qōne octuagesima octaua amplius dicetur.

¶In articulo eodem, in rñsione ad scdm habes qualiter uerba authoris, q̄ uidenť ex hac rōne, scilicet qa aliquid est mortale ex genere, & aliqd ueniale ex genere, sonare q̄ distingu ant specie, intellig, uel glossari, aut ternendi possint: ut in qōne de Mal. q̄stione secūda: articulo 8. habes.

D.75.

D.1008.

*In corp. art.

SVPER Q. LXXII. ART. VI.

Med ar.6.

IN articulo sexto eiusdē septuagesimæ secundæ qōnis, habes duas regulas. Altera est, q̄ cōmissio peccati, & omissio uirtutis oppositæ, nō distinguuntur specie morali, de quo sit sermo. Altera est, q̄ peccata nō distinguunť specie scdm diuersitatem pceptorum. Et hæc sequitur ex prima, ut patet: quia pcepta affirmatiua distant de actibus uirtutum: negatiua uero de actibus uitiorum. Committens autem actū uitij simul agit contra utrūque præceptū, cōmittédo actū

38. *Porretta per totum.* a.d.42.q. 2.ar.2.

*Gl. interlinearis, ibi.

aūt ægritudinis reparari potest A ppter id, quod saluatur principiū vitæ, similiter est in his, q̄ pertinent ad aīam. Nam in speculatiuis, qui errat circa principia, impersuasibilis est: qui aūt errat sal uatis principijs, p ipsa principia reuocari pōt. Et similiter in operatiuis, q peccando auertit ab vltimo fine, q̄tum est ex natura peccati hēt lapsum irreparabilē: & iō dr̄ peccare mortaliter, æternaliter puniendus. q uero B peccat citra auersionē à Deo, ex ipsa rōne peccati reparabiliter deordinať, qa saluať principiū: & iō dr̄ peccare uenialiter,[d] quia. s. non ita peccat, ut mereatur interminabilem pœnam.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ pct̄m mortale, & ueniale differunt in infinitū ex parte auersionis, nō aūt ex parte cōuersionis. p q̄ respicit obiectū, unde pct̄m speciē habet. unde nihil phibet, C in eadē speciē[d] inueniri aliquod pct̄m mortale, & ueniale: sicut primus motus in genere adulterij est pct̄m ueniale, & uerbum otiosum, quod plerunque est ueniale, potest etiam esse mortale.

AD 2m dicendum, q̄ ex hoc, quòd inuenitur aliquod pct̄m mortale ex genere, & aliqd peccatū ueniale ex genere, sequit q̄ talis differentia consequatur diuersitatem peccatorum s̄m D speciem, non autem q̄ causet eam. Talis aūt differentia potest inueniri etiam in his, quæ sunt eiusdem speciei, ut * dictum est.

AD 3m dicendū, quòd præmium est de intentione merētis uel uirtuose agētis: sed pœna nō est de itētione peccātis, sed magis est contra uolūtatem ipsius: vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum commissionis, & omissionis differant specie. E

AD SEXTVM sic pcedit. Vr̄ q̄ pct̄m cōmissionis, & omissionis specie differant. Delictū. n. contra pct̄m diuiditur, Eph. 2. vbi dr̄. Cū essetis mortui delictis & peccatis uestris. & exponit ibi * gl. Delictis, idest, dimittēdo quæ iubentur: & peccatis, s. agēdo prohibita. Ex quo patet, q̄ per delictum intelligitur peccatum omissionis: per peccatum,

peccatū commissionis. differunt igit h specie, cū ex opposito diuidanť tanquàm diuersæ species.

¶2 Præt. Peccato per se, cōuenit q̄ sit contra legem Dei. ponitur enim in eius diffinitione, ut ex * supradictis patet: sed i lege Dei alia sunt h pcepta affirmatiua, cōtra quæ est pct̄m omissionis; & alia h pcepta negatiua, contra q̄ est pct̄m cōmissionis. ergo peccatum omissionis, & peccatum commissionis differunt h specie.

¶3 Præt. Omissio, & commissio differūt, sicut affirmatio, & negatio: sed affirmatio, & negatio nō possunt esse unius h speciei, qa negatio non habet speciē: non entis enim non h sunt spēs, neq; differentiæ, ut * Philosophus dicit. ergo omissio, & commissio non possunt esse unius speciei.

SED CONTRA. In eadem specie peccati inuenitur omissio, & commissio. Auarus enim, & alienus rapit, qd̄ est pct̄m cōmissionis, & sua non dat, quibus dare debet, quod est peccatum omissionis. ergo omissio, & commissio non differunt specie.

RESP. Dicendum, q̄ in peccatis inuenitur duplex differētia, vna materialis: & alia formalis. Materialis quidem attenditur secūdum naturalem speciē actuū peccati: formalis autem secundum ordinem ad unum finem proprium, quod ēt est obiectū propriū. unde inueniuntur aliq actus materialiter specie differentes, qui tñ formaliter sunt in eadem specie peccati, qa ad idē ordinantur: sicut ad eandē speciem homicidij pertinet iugulatio, lapidatio, & perforatio, q̄-

pᵇrohibitum, & omittendo actū mādati: & in una tantū peccati specie errat.

¶In eodem articulo, nota tōnem duplicē in rñsionead scdm, quare peccata nō diuersificantur scdm diuersitatem pceptorū, q uia scilicet peccatum non habet speciem ex parte auersionis. Et intendit dicere, q̄ quia esse contra legem, seu legis pceptum, (qd idē est,) spectat ad auersionē peccati. Auertitur enim peccans à lege, nec p se intendit contra legem facere, sicut nec inordinate facere, ut pdictum est, & peccatum non habet speciem ex parte auersionis, ideo diuersitas præceptorum non diuersificat speciem peccatorum. Sicut enim quia auersio non dat speciem peccato, diuersitas auersiōis nō specificat: ita quia esse contra præceptū, non dat speciem, qa pertinet ad auersionem, diuersitas præceptorum non diuersificat species peccatorum. Et dicit hoc author satisfaciens argumento in ducendo, q̄ peccato per se conuenit esse cōtra legē: vtq ex prima rōne hic assignata diducebamus, q̄ diuersificat p̄ceptū scdm affirmatiuum, & negatiuū nō variat speciem peccati: ex hac scda rōne discamus uniuersaliter q̄ diuersitas pceptorū nō cāt diuersitatē specificā peccatorum. Et ex hac doctrina habes, q̄ furtum ex hoc, quòd

*q.71.ar.6.

*Lib. 4. Phy. tex. 67. to. 2.

uis actus sint specie differentes s̄m speciem naturæ. Sic ergo m si loquamur de specie peccati omissionis, & cōmissionis, materialiter differūt specie,[n] large tñ loquendo de specie, s̄m quod negatio, uel priuatio speciem habere potest. [p] Si aūt loquamur de specie peccati omissionis, & commissionis formaliter, sic non differunt specie: [q] quia ad idem ordinantur, & ex eodem motiuo procedunt. Auarus enim ad congregandum pecuniam, & rapit, & non dat ea, quæ dare debet. Et similiter gulosus ad satisfaciendū gulæ, & superflua comedit, & ieiunia debita prætermittit: & idem est uidere in cæteris. Sēper enim in rebus negatio fundatur super aliqua affirmatione, quæ est quodammodo causa eius: unde etiam in rebus naturalibus eiusdem rationis est, q̄ ignis calefaciat, & quòd non infrigidet.

concl. m

concl. p

V 2

AD PRIMVM ergo dicendum, F quòd illa diuisio quæ est p commissionem,& omissionem,non est secundum diuersas species formales, sed materiales tantũ, vt * dictum est.

AD 2m dicendum, ꝙ necesse fuit in lege Dei proponi diuersa pręcepta affirmatiua,& negatiua, vt gradatim hoĩes introducerentur ad uirtutem, prius qui dẽ abstinendo à malo, ad quod inducimur p pcepta negatiua, G & postmodum faciẽdo bonũ, ad quod inducimur p præcepta affirmatiua. Et sic pcepra affirmatiua, & negatiua nõ ptinent ad diuersas virtutes,sed ad diuersos gradus virtutis, et p ꝯñs nõ oportet ꝙ contrarientur diuersis peccatis secundum speciem. Peccatum ẽt non habet speciẽ ex parte auersiõis, quia ſm hoc est negatio,uel priuatio: sed ex parte conuersionis, ſm quod est H actus quidam. unde secundũ diuersa præcepta legis nõ diuersificantur peccata ſm speciem.

AD 3m dicẽdum, ꝙ obiectio illa pcedit de materiali diuersitate speciei. Sciendum est tamẽ, ꝙ negatio etsi pprie non fit in specie constituitur tamẽ in specie per d reductionem ad aliquã affirmationem quam sequitur.

ARTICVLVS VII. I

Vtrũ conuenienter diuidatur peccatũ in peccatũ cordis,oris,& operis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vr quòd inconueniẽter diuidatur pctm̃ in peccatũ cordis,oris,& operis. Aug.enim in 12. * de Trin.ponit b tres gradus peccati,quorum primus est cum carnalis sensus illecebram quãdam ingerit, quod est pctm̃ cogitationis. Secundus gradus K est,qñ sola cogitationis delectatione aliqs cõtentus est. Tertius gradus est, qñ faciendum discernitur p consensum:sed tria hæc ptinent ad peccatum cordis. ergo inconuenienter pctm̃ cordis ponit quasi unũ genus peccati. ¶2 Præt.† Greg.in 4.Mor. ponit quatuor gradus peccati, quorũ primus est culpa latẽs in corde: scd̃s,cũ exterius publicat: tertius est,cũ cõsuetudine roboratur: quartus est, cũ usque ad p̃sumptionẽ diuinę misericordię vel ad desperationem homo pceditubi non h distinguit pctm̃ operis à peccato oris, & addũt duo alij peccatorũ gradus.ergo incõueniens fuith prima diuisio. ¶3 Præt. Non põt esse pctm̃ in ore,vel in opere,nisi fiat pri° in corde. ergo ista peccata specie nonh differunt.non ergo debent contra se inuicem diuidi.

SED CONTRA est, qd ' Hiero. dicit sup Ezech. Tria sũt genera lia delicta,qbus humanũ subiacet genus: aut enĩ cogitatione, aut sermõe,aut opere peccam*.

RESP. Dicendum,ꝙ aliqua inueniuntur differre d specie dupliciter. Vno modo ex eo ꝙ utrũque habet speciem completam, sicut equus,& bos differunt specie. Alio modo, ſm diuersos gradus in aliqua generatione, uel motu accipiunt diuersę species: sicut ædificatio est cõpleta generatio domus,collocatio aũt fundamenti, & erectio parietis sũt spẽs incompletæ, ut patet per * Philosophũ in 10. Eth. & idẽ ẽt põt dici in generationibus animalium. Sic igitur m pctm̃ diuiditur per hæc tria,s. peccatũ oris, cordis, & operis, nõ sicut p diuersas species cõpletas: nã cõsumatio peccati est in opere, vñ pctm̃ operis habet speciem cõpletã, sed prima inchoatio eius ẽ quasi fundatio in corde. Secũdus aũt gradus eius est in ore, secundũ qd homo prorũpit facile ad manifestandũ conceptum cordis. Tertius aũt gradus iam est in cõsumatione operis. Et sic * hæc tria differunt ſm diuersos gradus peccati: ¶ patet tamen ꝙ hæc tria pertinent ad unam perfectam peccati speciem, cum ab eodem motiuo procedant. Iracundus enim ex hoc quòd appetit uindictam, primo quidem perturbatur in corde, secundo in uerba contumeliosa prorumpit, tertio vero procedit vsque ad facta iniuriosa: & idem patet in luxuria, & in quolibet alio peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ omne peccatum cordis conuenit in ratione occulti, & secundum hoc ponitur unus gradus, qui tamen per tres gradus distinguitur, scilicet cogitationis, delectationis, & consensus. *Loco in ᵃ citato.

AD 2m dicendum, ꝙ pctm̃ oris, & operis conueniunt in manifestatione,& pp hoc ea * Gregorius sub uno ꝯputat: * Hierony. aũt distinguit ea, quia *Loco in arg. Sed contra * citato.

quòd est phibitum diuersis præceptis, pu sa, iuris diuini, naturalis, positiui, principis, prælat. &c. non acquirit aliam spẽm: & simile est de peccato ex iure positiuo *In corp. art. tñ multiplicatis præceptis à subordinatis prælatis. Assignata nãque ratio vniuersalis est, s. ꝙ peccans respicit præceptum ex parte auersionis. Propterea hic habes determinatũ in oppositũ, qd in qõne de mal. q. 2. art. 6. rõnabile indicatum est, s. peccata, quia prohibita, distingui secundum præcepta. semper enim peccatum ex parte conuersionis distinguitur specie, ut dictũ ẽ.

SVPER Q. LXXII, ART. VII.

Medina ar. 7.

IN articulo septimo eiusdem septuagesimæ secundę quæstionis nota, ꝙ diuisio peccati in pctm̃ cordis, oris, & operis dupliciter intelligi põt. Primo per modũ diuisionis totius uniuersalis in partes subiectiuas generis, s. in species. Secundo per modum quasi totius integralis in suas partes consequenter se D. 673. 1060. habentes: & hoc mõ tractatur in p̃senti lra. ¶Ad cuius euidentiã scito, ꝙ peccata sunt in duplici differẽtia: nam quædam sunt, q̃ perfectionem non habent nisi in opere, vt furtũ, homicidiũ, & adulteriũ, & hmõi peccata se habent ad 382 Porrecta per totum. peccata cordis, oris, & operis, quasi ut totũ integrale ad suas Inf. q. 100 ar. 5. & 6. partes, sicut domus ad fundamentum, cnr. Et 2. 2. prol. Et parietes ad tectum. 2. d. 42. q. Et sic tractatur in lra 2. ar. 2. q. i prima distinctio, & *Li. 12. de dr ꝙ distinguunt secundũ gradus eiusdẽ Tri. c. 12. circa me. speciei. Quædam autẽ tom. 3. sunt, quæ perficiuntur solo corde, ut hæresis: vel perficiuntur in ore, ut detractio. Et sic pctm̃ diuiditur in pctm̃ cordis, oris, & operis, ut in ueras, & perfectas species peccati, ut in ultima quæstione tertiæ partis, articulo penulti. ¶Li. 4. Mo ra. c. 37. a med. author docet. ¶ Circa eundem articulum dubium est duplex. Primo. Si distinctio secundũ gradus in peccato cordis oris, & operis sit, sicut sit etiam distinctio specifica secundum species imperfectas. Et ratio dubii est, quia litera hic proponit in cõis in amplificatione autem ad præsentem materiam nõ affirmat distinctionem secundum species imperfectas, sed solum negat distinctionem secundũ speciem perfectam, & affirmat distinctionem secundum gradus, ut patet intuenti. Non parum etiam *In illud Ezec. 43. Cũ. õpleueris expiationẽ tom. 5. refert si utroque modo dicatur. nam species imperfecta species est, & distincta secundum species imperfectas, distincta D. 509. erunt secundum speciem absolute, quam uis in ordine ad aliquid superueniens secũdum quid essent eiusdem speciei. Secundo dubitatur, quia litera discernere uidetur, & confundere peccatum oris, ꝙ habet perfectam speciẽ cum peccato oris, qđ *Ca. 4. f. in pnctat gradũ speciei. Nam ponit contumeliam pro progressu uindictæ: & constat ꝙ cõtumelia est pctm̃, quod perficitur in ore. undiqꝫ igitur dissona uidetur doctrina hæc. concl. ¶Ad hoc dr̃, ꝙ dupliciter contingit pctm̃ cordis, & oris ordinari ad peccatũ operis, ut imperfectum ad perfectum Primo per modum simplicis prosecutionis: sicut qui vult fornicari, & inuitat fornicariam. de hisconstat, quòd concl. y

ꝙ nulla est distinctio specifica in esse morali, sed solus unius speciei progressus. Secdo ꝑ modū cuiusdā intermedij termini, ut consensus in delectationē cogitati adulterij, & uerba prouocantia ad hoc, secdm se tñ delectabilia: & in illis apparet, ꝙ si aliqua specifica differentia secdm species imperfectas, sicut in generatione animalium, & ædificatione. sed re uera nō est ētiā sic aliqua diuersitas speciarū imperfectarū, sed similitudo potius earū. Nō. n. est hic distinctio particulariū formarum heterogenearū, sicut in ædificatione fundare, erigere, & cooperire distinguunt species: nec est hic aliqua forma media, ut una. sicut forma embrionis est in uia ad formam hoīs: sed tantūmō forma intenti finis ꝓprij diuersimode in corde, in ore, atq; opere se habens secdm pfectū, & imperfectum gratia materiæ. Et ratio est illa, q in litera ponit, quia. s. unicum tñ est motiuum obiectiue. ꝓp qd author in litera non affirmauit distinctionē imperfectarū specierū in hac moralium distinctione, ut dubitandu tactū est, quāuis ētiā iuxta authoris doctrinā in q. da potētia Dei, q. 3. ar. 9. ad 10. si distinguerentur specie imperfecta, ut embrio distinguit à perfecta specie, nō ppea essent peccata hic diuersarū specierū, sed oīa cōprehenduntur sub ꝑsō unius speciei: qa hmōi imperfectæ species nec sunt in genere, nec in specie, nisi ꝑ reductionē, eo mō, quo imperfectū reducitur ad pfectū. Nō .n. sunt q̄dam de per se species, ut terra, & elementa: sed sunt q̄dam p se, & essentialiter ordinatæ naturæ ad species, ut motus ad terminum, ita ꝙ sic habent ut quidam motus permanentes ad ipsas species non habētes alias species: sicut nec motus successiui absq; termino sūt speciebus, & p hęc patet solutio primi

383 Porrecta parisium. Mal. q. 2. art. 6. c. Et q. 14. art. 3.

*Arist. 1. meta. tex. 37.

in peccato oris est manifestatio tm̄, & principaliter intenta: in peccato uero operis est principaliter expletio interioris ꝯceptus cordis, sed manifestatio est ex ꝯsequēti: cōsuetudo uero, & desperatio sūt gradus cōsequētes post spēm ꝑfectam peccati, sicut adolescentia, & iuuentus post pfectā hoīs generationē.

Ad 3m dicendū, ꝙ peccatum cordis, & oris non distinguunt à peccato operis, qū simul cum eo cōiungunt, sed prout quodlibet horū per se inuenitur sicut etiam pars motus nō distinguitur à toto motu, quando motus est continuus, sed solum quādo motus sistit in medio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum superabundantia, & defectus diuersificent species peccatorum.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur ꝙ superabundantia, & defectus non diuersificēt species peccatorum. Superabūdantia enim & defectus, differūt secundum magis, & minus, sed magis, h & minus non diuersificant speciem. ergo superabundantia, & defectus non diuersificant species peccatorum.

¶2 Præt. h Sicut peccatū in agibilibus est ex hoc, ꝙ receditur à rectitudine rōnis, h ita falsitas in speculatiuis est ex hoc, ꝙ receditur à ueritate rei: sed nō diuersificat species falsitatis ex hoc, ꝙ aliquis dicit plus, uel minus esse, quàm sit in re. ergo etiam non diuersificatur species peccati ex hoc, ꝙ recedit à rectitudine rationis in plus, uel minus.

¶3 Præt. h Ex duabus speciebus nō constituitur una species, ut * Porphyrius dicit: sed superabūdantia, & defectus uniuntur in uno peccato. sunt enim simul q̄dam illiberales, & prodigi, quorum duorū illiberalitas est peccatum secundum defectum: ꝓdigalitas aūt secundum superabundantiam. ergo superabundantia, & defectus non diuersificant speciem peccatorum.

Sed contra. Contraria differunt secundum speciem. nam contrarietas est differentia fm̄ A formam, ut dicitur in 10. * Metaphys. sed uitia, quæ differunt secundum superabundantiam, & defectum, sunt contraria, sicut illiberalitas prodigalitati. ergo differunt secundum speciem.

Resp. Dicendū, ꝙ cū in peccato sint duo, scilicet ipse actus, & inordinatio eius prout recedit ab ordine rationis, & legis diuinę, species peccati attendit non ex parte inordinationis, quæ est B præter intentionem peccantis, vt * sup. dictum est: sed magis ex parte ipsius actus, fm̄ quod terminatur ad obiectū in qd̄ fertur d intentio peccātis. & ideo vbicunq; occurrit diuersum motiuum inclinans intētionē ad peccandum, ibi est diuersa species peccati. Manifestū est aūt ꝙ nō est idē motiuum ad peccādum in peccatis, quæ sunt scdm̄ superabundātiam, & in peccatis, C quæ sunt scdm̄ defectum: quinimò sunt ꝯria motiua, sicut motiuum in peccato intēperantiæ, est amor delectationū corporaliū: motiuū aūt in peccato insensibilitatis est odium earū. vnde m huiusmodi peccata non solū differunt specie, sed etiam sunt sibiinuicem contraria n.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ magis, & minus, etsi non sint d cā diuersitatis speciei, conse- D quuntur tamen q̄nq; species differentes prout proueniunt ex diuersis formis, sicut si dicaī, ꝙ ignis est leuior aere. vnde * Philosophus dicit in 8. Ethic. ꝙ qui posuerunt nō esse diuersas species amicitiarum ꝑ hoc, ꝙ dñr secundum magis, & minus, non sufficienti crediderunt signo: & hoc modo superexcedere rationem, uel deficere ab ea pertinet ad diuersa peccata secundū spe- E ciem, inquantum consequuntur diuersa motiua.

Ad 2m dicēdum, ꝙ intentio peccantis non est ut recedat à rōne, & ideo non efficitur eiusdem rationis peccarū superabūdantiæ, et defectus ꝑ recessum ab eadem rationis rectitudine: sed q̄nq; ille, qui dicit falsum, intendit ueritatem occultare. vnde quantū ad hoc, non refert utrum dicat uel plus, uel minus: si tamen recedere à ueritate

dubij. Ad scdm aūt dr. ꝙ licet peccatum contumeliæ perficiatur in ore, ut cōmuniter vī in usu: si contumeliæ tñ nomine intelligatur dehonorationis peccatū, certū est ꝙ nō consumatur in ore, q̄uis multa in peccato oris dehonoratio sit. Plus namque dehonorat aliquā uxorem adulterio exponendo, q̄ dicendo ai, ꝙ uxor est adultera stāte eadē intentione. unde in litera cōparatur dicere uerba contumeliosa ad facere facta contumeliosa: & sine dubio sunt eiusdē speciei scdm illā rōnem formalem dehonorationis, & sia nulla est diuersio. Secus aūt est, q si aliquis contumelia iniuriatur uerbo, & facto, post modum ad uindictam alterius rei, q̄ honoris intendit, uel medio utitur scdm se malo ad uindictā honoris, ut in exemplo dato patet. Tunc .n. plures uindictas intendit, & in pluribus speciebus reponitur eius peccatum.

*Text. 13. & 14. to. 3.

*art. 1. huius quæst.

D. 785.

SVPER Q. LXXII. ART. VIII.

Medina art. 8.

In art. 8. & 9. eiusdē 72. quæst. not. ꝙ author distinguere peccatorū species intēdens, ex parte motiuorū finiū, vī digredi ad motiua ex parte agentis, breuitatis (ut puto) cā, uolēs intelligi ex tali distinctione diuersitatē obiectorū. uerbi gratia, cū dicit ꝙ intēperantia, & insensibilitas oriuntur ex cōtrarijs motiuis. s. ex delectationū amore, & odio earū, vult intelligi ex delectationib. amabilibus, & ex eisdem exosis. oportet. n. sumere motiua effectiue non ut sic, sed id, qd redundat in obiecto qd mouet finaliter: & sic ēt intellige nonum articulum. ¶ In cōclusione ad scdm prædicti 8. articu. intellige Nouitiæ duplicem modum recedendi à ueritate, s. ꝑ se intendendu recessum ab ea, & tunc nō differt specie magis, & minus, sicut, nec

concl. m

D. 648.

*Ca. 1. in 6. tom. 5.

V 3 in te-

la recessu à ratione ut sic, & non per se intēdendo: & tūc differt A specie, sicut aversio in peccatis ex motivis.

¶In responsione ad tertium eiusdem articuli, signa illam, & intuere illius veritatē, & in his, qui avarissimi sunt ad habendū etiam Iesu Christi patrimonium, & effundunt in meretrices, venatores, &c. sunt. n. simul avari, & prodigi, ut in litera dř, & experientia testatur abominabili, quam vanā nescire liceret.

fit præter intentionē, tūc manifestū est, q̄ ex diversis causis aliquis movet ad dicēdū plus, vel minus: & ſm hoc diversa est rō falsitatis. sicut patet de iactatore, qui superexcedit dicendo falsum, q̄rens gloriā, & de deceptore, q diminuit evadens debiti solutionē: unde, & q̄da falsæ opiniones sunt sibiinvicē cōtrariç. B

AD 3^m^ dicendū, q̄ prodigus, & illiberalis pōt esse aliquis ſm diversa, ut. f. sit aliquis illiberalis in accipiendo, quæ non debet, & prodigus in dando, quæ non debet: nihil autem prohibet cōtraria inesse eidem ſm diversa.

ARTICVLVS IX.

Vtrum peccata diversificentur specie secundum diversas circunstantias. C

AD NONVM sic proceditur. Videtur q̄ vitia, & peccata diversificent specie secundū diversas circunstātias, q̄a, ut dicit* Diony. 4. cap. de di. no. Malū contingit ex singularib. h defectibus: singulares aūt defectus sunt corruptiones singularū circunstantiarum. ergo ex singulis circunstantijs corruptis singulæ species peccatorū consequunt. D

¶2 Præt. Peccata sunt quidā act9 humani: sed act9 humani interdū accipiūt speciē à circunstātijs, ut supra habitū est.* ergo peccata differunt specie, ſcdm quod diversç circūstantiç corrūpunt.

¶3 Præt. Diversæ species gulæ assignant ſm particulas, quç in hoc versiculo cōtinent, Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose: hçc aūt pertinet ad diversas h circūstantias. nā præpropere est anteq̄ oportet: nimis, plus q̄ oportet, & idē patet in alijs. ergo species peccati diversificā tur ſm diversas circunstantias.

SED CONTRA est, qd̄ Philosophus dicit in 3. & 4. Eth.* q̄ singula vitia peccāt agendo plusquā oportet, & qñ nō oportet, & similiter ſm oēs alias circunstantias: nō ergo secundū hoc diversificanē peccatorū species.

RESP. Dicendū, q̄ sicut dictū est,* ubi occurrit aliud motivū ad peccandū, ibi est alia peccati species: q̄a motivū ad peccandum est finis, & obiectū. Contingit aūt qñq; q̄ in corruptionib. diversarum circunstantiarum, est idem motivum: sicut illiberalis ab eodem movetur, q̄ accipiat qñ non oportet, & ubi nō oportet, & plus q̄ oportet, & sic de alijs circunstantijs. hoc. n. facit pp inordinatum appetitū pecuniæ congregandæ: & in talibus diversarum circunstantiarum corruptiones non diver-

SVPER Q. LXXII. ART. IX.

Medina ar. 9.

IN ar. 9. eiusdē q̄st. 72. adverte, q̄ author mutat opinionē, quā i quarto senten. dist. 16. q̄st. 93. tenuit, s. q̄ circunstātia etsi non sit finis, dat speciē peccato, & vult hic idē esse iudicium de specificatiōe actus humani ex circunstātia in actu virtutis, & in actu vitij: q̄a utrobiq; oportet eā speciem dari à motivo, ut obiecto: & ideo q̄ circunstantiam ut sic, dare speciē. sed oportere eā transire in differētiam, seu conditionē obiecti iuxta superius determinata in q̄st. 18. Et q̄ā ibi voluit peccati species sumi ex parte privationis, hæc solvit responsione ad primum, & secundum. Nec est difficile solvere rationes, quç ibi afferuntur, scilicet de fure, qui vellet calicem quem furatur, esse sacrum, & quòd sola circunstātia, cur, mutaret speciem. insufficiens nō que signum nō finis est voluntas habentia voluntatē liberā deliberatā ed illud:

384 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 51. ar. 2. ad 3. & q. 92. a. 2. co. & q. 148. art. 4. ad 1. 2. & 3. Et 3. di. 36. ar. 5. & mal. q. 2. art. 6. & q. 14. art. 3. *Cap. 4. in par. 4. post medium.

sicut etiam accedens ad uxorem alterius mallet ipsam esse innuptam. Nec sequitur, q̄ sola circunstantia, cur, mutet speciem, sed quòd nec cur, nec aliqua circunstantia mutet speciē, nisi habeat rōnem alicuius motivi, ut finis: non ita quòd sit, aut apprçhendatur ut finis principaliter peccati. Non enim sacrilegum est finis furis, cum aliquis furatur sacrum; sed sufficit q̄ sit confinis. Et furtum enim sacrilegum est conversio ad bonū, commutabile, ut obiectum contrarium rationi, quia alienum & quia sacrum.

¶In articulo eodem nono eiusdem quæst. 72. dubium occurrit. Quomodo stant ista simul, scilicet, Circunstantia nunquàm dat speciem nisi ratione alicuius motivi, ut obiecti, seu finis procul dubio per se quia, ab his, quæ sunt per accidens non sumitur species: & omnis circunstantia trāsmutans actum de bono in malum, dat peccato speciem: fuit enim hæc regula in quæst. 18. assignata. Cum enim quicquid præter intentionem actui voluntario coniunctum sit, non per se obiectum sit, & omne incognitum præter intentionem coarctatur voluntario actui, oportet dicere aut quòd nullus actus fit ex bono malus ex circunstantie ignota, quantumcunque mala: aut quòd circunstantia dat speciem absque hoc, quòd eius obiectum sit per se motivum voluntatis ut finis, verbi gratia. Ioannes exercens se ad sagittandum, minus provida emittens sagittam percutit patrem in hoc, & infinitis similibus circunstantia facit actum de

bono malum, & nullum interuenit per se obiectum illius speciei, cuius est illa circunstantia, puta parricidij, vel homicidij: quomodo ergo consonant dicta, & in qua specie sunt ista peccata, non apparet.

¶Ad hoc dubium est multiplex dicendi modus, scilicet ex consequenti, ex materia, ex omissione, ex ignorantia, ex negligentia.

¶Ex cōsequenti quidem: q̄a sicut aliquis actus est ex cōsequenti voluntarius, ita obiectū proprū illius actus est ex consequēti voluntarium, verbi gratia, in exemplo allato, Sicut ille volendo, imprudenter sagittare, ex cōsequēti voluit actū percussionis cōsequēter: ita ex consequenti intēdit propriū percussionis obiectū, ac p̄ hoc actus improvidus sagittationis trahitur in aliā speciem accidentalē. Sed hæc via implicat cōtradictionē: qm̄ eo ipso q̄ aliquid sit tēt consequēter ad actum, & obiectū intentū, est extra latitudinē specificantis. nec est dare species accidentales respectu actus interioris voluntatis: q̄m à solo obiecto est illius species, quod est eius finis, licet sit aliqua species principalior altera: sicut finis est sub fine, ut cum furtū fit ut mœchetur. Vnde haec circunstantiæ per accidens, si dat speciem eo ipso transit in substantiam, quia transit in obiectum, unde est substantialis differentia act9, ut in quæstione decima octava, art. 10. superius patet.

*q. 18. ar. 10.

*Ti 3 Eth. c. 7. Eth. 4. c. 1. & 9.

*art. præc.

D. 991.

¶Ex materia vero, q̄a materia ad eandem speciam spectat, ad quam formam. Et propterea quando aliquid est materialiter volitum, ad eandem speciem spectat actus ille, ad quam spectaret, si esset formaliter volitum: & ideo in exemplo posito, quia Ioann. voluit percussionem materialiter, ad speciem homicidij, & parricidij reductive spectat. Sed hæc via falso innititur fundamento: quia materiam spectare ad speciem formæ, intelligitur de forma non sub qua esset: non enim materiæ animalis spectat ad speciem cadaveris, quia esset sub ea si ab anima relinqueretur. Constat autem omne peccatum habere actu aliquam formam, cum nihil sit in genere, quod non sit in aliqua specie, ac per hoc nihil est in specie peccati: quod non sit in aliqua specie peccati. & nihilominus falsam profert sententiam: quoniam quicquid est materialiter volitum sub aliqua forma, totum spectat ad formæ speciem. unde hic dicitur, quòd omnes circunstantiæ sub uno motivo ad unam speciem illius, scilicet motivi, spectant. Constat, quoque, quod procurans à muliere consensum ad fornicationē, & consequenter, & materialiter vult & intendit spiritualem mortem illius: & tamen actus ille nullo modo respicit speciem à morte spirituali, sed à fornicatione per se intenta. Quæ ergo ex consequenti, vel materialiter, vel per accidens coniunguntur, quamvis nocumenta, & mala, ut patet exemplo nunc allato, non trahuntur in suam speciem, quamvis aggravent peccatum: traherentur autem in suas species, si intenta essent. E

¶Ex

sificat species peccatorũ, sed ptinent ad unã, & eandẽ peccati spẽm. Qñq; verò contingit, q corruptiones diuersarũ circunstãtiarũ ꝑueniunt à diuersis motiuis, puta, q aliqs ꝑpropere comedat, põt prouenire ex hoc, q hõ non põt ferre dilationẽ cibi pp facilem consumptionẽ humiditatis: q uero appetat immoderatũ cibũ, põt contingere pp virtutem naturæ potentem ad cõuertendũ multũ cibũ. Quòd aũt aliquis appetat cibos deliciosos, contingit pp appetitum delectationis, quę est in cibo: vñ in *talibus diuersarum circunstantiarum corruptiones inducunt diuersas peccati species*.

Ad primvm ergo dicendum, quòd malum inquantum hmõi, priuatio est: & ideo diuersificatur specie ſm ea, quæ priuãtur, sicut, & cæteræ priuationes: sed peccatum non sortitur spẽm ex parte priuatiõis, uel auersionis, vt supra dictum est,* sed ex cõuersione ad obiectum actus.

Ad 2m dicendum, quòd circũstantia nunquàm transfert actũ in aliam speciem, nisi quando est aliud motiuum.

Ad 3m dicẽdum, q in diuersis speciebus gulæ diuersa sunt motiua, sicut dictum est*.

¶ Ex omissione autem ignorantia, & negligentia, quæ sunt species omissionis, q in hmõi peccatis interuenit omissio, uel scientiæ, uel consilij, uel sollicitudinis: omissio aũt orŏʒtiã spẽm sortitur nõ ex actu, cui per accidens annectitur, sed ex proposito genere, etsi nullus interueniat actus. Qui.n. omittit audire Missam, vacans illa hora ludo nõ specificatur omissio ex actu ludi, q ꝑ accidẽs iungitur omissionis peccato, sed ex diuino cultu, cui cõtrariatur omissio illa. Vnde in hmõi peccatis tñ mali est, quantum omissionis secũdum suas species habent. Sed hoc nihil est, quia peccata ista sunt peccata cõmissionis. Occidens.n. hominem improuide sagittando, dicens malum de proximo nõ animo detrahendi, absoluẽs ignoranter aliquem à peccato, vel censura, à qua nõ potest: & alia hmõi, *concl.* non omittendo, sed cõmittendo cõtra legẽ peccant. Præterea, Hoc non est soluere, sed quasi mutare q̃stionem. nam cõe est commissionibus, & omissionibus, q oẽs sub eodẽ fine motiuo cadentes, ad eandem spẽm spectent. Vñ sicut q̃rimus ꝑ se obiecta commissionũ, ita, & omissionum, nisi q in omissione nõ oportet ponere obiectum *Ar. 1. huius q.* positiue uolitũ, sed negatiue uoluntariũ, & ꝑ se, sicut ipsam omissionẽ. Aliter dẽ, quòd nulla est in dictis auctoris discordia: & q huiusmodi actus sunt in proprijs spẽ- *In corp. art.* ciebus suorum per se formaliter, & directe obiectorum tantum.

¶ Ad quorum euidentiam scire oportet, quòd aliud est loqui de voluntario, & aliud de uoluntario specificante. Non enim sufficit ad rationem specificantis in moralibus, q sit uoluntarium sed plus exigitur: iam enim dictum est quòd peccatum non habet speciẽ ex auersione, & cõstat, q auersio est uolũtaria. Quòd autem sit illud plus, colligitur ex dictis. Cum enim actus moralis ex obiecto, seu fine speciem habeat, & constat quòd intelligit de obiecto formaliter, sicut vniuersaliter enim de specificatione actuum, & potentiarum ex obiectis dicitur: & quia quod est per accidens, extra speciem est, oportet etiam q intelligatur de obiecto per se: & quia in per se, & formaliter obiectum actus directe tendit actus, ut patet inductiue, cõsequens est ut de obiecto directe intelligatur, & sic ad hoc quòd obiectum specificet actum voluntatis, exigitur quòd sit formaliter per se. & directe intentum: non exigitur autem quòd sit primo intẽtum. Stat.n. quod sit per se formaliter & directe, secundario tamen intentum: sicut cum quis vult mœchari, ut furetur, uolitio specificatur ab utroque, licet à furto principaliùs. Circunstantia igitur specificans, eo ipso quòd ingreditur latitudinem specificantiũ, oportet obiectiuũ ordinem intrare, & differentiam, seu conditionem obiectiuam ponere formaliter, & directe intentam. Cũ autem nullum & ignorantia incursum sit per se, & directe uolitum, consequens est quòd nulla huiusmodi conditio, seu circũstantia det peccato speciem. Nec est uerum, quòd actus fiat de bono malus ex huiusmodi ignotis conditionib. sed fit de malo peior, aut pluribus modis malus. Sagittãs enim improuide, actũ facit moraliter malum, etiam si nullum contingat lædi, quoniã sagittatio est actus uoluntarius periculosus, & debet fieri quando, & ubi, sicut & c. oportet quod ab improuido non seruatur. Quando autẽ lædi aliquem contingit, læsio talis aggrauat actũ iam malum, ut in q. seq. de nocumento aggrauante dr. Et eodẽ modo cum quis verba detractoria non detrahendo, sed otiose dicit, læsio famę proximi non specificat actum, sed aggrauat, obligatque ad restitutionem ratione læsionis. Si quis similiter ex ignorantia absoluit à quo non potest, non est reus illius actus, sed improuidi, seu ignorantis actus quo ad moralem speciẽ. secus autem videtur quo ad pœnas positiui iuris: quoniam iuris dispositioni stãdum est. Si enim, verbi gratia, dicatur, Si quis ausferit, uel præsumpserit absoluere, sit excommunicatus, contra faciens ex ignorantia, excusatur à pœna: quia excusatur ab actu per se formaliter, & directe uolito: quod audaciæ præsumptionis, & similium nominum ratio insinuat. Si uero dicatur, Si quis absoluerit, incidere uidetur in Canonem, eo q sicut potest ius positiuum pœnam ponere excommunicationis actui, & de se non illicito, ut patet de religiosis inducentibus ad sepulturas & c. multo magis põt eã Iudicare, pro actu illicito, qualis est actus voluntarius ea culpabili, etiam uenialis ignorantia. Reponẽda sunt igitur pec- 38 *Porrecta per totam.* 3 q 86. ar 3. Et 3. di. 36. a. 5. Et 4 d. 15. q. 1. ar. 3. q. 1. cor. & d. 16. q. 2 ar. 5. q. 2. cor. & d. 18. q. 2. ar. 5. q. 3. ad 1.

cata in solis speciebus suorum per se obiectorum formaliter, & directe uolitorum. Annexa autem, & materialiter concurrentia aggrauare quidem, specificare autem non possunt. Sed nec hoc satisfacit: quoniam redis fere in idem cum dicentibus, q tãtum est hoc peccati, quantum omissio, seu negligentia & c. meretur: sola enim maiori grauitate differentiam constituis: nec saluatur, qd communiter dicitur, scilicet, quod tales sunt homicidæ, & huiusmodi: quia ergo de ignorantia inferius erit ex proposito tractatus, & ex illa hæc pendet, illuc usque solutio difficultatis huius differatur. hæc autem exercebunt ingenium.

QVAESTIO LXXIII.

De comparatione peccatorum adinuicem, in decem articulos diuisa.

Deinde considerandum est de comparatione peccatorum adinuicem.

Et circa hoc quęruntur decem.

¶ Primo, Vtrum omnia peccata & vitia sint connexa.

¶ Secũdo, Vtrum oĩa sint paria.

¶ Tertiò, Vtrũ grauitas peccatorum attendatur ſm obiecta.

¶ Quarto, Vtrũ ſm dignitatẽ uirtutũ, q b. peccata opponunt.

¶ Quito, Vtrũ peccata carnalia sint grauiora, quàm spũalia.

¶ Sexto, Vtrum secundũ causas peccatorum attendatur grauitas peccatorum.

¶ Septimo, Vtrum secundum circunstantias.

¶ Octauo, Vtrũ secundum quantitatem nocumenti.

¶ Nono, Vtrum ſm conditionẽ personæ, in quam peccatur.

¶ Decimo, Vtrũ propter magnitudinem personæ peccantis aggrauetur peccatum.

Articvlvs I.

Vtrum omnia peccata sint connexa.

Ad primvm sic proceditur. Vr quòd omnia peccata sint cõnexa. Dicitur.n. Iacobi 2.

SVPER QVÆST. LXXIII.

Palud. 3. d 36. q. 5. Med. art. 1.

In quæstione septuagesimatertia usque ad septimum articulum inclusiue nihil scribendum occurrit, nisi quòd in quarto artic. responsio ad tertium non te fallat in quæstione de felicitate, an consistat in actu uoluntatis, eo q pessimo cum opponatur optimum, & odium Dei sit pessimum, & amor charitatis optimum, & felicitas consistat in optimo, in amore erit felicitas. Propositio namque dicens, quòd pessimum optimo contrarium est, intelligitur in rebus habentibus contrarium: in carentibus autem contrarietate, non habet locum. Vnde lumen gloriæ quod caret contrario, non propterea desinit esse melior habitus, quàm sit charitas: immo hoc ipsum, quòd est esse talem habitum disponentem ad deitatem absque contrarietate, uidetur suæ excellentiæ attestari, quasi propinquissime se habeat ad deitatem, cui non est fas cogitare contrarium.

Quicunque totã legẽ seruauerit, offendat aũt in vno, factus est hoĩum reus: sed idẽ est esse reũ oium mandatorũ legis, & habere oĩa peccata: qa sicut * Ambr. dicit, pctm est trãsgressio legis diuinæ, & cælestiũ inobedientia mandatorũ. ergo quicunq; peccat in vno peccato, subiicitur omnibus peccatis.

Amb. lib. de paradi. c. 8. ante med. tom. 4.

¶ 2 Præt. Quodlibet pctm excludit uirtutẽ sibi oppositam: sed qui caret una virtute, caret omnib. ut patet ex * supradictis. ergo q peccat uno peccato h priuatur omnibus virtutibus: sed qui caret uirtute, habet h vitium sibi oppositum. ergo, qui habet unũ peccatum, habet omnia peccata.

*q. 65. ar. 1.

¶ 3 Præt. Virtutes oẽs sunt connexæ, q̃ conueniunt G in uno principio, vt * supra habitũ est: sed sicut virtutes conueniunt in uno principio, ita, & peccata qa sicut amor Dei, q facit ciuitatẽ Dei, ẽ principiũ, & radix oium virtutũ: ita amor sui, qui facit ciuitatẽ Babylonis, est radix oium peccatorũ, ut patet p Aug. 14. * De ciu. Dei. ergo ẽt oĩa uitia, & peccata sunt connexa, ita ut qui unum habet, habeat oĩa.

*q. 65. ar. 1. & 2.

*C. 28. & vlt. t. 5.

Sed contra. Quædam vitia sunt sibiinuicem 5ria, ut patet per Philosophum in 2. * Eth. sed impossibile est cõtraria simul inesse eidem. ergo impossibile est oĩa peccata, & uitia sibi esse inuicẽ cõnexa.

*C. 8. t. 5.

Resp. Dicendũ, q aliter se habet intentio agẽtis H ẽm virtutem ad sequẽdũ rõnẽ, & aliter intẽtio peccãtis ad diuertẽdũ à rõne. Cuiuslibet. n. agẽtis ẽm virtutẽ intentio est, ut ipsius rõnis regulã sequatur & iõ oium uirtutũ intentio in idẽ tẽdit, & pp hoc oẽs virtutes habẽt cõnexionẽ adinuicẽ in rõne recta agibiliũ, q̃ est prudentia, sicut * supradictũ ẽ: sed intentio peccantis nõ est ad hoc, q recedat ab eo qđ est ẽm rõnẽ, sed potius q tendat in aliqđ bonũ appetibile, à quo speciẽ sortit. Hmõi aũt bona, i q̃ tendit intentio peccãtis à rõne recedẽs, sunt diuersa, nullã connexionẽ habentia adinuicẽ: immo ẽt interdum sunt 5ria. Cũ igitur uitia, & peccata speciẽ habeant ẽm illud ad qđ conuertunt, manifestũ est, q ẽm illud, qđ pficit spẽm peccatorũ, nullã cõnexionẽ habent peccata adinuicẽ. Nõ enim pctm cõmittitur in accedendo à multitudine ad unitatẽ, sicut accidit in uirtutibus, quæ sunt connexæ, sed potius in recedendo ab vnitate ad multitudinem.

*q. 65. ar. 1.

D. 1015.

concl.

Ad primum ergo dicendũ, q Iacobus loquitur de peccato non ex parte cõuersionis, ẽm qđ peccata distinguunt, sicut * dictũ est: sed loquitur de eis ex parte auersionis, inq̃tũ s. hõ peccando recedit à legis mandato. Oĩa aũt legis mandata sunt ab uno & eodẽ, ut ipse ibidẽ dicit: & iõ idẽ Deus cõtẽnit i K oĩ peccato: & ex hac parte dicit, q q offendit i uno factus est oium re *: qa scilicet uno peccato peccãdo incurrit pœnæ reatũ ex hoc, q contẽnit Deum, ex cuius cõtẽptu prouenit oium peccatorũ reatus.

*In corp. arti. & q. 72. ar. 1.

Ad 2m dicendũ, q sicut * supra dictum est, non p quemlibet actum peccati, tollitur uirtus opposita. nã pctm ueniale uirtutem non tollit: pctm aũt mortale tollit uirtutem infusam, inquantum auertit à Deo. sed unus actus peccati ẽt mortalis, non tollit habitum uirtutis acquisitæ: sed si multiplicent act *, intantum q generetur 5trarius habitus, excluditur habitus uirtutis acq̃sitæ, qua exclusa excludit prudẽtia: qa cũ hõ agit cõtra quamcunq; uirtutẽ, agit contra prudẽtiã, sine qua nulla uirtus moralis esse põt, ut * supra habitũ est. & iõ p 9ns excluduntur oẽs uirtutes morales q̃tum ad pfectum, & formale esse virtutis, quod habent ẽm quod participãt prudentiam: remanent tñ inclinationes ad actus uirtutum nõ habentes rõnem uirtutis. Sed non sequit; q pp hoc homo incurrat oĩa uitia, uel peccata. Prĩmo quidẽ, qa uni virtuti plura uitia opponunt, ita q uirtus põt priuari p unum eorum, ẽt si alterum eorum non adsit. Secundo, quia pctm directe opponitur uirtuti, quantum ad inclinationẽ uirtutis ad actum, ut * supra dictum est: vnde remanentibus aliquibus inclinationibus virtuosis, non potest dici, q homo habeat uitia, uel peccata opposita.

*q. 7. art. 4.

*q. 58. ar. 4. & q. 65. art. 1.

*q. 71. ar. 1.

Ad 3m dicendũ, q amor Dei est congregatiuus, inquantum affectũ hoĩs à multis ducit in unũ: & iõ virtutes, q̃ ex amore Dei causant, 9nexionẽ habẽt, Sed amor sui disgregat affectũ hoĩs in diuersa, pue scilicet hõ se amat appetendo sibi bona tẽporalia, quæ sunt uaria, & diuersa: & ideo uitia, & peccata, quæ causantur ex amore sui, non sunt connexa.

Articulus II.

Virum omnia peccata sint paria.

Fer. 3. cont c. 139. *Medina art. 2.*

Ad secundum sic proceditur. Videtur q omnia peccata sint paria. Hoc enim peccare est, facere quod non licet: sed facere, quæ nõ licet uno, et eodem modo in omnibus reprehenditur. ergo peccare vno et eodem modo reprehenditur, non ergo unum peccatum est alio grauius.

386 Porrecto per rotam. 2. d. 42. q. 2. ar. 5. Et 3. cõtra c. 139. Et mal. q. 2. artic. 9. & Mat. 11.

¶ 2 Præt. Omne peccatum consistit in hoc, q homo transgreditur regula rõnis, quæ ita se habet ad act * humanos, sicut regula linearis in corporalibus reb. Ergo peccare simile est ei, qđ est lineas transsilire: sed lineas transsilire est æqualiter, et uno modo, ẽt si aliquis longius recedat, uel propinquius stet: quia b priuationes non recipiunt magis, uel minus. ergo omnia peccata sunt æqualia.

¶ 3 Præt. b Peccata virtutibus opponuntur: sed oẽs virtutes æquales sunt, vt * Tull. dicit in Paradoxis. ergo omnia peccata sunt paria.

*1 Parad. 3 cui * tit. est, oĩa æqualia esse uitia.

Sed contra est, quod Dñs dicit ad Pilatum. Io. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. et tamen constat q Pilatus aliquod peccatum habuit. Ergo vnum peccatum est maius alio.

Resp. Dicendum, q opinio Stoicorum fuit, quã * Tullius prosequitur in Paradoxis, quòd omnia peccata sunt paria. Et ex hoc ẽt deriuatus est quorundam hæreticorum error, qui ponentes omnia peccata esse paria, dicunt ẽt omnes pœnas inferni esse pares: et quãtum ex verbis Tullij pspici põt, Stoici ducebantur ex hoc, q considerabat pctm ex parte priuationis tantum, put scilicet est recessus à rõne. vnde simpliciter æstimantes, quòd nulla priuatio susciperet magis, et minus, posuerunt oĩa peccata esse paria. Sed si quis diligẽter consideret, inueniet duplex priuationum genus. Est. n. quædam simplex, et pura priuatio, q̃ cõsistit quasi in corruptũ esse: sicut mors ẽ priuatio vitæ, et tenebra ẽ priuatio luminis, et tales priuatiões nõ recipiũt magis, et minus

*1 Parad. 3. cui * tit. ẽ, æqualia esse uitia.

nus:qa nihil residuũ est de habitu opposito.vñ non minus est mortuus aliqs primo die mortis, & tertio uel quarto,q̃ post annũ,qñ iam cadauer fuerit reso lutũ.Et sic̃ non est magis tenebrosa domus, si lucer na sit operta plurib.uelaminib.q̃ si sit opertavno so lo uelamine totũ lumen intercludente. Est aũt alia priuatio non simplex,sed aliqd retinent de habitu opposito,quę qdem priuatio magis ɔ̃sistit in corrũ pi,q̃ in corruptũ esse:sicut ægritudo, q̃ priuat debi tam com mensurationẽ humorũ,ita tñ ꝙ aliqd eius remaneat,alioquin nõ remaneret aĩal uiuum. & simile est de turpitudine,& aliis hmõi. Hmõi autem priuationes recipiũt magis, & minus ex parte eius, B qđ remanet de habitu ɔ̃trario. Multũ.n.refert ad ægritudinẽ,uel turpitudinẽ,utrũ plus,uel minus à de bita ɔ̃mensuratione humorũ, uel membrorũ recedat.Et sic̃ dicendum est de uitiis,& peccatis:sic.n.in eis priuat̃ debita cõmensuratio rõnis, ut nõ totaĩr ordo rõnis tollat̃,alioquin malũ sic̃ sit integrũ, destruit seipsum,ut* dr̃ in 4.eth. Non.n.posset remanere substantia actus,uel actio agentis, nisi aliquid remaneret de ordine rõnis: & ideo multũ interest ad grauitatẽ peccati,utrum plus, uel minus recedatur a rectitudine rationis. Et secundum hoc dicendum est,ꝙ * non omnia peccata sunt paria.[a] C

*c.5.ante me.to.5.

*conclu. n

Ad primvm ergo Dicendũ,ꝙ pc̃tã ɔ̃mittere non licet ꝓp aliquã deordinationẽ,quam habent: unde illa,quæ maiorem deordinationem continent, sunt magis illicita,& per consequens grauiora peccata.

Ad 2m dđm, quod ratio illa procedit de peccato,ac si esset priuatio pura.

Ad 3m dicendũ,quod uirtutes sũt æquales ꝓportionaliter in uno,& eodẽ: tñ una uirtus p̃cedit aliã dignitate ẜm suã spẽm unus ẽt hõ est alio virtuosior in eadẽ specie uirtutis,ut* sup.habitũ ẽ.Et tñ si uirtutes eẽnt pares, nõ sequeret̃ oĩa esse paria:qa uirtutes habent connexionẽ,non ãt uitia,seu peccata. D

*q.66.a.1 & 2.

Articvlvs III.

Vtrum grauitas peccatorum uarietur secundum obiecta.

Medina ar.3.

387 porrect. Ad tertivm sic proceditur. Vr̃ ꝙ peccatorum grauitas non uarietur ẜm obiecta. Grauitas.o. pci pertinet ad modũ, uel qualitatẽ ipsius peccati: sed obiectũ est materia ipsius[h] peccati.ergo ẜm diuersa obiecta, peccatorum grauitas non uariatur.

*pertotum. Inf.a.4.5 & 9.co.& q.74.a.9. co.& a.2. q.74.a.2. ad 1. & mal.q.2. a.2.ad 6.

2 Præt.Grauitas pci est intensio malitię ipsius: peccatum autem nonh̃et rõnem malitiæ ex parte cõuersionis ad propriũ obiectũ, qđ est quoddã bonũ appetibile,sed magis ex parte auersionis. ergo grauitas peccatorum non uariatur ẜm diuersa obiecta. E

3 Præt. Peccata,quæ habent diuersa obiecta, sunt diuersorũ generum:sed ea, quæ sunt diuersorũ generũ,nõ sunt comparabilia,ut probatur in 7.phy.* ergo unum peccatum non est grauius altero secundum diuersitatem obiectorum.

*te.30.31 32.10.2.

Sed contra.Peccata recipiũt spẽm ex obiectis, ut ex* sup.dictis patet: sed aliquorũ pc̃tõrũ unũ est grau⁹ altero ẜm suã spẽm, sicut homicidium furto. ergo grauitas peccatorũ differt secundum obiecta.

*ar.præc.

Resp. Dicendum,ꝙ sicut ex* sup.dictis patet,grauitas peccatorũ differt eo mõ, quo una ægritudo est alia grauior. Sicut.n.bonũ sanitatis ɔ̃sistit in quadã ɔ̃mensuratione humorũ ꝑ conuenientiã ad nãm aĩalis:ita bonũ uirtutis consistit in quadam ɔ̃mensuratione humani actus ẜm conuenientiã ad regulam rõnis. Manifestũ est ãt,ꝙ tanto est grauior ægritudo,quanto tollit̃ debita humorũ ɔ̃mensuratio ꝑ cõparationẽ prioris principii:sicut ægritudo,quæ ꝓuenit in corpe humano ex corde, qđ est principiũ uitæ:uel ex aliquo quod appropinquat cordi,periculosior est unde oportet ẽt,ꝙ pc̃m sit tãto grauius, quanto deordinatio ɔ̃tingit circa aliqđ principiũ, qđ est prius in ordine rõnis.Rõ ãt ordinat omnia agibilib.ex fine:& iõ quanto pc̃m cõtingit in actib. humanis ex altiori fine,tanto pc̃m est graui⁹. Obie cta aũt actuũ sunt fines eorũ,ut ex sup.dictis*patet & iõ ** ẜm diuersitatẽ obiectorũ attendit̃ diuersitas grauitatis in pcis,sicut patet ꝙ res exteriores ordinantur ad hoiem,sicut ad finẽ: hõ aũt ordinat̃ ulterius in Deum,sicut in finẽ.Vñ pc̃m, quod est circa ipsam substantiam hois, sicut homicidiũ est graui⁹ pcõ,quod est circa res exteriores. sicut furtũ.& ad huc est grauius pc̃m quod immediate ɔ̃ Deum committitur,sicut infidelitas,blasphemia, & hmõi. In ordine quorũlibet horũ pcõrum,unum peccatũ est grauius altero,ẜm quod est circa aliqd principali⁹, uel minus principale. Et quia[a] peccata habẽt spẽm ex obiectis,dr̃ia grauitatis,quæ attendit̃ penes obiecta,est prima,& principalis,quasi consequẽs spẽm.

*ar.præc.

*q.72.a.3 ad 2.

*concl. m.

D.991.

Ad 1m ergo dđm, ꝙ obiectum etsi sit materia circa quam terminatur actus,habet tñ rõnem finis,ẜm quod intentio agentis fertur in ipsum,ut* sup.dictũ est:forma autem actus moralis dependet ex fine,ut ex superioribus* patet.

*q.75.a.3 ad 2. *q.præ.a. 6 & q.18. ar.6

Ad 2m Dicendũ,ꝙ ex ipsa indebita cõuersione ad aliquod bonũ cõmutabile,seqt̃ur auersio ab incommutabili bono,in qua ꝑficit̃ rõ mali:& iõ oportet, ꝙ scđm diuersitatẽ eorum,quæ pertinent ad cõuersionẽ,sequatur diuersa grauitas malitiæ in peccatis.

Ad 3m Dicendũ, ꝙ omnia obiecta humanorũ actuum habent ordinẽ adinuicem:& ideo oẽs actus humani quodammõ conueniunt in uno genere, secundum quod ordinantur ad ultimum finẽ: & ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

Articvlvs IIII.

Vtrum grauitas peccatorum differat secundum dignitatem uirtutum,quibus opponuntur.

Medina artic.4.

388 porrecta per totum 2.2 q.20. a.5. & q. 116.ar.2. c & q.119 a.3.co.& mal.q.2. art.10.

Ad qvartvm sic proceditur. Videt̃,quod grauitas pcõrũ non differat ẜm dignitatẽ uirtutum, quib. peccata opponũtur,ut.s.maiori uirtuti grau⁹ peccatũ opponatur:quia,ut dr̃ Pro.15. In abũdanti iustitia uirtus maxima ẽ.sicut ãt dicit Dñs Matt. 5. Abundans iustitia cohibet iram: q̃ est minus pc̃m, q̃ homicidium, quod cohibet minor iustitia. ergo maximæ uirtuti opponitur *minimum peccatum.

2 Præt.In 2.eth.*dicitur,ꝙ uirtus est circa difficile,& bonum.ex quo uidetur, quod maior uirtus sit circa magis difficile: sed[b] minus est peccatũ si homo

*c.3.circa fi.to.3.

mo deficiat in magis difficili, q̄ si deficiat in min⁹ dif F
ficili. ergo maiori uirtuti minus pcm̄ opponitur.

3 Præt. Charitas ē maior uirtus, quā fides, & spes, ut dr̄ 1. ad Co. 13. Odium autem quod opponit̄ charitati, est minus peccatum quam infidelitas, uel desperatio, quæ opponuntur fidei, & spei. ergo maiori uirtuti opponitur minus peccatum.

c. 10. ra. a pri. to. 5 SED CONTRA est φ philos. dicit in 8. eth. φ pessimū optimo ɔtrarium ē. optimum āt i moralib. ē maxima uirtus: pessimū āt grauissimum peccatū. ergo maximæ uirtuti opponitur grauissimū peccatum.

RESP. Dicendum, φ uirtuti opponit̄ aliq̄d pc̄m uno quidē mō principr̄, & directe, quod. s. est circa G idē obiectū, nam ɔtraria circa idē sunt: & hoc mō oportet, q̄d maiori uirtuti oppona t̄ graui⁹ peccatū. Sicut. n. ex parte obiecti attēdit̄ maior grauitas pc̄i ita ēt maior dignitas uirtutis. utrunq. n. ex obiecto spēm sortitur, ut ex sup. dictis patet.* unde oportet, q̄d maximæ uirtuti directe ɔtrarietur maximū pec

*q. 60. a. 1 concl. m. catum, quasi maxime ab eo distans in eodē genere, Alio mō pōt considerari oppō uirtutis ad peccatū s̄m quandā extensionē uirtutis cohibētis peccatū. Quanto. n. fuerit uirt⁹ maior, tanto magis elongat hoiem a pcō sibi ɔtrario, ita φ nō solū ipsū peccatū sed ēt inducētia ad peccatū cohibet. Et sic manifm H ē, quod quanto aliqua uirtus fuerit maior, tanto ēt minora peccata cohibet: sicut etiam sanitas quanto

D. 1001 1179. concl. p. fuerit maior, tanto etiam minores discrepantias excludit. & per hunc modum maiori uirtuti minus peccatum opponitur ex parte effectus.

AD 1m ergo dd̄m, φ rō illa procedit de oppōne, q̄ attenditur secundum cohibitionem peccati: sic. n. abundans iustitia etiam minora peccata cohibet.

AD 2m dicendū, φ maiori uirtuti, q̄ est circa bonū magis difficile, ɔtriat̄ directe, peccatū, quod ē circa malū magis difficile. Vtrobiq. n. inuenitur q̄dam eminētia ex hoc, quod oñditur uoluntas ꝓclivior in I bonum, uel in malū ex hoc, φ difficultate nō uincit̄.

AD 3m dicendū, quod charitas non est quicunq; amor, sed amor Dei: unde non opponitur ei, quodcunque odium directe, sed odium Dei, quod est grauissimum peccatorum.

ARTICVLVS V.

Vtrum peccata carnalia sint minoris culpæ, quàm spiritualia. Medina artic. 5.

389 porrecta per totum 2. 2. q. 154 a. 3. & 4. d. 9. a. 3. q. 5 co. & d. 35 q. 1. a. 3. q. 2. ad 3. & uer. q. 25. a. 6. ad 1. & sa. 1. d. 6. fi. AD QVINTVM sic proceditur. Vī φ peccata carnalia non sint minoris culpæ, quam pcā spiritualia. Adulterium* n. grauius peccatum est, quam K furtum. dicitur. n. Prou. 6. Non grandis est culpæ cū q̄s furatus fuerit: qui autem adulter est, ꝓpter cordis inopiam perdet animam suam: sed furtum pertinet ad auaritiam, quæ est peccatum spirituale, adulterium autem ad luxuriam, quæ est peccatum carnale. ergo peccata carnalia sunt maioris culpæ.

2 Præt. Aug. dicit super Leu. quod diabolus maxime gaudet de pcō luxuriæ, & idololatriæ: sed de maiori culpa magis gaudet: ergo cum luxuria sit peccatū carnale, vr̄ quod pcā carnalia sint maximæ culpæ.

Ca. 6. 3 Præt. philosop. probat in 7. eth. q̄d incontinēs ɔcupiscētiæ est turpior, q̄ incontinens iræ: sed ira est peccatum spirituale, s̄m Gre. 31. mor.* concupiscentia autem pertinet ad peccata carnalia. ergo peccatum carnale est grauius, quam peccatum spirituale. *Ca. 31.

SED CONTRA est, φ Gre. dicit, q̄d pcā carnalia sunt minoris culpæ, & maioris infamiæ, q̄ spiritualia. *li. 31. mora. c. 31. & li. 33. c. 11 pa an. me dial. h̄t in sent.

RESPONDEO Dicendum, φ* pcā spūalia sunt maioris culpæ, q̄ pcā carnalia: quod nō est sic itelligēdū quasi quodlibet peccatū spūale sit maioris culpæ quolibet pcō carnali, sed q̄a cōsiderata hac sola drīa spūalitatis, & carnalitatis, grauiora sunt q̄ cętera pcā cæteris parib. cuius rō triplex pōt assignari. *concl. m.

Prima q̄dē ex parte subiecti: nam pcā spūalia pertinēt ad spūm, cui⁹ est ɔuerti ad Deum, & ab eo auerti: pcā uero carnalia cōsummant in delectōne carnalis appetitus, ad quē principaliter pertinet ad bonū corporale cōuerti: & iō peccatū carnale inquantū hmōi plus hēt de ɔuersione, ꝓp quod et est maioris adhæsionis: sed peccatū spūale hēt pl⁹ de auersione ex qua ꝓcedit rō culpæ: & iō peccatum spūale inq̄tum hmōi, est maioris culpæ. Secunda rō pōt sumi ex parte eius, in quē peccat: nā peccatū carnale, in quantum hmōi, est in corpus ꝓprium, quod est minus diligēdum s̄m ordinē charitatis, q̄ Deus & proximus, in quos peccatur per peccata spūalia: & ideo peccata spūalia inquantum hmōi, sunt maiores culpæ. Tertia rō pōt sumi ex parte motiui, quia quanto est grauius impulsiuū ad peccandum, tanto hō minus peccat, ut inf. dicetur.* peccata autem carnalia habent uehementius impulsiuum. i. ipsam concupiscētiam carnis nobis innatam: & ideo peccata spiritualia, inquantum huiusmodi, sunt maioris culpæ. *ar. seq.

AD 1m ergo dd̄m, φ adulteriū nō solū ptinet ad pcm̄ luxuriæ, sed ēt ptinet ad pcm̄ iniustitiæ: & q̄tum ad hoc pōt ad auaritiam reduci, ut gl. dicit ad Eph. 5.* super illud, Ois fornicator, aut immundus, aut auarus: & tunc graui⁹ est adulteriū, quam furtū, quanto homini charior est uxor, quam res possessa. *est gloss. H ct. ibu. lo. to. 5.

AD 2m dd̄m, quod diabolus dr̄ maxime gaudere de pcō luxuriæ, quia est maximæ adhærentiæ, & difficile ab eo homo potest eripi. Insatiabilis est. n. delectabilis appetitus, ut philosop. dicit in 3. ethi. *c. 12. t. 5.

AD 3m dicendum, quod sicut philos. dicit,* Turpi⁹ est esse incontinentem cōcupiscentiæ, quam incōtinentem iræ, quia minus participat de rōne: & s̄m hoc ēr dicit in 3. eth.* quod peccata intemperantię sunt maxime exprobabilia, quia sunt circa illas delectationes, q̄ sunt cōes nobis, & brutis: unde quodammō per ista peccata hō brutalis redditur. & inde est, quod sicut Gre.* dicit, sunt maioris infamiæ. *li. 7. eth. c. 6. *c. 10. a. 6 proca fi. to. 5 *lo. citat. in argu. sed cōtra

ARTICVLVS VI.

Vtrum grauitas peccatorū attendatur secundum cām peccati. Medina ar. 6.

ADSEXTVM sic proceditur. Videt̄, quod grauitas pc̄torū nō attēdatur s̄m pc̄i cām. Quāto. n. pc̄i causa fuerit maior, tanto uehemēti⁹ mouet ad peccandū, & ita difficilius pōt ei resisti: sed pc̄m diminuit ex hoc, q̄d ei difficilius resistitur. hoc. n. ptinet ad infirmitatē peccantis, ut nō facile resistat pc̄tō: pc̄m aūt quod est ex infirmitate, leuius iudicat. nō ergo peccatum hēt grauitatem ex parte suæ causæ. 390 porrecta per totum, 2. 2. q. 148 a. 3. co. & 2. d. 33. in exposi. lit. & mal. q. 3. art. 1. & 10. cor.

2 Præt. Cócupiscétia est gñalis qdá cá pcti, unde dicit gl. super illud Ro. 7.* Ná ꝯcupiscentiá nesciebá, &c. Bona est lex, q dú coucupiscétiam ꝓhibet, oẽ malum prohibet: sed quanto hõ fuerit uictus maiori cócupiscentia, tanto est minus pctm̃. grauitas ergo peccati diminuitur ex magnitudine causę.

3 Præt. Sicut rectitudo rõnis est cá uirtuosi actus, ita defectus rõnis uĩ esse eá peccati: sed defectus rõnis quanto fuerit maior, tanto est minus pctm̃, intantum ꝙ, qui caret usu rõnis, oĩno excusẽt a pctõ, & qui ex ignorantia peccat, leuius peccat. ergo grauitas peccati non augetur ex magnitudine causæ.

SED CONTRA. Multiplicata causa, multiplicatur B effectus. ergo si causa peccati maior fuerit, peccatũ erit grauius.

RESPON. Dicendum, ꝙ in gñe pcti, sicut & in quolibet alio genere, põt accipi duplex cá. Vna, q est ꝑ se, & propria cá pcti, q est ipsa uoluntas peccandi. cóparat. n. ad actũ peccati, sicut arbor ad fructũ, ut dr in gl. super illud Mat. 7.* Non põt arbor bona fructus malos facere: & hmõi cá quanto fuerit maior tanto pctm̃ erit grauius. Quanto. n. uolũtas fuerit maior ad peccandũ, tanto hõ grauius peccat. Aliæ uero cáꝫ pcti accipiunt quasi extrinsece, & remote ex quib. ſ. uoluntas inclinat ad peccandũ: & in his C causis est distinguendũ. Quædam. n. harũ inducunt uoluntaté ad peccandum, ẽm ipsam nãm uoluntatis, sicut finis, quod est proprium obiectũ uolũtatis: & ex tali cá auget pctm̃. Grauius. n. peccat, cuius uolũtas ex intentione prioris finis inclinatur ad peccandũ. Aliæ uero causæ sunt, q inclinant uolũtaté ad peccandũ ꝑter naturam, & ordiné ipsi uoluntatis, q nata est moueri libere ex seipsa ẽm iudiciũ rõnis. unde causæ q diminuũt iudiciũ rõnis, sicut ignorantia: uel q diminuunt liberũ motũ uolũtatis, sicut infirmitas, uel uiolentia, aut metus, aut aliqd hmõi, diminuunt pctm̃ sicut & diminuũt uolũtariũ, D intantũ, ꝙ si actus sit oĩno inuolũtarius, non habet rationem peccati.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ obó illa ꝓcedit de eá mouente extrinseca, q diminuit uolũtariũ, cuius qdé causæ augm diminuit peccatum, ut dictum est*.

AD 2. dd'm, ꝙ si sub cócupiscétia includat ẽt ipse mot' uolũtatis, sic ubi ẽ maior ꝯcupiscẽtia, est maius peccatum. Si uero concupiscentia dicatur passio qdá, q est motus uis cócupiscibilis, sic maior cócupiscentia ꝓcedẽs iudiciũ rõnis, & motũ uolũtatis diminuit pctm̃: qa, q maiori cócupiscentia stimulat' peccat, cadit ex grauiori tẽtatione, uñ minus ei E imputatur. Si uero ꝯcupiscẽtia sic sumpta sequatur iudicium rõnis, & motum uolũtatis, sic ubi ẽ maior cócupiscentia, est maius peccatum. Insurgit. n. interdum maior concupiscentiæ motus ex hoc, quòd uoluntas inefrænate tendit in suum obiectum.

AD 3m dd'm, ꝙ rõ illa ꝓcedit de causa, q cát inuoluntariũ, & hęc diminuit peccatum, ut dictum est.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum circunstantia aggrauet peccatum.

Media ar. 7.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ circunstátia nõ aggrauet pctm̃. Pctm̃. n. habet grauitatem ex sua specie: circunstantia aũt nõ dat speciẽ pctõ cũm sit quoddam accidens eius. ergo grauitas peccati non consideratur ex circunstantia.

2 Præt. Aut circũstantia est mala, aut non. si circunstantia mala est, ipsa ꝑ se causat quãdam ſpẽm mali: si uero nõ sit mala, non hẽt unde augeat malum. ergo circunstantia nullo modo auget peccatum.

3 Pręt. Malitia pcti est ex parte auersionis: sed circũstantiæ consequuntur peccatum ex parte cõuersionis. ergo non augent malitiam peccati.

SED CONTRA est, ꝙ ignorátia circũstantiæ diminuit pctm̃. Qui. n. peccat ex ignorátia circũstantiæ, meret ueniá. ut dr in 3. eth.* hoc át nõ eẽt, nisi circũstátia aggrauaret pctm̃. ergo circũstátia pctm̃ aggrauat.

RESPON. Dicendum, ꝙ unũquodq; ex eodẽ natũ est augeri, ex quo causatur, sicut philos. dicit de habit. uirt. in 2. ethi.* Manifestũ est aũt, ꝙ pctm̃ causat ex defectu alicuius circũstantiæ: ex hoc. n. receditur ab ordine rõnis, ꝙ aliqs in operando non obseruat debitas circũstantias. unde manifestũ est, ꝙ pctm̃ natũ est aggrauari ꝑ circũstantiam. Sed hoc qdem ꝯtingit tripliciter. Vno quidẽ mõ, inqũ circũstátia transfert in aliud genus pcti: sicut pctm̃ fornicõnis ꝯsistit in hoc, ꝙ hõ accedit ad non suam. si át addat hæc circũstantia, ut illa ad quam accedit sit alterius uxor, transfertur iá in aliud genus pcti. ſ. in iniustitiá inquantũ hõ usurpat rẽ alterius: & ẽm hoc adulteriũ est grauius pctm̃, q fornicatio. Aliqñ uero circũstantia non aggrauat peccatũ quasi trahẽs in aliud genus peccati, sed solum quia multiplicat rationem pcti: sicut si prodigus det, qñ non dẽt, & cui non dẽt, multiplicius peccat eodẽ genere pcti, q si solũ det cui non dẽt, & ex hoc ipso pctm̃ fit grau': sicut ẽt ægritudo est grauior, q plures partes corporis inficit. Vñ, & Tull. dicit in* Paradox. ꝙ in patris uita uiolanda, multa peccant. uiolat. n. is, qui ꝓcreauit, q aluit, q erudiuit, qui in sede, ac domo, atq. in rẽpublicam collocauit. Tertio mõ circũstantia aggrauat pctm̃ ex eo, ꝙ auget deformitaté ꝓuenienté ex alia circunstantia, sicut accipere alienũ cõstituit pctm̃ furti: si át addat hæc circũstantia, ut multũ accipiat de alieno, erit pctm̃ grauius, q̃uis accipere multum, uel parum de se non dicat rationem boni, uel mali.

AD PRIMVM ergo Dicẽdum, ꝙ aliqua circunstantia dat speciem actui morali, ut sup. habitum* est, & tamen circunstantia, quæ non dat speciem, põt aggrauare peccatum: quia sicut bonitas rei non solum pensatur ex sua specie, sed ẽt ex aliquo accidẽte: ita malitia actus nõ solũ pensatur ex specie act', sed etiam ex circunstantia.

AD 2m dicendũ, ꝙ utroque modo circunstantia potest aggrauare peccatum. Si. n. sit mala, nõ tamẽ propter hoc oportet quod constituat speciem peccati: potest. n. addere rationem malitiæ in eadẽ specie, ut dictum est: * si aurem non sit mala, potest aggrauare peccatum in ordine ad malitiam alterius circunstantię.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ rõ debet ordinare actum non solum quantum ad obiectum, sed etiam quantũ ad omnes circunstantias: & ideo auersio quædam a regula rõnis attenditur ẽm corruptionem cuiuslibet

circun-

Marginalia: *est Aug. li. 1. cont. Iulia. c. 8. an. med. to. 7. — concl. m. — concl. P — concl. T. — 191 porrecta per totum. — * c. 1. to. 5 me. 10. 5 — * c. 1. & 2. to. 5 — concl. m. — * in Para. 3. cuiusti. é, Aequalia eẽ peccata. — * q. 18. ar. 10. — * in eo. ar.

circunstantię, puta, si aliquis operet quando nō de- F bet, vel ubi nō debet: & huiusmodi auersio sufficit ad rationē mali. hanc autem auersionem a regula rationis, sequitur auersio a Deo, cui debet hō per rectam rationem coniungi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum grauitas peccati augetur secundum maius nocumentum.

AD OCTAVVM sic procedit. G Vr, q grauitas peccati non augeat ẽm maius nocumentum. Nocumētum.n. est quidā euētus consequens actū pcī: sed euent᷒ sequens non addit ad bonitatē, uel malitiā actus, ut su.dictū᷒ est. ergo peccatum non aggrauatur propter maius nocumentum.

2 Præt. Nocumētū maxime inuenit in pcis, q̄ sunt ɔtra proximū, qa sibiipsi nemo uult nocere: Deo aūt nemo pōt nocere, ẽm il- H lud Iob 35. Si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies ɔtra illū? Homini, q est similis tibi nocebit impietas tua. si ergo peccatū aggrauaret pp maius nocumentum, sequeretur, q pc̄m quo quis peccat in proximū, esset grauius pcō, quo quis peccat in Deum, uel in seipsum.

3 Præt. Maius nocumentū infert alicui, cum priuatur uita gratię, q̄ cū priuatur uita naturæ: qa ui- I ta gratiæ est melior q̄ uita naturę, intantum, q hō det uitam naturæ ɔtemnere, ne āmittat uitā gratiæ: sed hō, qui inducit aliquā mulierē ad fornicandū, quantū est de se, priuat eam uita gratiæ, inducens eam ad pc̄m mortale. si ergo peccatū eēt grauius pp maius nocumentū, sequeret q simplex fornicator graui᷒ peccaret, q̄ homicida: q est manifeste falsū. non ergo peccatū est gra- K uius pp maius nocumentum.

SED CONTRA est, qd Augu. di cit in 3. de li. arb. Quia uitium naturæ aduersatur, tm̄ additur malitiæ uitiorū, quantum integritas naturarū minuit: sed diminutio integritatis naturæ est nocumētum. ergo tanto grauius ē peccatū, quanto maius est nocumētū.

RESP. dicendū, q nocumentū tripliciter se hr̄e pōt ad peccatū. Quādoq.n. nocumentum quod prouenit ex pcō, est præuisū, & intentū: sicut cū aliqs aliqd operat aīo nocendi alteri, ut homicida, uel fur. & tunc directe quātitas nocumēti adauget grauitatē pcī, quia tunc nocumētū est p se obiectū pcī. Qnq; aūt nocumētū est pūisum, sed non intentū: sicut cū aliquis transiēs p agrū, ut ɔpendiosi᷒ uadat ad fornicandū, infert nocumētū his, q̄ sunt seminata in agro, sciēter licet nō aīo nocēdi: & sic pōt quantitas nocumenti aggrauat peccatū, sed indirecte, inquantū s. ex uoluntate multū inclinata ad peccandū pcedit, q aliqs non ptermittat facere damnū sibi, uel alii, qd simplr non uellet. Qnque aūt nocumentū, nec est pūisum, nec intētū: & tunc si p accidens se hēat ad peccatū, non aggrauat pc̄m directe, sed pp negligentiam cōsiderandi nocumenta, q̄ ɔsequi possent, imputantur hoī ad pœnam mala quę eueniunt præter eius intentionē, si dabat operam rei illicitæ. ¶ Si uero nocumentū p se sequatur ex actu pcī, licet non sit intentū, nec pūisum, directe peccatū aggrauat, qa q̄cumque p se consequunt ad peccatū ptinet quodammō ad ipsam peccati specie᷒, puta, si aliquis publice fornicetur, sequit scandalum plurimorū, qd quamuis ipse non intendat, nec forte pręuideat directe, per hoc aggrauat peccatū aliter tamen nr̄ se habere circa nocumentum pœnale, quod incurrit ipse, qui peccat. Hmōi aūt nocumentum si per accidens se habeat ad actum peccati, & non sit præuisum, nec intentum, non aggrauat peccatum, neque sequtur maiorem grauitatē peccati: sicut si aliquis currēs ad occidendum, impingat, & lædat sibi pedem. Si uero tale nocumentū per se consequat ad actū peccati, licet forte nec sit pūisum, nec intētū, tunc maius nocumentum non facit grauius peccatum: sed econuerso grauius peccatum inducit graui᷒ nocumētū: sicut aliqs infidelis, qui nihil audiuit de pœnis inferni, grauiorem pænam in inferno patiet pro peccato homicidii, q̄ pro peccato furti. quia.n. hoc nec intendit, nec præuidit, non aggrauatur ex hoc peccatū. sicut contingit circa fidelem, qui ex hoc ipso uidetur peccare grauius, q maiores pœnas contemnit, ut impleat uoluntatem peccati, sed grauitas huiusmodi nocumenti solum causatur ex grauitate peccati.

SVPER QVÆST. LXXIII.

ART. VIII.

Medina ar. 8.

392

Porrecta per totum

IN ar. 8. eiusd. 73. q. dubium occurrit ex multis inter rn̄sio. ad 1m, & mēbra distōnis in corpore art. pcurans in primis consensū fornicatiōis, ita intendit nocumentū, sicut fur, quia aut est sermo de p se primo intento tm̄, aut d primo, & necessario consequente. Si de per se primo tm̄, & fur non intendit nocumentū sed utilitati suę cōsulere, sicut ille delectōni. Si de utroq; manifestum est, q suadens alicui fornicari intēdit consequēter nocumentū spūalis mortis illius. Non pōt deinde negari, quin nocumentū tale sit pūisū ab hmōi, sicut nocumentū illatū seminibus a transeunte per agrum: qd tñ aggrauare dr̄ in secūdo mēbro. immo sicut nocumētū p se consequēs ex actu peccati, qd directe pc̄m aggrauat, ut in 2. part. 3. mēbri dr̄. ergo. Est præterea secunda rōn in eadem resp. assignata contraria nunc ultimo allato mēbro distōnis in corpore, ubi dr̄, quod quæcunque p se sequuntur ad pc̄m, ptinent quodammō ad ipsam spēm peccati, & propterea directe aggrauant pc̄m & intendit author etiā de consequentib. non efficaciter, sed sufficienter, quantū est ex parte agentis, ut patet in exemplo de scādalo. Si.n. hoc est uerum sequitur, q procurans fornicationē aggrauetur directe ex morte spūali alterius, quoniā per se consequit ad eius pc̄m sufficienter, quantum est ex parte procurātis, quā uis non efficaciter. Et si mors illa spūalis non imputatur pcuratori tali, quō scāda lum non præuisum, nec intentum, imputabitur fornicanti publicè?

2.2.q.34 ar.4 & q. 73.a.3.c. & q.74 a.2.co. & q.154.a.4 & mal.q. a.2.co.

*q.10.a.5

*c.14. cir. fi. to.1.

¶ Ad euidentiā horum sciendū est, q ut ex præced. arti. patet, grauitas peccati ē duplex, quædā substantialis, & ista attēditur penes p se primo obiectū: & quædā circa substantiā, & hæc est multiplex. nam quædam cōsequitur directe ad pc̄m, quædam indirecte, quædam superuenit, quædam comitatur, & aliis breuiter modis accidens grauitas uariatur, sicut cætera accidētia. In proposito āt, quia argm̄ 1m inferebat, q si nocumentū maius aggrauaret, q fornicator pcurādo grauius peccaret, quā homicida. argm̄ peccat a grauitate ad grauitatem substantialem: stat.n. qd peccatū inferat maius nocumētum non substantialiter, & sit minus graue substantialiter, & sic est in proposito: quia fornicatio ēt pcurata substantialiter nō respicit nocumentū, homicida āt sic. unde ad primā obiectionē dr̄, quod sermo est de per se prima intētio a peccante ut sic, qd est obiectum, unde cōstituitur in spē, & substantiali grauitate peccatū: unde per se primo intentū furis ut sic, non est utilitas pꝓpria, licet hæc sit primaria intētio hoīs, q̄ furatur, sed ē res aliena: sicut adulterii mulier aliena. ubi manifeste patet damnū, uel iniuriā alterius cadere sub primaria intētione peccātis, quā directū᷒, & grauius sub-

concl. m.

concl. p

concl. T.

intentione furis caderet nocumentũ, si non ob propriam utilitatẽ, sed solũ ut noceat alteri in bonis huiuſmodi fureſur. tũc. n. vndique nocumentũ plenum eſt furtum, non ſic autẽ eſt de hoc fornicatio: quoniam obiectum eius. vñ hẽt ſpeciem, & ſubſtantialẽ grauitatẽ, eſt mulier, nõ ſua, trahenda ad voluntarium coitum extra matrimonium ubi patet non intendi tñ ab hoĩe quærente delectationem, q̃ à peccante quærente eandem in nõ ſua nocumentum ſpũale mortis. Verum tñ eſt, q; ſi talis intẽderet iõ mulierem ad fornicationẽ prouocare, ut peccaret mortaliter, quã grauius peccaret, q̃ homicida quia obiectũ talis eſſet ipſum nocumẽtũ mortis ſpũalis illius nec hoc eſſet pctm̃ fornicationis, ſed eſſet pctm̃ odij, uel ſcandali actiui directe oppoſitũ charitati, qua amamus uitam ſpũalem proximi, & procuramus iſtam & ille eſſet ſicut qui fornicat, ut occidat.

* q. 20. ar. 5.

* ar. 3. huius queſt.

¶ Ad ſecundum uero di. q; nocumentum ſpũalis mortis in procurante fornicationẽ eſt præuiſum non minus q̃ nocumentum feminum in caſu poſito. & cõcedo quod non minus aggrauat q̃ illud: ſed ſicut illud non pertinet ad ſpeciẽ peccati, nec mutat illã, quia eſt præter intentionem: ita nec hoc. & conceditur nihilo minus, q; nocumentum ſpiritualis mortis in hoc caſu per ſe conſequitur ad actũ peccati non minus, q̃ ſcandalum ad fornicationem publicẽ: ac p hoc qd directe aggrauat tale pctm̃, nõ tñ dat, aut mutat ſpeciem nec hic, nec ibi quia eſt præter intentionem, ſed eſt effectus p ſe conſequens utrobique. Ad ultimã inſtantiam dr̃, q; ibi allata oĩa ſunt bñ dicta & ut iam patet, concedendum eſt, q; pctm̃ procurantis eſt grauius directe ex illo iõ nocumento, q̃ ſi fornicatus fuiſſet abſq; inductione illi⁹: nec hn̄ius oppoſitũ dr̃ in lr̃a ſed cõparãdo ipſum

193 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 61. ar. 2 ad 3. & a. 8. co. & q. 65. artic. 4. & 5. q. 80. ar. 5 cor. Et r. d. 20. a 2 a co. Et op. 3. ca. 238. Et Pſal. 32. Et Ro. 2. lec. 2. Et 1. cor. 10. lec. 7.

Ad primum ergo dicendũ, q; ſicut ẽt ſupradictum eſt, * cum de bonitate & malitia exteriorũ actuũ ageret, euentus ſequẽs ſi ſit præuiſus, & intentus, addit ad bonitatem uel malitiam actus.

Ad 2m dicendum, q; quãuis nocumentum aggrauet pctm̃, non tñ ſequitur q; ex ſolo nocumẽto pctm̃ aggrauet: quinimo pctm̃ per ſe eſt grauius p̃p inordinationem, ut ſupradictum eſt. * vñ, & ipſum nocumentum aggrauat pctm̃, inquantum facit actum eſſe magis inordinatũ. vñ non ſequit̃, q; ſi nocumẽtũ maxime habeat locũ in peccatis, q̃ ſunt cõ proximũ, q; illa pctã ſunt grauiſſima: q̃a multo maior inordinatio inuenit̃ in peccatis, q̃ ſunt cõ Deũ, & in quibuſdã eorum, q̃ ſunt cõtra ſeipſum. Et tñ põt dici q; etſi Deo nullus poſſit nocere quantũ ad eius ſubſtantiam: põt tñ nocumentũ attentare in his, q̃ Dei ſunt, ſicut extirpando fidem, uiolando ſacra, q̃ ſunt peccata grauiſſima. Sibi ẽt aliquis q̃nq; ſcienter, & uiolenter infert nocumentum ſicut patet in his, qui ſe interimũt, licet finaliter hoc referãt ad aliquod bonum apparens, puta, ad hoc q; liberẽtur ab aliqua anguſtia.

Ad 3m dicendũ, q; illa rõ nõ ſequitur p̃p duo. Primo quidẽ, quia homicida Intendit directe nocumẽtũ proximi fornicator aũt qui prouocat mulierẽ, non intendit nocumentũ, ſed delectationem. Scd̃o, quia homicida eſt per ſe, & ſufficiens cã corporalis mortis: ſpũalis aũt mortis nullꝰ põt eſſe alteri cã p ſe, & ſufficiẽs: q̃a nullus ſpũaliter moritur niſi p̃pria uolũtate peccãdo.

Articulus IX.

Vtrum peccatum aggrauetur ratione perſonæ, in quam peccatur.

Medina art. 9.

Ad nonum ſic p̃cedit. Vr̃ q; p̃p conditionem perſonæ, in quam peccatur, pctm̃ nõ aggrauetur. Si. n. hoc eſſet, maxime aggrauaret̃ ex hoc, q; aliqs peccat in aliquem uirum iuſtũ, & ſanctũ ſed ex hoc non aggrauatur pctm̃. b minus. n. lædit ex iniuria illata uirtuoſus, qui æqua nimiter tolerat, q̃ alij qui ẽt interius ſcandalizati lædunt. ergo conditio perſonæ, in quam peccat non aggrauat peccatum.

¶ 2 Præt. Si conditio perſonæ aggrauaret pctm̃, maxime aggrauaretur ex p̃pinquitate: q̃a ſicut Tullius dicit in Paradoxis, * In ſeruo necando ſemel peccat in patris uita uiolãda multa peccantur: ſed p̃pinquitas pſonæ, in quam peccat, nõ vr̃ aggrauare pctm̃: quia unuſquiſq; ſibiipſi maxime eſt propinquus, & tñ minus peccat, qui aliquod b damnum ſibi infert, q̃ ſi inferret alteri, puta, ſi occideret equũ ſuum q̃ ſi occideret equum alterius, ut patet per Philoſophum in 5. Eth. * ergo propinquitas perſonæ non aggrauat peccatum.

¶ 3 Præt. Conditio pſonæ peccãtis p̃cipue aggrauat pctm̃ rõne dignitatis, uel ſcientiæ, ſm illud Sap. 6. Potentes potenter tormẽta patientur. Et Luc. 12 Seruus ſciens uoluntatem dñi, & nõ faciens, plagis vapulabit multis. ergo pari rõne ex parte pſonæ in quã peccatur, magis aggrauaret pctm̃ dignitas, aut ſcientiæ pſonæ i quã peccatur: ſed nõ vr̃ grauius peccare, q̃ facit iniuria perſonæ ditiori, uel potentiori, q̃ alicui pauperi, quia b non eſt perſonarũ acceptio apud Deum, ſecundum cuius iudicium grauitas peccati penſatur. ergo conditio perſonæ in quam peccatur non aggrauat peccatum.

Sed contra eſt, quod in ſacra Scriptura ſpecialiter uituperatur pctm̃, quod contra ſeruos Dei cõmittitur: ſicut dr̃ 3. Reg. 19. Altaria tua deſtruxerũt & prophetas tuos occiderunt gladio. Vituperat̃ ẽt maxime pctm̃ cõmiſſum in perſonas propinquas, ſm illud Mich. 7. Filius contumeliam facit patri filia conſurgit aduerſus matrem ſuam. Vituperatur etiam ſpecialiter peccatum, quod committitur in perſonas in dignitate conſtitutas, ut patet Iob. 34. Qui dicit regi Apoſtata, qui uocat duces impios. ergo conditio perſonæ in quam peccatur, aggrauat peccatum.

Respondeo Dicendum, quòd perſona, in quam peccatur, eſt quodammodo obiectum peccati. Dictum eſt autẽ ſupra, * q; prima grauitas peccati attenditur ex parte obiecti, ex quo quidem tanto attenditur grauitas in peccato, quanto obiectum eius eſt principalior finis. Fines autem principales humanorum actuum ſunt Deus ipſe, homo, & proximus. quicquid enim facimus propter aliquod horum facimus, quamuis etiam horum trium ſub unum ſub altero ordinetur. Põt igitur * ex parte horum trium conſiderari maior, uel minor grauitas in peccato ſecundum conditionem perſonæ, in quem peccatur. n Primo quidem ex parte

* ar. 3. huius queſt.

* excel. m

ad homicidiũ quantũ ad nocumentum illatum, author dicit duas drĩas. Prima quo ad actũ interiorem & ſpeciẽ ac grauitatem ſubſtantialẽ. ſ. q; homicida intendit p ſe primo mortẽ corporalem: hæc aũt nõ ſic ſe hẽt ad mortẽ ſpũalem. Scd̃a eſt quo ad actum exteriorem, q; actus exterior homicidæ eſt cã p ſe ſufficiens efficaciter mortis corporalis: actus aũt exterior illius nõ eſt p ſe ſufficiens ſcd̃m efficaciã. Nec putes hanc ſcd̃m drĩam eſſe p accidens, ſed memento ſuperioris tractatus de duplici bonitate, & malitia actꝰ interioris, & exterioris, ſcilicet ex fine, & ſcd̃m ſe &c. & uidebis q; homicidiũ quantum ad malitiã actꝰ exterioris ſcd̃m ſe, & quantũ ad actum intentionis, probatum eſt grauius, nec in aliquo cõtradictum eſt corpore articuli huius.

¶ In ar. 9 & 10. eiuſdẽ q. 73. nihil ſcribendũ occurrit.

* In Para. 3. cuiuſci ſulus eſt. æqualia eſſe uitia, a medio, illius.

* Cap. vlt. a medio, to. 5.

parte Dei, cui tanto magis aliquis hõ coniungitur quanto est uirtuosior, uel Deo sacratior: & iõ iniuria tali psonæ illata magis redundat in Deum, sm illud Zach. 2. Qui uos tetigit, tangit pupillã oculi mei. Vñ pc̃tm̃ fit grauius ex hoc ꝙ peccatur in pso nam magis Deo coniunctã, uel rõne uirtutis, uel rõne officij. Ex parte ẽt suiipsius manifestum, est ꝙ tanto aliquis grauius peccat, quanto aliquis magis in coniunctam psonam seu naturali necessitudine, seu beneficijs, seu quacumq; coniunctione peccauerit: quia vr̃ in seipsum magis peccare, & pro tãto grauius peccat sm illud Eccles. 14. Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Ex parte uero proximi, G tanto grauius peccatur, quanto pc̃tm̃ plures tãgit: & iõ pc̃tm̃ quod fit in psonam publicã, puta regẽ, uel principẽ, qui gerit psonam totius multitudinis est grauius q̃ peccatum quod cõmittitur ꝯ unã pso nam priuatã. vñ specialiter dr̃ Exo. 22. Principi po puli tui non maledices. Et similiter iniuria, q̃ fit alicui famosæ personæ vr̃, esse grauior ex hoc, ꝙ in scandalũ, & in turbationem plurimorum redũdat.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ ille, qui infert iniuriã uirtuoso, quãtũ est in se, turbat eũ & interius, & exterius: & sed ꝙ iste interius nõ turbeṫ, ꝯtingit ex eius bonitate, q̃ nõ diminuit peccatũ iniuriãtis. H

Ad 2m dicendũ, ꝙ nocumentum, quod quis sibi ipsi infert in his, q̃ subsunt dño propriæ uoluntatis sicut in rebus possessi, hẽt minus de pc̃tõ q̃ si alteri inferatur, quia propria uoluntate hoc agit: sed in his, quæ non subduntur dñio uoluntatis, sicut sunt naturalia, & spiritualia bona, est grauius pc̃tm̃ nocumentum sibiipsi inferre. grauius. n. peccat qui occidit seipsum, q̃ qui occidit alterum. Sed quia res ꝓpinquiorum nostrorum non subdunt r uoluntatis nostræ dominio, non procedit ratio quantum ad nocumenta rebus illorum illata, ꝙ circa ea minus peccetur, nisi forte uelint, uel ratum habeant. I

Ad 3m dicendum, ꝙ non est acceptio personarum, si Deus grauius punit peccãtem contra excellentiores personas: hoc enim fit propter hoc, quòd hoc redundat in plurimum nocumentum.

Articvlvs X.

394 Porrecta per totum. *Vtrum magnitudo personæ peccantis aggrauet peccatum.* *Medina art. 10.*

Inf. q. 89. ar. 3. & 5. cor. et q. 102. ar. 1. ad 11. et 2. 2. q. 100. ar. 1. ad 7 Et Mal q. 7. art. 10 ad 5. Et Psal. 24.

AD decimvm sic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ magnitudo personæ peccantis non aggrauet pc̃tm̃. Homo. n. maxime redditur magnus ex hoc ꝙ Deo adhæret, sm illud Eccles. 25. Quàm magnus est qui inuenit sapientiã, scientiã? sed non est sup timentẽ Deũ: sed K quanto aliquis magis Deo adhæret, tãto minus imputatur ei aliqd ad pc̃tm̃. Dr̃. n. 2. Paral. 30. Dñs bonus propitiabatur cunctis, qui in toto corde requirunt dñum Deum patrum suorum: & non imputabitur eis, ꝙ minus h sanctificati sunt ergo peccatũ. non aggrauat ex magnitudine personæ peccantis.

¶ 2 Præt. Non est personarum acceptio apud Deũ, ut dr̃ Rom. 2. ergo non magis punit pro uno, & eo dem peccato h unum, quàm alium. nõ ergo aggrauatur peccatum ex magnitudine personæ peccantis.

¶ 3 Præt. Nullus debet ex h bono incõmodũ reportare: reportaret autem si id, quod agit, magnus impu F taretur ad culpam. ergo propter magnitudinẽ per sonæ peccantis non aggrauatur peccatum.

Sed contra est, quod Isid. dicit in 2. de summo bono, * Tanto maius cognoscitur peccatum esse, quanto maior qui peccat, habetur. *Ca. 19. in fin.

Respon. Dicendum, ꝙ duplex est pc̃tm̃. Quoddã . n. ex subreptione proueniens ꝑ infirmitatẽ humanæ naturę: & m tale pc̃tm̃ minus imputatur ei q̃ est maior in uirtute, n eo, ꝙ minus negligit hmõi pc̃tã reprimere, q̃ tñ oĩno subterfugere infirmitas humana non finit. alia uero pc̃tã sunt ex deliberatione procedentia, & o ista pc̃tã tanto magis alicui imputãtur quãto maior est: q & hoc põt esse ꝑ quatuor. Primo qdẽ, q̃a facilius pñt resistere pc̃tõ maiores, puta, qui excedunt in scientia, & uirtute. vñ Dñs dicit Luc. 12. ꝙ seruus sciens uoluntatem dñi sui, & nõ faciens, plagis uapulabit multis. Scd̃o ꝑ ingratitudinem, quia omne bonum, quo aliqs magnificatur, est Dei beneficium, cui hõ fit ingratus peccando: & quãtum ad hoc q̃libet maioritas ẽt in temporalibus bonis, pc̃tm̃ aggrauat, sm illud Sap. 6. Potentes potenter tormẽta patientur. Tertio ꝑ spẽlem repugnantiam actus pc̃ti ad magnitudinẽ psonæ, sicut si princeps iustitiam uiolet, qui ponit iustitiæ custos: & si sacerdos fornicetur, qui castitatem uouit. Quarto ꝑ exẽplum, siue scandalũ: q̃a ut Greg. * dicit in Pastorali, In exemplum culpa uehementer extendit, qñ pro reuerentia gradus peccator honoratur: ad plurium ẽt notitiam pueniunt pc̃tã magnorum, & magis hoĩes ea indigne ferunt.

concl. m

concl. p

*Par. 1. c. 2. à medio.

Ad primum ergo dicendum, quòd authoritas illa loquitur de his, quæ per subreptionem infirmitatis humanæ negligenter aguntur.

Ad 2m dicendum, ꝙ Deus non accipit personas si maiores plus punit: quia ipsorum maioritas facit ad grauitatem peccati, ut dictum est. * *In corp. art.

Ad 3m dicendũ, ꝙ homo magnus non reportat incõmodũ ex bono qd̃ hẽt, sed ex malo usu illius.

QVAESTIO LXXIIII.

De subiecto peccatorum, in decem articulos diuisa.

DEinde considerandum est de subiecto uitiorum, siue peccatorum.

Et Circa hoc quærunt decem.

¶ Primo, Vtrum uoluntas possit esse subiectum peccati.

¶ Secũdo, Vtrum uoluntas sola sit peccati subiectum.

¶ Tertio, Vtrum sensualitas possit esse subiectum peccati.

¶ Quarto, Vtrum possit esse subiectum peccati mortalis.

¶ Quinto, Vtrum ratio possit esse subiectum peccati.

¶ Sexto, Vtrũ delectatio morosa uel non morosa sit in rõne inferiori, sicut in subiecto.

¶ Septimo, Vtrum pc̃tm̃ con-

SVPER Q. LXXIIII. ART. I.

Egid. 2. sd. 39. q. 1. a. 1 *Ric. d. 39 q. 2.* *Medina art. 1.*

IN ar. 1. dubium est de illa propositione, Omnes actus sunt actus immanentes. Hæc. n. ꝓpositio destruere vr̃ doctrinam superinsdatã de bonitate, & malitia morali actuũ exteriorũ, & veritatem, quã conti nue sonamus, dũ percussiones, homicidia & alia huiusmodi actus morales, & malos dicimus.

¶ Ad hoc dr̃. quòd p̃sens propositio nec ueritati nec doctrinę autoris contrariatur. sed est uera formaliter intellecta Ad cuius euidẽtiã sciendũ est.

est, quod cum subiectum moralitatis sit actus uoluntarius, oportet actum inquantum uoluntarium sumi, cum sumitur inquantum moralis: ac per hoc ex negatione uoluntarij optime infertur negatio formalis actus eius. aut uoluntarius actus exterior, puta mala percussio, à plurib. censetur principijs subordinatis, puta uolūtate irascibili, & manu, si cōparatur ad manū nō est ab ea ut uolūtarius actus, quia manus nō est secundum se principium aliquo modo liberum sed subest imperio seruiliter. si cōparatur ad irascibilē, sic est ab ea, ut uolūtarius actus imperatus: quia irascibilis subest imperio ciuiliter. si cōparatur ad uolūtatē, sic est ab ea, ut actus uolūtarius quodammodo elicitur, ut patebit. Quia ergo nullus actus exterior, ut est à principio uñ est, ut actio trāsiens exit ab eo sub rōne uolūtarij, consequens est quod nec exeat ab eodē sub rōne moralis, consequēter nulla actio trāsiens ut sic, puta sit uolūtaria, aut moralis, sed ut substat actioni alicui immanenti liberae, & propterea in litera dr, quod oēs actus morales siue boni, siue mali sunt immanentes &c. esse manifestat formalis effectus. actibus.n. moralibus bonis soli operantes sūt in seipsis boni, & mali sunt in seipsis mali, cuius oppositū accidit in transeuntibus: quoniam acta bene, uel male disponunt bonis, uel malis actionib. trāseuntibus, ut patet in ędificatione pictura, sculptura. Ad sōaes aūt i oppositū dr, quod actus exteriores dicūtur, boni, uel mali moraliter, ut subsunt alicui actui immanēti, & nō aliter: quod patet ex hoc, quod nō nisi inquantum induunt rōnē uolūtarij, boni, uel mali moraliter sunt, & dicuntur. Cōstat nanq; uolitum actū immanē tē uoluntatis afferre. cum hoc isti stat, quod hmōi actus uolūtarij sunt secundum se mali, aliter quam actus interiores ut superius dictū fuit. Nihil.n. obstat magis ratio actus immanenus, quàm uolūtarij, quod superius discussum est.

395 *Porrecta per totum.* 4.d. 18.q. 1.art.2.q. 3.ad 2. Et 3. contra c.109. & Et. Mal. q.7.ar.1. ad 16. Et Mat. r.5. *c.4. par. 4 ubiquatulum ante fin. Et Aug. li.3. de li.arb. ca.17. to. 1.

*Tex. 70.

†cap. 10. & 11. to. 6.

*Lib. 3. c. 9. circa med. to.1.

*q.71. ar. 5. & 6.

†tex. 18. tom.2.

¶In eodem articulo. 8. q.74. diligenter aduerte, quòd ex hoc articulo, ut testatur responsio ad primum in articulo sexto huius quæstionis, habes non solum quòd peccatum est subiectiue in A uoluntate, sed quod oē peccatū est subiectiue in uoluntate. Ea hoc namq; loco habes, quòd oē peccatū est actus immanens, & à uoluntate. & consequenter in uolūtate, quia oīs actus immanēs est in eo, à quo est. Et quoniam in secūdo artic. determinatur, quod nō sola uolūtas est subiectū peccati, sed plures aliæ potentiæ sunt subiectæ peccatis, ut in sequentib. patet articulis, nosse debes, quod nō incōueniens idē peccatū esse in plurib. subiectiue secundum diuersa, sicut pōt diuersimode esse à pluribus paria namq; in actionib. immanentib. sūt esse in, & esse ab operante. Cum.n. in oī peccato concurrat actio uolūtatis positiue, uel priuatiue, oportet oē peccatū rōne huius esse in uoluntate: cū et peccatū quāq; sit actus alienius potentiæ sub imperio uoluntatis, ut male diligere, male irasci, male concupiscere, oportet peccatum secundum illum actū esse in illa potentia elicitiua illius actus. Etsi contingat ad eūdem actum malum concurrere tres potētias defectuose, puta uoluntatem, rōnē, & cōcupiscibilem, illud peccatum subiectiue secundum diuersa erit in tribus: & quoniam quāque assignatur pro subiecto proximum elicitiuū actus, quāq; primum mouens, quāq; primum dirigens: ideo diligens lector discernat dicendi rōnem, ubi diuersitatem inuenire contingat de subiecto alicuius peccati, & non damnet, sed exponat.

*q.1.ar.1. & q.18.a. 6.

D. 395. concl.

sensus in actū sit in superiori ratione, sicut in subiecto.

¶Octauo, Vtrū rō iferior possit eē subiectū peccati moralis.

¶Nono, Vtrū ratio superior possit esse subiectū pcti uenialis.

¶Decimo, Vtrum in rōne superiori possit esse peccatū ueniale circa proprium obiectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uoluntas sit subiectū peccati.

AD PRIMVM sic procedit. Vr quod uoluntas nō possit esse subiectū peccati. Dicit.n. Dion. in 4.ca. de diui. nomi.† quod malū est pter uoluntatē, & intētionē sed peccatū hēt rōnē mali. ergo pctm nō pōt esse in uoluntate.

¶2 Præt. Voluntas est boni, uel apparentis boni. ex hoc aūt quod uoluntas uult bonū, nō peccat: hoc aūt quod uult apparens bonū, quod non est uere bonū, magis ptinere vr ad defectum uirtutis apprehensiuæ, quam ad defectum uoluntatis. ergo peccatum nullo modo est in uoluntate.

¶3 Præt. Non pōt esse idē subiectū peccati, & cā efficiens, & materialis non incidunt in idē, ut dr in 2. Physi.* sed uolūtas est cā efficiens peccati. Prima.n. cā peccandi est uoluntas, ut Aug. dicit in lib. †de duabus animabus. ergo non est subiectum peccati.

SED CONTRA est, quod Augu. dicit in lib.* Retract. quod uoluntas est qua peccatr, & recte uiuitur.

RESP. Dicendū, quod peccatum quidā actus est, sicut s. dictum est.* Actuum aūt quidā transeūt in exteriorem materiam, ut urere, & secare: & hmōi actus habent pro materia, & subiecto id, in quod trāsit actio sicut Philosoh. dicit in 3. Physic.† quod motus est actus mobilis à mouēte. Quidā uero actus sunt nō transeuntes in exteriorē materiā, sed manētes i agēte: sicut appetere & cognoscere*: & tales act^a sūt oēs actus morales siue sint act^a uirtutū, siue peccatorum. unde oportet quod propriū subiectum actus peccati sit potentia, quæ est principium actus. Cum aūt pro priū sit actuum moraliū, quod sint uoluntarii, ut s. habitum est*, sequitur quod uoluntas, quæ est principium actuū uolūtariorū siue bonorū, siue malorū, quę sunt peccata, sit principiū peccatorum: & iō sequitur, quod m peccatū sit in uoluntate sicut in subiecto n.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod malum dr esse pter uoluntatem quia uoluntas non tendit in ipsum sub rōne mali: sed quia aliquod malum est apparens bonum: iō uoluntas aliquando appetit aliquod malum, & secundum hoc peccatum est in uoluntate.

AD 2m dicendū, quod si defect^a apprehensiuę uirtutis nullo mō subiaceret uoluntati, non esset peccatū nec in uoluntate, nec in apprehēsiua uirtute: sicut patet in his, qui hēnt ignorantia inuincibilem. & iō relinquitur, quod etiam defectus apprehēsiuę uirtutis subiacens uoluntati, deputetur in peccatum.

AD 3m dicendum, quod ratio illa procedit in caussis efficientib. quarum actiones transeunt in materiam exteriorem, & quæ non mouent se, sed alia, cuius cōtrarium est in uoluntate. unde ratio non sequitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sola uoluntas sit subiectum peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sola uoluntas sit subiectum peccati. Dicit etiā Augustinus in libro de duabus animabus*, quod non nisi uoluntate peccatr: sed peccatū est sicut in subiecto in potentia qua peccatur. ergo sola uoluntas est subiectum peccati.

SVPER Q. LXXIIII. ART. II.

Egi. d.2. s.d.39.q.1. artic.1.
Ric d.39.q.2.
Medina ar.2.

IN artic. secundo eiusdem 74. quæstionis aduerte, quod hinc patet apud authorem, actus aliarū potentiarum, quæ sunt principia actuū uoluntariorū ut sic, esse quandoque peccata formaliter: ita quòd actus uoluntatis est primo malus formaliter, actus aūt aliarum etiam formaliter mali, sed nō primo, sed secundario. & hoc ex ratione l tertia probatur: quia actus immanens uoluntarius inordinatus est formaliter malus, & ex subiecto simul, & principio: quia principium talis actus est subiectum peccati.

396 *Porrecta per totum.* Inf. ar.3. cor. & q. 83.a.1.co. Et.2. dis. 44. in expolit. ad 2. Et mal. q.2.ar.2. & 3.

*Cap. 10. à medio. tom.6.

¶2 Præt. Peccatū est qd̄dam ma lū contra rōnem: sed h bonū, & malum ad rōnē pertinēs, est ob iectū solius uoluntatis. ergo sola uolūtas est subiectū peccati.
¶3 Præt. Oē peccatū est act° uoluntarius: qa ut dicit Aug. in lib. de li. ar. †Peccatū adeo est uolūtariū, φ si nō sit uoluntariū, nō est peccatū: sed actus aliarū uiriū non sunt uoluntarij, nisi inquantū illæh uires mouent à uolūtate. hoc aūt nō sufficit adhoc φ sint subiectū peccati, qa ẽm hoc ẽt h mēbra exteriora, q̄ mouent à uolūtate, essent subiectū peccati, qd̄ patet esse falsū. ergo sola uolūtas ẽ subiectū peccati.

SED CONTRA. Peccatū virtuti cōtrariat̃, ɔ̃ria aūt sūt circa idem: sed aliæ ẽt uires aīæ pter uoluntatē, sunt subiecta uirtutū, ut supra dictū est*. ergo nō sola uolūtas ẽ subiectū peccati.

*q 56.

RESP. Dicendū, φ sicut (ex pdictis patet*.) Oē φ est principiū uoluntarij actus, est subiectū peccati: actus aūt uoluntarij dicunt̃ non solū illi, q eliciū tur à uoluntate: sed ẽt illi, qui à uoluntate imperan tur, ut s̄. dictum est*, cū de uoluntario agereť. unde m non solū uolūtas pōt esse subiectū peccati, sed oēs illæ potentiæ q̄ possunt moueri ad suos actus, uel ab eis reprimi p uoluntatē*. & eædē ẽt potentiæ sunt subiecta habituū moraliū bonorum, uel malorum, quia eiusdē est actus, & habitus.

*Art. pce. *q. 6. artl. 4. concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, φ non peccatur nisi uoluntate, sicut primo mouente, alijs autem potentijs peccatur sicut ab ea motis.

AD 2m dicendū, φ bonū, & malū pertinent ad uoluntatē sicut per se obiecta ipsius: sed aliæ potētiæ habent aliqđ determinatum bonū, & malum, rōne cuius pōtin eis esse, & uirtus, & uitium, & peccatum, sc̃dm φ participant uoluntate, & ratione.

AD 3m dicēdū, φ mēbra corporis non sunt principia actuū, sed solū organa: unde, & cōputātur ad aīam mouentē, sicut seruus, qui agitur, & non agit. potentiæ aūt appetitiuæ interiores cōparantur ad rōnē quasi liberæ, qa agunt quodāmō, & agunt, ut patet per id, qd̄ dr̄ 1. Politi.* Et pterea actus exteriorum membrorum sunt actiones in exteriorem materiā transeuntes, sicut patet de percussione in peccato homicidij: & propter hoc nō est similis ratio.

*Cap. 3. a medio. t. 5.

ARTICVLVS III.

Vtrum in sensualitate possit esse peccatum.

AD TERTIVM sic procedit̃. Videtur φ in sensualitate non possit esse peccatū. Peccatū n. est proprium homini, qui ex suis actib. laudatur, uel uituperatur: sed h sensualitas est communis nobis & brutis. ergo i sensualitate nō potest esse peccatum.

F ¶2 Præt. Nullus peccat in eo, qđ uitare non pōt, sicut Aug. dicit in lib. de lib. arbi.* sed hō nō pōt uitare h quin actus sensualitatis sit inordinatus. est. n. sensualitas perpetuæ corruptionis, quādiu in hac mortali uita uiuimus, unde per serpentem significatur, ut Augu. dicit. 13. de Trin.† ergo inordinatio motus sensualitatis non est peccatum.

G ¶3 Præ. Illud, qđ hō ipse non facit, non imputatur ei ad h peccatū: sed hoc solū uidemur nosipsi facere, qđ cū deliberatione rōnis facimus, ut Philosophus dicit in 9. Ethic.* ergo motus sensualitatis, qui est sine deliberatione rationis, nō imputatur homini ad peccatum.

SED CONTRA est, qđ dr̄ Roma. 7. Non. n. qđ uolo bonū, hoc ago: sed qđ odio malum, illud facio. qđ exponit Aug.* de malo concupiscentiæ, quod constat esse motum quendam sensualitatis. ergo in sensualitate est aliquod peccatum.

H

RESP. Dicendum, φ sicut supra dictum est, * Peccatum pōt inueniri in qualibet potētia, cuius actus potest esse uoluntari* & inordinatus, in quo consistit ratio peccati. Manifestum est aūt, φ actus sensualitatis pōt esse uoluntarius, inquantum sensualitas, idest, appetitus sensitiuus, nata est à uolūtate moueri. unde relinqtur φ m in sensualitate possit esse peccatum*.

I

AD PRIMVM ergo dicendū, φ aliquæ ures sensitiuæ partis, etsi sint communes nobis & brutis, tamen in nobis habent aliquā excellentiam ex hoc, φ rationi iūguntur: sicut nos præ alijs animalibus habemus in parte sensitiua cogitatiuam, & reminiscētiam, ut in 1. dictum est*: & per hunc modum etiam appetitus sensitiuus in nobis p̄ç alijs animalibus habet quādam excellentiam, s. φ natus est obedire rōni, & quantū ad hoc pōt esse principium actus uoluntarii, & per consequens subiectum peccati.

AD 2m dicendū, φ perpetua corruptio sensualitatis est intelligenda quantū ad fomitē, qui nunq̄ totaliter tollitur in uita. Transit enim peccatum originale reatu, & remanet actu: sed talis corruptio fomitis non impedit quin homo rationabili

---

peccati formaliter, actus aūt transeuntes ut sic, nō nisi materialiter mali sunt, & ad substantiā peccati ptinent in actu exercito, quia nō nisi mediāte actu immanente, qui est subiectum bonitatis, & malitiæ moralis, ut patet ex dictis. unde Sco. in 2. sent. di. 42. absq; rōne intulit peccatum esse formaliter in sola uoluntate. hoc. n. nō min° est falsum, quā actualē iustitiā, i. bonitatē, ut distinguitur cōtra actuale peccatū, esse in sola uolūtate, q̄uis utrumque sit formaliter in sola ipsa prima.

†Lib. 3. c. 17. & 18. tom. 1. & de uer. re lig. c. 14. & 1. retrac. c. 9. tom. 1.

nit, φ sit peccatum omissionis, cum tñ hic ponatur peccatū cōmissionis. Sed hoc facile soluitur à pspicientibus, φ qñ committit̃ aliquis actus inordinatus uolūtarie, siue uolūtarie, sic positiue, siue negatiue, est peccatū commissionis, ut patet in delectationib. malis pceptis, nō imperatis, sed nec exclusis. Incuria nanq; naute submersionis peccatū cōmittit̃, quāuis negatiue: unde cum concupiscentia carnis aduersus spiritū sit malus actus, & uolūtarius negatiue, seq̃tur, qđ sit peccatum cōmissionis, qua odo peccatum est.

*Lib. 3. c. 18. paulo post prin. to. 1. †Li. 12. de Trin. cap. 12. & 13. to. 3. *Ca. 8. circa mediū tom. 5.

¶In eodē arti. aduerte, φ circa motus sensualitatis est aliquid certū & aliquid vr̃ incertū. Certū est, φ oēs motus mali, quos uolūtas pōt, & dēt puenire, si nō puenit, q̄si sicut &c. sunt peccata sed φ uolūtas possit, & dēat semp singulos motus sensualitatis eut uanitatis puenire, nō vr̃ cōsonum, eo qđ vr̃, φ sit obligatio ad impossibile in reali executione singularum pueonionū. Si tñ authoritas Augustini, & authoris venerāda penseť, & ratio toliter a insinuata non apparebit hoc dissonū. Cū. n. peccatū ueniale sit impfectū qđ in gñe moris & peccati, pp φ & sine deliberatione cōmittit̃, cōsequens est, φ impfecta ratio potentiæ, & debiti sufficiat ad cōmissionē ipsius. Vnde concedendū, φ est in nobis impfecta potētia ad reprimendū, uel obuiādum singulis motib. malis: qa dū attendo uni, & do operā rei sanctæ, insurgit ali°: attamen talis impfecta potentia cū ali quali debito sufficit ad rationem talis peccati imperfecti.

*Li. 3. contra Iulianum. cap. 26. to. 6. & de uer. Apostolia ser. 12. *Arti. 1. & 2. concl. *P. p. q. 78. arti. 4.

SVPER

SVPER Q. LXXIIII. ART. III.

197 Egid 2. s. d. 24. q. 1. a. 2. Me. l. at 3.

IN arti. 3. eiusdem 74. quæst dubium occurrit ex Scoto in quadragesima secūda distinctione secundi senten. quæst. 3. inferēte, φ si in motib. pcedentib. actus uolūtatis est peccatū, qa uoluntas non pue-

Porrella per totum. 2. di. 24. q. 3 art. 1. & dis. 31. q. 2. art. 1. ad 4. Et ueri. q. 25. a. 5. Et mal. q. 7. art. 6.

voluntate possit reprimere singulos mot⁹ inordinatos sensualitatis si pñtiat, puta, diuertēdo cogitationē ad alia: sed dum hō cogitationē ad alia diuertit, potest ēt circa illud aliquis inordinatus motus insurgere: sicut cū aliquis transfert cogitationem suā à delectationib. carnis, uolens cōcupiscētiæ motus uitare ad speculationē scientiæ, insurgit qñq; aliqs motus inanis gloriæ impmeditatus. & iō nō pōt [d] hō uitare omnes hmōi motus pp corrupptionē pdictam: sed hoc solum sufficit ad rationem peccati uoluntarij, quòd possit uitare singulos.

Ad 3m dicendum, q illud qđ hō facit sine deliberatione rōnis, non perfecte ipse facit: qa nihil operaē ibi id, qđ est principale in hoie. unde nō est pfecte actus humanus, & p consequēs non pōt esse perfecte actus uirtutis, uel peccati, sed aliquid imperfectum in genere horū. unde talis motus sensualitatis rōnem puenieos, est peccatum ueniale, quod est quiddam imperfectum in genere peccati.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in sensualitate possit esse peccatum mortale.

AD QVARTVM sic proceditē. Vī q in sensualitate possit esse peccatum mortale. Act⁹ enim ex obiecto cognoscitur: sed circa obiecta sensualitatis contingit peccare[h] mortaliter, sicut circa delectabilia carnis. ergo actus sensualitatis potest esse peccatum mortale, & ita in sensualitate peccatum mortale inuenitur.

¶2 Præt. Peccatū mortale contrariatur uirtuti: sed[h] uirtus pōt esse in sensualitate. Temperātia enī, & fortitudo sūt uirtutes irrationabiliū partiū, ut* Philos. dicit in 3. Eth. ergo in sensualitate pōt esse peccatū mortale, cū ꝯtraria sint nata fieri circa idē.

¶3 Præt. Veniale peccatū est[h] dispositio ad mortale: sed dispositio, & habit⁹ sūt i eodē. cū igiē ueniale pecccatū sit in sensualitate, ut† dictum est, ēt mortale peccatū esse poterit in eodem.

Sed contra est, qđ ° Aug. dicit ī lib. Retractationū, & habeē in glo. Rom. 7. Inordinatus concupiscētiæ motus, q est peccatū sensualitatis, pōt ēt esse ī his, q sunt in gratia, in quib. tñ peccatū mortale non inuenitur. ergo inordinatus motus sensualitatis non est peccatū mortale.

Resp. Dicendū, q sicut inordinatio corrumpens principiū uitæ corporalis, causat corporalem mortem: ita ēt inordinatio corrumpens principium spiritualis uitæ, qđ est finis ultim⁹, causat mortem spiritualem peccati mortalis, ut ° supra dictū est. Ordinare aūt aliquid in finē nō est sensualitatis, sed solū rationis. Inordinatio aūt à fine non est nisi eius, cuius est ordinare ī finem: unde [m] peccatū mortale nō potest esse in sensualitate[n], sed solum in ratione.

Ad primum ergo dicendū, q actus sensualitatis pōt cōcurrere ad peccatū mortale: sed tñ actus peccati mortalis nō hēt, q sit peccatū mortale ex eo, q est senlualitatis, led ex eo q est rōnis, cuius est ordinare in finē, & iō peccatum mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi.

Ad 2m dicendū, q actus uirtutis non perficitur per id, quod est sensualitatis tantū, sed magis p id, quod est rationis, & uoluntatis, cuius est eligere. nam

* Lib. 5. Eth. c. 10. in princ. tom. 5.
† Ar. 3. ad 3.
° lib. 1. Retra. ca. 13. & 15. aliquantulū a princ.
° q. 72. ar. 5.
concl. m

SVPER QVAEST. LXXIIII. ART. IIII.

Medina art. 4.

IN artī. 4. eiusdē 74. quæst. aduerte, q sensualitas, i. pars appetitiua sensus tripliciter sumitur. Primo, ut sensitiua ē absolute, & sic nullū hēt in se peccatū, sicut nec in bruti. Scdo, ut est uolentas, & sic est principiū, & cōsequēter subiectū peccati uenialis, dū habēs ipsam nō puenit uolūtate cōiuncta motus eius insurgētes cōtra rōnis bonū. Tertio, ut est mota à deliberatione, & sic principiū est, & subiectū uirtutis, & uitij acta uirtuo si peccati mortalis, ut ex superius dictis patet & scdm hoc habes unde uideas, q sicut superius simpliciter cōcessū est in appetitu sensitiuo, ut moto à uolūtate, esse uirtutē: ita nūc cōcedit, q in sensualitate ut mota à uolūtate ē peccatū mortale. & sicut nō est cōcessum, q in appetitu sensitiuo est uirtus, ita nūc negaē in eo mortale peccatū. pat. n. est ratio, ut in litera dē in rñsione ad scdm qūis uocabulū sensualitatis, qa nominate vē appetitū sensitiuum ex parte depressionis eius, nōnihil fauoris negati in ea peccatū mortale tribuant.

¶ In hoc eodē 4. art. est dubiū. quia doctrina authoris non vē cōsul consona, dū peccatū ueniale concedit in sensualitate, idest appetitu sensitiuo, & mortale negat in eadem. Nam si intēdit de sensualitate scdm id qđ est ei propriū, utrunq; peccatū negādum est: quia omne peccatum est aut in uoluntate, aut in aliqua potentia, ut subest uolūtati. si uero intēdat de sensualitate, ut subest uolūtati, utrunq; cōcedēdum est, quis diuersimode: quia ueniale ut imperfecte, mortale ut perfecte.

¶ Ad hoc dē, q procul dubio cum de subiecto peccati est sermo, oportet uel de uolūtate, uel de potentia ut subest uolūtati, intelligi: sed qa subesse uoluntati contingit dupliciter, s. ut mouenti, & ut non reprimenti, actus qui fit à sensualitate ut subest uoluntati mouenti, est peccatū mortale, & non sibi, sed uoluntati tribuitur: actus uero, qui fit ab ea ut subest uoluntati non reprimenti, est suus, & est peccatum ueniale, & sibi tribuitur. Sed hæc ratio nihil ualet: qm constat passiones membrorum, quæ remotiores sunt à rōne peccati, q passiones appetitus sensitiui, esse peccata mortalia, qm sunt uolūtatia uo-

A litate non reprimente, ut patet in muliere, q ēt uoluntate taceret alio ipsam cognoscente. Ratio quoq; in promptu est contra hanc rñsionem: quia eiusdem rationis est mouere, & non mouere, qñ oportet, ubi oportet, &c. Dicendū est ergo, q ratio quare ueniale attribuitur sensualitati, & mortale non, nisi cum specificatione, ut. s. motæ à uoluntate, pōt esse duplex. Prima q tacta est in præcedēti notato, quia. s. mortale est à sensualitate ut subest deliberationi: ueniale aūt est ab ea, ut subest qūolibet uoluntati. hinc. n. fit, ut qa deliberatio est proprius actus partis superioris, ut act⁹ ex ea pendentes nō tribuanē inferiorib. nisi cū specificatione participatæ motionis: actus aūt ex ea nō pendētes relinquanē inferiorib. Scda est profūda, & intenta ab authore ex natura uirium animæ, & resolutionis actuū in propria principia. Vires nanq; alæ nostræ in parte sensitiua sicut in cognoscendo, sunt scdm se excellentes totā naturā brutorū, ut patet i cogitatiua, & reminiscentia habentib. collatiuā uim particularium: ita in appetēdo sunt scdm se excellētes totā naturā brutorū p hoc, q appetūt cū quadā libertate: ita q nō solū ex hoc, q actualiter mouenē, uel nō mouenē à uoluntate, sed seipsis, qa sunt tales qđ superius uocauimus, qa sūt uolentes, sūt quodāmō liberę. Dico aūt, quodāmō, qa n hñt tm̄ libertatis ut possint in actū deliberatū, sed uestigiū quoddam libertatis sortitæ sunt ex eleuatione in naturā rōnalē à qua fluūt. Eędē aūt uires appetitiuæ sensitiuæ, ut actualiter motæ, & mouētes a parte superiori tm̄ libertatis participant, ut ēt in deliberatos act⁹ possint. unde fit, ut actus uoluntatius sensualitatis, quamuis totus elicitiue ab ipso appetitu sensitiuo si resoluendus sit in sua ppria pricipia, scdm illā tm̄ rōnē resoluetur in sensualitatem, quam habet ab ea secundum se: secundum illam uero, quam habet ab eadē non secundum seipsam, sed ut mota est ab altero, resoluetur in illud alterum, uel in ipsam, ut mota est ab illo altero. Et quia peccata consistit in agere, & propterea ad hoc q aliqua potentia peccet moraliter, non suffic quod sit mota a uoluntate: sic. n. manus peccaret percutiendo, sed oportet ut secundum se libere agat: oportet quòd secundum modum propriæ libertatis po-

D. 1120.

598 ° Porrecta per totum. Sup q. ar. 3. ad 3. & inf. q. 89. art. 5. cor. Et 2. di. 24. q. 3. a. 2. ad 3. Et uer. q. 25. arti. 5. Et mal. q. 7. artt. 6. Et quol. 4. a. 22. cor.

tentię attribuamus ei peccare, quũ sit ut ĝa sensualitas scdm se hẽt um libertatis, ut sufficiat ad peccatũ ueniale: iõ peccatum ueniale ei tribuitur. quia uero nõ hẽt um rõnalitatis, nõ possit
*Ad 1. argu. pręce.
in peccatũ mortale, quia nõ est eius respicere bonũ rõnis ut finé, iõ ei nõ attribuit peccatum mortale. & quia eius ut motę à superiori est tendere ordinaté in bonũ rõnis ut finé, ideo ét sibi ut motæ à rõne peccatũ mortale, & uirtutis actus tribuit ut principio, & cõsequenter ut subiecto. ut iam dictũ est. Ad obiecta ergo dr, qd̃ author loquitur de sensualitate nũa scdm id, qd̃ est ei propriũ, ut patet in rñsione ad primũ: & ppea negauit ab ea mortale, cui prius tribuerat ueniale. ideo patet non esse patem rõné. Ex articulis autẽ secundo, & diligentee inspectis, facile patere põt, hanc esse ueram mentem authoris.
399
Porrecta per totum. Inf. art. 6. cor. & 2. d. 24. q. 3. & ueri. q. 17. art. 2. cor.
¶ In rñsione ad tert. & eiusdẽ quarti articuli, nõ turberis ea exẽplo caloris disponentis ad formã ignis, pro eo, qd̃ dr esse in eodẽ subiecto. Exemplum in primis est, & uerificat de subiecto partiali, idest, materia. quæ disponitur ad formam ignis calore, & suscipit illam.

*ar. 1. & 2.

SVPER Q. LXXIIII. ART. V.

Egi. d. 2. s. d. 24. q. 2. a. 1 D. Bõ d. 24 p. 2. a. 1 q. 2. Cap. 2. d. 39 q. 1. con. 1. Medina art. 5.

IN art. 5. eiusdẽ 74. q. hoc solum dicẽdum occurrit, q quia rõ secundũ se est iuris ipsius, & aliorũ ordinatiua in finé, & deordinatiua ab illo habere libertate perfecta, radicaliter tñ libertas .n. formaliter est primo uolũtatis: idcirco actus rõnis inordinatus est moraliter malus, si inordinatio in pñte nostra est. pp
*ca. 11. & 12. 10. 3.
*ar. de. 1. 2. & 3.
quod utroque modo cõtingit moralẽ mali uñ in rõne inueniri, subiectiue, s. in cognoscendo, & in dirigẽdo: sed affectus in cognoscendo tam negatiuus, qui uocat igno-

actus uirtutis moralis nõ est sine electione: unde semper cum F actu uirtutis moralis, qui pficit uim appetitiuã, est ét actus prudentię, quæ perficit uim rõnalem. & idem est etiam de peccato mortali, sicut *dictum est.

Ad 3m dicendũ, q dispositio tripliciter se hẽt ad id, ad quod disponit. Qñq; .n. est idem & in eodẽ: sicut scientia inchoata dr esse dispõ ad scientiã perfectã. Qñq; aũt est in eodem, sed non idem: sicut calor est dispõ ad formam ignis. Qñq; uero nec idẽ, nec in eodẽ: sicut in his, quæ habent ordinem adinuicẽ, ut ex uno perueniatur in aliud, sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam, quæ est in intellectu: & hoc mõ ueniale peccatum, quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad peccatũ mortale, quod est in ratione.

ARTICVLVS V.

Vtrum peccatum possit esse in ratione.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q peccatũ nõ possit esse in rõne. Cuiuslibet .n. potentiæ peccatũ est aliquis [h] defectus ipsius: sed defectus rõnis nõ est pctm̃, sed magis excusat peccatũ, excusat .n. aliquis à peccato pp ignorantiam. ergo in I rõne nõ potest esse peccatum.

¶ 2 Pręt. Primum subiectũ peccati est uoluntas, ut dictũ est: * sed rõ [h] præcedit uoluntatem, cũ sit directiua ipsius. ergo peccatum esse non potest in rõne.

¶ 3 Pręt. Non põt esse pctm̃, nisi circa ea, q̃ sunt in nobis: sed perfectio, & defectus rationis nõ est eorũ, quę sunt in nobis: quidam .n. sunt naturaliter rõne deficiẽtes, uel ratione solertes. ergo in K ratione [h] non est peccatum.

SED CONTRA est, qd̃ Aug. * dicit in lib. 12. de Trinit. quod peccatum est in ratione inferiori, & in ratione superiori.

RESP. Dicendũ, q pctm̃ cuiuslibet potentiæ consistit in actu ipsius, sicut ex dictis* patet. Habet aũt rõ duplicem actum. Vnũ quidẽ sm se in cõparatione ad proprium obiectũ, qd̃ est cognoscere aliquod uerũ. Alius

aũt actus rationis est, in quantũ est directiua aliarũ uiriũ. * Vtro que igit modo cõtingit esse peccatũ in ratione *. Et primo quidẽ in quãtũ errat in cognitione ueri: quod qdem tunc imputat ei ad peccatũ, qñ hẽt ignorantiã, uel errorẽ circa id, q põt, & debet scire: secundo, qñ inordinatos actus inferiorum uiriũ, uel imperat, uel etiam post deliberationem non coercet.

AD PRIMVM ergo dicendum, q rõ illa procedit de defectu rationis, qui pertinet ad actũ proprium respectu proprii obiecti, & hoc qñ est defectus cognitionis eius, quod quis non põt scire: tunc .n. talis defectus rõnis non est peccatum, sed excusat à peccato, sicut patet in his, q̃ per furiosos committuntur. Si uero sit defectus rationis circa id, qd̃ homo põt, & debet scire, H nõ oĩno homo excusatur à peccato, sed ipse defectus imputat ei ad peccatum. Defectus autẽ, qui est solum in dirigendo alias uires, semper imputatur ei ad peccatũ: quia huic defectui occurrere põt per propriũ actum.

AD 2m dicendum, q sicut supra dictũ est, * cum de actib⁹ uoluntatis, & rõnis ageretur, uoluntas quodammodo mouet, & præcedit rõnẽ, & ratio quodãmodo uoluntatẽ: unde, & mot⁹ uoluntatis dici põt rationalis, & actus rationis potest dici uoluntarius: & secundum hoc in ratione inuenitur peccatũ, uel prout est defectus eius uoluntarius, uel prout actus rationis est principium actus uoluntatis.

AD 3m patet rñsio ex dictis.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatum morosæ delectationis sit in ratione.

AD SEXTVM sic proceditur. Vr q peccatum morosæ delectationis non sit in ratione. Delectatio enim importat motum [h] appetitiuæ uirtutis, ut supra * dictum est: sed uis appetitiua distinguitur à ratione, quæ est uis appręhensiua. ergo delectatio morosa non est in ratione.

¶ 2 Pręt. Ex obiectis cognosci potest ad quam [h] potentiam actus pertineat, per quem potentia ordinatur ad obiectum: sed delectatio quandoque est morosa circa bona sẽsibilia, & nõ circa bona rõnis*

400
Porrecta per totum. Infr. q. 88. ar. 3. ad 2. & 2. d. 24. q. 3. & ueri. q. 15. art. 4. cor.
*q. 31. a. 1.

randa; q̃ positiuus, q uocat error, non semper hẽt rõnem mali moraliter, sed negatiuus solũ qñ põt, & dẽt quis scire: positiu⁹ aũt qñ põt. Non est
*concl.
.n. absq; peccato, habere scienter opinionẽ falsam de triangulo, cũ põt haberi uera, uel non falsa, saltẽ suspendendo credulitaté, cũ nonnullum malum intellectus sit falsa opinio de quocunq;. Propter quod in litera in rñsione ad scdm concludit, q in rõne est peccatum, ut effectus eius est uoluntarius: defectus aũt in dirigẽdo, ut in litera dr, semper est malus moraliter, quia de ratione sua claudit uoluntariũ formaliter. Directio .n. imperando fit: imperiũ autẽ, ut supra didicimus, actus est rõnis motæ à uoluntate. Est igitur à rõne, & in rõne peccatũ, ut proximo & elicitiuo principio inordinati actus uoluntarij, multo magis q̃ in appetitu inferiori, qui rationem solum participat.

SVPER Q. LXXIIII. ART. VI.

Egid. 2. s. d. 24 q. 2. a. 2 *q. 17. a. 1. *Medina. art. 6.*

IN art. 6. eiusdẽ 74. q. vr m hi, q author ob reuerentiam D. Aug. articulũ hũc, & sequenté apposuerit. Cũ .n. ex dictis iã cõstet, oẽ pctm̃ esse in illa potentia, quæ est proximũ eius principiũ liberũ, seu rõnale aliquo mõ, & delectatio morosa sit in cõcupiscibili, saltẽ q̃ò q; ue
*ad 1. arg.
mota est à superiori: si extera peccata intẽpetãtię, & cõsensus in eã sit in uolũtate, & imperiũ, uel nõ imperiũ rephensionis illi⁹ sit i rõne, cõsequẽt ẽ, q nõ oportebat simpliciter sollicitari de subie-

subiecto huius peccati magis q̃ aliorũ: sed q̃m beatissimus ac doctissimus Aug. attribuerat pctm morosæ delectationis rõni inferiori: idcirco ut hoc saluaret, hunc docuit articulũ, ex quo eo clare substantiã peccati discimus diuersimode, ut dictum est. In rõne ad primũ in eodẽ articulo dno scito Nouitie primo, q. delectatio dr esse in rõe, ut in primo motiuo, eo mõ, quo imperiũ dr. primũ mouens. Scdo, q. quia author intendit saluare, q. hmõi pctm sit in rõe etiã subiectiuẽ reperit regulã superiorĩ habitũ, s. q. æqua est exterio principij, & subiectũ materia peccatorũ: et in de discas, q. delectatio est in rõne subiectiue, tãquàm imperate, ut appetitu aũt tãquàm in eliciẽte.

ergo peccatum delectationis morosæ non est in ratione.

¶3 Præt. Morosum dr aliquid pp diuturnitatẽ temporis: sed diuturnitas tẽporis non est rõ, q aliquis actus pertineat ad aliq̃ potentiam. ergo delectatio morosa non ptinet ad rationem.

Sed contra est, qđ Aug. dicit 12. de Trinit. qđ consensus illecebræ si sola cogitatione delectationis cõtẽtus est, sic habẽdũ existimo, uelut cibũ uetitum mulier sola comederit: p mulierẽ aũt itelligit rõ inferior, sicut ibidẽ ipse exponit. ergo pctm morosæ delectationis ẽ in rõne.

Resp. Dicendũ, q sicut iã dictũ est, pctm cõtingit esse i rõne, qñq; qdẽ inquãtũ est directiua humanorũ actuũ. Manifestũ est aũt, q rõ nõ solũ est directiua exteriorũ actuũ, sed ẽt interiorũ passionũ: & iõ qñ deficit rõ in directione interiorũ passionũ, dr esse pctm in rõne, sicut ẽt qñ deficit in directione exteriorũ actuũ. Deficit aũt in directiõe passionũ interiorũ dupliciter. Vno mõ, qñ imperat illicitas passiones: sicut qñ hõ ex deliberatione prouocat sibi motũ iræ, uel concupiscentiæ. Alio mõ qñ non reprimit illicitum passionis motũ: sicut cũ aliqs postquàm deliberauit, q motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit: & sm hoc dicit peccatum delectationis morosæ esse in ratione.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q delectatio qdem est in vi appetitiua, sicut i pximo principio, sed in rõne est sicut in primo motiuo, sm hoc quod supra dictũ est, qđ actiones quæ nõ transeunt in exteriorẽ materia, sunt sicut in subiecto in suis principijs.

Ad 2m dicendũ, q rõ actum proprium ellicitum habet circa proprium obiectum, sed directionẽ habet circa oĩa obiecta inferiorum uirium, quæ per rõnem dirigi possunt: & sm hoc etiam delectatio circa sensibilia obiecta pertinet ad rationem.

Ad 3m dicendũ, q delectatio dr morosa non ex mora temporis, sed ex eo, q ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit tenens, & uoluens libenter, quæ statim ut attigerunt animũ, respui debuerunt, ut Aug. dicit 12. de Trinit.

SVPER Q. LXXIIII. ART. VII.

Porrecta per totum.

In titulo ar. 7. ad uertẽ, q sensus q. est de actu exteriori malo iam determinato: quia mortale est: q. qr̃itur an pctm consensus in actu... cogitatione, & delectatione,

Articvlvs vii.

Vtrum peccatum consensus in actum sit in ratione superiori.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur q pctm cõsensus in actũ non sit in rõne superiori. Consentire enim est actus appetitiuæ virtutis, vt s. habitũ est: sed rõ est uis apprehensiua. ergo pctm consensus in actum non est in ratione superiori.

¶2 Præt. Ratio superior intẽdit rõnibus æternis inspiciendis, & cõsulendis, ut Aug. dicit 12. de Trin. sed qñq; cõsentit in actum non consultis rationibus æternis. non enim semper homo cogitat de rebus diuinis, qñ cõsentit in aliquem actum. ergo peccatum consensus in actum, non semper est in ratione superiori.

¶3 Præt. Sicut p rationes æternas pôt hõ regulare actus exteriores, ita ẽt interiores delectationes, uel alias passiones: sed cõsensus i delectationẽ absq; hoc q opere statuat implendũ, est rõnis inferioris, ut dicit Aug. 12. de Trinit. ergo ẽt consensus in actum peccati, debet interdum attribui rationi inferiori.

¶4 Præt. Sicut rõ superior excedit inferiorẽ, ita rõ excedit vim imaginatiuam: sed qñq; pcedit homo in actum p apprehẽsiõẽ virtutis imaginatiuæ absq; omni deliberatione rationis: sicut cum aliquis ex impræmeditato mouet manum, aut pedẽ. ergo ẽt quandoque potest rõ inferior consentire in actum peccati absq; ratione superiori.

Sed contra est, quod Aug. dicit 12. de Trin. Si in cõsensione male utẽdi rebus, quæ p sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunq; peccatum, vt si potestas sit, ẽt corpore cõpleat, intelligenda est mulier cibum illicitum uiro dedisse, per quẽ superior rõ significat. ergo ad rationem superiorem ptinet consentire in actum peccati.

Res. Dicẽdũ, q consensus importat iudiciũ quoddã de eo, in qđ cõsentit. Sicut. n. rõ speculatiua iudicat, & sentẽtiat de reb. intelligibilib. ita rõ practica iudicat, & sentẽtiat de agẽdis. Est aũt considerãdum, q in omni iudicio vltima sentẽtia ptinet ad supremum iudicatoriũ: sicut uidemus in speculatiuis, quòd ultima sñia de aliqua ppositione dat p resolutionem ad prima principia. Quandiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc p ipsum potest examinari id, de quo quærit: vnde adhuc est suspensũ iudiciũ quasi nõdũ dara finali sententia. Manifestũ est autem, quòd actus humani

aem laterius, sit in ratione superiori, ut in subiecto. In eodẽ 7. art. dubiũ occurrit, qa uoluntaria, immo nulla uf dña inter subiectum consensus in actũ, & subiectũ cõsensus in delectationẽ: & ẽt in lit. ex sententia Aug. consensus in actũ rõni superiori, consensus in delectationẽ rõni inferiori tribuitur quaenim rõne p rõnes temporales rõnes possũ consentire delectationi cogitatæ fornicationis, eadẽ possum consentire cogitato actui. & qua rõne dũ deliberat inferior rõ, & consentit actui, superior obuiare tenetur, & ppea consensus in actũ ei imputatur, ut in rñsione ad quartũ dr, eadẽ rõne dum deliberat eadẽ inferior rõ, & cõsentit delectationi, tenet superior rõ obuiare, & consequenter eadẽ superior rõni attribuẽdus est vterq; cõsensus, & uterque et qñq; rationi inferiori, & non vnus uni, & alter alteri. Ad hoc dr, q uterq; cõsensus sedm rẽ, qñ fit sedm rõnes temporales est rõnis inferioris: qñ uero fit secundum rõn's æternas solas, ut si quis ex solo contemptu æternæ legis consenset in delectationem, uel in actum, non reputans aliter prohibitum, est rõnis superioris, in hoc tñ dña est, quia qñ est inferioris, est ẽt superioris, salte negatiue: quia tenetur obuiare dirigendo secũdum leges æternas, & non obuiat, qñ uero est superioris, nõ oportet q sit inferioris: quia non spectat ad inferiorem de pprijs superiori iudicare, ut cont ingit cũ quis morose delectatur de misterijs fidei. sedm appropriationem aũt, q in lĩa tangitur, s. qñ duo ordinata iudicia occurrunt, ultimum superiori, & præambulũ inferiori, attribuitur deliberatio, iudiciũ, ac consensus unius, s. delectationis ut inferioris alterius uero, idest actus ad superiorem spectat & hoc iudicio meo, indicat an

Marginal references: C. 12. parũ aũ medium t. 5 — An. 5. huius q. — Ar. 1. huius q. — Ca. 12. parũ a med. t. 3. Su. q. 15 ar. 4. et infra præsenti q. ar. 8. ad 3. 4 et — Et sd. 39 q. 1. ar. 3 a. Mal. ar. 7. — Et s. d. 24 q. 3. ar. 1. & 4. Et ne. q. 15. ar. 1. & 5. Et mal. q. 7. ar. 5. ad 9. Q. 15. ar. 4. — Ca. 7. in fi. t. 3. — Ca. 12. aũ med. t. 3. — Ca. 12. in med. t. 3.

thorin ista pp reuerẽtiam tanti doctoris, vt dictum est: & per hoc patet responsio ad obiecta. Nam procedunt de consensu vtroque secundũ rẽ cuius oppositum nõ inuenio in litera, q̃ loquitur secundũ appropriationem, & secundum eam disparitatem ponit. Nec obstat q in rñsione ad tertium in hoc articulo dicitur, q̃ qñ consensus rationis inferioris in delectationem, etiam secundũ rationes æternas perseuerat, pertinet etiã ad rationem superiorem: quasi velit dicere, q si non acceptetur secundum æternas rationes, non spectet ad superiorem. hoc enim uerum est, q non spectat ad superiorem secundum appropriationẽ, quãuis spectaret ad ipsã secundum rem negatiue. & hunc sensum exprimit ipse author in sequenti articulo in rñsione ad primũ, vt ibi declarabitur.

*q.19. ar. 4.

caut. m

regulari possunt ex regula rõnis humanæ, q̃ sumitur ex rebus creatis, quas naturaliter hõ cognoscit: & vlterius ex regula legis diuinæ, vt s̃. dictũ est. * unde cũ regula legis diuinæ sit superior, cõsequẽs est, ut ultima sententia per quam iudicium finaliter terminatur, ptineat ad rõnẽ superiorem, quæ intendit rationibus æternis. Cum aũt de pluribus occurrit iudicandum, finale iudicium est de eo, qđ vltimo occurrit. In actibus aũt humanis vltimo occurrit ipse actus, pambulum aũt est ipsa delectatio, quæ inducit ad actũ: & iõ [m] ad rationem superiorem ꝓprie pertinet consensus in actum, ad rõnem uero inferiorem, quę habet inferius iudicium, pertinet iudicium pambulum, [n] quod est de delectatione quàmuis ẽt, & de delectatione superior rõ iudicare possit: qa qcquid iudicio subditur inferioris, subdit̃ ẽt iudicio superioris: sed nõ ꝯuertit̃.

Ad primvm ergo dicendum, q consentire est actus appetitiuæ virtutis non absolute, sed ꝯñs ad actũ rõnis deliberantis, & iudicantis, ut supra dictum est. In hoc enim terminatur consensus, quia uoluntas tendit in id, quod est iam ratione iudicatum: unde consensus potest attribui, & uoluntati, & rationi.

*q.15. art. 3.

Ad 2m dicendum, q ex hoc ipso q rõ superior nõ dirigit act⁹ humanos ſm legẽ diuinã, impediẽs actũ peccati dr̃ ipsa cõsentire, siue cogitet de lege æterna, siue nõ. cũ.n. cogitat de lege Dei, actu eã ꝯtẽnit: cũ uero nõ cogitat, eã negligit p modũ omissionis cuiusdã. vñ oĩbus modis cõsensus in actũ peccati ꝓcedit ex superiori rõne: qa, ut Aug. dicit 12. de Trin. * non põt pc̃m efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quã summa potestas est mẽbra in opus mouẽdi, uel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat, aut seruiat.

*Loco citato in I arg. circa medium ca. 12. to. 3.

Ad 3m dicendũ, q ratio superior per consideratione legis æternæ sicut põt dirigere, uel cohibere actum exteriorem, ita ẽt delectationem interiorẽ: sed tamen antequam ad iudicium superioris rationis deueniatur, statim ut sensualitas proponit delectationẽ, inferior rõ p rõnes temporales deliberans, qñque hmõi delectationem acceptat, & tunc consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rõnem. Si uero ẽt consideratis rationibus æternis homo in eodem consensu perseueret, iam talis cõsensus ad superiorem rationem pertinebit.

Ad 4m dicendũ, q apprehensio uirtutis imaginatiuæ est subita, & sine deliberatione: & ideo põt aliquem actũ causare antequàm superior, uel inferior rõ ẽt hẽat tp̃s deliberãdi: sed iudiciũ rõnis inferioris est cũ deliberatiõe, q̃ indiget tp̃e, in quo ẽt

F rõ superior deliberare põt: vñ si non cohibeat ab actu peccati per suam deliberationem, ei imputat̃.

Articvlvs VIII.

Vtrum consensus in delectationem sit peccatum mortale.

AD octavvm sic procedit̃. Vr̃, q cõsensus in delectationem non sit pc̃m mortale. Consentire enim in delectationem pertinet ad rationem inferiorem, [h] cuius non est intẽdere rationibus [h] æternis, uel legi di-
G uinæ, & per consequens nec ab eis auerti: sed omne peccatum mortale est per auersionem a lege diuina, ut patet per diffinitionem Aug. * de peccato mortali datam, quæ supra posita est. † ergo consensus in delectationẽ non est peccatum mortale.

¶ 2 Præt. Consentire in aliqd nõ est malũ, nisi quia illud est malum in quod consentitur: sed pp quod unumquodque, & illud
H magis, uel saltem non minus. nõ ergo illud in quod consentitur, potest esse minus malum quàm consensus: sed [h] delectatio sine opere non est peccatum mortale, sed ueniale tantum. ergo nec consensus in delectationem est peccatum mortale.

¶ 3 Præt. Delectationes differũt in bonitate, & malitia ſm differentiam [h] operationum, ut dicit Philosophus in 10. Eth. * sed alia
I operatio est interior cogitatio, & alia actus exterior, puta fornicationis. ergo delectatio ꝯñs actũ interioris cogitationis, tm̃ differt à delectatiõe fornicationis in bonitate, uel malitia, q̃tũ differt cogitatio ĩterior ab actu exteriori, & per consequens ẽt eodem modo differt consentire in vtrunque: sed cogitatio interior nõ est pc̃m mortale, nec etiam consensus in cogitatio-
K nem. ergo per consequens nec consensus in delectationem.

¶ 4 Præt. Exterior actus fornicationis, vel adulterij, nõ est pc̃m mortale rõne delectationis, q̃ ẽt ĩuenit̃ in actu matrimoniali: sed rõne inordinationis ipsius act⁹: sed ille, qui consentit in delectationẽ, non pp hoc [h] consentit in deordinationem actus. ergo nõ videtur mortaliter peccare.

¶ 5 Præt. Peccatum homicidij est graui⁹ quàm simplicis fornica-

SVPER Q. LXXIIII. ART. VIII.

Egid. 2. ſ dist. 24. q. 2. art. 2.
Medina ar. 8.

IN articu. 8. in responsione ad primum, habes id quod diximus, dum duas responsiones uides, primam, quòd consensus in delectatione potest esse uuius que rationis. secundam, quòd quando est rationis inferioris, est eius auersæ ab æternis regulis, quia deficit in ea ordinatio superioris rationis per rationes æternas. Ex hoc enim manifeste patet quod dictum est, scilicet consensum in delectationem morosam inferioris rationis semper esse etiam superioris saltem negatiue, alioquin non saluaretur diffinitio peccati supradicta, quod est cõtra legem æternam.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli iuncta corpori articuli habet, q, & quare delectatio morosa cõiugat. de actu matrimonij cogitato, non est peccatum mortale. eadẽ enim ratio est de consensu in actu & in delectationem cogitati act⁹: & propterea sicut coniugi consensus in actum non prohibet̃, ita nec delectatio eius tam in opere, quam in cogitatione, per se loquendo: secus autẽ per accidens, puta, quia uane cogitat, qa periculose, in absentia peccaret.

¶ In respõsione ad q̃rtum aduerte, quod inter materiam luxuriæ, & iræ, licet in ueritate non sit differẽtia quoad rationem peccati mortalis, qa tam in his, quàm in cæteris materijs mortalibus, consensus in delectationem cogitati actus ratione cogitationis nõ est mortale, sed ueniale qñqs vel nullum, ratione vero cogitati actus semper est mortale: tamen qa in materia luxuriæ maxime timetur

402 Porrectas per totum 2. 2. q. 154. ar. 4. co. et q. 180. ar. 7. Et 2. di. 24. q. 3. ar. 4. Et uer. q. 15. ar. 4. Et mal. q. 15. a. 2. ad 16. & 17. Et quol. 12. ar. 43.

*Arg. 22. cõtra Faus. cap. 27 in prin. t. 6. & l. 1. de lib. arb. c. 16. te. primo.

† q. 71. ar. 6.

*ca. 3. 4. & 5. tom. 5.

metur hoc peccatum multoties forte creditur peccatũ, ubi nõ est: & ecõtra, ubi est delectatio de cogitata uindicta, quã tñ facere nõ vult, nõ æstimat. pp qd author in corporeæ tuculi affectũ hoīs ad actũ sc̃dm se pensandũ docet in hmõi discretione. Inclinatus.n. ad uindictã, facile de illa cogitata delectat: & alienus a uenereis non facile de cogitatis eius delectatur: q̃uis caro cõcupiscat aduersus spiritum.

Enchir. c. 71. in pri. com. 3.
*li. 12. ca. 12. a me. com. 3.

tionis: sed cõsentire in delectationẽ, q̃ cõsequit h cogitationẽ de homicidio, non est peccatũ mortale. ergo multo minus consentire in delectationẽ, q̃ consequitur cogitationẽ de fornicatione, est peccatum mortale.

¶6 Præt. Oratio dominica quotidie dr̃ pro remissione h venialium, ut Aug. dicit: sed cõsensũ in delectationẽ Aug. docet esse abolendum per orationẽ Dñicam. dicit.n. in 12. de Trinit. † φ hoc est longe minus peccatum, q̃ si opere statuat implendũ: & ideo de talibus quoq; cogitationibus venia petenda est, pectusque percutiendum atq; dicendum, Dimitte nobis debita nostra. ergo consensus in delectationem est peccatum ueniale.

*lib. 12. c. 12. de Trini. non longe a fin. com. 3.

Sed contra est, qđ Aug.* post pauca subdit, Totus hõ damnabit, nisi hæc, q̃ sine uolũtate operandi, seu tñ cũ uolũtate aĩm talib᷒ oblectandi, soli᷒ cogitationis sentiunt esse peccata, p Mediatoris gratiã remittant: sed nullus dãnat nisi p pcõ mortali. ergo consensus in delectationẽ est pct̃m mortale. C

Resp. Dicendũ, φ circa hoc aliqui diuersimode opinati sunt. Quidã.n. dixerũt, φ cõsensus in delectationẽ nõ est pct̃m mortale, sed veniale tm̃. Alij uero dixerũt, φ est pct̃m mortale: & hæc opinio est cõior, & verisimilior. Est .n. considerandũ, φ cum oĩs delectatio cõsequat aliquã operõnem, vt dr̃ in 10. Eth.* & iterũ, cũ oĩs delectatio habeat aliquod obiectum, delectatio q̃libet põt cõparari ad duo, s. ad operõnem quã consequit, & ad obiectũ in quo quis delectat. Contingit aũt φ aliqua operatio sit obiectũ delectationis, sicut, & aliqua alia res: q̃a ipsa operõ põt accipi ut bonũ, & finis, in quo q̃s delectatus requiescit, & qñq; quidẽ ipsamet operõ, quã cõsequit delectatio, est obiectũ delectationis, inquantũ. s. uis appetitiua, cuius est delectari, reflectit in ipsam operõnem sicut in quoddã bonũ, puta, cũ aliquis cogitat & delectat de hoc ipso qđ cogitat, inquantum sua cogitatio placet. Qñq; uero delectatio ɔñs unã operõnem, puta cogitationem aliquã, hẽt pro obiecto aliã operõnem quasi rem cogitatã: & tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, nõ quidẽ in cogitationẽ, sed in operationẽ cogitatã. Sic igit aliquis de fornicationẽ cogitans, de duobus põt delectari. Vno mõ de ipsa cogitatione: alio mõ de ipsa fornicatione cogitata. Delectatio aũt de cogitatione ipsa sequit inclinationẽ affectus in cogitationẽ ipsam: cogitatio aũt ipsa ſm se, non est pct̃m mortale, imò qñq; est uenialet m̃, puta, cũ aliq̃s inutiliter cogitat de ea: qñq; aũt sine peccato oĩno, puta, cũ aliq̃s utiliter de ea cogitat, sicut cũ vult de ea p̃dicare, uel disputare. & iõ p ɔñs affectio, & delectatio, q̃ sic est de cogitatiõe fornicationis, nõ est de gñe pc̃i mortalis, sed qñq; est pct̃m ueniale, qñq; nullũ: vñ nec cõsensus in talẽ delectationẽ est pct̃m mortale, & ſm hoc prima opinio hẽt ueritatẽ. Quòd ãt ali-

▲ *cap. 4. a me. 10. 5.

concl.

A quis cogitãs de fornicatione delectet de ipso actu cogitato, hoc ɔtingit ex hoc, φ affectio ei᷒ inclinata est in hũc actũ. Vñ φ aliquis ɔsentiat in talẽ delectationẽ, hoc nihil aliud ẽ, q̃ φ ipse ɔsentiat ĩ hoc, φ affect᷒ suus sit inclinat᷒ in fornicationẽ. Null᷒.n. delectat, nisi in eo, qđ ẽ ɔforme appetitui eius. Qđ ãt aliq̃s ex deliberõne eligat, φ affect᷒ su᷒ ɔformet his, q̃ ſm se sunt peccata mortalia, est pc̃m mortale. vñ* talis ɔsensus in delectationẽ pc̃i mortalis, est pecccatũ mortale; vt secunda opinio ponit. *ar. præc.

Ad primvm ergo dicendũ, φ ɔsensus in delectationẽ põt esse nõ solũ rõnis inferioris, sed ẽt superioris, ut dictũ est.* & tñ ipsa rõ inferior põt auerti B à rõnibus æternis: q̃a etsi nõ intendit eis, vt ſm eas regulans, qđ est propriũ supioris rõnis: intendit tñ eis, ut ſm eas regulata: & hoc mõ ab eis se auertẽs, põt peccare mortaliter. nã, & actus inferiorũ uiriũ, & ẽt exteriorũ membrorũ pñt esse peccata mortalia, ſm quod deficit ordinatio superioris rationis regulantis eos secundum rationes æternas. concl.

Ad 2m dicendũ, φ cõsensus in peccatũ qđ est ueniale ex gñe, est ueniale peccatũ: & ſm hoc põt cõcludi, φ consensus in delectationẽ, q̃ est de ipsa uana cogitatione fornicationis, est peccatũ ueniale: sed delectatio, q̃ est in ipso actu fornicationis, de genere suo est pc̃m mortale: sed qđ ante consensũ sit ueniale peccatũ tm̃, hoc est per accidens, s. pp imperfectionẽ actus: q̃ quidẽ imperfectio tollitur p consensum deliberatũ supuenientẽ: unde ex hoc adducitur in suã naturã, ut sit peccatum mortale.

Ad 3m dicendũ, φ ratio illa procedit de delectatione, quæ habet cogitationem pro obiecto.

Ad 4m dicẽdũ, φ delectatio, q̃ hẽt actũ exteriorẽ p obiecto, nõ põt esse absq; cõplacentia exterioris actus ſm se, ẽt si non statuatur implendũ pp p̃hibitionẽ alicuius superioris. unde actus sit inor- D dinatus, & p cõsequens delectatio erit inordinata.

Ad 5m dđm, φ ẽt cõsensus in delectationẽ, q̃ p̃cedit ex cõplacentia actus homicidij cogitati, est pc̃m mortale: nõ aũt cõsensus in delectationẽ, quę p̃cedit ex cõplacentia cogitationis de homicidio.

Ad 6m dicendũ, φ oratio dominica non solũ ɔ peccata uenialia dicenda est, sed ẽt cõtra mortalia.

Articvlvs ix.

Vtrum in superiori ratione possit esse peccatum ueniale, secundum quod est directiua inferiorum uirium.

Egid. 2. s. d. 24 q. 2. ar 4. *D. Bon. d. 24 p. 2. ar. 1. q. 2.* *Medina art 9.*

E Ad nonvm sic proceditur. Videtur φ in superiori rõne non possit esse peccatũ veniale, sc̃dm qđ est directiua inferiorum uiriũ, idest, ſm quod consentit in actum peccati. Dicit.n. Aug. in 12. de Trin.* φ rõ superior inhæret rationib. æternis: sed peccare mortaliter est per auersionẽ à rationibus h æternis. ergo videtur φ in superiori ratione non possit esse peccatum, nisi peccatum mortale. 403

Porrecta per totum. Inf. ar. un. & locis ibidem inductis.
*cap. 7. in li. 10. 3.

¶2 Præt. Superior ratio se habet in uita spirituali tanquàm principium, sicut, & cor in uita corporali: sed infirmitates h cordis sunt mortales. ergo peccata superioris rationis sunt mortalia.

¶3 Præt. Peccatum ueniale fit mortale, si fiat ex cõ-

temptu: sed hoc nõ vr̃ esse sine contemptu, ꝙ aliqs ex deliberatione h peccet ẽt uenialiter. cũ ergo cõsensus rationis superioris semꝑ sit cũ deliberatione legis diuinæ, vr̃ ꝙ non possit esse sine peccato mortali propter contemptum diuinæ legis.

at.7.huj lus quęst. SED CONTRA. Consensus in actum peccati pertinet ad rõnem superiorẽ, ut supra dictũ est: sed cõsensus in actũ peccati uenialis est pct̃m ueniale. ergo in superiori rõne põt esse peccatum ueniale.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut Aug. dicit in 12. de Trin. *Ca.7.in li.10.3.* Ratio superior inhæret rõnibus æternis ꝯspiciendis, aut cõsulẽdis. Cõspiciendis qdẽ, ſm qđ earum ueritatẽ speculat̃. Cõsulendis aũt ſm ꝙ ꝑ rõnes æternas de aliis iudicat & ordinat: ad qđ pertinet, ꝙ deliberãdo ꝑ rõnes ęternas cõsentit in aliquẽ actũ, uel dissentit ab eo. Contingit aũt ꝙ inordinatio actus, in quẽ consentit, non cõtrariatur rõnibus æternis, quia nõ est cũ auersione à fine ultimo, sicut *concl.* m contrariatur actus peccati mortalis: sed est præter eas, sicut actus peccati uenialis. vnde m qñ rõ superior in actũ peccati uenialis consentit, non auertit̃ à rõnibus æternis: vnde non peccat mortaliter, sed venialiter n. Et per hoc patet responsio ad primũ.

D.401. AD 2m dicendũ, ꝙ duplex est infirmitas d cordis, Vna, q̃ est in ipsa substãtia cordis, & immutat naturalẽ cõplexionẽ ipsi9, & talis infirmitas sp est mortalis. Alia ẽ aũt infirmitas cordis ꝑꝑ aliqua inordinationẽ, uel mot9 ei9, vel alicui9 eorũ, q̃ circũstant cor: & talis infirmitas si semꝑ est mortalis. Et sĩr in rõne superiori semꝑ est peccatũ mortale, qñ tollit̃ totaliter ipsa ordinatio rõnis supioris ad propriũ obiectũ, qđ est rõnis æternæ: sed qñ est inordinatio circa hoc, non est peccatũ mortale, sed ueniale.

AD 3m dicendũ, ꝙ deliberatus consensus in peccatũ, nõ semꝑ pertinet ad contẽptũ legis diuinæ: sed solũ quando peccatũ legi diuinę contrariatur.

404
SVPER Q. LXXIIII. ARTIC. IX. ET X.

Porrecta per totum. Medina ar. 10.

2.q.34.q.3.ar.5. & vec.q.15. artic 5. & mal.ar.5. ad 12. & 17. & art. 3. ad 17. & art. 5.

IN arti. nono, & decimo eiusdem 64. quæst. nihil scribendum occurrit. Terminorũ.n. notitiã habẽtibus oĩa clara sunt. Opus est ut Nouitijs lector distinguat ex August. allata in litera, duas operationes superioris rõnis, s. intuitũ, & cõsultationẽ, & ad hanc scđm spectat deliberatio, & cõsensus: & scđm hanc dirigit inferiora, & reflectit sup seipsam, & uocat̃ in litera aliter cõsideratum de ꝓprio obiecto, ut attingibili ab eadẽ. Altius n. consideratur Deus, ut nõ creditur ꝑ deliberationẽ, q̃ ꝑ sub tũ motũ: quoniam hic Deus est tantũ obiectum, ib. est obiectũ, & lex. Et ppea hic contra primã operationem, ibi contra scđam: hic nõ est cõsensus, ibi cõsensus: qa legis cõsultatio hic nõ ẽ peccatũ mortale, ibi mortale.

ARTICVLVS X.

Vtrum in ratione superiori possit esse peccatum ueniale secundum seipsam.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur, quòd in superiori rõne non possit esse peccatum ueniale scđm seipsam, idest, ſm quod inspicit rõnes ęternas. Actus.n. potentię nõ inuenit̃ esse deficiens nisi per hoc, ꝙ inordinate se hẽt circa suum obiectũ: sed obiectũ superioris rationis K sunt ęternę rõnes, à quib9 h deordinari non est sine peccato mortali. ergo in superiori rõne non potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

¶2 Præt. Cũ rõ sit uis deliberatiua, act9 rõnis semꝑ est cũ h deliberatione: sed oĩs inordinat9 motus in his, q̃ Dei sunt, si sit cũ deliberatione, est pct̃m mortale. ergo in rõne superiori ſm seipsã, nunquàm est peccatũ ueniale.

F ¶3 Præt. Cõtingit qñq;, ꝙ pct̃m ex subreptione, est pct̃m veniale: pct̃m aũt ex deliberatione est pct̃m mortale per hoc, ꝙ ratio deliberans recurrit ad aliquod maius bonũ, ꝯ qđ hõ agens grauius peccat, sicut cũ de actu delectabili inordinato rõ deliberat qđ est ꝯ legẽ Dei, grauius peccat consentiendo, q̃ si solum consideraret quod est ꝯ uirtutem moralẽ: sed rõ superior nõ põt recurrere ad aliqđ altius, q̃ sit suũ obiectũ. ergo si motus ex subreptione non sit peccatũ mortale, neq; etiã deliberatio superue-G niens faciet ipsum esse peccatũ mortale: quod patet esse falsum. non ergo in ratione superiori secũdum seipsam potest esse peccatum ueniale.

SED CONTRA. Motus surreptitius infidelitatis est peccatũ ueniale: sed pertinet ad superiorẽ rõnem secundũ seipsam. ergo in ratione superiori potest esse peccatum ueniale secundum seipsam.

RESP. Dicendũ, ꝙ rõ superior aliter fert̃ in suum obiectũ, atq; aliter in obiecta inferiorũ uirium, q̃ ꝑ ipsam dirigunt̃. In obiecta.n. inferiorũ viriũ non fertur, nisi inquantũ de eis cõsulit rõnes æternas. vnde non fert̃ in ea nisi per modũ deliberationis. H Deliberatus aũt cõsensus in his, q̃ ex gñe suo sunt mortalia, est mortale peccatũ: & iõ rõ superior sẽper mortaliter peccat, si actus inferiorum uiriũ, in quos cõsentit, sint peccata mortalia. Sed circa ꝓpriũ obiectũ hẽt duos actus, s. simplicẽ intuitũ, & deliberationẽ, ſm qđ ẽt de proprio obiecto cõsulit rõnes æternas: ſm aũt simplicẽ intuitũ põt aliquẽ inordinatũ motũ habere circa diuina, puta, cũ qs patit̃ subitũ infidelitatis motũ. Et quamuis infidelitas ſm suũ genus sit peccatũ mortale, tñ subit9 *D.1011.* motus d infidelitatis est peccatũ ueniale: qa peccatũ mortale nõ est nisi ꝯ legẽ Dei. Põt aũt aliqđ horũ, I q̃ pertinent ad fidẽ, subito rõni occurrere sub quadã alia rõne, anteq̃ super hoc consulatur, uel consuli possit rõ æterna, idest, lex Dei, puta cũ quis resurrectionẽ mortuorũ subito appręhendit ut impossibilẽ ſm naturã, & simul appręhendendo renititur, antequã ips habeat deliberandi, qđ hoc est nobis traditũ vt credendũ scđm legẽ diuinã. Si uero post hanc deliberationẽ motus infidelitatis maneat, est pct̃m mortale: & iõ m circa propriũ obie- *concl.* m ctũ, etsi sit pct̃m mortale ex genere, põt rõ superior peccare uenialiter in subitis motibus n, vel ẽt mortaliter ꝑ deliberatũ ꝯsensum. In his aũt, q̃ perti-K nent ad inferiores uires, semꝑ peccat mortaliter in his, q̃ sunt peccata mortalia ex suo genere, nõ aũt in his, q̃ scđm suum genus sunt uenialia peccata.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ peccatum quod est contra rationes æternas, etsi sit peccatũ mortale ex genere, põt tamen esse peccatum ueniale ꝑꝑ imperfectionem actus subiti, ut dictum est. *In corp. art.*

AD 2m dicẽdum, ꝙ in operatiuis ad rationem, ad quam pertinet deliberatio, pertinet etiam simplex intuitus eorum, ex quibus deliberatio procedit: sicut etiam in speculatiuis ad rationem pertinet & syllogizare, & propositiones formare: & ideo etiam ratio potest habere subitum motum.

AD 3^m dicendū, ꝙ una, & eadē tes pōt diuersas consideratiōnes habere, quarum una est altera altior: sicut Deū esse, pōt considerari, vel inquātū est cognoscibile rōne humana, uel inquātū tradit reuelatione diuina, q̄ est cōsideratio altior. & iō quis obiectū rōnis superioris sit qdā ſm naturā rei altissimū, tñ pōt ēt reduci in q̄dā altiorē ꝯsiderationē: & hac rōne, qđ in motu subito nō erat pctm mortale, ꝑ deliberationē reducentē in altiorē cōsiderationē fit peccatum mortale, sicut supra* expositum est.

*In corp. art.

QVAESTIO LXXV.

De causis peccatorum in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de causis peccatorum. ¶Et primo, in generali. Secundo in speciali. Circa primū quærunt quatuor. ¶Primum, Vtrum peccatum habeat causam. ¶Secundo, Vtrum habeat causam interiorem. ¶Tercio, Vtrum habeat causam exteriorem. ¶Quarto, Vtrum peccatum sit causa peccati.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccatum habeat causam.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ pctm non habeat causam. Peccatum enim habet rōnem mali, ut dictum est.* sed malum nō hābet cām, ut Dion. dicit 4. cap. de diui. no. ergo peccatum non habet causam.

¶2 Præt. Cā est, ad quā de necessitate sequitur aliud: sed qđ est ex necessitate, non vr esse peccatum, eo ꝙ omne pctm est voluntarium. ergo peccatum non habet causam.

¶3 Præt. Si pctm habet causam, aut habet pro cā bonū, aut malum: nō aūt bonū, q̄a bonū nō facit nisi bonū. nō. n. pōt arbor bona fructus malos facere, ut dr Matt. 7. Similiter aūt nec malum potest esse cā peccati, quia malum pœnæ sequitur ad peccatum: malū autem culpæ est idem quod peccatum. peccatū igitur non habet causam.

SED CONTRA. Omne qđ fit, hēt causam: quia ut dicitur Iob. 5. Nihil in terra sine cā fit: sed peccatum fit. est enim dictū, uel factū, vel concupitū cōtra legē Dei. ergo pctm habet causam.

RESP. Dicendum, ꝙ peccatum est quidam actus inordinatus. A Ex parte igitur actus potest habere per se cām, sicut & quilibet alius actus: ex parte autem inordinatiōis habet causam eo modo, quo negatio, uel priuatio potest habere causam. Negationis autem alicuius pōt duplex causa assignari. Primo quidē defectus causæ affirmationis idest, ipsius causæ, negatio est cā negationis secundum seipsam. B Ad remotionē enim cāæ sequit remotio effectus: sicut obscuritatis causa ē absentia solis. Alio modo cā affirmationis ad quam sequitur negatio, est ꝑ accidens cā negationis consequentis: sicut ignis causādo calorē ex principali intentione, cōsequenter causat priuationem frigiditatis quorū primum potest sufficere ad simplicem negationem. Sed cū inordinatio peccati, & quod libet malum non sit simplex ne C gatio, sed priuatio eius, qđ quidem natum est, & dēt habere, necesse est ꝙ talis inordinatio habeat cām agentem per accidēs. Quod enim natū est inesse, & dēt, nunquam abesset nisi ꝑ p causam aliquā impedientem: & secundum hoc consueuit dici, ꝙ malum, quod in quadam priuatione consistit, habet causam deficientem, uel agentem per accidens: omnis autem causa ꝑ D accidens reducitur ad causam per se. Cum igitur peccatū ex parte inordinationis hēat cām agentem per accidens, ex parte autem actus habeat cām agentem per se, sequitur quod inordinatio peccati cōsequatur ex ipsa cā actus. Sic igit^{ur} voluntas carens directione regulæ rationis & legis diuinæ, intendens aliquod bonum commutabile, causat actum quidem peccati ꝑ se, E sed in ordinationem actus per accidens & ꝓter intentionē.* ꝓuenit enim defectus ordinis in actu ex defectu directionis in voluntate.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ peccatum non solum significat ipsam priuationē boni, quæ est inordinatio: sed significat actū sub tali priuatione, q̄ habent rōnem mali, quod quidem qualiter habeat causam, dictum est.*

AD 2^m dicendū, ꝙ si illa diffi-

SVPER Q. LXXV. ART. I.

Medina ar. 1.

IN corpore t. ar. q. 75. dubiū est, quia author subdisiunctionis nota dicit ꝙ malū habet cām deficiētē, uel agentem per accidens. an idem intelligat per utrunq; an diuersa: & si idē, quō explanat. & similiter si diuersa, quō prosequitur. nō. n. liquet. ¶Ad hoc dr. ꝙ author concludit illam disiūctionē ſcdm veritatē disiunctionis. Et intēdit, ꝙ ꝑꝑ̄a cam causa propria mali assignatur, aut assignat cā deficiens, aut assignatur cā per accidēs & hoc quia cām efficientem per se habere non pōt. Positiuā habere non pōt negatiua aūt, quæ per se est cā negationis, nō sufficit ad priuationē: quia oportet al q̄ cām aliam a negatione ponere impedientem oppositum habitum, ut fiat priuatio. Verum quia cā deficiens, & cā per accidens sunt deus subiecto, & dist ncte formaliter in uno sensu, & sunt idē subiecto, & formaliter in alio sēsu: iō author simul prosequitur, & oīa explanauit. Ad cu* cuidētiam recolere oportet, ꝙ cā per accidens dupliciter dr, s. accidente in cā, & accidente in effectu: & qđ vterque modus in ꝓposito inuenitur. Voluntas namque carēs directione legis, intēdenique aliquod bonum commutabile, causat actum peccati per se, & inordinationem per accidens. ita ꝙ defectus ordinis in actu est ex defectu directionis in uoluntate, ut in lfa dicitur: ubi habes primo, ꝙ voluntas per se causa actus, est cā per accidens ex parte effectus respectu inordinationis, dum causat actū, cui coniungitur inordinatio. Habes secundo, ꝙ uoluntas causādo actum, & non dādo ei ordinem illi debitum, est cā deficiēs respectu inordinationis deficit enim a dādo illi debitum ordinem, cū teneatur ad hoc. Habes tertio, ꝙ quia defect^{us} directionis in uoluntate ē cā defectus ordinis in actu, & non per se, ut dictum est, nisi in rōne negationis. ergo ꝑ accidēs ex parte cāæ quia est coniunctus voluntati. Defectus igitur in uoluntate, vnde uoluntas est cā deficiens, est idē subiecto, & formaliter causæ per accidens ex parte causæ: quia est ipsamet, & est idē subiecto tm̄ causæ ꝑ accidens ex parte effectus tm̄: quia est idē subiecto uoluntati, & dat uoluntati eē cām deficientem nō dādo causalitatē, sed deficientiam. Hæc est doctrina authoris & uera, & manifestata in lfa breuiter. Sed cōtra eam asserunt plus multa à Sco in 2. sent. di. 41. Verum q̄a ipse in uno tm̄ quoad ꝓpositum discordare vr, iō cæteris omissis, afferoillud. Non vult ipse, ꝙ defectus in uoluntate sit actus per accidens accidentalitate ex parte causæ inordinati actus accipiēdo defectū ꝓprie, ita ꝙ ex ipso, & nostra uolūtate fiat unū ꝑ accidens, sicut ex homine, & non albo: & unam tm̄ rōnē adducit, q̄a ante primū defectū uoluntatis esset defectus. Sed hæc facillime soluit negādo sequelam, utendo terminis ut significant: quia est statim in defectu regulæ n. conueniēte cū rōne mali tam culpæ, quā pœnæ, ut in respunsione ad tertium in litera dicitur. Vtendo aūt terminis ad bonum sensum. s. ante primum defectum, in actu peccati esset defectus patet responsio, ꝙ non inconueniens ante talem primū defectum, dari defectum absque ratione mali culpæ, & pœnæ.

404 Porrecta per totum

Inf art. 2. & 4. cur. & ad 1. et q. 77. a. 4. cor. Et 2. di. 35. ar. 2. corp.

*q. 71. ar. 6.

*c. 4. par. 4. antec.

D. 9. 7.

concl.

*In corp. art.

nirio causę, vniuersaliter debeat uerificari, oportet vt intelligatur de cã sufficienti, & non impedita. Contingit enim aliquid esse cãm sufficientem alterius, & tñ non ex necessitate sequitur effectus propter aliquod impedimentum superueniens: alioqn sequeretur quòd omnia ex necessitate contingerent, vt patet in 6. Meta.* Sic igitur etsi peccatum habeat causam, non tamen sequitur ꝙ sit necessaria: quia effectus potest impediri.

*Tex. 5. t. 3.

*Io corp. art.

Ad 3m dicendum, ꝙ sicut dictum est,* uoluntas sine adhibitione regulæ rationis, vel legis diuinæ, est causa peccati. Hoc autem quod est non adhibere regulam rationis, uel legis diuinæ, secundum se non habet ratiouem mali, nec pœnæ nec culpę, an tequam applicetur ad actum. vnde secundum hoc peccati primi non est causa malum, sed bonum aliquod cum absentia alicuius alterius boni.

Articvlvs II.

Vtrum peccatum habeat causam interiorem.

AD secvndvm sic proceditur. Vĩ quòd pc̃m non habeat causam interiorem. Id enim, qđ est interius alicui rei, semper adest ei. si igit̃ pc̃m habeat causam interiorem, semper homo peccaret, cum posita causa ponatur effectus.

¶2 Præt. Idem non est causa suiipsius: sed interiores motus hominis sunt peccatum. ergo non sunt causa peccati.

¶3 Præt. Quicquid est intra hominẽ, aut est naturale, aut uoluntariũ: sed id, qđ ẽ naturale, nõ pôt esse peccati cã, quia pc̃m ẽ cõtra naturam, ut dicit Damas. quod autem est voluntarium, si sit inordinatum, iam est peccatum. nõ ergo aliquid intrinsecũ potest esse causa primi peccati.

Sed contra est, qđ Aug.* dicit, ꝙ uolũtas est causa peccati.

Res. Dicendum, ꝙ sicut iam dictum est, * per se causam peccati oportet accipere ex parte ipsius actus: actus aũt humani pôt accipi causa interior, & mediata, & immediata. Immediata quidem cã humani actus est rõ, & voluntas, secundum quã homo est liber arbitrio: causa autẽ remota est apprehensio sensitiuæ partis, & etiam appetit⁹ sensitiuus. Sicut. n. ex iudicio rõnis voluntas mouetur ad aliqđ sm rõnem: ita etiam ex apprehẽsione sensus, appetitus sensitiuus in aliqđ inclinat: quæ quidẽ inclinatio interdũ trãhit uolũtatem, & rõnem, sicut infra patebit.* Sic igitur duplex cã peccati interior pôt assignari, una pxima ex parte rõnis, & uoluntatis: alia uero remota ex parte imaginationis, vel appetitus sẽsitiui. Sed qa supra dictũ est, ꝙ cã peccati est aliquod bonũ apparens motiuũ cum defectu debiti motiui, scilicet regulæ rõnis, uel legis diuinæ, ipsum motiuum, quod est apparens bonũ, pertinet ad apprehẽsionẽ sensus, & appetitum: ipsa aũt absentia debitæ regulæ pertinet ad rõnem, quæ nata est hmôi regulam considerare: sed ipsa perfectio voluntarij actus peccati ptinet ad uoluntatẽ, ita ꝙ ipse uoluntatis actus præmissis suppositis, iam est quoddam pc̃m.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ id, qđ est intrinsecũ, sicut potẽtia naturalis, sẽmp iest: id aũt, qđ est intrinsecũ, sicut act⁹ iterior appetitiuæ, uel apprẽhẽsiuę uirtutis, nõ semp inest. Ipsa aũt potẽtia uolũtatis ẽ cã peccati in potẽtia, sed reducit in actũ p motus pcedentes, & sensitiuæ partis primo, & rõnis cõsequenter. Ex hoc enim ꝙ aliqđ pponitur vt appetibile sm sensum, & appetitus sensitiuus inclinat in illud, iõ interdũ cessat à cõsideratione regulæ debitæ: & sic voluntas pducit actũ peccati. Quia igitur motus pcedentes non semper sunt in actu, neque peccatum semper est in actu.

Ad 2m dicendum, ꝙ non oẽs motus interiores sunt de substantia peccati, quod consistit principaliter in actu uoluntatis: sed quidam præcedunt, & quidam consequuntur ipsum peccatum.

Ad 3m dicẽdum, ꝙ illud quod est causa peccati, sicut potentia producens actũ, est naturale: motus ẽt sensitiuæ partis, ex quo sequitur pc̃m, interdum est naturalis, sicut cũ pp appetitum cibi aliqs peccat: sed efficitur peccatum innaturale ex hoc ipso, ꝙ deficit regula naturalis, quam homo secundum naturam suam debet attendere.

SVPER Q. LXXV. ART. II.

S. Bon. 2. s. d. 41. q. 1. ar. 2
Scot. 2. s. d. 41. q. 1.
406 *Riccar. 2. d. s. 41. q. 1.*
Porrecta Dur. 2. s. d. 41. q. 2.
per totum.
Inf. art. 3. corp.

IN art. 2. eiusdem 75. q. collige causas interiores peccati, distinguendo eas ex parte peccantis, & obiecti, & intuere causas ex parte peccãtis quã inoriduas proximas, rõnem, & uoluntatẽ, inter quas uoluntas est pximior: & duas remotas, sensum, & eius appetitum, inter quas sensus est remotior: ex parte uero obiecti unam iuxta unitatem complexi obiecti, plura tñ complectentis euidentia prædictis potentijs: ita tñ ꝙ tres peccatoos potẽtiæ, scilicet sensus, appetitus sensitiuus, & rõ sunt velut præparantes, & facientes obiectum peccati bonũ, scilicet apparens, dissuasos rõni uolũtas aũt est perficiens ipsum pc̃m. pp quod illæ cõcurrũt ad peccatum ex parte obiecti, uoluntas ex parte subiecti. Illæ causant peccatum quoad specificationẽ actus, uoluntas quo ad exercitium: propterea simul in litera traduntur causæ prædictæ vnitæ in obiecto, ut in litera clare patet. Et fecit hoc author, vt haberes resolutionem peccati usq; ad primam cãm. Appetibile est enim mouẽs non motum, ut patet in tertio de anima. Cum autem audis bonum apparens in obiecto spectare ad sensum, & eius appetitum, intellige nõ semper, sed qñ sensus, & appetitus sensitiuus causant peccatũ. Potest namque bonum apparens, dissonans legi rõnis, uel Dei, mouere ad peccatum, & peccari absq; concursu appetibilis scdm sensitiuã partẽ, ut patet de infidelitate.

Li. 2. c. 4. & 30. & li. 4. c. 21.
Libr. de duab. animabus c. 10. & 11. tom. 6.
Et 1. retrac. ca. 9. & 1. Et lib. 3. de lib. arb. c. 17.
ar. præc.
Q. 77. ar. 1. & 2.
Ar. 1. huius q.

¶ In resp͂sione ad primũ cum legis, ꝙ uolũtas reducitur ad actũ per pręcedentes act⁹, intellige ex parte obiecti. Nam ad exercitium actus à seipsa reducitur in actũ, ut superius dictum est, pręsente tñ obiecto obiectiue mouente: ita ꝙ nec à seipsa pôt uoluntas exire in actũ, nisi concurrat obiectum. & ppea in lr̃a concluditur, qđ quia præcedentes motus, qui se tenent ex parte obiecti, non sunt semper in actu, peccatum non semper est in actu.

Articvlvs III.

Vtrum peccatum habeat causam exteriorem.

AD tertivm sic procedit. Vĩ ꝙ peccatum nõ habeat causam exteriorem. Pc̃m enim est actus uoluntarius: uoluntaria autem sunt eorum, quę sũt in nobis, & ita non habent exteriorem cãm. ergo peccatum non habet exteriorem causam.

¶2 Præt. Sicut natura est principium interius, ita etiam uolũtas: sed peccatum in rebus naturalibus nunquàm accidit, nisi ex

SVPER Q. LXXV. ART. III.

407 *Porrecta per totum.*
Med. art. 3.

Ios. q. 80. ar. 1. & 3. Et prima parte q. 115. ar. 4. cor. Et 1. 2. q. 73. ar. 3. cor. & ad 2. & q. 105. ar. 1. ad 1. & 2. Et mal. q. 3. art. 3. per to. & ar. 4. cor.

IN arti. 3. eiusdem quæstionis occurrit suggerendum, primo ꝙ colligas ex tradicas causas peccati, & ex parte subiecti nullam: quia solus Deus hinc est extra. ex parte obiecti duas exterioras, scilicet persuasorem, & sensibilia: de alijs autem

tis obiectis, q̄ non mouent nisi in aĩa, nulla fit mentio, quia inter causas interiores cōputantur. Hæc n. differentia ab Aristo. in 2. de anim data est, q̄ obiecta intellect⁹ sunt intus, sensus uero extra. Secundo, q̄ ideo author dicit sēsibilia non necessario mouere appetitum sensitiuū, nisi forte aliquo mō dispositum, quia appetitus sensitiuus in nobis est liber participatiue, ut dictum est, & iō non necessitatur ab appetibili extra obiecto. Verū quia nō est sic liber quin habeat multum naturalitatis, si habitu superinducto, uel naturali aliqua inclōna, uel applicatione pdominante sit aliquis dispositus necessitati, ut demus appetitum, ut patet in timoribus, dolorib. & delectationib. innoluntariis pseuerantib. motiuis. Dixit aūt author, forte, uel quia determinādi de hoc locus hic nō erat, uel quia hm̄ōi dispō forte. i. non per se inuenitur appetitui, ut liber est, conueniens: unde tales motus inquantum alieni sunt a nostra potestate, etiam alieni a ratione peccati sunt.

ar. præc.

q. 9. a. 6. & q. 1. ar. 4. q. 79. a. 1

aliqua interioris causa, ut puta, A monstruosi partus prouenīūt ex corruptione alicui⁹ principii interioris. ergo neq; in moralib. potest cōtingere peccatum, nisi ex interiori causa. nō ergo hēt peccatum causam exteriorem.

3 Præt. Multiplicata cā multiplicatur effectus: sed quāto plura sunt, & maiora exterius inducentia ad peccandum, tanto minus id, quod quis inordinate agit, ei imputatur ad pc̄m. ergo nihil ex B terius est causa peccati.

SED CONTRA est, q̄ dr̄ Nu. 31. Nonne iste sunt, quę deceperūt filios Israel, & præuaricari vos fecerunt in Dn̄o super pc̄ō Phogor? ergo aliquid exterius potest esse causa faciens peccare.

RESP. Dicendū, q̄ sicut s. dict. est, cā interior pc̄i est, & uoluntas ut pficiens actum pc̄i, & rō quantum ad carētiā debitæ rīæ, & appetitus sensitiuus inclinās. C Sic ergo aliqd extrinsecū tripliciter posset esse cā pc̄i, uel quia moueret immediate ipsam uolūtatē, nel qa moueret rōnē, nel qa moueret appetitū sensitiuū. Voluntatē aūt, ut supr. dictū⁹ est, interius mouere non potest nisi Deus, qui non pōt esse cā pc̄i, ut inf. ostendetur.* Vñ relinquitur, q̄ nihil exterius pōt esse cā pc̄i, nisi uel inquantum mouet rōnē, sicut hō, uel dæmon psuadēs pc̄m, uel sicut mouēs appetitū sensitiuū: sicut aliqua sēsibilia, exteriora mouēt appetitū sensitiuū. Sed neq. persuasio exterior in reb. agendis ex necessitate mouet rōnē, neq; ēt res exterius ppositæ ex necessitate mouēt appetitum sensitiuum, nisi forte aliquo mō dispositū, & tñ ēt appetitus sensitiuus non ex necessitate mouet rōnem, & uoluntatem. Vnde* aliquid exterius pōt esse aliqua causa mouens ad peccandum, nō tñ sufficienter ad peccandum inducens: sed causam sufficienter complens peccatum est sola uoluntas.

concl. m.

AD PRIMVM ergo Dicendū, q̄ ex hoc ipso, quod exteriora mouentia ad peccandum, non sufficienter & ex necessitate inducunt, sequitur q̄ remaneat in nobis peccare, & non peccare.

AD 2ᵐ Dicendū, q̄ per hoc, quod ponitur interior causa peccati, non excluditur exterior. Non. n. id, q̄ est exterius, est causa peccati, nisi mediante causa interiori, ut dictum est.*

in cor. ar.

AD 3ᵐ Dicendū, q̄ multiplicatis exteriorib. causis inclinantib. ad peccandū, multiplicanē actus peccati: quia plures ex illis causis, & pluries inclinat ad actus peccati, sed tamen minuitur ratio culpę, quæ consistit in hoc, quod aliquid sit uoluntarium, & in nobis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum, sit causa peccati.

AD QVARTVM sic proceditur, Videtur quòd pc̄m no sit cā pc̄i. Sunt. n. quatuor genera cāru̅ quorū nullū pōt ad hoc ɔgruere q̄ pc̄m sit cā pc̄i. Finis. n. hēt rō nē boni, qđ non ɔpetit pc̄ō, qđ de sua rōne est malū: & cadē rōe nec pc̄m pōt esse causa efficiēs, B quia malū nō ē causa agens, sed est infirmū, & impotēs, ut Dio. dicit 4. c. de di. no.* Causa aūt materialis, & formalis vīr hr̄e solum locum in naturalib. corporib. q̄ sunt cōposita ex materia, & forma. ergo pc̄m non potest hr̄e causam materialem, & formalem.

2 Præt. Agere sibi simile ē rei p fectæ, ut dr̄ in 4. Meteo. sed pc̄m de sui rōne est imperfectū. ergo pc̄m non potest esse causa pc̄i.

3 Præt. Si huius pc̄i sit cā aliud peccatū, eadē rōne, & illius erit cā aliqđ aliud peccatū, & sic pcedet in infinitū, q̄ ē icōueniēs. nō ergo peccatū ē̄ causa pc̄ti.

SED CONTRA est, quod Gre. dicit super Eze.* Peccatum quod per pænitentiam citius non deletur, peccatum est, & causa peccati.

RESPONDEO Dicendum, q̄ cum peccatū habeat causam ex parte act⁹, hoc mō unū peccatū pōt eē causa alterius, sicut unus actus humanus pōt esse causa alterius.* Contingit igiē unū peccatū eē D cām alterius fm̄ quatuor genera causarū. Primo q̄ dem fm̄ modum causæ efficiētis, uel mouentis, & p se, & p accidens. Per accidens quidē, sicut remouēs prohibēs dr̄ mouens p accidens. Cū. n. p unū actū pc̄i hō amittit gratiam, uel charitatē, uel uerecundiam, uel qđcunque aliud retrahens a pc̄ō, incidit ex hoc in aliud peccatū, & sic primū peccatum est causa secūdi per accidēs. Per se quidē, sicut cum ex uno actu pc̄i hō disponit ad hoc, quod alium actū ɔsimilē facili⁹ cōmittit: ex actib. n. causanē dispōnes & habitus inclinantes ad similes actus. Scd̄m uero gen⁹ causę materialis, unū peccatū est causa alteri⁹ E inqtū pparat ei materiam: sicut auaritia pparat materiam litigio, qđ plerunq. est de diuitiis ɔgregatis. Scd̄m uero genus causæ finalis, unū peccatū ē causa alterius, inquantū pp finē unius pc̄i aliquis committit aliud peccatū: sicut cum aliquis ɔmittit simoniam pp finem ambitionis, uel fornicationē ppter furtum. Et quia finis dat formam in moralib. ut sup. habitum est,* ex hoc etiam sequitur, quod unū peccatum sit formalis causa alterius: in actu. n. fornicationis, quæ propter furtum committitur, est quidem fornicatio sicut materiale, furtum uero sicut formale.

concl. m

q. 1. a. 3. & q. 18. a. 4. & 6.

AD PRIMVM ergo Dicendum, q̄ peccatū inquantum

SVPER QVÆSTION. LXXV.

ART. IIII.

Egid. 2. s. d. 36. q. 1. a. 1 Dur. d. 36. q 1. Medina ar. 4.

IN ar. 4. In raspon. ad 2ᵐ, nota, quòd quia species, & diuæ bonorū, & malorum moralium sūt antia positiua, & uere nāe in latitudina entiū: ideo author dicit, q̄ pc̄m ex parte cōuersionis hēt perfectionem naturæ, & hinc causat actiue, & finaliter, ut in respons. ad 1ᵐ dr̄: inordinatio aūt, quia est priuatio moralis rectitudinis, iō hic dicit peccatū imperfectum imperfectiona morali. Hæc aūt dixerim, ut cessat admirato, quare author in ordōnē in genera motis, & cōuersionē in genere nāe posuerit, cū utrūque ad genus motis spectet.

4 ot porrecta pertotum. inf. q. 84. & 2. d 36 a. 1. & di. 42. q. 1. a. 12. 3. & 5 & ma. a o. ar. 1. q. 8 Ro. co. & 5. le. 7. 4. c. 4. p a med.

lib. 2. de ani. ta. 34 to. 2

Ho. 11. post me. & lib. 25. mor c. 13 ante me.

tũ est inordinatũ, hẽt rõnẽ mali: sed inquantum est actus quidam, hẽt aliqđ bonũ, saltẽ apparẽs, p fine, & ita ex parte actus põt esse cã & finalis, & effectiua alterius pci, licet nõ ex parte inordõnis. nãm ãt hẽt pctm̃ nõ ex qua, sed circa quam: formam ãt hẽt ex fine. & ideo ſm quatuor genera causarũ peccatũ potest dici causa peccati, ut dictum est.* F

*in eo. ar.

AD 2m Dicendũ, q peccatum est imperfectum imperfectione morali ex parte inordinationis: sed ex parte act⁹ potest habere perfectionem naturæ, & secundum hoc potest esse causa peccati.

AD 3m dicendũ, quod non omnis causa peccati est peccatum. unde non oportet, quod procedatur in infinitum: sed potest perueniri ad aliquod peccatum, cuius causa non est aliud peccatum. G

SVPER QVÆS. LXXVI.

ART. I.

Pe. d. 2. s. d. 22. q. 2. a. 3
Medina ar. 1.
Alb. Mag. 2. d. 22. a. 7. 8. & 9.

IN ar. 1. q. 76. aduerte, q cum in titu. quæritur, & postmodum determinatur, q ignorantia est cã pci, non sumitur peccatum pro inordõne nec pro actu in genere naturæ, sed formaliter pro ipso actu peccati. iam. n. dictũ est, q peccatum non est deordinatio, nisi act⁹: sed actus contrarius uirtuti. Nec est curæ in proposito utrũ illud pctm̃, cuius causa di ignorantia, sit imputabile, aut non incurrenti ipsũ. sat. n. est proposito, q pctm̃ ipsum ab ignorantia causetur siue imputabiliter, siue nõ imputabiliter. hoc n. ad sequentia spectat q̃rere & decidere. Ex hoc ãt q pctm̃ est actus, & species positiua, manifeste hẽs, quare ignorantia ponitur cã p accidens eius. Nõ ens .n. non est per se cã entis, & ponitur cã ut remouẽs phibẽs, seu remotio prohibentis: quia sicut graui inclinato ad motum deorsum ablatio phibentis colũnæ dat p accidens motũ deorsum: ita uoluntati inclinatę in actum peccati siue imputabiliter, siue non, negatio sciæ, q̃ prohiberet talẽ actũ si adesset, dare dicitur talem actum.

409 *porrecta per totum*
Inf. art. 3. co. & 2. d. 42. a. 1. co. & ad 3. & ma. q. 3. a. 6. pro. & q. 7. co. fi. & ad 6.
*q. 75 a. 1

¶Sed ar. in secũda secũdæ, ubi de negli-

QVAEST. LXXVI.

De causis peccati in speciali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis peccati in speciali.

Et primo, de causis interioribus peccati. Scđo, de exterioribus. Tertio de peccatis, quæ sunt causa aliorum peccatorum. H

Prima aũt consideratio secundũ præmissa erit tripartita: nã primo agetur de ignorantia, quæ est causa peccati ex parte rationis.

Scđo, de infirmitate seu passione, quæ est causa peccati ex parte appetitus sensitiui.

Tertio de malitia, quæ est causa peccati ex parte uoluntatis. I

Circa primum quærunt quatuor

¶Primo, vtrum ignorãtia sit causa peccati.

¶Secundo, vtrum ignorantia sit peccatum.

¶Tertio, vtrum totaliter a peccato excuset.

¶Quarto, vtrũ diminuat pctm̃.

ARTICVLVS I.

Vtrum ignorantia possit esse causa peccati. K

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod ignorãtia nõ possit eẽ cã pci, q q nõ est, nullius est cã: sed ignorantia est non ens, cum sit priuatio quædam sciẽ. ergo ignorantia non est causa peccati.

¶2 Præt. Causę pci sunt accipiẽdę ex parte ↄuersionis, ut ex supradictis patet:* sed ignorantia vr respicere auersionem. ergo non debet poni causa peccati.

¶3 Præt. Oẽ pctm̃ in uoluntate ↄsistit, ut sup. dictum est:* sed uolũtas non fert nisi in aliqđ cognitũ: quia bonũ apprehensum est obiectũ uoluntatis. ergo ignorãtia non potest esse causa pcti.

gentia tractabit, clare erit in speciali, quãdo .s. est mortale, uel ueniale: qñ uero actualiter peccatur, cũ de tempore affirmatiui præcepti erit sermo, dicendum est.

*q. 74. a. 1

SED CONTRA est, q Aug. dicit I li. de* nat. & grat. q quidam per ignorantiã peccãt.

*Li. de na. & grat. c. 63. an. med. to. 7. & li. 3. de li. arbi. c. 18. to. 1

RESP. Dicendũ, q ſm philosop. in 8. ph.* causa mouẽs est duplex, una p se, & alia p acñs. Per se qdem est, q̃ propria uirtute mouet, sicut generans est cã mouens grauia, & leuia. Per accidens ãt sicut remouẽs prohibẽs, uel sicut ipsa remotio prohibentis, & hoc mõ ignorantia põt esse cã actus pci: est. n. priuatio sciæ pficientis rõnẽ, quæ prohibet actũ pci, inquantũ dirigit act⁹ humanos. Considerandũ ẽ aũt q rõ ſm duplicẽ sciam est humanorũ actuũ directiua. s. ſm sciam uniuersalem, & particularẽ. Cõferẽs .n. de agendis, utitur quodam syllogismo, cuius cõclo est iudicium, seu electio, uel operatio: actiones aũt in singularib. sunt. unde conclo syllogismi operatiui est singularis. Singularis ãt propõ non ↄcludiẽ ex uniuersali, nisi mediante aliqua propõne singulari: sicut hõ prohibeẽ ab actu patricidii per hoc, q scit patrẽ nõ esse occidendũ, & p hoc, q scit hũc eẽ patrẽ. Vtriusq; n ergo ignorantia põt causare patricidii actũ. s. & vlis principii, qđ est qdam regula rõnis, & singularis circũstantiæ. uñ patet, q nõ qlibet ignorantia peccantis est cã pci, sed illa tm̃, q tollit sciam prohibentẽ actũ pcti. Vnde si uoluntas alicui⁹ eẽt sic disposita, q nõ prohiberet ab actu patricidii, ẽt si patrẽ agnosceret, ignorantia patris nõ ẽ huic cã pci: sed ↄcomitanter se habet ad pctm̃: & ideo talis non peccat p p ignorantiam, sed peccat ignorans, secundum philoso. in 3. eth.*

*li. 8. tex. 27. to. 4.

concl. m

* cap. 1. me. to. 5.

AD PRIMVM ergo Dicendũ, q non ens non põt esse alicuius causa per se: potest tamen esse causa per accidens, sicut remotio prohibentis.

AD 2m dđm, q sicut scia, q̃ tollit ignorantia: respicit pcm̃ ex pte ↄuersionis: ita ẽt ignorantia ex parte ↄuersionis est cã pci, ut remouens prohibens.

AD 3m Dicendũ, q in illud, q est q̃tũ ad oia ignotũ, non põt ferri uolũtas: sed si aliqđ est ſm aliquid notũ, & ſm aliquid ignotũ, põt uoluntas illud velle & hoc mõ ignorantia est causa pci: sicut cũ aliquis scit hunc quẽ occidit, esse hominẽ, sed nescit eũ eẽ patrem: uel cum aliquis scit aliquem actũ esse delectabilem, nescit tamen eum esse peccatum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ignorantia sit peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ignorantia non sit pcm̃. Peccatum .n. est dictum, uel factum, uel concupitum contra legem Dei, ut sup. habitum est:* sed ignorantia non importat aliquẽ actum neq; in-

SVPER QVÆTION. LXXVI.

ART. II.

Egid. 2. s. d. 22. q. 2. a. 2
Medina ar. 2.
Alb. ubi sup.

IN 2. ar. eiusd. 76. q. dubium occurrit, quia author uidetur sibi contrarius, aut obscurus. Aut. n. intẽdit, quod ignorantia est peccatũ secundũ se,

410 *porrecta per totum*
inf. q. 84. a. 4. ad 5. & q. 105. a. 2. ad 9. & 2. 2. q. 53. a. 2. ad 2. & 2. di. 42. q. 2. a. 2. q. 1 ad 3 & mal. q. 3. a. 7 co. & ad 1. 7. & 11. & quol. 1. a. 19. cor.
*q. 71. a. 6

teriorem, neq; exteriorem. ergo A ignorantia non est peccatum.

2 Præt. Pctm̄ directius opponit gratiæ, q̄ sciæ: sed priuatio grãe non est peccatum, sed magis pœna quædam consequens peccatum ergo ignorantia, quæ ē priuatio scientiæ, non est peccatum.

3 Præt. Si ignorantia est peccatū hoc non est nisi inquantum ē uoluntaria: sed si ignorantia sit peccatum inquantum est uolūtaria, vr̄ pctm̄ in ipso actu uoluntatis B consistere magis, quam in ignorantia. ergo ignorantia non erit peccatum, sed magis aliquid consequens ad peccatum.

4 Præt. Omne peccatum p pœnitentiam tollitur, nec aliqd̄ peccatum transiens reatu, remanet actu, nisi solū originale: ignorantia at non tollitur per pœnitētiā, sed adhuc remanet actu, oī reatu per pœnitentiam remoto. ergo ignorantia non est peccatū, C nisi forte sit originale.

5 Præt. Si ipsa ignorantia sit peccatū, q̄diu remaneret ignorantia in homine, tādiu actu peccaret: sed continue manet ignorātia in ignorante, ergo ignorans ɔtinue peccaret, quod patet esse falsū: quia sic ignorantia esset grauissimum. non ergo ignorantia est peccatum.

Sed contra. Nihil meret̄ pœnam nisi pcm̄: sed ignorantia me D ret̄ pœnam, s̄m illud 1. ad Co. 14. Siquis ignorat, ignorabitur. ergo ignorantia est peccatum.

Respondeo Dicendum, q ignorantia in hoc a nesciētia differt, q nescientia dicit simplicem scientiæ negationem. vnde cuicunq; deest aliquarum rerum scia, potest dici nescire illas: s̄m quem modum Dion. in angelis nescientiam ponit 7. c. cœl. Hiera. *Ignorantia uero importat sciæ E priuationem, dum. s. alicui deest scia eorum, quę aptus natus est scire. Horum aūt q̄dam aliquis scire tenet̄, illa. s. sine quorū scientia nō potest debitum actum recte exercere. Vnde omnes tenentur scire communiter ea, q̄ sunt fidei, & uniuersalia iuris pcepta: singuli autem ea, quæ ad eorum statum, uel officium spectant. Quædam uero sunt, q̄ etsi aliqs natus est scire, non tamen ea scire tenetur: sicut theoremata geometriæ, & ɔtingētia particularia nisi in casu. Manifestum est aurē, q quicunque negligit hēre, uel facere id, quod tenetur habere, uel facere, peccat peccato omissionis. unde pp negligentiā, ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur, est peccatum: nō autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, quę scire non pōt. unde horum ignorantia inuincibilis dr̄, quia studio superari non pōt: & pp hoc talis ignorantia, cū non sit uoluntaria, eo q non est in ptāte nostra eam repellere, non est peccatum. Ex quo patet, q nulla ignorantia inuincibilis est peccatum: ignorantia aūt uincibilis est peccatum, si sit eorum, quæ aliquis scire tenetur non autem si sit eorum, quæ quis scire non tenetur.

Ad primum ergo Dicendum, q sicut s̄. dictum est, in hoc quod dr̄ dictum, uel factum, uel concupitum, sunt intelligendæ ēt negationes oppositæ, secundū quod omissio habet rationem peccati: & ita negligentia, scd̄m quam ignorantia est peccatū, cōtinet̄ sub prędicta diffinitione peccati, inquantum prætermittit̄ aliquid, quod debuit dici, uel fieri, uel concupisci ad scientiam debitam acquirendam.

Ad 2m dicendū, q priuatio gratiæ etsi secundū se non sit peccatum, tamen ratione negligentiæ pparandi se ad gratiam, potest habere rōnē peccati, sicut & ignorātia: & tū quantū ad hoc est dissimile, quia hō potest aliquam scientiam acquirere p suos actus: gratia uero non acquiritur ex nostris actib. sed ex Dei munere. D.680.

Ad 3m dicendum, q sicut in peccato transgressionis peccatum non consistit in solo actu uoluntatis, sed ēt in actu uolito, q est imperat a uoluntate: ita in pcō omissionis non solum actus uoluntatis est peccatum, sed ēt ipsa omissio, inquantū est aliqualiter uoluntaria. & hoc modo ipsa negligētia sciēdi, uel etiam ipsa inconsideratio est peccatum.

Ad 4m dicendum, quodlicet transeunte reatu per pœnitentiam, remaneat ignorantia secundum quod est priuatio scientiæ, non tamen remanet negligentia, secundum quam ignorantia peccatum dicitur.

Ad 5m dicendum, quod sicut in aliis peccatis omissionis solo illo tempore homo actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat, ita est etiā de peccato ignorantię. Non. n. continuo ignorans actu peccat, sed solum quando est tempus acquirē di scientiam, quam habere tenetur.

se, sicut alia peccata, aut intendit, q negligentia causans ignorantiam, sit pctm̄. Si primum, ad quid s respon. ad 3m. & clarius in respon. ad 4m, resoluit se ad negligentiam expresse dicēdo Non remanet negligentia, s̄m quā ignorantia est peccatum? Si s̄m, extra ppositū est, quia q̄ de negligentia inferius in 2. 2. tractanda est, & nō est formalis q̄ quia effectus, seu materia peccati negligentiæ q̄reretur, dum ignorantia discutitur.

¶ Ad hoc dr̄, q quia oē s̄m se uitiū morale ponitur secundū se alicui uirtuti morali, & ignorantia nō opponitur alicui uirtuti morali, sed scientiæ: ō ignorantia non ē s̄m se peccatum pp quod non tractatur de ea in secunda secundæ, sed tractatur hic de ea inter generales cās peccati. Et quia secūdum se non est peccatum, oportet s̄m illud esse peccatum, secundum quod ingreditur mali moralis ordinē, q ex eius opposito, scia .s. seu cognitione, patere pōt. Constat aūt, q cognitio materia ē illius moralis uirtutis q̄ uocatur studiositas, & contrariorū uitiorum s̄m excessum, & defectum, quorum primum uocatur curiositas, alterū uero innominatum uidetur, & cōi noīe uocat̄ negligentia. Ignorantia igitur, quæ ē omissio sciæ, ex parte uitii deficientis se tenet, ac p hoc peccati rōnem intantum hēt, inquātū sub illa neglig̃etia cadit: & hoc intēdit hic author. Ne propterea est q̄ ista non formalis, aut extra propositū: sed formalissima de ignorantia, si ē peccatum in proprio tractatu necessaria, ut cūm peccati, peccatū quoq; esse agnoscat, & non excusare scientia quā nō est s̄m se peccatum, oportuit respondendo dicere, secundum quid est peccatum, & dictū est secundum negligentiam. Et sciū, q negligentia est nomen æquocum, uel quasi æquocum ad peccatum oppositum prudētiæ,

*a me & c.6. eccle. Hiere de cli. ad fi.

D.419.

& ad peccatum oppositum studiositati, & illa est in intellectu, ista in uoluntate: illa defectum solicitudinis pcipiendi in qualibet materia ex remissa uolūtate oppositi boni præcedētem significat: ista uoluntatem inīctam respū commissionis contrarię, & remissam respectu omissionis studiositatis, sicut cæ era uitia moralia dēfectiua. unde ad istam spectat ignorantia affectata, & ignorantia negligenti, illa per cōmissionem hæc per omissionem: sicut ad pusillanimitatem spectat et affectata paruitas, & om ssa magnitudo. Eiusdem namque rōnis est commissio cōtrarii, & omissio uirtutis. unde negligētię opposita solicitudini est effectus negligentia oppositæ studiositati, pro quanto ē uoluntas; remissa circa studiositatem: & ptn pter hanc propinquitatem, & cōrationē s nominibus non curauit author scernere de qua negligentia in quęritur, ueritatem præsentem sem per saluam uidens: quia una infert aliam, ut patet.

contra.m.

q.71. a.6 ad 1.

¶ Super

F declaratum fuit ex 5. Met. Ad sc̄dam dr̄, concedendo, ꝙ ignorantia semper excusat a toto inuoluntario ut sic. & quando dr̄, ꝙ quandoque excusat a tanto, sed non a toto, intelligitur de ipso in quantum hēs rōnem uoluntarii. quod .n. uoluntariū fit ignoranter, minus culpabile est, q̄ uoluntariū maliuose; quantū .n. habet de rōne inuolūtarii, tm̄ habet de rōne inculpabilis.

ARTICVLVS III.

Vtrum ignorantia excuset ex toto a peccato.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr̄ quod ignorantia ex toto excuset a peccato. Quia Aug. dicit, Omne peccatum uoluntariū est: sed ignorantia causat inuolūtarium, ut sup. habitum est. * ergo ignorantia totaliter excusat peccatum.

2 Præt. Id, ꝙ aliquis facit præter intentionem, per accidens agit: sed intentio non pōt esse de eo, ꝙ est ignotum. ergo id, ꝙ p ignorantiam hō agit, per accidens se habet in actib. humanis: sed qđ est per accidens, non dat spēm. nihil ergo quod est per ignorantiam factum, debet iudicari peccatum, uel uirtuosum in humanis actibus.

3 Præt. Homo est subiectum uirtutis, & pci, inquantum est particeps rationis: sed ignorātia excludit scientiam, per quam ratio perficit. ergo ignorantia totaliter excusat a peccato.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de lib. arb. quod quædam p ignorantiam facta, recte improbant: sed solū illa recte improbantur, q̄ sunt peccata. ergo quædā p ignorantiam facta sūt peccata. nō ergo ignorantia omnino excusat a peccato.

RESP. Dicendum, ꝙ ignorātia de se hēt ꝙ faciat actum quem causat, inuoluntarium esse. Iam aūt dictum est, * quod ignorātia dicitur causare actum, quē scia apposita prohibebat, & ita talis actus si scientia adesset, esset contrarius uoluntati, quod importat nomen inuoluntarii: si uero sciētia, quæ per ignorantiam priuat non prohiberet actum propter inclinationem uoluntatis in ipsum, ignorantia huius scientię non facit hoīem inuoluntarium sed non uolentē, ut dicitur in 3. eth. * & talis ignorantia, quæ non est causa actus peccati, ut dictū est, * quia non causat inuoluntariū, non excusat a peccato. Et eadē ratio est de quacunque ignorantia nō causante, sed ꝯsequente, uel concomitante actū peccati: sed ignorantia, quæ est causa actus, quia causat inuoluntariū, de se habet ꝙ excuset a peccato eo ꝙ uoluntarium est de ratione peccati. Sed ꝙ aliquando non

SVPER QVÆST. LXXVI. ART. III.

Egid. 2. s. d. 22. q. 2. a. 2. D. Bon. 22. d. 1. 2. ar. 2. Medina ar. 3.

IN ar. 3. dubium occurrit circa prima uerba corpis .s. ignorantia de se habet ꝙ actū, quem causat, faciat inuoluntarium. Primo, quia uoluntarium est oppositiuū contrarium .s. uoluntario: ignorantia aūt est negatio. nullum aūt non ens de se hēt ꝙ faciat ens. Sc̄do, quia si ignorantia cāns p accidens, causat p se inuoluntarium illius actus, sequitur quod ignorantia semp excuset a toto suo p se effectu .s. inuolūtario q̄uis non excuset ab effectu p accidens: & sic falsum esset per se loquendo, ꝙ ignorātia q̄nque excusat a tāto, sed non a toto. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ in ignorantia causante est cōsiderare duo, mām .s. & formam. Si .n. cōsideretur ignorantia ut remotio prohibētis formaliter ex hac parte hēt ꝙ sit cā per accidens, quia remotio prohibentis ē cā per accidēs, & effectus eius sit id, quod phibebatur, & consequēter oppositus effectui causato a prohibēte. Remotio nanque columnæ sustinētis graue, ex hoc ipso, ꝙ est remotio prohibentis descensum grauis, habet, & ꝙ sit cā p accidens, & ꝙ effectus ei⁹ sit descensus prohibitus contrarius quieti sursū, quā cābat colūna. Si āt consideretur mālr .i. sm̄ id, quod est ipsa ignorantia, q̄ denominatur cā per accidens ex hac parte hēt, ꝙ effectus eius sit contrarius sciæ: qm̄ ea seipsa hēt oppōnem ad sciam. Effectus āt contrarius effectui sciæ in tali natura .s. uoluntaria, est inuolūtarius, quia effectus proprius sciæ est uoluntarius. Ignorantia igr̄ causans per accidens actū, ut remotio prohibentis de se .i. de sua propria rōne sibi uendicat, ꝙ actus ille sit inuoluntarius. & hoc intendit author in litera: hoc āt non est ignorantiā p se cāre inuolūtarium, sed est ignorantiā determinare, uel applicare ad materiam effm̄ p accidens. Cū .n. cōe sit oī remotioni prohibentis cāre prohibitum contrarium inuento, & hoc sit formale in causa remouente prohibens, sicut ignorantia applicat ad talē mām K .s. ad seipsam talem cāæ rōnem: ita applicat ad talem mām .s. inuoluntarium, talem effectus rōnem. Continetur .n. sub prohibito & contrario inuolūtarium, ut materiale sub formali, sicut ignorantia sub remouēte prohibens. unde ex hac parte ignorātia nō nisi cā p accidens inuoluntarii est, sicut priuatio prohibētis descēsum, si essent nota imposita, per accidens cā esset motus cōtrarii motui sursum. Cū his tn̄ stat, ꝙ si gratia materiæ resolutō inuoluntarii in ignorantia agēda est, inuenitr̄, ꝙ ignorantia est per se cā inuoluntarii, sicut absentia nautæ submersionis nauis: & ppea q̄cqđ inuoluntarii ex ignorantia in nostris inuenitur actib. pōt ut sic resolui in ignorantiam, ut per se cām. pp ꝙ authoris uerba ignorantiam de se facere inuoluntarium sonantia sup hoc fundata, credo, principio. Ad primam āt obiectionem in oppositum patet respon. duplex Prima, ꝙ ignorantia ut remotio prohibētis est cā non per se, sed per accidens inuoluntarii. Secunda, ꝙ ignorantia, ut absentia sciæ, est causa per se inuoluntarii, ut superius

411 Porrecta per totum sup. q. 74 ar. 1. ad 2. & a. 5. co. & ad 1. & di. 22. q. 2 ar. 2. & 4. di. 9. a. 3. q. 2 & ma. q. 3. a. 8 & quo. 9. a. 15. cor. & psa. 24. & Ro. c. lec. 7. princ.

* li. c. sets. c. 9. t. 2.

* q. 6. ar. 8.

* li. 3. d ll. arbi. c. 18. to. 1.

¶ In eodem 3. ar. dubiū occurrit, circa id, quod dr̄ de ignorantia concomitante, scilicet q̄ non est causa actus peccati Vr̄ nanq; falsum, ꝙ non excuset a pc̄ō, & eius rō nihil ualere: quia non causat inuoluntariū. Id .n. ꝙ tollit laudē, uel uituperationē actus, excusat a pc̄ō. Constat .n. quod liberans patriam, nō sciēs, nec uolens, quāuis uellet si sciret illum actum esse patriæ liberatiuū non laudatr̄ nisi de facto materialiter: & occidēs inimicū latēte inter ueprex uacādo uenationi p̄missa diligentissima inq̄sitione, ne in partib. illis hō sit, excusatr̄ a pc̄ō homicidii, quamuis si sciuisset, occidisset. ergo. Contra rōnē uero literæ est, quia ad excusandum a pc̄ō sufficit tollere rōnem uoluntarii, ut in se. 4. ar. & author fatetur. uoluntarium aūt tollitur non solum p inuoluntarium, sed per non uoluntariū. sicut album per nigrū tollitur, & non albū. Ex hoc ergo ꝙ non causat inuoluntariū, inferre non excusationem a pc̄ō, ē sophisma consequentis.

* a. 1. & 2.

* c. 1. 10. 5.

* hic, & ar. 1. 2.

¶ Ad hoc dr̄, ꝙ ignorantia concomitans hēt duas condōnes. Prima est, ꝙ facit nescientem non uolentē, nec causantē uolūtarie id ignoti. Sc̄da est, ꝙ permittit actum, qui fit, esse totaliter uolūtarium: & ex hac condōne sequitur, ꝙ quicquid imputaretr̄ agenti sine illa ignorantia, imputatr̄ agenti cū illa, ac p hoc nec excuset, nec accuset. Ex prima uero condōne hēt, ꝙ non det, seu apponat pc̄m, aut pcī circunstantiam ex ignoto. & si hoc uocatr̄ excusare, distingui pōt, ꝙ excusare a pc̄ō contingit dupliciter .s. excusādo a per se pertinentib. ad actum, & hoc mō ignorantia nō excusat: quia ut dictū est, relinquit ipsum in esse simpliciter uoluntario, & non facit ipsum inuoluntarium esse, ut in litera dr̄. Alio modo excusando ab oīno per accidens concurrentib. & ab his excusat, quia non meremur, nec demeremur habitib. sed actib. & actus pensantr̄ sm̄ se p̄uenientia, & non sm̄ omnino per accidens, q̄ sub consilio non cadunt. & qm̄ oīs scia, & ars est de his, q̄ sunt per se, iō author negauit ignorantiam talē excusare: & rō sua fuit optima relata ad actum pc̄ī, in ordine ad quem in hac q. tractat de ignorantia. licet nanq; uoluntariū tollatur per contradictoriū, & contrariū: quia tamen negō contradictoria nihil ponit, & act⁹ aliquid ponit, impossibile est, ꝙ uoluntariū tollatur per actū, qn̄ tollatur per inuoluntariū: sicut albū per nullum positiuū tollitr̄, nisi per nigrū. Intendit ergo litera, ꝙ quia ignorantia, concomitans non causat inuoluntariū actū, iō non excusat a per se spectantib. ad actum illum, ꝙ est clarū: cum quo tamen stat, ꝙ excuset ab oīno per accidens, quia nullus sit ex illa ignorantia in eo actus uolēdi illa, ut patet in exemplo dato, & in eo, qui proprio lecto uacans actui coniugali, alienam se supponentem cognoscit, sola ignorantia concomitante.

¶ In eodem 3. ar. circa primum modum, quo ignorantia nō excusat

tat totaliter à peccato.s.ex parte rei ignoratæ, quæ est ignorātia facti, uel faciendi dubiū occurrit, an excusetur taliter peccans totaliter ab illa mala circūstātia ignorata. Et est rō dubii, qa talis dat operam rei illicitæ ex quo in sciendis eius in lra dr, remanet q ille actus quē facit est malus, v.g. Iudas cū cognouit Thamar quam nesciebat esse nurum suā, an sit totaliter ab incestus uitio excusatus, sciēs actum illum esse fornicationem, sed ignorans incestum.

¶ Ad hoc dr, q totaliter est excusatus ab incestu, licet non à fornicatione, quā uolun tarie cōmittebat. Pro regula nāq; gñali habendū est, q ignorantia ex parte rei ignoratæ mā.s. nō ex parte ignorātis.s. nō culpabilis, excusat totaliter ab inuolūtario id, qd̄ est proprius effectus ignorantiæ, siue det operā rei licitæ, siue illicitæ. Non.n. in hoc differunt dātes operā rei licitæ, siue illicitæ sed in uolūtate licitæ & illicitæ rei cognitæ vñ quia conueniunt in cā inuolūtarii simpliciter .s. ignorantia inculpabili, oportet q cōueniāt in effectu p se eius.s.iā inuoluntario simpliciter. vñ Iacob cognoscens Liam prima nocte, ēt si cā delectationis uacasset actui coniugali, credito q fuisset dare operam rei illicitæ, nihil minus excusatus esset à fornicatione. Iudas igitur nō peccauit peccato incestus, sed fornicationis. Et si fuisset lata sentētia cōtra incestū committentes, non incurrisset illam, quia excōicatio ꝓsupponit illam culpam. Secus aūt forte esset de irregularitate, si fuisset annexa, quia sequitur factum, & non requirit culpam Et hoc rōne probatur, quia pctm̄ adeo est uoluntariū, scd̄m Aug. q si uoluntarium non est, pctm̄ non est. Quantū ergo actus ille peccati non totaliter excusatus, hēt de uolūtario, ac p hoc scito, qm uoluntariū oportet esse cognitū tñ hēt de pctō: sed quātū ad hoc nō est proprius effectus ignorātiæ: sed sciētiæ potius. Quantū vero hēt de inuoluntario, tñ hēt error non peccati: hoc aūt est, qd̄ proprie ex ignorantia fit. Nec oppositū intelligo in lra, qm de toto actu dictum accipio, & non de illa conditione, quæ est effectus inculpabilis ignorantiæ, cum dicitur, quòd ignorantia ex parte rei ignoratæ non excusat totaliter a peccato, & quòd percutiens hominem, quem nescit esse patrem, non totaliter excusatur a peccato, quia adhuc remanet ei cognitio peccati.

¶ In eodem articulo dubium occurrit circa secundum modum scilicet ex parte ignorantiæ eius quod tenetur scire: quia insufficienter duo tantum modi numerantur.s. affectata ut liberius peccet, & per negligentiam. Paulus nanque Apostolus de seipso dicit, q ignoranter peccauit. 1. ad Timoth. 1. & tñ neutro illorū modorum ignorauit, cum ipse dicat, quòd paternarum traditionum æmulator existens, hoc fecerit, ad Gal 1.

¶ Ad primum horum dicitur, q omnis ignorantia nō excusans à peccato, reducitur ad hos duos modos.s. directe, uel indirecte, quorum author meminit: sed non numerat omnes eorum speciales modos, sed duos extremos, ut ex ijs medios percipiamus. Summum.n. locum vr obtinere sic studiose uolita, ut liberè peccatē liceat: infimū uero, qñ aliquis occupatus in alijs. ꝓcipue bonis negligit scire.i. amittit solicitudinem sciendi: inter, has aūt mediat ignorantia Pauli, q̄ fuit directe uolita, pro quāto noluit A cognitionē fidei. Christi. Ignorātia nāq; eius fuit ignorātia opposita cognitioni fidei Christi, cū uolūtatie noluit nō ad libertatē peccādi, sed ad obsequiū Dei Arbitrabat̄ n. iniuriā Deo facere, si dē talē susciptēdo: vñ ibidē ipse dicit. Ignorās feci i incredulitate.

¶ In eodē 3. art. in rñsione ad scd̄m dubiū, occurrit, quia author I illa rñsione destruere vr doctrinā supius datā de specificatione peccatorū. Supeiꝰ nanq; dictū est, q rō inuoluntarii non sufficit ad speciē dandā, sed oportet esse intētum mō uero dr, q in ignorante quantū remanet de uoluntario, tm̄ remanet de intentione peccati, & ꝓpterea nō erit pctm̄ p accidens. Et q loquat̄ author directe ad ꝓpositū de specificatione, patet ex ipso argumēto, cui p hæc sua uerba satisfieri volt.

¶ Ad hoc dr, q uerba lræ pñt suscipi in duplici sensu. Primus, est, q quicquid est voluntariū, est obiectū intētionis: & hic sensus est falsus, ut patet ex rōnibus uoluntarii, & intentionis. Intentio nanq; est finis uoluntariū aūt est effectus à uoluntate nō oportet aūt, q quicquid est à uoluntate, sit finis eius: pp quod superius dictū est, & bñ, q non omne uolūtariū specificat &c. Scd̄r est, q quicquid est uoluntariū, cadit sub aliqua intentione. Et hoc supponit in litera, & constat esse uerissimum: oportet nanq; omne à uoluntate emanens, ad finem aliquē fieri, cū finis sit obiectum uoluntatis: sed hoc nō satisfacit lræ, quia expressedr, q quantum remanet de uoluntario, tm̄ remanet de intentione peccati: & iō non est p accidens. refert ergo lra ad idē.s. ad pctm̄ uoluntariū & intentum. Ad hoc dr, Litera non dicit, q quantū & tm̄: sed inquantum & in tantum. Inter quę est tanta diia, q prima uerba important primum sensum, secunda stant cum secundo, Quòd autem referantur ad idem.s. peccatum, verissimum est: quia si in ignorante remanet voluntarium peccati oportet uoluntati inesse conuersionē ad aliquod dissonans legi æternæ, quod est habere intentionē peccati. Sed ex eo qd in ea materia, s. peccati, quod sonat specificatum ab intentio sequit̄ si est uoluntarium est intentum. nō sequitur simpliciter, est voluntariū. ergo intentū sunt .n. multa in uno, & eodē pctō uoluntaria, mala, unum tñ intentum, unde est species, ut patet in procurando adulterii consensum. Est n ibi in primis auersio à lege Dei, & rōne, & suasio spiritualis mortis, & nocumenta pœnarum inferni, & appetitus delectabilis alieni. Et quāuis oīa sine uoluntaria, ab ultimo tantum, quod est per se intentum, actus specificantur, ita q reliqua sub hac intentione concluduntur.

totaliter excuset a peccato, pt contingere ex duobus. Vno mō ex parte rei ipsius ignoratæ: intantum.n. ignorantia excusat à pctō inquantū ignorat aliquid esse pctm. Pōt aūt contingere, qd̄ aliquis ignoret quidē aliquā circunstantiā peccati, quā si sciret, retraheretē à peccādo, siue il- B la circunstantia facit ad rōnem peccati siue nō: & tñ ad huc remanet eius sciētia p aliqd, p qd̄ cognoscit illud esse actū peccati, puta, si aliqs pcutiens aliquē sciat qdē ipsum esse hoiem, qd̄ sufficit ad rōnem peccati, nō tñ scit eum esse patrē, qd̄ est circūstantia constituens nouā speciē peccati: uel forte nescit, qd̄ ille se defendēs repcutiat eū, qd̄ si C sciret, nō pcuteret, qd̄ non ptinet ad rōnem peccati. vñ m licet talis pp ignorantiā peccet, nō tñ totaliter excusat à pctō, qa adhuc remanet ei cognitio peccati. Alio mō pōt hoc cōtingere ex parte ipsius ignorātiæ, qa .s. ipsa ignorātia est uoluntaria, uel directe, sicut cū aliqs studio se vult nescire aliqua, ut liberiꝰ peccet: uel indirecte sicut cū aliqs pp laborē, uel pp alias occupationes negligit addiscere id, p D qd̄ à pctō retraheretē. Talis.n. negligentia facit ignorātiā ipsam esse voluntariam, & pctm̄, dummodo sit eorum, q̄ quis scire tenetur, & pōt: & ideoꝰ talis ignorātia nō totaliter excusat à peccato. Si uero sit talis ignorātia, q oīno sit inuoluntaria, siue qa est inuincibilis, siue qa est eius qd̄ qs scire nō tenet, talis ignorantia oīno excusat à peccato.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q non omnis ignorantia causat inuoluntarium, sicut supra dictum est.* vñ non omnis ignorātia totaliter excusat à peccato.

AD 2m dicendum, q inquantū remanet in ignorante de voluntario, intantū remanet in intentione peccati, & scd̄m hoc non erit per accidens pctm̄.

AD 3m dicēdū, q si esset talis ignorantia, q̄ totaliter usum rōnis excluderet oīno à pctō excusaret, sicut patet in furiosis, & amētibus: nō aūt sp ignorantia causans pctm̄ est talis, & iō non semp totaliter excusat à pctō.

ARTICVLVS IIII.

Verū ignorantia diminuat peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q ignorantia non diminuat peccatum. Illud enim

concl. m

concl. p

concl. s

*q.6.ar.8

412 *Porrella Per totum.* Supra ar. 3. & locis ibidem annotatis.

SVPER QVÆST. LXXVI. ATR. IIII.

Egid. 2. s d. 22. q. 2. ar. 2. *D. Bon. d. 22. q. 3. ar. 2.*
Medina ar. 4.

IN art 4 in calce corporis articuli, dubium difficile occurrit de specie peccati, quod fit ex ignorātia, an scilicet sit eiusdē speciei, in qua esset si fieret scienter Et ratio dubii, quia species peccati sumitur ex per se obiecto intento a peccante, ut in q. 72. superius patet: sed ex ignorantia peccans nō tendit per

se in

se in obiectu illius peccati, sed per accidens, ut in litera hac dicitur. ergo peccans ex ignorantia non peccat illa specie peccati, qua peccaret faciendo idem sciens.

¶ In oppositum aut est, quia nihil est in gñe, qd non est in aliqua eius specie: & pp ea si peccans ex ignorantia, nõ incurrit pctm̃ illius spẽi, erit aliquod pctm̃ in nulla spẽ. nõ est enim maior rõ de una, q̃ de alia in reliquis speciebus. Præterea, Paulus Apos. 1. ad Thim. 1. ex ignorantia peccauit: & tñ fatetur se peccasse peccatis eiusdẽ spẽi ac si scienter, dicens, q fui blasphemus, & psecutor & contumeliosus: distinguendo nanque peccata, in illis spẽbus peccasse se insinuat.

*C. 1. a medio, to. 5.

*Art. 2.

¶ Ad euidentiam huius dubii, sciendum est, q duplex est ignorantia uoluntaria. Vna priuans usum rationis, ut ebrietas, & amentia quando qs procurat amentiam.

quod est h cõe in omni peccato non diminuit peccatũ: sed ignorantia est cõis in omni peccato. dicit enim Philosophus in 3. Eth. *quòd omnis malus est ignorãs. ergo ignorantia non diminuit peccatum.

¶ 2 Pręt. Pctm̃ additum peccato facit h maius pctm̃: sed ipsa ignorantia est pctm̃, ut dictum est.* ergo non diminuit peccatum.

¶ 3 Præt. Non est h eiusdẽ aggrauare & diminuere peccatũ: sed ignorantia aggrauat pctm̃, qm̃ sup illud Apost. Rom. 2. Ignores qm̃ benignitas Dei &c. dicit Ambro. Grauissime peccas, si ignoras. ergo ignorantia non diminuit peccatum.

¶ 4 Præ. Si aliqua ignorantia diminuit pctm̃ hoc maxime vr̃ de illa, q̃ totaliter tollit vsũ rõnis: sed hmõi h ignorãtia nõ minuit pctm̃, sed magis auget. dicit. n. Philosophus in 3. Eth.* q ebrius meret̃ duplices maledictiões. ergo ignorãtia non minuit pctm̃.

SED CONTRA. Quicquid est rõ remissionis peccati, alleuiat pcm̃: sed ignorantia est huiusmodi, ut patet 1. ad Timot. 1. Misericordiã consecutus sũ, quia

Altera priuãs sola scientia eius, quod tenetur scire. Et hæc est duplex. s. ignorantia iuris siue uniuersalis, siue particularis, ut quando quis nescit hunc actum esse peccatum. Et ignorantia facti, ut quando quis nescit sua negligentia hominem esse in loco quo proiicit saggitam. Peccata autem facta ex ignorantia iuris sunt duplicia, qdam secundum se mala, ut fornicatio, furtum, & similia: quædam solo iuris positiui statuto mala, ut ieiunare talidie, & similia. Incohando autem à peccatis, quæ sunt secundum se mala, & fiunt ex ignorantia iuris dicendum est, q sunt peccata eiusdem speciei, cuius essent si fierent à sciente. Et rõ est, q sunt actus uoluntarij in seipsis per se, & directe non solũ materialiter, sed formaliter secundum conuersionem ad obiectum: quamuis secundum contrarietatem ad uirtutẽ, indirecte & per accidens sint uoluntarii. Gentiles nanq; nescientes simplicem fornicationem esse peccatum, uoluntarie consentiebant in actum cognitionis mulieris non suæ uxoris, vñ sumit fornicationis species: quãuis forte aliqui eorũ si sciuissent esse pctm̃, non fecissent: & sic non directe, & per se, sed per accidẽs in actũ illum ex parte contrarietatis ad uirtutem consensissent. Et hoc modo Paulus consensit in mortem Stephani confitentis Iesum Nazarenum, vnde sumit peccatum speciem: quamuis non nisi p accidens cõsenserit in contrarietatẽ illi actui intrinsecã, quã si cognouisset adesse, non consensisset actui: & simile est de aliis. Nec author est oppositus sibiipsi, sed sunt uerba sua formaliter intelligenda. Non enim dicit hic, q non potest dici, quòd uoluntas peccantis ex ignorantia directe, & per se feratur in speciẽ peccati, sed in peccatum. peccatum enim formaliter cum ex ppria ratione exigat contrarietatem ad legem Dei ut patet ex diffinitione Aug. tunc tantum est directe, & p se uolitum, cum ipse actus contrarius est directe, & per se uolitus, ita quod non sit per se uolitus actus, qui est contrarius, sed actus contrarius. Constat autem, quod inter fornicantem committentem ex ignorantia, quæ sit peccatum, & scienter, hæc est differentia, quòd sciens uoluntariè fertur in actum contrarium directe, & per se scit enim actum illum esse contrarium uirtuti, & consequẽter legi, & vult illum. ignorans autem uoluntarie directe, & per se fertur in actum, qui est contrarius, & per accidens in actum cõtrarium: & propterea in litera dicitur, quòd per accidens fertur in peccatum: cum hoc enim constat, quòd per se feratur in obiectum, unde peccatum sumit speciem, ut patet. species enim peccati non sumitur ex contrarietate, sed ex obiecto: sicut nec species albi sumitur ex contrarietate ad nigrum, sed ex abundãtia lucis in se. Et cum hæc legeris, aduerte, q non loquor de auersione, quæ sequitur peccati speciem, qm̃ illa per accidens etiam scienter peccantibus est uolita, sed contrarietate intrinseca ipsi peccato, quia est actus cõtrarius uirtuti. hæc enim à scienter peccante est directe, & per se uolita: ab ignorãter autem errante per accidens tripliciter. primo ex parte actus, quia est uolita ad uolitionem actus: secundo, ex parte ignorantiæ uoluntariæ qa in ipsa uolita sunt uolita omnes eius effectus, quorum unus est incurrere in hoc contrarium: sicut necessario uoluntatie oculis uelaut, vult in sua causa quicquid male inde sequi natum est, unde si impingat in lapidem aliquod uoluntarie, impingit uoluntate suæ causæ, scilicet uelationis, uel uelati incessus.

¶ Tertio ex parte accidentalitatis in ipsa ignorantia, & hoc quo ad illos, qui nesciunt se ignorare, qui si scirent se ignorantes, darent operam ut scirent. in istis. n. etiam ipsum ignorantiæ peccatum est uoluntarium p accidẽs. sicut accidit in Paulo Apostolo.

¶ De peccatis aũt quæ fiunt ex uoluntaria ignorãtia priuãte totaliter usum rõnis, qualia sũt pctã ebriorũ, & amentiũ uoluntarie, lsa in pcedenti art. in rñsione ad vltimũ, dicens, q ignorãtia priuãs usum rõnis totaliter excusat à toto cõtrariari vr̃ sibi ipsi hic ad secũdũ, & quartũ, dicenti pctm̃ ebrietatis minuere pctm̃ seqnẽs qd. n. diminuit, nõ totaliter tollit: & rursus ibidẽ dicenti duo peccata esse ebrietatẽ, & homicidiũ sequẽs. Sunt ergo in propriis speciebus peccata sequẽtia, aut sunt pctã in nulla specie, quòd est impossibile. Et tenet sequela, quia ex quo sunt distincta à specie suæ causæ scilicet ebrietatis, eo ipso quòd sunt duo peccata, aut in propriis speciebus, aut in nulla erunt. Contra hoc autem est quòd actus isti non sunt uoluntarii, & cõsequenter nec morales humani, quãmuis sint hominis.

*Ca. 5. ante me. to. 5.

¶ In hac ambiguitate cauendum est ab utroque extremo, ut nec dicamus huiusmodi sequentia peccata esse genus moris, ut quidam uidentur dicere, considerantes istos actus in seipsis, & propterea dicẽtes, quòd huiusmodi ebrii excusantur à toto quo ad culpam. Nec fateamur prædicta esse secundum se peccata, ut ex hac litera forte acceptũ est: sed dicamus esse circunstantias peccatorum, & pertinentes ad circunstantiam, Quid significantem effectum: & propterea obseruandas in istis regulas datas de eueñtibus, & nocumentis peccatorũ superius in q. 20 art. 5. & q. 63. art. 8. Et ratio est, quia hæ sunt uoluntaria in suis tantum causis. Ex hoc nanque quòd sunt quodammodo uolũtaria (esse. n. uoluntarium in causa, est esse aliquo modo uoluntariũ) sunt in genere humanorum, & moralium, & non excusantur à tota culpa. Ex eo autem q in solis causis non sunt secundum se peccata, sed à propriis speciebus distracta, circumstantiæ sunt peccatorum, quorum sunt effectus, & ad illorum peccatorum species spectant, in quibus sunt uoluntaria, & intenta.

¶ Et ex hac parte sequitur ulterius, quòd primum peccatum, puta ebrietas, plus minuat de secũdo, puta homicidio, uel blasphemia Dei, quàm sit grauitas primi. Si. n. v. g. ebrietas in tota sua latitudine ad plus est grauitatis ut duo, & homicidium ut decem, ex hoc quòd homicidium distrahitur à sua specie, consequenter distrahitur à sua grauitate: & quia reducitur ad speciẽ ebrietatis, reducetur quoque ad grauitatem eius, circunstantionate tamen. Et sic reducitur ad grauitatem non excedentem duo, ac per hoc plus minuetur de propria grauitate homicidiũ ab ebrietate, quàm sit grauitas ebrietatis. translatum. n. de gradibus decem grauitatis ad gradus duos, longe plus diminutum est, quàm in duobus qui sunt gradus ebrietatis. Attestatur antẽ dictis Aug in lib. 22. contra Faustum dicens, quòd Lot culpandus est non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit: quoniam incestus non nisi in causa ebrietatis, scilicet culpabilis esse potuit. Attestatur etiam autor, dum respondens argumento 2. scilicet. Peccatum additum peccato facit maius, quia maius includit unitatem cum eo, quo facit maius dat duas responsiones. Prima est, quòd hæc propositio est uniuersaliter falsa, quia non semper peccatum additur peccato in unitate, i. q faciat unum eo. & dicit quòd sufficit, quòd faciat plura peccata. deinde quia potuisset quis dicere, quòd illa propositio est uera in peccatis coeuntibus in unum, dat secundam responsionẽ, dicens, quòd nec sic est uera, quia contingit primum peccatum plus minuere de secundo, quàm sit grauitas primi, ut declaratũ est & inducit ad hoc quod inductum est de ebrietate, ac homicidio, ex hoc insinuans, quòd putat ambo in unum peccatum coire, et secundum esse circunstantiam, effectum scilicet primi. Consonatque hoc doctrinæ superius habitæ de specie peccatorum ex fine, seu obiecto intentio. Quæ autem, et in oppositum uidentur authoris uerba, facile explanantur. nam quod in

præcedenti

præcedenti art. dictum est, ꝙ ignorantia tollens totaliter usum A rõnis excusat à toto, est uerum per se loquendo: quia actus à tali facti per se loquendo, non sunt humani: sed per accidens contingit non excusari. cum. n. ignorantiæ tali coniungitur, ꝙ est uoluntaria culpabiliter, ratione tõne istius accidentis nõ excusat à toto, & hoc hic dr. Quòd et plures dicatur ab authore, in ebrio duo peccata inueniri, s. ebrietatẽ, & peccatũ sequẽs intelligẽdũ est secundum subiectum materiã, idest, secundum se duo peccata, non ꝙ in hoc reuneant dualitatẽ, sed alterũ transfert in circunstantiã primi. Cogimur aũt in hac materia his uocabulis uti, ut ostẽdamus ꝙ quæ secundum se sunt peccata, uoluntarij rationem induũt etiam causata ab huiusmodi ignorantiæ peccato, & comparatione utrinsq; peccati adinuicem. Comparatio enim distinctionem extremorũ exigit, loquentes ut multi, intelligentes ut sapientes.

¶ De peccatis uero, quæ fiunt ex culpabili propter negligentiam ignorantia facti, ut cum uacans uenationi sagittat hominem loco cerui ex incircunspectione, an sit eiusdem speciei, cuius esset facta à sciente: dicendum esse ꝙ non, sed spectant ad species peccatorum directe uolitorum, puta uenationis periculosæ, & similium actuum, à quibus illa peccata causantur. Et ratio est, C quia plus requiritur ad rationem speciei propriæ quàm ratio uoluntarij: oportet enim esse per se intentum id, unde species peccati sumitur. unde licet ista peccata sint uoluntaria in suis causis: quia tamen non sunt uoluntaria in seipsis, non sunt per se intenta, ac per hoc non sunt secundũ se peccata, nec ut actus eliciti, nec ut actus imperati: sed sunt euentus, seu effectus peccatorum non præuisi, nec intenti, quamuis præuisibiles, ac per hoc circunstantiæ aggrauantes, non trahentes tñ in suas species, sed distractæ in suarum causarum species. Sumitur ẽt ex litera huius articuli ratio ad idem ex parte ignorantiæ ex illis uerbis, Cum. n. aliquid esse peccatum ignoratur, non potest dici, quòd uoluntas directe, & per se feratur in peccatum, sed per accidens. & loquitur de ignorantia uoluntaria indirecte & culpabiliter: ex quibus habetur, quòd in id, quod ignorãtia huiusmodi uelatur, non per se, sed per accidens uoluntas fertur. par. n. est ratio de peccato, & quocunque alio: & sic cum connectigatur altera supradicta, scilicet, quòd ab intentis per accidens D non specificantur actus morales, sequitur quòd sagittatio illa temeraria non specificabitur ab homicidio subsecuto, ex ignorantia illa, sed erit circunstantia, Quid, aggrauans ualde actum. Ex his aũt habes differentiam uelaminis inter peccata primo discussa ex ignorantia iuris, & hæc ex ignorantia facti: quia in illis ignorantia non uelat obiectum, sed contrarietatem ad legem, seu uirtutem. In istis ignorantia uelat obiectum: & ideo illa in eadẽ sunt specie, ista non, ut dictum est, quia ab obiecto per se intento species est. Ex hoc loco ne fallaris accipiens, quòd quia hic uenator non est reus homicidij, propterea non sit irregularis, & similia: quoniam unaquæque ars proprijs uocabulis gaudet, & in iure ubi talis uocatur homicida uoluntarius, ita est uocandus. In philosophia autem morali, de speciebus peccatorum disserenti, sua quodque specie uocandum esset, si nomen haber.

¶ De peccatis demum, quæ fiunt ex ignorantia iuris positiui, E quæ non secundum se sunt mala, sed solum quia prohibita: cõsiderandum esset consequenter addito. an ignorantia uelet obiectũ formale illius actus, ut est in genere moris, an uelet solam contrarietatem ad legem. Si. n. sola contrarietas uelatur, eiusdem sunt speciei à sciente, & ignorante facta: si uero obiectum formale uelatur, nõ sunt eiusdem speciei, ut patet ex antedictis. Ad hoc autem discernendum, effectum iuris positiui in actu, & obiecto oportet uidere. Si enim lex constituit rationem formalem obiecti, patet quòd ignorantia uelat obiectum: si autem cõstituit solam auersionem ab ipsa, uel conuersionem ad ipsam, patet qđ ignorãtia non uelat obiectum, sed contrarietatẽ. Cũ igitur quod lege ponitur, ut patet in 5. Ethic. sit id, quod à principio nihil differt, utrum sic, uel aliter fiat: sed post legẽ differt sic, uel aliter, bonitate, & malitia morali, oportet ꝙ ex ui legis huiusmodi collocetur in genere boni, uel mali moralis. Et cum ista collocatio, ut dicitur inferius in tractatu de lege, fiat per modum determinationis formæ cõmunis ad specialem consequẽs est, ut lex non solũ genus, sed speciem actib. hmõi præbeat moralẽ, non faciendo nouam speciẽ uirtutis, aut uitij, sed applicãdo seu extendẽdo præexistentes spẽs uirtutũ, & uitiorũ ad hmõi actus, v. g. lus statuens ꝙ cũ lumine, & stola casula &c. Missa celebret, applicat religionis speciẽ ad istos actus, & sacrilegij uitiũ ad oppositos. & similiter statuens ieiunia, applicat tẽperantiæ speciẽ ad unicã comestionẽ hora nonæ absq; carnib. & intẽperantiã ad eius oppositũ, & sic de alijs. Ex hoc aũt patet differẽtia inter peccata ex ignorãtia iuris facta secundum se mala, & non secundum se mala, quo ad uelamẽ: quia in secundum se malis scitũ ẽ id, unde species peccati sumitur, quia est obiectum secundum se dissonans rationi: uelatum aũt est ipsa dissonantia, ut patet ex dictis. In illis aũt non secundum se malis scitum, nihil claudit unde species peccati, immo nec genus moris sumitur, ut patet in comedente bis in diebus ieiunij ex ignorantia iuris: scitum. n. ab hoc non est bina comestio carniũ hodie. Constat. n. ꝙ hoc totum nihil includit dissonãs, nisi quis dicat, ꝙ in ly, hodie, quia significat tẽpus ieiunij clauditur unde species intẽperantiæ sumitur. Sed licet reuera sic sit, attamen hoc non clauditur sub scito, sed sub uelato ex C iuris ignorantia: & ppea relinquitur, ꝙ in scito nihil est unde species sumatur. & si huic adiungas, ꝙ ex ignoto per negligentiam non sumitur species, quia uim inferadi, non põt dici, ꝙ uoluntas in hmõi ignotum per se, sed per accidens feratur, sequitur quòd hmõi peccata quia obiectum formale uelatur, nõ sunt eiusdem speciei facta ab ignorante ius, & à sciẽte. Sed ubi obstant duo. primo, quia oportet assignare speciem uitij, in qua huiusmodi peccatum est: nihil enim est in genere, quod nõ sit in aliqua eius specie.

¶ Secundo, quia oportet saluare illam regulam, Circunstantia faciens actum de non malo malum, dat speciem. cum enim nõ appareat aliqua uitij species in tali bina comestione, & similibus, & sola circunstantia determinatæ tẽperantiæ à iure in unica comestione tali die, reddat hunc actũ malum: consequens est, ut ad ipsam intemperantiæ speciem talis transgressio reducatur, cuius oppositum ex præcedentib. sequebatur. Vnde D dicendum est, ꝙ licet actus isti ex ignorantia causati non sint per se in talibus speciebus propter rationes allatas, reductiue tamen sunt in eisdem speciebus, in quibus essent commissi à sciẽte: & ratio est, quia uelamen ignorantiæ legis, quam tenetur nunc, hic, iste scire, quia uoluntarium est, impedit nt à locanda ignotum illud extra uoluntarium, & intentum, & uoluntas uoluti actus reducit actum ad naturam suæ speciei, sicut etiam facit uoluntarium uelamen ignorantiæ facti. Propter quod sicut in credente occidere ceruum, & occidente hominem ex ignorãtia culpabili, actus occisionis redit ad naturam suæ speciei, & est homicidium: ita in comedente bis ex culpabili ignorantia legis in die ieiunij, actus comestionis redit ad naturam suæ speciei, & est intemperantia. Intelligenda sunt ergo, quæ dicuntur de ignoto, quòd scilicet non specificat quoad reposita per se in species: secus autem est de reductiue ad speciem pertinentibus. & sic omnia consonant. Et habes ex hoc solutionem dubij relicti in q. 72. artic. 9. & resolutionem simpliciter duorum E ultimo tractatorum nunc, quòd scilicet facta peccata ex ignorãtia facti culpabiliter, siue sint secundum se mala, siue non, redeunt ad naturam suæ speciei, quando culpa impedit uelamen ignorantiæ à locando actum extra intentum. Dico autem hoc, quia tam leuis posset esse culpa negligentiæ, ut non reduceret actum ad propriam speciem saltem perfecte, ut patet in eo, qui ex leuissima culpa negligentiæ, in discernendo uina ignorãter inebriatur: non enim redit tunc ebrietas in naturam suæ speciei perfectæ. & scito quòd in hac difficultate multo tempore fui nõ resolutus: & iõ uage scripsi, sed nolui mutare iam scripta propter exercitium.

¶ In eodem 4 art. in responsione ad primum nota, ꝙ hæc ratio exponitur inferius in q. 78. art. 1. ad primam, ubi distinguitur triplex ignorantia ex parte rei scitæ secundum triplicem scientiam. prima est, qua scitur indiuiduum actus esse malum, puta, hanc acceptionem rei alienæ esse malum.

ignorans feci, ergo ignorãtia diminuit, uel alleuiat peccatum.

Resp. Dicendũ, ꝙ quia omne peccatum est uoluntarium, intantũ ignorantia põt diminuere peccatum, inquantum diminuit uoluntariũ: si aũt uoluntarium non diminuat, nullo mõ diminuet peccatũ. Manifestum B est aũt, ꝙ ignorantia, quæ totaliter à peccato excusat, quia totaliter uoluntariũ tollit, peccatum nõ minuit, sed omnino aufert. Ignorantia uero, q̃ non est cã peccati, sed concomitanter se hẽt ad peccatum, nec minuit peccatũ, nec auget. Illa igit̃ sola ignorantia põt peccatũ minuere, q̃ est cã peccati, & tamẽ totaliter à peccato non excusat. Contingit aũt qñq;, ꝙ talis ignorantia directe, & per se est uoluntaria: sicut cum aliqs sua sponte nescit aliqd, ut liberius

¶ Secunda,

peccet: & m talis ignorantia vr̃ augere uolũtariũ, & peccatũ. ex intentione. n. uoluntatis ad peccãdũ prouenit, ꝙ aliqs vult subire ignorantię damnum, ꝑꝑ libertatem peccandi. Qñq; uero ignorantia, q̃ est cã peccati, non est directe uoluntaria, sed indirecte, uel per accidens, puta, cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur eũ esse ignorantem: uel cum aliqs vult bibere uinum immoderate, ex quo sequitur eũ inebriari, & discretione carere: & p talis ignorantia diminuit uoluntariũ, & per cõsequens peccatũ. Cũ.n. aliquid non cognoscitur esse peccatũ, nõ põt dici, ꝙ uoluntas directe, & per se feratur in peccatum, sed ꝑ accidens: vnde est ibi minor contẽptus, & ꝑ cõsequens minus peccatum.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ignorantia, ẽm quam oĩs malus est ignorans, non est cã peccati, sed aliquid cõsequens ad causam. s. ad passionem, uel habitũ inclinantem in peccatum.

Ad 2m dicẽdum, ꝙ peccatũ peccato additũ facit plura peccata, non tñ facit semper maius peccatũ, quia forte non coincidunt in idem peccatum, sed sũt plura: & põt cõtingere si primum diminuat ẽm, ꝙ ambo simul non habeant tantã grauitatem, quantã unũ solũ haberet: sicut homicidium grauius peccatũ est, si sit à sobrio hoĩe factũ, q̃ si fiat ab ebrio hoĩe, quãuis hæc sint duo peccata, qa ebrietas plus diminuit de ratione sequentis peccati, quam sit sua grauitas.

Ad 3m dicendũ, ꝙ uerbum Ambrosij põt intelligi de ignorantia simpliciter affectata: uel põt intelligi in gñe peccati ingratitudinis, ĩ qua summ9 grad9 est ꝙ hõ ẽt beneficia non recognoscat: uel põt intelligi de ignorãtia infidelitatis, q̃ fundamẽtũ spiritualis ædificij subuertit.

Ad 4m dicendũ, ꝙ ebrius mere G retur quidẽ duplices maledictiones ꝑꝑ duo peccata, q̃ cõmittit. s. ebrietatẽ, & aliud peccatũ, qđ ex ebrietate sequitur: tñ ebrietas rõne ignorãtiæ adiunctæ, diminuit sequẽs peccatũ, & forte plus, q̃ sit grauitas ipsi9 ebrietatis, ut dictũ est.* Vel põt dici, ꝙ illud uerbũ inducit ẽm ordinationẽ cuiusdã Pythaci legislatoris, q statuit, ebrios si ꝑcusserint, amplius puniendos, nõ ad H ueniã respiciens, quem ebrij debent magis habere, sed ad vtilitatem, quia pluries iniuriantur ebrij q̃ sobrij, ut patet per Philosophum in 2. Politicorum.

QVAESTIO LXXVII.

De causa peccati ex parte apppetitus sensitiui, in octo articulos diuisa.

I Deinde cõsiderandũ ẽ de cã peccati ex parte appetitus sensitiui, utrũ passio aĩæ sit cã peccati. Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrũ passio appetitus sensitiui posit mouere, uel inclinare, uoluntatem.

¶ Secundo, Vtrũ posit superare rõnẽ contra eius scientiã.

¶ Tertio, Vtrum peccatum, qđ ex pasione prouenit, sit peccatum ex infirmitate.

K ¶ Quarto, Vtrum hæc pasio, q̃ est amor sui, sit causa omnis peccati.

¶ Secũda, qua scitur indiuiduum actus, & temporis eius, scilicet hoc nunc esse malum.

¶ Tertia, est qua scitur indiuiduũ actus temporis, & executionis, s. hoc nunc esse faciendũ. ignorantia opposita primæ scientiæ est cã peccati. Ignorantia secũda, & tertia est ignorãtia electionis, quam author negat hic esse cãm peccati, concl. m non ꝙ putet eã non cãre peccatum ut alij tenent: sed qa negat eã annumerari inter generales cãs peccati, de quib. mõ tractat: qm̃ peccata, q̃ fiunt ex scdã, & tertia ignorantia, nõ sunt peccata ex ignorantia, sed ex passione, uel habitu, ut in illa quæst. declaratur.

¶ In eodem 4. arti. dubiũ pro Nouitijs occurrit de distinctione ad scdm, quia stante hactenus oĩbus dictis, ad huc illa propositio, Peccatũ concl. p additũ peccato facit maius, vt efficax argumentum sustinere in proposito: quia cum ignorantia, seu ebrietas fuerit peccatũ, si sibi addatur sequens peccatũ, quantumcunq; minimũ, faciet maius.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ argumentũ hoc concludit uerũ, sed in litera non affertur ad hoc: non. n. est q̃stio, an sequens peccatũ diminuat peccatum ignorantiæ, sed affertur ad argumẽtum, ꝙ ignorantia non diminuat, seu augeat sequens peccatũ: qm̃ de hoc est quæstio p̃sentis articuli. & in litera ad hoc responsum optime, ꝙ ipsa ignorantia adiuncta sequenti peccato nõ augeat illud, sed diminuat illud: & totum compositum est ex utroq; si componentia scdm se sumãtur, quia plus adimit de grauitate illius, q̃ apponat de grauitate propria unde in litera nõ dicitur, quòd ambo simul non habent tantam grauitatem, quãtam quodcunque eorum seorsum habet, sed quantam unum eorum, scilicet sequens secũdum se grauius, ut dictum est, haberent.

¶ In eodem artic. 4. dubium est de quantitate diminutionis, an s. ignorantia secundum se peccatum ueniale excuset sequens peccatũ eius cã à mortali: & similiter ignorantia mortalis leuioris ordinis, excuset sequens à mortali grauioris ordinis: uel econtra, mortale peccatũ sequens ex ignorãtia ueniali, faciat illam mortalem: & similiter mortale grauioris ordinis aggrauet ignorantiam mortalem, in grauiorem ordinem trahendo.

¶ Ad hoc dr. ꝙ hæc quæstio ex dictis de speciebus peccatorum ex ignorantia, pendet: qm̃ nanq; ignorantia non aufert ꝑpriã, & perfectam speciem deliberato peccato, quod ex ea fit, nõ aufert cõsequẽs id, qđ ex propria speciẽ sibi uendicat. s. esse mortale, & esse mortale grauioris ordinis. ꝑꝑ qđ in his, q̃ sũt scdm se peccata mortalia, & deliberate fiunt in seipsis, quãuis ex ignorãtia, mortalia sunt. Qñ uero ignorantia distrahit seqnẽs peccatũ, ut speciẽ alterius peccati, puta, ebrietatis, uel uenationis nõ discretissimæ, tũc qa peccatũ seqnens non sortit ꝓpriã speciẽ, quantumcũq; scdm se esset mortale, aut grauioris ordinis, nõ facit actũ ex ueniali mortalẽ, nec ex mortali leuioris ordinis, mortalẽ grauioris ordinis, quãuis aggrauet, ut circũstãtia. Et ratio est, qa circũstantia nõ habens ꝓpriã speciẽ, nunquã aggrauat in infinitũ, nunquã trãsfert in ꝓpriũ ordinẽ, ut in quæst. 88.* inferius patet. unde si ebrietas ĩ aliquo sit peccatũ ueniale, homicidiũ cõsequẽs non faciet peccatum mortale: & similiter, si circũspectæ aliqualiter uenatio est peccatũ ueniale, homicidiũ sequẽs nõ faciet peccatũ mortale: & si ebrietas, uel uenatio sunt peccata leuioris ordinis, q̃ homicidiũ nõ trahent in ordinẽ grauitatis homicidij quãmuis aggrauent ex tali effectu.* *ar. 2. huius quæst. *Circa finem illius, to. 5.

SVPER Q. LXXVII. ART. I.

Medina art. 1.

IN primo articul. quæstio. 77. solus modus, quo passio mouet uoluntatẽ, declarandus occurrit, addẽdo ad dicta 1 a. 2. quæst. 9. ubi eadem quęst. ex parte uolũtatis absolute agitata est. modus. n. in ordine ad causandum peccatũ ex parte ipsius passionis tractat. Modus igitur est, ꝙ passio afficiens appetitum, afficit proportionaliter ꝑ uiã redũdantiæ phantasiam. Sunt. n. ut in 2. de anima dicitur, appetitiuum, & phãtasticũ animæ, indistincta loco, entomit decisis attestantibus: & sicut ad linguam cholera infectã, gustus iudicium erroneum fit: ita ad appetitum passione infectum, immutatur phantasia, & iudicium etiam æstimatiuę consequenter. & quia intellectus mouetur à phãtasmate, cõsequens est, ut a phãtasmatibus sic cõpositis iudicio æstimatiuæ, moueatur intellectus ad iudicandum idem, præsertim quia iudiciũ est de singulari, in quo plurimam uim obtinet iudiciũ cogitatiuæ. Rursus ex hoc, quòd appetitus sensitiuus ex passione uehementi afficitur, hic humo non solum secundum illam partẽ, sed absolute mutatur animaliter, & est aliter dispositus. & ratio est, quia appetitus animalis est primo propter totum suppositum, ut ex dictis in prima parte patet. In hoc enim differt ab appetitu naturali

tali singularű potentiarű activarum & passivarű: & sic pro oc datus est à natura animali. Ex hoc autē q hic hō est aliter dispositus, sequit, ut aliquid sit sibi durāte illa dispositione conueniens, qđ prius nō erat, quodq; absolute, & scđm rōnē est disconueniēs. incipit nanq; conuenientia ex altera extremorű uariato. Ex hoc autē, q aliquid est conueniens mō huic sic disposito, sequit, & qđ scđm iudiciű æstimatiuæ & rōnis iudicet illud sibi nunc conueniēs, qa qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. & sic dispositio subiecti, passione facta, mutat iudicium rōnis de obiecto, qđ est motiuum uolūtatis: & sic ex parte obiecti passio mouet uoluntatē. Hæc uia ex parte obiecti è tutior, prima ex parte ipsarű potentiarű hanc adiuuat eo neutra aut, ut uides, si memor es dictorum, uoluntati necessitat: quia ex parte obiecti motiuū est, & ad necessitatē sequitur alter motor ex parte subiecti ad exercitiū actus, pp qđ uoluntas libere sequetur huiusmodi obiectű peccati.

413 *Porrecta per totum.* Supr. q. 9. art. 2. & q. 10. ar. 3. & 2.2. q. 156. art. 1. cor. & 3. q. 46. ar. 7. ad 3. & uer. q. 5. art. 10. cor. & q. 25. art. 9. & 3. & 6.
* tex. 54.

¶ Quinto, De illis trib. causis, q ponunt 1. Ioan. 2. Cōcupiscētia oculorű, concupiscentia carnis, & superbia uitæ.
¶ Sexto, Vtrū passio, q̃ est causa peccati, diminuat ipsum.
¶ Septimo, Vtrum totaliter excuset.
¶ Octauo, Vtrū pct̄m, qđ ex passione est, possit esse mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uoluntas moueatur à passione appetitus sensitiui.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr q uolūtas nō moueat à passiōe appetit' sensitiui. Nulla.n. potētia passiua mouet nisi à suo obiecto: uolūtas aūt est potētia passiua, & actiua simul, inquantū est mouēs, & mota, sicut Philos. dicit in 3.* de aīa, uniuersaliter d' ui appetitiua. cū ergo obiectū uolūtatis nō sit passio appetit' sensitiui, sed magis bonū rōnis, vr q passio appetit' sensitiui nō moueat uolūtatē. C

¶ 2 Præ. Superior motor nō mouet ab inferiori, sicut aīa nō mouetur à corpore: sed uolūtas, q̃ est appetitus rōnis, cōparatur ad appetitū sensitiuū, sicut motor, superior ad inferiorē dicit .n. Philosoph. in 3. de ani.* q ap-

* text. 57. to. 2.

petit' rōnis mouet appetitū sensitiuū, sicut in corporib. cęlestib. sphæra mouet sphærā. ergo uoluntas non pōt moueri à passione appetitus sensitiui. D

¶ 3 Præt. Nullū immateriale pōt moueri ab aliquo materiali: sed uolūtas est potētia qđā immaterialis. non.n. utit organo corporali, cū sit in rōne, ut dr̄ in 3. de ani.* appetit' aūt sensitiu' est uis materialis, ut pote fundata in organo corporali. ergo passio appetit' sensitiui nō pōt mouere appetitū intellectiuū.

* text. 42. tom. 2.

SED CONTRA est, quod dicitur Daniel. 13. Concupiscentia subuertit cor tuum.

concl. RESP. Dicendū, q * passio appetitus sensitiui nō pōt directe trahere, aut mouere uoluntatē: sed indirecte pōt, & hoc dupliciter. Vno quidē mō * sm quādā abstractionē. Cū.n. oēs potentiæ aīæ in una E essentia aīæ radicentur, necesse est, qđ qñ una potētia intendit in suo actu, altera in suo actu remittat, uel et totaliter in suo actu impediat, tū qa ois uirtus ad plura dispersa fit minor, unde, ecōtrario, qñ intendit circa unū, min' pōt ad alia dispergi: tū qa in operib. aīæ requiritur q̃dam intētio, q̃ dū uehementer applicat ad unū, nō pōt alteri uehemēter attendere: & sm hūc modū p quandā distractionē, qñ motus appetitus sensitiui fortificat sm quamcunq; passionē, necesse est q remittat, uel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, q̃ est uolūtas. Alio mō ex parte obiecti uoluntatis,

A quod est bonum rōne apprehensum. impeditur.n. iudiciū, & apprehensio rōnis pp uehementem, & inordinatā apprehensionē imaginationis, & iudiciū uirtutis æstimatiuæ, ut patet in amentibus. Manifestū est aūt, q passionē appetitus sensitiui sequitur imaginationis apprehensio, & iudiciū æstimatiuæ, sicut et dispōnē linguæ sequitur iudiciū gustus. vñ uidemus q hoies in aliqua passione existentes, nō facile imaginationē auertūt ab his, circa q̃ afficiuntur. vñ p ɔñs iudiciū rōnis plerunq; sequitur passionē appetitus sensitiui, & p ɔñs motus uoluntatis, qui natus est semper sequi iudicium rationis.

B AD PRIMVM ergo dicendū, q per passionē appetitus sensitiui fit aliqua immutatio circa iudiciū de obiecto uolūtatis, sicut dictū est, * quis ipsa passio appetitus sensitiui nō sit directe uolūtatis obiectū. * In corp. art.

AD 2m dicendū, q superius non mouetur ab inferiori directe, sed indirecte quodammodo moueri potest, sicut dictum est *. * In corp. art.

Et similiter dicendum est ad tertium.

ARTICVLVS II.

Vtrum ratio possit superari à passione contra suam scientiam.

AD SECVNDVM sic pceditur. Videtur q rō non possit superari à passione ɔ̃ suam scientiam. Fortius.n. non uincitur à debiliori: sed scientia pp suam certitudinem est fortissimū eorum, quæ in nobis sunt. ergo nō potest superari à passione, quæ est debilis, & cito transiens.

¶ 2 Præt. Volūtas nō est nisi boni, uel apparentis boni: sed cum passio trahit uoluntatē in id, qđ est uere bonū, non inclinat rōnē ɔ̃ sciētiam: cū aūt trahit eam in id, quod est apparēs bonum, & non existens, trahit eam in id, quod rōni uidetur: hoc autem est in scientia rationis, quod hei uidetur. ergo passio nunquam inclinat rationem ɔ̃ suam sciētiam. Si dicatur, q trahit rōnem scientem aliquid in uniuersali, vt ɔ̃rium iudicet in particulari. Contra. Vniuersalis & particularis propositio si opponantur, opponuntur sm contradictionē: sicut, Omnis hō &, non omnis homo: sed duæ opiniones, q̃ sunt contradictoriæ, sunt contrariæ, vt dr̄ in 2. Perihermenias.* Si igitur aliquis sciens aliqđ in vñ, iudicaret oppositum in singulari, sequeretur q haberet simul contrarias opiniones, quod est impossibile.

¶ 3 Præterea. Quicunque scit uniuersale, h scit etiam particulare, quod nouit sub universali contineri: sicut, qui scit omnem mulam esse sterilem,

SVPER Q. LXXVII. ART. I.
Medina art. 2.

IN artic. 2. 77. q̃st. dubiū occurrit, de conclusione approbātiua opinionis Socratis, s. Voluntas nunq̃ in malū tendit, nisi cum aliqua ignorantia, uel errore rōnis, & de eius rōne, quia .s. uoluntas est solum boni, uel apparentis boni. Cōtra conclusionē nanq; currunt argumēta Scoti 3. sent. dist. 36. primo, ex auct. Paris. Stante scientia in uniuersali, & particulari, uoluntatē nō posse in oppositum errorem.

414 *Porrecta per totum.* Mal. q. 3. art. 9.

§ Secundo, ex multis authoritatib. Aug. dicentibus, quòd q̃nq; scientes peccamus.
§ Tertio, ex authoritate Aristo. 2. Eth. qđ scire, parū, aut nihil ualet ad uirtutē. Si.n. rectitudo intellectus exigit ad bene uelle, tūc scire multū ualeret ad uirtutē: immo sequitur, q non esset persuadendū alicui, q bene uellet, sed q recte consideraret.
§ Præterea Rectitudo rōnis tā in practicis, q̃ in speculatiuis constat ex terminis, & forma syllogismi perfecti. igitur sō practica erit ex se perfecta, quie- * Cap. vlt.

scit hoc animal esse sterile, dum mō ipsum sciat esse mulā, ut patet per id, qđ dr̄ in 1. Posteriorũ: * sed ille, qui scit aliquid in uniuersali, puta nullā fornicationē esse faciendā, scit hoc particulare sub uniuersali cōtineri, puta, hūc actū esse fornicarium. ergo videt̄ qđ ēt in particulari sciat.

G

¶ 4 Præterea, q̃ sunt in uoce, sunt signa intellectus aiæ, ſm Philosoph. in:* sed nō in passione existens frequēter confitet̄ id, qđ eligit esse malū ēt in particulari. ergo ēt in particulari hēt sciētiā. Sic igit̄ vr̄ q̧ passiones non possit trahere rōnē contra sciētiam uniuersalem: quia non potest esse, q̧ habeat sciētiam uniuersalem, & existimet oppositum in particulari.

H

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus Roma. 7. Video aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuātē me in lege peccati: lex aũt, q̃ est in mēbris, est concupiscētia de qua s. locutus fuerat. Cũ igitur concupiscentia sit passio q̃dam, vr̄ q̧ passio trahat rationem, etiam contra hoc qđ scit.

RESP. Dicendũ, q̧ opinio Socratis fuit, ut Philosoph. dicit in 7. Eth.* q̧ sciētia nunq̃ posset superari à passione. unde ponebat oēs uirtutes esse sciētias, & oīa peccata esse ignorantias. in quo qdem aliqualiter recte sapiebat: qa cũ uolũtas sit boni, uel apparētis boni, nunq̃ uolũtas in malũ moueret̄, nisi id, qđ nō est bonũ, aliqualiter rōni bonũ appareat: & pp hoc uoluntas nunq̃ in malũ tenderet, nisi cũ aliqua ignorantia, uel errore rationis. Vnde dr̄ Prouerb. 14. Errant, qui operantur malũ. Sed quia experimento patet, q̧ multi agunt ꝯ ea, quorũ sciētiam hēnt: & hoc ēt authoritate diuina confirmatur, ſm illud Luc. 12. Seruus, qui cognouit uolũtatē domini sui, & non fecit, plagis uapulabit multis. & Iacob. 4. dr̄. Sciēti bonũ facere, & nō facienti, pctm̄ est illi: nō simpliciter uerũ dixit sed oportet distinguere, ut Philosoph. tradit in 7. Eth.* Cum. n. ad recte agendum hō dirigatur duplici scientia. s. uniuersali, & particulari, utriusque defectus sufficit ad hoc, quòd impediatur

quicquid in appetitu sequatur, & consequenter potest uolũtas male eligere intellectu existente perfecto.

¶ Præterea, Arguo ad idē: quia stat q̧ ratio ostēdat utrunq; oppositũ, scdm qd est, puta furari, & nō furari. est. n. oppositorũ: & q̧ uolũtas determinet se ad unũ, quia vult, & q̧ hoc sic sit, testatur Arist. in 9. Meta. ubi vult q̧ scientia sit oppositorũ, sed à proheresi, i. ab electione determinet̄ ad unũ. non g̃ oportet intellectũ errare, uel ignorare ad hoc, q̧ uoluntas male eligat.

¶ Cōtra hoc ū uero, qa inefficax ut. stat. n. intellectũ in nullo errare, & uoluntatē peccare appetendo uere bonũ apprehensum non debito modo.

¶ Ad hanc dubitationem, licet in 1. art. sequentis q. in solutione ad primũ uideat̄ tractād., qa ibi consummat̄ q̧ hæc de pctō contra sciētiā, q̃ hic tractat̄ ex una pte tm̃. s. ex parte passionis, pp opinionē tñ Socratis hic approbatā, diců authore, q̧ impossibile est uolũtatē peccare absq; ignorãtia, uel errore intellectus pp rōnē in litera allatam. Sed sunt hic duo aduertēda. Primo, q̧ ignorātiæ nole in proposito intelligit̄ ēt ipsa actualis inconsideratio: & ex hoc soluunt̄ oīa argumēta cōtra positũ errorē intellectus. Ex hoc. n. habes, q̧ sufficit ad apparens bonũ, q̧ actuali inconsideratione transferat̄ de ordine ueri boni in non uere bonũ, ut de pctō angeli in prima parte dictũ est. et p hoc soluitur obiectio cōtra rōnē allatā.

¶ Secundũ, quòd apprehensio requisita ad hoc, qđ uoluntas appetat aliquid (nō enim ferri potest nisi in apprehensum) nō est quæcunq; cognitio, alioquin intellectio speculatiua sufficeret, cuius oppositũ habetur ex 3. de anima: sed est cognitio iudicās, & præcipiens hoc esse appetendum. Nunquàm enim aliquis aliquid appetit, quod non iudicat appetendum iudicio subito, uel deliberato, expedito, uel impedito &c. Nunquàm etiam aliquia iudicata appetenda esse eliget, nisi imperet sibi ipsi animus appetendum esse. Ex hoc autem patet, q̧ si appetendum aliquod est uere iudicatum bonum qũ, sicut, ubi &c. & sufficienter præceptum, oportet sequi electionem, ut patet per Aug. in 8. Confess. & Aristot. in 7. Ethic. & supradicta, & sic erit electio bona. Si autem appetendum non est uere iudicatum, aut sufficienter p̃ceptum bonum, tunc cum mala electione defectus positiue, uel

K

negatiue est in intellectu, dum uoluntas fertur in bonum non uere, sed apparens ex illo defectu. Et quia hæc duo membra distinguuntur contradictorie, consequens est, ut non sit dare medium. Ad obiecta autem in oppositum dicitur, quòd authoritates omnes, dicentes hominem appetere contra scientiam, intelligunt contra scientiam habitualem, uel actualem in uniuersali, uel actualem particularis absolute, ut in responsione ad primum articuli primi sequentis quæstio dicitur. Vnde articulus Parisiensis de intellectu in uniuersali, & particulari, secundum se considerato in actu, uerus est, cum quo stat ignorantia particularis in comparatione. Posset quoq; dici, q̧ est uerus de particulari in actu ēt electo, quo ad actũ iudicij non præceptiui. cum tali. n. iudicio stat oppositũ iudiciũ p̃cipiens, in quo est defectus. Authoritas Aristot. loquitur de scientia morali distincta contra sciētiã prudentiæ. & de illa, cum sit uniuersalium constat patens, uel habitualis: de illa autem constat esse formam, &

F

diffinitionem uirtutum. Et quoniam hæc dependet ab appetitu recto, & econtra: ideo oportet uitioso suadere, & qđ consideret, iudicet, & solicitetur recte, & q̧ mutet appetitum. Alterum enim sine altero insufficient inuenitur.

¶ Ad primã rōnē, q̧ rectitudo rōnis pendet ex solis terminis in forma syllogistica, dr̄ q̧ maior ista est falsissima uniuersaliter. Et ratio est, qa quædam ratio est in rōne scdm se, & hæc ex solis terminis pendet: quædã est in rōne nō scdm se, sed ut mota ab appetitu, & illa dependet nō ex solis terminis, sed ex connexione conformi appetitui recto. Vnde in 6. Ethi. dr̄, q̧ uerũ intellectus practici est cōfesse se habēs appetitui recto. Vnde cum prudentiæ sciētia sit in intellectu, ut subest uolũtati, ut patet ex dictis, rectitudo rōnis eius non ex euidentia terminorum ad rōnē absolute, sed ad rōnem motam à recto appetitu dependet. Etsi hu us distinctionis non es capax, distingue q̧ rectitudo rationis scdm se pendet ex terminis, & forma syllogismi: sed ut iudicāda à nobis, & præceptiua, pendet ex appetitu in moralibus: quia qualis unusquisque est, talis ei finis uidetur. & ideo est impossibile q̧ sit pfecta ratio sola ex terminis & syllogismo; quicquid in uoluntate sit. Oportet. n. uolũtatem esse bene dispositam, si ratio pfecta sit ratione morali particularissima sine defectu, ut dictum est. Vtraq; rñsio bona uidetur: sed prima est formalis, & profunda. Ad rōnem aliam, q̃ est omnium difficillima, qm̃ tangit primam radicem, dicitur, quòd in hoc ipso quòd uoluntas determinat se, & intellectum ad alterũ oppositorum, quod est malũ, interuenit ignorantia aliqua. oportet nanq; uoluntate aliquid appetente, illud iudicari appetendum nunc, hic, &c. Et cum in ueritate non sit appetendum, patet ignorantia aliqua: sed, an ignorantia sit prius natura q̃ appetitus, difficile est uidere. Ex eo nanq; quòd obiectum est uoluntatis, illud sic iudicatum prius natura uidetur: ex eo uero q̧ effectus uoluntatis uidetur determinantis intellectum, iuxta doctrinam Arist. posterius natura uidetur.

¶ Ad hoc dr̄, quòd determinatio intellectus ad alteram partem in Moralibus cũ contingentia sint, quando ex passione prouenit, præuenit manifeste electionē, (ut patet ex supra declaratis) sed qm̃ hoc est per accidens (absolute loquendo de determinatione intellectus,) dicendum simpliciter est, quòd uoluntas determinat intellectum ad iudicandum alterum oppositorum faciendum, sed diuersimode in bonis, & in malis: quia cũ neutrũ oppositorum habet rationē mali moraliter, uoluntas ex se sola flectit iudicium quo vult ad alterum uero oppositorum moraliter malũ, uoluntas ipsa flectit iudiciũ, sed nō nisi cōcurrente ad hanc aliquo alio defectu intellectus, saltem non consideratione omnium considerandorum, quæ sufficit ad hoc, quòd omnis malus ignorans sit, ut de peccato Angeli dictum fuit. Iudicium igitur de agendo, uel appetendo morali malo, cum in ratione propositi sit prius natura uoluntate mala, & in ratione acceptati sit posterius natura eadem, & acceptetur ex aliquo defectu intellectus, quia malum secundum se, non est acceptabile, resoluendum est in tria, in ipsum iudicium, seu iudicatum quod acceptatur, & in defectum intellectus unde quodammodo

*Ca. 1. nō lo ge a princ. to. 1.

*Lib. 1. Peri her. in princ. to. 1.

*Ca. 2. in princ. to. 5.

*Ca. 2. to. 5.

dammodo acceptat, & ipsam passiue acceptinnē à mala uoluntate illatā: & quo ad dun prima pręuenit uoluta: ē malā ntobiectū, & conditio nonnulla eius: siue ex parte eius, siue ex parte intelligentis. quo ad tertiū aūt est effectus uoluntatis, & sic oīa cōsona inueniuntur. ¶ In eod. artic. notato singularissime vlnmas rōsiones, & memorata prædicta distinctione, cōsiderato semp. φ ꝓpositiones scitæ, & ignoratæ in particulari ī actu practica, nō sunt cōtradictoriæ. Licet.n. existens in passione credat hanc nūc fornicationē secundum se non esse faciendā, credit tñ oībus concurrentibus nūc hāc fornicationē esse cōmittendā: nisi.n. hoc ałn sentiret, non faceret eā. Constat aūt non esse contradictorias illas, q̄ non sunt ad idē similiter &c. Et si ille in malitia, aut passione existens, dicat se sentire in animo contradictionē in actu, mentitur.

*q. 76. a. 1.

rectitudo volūtatis, & operis, vt s. dictū est.* cōtingit ergo φ aliquis hēt sciam in vl̄i, puta, nullā fornicationē esse faciendā: sed tñ non cognoscat in particulari hūc actū, q est fornicatio, non esse faciendū. & hoc sufficit ad hoc, φ voluntas non sequatur vl̄em sciam rōnis. Et iterū considerandum est, φ nihil prohibet aliqd sciri in habitu, qđ tñ actu nō ꝯsideratur. Pōt igit cōtingere, φ aliquis ēt rectam sciam habeat in singulari, & nō solum in vl̄i, sed tñ in actu non consideret: & tunc non vr̄ difficile, φ ꝑter id, qđ actu non considerat, hō agat. Quòd aūt homo non consideret in particulari id, qđ habitualiter scit, qn̄q; quidē cōtingit ex solo defectu intentionis, puta, cū homo sciens Geometriam, non intendit ad considerandū Geometriæ cōclōnes, quas statim in promptu habet cōsiderare. Qn̄q; aūt hō non cōsiderat id, qđ hēt in habitu ꝑꝑ aliquod impedimentum īsuperueniens, puta, ꝑꝑ aliquā occupationē exteriorem, uel ꝑꝑ aliquā infirmitatē corporalem: & hoc modo ille, qui est in passione cōstitutus, non cōsiderat in particulari id, quod scit in vl̄i, inquantū passio impedit talem considerationē. Impedit aūt tripliciter. Primo quidē, per quādā distractionē, sicut supra expositū est.* Scđo, per ꝯrietatem: quia plerunq; passio inclinat ad ꝯriū huius, qđ scientia vl̄is hēt. Tertio, per quandā immutationem corporalē, ex qua rō quodammodo ligatur, ne libere in actū exeat: sicut ēt somnus, vel ebrietas quadā corporali transmutatione facta, ligant usum rōnis. Et φ hoc contingat in passionibus, patet ex hoc, φ aliqn̄ cum passiones multum intenduntur, homo amittit totaliter usum rōnis. Multi enim propter abundantiam amoris, & iræ sunt in insaniā conuersi, & m per hunc modū passio trahit rōnem ad iudicandum in particulari, contra scientiam, quam habet in uniuersali.*

*Ar. præc.

concl. m

Ad primum ergo dicendū, φ scia vl̄is, q̄ est certissima, non hēt principalitatē in opetōne, sed magis scia particularis, eo φ operōnes sunt circa singularia. vn̄ nō ē mirū si in operabilib. passio agit ꝯ sciam vl̄em absente consideratione in particulari.

Ad 2m dicendū, φ hoc ipsum φ rationi videatur in particulari aliquid bonū, quod non est bonum, contingit ex aliqua passione: & tñ hoc particulare iudiciū est contra vniuersalem scientiam rationis.

Ad 3m dicendū, φ non posset contingere, q aliquis haberet simul in actu sciam, aut opinionē ueram de vniuersali affirmatiuo, & opinionē falsam de particulari negatiuo, aut ecōuerso: sed bene potest contingere, φ aliquis habeat ueram scientiam habitualiter de uniuersali affirmatiuo, & falsam opinionem in actu de particulari negatiuo. actus eīn directe non contrariatur habitui, sed actui.

Ad 4m dicēdū, φ ille, q hēt sciam in vl̄i, ꝑꝑ passionē impedit ne possit sub illa vl̄i sumere, & ad conclusionē peruenire: sed assumit sub alia vl̄i, quā suggerit inclinatio passionis, & sub ea concludit. Vnde* Philosoph. dicit in 7. Eth. φ syllogismus incōtinentis hēt quatuor propositiones, duas uniuersales, quarū una est rationis, puta, nullam fornicationem esse cōmittendā: alia est passionis, puta, delectationem esse sectandam. Passio igitur ligat rationem ne assumat, & concludat sub prima. vnde ea durante assumit, & concludit sub secunda.

*cap. 3. to 5.

Ad 5m dđm, φ sicut ebri⁹ qn̄q; proferre pōt verba significatiua ꝓfundas snīas, quas tñ mēte dijudicare nō pōt ebrietate ꝓhibente: ita in passione existēs, etsi ore ꝓferat hoc nō esse faciēdū, tñ interius hoc aīo sentit, qđ sit faciendū, ut dr̄ in 7.* Eth.

*cap. 3 a med. t. 5.

Articvlvs III.

Vtrum peccatū, quod est ex passione, debeat dici ex infirmitate. Medina art. 3.

Ad tertium sic proceditur. Videtur φ pc̄tm̄, qđ est ex passione, nō debeat dici ex infirmitate. Passio.n. est quidā uehemēs motus appetitus sensitiui, ut* dictū est: uehementia aūt h motus magis attestat̄ fortitudini, q̄ infirmitati. ergo peccatū quod est ex passione, nō debet dici ex infirmitate.

415 *Porrecta per totum.*

*Infr q. 85. ar. 3. ad 4. Et 2. dist. 22. q. 2. ar. 1. ad 5. & in expli. lit. Et 4. d. 19. q. 2. art. 3. q. . ad 2. & mal. q. 3. ar. 8. ad 9. & art. 9. co. & 2. cor. & psal. 9.

¶2 Præt. h Infirmitas hois maxime attendit̄ ſm illud, qđ est in eo fragilius: hoc aūt est caro. vnde dr̄ in ps. 77. Recordatus est, quia caro sunt. ergo magis debet dici peccatū ex infirmitate, qđ est ex aliquo corporis defectu, q̄ quod est ex animę passione.

¶3 Præt. Ad ea nō vr̄ hō esse infirmus, q̄ eius uoluntati h subdunt̄: sed facere, uel nō facere ea, ad q̄ passio inclinat, hois uolūtati subdit̄, ſm illud Genes. 4. Subter te erit appetitus tuus, & tu dn̄aberis illius. ergo pc̄tm̄ qđ est ex passiōe, nō est ex infirmitate.

*art. 1. huius quæst.

Sed contra est, qđ Tullius in 4. lib. de Tusc. q. passiones aīæ ægritudines uocat: ægritudines autē alio nomine infirmitates dicuntur. ergo peccatum, quod est ex passione, debet dici ex infirmitate.

*lib. 4. in 3. fol. a princ. lib. & sequen.

Resp. Dicendū, φ cā peccati propria est ex parte animæ, in qua principaliter est pc̄tm̄. Pōt autem dici infirmitas in anima ad similitudinē infirmitatis corporis. Dicitur aūt corpus hois esse infirmū, qn̄ debilitatur, uel impedit̄ in executione propriæ operationis ꝑꝑ aliquā inordinationē partium corporis, ita. s. φ humores, & membra hois nō subdantur uirtuti regitiuæ, & motiuæ corporis. vnde & membrū dr̄ esse infirmum, qn̄ non potest perficere operationem membri sani, sicut oculus qn̄ nō pōt clare uidere, ut dicit* Philos. in 10. de historijs animalū. vnde & infirmitas animæ dr̄, qn̄ impeditur anima in propria operatione ꝑꝑ inordinationem partium ipsius. Sicut autem partes corporis dicunt̄ esse inordinatæ, quando non sequuntur ordinem naturę: ita & partes animę dicuntur esse inordinatæ, qn̄ non subduntur ordini rationis. ratio eīn est uis regitiua partium animæ. Sic ergo m quādo ex-

*cap. 1. 06 procul a prin. t. 4.

concl. m

tra ordinem rõnis uis concupiscibilis, aut irascibilis aliqua passione afficit, & per hoc impedimentũ præstat modo prædicto debitæ actioni hois, dicit pctm̃ esse ex infirmitate. vnde & Philos. in 7. Ethi. comparat incontinentem patalytico, cuius partes mouentur in contrarium eius quod ipse disponit.

lib.7. Eth. ca.8. circa prin. to.5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ sicut quanto fuerit motus fortior in corpore pter ordinẽ naturę, tãto est maior infirmitas: ita q̃to fuerit mot fortior passionis pter ordinẽ rõnis, tãto ẽ maior ĩfirmitas aiæ.

AD 2m dicendũ, q̃ pctm̃ principaliter ɔsistit in actu uoluntatis, q̃ nõ impedit per corporis infirmitatẽ. Põt.n. qui est corpore infirmus promptã hẽre uoluntatẽ ad aliqd faciendũ, impedit aũt per passionẽ, ut s̃. dictũ est. vñ cũ dr̃ pctm̃ esse ex infirmitate, magis est referendũ ad infirmitatem aiæ, q̃ ad infirmitatẽ corporis. Dicit tñ ẽt ipsa infirmitas animæ, infirmitas carnis, inquantũ ex condõne carnis passiones aiæ insurgunt in nobis, eo q̃ appetitus sensitiuus est uirtus in organo corporali.

art.1. huius quæst.

AD 3m dicendũ, q̃ in potestate quidem uoluntatis est assentire, uel non assentire his, in quæ passio inclinat: & pro tanto dicitur noster appetitus sub nobis esse, sed tamen iste assensus, uel dissensus uoluntatis impeditur per passionem modo prædicto.

In corp. art. & ar. 1. & 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum amor sui sit principium omnis peccati.

Medina art. 4.

416 *Porrecta per totum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q̃ amor sui non sit principiũ ois peccati. Id.n. qđ est ſm se bonũ, & debitũ, nõ est propria cã peccati: sed amor sui est ſm se bonũ, & debitũ. unde præcipit homini, ut diligat proximũ sicut seipsum. Leui. 19. ergo amor sui non potest esse propria causa peccati.

¶2 Præ. Apost. dicit Rom. 7. Occasione accepta, peccatũ per mandatũ operatũ est in me oẽm concupiscentiã. ubi gl. dicit, q̃ bona est lex, quæ dũ concupiscentiã prohibet, oẽ malum prohibet. qđ dicitur pp hoc, quia concupiscentia est cã ois peccati: sed concupiscentia est alia passio ab amore, vt s̃up. habitũ est. ergo amor sui non est causa ois peccati.

Inf. art. 5. corp. & 84. art. 2. ad 3. & 2. 2. q. 25 a. 7. ad 1. & q. 153. ar. 5. ad 3. & 2. d. 42. q. 1. ar. 1. co. & mal. q. 8. ar. 1. ad 19.

¶3 Præt. Aug. super illud Psal. Incensa igni, & suffossa, dicit q̃ omne peccatum est ex amore male inflammante, uel ex timore male humiliante. nõ ergo solus amor est causa peccati.

est Aug. de spiritu & lit. c. 4. circa me. to. 3.
q. 23. ar. 4. & q. 30. ar. 2.
Aug. in psl. 79. habetur in fin. to. 8.

¶4 Præt. Sicut hõ peccat qñq; pp inordinatum sui amorẽ, ita ẽt interdũ peccat pp inordinatũ amorẽ proximi. ergo amor sui non est cã omnis peccati.

SED CONTRA est, qđ Aug. dicit 14. de ciui. Dei, q̃ amor sui vsq; ad ɔtemptũ Dei facit ciuitatẽ Babylonis: sed p quodlibet pctm̃ ptinet hõ ad ciuitatem Babylonis. ergo amor sui est causa omnis peccati.

Cap. 28. & ult. t. 5.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut supra dictũ est, Propria, & per se cã peccati accipienda est ex parte conuersionis ad cõmutabile bonũ, ex qua quidẽ parte omnis actus peccati pcedit ex aliquo inordinato appetitu alicuius tpalis boni. Quòd aũt aliquis appetat inordinate aliqđ tpale bonum, procedit ex hoc, q̃ inordinate amat seipsum: hoc.n. est amare aliquẽ, uelle ei bonũ. Vnde manifestum est, quòd inordinatus amor sui est causa omnis peccati.

q. 75. a. 1.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ amor sui ordinat, est debitus, & naturalis, ita.s. q̃ uelit sibi bonũ, qđ ɔgruit: sed amor sui inordinatus, qui perducit ad cõtemptũ Dei, ponitur esse causa peccati ſm Aug.

lib. 14. de ciu. Dei c. vlt. to. 5.

AD 2m dicendũ, q̃ concupiscentia, qua aliquis appetit sibi bonum, reducitur ad amorem sui, sicut ad causam, ut iam dictum est.

In corp.

AD 3m dicẽdũ, q̃ aliquis dr̃ amare, & illud bonũ qđ optat sibi, & se, cui bonũ optat. Amor igit̃ ſm qđ dr̃ eius esse, quod optatur, puta, q̃ aliquis dicit̃ amare uinũ, uel pecuniã, recipit pro cã timorẽ, q̃ pertinet ad fugã mali. Omne.n. peccatũ prouenit uel ex inordinato appetitu alicui boni, uel ex inordinata fuga alicuius mali: sed utrunq; horũ reducitur ad amorem sui. Propter hoc enim homo, uel appetit bona, uel fugit mala, quia amat seipsum.

AD 4m dicendũ, quòd amicus est quasi alter ipse: & ideo quòd peccatur propter amorem amici, videtur propter amorem sui peccari.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter ponantur causæ peccatorum concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia uitæ.

Medina art. 5.

AD QVINTVM sic proced r̃. Videt̃ q̃ in conueniẽter ponant cãæ peccatorũ esse cõcupiscentia carnis, concupiscentia oculorũ, & superbia uitæ, q̃a ſm Apost. 1. ad Timoth. vlt. Radix oĩum malorũ est cupiditas: sed superbia uitæ sub cupiditate nõ continet. ergo non dẽt poni inter causas pctõrum.

417 Porrecta per totum. Infra q. 103. art. 3. ad 4. & 2. dist 4. q. 1. art. 2. & mal. q. 8. artic. 1. ad 13.

¶2 Præt. Concupiscentia carnis maxime ex uisione oculorũ excitatur, ſm illud Dan. 13. Species decepit te. ergo non debet diuidi concupiscentia oculorum contra concupiscentiam carnis.

¶3 Præt. Cõcupiscentia est delectabilis appetitus, vt s̃. habitum est: delectationes aũt contingunt nõ solũ ſm visum, sed ẽt ſm alios sensus. ergo deberet ẽt poni cõcupiscentia auditus, & aliorũ sensuũ.

q. 30. ar. 2.

¶4 Præt. Sicut hõ inducit̃ ad peccandũ ex inordinata ɔcupiscentia boni, ita ẽt ex inordinata fuga mali, ut dictũ est: sed nihil hic enumerat̃ ptinens ad fugã mali. ergo insufficiẽter cãę peccatorũ tãgunt̃.

art. 4. ad 3.

SED CONTRA est, quod dr̃ 1. Io. 2. Omne, qđ est in mundo aut est cõcupiscentia carnis, aut est cõcupiscentia oculorũ, aut superbia uitæ. In mundo autẽ dicitur aliquid esse propter peccatũ: vnde & ibidẽ dicit, quòd totus mundus in maligno positus est. ergo prędicta tria sunt causæ peccatorum.

RESP. Dicendũ, q̃ sicut iam dictum est, Inordinatus amor sui est causa omnis peccati: in amore aũt sui includitur inordinat appetitus boni. vnusquisq; enim appetit bonum ei, quem amat. Vnde manifestum est, q̃ inordinatus appetitus boni est cã omnis peccati. Bonum aũt dupliciter est obiectũ sensibilis appetitus, in quo sunt animæ passiones, quæ sunt cã peccati. Vno modo absolute, ſm quod est obiectum concupiscibilis: alio modo sub ratione ardui, prout est obiectũ irascibilis, ut sup. dictum est. Est autem duplex concupiscentia, sicut supra habitum est. Vna quidem naturalis, quæ est eorum, quibus natura corporis sustentatur siue quantũ ad conseruationem indiuidui, sicut cibus, & potus,

art. 4. huius quæst.

q. 23. art. 1. & q. 30. art. 3.

& potus, & alia hmõi: siue q̄tũ ad cõseruationem A spẽi, sicut in venereis, & horũ inordinatus appetitus dr̃ cõcupiscentia carnis. Alia est cõcupiscentia aĩalis, eorũ. s. q̄ p sensum carnis sustentationẽ, aut delectationẽ uõ afferunt, sed sunt delectabilia s̃m apprehensionẽ imaginationis, aut alicuius hmõi acceptionis, sicut sunt pecunia, ornatus uestiũ, & alia hmõi: & hæc qdẽ aĩalis cõcupiscẽtia nocat̃ cõcupiscẽtia oculorũ, siue intelligat̃ ɔcupiscẽtia oculi, idest, ipsius uisionis, q̄ fit p oculos, ut referat̃ ad curiositatẽ, s̃m qđ *Aug. exponit in 10. Cõfes. siue referatur ad cõcupiscẽtiã rerũ, q̄ exterius oculis p ponũtur, ut referatur ad cupiditatẽ, s̃m qđ ab alijs B exponitur. Appetitus aũt inordinatus boni ardui ptinet ad superbiã uitæ. nã superbia est appetitus inordinatus excellentiæ, ut *inferius dicet̃. Et sic patet, q *ad ista tria reduci pñt oẽs passiones, q̄ sũt cã peccati. n nã ad duo prima reducũtur oẽs passiões ɔcupiscibilis: ad tertiũ aũt oẽs passiones irascibilis, qđ iõ nõ diuidit̃ in duo, q̄a oẽs passiones irascibilis naturaliter conformantur concupiscentiæ aĩali.

*C. 35. parũ a principio. t. 1.

*q. 84. ar. 2. & 22. q. 162. ar. 1.

concl. m

Ad primvm ergo dicendum, q s̃m qđ cupiditas importat vniuersaliter appetitũ cuiuslibet boni, sic ẽt superbia uitæ cõtinetur sub cupiditate. Q̃o aũt cupiditas, s̃m quod est spãle uitiũ, quod auaritia no C minatur, sit radix oĩum peccatorũ, * infra dicetur.

*q. 84. a. 1.

Ad 2m dicendum, q concupiscentia oculorũ nõ dicitur hic cõcupiscentia oĩum rerum, quæ uideri oculis pñt, sed solũ earũ in q̄bus non q̄ritur delectatio carnis, quæ est s̃m tactum, sed solum delectatio oculi, idest, cuiuscunq; apprehensiuæ uirtutis.

Ad 3m dicendũ, q sensus visus est excellentior inter oẽs alios sensus, & ad plura se extẽdẽs, ut dicitur in 1. *Metap. & iõ nomẽ eius transfertur ad oẽs alios sensus, & ẽt ad oẽs interiores apprehensiones, vt * Aug. dicit in lib. de uerbis Domini.

*Circa principio. to. 3.

*Serm. 33 à med. to. 10.

Ad 4m dicendũ, q fuga mali causatur ex appetitu boni, ut supra dictum est: & ideo ponuntur solum passiones inclinantes ad bonum tanquàm causæ earum, quæ faciunt inordinate fugam mali.

Articvlvs VI.

Vtrum peccatum allenietur propter passionem.

Ad sextvm sic proceditur. Vr̃, q pctm̃ nõ alleuietur pp passionem. Augmentũ enim h causæ auget effectum. si. n. calidum dissoluit, magis calidũ magis dissoluit: sed passio est causa E peccati, ut *habitũ est. ergo quãto est intẽsior passio, tãto ẽ maius peccatum. passio igitur non minuit peccatum, sed auget.

¶ 2 Præt. Sicut se hẽt passio bona ad meritum, ita se habet mala passio ad pctm̃: sed bona h passio auget meritum. tanto. n. aliquis magis vr̃ mereri, quanto ex maiori misericordia pauperi subuenit. ergo ẽt mala passio magis aggrauat pctm̃, quàm alleuiet.

A ¶ 3 Præt. Quãto h intẽsiori uolũtate aliq̄s facit pctm̃, tanto grauius uidetur peccare: sed passio impellens uoluntatẽ, facit eam vehementius ferri in actũ peccati. ergo passio aggrauat pctm̃.

Sed contra. Passio ipsa concupiscẽtiæ uocatur tẽtatio carnis: sed quanto aliquis maiori tẽtatione prosternitur, tanto minus peccat, ut patet per * Aug. ergo passio diminuit peccatũ.

*Inuenit lib. 14. de ciuit. Dei c. 12. in fine to. 5.

B Resp. Dicẽdũ, q pctm̃ essentialiter cõsistit in actu liber. arbitr. qđ est facultas uolũtatis, & rõnis: passio aũt est motus appetitus sensitiui. Appetitus aũt sẽsitiuus põt se habere ad liber. arbit. & añcedẽter, & ɔsequẽter. Antecedẽter quidẽ, s̃m qđ passio appetit* sensitiui trahit, uel inclinat rõnẽ, uel uolũtatẽ, ut * s. dictũ est. Cõsequenter aũt, s̃m qđ motus superiorũ uiriũ, si sint C vehementes, redũdãt in inferiores. Nõ. n. põt uolũtas intẽse moueri in aliquid, q̄n excitetur aliqua passio in appetitu sensitiuo. Si m igitur accipitur passio s̃m quod præcedit actũ peccati, sic necesse est q diminuat pctm̃ n. Actus enim int m̃ est pctm̃, inq̄tũ est uoluntariũ, & in nobis existẽs. Esse aũt aliquid in nobis dr̃ p rõnẽ, & uoluntatẽ: uñ quãto rõ, & uolũtas ex se aliquid agũt D nõ ex impulsu passionis, magis est uolũtariũ, & in nobis existẽs: & s̃m hoc passio minuit, pctm̃ inquantum minuit uoluntariũ: p passio autem ɔñs non diminuit pctm̃, sed magis auget, uel potius est signum magnitudinis eius, q inquantum, scilicet, r demonstrat intensionẽ uoluntatis ad actum peccati. & sic uerum est, quòd quanto aliquis maiori libidine, uel concupiscentia peccat, tanto magis peccat.

*Arti. 1. & 2. huius q. & q. 10. art. 3.

concl. m

concl. p

Ad primvm ergo dicendum, quòd passio est E causa peccati ex parte conuersionis. Grauitas autem peccati magis attenditur ex parte auersionis, quæ quidem ex conuersione sequitur per accidens, idest, præter intentionem peccantis. Causæ autem per accidens augmentatæ, non augmentant effectus, sed solum causæ per se.

Ad 2m dicendum, quòd bona passio consequens iudicium rationis augmentat meritum: si autem præcedat, ut scilicet homo magis ex passione, quàm ex iudicio rationis moueatur ad bene agendum, talis passio diminuit bonitatem, & laudem actus.

Ad 3m dicẽdũ, q etsi mot* uolũtatis sit intẽsior

SVPER Q. LXXVII. ART. VI.

Medina ar. 6.

418 *Porrella per totam.*

In artic. 6. omissis tertio, quarto, & quinto, duo dubia occurrũt circa rñsionẽ ad primũ. Superi* nanq; in q. 73. ar. 3. dictũ est, q grauitas essentialis peccatorum attenditur s̃cdm obiecta: nunc uero dr̃, q magis attenditur secundũ auersionẽ: & ex hoc nascitur s̃cdm dubiũ, quia si grauitas peccati attẽditur s̃cdm obiectum, augmentata cõuersione ad obiectũ, augebitur pctm̃: q̄m conuersio non per accidens, sed per se respicit obiectũ, vñ est grauitas.

*Supr. q. 23. a. 3. ad 3. & q. 47. ar. 2. cor. Et ver. q. 26. arti. 7. Et ma. q. 3. ar. 11. *ar. p̄ced.

¶ Ad primũ horũ dr̃, q grauitas peccatorũ attẽditur s̃cdm obiecta causaliter, s̃cdm aũt auersiões, formaliter: quia grauitas eõ dũo est malitiæ, quæ in auersione peccati consistit. Et ppea hic dr̃, q magis attendit̃ ex parte auersionis.

¶ Ad s̃cdm dr̃, q aliud est loqui de obiecto peccati, & aliud de conuersione ad obiectũ: augmentato nanque obiecto, augetur auersio, & malitia, q̄a per se sequitur ad illud, ut superius patet. Augmẽtata aũt conuersione ad ipsum, non oportet augeri auersionẽ, q̄a conuersio ex intensione mẽsuratur, quæ per accidens respicit obiectũ, ut causat auersionẽ: & ppterea in lra augmentata cõuersio, cã per accidens ponitur respectu auersionis. ¶ in rñsione ad tertiũ eiusdẽ articuli sexti, scito, q author intẽdit, q motus uolũtatis dupliciter põt attendi, scilicet, inquantũ pprius uoluntati, & inquãtũ cõis uoluntati, & passioni. Si sit intensus ut pprius uoluntati, idest, ex ipsa inclinatione uolũtatis, quãto intẽsior, tanto grauior culpa, & similiter maius meritũ. Si aũt sit intensus ut cõis, idest, ex passione incitatione: sic nõ quãto intẽsior, tanto grauior culpa: nec maius meritum. Et rõ est, q̄a intensio ista cõsurgit ex cã diminuente rõnẽ uoluntarij: pctm̃ aũt & meritum consistunt in ratione uolũtarij.

SVPER Q. LXXVII. ART. VII. *Med. ar. 7.*

IN art. 7. habes, q peccata sequentia amentiam, ebrietatē, & similia, qū fuerint voluntaria, imputantur, memento q ob imputantur ut pctā illarū specierū, sed ut circunstantiæ primo peccatorū. Cū audis, q infirmitas corporis uoluntaria non excusat à peccatis sequentibus, intellige dum te illius infirmitatis affectu. Post pœnitentiā.n. si tamen infirmitas perseueret, excusatur à peccatis sequentibus. Et hæc de isto articulo à me sub breuitate dicta sufficiant, quia nihil aliud necessariū, & notandū occurrit.

419 *Porrecta per totum. Inf. art. 8. ad 3. Et ma. q. 3. ar. 10. cor.*

*Ar. 2. huius q. & q. 76. ar. 3.

ex passione incitatus: nō tñ ita ē volūtatis proprius, sicut si sola rōne moueretur ad peccandū.

ARTICVLVS VII.

Vtrum passio totaliter excuset a peccato.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q passio totaliter excuset a peccato. Quicquid enim causat h inuoluntariū, excusat totaliter à peccato; sed cōcupiscentia carnis, q̄ est quædā passio, cāt inuoluntarium, ꝑm il- G lud Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spūm, ut non quæcunq; vultis, illa faciatis. ergo passio totaliter excusat à peccato.

¶ 2 Præt. Passio cāt i ignorantiā quādam in particulari, ut dictū est: Sed ignorantia particularis totaliter excusat à peccato, sicut * supra habitum est. ergo passio totaliter excusat à pctō.

¶ 3 Præt. Infirmitas aīæ grauior est, quàm infirmitas corporis: sed h infirmitas corporis totaliter excu- H sat à peccato, ut patet in phreneticis. ergo multo magis passio, quæ est infirmitas animæ.

SED CONTRA est, quod Apostolus Rom. 7. vocat passiones peccatorum non nisi quia pctā causant, quod non esset, si à peccato totaliter excusarent. ergo passiones non totaliter à peccato excusant.

RESP. Dicendū, q ꝑm hoc solū actus aliqs, q de *concl.* m genere suo est malus, totaliter a peccato excusat, qđ totaliter inuolūtarius reddit. vñ si m sit talis passio, q̄ totaliter inuolūtariū reddat actū sequētē, totaliter a peccato excusat, alioqn nō totaliter n. Circa qđ duo cōsiderāda vident. Primo qdē, q aliqd I pôt esse uoluntariū uel ꝑm se, sicut qñ uoluntas directe in ipsū fert: vel ꝑm suā cām, qñ uolūtas fert in cām, & nō in effectū, ut patet in eo, q uolūtarie inebriat: ex hoc.n. quasi uolūtariū ei imputat, qđ per ebrietatē cōmittit. Scđo cōsiderādū est, q aliqd dr volūtariū directe, uel indirecte, directe qdē id, i qđ volūtas fert: indirecte aūt illud, qđ uolūtas potuit ꝓhibere, sed si ꝓhibet. Scđm hoc igit distinguēdū est, q a passio qñq; qdē est tanta, q totaliter aufert vsum rōnis, sicut patet in his, q ꝑp amorē, vel irā insaniūt: & tunc si talis passio à principio fuerit uo

D. 789. luntaria, imputat actus ad pctm, q a est uoluntarius K in sua cā, sicut ēt de ebrietate dictū est. Si uero cā nō fuerit uolūtaria, sed naturalis, puta cū aliqs ex ægritudine, vel aliqua hmōi cā incidit in talē passionē, q̄ totaliter aufert usū rōnis, act o ōino reddit inuolūtarius, & p ꝯñs totaliter à peccato excusat. Qñq; uero passio nō ē tāta, q totaliter intercipiat vsum rōnis: & tunc ratio potest passionem excludere diuertendo ad alias cogitationes, uel impedire ne suū consequatur effectū: quia mēbra non applicantur operi, nisi p cōsensum rōnis, vt * supra dictū est. vnde talis passio non totaliter excusat à pctō.

*q. 17. ar. 9. & q. 17.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q hoc, qđ dr, Vt nō q̄ cunq; vultis, illa faciatis: nō ē referēdū ad ea, q fiūt ꝑ exteriorē actū, sed ad interiorē cōcupiscētię motū. Vellet.n. hō nunquàm concupiscere malū, sicut ēt exponit id, quod dr Ro. 7. Quod odi malū, illud facio. Vel pôt referri ad uoluntatem præcedentē passionem, ut patet in continentibus, qui cōtra sū propositum agunt porpter suam concupiscentiā.

AD 2m dicendū, q ignorantia particularis, quæ totaliter excusat, est ignorantia circunstantię, quā quidem quis scire non potest debita diligentia adhibita: sed passio causat ignorantiam iuris in particulari, dum impedit applicationem communis sciētiæ ad particularem actum, quam quidem passionem ratio repellere potest, ut * dictum est. *In corp. art.

AD 3m dicēdū, q infirmitas corporis est inuolūtaria. eēt aūt simile, si esset uoluntaria, sicut de ebrietate * dictum est, q̄ est q̄dam corporalis infirmitas. *In corp. art.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum peccatum, quod est ex passione, possit esse mortale.

AD OCTAVVM sic procedit. Vr q peccatum, quod est ex passione, nō possit esse mortale. h Veniale enim peccatū diuiditur contra mortale: sed peccatum, qđ est ex infirmitate, est ueniale, cum habeat in se cām ueniæ. cum igitur pec. atum, qđ est ex passione, sit ex infirmitate, vr q nō possit esse mortale.

¶ 2 Præt. Cā nō ē potior effectu: h sed passio non pôt esse pcm mortale. nō. n. in sensualitate est pcm mortale, ut * supra habitū ē. ergo pcm, qđ ē ex passione, nō pôt eē mortale.

¶ 3 Præt. Passio abducit a rōne, ut ex * dictis patet: sed rōnis est conuerti ad Deum, uel auerti à Deo, in quo consistit ratio peccati mortalis. peccatum ergo, quod est ex passione, non potest esse mortale.

SVPER Q. LXXVII. ART. VIII. *Medina art. 8.*

IN art. 8. in solutione ad secundū, se cole, q primus motus adulterij, & ipsū adulterij in conuersione conuenīunt, eiusdem enim sunt spēi: & in auersione differunt. hoc enim est mortale, illud ueniale. Et hinc videbis, q auersio p accidens sequit ad conuersione, q cū passio. At si ex parte obiecti moueat difficultas, distinguat ut in ar. 6. paulo ante di. Ilud dictum est de conuersione, & obiecto.

420 *Porrecta per totum. Mal. q. 3. art. 10. Et 3. Eth. lo. 17.*

*q. 74. ar. 4.

*Art. 1. & 2. hui q.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ro. 7. q passiones peccatorum operantur in membris nostris ad fructificandum morti: hoc autem est ꝓpriū mortalis peccati, q fructificet morti. ergo peccatum, quod est ex passione, potest esse mortale.

RESP. Dicendum, q peccatum mortale, ut supra dictum est, * consistit in auersione ab ultimo fine, qui est Deus, quæ quidem auersio ptinet ad rationem deliberantem, cuius ēt est ordinare in finem. *q. 72. ar. 5.

Hoc igitur m solummodo pôt contingere, q inclinatio aīæ in aliquid quod contrariatur ultimo fini, nō sit peccatum mortale, quia ratio deliberans nō potest occurrere, n quod contingit in subitis motibus. Cum aūt ex passione aliquis procedit ad actū peccati, uel ad consensum deliberatū, hoc non fit subito. vnde o rō deliberans potest hic occurrere: pôt enim excludere, uel saltem impedire passionē, ut * dictum est. unde si non occurrat, est peccatum mortale, * sicut uidemus q multa homicidia, & multa adulteria per passionem committuntur. *concl.* m *concl.* o *Art. 7. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ueniale dicitur tripliciter. Vno modo ex causa, quia scilicet

habet

hêt aliquã cãm ueniæ, q̃ diminuit pctũ: & sic pctm A ex infirmitate, uel ignorantia dr ueniale. Alio mõ ex euẽtu, sicut oẽ pctm p pœnitentiã fit ueniale, idest, ueniã cõsequit. Tertio mõ dr̃ veniale ex gñe, sicut uerbũ otiosum, & hoc solũ ueniale opponitur mortali: obiectio autem procedit de primo.

AD 2m dicendum, q passio est causa peccati ex parte conuersionis. Quod autem sit mortale, est ex parte auersionis, quæ per accidens sequitur ad cõuersionem, ut * dictũ est: vnde ratio non sequitur.

art. 6. ad 1.

AD 3m dicendũ, q ratio non semper in suo actu totaliter à passione impeditur, vnde remanet ei liberum arbitrium, ut possit auerti, uel conuerti ad B Deum: si autem totaliter tolleretur usus rationis, iam non esset peccatum nec mortale, nec ueniale.

SVPER Q. LXXVIII. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN art. q. 78. aduerte, q licet oẽ peccatum humanũ reducatur in hęc tria principia, ignorantiam, passionẽ, & malitiã: in omni tñ peccato inuenitur mala uoluntas, & ignorantia. Et de ignorantia quidẽ in q̃stione ad primũ, habes ultimam resolutionẽ, & semper aliquã triũ ignorantiarum actualium, siue sit ignorantia priuatiue, siue contrarie interuenit. Et qm̃ priuatio per habitũ cognoscitur, distingue pro Nostrijs triplicẽ scientiã actualem particularis prosequendi, uel fugiendi. Primã, qua scitur hoc esse malũ: secundam, qua scitur hoc nunc esse malũ: tertiã, qua scitur hoc nunc malum relatũ ad illud aliud esse sibi peius: & respice, q peccans ex ignorantia, laborat ignorantia opposita primæ scientiæ: peccans ex passione, seu infirmitate laborat ignorantia opposita secundæ scientiæ: peccans uero ex malitia laborat ignorantia opposita tertiæ scientiæ. Et sic errant intellectu oẽs, qui operantur malum. De malitia aũt voluntarie in q̃stione ad tertium singulariter specificatur, q̃ qui s pec cat ex certa malitia, q oportet ipsum peccare ex ipsa electione mali, idest, nõ ex ignorantia, nec ex infirmitate, sed ex ipsa uoluntaria electione mali, scienter præponendo bonũ uoli con

42. Porrecta per totum. 2. 2. q. 162. art. 2. cor. & 3. q. 88. ar. 4. co. & 2. d. 7. q. 1. art. 2. cor. & mal. q. 3. ar. 8. ad 4. & q. 3. art. 2. per to. & art. ad 7. & 8. & ad Ro. 2. le. 1. * li. 3. Eth. c. 1. a med. to. 5. * Ca. 4. in par. 4. lli. paulo a princip. & declinã do ad finem.

QVAESTIO LXXVIII.

De causa peccati, quæ est malitia, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa peccati, q̃ est ex parte uoluntatis, quæ dicitur malitia.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ aliqs possit ex certa malitia, seu idustria peccare.

¶ Secundo, Vtrum quicunq; peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.

¶ Tertio, Vtrũ qcunq; peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

¶ Quarto, Vtrũ ille, q peccat ex certa malitia, grauius peccet, q̃ ille, qui peccat ex passione.

ARTICVLVS I.

Vtrum aliquis peccet ex certa malitia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt q nullus peccet ex industria, siue ex certa malitia. Ignorantia.n. opponitur industriæ, seu certæ malitiæ: sed oĩs malus est ignorans, sm * Philosophum. & Prouerb. 14. dr. Errant qui operantur malum. ergo nullus peccat ex certa malitia.

¶ 2 Præt. Dion. * dicit 4. cap. de di. E no. q nullus intendens ad malũ operatur: sed hoc videt esse peccare ex malitia, intendere malum in peccando. quod enim est præter intentionẽ, est quasi per accidẽs, & nõ denoĩat actũ. ergo nullus ex malitia peccat.

¶ 3 Præt. Malitia ipsa peccatum est si igit malitia sit cã peccati, sequet q peccatũ sit in infinitũ, qd est incõueniens. nullus igitur ex malitia peccat.

SED CONTRA est, quod dicit Iob 34. Quasi de industria recesserunt à Deo, & uias eius intelligere noluerunt: sed recedere à Deo ẽ peccare. ergo aliq peccat ex idustria, seu ex certa malitia.

RESP. Dicẽdũ, q homo, sicut, & quælibet alia res, naturaliter hêt appetitum boni: vnde q ad malũ eius appetitus declinet, cõtingit ex aliqua corruptiõe, seu inordinatione in aliquo principiorũ hois: sic.n. in actionibus rerum naturaliũ peccatum inuenit. Principia aũt humanorũ actuum sunt intellectus, & appetitus tã rõnalis, qui dr uoluntas, q̃ sensitiuus. Peccatũ igitur in humanis actibus cõtingit qñq; sicut ex defectu intellectus, puta, cũ aliquis p ignorantiã peccat: & ex defectu appetitus sensitiui, sicut cũ aliquis ex passione peccat, ita ẽt ex defectu uoluntatis, q est inordinatio ipsius. Est aũt voluntas inordinata, qñ minus bonũ magis amat. Bõs aũt est, ut aliquis eligat pati detrimentum in bono minus amato ad hoc, q potiat bono magis amato: C sicut cũ homo vult pati abscissionẽ membri etiam scienter, ut cõseruet uitã, quã magis amat. Ita p hũc modũ, qñ aliqua inordinata uolũtas aliqđ bonum tpale plus amat, puta, diuitias, uel uoluptatem, q̃ ordinem rõnis, uel legis diuinæ, uel charitatẽ Dei, uel aliquid hmõi, sequit q uelit dispendiũ pati in aliquo spiritualium bonorũ, ut potiatur aliquo tẽporali bono. Nihil aũt est aliud malum, q̃ priuatio alicuius boni: & sm hoc * aliquis scienter vult aliqđ malum spirituale, qđ est malum simpliciter, per qđ bonum spirituale, priuatur, ut bono temporali potiatur. Vnde dicitur ex certa malitia, uel in D dustria peccare, quasi scienter malum eligens. *concl.*

lunctum, bono contunctio illius priuatio boni absentiæ. Proponit enim malitiæ se iniustitias bonum laeti iunctum malo iniustitiæ bono iustitiæ iuncto absentiæ lucris ita q electio mali nõ ex ignorantia, aut passione est malitia, qua peccat ex industria electio aũt quomodolibet mala cõis est omni peccato perfecto, ut elate habes infertius art. 4. in q̃stione ad ultimum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q ignorãtia qñq; quidem excludit scientiã, qua aliquis simpliciter scit hoc esse malũ qđ agit, & tunc dr ex ignorantia peccare: qñq; aũt excludit scientiam, qua hõ scit hoc nunc esse malum, sicut cũ ex passione peccat: qñq; aũt excludit scientia, qua aliquis scit hoc malũ nõ sustinendum esse propter consecutionem illius boni, scit tamen simpliciter hoc esse malum: & sic dicitur ignorare, qui ex certa malitia peccat. D. 1ao.

AD 2m dicendũ, q malũ non põt esse sm se intẽtum ab aliquo: põt tñ esse intentũ ad uitandũ aliud malũ, uel ad cõsequendum aliud bonũ, ut * dictum est. & in tali casu aliquis eligeret consequi bonũ p se intentũ absq; hoc, q pateret detrimentũ alterius boni. sicut aliquis lasciuus uellet frui delectatione absq; offensa Dei: sed duob. ppositis magis vult peccãdo icurrere offensam Dei, q̃ delectatione priuet. * In cor. art.

AD 3m dicendũ, q malitia, ex qua aliquis dr peccare, potest intelligi malitia habitualis, sm qđ habitus malus à * Philosopho nominatur malitia, sicut habitus bonus nominatur uirtus: & scdm hoc aliquis dicitur ex malitia peccare, quia peccat ex inclinatione habitus. Põt ẽt intelligi malitia actualis, siue ipsa mali electio malitia nomineĩ: & sic dr̃ D 814. * li. 3. Eth. ca. 1. to. 3.

aliquis ex malitia peccare inquãtũ ex mali electio- F ne peccat, siue ẽt malitia dicat aliqua p̃cedens culpa, ex qua orit̃ subsequens culpa, sicut cũ aliqs impugnat fraternã grãm ex inuidia: & tũc idẽ nõ est cã suiipsius, sed act' interior, est cã act' exterioris, & vnũ p̃ct̃m est cã alteri', nõ tñ in infinitũ: qa est deuenire ad aliquod primũ p̃ct̃m, quod non causat̃ ex aliquo priori peccato, ut* ex supradictis patet.

*q.75. ar. 4.

SVPER Q. LXXVIII. ART. II.

Medina art. 2.

422 IN art. 2. eiusdem quæst. 78. aduerte diligẽter, q̃ qnia peccatũ ex certa malitia, & ex passione nõ specie, sed gradu pfectio nis & imperfectionis differũt, prouenit q̃ in eadẽ specie, q pri' adulteriũ ex passione cõmisit, postmodum habituatus ex certa malitia adulterat̃: & q̃ prius a parte inferiori pturbatus priuabiturq; postmodũ trãseuntis actuali iudicio, qd̃ hic actus delectabilis nũc est malus postmodum a superiori inchoans ipse s. electione nõ turbatus, sed cõnaturalitate pnus ad tale delectabile solo actuali iudicio ueræ cõparationis huius boni delectabilis ad bonum rõnis, charitatis priuatus fertur. unde tales habituati ucrum aiũt, dicentes se cognoscere, q̃ male faciũt, & qd̃ uolunt nihilominus facere. sciunt. n. actualiter hoc esse nunc, malũ q̃ in ipsa passione positi, dicentes se scire, mentiunt̃: quãuis ẽt habituati, ut dictum est, laborẽt uelint nolint ignorãtia actuali recte iudicij practici cõparationis psequẽdæ, uel fugiendæ.

Porrect. per totum. Inf. art. 3. Et Ro. 1. lectio. 8. *Cap. 1. & 2. tom. 5.* *Ca. 4. de clinando ad bu. to. 5.*

ARTICVLVS II.

Vtrum quicunq; peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.

AD SECVNDVM sic procedit̃. G Vr̃ q̃ non oĩs q peccat ex habitu, peccet ex certa malitia. Peccatũ. n. qd̃ est ex certa malitia, vr̃ esse grauissimũ: sed qñque hõ aliqd̃ leue peccatũ cõmittit h ex habitu, sicut cũ dicit uerbũ otiosum. non ergo oẽ p̃ct̃m qd̃ ẽ ex habitu, est ex certa malitia.

¶ 2 Præt. Actus ex habitu p̃cedẽtes sunt h similes actibus, ex quibus habitus generant̃, ut dr̃ in 2. *Eth. sed actus p̃cedentes habitũ H uitiosum nõ sunt ex certa malitia. ergo ẽt peccata, quę sunt ex habitu, nõ sunt ex certa malitia.

¶ 3 Præt. In his, q̃ aliqs ex certa malitia cõmittit, gaudet h postquã cõmisit, sm̃ illud Prouer. 2. Qui lætant̃ cũ male fecerint, & exultãt in rebus pessimis. & hoc ideo, qa unicuiq; est delectabile cũ consequit̃ id, qd̃ intendit, & qui operat̃ qd̃ est ei quodammodo connaturale sm̃ habitum: sed illi, qui peccant ex habitu, post peccatum commissum dolent. h pęnitudine enim replẽtur praui, idest, habentes habitũ uitiosum, ut dicitur in 9. * Ethic. ergo peccata, quæ sunt ex habitu, nõ sunt ex certa malitia.

SED CONTRA. Peccatũ ex certa malitia dr̃ esse qd̃ est ex electione mali: sed unicuiq; est eligibile id, ad quod inclinat̃ p propriũ habitũ, ut dicitur in 6. * Ethi. de habitu uirtuoso. ergo peccatũ K quod est ex habitu, est ex certa malitia.

*Ca. 1. to.

RESP. Dicendũ, q̃ non est idẽ peccare habentem habitũ, & peccare ex habitu. Vti. n. habitu non est necessariũ, sed subiacet uoluntati habentis. vnde, & habitus diffinit̃ esse, quo quis vtit̃ cũ uoluerit: & iõ sicut põt contingere, q̃ aliquis habens habitum uitiosum prorũpat in actũ uirtutis, eo q̃ rõ non totaliter corrũpit̃ p malũ habitũ, sed aliquid eius integrũ manet, ex quo prouenit q̃ peccator aliqua operat̃ de genere bonorũ: ita ẽt põt contingere, q̃ aliquis habens habitũ uitiosum, interdũ nõ ex habitu opet̃, sed ex passione insurgẽte, uel ẽt ex ignorantia. Sed qñcunq; vtit̃ habitu uitioso, necesse est qd̃ ex certa malitia peccet: qa unicuiq; habẽti habitũ, est p se diligibile id, qd̃ est ei cõueniens sm̃ p ptiũ habitũ: quia fic fit ei quodammodo connaturale, sm̃ qd̃ cõsuetudo, & habitus vertit̃ in naturã. Hoc aũt, qd̃ est alicui cõueniens sm̃ habitũ uitiosum, est id, qd̃ excludit bonũ sp̃uale: ex quo sequit̃, q̃ hõ eligat malũ sp̃uale, ut adipiscat̃ bonũ, quod est ei sm̃ habitum conueniens: & hoc est ex certa malitia peccare. Vnde manifestũ est, q̃ m quicunq; peccat ex habitu, peccat ex certa malitia. n

concl.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ peccata uenialia nõ excludunt bonũ spirituale, quod est gratia Dei, uel charitas. unde non dñr mala simpliciter, sed sm̃ quid: & propter hoc nec habitus ipsorum possunt dici simpliciter mali, sed solum secundum quid.

AD 2m dicẽdum, q̃ actus, qui procedunt ex habitibus, sunt similes sm̃ d speciem actibus, ex quib. habitus generantur: differunt tñ ab eis sicut perfectum ab imperfecto. & talis est differentia peccati quod committitur ex certa malitia, ad peccatum quod committitur ex aliqua passione.

D. 59.

AD 3m dicendũ, q̃ ille qui peccat ex habitu, sẽper gaudet de hoc, q̃ ex habitu operat̃, qdiu habitu vtit̃: sed qa põt habitu nõ vti, sed p rõnẽ, q̃ non est totaliter corrupta, aliquid aliud meditari, põt p̃tingere q̃ nõ utẽs habitu, doleat de hoc, qd̃ p habitũ cõmisit. plerunq; tñ tales pęnitẽt de peccato, non qa eis peccatũ sm̃ se displiceat, sed p̃pter aliquod incommodum, quod ex peccato incurrunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum ille, qui peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ quicunq; peccat ex certa malitia, peccet ex habitu. Dicit. n. Philos. in 5. Eth. q̃ nõ est cuiuslibet iniusta facere, h qualiter iniustus facit, h scilicet, ex electione, sed solũ habẽtis habitũ: sed peccare ex certa malitia est peccare ex electiõe mali vt † dictũ ẽ. ergo peccare ex certa malitia, ñ ẽ nisi hñtis habitũ.

¶ 2 Præt. Origenes dicit in 1. Periarchon, q̃ non ad subitũ quis euacuat̃, aut deficit, sed h paulatim p partes defluere necesse ẽ: sed maximus defluxus esse vr̃, ut aliquis ex certa malitia peccet. ergo nõ statim à principio, sed per multam consuetudinem, ex qua habitus generari potest, aliquis ad hoc deuenit, ut ex certa malitia peccet.

¶ 3 Præt. Qñcunq; aliqs ex certa malitia peccat, oportet q̃ ipsa uolũtas d se inclinet̃ ad malũ qd̃ eligit: sed ex natura potẽtię ñ inclinat̃ hõ ad malũ, sed magis ad bonũ.

SVPER Q. LXXVIII. ART. III.

Medina art. 3.

423 IN art. 3. eiusdẽ 78. q̃st. dubiũ occurrit quõ stãt hæc duo simul, q̃ peccare ex malitia nihil aliud sit q̃ uoluntatem ex seipsa mouere ad malũ, & q̃ peccat ex malitia, qui ex ægritudinali habitudine corporis ad malũ mouetur. utrunq; n. in hoc artic. dr̃, & non consone: quia magis distat à uoluntate infirmitas corporis, q̃ infirmitas aĩæ, q̃ in deordinatione appetitus sensitiui cõsistit, ut † quæst. p̃cedenti dictũ est: & constat q̃ peccans, ex infirmitate aĩæ peccat nõ ex malitia, sed ex passione: ergo peccãs ex ægritudinali dispositione corporis, non peccat ex malitia. Et confirmatur, qa neutra infirmitas ponit aliquid in uoluntate, p quam inclinetur seipsa in malum: q̃d est

Porrect. per totum. Supra ar. 2. Et Ro. 1. le. 8. * *Lib. 5. Eth. c. 9. a med.* † *Art. 1. huius quæst.* * *Cap. 3. circ. ñ. to. 4.*

est igitur ad 1m modũ in littera positum, quomodo uolũtas ex seipsa mouetur in malum?

¶Ad hoc dr, quia inter appetitum aïalem, & naturalẽ hæc est dria, quod naturalis ẽ primo partis, aïalis uero est primo totius. *q. præc. art. 3 appetitus.n.oculi ad uidendũ est primo oculi, uoluntas &r irascibilis, & concupiscibilis sunt primo totius. ideo appetitus naturalis non uariatur nisi sm dispõnem illius partis qualitercunq; .n. hõ sit dispositus, mõ non confundet in oculum, eodem modo se habebit appetitus aũt aïalis non solũ sm ppriam dispõnem uariatur, sed sm totius, seu suppositi dispõnẽ nam non solũ aliter se hẽt uoluntas dispõne, uel habitu i seipsa affecta, & nõ affecta: sed ẽt aliter se hẽt uoluntas hõis affecti aliqua dispõne, uel habitu. & inde prouenit quod hõ tam sm appetitum sensitiuum habituatus aliquo uitio, q̃ sm corporalem complexionem inclinat in aliquod delectabile contrariũ rectæ rõni, aliter se habet sm uoluntatem, quã non sit habituatus, aut inclinatus. Quia n. qualis unusquisq. est, talia ei consonãt, & naturale est uoluntati ferri in consonãs ipsi uolenti: ideo ẽt si uoluntas ipsa sm se non sit aliter disposita, quia tamen sm suum suppositum est aliter disposita habitu, uel pinguã habitu naturali. s. ægritudine, dr ex seipsa moueri in malum. utroq. nanq. mõ s. ex propria dispõne, & ex dispõne suppositi, recte dr ex seipsa uolũtas moueri: quia uoluntati non solum ipsamet, sed suppositum iae lusueum in rõne mouentie est, quamuis differenter: quia primum conuenit ei ut conuenit cũ appet innatu calis sm &c ut est appetitus aïalis, præsertim intellectualis. unde ly ex ipsa, non distinguitur contra supposi.ũ, sed contra alias partes, ut sic & iuur principia humanorum actuum, intellectum. s. & appetitum sensitiuum. & si non intelligis inclinationes has corporales, uid. supe. in q. 17. ar. 7.

ergo oportet quod eligit malum, hoc fit ex aliquo superueniẽti, qđ est passio uel habitus: sed qñ aliquis peccat ex passione, nõ peccat ex certa malitia, sđ ex infirmitate, ut dict.* est. ergo qñdocũq. aliquis peccat ex certa malitia, oportet quod peccet ex habitu.

SED CONTRA. Sicut se hẽt habitus bonus ad electionẽ boni, ita habitus malus ad elõnẽ mali: sed qñque aliqs non habens habitũ uirtutis, eligit id, quod est bonũ B ẽm uirtutẽ. ergo ẽt quandoq. aliqs non habens habitũ uitiosum, põt eligere malum, quod est ex certa malitia peccaret.

RESPON. Dicendum, quod uoluntas aliter se hẽt ad bonũ, & aliter ad malũ. Ex natura. n. suæ potẽtię inclinaẽ ad bonũ rõnis, sicut ad pprium obiectũm: unde, & oẽ peccatũ dr esse contra nam. Quod ergo in aliquod malũ uoluntas eligendo inclinet, oportet quod aliũde C contingat. & qñq. quidem ꝯtingit ex defectu rõnis, sicut cũ aliquis ex ignorantia peccat. Qñq; ãt ex impulsu appetitus sensitiui sicut cũ peccat ex passione: sed neutrũ horũ est ex certa malitia peccare, sed tũc solũ ex certa malitia aliqs peccat, qñ ipsa uoltas ex seipsa mouet ad malũ, qđ põt ꝯtingere dupl̃r. Vno quidẽ mõ per hoc, quod hõ hẽt aliquã dispõnẽ corruptam inclinantẽ ad malum, ita D quod ẽm illam dispõnem sit hoĩ quasi ꝯueniens & simile aliqđ malũ. & in hoc, rõne conuenientię tẽdit uoluntas quasi in bonũ: quia unumquodque ẽm se tendit in id quod sibi ẽ cõueniens. Talis aũt dispõ corrupta uel ẽ aliquis habitus acquisit* ex consuetudine, q̃ uertitur in nãm: uel est aliqua ægritudinalis habitudo ex pte corporis, sicut aliquis habens quasdã naturales inclõnes ad aliqua E pcã pp corruptionem naturę in ipso. Alio mõ contingit, quod uoluntas p se tendit in aliqđ malũ p remotionẽ alicuius prohibentis, puta, si aliquis prohibeaẽ peccare, non quia pcm̃ eiscẽm sẽ displiceat, sed pp spem uitæ æternæ, uel propter timorẽ gehẽnæ remota spe per desperõnem, uel timore per psumptionem, sequitur quod ex certa malitia quasi absq. fræno peccet. Sic igitur patet, quod A pcm̃, quod est ex certa malitia, semper psupponit in hoĩe aliquã inordõnem, quæ tamen nõ semper est habitus: unde* nõ est necessariũ, quod quicunq. peccat ex certa malitia, peccet ex habitu.

AD PRIMVM ergo Dicendum, quod operari qualiter iniust*operatur nõ solũ est operari iniusta ex certa malitia, sed ẽt delectabiliter, & sine graui reuisu rõnis, qđ nõ est, nisi eius, qui habet habitum.

AD 2m Dicendũ, quod non statim ad hoc aliquis labitur, quod ex certa malitia peccet: sed psupponitur aliquid, quod tñ nõ semper est habitus, ut dictum * est.

AD 3m Dicendũ, quod illud pp qđ uoluntas inclinatur ad malũ, nõ semper habitus est, uel passio, sđ quiddam aliud, ut* dictum est.

AD 4m ddm, quod nõ ẽ similis rõ de electione boni, & de elõne mali: quia malũ nunquam ẽ sine bono naturæ, sed bonum põt esse sine malo culpę perfectæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ille qui peccat ex certa malitia, grauius peccet, quam qui ex passione.

AD QVARTVM sic proceditẽ. Vr quod ille, qui peccat ex certa malitia, non peccet grauius, q̃ ille, qui peccat ex passione. Ignorantia. n. excusat peccatũ, uel in toto, uel in parte: sed maior est ignorantia in eo, qui peccat ex certa malitia, q̃ in eo, qui peccat ex passione. na ille qui peccat ex certa malitia, patitur ignorantiã principii, quæ est maxima, ut philosop. *dicit in 7. ethic. hẽt. n. malam existimationem de fine, q̃ est principium in operatiuis. ergo magis excusatur a peccato, qui peccat ex certa malitia, quã ille, qui peccat ex passione.

2 Præt. Quanto aliquis hẽt maius impellẽs ad peccandũ, tanto minus peccat, sicut patet de eo, quod maiori impetu passionis deiicit in pcm̃, sed ille, qui peccat ex certa malitia, impellitur ab habitu, cuius est fortior impulsio, q̃ passionis. ergo ille, qui peccat ex habitu minus peccat, q̃ ille qui peccat ex põne.

3 Præt. Peccare ex certa malitia, est peccare ex electione mali: sed ille, qui peccat ex passione, etiã eligit malum. ergo non minus peccat, quam ille, quod peccat ex certa malitia.

SVPER QVÆS. LXXVIII.

ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN ar. 4. in resp. ad 1m, occurrit dub. quia uidetur contraria supradictis in 1. ar. huiusmet quæst. Dictum nanque fuit, quod maior est ignorantia peccantis ex passione quam ex malitia: quia ille ignorat hoc nunc esse malum, iste uero scit hoc nũc esse malum, quamuis ignoret hoc non esse peius sibi. mõ ãt dicitur, quod maior est ignorantia peccantis ex malitia. *in co. ar. *in co. ar.

¶Ad hoc dr tripliciter quod ignorantia põt referri ad duo. s. ad ipsum peccatum, uel ad rõnem peccandi. si referatur ad ipsum peccatum, sic maior est ignorantia peccantis ex passione: quia ignorat hunc actũ nũc eẽ malum, quod non latet peccantem ex malitia. Si uero referatur ad rõnem peccãdi sic ignorantia peccãtis ex malitia est maior: quia ex affectu nimio ad minus bonum errat circa finem proponẽdum, quod est rõ peccandi. Ex hoc nanque quod affectus quis ẽ plus ad lucrũ, quam ad bonum iustitiæ iudicat bonum lucri, magis sectandum & inde puenit, quod sciens et eligit priuari iustitia, ut lucretur. scit ergo iste lucrũ, esse nunc iniustum, qđ ex passione peccans ignorat: sed ex nimio amore lucri nescit postponendum esse bono iustitiæ, quod ast

concl. m.

414 *porrecta per totum.* Sup. q. 17 a. 2. co. & 2a. q. 7. a. 1. co. & 2. d. 7. q. 1. a. 2. 3n. s. & mal. q. 1. ar. 13. & quol. 2. a. 15. co. c. 8. a me. 10. 5

est magis ignorare quoad rõnẽ peccãdi: quia in passione existens non ex ipo amore unius boni, sed ex impulsu passionis pendentis iudiciũ nũc respũ huius peccat. Et ex hoc sequitur 2ª respon. s. q̃ ignorãtia peccãtis ex malitia est maior formaliter: quia formaliter ignorat tñ cõcl'õ. quam principium, ut dr̃ ex 7. eth. hr̃, quod in peccante ex passione nõ accidit, ut patet. Ignorantia ãt peccantis ex passione ẽ maior qua si uirtualiter, seu concomitanter, pro quãto est respectu prioris obiecti. Prius. n. ẽ hoc malum nunc, quam hoc malum nunc esse peius altero: ac p hoc ignorans formaliter hoc nunc esse malũ, ex cõsequenti nescit hoc nunc esse peius, & econuerso. Tertio põt dici, q̃ ignorãtia peccantis ex malitia est maior: quia per modum habit⁹. Ignorantia ãt peccantis ex passione est per modum interruptionis. Malus n. circa finem malum in affectu, & in rõne ẽ male dispositus: passione uero ductus male se hẽs circa finem, dum passio tñ intercipit, ut in corpore artic. dicitur.

F SED CONTRA est, q̃ pcm̃ quod ex industria ɔ̃mittitur, ex hoc ipso grauiorẽ pœnam meretur, ſm illud Iob 34. Quasi impios pcussit eos in loco uidentiũ, q̃ quasi de industria recesserũt ab eo: sed pœna non augeť nisi pp grauitatem culpæ. ergo peccatũ ex hoc aggrauatur, quod est ex iđustria seu certa malitia.

G RESP. Dicendum, q̃ peccatũ qđ est ex certa malitia, ẽ graui⁹ pcõ, q̃ est ex passione, triplici rõne. Primo quidẽ, q̃a cũ peccatũ princip r̃r in uoluntate ɔsistat, q̃to motus pci est magis ppriusvoluntati, tãto peccatũ est grauius, cæteris parib. cum ãt ex certa malitia peccať, motus pci est magis proprius uolũtati, q̃ ex seipsa in malũ moueť, q̃ qñ ex passiõe peccatur, quasi ex quodã extrinseco impulsa ad peccandũ. nñ pc̃m ex hoc ipso qđ est ex malitia, aggrauať: & tanto magis, quãto fuerit uehemẽtior malitia, ex eo uero q̃ est ex passione, diminuiť tãto magis, quãto passio fuerit magis uehemẽs. H Scđo, q̃a passio, q̃ inclinat uoluntatẽ ad peccandũ cito transit: & sic hõ cito redit ad bonũ propositũ pænitẽs de peccato: sed habitus quo hõ ex malitia peccat, est qualitas pmanens: & iõ, qui ex malitia peccat, diuturnius peccat. vñ philoso. in * 7. eth. ɔparať intẽperatũ, q̃ peccat ex malitia, infirmo, qui ɔtinue laborat: incõtinentẽ ãt, qui peccat ex passione, ei, q̃ laborat interpolate. Tertio, q̃a ille, q̃ peccat ex certa malitia, ẽ male dispositus quantũ ad ipsũ finẽ, qui est principiũ ĩ operabilib. & sic eius defectus est periculosior, q̃ eius, qui ex passione peccat, cuius propositũ tẽdit in bonũ finẽ, licet hoc propositũ interrumpať ad horam pp passionem. Semper ãt defectus principii ẽ pessimus: unde manifestũ est, q̃ grauius ẽ peccatum qđ est ex malitia, quam quod est ex passione.

c. 8. 10. 5.

AD PRIMVM ergo Dicendum, q̃ ignorãtia electionis, de qua obiectio pcedit, neq; excusat, neq; diminuit peccatum, ut sup. * dict. est: unde neque maior ignorantia talis facit esse minus peccatum. K

*q. 76. a. 4.

AD 2m Dicendũ, q̃ impulsio, quæ est ex passione, est quasi ex exteriori defectu respectu uoluntatis: sed per habitum inclinatur uoluntas quasi ab interiori: unde non est similis ratio.

AD 3m Dicendũ, q̃ aliud est peccare eligẽtem, & aliud peccare ex electiõe. Ille. n. q̃ peccat ex passione, peccat quidẽ eligens, nõ tñ ex elõne: q̃a electio nõ est in eo primũ pci principiũ, sed induciť ex passione ad eligẽdũ id, qđ extra passionẽ eñs nõ eligeret: sđ ille, q̃ peccat ex certa malitia, ſm se eligit malũ eo mõ quo dictũ est. & iõ electio, quæ est in ipso, ẽ principiũ peccati, & propter hoc dicitur ex electione peccare.

QVAEST. LXXIX.

De causis exterioribus peccati, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE Considerãdum est de causis exteriorib. pcĩ. Et primo ex parte Dei. Secundo ex parte diaboli. Tertio, ex parte hominis.

Circa primum quęrunť quatuor

¶ Primo, Vtrum Deus sit causa peccati.

¶ Secundo, Vtrum actus peccati sit a Deo.

¶ Tertio, Vtrum Deus sit cã excęcationis, & obdurationis.

¶ Quarto, Vtrum hæc ordinẽtur ad salutẽ eorum, qui excæcantur, uel obdurantur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus sit causa peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ quod Deus sit cã pcĩ. Dicit. n. Apost. Ro. 1. de q̃busdã traditeos Deus in reprobũ sẽsum, ut faciant ea, q̃ non conueniunt. I & gl. ibid. dicit, q̃ Deus operatur in cordib. hoim, inclinãdo h volũtates eorũ in qđcunq; uoluerit, si ne in bonũ, sine in malũ: sed facere q̃ nõ ɔueniũt, & inclinari ſm uoluntatẽ ad malũ, est pc̃m. ergo Deus hominib. est cã pcĩ.

2 Præt. Sap. 14. dr̃, Creaturæ Dei in h odiũ factæ sunt, & in tẽtationem aiæ hoium: sed tẽtatio solet dici prouocatio ad peccandum, cũ ergo creaturæ nõ sint factæ nisi a Deo, ut in * primo habitum est vr̃ quod Deus sit causa pci, p nocans hominẽ ad peccandum.

3 Præt. Quicquid est causa causæ est causa h effectus: sed Deus ẽ cã lib. arbit. quod est causa peccati. ergo Deus est causa peccati.

4 Præt. Omne malum opponitur h bono: sed non repugnat diuinæ bonitati, quod ipse sit causa mali pœnæ. de isto enim malo dicitur Isaiæ 45. quod Deus est creans malum. & Amos 3. Si est malum in ciuitate, quod Deus nõ fecerit. ergo

SVPER QVÆS. LXXIX.

ART. I.

S. Bon. 2. s. d. 36. q. 5. a. 1.
Scot. 2. s. d. 37. q. 1.
Ricca. 2. s. d. 37. q. 1.
Duran. 2. s. d. 37. q. 1.
Cap. 2. s. d. 37. q. 1. ar. 1
Medina ar. 1.
Alb. Mag. 2. d. 37. a. 2.

IN a. 1. & 2. q. 79. ac duũ occurrit dubiũ in doctr. hc poe anthoris qũo possũt hæc duo simul stare, q̃ act⁹ pcĩ sit a Deo, & defectus cõcomitans nullo mõ sit a deo, sđ a cã creata sola. Et q̃uis multæ afferanť in 37. d. 2. sen. a Capreol. ex Aur. & Durã obiectiones, duæ tñ solũmõ afferendæ sũt, q̃bus discussis, oĩa, ut puto, ppria clara erunt. Prima est ex parte habitudinis entitatis positiuæ act⁹ ad dformitatẽ pcĩ Scđa ex parte habitudinis entitatis positiuæ act⁹ ad cãm effectiuã. Ex prima igitur nia ẽ talis difficultas. Deformitas pcĩ ẽ priuatio cõtrariæ rectitudinis positiuę speciei, moralis uirtutis hærẽtis actui substrato. ergo necessario cãtur a cãntelli positiuam spẽm moralis uitii in substrato actu. ergo cãtur a deo, si ab ipso cãtur oĩs positiua entitas actus pcĩ. Antecedẽs declaratur sic, q̃ medio q̃ in pc̃õ sunt tria, actus, spẽs moralis uitii, & deformitas v. g. in intẽperãtia sũt tria, actus interior, vel exterior, entitas positiua reposita in spẽ intẽperãtiæ afficiẽs actũ, & deformitas priuatiua. & cũ cõstet q̃ entitas intẽperantiæ ẽ cõtraria entitati tẽperãtię, ut frigus calori, & q̃ ad onũ contrariũ positũ in aliquo necessario seqť priuõ alterius cõtrarii in eodẽ, ut ad positũ frigus in manu, sequitur priuõ caloris in eadem: ac p hoc ad oppositã entitatẽ tẽperãtiæ in actu, sequitur priuõ tẽperantiæ in eodẽ. & q̃ in hac priuõne cõsistit dformitas pcĩ intemperãtiæ, quia consistit in priuõne rectitudinis debitæ in esse substrato.

*a. 1. & 2. huius q.

425 *porrecta per totum.* Inf. q. 80. a 1. cor. & mal. q. 3. a. 1

est gl. Au. 10 li. đ natu. & gra. c. 21. 10. 7

* p. p. q. 44. a. 2.

etiam diuinæ bonitati non repugnat, quod Deus sit causa culpę.

SED CONTRA. Sap. 11. dicitur, nihil odisti eorũ, quę fecisti: odit aũt Deus peccatum, secundum illud Sap. 14. Odio est deo impius & impietas eius. ergo Deus non est causa peccati. B

RESPON. Dicendum, ꝙ hõ dupliciter est causa pc̃ti uel sui uel alterius. Vno modo directe, inclinando. s. uoluntatem suam, uel alterius ad peccandum: Alio modo indirecte, dum. s. non retrahit aliquos a peccato. unde Ezec. 3. speculatori dicitur: Si non dixeris impio, Morte morieris, sanguinem eius de manu tua requiram. Deus autem non potest esse directe causa peccati uel sui, uel alterius: quia omne peccatum est per recessum ab ordine, qui est in Deum, sicut in finem. Deus autem omnia inclinat, & cõuertit in seipsum, sicut in ultimum finem, sicut * Dion. dicit 1. c. de diuinis no. unde impossibile est ꝙ sit sibi, uel aliis causa discedendi ab ordine, qui est in ipsum. unde non potest directe esse causa peccati. Similiter etiam neque indirecte. contingit enim, quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad euitandum peccata, quod si præberet, nõ peccarent: sed hoc totum facit secũdũ ordinẽ suę sapientiæ, & iustitię, cum ipse sit sapientia, & iustitia. unde non imputatur ei, ꝙ alius peccet sicut causæ peccati: sicut gubernator nõ dr̃ causa submersionis nauis ex hoc, ꝙ nõ gubernat nauem, nisi quando subtrahit gubernationem, potens, & debens gubernare. & sic patet, ꝙ Deus nullo modo est causa peccati. C

AD 1m ergo dicendũ, quod quantum ad uerba Apostoli, ex ipso textu patet solutio. Si. n. Deus tradit aliquos in reprobũ sensum, iam ergo reprobũ sensum habent ad faciendũ ea, quæ non conueniunt. Dicitur ergo tradere eos in reprobũ sensum, inquantũ non prohibet eos, q̃n suum sensum reprobum sequantur: sicut dicimur exponere illos, quos non tuemur. Quod autem * Aug. dicit in li. de gra. & li. arb. unde sumpta est gl. ꝙ Deus inclinat uoluntates hominum in bonum, & malum, sic intelligendũ est, quod in bonum quidem directe inclinat uoluntatem: in malũ autem inquantum non prohibet sicut dictum est; & tamen D

C. 1. de d. ad 6.

to actui. constat. n. ꝙ rectitudo debita inesse actui substrato intẽperantiæ, est rectitudo tẽperantiæ. Consequentia ãt probatur inductione, & rõne. inductione quidem, quia discurrendo nullam inuenimus instantiam, quin efficiẽs unũ contrariorũ in aliquo, priuet cõsequẽter reliquo illudmet subiectũ, ut patet in calefaciente dealbante, & aliis. Rõne aũt, quia agẽs, quãtum dat esse, tm̃ dat de priuõne contrarii illi esse, in cuius signũ agens quã non põt priuare subiectũ contrario, nõ dat illud intẽtum esse. Calefactiuũ nãq; non calefacit, si non põt calefactibile priuare frigore. Eiusdem. n. rõnis est ponere unum contrariorũ in aliquo, & priuare illud altero, q̃uis differenti gradu, & mõ. quia ponere est principaliter, & per se: priuare uero ex cõsequẽti, & per accidens. Ex scd̃a uero n. a difficultas talis est. Actus peccati, quoad suam moralem entitatem, est e Deo, mediate ergo põt esse ab eodẽ immediate cũ te pc̃tũ, & peccare, inquit Dui. quaerum uidet. Antecedens est conclusio authoris. Prima uero sequela patet p illam maximam, Quicq; põt Deus mediãte cã secunda effectiua &c. Secũda aũt quoad primam probatur: quia ipsa priuatio, in qua consistit malum pc̃i, pertinet ad spẽm act9 consequentis, ut ẽt in litera dr̃ in respon ad 2m, & sequitur inseparabiliter ad eã absolute, ut ẽt ex supradictis patet. Sunt nanque quidem actus sm̃ suã spẽm absolute mali, qui non possunt bene fieri, ut negare Deũ, odio hr̃e Deũ, quæ oĩno sunt indispensabilia: & ipse Deus seipsum negare nequit, ut Apost. dicit 1. ad Timo. Quo ad reliquam demũ partẽ. s. ergo põt peccare, probatur: quia oĩs defectus culpabilis imputatur agenti immediate habenti dominium super actum, & non ignoranti.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, ꝙ pc̃tm̃ morale, de quo solo est sermo, claudit tria. s. actum, spẽm moralem & deformitatẽ: & de duob. extremis. s. de actu absolute, & de deformitate non est dubiũ: sed de specie. i. actu specificato malitia morali, quõ est, an sit a Deo: pp̃ ꝙ tria agenda sunt. Primo, quõ se hẽt actus malus moraliter ad deformitatem pc̃i: secundo, quõ se hẽt ad agens: tertio satisfiet obiectis. Quo ad 1m, quia pc̃tm̃ constat ex conuersione ad obiectum cõtrariũ obiecto uirtutis, & ex auersione a lege sunt in pc̃õ duæ malitiæ. Primo, malitia ex obiecto, secundo, malitia in ipsa priuatione obseruationis legis. Prima est positiua, & in certo entis genere. quia mala moralia spẽs entiũ sunt, ut p̃dictũ fuit: scd̃a est priuatiua, & est ipsa deformitas pc̃i, in qua consistit rõ mali simpliciter. Ad primã necessario sequitur secunda: ad odium nanq; & negationẽ Dei absolute sumpta sm̃ has proprie species formaliter sumpta, consequitur necessario priuatio obseruationis legis, ita ꝙ oppositum non est intelligibile. & hoc est quod cõiter dr̃, ꝙ sunt quidam actus specifici in moralib. qui sunt sm̃ se mali, & non possunt bene ulla rõne fieri. Quoad 2m, quia de rõne peccati moralis est uoluntarium uoluntate mala, oppositum. n. non est intelligibile: nec morale. n. absq; uoluntario intelligi, nec pc̃tm̃ morale absq; moraliter peccante põt, cum peccare nihil aliud sit, quam aliquem uoluntarie declinare: quia inquam de rõne pc̃i moralis est uoluntarium uoluntate mala moraliter, oportet ut de rõne pc̃i moralis sit esse a uolũtate deficiente: ac per hoc impossibile sit ipsum esse a Deo immediate. Et si huic adiunxeris, quod dictum est. s. ꝙ conuersio actus mali parit necessario auersionẽ, uidebis ꝙ de rõne talis cõuersionis est ẽt uoluntarium uoluntate deficiente, ac per hoc impossibile sit ipsam eẽ e Deo immediate, & uere sic Nam actus malus, puta odium, uel negatio dei, sm̃ suã moralem spẽm, & includit ly uoluntariũ directe, & ly, uoluntate deficiente ex consequenti: sicut ipse actus est sm̃ se essentialiter uolũtarius, deficiẽs ãt ex cõsequenti. Ex hoc aũt, ꝙ de rõne talis actus est esse ab agente deficiente, sequitur, ꝙ pro quanto est ab agente, sit a Deo primo agente: pro quanto a deficiente, non sit a Deo. Sequit̃ secundo, ꝙ dicere deformitatẽ pc̃i comitari actum talẽ absolute, & dicere ipsam comitari talem actum ut est ab agẽte deficiente, idem ẽ, q̃a de rõne talis actus est esse ab agente deficiẽte. Sequitur tertio, ꝙ non est idem cõcurrere ad talem actum, sm̃ id, ꝙ habet ab agẽte ut sic, & sm̃ id, q̃d habet ab agente ut deficiente. sicut non est idem esse agens, & esse deficiens: nec esse ab agente, & esse a deficiente. Ex quo seqr̃ 4m, ꝙ nõ ualet, A, est eã actus moralis mali sm̃ suã speciem. ergo est eã pc̃i, seu deformitatis, sed bñ ualet A, est cã deficiens act9 moralis mali secũdũ suam speciam. ergo est cã pc̃ti, & deformitatis: quia deformitas, & cõpleta rõ pc̃i sequit̃ ed speciem mali moralis, ut est ab agente deficiente, & non ut est ab agente. Ex his ãt hẽs, ꝙ cũ actus moralis malus sm̃ suam spẽm possit dupliciter distingui. Primo, ut sumptus absolute distinguatur contra seipsũ sumptũ ut est ab agente deficiente, dicendo ꝙ spẽs moralis mali sumitur dupliciter, absolute, sed ut est a lib. ar. humano: & sic distinguunt quidã dicentes, ꝙ deformitas consequitur actũ malũ moralem non absolute, sed ut est a li. ar. & propterea deformitas actus non ẽ a Deo, quia non sequitur ipsum absolute. Vel ut etiã distinguitur sm̃ modũ. s. ut absolute sũptus distinguat cõtra seipsum, ut est ab agente ut sic: quia absolute sumptus uẽdicat sibi duo. s. ꝙ sit ab agente * & sit a deficiente: ac per hoc cum sumitur est ab agente, ut sic, sumitur quasi sm̃ quid, uel (& in idẽ redit) distinguatur sic actus moralis malus sm̃ suam spẽm dupliciter. Primo absolute, seu simpliciter: secundo sm̃ id, quod habet perfectionis. Et primo mõ sequitur ad eã deformitas, secũdo nõ. Primo modo est ab agente deficiente: secundo ab agente tm̃, ac per hoc a Deo. & sic totum oppositum uidetur esse eius, quod illi dicunt: comparaui tamen utraque uiam in ueritate, dicendo uerius secundo modo distingui. quia ad bonum sensum saluari creditur, ut patebit. Quod autem hæc sint de mente authoris, ex hoc loco patet, ubi in respon. ad secundum articu. 2. dicitur, quod defectus, qui dicitur non esse a Deo, pertinet ad speciem actus consequenter: quid ela[illegible] consequitur ad speciẽ actus tanquam pertinens consequenter ad eam, sigitur ed eam simpliciter consequitur. hæc de secundo. Quo ad tertium primæ ratio nis in oppositum, negatur antecedẽs. Nã unum cõtrariũ directe priuat reliqua ex ea parte, qua est illi cõtrariũ. Vitium sit ut [illegible] con-

E

D. 503. conc. m.

* c. 2. t. nõ proc. a fi. to. 7

* in eo. a.

contrariatur ex parte conuersionis, qa ad contraria obiecta conuertunt: & sic uitii spēs in actu posita pinat per se consequēdo conuersione ad obiectū uirtutis: q est priuare rectitudine conuersionis mouentis in uirtutis actu in ord ne ad ppriū obiectū. Talē at priuationē sic cāri a Deo nullum inconueniens est, sicut nec cāri ipsam uitii spēm. Dico sic, quia secus est ut subsstat auersio unde deformitas at pei i ipsa auersione cōsistit, Cuius signū est, q habituatū intemperantiæ animo, statim ut pœnitet, non comitatur deformitas, quia sublata est auersio, & p seuerat priuatio habitus intemperantiæ aequalitæ, p seuerantia pronitata conuersionis ad obiectū intēperantiæ. non .n. statim desinit. Ad pbationē uero, quia cōsistit in priuōne rectitudinis debitæ inesse actui, di q. ē sophisma consequētis: concesso .n. hoc nō sequit ergo in priuatione huius rectitudinis obiectiue. dico .n. q cōsistit in priuōne rectitudinis debitæ inesse substrato actui i ordine ad legem, q̄ uocat cōformitas ad legem, cuius priuō uocat auersio, in qua cōsistit deformitas pci & si pp hanc ueritatē inuiet argm, & arguat de deformitate seu auersione ex hoc, q inseparabiliter sequit ad speciem absolute: iā p iter respon q qn aliqua species uendicat sibi nō solū agēs, sed agens deficiens, non oportet oē agēs cāns illam speciem, cārē defectum comitantem illa: quia illa q defectus ille aduenit ex deficiente, sicut si exigere duo agentia, nō oportet oē agens cāre totū q inuenitur i illo. & si instetur, quia species moralis mali non est diuisibilis in plura, quorū unū fiat ab agente deficēte, & alterum ab alieto: facilis est respon q l re solōne effectuū in cās non considerat diuisio rei, sed sonum rei: & sic species mali moralis simpliciter resoluitur in agēs deficiēs sm id āt, q perfectiois hēt, ut sic, resoluit solum in agens.

¶ Ad obiectionem ex scda uia, negat prima sequela. & ad probōnem. Quicquid Deus &c. Resp. q hic est ibi sola habitudo affect⁹ ad efficiens: secus āt est ubi alia interuenit ha

D. 840.

426 Porrecta per totum Inf q. 80. a. 1. co. & 1. dist. 40. q. 4. a. 2. & 0. 42. q. a. a. 1. & 2 d. 17. q. 2. & d. 44. q. 1. ar. 1. & 3. co. c. 162. & ma. q. 3 a. 2. & Ro. 11. lect. 5. *non lō. a pt. li. est in resp. tb cit. 4. 1. 7. *c. 1. in p. 4. ill. rōib gea pein. *at. præc. *q. 18. a. 2. & 6.

hoc etiā contingit ex merito prēcedentis peccati.

Ad 2m dđm, q cū dr̃, Creaturæ Dei factæ sunt in odiū, & in tētationē aiæ hoim, hæc ppō, in, nō ponit cāliter, sed ɔsecutiue. Non .n. Deus fecit creaturas ad malū hoium, sed hoc ɔsecutū est pp insipiētiā hoim. un̄ subdit, & i muscipulā pedib. insipientiū, qui. s. p suā insipiētiam utunt creaturis ad aliud, q̄ ad quod factæ sunt.

Ad 3m dicendum, q effectus cāæ mediæ pcedēs ab ea sm qđ subdit ordini cāæ primæ, reducit ēt in cam primā: sed si pcedat a cā media, sm q exit ordinē causę primę, nō reducit in cām primā: sicut si minister faciat aliquid ɔ mandatū dñi, hoc non reducitur in dñm sicut i causam. Et sitr peccatum quod li. ar. committit contra præceptum Dei, non reducit in Deum sicut in causam.

Ad 4m dicendū, q pœna[d] opponit bono eius, qui punitur, qui priuat quocunq. bono: sed culpa opponitur bono ordinis, qui est in Deum, unde directe opponit bonitati diuinæ: & pp hoc nō est similis ratio de culpa, & pęna.

Articvlvs II.

Vtrum actus peccati sit a Deo.

Ad secvndvm sic procedit, Videtur quòd actus pci non sit a Deo. Dicit .n. Aug. in li. de* p fect. iusti. q act[a] pci nō ē res[h] aliqua. Oē āt q est a deo, ē res aliqua. ergo act⁹ pci non est a Deo.

2 Præt. Hō non dr̃ esse cā pcī, nisi[h] quia hō est causa actus peccati. nullus .n. intendens ad malum operat, ut* Dio. dicit 4. c. de diu. no. sed Deus non est causa pci, ut dictū est. ergo Deus non est causa actus peccati.

3 Præt. Aliqui actus sm suā speciē sunt mali, & pcta, ut ex* supr. dictis patet: sed quicquid est causa alicui⁹, est causa eius, q[h] cōuenit ei sm suā spēm. si ergo De⁹ esset causa actus peccati, sequeret q esset causa peccati: sed hoc nō

F est uerū, ut* ostensum est. ergo De⁹ non est causa actus peccati.

Sed contra actus pci ē quidam motus li. ar. sed uolūtas Dei est cā omnium motionū, ut Aug. dicit* 3. de Trin. ergo uolūtas Dei est causa actus peccati.

G Resp. Dicendū, q[m] actus pci, & est ens, & ē act⁹, & ex utroq. hēt q sit a deo.[n] Oē .n. ens quocūque mō sit, oportet q deriuet a primo ente, ut patet p Dio.* 5. c. de di. no. Omnis āt actio causat ab aliquo existente in actu: quia nihil agit, nisi sm qđ est actu. oē aūt ens actu reducitur in primū actū. s. Deū, sicut in causam, q est p suam essentiam actus. un̄ relinquitur q deus sit causa ois actionis, inq̄tum est actio.

H Sed pcmnominat ens, & actionē cū quodā defectu. defect⁹ aūt ille est ex causa creata. s. libe. arb. inq̄tū deficit ab ordine primi agentis. s. dei. un̄ defectus iste non reducit in Deū sicut in cām, sed in libe. arb. sicut defectus claudicationis reducit in tibiam curuam sicut in cām, nō aūt in uirtutē motiuā, a qua tñ causatur qcqd est motionis in claudicatione. & sm hoc deus est causa act⁹ peccati, nō tñ est causa

I peccati quia nō est causa huius, quod actus sit cum defectu.

Ad primvm ergo Dicendū, q Aug. nominat ibi rē id, qđ est res simpliciter. s. substantiam. sic .n. actus peccati non est res.

Ad 2m dicendum, q in homine sicut in cām reducit nō solū actus, sed ēt ipse defectus: q a. s. non subditur ei, cui dēt subdi, licet hoc ipse non intendat principaliter, & iō hō est causa pecca

K ti: sed deus sic est cā act⁹, q nullo mō est cā defectus ɔcomitantis actū, & iō non est causa peccati.

Ad 3m dđm, q sicut* dictū est supr. Act⁹ & habitus non recipiunt spēm ex ipsa priuatiōe, in qua ɔsistit rō mali, sed ex aliquo obiecto, cui coniungitur talis priuatio: & sic ipse defectus, qui dr̃ non esse a deo, pertinet ad speciem actus ɔsequenter, & non quasi differentia specifica.

bitudo. Comedere nanq. facit Deus in aialib. comedentib. mediante cā secunda: nec pōt tamen fieri comedere sine comedente. Implicat nanq. contradōnē uitalis operari, q importat comedere & nullū uiuere illo uitali opere operari esse. unde licet possit fieri comōnis similitudo, ut fit in corprib. assumptis ab Angelis, nō tñ uera uitalis comestio absq. uere comedēte. & si dicat, deus pt cōseruare op⁹ uitale, puta comedere, uel actualē odiū dei in actu exercito posito, oīe subtilādo comedēte, uel odiēte. ergo pt ēt imediate talia facere, quicqd nanq. pōt imediate conseruare: pōt immediate facere respon. q si deus conseruaret ista, sic nō remanerēt eiusd. rōnis. Nō .n. remanerēt i rōne actuū uitalium in actu exercito, sed per modū formarū: sicut si cōseruaret albedo sine oī q̄titate, non remaneret eiusd. rōnis. quia nō remaneret in rōne sensibilis. & ad huc sensū accipiendo has spēs absolute credit saluari u'a sop. dicta. s. q ad spēm moralē actus mali absolutē nō sequit deformitas si .n. cōseruaretur, aut fieret, non comitaret deformitas, q̄ deformitas sequit pēm moralis act⁹ mali in actu suo exercito, & nō separatā in alia rōne essendi. hæc de 2.

*ar. 1. huius q.

*li. 5. c. 4 & c. 9. in fi. co. 5. concl.

*c. 5. ad seq. ad med.

SVPER QVÆSTION. LXXIX. ART. II.

Fer. 4. cont. a. 162. Egid. 2. s d. 37. q. 1. a. 2 Cap. 2. d. 37. q. 1. con. 2. Medina ar. 2.

In corp. 2. ar. in calce no. Nouitie, de eiōnē litæ. q deus ē cā actus, qui est pcm tñ sm eē nīæ, q̄ motus: h tñ ē cā pci, quia nō ē cā q actus sit cū defectu. i. nō est cā concomitantiæ, seu cō. iūctionis defectus cū actu. Cōiūctio nāq. ista nō undecūq. puenit, sed ex deficiēte li. ar. nec conuenit actui q̄olibet sūpto, sed ut a deficiēte pēdet. vnde & in q. de Mal. q. 3. at 2. ad 2m, dicit q deformitas cōseqnit spēm actus, sm q est moralis, put causat ex lib. ar. quasi diceret, q deformitas sequitur speciē moralē nō q̄olibet sumptā: quia non sm q est ab agēte pso qdā, sed prout causat ex li ar deficiente. sic .n. sequitur rō mali culpæ in priuatione uirtutis, & auersio.

*q. 72. a. 1

¶ Super

SVPER Q. LXXIX. ART. III.

427 Porrecta per totum. 1. q. 21. 2. 3. & 2. 2. q. 15. ar. 1 & 1. d. 40. q. 4 art. 2. & 3. con. ca. 162. & ueri. q. 24 ar. 10. co. Et Io. 12. lec. 6. Et Ro. 1. lec. 7. & ca. 9. lec. 3. & 1. Cor. 4. * q6. 3. in me. to. 4.

Fer 3. con. c. 162. Medina ar. 3.

IN art. 3. eiusdē 79. q. aduerte Nouitie ordinē causalitatis. Primo enim hō ponit obstaculū diuino lumini, & est cā meritoria, q sol iustitiæ subtrahat radios efficaces ad illuminādū, remouendo obstaculum: qđ est pœna secūdo loco conueniēs. Tertio, ex hac pœna sequitur excæcatio, aggrauatio, & obduratio pp bonū diuinæ gloriæ ad minus ut in quarto ar. dicitur: in quo nihil aliud occurrit.

A ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit causa excæcationis, & & indurationis.

AD TERTIVM sic procedit. Vr, q Deus non sit cā excæcationis & indurationis. Dicit. o. *Aug. io lib. 83. quæstio. oon est causa eius, q homo sit deterior sed p excæcationem, & obdurationem sit homo deterior. ergo Deus non est causa excæcationis & obdurationis.

B ¶ 2 Præt. Fulgētius dicit, q Deus non est ultor illius rei, cuius est actor: sed Deus est ultor cordis obdurati, sm illud Eccle. 3. Cor. durū male hēbit in nouissimo. ergo De⁹ nō est cā obdurationis.

¶ 3 Præt. Idem effectus non attribuitur causis cōtrariis: sed cā excæcationis dr̄ esse malitia hois, sm illud Sap. 2. Excæcauit. n. eos malitia eorū. & ēt diabol⁹ sm illud 2. ad Corin. 4. Deus huius sæculi excæcauit mētes infideliū: q̄ qdē causæ videnē esse griæ Deo. ergo Deus non est causa excæcationis, & obdurationis. C

SED CONTRA est, quod dr̄ Isa. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua. Et Rom. 9. dicitur Cuius vult miseretur, & quum vult indurat.

RESP. Dicendū, q excæcatio, & obduratio duo important. Quorū unū est motus animi humani in

concl. m hærētis malo, & auersi à diuino lumine: & m quantū ad hoc Deus nō est cā excæcationis, & obdurationis * sicut nō est cā peccati. Aliud aūt est subtractio gratiæ, ex qua sequit q mens diuinitus nō illumi-

concl. p nēt ad recte uidendū, & cor hois nō emolliat ad recte uiuendū. & p quantū ad hoc Deus est cā excæcationis, & obdurationis. q Est aūt cōsiderādū, q De⁹ D est cā vlis illuminationis aiarum, sm illud Io. 1. Erat lux uera, q̄ illuminat oēm hoiem uenientē in hunc mundū: sicut sol est vlis cā illuminationis corporū aliter tñ & aliter. Nā sol agit illuminādo p necessitatē naturæ: Deus aūt agit uoluntarie p ordinē suę sapiētiæ. Sol aūt licet quantū est de se oia corpora illuminet, si qđ tñ impedimentū inueniat in aliquo corpore relinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo, cuius fenestræ sunt clausæ: sed tō illius obscurationis nullo mō cā est sol. nō. n. suo iudicio agit ut lumē interius nō immittat: sed cā eius est solū ille, q claudit fenestrā. Deus aūt ꝑprio iudicio E lumē gratiæ nō immittit illis, in qbus obstaculum inuenit. vñ cā subtractionis gratiæ est nō solū ille, q ponit obstaculū gratiæ, sed ēt Deus, q suo iudicio gratiā nō apponit. & p hūc modū Deus est cā excęcationis aggrauationis auriū, & obdurationis cordis: q̄ qdē distinguunt sm effectus grīæ, q̄, & pficit intellectū dono sapientiæ, & affectū emollit igne charitatis. Et qa ad cognitionē intellectus maxime deseruiūt duo sensus. s. uisus, & auditus, quorū un⁹ deseruit inuētioni, s. uisus, alius disciplinę. s. auditus. iō quātum ad uisum ponit excęcatio: quantū ad auditū, auriū aggrauatio: quātū ad affectū, obduratio.

A AD PRIMVM ergo dicendū, q cū excæcatio, & obduratio ex parte subtractionis gratiæ sint qdā pœnę, ex hac parte eis hō nō fit deterior, sed deterior factus p culpā hæc incurrit sicut, & cæteras pęnas.

AD 2m dicendum, q obiectio illa procedit de obduratione secundum quod est culpa.

AD 3m dicēdū, q malitia est cā excæcationis meritoria, sicut culpa est cā pœnæ. & hoc ēt mō diabolus excæcare dicitur, in quātū inducit ad culpā

ARTICVLVS IIII.

Vtrum excæcatio & obduratio semper ordinentur ad salutem eius qui excæcatur, & obduratur.

B *Medina art. 4.* 428 Porrecta

AD QVARTVM sic procedit. Vr q excæcatio & obduratio sp ordinenē ad salutē eius, q excęcaē, & obduraē. Dicit. n. *Augu. in Ench. q Deus cū sit summe bonus, nullo mō pmitteret fieri aliquod malū, nisi posset ex quolibet malo elicere bonum: multo igitur magis ordinat ad bonum illud malū, cuius ipse est causa: sed excæcationis, & obdurationis Deus est causa, ut * dictum est. ergo hæc ordinantur ad salutem eius, qui excæcatur, uel obduratur. *per totum.* *Ca. 11. circa princ. to. 3.* *Ar. prçc.*

¶ 2 Præt. Sap. 1. dr̄, q Deus nō delectaē in pditione impiorū: uideretē āt in pditione eorū delectari, si eorū C excæcationē in bonū eorū nō cōuerteret. sicut medicus uideretē delectari, afflictione infirmi, si medicinam amaram, quam infirmo propinat, ad eius sanitatem non ordinaret. ergo Deus excæcationem conuertit in bonum excæcatorum.

¶ 3 Præ. Deus non est psonarū acceptor, ut dicit Act. 10. Sed quorundā excæcationē ordinat ad eorū salutē, sicut quorundā Iudęorū, q excæcati sunt ut Christo nō crederē, & nō credētes occiderent, & postmodū cōpuncti cōuerterenē, sicut de qbusdā legiē Act. 2. ut patet p Au. i li. de q̄onibus Euāgelii. ergo De⁹ oium excæcationē ꝯuertit i eorū salutē. *Lib. 4. ex Math. ca. 14. in me* D

SED CONTRA. Nō sunt facienda mala, ut ueniāt bona, ut dicit Rom. 3. sed excæcatio est malū. ergo Deus non excæcat aliquos propter eorū bonum. *di. to. 4.*

RESP. Dicendū, q excæcatio est quodda pambulum ad pctm. Peccatum aūt ad duo ordinaē, ad unū quidē p se. s. ad dānationē: ad aliud aūt ex diuinā misericordia, uel prouidentia. s. ad sanationē, inquantum Deus pmittit aliquos cadere in pctm, ut pctm suū agnoscentes, humilientur, & conuertātur, sicut *Aug. dicit in li. de natura & gratia. vñ & excæcatio ex sui natura ordinatur ad dānationē eius, qui excęcatur, pp qđ poniē ēt reprobationis effectus E sed ex diuina misericordia excæcatio ad tps, ordinatur medicinaliter ad salutē eorū, qui excæcātur. sed hęc mia, non oibus impenditur excęcatis, sed pdestinatis solū, quibus omnia cooperantur in bonū, sicut diciē Ro. 8. Vñ m quantū ad quosdā excęcatio ordinaē ad sanationē, quantū aūt ad alios ad dānationē, * ut Aug. dicit in 3. de quęst. Euangelii. *Ex c. 22. 23. & 28. to. 7.* *concl. m* ** ex Mat. ca. seu q. 14. to. 4.*

AD PRIMVM ergo dcēdm, q omnia mala, q̄ Deus facit, uel pmittit fieri, ordinanē in aliqđ bonū, non tamen sp in bonū eius in quo est malū: sed qnque ad bonum alterius, uel ēt totius uniuersi. sicut culpam Tyrānorum ordinat in bonū Martyrū, & pęnam damnatorum ordinat ad gloriam iustitiæ suę.

AD

AD 2m dicendum, ꝙ Deus non delectať in perditione hoium, quantum ad ipsam perditionē: sed rōne suæ iustitiæ, uel ꝑꝑ bonū, quod inde ꝓuenit.

AD 3m dicendum, ꝙ hoc ꝙ Deus aliquorū excæcationē ordinat in eorū salutē, misericordiæ est: ꝙ aūt excæcatio aliorū ordinetur ad eorum damnationem iustitię est: qđ aūt misericordiā quibusdam impendit, & non omnibus, non facit personarum acceptionem in Deo, sicut in primo * dictum est.

*p.p.q.23 ar.5.ad 3

AD 4m dicendum, ꝙ mala culpæ non sunt facienda ut ueniant bona: sed mala pœnæ sunt inferēda propter bonum.

QVAESTIO LXXX.

De causa peccati ex parte diaboli, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE Considerandum est de causa peccati ex parte diaboli.

ET Circa hoc quæruntur quatuor

¶Primo, Vtrum diabolus sit directe causa peccati.

¶Secūdo, Vtrum diabolus inducat ad peccandum, interius persuadendo.

¶Tertio, Vtrum possit necessitatem peccandi inducere.

¶Quarto, Vtrū oia pctā ex diaboli suggestione proueniāt.

ARTICVLVS I.

Vtrum diabolus sit homini directe causa peccandi.

AD PRIMVM sic proceditř. Vř ꝙ diabolus sit homini directe cā peccandi. Pctm̄.n. directe in affectu cōsistit: sed * Aug. dicit 4. de Trini. ꝙ diabolus suæ societati malignos affectus[b] inspirat. Et † Beda sup Act. dicit, ꝙ diabolus aiam in effectū malitię[h] trahit. & * Isid. dicit in lib. de summo bono, ꝙ diabolus corda hoium occultis cupiditatibus[h] replet ergo diabol⁹ directe ē cā peccati.

¶2 Præt. ‖ Hiero. dicit, ꝙ[h] sicut Deus est ꝑfectior boni[h] ita diabolus est ꝑfectior mali: sed De⁹ est directe cā bonorum nostrorum. ergo diabolus est directe causa peccatorum nostrorum.

¶3 Præt. * Philolo. dicit in quodā cap. Ethicæ Eudemicæ, ꝙ oportet esse quoddā principiū extrīsecū humani consilii: consilium āt humanū nō solū est de bonis sed ēt de malis. ergo sicut Deus monet ad consiliū bonum, & ꝑ hoc directe est cā boni: ita diabolus[h] mouet hoiem ad cōsiliū malū, & ꝑ hoc sequiť, ꝙ diabolus directe sit causa peccati.

F SED CONTRA est, quod Aug. probat in 1. & 3. de lib. arb. ꝙ nulla alia re fit mens hois serua libidinis, si ꝓpria uoluntate: sed hō nō fit seru⁹ libidinis nisi ꝑ pctm̄ ergo cā peccati non pōt esse diabolus sola propria uoluntas.

RESP. Dicendū, ꝙ pctm̄ act⁹ quidā est. vñ hoc modo pōt esse aliquid directe cā peccati, per quē modū aliquis directe est cā alicuius actus: quod quidem nō G contingit nisi ꝑ hoc, ꝙ propriū principiū illius actus mouet ad agendum. Proprium aūt principium actus peccati est uoluntas quia omne pctm̄ est[d] uoluntārium. vnde nihil pōt directe esse cā peccati, nisi quod pōt mouere uoluntatem ad agendū. Volūtas aūt sicut * supra dictum est, à duobus moueri pōt. Vno modo ab obiecto, sicut dř, ꝙ appetibile apprehēsum mouet appetitū H Alio mō ab eo, qđ interius inclinat uoluntatem ad uolēdū hoc aūt non est nisi, uel ipsa uoluntas, uel Deus, ut * s. ostensum est. Deus aūt non pōt esse cā peccati, ut * dictum est. Relinquiť ergo ꝙ ex hac parte[m] sola uoluntas hois sit directe cā peccati eius.[n] Ex parte aūt obiecti pōt intelligi, ꝙ aliquid moueat uoluntatē tripliciter. Vno mō, ipsum obiectum ꝓpositum, sicut dicimus, 1 ꝙ cibus excitat desiderium hois ad comedendum. Alio modo, ille, qui ꝓponit, uel offert hm̄oi obiectum. Tertio modo, ille, qui ꝑsuadet obiectum propositum habere rōnem boni, quia, & hic aliqualiter proponit proprium obiectū uoluntati, quod est rōnis bonum uerum, uel apparēs. Primo igiť modo res sensibiles exterius apparentes mouent uoluntatem hominis ad peccandū: K secundo aūt & tertio modo, vel diabolus, uel ēt hō pōt incitare ad peccandū, uel offerendo aliquid appetibile sensui, uel ꝑsuadendo rationi. Sed nullo istorū trium modorū pōt aliquid esse directa causa peccati: qa uoluntas non ex necessitate mouetur ab aliquo obiecto, nisi ab ultimo fine, ut * supra dictū est: vñ non est sufficiēs causa peccati neq; res exterius oblata, neq; ille, qui eā proponit, neque ille, qui persuadet. unde sequitur, ꝙ[p] diabolus nō sit causa peccati directe, uel sufficienter

*q.9.ar. 3.4.5.& 6
*Q.9.ar. 3.4.5.& 6
*q.79.ar. 1.
concl. m
*Q.10.ar. 2. & p.p. q.106 ar. 2. & q. 105.ar.4.
concl. p

SVPER Q. LXXX. ART. I.

Cai. 2.d.25.q.1.con.3. Medina ar.1.

IN ar. 1. q. 80 dubiū occurrit circa propositionem in litera positā. s. esse causam directe alicuius actus non contingit nisi ꝑ hoc ꝙ ꝓpriū principium illius actus mouet ad agendū. Aut nanq; hæc ꝓpositio intelligitur absolute ut sonat, s. nihil est directe cā actus nisi &c. aut limitate ad actū alterius ꝑꝑ materiā subiectam, de qua est sermo, cā ſ extrinseca ꝙ hō peccet. Si primo modo, obstat illi illa maxima, Deus pōt supplere uicē causæ secundæ. Si secundo modo obstat lra, quæ principium actus voluntatis, uoluntatem. s. ad agendū moueri subiungit non solū à Deo, sed à se si. n. de extrinseco tm̄ motore esset sermo in illa propositione, ipsum met non connumeraretur subsumendo. ¶Ad hoc dř, ꝙ neutro modo ꝓpositio literæ intelligitur. Qđ n. nō intelligatur primo modo, patet ex hoc, ꝙ nullū principium mere naturale esset cā directe actus proprii, eo qđ nullū tale mouet seipsum ad agendū. Si. n. ad causandum directe actum, exigiť qđ moueat ad agendū proprium illius actus principiū, absq; ulla ambiguitate sequitur, ꝙ nec calor sit directe cā calefaciēdi, nec frigus infrigidandi, nec lux illuminādi &c. Quòd uero nec sc̄do modo intelligatur, ex ipsa suppositione patet: quonāq; diceret quisp̄iā ꝙ ad bonitatē doctrinæ addit author etiā uoluntatē moueri à se. Sitū formaliter contextus lræ conspiciatur, apparebit, ꝙ est uera, & formalis subiectiōne: ac ꝑ hoc oportet maiorē ꝓpositionē cōem esse ad causas intus, & extra. & uere sic est. Intendit igiť author, ꝙ ad esse directe cām actus, q est alicuius actus, siue illud aliquid sit idē, siue diuersum cā, exigiť ꝙ cā ꝓpriū principiū illius actus moueat ad agēdum, ita, qđ in hac ꝓpositione duo continentur. alterū qđ supponitur. s. actū existere alicuius principii executiui: & ꝑ hoc includuntur oia principia propria actuū tā naturaliū, q̄ aīaliū. Alterū qđ docemur. s. qđ requiriť ad esse causam directe actus existentis ab aliquo principio executiuo. & dicimus, ꝙ exigitur ꝙ moueat illud ꝓpriū ad agendū siue hoc sit idē cū illo principio executiuo, siue diuersum. Est igiť sens⁹ ꝓpositionis, ꝙ ꝑsupposito, ꝙ actus sit alicuius principii principiādi ipsum executioe, ut calor calefacit, oculus uidet, uolūtas uult, & hm̄oi, ad hoc ꝙ aliqd siue idē, diuersum sit cā directe calefactionis uisionis uolitionis illius, oportet illud principiū non absolute, sed in quantū est cā executiua, oportetq; moueat principiū illud exequēs ad agendū. Et hunc sensum insinuās uerba lrę in ly alicuius: nō. n. ly, alicuius cadit supra ly actus, sed cadit supra subintellectū principiū ac si dixisset. Act⁹ q est alicui⁹. & ꝑ hoc soluūtur obiectiones nam neq; naturalia principia excluduntur à directa cāusalitate executiua actuū, nec oīpotētiæ diuinæ aliquid adimitur oportet. n. si ipsa cā actū meū, ꝙ me moueat ad agendum: q̄uis actus qui esset meus, posset sine me cāre.

429 Porrecta per totum.
Sup. q. 75 ar. 3 Et 3. q. 8 ar. 7. Ferra. q. 1 ar. 3 & 4. Et quol. 3 artic. 8. corp.
*Augu. 4. de Tri. c. 12. circa princ. 10. 3.
† c. 5. act. circa pri. illius to. 2.
* ex lib 1. ca. 5. & li. 2. cap. 41.
‖ li. 2. cōt Iouinia. nō longe a princ. tn. 3.
* li. 7. mo. eudemiorum c. 18
*li. 2. c. 1. circa principio. 1. & li. 3. ca. 18.
D. 1006

cienter, sed solum per modum persuadentis, uel proponentis appetibile.

Ad primum ergo dicendũ, q̃ omnes illæ authoritates, & si q̃ similes inueniantur, sunt referendæ ad hoc, q̃ diabolus suggerendo, vel aliqua appetibilia proponendo inducit in effectum peccati.

Ad 2m dicendum, q̃ similitudo illa est attẽdẽda q̃tũ ad hoc, q̃ diabolus quodãmõ est cã peccatorũ nostrorum, sicut Deus est aliquo modo cã bonorũ nostrorum, non tñ attenditur quantum ad modum causandi: Nam Deus causat bona interius mouendo voluntatem, quod diabolo conuenire non põt.

Ad 3m dicendũ, q̃ Deus est vniuersale principiũ omnis interioris motus humani: sed q̃ determinetur ad malũ consiliũ uoluntas humana, hoc directe quidem est ex voluntate humana, & à diabolo p̃ modum persuadentis, uel appetibilia proponentis.

SVPER Q. LXXX. ART. II.

Medina art. 2.

43a *Porrecta per totum.* Mal. q. 3. ar. 4. & q. 16 ar. 11. Exquol. 3. art. 8. cot.

In art. 2. nota, q̃ hinc habes, q̃ do in mulierib. illis, q̃ dñr visiones habere. cãri ex dæmonũ illusiõe, aut humorũ & spirituũ cõmutatione põt vt uigilantes imaginentur, & appareat eis sic esse in re, sicut cõtingit dormiẽtib. qñ somniãt. Accidit n. q̃ aliq: patiaẽ uigilans, qd̃ alter patitur dormiens, ut man feste patet in phreneticis. Notẽt aũt hoc rectores religiosarũ personarũ, ne diuinitati tri buẽtes qd naturę, aut dęmonis est, errẽt, errareq; alios faciant.

ARTICVLVS II.

Vtrum diabolus possit inducere ad peccandum interius instigando.

Ad secundvm sic proceditur. Vr̃ quod diabolus nõ possit inducere ad peccãdũ interius instigãdo. Interiores. n. motus aĩæ sunt q̃dã opera uitę: sed nullũ op9 vitę põt esse nisi a principio ab intrinseco, nec ẽt opus aĩæ uegetabilis, qd̃ est infimum inter opera uitæ. ergo diabolus ẽm interiores motus non potest hominem instigare ad malum.

¶2 Præt. Omnes interiores motus ẽm ordinẽ naturę à sensibus exterioribus oriuntur: sed hoc p̃ter ordinẽ naturæ aliquid operari, est solius Dei, ut in primo* dictũ est. ergo diabolus nõ põt in interioribus motibus hois aliquid operari, nisi secundum ea, quæ in exterioribus sensibus apparent.

*p. p. q. 110. ar. 4.

¶3 Præt. Interiores actus animæ sunt intelligere, & imaginari: sed quantũ ad neutrũ horum põt diabolus aliquid operari, q̃a, ut in primo habitũ est, diabolus nõ imprimit in intellectũ humanũ: in phãtasiam ẽt vr̃ q̃ imprimere non possit, quia formæ imaginatæ tanq̃ magis spirituales, sunt digniores q̃ formę, quæ sunt in materia sensibili, quas tñ diabolus imprimere nõ põt, vt* patet ex his, q̃ in primo habita sunt. ergo diabolus non potest secundum interiores motus inducere hominem ad peccatum.

*p. p. q. 110. art. 2.

Sed contra est, q̃a ẽm hoc nunquam tentaret hoiem, nisi uisibiliter apparẽdo: qd̃ patet esse falsũ.

Resp. Dicendum, q̃ interior pars aĩæ est intellectiua, & sensitiua. Intellectiua aũt cõtinet intellectũ & uoluntatẽ. & de uoluntate qdẽ iã* dictũ est, qũo ad eã diabolus se habet. Intellectus aũt p̃ se quem mouet ab aliquo illuminãte ipsum ad cognitionẽ veritatis, q̃ diabolus circa hoiem non intendit, sed magis obtenebrat rõnẽ eius ad cõsentiẽdũ peccato, q̃ qdẽ obtenebratio p̃uenit ex phantasia, & appetitu sensitiuo: vñ tota interior operatio diaboli esse vr̃ circa phantasiã, & appetitũ sensitiuũ, quorũ

*Art. pc.

A vtrũq; cõmouẽdo põt inducere ad pc̃m. Põt. n. operari ad hoc, q̃ imaginationi aliquę formę imaginarię p̃sententẽ. põt ẽt facere, q̃ appetitus sensitiuus cõcitetᷓ ad aliq̃ passionẽ. *Dictũ est. n. in 1. li. q̃ natura corporalis sp̃uali naturaliter obedit ad motũ localẽ. vñ, & diabolus oĩa cãre põt, q̃ ex motu locali corporũ inferiorũ p̃uenire possunt, nisi uirtute diuina reprimaẽ. Quòd aũt aliquæ formę repræsententẽ imaginatiõi, sequitur q̃nq; ad motũ localẽ. Dicit. n. *Philos. in lib. de somno, & vigilia, q̃ cũ aĩal dormierit, descẽdẽte plurimo sanguine ad princi

*p. p. q. 110. ar. 3.

*c. 3. paulo añ medium t. 2.

B piũ sensitiuũ, simul descẽdũt motus, siue impressiones relictę ex sensibiliũ motionibus, q̃ in sensibilibus sp̃ebus cõseruanẽ, & mouent principiũ apprehensiuũ, ita q̃ apparent, ac si tũc principiũ sensitiuum à reb. ip̃sis exteriorib. immutareẽ. vñ talis mot9 localis spirituũ, uel humorũ, p̃curati potest à dęmonibus, siue dormiãt, siue uigilẽt hoĩes: & sic sequitᷓ q̃ hõ aliqua imagineẽ. Siñr ẽt appetitus sensitiuus cõcitaẽ ad aliquas passiões ẽm quẽdã determinatũ motũ cordis, & spirituũ: vñ ad hoc ẽt diabolus põt cooperari. Et ex hoc q̃ passiones aliquę cõcitãtur in appetitu sensitiuo, sequiẽ q̃ & motũ, siue itẽtionẽ sensibilẽ p̃dicto mõ reductã ad principiũ app̃

C hẽsiuũ magis hõ p̃cipiat: q̃a ut* Philos. in eodẽ lib. dicit, Amãtes modica similitudine in apprehẽsione rei amatę mouenẽ. Cõtingit ẽt ex hoc, q̃ passio est cõcitata, ut id, qd̃ p̃ponitẽ imaginationi, iudiceẽ p̃sequendũ: q̃a ei, q̃ à passione detineẽ, vr̃ esse bonũ id, ad qd̃ per passionem inclinatur. Et per hunc modum interius diabolus inducit ad peccandum.

*cap. 2. a med. t. 2.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ opera uitę semper est sint ab aliquo principio intrinseco, tamen ad ea potest cooperari aliquod exterius agẽs: sicut etiam ad opera animæ uegetabilis operatur calor exterior, ut facilius digeratur cibus.

concl. m

D Ad 2m dicendum, q̃ hmõi apparitio formarum imaginabilium nõ est oĩno p̃ter ordinẽ naturæ, nec est p̃ solũ imperium, sed p̃ motum localem, ut *dictum est. Vnde patet responsio ad 3m, quia formæ illæ sunt à sensibus acceptæ primordialiter.

*in corp. art.

ARTICVLVS III.

Vtrum diabolus possit necessitatem inferre ad peccandum.

Ad tertivm sic procediẽ. Vr̃ q̃ diabolus posit necessitatẽ inferre ad peccãdũ.

E Ptãs enim maior põt necessitatẽ inferre minori: sed de diabolo dr̃ Iob. 41. Non est ptãs super terrã, q̃ ei ualeat cõparari. ergo põt homini terreno necessitatem inferre ad peccandum.

¶2 Præt. Rõ hominis non potest moueri nisi ẽm ea, quæ exterius sensibus proponuntur, & imaginationi repræsentantur: quia omnis nostra cognitio ortũ habet à sensu, & nõ est intelligere sine phantasmate, ut dr̃ in lib.

SVPER Q. LXXX. ART. III.

Med. art. 3.

41t *Porrecta per totum.* Mal. q. 3. ar. 3. ad 9. & a. 4. co. & q. 16. ar. 11. ad 10. & art. 12. ad 10.

In ar. 3. in rñsionẽ ad 1 dubiũ occurrit. vñ hæc doctrina retractaẽ infertus in tertia parte in q. de tentatione Chr̃i, vbi ex ista met authoritate Agust. author dicit q̃ non põt esse absq; peccato tẽtatio à carne: nõ. n. cõpatiũtur se dicta hic, & ibi. Nã ibi dĩ, q̃ concupiscentia carnis aduersus spiritum, non põt esse absq; peccato: hic dĩ q̃ non est pc̃m, qñ ea ratio actualiter resistit. non semper ergo est peccatum.

cAd

de anima: sed diabolus pôt mouere imaginationem hois, ut di ctū* est, & ēt exteriores sensus. dicit enim† Aug. in li. 83. q. φ ser pit hoc malum, s. quod est à diabolo, per oēs additus sensibiles dat se figuris, accōmodat se coloribus, adhæret sonis, infundit se saporibus. ergo potest rationem hominis ex necessitate inclinare ad peccandum.

¶ 3 Præt. Secundum* Aug. Nonnullum pc̄m est, cum caro concupiscit aduersus spiritum: sed concupiscentiā carnis diabolus pôt cāre, sicut, & cæteras passiones, eo mô quo* supra dictū est. ergo ex necessitate potest inducere ad peccandum.

Sed contra est, quod dicit 1. Pet. ult. Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quē deuoret, cui resistite fortes in fide. Frustra autē talis admonitio dareť, si hō ei ex necessitate succumbere. non ergo potest homini necessitatē inducere ad peccandum.

Resp. Dicendū, φ diabolus ꝓpria virtute, nisi refrænetur à Deo, potest aliquē inducere ex necessitate ad faciendum aliquē actum, qui de suo genere pc̄m est: non autem pôt inducere necessitatem peccandi. quod patet ex hoc, φ hō motiuo ad peccandum non resistit nisi p rōnē, cu9 usū totaliter impedire pôt mouendo imaginationē, & appetitū sensitiuū, sicut in arreptitijs patet: sed tūc rōne sic ligata, quicquid hō agat, non imputať ei ad pc̄m: sed si rō nō sit totaliter ligata, ex ea parte qua est libera. pôt resistere peccato, sicut * supra dictū est. Vñ manifestū est, φ diabolus nullo modo potest necessitatem inducere homini ad peccandum.

Ad primum ergo dicendum, quòd non qualibet potestas maior homine, potest mouere uoluntatē hominis, sed solus Deus, ut supra habitū est.*

Ad 2m dicendum, quòd illud quod est apprehensum per sensum uel imaginationem, non ex necessitate mouet uoluntatem, si homo habeat vsum rationis, nec semper huiusmodi apprehensio ligat rationem.

Ad 3 dicendum, φ concupiscentia carnis cōtra spiritum, quando ratio ei actualiter resistit, nō est pc̄m, sed materia exercendæ uirtutis. Quod autem ratio ei non resistat, non est in potestate diaboli: & iō non potest inducere necessitatem peccati.

Articulus IIII.

Vtrum omnia peccata hominum sint ex suggestione diaboli. *Medina artic. 4.*

Ad quartum sic proceditur. Videť φ oïa pc̄ā hoium sint ex suggestioni diaboli. Dicit em̄ * Dionysi. 4. cap. de diui. no. φ multitudo dæmonum causa est omnium malorum, & sibi, & alijs.

¶ 2 Præt. Quicunque peccat mortaliter, efficitur seruus diaboli, sm̄ illud Ioan. 8. Qui facit pc̄m, seruus est peccati: sed ei aliquis in seruitutem addicit, à quo est superatus, ut dicitur 2. Pet. 2. ergo quicunque facit peccatum, superatus est à diabolo.

¶ 3 Præt. † Greg. dicit, φ pc̄m diaboli est irreparabile, quia cecidit nullo suggerente. si igitur aliqui homines peccarēt p liberū arb. nullo suggerēte, eorū pc̄m esset irremediabile, quod patet esse falsum. ergo oïa peccata humana à diabolo suggeruntur.

Sed contra est, qđ dr̄ in li. de ecclesiasticis dogmatib. Nō oēs cogitationes nr̄ę malæ à diabolo excitanť, sed aliquoties ex nr̄i arbitrij motu emergūt.

Resp. Dicendum, φ occasionaliter qdē, & indirecte diabolus est cā oium peccatorū nostrorū, * inquantū induxit primū hoiem ad peccādū, ex cuius pc̄ō intm̄ uitiata est humana natura, ut oēs ad peccandū ꝓcliues simus: sicut diceretur esse cā cōbustiōis lignorū, q ligná siccaret, ex quo sequereť, φ facile incenderenť. Directe aūt nō est cā oium peccatorū humanorū, ita φ singula pc̄ā psuadeat.

¶ Qđ Origines ꝓbat ex hoc, qa ēt si diabolus non esset, hoīes haberent appetitū ciborū, & uenereorum, & similium: qui posset esse inordinatus, nisi ratione ordinaretur, quod subiacet libero arbitrio.

Ad primum ergo dicendū, φ multitudo dæmonum est causa omnium malorum nostrorum, secundum primam originem, ut * dictum est.

Ad 2m dicendū, φ nō solū fit seruus alicuius, q ab eo superať, sed ēt, q ei uoluntarie se subijcit: & hoc mô fit seruus diaboli, q motu proprio peccat.

Ad 3m dicendū, φ pc̄m diaboli fuit irremediabile, qa nec aliquo suggerēte peccauit, nec habuit aliq̄ ꝓnitatē ad peccandū ex pcedenti suggestione causatam, quod de nullo hois peccato dici potest.

QVAESTIO LXXXI.

De causa peccati ex parte hominis, in quinque articulos diuisa.

Deinde considerandum est de cā peccati ex parte hois. Cū aūt hō sit cā peccati alteri homini exterius suggerendo, sicut, & diabolus, habet quēdā spālem modū causandi peccatum in alterum per originem: unde de peccato originali dicendum est.

¶ Et circa hoc tria considerāda occurrunt. Primo, de eius traductione. Secūdo, de eius essentia. Tertio de eius subiecto.

Marginalia (left column):

¶ Ad hoc dr̄. φ ista nō contrariantur adinuicem: ibi nanq; dr̄, φ semper est pc̄m, cū caro concupiscit aduersus spiritum qd ibi discutiendum est Dño concedente: hic aūt nihil cōtra dictā vniuersalē dr̄ Non. o. dr̄. q. aliqñ nō ē pc̄m, sed dr̄, φ qñ ei ratio actualiter resistit, nō est pc̄m, quod nihil repugnat illi, qm̄ uetū tale qñ inueniať, non affirmatur: nā illius t. s. non affecitur, φ concupiscenti carni aduersus ipsum aliqñ ratio totaliter resistit hoc enim illi uniuet sali contradiceret, sed asseritur, φ qñ rō resistit, non est pc̄m: quod æquiualet conditionali, Si rō resistit, non est pc̄m. Et intēdit author hic solum satisfacere argumento pco præsenti materia, qua tractat de potestate diaboli: & dicere, φ concupiscēte carne aduersus spiritū nō consurgit pc̄m ex concupiscentia, q pôt facere diabolus, sed ex non resistentia rōnis, quę nō subiacet potestati dæmonis: quia concupiscentia illa, si rō ei resistit, nō est peccatū, sed materia exercendæ virtutis. Et hoc sat est argumento, qa dato φ semper sit peccatum, ut Aug. dicit, non sñ ad illud necesse sitat dæmon, quiad non resistentiam rōnis necessitate nequ. Vtrum autem possibile sit rationem concupiscentiæ actualiter totaliter resiste re, indiscussum dimittitur, ut impertinens. ¶ De quarto articulo eiusdem 80. q. nihil occurrit scribendū.

*Ar. præc. † q. 12. cir ca princ. tom. 4. † li. 19. de ciu. Dei c. 4. añ me. illius t. 5. *Ar. præc. concl. *Q. 77. ar. 7. r. 113. *Q. 9. ar. 6. D. 445.

Marginalia (right column):

431 Porrecta per totum. Prima p. te. q. 63. a. 2. co. & q. 114. ar. 3. Et 3. q. 8. ar. 7. ad 2. Et mal. q. 3. ar. 5. *c. 4. par. 4. parum a pc. † hoc hēt formaliter Ansel. lib. 2. cur Deus hō c. 21. circa me. Greg. sñ li. 9. moral. c. 16. hiad sen sum. & li. 4. c. 9. *c. 8. hic liber ē in ter opera Aug. t. 3. concl. concl. *lib. 1. periar. c. 2. *In corp. art.

SUPER Q. LXXXI. ART. I.

Ferr. 4. cōt. c. 50. 51. 52. Caps. 2 sd. 30. q. 1. a. 2. Thom. arg d 30. ar. 2. Ric. d 30. q. 2. Scot. d 30 q. 2. Cap. 2. d 30 q 1. con. 2. & d. 31 q 1. con. 1. Medina art. 1.

In ar. i. q. 81. dubiū primo Nouitiorū occurrit, quo pacto stat declaratio authoris de mō, quo originale pc̄m traducit. Proportionalis nāq; similitudo ē pc̄ō membri, ac uoluntatis motiuis illud, & huius hoīs ad primū parētē genetatē ipsū. io sola na est. Nā qa uoluntas mēbrum quoddā est mouet ad executionem.

Et circa primum quæruntur quinque.

¶Primo, Vtrũ primum peccatũ hominis deriuetur per originem in posteros.

¶Secũdo, Vtrũ omnia alia peccata primi parentis, uel etiã aliorum parentum, per originem in posteros deriuentur.

¶Tertio, Vtrum peccatum originale deriuetur ad omnes, qui ex Adam per uiam seminis generantur.

¶Quarto, Vtrum deriuaret ad illos, qui miraculose ex aliqua parte humani corporis formarentur.

¶Quinto, Vtrũ si fœmina peccasset, uiro nõ peccãte, traduceretur originale peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum primum peccatum primi parentis traducatur per originem in posteros.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̃ ꝙ primum peccatũ primi parentis non traducatur ad alios p originem. Dicitur enim Ezechiel.18. Filius nõ portabit iniquitatẽ patris: portaret aũt, si ab eo iniquitatẽ traheret. ergo nullus trahit ab aliquo parẽtum per originẽ aliqđ peccatũ.

¶2 Præt. Accidens non traducitur per originem, nisi traducto subiecto, eo ꝙ accidens non transit de subiecto in subiectũ: sed anima rationalis, q̃ est subiectum culpæ, non traducitur per originem, ut in primo ostensum est. ergo neq; aliqua culpa per originem traduci potest.

¶3 Præt. Oẽ illud qđ traducitur p originem humanam, causatur ex semine. sed semen non põt causare peccatum, eo ꝙ caret rationali parte aiæ, quæ sola põt esse causa peccati. ergo nullũ peccatum potest trahi per originẽ.

¶4 Præt. Qđ est perfectius in natura, uirtuosius est ad agendũ: sed caro pfecta non põt inficere animam sibi unitã, alioquin anima nõ posset emundari à culpa originali, dum est carni unita. ergo multo minus semen potest inficere animam.

¶5 Præt. Philosophus dicit in 3. Ethicorum, ꝙ pp naturam turpes, nullus increpat: sed eos qui pp desidiam, & negligentiam. dicuntur aũt natura turpes, qui hñt turpitudinem ex sua origine. ergo nihil qđ est p originẽ, est increpabile, neq; peccatum.

SED CONTRA est, qđ Apostolus dicit Roma.5. Per unũ hoiem peccatum in hunc mundum intrauit: quod non põt intelligi p modum imitationis, uel incitationis propter hoc, quod dicit Sapien. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. restat ergo quòd per originem à primo homine peccatum in mũdum intrauit.

RESP. Dcendum, ꝙ sm̃ fidẽ catholicam est tenendum, quòd primum peccatum primi hominis originaliter transit in posteros: propter quod etiam pueri mox nati deferuntur ad baptismum tanꝗ ab aliqua infectione culpæ abluendi. Contrarium est autem hæresis Pelagianæ, ut patet per Augustinum i plurimis suis libris. Ad inuestigandum autem qualiter peccatũ primi parentis originaliter possit transire in posteros, diuersi diuersis uiis processerũt. Quidam enim considerantes, quòd peccati subiectum est anima rationalis, posuerunt, quòd cum semine rationalis anima traducatur, ut sic ex infecta anima infectæ animæ deriuari uideant. Alii uero hoc repudiantes tanquàm erroneũ, conati sunt ostendere, quomodo culpa aiæ parentis traducitur in prolem, ẽt si anima non traducatur, per hoc quòd corporis defectus traducuntur à parente in prolem: sicut leprosus generat leprosum, & podagric' podagricum, propter aliquã corruptionem seminis, licet talis corruptio non dicatur lepra, uel podagra. Cum autem corpus sit proportionatum animæ, & defectus animæ redundent in corpus, & econuerso: simili mõ dicitur, quòd culpabilis defectus animæ per traductionem seminis in prolem deriuatur, quamuis semen actualiter nõ sit culpæ subiectum. Sed omnes huiusmodi uiæ insufficientes sunt: quia dato ꝙ aliqui defectus corporales à parente transeant in prolem per originem, & etiam aliqui defectus animæ ex consequenti propter corporis indispositionem, sicut interdum ex fatuis fatui generantur: tamen hoc ipsum, quod est ex origine aliquem defectum habere, vr̃ excludere rationẽ culpæ, de cuius ratione est, ꝙ sit uoluntaria. Vnde etiam posito, ꝙ anima rationalis

Dũ culpæ; ideo membrũ culpæ particeps fit: generans adt nunc mouet generationis motione hũc hoiem existentem ad culpã, sed facit hunc hominem esse tam talis defectu, quò nõ sit parti cipatio culpæ, sed pœnæ, uel defect' potius. ¶Ad hoc di. ꝙ similitudo consonat, & optime declarat intentum, si attendimus ad illud qđ est per se. in motione. 2. membri uoluntate per se. ht ꝙ membrum constituitur in hoc, ꝙ est; esse instrumentũ uoluntati ad tale opus, & ex hoc ipso, supposito ꝙ sit capax culpæ instrumentum illud culpæ fit particeps: & similiter in gñatione huius hoīs ab Adam per se, fit ꝙ hic hõ cõstituitur in hoc, ꝙ est esse membrum Adæ, ut capitis. Ex hoc nanque. ꝙ per semen ab ipso generator, eius membrum fit, adeo ꝙ si aliter generaretur, aut fieret, non esset aut mẽbrum. ex hoc aũt ꝙ eius membrũ est, supposito ꝙ susceptiuũ culpæ particeps fit culpæ, & non solum pœnæ. Generatio ergo motio sic det mouoni imperati uæ in hoc, qđ est utrũque cõstituere motũ in hoc qđ est esse alt quid mouens, ut possit ei imputari ad culpam præsupposita eius capacitate. Quòd aũt ibi membrum p̃sit, & hic nõ, nihil est; eit, immo ꝓportionalitatem adiuuat: qa si cut ad culpã actuale mouet præxistens, ita mouens ad culpam originalem mouet, i. ducit de potentia ad actum non præxistens contra tõnem nam; eius quod uritur, est præexistere. ¶In eodem arti. aduerte, ꝙ author positionem, quã in scdo sent. dist. 30. sequutus est, licet non totaliter arguere uideatur: si tñ diligentius cõsideretur litera, dum arguitur insufficientiæ secunda uia, positio illa olim sua reprehenditur. Nam ibi tenuit peccatũ originale contrahi per originem, sicut podagram uel stoliditatem, redundante in formã

477 Porrecta per totum. 3. q. 19. a. 4. ad 1. & 2. d. 33. q. 1. art. 1. & 4. cõtra c. 50. 51. & 52. & mal. q. 4. art. 1. & opusc. 3. c. 201. 202. 203. & 204. Et Ro. 5. lec. 3.

*q. 118. a. 1

*Cap. 5. a med.

conditione materiæ, & habere tõhem culpæ pp uoluntatẽ parentis. Hic aũt licet de isto uoluntario non fiat mentio referẽdo illam opinionẽ, subintelligitur tñ, ut puto. tanꝗ cõmune con fessum ab omnibus, quod hoc est uoluntarium aliena uoluntate. Reprehenditur autem hæc positio ut insufficiens, quia non saluatur tõnem uoluntarij ex aliena uoluntate, sic quòd sufficiat ad tõnem culpæ in hoc genito: qm̃ totum hoc qđ illa positio dicit acceptatum, ut uerificatur de Sorte scdm se. Est aũt sã ecundum se habens conditiones formæ coaptatas materię cõditionibus, uoluntate Adæ uolũtate cõtractas ab eo, & tñ defectus ille non est culpa Sortis secundũ se. Quia ergo oportet ad saluandum uoluntarium requisitum ad culpam huius absq; propria uoluntate, ponere hunc hoiem esse aliquid alienæ uoluntatis, ut sic sit uoluntarius defectus uoluntate propria non scdm se, sed secundũ qđ membrum alterius, à quo inchoat hæc culpa. Et hoc nõ positum est à prædictis positionibus, ideo arguunt: & ponitur alia uia, qua saluatur sufficienter ratio uoluntarij per hoc, ꝙ ponitur in Sorte hoc peccatũ, ut est mẽbrũ Adæ: & ex cõsequenti in ipso secundum se, ut in ssione ad tertiũ in eodẽ artic. notat, ꝙ culpam esse uirtualiter

*Li. 5. contra. c. 9. ad fin. to. 7. li. 3. cõtra Iul. c. 2 a me. to. 9. & li. De bo. perse. c. 11. & 12. to. 7.

*Ca. 5. 10. 5.

bret in semine accipiendum est concomitanter, & nõ principaliter. In semine nanq; est uirtualiter natura humana, quã cõcomitaƭ culpa originalis: ita q; nõ oportet aliquã intentionalẽ qualitatẽ in semine fingere, quæ ꝓductiuum sit culpæ. Hoc .n. nec somniauit author. cũ culpa nihil entitatis sit, & concomitanter fiat, & sufficiens sit semẽ decisum à natura destituta iustitia originali. Verba aũt authoris in q̃stione de Malo, quęst. quarta, arti. primo ad nonũ, non significãt oppositum: sed q; priuatio iustitiæ originalis in semine illo mõ quo in semine saluaƭ, ex defectu spectat ad genus moris uirtualiter, non quia est actu moralis, sed quia tẽdit ad morale peccatum. & sic ista priuatio est q̃dam intentio mali moralis, & malum morale est in ea intentionaliter, sicut color in aere, & aĩa in semine. Et tenet similitudo quo ad hoc, quia intentio ordinaƭ ad illud, cuius dr̃ intentio, non quo ad esse entia positiua, cũ hoc de priuatione dici, nõ possit etiam si fingendi detur licentia.

*In prędi ca. ca. de specie a medio il lius to. 5.

¶ Et hæc de ista materia dicta sufficiãt: q̃m euacuant oẽs difficultates necessarias.

traduceretur, hoc ipso q; infectio aĩæ prolis non esset in eius uoluntate, amitteret rõnẽ culpæ obligãtis ad pœnã, q̃a ut* Philosophus dicit in tertio Ethicorũ, Nullus improperabit cæco nato, sed magis miserebiƭ. Et iõ alia uia procedẽdũ est dicẽdo, q; oẽs hoies, q nascunƭ ex Adam, possunt cõsiderari ut unus hõ, inquantũ ꝯueniunt in natura, quã à primo parente accipiũt, ſm q̃d in ciuilib. oẽs hoies, qui G sunt unius cõmunitatis, reputantur quasi unũ corpus, & tota cõmunitas quasi unus hõ. sicut ẽt* Porphyri⁹ dicit, q; participatione speciei plures hoies sũt unus hõ. Sic igiƭ multi hoies ex Adã deriuati, sunt tanq̃ multa membra unius corporis: act⁹ aũt uni⁹ mẽbri, corporalis, puta manus, nõ est uolũtarius aiæ, q̃ primo mouet mẽbrũ. Vnde homicidiũ q̃d man⁹ cõmittit, nõ imputaretur manui ad peccatũ, si cõsideraretur man⁹ ſm se ut diuisa à corpore, sed imputaƭ ei inquantũ est aliquid hois, q̃d mouetur à primo principio motiuo hois. Sic igitur inordinatio, q̃ est in isto hoie ex Adã generato, non est uolũtaria uoluntate ipsius, sed uolũtate primi parentis, q mouet motione generationis oẽs, qui ex eius origine deriuanƭ, sicut uolũtas aię mouet oĩa membra ad actũ. vñ peccatũ, q̃d sic à I primo parẽte i posteros deriuatur, dr̃ originale: sicut peccatũ q̃d ab aĩa deriuatur, ad mẽbra corporis dr̃ actuale, & sicut peccatũ actuale q̃d p membrũ aliq̃d committiƭ, non est peccatũ illius mẽbri, nisi inquantũ illud mẽbrũ est aliquid ipsius hominis, ꝑp quod uocatur peccatum humanum. Ita peccatum originale nõ est peccatũ huius ꝑsonę, nisi inquantũ hæc ꝑsona recipit naturam à primo parente: unde, & uocatur peccatum naturæ, secundum illud Eph. 2. Eramus natura filij iræ. K

AD PRIMVM ergo dicendum, q; filius dr̃ non portare peccatum patris, quia non punitur pro peccato patris, nisi sit particeps culpæ: & sic est in proposito. deriuatur .n. per originem culpa à patre in filium, sicut, & peccatum actuale per imitationem.

AD 2m dicẽdũ, q; etsi aĩa ñ traducaƭ, q̃a uirt⁹ seminis nõ põt cãre aiam rõnalẽ, mouet tñ ad ipsam dispositiue: unde per uirtutem seminis traducitur humana natura à parente in prolem, & simul cum natura naturæ infectio. Ex hoc enim fit iste, qui nascitur, consors culpæ primi parẽtis, q; naturam ab F eo sortitur per quandam generatiuam motionem.

AD 3m dicẽdum, q; etsi culpa non sit actu in semine, est tamen ibi uirtute humana natura, quam concomitatur talis culpa.

AD 4m dicendũ, q; semẽ est principiũ generationis, q̃ est proprius actus naturæ, eius ꝓpagationi deseruiẽs: & iõ magis inficit aĩa ꝑ semen, q̃ per carnẽ iã ꝑfectã, quæ iã determinata est ad personam.

AD 5m dicendũ, q; illud q̃d est ꝑ originẽ, nõ est increpabile, si cõsidereƭ iste, qui nascitur ſm se: sed si consideretur prout referƭ ad aliq̃d principiũ, sic põt esse ei increpabile, sicut aliquis, q nascitur, patiƭ ignominiã gñis ex culpa alicuius progenitorũ causatã.

ARTICVLVS II.

Vtrum etiam alia peccata primi parentis, uel proximorum parentum traducantur in posteros.

Ferr. 4. con. ge. 52. *Egid 2 S. d. 30. q. 1. ar. 4.*
D. *Bon. d* 30. *ar* 2. *q.* 1. *Tho. arg d.* 30. *ar.* 2. *Med. ar.* 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr̃ q; ẽt alia peccata uel ipsius primi parẽtis, uel proximorũ parentũ traducanƭ in posteros. h Pœna .n. nunquam H debeƭ nisi culpæ: sed aliqui puniunƭ iudicio diuino pro pc̃tõ ꝓximorũ parentũ, ſm illud Exod. 20. Ego sum Deus zelotes, uisitãs iniquitatẽ patrũ in filios in tertiã, & quartã gñationẽ. Iudicio ẽt humano in crimine lęsæ maiest. filii exhęredanƭ ꝓ pc̃õ parẽtũ. ergo ẽt culpa ꝓximorũ parẽtũ transit ad posteros.

414 Porrella per totum. 2 di. 10. q. 1. ar. 1. & ad 1 Et d. 33 q. 1. 2. 1. Et 4. cõtra ca. 12. ad 11. Et in al. q. 4. ar. 8.

¶ 2 Præt. h Magis põt transferre in alterũ id, q̃d hẽt aliquis à seipso, q̃ id, q̃d hẽt ex alio, sicut ignis magis potest calefacere, q̃ aqua calefacta: sed homo transfert in prolẽ per originem pc̃m̃ quod hẽt ab Adam. ergo multo magis pc̃m̃ q̃d ipse commisit.

¶ 3 Præt. Ideo contrahimus à primo parente pc̃m̃ originale, quia in eo fuimus sicut in principio naturæ, quã ipse h corrupit: sed similr̃ fuimus in proximis parentib. sicut in quibusdã naturæ principiis, quæ etsi sit corrupta, põt adhuc magis corrũpi ꝑ pc̃m̃, ſm illud Apoc. ult. Qui in sordibus est, sordescat adhuc. ergo filii contrahunt peccata proximorum parentum per originem, sicut, & primi parentis.

SED CONTRA. Bonũ est magis diffusiuum sui, q̃ malum: sed merita proximorum parentum nõ traducuntur ad posteros. ergo multo minus peccata.

RESPON. Dicendum, q; * Aug. hanc q̃õnem mouet in Enchir. & insolutam relinquit. Sed si aliquis diligenter attendit, m impossibile est q; aliqua peccata proximorũ parentũ, uel ẽt primi parentis ꝑter primũ, ꝑ originẽ traducanƭ n. Cuius rõ est, quia hõ generat sibi idẽ in specie, non aũt ſm indiuiduũ. & ideo ea, quæ directe pertinent ad indiuiduũ, sicut ꝑsonales actus, & q̃ ad eos pertinent, nõ traducunƭ à parentibus in filios. Non .n. Grãmaticus traducit in filium scientiã grammaticæ, quam proprio studio acquisiuit: sed ea, q̃ pertinent ad naturã speciei, traducuntur à parentibus in filios, nisi sit defectus naturæ, sicut oculatus generat oculatũ, nisi natura deficiat: & si natura sit fortis, ẽt aliqua accidẽtia indiuidualia ꝓpaganƭ in filios, ꝑtinentia ad dispõnẽ

*Cap. 46. & 47. to. 3.

naturæ

naturę, ficut velocitas corporis, bonitas ingenij, & A alia hmôi. nullo aût mô ea, quæ funt pure perfonalia, vt* dictum eft. Sicut aût ad perfonam ptinet aliqd fm feipfam, & aliquid ex dono gratiæ: ita êt ad naturam pôt aliquid pertinere fm feipfam, f. q cau fatur ex principijs eius, & aliquid ex dono gratiæ. & hoc modo iuftitia originalis, ficut in primo * dictum eft, erat quoddã donũ gratiæ toti humanæ naturæ diuinitus collatũ in primo parente, qđ quidê primus homo amifit per primum pctm. vnde ficut illa originalis iuftitia traducta fuiffet in pofteros fimul cũ natura, ita êt inordinatio oppofita. Sed alia pctã actualia, vel primi parẽtis, vel aliorũ nô B corrũpunt naturã, quantũ ad id, qđ naturæ eft: fed folũ quantũ ad id, quod perfonæ eft, ideft, fm pronitatê ad actum: vnde alia peccata nô traducuntur.

*In ifto ar.

*q. 100. ar. 1.

Ad primvm ergo dicendum, q pęna fpiritualis, ficut * Aug. dicit in epiftola ad Auitũ, nunquàm puniuntur filij pro parentibus, nifi côicent in culpa, vel p originê, vel p imitationê, qa oẽs aiæ immediate funt Dei, vt dr Ezec. 18. Sed pęna corporali interdũ iudicio diuino, uel humano puniunť filij, p parẽtibus, inquantũ filius eft aliquid patris fm corpus.

*Epif. 75. ad Auitũ tom. 2.

Ad 2m dicendũ, q illud, quod habet aliquis ex fe, magis pôt traducere, dũmodo fit traducibile: fed C peccata actualia proximorũ parentũ non funt traducibilia, quia funt pure perfonalia, ut * dictum eft.

*In corp. art.

Ad 3m dicendum, q primum peccatum corrũpit naturam humanam corruptione ad naturã pertinente: alia uerò peccata corrumpunt eam corruptione pertinente ad folam perfonam.

Articvlvs III.

Vtrum peccatum primi parentis tranfeat per originem in omnes homines.

Ad tertivm fic proceditur. Videtur q peccatum primi parentis non tranfeat p originem in oẽs hoies. Mors enim D eft pęna confequens originale peccatum, fed non omnes, q pcedunt feminaliter ex Adã, morientur. illi enim, qui viui reperientur in aduentu Domini nunquàm morientur, vt vr, per hoc quod dicitur 1. Theffal. 4. Nos, q viuimus, non præueniemus in aduentu Domini eos, qui dormierunt. ergo illi non contrahunt originale peccatum. E

¶2 Præt. Nullus dat alteri, quod ipfe nô habet: fed homo baptizatus nô habet pctm originale. ergo nô traducit ipfum in plẽ.

¶3 Præt. Donũ Chri eft maius, q pctm Adæ, ut Apoft. dicit Ro. 5. Sed donũ Chrifti nô trãfit in oẽs hoies. ergo nec pctm Adæ.

Sed contra eft, q Apoft. dicit Ro. 5 Mors in omnes pertrãfijt, in quo omnes peccauerunt.

Resp. Dicendum, q fm fidê catholicam firmiter eft tenendum, q oẽs homines, præter fo lum Chriftum, ex Adam deriuati, pctm originale ex Adam côtrahunt: * alioquin non oẽs indigerent redemptione, quæ eft p Chriftum, quod eft erroneum. Ratio autê fumi poteft ex hoc, quod * fupra dictum eft, fcilicet q fic ex peccato primi parentis traducitur culpa originalis in B pofteros, ficut à voluntate aiæ per motionem membrorũ, traducitur peccatũ actuale ad mêbra corporis. Manifeftũ eft aût q peccatum actuale traduci poteft ad omnia membra, quæ nata funt moueri à uoluntate. unde & culpa originalis traducitur ad omnes illos, qui mouentur ab Adam motione generationis.

*art. 1. huius q.

Ad primvm ergo dicendũ, C q probabilius, & conueniẽtius tenetur, q omnes illi, qui in aduentu Domini reperientur, morientur, & poft modicũ refurgent, ut in tertio plenius dicet. Si tamen hoc uerum fit, quod alij dicunt, q illi nunquàm morientur, ficut Hieronymus narrat diuerforũ opiniones in quadam epiftola ad Minerũ, de Refurrectiõe carnis, dicẽdũ eft ad argumentũ, q illi etfi nô moriã tur, eft tñ in eis reatus mortis: fed pęna aufertur à Deo, qui êt peccatorum actualium pœnas condonare poteft.

*Incipit hęc epif. ipfo pfecto ũ a &c. tom. 3.

Ad 2m dicendum, q peccatũ originale per baptifmum aufertur reatu, inquantũ anima recuperat gratiam, qtũ ad mentê: remanet tñ pctm originale actu quatũ ad fomitê, q eft inordinatio partiũ iferiorũ aiæ, & ipfius corporis, fm qđ hô generat, & nô fm mêtê: & iô baptizati traducunt pctm originale. Non. n. parentes generant inquantum funt renouati per baptifmũ, fed inquantum retinêt adhuc aliqd de vetuftate primi peccati.

Ad 3m dicendum, q ficut peccatum Adæ traducitur in omnes, qui ab Adam corporaliter generantur: ita gratia Chrifti traducitur in omnes, qui ab eo fpiritualiter generãtur per fidem, & baptifmum: & non folum ad remouendam culpam primi parentis, fed etiam ad remouendum peccata actualia, & ad introducendum in gloriam.

SVPER Q. LXXXI. ART. III.

Ferr. 4. cont. c. 50. 52
Egid. 2. f. d. 31. q. 1. a. 4.
D. Bon. 3. f. d. 3. a. 1. q. 1.
Tho. arg. d. 31. ar. 1.
Cap. 3. d. 3. q. 1. con. 1.
Med. a. t. 1.
Alb. Mag. 2. d. 30. a. 1.

415 Porrecta per totum. 2. q. 100. ar. 1. cor. & 3. q. 31. ar. 8 & q. 52. a. 7. ad 2. & q. 68. ar. 9. cor. & 2. d. 31. q. 1. ar. 2. & 3. di. 3. q. 4. ar. 2. & 4. côtra cap. 50. & 52. & ma. q. 4. ar. 6. & quo. 6. artic. 7. & Roma. 5. lec. 3. fin.

In art. 3. eiufdem octuagefimæ primæ quæftionis omiffo fecundo, aduerte duo circa uniuerfalitatê peccati originalis. Primum eft, q ad fidem catholicã fpectat, q oẽs. præter folum Chriftũ, contrahût pctm originale: quod dictum nô intelligêdum eft aliter, quàm de morte, quæ eft pœna peccati originalis: ita q ficut oẽs incurrunt mortem, ideft, neceffitatê moriendi, ita oẽs incurrunt pctm originale, ideft, neceffitatem habendi pctm originale. Et ficut nô fpectat ad fidem, an finguli moriãtur actualiter, an diuina difpofitio ne aliqui non moriatur: ita nô fpectat ad fidem, an aliquis ex fpeciali prærogatiua gratiæ non incurrerat actualiter originale pctm. de utroque enim fimul, inquit Apoftolus ad Romanos quinto. Per unũ hominem peccatum introiuit in mundũ, & per peccatũ mors. Eft igitur neceffariũ fecundum catholicã fidem credere, q omnis utriufque fexus ab Adam fecundum rõnem feminalem proueniens, ex ipfa fua generatione fit obnoxius peccato originali. & contra Pelagianos dicentes oppofitum, Aug. differit, & diffinit. De folo aût Iefu Chrifto uerum eft, q ex ipfa generatione nulli obnoxius eft peccato iuxta verbum Angeli ad beatam Virginem ante filij conceptionem, quæ uocatur natiuitas in utero, dicẽtis. Quòd ex te nafcetur, fanctum. & iuxta hunc fenfum militat ratio authoris. f. quia aliter non indigerent redemptione, quæ p Iefum Chriftum facta eft. Si enim peccatum originale uel in actu, uel in neceffitate habendi illud, quis nô incurreret, nô egeret redemptione, qđ hæreticum effet dicere: fed fi omnes obnoxij funt peccato originali, fufficit ad indigentiam redêptionis. Neque enim folũ redêptiôe eget actualiter captiuus, fed êt obnoxius captiuitati. Et hæc bene notabis tu Thomifta ne nimio zelo, non fcdm fcientiã, accenfus, erronea dicas, q erronea non funt, cũ de beatiffimæ Virginis conceptiône difputas, aut pdicas. Scdm notã dum eft, q licet, ut dictum eft, ad fidem non fpectet, tãquàm neceffario credendum, utrum aliquis actualiter nô habuerit ex fpeciali gratia ori-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si aliquis ex humana carne formaretur miraculosè, contraheret originale peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd si aliquis formaretur ex carne humana miraculosè, contraheret originale peccatū. Dicit enim quædā glos. Gen. 3. quòd in lumbis Adæ fuit tota posteritas corrupta, quia nō est separata prius in loco vitę, sed postea in loco exilij: sed si aliquis homo sic formaretur, sicut dictū est, caro eius separaretur in loco exilij. ergo contraheret originale pctm.

¶2 Præt. Pctm originale causatur in nobis inquantum anima inficitur ex carne: sed caro tota hominis est infecta. ergo ex quacunque parte carnis homo formaretur, anima eius inficeretur infectione originalis peccati.

¶3 Præt. Peccatū originale à primo parente peruenit in oēs, inquantum oēs in eo peccante fuerunt: sed illi, qui ex carne humana formarentur, in Adā fuissent. ergo peccatum originale contraherent.

SED CONTRA est, quia non fuissent in Adam sm seminalem rationem, quod solū causat traductionem peccati originalis, vt* Augustinus dicit 10. super Gen. ad literam. I

RESPONDEO, Dicendū quòd sicut iam* dictum est, Peccatum originale à primo parēte traducitur in posteros, inquantū mouentur ab ipso per generationē sicut membra mouentur ab anima ad peccatum actuale. Non autē est motio ad generationē, nisi per uirtutem actiuam in generatione: vnde illi soli pctm originale contrahunt, qui ab Adā descendunt per uirtutem actiuam in generatione originaliter ab Adam deriuatā, quod est sm seminalem rōnem ab eo descēdere. nam rō seminalis nihil aliud ē, quàm vis actiua in generatione. Si autē aliquis formaretur uirtute diuina ex carne humana, manifestū est, quòd vis actiua non deriuaretur ab Adam. unde nō contraheret pctm originale: sicut nec actus manus pertineret ad pec- F catum humanum, si manus non moueretur à volontate hoīs, sed ab aliquo extrinseco mouente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Adam non fuit in loco exilij nisi post peccatum: unde nō propter locum exilij, sed propter peccatum traducitur originalis culpa ad omnes, ad quos actiua eius generatio peruenit.

AD 2m dicendum, quòd caro nō inficit animam, nisi in quantum est principium actiuum in generatione, vt dictum est. G

AD 3m dicendum, quòd ille, qui formaretur ex carne humana, fuisset in Adam sm corpulentā substantiam, sed non secundum seminalem rationem, ut* dictum est: & ideo non contraherent originale peccatum.

ARTICVLVS V.

H *Vtrum si Adam non peccasset, Eua peccante, filij originale peccatum contraherent.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd si Adā nō peccasset, Eua peccante, filii originale peccatum contraherent. Peccatum enim originale à parentibus contrahimus, inquantum in eis fuimus, sm illud Apostoli Roman. 5. In quo omnes peccauerunt: sed sicut homo preexistit in patre suo, ita in matre. ergo ex peccato matris homo peccatum originale contraheret, sicut, & ex peccato patris.

¶2 Præt. Si Eua peccasset, Adam nō peccāte, filii passibiles, & mortales nascerentur. Mater enim dat materiā in generatione, ut dicit *Philosop. in 2. de generatione animalium. mors autē, & omnis passibilitas prouenit ex necessitate materiæ: sed passibilitas, & necessitas moriēdi sūt pęna peccati originalis. Ergo si Eua peccasset, Adā non peccante, filii contraherent originale pctm. K

¶3 Pręt. Damasce. dicit in lib. 3. quòd Spiritus sanctus superuenit in Virginē, de qua Christus erat absque peccato originali nasciturus, purgās eā: sed illa purgatio nō fuisset necessaria, si infectio originalis pcti nō traheretur ex matre. ergo infectio originalis pcti ex matre trahitur, & sic Eua

originale pctm, per hoc non excluditur quin spectare possit tāquā probabile, propter authoritates sāctorū. In principio namque primę partis distixit author quō multipliciter aliqua spectent ad sacrā theologiā: propter quod oportet sobrie se habere. 436 *Porrecta per totum.* 2. d. 31. q. 1. art. 2. ad 3. & d. 33. q. 1. art. 1. ad 4. & 5. 1. 2. q. 1. art. 2. q. 2. ad 2. & mal. q. 4. art. 7.

humiam in rahac, sicut & de actuali morte eorum, de quibus loquitur Apost. 1. ad Thessa 4. & diabolicas æmulationes, detractiones, rixasque tā sub zeli, quā sub pietatis umbra, euitare, ac Spiritui sancto obicē nō ponere, inceiurando firmando hoc, vel illud.

¶ In rñsione ad secdm in eodē articulo sexto quòd pctm originale in baptizato dr remanere actu, & transire reatu: quia & uere actu remanet priuatio iustitiæ originalis. Sumus enī adhuc illis priuati quāuis habeamus grām gratum facientē coniungentē supremū hoīs Deo, non tñ habemus eā secdm hunc effectū; qui est iustitia originalis in statu illo. Grā enim, vt in prima parte dictū fuit, est radix originalis iustitię, quę olim cū suo fructu pdita, per baptismū reparatur secdm se, nō tñ fructum factura iustitiæ originalis post resurrectionē. *Ca. 19. & 20. t. 3.* Et uere trāsit reatu, quia non remanet in baptizatis priuatio originalis iustitię sub rōne culpæ. *art. 1. & 3. huius q.* nō enim amplius eis imputatur ad culpā, nec reseruatur punienda. Et hic breuibus hic colligere poteris, quō originale pctm in baptizato actu remaneat, reatu uero transeat, & alia multa necessaria pro declaratione eorum, quæ sanctus Doctor dicit in litera. D. 370.

SVPER Q. LXXXI. ART. IIII.

Egid. 2 sēt. d. 31. q. 1. a. 2. Palud. 2. d. 5. q. 2. Medina art. 4.

IN art. 4. eiusdem 81. quæstionis in rñsione ad secundū, dubium occurrit: quia author in 2. sent. & hic in art. 1. ad quartum, tenet animam inficere carne, quod est pari genito, quod constat non esse principium actiuū in generatione: nunc vero dicit, quòd caro non inficere, nisi in quantum est principium actiuum in generatione: non enim stant hęc duo simul.

¶ Ad hoc di. quòd carnis nole, quatuor accipere possumus, corpus paternū, et quod decidit semen ipsum: semen secdm uirtutē actiuā in spiritu spumosam carnē, quæ fit pars prolis in ipsa uniōe ad aiam: & carnē, vt perseuerantem in prole. *In corp. & art. 1. 3.* & retrogrado ordine procedendo, caro perseuerans inficitur ab alam mediante propter concupiscentiā, dum concupiscit aduersus spiritum. *In corp. art.* Caro uero in unione, ut stat sub actione seminis, generando viuentis, inficere dici pōt, ut materia cui cōparatur forma in principio sui cōstitutiōe naturæ. Magis tñ & uerius dicē, quòd semen inficit, cuius propriè conuenit actio naturæ: & eadē rōne, licet remote, paternū corpus inquantū mediante semine actiue generat. 417 *Porrecta per totum.* 2. d. 31. q. 1. ar. 2. ad 4. & 4. d. 1. q. 2. art. 2. q. 2. ad 1. & mal. q. 5. ar. 7. ad 4. & 5. & Ro. 5. lect. 3. & 1. Cor. 15. lect. 3. med. Ex quibus patet, quòd uerissimum est quòd caro non inficit sola. quod dico, propter carnem ut perseuerantē, nisi per quanto est principium actiuum quia si caro in unione inficit, hoc habet, vt stat sub principio actiuo: & sic uerificatur etiam illud cōparatiuum, magis, in primo articulo positum ad quartum. Magis namque inficit semen, quàm caro in vnione, quia propter illud & quàm caro perseuerans, quia non nisi diminute inficit, ut dictum est, concupiscando. *Li. 2. c. 1. tom. 4.*

SVPER Q. LXXXI.

ART. V.

Alb. Mag. 2. d. 22. a. 6. Medina art. 5.

IN articulo quinto eiusdem quæstionis octuagesimæ primæ in responsione, aduerte authorē reprehēdere opinionem, quam secutus fuerat in secundo sententiarum distinctio 30. *Cap. 2. & 12.*

peccante, eius filij peccatum originale contraherent, etiamsi Adam non peccasset. A

SED CONTRA est, quod Apost. dicit Rom. 5. Per vnũ hoiem pctm̃ in hûc mundû intrauit. Magis aût fuisset dicendũ, ꝙ p duos intrasset, cû ambo peccauerint: uel potius p mulierẽ, q̃ primo peccauit, si fœmina pctm̃ originale in ꝓlẽ trãsmitteret. nõ ergo pctm̃ originale deriuat in filios à matre, sed à pre.

RESP. Dicendũ, ꝙ huius dubitationis solutio ex *præmissis patet. Dictũ est. n. * sup. ꝙ pctm̃ originale à primo parente traducit, inquantũ ipse mouet ad gñationẽ natorũ. vndeꝗ dictũ est, ꝙ si materialiter tm̃ aliquis ex carne humana gñaretur, origina- B le pctm̃ nõ cõtraheret. Manifestum est aût ẽm doctrinã * philosophorũ, ꝙ principiũ actiuum in generatione est à patre, materiã aût mater ministrat. vnde peccatũ originale nõ cõtrahitur à matre, sed à patre: & ẽm hoc, si * Adam nõ peccante, Eua peccasset, filij originale peccatũ non cõtraherent: e cõuerso autẽ esset, si Adam peccasset, & Eua non *.

*art. p. 1. & 4 huius quæ. *art. 1. huius q. art. 4. huius. †Arist. li. 2. de generatione animalium. *e. 1. 10. 4. *excel.* m

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in patre præexistit filius sicut in principio actiuo, sed in matre sicut C in principio materiali, & passiuo: v n õ est similis rõ.

AD 2m dicẽdum, ꝙ quibusdã vr, ꝙ Eua peccãte, si Adam non peccasset, filij essent immunes à culpa: paterent tñ necessitatem moriendi, & alias passibilitatẽs prouenientes ex necessitate materiæ, quã mater ministrat, nõ sub rõne pœnę, sed sicut quosdã naturales defectus. Sed hoc nõ vr conueniens. Immortalitas. n. & impassibilitas primi status non erat ex conditione materiæ, ut in primo * dictũ est, sed ex originali iustitia, p quã corpus subdebatur animæ, quandiu aĩa esset subiecta Deo: defectus aût originalis iustitiæ est peccatũ originale. Si igit̃ Adam non peccante pctm̃ originale non transfunderetur in posteros pp peccatum Euæ, manifestũ est ꝙ in filijs nõ esset defectus originalis iustitiæ, vñ nõ esset in eis passibilitas, uel necessitas moriẽdi.

*p. p. q. 97. art. 1. & 2.

D. 78.

AD 3m dicendũ, ꝙ illa purgatio præueniens in beata Virgine, non requirebat ad auferendũ transfusionẽ originalis peccati, sed quia oportebat ut Mater Dei maxima puritate niteret. Non. n. est aliquid digne receptaculũ Dei nisi sit mundum, ẽm illud Psal. 93. Domũ tuã, Domine, decet sanctitudo.

QVAESTIO LXXXII.

De originali peccato quantum ad suam essentiam, in quatuor articulos diuisa. E

DEINDE considerandũ est de pctõ originali quãtũ ad suã essentiã. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primo, Vtrum originale peccatum sit habitus.

¶Secundo, Vtrum sit unum tantum in uno homine.

¶Tertio, Vtrũ sit cõcupiscẽtia.

¶Quarto, Vtrum æqualiter sit in omnibus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum originale peccatum sit habitus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr ꝙ originale pecatum non sit habitus. Originale eñ pctm̃ est h carentia originalis iustitię, vt * Anselmus dicit in libr. de Cõceptu virginali, & sic originale pctm̃ est q̃dam priuatio: sed priuatio opponit habitui. ergo originale pctm̃ nõ ẽ habit*.

¶2 Præt. Actuale peccatũ habet h plus de rõne culpæ, q̃ originale, inquantũ habet plus de rõne uoluntarij: sed habitus actualis peccati non hẽt rõnem culpæ, alioquin sequeret, ꝙ homo dormiens, culpabiliter peccaret. ergo nullus habitus originalis habet rationem culpæ. C

¶3 Præt. In malis, actus semper p̃cedit habitũ. Nullus eñ habitus malus est infusus, sed acqsitus: sed originale pctm̃ nõ pręcedit aliquis actus. ergo originale peccatum non est habitus.

SED CONTRA est, quod * Augustinus dicit in lib. de Baptismo puerorum, ꝙ secundum peccatum originale paruuli sunt concupiscibiles, etsi non sint actu concupiscentes: sed habilitas dr̃ D ẽm aliquem habitum. ergo peccatum originale est habitus.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut * supra dictum est, duplex est habitus. Vnus quidẽ quo inclinatur potentia ad agendũ: sicut scientię, & uirtutes dñr habitus, & hoc modo peccatũ originale nõ est habitus. Alio modo dr̃ habitus dispositio alicu. naturę ex multis compositę, ẽm quam bene se habet, uel male ad aliquid, & pręcipue cũ talis dispositio fuerit quasi in naturã uersa, ut patet de ęgritudine, & sanitate: & *hoc modo peccatum originale est habitus o. Est eñ quędam inordinata dispositio ꝓueniens ex dissolutione illius harmonię, in qua consistebat ratio originalis iustitię: sicut etiam ęgritudo corporalis est quędam inordinata dispositio corporis, secundum quam soluitur æqualitas, in qua consistit ratio sanitatis. vnde peccatum originale languor naturæ dicitur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut ægritudo corporalis hẽt aliquid de priuatione in quantũ tollit æqualitas sanitatis, & aliquid hẽt positiue, s. ipsos

SVPER Q. LXXXII. ART. I.

Media art. 1.

IN titulo primi ar. quęst. 82. sumitur habitus ꝓprie, & nõ solũ ut distinguit cõtra actũ, ut patet ex corpore. ubi distinguit de habitu ꝓprie sumpto, de quo superius dictũ fuit, & est quæstio singularis.

¶In corpore articuli dubiũ primo est, an inordinatio dispositionis, q̃ in litera dr̃, sit inordinatio priuatiue, an contrarie. Si. n. priuatiua sonat inordinata dispositio, i. dispositio priuata tali ordine, sequit ꝙ nõ sit habitus, sed priuatio peccatũ originale, in tali inordinatione consistens, si uero sumit cõtrarie, oporteret assignare qd sit illud positiuũ fundãs hãc cõtrarietatẽ.

¶Dubiũ scdo est, quõ peccatum originale sit uere habitus, loquendo de habitu in ordine ad naturam: quia nulla est in nobis ex peccato originali qualitas supaddita siue in essentia, siue in potentijs aĩæ, ubi ponitur originale peccatũ. constat. n. habitum esse speciẽ qualitatis.

¶Dubium tertio est, quõ peccatũ originale sit languor naturæ. Aut. n. hoc dr̃ de natura nostra absolute, aut de donata iustitia originali. Non absolute: qa natura priuata originali iustitia, nullã hẽt imbecillitatẽ, sed est sibi ipsi relicta quo ad animam, & quo ad corpus. & sicut tẽdentia elementorũ in propria non est languor naturæ absolute: ita nec tendentia partiũ aĩæ in propria. Nec de donata iustitia originali: quia cum natura nostra non differat à seipsa donata iustitia originali nisi priuatione illius uoluntate Adæ, non apparet in quo consistat iste languor.

¶Dubium quarto est in solutione ad primũ, quõ peccatũ originale est habitus corruptus. Nã habitus corruptus nõ est habitus, sicut nec albedo. Si igitur peccatum originale est habitus corruptus, falso dictum est in corpore, ꝙ est habitus. ly. enim corruptus, est conditio diminuens.

¶Ad primũ hoc dr̃, ꝙ inordinatio sumit contrarie. Et enim in *excel.* m nobis

418 *Porrecta per totum.* 1. d. 5. q. 6. 1. art. 1. c. & di. 7. q. 1 ar. 1. ad 2. & 4 d. 30. q. 1. ar. 3. ad 2. & uar. q. 20. a. 1. ad 2. & ma. q. 4. ar. 2. *Ca. 2. 3. & 24.

* habetur ex serm. 41 de spe. tom. 10. ex lib 6. contra Iulianom c. 7. tom. 7.

*q. 50. ar. 1.

humores inordinate dispositos: ita ēt pctm̄ originale hēt priuationē originalis iustitię, & cum hoc inordinatā dispōnē partiū animæ. Vnde nō est priuatio pura, sed est qdā habit⁹ corruptus.

Ad 2m dicēdū, q actuale peccatū est inordinatio qdā actus: originale uero cū sit peccatum naturę, est qdā inordinata dispositio ipsius naturæ, quæ hēt rōnem culpæ, inquantum deriuat ex primo parente, ut* dictū est. Huiusmodi autem dispositio naturæ inordinata hēt rationem habitus: sed inordinata dispositio actus non habet rationē habitus. & propter hoc peccatum originale pōt esse habitus, non autem peccatum actuale.

H Ad 3m dicendū, q obiectio illa procedit de habitu, quo potētia inclinatur in actum: talis autem habitus nō est pctm̄ originale. Quāuis ēt ex peccato originali sequaī aliqua inclinatio in actū inordinatū, non directe, sed indirecte, s. per remotionem prohibentis, idest, originalis iustitiæ, quæ prohibebat inordinatos motus: sicut ēt ex ægritudine G corporali indirecte sequitur inclinatio ad motus corporales inordinatos, nec dēt dici, q pctm̄ originale sit habitus infusus, aut acquisitus pactū nisi primi parentis: non aūt huius psonæ, sed per uitiatam originem innatus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in uno homine sint multa originalia peccata.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q in vno ho-

*q. præc. art. 1.

nobis considerare partes aīæ dispositas dupliciter, s. cū harmonis cōformi naturæ nostræ rationali, & sine illa. Et cū sunt sine tali harmonia, pronæ sunt ut ferantur scdm proprios impetus pter cōsonātiā ad harmoniā illā. hoc aūt est partes aīæ esse inordinatas cōtrarie: sicut humores corporis, cū sunt sine regimine uirtutis aīæ, mouentur scdm proprias inclinationes non solū extra harmoniā sanitatis, sed contra illā. Fundatur igitur inordinatio contrarie super pronitate ad ea, q sunt contra harmoniam. Cōcupiscibilis n. ex hoc ipso, q prona est ad delectabile scdm sensum, plusq̄ oportet scdm rationem rectam, est contrarie disposita.

¶Ad scdm dubiū dr, q author nunc putauit peccatū originale esse habitū, sed quandā habitualē pronitatē nō positiue, sed p subtractionē retinentis, ut in secundo sententiarum, & in quæstione de Malo patet. Sed hæc responsio nō notauit in authore hunc singularem articulum, cum responsione ad tertium. Ex hoc namq; apparet, quòd author altius contēplans naturam peccati originalis, nouam tradidit doctrinam, alterius nō oblitus. Distinxit liquidem habitum, uel ad opus, uel ad naturam, & dixit duo. Primum est, quòd peccatum originale nō est habitus in ordine ad opus, nisi indirecte per remotionem prohibentis, & sic glosauit seipsum alibi. Alterum est, quòd peccatum originale est habitus in ordine ad naturam, sicut ægritudo. Et ad motam difficultatem quia habitus significat quid positiuū distinctum contra priuationē, dixit in responsione ad primum, quòd pro positiuo hic sunt partes animæ inordinatæ cōtrariæ. Quòd dictum, secundū triplicem de habitu ad naturam opinionem tripliciter saluat habitum. Nam secundum tenentes habitum huiusmodi, puta sanitatem, uel pulchritudinem formaliter consistere in relatione, & materialiter in qualitatib. consonantibus, facile patet quō peccatū originale est qualitas. Sed hæc uia nō est scdm uiā authoris expresse superius in qōne 49 ponentis sanitatē esse essentialiter, & formaliter qualitatem, non relationem. Secundum dicentes uero habitum esse collectionem ordinatam partialium dispositionū, facile quoque patet peccatum originale esse qualitatem, idest, collectionem qualitatum inordinatarum. Sed hęc quoque uia superius confutata est: quia habitus non esset qualitatis species collectio namque qualitatū non est qualitas. Secundum autem tenentes habitū esse qualitatē existentem subiectiue in uno principali, nō absolute, sed ut consonanti, uel dissonanti alijs, subtilius saluatur de peccato originali, quod est qualitas, sicut & de sanitate, & ægritudine. Ita quòd sicut ægritudo est qualitas non cōposita, aut collecta ex pluribus qualitatibus diffusis in ordine ad K naturā, sed consurgens talis dissonantia in principali parte: sic originale peccatum non est collectio, aut ordo inordinatarū pnitatum in partibus aīæ, sed inordinata pronitas primæ partis animæ non absolute, sed ut illa prima pars alijs inordinatis cohæret, qualitatis quæ est habitus rationem habet. Et hoc est idē dicere, q ut est in toto primo æqualet. n. esse in parte ut cohæret alijs, & esse in toto: cohæret namq; p totū. Vnde & in 5. Meth. habitus ponit dispositio nō partiū, sed habētis partes. Nō ut aliqui interpretantur, quia ex dispositionibus partium resultat in toto qualitas, quę est habitus, puta sanitas, uel pulchritudo: sed quia qualitas primæ partis in ordine ad alias, seu ut est habentis illas sic dispositas, est habitus. In cuius signum Aristo. in prima specie qualitatis posuit calorem, ut commensuratum naturæ in Prædicamentis: & inferius in hac eadem quæstione dicitur, quòd peccatum originale est in pluribus partibus animę, ut sunt partes unius totius. Et quòd est formaliter in F prima parte animæ, in sequēti quæstione dicetur, in cæteris aūt materialiter. Putandū est igitur, q sicut humorib. inordinate dispositis est infirmitas, sic q in uno est formaliter, & in reliqs materialiter, ita & de peccato originali. Et sic qualitatis, q nata est determinare, & modificare potentiā subiecti habētis partes ut sic, in ordine ad naturā &c. est habitus: & sic peccatū originale est habitus, & qualitas.

¶Ad tertiū dubiū dr, q peccatū originale est languor naturæ et absolute: qm cōsistit in cōtraria dispositione non solū iustitiæ originali, sed sanitati naturali ipsius hōis inquantū rationalis. In statu namq; harmoniæ illius, q erat sub iustitia originali, duo erant, scilicet ipsa consonantia uirtutū aīæ, & supernaturale donū conseruans illā harmoniā. Mō non solū sumus priuati illo supernaturali dono, sed etiam illa harmonia, dum nobis relictis, in propria singulis partibus tendentibus, ad contrariam dissonantiā totus homo pronus inuenitur. Quod autē harmonia illa naturalis sit, patet ex hoc, quia est secundum naturam. naturale namque, ut in secundo Physicorum habetur, dicitur de, eo quod est secundum naturam. Constat enim secundum naturam nostram, qua rationales sumus, esse bonum secundum rationem, in omnibus partibus animæ rationis participibus, ut Dionysius in quarto capitulo de diuinis nominibus dicit. Naturalia autem etsi non sint ablata à nobis, sunt tamen infirmata: sed de hoc inferius latior erit sermo.

a 2. Porrecta per totum. 2. di. 33. c. 1. ar. 1. & mal. q. 4. art. 1. cor. fin. & art. 2. ptm. & a. 8 ad 5. & Mal. 3. & Ro. 4. lec. 1 & c. 1. lect. 3. fin.

¶Ad hoc quartum dubium prima fronte uidetur dicendum, q litera est corrupta, & quòd debet legi. Sed est habitus contra- I rius. Iuxta hunc namq; sensum directe satisfacit argumento, & consonat tota illi responsioni, qua vult, quòd sicut ægritudo non est pura priuatio originalis iustitiæ, sed est habitus contrarius illi. Sed quia in sequenti articuli corpore expresse dr, q peccatum originale est dispositio corrupta, & par est quæstio de habitu corrupto, & dispositione corrupta, quoniam, corrupta, est conditio diminuens utrobique: ideo aliter dicendum est, quicquid sit de correctione huius literæ. Non intendit igr author per habitum corruptum, habitum, qui desijt: sicut per hominem mortuum intelligitur homo qui desijt. hic enim corruptum est conditio diminuens: sed intendit peccatum originale esse tam habitum, quàm dispositionem in corruptione cōsistentē. Sicut. n. ægritudo est habitus cōsistens in corruptione humorum: ita peccatum originale est habitus consistens in corruptione partium animæ. Corruptionis enim nomen, ut patet in octauo Physicorum, ad omnem alicuius desitionem extenditur: & sic corruptio contra puram priuationem distinguitur in litera. Priuatio enim dicit negationem in subiecto apto natus: corruptio uero addit positiuum contrarium, fundans illam negationem. Non sanum enim priuatiuè dicit sanitatis negationem in corpore capaci sanitatis. Aegrum uero dicit humores corruptos per contrarias dispositiones ad sanitatē: ac per hoc, & dicit aliquid positiuū, & est habitus corruptus, idest, in corruptione consistens: cum quo stat, quòd est habitus. Et simile est de peccato originali, qui languor est naturæ.

SVPER QVAEST. LXXXII. ART. II.

Egid. 2. S. d. 33 q. 1 art. 3.
D. Bon. d. 33 art. 2. q. 2.
Ric. d. 33. q. 4.
Medina art. 2.
A b. Mag. 2 dist. 31. ar. 3.

IN articulo secūdo, & tertio eiusdem quæstionis dubia duo occurrunt. Primum est de, qua causa est sermo in illa propositione

positione secũdi articuli. In omni ordinatæ dispositione unitas A specifica sumitur ex parte causæ extrinsecæ, uel intrinsecæ, effectiuæ, uel formalis. nõ enim liquet, quin potius litera affert cãm materialem, puta calorẽ excedentẽ respectu febris, & similia. Secundũ est, quo pacto priuatio originalis iustitiæ ponitur cã originalis peccati 1 a. ar. & in 3. ponitur φ est formale in ipso peccato originali.

¶Ad euidentiã horũ sciẽto, φ cum dispositio sit ordo habentis partes, in oĩ inordinata dispositione plura concurrere oportet spectãtia ad illã, quasi partes. s. reg ales, & aliquid tanquàm radicẽ uel totius dispositionis, uel reliquarũ partiũ. verbi grã, In febre cholerica excessiuus calor est, & quasi pars febris, & radix febris in reliquis partib. corporis. Inter has autẽ quasi partes illa uim causæ obtinet: vñ talis dispositio simpliciter ponitur inesse: & de tali cã uerificatur lra, q̃ ius indistinctè loquatur. Est nanque hmõi quasi pars cã, & actiue, & formaliter, ut patet in exemplis lræ. Excessiuus nanq; calor & facit febrem, & formalis in febre est. vñ lra de intrinseca, ne: quasi intrinseca cã propria uerificatur, nõ materialiter, sic, qm̃ nulla res ponitur in esse per materiam, sed ex qua ponitur in esse, quæ est vt formalis, & actiua & nõ solum materiæ rõnẽ habens diuersimode. Et sic patet solutio primi dubij simul, & secundi. Nam ex hoc patet, φ priuatio originalis iustitię, quia est prima intrinseca radix originalis peccati, cã eius ponitẽ nõ qualitercunq;, sed formalis, ut ex discursu literæ patet.

*q.74.

*Gl. ordinaria ibi. concl. m

*q.81.a.2.

SVPER Q. LXXXII. ART. III.

Egid. 2. sẽ d. 30. q. 1 a. 5. D. Bon. d. 30 ar. 2. q. 1. Scot d. 30. q. 2. Cap. 2 d. 10. q. 1. con. 4. Med ar. 3. Alb. Mag. 2 d. 30. ar. 3

IN artic. 3. duo occurrũt dubia. primo quõ se hẽat inordinatio uoluntatis ad pctm̃ originale materialiter, & ad priuationem originalis iustitiæ, in lra namque nihil vr̃ de hac exprimi. Materiale enim in peccato originali ponitur cõcupiscentia, q̃ in alijs uiribus cõsistere ex eo patet, φ lra reddens rõnẽ quare dicatur cõcupiscentia, inquit. Inordinatio aliarũ uiriũ aĩæ præcipue in hoc attenditur, φ ad bonũ cõmutabile conuertunt. & in qõne de Malo q. 4. art. 2. aperte ponitur malitia ex parte formalis in peccato originali: defectus aũt aliarum uirium materialiter, sed per formale in lra hac non concluditur inordinatio uoluntatis, sed priuatio iustitiæ originalis, quam cõstat aliud esse ab inordinatione uoluntatis. ¶Secundum dubiũ est, an formale in peccato originali sit priuatio iustitię originalis totius, an in hoc, puta, in uoluntate. Litera enim I calce corporis articuli infert simpliciter, φ priuatio iustitiæ originalis in corpore illatũ, erat de priuatiõe iustitiæ originalis per q̃ uoluntas subdita erat Deo. & confirmatur hoc, quia aliter uanus fuisset tãtus labor de uoluntate, φ est cã. & si sic est, quare intulit in fine absolute, φ est priuatio originalis iustitiæ!

¶Ad euidentiam horum sciendum est, φ originalis iustitia dicit tria, scilicet donũ supernaturale, subiectionem mentis ad Deum, rectum ordinem uolũtatis, & omnium potentiarum aĩæ ad bonum. Et per oppositum. priuatio iustitię originalis multipliciter põt sumi, ut priuat hoc, uel illo. Et licet author alibi dixerit, φ utерque defectus uoluntatis, s. subiectionis ad Deum, & dispositiõis ad bonũ obiectum, spectat ad formale originalis peccati. In hoc tñ loco aut defectũ nullũ volũtatis, aut solius subiectiõis ad Deũ potuit claudi sub forma li originalis peccati. Si enim discursus literæ

D. 1007.

mine sint multa originalia pctã. dr̃ enim in Psal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in[h] peccatis concepit me mater mea: sed peccatũ, in quo homo concipitur, est originale. ergo plura peccata originalia sunt in vno homine.

B ¶2 Præt. Vnus, & idẽ habitus nõ [b] inclinat ad ꝯtraria. habitus eñ inclinat p modum naturæ, quæ tendit in unum: sed pctm̃ originale ẽt in uno homine inclinat ad diuersa peccata, & cõtraria. ergo peccatum originale non est vnus habitus, sed plures.

¶3 Præt. Peccatũ originale inficit oẽs animæ partes: sed diuersæ partes aĩæ sunt diuersa subiecta peccati, ut ex* pmissis patet. cum igitur unũ pctm̃ non possit esse in diuersis subiectis, uidetur φ peccatum originale non sit vnum, sed multa.

SED CONTRA est, quòd dr̃ Ioãnis 1. Ecce agnus Dei, ecce q tollit pctm̃ mũdi. qđ singulariter dr̃ quiã pctm̃ mundi, quod est peccatum originale, est unum, ut glo.* ibidem exponit.

RESP. Dicendum, φ[m] in uno hoie ẽ tm̃ vnũ pctm̃ originale,* cuius rõ dupliciter accipi põt. Vno mõ, ex parte cãæ peccati originalis.* dictũ est. n. supra, φ solũ primũ pctm̃ primi parẽtis in posteros traducit: vnde pctm̃ originale i uno hoie est unũ numero, & in oibus hoibus ẽ unũ ꝓportione in respectu. s. ad primũ principiũ. Alio mõ põt accipi rõ eius ex ipsa essentia originalis peccati. In omni eñ inordinata dispositione unitas spẽi consideratur ex parte cãæ: unitas aũt sm̃ numerũ ex parte subiecti, sicut patet in ægritudine corporali. sunt. n. diuersæ ęgritudines spẽ, q̃ ex diuersis causis ꝓcedũt, puta, ex superabũdãtia calidi, uel frigidi, uel ex lęsiõe pulmonis, uel hepatis: una aũt ęgritudo sm̃ spẽm in uno hoĩe, non est nisi una numero. Cã aũt huius, corruptæ dispositionis, q̃ dr̃ originale pctm̃, est una tm̃, s. priuatio originalis iustitiæ, p quã sublata est subiectio humanæ mentis ad Deũ: & iõ pctm̃ originale est unũ spẽ, & in uno hoĩe nõ põt esse nisi unũ numero: in diuersis aũt hominib. est unũ specie, & proportione, diuersum autem numero.

B AD PRIMVM ergo dicendum, φ pluraliter dr̃ in peccatis sm̃ illũ morem diuinę scripturæ, quo frequenter ponit pluralis numerus p singulari, sicut Matt. 2. Defuncti sunt, q quærebant aĩam pueri: uel qa in peccato originali virtualiter ꝓexistunt oĩa peccata actualia, sicut in quodã principio, vñ est[d] multiplex uirtute:

C uel qa in pctõ primi parẽtis, qđ per originem traducitur, fuerũt plures deformitates, scilicet superbiæ, inobedientiæ, gulæ, & alia huiusmodi: uel quia multæ partes animæ inficiuntur per peccatum originale.

AD 2[m] dicendum, φ unus habitus non põt inclinare p se, & directe, idest, p ꝓpriam formã ad contrãria, sed indirecte, & p accidens. s. p remotionem ꝓhibẽtis: sicut soluta harmonia cor

D poris misti, elemẽta tendunt in loca contraria: & sic soluta harmonia originalis iustitiæ diuersæ aĩę potetię in diuersa ferunt.

AD 3[m] dicendum, φ peccatũ originale inficit diuersas partes aĩæ sm̃ qđ sunt partes unius totius: sicut, & iustitia originalis ꝯtinebat oẽs animæ partes i unũ. & ideo est unum tantum peccatum originale, sicut ẽt est una febris in uno homine, q̃uis di-

E uersæ partes corporis grauent.

440 Porrecta per totum. 3. q. 23. ar. 5 co. Et 2. d. 30. q. 1 ar 3. co. & ad 4. & 5 expos. & d. 31. q. 2. ar. 1 ad 3. & d. 32. q. 1. ar. 1. ad 1. 3. & 5. et mal. q. 3 ar 7 co. & q. 4 a. 2. p 10. & ar. 4. ad 2. & a. 6. ad 16. Lib. 2. c. 4. & 30. Q. 23. a. 4

ARTICVLVS III.

Vtrum originale peccatum sit concupiscentia.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̃ φ pctm̃ originale non sit concupiscentia. Omne eñ pctm̃ est contra naturam, ut dicit* Damascenus in secundo libro: sed [h] concupiscentia est sm̃ naturã. est. n. ꝓprius actus uirtutis ꝯcupiscibilis, q̃ est potẽtia naturalis. ergo cõcupiscentia nõ est pctm̃ originale.

¶2 Præt. Per peccatum originale sunt in nobis passiones peccatorum, ut patet p Apostolũ Ro. 7. sed multæ aliæ sunt passiones[h] præter concupiscentiã, vt* supra habitum est. ergo peccatum originale

non magis est concupiscentia, quàm aliqua alia passio.

¶3 Præt. Per pctm originale deordinantur oẽs aiæ partes, ut * dictum est: sed intellectus est supremus inter aiæ partes, ut patet per † Philosophum in 10. Eth. ergo peccatum originale magis est ignorantia, q̃ concupiscẽtia.

*ar. pced. ad 1.

†Li. 10. c. 7. to. 5.

Sed contra est, qđ * Aug. dicit in lib. Retractatio. Concupiscẽtia est reatus originalis pcti.

*Li. 1. c. 15. nõ multũ procul à prin. ī.

Resp. Dicẽdũ, q Vnũquodq; habet speciem à sua forma. dictum est autem † supra, q spẽs peccati originalis sumit ex sua cã. Vnde oportet, q id, quod est formale i originali peccato, accipiatur ex parte causæ peccati originalis: oppositorum aũt oppositæ sunt causæ. Est igitur attendenda cã originalis peccati, ex cã originalis iustitiæ, quæ ei opponitur. Tota aũt ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est, q volũtas hoĩs erat Deo subiecta, quę quidem subiectio primo, & principaliter erat p uoluntatẽ, cuius est mouere oẽs alias partes in finem, ut * supra dictũ est, vñ ex auersione volũtatis à Deo consecuta est inordinatio in oĩbus alijs aiæ viribus. Sic ergo priuatio originalis iustitię, p q̃ volũtas subdebat Deo, est formale in peccato originali: oĩs aũt alia inordinatio virium aiæ se habet in peccato originali, sicut quiddã materiale. Inordinatio autem aliarum uirium aiæ p̃cipuæ in hoc attenditur, q inordinate conuertunt ad bonũ cõmutabile, quæ quidẽ inordinatio cõi nomine potest dici concupiscentia: & ita m pctm originale materialiter quidem est cõcupiscentia, formaliter uero est defectus originalis iustitiæ. n

†ar. præc.

*q. 9. ar. 3.

Ad primum ergo dicendum, q quia in homine concupiscibilis naturaliter regitur ratione, intantum cõcupiscere est homini naturale, inquantum est fm rationis ordinem. Concupiscẽtia aũt, quæ transcendit limites rationis, inest homini contra naturam, & talis est concupiscentia originalis peccati.

Ad 2m dicendum, q sicut * supra dictũ est, passiones irascibilis ad passiões cõcupiscibilis reducũtur sicut ad principaliores, inter quas ɔcupiscẽtia uehemẽtius mouet, & magis sentit, ut * supra habitũ est: & iõ cõcupiscẽtiæ attribuitur tanquàm principaliori, & in qua quodammodo oẽs aliæ passiones includuntur.

*q. 25. ar. 1.

*q. 25. ar. 2. ad 1.

Ad 3m dicendũ, q sicut in bonis, intellectus & ratio principalitatem habẽt: ita econuerso, in malis inferior pars animæ principalior inuenitur, q̃ obnubilat & trahit rõnẽ, ut * supra dictum est: pp hoc pctm originale magis dicitur esse concupiscentia, quàm ignorantia, licet ẽt ignorantia inter defectus materiales peccati originalis contineatur.

*q. 80. ar. 2.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum originale sit æqualiter in omnibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr, q peccatum originale non sit æqualiter in oĩbus. Est enim peccatũ origina-

---

F ... [commentary] ... etiæ formaliter inspiciatur, apparebit quòd cũ author debuisset inferre sic. ergo auersio uoluntatis à Deo est formale in originali peccato, quia talis auersio est directe contraria subiectioni uoluntatis ad Deũ, quæ erat cã originalis iustitiæ, non intulit hoc, sed intulit sic. ergo priuatio iustitiæ originalis, per quam uoluntas subdebatur Deo, est formale in originali peccato, insinuãs per hoc, quòd non ipsius subiectionis priuatio, quam significet auersio, sed sola doni facientis aliã subiectionem priuatio, formale in peccato originali est: & secundum hoc, nullum uoluntatis defectum in formali originalis peccati elaussit. Si tamen subiuncta uerba quis considerauit, scilicet, omnis autem alia inordinatio uiriũ animæ ad materiale spectat: coniecture fiet, quòd intenderit, quòd quędam inordinatio uirium animæ spectet ad formale, & omnis alia spectat ad materiale. nisi enim hoc intenderit, non dixisset, omnis alia, sed dixisset, omnis inordinatio uirium &c. Et secundum hoc, defectus subiectionis humanæ mẽtis præcipue secundum uoluntatem, ad formale originalis peccati spectat.

Videtur mihi, quòd sicut cum loquimur de iustitia originali, non de illo tantum dono loquimur, sed de ipsa subiectione mentis ad Deum, quæ per illam fit, dũ dicitur, quòd iustitia originalis consistit in subiectione mentis ad Deum, ab effectu donum illud declarantes: ita cum dicitur, Priuatio originalis iustitiæ, potest intelligi cum priuatione primi effectus: & potest litera concordari distinguendo, quòd ad formale peccati originalis aliquid spectat primo, & aliquid secundario, & K quòd formale primo est sola priuatio doni illius, & subdebat mentem, & præcipue uoluntatem Deo: secundario autem est etiam ipsa priuatio ipsius subiectionis, & quòd propter primum author in litera concludendo diuertit ab auersione uoluntatis ad priuationem iustitiæ. Et propter secundũ subiũcit, Omnis aũt alia inordinatio &c. ex his autem facile soluuntur mota dubia. Et ad primum dicitur, quòd inordinatio uoluntatis est duplex, quędam opposita subiectioni ad Deum: quædam tacite conuersioni ad obiectum. Prima significatur per auersionẽ: secunda per conuersionem. prima spectat secundario ad formale peccati originalis absolute: secunda autem spectat ad materiale secũdum hanc literam dicentem, omnis alia inordinatio uirium animæ, & non dixit, omnis aliarũ uirium inordinatio. Constat namque quòd pronitas uoluntatis est alia inordinatio ab inordinatione auersionis, & est alicuius potentiæ animæ ipsius, scilicet uoluntatis. Cum hoc tamen stat, quòd pronitas hæc uoluntatis ad malũ inter materialia peccati originalis, se habeat ut formale: quia id, quod se tenet ex parte actiui, se habet ut formale, ut dicamus, quòd de formali, & materiali peccati originalis dupliciter loqui possumus. Primo absolute, & sic dicitur quòd formale est priuatio originalis iustitiæ: materiale est habitus concupiscentiæ conflãs, vt dictum est, ex inordinata dispõne uiriũ animæ. Secundo, ut est habitus, & sic formale in eo est inordinatio uoluntatis priuatæ originali iustitia. Et sic potest verificari, quod alibi dicitur ab authore.

sancl. m

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd cum totius processus literæ ad hoc tendat, vt formale in peccato originali sumatur ex parte causæ, & causa ad mentem & uoluntatem spectare p̃cipue dicatur, & ipsa mentis & uoluntatis auersio non sit primo ipsum formale in peccato originali, sed priuatio doni facientis subiectionẽ: consequens est, ut sola priuatio iustitiæ originalis nõ in quacũque parte animæ, sed in suprema, quæ exprimitur per primam effectũ, scilicet priuationem subiectionis uoluntatis ad Deum, sit formale in originali peccato. priuatio autem eiusdẽ iustitiæ in reliquis subsecuta, ad materiale spectat cum ipsis inordinationibus priuantibus ea. Si tamen priuatio totius ut sic, ad formale spectaret, frustra ad priuationem causę in nulli gradum oportere recurri dictum fuisset, & recursum esset in litera. unde in litera expresse concluditur ex causa originalis iustitiæ, quòd priuatio iustitiæ originalis, per quam uoluntas subdebatur Deo, est formale: ly, enim, per quã uoluntas, testio. gitiue applicando ad supremum aiæ: & qñ priuatio iustitiæ originalis in supremo animæ non est eius priuatio secundum qd, immo est priuatio principalis, & totius uirtualiter, quoniã ex illa sequitur totius priuatio: & ideo absolute uerum est, quòd priuatio originalis iustitiæ est formale in peccato originali, ut in calce corporis articuli concluditur.

aar Ferrell. per totum. a. d. 32. q. 1. ar. 3.

SVPER QVÆST. LXXXII. ART. IIII.

Ægid. 2 s. d. 32. q. 1. ar. 3.
Tho. Arg. d. 32. q. 1. ar. 1.
Med. ar. 4.

IN ar. 4. eiusdẽ 82. quæstionis dubium est, cur author, qui posuit peccatum originale esse habitum & concupiscentiã, & componi ex materiali, & formali, in corpore huius articuli sola duo distinguit in peccato originali, quarum utrumq; spectat ad formale, nullam de alijs faciens memoriam.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd in peccato originali sunt quædam communia peccato, & naturæ: at quædam propria ipsi

peccato

pcō. Cōia sunt inordōnes uitium animę, qm hęc ut infra pate bit, ex natura alquo mō sūt, sicut mors & infirmitas corpalis. Propria uero sūt priuatio doni iustitiæ originalis, & sic culpæ pp quod ut ex ppriis peccati originalis oñderetur ipsum nō inesse inæqualiter propria eius distinxit ante in littera, in qua ostenditur intentū: & cōia reseruata sūt respon. argum. in quibus obiectiones soluuntur.

*Art. præ.

*c. 23. et. & prin. c. 2440. 7. 2

le ɔcupiscētia ĩnordinata, ut dictum * est: sed non oēs æqualiter sunt proni ad concupiscendum. ergo peccatum originale nō est æqualiter in omnibus.

2 Præt. Pcm originale est quędā inordinata dispō animæ, sicut ęgritudo est qdam inordinata dispō corporis: sed ægritudo recipit magis, & minus. ergo peccatū originale recipit magis, & min⁹.

3 Præt. Aug. *dicit in li. de nup. & ɔcupiscentia, φ libido transmit tit originale pcm in prolē: sed ɔtingit esse maiorē libidinē vnius in actu generationis, quam alterius. ergo peccatum originale potest esse maius in uno, quam in alio.

*q. præc. ar. 2

SED CONTRA est, quia peccatum originale ē peccatum naturæ, ut *dictum est: sed natura æqualiter est in omnibus. ergo, & peccatum originale.

RESP. Dicēdū, φ in originali pcō sunt duo, quorū unū est defectus originalis iustitiæ: aliud āt est relatio huius defect⁹ ad pcm primi parētis, a quo pviciata origine deducit. Quantū āt ad primū, pcm originale nō recipit magis, & min⁹, qa totū donū originalis iustitiæ est sublatū: priuōnes āt totaliter aliqd priuantes, ut mors, & tenebrę, non recipiūt magis, & minus, sicut⁹ s dict. est. Simlr ēt nec quātū ad sm: æqualiter. n. oēs relatiōnē hnt ad primū principiū uitiatæ originis, ex quo peccatū originale recipit rōnem culpæ: relōnes. n. non recipiunt magis & minus. Vnde manifestū est, φ peccatum originale non potest esse maius in uno, quam in alio.

q. 73. a. 2.

causl. m.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ soluto uinculo originalis iustitiæ, sub quo quodā ordine omnes uires aiæ ɔtinebant, unaqq; uis aiæ tendit in suū pprium motū, & tanto uehementi⁹, quanto fuerit fortior. Cōtingit āt uires aliquas aiæ esse fortiores in uno, q̃ in alio, pp diuersas corporis ɔplexiones. Qd ergo unus hō sit pronior ad concupiscēdū q̃ alter, nō est rōne pci originalis, cū in omnib. æqualiter soluatur uinculū originalis iustitiæ, & æqualiter in oib. partes inferiores aiæ sibi relinquant: sed accidit hoc ex diuersa dispōne potentiarum, sicut dictum est.

* In isla. met sol.

AD 2.m dicēdū, φ ægritudo corpalis nō hēt i oib⁹ æqualē cām, ēt si sit eiusdē speciei, puta si sit febris ex cholera putrefacta, pt eē maior, uel minor putrefactio, & ppinquior, uel remotior a principio vitę, sed cā originalis pci in oib. ē æqualis, un non est simile.

AD 3m dicendū, φ libido, q̃ transmittit peccatū origioale in prolē, non est libido actualis, qa dato φ uirtute diuina concederet, φ nullam inordinatā libidinē in actu gñationis sentiret, adhuc transmitteret in prolē originale peccatū: sed libido illa ē intelligēda habitualiter, sm quod appetitus sensitiu⁹ non continetur sub ratione soluto uinculo originalis iustitię: & talis libido in omnibus est æqualis.

QVAEST. LXXXIII.

De subiecto originalis peccati, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de subiecto originalis peccati.

Et circa hoc q̃runtur quatuor.

Primo, Vtrū subiectum originalis peccati per prius sit caro, uel anima.

Scdo, utrū sit anima, per essētiā, aut per potentias suas.

Tertio, utrū uoluntas per prius sit subiectū peccati originalis, q̃ aliæ potentiæ animæ.

Quarto, vtrū aliquæ potentiæ animæ sint specialiter infectæ. s. generatiua, uis concupiscibilis, & sensus tactus.

ARTICVLVS I.

Vtrum originale peccatum sit magis in carne, quam in anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr φ peccatū originale magis sit in carne, q̃ in anima. Repugnātia. n. carnis ad mentē ex corruptione originalis peccati pcedit: sed radix huius repugnātiæ in carne consistit. dicit. n. Apost. ad Ro. 7. uideo aliam legem in membris meis, repugnantē legi mentis meæ. ergo originale peccatū in carne principaliter consistit.

2 Pr. Vnumquodque potius est in causa, q̃ effectu, sicut calor magis est in igne calefaciente, q̃ in aqua calefacta: sed anima inficit infectione originalis peccati p semen carnale. ergo peccatū originale magis est in carne, quam in anima.

3 Pr. Pcm originale ex primo parente ɔhimus, put in eo fuimus secundum rationem seminalem: sic āt non fuit ibi anima, sed sola caro: ergo originale peccatum non est in anima, sed in carne.

4 Pr. Anima rationalis creata a Deo, corpori infunditur: si igitur anima p peccatum originale inficeret, hōsseq̃et, quod ex sua creatione, uel infusione inquinaretur, & sic Deus esset causa peccati, qui ē actor creationis, & infusionis.

5 Pr. Null⁹ sapiens liquorē ptiosū uasi infecto infunderet, ex quo sciret ipsū liquorē infici: sed aïa rōnalis est ptiosior oi liquore. si ergo anima ex corporis unione infici posset infectiōe originalis culpę, de⁹, q ipsa sapiētia ē, nunq̃ animā tali corpi infunderet infundit aūt. non ergo inquinatur ex carne, sic igit peccatum originale non est in anima, sed in carne.

SED CONTRA est, quod idē est subiectū uirtutis, & uitij siue peccati, quod contrariatur uirtuti: sed caro non pōt esse subiectum uirtutis. dicit. n. Apo. ad Rom. 7. Scio, φ non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. ergo caro non potest esse subiectū originalis peccati, sed solum anima.

RESPONDEO dicendum, φ aliquid potest esse

SVPER QVÆSTIO. LXXXIII. ART. I.

S. Bon. 2. sd. 31. q. 1. a. 2. Scot 2. sd. 31. q. 1. Ricca. 2. sd. 31. q. 1. Duran 2. sd. 32. q. 1. Eg. d 2. sd. 31 q. 1. a. 1. Th arg. d 31. q. 1. a. 4. Cap. 2. d. 31. q. 1. con. 5. Medena ar. 1.

In Art. 1. q. 83. ad 1. ad uerte. & pcm originale in Adā fuit & actuale, & originale formaliter: nā Adā peccauit actuali auersione uoluntaria a Deo, & priuata est natura sua in ipso dono iustitiæ originalis debitæ sibi eum inordōne ul rum, & c. unde minus correcte loqui ut, qui pcm originale ab Adā negat, eo φ in eo non fuerit pet originē. Modus. n. quo sit pcm originale, nō ē de essentia, sicut nec ipsum fieri: quia non consistit in fieri, sicut pcm actuale, sed in esse, sicut habitus. Dicēdum ergo est, φ in Adam fuit peiori mō inductum & primo: quia per actum proprium & in actu proprio.

442 *Per totum per totum* 2. d. 18. q. 2. ar. 1. ad 1. & d. 30 q. 1. ar. 2. ad 4. & d. 31. q. 1. a. 1. ad 2. & 4. & q. 2. a. 1. p tot. & ueri. q. 25. a. 6 co r. & q. 27. a 6 ad 2. & mal q. 4. ar. 1. & 4. & Ro. 5 l. 3.

in aliquo dupl͞r. Vno mõ ſicut in cã uel principali uel inſtrumentali: alio mõ ſicut in ſubiecto. Pcm̃ ergo originale oĩum hoĩum fuit quidẽ in ipſo Adã, ſicut in prima cã principali, ſ͞m illud Apoſ. Ro. 5. In quo oẽs peccauerũt. In ſemine ãt corporali eſt pcm̃ originale ſicut in cã inſtrumentali, eo ꝙ ꝑ uirtutẽ actiuã ſeminis traducit̃ pcm̃ originale in prolem ſimul cũ natura humana: ſed ſicut in ſubiecto, peccatum originale nullo mõ põt eſſe in carne, ſed ſolum in aĩa. Cuius rõ eſt, quia ſicut ſup. dict. eſt. Hoc mõ ex uolũtate primi parẽtis peccatũ originale traducit̃ in poſteros ꝑ quandã generatiuã motionẽ, ſicut a uolũtate alicuiꝰ hoĩs deriuat̃ peccatum actuale ad G alias partes eiꝰ. In qua qdẽ deriuatione põt attẽdi, ꝙ qcqd ꝓuenit ex motione uolũtatis pci ad quãcũque partẽ hoĩs, q̃ quocunq. mõ põt eſſe particeps pci, uel ꝑ modũ ſubiecti, uel ꝑ modũ inſtr̃i, hẽt rõnem culpę: ſicut ex uoluntate gulę peruenit ꝯcupiſcẽtia cibi ad cõcupiſcibilẽ, & sũptio cibi ad manꝰ & os, q̃ inquantũ mouẽtur a uoluntate ad peccandũ, ſunt inſtr̃a pci. Qđ uero ulteriꝰ deriuat̃ ad uim nutritiuã, & ad interiora mẽbra, q̃ nõ ſunt nata moueri a uolũtate, non hẽt rõnẽ culpæ. Sic igitur cum aĩa poſſit eſſe ſubiectũ culpæ, caro ãt de ſe nõ hẽat ꝙ ſit ſubiectũ culpę, qcqd ꝓuenit de corruptione H primi pci ad aĩam, hẽt rõnẽ culpæ: ꝙ ãt ꝓuenit ad carnẽ, non habet rõnem culpę, ſed pęnæ. ſic igitur aĩa eſt ſubiectũ peccati originalis, non autem caro.

concl. m. *q. 81. a. 1*

AD PRIMVM ergo Dicendum, ꝙ ſicut Aug. dicit in li. Retract. Apoſt. loquitur ibi de homine iã redẽpto qui liberatus eſt a culpa, ſed ſubiacet pœnæ, rõne cuius peccatum dr̃ habitare in carne: unde ex hoc nõ ſequit̃ ꝙ caro ſit ſubiectũ culpæ, ſed ſolũ pęnæ.

li. 1. c. 26 declinã. ad fi. to. 1

AD 2m Dicendũ, ꝙ pcm̃ originale cãtur ex ſemine ſicut ex cã inſtr̃ali: non ãt oportet ꝙ aliqd ſit principaliꝰ in cã inſtr̃ali q̃ in effectu, ſed ſolũ in cã principali. & hoc mõ peccatũ originale potiori modo I fuit in Adã, in quo fuit ſ͞m rõnem actualis peccati.

AD 3m dicendum, ꝙ anima huiꝰ hominis nõ fuit ſ͞m ſeminalem rõnem in Adam peccante, ſicut in principio effectiuo, ſed ſicut in principio diſpoſitiuo, eo ꝙ ſemẽ corporale, qđ ex Adã traducitur, ſua uirtute non efficit animã rõnalẽ, ſed ad eã diſponit.

AD 4m dicendum, ꝙ infectio originalis pci nullo mõ cauſatur a deo, ſed ex ſolo pcõ primi parẽtis ꝑ carnalẽ generationẽ. & iõ cũ creatio importet reſpũm animæ ad ſolũ Deũ, non põt dici ꝙ anima ex ſua creatione inquinet̃. Sed infuſio importat reſpectũ, & ad Deũ infundentẽ, & ad carnẽ, cui infundit̃ K anima. & iõ habito reſpũ ad deũ infundentem, non põt dici quod anima per infuſionem maculet̃, ſed ſolum habito reſpectu ad corpus, cui infunditur.

AD 5m Dicendũ, ꝙ bonũ cõe ꝓfertur bono ſingulari. Vnde Deus ſecundũ ſuam ſapiẽtiam nõ prætermittit uniuerſalẽ ordinem rerum, qui eſt ut tali corpori, talis anima infundatur, ut euitet̃ ſingularis infectio huiꝰ animę, ꝓſertim cum natura animæ hoc hẽat, ut eſſe nõ incipiat niſi in corpore, ut in primo habitum eſt. Melius eſt aũt ei ſic eſſe ſecundum naturam, quam nullo modo eſſe: præſertim cum poſſit per gratiam damnationem euadere.

p. p. q. 118 ar. 3

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum originale ſit per prius in eſſentia animæ, quam in potentiis.

AD SECVNDVM ſic procedit̃, Videtur quòd peccatum originale non ſit ꝑ prius in eſſentia animæ, q̃ in potẽtiis. Anima. n. nata eſt eſſe ſubiectũ peccati quãtũ ad id, quod põt a uoluntate moueri, ſed anima non mouet̃ a uoluntate ſecundũ ſuam eſſentiam ſed ſolũ ſecundum potẽtias. ergo peccatum originale nõ eſt in anima ſecũdum ſuam eſſentiam, ſed ſolum ſecundum potentias.

2 Præt. Peccatum originale opponit̃ originali iuſtitiæ, ſed originalis iuſtitia erat in aliqua potẽtia animæ, q̃ eſt ſubiectũ uirtutis, ergo, & peccatũ originale ẽ magis in potẽtia aiæ, q̃ in eius eſſentia.

3 Præ. Sicut a carne pcm̃ originale deriuat̃ ad animã, ita ab eſſentia animę deriuat̃ ad potẽtias: ſđ pcm̃ originale magis ẽ in anima q̃ in carne. ergo ẽt magis ẽ in potẽtiis animæ, q̃ in eius eſſentia.

4 Pręt. Peccatum originale dr̃ eẽ concupiſcentia, ut dictũ ẽ: ſed ꝯcupiſcentia eſt in potentiis animæ. ergo & peccatum originale.

SED CONTRA eſt, ꝙ peccatum originale dr̃ eſſe peccatũ naturale, ut ſup. dict. eſt. anima autem ẽ forma, & natura corpis ſecũdũ eſſentiã ſua, & nõ ſ͞m potentias, ut in primo habitũ eſt. ergo anima ẽ ſubiectũ originalis peccati principaliter ſ͞m ſuã eſſentiam.

RESPON. Dicendum, ꝙ illud aię ẽ principl͞r ſubiectũ alicuiꝰ pci, ad ꝙ primo ꝑtinet cã motiua illius peccati: ſicut ſi cã motiua ad peccandũ ſit delectatio ſenſus, q̃ ꝑtinet ad uim cõcupiſcibilẽ, ſicut obiectũ propriũ eiꝰ, ſequitur ꝙ uis cõcupiſcibilis ſit propriũ ſubiectum illius peccati. Manifeſtũ ẽ ãt, ꝙ peccatũ originale cauſat ꝑ originẽ: unde illud animæ, qđ primo attingitur ab origine hominis, eſt primũ ſubiectũ originalis peccati. Attingit aũt origo animam ut terminũ generationis, ſecundũ quod eſt forma corporis, ꝙ quidem conuenit ei ſecũdũ eſſentiam propriam, ut in primo habitum eſt. unde anima ſecundũ eſſentiam eſt primum ſubiectum originalis peccati.

p. p. q. 76 ar. 1. concl. m.

Cap 2. ſ. d. 31. q. 1. cõ. 2. Medina ar. 2.

IN art. 2. 83. q. dub. occurrit circa principalem cõclu. ex duplici c. 1. ex Sco. in 12. diſ. 2. ex eo, ꝙ eſſẽtia animæ, ut eſſentia, non ẽ ſuſceptiua culpæ: non igitur in ea ẽ primo peccatum originale. ſecundo ex authore, quia concluſũ eſt in ar. 3. q. præcedentis, ꝙ ſola priuõ originalis iuſtitiæ, ꝑ quam uoluntas ſubdebatur Deo, eſt formale in pcõ originali. Ex hoc namq. ſequit̃ ꝙ pcm̃ originale formale, aut eſt in ſola uoluntate, aut eſt in ea principaliter. probatur ſequela: quia iuſtitia originalis, qua uoluntas ſubdebatur Deo, erat aut in ſola uoluntate, aut in ea principaliter & cõfirmatur, quia uolũtas eſt præcipuũ in mẽte ſubiecta Deo, & præcipuum in mente nõ ſubiecta Deo: ꝓp ꝙ ex parte eius ũpia eſt cauſa, & formalitas pci originalis, in q ꝓced. ergo in uolũtate eſt principaliter, & nõ in eſſentia animæ. & hæc confirmatio eſt & directe obiectio contra reſpon. ad 2m, & 3m huius art. Si namque ex parte uoluntatis eſt cã originalis iuſtitiæ, & pci, nõ ergo primordialiter, & principaliter eſt in eſſentia, nec ab eſſentia generationis, & ꝑfectionis ordine ad uoluntatem deriuatur.

porrecta per totum Inf. 2. 3. c. & 2. d. 31 q. 2. a. 1. & ue. q. 25. a. 6. co. & q. 27. a. 6. ad 2. & mal. q. 4. a. 4.

q. 82. a. 3. *q. 81. a. 1* *p. p. q. 76 ar. 1*

¶ Ad 1m hoc ũ negatur, ꝙ eſſentia animæ ut eſſentia. i. ut diſtincta contra potentias, non ſit capax culpæ. & declaratur hoc, quia aĩa ſ͞m eſſentiam cũ ſit rõnalis, & primum principium, ac ſubiectum actuum moraliũ malorũ, oportet

eſſe

esse subiectum culpæ immediatū mediante, .s. potentia: itaq; potētia est subiectum quo & aia subiectū quod, iuxta illud 3. de ani. De parte autem aiæ, qua intelligit, & sapit aia: & si aia esset absq; ne media potentia, principium culpæ actualis immediate esset capax culpæ actualis. Tota ergo ro quare essentia aiæ nō est subiectū actualis culpæ est, quia mediāte potentia illam hēt, & non incapax ias eius respectu culpæ. Si igitur est aliqua culpa, ad quā nō requiritur mediatio potentiæ p seipsam, subiectum illius esse pōt: & quia culpa originalis est huiusmodi, quia p originem, & nō p actum proprium hēt, sequitur, q culpæ originalis, anima īm essentiā capax sit, ut in litera monstratur.

D. 101. Ad 2m dr, q uoluntas non est cā principalis originalis iustitiæ, aut peccati simpliciter: sed inter partes animæ, ut patet ex ōne in litera ted dita in alleg. ar. quia .s. ipsa uoluntas e motiua omnium animæ partium in finē. obiectiones aūt procedūt ac si uoluntas esset principaliter in anima. Priuatio quoque originalis iustitiæ per quam uoluntas subdebatur Deo, quæ est formale in pcō originali, non fuit p priuatione iustitiæ originalis in uoluntate præcise, sed pro priuatione iustitiæ originalis in ipsa uoluntate, & præcedentib. naturaliter eam. Dictio nanq; exclusiua, non excludit a concomitantib. & præsuppositis, ut patet. unde & autor non dixit, q pti nātio iustitiæ orig na lis in uoluntate, led p quam uoluntas subdebatur Deo. Hæc n. claudit in se primordialem priuationem in essentia usq; ad uolūtatem: & hæc e forma lein pcō orig nali. Putandū est.n. q sicut gratia & charitas in anima in ordine ad meritū, uel demeritū p o eodē computantur: & cum hoc, q gratia est cā charitatis, in stat q uoluntas in

*in co. ar.

*q. 81. a. 3

444 Porrecta per totum Infe. a. 4. ad 1. & 2. di. 30. q. 1 a. 3. co. & ad 4. & uer. q. 25. a. 6. co & q. 17 a. 6. ad 1. & mal. q. 4. a. 5.

Ad 1m ergo dicendū, quod A sicut motio uolūtatis alicuius, p priæ peruenit ad potētias aiæ, non ā: ad animæ essentiam: ita motio uolūtatis primi generātis p uiam gnationis, peruenit primo ad animæ essentiam, ut dictum est.*

Ad 2m dicendum, q ēt originalis iustitia pertinebat primordialiter ad essentiam aiæ. Erat.n. donū diuinitus datū humanæ naturæ, quam per pri° respicit essē tia aiæ, q potentiæ. Potentiæ eīn B magis vnr pertinere ad personā inquantum sunt principia personaliū actuum, unde sunt propria subiecta peccatorum actualium, quæ sunt peccata personalia.

Ad 3m ddm, quod corp° cōparatur ad aiam sicut materia ad formam, q etsi sit posterior ordine gnationis, est tñ prior ordine pfectionis, & naturæ: essentia āt aiæ cōparaē ad potentias sicut subiecta ad accidentia, ppria, quæ C sunt posteriora subiecto, & ordine generationis, & ēt perfectionis: unde non est similis ratio.

Ad 4m dicendum, quod cōcupiscentia se hēt materialiter: & ex consequēti in peccato originali, ut sup. dictum° est.

ARTICVLVS III.

Vtrū peccatum originale per prius inficiat uoluntatē, quā alias potentias. D

Egid 2. s. d 31 q. 1. a 3.
D. Bon. d. 31. a. 1. q. 3.
Ric. d. 31. q. 3.
Medina a. 3.

Ad tertivm sic proceditur. Vr quod pcm originale nō p prius inficiat voluntatē, q alias potētias. Oē.n. peccatū principaliter pertinet ad potentiam, per cuius actū causatur: sed peccatū originale causaē per actūh generatiuæ potēti æ. ergo īter cæteras potentias animæ vr magis pertinere ad generatiuam potētiam.

2 Præt. peccatū originale per semē carnale traducit: sed aliæ uires aiæ ppinquiores sunt carni, q uolūtas, sicut patet de omnib. sensitiuis, quæ utuntur organo corporali. ergo ī eis magis ē peccatū originale, quā in uoluntate.

3 Præt. Intellectus est prior uolūtate. nō.n. est uoluntas nisi de bono intellecto: si ergo peccatū originale inficit oēs potentiash animæ, uir quod per prius inficiat intellectum tanquam priorem.

Sed contra est, q iustitia originalis per prius respicit uolūtatē. ē.n. rectitudo uolūtatis, ut Ansel. dicit in li.° de concep. uirgi. er go peccatū originale, q ei oppo nit, p prius respicit uoluntatem.

Resp. Dicēdum, q in infectione pcī originalis, duo est ꝯsiderare. Primo qdē inhærentiam eius ad subiectū: & ſm hoc primo respicit essentiam aiæ, ut dict. est°. Deinde oportet ꝯsiderare inclōnem eius ad actū: & hoc mō respicit potētias aiæ. Oportet ergo q illā per prius respiciat, q primam inclōnem hēt ad peccādū: hæc aūt est uoluntas, ut ex s. dict. patet:· unde peccatū originale per prius respicit uoluntatem.

Ad 1m ergo ddm, qd peccatū originale non causatur in hoie p potentiam gnatiuam prolis, sed per actū potentiæ gnatiuæ parentis. unde non oportet, quod sua potentia generatiua sit primum subiectum originalis peccati.

Ad 2m Dicendum, q peccatū originale hēt duplicē pcessum, unū qdē a carne ad aiam: aliū uero ab essentia aiæ ad potentias. Primus quidē processus est scdm ordinē gnationis: secundus aūt scdm ordinē perfōnis. D Et ideo quamuis aliæ potentiæ, s. sensitiuæ, propinquiores sint carni, quia tñ uoluntas est ppinquior essentiæ animæ tanq superior potentia, primo peruenit ad ipsam infectio originalis peccati.

Ad 3m ddm, q intellectus quodammō pcedit uoluntatē, inquantū pponit ei suū obiectum: alio uero mō uolūtas pcedit intellectū scdm ordinē motionis ad actū, q qdem motio pertinet ad peccatū.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædictæ potentiæ sint magis infectæ, quam aliæ.

Medina ar. 4.

Ad quartvm sic proceditur. Vr q pdictæ potētiæ nō sint magis infectæ, q aliæ. Infectio.n. originalis peccati h magis uř pertinere ad illam aiæ partem, quæ prius pōt esse subiectū peccati: hæc autem est rōnalis pars, & pręcipue uoluntas. ergo ipsa est magis infecta per peccatum originale.

2 Præt. Nulla uis aiæ inficitur per culpam, nisi in quantum pōt obedire h rōni: generatiua aū- nō potest obedire, ut dicitur in 1. ethi.° ergo generatiuā non est maxime infecta per originale peccatum.

Præt.

qua est charitas e cō sequentia, & desiderii ua gratiæ ex parte non ſtri, quia ipsa est prima pars animæ. Ita in proposito, iustitia originalis in aia p pt̄o ea ca manat uoluntatis subiectio, nō ponit in numerū cum eius in uoluntate effectu: & cum hoc, q illa est huius cā ſm se. uolūtas dr causa, quia ab ipsa ex parte nostri dependet conseruati, & desinere iustitiæ totius: & simile ē de priuatione oppolita. Et per hæc patet solō obiectionū. Voluntas .n. non ē simpliciter led ex parte nři: sed inter partes aiæ posita est cā iustitiæ, & pc originalis. Essētia aūt ponitur cā simpliciter ex parte rei ista se. & hec uoluntas sit in supremo animæ p cipuum inter partes animæ in mouendo ad actum, si tamen isto supremo uolun tas ad essentiam tōparetur, inferior inuenitur.
*Deinceps, & 4 artic. eiusdem quæst. nihil nūc n. cessatio scribe dum occurrit.

*cap. 3. a me. ill.

*ar. prec.

*q. 7. a. 1. & 2 ethic. m.

445 Porrecta per totum 2. d 24. q. 2. ar. 5. ad 5. & d 31. q. 2. a. 1. ad 1. & uer. q. 25. a. 6. co & ma. q. 4. at. 2. ad 12 & 2. ad 1. *li. 1. e. vl.

3 Præt. visus inter alios sensus est spūalior, & ꝓpinquior rōni, inquantū plures dr̄ias rerū ostendit, ut dr̄ in 1. Metap. sed infectio culpæ primo est in rōne. ergo uisus magis est infectus, quam tactus.

SED CONTRA est, ꝙ Aug. dicit in 14. de ciu. Dei. ꝙ infectio originalis culpę maxime apparet in motu genitaliū membrorū, qui rōni non subdit: sed illa mēbra deseruiunt gñatiuæ uirtuti in ꝯmistione sexuū, in qua est delectatio ſm tactum, q̄ maxime ꝯcupiscentiam mouet. ergo infectio originalis pcī maxime pertinet ad ista tria. s. potentiā generatiuā, uim concupiscibilem, & sensum tactus.

RESP. dicendum, ꝙ illa corruptio pcipue infectio noiari solet, q̄ nata est in aliud transferri: unde & morbi ꝯtaginsi, sicut lepra, & scabies, & hmōi, infectiones dr̄. Corruptio āt originalis pcī traducit per actū gñationis, sicut sup. dict. est unde potētiæ, q̄ ad hmōi actū concurrūt, maxime dr̄ esse infectæ. Hmōi āt actus deseruit gñatiuæ, inquantū ad gñationē ordinat: hēt āt in se delectōnē tactus, q̄ est maximū obiectū ꝯcupiscibilis: & iō cū oēs partes aīæ dicantur esse corruptę: p pcm̄ originale: spāliter tres pdictæ dicuntur esse corruptæ, & īfectæ.

AD 1m ergo dicendū, quod peccatum originale ex ea parte, qua inclinat in pcā actualia, pcipue pertinet ad uoluntatem, ut dictum est: sed ex ea parte, qua traducit in prolē, ptinet propinque ad potētias prædictas, ad uoluntatem autem remote.

Ad 2m dd̄m, quod infectio actualis culpę non ptinet nisi ad potētias, q̄ mouent a uolūtate peccatis: sed infectio originalis culpę nō deriuat a uolūtate eiꝰ q ipsā ꝯtrahit, sed p originē naę, cui deseruit potētia gñatiua: & iō in ea ē infectio originalis pcī.

AD 3m dd̄m, ꝙ uisꝰ nō ptinet ad actū gnōnis nisi ſm dispōnē remotam, ꝓut. s. per uisum appet spēs ꝯcupiscibilis: sed delectatio perficitur in tactu. & iō talis infectio magis attribuitur tactui, quam uisui.

QVAESTIO LXXXIIII.

De causa peccati, secundum quod unum peccatum alterius peccati causa est, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de causa peccati, ſm ꝙ unum peccatum est causa alterius.

Et circa hoc quærūtur quatuor.

Primo, Vtrum cupiditas sit radix omnium peccatorum.

Secundo, Vtrum superbia sit initium omnis peccati.

Tertio, Vtrum præter superbiam, & auaritiam, debeat dici capitalia uitia, aliqua specialia peccata.

Quarto, quot, & quæ sint capitalia uitia.

ARTICVLVS I.

Vtrum cupiditas sit radix omnium peccatorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄, quod cupiditas non sit radix oīum pcōrum. Cupiditas .n. q̄ est immoderatus appetitus diuitiarum, opponitur uirtuti liberalitatis. sed liberalitas non est radix omnium uirtutū. ergo cupiditas non est radix oīum pcōrū.

2 Præt. Appetitus eorū, q̄ sūt ad finē, procedit ex appetitu finis: sed diuitię, quarū appetitꝰ est cupiditas, nō appetunt nisi vtiles ad aliquē finē, sicut dr̄ in 1. eth. ergo cupiditas nō est radix h oīs pcī, sed procedit ex alia priori radice

3 Præt. Frequēter inuenitur, ꝙ auaritia, q̄ cupiditas noiatur, oritur ex aliis peccatis, puta, cū qs appetit pecuniam p p ambitionē uel ut satisfaciat gulæ. non ergo est radix omnium peccatorum.

SED CONTRA est, ꝙ dicit Apos. 1. ad Timoth. ult. Radix oīum malorum est cupiditas.

RESPON. Dicendum, ꝙ ſm quosdam, cupiditas tripliciter dr̄. vno mō, prout est appetitus inordinatus diuitiarum, & sic est speciale pc̄m. Alio mō, secundum quod significat inordinatū appetitum cuiuscunq. boni tp̄alis, & sic ē genus omnis peccati: nam in omni peccato est inordinata cōuersio ad ꝯmutabile bonum, ut dictum est. Tertio mō sumitur, prout significat quandam inclōnem naturæ corruptæ ad bona corruptibilia inordinate appetēda: & sic dicūt cupiditatē eē radicē oīum peccatorum ad similitudinē radicis arboris, quę ex terra trahit alimentum: sic. n. ex amore rerū temporalium omne peccatū procedit. Et hæc quidem quamuis uera sint, non tamen uidentur esse secundum intentionem Apostoli, qui dixit cupiditatē esse radicē omnium peccatorum. Manifeste. n. ibi loquitur contra eos, qui cū uelint diuites fieri, incidūt in tētationes, & laqueum diaboli, eo quod radix omniū malorum est cupiditas. Vnde manifestum est, quod loquitur de cupiditate, secundum ꝙ est appetitus inordinatus diuitiarum. & secundum hoc dicēdum est, quod cupiditas secundum quod est speciale peccatū dicitur omniū peccatorum ad si ...

Marginalia (left margin): *cit. prin. li. 1. Meta.* — *li. 14. ca. 16 18. 19. & 20. c. 5.* — *q. 81. a. 1.* — *q. 81. a. 1 ad 2. & a. 3*

SVPER QVÆST. LXXXIIII. ART. I.

Ægid 2 ſ d 42. q. 1. a. 1. Dur. d. 42. q. 4. Ca 2 d 43. q. con. 2. Medina ar. 1.

IN ar. 1. q dubiom occurrit ex Durā. 10 2 sen. di 42. q. a aut sermo est formalis, aut materialis. Si formalis, falsū est: quia cupiditas est inordinatus amor habendi pecunias ad retinē iū non ad expendendū. Consiliat at, ꝙ pecunia non ut retinenda, sed ut expendenda ē, cui obediunt oīa. ergo cupiditas non est radix oīum malorū, ut est spāle peccatum: imo ex hoc sequitur, ꝙ cupiditas impedias mul ta mala: quia contra-

Marginalia (right column): riatur destructioni pe cuniæ, unde multa mala omittuntur, & auaros uidemꝰ a multis malis abstinere, ne expendant si materialis, tunc ab arte receditur: & quia sensus esset, ꝙ materia cupiditatis. s. pecunia ē radix omnium malorum, pari, uel maiori rōne posset dici, ꝙ prodigalitas ē radix omnium malorum. ¶ Ad hoc dr̄, ꝙ sermo est formalis: pecunia nanque est materia non solū uitiorum sed uirtutum. & ppea non est nisi recupe randa hoc cognomine, ut sit radix oīum malorum: sed inordinatus amor habendi eam, q cupiditas uocatur, cum sit quoddam malum, qd non pōt esse uia ad bonū, dicente Apos. Nō sūt facienda mala, ut eueniat bonū, radix omnium malorū est metaphorice: quia uelut os corporis, seu arboris nutrimentū suscipit ꝙ alimentū suscipit. s. pecuniam sub mala intentione, ita ꝙ sicut habeos pecuniā, licet pabulum illum desideriorum, quia pecunia uti mur quasi fidesiussore ad oīa, ut Arist. 5. eth. ita inordinate uolens eā hēe, uult ea ipsa sua uoot dōne hēe pabulū omnium uitiorum. Manifeste nanque patet discurrendo, ꝙ ipium inordinate habere pecunias, & superbiæ, & inani gloriæ, & luxuriæ, & gulæ, iræ, & inuidię, & accidiæ, & suo contrario. i. prodigalitati, fons ērum præstat. Cum aūt dr̄, ꝙ pecuniæ non uti a tentæ, sed ut distrahe & c. respon ꝙ tertio nem, & distractionē præcedit habere, & nihilhorum ē pprium. cupidi nisi habere. Nam cupidus non semper uult habere, ut

Marginalia (far right): *446 porrecta per totum inf a 2. e, fi. & ar. 3. ad 1. & a. 4. ad 4. & 2. 2. q. 119 a. 2. ad 1. & ma. q. 8 ar. 1. ad 1. & q. 13. a. 1. ad 5. & Ro. 7. le. 2. & 1. Co. 1 a le. 4. fi. & 1 eth. 6.* — *q. 71. a. 1 & q. 72. a. 6.* — *D. 56* — *D. 629.*

ut retineat, sed qsiq; ut det, ut patet in male cōgregantibus, ut soluant militibus, uel meretricibus &c. vñ non est iudicāda cupiditas ex retentione, ut argūt credit, sed ex possessionis in ordinatione, quæ licet in hoc, uel illo ordinetur ad uitandū multa mala, ut experientia docet in quibusdā, iuxta illud Ecclesiastæ Hō, cui* Deus &c. q̄tū sī est ex se, apta nata est nutrire oīa mala: & ppea dicta est radix oīum malorum secdm se. Q̄do āt cupiditas sit uitium capitale, alia quæstio est, & ex fine pensabitur.

concl. m D. 1144.

litudinē radicis arboris, q̄ alimētum pstat toti arbori. Videmus .n. q̄ p diuitias hō acquirit facultatē perpetrandi quodcumque pctm̄, & adipiscēdi desiderium cuiuscūq; peccati, eo q̄ ad hīda q̄cuuq; tēporalia bona, pōt homo per pecuniam iuuari secundum quod dicitur Eccl. 10. Pecuniæ obediūt oīa. Et s̄m hoc patet, q̄ m cupiditas diuitiarū est radix omnium peccatorū. n

Ad primvm ergo dicendum q̄ non ab eodē oritur uirtus, & pctm̄. Oritur .n. pctm̄ ex appetitu cōmutabilis boni: & iō appetitus illius boni, quod iuuat ad cōsequenda oīa tēporalia bona radix peccatorum dr̄. Virtus autē oritur ex appetitu incōmutabilis boni: & ideo charitas, quæ est amor Dei, ponitur radix uirtutū secūdum illud Eph. 3. In charitate radicati, & fundati.

Ad 2m dicendū, q̄ appetitus pecuniarum dr̄ esse radix peccatorum, non quidē quia diuitiæ pp se quærantur tanquàm ultimus finis: sed quia multum quæruntur, ut utiles ad omnem temporalem finē. Et quia vniuersale bonum est appetibilius, quàm aliquod particulare bonum: ideo magis mouet appetitum, quàm quædā bona singularia, quæ simul cum multis alijs per pecuniam haberi possunt.

D. 91.8 Ad 3m dicendū, q̄ sicut in rebus naturalibus nō d quæritur quid sp fiat, sed quid in pluribus accidit eo quod natura corruptibiliū rerū impediri pōt, ut non sp eodem modo operetur: ita ēt in moralibus consideraē q̄ut in pluribus est, non aūt qđ sp est, eo q̄ uoluntas non ex necessitate operaē. Non igitur dr̄ auaritia radix oīum malorum, quin interdū aliquod aliud malū sit radix eius: sed quia ex ipsa frequentius alia mala oriuntur, ratione prædicta.*

* In corp. ar.

SVP. Q. LXXXIIII. ART. II.

447 Porrecta per totum. 2.2.q.162 ar. 2 & a. 5. ad 1. & ar. 7. ad 1. & 2. d. 42. q. 2. ar. 1. ad 7. & 4. d. 17 q. 2. ar. 1. q. 1. co. Et Ro. 1. le. 8. fi. & c. 7. lec. a. & 1. Co. 11. lect. Art. p̄ced. 4. fin.

Egid. 2. s. d. 42. q. 2. artic. 1. Dur. d. 42. q. 4. Cap. 2 d. 43. q. 1. con. 3. Medina art. 2.

In ar. 2. 84. q. dubiū occurrit ex Durando conueniente cū Scoto, in 6. dist. secundi ad primū in hoc q̄ superbia initiū oīs peccati, nō est speciale pctm̄, ut ista dicit, Sed de Scoto in prima parte, cū de pctō angelorū esset q̄o, sermo habitus est. Nūc Durādi motiuum, & contra q̄ōnem, & cōtra tītiunam ad tertiū, quā dr̄ q̄ ad idē ptinet, q̄ ponatur initium oīs peccati superbia, & amor proprius

Articvlvs II.

Vtrum superbia sit initium omnis peccati.

Ad secvndvm sic procedit. Vr̄ q̄ supbia non sit initiū oīs peccati. Radix .n. est quoddā principiū arboris, & ita vr̄ idē esse h radix & initiū peccati: sed cupiditas est radix oīs peccati, ut dictum est. ergo ipsa ēt est initium oīs peccati, nō aūt supbia.

¶ 2 Præt. Eccle. 10. dr̄, Initium superbiæ hois est apostatare à Deo, sed apostasia à Deo, est h quoddam pctm̄. ergo aliquod peccatū est initiū supbiæ. ergo, & ipsa non est initium omnis peccati.

¶ 3 Præ. Illud vr̄ esse initium omnis peccati, quod facit oīa peccata: sed hoc est h inordinatus amor sui, qui facit ciuitatē Babylonis, ut Aug. dicit in 14. de ciui. Dei.* ergo amor sui est initium oīs peccati, non autē superbia.

Sed contra est, qđ dr̄ Eccl. 10. Initiū oīs peccati superbia.

Resp. Dicēdum, q̄ quidam dicunt superbiā dici tripliciter. Vno modo, s̄m quod superbia significat inordinatū appetitū ppriæ excellentiæ, & sic est speciale pctm̄. Alio modo s̄m quod importat quendā actualem cōtemptum Dei quantū ad hunc effectū, qui est non subdi eius pcepto: & sic dicunt quod est generale pctm̄. Tertio modo, s̄m quod importat quandā inclinationem ad hmōi contemptum ex corruptione naturæ: & sic dicūt q̄ est initium oīs peccati. Et differt à cupiditate, quia cupiditas, respicit peccatum ex parte conuersionis ad bonum cōmutabile, ex quo peccatū quodammodo nutritur, & fouetur, & pp hoc cupiditas dr̄ radix: sed supbia respicit pctm̄ ex parte auersionis à Deo cuius pcepto hō subdi recusat: & iō uocatur initium, quia ex parte auersionis incipit rō mali. Et hęc quidē q̄uis uera sint, tñ non sunt s̄m intentionē Sapientis, qui dicit: Initiū omnis peccati est superbia. Manifeste .n. loquitur de superbia, s̄m quod est inordinatus appetitus proprię excellentiæ, ut patet p hoc quod subdit: Sedes ducum superborum destruxit Deus. & de hac materia loquitur ibi fere in toto capitulo. Et iō dicendū est, q̄ superbia ēt secundū quod est speciale pctm̄, est d initiū oīs peccati. Considerandū est .n. q̄ in actibus uoluntariis, cuiusmodi sunt pctā, duplex ordo inuenitur .s. intentionis, & executionis. In primo quidē ordine habet rōnem principii, finis, ut supra multoties dictum est.* Finis aūt in omnibus bonis tēporalibus acquirendis, est ut hō p illa quandā pfectionē singularē, & excellētiā hēat: & ideo ex hac parte m superbia, quæ est appetitus excellentiæ, ponit initiū omnis peccati. n Sed ex parte executionis est primū id, quod pbet opportunitatē adimplendi desideriū, cuiuscunq; peccati, quod habet rōnem radicis .s. diuitię: & ideo ex hac parte auaritia ponitur esse radix omnium malorum, ut dictum est.* Et per hoc patet responsio ad primum.

* ca. 28. & vlti. to. 5.

In 2. sent dist. 10. contra q̄ōnem arguit: qa nec appetitus supiū delectationū in rebus bellicis ex supbia oritur. Probatur: quia ex supbia illa sola oriuntur uitia, q̄ circa promouentia, ual impedientia propriā excellentiam sunt: neutrū horum est huiusmodi. ergo.

¶ Contra tītiunē uero ad tertiū arguit: qa inordinatus amor sui, & inordinatus amor propriæ excellentiæ se hēt ut magis cōe, & minus cōe. ut patet. & ille uipote, cōmunissimus, est initiū oīs peccati: iste tāquam particularis, nō vñ sophisma consequentis est ab illo ad istū pcedere. q̄ si ille est initiū peccati oīs, q̄ iste etiā sit initium peccati omnis.

¶ Ad utrāq; obiectionem ex eodē fundamento lræ, rñdandū est, ex hoc .s. q̄ supbia initiū oīs peccati dr̄ secdm ordinē intētionis ex parte .s. finis, qa obiectū suū est finis oīum bonorū cōmutabilium, ad q̄ alia uitia conuertuntur. Ex hoc nanq; dr̄ primo q̄ intemperantia, & timiditas oriūtur ex superbia: & q̄tam bonum delectabile, ad quod conuert intēperatus, q̄ bonū euasionis ad qđ conuartitur timidus, cū bonum quoddā sit, natum est apparere, ut conferens ad propriā excellentiā. Dr̄ scdo, q̄ licet totū, & pars non sint idē, æquiualens tñ quo ad aliqd, totum, & prima pars uirtualiter extēta ad reliquas, ut patet de toto corpore, & corde respectu motuū: ac p hoc amor sui, ut totū, & amor ppriæ excellentiæ, ut prima pars, qa est respectu finis cæterorū, recte ponit initium omnis peccati ex eadem parte, &c.

D. 533.

* q. 1. ar. 1. ad 1. & a. 3. ad 2 & q. 20 ar. 1. ad 2 & q. 57 ar. 4 & q. 65. ar. 1 concl. m

* ar. p̄ced.

te,& unū inferre reliquū absq; ullo sophismate. In liā nō nec identitas, nec conuertibilitas hr, sed solum qd ad idē pertinet, quia sedm eū pars prim::ī ch di ecretur, recte diceretur, ut ostensum est. Et hinc habere potes ꝙ in prima parte dictum est, ꝙ primum bonū concupitū, est propria excellentia, tanq cæterorū finis: ac per hoc primum pctm̄ est superbia, vn Euæ propositum primu est, Eritis sicut Dii. Et ꝑ hæc patet solutio obiectorū omnium, q̄ superius à me quā breuissime potui, tacta fuere. Quæ an sufficienter à me soluta fuerint, lectoris iudicio relinquatur. qui si recte ola pensitauerit, pfecto uidebit me nihil, quod ad materiā attinet, necessarium in discussionem reliquisse, ideo amplius circa istam materiam non tetigissem.

SVPER QVÆS. LXXXIIII.

ARTIC. III. ET IIII.

448 *Porrecta per totum. Inf. art. 4. & locis ibi cita.*

Medina ar. 3.

IN art 1. & 4. eiusdē 84. q. nihil aliud occurrit scribendū, nisi reddere te attentum ꝙ aliud est loqui de sufficientia uitiorū absolute, & aliud de sufficientia uitiorū capitaliū: hoc.n. hic quæritur, non illud. Et ut in rñsione ad quintū in lrā dr, nō non oportet hanc capitalium sufficientiā sic intelligere, quia aliquod peccatū possit à nullo horū oriri, sed quia frequentius ex aliquo horū oritur.

*Tex. 38. to. 2.

AD 2m ergo dicendū, ꝙ apostatare à Deo dr̄ esse initiū superbiæ ex parte auersionis. Ex hoc .n. ꝙ hō non vult subdi Deo, sequit ꝙ inordinate velit propriā excellētiā in rebus tēporalibus & sic apostasia à Deo non sumitur ibi quasi speciale pctm̄, sed magis vt quędā conditio gñalis ois peccati, q̄ est auersio ab incōmutabili bono. Vel pōt dici, ꝙ apostatare à Deo dr̄ esse initium superbię, quia est prima superbiæ species. Ad superbiā em̄ pertinet cuique superiori nolle subijci, & præcipue nolle subdi Deo: ex quo contingit quod hō supra seipsum indebite extollatur quantū ad alias supblæ spēs.

AD 3m dicēdū, ꝙ in hoc hō se amat, ꝙ sui excellentiā vult. Idē .n. est se amare, quod sibi uelle bonum: vñ ad idem pertinet, ꝙ ponatur initium omnis peccati superbia, uel amor proprius.

ARTICVLVS III.

Vtrum præter superbiam, & auaritiā, sint alia peccata specialia, quæ dici debeant capitalia.

AD TERTIVM sic procedit. Vr̄ ꝙ præter superbiam, & auaritiam, non sint quædā alia peccata specialia, q̄ dicantur capitalia. Itā enim se uidet habere caput ad animalia, sicut radix ad plantas ut dicitur secundo de Anima: * nam radices sunt ori similes si igitur cupiditas dr̄ radix omnium malorum, uidetur quòd ipsa sola debeat dici uitium capitale, & nullum aliud peccatum.

¶ 2 Præt. Caput habet quendam ordinem ad alia mēbra, inquantum à capite in oia membra diffunditur quodāmodo sensus, & motus: sed peccatū dicitur per priuationem ordinis. ergo peccatum non habet rationem capitis, & ita non debent poni aliqua capitalia peccata.

¶ 3 Præt. Capitalia crimina dicuntur, quæ capite plectuntur: sed tali pœna puniuntur quædam peccata in singulis generibus. ergo uitia capitalia non sunt aliqua determinata secundum speciem.

SED CONTRA est, quod Gregorius trigesimo primo Moral. * enumerat quædam specialia uitia, quæ dicit esse capitalia.

*Cap. 31.

RESP. Dicēdum, ꝙ capitale dr̄ à capite. Caput aūt proprie quidē est quoddā membrum aialis, qd̄ est principium, & directiuū totius aialis. Vnde metaphorice omne principium directiuū, caput uocatur: & etiā hoies, qui alios dirigunt, & gubernant, capita aliorum esse dicuntur. Dr̄ ergo uitium capitale uno mō à capite ꝓprie dicto, & ſm hoc pctm̄ capitale dr̄ pctm̄, quod capitis pœna punitur: sed sic nunc non intendimus de capitalibus peccatis, sed ſm quod alio modo dr̄ pctm̄ capitale, ꝓut metaphorice signat principium uel directiuū aliorū. Et sic dr̄ uitium capitale, ex quo alia uitia oriunt, & præcipue secundū originē causæ finalis, quę est formalis origo, ut supra dictum est: * & ideo uitium capitale non solum est principium aliorū, sed G ēt est directiuū, & quodammodo ductiuum aliorū. Semper. n. ars, uel habitus, ad quē pertinet finis, principatur, & imperat circa ea, quę sunt ad finē. Vnde Gregorius trigesimo primo Moraliū * huius modi uitia capitalia ducibus exercituum cōparat.

*q. 18 ar. 6 & q. 72 ar. 6 & 75 ar. 1. cōtra *Cap. 31.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ capitale dicitur denominatiue à capite, quod quidem est per quandam deriuationem, uel participationem capitis: sicut habens aliquā proprietatem capitis, & nō sicut simpliciter caput. Et ideo capitalia uitia dicuntur non solū illa, quæ habent rōnē primę originis, sicut auaritia, quæ dicitur radix, & superbia, quę di H citur initium: sed etiā illa, quæ habent rōnē originis propinquæ respectu plurium peccatorum.

AD 2m dicendum, ꝙ peccatum caret ordine ex parte auersionis: ex hac enim parte habet rationē mali. Malū autē secundū Augustinum in libro * de natura boni, est priuatio modi, spēi, & ordinis: sed ex parte conuersionis respicit quoddā bonum & ideo ex hac parte dicitur habere ordinem.

*Ca. 4. et in princ. to. 6.

AD 3m dicendū, quòd illa ratio procedit de capitali peccato, secundum quod dicitur à reatu pęnæ: sic autem hic non loquimur.

ARTICVLVS IIII.

I *Vtrum conuenienter dicantur septem uitia capitalia.*

Egid 2. s. d. 42. q. 2. ar. 3. Ric. d. 42. q. 7. Scot. d. 42. q. 5. Medina ar. 4.

449 *Porrecta per totum. 2. d. 42. q. 2. ar. 3 & mal. q. 8. ar. 1.*

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̄, quòd non sit dicendū, septem esse uitia capitalia, quæ sunt inanis gloria, inuidia, ira, auaritia, tristitia, gula luxuria. Peccata. n. uirtutibus opponuntur, uirtutes āt principales sunt quatuor, ut s̄. dictū est. * ergo & uitia principalia, siue capitalia nō sūt nisi quatuor.

*q. 61. ar. 2.

¶ 2 Præt. Passiones animæ sunt quædā causæ peccati, ut supra dictum est: * sed passiones animæ principales sunt quatuor, de quarū duabus nulla fit mēK tio inter p̄dicta peccata, scilicet de spe, & timore. enumerantur autem aliqua uitia, ad q̄ pertinet delectatio, & tristitia: nā delectatio pertinet ad gulā & luxuriam: tristitia uero ad accidiam, & inuidiā. ergo inconuenienter enumerant principalia pctā.

*q. 77.

¶ 3 Præt. Ira non est principalis passio. non ergo debuit poni inter principalia uitia.

¶ 4 Præt. Sicut cupiditas, siue auaritia est radix peccati, ita supbia est peccati initiū, ut s̄. dictū est. * sed auaritia ponitur unum de septē uitiis capitalibus. ergo supbia inter uitia capitalia enumerāda esset.

* huius quæst.

¶ 5 Præt. Quædam peccata cōmittūtur, quæ ex nullo horum causari possunt, sicut cum aliquis errat

ex igno-

ex ignorātia, vel cū aliqs ex aliqua bona intētione ꝯmittit aliqđ pctm̄, puta, cū aliqs furaᵗ, ut det eleemosynā. ergo isufficiēter capitalia vitia enumerantᵉ.

SED IN CONTRARIVM est authoritas Gregor. sic enumerantis. 31. Moralium.*

RESP. Dicendū, φ sicut dictū est*, vitia capitalia dñr, ex quibus alia oriuntur, præcipue ſm rōnem causæ finalis. Hmōi aūt origo pōt attendi dupłr. Vno qdem mō ſm condōnem peccantis, qui sic dispositus est, vt maxime afficiaᵗ ad vnū finē, ex quo vt plurimum in alia peccata procedat: sed iste modus originis sub arte cadere non pōt, eo φ infinitę sunt particulares hoīum dispōnes. Alio mō ſm naturalē habitudinē ipsorū finiū adinuicē, & ſm hoc ut in pluribus unū uitiū ex alio oriᵗ: vnde iste modus originis sub arte cadere pōt. Scđm hoc ergo illa uitia capitalia dñr, quorū fines hñt quasdam primarias rōnes mouendi appetitū, & ſm harū rationum distinctionē distinguunt capitalia vitia*. Mouet aūt aliqđ appetitū dupliciter. Vno mō directe, & per se, & hoc mō bonū mouet appetitū ad prosequendum: malū aūt ſm eandē rōnem ad fugiendū. Alio mō indirecte, & quasi per aliud, sicut aliquis aliqđ malū prosequitur pp aliqđ bonū adiunctum: uel aliquod bonū fugit pp aliqđ malū adiunctum. Bonū aūt hoīs est triplex. Est.n. primo quoddam bonū aīæ, qđ.s. ex sola apprehensione rōnem appetibilitatis hēt, sicut excellentia laudis, uel honoris, & hoc bonum inordinate prosequitᵉ inanis gloria. Aliud est bonū corporis, & hoc, vel pertinet ad conseruationē indiuidui, sicut cibus, & potus, & hoc bonū inordinate prosequitᵉ gula: aut ad conseruationē speciei, sicut coit*, & ad hoc ordinaᵗ luxuria. Tertiū bonū est exterius, scilicet diuitiæ, & ad hoc ordinaᵗ auaritia. Et eadē quatuor uitia inordinata fugiunt quatuor mala ꝯria. Vel aliter, Bonū præcipue mouet appetitum ex hoc, φ participat aliquid de proprietate fęlicitatis, quā naturaliter oēs appetunt, de cuius rōne est primo quædā perfectio. Nā fęlicitas est perfectū bonū, ad qđ pertinet excellētia, uel claritas, quā appetit superbia, uel inanis gloria. Secundo de rōne eius est sufficientia, quā appetit auaritia in diuitiis eā promittentibus. Tertio, est de cōdōne eius delectatio, sine qua fęlicitas esse nō pōt, ut dr in 1. & 10. Eth.* & hanc appetunt gula, & luxuria. Quòd aūt aliquis bonū fugiat pp aliqđ malum coniunctum, hoc cōtingit dupliciter: quia aut hoc est respectu boni ꝓprii, & sic est accidia, q̄ tristaᵗ de bono spūali pp laborē corporalē adiunctū: aut est de bono alieno, & hoc si fit sine insurrectione, ꝑtinet ad inuidiā, q̄ tristaᵗ de bono alieno, inquantū est impeditiuū propriæ excellentiæ: aut est cū quadā insurrectione ad uindictā, & sic est ira. Et ad eadē uitia pertinet prosecutio mali oppositi.

AD PRIMVM ergo dicendū, φ nō est eadē rō originis in uirtutibus & uitiis. Na uirtutes causantᵉ ꝑ ordinē appetitus ad rōnem, uel ēt ad bonū incōmutabile, qđ est Deus: uitia aūt oriunt ex appetitu boni cōmutabilis. vnde non oportet φ principalia uitia opponantur principalibus virtutibus.

AD 2m dicendum, φ timor, & spes sunt passiones irascibilis: oēs aūt passiōes irascibilis oriunt ex passionib. ꝯcupiscibilis, q̄ ēt oēs ordinanᵗ quodammō ad delectationē, & tristitiā. & iō delectatio, & tristitia principaliter cōnumerant in peccatis capitalib* tanq̄ principalissimę passiones, ut s. habitū est*.

AD 3m dicendū φ ira licet nō sit principalis passio, quia tamen habet specialem rationem appetitiui motus, prout aliquis impugnat bonū alterius sub ratione honesti, idest, iusti uindicatiui, ideo distinguitur ab aliis capitalibus uitiis.

AD 4m dicendū, φ superbia dr̄ esse initiū oīs peccati ſm rōnē finis, ut dictū est: * & ſm eādem rōnē accipit principalitas uitiorū capitaliū. & iō superbia quasi uniuersale uitium non connumeraᵗ alijs, sed magis ponit uelut regina qdam omnium uitiorum, sicut Greg.* dicit auaritia aūt dr̄ radix secundum aliam rationem, sicut supra dictum est*.

AD 5m dicendum, φ ista uitia dñr capitalia, quia ex eis ut frequentius alia oriunt: unde nihil prohibet aliqua peccata interdum ex alijs causis oriri. Pōt tn̄ dici, φ oīa peccata, q̄ ex ignorantia proueniunt, possunt reduci ad accidiam, ad quam ꝑtinet negligentia, qua aliquis recusat bona spiritualia acquirere pp laborem. Ignorantia.n. quæ pōt esse causa peccati, ex negligentia prouenit. ut supra dictum est.* Quòd aūt aliquis committat aliqđ peccatum ex bona intentione, uidetur ad ignorantiā pertinere, inquantum scilicet ignorat, φ non sunt facienda mala, ut ueniant bona.

*cap. 17. *Art. prec. *Li. 1. c. 7. & seq. li. 10. c. 6. 7. & 8. *q. 25. ar. 4. *ar. 2. huius quæst. *Lib. 31. Mor. cap. 17. *ar. 1. huius quæst. *q. 76. ar. 1.

QVAESTIO LXXXV.

De effectibus peccati, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de effectib. peccati. Et primo qdē de corruptiōe boni naturę. Scđo de malitia aīæ, Tertio, de reatu pœnæ.

CIRCA primum, quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum bonum naturę diminuatur per peccatum.

¶ Secundo, Vtrum totaliter tolli possit.

¶ Tertio, De quatuor vulnerib. q̄ Beda ponit, quib. natura humana vulnerata ē pp pctm̄.

¶ Quarto, Vtrū priuatio modi, speī, & ordinis sint effect⁹ pcti.

¶ Quīto, Vtrū mors, & alij defect⁹ corporales, sint effect⁹ pcti.

¶ Sexto, Vtrū sint aliquomodo homini naturales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrū peccatū diminuat bonū naturæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, φ peccatū non diminuat bonū naturæ. Peccatū.n. hoīs non est grauius quàm peccatū dæmonis: sed bona naturalia in dæmonib. manent integra post peccatū, ut Dionysi⁹ dicit 4. de diuini nomi.* ergo pec-

SVP Q. LXXXIIII. ART. IIII.

In primo arti. qst. 85. nota glosam authoritatis Dion. qđo naturalia manēbāt integra, in rñsio ne ad. 1. & intuere rñsionē ad tertium, declaratā in rñsione ad quartū, ut radices philosophię ꝓspicias, & altius cōtempleris, unde in aīa generaᵗ habitus. Et potes intelligere, qđ in rñsione ad tertiū quòd actio uoluntaria procedit ab diuersis potentijs: uel potentijs aīæ, quia actio uoluntatis procedit ab intellectu, & uoluntate, & intellectus procedit ab intellectu agēte, & possibili: uel potentias, quęcunq; sint illæ, puta obiecti actiuam, & subiecti passiuā. utrūq; n. sensus in calce, rñsionis ad quartū ponitur, dum dr, Scđm qđ obiectū agitio potentiam, & una potentia in alia.

Ferr. 3 con. c. 12. S. Bon. 2 sđ 35 q 1. a. 1 Scot. 2 sđ. 35. q. 1. Riccar. 2 sđ 35. q. 1. Dur. 2 sđ. 14. q. 4. Egid. 2 sđ. 35. q. 1. a. 2. Cap. 2 d. 34 q. 2. con. 5. Medina art. 1.

450 Potentia per totum. 1. q. 48. ar. 4. Et 2. d. di. 30. q. 1. ar. 1. ad 2. 20. ar. 1. q. 1. ad 2. & 3. contra cap. 12. Et art. 11. *Cap. 4. par. 4. pa tū à med.

D. 1003. D. 1179.

catum etiã bonum naturæ humanæ non diminuit. F
¶ 2 Prǽt. Transmutato posteriori non transmutatur h prius, manet enim substantia eadem trasmutatis accidentibus: sed natura præexistit actioni uoluntariæ. ergo facta deordinatione circa actionem uoluntariam per peccatum, non transmutatur ꝑter hoc natura, ita ꝙ bonum naturæ diminuatur.

¶ 3 Præt. Peccatum est actus quidam, diminutio aût est passio: nullũ aût agens ex hoc ipso ꝙ h agit, patitur. potest autem contingere, ꝙ in unum agat, & ab alio patiatur. ergo ille, qui peccat, per peccatũ non diminuit bonum suæ naturę.

¶ 4 Præt. Nullum accidẽs h agit in suũ subiectũ, quia G qđ patit, est potẽtia ens: qđ aût subijcit accidẽti, iã est actu ens ẽm accidens illud: sed pc̃m est in bono naturæ, sicut accidens in subiecto. ergo pc̃m nõ diminuit bonũ naturę: diminuere. n. quoddã agere ẽ.

Sed contra est, ꝙ sicut dr̃ Luc. 10. Homo descẽdens a Hierusalẽ in Iericho, id est, in defectũ peccati, expoliat̃ gratuitis, & uulnerat̃ in naturalibus, ut Beda exponit. ergo peccatũ diminuit bonũ naturæ.

Habet̃ in gl. ordi. su per istum locũ Luc. 10.

Resp. Dicendum, ꝙ bonũ naturæ humanæ põt tripliciter dici. Primo ipsa principia naturæ ex quibus ipsa natura constituit̃, & proprietates ex his causatæ, sicut potẽtiæ aiæ, & alia hmõi. Scd̃o, quia H homo a natura hẽt inclinationẽ ad uirtutem, ut s. habitũ est *, ipsa inclinatio ad uirtutẽ est quoddam bonum naturæ. Tertio modo, põt dicit bonũ naturæ donũ originalis iustitiæ, qđ fuit in primo hoie collatũ toti humanæ naturæ. Primũ igit̃ bonũ naturæ, nec tollit̃, nec diminuit̃ per pc̃m. Tertiũ uero bonũ naturæ totaliter est ablatũ ꝑ pc̃m primi parentis. Sed mediũ m bonũ naturæ. s. ipsa naturalis inclinatio ad uirtutẽ, diminuit ꝑ pc̃m n. Per actus. n. humanos fit qdã inclinatio ad similes actus, ut s. habitũ est. Oportet aût qđ ex hoc, ꝙ aliqd inclinat̃ ad unũ ɔ̃riorũ, diminuat̃ inclinatio ei⁹ ad aliud. vñ cũ pc̃m sit ɔ̃ iũ uirtuti, ex hoc ipso ꝙ hõ peccat, diminuitur bonũ naturę, quod est inclinatio ad uirtutẽ

* q. 63. ar. 1

concl. m

* q. 51. art. 2. & 3.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Dionys. loquitur de bono primo naturæ, quod est esse, uiuere, & intelligere, ut patet eius uerba intuenti.

Ad 2m dicendum, ꝙ natura etsi sit prior q̃ uoluntaria actio, tñ hẽt inclinationẽ ad quandã uoluntariã actionẽ. vnde ipsa natura ẽm se nõ uariatur ꝑ uariationẽ uoluntariæ actionis: sed ipsa inclinatio uariat̃ ex illa parte, qua ordinatur ad terminum.

Ad 3m dicendũ, ꝙ actio uoluntaria ꝓcedit ex diuersis potẽtiis, quarũ una est actiua, & alia passiua: K & ex hoc cõtingit, ꝙ per actiones uoluntarias causatur aliquid, uel aufertur ab hoie sic agente, ut supra dictũ est, * ũ de generatione habituũ ageretur.

* q. 51. art. 2.

Ad 4m dicendũ, ꝙ accidens nõ agit effectiue in subiectũ: agit tñ formaliter in ipsum, eo modo loquendi, quo dr̃, ꝙ albedo facit albũ: & sic nihil ꝓhibet, ꝙ pc̃m diminuat bonũ naturæ, eo tñ mõ, quo est ipsa diminutio boni naturæ, inquantũ ꝑtinet ad inordinationem actus. Sed quantum ad inordinationem agentis, oportet dicere, ꝙ talis inordinatio causatur per hoc, ꝙ in actibus aiæ aliqd est actiuũ, & aliqd passiuũ: sicut sensibile mouet appetitũ sensitiuũ, & appetitus sensitiuus inclinat rõnẽ, * & uoluntatẽ, ut supra dictũ est. * & ex hoc causat̃ inordinatio nõ quidẽ ita, ꝙ accidens agat in propriũ subiectũ, sed ẽm quod obiectum agit in potẽtiã, & una potentia agit in aliã, & deordinat ipsã.

* q. 77. ar. 1. & q. 80. ar. 1.

Articulus II.

Vtrum totum bonum humanæ naturæ possit auferri per peccatum.

Ad secundum sic proceditur. Vr̃ ꝙ totũ bonũ humanæ naturæ possit per pc̃m auferri. Bonũ. n. naturæ humanæ finitũ est, cũ & ipsa natura humana sit finita: sed quodlibet finitum totaliter consumitur facta continua h ablatione. cũ ergo bonũ naturæ continue per pc̃m diminui possit, uidetur ꝙ possit quandoque totaliter consumi.

¶ 2 Præt. Eorũ, quę sunt h unius naturæ, similis est rõ de toto, & de partibus, sicut patet in aere, & in aqua, & carne, & oib⁹ corporibus similiũ partiũ: sed bonũ naturæ est totaliter uniforme. cũ igit̃ pars eius possit auferri per peccatũ, totum etiam per peccatũ auferri posse uidetur.

¶ 3 Præt. Bonum naturę, qđ per pc̃m minuitur, est habilitas ad uirtutẽ: sed in quibusdã ꝑ pc̃m habilitas b ꝓdicta totaliter tollit̃, ut patet in dãnatis, q reparari ad uirtutẽ non pñt, sicut nec I cæcus ad uisum. ergo pc̃m põt totaliter tollere bonũ naturæ.

Sed contra est, qđ Aug. dicit in Enchi. * ꝙ malũ nõ est nisi in bono: sed malũ culpæ nõ põt esse in bono uirtutis, uel gratię, quia est ei contrarium. ergo oportet ꝙ sit in bono naturæ. nõ ergo totaliter tollit ipsum.

* Cap. 13. & 14. & 19. tom. 3.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut dictũ est. Bonũ naturę, qđ per pc̃m diminuit̃, est naturalis inclinatio ad uirtutẽ, q̃ quidẽ cõuenit hoi ex ipso ꝙ rõnalis est. ex hoc . n. hẽt, qđ ẽm rõnẽ operet̃, qđ est agere ẽm uirtutẽ. Per peccatũ aût non põt totaliter ab homine tolli, ꝙ sit rõnalis, quia iã non esset capax peccati: vnde m nõ est possibile, ꝙ prædictum naturæ bonũ totaliter tollat̃. Cũ aût inueniat̃ hmõi bonum cõtinue diminui per pc̃m, quidam ad huius manifestationem usi sunt quodã exemplo, in quo inuenit̃ aliqđ finitum in infini-

Super Q. LXXXV. Art. II.

Ferr. 3. cont. c. 12 118. Egid. 2. s d. 34. q. 2. a. 3. Ricrar. d. 33. q. 5. Tho. arg. d. 34. ar. 3. Dur. d. 34. q. 1. Cap. 1. d. 34. q. 2. con. 3. Medina ar. 2.

451 *Porrecta. per totum.*

* Infr. q6. 93. art. 6. ad 2. & 1. q. 48. ar. 4 & 2. dis. 6 ar. 4. ad 3. & dist. 34. artic. 3. & mal. q. 2. art. 12. & 3. contra cap. 12. & 118.

In ar. 2. eiusdem q. 85. ꝓtermissis argumentis. Sco. in 13. dist. secundi, qa afferunt ad probandum, ꝙ nihil subtrahatur naturæ, quod author cõcedit, & ipse Scot⁹ ibidẽ tractans uulnera peccati, cõcedit habilitatẽ ad rectũ vsũ minui ꝑ peccatũ. Solius Durandi in 34. dist. sec̃ũdi obiectiones occurrũt directe impugnãtis hanc doctrinam: quia ꝑ nihil nõ inhærẽs subiecto auget̃ habilitas subiecti. ergo nec minuit̃. Antecedẽs dupliciter declaratur. Primo, qa auget̃ per intẽsionẽ alicuius in eo. Secundo ad propositũ, qa inclinatio ad bonũ opus est duplex, remota, q̃ est in primis principijs, & hęc nec tollit̃, nec minuitur: & propinqua, q̃ est i hab itibus, & hæc tollitur, & augetur, & minuitur intensione, & remissione.

¶ Ad hoc facillime dicitur, qđ iste uoluit esse cæcus. Expresse namq; author distinxit habilitatẽ ex parte subiecti, & ex parte termini: & dixit, ꝙ ex parte subiecti nõ minuitur, sed ex parte termini. obiectiones aũt istius sunt ex parte subiecti. Ex hac aũt parte uerũ est non intendi aliquid quod nõ est in eo, sed actu gentiũ ad terminum cõllat minui ex appositione impedimentorũ extra, & augeri ex remotione eorundẽ. Et ad hoc optime deseruit exemplũ de diaphano, & de obstaculis appositus. Et hoc modo habilitas animæ ex synderesi diminuitur in infinitum: & tamen ipsa synderesis nec tollitur, nec minuitur.

concl.

tum diminui, tñ nunq̃ totaliter consumi. Dicit.n. A *Tex.17. com.2. Philosoph.in 1.Physic. q̃ si ab aliqua magnitudine finita, ptinue auferat̃ aliquid ſm eandẽ quantitatẽ totaliter tandẽ consumet, puta, si à quacunq; quantitate finita ſemp ſubtraxero mensura palmi. Si uero fiat ſubtractio ſm eandẽ proportionẽ, & nõ ſm eandem quantitatẽ, poterit in infinitum ſubtrahi, puta, si quantitas diuidat̃ in duas partes, & a dimidio ſubtrahat̃ dimidiũ, ita poterit in infinitũ procedi, ita tñ q̃ ſemp, qđ posterius ſubtrahit̃, erit min' eo qđ prius ſubtrahebat̃. Sed hoc in proposito nõ hẽt locũ. non.n. sequens pc̃m minus diminuit bonũ naturæ q̃ pcedens, ſed forte magis, si sit graui*. B Et iõ aliter est dicendũ, q̃ pdicta inclinatio intelligitur ut media inter duo: fundat̃. n. ſicut in radice in natura rationali, & tẽdit in bonũ uirtutis, ſicut in terminũ, & finẽ. Dupliciter igit̃ põt intelligi eius diminutio. Vno mõ ex parte radicis: alio mõ ex parte termini. Primo qdẽ mõ nõ diminuit̃ p pc̃m, eo q̃ pc̃m nõ diminuit ipſam naturã, ut ſ. dictũ est:* *Ar. pce. ſed diminuit̃ ſcđo mõ, inquantũ.ſ. ponitur impedimentũ ptingendi ad terminũ. Si aũt primo mõ diminueretur, oporteret qđ q̃nq; totaliter consumeretur natura rõnali totaliter consumpta. ſed quia diminuitur ex parte impedimenti, qđ apponitur ne C ptingat ad terminũ manifestũ est qđ dimiui quidẽ põt in infinitũ: quia in infinitũ possunt impedimenta apponi, ſm qđ hõ põt in infinitum addere peccatum peccato: non tñ põt totaliter cõſumi, quia ſemp manet radix talis inclinationis, ſicut patet đ diaphano corpore, qđ qdẽ hẽt inclinationẽ ad ſuſceptionẽ lucis ex hoc ipſo, qđ ẽ diaphanũ. diminuit̃ aũt ĩclinatio, uel habilitas ex pte nebularũ ſuperuenientiũ, cũ tñ ſemp maneat in radice naturę.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ obiectio illa procedit, quando fit diminutio per ſubtractionem: hic autem fit diminutio per appositionem impedimẽ- D ti, quod neque tollit, neque diminuit radicem inclinationis, ut dictum est.* *In corp. art.

AD 2m dicendũ, q̃ inclinatio naturalis est quidẽ tota uniformis: ſed tñ hẽt reſpectum, & ad principium, & ad terminum, ſm quã diuerſitatẽ quodam modo diminuit̃, & quodammodo non diminuitur.

AD 3m dicendum, q̃ ẽt in dãnatis manet naturalis inclinatio ad uirtutẽ, alioquin nõ eſſet in eis remorſus pſcientiæ: ſed q̃ nõ reducat̃ in actũ, contingit quia deest gratia ſm diuinã iustitiã: ſicut ẽt in cæco remanet aptitudo ad uidendũ in ipſa radice naturæ, inquantũ est animal naturaliter hẽs uiſum: E ſed non reducitur in actũ, quia deest cã, q̃ reducere possit formãdo organũ, qđ requirit̃ ad uidendum.

452 Porrella per totum. Inf. ar. 5. co. & ma. q. 2. arti. 1 t. cor. ſi. & Gal. 3. lect. 7.

SVPER Q. LXXXV. ART. III.

Medma art. 3.

IN art. 3 eiuſdẽ 85. q. dubiũ occurrit circa vulnera humana quoad duo. Primo, qđo vulnera ista cõſiſtãt ĩ destitutione utriũ aĩæ a pprio ordine naturali ad uir-

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter ponãtur vulnera naturæ ex peccato consequentia, infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiſcentia.

AD TERTIVM ſic procedit̃. Videtur q̃ inconueniẽter ponãtur vulnera naturæ eſſe ex peccato conſequentia, ſ. infirmitas, ignorantia, malitia, & cõcupiſcentia. Nõ.n. idẽ est effect* & cã eiuſdem: ſed iſta ponunt̃ cauſæ peccatorũ, ut ex ſupradictis patet. * ergo non debent poni inter effectus peccati.

¶2 Præt. Malitia nominatur qđ dam peccatum. non ergo debet poni inter effectus peccati.

¶3 Præt. Cõcupiſcẽtia est quiddam naturale, cũ ſit actus uirtutis concupiſcibilis: ſed illudb qđ est naturale, nõ debet poni vulnus naturę. ergo cõcupiſcentia non debet poni vulnus naturæ.

¶4 Præ. Dictum est, qđ idem est peccare ex infirmitate, & ex h paſſione: ſed cõcupiſcentia paſſio quædam est. ergo non debet contra infirmitatem diuidi.

¶5 Prǽt. Aug.* in li. de Natura & gratia, ponit duo pœnalia animæ peccanti, ſ. ignorantiam, & difficultatem, ex quib. oritur error, & cruciatus, quæ qdem quatuor h non cõcordant iſtis quatuor. ergo uidetur quòd alterũ eorum inſufficienter ponatur.

IN CONTRARIVM autem est authoritas Bedæ.†

RESP. Dicendũ, q̃ p iuſtitiã originalẽ pfecte ratio continebat inferiores aĩæ uires, & ipſa ratio à Deo pficiebat̃ ei ſubiecta. hæc aũt originalis iuſtitia ſubtracta est p pc̃m primi parẽtis, ſicut iã dictũ eſt:* & iõ oẽs vires aĩæ remanẽt quodãmõ destitutæ pprio ordine, quo natura liter ordinant̃ ad virtutẽ: & ipſa deſtitutio vulneratio dr̃ naturę. Sũnt aũt quatuor potentiæ aĩæ, q̃ possunt eſſe ſubiecta uirtutũ, ut ſ. dictũ est, * ſ. ratio, in qua est prudentia: uolũtas, in qua est iuſtitia: iraſcibilis, in qua est fortitudo: concupiſcibilis, in qua est tẽperãtia. In quantũ ergo ratio destituitur ſuo ordine ad uerũ, est vulnus ignorantiæ: inquantũ uero voluntas destituit̃ ordine ad bonũ, est vulnus malitiæ: inquantũ uero iraſcibilis destituit̃ ſuo ordine ad arduũ, est vulnus infirmitatis: inquãtũ uero concupiſcentia destituit̃ ordine ad delectabile moderatum ratione, est vulnus concupiſcentię. Sic igitur m iſta quatuor ſunt vulnera inflicta toti humanæ naturæ ex peccato primi parẽtis. n Sed qa inclinatio ad bonũ uirtutis in unoquoq; diminuitur per pc̃m actuale, ut ex dictis patet, * ẽt iſta sũt quatuor vulnera ex alijs pec-

tutẽ: quia in articulis immediatè pcedentibus d ctũ ẽ q̃ peccatũ nullũ naturę bonũ tollit ſed minuit iſtã habilitatẽ per oppoſitionẽ. hæc. n. ſibijnuicẽ aduerſant̃, tollere ordinẽ nãlem potentiæ ad bonũ, & nihil tollere, ſed impedimentum apponere. Secundo, qđo ordo ille est naturalis, & iñ non remanet in uirib. aĩæ ſibi derelictis. Quod .n. est naturali alicui nõ remouetur ab eo, ex eo q̃ ſibi relinquit̃. ſublato ſupernaturali bono, immo in naturalib. relinquitur. repugnat ergo vt naturalitas talis ordinis non remãſioni eiuſdẽ in natura ſibi pſe derelicta. *q. 76. & 77. art. 1. & q. 78. ar. 5. *q. 87. ar. 3.

¶ Ad primum horum dr̃, q̃ ipſa destitutio uirium aĩæ ab ordine debito, nihil aliud est q̃ diminutio habilitatis ad bonũ uirtutis pp appoſitum impedimentum. Sublato nanq; originalis iuſtitiæ fræno, partes ad propria habiles redditæ ſunt, & ex hoc ipſo minus habiles ad bonũ uirtutis. Ex hoc quippe redditur aĩa minus habilis ad vnum contrariorũ, qđ magis inclinatur in reliquũ: & ſicut actuale peccatum est diſpoſitio, & impedimentũ, cuius appellatione minuit̃ habilitas ad bonum uirtutis, ita pronitas uniuſcuiuſque partis aĩæ in proprium, quæ est materiale in peccato originali, est impedimentum, cuius appellatione habilitas ad uirtutem minuta est. Et talis diminutio, destitutio uirium in litera dr̃, non q̃ ſint destitutę omnino ab ordine naturali ad uirtutẽ: ſed quia ſunt destitutæ ab integritate illi* naturalis ordinis qđ est eſſe diminutã habilitatẽ ad uirtutem: uñ nulla est repugnãtia inter pcedẽtia, & pix- *Cap. 67. a me. to. 7. & lib. 1. retr. c. 9. a me. to. 1. †Loco citat. art. 1. huius q̃. arg. ſed contra. *q. 8 2. *q. 61. art. 2. & q. 57.

cati cōsequentia, inquantum.s. per pctm̄, & ratio hebetatur, p̄cipue in agendis, & uoluntas indurat̄ ad bonū, & maior difficultas bene agendi accrescit, & cōcupiscētia magis exardescit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q nihil prohibet id, qd̄ est effectus unius peccati, esse alterius G peccati cām. Ex hoc.n. q aīa deordinatur p pctm̄ pcedens, facilius inclinatur ad peccandum.

AD 2m dicēdū, q malitia nō sumit̄ hic pro peccato, sed pro quadā pronitate uoluntatis ad malum, s̄m quod dr̄ Gene.6. Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua.

AD 3m dicēdum, q sicut s̄. dictum est, *Cōcupiscentia in tātum est naturalis hoi, inquantū H subditur rationi: quod autem excedat limites rationis, hoc est homini contra naturam.

AD 4m dicendū, q infirmitas communiter pōt dici ois passio, inquantum debilitat robur animæ, & impedit rationem: sed Beda* accepit infirmitatem stricte, secundum quod opponitur fortitudini, quæ pertinet ad irascibilem.

AD 5m dicendum, q difficultas, q ponitur ab August. inclu- I dit ista, tria quę pertinēt ad appetitiuas potentias, s. malitiam, infirmitatem, & concupiscentiam. Ex his.n. trib. contingit, q aliquis non facile tendit in bonum: error autem, & dolor sunt vulnera consequentia. ex hoc enim aliquis dolet, quòd infirmatur circa ea, quæ cōcupiscit.

ARTICVLVS IIII. K

Vtrum priuatio modi, speciei, & ordinis sit effectus peccati.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur q priuatio modi, speciei, & ordinis non sit effectus peccati. Dicit.n. Aug.* in li. de Natura boni, q ubi hæc tria magna sunt, magnū bonū est, ubi parua paruū, ubi nulla nullū: sed pctm non b annullat bonum naturæ. ergo non priuat modum, speciem, & ordinem.

¶2 Præ. Nihil est cā suijpsius: sed peccatum est priuatio b modi, speciei, & ordinis, ut Aug.* dicit in lib. de Natura boni. ergo priuatio modi, speciei, & ordinis non est effectus peccati.

¶3 Præt. Diuersa peccata diuersos hēnt effect*: sed modus, species, & ordo cum sint quādam diuersa, h diuersas priuationes habere videntur. ergo per diuersa peccata priuant̄. nō ergo est effectus cuiuslibet peccati priuatio modi, speciei, & ordinis.

SED CONTRA est, q pctm̄ est in aīa, sicut infirmitas in corpore, s̄m illud Psalm.6. Miserere mei Domine, qm̄ infirmus sum. sed infirmitas priuat modum, speciem, & ordinem ipsius corporis. ergo peccatum priuat modum, speciem, & ordinem animæ.

RESP. Dicendū, q sicut in primo dictū est, *modus, species, & ordo consequunt̄ vnumquodq; bonū creatū inquantū, hmōi, & ēt unumquodq; ens. Oē. n. ens, & bonum consideratur per aliquam formam, s̄m quam sumitur species. Forma autē uniuscuiusq; rei, qualiscunque sit siue substantialis, siue accidētalis est s̄m aliquam mensuram. unde & in 8. Metaph.* dicitur, q formæ rerum sunt sicut numeri: & ex hoc habet modum quendā, qui mēsuram respicit: ex forma uero sua unumquodq; ordinat̄ ad aliud. Sic igitur, s̄m diuersos gradus bonorum sunt diuersi gradus modi, speciei, & ordinis. Est ergo quoddam bonum pertinens ad ipsam substantiam naturæ, quod habet suū modum, speciem, & ordinē, & illud, nec priuatur, nec diminuitur p pec-

præsentē articulum. Et scito q vulnera ista in destitutione dicta cōsistentia, dupliciter possunt cōsiderari, Primo ex parte nostri, ut.s. ex nostro peccato cōsurgunt: & sic quia prior est in peccato cōuersio, quā auersio, prius est impedimentū pronitatis aīæ ad malum, q̄ destitutio à bono. Scdo, ex parte deserentis grauæ: & sic est contrariū. Nā prius ad ablationem gratiæ sequitur destitutio uirium à bonis uirtutis, & sic ipsæ destitutæ tendunt in ꝓpria. Et qm̄ in peccato originali primo locum tenere vr̄ priuatio grauæ, ideo vulnera illa ut insunt ex peccato originali inflicta, sunt sic quòd primo appositum est impedimentum peccati originalis, s. priuationis iustitiæ originalis debitæ in nobis: & deinde destitutæ sunt uires ab ordine ad bonū: & tertio pronæ sunt ad malū. ¶ Ad scdm dr̄, q cum natura humana secūdum corpus sit naturaliter composita ex contrarijs elementis, & s̄dm animam sit composita ex contrarijs appetitibus: q̄-admodum mors, & naturalis est & cum hoc pœna peccati originalis, ut 5 & 6. arti. patet, ita inordinatio aīæ, est & naturalis, & pœna peccati originalis. ubiq; nanq; insurgit infirmitas ex hoc, q contraria tendunt in propria. nec plene subduntur harmonię debitę, sed ab illa, exorbitant: & hoc ex hoc ipso, q cōtraria sunt, naturaliter natum est prouenire: & ex hoc q sublatum est iustitiæ originalis donum, ꝓhibens talem exorbitantiam, prouenit. Cum quibus insstat, quòd quia harmonia uirium animæ est secundum naturam rationalem, dissonantia autem contra eandem, merito dici potest, quòd ordo uirium aīæ ad uirtutis bonū à quo distitutæ sunt, est naturalis. Est igif humana natura sibi derelicta, sublata originali iustitia vulnerata, ac p hoc infima in naturalib.s. in his, quæ sunt secundum naturam, idest, in habitudinibus ad uirtutis bonum, & hoc per appositionē integra autem in naturalibus, idest, in natura, & his, quæ sunt à natura: idest, principijs, & potentijs, & inordinationibus ex parte subiecti: quia nihil per subtractionem ablatum est. Et hoc modo in natura F sibi derelicta remanere naturalia sufficit, & saluari integra. Est quinque natura humana vulnerata, & infirma secundum naturam rationalē ut sic Est autem in naturalibus integra secundū utriusque mistionem naturæ, rationalis, scilicet & sensitiuæ. Et est tertio natura humana vulnerata, & infirma secundum naturam donatam gratia iustitiæ originalis. Et scito, q hęc vulnera ut sic, sunt credita sicut & peccatum originale. secundum nanq; naturam absolute imperfectiones quædam sunt ex necessitate materiæ: quia.s. cō posita ē ex cōtrarijs, ut in quarto contra Gen. cap. 52. patet. ¶ In eodem articu. 1. quæst. 85. dubiū occurrit, quō vulnera hic ponantur effectus peccati, cum superius dictum sit q concupiscentia, quæ importat hæc vulnera, est ipsum peccatum originale: nihil enim est suijpsius effectus. ¶ Ad hoc dr̄ dupliciter, Primo, q hæc vulnera non tractantur ut sunt peccati originalis, sed in communi, ut sunt peccati. Cōstat autem nō esse ipsa peccata, sed effect*. Secundo, q ēt ut sunt peccati originalis, cū materialiter, & ex cōsequēti in peccato originalis concupiscentia se hēat, ut in quęs. 82. articu. secundo ad quartum dictum est, & concupiscentia importet primo pronitatem ad propria: vulnera autem destitutionem à bono uirtutis sunt effectus peccati originalis formaliter, & principaliter sumpti. Ex priuatione nanq; iustitiæ originalis cōcupiscentia subsecuta est in potentijs animæ cum vulneribus.

SVPER Q. LXXXV.

ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN articulo quarto eiusdem quæstio. octuagesimæquintæ, nota duo. primum, q cum in litera dicitur, Et huius priuatio est essētialiter ipsum peccatum, non intendit peccatum essentialiter, ut sic priuatio: hoc.n. superius est reprobatū, & dictum, q est actus priuatus: sed intendit, q cum peccatum priuet multis speciebus, modis, & ordinibus, priuat eis diuersimode nam priuationibus ad bonū gratiæ priuat demeritorie, priuantur b. ad bonum

*q 72. ar. 3. ad 1.
*Loco citato in arg. sed cō tra.
453 *Porrecta per totum.* Vir. q. 1. a. 8. ad 12. *ca. 3. circa fin. to. 6.
*Cap. 4. & Ex c. 36. & 37. to. 6.
*p. p. 5. a. 5.
*Text. 10. tom. 3.

bonũ habitualis, priuat effectiue: pertinentibus ad bonũ ipsius actus, priuat formaliter: ita q quia priuat formaliter, ideo dictum est, q est essentialiter priuatio. Vel, & melius intelligit, qd peccatum vt est in genere mali simpliciter, est essentialiter priuatio modi, speciei & ordinis priuatiud ad bonum ordinati actus. Secundo nota, q non spectat ad authoris doctrinã rñdere tõnib⁹ impugnantib. peccatũ esse priuationẽ gratiæ, aut boni naturæ hæc. n. cõsequentia, sunt non essentialia.

*Ar. 2. huius quæst.

tuncl. m

SVPER Q. LXXXV. ART. V. ET VI.

*In corp. arti. Egid. 2. s. d 30. q. 1. a. 1. Duran d 30. q. 1. Cap. 2. d 30. q. 1. con. 1. Medina art. 5.

IN artic. 5. & 6. nihil morale occurrit scribendũ. Notain tu hinc, quid est natura partialis, & notuerfalis: & q sint tandões materiæ electæ, & comitiæ, ut in multis clarũ habeas intelectũ. Habes quoq hinc vñ philosophis derisdentibus fidẽ, & putantibus nos credere mortẽ nõ esse naturalẽ, satisfacere possis: sicut, & de vulnerib. dictum est animæ.

414 Porrecta per totum. 2. 2. q. 164 & 2. di. 30. q. 1. a. 1. & 3. di. 16. q. 1. a. 1. & 4. ptin. ptin. & di. 4. q. 4. artic. 1. q6. 1. & 4. contra ca. 52. & mal. q. 5. artic. 4. & opu. 3. ca. 197. 198. 199. 241. 242. Et Ro. 5. lec. 3. & Heb. 9 fin. *q. 81. ar. 4.

tuncl. m

*Tex 32. tom. 2.

catũ. Est ẽt quoddã bonũ naturalis inclinationis, & hoc ẽt hẽt suũ modũ, speciẽ, & ordinẽ: & hoc diminuit per pc̃m, ut dictũ est,* sed non totaliter tollit. Est ẽt quoddã bonũ uirtutis & gratię, qđ ẽt hẽt suũ modũ, speciẽ, & ordinẽ: & hoc totaliter tollit per pc̃m mortale. Est & quoddã bonũ, quod est ipse actus ordinatus, quod ẽt habet suũ modũ, speciẽ, & ordinẽ, & hui⁹ priuatio est essentialiter ipsum peccatũ. Et sic patet qualiter m pc̃m est priuatio modi, & speciei, & ordinis, & priuat vel diminuit modum, speciem, & ordinem n.

¶ Vñ patet rñsio ad duo prima.

AD 3m dicendum, q modus, species & ordo se cõsequuntur, sicut ex dictis patet: vnde simul priuantur, & diminuuntur.

ARTICVLVS V.

Utrum mors, & alij corporales defectus, sint effectus peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q mors, & alij corporales defectus nõ sint effectus peccati. Si eñ h cã fuerit æqualis, & effectus erit ęqualis: sed hmõi defectus nõ sunt æquales in omnibus, sed in quibusdã hmõi defectus magis abundant, cum tñ pc̃m originale sit in oibus æquale, sicut dictũ est,* cuius vñr hmõi defect⁹ maxime eẽ effect⁹. ergo mors, & hmõi defectus nõ sunt effect⁹ pc̃i.

¶ 2 Præt. Remota cã, h remouet effectus: sed remoto oi peccato per baptismũ, uel pœnitentiã, nõ remouentur hmõi defectus. ergo non sunt effectus pc̃i.

¶ 3 Præt. Peccatum actuale hẽt plus de rõne h culpæ, q̃ originale: sed peccatum actuale non transmutat na. e. a corporis ad aliquẽ defectum. ergo multo minus peccatum originale. non ergo mors & alij defectus corporales sunt effectus peccati.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

RESP. Dicendum, q aliquid est cã alterius dupliciter, uno modo quidẽ per se: alio modo p accidẽs. Per se quidẽ est cã alterius, qđ sm virtutem suæ naturæ, uel formę producit effectũ: vnde sequit, q effectus sit per se intẽtus à cã. vnde cũ mors, & hmõi defectus sint pter intentionẽ peccantis, manifestũ est, q m peccatũ non est per se cã istorũ defectuũ n. Per accidens aũt aliquid est cã alterius si sit eã remouens prohibens, sicut dr in 8. Physic.* q diuellens columnã, per accidens mouet lapidẽ columnę superpositũ: & hoc mõ pc̃m primi parentis est cã mortis, & oium hmõi defectuũ in natura humana, inquantũ per pc̃m primi parẽtis sublata est originalis iustitia, p quã nõ solũ inferiores aiæ uires cõtinebant sub rõne absq; deordinatione, sed totũ corpus cõtinebat sub aia absq; omni defectu, ut in primo habitũ est.* Et iõ subtracta hac originali iustitia p pc̃m primi parentis, sicut vulnerata est humana natura quantũ ad aiam p deordinationẽ potentiarũ, ut sup. dictũ est,* ita et est corruptibilis effecta p deordinationẽ ipsi⁹ corporis. Subtractio aũt originalis iustitiæ hẽt rõnẽ pœnæ, sicut ẽt subtractio grãæ: vnde ẽt mors, & oẽs defectus corporales ꝯsequẽtes sunt quædã pœnæ originalis peccati q. Et quamuis hmõi defectus non sint intenti à peccante, tñ ordinati sm iustitiam Dei punientis.

*p. p. q. 97.

*Ar. prętc. & q. 82 a. 3.

tuncl. p

AD PRIMVM ergo dicendũ, q æqualitas cãæ p se causat ęqualem effectum. Augmentata. n. uel diminuta ca per se, augeẽ uel diminuit effect⁹: sed æqualitas causę remouentis prohibens nõ ostẽdit æqualitatẽ effectuum. Siquis. n. æquali impulsu diuellat duas colũnas, non sequit q lapides superpositi æqualiter moueanẽ: sed ille uelocius mouebitur, qui grauior erit sm proprietatẽ suæ naturę, cui relinquit remoto prohibente. Sic igit remota originali iustitia, natura corporis humani relicta est sibi: & sm hoc sm diuersitatẽ naturalis cõplexionis quorundã corpora pluribus defectib. subiacẽt, quorũdã vero paucioribus, quis existẽte originali pcõ ęquali.

AD 2m dicendũ, q culpa originalis, & actualis remouet ab eodẽ, à quo et remouent, & hmõi defectus, sm illud Apostoli Ro. 8. Viuificabit mortalia corpora uestra p inhabitentẽ spiritũ eius in uobis: sed utrunq; fit sm ordinẽ diuinæ sapientię cõgruo tpe. Oportet. n. q ad immortalitatẽ, & impassibilitatẽ gloriæ, q̃ in Christo inchoata est, & p Christũ nobis acquisita, perueniamus conformati prius passionibus eius. vnde oportet q ad tps, eius passibilitas in nostris corporibus remaneat ad impassibilitatem glorię promerendam conformiter Christo

AD 3m dicendũ, q in peccato d actuali duo possumus cõsiderare, s. ipsam substantiã actus, & rõnẽ culpæ. Ex parte qdẽ substantię actus põt peccatũ actuale aliquẽ defectũ corporalẽ cãre, sicut ex superfluo cibo aliqui infirmant, & moriuntur: sed ex parte culpę priuat gratiã, q̃ dat hoi ad rectificandũ animæ actus, non aũt ad cohibendũ defectus corporales, sicut originalis iustitia cohibebat. & ideo pc̃m actuale nõ cãt hmõi defect⁹, sicut originale.

D. 987

ARTICVLVS VI.

Utrum mors, & alij defectus sint naturales homini.

Cap. 2. d 30. q. 1. con. 1. Medina ar. 6.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q mors, & hmõi defectus sint homini naturales. Corruptibile enim, & incorruptibile differunt genere, vt dicitur in 10. Metaph.* sed hõ est eiusdẽ generis cũ aliis animalibus, quæ sunt h naturaliter corruptibilia: ergo homo est naturaliter corruptibilis.

¶ 2 Præt. Omne, quod est cõpositum ex contrariis, est h naturaliter corruptibile, quasi habẽs in se causam corruptionis suæ: sed corpus humanum est huiusmodi, ergo est naturaliter corruptibile.

451 porrecta per totum. 2. d. 30. q. 1. a. 1. & 2. & ad 1. Et 3. d. 16. q. 1 art. 1. ad 3. & mal. q. 5. artic. 5 & Ro. 5. lec. 3. & Heb. 9. fin. *li. 10. tex. 26. to. 3.

AA 2 3 Præt.

¶3 Præt. Calidum h naturaliter cõsumit humidum: uita aût hoîs conseruatur per calidû, & humidum. cum igitur operationes uitæ expleantur p actum
* text. 50. tom. 2. caloris naturalis, ut dr̃ in 2. de Anima, * videtur ꝙ mors, & huiusmodi defect* sint homini naturales.

Sed contra. Quicquid est hoi naturale, Deus in homine fecit: sed Deus mortem h non fecit, ut dicitur Sap. 1. ergo mors non est homini h naturalis.

¶4 Præt. Id, qđ est h ſm naturã, nõ põt dici pęna, nec malû, qa unicuiq; rei est cõueniẽs id, qđ ei est naturale: sed mors, & hmôi defectus sunt pęna peccati
* ar. præc. orginalis, ut s̃. dictû ẽ. * ergo nõ sût hoi naturales.

¶4 Præt. h Materia proportionat̃ formæ, & qlibet G res suo fini: finis aût hoîs est beatitudo ppetua, ut
* In prohem. lib. & q 5. ar. 5. s. dictû est, * Forma ẽt humani corporis est aîa rationalis, q̃ est incorruptibilis, ut in 1. habitum est. † ergo corpus humanû est naturaliter incorruptibile.
† p. p. q. 75. ar. 6. Resp. Dicendû, ꝙ de unaquaq; re corruptibili dupliciter loqui possumus, uno mõ ſm naturã uniuersalẽ: alio mõ ſm naturã particularẽ. Natura quidẽ particularis est propria uirtus actiua, & conseruatiua uniuscuiusq; rei, & * ſm hãc oîs corruptio &
concl. m defectus est ɔ̃ natura *, ut dr̃ in 2. de cæl. quia hmôi uirtus intendit esse, & conseruationẽ eius cui* est. Natura uero vl̃is, est uirtus actiua in aliquo uniuer H sali principio naturæ, puta, in aliquo cęlestiû corporû, uel alicuius superioris substantiæ, ſm quod ẽt Deus à quibusdã dr̃ natura naturans, q̃ quidem virtus intendit bonû, & cõseruationẽ uniuersi, ad qđ exigit alternatio gñationis, & corruptionis in
concl. p rebus: & * ſm hoc corruptiones & defectus rerum sunt naturales *, non qdẽ ſm inclinationẽ formę, q̃ est principiû essendi, & pfectionis, sed ſm inclinationẽ materiæ, quæ proportionaliter attribuitur tali formæ ſm distributionẽ vl̃is agentis. Et quamuis oîs forma intendat perpetuû esse quantû põt: nulla tñ forma rei corruptibilis põt assequi perpetuitatẽ sui præter aîam rõnalem, eo ꝙ ipsa non est subiecta oino materię corporali, sicut aliæ formę: quinimò hẽt propriã operationem immaterialem,
* q. 76. ar. 1. ad 4. ut in primo habitû est. * vñ ex parte suæ formæ naturalior est hoi incorruptio, q̃ alijs reb. corruptibilibus. Sed quia & ipsa hẽt materiã ex ɔ̃rijs ɔpositã, ex inclinatione materię sequit̃ corruptibilitas in toto: & ſm hoc hõ est naturaliter corruptibilis ſm naturã materię sibi relictæ, sed nõ ſm naturã formæ.

¶ Tres aût primæ rõnes ꝓcedunt ex parte materię: alię uero tres ex parte formę. vñ ad eatû solutionẽ cõsiderandû est, ꝙ forma hoîs, quæ est aîa rõnalis, K ſm suã incorruptibilitatem proportionata est suo fini, qui est beatitudo ppetua: sed corpus humanû, qđ est corruptibile, ſm suã naturã consideratum, quodãmodo proportionatû est suæ formę, & quodammõ nõ. Duplex. n. condõ põt attendi in aliqua materia. vna. s. quã agẽs eligit, alia q̃ nõ est ab agẽte electa, sed est ſm cõdõnẽ naturalẽ materiæ. sicut faber ad faciendû cultellû eligit materiã durã & ductilẽ, q̃ subtiliari possit, ut sit apta incisioni, & ſm hanc condõnẽ ferrû est materia proportionata cultello: sed hoc ꝙ ferrû sit frangibile, & rubiginẽ ɔ̃hens, cõsequit̃ ex naturali dispõne ferri, nec hoc F elegit artifex in ferro, sed magis repudiaret si posset. vnde hæc dispõ materiæ nõ est proportionata intentioni artificis, nec intentioni artis. Similiter corpus humanû est materia electa à natura quantû ad hoc, ꝙ est tpatæ cõplexionis, ut possit esse conuenientissimû organû tactus, & aliarû uirtutû sensitiuarû, & motiuarû, sed ꝙ sit corruptibile, hoc est ex cõdõne materię, nec est electû à natura: qn potius natura eligeret materiã incorruptibilem, si posset. Sed Deus, cui subiacet oîs natura, in ipsa institutione hoîs suppleuit defectû naturæ, & dono iustitiæ originalis dedit corpori incorruptibilitatẽ quandam, ut in primo dictum est. * & ſm hoc dr̃, qđ Deus mortẽ non fecit, & ꝙ mors est pęna peccati. * p. p. q. 97. art. 1.
¶ Vnde patet responsio ad obiecta.

QVAEST. LXXXVI.

De macula peccati, in duos articulos diuisa.

Deinde considerandum est de macula peccati.
Et circa hoc quæruntur duo.
¶ Primo, Vtrum macula animę sit effectus peccati.
¶ Secundo, Vtrum remaneat in anima post actum peccati.

Articvlvs I.

Vtrum peccatum causet aliquam maculam in anima.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd peccatû nõ causet aliquã maculã in anima. Natura enim superior non põt
I inquinari ex contactu naturæ h inferioris. vnde radius solaris non inquinat̃ per tactû corporum fœtidorû, ut Aug. dicit in lib. * contra quinq; hæreses: sed anima humana est multo superioris naturę, quàm res commutabiles ad quas peccando conuertitur. ergo ex eis maculam non contrahit peccando.

¶2 Præt. Peccatû est principaliter in uolũtate, ut sup. dictû est, † uoluntas aût est in rõne, ut dr̃ in 3. de Anima. * sed h ratio siue intellectus non maculat̃ ex consideratione quarumcunq; rerû, sed magis perficitur. ergo nec volũtas ex peccato maculatur

¶3 Præt. Si peccatum maculam cat, h aut macula illa est aliqd positiue, haut est priuatio pura. si sit aliqđ positiue, nõ põt esse nisi dispositio, uel habitus. nihil enim aliud vr̃ ex actu causari: dispositio autem, & habitus non est. Contingit enim remota dispositi-

SVPER QVÆST. LXXXVI.

Medina ar. 1.

In art. vtroq; quęst. 86. dubiû occurrit ex Scoto in 14. dist. 4. sent. uolente, ꝙ macula nõ sit priuatio, sed relatio rõnis in anima obiecta diuino intellectui, & uoluntati, ut ordinata ad pœnã correspondentẽ peccato. Et ꝙ non sit priuatio, probatur dupliciter. Primò, quia priuatio coniunctionis ad Deû per gratiã, vel charitatẽ nõ suscipit magis, & minus: maculã autẽ, qua peccator post pctm̃ dr̃ peccator, suscipit magis, & minus. Est nanque unus magis peccator altero, & seipso nunc, q̃ prius. ergo. Secundo, quia macula sum modij A. & summus inordinatus amor A, repugnant. ergo macula unius peccati expelleretur per aliud: quod est falsum. Qđ aût macula sit relatio rõnis, probatur authoritate Augu. super illud Psal. Beati quorû remissæ sunt iniquitates, vbi vult ꝙ peccata videri a Deo, est illa ad pęnã imputari. Tegi aût, est ad pœnã non reseruare, seu nolle punire. Ex quo patet, ꝙ nihil aliud est hûc remanere peccatorẽ, q̃ reseruari, seu ordinari ad pœnam per actum diuinæ uoluntatis. Et confirmatur, inquit, ex eo, quia in offendente principem, post non remanet aliquid

416 Pe recta per actum. Inf. q. 89. ar. 1. & 2. 2 q. 8. ar. 6 co. & 4. di. 18. q. 1. art. 2. q. 1. corp.
* cap. 5. a me. est in tom. 6.
† q. 74. ar. 1. & 2.
* text. 42. tom. 2.

quid in eo, quo dr inimicus, sed relatio rônis in ipso obiecto volutati dñi. ordinatia ipsum ad pœnam.

¶ Ad euidentiã huius difficultatis nõ oportet aliud iacere fundamentũ, q̃ id, quod in litera positũ est in 1. artic. in rñsione ad tertiũ. s. q macula nõ significat purã priuationẽ, sed priuatiõnẽ in ordine ad cãm. s. ad peccatũ à quo causatur. Ex hoc. n. soluũtur oẽs difficultates accidentes in re. Licet. n. priuatio coniunctionis, similitudinis, refulgentiæ, gratiæ, charitatis non suscipiat magis, & minus, qa consistit in facto esse: cã tñ eius. s. peccatũ suscipit magis, & minus. ac p hoc macula, q̃ significat priuationẽ, nõ absolute, sed vt ex peccato, suscipit magis, & min⁹, non in se: sed in cã. Et ex hoc prouenit, q iste est magis maculatus eadẽ macula spe cie altero, & magis peccator altero post actus peccatorum. Et hoc sufficit, & soluit rõnes Scoti, & Aureoli allatas a capreolo in 14. dist. 4.

¶ Ad secũdam aũt rõnẽ Scoti, negatur assumptũ. Millę. n. peccatorum maculæ adinuicẽ, nec aliqua alicui peccato contrariant, qm ex parte auersionis peccatorũ consurgunt: vnde non est cõtrarietas. Positio autẽ Scoti falsa, & non probata est. Falsa qdẽ, quia peccator vt sic, non est à voluntate diuina, imò Altissimus odio hẽt peccatorẽ: ordinatio autẽ ad pęnam est à uolũtate diuina. ergo.

*q. 71. ar. 6. concl.

¶ prætereà Peccator vt sic, est peccator, malo ex peccato relicto, quia esse peccatorẽ est esse malũ: sed ordinati ad pęnã est bonũ, cũ sit à deo. ergo. Pater præterea, q in tudine hęc oĩa confundunsur à Scoto. s. macula, reatus, & ordinati ad pęnam a deo Peccatum. n. prius facit, & relinquit hoiem dignum pęna, qd est reatus, qd est malũ apud Dion. 4. c. de diui. nomi. dicentẽ, q puniri nõ est malũ, sed fieri pęna dignũ: & deinde à diuina iustitia ordinatũ ad pęnã. Ideo. n. ordinatur ad pęnam, qa pęna dignus, & non econuerso. Vnde ut patebit, pctm ex parte auersionis relinquit maculam, & reatum, quorum primum est priuatio, vt ea peccator: sedm est relatio rationis: & tertio aduenit qd Scotus dicit. Vnde concesso q ex parte dei, ns Aug. dicit, tegere sit non imputare, sophisma manifeste est consequentis: imò impertinẽtia inferra, ergo ista est peccator ex imputatione. Iste nanq; est peccator nõ ex eo, qd sa tenet ex parte dei, sed ex eo, q se tenet parte sui, iuxta illud Oseæ. Perditio tua Israel ex te, salus aũt ex me. Confirmatio quoque exẽpli non ualet, quia in hoc offendente remanet relatio inimicitię, & dignitatis pęnæ absq; omni actu offensi. Et hęc dicta sint de macula, quæ formaliter Sortes postquàm peccauit, ante pęnitentiam dr, & est peccator, seu malus malo culpæ. Oportet. n. priuatiuũ esse quo aliquis est malus, & peccator: qa malũ priuatio est, & pctm priuatiuũ, aut priuatio est. Et hæc est ratio fundamentalis huius. Es sciẽdo, q macula sumitur dupliciter. Primo p priuatione cõiunctionis ad deum ex peccato. Secundo pro priuatione nitoris. Et si hoc secundo modo sumitur, non est id, quo formaliter post actum dr quis peccator, sed effectus eius. Est nanque peccator priuatione cõuersionis ad Deum, quam sequi-

457 Porrecta per totum. Inf. q. 87. art. 6. cor. & ad 1.

*ar. præc.

*art. 1 ad 3.

concl.

tione vel habitu, adhuc remanet macula, ut patet in eo, q peccauit mortaliter prodigalitate, & postea trãsmutat mortaliter peccando in habitũ vitij oppositi. nõ ergo macula ponit aliqd positiue in aĩa. Similiter ẽt nec est priuatio pura: quia oĩa peccata eueniunt ex parte auersionis & priuationis gratiæ. sequeretur ergo, q omnium peccatorum esset una macula. ergo macula non est effectus peccati.

Sed contra est, qd dr Eccl. 47. Salomoni. Dedisti maculã in gloria tua. & Ephes. 5. Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiã non hñtem maculam, aut rugam: & utrobiq; loquit de macula pcti. ergo macula est effectũ peccati.

Resp. Dicendum, q macula proprie dr in corporalibus, qñ aliquod corpus nitidũ perdit suum nitorẽ ex contactu alterius corporis, sicut uestis, & aurũ, & argẽtũ, aũt aliud hmõi. In reb⁹ aũt spiritualibus ad similitudinẽ huius oportet maculã dici. Habet aũt aĩa hoĩs duplicem nitorem, Vnũ quidem ex refulgentia luminis naturalis rõnis, per quam dirigitur in suis actibus: aliũ uero ex refulgentia diuini luminis, s. sapientiæ, & gratię, per quam ẽt homo perficitur ad bene, & decenter agendũ. Est aũt quasi quidã aĩæ tactus, qñ inhæret aliquibus rebus p amorẽ: cũ autẽ peccat, adhæret rebus aliquibus cõtra lumen rationis, & diuinæ legis, ut ex supra dictis patet*. Vñ ipsum detrimentũ nitoris ex tali contactu pueniens, macula aĩæ metaphoricè uocat.

Ad primvm ergo dicendum, q aĩa non inquinat ex rebus inferioribus virtute earum, quasi agentibus eis in aĩam: sed magis econuerso, aĩa sua actione se inquinat inordinate eis inhærẽdo çtra lumẽ rõnis, & diuinæ legis.

Ad 2m dicendum, q actio intellectus perficitur sñm quod res intelligibiles sunt in intellectu per modum ipsius intellectus: & ideo intellectus ex eis nõ inficit, sed magis perficitur. Sed actus uoluntatis cõsistit in motu ad ipsas res, ita q amor rei amatæ animam conglutinat, & ex hoc aĩa maculat qñ inordinate inhæret, sñm illud Oseæ. 9. Facti sunt abominabiles, sicut ea, q̃ dilexerunt.

Ad 3m dicendum, q macula non est aliquid positiue in anima: nec significat priuationẽ solam, sed significat priuationem quandã nitoris animæ in ordine ad suam causam, q̃ est peccatũ. & ideo diuersa peccata diuersas maculas inducunt: & est simile de umbra, quæ est priuatio luminis ex ob iectu alicuius corporis, & sñm diuersitatem corporũ obiectorum diuersificant umbræ.

Articvlvs II.

Vtrum macula maneat in anima post actum peccati.

Medina art. 2.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd macula non maneat in anima post actũ peccati. Nihil. n. manet in anima post actum, nisi habitus uel dispositio: sed macula nõ est habitus uel dispositio, ut sup. habitũ est*. ergo macula non manet in anima post actũ peccati.

¶ 2 Præt. Hoc modo se habet macula ad peccatũ, sicut umbra ad corpus, ut supra dictum est: sed transeunte corpore nõ manet umbra. ergo, & trãseunte actu peccati nõ manet macula.

¶ 3 Præt. Omnis effectus depende ex sua causa: causa autẽ maculæ est actus peccati. ergo remoto actu peccati, nõ remanet macula in anima.

Sed contra est, q dicitur Iosue 22. An parum est uobis quia peccastis in Beelphegor, & usq; in præsentem diem macula huius sceleris in uobis permanet?

Respondeo, Dicendũ quòd macula peccati remanet in anima ẽt transeunte actu peccati, cuius rõ est: quia macula, sicut dictum est*, importat quendam defectum nitoris propter recessum à lumine rationis, uel diuinæ legis. & ideo quandiu homo manet extra hmõi lumen, manet in eo macula peccati: sed postquam redit ad lumen rõnis, & ad lumen diuinum, quod fit per gratiam, tunc macula cessat. Licet aũt cesset actus peccati, quo homo discessit à lumine rõnis, uel legis diuinæ, non tñ statim homo ad illud redit in quo fuerat, sed requiritur aliquis motus uoluntatis contrarius primo motui: sicut si aliquis sit distans alicui per aliquem motum, non statim cessante motu sit ei propinquus, sed oportet, quòd appropinquet

*art. præc.

concl.

sequitur detrimentū nitoris, ut in litera dicit. Sed primo modo est, qua formaliter dr̃ peccator, & sic eā suscipit Magister senté. 2a. dist 4. contra quē ēt arguit Scot. Verūtamen siquis diligenter attēderit, videbit utrobiq; unā solam priuationem diuersis rōnibus diuersimode significatā. Anima nanq; Deo iuncta p charitatē, cōformat̃ Deo, cōuertitur ad illum coniungitur illi, illuminatur ab illo, fulget ex illo. Et per oppositū, priuatio cōiunctionis ex peccato, opposita facit, & elongatio, dissimilitudo, auersio, maculaq; dr̃. Propter qđ dicendū est, q̃ licet author maculam à propria nois significatione declaret: intēdit tñ maculę noie, illā priuatiōnē ex actu, qua formaliter peccator dr̃ post actum peccator. Cuius signum est, q̃ de effectibus peccati tractans, tres tm̃ numerat, corruptionē boni, maculā, & reatum. Et constat, q̃ à peccati effectu, peccator post actū dr̃, & nō à primo declarato, nec tertio. igitur à secundo. Et hæc diximus, ne videamur digressi. Quia ergo formale signum maculę est, quo formaliter peccator post actum dr̃ peccator: quia priuatione cōiunctionis ad Deum, ut ex peccato est, & dr̃ peccator. Q̃ñis maculæ nomē exprimat hoc sc̃dm quendā spālem effectū, scilicet remotionem nitoris: idem non est aliud effectus peccati quærendus, quo quis sit peccator post actū. Et confirmatur, quia sicut dū actu peccat, dr̃ mal⁹, & peccator auersione actuali: ita post auersione remanente, quę nil aliud est quam priuatio cōuersionis ad Deum ex peccato.

redìens per motū contrarium. F

Ad primum ergo dicendum, q̃ post actum ergo dicendum nihil posi tiue remanet in aīa nisi dispositio, vel habitus: remanet tñ aliquid priuatiue, scilicet priuatio coniunctionis ad diuinū lumen.

Ad 2m dicēdum, q̃ transeunte obstaculo corporis, remanet corpus diaphanū in ęquali propinquitate, & habitudine ad corpus illuminans, & ideo statim vmbra transit: sed remoto actu G peccati, non remanet anima in eadem habitudine ad Deum. vnde non est similis ratio.

Ad 3m dicendū, q̃ actus peccati facit distantiam à Deo, hoc modo, sicut motus localis facit localē distantiā: quā quidem distātiā sequitur defectus nitoris. Vnde sicut cessante motu locali, non tollitur distantia localis: ita nec cessante actu peccati, tollitur macula. H

QVAESTIO LXXXVII.

De reatu pœnæ, in octo articulos diuisa.

Deinde considerādum est de reatu pœnæ. Et primo, de ipso reatu. Secundo, de mortali, & ueniali peccato, quæ distinguū tur secundum reatum.

Et circa primū quærunt octo. I

¶ Primo, Vtrum reatus pęnæ sit effectus peccati.

¶ Secundo, Vtrum peccatū possit esse pęna alterius peccati.

¶ Tertio, Vtrum aliquod peccatū faciat reum ęterna pœna.

¶ Quarto, Vtrū faciat reū pęna infinita sm̃ quantitatem.

¶ Quinto, Vtrum omne peccatum faciat reum æterna, & infinita pœna.

¶ Sexto, Vtrū reatus pœnæ possit remanere post peccatum.

¶ Septimo, Vtrum omnis pęna inferatur pro aliquo peccato.

¶ Octauo, Vtrum unus sit reus pœnæ pro peccato alterius.

Articvlvs primvs.

Vtrū reatus pęnæ sit effectus peccati.

Ad primvm sic proceditur. Vr̃, q̃ reatus pœna non sit effectus peccati. Quod enim per accidens se hēt ad aliquid non vr̃ esse proprius effectus eius: sed reatus pęnæ per accidēs se habet ad peccatū, cū sit præter intentionē peccantis. ergo reatus pœnæ nō est effect⁹ pci.

¶ 2 Præt. Malū non est causa boni: sed pœna bona est, cum sit iusta, & à Deo. ergo non est effectus peccati, quod est malum.

¶ 3 Præt. Aug. dicit in 1. Confess.* q̃ omnis inordinatus animus sibiipsi est pœna: sed pœna nō causat reatum alterius pœnæ, quia sic iretur in infinitum. ergo peccatum non causat reatum pœnæ.

Sed contra est, qđ dr̃ Rom. 2. Tribulatio, & angustia in animā oēm operantis malum: sed operari malū est peccare. ergo peccatum inducit pęnam, q̃ nomine tribulationis, & angustiæ designatur.

Resp. Dicendum, q̃ ex rebus naturalibus ad res humanas deriuatur, ut id, qđ contra aliquid insurgit, ab eo detrimentū patiat̃. Videmus. n. in rebus naturalibus, q̃ unū ꝯrium vehementius agit, altero ꝯrio superueniente: pp quod aquæ calefactæ magis congelant̃, vt dr̃ in 1. Meteororū. vnde in hoīb⁹ hoc ex naturali inclinatione inuenit, ut unusquisq; deprimat eū, q̃ ꝯ ipsum insurgit. Manifestū est aūt, q̃ q̃cunq; ꝯtinent sub aliquo ordine, sūt quodāmō unū i ordine ad principiū ordinis. vnde quicquid ꝯ ordinē aliquē insurgit, cōsequens est ut ab eo ordine, & principe ordinis deprimat̃. Cum aūt pc̃m sit actus inordinatus, manifestū est, q̃ quicunq; peccat, ꝯ aliquem ordinē agit: & iō ab ipso ordine cōsequens est q̃ deprimat̃: q̃ qđē depressio pęna est. Vnde sm̃ tres ordines, quib. subdit̃ humana uoluntas, triplici pęna pōt hō puniri. Primo quidē. n. subditur humana natura ordini propriæ rōnis. Secundo, ordini exterioris hoīs gubernantis, uel spiritualiter, uel temporaliter, politice, seu œconomice. Tertio subditur uniuersali ordini diuini regiminis. Quilibet aūt horū ordinum per peccatum peruertitur, dum ille, qui peccat, agit & contra rōnem, & contra legem humanam, & cōtra legem diuinam. unde triplicem pęnam incurrit, unam quidem a seipso, quæ est conscientiæ remorsus, aliam uero ab homine, tertiam uero à Deo. *concl.*

Ad primvm ergo dicendum, q̃ pęna consequitur peccatum, inquantum malum est ratione suæ inordinationis: unde sicut malum est per accidens K in actu peccantis & præter intentionem ipsius, ita & reatus pęnæ.

Ad 2m dicendum, q̃ pęna quidem iusta esse pōt, & a Deo, & ab hoīe inflicta: uñ ipsa pęna nō est effectus peccati directe, sed solum dispositiue. Sed peccatum facit hominem esse reum pęnæ, q̃ est malum. dicit. n. Dion. 4. ca. de diuin. no.* quod puniri non est malum, sed fieri pœna dignum. unde reatus pænæ directe ponitur effectus peccati.

Ad 3m dicendum, q̃ pæna illa inordinati animi debetur peccato ex hoc quòd ordinem rationis peruertit: fit aūtē reus alterius pænæ p hoc, quòd peruertit ordinem legis diuinæ, uel humanæ.

tisfacit quæsito. Cum enim peccatur, unū extremū est, agere cōtra ordinē: alterum, deprimi ab ordine. Illud est peccare, hoc est puniri. Et qm̃ nisi ex peccato dignus es fieri q puniri, nō iuste punire & iō hoc medium

*Cap. 12. in fi. to. 1.

*Cap. 4. pa. 4 parū ante me.

458 *Porrecta per totum.* 2. d 30. q. 1. ar 2. co. & dist 32. q. 1. art. 1. cor. & di. 42. q. 1. ar. 2. corp & in expo lib. lect 1. ad 3. & 4.

SVP. Q. LXXXVII. ART. I.

Medina art. 1.

In art. 1. q. 87. aduerte, q̃ author in corpore articuli locās extrema, insinuat medium qđ ducta sa-

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum possit esse pœna peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q pctm nõ possit esse pęna pcti. Pęnæ enim sunt inductæ, ut p eas hoies reducant ad bonũ uirtutis, ut patet p Philos. in 10. Eth. sed per pctm nõ reducit hõ in bonum virtutis, sed in oppositum. ergo pctm non est pœna peccati.

¶2 Præt. Pęnæ iustæ sunt à Deo, vt patet per Aug. in li. 83. q̃st. peccatum autem non est à Deo & est iniustum: non ergo peccatum potest esse pęna peccati.

¶3 Præt. De rõne pœnæ est, q̃d fit ꝯ voluntatem: sed pctm est à voluntate, ut ex supradictis patet. ergo peccatum non potest esse pœna peccati.

SED CONTRA est, q̃d Greg. dicit super Ezech. q quędam peccata sunt pœnæ peccati.

RESP. Dicendũ, q de peccato dupliciter loq possumus, p se. & p accidẽs. Per se qdem nullo modo pctm põt esse pęna peccati. Pctm enim p se consideratũ fm q̃d egreditur à uoluntate: sic enim hẽt rõne culpæ. de rõne aũt pęnæ est, q sit ꝯ voluntatẽ, vt in 1. habitum est. Vñ manifestum est, q nõ pctm, p se loquendo, nullo mõ põt esse pęna peccati. Per accidẽs aũt pctm põt ẽt esse pęna peccati tripliciter. Primo qdẽ ex parte cãæ, q̃ ẽ remotio prohibentis. Sunt. n. cãæ inclinantes ad pctm, passiones, tentatio diaboli, & alia hmõi, quæ quidem causæ impediũtur per auxilium diuinæ gratię, quę subtrahitur per pctm unde cum ipsa subtractio gratiæ sit quędã pęna, & à Deo, ut supra dictum est, sequitur q per accidens ẽt pctm, quod ex hoc sequitur, pęna dicatur. & hoc modo loquit Apostolus Rom. 1. dicens, Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorũ, q̃ sunt aiæ passiones: q scilicet deserti homines ab auxilio diuinę gratiæ, vincuntur à passionibus: & hoc mõ semper pctm dr̃ esse pęna pcedentis peccati. Alio modo ex parte substãtię actus, q̃ afflictionẽ inducit, siue sit act⁹ interior, vt patet in ipsa ira, & inuidia, siue actus exterior, ut patet cum aliqui graui labore opprimunt & damno, ut expleant actũ peccati, fm illud Sapi. 5. Lassati sumus i uia iniquitatis. Tertio modo ex parte effectus, ut scilicet aliquod peccatum dicatur pęna respectu effectus consequentis: sed his duobus ultimis modis unum peccatum non solum est pęna præcedentis peccati, sed etiam sui.

AD PRIMVM ergo dicendum, q hoc etiam, quod aliqui puniuntur à Deo, dũ pmittit eos in aliqua peccata profluere, ad bonum virtutis ordinatur, q̃nque quidem ẽt ipsorum, qui peccãt, cum, scilicet post peccatum humiliores, & cautiores resurgũt. Semper autem est ad emẽdationem aliorum, qui videntes aliquos ruere de peccato in peccatũ, magis reformidant peccare. In alijs aũt duobus modis manifestum est, q pęna ordinatur ad emendationem: quia hoc ipsum q homo laborẽ, & detrimentũ patitur in peccando, natum est retrahere hominesà peccato.

AD 2m dicendum, q rõ illa procedit de peccato fm se. & similiter dicendum est ad 3m.

ARTICVLVS III.

Vtrum aliquod peccatum inducat reatum æternæ pœnæ.

Fer. 3. cont. c. 144. 147. Med. ar. 3.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q nullum peccatũ inducat reatum æternæ pęnæ. Pęna enim iusta hadæquatu: cul pę: iustitia enim ęqualitas est. unde dicitur Isaiæ 27. In mensura ꝯ mensuram cum abiecta fuerit iudicabit eam: sed peccatum est tẽporale. ergo non inducit reatum pęnæ æternæ.

¶2 Præt. Pęnæ medicinæ quædam sunt, vt dicitur in 2. Eth. sed nulla medicina debet esse infinita, quia ordinatur ad finem. quod autem ordinatur ad fnẽ, non est infinitum, ut Philosophus dicit in 1. Polit. ergo nulla pęna debet esse infinita.

¶3 Præt. Nullus semper facit aliquid, pter se nisi in h in ipso delectetur: sed Deus non delectatur in perditione hominum, ut dicitur Sap. 1. ergo non puniet homines pęna sempiterna.

¶4 Præt. Nihil, q̃d est per accidens, est infinitũ: sed pęna est p accidens, nõ est enim fm naturã eius, q punitur. ergo non potest in infinitum durare.

SED CONTRA est, quod di Matth. 15 Ibunt hi in suppliciũ æternũ. Et Marci. 3. di: Qui aũt blasphe-

---

dũ, s. d. q nõ esse pęna, q̃d reatus uocat, de quo est q̃stio, utrũ sit peccati effectus i corporis articuli, ex extremis autho. uaut. & in responsiona ad secundum explicautr.

459 *Porrecta per totum.* 1. 2 q. 16. ar. 2. ad 4. & 2. d. 46. & 4. d. 16. artie. 4. & mal. q. r. ar. 4. ad 1. & Ro. 1. lect. 7. c. vltim. q. 81. a. 4

SVP. Q. LXXXVII. ART. II. S. Bon 2 s d. 16. q. 1. a. 1 Scot. 2. s d. 16 q. r. Rccar. 2 s d. 16 q r. Duran 2 s d. 16 q 2. Egid 2 s d. 16. q. 1. a. 2. Medina art. 2.

IN ar. 2. eiusdẽ 87. q. dubium primo occurrit simpliciter, & ad holem, an inordinatio, q est essentialiter mali culpæ, sit pœna. Et simpliciter qdẽ dubiũ est ex Scoto. In 46 d. primo, hoc teneus ex eo, q pœna formaliter est carẽtia boni cõuenientis uoluntati, & uniẽtic sed priuatio rectitudinis debitæ in actu uoluntatis, est carentia boni cõuenientis. ergo. Proba. ur minor: qa magis conueniens est bonũ hona. ãd. q̃ cõmodũ. Et cõsimat, qa ablatio boni cõmodi est simpliciter pœna. ergo magis, & maior pęna est ablatio boni iusti, q̃to magis cõuenit voluntati, & maius est. Ad holem uatn, authorẽ. quia ipse met in q. de Malo. q. 1. ar. 4. ad scdm, tractans illud Augu. Iussisti Dñe & sic est, ut ois inordinatus animus sibi ipsi sit pœna, dicit q ex eo q inordinationẽ illã incurrit quis quodam modo patitur, immisceatur ẽ pœnæ. In opposiũ est, quia inordinatio illa ut in uoluntate est esset culpa & culpa per se essat pœna, qa pet se cõue nit culpæ esse in uoluntate. Præterea, author multũ esset diminutus, dicens quot modis pctm põt esse pœna, & negant formaliter, & affirmans ex parte causæ subiectæ actus, & effectus, & tacens hoc.

*Q. 74. ar. 1. & 2.

*Homil. 21. a med. & l. 25. mor. c. 13.

*p. p. q. 48 art. 5. concl. in

*Q. 79. ar. 3.

¶ Ad euidentiã huius difficultatis sciendũ est, q tenẽtes inordinationẽ culpæ esse pęnã, distinguũt, q ipsa dupliciter sumitur. s. vt est à uoluntate, & sic culpa, & nõ pęna: & vt est in uoluntate: & sic pęna, & nõ culpa: quia in pote uoluntatis est primo mõ, & nõ scdo. Nam uoluntas inquãtũ subiectũ, nõ hẽt formã inhærentẽ in sua ptãte, & sic est iusta, & ordinatura culpę. à Deo asidicontra, ut à deferẽte. Et hæc opinio attribuitur Mag. sntsan. in 36 d. 2. & vi habere multos sequaces, quin & S Tho. tribuit pp supradicta verba. Et quia hic loquẽs de peccato p se, dicit, q pctm p se consideratur fedm q̃ egreditur à uolũtate, sic n. hẽt rõnẽ culpæ, quasi pfuerat se à peccato fedm aliã rõne, puta, fedm qd ẽ in voluntate. Verum in hac re sicut & in cęteris, rõni simul, & authoritati sanctorũ obediendũ puto. Rõnes aũt pro parte affirmatiua, ex inconuenientia, & in uoluntaria sumuntur. Ex discõuenientia quidẽ, qa inordinatio actionis uoluntatiæ malũ magnum est uoluntatis, ac ppterea nõ parua est pęna uolentatis illam habere. Ex inuoluntario aũt dupliciter. Primo qa talẽ inordinationẽ inesse nõ est uoluntariũ. Scdo, qa talẽ inordinationẽ pati nõ est unluntarium. cõstat aũt, & ẽt inesse peccãtẽ, & ẽt pati peccãtẽ pati illã dd incurrerẽ illã nolens illã incurrere si posset exercendo actũ peccati Pro parte aũt negatiua ex resolut be pęnę in Deũ ut cãm, sic sumitur. Cũ n. ois pœna iusta sit, & à Deo, ut patet p Aug in li. 83 q. nõ potest, q inordinatione culpę esse in peccãte, velle utrare peccãtẽ sit

D. cont.

460 *Porrecta per totum* Infa. 5 & 1. 9 86. a. 4. & 2. di. 42. q. r. a. 5 & 3. di. 19 to a 1. & 4. d. 46. q. r. art. 3. & 3. cont. ca. 147 & 144. & l. 4. cap. 93. & opu. 3 ca. 185. & 188 & Romanis. lec. 2 Tho. Eth. ca. 1. ante med. 1. 5. tca. 6 n. a med. 1. 1.

mauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionẽ in æternum, sed erit reus æterni delicti.

Resp. Dicendum, quòd sicut supra dictũ est, * Pctm̃ ex hoc inducit reatum pœnæ, quod peruertit aliquẽ ordinem: manente autem cã, manet effectus. unde quandiu puersitas ordinis remanet, necesse est ꝙ remaneat reatus pœnæ. Peruertit aũt aliquis ordinem quandoque quidem reparabiliter, quandoque aũt irreparabiliter: semper enim defectus, quo subtrahitur principiũ, irreparabilis est. Si aũt saluetur principiũ, eius uirtute alij defectus reparari possũt: sicut si corrumpatur principiũ visiuũ, non potest fieri visionis reparatio, nisi sola virtute diuina: si uero saluo principio uisiuo, aliqua ĩpedimẽta adueniant uisioni, reparari possunt ꝑ naturã, uel per artẽ. Cuiuslibet aũt ordinis est aliquod principiũ, ꝑ qđ aliquis fit particeps illius ordinis. & iõ si per peccatum corrumpatur principium ordinis, quo uolũtas hoĩs subditur Deo, erit inordinatio quantum est de se irreparabilis, etsi reparari possit uirtute diuina. Principium autem huius ordinis est ultimus finis, cui homo inhæret per charitatem: & ideo m quæcunque peccata auertunt à Deo, charitatem auferentia, quantum est de se, inducunt reatum æternæ pœnæ *.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ pœna peccato proportionatur secundum acerbitatem tã in iudicio diuino, quàm in humano: sed sicut Aug. dicit 21. de ciu. Dei G In nullo iudicio requiritur, ut pœna adæquetur culpæ ſm durationem. Non enim quia adulteriũ, uel homicidium in momẽto cõmittitur, propter hoc momentanea pœna punitur, sed quandoque quidem perpetuo carcere, uel exilio, quandoq; ẽt morte, in qua non consideratur occisionis mora, sed potius ꝙ in perpetuum auferatur à societate viuentium: & sic repræsentat H suo modo æternitatem pœnæ inflictæ diuinitus. Iustum tamen est secundum Gregor. * ꝙ qui in suo æterno peccauit cõtra Deum, in æterno Dei puniatur. Dicitur autem aliquis in suo æterno peccasse, non solum ſm cõtinuationem actus in tota hominis uita durantis, sed quia ex hoc ipso ꝙ finem in peccato constituit, uolũtatem habet in æternum peccandi. Vnde dicit Gre- I go. 4. Mor. * quòd iniqui uoluissent sine fine viuere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere.

*Art. huius.

*Cap. 11. tom. 5.

*Li. 4. dia lo. ca. 44.

*Li. 4. dia lo. c. 4. hi in fine.

...sit à Deo: hoc autem est impossibile. ergo. Consequentia est per se nota. Falsitas autem consequentis probatur, tum quia accidẽ- tis esse, est inesse, ac per hoc causans inordinationẽ ut inhærẽ- tẽ, rãt eã simpliciter: tum quia peccans est malus formaliter denominatione intrinseca, inordinatione ut inhærente, ac ꝑ hoc à Deo. Et hæc militaos cõtra utranq; uiam: quia incurrere talẽ inordinationẽ agendo, est peccare, qđ nõ est à Deo. & incurrere eã recipiendo, est subijci illi, qđ consistit in inhæsione, quæ, ut probatum est, non est à Deo, nisi in me esse peccatum sit à Deo. ¶ Siquis aũt cõsideret utrasq; rõnes, uidebit qđ primæ facile soluunt. Nã falsum ĩ primis est, qđ pœna sit carentia boni conuenientis nolũtati, & uolenti. Plus n. exigitur ad rõnẽ pœnæ, sc. ꝙ sit contra uoluntatẽ, ꝙ consistat in pati. Secũdum enim Aug. in 1. de lib. arb. Culpa, est malum quod agim*: pœna malum quod patimur. Et in lib. de Fide ad Petrum. Geminum est creaturæ rõnalis malum, unũ quo uoluntarie deficit à summo bono: alterũ quo inuita punitur. unde priuatio iustitiæ in actu est lõge maius malũ, quàm priuatio commodi, & magis disconueniens. Non tñ sequitur. ergo est magis pena à superiori ad suũ inferius affirmatiue: sed bene sequitur. ergo est peius quàm pena. Et hoc uerum est, quia est malum culpæ, qđ lõge peius est. ¶ Quæ autem afferũtur ad saluandũ inuoluntatiam, parũ

concl. m

prosunt propter duo. Primo, quia ipsa priuatio ordinis in actione culpæ, non est primo, & directe voluntaria, sed ut ex supradictis patet, sufficit ad hoc quòd malum culpæ sit, quòd indirecte & secundario uoluntaria sit: quia nemo operatur aspiciens ad malum. Vnde cum pœna, & culpa distinguantur per uoluntarium, & inuoluntarium, & sic voluntariũ in priuatione, et mallemus illam uitare saluo actu, constituat in eo culpæ malum, consequens est ut aliter inuoluntarium concurrat ad rationem pœnæ. Secundo, quia inhæsio, siue passio huius inordinationis culpæ, aut ponitur effectus actionis inordinatæ, quæ est peccatum, aut non. Si ponitur effectus, aut formalis, & tunc idem est iudicium de culpa, & tali effectu: sicut idem est iudicium de excitare, & esse cæcum, albedine, & esse album. Si aliter, quasi sicut passio est effectus actionis, tunc non esset dicendũ, quòd ipsa essentia peccati est pœna, sed secundum suum effectum: & continetur hoc sub terno membro posito in litera. Si non ponitur effectus, sed ponitur identice idem, & respectu distincta, extra voluntarium non est. neque enim uoluntarie tantum peccans agit, sed se in peccato ponit, & in peccato perseuerat.

¶ Solutio autem, quæ datur à Scoto ad rationem factam pro parte negatiua, quòd inordinatio ista est à Deo non infligente, sed deserente, nihil omnino ualet: quia ad rationem pœnæ exigitur, ꝙ sit à Deo eo modo quo culpa nõ est ab eo, s. ut in ipsum resoluitur tanquàm in primam causam positiue, uel negatiue, sicut cætera iusta; sed reduci in Deũ ut deserentẽ, nõ est re-

F duci in ipsum ut primam causam. ergo. Probatur minor, quia habere Deum ut causam deserentem, commune est culpæ, & pœnæ. Est enim deus causa mali culpæ deserendo: & tamen simpliciter negaret, quòd sit illius causa, ut affirmatur simpliciter, quòd est causa pœnæ. Deus igitur ut deserens, non est à quo est pœna, sed plus oportet addere. Et confirmatur, quia inter desertionẽ culpæ, & pœnæ hoc interest, ꝙ Deus respectu culpæ vult desertionem, sed nõ culpam: respectu pœnæ vult desertionẽ, & pœnam. Et propterea ẽt deserendo, est simpliciter causa pœnæ per uoluntatem suam: sed Deus non vult inordinationem iustitiæ, quæ est essentialiter malum culpæ, quæ ponitur pœna. ergo deserendo non est causa huius pœnæ, sicut nec culpæ. Probatur minor: quia si Deus uellet inordinationem peccati esse in me, Deus vellet in me esse peccatũ, me habere peccatum, quod est impossibile. Quia igitur pars negatiua rationi inhæret, & authoritati: ideo cum dr, Iussisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus actus sibiipsi sit pœna, ex parte substantiæ actus, uel effectus, intelligitur, ut in litera dicit. Et hoc modo glosari potest author in uerbis illis in contrarium allatis vt intelligamus pœnã admissam culpæ ex eo, ꝙ inordinatio est quodammodo inuoluntaria, non in ipsa inordinatione peccati, sed eius inseparabili effectu. Vel dicatur correcta esse uerba illa hic, dum pluries author replicat, nullo modo peccatum per se posse esse pœnam peccati, neque enim frustra dicit, & replicat ly, nullo modo, & ly, potest.

¶ In eodem secundo art. in 1. modo, quo peccatum ponitur pœna præcedentis peccati, dubium occurrit in Scoto in tertio d. 21. qui contra hoc arguit non tanquàm falsum, sed difficile, & dimittendum: quia si peccatum ponitur pœna præcedentis peccati, propter subtractionem auxilij, sequitur ꝙ peccatum secundũ non est in potestate uoluntatis, & uoluntas non potest tunc nõ K deficere. Probatur sequela: quia non est in potestate sua, nec paratum auxilium diuinum, quo eget ad recte agendum absq; defectu peccati. Secundò arguit quòd non simile est, quòd subtractio gratiæ ponatur pœna, & quòd subtractio diuini auxilij ad rectificandum actum secundum ponatur pœna, tum quia Deus non dedit gratiam antecedentem sicut rectitudinem actus, tum quia carentia rectitudinis est semper nouum malum, carentia vero gratiæ est habituale malum. Et ex hoc sequitur, quòd ista rectitudo semper debet esse in potestate uoluntatis: illa autem non semper, sed dum habebatur, alioquin (vt dictũ est) non posset non peccare in secundo peccato, quod ponitur pœna primi peccati.

¶ Ad hoc dicitur negando sequelam, scilicet ꝙ peccatũ secundũ non esset in potestate uoluntatis. nam ad hoc sufficit, ꝙ sit in potestate uoluntatis facere quod in se est, ꝙ possit singulos actus peccati uitare, & ꝙ quantũ in se est, possit ad gratiam rehabendam se præparare. Sed de his inferius q. 109. erit sermo diffusius.

sius. Sicut nanq; iuste subtrahitur gratia habitualis, sic consequenter auxilium diuinum actuale spectans ad gratuita, quale est auxilium efficax ad non peccandum.

¶ Ad scdm di. q quia Deus vult oés hoïes saluos fieri antecedéter, vult ét eis gratiã antecedentar, sicut, & rectitudiné actus. Et licet carétia gratię formaliter sit priuatio habitualis: uirtualiter tñ est priuatio actualis auxilij ad rectitudiné actus, & multa mala noua uitãda. Et nihilominus in ptãte peccatoris est resurgere à peccato ad gratiã, sicut & recte operari, s. facere qđ in se est. vnde dissimilitudo inter gratiam habitualem, & actualem admissa, nihil obstat.

A Ad 2m dicendum, q pęna, quę etiã scdm leges humanas infligit, nõ semp est medicinalis ei, q punitur, sed solũ alijs: sicut cũ latro suspendit non ut ipse emendet, sed pp alios, ut saltem metu pęnæ peccare desistant, scdm illud Prouerb. 19. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Sic igitur & æternæ pęnæ reproborum à Deo inflictæ, sunt medicinales his, qui cõsideratione pęnarum abstinent à peccatis, scdm illud ps. 59. Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberent dilecti tui.

B Ad 3m dicendum, q Deus nõ delectatur in pęnis propter ipsas, sed delectatur in ordine suæ iustitiæ, quæ hoc requirit.

C Ad 4m dicendum, q pæna etsi per accidens ordinetur ad naturã, per se tñ ordinatur ad priuationem ordinis, & ad Dei iustitiã: & ideo durante inordinatione, semper durat pęna.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccato debeatur pæna infinita secundum quantitatem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q peccato debeatur pæna infinita scdm quantitatem. Dicitur enim Hier. 10. Corripe me domine, ueruntamẽ in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Ira aũt Dei, uel furor metaphorice significat uindictam diuinæ iustitiæ: h redigi aũt in nihilum est pæna infinita, sicut, & ex nihilo aliquid facere, est uirtutis infinitæ. ergo scdm uindictam diuinam peccatum punitur pæna infinita secundum quantitatem.

¶ 3 Præ. h Quãtitati culpæ rñdet h quantitas pænæ, scdm illud Deuter. 25. Pro mẽsura peccati erit, & plagarum modus: sed peccatum, qđ contra Deum committitur, est infinitum tanto.n. grauius est peccatum, quanto maior est persona cõ quam peccat: sicut grauius peccatum est percutere principem, q̃ percutere hominem priuatum: Dei aũt magnitudo est infinita. ergo pæna infinita debetur pro peccato, quod contra Deum committitur.

¶ 3 Præt. Dupliciter est aliquid infinitum, duratione scilicet, & quantitate: sed h duratione est pęna infinita. ergo & quantitate. D

SVP. Q. LXXXVII. ART. IIII.

Medina art. 4.

OMissa 3. artic. in corpore quarti, & tñsitione ad scdm, dubiũ occurrit de cõclusione, & rõne, una .s. q peccato nõ debet pęna infinita intẽsiue qa conuersio peccati est cõmutabile bonũ, & ex hac parte nõ est cõtra deũ. falsum. n. est, q pctm ex parte cõuersionis nõ sit cõtra Deũ, quia ex parte conuersionis aliquod peccatũ hẽt Deũ pro obiecto, ut patet de odio Dei. Et ea hoc patet ét, q non uniuersaliter est, uerum, q cõuersio in omni peccato sit ad commutabile bonum. Est enim in huiusmodi peccatis conuersio ad incõmutabile bonum nolendum, negandum &c. ut propriũ obiectum peccati. Et confirmat, quia ipse author superius in quæst. 72. expresse dixit, quòd diuisio peccati contra Deum, seipsum, & proximum, est diuisio penes obiecta, unde peccata specificantur. Et sequitur etiam ex hoc, ut talibus peccatis debeatur infinita pœna intensiue.

46t *Porrecta per totum.*

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia impossibile est aliquem habere simul plures ultimos fines, ut in principio istius operis habuimus, & necesse est peccatẽ habere aliquẽ vltimũ finẽ, oportet ut auersio à Deo ultimo fine, sit cum conuersione ad aliũ ultimum finem, qui cum nõ sit Deus, commutabile bonum uocatur. Et qm ultimus finis in omnibus tam prosequendo, q̃ fugiẽdo appetitur, & est primũ appetitum formaliter, q̃uis consequenter, consequens est, ut in omni peccato sit conuersio ad commutabile bonum, quamuis diuersimode: quia in prosequendo bonum saluatur conuersio ad illud directe: in fugiendo uero malum saluatur conuersio ad illud indirecte, dũ fugitur directe malum, quia contrariatur illi cõmutabili bono. E Peccator nanq; nimis seipsum amans, ac p hoc seipsum constituens sibi ut finem ultimum, refutato Deo, amando desiderandoq; inordinate aliquid, seipsum amat, ac desiderat participatum in illo desiderato. Odiendo uero inordinate aliquid, non odit seipsum, sed odit illud, ut contrariũ sibi amato et sic: ét in odio conuertitur ad seipsum radicaliter, & indirecte. Ex hoc aũt soluẽdum est motum dubium, & dicendum, quod peccatum esse contra Deũ ex parte conuersionis, potest dupliciter intelligi, scilicet præcise, uel in ordine ad commutabile bonũ, & quòd contra Deum præcise nullum peccatum est ex parte conuersionis: quoniam ex hac parte omne peccatum fundatur super cõmutabili bono primo appetito: sed multa peccata sunt contra Deum ex hac parte in ordine ad bonum commutabile, & sic

A odium Dei est contra Deum. Habetur nanq; odio Deus non p se, sed ut contrarius commutabili bono nimis amato à peccatore illum odio habente. Sed contra hoc instatur: quia sicut charitas amat Deum in se pure, ita odium Dei terminatur ad ipsum Deum in se pure, & non ut contrarium amato bono.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Deus seipso secundum se, est quod terminat odiũ: & esse contrarium bono cõmutabili, è quo Deus est obiectum odij: qm Deus non est obiectũ odij, nisi ut apparens malus peccanti. Odij n. obiectum est malũ, uel apparẽs malum: sicut amoris bonum, uel apparẽs bonum. Nec per aliquid appareret illi Deus malus, nisi quia disconuenit bono commutabili à se amato. In rõne aũt mali, qđ est, uel apprehenditur malum alicui, clauditur priuatio appositi boni. Et ppea oportet, q cum Deus secundum se non habeat rõné mali, nec simpliciter, nec alicuius, quia est omne bonũ, si odij obiectum est, q apprehendatur ut indutus priuatione boni cõmutabilis nimis amati, & sub hac ratione ipse etiam seipso obiectũ sit odij, ut quod odio habetur. & hoc sufficit ad contrarietatem inter charitatem, & odium Dei: sunt n. circa idẽ obiectum, qđ, & non circa idem obiectum, quo ut patet. & sic saluatur litera, quòd peccatum ex parte conuersionis ad obiectum, non est infinitum, quia est bonum cõmutabile. Deus enim licet ut obiectum, quod odij, sit infinitus: ipse tamen, ut constat ex quod, & quo, idest sub ratione mali, non est infinitus, quia non est priuatiuum boni infiniti, sed commutabilis boni. Dic ergo, quòd licet Deus sit obiectum, quod alicuius peccati, nullius tamen peccati est obiectum, nisi sub ratione aliqua finita, quia non nisi dependente a commutabili bono nimis amato: & propterea nullum peccatum ex parte conuersionis est infinitum.

¶ In eodem 4. artic. in rñsione ad primum aduerte, q licet peccatum ex parte sui, quia auersione aufert quantum ea se, est à Deo diuinitatem suam, qua sibi debetur q sit omnium finis vltimus, & conuersione confert diuinã proprietatem bono commutabili, reatum incurrat annihilationis, tanq̃ reus læsæ maiestatis. Neq; .n. minus meretur quis priuari beneficio essendi à Deo, q̃ ab hoïe sed constat, ab hoïe iuste priuari aliquem ipso esse, & quantum ab homine fieri põt, annihilari dum occiditur incineratur, dispergitur eius &c. per accidens nanq; est ad iustitiam humanam, q remaneat materia, & aĩa separata. ergo multo iustius põt priuari peccans ipso esse totaliter, quod non ab habente, sed ipso Deo gratioso beneficio suscepit, & conseruatur. Si tñ consideretur peccatum, ut stat sub statuto ordine à diuina iustitia, quæ perpetuam statuit pœnam, sic peccatũ non incurrit reatum annihilationis: quia pœna annihilationis repugnat pœnæ perpetuitatis. Et secundum hanc distinctionem uerificare potes dicta hic, & alibi ab authore, & specialiter in 46. dist. in 4 q. 2 arti. 2. quæst. 1. ad quartum, ubi vult quòd de rigore iustitiæ etiam pro peccato originali meremur annihilari. Hoc enim ex nostro demerito intelligendo secundum conuenientiam diuinæ iustitiæ, quæ citra dignum sub materia punitiua est, dicimus non incurri reatum annihilationis.

¶SVPER

SED CONTRA est, qđ ſēm hoc communium peccatorū mortalium pęnæ eſſent æquales. nō. n. eſt infinitum infinito maius.

RESP. Dicendū, ꝙ pœna proportionatur peccato. In peccato aūt duo ſunt, quorū unū eſt auerſio ab incommmutabili bono, qđ eſt infinitū: unde ex hac parte pc̄tm̄ eſt infinitū. Aliud qđ eſt in peccato, eſt inordinata ꝯuerſio ad cōmutabile bonū, & ex hac parte pc̄tm̄ eſt finitū, tū quia ipſum bonum cōmutabile eſt finitū: tum ēt quia ipſa ꝯuerſio eſt finita. non. n. poſſunt eſſe actus creaturæ infiniti.[m] Ex parte igiť auerſionis rñdet peccato pœna damni, q̃ ēt eſt infinita. ē. n. amiſſio infiniti boni. ſ. Dei: ex parte aūt inordinatæ conuerſionis reſpondet ei pœna ſenſus, quæ etiam eſt finita.[n]

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ omnino redigi in nihilū eū, qui peccat, non conuenit diuinæ iuſtitiæ, quia repugnat perpetuitati pœnæ, quæ eſt ſēm diuinam iuſtitiā, ut dictū eſt. * ſed in nihilum redigi dř, q ſpiritualib. bonis priuatur: ſecundum illud 1. Corinth. 13. Si non habuero charitatem, nihil ſum.

AD 2m dicendū, ꝙ ratio illa ꝓcedit đ peccato ex parte auerſionis. ſic. n. hō contra Deū peccat.

AD 3m dicendū, ꝙ duratio pęnę rñdet durationi culpæ, non qdē ex parte actus, ſed ex parte maculæ, qua durāte manet reatus pœnæ: ſed acerbitas pœnæ rñdet grauitati culpę. Culpa autē, q̃ eſt irreparabilis, de ſe hēt ꝙ ꝑpetuo duret, & iō debeť ei pęna æterna nō aūt ex parte ꝯuerſionis hēt infinitatem, & iō non debeť ei ex hac parte pęna infinita ſecūdum quantitatem.

G

ARTICVLVS V.

Vtrum omne peccatum inducat reatum pœnæ æternæ.

AD QVINTVM ſic proceditř. Vr̄ ꝙ oē peccatum inducat reatū pęnæ æternę. Pęna. n. ut dictum eſt*, proportionatur culpæ: ſed pęna æterna differt à tēporali in infinitū. nullū aūt

H peccatum differre vr̄ ab altero in infinitum, cum nē peccatum ſit humanus actus, qui infinitus eſſe non poteſt. cum ergo alicui peccato debeatur pęna æterna, ſicut dictum eſt, * uidetur quòd nulli peccato debeatur pœna temporalis tantum.

¶ 2 Præ. Peccatū originale eſt minimum peccatorum. unde & Aug. dicit in Enchir. * ꝙ mitiſſima pęna eſt eorum, q pro ſo-

I lo peccato originali puniūtur: ſed pc̄tō b originali debeť pœna perpetua. nunq̄. n. uidebunt regnum Dei pueri, q ſine baptiſmo deceſſerūt cū originali peccato, ut patet per id, qđ Dominus dicit Ioan. 3. Niſi qs natus fuerit denuo, nō pōt uidere re-

SVPER QVÆST. LXXXVII. ART. V.

Medina ar. 5.

IN art. 5. dubiū occurrit ex Scoto in 21. diſt. 4. ſent. uolēte, ꝙ pęna peccato ueniali ūdenala in inferno finieť. Probatq; hoc tripliciter. Primo, q2 Deus punit citra cōdignū. ꝑpetuare aūt tēporalem pœnā, non eſt punire citra cōdignū ergo. Scdo, quia ēt ſcdm rigorem iuſtitiæ, iniquū eſt pœnā æternā infligere pro illo, cui ſcdm ſe debetur pœna temporalis. Nec ꝑ accidens, quia. ſ. iunctum eſt mortali hoc licet, quia coniunctio eū altero non facit hic exire in infinitū iſtud genus culpæ. ergo nec iuſte rñdere pœnā in infinitū excedentē. Tertio, quia peccator poſt ſuſceptā pænitentiā in gratia à confeſſore, & impletā pro parte, ſi recidiuans in mortale decidit, ꝓ recidiuo *concl.* m pœnę illius temporalis, in inferno ſpaliter punietur. ergo, & in ueniali ſimiliter.

¶ Ad euidentiā horū ſciō ex litera, ꝙ quia ſola gratia eſt principiū remiſſionis pęnę, q2 ſola ponit hoiem in ſtatu capaci ex cōdigno remiſſionis, nō ſolū culpæ ſed pœnæ, idcirco remiſſibilitas, & irremiſſibilitas tā culpæ, q̃ pœnæ poſitiue ſumptæ attēdunt penes ſtatū ſubiecti. ſ. eſſe in gratia, *Ar. 3. & in iſta. uel nō, & nō attendūtur uniuerſaliter penes ipſa peccata: & nō aduertere hoc multos decipit. Exiſtēs. n. in gratia ut ſic, habet in ſe unde debeatur ſibi q̃q; remiſſio oīs culpæ, & pœnæ, & q2 habet, in ſe unde debetur ſibi uita ęterna, q̃ non cōpatitur culpam, aut pœnā: & ſic ſtatui gratiæ conuenit remiſſibilitas poſitiue. uēdicat. n. ſibi illam: ſtatui uero culpæ extra gratiam, conuenit irremiſſibilitas poſitiue: quia ſi affirmatio eſt cā affirmationis, negatio eſt cā negationis: ita ꝙ quia talis ſtatus fit per priuationem principij o iremiſſionis, charitatis, ſ. & gratiæ: iō ex hoc ipſo ſibi uendicat irremiſſibilitatem, qđ eſt habere irremiſſibilitatē poſitiue. Penes culpas aūt loquendo, nulla culpa eſt irremiſſibilis poſitiue, quia nullā ſibi uēdicat remiſſionem: quia nulla ponit principiū remiſſionis, q̃ eſt charitas, ſed aliqua ſ. uenialis, dř ſcđ m ſe remiſſibilis negatiue, i. ꝑ non ablationem principij remiſſionis. Peccatum. n. ueniale ſcdm ſe, non priuat charitate. Ad irremiſſibilitatem aūt culpa ſe hēt ſic, ꝙ mortalis eſt irremiſſibilis poſitiue, quia contrariatur charitati: uenialis aūt per accidens, quia. ſ. eſt in ſubiecto exiſtente in ſtatu non capaci remiſſionis. Et quia tempoialitas pœnę reſpondet remiſſibilitati, æternitas uero irremiſſibilitati, ut in litera etiam dicitur: ideo oportet eſſe cautum, & diſtinguere de debito pœnæ temporalis & æternæ, ut ſoluantur obiecta.

¶ Ea his igitur rñdetur argumentis. Et ad primū dř, ꝙ de peccato ueniali dupliciter loqui contingit. ſ. ſcdm ſe, id eſt, ſolitariè ſumpto, & ſic ei debetur pœna tēporalis negatiue, ſicut, & remiſſibile eſt negatiue, & ut ſic negamus, ꝙ puniatur pœna æterna. Alio mō in tali ſuppoſito, & tunc iuxta illius ſuppoſiti ſtatū iudicandū eſt. nā in ſuppoſito habente gratiā, puniendū eſt pœna temporali, in non habente gratiam, pœna æterna. Et q2 iudicium pœnæ non fit de peccato ſcdm ſe, i. ſolitarie ſumpto ſed ſimpliciter, ut eſt in hoc, iō ſimpliciter dicendū eſt, ꝙ peccato ueniali in ſtatu gratiæ debetur pœna tēporalis, extra illū æterna. Et abſtrahēdo ab his, nec temporalis, nec æterna poſitiuè, ſed tēporalis negatiue, q2 nō ponit ex ſe æternitatē. Et ꝑ hoc ēt patet rñſio ad ſecūdum. diſtingue tñ ly. ſcdm ſe debetur pœna temporalis, dupliciter intelligi. Primo ꝑ ſe poſitiue. ſ. ut culpa uenialis exigat per ſe pœnā temporalē, ſicut mortale uendicat ſibi æternā. & in hoc ſenſu falſum aſſumitur. Alio mō ſolitarie, & negatiue, ſicut diaphanum ſecundū ſe eſt tenebroſum, quia ex ſe non ponit lumē excluſiuū tenebræ. Et ſic uerū eſt, ꝙ ueniali debetur pœna tēporalis, quia ex ſe non ponit unde pœna ſibi debita ꝑpetuetur: cū hoc tñ ſtat, ꝙ aliunde poſſit pœna ſibi debita iuſte ꝑpetuari, ſ. ex conditione ſubiecti, ſicut ſtat, ꝙ diaphano ſcdm ſe tenebroſo aliunde adueniat lumen. Et ſic Scotus deceptus uidetur in non diſtinguēdo inter hos duos ſenſus. Neq;. n. iniuſtum eſt perpetuare, nō cōditio ſubiecti perpetuādi exigit. Nec ꝓpterea recedit Deus a lege ſua, ut citra condignum puniat. Cum damnato enim, cum ex mortali ann hilari meruerit gratioſe agitur, ꝙ ſolum perpetuantur pœnæ et debitæ pro quibuſcunque peccatis, conſeruata ei ſubſtantia, iuxta illud: Miſericordiæ domini, ꝙ non conſumpti ſumus. Ad concluſionem aūt huius reſponſionis dicitur, ꝙ culpam uenialem exire ſuum genus culpæ in infinitum ex coniunctione cum alio, contingit dupliciter. Primo, quātum

K ad rōnem culpæ. & ſic dicitur, quod non exit in infinitum, imo nec parum: in ſuo nāq; genere, & ſua ſpecie, ac quātitate manet. Scdo, quantum ad rōnem remiſſibilis, & ſic exit in infinitum: quia de non irremiſſibili, fit irremiſſibilis, & conſequēter de reatu ad pœnam non æternam, tranſit in reatum pœnæ æternæ. totum. n. hoc eſt propter conditionem ſubiecti, non aliquam mutationem in ipſa culpa ueniali, aut eius reatu. Propter quòd rectius diceretur, quòd in argumento eſt ſophiſma conſequentis. Non. n. ex hoc ſolo, quòd culpa uenialis in infinitum exit, debetur ei pœna æterna: ſed ex hoc, uel ex conſequentia ſubiecti poſiti extra ſtatum ſatiſfactionis, uel ex permanentia æterna ipſius culpę, quia durante culpa durat pœna: unde fallacia conſequentis eſt à pluribus cauſis ad unam determinate. In propoſito enim duæ ultimæ cauſę inueniuntur. Ad tertium dicitur, quòd etiam illa reſidua pena æterna erit propter conditionem ſubiecti: quia, ut in litera dicitur in reſpōſione ad ſecūdum, remiſſio pœnæ ꝑ ſola gratia grati faciente. Nec oppoſi-

tum

Porrecta per totum.

Sup. ar. 3. & locis ibidē citatis.

* ar. pced.

*Ar. 3. huius quæſ.

*Cap. 93. in med. tom. 3.

tũ putes docuisse authorem in 4. sen.dis. 21. q. 1. ar. 1. ad quintum qm ibi reprehenditur sola similitudo causæ æternitatis pęnæ in ueniali, & in hoc residuo. & bene dr. Vt.n.dictum est in ueniali cã est duplex. s. perseuerantia culpæ, & status non satisfactoribus, in hoc residuo cã est solus stat⁹. Et ibi dissimilis ratio redditur quo ad primam causam: hic uero sola scda causa, q̃ communis est omnibus pariter.

¶Nec rursus accipias responsione ibidem secundo loco datam nisi recitatiue. Ipse nanq; ex propria mẽte determinat hic, qd in eodem quarto, d. 15. q. 1. ar. 3. q. 2. docuerat.

gnũ Dei. ergo multo magis omnium aliorum peccatorum pœna erit ęterna.

3 Præt. Peccato non debet maior pœna ex hoc, q alteri peccato adiungit, cũ utrunq; pctm̃ suã habeat pœnã taxatã sm diuinam iustitiã. sed peccato ueniali debet pœna æterna sicũ mortali pctõ inueniat in aliquo dãnato, qa in inferno nulla põt esse remissio. ergo peccato ueniali simpliciter debetur pęna æterna. nulli ergo peccato debetur pęna temporalis.

Sed contra est, qd Greg. dicit in 4. dialogorum q quędã leuiores culpæ post hanc uitã remittuntur. non ergo oĩa peccata, æterna pęna puniuntur.

*Cap. 39.

Respon. Dicẽdum, q sicut supra dictũ est, * Pctm̃ causat reatum pęnæ æternę, inquantũ irreparabiliter repugnat ordini diuinæ iustitiæ, p hoc. s. q c̃triatur ipsi principio ordinis, qd est ultimus finis. Manifestum est aũt, q in quibusdã peccatis est quidẽ aliqua inordinatio, nõ tñ p contrarietatẽ ad ultimũ finem, sed solum circa ea, q̃ sunt ad finẽ, inquantum plus uel minus debite eis intendit, saluato tñ ordine ad ultimũ finẽ, puta, cũ hõ, & si nimis ad aliquã rẽ tẽporalẽ afficiat, nõ tñ p ea uellet Deũ offendere, aliquid contra pceptũ eius faciendo. vnde huiusmodi peccatis non debet æterna pęna, sed tẽporalis.

* Art. 1. & 3. huius quæst.

Ad primum ergo dicendũ, q peccata non differunt in infinitũ ex parte cõuersionis ad bonũ cõmutabile in qua cõsistit substãtia actus: differũt aũt in infinitũ ex parte auersionis. Nã qdã pctã committunt p auersionẽ ab ultimo fine: qda vero p inordinationẽ circa ea, q̃ sunt ad finẽ. finis aũt vltimus ab his, quæ sunt ad finem, in infinitum differt.

Ad 2m dicendũ, q peccato originali non debet pęna æterna ratione suæ grauitatis, sed ratione cõditionis subiecti, scilicet, hominis, qui sine gratia inuenit, p quã solũ fit remissio pęnæ. Et similiter dicendum est ad tertium, de ueniale peccato, Aeternitas enim pęnæ non respondet quantitati culpæ, sed irremissibilitati ipsius, vt dictum est.

*A. 1t. huius quæs.

SVP. Q. LXXXVII. ART. VI.

Ca. 4. d. 14. q. 1. con. 3. Medina ar. 6.

463 Porrecta per totum. 2. d. 42. q. 1. ar. 2. Et 4. d. 14. q. 2. ar. 3. q. 2. ad primum. Et uer. q. 28. ar. 2. ad 2

In ar. 6. eiusdem q. 87. hoc solum notandum occurrit, q quia delecta macula non remanet reatus pœnę simplr, sed satisfactoriæ, ex hoc ipso man. feste liquet q post consecutionem ueniæ remanet ille, q peccauit, reus pœnæ

Articvlvs VI.

Vtrum reatus pœnæ remaneat post peccatum.

AD sextvm sic proceditur. Videt q reatus pęnæ non remanet post peccatũ. Remota.n. cã remouet effectus: sed pctm̃ est cã reatus pęnę. ergo remoto peccato, cessat reatus pęnæ.

¶2 Præ. Pctm̃ remouet p hoc, q hõ ad uirtutẽ redit: sed uirtuoso non debet pęna, sed magis pmiũ. ergo remoto peccato, non remanet reatus pęnæ.

¶3 Præt. Pęnæ sunt medicinæ, ut dr in 2. Ethi. * sed postq̃ aliqs iã est ab infirmitate curatus, non adhibetur sibi medicina. ergo remoto peccato, non remanet debitum pęnæ.

* Ca. 3 ante me. 10. 5.

Sed contra est, quod dr 2. Reg. 12. q Dauid dixit ad Nathã: Peccaui dño. dixitq; Nathã ad Dauid: Dñs quoq; transtulit pctm̃ tuũ, nõ morieris. Veruntamen qa blasphemare fecisti inimicos nomen Dñi, filius, qui natus est tibi, morte morieт. Punit ergo aliquis à Deo, etiã postq̃ ei peccatum dimittitur, & sic reatus pęnæ remanet peccato remoto.

satisfactoriæ, ac per hoc si in statu satisfactionis non soluit eã, nunquã soluet eã. Et pptea si ante satisfactionẽ recidiuat, non satisfaciet extra satisfactorium statũ positus, & sic nec in inferno, ubi non satisfacere, sed satis pati posse à quibusdã creditur, nõ satisfaciet, sed æternaliter punietur, & in hac uita durante statu peccati mortalis, non satisfaciet ex defectu status.

Resp. Dicendũ, q in pctõ duo psũt considerari. s. actus culpæ, & macula sequens. Planũ est autẽ, q cessante actu peccati, remanet reatus in oĩbus peccatis actualibus. Actus.n. peccati facit hoĩem reũ pęnæ, inquantũ transgredit ordinẽ diuinæ iustitię, ad quẽ nõ redit nisi p quandã recõpensationẽ pęnę, quæ ad ęqualitatẽ iustitię reducit, ut. s. qui plus uoluntati suę indulsit, q̃ debuit, contra mandatum Dei agens, sm ordinẽ diuinę iustitię aliquid cõtra illud qd uellet, spontaneus, uel inuitus patiaт: qd ẽt in iniuriis hoĩbus factis obseruaт, ut p recõpensationẽ pęnæ reintegreт ęqualitas iustitię. vñ patet q cessante actu peccati, uel iniurię illatę, adhuc remanet debitũ pœnę. Sed si loquamur de ablatione peccati, quantũ ad maculã, sic manifestũ est, q macula peccati ab aĩa auferri nõ põt, nisi p q hoc q aĩa Deo coniungit, p cuius distantiã detrimentũ pprij nitoriis incurrebat, qd est macula, ut s. dictum est. * Coniungit aũt Deo hõ p uoluntatẽ. Vñ macula peccati ab hoĩe tolli non põt, nisi uoluntas hoĩs ordinẽ diuinæ iustitię acceptet, ut. s. uel ipse sibi pęna spontaneus assumat in recõpensationẽ culpę pteritę, uel ẽt à Deo illatã patienter sustineat: utroque.n. modo pęna rationẽ satisfactionis hẽt. Pęna aũt satisfactoria diminuit aliquid de rõne pęnę: est enĩ de rõne pęnæ, quòd sit contra noluntatẽ. Pęna autẽ satisfactoria etsi secundũ absolutam considerationẽ sit contra uoluntatẽ, non tñ ut nunc, & p hoc est uoluntaria. vñ simpliciter est uoluntaria. sm quid aũt inuolũtaria: sicut patet ex his, q̃ supra de uoluntario, & inuoluntario dicta sunt. * Dicendũ est ergo, q remota macula culpę, põt qdẽ remanere reatus nõ pęnę simplr, sed satisfactorię.

*q. 86. ar. 1.

*q. 6. ar. 6

concl.

D. 81t.

Ad primvm ergo dicendũ, q sicut cessante actu peccati remanet macula, ut supra dictũ est, ita etiã põt remanere reatus: cessante uero macula, nõ remanet reatus sc d: neandẽ rationẽ, ut dictum est. *

*q. 86. ar. 2.

*In corp. ar.

Ad 2m dicendũ, q uirtuoso non debet pęna simpliciter, põt tñ sibi deberi pęna, ut satisfactoria: qa hoc ipsum ad uirtutẽ ptinet, ut satisfaciat pro his, in quibus offendit, uel Deum, uel hominem.

Ad 3m dicendũ, q remota macula sanatum est vulnus peccati quantum ad uoluntatẽ. Requiritur autem adhuc pęna ad sanationẽ aliarum uirtũ animæ,

SED CONTRA est, qđ ẽm hoc communium peccatorũ mortalium pęnæ essent æquales.nõ.n. est infinitum infinito maius.

RESP. Dicendũ, ꝙ pœna proportionatur peccato. In peccato aũt duo sunt, quorũ unũ est auersio ab incommmutabili bono, qđ est infinitũ: unde ex hac parte pctm̃ est infinitũ. Aliud qđ est in peccato, est inordinata ꝯuersio ad cõmutabile bonũ, & ex hac parte pctm̃ est finitũ, tũ quia ipsum bonum cõmutabile est finitũ: tum ẽt quia ipsa ꝯuersio est finita. non. n. possunt esse actus creaturæ infiniti.[m] Ex parte igiť auersionis rñdet peccato pœna damni, q̃ ẽt est infinita. ẽ .n. amissio infiniti boni. s. Dei: ex parte aũt inordinatæ conuersionis respondet ei pœna sensus, quæ etiam est finita.[n]

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ omnino redigi in nihilũ eũ, qui peccat, non conuenit diuinæ iustitiæ, quia repugnat perpetuitati pœnæ, quæ est ẽm diuinam iustitiã, ut dictũ est.* sed in nihilum redigi dr̃, q̃ spiritualib. bonis priuatur: secundum illud 1. Corinth. 13. Si non habuero charitatem, nihil sum.

AD 2m dicendũ, ꝙ ratio illa ꝓcedit đ peccato ex parte auersionis. sic. n. hõ contra Deũ peccat.

AD 3m dicendũ, ꝙ duratio pęnę rñdet durationi culpæ, non qđẽ ex parte actus, sed ex parte maculæ, qua duráte manet reatus pœnæ: sed acerbitas pœnæ rñdet grauitati culpę. Culpa autẽ, q̃ est irreparabilis, de se hẽt ꝙ ꝑpetuo duret, & iõ debeť ei pęna æterna nõ aũt ex parte ꝯuersionis hẽt infinitatem, & iõ non debeť ei ex hac parte pęna infinita secũdum quantitatem. G

ARTICVLVS V.

Vtrum omne peccatum inducat reatum pœnæ æternæ.

AD QVINTVM sic proceditř. Vr̃ ꝙ oẽ peccatum inducat reatũ pęnæ æternę. Pęna.n. ut dictum est[a], proportionatur culpæ: sed pęna æterna differt à tẽporali in infinitũ, nullũ aũt H [b]peccatum differre vr̃ ab altero in infinitum, cum oẽ peccatum sit humanus actus, qui infinitus esse non potest. cum ergo alicui peccato debeatur pęna æterna, sicut dictum est,* uidetur quòd nulli peccato debeatur pœna temporalis tantum.

¶ 2 Præ. Peccatũ originale est minimum peccatorum. unde & Aug. dicit in Enchir.* ꝙ mitissima pęna est eorum, q pro solo peccato originali puniũtur: I sed pctõ [b] originali debeť pœna perpetua. nunq̃. n. uidebunt regnum Dei pueri, q sine baptismo decesserũt cũ originali peccato, ut patet per id, qđ Dominus dicit Ioan. 3. Nisi qs natus fuerit denuo, nõ põt uidere re-

Medina ar. 5.

IN arti. 5. dubiũ occurrit ex Scoto in 21. dist. 4. sent. uolẽte, ꝙ pęna peccato ueniali ẽxĩdens in inferno finieť. Probatq; hoc tripliciter. Primo, qa Deus punit citra cõdignũ. ꝑpetuare aũt tẽporalem pœnã, non est punire ci tra cõdignũ. ergo. Scdo, quia ẽt scdm rigorem iustitiæ, iniquũ est pœnã æternã infligere pro illo, cui scdm se debetur pœna temporalis. Nec ꝑ accidens, quia s. iunctum est mortali: hoc licet, quia coniunctio ad alterum non facit hic extra in infinitũ istud genus culpæ. ergo nec iuste rñdeta pœnã in infinitũ excedentẽ. Tertio, quia peccator post susceptã pœnitentiã in gratia à confessore, & impletã pro parte, si recidiuans in mortale decidit, ꝓ residuo pœnę illius temporalis, in inferno ꝑpetuo puniet. ergo, & in ueniali similiter.

concl. m

¶ Ad euidentiã horũ sciẽ ex litera, ꝙ quia sola gratia est principiũ remissionis pęnę, qa sola ponit hoĩem in statu capaci ex cõdigno remissionis, nõ solũ culpæ sed pœnæ, idcirco remissibilitas, & irremissibilitas tã culpæ, q̃ pœnæ positiuæ sumptæ attẽduntur penes statũ subiecti. s. esse in gratia, uel nõ, & nõ attendũtur uniuersaliter penes ipsa peccata: & nõ aduertere hoc multos decipit. Existẽs.n. in gratia ut sic, habet in se unde debeatur sibi qñq; remissio oĩs culpæ, & pœnæ, & qa habet, in se unde debetur sibi uita æterna, q̃ non cõpatitur culpam, aut pœnã: & sic statui gratiæ conuenit remissibilitas positiue. uẽdicat. n. sibi illam: statui uero culpæ extra gratiam, conuenit irremissibilitas positiue: quia si affirmatio est cã affirmationis, negatio est cã negationis: ita ꝙ quia talis status fit per priuationem principij remissionis, charitatis, s. & gratiæ: iõ ex hoc ipso sibi uendicat irremissibilitatem, qđ est habere irremissibilitatẽ positiue. Penes culpas aũt loquendo, nulla culpa est irremissibilis positiue, quia nullã sibi uẽdicat remissionem: quia nulla ponit principiũ remissionis, q̃ est charitas, sed aliqua s. uenialis, dr̃ scdm se remissibilis negatiue, i. ꝑ non ablationem principij remissionis. Peccatum.n. ueniale scdm se, non priuat charitate. Ad irremissibilitatem aũt culpa se hẽt sic, ꝙ mortalis est irremissibilis positiue, quia contrariatur charitati: uenialis aũt per accidens, quia s. est in subiecto existente in statu non capaci remissionis. Et quia temporalitas pœnę respondet remissibilitati, æternitas uero irremissibilitati, ut in litera etiam dictum: ideo oportet esse cautum, & distinguere de debito pœnæ temporalis & æternæ, ut saluantur obiecta.

*Ar. 3. & in isto.

¶ Ex his igitur sũdatur argumentis. Et ad primũ dr̃, ꝙ de peccato ueniali dupliciter loqui contingit. s. scdm se, idest, solitarie sumpto, & sic ei debetur pœna tẽporalis negatiue, sicut, & remissibile est negatiue, & ut sic negamus, ꝙ puniatur pœna æterna. Alio mõ in tali supposito, & tunc iuxta illius suppositi statũ iudicandũ est. nã in supposito habente gratiã, puniendũ est pœna temporali: in non habentẽ gratiam, pœna æterna. Et qm̃ iudicium pœnæ non fit de peccato scdm se, i. solitarie sumpto sed simpliciter, ut est in hõe: iõ simpliciter dicendũ est, ꝙ peccato ueniali in statu gratiæ debetur pœna tẽporalis, extra illũ æterna. Et abstrahẽdo ab his, nec temporalis, nec æterna positiuè, sed tẽporalis negatiue, qa nõ ponit ea se æternitatẽ. Et ꝑ hoc ẽt patet rñsio ad secũdum. distingue tñ ly, scdm se debetur pœna temporalis, dupliciter intelligi. Primo ꝑ se positiue. s. ut culpa uenialis exigat per se pœnã temporalẽ, sicut mortale uendicat sibi æternã. & in hoc sensu falsum assumitur. Alio mõ solitarie, & negatiue, sicut diaphanum secundũ se est tenebrosum, quia ex se non ponit lumẽ exclusiuũ tenebræ. Et sic uerũ est. ꝙ ueniali debetur pœna tẽporalis, quia ex se non ponit unde pœna sibi debita ꝑpetuetur: sed hoc tñ stat, ꝙ aliunde possit pœna sibi debita iuste ꝑpetuari, s. ex conditione subiecti, sicut stat, ꝙ diaphano scdm se tenebroso aliunde adueniat lumen. Et sic Scotus deceptus uidetur in non distinguẽdo inter hos duos sensus. Neq;.n. iniustum est perpetuare, nã iõ conditio subiecti perpetuãdi exigit. Nec ꝓpterea receditur Deus a lege sua, ut citra condignum puniat. Cum damnato enim, cum ex mortali annihilari mereretur, gratiose agitur, ꝙ solum perpetuantur pœnæ ei debitæ pro quibuscunque peccatis, conseruata ei substantia, iuxta illud: Misericordiæ domini, ꝙ non consumpti sumus. Ad conclusionem aũt huius responsionis dicitur, ꝙ culpam uenialem exire suum genus culpæ in infinitum ex coniunctione cum alio, contingit dupliciter. Primo, quãtum K ad rõnem culpæ. & sic dicitur, quòd non exit in infinitum, immo nec pæ̃itum: in suo namq; genere, & sua specie, ac quantitate manet. Scdo, quantum ad rõnem remissibilis, & sic exit in infinitum: quia de non irremissibili, fit irremissibilis, & consequẽter de reatu ad pœnam non æternam, transit in reatum pœnæ æternæ. totum.n. hoc est propter conditionem subiecti, non aliquam mutationem in ipsa culpa ueniali, aut eius reatu. Propter quòd rectius diceretur, quòd in argumento est fallacia consequentis. Non.n. ex hoc solo, quòd culpa uenialis in infinitum exit, debetur ei pœna æterna: sed ex hoc, uel ex consequentia subiecti positi extra statum satisfactionis, uel ex permanentia æterna ipsius culpę, quia durante culpa durat pœna: unde fallacia consequentis est à pluribus causis ad unam determinate. In proposito enim duæ ultimæ causę inueniuntur. Ad tertium dicitur, quòd etiam illa residua pena æterna erit propter conditionem n. subiecti: quia, ut in litera dicitur in responsione ad secundum, remissio pœnæ fit sola gratia gratũ faciente. Nec oppositum

45a Porrecta per totum.

Sup. ar. 3. & locis ibidẽ citatis.

*ar. præced.

*Ar. 3. huius quæst.

*Cap. 93. in med. tom. 3.

ts putes docuisse authorem in 4. sen. dis. 21. q. 1. ar. 1. ad quintum qm ibi reprehenditur sola similitudo causæ æternitatis pœnæ in ueniali, & in hoc residuo. & bene dic. Ve. n. dictum est in ueniali cũ est duplex. s perseuerantia culpæ, & status non satisfactoribus, in hoc residuo cũ est solus status. Et ibi dissimilis ratio redditur quo ad primam causam: hic uero sola s. da causa, q̃ communis est omnibus poenitet.

¶Nec confusa accipias responsione ibidem secundo loco datam. Aut reiteratiue. Ipse nanq; ex propria mẽte determinat hic, qd in eodem quarto, d. 15. q. 1. ar. 3. q. 2. docuerat.

gnũ Dei. ergo multo magis omnium aliorum peccatorum pœna erit æterna.

3 Præt. Peccato non debet maior pœna ex hoc, q alteri peccato adiungit, cũ utrunq; pctm̃ suã habeat pœnã taxatã sm diuinam iustitiã. sed peccato ueniali debet pœna æterna si cũ mortali pctõ inueniat in aliquo dãnato, qa in inferno nulla põt esse remissio. ergo peccato ueniali simpliciter debetur pęna æterna. nulli ergo peccato debetur pęna temporalis.

Sed contra est, qd Greg. dicit in 4. dialogorum q quędã leuiores culpæ post hanc uitã remittuntur. non ergo oia peccata, æterna pęna puniuntur.

*Cap. 39.

Respon. Dicẽdum, q sicut supra dictũ est, * Pctm̃ causat reatum pęnæ æternę, inquantũ irreparabiliter repugnat ordini diuinæ iustitiæ, p hoc. s. q cõtriatur ipsi principio ordinis, qd est ultimus finis. Manifestum est aũt, q in quibusdã peccatis est quidẽ aliqua inordinatio, nõ tñ p contrarietatẽ ad ultimũ finem, sed solum circa ea, q̃ sunt ad finẽ, inquantum plus uel minus debite eis intendit, saluato tñ ordine ad ultimũ finẽ, puta, cũ hõ, et si nimis ad aliquã rẽ tẽporalẽ afficiat, nõ tñ p ea uellet Deũ offendere, aliquid contra pceptũ eius faciendo. vnde hniusmodi peccatis non debet æterna pęna, sed tẽporalis.

*Art. 1. & 3. huius quæst.

concl.

Ad primum ergo dicendũ, q peccata non differunt in infinitũ ex parte cõuersionis ad bonũ cõmutabile in qua cõsistit substãtia actus: differũt aũt in infinitũ ex parte auersionis. Nã qdã pctã committunt p auersionẽ ab ultimo fine: qdã vero p inordinationẽ circa ea, q̃ sunt ad finẽ. finis aũt vltimus ab his, quæ sunt ad finem, in infinitum differt.

Ad 2m dicendũ, q peccato originali non debet pęna æterna ratione suæ grauitatis, sed ratione cõditionis subiecti, scilicet, hominis, qui sine gratia inuenit, p quã solũ fit remissio pęnæ. Et similiter dicendum est ad tertium, de ueniale peccato, Aeternitas enim pęnæ non respondet quantitati culpæ, sed irremissibilitati ipsius, vt dictum est.

*A. 31. huius quæst.

SVP. Q. LXXXVII. ART. VI.

Ca. 4. d. 14. q. 1. et in. 3. Medina ar. 6.

463 Porrecta per totum.

2. d. 42. q. 1. ar. 1. Et 4. d. 14. q. 2. ar. 3. q. 3. ad primum. Et mer. q. 28. ar. 2. ad 2.

In ar. 6. eiusdem q. 87. hoc solum notandum occurrit, q quia deleta macula non remanet reatus pœnę simpliciter satisfactoriæ, ex hoc sp[?] so man. feste liquet q post consecutionem ueniæ remanet ille, q peccauit, reus pœnæ

Articulus VI.

Vtrum reatus pęnæ remaneat post peccatum.

Ad sextum sic procedit. Videt q reatus pęnæ non remanet post peccatũ. Remota. n. cã remouet effectus: sed pctm̃ est cã reatus pęnę. ergo remoto peccato, cessat reatus pęnæ.

¶2 Præ. Pctm̃ remouet p hoc, q hõ ad uirtutẽ redit: sed uirtuoso non debet pęna, sed magis pmiũ. ergo remoto peccato, non remanet reatus pęnæ.

¶3 Præt. Pęnæ sunt medicinæ, ut dr in 2. Ethi. * sed postq̃ aliqs iã est ab infirmitate curatus, non adhibetur sibi medicina. ergo remoto peccato, non remanet debitum pęnæ.

*Ca. 3. ante me. to. 5.

Sed contra est, quod dr 2. Reg. 12. q Dauid dixit ad Nathã: Peccaui dño. dixitq; Nathã ad Dauid: Dñs quoq; transtulit pctm̃ tuũ, nõ morieris. Veruntamen qa blasphemare fecisti inimicos nomen Dñi, filius, qui natus est tibi, morte moriet. Punit ergo aliquis à Deo, etiã postq̃ ei peccatum dimittitur, & sic reatus pęnæ remanet peccato remoto.

satisfactoriæ, ac per hoc si in statu satisfactorio non soluerit, nunquã soluet eã. Et pęna si ante satisfactionẽ residuas, non satisfaciet extra satisfactorium statũ positus, & sic nec in inferno, ubi non satisfacere, sed satis pati posset. poenam possẽ à quibusdã credi[tur], nõ satisfaciet, sed æternaliter punietur, & in hac uita durante statu peccati mortalis, non satis faciet ex defectu status.

Resp. Dicendũ, q in pctõ duo pñt considerari. s. actus culpæ, & macula sequens. Planũ est autẽ, q cessante actu peccati, remanet reatus in oibus peccatis actualibus. Actus. n. peccati facit hoiem reũ pęnæ, inquantũ transgredit ordinẽ diuinæ iustitię, ad quẽ nõ redit nisi p quandã recõpensationẽ pęnę, quæ ad equalitatẽ iustitię reducit, ut. s. qui plus uoluntati suę indulsit, q̃ debuit, contra mandatum Dei agens, sm ordinẽ diuinę iustitię aliquid cõtra illud qd uellet, spontaneus, uel inuitus patiat: qd ẽt in iniuriis hoibus factis obseruat, ut p recõpensationẽ pęnæ reintegret ęqualitas iustitię. vñ patet q cessante actu peccati, uel iniurię, illata, adhuc remanet debitũ pœnę. Sed si loquamur de ablatione peccati, quantũ ad maculã, sic manifestũ est, q macula peccati ab aia auferri nõ põt, nisi p q hoc q aia Deo coniungit, p cuius distantiã detrimentũ p prij nitoris incurrebat, qd est macula, ut s. dictum est. * Coniungit aũt Deo hõ p uoluntatẽ. Vñ macula peccati ab hoie tolli non põt, nisi uoluntas hoĩs ordinẽ diuinæ iustitię acceptet, ut. s. uel ipse sibi pęna spontaneus assumat in recõpensationẽ culpę pteritę, uel ẽt à Deo illatã patienter sustineat: utroque. n. modo pęna rationẽ satisfactionis hẽt. Pęna aũt satisfactoria diminuit aliquid de rõne pęnę: est enĩ de rõne pęnæ, quòd sit contra uoluntatẽ. Pęna autẽ satisfactoria etsi secundũ absolutam considerationẽ sit contra uoluntatẽ, non tñ ut nunc, & p hoc est uoluntaria. vñ simpliciter est uoluntaria. sm quid aũt inuolũtaria: sicut patet ex his, q̃ supra de uoluntario, & inuoluntario dicta sunt. * Dicendũ est ergo, q remota macula culpę, põt qdẽ remanere reatus nõ pęnę simpl[ici]r, sed satisfactorię.

concl.

*q. 86. ar. 1.

*q. 6. ar. 6 concl. D. 8[?]

Ad primum ergo dicendũ, q sicut cessante actu peccati remanet macula, ut supra dictũ est, ita etiã põt remanere reatus. cessante uero macula, nõ remanet reatus sc d'meandẽ rationẽ, ut dictum est.

*q. 85. ar In corp. ar.

Ad 2m dicendũ, q uirtuoso non debet pęna simpliciter, põt tñ sibi deberi pęna, ut satisfactoria: qa hoc ipsum ad uirtutẽ ptinet, ut satisfaciat pro his, in quibus offendit, uel Deum, uel hominem.

Ad 3m dicendũ, q remota macula sanatum est vulnus peccati quantum ad uoluntatẽ. Requiritur autem adhuc pęna ad sanationẽ aliarum uirtũ animæ,

næ, quæ per peccatum præcedens deordinatæ fuerunt, ut. s. per contraria curentur. Requiritur etiam ad restituendum æqualitatem iustitiæ, & admouendum scandalum aliorum, ut ædificentur in pœna, qui sunt scandalizati culpa, ut patet ex exemplo de Dauid inducto.

ARTICVLVS VII.

Vtrum omnis pœna sit propter aliquam culpam.

Ferr. 3. cont. 141. Egid. 2. s. d. 36 q. 2. ar. 2.
D. Bon. d. 36. ar. 2. q. 2. Ca. 2. d. 36. q. 1. con. 2. Med. ar. 7.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vr quod non omnis pœna sit propter aliquam culpam. Dicitur n. Io. 9. de cæco nato: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, ut nasceretur cæcus. Et similiter uidemus, quod multi pueri etiam baptizati graues pœnas patiuntur, ut puta febres, dæmonum oppressiones, & multa huiusmodi, cum tamen in eis non sit peccatum, postquam sunt baptizati: & antequam sint baptizati, non est in eis plus de peccato, quam in aliis pueris, qui hæc non patiuntur. non ergo omnis pœna pro peccato est.

¶ 2 Præt. Eiusdem rationis esse videtur, quod peccatores prosperentur, & quod aliqui innocentes puniantur: hoc utrunq; autem in rebus humanis frequenter inuenimus. Dicitur n. de iniquis in psal. 72. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Et Iob. 21. Impii viuunt subleuati sunt, confortatiq; diuitiis. Et Abacuc. 1. dicitur. Quare respicis contemptores, & taces conculcante impio iustiorem se? non ergo omnis pœna infligitur pro culpa.

¶ 3 Præt. De Christo dicitur 1. Pet. 2. quod peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: & tamen ibidem dicitur, quòd passus est pro nobis. ergo non semper pœna a Deo dispensatur pro culpa.

SED CONTRA est, quod dicitur Iob. 4. Quis unquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? quin potius uidi eos, qui operantur iniquitatem, flante Deo, perijsse. Et Augu. dicit in 1. Retractionum, quòd omnis pœna iusta est, & pro peccato aliquo impenditur.

RESPON. Dicendum, quod sicut iam dictum est, Pœna potest dupliciter considerari, simpliciter, & inquantum satisfactoria. Pœna quidem satisfactoria est quodammodo uoluntaria: & quia contingit eos, qui differunt in reatu pœnæ, esse unum secundum uoluntatem unione amoris, inde est quod interdum aliquis, qui non peccauit, pœnam uoluntarie pro alio portat: sicut et in rebus humanis uidemus quod aliquis in se transfert alterius debitum. Si uero loquamur de pœna simpliciter, secundum quod habet rationem pœnæ, sic semper habet ordinem ad culpam propriam: sed quandoque quidem ad culpam actualem, puta, quando aliquis, uel a Deo, uel ab homine pro peccato commisso punitur: quandoque uero ad culpam originalem, & hoc quidem, uel principaliter, uel consequenter. Principaliter quidem pœna originalis peccati est, quod natura humana sibi relinquitur destituta auxilio originalis iustitiæ: sed ad hoc consequuntur omnes pœnalitates, quæ ex defectu naturæ hominibus contingunt.

Sciendum tamen est, quod quandoque aliquid videtur esse pœnale, quod tamen non habet simpliciter rationem pœnæ. Pœna enim est species mali, ut in 1. dictum est: malum autem est priuatio boni. Cum autem sint plura hominis bona, s. animæ, corporis, & exteriorum rerum contingit interdum quod homo patitur detrimentum in minori bono, ut augeatur in maiori: sicut cum patitur detrimentum pecuniæ propter sanitatem corporis, vel in utroq; horum propter salutem animæ, & propter gloriam Dei, & tunc tale detrimentum non est simpliciter malum hominis, sed secundum quid: vnde non habet simpliciter rationem pœnæ, sed medicinæ. Nam & medici austeras potiones propinant infirmis, ut conferant sanitatem. Et quia huiusmodi non proprie habent rationem pœnæ, non reducuntur ad culpam sicut ad causam, nisi pro tanto: quia hoc ipsum quod oportet humanæ naturæ medicinas pœnales exhibere, est ex corruptione naturæ, quæ est pœna originalis peccati. In statu n. innocentiæ non oportuisset aliquem ad profectum virtutis inducere per pœnalia exercitia. vnde hoc ipsum quod est pœnale in talibus, reducitur ad originalem culpam, sicut ad causam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod huiusmodi defectus eorum, qui nascuntur, uel etiam puerorum, sunt effectus, & pœnæ originalis peccati, vt dictum est: & manent etiam post baptismum propter causam superius dictam: & quod non sint æqualiter in omnibus, contingit propter naturæ diuersitatem, quæ sibi relinquitur, ut supra dictum est. Ordinantur tamen huiusmodi defectus secundum diuinam prouidentiam ad salutem hominum, vel eorum qui patiuntur, uel aliorum, qui pœnis admonentur, & etiam ad gloriam Dei.

AD 2m dicendum, quod bona temporalia, & corporalia sunt quidem aliqua bona hominis sed parua: bona vero spiritualia sunt magna hominis bona. Pertinet igitur ad diuinam iustitiam, vt virtuosis det spiritualia bona: & de temporalibus bonis, uel malis tantum det eis, quantum sufficit ad virtutem. Vt. n. Dio. dicit 8. c. de diui. no. Diuinæ iustitiæ est non emolire optimorum fortitudinem materialium donationibus. Alijs uero hoc ipsum, quod temporalia dantur, in malum spiritualium cedit. unde in ps. 72. concluditur. Ideo tenuit eos superbia.

AD 3 dicendum, quod Christus pœnam sustinuit satisfactoriam, non pro suis, sed pro nostris peccatis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis puniatur pro peccato alterius.

AD OCTAVVM sic procedit. Vr quod aliquis puniatur pro peccato alterius. Dicitur n. Exod. 20. Ego sum Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem his, qui oderunt me. & Matt. 23. dicitur: Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram.

¶ 2 Præt. Iustitia humana deriuatur a iustitia diuina: sed secundum iustitiam humanam aliquando filii puniuntur pro parentibus, sicut patet in crimine læsæ maiestatis. ergo etiam secundum diuinam iustitiam unus punitur pro peccato alterius.

¶ 3 Præt. Si dicatur filius non puniri pro peccato patris, sed pro peccato proprio, inquantum imitatur malitiam paternam, hoc non magis hoc diceret de filiis, quam de extraneis, qui simili pœna puniuntur his quorum peccata imitantur. non ergo uidetur, quòd

SVP. Q. LXXXVII. ART. VIII.

Medina ar. 8.

IN Arti. 8. omissu 7. dubiu occurrit de pœna spualis. In ista. n. di. q. 16 non sunt tm medicinales, quia bonum aiæ non ordinatur in aliud bonum maius. Falsum an pttmis hoc est: quia bonum aiæ ordinatur in bonu diuinu, qd est longe melius. Inefficax deinde est: quia iotet ipsa bona aiæ unu ot dinat ad aliud bonu melius: & expedit q quæ alicui priuati aliquo bono spuali, pu ta confessione nostri Christi, ut cautius humiliusq; refugiat, ut Petro negati Christu accedit. Greg. quoq; in 2. Dialogoru, sanctos uiros dicit fieri q8 que in aliqua uirtute ducet, ob custodi humilitatis. Ro igit & cõclusio uera vr. Ad hoc d cit, q bonu spirituale in hoc differt

differt à temporali, quod hoc non est secundum se bonũ animæ, sed in ordine ad aliud. Bonũ autẽ spũale est secundum se bonũ animæ, per se loquẽdo: & propterea sicut se hñt ad hoc quod sint bona, ita ad hoc quod priuationes eorum sint mala. Tẽporalia igitur quia in ordine ad aliud sunt bona, in ordine quoque ad aliud, priuationes eorum malitiam uel bonitatẽ sortiuntur, & pœnæ esse possunt propter quod contingit esse pure medicinales. Spiritualia uero quia secundum se sunt bona animæ, secundum se quoque priuationes eorum sunt mala, ac per hoc nunquam sunt pure medicinæ: sed quãdo sunt medicinales, sũt pœnæ, & medicinæ respectu eiusdem. Et hoc intendit litera.

¶ Ad primũ in opposi tum dñ, quod male intelliguntur uerba literæ. Intendit.n. quod sunt bona nõ in ordine ad aliud sed secundum se, cũ quo stat, quod ordinentur in Deũ tanquam finem ultimum. Rursus, intẽdit cõparare ad bona nostra, quæ sunt quasi nostra bona formaliter Deus autẽ est bonũ obiectiue. Rursus, quia obiectũ & adeptio obiecti, finis & acquisitio eius non ponũtur in numerum, sed pro uno cõputantur, & bona animæ quibus acquirimus finẽ, pro eodẽ computari possũt, & nihil melius bono spirituali dici potest.

¶ Ad secundum dicitur, quod per accidens contingit priuari aliquẽ bono aliquo spũali propter bonũ melius spirituale sed tunc priuatio illa non est pure medicinalis, sed etiã pœna illius. Et sic accidit Petro de priuatione gratiæ, & sanctis quib. ᷓlã de priuatione alicuius spiritualis boni. Nec oppositum dicit Greg. quis solius medicinæ rõnem reddat in defectibus, quibusdã sanctorum. Adnectetñ hic, quòd pœna speciei mali est, quod priuationem boni debiti, qñ sicut &c. includit, ne putes omnem negationem boni spiritualis pœnæ rationem habere.

concl. — *Ar. 7.* — *concl. D. 615.* — *concl.* — *Ar. 7 huius quæst.* — *Aliàs nõ habent ly, tantũ.*

filii pro peccatis propriis puniã A tur, sed pro peccatis parentum.

Sed contra est, quod dicit Ezech. 18. Filius nõ portabit iniquitatem patris.

Resp. Dicendũ, quod si loquamur de pœna satisfactoria quæ uoluntarie assumit, contingit, quod unus portet pœnam alterius* in quantũ sunt quodãmõ unũ, sicut iã dictũ est.* Si aũt loquamur de pœna pro pctõ inflicta, inquãtum hẽt rõnem pœnæ, sic solũ B unusquisque pro pctõ suo punit. quia actus peccati aliqd psonale est. *Si aũt loquamur de pœna, quæ hẽt rõnem medicinę, cõtingit quòd unus punit pro pctõ alterius.* Dictum est.n.* quod detrimẽta corporalium, rerũ uel ẽt ipsius corporis, sunt quędam pœnales medicinę ordinatæ ad salutẽ animæ. unde nihil prohibet talibus pœnis aliquẽ puniri pro pctõ alterius uel à Deo uel ab hoĩe, utpote filios pro pa- C tribus, & subditos pro dñis inquãtum sunt quędam res eorũ: ita tñ quod si filius, uel subditus est particeps culpæ, hmõi pœnalis defectus hẽt rõnem pœnæ quantum ad utrunque .s. eũ, qui punit, & eũ pro quo punit. Si uero nõ sit particeps culpæ, hẽt rõnem pœnæ quãtũ ad eũ, pro quo punit quã tum uero ad eum qui punit, rõnem medicinę tñ nisi per accidẽs inquantũ pctõ alterius consen- D titur: ordinat.n.ei ad bonũ animæ, si patienter sustineat.* Pœnæ uero spirituales nõ sunt medicinales tñ: quia bonũ animę nõ ordinat ad aliud melius bonũ. unde in bonis animæ nullus patit detrimentũ sine culpa propria, & propter hoc ẽt talibus pœnis, ut dicit Hier. in epist. ad Auitũ, unus non punit pro alio: quia quantũ ad animam filius non est res patris. unde & huius causam Dominus assignans E dicit Ezech. 18. Omnes animæ meæ sunt.

Ad primum ergo dicendũ, quod utrunque dictum uidetur esse referendũ ad pœnas tẽporales, uel corporales, inquantũ filii sunt quędã res parentũ, & successores prędecessorum: uel si referant ad pœnas spirituales, hoc dicit propter imitationem culpæ. unde in Exod. ad dit: His, qui oderunt me. Et in Matth. dicit: Et uos implete mẽsurã patrũ uestrorũ. Dicit aũt puniri pctã patrum in filiis, quia filii in peccatis parẽtũ nutriti, pronio res sunt ad peccandum tum propter consuetudinem, tum etiam propter exemplum, patrum quasi authoritatem sequentes. sunt etiam maiori pœna digni, si pœnas patrũ uidentes, correcti non sunt. Iõ autem addidit, In tertiam, & quartã generationem quia tantũ cõsueuerunt homines uiuere, ut tertiã, & quartam generationem uideant, & sic mutuo uidere possunt, & filii peccata parentum ad imitãdum, & patres pœnas filiorum ad dolendum.

Ad 2m dicendum, quod pœnæ illæ sunt corporales & temporales, quas iustitia humana uni pro peccato alterius infligit, & sunt remedia quædã, uel medicinæ contra culpas sequentes, ut uel ipsi, qui puniuntur, uel alii cohibeantur à similibus culpis.

Ad 3m dicendũ, quod magis dicunt puniri pro peccatis aliorum propinqui, quam extranei, tũ quia pœna propinquorum quodammodo redũdat in illos qui peccauerunt, ut dictũ est,* inquantũ filius est quædam res patris. Tum etiã quia, & domestica exempla, & domesticæ pœnæ magis mouent. unde qñ aliquis nutritus est in peccatis parentum, uehementius ea sequitur, etsi ex eorum pœnis nõ est deterritus, obstinatior uidetur: unde & est maiori pœna dignus. *In corpore art.*

QVAESTIO LXXXVIII.

De peccato ueniali & mortali, in sex articulos diuisa.

Deinde quia peccatũ ueniale, & mortale distinguũtur secundũ reatum, cõsiderandũ est de eis. Et primo considerandũ est de ueniali per comparationem ad mortale. Secundo, de ueniali secundum se.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum ueniale peccatum conuenienter diuidatur contra mortale.

¶ Secũdo, Vtrum distinguantur genere.

¶ Tertio, Vtrum ueniale pctm̃ sit dispositio ad mortale.

Quarto, Vtrum ueniale peccatum possit fieri mortale.

¶ Quinto, Vtrum circunstantia aggrauans possit de ueniali peccato facere mortale.

¶ Sexto, Vtrum peccatum mortale possit fieri ueniale.

ARTICVLVS I.

Vtrum ueniale peccatum cõuenienter diuidatur contra mortale.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd ueniale peccatum non conuenienter diuidatur contra mortale. Dicit.n. *Augu. 22. lib. contra Faustum.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. I.

Fer. 3. cont. c. 139. 141
Egid. 2. s. d. 42. q. 1. ar. 3
D. Bon. d. 42. ar. 3. q. 1
Scot. d. 42. q. 4.
Tho. arg. d. 42. ar. 4.
Cap. 2. d. 43. q. 1. con. 1.
Medina art. 1.

In 1. ar. q. 88. dubiũ occurrit ex Sco. in 2. di. 2. sent. expresse impugnante, quod ueniale & mortale non distinguuntur ex eo, quod mortale inordinationem circa finẽ, ueniale aũt circa ea quæ sunt ad finẽ imponit: quia utrunque põt esse, & circa finẽ, & circa ea quę sunt ad finẽ cum tñ autor hic distinguat ueniale contra mortale ex dicta dita.

¶ Ad hoc dñ dupliciter. Primo, quod author nõ intẽdit nisi de ueniali, & mortali ex genere. hæc.n. distiguũtur ex obiectis .s. fine & his, quæ sunt ad finẽ ob et hoc aũt procedit de mortali & ueniali quõlibet. Sed remanet tunc qõ, quare absolute anthor de mortali, & ueniali tractans, ad ueniale, & mortale ex gñe descendit. In hoc.n. ergo se uidetur manifeste, qui cõi tractãs de specialibus determinat relicto cõmuni. Propterea

466 Porrecta per totum 2. d. 42. q. 1. art. 3. & 1. cont. c. 139. S. & 141. S. 1. & ma. q. 7. a. 1. Li. 22. c. 27. in pri. to. 6.

b Pctm̃ est dictum, uel factum, uel concupitum ꝯ legem æternã:sed esse ꝯ legem æternã, dat pctõ ꝙ sit mortale. ergo omne peccatum est mortale. nõ ergo pctm̃ ueniale diuidit̃ ꝯ mortale.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit 1. Corinth. 10. Siue manducatis, siue bibitis, siue aliquid aliud facitis oĩa in gloriã Dei facite:sed contra hoc præceptum facit, quicũque peccat, non.n.peccatum fit propter gloriã Dei. cum ergo facere cõtra præceptum sit peccatum mortale, videtur ꝙ quicunq; peccat mortaliter peccet.

¶ 3 Præt. Quicunq; amore alicui rei inhæret, inhæret ei uel sicut fruens, uel sicut utens, ut patet p Aug. in 1. de doct.* Christiana: H sed nullus peccans inhæret bono commutabili quasi h utens. non.n.h refert ipsum ad bonum qđ nos beatos facit, qđ ꝓprie est uti, ut Aug. dicit ibidẽ. ergo quicunq; peccat, fruitur bono cõmutabili: sed frui rebus utendis est humana pⁿuersitas, vt August. dicit in lib. 83.* quæst. cũ ergo puersitas pctm̃ mortale nominetur, vr̃ quòd quicunq; peccat, mortaliter peccet.

¶ 4 Præt: Quicunque accedit ad unum terminum, ex hoc ipso recedit ab alio: sed quicunq; peccat, accedit ad bonum b cõmutabile. ergo recedit à bono incommutabili: ergo peccat mortaliter. nõ ergo cõuenienter pctm̃ ueniale contra mortale diuidit̃.

G Sed contra est, qđ Aug. dicit in Homil. 7. sup Ioan.* ꝙ crimen est, qđ dãnationem meret̃: ueniale aũt est, quod non meretur damnationem. Sed crimẽ nominat peccatum mortale. ergo ueniale peccatum conueniẽter diuiditur contra mortale.

Respon. Dicendum, quòd aliqua, s̃m quod proprie accipiuntur, non uidentur esse opposita quæ si metaphorice accipiãtur opponi inueniunt̃, sicut ridere non opponit̃ ei, quod est arescere: sed secundũ quod ridere metaphorice de prato dr̃ ꝑp eius floritione, & uirorem, opponitur ei, qđ est arescere. Similiter si mortale proprie accipiat̃, ꝓut refert̃ ad mortẽ corporalẽ, non vr̃ oppositionem habere cum ueniali, nec ad idẽ genus ꝑtinere. Sed si mortale accipiatur metaphorice, secundũ quod I

Propterea licet dicta respõsio sit vera quoad materiam, formaliter tñ dicendum est, ꝙ author loquitur de p se mortali, & p se ueniali, semper.n.ly, per se subintelligitur, & ꝙ hæc p se sumpta ex obiectis distinguuntur fine, & his, quæ sunt ad finem. F

¶ Et cum dr̃, ꝙ utrunq; potest esse circa utrunq;, r̃ndetur, ꝙ hoc non est p se, sed p accidens. Motus.n. animi ad adulteriũ, uel infidelitatẽ, p accidẽs tñ est ueniale, qa.s. est imꝑfectus ex parte agẽtis, utpote non deliberatus. Et similiter motus animi in sup̃fluũ risum, p accidẽs est mortale, quia .s. ordinat̃ adhoc in cõtẽptũ fidei. p se.n. loquẽdo, & iudicãdo act⁹ sc̃dm ꝓprias materias, & fines eorundẽ, nec mortale circa id, qđ ad finem pure, nec ueniale circa finẽ inordinatus est actus. Et formaliter lr̃a saluatur dũ de mortali, & ueniali in cõi p se tñ, doctrina tradita est. Et quia p se mortale, & ueniale, & ex gñe mortale, & ueniale coincidunt, iõ prima rñsio fuit uera: quãuis nõ explicaret formalẽ processum.

*Ex cap. 3 & 4. hř to 3.

¶ In responsione ad primum in eodẽ art. q. 88. dubium occurrit ex Durando in 2. sen. dist. 43. impugnãte hanc responsionẽ, & quoad analogiam secundum rem, & secundum nominis rationem, & secundũ expositionem de ly, contra legem, & p̃ter legem. Arguit primo quòd diuisio peccati in mortale, & ueniale non sit diuisio analogi in perfectũ & imperfectũ simpliciter, & secundum quid: quia actus uoluntatis simpliciter, i. deliberatus cadens super materiam simpliciter indebitam, puta uocem significatiuam, contra id quod est in mẽte est, simpliciter peccatum: sed mendacium iocosum scienter & deliberate est huiusmodi. ergo peccatum ueniale ex genere, seu per se est simpliciter, & perfecte peccatum.

*q. 30 nõ procul a prĩ n. 10. 4

¶ Præterea. Si in peccatis est simpliciter, & secundum quid, ergo, & in actibus uirtutum: quia si unum oppositorum multiplicatur, oportet reliquum multiplicari.

¶ Arguit deinde contra nominis rõnem: quia secundum hos peccatum ueniale non diceretur peccatũ, nisi in ordine ad mortale: sicut accidens non dicitur ens, nisi quia entis: sed hoc est falsum: quia si peccatum mortale non esset, nihilominus esset ueniale. ergo.

¶ Arguit demum contra illam expositionem, quòd mortale est contra legem, ueniale præter: quia omne peccatum est contra aliquam legem, ut patet de mendacio iocoso, quod est directe contra dictamen naturalis legis.

¶ Ad primum horum neganda est minor. Nullius.n. peccati uenialis per se materia est simpliciter indebita, sed secundũ quid tñ. Quia.n. principium in operabilibus est finis, & id quod est ad finem, est sicut conclusio in speculabilibus, oportet perspicere, quòd quemadmodum ad perfectionem simpliciter intellectus non spectant conclusiones contingentes, quæ secundum se non habent necessariam connexionem cum principiis, sed sola principia, & conclusiones necessariæ, quæ natæ sunt esse euidentes, spectant ad ꝑfectionem simpliciter intellectus, reliqua s̃t ad ꝑfectionẽ, & imperfectionem sc̃dm quid eiusdẽ: adiuuãt enim, & nonnihil perfectionis est recte se habere circa illa: ita ad appetitus moralem perfectionem, & imperfectionem simpliciter, solus finis, & fini necessario cohærentia spectant, circa quæ est peccatum mortale: reliqua autem, quæ sunt ad finem contingentes, circa quæ est peccatũ ueniale, non spectant ad perfectionem, & imperfectionem simpliciter, sed sc̃dm quid eiusdẽ. Vñ uterq; modus ueniałium peccatorum ponit imperfectũ pctm̃. Indeliberati n. q; motus in mala mortalia, sunt pctã imperfecta ex parte agentis: quia actus nõ ex deliberatione fit. Deliberati aũt motus in mala uenialia sunt imperfecta pctã ex parte obiecti: quia obiectũ nõ est ita indebita materia appetitus, ut cõtrarietas fini. Materia nanq; actus moralis oportet ꝙ sit indebita in ordine ad finẽ, i. cõtraria debito ad finẽ: debito aũt necessario cõtingenti, qđ in materia uenialiũ non hẽt locum. Indebiti.n. rõ in eis in uẽ, ti non tollit debitum necessarium ad finẽ. Et pp hanc imperfectionem materia uenialis peccati non dicitur indebita, nisi secundum quid.

*Hom. 41. Ioan. to. 9 & Enchi. cap. 64.

¶ Ad confirmationẽ dr̃, ꝙ ẽt in uirtutum actibus dici põt simpliciter, & sc̃dm quid. Eutrapelus nanque secũdũ quid, in hoc scilicet, & non simpliciter uirtuosus dicit̃: sicut sanus pede non simpliciter, sed secũdum hanc partem sanus dicitur. Quamuis melius dicatur, ꝙ non est eadem ratio de uirtute, & uitio sicut nec de bono, & malo. quia bonum uno modo ex causa, scilicet integra: malũ autem omnifariam cõtingit. Et propterea appetitus bonus circa materias huiusmodi contingentes, ꝓprie loquendo, nõ ad bonitatem secundum quid, sed bonitatis consummationẽ spectat. appetitus autem malus in huiusmodi non ad consumationem malitiæ, sed ad secundum quid malitiam spectat, propter rationem dictam. Allata autem regula de oppositis non tenet quando non est eadem ratio multiplicationis utrinque. Non enim oportet ens simpliciter, scilicet substantiam multiplicare sicut ens secundum quid, scilicet accidens, in nouem genera distinguitur: quia non est utrinque eadem ratio. Et sic est in proposito, ut patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, ꝙ sicut omnis morbus dicitur infirmitas in ordine ad priuationem uitæ, quæ est infirmitas mortalis, & simpliciter: ita omne peccatum dicitur peccatum in ordine ad peccatũ, quod priuat fine, quod est principium uitæ moralis. Et ut ex diffinitione in litera ex Aug. patet, cum peccatum sit dictum, factum, uel concupitum contra legem Dei, & mortale sit contra legem Dei sine additione aliqua, ueniale uero cũ additione, scilicet secundum quid: est enim contra legem Dei secundum quid: & constat quòd contra legem Dei secundum quid non potest intelligi non præintellecto contra legẽ Dei absolute, sicut nec album secundũ quid, sine albo simpliciter, oportet ut peccatum ueniale non solum secundum rem, sed sc̃dm nominis rationẽ in ordine ad mortale dicatur. propter quod in litera dicitur, ꝙ ueniale dicitur peccatum secundum rationem imperfectam, & in ordine ad peccatum mortale. K

¶ Et licet peccatum ueniale possit esse in hoc, uel illo absq; mortali, simpliciter tamen non potest esse absque mortali: sicut nec infirmitas curabilis absq; incurabili, qualis est mortalis: immo si non esset peccatum mortale, nec ueniale esset: sicut si non esset mors, non esset ægritudo.

Ad tertium dicitur, ꝙ in uerbis laborat argumentum. concedimus

mus gratis oē pctm veniale esse contra legē scdm quid, & hoc est esse præter legem. Est enim contra legē quicquid à legis fine discordat: si simpliciter, simpliciter, si secūdū quid, scdm quid. Sed simpliciter à fine non discordat, nisi qđ contrariū inducit finem: scdm quid uero, qđ finis assecutionē impedit, illud in mortali, hoc in uenialI requirit. Et uenialia quē ex imperfectione actus sunt scdm quid, idest, scdm imperfectū motū cōtra legē Dei, ut primus motus infidelitatis, & adulterij testant. Venialia aūt ex genere sunt scdm quid, idest scdm imperfectā materiā contra legē Dei, ut mendacium iocosum, & risus superfluus testant. hoc aūt cōtra scdm quid, uocatur uno uocabulo præter legem.

*q.71. ar. 1. ad 3. q. 72.a.5. & q.74.ar.9 ad 2.
*q.72. ar. 5.
†q.72.ar. 5. & q.87. ar. 1.
*q.87. ar. 3.

¶Ad plenitudinē tñ doctrinam scito, q̃ cū dr̃ veniale ex genere esse pter, nō contra legē, pōt dupliciter intelligi. Primo, ut ita sit pter legem, ut contra nullā sit legem. Et in hoc sensu falsum est. Nam mendacium est scdm se prauū, & cōtrarium uirtuti, ac p hoc contra legē illius uirtutis: & tñ non est mortale ex genere suo. Alio modo, ut sit pter legem, & nō cōtra, quia non est contra intensum finē legis. Et hoc mō cōtra nullam legem est ueniale: qa finis cuiusq; legis est dilectio Dei, sui, ac proximi sōcia cuiusuis bonum, nisi secundum quid, non fit per ueniale. Præter aūt legem est: qa, ut in lra dr̃, debit^9 modus rōnis à lege intētus non seruatur. In venialibus qdē ex imperfectione actus uiolatur debitus modus rōnis pueniendo rōnē, uel deliberationē: In uenialibus uero ex genere uiolatur debitus modus, quo secundum rationem referenda est materia illa ad finem.

*q.87. ar. 6
concl. m
*Loco in argu. cita to.

dr̃ in peccatis, mortale opponit̃ ei, qđ est veniale. Cū.n. pctm̃ sit q̃da infirmitas aīæ, ut supra habitū ē,* pctm̃ aliqđ mortale dr̃ ad similitudinē morbi, q dr̃ mortalis, ex eo q̃ inducit defectū irreparabilē p destitutionē alicuius principij, vt dictū est.* Principiū aūt spūalis vitæ, quæ est s̃m virtutē, est ordo ad ultimū finē, ut supra dictū est, † qui quidē si destitutus fuerit, reparari non pōt p aliquod principiū intrinsecū, sed solum p uirtutē diuinā vt supra dictum est: * quia inordinationes eorum, quæ sunt ad finē, reparāt ex fine, sicut error qui accidit circa conclusiones p veritatē principiorū. Defectus ergo ordinis ultimi finis nō pōt p aliquid aliud reparari, qđ sit principalius, sicut nec error, qui est circa principia: & iō hmōi peccata dr̃ mortalia quasi irreparabilia. Peccata aūt, quę habent inordinationē circa ea, q̃ sunt ad finē, conseruato ordine ad vltimū finē, reparabilia sūt, & hæc dr̃ uenialia. Tunc enim pctm̃ ueniam habet, qñ reatus pœnę tollit̃, qui cessat cessante peccato, ut dictū est.* Scd̃m hoc ergo mortale, & veniale opponuntur, sicut reparabile, & irreparabile: & hoc dico p principiū interius, non aūt p comparationē ad uirtutē diuinā, quæ oēm morbum, & corporalem, & spiritualem pōt reparare, & pp hoc veniale pctm̃ cōuenienter diuiditur contra mortale*.

A

B

C

D

E

Ad primum ergo dicendū, q̃ diuisio peccati in ueniale, & mortale, nō est diuisio generis i species, q̃ æqualiter participant rōnē generis, sed analogi in ea de quib. pdicat̃ per prius, & posterius: & iō pfecta rō peccati, q̃ Aug.* ponit, conuenit peccato mortali. Pctm̃ aūt ueniale dr̃ pctm̃ s̃m rōnē imperfectā, & in ordine ad pctm̃ mortale: sicut accidēs dr̃ ens in ordine ad substātiā, s̃m imperfectā rōnē entis nō.n. est ꝯ legē: quia uenialiter peccans, non facit qđ lex prohibet, nec pternittit id, ad qđ lex p pceptum obligat, sed facit præter legem: quia non obseruat modum rationis quem lex intendit.

Ad 2m dicendum, q̃ illud pceptum Apostoli est affirmatiuum, unde non obligat ad semp: & sic non facit ꝯ hoc pceptum quicunque nō actu refert in gloriam Dei oē, qđ facit. Sufficit ergo, q̃ aliquis habitualiter referat se, & oia sua in Deū ad hoc, q̃ si semp mortaliter peccet, cū aliquē actū nō refert i gloriā Dei actualiter. Veniale aūt pctm̃ nō excludit habitualē ordinationē actus humani in gloriā Dei, sed solū actualē: qa non excludit charitatem, quæ habitualiter ordinat in Deum. unde non sequitur, q̃ ille, qui peccat uenialiter, peccet mortaliter.

Ad 3m dicendū, q̃ ille, q peccat uenialiter, inhæret bono tēporali nō ut fruēs, qa nō ꝯstituit in eo finē, sed ut utēs referēs in Deū nō actu, sed habitu.

Ad 4m dicendum, q̃ bonum commutabile non accipitur, ut terminus contrapositus incōmutabili bono, nisi quando constituitur in eo finis. Quod enim est ad finem, non habet rationem termini.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccatum mortale, & veniale differant genere.

AD SECVNDVM sic proceditr. Videtur, q̃ peccatū ueniale, & mortale non differant genere, scilicet, q̃ aliquod sit peccatum mortale ex genere, & aliquod ueniale ex genere. Bonum enim, & malū ex genere in actibus humanis accipit̃ p comparationē ad materiā, siue ad obiectum, ut supra dictū est:* sed s̃m quodlibet obiectum, uel materiam contingit peccare mortaliter, & uenialiter. qđlibet.n. bonū commutabile pōt homo diligere uel infra Deum, qđ est peccare uenialiter, uel supra Deum, qđ est peccare mortaliter. ergo peccatum ueniale, & mortale non differunt genere.

¶2 Præt. Sicut dictum est supra, † pctm̃ mortale dr̃, qđ est irreparabile, pctm̃ autē ueniale qđ est reparabile: sed esse irreparabile conuenit peccato qđ fit ex malitia, qđ s̃m quosdam irremissibile dicitur: esse autem reparabile conuenit peccato, quod fit p infirmitatem, uel ignorantiam, quod dr̃ remissibile. ergo pm̃ mortale, & ueniale differūt, sicut peccatum quod est ex malitia commissum, uel ex infirmitate & ignorantia: sed s̃m hoc non differunt peccata genere, sed causa, ut supra dictum est.* ergo pctm̃ ueniale, & mortale non differunt genere.

¶3 Præ. Supra dictum est, † q̃ subiti motus tam sensualitatis, quàm rationis sunt peccata uenialia: sed subiti motus inueniunt̃ in quolibet peccati genere. ergo nō sunt aliqua peccata uenialia ex genere.

Sed contra est, quod August.* in sermone de Purgatorio enumerat q̃da genera peccatorum uenialiū, & quædam genera peccatorum mortalium.

Resp. Dicendum, q̃ peccatum ueniale à uenia dicitur. Pōt igit̃ aliquod pctm̃ dici ueniale uno modo, quia est ueniam consecutum: & sic dicit Ambros.* q̃ omne pctm̃ per pœnitentiam fit ueniale: & hoc dr̃ ueniale ex euentu. Alio modo dicitur ueniale,

SVP. Q. LXXXVIII. ART. II.

Egid. 2. s. d. 42. q. 1. ar. 4. Dur. d. 42. q. 7. D. Bon. d. 42. ar. 2. q. 2. Cap. 1. d. 41. q. 1. con. 3. Medina ar. 2.

IN ar. 2. eiusdē 88. q. nota distinctionē peccati tam uenialis, quàm mortalis ex genere, & ex parte agētis. Et memēto rōnis ad scdm, q. 72. superius ar. 5. qua dictum est, q̃ ex hoc, q̃ ueniale, & mortale inueniunt̃ differre genere ex parte obiecti, non hr̃, q̃ dr̃ia uenialis, & mortalis sit specifica, idest, constitutiua generis, uel speciei subalternæ, sed q̃ consequatur distinctionē specificam seu genericam in his.

467 *Porrecta per totum.*
Sup. q. 72. ar. 5. & 2. d. 24. q. 3. ar. 6. ad 6. & d. 42. q. 1. ar. 4. co. & 4. d. 16. q. 3. art. 2. q. 4. ad 5. & mal. q. 2. a. 8 cor. & q. 7. ar. 1 & np. 3. cap. 178.
*q. 18. ar. 2. & 8.
† ar. pced.
*q. 76. 77. & 78.
†q. 74. ar. 3. ad 1. & ar. 10.
*In ser. 4. de anima defunctorū & est ser. 41 in ordine, 10, 14.

niale, quia non habet in se vnde ueniam nō consequatur, vel totaliter, uel in parte. In parte qdē sicut cū habet in se aliquid diminuens culpam, ut eū fit ex infirmitate, vel ignorantia, & hoc dicitur uenia le ex cā. In toto aūt ex eo, q non tollit ordinē ad vltimū finē, unde non meretur pęnā æternā, sed tēporalē: & de hoc ueniali ad præsens intendimus. De primis enim duobus constat, q non habent genus aliquod determinatū. Sed uenale tertio mō dictū pōt habere genus determinatū, ita q aliquod peccatum dicatur ueniale ex genere, & aliquod mortale ex genere, ſm qđ gen⁹, vel ſpēs actus determinat ex obiecto. Cū enim uoluntas fertur in aliqd, qđ ſm se repugnat charitati, p q̄ homo ordinatur in ultimum finē, illud pctm ex suo obiecto habet q fit mortale. vnde est mortale ex genere, siue fit ꝯ dilectionē Dei, sicut blasphemia, piuriū, & hmōi: siue ꝯtra dilectionē ꝓximi, sicut homicidiū, adulterium, & similia, unde hmōi sunt peccata mortalia ex suo genere. Qñque uero uoluntas peccantis fert in id, qđ in se continet quandam inordinationem, nō tñ cōtrariatur dilectioni Dei, & proximi, sicut uerbum otiosum, risus superfluus, & alia hmōi: & talia sunt peccata uenialia ex suo genere, ut supra habitum est. Sed quia actus morales recipiunt rōnē boni, & mali non solum ex obiecto, sed ēt ex aliqua dispositione agentis, ut supra habitū est, cōtingit, qñq; q id, qđ est pctm ueniale ex genere, rōne sui obiecti fit mortale ex parte agentis, uel quia in eo constituit finē ultimū, uel quia ordinat ipsum ad aliquid, qđ est pctm mortale ex genere, puta, cum aliquis ordinat uerbū otiosū ad adulteriū cōmittēdū. Similiter ēt ex parte agētis cōtingit, q aliquod pctm, qđ ex suo genere est mortale, fit ueniale pp hoc, s. q actus est imperfectus, idest, nō deliberatus rōne, quæ est principium propriū mali actus: sicut supra dictum est de subitis motibus infidelitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex hoc ipso quòd aliquis eligit id, quod repugnat diuinæ charitati, conuincitur præferre illud charitati diuinę, & per consequens plus amare ipsum quàm Deum: & ideo aliqua peccata ex genere, quæ de se repugnāt charitati, habent q aliquid diligatur supra Deum, & sic sunt ex genere suo mortalia.

AD 2m dicendum, quòd ratio illa procedit de peccato ueniali ex causa.

AD 3m dicendū, q ratio illa procedit de peccato, quod est veniale propter imperfectionē actus.

ARTICVLVS III.

Vtrum peccatum ueniale sit dispositio ad mortale.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q peccatū ueniale non sit dispositio ad mortale. Vnum.n. oppositum nō disponit ad aliud: sed pctm ueniale & mortale ex opposito diuidūtur, ut dictū est. ergo peccatū ueniale nō est dispositio ad mortale.

¶ 2 Præt. Actus disponit ad aliqd simile in sibi spē sibi. vñ in 2. Eth. dicit, q ex similibus actibus generant similes dispositiones, & habitus: sed pctm mortale, & ueniale differūt genere, seu spē, ut dictum est. ergo peccatum ueniale non disponit ad mortale.

¶ 3 Præt. Si peccatū dicatur ueniale, q disponit ad mortale, oportebit q quæcunque disponunt ad mortale peccatum, sint peccata uenialia: sed oīa bona opera disponunt ad pctm mortale. dicit enim Aug. in regula, q superbia bonis operibus insidiatur, ut pereant. ergo etiā bona opera erunt peccata uenialia: quod est inconueniens.

SED CONTRA est, quod dicit Eccles. 18. Qui spernit minima, paulatim defluit: sed ille, qui peccat uenialiter, vr minima sperne re. ergo paulatim disponitur ad hoc, quòd totaliter defluat per peccatum mortale.

RESP. Dicendum, q dispones est quodammodo cā. unde ſm duplicem modum causæ, est duplex dispositionis modus. Est.n. causa quædam mouens directè ad effectum, sicut calidum calefacit. Est ēt cā indirectè mouēs, remouendo prohibens: sicut remouens columnā dicitur remouere lapidem superpositum: & ſm hoc actus peccati dupliciter ad aliquid disponit. Vno quidē modo directè, & sic disponit ad actum similem ſm speciem. Et hoc modo, primo, & per se peccatum ueniale ex genere nō disponit ad mortale ex genere, cum differant specie: sed p hūc modum peccatum ueniale pōt disponere per quandam consequentiam ad peccatū, quod est mortale ex parte agētis. Augmētata eīn dispositione, uel habitu p act⁹ peccatorū uenialiū, intātum potest libido peccandi crescere, q ille, qui peccat finē suum constituet in peccato ueniali. Nam unicuique habenti habitum, inquantum huiusmodi, finis est operatio secundum habitum: & sic multoties peccando uenialiter disponetur ad peccatum mortale. Alio modo actus humanus disponit ad aliquid remouendo prohibens: & hoc modo peccatum ueniale ex genere potest disponere ad mortale peccatum ex genere. Qui enim peccat uenialiter ex genere, prætermittit aliquem ordinem: & ex hoc quòd consuescit uoluntatem suā

D. 1005.
q. 78. ar. 4. & q. 77. ar. 6.
D. 1009.
q. 74. ar. 10.
468 Porrecta per totum.
2. 2. q. 14. ar. 10. co. fi. & q. 86 ar. 9. co. & 1. d. 17. q. 2. ar. 5. co. fi. & 2 di. 42. q. 1. a. 3. & uer q. 26. a. 6. ad 16 & mal. q. 7. ar. 1. ad 7. & a. 3. co. & ad 1. & 3. & ar. 6. ad 5. & q. 14. arti. 2. cor.
art. 1. hu ius q.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. III. Medina art. 3.

IN art. 3. eiusdē 88. q. recole nūc nūc dicta diſtinctione, & quatuor existentibus mēbris, scilicet, mortali ex genere, morta li ca agente, ueniali ex genere, ueniali ex agente, seu imperfectè actus, litera hoc vltimū mēbrū prætermittit: quia constat, q hmōi ueniale p se disponit ad mortale, vtpote eiusdem spēi. Frequenter enim mo tus adulterij negligenter habens per se disponitur ad illud. Et de ueniali ex gene re loquens, cōparat il lud ad mortale utroque modo. primo ad mortale, ex parte agē. secūdo ad mortale ex genere. Et docet q disponit p qdā cōsequētiā ad mortale ex parte agentis, & ut remouēdo ꝓhibēs ad mortale ex genere. ¶ Vbi sciendum est, q in veniali ex genere, puta, verbis iocosis, concurrunt duo, pri mū est affectio ad delectabile in uerbis iocosis: alterum declinatio affectus à regula. Primū est cōuersio ad cōmutabile bonū: secūdm est quasi auersio. Ex primo pctm ueniale disponit alium ad constituendū finē suum in tali bono, ut patet p rōnē liz, & sic disponit manifeste ad pctm mortale nō ex genere, sed ex parte agentis. Qui enim in delectatione uerbis iocosis, q finē in tali delectabili consti tueret, peccaret qdē mortaliter pferendo creaturā creatori, sed hoc non esset ea natura obiecti, qm nō est contraria charitatis sini, sed ex dispositione agētis affecti. Ex secundo pctm ueniale disp̄ōit ad mortale ex genere: quia quasi suetsio dispōnit ad auersionē, quę tollit subiectionē uoluntatis ad Deum, q subiectio phibet uoluntatem ferri in obiecta contraria charitatis obiecto. ¶ In rñsione ad sc̄dm, dubiū occurrit, quo venialia, & mortale mō dicant cōuenire in genere, & in structu lo pcedēte dictū est, q distinguunt genere: &

li. 2. c. 1. & 2. 10. 30.
In regula 3. non longe a prin. t. t.

re:& in hoc eodē articulo in rñsione ad primū dī, q non distin- A guūtur sicut species unius generis, sed sicut substātia, & accidēs.

¶ Ad hoc breuiter dī, q conuenientia in genere non affirmatur in litera simpliciter, sed cum specificatione, inquantū vtrunque importat defectum debiti ordinis. hoc est .n. conuenire in gñe analogo mali, dum vtrunq. ex parte uersionis in mali rōne cōuenit aliter tñ, & aliter: qa in mortali est auersio simpliciter, hic sedm quid. Cum hoc tñ stat, q distinguātur genera ex parte obiecti, & q ordinē habeant inter se, sicut substantia, & accidēs, ut patet ex dictis.

¶ In rñsione ad tertiū, dubiū occurrit, quo pacto uerū sit, q ueniale per se disponit ad mortale, cum non nisi per quandā consequentiā, uel remouendo prohibens conuertat, ut in corpore articuli dictū est. Qd enī per consequentiā ab aliquo emanet, p accidens deriuatur: & similiter remouens p hibens mouet per accidens.

*art. 1. ad 1.

*art. 1. & 2. huius quæst.

¶ Ad hoc dī, q litere intendit, q ueniale p se disponit primo. tantummodo: quia illa dispō est per modum similis, ut patet in exemplo allato de uerbis iocosis. eiusdem nanq; speciei sunt secundū se uerba iocosa minus amata, ut sunt obiectū peccati uenialis, & maxime amata, ut sunt obiectū peccati mortalis ex parte generis. Dicit aūt dispō esse per quādam consequentiam ad mortale ex parte agentis: quia non est dispō necessitans ad talē appetitū cū auersione simpliciter, sicut necessitat ad similem appetitū iocandi ebsolute: sed qñ est intensa ualde, necesse est cōsequi, ut appetitus in tale mortale trahatur. Si aūt disponere non est omnino extra p se disponere, qa actibus animi disponere ad similes conuenit p se per suā propriam naturā, & uirtutem, quamuis aliquid imperfecti habeat: quia non sunt similes in auersione isti actus ueniales actui mortali, ad quem pp auersionē dictā. per cōsequentiā quandā dār dispo nere. ita q ueniale inquantū simile ex parte conuersionis, dispo nit per se: inquātum

*Incorp. art.

459
*Porrecta per totum.
Sop. ar. 2. co. & 2. d. 24. qō. 3. art. 7. & mal. q. 7. art. 1. & Ps. 9.
Trec. 14. in Ioann. non procul à fine: id habet tom. 9. & ser. 85. de tempo. & de sanctis. sar. 41. to. 10.
*q. 74. ar. 4. & ar. 8. ad 2.
*ar. 1. huius q.

in minorib. debito ordini non subijcere, disponitur ad hoc, q ēt uoluntatē suam non subijciat ordini vltimi finis, eligendo id, qd est pctm mortale ex genere.

AD PRIMVM ergo dicendū, q pctm ueniale, & mortale, non diuiduntur ex opposito, sicut duæ species vnius generis, ut dictū est: *sed sicut accidens ꝯ substantiam diuiditur. unde sicut accidens pōt esse dispositio ad formam substantialem, ita & ueniale peccatum ad mortale.

AD 2m dicendum, q peccatū ueniale non est simile mortali in specie: est tñ simile ei in genere, inquantum utrunq; importet defectum debiti ordinis, licet aliter, & aliter, ut dictū est*.

AD 3m dicendū, q opus bonum nō est per se dispositio ad mortale peccatū, potest tamen esse materia, uel occasio peccati mortalis p accidens: sed peccatum ueniale per se disponit ad mortale, ut dictum est*.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatum ueniale possit fieri mortale.

AD QVARTVM sic procedit. Vr q pctm ueniale possit fieri mortale. Dicit .n. Aug.* exponens illud Ioan. Qui incredulus est Filio nō uidebit uitā. Peccata minima, i. uenialia, si negliguntur, h occidūt: sed ex hoc dicitur peccatū mortale, quia spiritualiter occidit aiam. ergo peccatū ueniale pōt fieri mortale.

¶ 2 Præt. Motus sensualitatis ante consensum rationis est peccatū E ueniale, h post consensum uerò est peccatum mortale, ut supra dictū est. * ergo peccatum ueniale potest fieri mortale.

¶ 3 Præt. Pctm ueniale, & mortale differunt h sicut morb. curabilis, & incurabilis, ut dictum est: *sed morb. curabilis potest fieri incurabilis. ergo peccatum ueniale potest fieri mortale.

¶ 4 Præt. h Dispositio potest fieri uero dissimile ex parte auersionis, disponit sedm quandā consequentiā ad idē mortale ex parte agentis. Secundus aūt modus licet possit dici p se, (quia quasi auersio similis generice est auersioni, ac per hoc p se ēt disponit ad illā) aut hinc tñ non recedens à formali sermone, & fundamento, dicit q est per accidens: quia cū stabilisset, q pctm genus, & speciē, ex per hoc naturā suam in nidi, ac ad obiectū sortitū est, q causat peccatū ex parte auersionis, ponit causare illud ut remouens prohibens: quæ tamen ueniale subiectionē Deo prohibentē aliū ferri in obiectū contrarium Deo. Tu tñ potes distinguere, & dicere, q ueniale ex genere ad mortale ex agente disponit per se ex parte cōuersionis ad cōmutabile bonū, ad mortale uero ex genere disponit remouendo p hibens quoad cōuersionē, & per se quo ad auersionē sedm cōsequentiā, ut in primo modo declaratū est. Et hinc habemus quātum à uenialiū cōsuetudine cauendū sit, cū tot modis, & illis periculosis disponant ad mortale: pp quod frequentibus contritionibus non superficiebus* singula sedm suas species distinguenda sunt, ne habituatis nobis in illis, occurrētes tentationes eius dispositione propinqua ad mortale inueniāt.

*ar. præ

concl.

concl.

habitus: sed pctm ueniale est dispositio ad mortale, ut dictum est.* ergo ueniale peccatum potest fieri mortale.

SED CONTRA Ea, q differunt in infinitum, non transmutantur in inuicem: sed pctm mortale, & ueniale differunt in infinitū, B ut ex prædictis patet. ergo ueniale non potest fieri mortale.

RESP. Dicendum, q pctm ueniale fieri, mortale pōt tripliciter intelligi. Vno mō sic, q idē actus numero primo sit peccatum ueniale, & postea mortale. & hoc esse non potest*: quia peccatum principaliter consistit in actu uoluntatis, sicut, & qlibet actus moralis: unde non dicitur unus actus moraliter, si C uoluntas mutet, quamuis etiam actio secundum naturam sit cōtinua. Si aūt uoluntas non mutetur, nō potest esse q de ueniali fiat mortale. Alio modo pōt intelligi, ut id, quod est ueniale ex genere, fiat mortale: & * hoc quidem possibile est*, inquantū cōstituitur in eo finis, uel inquātum refertur ad mortale pctm sicut ad finē, ut dictū est.* Tertio mō pōt intelligi ita, q multa D uenialia peccata constituant vnū pctm mortale: q* si sic intelligat: q ex multis peccatis uenialib. integraliter ꝯstituatur vnū pctm mortale, falsum est*. Non .n. oia pctā uenialia de mundo possūt habere tm de reatu, quātum vnū pctm mortale, qd patet ex parte durationis; qa peccatum mortale hēt reatū pęnæ æternæ, pctm aūt ueniale reatum pœnæ temporalis, ut dictū est.* Patet etiam ex parte pœnę damni: quia peccatum mortale meretur carentiam uisionis diuinæ, cui nulla alia pęna cōparari pōt, ut Chrysostomus dicit.* Patet ēt ex parte pœnę sensus, quantū ad uermē conscientiæ. licet forte quātū ad pęnā ignis nō sint in pportionabiles pœnę. Si uerò intelligat, q multa pctā uenialia faciūt vnū mortale dispositiue, sicut uerū ē, sicut su-

*ar. 2. huius quæs.

concl.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN art. 4. eiusdē 88. q. occurrunt illa uerba literæ uniāde. Licet forte quātū ad pœnā ignis, non sint improportionabiles pœnæ. Dicit hoc, qa cū utrosque, scilicet mortalis, & uenialis pœna ignis sit intensiue finita, & ois finiti ad oē finitū sit aliqua proportio, consequēs est, ut pœnæ utriusq, quātū ad ignem, sint proportionabiles. Et hoc est dicere, q non est infinitus excessus inter pœnam ignis p mortali, & p ueniali: imò procedendo iuxta doctrinā 8. Physic. tāt possent multiplicari pœnæ uenialiū, ut simul iunctæ excedant pœnam unius mortalis, de hac sola pœna loquendo. Nec ly, forte, est dubitatis, sed nō determinātis.

*ar. 2 huius quæs

470
Porrecta per totum.
Hom. 47. ad Pop. Antioch. tom. 5. & Hom. 24. in Mat.

*ar.3.huius q.

pr offensum est, * secundum duos modos dispositionis, quo peccatum veniale disponit ad mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Augustinus loquitur in illo sensu, quòd multa peccata venialia dispositiue causant mortale.

AD 2^m dicendum, quod ille idem motus sensualitatis, qui præcessit consensum rōnis, nunquàm fit peccatū mortale, sed ipse actus rationis consentientis.

AD 3^m dicendum, quod motus corporalis non est actus, sed dispō quædam permanens, vnde eadē manens pōt mutari: sed pctm̄ ueniale est actus trāsiēs, qui resumi non pōt, & quantū ad hoc nō est simile

AD 4^m dicendum, quod dispositio, quæ fit habitus est sicut imperfectum in eadē specie, sicut imperfecta sciētia, cū perficitur, fit habitus: sed veniale peccatū est dispositio alterius generis, sicut accidens ad formā substantialē, in quam nunquàm mutatur.

ARTICVLVS V.

Vtrum circunstantia possit facere de veniali mortale.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr quod circunstatia possit de ueniali peccato facere mortale. Dicit.n. Augustinus in sermone de purgatorio, quod si diu teneat iracūdia, & ebrietas si assidua sit trāseūt in numerum pctōrum mortaliū: sed ira, & ebrietas nō sunt ex suo gñe pctā mortalia, sed uenialia, alioquin semper essent mortalia. ergo circunstantia facit peccatum ueniale esse mortale.

¶ 2 Præt. Magister dicit. 24. dist. 2. lib. sent. quod delectatio si sit morosa, est pctm̄ mortale, si aūt nō sit morosa, ē pctm̄ ueniale: sed morositas est qdam circunstantia. ergo circunstantia facit de peccato ueniali mortale.

¶ 3 Præt. Plus differūt malū, & bonū, quam ueniale pctm̄ & mortale, quorū utrunq; ē i gñe mali: sed circunstātia facit de actu bono malum, sicut patet cum quis dat eleemosynam propter inanem gloriam. ergo multo magis pōt facere de pctō ueniali, mortale.

SED CONTRA est, quod cū circūstantia sit accidēs, quātitas eius nō pōt excedere quantitatē ipsius actus, quā hēt ex suo gñe: semp.n. subiectū pęminet accidenti. Si igit actus ex suo gñe sit pctm̄ ueniale, nō poterit per circunstantiā fieri pctm̄ mortale, cum pctm̄ mortale in infinitū quodammō excedat quantitatem uenialis, ut ex dictis patet.

RESP. Dicendum, quod (sicut* s. dictum est cum de circūstantijs ageret) circunstantia inquantū hmōi, est accidens moralis actus: cōtingit tn̄ circunstantiā accipi ut dñam specificam actus moralis, & tunc amittit rōnē circūstantiæ, & cōstituit spēm moralis actus. Hoc aūt ꝯtingit in peccatis, qn̄ circūstātia addit deformitatē alterius generis, sicut cū aliqs accedit ad nō suā, est actus deformis deformitate opposita castitati: sed si accedat ad non suā, q̄ est alterius uxor, addit deformitas opposita iustitiæ, contra quā est ut aliqs usurpet rē alienā: & s̄m hoc hmōi circunstātia ꝯstituit nouā spēm peccati, q̄ dr̄ adulteriū.* Impossibile est aūt quod circunstantia de peccato ueniali faciat mortale, nisi afferat deformitatē alterius gñis. * Dictū est.n. quod pctm̄ ueniale hēt deformitatem per hoc, quod importat deordinationē circa ea, q̄ sūt ad finē: pctm̄ aūt mortale hēt deformitatē per hoc, quod importat deordinationē respectu ultimi finis. Vnde manifestū est, quod circūstantia nō pōt de ueniali peccato facere mortale manēs circunstātia, sed solū tūc, qn̄ transfert i aliā spēm, & fit quodammō dña specifica moralis actus.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod diuturnitas nō est circunstātia trahens in aliā speciē, similiter nec frequētia, uel assiduitas, nisi forte per accidēs ex aliquo superuenienti. Non.n. aliqd acquirit nouā speciē ex hoc, quod multiplicatur, uel protelatur, nisi forte in actu protelato, uel multiplicato superueniat aliquid, qd uariet speciē, puta inobedientia, uel contemptus, uel aliquid hmōi.

Dicendum est ergo, quod cū ira sit motus aī ad nocendū proximo, si sit tale nocumentū, in qd tendit motus iræ, qd ex gñe suo sit pctm̄ mortale, sicut homicidiū, uel furtū, talis ira ex gñe suo est peccatum mortale: sed quòd sit peccatū ueniale, habet ex imperfectione actus, inquantū est motus subitus sensualitatis. si uero sit diuturna, redit ad naturā sui generis per consensum rōnis. Si uero nocumentum, in qd tendit motus iræ, esset ueniale ex gñe suo, puta, cū aliquis in hoc irascitur contra aliquem, quod vult ei dicere aliquod uerbum leue, & iocosum, quod modicum ipsum contristet, non erit ira paccatū mortale, quantuncunque sit diuturna, nisi forte per accidēs, puta, si ex hoc grauē scandalum oriatur, uel propter aliquid huiusmodi

SVP. Q. LXXXVIII. ART. V.

Medina art. 5.

47*

Porrecta per totum 2.2.q.110. ar.4 ad 5 & 4.st.16 q.3 ar.2. quæst.4. & mal.q.2. ar.8. & q 7 ar 4. per to. & ar.7. co princ. *In serm. 4. de animab. defun. uel de sanctis paulo a princ. est serm. 41. to. 10. ‖ litera h. circa finem.

IN art. 5. eiusdē 88. quæst. dubium occurrit, quo pacto dictū est, quod de ueniali ex genere fit mortale ex parta igenus, dum constituitur in eo fine: & nunc dr, quod circunstantia non facit de veniali mortale, nisi mutādo speciem. Manenta namque obiecto peccati uenialis solo, impossibile est esse mutationem speciei: quia oīs mutatio specifica est ex obiectiua aliqua dña. Constat aūt quod ia propositio sic est. nā cū quis in taatum delectatur in verbis iocosis, quod finē in eis cōstituit, manet idē obiectū, & non apponitur aliqua dña obiectiua, ut patet ex hoc quod in illam sola specie peccati reponitur. Non.n. facile est fingere, ad quam aliā speciem reducitur. Non igitur oportet quoties de ueniali ex genere fit mortale, mutari speciem.

¶ Ad euidentiā huius sciendū est, quod sicut in speculabilibus principia, & conclusiones hñt duas rōnes formales, alterā s̄dm res significatas, alteram secundū quod sunt cognoscibilia: pater nāque alietas rationum formalium ex hoc, quod principia in se, & conclusiones inter se in diuersis naturis constituuntur, oēs tamen principia conueniunt in hoc, quod vno modo cognoscibilia sunt, s. per seipsa: & similiter oēs conclusiones sunt cognoscibiles per aliud. Ita in appetibilibus finis, & quod est ad finē, duas hñt rōnes formales, alteram s̄dm res, quæ sunt finis, & ad finem: alterā s̄dm quod sunt appetibilia. Nam oēs fines distinguuntur s̄dm diuersas naturas rerū, & conueniunt in vno modo appetitus, scilicet per se. Et similiter ea, quæ sunt ad finē secundū naturas suas, distinguuntur, & conueniunt in uno modo appetibilitatis, scilicet per aliud. Considerandum quoque est, quod sicut in speculabilibus dupliciter contingit aliquid esse cognitū, secūdum se, vel per aliud, scilicet ex parte rei, uel ex parte cognoscentis. Nam principia, quæ sunt ex se principia, sunt cognita per se ex natura rei: propositiones aūt, quæ à nobis ut per se notæ accipiuntur, secundum se aūt habēt medium ex parte cognoscentis, sunt cogn ex par se. Et sicut propositio, quæ ex natura rei significatæ est conclusio, ex parte cognoscentis transit in naturā principij non secundū rem, sed secundum cognoscibilis rōnē, quod est mutare speciē nō rei, sed cognoscibilis: ita in appetibilibus duobus modis contingit aliquid esse appetitū per se, vel per aliud, scilicet ex meritis re, ut bonum, honestum, & amabile per se, & utile propter aliud: uel ex parte appetentis, & sic

concl.

*Art. 1.

*art. præc. in argu. Sed cōtra *q 7 ar. 1. & q 6. 18. ar. 10.

De ebrietate uero dicēdum eſt, A ꝙ ſm ſuam rōnem habet, ꝙ ſit peccatum mortale. Quòd.n.hō abſq; neceſſitate reddat ſe impotentem ad vtendum rōne, p quam hō in Deum ordinať, & multa peccata occurrentia uitat, ex ſola voluptate vini, expreſſe contrariať uirtuti: ſed ꝙ ſit pc̃tm̃ ueniale, contingit pp ignorantiá quandam, uel infirmitatem, puta, cū hō neſcit virtutem uini, aut propriā debilitatē, B unde non putat ſe inebriari: tunc.n. non imputať ei ebrietas ad pc̃tm̃, ſed ſolū ſupabundantia potus. Sed qñ frequenter inebriať, non pōt p hanc ignorantiā excuſari, qn videať volūtas eius eligere magis pati ebrietatē, q̃ abſtinere à uino ſupfluo, unde redit pc̃tm̃ ad ſuā naturā.

Ad 2m dicendum, ꝙ delectatio moroſa non dr̃ eſſe pc̃tm̃ mortale, niſi in his, q̃ ex ſuo genere ſunt peccata mortalia, in quib. ſi delectatio non moroſa, ſit, peccatum ueniale eſt ex impfectione actus, ſicut & de ira* dictum eſt. dr̃.n. ira diuturna, & delectatio moroſa propter approbationem rōnis deliberātis.

Ad 3m dicendū, ꝙ circunſtātia non facit de bono actu malum, niſi conſtituens ſpeciē peccati, ut* ſupra etiam habitū eſt.

Articvlvs VI.

Vtrum peccatum mortale poſſit fieri ueniale.

AD sextvm ſic proceditur. Vr̃ ꝙ peccatum mortale poſsit fieri ueniale.h Aequaliter enim diſtat peccatum ueniale à mortali, & econtrario: ſed peccatum ueniale fit mortale, ut* dictum eſt. ergo etiam peccatum mortale poteſt fieri ueniale.

¶ 2 Præt. Pc̃tm̃ ueniale, & mortale ponuntur differre ſm hoc, ꝙ peccans mortaliter, diligit creaturam plus q̃ Deum: peccans aūt uenialiter, diligit creaturā infra Deum. Cōtingit autem ꝙ aliquis committens id, quod eſt ex genere ſuo peccatū mortale diligat creaturā infra Deū, puta, ſi aliquis[h] neſciēs fornicationē ſimplicē eſſe pc̃tm̃ mortale, A & contrariū diuino amori, fornicetur, [b] ita tñ ꝙ pp diuinum amorē paratus eſſet fornicationem prætermittere, ſi ſciret fornicādo, ſe ꝯ diuinū amorē agere. ergo peccabit uenialiter, ſic pc̃tm̃ mortale pōt ueniale fieri.

¶ 3 Præt. Sicut* dictū eſt, plꝰ differt bonum à malo, q̃ ueniale à mortali: ſed actus, q eſt de ſe malus, pōt fieri[h] bonus, ſicut homicidiū pōt fieri actus iuſtitiæ, B ſicut patet in iudice, qui occidit latronē. ergo multo magis peccatū mortale pōt fieri ueniale.

Sed contra eſt, ꝙ æternū nunq̃ pōt fieri temporale: ſed peccatum mortale meretur pœnam æternam, peccatum autē ueniale temporalem pœnam. ergo peccatum mortale nūquàm poteſt fieri ueniale.

Resp. Dicendum, ꝙ ueniale, & mortale differunt ſicut perfectum & imperfectum in genere peccati, C ut dictū eſt. Imperfectum aūt p aliquā additionem pōt ad perfectionem uenire: unde, & ueniale per hoc ꝙ addiť ei deformitas ptinens ad genus peccati mortalis, efficiť mortale: ſicut cū aliqs dicit uerbū otioſum, ut fornicet. Sed id, qđ eſt pfectū, nō pōt fieri imperfectū p additionē. & m iō pc̃tm̃ mortale non fit ueniale p hoc, ꝙ ad D diť ei aliqua deformitas ptinēs ad genus peccati uenialis*. Nō.n. diminuitur peccatum eius q fornicatur, ut dicat uerbū otioſum, ſed magis aggrauatur pp deformitatē adiūctā. Pōt tñ id, qđ ē ex gñe mortale, eſſe ueniale pp impfectionē actus [q], qa nō pfecte ptingit ad rōnē actꝰ moralis, cū non ſit deliberatus, ſed ſubitus, ut ex *dictis patet: & hoc fit p ſubtractionē quandā E .ſ. deliberatę rōnis. & quia à rōne deliberata hēt ſpeciem moralis actus, inde eſt ꝙ per talem ſubtractionem ſoluitur ſpecies.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ ueniale differt à mortali, ſicut impfectū à pfecto, ut puer à uiro: fit aūt ex puero uir, ſed nō ꝯuertiť. unde ratio non cogit.

Ad 2m dicendum, ꝙ ſi ſit talis ignorantia, q̃ peccatum omnino excuſet, ſicut eſt furioſi, uel amentis, tunc ex tali ignorantia fornicationē cōmittēs nec uenialiter, nec mortaliter peccat. Si uero ſit ignorantia nō inuincibilis, tunc ignorantia ipſa eſt peccatum, & continet in ſe defectū diuini amoris,

& ſic contingit appetibila pp ſe tráſire in appetibile pp aliud, & ecõuerſo, ut patet in peruerſis appetitibus vtentib. ſruendis & ſruentib. vtēdis. Et ſic cōtingit unū appetibila tráſire in ſpeciē alterius appetibilis, nō ſcdm mutationē rei, ſed ſcdm mutationē rōnis appetibilis in ordine ad appetentē. & ſic aīt in propoſito: nam cū quis ponit ſinē in peccato veniali, puta, in uerbis iocoſis, uerba iocoſa, q̃ ex meritis rai ſunt in ſpecie appetibilis pp aliud, ex mala diſpoſitione appetentis mutanť in appetibila p ſe, dum in eis ſinis conſtituiť, & ſic ìoreruenit ibi mutatio ſpeciei nō ſcdm rē appetitam, ſed rōnē appetibilis in ordine ad appetentē. Et p hoc patet rñſio ad obiectionē. nam cū hoc, ꝙ peccatū illud mortale eſt à illa mer & ſola ſpecia, in qua eſt veniale ſcdm rōnem rei obiectæ, ſtat ꝙ ſit in alia ſpecie ſecundum rōnē formalem appetibilis, vt ſic. & ppea, & prius, & nunc dicta ſunt uera diuerſimode intellecta. Marito aūt ſic dicimus, quia circunſtantia ſinis, q̃ uocať Cur, ſicut dupliciter ſupueniis ueniali ex genere, faciēdo da veniali mortale: ita dupliciter uariat ſpeciē proportionalitate ſat nata. Verbū uanq; iocoſum dupliciter ſit ex ſina mortale. Primo, ex parte obiecti, puta, ſi ordinatur ad adulterium. Secundo, ex parte agentis, puta, ſi conſtituatur in eo ſinis. & ſicut nona ſit mortale ex parte agentis, ita ſpecies appoiť ex parte appetētis: ita ꝙ de ueniali ex genere ſit mortala ex parte agentis, & mutat ſpeciem in ordine ad agens, quod eſt mutare ſpeciem appetibilis, ut ſic.

*ar. 1 huius quæſ.

*q. 18. ar. 10. & 11.

471 Porrect a per totum. Ma. q. 7. artu. 2. ad 18. & art. 3. ad 9.

*ar. 0. 4. & 5.

SVP. Q. LXXXVIII. ART. VI.

Medina art. 6.

IN arti. 6. einſdem 88. quæſt dubium occurrit circa ultima uerba corporis arti- culi, ſ. q. p ſubtractionem deliberationis ſoluitur ſpecies actus moralis. Si.n. hoc eſt uerum ſequitur, ꝙ ia deliberati motus inſidelitatis, adulterij, furti & hmōi, nō ſunt eiuſdē ſpeciei cū ipſius peccatis pfectis, cuius oppoſitū dictū eſt, & conſtat eſſe uerū: quia ad obiectum idē intendūt. Et ſi in deliberati motu p̄di cti ſūt eiuſdē ſpeciei cum pfectis, ergo nō ſoluť ſpecies moralium actuū ex ſubtractione deliberationis, ut in litera ouncdr̃. ¶ Ad hoc dr̃, ꝙ quia iuxta quadruplicem bonitatē actus moralis, quadruplex ſpecies ſumi pōt, ut in quæſt. 18. ſuperius patet, iō de entitate actꝰ moralis inquantum actꝰ moralis eſt, uere dici pōt, ꝙ ſpecies, ſeu ratio formalis ſumiť à rōna deliberata: qm ex hoc hēt actus hoīs ꝙ ſit moralis. unde iſta ſpecies ſubalterna, puta, actus moralis, ſub genere actus conſtituiť p eſſe à rōne dliberata. Et ppea actus imperfectus ex defectu deliberationis non eſt eiuſdem ſpeciei, ut habens naturam illius ſpeciei, quamuis ſit eiuſdem ſpeciei, ut tēdens ad illā: ſicut embrio eſt in ſpecie hoīs genarſ di. ar ſoluiť: ergo ſpecies actus moralis ut ſic, ex ſubtractione deliberationis, & eiuſdē tñ ſpeciei, eſt actus indeliberatus cū deliberato reductiue ſicut impfecti ad perfectū, & uia ad terminu ſpeciem reduciť. ¶ In eodem arti nota rñſionem ad ſcdm iunctam autē rñſioni ad primū p̄cedentis articuli: qm hic habes manifeſte, unde uidere potes deciſionēm ſuperius factam de ſpecieb peccatorū ea ignorantia.

*ar. præce. arg. 4.

*art. 1. ad 1.

concl.

concl.

*ar. 2. huius quæſ.

inquantum negligit homo addiscere ea, per quæ potest se in diuino amore conseruare.

AD 3^m dicendum, quod sicut* Aug. dicit in lib. de Mendacium, Ea, quæ sunt secundum se mala, nullo fine bene fieri possunt homicidium aût est occisio innocentis, & hoc nullo modo bene fieri pôt. Sed iudex, qui occidit latronê, uel miles, qui occidit hostê reipublicæ, non appellant homicidæ, ut *Aug. dicit in lib. de lib. arb.

*Ca. 7. ante me. habetur hic lib. 10. 4.

*li. 1. c. 4. & 5. 10.

QVAESTIO LXXXIX.

De peccato ueniali secundum se, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccato ueniali secundum se.

ET circa hoc quæruntur sex:

¶Primo, Vtrum pctm ueniale causet maculâ in aîa.

¶Secûdo, de distinctione peccati uenialis, prout figurat per lignû, fœnum, & stipulam. 1. Corinth. 3.

¶Tertio, Vtrum homo in statu innocentiæ potuerit peccare uenialiter.

¶Quarto, Vtrum angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter.

¶Quinto, Vtrum primi motus infidelium sint peccata uenialia.

¶Sexto, Vtrum ueniale possit esse in aliquo simul cum solo pecccato originali.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum ueniale causet maculam in anima.

Medina art. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr, quod peccatum ueniale causet maculam in aîa. Dicit. n.* Aug. in lib. de pænitentia, quod peccata uenialia, si h multiplicentur, decorem nostrum ita exterminât, ut à cælestis sponsi amplexibus nos separent: sed nihil aliud est macula, quam detrimentum decoris. ergo peccata uenialia causant maculam in anima.

471 *Porrecta per totum.* 1. q. 87. ar. 2. ad 1. & 4. dist. 16. q. 2. art. 1. q. 2. ad 1. & q. 1. ad 1. & ar. 2. q. 1. ad 1. & mal. q. 7. art. 11. corpo. & Psal. 14.

¶2 Præt. Pctm mortale cat maculâ in aîa pp h inordinationê actus, & affectus ipsius peccantis: sed in peccato ueniali est quædam deordinatio actus, & affectus. ergo pctm ueniale causat maculam in anima.

¶3 Præt. Macula aiæ câtur ex contractu rei h temporalis per amorem, ut *s. dictum est: sed in peccato ueniali aia inordinato amore côtingit rê têporalê. ergo peccatum ueniale inducit maculâ in anima.

*Lib. de medicina pæni. c. 2. ante me. tom. 9. & ser. de san. cti. 41. to. 10.

*q. 86. art. 1.

SED CONTRA est, quod dr Ephes. 5. Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam. *Glos. idest, aliquod peccatum criminale. ergo proprium peccati mortalis esse videtur, quòd maculam in anima causet.

*Glos. interlinea. ris ibi.

RESP. Dicendum, quod sicut ex *dictis pater, macula importat detrimentum nitoris ex aliquo contactu, sicut in corporalib. patet, ex quibus per similitudinem nomen maculæ ad aiam transfertur. Sicut aût in corpore est duplex nitor, unus quidê ex intrinseca dispositione mêbrorû, & coloris, alr* ex exteriori claritate superuenientes: ita êt in aîa est duplex nitor, unus qdem habitualis quasi intrinsecus, alius aût actualis, quasi exterior fulgor. Pctm aût ueniale impedit quidê nitorem actualem, non tñ habitualem: quia non excludit, neq; diminuit habitum charitatis, & aliarum, uirtutum, ut infra patebit, sed solum impedit earum actum. Macula aût importat aliquid manens in remaculata, unde magis vr pertinere ad detrimentû habitualis nitoris, quam actualis: unde* propriè loquendo, pctm ueniale non cat maculam in aîa*. Et sic alicubi dicatur macula m inducere, hoc est secundum, quid, inquantû impedit nitorem, qui est ex actibus uirtutum.

*q. 86. ar. 1.

*2. 2. q. 24. ar. 10.

concl.

ADPRIMVM ergo dicendum, quod August. loquitur in eo casu, in quo multa peccata uenialia dispositiue inducunt ad mortale: aliter autem non separarent ab amplexu cælestis sponsi.

AD 2m dicêdum, quòd inordinatio actus in peccato mortali corrumpit habitum uirtutis, non autem in peccato ueniali.

AD 3 m dicendum, quod in peccato mortali aîa per amorê pringit rê temporalem quasi finê: & per hoc totaliter impedit influxus splêdoris gratiæ, qui prouenit in eos, qui Deo adhærent ultimo fini per charitatem: sed in peccato ueniali non adhæret hô creaturæ tanquam fini vltimo. unde non est simile.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter peccata uenialia per lignum, fœnum, & stipulam designentur.

Medina art. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter peccata uenialia per lignû, fœnum, & stipulam designentur. Lignum. n. fœnû, & stipulam, dôr h superædificari spirituali fundamento: sed peccata uenialia sunt pter spirituale ædificium, sicut êt quælibet falsæ opiniones sunt præter scientiam. ergo peccata uenialia non conuenienter designantur per lignum, fœnum, & stipulam.

473 *Porrecta per totum.* 4. d. 21. q. 1. ar. 2. q. 2. & q. 3. co. & q. 46 q. 2. art. 1. q. 3. ad 3.

¶2 Præt. Ille, qui ædificat lignû, fœnum, & stipulâ, sic saluus erit quasi per ignê: sed quandoque ille, qui committit peccata uenialia, nô erit saluus êt per ignê, puta, cû peccata uenialia inueniunt in eo, qui decidit cû peccato mortali. ergo inconuenienter per lignum, fœnum, & stipulam peccata ueniale designantur.

¶3 Præt. Scdm Apostolû, Alij sunt, h qui edificât aurû argentû, lapides pretiosos, i. amorê Dei, & proximi, bona opera: & alij, qui ædificât lignû, fœnû, & stipulâ: sed peccata uenialia h côмittût êt illi, qui diligunt Deum, & proximû, & bona opera h faciunt. dr. n. 1. Ioann. 1. Si dixerimus quia peccatum nô habemus, nosipsos seducimus. ergo non conuenienter designantur peccata uenialia per ista tria.

¶4 Præt. Multo plures differentiæ, & gradus h sunt peccatorum uenialium, quàm tres. ergo inconuenienter sub his tribus comprehenduntur.

SED CONTRA est, quod Apost. 1. ad Cor. 3. dicit de eo, qui superædificat lignum, fœnû, & stipulam, quod saluus erit quasi per ignem, & sic patietur pœnam, sed non æternam: reatus aût pœnæ temporalis proprie pertinet ad peccatum ueniale, ut* dictum est. ergo per illa tria significantur peccata uenialia.

*q. 87. ar. 5. & q. 88. ar. 2.

RESP. Dicendum, quod quidâ intellexerunt fundamentum esse fidem informem, super quam aliqui ædificant bona, opera, quæ figurantur per aurum, argentum, & lapides pretiosos. quidam uero peccata etiam mortalia, quæ figurantur scdm eos per lignum, fœnum, & stipulam. Sed hanc expositione m improba

Cap.15. improbat Auguſt. in lib. de fide, & operibus: quia A
om.4. et Apoſtolus dicit ad Galatas 5. Qui opera carnis facit, regnum Dei non conſequetur, quod eſt ſalũ fieri. Apoſtolus autem dicit, ꝙ ille, qui ædificat lignum, fœnum, & ſtipulam, ſaluus erit quaſi per ignem. vnde non poteſt intelligi, ꝙ per lignum, fœnum, & ſtipulam peccata mortalia deſignentur. Dicunt ergo quidam, ꝙ per lignum, fœnũ, & ſtipulam ſignificantur opera bona, quæ ſuperædificantur quidem ſpirituali ędificio, ſed tñ commiſcent ſe eis peccata ueuialia: ſicut cũ aliquis habet curam rei familiaris, quod bonum eſt, commiſcet ſe ſuperfluus amor uel uxoris, uel filiorum, uel poſſeſſionum ſub B Deo tamen, ita ſcilicet ꝙ pro his homo nihil vellet facere contra Deum. Sed hoc iterum non videtur conuenienter dici. Manifeſtum eſt enim, ꝙ omnia opera bona referuntur ad charitatem Dei, & proximi: vnde pertinent ad aurum, argentũ, & lapides pretioſos non ergo ad lignum, fœnum, & ſtipulã.
ueuel. ¶Et ideo dicendũ eſt, ꝙ[m] ipſa peccata uenialia, quę admiſcent ſe procurantibus terrena, ſignificantur per lignum, fœnũ, & ſtipulã[n]. Sicut enim hmõi cõgregantur in domo, & non pertinent ad ſubſtantiã ædificij, & pñt comburri ædificio remanente: ita ẽt peccata venialia multiplicantur in hoĩe, manente C ſpirituali ædificio, & pro iſtis patitur ignem, uel tẽporalis tribulatiõis in hac uita, uel purgatorij poſt hanc uitam, & tamen ſalutẽ conſequitur æternam.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ peccata uenialia non dĩr ſuperædificari ſpirituali fundamento, quaſi diſecte ſupra ipſum poſita: ſed qa ponuntur iuxta ipſum: ſicut accipitur Pſal. 136. Super flumina Babylonis, idest, iuxta, quia peccata uenialia non
° In corp. art. deſtruunt ſpirituale ædificium, ut °dictum eſt.

AD 2m dicendũ, ꝙ non dr̃ de quocunq; ædificante lignum, fœnum, & ſtipulã, ꝙ ſaluus fit quaſi per ignẽ: ſed ſolũ de eo, qui ædificat ſupra fundamen- D tum, quod quidem non eſt fides informis, ut quidã æſtimabant, ſed fides formata charitate, ſm illud Epheſ. 3. In charitate radicati, & fundati. Ille ergo, qui decedit cum peccato mortali, & uenialibus, habet quidem lignum, fœnum, & ſtipulam, ſed non ſunt ſuperædificata ſupra fundamentum ſpirituale: & ideo non erit ſaluus ſic quaſi per ignem.

AD 3m dicendũ, ꝙ illi, qui ſunt abſtracti à cura temporalium rerum, etſi aliquando uenialiter peccent, tamen leuia peccata uenialia committunt, & frequentiſſime per feruorem charitatis purgantur. Vnde tales non ſuperædificant uenialia, quia in eis E modicum manent: ſed peccata uenialia ipſorum, q circa terrena occupantur, diutius manent, quia non ita frequẽter recurrere poſſunt ad huiuſmodi peccata uenialia delenda per charitatis feruorem.

°Tex 1. AD 4m dicẽdũ, ꝙ ſicut °Philoſophus dicit in primo de cœlo. Omnia tribus includunt, ſ. principio, medio, & fine: & ſm hoc omnes gradus uenialium peccatorũ ad tria reducuntur, ſcilicet ad lignũ, qd diutius manet in igne: ad ſtipulã, quę citiſſime expeditur: ad fœnum, qd medio modo ſe hẽt ſcdm qd peccata uenialia ſunt maioris, uel minoris adhęrentiæ uel grauitatis, citius, uel tardi° p ignẽ purgant.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo in ſtatu innocentiæ potuerit peccare uenialiter.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur ꝙ hõ in ſtatu innocentiæ potuerit peccare uenialiter: q̃ ſup illud °ad Timot. 2. Adã nõ eſt ſeduct°, dicit °glo. Inexpertus diuinę ſeueritatis in eo falli potuit, ut crederet h ueniale eſſe cõmiſſum; ſed hoc nõ crediſſet, niſi uenialiter peccare potuiſſet. ergo uenialiter peccare potuit, ñ peccãdo mortalr.

¶2 Præt. †Aug. dicit 11. ſup Gen ad literã: Nõ eſt arbitrandũ, ꝙ eſſet hoiem h deiectur° tentator, niſi pceſſiſſet in aĩa hoĩs quædã h elatio cõprimenda: elatio aũt deiectiõnẽ pcedens, q̃ facta eſt p pc̃tm̃ mortale, nõ potuit eſſe niſi pc̃tm̃ ueniale. Siſr ẽt in eodẽ Aug. °dicit ꝙ virũ ſolicitauit aliqua experiẽdi cupiditas, cum mulierẽ vidiſſet ſũpto vetito po mo nõ eſſe mortuã. Vr̃ ẽt fuiſſe in Eua aliqs infidelitatis motus in hoc, ꝙ de uerbis Domini dubitauit, ut patet p hoc qd̃ dixit: Ne forte moriamur, ut hr̃ Gen. 3. hæc aũt vñr uenialia peccata. ergo hõ potuit uenialiter peccare, anteq̃ mortaliter peccaret.

¶3 Præt. Peccatũ mortale magis opponit h integritati primi ſtatus, q̃ peccatum ueniale. ſed hõ potuit peccare mortaliter non obſtãte itegritate primi ſtat°. ergo ẽt potuit peccare uenialiter.

SED CONTRA eſt, qd̃ cuilibet peccato debet aliqua pœna: ſed nihil pęnale eẽ potuit i ſtatu innocentiæ, ut °Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei. ergo nõ potuit peccare aliquo peccato, quo nõ eijceret ab illo integritatis ſtatu: ſed pc̃l m̃ ueniale nõ mutat ſtatũ hoĩs. ergo ñ potuit peccare uenialiter.

RESP. Dicendũ, ꝙ cõmuniter ponit, ꝙ hõ in ſtatu innocentiæ non potuit uenialiter peccare. Hoc etiam non eſt ſic intelligẽdũ, quaſi id, qd̃ nobis eſt ueniale, ſi ipſe pmitteret, eẽt ſibi mortale pp altitudinẽ ſui ſtatus. Dignitas. n. perſonæ eſt qdã circunſtantia aggrauans pc̃m̃, nõ tñ traſfert in aliã ſpeciẽ, niſi forte ſupueniẽte deformitate inobedientiæ, uel uoti, uel alicuius hmõi: qd̃ in pposito dici nõ põt. Vnde qd̃ eſt de ſe ueniale, non potuit

SVP. Q. LXXXIX. ART. III.

Scot. 2. ſ d. 21. q.
Egid. 2. ſ d. 21. q. 2. a. 3.
D. Bon. d. 21. a. 3. q. 1.
Ric. d. 21. q. 7.
Cap. 2. d. 21. q. 1. con. 1.
Medina ar. 3.
Alb. Mag. 2. d. 21. a. 10.

OMiſſis art. 2. q. 89. in 3. art dubium occurrit ex Scoto in 21. diſt. 2. ſent. tenente ꝙ in ſtatu innocentiæ potuit homo peccare venialiter abſq; mortali peccato: arguitq; quadrupliciter ad hoc. Primo, quia donũ originalis iuſtitiæ non perfectius coniungebat hominẽ ultimo fini, q̃ quęcunq; gratia gratum faciens coniungit nunc uiatorẽ: ſed cum gratia quacunque uiatoris nunc ſtat ueniale peccatũ: q̃ ſi dixerimus, quia peccatum non habemus &c. ergo.

¶Pręterea, Adam ille potuit committere ueniale ex genere, puta, dicere uerbum otioſum. ergo

¶Pręterea, Sequeretur ꝙ mortale, & ueniale æque repugnarent rectitudini ſtatus innocentiæ: quia utrunq; eſt ei impoſſibile, & corrumperet eum.

¶Præterea, Ab extremo ad extremum nõ fit tranſitus niſi p medium: ſed ueniale medium eſt inter iuſtitiam, & mortale. ergo.

¶Ad primum horum dr̃, ꝙ peccat ſecundũ non cauſam, ut cauſam, & ſcdm figuram dictionis mutãdo ſic. uel plura in magis, vel econuerſo. Iuſtitia n. originalis non quia magis, ſed quia ſic, uel pluribus modis, coniungebat ultimo fini, repugnat peccato ueniali: quia ſic coniungebat ultimo fini, ut omnino inferius infallibiliter ordinaret ſub ſuo ſuperiore. Et cũ contra hanc rõnẽ inſtat Sco. quia peccatum ueniale cõmittitur, ẽt in parte ſuperiori, ut patet de primis motibus infidelitatis: patet ſolũ ea litera, ſcilicet quòd pſa pati ſuperior, ut habens

474 Porrecta per totum. 2. d. 21. q. 2. art. 3 & 3. diſt. 34 ar. 4. ad 4. & mal. q. 2. ar. 8. ad & q. 7. art. 8.
Eſt gloſ. Augu. 14. de Ciuit. Dei c. 11. in fi. to. 5.
† lib. 11. c. 5. in prin. com. 3.
°Cap. 10. tom. 5.

habent motus indeliberatos, hēt rōnem inferioris respectu suip sius, ut deliberans est. unde per inferius & superius hic nō ipsæ partes aiæ intelligendæ sunt, sed officia: ita q ille status hēat, q quandiu supremū officiū Deo suberat, inferiora officia cuiuscunque partis sine infallibili ordine recte superiori officio subdebanť. unde Sco. ab officio ad portionē animæ declinauit. Et qm hæc doctrina, ut patet in litera ex Augustino 14. de ciuitate Dei, est recta, sic exponitur: qa apud ipsū inferius, & superius officio distinguūtur.

¶ Ad secundum di, q Adam in illo statu nō potuit dicere verbum otiosum, pp rōnem dictam, antequā peccasset mortaliter.

¶ Ad tertiū negatur sequela, & ad probationē dr, q licet utrunq; sit ei impossibile. mortale aūt ultra hoc est corruptiuū illius status: *q.74. ar. 10. veniale autē non, ut in litera dr in rńsione ad tertium.

¶ Ad quartū dr, q maior est uera, ubi est uere mediū essentialiter ordinatū: veniale aūt non est mediū scdm ueritatē, sed extremū. sub malo nanque, & peccato, & hmōi clauditur utrunq; pecca- *q.72. ar. 5. tū, mortale, scilicet & ueniale: iustitia autē est sub altero extremo, scilicet bono, re- †p. p. q. 6. 95. art. 1. cto, & huiusmodi.

transferri in mortale, pp dignitatem primi status. sic ergo intelligendum est, q non potuit peccare uenialiter, qam non potuit esse, ut cōmitteret aliquid, qđ esset de se pctm̄ ueniale, anteq̄ integritatem primi status amitteret peccādo mortaliter ⁿ. ¶ Cuius ratio est, quia peccatū ueniale in nobis contingit, uel pp imperfectionem actus, sicut subiti motus in genere peccatorum mortalium: uel pp inordi- G nationem existentem circa ea, q̄ sunt ad finem, seruato debito ordine ad finē. Vtrunq; aūt horū contingit pp quendam defectum ordinis ex eo, q inferius non continetur firmiter sub superiori. Quòd.n. in nobis insurgat subitus motus sensualitatis, contingit ex hoc, q sensualitas non est omnino subdita rationi. Quòd uero insurgat subit° motus in rōne ipsa, prouenit in no- H bis ex hoc, q ipsa executio act° rōnis non subditur deliberationi, q̄ est ex altiori bono, ut supra dictum est.* Quòd uero humanus animus inordinet circa ea q̄ sunt ad finem, seruato debito ordine ad finem, prouenit ex hoc, q ea, q̄ sunt ad finem, non ordinantur infallibiliter sub fine, qui tenet summum locū quasi principium in appetibilibus, ut s. dictum est.* In statu aūt in- I nocentiæ, ut in primo habitum est. erat infallibilis ordinis firmitas, ut semp inferius contineret sub superiori, quādiu sūmū hois cōtineretur sub Deo, ut et *Cap. 10. tom. 5. August. dicit 14. de ciuitate Dei: & ideo oportebat quòd inordinatio in homine non esset, nisi inciperet ab hoc, quòd summum hominis non subderetur Deo, quod fit per peccatum mortale. Ex quo patet, quòd homo in statu innocentiæ non potuit peccare uenialiter, antequàm peccaret mortaliter.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ueniale non sumit K ibi secundum quod nunc de ueniali loquimur, sed dicitur ueniale, quod est facile remissibile.

AD 2ᵐ dicendum, q illa elatio, q̄ præcessit in animo hois, fuit primum hois peccatum mortale. dr aūt præcessisse deiectionem eius in exteriorem actum peccati. Huiusmodi aūt elationem subsecuta est, & experiendi cupiditas in uiro, & dubitatio in muliere, quæ ex hoc solo inquandam aliam elationem prorupit, quod præcepti mentionem à serpēte audiuit, quasi nollet sub præcepto contineri.

AD 3ᵐ dicēdum, q peccatum mortale in tm̄ opponitur integritati primi status, q corrūpit ipsum,

F qđ pctm̄ ueniale facere non pōt. & quia non pōt simul esse q̄cumq; inordinatio cū integritate primi status, ɔsequens est q primus hō non potuerit peccare uenialiter antequàm peccaret mortaliter. D.75.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q angelus bonus, uel malus possit peccare uenialiter. Hō.n. cum angelis ʰ cōuenit in superiori aiæ parte, quæ mens uocatur: sm illud Gregor. in Homil.* Homo intelligit cū angelis: sed homo secundum superiorem partē animæ pōt peccare uenialiter. ergo, & angel°.

¶ 2 Præt. Quicunque potest qđ est plus, ʰpotest etiam quod est minus: sed angelus potuit diligere bonum creatū plus quàm Deum, quod fecit peccādo mortaliter. ergo et potuit bonum creatū diligere isra Deū inordinate, uenialiter peccando.

¶ 3 Præ. Angeli mali uidentur aliqua facere, quę sunt ex genere suo ᵢᵢ uenialia paccata, prouocando hoies ad risum, & ad alias hmōi leuitates sed circunstantia personæ nō facit de ueniali mortale, ut dictum est, * nisi speciali prohibitione superueniente, quod non est in proposito. ergo angelus potest peccare uenialiter. *q.88. ar. 5.

SED CONTRA est, q maior est perfectio angeli, quàm perfectio hominis in primo statu: sed homo in primo statu non potuit peccare uenialiter. ergo multo minus angelus.

RESPON. Dicendum, q intellectus angeli, sicut in primo dictum est, * non est discursiuus, ut scilicet procedat à principijs in conclusiones seorsum utrunq; intelligens, sicut in nobis contingit. unde *q.58. ar. 3. D. 142. oportet q quandocunq; consideret conclusiones, consideret eas prout sunt in principijs. In appetibilibus autem (sicut multotiens dictum est) fines sunt sicut principia: ea uero, q̄ sunt ad finem, sunt sicut conclusiones. unde mens angeli non fertur in ea, quæ sunt ad finem, nisi sm qđ stant sub ordine finis: pp hoc exᵐ natura sua habent, q non possit in eis esse deordinatio circa ea, q̄ sunt ad finem nisi simul sit deordinatio circa ᵈ finem ipsum, qđ est per pctm̄ mortale ⁿ. Sed angeli boni non mouent in ea, q̄ sunt ad finē, nisi in ordine ad finē debitū, qui est Deus. & pp hoc oēs eorū actus sunt actus charitatis, & sic in eis non potest esse peccatū ueniale. Angeli uero mali in nihil mouent, nisi in ordine ad finem peccati superbiæ ipsorum; & ideo in omnib. peccant mortaliter quæcumq; propria uoluntate agunt. Secus autem est de appetitu naturalis boni, qui est in eis, ut in primo dictum est*. D.149. *p. p. q. 63 ar. 1. ad 4. & art. 4. & q. 64. art. 2. ad 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hō conue-

mit qui-

SVP. Q. LXXXIX. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN artic. 4. aduerte duo. Primo, q anthor pl° determinat, q̄ quæsiuerat. nā ratio allata in litera non solum concludit de angelo bono, & malo, sed absolute: qm̄ sup conditione suæ naturæ fundatur. Secūdo, q aliud est loqui de peccare mortaliter, & aliud de demereri: sicut aliud est loqui de actu charitatis, & aliud de merito: qm̄ meritū, & demeritum niatoris sunt, quia in expectatione cōsistūt. Male aūt. & bene agere, uoluntarie agentis sunt. pp quod licet dæmones in omnib. suis actibus peccent mortaliter, non tm̄ demerentur: quia extra uiā iam in termino sunt.

475 *Porrecta per totum.* *mal. q. 7. ar. 9.*

*In Hom. ascēs. paulo post princ. est hom. 29. in euang.

nit quidem cum angelis in mente, siue in intelle- A ctu: sed differt in mō intelligendi, ut dictum est*.

*In corp. & p. p. q6.59. 2. 1. ad 2.

Ad 2^m dicendum, ꝙ angelus non potuit minus diligere creaturam, quam Deum, nisi simul referēs eam in Deum, sicut in vltimum finem, uel aliquem finem inordinatum, ratione iam dicta*.

*In corp. art.

Ad 3^m dicendum, ꝙ oia illa q̄ vñr esse uenialia dæmones procurant, ut hoies ad sui familiaritatē attrahant, & sic deducant eos in pc̄m̄ mortale: unde in oibus mortaliter peccāt ꝑꝑ intentionē finis.

ARTICVLVS V.

Vtrum primi motus sensualitatis in infidelibus sint peccata mortalia.

AD QVINTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ primi motus sensualitatis in infidelib. sint peccata mortalia Dicit. n. Apostolus ad Roma. 8. ꝙ nihil est ᵇ dannationis his, qui sunt in Christo Iesu, qui non s̄m carnem ambulant, loquitur ibi de concupiscentia sensualitatis, ut ex præmissis ap C paret. hæc ergo cā est quare cōcupiscere nō sit damnabile his, qui non s̄m carnem ambulant, consentiendo. s. concupiscentiæ quia sunt in Christo Iesu: sed in fideles non sunt in Christo Iesu. ergo in infidelibus est damnabile. primi igitur motus infidelium sunt peccata mortalia.

¶2 Præt. Anselmus dicit in libro de gratia & lib. arb. Qui nō sunt in Christo sentientes carnem ᵇ D sequunt damnationem, ēt si nō s̄m carnem ambulant: sed damnatio non debetur nisi peccato mortali. ergo cū hō sentiat carnē s̄m primum motū concupiscentiæ, uidetur qđ primus motus concupiscentiæ in infidelib. sit peccatum mortale.

¶3 Præt. Anselmus dicit in eodē libro, Sic est factus hō ut concupiscentiam sentire nōᵇ deberet. hoc aūt debitum vr̄ hoi remis- E sum per gratiam baptismalem, quā infideles non habent. ergo q̄ncumq; infidelis concupiscit, ēt si nō consentiat, peccat mortaliter contra debitum faciens.

SED CONTRA ē, qđ dr̄ Actuū 10. Non est ꝑsonarū acceptor Deus. qđ ergo uni nō imputat ad damnationē, nec alteri: sed primos motus fidelibus non imputat ad damnationem. ergo etiam nec infidelibus.

RESP. Dicendum, ꝙ ᵐ irrationabiliter dr̄, ꝙ primi motus infidelium sint peccata mortalia, si eis nō consentiat*. & hoc patet dupliciter. Primo quidē, quia ipsa sensualitas non pōt esse subiectum peccati mortalis, ut s̄. est habitum.* est aūt eadem natura sensualitatis in infidelibus, & fidelibus: unde non pōt esse, ꝙ solus motus sensualitatis in infidelibus sit pc̄m̄ mortale. Alio mō B ex statu ipsius peccātis. nunquā .n. dignitas personæ diminuit pc̄m̄, sed magis auget, ut ex* s̄. dictis patet: unde nec pc̄m̄ est minus infideli; ꝗ in infideli, sed multo maius. Nā, & infidelium peccata magis merent̄ ueniam ꝑꝑ ignorantiam, s̄m illud 1. ad Timot. 1. Misericordiā Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea: & peccata fideliū aggrauant̄ ꝑꝑ gratiæ sacraměta, s̄m illud Hebr. 10. Quāto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem Testamenti, in quo sanctificatus est, pollutum duxerit?

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Apostolus loquitur de damnatione debita peccato originali, q̄ aufertur per gratiā Iesu Christi, q̄uis maneat concupiscētiæ fomes. unde hoc ꝙ fideles concupiscunt, nō est in eis signum damnationis originalis peccati, sicut est in infidelibus. Et hoc ēt mō intelligendum est* dictū Ans. unde patet solutio ad s̄m.

AD 3^m dicendum, quòd illud debitum non concupiscendi, erat per originalem iustitiam. unde id, quod opponitur tali debito, non pertinet ad peccatum actuale, sed ad peccatum originale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatū ueniale possit esse in aliquo cū solo originali.

AD SEXTVM sic procedit. Vr̄ ꝙ pc̄m̄ ueniale possit esse i aliquo cū solo originali. ᵇ Dispositio. n. p̄cedit habitū: sed ueniale ē dispositio ad mortale, ut* s̄. dictū ē. ergo ueniale i infideli, cui nō remittit originale, inuenit̄ ante mortale: & sic q̄nq; infideles h̄nt pc̄ā venialia cū originali sine mortalib.

¶2 Præt. Minus habet deᵇ connexione, & côuenientia ueniale cum mortali, quàm mortale peccatum cū mortali: sed infidelis subiectus originali peccato pōt cōmittere vnū pc̄m̄ mortale, & non aliud.

SVP. Q. LXXXIX. ARTIC. V.

Medina art. 5.

IN arti. 5. nota titulum, ꝙ loquitur tm̄ de primis motib. sensualitatis, & non da omnib. motibus infidelium. & nō miteris si differo disputationem de alijs in locum proprium.

476 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 158. ar. 2. ad 3. & 2. di. 24. q. 3. a. 2. co. & 3. di. 23. q. 1. a. 3. q. 2. ad 3. & 4. di. 31. q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3. & ueri. q6. 26. ar. 6. ad 16. & mal. q. 7. artic. 8. & quo. 8. ar. 21. & Ro. 8. 1.

SVP. Q. LXXXIX. ART. VI.

Medina art. 6.

IN arti. 6. eiusdem 89. quęst. dubium duplex occurrit circa illa uerba, Multo magis excusat eū à pc̄ō ueniali &c. primū, quia aut author intendit simpliciter da ueniali, aut in ueniali ex genere. Si simpliciter, falsum est ꝙ defectus rōnis excusans à mortali, excuset à ueniali, ut patet in primis motibus quos defectus rationis deliberātis excusat à mortali, & nō à ueniali. Si de ueniali ex genere tm̄, non infert intentū, ꝙ originale cū ueniali solo non inueniri possit. Dicet. n. quispiam ꝙ pueri in originali existens ante plenū usum liberi arb. incipiēs aliqualiter semiuti libero arb. (ut contingit in somnolentis,) peccare pōt appetendo aliqđ delectabile illicitū, puta, concubitum puellæ, quod ꝑꝑ imperfectionem actus indeliberati erit ueniale.

*In li. de cōcordia gra. & lib. arb. à me.

¶Scdm dubiū est, an da ualet ly, multo magis. vr̄. n. aut ęqua le attendendo ad usum rōnis, aut min' attendēdo, ꝙ minus sequitur ad faciendum aliquid imperfectum, q̄ perfectum. Peccatum. n. mortale constat esse perfectum, & ueniale imperfectum. & ꝙ non oē excusans à maiore excusat à minore, ut patet in infidelib. qui excusantur ab infidelitatis peccato, si nihil audiatunt, & non ab alijs, à quibus eauerent, si essent Christiani.

concl.

*Ad hæc dubia dr̄. ꝙ cum in litera explicetur dicatur, Multo magis excusat à ueniali, si cōmittat aliquid, qđ sit ex genere suo tale, dubium non est ꝙ de ueniali ex genere in illis uerbis loquitur, & intendit, ꝙ puero committente aliqđ mortale ex genere, & aliquid ueniale ex genere, si defectus ætatis excusat à mortali, excusat ēt à ueniali, & multo magis. Et q. eae [illegible] ēt à ueniali, in promptu est ratio: qa virū que libertatem exigit, & conuenit in hoc, qđ est fieri posse deliberate & indeliberate. Pōt. n. quis deliberate uerbum otiosum dicere, & habere primum motū ad dicendū illud, & debilere. unde si impedita libertas excusat ab actu mortali, quia cōstituit ipsum extra mortale genus, excuset quoq; eadē rōne ab actu ueniali que extra mortale quo que gen' cōstituit ipsum. Qđ aūt multo magis excuset à ueniali, ratio est: quia in maiori includitur minus. constat aūt ꝙ cæteris paribus, ex parte agētis pc̄m̄ veniale, & mortale ex genere sic se hēnt sicut maius, & minus: ꝑꝑ ꝙ si impedimentū libertatis sat est ad faciendum, ꝙ actus tam malus, s. ex genere mortalis cōmissus à puero sibi non iputatur a fortiori sufficit ad faciēdum, ꝙ actus

*q. 74. ar. 4.

*q. 71. ar. 10.

*positum in arg. 2.

477 *Porrecta per totum.* 3. q. 90. a. 4. ad 3. & 2. di. 28. art. 1. ad 5. Et dis. 42. q. 1. a. 5. ad 7. & 4. dis. 45. q. 1. ar. 3. ad 6 & 9e 11. q6. 24. ar. 12. ad 2. & q6. 28 a. 3. ad 4. & mal. q. 5. ar. 4. ad 8. & q. 7. art. 10. ad 8.

*q. 38. ar. 3.

actur minus malus ei nõ imputet, sicut si quis in bello occiden F do excusas ab homicidio, deprædãdo excusatur à rapina, eadẽ rõne. Et cum cõtra hanc rñsionẽ obijcitur: quia non habetur intẽtum uniuersaliter de oĩ peccato ueniali, uidetur, q ea hoc habetur intentum uniuersaliter: quia peccatum ueniale ex imperfectione actus p̃supponit libertatem sufficientẽ ad peccatũ mortale: quia præsupponit, q possit à libera rõne impediri. Vnde puero, quia à commisso actu mortali excusatur pp defectũ libertatis, non imputatur etiam quicunque motus in actum peccati mortalis, uel uenialis pp defectum libertatis exactæ ad præueniendum, impediendũ, & dominandum hiamotibus. Et simile esset de somnolento si nulla præcessisset culpabilis occasio, uel superfluitatis somni uel occurrentis cogitationis, quæ in proposito non habent locum: quia defectus ætatis prohibens libertatem, inculpabilis omnino est. Sufficienter igitur author docuit de perfectis actib. moralibus in genere moralis, & uenialis tractans, ut ex illis imperfectos etiam sciremus, ut declaratum est.

¶ Ad obiectiones aũt contra scdm dubium dr, q licet ad peccãdum uenialiter minus libertatis sufficiat in exercitio, q̃ in mortali, quia absque deliberatione peccatur uenialiter, non tamen minus sufficit in facultate: quia non peccatur uenialiter absque libera facultate dominandi super singulos motus, quæ facultas absque plena libertate non est. Nec recte instatur contra illam regulam, Excusans à maiore excusat à minore: quoniam intelligitur cæteris paribus. constat autem quòd non sunt cætera H paria, in instantia. quia lumen rationis est in infidelibus ostendens illis bona moralia, quæ non sequuntur unde illi, qui excusantur à peccato infidelitatis, quod est maius, excusantur quoque à peccato omissionis sacramenta fidei non recipiendo, quod est minus, quia hic cætera sunt paria: neutrum enim est alias cognitum &c. & non à peccato fornicationis, quod est ratione naturali prohibitum.

¶ In eodem 6. art. q. 89. circa illa uerba. Primum q tunc homini cogitandum occurrit, est deliberare de seipso: dubia duo occurrunt. Primum est, an hoc intelligatur de facto, an de debito, i. an ita sit, q homini incipienti habere usum lib. arb. occurrat de facto hæc cogitatio, an occurrere debeat, quia scilicet tenetur ad hoc cogitandum. Si n. intelligitur, quòd de facto ita est, in primis falsum assumitur: nam primum occurrens est bonum, quòd naturaliter appetitur. deinde hoc aut uoluntarie dicitur, I cui propter rationem in responsione ad tertium allatam, quia scilicet finis est prior in intentione: ipsemet autem est finis, ad quem alia ordinat. Sed hæc responsio non concludit illud, tum quia falsum est, q ipsemet sit finis, cum sit propter aliud: tum quia ex hoc, quòd ipsemet occurrit ut finis, non sequitur, quòd de ipso fit deliberatio. Demum, quia non experimur ita nobis, quòd nobis primo hæc cogitatio occurrat. Si autem intelligitur de debito, probandum esset hoc.

¶ Et si ratio in litera posita affert, tunc insurgit scdm dubiũ: quia aut intenditur, q ipsemet primo occurrit ut finis, aut ut ad finẽ. Si ut finis, non oportet q̃d deliberet de seipso, sed sufficit q non amet se plusquam Deum. Et sic nullo p̃cepto affirmatiuo tenebitur pro tunc ad ordinandũ se, sed negatiuo, s. non inordinate amandum se, cuius obseruatio stat cum peccato ueniali, & uoluntate studendi in Grammatica sicut ad finem. Et sic uerba corporis articulis consonant, scilicet deliberare de seipso: sed ratio K allata in litera in responsione ad tertium, nihil ualet: & cum sola sit allata, omnia sine rationis fundamento restant.

¶ Ad has dubitationes simul respondendo dicitur, quòd uerba literæ intelliguntur non solum de debito, sed de facto, & de seipso quodammodo ut fine, & quodammodo ut ad finem.

¶ Ad cuius euidentiam aduertendum est, quòd in occurrente primo fine inueniuntur duo, scilicet quòd appetitur, & cui appetitur. primum est amatũ amore concupiscentiæ: scdm amore amicitiæ. Et quia amabile quidem bonum, unicuique autem proprium: & amicabilia, quæ sunt ad alios, ueniunt ex amicabilibus ad se, primum cui appetitur, est ipsemet appetens, & quia concupitum ordinatur ad amatum amicitia, & non econuerso: ideo primus simpliciter finis occurrens appetenti, est ipsemet, qui est finis omnium concupiscibilium, ad quem omnia concupiscibilia naturaliter ordinant. Quia ergo finis est prior in intentione, & ipsemet puer est finis primo amatus amicitia, cui primo concupiscitur de facto, oportet q primum de facto occurrens pueri uoluntati, sit ipsemet, ad quem alia concupiscibilia ordinet. Cõpleto aũt hoc naturali ocursu, quo puer uult naturaliter sibi bonũ, ac beatitudinẽ, consequens est, ut statim de p̃cipue amato, qd iam occurrit, i. de seipso solicitus sit, qd ei appetendũ sit. Ex hoc. n. pendet quid operandum, quid solicitandũ, quid patiendum, & quicquid aliud subest eius potestati. Et quia ipse scdm seipsũ est magis amatus, q̃ ipsemet scdm partes, seu partiales rationes suas, cõsequens est, q primum solicitans puerum, est deliberare quid, sibi scdm seipsum totum non scdm hunc, uel illum respectum appetendum est. Hoc aũt est deliberare de seipso, & ordinare se ad finẽ: quia id quod sibi ipsi præcipue amato scdm se totum est appetendũ est finis, ad quem ipse ordinatur. Vnde si sibi appetendum censuerit bonum honestum in confuso, ut ætas illa consueuit bene deliberauit de seipso, finem suum in uera beatitudine collocans, quamuis imperfecte, & inchoatiue. Non plus enim exigitur à puero, si non omissiones reus erit: ut in litera dicitur in responsione ad tertium.

¶ Ex his autem dicitur ad obiecta contra primum, q de facto occurrere seipsum, ut finem amatum amicitia, dum primo cõcupisceret bonũ, rõne conuincitur: quia uẽ concupitum, alicui concupiscitur & cum constet, q non alteri, ergo sibi. similiter qd de facto occurrit ipsemet, ut deliberabilis, quantũ est ex rerum ordine, probatum est, quia est præcipue amatus. Et quia rerum ordo nulla tunc culpa peruersus est, ideo naturæ ordinem facit seriei quantum ad occursum sequitur. Verum tamẽ est, q occursum illum non necessario uoluntas amplectitur, sed potest nõ cogitare, & omittere, ut in litera dicitur. unde nihil obstat, q bonum, aut beatitudo primo occurrat, quia ut concupiscibile utrumque occurrit: nec quòd ipse primo occurrit ut finis, immo ex hoc habetur ratio, q non uoluntarie dicitur: quia finis est præcipue amatus, & de ipso primo sollicitando sequitur, & sic esse finem amatum amicitia, sequitur ipsum esse primum deliberabile. est enim sic finis, quòd potest esse ad alium finem: & propterea non est falsum, ipsum esse finẽ, nec impertinens inuentæ conclusioni. Et per hoc patet solutio reliquarum obiectionum.

¶ In eodem sexto articulo quæstionis octuagesimænonę, dubiũ I adhuc superest in tertij argumenti responsione: quia cum deliberatio de seipso fiat in tempore, quia deliberare in tempore fit intra tempus deliberationem mensurans, potest puer peccare uenialiter, puta, curiose uidẽdo transeuntem equum inter deliberandum de fine: & sic cum non teneatur ad eligendum finẽ debitum ante terminatam deliberationem, sequitur quòd poterit peccare uenialiter ante peccatum mortale, & tamen quàm cito potest, dat operam deliberationi de seipso.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non quam citius potest deliberat, qui inter deliberandum ad aliud diuertit. Cum enim uirtus unita sit maior seipsa dispersa, & à maiori uirtute citius fiat aliquid, quàm a minore cæteris partibus, consequens est ut citius deliberet non diuertens, quàm diuertens: ac per hoc, qui ad aliud aspicit uane, non quàm cito potest deliberat, libere uim suam minuens, & sic reus est omissionis p̃cepti diuertendo, nõ quàm cito potest deliberando. & quamuis non teneatur ante terminum deliberationis eligere, tenetur tamen ante terminum nul- K lum impedimentum apponere charitati: & propterea apponẽdo peccat mortaliter ante terminum, sicut deliberationi operam non dans ante instans, quod terminasset deliberationem, peccat omissione.

¶ Circa eundum articulum sextum quæstionis octuagesimænonæ, duplex quæstio ex dictis insurgit. Prima est an infans baptizatus teneatur in principio suæ discretionis ad conuersionem in Deum, sicut de non baptizato dictum est. Secunda est, quod si tenetur, an quilibet baptizatus sit de hac præcepti obseruatione dubius, & teneatur consequenter confiteri tanquàm de dubio.

¶ Ad primam quæstionem dicendum est, quòd cum præceptum istud fundetur super processu naturæ, & gratia perficiat naturam per modum naturæ, absque dubio tenetur puer baptizatus ad deliberandum de seipso in principio suæ discretionis

ergo potest committere peccatum ueniale, & non mortale.

¶ 3 Præt. Determinari põt tẽpus in quo puer primo põt esse actor peccati actualis, ad qđ tempus cũ peruenerit, põt ad min⁹ per aliqđ breue spatiũ stare, q n peccet mortaliter, quia hoc ẽt G in maximis sceleratis cõtingit. In illo aũt spatio quantumcumque breui, põt peccare uenialiter. ergo peccatum ueniale potest esse in aliquo cum originali peccato absque mortali.

SED CONTRA est, quia pro peccato originali puniuntur ho-

dionis una ratione, scilicet propter inte- pleniorem præceptis non baptizatus uero duabus rationibus, scilicet propter præceptum, & propter delendum peccatum originale.

¶ Ad secundum uero liberatius audiret qd dicendum,quàm dicetem. vi tamen mihi,q quia nunquam est amor Dei otiosus, charitas infusa baptizato infanti exit in actum in primo actu naturali, sicut de angelis creatis in gratia dictum fuit. Et statim occurrente se ipso, ut deliberabili, infusa fides deliberà di sollicitudinem so ncat ad bonum hone sto in præsentandum cooperando, inclinà do ad hoc intellectú, & consequenter charitas inclinet appetitum ad honestû prosequendum: & sic ò statuit sibi uerum ultimum finem, quam uis confuse. Et licet hoc uideatur uerum vt in pluribus: non oportet tamén in omnibus sic esse non solum propter libertatem, sed propter complexionem, & malam assuetudiné ante actus discretionis. Vnde sicq; pata sensitiua magis mouebit ad assueta delectabilia mala, q fides, & charitas ad honestum: propter quod non parui refert, ut assuescat puer ad audiendum spiritualia, & honesta. Determinatur enim habitus fidei infusus ex propositis ex auditu, & charitas illam sequitur. De confessionis autem necessitate patet qoid dicendum. Debet enim conteri, & confiteri quis sicut de alijs incertis, nisi aliquid minus ad confessionem huius sufficere uidetur. s in communi conuteri de oculis, intendendo de olbus:quia incertitudo ista côis est toti generi humano, propter quod nemo scit utrum odio, uel amore dignus sit.

*In 3.par te,sed nó côpleuit.

mines in limbo puerorum, ubi A non est pęna sensus ut*infrà dicetur. In inferno aût detrudunt hoies pp solum pctm mortale. ergo non erit locus,in quo possit puniri ille, qui habet peccatum ueniale cum originali solo.

Resp. Dicendû quod [a] impossibile est, q pctm ueniale sit in aliquo cû originali peccato absque mortali*. Cuius rô est,quia antequàm ad annos discretiôis perueniat, defectus ætatis phi- B bens usum rônis,excusat eum à peccato mortali: vñ multo magis excusat eû à peccato ueniali, si committat aliquid quod sit ex genere suo tale. Cû uero usû rônis habere incœperit, non oino excusatur à culpa uenialis & mortalis peccati,sed primû, qđ tunc homini cogitandû occurrit,est deliberare de seipso:& siqdê seipsum ordinauerit ad debitum finem,per gratiam conse- C quet remissionê originalis peccati. Si uero non ordinet seipsû ad debitum finem, fm quod in illa ætate est capax discretiôis, peccabit mortaliter,non faciês qđ in se est, & ex tunc non erit in eo peccatû ueniale sine mortali, nisi postquàm totum fuerit sibi per gratiam remissum.

Ad primum ergo dicendum, quòd ueniale non est dispositio ex necessitate pcedens mortale, D sed côtingêter: sicut qnq; labor disponit ad febrê, non aût sicut calor disponit ad formam ignis.

Ad 2m dicendû,q nô impedit pctm ueniale esse simul cû solo originali pp distatiâ eius,uel conuenientiam, sed pp defectû vsus rationis,ut dictum est. *

Ad 3m dicendum,q ab alijs peccatis mortalibus pôt puer incipiens habere usum rationis per aliquod tempus abstinere: E sed à peccato omissionis prædictæ non liberatur,nisi quàm citó potest,se conuertat ad Deû. Primum enim quod occurrit homini discretionem habenti est, q de seipso cogitet, ad quê alia ordinet sicut ad finem. Finis enim est prior in intentione, & iô hoc est têpus pro quo obligatur ex Dei præcepto affirmatiuo, quo Dominus dicit: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, Zachariæ primo.

*In corp. art.

QVAESTIO XC.

De legibus, in quatuor articulos diuisa.

Consequanter considerandum est de principijs exterioribus actuum.

Principium autê exterius ad malum inclinans est diabolus, de cuius têtatione in primo* dictum est. Principium autem exterius mouês ad bonû est Deus, qui,& nos instruit per legem,& iuuat per gratiam.

¶ Vnde primo de lege: secundo de gratia dicendum est.

¶ Circa legê aût primo oportet considerare de ipsa lege in côi: secundo de partibus eius.

¶ Circa legê aût in côi, tria occurrunt consideranda. Primo q dem de essentia ipsius.

Secundo, de differentia legû.

Tertio, de effectibus legis.

Circa primum, quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrû lex sit aliqd rônis

¶ Secundo, de fine legis.

¶ Tertio, de causa eius.

¶ Quarto, de pmulgatiôe ipsius

Articvlvs I.

Vtrum lex sit aliquid rationis.

Ad primum sic proceditur. Videtur quòd lex non sit aliquid rônis. Dicit. n. Apostolus ad Rom. 7. Video aliâ legê [b] in membris meis &c. sed nihil qđ est rationis, est in membris, quia ratio nô utitur organo corporali. ergo lex non est aliquid rationis.

¶ 2 Præt. In ratione non est nisi potêtia habitus, [h] & actus: sed lex nô est ipsa potentia rationis. similiter êt non est aliquis habitus rationis: quia habitus rationis sunt uirtutes intellectuales, de quibus* supra dictum est: nec êt actus rationis est, quia cessante ratione actu, lex cessaret, puta in dormientibus. ergo lex non est aliquid rationis.

¶ 3 Præt. Lex mouet eos, qui subiiciuntur legi, ad recte agendum: sed mouere ad agendum proprie pertinet ad uoluntatem, ut patet ex* præmissis. ergo lex non pertinet ad rationem, sed magis ad uoluntatê secundum quod etiam * Iurisperitus dicit: Quod placuit principi, legis habet vigorem.

Sed contra est, quod ad legem pertinet præcipere,& prohibere: sed imperare est rationis, ut *supra habitum est. ergo lex est aliquid rationis.

Res. Dicendum, q lex quædam regula est, & mêsura actuum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, uel ab agêdo retrahitur. Dicitur enim lex à ligando, quia obligat ad agendum. Regula autem, & mensura humanorum actuum est ratio, q est principiû primû actuum humanorum, ut ex* pdictis patet. Rationis enim est ordinare ad finem, q est primum principium in agendis, secundum Philosophum.

Svper Q. XC. Art. I.

Medina art. I.

In rñsione ad secû dû primi ar. q. 90. nota proportionê inter syllogismum spe culatiuum, & practicum, q ille totus in intellectu est, iste aût in intellectu principia, quę sunt leges, cô clusionem aût in ope ratione habet, quod de practico in actu practici exercitoi intel ligitur, ut ex supradictis patet. In actu siqdem cognitionis habet suam singularem conclusionem, sicut speculatiuus intel lectus: pp qđ electio, q est uolûtatis actus, cô clusio dicitur côsilij. ¶ In rñsione ad tertiû eiusdê ar. nota, q intellectus opus ad hoc q lex sit, sola motione volûtatis eget. Volû tatis aût opus ad hoc qđ lex sit, eget motione, & regulatione intellectus: motione quidem, quia uoluntas non mouet nisi à cognito: regulatione aût, quia uoluntas ut regulata, est iniqoitas & est sermo de uo lûtate creata, diuina enim est lex legum.

*p. p. q. 114. art. 2. & 3.

478 Porrecta per totum inf. q. 91. art. 1. cor. & q. 92. a. 1. cor. & q. 94. art. 1. cor.

*q. 57.

*q. 9. art. 1.

*In dig. ff. vet. li. 1. ti. 4. leg. 1. in princ.

*q. 17. ar. 1.

*q 66. art. 1.

losophū. In unoquoq; aūt genere id, quod est ptincipiū, ē mēsura[d] & regula illius generis: sicut unitas in genere numeri, & mot[e] primus in genere motuū: vñ[m] relinquit, ꝙ lex sit aliquid pertinēs ad rōnē[n].

D.S11. cond. m

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ cum lex sit regula quędā, & mensura, dr̄ dupliciter esse in aliquo. Vno mō sicut in mensurante, & regulante; & quia hoc est proprium rōnis, iō per hunc modum lex est in rōne sola. Alio modo, sicut in regulato, & mensurato & sic lex est in oībus, quæ inclinant in aliqd ex aliqua lege: ita ꝙ quælibet inclinatio proueniēs ex aliqua lege, pōt dici lex non essentialiter, sed quasi participatiue. & hoc mō inclinatio ipsa mem G brorū ad concupiscendū, lex membrorū uocatur.

Ad 2[m] dicendū, ꝙ sicut in actibus exterioribus est considerare operationē & operatū, puta, ędificationē, & ædificatū: ita in operibus rōnis est cōsiderare ipsum actū rōnis, q est intelligere & rōcinari, & aliqd p hmōi actū ꝯstitutū, qđ qdē in speculatiua rōne primo qdē est diffinitio: scđo enunciatio: tertio uero syllogismus, uel argumētatio. Et qa rō ēt practica utit̄ quodā syllogismo in operabilibus, vt[*] supra habitū est, ſm qđ Philos. docet in 7.[*] Eth. iō ē inuenire aliqd in rōne practica, qđ ita se hēat ad operationes, sicut se hēt propositio in rōne spe H culatiua ad cōclusiones. & hmōi propositiones uniuersales rōnis practicæ ordinatæ ad actiōes habēt rōnē legis: q̄ qdē ꝓpositiones aliqñ actualiter cōsiderant, aliqñ uero habitualiter à ratione tenentur.

*q.13. ar. 3. & q.77. ar.2. ad 4. *Ca.3. t.5.

Ad 3[m] dicendum, ꝙ rō hēt uim mouendi à uolūtate, ut supra dictū est.[*] Ex hoc enim ꝙ aliqs vult finē, rō imperat de his, q̄ sunt ad finē: sed uoluntas de his, q̄ imperant ad hoc, ꝙ legis rōnē hēat, oportet ꝙ sit aliqua rōne regulata. & hoc mō intelligit̄, ꝙ uoluntas principis habet uigorē legis: alioquin uoluntas principis magis esset iniquitas, quàm lex.

*q.17. ar. 1.

SVPER Q. XC.
ART. II.
Medina art.2.

IN art.2. eiusdem quæst. in responsione ad primum, nota in quo differunt præcepta, & in lege contenta. & à principibus, seu prælatis facta. Lex ordinem ad cōe bonum continet: præceptum aūt ordinem illum applicat ad singulares fines subordinatos bono communi. propter quod præcepta, quæ bono communi non subordinantur, pręcepta uim non habent.

479 Porrecta per totum. Inf.q.91. ar.5. cor. & ar.6. ad 3. & q.96. art.1.2.3.4. & 6. co. & 2.q.58 ar.5. cor. & 3.q.70. ar.2 & 3. contra c. co3. fin.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex ordinetur semper ad bonum commune.

AD secvndvm sic proceditur. Videtur ꝙ lex nō ordinetur semper ad bonum cōe, sicut ad finē. Ad legem enim ptinet p̄cipere & prohibere: sed[h] p̄cepta ordinātur ad quędā[h] singularia bona. non ergo semper finis legis est bonum cōmune.

¶2 Præt. Lex dirigit hoīem[h] ad agēdū: sed actus humani sunt in K particularibus. ergo & lex ad aliqđ particulare bonū ordinant̄.

¶3 Præt. Isidorus dicit in lib. Etymologiarū, Si rōne lex[h] constat, lex erit oē qđ rōne[h] constiterit: sed rōne[h] consistit non solū qđ ordinatur ad bonum cōe, sed ēt quod ordinatur ad priuatum bonum unius. ergo.

Sed contra est, quod Isidorus[*] dicit in 5. Ethymologiarum, ꝙ lex est nullo priuato commodo, sed pro communi utilitate ciuium conscripta.

*Li.5.c.21

Resp. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, [*] lex pertinet ad id, quod est principium humanorū actuū, ex F eo quod est regula, & mēsura. Sicut aūt rō est principium humanorū actuū, ita ēt in ipsa rōne est aliquid quod est principium respectu oīum aliorū: uñ ad hoc oportet, ꝙ principaliter, & maxime ptineat lex. Primum aūt principium in operatiuis, quorum est rō practica, est finis ultimus. Est aūt ultimus finis humanæ uitæ felicitas, uel beatitudo, ut[*] supra habitū est. vñ oportet ꝙ lex maxime respiciat ordinē q est in beatitudinē. Rursus, cū oīs pars ordinet̄ ad totū, sicut imperfectū ad pfectū, unus aūt homo ē pars cōitatis perfectę,[m] necesse est, ꝙ lex ꝓprie respiciat ordinē ad felicitatē cōem.[n] unde & Philoso G phus in p̄missa diffinitiōe legaliū, mētionē facit & de felicitate, & cōione politica. Dicit. n. in 5.[*] Eth. ꝙ legalia iusta dicimus factiua, & cōseruatiua felicitatis, & particulariū ipsius politica cōicatione. Perfecta enim cōitas ciuitas est, ut dr̄ in 1.[*] Politicę. In quolibet aūt genere id, qđ maxime dr̄, est principium aliorum, & alia dicuntur ſm ordinem ad ipsū sicut ignis, qui est maxime calidus, est cā caliditatis in corporibus mistis, quæ intantum dicuntur calida, inquantum participāt de igne. unde oportet, ꝙ cum lex maxime dicatur ſm ordinem ad bonum commune, quòd quodcunque aliud præceptū de H particulari opere non habeat rationem legis, nisi secundum ordinem ad bonum commune: & ideo[r] omnis lex ad bonum commune ordinatur.[s]

*Art. p̄ce. *q.2. ar.5. & 7. q.3. a. 6. & 7. cōclusionis pars 1a. *C.1. t.5. *Ca.1. t.5. cōcl usionis pars 2a.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ p̄ceptū importat applicationē legis ad ea, quæ ex lege regulant̄. Ordo aūt ad bonū cōe, qui pertinet ad legem, est applicabilis ad singulares fines: & ſm hoc etiam de particularibus quibusdam præcepta dantur.

Ad 2[m] dicendum, ꝙ operationes quidem sunt in particularib[us], sed illa particularia referri possūt ad bonum cōe, non quidem communitate generis, uel speciei, sed communitate causæ finalis, ſm qđ I bonum commune dicitur finis communis.

Ad 3[m] dicendū, ꝙ sicut nihil constat firmiter ſm rōnem speculatiuam, nisi per resolutionem ad prima principia indemōstrabilia: ita firmiter nihil constat per rōnem practicam, nisi per ordinationē ad vltimum finem, qui est bonum cōe: quod autem hoc modo ratione constat, legis rationem habet.

ARTICVLVS III.

Vtrū ratio cuiuslibet sit factiua legis.

AD tertivm sic proceditur. Videtur ꝙ cuiuslibet K ratio sit factiua legis. Dicit. n. Apostolus ad Roma. 2. ꝙ cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt,[h] ipsi sibi sunt lex: hoc autem communiter de omnibus dicit. ergo quilibet potest facere sibi legem.

¶2 Præt. Sicut[*] Philosoph[us] dicit in libro secundo Ethicorū, intētio legislatoris est, ut h[oc] inducat hoīem ad uirtutē: sed quilibet homo pōt aliū inducere ad uir-

SVPER Q. XC.
ART. III.
Medina art.3.

IN arti.3. eiusdem quæst. dubium occurrit circa illa uerba, Ordinare aliquid in bonum cōe est totius multitudinis, uel alicuius uicem gerentis totius multitudinis. Hoc enim esse falsum constat non solum in Deo, qui ordinat in bonum cōe totius uniuersi, & non est uicarius uniuersi: sed in Papa, q nec est multitudo populi Chri-

480 Porrecta per totum. Inf.q.92. ar.2. ad 2. & q.95. a.4. cor. & q.96. a.1. & 4. cor. & 22. q.50. art.1. ad 3. & q.57. arti.6. cor. & q.60. art.6. cor. & q.67. art.1. cor. *Li.2. c.1. à me. t.5.

Christiani, nec est eius uicarius sed Iesu Christi, & legem ponit ecclesiæ cunctæ: & in patrefamilias, qui ordinat ad commune bonũ familiæ & non est eius uicarius.

¶Ad hoc dr, q dupliciter possũt authoris uerba intelligi. Primo, ut significãt ex ui uerborum: & tunc dr, q non loquitur uniuersaliter, sed in multitudine humana pfecta, & scdm humanũ ordinem, seclusa nãq; diuina lege, in multitudine generis humani nullus est princeps, sed ipsa multitudo cõe bonum primo respicit p seipsam, uel cõmittit alteri: alioquin nõ princeps, sed tyrannus esset, q nõ multitudini pesset. Obiectiones ãt de Deo, & Papa extra humanũ sunt ordinẽ: de patre aũt familias extra cõmunitatẽ pfectã. Scdo dr, & altius, & formaliter q p gerentẽ uices multitudinis non limitat se autor ad uicarium multitudinis sed ad Deũ, qui quoniam mõ uices multitudinis in hoc q dest ordinate in cõe bonũ, supplere põt. Cõstat aũt, q Deus pẽminenter põt ordinare in bonũ cõe multitudinis multo melius q ipsa multitudo posset in illud ordinare. Et similiter Iesus Christus g sua uicariũ uices multitudinis supplet: & similiter pater famil. respectu suæ familiæ. Vñ author conclusionẽ formaliter inferendo, declarat quid p uices gerẽtem intellexerit cum dicit: Et ideo condere legem ptinet ad totam multitudinẽ, uel ad psonam publicã, q totius multitudinis curam hẽt. ubi manifesta perit, q idẽ intellexit p gerere uicem multitudinis, & per habere curam illius. Sin eodẽ articulo ad uerte q quia legislator apud authorẽ est uel multitudo tota, uel multitudinis totius curã hns, & constat, q nulla est hic uarietas terminorũ, & q Papa est legislator in multitudine tota populi Christiani, oportet dicere, q est

*li. 5. c. 10.
*Dist. 2. c. Lex.
Mel. in [?]
* Ar. 1. ad 2.
* nul. 1. 5.
*q. 93. ar. 2. ad 3. & clarius 2. 2. q. 64. ar. 3.
* Ca. 1. & 2. to. 5.

tutem. ergo cuiuslibet hominis ratio est factiua legis.

A ¶3 Præt. Sicut princeps ciuitatis est ciuitatis gubernator, ita quilibet paterfamilias est gubernator domus: sed princeps ciuitatis põt in ciuitate legem facere. ergo qlibet paterfamilias potest in sua domo facere legẽ.

SED CONTRA est, quod *Isidorus dicit in lib. Etymo. & habetur in Decretis.* dist. 2. Lex est constitutio populi, secundum quã maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerũt. nõ est ergo cuiuslibet facere legem.

B RESP. Dicendũ, q lex pprie, primo, & principaliter respicit ordinem ad bonum commune. Ordinare autem aliquid in bonum cõmune est, uel totius multitudinis uel alicuius gerentis uicem totius multitudinis. & ideo condere legẽ uel ptinet ad totã multitudinẽ, uel ptinet ad psonã publicã, quæ totius multitudinis curam habet: quia, & in omnibus aliis ordinare in finẽ est eius, cui est pprius ille finis.

C AD PRIMVM ergo dicendũ, q sicut supra * dictũ est, Lex est in aliquo non solum sicut in regulante, sed etiam participatiue, sicut in regulato. & hoc mõ unusquisq; sibi est lex, inquantũ participat ordinem alicuius regulantis: unde & ibidem subdit. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.

D AD 2m dicendum, q psona priuata non potest inducere efficater ad uirtutem, potest n. solum mouere: sed si sua motio nõ recipiat, non habet uim coactiuã, quã debet habere lex ad hoc q efficaciter inducat ad uirtutẽ, ut Philosophus dicit in 10. Ethi. hanc autem uirtutem coactiuã habet multitudo, uel psona publica, ad quam ptinet pœnas infligere ut * infra dicetur: & ideo solius eius est leges facere.

E AD 3m dicendũ, q sicut homo est pars domus, ita domus est pars ciuitatis: ciuitas aũt est communitas pfecta, ut dicit in primo † Politicæ. ideo sicut bonũ unius hois non est ultimus finis, sed ad commune bonũ ordinatur: ita ẽt, & bonum unius domus ordinat ad bonũ unius ciuitatis, quæ est communitas pfecta. uñ ille, qui gubernat aliquã familiam, põt quidem facere aliqua pcepta, uel statuta: non tñ, quæ pprie habeant rõnẽ legis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum promulgatio sit de ratione legis.

AD QVARTVM sic pceditur. Videtur quòd pmulgatio non sit de ratione legis. Lex. n. naturalis maxime habet rationem legis: sed lex naturalis non indiget pmulgatione. ergo nõ est de rõne legis, q pmulgetur.

¶2 Præt. Ad legẽ ptinet pprie obligare ad aliquid faciendum, uel non faciendum: sed nõ solũ obligant ad implendam legẽ illi, coram quibus pmulgat lex, sed etiam alii. ergo promulgatio non est de ratione legis.

¶3 Præt. Obligatio legis extẽditur. etiã in futurum, quia leges futuris negotiis necessitatẽ imponũt, ut iura dicũt: sed pmulgatio fit ad psens. ergo pmulgatio non est de necessitate legis.

SED CONTRA est, quod dr in Decretis quarta distinctione, q leges instituunt, cũ pmulgant.

RESP. Dicendũ, q sicut dictũ est, lex imponit aliis p modum regulæ, & mẽsuræ. Regula ãt, & mensura imponit p hoc, q applicat his, quæ regulant, & mensurant. vñ ad q lex uirtutẽ obligandi obtineat, quod est ppriũ legis, oportet q applicet hoibus, qui secundum eam regulari debent. talis autẽ applicatio fit p hoc, q in notitiam eorum deducit ex ipsa promulgatione vñ promulgatio ipsa necessaria est adhoc, q lex hẽat suã uirtutẽ. Et sic ex quatuor pdictis potest colligi diffinitio legis, q nihil est aliud, q quædam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q promulgatio legis naturæ est ex hoc ipso, quòd Deus eã mentibus hominum inseruit naturaliter cognoscendam.

AD 2m dicendum, q illi coram quibus lex non pmulgat,

hñt eurã totius multitudinis populi Christiani, eo mõ accipiẽdo totam multitudinem, ut si posset congregari legẽ, & si nõ subdita esset. Cõstat ãt, q cõdere legẽ, ptinet ad multitudinẽ totã nõ scdm singulas partes sed collectiue, l. ad cõmunitatẽ multitudinis. Papa. ergo est hña curã non solũ singulorũ sed cõitatis totius multitudinis Christianorum. Ethæc dicerem ppter sciolos quosdã, qui Papã pastorẽ singularũ ecclesiarum nõ cõitatis totius Ecclesiæ Christianæ esse contendũt: et tãt quippe grauiter. Et hinc hẽs, q tota multitudo, ut legislatoris officiũ hẽt, est sub cura illius qui legislator est. Quod ẽt ex rõne colligit: q finis proprius cõitatis. s. cõe bonũ, est ppriis finis legislatoris, quibusdiuersimode, quia cõitatis, ut ordinatæ, & legislatoris, ut ordinantis.

*2.
*Porrecta per totum. 2. d. 24. q. 3. a. 3. co. & ad 1. & 4. d. 5. ar. 5. 1. 3. co.

SVPER Q. XC. ART. IIII.

*In codicelli. t. ti. 17. de legib. leg. 7.

Medina ar. 4

IN ar. 4. in rñsione ad scdm nota, q obilla uerba, Vel obdeuenire põt, nõ intelligit de potẽtia logicas quia. s. non implicat cõtradictionẽ, sed de potẽtia politica. i. scdm ordinẽ seu cursum politicũ. vñ, deuenire põt contingit cũ ly, q aliqui & intẽdit author, q absentes à pmulgatione obligant: uel quia p alios promulgatio ad eos deuenit, uel p alios deuenire potuit sed ex parte absentiũ consecutũ est ut nesciret, uel quia nolue rũt, uel quia neglexerunt facere quod in eis erat ad sciendum. Alioqnin absentes uere scii promulgatãq; legis non ligantur. Propter qd si Romæ noua lex pmulgat, & necesse ipsa procurat ut pmulgat o ad ecclesias cathedrales de uentaitut, uel præsati qui ibi sunt, insinuate suis ecclesiis, accusari nec apud Deum, nec apud homines ignorantes possunt absentes nescij.

*Dist. 4. c. in istis tẽporalib. *
*circa prĩ. * ar. 1. huius quest.

cond. in

obligantur

obligantur ad legem obseruandam, inquantum in eorum notiam deuenit per alios, uel deuenire potest promulgatione facta.

AD 3m dicendum, ꝙ promulgatio præsens in futurum extenditur per firmitatem Scripturæ, quę quodammodo semper eam promulgat. unde * Isidorus dicit in 2. Etymologiarum, quòd lex à legendo uocata est, quia scripta est. *Cap. 10 parum a princ.

SVPER Q. XCI. ART. I.

Ferr. 3. con. ecd. 115. Medina art. 1.

IN art. 1. q. 91. nihil aliud notandũ occurrit, nisi ꝙ ipsa ꝓuidentia Dei, quæ est rõ gubernatiua rerum, ꝑ quãto est mẽsura, & regula obligatiua rerum oĩum in suos actus, & fines ad finẽ ultimũ, legis rõnem induit, quãuis legi subiecta non eodẽ modo ab illa regulentur, & obligentur: dũ alia rõnabiliter ut intellectum habentia alia naturaliter, ut intellectu carentia subdantur.

QVAESTIO XCI.

De legum diuersitate, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de diuersitate legum. ET Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum sit aliqua lex æterna.

¶ Secundo, Vtrum sit aliqua lex naturalis.

¶ Tertio, Vtrũ sit aliqua lex humana.

¶ Quarto, Vtrum sit aliqua lex diuina.

¶ Quinto, Vtrum sit una tantũ, uel plures.

¶ Sexto, Vtrum sit aliqua lex peccati.

ARTICVLVS I.

Vtrum sit aliqua lex æterna.

482 *Porrecta per totum* Inf. q. 91. ar. 1. p. totũ & ar. 3. & 4. c. ar. 5. ad 1 & 4. d. 33. q. 1. ar. 1. & 3. con trac. 115. Et Ro. 8. fin.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit aliqua lex æterna. Omnis enim lex^a aliquibus imponitur: sed nõ fuit ab æterno, cui aliqua lex posset imponi, solus enim Deus fuit ab æterno. ergo nulla lex est æterna.

¶ 2 Præt. Promulgatio est de rõne legis: sed ꝓmulgatio nõ potuit esse ab æterno, quia nõ erat ab æterno, cui promulgaret. ergo nulla lex põt esse æterna.

¶ 3 Præt. Lex importat ordinẽ ad finẽ. sed nihil est æternum quod ordinetur ad finem: solus enim ultimus finis est æternus. ergo nulla lex est æterna.

SED CONTRA est, quod * Aug. dicit in 1. de lib. arb. Lex, quæ summa ratio nominatur, non põt cuipiam intelligenti non incommutabilis, æternaq; uideri. *Ca. 6. parũ a pri.

RESP. Dicendũ, ꝙ sicut * supra dictũ est, nihil est aliud lex, q̃ dictamen practicæ rõnis in principe, qui gubernat aliquã cõitatem ꝑfectam. Manifestũ est aũt, supposito ꝙ mundus diuina prouidentia regatur, ut in 1.* habitũ est, ꝙ tota cõitas Vniuersi gubernatur rõne diuina: & ideo ipsa rõ gubernationis rerũ in Deo, sicut in principe uniuersitatis existens, legis hẽt rõnem. Et quia diuina rõ nihil concipit ex tpe, sed hẽt æternũ cõceptũ, ut dr̃ Prouer. 8. inde est, ꝙ m hmõi legẽ oportet dicere ęternã. *q. præce. *p. p. q. 22 ar. 1. et 2.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ ea, q̃ in seipsis non sunt, apud Deũ existunt, inquantũ sunt ab ipso cognita, & ꝑordinata ſm illud Rom. 4. Qui uocat ea, q̃ nõ sunt, tanq̃ ea q̃ sunt. sic igit̃ æternus diuinæ legis ↄceptus hẽt rõne legis æternæ, ſm qđ à Deo ordinat̃ ad gubernationẽ rerũ ab ipso ꝑcognitarũ.

AD 2m dicendũ, ꝙ promulgatio fit, & uerbo, & scripto, & utroq; modo lex ęterna hẽt ꝓmulgationem ex parte Dei promulgãtis: quia & Verbum diuinum est æternum, & Scriptura libri uitæ est ęterna: sed ex parte creaturæ audientis, aut inspicientis non potest esse promulgatio æterna.

AD 3m dicendũ, ꝙ lex importat ordinẽ ad finẽ actiue, inquantũ. s. ꝑ eã ordinant̃ aliqua in finẽ: non aũt passiue. i. ꝙ ipsa lex ordinet̃ ad finẽ, nisi ꝑ accidẽs in gubernãte, cui* finis est extra ipsum, ad quẽ ẽt necesse est ut lex eius ordinet̃. sed finis diuinæ gubernationis est ipse Deus, nec eius lex est aliud ab ipso. ũ lex æterna non ordinatur in alium finem.

ARTICVLVS II.

Vtrũ sit in nobis aliqua lex naturalis.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Vr̃ ꝙ non sit in nobis aliqua lex naturalis. Sufficiẽter. n. hõ gubernat̃ ꝑ legẽ æternã. Dicit. n.* Augu. in 1. de lib. arbi. ꝙ lex æterna est, qua iustũ est ut oĩa sint ordinatissima: sed natura nõ abundat in superfluis, sicut nec deficit in necessariis. ergo nõ est hoĩ aliqua lex naturalis. *Lib. 1. c. 6. non ꝓcul a fin. to. 1.

¶ 2 Præt. Per legẽ ordinat̃ hõ in suis actibus ad finẽ, ut † supra hãbitũ est: sed ordinatio humanorũ actuũ ad finẽ ^b nõ est ꝑ naturam, sicut accidit in creaturis irrationabilibus, q̃ solo appetitu naturali agunt ꝑꝑ finẽ, sed agit hõ ꝑꝑ finẽ ꝑ rõnẽ, & uolũtatẽ. ergo nõ est aliqua lex hoĩ nãlis. † q. ꝓced. ar. 2.

¶ 3 Præt. Quanto aliquis est liberior, tanto minus est sub ^h lege: sed hõ est liberior oĩb' aliis aĩalibus ꝑꝑ lib. arb. qđ p̃ aliis aĩalibus hẽt. cum igitur alia aĩalia non subdant̃ legi naturali, nec hõ alicui legi naturali subdet̃.

SED CONTRA est, qđ Ro. 2. super illud, Cũ gẽtes, q̃ legẽ non hñt, naturaliter ea, q̃ legis sunt, faciũt. dicit* gl. ꝙ si nõ hñt legẽ scriptã, hñt tñ legẽ naturalem, qua q̃libet itelligit & sibi ↄscius est quid sit bonũ, & qd malum. *Gl. ord. ibidem.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ sicut* supra dictũ est, lex cũ sit regula, & mẽsura, dupl̃r põt esse in aliquo. uno mõ, sicut in regulãte, & mẽsurãte: alio mõ, sicut in regulato, & mẽsurato: quia inquãtũ participat aliqđ de regula, uel mẽsura, sic regulat̃, uel mensurat̃. V ñ cũ oĩa, q̃ diuinæ ꝓuidentiæ subdunt̃, a lege ęterna regulent̃, & mensurent̃, ut ex* dictis patet, manifestũ est, ꝙ oĩa participant aliqualiter legẽ ęternã, inquantũ. s. ex impressione eius hñt inclinationes in ꝓprios actus, & fines. Inter cętera aũt rõnalis creatura excellẽtiori quodã mõ diuinæ ꝓuidẽtiæ subiacet, inquantũ & ipsa fit *q. 90. ar. 1. ad 1. *ar. ꝓced.

SVPER Q. XCI ART. I. II. ET III.

483 *Porrecta per totum.* Inf. q. 96. ar. 2. ad 3 & qu. 97. ar. 1. ad 1 & 4. d. 33 q. 1. ar. 1. cn. Et Ro. 8. fin.

IN ar. 1. 2. & 3. eiusdem q. collige, ꝙ homo tribus legibus eget ad sui rectitudinem moralẽ, seclusa rectitudine requisita pro celesti patria. nã eget lege æterna, naturali, & humana: q̃ nihil aliud sunt, q̃ rõ diuinæ gubernationis in Deo principia practica naturaliter, ꝑ se nota, & conclusiones eorũ ꝑ discursum rõnis ad inuẽte, quibus sic cõiungatur, qđ hõ sup hęc est ordinatus ad finẽ supnaturalem à scriptura, ciuis cœlestis patriæ manifestum erit, ꝙ oportet legem quartã superaddere. s. diuinam, ut in 4. ar. dicitur: quæ secundum diuersitatẽ status hois in ordine illo supernaturali distincta est in ueterem, & nouam.

¶ In responsione ad secundum tertii art. eiusdem quæst. nota differẽtiam inter res naturales, & morales quòd illæ mensurãt nostrum intellectũ, utpote cãæ eius: morales uero mẽsurant̃ ab intellectu nostro nõ quocunq; sed naturali indito à Deo, quia effectus sunt eius naturalis, ut primi principii moralis, quæ sunt à nobis.

prouidentiæ particeps sibiipsi, & aliis prouidēs. Vñ & A in ipsa participat rō æterna, p quā hēt naturalē inclinatiōnē ad debitū actū, & finē. Et talis participatio legis æternæ in rōnali creatura, lex naturalis dr. vñ cū Psa. 4. dixisset: Sacrificate sacrificiū iustitię quasi quibusdā q̄rentibus, q̄ sunt iustitię opera, subiungit: Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? cui quæstioni respondens dicit: Signatū est sup nos lumen vultus tui Dñe. quasi lumen rationis naturalis, quo discernimus quid sit bonū, & qd malū, qd ptinet ad naturalē legē, nihil aliud sit q̄ ipressio diuini luminis in nobis. vñ patet, q lex nalis nihil aliud ē q̄ pticipatio legis ęternę i rōnali creaturā.

concl.

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō illa pcederet, si lex naturalis esset aliquid diuersum à lege æterna. nō aūt est nisi qdā participatio eius, ut dictum est.

*In corp. ar.

AD 2m dicendum, q ois operatio rōnis, & uolūtatis deriuat in nobis ab eo, qd est fm naturā, ut supra habitū est. Nā ois rōcinatio deriuat à principiis naturaliter notis: & ois appetitus eorum, quæ sunt ad finē, deriuatur à naturali appetitu ultimi finis: & sic etiam oportet quòd prima directio actuū nostrorum ad finem, fiat per legem naturalem.

*q. 10. ar. 1.

AD 3m dicendū, q ēt aialia irrationalia participant rōnem æternā suo mō, sicut & rōnalis creatura: sed quia rōnalis creatura participat eā intellectualiter, & rōnaliter; iō participatio legis æternæ in creatura rōnali pprie lex uocat. nā lex est aliqd rōnis, ut dictū est. in creatura aūt irrōnali nō participat rōnaliter. vñ nō pt dici lex, nisi p similitudinē.

*q. præce. ar. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit aliqua lex humana.

484 Porrecta per totum. Inf. q. 91. ar. 1. & t. d. 9. ar. 1. cor. & ad 5. & 3. di. 40. art. 2. & arti. 8. cor. Et 3. d. 37. ar. 4. q. 2. cor. prin. & 2. Meta phy. lec. 5. *Ar. pce. †Lib. 1. c. 6. Qn est. pce. ar. 1. *Tex. lib. 10. meta. to. 5. *Tex. 5. *Lib. 1. c. 6. a med. usque ad fi. 10. 1. q. 90. ar. 1. *q. 9. ar. 1. ad 2.

AD TERTIVM sic procedit. Vr, q non sit aliqua lex humana. Lex. n. naturalis est participatio legis æternæ, ut dictū est: sed p legem æternā oia sunt ordinatissima, ut † Aug. dicit in primo de lib. ar. ergo lex naturalis sufficit ad oia humana ordinā da. nō est ergo necessariū q sit aliqua lex humana.

¶ 2 Præt. Lex habet rationem mensurę, ut dictū est: sed ratio humana non est mensura rerū, sed potius econuerso, ut in decimo † Metaph. dicitur. ergo ex ratione humana nulla lex procedere potest.

¶ 3 Præt. Mensurā debet esse certissima, ut dr in 10. Metaph. sed dictamen humanæ rōnis de rebus gerēdis est incertū, fm illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostrę. ergo ex ratione humana nulla lex procedere potest.

SED CONTRA est, quod † Aug. in primo de lib. ar. ponit duas leges, unam æternam: & aliam temporalem, quam dicit esse humanam.

RESP. Dicendum, q sicut supra dictū est, lex est quoddā dictamen practicæ rōnis. Similis aūt pcessus esse inuenit rōnis practicæ, & speculatiuæ: utraque. n. ex quibusdā principiis ad quasdā conclusiones pcedit, ut superius habitū est. Scdm hoc ergo dicendū est, q sicut in rōne speculatiua ex principiis indemonstrabilibus naturaliter cognitis pducunt conclusiones diuersarum scientiarū, quarum cognitio nō est nobis naturaliter indita, sed pindustria rōnis inuenta: ita ēt ex pceptis legis naturalis, quasi ex quibusdā principiis cōibus, & indemōstrabilibus, necesse est q rō humana pcedat ad aliqua magis particulariter disponēda: & illæ particulares dispositiones adinuentæ fm rōnem humanam, dnr leges humanæ obseruatis aliis cōditionibus, q̄ ptinent ad rōnem legis, ut supra dictū est. Vnde Tullius dicit in sua Rheto. q initiū iuris est à natura pfectū: deinde qdā in consuetudinē ex utilitate rōnis uenerūt: postea res à natura pfectas, & à cōsuetudine pbatas, legum metus, & religio sanxit.

concl. *q. pręc. p totam. * Tullius li. 2. de inuent. in fol. 4. rasi fine lib.

AD PRIMVM ergo dicendū, q rō humana nō potest participare ad plenum dictamen rōnis diuinę, sed suo modo, & impfecte. Et ideo sicut ex parte rōnis speculatiuæ p naturalem participationē diuinæ sapientiæ inest nobis cognitio quorundā cōmunium principiorum, non aūt cuiuslibet ueritatis ppria cognitio, sicut in diuina sapientia cōtinet: ita ēt ex parte rōnis practicæ naturaliter hō participat legē æternā fm quædam cōmunia principia, non autem fm particulares directiones singulorum, quæ tamen in ęterna lege continent: & ideo necesse est ulterius, quòd ratio humana pcedat ad particulares quasdam legum sanctiones.

AD 2m dicēdum, q rō humana fm se non est regula rerū: sed principia ei naturalr indita sunt regulæ quædā generales, & mensuræ oium eorum, q̄ sunt p hoiem agēda, quorū rō naturalis est regula, & mēsura licet nō sit mēsura eorū, q̄ sunt à natura.

AD 3m dicendū, q rō practica est circa operabilia, quæ sunt singularia, & contingentia, nō aūt circa necessaria, sicut rō speculatiua, & iō leges humanę non possunt illam infallibilitatē habere, quā habent conclusiones dimonstratiuę scientiarum. Nec oportet, q ois mensura sit omnimodo infallibilis, & certa, sed scdm qd est possibile i gñe suo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit necessarium esse aliquam legem diuinam.

485 Porrecta per totum. 1. q. 1. ar. 1. & 3. q. 60. ar. 5. ad 3. & d. 17. ar. 1. & Ro. 8. 6. Ar. 2. Ar. 1.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q nō fuerit necessarium esse aliquam legem diuinā, quia, ut dictum est, lex naturalis est quędam participatio legis ęternę in nobis: sed lex ęterna est lex diuina, ut dictum est. ergo non oportet q pręter legem naturalem, & leges humanas ab ea deriuatas, sit aliqua alia lex diuina.

¶ 2 Pręt. Eccl. 15. dicit, quòd Deus dimisit hominem in manu consilii sui: consilium autem est actus rōnis, ut supra habitum est. ergo homo dimissus est gubernationi suę rōnis: sed dictamen rationis humanę est lex humana, ut dictum est. ergo no oportet quòd homo alia lege diuina gubernetur.

*q. 14. ar. 1. *Ar pce.

¶ 3 Pręt. Natura humana est sufficientior irrōnalibus creaturis: sed irrōnales creaturę non habet aliquam legem diuinam pręter inclinationem naturalem eis inditam. ergo multo minus creatura rōnalis debet habere aliquam legem diuinam pręter naturalem legem.

SED CONTRA est, q Dauid expetit legem à Deo sibi poni, dicens 118. Psal. Legem pone mihi, Domine, in uia iustificationum tuarum.

RESPON. Dicendū, q pręter legē naturalē, & legē humanam, necessarium fuit ad directionē humanę uitę habere legem diuinā. Et hoc pp quatuor rationes.

concl.

rōnes. Primo quidē, quia p legē dirigit hō ad actus ꝓprios in ordine ad ultimū finē. & siquidē hō ordinaretur tm̄ ad finē, qui non excederet ꝓportionē naturalis facultatis hoīs, nō oporteret ꝙ hō haberet aliquid directiuū ex parte rōnis s. legem naturalem, & legē humanitus positā, quæ ab ea deriuat: sed quia hō ordinat ad finē beatitudinis æternæ, q̄ excedit proportionē naturalis facultatis humanæ ut* supra habitū est iō necessarium fuit, ut supra legē naturalē, & humanā dirigeret ēt ad suū finē legē diuinitus data. Secundo, quia pp incertitudinē humani iudicii, ꝓcipue de rebus cōtingentibus, & particularibus, cōtingit de actibus humanis diuersorum, esse diuersa iudicia, ex quibus, ēt diuersæ, & contrariæ leges ꝓcedunt. Vt ergo hō absq; omni dubitatione scire possit, quid ei sit agendū, & quid uitandū, necessariū fuit, ut in actibus ꝓpriis dirigeretur p legē diuinitus datā, de qua constat, ꝙ non pōt errare. Tertio, quia de his pōt hō legē facere, de quibus pōt iudicare: iudiciū aūt hoīs esse nō pōt de interioribus motibus, qui latent, sed solū de exterioribus actibus, qui apparēt: & tn̄ ad ꝑfectionē uirtutis requirit, ꝙ in utrisq; actibus hō rectus existat: & iō lex humana non potuit cohibere, & ordinare sufficienter interiores actus: sed necessarium fuit, ꝙ ad hoc superueniret lex diuina. Quarto, quia sicut* Aug. dicit in 1. de lib. arb. Lex humana non pōt oia, q̄ male fiunt, punire, uel ꝓhibere: quia dū auferre uellet oia mala, sequeret ꝙ ēt multa bona tollerent, & impediretur utilitas boni cōis, quod est necessariū ad conuersationē humanā. Vt ergo nullū malū iprohibitū, & ipunitū remaneat necessariū fuit superuenire legē diuinā, p quam oia peccata prohibent. Et iste quatuor causæ tangunt in Psa. 18. ubi dr̄ Lex dn̄i immaculata. i. nullam peccati turpitudinem ꝑmittens: Conuertēs aīas, quia non solum exteriores actus, sed ēt interiores dirigit: Testimonium dn̄i fidele, pp certitudinē ueritatis, & rectitudinis: Sapientiam ꝑstans paruulis, inquantum ordinat hoiem ad supernaturalem finem, & diuinū.

*q.5.a.5.

*Ca.6. circa finē ꝑcipue to. 1.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ p naturalē legem participat lex æterna ſm ꝓportionem capacitatis humanæ naturæ: sed oportet ut altiori mō dirigat hō in ultimū finē supernaturalē: & iō superaddit lex diuinit* data p quā lex æterna participat altiori mō.

Ad 2m dicendum, ꝙ consilium est inquisitio q̄dam, unde oportet ꝙ procedat ex aliquibus principiis. Nec sufficit quòd procedat ex principiis naturaliter inditis, quæ sunt præcepta legis naturæ pp prædicta: sed oportet quòd superaddantur quædā alia principia, scilicet præcepta legis diuinæ.

Ad 3m dicendū, ꝙ creaturæ irrationales non ordinant ad altiorē finē, q̄ sit finis, qui est proportionatus naturali uirtuti ipsarū: & iō nō est similis rō.

SVPER Q. XCI. ART. V.

486 Porrecta per totum. 1. 2. q. 107. 1. Et Ca. 1. dc. 2

IN at. 5. sicut nec in 4. nihil occurrit scribendū. In q. n. quidem 107. inferius patebūt ti qua sunt dubia in 5. art. In sexto aūt at. nota illa uerba, Destituit originali iustitia, & uigore rationis, p q. 109. ubi de integritate, & corruptione naturæ humanæ erit sermo. Habes ēt ex hoc articulo, quid proprie significat fomes inclinationem. s. partis sensitiuæ exeuntis à rationis ordine.

ARTICVLVS V.

Vtrum lex diuina sit una tantum.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd lex diuina sit una tm̄. Vnius. n. regis in uno regno est* una lex: sed totū humanum genus comparat ad Deū, sicut ad unum regem, ſm illud. Psal. 46. Rex omnis terræ Deus est. ergo est una tātū lex diuina.

¶ 2 Præt. Lex omnis ordinat ad finē, quē legislator intendit in eis, quibus legē fert: sed unum & idē est, quod Deus intendit in oibus hominibus, ſm illud 1. ad Timot. 2. Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. ergo una tantum est lex diuina

G ¶ 3 Præ. Lex diuina ꝓpinquior esse vr̄ legi æternę, quæ est una, q̄ lex naturalis, quanto altior est reuelatio gratiæ, q̄ cognitio naturæ: sed lex naturalis est una oium hoium. ergo multo magis lex diuina.

Sed contra est, quod Apost. dicit ad Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis trāslatio fiat: sed sacerdotium est duplex, ut ibidem dr̄. s. sacerdotium Leuiticū, & sacerdotium Christi. ergo etiā duplex est lex diuina. s. lex uetus, & lex noua.

Resp. Dicendū, ꝙ sicut in* primo dictum est, distinctio est cā numeri. Dupliciter aūt inueniunt aliqua distingui. Vno mō, sicut ea, q̄ sunt oīno specie H diuersa, ut equus, & bos. Alio mō, sicut ꝑfectū & imperfectum in eadē specie, sicut puer, & uir: & hoc mō lex diuina distinguit in legē ueterem, & legē nouā. *Vn̄ Apost. ad Galat. 3. cōparat statū ueteris legis statui pueriti existēti sub pædagogo: statū aūt nouæ legis cōparat statui uiri ꝑfecti, qui iā nō est sub pędagogo. Attendit aūt ꝑfectio, & imperfectio legis ſm tria, q̄ ad legē ptinent, ut* supra dictū est. Primo. n. ad legē ptinet, ut ordinet ad bonū cōe sicut ad finē, ut * supra dictū est: qd quidē pōt esse duplex. s. bonū sensibile, & terrenū: & ad tale bonū ordinabat directe lex uetus. vn̄ statim Exo. 3. L i principio legis inuitat populus ad regnū terrenū Chananęorū. Et iterū bonū intelligibile, & cęleste: & ad hoc ordinat lex noua. Vn̄ statim Christus ad regnū cęlorū in suæ ꝑdicationis principio inuitauit dicēs. Pœnitentiā agite, appropinquabit. n. regnū cęlorū. Matt. 4. & iō Augu.* dicit in 4 ꝯ Faustū, ꝙ tēporaliū rerū ꝓmissiones in testamento ueteri continet, & iō uetus appellat: sed ęternę uitę promissio ad nouū ptinet testamentū. Scd̄o, ad legem ptinet dirigere humanos actus ſm ordinē iustitiæ, in quo ēt superabundat lex noua legi ueteri, interiores actus animi ordinando, ſm illud Matth. 5. Nisi K abundauerit iustitia uestra plusq̄ Scribarū & Pharisęorum, uō intrabitis in regnū cęlorū: & iō dr̄, ꝙ lex uetus cohibet manū, lex noua animum. Tertio, ad legē ptinet inducere homines ad obseruantias mandatorū. & hoc quidē lex uetus faciebat timore pęnarū: lex aūt noua facit hoc p amorē, qui in cordibus nostris infundit p gratiā Christi, q̄ in lege noua confert, sed in lege ueteri figurabat: & iō dicit* Aug. ꝯ Adamantium Manichæi discipulum, ꝙ breuis drīa est legis & Euangelij, timor, & amor.

*p. p. q. 30. ar. 3.

*concl. in

*q. 90. ar. 1. 2. & 4.

*q. 90. ar. 2.

*Ca. 2. in princ. to. 6.

*Ca. p. 17. inter prī. & me. to. 6.

Ad primum ergo dicendum, quòd sicut pater familias in domo alia mandata ꝓponit pueris, & adultis: ita ēt unus rex Deus in uno suo regno aliā legem

legem dedit hominibus adhuc imperfectis existẽti- A
bus, & aliã perfectiorẽ iam manuductis per priorem legem ad maiorem capacitatem diuinorum.

Ad 2m dicendũ, ꝙ salus hominum non poterat esse nisi per Christum, ẽm illud Actuum. 4. Non est aliud nomen datũ hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. & ió lex perfecte oẽs ad salutem inducens, dari nõ potuit nisi post Christi aduẽtũ: antea uero dari oportuit populo, ex quo Christ⁹ erat nasciturus, legẽ pparatoriam ad Christi susceptionẽ, in qua qdã rudimenta salutaris iustitię continẽtur.

Ad 3m dicendum, ꝙ lex naturalis dirigit hoĩem ẽm quædam præcepta communia, in quibus con- B
ueniũt tam perfecti, quàm imperfecti: & ió est una omnium. Sed lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibusdam, ad quæ non similiter se habent perfecti, & imperfecti: & ideo oportuit legem diuinam esse duplicem, sicut iam* dictum est. *In corp. art.

Articvlvs VI.

Vtrum sit aliqua lex fomitis.

487 Porrecta per totum.

AD sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ non sit aliqua lex fomitis. Dicit enim Isidorus in 2. Ethym.† quòd lex ratione consistit: fomes aũt non consistit in ratione, sed magis à ratione deuiat. ergo fomes non habet rationem legis. Inf. q. 91. ar. 3. ad 1. & Ro. 7. lect. 4 †Li. 5. Ety. cap. 3.

C

¶ 2 Præt. Omnis lex obligatoria est, ita ꝙ, qui eam non seruant, transgressores dicuntur: sed fomes nõ cõstituit aliquem transgressorem ex hoc, ꝙ ipsum non sequit̃, sed magis transgressor redditur, si quis ipsum sequatur, ergo fomes non habet rõnẽ legis.

¶ 3 Præt. Lex ordinat̃ ad bonũ cõe, ut* supra habitũ ẽ. sed fomes nõ inclinat ad bonũ cõe, sed magis ad bonũ priuatũ. ergo fomes non habet rõnem legis. †q. 90. ar. 2.

Sed contra est, qđ Apost. dicit Ro. 7. Video legẽ aliam in mẽbris meis, repugnantẽ legi mẽtis meę.

Resp. Dicendũ quòd sicut* supra dictũ est, Lex essentialiter inuenit̃ in regulãte, & mẽsurante, participatiue aũt in eo qđ mẽsurat̃, & regulat̃: ita ꝙ oĩs inclinatio, uel ordinatio, q̃ inuenitur in his, q̃ subiecta sunt legi, participatiue dr̃ lex, ut ex* supradictis patet. Pót aũt in his ꝙ subduntur legi, aliqua inclinatio inueniri dupliciter à legislatore. Vno mõ, inq̃tũ directe suos inclinat subditos ad aliqđ, & interdũ ad diuersos actus, ẽm quẽ modũ pót dici, ꝙ alia est lex militũ, & alia est lex mercatorũ. Alio mõ indirecte, inquantũ. s. p hoc, ꝙ legislator destituit aliquẽ sibi subditũ aliqua dignitate, sequit̃ ꝙ transeat in aliũ ordinẽ, & quasi in aliã legẽ, puta, si miles ex militia destituat̃, trãsibit in legẽ rusticorũ, uel mercatorũ. Sic igit̃ sub Deo legislatore diuersæ creaturæ diuersas hẽnt naturales inclinationes, ita ut qđ uni est quodãmõ lex, alteri sit ꝯ legẽ, ut si dicã, ꝙ furibundũ esse, est quodãmõ lex canis, est aũt ꝯ legẽ ouis, uel alteri⁹ mãsueti aĩalis. Est ergo hoĩs lex, q̃ sortitur ex ordinatione diuina ẽm propriã conditionẽ, ut ẽm rõnem operetur: quæ qdẽ lex fuit tã ualida in primo statu, ut nihil, uel pter rõnẽ, uel cõtra rõnem posset subrepere homini: sed dum hõ à Deo recessit, incurrit in hoc, quòd feratur ẽm impetum sensualitatis. Et unicuiq; ẽt particulariter hoc ꝯtingit, quanto magis à rõne recesserit, ut sic quo- *q. 90. ar. 1. ad 1. *ar. 2. huius q. & q. præce.

D

E

A dammodo bestijs assimiletur, quæ sensualitatis impetu feruntur, ẽm illud Psal. 48. Homo cũ in honore esset, non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sic igitur ipsa sẽsualitatis inclinatio, q̃ fomes dr̃, in alijs qdẽ aĩalib⁹ simpliciter habet rõnem legis, illo tñ modo, quo in talibus lex dici potest ẽm directam inclinationem legis. In hominibus autem ẽm hoc non habet ratio nẽ legis, sed magis est deuiatio à lege rationis: sed inquantum per diuinam iustitiam homo destituitur originali iustitia, & uigore rõnis,^m ipse impetus sẽsualitatis, qui eum ducit, habet rationem legis inquantum est pœnalis, & ex lege diuina, consequẽs B hominem destitutum propria dignitate*. *conl. m*

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ rõ illa procedit de fomite ẽm se considerato, prout inclinat ad malũ: sic enim nõ habet rõnem legis, ut* dictũ est, sed ẽm quod sequitur ex diuinæ legis iustitia: tanquàm si diceretur lex esse, quod aliquis nobilis propter suã culpam ad seruilia opera induci permitteretur. *In corp. art.

Ad 2m dicendũ, ꝙ obiectio illa procedit de eo, ꝙ est lex quasi regula & mesura: sic. n. deuiantes à lege trãsgressores ꝯstituunt̃. sic aũt fomes nõ est lex, sed p quandã participationẽ, ut supra* dictum est. *In corp. ar. & q. 90 art. 1.

Ad 3m dicendum, ꝙ ratio illa procedit de fomite quantum ad inclinationem propriam, non autẽ quantum ad suã originem: & tñ si consideretur inclinatio sensualitatis prout est in alijs animalibus, sic ordinatur ad bonum cõe, idest ad conseruationem naturæ in specie, uel indiuiduo. & hoc est etiã in homine, prout sensualitas subditur rõni: sed fomes dicitur, secundum quod exit rationis ordinẽ.

QVAESTIO XCII.

De effectibus legis, in duos articulos diuisa.

DEinde considerandum est de effectibus legis. Et circa hoc quęruntur duo.

¶ Primo, Vtrum effectus legis sit homines facere bonos.

¶ Secũdo, Vtrũ effect⁹ legis sint. iperare, uetare, pmittere, & punire, sicut legisperit⁹ dicit.

Articvlvs I.

Vtrum effectus legis sit facere homines bonos.

AD primvm sic proceditur. Videtur quòd legis effect⁹ non sit facere homines bonos. Homines enim h sunt boni per uirtutẽ. Virtus enim est, quæ bonum facit habentẽ, ut dicitur in 2. Eth. sed uirtus est homini à solo Deo: ipse. n. eã facit in nobis sine nobis, ut † supra dictũ est in diffinitione uirtutis. ergo legis non est homines facere bonos.

¶ 2 Præt. Lex nõ prodest homini

SVPER Q. XCII. ART. I.

Ferr. 3. cont. c. 116. Medina art. 1.

IN ar. 1. q. 92. dubiũ occurrit circa rõnẽ ex eo, ꝙ aut falsũ assumit, aut intentũ nõ infert. Propositio namque fundans rõnem literę est ista, Virtus cuiuslibet subditi est, ut bene subjciatur principanti. hęc autem propositio aut intelligitur formaliter de subdito, inquãtum subditus, aut materialiter de eo, qui est subditus. Si formaliter, propositio est vera: sed non infert, nisi quòd lex facit subditos, inquãtum subditos, bonos: hoc autem non est facere homines bonos, quia sicut aliud est esse hominẽ, & aliud esse subditũ: ita alia est bonitas hois, & alia est bonitas subditi. & tamen titulus articuli quærit, an sit legis facere hoĩes bonos.

488 Porrecta per totum. Inf. art. 2. ad 4. & 3. contra G. 116. §. 2. & 3. & 4. & Ro. 10.

*Ca. 6. in prio. t. 5. †q. 55. ar. 4.

not: & in corpore articuli infertur ex ista propositione, ꝙ legis est inducere subiectos ad propriam ipsorum uirtutem. Si uero materialiter intelligatur, tunc licet inferret intentum, ipsa tamē vniuersaliter est falsa, & subuersionem pateret totius doctrinæ: materialis enim sermo à doctrina alienus est.

F de malitia priuata rectorum, quàm ciuium, si ad commune ofs faciunt, qđ oportet? Nulla enim apparet formalis differētia, sed solū secūdum magis, & minus. Constat enim, ꝙ principis priuata malitia magis nocet: quia conspectius in se crimen habet, sed non ꝙ noceat per se communi bono, & malitia ciuiū per accidēs.

nisi legi obediat: sed hoc ipsum ꝙ homo obedit legi, est ex[h] bonitate. ergo bonitas præexigit in homine ad legem: non igitur lex facit bonos homines.

¶ 3 Præt. Lex ordinatur ad bonū cōe, ut[a] suprà dictum est: sed quidam bene se habent in his, quæ ad cōe pertinent, qui tamen in[h] propriis non bene se habent. nō ergo ad legem pertinet, ꝙ faciat homines bonos.

¶ 4 Præt. Quædā leges sunt tyrānicæ, ut[*] Philos. dicit in sua politica: sed tyrannus non[h] intendit ad bonitatē subditorum, sed solū ad propriam utilitatem. non ergo legis ē facere hoies bonos.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 1. Eth. ꝙ uoluntas cuiuslibet legislatoris hæc est, ut faciat homines bonos.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut[*] suprà dictū est, lex nihil aliud est quam dictamē rōnis in pr̄sidēte, quo subditi gubernant: cuiuslibet aūt subditi uirtus est, ut bene subdatur ei, à quo gubernaī. sicut virtus irascibilis, & cōcupiscibilis in hoc cōsistit, ꝙ sint bene obediētes rōni: & per hūc modū virtus cuiuslibet subiecti est I ut bene subiiciaī principāti, ut[*] Philosophus dicit in 2. Politicæ. Ad hoc aūt ordinatur unaquęq; lex, ut obediatur ei à subditis: unde manifestum est, ꝙ hoc sit proprium legis, inducere subiectos ad propriā ipsorū uirtutem. Cū igitur uirtus sit, q̄ facit bonum habentem, sequitur ꝙ[m] proprius effect[*] legis sit bonos facere eos q̄bus datur, uel simpliciter, uel secundum quid[*]. Si enim intentio ferē-G tis legem tendat in uerum bonū quod est bonum cōe secundum iustitiā diuinā regulatum, sequitur ꝙ per legem homines fiant boni simpliciter. Si uero intentio legislatoris feratur ad id, quod nō est bonū simpliciter, sed utile, uel delectabile sibi, uel repugnans iustitiæ diuinæ: tunc lex nō bonos facit hoies simpliciter, sed secundum quid; scilicet in ordine ad tale regimen. Sic aūt bonū inuenitur ēt in per se malis: sicut aliH quis dicitur bonus latro, quia operatur accommode ad finē.

AD PRIMUM ergo dicendum, ꝙ duplex est uirtus, ut ex[*] suprà dictis patet, scilicet acquisita, et infusa. Ad utrāq; aūt aliqd operatur operum assuetudo, sed diuersimode. Nam uirtutem qdē acquisitam cāt: ad uirtutē autē infusam disponit, & eā iam habitam conseruat, & promouet. Et qa lex ad hoc daī, ut dirigat actus humanos, inquantū actus humani operant ad uirtutem, intm lex facit hoies bonos. vn̄ &[*] Philos. dicit. 2. Politi. ꝙ legislatores assuefacientes faciūt bonos.

*q. 90. ar. 2.

*Li. 1. c. 9. & c. 13. & li. 2. ca. 5. tom. 5.

*Lib. 1. ca. 14. circa prin.

*q. 90. ar. 1. & 4.

*Ex c. ult. tom. 5.

Ad hoc dr̄, ꝙ sermo est formalis, uerus, & efficax ab intentū inferēdū. Aduertendū oāq; est, ꝙ nō est sermo de hac, uel illa lege, sed de lege in cōi cōtinēte æternā, diuinam, &c & qđ homo nō solū in ordine ad hoc, uel illud, sed ēt in ordine ad felicitatē naturalē, & propriā, & politicā, & supernaturalē ē subditus. Ex his namq; hr̄, ꝙ bonitas hoīs, inquantum hō & bonitas hoīs, inquantum subditi, licet uniuersaliter nō coincidant, quoniam ideo coincidunt, s. respectu legis ordinātis hoīem ad verā fęlicitatē, siue naturalē, siue supnaturalem: ac per hoc, ꝙ lex factiua bonitatis in subditorum ordine ad fęlicitatē, est ēt factiua bonitatis ppriæ in hoīe: quoniam illa met est, qua subditur ordinatur ad uerā fælicitatem. Est ergo propositio literæ formaliter intelligenda: qđ ex eo patet, quòd author sub illis subsumit de bona, & mala lege, & concludit, ꝙ legis est facere subditos bonos simpliciter vel secundum quid, ut bonos latrones. Et eum dr̄, ꝙ non infert intentum, quia alia ē ratio subditi, & hoīs, iā patet solutio, quod licet uniuersaliter non sit eadem ratio, respectu tñ legis ad verā felicitatem, sub qua infert author fieri hoīes bonos, eadem est rō hoīs, & subditi, non secundum relationē significatam per ly, subditus, sed secūdum rationem fundantem subiectionem: homo enim ex hoc ꝙ homo, ordinem habet ad felicitatem mediante uirtute ppria.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli primi, dubium occurrit ex eo, ꝙ author vr̄ contradicere sibi, & falsum dicere. contradicere quidem sibi, quia in principio illius responsionis dicit, quòd impossibile est, ut aliquis homo sit bonus, nisi sit bene proportionatus bono cōi: & in calce dicit, quòd alia est uirtus K boni uiri, & boni ciuis. Si namque diuersa est uirtus uiri, & ciuis, potest esse uir bonus, & ciuis non bonus: & econuerso ciuis bonus, & uir non bonus. & si impossibile est aliquem esse uirū bonum, & non bonum ciuem, quomodo alia est uirtus boni uiri, & boni ciuis? Falsum autem dicitur, quia uir solitarius sapientiæ contemplatione contentus, est bonus uir, ut pote uirtuosus bene, & tamen non est bonus ciuis, quia nec est ciuis.

¶ In eadem responsione est aliud dubium: quia falsum uidetur, ꝙ eadem sit uirtus boni uiri, & boni principis. nam uirtus boni uiri est monastica, principis uero politica. Et nihilominus coniuncta etiam videtur differentia inter necessitatē utriusq; simpliciter in principe, & non ciue. nam sicut ad bonum communitatis sufficit, quòd ciues subditi principum mandatis obediant, ita sufficit quod princeps recta, oportona ad bonum communitatis mandet, & exequatur quantum sua interest proportionaliter sicut alij. Quid enim ad cōmunitatem magis

¶ Ad primum dubiū dr̄, quod non falsitas, nec contradictio est in litera. Ad cuius euidentiam recolendum est ex prima parte, ꝙ bonum simpliciter attenditur secundum ultimam perfectionem: & quod non refert quoad dici, & esse bonum simpliciter, an illa ultima perfectio sit distincta à præcedente, an sit eadem cum præcedente. Vnde homo dicitur bon[*] simpliciter non secundū perfectionem substātialem, sed accidentalem, non quamcunque, sed uirtutis moralis. Propter quod quæstio de identitate[*], & diuersitate uirtutis hoīs, & ciuis, nō repugnat propositioni primæ in rñsione positæ, scilicet quòd impossibile est, quòd aliquis sit bonus, & nō sit bene proportionatus bono communi. Siue enim eadē, siue alia sit uirtus boni hominis, & boni ciuis, impossibile est ꝙ homo sit bonus sine ad ordinone aliqua, & nō bonus ciuis ciuilitate ordinata ad fælicitatem uerā: quia homo inquantum homo, est pars ciuitatis, quia est animal politicum sicut homo inquantum homo, est disciplinabilis, ac per hoc, & in habendo bonitatem hominis, oportet quòd habeat proportionem ad bonum commune ciuitatis, saltem in præparatione animi. Non enim est recte dispositus secundum prudētiam, & alias cardinales uirtutes, qui non est præparatus ad id, ad quod tenetur: & in habendo bonitatem simpliciter, oportet quòd habeat bonitatem primam, qua est in se bonus: & consequentem, qua est pars bona. aliter non posset talis homo dici bonus, nisi secundum quid. Si ergo homo est bonus, cum bonitas sua sit aut pars, aut parens bonitatis ciuilis, impossibile est, quin sit recte commensuratus communitati, quod est esse bonum ciuem. quamuis econtra eueniat, ut scilicet aliquis sit bonus ciuis, & non simpliciter bonus: quia bonum simpliciter consurgit ex causa integra, bonum autem secundum quid, ex aliquo particulari. Ciuis autem bonus non nisi bonitatem, secundum quid importat: & ideo in litera dicitur, quòd sufficit quòd obediant mandatis principum. unde patet nullam esse contradictionem. Quòd etiam nulla sit falsitas propter hominem heroicum, ex eo patet, quia de hominibus sermo est: heroicus autem huiusmodi plusquàm homo est, diuinam naturam imitatus. & quia etiam heroicus in præparatione animi est[h] recte dispositus ad communitatis bonum, & rursus est optime commensuratur cælesti patriæ.

*amel.

*q. 61. & 62.

*Ca. 6. parum ante finem.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd in secunda secundæ Domino concedente, ex proposito tractabimur de identitate, & diuersitate prudētiæ monasticæ, & politicæ in quadragesimatepsima q̄stione, ubi dicet quare magis uirtus boni uiri identificatur

virtuti

uirtuti principis, q̃ uis, cũ in uirtute boni uiri claudatur utrunque. s. posse bñ p̃esse, & bñ subesse. De necessitate uero uirtutis monasticę in principe magis q̃ in ciue, de qua hic tractatur, dicẽdum est, ꝙ cum inter principem, & ciues tãtum intersit, ꝙ princeps uices totius multitudinis in se gerit, utpote curã illius hñs, ciues aũt partes sunt, cõsequens est, ꝙ priuata malitia principis ad male pcipiẽdum toti multitudini cũ inducet, & sic cõi bono sufficiẽs est nocere. Priuata autẽ malitia ciuium bono existẽte principe, cõi bono etsi dissonet nõ tñ nocere sufficit: q̃a efficacem actionem ad cõe nõ hẽt, sed diminutam. Propter quod oportet, si cõe bonum publicum recte se hẽt habere principẽ, qui sit, & uir, & princeps bonus. vñ Ecclesiastes 10. dĩ. Væ terræ, cuius rex est puer, & cuius principes mane comedũt: [illegible] utraq. autem uirtus est monastica.

*q.63.ar. 1.& 2.
*Cap 8. paulo a prin.tn.t
*Ca.3.c.5.

SVPER Q. XCII.
ART. II.

Ma dina ar. 2.

I[illegible] ar. 2. nihil aliud [illegible] occurrit, nisi ꝙ aduertatur, ꝙ q[illegible] propr[illegible] actibus legis est [illegible] rationem ad argumẽta in nouans, & permittere inter legis actus ponitur, ꝙ locus superioris proprie est permittere. Alij autẽ non obuiantes malo cum pñt, negligentis, aut tacentis potius, q̃ permittentis exercẽt officium nisi [illegible] lege participatiue dicatur permittere, sicut accidit in fratre permittente minimũ fratrẽ reincidere in malum, ut adhibeat secum testes secũdũ legem Domini pro cõi bono, & similibus

491 Porrecta per totum.

AD II. dicendum, ꝙ nõ semper aliqs obedit legi ex bonitate pfectã uirtutis: sed qñq; quidem ex timore pœnæ qñq; autẽ ex solo dictamine rõnis, quod est quoddam principium uirtutis, ut * supra habitum est.

AD III. dicẽdũ, ꝙ bonitas cuiuslibet partis cõsideratã in proportione ad suum totum. vñ & Aug. dicit in 3. Confes. ꝙ turpis est ois pars, q̃ suo toti non congruit. Cũ igitur quilibet hõ sit B pars ciuitatis, impossibile est ꝙ aliquis hõ sit bonus, nisi sit bene proportionatus bono cõi: nec totũ põt bene existere, nisi ex partibus sibi proportionatis. Vnde impossibile est, ꝙ bonum cõe ciuitatis bene se habeat, nisi ciues sint uirtuosi, ad minus illi, quibus conuenit principari. Sufficit aũt quantum ad bonum cõitatis, ꝙ alij intãtum sint uirtuosi, ꝙ principum mandatis C obediant. & ideo * Philosoph. dicit in 3. Polit. ꝙ eadem est uirtus principis, & boni uiri: non autem eadem est uirtus cuiuscunque ciuis, & boni uiri.

AD IIII. dicendũ, ꝙ lex tyrannica cum non sit sm rõnem, nõ est simpliciter lex, sed magis est quædam peruersitas legis. Et tñ inquantum habet aliquid de rõne legis, intẽdit ad hoc, ꝙ ciues sint boni. Non. n. hẽt de rõne legis, nisi sm hoc, ꝙ est dictamen D alicuius præsidentis in subditis, & ad hoc tendit, ut subditi legi sint bene obedientes, quod est eos esse bonos, non simpliciter, sed in ordine ad tale regimen.

ARTICVLVS. II.

Vtrum legis actus conuenienter assignentur.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur ꝙ legis actus non sint conuenienter assignati in E hoc quod dicitur, ꝙ legis actus est imperare, uetare, permittere, & punire. Lex enim omnis [h] præceptum commune est, ut * legisconsultus dicit: sed idem est imperare quod pcipere. ergo alia tria superfluunt.

*In digesto ueter. lib. 1. tit. 3. in princ.

¶ 2 Præt. effectus legis est, ut [h] inducat subditos ad bonum, sicut * supra dictum est: sed consilium est de meliori bono, quàm præceptum. ergo magis pertinet ad legem consulere, quàm præcipere.

*Ar. præced.

¶ 3 Præt. [h] Sicut hõ aliqs incitatũ ad bonũ p pœnas, [h] ita etiam & per præmia. ergo sicut punire poni- A tur effectus legis, ita etiam & præmiare.

¶ 4 Præt. Intentio legislatoris est, ut homines faciat bonos, sicut * s. dictum est: sed ille, qui solo metu pœnarum obedit legi, nõ est bonus. nã timore seruili, qui est timor pœnarum, etsi bonũ aliquid faciat, non tamen aliquid benefit, ut * Aug. dicit. nõ ergo uidetur esse proprium legis, quòd puniat.

*Ar. præced.
*Enchirid. c. 121. tom. 3.

SED CONTRA est, qđ * Isidorus dicit in 5. Ety. Ois lex aut pmittit aliqd, ut uir fortis pmiũ petat aut uetat, ut sacrarũ uirginum nuptias nulli liceat petere: aut punit, ut q cædẽ fecerit, capite plectatũ.

*Lib 5. Etymo. c. 19. in principio. & lib. 2. cap. 19.

RESP. Dicendum, ꝙ sicut enunciatio est rationis dictamen per modum enuntiandi, ita ẽt lex p modum præcipiendi. Rõnis autem proprium est, ut ex aliquo ad aliquid inducat: vñ sicut in demonstratiuis scientijs rõ inducit, ut assentiatur conclusioni per quædam principia, ita ẽt inducit, ut assentiatur legis præcepto per aliquid. Præcepta aũt legis sunt de actibus humanis, in quibus lex dirigit ut * s. dictum est. Sunt autem tres differentię humanorum actuum. Nam sicut * s. dictum est, quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus uirtutũ & respectu horum [m] ponitur legis actus præcipere, uel imperare, * Præcipit. n. lex omnes actus uirtutum, ut dr in 5. Ethicor. Quidam uero sunt actus mali ex genere, sicut actus uitiosi, & respectu horum lex habet prohibere. Quidã uero ex genere suo sunt actus indifferentes, & respectu horũ lex habet permittere, & possunt etiam indifferentes dici omnes illi actus, qui sunt uel parum boni, uel parum mali. Id autẽ, per quod inducit lex ad hoc quòd sibi obediatur, est timor pœnæ, & quantum ad hoc ponitur legis effectus punire.

*q. 90. a. 1. & 91. a. 4.
*q. 18. ar. 5. & 8.
Concl. m
*Cap. 1. a medio, & cap. 2. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ sicut cessare a malo hẽt quãdã rõnem boni, ita et prohibitio habet quandã rõnem præcepti: & sm hoc large accipiendo præceptum, uniuersaliter lex præceptum dicit.

AD II. dicendũ, ꝙ cõsulere nõ est pprius actus legis, sed põt ptinere ẽt ad personam priuatã, cuius nõ est cõdere legẽ. vñ ẽt Apostolus 1. ad Cor. 7 cum consiliũ quoddam daret, dixit: Ego dico, nõ dominus. & ideo non ponitur inter effectus legis.

AD III. dicendum, ꝙ ẽt præmiare põt ad quẽlibet pertinere, sed punire non ptinet nisi ad ministrum legis, cuius authoritate pœna infertur: & iõ pmiare non ponitur actus legis, sed solum punire.

AD IIII. dicendum, ꝙ per hoc ꝙ aliquis incipit assuefieri ad uitandum mala, & ad implendum bona propter metum pœnæ, pducit quandoque ad hoc, quòd delectabiliter, & ex propria uoluntate hoc faciat, & secundum hoc lex etiam puniendo perducit ad hoc, quòd homines sint boni.

QVAESTIO XCIII

De lege æterna, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis. Et primo, de lege æterna. Secundo, de lege naturali. Tertio, de lege humana. Quarto, de lege ueteri. Quinto, de lege noua, quæ est lex Euangelij.

De sexta autẽ lege, quæ est lex fomitis, sufficiat quod dictum est, cum de peccato orginali ageret.

CIRCA primum quæruntur ſex.

¶Primo, Quid ſit lex æterna.

¶Secundo, Vtrum ſit omnibus nota.

¶Tertio, Vtrum omnis lex ab ea deriuetur.

¶Quarto, Vtrũ neceſſaria ſubijciant̃ legi æternæ.

¶Quinto, Vtrum cõtingentia naturalia ſubijciantur legi æternæ.

¶Sexto, Vtrum omnes res humanæ ei ſubiiciãtur.

ARTICVLVS I.

Vtrum lex æterna ſit ſumma ratio in Deo exiſtens.

Ferr 3. cont. c 115. *Medina. ar. 1.*

Aug. Perrect a per totum. Supra q. 91. ar. 1. & inf p̃ſen. i q. art. 3. & 4 co. & a. 3. ad 3. Et 4. d. 13. q. 1. ar 1 Et 3. contra. ca. 115. • q. ne ſ. 46. poſt med tom. 4. † q. 90. a. 4 • p p. q. 34 ar 1 † ca 30 in fine & 31 in prin. to mo 1. • Ca. 6. circa mediũ tom. 1.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ q lex æterna non ſit ſumma rõ in Deo exiſtens. Lex. n. æterna G eſt una tm̃: ſed [h] rõnes rerum in mente diuina ſunt plures. dicit. n. • Aug. in lib. 83. q. q Deus ſingula fecit propriis rationibus. ergo lex æterna non uidetur eſſe idem quod ratio in mente diuina exiſtens. ¶2 Præt. De rõne legis eſt, q uerbo promulgetur, ut ſ̃. dictũ eſt: ſed [h] Verbũ in diuinis dr̃ perſonaliter, ut in 1. • habitũ eſt, ratio aũt dr̃ [h] eſſentialiter. non igitur idem eſt lex æterna, quod ratio diuina. ¶3 Præt. † Aug. dicit in li. de vera relig. Apparet ſ̃. mentẽ noſtrã legẽ eſſe, quæ ueritas dr̃: lex aũt ſup. mentẽ noſtram exiſtẽs eſt lex æterna. ergo ueritas eſt lex æterna: ſed nõ eſt eadẽ rõ ueritatis, & ra- H tionis. ergo lex æterna nõ eſt idem qđ rõ ſumma.

SED CONTRA eſt, qđ • Aug. dicit in 1. de lib. arb. q lex æterna eſt ſumma rõ, cui ſp obtẽperãdum eſt.

RESP. Dicẽdũ, q ſicut in quolibet artifice pexiſtit rõ eorũ, q̃ cõſtituunt̃ p artẽ: ita ẽt in quolibet gubernãte oportet, q pexiſtat rõ ordinis eorũ, q̃ agẽda ſunt p eos, q gubernationi ſubdunt̃. Et ſicut rõ rerũ ſiẽdarũ p artẽ uocat̃ ars, uel exẽplar rerũ artificiatarũ: ita ẽt rõ gubernãtis actus ſubditorũ, rõnem legis obtinet, ſeruatis alijs, q̃ ſ̃. eſſe diximus de legis rõne. Deus aũt p ſuã ſapiẽtiã cõditor eſt uniuerſarũ rerũ, ad quas cõparat̃, ſicut artifex I ad artificiata, ut in primo • habitũ eſt. Eſt ẽt gubernator oium actuũ, & motionũ, q̃ inueniunt̃ in ſingulis creaturis, ut ẽt in primo • habitũ eſt. Vñ ſicut rõ diuinæ ſapiẽtiæ inquantũ p eam cũcta ſunt creata, rõnẽ habet artis, vel exẽplaris, uel ideæ: ita rõ diuinæ ſapiẽtiæ mouẽtis oĩa ad debitũ finẽ, obtinet rõne legis: & ẽm hoc [m] lex æterna nihil aliud eſt, q̃ ratio diuinæ ſapientiæ, ſecũdum quod eſt directiua omnium actuum, & motionum. •

• q 90. per totam. • p. p. q. 14. ar. 8. • p. p. q. 103. ar. 5. Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendũ, q Aug. loqtur ibi de rõnib. idealibus, q̃ reſpiciũt pprias naturas ſingularũ rerum: & iõ in eis inuenit̃ quæda diſtinctio, & K pluralitas ſecũdũ diuerſos reſpectus ad res, ut in primo • habitũ eſt: ſed lex dr̃ directiua actuũ in ordine ad bonũ cõe, • ut ſ̃. dictũ eſt. Ea aũt, quæ ſunt in ſeipſis diuerſa, conſiderantur ut unũ, ſecundum quod ordinatur ad aliquod commune: & ideo lex æterna eſt una, quæ eſt ratio huius ordinis.

• p. p. q. 15. ar. 2. & • q. 90. a. 2.

AD II. dicẽdum, q circa uerbũ quodcũq;, duo pñt cõſiderari. ſ. ipſum uerbũ, & ea, q̃ uerbo exprimunt̃. Verbũ. n. uocale eſt quidda ab ore hominis platũ, ſed hoc uerbo exprimunt̃, q̃ uerbis humanis ſignificant̃: & eadẽ rõ eſt de uerbo hoĩs mẽtali, qđ nihil eſt aliud, q̃ quædda mẽte cõceptũ, quo hõ F exprimit mẽtaliter ea, de q̃b. cogitat. Sic igit̃ in diuinis ipſum uerbũ quod eſt conceptio paterni intellectus, pſonaliter [d] dr̃: ſed oĩa q̃cũq; ſunt in ſciẽtia patris, ſiue eſſentialia, ſiue perſonalia, ſiue etiã Dei opera, exprimunt̃ hoc uerbo, ut patet p • Au. in 15. de Trini. & inter cætera, q̃ hoc uerbo exprimuntur, ẽt ipſa lex æterna uerbo ipſo exprimit̃. Nec tñ propter hoc ſequitur, q lex æterna perſonaliter in diuinis dicatur: appropriatur tamẽ filio pp conuenientiam, quam habet ratio ad uerbum.

D. 116. • Ca. 14. t. 3

AD III. dicendũ, q rõ intellectus diuini aliter [d] ſe hẽt ad res, q̃ rõ humani intellectus. Intellectus. n. humanus eſt menſuratus à rebus, ut. ſ. conceptus hoĩs non ſit uerus pp ſeipſum, ſed dr̃ uerus ex hoc q conſonat rebus. Ex hoc. n. q res eſt; uel non eſt, opinio uera, uel falſa eſt. Intellectus uero diuinus eſt menſura rerũ: quia unaquæq; res intm̃ hẽt de ueritate, inquantum imitatur intellectũ diuinũ, ut in primo • dictũ eſt; & iõ intellectus diuinus eſt uerus ſecundum ſe. unde ratio eius eſt ipſa ueritas.

D. 8. 3. • p. p. q. 16. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex æterna ſit omnibus nota.

Medina. art. 2.

AD SECVNDVM ſic procedit̃. Vr̃ q lex æterna nõ ſit oĩbus nota. Quia, ut dicit Apoſtolus 1. ad Cor. 2. Quæ ſunt Dei, nemo [h] nouit niſi Spiritus Dei: ſed lex æterna eſt quędam rõ in mente diuina exiſtens. ergo omnibus eſt ignota, niſi ſoli Deo. ¶2 Prę. Sicut • Aug. dicit in li. de liber. arb. lex æterna eſt, qua iuſtum eſt, ut oĩa ſint ordinatiſſima: ſed non oẽs cognoſcunt qualiter omnia ſint ordinatiſſima. ergo non oẽs [h] cognoſcunt legem æternã. ¶3 Præt. • Aug. dicit in lib. de uera relig. q lex æterna eſt, de qua hoĩes [h] iudicare non pñt: ſed ſicut in 1. • Ethic. dicitur, Vnuſquiſq; bene iudicat, quæ cognoſcit. ergo lex æterna non eſt nobis nota.

SED CONTRA eſt, quod † Aug. dicit in li. de lib. arbit. q æternæ legis notio nobis impreſſa eſt.

RESP. Dicẽdũ, q dupliciter aliqd cognoſci põt. Vno mõ in ſeipſo: alio mõ in ſuo effectu, in quo aliqua ſilitudo eius inuenit̃: ſicut aliquis nõ uidẽs Solẽ in ſua ſubſtantia, cognoſcit ipſũ in ſua irradiatione. Sic igit̃ dicendũ eſt, q legẽ æternã nullus [d] põt cognoſcere, ẽm quod in ſeipſa eſt, niſi ſolus Deus, & beati, qui Deũ p eſſentiã uident: ſed [m] oĩs creatura rõnalis ipſam cognoſcit ẽm aliquam eius irradiationem, uel maiorẽ, uel minorẽ. [n] Oĩs. n. cognitio ueritatis eſt q̃dã irradiatio, & participatio K legis æternæ, q̃ eſt ueritas incõmutabilis, ut • Aug. dicit in li. de uera religione. Veritatem aũt oẽs aliqualiter cognoſcunt, ad minus quãtũ ad principia cõia legis naturalis: in alijs uero quidã plus, & quidam minus participant de cognitione ueritatis, & ẽm hoc ẽt plus, uel minus cognoſcũt legẽ æternã.

• Cap 31. non lon ge a fine tom. 1. • ca. 6. tom. 1. † lib. 1. circa fine tom. 1. D. 432. Concl m

AD PRIMVM ergo dicendum, q ea quę ſunt Dei, in ſeipſis quidem cognoſci à nobis non poſſunt, ſed tamen in effectibus ſuis nobis manifeſtantur, ſecundum illud Rom. 1. Inuiſibilia Dei per ea, quę facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.

AD II. dicendum, q legem æternam etſi unuſquiſq; cognoſcat pro ſua capacitate ẽm modum

praedictum

prædictum, nullus tñ eã cõprehendere põt. Nõ.n. totaliter manifestari põt ꝑ suos effectus: & iõ nõ oportet, ꝙ quicunque cognoscit legem æternam ẽm modum prædictum, cognoscat totum ordinẽ rerum, quo omnia sunt ordinatissima.

Ad iii. dicendũ, ꝙ iudicare de aliquo põt intelligi dupliciter. Vno mõ, sicut uis cognitiua diiudicat de proprio obiecto, ẽm illud Iob 12. Nonne auris uerba diiudicat, & fauces comedẽtis saporem? & ẽm istum modum iudicij * Philosophus dicit, ꝙ unusquisque bene diiudicat quæ cognoscit, iudicando s. an sit uerum, quod proponitur. Alio modo secundum quod superior iudicat de inferiori quodã practico iudicio, an s. ita debeat esse, uel non ita: & sic nullus potest iudicare de lege æterna.

Li.1. Ethi. c.3. a me.

SVP. QV. XCIII. ART. III.
Medina ar. 3.

Articvlvs III.

Vtrum omnis lex à lege æterna deriuetur.

Ad tertivm sic proceditur. Vr̃ ꝙ non omnis lex à lege æterna deriuetur. Est.n. quędam lex fomitis, ut* sup. dictũ est, ipsa aũt non deriuatur a lege diuina, quæ est lex æterna. ad ipsam enim ꝑtinet prudẽtia carnis, de qua Apostolus dicit ad Romanos 8. quòd legi Dei non potest esse subiecta. ergo nõ omnis lex procedit a lege æternã.

¶ 2 Præt. A lege æterna nihil iniquũ procedere põt, quia sicut * dictũ est, lex æterna est ẽm quã iustũ est, ut oĩa sint ordinatissima: sed quędam leges sunt iniquę, ẽm illud Isa. 10. Væ, qui cõdunt leges iniquas. ergo nõ omnis lex procedit a lege æterna.

¶ 3 Pręt. * Aug. dicit in 1. de li. arbi. ꝙ lex, q̃ populo regendo scribit, recte multa ꝑmittit, quę ꝑ diuinã ꝓuidentiã uindicant: sed rõ diuinæ ꝓuidentię est lex ęterna, ut * dictũ est. ergo nec ẽt oĩs lex recta ꝓcedit a lege ęterna.

Sed contra est, quod prouer. 8. diuina Sapiẽtia dicit. Per me reges regnant, & legũ cõditores iusta decernunt: ratio aũt diuinę sapientiæ est lex ęterna, ut * sup. dictum est. ergo omnes leges a lege æterna procedunt.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut * sup. dictum est, lex importat rationem quãdam directiuam actuũ ad finem. In omnib. autem mouentibus ordinatis, oportet ꝙ uirtus secundi mouentis deriuetur a uirtute mouẽtis primi: quia mouens secundum non mouet, nisi inquantum mouet a primo. unde in omnibus gubernantib. idẽ uidemus, ꝙ rõ gubernationis a primo gubernante ad secũdos deriuatur: sicut rõne eorũ, quę sunt agenda in ciuitate, deriuatur à rege ꝑ pręceptum in inferiores administratores. Et in artificialibus ẽt rõ artificialium actuũ deriuatur ab architectore ad inferiores artifices, q manu operantur. Cum ergo lex ęterna sit ratio gubernationis in supremo gubernãte, necesse est, ꝙ omnes rõnes gubernationis, q̃ sunt in inferiorib. gubernantibus, à lege ęterna deriuentur. Hmõi aũt rõnes inferiorum gubernantium, sunt q̃cunque alię leges ꝑter ęternam: vñ omnes leges, inquantũ participant de rõne recta, intm̃ deriuantur a lege ęterna. Et ꝑꝑ hoc Aug. dicit in 1. de lib. arb. ꝙ in temporali lege nihil est iustum, ac legitimum, quod nõ ex lege ęterna homines sibi deriuauerunt.

494 Porrecta per totum. Omisso 1. ar. cuius difficultates i pri ma parte claræ sunt: & secũdo, q̃ clarus est. in tertio dubium occurrit: quia author
¶ 91. ar. 6 deficere vt ab intẽto, aut falsum dicere, cũ dicit rõnes inferiorũ gubernantiũ [illegible] cunq. aliæ leges ꝑter æternã. Si nãq; de ol lege ꝑter æternã loq[illegible] falsum dicit: q[illegible] le[illegible] diuina non est rõ inferioris gubernatu[illegible] sed Dei, & illa [illegible]
art. pcæc. arg. [illegible] æterna, ut patet in q. 91. S[illegible] aũt non intẽdit de lege diuina, nõ h[illegible] intẽt. i. [illegible] omnis lex ab æterna d[illegible] tur [illegible] Ad [illegible] q au[illegible] intẽd[illegible] de lege[illegible] q deriuar[illegible]
Cap [illegible] ea n. to. 1 ipsam esse p[illegible] pationẽ leg[illegible] vt expresse patet [illegible] 1. q. 91. ar. 4 ad [illegible] tiũ. [illegible] Et [illegible] pera illeue lex di[illegible]
art. [illegible] hu- ius quæs. nitur data, p qua ex æterna parti[illegible] tioni mõ. Nec est uerũ, q[illegible] diuina non sit rõ. [illegible] tũ gubernantis: qm̃ lex [illegible] na [illegible] diuina a su[illegible] [illegible] i De[illegible] lex ęterna est [illegible] maliter in [illegible] diuina ab
art. [illegible] hu- ius quęs. authoritate, a mõ, & a fine. Est namque a
¶ 90 ar. 1 2. & 3. Deo s[illegible]pernaturaliter data ad ducendũ in Deũ supernat[illegible]alem [illegible] diuina, rõ [illegible] supernaturalis data homi[illegible], ut seipsũ gubernet & p[illegible] est iõ [illegible] gubernantiũ, s. homi[illegible] non ab eis adin[illegible] sed a Deo suscepta. Et de lege ueteri patet Actuũ 7. Accepistis legẽ in dispositionẽ angelorũ: de noua aũt cuuetius habebit, ꝙ est ipsa gratia Spiritus sancti. Neutrum aũt horũ est in Deo, nisi causaliter: sed in hominis anima utrũque, primũ per intellectum, & memoriã, secundũ per essentiã animæ, & uoluntatẽ. Et per hoc patet, ꝙ tã lex æterna, q naturalis, & diuina, sit rõnis ordinatio ad bonum cõe a Deo, qui curam habet cõitatis, ꝓmulgata. Et inter æternã, & alias hæc est differẽtia, ꝙ æterna est in Deo, ac per hoc est ipse Deus: aliæ aũt non sunt in Deo, sed effectus eius in creaturis rationalibus: ac per hoc illa est causa, cæteræ sunt participationes illius: illa æterna, reli quæ temporales.

Conclu.

Cap. 5. & 6. tom. 1.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ fomes habet rõnẽ legis in homine, inquantum est pœna consequens diuinam iustitiam: & secundum hoc manife[illegible] est, ꝙ deriuatur a lege ęterna. Inquantum u[illegible] elinat ad peccatum, sic ꝯ̃riatur legi Dei, & no[illegible] bet rationem legis, ut ex * supradictis patet.

Ad ii. dicendum, ꝙ lex humana intantum habet rõnem legis, inquantum est secundum rõnem rectam, & secundum hoc manifestum est, ꝙ à lege ęterna deriuatur; inquantum uero à ratione recedit, sic dicitur lex iniqua, & sic non habet rationem legis, sed magis uiolentię cuiusdam. Et tamẽ in ipsa lege iniqua, inquantum seruatur aliquid de similitudine legis propter ordinẽ potestatis eius, qui legem fecit, secundum hoc etiam deriuatur a lege ęterna. Omnis enim potestas a domino Deo est, ut dicitur Rom. 13. q. 91. ar. 6

Ad iii. dicendũ, ꝙ lex humana dr̃ aliqua ꝑmittere, non quasi, ea approbãs, sed quasi ea, dirigere nõ potẽs. Multa aũt dirigunt̃ lege diuina, q̃ dirigi non pñt lege humana: plura.n. subduntur causę superiori, q̃ inferiori. vñ hoc ipsum, ꝙ lex humana non se intromittit de his, quę dirigere non potest, ex ordine legis æternę prouenit. Secus autẽ esset, si approbaret ea, quę lex ęterna reprobat: unde ex hoc non hr̃, ꝙ lex humana non deriuetur a lege ęterna, sed quòd non perfecte eam assequi possit.

495 Porrecta per totum.

Articvlvs IIII.

Vtrum necessaria & æterna subijciantur legi æternę.

Medina ar 4.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ necessaria, & ęterna subijciantur legi [illegible] te[illegible] Oẽ. quod rationabile est, rationi subd[illegible]ur: sed [illegible] tas diuina est rõ[illegible]lis, cũ sit iusta. [illegible]go rõni subditur: sed lex ęterna est ratio diuina. ergo uoluntas

[illegible] 12. ar. 2 ad 3. & [illegible] 4 ad 3 & [illegible] 103. ar [illegible] d 3. Eca. 2. q. 49. art. 6. co.

Dei subdit legi ęternæ: uolūtas āt Dei ē aliqd ęternū. ergo ēt ęterna, & necessariā legi ęternę subdūt.

¶2 Præt. Quicquid [b] subiicit regi, subiicit legi regis: Filius aūt, ut dr̃ 1. ad Cor. 15. subiect[a] erit Deo, & Patri, cum tradiderit ei regnum. ergo Filius, qui est æternus, subiicitur legi æternæ.

¶3 Præt. Lex æterna est rō diuinæ prouidētiæ: sed multa [b] necessaria subdunt diuinæ ꝓuidētię, sicut ꝑmanentia substantiarū incorporaliū, & corporū cęlestiū. ergo legi æternæ subdunt ēt necessaria.

SED CONTRA. Ea, q̃ sunt necessaria, impossibile est alr̃ se hr̃e, vñ [b] cohibitione non indigēt: sed imponit hoini lex, ut cohibeat a malis, ut ex[a] supradictis patet. ergo ea q̃ sūt necessaria, legi ñ subdūtur.

q. 90. a. 3. ad 2. & q. 92. ar. 2. ar. 1. hui[a] quæst.

G

RESP. Dicendū, q̃ sicut [a] s. dictū est, lex æterna est rō diuinæ gubernationis. Quæcunq; ergo diuinæ gubernationi subdunt, subiiciunt ēt legi æternæ: q̃ uero gubernationi æternæ nō subdunt, neq; legi æternæ subdunt. Horū āt distinctio attēdi pōt ex his, q̃ circa nos sūt. Humanæ.n. gubernatiōi subdunt ea, q̃ ꝑ hoies fieri pñt: q̃ uero ad naturā hois ptinēt, nō subdunt gubernationi humanæ. s. q̃ hō hēat animā, uel manum, aut pedes. Sic igit[m] legi æternæ subduntur oīa, q̃ sunt in reb. a Deo creatis siue sint cōtingētia, siue sint necessaria: ea uero, q̃ ptinent ad naturā, uel essentiā diuinam, legi æternæ non subdunt,[a] sed sunt realiter ipsa lex ęterna.

Concil. m.

H

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ de uolūtate Dei dupliciter [illegible] loq. Vno mō, quātū ad ipsam uolūtatem [illegible] cū uolūtas Dei sit ipsa essētia ei[a], ñ subdit [illegible] natiōi diuinæ, neq; legi ęternæ, sed idē ē qđ lex ęterna. Alio mō possum[a] loq de uolūtate diuina, quātū ad ipsa, q̃ De[a] uult circa creaturas, q̃ qdē subiecta sūt legi ęternæ, iquātū horū rō ē i diuina sapiētia, & rōne horum uolūtas Dei dr̃ rōnabilis: alioqn rōne impsius magis est dicenda ipsa rō.

AD II. dicēdū, q̃ Fili[a] Dei ñ ē a Deo factus, sed naturalr̃ ab ipso genit[a]. & ió nō subd[illegible] diuinæ ꝓuidētię, aut legi ęternæ, sed magis ipse ē lex æterna ꝑ quādā appropriationē, ut patet ꝑ[a] Aug. li. d̃ vera relig. Dr̃ aut esse subiect[a] Patri rōne humanæ natu[illegible] [illegible] quam ēt Pr̃ dr̃ esse maior eo. Tertiū cōcedim[illegible], q[illegible] procedit de necessariis creatis.

Cap. 31. vi dee[illegible] cēt 1.

AD III dicēdū, q̃ sicut[a] Philosoph[a] dr̃ i 5. Met. Quędā necessaria hñt cām suę necessitatis, & sic hoc ipsum q̃ ipoſſe est ea alr̃ se hr̃e, hñt ab alio: & hoc ipsū ē cohibitio qdā efficacissima. Na[illegible] q̃cūque cohibent in cōi, intantum cohiberi dñr, inquātum non possunt aliter facere, quàm de eis disponat.

Tex. 6. c. 5

496 Porrecta per totum. t. q. 22. ar. 2. Et. i. d. 39 q. 2. ar tic. 2. cor. Et 3. con tra ca. 71. & 72. & 73. Et ver. 6. q. 5. ar. 1. & 4. Et op. 3. ca. 132. vsq; 136. Et op. 15. ca. 12. vsque 16 Et Iob 11.

K

SVP. Q. V. XCIII. ART. V.

F. [illegible] Medina ar. 5.

[illegible] ar. [illegible] & 6. eius[illegible] ſō gōnis nihil aliud [illegible] cohibēdū, n[illegible] [illegible] art. noſtrē [illegible]

ARTICVLVS V.

Vtrum naturalia contingentia subsint legi æternæ.

AD QVINTVM sic ꝓcedit. Vr̃ q̃ naturalia cōtingētia nō subsint legi ęternę. [b] Promulgatio. n. est de rōne legis, ut [a] s. dictū est: sed ꝓmulgatio non pōt fieri nisi ad creaturas rōnales, qb[illegible] pōt aliqd denūciari: ergo sols creaturę rationales subsunt legi ęternę. non

[a] q. 90. a. 4

F ergo naturalia contingentia.

¶2 Pręt. Ea, q̃ obediūt rōni, participant aliqualr̃ [b] rōne, ut dr̃ in 1.† Eth. Lex aūt ęterna ē rō summa, vt[a] s. dictum est. cum igitur naturalia cōtingentia non participent aliqualr̃ rōne, sed penitus sint irrationabilia, uidetur q̃ non subsint legi ęternę.

†Cap. vlt to. 5. [a] Ar. 2. huius quæst.

¶3 Prę. Lex ęterna ē efficacissima: sed i naturalib. cōtingētib. accidit [b] defect[a], ñ ergo subsūt legi ęternę.

SED CONTRA est, qđ dicitur Prouerb. 8. Quando circūdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos.

RESP. Dicēdū, q̃ alr̃ est de lege hoīs dicendū, & alr̃ de lege ęterna, q̃ ē lex Dei. Lex. n. hois nō se extēdit, nisi ad creaturas rōnales, q̃ homini subiiciūtur. Cuius rō est, q̃a lex est directiua actuū, q̃ cōueniunt subiectis gubernationi alicuius: vnde nullus ꝓprie loquendo, suis actib. legē ipōnit. Quęcūq; āt agunt circa usū rerū irrōnaliū homini subditarū, agunt ꝑ actū ipsi[a] hois mouētis hmōi res. nam hmōi irrōnales creaturę ñ agūt seipsas, sed ab aliis agunt, ut[a] s. habitū est, & ió reb. irrōnalib. hō legē imponere nō pōt quātūcunq; ei subiiciant: rebus aūt rōnalibus sibi subiectis pōt imponere legē, inquantū suo pcepto, uel denūciatione quacūq; imprimit mēti earū quādā rām, q̃ est principiū agendi. Sicut aūt hō imprimit denūciādo quoddā interius principiū actuū homini sibi subiecto: ita etiā Deus imprimit toti naturę principia propriorum actuū. & ió ꝑ hunc modū Deus dr̃ pcipere toti naturę, ſm illud ps. 148. Pręceptū posuit, & nō pteribit. & ꝑ hāc ēt rōnem [m] oēs motus, & actiones totius naturę, legi ęternę subduni. [b] Vñ alio mō creaturę irrōnales subdunt legi ęternę, inquātū mouētur a diuina prouidentia: non autem per intellectū diuini pręcepti, sicut creaturę rationales.

q. 1. ar. 1. c.

Conc. m

I

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̃ hoc mō se hēt impressio actiui principij intrinseci, quātū ad res naturales, sicut se hēt ꝓmulgatio legis, quantū ad hoies; q̃a ꝑ legis ꝓmulgationē imprimit hoib. quoddam directiuū principiū humanorū actuū, ut [a] dictū ē.

In corp. ar.

AD II. dicēdū, q̃ creaturę irrōnales ñ participāt rōe humana, nec ei obediūt: participāt tñ ꝑ modū obedietiæ rōe diuina. Ad plura.n. se extēdit uirt[a] rōnis diuinæ, q̃ uirt[a] rōis humanę. Et sicut mēbra corporis humani moueñ ad ipeniū rōis, ñ tñ participāt rōne, q̃a nō hñt aliquā apphenſionē ordinatā ad rōnem: ita ēt creaturæ irrationales mouentur a Deo, nec tamen propter hoc sunt rationales.

F. P. q. [illegible] artic. 2. [a] Ar. 3. huius quę[illegible].

AD III. dicēdū, q̃ defect[a], q accidūt in reb. naturalib. quis sint pter ordinē carum particulariū, nō tñ sunt pter ordinē cāru uniuersaliū, & pcipue causæ primę, q̃ Deus est, cuius prouidentiam nihil subterfugere pōt, ut in 1.[a] dictū est. Et q̃a lex æterna est rō diuinæ prouidentiæ, ut [a] dictum est: ideo defectus rerum naturalium legi æternæ subdūtur.

497 Porrecta per totum. q. 22. a. 2 cor. & ad 2. Et 1. di. 39. q. 2. ar tic. 2. cor. ad 5. Et 3. con. ca. 1. & 90. 111. & 112. Et ver. 6. artic. 3. Et opu. 3. ca. 141.

ARTICVLVS VI.

Fer. 3. cont. c. 64. 90. 111. 112. Medina ar. 6

AD SEXTVM sic proceditur. Vr̃ q̃ nō omnes res humanæ subiiciātur legi æternæ. Dicit. n. Apostolus ad Gal. 5. Si Spiritu Dei ducimini, non estis sub lege: sed uiri iusti, qui sunt filij Dei per adoptionem,

ptionem, spiritu Dei aguntur, secundũ illud Ro. 8. Qui spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. ergo nõ omnes homines sunt sub lege æterna.

¶2 Præt. Apostolus dicit ad Ro. 8. Prudentia carnis inimica est Deo, legi. n. Dei^h subiecta nõ ẽ: sed multi hoĩes sunt, in q̃b. prudẽtia carnis dominat̃. ergo legi æternę, q̃ ẽ lex Dei, nõ subiiciunt̃ oẽs hoĩes.

*Li. 1. c. 6. circa medi. to. 1.

¶3 Præt. *August. dicit in 1. de lib. arb. ꝙ lex æterna est, qua mali miseriam, boni uitam beatã ^b merentur: sed hoĩes iam beati, uel iam damnati non sunt in statu merendi. ergo non subsunt legi æternæ.

†Cap. 12. circa fin. to. 5.

SED CONTRA est, qđ † Aug. dicit 19. đ ci. Dei. Nullo mõ aliqđ legib. summi Creatoris ordinationiq; B subtrahit̃, a quo pax uniuersitatis administratur.

Ar. præc.

RESP. Dicendum, ꝙ duplex est modus, quo aliquid subdit̃ legi æternæ, ut ex ● supradictis patet. Vno mõ, inquantũ participat̃ lex æterna p modũ cognitionis. Alio mõ, p modũ actionis, & passionis, inquãtũ participatur p modũ interioris principij motiui: & hoc secũdo mõ subdunt̃ legi æternę

Ar. præc.

irrõnales creaturæ, ut* dictũ est. Sed qa rõnalis natura cũ eo, quod est cõe oĩbus creaturis, habet aliquid sibi ꝓpriũ inquantũ est rõnalis: iõ ſm utrũq; modũ legi æternę subdit̃, quia & notionem legis

Ar. 2. huius quæſ.

æternæ aliquo mõ habet, ut ● s̃. dictũ est: & iterum C unicuiq; rõnali creaturæ inest naturalis inclinatio

Sir. prin. ꝑ. lib.

ad id, quod est consonũ legi ęternæ. Sumus. n. innati ad habendũ uirtutes, ut dr̃ in 2. * Ethi. Vterq; tñ modus impfectus qdẽ est, & quodãmõ corruptus in malis, in q̃b. & inclinatio naturalis ad uirtutem deprauat̃ p habitũ uitiosum: & iterũ ipsa naturalis cognitio boni in eis obtenebrat̃ p passiones, & habitus peccatorũ. In bonis aũt uterq; modus inuenit̃ pfectior, qa & sup. cognitionẽ naturalẽ boni supadditur eis cognitio fidei, & sapientiæ: & s̃. naturalẽ inclinationem ad bonũ, supadditur eis inte-

Consil. m.

rius motiuũ gratiæ, & uirtutis. Sic igit̃ ^m boni pfe- D ctæ subsunt legi ęternæ, tanq̃ ſp ſm eam agentes: mali aũt subsunt quidẽ legi ęternæ, impfectæ qdẽ quantũ ad actiones ipsorũ, prout impfecte cognoscunt, & impfecte inclinantur ad bonũ: sed quãtũ deficit ex parte actionis, suppletur ex parte passionis, prout. s. intantum patiunt̃, quod lex ęterna dictat de eis, inquantum deficiunt facere, quod legi

Cap. 6. circa me. t. 1 *ca. 18. in ter fine, & med. to. 4.

æternæ conuenit. ^n unde Aug. dicit in 1. * de li. arb. Iustos sub æterna lege agere existimo. & in* lib. de catechizandis rudibus dicit, ꝙ Deus ex iusta miseria animarũ se deserentium conuenientissimis legibus iferiores partes creaturæ suæ nouit ordinare. E

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ illud uerbũ Apostoli põt intelligi dupl̃r. Vno mõ, ut esse sub lege

Glo. ordi. ibid. & sumitur ex August. ar. 4. ad 2

intelligat̃ ille, q̃ notẽs oblõnẽ legis subdit̃ quasi cuidã põderi: vnde* gl. ibidẽ dicit, ꝙ sub lege est, q̃ timore supplicij, qđ lex minat̃, nõ amore iustitiæ à malo opere abstinet: & hoc mõ spirituales uiri nõ sunt sub lege, qa p charitatẽ, quã Spiritus sanctus cordib. eorũ infundit, uoluntarie id, ꝙ legis est, implent. Alio mõ põt ẽt intelligi inquantũ hoĩs opera, q̃ Spiritusancto agit, magis dñr esse opera Spiritus sancti, q̃ ipsius hoĩs. vñ cũ Spiritussanctus nõ sit sub lege, sicut nec Filius, ut * supra dictum est,

A sequitur ꝙ hmõi opera inquantum sunt Spiritus sancti nõ sint sub lege: & huic attestat̃ qđ Aposto. dicit 2. ad Cor. 3. Vbi Spiritus domini, ibi libertas.

AD II. dicendum, ꝙ prudentia carnis non põt subiici legi Dei ex parte actionis, quia inclinat ad actiones contrarias legi diuinæ: subiicitur tamen legi Dei ex parte passionis, quia meret̃ pati pœnã secundũ legem diuinæ iustitiæ. Nihilominus tamẽ in nullo homine ita prudentia carnis dominatur, ꝙ totum bonum naturæ corrumpatur: & ideo remanet in homine inclinatio ad agendum ea, quę sunt legis ęternę. Habitum est enim * supra, quòd peccatum non tollit totum bonum naturæ. q. 85. ar. 2.

AD III. dicendũ, ꝙ idem est, p quod aliquid cõseruatur in fine, & p quod mouetur ad finem: sicut corpus graue grauitate quiescit in loco inferiori, per quam ẽt ad locum ipsum mouetur. Et sic dicendũ est, ꝙ sicut ſm legem ęternã aliqui merent̃ beatitudinẽ, uel miseriam: ita per eandem legem in beatitudinẽ, uel miseria conseruantur, & secundum hoc beati, & damnati subsunt legi ęternę.

QVAESTIO XCIIII.

De lege naturali, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de lege naturali.

ET circa hoc quęruntur sex.

¶Primo, Quid sit lex naturalis.

¶Secundo, Quæ sint pręcepta legis naturalis.

¶Tertio, Vtrũ omnes actus uirtutum sint de lege naturę.

¶Quarto, Vtrum lex naturalis sit una apud omnes.

¶Quinto, Vtrum sit mutabilis.

¶Sexto, Vtrũ possit a mente hominis deleri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex naturalis sit habitus.

AD PRIMVM sic ꝓcedit̃. Vr̃ ꝙ lex naturalis sit hitus: qa vt * Philosophus dicit in 2. Ethic.^h tria sunt in aĩa, potẽtia, hitus, & passio: sed naturalis lex nõ ẽ aliqua potẽtia rum aię, nec aliqua passionũ, ut patet enumerãdo p singula. ergo lex naturalis ẽ hit⁹

¶2 Pręt. Basilius dicit, ꝙ cõsciẽtia, siue synderesis, ^h est lex itell̃s nr̃i, qđ non põt intelligi, nisi de lege naturali: sed synderesis est hitus quidã, ut ĩ primo * habitũ est. ergo lex naturalis est habit⁹

¶3 Pręt. Lex naturalis ^h ſp in homine manet, ut ● infra patebit: sed non semper ratio hominis, ad quã lex pertinet, cogitat de naturali lege. ergo lex naturalis non est actus, sed habitus.

SED CONTRA est, * quod Aug.

SVP. QV. XCIIII.

Medina ar. 1.

IN q. 94. primo notandũ est p intellectu multorũ articulorum cõiter, deinde sigillatim dicetur. In cõi igitur scito, ꝙ quemadmodũ in speculatiuis p̃ter prima principia cõmunissima, inueniuntur prima principia p se nota in Geometria, & ĩ Arithmetica &c. ita ĩ practicis præter cõissima p̃cepta prima. s. esse bonũ prosequendum, malum esse uitandum, sunt ꝓpria p̃cepta. ẽt prima in illo ordine, ita ꝙ secundũ unumquẽque inclinationis naturalis gradũ sunt aliqua p̃cepta prima, ut principia propria p se nota, & reliqua præcepta secunda, ut conclusiones ex eis ... entes. v.g. In homine sunt tres inclinationes naturales, scilicet ad esse, & uiuere. ad generationem, & ad rationaliter se habendũ ad se, & alios. prima p̃cepta in singulis inclinationibus sunt de fine primario illius habendo, cõseruando, consequẽdo, & de illius contrarijs uitandis: secunda autem præcepta sunt de fine secundo eiusdem inclinationis, & illius contrarijs, & ẽt facilitatẽ, & difficultate p̃bẽtibus primario fini. v.g. In inclinatione nostra esse

Porrecta per totum. Cap. 5.

p. p. q. 79. artic. 12.

ar. 5. hui⁹ quæſt.

Cap. 21. paulo a princ. t. 6

Cap. 11. circa prī. to.6.
esse & uiuere, comedere, nō comedere, ptinent ad prima pcepta: qa comestiōe cōseruatur uita, quę est primarius finis illi^9, & nō comedendo, absque dubio destruit. Tali aūt cibo ual potu uti, quibus hō ad prōpetitudinē uitæ, q est finis secundarius eiusdē uitæ, ptinet ad secūdaria pcepta eiusdē inclinationis, ad q ēt spectat moderamē cibi, potus, & exercitij, qbus facilius uita conseruatur, & hōi cōtraria, iuxta doctrinā authoris in 1. Sen. di. 33. q. 1. Propter qd
q. 90. ar. 1. ad 2.
Cōclusionis pars
qn leges aliqd esse cōtra prima pcepta legis naturæ, nō recurras statim ad cōmunissima pcepta, quæ sunt prima simpliciter, sed respice 1 qua materia est sermo, & curre ad pcepta prima in illo ordine, & intēdo primariū finē nō quo ad bū esse, sed quo ad esse, pspicies quid ueritatis habeat, quæ legit &c. Et qā principia prima in tali ordine reducūtur ad prima simpliciter, & dependet ab eis, & defendūtur ab illis: & rursus principia prima in tali ordine, licet secundū se sint p se nota, nō oportet esse p se nota quo ad nos, ac p hoc contingit, quæ sunt secūdū se principia per se nota, esse quo ad nos conclusiones: idcirco prima pcepta ppria illi inclinationi ad uiuere appellātur, quãque conclusiones, uel quasi cōclusiones, & secūdaria pcepta respū primorū simpliciter & quo ad nos.
Cōclusionis pars
¶ Ad singulos aūt articulos deueniēdo, in pilo mādato memorat, q synderesis ē habitus legis naturalis, nō lex ipsa, pprie loquēdo. In secūdo, qd omnia pręcepta legis naturæ radicāntur in uno primo, rōne cuius dr lex una. In tertio, q actus secundū suā speciem uocātur materialiter sumpti. v. g. comedere in cœna, aut prandio galli nam, est actus ui stuo sus uor, & uitiosus alteri, & sic de alijs. In quatro, q resolutio doctrinę authoris ea ualet corporis attu...

dicit in li. de Bono.* cōiugali, q habitus est, quo aliqd h agit cū opus est: sed naturalis lex nō est hmōi, est. n. in paruulis, & dānatis, q per eam agere non pñt. ergo lex naturalis nō est habitus.

RESP. Dicendū, q aliqd pōt dici esse hītus dupl'r. Vno mō, pprie, & essentiał'r, & sic lex naturalis nō est hītus. Dictū ē. n.* s. q lex naturalis est aliqd p rōne constitutū: sicut ēt ppositio est quoddā opus rōnis. nō ē aūt G idē qd q̃s agit, & quo q̃s agit: aliqs. n. p habitū Grammaticæ agit orōnē congruā. Cū igit habitus sit quo q̃s agit, m non pōt esse, q lex aliqua sit habitus pprie, & essentiał'r. * Alio mō pōt dici habitus id, q habitu tenet: & sic dr fides id, q fide tenet: & hoc mō, qa pcepta legis naturalis, qñque considerant in actu à rōne, qñq; aūt sunt in ea hitu. li ter tñ, * fm hunc modū pōt di- H ci, quod lex naturalis sit hitus: sicut ēt principia indemonstrabilia in speculatiuis nō sunt ipsi habitus principiorum, sed sunt principia, quorum est habitus.

AD PRIMVM ergo dicendū, q Philosophus intēdit ibi inuestigare genus uirtutis. & cū manifestū sit, q uirtus sit quoddam principiū actus, illa tñ ponit, q̃ sūt principia humanorū actuū, scilicet potētias, habitus, & passiones. Præter hæc aūt tria sunt q̃dā alia in aia, sicut q̃dā actus, ut uelle est in uolente, & ēt cognita sunt in cognoscēte, & pprietates naturales aiæ isunt ei, ut immortalitas, & alia hmōi.

AD II. dicendū, q synderesis dr lex intellectus nři, inquātum est habitus continens pcepta legis naturalis, quæ sunt prima principia operum humanorū.

AD III. dicendū, q rō illa cō- K cludit, q lex naturalis habitualiter tenetur, & hoc cōcedimus.

Ad id uero quod in ōriū obijcitur, dicendū, q eo quod habitualr inest, qñque aliquis uti nō pōt pp aliquod impedimentū, sicut hō non pōt uti habitu sciētiæ pp somnū: & sir puer non pōt uti habitu intellectus principiorū, uel ēt lege naturali, q̃ ei habitualiter inest, propter defectum ætatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex naturalis contineat plura præcepta, uel unum tan. um.

M edina ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditr. Vr q lex naturalis non cōtineat plura præcepta, sed unū tm̄. Lex. n. continetur in genere præcepti, ut * sup. habitum est. si igitur essent h multa præcepta legis naturalis, sequeretur q ēt essent multæ leges naturales.

¶ 2 Præt. Lex naturalis consequitur hominis naturā: sed humana natura est una fm totū, licet sit multiplex fm partes. aut ergo est b unum pceptum tm̄ legis naturæ pp unitatem totius, aut sunt multa secundū multitudinem partiū naturæ humanæ: & sic oportebit q ēt ea, b quę sunt de inclinatione cōcupiscibilis, ptineant ad legem naturalem.

¶ 3 Præt. Lex est aliquid ad rationem pertinens, ut * sup. dictum est: sed ratio in homine est h una tantum. ergo solum unum præceptum est legis naturalis.

SED CONTRA est, quia sic se habent pręcepta legis naturalis in homine quantum ad operabilia, sicut se habent prima principia in demonstratiuis: sed prima principia indemonstrabilia sunt plura. ergo etiam pręcepta legis naturæ sunt plura.

RESPON. Dicendum, q sicut * sup. dictum est, pcepta legis naturę hoc mō se habent ad rationem practicam, sicut principia prima demōstrationum I se habent ad rationem speculatiuam: utraq;. n. sunt quædam principia per se nota. Dr aūt aliquid per se notum dupliciter. Vno modo secundum se: alio mō, quo ad nos. Secundum se quidem quælibet ppositio dr per se nota, cuius prædicatum est de ratione subiecti: contingit tñ q ignoranti diffinitionem subiecti, talis propositio non erit per se nota, sicut ista propositio. Homo est rationale, est per se nota fm sui naturam: quia qui dicit hominem, dicit rationale, & tamen ignoranti quid sit homo, hæc propositio non est p se nota: & inde est, q sicut dicit * Boet. in lib. de Hebdomad. Quędā sunt dignitates, uel ppositiones p se notæ cōiter omnibus: & hmōi sunt illæ propositiones, quarum termini sunt omnibus noti, ut, Omne totum est maius sua parte. &, Quæ uni, & eidē sunt ęqualia, sibi inuicem sunt æqualia. Quędam uero ppositiones sunt per se notę solis sapientib. qui terminos propositionum intelligūt qd significent: sicut intelligēti, q angelus nō est corpus, p se notū est, q non est circūscriptione in loco, qd nō est manifestū rudibus, q hoc non capiunt. In his aūt quæ in apprehensione hominū cadunt, quidā ordo inuenit. Nā illud qd primo cadit in apprehensione, est * ens, cuius intellectus includit in omnibus quæcunq; quis apprehen-

q. 90. ar. 1. ad 2. & q. 91. art. 3.

In lib. An omne qd est, bonū sit eu. ptā.

D. 548. 564. 565.

Perrecta per totum
lisumenda, est q̃dā. s. rectitudo I pprijs cō clusionibus naturalis legis nō est eadem apud oēs. s. pp defectū in paucioib. & caue ne misceas ius humanū, sed infra latitudinem naturalis iuris, uel cōtra aut pter illud, morari, & discurre. In quinto, q pprie loqui de primis pceptis, & secundis. Nō solū nāq; prima simpliciter, sed prima in quolibet ordine sunt immutabilia oīno, salua tñ dispēsatione diuina, ut ifra diffusius patebit, cui natura omnis subiecta est. In sexto aūt articulo secundaria pcepta ēt a primis principijs I tali ordine supponūt, & delebilia dñt a cordibus hominū, quæ nō apud oēs p se nota sunt ut pcepta prima simpliciter. Ex tali namque ignorātia emanat illud, Omne iuuans statuit Iupiter esse pium.
qō. 90. & 92. ar. 2.
q. 90. ar. 4.

apprehendit. & idõ primum principium indemonstrabile est, q̃ nõ est simul affirmare, & negare, qđ fundatur s. rõnem entis, & non entis, & super hoc principio oĩa alia fundantur, ut dr̃ in 4.* Meta. Sicut aũt ens est primum, quod cadit in apprehẽsione simpliciter, ita bonum est primũ, quod cadit in apprehensione practicæ rõnis, q̃ ordinat̃ ad opus. Omne.n. agẽs agit pp finem, qui hẽt rõnem boni: & idõ primũ principium in rõne practica est, quod fundat̃ s. rõnem boni, quæ est, Bonũ est, quod oĩa appetunt.[m] Hoc est ergo primũ pceptum legis, q̃ bonũ est faciendũ, & prosequẽdũ, & malũ uitãdũ: & sup hoc fundant̃ oĩa alia pcepta legis naturę,* ut. s. oĩa illa facienda, uel uitanda ptineant ad pcepta legis naturæ, q̃ rõ practica naturaliter apprehẽdit esse bona humana. Quia uero bonũ hẽt rõnẽ finis, malũ aũt rõnem contrarij: inde est, q̃ oĩa illa, ad q̃ hõ hẽt naturalem inclinationẽ, rõ naturaliter apprehendit ut bona, & p consequens ut opere prosequenda, & contraria eorũ ut mala, & uitãda: ſm igit̃ ordinem inclinationũ naturaliũ, est ordo pceptorum legis naturæ. Inest.n. primo inclinatio hoĩ ad bonum ſm naturã, in qua cõicat cum oĩbus substantijs, prout. s. qlibet substãtia appetit conseruationẽ sui esse ſm suã naturã: & ſm hanc inclinationẽ ptinent ad legẽ naturalẽ ea, p q̃ uita hoĩs conseruat̃, & contrariũ impedit̃. Secundo inest hoĩ inclinatio ad aliqua magis spãlia ſm naturam, in qua cõicat cum cæteris aĩalibus: & ſm hoc dicuntur ea esse de lege naturali, q̃ natura oĩa aĩalia docuit, ut est cõmistio maris & fœminæ, & educatio liberorũ, & similia. Tertio modo inest hoĩ inclinatio ad bonũ ſm naturã rõnis, q̃ est sibi propria: sicut hõ hẽt naturalem inclinationẽ ad hoc, q̃ ueritatẽ cognoscat de Deo, & ad hoc q̃ in societate uiuat: & ſm hoc ad legem naturalem pertinẽt ea, q̃ ad hmõi inclinationem spectant, utpote, q̃ hõ ignorantiã uitet, q̃ alios nõ offendat, cum quibus dẽt conuersari, & cętera hmõi, q̃ ad hoc spectant.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ oĩa ista præcepta legis naturæ, inquantum referuntur ad vnum primum pceptum, hñt rõnem unius legis naturalis.

AD II. dicendum, q̃ omnes hmõi inclinationes quarũcunq; partium naturæ humanæ, puta, concupiscibilis, & irascibilis, ſm quod regulantur rõne, pertinent ad legalem naturalem, & reducunt̃ ad unum primum præceptum, ut * dictum est: & secundum hoc, sunt multa præcepta legis naturæ in seipsis, quæ tamen communicant in una radice.

AD III. dicendũ, q̃ rõ et si in se una sit, tñ est ordinatiua oĩum, q̃ ad hoĩes spectãt: & ſm hoc sub lege rõnis continent̃ oĩa ea, quæ rõne regulari põt.

ARTICVLVS III.

Vtrum omnes actus virtutum sint de lege naturæ.

Medina. ar. 3.

AD TERTIVM sic procedit̃. Vr̃ q̃ nõ oẽs actus virtutum sint de lege naturæ. Quia, ut s. * dictum est, de rõne legis est, ut ordinet ab bonum[h] cõe: sed quidã uirtutũ actus ordinant̃ ad bonũ priuatũ alicuius, ut patet pcipue i actibus tẽperãtiæ. non ergo oẽs actus uirtutũ legi subdunt̃ naturali.

¶ 2 Præt. Oĩa pctã aliquibus uirtuosi actibus opponunt̃. si igit̃ oẽs actus uirtutum sint de lege naturæ, vr̃ ex consequenti, q̃ oĩa peccata sint[h] contra naturam: quod tñ specialiter de quibusdã pctĩs vr̃.

¶ 3 Præt. In his, quæ sunt ſm naturã, oẽs cõueniũt: sed[h] in actibus uirtutum non oẽs conueniunt. aliquid.n. est uirtuosum uni, quod est alteri uitiosum. ergo non oẽs actus uirtutum sunt de lege naturæ.

SED CONTRA est, qđ * Dã. dicit i 3. li. q̃ uirtutes sũt naturales. ergo & act⁹ uirtuosi subiacẽt legi nãæ.

RESPON. Dicendũ, q̃ de actibus uirtuosis dupliciter loqui possumus. Vno modo inquãtũ sunt virtuosi: alio modo inquantũ sunt tales actus in proprijs spẽbus considerati. Si igit̃ loquamur de actibus uirtutũ inquãtũ sunt uirtuosi, sic oẽs actus virtuosi ptinent ad legẽ naturæ.* dictũ est.n. q̃ ad legem naturæ ptinet omne illud, ad quod hõ inclinatur ſm suã naturã. Inclinatur aũt unumquodq; naturaliter ad operationẽ sibi conuenientem ſm suã formã, sicut ignis ad calefaciendũ: vñ cum aĩa rõnalis sit ppria forma hoĩs, naturalis inclinatio inest cuilibet hoĩ ad hoc, q̃ agat ſm rõnẽ, & hoc est agere ſm uirtutem: vñ[m] ſm hoc oẽs actus uirtutum sunt de lege naturali. dictat.n. hoc naturaliter vnicuiq; propria rõ, ut uirtuose agat. Sed si loquimur de actibus uirtuosis ſm seipsos, prout. s. in proprijs speciebus considerantur, sic non omnes actus uirtuosi sunt de lege naturæ. Multa.n. secũdum uirtutem fiunt, ad q̃ natura non primo inclinat: sed per rationis inquisitionem ea homines adinuenerunt, quasi utilia ad bene uiuendum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ tẽparãtia est circa cõcupiscẽtias naturales cibi, & potus, & uenereorum, q̃ quidẽ ordinant̃ ad bonũ cõe naturæ: sicut & alia legalia ordinantur ad bonum cõe morale.

AD II. dicendum, q̃ natura hoĩs põt dici uel illa, quæ est propria hoĩs, & ſm hoc oĩa pctã inquãtum sunt contra rõnem, sunt ẽt contra naturã, ut patet per Dam. in 2. lib. * uel illa, quæ est cõis hoĩ, & alijs animalibus: & secundum hoc quædam spãlia peccata dicuntur esse contra naturã, sicut contra commistionem maris, & fœminæ, quæ est naturalis oĩbus animalibus, est concubitus masculorum, quod specialiter dr̃ uitium contra naturam.

AD III. dicendum, q̃ ratio illa procedit de actibus secundum seipsos consideratis. Sic.n. pp diuersas hominũ conditiones contingit, q̃ aliqui actus sunt aliquibus uirtuosi, tanquam eis proportionati, & conuenientes: qui tamen sunt alijs uitiosi, tanquãm eis non proportionati.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex naturæ sit una apud omnes.

Medina. art. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr̃ q̃ lex naturæ non sit una apud oẽs. Dr̃.n. in decretis, dist. 1.* q̃ ius naturale est, quod in Lege, & in Euangelio[h] continetur: sed hoc non est cõe omnibus, quia ut dicitur Rom. 10. Non omnes obediunt Euangelio. ergo lex naturalis non est una apud omnes.

¶ 2 Præt. Quæ sunt secundũ legẽ, iusta esse dicunt̃, ut dicitur in 5. Ethic. † sed in eo libr. dicitur, quòd nihil

Marginal notes: *Tex. 9. e multos textus. — Concl. — *In corp. art. — Porrecta per totum. 4 d. 3. q. 1. art. 3. q. 1. ad 4. *q. 90. a. 2. — *Cap. 14. non procul a fine. — *Ar. præced. — Cõclusionis pars. — Cõclusionis pars. — *Cap. 30. & c. 31. — Porrecta per totum. 3. d. 37. a. 3. cor. Et 4. d. 33 q. 1. a. 1. cor. & ar. 2. ad 1. *dist. 1. in pri. illius. † cap. 2. a medio, & cap. 1. & 7 10. 5.

nihil est ita[h] iustũ apud oẽs, q̃n apud aliquos diuersificet. ergo ẽt lex naturalis nõ est apud oẽs eadẽ.

¶3 Præ. Ad legẽ naturæ ptinet id, ad qđ hõ ſm naturã ſuã[h] inclinat, vt ſ. dictũ est: * ſed diuerſi hoĩes naturaliter ad diuerſa inclinant, alij quidem ad cõcupiſcentiã voluptatũ, alij ad deſideria honorum, alij ad alia. ergo nõ est vna lex naturalis apud oẽs.

*Ar. 2. huius quæſt.

SED CONTRA est, quod Iſidorus dicit in lib. Etymologiarum, * Ius naturale eſt cõe omni nationi.

*Lib. 5. c. 4.

RESP. Dicendũ, q̃ ſicut ſ. dictũ eſt, * Ad legẽ naturæ ptinent ea, ad q̃ hõ naturaliter inclinat, inter q̃ homini ꝓpriũ eſt, ut inclinet ad agendũ ſm rõnem: ad rõnem aũt pertinet ex cõibus ad propria G ꝓcedere, ut patet ex 1 Phyſic. * Aliter tñ circa hoc ſe hẽt rõ ſpeculatiua, & aliter practica. Quia. n. rõ ſpeculatiua p̃cipue negotiat circa neceſſaria, q̃ impoſſibile eſt aliter ſe habere, abſq; aliquo defectu inuenit ueritas in cõcluſionibus ꝓprijs, ſicut & in principijs cõibus: ſed rõ practica negotiatur circa cõtingentia, in q̃bus ſunt operationes humanę: & iõ ſi in cõibus ſit aliqua neceſſitas, † quanto magis ad ꝓpria deſcẽdit, tãto magis ĩuenit defectus. Sic igit in ſpeculatiuis eſt eadẽ ueritas apud oẽs tã in principijs, q̃ in cõcluſionib9, licet ueritas nõ apud oẽs cognoſcat in cõcluſionibus, ſed ſolũ in princi H pijs, q̃ dicunt cões cõceptiones. In operatiuis aũt nõ eſt eadem ueritas, uel rectitudo practica apud oẽs quantũ ad ꝓpria, ſed ſolũ quantũ ad cõia: & apud illos, apud quos eſt eadẽ rectitudo in ꝓprijs nõ eſt æqualiter oĩbus nota. Sic igit patet, q̃ quãtum ad cõia principia rõnis ſiue ſpeculatiuæ, ſiue practicæ, eſt eadẽ ueritas ſeu rectitudo apud oẽs, & æqualiter nota. Quantũ uero ad ꝓprias cõcluſiones rõnis ſpeculatiuæ ẽ eadẽ ueritas apud oẽs, nõ tñ æqualiter oĩbus nota. Apud oẽs. n. uerũ eſt, q̃ triãgulus hẽt tres angulos æquales duobus rectis, q̃uis hoc nõ ſit oĩbus notũ: ſed quantũ ad pro- I prias cõcluſiones rõnis practicę, nec eſt eadẽ ueritas, ſeu rectitudo apud oẽs: nec ẽt apud quos eſt eadẽ, eſt æqualiter nota. Apud oẽs. n. hoc eſt rectũ eſt, & uerũ, ut ſm rõnem agat. Ex hoc aũt principio ſequit quaſi cõcluſio propria, q̃ depoſita ſint reddẽda, & hoc quidẽ, ut in pluribus uerũ eſt, ſed põt in aliquo caſu cõtingere, q̃ ſit dãnoſum, & ꝑ cõſequẽs irrationabile, ſi depoſita reddant, puta, ſi aliquis petat ad impugnandã patriã: & hoc tãto magis inuenit deficere, quãto magis ad particularia deſcẽdit, puta, ſi dicat q̃ depoſita ſunt reddẽda cũ tali cautione, uel tali mõ. Quanto. n. plures con K ditiones particulares apponunt, tãto pluribus modis poterit deficere, ut nõ ſit rectũ, uel in reddẽdo uel nõ reddẽdo. Sic igit dicendũ eſt qđ[m] lex naturę quantũ ad prima principia cõia, eſt eadẽ apud oẽs, & ſm rectitudinẽ, & ſm notitiã: ſed quãtũ ad q̃dam propria, q̃ ſunt quaſi cõcluſiones principiorũ cõium, eſt eadẽ apud oẽs ẽt ut ĩ pluribus, & ſm rectitudinẽ, & ſm notitiã: ſed ut ĩ paucioribus põt deficere & quantum ad rectitudinẽ ꝓꝑ aliqua particularia impedimenta (ſicut ẽt naturæ gñabiles, & corruptibiles deficiũt, ut in paucioribus ꝓꝑ impedimenta)[n] & ẽt quãtum ad notitiã:[o] & hoc ꝓꝑ

*Ar. 2. huius quæſt.

*Tex. 2. 3. & 4. co. 2.

† Alias ueritas.

Cõcluſionis pars

Cõcluſionis pars

hoc, q̃ aliqui hñt deprauatam rõnem ex paſſione, ſeu ex mala cõſuetudine, ſeu ex mala habitudine naturæ: ſicut apud Germanos olim latrociniũ nõ reputabat inquũ, cũ tñ ſit expreſſe cõtra legẽ naturę, ut refert Iulius Cęſar in lib. de bello Gallico.

L. b. 6. de bello Gallico, parũ a medio.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ uerbum illud non eſt ſic intelligendum, quaſi oĩa q̃ in lege & in Euãgelio continent, ſint de lege naturæ, cũ multa tradantur ibi ſ. naturã: ſed quia ea, quæ ſunt de lege naturæ, plenarie ibi tradũtur. vñ cum dixiſſet Gratianus, * qđ ius naturale eſt, qđ in lege, & in Euangelio cõtinet, ſtatim exẽplificãdo ſubiunxit, Quo G quiſque iubetur alij facere, quod ſibi vult fieri.

* Loco in arg. citato.

AD II. dicendum, q̃ uerbum Philoſophi eſt intelligendum de his, quæ ſunt naturaliter iuſta, nõ ſicut principia cõia, ſed ſicut quædam concluſiones ex his deriuatæ, quæ ut in pluribus habent rectitudinem, & ut in paucioribus deficiunt.

AD III. dicendum, q̃ ſicut rõ in homine dominatur, & imperat alijs potentijs, ita oportet q̃ oẽs inclinationes naturales ad alias potentias ptinentes ordinẽtur ſecundum rõnem. unde hoc eſt apud omnes communiter rectum, ut ſecundum rationẽ dirigantur omnes hominum inclinationes.

ARTICVLVS. V.

Vtrum lex naturæ mutari poſſit.

Medina. art. 5.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q̃ lex naturæ mutari poſſit. Quia ſup illud Eccleſiaſt. 17. Addidit eis diſciplinam, & legẽ uitæ, dicit gloſ. * legem literæ, quantum ad[b] correctionem legis naturalis, ſcribi uoluit: ſed illud quod corrigitur, mutatur. ergo lex naturalis poteſt mutari.

Porrecta per totum. Supra ar. 4. cor. & ad 2. & Iſ. q. 97. ar. 1 ad 1. Et 3. d. 37. ar. 3 cor. Et 4. d. 33. q. 1. a. 1. cor. & ar. 2. ad 1

*Gloſ. ordi. ibidẽ.

† vidět. r.

¶2 Prę.[b] Contra legẽ naturalem eſt occiſio innocentis, & ẽt adulterium, & furtũ. ſed iſta † inueniũtur eẽ mutata à Deo, puta, cũ De9 p̃cepit Abrahæ I q̃ occideret filium innocentem, ut hr̃ Gen. 22. Et cum præcepit Iudæis, ut mutuata Aegyptiorũ uaſa ſubriperent, ut habetur Exod. 12. Et cum præcepit Oſeæ, ut uxorẽ fornicariã acciperet, ut habetur Oſeæ 1. ergo lex naturalis poteſt mutari.

¶3 Præt. Iſidorus dicit in lib. Etymolog. * q̃ cõis oium poſſeſſio, & una libertas eſt[h] de iure naturali. ſed hęc uidemus eſſe mutata per leges humanas ergo uidetur quòd lex naturalis ſit mutabilis.

*Lib. 5. ca. 4.

SED CONTRA eſt, quod dicitur in Decretis diſt. 5. * Naturale ius ab exordio rationalis creaturæ nec uariatur tempore, ſed immutabile permanet.

* Di. 5 circa princ.

RESP. Dicendũ, q̃ lex naturalis põt intelligi mu K tari, dupliciter. Vno mõ ꝑ hoc, q̃ aliq̃d ei addat: & ſic[m] nihil prohibet legẽ naturalẽ mutari.[n] Multa. n. ſ. legẽ naturalẽ ſuperaddita ſunt ad humanã uitã utilia tã ꝑ legem diuinã, q̃ ẽt per leges humanas. Alio mõ põt intelligi mutatio legis naturalis ꝑ modũ ſubtractionis, ut. ſ. aliquid deſinat eſſe de lege naturali, qđ pri9 fuit ſm legẽ naturalẽ: &[p] ſic quãtũ ad prima principia legis naturæ, lex naturę eſt oĩno immutabilis. Quantum aũt ad ſecunda p̃cepta,[q] q̃ diximus eſſe quaſi quaſdã proprias concluſiones ꝓpinquas primis principijs, ſic lex naturalis[r] non immutat, quin ut in pluribus ſit rectum

Cõcluſionis pars

Cõcluſionis pars

Cõcluſionis pars

ſemper

ſemper quod lex naturalis habet.poteſt tamen mu A
tari & in aliquo particulari,& in paucioribus[a] pro
Ar.prece. pter aliquas ſpeciales cauſas impedientes obſeruã
tiam talium præceptorum, ut ſupra dictum eſt.[a]

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,ꝙ lex ſcripta dr̃ eſſe da
ta ad correctionẽ legis naturalis,uel qa ꝑ legẽ ſcri
ptã ſuppletũ eſt,qđ legi naturæ deerat:uel quia lex
naturæ i aliquorũ cordib.quãtũ ad aliqua corrupta
erat intãtũ,ut exiſtimarẽt eſſe bona, q̃ naturaliter
ſunt mala:& talis corruptio correctione idigebat.

AD 2m dicẽdum,ꝙ naturali morte moriunt oẽs
cõiter tã nocẽtes,q̃ innocentes:quæ qdẽ naturalis
mors diuina ꝑtãte inducit ꝑꝑ pc̃tm̃ originale, ẽm B
illud 1.Reg.2.Dñs mortificat,& uiuificat:& iõ abſ
que aliqua iniuſtitia ẽm mandatũ Dei põt infligi
D.4. mors cuicunq; homini,uel nocẽti,uel[d] innocẽti.Si
militer ẽt adulteriũ eſt cõcubitus cũ uxore aliena,
q̃ quidẽ eſt ei deputata ẽm legẽ Dei diuinitus tra
ditam. unde ad quãcunq; mulierẽ aliquis accedat
ex mãdato diuino,non eſt adulterium, nec fornica
tio.Et eadem rõ eſt de furto,quod eſt acceptio rei
alienæ.q.cquid.n.accipit aliquis ex mandato Dei,
q eſt dñs uniuerſorum,nõ accipit abſq; uoluntate
dñi,quod eſt furari. Nec ſolum in rebus humanis
quicquid à Deo mãdatur, hoc ipſo eſt debitum,ſed C
ẽt in rebus naturalibus quicquid à Deo fit,eſt na
turale quodammodo,ut in primo dictum eſt.

p.p.q.105 ar.6. ad 1 AD 3m dicendum,ꝙ aliquid dr̃ eſſe de iure natu
rali dupliciter.Vno mõ,qa ad hoc natura inclinat:
ſicut nõ eſſe iniuriã alteri faciendã.Alio mõ, quia
natura nõ inducit ꝯriũ:ſicut poſſemus dicere,ꝙ ho
minẽ eſſe nudũ eſt de iure naturali: qa natura non
đdit ei ueſtitũ,ſed ars adinuenit & hoc mõ cõis om
nium poſſeſſio,& oĩum una libertas,dr̃ eſſe de iure
naturali, qa,ſ.diſtinctio poſſeſſionum, & ſeruitus
non ſunt inductę a natura,ſed per hominum ratio
nem ad utilitatem humanę uitę.& ſic ẽt in hoc lex D
naturæ nõ eſt mutata niſi per additionem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum lex naturę poſſit a corde hominis aboleri.

Porrecta per totum. Infr.q.99. ar.2.ad.2. AD SEXTVM ſic proceditur. Videtur quòd lex
naturę poſſit à corde hominis aboleri.Quia
Rom.2.ſuꝑ illud,cũ Gentes,quę legem non
habent &c. dicit gloſſ.[a] quod in interiori homine
Gloſ. ordi na. ibidẽ. ꝑ gratiam innouato,lex iuſtitiæ inſcribur, [b] quam
deleuerat culpa.ſed lex iuſtitiæ eſt lex naturæ.ergo
lex naturę poteſt deleri.

¶2 Præt.Lex gratię eſt[b] efficacior quàm lex natu
rę:ſed lex gratiæ deletur per culpam.ergo multo E
magis naturæ poteſt deleri.

¶3 Pręt.illud qđ per legem ſtatuitur,inducit quaſi iuſtũ:
ſed multa ſunt ab hominibus ſtatuta[b] ꝯ legẽ natu
ræ.ergo lex naturæ pt̃ à cordibus hominũ aboleri.

Capi.4.in prin.to.1 SED CONTRA eſt,quod Aug.dicit in 2.Confeſſ.[a]
Lex tua ſcripta eſt in cordib.hominũ,quã nec ulla
qdẽ delet iniquitas:ſed lex ſcripta i cordib. hominũ
eſt lex naturalis.ergo lex naturalis deleri nõ põt.

Ar.4 & 5. RESPON. Dicendum,ꝙ ſicut ſupra dictum eſt,ad
legẽ naturalẽ pertinẽt primo quidẽ qđã pręcepta
communiſſima,quæ ſunt omnibus nota: qđã autẽ
ſecundaria præcepta magis propria, q̃ ſunt quaſi
cõcluſiones propinquæ principiis.[m] Quantũ ergo Con.pars.
ad illa principia cõia,lex naturalis nullo modo po
teſt a cordibus hominum deleri in uniuerſali:dele
tur tñ in particulari operabili,[a] ſecundum quod rõ
impeditur applicare cõmune principium ad par
ticulare operabile ꝑꝑ concupiſcentiam,uel aliquã Con.pars. q.77.ar.2
aliã paſſionem,ut ſupra dictum eſt.[p] Quãtum uero
ad alia præcepta ſecundaria,põt lex naturalis dele
ri de cordibus hominum[a] uel propter malas perſua
ſiones,eo modo quo ẽt in ſpeculatiuis errores cõ
tingunt circa cõcluſiones neceſſarias:uel ẽr ꝑꝑ pra
uas cõſuetudines,& habitus corruptos:ſicut apud
quoſdã nõ reputabantur latrocinia peccata, uel ẽt
uitia contra naturam,ut etiam Apo.dicit ad Ro.1.

AD PRIMVM ergo dicendũ,ꝙ culpa delet legem
naturæ in particulari,non autem in uniuerſali:niſi
forte quantum ad ſecunda præcepta legis naturæ,
eo modo quo dictum eſt.

AD 2m dicendum,quòd gratia etſi ſit efficacior
quàm natura,tamen natura eſſentialior eſt homi
ni,& ideo magis permanens.

AD 3m dicendũ,ꝙ ratio illa procedit de ſecun
dis præceptis legis naturæ, contra quæ aliqui legiſ
latores ſtatuta aliqua fecerunt,quæ ſunt iniqua.

QVAESTIO XCVI.

De lege humana, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderãdum eſt de lege humana.
¶Et primo quidem de ipſa lege ſecundum
ſe.Secundo, de poteſtate eius. Tertio,
de eius mutabilitate.

CIRCA primum quæruntur quatuor.

¶Primo de utilitate ipſius.
¶Secundo,de origine eius.
¶Tertio,de qualitate ipſius.
¶Quarto, de diuiſione eiuſdem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit utile aliquas leges poni ab hominibus.

Medina ar.1.

Supr.q.91 ar.3.Et 2. d.9.ar.3. cor.ad 2. & ad 5.Et 3.dis. 40. art.4. AD PRIMVM ſic ꝓceditur.Videtur,quòd non
fuerit utile aliquas leges poni ab hominib.
Intẽtio enim cuiuſlibet legis eſt, ut per eã
hoies fiãt boni, ſicut ſ.dictũ eſt:[a] ſed hoies magis in
ducunt ad bonũ uolũtarii ꝑ monitiones,q̃ coacti ꝑ
leges.ergo non fuit neceſſarium leges ponere. [a] q 92.a.1

¶2 Præt.Sicut dicit Philoſophus in 5.Ethi.† Ad iu
dicem confugiunt homines ſicut ad iuſtum anima
tum:ſed iuſtitia animata eſt[b] melior,quàm inanima
ta,quę legibus cõtinet.ergo melius fuiſſet , ut exe
cutio iuſtitiæ committeretur arbitrio iudicum ,
quàm quòd ſuper hoc lex aliqua conderetur. †c.4.circa med.to.5

¶3 Pręt.Lex omnis directiua eſt actuũ humanorũ, Q.90.a.1. & 2.
ut ex ſupradictis patet:[a] ſed cũ humani actus cõſi
ſtant in ſingularibus,quæ ſunt infinita,nõ poſſunt
ea,quæ ad directionem humanorum actuum perti
nent,ſufficienter conſiderari, niſi ab aliquo ſapien
te,q inſpiciat ſingula. ergo melius fuiſſet arbitrio
ſapientum[b] dirigi actus humanos, quàm aliqua lege
poſita. ergo non fuit neceſſarium leges humanas
ponere.

SED CONTRA eſt,quod Iſidorus dicit in lib.I.Ethy Lib.5.c.2
molog. Factæ ſunt leges, ut earum metu huma
na

na coerceret audacia, tutaq; sit inter improbos innocētia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrænetur nocendi facultas: sed hæc sunt necessaria maxime humano generi: ergo necessarium fuit ponere leges humanas.

Q.63.a.1. RESPON. Dicendū, φ sicut ex supradictis patet,* Homini naturalr inest q̄dā aptitudo ad uirtutē: sed ipsa uirtutis pfectio, necesse est φ homini adueniat p aliq̄ disciplinā. sicut et uidemus, φ p aliquā industriā subuenit homini in suis necessitatib^s, puta, in cibo, & uestitu, quorū initia q̄dā habet natura, s. rōnē, & manus: non āt ipsum cōplementū, sicut cæteris aialia, quibus natura dedit sufficienter tegumentū, & cibū. Ad hanc āt disciplinā nō de facili inuenitur hō sibi sufficiens: qa pfectio uirtutis pcipue cōsistit in retrahēdo hoīem ab indebitis delectationibus, ad quas pcipue hoies sunt proni, & maxime iuuenes, circa quos, efficacior disciplina: & iō oportet φ hmōi disciplinā, p quā ad uirtutē perueniat, hoies ab alio sortiātur: & quidem quantum ad illos iuuenes, qui sunt proni ad actus uirtutū ex bona dispositione naturę, uel consuetudine, uel magis diuino munere sufficit disciplina paterna, q̄ est p monitiones. Sed quia inueniunt quidā proterui, & ad uitia proni, q uerbis de facili moueri nō pñt, necessariū fuit, φ p uim, uel metū cohiberent a malo, ut saltē sic, malefacere desistētes, & aliis quietā uitam redderent, & ipsi tandē p hmōi assuetudinē ad hoc perducerent, φ uoluntarie facerent, q̄ prius metu implebant, & sic fierent uirtuosi. Hmōi aūt disciplina cogens metu pœnæ, est disciplina legū: unde^m necessariū fuit ad pacē hoium, & uirtutē, φ leges ponerent^n: quia sicut Philosophus dicit in 1. Politicę* sicut homo si sit pfectus uirtute, est optimū aialiū: sic si sit separatus à lege, & iustitia, est pessimū omniū, qa hō hēt arma rōnis ad explēdas cōcupiscētias, & sæuitias, quæ non habent alia animalia.

Concl.m.

Ca.2. sisi. illius.to.5

AD PRIMVM ergo dicendum, φ homines bene dispositi, melius inducuntur ad uirtutem monitionibus uoluntariis, q̄ coactione: sed quidā male dispositi non ducuntur ad uirtutem, nisi cogantur.

Ca.1. siet prine. & med.to.6 AD 2^m. dicendū φ sicut Philosophus dicit. 1. Rethot.* Melius est omnia ordinari lege, quàm dimittere iudicum arbitrio. & hoc propter tria. Primo q̄dē, qa facilius est inuenire paucos sapientes, q sufficiant ad rectas leges ponendas, quàm multos, qui requirerētur ad rectè iudicandū de singulis. Secundo, qa illi qui leges ponūt, ex multo tpe cōsiderāt quid lege ferendū sit: sed iudicia de singularibus factis, fiunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis, potest homo uidere quid rectū sit, q̄ solū ex aliquo uno facto. Tertio qa legislatores iudicant in uniuersali, & de futuris: sed homines iudiciis præsidētes iudicāt de p̄sentib^s, ad q̄ afficiunt amore uł odio, aut aliqua cupiditate. & sic eorū deprauatur iudiciū. Quia ergo iustitia animata iudicis non inuenitur in multis, & quia flexibilis est: iō necessarium fuit in quibuscunq; est possibile legem determinare, quid iudicandum sit, & paucissima arbitrio hominum committere.

AD 3^m dicendum, quòd quædam singularia, quę F non^a possunt lege comprehendi, necesse est committere iudicib^s, ut ibidē philosophus dicit,* puta, de eo q̄d est factū esse, uel nō esse, & de aliis hmōi.

D.455. Li.1. Rhe. ca.1. ante med.to.6

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis lex humanitus posita, a lege naturali deriuetur.

AD SECVNDVM sic proceditr. Vr φ non ois lex humanitus posita, à lege naturali deriuet. Dicit enim Philosophus in 5. Ethi. *quod iustū legale est, φ principio q̄dē nihil G differt, utrū sic, uel aliter fiat: sed i his, q̄^b oriūt ex lege naturali, differt utrū sic, uel aliter fiat. ergo ea, q̄ sunt legib. humanis statuta, nō oia deriuantur à lege naturę

¶2 Præt. Ius positiuum^b diuiditur contra ius naturale, ut patet per Isidorum in lib.* Etymol. & per Philosophū in 5. Ethic. † sed ea, quæ deriuantur à principiis cōmunibus legis naturę, sicut con H clusiones, pertinēt ad legem naturæ, ut sup. dictum est.* ergo ea quæ sunt de lege humana, non deriuantur à lege naturæ.

¶3 Præt. Lex naturæ est eadē apud oēs. dicit. n. Philosophus in 5. Ethicorum. † φ naturale ius ē, quod ubiq; hēt eandē potentiā. si igitur leges humanæ à natura li lege^h deriuarentur, sequeret ēt, φ ipsæ essent eædē apud omnes: quod patet esse falsum.

I ¶4 Præt. Eorum, quę a lege naturali deriuant, pt aliqua ratio assignari: sed non omnium quæ a maioribus lege statuta sunt, ratio reddi pt, ut iurisperit* dicit. ergo non omnes leges humanę deriuantur a lege naturali.

SED contra est, q̄d Tull. dicit in sua Rhet.* Res à natura profectas, & a cōsuetudine p̄batas, legum metus, & religio sanxit.

K RESPON. Dicēdum, quòd sicut Aug. dicit in 1. de libr. arb.* Non uidetur esse lex, quæ iusta non fuerit: unde^m inquantum habet de iustitia, intātum habet de uirtute legis.* In rebus autē humanis, dicitur eē aliquid iustum ex eo, quod est rectum, secundum regulam rōnis. Rationis autē prima regula est, lex naturæ, ut ex supradictis patet:* unde^m omnis lex humanitus posita intantum habet de ratione legis, inquantum a lege naturæ deriuatur. Si uero in aliquo à lege na-

¶SVP. QVÆS. XCV. ART. II.

Perrecta per totum. 1. conc. c. 123.

Fer.3. con.c.123. Medina ar.2.

IN ar. 2. quæst. 95. omissoprimo, dubium occurrit de secundo modo deriua tiōis à lege naturali, scilicet per modum determinationis, inquantum dicitur, φ est similis determinationi formæ artificia lis communis ad specialem, sicut artifex formam domus ad hanc, uel illam figuram determinat: qa aut intēdit de determinatione uniuersalis ad minus uniuersale, uel singulare. & hoc non, tum quia frustra de artificialibus esset sermo magis, quàm de aliis: tū quia tam minus uniuersale, quàm singulare ex uniuersali deriuatur, ut conclusio ex principio. Ea hoc nanque, quòd omne malum est fugiendum, deducitur syllogisticè conclusio, quòd tale malū, & hoc malum est fugiendum: & sic secunda modus coincidet cum primo. Aut intendit determinationem formæ ad materiam, uel econuerso. Et hoc nō, quia utrique contradicit declaratio sua. Sicut artifex determinat formam communem domus ad hāc, uel illam figuram domus. Forma nanque domus, & illa figura domus, non se habent ut materia, & forma, sed ut magis, & minus commune, ut patet.

Cap.7. in prin.to.4

Lib.5. c.4. to.7. to.5.

Q. præc. art.3. & 4.

Ca.7.to.5

Li.2. de inuentione 1 fol.4. ad finem h.

c.5. paulo post princ. tom 1.

Concl.m.

¶ Ad hoc dicitur, quod in lege considerari possunt tria. Primo ipsa materia legis, puta, quia est de punitione, uel de tali pœna. Secundo ipsa uis legis de qua iam dictū est, in quo cōsistit. Tertio actus præceptus, uel prohibitus a lege. Si consideramus originem legis putæ positiuæ à naturali, quo ad materiā uerificatū, inuenimus, φ oritur à naturali per modum determinationis.

Q. præc. art.2.

Concl.m.

tionis, ut in litera dicitur, ut patet facile inductiue. Ex hoc enim iure naturæ, ꝙ mali sunt puniendi, deriuatur determinando punitionem ad talem punitionē, & malos ad tales malos, quòd fures sunt suspendendi. Similiter ex hoc iure naturæ, quòd abstinendū est propter contemplationem &cæt. deriuatur determinando abstinentiam ad priuationē usus carnium &cæt. quòd ieiunandum est. Et similiter ex hoc naturę iure, quòd Dei cultui tempus aliquod impendendum est, deriuatur determinatio temporis, & cultus, quòd die Dominica audiatur Missa, & sic de alijs. Et si hic contingat, quòd huiusmodi determinatio nō cōdat vim legis, n. si fiat ad commune bonum ab habente curā multitudinis ratiocinante, & eligēte magis hoc, q illud sub illu cōmuni, uidebis & ꝙ per modum artis, scilicet per rationem, & prohæresim hæc determinatio fit: & ꝙ hac determinatione non solū materia legis pure positiuæ, ut deriuatur a iure naturæ, ut speciale à cōmuni: sed etiam ipsa uis legis positiuæ, ut dearticulatio quædā iuris naturæ profitetur eodem modo, ut merito in litera non dicatur, quòd ius positiuū quo ad materiā, aut quo ad uim deriuatur à naturali, sed absolute, ut complecteretur vtrūque. Ex illis enim communibus conceptionibus habentibus uim legis à natura determinando per electionē authoritatem habentis, ue oriunt propositiones minus cōmunes habentes uim legis ab ipsa determinatione artis gubernatiuæ, q̄ à naturali lege proficiscitur. Si autem actus p̄ceptos, uel prohibitos à pure positiua lege intuitus fueris, uidebis ꝙ dū conditur lex positiua, determinatur ius naturale in positiuum, vt forma ad materiam

Ca. 11. ad fin. 10. 5.

turali discordet, iam non erit A lex, sed legis corruptio.*

Sed sciēdū ē, ꝙ à lege naturali dupliciter pôt aliqd deriuari. Vno mô, sicut conclusiones ex principijs: alio mô, sicut determinationes qdā aliquorū cōiū. Primus qdē modus similis ē ei, quo in sciētijs ex principijs cōclones demōstratiuæ ,pducunt. Secūdo uero mō sic est, qđ in artib. formæ cōes determinantur ad aliquid speciale: sicut artifex B formā cōem domus necesse est ꝙ determinet ad hāc, uel illam domus figuram. Deriuant ergo qdā à principijs cōibus legis naturæ per modū conclusionum: sicut hoc qđ est nō esse occidendum, ut conclusio qdā, deriuari pt ab eo, qđ est, nulli esse faciendum malum. Quædam uero per modum determinationis, sicut lex naturæ habet, quòd ille, qui peccat, puniatur; sed quòd tali C pœna, uel tali puniat, hoc est qdam determinatio legis naturæ. Vtraq; igitur inueniuntur in lege humana posita: sed ea, quę sunt primi modi, cōtinentur in lege humana, nō tanquam sint solū lege posita, sed hēnt et aliquid vigoris ex lege naturali: sed ea, q̄ sunt secundi modi, ex sola lege humana vigorē hēnt.

Ad primum ergo dicendū, ꝙ Philosophus loquitur de illis, q D sunt lege posita per determinationē, uel specificationē quandam præceptorū legis naturæ.

Ad 2m dicēdū, ꝙ ratio illa ,pcedit de his, q̄ deriuantur à lege naturæ tanquàm conclusiones.

Ad 3m dicēdum ꝙ principia cōia legis naturæ non eodē mō applicari pñt oibus pp multam uarietatem rerum humanarum: & ex hoc prouenit diuersitas legis positiuæ apud diuersos. E

Ad 4m dicēdū, ꝙ uerbū illud Iurisperiti intelligendum est in his, q̄ introducta sunt à maioribus circa particulares determinationes legis naturalis, ad quas qdē determinationes se hēt expertorū, & prudentū iudiciū, sicut ad qdā principia, in quantū .s. statim vidēt qd cōgruentius sit particulariter determinādū. vñ Phil. dicit in 6. Ethic.* ꝙ in talibus oportet attendere expertorum, & seniorū, uel prudentum in demōstrabilib. enuntiationibus, & opinionibus nō minus, quàm demonstrationibus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Isidorus conuenienter qualitatem legis positiuæ describat.

Medina ar. 3.

Ad tertium sic ,pcedit. Vr ꝙ Isid.* incōuenienter qualitatē legis positiuæ describat, dicēs. Erit lex honesta, iusta, possibilis ſm naturā, ſm cōsuetudinem patriæ, loco tpique conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoq;, ne aliqd p obscuritatem in captione cōtineat, nullo priuato cōmodo, sed ,p cōi utilitate ciuiū scripta. Supra.n. in trib. conditionib.m qualitatē legis explicauerat dicēs. Lex erit oē, qđ rōne cōstiterit dūtaxat, qđ religioni cōgruat, qđ disciplinæ cōueniat, qđ saluti proficiat. ergo superflue postmodum conditiones legis multiplicat.

¶ 2 Præt.h Iustitia est pars honestatis, ut Tullius dicit in 1. de offi. * ergo postquàm dixerat honesta, superflue additur iusta.

¶ 3 Præt. Lex scripta ſm Isid. † contra h cōsuetudinē diuiditur. non ergo debuit in diffinitione legis poni, ꝙ esset secundum consuetudinem patriæ.

¶ 4 Præt. Necessariū dupliciter dr, s. id, qđ est necessariū simpliciter, qđ impossibile est aliter se hēre, & hmōi necessariū ñ subiacet humano iudicio: vñ talis necessitas ad legē humanā nō ptinet. Est et aliqd necessariū pp finē: & talis necessitas h idem est qđ utilitas. ergo superflue vtrunque ponitur, necessaria, & vtilis.

Sed contra est auctoritas ipsius Isidori.*

Resp. dicendū, ꝙ uniuscuiusque rei q̄ est pp finē, necesse est ꝙ forma determinet ſm ,pportionem ad finē: sicut forma serræ talis ē, qualis cōuenit sectioni, ut patet in 2. Phy.* Quælibet et res recta, & mensurata oportet ꝙ hēat formam proportionatam suæ regulæ, & mensuræ. Lex aût humana utrunque hēt: quia, & est aliquid ordinatum ad finem, & est quædam regula, uel mensura regulata, uel mensurata quadā superiori mēsura:

Ex hoc.n. ꝙ abstinentia à carnibus, & lacticinijs, &c. iure ponitur esse deuotam, supponit uirtuti temperantiæ talis actus, & uitio intemperantiæ contrarius actus: & sic determinatur forma uirtutis temperantiæ ad talē materiam. Et si huic iunxeris, ꝙ formale in uirtute est de iure naturæ, ut in q̄one præcedente habitum est, clarum erit, ꝙ iuxta istam determinationē ius positiuum determinet naturale, ut formam ad materiā. Et scito, quòd hæc tria, q̄ diximus, licet sic ordinata uideantur, ꝙ prius natura est determinatio materiæ specialis sub communi, deinde applicatio formæ, uel uitij ad materiā, tertio est ius legis: nā prius est constituere hos actus esse virtuosos, uel uitiosos, quā præcipere, uel prohibere illos. Si diligenter tamen considerata fuerit differentia inter intellectum practicum, & speculatiuum, & inter mala ex se, & quia prohibita, apparebit quod secundo loco est ius legis, quæ præcipiendo constituit bona, & ,phibendo mala: & sic tertio loco fit applicatio uirtutis ad materiam. Et quoniam commune formaliter respectu specialis est, & in ipsa determinatione communis ad speciale gubernatoris arte authoritatiue facta, applicatio formæ uirtutis ad materiam consistit, cōsequens est ꝙ dum author ius positiuū à naturali originari dicit per modum determinationis, quo ars formam communem ad specialem determinat, nihil dictum prætermisit: sed dicta omnia sub illo determinationis modo conclusit, quo & speciale formali quodam ductu à communiori, ut materiale à formali deriuatur.

¶ Ad obiecta autē dr, ꝙ aliud est loqui de communi, & aliud de eodem uniuersaliter distributo. nam in primo sophisma consequentis ad mi-

Porrecta per totum. Li. 5. Eth. c. 3. & 21.

Li. 1. in c. cuius titulus ē de 4. uirtutibus.

† li. 2. c. in & li. 5. c. 3

Concl. m. Loco in arg. citato.

Tex. 8?. to. 2.

nus esse determinate descendendo committitur, in secundo nō. lex aūt naturæ relata ad ius positiuum nō cōis uniuersaliter distribui, sed rōnis indefinitæ tōnem hēt. v.g. Non est lex naturę, q malus puniatur tali pœna, sed q puniatur indefinite. Et ex hoc cessat secūda obiectio. Meminit aūt artificialiū: quia determinatio ista p rationem, & electionē fit, dum arte gubernatiua fit, sicut & alia artificialia.

Art. pce. & q. 91. ar. 1. 3. & 4. & q. 93 ar. 3.
† In Dig. veteri li. 1. tit. 3. lege 2. & 24

¶ In eodem secundo articulo nota, qd qd est iuris pure positiui ex 5. Ethic. s. quod à principio nihil differt, ut ex eo sciat discernere qn aliqd est solum de iure positiuo, & qn de iure naturæ, uel gentium.

S V P. QV. XCV. A R T. IIII.

IN articulo quarto eiusdem q. omisso 3. dubium est circa illa uerba, Est & aliqd regimen ex istis commistum, qd est optimum: quia hoc aduersatur doctrinę authoris in plurib. locis, ut patet in prima parte q. 103. art. 3. & in 4. contra Gen. cap. 76. ubi tenet, q optimum regimen est regimen unius, & probat, ut patet ibidem. ¶ Ad hoc multipliciter rñderi primo, q regimen vnius ē optimum respectu aliorum regiminum simplicium, non autem commistorum, & iō nulla est cōtrarietas. secundo q regimen unius est optimū secundum speciem regiminis. Regimen autem commistum est optimum scdm partium dispositionem, ut inferius in q. 105. artic. 1. explicatur. dū lia ista ibi explanas, dicendo, q regimen compositum ex regimine unius pp eius uirtutem, & oppositionem multorum sub ipso principatium pp uirtutē, p electionem populi est optimū, vt pote mistū ex regno, aristocratia, & democratia.

Q. 90. ar. 8.
Porrecta per totum.
Li. 5. ca. 4.
Li. 5. ca. 6. in fine.
Li. 5. 4. in prine.

¶ Tertio dici, q quia cōparatio est inter distincta scdm id, quo

quę quidem est duplex, s. diuina lex, & lex naturę, ut ex supradictis patet.* Finis aūt humanæ legis ē vtilitas hoium, sicut ēt Iurisperitus dicit.† Et iō Isido. in cōditione legis, primo quidem tria posuit, s. q religioni congruat, in quantum s. est proportionata legi diuinę: q disciplinę conueniat, in quantum est proportionata legi naturæ: q saluti proficiat, in quantum est proportionata utilitati humanæ, & G ad hæc tria oēs aliæ condōnes, quas postea ponit, reducuntur. Nam q dr̄, honesta, refertur ad hoc, q religioni congruat. Qđ aūt subditur, Iusta, possibilis, secundum naturam, s̄m consuetudinem patriæ, loco, t pique conueniens, additur ad hoc, q conueniat disciplinæ attenditur. n. humana disciplina primum quidem quātum ad ordinem rōnis, qui importatur in hoc, qđ dr̄ iusta: secundo quantum ad facultatem agētium. dēt. n. esse disciplina cōueniens unicuique s̄m suam possibilitatem, obseruata ēt possibilitate naturæ. Non. n. eadem sunt imponenda pueris, quæ imponūtur viris perfectis. Et s̄m humanam consuetudinē non. n. pōt homo solus in societate uiuere, aliorū morē nō gerens. Tertio quantū ad debitas circunstātias dicit, Loco, t piq; cōueniens, qđ uero subdit, Necessaria, vtilis &c. referē ad hoc q expediat saluti, ut necessitas referat ad remotionē malorū, vtilitas ad cōsecutionē bonorū manifestatio uero ad cauēdum nocumētū, qđ ex ipsa lege posset ꝓuenire. Et qa, sicut supradictū est,* lex ordinatur ad bonū cōe, hoc ipsum in ultima parte determinationis ostenditur. Et per hoc patet rñsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Isido. conuenienter ponat diuisionem humanarum legum.

AD QVARTVM sic ꝓcedit. Vr̄ q incōuenienter Isido.* diuisionē legū humanarū ponat, siue iuris humani. Sub hoc. n. iu re cōprehendit ius gentiū, qđ iō sic noiatur, ut ipse dicit, † qa eo oēs h ferè gentes vtunt: sed sicut ipse dicit,* ius naturale ē, qđ est cōe oium nationum er- F go ius gentium non continetur sub iure positiuo humano, sed magis sub iure naturali.

¶ 2 Præt. Ea, q habent eandem uim, h non vr̄ formaliter differre, sed solum materialiter: sed leges, plebiscita, senatusconsulta & alia hmōi, quæ ponit oīa habent eandem uim. ergo vr̄, q non differant nisi materialiter: sed talis distinctio in arte non est curanda, cum possit esse in G infinitum. ergo inconuenienter huiusmodi diuisio humanarum legum introducitur.

¶ 3 Pręt. Sicut h in ciuitate sunt principes, sacerdotes, & milites ita h ēt sunt, & alia hominum officia. ergo vr̄, q sicut ponitur quoddā ius militare, & ius publicum, qđ consistit in sacerdotib. & magistratibus: ita etiam debeant poni alia iura, ad alia officia ciuitatis pertinentia.

H ¶ 4 Præt. Ea, q sunt per accidēs, sunt h prætermittenda: sed accidit legi, vt ab hoc, vel ab alio homine feratur. ergo incōuenienter ponitur diuisio legū humanarum ex nominib. legislatorū, ut scilicet quædam dicatur Cornelia, quædam Falcidia &c.*

IN CONTRARIVM Authoritas Isidori sufficiat.†

RESP. Dicēdū, q unumquodque pōt per se diuidi s̄m id, qđ I in eius rōne continetur: sicut in rōne animalis continetur anima, quæ est rationalis, uel irrationalis. & ideo animal proprie, & per se diuiditur secundum rationale, & irrationale, non autem secundum album, & nigrum, quæ sunt omnino præter rationem eius. Sunt autem multa de rōne legis humanæ, secundum quorum quodlibet lex humana proprie, & per se diuiditur potest. Est enim primo de ratione legis humanæ, quòd sit deriuata à lege naturæ, ut ex dictis pa K tet:* & secundum hoc * diuiditur ius positiuum in ius gentium, & ius ciuile,* secundum duos modos, quibus aliquid deriuatur à lege naturæ, ut supra dictum est.* Nam ad ius gentium pertinent ea, quæ deriuantur ex lege naturæ, sicut conclusiones ex principijs, ut iustæ emptiones, uenditiones, & alia huiusmodi, sine quibus homines ad inuicem conuiuere non possunt, quod est de lege naturæ: quia homo est naturaliter animal sociale, ut probatur in primo Politicæ.* Quæ uero deriuantur à lege naturę per modum particularis determinationis, pertinent ad ius ciuile, secundum qđ quælibet ciuitas aliquid sibi accommode determinat.

* ar. 2. huius quęst.
Ar. 2. huius quęst.
Ca. 2. to. 4.

distinguuntur: propterea cū unū, & idē clauditur in utroq; cōparatorum, ne cōparetur idem ad seipsum, comparatio intelligitur scdm adiuncta, ac per hoc cū regimen unius, & regimen commistum ex regimine unius, & plebis comparantur: ex vna parte sumitur regimen unius, & ex alia regimen mistū, non quatenus includit regimen unius, & addit aliam bonitatem, sed scdm bonitates adiunctas. & dr̄ q regimen unius est optimum, ut in pluribus locis à Philosopho, & D. Tho. hēs. Cū hoc tñ stat, q loquendo de regimine pure humano, consideratis oībus, q sunt in misto, regimē mistum est optimū, ut hic & inferius loco allegato hr̄. Verū quia in primo sensu comparatio formaliter, & simpliciter exercetur, in secūdo autem comparatur unum, & idem scdm se ad seipsum cum adiunctis bonitatib. cōparatio non est multum artificiosa: iō primus sermo, s. q regimen unius est optimū amplectendus est simpliciter. Secundus aūt, s. q regimen cōmistum est optimū, pie exponendus, & non extendēdus est, ne sit cā erroris: & hanc tes tiam responsionem sequere uti docte.

In Dig. nouo li. 50. ti. 8. et seq. et li. 9. ut. 9.
Et Cod. li. 9 ti. 49.
† Loco in arg. 1. cit.

Secundo est de rône legis humanæ, ꝙ ordinetur ad A
bonum cõe ciuitatis. Et ẽm hoc, lex humana diuidi
pt ẽm diuersitatem eorũ, qui specialiter dant ope-
rã ad bonũ cõe: sicut sacerdotes pro populo Deum
orantes, principes populũ gubernantes, & milites
Con. pars. pro salute populi pugnãtes: & ĩõ ᵐ istis hominibus
specialia quædam iura aptantur.ⁿ Tertio est de rõ-
ne legis humanæ, ut instituatur à gubernante com
munitatem ciuitatis, sicut supra dictum est.ᵒ
Q.90.ar.3 Et ẽm hoc distinguunt leges humanæ ẽm diuersa
regimina ciuitatũ, quorũ unũ, ẽm Philosophum in
3.Pol.10.5. tertio Politicæ, est regnũ, qñ s. ciuitas gubernat ab
Con. pars. uno: & ẽm hoc accipiuntur ᵐ constitutiones princi B
pũᵒ. Aliud uero regimẽ est aristocratia, idest, prin-
cipatus optimorũ, uel optimatũ, & ẽm hoc sumun
Con. pars. tur ᵐ responsa prudẽtũ, & ẽt senatuscõsulta.ᵒ Aliud
regimen est oligarchia, i. principatus paucorũ diui
Con. pars. tũ, & potentũ: & ẽm hoc sumitur ᵐ ius prætoriũ, qđ
ẽt honorariũ dr̃.ᵒ Aliud ãt regimẽ est populi, ꝙ no
Con. pars. minatur democratia: & ẽm hoc sumũtur ᵐ plebisci
taᵒ. Aliud autẽ est tyrannicum, quod est omnino
corruptũ, unde ex hoc non sumitur aliqua lex. Est
ẽt aliquod regimẽ ex istis cõmistum, quod est opti
Con. pars. mum: & ẽm hoc sumitur ᵐ lex, quam maiores natu si
mul cum plebibus sanxeruntᵒ, ut Isidorus dicit. C
Li.2.c.10. in princi. ¶ Quarto uero de ratione legis humanæ est, ꝙ sit di
rectiua humanorũ actuũ: & ẽm hoc ẽm diuersa de
qbus leges ferunt, distinguuntur leges, q̃ interdũ
ab actoribus noiantur: sicut distinguit lex Iulia de
adulteriis, lex Cornelia de sicariis, & sic de aliis, nõ
propter actores, sed propter res, de quibus sunt.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ ius gẽtium est qui
dẽ aliquo modo naturale homini, secundum quod
est rationalis, inquãtum deriuatur à lege naturali
p modũ conclusionis, quæ non est multum remo-
ta à principiis. unde de facili in huiusmodi, homi-
nes consenserunt. distinguitur tñ a lege naturali, D
maxime ab eo, quod est oĩbus animalibus cõe.

¶ Ad alia patet responsio ex his, quæ dicta sunt.

SVPER QVE. XCVI. ART. I.

Medina ar. 1.

IN articulis 1. & secundo. 96. q. hoc notandum occurrit. primo, quod cum in secundo articulo cõcludit or negatiua de prohibitione omniũ uitiorum intelligitur de omnibus uitiis secundum totam suam latitudinem, idest, omnes eorum actus, & non de omnibus uitiis, idest, habitibus otiosis, ut patet ex responsione ad primum in articulo tertio, ubi dicitur, ꝙ prohibentur omnia uitia, sed non secundum omnes actus eorum.

QVAESTIO XCVI.

De potestate legis humanæ, in sex articulos diuisa.

DEinde considerandum est de potestate legis humanæ.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum humana lex debeat poni in communi. E

¶ Secundo, Vtrum lex humana debeat omnia uitia cohibere.

¶ Tertium, Vtrum omnium uirturum actus habeat ordinare.

¶ Quarto, Vtrũ imponat homini necessitatem, quantum ad forum conscientiæ.

¶ Quinto, Vtrum omnes homines legi humanæ subdantur.

¶ Sexto, Vtrũ his q sunt sub lege liceat agere pter uerba legis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex humana debeat poni in communi magis, quàm in particulari.

AD primvm sic proceditur. Videtur ꝙ lex hu 108
mana non debeat poni in cõi, sed magis in Porrecta
particulari. Dicit enim Philosophus in 5. Et per totum.
hic.ᵃ ꝙ legalia sunt, q̃cũq; inᵇ singularibus legẽ po Inf.q.98.
nunt, & ẽt sententialia, q sunt ẽt singularia: quia de ar.6.ad.2
singularibus actibusᵇ sententiæ feruntur. ergo lex Et 2.2.q8
non solum ponitur in cõi, sed etiam in singulari 147.a.3 &
4.cor.
ᵃc.7.10.5.
¶ 2 Præt. Lex estᵇ directiua humanorum actuum, ut
supra dictum est:ᵃ sed humani actus in singularibᵃ Q.90.ar.1
consistunt. ergo lex humana non debet in uniuersa
li ferri, sed magis in singulari.
¶ 3 Præt. Lex ẽ regula, & mẽsura humanorũ actuũ,
ut supra dictum est:ᵃ sed mensura dẽt esseᵇ certissi- Q.90.a.1
ma, ut dicitur in 10. Metaph. † cum ergo in actibus †tex.3.10
humanis non possit esse aliquod uniuersale ita cer- 3.
tũ, quin in particularibus deficiat, uĩ ꝙ necesse sit
leges non in uniuersali, sed in singularibus poni.

Sed contra est, ꝙ Iurisperitus dicit,ᵃ ꝙ iura ↄsti
tui oportet i his, q̃ sæpius accidũt: ex his ãt, q̃ forte In digesti
uno casu accidere possunt, iura non cõstituuntur. ueteri li.
1. titulo
Resp. Dicẽdũ, ꝙ quia unumquodq; quod est pp 3.lege.3.
finem, necesse est ꝙ sit fini proportionatum, finis 4. & 5.
autem legis est bonum cõe: quia, ut Isidorus dicit
in lib. Etymolog.ᵃ nullo priuato cõmodo, sed pro Li.5.c.21
cõi utilitate ciuium lex debet esse conscripta: unde
oportet leges humanas esse proportionatas ad bo
num cõe. bonum autem commune constat ex mul
tis. & ideo ᵐ oportet, quòd lex ad multa respiciat,
& secundum personas, & secundum negotia, & se
cundum tempora.ᵒ Constituitur enim communi-
tas ciuitatis ex multis personis, & eius bonum per Concl.
multiplices actiones procuratur: nec ad hoc insti-
tuitur, quòd aliquo tempore modico duret, sed ꝙ
omni tempore perseueret per ciuium successionẽ,
ut August. dicit in 2. de Ciuitate Dei.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Philosophus Ex li.2.c.
in 5. Ethic. † ponit tres species iuris legalis, quod est 21. Et 1.22
ius positiuum. Sunt enim quædam, quæ simpliciter c.6. habe-
in communi ponuntur, & hæc sunt leges commu- tur tom.5
nes: & quantum ad huiusmodi dicit, quòd legale †ta.7.10.
est quod ex principio quidem nihil differt sic, uel
aliter: quando autem ponitur differt, puta, quòd ca
ptiui statuto pretio redimãtur. Quædam uero sunt
quæ sunt communia quantum ad aliquid, & singu-
laria quantum ad aliquid: & huiusmodi dicuntur
priuilegia, quasi leges priuatæ, quia respiciunt sin-
gulares personas, & tamen potestas eorum extẽdi
tur ad multa negotia: & quantũ ad hoc subdit ad-
hue quæcunq; in singularibus legẽ ponunt. Dicũ-
tur ẽt quædã legalia, nõ q a sint leges, sed propter
applicationem legum communium ad aliqua par
ticularia facta, sicut sunt sniæ, quæ pro iure haben
tur: & quantum ad hoc subdit, Et sententialia.

Ad 2ᵐ dicendum ꝙ illud quod est directiuum,
oportet esse plurium directiuũ. unde in 10. Meta.ᵃ
Philosophus dicit, quòd omnia quæ sunt unius ge Tex.4.13.
neris, mensurantur aliquo uno, quod est primum in
genere illo. Si. n. essent tot regulæ, uel mẽsuræ, quot
sunt

sunt mensurata, uel regulata cessaret utiq; utilitas F regulæ, uel mẽsuræ, q̃ ẽ ut ex uno multa possint co gnosci: & ita nulla eẽt utilitas legis, si nõ se extẽde ret nisi ad unũ singularẽ actũ. Ad singulares. n. act° dirigẽdos dant̃ singularia præcepta præsidẽtiũ: sed

Q.90.ar.2 &ar.3.ad 3. lex est præceptũ commune, ut supra dictum est.*

Ca.3.s prĩ cip. & c.7 a med. t. 5. AD 3m. dicendũ, q̃ non est eadẽ certitudo quærenda in omnibus, ut in 1. Ethic. *dicitur unde in re bus cõtingẽtibus, sicut sunt naturalia, & res humanæ, sufficit talis certitudo, ut aliquid sit uetum ut in pluribus, licet interdum deficiat in paucioribus.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad legem humanam pertineat omnia uitia cohibere.

Medina ar. 2.

909 *Porrecta per totum.* ADSECVNDVM sic procedit̃. Vr̃ q̃ ad legẽ humanã ptineat oĩa uitia cohibere. Dicit. n. Isidor° in li.†Etymologiarũ, q̃ leges sunt factæ, ut earum metu coerceatur audacia. nõ aũt sufficienter coercentur, nisi quęlibet mala cohibeantur p legẽ. ergo lex humaua debet quælibet mala cohibere.

Sup.q.91. ar.4 co.fi. & q.93.a. 3.ad.3.& inf.q.89. art.1.co. Et a.q. 69.art.2. ad.1.& q. 77.a.1.ad 1.&q.78. ar.1.ad 4. Et mal.q. 3.ar.4.ad 6.Et quo. 2.a.10.ad 1.&1. Et Ioh.11.

¶ 2 Præt. Intentio legislatoris est ciues facere uirtuosos: sed nõ pt aliquis esse uirtuosus, nisi ab omnibus uitiis compescatur. ergo ad legem humanam pertinet omnia uitia compescere.

¶ 3 Præt. Lex humana à lege naturali deriuatur, ut supra dictum est: sed omnia uitia repugnant legi naturæ. ergo lex humana oĩa uitia debet cohibere.

†li.1.c.10 *q.91.a.1 & 3.& q. 93.ar.3. SED CONTRA est, quod dr̃ in 1. de lib. ar.†Vĩ mihi legẽ istã quæ populo regendo scribitur, recte ista pmittere, & diuinã prouidentiã uindicare: sed diuina prouidẽtia nõ uindicat nisi uitia. ergo recte lex humana pmittit aliqua uitia, non cohibendo ipsa.

†li.1.ca.5. tom.1. Ar.præce. RESPON. Dicendũ, q̃ sicut iã dictũ est, *lex ponit̃ ut q̃dã regula, uel mẽsura humanorũ actuũ: mẽsura aũt dẽt esse homogenea mẽsurato, ut dr̃ in 10 Metaph. ●diuersa enim diuersis mẽsurant̃. uñ oportet q̃ ẽt leges imponantur hominibus s̃m eorũ conditionẽ: quia, ut Isidorus dicit, ●lex dẽt esse possibilis

Tex. 3. & 4.10.3. & s̃m naturã, & s̃m consuetudinẽ patriæ. Ptãs autẽ

Li.2.c.21. siue facultas operãdi ex interiori habitu, seu dispositione procedit nõ enim idẽ est possibile ei, qui nõ hẽt habitũ uirtutis, & uirtuoso: sicut ẽt nõ est idem possibile puero, & uiro pfecto, & pp hoc non ponitur eadẽ lex pueris, quæ ponitur adultis. Multa enim pueris permittuntur, quæ in adultis lege puniuntur, uel ẽt uituperantur: & similiter multa sunt permittenda hominibus non perfectis uirtute, quę nõ essent tollerãda in hominibus uirtuosis. Lex autẽ humana ponitur multitudini hominum, in qua maior pars est hominum nõ perfectorum uirtute.

Consil.m, Et ideo m lege humana non prohibent̃ omnia uitia, à quibus uirtuosi abstinẽt, sed solum grauiora, à quibus possibile est maiorem partem multitudinis abstinere, & præcipue, quæ sunt in nocumentũ aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conseruari non posset: sicut prohibẽtur lege humana homicidia, & furta, & huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ audacia pertinere uidetur ad inuasionẽ aliorum: unde præcipue ptinet ad illa peccata, q̃bus iniuria proximis irrogatur, quæ lege humana prohibentur, ut dictum est.*

In eod.a.

AD 2m. dicendũ, q̃ lex humana intendit homines inducere ad uirtutem, nõ subito, sed gradatim: & iõ nõ statim multitudini imperfectorũ imponit ea, q̃ sunt iã uirtuosorũ, ut. s. ab oib° malis abstineat alioquin imperfecti hmõi præcepta ferre nõ ualẽtes, in deteriora mala prorũperent, sicut dr̃ Prouerb. 30. Qui nimis emungit, elicit sanguinem. & Matt. 9. Quod si uinũ nouum, idest præcepta perfectæ uitę, mittatur in utres ueteres, idest, in homines imperfectos, utres rumpuntur, & uinum effunditur, idest pręcepta contemnuntur, & homines ex contẽptu ad peiora mala prorumpunt.

G AD 3m dicendũ, q̃ lex naturalis est q̃dã participatio legis æternæ in nobis: lex ãt humana deficit à lege ęterna. Dicit enim Aug. in 1. de lib. arb.*Lex ista, q̃ regẽdis ciuitatibus fert, multa cõcedit, atq; impunita relinquit, quæ p diuinã prouidẽtiã uindicantur. neq; enim quia nõ oĩa facit, ideo quæ facit, improbanda sunt: unde etiam lex humana non omnia potest prohibere, quę prohibet lex naturę. Ca. s. circa fin. to. 1.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex humana præcipiat actus omnium uirtutum.

I AD TERTIVM sic pceditur. Vĩ q̃ lex humana ñ pcipiat act° oĩum uirtutũ. Actib° enim uirtutũ opponunt̃ act° uitiosi: sed lex humana nõ prohibet omnia uitia, ut dictũ est.* ergo etiam non pręcipit actus omnium uirtutũ.

¶ 2 Præt. actus uirtutis à uirtute procedit: sed uirt° est finis legis, & ita quod est ex uirtute, sub pcepto legis cadere non potest. ergo lex humana non pręcipit actus omnium uirtutum.

¶ 3 Pręt. Lex humana ordinatur ad bonum commune, ut dictum est.* sed quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum cõmune, sed ad bonum priuatum. ergo lex non pręcipit actus omnium uirtutum.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic.* quòd pcipit lex fortis opera facere, & quę tẽperati, & quę mansueti.

K Similiter aũt secundum alias uirtutes & malitias, hęc quidem iubens, hęc autem prohibens.

RESPON. Dicẽdum, q̃ species uirtutum distinguuntur secundũ obiecta, ut ex supradictis patet. *Omnia autem obiecta uirtutũ referri possunt uel ad bonũ priuatum alicuius personę, uel ad bonum commune multitudinis: sicut ea, quę sunt fortitudinis potest aliquis exequi uel propter conseruationem ciuitatis, uel ad cõseruandum ius amici sui, & simi-

¶SVP. QVÆS. XCVI. ART. III.

Medina ar. 3.

IN articulo tertio, specialiter oc ur rit dubiũ de ... propositione, Omnia autem obiecta uirtu... referri possunt ad bonum priuatum a... cuius personæ uel ad bonum commune multitudinis. Nam obiectum sapientiæ uirtutis in cuius actu... consistit felicitas, non potest referri ad bonum priuatum, aut commune, quia est super omne naturæ... patet in 10. Eth... in. Q.90.ar 2

¶ Ad hoc dupliciter dicitur, primo quòd author non lo... de omnibus, sed de illis, quorum opposita sunt uitia, ut patet in toto pr... articulis. Virtutes aut... intellectuales ... speculatiuæ, de quibus ... obiectio, non ... nũtur uitiis, sed ... rantiæ praue d... tionis. Sed hæc responsio dissonat ab un... uersalis simpl... ut ... & a ca... corporis ... ubi dicitur, quod a leg... latore ordinantur p... ad bona ... disciplinam, p... ciues informantur, ... commune bonum iustitiæ & pacis conseruent. Constat enim non ... ad hæc conferre ... plinam ... uam, licet ... Secundo ergo ... Ca. ... me... Q. 54. ad ... & a. 2.

tur

le est in alijs. Lex aūt, ut dictum est,* ordinatur ad bonum cōe, & ideo[m] nulla uirtus est, de cuius actib. lex praecipere nō possit:[m] non tñ de oībus actib. omnium virtutū lex humana praecipit, sed solum de illis, qui ordinabiles sunt ad bonum commune, uel immediate,[n] sicut aliqua directe propter bonum cōmune fiunt:[m] uel mediate,* sicut cum aliqua ordinantur a legislatore pertinentia ad bonam disciplinam, per quam ciues informantur, ut cōmune bonum iustitiae, & pacis conseruent.

AD PRIMVM ergo dicendum, q lex humana nō prohibet omnes actus uitiosos secundū obligationem praecepti, sicut nec praecipit omnes actus virtuosos: prohibet tamen aliquos actus singulorum vitiorū, sicut etiam praecipit quosdam actus singularum virtutum.

AD 2m dicendum, q aliquis actus dr esse uirtutis dupliciter. Vno modo ex eo, q homo operatur uirtuosa: sicut actus uirtutis iustitiae est facere recta, & actus fortitudinis facere fortia: & sic lex praecipit aliquos actus virtutum. Alio modo[d] dr actus uirtutis, qa aliqs operat uirtuosa eo mō quo uirtuosus operat: & talis actus semper procedit a uirtute, nec[d] cadit sub praecepto legis, sed est finis, ad quem legislator ducere intendit.

AD 3m dicendū, q nō est aliqua uirtus, cuius actus non sint ordinabiles ad bonum commune, ut dictum est,* uel mediate, uel immediate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex humana imponat homini necessitatem in foro conscientiae.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr q lex humana non imponat homini necessitatē in foro conscientiae.[a] Inferior enim ptās, non pōt imponere legem in iudicio superioris potestatis: sed potestas humana, quae fert legem humanam, est infra ptātem diuinam. ergo lex humana non pōt imponere legem quantum ad iudiciū diuinum, quod est iudicium conscientiae.

¶ 2 Praet. Iudiciū cōscientiae maxime depēdet ex diuinis mādatis: sed qñq; diuina mādata euacuant per[b] leges humanas, ſm illud Matt. 15. Irritū fecistis mādatū Dei pp traditiones uestras. ergo lex humana non imponit homini necessitatem quantum ad conscientiam.

¶ 3 Praet.[b] Leges humanae frequēter ingerūt calumniā, & iniuriā hoibus, ſm illud Isa. 10. Vae q cōdūt leges iniquas: & scribētes, iniustitias scripserūt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent cāe humilium populi mei: sed licitū ē unicuiq; oppressionē, & uiolentiā euitare. ergo leges humanae non imponunt necessitatem homini, quantum ad conscientiam.

SED CONTRA est, quod dr 1. Per. 2. Haec est gratia, si propter conscientiam sustineat, quis tristitias, patiens iniuste.

RESP. dicendū, q leges positae humanitus, uel sūt iustae, uel iniustae.[m] Si quidē iustae sint, hnt uim obligādi i foro cōsciētiae* a lege aeterna, á qua deriuātur, ſm illud Prouer. 8. Per me reges regnāt, & legū cōditores iusta decernūt. Dñr aūt leges[d] iustae, & ex fine, qñ. s. ordinant ad bonū cōe, & ex actore, qñ. s. lex lata nō excedit ptātem ferētis: & ex forma, qñ. s. ſm aequalitatem proportionis imponunt subditis onera in ordine ad bonum cōe. Cum. n. vnus homo sit pars multitudinis, qlibet homo hoc ipsum quod est, & quod hēt, est multitudinis: sicut & quaelibet pars id, quod est, est totius. unde & natura aliquod detrimentum infert parti, vt saluet totū. Et ſm hoc leges hmōi onera pportionabiliter inferentes, iustae sunt, & obligāt in foro conscientiae, & sūt leges legales. Iniustae aūt sūt leges dupliciter. Vno mō per ɔ̄rietatem ad bonū humanum econtrario pdictis, Vel ex fine, sicut cum aliquis praesidēs leges imponit onerosas subditis, non pertinentes ad utilitatem cōem, sed magis ad propriam cupiditatem, uel gloriam. Vel etiam ex actore, sicut cum aliquis legem fert ultra sibi cōmissam potestatem. Vel ēt ex forma, puta, cū inaequaliter

---

Q. 90. a. 2 — tur q obiecta virtutū pñt dupliciter sumi, primo secundū se & sic falsum ē, q pñt recte referri in bonum priuatum, aut publicū. Secundo, secundum actus, quibus homo attingit illa. & sic nihil prohibet omnium uirtutū obiecta ad priuatū, uel publicū bonū recte referri posse. Nam licet Deus gloriosus non sit efficibile recte in meū, uel cuiusq; creaturae bonū, actus tamen quibus contemplamur illum in nostrum bonum, recte referuntur & secundum se, & secundum uniuersitatem ordinabiles. Et hoc ... in ... ad ... lex humana ... intellectualium & moral... sapiētia, ... ut sap ē ... ad ... potentia ... &c.

Cóclusionis pars. Cóclusionis pars.

SVPER Q. XCVI. ART. IIII.

IN articulo quarto ... dubitationem q. ... ut te diligenter ... scias applicare conditiones legis iustae, uel iniustae, ad particulares leges: quia inde multos casus ... gabel... & grauaminib. & h... proportionali... D. 1045. D. 647. ... humana ita obliget, in foro conscientia, q homo teneatur mori pro eius obseruatione. Et est occasio dubitandi, quia quidam dñt, q ius positiuum nō hēt hanc ptātem, nisi in cā fidei, uel tuendae reipublicae, propterea inquiunt, q licet pp euitandam mortem, celebrare quis potest coram excōcatis notoriam & & omnia positiua iura non seruare. In tor. ar. Turrecrema per totum 2. 2. q. 6. ar. 5. ad 1.

¶ Sed hanc opinionem esse erroneam multipliciter monstratur. Primo ex ratione tacta in littera, quia quilibet homo non solum secundum id, quod hēt, sed hoc ipsū quod est, multitudinis est, sicut quaelibet pars, id, qd est, totius est. Ex hoc nāque sequitur, q lex humana, q sicut quaelibet alia lex ad cōe bonum respicit, potestatem habet supra id, qd est quilibet homo ac p hoc super uitā ipsius: ac per hoc pōt disponere, & ordinare de expositione uitae cuiusque p cōi bono, pro quo fit ois lex, ut in q. 90. nonagesimo articulo secundo dictū est. Amplius, lex humana est praeceptiua, & obligatiua ad peccatū mortale, ut manifeste patet, cū praecipitur aliquid sub poena excōicationis latae sententiae, uel sub poena capitis. ergo est constitutiua alicuius actus in hoc, quod sit peccatum mortale. ergo est obligatiua ad euitandum magis actum illum, q mortē corporalē: quia mors animae fugienda est magis q mors corporis. Perinde est ergo dicere, q lex humana non potest obligare hominem ad mortē ptr sui obseruatione & dicere, q lex humana non potest constituere aliquē actum in hoc, q sit peccatū mortale, in ōi in hoc, q sit peccatum: quia ēt pro uitando ueniali tenetur homo mori. Et confirmatur, qa homo tenetur potius mori, quàm contrahere matrimonium sine dispēsatione cū sorore consobrina. & tñ hoc solo positiuo iure est prohibitum. Similiter sacerdos tenetur mori potius, quàm Missam celebrare absque ... corporali, altari, & lumine, uestibus sacerdotalibus, & al. requisitis ex iure humano. Accedit ad haec Ca. Sacris, de ... quae ui metuve causa fiunt: ubi in materia iuris positiui, s. de incursu excōicationis pp participat onē cum excōicato, Innocentius tertius dicit, q metus nō excusat ab excōicatione quia potius dēt mori q; sin peccare mortaliter. Vnde totum oppositum illius opinionis est uerum. Ille nanque putat, q regulariter lex positiua nō obligat ad mortē pro sui Concl. — D. 797.

onera multitudini dispēsantur, ēt si ordinentur ad bonum cōe. Et hmōi magis sunt violentiæ, quàm leges: quia sicut Augu. dicit in lib. de lib. arb.* lex esse nō vr̄, quæ iusta non fuerit: vnde tales leges non obligant in foro conscientiæ, nisi forte propter vitandum scandalum, uel turbationem, * propter quod etiam homo iuri suo debet cedere, ſm illud Matth. 5. Qui angariauerit te mille passus, vade cū eo alia duo: & qui abstulerit tibi tunicam, da ei, & pallium.

¶ Alio modo leges pñt esse iniustæ per contrarietatem ad bonum diuinum, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam, uel ad quodcūque aliud, H quod sit contra legem diuinam & * tales leges nullo modo licet obseruare: * quia sicut dicit Act. 4. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Apostolus dicit ad Romanos 13. Omnis potestas humana à Deo est: & ideo qui potestati resistit in his, quæ ad potestatis ordinem pertinent, Dei ordinationi resistit: & secundum hoc efficitur reus quātum ad cōscientiam.

AD 2m dicendum, ꝙ ratio illa procedit de legibus humanis, quæ ordinantur contra Dei mandatum, & ad hoc ordo potestatis non se extendit: unde in talib. legi humanæ non est parendum.

AD 3m dicēdum, ꝙ ratio illa procedit de lege, q̄ infert grauamen iniustum subditis, ad qđ ēt ordo ptātis diuinitus concessus non se extendit. vnde nec in talibus homo obligat, ut obediat legi, si sine scandalo, uel maiori detrimento resistere possit.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnes subijciantur legi.

G AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ non omnes legi subijciantur. Illi enim soli subijciuntur legi, quibus lex ponitur sed Apostolus dicit 1. ad Timot. 1. quòd iusto non est h lex posita ergo iusti non subijciuntur legi humanæ.

¶ 2 Præt. Vrbanus papa dicit, & habetur ī Decretis 19. quæst. 2.* Qui lege priuata ducitur, nulla ratio exigit ut publica h constringatur: lege autem priuata Spiritus sancti ducūtur omnes viri spirituales, qui sūt filij Dei, secundum illud Rom. 8. Qui spiritu Dei agūtur, hi filij Dei sunt. ergo non omnes homines legi humanæ subijciuntur.

¶ 3 Præt. Iurisperitus dicit, * ꝙ princeps h legibus solutus est: qui autem est solutus à lege, nō subditur legi. ergo non omnes subiecti sunt legi.

I SED CONTRA est, quod Apo. dicit Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: sed non uidetur esse subditus potestati, qui non subiicitur legi, quam fert potestas. ergo omnes homines debent esse legi subiecti.

RESP. Dicēdū, ꝙ sicut ex * supradictis patet, lex de sui ratione duo hēt. Primo quidē, ꝙ est regula humanorum actuū. Se-

K

---

nul obseruatione quantumcunque præcipiat: in casu autem, scilicet pro fide, uel patria, sic.

¶ Nos aūt ſcđm veritatem dicimus, ꝙ vniuersaliter lex pceptiua obligat ad mortem pro sui obseruatione: in casu aūt non ex benignitate legum, ut forte accidit in lege de uitandis excōicatis, de qua quia non est ad propositū nisi exēplariter, nihil dico, nisi ꝙ dicentes, ꝙ nō licet ex metu cadē te insistantē virum celebrare corā excōicatis, quia lex humana non obligat ad mortem pro sui obseruātia errāt: & nisi aliunde huic metui subueniant, falsa est doctrina excusās participationem ex metu, sicut de alijs dictū est. Et aduerte hic diligentissime, ꝙ quia lex positiua pcipiendo, seu statuendo, facit de actib. indifferētib. uirtuosos, uel uitiosos, dū sub aliqua uirtute, aut uitio actum determinat forte. præcipiendo. n. abstinentiam ponit actum illum sub tēperantia: præcipiendo solutionem gabellæ, ponit actum illū sub iustitia: præcipiendo cultum diuinum, ponit sub religione, & sic de alijs. Et propterea sicut in foro conscientię tenetur quis ad actus uirtutum, & ad cauēdos actus uitiosos, nec excusatur metu, &c. ita non excusatur ab iniustitia, à sacrilegio, &c. qui determinata sic à lege contemnit, aut incurrit &c.

Lib. 1. cap. 5. patuit a prin. t. 1. Cōclusionis pars.

Cōclusionis pars.

SVPER QV. XCVI. ART. V.

Medina ar. 5.

IN art. 5. eiusdē q. 96. nota, ꝙ cū in litera dr̄, ꝙ iusti nō subsunt legi, ut coactiuę, potest dupliciter intelligi. Primo, ꝙ lex non habet uim coactiuam super iustos. Et hic sensus est falsus: quia super omnes subditos tam lex uiua, quàm promulgata habet potestatem coactiuam: quāmuis in iustos nō exerceat coactionem, quia non oportet. Secundo, ꝙ iustus ex parte sua non subjcitur legi, ut coactus: & hic sensus, est uerus, & innocentus, quia iustus uoluntarie legi subiicitur.

¶ In eodem 5. art. in rñsione ad tertiū, dubiū occurrit, quō stant hæc duo simul, ꝙ princeps obligetur quoad Deum, ita ꝙ peccat non seruando legē, & ꝙ lex non hēt uim coactiuam super eum. Si. n. peccat humanā legē transgrediendo, obligatus est lege: pro cul dubio obligante eū, ac p hoc uim coactiuā in eum habenti, quāmuis nō exercenti. & si eū non pōt cogere, lex eū nō obligat: & si nō obligat lex principē, princeps nō obligat: & si nō obligat non peccat nō seruādo eā. Et confirmat declarando: quia quantumcunq. sapiens aliquis, ut Plato, uel Arist. leges excogitet optimas pro bono cōi, & diuulgentur, quia non hēnt uim coactiuam, sed ostensiuam tm̄, constat ꝙ nō obligant principem, aut alios. ergo lex à principe condita licet ostensiuā uim hēat, quia debeat ipse se hēre, nō tñ obligat eum, quia coactiuam uim super eum non hēt. Et augetur dubium ex rōne in litera assignata de vi coactiua legis, arguendo sic. Lex non hēt uim directiuam, nisi ex principis ptāte ergo ſcđm uim directiuam non obligat principem. Assumptum patet: quia seclusa ptāte principis, lex non est lex, nisi æquiuoce, ut leges Platonis, q̄ monstrant tm̄. Cōsequētia est nota, quia nullus à ppria ptāte obligatur, sicut nec cogitur, ut in litera dē. Et confirmatur, quia asserenda est cā obligatiua principis ad obseruantiam suę legis Deus immediate nō est, quia nullū est ibi opus Dei immediate, ut patet. Cōmunitas multitudinis nō est, quia subiecta ē principi, ut supponit de tal. n. principe est sermo, uel saltem de lege propria principis, q̄ non fit a multitudine. Voluntas propria nō pacto, non voto, non [illegible], & breuiter non contractu, aut uinculo quocunque interueniēte est. ergo &c. [illegible] hmōi hoc, quia non est minus libera [illegible] uolūtas princ[illegible] ex hoc, ꝙ præcepit subditis, quam si nō præcepisset eidem. Sed lex nih[illegible] al[illegible]ud est q̄ pcep[illegible] [illegible] quī est effectus ptāti gube[illegible], quę est princi[illegible] [illegible] di aliud in [illegible] aliud, ut pa[illegible] to & non [illegible] ficot[illegible] ergo.

¶ Ad hoc [illegible] to d[illegible] quanto lta [illegible] authoritate doctrinam de[illegible] dicitur, ꝙ cum princeps non [illegible] legi, nisi quoad [illegible], quod idem est quod subiici [illegible] conscientiæ, ex eodē hēt vim lex obligādi principem, unde habet uim obligandi in foro conscientiæ. Vt autem in articulo quarto dictum est, lex hēt uim obligatiuam in foro cōscientiæ ab æterna lege, à qua deriuatur. oportet igitur ut lex hēat vim obligatiuā principis ab æterna lege. Et quead modū lex humana non deriuat ab æterna immediate, sed mediante lege naturæ, ita hēt mediante illa uim obligatiuam in foro conscientiæ. Est nanq; de iure naturæ, ut ꝙ tibi nō vis fieri, alteri ne feceris: & cōsequenter, ut ius qđ [illegible] non vis [illegible] nō statuat: ac per hoc cum qui alteri legē ponit, & non sibi, naturæ ius violat. sicut etiam subditus inobediens principis legi, naturæ ius, dictans quod iustis ad commune bonum ab habente potestatem statuis parendum est, uiolat, ab æterna lege uim humanæ legi tribuens. Et hanc rationem quoad primam eius partē author in litera sub authoritate canonis induxit ex hac autem radice, quòd scilicet lex humana est obligatiua in foro conscientiæ, & principis, & subditorum ex lege æterna mediante natura prouenit, quod cum in lege sint duæ uites, scilicet directiua, & coactiua, & inter eas sit habita superius ex artic.

511. Porrectā per totum.

19. q. 2. c. duæ suas à med. illius.

In dig. ne ier[illegible] [illegible] lege 3.

Q. 90. c. 2.

cundo, ꝙ hēt uim coactiuā. Dupliciter ergo aliquis homo pōt esse legi subiectus. Vno modo, sicut regulatū regulæ: & ͫ hoc mō oēs illi, qui subdunt̃ ptāti, subduntur legi, quā fert ptás. ͤ Quòd aūt aliquis ptāti nō subdatur, pt contingere dupliciter. B Vno modo, quia est simpliciter absolutus ab eius subiectione. vñ illi, qui sunt de una ciuitate, uel regno, nō subduntur legib. principis alterius ciuitatis, uel regni, sicut nec eius dño. Alio modo, ſm quod regitur superiori lege, puta, si aliquis subiectus sit proconsuli, regulari debet eius mādato, non tñ in his, quæ dispensantur ei ab imperatore: quantum.n. ad illa non astringit C mandato inferioris, cū superiori mandato dirigatur. & ſm hoc contingit, ꝙ aliquis simpliciter subiectus legi ſm aliqua legi nō astringit̃, ſm q̄ regit̃ superiori lege. Alio uero mō dr̃ aliquis subiectus legi, sicut coactū cogēti: & hoc mō hoīes uirtuosi, & iusti nō subdunt̃ legi, sed soli mali. Qd̄.n. est coactū & violentū, est ꝯrium volūtati. uoluntas aūt bonorum consonat legi, à qua malorū volūtas discordat: & ideo ͫ ſm hoc boni non sunt sub lege, sed solum mali. ͤ

B Ad primvm ergo dicendū, ꝙ rō illa ꝓcedit de subiectione, q̄ est p modū coactionis. Sic.n. iusto nō est lex posita: q̄a ipsi sibi sunt lex, dū ostēdunt opus legis scriptū in cordib. suis, sicut Apostolus ad Rom. 2. dicit. vnde in eos non habet lex uim coactiuam, sicut habet in iniustos.

Ad 2 ͫ dicēdū, ꝙ lex Spiritus sc̄ti est superior oī lege humanitus posita. & iō viri spirituales C ſm hoc, ꝙ lege Spiritus sc̄ti ducunt̃, nō subduntur legi quantū ad ea, q̄ repugnāt ductioni Spiritus sancti: sed tñ hoc ipsum est de ductu Spiritus sancti, ꝙ homines spirituales legibus humanis subdantur, secundum illud 1. Pet. 2. Subiecti estote oī humanæ creaturæ pp Deum.

quæst. 92. dr̃a talis, ꝙ eius directiua respicit ipsos actus licitos, A uel illicitos, aut indifferentes: coactiua aūt pœnam inductiuam ad obseruantiam legis. Prouenit, inquam, primo, ꝙ vis obligatiua humanæ legis in foro cōscientiæ ad uim directiuam legis, impositiua aūt pœnæ ad uim coactiuam legis spectat. Prouenit secundo, quod licet utraq; eis directiua scilicet, & coactiua, super ptāte principis fundetur: quia neutra uis in suo robore est, nisi ab habente ptātem. Differunt tñ multum quoad actū Cōclusionis pars. quia uis coactiua actum suum, qui est cogere ac punire inuitum, non pōt exercere nisi sola potestate principis. Nemo .n. pōt aliquem punire inuitum, nisi principis authoritate. vis aūt directiua actum suum, qui est dirigere, exercet ex æterna legis authoritate, ex quo semel ab humana ptāte lex est condita. Et quia frustra est potentia, quæ non est reducibilis ad actum: iō uis coactiua legis humanæ non extendit se ad eū, respectu cuius non est reducibilis ad actum: ac per hoc nō extendit se ad principem, qui non potest à sua ptāte cogi, ut multa dr̃. sed ad alios: qui, etsi non puniātur, puniri tñ pñt à principis ptāte inuiti. Vis aūt directiua eiusdem extendit se ad oēs, principes, s. & subditos, q̄a actus eius respectu oīum exercetur. dirigitur enim quis à seipso & ab alio. Et rursus non est amplius in potestate principis opus ad actum directiuus, ex quo condita est lex, sed authori- D tate æternæ legis humana lex actum directionis exercet.

¶ Ex his aūt facile patet solutio obiectorum. Ad primum si quidem dr̃ ꝙ nulla repugnantia est dictorum: quia altera est uis obligatiua legis humanæ in foro cōscientiæ, seu quoad Deum: & altera uis coactiua eiusdem, qua homo hominem puniendo iudicat. & ꝙ prima habet locum in principe, non secunda: quia hominem non habet supra se, ut in litera dicitur. Et ex hoc prouenit, ꝙ Papa nulla iuris humani pœna ligatur, quantumcunque contra leges faciat. Ad cōfirmationem, seu declarationem di, ꝙ leges scriptæ a sapientibus non habentibus curam communitatis non solum carent ui coactiua, sed etiam directiua: habent enim solum uim ostensiuam, ut ex dictis patet. Ad augmentum dubii dicitur, ꝙ uis directiua legis humanæ potest sumi uel quoad substantiam, uel quoad operationem. Et secundum substantiam, non est nisi in potestate principis, sicut uis coactiua: secundum uero operationē, falsum est, ꝙ non est nisi E à potestate principis: quoniam, ut ostensum fuit, ex quo lex cōdita est à potestate principis, uis directiua dirigitur obligando in conscientiæ foro authoritate legis æternæ absque quacunque operatione potestatis principis, quod nō accidit in ui coactiua quoad eius operationem, ut ex dictis patet. Di secundo, ꝙ esse à sola potestate principis, licet sit ratio, ꝙ uis coactiua nō se extendit ad principem, non tñ est ratio, ꝙ uis directiua non se extendat ad eundem: quia nemo cogitur a seipso, sed dirigitur, & obligatur à seipso. Prima responsio negat assumptum quoad actum. secunda sequelam. Ad confirmationem petentem causam obligatiuam principis ad obseruantiam propriæ legis, dicitur, quod est causa duplex, idest, propria uoluntas, & lex æterna. Propria autem uoluntas non quæ eligit obligationem subire, uel contractu aliquo, sed quæ eligit legem promulgare. Ex hoc nanque ipso, ꝙ uoluntarie legem promulgat vult ordinationem illam habere uim legis: & quia ordinationem aliquā obtinere uim legis est sortiri ab æterna lege uim directiuā in foro conscientiæ, cui & princeps subijcitur: iō ex propria uoluntate principis, & ex æterna lege uim obligatiuā principis in foro conscientiæ lex humana hēt, quāuis diuersimode, quia ab æterna lege sicut à cā, à qua est uis obligatiua huiusmōi: à uoluntate uero principis sicut à determinante cām uniuersalem ad effectum specialem, sicut in naturalibus causa uniuersalis, puta, Saturnus respectu rerum fixarum, determinat ad spālem effectum, puta, ossa, à semine talis producentis animal hēns ossa. Sicut.n. producere tale animal sub Saturno, est determinare ipsum ad ossa producenda in illo: ita constituere legem sub Deo, est determinare Deum ad cōmunicādam uim obligatiuā in foro cōscientiæ legi. & sicut ossa reducunt̃ in Saturnum, ut cām, ita uis ista obligatiua in legē æternam. Cōclusionis pars. Et per hoc patet rñsio tam ad id, qd̄ dr̃, ꝙ Deus nihil hic agit immediate, non.n. oportet hoc dicere, sed sufficit qd̄ dictū est, quàm ad id, qd̄ dr̃ de uoluntate principis. Patet .n. ꝙ ex suppositione ꝙ legē uoluerit, obligatus remanet, & nō minus liber quo ad uelle, & nolle: sed quoad bene, uel male, uelle id, qd̄ lege positū est. Aduertendū tñ est hic, ꝙ sunt leges duplices, quædā de cōibus toti multitudini, q̄dā de ꝓpriis aliquorum actibus, puta, de militib. Cum dr̃ ꝙ princeps subijcitur legi, non intelligitur lege speciali, puta, mi- D litum, nisi ipse sit miles: sed intelligitur de lege cōi. Rursus cum princeps subijcitur legi, intelligitur subijci proportionaliter, ut decet principem, & non sicut alios subditos, ut ex dictis manifestum est. In calce eiusdem responsionis ad tertium, dubium & difficile occurrit, quo stant illa simul, ꝙ princeps pōt legem tollere, mutare, & in ea dispensare: & quod ipse in foro cōsciētiæ subdatur legi, ut determinatum est. Si.n. pōt legem tollere, tollet eam à se, & sic faciet quod non habeat uim legis respectu sui: ac per hoc absque scrupulo conscientiæ non seruabit eam, utpote non obligatus. Et confirmatur hoc, quia non deterioris conditionis est ipse quam aliquis subditus: sed princeps potest eximere unum subditum à lege communi, qui apud Deum non erit reus uiolatæ legis, de cætero non seruans eam. ergo potest eximere seipsum: & si hoc potest, sua obligatio ad legem stat in uoluntate sua sola, & non est ex lege æterna, ut ex uera causa, cuius oppositum conclusum est.

E ¶ Ad hoc dubium p̄mittenda sunt aliqua certa accepta ab omnibus: deinde singuli modi dicendi. Certum, & confessum ab omnibus est, ꝙ princeps potest secum dispensare sicut cum aliis proprie loquendo de dispensatione: & ꝙ potest qñ, & quantum expediens fuerit eximere aliquem subditum, & seipsum à lege, & ꝙ potest legem mutare, siue aliam condendo loco eius, siue totaliter tollendo. Et nihil horum contradicit determinationi factæ, scilicet ꝙ princeps subijcitur legi in foro conscientiæ. Subijcitur namque ut princeps potestatem habens præcepta faciendi: hæc sunt confessa communiter. Sed de mota dubitatione triplex est opinio. Prima est, ꝙ princeps licet subiiciatur legi humanæ, simpliciter, & absolute habenti uim legis, nō subditur tamen legi habenti uim legis cum exceptione suæ personæ. Et sicut princeps a principio constituendo legem, potuisset excipere principem: ita post legem conditam, potest se excipere, sicut, & aliquem alium subditum, & sic si princeps non tollit à se legem, obligatur: si autem tollit, non obligatus. Sed contra istam opinionem est, quia si princeps potest se

eximere à lege, obligatio sua ad legem est ridiculosa. posset nãque eximendo se, dicenti, Patere legem quã ipse tuleris: & quare alligas onera grauia in humeros hoīum, & digito tuo non moues ea? rñdere cum bona cõsciencia: quia exemi me ipsum, quod est ridiculum. Alia opinio est, q quandiu lex nõ est totaliter sublata, princeps obligatur. Et licet possit secũ dispensare, & tollere eam totaliter, non põt eam tollere quoad libitum. vñ si vult se absoluere à vinculo legis, tollat eam absolute alioquin illi subiacet. Et fundatur hęc opinio super hoc: quia aliter obligatio pricipis ad obseruantiã legis esset ridiculosa. Cõtra hanc aũt opinionem est, quia princeps põt ẽt sine cã, quia sibi placet, eximere vnũ subditũ à cõi lege. ergo põt seipsum eximere, cũ non sit deterioris condõnis, quàm suus subditus. Inter has aũt extremas opiniones, media occurrit opinio, q̃ sola uera est, s. q princeps põt ad libitum se, & subditũ aliquem eximere à lege cõi iam promulgata, sic q exemptus nõ sit reus uiolati præcepti legis non seruando illam, non tñ põt eximere sic, ut ipse eximẽs, & exẽptus ad libitum nõ sit reus uiolati iuris naturæ, quo quælibet pars consonare dẽt suo toti, & præcipue caput. Hæc opinio duo dicit, ut patet. Et in primo conuenit cũ prima opinione, & discrepat à secunda. in secundo aũt conuenit cum secunda aliqualiter, & discrepat à prima. Et si bene consideretur opinio hæc, apparebit q saluat utrunq; q̃d mentib. humanis impressum vĩ, s. & q princeps male facit eximendo se, uel aliũ ad libitum à lege: & q nihilominus exemptus, non est reus fractę legis. Si n. Papa licenter se, uel alium, quia placet, ad non dicendum horas canonicas, uel carnes comedendum in Quadragesima: licentiatus malefacit non dicendo horas, aut carnes comedendo, quia turpis est pars, quæ non consonat suo toti ex naturæ iure, quod violatur à subdito, & multo magis à capite, cui etiam à diuino iure improperatur, Dicis, & non facis: alligas onus graue, &c. Matthæi vigesimotertio. & nihilominus licet peccet sic licentiatus, non tamen est reus violati pcepti de horis canonicis dicendis, aut de carnib. non comedendis. Fundatur hæc opinio quoad primam partem, super ptãte principis, qua põt tollere legem. & simpliciter, & quoad aliquem, ut quotidiana experientia testatur in priuilegiis carmelitorum hos, uel illos à solutione decimarum, in quib. ẽt si nulla cã exprimatur, sed solo motu principis fiant, robur non deest. Quoad secundam uero partem super naturali iure, quo turpis est ois pars, quæ nõ con- F sonat suo toti: & quo in moralib. magis mouẽt exempla, quàm uerba: & princeps non solum ut præsit, sed prosit, creatur, & aliis hoĩbus, quæ naturalis ratio dictat. Et secdm hanc opinionem nihil est ridiculum, oĩa consonant, oẽs obiectiones soluuntur, obseruantiarum, & reprehensionum ratio redditur. unde hæc snĩa vera i medio posita amplectenda est.

In decretali. lib. 1. tit. 2. cap. Cum omnes à medi.

913. Porrecta per totum. Inf. q. 97. ar. 3. ad 1. Et 2. 2. q. 60. a. 5. ad 2. & 3. & q. 147. ar. 4. cor. Et 3. dist. 33. q. 3. ar. 4. q. 5. cor. et ad 5. et di. 37. ar. 4 cor. fin. Et 4. di. 15 q 3. ar. 2. q. 1. et 4. cor. Ca. 31. nõ longe a fi. tom. 1.

AD 3^m^ dicẽdum, q princeps dr̃ esse solutus à lege quantum ad vim coactiuam legis: nullus .n. proprie cogitur à seipso. lex aũt non hẽt vim coactiuã, nisi ex principis ptãte. Sic igĩ princeps dr̃ esse solutus à lege, quia nullus in ipsum põt iudicium cõdemnationis ferre, si contra legẽ agat. unde super illud Psal. 50. Tibi soli peccaui &c. dicit gl. q rex non habet hominem, qui sua facta dijudicet: sed quãtum ad uim directiuam legis, princeps subditur legi propria uoluntate, s̃m quod * dr̃ extra de constitutionibus, Cap. Cum omnes. Quod quisquis iuris in alterum statuit, ipse eodem iure uti debet, & Sapientis dicit authoritas: Patere legẽ, quam ipse tuleris. Improperatur etiam his à Domino, qui dicũt, & non faciunt: & qui aliis onera grauia imponunt, & ipsi nec digito uolunt ea mouere, ut dicitur Matth. 23. Vnde quantum ad Dei iudicium, princeps non est solutus à lege quantum ad vim directiuã eius: sed dẽt voluntarius, non coactus legem implere. Est ẽt princeps supra legem, in quantum si expediens fuerit, põt legem mutare, & in ea dispensare pro loco, & tempore.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ei, qui subditur legi, liceat præter uerba legis agere.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd nõ liceat ei, qui subditur legi, præter uerba legis agere. Dicit enim Aug. in lib. de uera religione. * In temporalibus legibus quàmuis homines iudicent de his cum eas instituunt, tñ qñ sunt institutæ, & firmatæ, [b] non licebit de ipsis iudicare, sed secundum ipsas sed si aliquis prætermittat uerba legis, dicens se intentionem legislatoris seruare, uidetur iudicare de lege. ergo non licet ei, qui subditur legi, ut prætermittat uerba legis, ut intentionem legislatoris seruet. G

¶ 2 Præt. Ad eum solum pertinet leges [h] interpretari, cuius est condere leges: sed omnium subditorum legi non est leges condere. ergo eorum non est interpretari legislatoris intentionem, sed semper secundum uerba legis agere debent.

H ¶ 3 Præt. Omnis sapiens intentionẽ suam [h] verbis nouit explicare: sed illi, qui leges condiderunt, reputati dẽnt sapientes. Dicit .n. Sapientia Prouer. 8. Per me reges regnaut, & legũ conditores iusta decernunt. ergo de intentione legislatoris nõ est iudicandum, nisi per uerba legis.

SED CONTRA est, q Hilarius dicit in 4. de Trin. * Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia nõ sermoni res, I sed rei debet esse sermo subiectus. ergo magis est attendendum ad causam, quæ mouit legislatorẽ, q̃ ad ipsa uerba legis.

RESPON. dicendum, q sicut supra dictum est, * Omnis lex ordinatur ad communem hominum salutem, & in tantum obtinet uim, & rationẽ legis: secundum uero quod ab hoc deficit, virtutẽ obligandi non hẽt. Vnde Iurisperitus dicit, * q̃d nulla

SVPER QV. XCVI. ART. VI.

Medina ar. 6.

IN art. 6. eiusdem 96. q. nota q quadrupliciter occurrere potest casus agendi cõtra legis uerba, pro seruanda eius intentione. Primo, ambiguus, & impatiens moræ, & tunc seruanda sũt uerba legis, ut dr̃ in rñsione ad secũdum. Secundo, ambiguus, & sustinens moram, & tunc consulẽdus est superior, qui pp huiõi casus hẽt authoritatem interpretandi legẽ: & hoc intendit lra in corpore articuli. Tertio, manifestus, & impatiẽs moræ, & tunc cõstat, q dẽt nõ seruare uerba legis, sed intentionẽ. Quartus, manifestus, sed sustinẽs morã, & tunc ducere gnome, & epieichia sine superioris cõsultatione ptermittunt verba legis, & seruatur intentio eius: quia in manifestis nõ ẽ opus interpretatione, quæ spectat ad superiorẽ, sed executione, ut in Secunda secundæ q. de epieichia author dicit. Q̃d ergo in lra di, q extra subitũ periculũ, non pertinet ad quemlibet interpretari, s. ubi dubio est sermo. Interpretatione n. non est opus in manifestis. Circa medium illius, & li. 12. Q. 9e. art. 2.

¶ Sed hĩc insurgit q̃ō Quo pacto saluat distinctio facta in corpore articuli, inter casum non necessitatis habentis dispensationem annexam, & casum non necessitatis. q recurrendum est K ad interpretationem superioris. Si nanque de ambiguis casib. est sermo, contradicit dictis ex responsione ad secundum, scilicet, q secundum uerba agendum est in necessitatis casu ambiguo. Si de manifestis, contradicis dictis ex Secunda secundæ, quòd in manifestis extra casum necessitatis, non est opus interpretatione, sed virtus epieicheia sufficit. Si in primo membro de ambiguis, & in secundo de manifestis est sermo, distinctio est inuolis, & extra artem, tacens principale in differentia, scilicet esse manifestum, uel ambiguum. Verum quæstio hæc eius soluetur, si uiderimus, quòd in ambiguis datur latitudo. Nam quædam sic occurrunt ambigua, ut in sua ambiguitate remaneant. Quædam uero sic sunt ambigua, ut rationabile sit, quòd si legislator adesset, hanc proculdubio partem determinaret nunc, hic, seruandam. Sermo ergo hic est de ambiguis, & de eis uniuersaliter docet, quòd interpretatio

In dig. ueteri li. 1. ti. 3. lege 24.

Interpretatio spectat ad superiores, quando potest ad eos recurri: quãdo uero nõ potest recurri, si sunt ambigua secũdo modo, necessitas habet dispensationem annexam. si uero sunt ambigua primo modo, tunc secundum uerba legis agendum est. Et q mente authoris sit ista, patet ex hoc q dicit, scilicet, quòd necessitas habet dispensationẽ annexam. constat n. q dispensatio ex interpretatione legis procedit. Interpretatio autem locum non habet in manifestis. de ambiguis igitur secundo modo intẽdit. ¶ In responsione ad tertium collige causas, quare leges humanæ sunt secundum id, quod ut in pluribus agendum est, & non dearticulantur omnia in omni euẽtu. Prima est ex defectu humani ingenii: secunda est ex parte confusionis uitandæ: tertia, quæ in litera tacetur, ponitur tamen 5. Eth. esse ex uariabilitate rerum, de quibus fit lex humana, & hæc uariabilitas materiæ inculpabilem reddit humanum intellectum in statuendo leges ut in pluribus.

A rõ iuris, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter p salute hominũ introducuntur, ea nos duriori interpretatione ꝯtra ipsorum commodũ perducamus ad seueritatẽ. Contingit autem multotiens, q aliquid obseruari, cõi saluti est utile, ut in pluribus, quod tamen in aliquib. casibus est maxime nociuũ. Quia igitur legislator non potest omnes singulares casus intueri proponit legem secundum ea quæ i B pluribus accidunt, ferens intentionem suam ad communẽ utilitatem. unde si^m emergat casus, in quo obseruatio talis legis sit dãnosa communi saluti, non est obseruanda: sicut si in ciuitate obsessa statuatur lex, q portæ ciuitatis maneant clausę, hoc est utile communi saluti, ut in pluribus. Si tamen contingat casus, quòd hostes insequãtur aliquos ciues, per quos ciuitas conseruatur, dã C nosissimum esset ciuitati, nisi eis portæ aperirentur: & ideo in tali casu essent portæ aperiendæ contra uerba legis, ut seruaretur utilitas communis, quam legislator intendit. Sed tamen hoc est considerandum, quòd si obseruatio legis secundum uerba non habeat subitum periculum, cui oporteat statim occurri, nõ pertinet ad quemlibet ut interpretetur quid sit utile ciuitati, & quid D inutile ciuitati, sed hoc solũ pertinet ad principes, qui propter huiusmodi casus habent autoritatem in legibus dispẽsandi. Si uero sit subitum periculũ, non patiens tantam moram, ut ad superiorem recurri possit, ipsa necessitas non subditur legi.

Ad primum ergo dicendũ, q ille qui in casu necessitatis agit præter uerba legis, non iudicat de ipsa lege, sed iudicat de casu singulari, in quo uidet uerba legis obseruanda non esse.

Ad 2^m. dicendum, q ille qui sequitur intentionem legislatoris, non interpretatur legem simpliciter, sed in casu, in quo manifestum est per euiden- E tiam nocumenti, legislatorem aliud intendisse. Si enim dubium sit, debet uel secundum uerba legis agere, uel superiorem consulere.

Ad 3^m. dicẽdũ, q nullius hominis sapientia tanta est, ut possit omnes singulares casus excogitare: & ideo non potest sufficienter per uerba sua exprimere ea, quę conueniunt ad finem intentum. Et si posset legislator omnes casus considerare, non oporteret, ut omnes exprimeret propter confusionem uitãdam: sed legem ferre deberet secundum ea, quæ in pluribus accidunt.

QVAESTIO XCVII.

De mutatione legum, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de mutatione legum. Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lex humana sit mutabilis.

¶ Secũdo, Vtrũ sẽp debeat mutari, qñ aliqd meli⁹ occurrerit.

¶ Tertio, Vtrum per ꝯsuetudinẽ aboleatur: & utrum consuetudo obtineat uim legis.

¶ Quarto, Vtrũ usus legis humanæ p dispensationem rectorũ immutari debeat.

¶ SV. QVÆ. XCVII. ART. I.

Medina ar. 1.

In artic. primo & 2. nõ occurrit aliud scribendum, quàm q optime notentur causæ mutationis legum, ut & quando oportet, mutentur: & qñ nõ oportet resistẽtia fiat mutationi. Necessitas, uel utilitas pensanda est non ad præsens tantum tempus, sed perpetuum, seu diuturnum, pro quo lex fit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex humana debeat mutari aliquo modo.

Ad primum sic proceditur. Videtur q lex humana nullo modo debeat mutari. Lex enim humana^b deriuatur à lege naturali, ut supra dictum est: sed lex naturalis immobilis permanet. ergo & lex humana debet immobilis permanere.

¶ 2 Præt. Sicut Philosophus dicit in 5. Ethic. † Men- C sura maxime debet esse^h permanens: sed lex humana est mensura humanorũ actuum, ut supra dictum est. ergo debet immobiliter permanere.

¶ 3 Præ. De rõne legis est q sit iuxta, & recta, ut s. dictũ ẽ: sed illud qđ semel ẽ rectũ, semp est rectũ. ergo illud, quod est semel lex semp debet esse lex.

Sed contra est, quod Aug. dicit in 1. de li. arb. Lex temporalis quàmuis iuxta sit, commutari tamen per tempora iuste potest.

Repon. Dicendũ, q sicut supra dictum est, Lex humana est quoddã dictamen rationis, quo dirigũtur humani actus, & secundum hoc^m duplex cã pt D esse, q lex humana iuste mutetur. Vna quidem ex parte rõnis: alia uero ex parte hominũ, quorũ act⁹ lege regulantur. Ex parte quidem rationis: quia humanæ rationi naturale esse uidetur, ut gradatim ab imperfecto ad perfectum perueniat. Vnde uidem⁹ in scientiis speculatiuis, quod qui primo philosophati sunt, quædam imperfecta tradiderunt, quæ postmodum per posteriores sunt tradita magis pfecte: ita etiam, & in operabilibus. Nam primi qui intenderunt inuenire aliquid utile communitati hominum, non ualentes omnia ex seipsis considerare, instituerunt quędã imperfecta in multis deficiẽtia, E quæ posteriores mutauerunt, instituentes aliqua, q̃ in paucioribus deficere possunt a cõmuni utilitate. Ex parte uero hominũ, quorũ actus lege regulant̃, lex recte mutari potest propter mutationẽ cõditionum hominum, quibus secundum diuersas eorum conditiones diuersa expediũt: sicut Aug. ponit exẽplũ in 1. de li. arb. Quòd si populus sit bene moderatus & grauis, cõmunisq. utilitatis diligentissimus custos, recte lex fertur, qua tali populo liceat creare sibi magistratus, p quos respublica administret̃. Porro si paulatim idẽ populus deprauatus habeat uenale suffragiũ, & regimen flagitiosis sceleratisq; cõmittat, recte adimit̃ populo tali potestas dandi

514 *Porrecta per totum.* Sup q. 96 ar. 5 ad 3 & ar. 6. p to. Et int. q. 104. ar. 5. ad. 2. q. 95. a. 2. Li. 5. Eth. c. 5. to. 5. q. 90. a. 1 & 95. ar. 4 Q. 95. a. 2. C. 6. circa med. præcipue to. 1. Q. 90. ar. 1. & q. 91. ar. 3. *Concl. m.* Ca. 6. paulo a princ. tom. 1.

honores, & ad paucorum bonorum redit arbitriū. F

Ad primvm ergo dicēdū, q naturalis lex est participatio quædā legis æternę, ut supra dictū est:* & ideo immobilis perseuerat, qđ hēt ex immobilitate & perfectione diuinæ rationis instituentis naturam: sed rō humana mutabilis est, & imperfecta, & iō eius lex mutabilis est. Et præterea lex naturalis continet quædā uniuersalia præcepta, q̄ semp manēt: lex uero posita ab homine cōtinet pcepta qdā particularia secundū diuersos casus qui emergunt.

Q. 93. ar. 5

Ad 2m dicendū, q mēsura dēt esse pmanens quātū est possibile: sed in rebus mutabilibus non pt esse aliquid omnino immutabiliter permanens: & ideo lex humana non potest esse omnino immutabilis. G

Ad 3m dicēdū, q rectū in reb. corporalib. dr absolute, & iō semp quātū est de se manet rectū: sed rectitudo legis dr in ordine ad utilitatē cōem, cui non semp proportionatur una eadēq; res, sicut supra dictum est:* & ideo talis rectitudo mutatur.

in cor. ar.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex humana semper sit mutanda, quando occurrit aliquid melius.

Medina ar. 3.

¶ 1. Porrecta per totum.

Ad secvndvm sic pcedit. Vr q semp lex humana, quando aliquid melius occurrit, sit mutanda. Leges enim humanæ sunt adinuētæ p rōnē humanā, sicut ēt alię artes: sed in aliis artibus mutatr id, quod prius tenebatur, si aliqd melius occurrat. ergo idem est etiam faciēdum in legibus humanis. H

¶ 2 Præt. Ex his quæ præterita sunt, puidere possumus de futuris: sed nisi leges humanæ mutatæ fuissent superuenientibus melioribus adinuentionib' multa inconuenientia sequerentur, eo q leges antiquæ inueniuntur multas ruditates continere. ergo uidetur, q leges sint mutādæ, quotiescunq; aliquid melius occurrit statuendum.

¶ 3 Præt. Leges humanę circa act' singulares hominum statuuntur: in singularibus autem perfectam cognitionem adipisci non possumus, nisi per experientiā, quæ tempore indiget, ut dicitur in 2. Eth.* ergo uidetur, quòd per successionem temporis possit aliquid melius occurrere statuendum. I

In princi. lib. 10. 5.

Sed contra est, qđ dr in Decretis dist. 12. Ridiculū ē, & satis abominabile dedec', ut traditiones, quas antiqt' a patrib' suscepim', ifringi patiamur.

Cap. rediculum est

Respon. Dicendū, q sicut dictū est* q lex humana intantū recte mutatur, inquantū per eius mutationem cōi utilitati prouidetur. Habet autem ipsa legis mutatio quantum in se est, detrimentū quoddā cōis salutis, quia ad obseruantiā legum plurimū ualet cōsuetudo, in tantū q ea quæ contra communem consuetudinem fiunt, ēt si sint leuiora de se, grauiora uidentur. vñ quando mutatur lex diminuitur uis constrictiua legis inquantum tollitur cōsuetudo: & iō nunquā habet mutari lex humana, nisi ex aliqua parte tantum recompensetur cōmuni saluti, quātū ex ista parte derogatur. Quod quidē ɔtingit uel ex hoc, q aliqua maxima & euidētissima utilitas ex nouo statuto prouenit: ex eo, quod est maxima necessitas, ex eo q lex consueta, aut manifestā iniquitatē cōtinet, aut eius obseruatio est plurimū nociua. unde dicitur à Iurisperito, q in rebus nouis constituendis, euidēs debet esse utilitas, ut recte recedatur ab eo iure, quod diu æquū uisum est. K

Ar. præce.

Con. m.

Ad primvm ergo dicendum, q ea quæ sunt artis, hñt efficaciā ex sola rōne: & iō ubicūq; melioratio occurrit, est mutādū qđ pri' tenebatr: sed leges hñt maximā uirtutē ex consuetudine, ut Philosophus dicit in 2. Poli.* & ideo nō sunt de facili mutandæ.

C. 6 pari ante fi. 4

Ad 2m dicendum, q ratio illa cōcludit, q leges sunt mutādæ, non tamen pro quacunq; melioratione, sed p magna utilitate, uel necessitate, ut dictū est.* & similiter dicendum est ad 3m.

in cor. ar.

ARTICVLVS III.

Vtrum consuetudo possit obtinere uim legis.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur q consuetudo non possit obtinere uim legis, nec legem amouere. Lex enim humana deriuatr à lege naturæ & à lege diuina, ut ex sdictis patet* sed consuetudo hominum non pōt mutare legem naturæ, nec legē diuinam. ergo etiam nec legem humanam immutare potest.

¶ 2 Prǽt. Ex multis malis non pt fieri unum bonum: sed ille, qui incipit primo contra legem agere male facit. ergo multiplicatis similibus actibus non efficietur aliquod bonum: lex autē est quoddam bonum cum sit regula humanorum actuum. ergo per consuetudinem nō potest remoueri lex, ut ipsa consuetudo uim legis obtineat.

¶ 3 Præt. Ferre leges pertinet ad publicas personas ad quas pertinet regere communitatem, unde priuatæ personæ legē facere non possunt: sed consuetudo inualescit p actus priuatarum personarum. ergo consuetudo non potest obtinere uim legis, per quam lex remoueatur.

Sed contra est, qđ Aug. dicit in epistola ad Casulanum: Mos populi Dei, & instituta maiorū p lege sunt tenenda: & sicut præuaricatores legum diuinarum, ita & contemptores consuetudinum ecclesiasticorum coercendi sunt.

Circa prin. illius, & 6 epistol. Sc. tom. 2.

Resp. Dicēdū, q ois lex pficiscit à rōne, & uolūtate legislatoris. Lex qdē diuina, & naturalis à rōnabili Dei uolūtate: lex autē humana à uolūtate hominis rōne regulata. Sicut āt rō & uolūtas hominis manifestanr uerbo in reb. agēdis, ita ēt manifestantur facto: hoc. n. unusquisq; eligere ur ut bonū, qđ ope iplet. Manifestū est āt, q uerbo humano pt & mutari lex, & ēt exponi iquātū manifestat iteriorē motū & ɔceptū rōnis humanæ: vñ ēt & p act' maxime multiplicatos, q ɔsuetudinē efficiūt, mutari pt lex, & exponi, & ēt aliqd causari, qđ legis uirtutē obtineat inquātū. s. p exteriores act' multiplicatos iterior uolūtatis mot', & rōnis ɔcept' efficacissime declarat. Cū enim aliqd multoties fit. vr ex deliberato rationis iudicio prouenire, & secūdū hoc con-

Concl. m.

SVPER Q. XCVII. ART. III.

Medina ar. 3.

¶ 1 Porrecta per totum.

IN ar. 3. in responsione ad secundū aduerte, q licet author satisfaciat argumento, dum manifestat non oportere ab actu illicito inchoare consuetudinem derogantem legi: si tamen ab illicitis tunc actib' inchoasset, ex quo conualuit, & iam consuetudinis uim habet, legi scripturæ derogat, non oportet namque posteros sollicitos esse, an licite, uel illicite introducta sit consuetudo, quam sine dubio licite inueniunt obseruatis, relicta lege scripta.

2. 2. q. 79 ar. 2. ad 2. & q. 100. a. 2 co. Et quol. 2. a. 8 cor. pri. & quo. 9. ar. 15. co. 2 & 3.

q. 93. ar. 3. & q. 95. ar. 2.

consuetudo, & habet vim legis, & legem abolet, & est legum interpretatrix. *

A

Ad primum ergo dicendum, q lex nālis, & diuina pcedit à uoluntate diuina, ut dictū est. * vñ non pôt mutari per consuetudinē procedentem a uoluntate hoīs, sed solū per authoritatem diuinā mutari posset: & inde est q nulla cōsuetudo vim legis obtinere potest ɔ̃ legem diuinam, uel legem naturalem. Dicit.n.Isid.in synonymis, Vsus authoritati cedat: prauum vsum lex, & ratio vincat.

In cor. art.

Ad 2m dicēdū, q sicut supra dictū est, * leges humanæ in aliquib. casibus deficiunt: vñ possibile est qñq; pter legē agere, in casu, s.in quo deficit lex, & tñ actus nō erit malus: & cū tales casus multiplicant̃ pp aliquā mutationē hoium, tūc manifestat̃ p cōsuetudinē, q lex vlterius nō est vtilis, sicut ēt manifestaret̃, si lex ɔ̃ria verbo promulgaret̃. Si aūt adhuc maneat rō eadem, p quā prima lex vtilis erat, nō cōsuetudo legē, sed lex ɔ̃suetudinē uincit: nisi forte pp hoc solū inutilis lex uideatur, quia non est possibilis secundum consuetudinē patriæ, quæ erat vna de cōditionibus legis. Difficile enim est consuetudinem multitudinis remouere.

Q.96.ar. 6.

B

Ad 3m dicendū, q multitudo, in qua cōsuetudo introducit̃, duplicis condōnis esse pt. Si.n.sit libera multitudo, q possit sibi legē facere, plus est cōsensus totius multitudinis ad aliqđ obseruādū qđ consuetudo manifestat, q authoritas principis, q non hēt ptātē cōdendi legē, nisi in quantū gerit psonā multitudinis: vñ licet singulæ psonæ nō possint cōdere legē, tñ totus populus condere legem pt. Si uero multitudo nō hēat liberā ptātē cōdendi sibi legē, uel legē à superiori ptāte positā remouendi, tñ ipsa consuetudo in tali multitudine pualens, obtinet vim legis, in quantum p eos tolerat̃, ad quos pertinet multitudini legem imponere: ex hoc.n.ipso vñr approbare, quod consuetudo introduxit.

C

Articvlvs IIII.

Vtrum rectores multitudinis possint in legibus humanis dispensare.

517 *Porrecta per totum.* Sup. q.96 ar. 6. cor. & infr. q. 100. ar. 8. cor. Et 2. 2. q. 88. ar. 10. co. & ad 2. & q. 89. art. 9. & q. 147. ar. 4. cor. & ad 1. Et 3. dist. 37. art. 4. Et 4. dist. 15. q. 3. ar. 2. q. 1. & di. 27. q. 3. ar. 3. ad 4. Et 3. contra ca. 125. fi. * li. 5. Ety. cap. 21. † 1. Eth. c. 2. in fin. to. 1.

D

Ad quartum sic proceditr̃. Vr̃ q Rectores multitudiais nō pñt in legib. humanis dispensare. Lex.n.statuta ē pro cōi vtilitate, ut Isid.dicit: * sed cōe bonum non dēt intermitti pro h priuato cōmodo alicuius personæ; quia ut dicit Philosophus in 1.Ethic. † Bonum gentis diuinius est quàm bonum unius hominis. ergo videtur quòd nō debeat dispensari cū aliquo, ut contra legem cōem agat.

E

¶ 2 Præt. Illis, qui super alios cōstituūtur, pcipitur Deut.1. Ita paruum audietis ut magnū, nec accipietis cuiusquam personā, qa Dei iudiciū est: h sed cōcedere alicui, quod cōiter denegatur omnibus, videtur esse acceptio personarū. ergo hmōi dispēsationes facere rectores multitudinis non possunt, cum hoc sit ɔ̃ præceptum legis diuinæ.

¶ 3 Præt. Lex humana si sit recta, oportet, q cōsonet legi naturali, & legi diuinæ: aliter.n.nō congrueret religioni, nec cōueniret disciplinæ, qđ requiritur ad legem, ut Isido.dicit: * sed in lege naturali, & diuina h nullus homo potest dispensare. ergo nec etiam in lege humana.

Sed contra est, quod dicit Apostolus 1.ad Cor.9. Dispensatio mihi credita est.

Resp. Dicēdū, q dispensatio proprie importat commensurationem alicuius cōis ad singula. vnde ēt gubernator familiæ dicitur dispensator, in quantum unicuique de familia cū pondere, & mensura distribuit, & operationes, & necessaria vitæ. Sic igitur, & in quacunque multitudine ex eo dr aliquis dispēsare, quia ordinat qualiter aliqđ cōe præceptum sit à singulis adimplendum. Contingit aūt qñq; q aliquod præceptum, quod est ad commodum multitudinis ut in pluribus, nō est conueniens huic personæ, uel in hoc casu: quia uel p hoc impediret aliqđ melius, uel ēt induceret aliqđ malum, sicut ex supradictis patet. * Periculosum autem esset, ut hoc iudicio cuiuslibet committeretur, nisi forte pp euidēs & subitum periculum, ut supra dictum est. * Et ideo m ille, qui habet regere multitudinem, habet potestatem dispensandi in lege humana, quæ suæ authoritati innititur, * ut, s.in personis, uel in casibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis nō seruetur. Si autem absque hac ratione pro sola uoluntate licentiam tribuat, nō erit fidelis in dispensatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, si non hēt intentionē ad bonum cōe: imprudens aūt, si rationem dispēsaudi ignoret. propter quod Dominus dicit Luc. 12. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dñs super familiam suam?

Q.96.art. 6.

Q.96.art. 6.

Conclu.

Ad primum ergo dicendum, q quando cum aliquo dispensatur, ut legem cōmunem non seruet, non debet fieri in præiudicium boni communis, sed ea intētione, ut ad bonum commune proficiat.

Ad 2m dicendum, quòd non

SVPER Q. XCVII. ART. IIII.

Fer. 3. cont. c. 125.
Medina ar 4.

In utulo art. 4. aduerte, quòd nō de principe spāliter, sed de rectore multitudinis, siue princeps sit, siue nōn, quæstio est. ¶ In corpore articuli eiusdē aduerte duo. primo, quid subiacet dispensationi rectoris: exprimit̃ namq; in lrā, q hoc est defectus legis in persona, uel casu. qñ.n.nō est, nec apparet, nec dubitat̃ defectus legis, nulla est rō licētiam tribuēdi q nō seruet̃ legis pceptum, ac per hoc nulla est ratio dispēsandi. Qñ aūt apparet q lex in hoc casu impediret maius bonū, uel cederet in malum, & hmōi, tūc deficere dr̃ lex in casu illo: vñ p sola uoluntate nō ht̃ dispēsatio, sed dissipatio. Secundo, quis rector in qua lege possit dispēsare. In lrā.n.nihil aliud exprimit̃, nisi q rector multitudinis hēt ptātē dispēsandi in lege humana, quæ suæ authoritati innititur. Et i rñsione ad tertiū in lege humana publica nō potest dispensare, nisi ille, à quo lex authoritatē habet, uel is, cui ipse commiserit.

¶ Vr̃ aūt mihi, q seclusa cōsuetudine, q authoritatē dispensandi inferiorib. rectorib. committit, & adimit, ex hoc ipso, q aliquis cōstitutus ē rector multitudinis, cōmissa quoq; ē sibi authoritas dispēsandi in lege superioris quoad tria, s. quoad leuia, quoad frequentia, quoad propria. Leue aūt est qdcunq; cæteris parib. nō præcepto pprie dicto, sed simplici statuto positū est. Non.n.est rōni cōsonū, ut ad principē p dispensatione leui recurrendū sit. Frequēter quoq; occurrentib. graue nimis esset ad principē sæpe ualde remotū loco, uel cōmoditate recurrere, ubi lex ipsa uindicanda tandē esset, nō seruanda, ut patet in lege ieiunij ecclesiastici q crebro soluendū accidit ex rationabili, scdm existimationē saltē, cū nec est rōni cōsonū, vt semidebilis, aut volens q equitare, aut pedestre sine necessitate cogēte, & putans se nō posse seruare ieiuniū, dēat ad Papā recurrere: sed sat vr̃, q arbitrio epi l aliud piū opus cōmutetur, saluo legis fine. Aequū ēt est, vt ea, quæ sunt ita propria alicui multitudini, q non redundant in cōmunitatem totius regni,

regni, uel reipublicæ Christianæ illius multitudinis rectori, qui notitiā spālē eius hēt, moderāda relicta sint nisi forte adeo notabilis casus sit, ut merito superior cōsulendus occurrat. Vnde si lex superioris de ciuitate sit, cū eē ciuē munus sit ita ppriū huic ciuitati, φ nihil ad alias spectet, pt rector dispēsare in lege illa: secus aūt est decō b. d. s. licet hic fiant, redūdant in al os vt si lex superioris sit de doctoratu, aut de matrimonio, cū doctor, & cōiunx ubiq;, & nō i illa tm ciuitate munus suū exerceat, nō spectat ad rectorē huius multitudinis, sed totius dispensare. In quib. aūt ecclesiæ legib. possit epūs dispensare, non est præsentis negotii, ubi in cōi est sermo de legibus, & rectoribus.

est acceptio psonarū, si nō seruent æqualia in psonis inæqualib. vñ qñ cōditio alicuius psonæ reqrit rationabiliter, ut i ea aliquid spāliter obseruetur, nō est personarum acceptio, si sibi aliqua specialis gratia fiat.

Ao 3m dicēdū, φ lex naturalis in quantū continet præcepta cōia, q nunquàm fallunt, dispēsationē recipere non pt. In alijs uero pceptis, q sunt quasi conclusiones præceptorum cōium, G qñq; per hoiem dispēsat, puta, φ mutuum non reddatur proditori patriæ, uel aliqd hmōi. Ad legem aūt diuinā ita se hēt quilibet homo, sicut persona priuata ad legē publicā, cui subijcitur. Vñ sicut in lege humana publica non pōt dispēsare, nisi ille à quo lex authoritatem hēt, uel is, cui ipse commiserit: ita in pceptis iuris diuini, quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare H nisi Deus, uel is, cui specialiter committeret.

QVAESTIO XCVIII.

De lege veteri, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de lege veteri.

¶ Et primo de ipsa lege. Secundo, de præceptis eius.

CIRCA primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum lex vetus sit bona.

¶ Secundo, Vtrum sit à Deo.

¶ Tertio, Vtrum sit à Deo mediantibus angelis. I

¶ Quarto, Vtrum data sit omnibus.

¶ Quinto, Vtrum omnes obliget.

¶ Sexto, Vtrum congruo tempore fuerit data.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex vetus fuerit bona.

518 *Porrecta per totum.* *Medina ar. 1.* *Inf. ar. 2. ad 1. & 2. Et Ro. 7. lec. 2. & 3. Et Gala. 3. lec. 7.*

AD PRIMVM sic proceditur. Vr φ lex vetus non fuerit bona. Dr. n. Ezech. 20. Dedi eis pcepta non bona, & iudicia in quibus non viuent: sed lex non dicitur bona, nisi * propter bonitatē pceptorum, quæ continet. ergo lex vetus non fuit bona.

¶ 2 Præt. Ad bonitatē legis ptinet, ut cōi saluti b p K ficiat, sicut Isid. dicit: * sed lex vetus nō fuit salutifera, sed magis mortifera, & nociua. dicit. n. Apost. Ro. 7. sine lege pctm mortuū erat: ego aūt viuebā sine lege aliqñ, sed cū uenisset mādatū, pctm reuixit. ego aūt mortuus sum. & Ro. 5. Lex subintrauit ut abūdaret delictū. ergo lex uetus non fuit bona. *Lib. 5. ca. 2. in fine*

¶ 3 Præt. Ad bonitatē legis pertinet, φ sit possibilis ad obseruandum, & sm naturam, & sm humanam consuetudinem: sed hoc non habuit lex vetus. dicit. n. Petrus Act. 15. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus? ergo F uidetur quòd lex vetus non fuerit bona.

SED CONTRA est, qđ Apo. dicit Ro. 7. Itaq; lex q dem sancta ē, & mandatū scm, & iustum, & bonū.

RESP. dicendū, φ a absq; oi dubio lex vetus bona fuit. * Sicut. n. doctrina ostenditur esse uera ex hoc, φ consonat rōni. Lex aūt vetus rōni consona bat, quia cōcupiscentiā reprimebat, q rōni aduersatur, ut patet in illo mādato: Nō concupisces rem proximi tui, qđ ponit Exod. 20. Ipsa ēt oia peccata prohibebat, q sunt 3 rōnem: vñ manifestū est φ bona erat. & hæc est rō Apostoli Rom. 7. Condelector, inquit legi Dei sm interiorē hoiem. & iterū: Cōsentio legi, qm bona est. Sed notandū est, φ bonum diuersos gradus hēt, ut Diony. dicit 4. capite de diu. no. * Est. n. aliquod bonum perfectū, & aliqđ bonum imperfectū. Perfecta quidē bonitas est in his, q ad finem ordinant, qñ aliquid est tale, quod per se est sufficiens inducere ad finem. Imperfectū aūt bonum est, qđ operatur aliquid ad hoc, φ per ueniatur ad finem, non tñ sufficit ad hoc φ ad finē perducat. sicut medicina psecte bona est, quæ hominem sanat: imperfecta aūt est, q hoiem adiuuat, sed tñ sanare non pōt. Est aūt sciendum, φ est alius finis legis humanæ, & alius legis diuinæ. Legis. n. H humanæ finis, est tēporalis tranquillitas ciuitatis, ad quem finem peruenit lex cohibēdo exteriores actus, quantū ad illa mala, q pñt pturbare pacificū statū ciuitatis. Finis aūt legis diuinæ est perducere hoiem ad finē fęlicitatis æternæ, qui quidem finis impedit p qđcunq; pctm, & nō solū per actus exteriores, sed ēt per interiores: & iō illud, qđ sufficit ad perfectionē legis humanæ, ut. s. peccata prohibeat, & pœnā apponat, nō sufficit ad perfectionē legis diuinę, sed oportet qđ hoiem totaliter faciat idoneū ad participationem fęlicitatis æternæ, qđ quidē fieri nō pt, nisi per gratiam Spiritus scti, per I quam diffunditur charitas in cordib. nřis: q legem adimplet. Gratia. n. Dei uita æterna, ut dr Rom. 6. hanc autem gratiam lex uetus conferre nō potuit reseruabatur enim hoc Christo: quia ut dicitur Io. 1. Lex per Moysen data est: gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est, & inde est, φ lex uetus bona quidem, est, c sed d imperfecta, * secundum illud Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex.

Cóclusionis pars. *parte 4. a medio* *Cóclusionis pars. D. 10.*

AD PRIMVM ergo dicendū, φ dñs loquit ibi de pceptis cęremonialibus, q quidem dicuntur non bona, quia gratiā nō cōferebant, per quā hoies à peccato mundarentur, cum tñ per hmōi se peccatores K ostenderent, vnde signanter di. * Et iudicia, in quibus non uiuent. i. per quæ uitā gratiæ obtinere non psit. & postea subditur. Et pollui eos in muneribus suis, idest, pollutos ostendi, cum offerrent omne quod aperit uuluam propter delicta sua. *Ezech. 20.*

AD II. dicendum, φ lex dr occidisse non quidē effectiue, sed occasionaliter ex sua imperfectione, inquantum. s. gratiam non conferebat, per quam hies implere possent quod mandabat, uel uitare quod uetaba: & sic occasio ista non erat data, sed sumpta ab hoibus. vñ, & Apostolus ibidem dicit, Occasione accepta pctm p mandatū seduxit me, & per illud occidit. Ex hac etiam ratione dicitē, φ

lex

lex subintrauit, ut abundaret delictum, ut ly, ut, teneat consecutiue, nō causaliter, inquantū.s. homines accipientes occasionē a lege, abūdātius peccauerūt, tū quia grauius fuit pctm post legis prohibitionem: tum et quia concupiscentia creuit. Magis enim concupiscimus, quod nobis prohibetur. A

AD 3m dicendū, q iugū legis seruari nō poterat sine gratia adiuuāte, quā lex nō dabat. dr enim Ro. 9. Nō est uolētis neq; currētis, s. uelle & currere in pceptis Dei, sed miserētis Dei. unde in Psal. 118. dr: Viam mādatorū tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum, scilicet per donum gratiæ & charitatis.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex uetus fuerit a Deo.

S. Bona 3.d 39 q.1.a.1. Duran 3.d.39.q 1. Scot 3.d.39 q.1. Bacc. 3.d 39 q.1. Ricca. 3.d.39.q.1. Medina a 1.

519. Porrecta per totum. Infr. q. 106. ar. 1. ad 3. & a. 4 ad. 3. & q. 107. a. 1. co. n. Et 3. q. 42. a. 4. ad. 2. a. a. præc. & q. 91. a. 5.

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q lex uetus non fuerit à Deo. Dicitur enim Deut. 32. Dei perfecta sunt opera: sed lex fuit imperfecta, ut supra dictum est.* ergo lex uetus non fuit a Deo.

¶ 2 Præt. Eccl. 3. dr. Didici, q oia opa, q fecit Deus, pseuerēt in æternū: sed lex uetus nō perseuerat in æternum. dicit. n. Apostolus ad Heb. 7. Reprobatio fit quidē pcedentis mandati pp infirmitatem eius, & inutilitatem. ergo lex uetus non fuit a Deo.

¶ 3. Præt. Ad sapientem legislatorem pertinet non solum mala auferre, sed et occasiones malorum: sed uetus lex fuit occasio peccati, ut supra dictum
Ar. præc. est.* ergo ad Deū, cui nullus est similis in legislatorib. ut dicit Iob. 36. non pertinebat legē talē dare.

¶ 4 Præt. Primæ ad Timoth. 2. dr, q Deus uult oēs
Art. præc. homines saluos fieri: sed lex uetus nō sufficiebat ad salutē hominū, ut s. dictū est.* ergo ad Deū nō ptinebat talē legē dare. lex ergo uetus nō est à Deo.

SED CONTRA est, qd dñs dicit Mat. 15. loquēs Iudæis, quibus erat lex uetus data: Irritū fecistis mandatū Dei pp traditiones uestras, & paulo ante pmittit: Honora patrē tuū & matrem tuā, quod manifeste in lege ueteri cōtinetur. ergo lex uetus à Deo.

RESPON. Dicendū, q lex uetus a bono Deo data est, qui est pater domini nostri Iesu Christi. Lex enim uetus hoies ordinabat ad Christū dupliciter. Vno quidē mō testimoniū Christo phibēdo. unde ipse dicit Luc. ult. Oportet ipleri oia, q scripta sūt in lege, & in Psalmis, & in Prophetis de me. & Ioā. 5. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me. n. ille scripsit. Alio mō p modū cuiusdā dispositionis, dū retrahēs homines a cultu idolatriæ, cōcludebat eos sub cultu unius Dei, a quo saluādum erat humanū genus p Christū. uñ Apostolus dicit ad Gal. 3. Priusquā ueniret fides, sub lege custodiebamur cōclusi in eā fidē, q reuelāda erat. Manifestū est āt, q eiusdē est disponere ad finē, & ad finē pducere. & dico, eiusdē p se, uel p suos subditos. Nō. n. diabolus legē tulisset, p q homines adducerentur ad Christū, p quē erat eijciendus, fm illud Matt. 12. Si Satanas satanā eiicit, diuisum est regnum eius: &
Con m. ideo ab eodem Deo, a quo facta est salus hominū per gratiam Christi, lex uetus data est.*

AD PRIMVM ergo dicēdū, q nihil prohibet aliqd non esse perfectum simpliciter, quod tamen est perfectum fm tps sicut dr aliquis puer pfectus nō simpliciter, sed fm tpis cōditionē: ita et præcepta, quæ pueris dantur, sunt quidē perfecta fm conditionē eorū, quibus dantur, etsi non sunt pfecta simpliciter: & talia fuerūt pcepta legis. vñ Apostolus dicit ad Gal. 3. Lex pædagogus noster fuit in Xpo.

AD 2m Dicendum, q opera Dei perseuerant in æternū, q sic Deus fecit, ut i æternū pseuerēt: & hæc sunt ea, q sunt pfecta. Lex āt uetus reprobatur tpe pfectionis gratiæ, nō tanq mala, sed tanq infirma, & inutilis pro isto tpe: quia, ut subdit, Nihil ad perfectum adduxit lex, unde ad Gal. 3. dicit Apostolus, B Vbi uenit fides, iam non sumus sub pædagogo.

AD 3m dicendum, q sicut supra dictū est,* Deus aliquando pmittit aliquos cadere in peccatum, ut exinde humilientur: ita et uoluit talem legem dare, quā suis uiribus homines implere non possent: ut sic dū homines præsumentes de se, peccatores se inuenirent, humiliati recurrerēt ad auxilium gratiæ. Q. 79. a. 4

AD 4m dicendū, q quāuis lex uetus non sufficeret ad saluādū homines: tn aderat aliud auxiliū à Deo hominibus simul cū lege, p qd saluari poterant, s. fides Mediatoris, p quam iustificati sunt antiqui patres, sicut et nos iustificamur: & sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia. C

ARTICVLVS III.

Vtrū lex uetus data fuerit per angelos.

519 Porrecta per totum. Infr. ar. 6. arg. 2 ue ti. Et Gal. 3. le. 7. Et co. 2. lec. 4. Et Heb. 1. & 2 fin. & c. 5.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur q lex uetus non fuerit data per angelos, sed immediate a Deo. Angelus enim nūtius dicitur, & sic nomen angeli ministerium importat, non dominium, secundum illud Psal. 102. Benedicite domino omnes angeli eius ministri eius: sed uetus lex à domino tradita esse perhibetur. dr D enim Exod. 20. Locutusq; est dominus sermones hos. & postea subditur. Ego enim sum dominus Deus tuus. & idem modus loquēdi frequenter reperitur in Exod. & in libris consequentibus legem. ergo lex est immediate data à Deo.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Ioan. 1. Lex per Moysen data est: sed Moyses immediate accepit à Deo, dicit E enim Exod. 33. Loquebatur dominus ad Moysen facie ad faciē, sicut loqui solet amicus ad amicum suum. ergo lex uetus immediate data est à Deo.

¶ 3 Præt. Ad solum principē ptinet legē ferre, ut supra dictū ē.* sed solus Deus est princeps salutis aiarum: angeli uero sunt administratorii spiritus, ut dr ad Heb. 1. ergo lex uetus per angelos dari nō debuit cum ordinaretur ad animarum salutem. Q. 20. ar. 3

SED CONTRA est, quod dicit Apostolus ad Gal. 3. Lex data est per angelos in manu Mediatoris, &

¶ SV. QVÆ. XCVIII. ART. III.

Medina a. 3.

IN quæstionis 98. primis tribus articulis nihil aliud scribendum occurrit, nisi ut caute intelligas dicta & responsione ad secundum tertij articuli possunt siquidem dupliciter intelligi. Primo, ut negent Moysen uidisse diuinam essentiam. Secundo, ut negent Moysen uidisse diuinam essentiam in illa uisione, qua loquebatur facie ad faciem. Iste secundus sensus est intentus ab authore, & non primus, ut inferius in Secunda secundæ, q. 174. aperitur. Vbi ex hoc quod Moyses palam, & non per ænigmata Deum uidisse dicitur, Numeri. 12. concluditur inferius niente August. ipsum uidisse Deum per essentiam: cum quo tamen stat, q legem p angelos accepit in aliis uisionibus, ut hic dicitur ex authoritate sacræ scripturæ.

Actuum 7. dicit Stephanus: Accepistis legem in dispositione angelorum.

Resp. Dicēdū, q̄ lex data est à Deo per angelos.ᵃ & p̄ter rōnē generalē, q̄ Dion. assignat in 4. c. cœl. hier.ᵇ q̄ diuina debēt deferri ad hoies mediantibus angelis specialis rō est, quare legē ueterē p̄ angelos, dari oportuit. Dictū est.n. q̄ lex uetus imperfecta erat, sed disponebat ad salutē p̄fectā gn̄eris humani, q̄ futura erat p̄ Christū. Sic aūt uī in oībus p̄tātib. & artib. ordinatis, q̄ ille q̄ est superior, principalē & p̄fectū actū operat̄ p̄ se ipsum: ea uero q̄ disponunt ad p̄fectionē ultimā, operat̄ p̄ suos ministros. Sicut nauifactor cōpaginat nauē p̄ seipsum, sed p̄parat materiā p̄ artifices subministrātes. & iō cōueniēs fuit, ut lex p̄fecta noui testamenti dareẗ imediate p̄ ipsum Deū hominē factū: lex aūt uetus p̄ ministros Dei, scilicet per angelos daretur hominibus. Et p̄ hunc modū Apostolus 1. ad Heb. probat eminētiā nouæ legis ad ueterē: q̄a in nouo testamēto loquutus est nobis Deus in filio suo in ueteri āt testamento est sermo factus per angelos.

Concil. m. Ca. 4. ante mediū. Art. 1. huius quæst.

Ad primvm dicēdum, q̄ sicut Gre. dicitᵃ in principio moraliū angelus q̄ Moysi apparuisse describitur, modo angelus, modo dominus memoratur, angelᵒ uidelicet p̄p hoc, q̄ exterius loquēdo seruiebat: dn̄s autem dicitur, quia interius præsidens loquendo efficaciam ministrabat. & inde est etiam q̄ quasi ex persona domini angelus loquebatur.

In præfa. in Iob. ca. 1. an. me.

Ad 2ᵐ dicēdū, q̄ sicut Aug. dicit 12. sup Gen. ad literā. In Exo.ᵇ dr̄: Locutus est dn̄s Moysi facie ad faciē. & paulo post subditur: Ostēde mihi gloriā tuā. Sētiebat ergo quid uidebat, & q̄d nō uidebat, desiderabat. nō ergo uidebatᵈ ipsam Dei essentiā, & ita nō immediate ab eo instruebat̄. Quòd ergo dr̄, q̄ loquebatur ei facie ad faciē, s̄m opinionē populi loquit̄ Scriptura, qui putabat Moysē ore ad os loqui cum Deo, cū p̄ subiectā creaturā, idest, p̄ angelum, & nubē ei loqueretur & appareret. Vel p̄ uisionem faciei intelligitur quædam eminens contēplatio, & familiaris infra essentiæ diuinæ uisionē.

C. 27. paulo post princip. tom. 3.

D. 10.

Ad 3ᵐ dicendū, q̄ solius principis est sua authoritate legem instituere, sed quandoq; legem institutam per alios promulgat: & ita Deus sua authoritate instituit legem, sed per angelos promulgauit.

SVPER QV. XCVIII. ART. IIII.

Medina ar. 4

521 *Porrecta per totum.* Inf. ar. 5. cor. Et 3. di. 25. q. 2 ar. 2. 2. q. 2. ad. 3. Ar. præc.

In art. 4. eiusdem q. in calce responsionis ad secundum, accipe rationem Aug. scilicet q̄ ex peccato primi parentis prouenit, quosdam non doceri à Deo: ut rationē particularem, scilicet post naturam lapsam simpliciter nulla reddi alia rō potest, nisi sicut reprobationis, de qua in prima parte diffuse tractatū est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex uetus dari debuerit soli populo Iudæorum.

Ad qvartvm sic p̄cedit̄. Vī q̄ lex uetus non debuit dari soli populo Iudæorū. Lex enim uetus disponebat ad salutē quæ futura erat pᵇ Christū, ut dictū est: ᵃsed salus illa nō erat futura solū in Iudæis, sed in oībus gentibus, secundum illud Isai. 49. Parū est ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel conuertendas: dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usq; ad extremum terræ. ergo lex ueṫ dari debuit omnibus gentibus, & non uni populo tm̄.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Act. 10. Non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente q̄ timet Deū, & facit iustitiā, acceptus est illi. non ergo magis uni populo, quàm aliis uiam salutis debuit aperire.

¶ 3 Præt.ᵇ Lex data est p̄ angelos, sicut iā dictū est:ᵃ sed ministeria angelorū Deᵒ nō solū Iudæis, sed oībus gētib. sēp exhibuit dr̄. n. Ec. 17. In unāquāq; gētē p̄posuit rectorem oibus ēt gentibus temporalia bona largit̄, q̄ minus sunt curæ Deo, q̄ spiritualia bona. ergo ēt legem omnibus populis debuit dare.

Art. præc.

Sed contra est, q̄d dicitur Ro. 3. Quid ergo amplius Iudæoᵒ multum quidem per omnem modum. primum quidē, quia credita sunt illis eloquia Dei. & in Psalm. 149. dicitur. Nō fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit ei.

Respon. Dicēdū, q̄ posset una rō assignari, quare potiᵒ populo Iudæorū data sit lex, q̄ aliis populis: q̄a aliis populis ad idolatriā declinātib. solᵒ populus Iudæorū i cultu uniᵒ Dei remāsit, & iō alii populi idigni erāt legē recipere, ne sanctū canibᵒ dareẗ. Sed ista rō p̄ueniēs nō uī: q̄a populus ille ēt post legē latā ad idolatriā d̄clinauit, q̄d grauiᵒ, fuit ut patet Exod. 33. & Amos 5. Nūqd hostias & sacrificiū obtulistis mihi i d̄serto 40. an. domᵒ Israel, & portastis tabernaculum Moloch Dei uestri, & imaginē idolorū uestrorū sydus Dei uestri, q̄ fecistis uobisᵒ Expresse ēt dr̄ Deut. 9. Scito, q̄ nō ꝓ p̄ iustitias tuas dn̄s Deᵒ tuᵒ dedit tibi terrā hāc i possessionē, cū durissimæ ceruicis sis populᵒ. sed rō ibi p̄mittit̄, Vt cōpleret uerbū suū Dn̄s, q̄d sub iuramēto pollicitᵒ ē patrib. tuis Abrahā, Isaac, & Iacob. Quæ aūt p̄missio eis sit facta, ostēdit Apostolus ad Gal. 3. dicēs Abrahæ dictæ sūt p̄missiones, & semini eiᵒ, n̄ dicit seminib. quasi i multis, sed quasi i uno & semini tuo q̄ est Christᵒ.ᵐ Deus igit̄ & legē, & alia bn̄ficia specialia illi populo exhibuit p̄p p̄missionē eorū patrib. factā, ut ex eis Xp̄s nasceret. ⁿDecebat. n. ut ille populᵒ, ex quo Xp̄s nasciturᵒ erat, quadā speciali sāctificatione polleret, s̄m illud q̄d dr̄ Leuit. 19. Sācti eritis: q̄a ego sanctus sū. Nec ēt fuit p̄p meritū ipsiᵒ Abrahæ, ut talis p̄missio ei fieret, ut. s. Xp̄s ex eiᵒ semine nasceret̄: sed ex gratuita Dei electione, & uocatione. unde dr̄ Isai. 14. Qui suscitauit ab Oriente iustū, uocauit eum ut sequereẗ se. Sic ergo patet, q̄ ex sola gratuita electione patres p̄missionē acceperūt, & populus ex eis p̄genitus legē accepit, s̄m illud Deut. 4. Audistis uerba illius de medio ignis, q̄a dilexit patres, & elegit semē eorū post illos. Si aūt rursus q̄rat̄, quare hūc populū elegit, ut ex eo Xp̄s nasceretur, & non aliū. conueniet responsio Aug.ᵃ quā dicit super Ioan. Quare hunc trahat, & illū nō trahat, noli uelle diiudicare, si non uis errare.

Cen. m.

Trac. 26 circ. paulo post princ. to. 9.

Ad primvm ergo dicēdū, q̄ q̄uis salus futura per Christū, esset oībus gētibus p̄parata: tn̄ oportebat ex uno populo Christū nasci, q̄ p̄p hoc p̄ aliis prōgatiuas habuit, s̄m illud Ro. 9. Quorū. s. Iudæorum, est adoptio filiorū Dei, & testamētū, & legislatio, quorum patres, ex quibus Christus est s̄m carnem.

Ad 2ᵐ. dicēdū, q̄ acceptio personarum locum habet in his, quæ ex debito dantur. In his uero, quę ex gratuita uoluntate conferuntur, acceptio persona-

personarū locū non hēt. Non.n.est psonarū acceptor, q ex liberalitate de suo dat uni,& non alteri: sed si esset dispēsator bonorum cōiū,& nō distribueret æqualiter ſm merita psonarū, esset psonarū acceptor. Salutaria aūt beneficia Deus humano gñi confert ex sua grā: unde non est psonarū acceptor, si qbusdam præ alijs cōferat. vnde Aug. dicit in li.de prædestinatione sanctorū.* Omnes, quos Deus docet, misericordia docet: quos autem non docet, iudicio nō docet. hoc.n. uenit ex dānatione humani generis pro peccato primi parētis.

*Ca.8.nō multum ante medium c.7.

Ao III. dicendū, q bñficia gratiæ subtrahuntur homini pp culpā: sed beneficia naturalia non subtrahunt, inter q sunt ministeria angelorum, q ipse naturarū ordo reqrit, ut s. p media gubernent infima: & ēt corporalia subsidia, quæ nō solū hominibus, sed ēt iumentis Deus administrat, secundum illud Ps.35. Homines, & iumenta saluabis Domine.

SVPER Q. XCVIII. ART. V. ET VI. *Medina ar.5.*

523 Porrecta per totum. 2.2.q.85. ar.4.ad 1. Et 3.d.25 q.2.art.1. q.2.ad 3. Et Ro.2. lec.3

IN ar.5 & 6.eiusdē nota, q licet in 6. ari quæstio sit de tpe Moysi, & in corpore articuli nō concludatur determinate tps Moysi, nec rōne duorum, & superborum, nec rōne bonorū, & tpe mediū inter legē naturæ & legem grē: in responsione.bus ta argumentorū determinatur illud tempus medium ad tpi Moysi, qn primo do mus Israel fuit popu lus liber, vt patet in littera.

ARTICVLVS. V.

Vtrum omnes homines obligabantur seruare legem ueterem.

AD QVINTVM sic proceditur. Vr q oēs homines obligabantur ad obseruandā ueterem legē. Quicūq;.n. subditur regi, oportet q subdatur legi ipsius: sed uetus lex est data a Deo, q est rex oīs terræ, ut in ps.46.dr. ergo oēs habitantes terram tenebant ad obseruantiam legis.

¶2 Præt. Iudæi saluari non poterāt, nisi legē ueterem obseruarēt: dr.n. Deut.27. Maledictus q nō permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. si igitur alij homines sine obseruantia legis veteris potuissent saluari, peior fuisset conditio Iudæorum, quam aliorum hominum.

¶3 Præt. Gētiles ad ritū Iudaicū,& ad obseruatias legis admittebant. dr.n. Exo.12. Si qs peregrinorū in uestrā uoluerit trāsire coloniā, & facere Phase dñi, circumcidet prius oē masculinū genus, & tūc rite celebrabit, eritq; simul sicut indigena terræ. Frustra autem ad obseruantias legales fuissent extranei admissi ex ordinatione diuina, si absque legalibus obseruantiis saluari potuissent. ergo nullus saluari poterat, nisi legem obseruaret.

SED CONTRA est, q Dio. dicit 9.cap.cæl.hierar.* q multi Gētiliū p angelos sunt reducti in Deum: sed cōstat, q Gētiles legē non obseruabant. ergo absque obseruantia legis potuerunt aliqui saluari.

*Cap.9. post medium illius.

RESP. Dicendū, q lex uetus manifestabat pcepta legis naturæ, & iupaddebat qdā ppria pcepta. Quantū igit ad illa, q lex uetus cōtinebat de lege naturæ, oēs tenebant ad obseruātiā ueteris legis, non qa erant de ueteri lege, sed quia erāt de lege naturæ: sed quantū ad illa, q lex uetus superaddebat, nō tenebant aliq ad obseruātiā ueteris legis, nisi solus populus Iudæorū: Cuius rō est: qa lex vetus, sicut dictū est,* data est populo Iudæorum, vt quandam prærogatiuam sanctitatis obtineret pp reuerentiam Christi qui ex illo populo nasciturus erat. Quæcunq; aūt statuuntur ad specialem aliquorum sanctificationem, non obligant nisi illos: sicut ad quædam obligantur clerici, qui mancipantur diuino ministerio, ad quæ laici non obligātur. & sifr religiosi ad quædam perfectionis opera obligantur ex sua professione, ad q sæculares non obligantur. & sifr ad quædam specialia obligabatur populus ille, ad quæ alij populi non obligabātur: vnde dr Deuter.18. Perfectus eris, & absq; macula coram domino Deo tuo: & propter hoc etiā quadam professione utebantur ut patet Deutero. 26. Profiteor hodie coram domino Deo tuo &c.

Concl.

*Ar.pced.

AO PRIMVM ergo dicendum, q quicunq; subdūtur regi, obligantur ad legem eius obseruandam, quam omnibus communiter proponit: sed si instituat aliqua obseruanda à suis familiaribus ministris, ad hæc cæteri non obligantur.

AO II. dicendū, q hō quanto Deo magis coniungitur, tanto efficitur melioris conditionis: & iō quāto populus Iudæorum erat astrictus magis ad diuinum cultum, dignior alijs populis erat vñ dr Deut.4. Quæ est alia gens sic inclyta, ut habeat cęremonias, iustaq; iudicia, & uniuersam legē? & similiter ēt quantum ad hoc sunt melioris conditionis clerici, quàm laici: & religiosi, quàm sęculares.

AO III. dicendū, q Gētiles psectius, & securius salutē consequebant sub obseruantijs legis, q sub sola lege naturali: & iō ad eas admittebātur. Sicut etiam nunc laici transeunt ad clericatū, & seculares ad religionē, quāuis absq; hoc possint saluari.

ARTICVLVS VI.

Vtrum lex uetus conuenienter data fuerit tempore Moysi. Medina. art.6.

AD SEXTVM sic procedit. Vr q lex uetus non cōuenienter fuerit data tempore Moysi. Lex.n. uetus disponebat ad salutē, quæ erat futura per Christum, sicut dictum est:* sed statim homo post peccatum indiguit huiusmodi salutis remedio. ergo statim post peccatum lex uetus debuit dari.

523 Porrecta per totum. 3.q.70.a. 2.ad 2. Et 4.d.1.q.1. art.2.q.4. cor. Et Gala. 3.le.7. *ar.1.huius quęst.

¶2 Præ. Lex uetus data est pp sanctificationē eorū, ex qbus Christus nasciturus erat: sed Abrahæ incæpit fieri pmissio de semine, qd est Chrs, ut hr Genes.12. ergo statim tpe Abrahæ debuit lex dari.

¶3 Præt. Sicut Christus nō est natus ex alijs descendētibus ex Noe, nisi ex Abraha, cui facta est pmissio: ita etiam non est natus ex alijs filijs Abrahę, nisi ex Dauid, cui est promissio renouata, secundū illud 2.Reg.23. Dixit uir cui cōstitutum est de Christo Dei Iacob. ergo lex uetus debuit dari post Dauid, sicut data est post Abraham.

SED CONTRA est, qd Apostolus dicit ad Galat. 3. q lex pp trasgressionē posita est, donec ueniret semē, cui pmiserat, ordinata p angelos in manu mediatoris, i. ordinabiliter data, ut glo.* dicit ergo cōgruū fuit, ut lex uetus illo tpis ordine traderet.

*Gl. ordinaria ibi.

RESPON. Dicendū, q couenientissime lex uetus data fuit tpe Moysi. Cuius ratio potest accipi ex duobus, ſm quod quælibet lex duobus generibus hominum imponitur. Imponitur.n. quibusdam duris & superbis, qui per legem compescuntur

Concl.

tur,& domātur.Imponit ēt.n.bonis, qui per legē F instructi adiuuanť ad implendum quod intendunt. Conueniens igitur fuit tali tpe legem ueterem dari ad superbiā hoīum cōuincendam. De duobus.n. hō superbiebat.l.de scientia, & de potētia.de sciētia qdē, quasi rō naturalis ei possit sufficere ad salutem.Et ideo,ut de hoc eius superbia conuinceretur, permissus est homo regimini suæ rōnis absq; adminiculo legis scriptæ:& experimento hō discere,potuit,quod patiebatur rōnis defectum p hoc, ꝙ hoīes usq; ad idolatriam, & turpissima uitia circa tpa Abrahæ sunt prolapsi.& ideo post hæc tpa fuit necessarium legem scriptam dari in remediū G humanæ ignorantiæ: quia per legem est cognitio peccati,ut dr̄ Ro.3.Sed postq̄ hō est instructus per legē,cōuicta est eius sup̄bia de infirmitate, dū implere non poterat, quod cognoscebat. & iō sicut Apostolus concludit ad Rom.8.Quod impossibile erat legi, in qua infirmabatur per carnem, misit Deus filium suum, ut iustificatio legis impleretur in nobis. Ex parte uero bonorum lex data est in auxilium, quod quidem tunc maxime populo necessarium fuit, qn̄ lex naturalis obscurari incipiebat p̄p exuperantiam peccatorum. Oportebat.n. hmōi auxilium quoda ordine dari, ut p imperfecta H ad p̄fectionem manuducerētur: & ideo inter legē naturæ, & legē gratiæ oportuit legē ueterē dari.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ statim post pc̄tm̄ primi hoīs non cōpetebat legē ueterē dari, tū q̄a nondū hō recognoscebat se ea indigere de sua rōne confisus: tū quia adhuc dictamen legis naturæ nondū erat obtenebratū p consuetudinē peccādi.

Ad II.dicendum, ꝙ lex non dēt dari nisi populo.est.n.præceptum cōe,ut dictū est: ᵃ & ideo tpe Abrahę data sunt quędam familiaria pręcepta,& quasi domestica Dei ad hoīes:sed postmodū multiplicatis eius posteris,intm̄, ꝙ populus esset, & liberatis eis à seruitute,lex conuenienter potuit dari:nā serui nō sunt pars populi, uel ciuitatis,cui legē dari cōpetit,ut Philosophus dicit i 3.Politicę.ᵇ

ᵃ q. 90.ar. 2.& 3.& q.96.ar.1 ad 2.

ᵇ Cap.3.a medio,tomo 5.

Ad III.dicēdū,ꝙ q̄a legē oportebat alicui populo dari,non solum illi,ex quibus est Christus natus,legem acceperunt,sed totus populus cōsignatus signaculo circuncisionis, quæ fuit signū promissionis Abrahæ factæ, & ab eo creditæ,ut dicit Apostolus Ro. 4.& ideo etiam ante Dauid oportuit legem dari tati populo iam collecto.

QVAESTIO XCIX.

De præceptis ueteris legis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de præceptis ueteris legis.

Et primo,de distinctione ipsorum. Secundo,de singulis generibus distinctis.

Circa primum quæruntur sex.

¶Primo, Vtrum legis ueteris sint plura pręcepta, uel unum tantum.

¶Secundo,Vtrum lex uetus contineat aliqua pręcepta moralia.

¶Tertio Vtrum præter moralia cōtineat cęremonialia.

¶Quarto, Vtrū contineat præter hæc iudicialia.

¶Quinto,Vtrū p̄ter ista tria contineat aliqua alia.

¶Sexto,De modo quo lex inducebat ad obseruantiam prædictorum.

Articvlvs I.

Vtrum in lege ueteri contineatur solum unum præceptum Medina.art.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ in lege ueteri non contineatur nisi unum p̄ceptum, Lex.n. est nihil aliud,q̄ p̄ceptum,ut s̄.habitū est: ᵃ sed lex uetus est ᵇ una.ergo non continet nisi unū p̄ceptū ¶2Præt.Apostolus dicit Ro.13.Si.qd̄ est aliud mādatum,in hoc uerbo instaurať,Diliges proximum tuum sicut teipsum: sed istud mandatum est ᶜ unū ergo lex uetus non continet nisi unum mandum. ¶3Præ.Matth.7.dr̄.Oīa quæcunq; uultis,ut faciāt uobis hoīes,& uos facite illis.hæc est.n.lex,& prophetæ:sed tota lex uetus continetur in lege, & p̄pheti.ergo lex uetus non hēt nisi ꝟnū p̄ceptum.

ᵃ 524 Porrecta per totum.

ᵇ q. 90.ar. 2.& 3.

Sed contra est,quod Apostolus dicit ad Ephe. 2.Legem mandatorū decretis euacuans: & loquitur de lege ueteri,ut patet per glos.ᶜ ibidem.ergo lex uetus continet in se multa mandata.

ᶜ Et glos. Ambros. in huclo cum,to.5

Resp.Dicendū,ꝙ p̄ceptum legis cū sit obligatorium,est de aliquo,quod fieri dēt: ꝙ āt aliquid debeat fieri,hoc p̄uenit ex necessitate alicuius finis. Vnde manifestum est,ꝙ de rōne p̄cepti est, ꝙ importet ordinem ad finem, inquantum.s.illud præcipitur,quod est necessarium, uel expediens ad finem.Contingit aūt ad unū finē multa esse necessaria, uel expedientia: & s̄m hoc p̄nt de diuersis rebus dari diuersa præcepta,inquantum ordinantur ad unum finem. Vnde dicendum est,ꝙ ᵐ oia præcepta legis ueteris sunt unum s̄m ordinem ad unū finem:sunt tamen multa secundum diuersitatē eorum quæ ordinantur ad illum finem.ᵐ

ᵐ Concl. ᵐ

AD PRIMVM ergo dicendum,ꝙ lex uetus dr̄ esse I una s̄m ordinem ad finem unum: & tn̄ continet diuersa præcepta s̄m distinctionem eorum,quæ ordināt ad finem. Sicut etiam ars ædificatiua est una secundum unitatem finis, quia tendit ad ædificationem domus: tamen continet diuersa præcepta secundum diuersos actus ad hoc ordinatos.

Ad II.dicendum,ꝙ sicut Apostolus dicit 1. ad Timoth.1.Finis præcepti,charitas est.ad hoc.n.oīs lex intendit, ut amicitiam cōstituat uel hominum adinuicem, uel hoīs ad Deum:& ideo tota lex impletur in hoc uno mādato,Diliges proximum tuū sicut teipsum,sicut in quodam fine mādatorū om- K nium.In dilectione.n.proximi,includitur etiā Dei dilectio,qn̄ proximus diligitur propter Deū.vnde Apostolus hoc unum præceptum posuit pro duobus,quę sunt de dilectione Dei,& proximi,de quibus dicit Dominus Matth.22.In his duobus mādatis pendet omnis lex & prophetæ.

Ad III.dicendum,ꝙ sicut dicitur in 9.ᵃ Ethic. Amicabilia,quæ sunt ad alterum,ueneruнt ex amicabilibus,quę sunt homini ad seipsum dum.s.homo ita se habet ad alterum sicut ad se: & iō in hoc quod dicitur, Oīa quæcunq; uultis ut faciant uobis homines,& uos facite illis, explicatur quędam regula dilectionis proximi,quę etiā implicite continetur

ᵃ Ca.8.ad ren ote a prin.to.5

tinetur hoc, q dr̃, Diliges ꝓximũ tuũ ſicut teipſum: vñ eſt q̃dam explicatio iſtius mandati.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex uetus cõtineat præcepta moralia.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Vr̃ q lex uetus nõ cõtineat ꝑcepta moralia. Lex.n.uetus di ſtinguitur a lege naturæ, ut ſupra habitũ eſt: ſed ꝑcepta moralia ꝑtinent ad legẽ naturę. ergo nõ pertinent ad legem ueterem.

¶ 2 Præ. Ibi ſubuenire debuit homini lex diuina, ubi deficit rõ humana, ſicut patet in his, q̃ ad fidẽ pertinet, quæ ſunt ſupra rationẽ: ſed ad præcepta moralia rõ hominis ſufficere uidetur. ergo ꝑcepta moralia non ſunt de lege ueteri, quæ eſt lex diuina.

¶ 3 Præt. Lex uetus dr̃ litera occidẽs, ut patet 2. ad Cor. 3. ſed ꝑcepta moralia nõ occidũt, ſed uiuificant, ſm illud pſal. 118. In æternũ non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia in ipſis uiuificaſti me. ergo ꝑcepta moralia nõ pertinent ad ueterem legem.

SED CONTRA eſt, quod dicit Eccleſiaſt. 17. Addidit illis diſciplinam, & legem uitæ hæreditauit eos: diſciplina autem ꝑtinet ad mores. dicit.n.gl. ad Heb. 12 ſuꝑ illud, Oĩs diſciplina &c. diſciplina eſt eruditio morum ꝑ difficilia. ergo lex a Deo data, ꝑcepta moralia continebat.

RESP. Dicendũ, q lex uetus continebat præcepta quædam moralia, ut patet Exo. 20. Nõ occides, Nõ furtũ facies: & hoc rõnabiliter. nam ſicut intentio principalis legis humanę eſt, vt faciat amicitiã hominũ adinuicẽ: ita intentio diuinæ legis eſt, ut conſtituat principalr̃ amicitiã hominis ad Deũ. Cũ aũt ſimilitudo ſit rõ amoris, ſm illud Eccleſ. Oẽ animal diligit ſimile ſibi: impoſſibile eſt eſſe amicitiã hoĩs ad Deum, qui eſt optimus, niſi hoĩes efficiantur boni. unde dr̃ Leuit. 19. Sancti eritis, quoniã ego ſanctus ſum. Bonitas autẽ hominis eſt uirtus, quę facit bonũ habentem: & ideo oportuit præcepta legis ueteris etiam de actibus uirtutum dari, & hæc ſunt moralia legis præcepta.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q lex uetus diſtinguitur a lege naturę non tanq̃ ab ea oĩno aliena, ſed tanquam ei aliqd ſuꝑaddens. Sicut.n. gratia pręſupponit naturã, ita oportet q lex diuina ꝑſupponat legẽ naturalẽ.

AD II. dicendum, q legi diuinę conueniens erat, ut non ſolũ prouideret homini in his, ad q̃ rõ non põt, ſed ẽt in his, circa q̃ contingit rõnem hominis impediri. Rõ aũt hominis circa pręcepta moralia, quantũ ad ipſa cõmuniſſima ꝑcepta legis naturę, non poterat errare in vl̃i: ſed tamen ꝑꝑ conſuetudinem peccãdi obſcurabat̃ in particularibus agendis. Circa alia uero ꝑcepta moralia, q̃ ſunt quaſi cõclõnes deductæ ex cõibus principiis legis naturę, multorũ rõ oberrabat, ita ut quędam, quę ſunt ſecundum ſe mala, ratio multorũ licita iudicaret. vñ oportuit cõtra utrũq; defectũ homini ſubuenire ꝑ authoritatem legis diuinę. Sicut ẽt inter credẽda, nobis proponuntur non ſolũ ea, ad quę rõ attingere non põt, ut Deum eſſe trinum, ſed ẽt ea ad, quę ratio recta pertingere poteſt, ut Deum eſſe unum, ad excludendum rationis humanę errorem, qui accidebat in multis.

AD III. dicẽdũ, q ſicut Aug. ꝓbat in lib. de ſpiritu, & litera, ẽt litera legis, quantũ ad pręcepta moralia, occidere dr̃ occaſionaliter, inquantum.ſ. ꝑcipit, quod bonum eſt, non prębens auxilium gratię ad implendum.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex uetus contineat pręcepta cęremonialia præter moralia.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videt̃ quòd lex uetus non contineat pręcepta cęremonialia pręter moralia. Omnis enim lex, quę hominibus datur, eſt directiua humanorum actuum: actus autem humani, morales dicuntur, ut ſupra dictum eſt. ergo uidetur quòd in lege ueteri hominibus data, non debeant contineri, niſi pręcepta moralia.

¶ 2 Pręt. Pręcepta, quę dicuntur cæremonialia, uidentur ad diuinum cultum pertinere: ſed diuinus cultus eſt actus uirtutis, ſcilicet religionis, quæ ut Tullius dicit in ſua Rhetoric. † diuinæ naturæ cultum cæremoniamque affert. cum igitur præcepta moralia ſint de actibus uirtutum, ut dictum eſt, uidetur quòd præcepta cæremonialia non ſint diſtinguenda a moralibus.

¶ 3 Prætc. Præcepta cæremonialia eſſe uidentur,

SVP. QV. XCIX. ART. II. ET III.

IN ar. 2. & 3. q. 99. omiſſo 1. artĩ. dubium occurrit de differentia aſſignata inter legẽ humanam, & diuinam in hoc, quòd diuina intendit principaliter amicitiã ad Deum, humana aũt itẽdit principaliter amicitiã hominũ inter ſe. vñ.n. q lex humana neceſſario eſt peruerſa ex tali fine. Nã lex humana de actu religiõis, quo Deus colit̃, diſponit ſicut de actib. aliis uirtutũ: & cũ oĩa diſponat ordine ad principalem ſinẽ, q̃m reliqua ſunt ꝑꝑ illũ, ſequit̃ q cultum Dei, in quo cõſiſtit amicitia hoĩs ad Deũ, ordinet ad amicitiam hominũ inter ſe, quę eſt eius principalis finis: & hoc ẽt in corpore tertij arti. in litera ſonat, dicens. Leges humanæ nõ curauerũt aliquid inſtituere de cultu diuino, niſi in ordine ad bonũ commune hominum.

¶ Ad euidentiã huius ambiguitatis duo oportet declarare, ſcilicet quõ amicitia hominũ inter ſe ponẽ recte finis principalis humanę legis. Et qñõ diuinus cultus, uel amicitia hoĩs ad Deũ ordinabilis ſit ad amicitiã hominũ inter ſe, & ecõtra. Scito ergo. q quẽadmodum ars aliqua, puta, domificatiua hẽt ꝑ principali fine opus ſuũ, puta, domũ, nec aliũ ad ipſam ſpectat, cũ quo tñ ſtat, q artifex ipſe, puta, domificator, ut mouetur a iuſtitia legali, ordinet opus artis ad bonum cõe: huiuſmodi nãq, ordinatio nõ ſpectat ad artẽ ſecundum ſe, ſed ut ſtat ſub lege, ſuiut ẽ ad bonũ cõe ordinare: ita proportionaliter cõtingit in lege humana, q principalis finis intentus ab ea ſecundũ ſe ipſã eſt cõe bonũ hoĩum, amicitia, & pax hominũ inter ſe: nec ad ipſam ſpectat ordinare hoc in amicitiã, & pacẽ hoĩs ad Deũ, ſed hoc ſpectat ad legem diuinã, q̃ ẽ ſuperior. Et propterea lex humana non ſecundũ ſe, ſed ut ſubſtat diuinæ legi, dirigit amicitiã hominũ in amicitiã Dei. Amicitia autẽ hoĩs ad Deũ dupliciter põt ſumi, primo ſimpliciter, q̃.ſ. eſt ꝑ gr̃ã, & charitatẽ. Secũdo, ſecundũ qd. q̃.ſ. ſecluſa gratia eſſe põt inter hominẽ in puris naturalibus, & Deũ. Et utraq; põt ſumi dupliciter .ſ. ẽ ex parte Dei amati, & ex parte hominis amantis. Quomodocunque amicitia ſumatur, ſi ex parte Dei ſumitur, nõ poteſt recte ordinari ad bonum humanũ: eſſet.n. peruerſitas magna vti fruẽdis. Si aũt ſumat̃ ex parte hoĩs, põt recte ordinari ad bonũ cõe humanũ, tum quia hõ ſecũdũ id, quod eſt, & ſua eſt pars ciuitatis: tũ quia uale honeſto talis amicitiã ad augmentũ, ſeu cõſeruationẽ boni cõis ſpectat. Ad obiectionẽ ergo in oppoſitũ dr̃, q ſi lex humana diſponeret de cultu diuino ex parte Dei, ordinãdo illũ ad pacẽ hominũ, puta, q ꝑꝑ hoc principaliter colatur Deus, peruerſa eſſet: ſed hoc ſi facit lex humana, q̃uis forte multi legiſlatores impij hoc intẽderint & adinuenerint multas fabulas ꝑꝑ hoc, ut in 2. Met. [illegible] ſed lex humana multis exiſtẽtibus rõnibus diuini cult., de illis, quæ ad ipſam ſpectant, diſponit ad ſinẽ ſuũ, rõe boni ab aliis abſtrahẽs, utpote ad ſe nõ ꝑtinẽtibus: abſtrahẽtium autem non eſt mendacium, nec peruerſitas. unde quia gratia perficit,

Margin, left: 525 Porrecta per totum. Sup. q. 98 art. 5. co. & inf. ꝑ ſen. q. 21. 3. ad 2. & arti. 4. co. Et pſal. 18

Margin, left: q. 91. ar. 4. & 5. & q. pręc. ar. 5.

Margin, left: Glo. ordinaria ibi.

Margin, left: Conclu.

Margin, right: Ca. 14. t. 3

Margin, right: 526 Porrecta per totum. Inf. art. 4. & 5. co. & q. 101. ar. 1. 2. & 4. co & q. 101. ar. 3. co. & ad 3 & q. 104. ar. 4. Et 2. 2. q. 122. ar. 1. ad 3. Et quol. 2 arti. 8. co. & quol 4 ar. 13. co. q. 1. ar. 1

Margin, right: † Li. 2. de inuen. in fol. 4 ante ſi. lib.

est, non destruit naturā, lex humana sic habet ꝗ fine principali bonū cõe hoium inter se, ut nõ repugnet illi subordinatio ad altiorē finem ex altiori principio, ut de arte dictū est, & sic disponit de aliis ad finem, ut non excedat limites ordinabilium recte in illud.

†Li.2.c.3 Et 14. de trini. ca.5.a med.to.3

¶ In eisdē articulis aduerte diligētissime rector ecclesiasticę: quã secūdū diuinas leges pricipaliter regere teneris, & finis principalis diuinæ legis est amicitia hoīs ad Deū ut ad animarū salutē pricipaliter respicias, studeas, & soliciteris: nec sat est tibi extrinseca trāquillitas ecclesiæ tibi cõmissæ, quæ sufficit rectori sæculari suo populo. Oportet namq; te attē animū tuū i regimine animarū, & secundū eā uigilare sup gregem tuū, & i singulis amicitiā ad Deū puocare, & in uniuersis, ut possit illi dici, Pulchra es amica mea.

Ar. præc.

quæ figuratiue aliquid significāt: sed sicut Augu. dicit in 2. de doctrina Christ.† Verba inter homines obtinuerunt principatū significandi. ergo nulla necessitas fuit, ut in lege continerētur præcepta cæremonialia de aliquibus actibus figuratiuis.

Sed contra est, quod dicit Deut. 4. Decem uerba, quæ scripsit in duab. tabulis lapideis, mihique mādauit in illo tpe, ut docerem uos cæremonias, & iudicia, q facere deberetis: sed decē ꝑcepta legis sunt moralia. ergo præter præcepta moralia sunt ēt alia præcepta cæremonialia.

Resp. Dicendū, ꝗ sicut dictū est,* Lex diuina principaliter instituitur ad ordinandum homines ad Deū: lex autem humana principaliter ad ordinandū homines adinuicem. & iō leges humanæ non curauerunt aliquid instituere de cultu diuino, nisi in ordine ad bonū cõe hominū. & ꝑp hoc ēt multa confinxerunt circa res diuinas ſm quod uidebatur eis expediens ad informādos mores hominū, sicut patet in ritu Gentilium: sed lex diuina econuerso hoies adinuicem ordinauit, ſm quod conueniebat ordini, q est in Deum, quē principaľr intendebat. Ordinat aūt hō in Deū non solū per interiores actus mentis, q sunt credere, sperare, & amare, sed ēt ꝑ quædam exteriora opera, quibus homo diuinā seruitutem profiteť. Et ista opera dñr ad cultū Dei ꝑtinere, q quidē cultus cæremōnia uocatur, quasi munia, i. dona Cæreris, quæ dicebatur Dea frugum, eo ꝗ prima ex frugibus oblationes Deo offerebantur. Siue, ut Maximus Valerius refert,* nomen cæremoniæ introductū est ad significandum cultum diuinum apud Latinos à quodā oppido iuxta Romam, quod Græce uocabatur, eo ꝗ Roma capta à Gallis, illic sacra Romanorū oblata sunt, & reuerendissime habita. Sic igitur illa ꝑcepta, quæ in lege pertinent ad cultum Dei, specialiter cæremonialia dicuntur.

Lib. 1. c. 1. parum à medio, tit. de l. Fu tio Bibaculo.

Concl.

Ad primum ergo dicēdū, ꝗ humani actus se extendunt etiam ad cultum diuinum: & ideo etiā de his continet præcepta lex uetus hominibus data.

Ad II. dicēdū, ꝗ sicut sup. dictū est,* præcepta legis naturæ cõia sunt, & indigent determinatione. Determinantur aūt, & per legem humanam, & ꝑ legē diuinā. Et sicut ipsæ determinationes, quæ fiunt ꝑ legem humanam, non dñr esse de lege naturæ, sed de iure positiuo: ita ipsæ determinationes præceptorū legis naturæ, q fiunt per legem diuinā, distinguunt a pręceptis moralib. quę ꝑtinēt ad legem naturæ. Colere ergo Deū, cum sit actus uirtutis, pertinet ad pręceptum morale: sed determinatio huius præcepti, ut s. colatur talib. hostiis, & talibus muneribus, hoc pertinet ad præcepta cæremonialia: & ideo pręcepta cęremonialia distinguuntur a præceptis moralibus.

q.94.ar.4

Ad III. dicendū, ꝗ sicut Dion. dicit 1. c. cæl. hier. Diuina hominib. manifestari nõ pōt, nisi sub aliquib. similitudinibus sensibilibus ipsæ aūt similitudines magis mouēt animū, qñ non solū uerbo exprimūtur, sed ēt sensui offerunť: & iō diuina traduntur in scripturis nõ solum per similitudines uerbo expssas, sicut patet in metaphoricis locutionib. sed ēt per similitudines rerum, quę uisui proponuntur, quod pertinet ad pręcepta cæremonialia.

Ca. 1 post med. illius.

Articvlvs IIII.

Vtrum præter præcepta moralia, & cæremonialia, sint etiam præcepta iudicialia.

Ad qvartvm sic ꝓcedit. Vr ꝗ præter ꝑcepta moralia, & cæremonialia non sint aliqua pręcepta iudicialia in ueteri lege. Dicit. n. Augu. contra Faustum, ꝗ in lege ueteri sunt pręcepta uitę agendę, & ꝑcepta uitę significandę: sed pręcepta uitę agēdę sunt moralia, pręcepta aūt uitę significādę sunt cæremonialia. ergo ꝑter hæc duo gña pręceptorū non sunt ponē da in lege alia ꝑcepta iudicialia.

¶ 2 Præt. Sup illud psal. 118. A iudicus tuis nõ declinaui, dicit gl. † idest, ab his, quę cōstituisti regulam uiuendi: sed regula uiuēdi pertinet ad præcepta moralia. ergo pręcepta iudicialia nõ sunt distinguenda a moralibus.

¶ 3 Præt. Iudicium uidetur esse actus iustitiæ, secundum illud ps. 93. Quoadusque iustitia conuertatur in iudiciū: sed actus iustitię, sicut, & actus cæterarum uirtutum, pertinet ad pręcepta moralia. ergo præcepta moralia includunt in se iudicialia, & sic non debent ab eis distingui.

Sed contra est, quod dr Deut. 6. Hęc sunt pręcepta, & cęremonię, atq; iudicia: pręcepta autem antonomasice dicunť moralia. ergo pręter ꝑcepta moralia & cęremonialia, sunt etiam iudicialia.

Resp. Dicendum, ꝗ sicut dictum est, ad legem diuinam pertinet, ut ordinet homines adinuicem, & ad Deum. utrunque autem horum in communi quidem pertinet ad dictamen legis naturę, ad quod referuntur moralia pręcepta: sed oportet quòd determinetur utrunque per legem diuinam, uel humanā: quia principia naturaliter nota, sunt communia tam in speculatiuis, quàm in actiuis. Sicut igitur determinatio communis pręcepti de cultu diuino fit per pręcepta cæremonialia, sic & determinatio communis præcepti de iustitia obseruanda inter homines, determinatur per præcepta iudicialia: & secundum hoc oportet tria præce-

Ar. 2. & 3.

Concl.

SVP. QV. XCIX. ART. IIII. ET V.

Medina ar. 4.

In 4 & 5. ar. eiusdē. 99. q. aduerte primo, ꝗ hic hēs expositionē terminorū frequēter in Psalmis positorū, ut possis, & in eis, & in reliqua Scriptura clare inspicere testimonia, ꝑcepta, mādata, iustificationes, iudicia. Aduerte secundo in ratione ad primū articuli quiti, doctrinā uniuersalē, q moralia oīa determinātur lege, inquantū habēt rōnē debiti, ac ꝑ hoc lex humana, ut pfecte consequať finē suū. s. cõe bonū integrū, disponere dēt de diuino cultu, ut debito Deo a ciuitate, & ciuib. sicut disponit de debitis exhibēdis aliis, ut cõe bonū pfectionē integrā habeat. & sic clare uides qd añ diximus, q uniuersaliter diuinus cult ordinatur in bonū cõe, ut patet in totum.

Porrecta per totum.

Inf. art. 5. co & q. 101. art. 1. co. & q. 101. ar. 1. cor. & q. 104. ar. 1. Et 2. 2. q. 87. a. 1. co. & q. 122. ar. 1. ad 2. Et 3. contra c. 128. Et quol. 2 ar. 8. cor. & quol. 4 art. 1. co.

*Li. 6. c. 2. Et li. 19. c. 18. Et lib. 10. c. 2. t. 6

†Est glos. Cassio. in hunc locū.

præcepta legis ueteris ponere .s. moralia, q̃ sunt de dictamine legis naturæ: cæremonialia, q̃ sũt determinationes cultus diuini: & iudicialia q̃ sunt de terminationes iustitiæ inter hoĩes obseruandæ vñ cũ Apostolus Ro. 7. dixisset, ꝙ lex est sancta, subiũgit, ꝙ mandatũ est iustũ, & bonum, & sanctũ: iustum quidẽ quantum ad iudicialia: sanctũ, quantũ ad cæremonialia (nã sanctum dr̃ quod est Deo dicatum) bonum .i. honestum, quãtum ad moralia.

Ad primum ergo dicẽdũ, ꝙ tã ꝑcepta moralia, q̃ ẽt iudicialia, ptinent ad directionem uitæ humanæ: & iõ utraq; continentur sub uno membro illorum, quæ ponit Aug. s. sub ꝑceptis uitæ agendæ. B

Ad II. dicendũ, ꝙ iudicium significat executionem iustitiæ, q̃ quidem est ſm applicationẽ rõnis ad aliqua particularia determinate: vñ ꝑcepta iudicialia cõicant in aliquo cum moralibus, inquantum .s. à rõne deriuant: & in aliquo cum cæremonialibus, inquantum .s. sunt q̃dam determinationes cõium præceptorum: & iõ q̃nq; sub iudicijs cõprehendũtur præcepta iudicialia, & moralia, sicut dr̃ Deut. 5. Audi Israel cæremonias atq; iudicia: q̃nq; uero iudicialia, & cæremonialia, sicut dicitur Leuit. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis. vbi præcepta ad moralia referuntur, iudicia uero ad iudicialia, & cæremonialia. C

Ad III. dicendum, ꝙ actus iustitiæ in generali pertinet ad præcepta moralia: sed determinatio eius in speciali pertinet ad præcepta iudicialia.

SVPER Q. XCIX. ART. V. ET VI.

In ar. 5. & 6. dubiũ occurrit: oĩ superius 10 q. 92. ar. 2 ad tertium expresse dictũ est, ꝙ pmiãre oĩ est actus legis, sed pu nire ũn: mudu sedẽ q legis est nõ solũ ex pœna, sed pr̃mia inducere ad obseruantiam sui. Quomodo stant hæc simul.

¶ Ad hoc breuiter dr̃, ꝙ. bi de prruptijs acti bus legis agebat, iter quos non est pmiare: quia, ut ibi dictũ est qlibet põt ho: facere. hic aũt est fermo non solũ de proprijs, sed de cõibus: & ideo pmiare, quod ẽ cõe legi, & priuatę psonę, & cõsulere, qđ est ẽt cõmune utriq;, legi attribuuntur, & uere sicut homini ue re attribuit, uidere, quibus sit cõe cũ alijs aĩalibus, & negatur quòd sit ꝓprius actus hominis.

¶ In eodẽ 6. arti. sed a occurrit miseria nostra, cũ offert status hoĩum nouũ testamẽti, q. s. sufficit q; de sidetemus bona tpalia: saluo th ordine ad Deũ quia hoc imperfectioũ, & sub ue-

[Left margin notes: 528 Porrecta per totum. Supra, ar. 4. co. Et quol. 2. a. 8. co. Et Gala. 5. le. 1. Et Heb. 7. lc. 2. — *q. 60. a. 5. — *Art. præced. ad 2. & in arg. Sed contra.]

Articvlvs. V.

Vtrum aliqua alia præcepta contineantur in lege ueteri præter moralia, iudicialia, & cæremonialia.

Ad qvintvm sic procedit. Vr̃ ꝙ aliqua alia ꝑcepta cõtineant in lege ueteri ꝑter moralia, iudicialia, & cęremonialia. Iudicialia .n. ꝑcepta ptinent ad actũ iustitię, quę est hoĩs ad hoĩem, cæremonialia uero ptinent ad actũ religionis qua Deus colit: sꝫ ꝑter has sũt multę aliæ uirtutes .s. tẽperãtia, fortitudo, liberalitas, & aliæ plures, vt* s̃. dictũ ẽ. ergo ꝑter ꝑdicta oportet plura alia i lege ueteri cõtineri. D

¶ 2 Præt. Deut. 11. dr̃, Ama dñum Deum tuum, & obserua eius ꝑcepta, & cęremonias, & iudicia atq; mãdata: sed* ꝑcepta ptinẽt ad moralia, ut* dictum est. ergo ꝑter moralia, iudicialia, & cæremonialia adhuc alia continenẽ in lege, quæ dicuntur mandata. E

¶ 3 Præt. Deut. 6. dr̃ Custodi ꝑcepta dñi Dei tui, & testimonia, & cęremonias, quas tibi ꝑcepi. ergo ꝑter oĩa præcepta adhuc in lege[b] testimonia continenẽ.

¶ 4 Præt. In psal. 118. dr̃, In æternum non obliuiscar iustificationes tuas, * gl. idest legẽ. ergo ꝑcepta legis ueteris nõ solũ sunt moralia, cæremonialia, & iudicialia, sed etiã[h] iustificationes.

Sed contra est, quod dicit Deut. 6. Hæc sunt pcta cęremoniæ, atq; iudicia, q̃ mãdauit dñs Deus vobis: & hæc ponunt i principio legis. ergo omnia præcepta legis sub his comprehenduntur.

[Margin: teri lege est: sed oportet, ut cõtemptis ipsalibus, ipsa l bus iuhæ team*. hic e.n. noue legis pfectioois est status. Heu heu, q̃ pauci hodie ad nouæ legis statũ spectant, & vtinã ad ueteris statũ saltem pertineremus. — * Glo. inter linearis ibid.]

Respon. Dicendum, ꝙ in lege ponuntur aliqua tanquã ꝑcepta, aliqua uero tanquã ad ꝑceptorum impletionẽ ordinata. Præcepta quidẽ sunt de his q̃ sunt agẽda, ad quorũ impletionẽ ex duobus hõ inducit, .s. ex authoritate ꝑcipientis, & ex utilitate impletionis, q̃ quidem est cõsecutio alicuius boni utilis, delectabilis, uel honesti, aut fuga alicuius mali cõtrarij. Oportuit igiẽ i ueteri lege proponi q̃dam, quæ authoritatẽ Dei pcipientis indicarent, sicut illud Deu. 6. Audi Israel, Dñs Deus tuus, De[s] unus est. & illud Gene. 1. In principio creauit Deus cœlum & terrã: & hmõi dicunẽ testimonia. Oportuit ẽt ꝙ in lege proponerẽtur q̃dam pręmia obseruantium legẽ, & pęnæ transgredientium, vt patet Deute. 28. Si audieris uocẽ dñi Dei tui, faciet te excelsiorẽ cunctis gentibus &c. & hmõi dicunẽ iustificationes, ſm quod Deus aliquos iuste punit, uel pręmiat. Ipsa aũt agenda sub pręcepto nõ cadunt, nisi inquantum hñt aliquã debiti rõnem. Est aũt duplex debitum, unum quidẽ ſm regulam rõnis: aliud aũt ſm regulã legis determinantis, sicut *Philosophus in 5. Eth. distinguit duplex iustum .s. morale & legale. Debitum aũt morale est duplex: dictat .n. rõ aliquid faciendum, uel tanq̃ necessarium, sine quo non põt esse ordo uirtutis, uel tanq̃ utile ad hoc, ꝙ ordo uirtutis melius conseruet: & ſm hoc quædam moralium pręcise præcipiuntur, uel prohibentur in lege: sicut, Non occides, Non furtum facies: & hæc proprie dicuntur præcepta. Quædam uero præcipiuntur, uel prohibenẽ non quasi præcise debita, sed pp melius, & ista possunt dici mandata: quia quandam inductionem hñt, & persuasionem, sicut illud Exod. 22. Si pignus acceperis uestimentum à proximo tuo, ante solis occasum reddas ei, & aliqua similia: vñ * Hiero. dicit, ꝙ in præceptis est iustitia, in mãdatis uero charitas. Debitum aũt ex determinatione legis in rebus quidẽ humanis pertinet ad iudicialia: in reb. autem diuinis ad cæremonialia. q̃uis etiam ea, quæ pertinent ad pœnam, uel præmia, dici possint testimonia, inquantum sunt protestationes q̃dam diuinę iustitię. Oĩa uero pręcepta legis possunt dici iustificationes, inquãtum sunt quædam executiones legalis iustitiæ. Possunt ẽt aliter mandata à præceptis distingui, ut pręcepta dicantur, quę Deus per seipsum iussit: mãdata autem, quæ per alios mãdauit, ut ipsum nomẽ sonare vr̃. Ex quibus omnibus apparet, ꝙ[m] oĩa legis pręcepta continentur sub moralibus, cęremonialibus, & iudicialibus. alia uero non habent rõnem pręceptorum, sed ordinanẽ ad pręceptorum obseruationem,* ut* dictum est.

[Right margin notes: * Ca. 7. to. 5. — * In procmio in Marcũ à medio, te periet in gl. ordinaria. — Conc! m — * In istoa.]

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ sola iustitia inter F alias uirtutes importat rõnem debiti:& ideo moralia intm̃ sunt lege determinabilia, inquantum pertinent ad iustitiam, cuius ẽt quædam pars est religio, vt * Tullius dicit. unde iustum legale non põt esse aliquod pręter cæremonialia, & iudicialia pcepta. Ad alia patet responsio per ea, quę dicta sunt.

*Lib. 2. de inuen in fol. 4. ante finem lib.

ARTICVLVS VI.

Vtrum lex vetus debuerit inducere ad obseruationem præceptorum per temporales promissiones, & comminationes.

929 *Porrecta per totum.* Supra q. 91. arti. 5. co. & infra q. 107. ar. 1. ad 2. Et 3. di. 4. ar. 2. cor. & ar. 4. Et Ro. 8. lec. 3. & ca. 10 Et 2. Cor. 11. lec. 6. *q. 36. nõ procul a princ. t. 4 †Cap. 2. a med. t. 5.

AD SEXTVM sic pcedit. Vr̃ ꝙ lex vetus nõ debuerit inducere ad obseruantiam pcepto G rum per tpales promissiones, & comminationes. Intentio. n. legis diuinæ est, ut hoies Deo subdat p timorem, & amorem. vñ dr̃ Deut. 10. Et nũc Israel, quid dñs Deus tuus petit á te, nisi ut timeas dñm Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eũ? sed cupiditas rerum temporalium abducit á Deo. dicit. n.* Aug. in lib. 83. quæstionum, Quòd uenenũ charitatis est cupiditas. ergo promissiones, & comminationes temporales uidentur contrariari intẽtioni legislatoris, quod facile legem reprobabilem facit, ut patet per † Philosophũ in 7. Polit.

¶ 2 Prætr. Lex diuina est excellentior q̃ lex humana H uidemus aũt in scientijs, ꝙ quãto aliqua est altior tanto per altiora media procedit. ergo cum lex humana procedat ad inducendum homines per temporales cõminationes, & pmissiones, lex diuina non debuit ex his procedere, sed p aliqua maiora.

¶ 3 Prætr. Id non põt esse præmium iustitiæ, uel pęna culpæ, quod æqualiter euenit & bonis, & malis sed sicut dr̃ Eccles. 9. Vniuersa ęque eueniunt iusto, & impio, bono, & malo, mundo, & immundo, immolãti uictimas, & sacrificia cõtemnenti ergo tpalia bona, uel mala non conuenienter ponunt ut pœna, uel præmia mandatorum legis diuinæ.

Sed contra est, quod dicitur Isaię primo, Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: ꝙ si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos.

Resp. Dicendũ, ꝙ sicut in scientijs speculatiuis inducunt hoies ad assentiendũ conclusionib. p media syllogistica: ita ẽt in qbuslibet legibus hoies inducunt ad obseruantias pceptorum p pœnas, & pmia. Videmus aũt in scientijs speculatiuis, ꝙ media proponunt auditori sm eius conditionẽ. Vnde sicut oportet ordinate in sciẽtijs procedere, vt ex notioribus disciplina incipiat: ita ẽt oportet eum, qui vult inducere hoiem ad obseruantiam pceptorum, ut ex illis eũ mouere incipiat, q̃ sunt in eius affectu, sicut pueri prouocant ad aliquid faciendũ aliquibus puerilibus munusculis. Dictũ est aũt * s. ꝙ lex uetus disponebat ad Christum, sicut impfectum ad pfectum: vñ dabat populo adhuc impfecto in cõparatione ad pfectiorem, q̃ erat futura p Christum: & iõ populus ille cõparatur puero sub pędagogo existenti, ut patet Galat. 3. Perfectio ãt hoĩs est, ut contẽptis tpalibus, spũalibus inhæreat ut patet p illud quod Apostolus dicit Phili. 3. Quę quidẽ retro sunt obliuiscens, ad ea, q̃ priora sunt me extendo: quicunq; ergo pfecti sumus, hoc sentiamus. Imperfectorũ aũt est, ꝙ tpalia bona desiderent, in ordine tñ ad Deum: puersorum aũt est, ꝙ in tpalibus bonis finẽ constituant. Vñ legi ueteri cõueniebat, ut p tpalia, q̃ erãt in affectu hoim imperfectorum, manuduceret homines ad Deũ.

*q. 98. ar. 1. & 2. ad 1. & ar. 3.

Concl.

Ad primvm ergo dicẽdum, ꝙ cupiditas, qua hõ constituit finẽ in tpalibus bonis, est charitatis uenenum: sed consecutio temporalium bonorum, q̃ homo desiderat in ordine ad Deum, est quædã uia inducens imperfectos ad Dei amorem, secũdm illud psal. 48. Confitebitur tibi, cum benefeceris illi.

Ad II. dicendum, ꝙ lex humana inducit hoies ex temporalibus præmijs, uel pœnis per hoies inducendis. lex uero diuina ex pmijs, uel pęnis exhibendis p Deũ, & in hoc procedit p media altiora.

Ad III. dicẽdũ, ꝙ sicut patet historias ueteris testamenti reuoluenti, cõis status populi semp sub lege in psperitate fuit, quãdiu legẽ obseruabant, & statim declinantes á pceptis legis diuinæ, i multas aduersitates incidebant. Sed aliquæ psonæ particulares ẽt iustitiã legis obseruantes, & in aliquas aduersitates incidebãt, uel quia iã erãt spũales effecti, ut p hoc magis ab effectu temporaliũ abstraherentur, & eorum uirtus probata redderet: aut quia opera legis exterius implẽtes, cor totũ habebant in tpalibus defixum, & á Deo elongatum, secundum quod dicitur Isa. 29. Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est á me.

QVAESTIO C.

De præceptis moralibus veteris legis in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de singulis generibus præceptorum ueteris legis.

Et primo, de præceptis mora 1 libus. Secundo, de cæremonialibus. Tertio, de iudicialibus.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum omnia præcepta moralia ueteris legis sint de lege naturæ.

¶ Secũdo, Vtrum præcepta moralia ueteris legis sint de actibus omnium uirtutum.

¶ Tertio Vtrũ oĩa præcepta moralia ueteris legis reducãtur ad decẽ præcepta decalogi.

¶ Quarto, De distinctione præceptorum decalogi.

¶ Quinto, De numero eorum.

¶ Sexto, De ordine.

¶ Septimo, De mõ tradẽdi ipsa.

¶ Octauo, Vtrũ sit dispẽsabilia.

¶ Nono, Vtrũ modus obseruandi uirtutẽ cadat sub pcepto.

¶ Decimo, Vtrum modus charitatis cadat sub præcepto.

¶ Vndecimo, De distinctione aliorũ pceptorum moraliũ.

SVPER QVÆ. C. ART. I.

IN 1. ar. q. 100. nota ꝙ appellatione moralium in hoc loco intelligunt non solum ea, quæ ex ratione naturali puta deriuantur, ut conclusiones ex principijs, sed etiam quæ eidem adiuncto illi lumine fidei consonant. Et propterea cum in litera dicitur quod moralia sunt de illis, quæ secundum se ad bonos mores pertinent, ly, secundum se, non distinguit contra adiectam fidẽ, sed contra institutionem. Ita ꝙ moralia sunt, quæ si nunquàm essent lege aliqua statura, seruanda sunt ex naturali ratione, uel sola, uel fidei lumine adiuta. Cæremonialia autem, & iudicialia, quæ antequàm lege ponerentur, indifferens erat sic, uel aliter poni, puta, quòd blasphemus lapidaretur magis quàm decapitaretur, & quòd offeratur agnus magis quàm hœdus, & huiusmodi.

¶ Duode-

¶ Duodecimo, Vtrum præcepta moralia ueteris legis iustificent.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ.

S. Bona. 3. s. d. 37. q. 3. ar. 1. Scot. 3. s. d. 37. q. 1.
Riccar. 3. s. d. 37. q. 1. Duran. 3. s. d. 31. q. 1.
Med ma. art. 1.

130 Porrecta per totum. Sup. q. 49 ar. 1. ad 2 & artic. 4 eo. & inf. q. 104. ar. 1. cor. Et Mat 15. c. 11.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod nō oīa præcepta moralia ptineāt ad legē naturæ. Dr. n. Eccl. 17. Addidit illis disciplinā, & legē uitæ hṙditauit illos: sed disciplina diuidit̄ [h] legē naturæ, eo quod lex naturalis nō addiscit, sed ex naturali instinctu hr. ergo non oīa præcepta moralia sunt de lege naturæ. B ¶ 2 Præt. Lex diuina pfectior est, q̄ lex humana: sed lex humana superaddit aliqua ad bonos mores pertinentia his, q̄ sunt de [h] lege naturæ, quod patet ex hoc, quod lex naturæ est eadem apud oēs: huiusmodi aūt morum instituta sunt diuersa apud diuersos. ergo multo fortius diuina lex aliqua ad bonos mores ptinentia debuit addere supra legem naturæ. ¶ 3 Præt. Sicut rō naturalis inducit ad aliquos bonos mores, ita & fides. unde et dicitur ad Gal. 5. quod fides per dilectionem operatur: sed fides non continetur sub [h] lege naturæ, quia ea q̄, sunt fidei, sunt sup. rōnem naturalem. ergo non omnia præcepta C moralia legis diuinæ pertinent ad legem naturæ.

SED CONTRA est, qd dicit Apost. Ro. 2. Quòd gētes, q̄ legē nō hn̄t, naturalr ea, q̄ legis sunt, faciūt: qd oportet intelligi de his, q̄ ptinēt ad bonos mores. ergo oīa moralia pcepta legis sūt d̄ lege naę.

RESP. Dicendū, quod pcepta moralia a cæremonialib. & iudicialib. sūt distincta. Moralia. n. sūt d̄ illis, q̄ fm se ad bonos mores ptinēt. Cū aūt humani mores dicant̄ i ordine ad rōnē, q̄ est ppriū principiū humanorū actuū, illi mores dnr boni, q rōni congruūt: mali aūt, q a rōne discordāt. Sicut aūt oē iudiciū rōnis speculatiuæ pcedit a naturali cogni- D tione primorū principiorū: ita et oē iudiciū rōnis practicæ pcedit ex qbusdā principiis naturaliter cognitis, ut s̄. dictū est, ex qb. diuersimode pcedi pōt ad iudicādū de diuersis. Quędā. n. sunt i humanis actib. adeo explicita, quod statim cū modica cōsideratiōe pnt approbari, uel reprobari p illa cōia, & prima principia. Quędā uero sunt, ad quorū iudiciū reqrit̄ multa cōsideratio diuersarū circūstātiarū, quas cōsiderare diligēter nō est cuiuslibet, sed sapiētū: sicut cōsiderare particulares cōclōnes sciētiarū, non ptinet ad oēs, sed ad solos philosophos. Quędā uero sunt, ad q diiudicāda indiget hō E adiuuari p instructionē diuinā, sicut est circa credēda. Sic igit̄ patet, quod cū moralia præcepta sint de his, q̄ ptinēt ad bonos mores, hæc aūt sunt q̄ rōni cōueniūt: oē aūt rōnis humanæ iudiciū aliqualr a naturali rōne deriuat̄, [m] necesse est, quod oīa pcepta moralia ptineāt ad legē naturæ, sed diuersimode.[n] Quędā. n. sūt, q̄ statim p se rō naturalis cuiuslibet hoīs diiudicat esse faciēda, uel non faciēda: sicut, Honora pŕem tuū, & mŕem, &, Nō occides, Non furtū facies, & hmōi, sunt absolute de lege naturę. Quędā uero sunt, q̄ subtiliori cōsideratiōe rōnis a sapientib. iudicant̄ esse obseruanda: & ista sic

94. ar. 2. 3. 4. & 6.

sunt de lege naturę, ut tn̄ indigeāt disciplina, qua minores a sapientiotib. instruant̄, sicut illud. Corā cano. capite cōsurge: & Honora psonam senis, & alia hmōi. Quędā uero sunt, ad q̄ iudicanda rō humana indiget instructione diuina, p quā erudimur d̄ diuinis; sicut ē illud, Nō facies tibi sculptile, neq; oēm silitudinē: Non assumes nomē Dei tui i vanū.

Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta moralis legis sint de omnibus actibus uirtutum.

AD SECVNDVM sic procedit̄. Vr quod pcepta moralia legis nō sint de oib. actib. uirtutū. Obseruatio. n. pceptorū ueteris legis [h] iustificatio nominatur, fm illud psal. 118. Iustificatiōes tuas custodiā: sed iustificatio est executio iustitię. ergo pcepta moralia ñ sunt nisi d̄ actib. iustitię. ¶ 2 Pręt. Id, quod cadit sub pcepto, hēt rōnē [b] debiti: sed rō debiti ñ ptinet ad alias uirtutes, nisi ad solam iustitiam, cuius proprius actus est reddere unicuiq; debitū. ergo pcepta legis moralia ñ sunt de actib. aliarū uirtutum, sed solum de actibus iustitiæ. ¶ 3 Pręt. Ois lex ponit̄ p p h bonū cōe, ut dicit [a] Isi. sed inter uirtutes sola iustitia respicit bonū cōe, ut [a] Philosophus dicit in 5. Ethi. ergo pcepta moralia sunt solum de actibus iustitię.

SED CONTRA est, qd † Amb. dicit, quod peccatū est trāsgressio legis diuinę, & cęlestiū inobediētia mandatorū: sed peccata cōtrariantur oibus actibus uirtutū. ergo lex diuina habet ordinare de actib. omnium uirtutum.

RESP. dicēdū, quod cū pcepta legis ordinent̄ ad bonū cōe, sicut [a] s̄. habitū est, necesse est quod pcepta legis diuersificent̄ fm diuersos modos cōitatū. Vñ [a] Philosophus i sua politica docet, quod aīs leges oportet statuere in ciuitate, q̄ regit̄ rege, & alias in ea, q̄ regit̄ p populum, uel p aliquos potētes de ciuitate. Est aūt alius modus cōitatis, ad quā ordinat̄ lex humana, & ad quā ordinat̄ lex diuina. Lex. n. humana ordinat̄ ad cōitatē ciuilem, quæ est hominū adinuicē. Hoīes aūt ordinantur adinuicē per exteriores actus, quibus homines sibi inuicē cōmunicant: huiusmodi autē cōmunicatio pertinet ad

131 Porrecta per totum.

SVPER QV. C. ARTIC. II.

Medina ar. 2.

IN ar. 2. eiusdē quæstionis no. differētias duas in litera inter legem humanā, & diuinā, quo ad disponendum de omnium uirtutum actibus ex substātiali earum diuersitate illatas. Prima est, qa lex humana disponit de sola iustitia formaliter: de aliis autē uirtutibus, ut induūt rationē iustitiæ. lex autem diuina disponit de omnibus uirtutibus absolute. Et ratio horum est: quia illa attendit rationem debiti respectu communis boni: ista autem attendit rationē coniunctionis ad Deum. Cōiunctio autem ad Deum omni uirtute absolute sumpta fit: quia bene disponitur mens secundum suā totam latitudinē. Secunda est, quòd, quia inficiari non potest, qn omnis ad aliquā debiti rationem non seruetur (quia nisi debitum esset, aut fieret lege positum, sub lege nō caderet) lex humana rationem debiti proprie dicti respicit: ea autem diuina rationē debiti metaphorice, uel debiti obedientiæ.

¶ Quod si non penetras, scito, quòd illa triplex debiti rō ita se habet, quod debitum obedientiæ est cōmune omni legi, & consurgit ex ratione principantis, & subditi. Et de tali debito nō est sermo, cum quæritur sub qua rōe actus uirtutum cadant sub lege: quia debitum obedientię non ponit in actibus rationē, qua ordinatur in finē legis, sed obligationem ad exequendum lege posita. Debitum autē inferiorum ad superius in eodem h...ne, & metaphorice debitū di, iustitia ge...

Li. 5. Etymo. ca. 21

* ca. 1. & 2 & 11. to. 5

† In li. de parad. ca. 8. ast me. tom. 4.

q. 90 ar. 2

li. 3. c. 5. 6 & 9. to. 5.

priedictā nō fundat, ut ex 5. Eth. hr. Debitū demū proprie dictū unius hois ad alterū, & ad cōe bonū ad iustitiā proprie dictam, spectat. Et ppea lex humana, q debiti proptue dicti rōne dirigit, nullius uirtutis actus, nisi sub rōe iustitiæ imperat. lex autē diuina, q totū hominem sua & secūdū seipsum, quia secūdū seipsum iungit Deo, omniū uirtutū actus ordinat absolute sub rōne debiti metaphorice, & conueniētie cō muenissimo debito obedientiæ, ut obligat ad parendū: & propterea i litera uirtusque author meminit in responsionibus argumentorum.

Cap. 1. eiusdem. & deinceps 10. 5

¶ In textu, q in eisdē rationib. nosce, Rōnis author intēdit supre mū in homine: nosce uero, Virtutū inferiorū, reliqua, quæ sunt hominis, ut respōsio ad primum idcirca respondet ad secūdū apertū. oportet n. suprema regulæ conso nare reliqua.

Concl. m

SVPER QV. C. ART. III.

Medina ar. 3.

ARticulum tertiū eiusdē q. eo. si non plene differeris, unde articulū undecimū eiusdē, & intelliges differētiā inter prima principia moralia, & præcepta decalogi, quæ sunt prima legis elemēta. illa. n. statim notis terminis ex natura, uel fide in fusa cognoscūtur: ista aūt statim ex primis prædictis cognoscimus & ppea illa Deū p naturā, uel fidē dicitur indidisse, uel infudisse: ista aūt per oosipsos, tanquā a Deo proposita mediantibus illis cognoscere: reliqua aūt p instructionem humanā diligenti inuestigatione, aut disciplina.

Cap. ulti. tom. 5.

532 *Porrecta per totum.*

rationem iustitiæ, q est proprie directiua cōitatis humanæ. & iō lex humana nō pponit pcepta nisi de actibus iustitiæ: & si pcipiat actus aliarū uirtutum, hoc nō est nisi inquantū assumūt ra tionē iustitiæ, ut patet p Philosophum in 5. Eth. Sed cōitas, ad quā ordinat lex diuina, est hominū ad Deū, uel in psenti, uel i futura uita: & iō lex diuina pcepta pponit de oibus illis, p quę hoies bene ordinent ad cōicationē cum Deo. Hō aūt Deo cōiungitur rōne, siue mente in qua est Dei imago: & iō lex diuina pcepta pponit de oibus illis, p quæ rō hominis bñ ordinata est: hoc aūt contingit per actus oium uirtutum. Nam uirtutes intellectuales ordināt bñ actus rōnis i seipsis: uirtutes aūt morales ordinant bene actus rationis circa iteriores passiones, & exteriores operationes. Et iō manifestum est, q lex diuina conuenienter pponit pręcepta de actibus oium uirtutū: ita tñ q qdā, sine quibus ordo uirtutis, q est ordo rōnis, obseruari non pōt, cadunt sub obligatione præcepti: qda uero, quæ pertinent ad bene esse uirtutis pfectę, cadūt sub admonitiōe cōsilij.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q adimpletio mandatorū legis etiā q sunt de actib. aliarū uirtutū, hēt rōnē iustificationis, inquātū iustū est ut hō obediat Deo, uel ēt inquātū iustū est, q oia, quæ sunt hominis rōni subdantur.

AD II. dicēdū, q iustitia proprie dicta attendit debitū unius hominis ad aliū: sed in omnibus aliis uirtutib. attenditur debitū inferiorum uirium ad rōnem: & sm rōnem huius debiti, Philosophus assignat in 5. Ethi. quandam iustitiam metaphoricam.

AD III. patet rñsio p ea, q dicta sunt de diuersitate cōitatis.

F ¶ 2 Præt. Præcepta moralia non reducunt ad præcepta cæremonialia, sed potius ecōuerso: sed inter pcepta decalogi est unū cæremoniale. s. Memēto, ut diē Sabbathi sanctifices. ergo pcepta moralia non reducuntur ad omnia præcepta decalogi.

¶ 3 Præt. Præcepta moralia sunt de omnibus actib. uirtutum: sed inter præcepta decalogi pponuntur sola pręcepta pertinentia ad actus iustitiæ, ut patet discurrenti per singula. ergo præcepta decalogi non continent omnia præcepta moralia.

SED CONTRA est, qd Matt. 5. sup illud, Beati estis cū maledixerint &c. dicit gl. q Moyses decē pcepta pponēs, postea p partes explicat. ergo oia pcepta legis sunt qdā partes præceptorum decalogi. *Gl. ord. in hoc loco.*

RESP. Dicendū, q pcepta decalogi ab aliis præceptis legis differunt in hoc, q pcepta decalogi p seipsum Deus dr populo pposuisse: alia uero pcepta proposuit populo p Moysen. Illa ergo pcepta ad decalogū ptinēt, quorū notitiā hō hēt p seipsum a Deo: hmōi uero sunt illa, q statim ex principiis cōibus primis cognosci pñt modica cōsideratione, & iterū illa, q statim ex fide diuinitus infusa innotescunt. Inter pcepta ergo decalogi nō cōputantē duo gña pceptorū, illa. s. q sunt prima, & cōmunia, quorū non oportet aliquā editionem esse, nisi q sunt scripta in rōne naturali quasi p se nota, sicut q hō nulli dēt malefacere, & alia hmōi: & iterū illa, q per diligentem inquisitionem sapientū inueniunt rōni conuenire; hæc. n. proueniunt a Deo ad populum mediante disciplina sapientū. *Concl. m.*

Vtraque tñ horum præceptorum continentur in præceptis decalogi, sed diuersimode. nam illa, q sunt prima, & cōia, continentur in eis sicut principia in conclusionibus proximis: illa uero, quæ per sapientes cognoscuntur, continentur in eis econuerso, sicut conclusiones in principiis.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q illa duo pcepta sunt prima, & cōia pcepta legis naturę, quę sunt p se nota rōni humanę, uel p naturam, uel p fidem, & iō omnia pręcepta decalogi ad illa duo referūtur, sicut conclusiones ad principia communia.

AD I. dicendū, q pceptū de obseruatione Sabbathi, est sm aliquid morale, inquantum. s. per hoc pręcipitur, q homo aliquo tpe uacet rebus diuinis, secundum illud ps. 45. Vacate, & uidete quoniā ego sum Deus: & sm hoc inter pręcepta decalogi computatur, non aūt quantum ad taxationē temporis, quia secundum hoc est cærimoniale.

K AD III. dicendum, q rō debiti in aliis uirtutib. est magis latens, quàm in iustitia: & ideo pręcepta de actibus aliarum uirtutum non sunt ita nota populo, sicut pręcepta de actibus iustitię. & propter hoc actus iustitię specialiter cadunt sub præceptis decalogi, quę sunt, prima legis elementa.

ARTICVLVS III.

Utrum omnia præcepta moralia ueteris legis reducantur ad decem præcepta decalogi.

Inf. ar. 11. Et 2. 2. q. 122. ar. 6. & 9. ad 3. Et 3. d. 37. ar. 2. q. 3. cor. & 3. per totū. Et mal. q. 14 art. 2. ad 14. Et quol. 7. a. 17. ad 8.

AD TERTIVM sic proceditur. Vr q non oia præcepta moralia ueteris legis reducantur ad decem præcepta decalogi. Prima. n. & principalia legis pcepta sunt. Diliges dñm Deū tuū: & diliges pximū tuū: ut hr Matth. 22 sed ista duo non continentur in præceptis decalogi. ergo non oia præcepta moralia continentur in præceptis decalogi.

ARTICVLVS IIII.

Utrum præcepta decalogi conuenienter distinguantur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter pcepta dcalogi distinguant.

SVPER QV. C. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN artic. 4. eiusdem q. dubium in responsione ad primum nota duo.

¶ Primo, q author exclu-

533 *Porrecta per totum.* Inf. art. Et d[illegible] in exp[illegible] ptin.

excludit fidei, & charitatis actus a pceptis decalogi: qm vult ea ptinere ad principia pceptorũ decalogi, si cut p principia naturaliter nota. Et d charitate quidé patet ex eo, q finis pceptiest charitas. 1. ad Tim. 1. de fide aut ad Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ &c Rõ in litera affertur, quia non egent alia pmulgatiõe, sed ex ipsa natura, uel in fusione adsunt.

¶Secundo, q licet pcepta nõ sint distinguenda secundũ distinctionẽ fidei a latria, aut ecõtra: sunt tñ distinguẽda pcepta diuersa ptinentia ad latriã, seu religionẽ: quia ista est pars iusticiæ, & spectat ad ipsũ decalogũ, unde tria prima pcepta decalogi de actib. religionis sunt: & propterea au hoc: hoc dixit in lra.

q6.71. in Exo.10.4.

q6.71. in Exo.10.4.

Latria.n. est h alia uirtus a fide: sed pcepta dantur de actib. uirtutum. & hoc quod dr in principio decalogi, Nõ habebis Deos alienos corã me, ptinet ad fidẽ. quod aũt subditur, Non facies sculptile &c. ptinet ad latriam. ergo sunt duo præcepta, & nõ unũ, sicut * Augustinus dicit.

¶2 Præt. Præcepta affirmatiua in lege h distinguunt à negatiuis, sicut, Honora prẽm, & mrẽm: &, Non occides: sed hoc qđ dr, Ego sum Dñs Deus tuus, est affirmatiuum: quod aũt subditur, Non habebis Deos alienos coram me, est negatiuũ. ergo sunt duo præcepta, & non continentur sub uno, ut * Aug. ponit.

¶3 Prȩt. Apostolus ad Rom. 7. dicit. Cõcupiscẽtiã nesciebat, nisi lex diceret, Nõ cõcupisces. & sic vr q hoc pceptũ, Non concupisces, sit h unũ præceptum. nõ ergo debuit distingui i duo.

SED CONTRA est auctoritas * Aug. in glo. super
q6.71. in Exo.10.4. Exod. ubi ponit tria pręcepta pertinentia ad Deũ, & septem ad proximum.

RESP. Dicendum, q pcepta decalogi diuersimode a diuersis distinguunt. * Esitius.n. Leuit. 26. sup illud, Decẽ mulieres in uno clibano coquũt panes, dicit pceptũ de obseruatione sabbathi nõ esse de decẽ pceptis: qa nõ est obseruãdũ ẽm literã ẽm oẽ tps. Distingnit tñ quatuor pcepta ptinẽtia ad Deũ ut primũ sit: Ego sum dñs Deus tuus. ẽm sm: Nõ habebis deos alienos corã me. & sic ẽt distinguit hęc duo * Hier. Oseæ. 10. sup illud, Propter duas iniquitates tuas. Tertiũ uero pceptũ eẽ dicit, Nõ facies tibi sculptile. Quartũ uero, Nõ assumes nomẽ Dei tui i uanũ. Pertinẽtia uero ad pximũ dt esse sex, ut primũ sit, Honora prẽm, & mrẽm tuã. Secundum, Non occides. Tertium, Non mœchaberis. Quartum, Non furtum facies. Quintum, Non falsum testimonium dices. Sextum, Non concupisces.

In fol. 167 & 168

Hier. hoc loco Oseę to. 6.

¶Sed primo hoc vr inconueniẽs, q pceptũ de obseruatione sabbathi pceptis decalogi interponat, si nullo mõ ad decalogũ ptineat. Secũdo, qa cum scriptũ sit Matth. 7. Nemo põt duob. dñis seruire: eiusdẽ rõnis esse vr, & sub eodem pcepto cadere, Ego sum dñs Deus tuus: &, Nõ habebis Deos alienos. Vñ * Origenes distinguens ẽt quatuor pcepta ordinãtia ad Deũ, ponit ista duo pro uno pcepto. Secũdũ uero ponit, Nõ facies sculptile, Tertiũ uero, Nõ assumes nomẽ Dei tui i uanũ. Quartũ, Memẽto ut diẽ sabbathi santifices. Alia uero sex ponit sicut * Esitius. Sed qa facere sculptile, uel similitudinẽ nõ est, phibitũ, nisi ẽm hoc ut nõ colant, p diis, nã in tabernaculo Deus pcepit fieri imagine Seraphim, ut dr Exo. 25. cõueniẽtius * Augu. ponit sub uno pcepto, Nõ hẽbis Deos alienos: & Nõ facies sculptile. Sili ẽt cõcupiscẽtia uxoris alienę ad

ho. 8. sup Exo. 10. t.

Loco di ctõ i prin sip. corp.

q6.71. in Exo.10.4.

cõmistiõnẽ, ptinet ad cõcupiscẽtiã carnis. Cõcupiscẽtiæ aũt aliarũ rerũ, q desiderant ad possidendũ, ptinẽt ad cõcupiscẽtiã oculorũ. Vñ ẽt * Augustinus ponit duo pcepta de nõ cõcupiscẽdo rẽ alienã, & uxorem alienam: & sic ponit * tria præcepta in ordine ad Deum, & septem in ordine ad proximum. & hoc melius est. *

q6.71. in Exo.10.4. Concl. m.

AD PRIMVM ergo dicendum, q latria nõ est nisi qdam protestatio fidei: vñ non sunt alia pcepta dãda de latria, & alia de fide. potius tñ sunt aliqua pcepta dãda de latria, q de fide: qa præceptum fidei psupponitur ad pcepta decalogi, sicut pceptũ dilectionis. Sicut.n. prima præcepta cõia legis naturæ sunt p se nota hñti rõnẽ naturalem, & promulgatione nõ indigent: ita ẽt, & hoc, quod est credere in Deum, est primũ, & per se notum ei, qui hẽt fidem. Accedentem.n. ad Deum oportet credere, quia est, ut dicitur ad Heb. 11. & ideo non indiget alia promulgatione, nisi infusione fidei.

AD 2m dicendũ, q pcepta affirmatiua distinguũtur à negatiuis, qñ unũ nõ cõprehendit in alio: sicut in honoratione parentũ nõ includitur, q nullus hõ occidat, nec econuerso: & pp hoc dãtur diuersa præcepta sup hoc. Sed qñ affirmatiuũ cõprehendit sub negatiuo, uel ecõuerso, nõ dant super hoc diuersa pcepta, sicut nõ datur aliud pręceptũ de hoc quod est, Nõ furtũ facies: & de hoc, quod est cõseruare rẽ alienã, uel restituere eã. & eadem rõne nõ sunt diuersa pcepta de credendo in Deũ, & de hoc, quòd non credatur in alienos Deos.

AD 3m dicendũ, q oĩs cõcupiscẽtia cõuenit in una cõi rõne: & iõ Apostolus singulatiter de mandato cõcupiscendi loquitur. Quia tñ in speciali diuersæ sunt rõnes cõcupiscendi, iõ * Aug. distinguit diuersa pcepta de nõ cõcupiscẽdo: differunt.n. specie concupiscentiæ ẽm diuersitatem actionum, vel concupiscibilium, ut * Philoso. dicit in 10. Ethi.

q6.71. in Exo.10.4.

Cap. 3. a me & c. 5

ARTICVLVS V.

SVPER QV. C. ARTIC. V.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter enumerentur.

Fer. 3. cont. c. 120-124
Palud. 3. d. 33. q. 1.

ADQVINTVM sic proceditur. Vr q inconuenienter præcepta decalogi enumerent. Peccatum.n. ut * Amb. dicit, est trãsgressio legis diuinæ, & cęlestiũ inobediẽtia, h mandatorũ: sed peccata distinguuntur per hoc, q hõ peccat, uel in Deum, uel i proximũ, uel in seipsum. cũ igit in præceptis decalogi non ponant aliqua præcepta ordinãtia hoiem ad seipsum, sed solũ ordinantia ipsum ad Deum, & pximum, vr q insufficiens sit enumeratio pręceptorũ decalogi.

¶2 Præt. h Sicut ad cultũ Dei ptinebat obseruatio sabbathi, * ita ẽt obseruatio aliarum solemnitatũ, & immolatio sacrificiorũ: sed inter præcepta decalogi est unum pertinẽs ad obseruantiam sabbathi. ergo ẽt debẽt esse aliqua

IN artic. 5. eiusdem q. nota, q illa uerba literæ, In sabbathi sanctificatione, scdm qđ ẽ morale pceptũ, pcipit qes cordis in Deũ: intelligẽnt quo ad finẽ pcepti, nõ aũt quo ad rẽ pceptam. Quies.n. cordis i Deo p gratiã, & uocatione interiorẽ ad Deũ, est finis illius pcepti, ut est morale: qm ad hoc tõ dictat ipsi aliquod eximendũ ab aliis operib. impedientib. Et q hæc sit mẽs authoris, non solũ ea q. 122. ar. 4. 12. sed ea dictis in hac q. patet. f. q charitas est finis pceptiũ decalogi, & non spectat ad ca. Ethine

554
Porrecta per totum. 3. dist. 37. ar. 2. q. 2. Et 3. contra ca. 120 fin. & 124 * Amb. in lib. de para. c. 8. an med. to. 4

Et hinc hēs, q contritio peccatorum mortalium prius nō contritorū, nō est in pcepto sanctificationis sabbathi, ut mortale ē, nisi ut finis pcepti.

pertinentia ad alias solemnitates, & ad ritum sacrificiorum.

¶3 Præt. Sicut ꝯ Deum peccare cōtingit piurando, ita ēt blasphemādo, uel alias ꝯ doctrinā diuinā mētiendo: sed ponit unū pceptū phibens piuriū, cū dr̄, Nō assumes nomē Dei tui in uanū. ergo peccatū blasphemiæ, & falsæ doctrinæ debēt aliquo pcepto decalogi phiberi.

¶4 Præt. Sicut hō h naturalē dilectionē hēt ad parētes ita ēt ad filios. mādatū ēt charitatis ad oēs pximos extendit: sed pcepta decalogi ordinātur ad charitatem, ſm illud 1. Tim. 1. Finis pcepti charitas est. ergo sicut ponitur quoddam præceptum pertineus ad parentes, ita etiam debuerūt poni aliqua præcepta pertinentia ad filios, & alios proximos.

¶5 Præt. In quolibet gñe peccati cōtingit peccare corde & opere: sed in quibusdā generib. peccatorum. s. in furto, & adulterio seorsum prohibet peccatum operis, cum dr̄: Non mœchaberis. Non furtum facies, & seorsum peccatum cordis, cū dicit: Non concupisces rem proximi tui: &, Non concupisces uxorem proximi tui. ergo etiā idem debuit poni in peccato homicidij, & falsi testimonij.

¶6 Præt. Sicut cōtingit pc̄m puenire ex inordinatione cōcupiscibilis, ita ēt ex iordinatione irascibilis: sed qbusdā pceptis phibet inordinata cōcupiscētia, cū dr̄: Nō cōcupisces. ergo ēt aliqua pcepta in decalogo debuerūt poni, p quæ prohiberetur inordinatio irascibilis. non ergo videtur, q cōuenienter decē præcepta decalogi enumerent.

Sed contra est, qd̄ dr̄ Deut. 4. Ostendit uobis pactum suum, quod præcepit ut faceretis, & decē uerba, quæ scripsit in duabus tabulis lapideis.

arti. 2. huius quæst.

Resp. Dicendū, q sicut * s. dictū est, sicut pręcepta legis humanę ordinat hoiem ad quādā cōitatē humanā, ita pcepta legis diuinę ordināt hoiem ad quādā cōitatē, seu rēpublicā hoium sub Deo. Ad hoc aūt q aliqs in aliqua cōitate bn̄ cōmemoret, duo reqrunt, quorū primū est, ut bn̄ se hēat ad eū, q pest cōitati. Aliud aūt est, ut hō bene se hēat ad alios cōitatis cōsocios, & cōparticipes. Oportet igitur, q in lege diuina primo ferant quędā præcepta ordinantia hoiem ad Deū, & inde alia qdā pcepta ordināntia hoiem ad alios pximos simul cōuenientes sub Deo. Principi aūt cōitatis tria dēt hō, primo fidelitatē, secūdo reuerētiam, tertio famulatū. Fidelitas quidē ad dn̄m in hoc consistit, ut honorē principatus ad aliū non deferat, & quātū ad hoc accipitur primū pceptū cū dr̄: Nō habebis Deos alienos. Reuerētia aūt ad dn̄m reqrit, ut nihil iniuriosum in eū committat. & quantū ad hoc accipitur ſm præceptū, quod est: Nō assumēs nomē dn̄i Dei tui in uanū. Famulatus aūt debet dn̄o in recōpensatione bn̄ficiorum, q ab ipso pcipiūt subditi. Et ad hoc ptinet tertiū pceptū de sanctificatione sabbathi in memoriā creationis rerū. Ad proximos aūt aliquis bn̄ se hēt, & speciair, & gn̄aliter. Speciair quidē quantū ad illos, quorū est debitor, ut eis debitum reddat. & quantū ad hoc accipit pceptū de honoratione parētum. Gn̄alr aūt quantū ad oēs, ut nulli nocumentū inferat neque opere, neque ore, neque corde. Opere quidem infertur nocumentum proximo, quandoque quidē in propriam personam, quantum ad consistentiā psonæ. & hoc phibet p hoc quod dr̄: Nō occides. Qnq; aūt in psonā coniunctā, quātū ad ppagationē prolis. & hoc prohibet cū dr̄: Nō mœchaberis. Qnq; aūt in rē possessam, q ordinat ad utrunque, & quantū ad hoc dr̄, Non furtū facies. Nocumentū aūt oris prohibet, cū dr̄: Nō loqueris ꝯ proximū tuum falsum testimoniū. Nocumentum aūt cordis phibetur, cū dr̄: Nō concupisces. Et secūdū hanc ēt dr̄iam possent distingui tria pcepta ordinantia in Deū, quorum primū ptinet ad opus. vnde ibi dr̄: Non facies sculptile. Secundū ad os. unde dr̄: Non assumes nomen Dei tui in uanū. Tertiū ptinet ad cor, quia in sanctificatione sabbathi, ſm quod est morale pceptum, præcipitur quoties cor dis in Deū. Vel ſm * Aug. per primum pręceptum reuereamur unitatē primi principij, per secundum ueritatē diuinā, p tertium eius bonitatem qua sanctificamur, & in qua quiescimus sicut in fine. In ps. 32. cōcione 1 parū ante me. 10. & 1. q. q. 71. to. 4. in Exo. q.

Ad primvm ergo pōt r̄nderi dupliciter. Primo quidem, qa pręcepta decalogi referunt ad pcepta dilectionis. Fuit aūt dandū pceptum homini de dilectione Dei, & proximi: qa quantū ad hoc, lex naturalis obscurata erat pp peccatū, non aūt quātū ad dilectionē suipsius: qa quantū ad hoc, lex naturalis uigebat: uel quia ēt dilectio suipsius includit in dilectione Dei, & proximi. In hoc. n. hō uere se diligit, q se ordinat in Deum. & iō in pceptis decalogi ponunt solū pcepta ptinentia ad pꝛoximū, & ad Deū. Alr pōt dici, q præcepta decalogi sunt illa, q immediate populus recipit a Deo, unde dicit Deut. 10. Scripsit in tabulis iuxta id, q prius scripserat, uerba decē, q locutus est ad uos Dn̄s. vn̄ oportet pcepta decalogi talia esse, q statim in mēte populi cadere psit: pceptum aūt habet rōnem debiti. Quod aūt hō ex necessitate dēat aliquid Deo, uel pximo, hoc de facili cadit in cōceptione hois, & pcipue fidelis: sed q aliqd ex necessitate sit debitū homini de his, q ptinent ad seipsum, & nō ad aliū, hoc nō ita i prōptu apparet. Vr̄. n. primo aspectu, q quilibet sit liber in his, q ad ipsum ptinēt: & iō pcepta, qb. prohibentur inordinationes hois ad se ipsum, perueniunt ad populū mediante instructione sapientū, unde non pertinent ad decalogum.

Ad II. dicēdū, q omnes solemnitates legis ueteris sunt institutæ in commemorationē alicuius diuini beneficij, uel præteriti commemorati, uel futuri præfigurati: & similiter propter hoc omnia sacrificia offerebantur. inter omnia autem beneficia Dei commemoranda, primum, & pręcipuum erat beneficium creationis, quod commemoratur in sanctificatione sabbathi. Vnde Exo. 20. p rōne huius præcepti ponitur. Sex. n. dieb. fecit Deus cœlum, & terram &c. Inter omnia autem futura bn̄ficia, q erant præfiguranda, præcipuū, & finale erat quies mentis in Deo, uel in præsenti per gratiam, uel in futuro p gloriam, quæ ēt figurabatur per obseruātiā sabbathi. Vnde dicitur Isa. 58. Si auerteris

a sab-

à sabbatho pedem tuũ, facere uoluntatem tuã in A die sancto meo, & uocaueris sabbathum delicatũ & sanctũ Dñi gloriosum. Hæc.n. beneficia primo, & principaliter sunt in mente hoium, maxime fidelium: aliæ uero solemnitates celebrantur pp aliqua particularia bñficia t̃paliter transeuntia, sicut celebratio Paschę pp bñficiũ p̃teritæ liberationis ex Aegypto, & pp futurã passionẽ Christi q̃ t̃paliter trãsiuit inducẽs nos i q̃etẽ sabbathi sp̃ualis. & iõ p̃termissis oibus alijs solẽnitatib* & sacrificiis, q̃ solo sabbatho fiebat mẽtio iter p̃cepta decalogi.

Ad III. dicendum, q̃ sicut Apostolus dicit ad Heb. 6. Hoies per maiorem se iurant, & ois contro B uersiæ eorum finis ad confirmationem est iurm: & ideo quia iurm est oibus cõe pp hoc prohibitio inordinationis circa iurm, specialiter p̃cepto decalogi prohibet. Pctm uero falsæ doctrinæ nõ ptinet nisi ad paucos: vñ nõ oportebat, ut de hoc fieret mentio inter p̃cepta decalogi. quis ẽt quantũ ad aliquẽ intellectũ, in hoc q̃d dr̃, Nõ assumes nomẽ Dei tui in uanum, phibetet falsitas doctinę una.n. glossa exponit Nõ dices Chrm ẽẽ creaturã.

Ad IIII. dicendum, q̃ statim rõ naturalis homini dictat, q̃ nulli iniuria faciat: & iõ præcepta decalogi prohibentia nocumẽtum extendunt se ad C oẽs. Sed rõ naturalis nõ statim dictat, q̃ aliquid fit pro alio faciendum, nisi cui hõ aliquid dẽt. Debitum aũt filii ad patrẽ adeo est manifestum, q̃ nulla tergiuersatione põt negari, eo q̃ pater est principium gñationis, & esse, & insuper educationis, & doctrinæ: & iõ non ponitur sub p̃cepto decalogi, ut aliquod beneficium, uel obsequium alicui impendat, nisi parentibus: parentes aũt non uidẽtur esse debitores filiis pp aliqua bñficia suscepta, sed potius ecõuerso. Filius ẽt est aliquid patris, & patres amant filios ut aliquid ipsorum, sicut dicit *Cap. 12. non lõge à princi. tom. 5. *Philosophus i 8. Eth. Vñ eisdẽ rõnib* nõ ponunt D aliqua p̃cepta decalogi ptinẽtia ad amorẽ filiorũ, sicut neq; ẽt aliqua ordinantia hoiem ad seipsum.

Ad V. dicẽdũ, q̃ delectatio adulterii, & utilitas diuitiarum sunt pp seipsa appetibilia, inquantum hñt rõnem boni delectabilis, uel utilis: & pp hoc oportuit in eis prohiberi non solum opus, sed ẽt concupiscentiã. Sed homicidiũ, & falsitas sunt f̃m seipsa horribilia, quia proximus, & ueritas naturaliter amant, & nõ desiderantur nisi pp aliud: & iõ nõ oportuit circa pctm homicidii, & falsi testimonii, prohibere peccatum cordis, sed solum operis.

*q. 23. a. 1. Ad VI. dicendũ, q̃ sicut *s̃. dictũ est, oẽs pas- E siones irascibilis deriuantur à passionibus cõcupiscibilis: & iõ in p̃ceptis decalogi, q̃ sũt quasi prima elemẽta legis, nõ erat mẽtio facienda de passionibus irascibilis, sed solũ d̃ passionib. cõcupiscibilis.

SVPER QVÆ. C. ART. IIII. ET VII.

115 Porrecta per totum. 3. d. 37. a. 2. q. 3. In art. 4. & 7. uide argelimũ cap. Esto di. ut gspicias quid author allegat, aut tur onit quoniã ibi sia p̃cepta simul, & ponunt, & ptemia,

Articvlvs VI.

Vtrum conuenienter ordinentur decem præcepta decalogi.

Ad sextvm sic p̃cedit. Vr̃ q̃ inconuenienter ordinentur decem p̃cepta decalogi. Dilectio.n. proximi vr̃ esse A præuia ad dilectionem Dei, qnia proximus est nobis magis notus q̃ Deus, f̃m illud. 1. Io. 3. Qui fratrem suum quem uidet non diligit, Deum quem non uidet, quõ põt diligere? sed tria prima præcepta pertinent ad dilectionẽ Dei, septẽ uero alia ad dilectionẽ p̃ximi ergo inconuenienter præcepta decalogi ordinantur.

& cõminationes &c. q Sextus articulus notandus, & non exponendus occurrit.

¶ 2 Præt. Per præcepta affirmatiua imperanẽ actus uirtutũ, p̃ p̃cepta uero negatiua prohibenẽ actus uitiorum: sed f̃m Boetium in cõmento Prędicamẽtorum, h prius sunt extirpãda uitia, q̃ inserant uir B tutes. ergo inter p̃cepta ptinẽtia ad p̃ximũ, primo ponenda fuerunt p̃cepta negatiua, q̃ affirmatiua.

¶ 3 Præ. Præcepta legis danẽ de actibus hoium: sed h prior est actus cordis, q̃ oris, uel exterioris operis. ergo inconuenienti ordine p̃cepta de nõ cõcupiscendo, quę pertinent ad cor, ultimo ponuntur.

Sed contra est, quod Apostol. dicit Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt: sed præcepta decalogi sunt immediate data à Deo, ut * dictum est ergo conuenientem ordinem habent. *ar. 3. huius q.

Resp. Dicendũ, q̃ sicut * dictũ est præcepta decalogi dantur de his q̃ statim in prõptu mens hois *ar. 1. & 1 ad 1. arg. C suscipit. Manifestum est aũt, q̃ tãto aliquid magis à rõne sulcipitur, quanto contrariũ est grauius, & magis repugnans rõni. Manifestum est aũt, q̃ cum rõnis ordo à fine incipiat, maxime est cõtra rõnẽ ut hõ inordinate habeat se circa finem. Finis autẽ, humanæ uitæ & societatis, est Deus: & iõ m primo Cõclusionis pars 1 oportuit p p̃cepta decalogi hniem ordinare ad Deum, n cum eius contrarium sit grauissimũ: sicut ẽt in exercitu, qui ordinatur ad ducem sicut ad finem, primum est q̃ miles subdatur duci, & huius cõtrarium est grauissimum: f̃m uero, ut aliis co- Cõclusionis pars 2 D ordinetur. q Inter ipsa aũt, p q̃ ordinamur in Deũ, primum occurrit q̃ hõ fideliter ei subdatur, nullã participationem cum inimicis hñs. Secundum aũt est, q̃ ei reuerentiam exhibeat. r Tertiũ aũt est, q̃ Cõclusio nis pars 3 ẽt famulatũ impendat: s maiusq; pctm est in exercitu, si miles infideliter agens, cum hoste pactum habeat, q̃ si aliquam irreuerentiam faciat duci: & hoc est etiã grauius, q̃ si in aliquo obsequio ducis deficiens inueniatur. In præceptis aũt ordinãtib. ad proximum, manifestum est q̃ magis repugnat rõni, & grauius pctm est, si hõ non seruet ordinẽ debitum ad personas, quibus est magis debitor: & E iedo inter præcepta ordinantia ad proximũ t pri- Cõclusio nis pars 4 mo ponitur p̃ceptum pertinens ad parentes. y Inter alia uero præcepta ẽt apparet ordo f̃m ordinem grauitatis peccatorum. Grauius est.n. & magis rõni repugnans peccare opere, q̃ ore, & ore q̃ corde & inter peccata operis grauius est homicidium, per quod tollitur uita hominis iam existentis, quã adulterium, per quod impeditur certitudo prolis nasciturę: & adulteriũ grauius est quàm furtum, quod pertinet ad bona exteriora.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ quis f̃m uiã sensus proximus sit magis notus q̃ Deus, tñ dilectio Dei est rõ dilectionis proximi, ut infra patebit: & ideo præcepta ordinantia ad Deũ, fuerunt p̃ordinãda.

AD 2m dicendũ, ꝙ sicut Deus est vt̃e principiũ essendi oĩbus, ita, & pater est principium quoddã essendi filio:& iõ conuenienter post pͨcepta ptinẽtia ad Deum, ponit̃ pͨceptum ptinens ad parentes. Rõ aũt ,pcedit,qñ affirmatiua,& negatiua ptinẽt ad idẽ genus operis, q̃uis ẽt & in hoc non habeat oĩmodam efficaciã.Etsi enim in executione operis prius extirpanda sint uitia , q̃ inserendæ uirtutes, s̃m illud Psal.33.Declina à malo , & fac bonum.& Esa.1.Quiescite agere peruerse, discite bene facere tñ in cognitione prior est uirtus, q̃ pctm̃, quia p rectum cognoscitur obliquum, ut dr̃ in primo de Aia.Per legem aũt cognitio peccati hr̃,ut Rom.3. dr̃.& s̃m hoc , præceptum affirmatiuum debuisset primo poni.Sed non est ista rõ ordinis,sed q̃ * s.posita est:quia in præceptis ptinentibus ad Deum,q̃ sunt primę tabulæ,ultimo ponit̃ pͨceptum affirmatiuũ,quia eius transgressio minorẽ reatũ inducit.

*In corp. art.

AD 3m dicendũ, ꝙ etsi pctm̃ cordis sit prius executione., tñ eius ,phibitio posterius cadit in rõne.

ARTICVLVS VII.

Vtrum præcepta decalogi conuenienter tradantur.

136 Porrecta per totum. 3.d.37.a.2.q.1.

AD SEPTIMVM sic procedit.Vr̃ ꝙ pͨcepta decalogi inconuenienter tradant̃.Præcepta.n.affirmatiua ordinant ad actus uirtutũ , pͨcepta aũt negatiua abstrahunt ab actibus uitiorum : sed circa quãlibet materiã opponunt̃ sibi uirtutes & uitia. ergo in qualibet materia,de qua ordinat pͨceptum decalogi , debuit poni præceptum affirmatiuum, & h negatiuum.incõuenienter igitur ponũtur quędam affirmatiua,& quædam negatiua.

¶2 Præt.Isidorus dicit ꝙ oĩs lex h rõne cõstat : sed omnia præcepta decalogi pertinent ad legem diuinam ergo in omnibus debuit ratio assignari , & non solum in primo,& tertio præcepto.

¶3 Præt. Per obseruantiã præceptorum meretur aliquis pmia à Deo:sed diuinæ ,pmissiones sunt de præmijs præceptorũ . ergo promissio debuit poni in oĩbus præceptis,& nõ solũ in primo,& quarto.

¶4 Præt.Lex uetus dr̃ lex timoris , inquantum per comminationes pœnarum inducebat ab obseruatione pͨceptorum:sed oĩa præcepta decalogi pertinent ad legẽ ueterem. ergo in h oĩbus debuit poni cõminatio pœnæ,& non solum in primo,& scd̃o.

¶5 Præ.Oĩa pͨcepta Dei sunt in h memoria retinenda.dicitur enim Prouerb.3. Describe ea in tabulis cordis tui.Inconuenienter ergo in solo tertio pͨcepto fit mentio de memoria , ita uidentur præcepta decalogi inconuenienter tradita esse.

SED CONTRA est,qđ dr̃ Sap.11.ꝙ Deus oĩa fecit ĩ numero,põdere , & mẽsura.multo magis ergo in pͨceptis suæ legis cõgruũ modũ tradendi seruauit.

RESPON.Dicendũ,ꝙ in pͨceptis diuinæ legis maxima sapiẽtia cõtinet̃.vñ dr̃ Deu.4.Hæc est vestra sapiẽtia & itellect* corã populis.Sapiẽtis ãt ẽ oĩa debito mõ,& ordinẽ disponere:& iõ manifestum eẽ dẽt,ꝙ m pͨcepta legis cõueniẽti mõ sũt tradita.*

Conel. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ,ꝙ sp ad affirmationẽ sequit̃ negatio oppõsiti,non aũt sp ad negationem unius oppositi sequit̃ affirmatio alterius.Sequitur enim,si est album, nõ est nigrũ:nõ tñ sequit̃, si nõ

F est nigrum, ergo est album : quia ad plura sese extendit negatio, q̃ affirmatio. Et inde est etiam , ꝙ non esse faciendum iniuriam,quod pertinet ad pͨcepta negatiua, ad personas se extendit s̃m primũ dictamen rõnis,q̃ est debitum ut alteri obsequiũ uel bñficium impendat.Inest aũt primo dictamen rõnis, ꝙ hõ debitor est bñficii , uel obsequij exhibendi illis,à quibus bñficia accepit,si nondũ recõpensauit.Duo sunt aũt,quorum bñficijs sufficienter nullus recompensare põt.s.Deus, & pater , ut dr̃ in 8. * Eth. & iõ sola duo præcepta affirmatiua ponunt̃,unũ de honoratiõe parẽtũ, aliud de cele- *Ca. in medio t.s.

G bratiõe sabbathi i cõmemorationẽ diuini bñficij.

AD II. dicendum,ꝙ illa pͨcepta, q̃ sunt pure moralia , hñt manifestam rõnem.vñ non oportuit ꝙ in eis aliqua rõ adderetur:sed quibusdã præceptis additur cæremoniale determinatiuũ præcepti moralis cõis,sicut in primo præcepto, Nõ facies sculptile.& in tertio præcepto determinatur dies sabbathi : & ideo utrobique oportuit rõnẽ assignari.

AD III. dicendũ ꝙ hoĩes ut plurimum actus suos ad aliquam utilitatẽ ordinant,& iõ in illis pͨceptis necesse fuit promissionẽ præmij apponere,ex quibus uidebat̃ nulla utilitas sequi,uel aliqua utilitas

H impediri.Quia uero parentes sunt iã in recedẽdo. ab eis non expectat̃ utilitas:& iõ pͨcepto de honore parentum additur promissio. Similiter ẽt in pͨcepto de prohibitione idolatriæ:q̃a p hoc uidebatur impediri apparens utilitas, quã hoĩes credunt se posse consequi p pactum cũ dæmonibus initũ.

AD IIII.dicendũ,ꝙ pęcipue necessarię fuit contra illos,qui sunt proni ad malum,ut dr̃ in 10.* Ethi. & iõ illis solis pͨceptis legis addit̃ cõminatio pœnarum,in quibus erat pronitas ad malum:erãt aũt hoĩes proni ad idolatriam pp gñalem consuetudinem gentium Et similiter sunt ẽt hoĩes proni *ca.ult.t.s.

I ad periurium pp frequentiam iuramenti : & ideo primis duobus pͨceptis adiungitur comminatio.

AD V. dicẽdum,ꝙ præceptum de sabbatho ponitur ut cõmemoratiuum beneficij p. ęteriti:& iõ specialiter in eo fit mentio de memoria. Vel quia pͨceptum de sabbatho habet determinationem ad iunctam,quæ non est de lege naturæ: & ideo hoc præceptum speciali admonitione indiguit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum præcepta decalogi sint dispensabilia.

137 Porrecta per totum. Sup. 99. a. 5. co. Et 1.2. q. 94. ar. 4. ar. 5. a. 4. co. Et 1. d. 47. 1. q. 4. Et mal. 15. ar. 1. ad 8. & q. 3. a. 1. ad 8. *Ca. 7. t. 5. 1q. 96 ar. 6. ad 3. ar. 4.

SVPER. QV. C. ART. VIII. S. bona. 3 s. d. 37. q. 3 art. Scot. 3. s. d. 37. q. 1. Ri ca. 3 s. d. 37. q. 1. Duran. s. d. ... q. . Pal. 3 s. d. 40. q. 2 & 3 Medina ar. 8.

K AD OCTAVVM sic proceditur.Videtur ꝙ præcepta decalogi sint dispẽsabilia.Præcepta enim decalogi sunt de h iure naturali : sed ius naturale in aliquibus deficit, & mutabile est,sicut & natura humana,ut* Philosophus dicit in 5.Eth.defectus autẽ legis in aliquibus particularibus casibus est ratio dispensandi,ut † supra dictum est. ergo in pͨceptis decalogi potest fieri dispensatio.

IN art. 8. dubiũ occurrit ex Sco. in 37 d. 3.sen.tenẽti ꝙ pͨcepta sc̃dæ tabulæ non sunt de iure naturæ, siue in prie pta , siue ut cõcludes necessaria, scd solũ ut ualde cõsona iuri nãe. Probat si hęc pͨcepta nõ ẽẽt d iure nãe, ut cõclusiões necessariæ a principijs naturę. primo, ga sequeret̃ ꝙ essent omnino

omnino indispensabilia, cuius oppositū apparet in opera Abrahæ. A Probat sequelam, quia conclusiones tales prius sunt secūdū se ueræ, quàm relatæ ad quemcunque intellectum, uel uoluntatem: ac per hoc uoluntas diuina non potest esse recta respū earum, uolendo opposita: & consequenter non potest dispēsare.

¶ Secundo, quia sequeretur, ꝙ uolūtas diuina determinaretur necessario simpliciter circa aliqua uolibilia alia a se. Tenet sequela, quia ad hæc præcepta necessario bona, & opposita mala determinata esset, sicut intellectus ad intelligendum ipsa necessario uera.

¶ Tertio, quia in his, quæ præcipiuntur, non est bonitas necessaria ad bonitatē ultimi finis conueniens ad ultimū finē. & similiter in his, quæ phibētur, nō est malitia necessario auertēs a fine ultimo. quia si bonū illud non esset pceptum, posset finis ultimus amari, & attingi: & si illud malū nō esset phibitū, staret cū eo acquisitio finis ultimi. ergo nō sunt cōclusiones necessario deductæ ex primis principijs naturalib. Hæc sunt ea quib. Sco. mouet̄ contra solam ueritatis. s. ꝙ præcepta oīa decalogi sunt cōclusiones necessariæ, & necessario deductæ ex principijs naturalib⁹: ita quod ideo sunt præcepta, quia bona, & phibita, quia mala, & non econuerso.

¶ Ad primā autē eius rōnē. s. quia sequeretur, ꝙ essent indispēsabilia etiā a Deo, dr, ꝙ pcepta decalogi, ut in litera dr, pñt dupliciter cōsiderari. Primo secundū ordinē iustitiæ, quē continent, & sic conceditur, quod sunt indispensabilia etiam a Deo, ut in responsione ad secundum author probat. Secundo, secundum applicationem ad aliquem singularem actū, & sic dicitur, ꝙ præcepta secundæ tabulæ, de quib. est quæstio, sunt dispensabilia a Deo: sed talis dispensatio non est relaxatio præcepti, aut declaratio illius in hoc casu, seu actu, ut Scotus arguit, sed est facere, quòd iste actus non est homicidium, qui sine hac authoritate esset homicidium: & simile est de alijs, ut in litera dicitur in responsione ad tertium.

¶ Nec fallaris, intelligens per ordinem iustitiæ in præceptis istis contentum, rationem debiti, uel indebiti in communi. hoc n. non constitueret præcepta in speciali, sed duo cōia pcepta, Nulli faciendum est indebitum: &, Cuilibet faciendū est debitum. Sed intellige specialem rationem debiti, uel indebiti iuxta materiam subiectā. Verbi gratia. Non occides: ordo iustitiæ in hoc præcepto est, ꝙ non occidas hominem innocentem cum cæteris cōditionibus requisitis: sic. n. continet ordinem iustitiæ, quē Deus negare non potest. Nec unquàm in ordine isto fit dispensatio. impossibile quippe est, ut actus iste. s. occidere ex deliberatione, non se, uel alium defendendo priuata authoritate hominem innocentem, dispensationem recipiat. Sed cum Deus dispensare dr, ut qn præcepit Abrahæ immolationem Isaac, non relaxauit, aut declarauit hoc præceptū, Nō occides: sed fecit ut actus ille immolationis non esset homicidium, quia erat occisio imperata a suprema potestate, quia sine tali authoritate fuisset homicidium.

¶ Et ut plenius intelligas, scito, ꝙ sicut hæc enūciatio, Mortuus nō pōt resurgere, est necessaria, & ex principijs primis naturaliter notis demonstratiue cōcludi pōt, & in sensu in quo fit, & cōcluditur, s. ꝙ ly, pōt, dicit potentiam naturalē, impossibile est, ꝙ aliter sit, & quādo Deus resuscitat aliquem, non falsificat illā propositionē, aut excipit ab illa: sed operatur non contra, sed supra naturā. Ita in proposito hæc conclusio, Non est occidendum, in sensu in quo fit, s. priuata authoritate cum cæteris conditionib. est conclusio necessaria, & necessario cōsequens ex primis principijs practicis per se notis: ita ꝙ est īpossibile aliter se hēre, nec Deus unquàm eam falsificat, aut ab ea excipit: sed cum iubet fieri actum, qui sine iussu suo esset homicidiū, adulterium, uel furtū, operari iubet non præter, aut contra pceptū, sed quasi supra illud, dū a superiori potestate actum imperatū exerceri iubet. Oīa siquidē præcepta hæc subintellectā habēt hāc clausulā gnalē, s. ꝙ ex naturali mēsura actus isti fiant, uel non fiāt: sic enim ordinem iustitiæ insolubilem continent. Ita quòd sensus est, non esse naturali ratione committendum actum substratū rationi homicidij, adulterij, furti &c. hoc enim est idem, quod dicere, & non esse occidendum, adulterādum, furandum: quoniam actus illi substrati relati ad naturalem rationem, & mensuram a qua discordant, homicidij, adulterij, furti &c. rationem induunt. Hoc autem omnino indispensabile esse constat, ut scilicet actus illi naturali ratione exerciti, homicidia, adulteria &c. non sint: quàmuis fieri possit, ut actus E illi diuina ratione exerciti nōn sint homicidia, adulteria &c. & per hoc nec peccata. Sicut enim fieri nequit, ut mortuus naturali potentia resurgat, ita fieri nequit, ut homo naturali ratione occidat licite: quamuis diuina potentia mortuus resurgat, & diuina ratione homo occidat licite. sed hæc non esse contraria, liquido constat. unde patet, quòd istæ duo stant simul: Præcepta decalogi sunt conclusiones necessariæ ex iure naturæ sic distinctæ: & ipsa sunt a Deo dispensabilia quodammodo. uerius tamen dicuntur indispensabilia omnino, & pie exponantur authoritates dicentes Deum in præceptis secundæ tabulæ dispensare, ut dictum est.

¶ Ad secundam rationem dr, ꝙ uoluntatem diuinā determinari ad aliquid, pōt intelligi dupliciter. Primo, ut determinetur ad uolendum aliquid ex se esse, uel non esse: & sic est impossibile, quod determinetur, nisi a seipsa libere. & hoc determinatur in libro sententiarum, & gratis conceditur. Alio modo, ut determinetur ad rectitudinem, uel obliquitatem alicuius: &

¶ 2 Præt. Sicut se hēt hō ad legē humanā, ita se habet Deus ad legem datam diuinitus: sed homo pōt dispensare in his pceptis legis, q̄ homo statuit. ergo cū præcepta decalogi sint instituta a Deo, uī ꝙ Deus in eis possit dispensare: sed plati uice Dei funguntur in terris. dicit. n. Apost. 2 ad Corint. 2. Nam, & ego si qd donaui propter uos, donaui in persona Christi. ergo etiam, & prælati possunt in præceptis decalogi dispensare.

¶ 3 Præte. Inter pcepta decalogi continet̄ phibitio[h] homicidij: sed in isto pcepto uī dispensari p homines, puta, cum secūdum præceptum legis humanæ homines licite occidantur, puta, malefactores, uel hostes. ergo præcepta decalogi sūt dispēsabilia.

¶ 4 Præt. Obseruatio sabbathi cōtinet̄ inter pcepta decalogi: sed in hoc pcepto fuit[h] dispēsatū, dr. n. 1. Machab. 2. Et cogitauerūt in die illa dicentes: Omnis homo quicūque uenerit ad nos in bello die sabbathorū, pugnemus aduersus eū. ergo pcepta decalogi sunt dispensabilia.

Sed contra est, quod dicit Isa. 24. Quidam reprehendūtur de hoc, ꝙ mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternum, quod maxime uidetur intelligēdum de præceptis decalogi. ergo præcepta decalogi mutari per dispensationē non possunt.

Resp. Dicendum, ꝙ sicut[a] supra dictum est, tūc in præceptis debet fieri dispensatio, quando occurrit aliquis particularis casus, in quo si uerbū legis obseruaretur, contrarietur intentioni legislatoris. Intentio autem legislatoris cuiuslibet ordina- B tur primo quidem, & principaliter ad bonum commune: secūdo autem ad ordinem iustitiæ, & uirtutis, secundum quem bonum commune conseruatur, & ad ipsum peruenitur. Si qua ergo præcepta dentur, quę contineant ipsam conseruationē boni communis, uel ipsum ordinē iustitię, & uirtutis, huiusmodi præcepta continent intentionem legislatoris, & ideo inde- C spensabilia sunt, puta, si poneretur hoc præceptū in aliqua cōmunitate, quod nullus destrueret rempublicam, neque proderet ciuitatem hostibus, siue ꝙ nullus faceret aliquid iniuste, uel male, huiusmodi præcepta essent indispensabilia. Sed si aliqua alia præcepta traderentur ordinata ad ista præcepta, quibus determinant̄ aliq speciales modi, in talib.[d] præceptis dispē- D satio posset fieri, inquantū per omissionē huiusmodi pceptorū in aliquib. casibus non fieret pīudicium primis præceptis, quæ continent intentionem legislatoris, puta, si ad conseruationem reipublicæ statueretur in

q. 95. ar. 6 & q. 97. art. 4.

D. 809.

aliqua ciuitate, ꝙ de singulis ciuis aliq uigilarē: ad custodiā ciuitatis obsessæ posset cū aliquib. dispensari pp aliquā maiorem utilitatem Præcepta aūt decalogi continent ipsam intentionē legislatoris.s. Dei: nā pręcepta primæ tabulæ, quæ ordināt ad Deū, continēt ipsum ordinē ad bonū cōe, & finale, qđ Deus est. Præcepta aūt secūdę tabulę cōtinēt ordinem iustitiæ inter homines obseruādæ, ut s.nulli fiat indebitum, & cuilibet reddatur debitum.ſm hanc.n.rōnem sunt intelligenda pręcepta decalogi:& iō^m pcepta decalogi sunt[d] omnino indispensabilia. [o]

Ad Primvm ergo dicendum, ꝙ Philosophus nō loquit de iusto naturali, quod continet ipsum ordinē iustitię;hoc.n.nunq̄ deficit.s.iustitiam esse seruanda: sed loquitur quantum ad determinatos modos obseruationis iustitię, qui in aliquibus fallunt.

Ad 2^m dicendū, ꝙ sicut Apostolus dicit 2. ad Tim.2. Deus fidelis pmanet, negare seipsum[e] non pōt. Negaret aūt seipsum, si ordinē suę[f] iustitię auferret, cū ipse sit ipsa sua iustitia. & iō in hoc Deus dispensare nō pōt, ut homini liceat nō ordinate se hr̄e ad Deū, uel nō subditi ordini iustitię eius, ēt in his, ſm quę hoīes adinuicem ordinantur.

Ad III. dicendū, ꝙ occisio hominis prohibetur in decalogo, ſm quod habet rōnem indebiti: sic.n.pręceptum cōtinet ipsam rōnem iustitię. Lex aūt humana hoc concedere non potest, ꝙ licite homo indebite occidatur: sed malefactores occidi, uel hostes reipublicę, hoc non est indebitum. unde hoc non contrariatur pręcepto decalogi, nec talis occisio est homicidium, qđ pręcepto decalogi prohibetur, ut[*] Augustinus dicit in 1. de li. ar. Et similiter si alicui auferat, quod suum erat, si debitum est, ꝙ ipsum amittat, hoc nō est furtum, uel rapina, quæ pręcepto decalogi prohibentur. Et iō qn̄ filij Israel pręcepto Dei tulerūt Aegyptiorum spolia, non fuit furtum, quia hoc eis debebat ex sententia Dei. Sic & Abrahā

G cum consensit occidere filium, non consensit in homicidium, quia debitum erat eum occidi p mādatum Dei, qui est dominus uitæ, & mortis. Ipse enim est, q pœnam mortis infligit omnibus hominibus iustis, & iniustis pro peccato primi parētis: cuius sententię si homo sit executor auctoritate diuina, non erit homicida, sicut nec Deus. Et similiter etiam Osee accedens ad uxorē

H fornicariam, uel mulierem adulteram, nō est męchatus, nec fornicatus: quia accessit ad eā, quæ sua erat secundum mandatū diuinum, qui est actor instutionis matrimonij. Sic igitur pcepta ipsa decalogi quantum ad rationē iustitię quam cōtinent, immutabilia sunt: sed quantum ad aliquam determinationē p applicationem ad singulares actus, ut s. hoc, uel illud sit homi-

I cidium, furtum, uel adulteriū, aut non, hoc quidem est mutabile quandoque sola auctoritate diuina in his, scilicet, quę a solo Deo sunt instituta, sicut in matrimonio, & in alis huiusmodi: quandoque etiam auctoritate humana, sicut in his, quę sunt commissa hominum iurisdictio ni. quantum enim ad hoc, homines gerunt uicem Dei, non autē quantum ad omnia.

K Ad 4^m dicendū, ꝙ illa excogitatio magis fuit interpretatio pręcepti, quàm dispensatio. Non enim intelligitur uiolare Sabbathū, qui facit opus, quod est necessarium ad salutem humanam, sicut Dominus probat Matth. 12.

si respectu complexorum non inconuenit uoluntatem diuinā esse determinatam: & hoc oportet ēt ipsum Scotum, & oēs fateri, dicentes dati aliqua præcepta per se bona, & prohibita per se mala, ut prima pcepta iuris naturæ, & prima præcepta decalogi. ad hæc quippe non ꝙ sint, uel non sint, sed ad eorū rectitudinē & obliquitatē uoluntas diuina est de-

550 *Porrecta per totum,* terminata sic, ut a rectis non possit dissonare, nec obliqs possit cōcordari. Si tn̄ cū debita reuerentia loquendum, & alioti ueritate utēdū est, dicere debem*, ꝙ sicut diuinus itellectus naturaliter determinatus est ad Deū ipsum tm̄ intelligendum, & in se omnia naturaliter relucentia: ita diuina uolūtas ad Deū ipsum tm̄ uolēdum, & in se ipsa oīa naturaliter recta, qualia sunt huiusmodi, quę nō nisi in Deo sunt,

Concl. m antequam ab ipso cōmunicarentur.

D.518. ¶ Ad tertiam rōnē dicitur, ꝙ argumētum manifeste peccat a bonitate, & malitia præceptorum in seipsis, ad bonitatē uel malitiā nobis necessariā: quis ēt sic non cōcludat intentū. Ad quorum euidentiam scito, ꝙ quemadmodū i speculatiuis primū principium, & cōclusiones necessariæ sic se habēt, ꝙ principij

D.1049. ueritas non eget ueritate conclusionis, sed

D.802. econuerso, nec secundū se, nec quo ad cognitionem nostram: quia ueritas principij est causa ueritatis conclusionis, & notitia principij p se noti est cā notitiæ conclusionis notæ ex illo: ad contradictoria autem conclusionū necessariarum ita se habet principiū primum, ꝙ cum ipsis nō stat nec secūdum se, nec quo ad nos, si nota est connexio ad inuicem, ut patet: ita in practicis moralib. finis ultimus, & ea, quę sunt simpliciter necessaria ex illo, sic se hēnt, ꝙ finis bonitas non dependet a bonitate aliorum, nec in esse, nec in amari, sed econuerso. Ad opposita autem mala se habet ultimus finis sic,

Ca.4.10.1 quòd tam bonitas, q̄ amor eius ab illis necessario discordat. Cum ergo dicit arguens, ꝙ in istis nō est necessaria bonitas ad ultimum finem &c. tripliciter intelligi pōt. Primo, ꝙ in istis non est bonitas necessaria connexionem hās cum ultimo fine, & similiter malitia necessariam auersionem habens ab eodem. & sic negatur assumptum: qm̄ sicut in cōclu-

F sionibus necessariis est necessaria ueritas necessario cōnexa primo principio, ita in istis est bonitas necessaria necessario connexa ultimo fini. Et ad probationem, si illa non essent præcepta, posset amari & attingi ultimus finis in esse, & amari ab istis, dr̄ ꝙ non probat contingentem connexionem. ex hoc.n.ꝙ principia prima sunt uera, & scita absque cōclusionib. necessariis, nō probatur ꝙ cōclusiones non sunt necessario connexæ principiis, & in se necessariæ: sed ꝙ nec ueritas

551 *Porrecta per totum.* nec notitia principiorum pendet ex eis: sic autē est in proposito. vn̄ in dicto sensu nihil probatur, quoniā antecedēs est falsum, & probatio non concludit illud. Secundo pōt itelligi, ꝙ in istis non est bonitas necessaria ad esse, uel amorem ultimi finis, & huiusmodi sensus est uerus: qm̄ ultimus finis, nec in esse, nec in amari dependet ab istorū bonitate, sed ecōuerso. Sed ex hoc sensu nō ualet sequela, ergo non sunt cōclusiones necessariæ, ut patet in speculatiuis conclusionibus respectu principiorum primorū. Tertio, potest itelligi, ꝙ in illis non est bonitas necessario conuertens ad ultimum finem, nec malitia necessario auertens ab illo. & in hoc sensu assumptū est falsum: quoniam sicut in conclusionibus necessariis est ueritas necessario ducēs a posteriori in prima principia: ita in illis est bonitas necessario ducens in ultimum finem eis proportionatum. quod dico, ne igrediamur quæstionem de Deo, ut fine naturali, uel supernaturali, & quomodo sit illis Deus pportionatus finis. Et ad probationem, quia si nō essent hæc præcepta, uel prohibita, nihilominus ultimus finis posset amari, & attingi: dicitur quòd hic est sophisma cōsequentis, quoniam licet ista sint necessario connectentia, uel auertentia, cō uerso tamen, uel auersio non dependet ab his solis, sed aliunde esse potest: hæc enim, ut dictum est, a posteriori conuertunt, uel auertunt, ut conclusiones respectu principiorum: & tamen cū his teneat, quòd hæc sunt adeo necessario connexa fini ultimo, ut salutem in præparatione animi conuersio ad hæc bona, & auersio ab his malis, inseparabilis sit ab amore finis ultimi.

SVPER QVÆ. C. ART. IX.

538 Porrecta per totum. *Medina ar. 9.*

Sup. q. 96 ar. 3. ad 2 Et 2. 2. q. 44. a. 4. ad 1. & ar. 8. cor. Et 2. d. 28. ar. 3 cor. Et 4. d. 15. q. 3. ar. 4. q. 1. ad 3. Et mal. q. 2. ar. 5. ad 7

IN ar. 9. eiusdē eſtie imæ qōnis nota, quod actus interiores dupliciter sumi pñt. Primo puri, & sic nō subiacēt humanis legibus, & iudiciis. Secundo iūcti actib. exterioribus, & sic subiacēt humanis legibus, & iudiciis. Et utrunque in litera insinuatur. Primō, cum dř quod uolentem occidere, & non occidentē, lex humana non punit. Secunda, cum dř. quod aliter se hēt lex ad faciēdū aliquid ex ignorātia, & ad facientem sciēter. & simile est de faciente ex metu, uel sponte deliberate, vel subito.

*li. 2. Eth. c. 1. a me. & li. 5. c. 9 a medio, & cap. 13. circa princip. to. 5.

¶ In eodē 9. artic. dubiū occurrit, quia author male probare videtř, quod modus ille virtutis. s. uolens. & eligens, non cadat sub humana lege. Manifeste. n. digreditur ā uoluntate, & electione, ut sunt modi act⁹ uirtuosi ad uoluntatem, & electionē absolute: dum dēt pbare, quod hæc ut modi, non subsunt legi humanæ, & pbat, quod hęc absoluta nō subsunt legi humanæ, dū affert p rōne, quod lex humana non punit uolentem occidere, & non occidentem.

*gl. ordi. ibi, & dr esse Aug.

*li 2. Eth. ca. 4. to. 5

¶ Et confirmatur, quia aut author intēdit de istis modis, ut modi sunt absolute, aut vtroque mō. Si de illis absolute, aut utroq; mō, dicendū erat de primo mō. s. quod sciens nō cadit sub lege humana absolute, quia est actus interior. Nō enim lex humana punit ignorantē legē, si nihil operet᷑ cōtra eā. Si ut modi sunt, quia rōne aliter iudicatur ad pœnam, uel ad ueniam ā lege humana ignoranter faciēs, prę rōne male libenter faciens, & non ex intentione delectatus, ut patet in lege de diuinationibus refugij.

*q. 90. ar. 3. ad 2.

*Ca. ul. t. 5.

¶ Ad hoc dř, quod quando distinctionem oportet esse formalem, & quęstio est de modo uirtutis, sermo literæ ē de istis, ut sunt modi, & non absolute. Et quia legi humanæ subsūt act⁹ uirtutū sub rōne in-

ARTICVLVS IX.

Vtrum modus virtutis cadat sub præcepto legis.

AD NONVM sic proceditur. Vř quod modus uirtutis cadat sub præcepto legis. Est.n. modus uirtutis, ut aliquis, iuste operetur iusta, & fortiter fortia, & similiter de alijs virtutibus: sed Deut. 16. præcipitur, iuste quod iustū est exequeris. ergo modus uirtutis cadit sub præcepto.

¶2 Præt. Illud maxime cadit sub pcepto, h quod est de intentione legislatoris, sed intētio legislatoris ad hoc ferř principaliter, ut hoïes faciat uirtuosos, sicut dř in 2.* Eth. Virtuosi autem est uirtuose agere. ergo modus uirtutis cadit sub præcepto.

¶3 Præ. Modus uirtutis proprie esse vř, ut aliquis uoluntarie, & h delectabiliter operetř: sed hoc cadit sub pręcepto legis diuinę dř.n. in Psal. 7. Seruite dño in lętitia. & 2. ad Corinth. 9. Non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus vbi† gloss. dicit, Quidquid boni facis, cū hilaritate fac, & tunc bñ facis: si aūt cū tristitia facis, sic directe ñ tu facis. ergo mod⁹ uirtutis cadit sub pcepto legis.

SED CONTRA. Nullus pōt operari eo modo, quo operatur virtuosus, nisi habeat habitū uirtutis, ut patet per* Philosophū in 2. & 5. Eth. Quicunque aūt trāsgreditur pręceptum legis, meretur pœnā. sequeretur ergo, quod ille, qui non hēt habitum uirtutis quicquid faceret, mereretř pœnā. Hoc autem est contra intentionem legis, quæ intendit hoiem assuefaciēdo ad bona opera inducere ad uirtutem. non ergo mod⁹ uirtutis cadit sub pcepto.

RESP. Dicendum, quod sicut* supradictum est, pręceptum legis habet uim coactiuā. Illud ergo directe cadit sub pcepto legis, ad quod lex cogit: coactio autē per metum pœnę, vt dř. 10. Eth. Nam illud proprie cadit sub præcepto legis, pro quo pœna legis infligitř. Ad instituenda aūt pœnam aliter se hēt lex diuina, & aliter lex humana. Non enim pęna legis infligitř nisi pro illis, de quibus legislator hēt iudicare: quia ex iudicio lex punit.

A Homo aūt, qui est legislator humanæ non hēt iudicare, nisi de exterioribus actibus quia hoïes uident, ea quæ parent, ut dř. 1. Reg. 16. sed solius Dei, qui est lator legis diuinæ, est iudicare de interioribus motibus uoluntatum, fm illud Psal. 7. Scrutans corda, & renes Deus. Secundum hoc igitur dicendum est, quod modus[d] uirtutis quantum ad aliquid respicitř ā lege humana, & diuina:
B quantū ad aliquid aūt ā lege diuina, sed nō a lege humana: quātum ad aliquid uero nec ā lege humana, nec ā lege diuina. Modus aūt uirtutis in tribus consistit, fm Philosophū in 2. Ethic.* quorū primū est, si aliquis operetur sciens: hoc aūt diiudicatř, & ā lege diuina, & ā lege humana.* quod.n. aliquis facit ignorans, p accidens facit. Vnde fm ignorantiam aliqua diiudicantur ad pœnam, uel ad ueniam
C tam fm legem humanam, quā fm legem diuinam. Secundum aūt est, ut aliquis operetur uolens, uel eligens, & pp hoc eligens: in quo importatur duplex motus interior. s. uoluntatis, & intentionis, de quibus s. dictū est: & ista duo nō diiudicat lex humana, sed solum diuina. Lex enim humana non punit eū qui vult occidere, & nō occidit: pu-
D nit aūt eum lex diuina, fm illud Matth. 5. Qui irascitř fratri suo, reus erit iudicio. Tertium aūt vt firmiter, & immobiliter habeat & operetur: & illa firmitas proprie pertinet ad habitum, ut. s. aliquis ex habitu radicato operetur: & quantum ad hoc, modus uirtutis non cadit sub præcepto neq; legis diuinæ, neque legis humanæ. Neq;.n. ab hoie neq; ā Deo punitř tāquā pcepti
E transgressor, qui debitum parētibus honorem impendit, quāuis non habeat habitū pietatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod modus faciendi actum iustitię, qui cadit sub pręcepto, est ut fiat aliquid secundum ordinem iuris, non autem quòd fiat ex habitu iustitiæ.

AD II. dicendum, quod intentio legislatoris est de duobus, de vno quidē ad quod intendit p pręcepta legis inducere: & hoc

stitię, vt supradictum est, & ad actus iustitię non refert quo ad exterius forum, quaqs voluntate, aut intētione faciat, dummō debitū reddat, ut patet in actibus iustitię cōmutatiuæ, & distributiuę. nihil.n. refert quo ad iustitiā, si mala intentione reddas mihi debitā pecuniā, uel honorem, & huiusmodi: id modus iste, scilicet uoluntarie ex intētione finis illius uirtutis operari, non cadit sub lege humana, quæ actus omnes præcipit sub ratione debiti. Vnde lex humana non punit militem in bello occidentem hostem, si ex odio, uel ob auaritiam pugnet, uel occidat. & simile est in alijs. D. 1047.

*Ca 4. to. 5.

Cōclusionis pars. 2

¶ Ad primam autem obiectionem dicitur, quod uelle occidere, potest sumi dupliciter. Primo ut est actus voluntatis habens pro obiecto occisionē intellectam: & sic sumitur absolute, & non est ad propositum. Secundo, ut est modus occisionis ulterius exercendę, quasi inchoans ipsam: & sic est ad propositum & intendit litera, quod quia occisio in tali modo, scilicet uoluntarie, & ex intentione existens, nō cadit sub præcepto homicidij, inquantum est ā lege humana: consequēs est, quòd modus iste nō cadat sub lege humana. unde nulla est digressio. Cōclusionis pars. 2

¶ Ad secundam autē obiectionē dicitur, negādo quòd lex humana inquātum est coactiua, aliter se habeat ad operantem uoluntarie, & ex intentione. aliter ad operantem non uoluntarie, uel non ex intentione. quia, ut dictum est, ad debiti rationem respicit, ad quod non est impertinens scienter, uel ignoranter, sicut uolendo, & intendendo, ut declaratum est. Cōclusionis pars. 3

¶ Instantiæ autem quę afferuntur de homicidia ex occurrentia, & operantibus metu, uel subito, non sunt ad propositum: quia in his non

eſt uirtus. Aliud aũt eſt de quo F intẽdit pceptũ ferre: & hoc eſt, qđ ducit, uel diſponit ad uirtutẽ. ſ. actus uirtutis. Nõ.n. idẽ eſt finis pcepti, & id de quo pceptũ datur: ſicut neque in aliis rebus idẽ eſt finis, & quod eſt ad finẽ.

Ad 3^m dicendum, q operari ſine triſtitia opus uirtutis, cadit ſub pcepto legis diuinę, qa qcũque cũ triſtitia operat̃, nõ uolẽs operat̃: ſed delectabilr operari, ſiue cũ letitia, uł hilaritate quo G dãmõ cadit ſub pcepto, ſ. ẽm qđ ſeqtur delectatio ex dilectione Dei, & pximi, q̃ cadit ſub præcepto, cũ amor ſit cã delectationis, & quodãmõ nõ, ẽm qđ delectatio cõſequitur habitũ. Delectatio.n. operis eſt ſignum habitus generati, ut dr̃ in 2. Ethi.* Poteſt.n. aliquis actus eſſe delectabilis, uel propter finem, uel propter conuenientiam habitus.

ARTICVLVS X.

Vtrum modus charitatis cadat ſub præcepto diuinæ legis.

AD SECVNDVM ſic procedit. Vr̃ q modus charitatis cadat ſub pcepto diuinæ legis. Dr̃ Matth. 19. Si vis ad uitã ingredi, ſerua[h] mandata. ex quo vr̃ q obſeruatio mandatorũ ſufficiat ad introducendũ ad uitã: ſed opera bona non ſufficiunt ad introducendũ in uitã, niſi ex charitate fiant. dr̃. n. primo ad Cor. 13. I Si diſtribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas, etſi tradidero corpus meũ ita ut ardeã, charitatem autem nõ habuero, nihil mihi prodeſt. ergo modus charitatis eſt in præcepto.

¶ 2 Præt. Ad modũ charitatis pprie pertinet, ut oĩa fiant propter Deũ: ſed illud cadit ſub[b] pcepto. dicit. n. Apoſtolus primo ad Corin. 10. Omniã in gloriam Dei facite. ergo modus charitatis cadit ſub præcepto.

¶ 3 Præt. Si modus charitatis nõ cadit ſub pcepto, ergo aliqs poteſt implere[b] præcepta legis nõ hñs charitatẽ: ſed quod poteſt fieri ſine charitate, põt fieri ſine gratia, q̃ ſp adiũcta eſt charitati. ergo aliquis poteſt implere pcepta legis ſine gratia: hoc eſt aũt Pelagiani erroris, ut patet p Aug.* in li. de hæreſibus ergo modus charitatis eſt in pcepto.

Sed contra eſt, quia quicunque nõ ſeruat pceptum, peccat mortaliter: ſi igit̃ modus charitatis cadat ſub pcepto ſequitur q quicunq; operatur aliquid & non ex charitate, peccat mortaliter: ſed quicunq; non hẽt charitatẽ, operat̃ non ex charitate. ergo ſequitur, q quicunq; non hẽt charitatem, peccet mortaliter in omni opere qđ facit, quãtumcunq; ſit de genere bonorum: quod eſt inconueniens.

Respon. Dicendum, q circa hoc fuerũt cõtrariæ opiniones Quidã. n. dixerunt abſolute modum charitatis eſſe ſub pcepto, nec eſt impoſſibile obſeruare hoc pceptũ charitatẽ non hñti: quia põt ſe diſponere ad hoc q charitas ei infundat̃ à Deo. Nec qñcunq; aliquis non hñs charitatem, facit aliquid de gñe bonorũ, peccat mortaliter: qa hoc eſt pceptũ affirmatiuum, ut ex charitate operet̃ & nõ obligat ad ſp, ſed pro tpe, illo, quo aliquis hẽt charitatẽ. Alij uero dixerunt, q oĩno modus charitatis nõ cadit ſub præcepto. Vtriq; aũt quãtum ad aliquid, uerum dixerunt. Actus. n. charitatis dupliciter conſiderari põt. Vno modo, ẽm quod eſt quidã actus p ſe, & m hoc modo cadit ſub pcepto legis, quod de hoc ſpecialiter datur. ſ.* Diliges dominum Deum tuum. & diliges proximum tuum: & quantũ ad hoc, primi uerum dixerunt. Non. n. eſt impoſſibile hoc pceptum obſeruare, quod eſt de actu charitatis, qa homo poteſt ſe diſponere ad charitatem habendã & quando habuerit eam, poteſt ea uti. Alio modo põt conſiderari actus charitatis, ẽm quod eſt modus actuum aliarum uirtutum, hoc eſt, ẽm quod actus aliarum uirtutum ordinantur ad charitatem, quæ eſt finis præcepti, ut dr̃ 1. ad Tim. 1. Dictum eſt enim ſ.* q intentio finis eſt quidam modus formalis ſuperioris ordinis actus ordinati in finẽ. Et hoc modo uerum eſt, quod ſecundi dixerunt, q ⁿ modus charitatis non cadit ſub præcepto:* hoc eſt dictũ, q in hoc præcepto, Honora patrem, non includitur, q honoretur pater ex charitate, ſed ſolũ q honoretur pater. unde, qui honorat patrem, licet K non habeat charitatem, non efficitur trãſgreſſor huius præcepti, etſi ſit tranſgreſſor præcepti, quod eſt de actu charitatis, propter quam tranſgreſſionem meretur pœnam.

Cõcluſio pars 1.

Q. 12. ar. 4.

Cõcluſio pars 2.

Ad primum ergo dicendum, q Dñs non dixit, Si uis ad uitã ingredi, ſerua unum mandatum, ſed ſerua omnia mandata: inter quę etiam continetur mandatum de dilectione Dei, & proximi.

Ad 11. dicendũ, q ſub pcepto charitatis cõtinet̃, ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod pertinet ut oĩa referantur in Deum: & ideo præceptũ charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam oĩa referant̃ in Deum. Sic ergo qui honorat parentes, tenetur

attenditur differẽtia ſecundũ uelle, & nõ uelle, intẽdere, & nõ intẽdere: in oĩbus. n. ſaluat̃, & uelle, & intẽdere. Sed differẽtia eſt in cauſa uoluntatis, uel in modo, uel aliquo huiuſmodi. ¶ In rñſione ad ſecundũ in eodẽ ar. no. has regulas, quib. toties uti oportet. ſ. non eſſe idem, finẽ pcepti, & id, de quo pceptũ datur: qa illud finis hoc ad finẽ, qui finis pcepti non cadit ſub pcepto ut id, quod pcipitur, ſed ut intentum à legiſlatore: quã ex his habes ſolutionẽ multarũ q̃õnum pro minus eruditis, & bonis mentibus ti mẽtibus culpam, vbi non eſt.

SVPER QV. C. ART. X.

*Cap. 3. in princ. t. 5.

Cap. 3. d. 28. q. 1. in reſponſio ad 1. ar. ſed contra 4 ron.

Palud. 3. d. 27. q. 2.

Medina ar. 10.

In ar. 10. eiuſdẽ centeſimæ queſ. nota duo. Primo, quia author tendit ad demõſtrandum, q modus charitatis non cadit ſub aliq̃ pcepto, ideo ſeparationem tẽporũ obligantiũ ad diuerſa pcepta docet in rñſione ad ſecundũ: cũ hac tñ ſeparatiõe, q̃ ut plurimũ accidit, cõtingere põt ſimultas tpis, quo, ſ. ſimul teneat̃ ad pceptum charitatis, & aliud. & tunc ſeruando illud aliud, & nõ pceptum charitatis, reus erit omiſſionis iſtius, ut in corpore ar. dicitur. Secundo, quia ſub præcepto charitatis cadit dilectio Dei ex toto corde, quod cõprehẽdit dilectionem omniũ ad Deũ, ac p hoc modificationẽ oĩum pceptorũ a charitate conſequẽs eſt, q pro quocũq; tpe obligat pceptũ charitatis, p eodẽ modus charitatis in aliis obſeruãdis pcepts obliget, nõ ex vi aliorũ pceptorum, ſed ex ui pcepti charitatis, ad quã non ſolũ ſpectat pprie actus ſecũdũ ſe, ſed ut modus cæterorũ. Et qm ſub charitatis præcepto nõ claud tur ordinem peccata Deũ ed oĩa referibilia in [illegible] a ſunt [illegible] cunq; in noſtra ſunt poteſtate, & non ſunt mala culpæ: & qlibet hñs charitatẽ ex hoc ipſo, q eſt in charitate, diligit pculdubio Deum ex toto corde, hñs ipſum p ultimo fine, ac p hoc ſuppoſitũ, & cõſequẽter ſuorũ oĩum finẽ, alioqn in charitate nõ eſſet: idcirco non oportet pias mẽtes ſcrupulo agitari, qñ pceptũ impleãt, ut oĩa in gloriam Dei faciãt. Hoc tractandũ eſſet promiſſum dubiũ in q. 21. de ſdifferẽtia actus exiſtentis in charitate, niſi inferius in Secunda ſecũdæ. q. 44. ar. 4. ex propoſito differẽdũ eſſet id, vñ pẽdet tota uis, an ſ. ſub præcepto charitatis claudatur totalitas relatiũm: propter quod illuc uſque differetur.

519

Ferrariæ per totum. 2. 2. q. 44. ar. 1. ad 1. Et 3. d. 27 q. 3. art. 4. Et d. 37. ar. 6. Et ve rit. q. 25. ar. 7. ad 8. & q. 24. a. 12. ad 16. Et mal. q. 2. ar. 5. ad 7. Et opu. 47. cap. 6.

* Ad qđ v. 1. De [illegible] 38 [illegible] 6.

neĩ ex charitate honorare, nõ ex vi huius ꝑcepti, qđ est, Honora parentes:sed ex vi huius ꝑcepti, Diliges dñm Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum ista sint duo ꝑcepta affirmatiua non obligantia ad semper, põt pro diuersis temporib. obligare:& ita potest contingere, ꝙ aliquis implens præceptum de honoratione parentum, non tunc transgrediatur præceptum de omissione modi charitatis.

Ad 3^m dicendum, ꝙ obseruare oia præcepta legis homo non põt, nisi impleat præceptum charitatis, ꝙ non fit sine gratia. & iõ impossibile est ꝙ Pelagius dixit, hominem implere legẽ sine gratia.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter distinguãtur alia moralia præcepta legis præter decalogum.

AD VNDECIMVM sic ꝓcedit. Vr̃ ꝙ incõuenienter distinguant alia moralia ꝑcepta legis ꝑter decalogũ. Quia, ut Dñs dicit Matth. 22. In duobus ꝑceptis charitatis [b] pẽdet oĩs lex, & prophetæ: sed hæc duo ꝑcepta explicantur per decem præcepta decalogi. ergo non oportet alia C præcepta moralia tradere.

¶ 2 Præt. Præcepta moralia a iudicialib. & cæremonialib. distinguunt, ut * dictũ ẽ: sed determinationes cõium ꝑceptorũ moraliũ ꝑtinẽt ad iudicialia, & cæremonialia ꝑcepta aũt ꝑcepta moralia sub decalogo cõtinent, uel ẽt decalogo ꝓsupponunt, ut * dictũ ẽ. ergo incõuenienter traduntur alia præcepta moralia præter decalogum. D

¶ 3 Præt. Præcepta moralia sũt de actib. oium [h] virtutũ, vt * supra dictũ ẽ. Sicut igit' i lege ponunt ꝑcepta moralia ꝑter decalogũ ꝑtinẽtia ad latriã, liberalitatẽ, & misericordiã, & castitatẽ: ita ẽt deberẽt poni aliqua ꝑcepta ꝑtinẽtia ad alias uirtutes, puta, ad fortitudinem sobrietatem & alia huiusmodi, quod tñ non inuenitur. non ergo conuenienter distinguunt in lege alia E ꝑcepta moralia ꝑter decalogũ.

SED CONTRA est, qđ i Psal. 18. dr̃, Lex Dñi immaculata, cõuertens aĩas: sed ꝑ alia ẽt moralia, q̃ decalogo suꝑaddunt, homo conseruat absq; macula pc̃ti, & aĩa eius ad Deum conuertitur. ergo ad legẽ pertinebat etiam alia præcepta moralia tradere.

RESPON. dicendum, ꝙ sicut ex * dictis patet, ꝑcepta iudicialia, & cæremonialia ex sola institutione vim hẽnt: quia antequàm instituerentur, nõ uidebatur differre, vtrũ, sic vel aliter fieret: sed ꝑcepta moralia ex ipso dictamine naturalis rõnis efficaciam habent etiã si nunquam in lege statuãtur. Horum aũt triplex est gradus. Nam quædam sunt cõmunissima, & adeo manifesta, ꝙ editione non indigent, sicut mandata de dilectione Dei, & proximi, & alia hmõi, ut * supra dictum est, q̃ sunt quasi fines ꝑceptorum: unde in eis nullus põt errare ſm iudicium rationis. art. 1 & 3. & q. 94. art. 4.

B Quædam uero sunt magis determinata, quorum rõnem statim quilibet ẽt popularis põt de facili uidere: & tñ quia in paucioribus circa hmõi contingit iudiciũ humanũ peruerti, hmõi editione indigent: & hæc sunt præcepta decalogi. Quædã vero sunt, quorũ rõ nõ est adeo cuilibet manifesta, sed solũ sapiẽtib. & ista sunt præcepta moralia superaddita decalogo, tradita à Deo populo ꝑ Moysen, & Aarõ. Sed quia ea, q̃ sunt manifesta, sunt principia cognoscendi eorũ, q̃ nõ sunt manifesta, [m] alia ꝑcepta moralia superaddita decalogo reducunt ad ꝑcepta decalogi ꝑ modũ cuiusdam additionis ad ipsa * Nã in primo ꝑcepto decalogi prohibet cultus alienorũ deorũ, cui superaddunt alia ꝑcepta ꝓhibitiua eorũ, q̃ ordinant in cultũ idolorum, sicut hr̃ Deut. 18. Non inueniat in te, qui lustret filiũ suum, aut filiam suã, ducens per ignem: nec sit maleficus, atq; incantator, nec Phytones consulat, neq; diuinos, & q̃rat a mortuis ueritatẽ. Scđm aũt ꝑceptũ prohibet periuriũ: superaddit aũt ei ꝓhibitio blasphemiæ. Leui. 14. & ꝓhibitio falsæ doctrinæ, Deute. 13. Tertio uero ꝑcepto superadduntur oia cæremonialia. Quarto aũt ꝑcepto de honore parentũ superaddit ꝑceptũ de honoratione senũ, ſm illud Leui. 19. Coram cano capite consurge. & Honora personã senis. & uniuersaliter oia ꝑcepta inducentia ad reuerentiã exhibendã maiorib. uel ad beneficia exhibẽda, uel æqualib. uel minorib. Quinto aũt ꝑcepto, qđ est de prohibitione homicidij, addit ꝓhibito odij, & cuiuslibet violationis ꝯ proximum, sicut illud Leuit. 19. Non stabis ꝯ sanguinem proximi tui: & ẽt prohibito odij fratris, ſm illud: Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Præcepto autem sexto, qđ est de prohibitione adulterij, superadditur præceptũ de prohibitione meretricis, ſm illud Deu. 24. Non erit meretrix de filiab. Israel neq; fornicator de filijs Israel. Et iterum prohibitio uitij ꝯ naturam, ſm illud Leui. 18. Cum masculo non commisceberis, cum omni pecore non coibis. Septimo autem præcepto de prohibitione furti adiungitur præceptum de prohibitione usuræ, secundum illud Deut. 18. Non fœneraberis fratri tuo ad usuram: & prohibitio fraudis, ſm illud Deu. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, & uniuersaliter omnia, quæ ad prohibitionem calumniæ, & rapinæ pertinent. Octauo uero præcepto, quod est de prohibitione falsi testimonii, additur prohibitio falsi iudicij, scđm illud Exod. 23. Nec in iudicio, plurimorum acquiesces fnix, ut à ueritate deuies: & prohibitio mendacii, sicut ibi

SVPER QVÆ. C. ART. XI.

M. dina ar. 11.

540 *Porrecta per totum.* Sup. ar. 3. & locis ibidẽ annotatis. IN art. 11. dubium occurrit ex eo, ꝙ superius in art 6. huius q̃onis dictũ est, ꝙ ordo ꝑceptorũ diuinæ legis attẽdit' scđm maiorẽ, & minorem grauitatẽ quia quanto aliqđ malum contrariũ est grauius, tãto magis repugnat rationi, & oppositũ bonũ magis à rõne suscipitur, vt cõsonans. nũc vero minora mala locant' sub ꝑceptis decalogi. & grauiora sub ꝑceptis adiũctis, ut patet de blasphemio respectu periurii, & de peccato contra naturã, & bestialitatis respectu adulterii, & de rapina respectu furti. debebant siquidem grauiora hæc, vtpote magis dissona, & cõsequẽter magis sui repubsiba à rõne in ꝑceptis decalogi poni, & minus grauia ad hæc reduci, si scđm grauitatem præceptorum ordo est, ut author docuit. (q. præc. art. 2. 3. & 4.; art. 3. huius q.; art. 2. huius q.)

¶ Ad hoc dr, ꝙ ad rõnem ꝑceptorũ decalogi, quia sunt prima elementa legis cõia oibus de populo, exigitur cõiter, ꝙ sint de illis, q̃ cõmunius, singulis cõueniũt: ita ꝙ principaliter cõia ꝑcepta decalogi cõstituere vlt, & inter ipsa prima, ac cõia quã to grauius, tãto prius. Et ꝓpterea licet rapina, bestialitas, & blasphemia sint grauiora q̃ furtũ, & adulteriũ, & periuriũ: quia tñ hæc grauiora non ita facile cõiter accidũt, sicut illa minus grauia, iõ illa vtpote cõiora, primũ locum in elemẽtis legis obtinuerunt, & hæc ad illa non ut grauiora, sed ut priora scđm extẽtionẽ reducunt in hoc articulo, & illa licet scđm grauitatẽ ordinata sũt in ar. 6. nihil ergo cõtrarietatis inter se uenit. (q. præce. ar. 3. & 4.)

ſubditur: Mendacium fugies, & prohibitio detra-ctionis, ſecundum illud Leuit. 19. Non eris crimi-nator, & ſuſurro in populis. Alijs autem duob. prę-ceptis nulla alia adiunguntur, quia per ea vniuer-ſaliter omnis mala concupiſcentia prohibetur.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ad dilectionem Dei, & proximi ordinantur quædam præcepta de-calogi ſecũdum manifeſtam rationem debiti: alia uero ſecundum rationem magis occultam.

AD 2m dicẽdũ, ꝙ præcepta cæremonialia, & iu-dicialia ſunt determinatiua præceptorum decalo-gi ex vi inſtitutionis, non autem ex ui naturalis in-ſtinctus, ſicut præcepta moralia ſuperaddita.

Q. 90. art. 2. AD 3m dicẽdũ, ꝙ pcepta legis ordinanť ad bonũ cõe, vt * ſ. dictũ e. Et ꝙ virtutes ordinãtes ad aliũ directe ptinẽt ad bonũ cõe, & ſiſr virtus caſtita-tis, in qtũ actus gñationis deſeruit bono cõi ſpẽi: iõ de iſtis virtutib. directe danť pcepta decalogi, & ſuperaddita. De actu aũt fortitudinis dať pceptum ꝓponẽdũ p duces exhortãtes in bello, qđ ꝓ bono cõi ſuſcipiť, ut patet Deu. 20. ubi mãdať ſacerdoti: Nolite metuere, nolite cedere. Siſr ẽt actus gu-læ ꝓhibẽdus cõmittiť monitioni paternæ, quia cõ-trariať bono domeſtico. vñ dř Deu. 21. ex perſona parentum: Monita noſtra audire contẽnit, comeſ-ſationibus uacat, & luxuriæ, atque conuiuijs.

SVPER QVÆ. C. ART. XII.

Medina ar. 12.

541 *Porrecta per totum.* Sup. q. 98 art. 1. & inf. q. 103 ar. 2. Et 3. diſt. 40. ar. 3.

IN art. 12. eiuſdem 100. q. aduerte ꝙ olim, quos vid. codi-ces ſcripti, & impreſ-ſi, falſi ſunt. hẽnt. n. i. corpore articuli hæc uerba: Si vero accipia-tur iuſtitia ꝓ execu-tione iuſtitię, ſic pce-pta moralia iuſtifica-bant, in quãtũ cõtine-bãt id, qđ eſt ſcdm ſe iuſtũ: ſed ſacramenta illa ueteris legis gra-tiã nõ cõferebãt, ſicut conferunt ſacramen-ta nouæ legis, quę pp hoc iuſtificare dñr & ſtatim ſubdiť: Si uero accipiatur iuſtitia pro executione iuſtitiæ, &c. Vbi patet, ꝙ aut oĩa illa ſuperflua ſũt: aut cũ dixiſſet, ꝙ mo-ralia iuſtificare non poterant iuſtitiã cau-ſãdo, addebat, ꝙ nec cęremonialia hoc po-terant: pp quod codi-ces inquire ueros.

ARTICVLVS XII.

Vtrum præcepta moralia veteris le-gis iuſtificarent.

AD DVODECIMVM ſic proce-diť. Vř ꝙ pcepta moralia ueteris legis iuſtificarent. Dicit Apoſtolus Rom. 2. Non. n. audi-tores legis iuſti ſunt apud Deũ, ſed factores legis[b] iuſtificabunť. ſed factores legis dñr, qui im-plent pcepta legis ergo pcepta legis adimpleta iuſtificabant.

¶ 2 Præt. Leui. 18. dř. Cuſtodite leges meas, atq; iudicia, q̃ faciẽs hõ h viuet in eis: ſed vita ſpũalis hoĩs eſt p iuſtitiam. ergo præce-pta legis adimpleta iuſtificabãt.

¶ 3 Præt. Lex diuina efficacior ẽ, quàm lex humana: ſed lex hu-mana[h] iuſtificat. eſt enim quæ-dam iuſtitia in hoc, quòd præ-cepta legis iuſtificabant.

K SED CONTRA eſt, ꝙ Apoſto-lus dicit 2. ad Cor. 3. Litera occi-dit. quod ſecundum * Auguſt. in

Cap. 4. & 14. to. 3. lib. de ſpiritu, & litera, intelligitur ẽt de pręceptis[b] moralib. ergo pcepta moralia non iuſtificabant.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ ſicut ſanum proprie & primo dř, qđ hẽt ſanitatẽ, uel qđ cõſeruat ſanitatẽ: ita iu-ſtificatio primo & proprie dř ipſa factio iuſtitiæ: ſecũdario uero, & quaſi impropriẽ pt dici iuſtifica-tio ſignificatio iuſtitię, uel diſpõ ad iuſtitiã. quib.[m]

Cõcluſio-nis pars prima. duobus modis manifeſtũ eſt, ꝙ pcepta legis iuſti-ficabant, in quantũ. ſ. diſponebant hoĩes ad gratiã Chriſti iuſtificantẽ, quã ẽt iuſtificabant: qua ſicut

F dicit * Aug. ꝯ Fauſtũ. Etiã uita illius populi ꝓphe-tica erat, & Chriſti figuratiua. Sed ſi loquamur de iuſtificatione proprie dicta, ſic conſiderandũ eſt, ꝙ iuſtitia pt accipi prout eſt in habitu, uel prout eſt in actu: & ſm hoc iuſtificatio [d] dupliciter dř. Lib. 22. 14. i prin. to. 6. D. 804.

Vno quidem modo, ſm qđ homo fit iuſtus adipi-ſcens habitum iuſtitiæ. Alio uero modo, ſm quod opera iuſtitiæ operatur: ut ſm hoc iuſtificatio ni-hil aliud ſit, quàm iuſtitiæ executio. Iuſtitia aũt, ſi-cut & aliæ uirtutes, põt accipi, & acquiſita, & in-fuſa, ut ex * ſupradictis patet. Acquiſita quidẽ cau-ſatur ex operib. ſed infuſa cãtur ab ipſo Deo per q. 63. ar. 4

G eius gratiam. & hæc eſt uera iuſtitia, de qua nunc loquimur, ſm quã aliquis dř iuſtus apud Deũ, ſm illud Rom. 4. Si Abraham ex operib. legis iuſtifica-tus eſt, hẽt gloriam, ſed non apud Deum. Hæc igiť iuſtitia cauſari nõ poterat per pcepta moralia, q̃ ſunt de actibus humanis: & [r] ſm hoc præcepta mo-ralia iuſtificare nõ poterant, iuſtitiam cauſando. [s] Cõcluſio-nis pars ſecunda.

Si uero accipiatur iuſtificatio pro executione iu-ſtitiæ, [t] ſic præcepta moralia iuſtificabãt [t] in quan-tum continebant id, quod eſt ſm ſe iuſtum: ſed ſa-cramenta illa ueteris legis gratiam non confere-bant, ſicut conferunt ſacramenta nouę legis, quæ Cõcluſio-nis pars tertia.

H pp hoc iuſtificare dñr. Si uero accipiatur iuſtifica-tio pro executione iuſtitiæ, [s] ſic oĩa præcepta le-gis iuſtificabant, aliter tñ, & aliter. [y] Nam præce-pta cæremonialia continebant quidem iuſtitiã ſm ſe in gñali, prout. ſ. exhibebantur in cultu Dei: in ſpãli uero non cõtinebant ſm ſe iuſtitiam, niſi ex ſola determinatione legis diuinæ. Et iõ de hmõi præceptis dř, ꝙ non iuſtificabant niſi ex deuotio-ne, & obedientia facientium. Præcepta uero mo-ralia, & iudicialia cõtinebant id, quod erat ſecun-dum ſe iuſtum, uel in generali, uel ẽt in ſpãli: ſed moralia pcepta cõtinebant id, qđ eſt ſecundum Cõcluſio-nis pars quarta.

I ſe iuſtum ſm iuſtitiam gñalem, q̃ eſt ois uirtus, ut dř in 5. * Ethi. Præcepta uero iudicialia ptinebãt ad iuſtitiam ſpãlem, quæ cõſiſtit circa contractus humanæ uitæ, qui ſunt inter hoĩes adinuicem. Ca. 1. to. 5

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apoſtolus acci-pit ibi iuſtificationem pro executione iuſtitiæ.

AD 2m dicendum, ꝙ homo faciens pręcepta le-gis, dicitur uiuere in eis, quia non incurrebat pœ-nã mortis, quã lex tranſgreſſoribus infligebat: in quo ſenſu inducit hoc Apoſtolus, Gal. 3.

AD 3m dicendũ, ꝙ præcepta legis humanæ iuſti-ficant iuſtitia acquiſita, de qua non quęritur ad præſens, ſed ſolũ de iuſtitia, quæ eſt apud Deum.

QVAESTIO CI.

De præceptis cæremonialib. ſecundum ſe, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſi-derandũ eſt de præce-ptis cæremonialibus.

¶ Et primo, de ipſis ſecũdum ſe. Secundo, de cauſa eorũ. Tertio, de duratione ipſorum.

SVPER QVÆS. CI. ET CII.

Medina ar. 1.

IN q. 101. & 102. multa ſcribenda eſſent pro textu ſcri-pturæ, quæ Biblicis relinq uo, q hic colli-gere poſſunt ſumma-rie oĩa cæremonia-lia, & aditum ad ſcri-pturæ intelligentiam habent non ſolũ lite-ralẽ, ſed figuralem.

Circa

Circa primum quæruntur quatuor. A

¶ Primo, Quæ sit ratio præceptorũ cæremonialiũ.

¶ Secundo, Vtrum sint figuralia.

¶ Tertio, Vtrum debuerint esse multa.

¶ Quarto, De distinctione ipsorum.

542. Porrecta per totum. Sup.q.99. ar.3 & if. q.104.a.1. & q6.108. a.2.cor Et 2.2.q.121. ar.1.ad 2. & quol.2. a.8.cap.& quol 4.ar. 23.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ratio præceptorum cæremonialium in hoc consistat, quòd pertineant ad cultum Dei.

AD PRIMVM sic procedit. Vr̃ q̃ ratio præceptorũ cæremonialium nõ in hoc cõsistat, q̃ pertineãt ad cultũ Dei. In lege enim ueteri dãtur Iudæis q̃dã præcepta de abstinentia ciborũ, ut patet Leuit.11. & ẽt de abstinendo ab aliquibus uestimentis, sicut il B lud Leu.19. Vestẽ, q̃ ex duob⁹ texta est, nõ indueris. & iterũ quod præcipit Num.15. Vt faciant sibi fimbrias p̃ angulos palliorũ: sed hmõi non sunt præcepta moralia, quia nõ manent in noua lege: nec ẽt iudicialia, quia non pertinent ad iudicium faciẽdũ inter homines. ergo sunt cæremonialia: sed in nullo p̃tinere uident ad cultũ Dei ergo nõ est cæremonialiũ p̃ceptorũ ratio, q̃ pertineãt ad cultum Dei.

¶ 2 Præt. Dicunt quidam, q̃ præcepta cæremonialia dicuntur illa, quæ pertinẽt ad solẽnitates, quasi dicerentur à cereis, qui in solennitatib. accendunt: sed multa alia sunt pertinẽtia ad cultũ Dei p̃ter solennitates. ergo uidet̃ q̃ legis p̃cepta cæremonialia C nõ ea ratione dicãtur, quia pertinẽt ad cultũ Dei.

¶ 3 Præ. Secundum quosdam, præcepta cæremonialia dicũtur quasi normæ, idest regulæ salutis. Nam chere in greco idẽ est quod salue: sed oĩa p̃cepta legis sunt regulæ salutis, & non solum illa, q̃ p̃tinẽt ad Dei cultum. ergo non solum illa præcepta dicũtur cæremonialia, quæ pertinent ad cultum Dei.

¶ 4 Præt. Rabbi Moyses dicit, q̃ p̃cepta cæremonialia dicunt̃, quorũ rõ nõ est manifesta: sed multa p̃tinentia ad cultũ Dei hñt rõnẽ manifestã, sicut Sabbathi obseruatio, & celebratio Phase, scenopegiæ D & multorũ aliorũ, quorũ rõ assignatur in lege. ergo cæremonialia non sunt, quæ pertinent ad cultũ Dei.

SED CONTRA est, quòd dicit Exo.18. Esto populo in his quæ ad Deum pertinent, ostendasque populo cæremonias, & ritum colendi.

q.99.ar.4 RESP. Dicendũ, q̃ sicut supra dictum est, cæremonialia præcepta determinãt p̃cepta moralia in ordine ad Deum: sicut iudicialia determinant præcepta moralia in iu ordine ad proximũ. Homo aũt ordinatur ad Deum p̃ debitum cultũ, & iõ cæremonialia p̃prie dicũtur, q̃ ad cultũ Dei pertinẽt.

Con. m. Ratio autem huius nominis posita est supra, ubi E præcepta cæremonialia ab aliis sunt distincta.

q.99.ar.3. AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ad cultum Dei pertinent nõ solum sacrificia, & alia hmõi, quæ immediate ad Deum ordinari uidentur, sed ẽt debita p̃paratio colẽtiũ Deũ ad cultũ ipsi⁹: sicut ẽt in aliis: quæcunque sunt præparatoria ad finem, cadunt sub scientia, q̃ est de fine. Huiusmodi autem præcepta, q̃ dantur in lege de uestibus, & cibis colentiũ Deũ, & aliis huiusmodi, pertinent ad quandam præparationem ipsorũ ministrantiũ, ut sint idonei ad cultũ Dei: sicut ẽt specialibus obseruantiis aliqui utuntur, qui sunt in ministerio regis. unde etiam sub præceptis cæremonialibus continentur.

AD 2m dicẽdũ, q̃ illa expositio nõis non vr̃ esse multũ cõueniẽs, p̃sertim cũ non multũ inueniatur ĩ lege, q̃ in solẽnitatib. cerei accenderentur: sed in ipso ẽt cãdelabro lucernæ cũ oleo oliuarũ p̃parabantur, ut patet Leu.24. Nihilominus rñ p̃t dici, q̃ in solẽnitatibus oĩa alia, q̃ p̃tinebãt ad cultũ Dei, diligẽtius obseruabantur, & secundũ hoc in obseruatione solemnitatum omnia cæremonialia includunt̃.

AD 3m dicendũ, q̃ nec illa expositio nominis vr̃ esse multũ cõueniẽs: nomẽ enim cæremoniæ nõ est grecũ, sed latinũ. Põt dici tñ, q̃ cũ salus hominis sit a Deo præcepta uidentur esse salutis regulæ, quæ hominem ordinant ad Deum, & sic cæremonialia dicuntur, quæ ad cultum Dei pertinent.

AD 4m dicendum, q̃ illa ratio cæremonialium ẽ quodammodo probabilis, non quia ex eo dicant̃ cæremonialia, quia eorũ rõ non est manifesta, sed hoc est quoddã consequens: quia enim præcepta ad cultũ Dei pertinentia oportet esse figuralia, ut j. ar. seque. dicetur, inde est q̃ eorum rõ nõ est adeo manifesta.

ARTICVLVS II.

Vtrum præcepta cæremonialia sint figuralia.

Medina ar.2.

543 Porrecta per totum. inf.q.103 a.1.cor.& q. ... & ... dẽ citatis Cap.4.& ... 10.20. ...

AD SECVNDVM sic procedit. Vr̃ q̃ p̃cepta cæremonialia ñ sint figuralia. Pertinet.n.ad officiũ cuiuslibet doctoris, ut sic p̃nũciet, ut de facili intelligi possit, sicut Au. dicit i 4. de doctrina christiana: & hoc maxime vr̃ ẽẽ necessariũ i legis latione, q̃a p̃cepta legis populo p̃ponunt̃: unde lex dẽt ẽẽ manifesta, ut Isid. dicit. si igit̃ p̃cepta cæremonialia data sint i alicui⁹ rei figurã vr̃ incõuenienter tradidisse hmõi p̃cepta Moyses, non exponẽs quid figuraret.

¶ 2 Præt. Ea, q̃ in cultũ Dei agunt̃, maxime, dẽut honestatẽ hr̃e: sed facere aliqua facta ad aliqua repræsentanda, uidetur esse theatricum, siue poeticum. In theatris enim repræsentabãtur olim per aliqua, q̃ ibi gerebãtur, quædam aliorum facta. ergo uidetur q̃ huiusmodi non debeant fieri ad cultum Dei: Ar. præc. sed cæremonialia ordinantur ad cultum Dei, ut dictũ est ergo cæremonialia nõ debent esse figuralia. Cap. ... in princ. ...

¶ 3 Præt. Aug. dicit in Ench. q̃ Deus maxime colitur fide, spe, & charitate: sed p̃cepta, q̃ dantur de fide, spe, & charitate, non sunt figuralia. ergo præcepta cæremonialia non debent esse figuralia.

¶ 4 Præt. Dominus dici Ioan.4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eũ, in spiritu & ueritate adorare oportet: sed figura non est ipsa ueritas, immo contra se inuicẽ diuiduntur. ergo cæremonialia quæ p̃tinent ad cultum Dei, non debent esse figuralia.

SED CONTRA ẽ, q̃d Apost. dicit ad Col.2. Nemo iudicet uos i cibo, aut i potu, aut i p̃te diei festi, aut Neomeniæ, aut sabbathorũ, q̃ sũt umbra futurorũ. ar. præce.

RESP. dicẽdũ, q̃ sicut iam dictũ est, p̃cepta cæremonialia dicuntur, quæ ordinantur ad cultũ Dei. Est autem duplex cultus Dei, interior, & exterior. Cum enim homo sit cõpositus ex anima, & corpore, utrunque debet applicari ad colendum Deũ, ut scilicet anima colat interiori cultu, & corpus exteriori. unde dicitur in Psal.83. Cor meũ, & caro mea exultauerũt in Deum uiuũ. & sicut corpus ordinatur

tur in Deũ per aĩam: ita cultus exterior ordinatˀ ad interiorẽ cultũ. Cõsistit autẽ interior cultus in hoc q̃ aĩa coniũgatur Deo per intellectũ, & affectũ: & iõ sm quod diuersimode intellectus, & affectus colentis Deũ, Deo recte coniungit, sm diuersimode exteriores actus hominis ad cultũ Dei applicantur. In statu enim futuræ beatitudinis intellectus humanˀ ipsam diuinã ueritatẽ in seipsa intuebitur: & iõ exterior cultus nõ cõsistet in aliqua figura, sed solũ in laude Dei, q̃ procedit ex interiori cognitione, & affectione, sm illud Isa. 51. Gaudiũ & lætitia inuenĩtur in ea gratiarũ actio, & uox laudis. In statu ãt præsentis uitæ non possumus diuinã ueritatẽ in seipsa intueri, sed oportet q̃ radiˀ diuinæ ueritatis nobis illucescat sub aliquibus sensibilibus figuris, sicutˀ Dio. dicit. 1. c. cæl. hierar. diuersimode tñ sm diuersũ statũ cognitionis humanæ inuereri enim lege neq; ipsa diuina ueritas in se ipsa manifesta erat, neq; ẽt adhuc propalata erat uia ad hoc perueniendi, sicut Apostolus dicit ad Heb. 7. Et ideo oportebat exteriorẽ cultũ ueteris legis nõ solũ esse figuratiuũ futuræ ueritatis, manifestãdæ in patria, sed ẽt figuratiuũ Christi, q̃ est uia ducẽs ad illã patriæ ueritatẽ. Sed in statu nouę legis hæc uia iam est reuelata: unde hãc præfigurari nõ oportet sicut futurã, sed cõmemorari oportet p modũ præteriti vl̃ præsẽtis: sed solũ oportet præfigurari futurã ueritatẽ gloriæ nõdũ reuelatã, & hoc ẽ qd Apostolˀ dicit ad Heb. 10. Vmbrã hẽt lex futurorũ bonorũ, nõ ipsam imaginẽ rerũ. Vmbra. n. minus est q̃ imago, tanq̃ imago pertineat ad nouam legem, umbra uero ad ueterem.

Cap. 1. circa mediũ

Con. m.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ diuina nõ sunt reuelanda hominibus, nisi sm eorũ capacitatem: alioquin daretur eis præcipitii materia, dũ cõtẽnerent quæ capere nõ possent. Et iõ utilius fuit, ut sub quodã figurarũ uelamine diuina mysteria rudi populo traderẽtur, ut sic saltem eã implicite cognoscerẽt dum illis figuris deseruirent ad honorem Dei.

AD 2m dicendum, q̃ sicut poetica non capiunẽ a ratione humana pp defectũ ueritatis, q̃ est in ei: ẽt ratio humana perfecte capere non põt diuina pp excedentem ipsorum ueritatẽ: & ideo utrobiq; opus est repręsentatione per sensibiles figuras.

AD 3m dicendum, q̃ Aug. ubi loquitur de cultu interiore, ad quem tamen ordinari oportet exteriorem cultum, ut dictum est.

In cor. ar.

Et similiter dicẽdũ est ad quartũ, quia p Christũ hoĩes plenius ad spũalẽ Dei cultũ sunt introducti.

ARTICVLVS III.

944 *Vtrum debuerint esse multa cæremonialia præcepta.*

Porrecta per totum 4 d. 1. q. 1. a 5. c 6. 2. ad 2. Et Ro. 5. lec. 6. cap. 3. a. 1. & 2.

AD TERTIVM sic pcedit. Vĩ q̃ nõ debuerint esse multa cæremonialia pcepta. Ea enim, q̃ sunt ad finẽ, debẽt esse fini proportionata: sed cæremonialia pcepta, sicut dictũ ẽ, ordinant ad cultũ Dei, & in figurã Christi. Est ãt unus Deus, à quo oĩa: & unus Dñs Iesus Christus, p quẽ oĩa, ut dr. 1. Corin. 8. ergo cæremonialia nõ debuerũt multiplicari.

¶ 2 Præt. Multitudo cæremonialiũ pręceptorũ trãsgressionis eratˀ occasio, sm illud q̃ dicit Petrus act. 15. Quid tẽtatis Deũ iponere iugũ sup ceruicẽ discipulo. ũ, quod neq; nos, neq; patres nostri portare potuimus? sed transgressio diuinorũ præceptorũ contrariatur humanæ saluti. cũ igit sic lex oĩs debeat saluti congruere hominũ, utˀ Isid. dicit, uidet q̃ nõ debuerint multa pcepta cæremonialia dari.

Li. 5. Ety. c 3. & 21

¶ 3 Præt. Præcepta cæremonialia ptinebãt ad cultũ Dei exteriorẽ, & corporalem, ut dictũ est: sed huiusmodi cultũ corporalẽ lex debebat diminuere, quia ordinabat ad Christũ, q̃ docuit homines Deũ colere in spiritu & ueritate, ut habetur Ioan. 4. nõ ergo debuerũt multa pcepta cæremonialia dari.

Art. præc.

SED CONTRA est, qd̃ dr̃ Osee 8. Scribam ei multiplices leges intus. & Iob. 11. ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, quòd multiplex sit lex eius.

RESP. dicẽdũ, q̃ sicut supra dictũ est, Oĩs lex alicui populo datur. In populo ãt duo genera hominũ continentur, quidã proni ad malũ, qui sunt p pcepta legis coercendi, ut supra dictũ est: quidã habentes inclinationẽ ad bonũ uel ex natura, uel ex consuetudine, uel ẽt ex gratia & tales sunt p legis pceptũ instruendi, & in melius promouendi. Quãtũ igitur ad utrunq; genus hoĩum, expediebat præcepta cæremonialia in ueteri lege multiplicari. Erat. n. in illo populo aliqui ad idolatriã pni, & iõ necesse erat, ut ab idolatriæ cultu p pcepta cæremonialia reuocarentur ad cultũ Dei. Et q̃ multipliciter homines idolatriæ deseruiebant, oportebat ecõtrario multa istitui ad singula reprimẽda: & iterũ multa talibus imponi, ut quasi oneratis ex his, q̃ ad cultũ Dei ipẽderẽt, nõ uacaret idolatriæ deseruire. Ex parte uero eorũ, q̃ erãt pni ad bonũ, ẽt necessaria fuit multiplicatio cęremonialium pceptorũ, tũ q̃a p hoc diuersimode mẽs eorũ referebat in Deũ, & magis assidue: tũ ẽt q̃a mysteriũ Xp̃i, quod p hmõi cæremonialia figurabatur, multiplices utilitates attulit mũdo, & multa circa ipsum psiderãda erant, q̃ oportuit pdiuersa cęremonialia figurari.

q. 90. ar. 2 & 3. & q. 96. ar. 1.

q. 95. a. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ qñ id qd̃ ordinatur ad finẽ, est sufficiẽs ad ducẽdũ in finẽ, tũc sufficit unũ ad unum finẽ. sicut una medicina si sit efficax qñq; ad sanitatẽ inducẽdã, & tunc nõ oportet multiplicari medicinã: sed pp debilitatẽ, & imperfectionẽ eius, qd̃ est ad finẽ oportet eã multiplicari, sicut multa adhibent remedia infirmo, qñ unũ nõ sufficit ad sanãdũ. cęremoniæ ãt ueteris legis inualidę, & imperfectæ erant ad repræsentãdum Xp̃i mysteriũ, qd̃ est superexcellẽs, & ad subiugãdũ mẽtes hominũ Deo. Vnde Apost. dicit ad Heb. 7. Reprobatio fit præcedentis mandati pp infirmitatem, & inutilitatẽ: nihil enim ad pfectum adduxit lex, & iõ oportuit huiusmodi cæremonias multiplicari.

AD 2m dicendũ, q̃ sapiẽtis legislatoris est minores transgressiones pmittere, ut maiores caueãtur. & iõ ut caueretur transgressio idolatrię, & superbię, q̃ in Iudęorum cordibus nasceretur, si omnia pręcepta legis impleret, nõ pp hoc prætermisit Deus multa cęremonialia pręcepta tradere, q̃a de facili sumebant ex hoc transgrediendi occasionẽ.

AD 3m dicẽdũ, q̃ uetus lex in multis diminuit corporalem cultum: pter quod statuit, q̃ non in omni loco sacrificia offerrentur, neque à quibuslibet: & multa huiusmodi statuit ad diminutionem exterioem

terioris cultus, sicut ēt Rabbi Moyses Aegyptius A dicit.* Oportebat tñ nō ita attenuare corporalem cultū Dei, ut hoies ad cultū dæmonū declinarent.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum cæremoniæ veteris legis conuenienter diuidantur in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias.

Medina ar. 4.

145 Porrecta per totum. AD QVARTVM sic pcedit. Vř q̃ cæremoniæ ueteris legis incōuenienter diuidant in sacrificia, sacramenta, sacra, & obseruantias. Cæremoniæ.n. veteris legis figurabant Christum: sed hoc solū fiebat p h sacrificia, per q̃ figurabaf sacrificium, quo Christus se obtulit oblationē, & hostia Deo, ut dř B ad Eph.5. ergo sola sacrificia erant cæremonialia.

¶ 2 Præt. Vetus lex h ordinabatur ad nouam: sed in noua lege ipsum sacrificium est sacramentum altaris. ergo in ueteri lege non debuerunt distingui sacramenta contra sacrificia.

¶ 3 Præt. Sacrū dř, qđ ē Deo dicatū, sm̃ quē modū tabernaculū, & vasa eius sacrificari dicebātur: sed oīa cæremonialia erāt ordinata ad cultū Dei, vt * dictū ē. ergo h cæremonialia oīa sacra erār. nō ergo una pars cæremonialium dēt sacra nominari. art. 1. hu-ius q.

¶ 4 Præt. Obseruātiæ ab obseruādo dīr: sed oīa p̄cepta legis obseruari dēnt. dř.n. Deut.8. Obserua, C & caue ne qñ obliuiscaris dñi Dei tui, & negligas mādata eius, atq; iudicia, & cæremonias. nō ergo obseruantiæ dēnt poni una pars cæremonialium.

¶ 5 Præt. Solēnitates iter cęremonialia cōputanť, cū sint in vmbra futuri, ut patet ad Col.2. siñter ēt oblationes, & munera, ut patet p Apost. ad Heb.9. h q̃ tñ sub nullo horū cōtineri vřr. ergo inconueniens est prædicta distinctio cæremonialium.

SED CONTRA est, q̃ in veteri lege singula prædicta cæremoniæ uocantur: sacrificia.n. dűr cæremoniæ, Num.15. Offerat vitulum, & sacrificia eius ad libamēta, ut cæremoniæ eius postulant. De sacra- D mento ēt ordinis dř Leui.7. Hæc est unctio Aarō, & filiorū eius in cæremonijs. De sacris ēt dř Exo. 38. Hęc sunt instrumenta tabernaculi testimonij in cæremonijs Leuitarum. De obseruantijs ēt dř 3. Reg. 9. Si auersi fueritis non sequentes me, nec obseruantes cæremonias, quas proposui uobis.

RESP. dicēdū, q̃ sicut* supra dictū est,ᵐ cæremonialia p̄cepta ordinanť ad cultū Dei: in quo quidē cultu cōsiderari pñt, & ipse cultus, & colētes, & instra colēdi.* Ipse aūt cultus spaliter cōsistit in sacrificiis, q̃ in Dei reuerētiā offerunť. Instra aūt colēdi ptinēt ad sacra, sicut est tabernaculū, & vasa, & a- E lia hmōi. Ex parte aūt colentiū duo pñt considerari, s. eorum institutio ad cultum diuinum, qđ fit per quandam cōsecrationem, uel populi, uel ministrorum, & ad hoc pertinent sacramenta: & iterū eorū singularis cōuersatio, per quā distinguunť ab his, qui Deū nō colunt, & ad hoc pertinent obseruantiæ, puta, in cibis, & uestimentis, & alijs hmōi. art 1. & 2. huius q. Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ sacrificia offerri oportebat & in aliquib. locis, & per aliquos hoies: & totum hoc ad cultum Dei pertinet. Vñ sicut per sacrificia significatur Christus immolatus, ita ēt per sacramenta, & sacra illorum figurabantur sacramenta, & sacra nouæ legis, & per eorum obseruantias figurabatur conuersatio populi nouæ legis, quæ omnia ad Christum pertinent.

AD 2ᵐ dicendū, q̃ sacrificiū nouæ legis, i. Eucharistia, continet ipsum Christū, qui est sanctificationis actor. Sanctificauit.n. per suū sanguinem populum, ut dř ad Heb. vlt. & iō hoc sacrificium ēt sacramentum est: sed sacrificia ueteris legis non continebant Christum, sed ipsum figurabant, & iō non dñr sacramenta in ueteri lege, quę erant figuræ futuræ consecrationis; quamuis etiā quibusdam consecrationibus quædam sacrificia adiungerentur.

AD 3ᵐ dicēdū, q̃ sacra, aut sacrificia, & sacramē ta erant, sed q̃dam erant, q̃ erant sacra, utpote ad cultū Dei dicata, nec tñ erāt sacrificia, nec sacramēta, & iō retinebant sibi cōe nomen sacrorum.

AD 4ᵐ dicendum, q̃ ea, q̃ pertinebant ad cōuersationem populi Deum colentis, retinebant sibi cōe nomen obseruantiarū, in quantum à p̄missis deficiebant. Non.n. dicebantur sacra, quia non habebant immediatum respectū ad cultum Dei, sicut tabernaculum, & vasa eius: sed per quandam consequentiā erāt cæremonialia, in quantū ptinebant ad quandam idoneitatem populi colentis Deum.

AD 5ᵐ dicendū, q̃ sicut sacrificia offerebantur in determinato loco, ita ēt offerebantur in determinatis temporibus: unde ēt solemnitates inter sacra computari videntur. Oblationes autem, & munera computantur cum sacrificijs, quia Deo offerebantur: vnde Apostolus dicit ad Heb.5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominib. constituitur in his, quę sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.

QVAESTIO CII.

De cæremonialium præceptorum causis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causis cæremonialium præceptorum.

ET circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum præcepta cæremonialia habeant causam.

¶ Secundo, Vtrum habeant causam literalem, uel solum figuralem.

¶ Tertio, de causis sacrificiorum.

¶ Quarto, de causis sacramentorum.

¶ Quinto, de causis sacrorum.

¶ Sexto, de causis obseruantiarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum cæremonialia præcepta habeant causam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vř q̃ cęremonialia præcepta non habeant causam. Quia super illud Eph.2. Legem mandatorū decretis euacuans dicit* Glos. idest, euacuans legem uetcrem quantum ad carnales obseruantias, decretis idest præceptis euangelicis, quę h ex ratione sunt: sed si obseruantiæ ueteris legis ex ratione erant, frustra euacuarentur per rationabilia decreta nouę legis. nō ergo cęremoniales obseruantiæ ueteris legis habebant aliquam rationem. 146 Porrecta per totum. Ro.4 le.1. * glos. inter lineam ibi.

¶ 2 Pręt. Vetus lex successit legi naturæ: sed in lege naturę fuit aliqđ pręceptum qđ nullam h rōnem

habebat,

habebat, nisi ut hoīs obedientia probaretur, sicut *Aug. dicit 8. super Gen. ad literā de prohibitione ligni vitæ. ergo ēt in veteri lege aliqua præcepta danda erant, in quibus hominis obedientia probaretur, quæ de se nullam rationem haberent.

Lib. 8. c. 6. & c. 13. t. 3

¶ 3 Præt. Opera hoīs dñr moralia ᵇ ſm qđ sunt à rōne: si igit̃ cæremonialiū pceptorū sit aliqua rō, non differrent à moralib. præceptis. Vř ergo ꝙ cæremonialia præcepta non habeant aliquam causam: ratio enim præcepti ex aliqua cā sumitur.

SED CONTRA est, ꝙ dř in Psal. 17. Præceptū Domini lucidum, illuminans oculos: sed cæremonialia sunt præcepta Dei. ergo sunt lucida, ᵇ quod non esset, nisi haberent rationabilem causam.

RESP. Dicēdū, ꝙ cum sapientis sit ordinare ſm * Philosophum in 1. Meta. ea, q̃ ex diuina sapientia pcedunt, oportet esse ordinata, ut Apost. dicit ad Rom. 13. ad hoc aūt ꝙ aliqua sint ordinata, duo requirunt̃. Primo quidē, ꝙ aliqua ordinent̃ ad debitū finē, q est principiū totius ordinis in reb. agēdis: ea .n. q̃ casu eueniunt pter intentionē finis, uel q̃ non serio fiunt, sed ludo, dicimus esse inordinata. Secūdo, oportet ꝙ id, qđ est ad finē, sit pportionatum fini: & ex hoc sequit̃, ꝙ rō eorū, q̃ sunt ad finē, sumit̃ ex fine: sicut rō dispōnis serræ sumit̃ ex sectione, q̃ est finis eius, ut dř in secundo * phys. Manifestū est aūt, ꝙ pcepta cæremonialia, sicut, & oīa alia pcepta legis, sunt ex diuina sapientia instituta. vñ dř Deu. 4. Hæc est sapiētia vestra, & intellectus corā populis. Vñ ᵐ necesse est dicere, ꝙ pcepta cæremonialia sint ordinata ad aliquē finem, ex quo eorum rationabiles causæ assignari possint.*

Li. 1. Met. ca. 2. tc. 3

H Li. 2. Phy. tex. 88. t. 2

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ obseruātiæ veteris legis pñr dici sine rōne quātū ad hoc, ꝙ ipsa facta in sui natura rōnem non habebant, puta, ꝙ vestis nō cōficeret̃ ex lana, & lino. Poterāt tñ hēre rōnē ex ordine ad aliud, in quantū s. uel aliquid per hoc figurabat̃, uel aliquid excludebat̃: sed decreta nouæ legis, q̃ pcipue consistunt in fide, & dilectione Dei, ex ipsa natura actus rationabilia sunt.

AD 2ᵐ dicendū, ꝙ phibitio ligni sciæ boni, & mali, nō fuit pp hoc, ꝙ illud lignū eēt naturaliter malū, sed tñ ipsa prohibitio habuit aliquā rōnem ex ordine ad aliud, in quantum, s. per hoc aliquid figurabatur: & sic etiam cæremonialia præcepta veteris legis habent rationem in ordine ad aliud.

AD 3ᵐ dicēdū, ꝙ pcepta moralia ſm suā naturā hēnt rōnabiles causas, sicut, Nō occides, Non furtū facies: sed pcepta cæremonialia habent rationales causas ex ordine ad aliud, ut * dictum est.

In cor. ar.

ARTICVLVS II.

147 Porrecta per totum.

Vtrum præcepta cæremonialia habeant causam literalem, vel figuralem tantum.

Re. 4. le. 2

AD SECVNDVM sic procedit. V̄r ꝙ pcepta cæremonialia non habeant cām literalem, sed figuralem tm̃. Inter pcepta .n. cæremonialia pcipua erant circūcisio, & immolatio agni paschalis: sed vtrunque illorū non habebat nisi cām ᵇ figuralem quia vtrunq; istorū datum est in signum dř .n. Gen. 17. Circuncideteis carnem præputij uestri, ut sit in signū fœderis inter me, & uos. & de celebratione

F Paschæ dř Exo. 13. Erit quasi signū in manu tua, & quasi monumentum ante oculos tuos. ergo multo magis alia cæremonialia nō hēt nisi cām figuralē.

¶ 2 Præt. Effectus proportionatur suæ causæ: sed oīa cæremonialia sunt ᵇ figuralia, ut * supra dictū est, ergo non habent nisi causam figuralem.

q. pręc. ar. 2.

¶ 3 Præt. Illud, qđ de se est ᵇ indifferens vtrum sic, uel non sic fiat, nō vř habere aliquam lřalem causam: sed qdam sunt i pceptis cęremonialibus, quæ non vñr differre utrum sic, uel sic fiant, sicut est de numero animalium offerendorum, & alijs hmōi particularibus circunstantijs. ergo præcepta ueteris legis non habent rationem literalem.

G

SED CONTRA. Sicut præcepta cęremonialia figurabant Christum, ᵇ ita ēt historiæ ueteris testi. Dř .n. 1. ad Cor. 10. ꝙ oīa in figuram contingebant illis: sed in historijs ueteris testi præter intellectum mysticum, seu figuralem, est etiam intellectus literalis. ergo etiam præcepta cæremonialia præter causas figurales, habebant etiam causas literales.

RESP. Dicēdū, ꝙ sicut supra dictū est. * Rō eorū, q̃ sunt ad finē, oportet ꝙ à fine sumat̃: finis aūt pceptorū cæremonialiū est duplex. Ordinabantur .n. ad cultū Dei p tpe illo, & ad figurandū Christum: sicut ēt uerba prophetarū sic respiciebāt præsens tpš, ꝙ ēt in figurā futuri dicebant, ut Hier. on. dicit sup Osee. Sic igit̃ ᵐ rōnes pceptorū cæremonialiū veteris legis dupliciter accipi pñt. * Vno mō ex rōne cultus diuini, q erat p tpe illo obseruādus: & rōnes illę sūt lřales, siue ptineāt ad vitādū idolatriæ cultū, siue ad rememorāda aliqua Dei bñficia, siue ad insinuādā excellentiā diuinā, uel ēt ad designādā dispōnem mētis, q̃ tunc requirebat̃ in colentib. Deū. Alio mō pñt eorū rōnes assignari, ſm qđ ordinant̃ ad figurandū Christū: & sic hēnt rōnes figurales, & mysticas, siue accipiant̃ ex ipso Christo, & ecclā, qđ ptinet ad allegoriā: siue ad mores populi Christiani, qđ pertinet ad moralitatem: siue ad statum futuræ gloriæ, prout in eam introducimur per Christum, quod pertinet ad anagogiam.

ar. præce.

H

Concl. m

I

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut intellectus metaphoricę locutionis in scripturis est lřalis, ꝙ a uerba ad hoc proferunt̃ ut hoc significēt: ita ēt significationes cęremoniarū legis, q̃ sunt cōmemoratiuę beneficiorum Dei, pp q̃ instituta sunt, uel aliorum hmōi, q̃ ad illum statum pertinebant non transcendunt ordinem literalium causarum: unde oportet ꝙ assignetur cā celebrationi Paschę, qđ est signū liberationis ex Aegypto: & quòd circuncisio est signum pacti, qđ Deus habuit cum Abraham, quòd pertinet ad causam literalem.

K

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ ratio illa procederet, si cęremonialia pcepta essent data solum ad figurandū futurum, non aūt ad pñtialiter Deum colēdum.

AD 3ᵐ dicēdū, ꝙ sicut in legib. humanis dictū est, * ꝙ in uniuersali hēnt rōnem, non aūt quantū ad particulares conditiones, sed hæc sunt ex arbitrio instituentium: ita ēt multę particulares determinationes in cæremoniis ueteris legis non habent aliquam cām literalem, sed solam figuralem in communi uero habent etiam causam literalem.

q. 96. ar. 1.

ARTICVLVS III.

148 Porrecta per totum. Isa.1.le.4. fin. Et Ps. 49. Et Ile. 10. lect.1.

Vtrum possit assignari conueniens ratio cæremoniarum, quæ ad sacrificia pertinent.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non possit conueniens ratio assignari ceremoniarum, quæ ad sacrificia pertinent. Ea enim quæ in sacrificium offerebantur, sunt illa, quæ sunt necessaria ad sustentandam humanam uitã, sicut animalia quædã, & panes quidam: sed Deus tali sustentaméto nõ indiget, sm illud Psal.49. Nunquid mãducabo carnes taurorũ, aut sanguinem hircorũ potabo? ergo incõueniéter huiusmodi sacrificia Deo offerebant.

¶2 Præt. In sacrificium diuinum non offerebat nisi de tribus generibus aialiũ quadrupedũ, s. de genere bonum, ouiũ, & capratũ: & de auibus cõmuniter quidẽ turtur, & colũba. Specialiter ãt in emundatione leprosi fiebat sacrificiũ de passerib': multa ãt aialia alia sunt eis nobiliora. Cum igitur omne qđ est optimũ, Deo sit exhibendũ, uidetur quod non solũ de istis rebus fuerint Deo sacrificia offerẽda.

¶3 Præt. Sicut homo a Deo habet dominium uolatilium, & bestiarum, ita etiam piscium. incõueniẽter igitur pisces à diuino sacrificio excludebantur.

¶4 Præt. Indifferẽter offerri mandabãtur turtures, & columbæ. Sicut igitur mandabantur offerri pulli columbarum, ita, & pulli turturum.

¶5 Præt. Deus est actor uitæ nõn solum hominũ, sed ẽt aialiũ, ut patet p id, quod dr Gen.1. Mors ãt opponitur uitæ. nõ ergo debuerunt Deo offerri aialia occisa, sed magis aialia uiuentia: præcipue quia ẽt Apostol. monet Roma. 12. Vt exhibeamus nostra corpora hostiã uiuentẽ, sanctam, Deo placentem.

¶6 Præt. Si animalia Deo i sacrificiũ nõ offerebant, nisi occisa, nulla uidetur esse differẽtia qualiter occidant. inconuenienter igitur determinatur mod' immolationis, præcipue in auib. ut patet Leuiti.1.

¶7 Præt. Ois defectus animalis uia est ad corruptionẽ, & mortẽ. si igit aialia occisa Deo offerebant, inconueniẽs fuit prohibere oblationẽ animalis imperfecti, puta, claudi, aut cæci, aut aliter maculosi.

¶8 Præt. Illi, qui offerunt hostias Deo, debẽt de his participare, sm illud Apos.1.Cor.10. Nõne q edũt hostias, participes sunt altaris. inconuenienter igit quędã partes hostiarum offerẽtib. subtrahebant, s. sanguis, & adeps, pectusculum, & armus dexter.

¶9 Præt. Sicut holocausta offerebãtur in honorẽ Dei, ita ẽt hostię pacificę, & hostię p peccato, sed nullũ aial feminini sex' offerebat Deo in holocaustũ, fiebant tñ holocausta tã de quadrupedibus, q̃ de auibus. ergo incõuenienter in hostiis pacificis, & pro peccato offerebant aialia feminini sexus, & tamen in hostiis pacificis non offerebantur aues.

¶10 Præt. Omnes hostiæ pacificæ unius generis eẽ uidentur. nõ ergo debuit poni ista dña, quod quorundam pacificorũ carnes nõ possent uesci in crastino quorundam autem possent, ut mandatur Leuit.8.

¶11 Præt. Omnia peccata in hoc conueniunt, q à Deo auertunt. ergo pro omnib. peccatis in Dei reconciliationem, unũ genus sacrificii debuit offerri.

¶12 Præt. Omnia animalia quæ offerebant in sacrificiũ uno modo offerebantur, scilicet occisa: nõ ut ergo cõueniẽs, q de terrę nascentibus diuersimode fiebat oblatio: nunc enim offerebant spicæ nũc similia, nũc panis, qñq; quidem coctus in clibano, quandoq; in sartagine, quandoque in craticula.

¶13 Præt. Omnia quæ in usum nostrum ueniunt, a Deo recognoscere debemus inconuenienter ergo præter animalia, solum hæc Deo offerebantur, panis, uinum, oleum, tus, sal.

¶14 Præt. Sacrificia corporalia exprimunt interius sacrificiũ cordis quo homo spiritũ suũ offert Deo: sed in interiori sacrificio pl' est de dulcedine, quã repręsentat mel, q̃ de mordacitate, quam repræsentat sal. dicit. n. Eccle.24. Spiritu [illegible] super mel dulcis. ergo inconue[illegible]ur in sacrificio oppo[illegible]od etiam facit panẽ sap[illegible]r ibi apponi sal, qđ est mordica[illegible]tus, qđ habet saporẽ amarũ. uidetur ergo, quod ea, quæ pertinent ad cæremonias sacrificiorum, non habeant rationabilem causam.

SED CONTRA est, q dr Leuiti.1. Oblata oia adolebit sacerdos super altare in holocaustũ, & odorẽ suauissimum Dño: sed sicut dr Sap.7. Neminem diligit Deus, nisi qui cum sapientia inhabitat: ex quo põt accipi, quod quicquid est Deo acceptũ, est cũ sapientia ergo illę cęremoniæ sacrificiorum cũ sapientia erant, uelut habentes rationabiles causas.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut supra dictũ est cæremonię ueteris legis duplicẽ cãm habebãt, unã. s. literalẽ, sm quod ordinabant ad cultũ Dei, aliã uero figuralẽ, siue mysticã, sm quod ordinabant ad figurandũ Christũ. Et ex utraq; parte põt cõuenienter assignari causa cęremoniarũ, quæ ad sacrificia ptinebant. Secundum enim qđ sacrificia ordinabant ad cultũ Dei, cã sacrificiorũ dupliciter accipi potest. Vno mõ, sm quod p sacrificia repręsentabatur ordinatio mẽtis in Deũ, ad quã excitabatur sacrificiũ offerẽs. Ad rectã autẽ ordinationẽ mentis in Deũ pertinet, q oia quæ homo hẽt, recognoscat à Deo tanq̃ à primo principio, & ordinet in Deũ tanq̃ in ultimum finem: & hoc repręsentabatur in oblationibus, & sacrificiis, sm q hõ ex rebus suis quasi in recognitionẽ q haberet ea à Deo, in honorẽ Dei ea offerebat, sm quod dixit Dauid 1. Paral.29. Tua sunt oia, & qđ de manu tua accepimus, dedimus tibi. & iõ in oblatione sacrificiorũ protestabat hõ, q Deus esset primũ principiũ creationis rerũ, & ultimus finis, ad quẽ essent oia referenda. Et quia ptinet ad rectam ordinationem mẽtis in Deũ, ut mẽs humana non recognoscat alium primũ actorẽ rerum, nisi solum Deũ, neq; in aliquo alio finem suũ constituat: propter hoc prohibebat in lege offerri sacrificiũ alicui alteri, nisi Deo, sm illud Exod.22. Qui immolat diis, occidetur, pręter Domino soli. & ideo de causa cæremoniarum circa sacrificia pt assignari ratio. Alio mõ ex hoc, q per huiusmodi homines retrahebãtur a sacrificiis idolorum: unde etiam pcepta de sacrificiis non fuerunt data populo Iudæorũ, nisi postq̃ declinauit ad idolatria adorando uitulum conflatilem: quasi huiusmodi sacrificia sint instituta, ut populus ad sacrificãdum prõptus, huiusmodi sacrificia magis Deo, quãm idolis

Art. præc. Con. m.

offerret

offerret. unde dr̃ Iere.7. Nõ sum locutus cum patri F bus uestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustomatũ, & uictimarũ. Inter oĩa ãt dona, q̃ Deus humano generi iã p pc̃tm̃ lapso dedit præcipuũ est, ꝙ dedit filium suũ. unde dr̃ Io.3. Sic Deus dilexit mundũ, ut filium suũ unigenitũ daret, ut oĩs qui credit in ipsum non pereat, sed habeat uitã æternã: & iõ potissimũ sacrificiũ est, quo ipse Christus seipsum obtulit Deo in odorẽ suauitatis, ut dr̃ ad Eph.5. Et pp hoc oĩa alia sacrificia offerebantur in ueteri lege, ut hoc unum singulare, & præcipuũ sacrificiũ figuraret, tanquã pfectũ p imperfecta. unde Apo. dicit ad Heb.10. ꝙ G sacerdos ueteris legis easdẽ sæpe offerebat hostias q̃ nunq̃ possunt auferre peccata: C[illegible]us ãt p peccatis obtulit unã in sempiternũ. [illegible] figurato sumit rõ figuræ: iõ rõnes sacrificior[illegible]uraliũ ueteris legis sunt sumendæ ex uero sacrificio Christi.

Ad primvm ergo dicẽdum, quòd Deus non uolebat hmõi sacrificia sibi offerri pp ipsas res quæ offerebant, quasi eis indigeret. unde dr̃. Isa.1. Holocausta arietũ, & adipẽ pinguiũ, & sanguinẽ uitulorũ, & hircorũ, & agnorũ nolui: sed uolebat ea sibi

Art. præc. offerri, *ut supra dictũ est, tũ ad excludendã idolatriã, tũ ad significandũ debitũ ordinẽ mẽtis humanæ in Deũ, tum etiam ad significandum mysterium redemptionis humanæ per Christum.

Ad 2ᵐ dicendũ, ꝙ quantũ ad oĩa prædicta rõ cõueniens fuit quare ista aĩalia offerebantur Deo in sacrificiũ, & non alia. Primo quidẽ ad excludendũ idolatriã: qa oĩa alia aĩalia offerebãt idolatræ diis suis, uel eis ad maleficia utebant. Ista ãt aĩalia apud Aegyptios, cũ quibus cõuersati erant, abominabilia erant ad occidẽdũ, unde ea nõ offerebant in sacrificiũ diis suis. uñ dr̃ Exod.8. Abominationes Aegyptiorũ immolabimus Dño Deo nostro? Oues. n. colebant, hircos uenerabantur: quia in eorũ figura I dæmones apparebãt. Bobus ẽt utebant ad agriculturã, quã inter res sacras habebant. Secũdo, hoc cõueniẽs erat ad prædictã ordinationẽ mẽtis in Deũ: & hoc dupliciter. Primo qdẽ, quia hmõi aĩalia maxime sunt, p q̃ substentatur humana uita: & cũ hoc mundissima sunt, & mũdissimũ hñt nutrimentum. Alia uero aĩalia uel sunt siluestria, & nõ sunt communiter hominũ usui deputata, uel si sunt domestica, immundũ hñt nutrimẽtũ, ut porcus, & gallina: solum aũt id quod est purũ, Deo est attribuendum. Hmõi ãt aues specialiter offerebant, quia habẽtur in copia in terra promissionis. Secundo, quia p im- K molationẽ hmõi aĩalium puritas mẽtis designatur:

glos. ordi. parum a prin. comment. ad 1. c. Leu. quia, ut *dicitur in gl. Leu.1. Vitulũ offerimus, cũ carnis superbiam uincimus: agnum, cum irrationales modos corrigimus: hœdum, cum lasciuiã superamus: turturem, dum castitatẽ seruamus: panes azymos, cum in azymis synceritatis epulamur. in colũba uero manifestum est, quòd significatur castitas, & simplicitas mentis. Tertio uero conueniens fuit hæc aĩalia offerri in figuram Christi: qa ut in eadẽ glos. dicitur, Christus in uitulo offertur propter uirtutem crucis in agno propter innocentiam, in ariete propter principatum, in hirco pp similitudinẽ

carnis peccati. In turture, & colũba, duarũ naturarum coniunctio monstrabatur: uel in turture castitas in columba charitas significabat, in similagine, aspersio credentiũ per aquam baptismi figurabat.

Ad 3ᵐ dicendum, ꝙ pisces, qui in aqua uiuũt, magis sunt alieni ab homine quàm cætera animalia, quæ uiuunt in aere, sicut & homo: & iterum pisces ex aqua extracti, statim moriuntur: unde non poterant in templo offerri, sicut alia animalia.

Ad 4ᵐ dicẽdum, ꝙ in turturib. meliores sunt maiores q̃ pulli, in colũbis ãt ecõuerso: & iõ ut Rabbi Moyses dicit, mãdant offerri turtures, & pulli colũbarũ: qa oẽ qđ est optimũ, Deo est attribuendum.

Ad 5ᵐ dicẽdũ, ꝙ aĩalia in sacrificiũ oblata occidebant, quia ueniũt in usum hominis occisa, s̃m qđ a Deo dantur homini ad esum, & iõ ẽt igni cremabãtur: quia p ignẽ decocta fiunt apta humano usui. Sĩr ẽt p occisionẽ animaliũ significatur destructio peccatorũ, ꝙ homines erant digni occisione pro peccatis suis, acsi illa aĩalia loco eorũ occiderẽtur, ad significãdũ expiationẽ peccatorũ. Per occisionem ẽt hmõi aĩaliũ significabatur occisio Christi.

Ad 6ᵐ dicẽdũ, ꝙ specialis modus occidendi animalia immolata determinabatur in lege ad exclu- H dẽdum alios modos, quibus idolatræ animalia idolis immolabant. Vel ẽt, ut Rabi Moyses dicit, lex elegit genus occisionis, quo animalia minus affligebãtur occisa, per qđ etiam excludebatur & immisericordia offerentiũ, & deterioratio aĩaliũ occisorũ.

Ad 7ᵐ dicendum, ꝙ qa aĩalia maculosa solẽt haberi ꝯtẽptui ẽt apud hoĩes, iõ ꝓhibitũ est, ne Deo ĩ sacrificiũ offerrent: pp qđ ẽt ꝓhibitũ erat ne mercedẽ prostibuli, aut pretiũ carnis ĩ domũ Dei offerrẽt. Et eadẽ ẽt rõne nõ offerebant aĩalia ante septimũ diẽ: quia talia animalia erant quasi abortiua, nõdum plene consistentia propter teneritudinem.

Ad 8ᵐ dicẽdũ, ꝙ triplex erat sacrificiorũ genus: quoddã erat, qđ totũ cõburebat, & hoc dicebat holocaustũ, quasi totũ incẽsum. Hmõi. n. sacrficiũ offerebat Deo specialiter ad reuerẽtiã maiestatis ipsi⁹, & amorẽ bonitatis eius, & cõueniebat pfectionis statui in ĩpletione cõsiliorũ, & iõ totũ cõburebat: ut sicut totũ aĩal resolutũ in uaporẽ, sursum ascendebat, ita ẽt signaret totũ hominẽ, & oĩa, q̃ ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerẽda. Aliud aũt erat sacrificiũ ꝓ peccato, qđ offerebatur Deo ex necessitate remissionis peccati: & cõueniebat statui pœnitẽtiũ in satisfactione peccatorũ, qđ diuidebat in duas partes. Na una pars eius cõburebat: alia uero cedebat in usum sacerdotũ, ad significãdũ ꝙ expiatio peccatorũ fit à Deo p ministeriũ sacerdotũ, nisi qñ offerebatur sacrificiũ pro peccato totius populi, uel specialiter pro peccato sacerdotis. tunc enim totum cõburebatur. Nõ enim debebãt in usum sacerdotũ uenire ea, quæ pro peccato eorũ offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret: & quia hoc non esset satisfactio ꝓ peccato. Si. n. cederet in usum eorũ, pro quorũ peccatis o[illegible]e rebatur, idẽ esse uideretur ac si nõ offerretur. [illegible] tiũ sacrificiũ uocabat hostia pacifica, q̃ offer[illegible]r Deo uel pro gratiarum actione, uel pro salute, &

pi[illegible]

ꝓſperitate offerētium ex debito beneficii uel accipiendi, uel accepti: & conuenit ſtatui proficieti in impletione mādatorū. Et iſta diuidebant i tres partes, nā una pars incēdebat ad honorē Dei: alia pars cedebat in uſum ſacerdotū: tertia uero pars in uſū offerētiū, ad ſignādū ꝙ ſal⁹ hominis ꝓcedit à Deo dirigentib. miniſtris Dei, & cooperātib. ipſis hominib. q ſaluant. Hoc āt generaliter obſeruabāt, ꝙ ſāguis & adeps nō ueniebāt neq; in uſum ſacerdotū neq; i uſum offerētiū: ſed ſanguis effundebāt ad crepidinē altaris in honorē Dei adeps uero adurebāt i igne, cuius ratio una quidē fuit ad eludendā idolatriā. Idolatrę enim bibebāt de ſanguine uictimarū & comedebāt adipes, ſm illud Deut. 32 de quorum uictimis comedebāt adipes, & bibebant uinū libaminū. Secūda rō eſt ad informationem humanę uitę, ꝓhibebāt enim eis uſus ſanguinis ad hoc, quod horrerēt, humani ſanguinis effuſionē: uñ dr̄ Geneſ. 9. Carnē cū ſanguinē nō comedetis: ſanguinē: aīarū ueſtrarū requirā. Eſus uero adipū prohibebatur eis ad uitādā laſciuiā: unde dr̄ Ezech. 34. Quod craſſum erat occidebatis. Tertia uero rō eſt ꝓp reuerētiā diuinā: quia ſanguis eſt maxime neceſſarius ad uitā rōne cuius dr̄ aīa eſſe i ſanguine, adeps āt abūdantia nutrimenti demōſtrat: & iō ut oſtenderet, ꝙ à Deo nobis eſt & uita, & oīs bonorū ſufficiētia ad honorē Dei effundebāt ſanguis, & adurebāt adeps Quarta rō ēſt: quia ꝑ hoc figurabāt effuſio ſanguinis Chriſti, & pinguedo charitatis eius, ꝑ quā ſe obtulit Deo pro nobis. De hoſtiis aūt pacificis in uſū ſacerdotis cedebāt pectuſculū, & armus dexter, ad excludēdū quandā diuinationis ſpeciē, q̄ uocāt ſpatulamantia: quia. ſ. in ſpatulis aīaliū immolatorū diuinabant, & ſimiliter in oſſe pectoris: iō iſta offerētibus ſubtrahebantur. Per hoc ēt ſignificabatur, ꝙ ſacerdoti erat neceſſaria ſapiētia cordis ad inſtruēdū populū, qđ ſignificabāt ꝑ pectus qđ eſt tegumētū cordis: & ēt fortitudo ad ſuſtētandum defectus, quæ ſignificatur per armum dexrum.

Ad 9m dicendum, ꝙ quia holocauſtum erat perfectiſſimum inter ſacrificia, ideo non offerebatur i holocauſtum niſi maſculus: nam fœmina eſt aīal imperfectū. Oblatio āt turturum, & colombarum erat propter paupertatem offerentium maiora animalia offerre non poterant, & quia hoſtiæ pacificę gratis offerebātur, & nullus eas offerre cogebatur, niſi ſpontaneus: ideo huiuſmodi aues non offerebatur inter hoſtias pacificas, ſed inter holocauſta, & hoſtias pro peccato, quas quandoq; oportebat offerre. Aues etiam huiuſmodi ꝓpter altitudinē uolatus cōgruunt perfectioni holocauſtorum, & ēt hoſtiis pro peccato, quia habent gemitum ꝑ cātu.

Ad 10m dicēdum, ꝙ inter omnia ſacrificia holocauſtū erat præcipuum: quia totum comburebāt i honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur. Secundum uero locum in ſanctitate tenebat hoſtia pro peccato, q̄ comedebatur ſolū in atrio a ſacerdotib. in ipſa die ſacrificii. Tertiū uero gradum tenebant hoſtiæ pacificę pro gratiarum actione, q̄ comedebātur ipſo die, ſed ubiq; in Hieruſalem. Quartum uero locū tenebāt hoſtiæ pacificæ ex uoto, quarū carnes poterāt ēt in craſtino comedi. Et ē rō hui⁹ ordinis, q̄ a maxime obligat hō Deo ꝑp eius maieſtatē: ſecūdo ꝑp offenſam cōmiſſam: tertio ꝑp bñficia iam ſuſcepta: quarto propter beneficia ſperata.

Ad 11m dicēdū, ꝙ peccata aggrauant ex ſtatu peccantis, ut s. dictū eſt: & iō alia hoſtia mādatur offeri pro peccato ſacerdotis, & principis, uel alterius priuatæ ꝑſonæ Eſt āt attēdēdū, ut Rabbi Moyſes dicit, ꝙ quāto graui⁹ erat pctm̄, tāto uilior ſpēs aīalis offerebāt pro eo. Vnde capra ꝙ eſt ultimum aīal, offerebatur pro idolatria, qđ eſt grauiſſimum peccatum: pro ignorantia uero ſacerdotis offerebatur uitulus: pro negligentia aūt principis, hircus

Ad 12m dicendum, ꝙ lex in ſacrificiis prouidere uoluit paupertati offerētium, ut qui non poſſet habere animal quadrupes, ſaltē offerret auem, quam qui habere non poſſet, ſaltē offerret panē, & ſi hūc habere nō poſſet ſaltē offerret farinā, uel ſpicas. Cauſa uero figuralis eſt, quia panis ſignificat Chriſtū, q eſt panis uiuus, ut dicit Io. 6. Qui quidē erat ſic ut ſpica pro ſtatu legis naturæ in fide patrū: erat autem ſicut ſimila in doctrina legis prophetarum: erat autem ſicut panis formatus poſt humanitatē aſſumptam, coctus igne, idelt, formatus ſpiritu ſancto in clibano uteri Virginalis, qui etiam fuit coct⁹ in ſartagine per labores quos in mundo ſuſtinebat in cruce uero quaſi in craticula adultus.

Ad 13m dicēdū, ꝙ ea quæ in uſum hominis ueniunt de terræ naſcentibus, uel ſunt in cibum, & de eis offerebatur panis: uel ſunt in potum, & de his offerebatur uinum. uel ſunt in condimentum, & de his offerebatur oleum & ſal: uel ſunt in medicamētum, & de his offerebatur tus, quod eſt aromaticū, & conſolidatiuum. Per panem autem figuratur caro Chriſti: per uinum autem ſanguis eius, per quē redempti ſumus: oleum ſigrat gratiam Chriſti, ſal ſcientiam, tus rationem.

Ad 14m dicendum, ꝙ mel non offerebatur in ſacrificiis Dei, tum quia conſueuerat offeri in ſacrificiis idolorum: tum etiam ad excludendam omnem carnalem dulcedinem, & uoluptatē ab his qui Deo ſacrificare intendunt. Fermentum uero non offerebatur ad excludendam corruptionem, & forte ēt in ſacrificiis idolorum ſolitum erat offerri. Sal autē offerebatur, quia impedit corruptionē putredinis: ſacrificia autem Dei debēt eſſe incorrupta, & etiā quia in ſale ſignificatur diſcretio ſapientiæ, uel ēt mortificatio carnis. Tus autem offerebāt Deo, ad deſignandā deuotionē mentis, q̄ eſt neceſſaria offerentibus, & ēt ad deſignandum odorē bonę famæ i nam tus & pingue eſt, & odoriferū. Et quia ſacrificium zelotipiæ non procedebat ex deuotione, ſed magis ex ſuſpicione, ideo in eo nō ꝙfferebatur tus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aſſignari poſſit certa ratio cæremoniarum quæ ad ſacra pertinent.

Ad qvartvm ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ cæremoniarum ueteris legis, quæ ad ſacra pertinent, ſufficiens ratio aſſignari non poſſit dicit enim Paulus Act. 17. Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cęli, & terræ cum ſit dominus

non in manufactis templis habitat. incõuenienter igitur ad cultum Dei tabernaculum, uel templum in lege ueteri est institutum.

¶ 2 Præt. Status ueteris legis nõ fuit immutatus nisi p Xp̃m: sed tabernaculũ q̃ signabat statũ ueteris legis. nõ ergo debuit mutari p ædificationẽ alicuius tẽpli.

¶ 3 Præt. Diuina lex p̃cipue dẽt hoĩes inducere ad diuinũ cultũ: sed ad augmẽtũ diuini cultus ptinet, q̃ fiat multa altaria, & multa tẽpla sicut patet in noua legẽ. ergo uĩ q̃ ẽt in ueteri lege nõ debuit eẽ solũ unũ tẽplũ, aut unum tabernaculũ, sed multa.

¶ 4 Præt. Tabernaculũ, seu tẽplũ ad cultu Dei ordinabat: sed i Deo p̃cipue oportet uenerari unitatẽ, G & simplicitatẽ. nõ uĩ igit fuisse cõueniẽs ut tabernaculũ, seu tẽplum per quædam uela distingueretur.

¶ 5 Præt. Virtus primi mouentis, quę est Deus primo apparet in parte Orientis, a qua parte incipit primus motus: sed tabernaculũ fuit institutum ad Dei adorationem. ergo debebat esse dispositum magis uersus Orientem quam uersus occidentem.

¶ 6 Præt. Exod. 20. Dominus præcepit, ut non facerent sculptile, neq; aliquam similitudinem. incõuenientẽr igit in tabernaculo, uel in templo fuerũt sculptę imagines Cherubim. similiter etiã, & arca, & propitiatoriũ, & cãdelabrũ, & mensa, & duplex H altare sine rationabili causa ibi fuisse uidentur.

¶ 7 Præt. Dñs p̃cepit Exo. 20. Altare de terra facietis mihi. & iterũ. Nõ ascẽdes ad altare meũ p gradus. incõuenienter igit mãdat postmodũ altare fieri de lignis auro, uel ære cõtextis, & tãtæ altitudinis, ut ad illud nisi p gradus ascẽdi nõ possit. Dr̃ enim Exod. 27. Facies altare de lignis sethim, qđ habebit quinq; cubitos i lõgitudine, & totidẽ in latitudine & tres cubitos in latitudine, & operies illud ære. & Exod. 30. dr̃: Facies altare ad adolendũ thymiamata de lignis sethim, uestiesque illud auro purissimo.

¶ 8 Præt. In operibus Dei nihil debet esse superfluũ, quia nec in operibus naturæ aliqd superfluũ inuenitur. sed uni tabernaculo, uel domui sufficit unum I operimentũ. inconuenienter igit tabernaculo fuerunt apposita multa tegumẽta. s. cortinæ, saga cilicina, pelles arietum rubricatæ, & pelles hyacinthinę.

¶ 9 Præt. Cõsecratio exterior interiorem sanctitatem significat, cuius subiectum est anima. inconuenienter igitur tabernaculum, & eius uasa consecrabantur cum essent quædam corpora inanimata.

¶ 10 Præt. In ps. 33. dicitur. Bñdicam dñm in omni tẽpore, semper laus eius in ore meo: sed solemnitates instituuntur ad laudandũ Deum nõ. ergo fuit cõueniens, ut aliqui certi dies statuerentur ad solemnitates peragendas: sic igitur uidetur quod cęremoniæ sacrorum conuenientes causas non haberent. K

SED CONTRA ẽ, qđ Apostolus dicit ad He. 8. qđ illi, q offerũt s̃m legẽ munera, exẽplari, & umbræ deseruiũt cęlestiũ, sicut responsũ est Moysi, cũ consummaret tabernaculũ. Vide, inquit, oĩa facito s̃m exẽplar quod tibi in monte monstratũ est: sed ualde rõnabile est, qđ imaginem cælestiũ repræsentat. ergo cęremoniæ sacrorum rationabilem causam habebat. *Exo. 25. b.*

RESP. Dicendũ, q̃ totus exterior cultus Dei ad hoc præcipue ordinatur, ut homines Deum in reuerentia habeant. Hẽt aũt hoc humanus affectus, ut ea q̃ cõia sunt, & nõ distincta ab aliis, minus reuereat: ea uero quæ habẽt aliquã excellẽtiæ discretionẽ ab aliis, magis admiretur, & reuereatur. Et inde ẽt hominũ cõsuetudo inoleuit, ut reges, & principes, quos oportet in reuerentia haberi a subditis & pretiosioribus uestibus ornent, & ẽt ampliores, & pulchriores habitationes possideat. Et pp hoc oportuit, ut aliqua spalia tpa, & spãle tabernaculũ, & specialia uasa, & speciales ministri ad cultum Dei ornarentur, ut p hoc animi hominum ad maiorẽ Dei reuerẽtiã adducerent. Sr̃ ẽt status ueteris legis, sicut dictũ est, institutus erat ad figurãdũ mysteriũ Xp̃i. Oportet aũt eẽ aliquid determinatũ, p qđ aliquid figurari debet, ut scilicet eius aliquã similitudinẽ repræsentet: & ideo oportuit aliqua specialia obseruari in his, quæ pertinent ad cultũ Dei. *Con. m.* *Ar. 1. huius quæst.*

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ cultus Dei duo respicit, s. Deũ, qui colit, & hoĩes colẽtes. Ipse igitur Deus q colit, nullo corporali loco claudit. unde pp ipsum nõ oportuit speciale tabernaculũ fieri, aut tẽplũ. sed hoĩes ipsum colẽtes corporales sunt, & pp eos oportuit speciale tabernaculũ, uel tẽplum institui ad cultũ Dei pp duo. Primo quidẽ, ut ad huiusmodi locũ cõuenientes cũ hac cogitatione, q deputaretur ad colẽdũ Deũ, cũ maiori reuerentia accederẽt. Secũdo, ut p dispõnẽ talis tẽpli, uel tabernaculi, sigñarẽtur aliqua ptinentia ad excellentiam diuinitatis, uel humanitatis Christi. Et hoc est quod Salomõ dicit 3. Reg. 8. Si cælũ, & cæli cælorum te capere non pñt, quãto magis domus hæc, quam ædificaui tibi: & postea subdit. Sint oculi tui aperti sup domũ hãc de qua dixisti. Erit nomẽ meũ ibi, ut exaudias deprecationẽ serui tui, & populi tui Israel. Ex quo patet, q̃ domus sanctuarii nõ est instituta ad hoc q̃ Deũ capiat, quasi localiter inhabitantem, sed ad hoc, q̃ nomẽ Dei inhabitet ibi, i. ut notitia Dei ibi manifestet p aliqua, quæ ibi fiebant, uel dicebantur, & quòd propter reuerentiam loci orationes fierent ibi magis exaudibiles ex deuotione orantium. *De [illegible] & cultu [illegible]*

AD 2m dicendũ, q̃ status ueteris legis nõ fuit mutatus ante Christũ quantũ ad impletionẽ legis, quæ facta ẽ solũ p Xp̃m: est tñ immutatus quãtũ ad cõditionẽ populi, q erat sub lege. Nã primo populus fuit in deserto nõ habẽs certã mansionẽ, postmodũ autem habuerũt uaria bella cũ finitimis gẽtib. Vltimo autem tpe Dauid regis & Salomonis populus ille habuit quietissimũ statũ: & tũc primo ædificatũ fuit tẽplũ in loco, quẽ designauerat Abrahã ex diuina demõstratione ad imolãdũ. Dr̃. n. Gen. 22. q̃ Dñs mãdauit Abrahę, ut offerret filiũ suũ in holocaustũ sup unũ montiũ, quẽ monstrauero tibi: & postea dicit, q̃ appellauit nomen illius loci, Dñs uidet, quasi secundum Dei præuisionẽ esset locus ille electus ad cultum diuinum: propter quod dicitur Deut. 12. Ad locum quem elegerit dominus Deus uester, ueniretis, & offeretis holocausta, & uictimas uestras. Locus aũt ille designari nõ debuit per ædificationẽ templi ante tempus prædictum propter tres rationes, quas Rabbi Moyses assignat. Prima est, ne Gentes appropriarent sibi locum illum. Secunda est, ne Gen- *T[illegible] & [illegible]* *In [illegible]*

tes

tes ipsum destruerent. Tertia uero rõ est, ne q̄ libet trib. vellet hēre locū illū in sorte sua, & pp hoc orirenē lites, & iurgia: & iō nō fuit ædificatū tēplum, donec hērent regē, p quē posset hmōi iurgiū compesci. Antea vero ad cultū Dei erat ordinatū tabernaculū portatile p diuersa loca, quasi nōdū existēte determinato loco diuini cultus. Et hæc ē rō lrālis diuersitatis tabernaculi, & tēpli. Rō aūt figuralis ē pt, qa p hæc duo signāt duplex status. Per tabernaculū.n. q̄ ē mutabile, signaē stat⁹ psentis vitę mutabilis. Per tēplū vero, qđ erat fixū, & stans, significat status futuræ vitæ, q̄ oino immutabilis est & pp hoc in ædificatione tēpli dr̄, qđ nō est auditus sonitus mallei, uel securis, ad signādū q̄ oīs perturbationis tumultus lōge erit à statu futuro. Vel per tabernaculū signatur status ueteris legis: per templū autē à Salomone constructum, status nouæ legis. unde ad constructionem tabernaculi soli Iudæi sunt operati: ad ædificationem uero templi cooperati sunt etiam Gentiles. s. Tyrij, & Sidonij.

De altari. AD 3m dicendū, q̄ rō vnitatis tēpli, uel tabernaculi pt esse, & lrā. is, & figuralis: lrālis quidem est rō ad exclusionem idolatriæ, quia Gentiles diuersis dijs diuersa tēpla constituebant. & iō ut firmaret in animis hoium fides vnitatis diuinæ, uoluit Deus ut in vno loco tm̄ sibi sacrificium offerret: & iterū ut per hoc ostenderet, q̄ corporalis cultus nō pp se erat ei acceptus: & iō cōpescebant ne passim, & ubiq; sacrificia offerrent. Sed cultus nouæ legis, in cuius sacrificio spūalis gratia continetur, est ēm se Deo acceptus: & iō multiplicatio altariū, & tēplorū acceptaē in noua lege. Quantū uero ad ea, q̄ ptinebant ad spūalem cultū Dei, qui consistit in doctrina legis, & pphetarū, erant ēt in ueteri lege diuersa loca deputata, in quib. cōueniebat ad laudē Dei, q̄ dicebanē synagogæ, sicut, & nūc dnr̄ ecclæ, in quib. populus Christianus ad laudem Dei congregatur. & sic Ecclesia nostra succedit in locum, & templi, & synagogæ: quia ipsum sacrificium Ecclesiæ spūale est: unde non distinguitur apud nos locus sacrificij à loco doctrinæ. Ratio autem figuralis esse potest, quia per hoc significabatur vnitas ecclesiæ uel militantis, uel triumphantis.

De velo taberna-culi, & tabernaculo. AD 4m dicendū, q̄ sicut in unitate templi, uel tabernaculi repræsentabat vnitas Dei, uel unitas ecclesiæ: ita ēt in distinctione tabernaculi, uel tē pli repræsentabatur distinctio eorū, q̄ Deo sunt subiecta, ex quib. in Dei uenerationē cōsurgimus. Distinguebat aūt tabernaculū in duas partes, in vnam, q̄ vocabaē Sancta sanctorum, q̄ erat Occidētalis: & alia, q̄ uocabaē Sancta, q̄ erat ad Orientem. & iterū ante tabernaculū erat atriū. Hæc igitur distinctio duplicem hēt rōnem, vnam quidem ēm qđ tabernaculū ordinatur ad cultū Dei sic. diuersę partes mūdi in distinctione tabernaculi figuranē: na pars illa, q̄ Sancta sanctorum dr̄, figurabat sæculum altius qđ est spūalium substantiarum. Pars uero illa, q̄ dr̄ sancta, exprimebat mundum corporalem: & iō sancta à Sanctis sanctorū distinguebaē quodam velo, qđ quatuor colorib. erat distinctū, per quos quatuor elementa designanē, s. bysso, p qđ designatur terra, quia byssus, i. linum de terra nascitur pura, p qua signatur aqua. fiebat. n. purpureus color ex quibusdā cōchis, q̄ inueniunē in mari: hyacintho, per quē signāatur aer, qa hēt aereū colorē: & cocco bis tincto, per quē designaē ignis. Et ideo quia materia quatuor elementorū est impedimentū, p qđ velanē nobis incorporales substantiæ, in interius tabernaculū, i. Sancta sctōrum solus summus Saeerdos, & semel in anno introibat, ut designaretur, q̄ hæc est finalis perfectio hois, ut ad illud sæculū introducaē. In tabernaculū uero exterius, i. in Sancta, introibāt sacerdotes quotidie, nō aūt populus, q̄ solū ad atriū accedebat: qa ipsa corporalia populus percipere pōt, ad interiores aūt eorū rōnes soli sapiētes * pt cōsiderationē attingere pōt: ēm uero rōnem figuralē, per exterius tabernaculū, quod dr̄ Sancta, signatur status ueteris legis, ut Apost. dicit ad Heb. 9. quia ad illud tabernaculū semper introibāt sacerdotes sacrificiorū officia cōsummātes. Per interius uero tabernaculum qđ dr̄ Sancta sctōrum, signatur uel cæleltis gloria, uel ēt status spūalis nouæ legis, q̄ est q̄dam inchoatio futuræ gloriæ, in quē statū nos Christus introduxit, qđ figurabaē per hoc, q̄ sūmus Sacerdotes semel in anno solus in Sancta sctōrū introibat: uelum aūt figurabat spūalium occultationem sacrificiorom in ueterib. sacrificijs, qđ velum quatuor coloribus erat ornatum, bysso quidem, ad designādam carnis puritatē: purpura aūt, ad figurandum passiones, quas sctī sustinuerūt p Deo: cocco bis tincto, ad signandum charitatem geminam Dei, & proximi: hyacintho aūt significabat cæleltis meditatio. Ad statū aūt ueteris legis aliter se habebat populus, & aliter sacerdotes: nā populus ipsa corporalia sacrificia cōsiderabat, q̄ in atrio offerebanē: sacerdotes uero rōnem sacrificiorū cōsiderabāt, habentes fidē magis explicitā de mysteriis Christi: & iō intrabāt, i exterius tabernaculū, qđ ēt quodam velo distinguebaē ab atrio: qa q̄dam erant uelata populo circa mysteriū Christi, q̄ sacerdotib. erant nota, non tamen erant eis plene reuelata, sicut postea in nouo testamento, ut hebetur Eph. 3.

*Alias sacerdotes.

AD 5m dicēdū, q̄ adoratio ad Occidentē fuit introducta in lege ad excludēdā idolatriā, nam oēs Gentiles in reuerentiā Solis adorabant ad Orientem: vñ di Eze. 8. q̄ quidā habeb ant dorsa p̄ templum Dn̄i, & facies ad Orientē, & adorabāt ad ortū Solis: vn ad hoc excludendū tabernaculū habebat Sancta sctōrum ad Occidentē, ut uersus Occidentem adorarent. Rō ēt figuralis esse pōt: quia totus status prioris tabernaculi ordinabatur ad significandum mortem Christi, quæ figuratur per occasum secundum illud psalm. 67. Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. De loco adorationis.

AD 6m dicēdū, q̄ eorum, q̄ in tabernaculo continebanē, rō reddi pt & lrālis, & figuralis. Lrālis quidem p relationē ad cultū diuinū. Et quia dictū ē, * q̄ per tabernaculū interius, qđ dicebat Sancta sanctorū, signabatur sæculum altius spūalium substātiarum, iō in illo tabernaculo tria cōtinebantur, s. arca testi in qua erat vrna aurea, hēns manna, & De his quæ erāt in tabernac. * In solu. arg. pced

virga Aaron, q̃ fronduerat, & tabulæ, in quib. erãt scripta decẽ pcepta legis. Hæc aũt arca sita erat inter duos cherubim, q̃ se mutuis vultib. respiciebãt & super arcã erat q̃dam tabula lapidea, q̃ dicebaẽ propitiatorium super alas cherubim: quasi ab ipsis cherubim portaretẽ, ac si imaginaretẽ, ꝙ illa tabula esset sedes Dei: vñ, & propitiatoriũ dicebaẽ, quasi exinde populo propitiaretẽ ad preces summi sacerdotis: & iõ quasi portabaẽ à cherubim, quasi Deo obsequentib. arca. uero testi erat tanquam scabellũ sedentis supra ꝓpitiatoriũ. Per hæc aũt tria, designantur tria, q̃ sunt in illo altiori sæculo, s. Deus, qui super oĩa est, & incõprehensibilis oĩ creaturę, & pp hoc nulla similitudo eius ponebaẽ ad repræsentandã eius inuisibilitatem: sed ponebaẽ q̃dam figura sedis eius, quia. s. creatura comprehensibilis est, q̃ est subiecta Deo, sicut sedes sedenti. Sunt ẽt in illo altiori sæculo spũales substantiæ, q̃ angeli dñr, & hi signantur per duos cherubim, mutuo se respicientes, ad designandã cõcordiam eorũ adinuicem, ſm illud Iob. 25. Qui facit cõcordiã in sublimib. Et pp hoc ẽt non fuit vnus tm̃ cherubim, ut designaret multitudo cęlestium spirituũ, & excluderetẽ cultus eorũ ab his, quib. p̃ceptũ erat, ut solũ vnũ Deũ colerent. Sunt ẽt in illo intelligibili sæculo rões oĩum eorũ, q̃ in hoc sæculo perficiuntur quodammodo clausæ: sicut rões effectuũ clauduntur in suis causis, & rões artificiatorũ in artifice, & hoc significabaẽ p arcam, in qua repræsentabantur p tria ibi contenta tria, q̃ sunt potissima in rebus humanis, s. sapientia, q̃ repræsentabaẽ p tabulas testi, ptãs regiminis, q̃ repræsentabaẽ p virgam Aaron: uita, q̃ repræsentabaẽ per mãna, qđ fuit sustentamentũ vitæ. Vel p hæc tria, signabantur tria Dei attributa, s. sapientia in tabulis, potẽtia in virga, bonitas in mãna: tum pp dulcedinẽ: tũ quia ex Dei misericordia est populo suo datũ: & iõ in memoriam diuinæ misericordię cõseruabatur: & hęc tria et figurata sunt in visione Isaiæ. Vidit. n. Dñm sedentem sup soliũ excelsum, & eleuatũ, & Seraphim assistentes, & domũ impleri à gloria Dei: vñ, & Seraphim dicebãt, Plena ẽ oĩs terra gloria eius: & sic similitudines Seraphim nõ ponebanẽ ad cultum, qđ prohibebatur primo legis p̃cepto, sed in signũ ministerij, ut dictũ est.* In exteriori uero tabernaculo, qđ signabat p̃sens sæculũ, continebantur ẽt tria. s. altare thymiamatis, qđ directe erat ꝯ arcã: mensa aũt propositionis, super quã 12. panes apponebantur, erat posita ex parte Aquilonari, candelabrũ uerò ex parte Australi. Quæ tria vñr rñdere tribus, q̃ erant in arca clausa: sed magis manifeste eadẽ representabant: oportet. n. rões rerũ ad manifestiorem demonstrationẽ pduci, q̃ sint in mente diuina, & angelorũ ad hoc, ꝙ hoĩes sapientes eas cognoscere possint, qui signantur p sacerdotes ingredientes tabernaculũ. In candelabro igitur designabatur sicut in signo sensibili sapientia, q̃ intelligibilib. uerbis exprimebaẽ in tabulis. Per altare uero thymiamatis, signabatur officiũ sacerdotũ, quorũ erat populũ ad Deũ reducere: & hoc ẽt signabatur per virgã: nã in illo altari incẽdebaẽ

In ista so lut. huius arg.

F thymiama boni odoris, p qđ signabaẽ sanctitas populi acceptabilis Deo. Dr̃ enim Apoca. 7. ꝙ per fumum aromatũ, signantur iustificationes sctõrum. Cõuenienter autem sacerdotalis dignitas in arca signabatur p virgam, in exteriori uero tabernaculo p altare thymiamatis: quia sacerdos mediator est inter Deum, & populum, regens populum per ptãtem diuinã, quam virga signat, & fructum sui regiminis, s. sanctitatem populi accepta Deo offerre, quasi in altari thymiamatis. Per mensam autem signatur tpale nutrimentũ vitæ, sicut, & per manna: sed hoc est cõuenientius, & grossius nutrimentũ: illud aũt suauius, & subtilius. Conuenienter aũt candelabrũ ponebaẽ ex parte Australi: mensa aũt ex parte Aquilonari: quia Australis pars est dextra pars mundi: Aquilonaris aũt sinistra, ut dr̃ in 2. de cæl. & mun.* sapiẽtia aũt pertinet ad dextrã, sicut, & cætera spũalia bona tpale aũt nutrimentum ad sinistram, ſm illud Prouer. 3. In sinistra illius diuitiæ, & gloria. Ptãs aũt sacerdotalis media est inter tpalem, & spũalem sapientiam, quia per eam, & spũalis sapientia, & tpalia dispẽsantur. Põt aũt, & horum alia rõ assignari magis lr̃alis. In arca. n. continebanẽ tabulæ legis, ad tollendam legis obliuionẽ: vñ dr̃ Exo. 24. Dabo tibi duas tabul[a]s lapideas, & legẽ ac mãdata, q̃ scripsi, ut doceas filios I[sr]ael. Virga uero Aaron ponebaẽ ibi ad cõprime[n]dam dissensionem populi de sacerdotio Aaron [v]ñ dr̃ Num. 17. Refer uirgam Aaron in tab[ern]acu[lum] te[sti]monij, ut reseruetẽ in signũ rebellium filiorũ [Is]rael. Manna aũt conseruabaẽ in arca ad cõmemorandũ bñficium, qđ Dñs pstitit filijs Israel in deserto: vñ dr̃ Exo. 16. Imple gomor ex eo, & custodiatur in futuras retro gñationes, ut norint pa[n]es, quib. a[l]ui vos in solitudine. Candelabrum uero erat institutum ad honorificentiã tabernacu[l]i pertinet. [n]. ad magnificentiam domus, ꝙ sit bene luminosa. Habebat aũt candelabrũ sep̃tẽ calamos, ut Ios[e]phus dicit,* ad signandum septẽ planetas quib[u]s totus mundus illuminaẽ: & iõ ponebaẽ candelab[r]um ex parte Australi, qa ex illa parte est nobis planetarũ cursus. Altare uero thymiamatis erat institutum, ut iugiter in tabernaculo esset fumus boni odoris. tũ pp uenerationẽ tabernaculi, tũ ẽt in remedium fœtoris, quẽ oportebat accidere ex effusione sanguinis, & occisione aĩalium. Ea. n. q̃ sunt fœtida, despiciunẽ quasi uilia, q̃ uero sunt boni odoris, hões magis appretiantẽ. Mẽsa aũt apponebaẽ ad signandũ, ꝙ sacerdotes tẽplo seruientes in tẽplo victũ habere debebant: vñ duodecim panes superpositos mensæ, in memoriã duodecim tribuũ, soli sacerdotib. edere licitum erat, ut hr̃ Matth. 12. Mensa autem non ponebatur directe, in medio ante ꝓpitiatorium, ad excludendũ ritũ idolatriæ. nam Gentiles in sacris Lunę proponebant mensam corã idolo Lunę: vñ dr̃ Hierem. 7. Mulieres cõspergunt adipem, ut faciant placentas reginæ cœli. In atrio uero extra tabernaculũ, cõtinebatur altare holocaustorum, in quo offerebantur Deo sacrificia de his, quæ erant à populo possessa: & ideo in atrio poterat esse populus, qui huiusmodi Deo offerebat per

Lib. 2. de cælo tex. 15. & 1.

... & 10.

manus

manus sacerdotũ: sed ad interius altare, in quo ipsa A deuotio, & sanctitas populi offerebat, nõ poterat accedere nisi Sacerdotes, quorũ erat Deo offerre populũ. Est åt hoc altare extra tabernaculũ i atrio cõstitutũ ad remouendũ cultũ idolatriæ: nã Gentiles ifra tẽpla & altaria cõstituebãt ad immolandũ idolis. Figuralis uero ratio omniũ horũ assignari pt ex relatione tabernaculi ad Christũ, q figurabat. Est åt cõsiderãdũ, ꝙ ad designãdũ imperfectionem legaliũ figurarũ diuersæ figurę fuerũt institutę in tẽplo ad sigfiãdũ Christũ. Ipse enim sigfiatur ꝑ ꝓpitiatoriũ, quia ipse est propitiatio ꝓ peccatis nostris, ut dr̃ primæ Ioannis secundo. Et conuenien- B ter hoc propitiatoriũ a cherubim portat: quia de eo scriptũ est, Adorent eũ oẽs angeli Dei, ut habet Hebr. 1. Ipse ẽt significat ꝑ arcã: qa sicut arca erat cõstructa de lignis sethim, ita corpus Christi de mẽbris purissimis cõstabat. Erat aũt deaurata: qa Christus fuit plenus sapiẽtia, & charitate, q̃ ꝑ aurũ significat. Intra arcã åt erat urna aurea, idest, sancta aĩa habens manna, idest oẽm plenitudinẽ sanctitatis, & diuinitatis. Erat ẽt in arca uirga, idest ptãs sacerdotalis: quia ipse est factus sacerdos in æternũ. Erãt ẽt ibi tabulæ testamẽti ad designandũ, ꝙ ipse Christus est legis dator ipse ẽt Christus significat C ꝑ candelabrũ: quia ipse dicit, Ego sum lux mundi. Per septẽ lucernas, septẽ dona sancti Spiritus. Ipse ẽt sigfiatur ꝑ mensam: quia ipse spiritualis cib. ẽm illud Ioãnis 6. Ego sum panis uiu⁹. Duodecim enim panes sigñabãt duodecim Apostolos, uel doctrinã eorũ. Siue ꝑ candelabrũ & mensam pt significari doctrina, & fides Ecclesiæ, quæ ẽt illuminat spũaliter reficit. Ipse ẽt Christus sigñatur ꝑ duplex altare scilicet holocaustorũ, & thymiamatis: quia ꝑ ipsũ oportet nos Deo offerre oĩa uirtutũ opa, siue illa, qbus carnẽ affligimus, q̃ offerunt quasi in altari holocaustorũ: siue illa, q̃ maiori mẽtis pfectiõe ꝑ spi D ritualia: pfectorũ desideria Deo offerunt i Xp̃o quasi in altari thymiamatis, ẽm illud ad Hebr. ulti. Per ipsum ergo offeramus hostiã laudis semꝑ Deo.

Ad 7m dicendum, ꝙ Dominus precepit altare cõstrui ad sacrificia, & munera offerenda in honorẽ Dei, & sustentationem ministrorum, qui tabernaculo deseruiebant. De constructione autem altaris datur à Domino duplex preceptum: unum quidem in principio legis Exod. 20. ubi Dominus mãdauit quòd facerent altare de terra, uel saltem de lapidibus non sectis, & iterum quòd non facerent altare excelsum, ad quod oporteret per gradus ascẽdere, E & hoc ad testandum idolatriæ cultũ. Gentiles enim idolis construebant altaria ornata, & sublimia, in quibus credebant aliquid sanctitatis, & numinis esse: propter quod etiam Dominus mandauit Deut. 16. Nõ plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare domini Dei tui. Idolatrę.n. cõsueuerunt sub arboribus sacrificare, propter amœnitatẽ, & umbrositatem. Quorum etiam preceptorum ratio figuralis fuit: quia in Christo, qui est nostrum altare debemus confiteri ueram carnis naturam quantũ ad humanitatem, quod est altare de terra facere: & quantum ad diuinitatem debemus in eo confiteri

De altarium uera cõstructione.

Patris æqualitatem, quod est non ascendere ꝑ gradus ad altare. Nec ẽt iuxta Christũ debemus admittere doctrinã Gentiliũ ad lasciuiã prouocantẽ. Sed facto tabernaculo ad honorẽ Dei, nõ erant timendæ hmõi occasiones idolatriæ: & iõ Dñs mandauit ꝙ fieret altare holocaustorũ de ære, quod esset oĩ populo conspicuũ, & altare thymiamatis de auro quod soli Sacerdotes uidebant. Nec erat tanta pretiositas æris, ut per huius copiã populus ad aliquã idolatriã prouocaretur. Sed quia Exo. 20. ponitur pro rõne huius ꝑcepti. Nõ ascendes ꝑ gradus ad altare meũ, id quod subdit: Ne reueletur turpitudo tua, considerandum est, ꝙ hoc ẽt fuit institutum ad excludendam idolatriã. Nã in sacris Priapi sua pudẽda Gentiles populo denudabant: postmodũ aũt indictus est sacerdotibus fęminaliũ usus ad tegmẽ pudendorũ: & ideo sine periculo institui poterat tãta altaris altitudo, ut ꝑ aliquos gradus ligneos nõ stantes, sed portatiles in hora sacrificii sacerdotes ad altare ascenderent sacrificia offerentes.

Ad 8m dicẽdũ, ꝙ corpus tabernaculi cõstabat ex qbusdã tabulis in lõgitudinẽ erectis, q̃ qdẽ interius tegebant qbusdã cortinis ex quatuor colorib. uariatis, s. de bysso retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto: sed hmõi cortinæ tegebant solũ latera tabernaculi. In tecto åt tabernaculi erat operimẽtũ unũ de pellib. hyacinthinis, & sup hoc aliud de pellibus arietũ rubricatis, & desuper tertiũ de qbusdã sagis cilicinis, q̃ nõ tm̃ operiebãt tectũ tabernaculi, sed et descẽdebant usq; ad terrã, & tegebãt tabulas tabernaculi exterius. Horũ åt operimentorũ ratio literalis in cõi erat ornatus, & protectio tabernaculi, ut in reuerentia haberet. In spãli uero ẽm quosdã, ꝑ cortinas designabat cęlũ syderum quod est diuersis stellis uariatũ: ꝑ saga aquę, q̃ sunt supra firmamentum: ꝑ pelles rubricatas cælũ empyreum, in quo sunt angeli: ꝑ hycinthinas cęlũ sanctæ Trinitas. Figuralis autem ratio horum est, quia per tabulas, ex quibus construebat tabernaculum, significant Christi fideles, ex qbus cõstruit Ecclesia. Tegebant autem interius tabulæ cortinis quatuor coloribus: quia fideles interius ornat quatuor uirtutibus. nã in bysso retorta, ut glossa dicit, *significat caro castitate renitẽs: in hyacintho, mẽs supna cupiẽs i purpura, caro passionibus subiacẽs: in cocco bis tincto, mens inter passiones Dei, & ꝑximi dilectione ꝑfulgẽs. Per operimenta uero tecti designant plati & doctores, in quibus debet renitere cælestis conuersatio, quod significatur ꝑ pelles hyacintinas: promptitudo ad martyrium, quod significat pelles rubricatę: austeritas uitæ, & tolerantia aduersorum, quę significant ꝑ saga cilicina, quę erant exposita uentis, & pluuiis, ut gloss. dicit.*

De operimentis tabernaculi

Glo. ordi. exo. 26. & dicitur esse Bedæ.

Glo. ordin. loco nũc dicto.

Ad 9m dicẽdũ, ꝙ sanctificatio tabernaculi, & uasorum eius habebat causam literalem, ut in maiori reuerentia haberet, quasi ꝑ hmõi consecrationem diuino cultui deputatum. Figuralis aũt ratio est, qa per huiusmodi sanctificationem significatur spiritualis sanctificatio uiuentis tabernaculi, scilicet, fidelium ex quibus constituitur ecclesia Christi.

De festiuitatibus & solennitatibus uariis.

Ad 10m dicẽdum, ꝙ in ueteri lege erãt septem

solēnitates temporales,& una continua, ut potest colligi Num.28.& 29.Erat enim quasi continuum festum,quia quotidie mane,& uespere immolabat agnus,& per illud continuum festū iugis sacrificii repræsentabatur ꝑpetuitas diuinæ beatitudinis.Festorū aūt rpaliū primū erat,quod iterabat̄ qualibet septimana:& hęc erat solēnitas sabbathi, qđ celebrabatur in memoriā creationis rerū,ut s̄.dictū est. *Alia aūt solēnitas iterabat̄ quolibet mēse.s.festū Neomeniæ,quod celebrabat̄ ad cōmemorandū opus diuinæ gubernationis.Nam hæc inferiora ꝑcipue uariant̄ ſm motū Lunę:& iō celebrabatur hoc festū in nouitate Lunæ, nō āt in eius plenitudine, ad euitandū idolatrarū cultū, qui in tali tpe Lunæ sacrificabant.Hæc duo beneficia sunt cōia toti humano generi,& iō frequentius iterabantur:alia uero quinq; festa celebrabant̄ semel in anno,& recolebatur in eis beneficia specialiter illi populo exhibita.Celebrabatur enim festū Paschę primo mēse ad cōmemorandū liberationis beneficiū ex Aegypto.Celebrabat̄ aūt festū Pētecostes post quinquaginta dies,ad recolēdū beneficiū legis datæ:alia uero tria festa celebrabant̄ in mēse septimo,qui quasi totus apud eos erat solēnis, sicut & septim⁹ dies. In prima enim die mēsis septimi erat festū tubarū, in memoriā liberationis Isaac, qñ Abrahā inuenit ariētē hærētē cornibus,quē repræsentabāt ꝑ cornua,quib.buccinabāt.Erat āt festū tubarū,quasi q̄dā inuitatio,ut ꝑpararēt se ad seq̄ns festū,qđ celebrabat̄ decimo die:& hoc erat festū expiationis in memoriā illius beneficii, quo Deus propitiatus est peccato populi de adoratiōe uituli ad preces Moysi.Post hoc āt celebrabat̄ festū scenophegiæ, idest tabernaculorū septē dieb.ad cōmemorādū beneficiū diuinę ꝓtectionis,& deductionis ꝑ desertū ubi in tabernaculis habitauerūt:unde i hoc festo debebāt hr̄e fructū arboris pulcherrimæ.i.citrū & lignū densarū frondiū,idest,myrthū,q̄ sunt odorifera,& spatulas palmarum,& salices de torrēte,q̄ diu retinēt suū uirorē: & hæc inueniuntur in terra promissionis,ad signādū, ꝙ ꝑ aridā terrā deserti eos duxerat Deus ad terrā deliciosam.Octauo āt die celebrabat̄ aliud festū.s.cętus atq; collectæ, in quo colligebātur à populo ea,q̄ erant necessaria ad expensas cultus diuini,&significabat̄ adunatio populi,& pax ꝑstita in terra promissionis.Figuralis āt rō horū festorū est,quia ꝑ iuge sacrificiū agni figuratur ꝑpetuitas Christi,qui est agnus Dei,ſm illud Heb. ult.Iesus Christus heri,& hodie, ipse & in sæcula. Per sabbatū āt designatur spūalis requies nobis data ꝑ Christū,ut habet̄ ad Heb.4.Per Neomeniā āt, q̄ est intēsio nouæ Lunę,signat̄ illuminatio primitiuæ ecclesiæ ꝑ Christū eo ꝑdicante,& miracula faciente.Per festū āt Pentecostes significat̄ descēsus Spiritus sancti ih Apostolos.Per festū āt tubarū significat̄ prædicatio Apostolorū.Per festum aūt expiationis significatur emundatio à peccatis populi Christiani.Per festum autem tabernaculorū peregrinatio eorum in hoc mundo,in quo ambulant in uirtutibus proficiendo.Per festum autem cœt⁹, atq; collectæ significatur congregatio fideliū in regno cęlorū:& ideo istud festū dicebatur sanctissimū esse.Et tria festa erāt ꝯtinua adinuicē: q̄ a oportet expiatos à uitiis proficere in uirtute, qu ousque perueniant ad Dei uisionē,ut dicitur in Psa lm.83.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentorum ueteris legis conueniens causa esse possit. 1.6 Exerci... per totum

ADQVINTVM sic proceditur.Videtur ꝙ sacramētorum ueteris legis cōueniens causa esse non possit ea enim, q̄ ad cultū diuinū fiunt nō debēt esse similia his,q̄ idolatræ obseruabāt:unde dr̄ Deu. 22.Nō facies similiter Dn̄o Deo tuo oēs enim abominationes q̄bus aduersatur Dn̄s,fecerūt diis suis: sed cultores idolorū in cultu eorū cultris se incidebant usq; ad effusionē sanguinis. Dr̄ enim 3.Reg. 18.ꝙ incidebant se iuxta ritum suum cultris,& lanceolis,donec perfunderētur sanguine propter qđ Dn̄s mandauit Deut.14.Nō uos incidetis,nec facietis caluitiū super mortuo.qm̄ popul⁹ sanctus es domino Deo tuo,& te elegit,ut sis ei in populū peculiarem de cunctis gentibus,qui sunt &c. Inconuenienter igitur circuncisio erat instituta in lege.

¶ 2 Præt. Ea quæ in cultum diuinum fiunt, debent honestatem,& grauitatem habere, secundū illud psal.34.in populo graui laudabo te:sed ad leuitatē quādā pertinere uī,ut homines festinanter comedant inconuenienter igitur præceptū est Exod.12. ut comederent festinanter agnum paschalē.& alia etiam circa eius comestionem sunt instituta, quæ uidentur omnino irrationabilia esse.

¶ 3 Præt.Sacramenta ueteris legis figurę fuerūt sacramentorum nouæ legis: sed per agnum paschalem significatur sacramētum Eucharistiæ,ſm illud 1.ad Corint.5.Pascha nostrum immolatus est Christus.ergo etiam debuerunt esse aliqua sacramenta in lege,q̄ præfigurarent alia sacramenta nouæ legis,sicut confirmationem, & extremam unctionē, & matrimonium,& alia sacramenta.

¶ 4 Prǽt.Purificatio non potest conuenienter fieri, nisi ab aliquib.immūditiis:sed quātum ad Deū nullū corporale reputatur immūdum,quia omne corpus creatura Dei est , & ois creatura Dei bona , & nihil reijciēdum quod cum gratiarum actione percipitur,ut dicitur 1.ad Timot.4.inconueniēter igitur purificabantur propter contactū hominis mortui , uel ꝑꝑ alicuius hmōi corporalis infectionis.

¶ 5 Prę. Ecclesi.34.dicitur, Ab immundo quid mundabitur:sed cinis uitulæ rufæ,quę cōburebatur,immundus erat,quia immundum reddebat.Dicitur.n. Num.19. quòd sacerdos qui immolabat eam commaculatus erat,usque ad uesperum. Similiter,& ille qui eam comburebat,& etiam ille, qui eius cineres colligebat. ergo inconueniēter præceptum ibi fuit, ut per huiusmodi cinerem ibi aspersum immūdi purificarentur.

¶ 6 Prę.Peccata non sunt aliquid corporale, qđ possit deferri de loco ad locū,neq; ēt ꝑ aliquid immundū potest homo à peccato mundari. inconueniēter igit̄ ad expiationem peccatorum populi,sacerdos super unū hircorū cōfitebatur peccata filiorū Israel,ut portaret ea in desertum:per alium aūt,

quo

quo vtebanť ad purificationes, simul cũ vitulo cõburentes extra castra, immundi reddebãtur, ita q̃ oportebat eos lauare uestimenta, & carnẽ aqua.

¶ 7 Præt. Illud quod iam est mundatum, non oportet iterum mundari. incõuenienter igit̃ mundata lepra hominis, uel etiam eius domus, alia purificatio adhibebatur, ut habetur Leuit. 14.

¶ 8 Præt. Spũalis immunditia nõ p̃t p corporalem aquã, uel pilorũ rasurã emundari. Irrationabile igit̃ vr̃, q̃ Dñs p̃cepit. Exo. 30. vt fieret labiũ æneũ cũ basi sua ad lauandũ manus, & pedes sacerdotũ, qui ingressuri erant tabernaculum. & quod præcipitur Num. 8. q̃ Leuitę abstergerentur aqua lustrationis, & raderent omnes pilos carnis suæ.

¶ 9 Præt. Quod maius est, non p̃t sãctificari per illud, q̃d minus est. incõuenienter igit̃ per quandã vnctionem corporalem, & corporalia sacrificia, & oblationes corporales, fiebat in lege consecratio maiorum, & minorum sacerdotum, ut habetur Leuit. 8. & Leuitarum, ut habetur Num. 8.

¶ 10 Præt. Sicut dr̃ 1. Reg. 16. Hoĩes vidẽt ea, q̃ patẽt, Deus aũt intueť cor: sed ea, q̃ exterius patẽt in hoĩe, ẽ corporalis dispõ, & indumẽta. incõuenienter igit̃ sacerdotib. maiorib. & minorib. q̃dã spãlia vestimẽta deputabanť, de quib. hr̃ Exo. 28. & sine rõne vr̃ q̃ p̃hibereť aliqs, à sacerdotio p̃p corporales defect', f̃m q̃d dr̃ Leu. 21. Hõĩ de semine tuo p̃ familias, q̃ habuerit maculã, ñ offeret panes Deo suo si cæcus fuerit, uel claudus &c. sic igit̃ vr̃ q̃d sacramenta ueteris legis irrationabilia fuerint.

SED CONTRA est, q̃ dr̃ Leuit. 20. Ego sum Dñs, q̃ sanctifico vos: sed à Deo nihil sine rõne fit. dr̃. n. in psal. 103. Oĩa in sapiẽtia fecisti. ergo in sacramẽtis ueteris legis, quæ ordinabantur ad hominum sanctificationem, nihil erat sine rationabili causa.

RESP. Dicẽdũ, q̃ sicut supra dictũ est, Sacra proprie dñr illa, q̃ adhibebant Dei cultorib. ad quandã cõsecrationẽ, p quã. s. deputabanť quodãmodo ad cultũ Dei. Cultus aũt Dei g̃nali quidẽ mõ p̃tinebat ad totũ populũ: sed spãli modo p̃tinebat ad Sacerdotes, & Leuitas, q̃ erãt ministri cultus diuini. Et iõ in istis sacramentis veteris legis q̃dam pertinebãt cõiter ad totũ populũ: q̃dam aũt spãliter ad ministros, & circa vtrosque tria erant necessaria. Quorũ primũ est, institutio in statu colẽdi Deũ: & hæc quidẽ institutio cõiter quãtũ ad oẽs fiebat p circuncisionẽ, sine qua nullus admittebať ad aliqd legaliũ: quantũ uero ad sacerdotes, per sacerdotũ cõsecrationẽ. Secũdo, requirebať vsus eorũ, q̃ pertinẽt ad diuinũ cultũ: & sic quantũ ad populũ erat esus paschalis cõuiuij, ad quẽ nullus incircuncisus admittebať, ut patet Exo. 12. & quantũ ad sacerdotes oblatio victimarũ, & esus panũ propositionis, & aliorum, quæ erant sacerdotum vsib. deputata. Tertio, requirebať remotio eorũ, per q̃ aliqui impediebantur à cultu diuino. s. immũditiarum: & sic quantum ad populum erant institutæ quædam purificationes à quibusdam exteriorib. immunditijs, & ẽt expiationes à peccatis. Quantum uero ad Sacerdotes, & Leuitas erat instituta ablutio manuũ, & pedum, & rasio pilorum. Et hęc oĩa habebant rationabiles causas, & literales, secundum quod ordinabantur ad cultum Dei pro tempore illo: & figurales, f̃m quod ordinabantur ad figurandum Christum, ut patebit per singula discurrenti.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ l̃ralis rõ circũcisionis principalis q̃dẽ fuit ad p̃testationẽ fidei vnius Dei. Et q̃a Abrahã fuit primus, q̃ se ab infidelibus separauit exiẽs de domo sua, & d̃ cognatione sua iõ ipse primus circũcisionẽ accepit: & hãc cãm assignat Apost. ad Rom. 4. Signũ accepit circũcisionis signaculũ iustitiæ fidei, q̃ ẽ in p̃putio: quia. s. in hoc legit̃ Abrahæ fides reputata ad iustitiam, q̃ cõ spẽ in spẽ credidit. s. cõ spẽ naturæ in spẽ gratiæ, ut fieret pater multarũ gentiũ, cũ ipse esset senex, & vxor sua esset anus, & sterilis. Et ut hæc p̃testatio, imitatio fidei Abrahæ firmareť in cordib. Iudæorũ acceperũt signũ in carne sua, cuius obliuisci non possent: vñ dr̃ Gen. 17. Erit pactũ meũ in carne vestra in fœdus æternũ. Iõ aũt fiebat octaua die, quia antea puer est ualde tenellus, & posset ex hoc grauiter lędi, & reputať adhuc quasi quiddã nõ solidatũ: vñ ẽt, nec aĩalia offerebanť ante octauũ diẽ. Iõ vero nõ magis tardabať, ne p̃p dolorẽ aliqui signũ circũcisionis refugerent, & ne parentes ẽt, quorũ amor increscit ad filios, post frequẽtẽ cõuersationẽ, & eorũ augmẽtũ, eos circũcisioni subtraherẽt. Secũda rõ esse potuit ad debilitatẽ cõcupiscentiæ in mẽbro illo. Tertia rõ ẽ, in sugillationẽ sacrorũ Veneris, & Priapi, in quib. illa pars corporis honorabať. Dñs aũt nõ p̃hibuit nisi incisionẽ, q̃ in cultũ idolorum fiebat, cui nõ erat sĩlis p̃dicta circuncisio. Figuralis uero rõ circuncisionis erat, q̃a figurabať ablatio corruptionis fienda per Christum, q̃ perfecte complebit̃ in octaua ætate, q̃ est ætas resurgentium. Et quia oĩs corruptio culpæ, & pœnæ p̃uenit in nos p carnalem originem ex peccato primi parentis, ideo talis circuncisio fiebat in membro generationis: vñ Apostolus dicit ad Col. 2. Circuncisi estis in Christo circuncisione non manufacta in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione Domini nostri Iesu Christi.

AD 2m dicẽdũ, q̃ l̃ralis rõ cõuiuij paschalis fuit in cõmemorationem b̃ñficij quo Deus eduxit eos de Aegypto: vñ per hm̃õi conuiuij celebrationem p̃fitebanť se ad illum populũ pertinere, quẽ Deus sibi assumpserat ex Aegypto. Q̃ñ. n. fuerũt ex Aegypto liberati, p̃ceptum est eis, ut sanguine agni linirent superliminaria domorũ, quasi p̃testantes se recedere à ritib. Aegyptiorũ, qui arietẽ colebãt: vñ, & liberati sunt p sanguinis agni aspersionem, uel linitionem in postib. domorũ, a periculo exterminii q̃d imminebat Aegyptijs. In illo autẽ exitu eorũ de Aegypto duo fuerunt. s. festinãtia ad egrediendũ. impellebant. n. eos Aegyptij, ut exirent uelociter, ut hr̃ Exo. 12. Imminebatq; periculum ei, qui nõ festinaret exire cum multitudine, ne remanens occideretur ab Aegyptijs. Festinantia autem designabatur dupliciter. Vno quidem modo per ea, quæ comedebant: præceptum enim eis erat, q̃ comederent panes azymos in huius signum, quòd non poterant fermentari cogentibus exire Aegy-

Circuncisionis cã.

De esu, & comestio ne agni.

q. 101. ar. 4.

Sent. in

ptijs,& φ comederēt assum igni, sic.n.velocius pparabat: & φ os nō comminuerēt ex eo, qa in festinātia nō vacat ossa frāgere. Alio mō quātū ad modū comedendi, dr.n. Renes uestros accingetis, calceamēta habebitis in pedib. tenētes baculos ī manib.& comedetis festināter: qđ manifestē designat hoies existētes in pŕoptu itineris. Ad idē ēt ptinet, qđ eis pcipit: In vna domo comedetis, neq; feretis de carnib. eius foras: qa.s.pp festinātiā non uacabat inuicē mittere xenia. Amaritudo aūt, quā passi fuerāt ī Aegypto, significabat p lactucas agrestes. Figuralis aūt rō patet, qa p immolationē agni paschalis significabat immolatio Christi, fm illud 1. ad Cor.5. Pascha nī immolatus ē Christus. Sanguis uero agni liberās ab exterminatore, linitis su perliminarib. domorū, sigñat fidē passionis Christi in corde,& ore fideliū, p quā liberamur a pctō, & a morte, fm illud 1. Pet. 1. Redempti estis ptioso sanguine agni immaculati. Comedebāt āt carnes illæ ad sigñandum esum corporis Christi in sacro. Erāt aūt assæ igni, ad sigñandū passionē, uel charitatē Christi. Comedebant aūt cū azymis panib. ad sigñandā purā cōuersationē fideliū sumentiū corpus Christi, fm illud 1. ad Cor.5. Epulemur in azymis synceritatis, & ueritatis. Lactucæ aūt agrestes addebant ī signū pniæ pctōrum, q necessaria ē sumētib. corpus Christi. Renes aūt accingēdi sunt cingulo castitatis: calceamēta aūt pedū sūt exēpla mortuorū patrū: baculi aūt habēdi in manib. significat pastoralē custodiā. Præcipit aūt, φ in una domo agnus paschalis comedatur, idest, in ecclesia catholicorum, non in conuenticulis hæreticorum.

An 3^m^ dicēdū, φ q̄dam sacra nouæ legis habuerunt in ueteri lege sacra figuralia sibi correspondentia. Nā circuncisioni rńdet baptismus, qui est fidei sacrm: vñ dr ad Col.2. Circuncisi estis in circuncisione Dñi nři Iesu Christi, cōsepulti ei in baptismo. Cōuiuio uero Agni paschalis rńdet in noua lege sacramentum Eucharistiæ. Oibus aūt purificationibus ueteris legis rńdet in noua lege sacramentum pniæ. Consecrationi aūt pontificis,& sacerdotum rńdet sacrm ordinis. Sacro aūt cōfirmationis, qđ est sacramentū plenitudinis gratiæ, non pt rńdere in ueteri lege aliqđ sacramentum: quia nondū aduenerat tps plenitudinis, eo φ neminem ad perfectū adduxit lex. Siřiter aūt,& sacramento extremæ unctionis, qđ est quædā immediata præparatio ad introitum gloriæ, cuius aditus nōdum patebat in ueteri lege, pretio nondum soluto. Matrimonium aūt fuit quidem in veteri lege, prout erat in officiū naturæ: non aūt prout est sacrm coniunctionis Christi,& ecclesiæ, quæ nondum erat facta. vnde, & in ueteri lege dabatur libellus repudij, quod est contra sacramenti rationem.

De uarijs immūditijs & earum rōnabili purificatione.

Ad 4^m^ dicendum, φ sicut dictū est,* purificationes ueteris legis ordinabant ad remouendū impedimenta cultus diuini: qui quidē est duplex.s. spiritualis, q cōsistit in deuotione mētis ad Deū: & corporalis, q cōsistit ī sacrificijs,& oblationib. & alijs hmōi. A cultu aūt spūali impediunt hoies per peccata, quib. hoies pollui dicebantur, sicut per ido-

*In cor. ar.

F latriam,& homicidiū, p adulteria,& icestus. Et ab istis pollutionib. purificabatur hoies per aliqua sacrificia, uel cōiter oblata pro tota multitudine, uel ēt pro peccatis singulorū. Nō φ sacrificia illa carnalia haberēt ex seipsis uirtutē expiadi pctā, sed quia sigñabant expiationē pctōrum futuram per Christū, cuius participes erant ēt antiqui ,ptestantes fidē Redēptoris in figuris sacrificiorū. A cultu uero exteriori impediebant hoies per quasdā immūditias corporales, q quidē primo cōsiderabant in hoib.& pñr ēt in aliis aialibus,& in uestimentis, & domib.& vasis. In hoib. quidē immunditia repu-

G tabat partim quidē ex ipsis hoibus, partim aūt ex contactu rerū immundarū. Ex ipsis aūt hoibus immundū reputabat oē illud, qđ corruptionem aliquam iā habebat, uel erat corruptioni expositū: & iō quia mors est corruptio q̄dam, cadauer hoīs reputabatur immundū. Siřiter ēt quia lepra ex corruptione humorum contingit, qui ēt exterius erumpunt,& alios inficiunt, leprosi ēt reputabant immundi. Siřiter ēt mulieres patientes sanguinis fluxum siue per infirmitatē, siue ēt per naturam, uel tpibus menstrui, uel ēt tpe conceptionis: & eadē rōne viri reputabantur immūdi, fluxū seminis pa-

H tientes, uel per infirmitatem, uel p pollutionē nocturnā, uel ēt per coitum. Nā ois humiditas pdictis modis ab homine egrediens, quandam immūdam infectionē hēt. Inerat ēt hominib. immūditia quædam ex contactu quarumcunq; rerū immūdarum. Istarum aūt immunditiarum erat rō,& lřa is, & figuralis. Lřalis quidem pp reuerētiam eorum, quæ ad diuinum cultum pertinent, tum quia hoies pretiosas res contingere non solent, cum fuerint immundi: tum ēt ut ex raro accessu ad sacra, ea magis venerarentur. Cum.n. oēs hmōi immunditias raro aliquis cauere possit, contingebat, φ raro pot[...]t

I hoies accedere ad attingendum ea, quæ pertinebant ad diuinum cultum, & sic qñ accede[...]at, c[...]m maiori reuerentia, & humilitate menti accedebant. Erat aūt in quibusdam horum ratio [...]ralis, ut hoies non reformidarēt accedere ad diui[...]um cultum quasi refugientes consortium lepros[...]rum,& similium infirmorum, quorum morbus abominabilis erat, & contagiosus. In quibusdam ēt ar[...]o erat ad uitandum idolatriæ cultum: quia Gentiles in ritu suorum sacrificiorum utebantur qñque,& humano sanguine, & semine. Oēs aūt hmōi im-

K munditiæ corporales purificabātur, uel per solam aspersionem aquæ: uel quæ maiores erant, per aliquod sacrificium ad expiandum peccatum, ex quo tales infirmitates contingebant. Ratio autem figuralis harum immunditiarum fuit, quia per hmōi exteriores immunditias figurabantur diuersa peccata. Nam immunditia cadaueris cuiuscunq; significat immūditiam peccati, qđ est mors animæ. Immunditia autem lepræ significat immunditiam hæreticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina contagiosa est, sicut,& lepra; tum quia nulla etiam falsa doctrina est, q uera falsis non admisceat: sicut ēt in superficie corporis leprosi apparet quædam distinctio quarūdam maculatū ab alia carne i[...]te-

sia

gra. Per immunditiā aūt mulieris sanguifluæ, designat immunditia idolatriæ, ꝑ immolantiū cruorē. Per immunditiā uero uiri semifluí, designat immunditia uanæ locutionis, eo ꝙ semē est uerbum Dei. Per immūditiā uero coitus, & mulieris pariētis, designat immūditia peccati originalis. Per immunditia uero mulieris menstruatæ, designat immūditia mētis ꝑ uoluptates emollitæ. Vir uero ꝑ immunditiā contactus rei immundæ, designat immūditia consensus in peccatū alterius, ſm illud 2. ad Corin. 6. Exite de medio eorū, & separamini, & immundū ne tetigeritis. Hmōi aūt immunditia cō tactus deriuabat ēt ad res inanimatas: quicquid. n. quocunque mō tangebat immundus, immundum erat. In quo lex attenuauit supstitionem Gētiliū, qui non solū ꝑ contactū immūdi dicebat immunditiā ɔhi, sed et ꝑ collocutionem, aut ꝑ aspectum, ut rabbi Moyses dicit de muliere menstruata. Per hoc aūt mystice significabat, id quod dr̄ Sapiē. 14. Sic odio sunt Deo impius, & impietas eius. Erat aūt, & immunditia qda ipsarū rerū inanimatarum ſm se, sicut erat immunditia lepræ in domo, & in uestimentis. Sicut. n. morbus lepræ accidit in hominibus ex humore corrupto putrefaciēte carnē, & corrūpente, ita ēt ꝑ aliquam corruptionē, & excessum humiditatis, uel siccitatis fit, qnque aliqua corrosio in lapidib. domus, uel ēt in uestimētis. Et iō hanc corruptionē uocabat lex leprā, ex qua domus, uel uestis immunda iudicaret, tum qa omnis corruptio ad immunditiā ꝑtinebat, ut dictū est: * tū ēt qa circa hmōi corruptionem Gentiles deos penates colebant, & iō lex ꝓcepit hmōi domus, in qbus fuerit talis corruptio ꝑseuerās, destrui, & uestes comburi, ad tollendam idolatriæ occasionem. Erat ēt, & quædā immunditia uasorum, de qua dr̄ Numeri 19. Vas, quod non habuit cooperculū, & ligaturā desup, immundū erit, cuius immunditiæ cā est · qa in talia uasa de facili poterat aliqd immundū cadere, vn̄ poterant immundari: erat etiā hoc ꝓceptum ad declinādā idolatriā. Credebāt. n. idolatræ, ꝙ si mures, aut lacertæ, uel aliqd hmōi, q̄ immolabat idolis, caderēt in uasa, uel in aquas, ꝙ essent diis gratiosa. Adhuc ēt aliquæ mulierculæ uasa dimittūt discooperta in obsequiū nocturnorū numinū, q̄ Ianuas uocant. Harū aūt immūditiarū rō est figuralis, quia ꝑ leprā domus, significat immunditia cōgregationis hæreticorum: Per lepram uero in ueste linea, significat peruersitas morum ex amaritudine mētis: Per leprā uero uestis lineæ, significat peruersitas adulatorū: Per leprā in stamine, significant uitia animæ: Per leprā uero in subtegmine, significant peccata carnalia. sicut. n. stamen est in subtegmine, ita aīa in corpore. Per uas autē, quod non hēt cooperculū nec ligaturā, significat homo, q non hēt aliqđ uelamen taciturnitatis, & qui non constringit aliqua censura disciplinæ.

In li. Dux errantiū.

In ista-met solu.

*Ad 4 arg. ꝓxime præcedens.

Ad 5 ^m dicendū, ꝙ sicut dictū est, * duplex erat immunditia in lege, Vna qdē ꝑ aliqua corruptionē mentis, uel corporis: & hæc ēt immunditia maior erat. Alia uero erat immunditia ex solo contactu rei immūdæ: & hæc minor erat, & faciliori ritu expiabat. Nā immunditia prima expiabat ꝑ sacrificia ꝑ peccato, quia oīs corruptio ꝓcedit ex peccato, & peccatū significat: sed secunda immunditia expiabat ꝑ solā aspersionē aquæ cuiusdā, de qua qdē aqua expiationis hr̄ Nume. 19. Mandat. n. ibi a Dño, ꝙ accipiant uaccā rufam in memoriā peccati, quod cōmiserunt in adoratione uituli. Et dr̄ uacca magis, q̄ uitulus, qa sic Dn̄s synagogā uocare consueuit, ſm illud Oseæ 5. Sicut uacca lasciuiens declinauit Israel. Et hoc forte iō, qa uaccas in morem Aegyptij coluerunt, ſm illud Oseæ 10. Vaccas Bethauen coluerunt. Et in detestationem peccati idolatriæ immolabat extra castra: & ubicunque sacrificiū fiebat ꝑ expiatione multitudinis peccatorū, cremabat extra castra totū. Et ut significaret ꝑ hoc sacrificiū emundari populus ab uniuersitate peccatorū, intingebat sacerdos digitū in sanguine eius, & aspergebat ɔ fores Sanctuarij septē uicibus, ꝗ septenarius numerus uniuersitatē significat. Et ipsa ēt aspersio sanguinis ꝑtinebat ad detestationē idolatriæ, in qua sanguis immolatitius non effundebat, sed congregabatur, & circa ipsum hoies comedebant in honorem idolorū. Cōburebatur aūt in igne, uel quia Deus Moysi in igne apparuit, & in igne data est lex: uel quia ꝑ hoc significabat, ꝙ idolatria totaľr erat extirpanda, & oē, quod ad idolatriā ꝑtinebat, sicut uacca, cremabat cū pelle, & carnib. sanguine, & fimo flāmæ traditis. Adiungebat ēt in combustione lignū cedrinū, hyssopus, coccusque bis tinctus, ad significādū, ꝙ sicut ligna cedrina nō de facili putrescūt, & coccus bis tinctus non amittit colorē, & hyssopus retinet ēt odorem postq̄ fuerit desiccatus: ita ēt hoc sacrificiū erat in cōseruationē ipsius populi, & honestatis, & deuotionis ipsius. Vnde dr̄ de cineribus uaccæ, ut sint multitudini filiorum Israel in custodiam. Vel ſm Iosephū, * quatuor elementa significata sunt. Igni. n. apponebať cedrus, significans terrā ꝑ sui terrestreitatē: hyssopus significans aerē ꝑ odorē: coccus significans aquam eadē rōne, qua ēt purpura, ꝑ tincturas, q̄ ex aquis sumunt, ut ꝑ hoc exprimeret, ꝙ illud sacrificium offerebat Creatori quatuor elementorū. Et quia hmōi sacrificiū offerebat ꝑ peccato idolatriæ, in eius detestationē, & cōburēs, & cineres colligēs, & ille, q aspergit aquas, in qb. cinis ponebat, immundi reputabant: ut ꝑ hoc ostenderet, ꝙ quicqd quocunque mō ad idolatriā ꝑtinet, quasi immūdū est abiiciendum. Ab hac aūt immunditia purificabant ꝑ solam uestimentorum ablutionem. Nec indigebāt aqua aspergi ꝑ huiusmodi immunditiā: quia sic esset ꝓcessus in infinitum. Ille enim, qui aspergebat aquam, immundus fiebat: & sic si ipse se ipsum aspergeret, immundus remaneret: si aūt alius eū aspergeret, ille immundus esset: & sic ille, q illum aspergeret, & sic in infinitum. Figuralis aūt rō huius sacrificij est, quia ꝑ uaccam rufam significat Chrs secūdum infirmitatem assumptā, quam femininus sexus designat: sanguinem aurem passionis eius designat uaccæ color. Erat aūt uacca rufa ætatis integræ: quia omnis operatio Chri-

Li. 3. Antiquitatū cap. 7.

sti est pfecta, ĩ qua nulla erat macula, nec portauit iugũ peccati. Præcipit aũt adduci ad Moysen: qa iputabãt ei trãsgressionẽ Mosaicæ legis ĩ uiolatiõe Sabbathi. Præcipit ãt tradi Eleazaro sacerdoti, qa Chrs occidẽdus ĩ manus sacerdotũ trãsitus est. Immolat aũt extra castra, qa extra portã Chrs passus est. Intingit aũt sacerdos digitũ ĩ sanguine ei*, qa p discretionẽ, quã digitus significat, mysteriũ passionis Chri est cõsideradũ, & imitãdũ. Aspergit aũt ɔ̃ tabernaculũ, p quod synagoga designat, uel ad cõdẽnationẽ Iudæorũ nõ credẽtiũ, uel ad purificationẽ credẽtiũ. Et hoc septẽ uicib. uel pp septẽ dona Spiritus sancti: uel pp septẽ dies, in quib. oẽ tps intellr. Sunt aũt oĩa, q ad Chri incarnationẽ ptinent, igne cremanda. i. spiritualr intelligenda: nã per pellẽ, & carnẽ, exterior Chri operatio significat: per sanguinẽ, subtilis, & interna uirtus exteriora facta uerificans: p fimũ, lassitudo, sitis, & oĩa hmõi ad infirmitatẽ ptinentia. Addunt autem tria, s. cedrus, quod significat altitudinem spei, uel cõtẽplationis: hyssopus, quod significat humilitatẽ uel fidẽ: coccus bis tinctus, quod significat geminã charitatem. per hæc. n. debemus Chro passo adhærere. Iste autẽ cinis cõbustionis collr a uiro mundo, qa reliquiæ passionis puenerunt ad Gentiles, q non fuerunt culpabiles in Christi morte. Apponuntur aũt cineres in aqua ad expiandũ, qa ex passione Chri baptismus sortit uirtutẽ emũdadi peccata. Sacerdos aũt, q immolabat, & comburebat uaccã, & ille, q cõburebat, & q colligebat cineres, immũdus erat, & ẽt, qui aspergebat aquã: uel qa Iudæi sunt facti immũdi ex occisione Christi, per quã nostra peccata expiantur. & hoc vsq; ad uesperum, i. usque ad finem mundi, qñ reliquiæ Israel conuertentur: uel quia illi, qui tractant sancta, intendentes ad emundationem aliorum, ipsi etiam aliquas immunditias contrahunt, ut Greg. dicit in pastorali, & hoc usque ad uesperum, idest, usque ad finem præsentis uitæ.

De uituli & arietis & hirci sacrificiis * ad 4. argu. huius artic.

Ad 6m dicẽdũ, q sicut dictũ est, * immũditia, q ex corruptione pueniebat, uel mẽtis, uel corporis, expiabat p sacrificia p peccato. Offerebantur aũt spãlia sacrificia p peccatis singulorũ: sed qa aliq negligẽtes erãt circa expiationẽ hmõi peccatorũ, & immunditiarũ, uel ẽt pp ignorãtiã ab expiatione hmõi desistebãt, institutũ fuit ut semel in anno decima die septimi mẽsis fieret sacrificiũ expiationis p toto populo. Et qa sicut Apls dicit ad Heb. 7. Lex cõstitnit hoies sacerdotes infirmitatẽ hñtes, oportebat q sacerdos prius offeret p seipso uitulũ p peccato in cõmemorationẽ peccati, qd Aaron fecerat in cõflatione uituli aurei: & arietẽ in holocaustũ, p quod significabat, qd sacerdotis platio, quã aries designat, q est dux gregis, erat ordinanda ad honorẽ Dei. Deinde aũt offerebat pro populo duo hircos: quorũ unus immolabat ad expiandũ peccatũ multitudinis. Hircus. n. animal fœtidũ est, & de pilis eius fiunt uestimenta pungentia, ut p hoc significaret fœtor, & immũditia aculei peccatorum. Huius aũt hirci immolati sanguis inferebatur simul ẽt cũ sanguine uituli in Sancta

F sanctorũ, & aspergebat ex eo totũ Sanctuariũ, ad significandum q tabernaculũ emundabat ab immũditiis filiorũ Israel. Corpus uero hirci, & uituli, q immolata sunt p peccato, oportebat cõburi, ad oñdendũ cõsummationẽ peccatorũ. Nõ aũt in altari, qa ibi non cõburebant totalr nisi holocausta: vñ mandatũ erat, ut cõburerent extra castra ĩ detestationẽ peccati. hoc. n. fiebat, qñcunque immolabat sacrificiũ pro aliquo graui peccato, vel p multitudine peccatorũ. Alter uero hircus emittebat in desertũ, non quidẽ ut offerret Dæmonibus, quos colebãt Gẽtiles in desertis, qa eis nihil lice-

G bat immolari, sed ad significandũ effectũ illius sacrificij immolati: & iõ sacerdos imponebat manũ sup caput eius confitens peccata filiorũ Israel, ac si ille hircus deportaret ea in desertũ, ubi a bestiis comederet, quasi portãs pœnã p peccatis populi. Dicebat aũt portare peccata populi, uel quia in eius emissione significabat remissio peccatorũ populi: uel qa colligabat sup caput eius aliqua schedula, ubi erãt scripta peccata. Rõ aũt figuralis horũ erat, qa Chrs significatur, & p uitulũ pp uirtutẽ: & p arietẽ, qa ipse est dux fideliũ, & p hircum pp similitudinẽ carnis peccati, & ipse Christus est

H immolatus p peccatis, & sacerdotũ, & populi: qa p eius passionẽ, & maiores, & minores a peccato mundant. Sanguis aũt uituli, & hirci infert in Sancta p Pontificẽ: quia p sanguinẽ passionis Chri patet nobis introitus in regnũ cælorũ. Comburũtur aũt eorũ corpora extra castra, quia extra portam Chrs passus est, ut Apost. dicit ad Heb. vlt. Per hircũ aũt, qui emittebatur, põt significari, uel ipsa diuinitas Christi, quæ in solitudinem abiit, homine Chĩo patiente, non quidem locũ mutans, sed uirtutẽ cohibens: uel significatur concupiscẽtia mala, quam debemus a nobis abiicere, uirtuosus autẽ

I motus Dño immolare. De immunditia uero eorũ, qui huiusmodi sacrificia comburebant, eadem ratio est, quæ in sacrificio uitulæ rufæ dicta est. *

Ad 7m dicendũ, q p ritũ legis leprosus nõ emũdabat a macula lepræ, sed emundatus oñdebat. Et hoc significat Leuit. 14. cum dr de Sacerdote. Cum inuenerit leprã esse emundatã, pcipiet ei, q purificatur. Iã ergo lepra mundata erat: sed purificari dicebatur, inquantũ, iudicio sacerdotis restituebat consortio hominũ, & cultui diuino. Contingebat tñ qñq;, ut diuino miraculo per ritũ legis corporalis mundaret lepra, qñ sacerdos decipiebatur in iu-

K dicio. Hmõi aũt purificatio leprosi duplr fiebat: nã primo iudicabatur esse mundus: secundo autẽ restituebatur tanq mundus consortio hominum, & cultui diuino, s. post septem dies. In prima autẽ purificatione offerebat p se leprosus mundandus duos passeres uiuos, & lignũ cedrinũ, & uermiculum, & hyssopum, hoc modo ut filo coccineo ligarentur passer & hyssopus simul cum ligno cedrino: ita scilicet q lignum cedrinum esset quasi manubrium aspersorij: hyssopus uero, & passer erant id, quod de aspersorio tingebat in sanguine alterius passeris immolati in aqs uiuis. Hæc aũt quatuor offerebat contra quatuor defectus lepræ: ...

Ad 7. arg. ... De ... datione

sed a

contra putredinē offerrebatur cedrus, q̄ est arbor A imputribilis. contra fœtorē, hyssopus, q̄ est herba odorifera: contra insensibilitatem, passer viuus ꝓ turpitudinē coloris, uermiculus, qui hēt viuū * colorem. Passer uero viuus aduolare admittebāt in agrū: quia leprosus restituebāt pristinæ libertati. In octauo uero die admittebāt ad cultū diuinum, & restituebāt consortio hoīum. Primo tñ rasis pilis totius corporis, & uestimētis, eo q̄ lepra pilos corrodit, & uestimenta coinquinat, & fœtida reddit. Et postmodū sacrificiū offerebāt pro delicto eius: quia lepra plerunq; inducit pro pctō. De sanguine āt sacrificij tingebāt extremū auriculæ eius B q̄ erat mundādus, & pollices manus dextræ, & pedis: q̄a ī istis partibus primū lepra dignoscit & sentit. Adhibebāt ēt huic ritui tres liquores. s. sāguis cōtra sanguinis corruptionē: oleū ad designandā sanationē morbi: aqua viua ad emundandum spurcitia. Figuralis āt rō erat, q̄a p duos passeres significanē diuinitas, & humanitas Christi quorū vn*. s. humanitas, immolat in uase fictili sup aquas uiuētes: q̄a p passionē Christi aquæ baptismi consecrātur. Alius aūt. s. impassibilis diuinitas, viuus remanebat: q̄a diuinitas mori nō pōt, vñ, & euolabat, q̄a passione attringi nō poterat. Hic aūt passer ui C uus sīt cum ligno cedrino, & cocco, vermiculo, & hyssopo. i. fide, spe, & charitate, ut s. dictū est * mittit in aquā ad aspergēdū: q̄a in fide Dei, & hoīs baptizamur. Lauat aūt hō p aquā baptismi, & lacrymarū uestimēta sua. i. opera, & oēs pilos. i. cogitationes. Tingit aūt extremū auriculę dextrę eius, q̄ mundat de sanguine, & de oleo, ut eius auditū muniat contra corrumpentia uerba. Pollices aūt manus dextræ & pedis tinguunt, ut sit eius actio sancta. Alia uero, q̄ ad hanc purificationem ptinent, uel ēt aliarum immunditiarū, non hñt aliquid speciale pter alia sacrificia pro pctīs, uel pro delictis. D

AD 8m & 9m dicendū, q̄ sicut populus instituebatur ad cultū Dei p circuncisionē, ita minister p aliquā specialē purificationē, uel consecrationē: vñ & separari ab alijs pcipiunt, quasi specialiter ad ministeriū cultus diuini p̄ alijs deputati. Et totū quod circa eos fiebat in eorū cōsecratione, uel institutione, ad hoc ptinebat, ut oñderetur eos hēre quandā ꝓrogatiuā puritatis, & ueritatis, & dignitatis. Et iō in institutione ministrorum tria fiebāt. primo. n. purificabant: scdo ordinabant & cōsecrabant: tertio applicabant ad usum ministerij. Purificabant quidē cōiter oēs p ablutionē aquæ, & p E qdam sacrificia. specialiter aūt Leuitę radebāt oēs pilos carnis suæ, ut hr Leuiti. 8. Consecratio uero circa Pontifices, & Sacerdotes hoc ordine fiebat. primo. n. postq̄ abluti erant, induebant quibusdā uestimentis specialibus ptinentibus ad designādū dignitatē ipsorū. Specialiter aūt Pōtifex oleo vnctionis in capite vngebāt, ut designaret, q̄ ab ipso diffundebāt ptās consecrandi ad alios, sicut oleū a capite deriuat ad inferiora, ut hr in Psalm. 132. Sicut unguentū in capite, quod descendit in barbā, barbā Aaron. Leuitæ uero nō habebāt aliā consecrationē nisi q̄ offerrebat Dño ā filijs Israel p manus Pōtificis, q̄ orabat ꝓ eis. Minorū uero sacerdotū solæ manus cōsecrabant, q̄ erāt applicandæ ad sacrificia. Et de sanguine aīalis imolatitij tingebāt extremū auriculę dextræ ipsorū, & pollices pedis, aut manus dextræ, ut s. esse obediētes legi Dei in oblatione sacrificiorū qd̄ significat in intinctione auris dextræ: & q̄ essent soliciti, & prōpti in executione sacrificiorū, qd̄ significat in intinctione pedis, & manus dextræ. Aspergebanē ēt ipsi & uestimēta eorū sāguine aīalis immolati in memoriā sanguinis agni, p quē fuerūt liberati in Aegypto. Offerebanē aūt in eorū cōsecratione hmōi sacrificia, Vitulus ꝓ pctō, in memoriam remissionis pcti Aaron circa cōflationē vituli. Aries ī holocaustū, in memoriā oblationis Abrahæ, cuius obedientiā Pōtifex imitari dēbat. Aries ēt cōsecrationis, qui erat quasi hostia pacifica, in memoriā liberationis de Aegypto p sanguinē agni. Canistrū aūt panū, ī memoriā mannę pstiti populo. Pertinebat āt ad applicationē ministerij, qd̄ imponebanē sup manus eorū, adeps arietis, & tota panis vnius, & armus dexter, ut oñderet, q̄ accipiebāt ptātē hmōi offerendi Dño. Leuitæ uero applicabanē ad ministeriū p hoc, q̄ intromittebantur in tabernaculū C fœderis, quasi ad ministrādū circa uasa sanctuarij Figuralis uero horū rō erat, quia illi qui sunt cōsecradi ad spūale ministeriū Christi, dēnt primo purificari p aquā baptismi & lacrymarū ī fide passionis Christi, qd̄ est expiatiuū, & purgatiuū sacrificiū. Et debēt radere oēs pilos carnis. i. oēs prauas cogitationes. debēt ēt ornari uirtutibus, & consecrari oleo Spūs scti, & aspsione sanguinis Chri & sic dēnt esse itēti ad exequēda spūalia ministeria.

AD 10m dicendum, q̄ sicut iā dictū est. * intētio legis erat inducere ad reuerentiā diuini cultus. & hoc dupr. Vno mō excludēdo ā cultu diuino oē D id qd̄ poterat esse cōtēptibile. alio mō apponēdo ad cultū diuinū oē illud, qd̄ uidebāt ad honorificētiā ptinere. Et si hoc qdē obseruabāt in tabernaculo, & uasis eius, & aīalib* immolādis, multo magis hoc obseruādū erat in ipsis ministris. Et iō ad remouēdū cōtēptū ministrorū, pceptū fuit ut nō hērent maculā, uel defectū corporalē: quia hmōi hoies solēt apud alios ī cōtēptu hēri. Propter qd̄ ēt institutū fuit, ut nō sparsim ex quolibet gñe ad Dei ministeriū applicarenē, sd̄ ex certa ꝓsapia s̄m gñis successionē, ut ex hoc clariores & nobiliores hērenē. Ad hoc aūt q̄ in reuerētia hērenē, adhibe E bāt eis spālis ornatus uestiū, & spālis cōsecratio. Et hęc est in cōi cā ornatus uestiū. In spāli aūt sciēdū est, q̄ Pōtifex hēbat octo ornamēta. Primo. n. hēbat uestē lineā. Scdo hēbat tunicā hyacinthinā, in cuius extremitate uersus pedes ponebatur p circuitū tintinabula qdam, & mala punica facta ex hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto. Tertio hēbat suphumerale, qd̄ regebat humeros, & anteriorē partē usq; ad cingulū: qd̄ erat ex auro, & hyacintho, & purpura coccoque bis tincto, & bysso retorta: & suphumeros hēbat duos onychinos, in qbus erāt sculpta noīa filiorū Israel. Quartū erat rōnale, ex eadē materia factū, q̄ erat quadratum,

Margin notes:
*Alias vermilium.
*Artic. 4. ad 4.
*De ornamētis vastis ministrorum Dei. In solut. arg. 8. & artic. 4. huius q̄stio.

dratū, & ponebaꝉ in pectore, & cōiungebaꝉ suphumerali. Et in hoc rōnali erāt duodecim lapides pretiosi distincti p quatuor ordines: in q̄bus ēt sculpta erāt noīa filiorū Israel, quasi ad designādū, φ ferret onus totius populi p hoc, φ hēbat noīa eorū in humeris, & φ iugiter dēbat d̄ eorū salute cogitare p hoc, φ portabat eos in pectore, quasi in corde hn̄s. In quo ēt rōnali mādauit Dn̄s poni doctrinā & ueritatē: q̄a q̄dā ptinentia ad ueritatē iustitiæ, & doctrinæ scribebanꝉ in illo rōnali. Iudæi tn̄ fabulanꝉ, φ in rōnali erat lapis, q̄ sm̄ diuersos colores mutabaꝉ sm̄ diuersa, q̄ dēbant accidere filijs Israel: & hoc uocāt ueritatē, & doctrinā. Quintum erat balteus. i. cingulus quidā factus ex p̄dictis quatuor coloribus. Sextū erat tiara. i. mitra q̄dā de bysso. Septimū aūt erat lamina aurea, p̄dēs in frōte eius ī qua erat scriptū nomē Dn̄i. Octauū aūt erāt femoralia linea, ut operirent carnē turpitudinis suæ qn̄ accederet ad Sāctuariū, uel ad altare. Ex istis aūt octo ornamētis minores sacerdotes hēbāt quatuor. s. tunicā lineā, femoralia, baltheū, & tiarā. Horū ornamētorū q̄dā rōnem literalē assignāt, dicētes, φ in istis ornamētis designabaꝉ dispositio orbis terrarū, quasi Pōtifex ꝓtestareꝉ se esse ministrū Creatoris mūdi. vn̄ ēt Sap. 18. dr̄, φ in ueste Aarō erat descriptus orbis terrarū. Nā femoralia linea figurabāt terra, ex qua linū nascitꝛ: balthei circunuolutio significabat Oceanū, q̄ circuntingit terrā. Tunica hyacinthina suo colore significabat aerē, p cuius tintinabula significabanꝉ tonitrua p mala granata coruscationes. Suphumerale uero significabat sua uarietate cęlū sydereū: duo onychini duo hemisphęria uel Solē, & Luna. Duodecim gēmæ in pectore, duodecim signa in Zodiaco, q̄ dicebaꝉ posita in rōnali: quia in cęlestibus sunt rōnes terrenorū, sm̄ illud Iob. 38. Nūquid nosti ordinē cęli, & ponis rōnē eius in terra? Cidaris aūt uel tiara significabat cęlū empyreū lamina aurea Deū oībus p̄sidētē. Figuralis ergo rō manifesta est. Nā maculę, uel defectus corporales, a q̄bus dēbāt sacerdotes esse immunes, significāt diuersa uitia, & p̄ctā, q̄bus debent carere. Prohibeꝉ. n. esse cæcus. i. ne sit ignorās: ne sit claudus. i. instabilis, & ad diuersa se iclinās: ne sit paruo, uel grādi, uel torto naso. i. ne p defectū discretionis, uel in plus, uel in minus excedat, aut ēt aliqua praua exerceat. p nasū. n. discretio designaꝉ q̄a est discretiuꝰ odoris. Ne sit fracto pede uel manu. i. ne amittat uirtutē bn̄ operādi, uel ꝓcedēdi in uirtutē. Repudiebaꝉ ēt si hēbat gibbū uel anꝉ, uel retro: p quē significaꝉ superfluus amor terrenorū. Si est lippus. i. p carnalem affectū eius ingeniū obscuraꝉ: cōtingit. n. lippitudo ex fluxu humoris. Repudiebaꝉ ēt si hēat albuginē in oculo. i. p̄sumptionē cādoris iustitię in sua cogitatione. Repudiebaꝉ ēt si hēat iugē scabiē. i. petulātiā carnis. Et si habuerit impetiginē, q̄ sine dolore corpus occupat, & mēbrorū decorē fędat, p quā auaritia designaꝉ. Et ēt si sit herniosus, uel pōderosus, q̄. s. gestat pōdus turpitudinis in corde licet nō exerceat in opere. Per ornamēta uero designanꝉ uirtutes ministrorū Dei. Sūt aūt quatuor, q̄ sunt necessariæ oībus ministris. i. castitas, q̄ significaꝉ p femoralia. Puritas uero uitę, q̄ significaꝉ p linea tunica. Moderatio discretionis, q̄ significaꝉ p cingulū. Et rectitudo ītētionis, q̄ significareꝉ p tiarā, ꝓtegētē caput. Sed p̄ his Pōtifices debent quatuor hēre. Primo q̄dē iugē Dei memoriā in contēplatione: & hoc significat lamina aurea hn̄s nomē Dei in frōte. Scd̄o, φ supportēt infirmitates populi: q̄d significat suphumerale. Tertio, φ hēant populū in corde, & uisceribus p solicitudinē charitatis: q̄d significaꝉ p rōnale. Quarto, φ hēant conuersationē cęlestē p opera p̄fectionis: q̄d significaꝉ p tunicam hyacinthinam. Vn̄, & tunicæ hyacinthinæ adiūgunꝉ in extremitate tintinabula aurea, p q̄ significaꝉ doctrina diuinorum. q̄ dēt coniungi cęlesti conuersationi Pontificis. Adiungunꝉ ēt mala punica, p q̄ significaꝉ unitas fidei, & concordia ī bonis moribus: q̄a sic cōiūcta dēt esse eiꝰ doctrina, ut p eā fidei, & pacis unitas non rumpat.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fuerit aliqua rationabilis causa obseruantiarum cæremonialium.

AD SEXTAM sic proceditur. Vr̄ φ obseruantiarum cæremonialiū nulla fuerit rōnabilis cā. Quia ut Apostolus dicit 1. ad Timoth 4. Oīs creatura Dei est bona, & nihil reijciendum quod cū gratiarum actione percipitur. Inconuenienter igiꝉ prohibiti sunt ab esu quorundam ciborum tanquàm immundorum, ut patet Leuit. 11.

¶ 2 Præ. Sicut aīalia danꝉ in cibum hoīs, ita ēt, & herbæ vn̄ dr̄ Gen 9. Quasi olera uirentia dedi uobis oēm carnē: sed in herbis lex non distinxit aliquas immundas cū tn̄ aliquæ illarum sint maxime nociuæ, utputa uenenosæ. ergo vr̄ φ nec de aīalibus aliqua debuerint ꝓhiberi tanquàm immunda.

¶ 3 Præ. Si materia est immunda, ex qua aliqd gn̄atur, pari rōne vr̄ φ id, quod generaꝉ ex ea, sit immundum: sed ex sanguine generaꝉ caro cum igiꝉ nō omnes carnes ꝓhiberenꝉ tanquàm immundæ, pari ratione nec sanguis debuit prohiberi quasi immundus, aut adeps, qui ex sanguine generetur.

¶ 4 Præt. Dn̄s dicit Matt. 10. eos nō esse timēdos, q̄ occidunt corpus, quia post mortem non hn̄t quid faciant: q̄d nō esset uerū, si in nocumentum homini cederet quid ex eo fieret. multo igiꝉ minus ptinet ad aīal iā occisum qualiter eius carnes decoquanꝉ irrationabile igitur vr̄ esse quod dr̄ Exo. 23 Non coques hœdum in lacte matris suæ.

¶ 5 Præt. Ea, q̄ sunt primitiua in hoībus, & aīalibus tanquam p̄fectiora p̄cipiunꝉ Domino offerri. In conuenienter igiꝉ p̄cipiꝉ Leui. 19. Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, auferetis p̄putia eorum. i. prima germina, & immunda erunt uobis, nec edetis ex eis.

¶ 6 Præ. Vestimentū extra corpus hoīs est: nō igiꝉ debuerūt q̄dā specialia uestimēta Iudæis interdici, puta, q̄d dr̄ Leuit. 19. Veste, q̄ ex duobus texta est, nō indueris. & Deut. 22. Nō induet mulier ueste uirili, & uir nō induet ueste fęminea. & ī Non indueris uestimēto, q̄d ex lana linoq; cōtextū est.

¶ 7 Præt. Memoria mandatorum Dei non pertinet

ad

ad corpus, sed ad cor. ^h incouenienter igitur pcipit A Deuteron. 6. q ligarent pcepta Dei quasi signum in manu sua & q scriberentur in limine ostiorum & q per angulos palliorum facerent fimbrias, in quibus ponerent uittas hyacinthinas, in memoriam mandatorum Dei, ut habetur Num. 15.

¶ 8 Præt. Aposto. dicit 1. ad Cor. 6. q non est cura Deo de bobus, & p consequens neq; de alijs aialibus irrationalibus. ^h inconuenienter igit pcipitur Deut. 22. Si ambulaueris p uiam, & inueneris nidu auis, nõ tenebis matrẽ cum filijs. Deut. 25. Nõ alligabis os bouis triturãtis. & Leuit. 19. Iumenta tua non facies coire cũ alterius generis animantibus. B

¶ 9 Præt. Inter plantas non fiebat discretio mundo rũ ab immũdis. ergo ^h multo minus circa culturã plantarũ debuit aliqua discretio adhiberi. ergo inconuenienter pcipit Leuitic 19. Agrũ nõ seres diuerso semine. & Deuter. 22. Non seres uineam tuã altero semine, & nõ arabis in boue simul & asino.

¶ 10 Præt. Ea, quæ sunt in aiata, maxime uidentr ho minũ ptãti esse subiecta incõuenienter igit arcet hõ ab argẽto, & auro, ex qbus fabricata sunt idola, & ab alijs, q in idolorũ domibus inueniunt, pcepto legis, quod hr Deuteronom. 7. Ridiculum etiã vr esse pceptum quod habet Deuteronom. 23. Vt C egestiones humo operirent fodientes in terra.

¶ 11 Præt. Pietas maxime in sacerdotibus requirit: sed ad pietatẽ ptinere vr, q aliqs funerib^9 amicorũ intersit. vñ ẽt de hoc Tobias laudat, ut hr Tob. 1. Similiter ẽt qñq; ad pietatẽ ptinet, q aliquis in uxorẽ accipiat meretricem: quia p hoc eã a pctõ, & infamia liberat. ergo uidetur quòd hæc ^h inconuenienter prohibeantur sacerdotibus. Leuitic. 21.

Sed contra est, q dicit Deut. 18. Tu aũt a Dño Deo tuo aliter institutus es. ex quo potest accipi, q huiusmodi obseruantiæ sunt institutæ a Deo ad quandam specialem illius populi prærogatiuam. D non ergo sunt irrationabiles, aut sine causa.

Resp. Dicendũ, q populus Iudæorũ ut s. dictũ est, † spãliter erat deputatus ad cultũ diuinũ, & inter eos spãliter sacerdotes. & sicut aliæ res, q applicant ad cultũ diuinũ, aliquã spãlitatẽ debẽt hẽre, qd ptineat ad honorificentiã diuini cultus: ita ẽt, & in cõuersatione illius populi, & pcipue sacerdotũ, debuerũt esse aliqua spãlia cõgruẽtia ad cultũ diuinũ, uel spũalẽ, uel corporalẽ. Cultus aũt legis figurabat mysteriũ Christi. vñ oia eorũ gesta figurabãt ea, q ad Christũ ptinent: ẽm illud 1. Cor. 10. Oia in figurã cõtingebãt illis. & iõ ^m rõnes harũ E obseruãtiarum dupliciter assignari pñt. * Vno mõ ẽm congruentiã ad diuinũ cultum. Alio modo ẽm quod figurãt aliquid circa Christianorum uitam.

Ad primum ergo dicẽdũ, q sicut s. dictũ est, * duplex pollutio, uel imũditia obseruabat lege. Vna qdẽ culpæ, p quã polluebat aia: alia ãt corruptionis cuiusdã, p quã quodãmõ inquinat corpus. Loquẽdo igit de prima immũditia, nulla gñã ciborũ immũda sunt, uel hoĩem inquinare pñt ẽm suam naturã vñ dr Matth. 15. Nõ qd intrat in os, coinquinat hoĩem: sed, q pcedũt de ore, hæc coinquinant hoĩem. & expõit hoc de peccatis. Pñt tñ aliq cibi p accidens inquinare aiam, inquantũ s. contra obedientiã, uel uotũ, uel ex nimia cõcupiscentia comedunt: uel inquantũ pbent somentũ luxuriæ, pp qd aliq a uino, & carnibus abstinẽt. Scdm aũt corporalẽ immunditiã, q est corruptionis cuiusdã, aliq aialiũ carnes immunditiã hñt uel qa ex rebus immundis nutriunt, sicut porcus, aut immundæ conseruant, sicut qdã aialia sub terra habitantia, sicut talpæ, & mures, & alia hmõi. vñ ẽt qñdã fœtorẽ cõtrahunt: uel qa eorũ carnes pp supfluã humiditatẽ, uel siccitatẽ corruptos humores i corporibus humanis gñant: & iõ phibitæ sunt eis carnes aialiũ hñtiũ soleas. i. vngulã cõtinuã, nõ fissam pp eorũ terrestreitatẽ. & similiter sunt eis phibitæ carnes aialiũ hñtium multas fissuras in pedibus qa sunt nimis cholerica, & adulta, sicut carnes leonis, & hmõi. & eadẽ rõne phibitæ sunt eis aues qdã rapaces, q sũt nimiæ siccitatis, & qdã aues aquaticæ pp excessum humiditatis. Similiter ẽt qdã pisces nõ hñtes pẽnulas, & squamas, ut anguillæ, & hmõi pp excessum humiditatis. Sũt aũt eis cõcessa ad esum aialia ruminantia, & findẽtia ungulã: qa hñt humores bñ digestos, & sunt mediæ cõplexionis: qa nec sunt nimis humida, qd significãt ungulæ: neq; sunt nimis terrestria, cũ nõ hẽant ungulã cõtinuã, sed fissam. In piscibus ẽt cõcessi sũt eis pisces sicciores, qd significat p hoc, q hñt squammas, & penulas: p hoc. n. efficit tẽperata cõplexio humida pisciũ. In auibus ẽt sunt eis cõcessæ magis tẽperatæ, sicut gallinæ, pdices, & aliæ hmõi. Alia rõ fuit in detestationẽ idolatriæ. nã Gẽtiles & pcipue Aegyptij, inter quos erãt nutriti, hmõi aialia phibita idolis immolabãt, uel eis ad maleficia utebant. Aialia uero, q Iudæis sunt cõcessa ad esũ, nõ comedebant: sed ea tãquã Deos colebãt: uel pp aliã cãm ab eis abstinebãt, ut s. dictũ ẽ. * Tertia rõ est ad tollẽdã nimiã diligentiã circa cibaria, & iõ cõcedunt illa aialia, q de facili, & in prõptu hẽri pñt. Gñaliter tñ phibitus est eis esus oĩs sanguinis & adipis cuiuslibet aialis: sanguinis quidẽ tũ ad uitandã crudelitatẽ, ut detestarent humanũ sanguinẽ effundere, sicut s. dictũ est: * tũ ẽt ad uitãdũ idolatriç ritũ: qa eorũ cõsuetudo erat, ut circa sanguinẽ cõgregatũ adunarent ad comedendũ in honorẽ idolorũ, qb^9 reputabãt sanguinẽ acceptissimũ esse. & iõ Dñs mandauit, q sanguis effunderet, & q puluere operiretur. Et pp hoc ẽt phibitũ est eis comedere aialia suffocata, uel strãgulata: qa sanguis eorũ nõ separat a carne, uel qa in tali morte aialia multũ affligunt: & Dñs uoluit eos a crudelitate phibere ẽt circa aialia bruta, ut p hoc magis recederẽt a crudelitate hoĩs, hñtes exercitiũ pietatis ẽt circa bestias. Adip^s. ẽt esus phibitus est eis, tũ qa idololatræ comedebãt illũ i honorẽ Deorũ suorũ: tũ ẽt qa cremabat in honorẽ Dei: tũ ẽt quia sanguis, & adeps non gñant bonum nutrimentum quod pro cã inducit Rabbi * Moyses. Causa autẽ phibitionis esus neruorum exprimit Gen. 32. ubi dr, q non comedunt filij Israel neruum, eo q tetigerit neruũ femoris Iacob, & obstupuerit. Figura lis autem rõ horum est: quia per omnia huiusmodi animalia

Marginal notes:
† Ar. præc. ad 8.
Eadem m.
* De quo eundam aialium & ciborũ in ueteri lege prohibitione
* Ar. 5. ad 4. ad arg.
* Ar. 3. ad 2.
* Ar. 3. ad 8. agum.
* In lib. Dux etiã tium.

*Li. 6 ca. 7. cit. pcs. cap. to. 6.

di aialia ꝓhibita designant a'iqua peccata, ī quorū figurā il aialia ꝓhibebant. vñ dicit Augu. in lib. ꝯ Faustū *S. de porco, & agno reqrat, utrūq; natura mundū est: qa oīs creatura Dei bona est. quadā uero significatione agnus mūdus, porcus imūdus est, tāquā si stultū, & sapiētē diceres, utrūque hoc uerbū natura uocis, & lrarū, & syllabarū ex qbus cōstat, mūdū est: significatione aūt unū est mūdū, & aliud immūdū. Animal. n. qd̄ ruminat, & ungulā findit, mūdū est significatione: qa fissio ungulæ significat distinctionē duorū testamētorū, uel pris, & filij, uel duarū naturarū in Chro, uel discretionē boni, & mali. Ruminatio aūt significat meditationē scripturarū, & sanū intellectū earū. Cuicūq; aūt horū alterū deest, spūalr immūdus est. Silr etiā in piscib. illi, q habent squāmas, & pennulas, significatione mūdi sunt: qa ꝑ pennulas significat uita sublimis, uel cōtēplatio: ꝑ squāmas aūt significat aspera uita, quorū utrunq; necessarium est ad mūditiā spūalē. In auib⁹ aūt spālia qdā gña ꝓhibent. In Aquila. n. q̄ alte uolat, ꝓhibet sꝑbia. In Gryphe aūt, q eqs, & hoībus infestus est, crudelitas potētū ꝓhibet. In Halyteo aūt, q pascit minutis auibus, significant illi, q sunt pauperib. molesti. In Miluo aūt, q maxime insidijs utit, designant fraudulēti. In Vulture aūt, qui sequit exercitū, expectās comedere cadauera mortuorū, significant illi, q mortes, & seditiones hoīum affectant, ut inde lucrent. Per animalia coruini gñis, significant illi, qui sunt uoluptatib. denigrati, uel, q sunt expertes bonę affectionis: qa Coruus semel emissus ab arca, nō est reuersus. Per Struthionē, q cū sit auis, uolare non pōt: sed sp est circa terrā, significant Deo militantes, & se negotiis sęcularib. iplicates. Nycticorax, q̄ nocte acuti est uisus, ī die aūt nō uidet, significat eos, q in tpalib. sunt astuti, in spūalib. hebetes. Larus aūt, q, & uolat in aere, & natat ī aqua, significat eos, q & circuncisionē, & baptismū uenerant: uel significat eos, q ꝑ cōtēplationē uolare uolūt, & tñ uiuūt ī aqs uoluptatū. Accipiter uero, q deseruit hoībus ad ꝑdā, significat eos, q ministrāt potētib. ad depꝑdādū pauperes. Per Bubonem, q in nocte uictū q̄rit, de die āt latet, significant luxuriosi, q occultari q̄rūt nocturnis operib. q̄ agūt. Mergulus aūt, cuius natura est, ut sub undis diuti⁹ immoret, significat gulosos, q in aqs deliciarū se immergūt. Ibis uero auis est in Africa hñs longū rostrū, q̄ serpētib. pascit, & forte est idē qd̄ ciconia, & significat inuidos, q de malis aliorū, quasi de serpētibus reficiunt. Cygnus aūt ē coloris cādidi, & lōgū collū hēt, q ex ꝓfunditate terræ, uel aquæ cibum trahit, & pt significare hoīes, q ꝑ exteriorē iustitię cādorē lucra terrena q̄rūt. Onocrotalus āt auis est ī partib. Oriētis lōgo rostro, q̄ ī faucib. hēt quosdā folliculos, ī qb. primo cibū reponit, & post horā ī vētrē mittit: & significat auaros, q immoderata sollicitudine necessaria uitæ cōgregāt. Porphyrio āt ꝑter modū aliarū auiū hēt unū pedē latū ad natandū, aliū fissum ad ambulādū: qa, & ī aqua natat ut anates, & ī terra ambulat, ut ꝑdices, solo morsu bibit, oēm cibū aqua tingēs, & signat eos, q nihil ad

F alteri⁹ arbitriū facere uolūt, sed solū qd̄ fuerit tinctū aqua ꝓpriæ uolūtatis. Per Herodionē, q uulgariter Falco dr̄, significātur illi, quorū pedes sūt ueloces ad effundēdū sanguinē. Charadriū āt, q̄ ē auis garrula, significat loquaces. Vpupa aūt, q̄ nidificat in stercorib. & fœtēti pascit fimo, & gemitū in cātu simulat, significat tristitiā sęculi, q̄ in hominib. immūdis mortē operat. Per uespertilionē aūt q̄ circa terrā uolitat, significantur illi, qui sęculari scientia ꝑditi, sola terrena sapiūt. Circa uolatilia aūt, & quadrupedia, illa sola cōcedunt eis, q̄ posteriora crura hñt lōgiora, ut salire possint: alia uero, G q̄ terræ magis adhærēt, ꝓhibentur: quia illi, q abutūtur doctrina quatuor Euangelistarū, ut ꝑ eā in altū non subleuent, immundi reputātur. In sanguine uero, & adipe, & neruo intelligit ꝓhiberi crudelitas, & uoluptas, & fortitudo ad peccandum.

AD 2ᵐ dicēdū, ꝙ esus plātarū, & aliorū terrę nascētiū fuit apud hoīes ēt añ diluuiū: sed esus carniū vr̄ esse post diluuiū introductus. Dr̄. n. Genesis octauo. Quasi olera uirētia dedi uobis oēm carnē. & hoc iō, qa esus terræ nascētiū magis ptinet ad quādā simplicitatē uitæ: esus aūt carniū ad quasdā delicias, & curiositatē uiuēdi. Spōte. n. terra herba H germinat, uel cū modico studio hmōi terræ nascētia in magna copia ꝓcurātur. Oportet aūt cū magno studio aīalia nutrire, uel ēt capere: & iō uolēs Dñs populū suū reducere ad simpliciorē uictum, multa in gñe animaliū eis, ꝓhibuit non aūt in gñe terræ nascentium: uel etiam quia animalia immolabantur idolis, non autem terræ nascentia.

AD 3ᵐ patet responsio ex dictis.

AD 4ᵐ dicēdū, ꝙ etsi hęd⁹ occisus ñ sētiat qualr carnes eius coquātur: tñ in animo decoquentis ad quādā crudelitatē ptinere vr̄, si lac mr̄is, quod datū est ei ꝓ nutrimento, adhibeat ad cōsumptionē I carniū ipsius. Vel pōt dici, qd̄ Gētiles in solēnitatibus idolorū talr carnes hœdi decoquebant ad immolandū, uel ad comedendū. & iō Exod 23. postq̄ ꝑdictū fuerat de solēnitatibus celebrādis in lege, subditur, Nō coques hędū in lacte mr̄is suæ. Figuralis aūt rō huius ꝓhibitionis est, quia ꝑfigurabatur, ꝙ Christus, qui est hœdus ꝑp similitudinē carnis peccati, non erat ā Iudæis coquendus. i. occidēdus in lacte matris, idest, in tempore infantię: uel significatur, ꝙ hędus. i. peccator non coquendus in lacte matris. i. non est blanditijs deliniendus.

AD 5ᵐ dicēdum, ꝙ Gētiles, fructus primitiuos, K quos fortunatos æstimabāt, dijs suis offerebāt, uel ēt cōburebāt eos ad q̄dā magica faciēda. & iō ꝑceptū est eis, ut fructus triū primorū annorū immūdos reputarēt. In trib. n. annis ferè oēs arbores terræ illius fructū ꝓducunt, quę. s. uel seminando, uel inserendo, uel plantando colunt. Raro aūt contingit, ꝙ ossa fructuum arboris, uel semina latentia seminentur: hæc. n. tardius facerēt fructū: sed lex respexit ad id, qd̄ frequētius fit. Poma aūt quarti anni, tanq̄ primitiæ mundorum fructuū, Deo offerebantur. quinto autē anno, & deinceps comedebant. Figuralis autem ratio est, quia per hoc ꝑfigurātur, ꝙ post tres status legis, quorum unus est ab Abraham

hā vſq; ad Dauid,ſcd's Vſq; ad trāſmigrationē Babylonis,tertius uſq; ad Chrm,erat Chrs Deo offerēdus,q̄ eſt fructus legis:uel qa primordia noſtrorū operū dēnt eē nobis ſuſpecta pp imperfectionē.

Ad 6m dicēdū, q̄ ſicut dr Eccle.19. Amictus corporis enuntiat de hoie.Et iō uoluit Dñs ut popul' eius diſtingueret ab alijs populis nō ſolo ſigno circūciſionis,qđ erat in carne,ſed ēt certa habitus diſtinctione: & iō ,phibitū fuit ei ,ne induerent ue ſtimēto ex lana,& lino cōtexto,& ne mulier idueretur ueſte uirili,aut ecōuerſo,pp duo. Primo qdē ad uitādū idolatriæ cultū. Hmōi.n.uarijs ueſtibus ex diuerſis cōtextis Gētiles i cultu ſuorū deorū utebant,& ēt in cultu Martis mulieres utebant armis uirorū:in cultu āt Veneris ecōuerſo uiri utebant ueſtibus mulierū. Alia rō eſt ad declinādam luxuria,nā p cōmiſtiones uarias in ueſtimētis,ois inordinata cōmiſtio coitus excludit. Quod āt mulier induat ueſte uirili,aut ecōuerſo, incētiuū eſt concupiſcentiæ,& occaſionem libidini pſtat. Figuralis autem rō eſt quia in ueſtimento contexto ex lana,& lino interdicit coniunctio ſimplicitatis & innocentiæ,q̄ figurat p lanam,& ſubtilitatis,& malitiæ,quæ figurat p liniū: ,phibet etiā q̄ mulier non uſu pet ſibi doctrinam, uel alia uirorum officia,uel ne uir declinet ad mollities mulierum.

Ad 7m dicēdū,q̄ ſicut Hiero.dicit ſup Matt. Dñs iuſſit,ut in quatuor angulis palliorū hyacintinas fimbrias facerēt ad populū Iſrael dignoſcendū ab alijs populis, vñ p hoc ſe eſſe Iudæos ,pſitebant:& iō p aſpectū huius ſigni inducebant in memoria ſuæ legis.Quod aūt dr,Ligabis ea in manu tua,& erūt ſtp aň oculos tuos,Phariſæi male interpretabant,ſcribētes i mēbranis decalogū Moyſi, & ligabāt in frōte quaſi corona,ut aň oculos mouerent:cū tñ intētio Dñi mādatis fuerit, ut ſignaretur in manu.i.in operatione, & eſſent aň oculos,i. in meditatione.In hiyacinthinis āt uittis,q̄ pallijs inſerebant,ſignificat cęleſtis intētio,q̄ oibus operibus noſtris dēt adiungi.Pōt tñ dici,q̄ qa populus ille carnalis erat,& duræ ceruicis, oportuit et p hmōi ſenſibilia eos ad legis obſeruātia excitari.

Ad 8m dicēdū,q̄ affectus hoīs eſt duplex.Vnus qdē ſm rōnem: alius uero ſm paſſionē.Scđm igit affectū rōnis nō refert quid hō circa bruta aīalia agat: qa oīa ſunt ſubiecta eius ptāti à Deo, ſm illud Pſalm.8. Oīa ſubieciſti ſub pedibus eius.& ſm hoc Apoſt.dicit,q̄ nō eſt cura Deo de bobus:quia Deus nō requirit ab hoie qd circa boues agat,vel circa alia aīalia. Quātū uero ad affectū paſſionis, mouet affectus hoīs ēt circa alia aialia:qa.n.paſſio miſericordiæ cōſurgit ex afflictionibus aliorū,cōtingit āt ēt bruta aīalia pęnas ſentire,pōt in hoie cōſurgere miſericordiæ affectus ēt circa afflictiones aīaliū.Proximū aūt eſt,ut q exercet in affectu miſericordiæ circa aīalia, magis ex hoc diſponat ad affectū miſericordiæ circa hoies.vñ dř Prouer. 12.Nouit iuſtus aīas iumentorū ſuorū:viſcera aūt impiorū crudelia.Et iō ut Dñs populū Iudaicū ad crudelitatē pronū,ad miſericordiā reuocaret, uoluit eos exercere ad miſericordiam ēt circa bruta aīalia, ,phibens qdam circa aīalia fieri,q̄ ad crudelitatem quādā ptinere videnť:& iō ,phibuit ne coqueret hę dus in lacte matris, & q̄ nō allegaret os boui triturāti,& q̄ nō occideret mater cum filijs. Quāmuis ēt dici poſſit, q̄ hæc ,phibita ſunt eis in deteſtationē idolatriæ:nā Aegiptij nefariū reputabāt,ut boues triturantes,de frugibus comederēt. Aliqui malefici utebant matre auis incubante, & pullis eius ſimul captis ad fœcūditatē,& fortunā circa nutritionē filiorū:& qa ēt in augurijs reputabat hoc eſſe fortunatū, quod inueniret incubās filijs. Circa cōmiſtionē uero aīalium diuerſę ſpēi, rō literalis potuit eſſe triplex. Vna quidē ad deteſtationē idolatrię Aegyptiorū,q̄ diuerſis cōmiſtionibus utebant in ſeruitiū planetarū, qui ſm diuerſas coniunctiones hñt diuerſos effectus,ut ſup diuerſas ſpēs rerū.Alia rō eſt ad excludendū cōcubitus contra natura. Tertia rō eſt ad tollendā vltēr occaſionem concupiſcentiæ. Aīalia.n.diuerſarum ſpecierum non commiſcent de facili adinuicem, niſi hoc p hoies ,pcuret:& in aſpectu coitus aīaliū excitat homini concupiſcentiæ motus. vnde & in traditionibus Iudæorū pceptum inuenit,ut Rabbi Moyſes dicit,ut hoies auertant oculos ab aīalibus coeuntibus. Figuralis autem horum ratio eſt: quia boui trituranti, idest pdicatori deferenti ſegetes doctrinę,non ſunt neceſſaria uictus ſubtrahenda, ut Apoſtolus dicit primo ad Corinth.9. Matrem etiam non ſimul debemus tenere cū filijs, quia in quibuſdā retinendi ſunt ſpirituales ſenſus quaſi filij, & dimittenda eſt literalis obſeruantia quaſi mater, ſicut in oibus cæremonijs legis. Prohibet ēt, q̄ iumenta.i.populares hoies non faciamus coire.i.coniunctionem habere cum alterius gñis animalibus,idest,cum Gentibus, uel Iudæis.

Ad 9m dicendum, q̄ oēs ille commiſtiones in agricultura ſunt ,phibitæ ad lrām, in deteſtationē idolatriæ:quia Aegyptij in uenerationem ſtellarū diuerſas commiſtiones faciebant,& in ſeminibus, & in aīalibus, & in ueſtibus rĕpſentantes diuerſas coniunctiones ſtellarum. Vel oēs hmōi cōmiſtiones uariæ ,phibent ad deteſtationem coitus cōtra naturam. Hāt tñ figuralem rōnem: quia quod dř, Nō ſeres uineam tuam altero ſemine, eſt ſpiritualiter intelligendum,q̄ in Eccleſia,quę eſt ſpiritualis uinea,non eſt ſeminanda aliena doctrina: & ſimiliter ager.i.Eccleſia,non eſt ſeminandus diuerſo ſemine.i.catholica doctrina,& hæretica. Nō eſt ēt ſit arādū in boue,& aſino:qa fatuus ſapienti in pdicatione nō eſt ſociādus, qa unus impedit aliū.

Ad 11m dicendū, q̄ malefici & ſacerdotes idolorū utebant in ſuis ritib' oſſib', uel carnib' hoīum mortuorū: & iō ad extirpādū idolatrię cultū pcepit dñs,ut ſacerdotes minores,q p tpa certa miniſtrabat in Sāctuario, nō inquinarent in mortib. niſi ualde ,ppinquorū.ſ.patris, & matris, & hmōi coniunctarū pſonarū.Pontifex aūt ſemp debebat eſſe paratus ad miniſterū Sāctuarij:& iō totaliter prohibitus erat ei acceſſus ad mortuos quātūcūque ,ppinquos.Præceptū ēt eſt eis ne ducerēt vxorē meretricē,ac repudiatam,ſed uirginē,tum pp reuerentiam

[Left margin: ... 23 ... Num.15 ...]
[Right margin: Li.qui dicitur doctor dubiorū. Et in li. Dux erratiuum]
[Right margin: Deeſt ſolutio, 10. arg.]

feu etentiam facerdotũ, quorũ dignitas quodã mõ ex tali coniugio diminui uidereť: tum ẽt pp filios, qbus esset ad ignominiã turpitudo mřis, qđ maxime tunc erat uitandũ, qñ facerdotij dignitas fecũdũ fucceßionẽ gñis conferebať. Præceptũ ẽt erat eis, ut nõ raderent caput, nec barbã, nec in carnibus fuis facerent incifuram, ad remouendũ idolatriæ ritũ. Nã facerdotes Gentiliũ radebant caput, & barbã. vñ dř Baruch. 6. Sacerdotes fedent habẽtes tunicas fciffas, & capita, & barbam rafam. Et ẽt in cultu idolorũ incidebãt fe cultris, & lanceolis, ut dř 3. Regum 18. unde ꝯria pcepta funt facerdotib. ueteris legis. Spiritualis aũt rõ horum eft, qa G facerdotes omnino debent effe immunes ab operibus mortuis, quæ funt opera peccati: & ẽt non debent radere caput. i. deponere fapientiam, neque deponere barbam, i. fapientiæ perfectionem, neque etiam fcindere ueftimenta, aut incidere carnes, ut fcilicet uitium fchifmatis non incurrant.

SVP. QV. CIII. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN ar. 1. q. 103. nota duo. Primũ in refponfione ad 3 q. facerdotiũ ante legem nõ diuina, fed humana determinatione, dignitas erat primogeniti, vt hinc hẽas quã factũ fuerit. Secundũ in rñfione ad quartũ, qđ author ñ dicit, ꝙ nihil fuerit añ legẽ immundũ iudicatũ a Deo quantũ ad efum: fed dicit ꝙ nõ fuit diftinctio animalũ immũdorũ à mũdis iũc a Deo: hoc enim eft uerum. Primum aũt falfum: qa ad Noe dictũ eft Gene. 9. Quafi olera uirẽtia tradidi uobis oĩa, excepto ꝙ carnẽ cũ fanguine nõ comedetis, & cœpit hæc obferuãtia ante legem, ficut circuncifio.

112 Porrett a per totum. Heb. 7.

QVAESTIO CIII.

De duratione præceptorum cæremonialium, in quatuor articulos diuifa.

DEINDE confiderandũ H eft de duratione cæremonialiũ pceptorum. Et circa hoc quęrũtur quatuor.

¶ Primo, Vtrum præcepta cæremonialia fuerint ante legẽ.

¶ Secũdo, Vtrum in lege aliquã uirtutẽ habuerint iuftificadi.

¶ Tertio, Vtrũ ceffauerint Chrifto ueniente.

¶ Quarto, Vtrũ fit peccatũ mortale obferuare ea poft Chřm

ARTICVLVS I. I

Vtrum cæremonię legis fuerint ante legem.

AD PRIMVM fic proceditř. Vř ꝙ cæremoniæ legis fuerint ante legem.[h] Sacrificia. n. &[h] holocaufta pertinent ad cæremonias ueteris legis, ut š. dictũ eft:* fed facrificia, & holocaufta fuerũt añ legẽ. dicit. n. Genef. 4. quod Cain obtulit de fructib. terræ munera Dño: Abel aũt obtulit de primogenitis gregis fui, & de adipib' eorũ. Noe ẽt obtulit holocauſta Dño, ut dř Gen. 8. & Abrahã fiřr, ut dř Gen. 22. K ergo cæremonię ueteris legis fuerunt ante legem.

q. 102. ar ucu. 3.

¶ 2 Præ. Ad cæremonias facrorũ ptinet[h] cõftructio altaris, & eius iniunctio: fed ifta fuerũt ante legẽ. legitur. n. Genef. 13. ꝙ Abraham ædificauit altare Domino. & de Iacob dicitur Gen. 28. quod tulit lapidem, & erexit in titulum, fundens oleum defuper. ergo cæremoniæ legales fuerunt ante legem.

¶ 3 Præt. Inter facra[h] legalia, primum dř fuiffe circuncifio: fed circuncifio fuit añ legẽ, ut patet Gene. 17. fiř ẽt[h] facerdotiũ fuit ante legẽ. dř. n. Gen. 14. ꝙ Melchifedec erat facerdos Dei fummi. ergo cæremoniæ facramentorum fuerunt ante legem.

F ¶ 4 Præt.* Difcretio mũdorũ animaliũ ab immundis ptinet ad cęremonias obferuantiarum, ut š. dictũ eft:* fed talis diftinctio fuit ante legem dicit. n. Gene. 7. Ex omnib. mundis animalibus tolle feptena, & feptena: de animantib. uero immũdis duo, & duo. ergo cęremoniæ legales fuerunt ante legem.

q. 102. ar 4. & ...

SED CONTRA eft, quod dicit Deut. 6. Hęc funt pcepta, & cæremoniæ, quæ mandauit Dñs Deus nofter, ut docerem uos: non autem indiguiffent, fup his doceri, fi prius pdictæ cæremoniæ fuiffent. ergo cæremoniæ legis non fuerunt ante legem.

RESP. Dicendũ, ꝙ ficut ex dictis patet,* Cære- G moniæ legis ad duo ordinabanť. f. ad cultũ Dei, & ad figurãdũ Chřm. Quicũq; aũt colit Deum, oportet ꝙ p aliqua determinata eũ colat, q̃ ad exteriorẽ cultũ ptinẽt. Determinatio aũt diuini cultus ptinet ad cęremonias, ficut ẽt determinatio eorũ, p q̃ ordinamur ad pximũ, ptinet ad pcepta iudicialia, ut š. dictũ eft.* & iõ ficut inter hoies cõiter erat aliqua iudicialia, ñ tñ ex authoritate legis diuinæ inftituta, fed rõne hoĩum ordinata: ita ẽt erãt q̃dã cęremonię, non qdẽ ex authoritate alicuius legis determinatę, fed folũ fm uolũtatẽ, & deuotionem hoĩum Deũ colentiũ. Sed qa ẽt añ legẽ fuerũt q̃dã uiri pcipuĩ pphetico fpiritu pollentes, credendũ eft, ꝙ ex inftinctu diuino, quafi ex quadã priuata lege, inducerenť ad aliquẽ certum modum colẽdi Deum, q. & conueniẽs effet interiori cultui, & ẽt congrueret ad fignificãdũ Chři myfteria, q̃ figurabanť ẽt p alia eorũ gefta, fm illud 1. ad Cor. 10. Oĩa, in figurã cõtingebãt illis.* Fuerũt igiť añ legẽ quædam cęremonię, non tñ cęremoniæ legis.* quia non erant p aliquam legislationem inftitutę.

q. 101. ar ucu. 2.

q. 99. a. 4

Conrad.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ hmõi oblationes, & facrificia, & holocaufta offerebãt antiq. ante legẽ ex quadã deuotione ppriç uolũtatis, fm qđ eis uidebať conueniens, ut in reb. quas à Deo acceperãt, quas in reuerentiã diuinã offerrẽt, pteftarenť fe colere Deum, qui eft oĩum principium, & finis.

¶ Ad 2[m] dicendũ, ꝙ ẽt facra quędã inftituerunt: qa uidebaẽ eis cõnenies, ut ĩ reuerẽtiã diuinã eẽnt aliqua loca ab aliis diftiicta diuino cultui mãcipata.

AD 3[m] dicendũ, ꝙ facřm circũcifionis pcepto diuino fuit ftatutũ añ legẽ. vñ non põt dici facřm legis quafi in lege inftitutũ, fed folũ quafi in lege obferuatũ. Et hoc eft qđ Dñs dicit Io. 7. Circũcifio nõ ex Moyfe eft, fed ex přib. eius. Sacerdotiũ etiã erat añ legẽ apud colẽtes deũ fm humanã dterminatiõnẽ, q hãc dignitatẽ primogenitis attribuebãt.

AD 4[m] dicendum, ꝙ diftinctio mundorum animalium, & immundorum nõ fuit añ legem quantum ad efum, cum dictum fit Gen. 9. Omne qđ mouet, & uiuit, erit uobis in cibum, fed folũ quantum ad facrificio rũ oblationẽ: quia de quibufdã determinatis animalib. facrificia offerebãt. Si tñ quantũ ad efum erat aliqua aĩalium difcretio, hoc nõ erat quia efus illorum reputaretur illicitus, cum nulla lege effet prohibitus, fed propter abominationem, uel confuetudinem: ficut, & nunc uidemus, quòd aliqua cibaria funt in aliquibus terris abominabilia, quę in aliis comeduntur.

SVPER. QV. CIII. ART. II. Medina ar. 2.

553 Porrecta per totum. Sup. q. 98 ar. 1. & q. 100. ar. 12. Et 3. dis. 40. ar. 3.

In ar. 2. eiusdem q. difficultas de conficientia gratiæ in sacramentis nouæ legis relinquatur discutienda inferius in tertia parte, ubi de sacramentis tractabitur, & de circuncisione.

Articvlvs II.

Vtrum cæremoniæ ueteris legis habebant uirtutem iustificandi tempore legis.

A

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quod cæremoniæ ueteris legis hēbant uirtutē iustificādi tēpore legis. Expiatio.n.a peccato,& cōsecratio hois, ad iustificationē ptinet: sed Exo. 29. dr̃, ꝙ p aspersionē sanguinis,& inunctionē olei consecrabant sacerdotes,& uestes eorum.& Leuit. 16. dr̃, ꝙ sacerdos p aspersionē sanguinis uituli expiabat Sanctuariū ab immunditijs filiorum Israel, & à ꝑuaricationibus eorum, atque peccatis. ergo cæremoniæ ueteris legis habebāt uirtutē iustificādi.
B

¶ 2 Præt. Id, quod hō placet Deo, ad iustitiā ptinet, secundum illud Psal. 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit: sed p cæremonias aliqui Deo placebant, sm illud Leuit. 10. Quomodo potui placere Domino in cæremonijs mente lugubri? ergo cæremoniæ ueteris legis habebant uirtutem iustificandi.

¶ 3 Præ. Ea, quæ sunt diuini cultus magis ptinent ad animam q̃ ad corpus, secundum illud Psal. 18. Lex Domini immaculata, conuertens aīas: sed per cæremonias ueteris legis mūdabatur leprosus, ut dr̃ Leuit. 14. ergo multo magis cæremoniæ ueteris legis poterant mundare animam iustificando.
C

Sed contra est, quod Apostolus dicit Gala. 2. Si data esset lex q̃ posset iustificare, Christus gratis mortuus esset. i. sine causa: sed hoc est inconueniēs. ergo cæremoniæ ueteris legis nō iustificabāt.

* Q. 102. ar. 5. ad 4 pcipue.

Resp. Dicendū, ꝙ sicut s̄. dictū est,* in ueteri lege duplex immunditia obseruabat. Vna quidē spiritualis, q̃ est immunditia culpæ: alia uero corporalis, q̃ tollebat idoneitatē ad cultū diuinū. sicut leprosus dicebat immūdus, uel ille, q tāgebat aliqd morticiniū: & sic immunditia nihil aliud erat, q̃ irregularitas q̄dā. Ab hac igit̃ immūditia cæremoniæ ueteris legis hēbant uirtutē emundandi. * qa hmōi cæremoniæ erant q̄dā remedia adhibita ex ordinatione legis ad tollēdas pdictas immūditias ex statuto legis inductas. & iō Apostolus dicit ad Hebr. 9. qd̃ sanguis hircorū, & taurorū, & cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emūdationē carnis. Et sicut ista immunditia, q p hmōi cęremonias emūdabat, erat magis carnis q̃ mētis: ita ēt ipsæ cęremoniæ iustitiæ carnis dicuntur ab ipso Apostolo parū s̄. Iustitijs, inqt carnis usq; ad tps correctionis impositis. * Ab immunditia uero mētis, q̄ ē immūditia culpæ, nō hēbant uirtutē expiādi, & hoc iō, qa expiatio a peccatis nunquā fieri potuit, nisi p Chr̄m, q tollit pc̄tā mūdi, ut dr̃ Io. 1. Et qa mysteriū incarnationis, & passionis Christi nōdū erat realiter pactū, ueteris legis cęremoniæ nō poterāt in se cōtinere realiter uirtutē ꝓfluētē à Christo incarnato, & passo, sicut cōtinent sacra nouæ legis, & iō nō poterāt à pc̄tō mūdare, sicut Apost. dicit ad Heb. 10. ꝙ impossibile est sanguine taurorū, aut hircorū auferri pc̄tā. Et hoc est Gal. 4 Apost. uocat ea egena, & infirma elemēta. infirma
D

Cōclusio pri. pars.

E

Cōclusio 2. pars.

qdē, qa nō pōt pc̄tā mūdare: sed hæc īfirmitas ꝓuenit ex eo ꝙ sūt egena. i. eo ꝙ nō cōtinēt ī se gratiā. Poterat āt mēs fidelium tpe legis p fidē cōiungi Chr̄o incarnato, & passo, & ita ex fide Chr̄i iustificabāt cuius fidei q̄da ꝓtestatio erat hmōi cęremoniarū obseruatio, inquātū erāt figura Chr̄i: & iō ꝓ pc̄tis offerrebāt sacrificia q̄dā ī ueteri lege, nō qa ipsa sacrificia à pc̄tō emūdarēt, sed qa erāt q̄dam ꝓtestationes fidei, q̄ā pc̄tō mundabant. & hoc ēt ipsā ex innuit ex mō loquēdi. Dr̃. n. Leu. 4: & 5. ꝙ ī oblatione hostiarū ꝓ pc̄tō orabit ꝓ eo sacedos, & dimittet ei, quasi pc̄tū dimittat n̄ ex ui sacrificiorum, sed ex fide, & deuotione offerētiū. Sciēdū est tñ, ꝙ hoc ipsū ꝙ ueteris legis cæremoniæ à corporalib. imūditijs expiabat, erat in figura expiationis à pc̄tis, q̄ fit p Chr̄m. Sic igit̃ patet, ꝙ cæremoniæ ī statu ueteris legis n̄ hābat uirtutē iustificādi.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ illa sanctificatio sacerdotū, & filiorū eius & uestiū ipsorū, uel quorūcunq; aliorū p aspersionem sanguinis, nihil aliud erat, q̃ deputatio ad diuinū cultū, & remotio ipedimētorū ad emūdationē carnis: & Apost. dicit in pfigurationē illius sāctificationis, qua Iesus p suū sanguinē sanctificauit populū. Hæc ergo expiatio ad remotionē hmōi corporaliū imūditiarū referēda est, nō ad remotionē culpæ. vñ ēt Sanctuariū expiari dr̃, quod culpæ subiectū esse non poterat.

Ad 2m dicendū, ꝙ sacerdotes placebāt Deo in cęremonijs pp obediētiā, & deuotionē, & fidem rei pfiguratę, nō āt pp ipsas res sm se cōsideratas.

Ad 3m dicendū, ꝙ cæremoniæ illę, q̄ erāt institutę in emūdatione leprosi, nō ordinabant ad tollendā imūditiā infirmitatis leprę, qd̃ patet ex hoc ꝙ nō adhibebat hmōi cæremoniæ nisi iā emundato. Vñ dr̃ Leuit. 14. ꝙ sacerdos de castris cū inuenerit leprā esse mundatā, pcipiet ei, qui purificat, ut offerat &c. Ex quo patet, qd̃ sacerdos cōstituebat iudex leprę mundatæ, nō aūt emundandæ. Adhibebant aūt hmōi cęremoniæ ad tollendā immunditiam irregularitatis. Dicunt tñ ꝙ si q̃ si contingeret sacerdotē errare in iudicando, miraculose leprosus mundabat a Deo uirtute diuina, nō aūt uirtute sacrificiorū: sicut ēt miraculose mulieris adulteræ cōputrescebat femur bibitis aquis, in quibus sacerdos maledicta congesserat, ut habetur Nu. 5.

Artic vlvs III.

Vtrum cæremoniæ ueteris legis cessauerint in aduentu Christi.

Cap. 4. d. 2. q. 3 con. 1. Medina. ar. 3.

554 Porrecta per totum. 1. 2. q. 86 ar. 4 ad. 1 Et 2. d. 44 q. 2. ar. 1. ad 3 Et 4 d. 1. q. 2. 5 q. 1. & 2. Et d. 2. q. 1. a. 4. q. 3 cor. Et quol. 2. a. 8. co. Et Ro. 14.

Ad tertivm sic pcedit. Vr̃ ꝙ cęremoniæ ueteris legis nō cessauerint in Chri aduentu. Dr̃. n. Baruch. 5. Hic est liber mandatorū Dei, & lex q̄ est in ęternū: sed ad legē ptinebant legis cæremonię ergo legis cęremoniæ in æternum duraturę erāt.

¶ 2 Pręt. Oblatio mundati leprosi ad legis cęremonias ptinebat: sed ēt in Euāgelio pcipitur leproso emundato, ut hmōi oblationes offerat. ergo cęremonię ueteris legis nō cessauerūt Chr̄o ꝓueniēte.

¶ 3 Pręt. Manente cā, manet effectus: sed cęremoniæ ueteris legis habebant quasdam rōnabiles causas, inquantum ordinabant ad diuinum cultum,

eum ēt ꝑter hoc, ꝙ ordinabant̄ in figurā Christi. ergo cæremoniæ ueteris legis cessare nō debuerūt. ¶4 Præt. Circuncisio erat instituta in signum fidei Abrahæ: obseruatio aūt sabbathi ad recolendū beneficiū creationis, & aliæ solēnitates legis ad recolendū alia bñficia Dei, ut s̄. dictum est: ● sed h fides Abrahæ est semper imitanda etiam à nobis, & beneficium creationis, & alia Dei beneficia semp sunt recolenda. ergo ad minus circuncisio, & solēnitates legis cessare non debuerunt.

*q. prece. ar. 4. ad 10

SED CONTRA est, quod Apostolo dicit ad Col. 2. Nemo uos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbathorū, q̄ sunt umbra futurorum, & ad Heb 8. dr̄, ꝙ dicendo nouum testamentum, ueterauit prius: quod autem antiquatur, & senescit, ꝓpe interitum est.

RESP. Dicendū, ꝙ oia pcepta cæremonia'ia ueteris legis ad cultū Dei sunt ordinata vt s̄. dictū est. ● Exterior aūt cultus proportionari dēt interiori cultui, q̄ cōsistit in fide, spe, & charitate: vñ ẽm diuersitatē interioris cultus debuit diuersificari exterior cultus. Pōt aūt triplex status distingui interioris cultus. Vnus qdē, ẽm quē hr̄ fides, & spes & de bonis cęlestibus, & de his, p q̄ in cęlestia intro ducimur: de utrisq; qdē sicut de qbusdā futuris, & talis fuit status fidei, & spei in ueteri lege. Alius aūt est status interioris cultus, in quo hr̄ fides, & spes de cęlestibus bonis sicut de qbusdā futuris. s. de his p q̄ introducimur i cęlestia, sicut de p̄sentibus, vel p̄teritis, & iste est status nouæ legis. Tertius aūt status est, in quo utraq; habent̄ ut p̄sentia, & nihil creditur ut absens, neq; sperat̄ ut futurū, & iste est status beatorū. In illo ergo statu beatorū nihil erit figurale ad diuinū cultū ptinēs, sed solū gratiarū actio & uox laudis. & iō dr̄ Apoca. 21. de Ciuitate beatorum. Tēplū nō uidi in ea: Dñs. n. Deus oipotens tēplū illius est, & Agnus. Pari igit̄ rōne cęremoniæ primi status, p quas figurabat̄, & scd's, & tertius, ueniente scd'o statu cessare debuerunt, & aliæ cæremoniæ induci, q̄ cōuenirēt statui cultus diuini ꝓ tpe illo in quo bona cęlestia sunt futura: bñficia aūt Dei, p q̄ ad cęlestia itroducimur, sunt p̄sentia.

*q. 10 ar. 5. & 2.

AD PRIMM ergo dicendū, ꝙ lex vetus dr̄ esse in æternū, ẽm moralia qdē si npl̄r, & absolute, ẽm cærimonialia uero quantū ad ueritatē p ea figuratā.

AD 2m dicendū, ꝙ mysteriū redemptionis humani gñis cōpletum fuit in passione Christi. vnde tunc Dñs dixit: Consummatū est, ut hr̄ Ioan. 19. & iō tunc totaliter debuerūt cessare legalia, quasi iā ueritate eorū cōsummata, in cuius signū in passione Christi uelū tēpli legit̄ esse scissum, Matth. 27. & iō añ passionē Christi Christo p̄dicante, & miracula faciente, currebant siī Lex & Euangeliū: qa iā mysteriū Christi erat inchoatū, sed nondū consummatū. & pp hoc madauit Christus Dñs añ passionē leproso, ut legales cætemonias obseruaret.

AD 3m dicendum, ꝙ rōnes lteralesc ęremoniarū s̄. assignatæ referunt ad diuinum cultum, qui quidē cultus erat in fide uenturi: & ideo iam ueniente eo, qui uenturus erat, & cultus ille cessat, & omnes rationes ad hunc cultum ordinatę.

AD 4m dicendū ꝙ fides Abrahæ fuit cōmendata in hoc, ꝙ credidit diuinæ ꝓmissioni de futuro semine, in quo bñdicerent̄ oēs gentes: & iō quandiu hoc erat futurū, oportebat protestari fidē Abrahę in circūcisione, sed postquā iā hoc est pfectū oportet idē alio signo declarari, s. baptismo, q in hoc circuncisioni succedit, ẽm illud Apost. ad Col. 2. Circūcisi estis circūcisiōe ñ manufacta i expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione dñi nostri Iesu Christi, consepulti ei in baptismo. Sabbathū āt, quod significabat ptimā creationē, mutat̄ in diem Dominicū, in quo commemorat̄ noua creatura inchoata in resurrectione Christi. Et sitr alijs solēnitatibus ueteris legis nouę solemnitates succedūt, quia beneficia illi populo exhibita significant beneficia nobis concessa per Christum. Vnde festo Phase succedit festū Passionis Chr̄i, & Resurrectionis. Festo Pētecostes, i quo fuit data lex uet', succedit festū Pētecostes, in quo fuit data lex spūs uitę. Festo Neomeniæ succedit festū btē Virginis, i qua primo apparuit illuminatio solis. i. X[illegible] p copia gratiæ. Festo tubarū succedūt festa Apo[illegible] Festo Expiationis succedu[illegible] festa Martyrū, & Confessorū. Festa tabernaculorū succedit festū cōsecrationis Ecclesiæ. Festo Cętus atq; collectæ succedit festum Angelorum, uel ēt festum oium Sanctorum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum post passionem Christi legalia possint seruari sine peccato mortali.

SVPER Q. CIII. ART[illegible] Cap. 4. d[illegible] Abr[illegible] ar 4

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ post passionē Chr̄i legalia possint sine pc̄ō mortali obseruari. Nō est. n. credendum, ꝙ Apostoli post acceptū Spm̄ sanctū mortaliter peccauerint. eis enim plenitudine sūt indui virtute ex alto, ut dr̄ Lucæ ultimo: sed apostoli post aduentū Spūs sācti legalia obseruauerūt. dr̄. n. Act. 16. ꝙ Paul' circūcidit Timotheū. & Actuū 21. dr̄, ꝙ Paulus ẽm cōsiliū Iacobi, assumptis uiris purificarus cū eis intrauit in tēplū annuntiās expletionē dierū purificationis, donec offerretur ꝓ unoquoq; eorum oblatio. ergo sine pc̄ō mortali pñt post Xp̄i passionē legalia obseruari.

¶2 Pręt. Vitare consortia Gentilium ad cęremonias legis ptinebat: sed hoc obseruauit primus Pastor Ecclesię. dr̄. n. ad Gala. 2. ꝙ cū uenissent quidā Antioch[illegible] subtrahebat & segregabat se Petrus à Gentilibus. ergo absque pc̄ō post passionem Christi legis cæremoniæ obseruari pñt.

¶3 Præt. Pręcepta Apostolorū non induxerunt homines ad peccatum: sed ex decreto Apostolorū [illegible] tutum fuit, quò Gentiles q[illegible] dam de [illegible] monijs legis obseruarent. dicitur enim Act. 15. Visum

[illegible]

est spũi scto, & nobis, nihil vltra iponere oneris uobis, q̃ hæc necessaria ut abstineatis uos ab immolatis simulacrorũ, & sanguine, & suffocato, & fornicatiõe. ergo absq; peccato cæremoniæ legales possunt post Christi passionem obseruari.

SED CONTRA est, qđ Apost. dicit ad Gala. 5. Si circũcidimini, Chrs nihil uobis ꝓderit: sed nihil excludit fructũ Christi, nisi pctm̃ mortale. ergo circuncidi, & alias cæremonias obseruare post passionem Christi, est peccatum mortale.

RESP. Dicẽdũ, ꝙ oẽs cæremoniæ sunt qđã ꝓtestationes fidei, in qua cõsistit interior Dei cultus. sic aũt fidẽ interiorẽ põt hõ ꝓtestari factis, sicut & uerbis, & in utraq; ꝓtestatione si aliqđ hõ falsum ꝓtestat̃, peccat mortaliter. Quãuis aũt sit eadẽ fides quã habemus de Chr̃o, & quam antiq patres habuerũt, tñ qa ipsi p̃cesserũt Chr̃m nos aũt sequimur, eadẽ fides diuersis uerbis significat̃ a nobis, & ab eis. nã ab eis dicebat̃: Ecce uirgo cõcipiet & pariet filiũ, q̃ sunt uerba futuri tp̃is. Nos aũt idẽ rep̃sentamus p uerba p̃teriti tp̃is dicentes, ꝙ cõcepit, & peperit. Et sic̃ cæremoniæ ueteris legis significabãt Chr̃m ut nasciturũ, & passurũ, nostra aũt sacr̃a significant ipsum ut natũ, & passum. Sicut igitur peccaret mortaliter, q nunc suã fidẽ ꝓtestãdo, diceret Christũ nasciturũ, qđ antiqui pie, & ueraciter dicebãt: ita etᵐ peccaret mortaliter, si qs nũc cæremonias obseruaret, quas antiq pie, & fideliter obseruabãt.ⁿ Et hoc est qđ * Augustinus dicit contra Faustũ, Iã non ꝓmittit̃ nasciturus, passurus, resurrecturus, qđ illa sacr̃a quodãmõ p̃sonabãt sed annuntiat̃ ꝙ natus sit passus sit, resurrexit, qđ hæc sacr̃a, q̃ a Christianis agunt̃, iã p̃sonant.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ circa hoc diuersimode sẽsisse uidẽt Hierony. & Aug. * Hieronymus. n. distinxit duo tp̃a, vnũ tp̃s añ passionẽ Christi in quo legalia nõ erãt mortua quasi nõ hñtia ui obligatoriã, aut expiatiuã ꝓ suo mõ, nec ẽt mortifera, qa nõ peccabant ea obseruãtes. Statim autem post passionẽ Christi inceperũt esse non solum mortua idest, non habentia uirtutem, & obligationẽ: sed ẽt mortifera, ita. s. ꝙ peccabant mortaliter quicunque ea obseruabant. unde dicebat, quòd Apostoli nunquam legalia obseruauerũt post passionem secundum ueritatem, sed solum quadam pia simulatione, ne. s. scandalizarẽt Iudæos, & eorum conuersionem impedirent: quæ quidem simulatio sic intelligenda est, non quidem ita ꝙ illos actus s̃m rei ueritatem non facerẽt, sed quia non faciebant tanq̃ legis cæremonias obseruantes: sicut si quis pelliculam uirilis membri abscinderet pp sanitatem, non cã legalis circuncisionis obseruandæ. Sed quia indecens vr̃, ꝙ Apostoli ea occultarent pp scandalum, quæ ꝑtinent ad ueritatem uitæ, & doctrinæ, & ꝙ simulatione uterentur in his, quę ꝑtinent ad salutem fidelium: ideo cõuenientius * Aug. distinxit tria tp̃a. Vnum quidem ante Christi passionem, in quo legalia neq; erant mortifera, neq; mortua. Aliud autem post tp̃s Euãgelij diuulgati, in quo legalia sunt mortua, & mortifera. Tertium aũt est tempus medium. s. à passione Christi usq; ad diuulgationem Euangelij, in quo legalia quidem fuerunt mortua, qnia neq; uim aliquam habebant, neq; aliquis ea obseruare tenebat̃ non tamen fuerunt mortifera, quia illi, qui conuersi erant ad Christum ex Iudæis, poterant illa legalia licite obseruare, dummodo non sic ponerent spem in eis, ꝙ ea reputarent sibi necessaria ad salutem, quasi sine legalibus fides Christi iustificare non posset. His autem, qui conuertebantur ex gentilitate ad Christum, non inerat causa ut ea obseruarent. & ideo Paulus circuncidit Timotheum, qui ex matre Iudęa genitus erat: Titum aũt, qui ex Gẽtilibus natus erat, circuncidere noluit. Ideo aũt noluit Spiritus sanctus, ut statim inhiberet̃ his, ꝙ ex Iudæis conuertebant̃, obseruatio legaliũ, sicut inhibebat̃ his, qui ex Gentilibus cõuertebant̃, gentilitatis ritus, ut quædam dr̃ia inter hos ritus ostenderet̃. Nam gentilitatis ritus repudiabat̃ tanquàm omnino illicitus, & à Deo semp prohibitus. Ritus autem legis cessabat tanq̃ impletus p Christi passionem, utpote à Deo in figurã Christi institutus.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ s̃m * Hiero. Petrus simulatorie se à Gentilibus subtrahebat, ut uitaret Iudęorum scandalum quorum erat Apostolus. vñ in hoc nullo modo peccauit: sed Paulus eum similiter simulatorie reprehendit, ut uitaret scandalum Gentiliũ, quorũ erat Apostolus. Sed * Aug. hoc improbat, quia Paulus in canonica scriptura. s. Gala. 2. in qua nefas est credere aliqđ falsum esse, dicit ꝙ Petrus reprehensibilis erat unde uerum est quòd Petrus peccauit, & Paulus uere eũ non simulatorie reprehendit. Nõ aũt peccauit Petrus in hoc, ꝙ ad tp̃s legalia obseruabat, qa hoc sibi licebat tanq̃ ex Iudæis cõuerso: sed peccabat in hoc, ꝙ circa legaliũ obseruãtiã nimiã diligẽtiã adhibebat, ne scãdalizaret Iudęos, ita ꝙ ex hoc sequebat̃ Gẽtiliũ scãdalũ.

AD 3ᵐ dicendum ꝙ quidam dixerunt ꝙ illa prohibitio Apostolorum non est intelligenda ad literam, sed secundum spiritualem intellectum, ut. s.

Marginal notes (right): * Epist. 19. tom. 2. — * Loco citato ad 2. arg. — * In Epist. 19. to. 2.

Marginal commentary (left): ꝗppe nil cõnir stat, ꝙ paria sint mẽtiri uerbo, & facto. Si aũt qđ deduximus, non admittit̃, qa contradicit tribus temporibu[s] in rñsione ad primũ ab Aug positis, sequi[tur] ꝙ rõ etiã ax non sit ad cõcludendũ, ꝙ legalia seruari nõ possent abs[q]ue pctõ mortali, qđ erat in corpore art. cõclu[dit]ur. nõ magis n[..]q. est mendacium dicere nũ[c] Chr̃m nasciturũ passurum, resurrecturũ, ascẽsurũ, & Spũs sancti [..]gẽ daturũ q̃ post Pẽtecostẽ tpe Apostolorum.
¶ Ad hoc dr̃, ꝙ qa nõ solũ ex Aug. & authoris, sed Eccl[esi]ę authoritate distinct[i]onem triũ tẽporũ, & [rõ]nem in lr̃a allatã, & cõclusiõẽ, ut in conci[li]o Florentino sub Euge. 4. patet, habemus: o[mn]ino [ne]q; saluare oportet. Dicendũ est ergo, ꝙ rõ [...]la de [m]ẽdacio uerbo, uel facto efficax est, & cõ[cl]udit ꝙ cęremonial[i]a absolute, & simpliciter non potuerunt post Christũ [i]mmediate obseruari ab[sq;] mendacio p[er]nicioso, & ppea hodie seruar[i] n[o]n p[oss]ũt, n[e]c [...] nc se[...]. po[...] tuer[...] in ta[...] solute [...] ab[so]lute seruata fer[...] [...] ut uiua, & necessaria ad [sa]luté ex lege ueteri, ꝙ post Christũ nunq licuit. Quare [...] uodã tpe tñ. s. usque ad diuulgati[o]nẽ [E]uange[li]j, licuit se[ru]are eadẽ ut mortua, est qa usq; ad tumulũ tñ mortua p[er]sona, ut mortua tñ custodit. Vñ Spũs sancti authoritate, ut in lr̃a dr̃, qua dispensatione cõcessum est tp̃s si[ne] mẽdacio facto, qa nõ est cõcessũ ut uterent̃ eis ut uiuis, sic. n. p[ro]̃tent̃ Chr̃m na[sci]turũ passurũ &c. sed deferẽdi mortuã synagogã matrẽ [c]ũ honore ad tumulũ. tũc qppe tumu[lata] est, qñ Euãgeliũ est diuulgatũ. Propter ꝙ nũc nec ut uiua pp mendaciũ, nec ut mortua pp sepulturã, à seruat[ur] [...] [...] alia[s] abiq. pctõ mortali. Et sic patet oĩa con[cord]are. ¶ In rñsione ad tertiũ [...] ꝙ in eodẽ Florẽ[tino] Cõc[ili]o canonizata est quasi ad uerbum hæc doctrina.

Marginal notes (left): Concil, m. — * Lib. 19. c. 16. a me. [...] to. 6. — * In Epist. qua [inci]pit Tres [si]mul E[pistolas] [...] tom. [...] inter o[...] Hie. [...] Epist. de [...] reprehẽ. & Aug. ad Hier. Epistola, 19.

in ꝓhibitione sanguinis intelligat̃ ꝓhibitio homicidij, ĩ ꝓhibitione suffocati itelligat̃ ꝓhibitio uiolentiæ,& rapinæ, in ꝓhibitione immolatorum intelligat̃ ꝓhibitio idolatriæ: fornicatio aũt ꝓhibetur tanq̃ p ſe malum. & hanc opinionem accipiũt ex quibuſdã gloſis, quę hmõi pcepta myſtice exponunt. Sed quia homicidium,& rapina ẽt apud Gẽtiles reputabant̃ illicita, non oportuiſſet ſup hoc ſpeciale mãdatum dari his qui erant ex gentilitate conuerſi ad Chriſtũ. Vñ alij dicunt, ꝙ ad lĩam illa cõmeſtibilia fuerunt ꝓhibita, non ꝑ obſeruãtiã legalium, ſed ꝑ gulã cõprimendam. Vñ dicit Hyer. ſup illud Ezech.44. Oẽ morticiniũ &c. Cõdẽnat ſacerdotes, qui in cibis,& cæteris hmõi, hęc cupiditate gulæ non cuſtodiunt. Sed qa ſunt q̃dã cibaria magis delicata ad gulã ꝓuocantia, non uĩrõ quare fuerunt hæc magis q̃ alia ꝓhibita. Et iõ dicendum ſm tertiã opinionem, ꝙ ad lĩam iſta ſunt ꝓhibita non ad obſeruandũ cæremonias legis, ſed ad hoc, ꝙ poſſet conualeſcere unio Gentiliũ & Iudæorum in ſimul habitantium. Iudæis.n. ꝑ antiquam conſuetudinem, ſanguis,& ſuffocatũ, erãt abominabilia. Comeſtio aũt immolatorũ ſimulacris poterat in Iudæis generare circa Gentiles ſuſpicionẽ reditus ad idolatriã: & iõ iſta fuerunt ꝓhibita ꝓ tpe illo, in quo de nouo oportebat conuenire in vnũ Gentiles,& Iudæos. Procedente ãt tpe ceſſante cã ceſſat effectus, manifeſtata Euãgelicæ doctrinæ ueritate, in qua Dñs docet, ꝙ nihil, qđ p os intrat, coinquinat hoiem, ut dr̃ Matth. 15. Et ꝙ nihil eſt reiiciendũ, qđ cũ grãrum actione pcipit, ut r. ad Timoth. 4. dr̃. Fornicatio aũt ꝓhibet̃ ſpecialiter, quia Gentiles non reputabant eã eſſe pc̃m.

*Circa fi. commentarij ad c. 44. to. 5

non pertinent ad ordinationẽ iudiciorũ. nõ ergo pręcepta iudicialia dicuntur, quibus homo ordinatur ad proximum.

¶ 2 Prꝺte. Pręcepta [b] iudicialia a moralib. diſtinguunt, ut ſup. dictũ eſt: ſed multa pręcepta moralia ſunt, quibus hõ ordinatur ad ꝓximũ, ſicut patet in ſeptẽ pceptis ſecundę tabulæ. non ergo pcepta iudicialia dicũtur ex hoc, ꝙ ad proximum ordinant.

¶ 3 Præte. [h] Sicut ſe hñt pcepta cęremonialia ad Deũ, [h] ita ſe habent iudicialia pcepta ad proximũ, ut * ſup. dictum: ſed inter pcepta cęremonialia ſunt quędã quæ pertinent ad ſeipſum, ſicut obſeruantiæ ciborũ,& ueſtimẽtorũ, de quib. * ſupra dictũ eſt. ergo pcepta iudicialia non ex hoc dicuntur, quòd ordinent hoĩem ad ꝓximũ.

Sed contra eſt, quod dicitur Ezech. 18. inter cętera bona opera uiri iuſti: Si iudicium uerum fecerit inter uirum,& uirum: ſed iudicialia præcepta à iudicio dicuntur. ergo præcepta iudicialia uidentur dici illa, quæ pertinent ad ordinationem hominum adinuicem.

Resp. Dicendũ, ꝙ ſicut ex * ſupradictis patet, pceptorũ cuiuſcũq; legis quędã habẽt uim obligãdi ex ipſo dictamine rõis, qa ratio naturalis dictat hoc eſſe debitũ fieri, uel uitari.& hmõi pcepta dicunt̃ moralia, eo q̃ a rõe dñr mores. Alia uero pcepta ſunt, q̃ non hñt uim obligãdi ex ipſo dictamine rõnis, q. ſ. in ſe cõſiderata non hñt abſolute rõnẽ debiti, uel indebiti, ſed hñt uim obligãdi ex aliqua inſtitutione diuina, uel humana: & hmõi ſunt determinationes q̃da moraliũ pceptorũ. Si igitur determinentur moralia præcepta per inſtitutionẽ diuinã in his, p quæ ordinatur hõ ad Deum, talia dicent̃ pcepta cæremonialia. Si aũt in his, q̃ pertinent ad ordinationẽ hoĩum adinuicem, talia dicent̃ pcepta iudicialia. In duob. ergo cõſiſtit rõ iudicialiũ pceptorum. ſ. ut pertineant ad ordinationẽ hominũ adinuicem: & ut non habeant uim obligandi ex ſola rõne, ſed ex inſtitutione.

Ad primvm ergo dicẽdũ, ꝙ iudicia exercent̃ officio aliquorũ principũ, q hñt poteſtatẽ iudicandi. Ad principẽ aũt ptinet nõ ſolũ ordinare de his, q̃ ueniũt in litigiũ, ſed ẽt de uolũtarijs pctib. q inter hoies fiũt,& de oib. ptinẽtib. ad populi cõ[mmunita]tẽ,& regimẽ. Vñ pcepta iudicialia nõ ſolũ ſunt illa, q̃ ptinẽt ad lites iudiciorũ, ſed ẽt quæcunque ptinent ad ordinationẽ hominũ adinuicẽ, q̃ ſubeſt ordinationi principis taquàm ſupremi iudicis.

Ad 2m dicendum, ꝙ ratio illa procedit de præceptis ordinantibus ad proximum, quę habent uim obligandi ex ſolo dictamine rationis.

Ad 3m dicendum, ꝙ etiam in his, quæ ordinant ad Deum, quędam ſunt moralia, quę ipſa rõ de informata dictat, ſicut Deũ eſſe amandũ,& colendum

moralia, eo per ſe. licet fecit do habent antiquã ſignificationẽ [illegible] ueniunt ad conſiſtit in hoc, ꝙ ęq cęremonialia, ut [illegible] p ſe primo. [illegible] primariã intentionẽ [illegible] Chriſti uenturi iudicialia octo, ut ne nec p ſe primo, ſic p ſe lecũ cõtinent tõnem figurę. ſed ex conſequẽti. [illegible] dẽs, inquantũ. ſ. data ſũt populo, cui[us] totus ſtatus erat figuralis. Si. n. oia in figura [illegible] cõtingeb. [illegible] ſiquidẽ iſta iudicialia ſint pars una o[m]niũ contingent[ium] illis, oportet et illa ex cõſequẽti eſſe figuralia. Et propterea pār hæc ſtatui,& ſeruari.

1. 99. ar. 4
q. 99. ar. 4 & ar. 1
q. 02. a. 6
1. 99. ar. 4
ar. & 4.

SVPER Q. CIIII. Medina art. 1.

IN q. 104. nihil ſcribendum occurrit, niſi ꝙ duo ſpecialiter aduertas. Primũ eſt, quare oia illius populi erant figuralia. Aſſignatur nãq; in 2. ar. ad 3 c̃m ꝓ cã, quia Chriſtus ex populo illo erat naſciturus. i. qa tot' illius populi erat ꝑ Chriſtũ uenturũ ex eo, cõſequens eſt, ut uerbis,& factis pnunciarent Chriſtũ, & prænuntia ad ipſũ. & hoc ex diuina inſtitutione, cuius ſolius eſt facere, ꝙ facta totius populi ſint in figurani. Secũdũ eſt, ꝙ diſta fiet cærimonialia,& iudicialia figurando, nõ cõſiſtit in hoc, ꝙ cęremonialia ſint p ſe primo inſtituta ad figurãdũ, & iudicialia ſint iſta ſtatuta ad figurãdũ, per ſe ſecũdo. hoc n. nõ dr̃ in lĩa. Et ſi cõcerderet, nõ poſſent hodie a quocũq; ſerua[ri] a principe, ſicut nec cære-

146 Correſto per totum. Sup. q. 99 ar. 4. & locis ibi inductis.

QVAESTIO CIIII.

De præceptis iudicialibus in quatuor articulos diuiſa.

ONSEQVENTER conſiderandum eſt de præceptis iudicialibus. Et primo conſiderã dum eſt de ipſis in cõi. Secũdo, de rationibus eorum.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Quę ſunt iudicialia præcepta.

¶ Secũdo, Vtrum ſint figuralia.

¶ Tertio, De duratione eorum.

¶ Quarto, De diſtinctione eorũ

Articvlvs I.

Vtrum ratio præceptorum iudicialiũ conſiſtat in hoc, quòd ſunt ordinantia ad proximum.

AD PRIMVM ſic proceditur. Vr̃ q' rõ pceptorũ iudicialiũ non conſiſtat in hoc, ꝙ ſunt ordinantia ad proximũ. Iudicialia.n. pręcepta a [b] iudicio dicuntur: ſed multa ſunt alia, quib. homo ad proximum ordinatur, q

dũ. Quædã uero sunt cęremonialia, q̃ nõ hñt uim obłonis, nisi ex institutione diuina. Ad Deum autẽ ptinẽt nõ solũ sacrificia oblata Deo, sed ẽt q̃cunque ptinent ad idoneitatẽ offerentiũ, & Deũ colẽtium. Hoies.n.ordinanẽ in Deũ sicut in finem, & iõ ad cultũ Dei ptinet, & p cõsequens ad cæremonialia pcepta, q hõ hẽat quandã idoneitatẽ respectu cultus diuini: sed hõ nõ ordinaẽ ad proximũ sicut in finẽ, ut oporteat eũ disponi in seipso in ordine ad proximũ. Hęc.n.est cõparatio seruorũ ad dños q id qđ sunt, dñorum sunt, ẽm * Philosoph. in 1. Poli. & iõ non sunt aliqua pcepta iudicialia ordinãtia hoiẽm in seipso, sed oia talia sunt moralia: qa rõ, B q̃ est principiũ moraliũ, se hẽt in hoie respectu eorũ q̃ ad ipsum ptinent, sicut princeps, uel iudex in ciuitate. Sciẽdũ tñ, q qa ordo hois ad pximũ magis subiacet rõni, q̃ ordo hois ad Deũ: plura pcepta moralia inueniunẽ, p q̃ ordinaẽ hõ ad pximũ, q̃ p quę ordinatur hõ ad Deum: & pp hoc ẽt oportuit plura esse cæremonialia in lege, q̃ iudicialia.

* Ca. 5. parum ante me.

Articvlvs II.

Vtrum præcepta iudicialia aliquid figurent.

557 Porrecta per totum. Infra art. 3. cor. Et 2. 2. q. 87. ar. 1. corp.

AD secvndvm sic proceditur. Videtur q prę-cepta iudicialia non figurent aliquid. Hoc.n. uidetur esse proprium cæremonialium pceptorũ C q sint in figuram alicuius rei h instituta. si igitur ẽt præcepta iudicialia aliquid figurent, non erit differentia inter iudicialia, & cæremonialia præcepta.

¶ 2 Præt. Sicut illi populo Iudæorũ data sunt quædam iudicialia, pcepta, ita ẽt alijs populis gentiliũ sed indicialia pcepta aliorũ h populorũ nõ figurãt aliquid, sed ordinãt quid fieri debeat. ergo vr̃ q neque pcepta iudicialia ueteris legis aliqd figurarẽt.

¶ 3 Præt. Ea q̃ ad cultũ diuinũ ptinent, figuris quibusdã tradi oportuit, qa ea, q̃ Dei sunt, s̃. nostrã rõnẽ sunt, vt * s̃. dictũ est: sed h ea, q̃ sunt proximorũ, non excedunt rõnẽ nostrã. ergo p iudicialia, q̃ ad D proximũ nos ordinãt, nõ oportuit aliqd figurari.

* q. 101. ar. 2. ad 2. ꝑ cipue.

Sed contra est, quod Exod. 21. iudicialia præcepta allegorice, & moraliter exponuntur.

Resp. Dicẽdum, q dupliciter contingit aliquod pceptum esse figurale. Vno modo, primo, & p se, quia. s. principaliter est institutũ ad aliquid figurandum, & hoc modo pcepta cæremonialia sunt figuralia: ad hoc.n. sunt instituta, ut aliqd figurent ptinens ad cultũ Dei, & ad mysteriũ Christi. Quædã uero pcepta sunt figuralia non primo & p se, sed ex cõsequenti, & m hoc mõ pcepta iudicialia ueteris legis sunt figuralia: * nõ.n. sunt instituta ad ali E qd figurandũ, sed ad ordinandũ statũ illius populi ẽm iustitiã, & æquitatẽ. sed ex cõsequẽti aliqd figurabant inquantũ. s. totus status illius populi, qui p hmõi pcepta disponebaẽ, figuralis erat, ẽm illud 1. ad Corinth. 10. Oia in figuram contingebant illis.

Aucl. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q pcepta cæremonialia alio mõ sunt figuralia q̃ iudicialia, vt * dictũ est.

* In corp. ar.

Ad 2m dicendũ, q populus Iudæorũ ad hoc electus erat ã Deo, q ex eo Christus nasceret: & ideo oportuit totum illius populi statũ esse propheticũ & figuralem, ut * Aug. dicit contra Faustũ: & pp hoc ẽt iudicialia illi populo tradita magis sunt figuralia, q̃ iudicia alijs populis tradita: sicut ẽt bella, & gesta illius populi exponunẽ mystice, nõ aũt bella, uel gesta Assyriorum, uel Romanorum, q̃uis longe clariora secundum homines fuerint.

* Li. 22. c. 24. in pri. tom. 6.

Ad 3m dicendũ, q ordo ad proximũ in populo illo secũdum se consideratus, peruius erat rationi: sed ẽm quod referebatur ad cultum Dei, superabat rationem, & ex hac parte erat figuralis.

Articvlvs III.

Vtrum pręcepta iudicialia veteris legis perpetuam obligationem habeant.

558 Porrecta per totum. Inf. q. 108 ar. 1. corp. & a. 2. co. & ad 4. Et 2. 2. q. 62. ar. 3. ad 1. & q. 81. a. 1. co. Et 4. d. 15. q. 1. ar. 5. q 2. ad 5. Et quol. 2. a. 8. corp. & quol. 4. a. 13. co. Et Heb. 7. lec 2.

AD tertivm sic proceditur. Vr̃ q præcepta iudicialia ueteris legis perpetuã obligationem habeant præcepta.n. iudicialia pertinent ad uirtutem h iustitiæ, nam iudicium dr̃ iustitiæ executio: iustitia autem ppetua & immortalis, ut dr̃ Sap. 1. ergo obligatio pceptorum iudicialiũ est ppetua.

¶ 2 Præt. Institutio diuina est stabilior, q̃ institutio humana: sed pręcepta iudicialia humanarum legũ habent perpetuam h obligationem. ergo multo magis præcepta iudicialia legis diuinæ.

¶ 3 Præt. Aposto. dicit ad Hebr. 7. q reprobatio fit pcedentis mandati pp infirmitatẽ ipsius, & inutilitatem: quod quidẽ uerum est de mandato cæremoniali, quod non poterat facere pfectum iuxta conscientiã seruientẽ, solummodo in cibis, & in potibus, & uarijs baptismatibus, & iustitijs carnis, ut Apostolus dicit ad Hebr. 9. sed præcepta iudicialia erant utilia, & efficacia ad id, ad quod ordinababãtur. s. ad iustitiam, & ęquitatem inter homines h cõstituendam. ergo præcepta iudicialia ueteris legis non reprobantur, sed adhuc efficaciam habent.

Sed contra est, quod Aposto. dicit ad Heb. 7. p translato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat. sed sacerdotium est translatum ab Aarõ ad Christum. ergo ẽt & tota lex est tanslata. nõ ergo iudicialia pręcepta adhuc obligationẽ habent.

Resp. Dicendũ, q m iudicialia pcepta non habuerunt ppetuã obligationẽ, sed sunt euacuata p aduentum Christi, aliter tñ q̃ cęremonialia. n nã cæremonialia adeo sunt euacuata, ut non solum sint mortua, sed ẽt mortifera obseruantibus post Christũ, maxime post Euangeliũ diuulgatũ. Pręcepta ãt iudicialia sunt quidẽ mortua, qa nõ hñt uim obligandi, nõ tñ sunt mortifera: qa si quis princeps ordinaret in regno suo illa iudicialia obseruari, non peccaret, nisi forte hoc modo obseruarenẽ, uel obseruari mandarenẽ, tanquã hñtia uim obligãdi ex ueteris legis institutione. talis.n. intentio obseruãdi esset mortifera, & huius dr̃iæ rõ põt accipi ex pmissis * Dictũ est.n. q pcepta cæremonialia sunt figuralia primo, & p se, tanq̃ instituta principaliter ad figurãdũ Christi mysteria ut futura: & iõ ipsa obseruatio eorũ piudicat fidei ueritati, ẽm quã confitemur illa mysteria iam esse completa. Pręcepta aũt iudicialia non sunt instituta ad figurandũ, sed ad disponendũ statũ illius populi, qui ordinabatur ad Christũ: & ideo mutato statu illius populi, Christo iam ueniente, iudicialia pcepta obligationem amiserunt. Lex.n. fuit pædagogus ducens ad Christũ, ut dr̃ ad Gal. 3. Quia tñ hmõi iudicialia p-

Concl. mi

* Art. preced.

cepta non ordinar ad figurandum, sed ad aliquid fiendum, ipsa eorum obseruatio absolute nō præiudicat fidei ueritati: sed intentio obseruandi tanquam ex obligatione legis præiudicat ueritati fidei: quia per hoc haberetur, quòd status prioris populi adhuc duraret, & quòd Christus nondum uenisset.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iustitia quidem perpetuo est obseruanda: sed determinatio eorum quæ sunt iusta secundum institutionem humanā, uel diuinam, oportet quod uarietur secundum diuersum hominum statū.

AD 2^m dicendum, quod præcepta iudicialia ab hominibus instituta hñt perpetuam obligationē manēte illo statu regiminis: sed si ciuitas, uel gens ad aliud regimen deueniat, oportet leges mutari. Nō enim eadē leges conueniunt in democratia, quæ est ptās populi, & in oligarchia, quæ est ptās diuitum ut patet per Philo. in sua Politica: & ideo et mutato statu illius populi, oportuit pcepta iudicialia mutari. * Li. 4. c. 5. 6. & 2.

AD 3^m dicendum, quod illa pcepta iudicialia disponebant populum ad iustitiam, & æquitatem secundum quod conueniebat illi statui: sed post Christum, statum illius populi oportuit mutari, ut iā in Christo non esset discretio Gentilis, & Iudæi, sicut antea: & propter hoc oportuit etiam pcepta iudicialia mutari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum præcepta iudicialia possint habere aliquam certam diuisionem.

559 Parr. cita per totum. AD QVARTVM sic procedit. Vr quod pcepta iudicialia non possint habere aliquam certā diuisionem. Præcepta. n. iudicialia ordinant homines adinuicem: sed ea, quæ inter hoies ordinari oportet in usum eorum uenientia, non cadunt sub certa distinctione, cum sint h infinita. ergo præcepta iudicialia non possunt habere certam distinctionem.

¶ 2 Præt. Præcepta iudicialia sunt determinationes b moralium: sed moralia pcepta non uidet hēre aliquam distinctionem, nisi secundum quod reducuntur ad præcepta decalogi. ergo præcepta iudicialia non habent aliquam certam distinctionem.

¶ 3 Præt. Præcepta cærimonialia, quia certā distinctionem hñt, eorum distinctio in lege innuitur dum quædā uocant sacrificia, quædā obseruantiæ: sed nulla distinctio b innuit in lege pceptorum iudicialium. ergo vr quod non habeant certam distinctionē.

SED CONTRA. Vbi est ordo, oportet quod sit distinctio: sed ratio ordinis maxime ptinet ad præcepta iudicialia, per quæ populus ille ordinabatur. ergo maxime debent habere distinctionem certam.

RESPON. Dicendum, quod cum lex sit quasi quædā ars humanæ uitæ instituendæ, uel ordinandæ, sicut in unaquaq; arte est certa distinctio regularū artis: ita oportet in qualibet lege esse certa distinctionem pceptorum, aliter. n. ipsa cōfusio utilitatē legis auferret. & ideo dicendū est quod a pcepta iudicialia ueteris legis, per quæ hoies adinuicem ordinabant, distinctionem hñt secundum distinctionem ordinationis humanæ. a Quadruplex aūt ordo in aliquo populo inueniri pōt. Vnus quidem principum populi ad subditos: alius aūt subditorū adinuicē: tertius aūt eorū, quæ sunt de populo ad extraneos: quartus autē ad domesticos, sicut patris ad filiū, uxoris ad uirū, & dñi ad seruū. & secundum istos quatuor ordines distingui pñt pcepta iudicialia ueteris legis. Dant aūt quædam pcepta de institutione principū, & officio eorū, & de reuerentia eis exhibenda: & hæc est una pars iudicialiū pceptorum. Dant et quædā pcepta ptinentia ad cōciues adinuicē, puta, circa emptiones, & uenditiones, & iudicia, & pœnas: & hæc est secunda pars iudicialiū pceptorū. Dant et quæda pcepta ptinētia ad extraneos, puta, de bellis cōtra hostes, & de susceptione peregrinorū, & aduenarū: & hæc est tertia pars iudicialiū pceptorū. Dant et in lege quæda pcepta ptinentia ad domesticā cōuersationē, sicut de seruis, & uxoribus, & filijs: & hæc est quarta pars iudicialiū pceptorum.

Caiet. a

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ea, quæ ptinent ad ordinationē hoium adinuicem, sunt quidē numero infinita, sed tñ reduci pñt ad aliqua certa secundum differentiā ordinationis humanæ, ut * dictum est. * In cor. art.

AD 2^m dicendū quod pcepta decalogi sunt prima in genere moralium, ut * s. dictū est: & ideo conuenienter alia pcepta moralia secundum ea distinguunt. Sed pcepta iudicialia, & cæremonialia hñt aliam rōnem obligationis, non quidē ex rōne naturali, sed ex sola institutione: & ideo distinctionis eorum alia est rō. * q. 100. art. 3.

AD 3^m dicendum, quod ex ipsis rebus, quæ per præcepta iudicialis ordinantur in lege, innuit lex distinctionem iudicialium præceptorum.

QVAESTIO CV.

De ratione iudicialium præceptorum in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ratione iudicialiū præceptorum.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, De ratione præceptorum iudicialium, quæ pertinent ad principes.

¶ Secundo, De his, quæ ptinent ad conuictum hominum adinuicem.

¶ Tertio, de his, quæ pertinent ad extraneos.

¶ Quarto, De his, quæ ptinent ad domesticā conuersationem.

SVPER Q. CV. *Medio a ar. 1.*

IN q. 105. hoc solū incidēdū occurrit, quod tam ex lege ueteri, quam ex authoritate Aristo. & authoris appatet, quod non irrationabiliter ordinaretur, quod tam Ecclesia, quam quicunq; alius, nō posset ultra tm agri in ciuitatis territorio, ue proprium hēre, sed donatum uel successibo uel quolibet aliter obueniens, plus quilibet teneret uendere, ne possessiones ad paucos deuenirent, ut hoc n detur pluribus in locis accidere.

ARTICVLVS I.

Vtrum conuenienter lex uetus de principibus ordinauerit.

560 Porrecta per totum. AD PRIMVM sic proceditur. Vr quod incōuenienter lex uetus de principibus ordinauerit. Quia, ut a Philosophus dicit in 3. Politic. ordinatio populi præcipue dependet ex maximo principatu: sed in lege non inuenit qualiter esset instituendus supremus princeps: inuenit aūt de inferioribus principibus, primo quidem Exod. 18. Prouide de omni plebe uiros sapientes &c. & Numeri 11. Congrega mihi 70. uiros de senioribus Israel. & Deutero. 1. Date ex uobis uiros sapientes, & gnaros &c. ergo insufficienter lex uetus principes populi ordinauit. * Li. 3. c. 4. non procul a pri. tom. 5.

¶ 2 Præt. Optimi est b optima adducere, ut Plato dicit: sed optima ordinatio ciuitatis, uel populi cuiuscunq; est, ut gubernet per regem, quia huiusmodi

di regnū maxime repñtat diuinū regimē, quo unº Deus mundū gubernat à principio. igiť lex debuit regē populo instituere,& non pmittere hoc eorū arbitrio,sicut pmittiť Deut.17.Cum dixeris, constituam super me regem, eum constitues &c.

¶3Præt.Sicut dr Mat.12. Oē regnū in seipsum diuisum desolabiť.quod ēt experimēto patuit in populo Iudæorū,in quo fuit diuisio regni destructionis cā:sed lex pcipue dēt intēdere ea,q ptinēt ad cōmunē salutē populi.ergo debuit i lege,phiberi diuisio regni i duos reges:nec ēt debuit hoc authoritate diuina itroduci,sicut legiť itroductū authoritate dñi p Achiā Silonitem Prophetam.3.Reg.11.

B ¶4Præ.Sicut sacerdotes istituunť ad utilitatē ppli i his,q ad Deū ptinet,ut p3 Heb.5.ita pricipes ēt istituunť ad utilitatē ppli i reb. humanis: sed sacerdotib.& leuitis, q sūt i lega deputanť aliqua ex qb. uiuer dēant,sicut dcimæ,& primitię,& multa alia hmôi.ergo sitr pricipib. ppli dbuerūt aliqua ordinari vñ sustētarenť, & pcipue cū īhibita sit eis munerū acceptio,ut p3 Ex.23.Nō accipietis munera, q excecāt ēt prudētes,& subuertūt uerba iustorū

¶5Præt Sicut regnū est optimū regimen,ita tyrannis est pessima corruptio regiminis: sed Dñs regē instituēdo,h instituit ius tyrannicum. Dr.n.1. Re- C gū.8. Hoc erit ius regis, q imperaturus est uobis, filios uestros tollet &c.ergo incōuenienter fuit puisum p legem circa principium ordinationem.

Sed contra est,q ppls Israel d plenitudine ordinatiōis pmēdať Nu.24.Quā pulchra sūt tabernacula tua Iacob,& tētoria tua Israel: sed pulchritudo ordinatiōis ppli d pēdet ex pricipib.bñ istitutis ergo p legē pplus fuit circa pricipes bñ istitutus

Resp. Dicēdū,q circa bona ordinationē principū i aliqua ciuitate,uel gēte duo sunt attēdēda, quorū unū est,ut oēs aliquā partē hēant in principatu:p hoc.n.cōseruať pax populi, & oēs talē or- D dinationē amāt,& custodiūt,ut dr i 2.Poli. Aliud ē qđ attēdiť sm spēm regiminis, vł ordinatiōis principatuū,cuius cū sit diuersæ spēs,ut*Phil.tradit i 3. Polit.pcipue tñ est unū regimē, in quo unus principať sm uirtutē:& aristocratia.i.ptas optimorū, i qua aliq pauci principať sm uirtutem. Vñ optima ordinatio principū est aliqua ciuitate, uel regno, i qua unus pficiť sm uirtutē,q oib.psit,& sub ipso sunt aliq principātes sm uirtutē:& tñ talis principatus ad oēs ptinet,tum qa ex oib.eligi pñt:tū qa ēt ab oibus eliguntˈ. Talis.n.est optima politia bñ cōmista ex regno, inquātū unus pest: & aristocra- E tia,inquātū multi principanť sm uirtutē:& ex democratia.i.ptāte populi,iquātū ex popularib. pñt eligi principes,& ad populū ptinet electio principū:& hoc fuit institutū sm legē diuinam. Nā Moyses, & eius successores gubernabāt populū quasi singulr oibus principantes, qđ est qđā spēs regni. Eligebanť aūt septuaginta duo Seniores sm uirtutē.Dr.n.Deut.1.Tuli de uestris tribubus uiros sapiētes, & nobiles, & constitui eos principes, & hoc erat aristocraticū:sed democraticū erat,q isti d oi populo eligebanť.Dr.n.Exod.18 Prouide de omni plebe uiros sapientes,&c. & etiam q populus eos

A eligebat.unde diciť Deuteron.1.Date ex nobis viros sapientes &c.unde patet,q optima fuit ordinatio principum,quam lex instituit.

Ad primum ergo dicēdū,q popul' ille sub spāli cura Dei regebať.vñ dr Deut.7. Te elegit dñs Deº tuus,ut sis ei ppls peculiaris:& iō institutionē summi principis dñs sibi reseruauit.& hoc est qđ Moyses petiuit Nu.27. Prouideat dñs Deus spirituū ois carnis hoiem,q sit sup multitudinē hanc: & sic ex Dei ordinatione institutus est Iosue in principatu post Moysen.& de singulis iudicibus q post Iosue fuerūt legiť, q Deus suscitauit populo saluatorē, B & q spūs Dñi fuit in eis,ut patet Iudicū 2. Et ideo ēt electionem Regis non cōmisit dominus populo,sed sibi reseruauit,ut patet Deute.17. Eum constitues regem, quem dominus Deus tuus elegerit.

Ad 2m dicēdū,q regnū est optimum regimē populi,si corrūpať:sed pp magnā ptātē,q regi cōcedit,de facili regimē degenerat in tyrānidē, nisi sit pfecta uirtus eius,cui talis ptās cōcedit:qa nō est, nisi uirtuosi bñ ferre bonas fortunas,ut Philos.dicit in 10.Ethi. Perfecta aūt uirtus in paucis inuenitur,& pcipue Iudæi crudeles erāt, & ad auaritiam pni, p q uitia maxime hoies in tyrānidē decidūt. C Et iō dñs a principio eis regē nō instituit cū plena ptāte,sed iudicē, & gubernatorē in eorū custodiā: sed postea regē ad petitionē populi quasi indignatus cōcessit, ut patet p hoc qđ dixit ad Samuelē 1. Regū.8.Nō te abiecerūt,sed me,ne regnē sup eos. Instituit tñ a principio circa regē instituēdū, primo qdē modū eligendi, in quo duo determinauit, ut s. in eius electione expectarēt iudiciū Dñi, & ut nō facerent regē alterius gentis,qa tales reges solēt parū affici ad gentē,cui pficiunť,& p cōsequēs nō curare de eis.Secūdo ordinauit circa reges institutos qualr deberent se hr̄e quantū ad seipsos,ut s. D nō multiplicarēt currus, & equos,neq; uxores,neque ēt immēsas diuitias: qa ex cupiditate horum principes ad tyrānidē declināt, & iustitiā derelinquūt.Instituit ēt qualr se deberēt hr̄e ad Deū,ut s. sp legerēt,& cogitarēt de lege Dei,& sp essent in Dei timore, & obediētia. Instituit ēt qualr se haberēt ad subditos suos, ut s. nō supbe eos cōtēnerēt,aut opprimerent, neq; ēt a iustitia declinarēt.

Ad 3m dicēdū, q diuisio regni & multitudo regū magis est populo illi data in pœnā p multis dissensionib.eorū, quas maxime ɔ regē Dauid iustū mouerāt,q ad eorū pfectum.unde dr Osee 13. E Dabo tibi regē i furore meo.& Osee 8. Ipsi regnauerūt,& ñ ex me:pricipes extiterūt,& ñ cognoui,

Ad 4m dicēdū,q sacerdotes p successionem originis sacris deputabanť, & hoc iō ut in maiori reuerentia haberenť, si non quilibet ex populo posset sacerdos fieri, quorū honor cedebat in reuerētiā diuini cultus:& iō oportuit ut eis specialia quędā deputarenť tam in decimis, q in primitijs, q ēt in oblationib.& sacrificiis,ex qb.uiuerēt. Sed pricipes,sicut * dictū est, assumebanť ex toto populo,& iō hēbant certas possessiones proprias,ex qbus uiuere poterant, & pcipue cū Dñs prohiberet etiam in lege ne superabundarent diuitijs, aut

magnifico apparatu,tũ q̃a nõ erat facile q̃n ex his in ſupbiã,& tyrãnidẽ erigent:tũ ẽt q̃a ſi principes nõ erant multũ diuites,& erat laborioſ'is principatus, & ſollicitudine plenus,nõ multũ affectabať à popularibus,& ſic tollebatur ſeditionis materia. F

Ad 5^{m} dicẽdũ,ꝙ illud ius nõ dẽbať regi ex inſtitutione diuina, ſed magis p̃nũciabať uſurpatio regũ,q̃ ſibi ius iniquũ cõſtituũt in tyrãnidẽ degñantes,& ſubditos dep̃dantes.& hoc patet p hoc q̃đ ĩ fine ſubdit: Voſq; eritis ei ſerui:ꝙ ꝓprie ad tyrãnidẽ q̃a tyrãni ſuis ſubditis p̃ricipať ut ſeruis vñ hoc dicebat Samuel ad terrẽdũ eos ne regẽ peterẽt: ſequit .n. Noluit ãt audire populs vocem Samuelis. G

¶Põt tñ cõtigere,ꝙ bon' rex abſq; tyrãnide filios tollat,& cõſtituať tribunos,& cẽturiones, & multa accipiatã ſubditis ſuis pp cõe bonũ ꝓcurandũ.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerint tradita præcepta iudicialia quantum ad popularium conuictum.

Medina. ar.2.

561 Porrecta per totum.

AD SECVNDVM ſic procediť.Vř ꝙ incõueniẽter fuerint tradita p̃cepta iudicialia, quãtũ ad popularium cõuictũ.Nõ.n.pñt hoies pacifice uiuere adinuicẽ,ſi vnus [b] accipiat ea, q̃ ſunt alterius: ſed hoc vř eſſe iductũ ĩ lege.dř.n.Deut.23.Ingreſſus vineã ꝓximi tui comede.vuas quãtum tibi placuerit ergo lex vet' ñ cõueniẽter ꝓuidebat hoium paci.

¶2Præt.Ex hoc maxime multæ ciuitates, & regna deſtruunť, ꝙ poſſeſſiones ad mulieres [b] ꝓueniunt, ut * Philoſophus dicit in 2.Polit.ſed hoc fuit introductũ in ueteri lege.dř.n.Num.27. Hõ cũ mortuus fuerit abſq; filio,ad filiam eius tranſibit hereditas. ergo nõ conuenienter prouidit lex ſaluti populi.

*Li.2 c.7. ante me. tom.5.

¶3Præt.Societas hoium maxime conſeruať p hoc ꝙ hoies [b] emendo, & uendendo, ſibiinuicem, res ſuas cõmutant,quibus indigent,ut dř in 1.*Pol.ſed lex uetus abſtulit uirtutẽ uenditionis. mandauit.n. ꝙ poſſeſſio uendita reuerteretur ad uenditorem in q̃nquageſimo anno Iubilæi,ut patet Leui.25.incõueniẽter igiť lex populum illũ circa hoc inſtituit. I

*Li.1.c.5. & 7. to.5.

¶4Præt.Neceſſitatibus hoium maxime expedit,ut hoies ſint prõpti ad mutuum concedendũ,ut q̃ q̃dẽ prõtitudo tollit p hoc , ꝙ creditores accepta [b] non reddunt.vñ dř Eccleſ.29. Multi non cã nequitiæ non fœnerati ſunt ſed fraudari gratis timuerunt. hoc aũt induxit lex , primo q̃uidẽ quia mandauit Deut.15.Cui debeť aliquid ab amico,uel ꝓximo,ac fratre ſuo,repetere nõ poterit: q̃a annus remiſſionis eſt Dñi.& Exod.22. dř, ꝙ ſi p̃ñte Dño aĩal mutuatũ mortuũ fuerit , redderẽ nõ tenetur. K Sc̃đo q̃a auferť ei ſecuritas q̃ hř p pign':dř.n.Deute.24. Cũ repetes à ꝓximo tuo rẽ aliquã quã dẽt tibi,nõ ingredieris domũ ei',ut pignus auferas.& iterũ:Nõ pnoctabit apud te pign', ſed ſtatĩ reddes ei. ergo iſufficiẽter fuit ordinatũ ĩ lege de mutuis.

¶5Prę.Ex defraudatione depoſiti maximũ p̃riculũ ĩminet,& iõ eſt maxima cautela [h] adhibẽda.vñ ẽt dř 2.Mach.3.ꝙ ſacerdotes ĩuocabãt eũ de cęlo, q̃ de depoſitis legẽ poſuit,ut his q̃ depoſuerãt ea ſalua cuſtodirẽt:ſed ĩ p̃ceptis ueteris legis parua cautela circa dequiſita adhibeť.Dř.n.Exo.22.ꝙ ĩ amiſſione depoſiti ſtať iurã ei' apud quẽ ſuit depoſitũ. ergo nõ fuit circa hoc legis ordinatio cõueniens.

¶6Pręt. [b] Sicut aliquis mercenarius locat operas ſuas [h] ita ẽt aliqui locant domũ, uel quæcunq; alia hmõi:ſed non eſt neceſſarium, ut ſtatim pretiũ locatæ domus conductor exhibeat.ergo ẽt nimis durum fuit quod præcipitur Leuit.19.Non morabiť opus mercenarij tui apud te uſque mane.

¶7Præ.Cũ frequẽter immineat [h] iudiciorũ neceſſitas , facilis dẽt eſſe acceſſus ad [b] iudicẽ.inconuenienter igitur ſtatuit lex Deut.17.ut irent ad unum locum expetituri iudicium de ſuis dubijs.

¶8Præ.[h] Poſſibile eſt non ſolũ duos,ſed ẽt tres,uel plures concordare ad mentiendum inconuenienter igitur dicitur Deut.19.In ore duorum, uel triũ teſtium ſtabit omne uerbum.

¶9Prę.Pęna dẽt taxari ſm quãtitatẽ culpæ : vñ dř ẽt Deu.25.Pro mẽſura pc̃ti,erit, & plagarũ mod': ſed q̃buſdã æqualibus culpis lex ſtatuit inæquales pęnas. Dř.n. Exo.22.ꝙ reſtituet fur q̃nq; boues ꝓ uno boue,& quatuor oues ꝓ vna oue.q̃dã ẽt non multũ [h] grauia pc̃tã graui pęna puniunť,ſicut Nu.15. lapidatus eſt,q̃ collegerat ligna ĩ ſabbatho.Filius ẽt ꝓteruus pp̃. parua delicta,q̃a ſ.comeſſationibus uacabat,& cõuiuijs,mãdať lapidari,Deu.21. igitur inconuenienter in lege ſunt iuſtitutæ pęnę.

¶10Præ.Sicut*Aug.dicit 21.de ciuitate Dei, Octo gña pęnarũ in legibus eſſe ſcribit Tullius Dãna, vincula,uerbera,talionẽ,ignominiã,exiliũ,mortẽ,ſeruitutẽ:ex q̃bus aliqua ſunt in lege ſtatuta.Dãnum q̃dẽ,ſicut cũ fur cõdẽnabať ad quintuplũ,uel quadruplũ.Vincula uero,ſicut Nu.15.mãdať de quodã ꝙ in carcerẽ includať.Verberã uero,ſicut Deu.25. Si eũ q̃ peccauit,dignũ uideri'it plagis, ꝓſternẽt, & corã ſe faciẽt uerberari. Ignominiã ẽt ĩferebat illi , q̃ nolebat accipere uxorẽ fratris ſui defuncti q̃ tollebat calciamẽtũ illius,& ſpuebat in faciẽ illius.Mortẽ ẽt inferebat, ut patet ẽt Leuit.29. Qui maledixerit patri ſuo,aut matri,morte moriať.Pęnã ẽt talionis lex induxit, dicẽs Exod.21.Oculũ ꝓ oculo,dẽtem ꝓ dẽte. [h] Incõueniẽs igiť vř,ꝙ alias duas pęnas.ſ.exiliũ, & ſeruitutẽ lex uet' nõ iflixit.

*Li.21.c.11 circa principio. to.5.

¶11Prę Pęna non debeť niſi [h] culpæ,ſed bruta aĩalia nõ p̃ñt habere culpam. ergo incõuenienter eis infligiť pęna,Exod.21.Bos lapidibus obrueť qui occiderit uirum,aut mulierẽ.& Leuit 20.dř. Mulier, quæ ſuccubuerit cuilibet iumento , ſimul interficiatur cum eo.ſic igitur uidetur ꝙ inconuenienter ea,quæ pertinent ad conuictum hominum adinuicem,fuerint in lege ueteri ordinata.

¶12Præt.Dñs mandauit Exo.21.ꝙ homicidiũ morte hois puniret : ſed mors bruti aĩalis multo minus reputať,q̃ occiſio hoĩs.ergo non põt ſufficienter [b] recompenſari pęna homicidij p occiſionem bruti aĩalis.incõuenienter igiť mandatur Deut. 21.ꝙ q̃ñ inuentum fuerit cadauer occiſi hoĩs , & ignorabiť cædis reus , ſeniores propinquioris ciuitatis tollãt uitulam de armento,quæ nõ traxit iugum, nec terram ſcidit uomere,& ducent eam ad uallem aſperam atq; ſaxoſam,quæ nunquàm arata eſt,nec ſementa recepit, & cædent in ea ceruices uitulæ.

SED CONTRA est, q pro speciali beneficio commemoratur in psal. 147. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.

Li 2.c. 21. & lib. 19.c 21. to. 5.

RESP. Dicendũ, q sicut* Au. in 2. de ciui. Dei introducit a Tullio dictũ, Populus ẽ cętus multitudinis, iuris cõsensu, & utilitatis cõione hominũ sociatus: vñ ad rõnẽ populi ptinet, ut cõicatio hominũ adinuicẽ iustis pceptis legis ordinet. Est autẽ duplex cõicatio hominũ adinuicẽ. Vna quidẽ q fit authoritate principũ. Alia aũt fit propria uoluntate priuatarũ psonarũ. Et quia uolũtate uniuscuiusq; disponi pt, qd eius subditur potestati, iõ authoritate principũ, q bus subiecti sunt homines, oportet q iudicia inter B homines exerceant, & pœnæ malefactoribus inferant. Ptãti uero priuatarũ psonarũ subdunt res possessæ: & iõ ppria authoritate in his põt sibiinuicẽ cõicare, puta emendo, uendẽdo, donando, & aliis hmõi. Circa utranq; aũt cõicationẽ lex sufficienter ordinauit. Statuit.n. iudices, ut patet Deut. 16. Iudices, & magistros cõstitues in oibus portis eius, ut iudicẽt populũ iusto iudicio. Instituit ẽt iustũ iudicii ordinẽ, ubi dr Deut. 1. Qd iustũ est iudicate, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, nulla erit psonarũ distitio. Sustulit ẽt occasionẽ iniusti iudicii, acceptionẽ munerũ iudicibus prohibendo, ut patet Exod. C 23. & Deut. 16. Instituit ẽt numerũ testiũ duorũ, uel triũ, ut patet Deut. 17. & 19. Instituit ẽt certas pœnas p diuersis delictis, ut post dicet. Sed circa res possessas optimũ est, sicut dicit* Philo. in 2. Polit. q possessiones sint distinctæ, & usus sit partim cõis, partim, aũt p uolũtatẽ possessorum cõicet: & hæc tria fuerunt in lege statuta. Primo. n. ipsæ possessiones diuisę erãt in singulos dr. n. Nu. 34. Ego dedi uobis terrã in possessionẽ, quã sorte diuidetis uobis. Et qa p possessionũ irregularitatẽ plures ciuitates destruunt, ut Philos. dicit in 2. Polit. iõ circa possessiones regulãdas triplex remediũ lex adhibuit: Vnũ D quidem, ut secundum numerũ hominum æqualiter diuiderentur. uñ dr Num. 34. Pluribus dabitis latiorẽ, & paucioribus angustiorẽ. aliud remedium est, ut possessiones nõ in ppetuũ alienentur, sed certo tpe ad suos possessores reuertantur ut non confundantur sortes possessionũ. Tertiũ remedium est ad hmõi cõfusionẽ tollendã, ut pximi succedant morientibus. Primo qdẽ gradu filius, secundo aũt filia tertio fratres quarto patrui, quinto quicunq; propinqui. Et ad distinctionẽ sortiũ õseruandã ulteri⁹ lex statuit, ut mulieres, q sunt hęredes, nuberẽt suę trib. hoibus, ut habet Num. 36. Secũdo uero insti- E tuit lex, ut quãtũ ad aliqua, usus rerũ esset cõis, & quantũ ad curã. pceptũ est. n. Deut. 20. Non uidebis bouẽ & ouẽ fratris tui errãtẽ, & pteribis, sed reduces fratri tuo, & sic de aliis: secũdo quantũ ad fructũ. Cõcedebat. n. cõiter quantũ ad oẽs, ut ingressus in uineã amici licite comedere posset, dũ tñ extra nõ deferret. Quantũ ad pauperes vero spẽaliter ut eis relinquerent manipuli obliti, & fructus, & racemi remanẽtes, ut hr Leui. 19. & Deut. 24. & ẽt cõicabant ea, q nascebant i septimo anno, ut hr Exo. 23. & Leui. 25. Tertio uero statuit lex cõicationem factã p eos, q sunt rerũ dñi, unã pure gratuitã: un

Infol. ad 10. argu. *lib. 2. c. 5. tom. 5.

Li. 2. ca. 7. ante medũ to. 5.

A de dicitur Deut. 14. Anno tertio separabis aliam decimã, ueniẽtq; leuites, & peregrinus, & pupillus & uidua, & comedent & saturabunt. Aliam uero cum recompensatione utilitatis, sicut p uẽditionem, & emptionẽ, & locutionẽ, & cõditionem, & per mutuũ, & iterũ per depositũ, de quibus omnibus inueniuntur ordinationes certæ in lege. unde patet q *lex uetus sufficiẽter ordinauit cõictũ illi⁹ populi. Concil. m

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q sicut Apost. dicit Ro. 13 Qui diligit pximũ, legẽ impleuit, qa s. oĩa pcepta legis pcipue ordinata ad proximũ, ad hũc finẽ ordinari uident, ut homines seinuicẽ diligãt: ex dilectio B ne aũt pcedit, q homines sibiinuicẽ bona sua cõicẽt: qa ut dr 1. Io. 3. Qui uiderit fratrẽ suũ necessitatẽ patiẽtẽ, & clauserit uiscera sua ab eo, qũo charitas Dei manet in illo: & iõ intendebat lex hoies assuefacere, ut facile sibiinuicẽ sua cõicarẽt, sicut & Apost. 1. ad. Tim. 6: diuitib. mãdat facile tribuere, & cõicare. Nõ ẽt facile cõicatiuus ẽ, q nõ sustinet q pximus aliqd modicũ de suo accipiat absq; magno sui detrimento: & iõ lex ordinauit, ut liceret i trantem in uineam proximi, racemos ibi comedere, nõ autẽ extra deferre, ne ex hoc daretur occasio grauis damni inferendi ex quo pax perturbaretur, quæ inter disciplinatos nõ perturbatur ex modicorũ acceptione, sed magis amicitia õfirmatur, & assuefiunt homines ad aliquid facile cõicandum

AD 2^m dicendũ, q lex nõ statuit, q mulieres succederẽt i bonis paternis, nisi ex defectu filiorũ masculorũ. tũc ãt necessariũ erat, ut successio mulieribus õcederet i cõsolationẽ patris, cui graue fuisset si ei⁹ hęreditas oino ad extraneos transiret Adhibuit tñ circa hoc lex cautelã debitã, pcipiẽs ut mulieres succedẽtes in hæreditate paterna, nuberent suæ tribus hominibus, ad hoc quòd sortes tribuũ non confunderentur, ut habetur Num. ult.

AD 3^m dicẽdũ, q sicut* Phil. dicit i 2. Polit. Regulatio possessionũ multũ õfert ad õseruationẽ ciuitatis uel gẽtis: uñ sicut ipse dicit apud quasdã Gẽtiũ ciuitates statutũ fuit, ut null⁹ possessionẽ uẽdere posset, nisi p manifesto detrimẽto. Si. n. passĩ possessiones uẽdant, pt õtingere, q oẽs possessiones ad paucos õueniat, & ita neceẽ erit ciuitatẽ, uel regionẽ habitatorib. euacuari: & iõ lex uet⁹ ad hmõi piculũ remouẽdũ sic ordinauit, q & necessitatiẽ. hominum subueniret, õcedẽs possessionũ uẽditionẽ usq; ad certũ tps: & tñ piculũ remouit, pcipiẽs ut certo tpe possessio uẽdita ad uẽdẽtẽ rediret Et hoc instituit, ut sortes ñ cõfunderent, sed semp remaneret eadẽ distinctio determinata i tribub. Quia uero domus urbanæ ñ erãt sorte distinctæ, iõ cõcesit q in ppetuũ uẽdi possent, sicut, & mobilia bona. Nõ. n. erat statutus numerus domorũ ciuitatis sicut erat certa mẽsura possessionis, ad quã nõ addebat. Poterat ãt aliquid addi ad numerũ domorũ ciuitatis. Dom⁹ uero, q nõ erãt i urbe, sed in uilla muros nõ habẽtes, in ppetuũ uẽdi nõ poterãt: qa hmõi domus nõ cõstituũtur nisi ad cultũ, & ad custodiã possessionũ: & ideo lex congrue statuit ius circa utrunque.

De alienatione domorũ & possessionum. c. 5. ante me. to. 5.

AD 4^m dicendũ, q sicut* dictũ est, intentio legis erat assuefacere homines suis præceptis ad hoc, q sibiin-

In solut. ad 1. arg.

sibi inuicē de facili in necessitatib. subinuenirēt: qa hoc maxime est amicitiæ fomētū. Et hanc quidē facilitatē subueniēdi nō solū statuit in his, q̄ gratis, & absolute donantur, sed ēt in his, quæ mutuo conceduntur: qa hmōi subuentio frequentior est, & pluribus necessaria. Hmōi aūt subuentionis facilitatē multipliciter instituit. Primo qdē, ut faciles se pberēt ad mutuū exhibēdū, nec ab hoc retraherent anno remissionis appropinquāte, ut hr̄ Deut. 15. Secūdo, ne eū, cui mutuū cōcederēt grauarēt uel usuris, uel ēt aliqua pignora oīno uitæ necessaria accipiēdo, & si accepta fuerint, q̄ statim restituerent. Dr̄. n. Deut. 23. nō fœneraberis fratri tuo ad usurā. & 24. Nō accipies loco pignoris interiorē, & superiorē molā, qa animā suā apposuit tibi. & Exod. 21. dr̄: Si pign' à p̄ximo tuo acceperis uestimētū, ante solis occasum reddes ei. Tertio, ut nō importune exigerēt. ūn dr̄ Exod. 23. Si pecuniā mutuā dederis populo meo pauperi, q̄ habitat tecū, nō urgebis eū quasi exactor & pp hoc ēt mādat Deu. 24. Cū repetes à proximo tuo rē aliquā, quā dēt tibi nō ingredieris in domū eius, ut pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi p̄feret qđ habuerit, tū qa dom' est tutissimū uniuscuiusq; receptaculū, ūn molestū homini est, ut in domo sua inuadat: tū ēt q a nō cōcedit creditori, ut accipiat pignus qđ uoluerit, sed magis debitori, ut det quo minus indiguerit. Quarto instituit q̄ in septimo anno debita penitus remitterent. Probabile. n. erat, ut illi, q̄ cōmode reddere possent, ante septimū annū redderēt, & gratis mutuātē nō d̄fraudarēt. Si āt oino impotētes essēt, eadē rōne eis erat debitū remittēdū ea dilectiōe qua ēt erat eis de nouo dādū p̄p idigētiā. Circa aīalia uero mutuata hęc lex statuit, ut pp negligētiā eius cui mutuata sunt, si in ipsius absentia moriant̄, uel debilitent̄, reddere ea cōpellat̄. Si uero eo p̄sente, & diligenter custodiēte, mortua fuerint, uel debilitata, non cogebat̄ restituere, & maxime si erant mercede cōducta, qa ita ēt potuissent mori, & debilitari apud mutuantē: & ita si cōseruatiōnē aīalis cōsequeret̄, iā aliquod lucrū reportaret ex mutuo, & nō esset gratuitū mutuū. Et maxime hoc obseruādū erat, qn̄ aīalia erāt mercede cōducta: qa tunc habebat certū pretiū p̄ usu aīaliū: ūn nihil accrescere debebat p restiōne aīaliū, nisi pp negligentiam custodientis. Si aūt nō essent mercede cōducta, potuisset hr̄e aliquam æquitatem, ut saltem tm̄ restitueret, quantum usus animalis mortui, uel debilitati conduci potuisset.

De depositis seruandis & reddendis.

Ad 5m dicendū, q̄ hæc differentia est inter mutuū, & depositum quia mutum traditur in utilitatē eius, cui traditur: sed depositū traditur in utilitatē deponentis. & ideo magis arctabatur aliquis in aliquibus casibus ad restituendū mutuum, q̄ ad restituendum depositum. Depositum. n. perdi poterat dupliciter. Vno modo, ex cā ineuitabili, uel naturali, puta, si esset mortuum, uel debilitatū animal depositū: uel extrinseca, puta, si esset captū ab hostibus, uel si esset comestū à bestia, in quo tamē ca-

In alia ed. su tenebatur deferre ad dn̄m animalis, id quod de animali occiso supererat: in aliis aūt' suprādictis casibus nihil reddere tenebatur, sed solum ad expurgandū suspitionē fraudis tenebatur iuramentum p̄stare. Alio mō poterat pdi ex cā euitabili puta, per furtū: & tūc pp negligētiā custodis reddere tenebatur. Sed, sicut' dictū est, ille, qui mutuo accipiebat aīal tenebat̄ reddere, ēt si debilitatū, aut mortuum fuisset in eius absentia: de minori. n. negligētia tenebat̄, q̄ depositarius, q̄ non tenebatur uisi de furto. Ad 4 arg.

Ad 6m. dicēdū, q̄ mercenarii, qui locant operas suas, pauperes sunt, de laboribus suis uictū quęrentes quotidianū: & ideo lex prouidē ordinauit, ut statim eis merces solueret̄, ne uictus eis deficeret. Sed illi, qui locant alias res diuites esse consueuerunt, nec ita indigēt locationis pretio ad suū uictū quotidianū: & ideo non est eadem ratio in utroq;. De cura reddendę mercedis.

Ad 7m dicēdū, q̄ iudices ad hoc inter homines cōstituuntur, q̄ determinent quod ambiguū inter homines circa iustitiā esse p̄t. Dupliciter aūt aliqd p̄t eē ambiguū. Vno mō, apud simplices: & ad hoc dubiū tollendū, mandatur Deut. 16. ut iudices & magistri constituerentur per singulas tribus, ut iudicarēt populū iusto iudicio. Alio mō cōtingit aliquid esse dubiū ēt apud peritos: iō ad hoc dubium tollendū constituit lex, ut oēs recurrerent ad locū principalē à Deo electū, in quo, & sūmus Sacerdos esset, q̄ determinaret dubia circa cęremonias diuini cultus: & summus iudex populi, qui determinaret, q̄ p̄tinēt ad iudicia hominū: sicut ēt nūc p appellatiōnē, uel p cōsultatiōnē causę ab inferioribus iudicibus ad superiores deferunt. Vn̄ dr̄ Deut. 17. Si difficile, & ambiguū apud te iudiciū prospexeris, & iudicū intra portas tuas uideris uerba uariari, ascende ad locum, quē elegerit Dn̄s, & ueniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicē q̄ fuerit in illo tp̄e. Hmōi aūt ambigua iudicia nō frequēter emergebant: unde ex hoc populus non grauabatur. De iudiciorū appellationibus.

Ad 8m dicendū, q̄ in negotiis humanis non pōt haberi demōstratiua p̄batio & infallibilis, sed sufficit aliqua cōiecturalis p̄babilitas, sm̄ quā rethor persuadet: & iō licet sit possibile duos, aut tres testes in mēdacio cōuenire, nō tn̄ est facile, nec probabile, q̄ cōueniāt: & iō accipit̄ eorū testimoniū tanq̄ uerū & p̄cipue si in suo testimonio nō uacillēt, uel alias suspecti nō fuerint. Et ad hoc ēt q̄ nō de facili a ueritate testes declinarēt, instituit lex, ut testes diligētissime examinarent, & grauiter punirentur q̄ inueniren̄t mēdaces, ut habet̄ Deu. 19. Fuit tn̄ aliqua rō hmōi numeri determinādi ad significandū infallibilē ueritatē p̄sonarū diuinarū, quę qn̄q; numerant̄ duę, quia Spiritus sanctus est nexus duorum: qnq; exprimuntur tres, ut' Augustinus dicit super illud Io. 8. In lege uestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium uerum est. De testibus. Trac. 36 in Io. declinando ad fi. to. 9. Et li. 2. de Tr. c. 8 a medio. to. 3.

Ad 9m dicēdū, q̄ non solū propter grauitatē culpæ, sed ēt pp alias causas grauis pęna infligit̄. Primo quidē, pp quantitatē peccati: quia maiori peccato cæteris paribus pęna grauior debetur. Secundo pp peccati cōsuetudinē: quia a peccatis cōsuetis nō faciliter homines abstrahuntur, nisi per graues pęnas. Tertio, propter multam concupiscentiā uel delectationē in peccato: ab his. n. non de facili homines abstrahuntur, nisi propter graues pœnas. De pęnis in quorum iudicio infligendis.

Quarto,

Quarto, pp facilitatem cõmittendi pctm̃, & iacendi in ipso: hmõi.n. peccata qñ manifestant, sunt magis puniẽda ad aliorũ terrorẽ. Circa ipsã ẽt quãtitatẽ pcti quadruplex grad⁹ ẽ attẽdẽd⁹ ẽt circa vnũ & idem factũ. Quorũ primus est, qñ inuoluntarius pctm̃ cõmittit: tunc.n. si oĩno est inuoluntarius, totaliter excusata pœna. Dr̃.n. Deut. 22. ꝙ puella, q̃ opprimit in agro, non est rea mortalis, q̃a clamauit, & nullus affuit, q̃ liberaret eam. Si vero aliquo mõ fuerit uolũtarius, sed tñ ex infirmitate peccat, puta, cũ quis peccat ex passione, minuit pctm̃: & pœna ẽm veritatem iudicij diminui dẽt, nisi forte pp cõem vtilitatem pœna aggrauetur ad abstrahẽdum hoĩes ab hmõi peccatis, sicut * dictum est. Secundus gradus est, qñ quis per ignorãtiam peccauit: & tunc aliquo mõ reus reputabat pp negligentiam addiscendi, sed tñ non puniebat per iudices, sed expiabat pctm̃ suum per sacrificia. vñ dr̃ Leu. 4. Aĩa, q̃ peccauerit per ignorantiam &c. sed hoc intelligendum est de ignorantia facti, non aũt de ignorantia pcepti diuini, qđ oẽs scire tenebantur. Tertius gradus est, qñ aliquis ex superbia peccabat, idest, ex certa electione, uel ex certa malitia: & tũc puniebatur ẽm quantitatẽ delicti. Quartus aũt gradus est, qñ peccabat per proteruiam, & pertinaciã: & tunc quasi rebellis, & destructor ordinationis legis oĩno occidendus erat. Secundum hoc dicendũ est, ꝙ in pœna furti considerabatur ẽm legem, id, qđ frequenter accidere poterat: & iõ pro furto aliarũ rerum, q̃ de facili custodiri pñt à furib. non reddebat fur nisi duplũ. Oues aũt nõ de facili pñt custodiri a furto, q̃a pascunt in agris: & iõ frequẽtius cõtingebat, ꝙ oues furto subtraherent. vñ lex maiorẽ pœnã apposuit ut. s. quatuor oues ꝓ una oue redderent. Adhuc aũt boues difficilius custodiunt, q̃a habent i agris, & nõ ita pascuntur gregatim sicut oues: & iõ adhuc hic maiorẽ pœnã apposuit, ut. s. quinq; boues ꝓ vno boue redderent. & hoc dico, nisi forte idẽ aĩal inuentũ fuerit viuens apud eũ: quia tunc solũ duplũ restituebat, sicut, & in cęteris furtis. poterat.n. hẽri psumptio, ꝙ cogitaret restituere, ex quo viuũ seruasset. Vel pt dici ẽm * gl. ꝙ bos hẽt quinque vtilitates, q̃a immolat, arat, pascit carnib. lac dat, & coriũ ẽt diuersis vsib. ministrat: & iõ ꝓ uno boue quinq; boues reddebant. Ouis ẽt hẽt quatuor utilitates, q̃a immolat, pascit, lac dat, & lanã ministrat. Filius autẽ cõtumax, ñ q̃a comedebat, & bibebat, occidebat: sed pp cõtumaciam, & rebellionẽ, q̃ semper morte puniebatur, ut dictũ est. Ille uero, q̃ colligebat ligna in sabbatho, lapidatus fuit tãquàm legis violator, q̃ sabbathum obseruari præcipiebat in commemorationem fidei nouitatis mundi, sicut * supra dictum est. vnde occisus fuit tanquam infidelis.

In istam & solutionem.

Gl ordin. in princ. 22. cap. Exod.

q. 100. ar. 5. in corpo. & ad 2. arg.

Ad 10^m^ dicendũ, ꝙ lex vetus pœnã mortis infixit in grauiorib. criminibus, s. in his, q̃ ɔ̃ Deũ peccantur, & in homicidio, & in furto hoĩum, & in irreuerentia ad parentes, & in adulterio, & in incestibus. In furto aliarum rerum adhibuit pœnam damni. In percussuris autem, & mutilationibus induxit pœnam talionis, & similiter in peccato falsi testimonij. In alijs aũt minorib. culpis induxit pœnam flagellationis, uel ignominiæ. Pœnam aũt seruitutis induxit in duobus casib. In uno quidem, qñ septimo anno remissionis ille, qui erat seruus, nolebat beneficio legis vti ut liber exiret: unde, ꝓ pœna ei infligebat, ut in perpetuũ seruus remaneret. Secundo infligebat furi, qñ nõ habebat qđ posset restituere, sicut hr̃ Exo. 22. Pœnã aũt exilij vniuersaliter lex nõ statuit, quia in solo populo illo Deus colebat, oĩbus alijs populis per idolatriam corruptis. unde si q̃s à populo illo vniuersaliter exclusus esset, daret ei occasio idolatriæ. & iõ 1. Regũ 26. dr̃, ꝙ Dauid dixit ad Saul: Maledicti sunt, qui eiecerũt me hodie, ut non habitẽ in hæreditate Dñi, dicentes. Vade, serui dijs alienis. Erat tamen aliquod particulare exilium. dr̃.n. Deut. 19. ꝙ qui percusserit proximum suum nesciens, & qui nullum ɔ̃ ipsum habuisse odium comprobatur, ad unam urbium refugii confugiebat, & ibi manebat vsque ad mortem summi Sacerdotis. Tũc.n. ei licebat ad domum suã redire: quia in uniuersali damno populi cõsueuerunt particulares iræ sedari, & ita proximi defuncti non sic proni erant ad eius occisionem.

Ad 11^m^ dicendũ, ꝙ animalia bruta mãdabãtur occidi non pp aliquam ipsorum culpam, sed in pœnam dominorum, qui talia animalia non custodierant ab hmõi peccatis: & iõ magis puniebatur dominus, si bos cornupeta fuerat ab heri, & nudius tertius, in quo casu poterat occurri periculo, q̃ si subito cornupeta efficeretur. Vel occidebantur animalia in detestationem peccati, & ne ex eorum aspectu aliquis horror hominibus incuteretur.

De homicidij pœna.

Ad 12^m^ dicendũ, ꝙ rõ lr̃alis illius mandati fuit, ut Rabbi Moyses dicit, quia frequẽter interfector est de ciuitate propinquiori. unde occisio uitulæ fiebat ad explorandum homicidium occultum, qđ quidem fiebat per tria, quorum unum est, quo seniores ciuitatis iurabãt nihil se ꝑmisisse in custodia uiarũ. Aliud est, q̃a ille, cuius erat vitula, dãnificabat in occisione aĩalis, & si prius manifestaret homicidiũ, animal nõ occideret. Tertiũ est, q̃a locus in quo occidebat vitula, remanebat incultus & iõ ad euitãdũ utrunq; damnũ hoĩes ciuitatis de facili manifestarẽt homicidã si scirẽt, & raro poterat esse, quin aliqua uerba, uel indicia sup hoc facta essent: uel hoc fiebat ad terrorẽ in detestationẽ homicidii. Per occisionem.n. vitulæ, q̃ ẽ animal vtile, & fortitudine plenũ, ꝑcipue antequãm laboret sub iugo, sigñabat ꝙ qcunque homicidiũ fecisset, q̃uis esset utilis, & fortis, occidẽd⁹ erat, & morte crudeli, qđ ceruicis cõcisio sigñabat, & ꝙ tanq̃ vilis, & abiectus à consortio hoĩum excludendus erat, qđ significabatur ꝑ hoc, ꝙ vitula occisa in loco aspero, & inculto, relinquebat in putredinẽ cõuertenda. Mystice aũt ꝑ vitulam de armento significatur caro Christi, q̃ non traxit iugum, quia non fecit peccatum: nec terrã scinit vomere, idest, seditionis maculam non admisit. Per hoc.n. quòd in valle inculta occidebatur, significabatur despecta mors Christi, per quam purgantur omnia peccata, & diabolus esse homicidij author ostenditur.

ARTICVLVS III.

Vtrum iudicialia præcepta sint conuenienter tradita quantum ad extraneos.

Medina ar.3.

Porrecta per totum. AD TERTIVM sic procedit. Vr ꝙ iudicialia præcepta nõ sint cõuenienter tradita quãtũ ad extraneos. Dicit enim Petrus actuũ 10. In ueritate cõperi, qm̃ nõ est acceptor ꝑsonarũ Deus, sed in oĩ gente q timet Deũ, & operat͛ iustitia, accept* ẽ illi: sed illi q sunt Deo accepti, nõ sunt ab ecclesia Dei* excludẽdi. incõueniẽter igit͛ mandat͛ Deut. 23. ꝙ Ammonites, & Moabites ẽt post decimam generationẽ nõ intrabunt in ecclesiam Domini in æternum: econtrario autem ibidem præcipitur de quibusdã gentibus, Nõ abominaberis Idumæũ, q a frater tu* est: nec Aegyptium, q a aduena fuisti in terra eius.

¶ 2 Prẽt. Ea quæ non sunt in potestate non, *meren tur aliquam pœnam: sed ꝙ homo sit eunuchus, uel ex scorto natus, non est in potestate eius. ergo incõuenienter mandatur Deut. 23. ꝙ eunuchus, & ex scorto natus non ingrediatur ecclesiam Domini.

¶ 3 Præt. Lex uetus misericorditer mandauit, ut aduenæ nõ affligant͛. dr̃. n. Exo. 22. Aduenã nõ contristabis, neq; affliges eũ: aduenæ enim & ipsi fuistis in terra Aegypti, & 23. Peregrino molestus nõ eris scitis enim aduenarũ aĩas, q a, & ipsi peregrini fuistis in terra Aegypti: sed ad afflictionẽ alicuius ptinet, ꝙ usuris opprimat͛. *hinc õueniẽter igit͛ lex pmi sit Deu. 23. ut alienis ad usurã pecuniam mutuarẽt.

¶ 4 Prẽt. Multo magis* appropinquãt nobis hoies, q̃ arbores, sed his, quæ sunt nobis magis ꝓpinqua, magis debemus affectũ, & effectum dilectionis impendere, secundũ illud Ecclesi. 13. Omne animal diligit simile sibi, sic, & oĩs homo proximum sibi. incõuenienter igitur dominus Deut. 20. mandauit, ꝙ de ciuitatibus hostium capitis omnes interficerent, & tamen arbores fructiferas non succiderent.

¶ 5 Prẽ. Bonũ cõe ẜm uirtutẽ, est bono priuato ꝓferendũ ab unoquoq;: sed in bello qđ cõmittitur cõtra hostes, q̃rirur *bonũ cõe. inconuenienter igitur mandat͛ Deut. 20. ꝙ imminente prælio aliqui domũ remittantur, puta, qui ædificauit domum nouã, qui plantauit uineam, uel qui desponđit uxorem.

¶ 6 Prẽt. Ex culpa nõ debet quis* cõmodum reportare: sed ꝙ homo sit formidolosus, & corde pauid* culpabile est, contrarium enim est uirtuti fortitudinis. inconuenienter igitur a labore prælii excusabantur formidolosi, & pauidum cor habentes.

SED CONTRA est, quod Sapientia diuina dicit Prouerb. 8. Recti sunt omnes sermones mei, non ẽ in eis prauum quid, neque peruersum.

RESP. dicẽdũ, ꝙ cũ extraneis ꝑt esse hominũ cõuersatio dupliciter. Vno mõ pacifice: alio mõ hostiliter, & ** q̃tũ ad utrũq; modũ ordinãdũ lex cõueniẽtia ꝑcepta cõtinebat. * Tripliciter. n. offerebat͛ Iudæis occasio, ut cũ extraneis pacifice cõicarent. Primo qdẽ, qñ extranei ꝑ terra eorũ trãsitũ faciebãt quasi peregrini. Alio mõ, qñ in terrã eorũ adueniebãt ad inhabitandũ sicut aduenæ: & quãtũ ad utrũq; lex misericordiæ ꝑcepta posuit. Nã Exod. 22. dr̃, Aduenã nõ cõtristabis. & 23. dr̃, Peregrino molestus nõ eris. Tertio uero, qñ aliq extranei totaliter in eorũ consortiũ, & ritum admitti uolebãt. Et in his quidã ordo attẽdebat͛: non enim statim recipiebantur quasi ciues sicut etiam apud quosdã Gẽtiliũ statutũ erat, ut nõ reputarẽtur ciues nisi qui ex auo, uel atauo ciues existerent, ut* Philosophus dicit in 3. Polit. & hoc iõ, quia si statim extranei aduenientes reciperentur ad tractãdum ea, q̃ sunt populi, possent multa picula cõtingere, dũ extranei non habẽtes adhuc amorẽ firmatũ ad bonũ publicum, aliqua ꝯ populũ attẽtarẽt: & iõ lex statuit, ut de quibusdã Gẽtilib. hñtib. aliquã affinitatẽ ad Iudæos, s. de Aegyptiis, apud quos nati fuerãt & nutriti, & đ Idumæis filiis Esau fratris Iacob i tertia generatione reciperent͛ in cõsortiũ populi, quidã uero quia hostiliter se ad eos habuerant, sicut Ammonitæ & Moabitæ, nunq̃ in cõsortiũ populi admitterentur. Amalecitæ ãt, q magis eis fuerant aduersati, & cũ eis nullũ cognationis habebant cõsortiũ, quasi hostes ꝑpetui haberent͛. Dr̃. n. Exod. 17. Bellũ Dei erit ꝯ Amalec ã gñatione in gñationẽ. Sl̃r ẽt quantum ad hostilẽ cõicationẽ cũ extraneis lex cõuenientia ꝑcepta tradidit. Nã primo qdẽ instituit, ut bellũ iuste iniret͛. Mandat͛. n. Deut. 20. ꝙ qñ accederẽt ad expugnandũ ciuitatẽ offerent ei primo pacẽ. Secũdo instituit, ut fortiter bellũ inceptũ exequerent͛ habẽtes de Deo fiduciã. & ad hoc melius obseruandũ instituit, ꝙ imminente ꝑlio sacerdos eos confortaret, ꝓmittẽdo auxiliũ Dei. Tertio mandauit, ut impedimẽta ꝑlii remouerẽt͛, remittẽdo quosdã ad domũ, q possent impedimẽta ꝑstare. Quarto instituit ut uictoria moderate uterent͛ parcẽdo mulierib. & paruulis, & ẽt ligna fructifera regionis nõ icidẽdo.

G Cap. 3 ter me & D. 10.s.

H

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ homines nullius gẽtis exclusit lex à cultu Dei, & ab his, quæ ꝑtinẽt ad aiæ salutẽ. dr̃ enim Exod. 12. Si quis peregrinorũ in uestram uoluerit transire coloniã, & facere Phase Dñi circuncidet͛ prius oẽ masculinũ ei*, & tũc rite celebrabit, eritq; simul sicut indigena terrę. Sed in tẽporalibus quantũ ad ea q̃ ꝑtinebant ad cõitatem populi nõ statim quilibet admittebat͛ rõne* supra dicta: sed qdã in tertia gñatione. s. Aegyptii & Idumæi. Alii uero ꝑpetuo excludebant͛ in detestationẽ culpæ præteritæ, sicut Moabitæ, & Ammonitæ, & Amalecitæ. Sicut enim punitur unus homo propter peccatum quod commisit, ut alii uidentes timeant & peccare desistant: ita etiam propter aliquod peccatũ gens, uel ciuitas ꝑt puniri, ut aliã similí peccato abstineant. Poterat tamen dispensatiue aliqs in collegium populi admitti propter aliquẽ uirtutis actũ, sicut Iudith. 14. dr̃, quòd Achor dux filiorum Ammon appositus est ad populum Israel, & oĩs successio generis eius. Et similiter Ruth Moabitis, quæ mulier uirtutis erat: licet possit dici, ꝙ illa prohibitio extendebatur ad uiros, non ad mulieres, quibus non competit simpliciter esse ciues.

I In eor

K

Concl. in.

AD 2^m^ dicendũ, ꝙ sicut Philosop. dicit in 3. Polit. dupliciter aliquis dicitur esse ciuis. Vno mõ simpliciter: & alio mõ secundũ quid, simpliciter quidẽ ciuis est, qui potest agere ea, quæ sunt ciuium, puta, dare cõsiliũ, uel iudicium in populo. secundum C. 3. a. & dio. 10.

quid

quid autē ciuis dici, p̄t quicūq; ciuitatē inhabitat, A ēt uiles p̄sonæ, & pueri, & senes, q non sunt idonei ad hoc, ꝙ habeant p̄tātē in his, q̄ p̄tinēt ad cōe. Iō ergo spurij ꝓꝑ uilitatē originis excludebanť ab Ecclesia, i. à collegio populi usq; ad decimā ḡnationē & similiter eunuchi, q̄bus nō poterat cōpetere honor, q patrib. debebať, & p̄cipue in populo Iudęorū, in quo Dei cult⁹ cōseruabať p carnis ḡnationē. Nā ēt apud Gētiles, qui multos filios genuerāt, aliquo isigni honore donabanť, sicut *Philos. dicit i 2. Poli. tn̄ quātū ad ea, q̄ ad gratiā Dei p̄tinebāt, eunuchi ab alijs nō separabanť, sicut nec aduenæ, ut *dictū est. Dr̄. n. Isa. 56. Nō dicat filius aduenæ q adhæ B ret Dn̄o dicēs: Separatione diuidet me Dn̄s à populo suo nō dicat eunuchus. Ecce ego lignū aridum.

Gap. 7. circa med.

*In cor. a. & ad 1. ar.

Ad 3m dicēdū, ꝙ accipere usuras ab alienis non erat s̄m intētionē legis, sed ex quadā p̄missione ꝓꝑ pronitatē Iudęorū ad auaritiā, & ut magis pacifice se haberent ad extraneos, à quibus lucrabantur.

Ad 4m dicendū, ꝙ circa ciuitates hostiū q̄dā distinctio adhibebať. Quędā. n. erāt remotę nō de numero illarū urbiū, q̄ eis erāt repromissæ, & in talib. urbib. expugnatis occidebanť masculi q pugnauerāt ꝯ populū Dei: mulierib. āt & ifantib⁹ parcebať. Sed in ciuitatib. uicinis, q̄ erāt eis repromissę, oēs mā Γ dabanť iterfeci ꝓꝑ iniq̄tates eorū p̄iores, ad quas puniēdas Dn̄s populū Israel quasi diuinæ iustitiæ executorē mittebat. Dr̄. n. Deu. 9. Quia illę egerūt īpie, introeūte te delete sūt. Ligna āt fructifera mādabanť reseruari ꝓꝑ utilitatē ipsius populi, cuius ditioni ciuitas, & eius territoriū erat subiiciēdum.

Ad 5m dicendū, ꝙ nouus ædificator domus, aut plātator uineæ, uel desponsator uxoris excludebātur a p̄lio ꝓꝑ duo. Primo q̄dē, qa ea q hō de nouo hēt, uel statim paratus est ad habendū, magis solet amare, & p cōsequens eorū amissionē timere: unde probabile erat, ꝙ ex tali amore magis mortē time Γ rēt, & sic minus fortes essent ad pugnandū: Secūdo quia sicut *Philos. dicit in 2. Philos. Infortunium vr̄, qn̄ aliquis appropinquat ad aliquod bonū habēdū si postea impediať ab illo: & iō ne propinqui remanentes magis contristarentur de morte talium, q bonis sibi paratis potiti nō fuerūt, & ēt populus considerans hoc horreret, hm̄ōi homines a mortis periculo sunt sequestrati per subtractionē à prælio.

Phys. te. 56. tom. 2

Ad 6m dicēdū, ꝙ timidi remittebatur ad domū, non ut ipsi ex hoc commodum consequerentur, sed ne populus ex eorum præsentia incōmodū cōsequeretur, dum per eorum timorem, & fugam, ēt E alii ad timendum, & fugiendum prouocarentur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter lex uetus præcepta ædiderit circa domesticas personas.

Medina ar. 4.

AD QVARTVM sic proceditř. Vr̄ ꝙ inconuenienter lex uetus p̄cepta ediderit circa p̄sonas domesticas. *Seruus. n. id qd̄ est, dn̄i est, ut *Philos. dicit in 1. Polit. sed id, quod est alicuius, ꝑpetuo eius esse dēt. ergo inconuenienter lex mandauit Exo. 21. ꝙ serui septimo anno liberi abscenderent.

961 Porre. Pa per totum cap. 1. parū añ medium. to. 5.

¶ 2 Prę. Sicut animal aliquod, ut asinus, aut bos, est A possessio domini, ita ēt ᵇseruus: sed de animalibus p̄cipitur Deut. 22. ꝙ restituantur dominis suis si errare inueniantur. inconuenienter ergo mandať Deu. 23. Nō tradas seruū dn̄o suo, qui ad te confugerit.

¶ 3 Prę. Lex diuina dēt magis ad misericordiā prouocare, q̄ ēt lex humana: sed s̄m leges humanas grauiter puniunť, q nimis aspere affligunt seruos, aut ancillas, asperrima aūt vi esse afflictio, ex qua seq̄tur mors: ʰinconueniēter igiť statuiť Exo. 21. ꝙ q p-cusserit seruū suū, uel ancillā uirga, si uno die supuixerit, non subiacerit pęnæ, quia pecunia illius est.

¶ 4 Prę. Alius est principatus dn̄i ad seruū, & patris B ad filiū, ut dr̄ in primo, & tertio * Polit. sed hoc ad principatū dn̄i ad seruū p̄tinet, ut aliqs seruū, uel ancillāᵇ uēdere possit. incōueniēter igiť lex p̄misit, ꝙ aliqs uenderet filiā suā in famulam, uel ancillā.

Lib. 1. cap 4. tom. 5

¶ 5 Prę. Pater hēt sui filiiᵇ p̄tātem: sed eius est punire excessus, q hēt p̄tātē sup peccātē. inconuenienter igiť mandatur. Deut. 21. ꝙ pater ducat filium suum ad seniores ciuitatis puniendum.

¶ 6 Præt. Dn̄s ꝓhibuit Deu. 7. ut cūᵇ alienigenis non sociarent cōiugia, & cōiuncta ēt separarent, ut p̄r 1. Esd. 10. inconuenienter igitur Deu. 21. conceditur eis, ut captiuas alienigenarū ducere possint uxores

¶ 7 Præt. Dominus in uxoribus ducendis quosdam cōsanguinitatis, & affinitatis gradus præcepit esse uitādos, ut patet Leui. 18. incōueniēter igitur mādatur Deut. 25. quòd si aliquis esset mortuus absq; liberis, uxorem ipsius frater eius acciperet.

¶ 8 Præ. Inter uirum, & uxorem sicut est maxima familiaritas, ita dēt esse fides firmissima: sed hoc non potest esse, si matrimoniū dissolubile fuerit. hr̄ cōuenienter igitur Dominus permisit Deut. 24. quòd aliquis posset uxorē dimittere scripto libello repudii, & ꝙ etiam ulterius eā recuperare non posset.

¶ 9 Præt.ᵏ Sicut uxor potest frangere fidem marito, ita ēt seruus domino, & filius patri: sed ad inuestigandam iniuriam serui in dominum, uel filij in patrē non est institutum in lege aliquod sacrificiū. superflue igitur uidetur institui sacrificium zelotypiæ ad inuestigandum uxoris adulteriū. Num. 5. hic igitur inconuenienter uidentur esse tradita in lege p̄ęcepta iudicialia circa personas domesticas.

Sed contra est, quod dicitur in Psal. 18. Iudicia domini uera, iustificata in semetipsa.

Resp. Dicēdū, ꝙ communio domesticarum personarum adinuicem, ut *Philoso. dicit in 1. Politic. est secundum quotidianos actus, qui ordinantur ad E necessitatem uitę. Vita autem hominis conseruatur dupliciter. Vno modo, quantum ad indiuiduum, ꝓut scilicet homo idem numero uiuit, & ad talem uitæ cōseruationem opitulantur hominis exteriora bona, ex quibus homo habet uictum & uestitum, & alia huiusmodi necessaria uitæ, in quibus administrandis indiget homo seruis alio modo conseruatur uita hominis secūdū speciem per generationem, ad quam indiget homo uxore, ut ex ea generet filiū. Sic igitur in domestica cōione sunt tres cōbinationes. s. domini ad seruum, uiri ad uxorem, patris ad filium. Etᵐ quantum ad omnia ista lex uetus conuenientia p̄cepta tradiditⁿ: nā quātū ad seruos,

Ca. 1. a medio, to. 5.

Conclu.

instituit

instituit ut modeste tractarentur,& quātū ad labores,ne scilicet immoderatis laboribus affligerētur. unde Deu 5 Dñs mandauit,ut in die sabbathi requiesceret seruus,& ancilla tua sicut,& tu.Iterū quātum ad pœnas infligendas. imposuit enim mutilatorib. seruorū,ut dimitterent eos liberos, sicut habetur Exod.21.& simile ēt statuit in ancilla,quā in uxorē aliquis duxerit.Statuit aūt spāliter circa seruos, q erant ex populo,ut septimo anno liberi egrederentur cū oibus,q̄ apportauerant,ēt uestimētis, ut hr̄ Exod.21.Mandatur ēt insup Deut.14. ut ei deē uiaticū.Circa uxores uero statuit in lege quantum ad uxores ducendas,ut.s.ducant uxores suæ trib.sicut hr̄ Nu.ult.& hoc iō,ne sortes tribuū cōfundantur. Et q aliquis in uxore ducat uxorē fratris defuncti sine liberis,ut hr̄ Deut.25.& hoc iō,ut ille q nō potuit hr̄e successores f̄m carnis originē saltē hēat p quandā adoptionē,& sic non totaliter memoria defuncti delatur.Prohibuit ēt quasdā psonas,ne in cōiugiū ducerēur.s.alienigenas pp periculū seductionis,& propinquas pp reuerentiā naturalē,q̄ eis debeē.Statuit ēt qualiter uxores iā ductę tractari deberent,ut.s.non leuiter infamatentur.unde mandatur puniri ille,qui falso crimē imponit uxori,ut hr̄ Deut.22. & q ēt pp uxoris odiū filiū detrimentum nō pateretē,ut hr̄ Deut.21.& ēt q pp odiū uxorem nō affligeret,sed potius scripto libello eā dimitteret,ut patet Deut.24.Et ut ēt maior dilectio inter cōiuges à principio cōtrahatur,pręcipit q cū aliquis nup uxorē accepetit,nihil ei publice necessitatis iniungatur,ut libere possit letari cū uxore sua Circa filios aūt instituit,ut patres eis disciplinā adhiberent instruendo eos in fide.unde dr̄ Exo.12.Cū dixerint uobis filii uestri,Quæ est ista religio?dicetis eis,Victima transitus Dñi est. & q ēt instruerēt eos in moribus.unde dr̄ Deu.21.q patres dicere debent,Monita nostra audire contemnit,comessationibus uacat,& luxuriæ atque conuiuiis.

Ad primum ergo dicēdū, q qa filii Israel erāt à Dño de seruitute liberati,& per hoc diuinę seruituti addicti,noluit Dñs ut imperpetuū serui essent. unde dr̄ Leuit.25. Si paupertate compulsus uendiderit se tibi frater tuus,non eum opprimes seruitute famulorum,sed quasi mercenarius, & colonus erit.mei enim sunt serui,& ego eduxi eos de terra Aegypti,ut non ueniant conditione seruorum:& ideo quia simpliciter serui non erant, sed secundū quid,finito tempore dimittebantur liberi.

Ad 2m.dicendum, quod mandatum illud intelligitur de seruo,qui à Domino quæritur ad occidendum,uel ad aliquod peccati ministerium.

Ad 3m dicēdū, q circa læsiones seruis illatas lex considerasse uidetur,utrū sit certa, uel incerta, si enim læsio certa esset,lex pœnā adhibuit,pro mutilatione quidē amissionem serui, qui mandabatur libertati donandus pro morte aūt homicidii pœnā, cū seruus in manu Domini uerberantis moreretē. Si uero læsio non eēt certa,sed aliquā apparentiā haberet,lex nullam pœnā infligebat in proprio seruo puta cū pcussus seruus nō statim moriebaē,sed post aliquos dies.Incertū enim erat, utrū ex pcussione

F mortuus esset,qa si pcussisset liberū hominē, ita, tñ q statim ñ moreretē,sed sup baculū suū ambularet, nō erat homicidii reus, q percusserat ēt, si postea moreretē:tenebaē tñ ad īpēsas soluēdas, quas pcussus in medicos fecerat.Sed hoc in seruo proprio locum nō habebat,quia quicquid seruus habebat, & etiam ipsa persona serui erat quędam possessio domini:& ideo pro causa assignatur, quare non subiaceat pœnæ pecuniariæ, quia pecunia illius est.

Ad 4m dicendū,q sicut dictū est*, nullus Iudęus poterat possidere Iudæū quasi simīr seruū,sed erat seruus f̄m qd quasi mercenarius usq; ad tps: & per

G hūc modū pmittebaē lex,q paupertate cogēte aliqs filiū,uel filiā uēderet.& hoc ēt uerba ipsi* legis ostēdūt.dicit.n.Si qs uēdiderit filiā suā in famulā, ñ egredieē sicut exire ancillæ ɔsueuerūt. Per hunc ēt modū nō solū filiū suū,sed ēt seipsum aliqs uēdere poterat magis quasi mercenariū, q̄ quasi seruū, f̄m illud Leuit.25. Si paupertate cōpulsus uēdiderit se tibi frater tuus,non eum opprimes seruitute famulorum, sed quasi mercenarius, & colonus erit.

Ad 5m dicēdū, q sicut Philosophus dicit in 10. Ethico.* principatus paternus hēt solū admouendi ptātē,nō āt hēt uim coactiuā, p quā rebelles, & co

H tumaces cōprimi pñt:& iō i hoc casu lex mādabat, ut filius cōtumax à principibus ciuitatis puniretur.

Ad 6m dicendū, q Dñs alienigenas prohibuit in matrimoniū duci pp periculum seductionis, ne inducerent in idolatriā:& specialiter hoc prohibuit de illis gentibus, q̄ in uicino habitabant, [illegible] erat magis probabile q suos ritus retinerent. [illegible] qua uero idolatriæ cultum dimittere uellet,& ad Legis cultū se trāsferre, poterat i mat[illegible] duci, sicut patet de Ruth,quā duxit Booz in uxore unde ipsa dixerat socrui suę: Populus tuus populus meus, Deus tuus Deus meus,ut hr̄ Ruth.1.& ideo capti

I ua non aliter permittebatur in uxorē duci,n[illegible] rasa cæsarie,& circuncisis unguibus, & deposita ueste in qua capta est,& fleret patrem, & matrem, per q̄ significatur idolatriæ perpetua abiectio.

Ad 7m dicendū, q sicut Chrysos.dicit sup Matth. quia immitigabile malum erat mors apud Iudęos, qui oīa pro præsenti uita faciebant,statutū fuit,ut defuncto filius nasceretur ex fratre quod erat quædā mortis mitigatio. Non autē alius, q̄ frater, uel propinquus iubebaē accipere uxorē defuncti, quia nō ita crederetē, qui ex tali cōiunctione erat nasciturus,esse eius filius,q obiit:& iterū extraneus nō

K ita haberet necessitatē statuere domū eius,q obierat,sicut frater,cui ēt ex cognatione hoc facere iustū erat.Ex quo patet,q frater in accipiēdo uxorē fratris sui,persona fratris sui defuncti fungebaē.

Ad 8m dicendū,q lex pmisit repudiū uxoris, nō quia simpliciter iustum esset, sed pp duritiā Iudęorū,ut Dominus dicit Matth.19. sed de hoc oportet plenius tractari, cum de matrimonio agetur.

Ad 9m dicendū quòd uxores fidem matrimonii frangunt per adulterium,& de facili propter delectationem, & latenter:quia oculus adulteri obseruat caliginem,ut diditur Iob 24 Non autem est similis ratio de filio ad patrē,uel de seruo ad dominum

In solu. arg.

[illegible]

¶SVPER QVAE. CVI.
Medina ar. 1.

IN q tns. duo oc- currunt tibêda. Primum est, ut in ac tic. 3. memor sis, quod non est quæstio de le ge noua quo ad suũ prin ipale, idest, gra tiam Spiritus sancti, hęc enim ab initio mundi data est: sed de lege noua secun- dũ se totam, ut clau- dit i se & gratiam Spiritusfancti, & do ctrinam noui testa- menti hæc. n. abun- dantiam gratię, & p- fectionem uitę, & sa- cramenta gratiæ con tinet Secundum est, ut non mireris si au- dis nouã repetiri gen tem, q n h l sciat de Ch sto, sum tenim q ante mundi consu matione n Euãgeliũ su eptum in uniuer so tuerit orbe secun- dum itatẽ prædi- catu um ppe d ci- tur etiam tempore Apostolorum in or be un uerso secundũ tep stat orem: sicut & ex c lum a Cæ sare Augusto, uidelicet ter iuuer- sus orbis de orbe. n. secund noti ãno stia habitac & litulta gi ut quamui posibile n ueritatem in al aterię s tis a firma posint ant p c. Et fal lor, iam inuenta dici tur q a Mer d o- nalis ta tata, quo niam polus antarti- cus eleuatur est.

164 Porrecta per totum last a ar 2 & & 1. & 3. & q. 10. & a 1. Et q 4. a. 13 co.

nũ: quia talis infidelitas non procedit ex tali concupiscentia dele ctationis, sed magis ex malitia, quæ non potest ita latere sicut infidelitas mulieris adulteræ.

QVAESTIO CVI.

De lege Euangelica, quę dicitur lex noua, secundum se, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de lege Euãgelii, quę dicitũ lex noua. Et primo de ipsa sin se. Secundo, de ipsa p comparationem ad legem ueterẽ. Tertio de his, quæ in lege noua continent.

Circa primũ qrũtur quatuor.

¶ Primo, Qualis sit, Vtrum scilicet sit scripta, uel indita.

¶ Secundo, De uirtute eius, Vtrũ sufficiet.

¶ Tertio, De principio ei[9], Vtrũ debuerit dari a principio mũdi

¶ Quarto, De termino ei[9], Vtrũ sit duratura usque ad finem, an dbeat ei alia lex succedere

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua sit lex scripta.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd lex noua sit lex scripta. Lex enim noua[a] est ipsũ Euangelium: sed Euangelium est descriptum, Ioan. 20.[b] Hæc autẽ scripta sunt, ut credatis. ergo lex noua est lex scripta.

¶ 2 Præ. [b] Lex indita est lex naturæ, secundum illud Roma. 2. Naturaliter ea quæ legis sunt faciũt qui habent opus legis scriptum in cordibus suis. igitur lex Euãgelii esset lex indita, non differet a lege naturæ.

¶ 3 Præt. Lex Euangelii propria est eorum, q sunt in statu noui testamenti: sed lex indita cõmunis est & eis qui sunt in nouo testamento, & eis qui sunt i ueteri testamento. dr. n. Sap. 7. q diuina sapientia p nationes in animas sanctas se trã fert amicos Dei, & prophetas cõstituit. ergo lex noua est lex indita.

SED CONTRA est, q lex noua est lex noui testamẽti: sed lex noui testamẽti est indita in corde. Apostolus enim ad Hebr. 8. dicit inducens authoritatẽ, quæ habetur Hierem. 31. Ecce dies ueniẽt, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum. & exponẽs quod sit hoc testamentum, dicit. Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israel: Dabo leges meas in mentes eorum, & in corda eorum superscribam eas. ergo lex noua est lex indita.

RESP. Dicẽdũ, q unaquęq; res illud uidetur esse, quod in ea est pot ssimum, ut [a] Philosophus dicit in 9. Eth. id autem, quod est potissimum in lege noui testamenti, & in quo tota uirtus eius cõsistit, est

r. 4 ante med to

A gratia Spiritussancti, quæ datur per fidẽ Christi: & id principaliter lex noua est ipsa gratia Spiritussancti, q dat Christi fidelib. & hoc manifeste apparet p Apostolum, qui ad Ro. 3. dicit. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. per quã legem? factorum? non, sed per legem fidei: ipsam enim fidei gratiã legem appellat. & expressius ad Ro. 8. dicitur. Lex spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me a lege peccati & mortis. Vnde & [a] Aug. dicit in li. de spiritu & litera, q sicut lex factorũ scripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei scripta est in cordibus fidelium. alibi,[a] dicit in eodem lib. Quę sunt leges Dei ab ip B so Deo scriptæ in cordib. nisi ipsa præsentia Spiritussancti? Hẽt tñ lex noua qdam sicut dispositiua ad gratiam Spiritussancti, & ad usum huius gratiæ pertinentia, quæ sunt quasi secundaria in lege noua, de quibus oportuit instrui fideles Christi & uerbis, & scriptis, tam circa credenda, quàm circa agẽda. Et ideo dicendũ est, q[m] principaliter lex noua est lex indita, secundario autem est lex scripta.[a]

Cap. 17. & 26. to. 3.

Eod. li. ca. 21. in pri.

Concl. m

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in scriptura Euangelii non cõtinenẽ nisi ea, q pertinent ad gratiã Spiritussancti, uel sicut dispositiua, vel sicut or C dinatiua ad vsum huius gratiæ: sicut dispositiua qdẽ, quãtũ ad intellectũ p fidẽ, p quã datur Spiritussancti gratia, cõtinent in Euangelio ea, q ptinent ad manifestãdũ diuinitatẽ, vel humanitatem Christi. Secundum affectum uero continentur in Euangelio, ea, quæ pertinent ad contemptũ mundi, per quam homo fit capax spiritussancti gratia. Mund[9] enim, idest, amatores mũdi, non põt capere. Spiritũ sanctũ, ut habetur Ioan. 14. Vsus vero spiritualis gratiæ est in operibus uirtutum, ad quæ multipliciter scriptura noui testamenti homines exhortatur.

AD 2[m] dicendũ, q dupliciter est aliquod inditũ homini. Vno modo pertinẽs ad naturam humanã: D & sic lex naturalis est lex indita homini. Alio modo est aliquid inditum homini, quasi superadditum per gratiæ donũ: & hoc modo lex noua est indita homini non solum indicans quid sit faciendum, sed etiam adiuuans ad implendum.

AD 3[m] dicẽdũ, q nullus unq̃ habuit gratiã Spiritussãcti, nisi p fide Christi explicatã, uel implicitã. Per fidẽ aũt Christi pertinet homo ad nouum testamentum: unde quibuscunq; fuit lex gratiæ indita, secundum hoc ad nouum testamentum ptinebant.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex noua sufficiet.

E *Medina ar. 2.*

AD SECVNDVM sic procedit. Vr q lex noua non sufficiet. Nullus enim iustificatur, nisi legi Dei obediat, secundum illud ad Hebr. 5. Factus est, scilicet Christus, omnibus obtemperantibus sibi causa salutis ęternę: sed Euangelium non semper hoc operatur, quod homines ei obediant. dicitur enim Rom. 10. Non omnes obediunt Euangelio. ergo lex noua non iustificat.

165 Porrect. per totum.

¶ 2 Præ. Apostolus probat ad Rom. quòd lex uetus nõ iustificabat, quia ea adueniente puaricatio creuit. dicit enim ad Rom. 4. Lex iram operatur: vbi enim non est lex, nec puaricatio. Sed multo magis

lex

lex noua preuaricationẽ addidit. maiori.n. pęna est F dignus, q post legẽ nouã datã adhuc peccar, ſm illud Heb.10. Irrita qs faciẽs legẽ Moysi, sine ulla miseratione duob. uel tribus testib. morit: quãto magis putatis deteriora mereri suplicia, q filiũ Dei ꝯculcauerit? &c. ergo lex noua ñ iustificat sicut nec uet'.

¶3 Præt. Iustificare est proprius effectus Dei secundum illud ad Rom.8. Deus est qui iustificat: sed lex uetus fuit à Deo, sicut & lex noua. ergo lex noua non magis iustificat quàm lex uetus.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Rom 1. Non erubesco Euãgelium. uirtus enim Dei est in salutem omni credenti: non autem est salus nisi iu- G stificatis. ergo lex euangelii iustificat.

art. prece. in corp. & ad.1. arg.
RESP. dicẽdũ, q sicut* dictũ est ad legẽ Euangelii duo ptinẽt: Vnũ qdẽ principaliter, s. ipsa gratia Spiritussancti interius data: & quãtũ ad hoc, noua lex iustificat.

*ca.17. cir c.pri. to.1
* Vñ Aug. dicit in li. de spiritu & litera: ibi s. in ueteri testamẽto, lex extrinsecus est posita, qua iniusti terrerentur; Hic, s. in nouo testamẽto intrinsecus data est, qua iustificarent. Aliud ptinet ad legẽ Euãgelii secũdario s. documẽta fidei, & pcepta ordinãtia affectũ humanũ, & humanos act'. Et quãtũ ad hoc lex noua nõ iustificat. unde Apostolus dicit 2. Ad Cor.3. Litera occidit, spiritus autem uiuifi H cat.

cap. 14. & 17. tom.3.
& Aug.* exponit in li. de spiritu & litera, quòd per literam intelligitur quęlibet scriptura extra homines existens, etiam moraliũ præceptorũ, qualia continentur in Euangelio. unde etiam litera Euangelii occideret, nisi adesset interius gr̃a fidei sanãs.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q illa obiectio procedit de lege noua nõ quantum ad id quod est principale in ipsa, sed quantum ad id, quod est secundarium in ipsa, s. quantum ad documenta & pręcepta exterius homini proposita uel scripto, uel uerbo.

D.819.
AD 2m dicẽdũ, q gr̃a noui testamẽti etsi adiuuet hominẽ ad nõ peccadũ, nõ tñ ita[d] cõfirmat i bono, ut I hõ peccare nõ possit: hoc.n. ptinet ad statũ gloriæ. Et iõ si qs post acceptã gratiã noui testamenti peccauerit, maiori pęna est dignus tanq̃ maioribus beneficiis ingratus: & auxilio sibi dato nõ utẽs: nec tñ pp hoc dr̃, q lex noua iram operatur, quia quãtũ est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccãdum.

AD 3m dicẽdũ, q legẽ nouã, & ueterẽ unus De' dedit, sed aliter & aliter. Nã legẽ ueterẽ dedit scriptã in tabulis lapideis, legẽ aũt nouã dedit scriptã in tabulis cordis carnalibus ut Apostolus dicit 2. ad

cap. 17. & 18. i prin. tom.3.
Corinth.3. Proinde sicut* Aug. dicit in libro de spiritu, & litera, literã istã extra hominẽ scriptã, & mi K nistrationẽ mortis, & ministrationẽ dãnatiõis Apostolus appellat. hanc autẽ, scilicet noui testamenti legem ministrationem spiritus, & ministrationem iustitiæ dicit quia p donũ Spiritus operamur iustitiam, & a præuaricationis damnatione liberamur.

566
ARTICVLVS III.

Porrecta per totum. Sup q.91. a... d 2. & 3.

Vtrum lex noua debuerit dari a pricipio mundi.

Media ar. 3.

AD TERTIVM sic pcedit. Vr̃ q lex noua debuerit dari à principio mũdi. Nõ.n. est psonarũ acceptio apud[h] Deũ, ut dr̃ ad Ro.2. sed oẽs hoies peccauerũt, & egẽt gr̃a Dei, ut dr̃ ad Ro.3. ergo pricipio F mũdi lex Euãgelij dari d̃buit, ut oib. d̃ eã sbueniret.

¶2 Prę. Sicut in diuersis locis sunt diuersi hoĩes, ita etiam in diuersis tẽporibus: sed Deus qui vult omnes homines saluos fieri, ut dr̃ 1. ad Tim.2. mãdauit. Euangeliũ prædicari in oĩbus locis, ut patet Mar. ult. & Matt. ult. ergo oĩbus tẽporibus debuit adesse lex Euangelii, ita quòd à principio mundi daret.

¶3 Prę. Magis est necessaria homini salus spiritualis, q̃ est æterna, q̃ salus corporalis, q̃ est tẽporalis: sed De' ab initio mũdi puidit hoĩ ea, q̃ sũt necessaria ad salutẽ corporalẽ, tradẽs eius ptãti oĩa, quę erant pp hoiem creata, ut patet Genes.1. ergo et lex noua, quæ maxime est necessaria ad salutem spiritualẽ, debuit hominibus à h principio mũdi dari.

SED CONTRA. est, quod Apostolus dicit 1. ad Corin.15. Non prius quod spirituale est, sed quod animale: sed lex noua ex maxime spiritualis. ergo lex noua non debuit dari à principio mundi.

RESPON. Dicendũ, q triplex rõ põt assinari, quare lex[m] noua non debuit dari a principio mundi.* Quarũ prima est, q lex noua, sicut* dictũ est, principaliter est gratia Spiritussancti, quæ abundanter dari non debuit anteq̃ impedimẽtũ peccati ab humano genere tolleret cõsummata redẽptione per Christũ. vñ dr̃ Io.7. Nõdũ erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Et hanc rationem manifeste assignat Apostolus ad Rom.8. ubi postq̃ pmiserat de lege Spiritus uitę, subiungit: Deus filiũ suũ mittẽs in similitudinẽ carnis peccati, de peccato dãnauit pc̃m in carne, ut iustificatio legis impleret in nobis. Secũda rõ pt assignari ex pfectione legis nouæ. Nõ.n. aliqd ad pfectũ adduc[illegible] statĩ a principio, sed quodã tpali successionis ordine: sicut aliqs prius fit puer, & postmodũ uir. Et hãc rõnẽ assignat Apostolus ad Gala.3. lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur: at ubi uenit fides, ia non sumus sub pedagogo. Tertia rõ sumit ex hoc, q lex noua est lex gratię: & iõ primo oportuit q hõ relinquerer sibi in statu ueteris legis, ut in pc̃m cadẽdo, suã ifirmitatẽ cognoscẽs, recognosceret se gr̃a idigere. Et hãc rõnẽ assignat Apostol' ad Ro.5. dicẽs, Lex subintrauit, ut abũdaret delictũ. ubi aũt abũdauit delictũ, superabundauit & gratia

Concl. ... a ... ... quæst.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q humanũ genus pp pc̃m primi parentis meruit priuari auxilio gratię: & iõ quibuscunq; nõ datur, hoc est ex iustitia: quibuscunq; aũt datur, hoc est ex gratia, ut Aug. dicit in libro, de pfectione iustitiæ. Vñ non est acceptio personarum apud Deum ex hoc, quòd non omnib. à principio mundi legem gratiæ proposuit, quæ erat debito ordine proponenda, ut* dictum est.

AD 2m. dicendum, q diuersitas locorum non uariat diuersum statum humani generis, qui uariatur per temporis successionem: & ideo omnibus locis proponitur lex noua, non autem omnibus temporibus, licet omni tempore fuerint aliqui ad nouum testamentum pertinentes, ut* supra dictum est.

AD 3m dicendũ, q ea quæ pertinent ad salutem corporalem, deseruiunt homini quantum ad naturam, quę non tollitur per peccatum: sed ea [illegible] pertinent ad spiritualem salutem, o[illegible]

g[illegible]

gratiam, quæ amittitur per peccatum, & ideo non est similis ratio de utriusque.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex noua sit duratura usque ad finem mundi.

567 Perrotta pe rectum. *Medina ar. 4.*

AD QVARTVM sic procedit. Vr ꝙ lex noua nō sit duratura usq; ad finē mūdi. Quia ut Apost. dicit 1. Cor. 13. Cū uenerit qđ pfectū ē euacuabit qđ ex parte ē: sed lex noua ex parte ē. dicit. n. Apo. ibi. ex parte cognoscim⁹, & ex parte pphetam⁹. ergo lex noua euacuāda ē, alio pfectiori statu succedēte. ¶ 2 Prę. Dñs Io. 19. promisit discipulis suis in aduētu Spiritussancti paracliti cognitionē ōis ueritatis: sed nōdū Ecclesia oēm ueritatē cognoscit in statu noui testamenti. ergo expectādus est alius status, i quo per Spiritumsanctū omnis ueritas manifestet. ¶ 3 Prę. Sicut pater est alius à filio, & filius a patre, ita Spiritus sanctus a patre & filio: sed fuit qdā status cōueniens personę patris. s. status ueteris legis, in quo homines generationes intendebant. silr ēt est alius status cōueniēs personæ filij. s. status nouę legis, in quo clerici intendentes sapientiæ, q̄ appropriatur Filio principantur. ergo erit status tertius Spiritus sancti, in quo spūales uiri principabuntur. ¶ 4 Præ. Dñs dicit Mat. 24. Prædicabit, hoc Euāgeliū regni in uniuerso orbe, & tunc uenit consummatio: sed Euāgeliū Christi iamdiu est prædicatum in uniuerso orbe, nec tñ adhuc uenit cōsummatio. ergo Euāgeliū Christi nō ē Euāgeliū regni, sed futurū est aliud Euangeliū Spiritussancti, quasi alia lex.

SED CONTRA ē qđ Dñs dicit Mat. 24. Dico uobis, qa nō pteribit gñatio hęc donec oīa fiāt: qđ Chry. exponit de gñatione fideliū Christi. ergo stat⁹ fideliū Christi manebit usq; ad consummationē seculi.

Hom. 78 in Matt. non remote à prin. to. 3.

RESP. Dicēdū, ꝙ status mundi uariari potest dupliciter. Vno mō, ſm diuersitatē legis: & sic huic statui nouæ legis nullus alius stat⁹ succedet. Succel D sit enim status nouæ legis statui ueteris legis tanq̄ pfectior imperfectiori. nullus āt status psentis uitę pōt esse pfectior, q̄ status nouæ legis. Nihil enim pōt esse propinquius fini ultimo, q̄ qđ immediate in finē ultimū introducit: hoc āt facit noua lex. unī Apost. dicit ad Heb. 10. Habentes itaq; fratres, fiduciā in introitu sanctorū in sanguine Chisti, quā initiauit nobis uiā nouā, accedamus ad eū. Vnde nō pt esse aliquis pfectior statu psentis uitæ, q̄ status nouæ legis: qa tāto est unūquodq; pfectius quāto est ultimo fini ppinquius. Alio mō status hominū uariari pt ſm quod homines diuersimode se hñt ad eā E dē legē uel pfectius, uel minus pfecte: & sic status ueteris legis frequēter fuit mutatus, cū qnq; leges optime custodirentur, quandoq; aūt omnino prætermitterentur. Sit ēt & status nouę legis diuersificatur ſm diuersa loca, & tempora, & personas, inquantum gratia Spiritussancti pfectius, uel mi⁹ perfecte ab aliquibus habetur. Non est tamen expectandū, ꝙ sit aliquis status futurus, in quo perfectius gratia spiritus sancti habeatur, quam hactenus habita fuerit, & maxime ab Apostolis qui primitias Spiritus acceperunt, idest, & tempore prius & cæteris abundantius, ut Glo. dicit. Rom. 8.

A AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut * Dion. dicit in eccl. Hierar. triplex est hominum status. Primus q̄dem ueteris legis. Secundus nouæ legis. Tertius status succedit nō in hac uita, sed in futura. s. in patria. Sed sicut primus status est figuralis, & imperfectus respectu status Euāgelii: ita hic status ē figuralis, & imperfect⁹ respectu status patrię, quo ueniēte, iste status euacuat, sicut dr 1. ad Cor. 13. Videmus nūc p speculū in ænigmate, tunc autē facie ad faciem.

Cap. 5. eccl. Hierar. par. 1.

An 2m dicēdū, ꝙ sicut * Augu. dicit in lib. contra Faustū, Montanus & Priscilla posuerunt, ꝙ promissio Dñi de Spiritusancto dando non fuit cōpleta in B Apostolis, sed in eis. Et silr Manihæi posuerunt, ꝙ fuit cōpleta in Manichęo, quē dicebāt esse Spiritū paraclitū: & iō utriq; nō recipiebant actus Apostolorū, in qbus manifeste ostendit, & illa promissio fuit in Apostolis cōpleta, sicut Dñs iterato eis promisit, Act. 1. Baptizabimini in Spiritusancto non post multos hos dies: qđ impletū legitur Act. 2. Sed istæ uarietates excludunt p hoc, qđ dr Io. 7. Nōdū erat Spiritus datus: quia nōdū Iesus erat glorificat⁹ Ex quo dat intelligi, ꝙ statim glorificato Christo ī resurrectione, & ascēsione fuit Spūs sanctus datus. Et p hoc ēt excludit quorūcunq; uanitas, q dicerēt C esse expectādū aliud tps, s. Spiritus sancti. Docuit āt Spiritus sanctus Apostolos oēm ueritatē de his, q̄ pertinēt ad necessitatē salutis, s. de credendis, & de agendis, non tamen docuit eos de omnibus futuris euentibus: hoc enim ad eos non pertinebat, ſm illud Act. 1. Non est uestrū nosse tempora, uel momenta, quæ Pater posuit in potestate sua.

Lib. 19. de hæresibus ad Quoduult Deu. c. 26. to. 6. li. 19. contra Faust. c. 31. Et de uulit. credendorum c. 3.

An 3m dicendū, ꝙ lex tetus non solum fuit Patris, sed ēt Filii, quia Christus in ueteri lege figurabatur, unde Dominus dicit Io. 5. Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit. Similiter etiam lex noua nō solum est Christi, D sed etiam spiritus sancti, secundum illud, Ro. 8. Lex spiritus uitæ in Christo Iesu &c. unde non est expectanda alia lex quæ sit spiritus sancti.

An 4m dicendū, ꝙ cum Christus statim in principio Euangelicæ prædicationis dixerit. Appropinquauit regnum cælorū, stultissimū est dicere ꝙ Euāgeliū Christi non sit Euangelium regni. Sed prædicatio Euāgelii Christi pōt intelligi dupliciter. Vno modo, quantū ad diuulgationē notitię Christi: & sic prædicatum fuit Euāgeliū in uniuerso orbe, ēt tempore Apostolorum, ut Chrys. dicit. Et secundū hoc quod additur. Et tunc erit consummatio. intelli E gitur hoc de destructione Hierusalē, de qua tūc ad literam loquebatur. Alio modo potest intelligi pdicatio Euāgelii in uniuerso orbe cum pleno effectu, ita. s. quod in qualibet gēte fundetur ecclesia, & ita sicut dicit * Aug. in epistola ad Eusich. nondum est prædicatum Euangelium in uniuerso orbe, sed hoc facto ueniet consumatio mundi.

Est epi. 78 paruman te med. & epist. 80. a med. to. 2

QVAESTIO CVII.

De comparatione legis nouæ ad ueterem, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de cōparatione legis nouę ad legem ueterem.

Prima decunda o. 1 ao.

SVP. Q. CVI. AR. IIII.

IN qō. 107. & 108. nihil scribendū occurrit, nisi ut mādetis memoriæ, ut intelligas Euangelii legē, & reddere scias rationē Christianę legis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶Primo, Vtrum lex noua sit alia lex à lege ueteri.
¶Secundo, Vtrum lex noua impleat ueterem.
¶Tertio, Vtrum lex noua contineatur in ueteri.
§Quarto, Quæ sit grauior, utrū lex noua, uel uet⁹.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua sit alia à lege ueteri.

Medina ar. 1.

Porrecta per totum. AD PRIMVM sic procedit. Vr q lex noua non sit
Supra q. 51. ar. 5. & Gal. 3. lec. 2. alia à lege ueteri. Vtraque enim lex dat[b] fidem
Dei habentibus: quia sine fide est impossibile place
re Deo, ut dr Heb. 2. sed eadē fides ē antiquorū, &
modernorū, ut dr i gl. Mat. 21. ergo ēt est eadē lex. G
¶2 Prę. Aug. dicit in lib. 3. Adamantiū Manichæi di-
Ca. 17. inter princ. ca. & me. tom. 6. scipulū, q breuis dria legis & Euangelii est Timor
&[h] Amor: sed sm hæc duo noua lex, & uetus diuersi
ficari nō pñt, qa ēt in ueteri lege proponunt pce-
pta charitatis, Leu. 19. Diliges proximū tuū. & Deu.
6. Diliges Dñm Deū tuū. Sr ēt diuersificari nō pñt
p aliā drīam, qua Aug.* assignat cōtra Faustū, q[b] ue
Lib. 4. ca. 2. tom. 6. tus testamentū habuit promissa tpalia,[h] nouū testa
mētū hēt promissa spiritualia & æterna: qa ēt i no
uo testamento promittunt aliqua promissa tpalia,
sm illud Marc. 10. Accipiet cēties tm in tpe hoc, do
mos, & fratres &c. Et in ueteri testamento spera- H
bantur promissa spiritualia & æterna secundum il-
lud ad Heb. 11. Nunc autem meliorem patriā appe-
tūt, i. cęlestem: quod dicitur de antiquis patribus. er
go uidetur quòd noua lex non sit alia à ueteri.
¶3 Prę. Apostolus uidetur distinguere utranq; le-
gem ad Ro. 3. ueterem legem[h] appellans legē facto
rum, legem uero nouā appellans legē fidei: sed lex
uetus fuit etiam fidei, secūdū illud Heb. 11.[b] Omnes
testimonio fidei probati sunt, quod dicit de Patrib.
ueteris testamenti. Similiter etiam lex noua est lex
factorum. dicitur. n. Mat. 5. Benefacite his qui ode-
runt uos. & Luc. 22. Hoc facite in meam commemo I
rationem. ergo lex noua non est alia à lege ueteri.
SED CONTRA est, quod Apostolus dicit ad Heb.
7. Translato sacerdotio, necesse est ut legis transla-
tio fiat: sed aliud est sacerdotiū noui & ueteris testa
mēti, ut ibidē Apostolus pbat. ergo est ēt alia lex
q. 90. a. 2. RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū est, omnis lex
ordinat cōuersationem humanam in ordine ad ali
quem finem. Ea aūt quę ordinātur ad finem secun-
dū rationem finis, dupliciter diuersificari pñt. Vno
modo, quia ordinantur ad diuersos fines: & hæc di
uersitas speciei, maxime sit finis proximus. Alio
modo, secundum propinquitatem ad finem, uel di K
stantiam ab ipso, sicut patet q motus differunt spē
secundū quod ordinantur ad diuersos terminos: se-
cundum uero quod una pars motus est ppinquior
termino q̄ alia, attenditur differentia in motu secū
dum perfectum, & imperfectū. Sic ergo duę leges
distingui pñt dupliciter. Vno modo, quasi omino di
uersę, utpote ordinatæ ad diuersos fines: sicut lex
ciuitatis, q̄ esset ordinata ad hoc, q populus domi-
naretur, esset specie differens ab illa lege, q̄ esset ad
hoc ordināta, q optimates ciuitatis dominarētur.
Alio mō, duæ leges distingui pñt, secundū qd una
ppinquius ordinat ad finē, alia uero remotius, pu- F
ta, in una, & eadem ciuitate dicitur alia lex, q̄ impo
nitur uiris pfectis, q statim pñt exeq ea quæ perti
nēt ad bonū cōe: & alia lex dat de disciplina puero
rū, q sunt istruēdi qualiter postmodū opa uirorum
exequant. Dicēdū est ergo, q sm primū modū lex
noua nō est alia à lege ueteri. qa utriusq; est un⁹ fi
nis. s. ut hoies subdant Deo. Et āt un⁹ De⁹, & noui
& ueteris testamēti, sm illud Ro. 3. Vnus Deus est q
iustificat circūcisionē ex fide, & pputiū p fidē. Alio
mō lex noua est alia à ueteri: qa lex uetus est quasi
pędagogus puerorū, ut Apost. dicit ad Gal. 3. lex āt
noua est lex pfectionis, qa est lex charitatis, de qua
G Aposto. dicit ad col. 3. qđ est uiculū perfectionis.
AD PRIMVM ergo dicēdū, q unitas fidei utriuf-
que testamēti attestatur unitati finis. Dictum est. n.
*supra, q obiectū theologicarū uirtutū inter quas q. 62. ar. 1. & 2.
est fides, est finis ultimus: sed tamen fides habet aliū
statum in ueteri, & in noua lege: nam quod illi cre-
debant futurum, nos credimus factum.
AD 2m dicendū, q oēs drię q̄ assignant inter no-
uā legē & ueterē accipiunt sm pfectū, & iperfectū
Pręcepta. n. legis cuiuslibet daur de actibus uirtu-
tū: ad operāda aūt uirtutū opa aliter inclinant iper
fecti, q nōdū hñt uirtutis habitū, & aliter illi q sūt
H p habitū uirtutis pfecti. Illi āt q nondū hñt habitū
uirtutis, inclinant ad agēdū uirtutis opa ex aliqua
cā extrinseca, puta, excōicatione pęnarū, uel ex p
missione aliquarū extrinsecarū remunerationū, pu
ta, honoris, uel diuitiarū, uel alicui⁹ hmōi: & iō lex
uetus, q̄ dabatur imperfectis, i. nōdū cōsecutis gra
tiā spiritualē dicebat lex timoris, īquātū inducebat
ad obseruātiā pceptorū p cōminationē quarundā
pęnarū, & dr hře tpalia q̄dam promissa. Illi aūt qui
habent uirtutē, inclinant ad uirtutis opera agenda
pp amorē uirtutis, nō pp aliquā pęnā, aut remune
I rationē extrinsecā. & iō lex noua, cuius principali-
tas cōsistit in ipsa Spirituali gratia indita cordibus,
dr lex amoris: & dr hře promissa spiritualia & æter
na, q̄ sunt obiecta uirtutis pcipue charitatis, & ita
p se in ea inclinant nō quasi in extranea, sed quasi
in propria. Et pp hoc ēt lex uetus dr cohibere ma
nū, non animū: quia qui timore pęnę ab aliquo pec
cato abstinet, non simpliciter eius uoluntas a pec-
cato recedit, sic ut recedit uolūtas eius q amore iu-
stitiæ abstinet a peccato: & pp hoc lex noua, q̄ est
lex amoris, dr animū cohibere. Fuerunt tamen ali-
qui in statu ueteris testamēti habētes charitatē, &
K gratiā Spiritussancti, q principaliter expectabant
promissiones spirituales, & ęternas, & sm hoc per-
tinebant ad legē nouam. Similiter ēt in nouo testa
mento sunt aliqui carnales nondum pertingentes
ad perfectionem nouæ legis, quos oportuit ēt in
nouo testamēto induci ad uirtutis opera per timo
rem penarum, & per aliqua temporalia promissa.
Lex āt uetus etsi pcepta charitatis daret, non tñ p
eam dabatur Spiritus sanctus, per per quem diffun-
ditur charitas in cordibus nostris, ut dicitur Ro. 5.
AD 3m dicēdum, q sicut* supra dictū est Lex no
ua dr lex fidei, inquantū eius principalitas consistit q. praeced. ar. 1. & 2.
in ipsa gratia, quæ interius datur credentibus, un-
de dr gratia fidei. Hēt autē secūdario aliqua facta

& mo-

& moralia, & sacralia: sed i his nō cōsistit principalitas legis nouæ, sicut principalitas veteris legis in eis cōsistebat. Illi aũt, q in ueteri testō Deo fuerũt accepti per fidē, ſm hoc ad nouum testm pertinebant: nō. n. iustificabant nisi per fidem Christi, qui est actor noui testi. vnde, & de Moyse dicit Apostolus ad Heb. 11. quòd maiores diuitias ęstimabat thesauro Aegyptiorum, improperium Christi. F

ARTICVLVS II.

Vtrum lex noua legem veterem impleat.

Medina ar. 2.

969 Porrecta per totum. 2. 2. q. 104 ar. 6. ad 2. Et 3. d. 9. ar. 8. ad 4. Et 4. di. 44 q. 1. art. 2. ad 3. Et in Ro. 3. fin. Et Eph. 2. le. 5.

AD SECVNDVM sic pcedit. Vr̃ q lex noua legē ueterē nō impleat. Impletio. n. ǝriat euacuatio- G ni: sed lex noua euacuat, uel excludit obseruantias legis ueteris. Dicit enim Apostolus ad Gal. 5. Si circuncidimini, Christus nihil uobis proderit. ergo lex noua non est impletiua ueteris legis.

¶ 2 Præt. Cōtrariũ nō ē impletiuũ sui ǝrij: sed Dñs in lege noua ,pposuit qđ pcedta [h] pceptis ueteris legis. dr̃. n. Matth. 5. Audistis q̃a dictũ ē antiqs. Quicũq; dimiserit vxorē suã, det ei libellũ repudii: ego ãt dico uobis. Quicũq; dimiserit uxorē suã, facit eã mœchari. & idē ǝñr patet i ,phibitione iuri, & ēt i ,phibitione talionis, & i odio inimicorũ. Silr ēt vr̃ Dñs exclusisse [h] pcepta ueteris legis de discretione ciborũ, Mat. 15. dicēs. Nō qđ itrat i os, coinquinat hoiem. ergo lex noua nō est impletiua ueteris. H

¶ 3 Præt. Quicunq; ǝ legē [h] agit, non implet legē: sed Christ⁹ in aliq b. ǝ legē fecit, tetigit. n. leprosũ, ut dr̃ Matth. 8. qđ erat ǝ legē. Silr ēt vr̃ sabbathum pluries uiolasse, unde de eo dicebant Iudæi Io. 9. Non est hic homo à Deo, qui sabbathum non custodit. ergo Christus nō impleuit legem, & ita lex noua data à Christo non est ueteris impletiua.

q. 99. art. 4.

¶ 4 Præt. In ueteri lege continebantur pcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, ut * supra dictum est: sed Dñs Matth. 5. ubi quantum ad aliqua legem impleuit, nullam mētionem uidetur facere de [h] iudicialibus, & cæremonialibus. ergo uidetur quòd lex noua non sit totaliter ueteris impletiua. I

SED CONTRA est, qđ Dñs dicit Mat. 5. Nō ueni sol uere legē, sed adimplere. & postea subdit: Iota vnũ aut unus apex non pteribit à lege, donec oia fiant.

Art. pced.

RESP. Dicēdũ, q sicut * dictũ est, lex noua cōparať ad ueterē, sicut pfectũ ad imperfectũ. Oē aũt pfectũ adimplet id, qđ imperfecto deest, & ſm hoc

Concl. m.

m lex noua adimplet ueterē legē, * in quãtũ supplet illud, qđ ueteri legi deerat. In ueteri aũt lege duo pñt cōsiderari. s. finis, & pcepta cōtenta in lege. Finis uero cuiuslibet legis est, ut hoies efficiant᷑ iusti, & uirtuosi, ut * supra dictũ ē: vñ & finis ueteris legis erat iustificatio hoĩum, quã qdē lex efficere nō poterat, sed figurabat qbusdã cęremonialib. factis & ,pmittebat uerbis: & q̃tum ad hoc lex noua implet ueterē legē iustificando p uirtutem passionis Christi. & hoc est qđ Apostl. dicit ad Ro. 8. Qđ impossibile erat legi, Deus filiũ suũ mittēs in similitudinē carnis pcti, dãnauit pctm in carne, ut iustificatio legis impleret᷑ in nobis. Et q̃tum ad hoc, lex noua exhibet, qđ lex uetus ,pmittebat, ſm illud 2. ad Cor. 1. Quotquot ,pmissiones Dei sunt, in illo est, i. K

q. 92. ar. 1.

in Christo. Et iterũ q̃tũ ad hoc, cōplet ēt qđ uetus lex figurabat. vñ ad Col. 2. dr̃ de cæremonialib. q erãt umbra futurorũ: corpus aũt Christi. i. ueritas, ptinet ad Christũ: vñ lex noua dr̃ lex ueritatis, lex aũt uetus umbræ, uel figuræ. Præcepta uero ueteris legis adimpleuit Christus, & opere, & doctrina opere qdē, q circũcidi uoluit, & alia legalia obseruare, q̃ erãt t pe illo obseruãda: ſm illud Gal. 4. Factũ sub lege. Sua ãt doctrina adimpleuit pcepta legis tripliciter. Primo qdē, uerũ intellectũ legis exprimēdo, sicut patet in homicidio, & adulterio, in quorũ ,phibitione Scribæ, & Pharisæi nō intelligebãt nisi exteriorē actũ ,phibitũ: vñ Dñs legem adimpleuit, ostēdēdo ēt interiores act⁹ pctorũ cadere sub ,phibitione. Secũdo adimpleuit Dñs pcepta legis, ordinando qũo tutius obseruaret qđ lex uetus statuerat, sicut lex uetus statuerat, ut homo nō piuraret: & hoc tutius obseruať, si oino a iuro abstineat nisi in cã necessitatis. Tertio adimpleuit Dñs pcepta legis, superaddendo qđã perfectionis cōsilia, ut patet Matt. 19. ubi dicenti se obseruasse pcepta ueteris legis, dicit: Vnum tibi deest. Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia q habes, &c.

AD 1m ergo dicēdũ, q lex noua ñ euacuat obseruãtiã ueteris legis, nisi q̃tũ ad cæremonialia, ut * s. dcm̃ ē: hęc ãt erãt i figurã futuri. Vñ ex hoc ip̃ q cęremonialia pcepta sũt impleta pfectis his, q figurabanť, ñ sũt vlteri⁹ obseruãda: q̃a si obseruarēť, adhuc figñareť aliqđ ut futurũ, & nō impletũ: sicut ēt promissio futuri doni locum iã non hēt promissione iã impleta per doni exhibitionem, & ,p hũc modum cæremoniæ legis tollunť, cum impleťur. q. 103. ar. 3. & 4.

AD 2m dicendũ, q sicut * Aug. dicit ǝ Faustum, Pręcepta illa Dñi nō sũt ǝria pceptis ueteris legis. Qđ. n. dñs pcepit de uxore dimittenda, nō est ǝriũ ei qđ lex pcepit. neq; n. ait lex: Qui uoluerit, dimittat uxorē, cui esset ǝriũ nō dimittere: sed utiq; nolebat dimitti uxorē à viro, q hãc interpoluit morã ut in dissidiũ animus pceps libelli cōscriptione refractus absisteret. vñ Dñs ad hoc ǝfirmandũ, vt nō facile uxor dimittať, solã cãm fornicationis excepit. Et idē ēt dicēdũ ē in ,phibitione iuri, sicut * dictũ ē: & idē ēt patet i ,phibitione talionis. Taxauit. n. modũ uindictæ lex, ut nō procederet ad immoderatã uindictã, à qua Dñs pfectius remouit eum, quē monuit oino a uindicta abstinere. Circa odiũ uero inimicorũ remouit falsũ Pharisæorũ intellectũ, nos monēs, ut psona odio nō haberet, sed culpa. Circa discretionē uero ciborũ, q cęremonialis erat, Dñs nō mandauit ut tũc nō obseruarent: sed ostēdit q nulli cibi ſm suã naturã erant immundi, sed solum secundũ figuram, ut * supra dictum est. Lib. 19. ca. 26. 28. & 28. to. 6. In fine corp. artic. X

AD 3m dicendũ, q tactus leprosi erat prohibitus in ueteri lege, q̃a ex hoc incurrebat homo quãdã irregularitatis immũditiã, sicut & ex tactu mortui, ut * s. dictum est: sed Dñs qui erat mundator leprosi, immunditiam incurrere non poterat. Per ea ãt q fecit in sabbatho, sabbathum non soluit ſm rei ueritatē, sicut ipse Matt. in Euãgelio ostēdit, tum q̃a operabať miracula uirtute diuina, q semp operať in rebꝰ, tũ q̃a salutis humanæ opera faciebat, cũ q. 102. ar. 6. ad 2. q. 102. art. 5.

Pharisæi ẽt saluti aialiũ in die sabbathi ꝓuiderent: tũ ẽt quia rõne necessitatis discipulos excusauit in sabbatho spicas colligentes. Sed videbaẽ soluere ẜm superstitiosum intellectũ Pharisæorũ, q credebant ẽt a salubribus operibus esse in die sabbathi abstinendum, quod erat contra intentionem legis.

Ad 1. arg. & in eor. art.

Ad 4^m dicẽdũ, ꝙ cæremonialia ꝑcepta legis nõ cõmemoranẽ Matt. 5. qa eorũ obseruãtia totaliter excludiẽ ꝑ impletionẽ, vt* dcm̃ ẽ. De iudicialib. vero ꝑceptis cõmemorauit ꝑceptũ talionis, ut qđ de hoc diceretẽ, de oib. alijs ẽet intelligẽdũ: i quo quidẽ ꝑcepto docuit legis intẽtionẽ nõ esse ad hoc, ꝙ pœna talionis q̃reretur ꝑꝑ liuorem vindictæ, quem ipse excludit monens, ꝙ homo debet esse paratus etiam maiores iniurias sufferre, sed solũ ꝑꝑ amorem iustitiæ, quod adhuc in noua lege remanet.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex noua in lege veteri contineatur.

Medina ar. 3.

970 Ferre. ta per totum. Gal. 3. le. 2

AD TERTIVM sic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ le noua in lege veteri nõ ꝯtineaẽ. Lex. n. noua ꝑcipue in fide cõsistit, vñ dr̃ lex fidei, ut patet Ro. 4. sed multa credẽda tradunẽ in noua lege, q̃ in ueteri lege non [h] continentur. ergo lex noua non continetur in ueteri.

Chry. Homil. 10. in Mat. sim perfecto opere declinando ad n. 1. 2.

¶ 2 Præt. Quædã* gl. dicit Matt. 5. super illud, Qui soluerit unum de mandatis illis minimis, ꝙ mandata legis sunt minora, in Euangelio uero sunt mandata [n] maiora: maius autem non põt [h] contineri in minori. ergo lex noua non continetur in ueteri.

¶ 3 Præt. Quod continetur in altero, simul [h] hr̃ habito illo. si igiẽ lex noua cõtinereẽ in veteri, sequeretur ꝙ habita ueteri lege, habeatur & noua, superfluum igitur fuit habita ueteri lege iterum dari nouam. non ergo noua lex continetur in ueteri.

Homil. 6. in Ezech. parum à med. o.

Sed contra est, ꝙ dr̃ Ezech. 1. Rota erat in rota, idest, nouum testm̃ in veteri, ut Greg. exponit.*

Art. 1. in cor. & ad 2.

Resp. Dicẽdũ, ꝙ aliq̃d ꝯtineẽ in alio dupliciter. Vno mõ in actu, sicut locatũ in loco: alio mõ uirtute, sicut effectus in cã, uel cõplementũ in cõpleto: sicut genus cõtinet spẽs ꝑtãte, & sicut tota arbor cõtineẽ in semine, & ꝑ hũc modũ noua lex cõtineẽ in ueteri. Dictũ ẽ. n.* ꝙ noua lex cõparaẽ ad ueterẽ sicut ꝑfectũ ad imperfectũ. Vñ Chrysost. exponẽs illud qđ hr̃ Marci. 4. Vltro terra fructificat, primũ herbã, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica, sic dicit. Primo herbam fructificat in lege naturæ, postmodum spicas in lege Moysi, postea plenum frumentum in Euangelio. Sic igitur [m] est lex noua in veteri, sicut fructus in spica.*

Simil. m

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ oĩa, quæ credenda traduntur in nouo testamẽto explicite, & aperte, traduntur credenda in ueteri testamẽto, sed implicite sub figura: & secundum hoc etiam quantum ad credenda, lex noua continetur in ueteri.

Ad 2^m dicẽdũ, ꝙ ꝑcepta nouæ legis dĩr esse maiora, q̃ ꝑcepta ueteris legis, quantũ ad explicitam manifestationẽ: sed q̃tum ad ipsam substantiã præceptorũ noui testi, oĩa ꝯtinenẽ in ueteri testõ. vnde Aug. dicit ꝯ Faustum,* ꝙ pene oĩa, q̃ monuit, uel ꝑcepit Dñs, ubi adiungebat, Ego ãt dico vobis, inueniunẽ ẽt in illis ueterib. libris: sed q̃a nõ intelligebãt homicidiũ, nisi ꝑemptionẽ corporis humani, aperuit Dñs oẽm iniquũ motũ ad nocendũ fratri, in homicidij gñe deputari, & q̃tũ ad hmõi manifestatione ꝑcepta nouæ legis dĩr maiora ꝑceptis veteris legis. Nihil tamen ꝓhibet maius in minori uirtute contineri, sicut arbor continetur in semine.

Lib. 19. c. 28. i prin. & c. 2. simul to. 6.

Ad 3^m dicẽdum, ꝙ illud quod implicite datum est, oportet explicari: & ideo post ueterem legem latam, oportuit etiam nouam legem dari.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum lex noua sit grauior quàm vetus.

S. Bon. 3. d. 40. q. 3. ar. 1. Scot. 3. d 40. q. 1.

AD QVARTVM sic ꝓcediẽ. Vr̃ ꝙ lex noua sit grauior, q̃ lex uetus. Matth ç i. n. 5. super illud, Qui soluerit unũ de mandatis his minimis, dicit Chrysost.* Mandata Moysi in actu facilia sunt, vt, Non occides, Non adulterabis: mandata Christi aũt. s. Non irascaris, Non concupiscas, [h] in actu difficilia sunt. ergo lex noua est grauior quàm uetus.

¶ 2 Præt. Facilius est terrena ꝓsperitate uti, q̃ tribulationes ꝑpeti: sed in ueteri testõ obseruationẽ ueteris legis cõsequebaẽ ꝓsperitas tꝑalis, ut patet Deu. 28. Obseruatores aũt nouæ legis ꝯsequiẽ multiplex aduersitas, [h] ꝓut dr̃ 2. ad Cor. 6. Exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros i multa patientia in tribulationib. in necessitatibus, in angustiis, &c. ergo lex noua est grauior quàm lex uetus.

¶ 3 Præt. Qđ se hẽt ex [h] additione ad alterum, vr̃ esse difficilius: sed lex noua se hẽt ex additione ad veterem. nã lex uetus prohibuit periuriũ, lex noua ẽt iurm̃: lex uetus prohibuit dissidium uxoris sine libello repudij, lex autẽ noua oĩne dissidium prohibuit, ut patet Matth. 5. secundum expositionem Aug. ergo lex noua est grauior, quam uetus.

Sed contra est, qđ dr̃ Matth. 11. Venite ad me oẽs qui laboratis, & onerati estis: qđ exponẽs Hilarius* dicit. Legis difficultatib. laborantes, & peccatis sæculi oneratos ad se aduocat. & postmodũ de iugo Euangelii subdit. Iugum. n. meũ suaue est, & onus meũ leue. ergo lex noua est leuior q̃ uetus.

Resp. Dicendũ, ꝙ circa opera uirtutis, de quib. ꝑcepta legis dantur duplex difficultas [d] attendi pt. Vna quidem ex parte exteriorum operum, q̃ ex se ipsis quandam difficultatem hẽnt, & grauitatem; & [m] quantum ad hoc lex uetus est multo grauior q̃ noua, * quia ad plures actus exteriores obligabat lex uetus in multiplicib. cæremoniis, quàm lex noua, q̃ præter ꝑcepta legis naturæ paucissima superaddidit in doctrina Christi, & Apostolorum: licet aliqua sint postmodũ superaddita ex institutione sctõrum Patrum, in quib. ẽt August.* dicit esse moderationem attendendã, ne conuersatio fidelium onerosa reddatur. Dicit. n. ad inquisitiones Ianuarii de quibusdam, ꝙ ipsam religionem nostrã, quam in manifestissimis, & paucissimis celebrationum sacramentis Dei uoluit misericordia esse liberam, seruilibus premunt oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Iudæorũ, qui legalib. sacramentis, non humanis ꝑsumptionib. subiiciuntur. Alia aũt difficultas est circa opera virtutum in interioribus actib. pura, ꝙ aliquis opus virtutis exerceat

D. 518.

Aug. ep. 119. c. 19.

prompte, & delectabiliter, & circa hoc difficile est virtus: hoc.n. nō habenti uirtutē est valde difficile, sed p virtutē reddit facile. Et quantū ad hoc, pcepta nouę legis sunt grauiora pceptis ueteris legis, quia in noua lege prohibent interiores mot' animi, q expresse in ueteri lege nō prohibebantur in oib. & si in aliquib: prohiberent, in quib tñ phibendis pęna nō apponebat. hoc aūt est difficillimū nō habenti uirtutem, sicut ēt Phil. dicit in 5. Ethi. q operari ea, q iustus operat facilē est sed operari ea eo modo quo iustus operatur, s. delectabiliter & prompte, est difficile non habenti iustitiam. Et sic etiam dicitur 1. Ioan. 5. quòd mandata eius grauia non sunt: quod exponens Aug. dicit, * quòd non sunt grauia amanti, sed non amanti sunt grauia.

Cōclusio nis pars secunda.

Ix c. 9. de elimando ad fi. t. 1.

In tracta. de laudibus charitatis, non procul à prin. t. 9. & de natura & gratia ca. 69.

AD PRIMVM ergo dicendū, q authoritas illa loquitur expresse de difficultate nouæ legis, quātum ad expressam cohibitionem interiorem motuum.

AD 2m dicendū, q aduersitates, quas patiuntur obseruatores nouæ legis, non sunt ab ipsa lege impositæ, sed tamen propter amorem, in quo ipsa lex consistit, faciliter tolerantur: quia sicut Aug. dicit in lib. de verbis Domini, * omnia sæua, & immania, & facilia, & prope nulla efficit amor.

Ser. 9. a medio t. 10. idem habet in ser. 48. de tpe. paulo ante fi. tom. 10

AD 3m dicēdum, q illæ additiones ad præcepta ueteris legis, ad hoc ordinantur, ut facilius implea tur, quod uetus lex mandabat, sicut Aug. dicit: † & ideo per hoc non ostenditur, quòd noua lex sit grauior, sed magis quòd sit facilior.

† Ex li. 1. d ser. do. in mon. c. ca. 30. 31. & 34. tom. 4.

QVAESTIO CVIII.

D his, quæ continentur in lege noua, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ continentur in lege noua.

ET circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum lex noua debeat aliqua opera exteriora præcipere, uel prohibere.

¶ Secundo, Vtrū sufficienter se habeat in exterioribus actibus præcipiendis, uel prohibendis.

¶ Tertio, Vtrum conuenienter instituat homines quantum ad actus interiores.

¶ Quarto, Vtrum conuenienter superaddat consilia præceptis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum lex noua aliquos exteriores actus debeat præcipere, vel prohibere.

Medina ar. 1.

97 a Perrella per totum.

AD PRIMVM sic procedit. Vr q lex noua nullos exteriores actus debeat pcipere, uel phibere. Lex.n. noua est Euāgeliū regni, sm illud Matth. 24. Prædicabit hoc Euāgeliū regni in uniuerso orbe: sed regnū Dei nō cōsistit in exterioribus actibus se solum in interioribus, sm illud Luc. 17. Regnū Dei intra uos est. & Ro. 14. Non est regnum Dei esca, & potus, sed iustitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto. ergo lex noua non debet præcipere, uel prohibere aliquos exteriores actus.

¶ 2 Lex noua est lex Spirit', ut dr Ro. 8. sed ubi Spiritus Dñi, ibi libertas, ut dr. 2. ad Cor. 3. Nō est aūt libertas, ubi homo obligat ad aliqua opera exteriora facienda, uel vitāda ergo lex noua nō ptinet aliqua pcepta, uel phibitiones exterior ū actuum.

¶ 3 Præt. Omnes exteriores actus pertinere intelliguntur ad manum, sicut interiores actus pertinēt ad animum: sed hæc ponitur dria inter nouam legem, & ueterem, q uetus lex cohibet manum, sed lex noua cohibet animum. ergo in lege noua nō debent poni prohibitiones, & præcepta exteriorum actuum, sed solum interiorum.

SED CONTRA est, q p legē nouā efficiunt hoies filij lucis. unde dr Io. 12. Credite in lucē, ut filii lucis sitis: sed filios lucis decet opera lucis facere, & opera tenebrarum abijcere, sm illud Ephe. 5. Eratis aliqn tenebræ, nunc aūt lux in Domino, ut filii lucis ambulate, ergo lex noua quædam exteriora opera debuit prohibere, & quædam præcipere.

RESP. Dicēdū, q sicut supra dictū est, * Principalitas legis nouæ, est gratia Spiritus sctī, q manifestat in fide p dilectionē operante. hanc aūt gratiā cōsequunt hoies p Dei filiū hoiem factū, cuius humanitatem primo repleuit gratia, & exinde est ad nos deriuata. unū dr Io. 1. Verbū caro factū est. & postea subdit: Plenū gratiæ, & ueritatis. & infra: De plenitudine eius nos oēs accepimus, & gratiā pro gratia. vnde subdit q, gratia & veritas p Iesū Christū facta est. Et iō conuenit, vt p aliqua exteriora sensibilia gratia a Verbo incarnato pfluens, i nos deducat: & ex gratia interiori, p quā caro spiritui subdit, exteriora qdam opera sensibilia pducant. Sic igit exteriora opera dupliciter ad gratiā ptinere psit. Vno mō sicut inducentia aliqualiter ad gratiam: & talia sunt opera sacramentorū, q in noua lege sunt instituta, * sicut baptismus, Eucharistia, & alia hmōi. Alia uero sunt opera exteriora, q ex instinctu gratiæ producunt: & in his est qdam dria attēdenda. Quædam.n. hēnt necessariā cōuenientiā, uel ꝯrietatē ad interiorē gratiā, q in fide p dilectionē operante cōsistit: & hmōi exteriora opera sunt pcepta, uel phibita i lege noua sicut præcepta est cōfessio fidei, & prohibita negatio. dr.n. Matt. 10. Qui confitebit me corā hoib. cōfitebor, & ego eum corā Patre meo: qui aūt negauerit me coram hoibus, negabo, & ego eum coram Patre meo. Alia uero sunt opera, q nō hēnt necessariam ꝯrietatem, uel conuenientiā ad fidem per dilectionem operantem: & talia opera nō sunt in noua lege pcepta, uel prohibita ex ipsa prima legis institutione, sed relicta sunt a legislatore, s. Christo, unicuique sm qd aliquis alicuius curā gerere dēt & sic unicuique liberum est circa talia determinare quid sibi expediat facere, uel uitare: & cuicunq; præsidenti circa talia ordinare suis subditis, quid sit in talib. faciendum, uel uitandum. Vnde ēt quātum ad hoc, dicitur lex Euangelii, lex libertatis: nam lex uetus multa determinabat, & pauca relinquebat hominum libertati determinanda.

q. 106. ar. 1. & 2.

Cōclusionis pars 1.

Cōclusionis pars secunda.

Cōclusionis pars tertia.

AD PRIMVM ergo dicendū, q regnum Dei in interioribus actibus consistit principaliter, sed ex consequenti etiam ad regnum Dei pertinent oia illa, sine quibus interiores actus esse non psit. Sicut si regnum Dei est interior iustitia, & pax, & gaudiū spirituale, necesse est quòd omnes exteriore actus

actus, qui repugnãt iustitię, aut paci, aut gaudio spirituali, repugnēt ēt regno Dei: & iō sunt in Euangelio regni prohibēdi, illa uero, quæ indifferēter se habent respectu horū, puta comedere hos, uel illos cibos, in his non est regnum Dei. unde Apostolus præmittit: Non est regnum Dei esca & potus.

Ad 2^m dicēdū, q̄ ſm Philosophū in Meta. liber est, q̄ sui cā est. ille ergo libere aliquid agit, q̄ ex seipso agit: qđ aūt hō agit ex habitu suæ naturæ conueniēti, ex seipso agit, q̄a habitus inclinat in modū naturæ. Si uero habitus eēt naturę repugnās, hō n̄ ageret ſm qđ est ipse, ſm aliquā corruptionē sibi superueniētē. Quia igiť gratia Spiritus sancti ē sicut interior habitus nobis infusus inclinans nos ad rectè operandū, facit nos libere operari ea, q̄ conueniūt gratiæ, & uitare ea q̄ gr̄æ repugnāt. Sic igiť lex noua dr̄ lex libertatis dupliciter. Vno mō, q̄a n̄ arctat nos ad faciēda, uel uitāda aliqua, nisi q̄ de se sunt uel necessaria, uel repugnātia saluti, q̄ cadūt sub pcepto, uel phibitione legis. Secūdo, q̄a hmōi pcepta, uel phibitiones facit nos libere iplere, inquantū ex interiori instinctu gratiæ ea implemus, & pp hęc duo lex noua dr̄ lex pfectę libertatis, Iacob. 1.

Ad 3^m dicēdū, q̄ lex noua phibēdo aīum ab inordinatis motib. oportet ēt q̄ cohibeat manū ab inordinatis actibus, q̄ sunt effectus interiorum motuū.

ARTICVLVS II.

Vtrum lex noua sufficienter exteriores actus ordinauerit. Medina ar. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ lex noua insufficiēter exteriores actus ordinauerit. Ad legē n. nouā pcipue ptinere uř fides p dilectionem operās, ſm illud ad Gal. 5. In Christo Iesu neq; circūcisio aliqđ ualet, neq; pputiū, sed fides, q̄ p dilectionē operat: sed lex noua explicauit qđā credēda, q̄ nō erāt i ueteri lege explicita, sicut đ fide Trinitatis. ergo ēt debuit superaddere aliqua exteriora opa moralia, q̄ nō erāt i ueteri lege đterminata.

¶ 2 Præt. In ueteri lege non solū sunt instituta sacramenta, sed ēt aliqua sacra, ut supra dictū est: sed in noua lege etsi sint instituta aliqua sacramēta, nulla tñ sacra instituta a Deo uidentur, puta, q̄ pertineāt uel ad sanctificationē alicuius tēpli, uel uasorum, uel ēt ad aliquā solemnitatē celebrādam. ergo lex noua insufficienter exteriora opera ordinauit.

¶ 3 Præt. In ueteri lege sicut erant qđā obseruantiæ ptinētes ad Dei ministros, ita ēt erāt quædā obseruantiæ ptinentes ad populū ut supra dictum est cum de cæremonialibus ueteris legis ageret: sed in noua lege uidentur aliqua obseruantię esse datæ ministris Dei, ut patet Mat. 10. Nolite possidere aurum neq; argētū, neq; pecunias in zonis uestris, & cætera, q̄ ibi sequuntur, & quę dicuntur Luc. 9 & 10. ergo etiam debuerunt aliquæ obseruantiæ institui in noua lege ad populum fidelem pertinētes.

¶ 4 Præt. In ueteri lege præter moralia & cęremonialia fuerūt qđā iudicialia pcepta: sed in lege noua non traduntur aliqua iudicialia pręcepta. ergo lex noua insufficienter exteriora opera ordinauit.

Sed contra est, qđ Dñs dicit Mat. 7. Oīs qui audit uerba mea hæc, & facit ea, assimilabitur uiro sapienti qui ędificauit domū suā supra petram: sed sapiens ædificator nihil omittit eorū, quę sunt necessaria ad ædificiū. ergo in uerbis Christi sufficienter sunt omnia posita, q̄ ptinent ad salutem humanā.

Resp. Dicēdū, q̄ sicut dictū est, lex noua in exterioribus illa solū pręcipere debuit, uel prohibere p quę in gratia introducimur, uel quę ptinēt ad rectū gratię usum ex necessitate. Et quia gratiā ex nobis cōsequi non possumus, sed p Christū solū, iō sacramēta, p q̄ gratiā cōsequimur, ipse Dñs instituit p seipsum, s. baptismū, Eucharistiā, ordinē ministrorū nouę legis instituēdo Apostolos, & septuaginta duos discipulos, & pœnitētiā, & matrimoniū indiuisibile. cōfirmationē ēt promisit p Spiritus sancti missionē: ex eius ēt institutione Apostoli leguntur oleo infirmos ungēdo sanasse, ut hr̄ Marc. 6. q̄ sunt nouæ legis sacramēta. Rectus aūt gratię usus est p opa charitatis, q̄ qđē ſm qđ sunt de necessitate uirtutis, ptinēt ad pręcepta moralia q̄ ēt in ueteri lege tradebantur: unde quantū ad hoc lex noua super ueterē addere nō debuit circa exteriora agēda. Determinatio aūt pdictorū operū in ordine ad cultū Dei, ptinet ad pcepta cęremonialia legis in ordine uero ad proximū ad iudicialia, ut supra dictū est. & iō q̄a illæ determinatiōes nō sūt ſm se de necessitate interioris gr̄æ, in qua lex cōsistit: idcirco nō cadunt sub pcepto nouæ legis sed relinquunt humano arbitrio, qđā quidē quātū ad subditos, q̄ ptinent sigillatim ad unūquemq;: qđā uero ad plātos tpales, uel spirituales, q̄ scilicet pertinent ad utilitatē cōem. Sic igitur lex noua nulla alia exteriora opera determinare debuit præcipiendo, uel phibē do, nisi sacramēta, & moralia præcepta, q̄ de se pertinent ad rationem uirtutis, puta, non esse occidendum, non esse furandum, & alia hmōi.

Ad primum ergo dicendū, q̄ ea, q̄ sunt fidei, sunt supra rōnē humanā, unde in ea nō possumus pertingere nisi p gratiā: & iō abūdātiori gratia superueniēte oportuit plura credēda explicari. sed ad opa uirtutū dirigimur p rōnē naturalē, q̄ est regula quædam operationis humanæ, ut supra dictū est: & iō in his non oportuit aliqua præcepta dari ultra moralia legis pręcepta, quæ sunt de dictamine rationis.

Ad 2^m dicendū, q̄ in sacramentis nouæ legis datur gratia, q̄ non est nisi a Christo, & iō oportuit q̄ ab ipso institutionem haberet: sed in sacris non datur aliqua gratia, puta, in consecratione templi, uel altaris, uel aliorum hmōi, aut ēt in ipsa celebritate solemnitatum: & ideo quia talia ſm seipsa non pertinent ad necessitatem interioris gratiæ, Dominus fidelibus instituenda reliquit pro suo arbitrio.

Ad 3^m dicēdum, q̄ illa pcepta Dominus dedit Apostolis non tanquā cæremoniales obseruantias sed tanquam moralia instituta, & pñt intelligi dupliciter. Vno modo, secundum August. 1 b. de consensu. Euang. ut non sint pcepta, sed concessiones. Cōcessit enim eis, ut possent pergere ad prędicationis officium sine pera, & baculo, & hmōi, tanquam habentes potestatem necessaria uitę accipiendi ab illis, quibus prædicabant, unde subdit. Dignus est enim operarius

suo: nō aūt peccat, sed supererogat, qui sua portat, ex quibus uiuat in ꝑdicatione, quod officio nō accipiens sumptū ab his, quibus euangeliū ꝑdicat sicut Paul' fecit. Aliomodo possunt intelligi ſm aliorū ſanctorū expositionē, ut sint q̄dā statuta tēporalia Apostolis data ꝓ illo tpe quo mittebant ad ꝑdicandū in Iudæā Christi passionē. Indigebant enim discipuli quasi adhuc paruuli sub Christi cura existētes, accipere aliqua specialia instituta à Christo, sicut quilibet subditi à suis prælatis: ꝑcipue quia erant paulatim exercitādi, ut temporalium sollicitudinē abdicarent: ꝑ quod reddebant idonei ad hoc, ꝙ Euāgeliū ꝑ uniuersum orbem ꝑdicarent. Nec est mirum si adhuc durante statu ueteris legis, & nondū ꝑfectā libertatē Spiritu cōsecutis, quosdā determinatos modos uiuendi instituit: q̄ quidē statuta imminēte passione remouit tanq̄ discipulis iā per ea sufficienter exercitatis: unde Luc. 22. dixit. Quando misi uos sine sacculo, & pera, & calceamentis, nunqd defuit aliquid uobis? at illi dixerūt. Nihil: dixit ergo eis. Sed nunc qui hēt sacculum, similiter & peram: iam. n. imminebat tempus perfectæ libertatis, ut totaliter suo dimitterentur arbitrio in his, quæ secundum se non pertinent ad necessit item uirtutis.

AD 4^m dicēdū, ꝙ iudicialia ēt ſm se considerata non sunt de necessitate uirtutis quātum ad talē determinationē, sed solum quantū ad cōem rationē iustitiæ: & ideo iudicialia ꝑcepta reliquit Dñs disponenda his, qui curam aliorum erant habituri uel spiritualē, uel temporalem. Sed circa iudicialia præcepta ueteris legis quædam explanauit propter malū intellectum Pharisæorum, ut infra dicetur.* (Ar. seq. ad 2.)

ARTICVLVS III.

Vtrum lex noua hominem circa interiores actus sufficienter ordinauerit.

Medina ar. 3.

174 (Correctā per totum.) AD TERTIVM sic procedit. Vr q. circa interiores actus lex noua insufficienter hominem ordinauerit. Sunt. n. decem præcepta decalogi ordinantia hominem ad Deum & proximum: sed Dominus solum circa tria illorum aliquid adimpleuit. s. circa ꝓhibitionē homicidii, & circa prohibitionem adulterii, & circa prohibitionem periurii. ergo uidetur quòd insufficienter hominem ordinauerit, ad impletionem aliorum præceptorum prætermittens.

¶ 2 Præ. Dñs nihil ordinauit in euāgelio de iudicialibus ꝑceptis nisi circa repudiū uxoris, & circa pœnā talionis, & circa ꝑsecutionē inimicorū: sed multa sunt alia iudicialia præcepta ueteris legis, ut* supra dictum est. ergo quantum ad hoc, insufficiēter uitam hominum ordinauit. (q. 104 ar. 4. & q. 105. in ar. 1. 2. 3. & 4.)

¶ 3 Præ. In ueteri lege ꝑter præcepta moralia, & iudicialia, erant quædā cæremonialia, circa q̄ Dñs nihil ordinauit. ergo uidetur insufficienter ordinasse.

¶ 4 Præt. Ad interiorē bonā mentis dispositionem pertinet, ut nullum bonum opus homo faciat propter quē[...] nq; tpale[...] finē: sed multa sunt alia tpalia bona, q̄ fauor humanus multa etiā sunt alia bona opera, quam ieiunium, eleemosyna & oratio. ergo inconueniens fuit, quòd Dominus docuit solum circa hæc tria opera gloriam fauoris humani uitari, & nihil aliud terrenorum bonorum.

¶ 5 Præt. naturaliter homini inditū est, ut sollicitē circa ea, q̄ sunt sibi necessaria ad uiuēdū, in qua ēt solicitudine alia aīalia cū homine cōueniūt: unde dr̄ Prouerb. 6. Vade ad formicā ô piger & considera uiā eius, q̄ cū habeat ꝑceptorē, uel ducem parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat: sed oē præceptū quod datur cōtra inclinationem naturę, est iniquum, utpote contra legem naturalē existēs. ergo inconueniēter vr̄ Dominus prohibuisse solicitudinem uictus, & uestitus.

¶ 6 Prę. Nullus actus uirtutis est prohibendus: sed iudiciū est act' iustitiæ, ſm illud psal 93. Quousq; iustitia cōuertat in iudiciū. ergo incōuenienter vr̄ Dñs iudiciū prohibuisse, & ita ur̄ lex noua isufficiēter, hominem ordinasse circa interiores actus.

SED CONTRA est, quod Au. dicit in li. de sermone Domini in mōte. Considerandum est, quia cum dixit, Qui audit uerba mea hęc, satis significat sermonē istū Domini omnibus præceptis, quib. Christiana uita formatur, esse perfectum. (Lib. 1. circa princ. Et lib. 2. c. 40. to. 4.)

RESP. Dicendū, ꝙ sicut ex inducta authoritate Aug. apparet, sermo quē Dñs in mōte ꝓposuit, totā informationē Christianæ uitę cōtinet, in quo pfecte interiores motus hominis ordinant. Nam post declaratū beatitudinis finē, cōmēdata apostolica dignitate ꝑ quos erat doctrina euangelica promulgāda ordinat interiores hōinis motus, primo q̄dē quantū ad seipsum: & deinde q̄tū ad proximū. Quātū āt ad seipsum dupliciter ſm duos interiores hominis motus circa agēda, q̄ sunt uolūtas de agendis, & intētio de fine: unde primo ordinat hominis uolūtate ſm diuersa legis ꝑcepta, ut. s. abstineat aliquis non solū ab exteriorib. operibus, q̄ sunt ſm se mala, sed ēt ab interioribus, & ab occasionibus malorū. Deinde ordinat intentionē hois dicens, ꝙ in bonis, q̄ agimus, neq; q̄ramus humanā gloriā, neq; mūdanas diuitias, q̄d ē thesaurizare in terra. Cōsequēter āt ordinat interiorē hominis motū quo ad ꝓximū, ut. s. eū nō temerarie, aut iniuste iudicem, aut ꝑsumptuose, neq; tā sic simus apud proximum remissi, ut eis sacra cōmittamus, si sint indigni. Vltimo āt docet modū adimplēdi euāgelica doctrina, s. implorado diuinū auxiliū, & conatum apponendo ad ingrediēdū ꝑ angustā portā pfectę uirtutis, & cautela adhibēdo ne a seductorib. corrūpamur, & ꝙ obseruatio mandatorū eius est necessaria ad uirtutem: non autem sufficit sola confessio fidei, uel miraculorum operatio, uel solus auditus. (Concl. in argu. Sed contra.)

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Dominus circa illa legis ꝑcepta adimpletionē apposuit, in quibus Scribæ & Pharisæi non rectum intellectum habebant: & hoc contingebat precipue circa pręcepta decalogi. Nam circa prohibitionem adulterij, & homicidij ęstimabant solum exteriorem actum prohibe[...] interiorē appet. tum, quod magis credebat circa homicidiū, & adulterium, quàm circa furtū, uel falsum testimonium: quia motus irę in homicidium tendens, & concupiscentiæ motus tendens in adulterium, uidentur aliqualiter nobis a natura inesse, non autem appetitus furandi, uel falsum

testimonium dicendi. Circa periuriũ uero habebãt falsum intellectum, credentes periurium quidẽ esse peccatum, iuramentũ aũt per se esse appetendũ, & frequentandum quia uidetur ad Dei reuerentiã pertinere: & ideo Dominus ostendit iuramentũ nõ esse appetendum tanquàm bonum, sed melius esse absque iuramento loqui, nisi necessitas cogat.

Ad 2m dicẽdũ, q circa iudicialia pcepta dupliciter Scribæ & Pharisæi errabãt. Primo qdẽ, qa qdã, q̃ i lege Moysi erãt tradita, tanq̃ pmissiões, æstimabãt esse p se iusta, s. repudiũ uxoris, & usuras accipere ab extraneis: & iõ Dñs phibuit uxoris repudium, Mat. 5. & usurarũ acceptionẽ, Luc. 6. dicẽs: Date mutuũ, nihil inde sperãtes. Alio mõ errabãt credentes qdã, q̃ lex uetus instituerat faciẽda pp iustitiã, esse exequẽda ex appetitu uindictę, uel ex cupiditate tẽporaliũ rerũ, uel ex odio inimicorũ, & hoc in tribus pceptis. Appetitũ. n. uindictæ credebant esse licitũ pp pceptũ datũ de pęna talionis, qđ qdẽ fuit datũ, ut iustitia seruaret, nõ ut hõ uindictã q̃reret: & iõ Dñs adhoc remouendũ docet aĩum hominis sic debere esse pparatũ, ut si necesse sit ẽt parat' sit plura sustinere. Motũ ãt cupiditatis æstimabãt esse licitũ pp pcepta iudicialia, i qbus mãdabaẽ restitutio rei ablatę fieri ẽt cũ aliqua additione, ut s. dictũ

q.105.a.2 ad.9. est.* & hoc qdẽ lex mãdauit pp iustitiã obseruãdã, nõ ut daret cupiditati locũ: & iõ Dñs docet, ut ex cupiditate nostra non repetamus, sed simus parati, si necesse fuerit, ẽt ampliora dare motũ uero odij credebãt esse licitũ pp pcepta legis data de hostiũ, interfectione, quod quidẽ lex statuit pp iustitiã im

q.105.a.3 plendã, ut supra dictũ est,* non pp odia exsaturanda: & iõ Dñs docet, ut ad inimicos dilectionem habeamus, & parati simus, si necesse fuerit, etiam benefacere. hæc enim præcepta secundum præparationem animi sunt accipienda, ut Aug. exponit.

Lib.1.de ser. dom. in monte ca.34.35 & 36. Ad 3m dicendũ, q pcepta moralia oĩno in noua lege remanere debebãt: quia fm se pertinẽt ad rõnẽ uirtutis. Præcepta ãt iudicialia non remanebant ex necessitate fm modũ quẽ lex determinauit, sed relinquebatur arbitrio hominũ, utrũ sic, uel aliter esset determinandũ: & iõ conuenienter Dominus circa hæc duo genera pceptorũ nos ordinauit. Pręceptorũ ãt cæremonialiũ obseruatio totaliter per rei impletionẽ tollebatẽ: & iõ circa hmõi pcepta in illa cõi doctrina nihil ordinauit. Ostendit tñ alibi, q totus corporalis cultus, qui erat determinatus in in lege, erat in spiritualẽ cõmutandus, ut patet Io. 4. ubi dixit: Veniet hora quando neq; in mõte hoc, neq; in Hierosolymis adorabitis Patrẽ: sed ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & ueritate.

Ad 4m dicendũ, q oẽs res mundanæ ad tria reducuntur. s. ad honores, diuitias, & delitias, fcdm illud 1. Io. 2. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est: quod pertinet ad delitias carnis. & concupiscentia oculorum, quod pertinet ad diuitias. & superbia uitę: quod pertinet ad ambitum gloriæ, & honoris. Superfluas aũt carnis delitias lex nõ promisit, sed magis phibuit: repromisit autem celsitudinẽ honoris, & abundantiam diuitiarũ. Dicitur. n. Deut. 28. Si audieris uocem domini Dei tui, faciet

F te excelsiorẽ cũctis gẽtib. quãtũ ad primũ, & post pauca subdit: Abũdare faciet te oĩbus bonis, quantũ ad fm. Quæ qdẽ pmissa sic praue intelligebant Iudæi, ut pptercа eẽt Deo seruiẽdũ sicut pp finẽ: & iõ Dñs hoc remouit, ostẽdẽs primo, q opa uirtutũ nõ sunt faciẽda pp humanã gloriã, & ponit tria opa, ad quæ oĩa alia reducunt. Na oĩa, q̃ aliquis facit ad refrænãdũ seipsum in suis cõcupiscẽtijs, reducunt ad ieiuniũ: quęcunq; uero fiũt pp dilectionẽ proximi, reducunt ad eleemosynã: quæcunq; uero pp cultũ Dei fiunt reducuntur ad orationẽ. Ponit

G aũt hæc tria specialiter quasi præcipua, & p q homines maxime solẽt gloriã uenari. Secũdo docuit, q non debemus finẽ cõstituere in diuitijs cum dixit: Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra.

Ad 5m dicendũ, q Dñs solicitudinẽ necessariã non phibuit, sed solicitudinẽ inordinatã. Est ãt quadruplex in ordinatio solicitudinis uitãda circa tẽporalia Primo qdẽ, ut in eis finẽ nõ constituamus, neq; Deo seruiamus pp necessaria uictus, & uestitus. unde dicit: Nolite thesaurizare uobis, &c. Secũdo, ut nõ sic solicitemur de tpalibus cũ desperatione diuini auxilij. unde Dñs dicit: Scit Pater uester, q his omnib. indigetis. Tertio, ne sit solicitudo psumptuosa, ut

H scilicet hõ confidat se necessaria uitę p suam solicitudinem posse procurare absq; diuino auxilio, qđ Dñs remouet per hoc, Quòd homo non potest aliquid adijcere ad staturam suam. Quarto, per hoc, q homo solicitudinis tempus præoccupat. quia. s. de hoc solicitus est nunc, quod non pertinet ad curam pręsentis temporis, sed ad curam futuri. unde dicit: Nolite soliciti esse in crastinum.

Ad 6m dicẽdũ, q Dñs non prohibet iudiciũ iustitiæ, sine quo nõ possent sancta subtrahi ab indignis, sed phibet iudicium inordinatum, ut * dictum est.

ARTICVLVS IIII.

I *Vtrum conuenienter in lege noua consilia quædam determinata sint proposita.*

Medina ar. 4. Fer. 3. con. c. 130.

Ad qvartvm sic procedit. Vr̃ q inconuenienter in lege noua consilia quædã determinata sint proposita. Consilia enim danẽ de reb. expedientibus ad finẽ, ut supra dictũ est, * cũ de cõsilio agereẽ sed non eadẽ oĩbus expediunt ergo nõ fuit aliqua consilia determinata, omnibus proponenda.

¶ 2 Pręr. Consilia dantur de meliori bono: sed non fuit determinati gradus melioris boni. ergo non debent aliqua determinata consilia dari.

K ¶ 3 Pręt. Consilia pertinent ad perfectionem uitæ: sed obediẽtia ptinet ad pfectionẽ uitæ. ergo inconuenienter de ea consilium non datur in Euangelio.

¶ 4 Præ. Multa ad perfectionẽ uitæ ptinentia inter præcepta ponuntur sicut hoc quod dicitur: Diligite inimicos uestros, & præcepta ẽt quę dedit Dominus Apostolis Mat. 10. ergo inconuenienter tradduntur consilia in noua lege, tũ quia non oĩa proponuntur: tum etiam quia à pręceptis nõ distinguuntur.

Sed contra. Consilia sapientis amici magnam afferunt utilitatem, secũdum illud Prou. 27 Vnguento, & uarijs odoribus delectatur cor, & bonis amici cõsilij anima dulcoratur: sed Christus maxime sapiens

sapiens,& amicus.ergo eius consilia maximè utili A tatem continet,& conuenientia sunt.

Resp. Dicendum, quòd hæc est differentia inter consilium & præceptum, quòd præceptum importat necessitatem consilium autem in opinione ponitur eius cui datur: & ideo conuenienter in lege noua, quæ est lex libertatis, s. præcepta sunt addita consilia, non autem in ueteri lege, quæ erat lex seruitutis. Oportet igitur quòd præcepta nouæ legis intelligantur esse data de his, quæ sunt necessaria ad consequendum finem æternæ beatitudinis, in quem lex noua immediate introducit. Consilia uero oportet esse de illis, per quæ melius & expeditius potest homo consequi finem prædictum. B Est autem homo constitutus inter res mundi huius, & spiritualia bona, in quibus æterna beatitudo consistit: ita quòd quanto plus inhæret uni eorum, tanto plus recedit ab altero, & econuerso. Qui ergo totaliter inhæret rebus huius mundi, ut in eis finem constituat, habet eas quasi rationes, & regulas suorum operum totaliter excidit a spiritualibus bonis: & ideo huiusmodi inordinatio tollitur per præcepta. Sed quòd homo totaliter ea quæ sunt mundi, abijciat, non est necessarium ad perueniendum in finem prædictum: quia potest homo utens rebus huius mundi, dummodo in eis finem non constituat, ad beatitudinem æternam peruenire, sed expeditius perueniet totaliter bona huius mundi abdicando: & ideo de hoc dantur consilia Euangelij. Bona autem huius mundi quæ pertinent ad usum humanæ uitæ, in tribus consistunt. s. in diuitijs exteriorum bonorum quæ pertinent ad concupiscentiam oculorum: & in delitijs carnis, quæ pertinent ad concupiscentiam carnis: & in honoribus, quæ pertinent ad superbiam uitæ, sicut patet. 1. Ioan. 2. Hæc autem tria totaliter derelinquere, secundum quod possibile est, pertinet ad consilia Euangelica. In quibus etiam tribus fundatur omnis religio, quæ statum perfectionis profitetur. nam diuitiæ abdicantur per paupertatem: delitiæ carnis per perpetuam castitatem: superbia uitæ per obedientiæ seruitutem. Hæc autem simpliciter obseruata pertinent ad consilia simpliciter proposita: obseruatio uniuscuiusque eorum in aliquo speciali casu pertinet ad consilium secundum quid, s. in casu illo, puta, cum homo dat aliquam eleemosynam pauperi, quando dare non tenetur, consilium sequitur quantum ad factum illud. Similiter etiam quando aliquo tempore determinato à delectationibus carnis abstinet ut orationibus uacet, consilium sequitur pro tempore illo. Similiter etiam, quando aliquis non sequitur uoluntatem suam in aliquo facto, quod licite posset facere, consilium sequitur in illo casu, puta, si benefaciat inimicis suis quando non tenetur uel si offensam remittat, cuius iuste posset exigere uindictam: & sic etiam omnia consilia particularia ad illa tria generalia, & perfecta reducuntur.

Ad primum ergo dicendum, quòd prædicta consilia quantum est de se, sunt omnibus expedientia. sed ex indispositione aliquorum contingit, quòd alicui expedientia non sunt, quia eorum affectus ad hæc non inclinat. Et ideo Dominus consilia Euangelica proponens, semper facit mentionem de idoneitate hominum ad obseruantiam consiliorum. Dans enim consilium perpetuæ paupertatis Matth. 19. præmittit: Si uis perfectus esse, & postea subdit, Vade, & uende omnia quæ habes. Similiter dans consilium perpetuæ castitatis cum dixit: Sunt eunuchi, qui castrauerunt seipsos propter regnum cælorum, statim subdit: Qui potest capere capiat: Et similiter Apostolus 1. ad Corint. 7. præmisso consilio uirginitatis dicit: Porro hoc ad utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis iniiciam.

Ad 2m dicendum, quòd meliora bona particulariter in singulis sunt indeterminata: sed illa, quæ sunt simpliciter & absolute meliora bona, in uniuersali sunt determinata ad quæ etiam omnia illa particularia reducuntur, ut dictum est.* *In corp. art.

Ad 3m dicendum, quòd etiam consilium obedientiæ Dominus intelligitur dedisse in hoc, quod dixit: Et sequatur me, quem sequimur non solum imitando opera, sed etiam obediendo mandatis ipsius, secundum illud Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt, & sequuntur me.

Ad 4m dicendum, quòd ea quæ de uera dilectione inimicorum, & similibus Dominus dicit Matt. 5. & Luc. 6. si referantur ad præparationem animi, sunt de necessitate salutis, ut scilicet homo sit paratus benefacere inimicis, & alia huiusmodi facere, cum necessitas hoc requirat: & ideo inter præcepta ponuntur. Sed ut aliquis inimicis hoc exhibeat promptè in actu, ubi specialis necessitas non occurrit, pertinet ad consilia particularia, ut dictum est.* Illa autem, quæ ponuntur Matth. 10. Luc. 9. *In corp. art. C & 10. fuerunt quædam præcepta disciplinæ pro tempore illo, uel concessiones quædam, ut supra dictum est. * & ideo non inducuntur tanquam consilia. *Ar. 2. ad 3. arg.

QVAESTIO CIX.

De exteriori principio humanorum actuum, scilicet de gratia Dei, in decem articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de exteriori principio humanorum actuum, scilicet, de Deo, prout ab ipso per gratiam adiuuamur ad recte agendum. Et primo, considerandum est de gratia Dei. Secundo, de causa eius. Tertio, de eius effectibus.

D ¶ Prima autem consideratio erit tripartita. Nam primo considerabitur de necessitate gratiæ. Secundo, de ipsa gratia, quantum ad eius essentiam. Tertio, de eius diuisione.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum absque gratia possit homo aliquod uerum cognoscere

¶ Secundo, Vtrum absque gratia Dei possit homo aliquod bonum facere, uel uelle.

¶ Tertio, Vtrum homo absque gratia possit Deum diligere super omnia.

¶ Quarto, Vtrum absque gratia possit per sua naturalia, præcepta legis obseruare.

E ¶ Quinto, Vtrum absque gratia possit mereri uitam æternam.

¶ Sexto, Vtrum homo possit se ad gratiam præparare sine gratia.

¶ Septimo, Vtrum absque gratia possit resurgere à peccato.

¶ Octauo, Vtrum absque gratia possit homo uitare peccatum

¶ Nono, Vtrum homo gratiam consecutus possit absque alio diuino auxilio bonum facere, & uitare peccatum.

¶ Decimo, Vtrum possit perseuerare in bono per se ipsum.

ARTI-

ARTICVLVS I.

Vtrum homo sine gratia aliquod verum cognoscere possit.

AD PRIMVM sic procedit̃. Vr̃ q̃ hõ sine gr̃a nullũ uerum cognoscere possit. Quia sup illud. 1. Cor. 12. Nemo põt dicere dñs Iesus, nisi ĩ Spũsancto. dicit gl. Ambr.* Oẽ uerũ à quocunq; dicat̃, à h Spũsancto est: sed Spiritussanctus habitat in nobis p gratiam. ergo ueritatẽ cognoscere non possumus sine gratia.

¶ 2 Præt. Aug. dicit in primo Soliloquiorũ,* qđ disciplinarũ certissima talia sunt, qualia illa q̃ a sole illustrant̃, ut uideri possint. Deus aũt ipse est, q̃ illustrat: rõ aũt ita est in mẽtib. ut in oculis est aspectus, mẽtis aũt oculi sũt sensus aĩæ: sed sensus corporis quãtũcunq; sit purus, non põt aliqđ uisibile uidere sine solis illustratione. ergo humana mens quantumcunq; sit perfecta, non põt ratiocinãdo ueritatem cognoscere absq; h illustratiõe diuina, q̃ ad auxiliũ gratię ptinet.

¶ 3 Præt. Humana mẽs nõ p̃t ueritatẽ intelligere nisi cogitãdo, ut patet p Aug. 14. de Trin.* sed Apost. dicit 2. ad Cor. 3. Nõ sufficiẽtes sumus aliquid cogitare a nobis, quasi ex nobis. ergo homo nõ põt cognoscere ueritatẽ p seipsum sine h auxilio gr̃æ.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit ĩ 1. Retractationũ,* Nõ approbo qđ ĩ orõne dixi: De⁹ q̃ ñ nisi mundos uerũ scire uoluisti. rñderi. n. p̃t, multos ẽt ñ mũdos multa scire uera: sed p gr̃am hõ mũdus efficitur, sm illud Ps. 50. Cor mũdũ crea in me Deus, & spiritum rectũ in noua in uisceribus meis. ergo sine gr̃a põt hõ p seipsum ueritatẽ cognoscere.

RESP. Dicendũ, q̃ cognoscere ueritatẽ ẽ usus qdã, uel act⁹ intellectualis luminis: q̃a secundũ Apostolũ ad Ephe. 5. Oẽ, qđ manifestat̃, lumen est: usus aũt qlibet quendã motũ importat, large accipiẽdo motũ, sm qđ intelligere, & uelle motus qdã esse dñr, ut patet p Philosophũ ĩ 3. de aĩa.* Videmus aũt in corporalib. q̃ ad motũ nõ solũ requirit̃ ipsa forma, quæ est principiũ motus, uel actionis, sed ẽt reqritur motio primi mouẽtis.

F Primũ aũt mouẽs in ordine corporaliũ est corpus cęleste. unde quantũcunque ignis hẽat calorẽ pfectũ, non alteraret nisi p motionẽ corporis cęlestis. Manifestũ est autẽ, qđ sicut motus oẽs corporales reducunt̃ in motũ cęlestis corporis, sicut in primum mouẽs corporale: ita oẽs motus tã corporales, q̃ spũales reducũtur in primũ mouẽs simpliciter, qđ est Deus: & iõ quantũcunq; natura aliqua corporalis, uel spũalis ponat̃ perfecta, non põt in suum actũ procede-
G re nisi moueatur a Deo, q̃ quidẽ motio est secundum suæ pruidentiæ rõnem, non sm necessitatem naturę, sicut motio corporis cęlestis: Nõ solũ autem a Deo ẽ oĩs motio, sicut a primo mouente, sed ẽt ab ipso est oĩs formalis pfectio, sicut a primo actu. Sic igit̃ actio intellectus,
H & cuiuscunq; entis creati depẽdet a Deo, inquãtũ ad duo. Vno modo, inquantum ab ipso hẽt pfectionem siue formã p quam agit: alio mõ inquantum ab ipso mouet̃ ad agendũ. Vnaquæq; aũt forma indita rebus creatis a Deo, hẽt efficaciã respectu alicuius actus determinati, in quẽ põt sm suam pprietatem: ultra aũt nõ põt, nisi p aliquam formam superadditam, sicut aqua
I nõ p̃t calefacere, nisi calefacta ab igne. Sic igit̃ intellectus humanus hẽt aliquam, formam. s. ipsum intelligibile lumen, qđ est de se sufficiens ad quædã intelligibilia cognoscẽda, ad ea. s. in quorum notitiam p sensibilia possumus deuenire. Altiora uero intelligibilia ĩtellectus humanus cognoscere nõ põt, nisi fortiori lumine pficiatur, sicut lumine fidei, uel pphetiæ, qđ
K dr̃ lumen gratię, inquantum est naturæ superadditum. Sic igitur dicẽdum est, q̃ ad cognitionẽ cuiuscunq; ueri hõ indiget auxilio diuino, ut intellectus a Deo moueat̃ ad suum actum: nõ aũt indiget ad cognoscendã ueritatem in oĩbus noua illustratione superaddita naturali illustratione, sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem [illegible] qñq; Deus miraculose per suam gratiam a[illegible] instruit de his, quæ per naturalem [illegible] sciri possunt: sicut & qñq; miraculose facit qu[illegible],

SVPER Q. CIX. ART. I.

Egid. 2 s. d. 28. q. 1. ar. 1
Duran. d. 28. q. 1.
Henr. p p. q. 2
Cap. 1. d. 28 con. 1.
Medina ar. 1.

*76 Porrecta per totum. nſ ar. 21. ad 3. Et 2 d. 28. art. 3.

In q. 109 ar. 1. habes primo modicã philosophiam entium q̃ dñr q̃ ignis comburere stipulam cessante motu cęli: non n. discernũt de eadẽ in motoris secũ[illegible] a primo. Sed de hoc in prima parte tractatũ est: nũc exẽplariter affertur, ad ostẽdẽdum, q̃ nõ solũ depẽdemus in esse, & cõseruari a primo agẽte Deo glorioso, sed in operari: ita q̃ ipso nõ cooperãte nõ possemus operari quacũq; operatione, ẽt si cõseruaret nobis esse, & operatiua oĩa principia in nobis. Hoc aũt in morali doctrina supponatur: in speculatiua aũt discutienda sunt. & uide si uis pptereã in lib. 3 cõtra Gent. cap. 67. in ultimis rationibus.

* Ambro. sup hunc locũ. Paulli to. 5.

*Ca. 6 circa princ. tom. 1.

¶ Habet secũdo, q̃ intellect⁹ humanus ex uirtute suæ naturæ põt cognoscere oẽ uerum nõ supnaturale. Quod quia indistincte dr̃. s. nõ distinguendo statum naturæ integræ & corruptæ, difficultatẽ parit pp uulnus ignorãtię. dictũ quippe est superius in q. 85. art. 3 q̃ uulnus ignorãtię cõsistit in destitutione rõis ab ordine ad uerũ. Si. n. rõ destituta est a recto, quẽ habebat, ordine ad uerũ, consequens est, ut p seipsam nõ possit oẽ uerum assequi. & si potest per seipsam omne uerũ assequi, cõsequens est q̃ non sit infirma ad uerũ assequẽdũ: sancq; nam que rõ ĩ opus naturæ nõ est, q̃ assequatur oẽ uerum non supernaturale.

*Cap. 6. & 7. to. 3.

*Ca. 4. id dixerat lib. 1. Soliloqu. ca. 2 in prĩ. tom. 1.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ q̃a uulnus ignorantiæ est in rõne, ut est subiectũ prudentiæ, ut ex ꝑallegato loco accipitur & rõ nõ absoluta, sed ut mota à uoluntate est subiectũ prudẽtię, cõsequẽs est, ut uulnus ignorantiæ dest[illegible] rõnem ab ordine ad uerũ, spectãs ad prudentiã, qđ nõ in sola cognitione, sed in uoluntate cõsistit. q̃a uerũ intellectus practici, ut dr̃ in 6. Ethi. est cõfesse se hñs appetitui recto. unde dicendũ est, q̃ sermo litteræ est de cognitione pura ipsius ueri: ob eã no aũt de cognitione cũ appetitu. Propter qđ ex puris naturalib. re[illegible] ĩ hoc statu possumus cognoscere non solũ speculatiua, sed moralia quia in hoc statu nõ possimus ex eis dẽ esse prudẽtes. Idẽ est. n. iudiciũ de prudẽtia, & uirtutib. moralib. de qb. in sequẽtib. tribus ar. erit sermo. Et hanc distinctionẽ bñ nota, quia latuit Greg. de Ari. in 2. sẽt. a di. 26. usque ad 29. inclusiue, & alios cũ Thomi.

* Tex. 28. tom. 2.

¶ Tertiũ hẽs, q̃ hõ in nullo statu põt ex solis naturalib. uerum aliqđ supnaturale cognoscet. Et cõtra hoc obiicitur a Durãdo ĩ 28. di. 2. sen. q. 1. quia Dæmones, & hi[illegible] facti sunt absq. aliquo dono supnat[illegible] addito cognoscũt supernatural[illegible] fid[illegible] credũt ea & [illegible] iudicium [illegible] nobis quantum ad [illegible] secundum quæ [illegible]
¶ Ad hoc dr̃, q. li sit sermo de oĩ [illegible] solis, exc[illegible] supnatur[illegible] intrin[illegible] necess[illegible] notũ [illegible] naturali [illegible] nõ põ naturali aliqua supnaturalia cognoscere. [illegible] nisi De⁹ reuelãdo [illegible] facĩedo [illegible] naturali poneret, ne sciremus ẽ ea esse, ut Deũ esse trinũ & [illegible] huiusmodi. Si [illegible] modo [illegible] excludẽdo [illegible] intrinsecũ donũ supnaturale, p̃suppo[illegible] ob[illegible] intellectũ [illegible] uel signi[illegible] naturalib [illegible] sicut ex fide [illegible] modo dæmone, & homine [illegible] fide. Et quia [illegible]
quæ

quæritur, utrũ sine grã possit hõ aliquod supnaturale uerũ cognoscere, non quãritur sine hac uel illa grã, seu gratiæ effectu, sed absolute sine oĩ grã, ut gratia supra totum ordinẽ naturalium, & in litera manifeste probaſ conclusio negatiua ex parte obiecti natura liter mouentis intellectum. Et consistit uis rõnis in hoc, qđ intellectus nõ põt naturaliter cognoscere, nisi q̃ in, uel ex naturali suo obiecto habet constatq; nõ solũ nostri intellectus, sed cuiusq; creati intellectus naturale obiectũ ad naturalia tñ se natura liter extendere: ideo oportet absolute cõcludere, ut in litera fit, q; sine grã impossibile est supnaturale uerum cognoscere. Ad grãm siquidẽ spectat omne reuelatiõis spectãt um ad fidẽ, & [illegible] rũ opatio, & [illegible] aliud [illegible] minis [illegible] hic inquantũ [illegible] [illegible] sun [illegible] ad [illegible] man [illegible] [illegible] sibile est ut nat[illegible] lumẽ inte[illegible] sup[illegible] tur [illegible] extẽ uat, ut [illegible] õcludit q̃ naturalẽ potentiam luminis natural[illegible] u biecto natural[illegible] adæquat naturaliter in cognoscendo. De assensu aũt post hoc gratuitũ lumẽ reuel[illegible] tionis, aut in [illegible] alia qõ est, q̃ in cõi q̃tã spectat ad quart[illegible] huius q. ar. ubi quærit, utrũ hõ possit pcepta diuinæ legi[illegible] ex [illegible] naturalibus implere: nã [illegible] nter diuina pcepta co[illegible] ut pceptũ fidei. In speciali aũt spectat ad q. 6. Secũdæ secũ[illegible] x, ubi Deo gratiose concedẽte. Durandi obiectũ faus fieri [illegible] latim potest. In his tamen dictis ueritas consistit.

SVPER QVÆST. CIX. ART. II. III. ET IIII.

Egid. 2. sẽ. d. 28 q. 1 ar. 2. Dur. d. 28. q. 2. D. Bon. d. 28 a. 2. q. 3. Cap. 2. d. 28. con. 2. & d. 29. con 4. Me[illegible]na ar. 2.

In art. 2. 3. & 4. eius dem 109 q. dub[illegible] ũ occurit [illegible] uplex. Primũ est, An p[illegible] sem in statu nat[illegible] ç integræ intel[illegible] gat author homine p[illegible] c in [illegible] tural bus, seclusa [illegible] g [illegible] tio[illegible] tio, & oĩ peccato putnan [illegible] hsuer[illegible] d[illegible] um iust[illegible] tiæ o[illegible] inalis. Si. n. est [illegible] natural[illegible] :quõ[illegible] ẽ dectat à Philosophis sic falsa est d[illegible] illa [illegible] õ [illegible] uet[illegible] nat[illegible] alibus est cõpositur ex duabus nat[illegible] s, [illegible] ua [illegible] & rõn[illegible], q̃ sibi inuicẽ aduersant, altera ad sens[illegible] le[illegible] ũ, [illegible] eta ad bon[illegible] rõn[illegible] s te[illegible] ẽte. Si aũt est [illegible] o de boie [illegible] [illegible] ũ orig[illegible]nal[illegible] iustitiæ, [illegible] le dr, q; [illegible] stat[illegible] naturæ integræ [illegible] ua natura[illegible] [illegible] posset: [illegible] enim [illegible] õ[illegible] õi [illegible] ũ origin[illegible] iustitiæ, [illegible] õ, [illegible] p tua natu ralia. ¶ Secundum d[illegible] um pdictũ prox[illegible] ũ est, qu[illegible] p naturam corruptã intelligẽ dũ sit. Aut n. significat naturã sibi pẽ derel[illegible] sola iust[illegible] t[illegible] nali priuatã: aut natu[illegible] ul[illegible] ad ãpriuat onẽ al quẽ defect[illegible] atem. Si natura cum [illegible] pri uat[illegible] one iustitiæ orig[illegible] [illegible] igitur, cũ pr[illegible] ati[illegible] illa non [illegible] neg[illegible] tio alicuius naturali[illegible] sed [illegible] atuiti[illegible], & [illegible] p[illegible] at[illegible] he[illegible] naturam obed[illegible] entu[illegible] ter apiã nat[illegible] la, e[illegible] natura corrupta & natura in p[illegible] s natur[illegible] æquiualeant quo ad naturalem suth[illegible] entiã o[illegible] erandi bo[illegible] [illegible] atiæ proportio[illegible] qualc est bunũ [illegible] ter[illegible] acqu[illegible] sitæ. & [illegible] mib[illegible] minus suffic[illegible] ad bonũ hõte[illegible] natur[illegible] lapsam. Si uero intel[illegible] gaĩ natura cũ [illegible] la priuat one, & [illegible] no defectu, puta puitate partium aiæ ad proprie, tunc [illegible] ũ est [illegible] põm nõ ptonale in naturali[illegible] us puris sum⁹ cũ supius punit[illegible] in gratu[illegible] tis, & nõ in naturalib[illegible] d[illegible] ta sit: & qu[illegible] natura [illegible] partibus aiç [illegible] bos defect[illegible], & [illegible] pore nul[illegible] ex [illegible] a, & eadẽ cã p accidẽte. s. priuatione orig[illegible] nali[illegible] iustitiæ. ¶ A[illegible] d[illegible] n[illegible] huius [illegible] facere oportet p[illegible] mo[illegible] u d[illegible] clarũ, & [illegible] um hic sit [illegible] do, quid uere [illegible] habeat itesub, [illegible] obiect[illegible] onẽs soluendæ [illegible] Quo ad primum, natura nostra q̃ã sum a[illegible] g poti[illegible] ũ spectat, in[illegible] uinq. stat bus, seu modis cuiuide sat[illegible] mo, in pur[illegible] natural bus: [illegible] do, in statu consono ua[illegible] [illegible] rationali, ut. s. seruet rectitudinẽ rationalis in omnibus par-

quæ natura facere potest.

Ad primvm ergo dicẽdũ, q̃ omne uerum à quocunq; dicatur, est à Spiritu sancto, sicut ab infundente naturale lumẽ, & mouente ad intelligendum & loquendum ueritatem, non autẽ sicut ab inhabitante p gratiam gratũ facientẽ, uel sicut largiente aliquod habituale donũ naturæ superadditũ. Sed hoc solũ est in quibusdam ueris cognoscendis & loquẽdis, & maxime in illis, quæ ptinẽt ad fidem, de quibus Apostolus loquebatur.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, q̃ Sol corporalis illustrat exterius: sed Sol intelligibilis, q̃ est Deus, illustrat interius. vñ ipsum lumẽ naturale aiæ inditũ est illustratio Dei, qua illustramur ab ipso ad cognoscẽdũ ea q̃ ptinent ad naturalem cognitionem, & ad hoc non requiritur alia illustratio, sed solum ad illa, quæ naturalẽ cognitionem excedunt.

Ad 3ᵐ dicendum, q̃ semper indigemus diuino auxilio ad cogitandum quodcunque, inquãtum mouet intellectum ad agẽdum: actu enim intelligere aliquid, est cogitare, ut patet per Aug. 14. de Trinita.*

ARTICVLVS II.

Vtrum homo possit uelle, & facere bonum absque gratia.

Ad secvndvm sic procedit. Vr q̃ homo possit uelle, & facere bonum absque gratia. Illud enim est [illegible] in hominis potestate, cuius ipse est dominus: sed homo est [illegible] dominus suorũ actuum, & maxime eius quod est uelle, ut sup. dictũ est. ergo homo põt uelle, & facere bonũ p seipsum absque auxilio gratiæ.

tibus aiæ, tertio in statu doni iustitiæ o[illegible]iginalis, scilicet sine gfã gratũ facẽte secundũ rẽ, uel rõnẽ: quarto, in statu gratiæ gratũ facientis: quinto in statu naturæ lapsæ. Et licet in his statibus plura examinanda induci pñt; in proposito tñ tota difficultas consistit in differentia inter secundũ, & tertiũ: aliorum namq; differentiæ facile patẽt, nã in prõptu sunt, ut siquis non penetret differentiam inter naturã in puris naturalibus, & naturã lapsam, quæ (ut unico uerbo dicam) tanta est, quanta est inter psonã nudã ab initio, & personã expoliatã. Et hoc dico secundũ rõnes uero terũ, multa adueniunt. Si cut. n. psona nuda, & psona expoliata nõ distinguunĩ in hoc, q; una sit magis, aut minus nuda: ita natura in puris naturalibus, & natura expoliata gratia, & iustitia originali, nõ differunt per hoc, q; altera eatũ sit magis, aut minus in naturalibus destituta. Et rõ est, q̃a destitutio sequẽs ex poliationẽ gfæ, & iustitiæ originalis, non est effectus illius, nisi per accidẽs, ut remouentis prohibẽs. expoliatio. n. abstulit gratiã, & iustitiã, quæ prohibebat uires animæ secundũ seipsas d[illegible] sponi: ex remouente nãq; prohibens nõ sequitur maior, aut minor effectus naturalis, q̃ ex natura sequatur. nõ. n. magis aut minus mouetur lapis remoto prohibente, q̃ a grauitate propriẽ absolute fuisset motus, propter quod cũ natura ex peccato originali sit sibiipsi derelicta tam in anima, q̃ in corpore, nõ maior destitutio est in natura lapsa, q̃ in natura ĩ puris naturalib⁹: sicut nõ est magis redditum corruptibile corpus nostrũ ex peccato originali sibi derelicto, q̃ ex natura fuisset simpliciter. Sed quantum ad rationes rerum magna differentia est, quia sicut in persona nuda nuditas negationis rationem habet, in expo[illegible] [illegible] [illegible] ero habet rõnem priuationis uestis debitæ cõseruari &c. ita defectus aiæ, & corporis naturæ in puris naturalib. nec culpæ, nec pœnæ, nec uulnerum, &c. rõnem habent, sed naturaliũ conditionum: in natura aũt lapsa habent rationẽ corruptionũ, uulnerum, pœnæ & cul[illegible] æ in parte susceptiua illius. Vñ patet, q; quantũ ad [illegible] efficientiã naturæ humanæ ad opera naturæ pportionata, idẽ est iudi[illegible] tium de natura in puris naturalib⁹ & de natura lapsa: quia utrobiq; uires sunt æque dispositæ, licet nõ sit [illegible] ẽ de eis iudiciũ, quantũ ad meritũ uel demeritũ, tã in agẽdo, q̃ in patiendo pp rationem culpæ &c. Inter naturam aũt in pur[illegible] naturalibus, & naturam in statu consono naturæ rationali differentia clara est, q; in puris natura[illegible] b. contrariatur appetitus sensib[illegible], & rat[illegible] onalis, dum nõ plene rationali subijcitur sensib[illegible] lis, sed ut liber tendens q̃s que in propriũ bonum præter rõnis ordinem. [illegible]n statu aũt consono naturæ rationali pars superi[illegible] recte se habet ad Deum, ut principi[illegible] m olum naturaliter notũ, & [illegible]nferiora a rationis ordine etsi exorbitare possint, non tñ p[illegible] [illegible]tuntur. Iltẽ namq; uita naturalis est hoĩ secũdũ rationẽ natu[illegible]ã, q̃m naturale bonũ eius est secundũ rationẽ esse naturalis aũt non ut ex principi[illegible]s naturæ fluens, sed ut secundum natur[illegible]ã existens rationalẽ. Super hunc statũ addit iustitia originalis ind[illegible] fectib[illegible]le ordinẽ, & [illegible]o[illegible]por[illegible] s sub aĩa, & inferior[illegible] [illegible] [illegible] uperiori quãdiu superius est sub supremu Deo. s. principio n[illegible]turæ: gratia aũt addit [illegible] tiue[illegible] piũ meritor[illegible]ũ [illegible] uitę diuinæ fœlicitate. His itaq; ue sic se habentibus, to[illegible] a d[illegible] ficultas est, q̃a secũd[illegible] s status non est inuentus, unq[illegible] ã in se p[illegible]o separatus: sed aut in statu orig[illegible] nal[illegible] [illegible] iustitiæ cõtentus, ut in Adã, aut in statu excel[illegible]ẽtia gfæ, ut in b[illegible]ã[illegible]t[illegible] g ne, an n[illegible] e natura integr[illegible] intelligaĩ natura [illegible] u illo [illegible] do statu, an [illegible] statu iustitiæ original[illegible]. [illegible] de primo. ¶ Q[illegible] d ad secundũ, [illegible]icendũ est, q; uita humana in, & ex puris natural bus peragi non põt absq; peccato, & hoc ex intrinseco defectu uirtũ animæ: quem appetituum diuersitas testatur. Et quia

* Ca. 6. & 7. tom. 3.

577 *Porrecta per totum.* Inf. art. 6. & 28. a. r. & d. 19. I expolit. Et 4. d. 17 q. 1. ar. 2. q. 2. ad 1. & 3. Et uer. quest. 24. a. 1. ad 2. 6. & ad 9. & ar. 14 p. 10. & q. 16. art. 6. ad 11. Et quol. 1. artic. 7. & quol. 5. a. 2. Et t. Co rin. 12. *q. 1. ac. 1. Et q n. 13. ar. 6.

quia æqualis est sufficiētia naturæ lapsæ, & naturæ in puris naturalibus, cōsequens est, q appellatione naturæ integræ nō intelligatur in litera in puris naturalib. sed intelligitur natura in statu consono naturæ rōnali, qui addit supra pure naturalia uigorē rōnis, seu superioris partis aīæ ad cōseruādū statū rōni in nullo dissonū. Nō est autē uigor hic gratię, aut naturæ simpliciter, sed quodāmodo gratię, & quodammodo naturæ. Nō est simpliciter naturæ, quia non fluit ex natura. Non simpliciter gratiæ, quia ad nihil se extēdit, nisi ad naturæ rōnalis proportionatū bonū. s. uiuere secundū rōnē. Est quodāmodo gratiæ, & quodammodo naturę, pro quanto hō nunquā hēt, aut habere potuit ex naturalib. hunc uigorē, sed ex cōiūctione ad donū originalis iustitiæ.

¶ Et nota, q nō dico, q iste uigor sit portio originalis iustitię: hoc n. esset dicere, q natura integra significat naturā in statu originalis iustitię: sed dico q istū uigorem sortiri hō in coniunctione ad originalē iust. iudiciū: sicut cogitatiua in coniunctione ad intellectū melius operatur, q̄ intellectu tacente & uniuersaliter superiorū in unoquoque ordine iūctū superiori nō solū perfectionē superioris participat, sed etiā secundū propria melioratur: melius. n. operatur uegetatiua iuncta sensitiuæ, q̄ separata ab illa. Discernendū quippe est inter iustitiā originalē, & uigorē hūc ab effectu. nā cū iustitiæ originalis dono nō poterat prius peccari uenialiter, quam mortaliter, ut in prima parte dictum est: hic aūt uigor [illegible] prius offendi uenialiter posset. n. hoī uigore hoc pdito subrepere parua aliqua declinatio citra finē, & nō una sola, sed multæ, qd non cōpateretur integritas status originalis iustitię. Quia igitur uigor iste possibiliue est gratuitus, quia non hēt nisi in coniūctione ad statū gratuitū originalis iustitiæ: & essentialiter est naturalis, quia uigor est superioris partis animæ nostræ secundū naturam rōnalē ad solum, & oē bonum rationi proportionatum se extendens: ideo sic adiunctus puris naturalibus cōstituit statum naturæ integræ, & per istius deperditionem natura est corrupta. Vocabulū quoq; integri, & corrupti, rationi cōsonat: qm natura integra est, qn nihil naturalium non solū constituētiū naturam, & fluentium ex ea, sed requisitorum secundū eā deest: corrupta autem siquid horum perdiderit, dictus autē uigor secundum naturam est rationalis. Et ne puter me esse [illegible] uentorē huius uigoris lege superius authorē in q. 91. ar. vl. dicē [illegible], q [illegible] homo destituitur originali iustitia, & [illegible] ipse impetus sensualitatis &c. ubi manifeste [illegible] q [illegible] originale hō perdit duo. s. originalē iustitiā, & uigorē [illegible] pulsationis enim nota d [illegible] diuersitatem ostendit. H[illegible] secundo.

¶ Quo ad tertium dicendum est primo dubio, q per hoīem in statu naturæ integræ, author intendit hoīem nō in puris naturalib. sed habentē donū iustitiæ originalis, nō in quantū operatur ea ui iustitiæ originalis, sed inquātū operatur ex uigore naturali. Et sic oīa uerba literæ consonāt. s. in sui integritate, sicut fuit in primo parente an peccatū, & poterat hō per sua naturalia uelle, & operari bonum &c. Et q hæc sit mens authoris, apparet ex [illegible] q oportet aut [illegible] dicere, aut q intendat hoīem ex ui originalis iustitiæ operantē. Et sic [illegible] per sua naturalia [illegible] q iustitia originali con[illegible] inter naturalia, qua erat donū naturæ. Sed hæc expositio non cōsonat d[illegible] authori, tum quia apud ipsum [illegible] originalis iustitiæ est gratia gratum faciens, ac per hoc pat [illegible] potuisset dici, q hō in tali statu p sua naturalia [illegible] & operari bonū supernaturale, cuius oppositum expresse dr in litera: tum quia author tā solicite disting[illegible] de dono [illegible] Dei primi agenus, & dono superaddito naturæ, & consequēter iustitia originali est donū superadditum naturæ. Secundo [illegible] dubio [illegible] dice[illegible] q per naturā corruptā [illegible] naturā [illegible] dono iustitiæ originalis, & uigore rōnis [illegible] per hoc [illegible] dono supernaturali, & dono naturali nō fluente ex natura, sed secundum naturā debi-

tis sibi &c. Et sic utra distinctionē in puris naturalibus includit rōnem defectus maleculpæ, & pœna in aīa, & corpore uero malè pœnæ &c. Et huic nihil obiectorū obstat, qa ut pdictū est, nō negat æqualē sufficiētia naturę corruptę, & in puris naturalibus ad operandū bonū uirtutis, sed neutra sufficit. Nec inconueniens nos priuatos esse in naturalib. non fluentibus ex natura, sed secundū naturā aliquas personali peccato. pp defectum quippe talis uigoris, sumus destituti in nīa pronitate ad malū, q concupiscētia habitualis superius noīata fuit, cum de peccato originali tractaretur.

¶ In eodē 2. ar. q 109. dubium occurrit ad hoīem, & simpliciter. Ad hoīem quidē, an author intēdat q hō in statu naturæ corruptę non possit moraliter bonū ex propriis naturalib facere. Et est rō dubitādi qa si hęc affirmatio tenetur, sequitur q sine gra sanante, qua opus est ad opus moraliter bonū, oīs actus hoīs sit malus moraliter: nā in indiuiduo non datur actus medius, ut superius dictū est. Et ulterius sequitur, q oīs operatio existentis in pctō mortali, & etiā cuiuscunq; infidelis, sit mala moraliter: qd est manifeste contra doctrinā authoris. Si aūt negatur hāc esse intētionē authoris, occurrit in primis Gre. de Ari[illegible] loco alleg. asserēs S. Tho. in hoc & seq. ar. duob. hoc sentire. Nō desunt quoq; Thomistę id sentiētes. Et oportet assignare quid intēdit author in hoc loco. Ipse. n. particulariter inquirēs an hō possit absq; gra aliquod bonum facere, (ut patet in ti. huius ar. proposito in diuisione q.) determinat, q aliquod bonū particulare facere, ut ędificare domos, plantare uineas, & [illegible] sine gra nunc: in statu aūt naturæ integræ poterat p sua naturalia operari bonū naturæ suæ proportionatū, quale est [illegible] acquisitæ. Ex hac itaque dria manifestatur [illegible] esse, q hō in statu naturæ corruptæ non pōt per sua naturalia bonum proportionatum natura, quale est bonum uirtutis acquisitæ. Simpliciter aūt dubium est, quid tenendum sit de hoc. s. an hō in statu isto possit per sua naturalia facere actū Moraliter bonū. Gre. siquidē de Ari. in loco allegato tenet partē negatiuā ex multis authoritatib. & una rōne potissime, ita q quantū ad præsentem spectat articulum, præter authoritates, q una gl[illegible] fortia sunt contentię [illegible] q loquuntur de bono actu reddente hominem bonum simpliciter in ordine ad uitam æternam, & [illegible] de [illegible] no pure morali infra limites naturæ, qm tale nō [illegible] in ordine ad cęlestē patriā bonū simpliciter, sed sec[illegible] Et si hoc aduertisset hic doctor, non tm se [illegible] Præter inquā authoritates, in tribus partib[illegible] fundatæ. Primo in infirmitate naturæ, quia op[illegible] moraliter [illegible] est [illegible] opus naturę integrę, & p [illegible] natura corrupta ab integra. Secundo in [illegible] scilicet non fit pp Deum, pp seipsum Deum, a[illegible] quod [illegible] tur: quicunque. n. [illegible] bet abum [illegible] propter ipsum Deum, non [illegible] & [illegible] uam saltem deficere, inquit Greg. [illegible] in statu isto. Tertio in uictor[illegible] to, dæmonia. diuersa mouent pixl[illegible] & [illegible] lius, quo petendum est, Et ne nos [illegible] non esset simpliciter necessarium, si ex [illegible] moraliter bonum facere possemus. [illegible] datus [illegible] homo potest naturaliter nolle [illegible] puta [illegible] parentem, qui [illegible] uestri [illegible] articu[illegible] præcedente, & [illegible] te consen[illegible] & [illegible] sequi.

¶ Ad eu[illegible] author [illegible] & [illegible] dicitur [illegible] turæ cor[illegible] pōt p sua na[illegible] operat[illegible] non possit unum uniuersum moraliter bonum ac[illegible]

¶ 2 Præt.[b] Vnūquodque pōt magis in id, q est sibi secundū naturam, q̄ in id, q est sibi præter naturam: sed peccatum est contra naturam, ut Damasc. dicit in 2. li.* opus aūt uirtutis est hominū secundum naturam, ut supra dictum est. † cū igitur homo p se ipsum possit peccare, uidetur q multo magis per seipsum possit bonum uelle, & facere.

¶ 3 Præt. Bonū intellectus est uerū, ut Philos. dicit in 6. Eth. * sed intellectus hō pōt cognoscere uerum p seipsum, sicut, & qualibet alia res potest suam naturalē operationē per se facere. ergo h multo magis homo potest p seipsum facere, & uelle bonū.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ro. 9. Nō est uolentis. s. uelle, neq; currētis, s. currere, sed miserētis Dei. & Aug. dt in libro de correctione † & grā, q sine gratia nullum prorsus siue cogitādo, siue uolēdo, & amando, siue agēdo, faciūt homines bonum.

RESP. Dicēdū, q natura hoīs pōt dupl'r considerari. Vno mō in sui integritate, sicut fuit in primo parēte an peccatū. Alio modo, s'm quod est corrupta in nobis post peccatū primi parētis: s'm autem utrunque statum natura humana indiget auxilio diuino ad faciendum, uel uolēdū quodcunque bonū, sicut primo

*Cap. 30.

† q. 71. ar. 1.

*Libro 6. Ethi. c. 2. tom. 5.

† Cap. 1. & prin. to. 7

aifestatur breuiter, primo ducendo ad inconueniens: quia nisi posset aliquid bonum moraliter facere, sequeretur (vt deductũ est) q infidelis, & existens quilibet in mortali, in omni suo actu deliberato peccaret: & nisi impotens esset ad faciendum vniuersitatem suorũ operũ bonã moraliter, sequeretur q posset se præseruare à quolibet defectu morali, ac per hoc posset non quam peccare in moralibus, cuius oppositum mõstratũ est. Deinde ostẽsiue. prima quidẽ pars, quia experimur, q existẽtes in mortali ẽt pertinaciter, seclusa fide possum* reddere mutuum, quando oportet, cui oportet &c. & propter quid oportet: quia scilicet iustũ est, & ordinatur ad Deũ vt summũ bonũ ac per hoc finẽ vniuersi monstratũ, 12. Meta. Secũda autem pars. quia sumitur ex contrarijs appetitibus corruptiu, & impossibile est, quin propria quãdoq; assequantur: & rursus quia naturæ integræ proprium est uniuersitatem operum bonã moraliter peragere posse, ac per hoc differt à corrupta hęc uia media, ut patet, quam in litera author determinat. Vult non dicit, q in statu naturæ corruptæ nullũ op* morale potest, sed dicit q nõ potest totũ huiusmodi bonum per sua naturalia implere: & replicat, Non tamen totum bonum sibi connaturale, ita q nullo deficiat. Hæc media uia est, quam inferius in. Secunda secundæ author firmat docens, q nõ quælibet actio deliberata infidelis, est peccatum. Hanc ergo tenẽdo, soluamus obiectiones. & ad eos q hũc art. & sequentes aliter intellexerũt, dicẽdũ est, q si perspicaciter inspexissent, sensũ talẽ nõ accepissent.

Ad particularitatem ntq. huius arti. dr, q ita est particularis iste sicut præcedens. vt ibidem patet. Et sicut ibi, omne uerum proportionatum naturæ proportionatum naturæ humanę, est quoddã particulare respectu ueri communis ad uerum supernaturale, & naturale: ita hic, omne bonum proportionatũ naturæ humanę est quoddam particulare bonũ respectu boni cõmunis ad naturale, & supernaturale. Exempla autem literæ de ędificatione, & agricultura, exempla sunt operum uirtutis acquisitæ. ars namque una quinque uirtutũ intellectualiũ est, ut patet in 6. Ethi. nec in litera de opere boni uirtutis moralis explicite mentio fit, sed uirtutis acquisitę in cõi quinet ã ex hoc q homo potest per sua naturalia ędificare domos quando oportet, sicut oportet, &c. sequitur q possit aliquod opus moraliter bonũ per sua naturalia facere: alioquin ędificando domũ, peccaret mortaliter. patet igitur authoris intentio. Authoritates autẽ quæ oppositũ sonare uidẽtur, illa glossa optime salua, & pręseruat ab errore Pelagij, vt patet appl. cãn. Ad primũ fundamentũ dr, q sicut hõ corporaliter infirmus nõ differt à sano in hoc, q sanus op* sani, infirmus nullũ opus sani possit: põt namq; infirmus uidere, uel audire, uel odorare ut sanus, licet nõ possit ambulare ut san*: sed differt in hoc, q sanus oẽs suos actus, infirm* nõ oẽs suos actus põt ut sanus facere. Vñ, & in litera dr, hõ infirmus põt aliquo motu moueri, nõ tñ perfecte põt moueri motu hoĩs sani: tota. n. cũ sit idẽ quod perfectũ, perfecte, & totaliter idẽ sunt. Ita natura integra, & corrupta nõ differũt in hoc, q illa põt oẽs suos suos actus facere bonus, illa nullos: sed q illa omnes, ista non omnes. bonum ergo moraliter in oĩbus actibus est proprius naturę integrę, non in aliquo actu.

*Art. præceden.

Cõclusionis pars. 1

mouente, vt dictum est. • Sed in statu naturæ integræ, quantum ad sufficientiã operatiuę virtutis, poterat homo per sua naturalia velle, & operari bonũ suæ naturæ proportionatum, quale est bonũ virtutis acquisitę, non aũt bonũ superexcedens, quale est bonũ virtutis infusæ. Sed in [B] statu naturæ corruptæ ẽt deficit homo ab hoc, quod secũdũ suam naturã potest, vt nõ possit totum huiusmodi bonũ implere per sua naturalia. Quia tñ natura humana per peccatũ nõ est totaliter corrupta, vt scilicet toto bono naturæ priuetur, potest quidem etiam in statu naturæ corruptæ per virtutem suæ naturę aliquod bonũ particulare agere, sicut ędificare domos, [C] plãtare vineas, & alia huiusmodi, non tamẽ totũ bonũ sibi cõnaturale, ita q in nullo deficiat: sicut homo infirmus potest per seipsum aliquem motum habere, nõ tñ perfecte potest moueri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ. Sic igit[m] virtute gratuita supaddita virtuti naturæ indiget hõ [i]n statu naturæ integrę quantũ ad vnũ, idest,* ad operãdũ, & volẽdum bonum supernaturale: [p] sed in statu naturę corruptę quãtũ ad duo, scilicet [q] ut sanetur, & vlterius vt bonum supernaturalis virtutis operetur, quod est meritorium. Vlterius autẽ in vtroque statu indiget homo auxilio diuino, ut ab ipso moueatur ad bene agendum.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q homo est dominus suorum actuum, & uolendi, & nõ uolendi, propter deliberationẽ rationis, quæ potest flecti ad unã partem, uel ad aliam: sed q deliberet, vel non deliberet, & si huiusmodi ẽt sit dominus, oportet q hoc sit p deliberationẽ præcedẽtẽ. & cũ hoc nõ procedat in infinitũ, oportet q finaliter deueniatur ad hoc, q liberum arbit. hominis moueatur ab aliquo exteriori principio, quod est supra mẽtẽ humanã, scilicet à Deo, ut ẽt Philosophus* probat in cap. de bona fortuna: unde mens hominis etiam sani nõ

[A] Ad secũdũ fundamẽtũ, q isti fit, dr q ẽt infidelis põt in aliquo actu hẽre Deũ ut finẽ naturæ, & vltimũ finẽ pp seipsum Deũ summũ bonũ. Põt. n. ut dictũ ẽ, cognoscere ex philosophia Deũ esse summũ bonũ uniuersi extra illud, & finẽ ultimũ illum, & propterea ipsũ aliqd, & eligere uitationẽ malorũ, puta homicidij, adulterij, ne faciat iniustũ, q qa malũ ẽ, dissonat sũmo bono: & similiter in faciẽdis bonis, qa cõsonat summo bono. In hac tñ re sciẽdũ, q Deũ esse ultimũ finẽ alicuius actus humani, põt cõtingere dupliciter. primo q sit finis explicite intentus ab operãte hoie: & hoc mõ dictũ est, q possibile est hoiem infidelẽ habere Deũ ut ultimũ finẽ, & perseuerare sine gratia. Secũdo, q sit finis nõ explicite intẽtus, sed implicite ab operante hoie, & directe ab explicite intẽdente illũ ultimũ finẽ. uerbi gratia. Si aliquis infidelis, uel in mortali peccato existens, nihil cogitans de Deo honoret parentem, reddat depositum, & huiusmodi faciat quando oportet, ubi oportet, sicut oportet, & propter hunc finem scilicet quia debitum, est quòd sic fiat, tunc ex hoc ipso quòd nulla mala circumstantia tangitur, nullus finis malus apponit, ad esse debitũ, seu uirtuosũ.

Cõclusionis pars. 2

Cõclusionis pars. 3

* Lib. 7. Moraliũ eudemiorum. c. 18.

¶ Affirmatur quidem finis, sed non affirmatur vltimus simpliciter, sed inter occurrẽtes, aut cognitos sibi relinquit ordo illius finis proximi ad finẽ vltimũ inuiolatus: ac per hoc fac ẽt explicite pp finẽ proximum, facit implicite pp finẽ vltimũ illius finis proximi, quicunq; ille sit. & rursus faciens explicite pp hm̃oi finem proximũ, agit vt dirigens seipsum respectu illius finis proximi, & vt directus à datore rationis agitur respectu finis vltimi. Et hoc secundo modo aliqñ sufficit hic Deum pro vltimo fine actus humani ad hoc, vt actus non sit malus ex defectu circũstantiæ vltimi finis naturalis. Præceptũ namq; naturæ de hñdo Deũ pro vltimo fine explicite, cũ sit affirmatiuum, non obligat ad semper: & cũ sit de eo, q post multum studiũ adimplendũ est, postq̃ s. homo explicite iudicit esse unũ Deum, &c. constat q non obligat pro omni tpe, quo homo operatur humana opera, ac per hoc sufficit, qñq; implicite hic Deum pro vltimo fine naturali. De Deo autem, ut finis est supernaturalis, non est ad præsens sermo. Et quia quilibet secundum certas circunstantias facient actum moraliter bonum, potest actus [E] multos ex puris naturalibus sic facere, cõsequens est, ut homo in statu corruptæ naturæ adiũcto ẽt statu peccati mortalis. põt facere aliquẽ actũ moraliter bonũ secundum oẽs circunstantias, ita q in nullo deficiat, quoad illum actum singularem.

¶ Ad tertiũ fundamentũ dr, q quia tentationes non solũ cõtra moralia sunt, & inquantũ sunt à dæmone excedunt limites naturalis impedimentorũ ẽt respectu moraliũ, qa inuidia diaboli, respectu celsitudinis supernaturalis, mota introiuit in orbẽ terrarũ: ideo nõ spectat ad propositũ obiectio de tẽtatione vt est à dæmone. Propter qđ in litera ẽt de natura integra dr, q quantum ad sufficientiã operatiuæ uirtutis, poterat homo per sua naturalia operari bonũ. Dixit namque hoc, ut pseruaret [illegible] nam suã ab hm̃oi extra naturã impedimentis: ita q [illegible] quantũ est ex sufficiẽtia uirtutũ animæ, ac per hoc [illegible] naturalia impedimẽta (sic enim oportet referre [illegible] portunnaliter singula singulis) homo naturę integræ omnes suos actus,

naturæ

naturæ vero corruptæ nõ oẽs, sed aliquos potest bonos moraliter facere. Verũ aũt ex his, quæ naturalẽ ordinẽ exeũt, aliter sit, non est præsentis intentionis, vbi necessitatẽ gratiæ ex insufficientia nostra naturali quærimus.

In rñsione ad primũ videndũ esset, quomodo voluntas eget diuina motione ad primũ actũ, nisi superius in q. 9. artic. 4. discussum fuisset.

In rñsione ad tertium nota, q magis corrupta dr pars appetitiua: qa volũtas, vt superius dictũ est, prius quàm itellect⁹ infectionẽ suscepit: intellectus n. immunis nõ ẽ, sed vulnus ignorantiæ suscepit, quo impedit homo, ne sit totaliter prudẽs p sua naturalia.

ita habet dominium sui actus, quin indigeat moueri à Deo: & multo magis liberum arb. hominis infirmi post peccatum, per quod impeditur a bono per corruptionem naturæ.

AD 2m dicendũ, q peccare nihil aliud est quàm deficere à bono, quod conuenit alicui secũ- B dũ suã naturã. Vnaquæque aũt res creata, sicut esse non habet nisi ab alio, & in se cõsiderata nihil est: ita indiget cõseruari in bono suæ naturæ cõueniẽti ab alio. põt.n. per seipsam deficere à bono, sicut & per seipsam põt deficere in non esse, nisi diuinitus conseruaretur.

AD 3m dicendũ, q ẽt uerum non potest homo cognoscere sine auxilio diuino, sicut supra dictum est: * & tñ magis est natura humana corrupta per pec- C catũ, quãtũ ad appetitũ boni, q̃ quantũ ad cognitionem veri.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo possit diligere Deum super omnia ex solis naturalibus sine gratia.

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur q homo non possit diligere Deũ super omnia h ex solis natturalibus sine gratia. Diligere enim Deum super D omnia, est proprius & principalis charitatis actus: sed charitatem homo nõ põt hẽre p seipsum, qa charitas Dei diffusa ẽ ĩ cordibus nostris per Spũ sãctũ, qui datus est nobis, vt dr Rom. 5. ergo hõ ex solis naturalibus nõ põt Deũ diligere sup b oĩa.

¶ 2 Præt. Nulla natura potest s̃. seipsã: sed diligere aliqd plus q̃ se, est tendere in aliquid supra seipsum. ergo nulla natura creata potest Deum diligere supra seipsam sine auxilio gratiæ.

¶ 3 Præt. Deo, h cũ sit summum bonũ, debetur summus amor, q est vt super oĩa diligatur: sed ad B summum amorẽ Deo impẽdẽdũ, qui ei à nobis debetur, hõ nõ sufficit sine gratia, alioquin frustra adderet gratia. ergo hõ nõ põt sine gr̃a ex solis naturalibus diligere Deum super oĩa.

SED CONTRA. Primus homo in solis naturalibus constitutus fuit, vt a quibusdam ponitur, in quo statu manifestũ est, q aliqualiter Deũ dilexit: sed nõ dilexit Deũ ęqualiter sibi, vel minus se, qa ẽm hoc peccasset. ergo dilexit Deũ s̃. se. ergo hõ ex C solis naturalibus põt diligere plus quàm se, & super oĩa.

RESPON. Dicẽdũ, q sicut supra dictũ est * in 1. in quo ẽt circa naturalẽ dilectionẽ angelorũ diuersę opiniones sũt positę: hõ in statu naturæ integræ poterat opari virtute suæ naturę bonũ, qđ est sibi cõnaturale absq; superadditione gratuiti doni, licet nõ absq; auxilio Dei mouẽ- D tis. Diligere aũt Deũ super oĩa, est qdda cõnaturale homini, & ẽt cuilibet creaturę nõ solum rationali, sed irrationali, & ẽt inanimatę ẽm modum amoris, qui vnicuiq; creaturæ cõpetere põt. Cuius ratio est, qa vnicuique naturale est, q appetat, & amet aliquid, secundũ quod aptũ natũ est esse. Sic igitur agit

SVPER. QV. CIII. ART. III.

Super Quæstionis centesimænonæ Artic. 3.

D. Th. 3. d. 29. q. 1. a. 3. Cap. 2. d. 28. conf. 2. a. conf. arg. 1 & d. 29. q. 1. conf. 1. & 3. d. 27. q. 1. conf. 1. & 4. d. 17. q. 1. conf. 3.

IN ar. 3. eiusdẽ 109. q. dubiũ occurrit de cõclusione, & rõne eius. De cõclusiõe qdẽ, qa falsa vr: nam hõ p statu isto põt ex suis naturalibus solis, i. absq; gratia cognoscere, q Deus est naturaliter diligibilis sup oĩa ab hoĩe, vt patet: & hoc cognito põt conuenire in actũ diligẽdi Deũ, vt finẽ naturalẽ uniuersi, & oĩum super oĩa tanq̃ summũ omniũ bonorum, à quo sunt omnia bona.

*Ar. 1. huius quęst. 578

Porrecta per totum. 1. qõ. 60. ar. 5. Et 2. di. 3. q. 4. Et 3. dist. 29. arg. 3. 3. Et uert. qõ. 1. ar. 2. ad 16. & q. 4. art. 1. ad 9. Et quo. 1. artic. 8.

Et confirmat hoc: qa sicut põt hõ in statu isto aliũ actũ moraliter bonũ facere, puta, actũ iustitię, reddẽdo alteri hoĩ qđ illi dẽtur: ita põt reddere deo hũc actũ diligẽdi, & magnifaciẽdi ipsũ sup oĩa. actus n. qdã particularis ẽ iste sub morali bono, sicut & quilibet actus.

De rõne, aũt, quia medi⁹ terminus I literæ ẽ, quia diligere Deũ super oĩa, ẽ opus cõnaturale hoĩ. Si. n. hæc rõ valeret, sequeret, q nullũ opus cõnaturale hoĩ possit hõ in statu isto ex naturalibus perficere, cuius oppositũ dictũ est. Et si dicat, q in litera adiũgitur aliquid aliud huic medio, dũ subiũgit, q ab hoc hõ deficit secũdũ appetitũ uoluntatis naturalis, quapropter corruptionẽ naturæ sequit bonũ priuatum, nisi sanet p gratiã, ita qđ vis medij cõsistit in hoc, q est esse opus cõnaturale hoĩ, à quo deficit natura corrupta: si sic inq̃ dicatur, committitur petitio principij, ad probandum q in statu naturæ corruptæ homo non potest diligere deũ super omnia. nam in præmissis oportet assumere, quod diligere deum est connaturale, a quo deficit corrupta natura, quod est probandum.

Ad euidentiam huius dubij prænotanda sunt duo. primo, q diligere deũ super omnia, hic sumitur pro actu secundo, qui est amare terminato ad deum non implicite, sed explicite, ex ratione ipsum mõstrante volũtati. Et propterea aduerte cau- A te, quòd non est idem habere deum pro vltimo fine alicuius actus, & diligere deum super omnia: quia ad illud sufficit implicite ferri in deum, ad hoc requiritur explicite ferri in ipsũ.

Secundo, q diligere deum super omnia potest dupliciter cõtingere, uno modo simpliciter: alio modo secundum præsentẽ statum. Diligere deũ super omnia simpliciter, est deũ diligere vt finem oĩum, idest, propter quem diligat oĩa. Diligere deũ super oĩa secũdũ prę sentẽ statũ, est diligere deũ ut finẽ oĩum referibilium in ipsũ deũ. Cõueniũt hi duo modi diligẽdi deum super oĩa in duobus, primo in hoc, q sunt præcepta affirmatiua: secundo in hoc, q utrique repugnat diligere aliqd aliud à deo, vt vltimũ finẽ cuiuscunq; actus, vt patet. Differũt aũt in hoc, q primo modo diligendi deũ super oĩa, repugnat oẽ malũ culpæ, secũdo aũt nõ. Ad habendũ nãque actũ diligẽdi deũ super oĩa simpliciter, oportet oĩa sua habere talia, ut possint in deũ referri. Si enim aliquid sic diligit, ut non sit referibile in deũ, iam impedimẽtũ ponit ad hoc, ut suorum oĩum possit deũ hẽre finẽ, ac per hoc impotẽtẽ se reddit ad diligendũ deũ super oĩa simpliciter. Et quia malũ culpæ, quodcunq; sit illud, repugnat referibilitati in deum, ut finem, ideo omne malũ culpę repugnat obseruationi huius præcepti: Diliges deum super omnia simpliciter. Sed ad habendũ actum diligendi deũ super omnia referibilia in ipsum, non impotẽtẽ reddit hominẽ quodcũq; malũ culpæ, ut experiẽtia testatur in habẽtibus charitatẽ, qui diligunt deum super omnia, & ut finem E beatitudinis, quia gratia perficit naturã: & tamẽ habent multa mala culpæ, & in uoluntate faciendi, puta, dicendo mendaciũ officiosum, comedendo nimis, & huiusmodi.

1. 1. q. 60. art. 5.

His præmissis, ad dubium motum dicitur, quod licet homo in statu naturæ corruptæ, quantum est ex sufficientia sua, possit ex puris naturalibus diligere deum super omnia referibilia in ipsum, quæ scilicet sunt in sua potestate, ut ratio probat, nõ tamen potest diligere deum super omnia sua simpliciter: qa non potest non peccare, ac per hoc non potest non ponere impedimẽtũ dilectioni dei super oĩa, sicut potest in statu naturæ integræ, in quo põt præseruare se ab omni peccato: & consequenter quando tempus est, exire in actũ diligendi deum super omnia simpliciter, quia nihil sui est irreferibile ad Deum.

Ad cõfirmationẽ dr, q non est eadẽ rõ de isto actu, & de a[illegible] moralibus, tum quia ille actus est supremus omniũ n[illegible] moralium, ut patet, quia respectu ultimi finis [illegible] ac per

ac per hoc primi principij reliquorum: reliq aũt actus sub isto A sunt. Maiotis aũt uirtutis est posse in actũ summũ, q̃ in actus inferiores: vñ, & uirtus, ultimũ potentiæ dĩ primo Cęli. tum quia actus iste uniuersitatẽ actuũ humanorũ bonã exigit, ut materiã, non aũt alij. Non. n. quicunq; malũ aliquod facit, impedimentum pstat sibi, vt nõ possit qñ oportet reddere mutuũ: sed quicunque malũ aliquod facit, ipso facto reddit actum illũ, & seipsum illo infectũ, ut sic, irreferibilem in Deum ut finẽ: ac per hoc non põt oĩa a se dilecta referre in Deũ ut ultimũ finẽ, quod faciebat hõ in natura integra, ut in litera dicitur. Et sic patet ueritas cõclusionis quãtũ ad utramque partẽ, scilicet q integra natura hoc poterat, & q corrupta non põt, nisi adiutorio gratiæ sanantis in præsenti uita inchoatiue per charitatem viæ, qua nihil contra Dei dilectionẽ admittimus, & sup omnia nia nõ simpliciter, sed referibilia, ipsum diligimus: consummatæ autem in patria, in qua omnia simpliciter in Deũ dirigentur, quia ipse erit omnia in oĩbus.

Text. 78. tom. 2.

Ca. 4. par. 4 lites me di. & pri.

D. 77.

Conclu. m

¶ Ad dubitationẽ motã contra cõnclusionẽ dĩ, q medium est esse opus connaturale, sed naturale põt sumi dupliciter. Vno mõ, p eo, quod fluit ex natura. Et sic sumendo naturale sufficeret ad inferẽdam primã partem cõclusionis. s. q natura integra põt: & sic accipit obiectio, naturale. Sed quia tunc minor esset falsa, qa diligere Deum sup omnia appetitu rationali, ut expositũ est, nõ est nobis sic naturale, ut fluat ea natura, ut patet: iõ alio modo sumitur naturale pro eo, quod est secundum naturam. Et sic diligere Deum super oĩa, est naturale, & sic sumitur hic, & infert primam partẽ conclusionis cũ ueritate utriusq; præmissæ. Secunda aũt conclusionis pars. s. quòd natura corrupta hoc non põt, non probatur in litera ex illo medio, ut patet intuenti literã, ubi post probatã conclusionem directe responsiuam q̃sito, quòd in natura integra hõ hoc poterat sine gratia: subiunxit author ex pronitate naturæ corruptæ ad bonũ proprium, quòd deficit natura corrupta ab actu illo. vñ medium ad secundam partẽ conclusionis, seu ad secundã conclusionẽ, est pronitas voluntatis ad priuatũ bonũ. hæc. n. perdito uigore in nobis adeo uiget, ut oporteat in malum aliquod cadere, ut ex dictis patet. ¶ In eodem tertio articulo discutiẽdũ esset, an diligere Deũ sup oĩa, sit naturale homini, nisi in prima parte discussum fuisset. Veruntñ si quæratur, cuius uirtutis moralis sit actus diligere Deũ super oĩa, dicendum est, cũ ille actus sit ad alterum, cui nõ põt reddi æquiualens, quod ad iustitiã spectat, cuius pars est pietas, quæ parentibus, quibus etiam non est reddere æquiualens, debitum reddit: & religio, quæ cultum Deo exhibet &c.

vnumquodque prout aptũ natũ est esse, ut dicit in 2. Phys.* Manifestum est aũt, q bonum partis est pp bonum totius: vñ naturali appetitu, uel amore unaquæq; res particularis amat bonum suum proprium pp bonũ cõe totius uniuersi, qđ est De⁹. Vnde & Dio.* dicit in lib. de di. no. q Deus conuertit omnia ad amorem suiipsius: unde homo in statu naturæ integrę dilectionem suiipsius referebat ad amorem Dei, sicut ad finem, & similiter dilectionem omnium aliarum rerum: & ita ^d Deum diligebat plus, q̃ seipsum, & sup omnia. Sed in statu naturæ corruptæ homo ab hoc deficit secundum appetitum uoluntatis rationalis, quę pp corruptionem naturæ sequitur bonum priuatũ, nisi sanetur per gratiã Dei. Et ideo dicendum est, q in homo in statu naturæ integræ non indigebat dono gratiæ supaddite naturalib. bonis ad diligẽdũ Deũ naturaliter super omnia, licet idigeret auxilio Dei ad hoc eũ mouentis: sed in statu naturæ corruptæ indiget homo etiã ad hoc auxilio gr̃e naturã sanãtis. D

AD PRIMVM ergo dicendũ, q charitas diligit Deũ super omnia eminẽtius, quàm natura. Natura enim diligit Deum sup omnia, prout est principium, & finis naturalis boni: charitas autẽ secundum quod est obiectũ beatitudinis, & secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo. Addit ẽt

Aegi. 2. 5. d. 28. q. 1. ar. 4. D. Bon d. 28. a. 1. q. 5. Dur. d. 28. q. 4. Tho. arg d. 28. q. 1 ar. 1. Capr. 2. d 28 con. 3. & d. 29. q. 1. con. 3. Medina ar. 4.

charitas super naturalem dilectionem Dei, promptitudinem quandam, & delectationem, sicut habitus quilibet uirtutis addit super actum bonũ, qui fit ex sola naturali ratione hominis, uirtutis habitum non habentis. B

AD 2m dicendum, q cum dicitur, q nulla natura põt supra seipsam, non est intelligendum, q non possit ferri in aliqđ obiectum, quod est supra se. Manifestum est. n. q intellectus noster naturali cognitione potest aliqua cognoscere, quæ sunt supra seipsum, ut patet in naturali cognitione Dei: sed illud intelligendum est, q natura non potest in actũ excedentem pportionẽ suæ uirtutis, talis autem C actus non est diligere Deũ sup omnia: hoc. n. est naturale cuilibet naturæ creatæ, ut dictũ est.*

AD 3m dicendũ, q amor dicitur summus non solũ quantum ad gradum dilectionis, sed etiã quatum ad rõnem diligendi, & dilectionis modum: & secundũ hoc summus gradus dilectionis est, quo charitas diligit Deũ, ut beatificantem, sicut dictũ est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo sine gratia per sua naturalia legis præcepta implere possit.

AD QVARTVM sic proceditr. Videtur, quòd homo sine gratia per sua naturalia possit pcepta legis implere. Dicit. n. Apostolus ad Ro. 2. Quòd gentes, q̃ legem non habent, ^b naturaliter ea, q̃ legis sunt, faciunt: sed illud, qđ naturaliter homo

IN ar. 4. eiusdẽ 109 q. dubiũ circa titulũ occurrit, an sit: qõ de omnib. præceptis uis legis. Quod. n. sit sermo de omnib. appatet, tũ ex eo quòd indistincte qõ proponitur: tũ ex eo, quòd si de pręceptis ueteris legis tñ esset sermo, iã determinatus eẽt in pcedentib. Quòd uero non, apparet ex eo, quòd pcepta nouæ legis nõ nominãtur, nec examinãtur in toto discursu articuli: tum ex eo q impossib le nõ ortere constas esse, q pcepta fidei possint sine lumine fidei seruari.

¶ Ad hoc dĩ, q certũ hic ẽ, q articulus iste intelligitur de omnibus præceptis diuinę legis, siue nouæ, siue ueteris. Quod. n. sit sermo de lege diuina, ex corpore articuli patet, ubi affert pro tõe, q nihil aliud dr esse peccatum, q̃ diuinorum mãdatorum trãsgressio. Quòd uero de omnibus præceptis sit sermo, ibidem patet, quoniam bis replicatur ly, omnia mandata. In corp. ar.

¶ In corpore ar. eiusdẽ, dubium occurrit, ubi author dicit, q homo in statu naturę integræ põt oĩa diuina mandata implere quantum ad substantiam operũ. Hoc enim intellectum de præceptis diuinis vniuersaliter, falsum esse constat. nã nec credere supnaturalia fidei, nec adimplere actiones sacrales i uo cũq; statu põt hõ per sua sola naturalia, etiã quãtum ad substãtiã operũ: qm opus ẽ ad credẽdũ diuina reuelatiõe saltẽ mõstrãte, & ad actiones sacramẽtales ptãte supnaturali, alioqn nihil fit. Ar. 2. huius quęs.

179 *Porrecta pertotum.* Inf. ar. 5. ad 1. & 2. Et 2. d. 28 ar. 3. & d. 41. in expo. lit. ad 5. Et ueri. q. 24. a. 14 E

¶ Ad hoc dĩ dupliciter, primo quòd mãdata diuina sunt duplicia, q̃dam hñtia uim mandati quantũ ad utrunq; seorsum, scilicet quantũ ad substantiã operum, & quantum ad modũ supnaturalẽ. Quædam aũt non habentia uim mãdati sine mõ supnaturali. In primo ghe sunt oĩa præcepta, quæ impleta ex naturalib. satisfaciunt pręcepto alicui: in secundo autem sunt, quę si ex puris naturalibus fiant, nulli præcepto satisfit. Et qm articulus iste comparat naturam gratiæ necessariæ ad operandum, & pręcepta quę non habent uim præcepti nisi cum modo supernaturali ad ordinem gratiæ spectant: ideo sub nomine pręceptorum diuinæ legis quantum ad substantiam operum obseruabilium, non ueniunt, nisi pcepta, in quibus habet locum distinctio pręcepti utroque modo obseruabilis. Et secundum hoc pcepta fidei, & spei, quia non sunt pręcepta, nisi inquantum ex fide, & spe fiunt, non cadunt sub hac distributione: &. propterea author solum pręcepti dilectionis inter spectantia ad theologales

facit p seipsum, pôt facere absque gr̃a. ergo homo potest legis pcepta facere absque gr̃a.

¶ 2 Præt. Hieronymus dicit in expositione catholicæ fidei illos esse maledicendos, q Deū pcepisse homini aliquid impossibile dñt: sed impossibile est homini qđ p h seipsum iplere nō potest. ergo homo potest implere omnia pcepta legis per seipsum.

¶ 3 Præt. Inter oia præcepta legis maximū est illud: Diliges dominum Deū tuū ex toto corde tuo, ut patet Matth. 22. sed hoc h mādatū pôt hō implere ex solis naturalib. diligendo Deū super omnia, ut sup. dictum est. ergo omnia mandata legis potest homo implere sine gratia.

H SED CONTRA est, q Aug. dicit in lib. de hæresibus hoc pertinere ad hæresim Pelagianorū, ut credāt sine gratia hoiem posse facere oia diuina mandata.

RESP. Dicendum, q implere mandata legis contingit dupliciter. Vno modo quantū ad substātiam operum, prout s. homo operatur iusta, & fortia, & alia uirtutis opera. & hoc mō hōmo in statu naturæ integræ potuit oia mandata legis implere alioquin hō nō potuisset in statu illo non peccare, cum nihil aliud sit peccare, q̃ transgredi diuina mādata: sed in statu naturæ corruptæ non potest homo implere oia mādata diuina sine gratia sanante. Alio modo, possunt impleri mandata legis non solum quantum ad substantiam operis, sed etiam quantum ad modum agendi, ut s. ex charitate fiant: & sic neque in statu naturæ corruptę potest homo implere absque gratia legis mādata. Vnde Aug. in li. de correptione, & gratia, cū dixisset, q sine gratia nullū prorsus bonū homines faciūt, subdit. Non solū ut mōstrāte ipsa quid faciendum sit, sciant, uerum etiam ut pręstante ipsa, faciant cum dilectione quod sciunt. indigent insuper in utroque statu auxilio Dei mouentis ad mandata implenda, ut dictum est.

G AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut August. dicit in libr. de spiritu & litera. Non moueat quòd naturaliter dixit, eos quæ legis sunt facere: hoc enim agit spiritus gratiæ, ut imaginē Dei, in qua naturaliter facti sumus, instauret in nobis.

AD 2m dicendum, quòd illud, quod possumus cum auxilio diuino, non est nobis omnino impossibile, secundum illud Philosophi in 3. Ethic. Quæ per amicos possumus, aliqualiter nos possumus. Vnde Hieron. ibidem confitetur sic nostrum liberum esse arbitriū, ut dicamus nos sp indigere Dei auxilio.

AD 3m dicendum, quòd præceptum de dilectione Dei non potest homo implere ex puris naturalibus secundum quod ex charitate impletur, ut ex supra dictis patet.

ARTICVLVS V.

I *Vtrum homo possit mereri uitam æternam sine gratia.*

AD QVINTVM sic proceditur. Vr quòd homo possit mereri uitam ęternam sine gratia. Dicit enim dominus Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata: ex quo uidetur quòd ingredi in uitā ęternam, sit constitutum in hominis uoluntate: sed id, quod in nostra uoluntate constitutum est, per nos ipsos K possumus. ergo uidet quòd homo per seipsum possit uitā ęternam mereri.

¶ 2 Pręt. uita ęterna est merces, uel pręmiū, quę hominibus redditur a Deo, secundū illud Matth. 5. Merces uestra multa ē i cęlis: sed merces, uel pmium redditur a Deo homini secūdū opera

Iogales uirtutes meminit in iussione ad seruū, ut insinuaret, q de his disputabat, quæ solā gratiā non continebāt. A doctrinali namque disputatione ne dū puerili, remotissimū est, ut uertatur in dubiū de p̄ceptis solius gratiæ, si per naturalia expleri possunt. Et secundū hoc, licet titulus articuli fuerit de legis præceptis, indistincte, ī̃ p hoc de omnib. ī̃tēlio, cū tali distinctione. s. quo ad substātiā operum, uel modum supernaturalē, insinuauit, q illa, quæ nō nisi supnaturaliter seruari possunt, de suasione non egent. Sed huic istioni obstat primo, q author nō distinguit obseruationē mandatorum, quantū ad substātiā, contra obseruationē eorūdem supernaturaliter, sed ex charitate. Dici tamen pôt, q genus a specie nominauit supnaturale a charitate: quia in proposito ęquiualēt. [illegible] at secundo, q quia fides est ex auditu, ut di ad Rom. 10. nonnullum præceptum est, ut homo auditus fidei se pbeat, qualem debet se exhibere in obsequiū fidei. Vnde dicitur secundo, q alia est quęstio de cognitione supernaturalium præceptorū, & alia de facultate adimplēdi iā cognita. & q iā determinatum est, q tam lex diuina supernaturalis est, q̃ q excedit cognitionem naturalē. Ergo nunc est quæstio non de cognitione, sed adimpletiōe. pp qđ articulus iste directe tractat quæstionem illam quę Pelagianis tribui uidetur, [illegible] homo possit per sua naturalia implere diuina præcepta, [illegible] supposita lege monstrante illa. Opinatū est. n. q homo eget gratia mōstrante præcepta, sed non sufficiētie ad implere illa. Et cōtra hoc est determinatio huius articuli, [illegible] authoritas Aug. in corpore art. [illegible] allata testatur. S[illegible]dum hoc ergo dicendum. q responsio data ad tertium in litera, extenditur ad omnia præcepta uirtutū theologalium. ita q cū credere, sperare, diligere Deū, confiteri ipsum Iesum Christum, posset homo per sua naturalia quantum ad substantiam operum adimplere, & non inquantum implentur. & spe, & fide, & charitate. Et quod hoc sit uerum, ex eo conuincere possumus, quod Gentilis adductus ad fidem, nusus esse Christianus, posset credere totam fidem esse ueram, ut Ecclesia tenet constat enim quòd talis nulla supernaturali gratia adiutus crederet. Posset quoque idem sperare se fore beatum in cœlo, quamuis inanis esset spes eius, sicut & fides. Sed ad propositum satis est de sufficienti ad substantiam operum quam in hæreticis quātum ad confessionem exteriorē, & actus interiores, & susceptionem sacramētorum experimur, qui actus fidei, spei, & charitatis quantum ad substantiam operum intus & extra exercent sine ullo supernaturali dono in eis. De sacramentalibus autem actibus facile dicitur, quòd quia præcepta dantur de actibus uirtutum, actus autem sacramentales non sunt actus proprie aut pure uirtutum, sed potestatum supernaturaliū, non facientes habentes bonos, sed potentes: ideo huiusmodi opera nullo modo posse hominem in statu naturæ integræ, non obstat proposito, ubi de præceptis agitur.

¶ Circa tres simul articulos immediate expositos aduerte, q licet conueniant in hoc, quòd quilibet claudit in se quæstionem de necessitate gratiæ respectu uniuersorum actuū humanorum, & propterea ad unam q[illegible] stionem spectant: [illegible] uersitas tamen difficultatum distinctos articulos poposcit. Nam in secundo articulo ex ipsa ratione boni operis, in tertio ex celsitudine obiecti, De[i] scilicet, & actus, scilicet super omnia, in quarto ex diuina institutione difficultas est. Post decisionem [illegible] quidem primæ difficultatis, secund[illegible] ex propt[illegible] ex la[illegible] da erat, & [illegible] tertia. Et ruisus a[illegible] paret, quod d[illegible] gere Deum super [illegible] nia, naturæ u[illegible] cedat, & [illegible] uinæ legis obseruatio.

SVP. QV. CIX. ART. V

Cap. [illegible]

IN ar[illegible]cul[illegible] [illegible] da[illegible] ni, refert o pro quæstione u[illegible] [illegible] me[illegible]to & a [illegible] o secu[illegible]do de [illegible] ua[illegible] uitam æternam. In cognito u[illegible]que mer[illegible]to, non p[illegible] quæstio [illegible].

*Ad Diō. non peul a p̄. 10. 2.

*Art. pce.

*Cap. 89. non peul a prin. t. 6.

Conclusionis pars 1.

D. 1048.

Conclusionis pars 2.

*Ca. x circa princi. tom. 7.

Conclusionis pars 3.

*Art. 2. & 3.

*Ca. 26 & 27. prin. tom. 3.

*Cap [illegible] post me[illegible].

†Loco citato in arg.

*Ar. 3 [illegible] ius q [illegible]

180 [illegible]

eius, s[ecundu]m illud Psal. 61. Tu reddes vnicuiq; s[ecundu]m opera eius: cũ igit hõ sit dñs suorũ operum, vr̃ ꝙ in eius potestate cõstitutum sit ad uitã ęternã peruenire.

¶3 Præt. Vita ęterna est ultimus finis uitæ humanæ: sed quælibet res naturalis per sua naturalia potest cõsequi finem suum: ergo multo magis homo, qui est altioris naturæ, p sua naturalia potest peruenire ad uitam ęternam absque alia gratia.

SED CONTRA est, qđ Apostolus dicit ad Rom. 6. Gratia Dei, uita ęterna: quod ideo dr̃, sicut glosa ibidem dicit, vt intelligeremus Deum ad uitam ęternam pro sua miseratione nos perducere.

Est Aug. in lib. de grat. & lib. arbit. c. 9. circa me. to. 7.

RESPON. Dicendum, ꝙ actus perducentes ad finem, oportet esse fini proportionatos. Nullus aũt actus excedit proportionẽ principij actiui. Et ideo videmus in rebus naturalibus, ꝙ nulla res põt perficere effectum per suam operationem, qui excedat virtutem actiuam, sed solum potest producere per operationem suã effectum suæ virtuti proportionatum. Vita autẽ ęterna est finis excedens proportionem naturæ humanæ, vt ex supradictis patet. (*q. 5. ar. 5.*) Et ideo homo per sua naturalia non potest producere opera meritoria proportionata uitæ ęternæ, sed ad hoc exigitur altior uirtus, quæ est uirtus gratiæ. Et ideo sine gratia homo non potest mereri (*Concl. in.*) vitam ęternam: potest tamen facere opera perducentia ad bonum aliquod homini connaturale, sicut laborare in agro, bibere, manducare, & habere amicum, & alia huiusmodi, ut August. dicit in tertia responsione contra Pelagianos.

Li. 3. hypognosti. to. 7. ubi quantum à pr. n. lib. isto eo. loco nūc dicto. & lib. 1. retrac. c. 15. to. 1.

AD PRIMUM ergo dicendum, ꝙ homo sua uoluntate facit opera meritoria uitæ ęternæ: sed sicut August. in eod. lib. dicit, ad hoc exigitur, ꝙ uoluntas hominis præparetur a Deo per gratiam.

AD 2m dicendum, ꝙ sicut Glo. dicit Rom. 6. super illud: Gratia Dei, uita ęterna. certum est vitam ęternam bonis operibus reddi: sed ipsa opera, quibus redditur, ad Dei gratiam pertinent, cũ etiam supra dictum sit, quod ad implendum mãdata legis secundum debitum modum, per quem eorum impletio est meritoria, requiritur gratia.

Sic Aug. de gra. & libe. arbi. c. 8. — *art. præced.*

AD 3m dicendũ, ꝙ obiectio illa procedit de fine homini cõnaturali. Natura aũt humana ex hoc ipso ꝙ nobilior est, potest ad altiorem finẽ perduci, saltẽ auxilio gratiæ, ad quẽ inferiores naturę nullo modo pertingere pñt: sicut homo est melius dispositus ad sanitatem, qui aliquibus auxilijs medicinæ potest sanitatem consequi, quàm ille, qui nullo modo, ut Philosophus introducit in 2. de cælo.

Tex. 64. & 65. c. 2. 581.

SVPER QVÆS. CIX. ART. VI.

Porrecta per totum. — *Egid. 2. s. d. 28. q. 1. ar. 3. D. Bon. dis. 28. ar. [illegible] q. 1. Th. arg. dist. 28 art. 2. Ca[illegible] 2. d. 28. q. 1. con. 5. Medina art 6.*

IN articulo sexto eiusdem cẽtesimæ nonæ q[illegible] [illegible] um occ[illegible] ex[illegible] urando in secundo Sentẽtiarũ dist. 28. q. 1 art. v 1. duplex. Alterũ contra conclusionem: alterũ

[illegible] q. 61. ar. 2. ad 3. Et 2. d. [illegible] q. 2 ar. 1 & d. 28. art. 4. & ve. q. 24. ar. 15. Et [illegible] uo. 1 ar. 7. Et ad Hebr. [illegible] 1. [illegible] ar. 10. 4. arg. 2.

ARTICVLVS VI.

Vtrum homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ.

AD SEXTUM sic proceditur. Vr̃ ꝙ homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absq; exteriori auxilio gratiæ. Nihil enim imponitur homini, quod sit ei impossibile, vt supra dictũ est: sed Zach. 1. dr̃, Cõuertimini ad me, & ego cõuertar ad vos: nihil aũt est aliud se ad gratiã pparare, q̃ ad Deũ conuerti: ergo vr̃, ꝙ homo per seipsum possit se ad gratiã præparare absque auxilio gratiæ.

¶2 Præt. Homo se ad gratiã pparat faciẽdo quod in se est: quia si homo facit quod in se est, Deus ei nõ denegat gratiam. dr̃ enim Matth. 7. ꝙ Deus dat spiritũ bonum petentibus se: sed illud in nobis esse dr̃, quod est in nostra potestate: ergo vr̃, ꝙ in nostra potestate sit cõstitutum, ut nos ad gratiam præparemus.

¶3 Præt. Si homo indiget gratia ad hoc, quod præparet se ad gratiam, pari ratione indigebit gratia ad hoc, ꝙ præparet se ad illam gratiam, & sic procederetur ad infinitum: quod est inconueniens: ergo vr̃ standum in primo, ut scilicet homo sine gratia possit se ad gratiam præparare.

¶4 Præt. Prouerb. 16. dr̃, ꝙ hominis est præparare animum: sed illud dr̃ esse hominis, quod per seipsum potest. ergo uidetur, quod homo per seipsum se possit ad gratiam preparare.

SED CONTRA est, ꝙ dr̃ Ioã. 6. Nemo potest uenire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eũ: si autem homo seipsum præparare posset, non oporteret ꝙ ab alio traheretur: ergo homo non potest se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ duplex est præparatio uolũtatis humanæ ad bonum. Vna quidem, qua præparatur ad bene operandũ, & ad Deo fruendum: & talis præparatio uoluntatis non potest fieri sine habituali gratiæ dono, quod sit principium operis meritorij, ut dictũ est. (*Cõclusionis pars 1* — *art. præced.*) Alio modo potest intelligi pręparatio uoluntatis humanę ad cõsequẽdũ ipsum gratię habitualis donũ. Ad hoc aũt, ꝙ pparet se homo ad susceptionẽ huius doni, nõ oportet psupponere aliquod aliud donũ habituale in anima, quia sic procederetur in infinitũ: sed oportet pręsupponi aliquod auxilium gratuitũ Dei interius animam mouentis, siue inspirantis bonum propositũ. His enim duobus modis indigemus auxilio diuino, ut supra dictum est. (*artic. 2. & 3.*) Quòd autem ad hoc indigeamus auxilio Dei mouentis, manifestũ est. Necesse est enim cum omne agens agat pp finem, ꝙ omnis causa conuertat suos effectus ad suum finem: & ideo cũ secundum ordinem agentium, siue mouentium

contra rationẽ in litera allatã. Contra cõclusionẽ quidẽ, quia homo põt absq; speciali Dei adiutorio per sua naturalia operari opus morale bonũ: ergo põt præparare se ad gratiam. Antecedens patet ex dictis. Cõsequentia pbatur, quia bonũ morale habet immediatũ ordinem ad bonũ gratiæ, ac p hoc est pparatoriũ ad gratiã. Et auget hoc dubiũ, quia author etiã in 2. sent. di. 28. art. 4. idem sentit, dum expresse uult, ꝙ homo faciendo quod in se est, pparat se ad gratiam, ut patet ibi.

¶ Contra rationẽ uero, quia ppositio, Solius primi agentis est præparare ad ultimũ finẽ, est falsa: quia licet perducere ad ultimũ finẽ sit ipsius solius, disponere tñ ad illũ põt esse inferioris agẽtis: qđ probat ex hoc, ꝙ in gñatione hominis, licet solus Deus producat animã, non tñ virtute propria disponit materiã ad animã. Et sic est in proposito, ꝙ licet solus Deus det gratiam, homo tamen disponere se potest ad gratiam uirtute propria.

¶ Ad horum euidentiã scito, ꝙ ratio literę ex per se notis quodã modo procedit. Nam ꝙ secundum ordinẽ finium sit ordo agentium, clarũ est ex eo, ꝙ omne agẽs agit pp finẽ aliquem sibi proprium: & cõstat, ꝙ in finẽ propriũ alicuius agentis tendere nihil potest, nisi pp ipsum agẽs: sicut nec alia ppria alicui conuenire pñt alteri, nisi pp illũ, cui primo cõuenit. Id

sit ordo finiũ, necesse est, ꝙ ad vltimũ finẽ cõuertatur homo ꝑ motionẽ primi mouẽtis, ad finẽ aũt proximum per motionẽ alicuius inferiorũ mouentiũ, sicut animus militis cõuertit ad quęrendum uictoriam ex motione ducis exercitus, ad sequendum aũt uexillũ alicuius aciei ex motione Tribuni. Sic igitur cũ De⁹ sit primũ mouens simpliciter, ex eius motione est, ꝙ omnia in ipsum cõuertantur ſm communẽ intentionem boni, per quam unũquodque intendit assimilari Deo ſm suum modum. Vnde Dion. in lib. de di. nom. dicit,* ꝙ Deus conuertit omnia ad seipsum, sed homines iustos conuertit ad seipsum sicut ad specialẽ finem quem intẽdunt, & cui cupiunt adhærere sicut bono proprio, ſm illud Psal. 72. Mihi adhærere Deo bonum est: & ideo ꝙ homo conuertatur ad Deum, hoc non potest esse nisi Deo ipsum conuertente, hoc autem est præparare se ad gratiam, quasi ad Deũ conuerti: sicut ille, q habet oculũ auersum à lumine Solis, per hoc se præparat ad recipiendum lumen Solis, ꝙ oculos suos cõuertit uersus Solẽ. Vnde patet, ꝙ homo nõ potest se ꝑparare ad lumẽ gratię suscipiẽdum, nisi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ cõuersio hominis ad Deũ fit quidẽ per liberũ arb. & ſm hoc homini præcipitur, ꝙ se ad Deum cõuertat: sed liberũ arbi. ad Deũ cõuerti nõ põt, nisi Deo ipsum ad se cõuertẽte, ſm illud Ier. 31. Conuerte me, & cõuertar: quia tu dominus Deus meus. Et Threnorum vlti. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ nihil homo potest facere, nisi à Deo moueatur, ſm illud Io. 15. Sine me nihil potestis facere: & ideo cũ dr̃ homo facere quod in se est, dr̃, hoc est in potestate hominis, secundũ quod est motus à Deo.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ illa obiectio procedit de gratia habituali, ad quam requiritur aliqua ꝑparatio, quia omnis forma requirit susceptibile dispositum: sed hoc quòd homo moueatur à Deo, non præexigit aliquam aliam motionem, cum Deus sit primum mouẽns. vnde nõ oportet abire in infinitum.

AD 4ᵐ dicendum, quòd hominis est præparare animum: quia hoc facit per liberum arb. sed tamen hoc non facit sine auxilio Dei mouentis, & ad se attrahentis, ut dictum est.

ARTICVLVS VII.

Vtrum homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiæ.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ homo possit resurgere à peccato sine auxilio gratiæ. Illud enim quod præexigitur ad gratiam, fit sine gratia: sed resurgere à peccato, præexigitur ad illuminationem gratiæ. dicitur enim ad Ephe. 5. Exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. ergo homo põt resurgere à peccato sine gratia.

¶ 2 Præt. Peccatum uirtuti opponitur, sicut morbus sanitati, ut supra dictum est: sed homo per uirtutem naturæ potest resurgere de ęgritudine ad sanitatem sine auxilio exterioris medicinę propter hoc, ꝙ intus manet principium uitæ, à quo procedit operatio naturalis. ergo uidetur, ꝙ homo simili ratione possit reparari per seipsum, re-

Id enim primo alicui conuenit, ꝙ sibi non per aliud, & aliis quibusdam, ꝑ ipsum cõuenit, quo fit ut tendere in finẽ ultimũ ita sit propriũ primi agentis sibi, ꝙ non per aliud: cæteris uero ꝑ ipsum cõueniat in quocũque ordine, siue tendant ut agentia, siue ut patiẽtia. Vnde, & in litera manifestat hoc de uictoria, in quam tendit miles, nõ nisi motus à duce, ꝓpter qd multo magis dispõnẽs ipsum patiens ad finẽ ultimũ, oportet moueri à primo agente. Sed qm̃ multi fallũtur, q̃a nõ dist[illegible] inter disponere [illegible] ꝑparare se ad [illegible] malitet, & [illegible] ter Dispone e ad uictoriã formaliter, est pugnare [illegible] operandi ad uictoriã. disponere [illegible] ter ad v[illegible], est pugnare [illegible] militẽ aũ pugnare [illegible], & pugnantẽ [illegible] intẽtione, mau[illegible] est dũ, ꝙ ille nõ [illegible] hũc vl[illegible], q[illegible] pugna [illegible] ad hoc, ille aũ ad hũc vltimũ respicit. & ꝑ ea iste pugnat, ut motuẽs motũ à primo duce: ille ut motum uũ. De motu intentionis, de quo est sermo loquendo, a [illegible] propositũ descendẽdo dr̃, ꝙ illa propositio, Solius primi agẽtis est [illegible] finẽ vltimũ, est uerissima formaliter intellecta de tẽdẽtia in illũ, qm̃ nulla materia, nullũ disponens, nullum ad unũ [illegible] in illũ finẽ, nisi ex primi agẽtis motione, cui cõuenit p[illegible] tendere in illũ.

¶ Allata [illegible] instantia de natura disponente ad animam intellectiuam, Peccat in hoc, q nõ animaduertit, ꝙ nunquã natura disponet se vltima dispõne ad animã intellectiuam, nisi ageret in uirtute anim[illegible] hominis [illegible] agentis. virtute naturæ humanę, cuius essentialis, & principalior pars est anima intellectiua, ac per hoc in uirtute [illegible] primi agentis, à quo solo est aĩa intellectiua.

¶ Ad obiecta cõtra cõclusionẽ dr̃, ꝙ facere opus morale bonũ et in oĩbus humanis actibus, nõ est propria quæ præparat [illegible] ad gratiam, sed oportet addere, ꝙ fiat cũ cõuersione ad Deũ ut finem supernaturalem: [illegible] ꝑparatio ad gratiã, inchoatio est intentionis creaturæ respectu beatitudinis supernaturalis. Et qm̃ ad supremũ agens spectat intendere in ultimũ finem, sine speciali ad[illegible] motione Dei [illegible] creatura rationalis potest præparare se ad Dei gratiam, quia est specialis[illegible] huius, ut coniunctio specialis, & supernaturalis ad Deum.

¶ Ad probationem autem dr̃, ꝙ licet inter opus morale, & opus gratiæ sit immediatus ordo, non tamen est immediatus ordo inter opus pure morale, & tale opus gratiæ, [illegible] donum habituale gratiæ gratum facientis, quia mediat aliquod opus gratiæ. s. cõuersio ad Deum, quæ in suo termino est meritoria. utpote gratia informata, ut sic etiam nullum consummatum opus inueniatur medium inter opus gratiæ meritorium, & morale.

¶ Nec obstat his, ꝙ cõmuniter dr̃, ꝙ homo faciẽdo q in se est, disponit se ad gratiam: qm̃ hoc intelligit de dispõne, & præparatione nõ simpliciter, sed quantũ est ex parte sua. Et rursus de dispõne simpliciter accipiendo, intelligitur ut faciat ꝙ in se est motus specialiter à Deo, obsequendo s. motioni diuinæ, ut in ipsione ad secundum author hic dicit, dicta sua in 2. sententia. ad mel[illegible] sensum reducens, declarando, & addendo.

¶ In respõsione ad secundum, dubium occurrit: quia author in ęquiuoco laborare uidetur: nã intenta conclusio defendenda est de speciali adiutorio Dei necessario ad ꝑparatonẽ gratię: authoritas uero inducta ex Ioã. 15. Sine me nihil potestis facere, de cõi operatione Dei, qua omnia ab ipso, sicut à primo agente pendẽt, concludit. nõ est igitur efficax processus [illegible].

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ nulla est ęquiuocatio, sed intẽta conclusio optime def[illegible] qm̃ authoritas illa non est limitãda ad communem influxum [illegible], sed est uniuersaliter, ut sonat, intelligẽda, & proportionaliter [illegible] itaq ꝙ quemadmodum nihil naturæ sine Deo ut princi[illegible] naturali, ita nihil gratiæ sine eo ut principio gratiæ facere possumus: ac per hoc, q[illegible] facere bonum [illegible] ꝙ in se est, ita ut per hoc sis sufficienter ꝑparatus ad gratiã (sic [illegible] ꝑ posito summe facere ꝙ in se est) aliqd gratiæ est, nõ sine Deo [illegible] liter influẽte gratiã. qd est dicere sine speciali adiutorio Dei, nõ põt homo facere q in se est, & nõ põt ꝑparare se ad gratiam, quicquid in secũdo sententiarum minus digestum fuerit.

*In corp. art.

582. Porrecta per totum. Infra q. 113. art. 2. & q. 11. ar. 1. 2. c. Et 22. q. 137. ar. 4. ad 1. Et q. 16. art. 3. c. Et 2. dist. 20. q. 2. art. 3. art. 5. & dist. 28. art. 2. cor. Et 3. cõt. ca. 157. & lib. 4. c. 72. princ. Et ue. q. 24. arti. 1 ad 10. & 12. & q. 28. art. 2.

*q. 71. artic. 2.

SVPER QVÆST. CIX. ART. VII.

Fer 3. cont. c. 157. lib. 4. c. 72. *Egid 2. sent. dist. 28. q. 2. art. 1.*
D. Bon. dist. [illegible] art. 1. q. 2. *Ric. dist. 28. q. 4.*
Medina art. 7.

IN articulo septimo eiusdẽ q̃ōnis aduerte primo ordinẽ articulorũ. [illegible] hactenus siquidẽ de necessitate gratiæ in hoĩe ad bonum, [illegible] [illegible] sequẽ[illegible] articulis de necessitate eiusdẽ respectu mali, & demũ in ul[illegible] duobus de necessitate eiusdẽ [illegible] constitutio in gratia tractatur, ut nulla necessitas præter illã uideatur.

¶ In corpore articuli eiusdem, & responsione ad tertiũ, dubium occurrit

deundo de statu peccati ad statum iustitiæ absque auxilio exterioris gratiæ.

¶3 Præt. Quælibet[b] res naturalis pōt redire ad actū[b] cōuenientē suæ naturæ, sicut aqua calefacta p seipsam redit ad naturalē frigiditatem, & lapis sursum ꝓiectus, p seipsum redit ad suū motū naturalē: sed peccatū qdā actus ꝯ naturam, ut patet p Damasc. in 2. li.* ergo uidet ꝙ homo possit per seipsum redire de peccato ad statum iustitiæ. Orthod. fidei cap. 30.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit ad Gal. 2. Si data est lex, quæ pōt iustificare, ergo Chrs gratis mortuus est. i. sine causa: pari ergo rōne, si hō habet naturā p quā pōt iustificari Christus gratis. i. frustra mortuus ē, sed hoc est incōueniēs dicere. ergo non pōt p seipsum iustificari. i. redire d statu culpę ad statū iustitię.

RESP. Dicendum, ꝙ hō nullo mō pōt resurgere a peccato per seipsum sine auxilio gratiæ. Cū. n. peccatū transiens actu, remaneat reatu, ut s. dictum est,* nō est idē resurgere a peccato, qđ cessare ab actu peccati: sed resurgere a peccato, est reparari hoiem ad ea, q̄ peccādo amisit. Incurrit aūt hō triplex detrimentū peccando, ut ex supradictis patet, s. maculā, corruptionē naturalis boni, & reatū pœnæ. Maculā quidē incurrit, inquantū priuat decore gratię ex deformitate peccati. Bonū aūt naturæ corrūpit, inquātū natura hominis deordinat uoluntate hois Deo nō subiecta: hoc. n. ordine sublato, cōsequēs est, ut tota natura hois peccantis inordinata remaneat. Reatus uero pęnæ est, p quem hō peccando mortaliter meretur dānationē æternā. Manifestū est aūt de singulis horum trium, ꝙ non possunt reparari nisi p Deū. Cū. n. decor gratiæ proueniat ex illustratione diuini luminis, nō pōt talis decor in aīa reparari, nisi Deo denuo illustrāte: vn̄ reqrit habituale donū, quod est gratię lumen. Sic ordo naturæ reparari non pōt, ut s. uoluntas hominis Deo subiiciat, nisi Deo uoluntatē hominis ad se trahente, sicut dictum est.* Sic ēt reatus pęnæ æternæ remitti nō potest nisi a Deo, in quē est offensa cō- B missa, & qui est hominū iudex: & iō[m] requiritur auxilium gratiæ ad hoc, ꝙ homo a peccato resurgat, & quātum ad habituale donum, & quantum ad interiorem Dei motionem.*

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ illud indicitur homini, quod ptinet ad actum liberi arb. q requiritur in hoc, ꝙ homo a peccato resurgat. & iō cum dicit, Exurge, & illuminabit te Chrs, C non est intelligendum, ꝙ tota exurrectio a peccato pcedat illuminationē gratiæ, sed qa cū hō per liberum arb. a Deo motū surgere conatur a peccato, recipit lumē gratię iustificātis.

AD 2[m] dicēdum, ꝙ naturalis ratio nō est sufficiens principiū huius sanitatis, quæ est in homine per gratiam iustificantē, sed huius principium est gratia, q̄ tollitur per peccatū: & ideo nō D potest homo per seipsum reparari, sed indiget ut denuo ei lumen gratię infundatur: sicut si corpori mortuo resuscitādo denuo infunderetur anima.

AD 3[m] dicendum, quòd quādo natura est integra p seipsam, pōt reparari ad id, quod est sibi conueniens & proportionatū: sed ad id, quod supexcedit suā pportionē, reparari nō potest sine exteriori auxilio. Sic igitur E humana natura defluens per actum peccati, quia non manet integra, sed corrūpitur, ut supra dictum * est, non pōt per seipsam reparari, neque ēt ad bonū sibi cōnaturale, & multominus ad bonū supnaturale iustitiæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrū hō sine gratia possit nō peccare.

AD OCTAVVM sic ꝓcedit. Vr ꝙ hō sine gra possit nō peccare. Nullus. n. peccat i eo, qđ[h] uitare non potest, ut Aug. dicit

occurrit circa illud. s. ꝙ ordo naturæ reparari non pōt nisi Deo A uoluntatē hominis ad se trahēte p grām. Ex duplici siquidē capite hoc hēt difficultatē. primo ex parte Dei, ex eo ꝙ qualēcūq; pōt Deus creare hominē, talē præcise pōt reparare: sed hoiem recte ordinatum sine gratia pō creare. ergo, & post lapsum reparare sine gratia. Secundo ex parte hois: quia vt dr in Ptędicamentis, & approbat ab authore in 2. sent. dis. 28. in expositione literæ, prauus ad meliores exercitationes deductus, pficiet. Et cōsistit difficultas in hoc, ꝙ actus & habitus praui nō ita diminuunt naturæ bonū, ut necessitet ad manendū in malo: sed pōt uoluntas mutari in oppositū bonū, & continua exercitatione uoluntatē stabilire in subiectione ad Deū, vt principiū naturæ: & sic ordo naturæ reparatus erit sine auxilio gratię, & hō ad bonum sibi cōnaturale p seipsum assurget, cuius oppositū in litera dicitur.

¶ Ad primū horū dr, ꝙ non est ad ppositū psentis articuli, ubi de necessitate gratiæ ad uites hominis qō est: cū aūt quæretur de remissione culpæ, an possit sine gra fieri, examinabitur conclusio illius rationis, qua Scotus nititur.

q. 87. ar. 6 ¶ Ad secundum autē quod est directe contra ꝓpositū, dr ꝙ ordine naturæ reparari sic, ut uoluntas hominis Deo subiiciat, pōt intelligi dupliciter. Vno mō de subiectiōe limitata, seu secundum quid. alio q. 85. 86. 87. modo de subiectione simpliciter.

¶ Et scito, ut penetres terminos, ꝙ si singularius homini nō fuisset reuelatum aliquid spectans ad ordinem gratiæ, tūc esse subiectū Deo ut principio naturæ, & esse subiectum Deo simpliciter, conuerterētur: modo aūt ubi cōstat esse ordinem gratiæ reuelatū, hæc duo nō conuertūtur: sed eē subiectū Deo ut princ. p o naturæ, est esse subiectū Deo secundū qd: esse aūt subiectū Deo simpliciter, est subiici sibi ut principio, & fini naturæ, gratię, & omnū quomodolibet. Vnde ut, ꝙ licet uoluntas humana ueut pōt sine gra mutari de intemperātia in esse tēperatum: ita pōt mutari de inobedientia Dei, ut principium est naturæ, ad subiectionē illius ēt ut principium est, & finis naturæ: sed hoc non est uoluntatem subiectam esse Deo simpliciter, sed secundum quid, ut s. est caput naturæ. non pōt uō mutari sine gratia ad obedientiam Deo simpliciter. i. sine determinatiōe aliquas qa talis subiectio uoluntatis a speciali auxilio gratiæ est, ut in articulo præcedente dictū est, & terminat ad donum habituale gratię gratum facientis: & hoc intendit litera remittens se ad pcedentem articulū. ar. pręce.

Et si insteur, ꝙ talis subiectio non spectat ad ordinem naturæ, sed gratiæ: respondetur ꝙ licet hęc subiectio excedat vires naturę, & spectet ad gratię ordinem, ut in pcedenti articulo dictū est, ipsa tn̄ est necessario requisita ad hoc, ꝙ uolūtas subijciatur Deo secūdum naturę ordinē. Et ratio est, quia post lapsum non datur medius status inter conuersionem ad Deum supernaturalē finē, & auersionem ab ipso, licet ante lapsum dari potuerit medius status, quo in natura integra nec auersus, nec cōuersus erat homo ad Deum p supnaturalem finē. Fuisset quippe tūc hō subiectus Deo simpliciter, non includendo, nec excludendo ordinem gratiæ: post lapsum autem oportet cōuersione ad Deū simpliciter ccludi ordinem gratiæ. Quod autem dicitur in responsione ad tert. ꝗ, quòd ad naturale bonum reparari nō potest, de integratione intelligendum est: ad illud enim semel lapsa natura, nunq̄ ex se resurgere pōt. Et sic nec Aristotelis, nec authoris dicta in secundo sententiarū præsentibus magis disgestis obuiant. Conclu. quęst. 85.

SVP. QV. CVIII. ART. VIII.

Ferr. 3. cont. c. 160.
Aegid. 2. s. d. 28. q. 2. ar. 2.
Dur. d. 28. q. 3.
Ric. d. 28. q. 5.
Cap. 2. d. 28. q. 1. con 4
Medina ar. 8.

IN artic. 8 eiusdem quæstionis dubiū primum occurrit circa illud, Homo in statu naturæ integræ poterat, uitare omnia

583 *Porrecta per totum.* Sup. q. 63 ar. 2. ad 2 Et 3. contra c. 160 Et uer. q. 22. art. 5. ad 7. & q. 24. art. 1. ad 10. & 12. & art. 12. per to Et 1. cor. 12. Et Heb. 10. le. 7

peccata ex suis naturalibus: qm nõ poterat uitare peccata omissionis præceptorũ gratiæ. non. n. poterat ea naturalibus implere præceptum charitatis, s. Diliges Dominum Deum tuum, & simi lia, ut sunt præcepta charitatis, ut patet ex dictis. ergo non poterat ex naturalibus uitare peccatum omissionis talium.

¶Ad hoc dubium, qd apud Durandũ in 2. sen. di. 2. ar. 3. conclu sio est, dicendũ est, q aliud est posse imple re præcepta hmõi, & aliud est posse uitare peccata opposita: qm adimplet o pceptorũ horum claudit in se de necessitate donũ supernaturale in ha bente, quo fit potens adimplere, & ea quo pcipitur adimplere. Cũ. n. dr. Diliges dominũ Deum tuũ, ut est præceptum charitatis, subintelligitur, Diliges ex charitate Dñm Deum tuũ, ubi manifeste patet clau di charitatē in facul tate adimplendi. Ad euitandũ aũt peccatum omissionis non exigitur supernatura le donũ, sed sufficit ex naturalib nullum ponere obicē, in nul loque teniti diuinæ motioni, inquãtũ præceptum obligat p talí statu: alter. n. ad alium statum puuet. Et ppea si ponat homo in statu naturæ i tegræ, q̃uis nunq̃ sine supernaturali dono implesset præceptum charitatis ut sic, sine tamen supernaturali dono uitasset peccatum omissionis omnium pceptorum, dum nullum impedimentum præstitisset supernaturali dono tam habitualis gratiæ, quam diuinæ motionis spec aliquo præparari ad gratiam, & adimplere præceptũ potuisset propter quod author ex eo, quòd homo in statu naturæ integra poterat non recedere a toto, quod est secundum naturam, probat quod potuit peccata uitare.

1. de duabus alab*. a. 10. & 11. tom. 6.

*in fi. lib. tom. 7. & li. 3. de li. arb. c. 18. tom. 1.

in lib. de duabus animabus, * & de libero arbi. si ergo homo exi stẽs in peccato mortali, nõ pos sit uitare peccatum, uidetur q peccando non peccet: quod est inconueniens.

¶2 Præt. Ad hoc corripitur hõ, ut nõ [h] peccet. si igitur homo i peccato mortali existens, non potest non peccare, uidetur q frustra ei correptio adhibeatur quod est inconueniens. G

¶3 Præt. Eccl. 15. dr̃. Ante [h] hominẽ uita, & mors, bonũ, & ma lũ, quod placuerit ei, dabitur illi: sed aliquis peccando non desi nit esse homo. ergo adhuc i eius potestare est eligere bonũ, uel malum: & ita potest homo sine gratia uitare peccatum.

H

Sed contra est, q Augu. dicit in lib. * de pfectione iustitię, Quisquis negat nos orare dñe, ne intremus in tẽtationẽ: negat aũt hoc, qui contendit ad non peccandũ, gratię Dei adiutoriũ non esse homini necessariũ, sed sola lege accepta humanã suffi cere uoluntatẽ, ab auribus om nium remouendũ, & ore oium anathematizãdũ esse ñ dubito.

Respon. Dicẽdũ, q de homi ne dupliciter loqui possumus. Vno mõ secundũ statum naturæ integræ: alio modo secundũ statum naturæ corruptæ. [m] Secundũ statum quidẽ naturæ integræ etiã • sine gratia habitua li [d] poterat hõ non peccare, nec mortalr, nec uenialiter, * qa pec care nihil aliud est, q̃ recedere ab eo, quod est secũdũ naturã, quod uitare hõ poterat in statu naturæ integræ: non tñ hoc po terat sine auxilio Dei in bono conseruãtis: quo subtracto etiã ipsa natura in nihilũ decideret [p]. In statu aũt naturæ corruptę in diget hõ gratia habituali sanan te naturã ad hoc, q oĩno a pec cato abstineat. [q] quæ quidẽ sa natio primo fit in psenti uita se cundũ mentẽ, appetitu carnali nõdũ totalr reparato. Vñ Apo stolus ad Rom. 7. in persona ho minis reparati. dicit. Ego ipse mẽte seruio legi Dei, carne aũt legi peccati. In quo quidẽ statu põt hõ abstinere ab oi peccato mortali, quod in rõne consistit, ut sup. habitum est: • nõ autem põt hõ abstinere ab omni pec-

¶In eodẽ octauo ar. dubium est, Quòd homo in peccato mortali existens, antequàm reparetur per gratiam iustificantem, non potest diu manere absque peccato mortali: dubium quidẽ magnum occurrit ex multis. Primo ex ipso authore, quia in 2. sen. di. 28. q. 1. ar. 2. tenet hanc uiam, quam hic tenet pro sententia: & arguit contra eam soluens rationem eius. & dimisit eam ut falsam: in hoc autem loco non respondet suis rationibus ibidẽ factis, & tamen determinat oppositum. Rationes suę sunt in pri mis pro conclusione opposita: quia naturalia per peccatum naturale nõ sunt ablata sed infirmata, ac per hoc libera fuga mali, quæ est de rõne liberi arb non est ablata, sed infirmata: & cõ K sequẽter nõ intulit nõ posse, sed non posse facile fugere malũ.

¶Deinde contra rationem literæ, quãtum ad similitudinem uenialium, & mortalium, quia nõ ualet similitudo, propterea qd uenialia absque deliberatione committuntur, mortalia cũ deliberatione tantum: unde qua ratione potest uitare unum, potest uitare omnia. Et quantum ad temporis diuturnitatem, qa liberum arbitrium multo fortius sit ad euitandum aliud peccatum, post uitatum unum quàm ante.

¶Secundo occurrit dubium ex Scoto, & Durando in uigesimaoctaua distinctione 2. senten. Et ut clarius nodus, & ueritas eius esseat, formetur sic ratio cõtra literam. Author assert ad hoc in litera tres priuationes, & una positiua, ex quibus in homine existente in peccato mortal. impotentia ad uitandum diu omnia peccata mortalia, prouenire dicit. Prima priuatio est gratię. Secunda ueri finis ultimi. Tertia pręmeditationis assiduæ, quãdo oportet &c. Primũ positiuũ est motus multiplex occurrentium

agendorum, uel uitandorũ. Secundũ, finis malus præconceptus. Tertiũ, prauus habitus, & pcipuo loco ponit in litera gratiæ priuatio, & secundũ positiuũ. s. impræmeditatio assidua, cũ malo fine præconcepto. Hæc oĩa patet intuenti literã. Tũc primo sic, Peccatũ mortale existens in homine, non comitãtur hæc omnia, nec pcipua. ergo authot ex his male infert impotẽtiã existẽtis in peccato mortali. Consequẽtia nota. & assumptũ probat: quia stat hoĩem commisisse adulteriũ semel, & nolle amplius cõmittere, & peccatũ illud nõ esse deletum p gratiã, & cũ hoc habere habitũ tẽperãtię acq̃sitæ, quia ex uno actu intemperantiæ non corrũpitur habitus acq̃situs. & sic nõ hẽbit habitũ prauũ, neque finem præcõceptum malum: nec egebit ex hoc præmeditatione magis quã prius.

Con. par...

D. 76. 686.

¶Secundo sic, Concomitantia peccatum mortale necessario ad propositũ spectantia, sunt hæc tria, scilicet priuatio grã, priuatio subiectiõis simpliciter ad Deũ ultimũ finẽ, & inordinata cõuersio ad cõmutabile bonũ, q̃ ũ alis: sed hæc nõ inferunt talem potentiam. ergo. Quod priuatio grã nõ inferat, pbatr tũ quia ex statu natura integra, in qua poterat hõ uitare omne peccatũ: tũ quia priuatio non plus tollit, quàm habit s oppositus ponit. sed habitus gratiæ non ponit in sufficaciam mesendi. ergo priuatio eius non tollit nisi hoc. non ergo tollit potentiam uitandi peccatum mortale. Quod priuatiu subiectionis ad Deum ultimum finem hoc non inferat, probatur: quia talis priuat o non plus priuat necessario, quam subiectione ad Deum ex charitate. cum tali autem priuatione cum stet bonitas moralis, ut patet in hæreticis sola hęresi maculatis. cõsequẽs est, quòd diu potest homo sine tec. diu uiuere. potest enim per multos annos nihil cogitare de illa sua hæresi, puta. quod Spiritus sanct. non procedat a patre, & in alijs continue recte e habere absque mortali, habendo in affectu suo stabilitum Deum, sic ut pro nullo consequendo, aut uitando uellet offendere. Et est sermo pręsens seclusis præceptis ecclesiæ de communicando, & cõfitendo toties. in solo enim diuino, & naturæ iure loquimus.

Gen. par...

q. 74. ar. 6

Quòd inordinata conuersio peccati ad commutabile bonum non inferat talem impotentiam, probatur: quia in se quidem non est, iam enim transit. In affectu quoque non oportet, q remanserit: quia unus actus, ut dictum est, non generat talem affectum, sicut nec una hirundo facit uer: & etiam homo ex puris naturalibus potest se mutare de affectu ad quodcunque commutabile bonũ in aliud, ut experientia testatur. Quòd demum omnia hæc simul non inferant talem impotentiam, probatur ex hoc, quòd non se habent, ut partiales causæ eiusdem rationis, componentes unam totalem, ut multi trahentes nauem, nec ex eis concurrentibus simul aliud habetur, quam effectus illorum simul, quod non est impotentia: sed non posse mereri, nec regulare actus suos ex charitate cum macula, & reatu peccati.

¶Arguitur deinde contra ipsam positionem primo, quia sequitur ad eam, ut homo posset se scire habere gratiam Dei certe. Probatur sequela quia potest scire se certe diu non co[illegible] isisse peccatum mortale. ...t enim effectus necessarius status existẽtis in peccato mortali est, non posse diu uitare peccatũ mortale committere.

cato ueniali pp corruptionem inferioris appetitus sensualitatis, cuius motus singulos quidē ratio reprimere pōt, & ex hoc habent rationem peccati, & uoluntarij, nō autem omnes, quia dum vni resistere nititur, fortassis alius insurgit: & etiam quia
B
ratio non semper potest esse puigil ad huiusmodi motus uitandos, ut supra dictum * est. Similiter etiam antequam hominis ratio, in qua est peccatum mortale, reparetur per gratiam iustificantem, potest singula peccata mortalia uitare, & sm aliqđ tempus: quia non est necesse, ꝙ continuo peccet in actu, sed quod diu d maneat absque peccato mortali esse nō potest. Vnde & Greg. * dicit super Exech. ꝙ peccatum quod mox per pœ-
C
nitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Et huius ratio est, quia sicut rationi subdi debet inferior appetitus, ita ēt ratio subdi debet Deo, & in ipso constituere finem suę uoluntatis. Per finem autem oportet, ꝙ regulentur omnes actus humani, sicut per rationis iudiciū regulari debent motus inferioris appetit*. Sicut ergo inferiori appetitu non totaliter subiecto rationi, nō potest esse quin cōtingant inordinati motus in appetitu sensitiuo: ita etiam ratione hominis non totaliter existente subiecta Deo, consequens est, ꝙ contingant multæ inordinationes in ipsis actibus rationis. Cum enim homo non habet cor suum firmatum in Deo, ut pro nullo bono con-

committendū, à destructione consequētis inferet destructin an- A tecedentis. Et cū non sit medium inter gratiam, & peccatū mortale in nobis adultis, sciet certitudinaliter hominē esse in gratia, cōtra illud: Nemo nouit utrū odio, uel amore dignus sit. Secundo arguit Scot. in 28. dist. 2 sic. Existens in peccato mortali, pōt in hoc ipe cauere ab hoc mortali, & illo: & dum cauet hoc, cauet omne: & similiter de ipe cōsequenti, & sic de semper. ergo potest cauere semper simul oīa. Assumptum pro prima parte est positio tua. pro secunda probatur, quia uoluntas non pōt simul hře diuersos consensus, q sequuntur ad actum cauendi hoc, & actum committendi aliud mortale, maxime qa resistēs uni fit fortior ad resistendum aliis.

* In isto artic.

¶ Ad euidentiā huius difficultatis, sciēdum est, ꝙ tota difficultas consistit in hoc, ꝙ homo etiam post peccatum mortale, & malū habitū, est liber arbi. quo ad actum deliberandi, alioquin non peccaret unquā mortaliter, qm̃ sine uoluntaria deliberatione positiue, uel negatiue, nō potest peccatū mortale incurri, vt patet ex supradictis. uolūtate autem existente libera ad deliberandū, implicatio cōtradictionis vr̃ dicere, ꝙ non potest vitare omnia peccata mortalia: nam si libera est, potest in vtrunque oppositorū. s. deliberare vitationem, uel commissionem peccati: & si nō pōt de utroque ut libet deliberare, nō est libera in deliberādo. Nec satisfit qōni huic dicendo, ꝙ pro tanto dr̃ non posse uitare omne peccatū mortale, pro quanto nō pōt adimplere præceptū charitatis, & susceptionis sacramentorum. Hæc nanq; fuga exclusa est per antedicta. s. ꝙ plus requirit ad implendū hæc præcepta, q̃ ad uitandum peccatum, qīn ad uitandum peccatum sufficit non ponere impedimētum diuinæ motioni, sed obsequentē se illi præbere, q. est in potestate uoluntatis peccatoris, sicut peccare mortaliter, quia impedimētum nō p̃stitur nisi per peccatū mortale, & sequela diuinę motionis opus est liberi arb. nec plus exigit per sua p̃cepta ab homine Deus in tali statu, qui nō p̃cipit homini in quocunque statu, ut faciat quod impossibile est ab eo fieri, q̃uis in potestate eius nō sit tollere appositū à se prius impedimentum peccati mortalis commissi, ut in artic. præce. dictum est. Nec præcipit homini lapso in peccato, ut tollat ipsum à se, sed ut deprecet, & inquātū in se est, operetur ut à Deo auferatur, iuxta illud. Fili peccast. i ne adiicias iterum: sed de pristinis deprecare, ut dimittatur tibi.

D. 10. 22.

*Hom. 11. in Ezech. post med. & lib. 25. moral. ca. 13. ante medium.

Qōne igitur pendente in difficultate nō parua, dicendum est, ꝙ posse, uel nō posse nos aliquid, dupliciter intelligi potest. s. uel iuxta modū, quo dr̃ posse à naturali potentia, uel iuxta modū, quo dr̃ posse a facultate habitus, sicut aliquis dr̃ posse scire conclusiones geometricas, uel ex naturali potentia intellectus, uel ex cognitis principiis geometriæ. Vtroque siquidem modo dr̃ posse: sed primo secundum potentiam remotam, secundo secundum potentiam propinquam. In proposito non est quæstio de posse, uel non posse, secundum ꝙ à naturali potentia sumitur, quæ est potentia remota respectu uitationis omnis peccati, sed secundum quod sumitur a quasi habitu. superadiunctis potētiæ. Quod ex eo patet, quia litera non defectum intellectus, aut uoluntatis, aut aliarum potentiarum animæ, sed priuationem gratiæ inhæsionisq́. fini ultimo, adhęsionem ad malum finem, impræmeditationem, & huiusmod causas ponit authoritate impotentiæ. Et propterea deficiunt rationes, quę super libertate deliberatiua fundantur. Manifeste autem patet, ꝙ potentia propinqua uitandi omne malum culpæ, ex duobus constabat. s. ex uigore rationis, & subiectionis simpliciter uolūtatis ad Deum. his enim naturalibus potentiis adiunctis potuit homo uitare omne peccatum, ut prędictū fuit: perdito autē per originale peccatū rationis uigore, amissa est simul potentia uitandi omne peccatū actuale. Potentia uero uitandi omne peccatū mortale in

A altero consistit. s. subiectione uoluntatis ad Deum. talis nanque subiectio secundum ueritatem posita, nō stat cum peccato mortali: remota, ponit hominem in peccato mortali, & est propriū principium uitandi peccati mortalis. Quamuis enim tale peccatum mortale, puta, intemperantiæ, possit ex alio principio uitari: uniuersaliter tñ, & absolute uitationis peccati mortalis nulla est propria causa, nisi talis subiectio. Oportet si quidem effectui uniuersali cām vniuersalem ac propriā respōdere, ut patet in philosophia. Nullus enim actus, habitus, siue dispositio nō includens talem subiectionem, talis est naturæ, & sufficiētiæ ex se, ut possit uitationem peccati mortalis uniuersaliter, ut patet discurrendo. Talis autē subiectio ex se, huiusmōi naturæ, & sufficiētiæ est: quia in ultimo fine figit uoluntatem submittendo illi omnia, ac per hoc ad omnia opposita uitanda se extendit: per huius enim adhæsionē omnia regulanda esse cōstat, non per alias. Et qm̃ in causis propriis tenet argumentum, si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, consequens est, ꝙ quia affirmatio talis subiectionis ponit potentiam propinquam uitandi peccatum mortale, priuatio talis subiectionis priuabit potentia propinqua uitandi peccatum mortale. Et quia talis subiectio aufertur per peccatum mortale, ut perseuerat usque ad remissionem eiusdem, sequitur ꝙ homo in peccato mortali existens, nisi per gratiam Dei reparet, impotens est ad uitandum peccatum mortale. Nec propterea non libera peccat, qui singula potest uitare: sicut etiam non excusatur à uoluntario in commissione uenialium, licet non possit ueniale uitare eadem ratione, quia singula potest uitare. Et hęc ratio redditur in litera ad dictam conclusionem.

D ¶ Verum, quia in litera non solum ponitur dicta conclusio. s. ꝙ homo in mortali non potest uitare mortale, sed adiungitur ly, diu, & simul probatur totum, ideo ut causa etiam positiua propositæ impotentię habeatur, adiungitur id, quod concomitatur priuationem antedictam, & est malus finis præconceptus. Scire nanque oportet, ꝙ sicut in actibus uirtutum sunt duo fines. s. proprius illius uirtutis, & communis omnium, puta in actu temperantiæ bonum rationis, ut Deus: ita in peccatis mortalibus est ultra speciale malum, etiam commune malum. s. inordinatus amor sui, ut patet ex antedictis. & August. Duas ciuitates duo faciunt amores, Hierusalem amor Dei vsque ad cōtemptum sui, Babylonem amor sui usque ad contemptum Dei. hi enim mutuo se excludunt, & sibiinuicem infallibiliter succedunt. Quicūque enim est extra peccatum mortale, hoc in statu amat Deum usque ad contemptum sui: & quicūque est in peccato mortali, amat se usque ad contemptum Dei. Homo ergo existens in pec-
E cato mortali non solū est priuatus gratia & subiectione dicta, quæ idem est, ꝙ amor Dei usque ad contemptum sui, sed est induius amore sui usque ad contemptum Dei. Non solum igitur cecidit à bono fine, sed habet malum finem communē, de quo saltem uerificatur litera de fine præconcepto. Et quia finis talis communis est omni peccato mortali, & ex fine superiori sumitur ratio & initium reliquorum, consequens est ut homo existēs in peccato mortali, habeat positiuum principium ex natura sua inclinans ad peccandum mortaliter, scilicet amorem sui usque ad contemptum Dei. Nisi enim hic amor perseueraret in eo habitualiter, seu uirtualiter secundum effectum, uel saltem necessitatem, iam esset in altero contradictorio, scilicet in amore Dei usque ad contemptum sui: non enim datur medium. Dico secundum affectum, propter eos, qui sciunt se esse in peccato mortali, & non agunt pœnitentiam: & eos, qui sciunt se esse in tali statu, puta, credendi Spiritum sanctum non esse à Filio, non tamen credunt se esse in peccato mortali. Dico uel secundum ne-

ritatem, saltem pp eos, qui in veritate sunt in peccato mortali, & nesciunt se affectos ad aliquid repugnans Deo, diligenter, quis nõ sufficienter discutientes se. Patet hæc ex eo, q quilibet dãnatus descendit ad inferos cũ animis suis, i. cũ aliqua mala volũtate in qua obstinatus pleuerat, & nõ solum cũ auersione ab ultimo fine vero.

F concludit obiectio facta. modus namque in venialibus offendẽdi est per negligentiam absque deliberatione: in mortalibus autem non nisi deliberando offenditur. Sed tamen sicut illi propter depressuram vigorem rationis fieri nequit, quin voluntas erret libera in singulis, ita hic propter deperditam subiectionẽ ad finem ultimum,

¶ Hic ita se habentibus, aduertamus q in litera dñr, ut uis rationis p̃spicitatur. In litera aliqua ponuntur spectãtia ad peccatum mortale, aliqua ad conditionẽ hominis, & aliqua supponũtur manifesta. Ad peccatum mortale spectãtia afferuntur tria, vel quatuor. s. priuatio gratiæ, priuatio subiectionis sui, & suorum omniũ Deo, præconceptus malus finis, & malus habitus, qui uel in omnibus non habet locum, si formaliter intelligatur, uel declarat

Cap. 8. nõ multum remote à fine to. 5.

sequendo, uel malo uitando ab eo separari uellet, occurrunt multa pp quę consequenda, uel uitanda homo recedit à Deo cõtemnendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter, præcipue quia in repentinis homo operat ẽm finem præconceptum, & ẽm habitum præexistentem, ut Philos. dicit in 3. Ethi. * quamuis ex præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præcõcepti, & præter inclinationem habitus. Sed quia homo non potest semper

esse in tali præmeditatione, nõ potest cõtingere, ut diu permaneat, quin operetur ẽm consequentiam uoluntatis deordinatæ à Deo, nisi cito per gratiam ad debitum ordinem reparetur.

G AD PRIMVM ergo dicẽdum, q homo potest vitare singulos actus peccati, nõ tñ omnes, nisi per gratiam, ut dictum est. Et tñ quia ex eius defectu est, q homo se ad gratiam habendã non præparet, propter hoc à peccato non excusatur, q sine gratia peccatum uitare non potest.

ac per hoc app osi. um contrarium finem, fieri nequit ut uo untas libera c rca singula omnia u i e s semper præmeditando: cendusio quippe hon inte infirmi, & si dispositũ nõ permittit. Obiectio autem allata contra hoc, q diu u tata non potest mortale, soluitur ex eodẽ fundamento. s. q præter propinatẽ contra finẽ quentiam tot præconcantiũ se seruare diu, ex assidua præmeditatione depẽdet, quæ est impossibilis homini huiusmodi. Qui s.

per tertium, si modaliter intelligatur, propterea dixit tria, vel quatuor. Ad conditionem hominis spectantia afferuntur tria, occursus tot uitandorum & agendorum, pronitas ad operandum secundum præconceptum finem uel habitũ, & impossibilis præmeditatio assidua. Manifesta supposita sunt infinitas naturæ, ẽ qua inchoat impotentia uitandi malum, & pronitas ad malum, de qua Gen. 8. Prone sunt sensus hominis s, & c.

¶ Et considera, q diuinum authoris ingenium causas tñ cões peccati mortalis inducit: quia de uitatione nõ tali, aut talis, sed peccati mortalis absolute qõ est, ut effectus uniuersalis causa uniuersalis assignatur. Est igitur ratio literæ ista. Homo in peccato mortali perseuerãs, est destitutus gratia, ac subiectione sim pliciter ad Deum: hñs malum finem, uel malum habitum, constitutus q intet multa occurrentia agenda, uel uitanda contra Deum: ergo eget præmeditatione ad uitãdum omne peccatum mortale ergo non potest diu sic perseuerare, quin peccet mortaliter. Assumptum patet ex pradeclaratis. Prima sequela probaẽ in litera, quia deficiente fine regulatiuo olum, & appetito contrario fine inter tot occurrentia, & prouocãtia ad mortale, consequẽs naturale ordine est, ut sequatur peccati mortale, nisi urgẽs meditatio impediat has causas à suo effectu. Præmeditatio namque est, ex qua sola homo nõ sequitur cõ ter habitum, seu præconceptum finem secundũ pronitatem suã. Cuius signũ est, q in repentinis, in quibus abest præmeditatio, homo operatur secundum finem, & iam pronitatem. Firmatur quoque sequela ex parte positiui prine pij ex authoritate scripturæ. Nã sicum extrinseco sancto s ructus e, & cũ in ser instu petuer [illegible] de cum intrinseco per uersi. hne, leu [illegible] perueniet [illegible] Ex parte uero priuatiui ex authoritate Chr [illegible] tractanti [illegible] & addue re mihi. Sicut, ingt, nauit fracto gubernacolo non [illegible] uult uadit, sed quo temp estas impellit ita homo diu nã gratiæ auxilio perdito, non agit quod uult, sed [illegible] diabolus et intendit: quod uult. [illegible] quod uel et secundum ve [illegible] tatem, non in peccat mutatur, aut im [illegible] potens hoc nunc u tate. Secunda autem sequela probatur, qui a homo non potest [illegible] per illate in tali præmeditatione, & in frequenter occurrenti, & prui [illegible] antium eget assidua præmeditatione, ut euitetur mortale peccat in a [illegible] in mine sit male dispositio. Hæc est ratio literæ, quæ manifeste cõmuerti, q liberum a [illegible] trinum cum hoc, q [illegible] alterum, praeter tamen has malas dispositiones, & conditiones impotens est se ad uitandum diu mortale, si in mortali commisso perseuerat.

¶ Nunc superest, obiectionibus in contrarium satis facere. Et ad dicta aut notis in attentiẽ, di, q hinc retracta [illegible]. Et prima ratio de fa [illegible] litate l [illegible] arbitrij [illegible] eadem primũ, & tertiũ, & m c [illegible] pore articuli. Vnde dr, q [illegible] eius infirma mfert facultatem [illegible] singula, non omnia. [illegible] in sic dispositio. Et ratio est quia fac [illegible] tas [illegible] non attendit [illegible] cit potentiam natu [illegible] em [illegible], quæ est potent a remota uitan [illegible] mortale, sed secundum perad [illegible] dispositiones, & condi [illegible] potentiam propinquam.

¶ Similitudo inter mutus [illegible] urgentes uena [illegible], & contra Deum potest dupliciter [illegible] primo, quia ad [illegible] cursum, frequentiam, & deo [illegible] modu [illegible] deordinationis. Si primo modo [illegible] tenet: & sic utitur ea hic author. Si secundo modo, non tenet. Et hoc

uis enim resistẽdo uni mortali firmior fiat ad uitandum aliud, non tamen tanta fit firmitas, ut nõ sit præmeditatione assidua opus ad uitandum omnia, ingruentibus iam frequenter impulsiuis: & propterea non diu uitare potest casum.

H ¶ Ad primam obiectionem [illegible] iam contra rationem, negatur assumptum de omnibus, præterquã de habitu proprie dicto, qui non exigitur ad propositum. Iam enim patet ex peccato mortali, & condit one ac [illegible] positione hominis, quot omnia numerata inueniuntur in quo [illegible] bet existente in peccato mortali. Is enim, qui semel aduertitum commisit, nec intendit amplius committere, sine delectione culpæ potest tamen ad duplicem finem, proptium. s. habitus acquisiti, & respectu huius non habet contrarium finem præconceptum [illegible] eget præmeditatione propter inclinationem talis contrari [illegible] hoc obiectio bene dicit. Et potest tenet ad commi [illegible] ultimum. s. ipsum met amatum [illegible] Dei. Et hic finis præconceptus in omni [illegible] perseuerat habitualiter, donec reparetur per grat [illegible] contrar [illegible] mortalis pecca [illegible] potest destitutum [illegible] nem inter tot præmeditati, aut cadet.

I ¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod licet orga [illegible] gratiæ non inferat hanc impotentiam, [illegible] sa, scilicet peccato mortali [illegible] Sic autem non erat negat [illegible] natu a integra [illegible] quoque est, q gratia non plus det [illegible] merendi. dat enim subiectionem simp [illegible] fini per charitatem, sanat naturam, ad [illegible] Priuatio quoque subiectionis [illegible] bonitate morali, non tamen [illegible] bon [illegible]

¶ Veruntamen [illegible] hic, q [illegible] quantum [illegible] spectat, & per se, ut [illegible] un et fili, h c enim [illegible] & lu [illegible] mortal. Vel formaliter, & per se ex parte obiecti [illegible] accidens autem ex parte operantis, ut [illegible] ex [illegible] non excusantem [illegible] ut [illegible] se esse in tali facto, [illegible] peccat [illegible] non tamen scit, aut [illegible] in peccato mortali [illegible]

K Vel per accidens, ut [illegible] ente [illegible] non sufficienter se dilexit, & putat se esse in gratia, cum tamen sit in peccato mortali. hic enim nescit, ut uult se esse in peccato mortali, nec in aliquo, quod habeat [illegible] mortal [illegible] rationem. Inter hos autem tres hæc [illegible] differentia ad propo [illegible] quod primus est in peccato mortali non solum facto, sed affectu per se secundus affectu quoque, & per [illegible] parte obiecti, sed per accidens ex parte [illegible] ignorantiam: tertius facto tantum. Et propter ea primus [illegible] per se habet præconceptum finis malus, & deser [illegible] a hinc ultimo, & [illegible] tera dicuntur [illegible] hæc eadem locum habent partim per se, & licet ex par [illegible] & partim per accidens [illegible] ex parte operantis, ac per hoc [illegible] frequenti [illegible] potest [illegible] Deo ex intentione, & affectu, & propterea [illegible] quamuis per accidens affectus ad [illegible] tractum ignorum quo ad usuram, ut dictum est, [illegible]

In actuo

In tertio locum habent hæc eadē facto tñ: unde hic pōt magis A nitare q̃ alij, mortale peccatum, dum non affectu, sed facto solo malum finē præconceptum sernat: affectu oamq; se simpliciter Deo subiicit, ac per illum regulatur. Quia ergo sermones doctrinales, formales, & per se esse oportet, iō præsens litera de existente in peccato mortali formaliter, & per se, intelligēda est. Et primo de existente formaliter, & p se ex parte obiecti: p accidens aūt ex parte sui. neuter n. pōt diu perseuerare absque nouo casu ī mortale. Nec obstat in secundo, q̃ cōtingit casum ignoratū esse de raro contingentibus. Quantū.n. est ex parte existētis in statu illo, pnus est d illud faciēdum infinities, si infinities occurreret, ex quo ad illud affectus est absq; fræno pp ignorantiam. & propterea quantū est ex parte suæ potētiæ non pōt diu stare, q̃n cadat, q̃uis materia casus non s pe occurrat. De existente aūt i peccato mortali tertio mō, nō accipio hāc literā: sed loco illum inter eos, q incipiunt per diuinā gratiā reparari: unde ille non peccat mortaliter sus piēs lic a eramēta, ut alibi diffinitum est.

Ca.6. pan loa prin. tom.7.

In lib. 3. paulo a prin.to.3

¶Et p hæc patet solutio, quō cōuersio ad commutabile bonū præterita infert, uel non infert hanc impotentiam. Si.n. perseuerat in affectu, iam opus est præmeditatione, aut q; lus est, scientia. Si aūt facto tñ, non opus est scietia, aut præmeditatione, sed diuino intellectu ad intelligendū de- D licta, & de hoc, ut dictum est, non est sermo præsens: q̃m ab arte relinquitur id, quod est per accidens. Ex his autem facile patet, quomodo ex his omnib. una impotentia constat, ut diuerteret, conditionib. requisitis concurrentibus ad eius perfectionē, ut patet in 5. Meta. capitulo de Vno. & singulos effectus singulorum male esse obiiciendo numeratos, ut patet ex dictis.

¶Ad argumentum contra conclusionem. s. q̃ sequeretur, q̃ posset quis scire se esse in gratia, negat sequela. Et cum dicitur, potest scire se diu non deliberasse in peccatum mortale. respondetur, quòd quicquid sit de peccatis commissionis, quis scit se diu nō cecidisse in peccatum mortale omissionis? quæ nō eget deliberatione positiua, sed sufficit non deliberare quando tenetur. Scriptum est.n. Delicta quis intelligit? delictū.n. proprie omittentis est: & propterea subditur. Ab occultis meis munda me Domine. Dicitur secundo, q̃ impotentia talis est effectus status peccati mortalis formaliter, & per se, & nō per accidens tan- E tum solo facto, ut dictum est: & propterea ex hoc, quòd q̃s diu non cecidit, non potest scire se de facto non esse in mortali, sed nō esse in affectu mortali: unde Apostolus: Nihil mihi cōscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

¶Ad rationem Scoti dicitur, q̃ multipliciter peccat. Primo, in antecedente assumitur falsum, s. dum cauet hoc, caret omne: quia potest simul cauere unum, & transgredi aliud præceptum. Probando quoque assumit falsum, s. q̃ uoluntas non potest duos consensus habere, pro quanto experimur aliquem simul uelle rapere, sed non ... ac as, ac per h... c uitare sacrilegium, & committere rapinam, & similiter in multis. Et rursus, quia ad peccatum omissionis non requiritur actus aliquis, potest simul simpliciter præceptum unum, & omittere aliud, ad quod pro tunc tenetur absque duobus simul consensibus ... unde probatio est falsa, & fallax. Consequentia quoque principalis peccat sophismate diuisionis, & compositionis: q̃ non ualet, hæc singula potest sigillatim, ergo sic quoniam alia, & alia est ra-

Ad 2^m^ dicendū, q̃ correptio utilis est, ut ex dolore correptionis uoluntas regenerationis oriatur, si tñ, qui corripitur, filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecus insonāte, aut flagellante, Deus in illo intrinsecus occulta inspiratione operet, & uelle, ut Augusti- B nus dicit in lib. * de correptione, & grā. Iō ergo necessaria ē correptio, quia uoluntas hominis requiritur ad hoc, q̃ a peccato abstineat, sed tñ correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Vnde Eccl. Cōsidera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.

Ad 3^m^ dicendum, q̃ sicut Augustinus * dicit in Hyponosti- C con, Verbū illud intelligitur de homine secundum statū naturę integræ, quando nondum erat seruus peccati, vñ poterat peccare, & non peccare: nunc etiā quodcunque uult homo, datur ei: sed hoc quod bonum uelit, habet ex auxilio gratiæ.

tionibus uoluntat libera. hic præmeditatio assidua coorta habitum implicatur. Patet autem sophisma, applicando ad cauēdū singula uenialia. & procedendu ad cauendum omnia semper, ut ipse facit: sunt enim singula uoluntaria.

¶Et in his oībus aduerte, q̃ in materia morali, & potentia inclinationis, p modū naturæ, est sermo, ut intelligas doctrinā hāc uerā more moraliū, & naturalium, s. ut ī pluribus. & secundum tale genus impotētię indisciplinan quippe est eodē modu in omnibus loq, & certitudinem, & ueritatē quærere. 584 Porrecta per totum.

¶In rōsione ad primū eiusdem ar. 8. dubiū occurrit ex Scot. ubi supra arguente contra hanc rōnē sic. s: āsin culpa mortali, & non disponēs se ad gratiā, nōn pōs pro tunc se seruare à culpa. ergo pro tunc est sibi īpossibile seruare se à culpa mortali: q̃d est falsum, q̃a oīs culpa est uoluntaria. Antecedens habetur ex rōsione illa, q̃a dicitur, q̃ si non disponit se ad gratiā, sibi, imputatur impotentia uitandi peccatum mortale. Consequentia uero per se nota est.

¶Ad hoc dicitur, q̃ nihil phiber esse uoluntarium simpliciter, quod tñ ea suppositione est impossibile aliter se habere: sicut nauigare est uoluntarium simpliciter, sed supposito q̃ aliquis absens uelit esse in insula, necessarium est nauigare. Et inuidere uolūtarium est, aliter peccatum non esset, supposita tamen superbia, est necessarium unde Au- D gu. dicit in libro de uera relgione, q̃ natura superba necesse habet alij inuidere. Et ratio est eadem: quia supposito q̃ quis quærat inordinate propriam excellentiam, oportet q̃ ex aliorū excellentia, utpote derogante propriæ, persecutatur. Sic igitur existens in peccato mortali, & non se disponens ad gratiam, ex hac suppositione, scilicet quod uult permanere in statu tali, necesse habet peccare mortaliter. & impossibile est ei non peccare mortaliter: sed talis necessitas & impossibilitas ex suppositione, non repugnat uoluntario: & propterea uoluntarie simul, & necessario ex suppositione peccabit mortaliter.

ARTICVLVS IX.

Vtrū ille, qui iā cōsecutus est gratiam, per seipsum possit operari bonū, & uitare peccatum absq; auxilio gratiæ.

AD NONAM sic proceditur. Videtur q̃ ille, qui iā consecutus est gratiam, per seipsum pos- B sit operari bonū, & uitare peccatum absque alio auxilio gratiæ. Vnumquodq;.n. aut frustra est, aut imperfectum, si non implet illud, ad quod dat: sed grā ad hoc datur nobis, ut h possimus bonū facere, & uitare peccatum. si igitur p grām hoc hō non pōt, uidet q̃ uel grā sit frustra data, uel sit h imperfecta.

¶2 Præt. Per grām ipse h Spūs sā- C ctus in nobis habitat, sm illud 1. ad Cor. 3. Nescitis quia tēplum Dei estis, & spūs Dei habitat in uobis? sed Spūs sanctus cum sit oīpotēs, sufficiēs est ut nos īducat ad bñ operandū, & ut nos à pctō custodiat. ergo hō gratiā consecutus pōt utrunq; pdictorum absque alio auxilio gratiæ.

SVPER QVÆST. CIX ART. IX.

Cap. 2. d. 26 ad arg Gregorij con. 1. concl. & con. 2. ad argumenta. n. 2 15. Medina ar 9.

IN artic. 9. eiusdem quæstionis centesimæ nonæ dubiū occurrit de titul, & conclusionis principalis sensu. Potest siquidē tripliciter intelligi. primo, ut sit sermo de bono morali, seu meritorio indechiunc. & tunc esset quæstio, utrum possit aliq̃d bonum moraliter, uel meritorie operari: & conclusio est, q̃ non. Et hic sensus scilicet Thomistis quibusdam apparuerit, accipientibus hinc, q̃ apud authorem homo sine speciali auxilio non potest quodcunque opus moraliter bonum facere, falsus tamē est: quia homo, & sine gratia, ut prius probatum fuit, potest aliq̃d opus moraliter bonum facere, & in gratia constitutus habet ipsam gratiam sanantem, & eleuantem, quæ est potens operari opera bona ēt meritorie. Et q̃ hæc sit mens authoris ex hac parte, q̃ rōnē indigentiæ specialis auxilij ultra gratiam ponit infirmitatem in carne, obscenitas in intellectu. Constat aūt, q̃ nec infirmitas carnis, nec ob... in intellectu tanta est, aut inductum uiget & ex en ... hoiem in grā constitutū a ... liber ... peccatum ... flectat, quod nec existentes in peccatu mortali impediuntur à quolibet bono opere.

¶Secundo, ut sit sermo de bono & malo uniuersaliter: & tunc esset quæstio, utrum homo in gratia possit omne suum opus

 facere

¶3 Præt. Si homo cõsecutus gratia, adhuc alio auxilio gratiæ indiget ad hoc, q̃ rectè uiuat, & a peccato abstineat, pari rõe etsi illud aliud auxiliũ gratiæ cõsecutus fuerit, adhuc alio auxilio grãæ indigebit: ꝓcedet ergo in infinitũ, quod est incõueniẽs ergo ille, q̃ est in grã, non indiget alio auxilio grãæ ad hoc q̃ bñ operet̃, & a pctõ abstineat.

SED CONTRA est, q̃ Augustinus dicit i lib. de natura, & grã, q̃ sicut oculus corporis plenissime sanus, nisi cãdore lucis adiutus, non põt cernere: sic & hõ perfectissime ẽt iustificatus, nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuet̃, rectè non põt uiuere. Sed iustificatio fit ꝑ gratiam, ſm illud Rom. 3. Iustificati gratis ꝑ grãm ipsius. ergo ẽt hõ iã habẽs gratiam, indiget alio auxilio grãæ ad hoc, q̃ rectè uiuat.

RESPON. Dicẽdũ, q̃ sicut sup. H dictum est, homo ad rectè uiuendum dupliciter auxilio Dei indiget. Vno quidem mõ quantũ ad aliquod habituale donũ, ꝑ quod natura humana corrupta sanetur, & ẽt sanata eleuetur ad operãda opera meritoria uitæ æternæ, q̃ excedunt proportionem naturæ. Alio mõ indiget homo auxilio gratiæ, ut a Deo moueat̃ ad agendum. Quãtũ igitur ad primũ auxilij modũ I homo in grã existens, non indiget alio auxilio grãæ quasi aliquo alio habitu isuso: idiget tamẽ auxilio gratiæ ſm alium modum, ut s. a Deo moueatur ad rectè agendum: & hoc ꝑ duo. Primo quidem rõne generali, ꝑpter hoc, q̃ sicut sup. dictũ est, nulla res creata põt in quemcũque actum prodire, nisi uirtute motionis diuinæ. Secundo, ratione speciali ꝑ conditionem K status humanæ naturæ, quæ quidem licet ꝑ gratiam sanet̃ quantum ad mentem, remanet tamẽ in ea corruptio, & infectio quã tum ad carnem, per quam seruit legi peccati, ut dr̃ ad Ro. 7. Remanet ẽt quædam ignorantiæ obscuritas in intellectu, secũdũ quam, ut ẽt dr̃ Rom. 8. quid oremus, sicut oportet, nescim. Propter uarios. n. rerum euentus, & qui ẽt nosipsos non perfectè cognoscimus, nõ possumus ad plenum scire quid nobis expediat, secundum illud Sap. 9. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Et iõ necesse est nobis, ut a Deo dirigamur, & protegamur, qui omnia nouit, & omnia potest. Et propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam cõuenit dicere, Et ne nos inducas in tentationem: & Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, & in terra &c. quæ G in oratione Dominica continẽtur ad hoc pertinentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ donum habitualis gratiæ nõ ad hoc datur nobis, ut ꝑ ipsum non indigeamus ulterius diuino auxilio: indiget. n. quælibet creatura, ut a Deo conseruet̃ in bonum, quod ab eo accepit. Et ideo si post acceptam gratiam homo adhuc idiget diuino auxilio nõ H potest concludi, quod gratia sit in uanum data, uel quòd sit imperfecta: quia etiam in statu gloriæ quando gratia erit omnino perfecta, homo diuino auxilio indigebit. Hic autem aliqualiter gratia imperfecta est, inquãtum hominem non totaliter sanat, ut dictum est.

AD 2m dicendum, q̃ operatio Spiritus sancti, quæ nos mouet, & protegit nõ circũscribit I ꝑ effectum habitualis doni, quod in nobis causat, sed præter huc effectum nos mouet, & protegit simul cum Patre, & Filio.

AD 3m dicendũ, q̃ ratio illa concludit, quòd homo non indigeat alia habituali gratia.

ARTICVLVS X.

Vtrum homo in gratia constitutus indigeat auxilio gratiæ ad perseuerandum.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur q̃ homo in gratia constitutus non indigeat auxilio gratiæ ad perseuerandum. Perseuerantia. n. est aliquid minus uirtute, sicut & continẽtia, ut patet per Philosophum in 7. Ethi. sed homo nõ indiget alio auxilio gratiæ ad habendũ uirtutes, ex quo est iustificatus ꝑ gratiam: ergo multo minus indiget auxilio gratiæ ad habendũ perseuerantiam.

¶2 Prætẽ. oẽs uirtutes simul in-

facere bonum, & omne malũ uitare: & cõclusio esset negatiua. Et hic sẽsus licet claudatur in cõclusione huius articuli, nõ tñ ut directe itẽtus, tũ quia rõnes literæ nõ sẽdunt ad hoc, q̃ hõ non põt esse sine ueniali aliquo post consecutã grãm: tum q̃a in sequẽti articulo ex decisione sẽsus articuli cõcluditur, q̃ hõ sine spãli auxilio Dei nõ põt uitare mortale post cõsecutã gratiã: quia eget illo ad pseuerãdum in grã, q̃ nõ perditur, nisi per mortale. Nõ igit̃ stat uis articuli huius in præseruatione à malo ueniali, sed ad plꝰ indigentia talis auxilij ex eadẽ dicitur.

capr. 26. circa fin. rom. 7.

¶Tertio; ẽt intelligi titulus, & conclusio simpliciter. i. absque determinatione aliqua, ut sit sermo de bono cõnato grãæ, & malo diffusiui. hoc. n. subintelligi põt ratione subiectæ materiæ de qua tractat̃, & de operatiõe boni, & uitatione mali nõ ad horam, aut respũ huius, hoc ẽt sub intelligi patet ex eo. q̃ non dr̃ simpliciter aliquis potens ambulare, q̃ põt ad horã, aut i stratio plano ambulare. Et tũc in qõne uersatur, an hõ consecutus grãm, bona opera quæ continuo facit, & mala, q̃ uitat, ñ hic, aut nũc, sed absolute operetur, & uitet ex sola grã habituali, an ex spec ali ẽt auxilio Dei. Et hic sensus est intẽtus ab authore, & rñdet planũ sensui literæ. & est cõclusio negatiua in litera, q̃. s. donum solũ donum grãæ nõ potest operari bona operãda, & uitare mala uitãda: sed ad hoc eget spãli auxilio Dei uita grauã. Et rõ literæ est, quia grã non dat quicquid opus ẽ ad hæc duo. nã relinquit carnẽ infirmã, & intellectũ obscurũ quibus nisi spãli Dei auxilio subueniat̃ continuo ter sot occurrẽtia, infirmitas carnis, & obscuritas itellectus abducet liberum arbitrium a grã, tollendo usum gratiæ, & trahẽdo ad infirma carnis. & expedientia secundum apparentis infirmi usus. Cũ quo tñ stat, q̃ licet in ex sola gratia potest ipsa gratia uti bñ faciendo, & mala uitando omnia, & ad hoc.

art. 2. huius quæs.

Conclu.

art. 1. huius quæs.

¶Et debes scire, q̃ licet minima grã sufficiens sit quãtum est ex se. resistere omnibus emergentibus ex infirmitate carnis, q̃ ex obscuritate intellectus: quia tñ posita i tali subiecto nõ tollit hæc duo sibi aduersantia, ideo eget ẽt extrinseco auxilio hõ inter hæc contraria constitutus, ut sequatur operationem bonorũ, & uitationẽ malorũ, ut non declinet ipse in hæc contraria. Et si contẽplatus fueris, q̃ obscuritas itellectus est ignorantia expedientium ad uitam æternã, uidebis q̃ non solũ in statu naturæ corruptæ, sed integræ homo egebat hoc auxilio ex una parte tãtum, s. ignorantia superuenientium &c. ut habes in litera. Expecta dicenda in sequenti articulo, ut clarius hunc intelligas.

SVP. QV. CIX. ART. X.

In cor. ar tic.

Cap. 2. d. 23. con. 2. argu. 2. 1. Medina ar 10.

IN art. 10. eiusdem quest. 109 dubium occurrit circa dicta i respõsione ad tertiũ, quo pacto stant hæc duo simul, Homo habet donũ gratiæ, quo potest perseuerare: & Homo non potest ex sola gratia perseuerare Virtute, ut liquidẽ in litera habetur, primum es Aug. secũdũ ex authore in corpore articuli. Et est idẽ dubium extendendum ad materiam præcedentis articuli: quia homo habet donum gratiæ, quo potest bene operari, & mala culpæ uitare & tamen concluditur, quòd non potest ex sola habituali gratia bene operari, & peccatum uitare. Quod enim gratia, & charitate homo sit potens operari bonum, per se notum est, quia sunt principia proxima bonorum operum. Q… uel… solis

185

Porrecta per totum. Inf q. 114 ar. 2. c. Et 2 2. q. 1… ar. 4 Et 2. dt. 29 sex pos. … 1. ad 2. Et 1. cõtra c. 155 & uert. q. 24. ar. 1 … to. & … 17 ar. … ad 5 Et ps 31. Et Ioan 7 … 2. … ex e. … & 8 col … gie. to. 6

nō sit potens uitare malum, ex se quoque patet: quia per idem principium vitamus cōtrarium, per qđ possumus in reliquum. Per idem.n. ignis calefacit, & fugat frigus, & graue descēdit, & resistit ascensui, & fortis pugnat p libertate, & resistit seruituti. ¶ Ad hoc dr, q quęcunque vsus, seu operatio potentię alicuius aliunde pendet, q ex potētia, tūc ex sola potentia non pt inferri vsus, seu operatio illius in actu exercito. Verbi gratia. Potētia visiua hēt pro pprio actu suo uidere, qđ dependet.n. ab obiecto, & lumine, & propterea non pt ex hoc solo, qđ hō hēt potentiā visiuā inferri, ergo ex sola potētia visiua pt uidere: qm sine extrinseco lumine nunq̄ exibit i actū. Potētia ergo exigens aliqđ extrinsecū ad executionē sui actus, nō sufficit sola ad pprium actū. vñ quēadmodu stant hęc duo simul, hō hēt potentiā, qua pt uidere: &, hō pt nō ex sola potentia uisiua uidere: ita in pposito, q a gra est qua hō est potens elicere operationem bonā, & resistere impulsionib tentationū, & cōtinuare in hoc, qđ est perseuerare, & hō donat dr duno, quo hęc pt. Sed quia gra non pt exercere hos actus simpliciter qñ oportet, ubi oportet &c. quis possit ad horā sine sanitate carnis ministrę eius, & lumine intellect coopēranti eidē, quorū opposita subtrahunt arbitriū ab usu grę, sine extrinseco lumine, & opere, altera pp obscuritatē, altera pp infirmitatē: ić dr q hō ea sola gra sine spāli auxilio non pōt in hęc simpliciter. Et esset sim le, si ponamus hoiem infirmū sedm uires ministrantes intellectui: tūc.n. hō intellectu ut principio intelligendi et habituato est potens intelligere, & uitare errores, & in hoc continuare: quia intellectus continue magis intelligendo fortificat. Verūtñ quia ad continuationē, & perfectionē actus intellectus qñ oportet, exigitur sanitas uiriū interiorū: iō hō talis nō poterit qñ oportet uti intellectu in iudicando, &c propter infirmitatem uiriū, nisi opem quis ferat sanitatis: quamuis posset

A sine tali ope ad horam recte iudicare. ¶ Et sic hēs, q hi duo artic. de necessitate diuini auxilij ad usum grę sunt: qm multis dat gratia, quib. non datur uti ea qñ oportet, sed diuina permissione abijcere eā. Et sic datur donum, quo pōt bñ operari, & resistere tentationib. & perseuerare, oib. quib. datur gra: nō tñ oib. datur executio horū simpliciter, ut experiētia testatur, quia nō oib. dantur extrinseca requisita ad talē executionem, & iō oportet orare, Ne proijcias nos in tpe senectutis, cū defecerit virtus nostra, ne derelinquat nos, domine: & Ne nos inducas in tentationem.

Ca. 2. parum ante med. & lib. de correc. & gra. c. 12. to. 7.

Ite eiusdem li. de perseuerātia c. 2. a me. to. 7.

Lib. 7. c. 7. tom. 5.

Cōclusionis pars 1.

Cōclusionis pars secunda. art. pręce.

funduntur: sed [b] perseuerantia ponitur quędā uirtus. ergo vr q simul cum gratia infusis alijs virtutibus perseuerantia detur.

¶ 3 Pręt. Sicut Apo. dicit ad Ro. 5. Plus restitutū est homini per donū Christi, q̄ amiserit p peccatum Adę: sed Adam accepit unde posset perseuerare. ergo multo magis nobis restituitur per gratiā Christi, ut perseuerare [b] possimus: & ita homo non indiget gratia ad perseuerandū.

Sed contra est, q Aug. dicit in libro de perseuerantia.* Cur perseuerātia poscitur à Deo, si nō datā Deo: au & ista irrisoria petitio est, cū id ab eo petit, qđ scit nō ipsū dare, sed ipso n dante esse in hois ptāte? Sed pseuerantia petit ēt ab illis, q sunt p gratiā sanctificati, qđ intelligit cū dicimus, Sanctificet nomen tuū, ut ibidē Aug. cōfirmat per uerba Cypriani. ergo hō etiā in gratia constitutus, indiget ut ei perseuerantia à Deo detur.

Resp. Dicēdū, q perseuerātia tripliciter dr. Qnq;.n. sināt habitū mentis, p quem hō firmiter stat, ne remoueat ab eo, qđ est sm uirtutē per tristitias irruentes, ut sic se habear perseuerantia ad tristitias, sicut continentia ad concupiscentias, & delectationes, ut Philosophus dicit in 7. Eth.* Alio modo pt dici perseuerantia habitus quidam, sm quem homo hēt propositum perseuerandi in bono usque in finem. Et [m] vtroque istorū modorū perseuerantia simul cum grā infunditur, sicut, & continentia, & cęterę uirtutes. Alio

E mō dr perseuerantia ptinuatio qdam boni vsque ad finē uitę. Et [p] ad talē perseuerantiā habēdam hō in gratia cōstitutus nō quidē indiget aliqua alia habituali gratia, sed diuino auxilio ipsum dirigente, & protegente p tentationū impulsus [q] sicut ex pcedenti qōne apparet.* Et iō postquām aliquis est iustificat per gratiam, necesse hēt à Deo petere pdictū perseuerantię donū, ut.s. custodiat à malo vsque ad finē vitę. Multis.n. dat gratia, quib. nō dat perseuerare in grā.

Ad primum ergo dicendū, q obiectio illa procedit de primo modo perseuerantię, sicut & secunda obiectio pcedit de secundo. Unde patet solutio ad fin.

B Ad 3[m] dicendū, q sicut Aug. dicit in lib. de natura, & gratia,* Homo in primo statu accepit donum, per qđ pseuerare posset, non aūt accepit, ut perseuerarer: nunc aūt per gratiā Christi multi accipiunt, & donū gratię quo perseuerare pñt, & ulterius eis datur, q perseuerent: & sic donū Christi est maius q̄ delictū Adę. Et tñ facilius hō p gratię donū pseuerare poterat in

C statu innocētię, i quo nulla erat rebellio carnis ad spiritū, q̄ nūc possim, qñ reparatio grę Christi etsi sit inchoata qtū ad mētē nondū tñ est psummata q̄tum a carnem, qđ erit in patria, ubi hō nō solum perseuerare poterit, sed ēt peccare non poterit.

Ca. 48. Et in lib. de correct. & gra. c. 12. to. 7.

QVAESTIO CX.

De gratia Dei quantum ad eius essentiam, in quatuor articulos diuisa.

D Deinde considerandum est de gratia Dei quantum ad eius essentiam.

Et circa hoc quęrunt quatuor.

¶ Primo, Vtrum gratia ponat aliquid in anima.

¶ Secundo, Vtrum gratia sit qualitas.

¶ Tertio, Vtrum gratia differat à uirtute infusa.

¶ Quarto, de subiecto gratię.

SVPER QVÆ. CX. ART. I.

Ferr. 3. cont. c. 150.
Egid. 2. s. d. 26. q. 1. a. 1.
D. Bon. d. 26. q. 1. a. 1.
Cap. 1. d. 17. q. 1. con. 2.
Medina. a. 1.
Alb. mag. 2. d. 36. a. 1.

In ar. 1. & 2. q. ro. nil dubitandum occurrit. Notetur tñ radix cōclusionis primi articuli in rñsione ad primum, q.s. gratia tñ Dei, q̄ hois ponit aliquid ingratolncet differēter. Et redeant ad nosmetipsos in contēplatione secundi ar. inspicientes si has qualitates habemus, quibus prompte mouemur ad diuina ęternaq; bona. Ingerāt quoq; ex rñsione ad tertiū discere cohibere, ne dicas gratiā annihilari cū hō perdit eā: quia nec fit, nec corrumpitur, nec creatur, nec annihilatur, ut in litera dicitur: sed secūdum ipsam homo creatur in tali esse.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia ponat aliquid in anima.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod gratia nō ponat aliquid in anima. Sicut enim homo dicitur habere gratiam Dei, ita etiam gratiam hominis. unde dicitur Gen. 39. quòd Dominus dedit Ioseph gratiam in cōspectu principis carceris: sed per hoc, q homo dicitur habere gratiam hominis nihil ponitur in eo, qui gratiam alterius habet, sed in eo, cuius gratiam habet, ponitur [b] acceptatio quędam. ergo per hoc, quòd homo habere gratiam Dei dicitur, nihil ponitur in anima, sed solum significatur [b] acceptatio diuina.

986 Porrecta per totum. 2. dist. 26. ar. 1. Et 3. contra G. c. 150. Et ueri. q. 27. ar. 1.

¶ 2 Pręt. Sicut aīa uiuificat corpus, ita Deus viuificat

ficat animā.vnde dicitur Deut.30.Ipse est uita tua: sed anima viuificat corpus immediate ergo etiam nihil cadit medium inter Deum, & animam. non ergo gratia ponit aliquid creatum in anima.

¶ 3 Præt.Ad Ro.1.super illud, Gratia uobis,&pax, dicit gl. Gratia,idest,remissio peccatorum: sed remissio peccatorū nō ponit in aīa aliquid, sed solum in Deo non imputante peccatum,secundū illud Psal.31.Beatus vir, cui non imputauit Dominus.pc̄m.ergo nec gratia ponit aliquid in anima.

Gl. interlinearis hoc loc.

SED CONTRA, Lux ponit aliquid in illuminato: sed gratia est quædam lux animæ. vnde Aug.dicit in lib.de natura,& gratia Præuaricatorem legis, digne lux deserit ueritatis, qua desertus vtique fit cęcus. ergo gratia ponit aliquid in anima.

cap.22 in princ.t.7.

RESP.Dicēdū,q̄ s̄m cōem modū loquēdi,tripliciter gr̄a accipi ɔsueuit. Vno mō ꝓ dilectione alicuius:sicut ɔsueuimus dicere, q̄ iste miles hēt gratiā regis,i.rex hēt eū gratū.Secūdo sumit̄ ꝓ aliquo dono gratis dato:sicut ɔsueuimus dicere, Hāc gratiā facio tibi.Tertio mō sumit̄ ꝓ recōpēsatione bn̄ficij gratis dati,s̄m qd̄ dicimur agere gratias bn̄ficiorū,quorū triū s̄m depēdet ex primo.Ex amore .n.quo aliqs hēt aliū gratū, ꝓcedit q̄ aliqd ei gratis impēdat.Ex secūdo āt ꝓcedit tertiū:qa ex bn̄ficiis gratis exhibitis gr̄arū actio ɔsurgit.Quantum igit̄ ad duo vltima, manifestū ē, q̄ gr̄a aliqd ponit ī eo,q gratiā accipit. Primo qdē ipsū donū gratis datū:secūdo hui⁹ doni recognitionē. Sed q̄tum ad primū,ē dr̄ia attēdēda circa gratiā Dei, & gratiā hoīs: q̄a.n.bonū creaturæ ꝓuenit ex uolūtate diuina,iō ex dilectione Dei, qua vult creaturæ bonū, ꝓfluit aliqd̄ bonū in creatura. Volūtas aūt hominis mouetur ex bono ꝑexistēte in rebus:&inde est q̄ dilectio hoīs n̄ causat totaliter rei bonitatē, sed ꝑsupponit ipsam vel in parte,vel toto. Patet igit̄, q̄ q̄ libet Dei dilectionē sequitur aliqd̄ bonum in creatura causatū,quandoq; tn̄ dilectioni æternę coętemū.Et s̄m hmōi boni dr̄iam differens consideratur dilectio Dei ad creaturā. Vna quidē cōis, s̄m q̄ diligit oīa quæ sunt,vt dr̄ Sap.11.s̄m quā, esse naturale rebus creatis largitur.Alia aūt dilectio est specialis,s̄m q̄ trahit creaturā rationalē supra cōditionē naturæ ad participationē diuini boni: & s̄m hanc dilectionē dr̄ aliquē diligere simpliciter, qa s̄m hāc dilectionē vult Deus simpliciter creaturæ bonū æternū,qd̄ est ipse. Sic igitur p hoc, q̄ dr̄ hō gratiā Dei habere,significatur quiddā supernaturale in hoīe a Deo prouenięns. Quādoq; tn̄ gratia Dei dr̄ ipsa æterni Dei dilectio, s̄m quod dr̄ ēt gr̄a prædestinationis,in quātum Deus gratuito,& nō ex meritis aliquos prædestinauit siue elegit. Dicitur enim ad Ephe.1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum in laudē gloriæ gratiæ suæ.

Aliàs non est.

Concl.

AD PRIMVM ergo dicendū,q̄ ēt in hoc, q̄ dr̄ aliquis hēre gratiā hoīs,intelligitur in aliquo esse aliquid,q̄ sit hoī gratum,sicut & in hoc,q̄ dr̄ aliquis gratiā Dei hēre:sed tn̄ differenter. Na illud qd̄ est homini gratū in alio homine, præsupponitur eius dilectioni: causatur autem ex dilectione diuina, quod est in homine Deo gratum, vt dictum est.

In cor.ar.

AD 2m dicendū,q̄ Deus est uita animæ per modum causæ efficientis: sed animæ est uita corporis per modū causæ formalis.Inter formam autem,& materiā nō cadit aliquod medium,quia forma per se ipsam informat materiam, vel subiectum. Sed agens informat subiectum non per suam substantiam,sed per formam,quam causat in materia.

AD 3m dicēdum,q̄ Aug.dicit in lib.Retractationum. Vbi dixi,gratiam esse in remissionem peccatorū,pacē vero in reconciliationem Dei: nō sic accipiendum est,ac si pax ipsa, & recōciliatio nō pertineant ad gratiā generalem, sed q̄ specialiter gratiæ nomine remissionem significauerit peccatorū.Non ergo sola remissio peccatorum ad gratiam pertinet, sed etiam multa alia Dei dona. Et etiam remissio peccatorum non fit sine aliquo effectu diuinitus in nobis causato,vt in fra patebit.

Li.1.c.25. post medium t.7.

q.113.ar.2.

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sit qualitas animæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ gratia non sit qualitas animæ. Nulla enim qualitas agit in suum subiectum, quia actio qualitatis nō est absque actione subiecti, & sic oporteret q̄ subiectū ageret in seipsum, sed gratia agit in animā iustificando ipsam.ergo gratia nō est qualitas.

¶ 2 Præt.Substātia est nobilior qualitate,sed gratia est nobilior quàm natura animæ.multa enim possumus per gratiam,ad quę natura non sufficit, ut supra dictum est. ergo gratia non est qualitas.

¶ 3 Præt.Nulla qualitas remanet, postquam desinit esse in subiecto, sed gratia remanet:non enim corrumpitur,,quia sic in nihilum redigeretur, sicut ex nihilo creatur, unde & dicitur noua creatura ad Gala.ult.ergo gratia non est qualitas.

587 Porrecta per totum. 1.dis.26. art.2.

q.109.ar.1.2.& 3.

SED CONTRA est, quod super illud Psal.103.Vt exhilaret faciem in oleo,dicit glos. q̄ gratia est nitor animæ,sanctum concilians amorem. Sed nitor animæ est quædam qualitas, sicut & pulchritudo corporis.ergo gratia est quædam qualitas.

Est Aug. in huiusmodi cum. Psa. 103.

RESPON.Dicendum,q̄ sicut iam dictum est, In eo,quī dr̄ gratiā Dei hēre, significatur esse q dam effectus gratuitæ Dei uoluntatis. Dictū est aūt supra, q̄ dupliciter ex gratuita Dei uoluntate hō adiuuatur.Vno modo inquātū aīa hominis mouetur a Deo ad aliquid cognoscendum, uel uolēdū, uel agendū,& hoc modo ipse gratuitus effectus in hoīe nō est qualitas,sed motus q̄dā aīæ, actus enim mouētis,in moto est motus,ut dr̄ in 3.Phy. Alio modo adiuuatur homo ex gratuita Dei voluntate,s̄m qd̄ aliqd̄ habituale donū a Deo aīæ infunditur.Et hoc ideo,qa nō est cōueniēs,q̄ Deus minus ꝓuideat his, quos diligit ad supernaturale bonū habēdū,q̄ creaturis, quas diligit ad bonū naturale habēdū.Creaturis aūt naturalibus sic ꝓuidet ut nō solū moueat eas ad actus naturales,sed etiā largiat̄ eis formas,& uirtutes q̄sdā, q̄ sunt principia actuū,vt s̄m seipsas inclinentur ad hmōi motus.Et sic motus quibus a Deo mouētur, sunt creaturis connaturales,& faciles,s̄m illud Sap.8.Et disponit oīa suauiter.Multo igitur magis illis, quos mouet ad consequendū bonū supernaturale æternum,

art.1 huius q.

q.109.ar.1.

Cōclusio nis pars 1.

Tex.t.1.8.

num, infundit aliquas formas, seu qualitates sup naturales, secundum quas suauiter, & prompte ab ipso moueantur ad bonum æternum consequendum. Et sic donum gratiæ qualitas quędam est.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ gratia secūdum q̄ est qualitas, dicitur, agere in anima non per modū causæ efficiētis, sed per modū causę formalis: sicut albedo facit album, & iustitia iustum.

AD 2m. dicendum q̄ omnis substātia uel est ipsa natura rei, cuius ē sub̄a, uel est pars naturę, s̄m quē modū materia uel forma sub̄a dr̄. Et q̄a gr̄a est s̄. naturā humanā, nō pōt esse q̄ sit sub̄a, aut forma substantialis: sed est forma accidētalis ipsius aiæ. Id .n. qd̄ subaliter est in Deo accidentaliter fit in anima participante diuinā bonitatē, ut de scientia patet. Secundū hoc ergo, quia aia imperfecte participat diuinā bonitatē, ipsa participatio diuinæ bonitatis, q̄ est gratia imperfectiori mō hēt esse in aia, q̄ aia in seipsa subsistat. est tn̄ nobilior, q̄ natura animæ in quantum est expressio, uel participatio diuinę bonitatis, non autem quātū ad modum essendi.

AD 3m dicēdū, q̄ sicut dicit Boetius, accidentis esse est inesse. Vn̄ oē accidēs nō dr̄ ens quasi ipsum esse habeat, sed quia eo aliqd est: unde & magis dr̄ esse entis, q̄ ens, ut dr̄ in 7. Metap.* Et q̄a eius est fieri, uel corrumpi, cuius est esse iō proprie loquendo nullū accidēs neq; fit, neq; corrūpit, sed dr̄ fieri, uel corrūpi s̄m quod subiectum incipit, uel desinit esse in actu s̄m illud accidēs. Et s̄m hoc etiam gratia dr̄ creari ex eo, q̄ hoīes s̄m ipsam creantur, .i. in nouo esse constituuntur ex nihilo .i. non ex meritis, s̄m illud ad Eph. 2. Creati in Christo Iesu in operib. bonis.

ARTICVLVS III.

Vtrum gratia sit idem quod uirtus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videt̄ q̄ gratia sit idem qd̄ uirtus. Dicit enim Aug.* q̄ gratia operās est fides, quæ per dilectionē operatur, ut habetur in libro de Spiritu, & litera: sed fides, quę per dilectionem operatur est uirtus. ergo gratia est uirtus.

¶ 2 Præt. Cuicunq; conuenit diffinitio, couenit & diffinitū: sed diffinitiones de uirtute datę siue a sanctis, siue a Philosophis coueniunt gratiæ. ipsa enim bonū facit habentem, & opus eius bonū reddit. ipsa etiam est bona qualitas mentis, qua rectę uiuitur &c. ergo gratia est uirtus.

¶ 3 Præt. Gratia est qualitas qdā: sed manifestum est, quod non est in quarta specie qualitatis, q̄ est forma, & circa aliquid cōstans figura, q̄a nō ptinet ad corpus. neque etiam in tertia est, quia non est passio, uel passibilis qualitas, quæ est i parte animæ sensitiua, ut probatur ī 7. Physico,* ipsa autē gratia principaliter est in mente. neq; iterū est secunda specie, q̄ est potētia, uel impotentia naturalis: q̄a gr̄a est s̄. naturā, & nō se hn̄t ad bonū, & malū sicut potentia naturalis. ergo relinquit, q̄ sit in prima specie, q̄ ē habitus uel dispositio. Habitus autē mentis sunt uirtutes, quia ēt ipsa sciētia quodammodo est uirtus, ut supra dictum est.* ergo gratia ē idem quod uirtus.

SED CONTRA Si gratia est, uirtus, maxime uī q̄ sit aliqua triū theologicarū uirtutū: sed gr̄a nō est fides, uel spes, q̄a hæc pn̄t esse sine gratia gratū faciētē. neq; ē charitas, q̄a gratia præuenit charitatē, ut Augustinus dicit in libro de prędestinatione sanctorum.* ergo gratia non est uirtus.

RESPON. Dicēdū, q̄ qdā posuerūt idē eē gr̄a, & uirtutē s̄m essētiā, sed differre solū s̄m rationē, ut gratia dicatur, s̄m qd̄ facit hominē Deo gratū, uel s̄m quod gratis datur: uirtus aūt s̄m qd̄ perficit ad bene operandum. Et hoc uī sensisse Magister in 2. senten. dist. 26.* Sed si quis recte consideret rationē uirtutis, hoc stare nō potest, q̄a ut Philosophus dicit in 6. Physicor.* uirtus est quędā dispositio perfecti dico autem perfectū, quod est dispositum secundū naturam. Ex quo patet, quod uirtus uniuscuiusque rei dicitur ī ordine ad aliquā naturam prę existentem quando scilicet unumquodque sic est dispositum, secū dum quod congruit suæ naturæ. Manifestum est autē, quòd uirtutes acquisitæ p actus humanos, de quibus supradictum est, sunt dispositiones, quibus homo conueniēter disponitur in ordine ad naturam, qua homo est. Virtutes autem infusę disponunt hominē altiori modo, & ad altiorem finem unde etiam oportet, quòd in ordine ad aliquam altiorem naturam, hoc est in ordine ad naturam diuinam participatam, quæ dicitur lumen gratię, s̄m quod dicitur 2. Pet. 1. Maxima, & pretiosa nobis pmissa donauit, ut p hoc efficiamini diuinæ cōsortes naturę: & secūdum acceptionē hmōi naturę dicimur regenerari filio Dei. Sicut igit lumē naturale rationis est aliquid pter uirtutes acquisitas, quæ dicuntur in ordine

SVP. Q. CX. AR. III.

3. q. 7. ar. 1. co. & q. 62. a. 1. cor. Et 2. ... Et 4. & 6. Et 4. d. ... 4. q. ... Et uer. q. 27 a. 1. ... ea fin. & c. 3 a. 10 3.

Eg d. ... Idem ... Dur. d. 26. q. 1. Capr. 2. d. 26. ... Medina ar. 4.

IN ... tertio ... dubium occurrit ... Scoto in secundo ... rent arum ... 27. & c. ... rationē literæ, & contra conclusionem Soluit siquidem rationem illam, ... calce ... cut lumen naturale ratio ... &c. & dicit q̄ simi ... tudo ... in hoc q̄ sicut uirtutes acqsitæ perficiūt in ordine ad lumen, quod est prudentia, & ... ad lumeo intellectus agentis: ita infusæ in ordine ad lumen ... & illa ad ... naturalem. Arguit etiam contra eam q̄a sequere ... quod ... nete ... quia non ... perficete ... ordine, ad qd̄ efficiūt

eu. nec uirtus acquisita ... manete uirtus, nō manēte habitudine eius naturali ad illud qd̄ respicit.

¶ Contra conclusionem triplex motiuū affert. Primo q̄a s̄cdū que excellentia attribuitur gratiæ, attribuitur charitati, & eo ... ergo gratia, & charitas sunt idē. Assumptum patet ... Primo in, hoc quod oraque diuidit formaliter æqualiter ... Secundo in hoc, quod utraque est forma ... & non potest esse informis. Tertio in hoc quod utraque conlongit ultimo fini per perfecta ... qualis pōt esse in uia. Secūdo, quia si ponātur distincte, altera superflue probatur, quia reliqua sufficit. Tertio, quia eodem habitu quo Spiritus sanctus inhabitat animam, uoluntas ... actum meritorium, & econuerso ... autem est de habitu fidei, & ... propter eorū imperfectionem.

¶ Ad obiecta contra rationem, facile ... solutio ipsa ... talem ... respondere ... naturale ... prudentiam ... similitudo literæ stat in hoc, quod sicut lumen naturale est quodam præsuppositum principium, & origo uirtutum ... tales præexistens: ita in esse supernaturali oportet ponere lumen supernaturale, principium, & origo ... uirtutum.

¶ Et uide ... hanc ... autor post probatam conclusionem ... ratione uirtutis, ut ostenderet, q̄ natura illa præsupposita esset, & natura, & lumen, ... quod perficerent uirtutes ... ad naturam, & lumen ... uirtutibus ... que ... litera ...

¶ Ad argu ... autem contra ipsam rationem dicitur * quòd finis solummodo non est uirtus simpliciter

q. 56. ar. 4. Et q. 57. ar. uc. 2.

C. 2. & in li. de bono perseu. c. 14. non to mo ... tin. to. 7.

Li. 2. sent. di 26. D. 667. Tex. 17. & 18. tom. 2

q. 55. & alias.

Li. 7. Met. tex. 2. habetur etiā ... tex. 3. ...

Li. 7 Phy a text. 14. usque ad 20. om. 2.

... ates

Sup. parte 1 con. art. 2

citer, sed secũdũ q d, ut inferius in secunda secundę pates. Et propterea cõceditur, quòd non manente lumine gratię fides non remanet in esse uirtutis simpliciter.

¶ Ad primum eorum quæ contra conclusionem obiiciuntur, dicitur quòd licet multæ excellentiæ sint communes gratiæ, & charitati propter earum conuexionem, non tamen eis conueniunt eodem modo, quia gratiæ ut primæ radici charitati ut fructui illius. Et rursus aliqua excellẽtia est gratię, quæ nõ conuenit charitati, s. primũ principiũ formale esse supernaturalis. Falsum quoque est, q; diuidere inter filios regni, & perditionis æque formaliter conueniat utriq;: nã gratia facit filium Dei formaliter, charitas autem operatiue: illa enim est principium essendi in natura diuina participata:

In cor. ar.

ista est principiũ operandi secundum naturam diuinam participatã. Et similiter diuersimode utraq; est forma uirtutũ, & cõiungit fini ultimo, quia charitas proximũ operandi principium, illa ut primũ.

189 Porrecta per totum. 3 q 7. a. 2. co. & q. 62 a. 2. cor. Et 2. d. 26. a. 3 Et ueri. q. 27. ar. 6. ¶li. 3. partũ a me. 10. 7

¶ Et ex hoc patet responsio ad secundũ, q; neutra superflua, & altera sine reliqua non sufficit. oportet enim & primum, & proximum principiũ habere naturã, & potentiã, lumẽ, & uirtutes. ¶ Et per idem soluitur tertium motiuũ. nam licet habitus quo spiritus inhabitat animam, inclinet uoluntatem ad merendum ut prima radix meriti, non tamẽ exequitur hoc per seipsum imediate sed mediante habitu charitatis, quo formaliter uoluntas inclinatur, gratia autem radicaliter tantum.

¶p. p. q. 83 ar. 2.

¶li. de cor rep. & gra. ca. 6. circa prin. to. 7 & li. 1. ad Simpli q. 2. & d gra & li. arb. c. 6

SVPER QVAE. CX. ART. IIII.

Egid. 2. s. d. 26. 1. ar. 3. D. Bon. d. 26. a. 1. q. 5. Dur. d. 26 q. 2. Cap. 2. d. 26. q. 1 con. 2. Medina ar. 4. Ath. mag. 1 d. 36. a. 3.

IN articu. 4. eiusdé q. dubium occurrit ex Scot. in 7. sen-

ad ipsum lumen naturale, ita & ipsum lumẽ gratiæ, qđ est participatio diuinæ naturæ, est aliquid preter uirtutes infusas, quę à lumine illo deriuant, & ad illđ lumen ordinant. Vñ Apostolus dicit ad Ephes. 5. Eratis aliquãdo tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis ambulate. Sicut. n. uirtutes acq̃sitæ pficiunt hominem ad ambulandum, ẽm qđ cõgruit lumini naturali rationis, ita uirtutes infusæ pficiunt hominẽ ad ambulandũ, secundũ quod congruit lumini gratię.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q; Augustinus nominat fidem per dilectionem operantem, gratiã, quia actus fidei per dilectionem operãtis, est primus actus, i quo gratia gratũ faciẽs manifestatur.

AD 2m dicendũ, q; bonum positum in diffinitione uirtutis dicitur secundum conuenietiam ad aliquam naturam præexistentẽ, uel essentialem, uel participatã. sic autem bonum non attribuit gratiæ, sed sicut radici bonitatis in homine, ut dictum est.

AD 3m dicendũ, q; gratia reducitur ad primam speciem qualitatis. Nec tamen est idem quod uirtus, sed habitudo quædã, quæ præsupponitur uirtutib. infusis, sicut earum principiũ, & radix.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto, an in aliqua potentiarũ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vr quòd gratia non sit in essentia animæ sicut in subiecto, sed in aliqua potentiarum. Dicit enim Aug. in Hyponosticon, q; gratia cõparatur ad uoluntatem, siue ad liberũ arb. sicut sessor ad equũ: sed uoluntas, siue liberũ ar. est potẽtia quędam, ut in primo dictum est. ergo gratia est in potentia animæ sicut in subiecto.

¶ 2 Prę. Ex gratia incipiunt merita hominis, ut Augustinus dicit: sed meritum consistit in actu, q ex aliqua potentia procedit. ergo uidetur, quòd gratia sit perfectio alicuius potentia animæ.

¶ 3 Prę. Si essentia animæ sit prium subiectũ gratiæ, oportet q; aĩa inquantũ hẽt essentiam, sit capax gratiæ: sed hoc est falsum, quia sic sequeretur quòd omnis anima esset gratię capax. non ergo essentia animæ est proprium subiectum gratiæ.

¶ 4 Prę. Essentia animæ est prior potentiis eius: prius autem potest intelligi sine posteriori. ergo sequetur quòd gratia possit intelligi i anima nulla parte, uel potentia animæ intellecta, scilicet neque uoluntate, neque intellectu, neque aliquo huiusmodi, quod est inconueniens.

SED CONTRA est, q; per gratiã regeneramur in filios Dei: sed generatio per prius terminatur ad essentiam, quam ad potentias. ergo gratia per prius est in essentia animę, quàm in potentiis.

RESP. Dicendũ, q; ista quęstio ex pręcedenti depedet. Si enim gratia sit idem quod uirtus, necesse est quòd sit in potentia animę sicut in subiecto: nam potentia animę est proprium subiectũ uirtutis, ut supra dictum est. Si autem gratia differt à uirtute, nõ potest dici quòd potentia animę sit gratię subiectum: quia omnis perfectio potentię animę habet rationem uirtutis, ut supra dictum est. Vnde relinquitur, quòd gratia sicut est prius uirtute, ita habeat subiectũ prius potentiis animę, ita scilicet quòd sit in essentia animæ. Sicut enim per potentiam intellectiuam homo participat cognitionem diuinam per uirtutem fidei, & secundum potentiam uoluntatis amorem diuinum per uirtutem charitatis: ita etiam per naturam animę participat secundum quandam similitudinem naturam diuinam per quandam regenerationem, siue recreationem.

ADPRIMVM ergo dicẽdũ, q; sicut ab essentia animæ effluunt eius potentię quę sunt operum principia: ita etiam ab ipsa gratia effluunt uirtutes in potentias animæ, per quas potentiæ mouent ad actus. Et secundum hoc gratia comparatur ad uoluntatem, ut mouens ad motum, quę est comparatio sessoris ad equum: nõ antem sicut accidens ad subiectum.

¶ Et per hoc etiam patet solutio ad secundũ. est enim gratia principium meritorii operis mediantibus uirtutibus: sicut essentia animę est principium operum uitę mediantibus potentiis.

ten. dist. 26. qui multipliciter probat q; gratia est subiectiue in uoluntate, & non i essentia aiæ imediate, quadrupliciter.

¶ Et primo, Gratia est idẽ quod gloria, uel per se disponit ad eã ergo est in eodem subiecto in quo est beatitudo: ergo non est in essentia.

¶ Secundo, Gratia perficit animam solum in ordine ad determinatum actum, scilicet meritorium ergo nõ perficit animam secundum essentiam, sed secũdũ quod est principium actus meritorii. Assumptum patet, & consequẽtia probatur: quia essentia est de se indeterminatum principiũ multorũ, ac per hoc non perficitur ut sic à perfectiuo ad unũ tantum, sed secundũ quod est principium actus meritorii. Et cõfirmatur, inquit: q a si perficeret essẽtiã animæ posset redundare i actum prioris potentię scilicet intellectus, & sic actus intellectus, ut præcedit actum uolũtatis, posset esse gratificabilis & meritorius: immo si solus intellectus esset, illa essentia posset esse grata, & meritum.

Ex ar. prę.

q. 56. ar. 2

D. 159.

q. 55. & 56 ar. 2.

¶ Tertio, Gratia perficit in ordine ad obiectum, & actum determinatum uoluntatis. ergo non est in essentia, sed in uoluntate. Antecedent patet quoad actum, & consequentia ob eũdem quia ad meritorium tantum, qui solius est uoluntatis apud Anselmum capit. quarto de concep. uirginali. Consequentia probatur, quia essentia ut sic, nullum respicit actum aut obiectum. Et confirmatur per Anselmum in cap. 1. de concep. uirgi. Omnis iustitia est forma iter in uoluntate: gratia est quædã iustitia & rectitudo ergo.

¶ Quarto, Gratia est aliqua forma in anima, & non est passio, uel potentia. ergo habitus, secundũ illã diuisionem Philosophi in 2 Ethi cor. Omnis autem habitus est in potentia: quia [illegible] habentis sed [illegible]

rum ergo. ¶Ad primum horū negatur cōsequentia: quoniam A nec gratia, nec gloria essentialiter est in eodem subiecto, in quo est beatitudo. beatitudo quidem est actus secūdus, vt patet: gloria aūt, & gratia actus primus ac per hoc illa est propriè potētię, ista communis essentiæ, & potentiæ secundum diuersa.

¶Ad secundum, negatur absumptum. Nam gratia licet perficiat ad actum meritoriū, non tñ tm̄ ad hoc, nec primo ad hoc, qm̄ gratia primo perficit ad deiformitatem, ad participationem diuinæ naturę, iuxta illud 2. Pet. 1. diuinæ naturæ consortes: ad actū aūt meritorium secūdario. Vnde infantes per gratiam regenerati sunt in filios Dei, hn̄tes primū, & principalē effectū gratiæ, & carentes secūdario, s. merito proprio. D.1119.

¶ Ad cōfirmationem dī, ꝙ effect⁹ gratiæ est duplex, s. gratum reddere, & mereri. Et cū sit potentia prior dupliciter, s. simpliciter, & in mouēdo ad exercitium actus. Si ergo est sermo de gratia secundū primū effectū, nullum inconueniēs est, ꝙ gratia redundet in intellectum, vt precedit uoluntatem: qm̄ sicut essentia est naturaliter prius grata q̄ uoluntas, ita, & intellectus. Sed si sit sermo de gratia secundum inclinationem ad meritum per actum proprium (quod dico pp meritum Christi, donatum per gratiam) tunc est inconueniēs ꝙ prius redundet in intellectum, sed oportet ꝙ redundet primo in potentiam nō priorem simpliciter, sed priorem in hoc, s. in agendo, quæ est uolūtas: qm̄ meritum cōsistit in agere. Sicut eadem ratione dictū fuit, ꝙ peccatum originale quantum ad inclinationem ad actum, ab essentia aīæ prius infecit voluntatē. Vō argués promiscue miscens gratificabile, & meritum, debuisset distinguere, & uidisset, ꝙ si solus intellectus esset, esset grata, & esset gratum, & meritū Christi, nō per actum proprium.

590 Porrecta per totum. 3.q.7.a.7. cor. & ad 1. & q.62. ar.1. cor. Et 3. contra G.154. Et uer. q.27. ar.1. & 5. cor. Et opusc. 3.c.221. Et Ps 24. Et Ro.1. le.3. Et Eph.1. lect.2.

¶ Ad tertium iā patet ex hoc d̄ſiō: qm̄ ppositio dicens, Habitus pficiens in ordine ad determinatum obiectum, & actum est in potētia illa, distinguēda est; qm̄ dupliciter

hoc contingit, s. primo, & secundo. Et dī ꝙ gratia primo perficit ad esse, & non primo ad operari, & propterea non ad obiectum. Nec ad actum primo perficit, sed secundario: facit enim primo hominem filium Dei, & consequenter potentem mereri uitam æternam. Sequela ergo negatur: quoniam non tenet nisi de habitu primo perficiente ad actum & obiectum.

¶ Ad cōfirmationem ex Ansel. dicit, quod Anselmus potest uerificari de iustitia actuali pro quanto omnis operatio bona est in uoluntate secundum aliquid, puta volitionem: sed quantum ad iustitiam habitualem lato uocabulo accipiendo iustitiam, falsum est quod dicitur. * Q.110.a.1.

¶ Ad quartum, negatur quòd omnis habitus sit subiectiue in aliqua potentia. Et ad probationem, quia opus habentis reddit bonum, dicitur quòd reddere opus habentis bonum, contingit dupliciter, scilicet primo, & ex consequenti. Et quòd habitus, qui ad hoc primo est, vt opus habentis reddat bonum in potentia aliqua, est cuius est opus: gratia autem non propter opus est primo, sed secundario. principaliter enim est propter esse consortem diuinæ naturæ, quod est prius omni uirtute: & ideo est in subiecto priore quacunque potentia, vt pportionaliter formæ respondeat materia.

Ad 3m dicendū, quòd anima est subiectū grē ſm qđ est in spē intellectualis, uel rōnalis naturę: nō aūt [d] cōstituit aīa in specie p aliquā potentiā, cum potētiæ sint pprietates naturales aię speciē consequētes. Et ideo aīa ſm suā essētiā differt specie ab aliis aiabus. s. brutorū aialium, & plātarū. Et pp hoc nō sequitur, si essentia humanæ aīæ sit subiectū gratiæ, ꝙ quęlibet aia possit esse grē subiectū: hoc. n. cōuenit essētię aię inquantū est talis speciei.

Ad 4m dicendū, ꝙ cū potētię aīæ sint naturales proprietates spēm cōsequētes, aia nō pōt sine his esse. Dato autē ꝙ sine his esset, adhuc tñ aīa diceretur ſm spēm suā intellectualis, uel rōnalis: nō qa actu hr̄et has potētias, sed pp spēm talis essētiæ, ex qua natæ sūt hm̄oi potētię effluere.

QVAESTIO CXI.

De diuisione gratiæ, in quinque articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de diuisione grē. Et circa hoc quærun tur quinque.

¶Primo, Vtrū cōuenienter diuidatᷣ gratia p gratiā gratis datā, & gratiā gratum facientē.

¶ Secundo, de diuisione gratiæ gratum facientis per operantem, & cooperantem.

¶Tertio, de diuisione eiusdē per gratiam præuenientē, & subsequentem.

¶Quarto, de diuisione gratiæ gratis datæ.

¶Quinto, de comparatione gratię gratum facientis, & gratis datæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia conuenienter diuidatur per gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam.

Ferr. 3. cont. c. 154.
Egid. 2. s. d. 26. q. 2. ar. 2.
Alex. Alar. 3 p. q. 3. & 4.
Medina a. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Vr̄ ꝙ gratia non conueniēter diuidatur per gratiam gratū facientem, & gratiam gratis datam. Gratia. n. est quoddam donū Dei, ut ex supradictis patet.* Hō aūt iō non est Deo gratus, qa aliquid est ei datum à Deo, sed potius econuerso: ideo enim aliqd datur alicui gratis à Deo, B quia est hō gratus ei. ergo nulla est gratia gratum [h] faciens.

¶ 2 Præt. Quæcunque non danᷣ [b] ex meritis pcedentibus, dātur gratis: sed etiam ipsum bonum naturæ datur hoi absque merito præcedenti, quia natura præsupponitur ad meritū. ergo ipsa natura est ēt gratis data à Deo: natura aūt diuiditur contra gratiam. Incōuenienter igitur hoc, quod est gratis datum, ponit̄ vt C gratiæ differentia: quia inuenitur etiam extra gratiæ genus.

¶ 3 Præt. Ois diuisio debet esse p [b] opposita: sed etiam ipsa gratia gratum faciens per quam iustificamur, gratis nobis à Deo conceditur, secundum illud Roman. 3. Iustificati gratis per gratiā ipsius. ergo gratia gratum faciens nō debet diuidi contra gratiam gratis datam.

SED CONTRA est, ꝙ Apostolus D vtrunque attribuit gratiæ, scilicet, & gratum facere, & esse gratis datum. Dicit. n. quantum ad primum ad Ephes. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo. Quantum uero ad ſm dr̄ ad Roma. 2. Si aūt gratia, iā non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. potest ergo distingui gratia, quæ vel habet unum tantum, vel vtrunque.

RESP. Dicēdū, ꝙ sicut Apostolus dicit ad Rom. 13. Quæ à Deo sunt ordinata sunt. In hoc autem ordo rerum cōsistit, quòd quædam per alia in Deū reducuntur, vt Dion. dicit in lib. cæle. Hierar.* Cū *c.4. & 9. & 7. ang.
E igitur gratia ad hoc ordinetur, vt homo reducatur in Deum, ordine quodam hoc agitur, ut. s. quidam per alios in Deum reducantur. Secundum hoc igitur [m] duplex est gratia. Vna [n] quidem per quam ipse homo Deo coniungitur, quæ uocatur gratia [p] gratum faciens. Alia [q] uero per quam unus hō cooperatur alteri ad hoc, quòd ad Deum reducatur. Huiusmodi autem donum uocatur gratia [r] gratis data: [s] quia supra facultatem naturę, & supra meritū personæ homini conceditur. Sed quia non datur ad hoc, ut homo ipse per eam iustificet̄, sed potius vt ad iustificationem alterius cooperetur: ideo non uocatur gratum faciens. Et de hac dicit Apost. 1. ad Cor. Conclusionis pars 1. Conclusionis pars 2. Conclusionis pars 3.

Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem, scilicet aliorum. F

Ad primum ergo dicendum, quod gratia non dr̃ facere gratum effectiue, sed formaliter, s. quia per hanc hō iustificatur, & dignus efficitur vocari Deo gratus, secundum quod dicitur ad Col. 1. Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

Ad 2ᵐ dcd̃um, q̃ gr̃a s̃m qd̃ gratis dat̃, excludit rōnē debiti. Pōt aūt intelligi duplex debitū. Vnū quidē ex merito ꝓueniēs, qd̃ refert̃ ad ꝑsonā, cui⁹ est agere meritoria opa, s̃m illud ad Rom. 4. Ei, q operatur, merces imputat̃ s̃m debitū, nō s̃m gr̃am. Aliud est debitū s̃m conditionē naturæ, puta, si dicamus debitū eē hoi qd̃ habeat rōnē, & alia, q̃ ad humanā ptinēt naturā. Neutro aūt mō dr̃ debitū pp hoc, q̃ Deus creaturæ obliget̃, sed potius inquātū creatura debet subiici Deo, vt in ea diuina ordinatio impleat̃: q̃ qdē est, vt talis natura tales condōnes, vel ꝓprietates habeat, & q̃ talia operās talia cōsequatur. Dona igit̃ naturalia carēt primo debito, nō āt carēt scd̃o debito: sed dona supnaturalia vtroq; debito carēt, & iō specialius sibi nomē gr̃æ vēdicāt. D. 431.

Ad 3ᵐ dcd̃m, q̃ gr̃a gratū faciēs addit aliqd supra rōnē gr̃æ gratis datæ, qd̃ ēt ad rōnē gr̃ę pertinet, q̃a. s. hoiem gratū facit Deo: & iō gr̃a gratis data, quæ hoc nō facit, retinet sibi nomē cōe, sicut in pluribus aliis cōtingit. Et sic opponunt̃ duæ partes diuisionis, sicut Gratū faciens, & Nō faciēs gratū.

Articvlvs II.

Vtrum gratia conuenienter diuidatur per operantem, & cooperantem.

Ad secvndvm sic ꝓceditur. Vr̃ q̃ gr̃a incōueniēter diuidat̃ p operātē, & cooperātē. Gr̃a. n. accidēs quoddā est, vt supra dictum est: sed accidens nō pōt agere in subiectum. ergo nulla gratia debet dici operans.

¶ 2 Præt. Si gratia aliqd operet̃ in nobis, maxime opat̃ i nobis iustificationem: sed hoc nō sola gr̃a operatur in nobis. dicit eñ Aug. super illud Io. 14. Opera, q̃ ego facio, & ipse faciet. Qui creauit te sine te, nō iustificabit te sine te. ergo nulla gratia debet dici simpliciter operans.

¶ 3 Præt. Cooperari alicui, vr̃ ptinere ad inferius agēs, non aūt ad principalius: sed gratia principalius operatur in nobis, q̃ liberū arb. s̃m illud Rom. 8. Non est currentis neque volētis, sed miserentis Dei. ergo gratia non debet dici cooperans.

¶ 4 Præt. Diuisio debet dari p opposita: sed opari, & cooperari non sunt opposita, idē. n. pōt operari & cooperari. ergo incōueniēter diuiditur gratia per operantem, & cooperantem.

Sed contra est, qd̃ Aug. dicit in lib. de gra. & lib. arb. Cooperādo Deus in nobis ꝑficit, qd̃ operādo incepit: q̃a ipse vt velimus, opat̃ incipiēs, q uolētibus cooperatur perficiēs: sed operationes Dei, q̃bus mouet nos ad bonū, ad gratiā pertinēt. ergo conuenienter gratia diuidit̃ per operantem, & cooperantem.

Resp. Dicendū, q̃ sicut supra dictū est, gr̃a dupl̃r pōt intelligi. Vno mō diuinū auxiliū, quo nos mouet ad bñ volendū, & agēdū. Alio mō habituale donū nobis diuinitus inditū. Vtroq; aūt mō gratia dicta conuenienter diuidit̃ per operātē, & cooperātē. Opatio. n. alicuius effect⁹ nō attribuit̃ mobili, sed mouēti. In illo ergo effectu, in quo mēs nostra est mota, & nō mouēs, solus aūt Deus mouēs, opatio Deo attribuit̃, & s̃m hoc dr̃ gr̃a operās. In illo aūt effectu, i quo mēs nr̃a, & mouet & mouetur, operatio nō solū attribuit̃ Deo, sed ēt aīæ, & s̃m hoc dicit̃ gratia cooperans. Est autem in nobis duplex actus. Primus quidem interior uoluntatis: & quātum ad istum actum voluntas se habet vt mota, Deus aūt ut mouens, & ꝓsertim cum voluntas incipit bonū velle, quę pri⁹ malū volebat. Et iō s̃m q̃ De⁹ mouet humanam mētem ad hunc actum, dicitur gratia operans. G H

¶ Alius autē actus est exterior, q cū à voluntate imperet̃, vt supra habitū est, cōsequens est, q̃ ad hunc actum operatio attribuatur voluntati. Et q̃a etiā ad hunc actū Deus nos adiuuat, & interius confirmando voluntatē, vt ad actū perueniat, & exterius facultatē operandi ꝓbēdo, respectu hmōi actus dr̃ gratia cooperans. Vnde post præmissa verba subdit Aug. Vt autem velimus, operatur: cum autem uolumus, ut perficiamus nobis cooperatur. Si igitur gratia accipiatur ꝓ gratuita Dei motione; qua mouet nos ad bonū meritoriū, conuenienter diuiditur gratia per operātē, & cooperātem. Si uero accipiat̃ gratia pro habituali dono, sic ē duplex gratię effect⁹, sicut & cuiuslibet alterius formæ: quorū primus est I K

Svp. Qvaes. CXI. Artic. II.

C. 2. d. 28. con. 2. arg. 12. Medina ar. 2.

991 *Ferrella per totum.* Inf. art. 3. c. Et 2. di. 26. ar. 5. Et ueri. q. 27. a. 5. ad 1. & 2. Et 2. cor. 6. Q 110. a. 2.

In artic. 2. qō. 111. omisso primo, dubium occurrit circa dr̃iam inter gratiam operantem, & cooperantem pro gratuita Dei motione sumptam. Implicantur siquidem duo contraria simul. Nā assignando differentiam dicitur, quòd operans dicitur, quando mēs nostra se habet vt mota tantum: cooperans uero quando mens nostra se habet ut mouens & mota applicando autem ad actus nostros subiungitur, quòd enim mouemur ad uelle, est gratia operans, cum uero mouemur ad exterius opus, est gratia cooperans. Constat autem quòd ad velle uoluntas se habet non ut mota tantum: nam velle à uoluntate est, & in uoluntate, alioquin non esset liberum.

Colligitur ex trac. 72 in Io. post medium, & to. 9. & de uerb. apostoli. ser. 85.

¶ Et confirmatur, quia mouere ad uelle, nihil aliud est quàm facere ut uelimus, ut Aug. allatus in litera testatur: facere autē ut uelimus, est facere ut moti moueamus nos ad uolendum.

Li. de gra & li. arb. c. 17. aliquantulum a prin. to. 7.

¶ Præterea aut author intendit, quòd mens nostra se habeat sic respectu actus interioris, & exterioris, aut respectu formæ actus, puta, bonitatis meritoriæ. Si respectu actus, cum uterque sit à uoluntate imperatus, respectu utriusque gratia dicetur cooperans, iuxta doctrinam literæ. Si respectu bonitatis meritoriæ, cū ut aque fit à uoluntate informata charitate, & gratia, par esset etiam ratio de utraque quo ad hoc, quòd est à uoluntate mota à Deo.

q. 109. & q. 110. a. 2.

Concl.

¶ Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quòd nulla est interdicta contrarietas: quoniam non dicitur in litera, quod respectu omnis actus interioris uoluntatis dicitur gratia operans, sed dicitur indefinite, remittendo se ad supr. dicta in quæstione nona artic. 4. ibi enim habuimus, quòd respectu primi actus uoluntas se habet, ut mota tantum, & Deus ut mouens. Et nomine primi actus, non intelligimus solus ille, quem uoluntas in principio operationum suarū omnium habet, sed quicunque primus absque consilio, & præuio motiuo ad bonū. Et propterea author dixit, Et præsertim cum uoluntas inc pit bonum uelle, quæ prius malū uolebat. Similiter igitur se habet uoluntas mota à Deo ad hmōi uelle, sicut graue ad motum deorsum. Et propterea sicut graue non mouet seipsum ad descensum, sed est motum à generante: ita uoluntas mota a Deo ad huiusmodi nouum uelle, nō mouet seipsam ad hoc, sed est [illegible] motum a Deo, est tamen tale uelle ipsius [illegible], sicut descendere est motus grauis. Et est, [illegible]

Q. 17. ar. 9 præcipue.

Eodē lib. de grat. & lib. arb. c. 7. to. 7.

esse, secundus est operatio: sicut caloris operatio est facere calidũ, & exterior calefactio. Sic igitur habitualis gratia, inquãtũ animã sanat, uel iustificat siue gratiam Deo facit, dicitur gratia operans: inquãtũ uero est principiũ operis meritorij, quod ex libero arb. procedit, dicitur cooperans. B

AD PRIMVM ergo dicendũ, quod secundum quod gratia est quędam qualitas accidẽtalis, nõ agit in animam effectiue, sed formaliter: sicut albedo dicitur facere albã superficiem.

AD 2^m dicendũ, quod Deus non sine nobis nos iustificat: quia per motum liberi arb. dum iustificamur, Dei iustitiæ consentimus. Ille tamen motus non est causa gratiæ, sed effectus: unde tota operatio pertinet ad gratiam.

AD 3^m dicendum, quod cooperari dicitur aliquis alicui non C solum sicut secundarium agens principali agẽti, sed sicut adiuuans ad præsuppositũ finem: homo autem per gratiã operantẽ adiuuatur a Deo ut bonum uelit. Et ideo præsupposito iã fine, consequẽs est, ut gratia nobis cooperetur.

AD 4^m dicendum, quòd gratia operans, & cooperans est eadem gratia, sed distinguitur secundum diuersos effectus, ut est supra dictis patet. D

ARTICVLVS III.

Vtrum gratia conuenienter diuidatur in præuenientem & subsequentem.

Medina ar. 3.

Alb. mag. 2. d. 26. ar. 7.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quod gratia inconuenienter diuidatur in præuenientem, & subsequentem. Gratia enim est diuinæ dilectionis[b] effectus: sed Dei dilectio nunquam est subsequẽs E sed semper præueniens, secundum illud 1. Ioan. 4. Non quasi nos dilexerimus Deum, sed quia ipse prior dilexit nos ergo gratia non debet poni præueniens, & subsequens.

¶ 2 Prętereà. Gratia gratum faciens est [b]una tantum in homine, cum sit sufficiẽs secũdum illud 2. ad Corinthio. 12. Sufficit tibi gratia mea: sed idem nõ potest esse prius, & B posterius. ergo gratia inconuenienter diuiditur in præuenientem, & subsequentem.

3 Prętereà. Gratia cognoscitur per effectus: sed infiniti sunt effectus[*] gratiæ, quorũ unus præcedit aliũ. ergo si penes hos gratia deberet diuidi in præuenientem: & subsequentem, uidetur quòd infinitæ essent species gratię: infinita autẽ relinquuntur à qualibet arte. nõ ergo gratia cõuenienter diuiditur in pręuenientem, & subsequẽtem.

SED CONTRA est, quòd gratia C Dei ex eius misericordia prouenit: sed utrunque in Psalm. 58. legitur, Misericordia eius pręueniet me, & iterum, Misericordia eius subsequetur me, ergo gratia conuenienter diuiditur in præuenientem, & subsequentem.

RESP. Dicẽdũ, quod[m] sicut gratia diuiditur in operantem, & cooperantem secundum diuersos effectus, ita etiam in præuenien- D tem, & subsequentem, qualitercunque gratia accipiatur[*]. Sunt autem quinq; effectus gratiæ in nobis, quorum primus est, ut anima sanetur. secundus, ut bonum uelit: tertius est, ut bonum quod uult, efficaciter operetur: quartus est, ut in bono perseueret: quintus est, ut ad gloriam perueniat. Et ideo gratia secũdũ quod causat in nobis primum effectum uoca- E tur præueniens respectu secũdi effectus: & prout causat in nobis secũdum, uocatur subsequẽs respectu primi effectus. Et sicut

berum, quia potest dissentire à tali uelle: Deus enim mouet sua A uiter liberum arbitrium secundum conditionẽ eius. Et per hoc patet responsio ad cætera: nam facere ut uelimus, non contingit uno modo, sed duobus, scilicet ut uelimus mouendo nos ipsos ad hoc, & ut uelimus moti tantum ab ipso Deo. Secundo modo spectat ad gratiam operãtẽ, primo ad cooperantẽ, iuxta calcem corporis articuli de opere meritorio. Et similiter non oĩs actus elicitus à uolũtate est imperatus ab ea. & propterea nõ est eadem, aut par ratio de actu, & bonitate meritoria intus, & extra. Secundo dicitur, quod quia in litera dicit agendo gratiã, gratuitã Dei motionẽ &c. expresse dicit, qua mouemur ad bonũ meritoriũ, intẽtio authoris est loqui de bono meritorio. Ita quod dupliciter inuenitur uolũtas se habere ad bonũ meritoriũ. s. ut mota tantũ, & ut mouẽs mota, quicquid sit de actu subitrãtu. Et quia ẽt in litera manifeste distinguitur inter actum interiorem meritorium, ut ẽ ex gratia, idest, habituali dono, & ut ẽ à gratia, s. gratuita Dei motione & primo modo attribuitur gratia cooperanti, secundo uero operanti. & quia etiã ex litera habetur, quod effectus gratiæ operantis habet rationẽ primi boni meritorii, effectus uero cooperantis hẽ rationem secũdarii, ex eo so nomine boni meritorii ẽt ad esse, quo constituitur aliquis in statu meritorio, consequens In corp. a. est, quod intentio authoris est dicere. quod tunc uoluntas se habet ad bonum meritorium ut mouens, quando ex præcedenti esse, uel actu meritorio facta in actu tam mouens ad meritorium 2. d. 26. a. bonum. Sunt enim 5. Et uer. tunc duo operantes, q 27. a 5. scilicet Deus, & uo- ad 6 Et luntas facta in actu Psa. 22. 6. in tali esse & prop- Et 2. co. 6 terea gratia cooperans dicitur tam confirmans uoluntatem ad exteriusopus, facultatemque exterioris operis præbens. quàm ut est principium interioris operis meritorij secundum habituale donum tam datã facultati liberi arb. ad utendum cum uult. Tunc autem uoluntas se habet ut mota tantum in hoc esse quando non ex præcedenti merito, aut esse meritorio, ad actum, uel statum meritorium ducitur. Et propterea gratia operans dicitur tam gratuita Dei motio ad actum interiorem meritorium, qui non procedit ex habitu uel actu alteo meritorio, quàm gratia ipsa habitualis, ut dat esse. Ad nihil enim horum sunt duo operantes, proprie loquendo, sed unus tantum, scilicet Deus. Voluntas autem etiã ad actus subsidiatos se habeat ut operans: ad rationem tamen meritorii, cũ eã non præhabeat in actu, non se hẽt ut operans, sed ut obsequẽs, ut in solutione ad secundum in litera hẽs. ¶ Vnde patet responsio ad obiecta quoniam in equiuoco laboratur de esse à uolũtate: aliud quippe est esse à uolũtate, & aliud ẽẽ à uolũtate in actu in tali esse, ita, ut moueat se ad meritum, longe plus ad hoc exigitur, quàm ad illud, ut patet. ¶ Ex hoc etiã patet, quod primo nõ primus actus uoluntatis est ab ea ut prædictũ est. & tñ nõ est ab ea ut mouente se, sicut uel descensus deorsum est à graui ut mouente se, proportionaliter loquẽdo semper, unũ superest dubiũ, an actus quidẽ interior possit simul esse à gratia operante, & cooperãte uerbi gratia. Deus gratuita sua motione excitat Petrũ tamen existẽtẽ in gratia ad interiorem actũ charitatis, & consentit Petrus non occiđam zelo honoris Dei, an actus ille sit ab utraque gratia: & ut est ab habitu, sit cooperantis, ut à gratuita Dei motione sit operãtis gratiæ. an ipsa gratuita Dei motio, per præcedẽtẽ habitũ, spectet ad gratiam cooperantẽ. ¶ Sed hoc non est difficile soluere intuenti rationem literæ, & formaliter rationes actuum considerãti. Nã actus meritorius præexistentis in gratia aut est imperatus à gratia, & tunc sine dubio ad solam gratiam cooperantem spectat, sicut & actus exterior: aut non imperatus à gratia, sed gratia se habet ad illum obsecutiue, ut contingere ut in nouis actibus excedentibus proportionem gratiæ, quillam ualde augẽt: & tunc gratuita Dei motio operantis gratiæ rationẽ habet ad talem actũ substantiationẽ, quãuis sub communi ratione meritorii etiã à gratia cooperante sit, quando ut sic, a gratia habituali imperatur propter præexistentem finem in eo. Et ex hoc habes, quod Concl. in infusione gratiæ, & iustificatione impii. sed post acceptam gratiam pluries, quamuis manifestius in iustificatione impii. Et propterea in litera dicitur, quod quantum ad actum interiorem mota uoluntas se habet ut mota, Deus autem ut mouens præsertim quoniam uoluntas, quæ prius malum uolebat, incipit bonum uelle.

[*] Hæc secunda solutio principalis dubii magis uidetur ad mentem authoris, una tamen aliam clarificat.

¶ In reliquis tribus huius quæstionis articulis nihil scribendum occurrit.

unus effect⁹ est posterior uno effectu, & prior alio, F ita gratia põt dici præueniens, subsequens secundum eũdẽ effectum respectu diuersorum: & hoc est quod* Aug. dicit in lib. de natura & gratia. Præuenit ut sanemur, subsequitur ut sanati uegetemur: p̃uenit ut uocemur, subsequitur ut glorificemur.

e.31.parũ à prin.t.7

Ad primum ergo dicendũ, q̃ dilectio Dei nominat aliquid æternũ, & iõ nunq̃ põt dici nisi præueniens: sed gratia significat effectum temporalem, qui põt precedere aliquid, & ad aliquid subsequi: ideo gratia potest dici præueniens, & subsequens.

Ad 2ᵐ dicẽdũ, q̃ gratia nõ diuersificatur p̃ hoc, q̃ est præueniens, & subsequens ſm essentiam, sed G solũ ſm effectus, sicut & de operante, & cooperante dictũ est. Quia et ſm quod gratia subsequens ad gloriã pertinet, non est alia numero à gratia preueniente, p̃ quã nunc iustificamur. Sicut enim charitas uiæ non euacuatur, sed perficitur in patria: ita et & de lumine gratię est dicendum, quia neutrum in sui ratione imperfectionem importat.

Ad 3ᵐ dicẽdũ, q̃ quis effectus grẽ possint esse infiniti numero, sicut sũt infiniti act⁹ humani, tñ oẽs reducunt̃ ad aliqua determinata, ĩ specie: & p̃terea oẽs conueniunt in hoc, quòd unus aliũ præcedit.

591 Porrecta per totum. 3 cõtra c. 154. Et 1. cor. 12. lect. 2.

Articvlvs IIII.

Vtrum gratia gratis data conuenienter ab Apostolo diuidatur.

Fer. 3. cont. c. 154. Medina ar. 4.

Ad qvartvm sic procedit. Vr̃ q̃ gratia gratis data inconueniẽter ab Apostolo distinguat. Oẽ enim donũ, quod nobis à Deo gratis datur, põt dici gratia gratis data, sed infinita sunt dona, q̃ nobis grã à Deo cõceduñt tã in bonis aĩæ, q̃ in bonis corporis, q̃ tñ nos Deo gratos ñ faciũt ergo grę gratis datę nõ p̃nt ꝑprehendi sub aliqua certa diuisione.

¶2 Præ. Gratia gratis data h distinguitur contra gratiã gratũ facientẽ: sed fides pertinet ad gratiã gratũ facientẽ, quia p̃ ipsam iustificamur, ſm illud Roma. 5. Iustificati igit̃ ex fide &c. ergo incõueniẽter ponitur fides inter gratias gratis datas, p̃sertim cũ aliæ uirtutes ibi non ponantur, ut spes, & charitas.

¶3 Prę. Operatio sanitatum, & loqui diuersa genera linguarũ, miracula quędã sunt interpretatio et sermonum ad sapientiam, uel scientiã h p̃tinet, secũdũ illud Dan. 1. Pueris his dedit Deus scientiã, & disciplinam in omni libro, & sapientia. ergo inconueniẽnter diuiditur gratia sanitatũ, & genera linguarũ contra operationem uirtutum, & interpretatio sermonũ contra sermonem sapientiæ, & scientiæ. K

¶4 Præ. Sicut sapientia, & scientia sunt quędã dona Spiritussancti, ita etiam intellectus, consilium, pietas, & fortitudo, & timor, ut* supradictum est. ergo hæc etiam debent poni inter gratias gratis datas.

*q.48.ar.4.

Sed contra est, est, quod Apostolus dicit. 1. ad Corinthios 12. Alii per spiritum datur sermo sapiẽtię, alii aũt sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides i eodem sp̃ũ, alii gratia sanitatũ, alii operatio uirtutũ, alii p̃phetia, alii discretio spirituũ, alii gñа linguarũ, alii iterp̃tatio sermonũ.

*Ar.1.huius quæ.

Respon. Dicẽdum, quòd sicut* supra dictum est, Gratia gratis data ordinat̃ ad hoc, q̃ homo alteri cooperetur, ut reducatur ad Deũ: Iõ autẽ ad hoc operari nõ põt interius mouendo, hoc enim solius Dei est, sed solũ exterius docẽdo, uel p̃ suadẽdo. Et iõ gratia gratis data, illa sub se continet, quibus hõ indiget ad hoc, q̃ alterũ instruat in rebus diuinis, q̃ sunt supra rationẽᵐ. Ad hoc ãt tria requirũtur. Primo q̃dẽ, q̃ hõ sit sortitus plenitudinẽ cognitionis diuinorũ, ut ex hoc instruere alios possit. Secundo, ut possit confirmare, uel probare ea, q̃ dicit, alias nõ esset efficax ei⁹ doctrina. Tertio, ut ea q̃ cõcipit, possit cõuenienter auditorib. proferre. Quantũ igitur ad primũ tria sunt necessaria, sicut ẽt apparet ĩ magisterio humano. Oportet. n. q̃ ille, q̃ dẽt aliumm instruere in aliqua scientia, primo quidem ut principia illius sciẽtię sint ei certissima, & quãtũ ad hoc ponit̃ fides, q̃ est certitudo de rebus inuisibilibus, q̃ supponuntur ut principia in catholica doctrina. Secũdo, oportet q̃ doctor rectè se hẽat circa principales cõclusiones sciẽtiæ: & sic ponit̃ sermo sapiẽtiæ, q̃ est cognitio diuinorũ. Tertio, oportet ut ẽt abũdet exẽplis, & cognitione effectuũ, p̃ quos iterdũ oportet manifestare cãs: & quãtũ ad hoc ponit̃ sermo sciẽtię, q̃ ẽ cognitio rerũ humanarũ. q̃a inuisibilia Dei, p̃ ea, q̃ facta sũt intellecta, cõspiciunt̃. Cõfirmatio at ĩ his, q̃ subdunt̃ rõni, e p̃ argumẽta. In his ãt, q̃ sunt s. rõnẽ diuinitus reuelata, cõfirmatio ẽ p̃ ea, q̃ sũt diuinæ uirtuti p̃pria: & hoc dupliciter. Vno q̃dẽ mõ, ut doctor sacræ doctrinæ faciat, q̃ solus Deũ facere p̃t i operib. miraculosis, siue sint ad salutẽ corporũ, & quãtũ ad hoc ponit̃ grã sanitatũ siue ordinent̃ ad solã diuinę p̃tatis manifestationẽ sicut q̃ sol stet, aut tenebrescat, q̃ mare diuidat̃: & quãtũ ad hoc, ponit̃ o p̃atio uirtutũ. secũdo, ut possit manifestare ea, q̃ solius Dei est scire, & hæc sũt cõtingentia futura: & quãtũ ad hoc ponit̃ p̃phetia & ẽt occulta cordiũ: & quantũ ad hoc ponitur discretio spirituum. Facultas autem pronuntiandi p̃t attendi uel quantũ ad idioma, in quo aliquis possit intelligi, & secundũ hoc ponuntur gñа linguarũ: uel quãtũ ad sensum eorum, quæ sunt proferenda. & quãtum ad hoc ponitur interpretatio sermonũ.

Concl.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ sicut* supra dictum est, non omnia beneficia, quæ nobis diuinitus conceduntur, gratiæ gratis datæ dicuntur, sed solum illa, quæ excedunt facultatem naturæ: sicut q̃ p̃dicator abũdet sermone sapientiæ, & scientiæ, & aliis hmõi: & talia ponuntur hic sub gratia gratis data.

*Ar.1.huius quæst.

Ad 2ᵐ. dicendum q̃ fides nõ numeratur hic iter gratias gratis datas, ſm quod est quædã uirtus iustificans hominem in seipso, sed ſm hoc, q̃ importat quandã supereminentem certitudinẽ fidei, ex qua hõ fit idoneus ad instruendum alios de his, quæ ad fidem pertinent. Spes ãt & charitas p̃tinent ad uim appetitiuã, ſm quod p̃ eã homo in Deũ ordinatur.

Ad 3ᵐ dicẽdũ, q̃ grã sanitatũ distinguit̃ ã gñali o p̃atione uirtutũ, q̃a hẽt specialẽ rõne iducẽdi ad fidẽ, ad quã aliquis magis p̃mptus reddit̃ p̃ beneficiũ corp ralis sanitatis, quã p̃ fidei uirtutẽ assequit̃. Similiter ẽt loquuntis linguis, & interpretari sermones, hñt speciales quasdã rationes mouendi ad fidẽ: & iõ ponuntur speciales gratiæ gratis datæ.

Ad 4m dicendũ, q sapientia & scientia nõ cõputãt inter gratias gratis datas, ſm qđ enumerãtur inter dona Spiritusſancti, prout.ſ. mens hoĩs est bene mobilis per Spiritũ ſanctum ad ea, quæ ſunt ſapientiæ & ſcientiæ: ſic enim ſunt dona Spiritusſancti, vt * ſupra dictũ eſt. Sed cõputantur inter gratias gratis datas, ſm qđ important quandã abundantiã ſcientiæ, & ſapientiæ, vt homo poſſit non ſolum in ſeipſo rectè ſapere de diuinis, ſed ẽt alios instruere & cõtradicentes reuincere. Et iõ inter gratias gratis datas ſignificantᷣ primo * ſermo ſapiẽtiæ, & ſermo ſcientiæ: q̃a vt * Auguſtinus dicit 14. de Trinitate, aliud eſt ſcire tantummodo quid homo credere debeat propter adipiſcẽdam vitam beatam, aliud eſt ſcire quemadmodum hoc ipſum, & pijs opituletur, & contra impios defendatur.

*Q. 68. ar. 1. & 4.

Alias ſignificãtes ponitur.

*Li. 14. ca. 1. a med. tomo 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratia gratis data ſit dignior quàm gratiam gratum faciens.

Medina Art. 5.

3. q. 7. art. 7. ad 1.

AD QVINTVM ſic proceditur. Vr̃ q gratia gratis data ſit dignior quàm gratia gratũ faciens. bonũ enim gentis eſt melius quàm bonũ vnius, vt * Philoſophus dicit in 1. Ethic. ſed gr̃a gratũ faciens ordinat ſolũ ad bonũ vnius hoĩs, gratia aũt gratis data ordinatur ad bonum commune totius Eccleſiæ, ut * ſupra dictum eſt. ergo gratia gratis data eſt dignior quàm gratia gratum faciens.

*Cap. 2. in fine.

*Ar. 1. & 4. huius qu.

¶ 2 Præt. Maioris virtutis eſt, q aliquid poſſit agere in aliud, quàm quod ſolũ in ſeipſo p̃ficiat: ſicut maior eſt claritas corporis, quod põt ẽt alia corpora illuminare, quàm eius quod ita in ſe lucet, q alia illuminare non põt. Propter quod etiam * Philoſophus dicit in 5. Ethicorum, q iuſtitia eſt præclariſſima virtutũ, per quam homo rectè ſe habet ẽt ad alios: ſed per gratiam gratum facientem homo p̃ficitur in ſeipſo, per gratiam aũt gratis datam homo operatur ad perfectionem aliorũ. ergo gratia gratis data eſt dignior quàm gratia gratum faciens.

C. 1. poſt med. to. 5.

¶ 3 Præt. Id, quod eſt proprium meliorum, dignius eſt quàm id, qđ eſt cõe oĩum, ſicut rõcinari, qđ ẽ p̃priũ hoĩs, dignius eſt quàm ſentire, qđ eſt cõe oĩb. animalibus: ſed gratia gratum faciens eſt cõis omnibus mẽbris Eccleſiæ, gratia aũt gratis data ẽ p̃priũ donũ digniorũ membrorũ Eccleſiæ. ergo gr̃a gratis data eſt dignior quam gratia gratum faciẽs.

SED CONTRA eſt, quod Apoſtolus 1. ad Corint. 12. enumeratis gratijs gratis dãtis, ſubdit, Adhuc excellẽtiorem viã vobis demonſtro. Et ſicut p̃ ſubſequentia patet, loquitur de charitate, quæ p̃tinet ad gratiam gratum facientem. ergo gratia gratum faciens excellentior eſt quàm gratia gratis data.

RESPON. Dicendũ, q vnaquæq; virtus tanto excellentior eſt, quanto ad altius bonum ordinat̃. Sẽper aũt finis potior eſt his, quę ſunt ad finẽ: gratia enim gratũ faciens ordinat hominẽ immediate ad coniunctiõnẽ vltimi finis: gratię aũt gratis datę ordinant hoĩem ad q̃dã p̃paratoria finis vltimi: ſicut p̃ p̃pheti ã, & miracula, & alia huõdi, hoĩes idueũt ad hoc, q vltimo fini cõiũgant̃. Et iõ gr̃a gratum faciẽs eſt multo excellẽtior quã gr̃a gratis data. *

Concl. resp.
Concl. n.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q ſicut Philoſophus dicit in 12. Met. Bonũ multitudinis, ſicut exercitus, ẽ duplex. Vnũ q̃dẽ qđ eſt in ipſa multitudine, puta, ordo exercitus: aliud aũt ẽ qđ eſt ſeparatũ a multitudine, ſicut bonũ ducis. Et hoc meli⁹ eſt: q̃a ad hoc ẽt illud aliud ordinat̃. Gr̃a aũt gratis data ordinat̃ ad bonũ cõe Eccleſiæ, qđ eſt ordo eccleſiaſtic⁹: ſed gr̃a gratũ faciẽs ordinat̃ ad bonũ cõe ſeparatũ, qđ eſt ipſe Deus. Et iõ gratia gratũ faciẽs eſt nobilior.

Ad 2m dicendũ, q ſi gr̃a gratis data poſſet hoc agere in altero qđ homo p̃ gr̃am gratũ faciẽtẽ cõſequit̃, ſequeret̃ q gr̃a gratis data eſſet nobilior: ſicut excellentior eſt claritas ſolis illuminãtis, q̃ corporis illuminati. Sed p̃ gr̃am gratis datã homo non põt cauſare in alio cõiunctiõnẽ ad Deũ, quã ipſe habet p̃ gr̃am gratũ facientem, ſed cauſat quaſdã diſpoſitiones ad hoc. Et iõ non oportet q gr̃a gratis data ſit excellẽtior: ſicut nec in igne calor manifeſtatiuus ſp̃ei eius, p̃ quã agit ad inducẽdũ calorem in alia, eſt nobilior quàm forma ſubſtãtialis ipſius.

Ad 3m dicendum, quòd ſentire ordinatur ad ratiocinari ſicut ad finem, & ideo ratiocinari eſt nobilius. Hic aũtem eſt econuerſo: quia id, quod eſt proprium, ordinatur ad id, quod eſt commune ſicut ad finem: vnde non eſt ſimile.

QVAESTIO CXII.

De cauſa gratiæ, in quinque articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de cauſa gratiæ. Et circa hoc quæruntur quinque.

¶ Primo, Vtrum ſolus Deus ſit cauſa efficiens gratiæ.

¶ Secundo, vtrum requiratur aliqua diſpoſitio ad gratiam ex parte recipientis ipſam per actum liberi arbitrij.

¶ Tertiò, Vtrum talis diſpoſitio poſſit eſſe neceſſitas ad grã.

¶ Quartò, Vtrum gratia ſit æqualis in omnibus.

¶ Quinto, Vtrum aliquis poſſit ſcire ſe habere gratiam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſolus Deus ſit cauſa gratiæ.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd nõ ſolus Deus ſit cã gratiæ. Dicitur. n. Io. 1. Gratia & veritas p̃ Ieſum Chriſtum facta eſt: ſed in nomine Ieſu Chriſti intelligitur non ſolum natura diuina aſſumens, ſed etiam natura creata aſſumpta. ergo aliqua creatura p̃poteſt eſſe cauſa gratię.

¶ 2 Præt. Iſta differentia ponitur iter ſacramẽta nouę legis, & veteris, q ſacramenta nouę le-

SVP. QVÆ. CXII. ART. I.

Medina art. 1.

IN articulo primo quæſtionis cẽteſimæ duodecimæ dubium occurrit, quoniam in prima parte quæſtio. 45. articul. 4. diffinitum eſt, qđ nulla creatura poteſt creare ſiue principaliter, ſiue inſtrumentaliter: nunc autem dicitur, quòd aliqua res creata poteſt inſtrumentaliter cauſare gratiam, quod eſt creare, cum gratia non educatur de potentia ſubiecti.

¶ Ad hoc dicitur, negando q gratia proprie creetur, quia vt in prima parte quæſtio 45 articul. 4. dictum fuit, creari eſt proprie ſubſiſtentium: gratia autem licet non educatur de potentia ſubiecti, ſicut nec anima intellectiua, differt ab ea in hoc, q nõ ſubſiſtit ſicut anima: & ideo, vt paulo ante in quęſtione, 110. articul. 2. ad 3. dictum eſt, non proprie fit, & conſequẽter nec creatur: ſed dicitur creari, q̃a nõ educitur de potentia ſubiecti, nec datur ex meritis. p̃pter. n. homo

Su. q. 100. ar. 7. cor. Et 3. q. 62. ar. 1. cor. et ad 3. Et 2. di. 26 ar. 4 Et 4 di. 14. q. 2. art. 2. Et veri. q. 27. arti. 3. Et Eph. 2. le. 3.

gis causant gratiā, quam sacramenta ueteris legis solum significant: sed sacramenta nouæ legis sunt quædam uisibilia elementa. ergo nō solus Deus est cā gratiæ.

3 Præt. Secundū Dionys. in libr. cœl. hierar. angeli purgāt, & illuminant, & perficiūt, & angelos inferiores, & ēt homines: sed rōnalis creatura purgat, illuminat, & pficit p gratiā ergo nō solus Deus est cā gratiæ.

SED CONTRA est, quod in Psal. 83. dicitur, Gratiam & gloriam dabit Dominus.

RESP. Dicendū, q nulla res pt agere ultra suam spēm, quia semp oportet, q cā potior sit effectu. Donū aūt gr̄æ excedit oēm facultatē naturæ creatæ, cum nihil aliud sit q̄ qdā participatio diuinæ naturę, q̄ excedit oēm aliā naturā: & iō ipossibile est, q aliqua creatura gratiā causet. Sic enim necesse est q solus Deus deificet cōicando cōsortiū diuinæ naturæ per quandā similitudinis participationem: sicut impossibile est, q aliqd igniat nisi solus ignis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q humanitas Christi est sicut quoddā organū diuinitatis eius, vt Damas. dicit in 3. lib. Instrumentū autē nō agit actionē agentis principalis propria uirtute, sed uirtute principalis agētis. & iō humanitas Christi nō causat grām, ppria uirtute, sed uirtute diuinitatis adiūctæ, ex qua actiões humanitatis Chri sūt salutares.

AD 2m dicēdū, q sicut in ipsa psona Chri humanitas cāt salutē nr̄a p gratiā uirtute diuina principaliter opāte, ita ēt in sacramētis nouæ legis, q̄ deriuātur à Xpo, causāt gr̄a instrumētaliter qdē p ipsa sacramēta sed principaliter p uirtutē Spūs sācti in sacramentis operātis, fm illud Io. 3. Nisi qs renatus fuerit ex qua & spiritu sancto. &c.

AD 3m dicēdū, q angelus purgat, illuminat, & pficit angelū, uel hominē p modū instructionis cuiusdā, nō āt iustificādo p gratiā. Vñ Dio. dicit. 7. c. de di. no. q hmōi purgatio illuminatio, & pfectio nihil est aliud, quàm diuinæ scientiæ assumptio.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur aliqua preparatio & dispositio ad gratiam ex parte hominis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non requiratur aliqua pparatio, siue dispositio ad gratiam ex parte hominis. Quia ut Apostolo dicit Ro. 4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: sed præparatio hominis p liberum arbitriū non est nisi per aliquam operatio nē ergo tolleretur ratio gratiæ.

¶ 2 Præt. Ille qui in peccato pgreditur, nō se ppararad gratiā habendam: sed aliquibus in peccato progredientibus data est gratia, sicut patet de Paulo q gratiā cōsecutus est dū esset spirās minarū, & cędis i discipulos dñi, ut dr̄ Act. 9. ergo nulla pparatio ad gratiā requirit ex parte hoīs.

¶ 3 Præt. Agens infinitæ uirtutis nō requirit dispositionem in materia, cū nec ipsam materiā requirat, sicut in creatione apparet, cui collatio gratiæ comparatur, q̄ dr̄ noua creatura, ad Gal. ultimo: sed solus Deus, qui est infinitæ uirtutis, gratiam causat, ut dictum est. ergo nulla præparatio requiritur ex parte hominis ad gratiam consequendam.

SED CONTRA est, quod dicitur Amos 4. Prępara te in occursū Dei tui Israel. & 1. Re. 8. dr̄, Præparare corda uestra Domino.

RESPON. Dicēdū, q sicut s̄. dictū est, grā dr̄ dupliciter. Qn̄que qdē ipsum habituale donū Dei: qnq; āt auxiliū Dei mouētis animā ad bonū. Primo igit mō accipiēdo gratiā, pexigit ad gratia aliqua gr̄æ pparatio, q a nulla forma pt esse nisi in materia disposita. Sed si loquamur de grā, fm quod signat auxiliū Dei mouētis ad bonū, sic nulla pparatio requiritur ex parte hominis quasi præueniens diuinum auxiliū. sed potius qnæcūq; pparatio in homine esse pōt, est ex auxilio Dei mouētis aīam ad bonum. Et fm hoc ipse bonus motus liberi ar. quo quis pparāt ad donū gratiæ suscipiēdū ē actus liberi arb. moti a Deo. Et quantū ad hoc dicit homo se præparare, secūdū illud Prouer. 16. Hominis est præparare animū. & principaliter a Deo mouente liberum arbitriū. Et secundum hoc dicitur ē Deo uolūtas hominis pręparari, & à Domino gressus hominis dirigi.

AD PRIMVM ergo dicendū, q pparatio hominis ad gratiam habenrem, quædam est simul cum ipsa infusione gratiæ. Et talis operatio est quidem meritoria, sed non gratiæ q̄ iā hr̄, sed gloriæ, q̄ nondū habet. Est āt alia pparatio gratiæ imperfecta, q̄ aliqñ pcedit donū gratiæ gratum facientis, q̄ tamen est a Deo mouente. Sed ista non sufficit ad meritum, nondū homine per gratum iustificato: quia nullū meritū potest esse nisi ex gratia, ut infra dicetur.

AD 2m dicendū, q cum homo ad gratiam se præparare non possit, nisi Deo eum præueniente, & mouēre ad bonum refert utrum subito, uel paulatim aliquis ad perfectam præparationem perueniat Dicitur enim Eccl. 11. Facile est in oculis Dei subito hone-

lib. 3. c. 5.

cap. 7. cœl. hier. ame dio habetur etiam ex. c. 7. de di. no.

Art. præc.

q. 106. 110 & 111. ar.

D. 678.

q. 114. a. 2.

mo sit gratus ex aliquo, scilicet ex homini non grato. Cum ergo dicitur, q nec principaliter, nec instrumentaliter potest res creata creare, pprie intelligitur de creare proprie sumpto, ut patet diffuse in secundo contra Gen. cap. 21.

SEPER Q. A. CXII. ART. II.

Medina 22. 2.

195

Parrecta per totam.

In articulo. 2. eiusdem quæstionis, dubium occurrit quòd ca... scilicet quòd gratia donum habituale exigit præparationem, quia nulla forma potest esse nisi in materia disposita. Videtur enim hoc esse falsum, propterea quòd gratia est forma secundum se non exigens dispositionem. nam si exigeret dispositionem, se queretur quod non posset conferri infantibus, in quo non est usus liberi arbitrii. Nec est negare aliquam qualitatem in eidem ... animæ ... in qua cunque potentia di...

In... & 7. cor. E... 2. q. 4. a. 1. ... 4. d. 17. ... 2. q. 1. & 2 & a. 3. 4. Et habet. 12. lect. 3.

sponente pro gratia.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum gratia sit deificatiua formaliter naturæ rationalis consequens est, ut sicut quælibet forma constitutiua alicuius in aliqua natura requirit materiā dispositam ad illam, ita gratia. Si enim homo in diuinā eleuari debet naturam, oportet, ut prius in illam naturam duinam per proprium actum se conuerterat, aut per alterius actū, puta, sui capitis. Et propterea, nunquàm datur gratia, nisi ō spōsiuo per actum proprium, si est adultus, uel per actum Christi, si est infans. Verum quia naturas formarum describentes, non intendunt diuinam potentiam discutere, ideo in præsenti loco, ubi de gratia absolute est sermo, dicitur quòd exigit materiam dispositam: & propria dispositio assignatur actus liberi arbitrii conuersi in Deum. Cum hoc tamen stat & quod Deus suppleat talem dispositionem in infantibus per meritum Christi, & quòd posset de potentia absoluta etiam sine tali merito & supplemento illam dare. propterea in hieta nec & gratia data infantibus cum supplemento dispositionis, nec de potentia Dei fit mentio nisi negatiue, dum scilicet in dispositione ad tertium dicitur, quòd nulla præparatio exigitur a diuina potentia, quæ non habet ab ipso. & non affirmatur quòd semper exigatur dispositio.

honestare pauperē. Cōtingit aūt qnq; q Deus mouet hominē ad aliqđ bonū, non tñ perfectum: & talis pparatio præcedit gratia. Sed qnq; statim perfecte mouet ipsum ad bonū, & subito gratiam homo accipit, fm illud Ioā.6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, venit ad me. Et ita cōtingit Paulo, quia subito cū esset in progressu peccati, perfecte motum est cor eius a Deo, audiendo, & addiscendo, & ueniendo, & ideo subito est gratiam consecutus.

D.98.

Ad 3m dicendū, q agens infinitæ uirtutis nō exigit materiam, uel dispōnem materiæ, quasi præsuppositam ex alterius causæ actione: sed tñ oportet, q fm cōditionem rei causandæ in ipsa re causet & materiam, & dispōnem debitam ad formam. Et similiter ad hoc, q Deus gratiam infundat animæ, nulla præparatio exigitur, quàm ipse non faciat.

B

Articvlvs III.

196 Porrecta per totum. 4. dist. 17. q. 1. ar. 2. q. 1. p 10. & q. 2. art. 5. q. 1. cor Et dis. 20. art. 1. q. 1. corp.

Vtrum necessario detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est.

Medina art. 4.

Ad tertivm sic proceditur. Vr q ex necessitate detur gratia se præparāti ad gratiam, vel faciēti quod in se est: quia super illud Ro.5. Iustificati ex fide pacē habeamus &c. dicit glo. Deus recipit eū, qui ad se cōfugit, aliter esset in eo iniquitas: sed impossibile est in Deo iniquitatē esse: ergo est impossibile, q Deus nō recipiat eū qui ad se cōfugit. ex necessitate igitur gratiam assequitur.

C

*Anselm. cap. 5.

¶ 2 Præt.* Ansel. dicit in lib. de casu diaboli, q ista est causa, quare Deus nō cōcedit diabolo gratiā, quia ipse nō uoluit accipere, nec paratus fuit: sed remota causa necesse est remoueri effectū. ergo si aliquis uelit accipere gratiam, necesse est q ei detur.

*cap. 4. in p̄tillius.

¶ 3 Præt. Bonū est cōmunicatiuū sui, vt patet per* Dion. in 4. cap. de di. no. sed bonū gratiæ est melius, quàm bonū naturæ. cū igit forma naturalis ex necessitate adueniat materiæ dispositæ, vt q multo magis gra ex necessitate detr pparanti se ad gratiā.

D

Sed contra est, q homo cōparat ad Deū, sicut lutum ad figulum, fm illud Hier.18. Sicut lutum in manu figuli, sic uos in manu mea: sed lutum, non ex necessitate accipit formā a figulo, quantumcūq; sit præparatum. ergo neq; homo recipit ex necessitate gratiā a Deo quantumcunque se præparet.

*Art. præceden.

Respon. Dicendum, q sicut* supra dictum est, Præparatio hominis ad gratiam est a Deo sicut a mouente: a libero autem arbitrio sicut a moto.

¶ Pōt igit pparatio dupliciter cōsiderari. Vno qdē modō, fm q est a libero arbitrio: & fm hoc nullā necessitatē hēt ad grē cōsecutionē, qa donū gratiæ excedit oēm pparationē uirtutis humanæ. Alio modō pōt cōsiderari, fm qđ est a Deo mouēte, & tunc hēt necessitatē ad id, ad qđ ordinat a Deo, nō quidē coactionis, sed infallibilitatis: qa intētio Dei deficere nō pōt, fm q Aug. dicit in lib. de pdest. sanctorū, q per beneficia Dei certissime liberant, quicunq; liberant. Vnde si ex intētione Dei mouentis est, q homo cuius cor mouet, gratiā consequatur, infallibiliter ipsam consequitur, fm illud Ioan.6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me.

Cōclusionis pars.1

Cōclusionis pars.2

Ad primvm ergo dicēdū, q glo. illa loquitur de

A illo, q cōfugit ad Deū p actū meritoriū liberi arb. iā per gratiā informati, quem si nō reciperet, esset cōtra iustitiā, quā ipse statuit. Vel si referat ad motum liberi arbitrij ante gratiam, loquitur fm quod ipsum confugium hominis ad Deum est per motionem diuinam, quàm iustum est non deficere.

Ad 2m dicēdū, q defect gr̄e prima cā ē ex nobis sed collationis gr̄e prīa cā ē a Deo, fm illud Os.13. Perditio tua ex te Israel, tm̄ modō ex me auxiliū tuū.

Ad 3m dicendū, q ēt in rebus naturalibus dispositio materiæ nō ex necessitate consequitur formā, nisi per uirtutem agētis, qui dispositionem causat.

Articvlvs IIII.

197 Porrecta per totum.

Vtrum gratia sit maior in vno, quàm in alio.

Medina art. 4.

Sup. q. 66. ar. 2. ad 1. Et 2. 2. q. 5. artic. 4. ad 3. * q. 110. artic. 1.

Ad qvartvm sic pcedit. Vr q gr̄a nō sit maior in vno, q in alio. Gratia. n. causat in nobis ex dilectione diuina, vt* dictū est: sed Sap.6. dr, Pusillū, & magnum ipse fecit, & equaliter est illi cura de oibus. ergo oēs equaliter gratiā ab eo cōsequunt.

¶ 2 Præt. Ea, quæ in summo dnr, nō recipiunt magis, & minus: sed gratia in summo dr, quia coniungit ultimo fini: ergo non recipit magis, & minus: non est ergo maior in uno, quàm in alio.

3 ¶ Præt. Gratia est vita aiæ, ut* s. dictū est: sed uiuere non dr fm magis, & minus: ergo ēt neq; gratia. *q. 110. artic. 4. & 2. 2. ad 2.

Sed contra est, q dr ad Ephe.4. Vnicuiq; data est gratia fm mēsurā donationis Christi. Quod autē mensurate datur, non omnibus æqualiter datur: ergo non omnes equalem gratiam habent.

Respon. dicendū, q sicut* supra dictū est. Habitus duplicē magnitudinē hr̄e pōt. Vnā ex parte finis, uel obiecti, fm qđ dr una uirtus, alia nobilior, inquantū ad maius bonū ordinat. Aliā uero ex parte subiecti, qđ magis, uel minus participat habitū inhærētē. Secūdū igit primā magnitudinē, gratia gratū faciēs nō pōt esse maior & minor, qa gr̄a fm sui rationē cōiungit hoiem summo bono, q est Deus: sed ex parte subiecti, gratia pōt suscipere magis, uel minus, prout s. unus perfectius illustrat a lumine gratiæ, q alius. Cuius diuersitatis rō qdē est aliqua ex parte pparātis se ad gratiā: q. n. magis se ad gratiā preparat, pleniorem gratiā accipit. Sed ex hac parte non pōt accipi prima ratio huius diuersitatis: quia pparatio ad gratiā non est hois, nisi inquātū liberū arbitrium eius pparatur a Deo. Vnde prima causa huius diuersitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diuersimode suæ gratiæ dona dispēsat ad hoc, q ex diuersis gradibus pulchritudo, & perfectio Ecclesiæ cōsurgat: sicut ēt diuersos gradus rerū instituit, ut esset uniuersum perfectū. Vnde Apost. ad Eph.4. postquā dixerat, Vnicuique data est gratia fm mēsurā donationis Christi, enumeratis diuersis gratiis, subiungit, Ad cōsumationem sanctorum in ędificationem corporis Christi.

*q. 52. artic. 1. & 2.

Cōclusionis pars.1

Cōclusionis pars.2

Ad primvm ergo dicendum, q cura diuina dupliciter cōsiderari potest. Vno modo, quantum ad ipsum diuinum actum, qui est simplex, & uniformis: & fm hoc equaliter se habet eius cura ad omnes, quia s. uno actu simplici, & maiora, & minora dispensat. Alio modo potest considerari ex parte

 eorum,

eorum, quæ in creaturis ex diuina cura proueniūt.[F] Et secundum hoc inuenitur inæqualitas, inquantū scilicet Deus sua cura quibusdam maiora, quibusdam minora prouidet dona.

AD 2[m] dicēdum, ꝙ rō illa procedit ſm primum modū magnitudinis grǣ: non. n. pôt gratia ſm hoc maior esse, ꝙ ad maius bonum ordinet, sed ex eo, ꝙ magis, uel minus ordinat ad idē bonum magis, vel minus participandum. Pôt. n. esse diuersitas intensionis, & remissionis secundum participationē subiecti, & in ipsa gratia, & in finali gloria.

AD 3[m] dicendum, quòd uita naturalis ptinet ad substantiā hois, & iō non recipit magis, & minus: [G] sed uitam gratiæ participat homo accidentaliter, & iō eam potest homo magis, uel minus habere.

ARTICVLVS V.

Vtrum hō possit scire se habere gratiā.

AD QVINTVM sic procedit. Vr ꝙ hō possit scire se hr̄e gratiā. Gratia. n. est in aīa p sui essentia: sed certissima cognitio aiæ est eorū, q̄ sunt in anima p sui[h] essentiam, ut patet p[*] August. 12. super Gen. ad literā. ergo gratia certissima pôt cogno-[H]sci ab eo, qui gratiam habet.

¶2 Præt. Sicut scia est donū Dei, ita & gratia: sed, qui à Deo scientiā accipit, scit se scientiā habere, secundū illud Sap. 7. Dn̄s dedit mihi horū, q̄ sunt, uerā scientiā. ergo [h] pari rōne qui accipit grām a Deo, scit se grām hr̄e.

¶3 Præt. Lumē est magis cognoscibile q̄ tenebra, qꝛ ſm Apost. ad Eph. 5. oē qđ manifestat, lumen est: sed peccatum quod est [I] spūalis tenebra, per certitudinē pôt sciri ab eo, qui habet peccatum. ergo multo magis gratia, quæ est spirituale lumen.

¶4 Præt. Apost. dicit 1. ad Cor. 2. Nos aūt non spiritum huius mūdi accepimus, sed Spiritū qui a Deo est, ut [h] sciamus, q̄ à Deo [h] donata sunt nobis: sed gratia est primum donum Dei. ergo hō q̄ accipit gratiam per Spiritū sanctum, per eundem Spiritum scit [K] gratiam esse sibi datam.

¶5 Prę. Gen. 22. ex persona Dn̄i dr̄ ad Abrahā, Nunc cognoui ꝙ timeas Dn̄m, i. cognoscere te feci: loqr aūt ibi de timore casto, q̄ non est sine grā. ergo hō pôt [h] cognoscere se habere gratiam.

SED CONTRA est, ꝙ dr̄ Eccl. 9. ꝙ nemo scit utrū sit dign[9] odio, uel amore: sed gratia gratum faciens facit hoiem dignum Dei amore. ergo nullus potest scire utrum habeat gratiam gratum facientem.

RESP. Dicendum, quòd tripliciter aliquid cognosci pôt. Vno mō per reuelationē: & [m] hoc mō pôt aliqs scire se habere gratiā. [a] Reuelat. n. Deus hoc aliqn̄ aliquibus ex speciali priuilegio, ut securitatis gaudium ēt in hac uita in eis incipiat, & cōfidentius & fortius magnifica opera prosequatur, & mala præsentis uitæ sustineant, sicut Paulo dictum est 2. ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Alio modo homo cognoscit aliquid p seipsum, & hoc certitudinaliter: & [p] sic nullus potest scire se habere gratiam. [q] Certitudo enim nō potest haberi de aliquo, nisi possit diiudicari per proprium principium: sic enim certitudo habetur de cōclusionib[9] demonstratiuis p indemonstratiua uniuersalia principia. Nullus aūt posset scire se habere sciam alicuius cōclusionis, si principiū ignoraret. Principiū aūt gratiæ & obiectū eius est ipse Deus, qui pp sui excellentiam est nobis ignotus, ſm illud Iob 36. Ecce Deus magnus uincens sciam nostram. Et ideo eius præsentia in nobis, & absentia, p certitudinem cognosci nō pôt, secūdū illud Iob 9. Si uenerit ad me, non uidebo eum: si aūt abierit, non intelligam. Et iō hō non pôt per certitudinem diiudicare, utrū ipse habeat gratiam, secundum illud 1. ad Cor. 4. Sed neq; me ipsum iudico: qui aūt iudicat me, Dn̄s est. Tertio mō cognoscitur aliquid coniecturaliter p aliqua signa. Et [s] hoc mō aliquis cognoscere potest se habere gratiam, [t] inquantum. s. percipit se delectari in Deo, & contēnere res mūdanas, & inquantum hō non est conscius sibi alicuius peccati mortalis. Secundum quem modum potest intelligi quod habetur Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, quod nemo nouit nisi, qui accipit: qa s. ille qui accipit[*] per quandam experientiā dulcedinis nouit, quā non experit ille, qui non accipit. Ista tn̄ cognitio imperfecta est. Vnde Apost. dicit 1. ad Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nō in hoc iustificatus sum: quia ut dicitur in Psal. 18. Delicta quis intelligit? ab occultis &c.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ illa q̄ sunt per essentiam sui in aīa, cognoscuntur experimētali cognitione, inquātum hō experitur per actus principia intrinseca: sicut uoluntatem percipimus uolēdo, & uitam in operibus uitæ.

AD 2[m] dcđm, ꝙ de rōne scientiæ est, ꝙ hō certitudinem habeat de his, quorum habet sciam: & similiter de rōe fidei est, ꝙ homo sit certus de his, quorum habet fidem. Et hoc iō, quia certitudo ptinet ad perfectionem intellectus, in quo prædicta dona existunt: & ideo quicunque habet scientiam, uel fidem, certus est se habere. Non est autem similis ratio de gratia, & charitate, & aliis huiusmodi quæ perficiunt uim appetitiuam.

AD 3[m] dcđm, ꝙ pc̄tm hēt pro principio, & pro obiecto bonū commutabile, quod nobis est notū. Obiectū aūt, uel finis gratiæ est nobis ignotū propter sui luminis immensitatem, secundum illud 1. ad Tim. ult. Lucem habitat inaccessibilem.

AD 4[m] dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de donis gloriæ, quæ sunt nobis data in spe, quæ certissime

Cōclusionis 1.

cōclusionis 2.

cōclusionis 3.

Alias, accipit gratiā.

SVP. QVÆST. CXII. ARTIC. V.

198 Porrecta per totum. 1.d. 16.a. 2.ad 5. Et 4.dis. 21. q.2. ar.2. cor.

Medina ar. 5.

IN ar. 3. & 4 nihil occurrit scribēdū. ¶ In quinto aūt aduerte primo, ꝙ notitia experimentalis p actus, de qua fit mentio plaries in lra, licet sufficiens sit ad certe sciendū nos hr̄e animā, & intellectū &c. nō tn̄ sufficit ad certe sciendū nos habere gratiā pp similitudinē actuū in gratia, & extra gratiam, ex naturalibus prouenientium.

* Lib. 12. sup Gen. ex ca. 25. hr to. 3.

• Aduerte secūdo qđ id, qđ in rñsione ad secundū dr, ꝙ habens fidem scit certe se habere fidē, pôt intelligi multipliciter. Primo de fide acquisita, & hoc est manifestū: secundo de fide infusa, & tunc distingue certitudinē, & dic, ꝙ certitudine scientiæ nemo scit se habere fidem ex actu fidei, puta, credere: qm̄ hoc pôt ex propria uoluntate, & intellectu prouenire. Certitudine aūt fidei quilibet scit certe se hr̄e donū infusū fidei. Et hoc differt certitudo experimentalis fidei & glæ: qa ex actibus grǣ quāuis hō putet se eē in grā, stat tn̄ cū formidine partis oppositæ. Ex actibus uero fidei hō credit absque formidine alterius partis se habere fidem: sicut ēt credit alia credita, s. incarnationē Chri &c. Et qm̄ lra in rñsione ad secūdum loquitur de certitudine, q̄ est de rōne fidei iō de hac certitudine intelligenda est quo ad fidem infusam.

certissime

ſtius per certitudinē nos habere gratiam, per quā nos poſſimus ea promereri. Vel pōt dici, ꝙ ſequitur de notitia priuilegiata, q̄ eſt per reuelationē. unde ſubdit nobis āt reuelauit Deus per Spiritū ſanctū.

Ad 5m dicēdū, ꝙ illud uerbū Abrahæ dictū, pōt referri ad notitiam experimentalem, q̄ eſt per exhibitionē operis. In opere enim illo qđ fecerat Abraham, cognoſcere potuit experimentaliter ſe Dei timorē hr̄e. Vel poteſt hoc ad ēt reuelationē referri.

QVAESTIO CXIII.

De effectibus gratiæ in decem articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandum de effectibus gratiæ. Et primo, de iuſtificatiōe impij, q̄ eſt effectus gr̄ę operantis. Secūdo de merito, qđ eſt effectus gratiæ cooperantis. Circa primum quæruntur decē.

¶ Primo, Quid ſit iuſtificatio ipii.

¶ Secundo, Vtrum ad eam requiratur gratiæ infuſio.

¶ Tertio, Vtrū ad eam requirat̄ aliquis motus liberi arbitrii.

¶ Quarto, Vtrū ad iuſtificationē impii requiratur motus fidei.

¶ Quinto, Vtrum ad eam requiratur motus, liberi arbitrii contra peccatum.

¶ Sexto, Vtrum præmiſſis ſit connumerāda remiſſio pc̄tōrum.

¶ Septimo, Vtrū in iuſtificatione impii ſit ordo tēporis, aut ſit ſubito.

¶ Octauo, de nāli ordine eorū q̄ ad iuſtificationē ꝯcurrunt.

¶ Nono, Vtrum iuſtificatio impii ſit maximum opus Dei.

¶ Decimo, Vtrum iuſtificatio impij ſit miraculoſa.

SVPER QVAE. XIII. ARTIC. I.

Medina ar. 1.

IN artic. 1. quæſtionis centeſimæ decimætertiæ nota, ꝙ author non dicit, ꝙ iuſtificatio impii, de qua nunc ſermo, ſit motus: ſed quòd eſt ſecundum rationem motus de contrario in contrarium. Et dico hoc, quia iuſtificatio impii non oportet quòd ſit de contrario in contrarium proprie: quoniam culpæ macula, quæ eſt terminus à quo, non eſt res poſitiua, ſed eſt de habente ſe per modum contrarii in alterum: ſic enim ſe habet macula ad gratiam. Et propterea iuſtificatio impii eſt per modum motus in nobis: in angelis autem, & Adam in principio fuit p modum ſimplicis generationis.

¶ Cætera quæ ſpectāt ad oppoſitionem gratiæ, & culpæ, infectius tractabuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iuſtificatio impij ſit remiſſio peccatorum.

199 *Porrecta per totum.* Infra a. 6. ad. 1. Et 4. di. 17. q. 6. 1 ar. 1. q. 1. Et uer. q. 28. ar. 1.

AD PRIMVM ſic procedit. Vr̄ ꝙ iuſtificatio impii non ſit remiſſio peccatorū. Peccatum. n. nō ſolū iuſtitiæ opponit̄, ſed omnib. uirtutibus, ut ex ſupradictis patet: ſed iuſtificatio ſignificat motū quēdā ad iuſtitiā. nō ergo ois peccati remiſſio eſt iuſtificatio, cū omnis motus ſit de cōtrario in cōtrariū. (q. 71. a. 1.)

¶ 2 Præ. Vnumquodq; debet nominari ab eo, qđ ē̄ potiſſimum in ipſo, ut dicitur in 2. de anima: ſed remiſſio peccatorum pręcipue ſit p fidem, ſecundū illud Act. 15. Fide purificans corda eorum, & p charitatem, ſm̄ illud Prou. 10. Vniuerſa delicta operit charitas. magis ergo remiſſio peccatorū debuit denominari a fide, uel a charitate, quàm a iuſtitia. (lib. 2. tex. 49. tom. 2)

¶ 3 Prę. Remiſſio peccatorū idem eſſe uidetur qđ uocatio. uocatur enim qui diſtat, diſtat autem aliqs a Deo per peccatum: ſed uocatio iuſtificationē pcedit, ſecundū illud Ro. 8. Quos uocauit, hos & iuſtificauit. ergo iuſtificatio nō ē remiſſio peccatorū.

SED CONTRA eſt, quod Rom. 8. ſuper illud, Quos uocauit, hos & iuſtificauit, dicit gl. remiſſione peccatorū. ergo remiſſio peccatorum eſt iuſtificatio.

RESPON. Dicēdū, ꝙ iuſtificatio paſſiue accepta importat motū ad iuſtitiā, ſicut & calefactio motū ad calorē. Cū āt iuſtitia de ſui rōne importet quandā rectitudinē ordinis dupliciter accipi pt̄. vno mō ſm̄ qđ importat ordinē rectū in ipſo actu hominis. Et ſm̄ hoc iuſtitia ponitur uirtus q̄dā, ſiue ſit particularis iuſtitia, q̄ ordinat actū hominis ſm̄ rectitudinē i cōparatione ad aliū ſingularē hominē: ſiue ſit iuſtitia legalis, q̄ ordinat ſm̄ rectitudinē actū hominis in cōparationē ad bonū cōe multitudinis, ut patet i 5. Eth. Alio mō dr̄ iuſtitia prout importat rectitudinē quādā ordinis in ipſa interiori diſpoſitione hominis, prout. ſ. ſupremū hominis ſubdit Deo & inferiores uires aīæ ſubdūtur ſupremæ. ſ. rōni. Et hāc ēt diſpoſitionē uocat Philoſophus in 5. Eth. iuſtitiā metaphorice dictā. Hæc āt iuſtitia in hoie pt̄ fieri dupliciter. uno quidē mō p motū ſimplicis generationis, q̄ eſt ex priuatiōe ad formā. Et hoc mō iuſtificatio poſſet cōpetere ēt ei, q̄ nō eſſet in peccato, dū hmōi iuſtitiā à Deo acciperet: ſicut Adā dr̄ accepiſſe originalē iuſtitiā. Alio mō pt̄ fieri hmōi iuſtitia in homine ſecundum rationē motus, q̄ eſt de contrario in contrariū: & ſecundū hoc iuſtificatio importat tranſmutationē quandam de ſtatu iniuſtitiæ ad ſtatū iuſtitiæ prædictæ. Et hoc modo loquimur hic de iuſtificatione impii ſecundum illud Apoſt. ad Ro. 4. Ei qui non operatur, credenti autē in eū, qui iuſtificat impium &c. Et quia motus denominatur magis à termino ad quē, quam à termino a quo, iō huiuſmodi tranſmutatio, qua aliqs trāſmutat̄ a ſtatu iniuſtitiæ p remiſſionē peccati, ſortitur nomē a termino ad q̄, & uocat̄ iuſtificatio ipii. (Gl. interl. ibidem.) (c. 1. tom. 5) (Cap. ult. tom. 5.)

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd omne peccatū ſm̄ quod importat quandā inordinationē mētis nō ſubditæ Deo, iniuſtitia poteſt dici prædictæ iuſtitiæ contraria, ſm̄ illud 1. Io. 3. Oīs qui facit peccatum, & iniquitatē facit. & peccatū eſt iniquitas: & ſm̄ hoc remotio cuiuſlibet peccati dr̄ iuſtificatio.

AD 2m. dicendum ꝙ fides, & charitas dicunt ordinē ſpecialē mentis humanæ ad Deum ſm̄ intellectū, uel affectū: ſed iuſtitia importat generaliter totā rectitudinē ordinis, & iō magis denominat̄ huiuſmodi trāſmutatio à iuſtitia, q̄ à charitate, uł fide.

AD 3m dicēdū, ꝙ uocatio refertur ad auxilium Dei interius mouentis, & excitantis mentem ad deſerendum peccatum: Quæ quidem motio Dei non eſt ipſa remiſſio peccati, ſed cauſa eius.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad remiſſionē culpæ, quæ ē iuſtificatio impij, requiratur gratiæ infuſio.

AD SECVNDVM ſic pceditur. Videt̄ ꝙ ad remiſſionem culpæ, quæ eſt iuſtificatio impii, nō requirat̄ gratię infuſio. Poteſt. n. aliqs remoueri ab uno cōtrario ſine hoc, ꝙ pducatur ad alterū, ſi contraria ſint mediata: ſed ſtatus culpæ, & ſtatus gr̄æ ſunt contraria mediata. eſt. n. medius ſtatus

SVPER QV. CXIII. ART. I.

Medina ar. 2.

100 *Porrecta per totum.* 4. di. 17. q. 1. ar. 5. q. 1. Et uer. q. 28. ar. 2.

IN articulo 2 quæſtionis centeſimæ decimætertiæ, dubiū occurrit circa rationem literæ quoad illam propoſitionem, Effectus diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatum tollitur, eſt gratia qua homo fit dignus uita æterna, Videtur

nenque quòd propositio sit manifeste falsa: nam peccatum luxuriæ non tollit nisi rectitudinem naturalem per se, ut patet si ponemus hominem in puris naturalibus. Et confirmatur, quia non plus tollit priuatio, quàm habitus oppositus ponat: sed temperantia nō ponit gratiam. ergo peccatum mortale oppositum non tollit nisi tempe rantiam.

nnocētiæ, in quo homo nec gratiam habet, nec culpā. ergo potest alicui remitti culpa sine hoc, quòd perducatur ad gratiā.

¶ 2 Præt. Remissio culpæ consistit in [b] reputatione diuina, secundū illud Psal. 31. Beatus uir cui non imputauit Dominus peccatum: sed īfusio gratiæ ponit etiam aliquid in nobis, ut supra habitum est. ergo infusio gratiæ non requiritur ad remissionem culpę.

¶ 3 Præt. Nullus subiicitur simul duobus contrarijs: sed quædam peccata sunt contraria, sicut prodigalitas, & illiberalitas. ergo qui subijcitur peccato prodigalitatis nō simul subijcitur peccato illiberalitatis. pōt tamen contingere, q prius ei subiiciebatur. ergo peccādo uitio prodigalitatis: liberat à peccato illiberalitatis: & sic remittit aliqd pctm sine gra.

Sed contra est, q dr Ro. 3. Iustificati gratis per gratiā ipsius.

Resp. Dicēdū, q homo peccādo Deū offendit sicut ex [c] supra dictis patet. offensa autem non remittitur alicui, nisi per hoc q animus offensi paccatur offendenti. Et ideo secundum hoc peccatum nobis remitti dicitur, q Deus nobis pacatur: quæ quidē pax consistit in dilectione, qua Deus diligit nos. Dilectio autē Dei quantum est ex parte actus diuini, est æterna & immutabilis: sed quātū est de effectū quē nobis imprimit, quandoq; interrūpitur, prout scilicet ab ipso qñq; deficimus, & quandoq; iterum recuperamus. Effectus aūt diuinæ dilectionis in nobis, qui per peccatū tollitur, est gratia, qua hō fit dignus uita æterna, à qua peccatū mortale excludit. Et iō [m] nō posset intelligi remissio culpæ, si nō adesset infusio gratię.

¶ Ad hoc dicitur, q peccatum mortale tollit gratiam non directe, sed ex cōsequēti, si inuenit eam, aut ponit illi obicem, si non inuenit eam: sicut negans animal, negat ex consequenti hominem, quāmuis ponens animal, non ponat hominem. sed hęc responsio licet uera sit impertinens tamen est, quoniam ex hoc literæ processus non saluatur ef ficax: quoniam ad negationem animalis licet sequatur negatio hominis, tamen separato animali, separatur etiam quicquid ablatum erat ex negatione animalis. Et si- militer esset in proposito, quòd licet ad priuationem rectitudinis naturalis sequatur negatio rectitudinis gratiæ: tamen reparata rectitudine naturali, reparatum esset quicquid ablatū erat. Et confirmatur hoc, quia aut est sermo de rectitudine naturali iuncta actualiter rectitudini gratiæ, aut de rectitudine naturali absolute. Si primo, constat q hoc est per accidens: quia accidit naturali rectitudini coniungi supernaturalem, sicut animal homini. Si secūdo, cōstat q reparata rectitudine, restauratū est totū qd deperditum est. Dicendū est ergo, q quia oē pctm mortale includit in se contrarietatē ad charitatē, ut in 22. q. [illegible] at. ult. habebimus: quia est transgressio illius præcepti charitatis negatiui, s. nihil est præferendum amicitiæ diuinæ: iō oē peccatum mortale priuat rectitudine naturali, priuat etiam rectitudine gratiæ, ita quod non priuat rectitudine gratiæ ex cōsequēti, sicut priuatio animalis est priuatio hominis, sed priuat ea formaliter, non quod priuatio rectitudinis naturalis sit formaliter priuatio rectitudinis supernaturalis, quoniam priuationes distinguuntur penes habitus: sed quia ambæ priuationes, scilicet utriusq; rectitudinis in peccato mortali huiusmodi inueniuntur, quia contra utranq; legem committimus, scilicet naturæ, & charitatis eadem transgressione: & sic siue inueniatur, siue non in illo subiecto, adulter transgreditur utranque legem, ac per hoc tollit gratiam si inuenit, aut ponit illi obicem. Et sic intellecta propositione, efficax est processus literæ: nam ex hoc sensu sequitur, quod non sit reparatio per solam restitutionem naturalis rectitudinis: nā sicut duplex rectitudo est ablata, duplicem oportet restitui. Et per hoc patet responsio ad primam obiectionem, & ad secundam. Nam non dicimus, quod plus priuatio tollat, quàm habitus oppositus ponat, sed dicimus, & bene, quòd priuatio una plus includit aliam, q oppositus habitus includat alium oppositū. malum nanq; morale mortale includit malum oppositū gratiæ, & tamen bonū morale non includit bonum gratiæ. Et ratio est, quia bonum cōsurgit ex causa integra, malum autem ex singularibus defectib. Ad transgrediendum enim charitatis præceptum, sat est transgredi quodcunque præceptum cuiuscunque: ad adimplendum autem ea charitate (sic enim solum charitatis bonum participatur obediendo) præcepta, non sufficit quodcunque præceptum implere, sed exigitur infusa gratia, ut patet ex dictis.

¶ In responsione ad primum eiusdem secundi articuli dubium occurrit de propositione illa, Gratia & culpa sunt opposita immediata respectu hominis lapsi, sed non respectu hominis absolute. Et de ratione eius, scilicet quia hoc fit hinc special. beneuolentia, uidetur in primis quòd tantum nihil ualeat, sed sit sophisma a speciali beneuolentia ad talem. Specialis siquidem beneuolentia ad inimicum potest haberi quo ad tria. primo, quod non

F habeatur amplius pro inimico, quāmuis nec pro amico expectamus enim in nobis, quòd inimico remittimus absque eo quòd uelimus illum ad consortium nostrum. secundo, quo ad rectitudinem naturalem, quia per peccatum est ablata. & sic restituere hominem in statum pristinum absq; gratia. Tertio, quo ad dignitatē uitæ æternæ, & hoc fit per gratiā. Vñ author ex speciali beneuolentia inimici, infert specialem beneuolētiam dignitatē uitæ æternæ, et cum isti effectus beneuolētiæ sic se habeant, q primus à secundo, & secundus à tertio sit separabilis ēt in inimico. Propositio deinde ipsa falsa restat. quia ex quo gratia & culpa nō sunt opposita, immediata secundum, se nec respectu hominis, nec respectu inimici, nec respectu dilectionis, aut potentiæ diuinæ, sequitur q non sunt opposita immediata.

¶ Ad hoc dubiū quo ad utrūq; dr q gratia & culpa in homine lapso sunt opposita immediata, non ex natura oppositorum, sed ex diuina ordinatione, quia ordinauit nunquam remittendum peccatum, nisi per donum gratiæ gratū facientis & propterea opus est tali beneuolentia speciali. & sic cessant obiecta.

¶ Sed hæc solutio licet ab aliquibus teneatur ut uera, secundū doctrinā authoris non est uera, ut in sequenti dubio patebit. Vnde aliter dicendum est, quòd gratia & culpa licet absolute, & respectu hominis nō sint opposita immediata respectu tamen hominis lapsi sunt opposita immediata ex habitudine extremorū ad tale subiectum. sicut enim inter cæcum & uidentem respectu animalis absolute datur medium per abnegatione, & respectu eiusdē post nonum diē non datur medium (canis enim ante nonū diē nec est cæcus, nec uidens: post nonum autem diem aut est cæcus, aut uidens) ita inter gratiam, & culpam respectu hominis absolute datur medium per abnegationem, sed respectu hominis lapsi non datur medium. Et ratio est, quia homo lapsus se hēt ad hæc ut ad priuationem, & habitum: quoniam ex hoc q peccauit, subiectus est priuationi rectitudinis gratiæ, i. priuat o-

I nis coniunctionis ad Deum obiectum charitatis. quia ex actuali auersione ab incommutabili bono, quam peccando habuit remanet quasi habitualiter auersio ab eodem, quæ obicem retinet & impedimentum diuinæ infusioni gratiæ. Et propterea opus est speciali beneuolentia Dei quo ad hunc effectum, quæ est gratia gratum faciens: quoniam opus est beneuolentia auferente priuationem illam priuatio autem non aufert nisi oppositum habitum. unde error nullus in processu literæ est.

¶ Ad obiectionem autem in oppositū dr, quod nō est eadem ratio in nobis & Deo: quia remissio nostra potest esse ex parte remittentis solum (possumus enim per seueritati inimico parcere) sed remissio Dei oportet quòd sit ex parte eius cui remittitur: Quoniā abominabilis est Domino impius, & impietas eius. Et propterea oportet illum mutari ab impia priuatione ad habitum oppositum. si enim ad rectitudinem naturalem solum reduceret, adhuc impius remaneret propter obicem appositum charitati di-

K uinæ non ablatum, qui non erat in eo, cum esset in rectitudine naturali ante lapsum.

¶ In eodē 2. ar. dubium occurrit, an gratia gratum faciens ita exigatur ad iustificationem impij quod impossibile sit per quācunque potentiam aliter iustificari impium.

Scotus uēq; in 2. sen. di. 28. & in 4. di 1. q. 6. & in 14. d. q. 1. & dist. 16. q. 2. tenet quod de potentia absoluta Dei potest iustificari impius absq; gratiæ dono habituali. Author autem in hoc artic. tenet oppositum, dum in corpore articuli dicit, quòd non posset intelligi remissio culpæ, si non adesset infusio gratiæ. constat enim, quod si esset possibile secundum potentiam absolutam, quod posset intelligi. Fundamentum Scoti est: quia homo post

com-

*Q. 110. a. 1. atq. 3.

*Q. 71. ar. 6. & 72. & 73.

commissum peccatum dr peccator ex solo reatu, idest, obliga- A tione ad pœnam per actum diuinæ voluntatis. ex hoc.n. sequit, q hō pōt transire de statu obligationis ad statū nō obligationis ex hoc solo, q diuina voluntas ab æterno ordinasset Sortē. qui heri peccauit, eē obligatū pœnæ usq; ad primā horā diei crastinæ exclusiue. statim .n. adueniēte illa hora, non esset amplius obligatus ad pœnā, ac p hoc nō esset in peccato mortali absq; infusione grę, & mutatione aliqua in Deo.

¶ Probat aūt cōclusionē suam dupliciter. Primo sic, Gra, & culpa nō sunt immediate opposita secundū se, nec per comparationē ad potētiam faciētis. ergo potest de culpa transiri absque gra. Aīs quoad primā partem patet, qa datur medium, s. status innocentiæ. Quo ad secūdam uero, qa qualemcunq; potuit Deus facere uoluntatem, talē præcisè pōt separare postq̄ peccauerit. Secūdo sic, Peccato repugnant duo, s. gratia, & rectitudo naturalis. sine gra ergo per quodlibet eorum excluditur, non ergo exigitur gratia. Multa alia affert, sed in his consistit tota uis, ex qu b. uult non solum q sine gratiæ infusione, sed sine ēt rectitudinis naturalis restitutione, sola Dei uoluntate non obligante eum qui peccauit, ad culpam, potest fieri remissio de potentia Dei absoluta.

AD PRIMVM ergo dicendū, q plus requiritur ad hoc, q offendēti remittat offensa, q̄ ad hoc, q simpliciter aliqs nō offendēs non habeatur odio. Potest enim apud hoies contingere, q unus homo aliquem aliū nec diligat, nec odiat: sed si eum offendat, q B ei dimittat offensam, hoc nō potest contingere absque spāli beneuolētia. Beneuolentia autem Dei ad hominem reparari dr p donum gratiæ: & iō licet homo anteq̄ peccet, potuerit esse sine gratia, & sine culpa, tamen post peccatum non potest esse sine culpa, nisi gratiam habeat.

q. 110. a. 1

AD 2m dcdm, q sicut dilectio Dei nnn solū consistit in actu uoluntatis diuinæ, sed ēt importat C quendam gratiæ effectum, ut* supra dictum est: ita ēt, & hoc, qd est Deum non imputare peccatū homini, importat quendam effectum in ipso, cui peccatū nō imputatur, q enim alicui nō imputetur peccatum à Deo, ex diuina dilectione procedit.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis non oportet alia iacere fundamenta, sed recolenda sunt, q superius in tractatu de macula D dicta sunt. Et aduertendum est q. ut Magister in 18. di. 4. sent. dicit, & bene, proportionaliter se habet peccator dum peccat actu, & dum peccator remanet, quia dum peccat actuali auersione à Deo charitatis obiecto, malus fit, dum peccator manet auersione derelicta, malus est. Et quoniam auersio ab incommutabili bono est priuatio rectitudinis charitatis debitæ in actu secundo, auersio derelicta est priuatio habitualis conuersionis ad Deum obiectum charitatis, & non est pura negatio talis conuersionis: quoniam hæc non est effectus peccati, & stat cum innocētia, sed est priuatio proprie & stricte, & sumpta pro negatione boni debiti, quando oportet &c. ex hac priuatione quæ non est, nec esse potest a Deo, cum sit malum culpæ formaliter per modū habitus, peccator post peccatum cōmissum est formaliter peccator, & hæc priuatio est terminus à quo in iustificatione impij p modum contrarij, ut in art. præcedenti author dixit. Et ex hoc patet, q quia non potest intelligi remissio culpæ nisi adueniēte cō- E uersione ad Deum charitatis obiectum, quæ est effectus formalis charitatis, ideo non est intelligibile, q fiat remissio culpæ absque infusione gratiæ.

¶ Ad obiecta autem in oppositū dr, q Scot. errauit in radice errore magno, ponens hominem post peccatum esse formaliter peccatorem per relationem tōnis consequentem actus uoluntatis diuinæ. Constat namque q esse in peccato mortali, est esse in malo culpæ. ergo non est in sola obligatione ad pœnam per actū diuinæ uoluntatis: nam hoc est esse in malo pœnæ. Vnde nō est mirum, quòd errauit in consequentibus.

¶ Ad illam aūt propositionem, Qualemcunque potest Deus facere uoluntatem, uidetur cōcedendo ad bonum sensum, sicut pōt uirginem reparare: sed negatur ista sequela, circa quam non cogitauit Sco. s. Homo lapsus est reparatus ad rectitudinem naturalem sine gratia gratum faciente: ergo non est in peccato mortali. Stat namque q prima priuatio rectitudinis naturalis sit expulsa, & secunda, s. rectitudinis charitatis remanserit, ac per hoc remanserit obex charitati, qui non erat in hoīe anteq̄ laberetur. iā .n. dictum est, q peccatum mortale includit talem priuationem, immo hæc principaliter constituit peccatum mortale. Patēt hæc oīa, si ponamus q hō in naturalibus creatur non peccauerit deuiando à naturalium præceptorum rectitudine, sed deuiando à præceptis fidei: tunc apparet, & q cum rectitudine naturalium stat peccatū mortale, & peccatum mortale ea oppositiōe ad charitatis rectitudinem principaliter sumit. Vñ patet rñsio ad omnia: quia falsum est, q peccato mortali opponatur tā rectitudo naturalis, q̄ gratia proprie loquēdo: quia rectitudo naturalis ñ nisi alicui mortali. s. cōtra pcepta naturalia, directè opponit, & ēt imperfectè, quia plus priuat mortale, q̄ rectitudine naturali. habet. n. se rectitudo naturalis ad gratiam & culpā, non ut tertium oppositū, aut medium per participationē, inter quę est mutatio, sed ut mediū p abnegationē: qa neutrū includit, & cū utroque stat, ut patet in angelis, si nō peccauerunt nisi per respectum ad ea, quæ sunt gratiæ. Et hoc dico formaliter, nō curando de effectu, quo ex peccato punit peccator in naturalibus. Nec fallaris in hac re trāseūdo de rectitudine naturali ad innocētiā, quasi p eodē utēdo eisdē: nā magnus eēt error, qa lapsus nulla potētia pōt restitui ad innocētiā, qa nō fieri pōt, q nō peccauerit. repugnant. n. innocentiæ peccasse, q̄uis restitui posse ad rectitudinem naturalem. Vnde si restitueretur ad talem rectitudinem absque gratia, adhuc esset, ut dictum est, in peccato mortali pp illam auersionem derelictam, quæ sola gratia aufertur, quæ non est compossibilis innocentiæ, nec est in homine in puris naturalibus.

li. 1. c. 26. in fi. to. 7

q. 87. ar. 6

201 Porrecta per totum.

Infr. ar. 4 5. & 6. co. Et 3. q. 86 ar. 6. ad 1. & 2. d. 17 a. 1. ad 7. Et 4. d. 17 q. 1. ar. 3. q. 2. Et uer. q. 28. ar. 3. & 4. cor. Et Ioā. 4 lec. 2. Et Eph. 5. lec. 5. fi.

AD 3m dcdm, q sicut* Aug. dicit in lib. de nuptijs, & concupiscentia. Si à peccato desistere, hoc eēt non hr̄e peccatum, sufficeret ut hoc moneret Scriptura, Fili peccasti, non adijcias iterū. Hoc aūt non sufficit, sed additur: B Et de pristinis deprecare, ut tibi remittantur. transit. n. peccatum actu, & remanet reatu, ut* supra dictum est: & iō cum aliqs à peccato unius uitij transit in peccatum contrarii uitii, desinit quidē hr̄e actum præteriti: sed non desinit habere reatum. Vñ simul hēt reatum utriusq; peccati: non eñ peccata sunt sibi cōtraria ex parte auersionis a Deo, ex qua parte peccatum reatum habet.

C

ARTICVLVS III.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arbitrij.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ad iustificationem impij nō requiratur

¶ In rñsione ad secundum in eodem 2. art aduerte: hoc argumētum esse radicem phantasiæ Sco. in 14. dist. 4. afferentis Aug. sup Psal. Videre, inquit, Deum peccata, est ad pœnam imputare: auertere autem faciem à peccatis, est ad pœnam ea non reseruare.

¶ Et nota quàm profunde author hoc eradicet, cum exemplis, & similibus inductis à Scoto ibidem, dum dicit q dilectio Dei qua nos diligit, non consistit in solo actu dilectionis, sed in effectu. Et quoniam non imputatio ex dilectione prouenit, effectū oportet in nobis ponere huiusmodi non imputationis. Et per hoc excludit duo. Primo, q licet uoluntas diuina dupliciter possit comparari ad creaturam, scilicet ut obiectum, & ut effectum, est enim ab ea, & uolita, & facta, & esse uolitum præcedat esse factum, qa E illud est æternum, hoc temporale, nihil tamen est uolitum, & non factum ab eo, qui quæcunque uoluit fecit. Et cum omnis uolitio dilectio quædam sit, nihil est dilectum nisi cum effectu, ac per hoc Sortes, qui peccauit, si est à Deo dilectus, & non imputet ei peccatum, effectum oportet aliquem in eo ponere huius uoluntatis diuinæ, & secundum hunc effectū dicitur Deus auertere faciem à peccatis, & non reseruare ea ad pœnam. Secundo, q non est simile de dilectione, & non imputatione hominis & Dei, quia humana consistit in solo actu diligentis & non imputantis, diuina non.

SVP. QVAEST. CXIII. ARTIC. III.

Medina. ar. 3.

IN articulo tertio eiusdē quæstionis centesimæ decimæ tertiæ aduerte, quòd actus liberi arbitrii eius, qui iustificatur, concurrens ad iustificationem impij, non sic concurrit, quòd iustificatio sine eo fieri nequeat, ut patet in pueris, & amentibus ex

rasioone ad primom, quibus sufficit meritum Iesu Chri. Et qñ cõcurrit, nõ uno mõ concurrit. nam qñq; cõcurrit simultane°, & hoc est regulare, & est motos acceptãtis gratiam, ut io Ira dr. Quod non intell gas sic, quasi gratia sit ob iectum illius actus q sit acceptatio, sed in actu exercito: quia.s. est motus liberi arb. exercentis acceptatio né grat æ exercet° o. h e p hoc, q. uoluntas mouetur i Deũ princípium gratiæ in remissioné peccatorũ, amãdo ipsũ cũ detestatione offeosæ suæ. Qñq; ue cõcurrit pueniens, ut in dormieo tibus, uel oon subsisteotibus, ut in rasione ad primũ dicitur. ¶ Et scito, q si diligen ter iosp ciamus uim rõnis assigoatæ in litera, s. q Deos mouet oia suau ter, ac p hoc capaces liberi arb. p liberum arb. uidebitur. q qñ cootingeret adultum meous compotem uigilãté, ac conscium suscipere sacrũ absq; actuali deuotioone simultanea cum sacramẽto, quæ præcedeos fuerit deuotio, nõ iofunditur tunc gratia. Ex quo.n. Deus iofundẽdo gratiam iust.fi-ãtem, sicut mouet liberũ arb. si lib. arb. non simul mouetur, coosequens est, q gratia non infundatur. Nec est simile io amentibus, & dormientibus insensibiliter constitutis: qm eoodioo sta tos taliũ facit, ot suauiter moueaotur abs que motione lib. arb. simultanea. Et si intelletur. ergo si post pcedeoté deuotionem euageiur quis io susceptione sacri, obicẽ gratiæ ponit, & cõsequẽter peccat mor taliter, uidetur quod quia motionib. arb. simultanea gratiæ iofusiont misericors Dei opus est, & oon habere illam est signũ oõ suscipiendi gratiam, consequens est, q idẽ sit iudicium de tali motione, & gratiæ infusione. Vode sicut euagatio non ponit obicẽ gratiæ, ita nec dictæ motioni, nec est peccatum mortale. Sed si per aduertẽ

Li.4.c.pa rũ añ me diũ to.1.

† Lib.8.c. 10. nõ p- cul à fine & c.p.12. to.3.

Item.m

motus liberi arb. Videmus enim F q p sacrũ baptismi iustificantur h pueri absque motu liberi arbitrii, & ẽt interdũ h adulti. Dicit .n.* Aug. in 4: confes. q cum qdã suus amicus laboraret febribus, iacuit diu sine sensu in sudore lethali, & dũ desperaret, baptizat° est nesciens, & renatus est, qđ fit per gratiam iustificantẽ: sed De° potentiã suam nõ alligauit sacramentis. ergo ẽt põt iustificare hominem sine sacramentis absque G omni motu liberi arbitrii.

¶ 2 Prẽt. In h dormiẽdo hõ nõ habet usũ rõnis, sine quo nõ põt esse motus lib. arb. sed Salomon in dormiẽdo consecutus est à Deo donum sapientiæ, vt hr̃ 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. h Ergo etiam pari ratione donum gratiæ iustificantis quandoque datur homini à Deo absque motu liberi arbitrii.

¶ 3 Prẽt. Per eandem h causã gratia pducitur in esse, & conserua- H tur. dicit. n † Aug. 8. super Genes. ad literam, qđ ita se debet hõ ad Deum conuertere, vt ab illo sp fiat iustus: sed absque motu liberi arb. gratia in homine conseruatur. ergo absque motu liberi arb. potest à principio infundi.

SED CONTRA est, q dicitur Io. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me: sed discere nõ est sine motu liberi arbitrii, addiscens. n. consentit docenti. ergo I nullus uenit ad Deum per gratiã iustificantem absque motu liberi arbitrii.

RESP. Dicendũ, q iustificatio impii fit Deo mouente hoiem ad iustitiã: ipse. n. est, q iustificat impiũ, vt dr̃ Ro. 3. Deus aũt mouet oia sm modũ uniuscuiusq;: sicut in naturalibus videmus, q aliter mouent ab ipso grauia, & aliter leuia pp diuersã naturã utriusq;. Vñ & hoiem ad iustitiam mouet K sm conditionẽ naturæ humanę. Hõ aũt sm propriã naturã hẽt q sit liberi arb. & iõ in eo, q habet usũ lib. arb. non fit motio à Deo ad iustitiã absque motu lib. arbit. sed m ita infundit donum gratiæ iustificantis, quod ẽt simul cum hoc mouet liberum arb. ad donũ gratiæ acceptandum in his, qui sunt huius motionis capaces.*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q pueri non sunt capaces motus liberi arbitrii, & iõ mouent à Deo ad iustitiã per solã informationem aiæ ipsorum. Hoc aũt non fit sine sacrõ, quia sicut peccatũ originale, à quo iustificantur, nõ propria uolũtate ad eos puenit, sed per carnalẽ originem: ita etiam p spũalẽ regenerationẽ a Chrõ in eos gratia deriuat. Et eadẽ rõ est de furiosis, & amentibus, qui nunqua usũ liberi arbitrii habuerunt. Sed si qs aliqñ habuit usum lib. arb. & postmodum eo careat, uel p infirmitatẽ, uel per somnũ non consequitur gratiam iustificãtẽ per baptismũ exterius adhibitũ, aut per aliqđ aliud sacramẽtum, nisi prius habuerit sacrũ in proposito, qđ sine usu liberi arb. non contingit. Et hoc modo ille, de quo loquitur Aug. renatus fuit, quia, & prius, & postea baptismum acceptauit.

sacramentum nõ reducitur euagatus ad actũ liber arb actualiter tendẽtis in Deũ iustificatorẽ, manifestũ est, q non fit iustificatio impii tunc p gratiæ infusionem. Nec tñ oportet quòd peccet qs ppea mortaliter, sed priuatur fructu sacramẽti per ob cem, quem habet, cũ tunc nõ ponat illũ de nouo, ut patet de eo, q dil genter & non sufficiẽter se discussit. Et hæc sũt ualde notanda, non ut sciamus, sed ut discutiamus nosmetipsos.

AD 2m dicendũ, q etiam Salomon dormiẽdo nõ meruit sapientiam, nec accepit: sed in somno declaratum est ei, q pp præcedens desiderium ei a Deo sapientia infunderetur. Vñ ex eius persona dicitur Sapientię 7. Optaui, & datus est mihi sensus. Vel potest dici, q ille sõnus nõ fuit naturalis, sed sõnus pphetię, sm qđ dr̃ Nu. 12. Si qs fuerit inter vos ppheta Dñs, per somniũ, aut in uisione loquar ad eũ: in quo casu aliqs usum liberi arb. habet. Et tñ sciẽdum est, q non est eadẽ iõ de dono sapiẽtię, & de dono gratiæ iustificantis. Nã donũ gratiæ iustificantis pcipue ordinat hoiem ad bonum, quod est obiectum voluntatis: & iõ ad ipsum mouetur hõ per motum uoluntatis, qui est motus liberi arbit. sed sapientia perficit intellectum, qui præcedit uoluntatem. vñ I absq; completo motu liberi arbitr. põt intellectus dono sapientiæ illuminari: sicut etiam uidemus, q in dormiendo aliqua hominibus reuelantur, sicut dicitur Iob. 33. Qñ irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures uirorum: & erudiens eos, instruit disciplinam.

AD 3m dicendũ, q in infusione gratiæ iustificantis est quædam transmutatio animæ humanæ: & iõ requiritur motus proprius animæ humanæ: ut anima moueatur secundum modum suum. Sed conseruatio gratiæ est absque transmutatione, unde non requiritur aliquis motus ex parte animæ, sed sola continuatio influxus diuini.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus fidei.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad iustificationem impii nõ requiratur motus fidei. Sicut enim per fidẽ iustificatur homo, ita etiam, & per qdam alia, scilicet per timorem, de quo dicitur Eccles. 1. Timor

SVP. QVÆ. CXIII. ART. IIII.

Medina ar. 4.

IN articulo 4. eiusdem quæstionis in rasione ad primum, sexto Nouit e, misericordiæ act° simultaneus in iustificatione impii io litera positus, prout e auditum in d. lectione proximo.

222 *Porrecta per totum.* 3. q. 86. a. 6. ad 1. & 3. Et 2. di. 26. a. 4. ad 4. Et 3. di. 30. a. 5. ad 3. Et 4. di. 17. q. 1. a. 1. q. 3. Et ver. q. 28 a. 4.

ximi, est ille de quo scriptũ est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Cõprehẽdor. n. ego sub dilectione pximi, qui teneor diligere proximũ sicut meipsum.

Domini expellit pctm̃: nã q̃ sine timore est, non poterit iustificari. & iterum per charitatẽ, ſm illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, qm̃ dilexit multũ. & iterũ p humilitatem, ſm illud Iaco. 4. Deus supbis resistit, humilib. aũt dat grãm. & iterũ p misericordiã, ſm illud Prou. 15. Per misericordia & fidẽ purgantur peccata. nõ ergo magis motus fidei reqrit ad iustificationẽ impij, q̃ motus pdictarum uirtutum.

¶ 2 Præt. Actus fidei non requirit ad iustificationẽ, nisi inquantum p fidem homo cognoscit Deum: sed ẽt aliis modis põt hõ Deũ cognoscere. s. p cognitionẽ naturalẽ, & p donũ sapientiæ, ergo non requiritur actus fidei ad iustificationem impij.

¶ 3 Præt. Diuersi sunt articuli fidei. si h igit actus fidei reqrat ad iustificationẽ impij, vr̃ q̃ oporteret hoiem, qñ primo iustificat, de oibus articulis fidei cogitare: sed hoc vr̃ incõueniẽs, cũ talis cogitatio longã tpis morã requirat. ergo vr̃ quòd actus fidei non requiratur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Ro. 5. Iustificati igitur ex fide, pacem habeamus ad Deum.

Ar. præc. RESP. Dicendũ, q̃ sicut dictũ est, Motus liberi arb. requirit ad iustificationẽ impij, ſm quod mẽs hois mouet a Deo. Deus aũt mouet animam hominis, cõuertẽdo ea ad seipsum, ut dr̃ in Ps. 84. ſm aliam literã: Deus tu conuertẽs uiuificabis nos. & iõ ad iustificationem impij requirit motus mentis, quo conuertit in Deũ. Prima aũt cõuersio in Deũ fit p fidem, secundum illud ad Heb. 11. Accedentẽ ad Deum oportet credere, quia est. & ideo motus

Concl. m. fidei requiritur ad iustificationem impij.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ motus fidei non est pfectus, nisi sit charitate informatus. vñ simul in iustificatione impij cũ motu fidei, est ẽt mot⁹ charitatis. Mouet aũt liberũ arb. in Deũ ad hoc, q̃ ei se subiiciat: vñ ẽt concurrit actus timoris filialis, & actus humilitatis. Contingit. n. unũ, & eundẽ actũ liberi arb. diuersarum uirtutum esse, ſm quod una imperat, & alia imperatur, put. s. actus est ordinabilis ad diuersos fines. Actus autem misericordiæ operat circa peccatum p modum satisfactionis, & sic sequit iustificationem: uel p modum pparationis, inquantum misericordes misericordiam consequunt, & sic etiam potest pcedere iustificationem uel etiam ad iustificationem concurrere simul cũ prædictis uirtutibus, secundum quòd misericordia includitur in dilectione proximi.

AD 2m dicẽdũ, q̃ p cognitionẽ naturalẽ hõ nõ conuertit in Deum, inquantum est obiectũ beatitudinis & iustificationis cã: unde talis cognitio non sufficit ad iustificationẽ. Donum aũt sapiẽtiæ psupponit cognitionẽ fidei, ut ex supradictis patet.

q. 68 ar. 2 & artt. 4 ad 3. AD 3m dicẽdũ, q̃ sicut Apostolus dicit ad Ro. 8. Credenti in eũ, q̃ iustificat impiũ, reputabit fides eius ad iustitiam ſm ppositum gratiæ Dei. Ex quo patet, q̃ in iustificatione impij requiritur actus fidei quantum ad hoc, q̃ homo credat Deum esse iustificatorem hominum per mysterium Christi.

ARTICVLVS V.

Vtrum ad iustificationem impij requiratur motus liberi arb. in peccatum.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr̃ q̃ ad iustificationẽ impij, non requiratur motus liberi arbi. i peccatũ. Sola. n. charitas sufficit ad deletionẽ peccati, ſm illud Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas: sed charitatis obiectũ nõ est peccatum. ergo nõ reqrit ad iustificationẽ impij motus liberi arbi. in pctm̃.

¶ 2 Præt. Qui in anteriora tẽdit, ad posteriora h respicere ñ dẽt, ſm illud Apost. ad Phili. 3. Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad ea uero, quæ sunt priora extendens meipsum ad destinatũ psequor brauium supnæ uacationis: sed tẽdẽti in iustitiam retrorsum sunt peccata pterita. ergo eorũ dẽt obliuisci, nec in ea se dẽt extẽdere per totũ li. arb.

¶ 3 Præt. In iustificatione impij non remittit unũ peccatũ sine alio. impium. n. est à Deo dimidiã sperare ueniam. si igitur in iustificatione impij oportet liberũ arb. moueri 9 pctm̃, oporteret qd deh oibus peccatis suis cogitaret, quod vr̃ incõueniẽs, tum quia requireretur magnũ tps ad huiusmodi cogitationẽ: tum etiam, quia peccatorũ quorum est homo oblitus, ueniam habere non posset. ergo motus liberi arb. in peccatum nõ reqritur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, qd dr̃ in Ps. 31. Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiã meam domino, & tu remisisti impietatẽ pcti mei.

RESP. Dicendum, q̃ sicut supra dictũ est, Iustificatio impij est quidã motus, quo humana mens mouet a Deo a statu peccati i statũ iustitiæ. Oportet igitur, q̃ humana mens se hẽat ad utrunque extremorũ secundum motũ liberi arb. sicut se hẽt corpus localiter motum ab aliquo mouẽte ad duos terminos motus. Manifestum est aũt in motu locali corporũ, q̃ corpus motũ recedit a termino a quo, & accedit ad terminũ ad quẽ: vñ oportet, quòd mens humana, dũ iustificatur p motũ liberi arbi. recedat a peccato, & accedat ad iustitiã. Recessus aũt & accessus in motu liberi arbi. accipit

SVP. QV. CXIII. ART. III.

Fer. 3 cont. c. 158. Medina ar. 5.

IN ar. 5. eiusdem q. solũ occurrit, de oppositione iustitiæ, & culpæ terminorũ iustificationis impij: qm̃ sup hoc magna controuersia vr̃, & tñ fundat quodammõ totã pñtẽ doctrinam. Scotus igitur in 4. distin. 14. q. 1. pbat dupliciter gratiã & culpam non opponi formaliter. Primo, quia oni gratiæ una tantũ priuatio per se opponitur: sed gratia est una, & priuatio culpæ est multiplex diuersarum [illegible]num, ut patet de [illegible] diuersitate peccatorũ. ergo. Secundo. quia agens potens effectiue, uel defectiue super unũ oppositorũ, põt eodẽ modo super nõ esse alterius: sed hõ põt super esse culpæ effectiue, uel defectiue, si põt super nõ esse gratiæ: quia nõ esse gratiæ, est nihil, ad quod creata potentia non se extendit. ergo non sunt formaliter opposita.

¶ Ad euidentiã horũ sciendũ est, q̃ de culpa, & de gratia dupliciter loq̃ possumus. s. in actu secundo, in actu. s. peccati mortalis, & in actu informato gratia. & sic clarum est, q̃ opponuntur formaliter, pro quanto rectitudo actus charitatis, & obliquitas peccati mortalis opponũtur formaliter oppositione priuatiua. Et hoc iã probatum est ex hoc q̃ peccatum mortale directe est transgressio præcepti charitatis, quo nihil diuinæ amicitiæ [illegible]quandum est. & sic non est præsens quæstio, quoniã de culpa remanente post actum, & habitu gratiæ loquimur. Alio ergo mõ possumus loqui de culpa & gratia. s. de macula, qua peccator post peccatũ dr peccator, & gratia idest dono habituali, quo formaliter est quis gratus Deo, non cusan-

203 *Porrecta per totum.* Inf. art. 7. ad 1 & 2. & qõ. 88. ar. 2. cor. Et 4. d. 17 q. 1. art. 3. q. 4. Et 3. contra c. 158. Et ver. q. 28. ar. 5.

Ar. 1 huius quæst.

curando nunc de distinctione inter gratiam, charitatē, & sibi necessario cõnexa. Et sic est sermo phs, & dicimus q gratia & culpa sunt formaliter opposita priuatiue, sicut tenebra & lumen. Quod probat ex hoc, q auersio ab incõmutabili bono, qua formaliter peccator post actum dr peccator, & auersio a Deo charitatis obiecto, contrariatur directe priuatiue cõuersioni ad deū charitatis obiectum. Constat aūt q culpa, & gratia hæc important, s. auersionem, & cõuersionem huiusmodi ergo &c.

Trac. 46. in Io. nõ procul a fine, to. 9.

¶ Ad primā obiectionē Scot. hēs rñsionē i litera ex art. 1. huius q. in rñsione ad primū, q sicut terminus ad quē iustificationis est unus. s. iustitia metaphorice dicta: ita terminus a quo, iniustitia, seu iniquitas, & in hoc conuenit omne peccatum. Vñ dī, q priuatio culpę põt dupliciter sumi. s. in ordine ad cām suā. s. conuersionē ad commutabile bonū, & sic non est unius, sed diuersarū rōnū iuxta specificā diuersitatē peccatorū. Alio modo secundum rōnem sōnē auersionis ab incõmutabili bono, & sic est una, unius. s. rationis. Vñ oīa peccata mortalia conueniunt ex parte auersionis, & nõ multiplicāt auersionē ex hac parte, sed intendunt eā, sicut appositio impedimētorū i medio auget elongationē a lumine. Ergo a culpa ē formaliter opposita

Conclu. m.

secundū detestationem, & desideriū. Dicit. n.* Aug. sup Ioā, exponēs illud, Mercenarius autē fugit. Affectiones nostræ mot* animorū sunt, lętitia, animi diffusio: timor, animi fuga ē: pgrederis animo, cum appetis: fugis aio, cū metuis. m oportet igitur q in iustificatione impij sit motus liberi arb. duplex, unus, quo desiderium tendat in Dei iustitiā: & alius, quo detestetur peccatum.*

Ad primvm ergo dicēdū, q q ad eādem uirtutem, pertinet prosequi unū oppositorum, & refugere aliud: & ideo sicut ad charitatē ptinet diligere Deū, ita etiam detestari peccata, per quæ anima separatur a Deo.

H Ad 2m dicēdū, q ad posteriora non debet homo regredi per amorem, sed quantū ad hoc, debet ea obliuisci, ut ad ea nõ afficiatur: debet tñ eorum recordari per considerationē, ut ea detestetur. sic enim ab eis recedit.

Ad 3m dicendū, q in tempore pcedēte iustificationē, oportet q homo singula peccata, q̄ commisit, detestetur, quorū memoriam habet, & ex tali consi-

I

gratiæ, inquantū est priuatio cõuersionis ad Deū, ut dictū est: nõ negatur q culpa, ut priuatiue opposita gratiæ, non sit una.
¶ Ad secūdam potest primo negari maior, & dici, q sufficit posse in non esse alterius demeritorie: hoc. n. modo homo potest super non esse gratiæ. Et ratio istius tertij membri est, quando alterum oppositum est ex altiori principio pendens. Secūdo potest negari minor, pro quantū homo potest defectiue sup non esse gratiæ, quia deficiendo ponit obicem diuinæ infusioni, & conseruationi gratiæ in se. Ad probationem de annihilatione pluries dictum est, q gratia quando desinit haberi, non annihilatur propter plures rationes alias dictas.
¶ In eodem 5. ar. nota differentiam inter motum naturalem & uoluntariū, q in natura idem numero est motus localis, quo acceditur à termino ad quē & receditur a termino a quo. In uoluntate autē, quia animaliter oportet utrunque fieri, alter actus est, cuius obiectum est malum, à quo anima per modū recedentis se habet: & alter, cuius obiectum est bonum, ad quod anima per modum accedentis se habet. Et propterea in litera dicitur, quòd duplex motus liberi arb. requirit, alter detestationis mali: & alter affectionis ad bonum, ex quibus duobus integratur quasi unus modus uoluntatis à malo in bonum, à culpa ad iustitiam gratiæ.
K ¶ In eodem ar. in responsione ad tertium aduerte, quòd illud uerbum, Oportet quod homo singula peccata, quæ cõmisit &c. non significat necessitatem simpliciter ad consequendā iustificationem. Quia unicus actus, quo quis detestatur uniuersaliter omne peccatū propter Deum, etiam si tūc nolit cogitare de singulis, quæ habet in memoria, paratus cogitare tempore confessionis, sufficit ad iustificationem impij: quoniam præceptū de rememoratione in particulari affirmatiuum est, & p semel tantum obligat, scil. cet tempore confessionis, absolute loquendo. Sed significat necessitatem naturalis progressus infirmitatis hu

F manę de malo in bonū iustitiæ gratuitæ per imperfecta bona, s. p singulares attritiones peccatorū in uniuersalem cõtritionem eorum. paulatim. n. innatum est nobis moueri de extremo in extremum. Hac. n. nostra conditione non obstante, põt absque huiusmodi attritionibus quis iustificari, ut de Paulo patet: & frequenter Dei gratia operāte accidit in repētinis cõuersionib. peccatorum quando in ueritate cõuertuntur. Verum autē præter uniuersalem contritionē requirat singularis de singulis cõtritio, non spectat ad præsentem locū, ubi de detestationib. præcedentibus iustificationem impij est sermo. Constat autem has singulares detestationes non esse cõtritiones: quia non sunt informatæ charitate, sed attritiones, quę ut ipsum nomen sonat, pcedunt generationis ordine contritionem: prius enim aliquid atteritur, quàm cõteratur.

deratione pcedenti subsequitur in anima quidem motus detestātis uniuersaliter omnia peccata commissa, inter quæ ēt includūtur peccata obliuioni tradita: qa homo in statu illo est sic depositus, ut ēt de his, quæ nõ meminit, contereretur, si memoriæ G adessent: & iste motus cõcurrit ad iustificationem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum remissio peccatorum debeat numerari inter ea, quę requiruntur ad iustificationem impij.

Ad sextvm sic procedit. Vr q remissio peccatorum nõ debeat numerari inter ea, quæ requiruntur ad iustificationem impij. h Substantia. n. rei non cõnumeratur his, quæ ad rem requiruntur, sicut homo non dēt cõnumerari animę, & corpori: sed ipsa iustificatio impij est remissio peccatorum, vt * dictū est. ergo remissio peccatorum nõ dēt computari inter ea, quæ ad iustificationē impij requiruntur.
¶ 2 Præt. Idē est gratiæ ifusio, & culpæ remissio, sicut idem est illuminatio, & tenebrarū expulsio: sed h idē nõ debet cõnumerari sibiipsi, unum. n. multitudini

104 Porrecta per totum.

SVP. QV. CXIII. ART. VI.

Fer. 4. cont. c. 73. Medina ar. 6.

In ar. 6. in calce corporis articuli, ubi dicitur, quòd remissio peccatorū est consummatio, siue peruētio ad terminum huius motus, qui est iustificatio impij, dubium occurrit, tum quia iustitia, vt in primo articulo dictum fuit, est terminus ad quē, in cuius cõsecutione consummatur iste motus: tum quia

3. q. 86. ar. 2. & 3. & 4. 88 art. 1. col. Et 4. di. 15. q 4. ar. 3. q. 5. col. Et 4. contra c. 73 Et uer. q. 6. 28. artic. 6. Et Io. 4. n. Et Eph. 5. le. fin.

* artic. 1.

expulsio termini a quo in nullo motu hēt rōnē termini ad quē, ut patet inductiue. Constat aūt, quòd remissio peccatorum est expulsio culpæ, q̄ est terminus a quo, & ille est motus. ergo &c.
¶ Ad hoc dicitur, q quemadmodum in omni mutatione ordo naturæ ex parte agentis exigit quòd duorum, quæ inueniuntur in termino ad quem. s. inductionis formæ intentæ, & expulsionis oppositi, primo sit inductio formæ intentæ, & ultimo sit expulsio oppositi, ut patet in illuminatione, in qua licet simul aer illuminetur, & excludatur à tenebra; ex hoc tamē quod illuminatur, excluditur à tenebra: ac per hoc exclusio est consummatio, & peruentio ad terminum. Ita in hoc motu iustificationis impij terminus ad quem habet in se duo. s. inductionem iustitiæ, & remissionem culpæ, & hæc habet ultimi rationem: & propterea in litera dicitur, quòd in remissione peccatorū cõsummatur iustificatio impij.
¶ In responsione ad primum. dubium consurgit circa illa uerba, Iustificatio impij dicitur esse ipsa remissio peccatorū, secundum quod omnis motus speciem accipit a termino: nā plus requiritur ad esse terminum specificantem motum, quàm ad esse terminū eiusdē. Et propterea licet expulsio oppositi habeat rationem ultimi termini, non habet tñ rationem termini specificantis. Non. n. specificatur illuminatio ab expulsione tenebræ, sed a lumine. male ergo videtur dictum, q motus iste dr remissio peccatorū, secundum qd omnis motus speciem sumit à termino, tanq̄ remissio culpæ sit terminus specificās talē motū.
¶ Ad hoc dicitur, quod motus, seu mutatio est duplex. Quædā de cuius termini inductionis ratione est expulsio contrarij, seu priuatiui: quædam cui accidit hoc. exemplum primi est omnis motus, seu mutatio ēt successiua, quàm per se terminus successiue. Exemplum secundi est illuminatio partiū orbis solis corpore ua soli: quia nunquàm fuerunt in tenebris, nec terminat illuminatio illa aliquē motū, ut patet in primis motibus, species sumitur

opponitur, ergo non debet culpę remissio connumerari infusioni gratiæ.

¶ 3 Præt. Remissio peccatorũ cõsequitur ad motũ liberi arbitrij in* Deum & in peccatum, sicut effectus ad causam. per fidem enim, & contritionem remittunt̃ peccata: sed effectus non debet cõnumerari suæ causæ, quia ea, quæ cõnumerantur, quasi adinuicem cõdiuisa sunt simul natura: ergo remissio culpę nõ debet connumerari aliis, quę requiruntur ad iustificationem impij.

SED CONTRA est, quod in enumeratione eorũ quę requirũtur ad rẽ, non debet prætermitti finis, qui est potissimum in unoquoque, sed remissio peccatorũ est finis in iustificatione impij. dr̃ enim Isa. 27. Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum: ergo remissio peccatorũ debet cõnumerari inter ea, quæ requirũtur ad iustificationem impij.

RESPON. dicẽdũ, quod[m] quatuor enumerantur, q̃ requirunt̃ ad iustificationẽ impij. s. gratiæ infusio, motus liberi arbitrij in Deũ per fidẽ, & motus liberi arbitrij in peccatũ, & remissio culpę,[n] cuius ratio est: quia sicut * dictũ est, iustificatio est quidã motus, B quo anima mouet̃ a Deo à statu culpæ in statum iustitię. In quolibet autem motu, quo aliquid ab altero mouet̃, tria requiruntur. Primo quidem motio ipsius mouentis. Secundo, motus mobilis. Tertio, consummatio motus, siue peruẽtio ad finẽ. Ex parte igit̃ motionis diuinę accipit̃ gratię infusio: ex parte uero liberi arbitrij moti accipiunt̃ duo motus ipsius s̃m recessum à termino à quo, C & accessum ad terminum ad quẽ. Consummatio autem, siue peruentio ad terminum huius motus, importatur per remissionem culpæ: in hoc enim iustificatio consummatur.

Concl.

*art. 1. huius quęst.

sumitur ab inductione termini, & nõ ab expulsione oppositi. In secundis, quia inueniuntur dupliciter. s. cõiuncte expulsioni oppositi, & separate ab illis, ut patet de illuminatione, quæ inuenitur utroque modo, ad denotandũ dr̃iam inter utrunque modum. quã occurrit cũ expulsione oppositi, specificatio fit ab exclusione oppositi tanquã ab ultima ratione termini ad quem, ex qua sumit̃ propria dr̃ia ipsius. Verbi gratia, quia dupliciter fit illuminatio s. per modũ simplicis generationis, ut patet cũ partes orbis cœlestis semper illuminantur, & per modũ motus, ut patet cũ aer ex tenebroso fit illuminatus. Et in primo modo fit lumen tñ, & non fit lumen expellens tenebrã: in secundo autẽ fit totum hoc. s. lumẽ expellẽs tenebram. Et ex hoc illa illuminatio differt ab illa: quãdo ex hoc habet rationẽ motus, seu mutationis se contrario, seu priuatiuo in contrarium, seu formã ppriam quod differt à prima, quæ ab alteratione simplicis productionis ex simplici negatione in affirmationẽ, ideo ab ista ultima rõne termini ad quẽ, quia expellit oppositum, motus huius dr̃ sumere speciẽ. Sic aũt esse in proposito patet ex primo art. huius q. vbi dictum est, quod iustificatio dupliciter fieri potest. s. per modum simplicis generationis ex negatione iusti ad faciendum iustum, & per modum motus de contrario in cõtrarium, de culpa in iustitiam. Quã primo modo fit terminus ad quem, est sola iustitia: qñ secundo modo fit terminus ad quem, est iustitia expellens culpam. Et quia ex hoc habet ultimam dr̃iam iustificatio ista, per quam differt à iustificatione etiam compari: ideo ex hac, iustificatio impij dr̃ sumere speciem, sicut motus à suo termino. Et ex hoc soluitur argumentum literæ, quia ad iustificationem impij concurrit remissio culpæ, ut substantia eius non absolute, sed pro quanto speciem habet motus ex termino: & quia plura alia ad iustificationem requiruntur, ideo remissio connumeratur aliis.

¶ In solutione ad secundum eiusdem 6. art. dubium occurrit de intentione autoris, an intendat, quod gratiæ infusio, & remissio culpæ sint idẽ secundũ substantiã, & distinguantur secundũ terminos: an intendat quod sic, cõueniant, & distinguantur, sicut generatio, & corruptio, cum generatio unius est corruptio alterius.

¶ Ratio dubij est, quia in litera utrunque dr̃, & utrunque simul uerum esse non potest: nã cum ex aqua fit ignis, sunt ibi simul duæ mutationes secundũ substantiã, & quatuor termini: Altera est generatio de non esse ad esse ignis: altera est corruptio de esse in non esse aqua. Et si sic est in proposito, non est idẽ secundũ substantiã gratiæ infusio, & remissio culpæ: & si non est sic, non differunt, & conueniunt ut generatio, & corruptio, ut in litera dr̃. Ad hoc dr̃, quod hic oportet cautum esse, ne diuertamus de uno in aliud, & fallamur: nam distinguere oportet de generatione, & corruptione, ut sunt actiones, & ut sunt mutationes. Si namque est sermo de actione generatiua, & corruptiua, sic dicẽdum est, quod est eadem secundum substantiam, & distinguitur secundum terminos. Eadem namque actio est, qua calidum generat calorem, & corrumpit frigus. s. calefactio, quæ inquantum terminatur ad expulsionem frigoris, dr̃ corruptio actiue, & inquantum terminatur ad calorem, dicitur generatio actiue. Et ad hunc sensum directe reddit litera, quoniam tam gratiæ infusio, quàm remissio culpæ actionem significat: illa generatiuam, illa expulsiuam. Si autem esset sermo de generatione, & corruptione ut sunt mutationes, tunc dicendum est, quòd non est similiter de eis & de propositis: nam generatio, & corruptio, ut dictum est, sunt duæ mutationes inter quatuor terminos; in

A iustificatione autẽ impij est una sola mutatio inter duos terminos. s. de culpa ad gratiã, seu iustitiã. Et rõ est, quia culpa nõ est aliquid positiuũ, à cuius esse ad nõ esse oporteat esse mutationẽ, quæ est corruptio: sed est priuatio gratiæ, vt dictũ est. Et quia Scotus in 4. di. 14. q. 1. hoc impugnat, afferendæ sunt duę rõnes suæ, ut ueritas magis elucescat.

¶ Arguit primo idem simpliciter nõ potest plurificari, & nõ plurificari, & hoc accipiẽdo terminos uniformiter: sed remissio culpę plurificat̃, consecutio gratiæ non plurificat̃, ergo. P̃obat̃ minor, quia cuilibet culpæ respondet propria remissio. Probat̃, quia põt remissio vnius separari ab altera, puta, si cõmisisset tot culpas. Secũdo sic, Idẽ nõ separat̃ ab eodẽ, & hoc uniformiter sumẽdo terminos: sed expulsio culpę, & acquisitio gr̃æ separant̃ ab inuicẽ, ut patet ex eo, quod gratia dat̃ innocentibus angelis, & Adę in principio, & Deus põt de potẽtia absoluta parcere absq; infusione gratię. Reliquas rationes Scoti attulimus superius de opponere terminorũ. s. gratiæ, & culpæ, & remissionis culpæ absq; gra.

¶ Sed hæc parũ ẽt apparẽtię hñt apud exercitatos, & discernentes, quod nõ est de rerum omnium identitate par ratio utrioque: sed quædam sunt quæ ita se hñt, quod etsi unum possit absolui ab altero, illud tñ alterum non potest absolui ab illo: & non solũ non potest absolui, sed cõcurrit in identitatem realem cum illo. Animal enim licet possit esse sine homine, homo tamen non potest esse sine animali, ita quod oportet quod sit idẽ, quod animal: & albedo potest esse sine hoc, quod sit intensa, intensus tamen gradus albedinis nõ potest esse D sine ea, & idẽtificatur illi. Et quod ad propositum facit, illuminari potest absolui ab exitu à tenebris, exire tamen à tenebris nõ potest absolui ab illuminari. unde sicut illuminari absolute est mutatio ex non lumine ad lumen, illuminari autem tenebrosum est mutatio ex lumine priuatiue in lumen, & est una mutatio simplex de tenebris ad lumen inter duos tãtum terminos, s. priuationem, & formam: simplex namque negatio contracta ad priuationem eundem constituit terminum à quo: ita in proposito cõsecutio gratiæ, absolute loquendo, est mutatio de simplici negatione gratiæ ad gratiam, & potest absolui ab exitu à culpa, sed non econuerso. Exire quippe à culpa impossibile est, nisi consequendo gratiam, ita quod est una mutatio exire à culpa, & consequi gratiam inter duos terminos. s. culpa, quæ est priuatio contraria gratiæ, & gratiam. Nec sunt duo termini à quo negatio gratiæ, & priuatio gratiæ, sed priuatio contrahit negationem, & constituit unum terminum à quo.

E ¶ Et per hoc patet quid dicẽdum sit ad quæstionem, qua dicitur, utrũ in infusione gratię, & remissione culpę sit una simplex mutatio inter duos terminos formaliter oppositos, vt ĩ declaratum fuit.

¶ Et ad obiectionem primam Scoti di. quod remissio culpæ nõ multiplicatur secundum per se terminum: quia ut dictum fuit, omne peccatum conuenit cum alio in auersione, sed multitudo est in terminis per accidens, quod non inconuenit. Potest etiam dici, quod idem inquantum idem inconueniens multiplicari, & non multiplicari, sed inquantum alio modo differens est à seipso, potest multiplicari, & non multiplicari. Et sic est in proposito, quia exitus à culpa, inquantum est idem consecutioni gratiæ. s. inquantum est eadem mutatio secundum substantiam, non habet hoc quod multiplicatur & non multiplicatur, sed inquantum est aliquo modo differens ab ea, id est à seipsa, ut identificatur illi. Differt enim in hoc, quòd se tenet ex parte termini à quo, illa uero ex parte termini ad quem ut sic, potest multiplicari ex hac parte, & non multiplicari ex parte alia.

¶ Ad

¶ Ad secundam dī, ꝙ idē realiter, & cōuertibiliter impossibile ē separari, sed quę sunt idem realiter, & non cōuertibiliter, pōt separari ea parte, qua nō est cōuertibilitas, ut patet de animali, & homine, albedine, & albedine intēsa &c. & sic est in proposito, ut patet ex dictis.

*art. præced.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ iustificatio impij dī esse ipsa remissio peccatorū, ſm quod omnis motus accipit speciem à termino, tñ ad terminū consequendum multa alia requiruntur, ut ex supradictis * patet.

F

Ad 2m dicēdum, ꝙ gratię infusio, & remissio culpæ dupliciter cōsiderari possunt. Vno modo, ſm ipsam substantiā actus, & sic idem sunt: eodem enim actu Deus & largitur gratiam, & remittit culpam. Alio modo possunt considerari ex parte obiectorum, & sic differunt ſm differentiā culpę quę tollitur, & gratię quæ infunditur, sicut etiam in rebus naturalibus generatio & corruptio differunt, quāuis generatio unius sit corruptio alterius.

G

Ad 3m dicendū, ꝙ ista nō est connumeratio ſm diuisionē generis in species, in qua oportet ꝙ connumerata sint simul, sed ſm differentiam eorum, quæ requirūtur ad completionem alicuius, in qua quidem enumeratione aliquid potest esse prius, & aliquid posterius: quia principiorum & partium rei compositæ potest esse aliquid alio prius.

Articvlvs VII.

Vtrum iustificatio impij fiat in instanti, vel successiue.

Ad septimvm sic proceditur. Vr, ꝙ iustificatio impij nō fiat ī instāti, sed successiue. Quia ut * dictū est, ad iustificationem impij requiritur h motus liberi arbitrij: actus autem liberi arbitrij est eligere, qui præexigit deliberationem consilij, vt † dictū est. Cum igitur deliberatio discursum quēdā importet, qui successionē quandam habet, vr ꝙ iustificatio impij sit successiua.

¶ 2 Præt. Motus liberi arb. nō est absq; actuali cōsideratione: sed impossibile est ħ simul multa intelligere in actu, vt in primo * dictum est. cū igitur ad iustificationē impij requiratur motus liberi arb. in diuersa, s. in Deum, & in peccatum, vr ꝙ iustificatio impij non possit esse in instanti.

¶ 3 Præt. Forma, ħ q̄ suscipit magis, & minus, successiue recipitur in subiecto, sicut patet de albedine, & nigredine: sed grā suscipit magis, & minus, ut * supra dictū est: ergo nō recipitur subito in subiecto. cū igitur ad iustificationem impij requiratur gratiæ infusio, vr ꝙ iustificatio impij non possit esse in instanti.

¶ 4 Præt. Motus liberi arb. qui ad iustificationē impij cōcurrit, est meritorius, & ita oportet ꝙ procedat a gratia, sine qua nullū est meritū, ut infra * dicetur: sed b prius est aliquid cōsequi formā, q̄ ſm formā operari: ergo prius infunditur gratia, & postea liberū arbitriū mouetur in Deum, & in detestationem peccati: nō ergo iustificatio est tota simul.

¶ 5 Præt. Si gratia infundatur animæ, oportet dare aliqđ instans, in quo primo animæ insit: sīr si culpa remittit̄, oportet ultimū h instās dare, in quo homo culpæ subiaceat: sed nō potest esse idē instans, quia sic opposita simul inessent eidem: ergo oportet esse duo instantia sibi succedētia, inter quæ, ſm * Philosophum in 6. Phys. oportet esse tempus medium: non ergo iustificatio fit tota simul, sed successiue.

Sed contra est, ꝙ iustificatio impij fit per gratiam Spiritussancti iustificātis: sed Spiritussanctus subito aduenit mētibus hominū, ſm illud Act. 2. Factus est repente de cœlo sonus tāquam aduenientis spiritus uehementis. vbi dicit * glo. quòd nescit tarda molimina Spiritussancti gratia: ergo iustificatio impij non est successiua, sed instantanea.

H

Respon. Dicendū, ꝙ tota iustificatio impij originaliter cōsistit in gratiæ infusione. Per eam enim, & liberū arbitriū mouet, & culpa remittitur: gratiæ autē infusio fit in instāti absque successione. Cuius ratio est, quia ꝙ aliqua forma nō subito imprimatur subiecto, cōtingit ex hoc ꝙ subiectū non est dispositū, & agens indiget tpe ad hoc, ꝙ subiectum disponat. & ideo videmus, ꝙ statim cum materia est disposita per alterationem præcedentem, forma substantialis acquiritur materiæ: & eadem ratione, quia diaphanum est ſm se dispositum ad lumen recipiendum, subito illuminatur à corpore lucido in actu. * Dictum est autem supra, ꝙ Deus ad hoc, ꝙ gratiam infundat animæ, non requirit aliquam dispositionē, nisi quā ipse facit. Facit autem huiusmodi dispositionē sufficientem ad susceptionem gratiæ, quandoque quidem subito, quandoque autem paulatim, & successiue, ut * supra dictum est. Quod enim agens naturale non subito possit disponere materiam, contingit ex hoc, ꝙ est aliqua disproportio eius, quod in materia resistit ad uirtutem agentis: & ppter hoc uidemus, quòd quanto uirtus agētis fuerit fortior, tanto materia citius disponit. Cū igitur uirtus diuina sit infinita,

I

K

*q.112.ar. tic.2.

*q.111.ar. 2.ad 2.

205. *Porrecta per totum.*

SVPER QVÆ. CXIII. ART. VII.

Medina art. 7.

Inf. art. 8. co. Et 4. dis. 5. q. 2. art. 2. q. 5. ad 1. Et d. 17. q. 1. ar. 5. q. 1. Et neri. q. 26. arti. 1. ad 12. & q. 28. arti. 3. ad 10. & 19. & ar. 9

* art. 3. 5. & 6.

† q. 13. artic. 1.

In arti. 7. eiusdem quōnis tertij. no duas radices ex philosophia, alterā vnde pueniit, ꝙ forma non fiat in instanti: alterā vnde puenit, ꝙ agens creatū requirit ad disponēdā materiā sufficienter pro forma. Et prima in duobus simul inuēt: sc. ī dispōne subiecti, & indigentia tpis ad disponendum. Secunda autem in uno s. in proportione resistēns indispōnis ad uirtutē agentis disponentis. Et est sermo de forma permanente. De successiua nanque nulla est qō, quia implicat eam esse in instanti. Et qm hę radices causæ propriæ dictorum effectuū acceptātur, ideo author utēs posteriorīstica doctrina, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. ex negatione harum causarū cōcludit gratiā infundi in instāti.

*p. p. q. 85 art. 4.

¶ In rńsione ad secundū, aduerte ꝙ nō dr, ꝙ vnico actu liberum arbitriū moueatur in Deū, & peccatum, sed ꝙ simul. secūdum ꝙ vnū est ratio alterius. Excēpit autē de intellectu pluralitatem, q̄ nō oporteat, q. a dicente in uita actus: sed abūdans cautela non nocet.

*q. 114. artic. 4.

¶ In rńsione ad tertiū aduerte maximā negatiuam ex doctrina antedicta, ꝙ suscipere magis, & minus non est ratio quare forma oportet fieri successiue. Et probat hoc autē ex lumine. Et hinc habes, q̄ falsa sit illa propositio, Nulla latitudo formæ acquiritur, aut deperditur in instanti. patet. n. ꝙ non solū falsa est, cū aliquid fit consecutiuæ, puta, cū calor fit cōsequendo formam ignis. sed et cū sit per se ut proprius terminus factionis, ut patet de lumine. Et rursus patet, ꝙ nō solum est hoc uerum de latitudine intensiua, sed et extensiua. contingit enim totum aliquod simul illuminari, immo, & coagulari, in quo Philosophus defensatur & tensato. Sed discussiones extrauagātibus relinquamus q̄stionibus, nostra prosequamur hic.

*q. 114. artic. 2.

* tex. 30 to. 2.

¶ In rńsione ad quintum, q̄d cōsideranda essent de tpe & instanti, & q̄uo loquendum est de eo secundum se, & q̄uo tenet linea & tēpus nostrū, require in cōmentariis super primam partem. Quō autem datur primum, sic gratiæ, quod est idem, ꝙ primū nō esse culpæ, nō est aliquid speciale, sed commune omni generationi permanentiū. Ex hoc ergo habes, ꝙ liberum arbitrium in iustificatione in instanti mouet in detestationē culpę, non qua est, sed q̄ immediate ante hoc fuit, & nunc primo non est.

* Ex glo. Ambrosij in illud Luc. c. 1. Abiit cum festinatione. tom. 5.

SVPER

potest quamcūque materia creatā subito dispone A re ad formā, & multo magis liberū arbitrium hominis, cuius motus pōt esse ᵈ instantaneus ʃm naturā. sic igit ᵐ iustificatio impij fit à Deo in instāti.ᵉ

D.746. Concl.m.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ motus liberi arbitrij, qui cōcurrit ad iustificationē impii, est cōsensus ad detestādū peccatū, & ad accedēdū ad Deū, q̄ qdē cōsensus subito fit. Contingit aūt qnq;, ꝙ pcedit aliqua deliberatio, q̄ nō est de substantia iustificationis, sed uia i iustificationē: sicut mot⁹ localis ē uia ad illuminationē, & alteratio ad gñationē.

p.p.q.85. art.4. Ad 2ᵐ dicēdū, ꝙ sicut in primo ᵉ dictū est, nihil phibet duo simul intelligere actu, ʃm ꝙ sunt quodāmō unū: sicut simul intelligimus subiectū, & pdicatū, inquātū uniunt in ordine affirmatiōis uni⁹. Et p eundē modū liberū arbitriū pōt in duo simul moueri, ʃm qđ unū ordinat in aliud. motus aūt liberi arbitrij in pc̄m ordinat ad motū liberi arbitrii in Deū. Propter hoc.n. hō detestatur peccatū, quia est cōtra Deū, cui uult adhærere: & iō liberū arbitriū in iustificatione impij simul detestat peccatum, & cōuertit se ad Deum, sicut ēt corpus simul recedendo ab uno loco accedit ad alium.

Ad 3ᵐ dicendū, ꝙ nō est rō quare forma subito in materia nō recipiat, qa magis, & minus pōt C inesse: sic.n. lumē nō subito reciperet in aere q̄ potest magis, & minus illuminari: sed rō ē accipiēda

In cor. ar. ex pte dispōnis materiæ, ut ſ subiectū, ut ᵃ dictū est.

Ad 4ᵐ dicēdū, ꝙ in eodē instanti in quo forma acqrit, incipit res operari ʃm formā: sicut ignis statim cū est gñatus, mouet sursum, & si motus ei⁹ esset instātaneus, in eodē instāti cōpleret. Motus aūt liberi arb. q̄ est uelle, nō ē successiu⁹, sed istātane⁹: & io nō oportet ꝙ iustificatio impij sit successiua.

Ad 5ᵐ dicēdū, ꝙ successio duorū oppositorū i eodē subiecto aḷr est cōsiderāda in his, q̄ subiacēt tpi, & aḷr in his, q̄ sunt sup. tps. In his.n. q̄ subiacēt D

D.647. tpi, non est ᵈ dare ultimū instās, in quo forma prior subiecto inest. est aūt dare ultimū tps, & primū instās, in quo forma subsequēs inest materiæ, uel subiecto. Cuius rō est, quia in tpe nō pōt accipi ante unū instās aliud instās pcedēs immediate, eo ꝙ instātia nō consequēter se hēant in tpe, sicut nec

a prin. li. pct decē tex. 10.2. pūcta in linea, ut probat in 6.ᵃ Phys. sed tps terminat ad instās: & iō in toto tpe pcedenti, quo aliqd mouet ad una formā, subest formæ oppositæ: & vltimo instāti illius tpis, quod est primū instans sequētis tpis, habet formam, q̄ est terminus motus. Sed i his, q̄ sunt sup. tps, aḷr se hēt. Si qua.n. succes-E sio sit ibi affectuū, uel intellectualiū cōceptionū, puta, in angelis, talis successio nō mēsuratur ᵈ tpe

D. 118. cōtinuo, sed tpe discreto, sicut, & ipsa, q̄ mensurā-

p.p.q.53. ar.2.& 3. tur, nō sunt cōtinua, ut in primo ᵉ habitū est. Vñ in talib. est dandū ultimū instans, in quo primū fuit, & primū instās, in quo est id, qđ sequtur. Nec oportet esse tps mediū: quia nō est ibi cōtinuitas tpis, q̄ hoc reqreba t. Mens aūt humana, q̄ iustificatur, ʃm se quidem est supra tps, sed per accidens subditur tpi, inquantum.ſ. intelligit cū continuo, & tempo

p.p.q.85. ar.1.& 2. se secundum phantasmata, in quibus spēs intelligibiles considerat, ut in primo ᵉ dictum est. Et ideo

iudicādū est ʃm hoc de eius mutatione ʃm conditionem motuū tpalium, ut ſ. dicamus, ꝙ nō est dare ultimū instans, in quo culpa infuit, sed ultimum tps: est autem dare primū instans, in quo gr̄a inest, in toto aūt tempore præcedenti inerat culpa.

Articvlvs VIII.

Vtrum gratiæ infusio sit prima ordine naturæ inter ea, quæ requiruntur ad iustificationem impij.

AD octavvm sic procedit. Vī ꝙ gr̄æ infusio nō sit prima ordine naturæ inter ea, quæ B requiruntur ad iustificationem impij. ᵇ Prius.n. est recedere a malo, q̄ accedere ad bonū, ʃm illud Psal. 30. Declina a malo, & fac bonū: sed remissio culpæ ptinet ad recessum a malo, infusio aūt gr̄ę ᵇ ptinet ad prosecutionē boni: ergo naturaliter prius est remissio culpæ, q̄ ifusio gr̄ę.

¶ 2 Præt. Dispositio pcedit naturaliter formā ad quā disponit: sed motus liberi arb. est q̄dā dispō ad susceptionē gr̄ę. ergo naturaḷr pcedit infusionē gratiæ.

¶ 3 Pręt. Peccatū impedit aiam ne libere tendat in Deum: sed ᵇ prius est remouere id, qđ prohibet motum, q̄ motus sequatur. ergo prius est naturaḷr remissio culpæ, & motus liberi arbitrij in Deum, quàm infusio gratię.

Sed contra. Causa est prior naturaliter suo effectu: sed gratię infusio cā est omnium aliorum, quæ requiruntur ad iustificationem impij, ut ᵉ sup. dictum est. ergo est naturaliter prior.

Resp. Dicendum, ꝙ pdicta quatuor, q̄ requirūtur ad iustificationē impii, tpe qdē sunt simul: qa iustificatio impij nō est successiua, ut ᵉ dictū est: sed ordine naturæ unū eorū est prius altero, & ᵐ inter ea naturali ordine primū est gr̄æ infusio: ʃm motus liberi arbi. in Deū: tertiū est motus liberi arb. in pc̄m: quartū uero est remissio culpæ. ᶠ Cuius rō est, qa in quolibet motu naturaḷr primū est motio ipsius mouentis: ʃm aūt est dispositio materiæ, siue mot⁹ ipsius mobilis: ultimū uero est finis, uel terminus mot⁹, ad quē terminat motio mouētis. Ipsa igit Dei mouētis motio ē gr̄æ infusio, ut dictū e ᵃ 3. mot⁹ āt vł dispositio mobilis ē duplex mot⁹ liberi arb. ter in ᵃ āt vł finis mot⁹ ē remissio culpę, ut ex ᵃ supradictis pȝ. Et iō nali ordi-

SVP QV. CXIII. ART. VIII. Medina ar. 8.

206 Porrecta per totum. 4.d.17.q. 1.ar 4 q.2 & q.2.ar. 5. q.1. ad 2. Et ver. q.28.ar.7

IN ar. 8. eiusdē quęstionis in ſolutione ad primum, nota ingenium, & reuerendam authoris.

¶ Nā primo cōputando uñ quatuor, q̄ numerati solēt in iustificatione impij, & indistincte accipiendo gratiā cum per se, & necessario cōsequētibus donis ex pte termini ad quē, soluit argm̄ de prioritate gratiæ respū remissionis pctōrum, aut ecōtra. Deinde distinguēdo inter donum gratiæ, quod dictum est esse i essentia aiæ, & donū iustitiæ cōsequentis gratiā, quod dictū est in primo articulo huius q̄onis esse terminū ad quē in iustificatione impij, aliter soluit, quasi gotū adiungens prædictis quatuor non nouiter adinuentū, sed ipsam iustificationē, quæ a iustitiæ dono terminante dicta est, consequens: ut sic iustificatio ipij ex parte termini ad quem, sit quintū integrans iustificationē impij. Et quia sic ordo naturalis in iustificatione impij ē, ꝙ primo est infusio gratiæ: secundo motus liberi arbitrij i Deū: tertio motus liberi arbitrij in peccatum: quarto consequutio iustitię: quinto exclusio culpæ. Et ut melius penetres ordinē hunc, aduerte ꝙ actio Dei iustificatiua gratiæ impio habet quasi duo officia, qa est inductiua, & expulsiua: & ii actio sine medio motu liberi arbitrij p modū naturalium actionū sortit effectū, ut in infantib. cōe ugis baptizatis, tunc ad gratiæ infusionem duo tantū cōseque-ten-

ar. præce.

ar. præce. Concl. m

ar. 6. hui⁹ quæst.

ar. 6. huius quęst.

rentur, s. iustitia & remotio culpæ, primū ex primo officio, secū F dū ex secundo Sed quia in adultis non sortitur effectū p modū actionis natural [illegible] medio libero arbitrio, ut etiā hanc suauiter, ad infusionē gratiæ cōsequuntur quatuor, duo ex primo officio, s. motus liberi arbitrij in Deū, & cōsecutio iustitiæ: & duo ex secundo officio, s. motus liberi arbitrij in peccatū, & expurgatio a peccato, ita q gratia causat duos motus, alterum per modum liberi arbitrij, quasi impetrando et accessum ad Deū, & recessum a peccato: alterū per modū naturę, quasi exequēdo inductionē iustitię & remissionem peccati. Et q̄n totus ordo medij præcedit naturaliter ordinē termini: & totus ordo impetrationis prior naturaliter est toto ordine executionis, ideirco consecutionē iustitiæ, q̄ terminus ad quem est executionis ultimus motus est, quarto loco post totū motū liberi arb. collocauit. Et ne ponitur iustitia terminus ad quem, & culpa terminus a quo iustificatio impij, ut in littera dicitur: & gratia causa utriusque, licet ad ipsum [illegible] remissionis.

¶ In resp. ad secundū, dubiū occurrit, quia author uidetur æquiuocare, aut male pbare, q dispositio liberi arbitrij sequitur gratiæ infusionem: quia dispositio sub qua sequitur actionē agentis, per quam & ipsum subiectū disponitur. nā in cōtloquēdo, actio agētis est duplex, una inductiua formæ, & altera dispositiua, ubi oportet esse dispositione. Et cōstat quòd dispositio subiecti sequitur actionē dispositiuā non actionē inductiuam. Ubi aūt non est opus dispositione, ut in illuminatione, actionē agētis omnia sequitur dispositiuæ in speciali quoque proposito loquendo, actio Dei est duplex. s. infusio gratiæ. & gratuita dei motio. Prima inducit formam gratiæ: secunda præparat, seu disponit ad gratiā, ut patet ex supradictis. Et sic dispositio ad gratiam sequitur actionem agentis, idest, gratuitam Dei motionem: præcedit autem naturæ ordine actionē agētis, idest infusionem gratiæ, cuius oppositum in littera dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, q si gratię donum hab [illegible] perfi [illegible] solum per modum naturæ, idem est [illegible] cum de infusione gratiæ, & dispositione ad illam, & alijs actionibus, formis, & dispositionibus naturalibus, & oporteret ponere secundum naturæ legem [illegible] [illegible] forma & aliam dispositionem. Sed [illegible] declaratum est, q gratia operatur utroque modo scilicet & per modum liberi arb. & per modum naturæ: ideo infusio gratiæ gratū faciēns, inquantū operatur p modū liberi arbit. gratuitę mouet liberum arbit. ad actus duos prædictos, & sic præuenit & eosdem, ut informator gratia, & sic sine gratia gratum faciente, ita quòd non solum simul, sed unica actione Deus infundendo gratiam gratuite mouet, & gratū facit: & inquantum gratuite mouet liberum arb. disponit, & simul, & dispositum reddit per liberum arbi. hominē ad gratiam: quoniam ipso actu liberi arb. homo redditur subiectum præparatum & coaptatum gratiæ, cuius opposito actui posuerat obicem gratiæ. Et hæc præparatio est, quæ superius in quæstione centesimaduodecima articulo secūdo ad primum, dicta est mentione.

¶ Nec obstat his, q̄d quandoque gratuita Dei motio sit nō per gratiam gratum facientem: potest nanque & per ipsam, & sine ipsa De gratuite mouere. Hanc autem quam diximus esse mētem authoris, ex eo patet, quòd non dicit dispositionem naturæ ordine sequi actionē agētis quamcunque, sed eam per quam etiam subiectū disponitur, quasi diceret, quòd actionem, quæ nō solum est inductiua, sed & dispositiua, dispositio subiecti sequitur: & sic nihil restat ambiguum.

ne primū iustificatione impii est gratiæ infusio: scdm est mot[*] libe. arb. in Deū: tertiū uero est motus liberi arb. i peccatū. Propter hoc, n. ille, qui iustificatur, detestatur peccatū, quia est contra Deū: unde motus liberi arbit. in Deū præcedit naturaliter motū liberi arb. in pctm, cū sit cā, & G ratio eius: quartum uero, & ultimum est remissio culpæ, ad quā tota ista transmutatio ordinatur sicut ad finem, ut[*] dictum est.

[*] art. 1. & 6 huius qu.

AD PRIMUM ergo dicendū, q recessus a termino, & accessus ad terminum dupliciter cōsiderari possunt. Uno modo ex parte mobilis, & sic naturaliter recessus a termino pcedit accessū ad terminū. Prius. n. est in subiecto mobili oppositū quod abiicitur, & postmodū est id, quod p motū assequitur mobile: sed ex parte agētis est ecōuerso. Agēs enim p formam, quæ in eo præexistit, agit ad remouēdū cōtrariū, sicut sol p suam lucem agit ad remouēdum tenebras. Et iō ex parte solis prius est illuminare, q̄ tenebras remouere: ex parte aūt aeris illuminādi prius est purgari a tenebris, q̄ consequi lumē ordine naturæ, licet utrūque sit simul tēpore. Et quia infusio grę, & remissio culpæ dicunt ex parte Dei iustificātis, iō ordine naturæ prior est grę infusio, q̄ culpæ remissio. Sed si sumantur ea, quæ sunt ex parte hominis iustificati, est econuerso. nā prius est ordine naturę liberatio a culpa, q̄ cōsecutio grę iustificātis. Uel pōt dici, q termini iustificationis sunt culpa sicut a quo, & iustitia sicut ad quē: grā uero est causa remissionis culpæ, & adeptionis iustitię.

AD 2m dicendū, q dispositio subiecti pcedit susceptionē formæ ordine naturæ: sequitur tn̄ actionem agentis, per quam & ipsum subiectum disponitur. & ideo motus liberi arb. naturę ordine pcedit consecutionē grę, sequit autem gratiæ infusionē.

AD 3m dicendū, q sicut[*] Philoso. dicit in 2. Phys. In motibus animi omnino pcedit motus in principium speculationis, uel in finē actionis: sed in exterioribus motibus remotio impedimenti pcedit assecutionē finis. & quia motus liberi arb. est motus animi, prius naturæ ordine mouetur in Deū sicut in finē, q̄ ad remouendum impedimentū peccati.

[*] Tex. 89. tom. 2.

ARTICULUS IX.

Utrum iustificatio impij sit maximum opus Dei.

AD NONUM sic proceditur. Uidet q iustificatio impii nō H sit maximū opus Dei. Per iustificationem. n. impii cōsequitur aliquis gratiam uitę: sed per glorificationem consequitur aliqs gratiam patriæ, quę[h] maior est. ergo glorificatio angelorū, uel hominum est maius opus, q̄ iustificatio impii.

¶ 2 Pręt. Iustificatio impii ordinatur ad bonū particulare unius hoīs: sed bonū uniuersi est maius, q̄[h] bonū unius hoīs, ut patet in 1.[*] I Eth. ergo maius opus ē creatio cęli & terrę, q̄ iustificatio impii.

¶ 3 Pręt.[h] Maius est ex nihilo aliquid facere, & ubi nihil cooperatur agēti, q̄ ex aliquo facere aliquid cum aliqua cooperatione patientis: sed in opere creationis ex nihilo fit aliquid, unde nihil pōt cooperari agenti, sed in iustificatiōe impii De[s] ex aliquo aliquid facit i. ex impio iustum, & est ibi aliqua cooperatio ex par K te hoīs, q̄a ē ibi mot[*] liberi arb. ut[*] dictū est. ergo iustificatio impii nō est maximum opus Dei.

SED CONTRA est, q in Ps. 144 dr̄, Miserationes eius super omnia opera eius. & in collecta dicitur, Deus qui omnipotētiam

204 *Porrecta per totum.* 1. 96. 43. ar. [illegible] ad 2. Et 4. d. 17. q. 1. ar. 5. q. 1 ad 1. Et dis. 46. q. 2. ar. 1. q. 1 ad 2. Et Io. 14. le. 4.

[*] Ca. 2. in fi. tom. 5.

[*] Ar. 3 huius quæst.

SUPER QUAE. CXIII. ART. IX.

Medina ar. 9.

IN articulo 9. eiusdē quæstionis duo nota. Primo, q iustificationē impij, quæ consistit, ut est dictū, in gratiæ infusione originaliter, & principaliter, author distinguit creationem: quia ex impio fit iustus, & quia in adultis cooperatur motus liberi arbitrij. Quod pro [illegible] notandum duxerim, ut grat [illegible] non creari apud authoris doctrinam, confirmem. Secundo, tene ante oculos tuos semper die nocti[illegible] quòd bonum gratiæ unius, est melius quam bonum naturæ totius uniuersi, ut continue uideat damnationem imminentem non existimans tantum bonum oblatum.

SUPER

tuam parcendo maxime,& miserando manifestas. A
Tra. 72. in Ioan. post medium illius,to.9. & Augustinus dicit exponens illud Ioan.14. Maiora horum faciet, quòd maius opus est, ut ex impio iustus fiat, quàm creare cœlum,& terram.

Cõclusio ñis pars 1 RESPON. dicendũ, ꝙ opus aliqd pôt dici magnũ dupliciter. Vno modo ex parte modi agẽdi,&ꝰ sic maximũ opus est opus creationis,* in quo ex nihilo fit aliqd. Alio mõ pôt dici opus magnũ pp magnitudinẽ eius ꝙ fit,& fm hoc maius opus est iustificatio impij, q̃ terminatur ad bonũ ęternũ diuinæ participationis, q̃ creatio cœli, & terræ, q̃ terminat ad bonũ naturę mutabilis:& ideo* Aug.cum Cõclusio ñis pars 2 *Tra. 72. in Ioan. à med. illius to.9. dixisset, ꝙ maius est, ꝙ ex impio fiat iustus, q̃ creare cœlũ,& terrã, subiungit: Cœlum enim,& terra transibit, pdestinatorũ aũt salus,& iustificatio permanebit. Sed sciẽdũ est, ꝙ aliquid magnũ dr̃ dupliciter. Vno modo fm quantitatem absolutã, & hoc modo donũ gloriæ est maius, q̃ donũ gratię iustificantis impiũ:&* fm hoc glorificatio iustorũ est maius opus, q̃ iustificatio impij. Alio modo, dr̃ aliquid Cõclusio ñis pars 3 magnũ quantitate proportionis, sicut dr̃ mõs paruus,& miliũ magnũ:&* hoc modo donũ gratię impiũ iustificantis est maius, q̃ donum gloriæ beatificantis iustũ: quia plus excedit donũ gratiæ dignitatẽ impij, qui erat dignus pœna, q̃ donũ gloriæ di- Cõclusio ñis pars 4 C gnitatẽ iusti, q ex hoc ipso, ꝙ est iustificatus, est dignus gloria.& ideo* Aug.dicit ibidẽ: Iudicet q pôt, *Tra. 72. in Ioan. non procul à fi. tom.9. vtrũ maius sit iustos angelos creare, q̃ impios iustificare: certe si ęqualis est utrũq; potẽtię, hoc maioris est misericordię. Et p hoc patet rñsio ad primũ.

AD 2m dicendum, ꝙ bonum uniuersi est maius, q̃ bonum particulare unius, si accipiatur utrunque in eodem genere: sed bonum gratiæ unius maius est, quàm bonum naturæ totius uniuersi.

AD 3m dicẽdũ, ꝙ ratio illa procedit ex parte modi agendi, fm quẽ creatio est maximum opus Dei.

ARTICVLVS X.

Vtrum iustificatio impij sit opus miraculosum.

AD DECIMVM sic procedit. Vr̃ ꝙ iustificatio impij sit opus miraculosum. Opera.n. miraculosa sunt maiora nõ miraculosis: sed iustificatio impij est maius opus, quã alia opera miraculosa, ut patet p* Aug. in auctoritate inducta: ergo iustificatio impij est opus miraculosum. E

¶2 Prꝫ. Motus voluntatis est in anima, sicut inclinatio naturalis in rebus naturalibus: sed qñ Deus aliquid operatur in rebus naturalibus contra inclinationẽ naturæ, est opus miraculosum, sicut cũ illuminat cæcum, uel suscitat mortuũ: uoluntas autẽ impij tendit in malum. cum igitur Deus iustificando hominem, moueat eum in bonũ, vr̃ ꝙ iustificatio impij sit miraculosa.

¶3 Prꝫ. Sicut sapiẽtia est donũ Dei, ita & iustitia: sed miraculosum est, ꝙ aliquis subito sine studio sapientiã assequatur à Deo: ergo miraculosum est ꝙ aliquis impius iustificetur a Deo.

SED CONTRA. Opera miraculosa sunt supra potentiã naturalẽ: sed iustificatio impij nõ est supra potentiã naturalẽ. dicit.n.* Aug.in lib.de pdest.sanctorũ, ꝙ posse hr̃e fidem, sicut posse hr̃e B charitatẽ, naturę est hoiũ: hr̃e aũt fidẽ queadmodũ hr̃e charitatẽ, gr̃e est fideliũ: ergo iustificatio impij non est miraculosa.

RESPON. dicẽdũ, ꝙ in operib. miraculosis tria cõsueuerũt inueniri, quorũ vnũ est ex parte potẽtiæ agentis: qa sola diuina uirtute fieri pñt, & iõ sunt simpliciter mira, quasi hñtia cãm occultã, vt in primo* dictũ est: &** fm hoc tã iustificatio impij q̃ creatio mũdi, & vr̃ oẽ opus, ꝙ a solo Deo fieri pôt, miraculosum dici pôt. Secũdo in quibusdã miraculosis operib. inuenit, ꝙ forma inducta est supra naturalẽ potẽtiã talis materiæ: sicut in suscitatione mortui uita est supra naturalẽ potẽtiã talis corporis,& quantũ ad hoc, iustificatio impij nõ est miraculosa, qa naturaliter aia est gr̃ę capax. eo.n. ipso, ꝙ facta est ad D imaginẽ Dei, capax est Dei per gratiã, vt* Aug dicit. Tertio mõ in operib miraculosis inuenit aliqd pter solitũ, & cõsuetũ ordinẽ causandi effectũ: sicut cum aliqs infirmus sanitatẽ perfectã assequit subito pter solitũ cursũ sanatiõis, q̃ fit à natura, vel arte:&* q̃tũ ad hoc, iustificatio impij qñq; est miraculosa,& qñq; nõ. Est.n. iste cõis, Cõclusio ñis pars 3 & cõsuetus cursus iustificationis, ut Deo mouente interius animã, homo cõuertatur ad Deum, primo quidẽ conuersione imperfecta, ut postmodum ad perfectã deueniat: quia charitas inchoata meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut* Aug. dicit. *Tract.5. in epist. Ioan. ante med tom. 9. D.985. Qñq; uero tã uehementer Deus animã mouet, ut statim quandã perfectionẽ iustitiæ assequat, sicut fuit in cõuersione Pauli, adhibita ẽt exterius miraculosa prostratione: & ideo cõuersio Pauli tanq̃ miraculosa in Ecclesia commemoratur celebriter.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quædam miraculosa opera etsi sint minora, quàm iustificatio impij quantum ad bonum quod fit: sunt tamẽ præter cõsuetum ordinem talium effectuum, & ideo plus habent de ratione miraculi.

nimę impiæ, qa illud pôt per multas transmutationes reduci in unũ ab agente naturali. gratia uero non. ¶ Tertiũ est in rñsione ad secũdũ, circa illud, ꝙ nõ est similede illuminatione cęci, & iustificatione impij, qñ expsse author in 3 cõtra Gẽt. c.161. dicit, ꝙ iustificatio impij est supra id, ꝙ ordo rerũ exigit: & ideo sicut Deus nõ oẽs cęcos illuminat, ita nõ impios iustificat. Hic aũt arg. secũdo, ꝙ hoc tãgit, vult secundum ordinẽ rerũ ipsam iustificationem fieri, & ppea nõ esse miraculum: aut ergo hic, aut ibi à vero declinat. ¶ Ad euidẽtiam horũ sciẽdũ est, ꝙ cũ cõe sit oĩ formæ nõ hr̃e materiã, ex qua cõstat, cũ de potentia naturali ad formã qñq est, nõ nisi de materia i qua, est sermo. Verũ hmõi materia in qua, dupliciter pôt se ad formã hr̃e: nã qñq; est non solũ in qua fit, & est forma, sed est materia ex qua educitur forma, & tũc est potẽtia naturalis ad formã, utpote ex sua potẽtia educendã. Qñq; autẽ est solũ materia in qua fit, & est, nõ aũt ex qua educitur. Et hoc adhuc contingit dupliciter, vno modo sic, ꝙ licet formã non educat de pñtẽia materiæ, disp̃õ tñ ppria ad formã educitur de potẽtia materię p naturalẽ agẽs, & tũc est potentia naturalis ad formã: & hoc mõ est in corpore organico potentia naturalis ad aiam intellectiuã. Alio

* ca.5.nõ procul à fi.to.7.

* p. p. q. 105.ar.7. & 8. & q. 110.ar.4. Cõclusio ñis pars 1

Cõclusio ñis pars 2

*Loco citato in argum. Sed contra.

Cõclusio ñis pars 3

208. Porrecta per totum. Inf.q.105 ar.7.ad 1. Et 3.q.44 ar.3.ad 1. & 3.Et 2.d.28.q.1. ar.3.ad 2. Et 4.d.17 q.1.ar.5. q.1.Et pu. q.6 ar.2. ad 6. *art.præc. & in argu. Sed contra.

SVPER QVÆ.CXIII. ARTIC X. Medina.ar.10.

IN art. 10. eiusdem 361. dubiũ triplex occurrit. Primum est circa illud: Anima naturaliter est capax gratiæ: vr̃ enim, ꝙ secũdũ p̃sentem doctrinam in anima sit poten tia naturalis ad gratiam ac p hoc ad fidem, & alia hmõi, cuius oppositum in prima parte diximus contra Sco. ¶ Secundũ est circa illud. qd gratia non est super naturalẽ potentiã impij, sicut uita supra potẽtiã in corpore mortuo. Sicut.n. in corpore mortuo est potẽtia remota ad uitã, & nõ propinqua, ita in anima impia est potẽtia remota ad gratiã, & nõ ppinqua, immo magis uita est in potẽtia naturali talis corporis, q̃ gratia in potẽtia naturali a-

AD

Alio modo sic, ꝙ propria dispõ educatur de potẽtia subiecti, sed F nõ per agens naturale claudendo sub naturali agente totũ ordinẽ naturæ. Et tunc est potentia quodãmodo naturalis, & quodãmodo nõ naturalis. qm̃ ex eo, ꝙ ẽt propria dispõ ad formam excedit facultatẽ naturalis motiui talis potẽtiæ, sequi͛ ꝙ potẽtia ad talẽ formã sit supra potẽtiã naturalem illius: ex eo autẽ, ꝙ illa dispõ educibilis est de potẽtia ꝓpria, quã iã naturalitatẽ habet. Et hoc mõ potentia aĩæ ad gratiã est quodam modo naturalis, pro quãto actus liberi arbit. quo ꝑparatur ad gratiã, educitur de potẽtia naturali lib. arb. Est aũt supnaturalis, ꝓ quãto actus ille ut dispõ ad gratiã, à sola gratuita Dei motione esse põt. Et forma ipsa. s. gratia supremi ordinis est super totum naturæ ordinẽ, ut in ꝓced. art. ad secundũ hẽs. Et qa mediũ nũc hoc, nũc illud induit extremũ, ideo potẽtia aĩæ ad gratiã, quãq; naturalis, quãq; nõ naturalis, sed obediẽtialis, aut supernaturalis vocatur. Simpliciter aũt non est naturalis, qm̃ ad res supremi ordinis est: sed deficit à ratione miraculi iustificatio, pp illud naturalitatis, ꝙ est in aĩa, ꝑcipue à theologo cõsiderata, qui qm̃ Deus ab initio instituit creaturã rationalẽ ad hũc supremũ ordinẽ eleuandã per sua ẽt opera, iõ ut naturale hoc accipit, ꝙ nõ acciperet, si Deus solũ naturalẽ ordinẽ rerũ creasset, ac instituisset. Et per hoc patet responsio ad primum dubium. ¶ Ad secũdũ dĩ. ꝙ inter mortuũ, seu cęcũ, & impiũ, hoc interest ꝙ in impio est uelut potẽtia occupata sub altero contrario, sicut potens calefieri actu frigidũ existẽs: in mortuo aũt, aut cęco non est potẽtia sub altero cõtrario, sed omnino nõ est potentia, quia de priuatione ad habitũ non est regressus, nisi per resolutionem ad primum. Vnde K obiectio nihil obstat, qa de potentia propinqua est sermo, q̃uis occupata, non de potentia remota per resolutionẽ ad ultimum. ¶ Ad tertiũ demum dubiũ dĩ, ꝙ duplex ordo est hic cõsiderandus. s. ordo meritorũ nostrorũ secundũ iustitiã, & ordo causandi. Si attendimus ad ordinẽ iustitiæ, sic ꝑter rerũ ordinẽ fit iustificatio impij, in tm̃ ut in præced. articulo dictũ sit, ꝙ plus excẽdit donũ gratiæ proportionaliter impium, q̃ donũ gloriæ iustum: & iuxta hunc ordinẽ author loquitur in lib. cõtra Gentil. in loco allegato. Si autem consideretur ordo causandi iustificationem ipsam, sic ut in litera dĩ, quãque fit secundum cõsuetum cursum causandi ipsam, quãque supra ipsam: & iuxta hunc ordinem locutus est hic author. Et quia ratio miraculi attenditur iuxta superexcessum ordinis causandi, & non iuxta superexcessum ordinis iustitiæ tantum, ideo hic negatur esse miraculum iustificationem impij, quod tamen conceditur de illuminatione cæci, quia ordo causandi ibi mutatur.

Ad 2^m^ dicendum, ꝙ non quñcunque res naturalis mouetur cõtra suã inclinationẽ, est opus miraculosum, alioquin miraculosum esset, ꝙ aqua calefieret, uel ꝙ lapis sursum proiiceretur: sed quñque hoc fit præter ordinem propriæ causæ, quæ nata G est facere hoc. Iustificare autem impium nulla alia causa potest nisi Deus, sicut nec aquam calefacere nisi ignis: & ideo iustificatio impij a Deo quantum ad hoc, non est miraculosa.

Ad 3^m^ dicendũ, ꝙ sapientiã, & scientiã homo natus est acquirere a Deo per proprium ingenium, & studium, & ideo quñ ꝑter hunc modũ homo sapiens, vel sciẽs efficitur, est miraculosum: sed gratiam iustificantem H non est homo natus acquirere per suam operationem, sed Deo operante: unde non est simile.

QVAESTIO CXIIII.

De merito, quod est effectus gratiæ cooperantis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de merito, quod est effectus gratiæ cooperantis. I

Et circa hoc quęruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum homo possit aliquid mereri a Deo.

¶ Secundo, Vtrum aliquis sine gratia possit mereri uitam ęternam.

¶ Tertio, Vtrum aliquis per gratiam possit mereri uitã ęternam ex condigno.

¶ Quarto, Verũ gratia sit principium merendi mediante charitate principaliter.

¶ Quinto, Vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam.

¶ Sextò, Vtrum homo possit eam mereri alij.

G ¶ Septimo, Vtrum possit sibi aliquis mereri reparationem post lapsum.

¶ Octauo, Vtrum posit sibi aliquis mereri augmentum gratiæ, uel charitatis.

¶ Nono, Vtrum posit sibi mereri finalem perseuerantiam.

¶ Decimo, Vtrum bona temporalia cadant sub merito.

ARTICVLVS I.

Vtrum homo possit aliquid mereri à Deo.

H AD PRIMVM sic proceditur: Vr̃ ꝙ homo non posit aliquid mereri a Deo. Nullus enim vr̃ mercedem mereri ex hoc, ꝙ [h] reddit alteri quod debet: sed per omnia bona, quæ facimus, non possumus sufficienter recompensare Deo quod debemus, quin semper amplius debeamus, ut etiam * Philosophus dicit in 8. Ethic. Vnde & Luc. 17. dicitur, Cum omnia, quæ præ- I cepta sunt feceritis, dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus: ergo homo nõ potest aliquid mereri a Deo.

¶ 2 Præter. [h] Ex eo ꝙ aliquis sibi ꝓficit, nihil vr̃ mereri apud eũ, cui nihil proficit: sed homo bene operando sibi proficit, uel alteri homini, non autem Deo. dr̃ enim Iob 35. Si iuste egeris,

SVPER QVÆST. CXIIII. ART. I.

Medina artic. 1.

IN tit primi art. q. 114. & ultimę aduerte tres terminos, ly homo, ly mereri, ly à Deo. Nã sermo est de homine, & nõ de homine adoptato in filium Dei, nõ de homine in statu peccati, uel gratiæ, sed absolutæ. Mereri aũt primo in seruitiis inuẽtum vr̃, quibus mercedẽ merentur, in quibus primo merces nominata apparet: vnde & mercenarij dicti sunt, qui ut mereantur mercedẽ, seruiunt. Verum à seruitiis ad obsequia, & beneficia extẽsum experimur, dũ, & obsequentes, & benefacientes, benemeriti de nobis, seu republica uocamur. Et cum multipliciter meriti ratio cõtingat, hic sumitur in communi, ut cõprehendit sub se meritũ cõgrui, & cõdigni. Et qa experiẽtia testatur aliquẽ cõi iudicio mereri bonũ aliquod pp sua opera uel pęnã aliquam, sed nõ à me, uel illo: ideo adiungitur ly, à Deo, ut determinetur retributor mercedis. Est igitur sensus tituli, vtrum homo possit aliquid facere, cui debeat merces à Deo. ¶ In corpore art. aduerte, ꝙ in communi loquendo, in merito concurrunt quatuor. s. persona merens seu merita, ipsum meritũ, merces, & persona reddẽs mercedem. Et licet ista quatuor exquantur non solũ meritum, sed pręmium, tñ ordo ad hæc omnia exigitur ad rationem meriti. Oportet enim meritũ esse alicuius ut merentur, & alienius, ut debitæ mercedis, & ad aliquẽ redditiuẽ mercedis: frustra enim operat͛, & laborat quis ꝑ mercede à nullo habẽda. Exhibitio autem meriti, & redditio mercedis, actus ad alterum sunt secundum ęqualitatem rei ad rem, K s. meriti ad mercedem, & econuerso: ideo ad rationem meriti exigitur ratio iusti, quamuis non sufficiat. plus namque ad rationem meriti exigitur: nam iusti & debiti ratio sine libero arbitrio inueniuntur in rebus. Iustum nanque est aquilæ naturæ, ut habeat rostrum: homini ut habeat manus, & grauibus, & leuibus ut sint in locis suis: feminino sexui ut iungatur masculo & hæc sunt debita illis. Sed ad rationem meriti exigitur uoluntarium; nullus enim meretur, aut demeretur naturalibus, uel inuitis passionibus, uel accedentibus. Et qm̃ iustum inter duos est, & ad diuersos diuersimode, & uoluntarium, nisi ad aliquem alterum ordinetur, nullum alterum respicit: ideo ratio meriti ex ratione iusti uoluntarij & ordinis ad alterum integratur dr̃ in litera, dum primo de iusto, inde de præordinatione Dei, & demum de libero arbitrio tacentum cõcluditur. Et qm̃ in speciali de merito à Deo quo modo est, & redditor mercedis debitor est, & omnis debitor alicuius debitor est, & Deus nulli potest esse debitor nisi sibi: idcirco sicut in rebus naturalibus Deus dando

manus

209

Porrecta per totum. Sup. q. 21. ar. 4. ad 2. dr. 5. q. 2. artic. 1. Et dist. 18. artic. 4. Et Heb. 6. Ierem. 5.

* Lib. 8. c. vlt. post medium, tomo 5.

quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? ergo homo nō potest aliquid a Deo mereri.

¶ 3 Præt. Quicūque apud aliquē aliquid meretur, constituit eū sibi debitorem. debitum enim est, ut aliquis merenti mercedē rependat: sed Deus nulli est debitor. vnde dr Ro. 10. Quis prior dedit ei, & retribuetur ei? ergo nullus a Deo pōt aliqd mereri.

SED CONTRA est, qd dr Ier. 31. Est merces operi tuo: sed merces dr, qd p merito reddit. ergo vr, qd hō possit a Deo mereri.

RESPON. dicendum, qd meritum, & merces ad idem referuntur. Id enim merces dr, qd alicui recompensatur pro retributione operis, uel laboris, quasi quoddam pretium ipsius. Vnde sicut reddere iustum pretiū pro re accepta ab aliquo, est actus iustitiæ: ita etiam recompensare mercedem operis, uel laboris, est actus iustitiæ. Iustitia autem æqualitas quædam est, ut patet per * Philosophum in 5. Ethic. & ideo simpliciter est iustitia inter eos, quorum est simpliciter æqualitas: eorum uero quorū non est simpliciter æqualitas, nō est simpliciter iustitia, sed quidam iustitiæ modus potest esse: sicut dicitur quoddam ius paternum, siue dominatiuum, ut in eodem lib. * Philosophus dicit. & pp hoc in his, in quibus est simpliciter iustum, est etiam simpliciter ratio meriti, & mercedis. In quibus autem est sm quid iustum, & non simpliciter, in his etiam nō simpliciter est ratio meriti, sed sm quid, inquantum saluatur ibi iustitiæ ratio: sic enim, & filius meretur aliquid à patre, & seruus à domino. Manifestum est autem, qd inter Deum & hominem est maxima inæqualitas (in infinitum enim distant) & totū quod est hominis bonum, est a Deo; unde d non potest hominis à Deo esse iustitia sm absolutam æqualitatem, sed sm proportionem quandam, inquantum scilicet uterque operatur secundum modum suum. Modus autem, & mensura humanæ uirtutis homini est à Deo: & ideo m meritum hominis apud A Deum esse non potest, nisi secundum præsuppositionem diuinæ ordinationis, * ita scilicet ut id homo consequatur à Deo per suam operationem, quasi mercedem, ad quod Deus ei uirtutem operandi deputauit: sicut etiam res naturales hoc cōsequuntur per proprios motus & operationes, ad quod a Deo sunt ordinatæ, differenter tamen: quia creatura rationalis B seipsam mouet ad agēdum per liberum arbitrium, unde sua actio habet rationem meriti, quod non est in aliis creaturis.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd homo inquātum propria uoluntate facit illud quod debet, meretur: alioquin actus iustitiæ, quo quis reddit debitum, non esset meritorius.

AD 2m dicendum, quòd Deus ex bonis nostris non quærit utilitatem, C sed gloriam, idest manifestationem suæ bonitatis, quod etiam ex suis operibus quærit. Ex hoc autem, qd eum colimus, nihil ei accrescit, sed nobis: & ideo meremur aliquid à Deo, nō quasi ex nostris operibus aliquid ei accrescat, sed inquantum propter eius gloriam operamur.

AD 3m dicēdum, quòd quia actio nostra non habet rationē D meriti, nisi ex præsuppositione diuinæ ordinationis, non sequitur quod Deus efficiatur simpliciter d debitor nobis, sed sibi ipsi, inquantum debitum est, ut sua ordinatio impleatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum aliquis sine gratia possit mereri vitam æternam.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr qd aliquis sine gratia possit mereri uitam æternā. E Illud enim homo à Deo meretur, ad quod diuinitus b ordinatur, sicut dictum est: * sed homo secūdum suam natura.n ordinatur ad beatitudinem, sicut ad finem, unde etiam naturaliter appetit esse beatus: ergo homo per sua naturalia absque gratia mereri potest beatitudinem, quæ est uita æterna.

¶ 2 Præter. Idem h opus quanto est minus debitum, tanto est magis meritorium: sed minus debitum est bonū, quod fit ab eo, qui minoribus beneficiis est præuentus. cū igitur ille, qui habet solū bona naturalia, minora beneficia sit consecutus a Deo, q̄ ille

manus homini, maris & feminæ &c. dat debita rebus ex ordinatione sua. s. ipsius Dei, ac per hoc quasi sibi ipsi soluit debitū, & sic ibi est ratio iusti, ut in secūdo cōtra Gēt. c. 29. habes diffuse: ita in redditione mercedis debitæ merito humano Deus nō aliter pōt constitui debitor, nisi p quanto ab ipsomet Deo p̄supponitur ordinatus actus ille ad cōsequendū mercedē illā. sic enim Deus cōstituitur debitor sibi ipsi, & reddendo nobis mercedē, siue satisfacit ordinationi. Vnde & pater familias redditurus mercedē operariis uineæ, prius conduxit eos cōuentione, vel pmissione facta de mercede per seipsum. Propter qd in litera author rōnā meriti humani impossibilē esse constituit, nisi ex præordinatione diuina, ex qua meritorius actus habet, quòd respiciat Deum ut debitorem.

* In prioribus 4. c. 10. 5.

¶ In eodem art. circa rationem iusti inuentam in merito hominis apud Deū, aduerte qd meritum tale ultra respectus, quos habet ad hominē merētem, & Deū ut p̄ordinantem, habet duos alios, alterū ad mercedē: alterū ad redditorē mercedis. Et quidē si cōparetur meritū hominis ad Deū, nunquā inuenietur iustum simpliciter, ut in litera dr. Sed si cōparetur meritū hominis ad mercedē debitā secundū se, sic non inconueniet inueniri iustū simpliciter: qm̄ nō inconueniens æquiualere meritum præmio reddendo, & ordinatū a Deo actū meriti tanti ualoris ad æquiualēs præmium. Et qm̄ merces reddēda à Deo; quantumcunque secundum se sit æquiualēs merito, ut tn̄ redditur à Deo, excedit meritū hoīs, cuius ad Deum non pōt esse æqualitas simpliciter aliquo: ideo simpliciter hoīs ad Deum non potest esse meritum simpliciter, sed secundū proportionē, ut in litera dr: quāuis hoīs ad ipsam mercedē absolute possit esse meritū simpliciter, sicut & iustum.

* c. 6. to. 5.

D. 303.

Gen. ... m.

¶ In eod. primo ar. circa ordinationē diuinā concurrentē ad rationem meriti apud Deū, dubiū occurrit, An talis p̄ordinatio diuina fiat uniuersaliter per cōicatū principiū operis meritorij, aut ratio meritorij, q̄nque fiat per solā diuinam ordinationem actus ad tale p̄mium. Sed qm̄ in artic. 3. res hæc in speciali de merito uitæ æternæ discutienda, ideo satis sit pro núc scire dubitare, & notare, qd id dr esse merces reddēda à Deo nostro merito, ad qd consequendum Deus dedit nobis uirtutem operatiuam liberam.

¶ In eod. primo artic. aduerte. Nouitie, qd præordinationē diuinā nostri actus in rōne meritorij, nec ab ipso Deo, nec ab alio retribuere oportet [illegible] illā mercedē, ut patet in eo qui aliquāto tpe perseuerās in bono, obicē ponit præmio ante retributionis tpus. Et ratio est, quia nō oīs præordinatio est p̄ordinatio p̄destinationis, q̄ effectum infallibiliter cōsequitur: sed aliqua p̄ordinatio est prouidentiæ, nō euētus, sed causæ. & ppea mater benemerita de filio, q̄uis mercedē honoris debitā à filio, nec ab ipso filio soluitur, nec a Deo, qui p̄ordinauit matri benemeritæ talem honorem deberi, sic ut filius honorē huiusmodi impēdat. Et ex eadē radice euenit, vt Iudas post multa merita uitæ æternæ, nō cōsequutus fuerit eā: nihil enim ea hmōi euentibus diuinæ ordinationi deperit.

D. 431.

SVPER QV. CXIIII. ART. II.

Medina artic. 2.

Porrecta per totum.

Sup. quæstio. 109. artic. 5 & locis ibid. n ductis.

IN art. 2 eiusdē q6. dub. ū occurrit de superfluitate: quia author in q. 109 eūdem articulum mouit.

* art. 1 huius q6.

¶ Ad

qui cum naturalibus habet gra- tuita, vř ꝙ eius opera sint apud Deũ magis meritoria: & ita si il le, qui habet gratiã, põt mereri aliquo modo uitam ęternam, multo magis ille, qui nõ habet.

¶ 3 Prætr. Misericordia & liberalitas Dei in infinitum excedit misericordiam & liberalitatem humanam: sed unus homo põt apud alium mereri, etiam si nunquam suã gratiã ante habuerit: ergo vř, ꝙ multo magis homo absq; gratia uitam ęternam possit à Deo mereri.

SED CONTRA est, ꝙ Apost. dicit Ro. 6. Gra Dei, uita ęterna.

RESPON. dicendũ, ꝙ hominis sine gratia duplex status considerari potest, sicut* supra dictũ est. Vnus quidẽ naturę integrę, qualis fuit in Adam ante peccatũ. Alius aũt naturæ corruptæ, sicut est in nobis ante reparationẽ gratiæ. Si ergo loquamur H de homine quo ad primum statum, sic vna ratione non põt mereri absq; gratia vitam ęternam per pura naturalia, quia s. meritum hominis depẽdet ex præordinatione diuina. Actus autem cuiuscunque rei non ordinatur diuinitus ad aliquid excedẽs ꝓportionẽ uirtutis, q̃ est principiũ actus: hoc.n. est ex institutione diuinæ prouidentiæ, ut nihil agat ultra suã uirtutem. I Vita aũt ęterna est quoddã bonũ excedẽs proportionẽ naturę createę, quia ẽt excedit cognitionẽ & desiderium eius, fm illud 1. ad Cor. 2. Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Et inde est, ꝙ nulla natura creata est sufficiẽs principiũ actus meritorij uitæ ęternæ, nisi superaddatur aliqđ supernaturale donum, ꝙ gratia dř. Si uero loquamur de homi K ne sub peccato existente, additũ hoc secunda ratio ꝑ impedimentũ peccati. Cum.n. peccatum sit qdam Dei offensa excludens à uita ęterna, ut patet ꝑ* supradicta, null in statu peccati existẽs põt vitam ęternam mereri, nisi prius Deo reconcilieř dimisso peccato, qđ fit per gratiã. Peccatori.n. nõ debetur uita, sed mors, fm illud Rom. 6. Stipendia peccati mors.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deus ordinauit humanã naturam ad finem uitę ęternæ cõsequendum non propria uirtute, sed per auxilium gratiæ. Et hoc modo eius actus potest esse meritorius uitæ ęternæ.

AD 2m dicendum, ꝙ homo sine gratia nõ potest hrẽ ęquale opus operi, quod ex gratia procedit: quia quãto est perfectius principium actionis, tanto est perfectior actio. C Sequeretur autem ratio supposita ęqualitate operationis utrobiq;.

AD 3m dicendum, ꝙ quantũ ad primam rationem inductam dissimiliter se habet in Deo, & in homine: nam homo uirtutẽ benefaciendi habet a Deo, non autẽ ab homine: & ideo a Deo non potest homo aliquid mereri, nisi per donum eius, quòd Apostolus signanter exprimit, dicens: Quis prior dedit ei, & retribuetur illi. Sed ab homine potest quis mereri, antequã ab eo acceperit, per id, quod accepit a Deo. Sed quantum ad secundam rationem sumptam ex impedimẽto peccati, simile est de homine, & de Deo: quia etiã homo ab alio mereri non potest, quem offendit prius, nisi ei satisfaciens reconcilietur.

ARTICVLVS III.

Vtrum homo in gratia constitutus possit mereri vitam ęternam ex condigno.

AD TERTIVM sic procedit. Vř ꝙ homo in gratia constitutus nõ possit mereri uitam ęternam ex condigno. Dicit enim Apost. ad Roman. 8. Non sunt cõdignæ passiones huius tpis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: sed inter alia opera meritoria maxime uidẽtur esse meritoriæ sanctorum passiones: ergo nulla opera hominum sunt meritoria uitæ ęternæ ex condigno.

¶ 2 Præt. Sup illud Ro. 6. Gratia Dei, uita ęterna, dicit* gl. Posset recte dicere, Stipẽdiũ iustitię uita ęterna. sed maluit dicere, Gra Dei, uita ęterna, ut intelligeremus Deum ad ęternam uitam pro sua miseratione nos perducere, nõ meritis nostris: sed id, qđ ex cõdigno quis meret, non

¶ Ad hoc dř, ꝙ nõ incõ[ue]nienis diuersis rationibus in diuersis locis eandẽ qõnem mouere, ut unusquisq; tractatus integer fiat. Hæc ergo qõ de merito uitæ ęternæ per gratiã, põt dupliciter occurrere. Primo, de merito in rõi, ut habet rõnẽ finis respectu gratiæ. Et sic spectat ad qõ. de necessitate gratiæ, q̃ est necessitas ex suppositione. s. ad habendũ tale quid, quæ vocatur necessitas finis. Et hoc modo superius hæc qõ interogata tractatum de necessitate gratiæ.

¶ Secundũ de merito huiusmodi, ut habet rationẽ effectus respectu gratiæ. Et sic hic tractat ad integritatẽ tractatus de secundo effectu gratiæ, qđ est meritũ, ut patet & ex initio tractatus huius & præcedentis qõn. s. ¶ in eod. art. 2 aduerte, ꝙ quia nec ex ui[...] a. [...] nec ex ratione allata in litera hr, ꝙ hic sit sermo de potentia Dei absoluta, sed titulus est de potẽtia meritoria uitæ ęternę, an sit propria gratiæ, ita ꝙ ipsa sola hoc possit inter creatas naturas: hoc est enim q̃rere, an sine gratia &c. Ratio quoq; literæ super diuina prouidẽtia, quæ statuit actũ non ordinari ad aliquid excedens proportionẽ uirtutis, q̃ est principiũ actus, fundatur: ideo ex hoc loco nullus sumat esse doctrinã authoris, ꝙ homo sine gratiæ habituali dono per diuinã potentiã nõ possit mereri uitam ęternam. Dicet forte quispiam, non esse contra authoris doctrinam, ꝙ homo ex gratuita Dei ordinatione absque habituali dono mereatur per actum liberi arbitrij, puta, opera pietatis, vitam ęternam. ¶ In rñsione ad tertiũ eiusdem articuli dubium occurrit circa illud. s. ꝙ homo nõ põt mereri ab alio homine, quẽ prius offendit, nisi ei satisfaciens reconcilietur. Videtur hoc falsum: nã potest quis operari pro eo quẽ offendit, ante recõciliationẽ sic, vt consimiliter eundẽ sibi debitorẽ ad reddẽdũ merc

*q. 109. ar. tic. 2.

Cõclusionis pars 1

Cõclusionis pars 2

* q. 71. ar. 6. & q 73. & 87. & q. 113. ar. 2.

edẽ, vt patet, si ponamus Ioãnẽ offendisse Petrũ contumelia, vel rapina, & postmodũ uidens eiusdẽ Petri filiũ inuasum ab inimicis ad mortẽ, liberet illũ, periculo mortis seipsum exponẽs pro hoc. rõ stat namque, ꝙ nec ꝓ tanto meretur à Petro, quẽ prius offenderat, & tñ non erat sibi reconciliatus. Præterea. Aliquis ꝓ de seruire locasso operas suas ei, quẽ offendit contumelia, uel furto, manẽte offensa, & meretur mercedẽ ab eo: alioquin operarius q seruiuit pro centum, posset priuari ab illo ꝓp furtum decem, uel propter contumeliam. ¶ Ad hoc dr breuiter, q. in his & similibus, licet non prius tpe, tñ prius natura intelligitur satisfactio, & reconciliatio facta, quàm meritũ. Nam quia in maiore clauditur minus, Petro satisfecit ille intelligitur Ioãnes, qui pro eo uitam discrimini exposuit. & sic meretur ueniam, ac amicitiam à Petro, à quibus offensa excludebat. ¶ Ad secundum dr, ꝙ quia offensa pro tanto excludit meritum, pro quanto excludit debitum mercedis ab offenso: si offensa præcedens non purgatur per sequens seruitiũ, nunquam merebitur mercedem, sed seruitium suum per modum solutionis debiti satisfacit in toto, uel in parte Si autem purgatur & abundat, iam redditur primi argumenti solutio, & sic homo ab homine offenso nõ potest mereri antequam satisfaciat. Posset quoque dici ad hoc dubium unico uerbo, quòd author intendat de merito apud amicũ, seu patrem, quale est meritum nostrum apud Deum, ut sic simile sit de Deo, & homine offenso. Prima tamen responsio formalis est.

SVPER QV CXIIII. ART. III.

Egid. sũ 27 q. 1 ar. 4.
Ric. dist. 27 q 6.
Dur. dist 27. q. 1.
Th Arg. d. 27. q. 1. ar. 4
Cap 2. d. 27. q. 1 conc. 1.
Medina art. 3.

IN articulo tertio, nulla difficultas, q merer ex condi-

211 *Porrecta per totum*

3. q. 48. ar tic. 1. co Et 2. d. 27. ar tic. 3. & ar. 5. co. Et 3. dist. 4. q. 3. art. 1. ad 1. & 5. Et Rom. 4 & c. 6. lec. & ca. 8. lec. 4 fin.

*Est Aug. in lib. de gra. & lib. arb. ca. 9. ante medio 7.

ex miseratione, sed ex merito accipit. ergo uidetur q hō non possit per gratiam mereri uitā æternam ex condigno.

¶3 Præte. Illud meritum vř esse condignum,[h] quod æquat mercedi: sed nullus actus præsentis uitæ potest æquari uitæ ęternę, quę cognitionem, & desideriū nostrum excedit, excedit ēt charitatē uel dilectionem uię, sicut & excedit naturam. ergo homo non potest per gratiam mereri uitam æternam ex condigno.

B

Sed contra. Id quod redditur ſm iustum iudicium, uidet esse merces condigna: sed uita æterna redditur à Deo ſm iudicium iustitiæ, secundum illud 2. ad Timo.4. In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dńs in illa die iustus iudex. ergo homo meretur uitā æternam ex condigno.

C

Respon. Dicendum, q opus meritorium hominis dupliciter considerari pōt. Vno modo, ſm quod procedit ex libero arbir. Alio mō, ſm quod procedit ex gr̄a Spiritussancti. Si considerēt ſm substantiam operis, & secūdū quod procedit ex libero arbi.[m] sic non pōt ibi esse condignitas[n] pp maximam inæqualitatem:[p] sed est ibi cōgruitas[q] pp quandam æqualitatem proportionis. Videtur.n. cōgruū, ut homini operanti secundū suam uirtutem, Deus recompenset secundum excellentiā suæ uirtutis. Si aūt loquamur đ opere meritorio, ſm quod ꝑcedit ex gr̄a Spiritussancti,[c] sic est meritorium uitæ ęternæ[d] ex cōdigno.[e]

Sic. n. ualor meriti attendiť ſm uirtutem Spiritussancti mouentis nos uitam æternam, secundū illud Io.4. Fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternā. Attenditur ēt pretium operis secūdū dignitatem gratiæ, per quā homo consors factus diuinæ naturæ, adoptatur in filiuṁ Dei, cui debetur hęreditas ex ipso iure adoptionis, secundum illud Roma.8. Si filij, & hæredes.

Ad primvm ergo dicendū, q Aposto. loquitur de passionibus sanctorum secundum eorū substantiam.

Ad 2m dicendū, q uerbum illius gl. intelligendum est quantum ad primam causam perueniendi ad uitam æternam, quæ est miseratio Dei: meritum aūt nostrum est causa subsequens.

Ad 3m dicendum, q gr̄a Spiritussancti, quam in præsenti habemus, etsi non sit æqualis gloriæ in actu, est tamen ęqualis in uirtute: sicut semen arborum, in quo est uirtus ad totam arborē. Et similiter per gratiam inhabitat hominem Spiritussanctus, q est sufficiens causa uitę ęternę: unde & dicitur esse pignus hęreditatis nostrę. 2. ad Cor.1.

D

Articvlvs IIII.

Vtrum gratia sit principium meriti principalius per charitatem, quam per alias uirtutes.

Ad qvartvm sic ꝑcediť. Vř quòd gratia non sit principium meriti principalius p charitatē, quàm per alias uirtutes. Merces.n.[h] operi debetur secūdū illud Mat.20. Voca oparios, & redde illis mercedē suam: sed

A condigno, est mereri sic, ut secundū iustitiam sibi debeatur, ita q iniustum esset non reddi mercedem merito ex cōdigno. Vnde & nomen accepit ab æqua dignitate meriti ad mercedem. ¶ In corpore artic. aduerte q illa duo, s. motio Spūssanct, & gratia, non sunt duæ disparatæ causæ meriti, sed sunt cāæ subordinatæ, motio qdē Spiritussancti, ut actio causæ primæ, & gratia ut cā secūdū operit inquantū merito ei. Mouet. n. Spūssanctus hoīem ad merēdū mediante gr̄a, pp q litera de motione Spūssancti loquēs, affert illud Io.4. Fiet in eo fons aquæ salientis in uitā æternā. Et tamen dicit author, q qa opus elicitur a gr̄a, hēt q sit meritoriū ex condigno ex vtraque sui propria cā, s. prima, & proxima. Nec altera superfluit qm nō sunt eiusdem ordinis. Et contra primæ quidem causæ sufficientiam non occurrunt contradictores. ¶ Cōtra secundā aūt occurrit Scotus i primo sententiarū dist. 17. quæst. 1. tenens, q actus elicitus a gratia nō est meritorius simpliciter uitæ æternæ, sed oportet q ultra hoc, q sit informatus gratia, sit acceptus Deo. s. ordinatus a Deo ad cōsequendam uitā æternam: & in tali ordinatione seu acceptione passiua, cōplete dicit rationem meriti ex condigno. ¶ Arguitque primo sic. Si actus ex solis intrinsecis agenti esset sic ordinatus ad beatitudinē, sequeretur q Deus nō posset ei, ut ita operatus est, non retribuere beatitud nem, nisi iniuste eā subtrahendo: hoc est falsum. ergo talis ordo est ea sola uolūtate diuina. ¶ Secūdo sic. Pręmiū semper est maius bono merito: & iustitia stricta, non reddit melius p minus bono. ergo actus meritorius non est dignus tali præmio ex bonitate quam habet ex suis principijs.

Conclusionis pars 1.

Conclusionis pars 2.

Conclusionis pars 3.

D.S.3.

¶ Sed hæc facile soluuntur. Nam ad primum dicitur, q iniuste subtraheretur merces tēpore debito ei, qui operatus est ex gratia, & Deus, qui est debitor sibi ipsi, qui ordinauit non per superadditam ordinationem, (ut Scotus putauit) sed per ipsam gratiam eius actum esse meritorium ex h c ipso solo q est a gratia, q est tal s naturæ, sicut non potest contra seipsum facere, ita non potest subtrahere mercedem. Cum quo tamen stat, quòd potest etiam beatos omnes ann hilare de potentia absoluta: sed hoc est extra quæstionem præsentem.

¶ Ad secundū dr̄, q liberalitas diuina remunerās supra meritū, nō adimit merito uim suā. Ex hoc namqꝫ, q Deus actu merēti gloriā, ut unum reddit gloriā ut duo, nō adimit actui illi, q non meruerit secundū strictā iustitiā gloriā ut unum. Vnde rō illa non probat, q actus nō sit meritorius, sed hoc, q nō sit meritorius totius præmij, quod dat Deus, supposita tali liberalitate. ¶ Et tu habes in litera pro doctrina S. Thomæ, authoritatē Apostoli, Si filij, hæredes &c. ubi potest fundare rationem: quia filio obedienti, & ut filio operanti debetur hæreditas paterna ex solo ipso iure stricto, ita q nō nisi ini. ste potest priuari: sed sola gratia cōstituit filios Dei, seclusa quacunque ordinatione ergo. Superflua quoque est superaddita ordinatio illa: quoniā quicquid per illā fit, saluatur melius ꝑ motionem Spiritussancti mediante gratia. Vilificat quoque gratiā positio illa, dū ei propriū opus subtrahit. s. meritum, & nos non posse ꝑ gratiā mereri, nisi dispositiue ponit. q̄ omnia aliena a theologia tali sunt. Et tu potes scire hāc esse ueram mentem auctoris ex doctrina eius in q. 21 superius, ubi ostēsū est, q actus humanus ex hoc q est bon°, uel malus moraliter, habet rationem meriti, uel demeriti, ēt apud Deum. Ex hoc namque sequiť, quòd ex hoc ipso quòd actus est bonus, est ordinatus a Deo ad pręmiū & hoc, ut ibi dicitur, quantum est ex ratione actus, nec oportet aliam ordinationem superaddere. ¶ In eodem articulo dubiū occurrit, Quo pacto possit homo ꝑ gratiā mereri ex condigno uitam æternā, cum inter Deum & creaturam quamcūque, multo minus, q̄ inter patrem & filiū possit esse iustū simpliciter. Constat. n. q homo in gratia, creatura pura est, & nihilus adoptiuus non plus iusti sortiť apud patrē, quàm filius simpliciter: mereri autē ex cōdigno, ad iustū simpliciter spectat. ¶ Ad hoc dicitur, q opus meritorium ex gratia, & Spiritusancto procedens, potest

E cōparari ad Deū retributorē. Et sic pp rōnes allatas, solam rōnē iusti dominatiui, seu paterni uideo, iuxta illud Apostoli 2. ad Timoth.4. Quā reddet dńs iustus iudex. Si aūt referatur ad mercedem, s. uitam æternam, sic est rō iusti simpliciter, & ęqualitas. Et ad hanc æqualitatem tendunt uerba literæ, ut patet in responsione ad tertium. Quòd si quis dicere uelit, q inter opus meritorium, ut est à Spiritusancto, & Deum, est iustum simpliciter, aduertat q iustum quæritur inter retributorem, & operatorē, qui remuneratur, & non inter primā causam mercedis, & meriti.

212 Porretta per totum.

2. 2. q. 182 ar. 2. co. & 3. d. 30. artic. 5. Et 4. di. 20. ar. 2. q6. 3. & d. 49. q. 1. art. 4. q. 4. Et po. q. 6 arti. 9. co. Et Ro. 8. le. 5. prio. Et Heb. 6. lec. 3.

SEPER QVAE. CXIIII. ART. V. ET VI.

Medina art. 4.

In ar. 4 5. & 6 nihil occurrit ſcr bēdū, nisi q i quarto, & clari° in sexto apparet qđ diximus esse de mēte authoris. s. q diuina motio ad meritū per gratiā, est ēt in Chřo, & ut una merito causa computata distinguitur contra aliam, s. lib. arbitrium.

quælibet uirtus est principiũ alicui⁹ operis: est.n. uirtus habitus operatiuus, ut sup. habitũ est. *ergo quælibet uirtus est æqualiter principiũ merendi.

q.55.a.2

¶ 2 Præt. Apostolus dicit 1. ad Cor. 3. Vnusq;q; ꝓpriã mercedẽ accipiet ſm ꝓpriũ laborẽ: ſed charitas magis diminuit laborẽ, q̃ augeat: qa ſicut Aug. †dicit in li. de uerbis dom. oĩa ſæua, & immania, facilia, & ꝓpe nulla facit amor. ergo charitas nõ est principalius principium merendi, q̃ alia uirtus.

† Aug. in Serm. 9. a medio. Et Ser. 48. de tge, paulũ ante finẽ. tom. 10.

¶ 3 Præt. Illa uirtus vr̃ principalius esse principium merẽdi, cui⁹ act⁹ sunt maxime meritorii: ſed maxime meritorij vr̃ eẽ act⁹ fidei, & patiẽtiæ, ſiue fortitudinis, ſicut patet i martyrib. q ꝓ fide patiẽter, & fortiter usq; ad mortẽ certauerũt. ergo aliæ uirtutes pricipali⁹ sũt principiũ merendi, q̃ charitas.

Sed contra est, q Dñs Io. 14. dicit. Si q̃s diligit me, diligeť a p̃re meo: & ego diligã eũ, & manifestabo ei meipsum. Sed in manifesta Dei cognitiõe cõsistit uita æterna, ſm illud Io. 17. Hęc ẽ uita ęterna, ut cognoſcãt te ſolũ Deũ uerum, & uiuũ. ergo meritũ uitæ æternæ maxĩe resider penes charitatẽ.

Resp. dicẽdũ, q ſicut ex dictis* accipi pt, humanus actus hẽt rõnẽ merẽdi ex duob. Primo qdẽ & principr̃ ex diuina ordinatione, ſm qd̃ actus dr̃ eſſe meritori⁹ illi⁹ boni, ad qd̃ hõ diuinit⁹ ordinať. Secũdo uero ex p̃te liberi arb iquãtũ. ſ. hõ hẽt p̃cæteris creaturis, ut ꝑ ſe agat uolũtarie agẽs. Et** quãtũ ad utrũq; pricipalitas meriti penes charitatẽ cõsistit. *Primo. n. cõſiderãdũ est, q uita æterna in Dei fruitiõe cõsistit: mot⁹ aũt humanæ mẽtis ad fruitionẽ diuini boni, ẽ ꝓpri⁹ actus charitatis, ꝑ quẽ oẽs actus aliarũ uirtutũ ordinanť i hũc finẽ, ſm qd̃ aliæ uirtutes iperanť a charitate. & iõ meritũ uitæ ęternæ primo ptinet ad charitatẽ: ad alias aũt uirtutes ſecũdario, in qd̃ eorũ actus a charitate imperanť. Sir ẽt manifestũ est, q id, quod ex amore facim⁹, maxime uolũtarie facimus. Vnde ẽt ſecundum qd̃ ad rationem meriti requiritur quod sit uolũtariũ, principaliter meritum charitati attribuitur.

*ar. 1. huius quęst.

Concilu. m

Ad primvm ergo dicẽdũ, q charitas, iquãtũ hẽt vltimũ finẽ ꝓ obiecto, mouet aľs uirtutes ad operãdũ. Sp. n. hit⁹ ad quẽ ptinet finis, iperat⁴ hĩtibus, ad quos ptinẽt ea, q̃ sũt ad finẽ, ut ex s̃. dictis patet.*

D. 1174. *q. 9. ar. 1.

Ad 2m dicẽdũ, q op⁹ aliqđ pt eẽ laborioſũ, & difficile dupľr. Vno ex magnitudine op is: & sic magnitudo laboris ptinet ad augmẽtũ meriti, & sic charitas ñ diminuit laborẽ, imò facit aggredi o pa maxima: magna. n. opať ſi ẽ, ut Greg. dicit i quadã homilia.* Alio mõ ex d̃fectu ipi⁹ opãtis. unicuiq;. n. ẽ laborioſũ, & difficile, qd̃ ñ prõpta uolũtate facit: & talis labor diminuit meritũ, & a charitate tollit.

In homi. Pentecost. & est 30. i euan. nõ procul à prin. illi⁹.

Ad 3m dicẽdũ, q fidei act⁹ ñ ẽ meritori⁹, nisi fides ꝑ dilectionẽ opeť, ut dr̃ ad Galat 5. Sir etiã actus patiẽtiæ & fortitudinis nõ est meritori⁹, nisi aliqs ex charitate hæc operetur, ſm illud 1. ad Corin. 13 Si tradidero corpus meum ita ut ardeã, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

D. 882.

Articvlvs v.

Vtrum homo possit sibi mereri primam gratiam.

Fer. 3. cont. c. 149. 159. Aegi. 2. s. d. 27. q. 1. ar. 1. Tho. arg. d. 27. q. 1. a. 4. Medina a. 5. Alb. Ma. 2. d. 28. ar. 2.

Ad qvintvm ſic ꝓcedit. Vr̃, q homo poſſit ſibi mereri primã grãm. Quia, ut Aug.ᵇ dt,* fides mereť iuſtificationẽ: iuſtificať aũt hõ ꝑ primã gratiã. ergo homo poteſt mereri ſibi primã gratiam.

¶ 2 Præt. Deus non dat gratiam, niſi dignis: ſed non dicitur aliquis dignus aliquo dono, ᵇ niſi q ipſum promeruit ex condigno. ergo aliquis ex condigno poteſt mereri primam gratiam.

¶ 3 Præt. Apud hoĩes aliqs põtᵇ ꝓmereri donũ iam acceptũ: ſicut q accepit equũ à dño, mereť ipſum bñ utẽdo eo in ſeruitio dñi: ſed Deus liberalior eſt q̃ homo. ergo multo magis prima gratiã iã ſuſceptã põt hõ ꝓmoueri à Deo ꝑ ſubſequẽtia opera.

*Porrecta per totum 3. q. 2. ar. 11. cor. Et 2. d. 27. ar. 11. 4. ad 6. Et 3. d. 19 q. 1. art. 1. q̃ã. 1. cor. Et 3. cont. tra c. 149. & 159. Et ver. q. 29. ar. 6. & 7. cor & 10. 10. lect. 3. Et Eph. 2. lec. 3. *In p̃fatione. p. 31. to. 8.*

Sed contra eſt, q ratio gratiæ repugnat mercedi operum, ſecundum illud Ro. 4. Ei, qui operať, merces non imputatur ſm gratiam, ſed ſecundum debitum: ſed illud meretur homo, quod imputatur ſibi ſecundum debitum, quaſi merces operũ eius. ergo primam gratiam non poteſt homo mereri.

Resp. Dicẽdũ, q donũ gratiæ cõſiderari põt dupliciter. Vno mõ ſm rõnẽ gratuiti doni, & ſic manifeſtũ eſt, q oẽ meritũ repugnat grãe: quia ut ad Rom. 2. Apoſtolus dicit. Si ex operib. iã nõ ex grã. Alio mõ põt conſiderari ſm naturã ipſius rei, quæ donatur, & ſic ẽt non põt cadere ſub merito non habentis grãm, tum qa excedit ꝓportionem naturæ, tum ẽt qa añ gratiã, in ſtatu peccati hõ habet impedimentũ ꝓmerendi grãm. ſ. ipſum peccatum. Poſtq̃ aũt iam aliquis habet grãm, non põt gratia iam habita ſub merito cadere, quia merces eſt terminus operis: gratia uero eſt principiũ cuiuslibet boni operis in nobis, ut ſup. dictum eſt. * Si uero aliud donum gratuitum aliquis mereatur uirtute grãe præcedentis, iam nõ erit prima: vñ manifeſtũ eſt, q ** nullus poteſt ſibi mereri primam gratia. *

q. 109. per totam.

Concil. **m

Ad primvm ergo dicendũ, q ſicut Aug. dicit in lib. Retract.* Ipſe aliqñ in hoc fuit deceptus, q credidit initium fidei eſſe ex nobis, ſed conſummationẽ nobis dari ex Deo, quod ipſe ibidẽ retractat: & ad hunc ſenſum vr̃ ptinere, q fides iuſtificationẽ mereatur. Sed ſi ſupponamus, ſicut* fidei ueritas habet, q initium fidei ſit in nobis à Deo, iã ẽt ipſe actus fidei conſequiť primã grãm, & ita non põt eſſe meritorius primæ grãe. Per fidẽ igitur iuſtificatur homo, nõ quaſi homo credendo mereať iuſtificarí hõ, nõ quaſi hõ credẽdo mereatur iuſtificatione, ſed qa dũ iuſtificatur, credit, eo q motus fidei reqriť ad iuſtificationẽ impij, ut ſup. dictum eſt.*

Li. 1. c. 23. poſt me. tom. 1.

*Alias rẽ

*q. prae. art. 4.

Ad 2m dicendũ, q Deus non dat gratiã, niſi dignis, non tñ ita q prius digni fuerint: ſed quia ipſe ꝑ gratiã eos facit dignos, qui ſolus poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine.

Ad 3m dicẽdũ, quòd oẽ bonũ opus hominis ꝓcedit à prima gratia ſicut à principio, non aũt procedit a quocunque humano dono. Et iõ non eſt ſimilis ratio de dono gratiæ, & de dono humano.

Articvlvs vi.

Vtrum homo poſſit alteri mereri primam gratiam.

Egi. 2. di. 27. q. 2. a. 2. Medina ar. 6. Alb. Mag. ubi ſupra.

Ad sextvm ſic ꝓceditur. Videtur, quod homo poſſit alteri mereri primam gratiam: quia Matth.

Porrecta per totum 2. d. 2. ar. ue. 6 Et 3 di. 19. q. 1. ar. 2. q. 1. cor & ar. 5. q. 3. ad 5. Et 4. di. 45. q. 2. ar. 11. 1. q. 1. cor. Et 1. Tim. 4. lec. 2. hn.

Matt.9. Super illud, Videns Iesus fidē illorū &c. dicit Gl.* Quātū valet apud Deū fides propria, apud quē sic valuit aliena, vt int*, & ex sanaret hoiē: sed interior sanatio hoīs est per primam grām. ergo homo potest alteri mereri primam gratiam. A

* Glo. ordinaria ibid.

¶ 2 Præt. Orationes iustorum non sunt vacuæ, sed efficaces, ſm illud Iacob. vlt. Multum valet deprecatio iusti assidua, sed ibidem præmittitur, Orate pro inuicem, vt saluemini, cum igitur, salus hominis non possit esse nisi per gratiam, vr̄ quòd vnus homo possit alteri mereri primam gratiam.

¶ 3 Præt. Lucæ 16. dicitur. Facite vobis amicos de mamona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiāt vos in æterna tabernacula: sed null* recipit in æterna tabernacula, nisi p grām, per quam solā aliquis mereē vitā æternā, vt supra dictū est *. ergo vn* hō potest alteri acquirere merendo primam gratiam.

* ar. 1. huius q. & q. 109. ar. 5.

SED CONTRA est, qd̄ dr̄ Iere. 15. Si steterint Moyses, & Samuel corā me, non est aīa mea ad populū istū: q̄ tñ fuerunt maximi meriti apud Deū. vr̄ ergo q̄ nullus possit alteri mereri primam gratiam.

RESP. Dicēdū, q̄ sicut ex supradictis patet*, op* nostrum habet rōnem meriti ex duob. Primo qdē ex vi motionis diuinæ, & sic meretur aliqs ex cōdigno. Alio mō habet rōnē meriti, ſm quod procedit ex libero arbitrio, inquantū voluntarie aliquid facimus, & ex hac parte est meritum congrui: quia congruum est, vt dū homo bene vtitur sua virtute, Deus ſm superexcellētē virtutem excellētius operet. Ex quo patet, q̄* merito condigni nullus pōt mereri alteri primā grām, nisi solus Christus*. qa vnusquisq; nostrū mouet à Deo per donū grẽ, ut ipse ad vitā æternā pueniat, & iō meritū cōdigni vltra hanc motionē non se extendit. Sed aīa Christi mota est à Deo p grām, non solum vt ipse perueniret ad gloriā vitæ æternæ, sed ēt vt alios in eā adduceret, inquantū est caput Ecclesiæ, & author salutis humanæ, ſm illud ad Heb. 2. Qui multos filios in gloriā adduxerat, authorē salutis &c. Sed* merito cōgrui pōt aliquis alteri mereri primā grām*. Quia enim hō in grā constitutus implet Dei volūtatē, cōgruū est ſm amicitiæ proportionē, ut Deus impleat hoīs voluntatē in saluatione alterius: *licet q̄nque possit habere impedimentū ex parte illius, cuius aliquis sanctus iustificationem desiderat. *Et in hoc casu loquit̃ authoritas Iere. vltimo inducta. C

* ar. 1. & 4.

Cōclusionis pars 1a.

Cōclusionis pars 2.

Cōclusionis pars 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ fides aliorū valet alij ad salutē merito cōgrui, non merito cōdigni.

AD 2m dicendū, q̄ impetratio orationis innititur misericordiæ, meritum autem condigni innititur iustitię: & iō multa orando impetrat homo ex diuina misericordia, quę tamen non meretur ſm iustitiam, secundum illud Dan. 9. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

AD 3m dicendū, q̄ pauperes eleemosynas recipientes, dicunē recipere alios in æterna tabernacula vel impetrando eis veniā orando, vel merēdo p alia bona ex congruo: vel ēt materialiter loquendo, quia per ipsa opera misericordię, q̄ quis in pauperes exercet, mereē recipi in æterna tabernacula.

ARTICVLVS VII.

Vtrum homo possit sibi mereri reparationem post lapsum.

AD SEPTIMVM sic proceditē. Vr̄ q̄ aliquis possit sibi mereri reparationē post lapsū. Illud. n. qd̄ iuste à Deo petiē, hō vr̄ posse mereri: sed nihil iustius à Deo petitur, vt Aug. dicit, quā q̄ repareē post lapsū, ſm illud Ps. 70. Cū defecerit virt* mea, ne derelinquas me Dñe ergo hō pōt mereri, vt repareē post lapsum. B

¶ 2 Pręt. Multo magis homini psunt opera sua, q̄ prosint alij: sed hō poteſt aliquo mō alteri mereri reparationē post lapsū, sicut, & primam gratiam. ergo multo magis sibi mereri poteſt, vt reparetur post lapsum.

¶ 3 Præt. Homo, qui aliqñ fuit in gratia per bona opera, q̄ fecit, meruit* sibi vitā æternā, vt ex supradictis patet: *sed ad vitā æternā nō pōt qs puenire, nisi repareē per gratiam. ergo vr̄ quòd sibi meruit reparationē p grām.

SED CONTRA est, quod dicit Ezechie. 18. Si auerterit se iust* à iustitia sua, & fecerit iniquitatē, oēsiustitię eius, quas fecerat, nō recordabuntur. ergo nihil ualebunt ei præcedentia merita ad hoc q̄ resurgat. non ergo aliqs potest sibi mereri reparationē post lapsum futurum.

RESPON. Dicendū, q̄ nullus pōt sibi mereri reparationē post lapsum futurū, neq; merito ꝯdigni, neq; merito congrui. Merito q̄dem cōdigni hoc sibi mereri nō pōt: quia rō huius meriti depēdet ex motione diuinæ grę, quæ quidē motio interrumpit p sequens peccatū: vnde oia beneficia, q̄ postmodū aliquis à Deo ꝯsequitur, quibus reparatur, non cadūt sub merito, tanquā motio ne prioris grẽ vsq; ad hæc non se extendēte. Meritū ēt cōgrui, quo quis alteri primā grām meretur, impedit ne consequatē effectum pp impedimentū peccati in eo, cui quis meretur. Multo igiē magis impediē talis meriti efficacia p impedimentū, qd̄ est, & in eo, qui mereē, & in eo, cui mereē. hic enim vtrunq; in unā personam concurrit: & iō* nullo modo aliquis potest sibi mereri reparationem post lapsum. D E

SVP. QVÆST. CXIIII. ART. VII.

Medina art. 7.

IN articul. 7. dubiū occurrit circa rōnē literæ ad probandum, q̄ nullus potest mereri ex condigno sibi reparationem post lapsum, quia. s. motio diuinæ gratiæ interrumpitur per lapsum. Cōtra hanc siquidem rationē instatur. Primò, quia nō exigiē ad hoc, q̄ aliqua sit merces reddenda ex condigno, quòd motio diuinæ gratiæ non interrumpatur. ergo ratio literæ, quæ ex interruptione infert non meritū, nihil valet. Assumptū patet quia Iudas quandoque meruit vitam æternam ex condigno & tamen motio diuinæ gratiæ fuit interrupta. Et confirmatur, quia tm̄ est dicere, q̄ interruptio gratiæ facit, vel exigit aliquid non cadere sub merito condigni, quantum dicere, nihil meremur ex condigno, nisi ad quod continuata gratia peruenimus: quod est falsum.

219 *Porrecta per totum.* 2. d. 27. a. 4. ad 3. Et Heb. 6. le. 3.

ar. 2. huius q. & q. 109. ar. 5.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis sciendum est, q̄ gratia dupliciter concurrit ad meritum. Primo, vt constituens hominem in statu remunerabili: & hoc facit gratia constituendo hominem diuinæ naturæ consortem. Secundo, vt principium actus meritorij: & quia secundum non solum præsupponit primum in ratione principij, sicut agere præsupponit esse, sed coexigit in ratione constituentis statum remunerabilis, ita quòd nullus ex condigno meretur sibi hominem, sed sibi constituto in gratia mercedem, seu præmium simpliciter: adeo de ratione meriti ex condigno sibi, est constituere mercedem debitam sibi in statu gratiæ. Ita q̄ gratia non solum exigitur ad constituendam personam, quæ meretur, & cui meretur, sed cui exhibendum sit præmiū [illegible] [illegible] talis, qa. s. qd̄ [illegible] [illegible] mercedē [illegible] in solo statu digno mercede: nullus. n. meretur aliquid

Concl.

aliquid exhibendu ubi in statu indigno merce- de. Ex hoc aût q status digous merceit debita merito ex condigno constituitur gratia, sequitq impossibile est habere rõnem mercedis debitæ merito ex condigno, qd in rõne sua claudit statum oppositũ, vt patet: & quia reparatio post lapsum in rõne sua claudit subiectum in statu opposito, quia in peccato mortali per lapsum: ideo impossibile est, q reparatio post lapsũ habeat rõnem mercedis debitæ merito ex cõdigno: & hoc intẽdit author in paucissimis verbis lræ. Quod vt clarius intelligas simul cum dictis, nunc scito interruptionem gratiæ dupliciter inueniri posse. Primo vt impedimẽtũ ad cõsequẽdã mercedẽ meritis debitã, & de tali interruptione loquitur author hic in solutione ad tertiũ: de qua ẽt loquũt obiectiones in oppositũ allatæ, quã ẽt Iudas non assecutus est vitã æternã, q̃ emeruerat, si aliqñ fuit bonus. Et talis interruptio, vt in lra dr, ipedit cõsecutionẽ mercedis, sicut vniuersaliter cũ naturalis ipedibilis, potase mẽ pfectum aliquãdo ipse operãs propriũ effectũ, si eradicet vel aliter occupet, ipedit a cõsecutione effectus, ad quẽ scdm naturã suã erat ordinatũ. Iã. n. dictũ est, q actus meritorius est ordinatus p gfæ semen à Deo ad causandũ vitã æternã, sicut alij actus naturales ad suos terminos.

216 Porrecta per totum. 2. d. 27. ar. 5. Et 4. dis. 20. ar. 2. q. 30. sor. Et hmõi interruptio p accidẽs se hẽt ad meritũ, & mercedem q̃uis per se se habeat ad cõsecutionẽ, vt pnte directe contraria illi. ¶ Scdo aũt mõ inuenit interruptio, vt clausa in rõne termini. Et sic est implicatio in adiecto, dicere q est merces in statu interruptionis, sicut dicere lumẽ i opaco, vt patet ex dictis. Et de hmõi interruptione loquitr lra in hac rõne, q̃ motio diuinæ gfæ interruptã p sequẽs peccatũ, vt inclusã in rõne mercedis attẽti p cõ, quare non cadit reparatio post lapsũ in merito. ¶ Ex p hoc patet solutio ad obiecta. Nã, & vita

ar. 2. & 4. æterna, & augmentũ gfæ, & qcqd cadit simpliciter sub merito cõdigni, ad cõsecutionẽ quẽ sui exigit cõtinuitatẽ, seu pseuerãtiã status: ad hoc aũt q sit merces debita, ut n.

F Nec interruptio, quia impedit talem continuitatem, impedit reparationem habere rationem mercedis: sed quia separatio post lapsum includit in ratione sua interruptionem, vt lumen diaphanum: non sic autem est de vita æterna, & alijs, quæ meremur ex condigno.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q desiderium, quo quis desiderat reparationem post lapsum, iustũ dr, & similiter oratio, qa tendit ad iustitiã: non tamẽ ita, q iustitiæ innitatur per modũ meriti, sed solum misericordiæ.

G AD 2m dicendum, q aliquis põt alteri mereri ex ɔgruo primã grãm: quia non est ibi impedimentũ, saltẽ ex parte merẽtis qd inuenit, dum aliquis post meritum gratiæ à iustitia recedit.

AD 3m dicendum, q quidã dixerunt, q nullus meretur absolute vitam æternam, nisi per actum finalis grã. s. solum sub conditione, si pseuerat. Sed hoc irrationabiliter dicitur, quia qñ-

H que actus vltimæ gratiæ, nõ est magis meritorius, sed minus q̃ actus præcedentes propter ægritudinis oppressionem. Vnde dicendum, q quilibet actus charitatis meretur absolute vitã æternam: sed per peccatum sequens ponitur impedimentum præcedenti merito, ut non sortiatur effectum: sicut etiam causæ naturales deficiunt a suis effectib. pp superueniens impedimẽtũ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum homo possit mereri augmentum gratiæ, vel charitatis.

I AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q homo non possit mereri augmentũ gratiæ, vel charitatis. Cum n. aliquis acceperit [b] præmiũ qd meruit, nõ debet ei alia merces, sicut de quibusdã dicitur Matth. 6. Receperunt mercedẽ suam. si igitur aliquis merereṫ augmẽtũ charitatis vel gratiæ, sequeretur q gra-

K tia augmentata, non posset vlterius expectare aliud præmiũ, quod est inconueniens.

¶ 2 Præt. Nihil agit vltra suam [b] speciem: sed principium meriti est gratia, vel charitas, vt ex supradictis patet. ergo nullus potest maiorem gratiam, vel charitatem mereri, quam habeat.

¶ 3 Præt. Id, qd cadit sub merito meretur homo per quemlibet actum a gratia, vel charitate pcedentẽ; sicut per quẽlibet talẽ actum meretur homo vitã æternam. si igitur augmentum gratiæ, vel charitatis cadat sub merito, videṫ q per quẽlibet actũ charitate informatũ aliquis mereatur augmentum charitatis: sed id, qđ hõ meretur, infallibiliter à Deo [b] consequiṫ, nisi impediaṫ per peccatũ sequens, dr. n. ad 2. Tim. 1. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens ẽ depositũ meum seruare. Sic ergo sequeretur quòd per quemlibet actum meritorium gratia, vel charitas augeretur, quod vr̃ inconueniens: cum qñq; actus meritorij non sint multum feruentes, ita q sufficiant ad charitatis augmentum. non ergo augmentũ charitatis cadit sub merito.

SED CONTRA ẽ, qđ Aug.* dicit super epist. Io. q charitas meretur augeri, ut aucta mereatur & perfici. ergo augmentũ charitatis, vel grẽ cadit sub merito.

RESPON. Dicendum, q sicut supra dictũ est,* illud cadit sub merito cõdigni, ad quod motio gratiæ se extendit: motio autẽ alicuius mouentis nõ solum se extendit ad vltimum terminum motus, sed etiam ad totum progressum in motu. Terminus aũt motus gratiæ est vita æterna: progressus aũt in hoc motu est ẽm augmentum charitatis, vel gratiæ, ẽm illud Prou. 4. Iustorũ semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectũ diem, qui est dies gloriæ, sic igitur m augmentum gratiæ cadit sub merito condigni. *

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q premiũ est terminus meriti. Est aũt duplex terminus mot*. s. vltimus, & medius, qui ẽ, & pricipiũ, & terminus: & talis terminus est merces augmẽti. Merces aũt fauoris humani est sicut vltimus terminus his, qui finem in hoc constituunt: vnde tales nullam aliam mercedem recipiũt.

AD 2m dicendum, q augmẽtum gratiæ nõ ẽ supra virtutẽ præexistẽtis grẽ, licet sit supra

SVP. QVÆS. CXIIII. ART. VIII.

Egid 2. s. d. 27. q. 2. a. 3
D Bon d. 27. a. 2. q. 2.
Ric. d. 27. q. 1.
Medina. a. 8.

IN art. 8. eiusdẽ q. nota q author vtitur gra, quasi motore. In principio corporis articuli: qa gra ẽ velut organũ seu medium, quo Spiritus sanctus mouet nos: ac p hoc eadẽ motio attribuiṫ Spiritui sancto, & grẽ, & ad idẽ se extẽdere dr. ¶ In solutione secundæ eiusdẽ articuli dubiũ occurrit duplex, primo circa id qđ dr. scdo circa id, qđ supponit. Falsũ qdẽ vr, q augmẽtũ gfæ sit supra q̃titatẽ & nõ supra virtutẽ pexistẽtis gfæ. nã his, q nõ mole magna sũt idẽ est maius, & melius, vt Augu. dicit. Et

Tract. 5. aĩæ med. 10. 9.

cõstat q in maiori q̃titate gfæ ẽ maior virtus, q̃ in minori: ac p hoc augmentũ grẽ sicut excedit q̃titatẽ, ita excedit virtutẽ pexistentis gfæ: nõ sic aũt est de semine, & arbore, & aĩali paruo crescẽte in magnũ, in quibus virtus augmẽtati non distinguitur à quãtitate pfecta, ad q̃ mouet. Falsũ quoq; suppositũ vr. s. q gra augeat seipsam, cũ solus Deus effectiue causet, & auget gratiam.

Ar. 6. & 7. huius quæst.

¶ Ad hoc di, q qa augmentũ non nisi metaphorice in formis extra quantitatem dr, ẽ n. motus intensionis augmentatio gratiæ, sicut, & aliarum formarũ: ideo nõ oportet hoc attendi, vt, q

Conclusio.

sicut animal, aut aiatum auget seipsũ, ita gra auget seipsam, vt de semine, & arbore similitudo affert. Sed in hmõi augmento gfæ, q vere intẽsio est, attendedũ ẽ, q cũ agens, quæ efficit formã in subiecto disposito, auget eã mediante se pia cooperantẽ p actũ suũ ad disponẽdũ capax; ad reddendũ subiectũ maioris gfæ. & ad faciẽdũ sibi debitũ, idest, merendũ hmõi augmẽtum. Et licet augmentum gfæ sit maioris

quanti-

quantitatis ac uirtutis, q̃ gratia præexistens, ut manifestè patet cum augetur … qua ad consummationẽ patriæ: nõ tñ excedit efficaciã … existentis in disponendo ac merendo eã. sed est … nis illius. Et hoc est non excedere illam in uirtute … nitate. Vñ obiectio primi dubij in æquoco laborat … ter … pôt eẽ supra uirtutẽ, … nõ hic maiorẽ uirtutẽ: alio mõ eẽ improportionatũ effectum, seu terminũ illius uirtutis. Et in scd͂o sensu sumitur in litera, nõ in primo: qa primus coincidit cũ alio mẽbro lrẽ. s. eẽ supra q̃titatẽ. nam eiusdem rõnis est esse supra q̃titatem, & uirtutẽ in primo sensu.

¶ Ad secũdã dr, q̃ gratia non supponit grãm augeri s. ipsam, sed ita se habere ad augmentũ suũ causãdũ, ac si causaret illud: sicut a qui habitus acquisiti auget ipsum. Et hoc est uerũ, qm̃ in solo actu gratiæ augetur gratia, q̃ ita se habet ad augmentũ, q̃ si esset causabile p actum nostrum, tunc causaretur. Statuit siquidẽ tunc Deus augmentũ causare, qñ uis nostra causaret illud, si in nostra esset potẽtia. Et hæc dicta sunt de gratia inquantum efficienter augmentum, ut exponeretur etiã uerbaliter thesim ad secundum. Sed loquẽdo de gratia ut merẽte augmentũ, q̃do loquitur totus articulus, & argumentum secundũ, facilius patet meritũ augmenti non esse supra uirtutem gratiæ mõ exposito, & non psupponi augmentũ hẽri a gratia, sed meritum … ex condigno esse a gratia.

¶ In rñsione ad tertiũ aduerte, q̃ author q. 2. Sent. d. 27. q. 1. ar. 5. augmentum gratiæ considerauit solũ ut effectũ gratię, & ppea posuit ipsũ ut p̃miũ cõcomitãs actum meritoriũ, hic perspicacius intuitus augmẽtum esse terminum medium motus meritorij, posuit ipsum esse præmium redditum merito directe, sicut, & uitam æternam. Et propterea licet ibi in responsione ad secundum, nõ posuerit quolibet actu meritorio mereri nos augmẽtũ grę, hic hoc affirmat, non tamen tempore red-

217 *Porrecta per totum.* 4. d. 41. q. 1. a. 1. q. 1. co.

q. 2. & 17 1 p. ia. 10. 7

ar. præc.

quãtitatẽ ipsi᷒: sicut arbor, etsi sit supra quãtitatẽ seminis, non est tamen supra uirtutẽ ipsius.

Ad 3m dicendũ, q̃ quolibet actu meritorio meretur hõ augmentũ gratiæ, sicut, & grãæ consummationẽ, q̃ est uita æterna. Sed sicut uita æterna nõ statim redditũ, sꝫ suo tpe, ita nec gratia stati augeẽ, sed suo tpe, cum. s. aliquis sufficiẽter fuerit disposi tus ad gratiæ augmentum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum homo possit perseuerantiam mereri.

AD NONVM sic procedit. Vr q̃ aliquis possit perseuerantiã mereri. Illud. n. quod hõ obtinet petendo, põt cadere sub merito habentis gratiã: sed perseuerantiã petẽdo hoies à Deo obtinẽt, alioqn frustra peteret à Deo in petitionib. orationis Dñicæ, ut Aug. exponit * in lib. de bono perseuerantiæ, ergo p̃seuerãtia potest cadere sub merito habentis gratiam.

¶ 2 Prẽt. Magis est nõ posse peccare, q̃ nõ peccare: sed hõ posse peccare cadit sub merito. meret. n. aliqs uitã æternã, de cuius rõe est impeccabilitas, ergo multo magis põt aliquis mereri ut nõ peccet, quod ẽ perseuerare.

¶ 3 Prẽ. Maius est augmẽtũ grę, q̃ perseuerantia in gratia quam quis hẽt: sed hõ põt mereri augmẽtum gratię, ut supra dictum est * ergo multo magis potest mereri perseuerantiam in gratia, quam quis habet.

Sed contra est, q̃ oẽ quod qs meretur, à Deo cõsequitur, nisi impediat per pctm̃: sed multi hñt opera meritoria, qui nõ consequunẽ perseuerantiã, nec põt dici q̃ hoc fiat propter impedimentum peccati: quia hoc ipsum, quod est peccare, opponitur perseuerantiæ, ita quod si aliqs perseuerantiã mereretur, Deus nõ permitteret aliquẽ cadere in peccatum, non igit perseuerantia cadit sub merito.

Resp. Dicendum, q̃ cum hõ naturaliter habeat lib. arb. flexibile ad bonũ, & ad malũ, dupr̃ põt aliqd perseuerantiã in bono obtinere à Deo. Vno quidẽ mõ per hoc, q̃ lib. arb. determinaẽ ad bonũ per gratiã cõsummatã, quod erit in gloria. Alio mõ ex parte motionis diuinæ, q̃ hoiem inclinat ad bonũ usq; ad finem. Sicut aũt ex dictis patet, * illud cadit sub humano merito, quod cõparaẽ ad motũ lib. arb. directi à Deo mouente, sicut terminus, nõ aũt id, quod cõparaẽ ad prędictum motum, sicut principiũ. Vñ patet, q̃ perseuerantia gloriæ, q̃ est terminus p̃dicti motus, cadit sub merito: perseuerãtia aũt uię nõ cadit sub merito qa dependet solũ ex motione diuina, quę est principiũ ois meriti, sed Deus gratis perseuerãtiæ bonũ largitur, cuicunque illud largitur.

Ad primum ergo dicẽdum, q̃ ẽt ea, q̃ nõ meremur, orãdo impetramus: nã, & peccatores Deus audit, peccatorũ ueniã petẽtes quã nõ merenẽ, ut patet p Aug. super illud Io. Scimus qa peccatores De᷒ nõ exaudit: alioqn frustra dixisset Publican᷒. Deus ꝓpitius esto mihi peccatori, ut cr̃ Luc. 18. Et similiter perseuerantiæ donum aliqs petendo à Deo impetrat uel sibi, uel alij, quãmuis sub merito nõ cadat.

Ad 2m dicendum, q̃ perseuerãtia, q̃ erit in gloria, cõparatur ad motum lib. arb. meritorium sicut terminus, nõ aũt perseuerantia uiæ ratione prædicta †.

¶ Et similiter dicendũ est ad tertium de augmẽto gratię, ut per prædicta patet *.

ARTICVLVS X.

Vtrum temporalia bona cadant sub merito.

AD DECIMVM sic procedit. Vr q̃ teporalia bona cadat sub merito. Illud. n. quod ꝓmittit aliquib᷒ ut p̃miũ iustitiæ, cadit sub merito: sed tẽporalia bona ꝓmissa sũt in lege ueteri, sicut merces iustitiæ, ut patet Deut. 28. ergo uidetur q̃ bona temporalia cadant sub merito.

dendum, cum scilicet aliquis fuerit sufficienter dispositus ad augmentum gratiæ. Quod tunc solum est, cum aliquis ita utitur accepta gratia secundum proportionem uirium suarũ, ut in nullo gratia Dei desit per negligentiam, ut ibidem author dicit.

SVP. QVÆS. CXIIII. ARTIC. IX.

Medina ar. 9.

IN art. 9. eiusdẽ q̃ö. dubiũ statim occurrit circa rõnẽ lrę, Quare perseuerãtia non cadit sub merito, qa dependet solũ ex motione diuina &c. Si enim hæc rõ ualet, augmẽtũ grãæ nõ caderet sub merito, qa dependet solũ ex motione diuina. Nec ualet dicere, q̃ dependet ex nob s dispositiuè qa ẽt perseuerantia dependet ex nobis dispositiue.

¶ Ad hoc dr, q̃ rõ lrę nõ cõsistit in depẽdẽtia solũ ex motione diuina effectiue, sed consistit in hoc, q̃ dependet solũ ex motione diuina, q̃ est principiũ grãæ ita q̃ duob. existentib. mẽbris distinctionis in litera s. eẽ terminũ, & eẽ principiũ actionis gratiæ, & primo cadente sub merito, scd͂o nõ, cũ perseuerantia uię consistat in primo solũ, ita q̃ ly solũ, excludit ab opposito mẽbro s. terminare motionẽ, cõsequẽs est, q̃ perseuerãtia uiæ non cadit sub merito. Et ex hoc apparet dñia inter augmẽtũ grãæ, & perseuerãtiã uiæ: qa licet cõueniãt in hoc, q̃ utrũque ex solo Deo depẽdet effectiue, differũt tñ in hoc, q̃ augmẽtatum est talis actio Dei, q̃ hẽt terminũ terminãtẽ motũ grãæ prius datæ, ut patet. Perseuerantia uero, qa cõsistit in sola gratię cõseruatione, & conseruatio gratiæ nihil aliud est q̃ productio eius cõtinuata, seu nõ interrupta, nullũ hẽt terminum nouum, q̃ sit terminus motus gratiæ iã cailẽr. Cõsta. cũ q̃ ipsa prima gratia, non nouo mõ se hñs, sed eodẽ mõ se habens, terminat cõtinuationem. & iõ nõ cadit sub merito.

SVP. QVÆS. CXIIII. ART. X.

Medina art. 10.

IN art. 10. eiusdem q. & ult. totius tituli huius, nota tria. primo, q̃ cum dr. Ora illa, quibus homo adiuuatur ad perueniendum,

ar. 6. 7. & 8.

Cõclusionis pars 1 Cõclusionis pars 2

Tract. 44. cuãg. Ioã. post med. illius. t. 9.

In isto ar. & ar. 8. *In cor. & ad arg.

218 *Porrecta per totum.* 2. 2. q. 122 ar. 5. ad 4.

dum ad beatitudinē post primā grām, cadere sub merito simpliciter, intelligendū est de oībus habentib. rōnē termini, ne sit qō de cōseruatione, & perseuerantia, q̄ tñ ad primā gratiā spectare dici possunt.

L. 18 Moral. c. 2. a me d.

¶ Sc̄do, q̄ sicut bonū est duplex, simpliciter & secūdū q̄d, ita meritū: & merito simpliciter, q̄d est meritum grã, r̄ndet bonū simpliciter: merito secundū q̄d r̄ndet bonū secundū q̄d. s. bonū tēporale secundum se.

¶ Tertio, q̄ quēadmodum in merito simpliciter inuenitur prima radix ordinatio diuina p grã donum, & secunda lib. arb. ita in merito secūdū q̄d inuenitur ordinatio diuina nō per grãm, quia non est aliquid excedens naturā: sed per propositum cōsequendi illud tpale, & lib. arb. operās pro cōsecutione illius. Vt sic sit meritum secundū quid hoīs apud Deū proportionaliter, sicut meritum simpliciter: & merces ab eodē reddatur, qui sūa bonitate affluit, ut ēt inter malas nostras uolūtates gaudeat se ordinate opera, quæ remuneret. Cui sit honor, & gloria in secula seculorum: Amen.

¶ Et hæc quoad pñtis opis expositionem secūdum propriį ingenioli facultatē dicta sunt ad exaltationē ueritatis, & doctrinæ diui Thomæ. Romæ, Anno salutis 1511. Aetatis uero meę 43. die 29. mensis Decēbris. Deo, diuæ Mariæ, diuo Thomę, uniuersisq́; cœlestib. curiæ gratias. Amen.

¶ 2 Præt. Illud vr̄ sub[h] merito cadere, q̄d Deus alicui retribuit, p aliquo seruitio quod fecit: sed Deus aliq̄n recōpensat hoibus p seruitio sibi facto aliqua bona tpalia. dicit. n. Exod. 1. Et q̄a timuerūt obstetrices Deū, ędificauit illis domos. vbi gl. Greg.[a] dicit, q̄ benignitatis earū merces potuit ięterna uita retribui: sed culpa mēdacij terrenā recōpēsationē accepit. & Ezech. 29. dr̄: Rex Babylonis seruire fecit exercitū suum seruitute magna aduersus Tyrū, & merces nō est reddita ei. & postea subdit: Erit merces exercitui illi[a], & dedi ei terrā Aegypti[b] pro eo q̄ laborauerit mihi. ergo bona tēporalia cadunt sub merito.

¶ 3 Præ. Sicut bonū se hēt ad meritū, ita malū se hēt ad demeritū: sed p p demeritū peccati aliqui puniuntur a Deo[h] tpalibus pęnis, sicut patet de Sodomitis, Gen. 19. ergo & bona tpalia cadunt sub merito.

¶ 4 SED CONTRA est, q̄ illa q̄ cadūt sub merito,[b] non simr̄ se hñt ad oēs: sed bona tpalia, & mala simr̄ se habent ad bonos, & malos s̄m illud Eccles. 9. Vniuersa æque eueniunt iusto, & impio, bono, & malo, mundo & immūdo, immolanti uictimas, & sacrificia contēnenti. ergo bona tēporalia nō cadunt sub merito.

RESPON. Dicēdū, q̄ illud, q̄d sub merito cadit est pmiū, uel merces, q̄d habet rōnē alicuius boni. Bonū aūt hoīs est duplex, unū simpliciter: aliud s̄m quid. Bonum hoīs simpliciter est ultimus finis eius, s̄m illud Psal. 72. Mihi aūt adhærere Deo, bonū est: & p consequēs oīa illa, q̄ ordinant ut ducentia ad hunc finem, & talia simpliciter cadunt sub merito. Bonū aūt secundū quid, & non simpliciter, hominis est, quod est bonum ei ut nunc: uel quod ei est secundum quid bonū, & huiusmodi non cadunt sub merito simpl'r, sed s̄m q̄d. Sc̄dum hoc ergo dicēdū ē, q̄ si tpalia bona considerent̄ prout sunt utilia ad opa uirtutū, quibus perducimur in uitā æternam, s̄m hoc directē, & simpliciter cadūt sub merito: sicut, & augmētū gratiæ, & oīa illa quibus hō adiuuaī ad perueniēdū in beatitudinē post primā gratiā. Tm̄. n. dat Deus uiris iustis de bonis tpalibus, & ēt de malis, quātū eis expedit ad perueniēdū ad uitā æternā, & in tm̄ sunt simpliciter bona hmōi tēporalia. vñ dr̄ in Ps. 33. Timentes autem Dn̄m nō minuentur omni bono, & alibi: Non uidi iustū derelictum &c. Psal. 36. Si aūt considerentur hmōi tēporalia bona secundum se, sic nō sunt simpliciter bona hois, sed secundum quid: & ita non simpliciter cadunt sub merito, sed secundum quid, inquantum. s. homines mouentur a Deo ad aliqua tēporaliter agenda, in quibus suū propositum consequūtur Deo fauēte, ut sicut uita æterna est simpliciter præmiū operū iustitiæ per relationē ad motionē diuinā, sicut supra dictum est.[a] ita tēporalia bona in se considerata habeāt rōnē mercedis habito respectu ad motionem diuinam, qua uoluntates hominū mouentur ad hæc prosequenda: licet interdū in his non habeant homines rectam intentionem. ar. 1. 3. & 6. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sicut August. dicit contra Faust. lib. 4.[a] In illis temporalibus promissis figuræ fuerunt futurorum spūalium, quæ implētur in nobis. Carnalis. n. popul[9] promissis uitę præsentis inhærebat, & illorum non tantū lingua, sed etiam uita prophetica fuit. lib. 4. c. 3 circa pri tom. 6.

AD 2[m] dicēdū, q̄ illæ retributiones dr̄ esse diuinitus factæ secundum comparationem ad diuinam motionem, non autem secundum respectum ad malitiam uoluntatis, præcipue quantū ad regē Babylonis, qui nō impugnauit Tyrū, quasi uolens Deo seruire, sed potius ut sibi dn̄ium usurparet. Similiter ēt obstetrices, licet habuerunt bonam uoluntatem quantum ad liberationem puerorū, non tamen fuit earū recta uoluntas quantum ad hoc, quòd mendacium confinxerunt.

AD 3[m] dicendum, q̄ temporalia mala infliguntur in pęnam impiis, inquantum per ea non adiuuantur ad consecutionem uitæ æternę. Iustis autē, qui per huiusmodi mala iuuantur, non sunt pęnę, sed magis medicinæ, ut supra dictum est.[a] q. 85. ar. 7 & 8.

AD 4[m] dicendum, q̄ omnia æque eueniunt bonis & malis, quātum ad ipsam substantiam bonorum, uel malorum temporalium, sed non quātum ad finem: quia boni per huiusmodi manuducuntur ad beatitudinem, non autem mali. Et hæc de moralibus in communi dicta sufficiant.

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL.

Omnes sunt Quaterniones, præter L L qui est Duernio.

Venetijs, Apud Iuntas. M D L X X X V I I.

SANCTI THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI,

DE PRÆSCIENTIA ET PRÆDESTINATIONE TRACTATVS.

PROLOGVS.

INSTANTISSIME rogastis me, clarissime frater, vt vobis aliquem tractatum breuem facerem in stylo facili, de præscientia & prædestinatione diuina, per quem possetis aliquibus quæstionibus & obiectionibus, quæ de ipsis communiter fiunt ab hominibus, respondere. Vnde vestræ instantiæ pro posse satisfacere cupiens, aggressus sum facere, auxilio Dei præuio, quod rogastis.

¶Scire tamen debetis, quòd ab antiquis Philosophis & etiam ab Ecclesiæ doctoribus & magistris tam antiquis quàm modernis, hæc quæstio fuit multipliciter, & subtiliter ventilata. Quorum ergo profundissimas & perplexas rationes euitans, leuiores aliquas & vestræ capacitati accommodas prælegi, non tamé quæ penitus satisfacere possint in hac profundissima & insolubili quæstione. Nam secundum Apostolum ad Romanos 11. incomprehensibilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ eius, quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? & cætera.

¶Sunt autẽ hæc, quæ in hoc opusculo perstringuntur. ¶Primò, quid sit præscientia & prædestinatio Dei, & in quo à se inuicem differãt. ¶Secundò, quid sit reprobatio Dei, & quis prędestinationis & reprobationis effectus. ¶Tertiò, vtrum præscientia Dei sit causa rerum præscitarum, vel res causa præscientiæ. ¶Quartò, vtrum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat. ¶Quintò, vtrum prædestinatio certitudinem habeat. ¶Sextò, vtrum prædestinatus necessitatem imponat. ¶Septimò, quare Deus fecit hominem, quem sciebat esse damnandum.

CAPVT I.

¶Quomodo ista quatuor, scilicet scientia, præscientia, prouidentia, & prædestinatio se habent in Deo.

SCIENDVM est igitur, quòd ista quatuor, videlicet scientia, præscientia, prouidentia & prædestinatio, diuersimode, siue diuersis respectibus de Deo dicuntur, & habent per se additionem vnius ad alterum.

¶Scientia enim siue sapientia de omnibus est, scilicet de bonis & malis, de præteritis, pręsentibus & futuris, & non tantum de temporalibus, sed etiã de æternis. Non enim ita scit Deus ista temporalia, vt seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfectè nouit, cuius scientiæ comparatione omnis creaturæ scientia imperfecta est.

¶Præscientia verò addit super scientiam quandam præcognitionem: est enim de futuris tantùm, sed de omnibus, de bonis scilicet, & de malis.

¶Prouidentia verò includit in se præscientiam, & addit suprà ipsam quandam præparationem siue promotionem in finem vltimum. Est enim de rebus præcognitis faciendis siue gubernandis, vnde & prouidus dicitur, qui bene coniectat de conferentibus ad finem vltimum consequendum, & de his, quæ ipsum possunt impedire. Prouidentia ergo dicitur, quæ rebus præscitis & ordinatis tribuit ea, quæ ordinem conseruent, & propellit omnem inordinationem.

¶Prædestinatio autem in suo intellectu includit non solùm pręscientiam, sed etiam prouidentiam, & aliud suprà eam aliquid, scilicet quendam specialem modum, tam ex parte prædestinatorum, quàm ex parte ipsius finis, quàm ex parte prædestinantis. Cum enim prouidentia Dei sit omnium rerum, & speciali quodammodo rerum habentium voluntatem, prædestinatio includit in se prouidentiam secundum illum specialem modum, quo est hominum & habentium voluntatem. Est enim prædestinatio de hominibus saluandis.

¶Item cùm prouidentia respiciat ordinem vniuersiusque boni ad quemlibet finem, prædestinatio est tantùm respectu eorum quæ homo ex naturalibus suis consequi non potest, sed sunt eleuata suprà facultatem humanæ naturæ. Est enim respectu gloriæ, quæ est in perfecta Dei fruitione, & respectu gratiæ promouentis in ipsam gloriam. Vnde dicit Damasc. quòd prædestinatio est eorum, quæ non sunt in nobis.

¶Item licet prouidentia sit promotio vel directio alicuius in finem, prædestinatio tamen includit in se prouidentiam cũ quadam speciali acceptatione, & electione voluntatis. Quamuis enim prædestinatio præsupponat actum cognitionis, nominat tamen actum voluntatis eligentis, ad ea quæ sola gratuita volũtate conferuntur. Vnde dicitur Ro. 8. Quos præsciuit, prædestinauit cõformes fieri imaginis filij sui, & Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum secundum voluntatis suæ propositum. Sic igitur de essentia prædestinationis est præscientia & voluntatis aliquorum.

¶Ex prædictis itaque manifestum est, quid sit præscientia & pędestinatio Dei, & in quo à se inuicem differant. Est enim pęscientia Dei, certissima præcognitio omnium futurorum, tam bonorum quàm malorum. Prædestinatio vero secundum August. in libr. de Prædestinatione sanctorum, est gratiæ præparatio, id est diuina electio, qua elegit eos, quos voluit ante mundi constitutionem, vt ait Apostolus Ephes. primo. Vel secundum diffinitionem magistralem, prædestinatio est præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro. Vnde patet, quòd prædestinatio sine præscientia esse non potest, sed sine pędestinatione præscientia esse potest, prædestinatione quippe Deus ea pręsciuit, quæ fuerat ipse facturus, sed præsciuit Deus etiam quæ non est ipse facturus, id est omnia mala: prædestinauit enim eos, quos elegit, reliquos autem reprobauit, id est ad mortem æternam pręsciuit *.

Alias pnitures pscivit.

CAPVT II.

¶Quid sit reprobatio, & quid prædestinationis ac reprobationis effectus.

SICVT AVTEM pędestinatio Dei propriè est pręscientia & præparatio beneficiorum Dei, scilicet gratiæ in pręsenti, & glorię in futuro, ita reprobatio Dei est pręscientia malitię in quibusdam non finiendę, & pręparatio pœnæ non terminandæ, vt dicit Aug. in lib. de Bono perseuerantiæ. Reprobatio enim Dei, quæ ab æterno non eligendo, quosdam reprobauit, secũdũ duo consideratur, quorũ alterum pscit, & non pparat, scilicet iniquitatem siue malitiam, vnde August. ad Prosperum & Hilarium, Hæc quidem regula inconcussè tenenda est, peccatores in pctõ præscitos esse, non pparatos, pœnam autem esse præparatam. Præparauit enim Deus malis (vt ait Fulgentius) ignem æternũ, illis vtique, quos non pparauit ad facienda peccata *. Præparauit enim Deus quod diuina æquitas redderet, non quod humana

Alias illos itaque quos iuste ppararet ad luenda supplicia, nec tamen pparauit ad facienda peccata.

iniquitas admittere. Non enim sicut præparauit Sāctos ad iustitiam prosequendam, sic præparauit iniquos ad iniustitiam admittendam, quia prauitatis operator nunquam fuit.

¶Prædestinatio quantùm est de se, nō tantùm importat sciētiā, sed et uoluntatem & potentiam. Sed quoniam causalitas gratiæ & gloriæ attribuitur propriè uoluntati ut efficiēti, scientiæ aūt ut dirigenti, potentiæ verò ut exequenti, ideo eīsi prædestinatio importat illa tria tamen principaliter est in genere uoluntatis: & iō ab August. diffinitur prędestinatio per illa tria. Primò per id, quod respicit potentiam, in libro de Fide ad Petrum, Prędestinatio est gratuitæ donationis præparatio. Secundò per id quod respicit scientiam, in libro de Bono perseuerātiæ, Prædestinatio est p̄scientia beneficiorū Dei. Tertiò per id quod respicit uoluntatem, & propriissimè in libro de Prædestinatione Sanctorū, Prædestinatio est p̄positū miserēdi. Prædestinationis aūt effectus est appositio illius gratiæ, qua in præsenti iustificamur, atque ad rectè uiuendum & in bono perseuerandum adiuuamur, & qua in futuro beatificamur. Quēquidem effectum notificat Apostolus Rom. tertio, Vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundū spem uitæ æternæ Et sicut prædestinationis effectus est gratiæ appositio, ita reprobationis effectus est quodammodo priuatio siue subtractio gratiæ. Quæ interdū in Scriptura obduratio & excæcatio dicitur. Vnde Apostolus ait Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quē vult indurat: misericordiā appellans prædestinationē (vt ait Aug ad Xystum) & præcipuè prædestinationis effectum, id est gratiæ appositionē, obdurationem uero gratiæ priuationem. Hic etiam de excæcatione dicitur secundæ Cor. quarto, quòd Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, quod una glossa de deo uero exponit.

¶Sciendum tamen est, q̄ quia bonum subiacet prouidentiæ Dei vt causatum & ordinatum, ideo prædestinatio est idem, quod causa gratiæ, & gloriæ, ad quam gratia ordinatur. Sed quia malum non subiacet prouidentiæ, ut intentum uel causatum (cum omnis defectus accidit præter intentionem) sed solum subiacet ei ut præscitum & ordinatum, sicut dictum est, ideo reprobatio est tantùm præscientia culpæ & non causa, sed pœnæ per quam culpa ordinatur, ut præscientia & causa. Vnde August. dicit ad Xystum. Non obdurat Deus immittendo malitiam, sed non impertiendo gratiam, sicut nec digni sunt. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur. Idē ad Simplicianum dicit, Non est intelligēdum, quòd Deus ita induret, quasi quenquam peccare cogat, sed tantùm quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis suæ non largitur. Et ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miseretur, non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non esse præbendam æquitate occultissima & ab humanis sensibus remotissima iudicat, quam non aperit, sed admiratur Apostolus dicens, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, &c. Rom. 11.

CAPVT III.

¶Vtrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præscitarum.

CONSEQVENTER considerandum est, vtrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præscitarum, vel res futuræ sint causæ præscientiæ Dei. Et vt melius veritas appareat, producantur in mediū aliqua argumenta.

¶Circa primam partem sic proceditur. Vi. q̄ præscientia Dei sit causa rerum præscitarum. Nam omne id quod antecidit aliud, & ipso posito, ponitur ipsum, est causa illius, ut patet per diffinitionem causę, Causa est, ad cuius esse sequitur aliud. Sed diuina præscientia præcedit omne futurum, & ea posita, ponūtur futura respectu *quorum est, & ea remota, remouentur futura: quia nec futura fuissent, nisi ea Deus præsciuisset, aliàs ignorātia poneretur in Deo, quod est absurdum. Ergo præscientia uidetur esse causa præscitarum rerum.

*Alias ratio.

¶Adhuc, Sicut voluntas Dei est ipse Deus, ita & sciētia eius. Sed voluntas Dei absolutè est causa omnium uolitorum, unde dicit Psal. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit. Ergo scientia eius debet dici causa omnium scitorum.

¶Huic etiam sententiæ Aug. attestari videtur in decimoquinto libro de Trinit. sic dicēs, Vniuersas creaturas & spirituales & corporales, nō quia sunt, nouit eas Deus: sed ideo sunt, quia nouit. non enim nesciuit quæ fuerat creaturus: quia ergo sciuit creauit, non quia creauit sciuit.

¶IN CONTRARIVM est, quia si præscientia esset causa præscitorum, cùm Deus præsciat omnia mala, esset causa omnium malorum, & per consequens esset actor omnium malorum, quod falsum est.

¶DICENDVM est ergo circa istam materiam, q̄ scientia siue præscientia Dei potest considerari dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem. Et sic cùm præscientia nihil aliud dicat nisi præcognitionem, non importat aliquam causalitatē. aliàs omnis scientia uel præscientia cā esset rerū præscitarum, quod falsum est. Videmus enim, q̄ præscientia medici, qui certitudinaliter nouit infirmum breui moriturum, non est cā mortis infirmi, præscientia etiam speculatoris, qua uidet hominē euntem per uiam, in qua paratus est leo ad deuorandum, non est causa perditionis illius, & huiusmodi. Alio modo potest cōsiderari, inquantum est scientia artificis operantis res præscitas. Et sic habet rationem causæ respectu rei operatæ per artē, vnde secundum modum, quo scientia artificis operantis per artem suam est causa artificiati, consideranda est causalitas sciētiæ diuinæ. Est ergo iste progressus in productione artificiati. Primò scientia artificis ostendit finem. Secundò uoluntas eius intendit finem illum ostensum. Tertiò uoluntas imperat actū, per quem educatur opus. Quartò scientia dirigit illum actum. Quintò circa opus quod per actum educitur, scientia artificis ponit formam conceptam.

¶Sic igitur scientia artificis se habet vt ostendens finē, ut dirigens actum, & ut informans opus operatum. Et iō constat, q̄d quicquid defectus uel deuiatiōis à forma artis uel à fine accidit in effectu, nō reducitur in scientiā artificis sicut in cām. et si defectus ille fuerit præscitus ab eo. Patet etiam, q̄ principalitas causalitatis consistit penes voluntatem, quæ imperat actum. Vnde manifestum est, q̄ scientia ual præscientia Dei causalitatem nō habet respectu mali, quod est deuiatio à forma & à fine, sed tantùm respectu bonorum: secundum quod consequuntur formam diuinæ artis & finem. Non tamen, ita q̄ respectu eorum dicat perfectam rationem causalitatis, nisi secundum quod adiungitur voluntati. Et ideo dicit Magister sententiarum, quòd scientia beneplaciti est causa rerum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum est, q̄ aliquid potest aliud sequi dupliciter. Vno modo per modum productionis, secundū q̄ vnum producitur ab alio. Et sic id, ad cuius esse sequitur aliud est verè causa eius in essendo. Alio modo per modum consecutionis. Et sic id ad cuius esse sequitur aliud, non est causa in essendo, sed solùm in consequendo Et omne tale dicitur esse cā, sine qua non. Et talis causa dicitur esse scientia, uel p̄scientia diuina, si tamen sciētiam ad simplicem notitiā referamus Si verò scientiæ sit adiuncta uoluntas (quæ dicitur scientia beneplaciti) tunc est causa omnium, quæ fecit Deus.

¶Ad secundum dicendum, q̄ voluntas habet completam rōnē causæ, inquantum obiectum eius est finis secundum rationem boni, qui scilicet finis est causa causarū. Vnde & uoluntas imperium habet sup alias vires aīæ. Et ideo uoluntas Dei absolutè dicitur causa rerum, sed de scientia non est ita, sicut patet per p̄dicta. Licet enim in Deo sit una res, tamen aliquid attribuitur vni, quod non attribuitur alteri, & ideo ratio non procedit.

¶Ad tertium dicendum, q̄ August. loquitur de scientia beneplaciti, sicut patet. Agit enim de bonis tantùm, scilicet de creaturis, quas Deus facit. Quas quidem nouit non solùm scientia simplicis notitiæ, sed etiam scientia beneplaciti.

¶LICET autem scientia vel præsciētia Dei aliquo mō sit cā rerum scitarum (vt dictum est) nullo tamē modo res possunt esse causa scientiæ uel præscientiæ Dei. Non enim Deus accipit cognitionē à rebus, sicut nos accipimus, sed seipsum intelligit & cognoscit. Quamuis igitur res non præscirentur, nisi essent futuræ, non tamen ideo præsciuntur, quia futuræ. Si enim hoc esset, tunc temporale esset cā æterni, & creatum causa increati, & ex creaturis penderet scientia Creatoris. Et iō dicit Augu. in 15. lib. de Trinit. Vniuersas autem creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo nouit: sed ideo sunt, quia nouit.

¶Cùm ergo dicitur, Res non præscirentur nisi essent futurę, nō notatur ibi causa, nisi fortè sine qua non, sed importatur solùm consequentia vnius ad alterum. † sen. dist. 38. art. 5.

CAPVT IIII.

¶Vtrum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat.

EX PRÆDICTIS colligi potest, q̄ præsciētia Dei necessitatem eueniendi rebus non imponit. Si enim præscientia Dei accipiatur pro simplici notitia futurorum, certum est, q̄ ipsa non est causa rerum præscitarum, ut ex iam dictis apparet, & ideo licet præsciat res futuras, non tamen eis necessitatem imponit. Vnde August. super Ioanne Deus, inquit, futurorum præscius, p Prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit. Nō. n. iō quenquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata p̄nouit, illorum enim p̄sciuit peccata, non sua. Si autem scientia Dei accipiatē pro notitia beneplaciti, similiter necessita-

tem reb. contingentib. non imponit. Omnia. n. sic cognoscit esse futura, sicut uentura sunt, & cuncta q̃ contingenter eueniunt (utilla q̃ sunt à libe. arbi. & à casu, & à fortuna) sic p̃scit esse futura contingenter, sicut & p̃scit modũ contingentiæ, sc̃dm quẽ sunt. Vnde sicut erroneum est dicere, q̃ humani actus & euētus p̃scientiæ & ordinationi diuinę nõ subsint, ita erroneũ est dicere, q̃ ex p̃scientia uel ordinatione diuina humanis actib. necessitas ingeratur. Tolleretur. n. libertas arbitrij, legũ utilitas, consiliandi opportunitas, solicitudo bene uiuendi, & pœnarum præmiorumque iustitia.

¶SED CONTRA hoc obijcitur. Dictũ est suprà, q̃ præscientia beneplaciti est cã rerum. Sed omnis causa necessaria inducit necessariò effectum, posita. n. causa, necessariò ponitur effectus, n. si sit deficiens in minori parte, sicut est cã naturalis. Cũ ergo p̃scientia Dei non sit deficiens, uidetur quòd id quod p̃scitum est a Deo, sit necessarium.

¶Amplius, Oẽ qđ Deus præscit, est uerum, quia scientiæ Dei falsum subesse non põt. Sed (ut dicit Philosophus in 1. Perihet.) oẽ qđ est, qñ est, necesse est esse. Ergo si p̃scitum est modò uerum, necesse est nunc esse uerum. Sed futurum est p̃scitum. Ergo necessarium est futurum esse. Ergo de necessitate euenter.

¶Præterea, Ponatur, q̃ Deus præsciit aliquid in parte affirmatiuã, ut Socratẽ currere. Tũc sic, aut est possibile Socratẽ non currere, aut non est possibile. Si non est possibile ipsum nõ currere, ergo ab æquipolenti necesse est ipsum currere: & sic habetur propositũ. Si aũt possibile est ipsum nõ currere, ponatur ergo (possibile. n. est sc̃dm Philosophum, quo posito non sequitur inconueniens) sed positũ erat, q̃ Deus præsciret Socratem currere, ergo præscit esse futurum qđ non est futurum. oĩs aũt talis scientia falsa est, ergo sciẽtia uel præscientia Dei falsa are: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quòd Socratem non currere, non sit possibile, sed necessarium.

¶Item, si Deus præscit Socratem currere, aut est possibile aliter euenire, aut non est possibile. Si non est possibile aliter euenire, ergo necessarium est ita euenire, sicut præscitum est: & sic habetur propositum. Si autẽ possibile est, aliter euenire quàm Deus præscit, ergo diuina præscientia est fallibilis, & incerta: quod est falsum.

¶Adhuc, Secũdum Philosophum in lib. Priorum, ex maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur cõclusio de necessario. Inde sic, Omne præscitum à Deo necesse est esse uerum. Sed Socratem currere, est præscitum à Deo, ergo necesse est esse uerũ. Et sic idem quod prius.

¶Item, In oĩ uera cõditionali si antecedens est necessariũ absolute, & consequens est necessarium absolutè, quia ad antecedẽs semp sequit̃ cõsequens, & ad necessariũ nunq̃ sequit̃ nisi necessarium, sicut ad uerum nunquã sequitur falsum quãuis ad falsum aliquando sequatur uerum, ut probatur in 1. Priorũ. Sed in hac conditionali, Necesse est Socratem currere, si est præscitũ à Deo, antecedens est necessariũ absolutè, tũ quia oẽ præscitum est necessarium, tum quia omne æternum est necessarium. Ergo Socratem currere, est necessarium absolutè.

¶IN CONTRARIVM est authoritas Augustini sumpta à simili in lib. de Libe. arb. dicentis, Sicut tu memoria tua non cogis esse facta, quæ præterierunt, sic præscientia non cogit fieri, quæ futura sunt.

¶Item põt ostendi per rationes ducentes ad impossibile. Si. n. p̃scientia Dei necessitatem reb. imponeret (sicut dictum est) tolleretur libertas arbitrij, periret consiliandi opportunitas, frustra bonis præmia, & malis supplicia ponerent, iniustè boni præmiarent, & mali punirent, laus & uituperiũ deperiret (quia ut dicit Hieron. nemo peccat in eo, qđ uitare non põt) peccata nostra ad authorem bonorum omnium referrentur, nec sperulandi aliquid uel deprecandi ratio ulla esset.

¶RESPONDEO dicendum, quòd propter huiusmodi difficultates duplex fuit error circa istam materiam. Quidam enim propter ordinem causæ ad causatum, dixerunt quòd cùm præscientia Dei sit causa rerum, & sit immutabilis, rebus necessitatem imponit, & ideo abstulerunt liberum arbitrium & peccatum. Et hæc positio fuit hæretica & iniqua, quia destruit bonos mores. Alij uerò propter ordinem scientiæ ad scitum, dixerunt, quòd cùm scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis, requirit determinationem in re scita. Sed in futuris contingentibus non est alterum determinatè uerum, & ideo de eis certa cognitio esse non potest, nisi quando sunt. Cùm autem Dei cognitio sit certissima & infallibilis, negauerunt Deum de futuris contingentibus præscientiam habere, cogitantes intellectum diuinum ad modum intellectus nostri cognitionem accipere. Et hæc similiter positio hæretica fuit & impia, quia derogat nobilitati diuinæ. Et ideo positio uera & catholica est (quæ Deum honorat, & bonos mores conseruat) q̃ in Deo est certissima præscientia futurorum omnium, nec tamen rebus contingentibus necessitatem imponit. Quomodo autem hoc esse ualeat, sic percipi potest. Manifestum est, quod quando sunt multæ causæ ordinatæ, effectus ultimus non sequitur causam primam in necessitate uel contingentia, sed causam proximam, quia uirtus causæ primæ recipitur in cã secunda secundum modũ causæ secundæ, nam oẽ qđ recipitur in aliquo est in eo sc̃dm modum recipientis, & non secundum modũ recepti. Effectus enim ille non procedit à causa prima, n. si secundum quòd uirtus causæ primæ recipitur in causa secunda, ut patet in fructificatione arboris, cuius causa remota siue prima est motus solis, proxima uerò est uirtus generatiua plantę. Fructificatio aũt impediri põt per impedimentũ uirtutis generatiuæ, quãuis motus solis inuariabilis sit. Similiter & scientia Dei licet sit inuariabilis causa omnium, effectus tamẽ producuntur ab ipsa per operationes causarum secundarum. Et ideo mediãtibus causis secũdis necessarijs, producit effectus necessarios, & mediantibus causis secundis contingentibus, producit effectus contingentes.

¶Sed adhuc manet dubitatio maior de infallibilitate diuinæ p̃scientiæ, quia licet prima cã possit stabilis esse cũ defectu causæ secundæ (sicut motus cœli cum sterilitate arboris) scientia tñ Dei nõ potest stare cum defectu causæ secundæ, non enim potest esse, quòd Deus sciat simul hunc hoĩem currere, & ipse deficiat à cursu. Et hoc est propter certitudinem sciẽtiæ ipsius. Ad hoc ergo quòd sit certa scientia, oportet inuenire aliquam certitudinem in re scita.

¶Sciendum est igitur, quod antequam res sit, non habet esse nisi in causis suis, sed causæ quædam sunt, ex quibus necessariò sequitur effectus, quæ impediri non possunt. Et in istis causis habet effectus esse certum & determinatum, adeo quòd potest ibi fieri demonstratio, sicut est ortus Solis, & eclipsis Solis & Lunæ, & huiusmodi. Quædam autem sunt, ex quibus sequuntur effectus in maiori parte, sed tamen deficiunt in minori. Vnde in illis causis effectus futuri non habent certitudinem absolutam, sed quandam inquantum sunt magis determinatæ causæ ad unum, quàm ad aliud. Et ideo per istas causas potest accipi scientia coniecturalis de futuris. Quæ tantò magis est certa, quantò sunt causæ magis determinatæ ad unum, sicut est cognitio medici de sanitate infirmi ac morte futura, & iudicium astrologi de uentis & pluuijs futuris. Quędam uerò causæ sunt, quæ se habent ad utrumlibet. Et in istis causis, effectus futuri nullã habent certitudinem uel determinationẽ. Et ideo contingentia ad utrumlibet, in causis suis nullo modo cognosci possunt, sed quando iam efficiuntur in rerũ natura, tunc habent in seipsis esse determinatũ. Et ideo quando sunt in actu, certitudinaliter cognoscuntur, ut patet de eo qui uidet Socratem currere, quia tunc certam cognitionem habet de cursu ipsius, nam Socratem currere dum currit, necessariũ est. Intellectus autem diuinus ab æterno intuetur unumquodq; cõtingentiũ, non solùm prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinato, nisi. n. hoc esset, aliter cognosceret rẽ postquàm est, quàm antequam fieret: & sic ex euentibus rerum aliquid accresceret cognitioni eius. At uerò cognitio Dei non causatur à rebus sicut nostra, sed potius ipsa est causa rerum cognitarum.

¶Scientia ergo Dei cùm sit uera & perfecta, eo modo quo res futuræ sunt, eas euenire cognoscit. Et iđ ab æterno uno intuitu uidet singula tempora, & cunctos hoĩum actus, & rẽ talem esse in hoc tempore, & in hoc deficere. Patet igitur, q̃ p̃scientia Dei perfectè & inuariabiliter cognoscit res futuras prout eueniunt nec tamen rebus contingentibus necessitatem imponit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd effectus non trahit necessitatem à causa prima, sed solùm à causa proxima, ut dictum est. *Vbi supra ad primũ.*

¶Ad secundum dicẽdum, q̃ dictum Philosophi intelligitur de eo qđ aliquid in actu ponit circa subiectũ. qđ postquam positũ est, impossibile est, non esse positum. Sed uerum de futuro nihil ponit circa subiectum, quia non est uerum pro præsenti, sed solùm pro futuro, & ideo nullam habet necessitatem.

¶Ad tertium dicendum, q̃ duplex est necessitas, s. absoluta & conditionata siue respectiua. Necessitas absoluta, quæ opponitur contingentiæ, dicitur necessitas consequentis, quæ est ex causis necessarijs. Necessitas autem conditionata est ex suppositione siue conditione ut dr necessitas consequentiæ. Et hæc nõ opponitur contingentiæ, quia non est ex causis necessarijs absolutè. Nam aliquod contingens necessariò sequitur facta suppositione, ut si ponatur, quòd Socrates currit, necessariò sequitur quòd moueatur.

¶Dicendum est ergo, quòd actus diuinę cognitionis transit super contingẽs (& si futurum in nobis) quia ei semper est præsens sicut transit uisus noster super ipsum, cum est præsens. Et quia omne quod est, dũ est, necesse est, esse, quòd tamẽ absolutè

non est necessarium, ideo in se consideratum est contingens, sed relatum ad Dei cognitionem est necessarium, quia ad ipsam refertur secundum quòd est in esse actuali, cùm æternitati omnia sint præsentia. Non.n. Deus videt tantum hanc rem respectu præcedentis temporis esse futuram, & respectu futuri esse præteritã, sed uidet in tempus, in quo est præsens, & rem esse præsentem in hoc tempore. Vnde omnino simile, est si ego uideam præsentialiter Socratem currere, quod quidem in se contingẽs est, sed relatum ad uisum meum, est necessarium. Vnde secundum distinctionem positam dicendum est, quòd præscitum est necessarium necessitate consequentiæ siue conditionata, & non necessitate consequentis siue absoluta.

¶ Ad quartum dicendum, quod infallibilitas & certitudo præscientiæ Dei prouenit ex hoc, quod rem uidet semper ut præsentem, sicut dictum est. Non tamen ex hoc, quòd res præscita necessitatem absolutam acquirit, sed conditionatã solum, ut iã patuit.

Vbi supra ad quintũ. ¶ Ad quintum dicendum, quod ista propositio, Omne scitum à Deo necesse est esse, est duplex. Potest.n. esse de dicto, & sic est composita, & est uera, quia hoc dictum est necessarium, scilicet scitum à Deo est uerum. Vel potest esse de re, & sic est diuisa & falsa: hanc enim rem quæ ponitur scita à Deo, non est necesse fieri, quia contingenter fit. Et similiter conclusio duplex est. Huius autem distinctionis ratio, est quia potest illud sumi secundum conditionem quę subiacet diuinę scientiæ, & hoc est secundum quod habet esse determinatum in actu, & sic necessitatem habet. Vel potest ista res sumi sine ulla conditione, & sic non est necessarium, quia potest considerari, prout est in causis suis, antequam sit in actu, & ibi habet necessitatem, nec ibi tantum est scita à Deo futura esse, non enim scit Deus effectum contingentum esse determinatum in sua causa, quia esset falsa scientia, cum in causa sua non sit determinatus.

Vbi supra ad sextum circa finẽ. ¶ Ad sextum dicendum, quòd ad hoc argumentum quidam sic respondent, & dicunt, quòd hoc antecedens, scilicet esse præscitum à Deo, est necessarium, nec tamen consequens est necessarium quia illa regula intelligitur tantùm in illis conditionalibus, in quibus antecedens est causa consequentis. Sed quia regula illa non probatur, à Philosopho ea ratione causalitatis, sed ea ratione consequentiæ (secundum quam ex necessario sequitur necessarium, siue sit causa, siue effectus) ideo aliter potest dici, quòd antecedens est necessarium, absolutè tñ ista res non ponitur subiacere diuinæ scientiæ, nisi dum est in actu, secundũ quòd determinationem & certitudinem habet ipsam enim necesse est esse, dum est. Et ideo similis necessitas inferenda est in consequente, ut scilicet accipiatur ipsum, qd est, Socratem currere secundum quòd est in actu, & sic determinationem & necessitatẽ habet. Vnde patet, quòd si sumatur Socratem currere secundum hoc quod ex antecedente sequitur, necessitatem habet, non enim sequitur ex antecedente, nisi secundum quod subsitat diuinæ scientiæ, cui subijcitur, prout consideratur præsentialiter in suo esse actuali: unde sic etiam sumendum est consequẽs. Et hoc modo patet, quod consequens necessarium est: necesse est enim Socratem currere, dum currit.

CAPVT V.

¶ Vtrum prædestinatio habet certitudinem.

1. dist. 40. q. 1. artic. unico. POST HÆC & de prędestinatione restat inuestigare.

¶ De qua hic ad præsens, pręter ea quę dicta sunt, duplex consideratio erit.

¶ Prima quidẽ, utrũ prædestinatio certitudinem hẽat.

¶ Secunda, utrum necessitatem imponat.

¶ AD PRIMVM ergo sic proceditur. Videtur, quòd prædestinatio certitudinem non habeat. Dicitur enim Apoc. 3. Tene qd habes, ne alius accipiat coronam tuam. Aut hoc intelligitur de corona præsentis iustitiæ, aut de corona gloriæ. Sed non de corona præsentis iustitiæ, quia gratia, quam quis habet, eo peccante, destruitur, nec de subiecto in subiectum mutatur. Ergo intelligitur de corona gloriæ. Sed gloria non est alicuius in statu uię, nisi secundum quòd est ei prædestinata. Ergo uidetur, quod unus possit accipere, quod alijs prædestinatum est, & sic prædestinatio certa non erit.

¶ 2 Præterea, Greg. in Mor. dicit, quod alijs cadentibus, in eorum locum alij succedunt. Sed locus gloriæ non potest dici eorũ, nisi quia est ei prædestinatus, ergo idem quod prius.

¶ 3 Item, in Psal. dicitur, Deleantur de libro uitæ, & cũ iustis nõ scribantur. Sed nõ põt deleri de libro, nisi quod ibi scriptũ est. Cùm ergo prædestinatio sit liber uitæ, uidetur quod aliquis à prædestinatione possit deficere, & ita certitudinem non habebit.

¶ 4 Amplius, Eorũ quæ nõ sunt determinata, nec in se nec in causis suis, non põt esse certitudo. Sed motus liberi arbit. (qd est rã ad utrũlibet) non sunt determinati nec in se, nec in causis suis antequam sint. Cùm igitur effectus prædestinationis expleatur motibus liberi arbit. qui sunt opera meritoria, sequitur, quòd prædestinatio nullam certitudinem habeat.

¶ IN CONTRARIVM est authoritas August. in libro de Correptione & gratia, dicentis, Certus est numerus electorum, qui non potest minui, nec augeri. *Cap. 13.*

¶ Præterea, Secundæ Timot. 2. dicitur, Nouit Deus qui sunt eius. Cùm ergo diuina cognitio sit certa & infallibilis (ut supra dictũ est) & prædestinatio in sui ratione præscientiam includat, prædestinatio certa erit.

Vbi supra ad primũ & secundum. ¶ RESPONDEO dicendum, quòd cum diuina cognitio perfecta sit, certa est, & infallibilis. Et ideo non solùm numerus prædestinatorũ Deo certissimus est (licet incertus sit nobis) sed et numerus reprobatum. Sciendum tamen est, quòd secundum statum præsentis iustitiæ, quidam habentes gratiam, perdunt eã, dum in peccata labuntur, & eis cadentibus, in eorum locum alij admittuntur, dum opera ipsorum in charitate facta quæ sibi & alij proderant (secundum quòd charitas omnia merita sanctorum communia facit) ipsis peccantibus, etiam prodesse desinunt ad æternæ uitæ meritum, eorum autem fructus in illis manet, qui in gratia perseuerant. Non tamen ita quòd eadem gratia numero quæ in uno erat, ipso peccante, in alium trãsmutetur. Vnde secũdum statum præsentis iustitiæ, nunquam Ecclesia destituitur existentib. in gratia, quia quibusdam peccantibus, in gratiam alij à Domino aduocantur. Et totum est certissimũ apud Deum, unde Apocal. 3. super illo uerbo, Tene quod habes, &c. dicit gloss. Cùm sit Deo certus numerus suorum, si quis labatur, alius misericordia in locum eius subinducitur, sicut per superbiam Iudæorum Gentilitas subintrauit.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum & secundum argumentum.

Vbi supra ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicendum, quòd prædestinatio dicitur liber uitæ secũdum quod in ea dicitur aliquid scribi, non solùm quantum ad præsentem iustitiam, sed etiam quantum ad futuram gloriam, & sic nullo modo potest dici aliquis deleri de libro Vitæ. Sed illud quod est ibi scriptum quantũ ad præsentem iustitiam tantùm, dicitur deleri, non mutatione facta ex parte libri, ut in eo aliquid fuerit, quod postmodum non sit, sed ex parte illius, qui in eo scriptus erat, in quantũ s. ipse mutatũ à statu præsentis iustitiæ.

Vbi supra ad quartum. ¶ Ad quartum dicendum, quod contingens futurum (ut motus liberi arbit.) quamuis non sit determinatum in causa sua, est tamen determinatum in esse suo secundum quod est in actu. Et sic subiacet certitudini præscientiæ, sicut supra dictum est de futuris contingentibus in præcedenti capite.

CAPVT VI.

¶ Vtrum prædestinatio necessitatem imponat.

DEINDE inuestigandum est, utrum prędestinatio necessitatem imponat. Et uidetur quòd sic, quãdocunque enim aliqua causa est tantæ uirtutis ad producendum effectũ, quòd impediri non potest, necessitatem & coactionem inducit. Sed prædestinatio (quę est causa salutis hominum) uoluntatem Dei nominat, quæ impediri non potest. Vñde dicitur Hester 13. Non est, qui tuę possit resistere uolũtati. Ergo prædestinatio necessitatem imponit. Cui rei uidetur attestari Apostolus Roman. 9. dicens, cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Psal. Omnia quæcunque uoluit, Dominus fecit.

¶ Præterea, Nulla uolũtas ligata uel impedita ad eliciendũ proprium actũ, est libera sed coacta. Sed uoluntas humana per prædestinationẽ ligatur & impeditur ad eliciendũ actũ proprium, qd est uelle, ut uidetur dicere Apostolus ad Roma. 9. dum dicit. Non est uolentis, nec currentis, sed miserentis Dei: Interli. non est uolentis, scilicet uelle, & currentis, scilicet currere, idest, operari. Ergo uoluntas humana per prædestinationem cogitur. Et sic idem, quòd prius. Hoc idem confirmatur per id, quod dicitur Philipp. 2. Deus est, qui operatur in nobis, & uelle & perficere pro bona uoluntate, scilicet sua, ut dicit Interli. Ergo talis erit unusquisq;, qualem vult Deus, cùm nihil possit, nisi quod Deus vult. Ad idem ostendendum ualet id quod dicitur Ioan. 6. Nemo potest uenire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.

¶ Vlterius, Videtur, quòd Deus sit causa reprobationis, & excæcationis, sicut est causa prædestinationis, & eodem modo reprobationi necessitatem imponat. *1. dist. 40. q. 4. ar. 2.*

¶ Primò per id quod dicit Apostolus 2. Cor. 4. Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, & una glo. exponit hoc de Deo uero: Ergo ipse est causa excæcationis.

¶ Ad idem est, quod dicitur Rom. 9. Cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.

¶ Amplius, Secundũ Philosophum in Posterioribus, si affirmatio est

ho est causa affirmationis, & negatio est causa negationis. Sed uelle diuinum est causa, quod iste habeat gratiam, quia s. ipse Deus vult. Ergo uidetur, quòd non uelle Dei, sit causa, quare iste gratiam non habeat. Sed hoc est obduratio. Ergo ex parte Dei accipienda est causa obdurationis.

¶ Præterea, Sicut dicit Philosophus in 2. Physi. id, quod per sui præsentiam est causa salutis nauis, scilicet gubernator, per sui absentiam est causa periculi. Sed Deus per sui præsentiam in aĩa est causa gratiæ. Ergo per sui absentiam est causa obdurationis.

¶ SED CONTRA. Nullus iustè culpatur vel laudatur punitur uel remuneratur de eo, quod ipsi necessitatem & coactionem ingerit & cuius causa in ipso non est. Sed homo iustè laudatur uel culpatur, punitur uel remuneratur de his, quæ ab eius uoluntate procedunt. Ergo prædestinatio uoluntati hominis necessitatem non ingerit, & obdurationis causa non existit.

1. dist. 40. q. 3. art. 1. cor. post med.

¶ RESPONDEO Dicendum ad primam quæstionem, quòd licet prædestinatio certitudinẽ habeat, nõ tamen illa certitudo necessitatem saluandis imponit, sicut enim suprà dictũ est 10. c. Prædestinatio in suo intellectu includit præscientiã, uoluntatẽ, & prouidentiam. prouidentia aũt quamuis sit omnium (vt dictum est) non tñ omnia necessariò eueniunt, sed secundũ conditionem proximarum causarum, quarũ naturas & ordinẽ prouidentia non destruit, sed conseruat. Præscientia ẽt non imponit necessitatem rebus, nec inquantũ est eã, cùm sit causa prima, cuius conditionem effectus non sequuntur, sed causæ proximæ. Nec inquantũ certitudinem & determinationem hẽt, quia illa certitudo diuinæ præscientiæ attenditur, non secundũ quòd res est in suis causis (in quibus est, ut possibile futurum tñ) sed secundũ quòd habet esse determinatum in actu, prout est præsens, & non futura, ut suprà expositum est capit. 4. Voluntas ẽt cùm sit cã uniuersalis, & prima omnium rerum, non excludit oẽs proximas causas secũ. Nec hoc est ex insufficientia uoluntati, sed ex ordine sapientiæ ipsius, qui suos effectus mediantib. alijs causis prouenire disposuit, ut sic etiam causandi dignitas creaturæ communicaret. Vnde diuinæ uolũtatis efficacia exigit, ut non solùm sit, quod Deus vult, sed etiam, ut hoc modo sit, sicut Deus vult, illud esse. Et ita patet, quòd certitudo prædestinationis nullam necessitatem saluandis imponit.

1. q. 19. ar. 7. ad 2. Et 1. con. c. 80 ratione 1. Et ls. 3. 2. 7. ad me.

1. d. 47. q. 1. ar. 2. ad 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod quamuis Dei uoluntas sit immutabilis & inuincibilis, non tamen sequitur, quod omnis effectus eius sit necessarius necessitate absoluta (quam habet res à causa sua proxima) sed solum necessitate conditionata, sicut, etiam de præscientia dictum est.

¶ Ad autoritatem autem Apostoli, qui dicit, Cuius vult miseret, &c. dicendum est, quod Apostolus intendit, quod Deus non prædestinat aliquẽ, uel infundit ei gratiam coactus quasi ex necessitate naturæ, uel iustitiæ uel ex meritis præcedentibus alicuius, sed ex mera liberalitate uoluntatis suæ. Et quòd ita debeat intelligi, patet per literam præcedentem de Iacob & Esau, de quibus ibi dicitur, Cum. n. nondum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex uocatione dictum est ei, quia maior seruiet minori.

¶ Autoritas. n. Psalmistæ nõ cogit dicere, quòd uoluntas Dei necessitatem imponat, sed quòd semper infallibiliter impleatur. Sciendũ tñ est, quòd Deus dicitur uelle aliquid dupliciter. Vno modo ꝓpriè: & sic dicitur uelle aliquid, cuius uoluntas uere in eo est, & quod sibi complacet. Et hic dicitur uoluntas bene placiti, quæ semper in omnibus infallibiter impletur. Et de hac loquitur Psal. & Isa. 46 Omnia uoluntas mea fiet Alio modo dicitur uelle aliquid metaphoricè, id est per similitudinem, eo quod ad modum uolentis se habet, inquantum præcipit uel consulit, ꝓhibet uel permittit aliquid. Et hæc dicitur uoluntas signi, quæ nõ semper impletur. De qua dicit Apostolus 1. ad Timot. 2. Qui vult oẽs homines saluos fieri. Cum tamen omnes salui nõ fiant, sed multi damnentur. De hac etiam dr Matth. 23. Quoties uolui cõgregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluisti.

1. di. 8. ar. vel cor post principiũ.

¶ Ad aliud dicendum, quod uoluntas humana per prædestinationem non ligatur, nec impeditur ad eliciendum proprium actũ sed iuuatur. Ideo autem dicit Apostolus, quod non est uolentis uel le, nec currentis currere sed miserentis Dei, quia nemo põt per conatum propriæ uoluntatis consequi gratiam, uel per naturalia propria opus gratuitum elicere sine diuino auxilio. Vnde ipse Christus dicit Ioan. 15. Sine me nihil potestis facere. Cuius rõ est, quia licet uoluntas hominis libera sit, tamen hanc libertatem non habet nisi a Deo, qui est causa efficiens hmõi libertatis. Et sicut dicitur in lib. de Causis, Omnis causa primaria plus est influẽs super suum causatum, quàm causa secunda, quia uirtus & esse causæ secundæ totũ est a causa prima, & sic actus & operatio causæ secundæ reducitur in cãm primã, cuius uirtute operatur. Et per hunc modum dicit Apostolus, quòd Deus operatur in nobis uelle & perficere.

¶ Ad id uero, quod dr, Nemo potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit eum, dicendum, quòd homo trahitur tripliciter aliquando. n. trahitur uiolentia sicut Susanna trahebatur ad mortem, ut dicitur Dan. 13. & Eleazarus trahebatur ad supplicium, ut dicitur 2. Macha. 6. Et de hac tractione dicitur Prou. 24 Qui trahũtur ad interitum liberare ne cesses. Aliquando uero trahitur homo amore uel delectationibus allectus, uel bñficijs prouocatus, sicut trahitur puer, uno uel pomo sibi ostenso, vnde dicitur, Trahit sua quemque uoluptas. De hac tractatione dicitur, Oseæ 11. In funiculis Adam traham eos, in uinculis charitatis. Et Canti. 1. Trahe me &c. & Ioan. 12. Si exaltatus fuero à terra, oĩa traham ad meipsum. Aliquando aũt trahitur timore suppliciŋ territus, sicut trahuntur qui timent supplicia. De hac tractione dicitur Iacobi 2. Nonne diuites ꝑ potentiã opprimunt uos, & ipsi trahunt uos ad iudicia? Tractio ergo ista, de qua loquitur Christus (vt ostendit glos.) non est uiolentiæ, necessitatis, nec iniurij, sed uoluntatis & desiderij.

¶ AD SECVNDVM quæstionem dicendum, quòd reprobatio in suo intellectu tria includit, scilicet æternam præscientiam meritorum, temporalem obdurationem siue excæcationem, & finalem damnationem. Primum scilicet præsciẽtia meritorum causam non habet, cum enim Deus non accipiat cognitionem a rebus, sicut nos accipimus, sed ea seipso res intelligat & cognoscat, nullo modo res futuræ possunt dici causa præscientiæ Dei, sicut supra in fine tertij cap dictum est.

¶ Item, Cum præscientia secundum propriam rationem non aliud dicat nisi simplicem notitiam futurorum, non importat aliquam causam, & ideo futurorum & præcipue malorum causa est non potest, sicut suprà 3. c. dictum est secundum hoc reprobatio est tantum præscientia culpæ, sed non causa

¶ Secundum autem & tertium, s. temporalis obduratio & finalis damnatio, duplicem causam habent, unam ex parte hoĩs per modum meriti, aliam ex parte Dei per modum iustitiæ, culpæ meritæ pœnam adhibentis. Obduratio. n. quandoque dicitur actus uoluntatis obstinatæ malo cui pertinaciter adhæret. Et sic constat, quod obdurationis cã non est Deus, sed homo, sicut nec alterius actus peccati inquantum deformis est. Aliquando autẽ obduratio dr ipsa priuatio gratiæ, quæ etiam excæcatio dicitur: quia gratia est quoddam lumen animæ: & perfectio quædam habilitans ipsam ad bonum. Aliquem autem carere gratia, ex duobus contingit, tum quia ipse non vult recipere, tũ quia Deus non ei infundit, uel non vult infundere. Horũ aũt duorũ talis est ordo, ut secundum non fit nisi ex suppositione primi. Cũ. n. Deus nihil uelit nisi bonum, non vult aliquẽ gratia priuare, nisi secundum quod bonum est, sed quod aliquis careat gratia, nõ est bonum simpliciter. Vnde hoc absolutè consideratum, nõ est uolitum à Deo. Est tamen bonum ut careat gratia, si eam habere non vult, uel si negligenter ad eã habendã se ꝓparat, quia iustũ est, & hoc modo est uolitum à Deo. Patet ergo quòd huiusmodi absolute causa prima est ex parte hominis qui gratia caret, sed ex parte Dei non est causa huius defectus, nisi ex suppositione illius, quòd est causa ex parte hominis. Et per hunc modum quandoque inuenitur Deus dici causa excæcationis uel obdurationis, non quidem immittendo malitiam: sed non impertiẽdo gratiam: sicut nec digni sunt: ut dicit Aug. Si enim non necessariò impertitur in ipso est impertiri, & non impertiri, unde eius quod est, non impertiri, aliquo modo causa est. Obduratio igitur ex parte hominis habet rationem culpæ: sed ex parte Dei habet rõnem iustitiæ Similiter finalis damnatio habet duplicẽ causam scilicet ex parte hominis, commissionẽ culpæ, & ex parte Dei, illationem pœnæ.

¶ Et per hoc patet responsio ad primas duas autoritates, quòd Deus excæcat mentes infidelium, non impertiendo malitiam, sed iuste subtrahendo gratiam. Similiter, obdurat quem vult: quia non cogitur cuiquam indigno conferre gratiam. Nec est contra uoluntatem Dei: sed secundum uoluntatem ipsius, quòd aliquis pro merito malitiæ suæ obduretur inquantum obduratio dicit pœnam, iusto iudicio culpæ obstinationi illatam.

¶ Ad tertium dicendum, quod effectus non sequitur nisi concurrentibus omnibus causis: sed ex defectu unius causæ tñ consequitur negatio effectus. Dico igitur, quod causa gratiæ sicut agens, est ipse Deus. & sicut recipiens, ipsa anima per modum subiecti & materiæ. Et ideo quia formæ inductæ non est causa materia neque subiectum, nisi sit tale subiectũ, ex cuius principijs fluit accidens (quale accidens non est gratia) ideo nõ dicitur simpliciter aĩa causa gratiæ, sed recipiens tantum: Deus autem est causa, dicitur tamen anima causa malitię. Nec oportet, quod omnis defectus incidat ex parte agentis, sed potest incidere ex parte recipientis. Et ita est in ꝓposito: ipsa enim anima est causa obdura

tion…,

tionis, inquantum obduratio culpam dicit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus quãtum est in se, nulli est absent. sed homo à Deo præsente se absentat sicut se absentat à præsenti lumine, qui claudit oculos. Et ideo nõ est simile, quod pro simili ponitur.

CAPVT VII.

¶ Quare Deus licet hominem, quem præscit esse damnandum.

LTIMO considerandum est, quare Deus facit hominem quem præscit esse damnandum. Sunt enim quidam uesani, qui Deo in hoc iniquitatis maculã imponere non uerentur, dicentes eum iniquum & impium, qui opus suum facit ad intolerabiles, & interminabiles cruciatus.

¶ Rationes igitur adducẽdæ sunt ad tantam nefaniam refrenãdam, & Dei iustitiam demonstrãdã. Et primo ostendendum, est ꝙ voluntas Dei facientis hominem quæ præscit esse damnandum, non est iniqua. Deinde ponendæ sunt rõnes probabiles, quare Deus facit hominem, quem præscit esse damnandũ. Scĩendum est itaque, ꝙ ratio, quare Deus hoc facit, est sua uoluntas q̃ causa est omniũ, quæ ab eo sũt: unde dicit Aug. in 3. lib. de Tri. Non nisi Dei uolũtas causa prima est sanitatis & ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum & retributionũ. Hæc igitur sola est, unde ortum est, quicquid est. Voluntas autẽ eius iniusta uel iniqua esse non põt. Ex duobus enim contingit uoluntatem alicuius à rectitudine deuiare: videlicet aut ex ignorantia, aut ex affectione peruersa. Quæ quidẽ duo in Deo inesse non põt. Cũm sit summè sapiens, ignorantia in eũ nõ cadit: vnde dr̃ Iob. 12. Apud eum est sapientia, & fortitudo: & ipse habet cõsilium, & intelligentiam. Et ideo clamat Apost. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, &c. Hinc ẽt Iob. 9. dr̃: Sapiens corde, & fortis robore. Item cum omnis artifex naturaliter diligat opus suum, impossibile est, opificem omnium odire aliquam creaturam: & ideò affectio inordinata in eo esse non potest. Vnde dr̃ Sapp. 11. Diligis oĩa, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti, nec ẽt odiens, aliquid constituisti, aut fecisti. Ex his ergo apparet, Dei uoluntatẽ creatricem omnium iustissimã forte, nec maculam aliquam iniquitatis habere. Et hoc est q̃d dr̃ Deut. 32. Deus fidelis, & absq; ulla iniquitate iustus & rectus. Itẽ Abac. 1. Mundi sunt oculi tui, ne uideas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Et ideo dicit Psal. Iustus dominus, & iustitias dilexit, quantum ad ornatissimam affectionẽ æquitatem uidit vultus eius, quantum ad perfectissimã cognitionem. Licet autẽ Deus sit rectissimus, & nihil odiat eorum, quæ fecit, dicitur tamen odire aliqua metaphoricè, non inquantũ ab ipso procedunt, sed inquãtum egrediuntur à regula rectitudinis suę illud. n. quod non esse uolumus, odire dicimur: vnde cum mala fiant contra regulam rectitudinis eius (quia sunt priuatio modi, speciei, & ordinis, ut dicit Aug.) ea vult non esse: & iõ malos odio habere dr̃. Vnde Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Dicitur ẽt odire illos, quorum punitionem vult. Sic. n. ad modum odientis se habet. Et ideo dicit Psal. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes oẽs, qui loquuntur mẽdacium. Quia uero diuina uoluntas est causa rerũ omnium, ipsa cãm habere non potest. Voluntati. n. finis causa uolendi est, finis autẽ diuinæ uoluntatis est sua bonitas, ipsa. n. bonitas Deo est causa uolendi. Et idem dicit Aug. in lib. 83. Quæstionum: quod uoluntatis eius causa quærenda non est: nam ut idem dicit in libr. cõtra Manichæos: Qui dicit, quare Deus uoluit facere cœlum & terram maius aliquid quærit quam sit uoluntas Dei: nihil autẽ maius inueniri potest. Quamuis autẽ diuina uoluntas cãm non habeat aliquid creatum: nihilominus tñ potest ei aliqua uolendi ratio assignari, uel bonitas ipsius, uel aliquid quod ad bonitatis, uel sapientiæ ipsius pulchritudinem ordinetur. Si. n. nulla posset diuinæ bonitatis ratio assignari, cogeremur in quorũdã errorem declinare, dicẽtium, omnia procedere à Deo sedm simplicem uoluntatem, ut de nullo oporteat reddere rationẽ, quare * Deus vult. Quòd diuinæ Scripturæ manifeste contrariat, q̃ Deum perhibet secundum suam sapientiam omnia fecisse secundum illud Psal. Oĩa in sapientia fecisti, &c. Eccles. 1. dicitur ꝙ Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua. Aug. ẽt in lib. 11. super Genes. ad lit. dicit, Mouentur quidam dicẽtes. cur creauit Deus, quos futuros malos pscìebat? Et rñdens dicit quia præuidit, quid boni de malis eorum esse facturus: sic enim eos fecit, ut in eis relinqueret, unde & ipsi aliquid facerent, quo quicquid etiam culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent.

* Alias nisi quia.

¶ COMPESCAMVS igitur humanam temeritatem, quę Deo iniquitatis maculam imponere se non ueretur, & approbãtes diuinam iustitiam, assignemus aliquas rationes, quare Deus creat hoiem, quem præscit esse damnãdum. Sit igitur prima rõ talis ex parte diuinæ liberalitatis, Melius est esse aliquid cũ aliquo defectu, quam non esse simpliciter. Cum autem in peccatore damnando duo sint: uidelicet natura, q̃ bona est, & culpa, q̃ mala est non, debuit Deus pp culpam subtrahere naturam alias liberalitatẽ suam subtrahere uideretur. Sicut uidemus, ꝙ bonus artifex arcam facit, quam etiam præscit aliquam maculã contractura. Et hæc rõ potest colligi ex illo uerbo Apost. 2. Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet negare seipsum non potest. Si autem obijciatur, ꝙ artifex si sciret arcam in breui cõburendam, eam non faceret, respondendum est. ꝙ si artifex sciret etiam in ipsa combustione suam sapientiam relucere, & arcam in igne non deficere, non pp hoc se subtraheret à factione ipsius. Vnde cum Deus sciat etiam in damnatis suam iustitiam & suam sapientiam relucere (dum culpam per supplicium punit) conueniens est, ut propter hoc non se subtrahat.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte diuinæ prouidentiæ. Bonũ. n. totius, est melius quàm bonum particulare. Nam bonum particulare ordinatur ad bonum uniuersale, sicut imperfectum ad pfectum. Ad ordinatam ergo prouidentiam pertinet potius promouere & conseruare bonum uniuersale, quã bonum particulare, & aliquando propter bonum uniuersale particulare negligere: imò aliqñ contra particulare propter uniuersale facere. Sicut ad conseruationem Reip. principes & rectores suspendunt latrones, & interficiunt homicidas. Cum igitur natura humana p generationem propagetur & conseruetur: si Deus hominem dãnandum propagari uel nasci nõ sineret, uel animam nõ infunderet, ordinẽ generationis humanæ destrueret, & sic bono uniuersali particulare præponeret, & rectitudo suæ puidentiæ caua fateretur: quod penitus est absurdum. Congruum est igitur ut pp generalius bonum fiat homo etiam damnandus, Deo aliquid melius prouidente: ut dicit Apost. ad Heb. 11.

¶ Tertia ratio sumitur ex parte diuinę prouidentiæ & reuerẽtię simul. Nã quanto magis rector auget Rempub & ipsos Reipubl. conseruatores gloriosius promouet, & prioribus donis remunerat: ẽt eum supplicijs aliquorum, deprimendo. s. & cruciando eorum aduersarios & Reipubl. destructores: tanto laudabilior redditur. Cũm igitur gloriam beatorum augeat consideratio tormentorum hostium suorum, quæ ipsi Dei beneficio euaserunt, congruum fuit ut Deus etiã homines conderet quos sciebat esse damnandos. Beatis. n. accrescit gloriã de perditione malorũ. tum quia gaudent de uindicta eorũ, iuxta illud Psal. Lętabitur iustus, cum uiderit uindictam. Tũ quia ipsi eorũ supplicia euaserunt: & propter hoc in gratiarum actiones & laudem & reuerentiam exuberant Creatoris secũdum illud 2. Machab. 1. De magnis periculis à Deo liberati magnifice gratias agim͛ ipsi. vnde dr̃ in Psal. Lætetur mons Sion & exultent filiæ Iudæ, propter iudicia tua domine. Et ideo dicit Aug. super Genes. Frustra dr̃ Non debet Deus creare, quos præsciebat malos futuros: sciebat enim eos bonis profuturos: & iustè pro mala uoluntate puniendos. Hanc rationem innuit Apost. Rom. 9. dicens, uolens Deus ostendere iram, & notam facere potẽtiã suam, sustinuit in multa patientia uasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.

¶ Si autem obijciatur, quòd nullus debet procurare propriã reuerentiam & aliorum utilitatem cum dispendio aliorũ, respõdendum est, ꝙ hoc uerum esset: si fraudulentia, uel aliqua iniustitia committeretur, sed quando iustitia non deserit, sed seruatur (ut in proposito fit: sicut ostensum est supra) semper dẽt bonorum utilitas procurari.

¶ Quarta ratio sumitur ex parte diuinæ potentiæ & sapiẽtiæ simul. Nullus enim Rex præpotens & ueritatem diligẽs, debet occultare potentiam suam, & impotentiam simulare: ne infirmus & impotens reputetur. Item nullus bonus artifex debet occultare sapientiam suam, & ignorantiã simulare, ne insciens uideat. Vnde dicitur Eccles. 20. Maior est, qui celat insipientiã suam, q̃ homo, qui abscondit sapientiam suam. Si ergo Deus nõ fecisset quem sciebat esse damnãdum, potuisset inscius & impotens reputari: & quòd plus posset malitia, q̃ diuina potentia uel sapiẽtia. Cuius contrarium scriptum est Sapien. 8. Sapientia uincit malitiam, attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.

¶ Hanc rationem tangit Apostolus Rom. 9. cũ dicit, An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidẽ uas in honorem, aliud uero in contumeliam?

¶ Si autem subijciatur, quòd nullus debet ostendere potentiam suam in alicuius iniuriam: respondendum est, quòd Deus ex hoc nulli facit iniuriã, uel iniustitiam, nec hõ de Deo iustè cõqueri potest. nam quicquid boni habet à Deo habet. s. esse suũ. Malitiam autem habet à seipso: ut supra ostensum est. Vnde dicit Augu. super Genes. loquens de futuris damnandis, A se habent

bent voluntatem malam, à Deo naturam bonam & iustã pœnã. Quòd autẽ homo de bono conqueratur iniustum est, & ideo dicit Apost. Rom. 9. Nunquid iniquitas est apud eum? absit, & subditur, Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, Quid me fecisti sic? Et Isa. 45. Væ qui contradicit factori suo: testa de samijs terræ, nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis?

¶ Si autẽ obijciatur, ꝙ damnatus vellet potius non esse quàm sic esse, iuxta illud Mat. 26. Bonum erat illi, si non natus fuisset homo ille. ergo iniustitia fit illi: dicendũ est: ꝙ licet damnati vellent potius non esse q̃ sic esse, non tamen absolutè uellent non esse. Nullus enim potest simpliciter appetere destructionem sui esse, propter naturalem appetitum cuiuslibet rei ad esse. Cùm autem esse absolutum sit melius quàm conditionatum, non debuit Deus ꝑ appetitum conditionum, absolutum esse cassare.

¶ Quinta ratio sumitur ex parte humanę arrogantiæ. Si. n. Deus non fecisset aliquem hominẽ damnandũ, humana præsumptio salutẽ suã propter sua merita, & non Dei gratiæ ascripsisset: dum credidisset per virtutẽ propriam, & suis naturalibus, uel ex suis operibus se posse saluari. Hæc ratio tangitur Rom. 9. cum dr̃ vt secundum electionẽ propositum Dei maneret: nõ ex operibus: sed ex uocante dictum est, &c. Vnde Tit. 3. dicitur, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Et ideo ad humiliandam humanam superbiam loquitur Iob 40. dicens, Nunquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, vt tu iustificeris? Et si habes brachium sicut Deus, & si uoce simili tonat, circunda tibi decorem & in sublime erigere, & esto gloriosus, & ego confitebor, quòd saluare te possit dextera tua.

¶ SVNT etiam nonnulli, qui secundum suã dementiam, diuinã prouidentiam reprehendunt dicentes, quòd Deus talem hominem facere debuit, ꝙ omnino peccare non posset, sequentes potius suam fatuam conceptionem, quàm diuinæ prouidentiæ rectissimam rationem. Si enim Deus creasset hominem talem ꝙ peccare non posset, plura inconuenientia sequerentur.

¶ Primum inconueniens est, ꝙ libertas arbitrij tolleretur, & per consequens natura & nobilitas hominis cassaretur. Nobilitas enim hominis in hoc consistit, quod liberam habet electionẽ, dum ad utrumlibet flecti potest. Quod quidẽ animalia bruta, quæ carent rõne, non habent, licet sensum & sensualitatis habeant appetitum. Vnde dicere, ꝙ Deus facere debuisset hominẽ qui peccare non posset, simile est ac si diceretur, ꝙ debuisset eũ facere animal brutum, uel aliquid aliud minus nobile. Talibus contingit sicut dicit Psal. Homo cum in honore esset, non cognouit seipsum, comparatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis. Hominis ergo nobilitas, quam cõtulit ei Deus, est ꝙ habeat arbitrij libertatem, per quam potest ad vtrumlibet flecti, habens discretionem boni & mali. Vnde dicitur Eccl. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et subditur, Ante hominem uita & mors, bonũ & malum: quòd placuerit ei, dabitur illi. Et ideò dicit Psal. Minuisti eum paulo minus ab Angelis, &c.

¶ Aliud inconueniens est, ꝙ meritorum & præmiorum ratio, & iustitia deperiret. Nullus enim meretur de eo, cuius causa & libertas in ipso non est. Vnde dicit Poeta. Quid meruere boues animal sine fraude doloso? Vnde ratio merẽdi ex parte nostra est in libertate arbitrij. Et cum omne præmium cælestis ex merito, cui respondet: si meritum non esset, sublata libertate arbitrij, præmium non daretur: secundum illud Apost. 2. Timot. 2. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Ad hoc ergo, ut cęleste præmium daretur homini, oportuit ut meritum præcederet causatum ex conatu arbitrij, cui tale præmiũ datur: sicut dicit Apost. 2. Tim. 4. Bonum certamen certaui, cursum cõsummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, &c.

¶ Tertium inconueniens est, ꝙ bonitati & perfectioni Vniuersi detraheretur. Nam perfectio Vniuersi consistit in hoc, ꝙ omnes gradus bonitatis creaturę communicabiles contineat. Si autem natura humana à suo gradu translata, in altiorem per Dei prouidentiam mutaretur, quamuis aliquod bonum humanæ naturæ accresceret: tamen bonitati Vniuersi aliquid detraheret, dũ nõ omnes gradus bonitatis impleti essent, illo gradu ex quo natura humana translata esset, uacuo remanente. Cum autẽ bonum Vniuersi excedat bonũ particulare cuiusq; naturæ creatæ (sicut et à bonum gentis excedit bonum singularis hominis, ut in 1. Eth. dicitur) debuit Deus humanam naturam facere, qualem fecit: scilicet quæ peccare posset: vt omnes gradus bonitatis impleret. Vnde dicitur Deut. 32. Dei perfecta sunt opera.

¶ Quartum inconueniens est, quia impediretur illud ex quo apparet Deus laudabilis. Nam in peccatis apparet etiam Deus multum laudabilis, dum per misericordiam parcit, & per iustitiam punit. Cùm ergo id ex quo apparet Deus laudabilis, non debeat impedire, non debuit Deus omnino impedire peccatũ, faciendo hominem, qui peccare non posset, ut perpetuò dici posset illud Psal. Magnus Dominus & laudabilis nimis, &c.

¶ Quintum inconueniens est, quia si homini daretur, ꝙ peccare non posset secundum conditionem suæ naturæ, arbitrij libertate seruata, quædam contradictionis implicatio sequeretur. Arbitrium enim ideò dicitur liberum, quia ad utrumlibet flecti potest: potest enim aliquid facere & non facere, & potest facere bonum & malum. Si ergo haberet liberum arbitrium ad peccandum, & peccare non posset per naturam, duo contradictoria essent simul, quod est impossibile.

¶ Si autem obijciatur de arbitrio diuino vel angelico, ꝙ cum sit liberum, peccare non potest: dicendum est, ꝙ cùm Deus non habeat esse causatum, vel dependens ab aliquo, secundũ conditionem suæ naturæ, deficere nunquam potest, nec quantum ad esse, nec quantũ ad rectitudinem bonitatis. & ideo peccare non potest. Sed quælibet creatura hẽt esse depẽdens & causatum ab alio, scilicet à Deo. & ideo secundum conditionem suæ naturæ quælibet creatura deficere põt, & quantum ad esse & quantum ad rectitudinem uoluntatis. Vnde dicit Greg. ꝙ omnia tenderẽt in nihilum, nisi manu Conditoris tenerent. Et ideo quibuscunque conferetur, ut in bono sic confirmentur, ut peccare non possint: hoc non habent per naturam, sed per Dei gratiam: per quã filij Dei efficiuntur, & quodammodò diuinæ naturæ cõsortes: secundum illud Psal. Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes.

¶ Patet igitur ex præmissis, ꝙ omnia quæ à Deo fiunt, & bona & ordinata sunt. Et ideò dicitur Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat: & erant valdè bona. Apostolus etiam dicit Rom. 13. Quę à Deo sunt, ordinata sunt.

PRÆDICTORVM EPILOGVS.

¶ Non posset naturaliter ab homine sciri, quare Deus in particulari hunc prædestinet, & hunc vel illum reprobet.

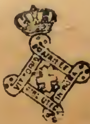

VAMVIS autem superius inductæ sint rationes ad ostendendum, ꝙ nulla iniustitia apud Deum est, ex eo ꝙ facit hominem, quem præscit esse damnandũ: vnusquisq; tamen caueat diligenter, ne nimis temerarius præsumat assignare causam in speciali, quare hunc, uel hos determinatè Deus eligat, & illum uel illos non eligat. Hoc enim nullus mortaliũ scire potest, nisi fortè Deus vellet hoc alicui specialiter reuelare. Vnde dicit Aug. Cur potius hunc vel illum Deus liberet, uel non liberet, scrutetur, qui põt tã magnum profundum iudiciorũ Dei: uerũtamen caueat præcipitium. Sic quare hunc trahat & illũ nõ trahat, noli dijudicare, si non vis errare. Et Rom. 12. Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatẽ. Qui enim hoc præsumeret perscrutari, Deo non præstaret obsequiũ, sed sibijpsi iudiciũ generaret: iuxta illud Prouerb. 25. Sicut qui mel multum comedit, non est bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimatur à gloria: illo scilicet disponente, à cuius narratione cunctæ linguæ deficiunt. Qui & ipse consummatio sermonum existens, est Rex regum & Dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnum non corrumpetur in secula seculorum, Amen.

¶ Insignis angelici Doct. diui Tho. Aquin. de diuina pręscientia prædestinatione tractatus, per Io. Dauiel, sacræ paginæ baccha-lariũ Louanien. studiosissimè recitus & correctus explicit.

LAVS VNI ET TRINO.

FINIS.

L A

NOTIZIE SUL RESTAURO EFFETTUATO DAL LABORATORIO RESTAURO SAN GIORGIO DI ADRIANO PANDIMIGLIO

Segnatura: 31.7.F.11

SINTESI DELLE OPERAZIONI EFFETTUATE CON SPECIFICAZIONE DELLE SOSTANZE, DEI MATERIALI E DELLE TECNICHE IMPIEGATE

Documentazione fotografica su CD dei danni principali prima dell'intervento. Smontaggio parziale. Accurata pulizia a secco di tutte le carte con pennello morbido a setole stondate e sgommatura dei bordi con spugna di gomma whisab. Lavaggio in acqua deionizzata dei primi due e ultimi due fascicoli. Ricollatura a pennello con Tylose mh 300p al 1,5% delle carte trattate per via umida. Restauro delle carte con carta giapponese di adeguato spessore e colore, suture tagli e rammendo alla piega con velina giapponese e con Tylose mh 300p al 3%. Nuove carte di guardia in carta Ingres. Consolidamento della cucitura originale in pelle allumata. Nuovi capitelli in carta come originali. Nuova indorsatura in carta giapponese. Nuovi quadranti in catone Canson. Nuova legatura in mezza pergamena con angoli e recupero e restauro dei piatti originali in carta a mano con cartellino. Recupero dei tasselli in pelle sul dorso. Cartella per la conservazione delle vecchie legature.

Roma, 4/06/2010

